S. VRSVLA VINDICATA

IHS
VITA ET MARTYRIVM S. VRSVLÆ
et Sociarum undecim millium Virginum etc.
Ex antiquis monimentis bona fide descriptũ,
notabilibus argumentis, quibus historiæ
fides satis solidè fundari posse
videatur confirmatum, et in duos
distinctum tomos
Auctore
Hermanno Crombach Societatis Iesv Sacerdote
Permissu Superiorum.
Coloniæ Agrippinæ Sumptibus
Hermanni Myly Birckm. 1647.
Miracula.
Apparitiones Virginum.
Revelatio S. Elisabethæ
Anonymi prima.
et Secunda Revelatio
Martyrologia
Historici
Translationes
Inventiones
Cultus SS. Virginũ
Vestigia locorum
Traditiones XI populorũ
Tituli sepulcrales
Historia Sacra et profana temporis
Gesta SS. Aureliæ Cuneræ Christianæ
Prelior his armis

EXPLICATIO FRONTIS
ET FINIS OPERIS.

SIlenus apud Ælianum duarum Vrbium, alij duarum Turriũ meminerunt, quarum altera Machimus, seu pugnax; altera dicebatur Eusebes, & pia: quia studijs vtraq; contrarijs exercebatur. Hæc pietatis officijs dedita, cœlitum cõsortio fruebatur, pace vigebat perpetua, rerum omnium abundantia, velut viretũ paradisi cuiusdam amœnissimi, directis in quincuncem arboribus consitũ, florum & aromatũ areolis descriptũ, & salientibus riuis irrigatũ, redũdabat. Illa cõtinuis exercita prælijs, ab armis, annona, militib. & munitionib. instructissima, nullis expugnari virib. potuit, sed longè lateq; vicinis populis omnib. imperabat.

Ælian. l. 3. variar. histor. ca. 18.

Vtramque nobis & firmissimo quidem coniunctionis nexu copulatam exhibet in imagine vetus historia S. Vrsulæ, quæ solidæ veritatis fundata vestigijs & exstructa; diuinis & humanis corroborata testimonijs, quasi vicenis insignis clypeis, validoq; munita præsidiario milite, firmis etiam rationum muris & propugnaculis defensa, facilè sustinet, & elidit arietationes aduersariorum, tam Acatholicorum, quam Catholicorum.

Eadẽ admirandis Dei, cœlitumq; fauoribus & beneficijs Vrsulanæ sodalitati collatis illustris & cumulata, mirificè pietatẽ fouet, & imitandi studium prouocat: nam mentem & cor humanum sensim à caducis abductum rebus ad cœlestia, & æterna cõtemplanda bona, desideranda, totisq; viribus inquirenda, quasi tædis inflammatũ subleuat. Hinc altera nascitur in lectore felix & vtilis societas sacræ militiæ cum pietate coniunctæ, dum inspectis, & diligenter consideratis triumphis Parthenicis & tropæis gloriosis, imitationis harũ SS. Virginũ accensus desiderio, sibi continuum aduersus prauas vitiorum cupiditates, & turbulentas animi perturbationes bellum mouet, donec ijs domitis pace perpetua cum cœlestium donorum affluentia potiatur.

Tunc enim pubescens virtutum omniũ viriditas, & læta florum, seu desideriorum æternorũ amœnitas, perennibus lacrymarum fontibus irrigata, cœlestis & æternæ vitæ quandã imaginẽ repræsentat, & id cultor, admirator & imitator huius Partheniæ societatis consequitur, vt quarum patrocinio nitebatur in hac mortali vita, post eius decursum lætus earum beato consortio semper in cœlis victurus aggregetur, ijsdemq; palmis coronis, & insignibus victoriæ decoretur.

PROTESTATIO
AVTHORIS AD LECTOREM.

ADuerte Lector omnia, quæ his vndecim Vrsulanæ historiæ libris continentur, ea me iudicio, censuræque S.R.E. quam demississimè subijcere, profiteorq; nihil me à sacris Apostolicis traditionibus, œcumenicorum conciliorum sanctionibus, summorum Pontificum decretis, & definitionibus alienum tradere, scribere, vel sentire voluisse. Quòd si quid aliud ex incuria, vel negligentia subrepserit, id erasum volo, vel si quis alius, vt homo sum, error lapsu memoriæ, vel ignorantia mea remanserit, doceri cupio, moneri desidero, libenter correcturus.

Memor etiam constitutionis S.D.N. Vrbani 8. de defunctis Canoni nondum adscriptis, quæ A.1625. prodijt, eiusque confirmationis anni 1634. nihil in his à me dictum volo, nisi quantum humana meretur fides: quæ verò ex alijs narro, vel recito, tantum ijs autoritatis esse cupio, quanta debetur autoribus, vel quantam eis sancta Romana permittit Ecclesia, vt vno prorsus ore, sensu, & corde Deum Patrem in magna Sanctæ matris nostræ militantis Ecclesiæ domo fideles omnes, quasi filij vnius moris, sub vno Capite & Pastore laudemus, ipsiusque gloriam verbis, scriptis, & factis augeamus, & si opus etiam sanguine fuso propagemus, eiusque Maiestas in Sanctis clarius cognoscatur, ardentius ametur, augustius adoretur.

APPROBATIO ET FACVLTAS
R. P. PROVINCIALIS.

EGo Ioannes Panhauß Societatis IESV *per prouinciam Rheni inferioris Præpositus Prouincialis, potestate mihi facta ab Admodum R.*do *P. Carolo Sangrio Societatis* IESV *Vicario Generali facultatem do D. Hermanno Mylio Bibliopolæ & Senatori Coloniensi typis mandandi, & liberè distrahendi Vitam & Martyrium SS. Vrsulæ & sociarum, vndecim libris comprehensum, à P. Hermanno Crombach eiusdem Societatis Sacerdote conscriptum, atque à deputatis ad id Theologis lectum & approbatum. In cuius rei fidem has literas manu mea subscriptas, & officij sigillo munitas dedi Coloniæ 16. Maij An. 1645.*

IOANNES PANHAVSS.

SAN-

SANCTISSIMAE DEI GENITRICI VIRGINI
MARIÆ
IMMACVLATE CONCEPTÆ, SODALITATIS HVIVS REGINÆ, DVCI, ET COMITI,

NEC NON

SS. VRSVLAE
EIVSDEMQVE TOTI SOCIETATI.

TVas ad aras Præſes ſtudiorum meorum, & religioſæ vitæ fidiſſima, Dei genitrix MARIA, minerual hoc appendo, vile quidem, ſi dictionem & operam meam; grande nec ingratum tibi ô Magiſtra Doctorum, ſi materiam conſiderem.

Tu enim Virgo Virginum tam animo in Conceptione à natiua labe, & in omni vita prorſus ab omni culpa puriſsima, quàm corpore integerrima, prima virginitatis vexillum extuliſti. Ideo Dux & primiceria caſtitatis merito nominaris. Sed licet multæ ſeculis cunctis filiæ Regum, tuum ſecutæ vexillum, glorioſum deuicta carne tropæum filio tuo Chriſtò, ſponſo ſuo ſtatuerint, nunquam tamen

Deipara Dux & primiceria Caſtitatis.

Et exercitus Vrsulani.

vno die tot adultæ Virgines eodem loci de mundo, & seipsis, tuis auspicijs, in tuis castris, exemplo patrocinioque tuo triumpharunt, quot Coloniæ tempore Martyrij Vrsulani.

Huius triumphi cum Ducem te fuisse, comitemque tam in peregrinatione Romana, quàm in certamine sæpius ipsa dilectis tuis significaris, iure celeusma festiuum tibi tam auspicatæ cœlestem in portum nauigationis accinimus, vnde nec ingrata potest esse tibi tam eximij triumphi, ductu tuo, tuis à clientibus, & filij tui sponsis obtenti memoria.

S. Anselm. in vita S. Guigneri.

Ex quo gloria Dei resultat.

Præsertim cum si in vlla societate Martyrum, in hoc certè Parthenico tot millium collegio mirificè filij tui gloria fuerit celebrata: *Laus militis* (ait Cliens tuus S. Anselmus) *gloria est Imperatoris, & dum virtutes sanctorum narrantur, Christi gloria prædicatur.* Magnus profectò cumulus, & incrementum accesit gloriæ filij tui, cum vna die Virginum tenerarum vndecim chiliades, præter complura Martyrum aliorũ millia gloriosè de se, suisq; hostibus victoriam reportarunt. Si enim in ceteris potentiæ filij tui miraculis numeratur, quoties in sexu fragili laurea martyrij vel ab vna virgine Catharina, Cæcilia, Barbara fortiter obtinetur, quæ in ætatis flore pro virginitatis amore fuso sanguine sponso datam fidem publicè contestatur: qualia censebimus omnipotentiæ diuinæ nunquam alias vsitata prodigia fuisse, quando eodem die myrias integra virginum cum chiliade, triennio tot virtutum actibus ad amorem sponsi quasi monilibus & gemmis comparata, mutuis etiã exemplis, adhortationibus & monitis indies exstimulata, per tot vitæ pericula, corporis defatigationes & calamitates itineris longissimi, difficillimi, molestissimi, ad sponsi nuptias per immanissimam mortem

mortem tanta corporis geſtientis alacritate, & hilaritate mentis euolauit, quanta ſiti nemo vllus mortalium voluptuoſiſsimus delicias & cupedias ſuas expetiuit? Quanta ſunt illa diuinæ potentiæ miracula, cum præter tot caſtiſsimas Virgines, orbis totius Epiſcopi ſanctiſsimi relictis infulis, tot viri Principes, Duces & Reges poſitis ſceptris, calcata rei militaris gloria, ſpretiſque diuitijs & regnis vnà cum coniugibus, filijs, nepotibus & omni poſteritate ſub Crucis labaro militantes, tam generosè corpora ſagittis tranſigenda, capita clauis & vectibus confringenda, ceruices ſecuribus feriendas amore Ducis ſui Ieſu libēter immaniſsimis carnificibus obtulerunt? Quæ iſta tam admirabilis Dei potentia, quæ Chriſti perpeſsionis & crucis illa virtus & efficacitas eſt, vt tot teneræ virgines in palatijs, delicijs omnibus innutritæ: tot etiam impuberes pueri, quin & infantes ipſi promtiores & paratiores ad ſuſtinendam, quàm milites ad inferendam necem, anhelarint? Præterea qualenam prodigium fuit illud, ex vndecim chiliadibus Virginum & quingentis pueris vel infantulis ne vnicum quidem retuliſſe gradum, victum minis, fractum ſupplicijs, totus licet ſedibus ſuis auulſus orcus cum tot legionibus barbarorum hoſtium, extrema machinaretur, non potuiſſe vel vnicam puellam aut infantem blanditijs, minis, tormentis, & omnibus ſuis artib. veteratorijs ab amore ſponſi Ieſu dimouere?

Ac Virtus Crucis emicat.

O diem cœlitibus iucundiſſimum, Chriſto glorioſiſſimum, hoſtibus eius ignominioſiſſimum! ſed heu nimis hactenus inuidia diaboli, calumnijs Hæterodoxorum, quorundam etiam Catholicorū oppoſitionibus caliginoſum & penè tenebris inuolutum, dum quidam audent ipſam martyrij cauſam

Obſcuratur aduerſariorū oppoſitionibus.

causam in dubium reuocare: quæ tamen spero superis bene iuuantibus sole clarior apparebit.

Vnde non ingratus ô Virgo beatissima tuis auspicijs hic meus susceptus conatus erit, vt infinitæ sapientiæ, bonitatis & potentiæ thesaurus in hanc nobilissimam concertationem alueo quasi toto profusus perspicuè mortalibus velut in scena spectandus exhibeatur, & ita multorum animus nimis caducis & fluxis huius vitæ commodis affixus, ad infinitam Dei bonitatem prædicandã eleuetur, cumque tã promtas & paratas viderint ipsi sexui sequiori, vel pueris etiam tantas cœlestium donorum diuitias, easdem calcatis terrenis rebus ambire feruentius incipiant, pluris æternorum bonorum excellẽtiam, præstantiamque præ mundi carnisq; breuissimis voluptatibus æstiment, & virtutes cœtus huius Parthenici singulares eximiasque constanter imitentur.

Scopus huius operis.

Iure etiam hic quantuscunq; labor tibi consecratur: nam cum tuo magis impulsu, quam humano cõsilio, superiorum voluntate & imperio manum imparem operi tanto admouissem, & meæ memor tenuitatis, tuam frequenter opem subsidiariã implorassem, secundissimis repente sensi me prouehi fauonijs: vt qui in Chronologicis, Theologicis, Historicis, & Geographicis rebus intricatissimi nodi sub manum nascebantur, vix arrepto calamo, tuo, virginumque martyrum inuocato auxilio iam extricati & enodes apparerent. Fecit hoc tuus ô Virgo mater singularis fauor; vt cum æger accessissem, constante fruitus, & firma, dũ operi insisto, valetudine, nullo fastidio rem omnem inter continuas alias & multiplices occupationes opinione mea celerius conficerem: Tuum agnosco Mater admirabilis & prædico

Fauores Deiparæ in eo adornando.

benefi-

beneficium, vt si quod inuentionis occurrat acumen: si quis ordo digestionis, si quis nitor elocutionis, tuis impetratum esse precibus ingenuè confitear. Contra quidquid horridum in dictione, quidquid hians, asperum, inconcinnũ & absonum, meũ agnosco: veniam autem posco: dandum aliquid fuit continuis & importunis flagitantium multorum precibus, qui id subuerebantur, ne polientem & limantem mors opprimeret; dandum aliquid curis secundis, vt gratiores sint. Cessi nondum expolito satis fœtu: & hoc facilius, quod quædam Galfredi de S. Vrsula fabula (qua causa martyrij labefactatur, locus agonis, sepulturæ ratio, cum ipsis reliquijs suspectæ fidei efficiuntur) summo cum dedecore Sodalitatis Vrsulanæ pronioribus vbique iam auribus excipitur, interim coæui testes, qui rei gestæ seriem tumulis indiderunt, vestigia clarissimæ veritatis ab Acatholicis etiam comprobata, traditiones decem ferè diuersorum populorum, nec audiuntur, imò paulatim aduersariorum potentia sic obteruntur, vt somnia narrare, vel aniles fabulas putetur, quisquis audet modo tot populorum cõstantes de hoc martyrio traditiones memorare, vel vestigia peregrinationis exhibere: at dicta fabula sic iam inualuit ætate nostra, vt Heterodoxi cœperint hoc primum tempore S. Vrsulam Diuam imaginariam appellare, quorum nisi calumnijs occurratur maturè, veris, & solidis, tam coæuis, quàm vetustissimis alijs huius nobilissimi martyrij fundamentis historicis in medium prolatis, quæ magnam partem hactenus abdita in archiuis, sacrarijs, & antiquis bibliothecis latuerunt, eo rem deducendã viri cordati metuant, vt omnes orbis totius Vrsulanæ reliquiæ cum ipso martyrio, cõtra vniuersalis Ecclesiæ Catholicæ fidẽ & con-

Festinato opus.

Ob fabulã periculosam.

Et Heterodoxorũ calumnias.

& consensum ab ipsis nonnullis, qui orthodoxi volunt haberi, sint in dubium reuocandæ: ita maturandum censui, vt torrens ille virorum etiam doctorum, & Catholicorum, qui velut ouem primam errantem gregatim Galfredum fabulosissimum autorem (vt eum æquales eius, ciues, & Recentiores etiã tam Catholici, quàm Hæretici communiter nominant) sequuntur, & magno dedecore notant Vrsulanam Sodalitatem, parumper cohibeatur: ac comperta veritate, soliditate & historica firmitate tanti martyrij, donorumque quæ Deus inexhausta beneficentia contulit huic Societati redundantia, cultus eius sacrarum reliquiarum consenescens primo vigori restituatur.

Cur inscribatur opus Deiparæ.

Obtrectatores scio, reprehensores & momos non defore, qui more ingenioque suo conatum hunc meum sint arrosuri & vellicaturi: quod de sua narratione Vrsulana tam S. Elisabeth, quàm B. Hermannus, seu scriptor Anonymus nõ vani vates prædixerunt: contra quos imbecillitati meæ valido, tuto, & parato opus est præsidio, quo nixus fortiter veritatem contra nubem aduersariorum infinitam tuear: ideo ad te Magistram Doctorum, pulcram vt Luna, electam vt Sol confugio. Tuus ego supplex, tuam fidem obtestor, misericordiam imploro, tuã potestatem, claritatem, & suffragiorum efficacitatem intueor, veneror, obsecro: vt illustrissimis iubaris tui radijs ingenij mei tenebræ discutiantur, ad veritatem irretortis oculis cõtemplandam, tot aduersariorum assultus sustinendos æquanimiter, & fortiter retundendos. Nec enim potentius, neque facilius vllum tuo mihi succurrit præsidio: non potentius; potes enim omnia *per filium, qui totum nos habere voluit per Mariam.* Tu Ruperto Tuitiensi

S. Bern. de Nat. B. M. V.

sacra-

ſacrarum paginarum veram interpretationem, Alberto M. naturalis Philoſophiæ abſolutam cognitionem, Hermanno Contracto cultiorem literaturam, quæ ad humanitatem informat, impetraſti: Te igitur Duce & Magiſtra propitia nullos aduerſariorum conatus formidabo. Nec facilius etiam, promtius, & expeditius tuo poteſt eſſe auxilio, quia tuis vocata clientibus præſto es, promtior vt ſubuenias, quā nos vt te inuocemus. *Sileat miſericordiam tuam virgo beatà, ſi quis eſt, qui inuocatam te in neceſſitatibus ſuis ſibi meminerit defuiſſe.* Neminem ſanè reijcis, quæris opis alienæ egentiores vera Miſericordiæ mater, quo tuum clarius miſeros iuuandi ſtudium eluceſcat.

S. Bern. ſer. 4. de Aſſump.

Hoc vt perfugium, præſidium & patrocinium mihi ſemper pateat, ad te virgineæ militiæ Ducem S. Vrſulam, & ſocias virgines me conuerto: quæ nunc inter amœniſſima cœleſtis paradiſi vireta victrices palmis decoræ ſequimini agnum abſque macula, cui nuptiale carmen, carmen nouum, vt ſponſo vocibus harmonicis inter cœleſtium geniorum choros accinitis, ei coronas victorię veſtræ velut ſponſi dona conſecratis: videtis quam diſſonis opinionibus de veſtro martyrio mortales à ſe diuidantur; ſcitis, quam à multis vitæ anteactæ veſtra ſanctitas, ab alijs incorrupta virginitas, à plurimis martyrij cauſa diſceptetur, & ideò cultus flacceſcat, virtutum imitatio iaceat, quæ commentis otioſorum hominum niti dicuntur: vt ab his calumnijs, & quibuſdam infamię notis veſtram integritatem, contra tot aduerſarios valeam, iuſſu & mandato Superiorum, vindicare, vires animi corporiſque veſtris deprecationibus impetrate: dumque Parthenicæ veſtræ ſodalitatis virtutes heroicas calamo delineo, precor, vt efficacis auxilia gratiæ mihi cli-

Ad Virgines Vrſulanas apoſtrophe.

entulorum minimo Dei munere clementer obtineatis, vt easdem moribus & vita constanter exprimam; illam animi singularem munditiam, corporis Angelicam castitatem, mentis profundissimam demissionem, rerum fluxarum despicientiam, calamitatum & tormentorum inexhaustam sitim, quibus omnes, vt gemmis exornatæ, quasi singulæ stellæ, vel quidam soles cœleste Diuorum domicilium vermiculatis: vt sicut vos exemplo & amore sponsi prouocatæ fauores, & laudes hominum, delicias, corporis & sensuum oblectamenta in sordibus; contumelias verò, ludibria, tormenta in oculis, & summis amoribus habuistis, liceat vestra factis premere vestigia, nec latum ab ijs vnguem declinare. Hæc summa votorum sit, vestram vt tutelam, defensionem, & aduocationem tam in vita, quam morte merear: hic vitæ, morumque exempla frequentatis actibus exprimam, ne damno potius & fraudi, quam emolumento sit ista scriptio. Idem Lectoribus huius operis animitus voueo, vt nemini sit detrimento; sed omnibus saluti libri lectio: & vt hoc velut clasicò nationes omnes excitatæ coniunctis adnitantur viribus, vt hæ communes orbis ferè vniuersi Diuæ tutelares, quarum sacri cineres per omnes mundi nationes sunt disipati, ab aduersariorum oppugnationibus, præsertim autem Hæreticorum opprobrijs & conuitijs vindicentur. Et si quæ lateant adhuc in Bibliothecis, Archiuis, sacrarijs, quæ faciunt ad sodalitatis huius martyrium illustrandum, & cultum propagandũ; si quæ rariora patrata sint alibi ad earum SS. Virginum inuocationem prodigia, proferantur in lucem, via iam, vt confido veritatis indicata, vt omnes, qui superesse possunt in hac intricatisima historia nodi, paula-

Virtutes earum.

tim

tiam diſſoluantur, ad Dei Opt. Max. Dei genitricis immaculatè conceptæ, totiuſque ſodalitatis Vrſulanæ gloriam auctiorem, mortalium verò fructum & vtilitatem ex veſtro tot millium Virginum martyrio vindicato copioſiorem. Hanc ſummam votorum meorum, vt mihi meisq; Lectoribus, & quotquot ad operis perfectionem opem, conſilium, ſumtus, laborem, vel quid ſimile contulerunt, veſtris precibus impetretis, Dei genitricem Virginem Mariam & Ducem, totamque militiam Virginum & Martyrum Vrſulanorum ego cliens indigniſsimus ſupplex oro obteſtorque.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

Causæ cur reliquiæ Sanctorũ in terris maneant.

CHRISTVS Seruator, licet morte pro nobis obitâ cœlum hominibus reserasset, vt animi fidelium corporis ergastulo soluti, & peccatorum omnium vinculis expediti, statim ad cœlos subuolarent beatitate perpetuâ fruituri: voluit tamen Sanctorum corpora in terris duas potissimum ob causas remanere. Primò, vt ipsi pro altera sui parte soliciti, desiderarent anastasin generalem, in qua proprijs vniti membris perfecta felicitate corporis, & animi perfruerentur. Ad eam rem ardens ijs iniecit desiderium, conciliandi precibus suis Deum peccatoribus, & hominibus, dum viuunt, obtinendi cuncta, quæ necessaria sunt, vt eiusdem cœlestis gaudij participes efficiantur, ciuiusque ciuium supernorum numero completo, triumphantis ecclesiæ regnum, ex Angelis, & hominibus redanimatis, & gloriosis omnibus numeris absolutum coalescat: *Vrget Sanctos* (ait S. Bernardus) *vt soliciti sint de nobis, quia iuxta vocem Apostoli, Deus prouidet de nobis, ne sine nobis consummentur, sicut ait Dauid Psalm. 141. Me exspectant iusti, donec retribuas mihi.* Altera fuit causa, vt hominibus essent solatio, tutelæ, præsidioque: nam dum ea viui membra contuentur, per quæ Deus mirabilia fuit in vita operatus, & quæ suo tempore gloriosa sole clarius fulgurabunt, accendantur ipsi cum ad virtutũ æmulationem, tum ad Beatorum cum Christo regnantium poscenda suffragia, quo Deus possit amicis suis hominum afflictorum causa gratificari: & eorum flexus precibus mortalium miserijs facilius subuenire; atque ita corpus mysticum è triumphante, & militante Ecclesia compaginatum, mutuis membrorum officijs, & auxilijs, ac ipsius perenni capitis in subiecta membra influxu conseruetur.

1. Vt orent pro viuis sua ipsorũ causa.

In vigilia SS Petri & Pauli.

2. Vt hominibus sint solatio, & auxilio.

Ideò solent à Sanctis Patribus, tam ipsæ Sanctorum reliquiæ, quam Beati in cœlis, turres, & propugnacula ciuitatum, ac regionum, astra cœli, & exercitus inuictus appellari. S. Basilius ita Sanctorum Martyrum cineres compellat: *Hi sunt, qui nostram obtinentes regionem, quasi quædam turres contra aduersariorum incursum refugium exhibent: nec vno in loco se clauserunt; sed in multis locis hospitio recepti, multorum patrias ornauerunt. Paratum hic est Christianis auxilium. O Sanctum Chorum! O cuneum inexpugnabilem! O communes generis humani custodes! optimi curarum socij, precum, ac votorum inuicem suffragatores, legati apud Deum potentissimi, astra mundi! aperta sunt vobis paradisi portæ, dignum profecto exercitibus Angelorum, Patriarchis, Prophetis, & iustis omnibus spectaculum.*

S. Basilius Sermone de Martyr.

Excellentia SS reliquiarum.

Dicuntur astra cœli.

Astra vocantur *cœli*: quorum vt influxu, caloreque cuncta animalia vegetantur, terra fœta frugibus, floribus, & omni fructuum genere luxuriat: ita Sanctarum reliquiarum cultu, cœlitumque patrocinio fœcunditas donorum corporis, animique nobis à patre luminum conciliatur. Tolle solem de terra, non diem tantum, sed vitam etiam breui cunctis animantibus sustuleris, tolle ex vrbibus, & regnis Sanctorum reliquias, & tutelam: quid nisi furor Dei desæuiet, sceleribus hominum incitatus? Vnde excidia ciuitatum, regionum vastitates, & regnorum florentissimorum euersiones formidentur. Quare ijdem Sancti *communes generis humani custodes* etiam nominantur; qui è specula eminentissima, tutissimaque longè prospiciunt ante mala, quæ nobis possunt imminere, æquè potentes ad quæuis pericula propulsanda, quam præuidenda: quos diuina nobis bonitas, vt pupillis tutores; vt minoribus curatores; vt clientibus patronos prouidit nostri amantissimos, eosdemque vigilantissimos: de quibus Isa. *Super muros tuos Ierusalem constitui custodes, tota die, & tota nocte, & in perpetuum non tacebunt*: Sed continuo Dei nobis in aduersis opem præsentem exorabunt. Si opponas de Angelis id dictum esse, cum S. Bernardo respondeo: *Non abnuo, omnes sunt administratorij spiritus*: at quis me prohibeat itidem, & de istis sentire, *qui potentia quidem minimè iam ipsis Angelis impares sunt, affectu autem & misericordia eo nobis forsitan germaniores existunt, quo natura coniunctiores: iunge & tolerantiam earundem passionum, & miseriarum,* in qui-

Custodes hominum.

Isa. 62.

S. Bern. Serm. 77. in cantica.

in quibus nos pro tempore adhuc versamur. Nihilne amplius miserationis pro nobis, vel solicitudinis operabitur in mentibus sanctis, quod & se transisse per eas procul dubio meminerunt? Nonne illa ipsorum vox est, transiuimus per ignem, & aquam, & eduxisti nos in refrigerium? quid? ipsi transierunt, & nos in medijs ignibus, vel fluctibus dereliquent? nec saltem manum porrigere dignabuntur periclitantibus filijs? Non est ita. Bene tecum agitur ô mater Ecclesia, benè tecum agitur in loco peregrinationis tuæ, de cœlo, & de terra venit auxilium tibi; qui custodiunt te non dormitant, neque dormiunt. Custodes tui Angeli Sancti, vigiles tui spiritus, & animæ iustorum, & est huius solicitudinis ratio quibusque sua; his quidem, quod sine te non consummentur; illis vero, quod nisi de te ad sui plenitudinem minimè restaurentur: huc vsque Doctor mellifluus. Præterea Sancti, *sunt optimi curarum socij, precum, ac votorum suffragatores, ac potentissimi apud Deum legati:* nam curant illi res nostras optimè, qui curis, & molestijs vitæ præsentis expediti, cœlesti gaudent beatitate; illudque spectant, ne nos hereditate tali excidamus.

Socij curarum.

Ac *legati* quidem ijdem velocissimi, quos nulla locorum interualla præpediunt, quo minus momento temporis, dum eos inuocamus, & ipsi vota nostra in Deo peruideant, & iam tum in præsentia Domini constituti, nostra Deo desideria proponant; nec ante desistunt, quam Deum, cuius vt amici domestici familiaritate continua fruuntur, nobis reconciliarint. *Si enim* (ait de S. Petro Bernardus) *dum hic viueret, misertus est peccatoribus, & orauit pro eis: nunc tanto amplius, quanto verius agnoscit miserias, orat pro nobis Patrem, quia beata illa patria caritatem non immutauit, sed augmentauit: neque enim, quia impassibilis omnino, ideò & incompassibilis factus est; sed nunc potius induit sibi viscera misericordiæ, cum ante fontem misericordiæ existit.*

Legati. In vigilia SS. Petri & Pauli.

Sunt ijdem nobis *cuneus inexpugnabilis, turres, & propugnacula*, murique validissimi contra tartareas potestates, & aduersariorum insultus: Metaphrastes autor est in vita Sanctorum Cyri, & Ioannis, vicum, qui à Canopo duobus aberat stadijs, & continuis malorum spirituum terriculamentis infestabatur: vbi dictorum Sanctorum corpora cum sacris D. Marci cineribus angelico monitu eum subierunt, dœmones vetere pulsos statione, cessisse quietam incolis habitationem: An qui stygijs legionibus terrori sunt, hostium acies non dissipabunt? Odo Cluniacensis, & ex eo Baronius volunt, Danorum, & Normannorum exercitum Galliæ superioris incensis partibus, Turonem obsedisse: at verberatis, deiectisque crebro ariete mœnibus, cum in Vrbem irruerent, eam ferro, flammaque vastaturi, commodum allata fuisse ossa S. Martini eo loci, quo densior cuneus infesto marte irrumpebat: quando repente panico terrore profligati, cæsique victori S. Martino tropæum memorabile reliquerunt. Itaque stantibus hisce munimentis vrbium, vigenteque cultu Sanctorum, non est, quod inquilini, licet armis, & mœnibus destituti, sibi, suisque fortunis metuant. Scitum illud Antiochenorum responsum ad Leonem Imperatorem prodit Surius: qui dum S. Simeonis Stylitæ corpus ab ijs peteret ad loca tutiora deuehendum: imò subintulerunt, quia ciuitas Antiochena iussu Cæsaris mœnibus est nudata, eo se corpus Sanctissimum deuexisse, vt ciuibus sit *muri loco, & munimenti*: Eadem spe nixus Balduinus Marchio Flandriæ ferreus appellatus, annuente Carolo Caluo Imperatore, & Francorum rege, ab Ebbone Archiepiscopo Remensi S. Donatiani corpus vehemēter expetijt: qui ob continua miracula potens opitulator audiebat: quod etiam obtinuit, vt regionem suam omnem oceano vicinam, aduersus Danos, Normannos, & ceteram Aquilonarem barbariem tueretur. Eodem consilio Constantinus, & Carolus re & nomine Magni, Constantinopolim, & Aquisgranum ê Byzantij, Granique ruinis à se fundatas exquisitissimis ex orbe toto reliquijs comportatis exornarunt. Tutius enim credebant vrbes religione, cultuque Sanctorum, quam mœnibus, turribus, ac propugnaculis communiri.

Turres. Metaphr. 11 Ian. Fugant dæmones. Baro. 4o. 10. A. 545. Profligant exercitus. Surius 5. Ian. Sunt muri & munimenta. Molanus & Martyr. Gallicanū 14. Octobr. Constantini & Caroli Magni cultus reliquiarū.

Reliquos tamen inter orbis principes hac pietate reges Franciæ olim excelluerunt: vult enim Andreas Saussaius morem apud eos inoleuisse, vt Sanctorum omnium annua solennitate recurrente, regia comitia Parisijs indicerentur, & peracta summo cum honore celebritate, leges accommodæ publico bono promulgarentur,

Regum Franciæ. Martyrol. Gallic. 1. Nouembr.

In bellis. rentur. Atque vt Iudiciorum, & Iustitiæ, sic etiam belli, pacisque consilia, & auxilia à cultu Sanctorum inchoasse [illegible] & quoties in procinctu erant quauis in expeditione, consueuisse Diuorum exuuias (quæ *Sanctorum patrocinia* nominabant) Sacerdotum manibus circumferre, & cum victores redirent, aut ciuitatem aliquam pacifice ingrederentur, iisdem prælatis solitos equitare: vnde qui vestem, quam cappam vocabant S. Martini, præferebant, Capellani dicebantur.

Pia Caroli M. oratio ad S. Dionysium. Ex Belforestio idem Sausaius refert, quoties Carolus Magnus Parisijs relictis ad castra contẽdebat, hac ad S. Dionysiũ tutelarem vrbis vsum oratione. *Domine S. Dionysi, à vobis nunc abeundi potestatem peto, Franciamq; vobis relinquo, vt illius secundum Deum curam & tutelam capiatis.* Nec minore Franci S. Vitum, quam S. Martinũ & Dionysium religione prosequebantur, belli præsertim tempore: qua tamen pietate sensim refrigescente, & Diui illius reliquijs Corbeiam in Saxoniam translatis, quæ bellorum tempestates miseram attriuerint Franciam, ex inquilinis apud Witichindum scriptorem antiquum audiamus. *quoniam*, ait, *Rex* (Hẽricus Auceps) *Rhenum transierat ad dilatandum super Lotharios imperium suum, occurrit ei legatus Caroli, & salutato eo verbis humillimis, Dominus meus, inquit, Carolus* (Rex Franciæ) *regia quondam potestate præditus, modo priuatus misit me ad te, demandans, quia nihil ei ab inimicis circumuento iucundius, nihil dulcius esse possit, quam de tui magnifici profectus gloria aliquid audire, famâ virtutum tuarum consolari, & hoc tibi signum fidei, & fidelitatis transmisit, protulitq; de sinu manum pretiosi Martyris Dionysij, auro, gemmisq; inclusam, hoc inquam habeto pignus fœderis perpetui, & amoris Vicary: hanc partem vnici solatij Francorum Galliam inhabitantium, postquam nos deseruit insignis Martyr Vitus, & ad nostram perniciem, vestramq; perpetuam pacem Saxoniam visitauit, communicare tecum voluit. Neque enim postquam translatum est corpus eius à nobis, ciuilia & externa bella cessauere: eodem quippe anno Dani, & Normanni regionem nostram inuaserunt, Rex autem* (Henricus) *munus diuinum cum omni gratiarum actione suscipiens, prosternitur reliquijs Sanctis, & deosculans eas summa veneratione veneratus est*, subdit in S. Viti translatione. *Inde regnante Ludouico translata sunt in Saxonium, & vt legatus Caroli confessus est, ex hoc res Francorum cœperunt minui, Saxonum verò crescere, donec dilatata ipsa sua magnitudine laborant, vt videmus in amore mundi, & totius orbis capite patre tuo, cuius potentia maiestatem non solum Germania, Italia, atque Gallia, sed tota ferè Europa non sustinent. Colito itaque tantum Patronum, quo adueniente Saxonia ex serua facta est libera, ex tributaria multarum gentium Domina. Neque enim talis, ac tantus summi Dei amicus tui gratia indiget, nos vero famuli ipsius indigemus. Vnde vt eum possis habere intercessorem apud cœlestem Imperatorem, habeamus te aduocatum apud terrenum regem, tuum scilicet patrem, atque fratrem.* Subijcit deinde populos varios pietate hac subiugatos factos tributarios, & vectigales, *Abotritos, Vulcos, Hauellos, Dalamancos, Bohemos, Redariosq;*: hactenus Widichindus Cœnobita Corbeiensis.

Tres Franciæ patroni insignes. *Vvitichindus lib. 1. gestorum Saxon. l. 12.* *Cum reliquijs S. Viti in Saxoniam illatus Europæ ferè dominatus. Francia vastata est.* *Potentia Saxonum.*

Causa scriptionis. Fusius de Sanctarum reliquiarum excellentia, & vtilitate volui initio totius operis disputare, vt Lectores pij intelligant, iusto me perculsum metu manum ad scribendum martyrium Vrsulanum admouisse, ne causa non vnius tantum martyris, sed tot millium simul periclitetur: quando nostra primum ætate Duce Molinæo Caluiniani, toti Sodalitati vitam ereptum eunt, quam negant vnquam exstitisse: Catholicorum verò scriptores grauissimi Patrum memoria sic necis huius occasionem cum crimine læsæ maiestatis implicuerũt, vt causa martyrij si non euerti, nutare certè videatur. In reliquis verò Christi fidelibus merito Colonienses conqueruntur: se per iniuriam à quieta mille, & quadringentorum annorum agri Vrsulani possessione, (qui riuorum exuberantium more cæsorum sanguine redundauit) sine causa deturbari, vetustissimæ, & genuinæ historiæ, certis multorum populorum traditionibus stabilitæ, clarissimisque locorum variorum vestigijs confirmatæ, præponi mendacissimi (vt ciuem suum Britanni vocant) scriptoris inanem fabulam: & sensim aduersariorum conatibus restatissima, quæ superant, apertæ veritatis monimenta obliterari, vt præcipuarum personarum sodalitatis Vrsulanæ reliquiæ, quæ summa maiorum religione iam à quingentis annis sunt honoratæ, in dubium

Orta ex iustis querelis Coloniensium.

dubium reuocentur,& tantum nõ vt suppositititiæ confictis à male feriatis nominibus abijciantur:ita subuerentur meritò Colonienses,ne sancta,& religiosa à maioribus accepta tot Sanctorum corporum hæreditate spolientur:quibus vt diuis suis tutelaribus debent obsidij non vnam solutionem.

Et periculo imminente.

Quod si Coloniensium sola res verteretur, damnum id quidem lugendum, particulare tamen censeretur: nunc verò sparsis orbe toto Sanctarum Virginum exuuijs, agitur causa Germaniæ, Italiæ, Franciæ, Hispaniæ,Poloniæ & vtriusque Indiæ,in quas scimus orbis regiones thesaurum illum non penetrasse tantum; sed etiam cultum hactenus Sanctarum Virginum quasi Diuarum tutelarium,& locorum Præsidum religiosissimè viguisse,vt nihil Coloniensibus circa venerationem sodalitatis Vrsulanæ nationes penè orbis vniuersæ concedere videantur. Quocirca si vacillare causa martyrij incipiat:cultus ille paulatim totius orbis consenescet, & Ecclesiæ Catholicæ nobilissima reliquiarum nominatarum pars eripietur. Quod eo magis formido,quo latius disseminatur studio quorundam fabulosissima, mendacissimaque de S. Vrsula narratio,quam Caluini,& Lutheri semper asseclæ, (vt Catholicos conuitijs appeterent) auidè receperunt: Catholici verò quidam,fontis inexploratâ infectione incautius hauserunt,& orbi propinarunt,adeò vt iam certa sinceræ veritatis indicia sic passim obterantur,vt dum nondum erasa penitus sunt, nisi maturè conatibus aduersariorum occurratur,& ex ijs,quæ superant,clara veritatis manifestæ in locis etiam Acatholicorum documenta,traditiones variorum populorum, cum vetustissima mille iam annorum S.Vrsulæ historia stabiliantur, verendum sit, ne posteri erasis iam omnino fundamentis istis, martyrium sint in dubium vocaturi.

Reliquijs orbis totius nobilissimis.

Martyrij causa laborante aduersariorum sententia.

Qui obterunt vestigia historicæ veritatis.

Mouit me etiam rei ipsius indignitas, quod cum in Romani breuiarij proprijs olim lectionibus(cum duplici ritu S. Vrsulam vniuersalis coleret Ecclesia) ita martyrium sit decantatum,sicut Basileenses,Argentoratenses, Colonienses & Rhenenses(quibus in locis aliquæ Virgines Vrsulanæ decesserunt)longa maiorum accepta traditione,mira consensione referunt,& grauissimi scriptores à mille, pluribusque annis idem Martyrium memorarunt: quod ea modo narratio velut spuria reijciatur:fabula verò ex autore,quem mẽdaciorum architectum Catholici æquè ac Hæretici,recentiores, & coæui eius nominant: spretis omnibus sepulcralibus titulis,inscriptionibus,& monimentis, ac iuratis 70. testibus repudiatis, velut vnicum & solidum Vrsulani martyrij fundamentum à doctissimis etiam viris approbetur; hinc meritò cauillantur nos Heterodoxi: & ansam arripiunt vitas Sanctorum *legendas* ficto à mendacijs vocabulo compellandi, quando Vrsulani Martyrij narratio niti vnico creditur teste,qui ciuium ipsius,& Hæreticorum,& Catholicorum iudicio quasi Poëtria Milesias tantum fabulas conflauit: cum superlit vera mille abhinc annis à S. Cuniberto, vt putatur S. Vrsulæ concinnata historia: vestigijs, & traditionibus locorum, ac titulis monimentorum conformis, diuinis, humanisque testimonijs ducentis, pluribusque roborata, quæ sine causa reijcitur. Quibus malis vt occurreretur quam citissimè, Deo propitio periculosæ plenum opus aleæ suscipere non dubitaui.

Fabula introducta.

Cum cauillis Hæreticorum.

Porrò scribentem me cœlitum fauor mirificè recreauit, & ad superandas occurrentes difficultates vehementer animauit:sine quo fieri vix potuisset, vt exiguo tempore tot ex Italia,Lusitania,Francia, superiore & inferiore Germania testatissima veritatis incorruptæ documenta,& instrumenta magna humanitatis, & beneuolentiæ significatione ad primam meam rogationem transmitterentur: quæ singulæ quasi faces vnum in locum ordine suo dispositæ, clarissimam pullis hac in obscurissima historia plusquam Cimmerijs tenebris lucem; & iam vt spero veritatem solidis, ac historicis nixam fundamentis indicabunt: ita vt aduersariorum quotquot hactenus contra hanc narrationem mota sunt argumenta, sua ferè concidant vanitate: ea vero,cum hactenus delituerint in tenebris,& diuino beneficio non humana solertia solem nunc adspexerint, non mirum est, doctissimos etiam viros ijs subsidijs destitutos,in ea caligine Andabatarum more passim offendisse.

Vnde non mihi id ſumo, quaſi plus alijs hac in re viderim: noui ipſe ingenij mei tarditatem: diuinæ verò bonitati; ſanctarum Virginum fauori, & Præſulum multorum, doctiſſimorumque virorum humanitati tribuo: qui tam promte plura, quam ſperare potuiſſem ſubſidia, pro ſuo in Vrſulanam ſodalitatem affectu mihi procurarunt: ita vt præter opinionem operis mole excreſcente vndecim fuerit libris dirigendum.

Quæ fides huic operi debeatur.

Ac de fide totius hiſtoriæ fuſius enarrandæ ſic velim Lector ſtatuat, licet ſatis ſolida videantur argumēta, quæ libro primo pro eius defenſione ſumus allaturi, eaque longè probabiliora multis appareant, quam ea, quæ contrariæ ſententiæ, vel nouarum opinionum patroni produxerunt hactenus, & Libro ſecundo verbis ipſorum in medium adducentur: non tamen velim exiſtimet, velle me totam Vrſulanam hiſtoriam cum omnibus adiunctis, titulis, qui circumferuntur, reuelationibus & traditionibus certiſſimam & exploratiſſimam haberi, quaſi nihil erroris ei poſſit ineſſe, vel dubitationis: ſed hoc conor ſaltē euincere: quod talibus fulciri videatur firmamentis & adminiculis veritatis, qualibus aliæ Sanctorum hiſtoriæ, quas hactenus orbis Chriſtiani probauit conſenſio: proinde tantum eidem tribuendum cenſeo, quantum merentur ea, ſiue vetera, quæ profero monimenta, veſtigia, lapidum inſcriptiones; ſiue ſcriptores, documenta publica, tabularia baſilicarum; ſiue rationes, quas adduco: paratus ſiquid veroſimilius agnouero, vel aberraro à linea, monitus, vti bonos decet viros, ſententiam reuocare.

Locus hic etiam admonet me, vt benè meritos hac de hiſtoria non prætercam.

Beneſici.

Poſt Philippum Bebium (cui iure defero primas, ob viam mihi patefactam & indicatos quoſdam è præcipuis & purioribus fontibus, confutatosque luculenter multos aduerſarios: non enim ſine tali duce tam horridam ſiluam primus ſubijſſem) Ioannes Grothaus collega tabulis Geographicis accuratè iuxta temporis illius & veterem locorum, populorumque appellationem digeſtis, illuſtrauit SS. Virginum patrias, nauigationem, & Romanam peregrinationem.

Ioannes Bollandus permulta, quæ pro martyrio S. Vrſulæ defendendo pridem ipſe collegerat, digeſſeratque; Virginum quatuor circa Baſileam denatarum hiſtoriam, Calendarium Vrſulanum inchoatum; & id genus alia ſubmiſit liberaliter cum Belgico cultu ſanctarum Virginum. Simili opera & laude è Bauariæ, Sueuiæ, finitimorumque locorum monaſterijs, bibliothecis, ſacrarijs plurima Iacobus Gretzerus noſter, præſertimè Zuifaltenſi Benedictinæ familiæ cœnobio operâ Ioannis Rieberæ loci profeſſi collegit, & Philippo Bebio miſit ad vindicias ſtabiliendas.

Multum etiam debeo Petro Liphauſen Carthuſiæ Colonienſis Bibliothecario: ſelegit is varia ex editis & ineditis inſtructiſſimæ bibliothecæ libris: præſertim quæ de S. Brunonis aſcetarum cultus Vrſulani propagatione refero: deceſſit religioſiſſimus meiq; amantiſſimus Pater A. 1644. feſto S. Stephani, vt in vita, ſic morte ob vitæ integritatem hilaris.

Franciſcus à Wartenberg S.R.I. Princeps & Epiſcopus Oſnabrugenſis, Mindenſis, Verdenſis &c. pro ſingulari in ſanctas has virgines cultu, quem inſtar S. Cuniberti ſacris anniuerſarijs in ara principe factitatis cum degit Coloniæ teſtari conſueuit, mihi indicem Vrſulanarum reliquiarum Oſnabrugenſium & eleuationem S. Permerij, ac de hoc ipſo Epiſcopo Cremonenſi ex Italia accepta clementiſſimè tranſmiſit: ſæpius me ad operis editionem maturiorem cohortatus.

Philippus Roeuenius Archiepiſcopus Philippenſis, Vicarius Apoſtolicus, vitam S. Cuneræ, ſicut in loculo reperit deſcriptam, & miracula nonnulla recentiora magna humanitatis ſignificatione procurauit: Illuſtre collegium Vrſulanum præter alia complura, quæ ſeruire poſſent promtè oblata, Pontificum quorundam Colonienſium diplomata, ſubſcriptionesque: ſimiles alias Ægidius Gelenius rerum ſacrarum Agrippinenſium ſolertiſſimus indagator ſubminiſtrarunt.

Collegium verò Cæcilianum, & ipſa inprimis antiſtita nobili gemma, libro inquam ſecundo anonymi, totum hoc opus exornauit.

Præ-

Præterea Prælati duo Benedictinæ familiæ Tuitienſis & Schônaugienſis, item Ioannes à Blanckenberg Ciſtertienſis Ordinis Veteris montis, Commēdatores S. Ioannis Colonienſis & Argentoratenſis, Patres etiam S. Franciſci Strictioris Obſeruantiæ, Carmelitæ, Diſcalceati, & alij nonnulla ſuggeſſerunt. Adhæc Ioannes à Crane S. Cæſareæ Maieſtatis Legatus Pacificus Oſnabrugi multa vetuſtatis monimenta è monaſteriorum & Eccleſiarum M. SS.is Codicibus, ſacrarijs & bibliothecis eruit; idem è Liuio, Verrinis Ciceronis & alijs profanis autoribus collegit erudita pro Regibus Siciliæ & Alpino tranſitu ſtabiliendo; quædam horum ſuis inſerentur locis.

Denique Gualterus Muntbrot Noſter Luſitanica: Valentinus Mangionius Italica, Petrus Catzræus Remenſia & Burgundica ſuppeditarunt. Franciſcus Lahier egregiam nauauit operam in antiquorum Breuiariorum, Britannicorum, Francicorum, Belgicorum & Germanicorum Lectionibus, hymnis, antiphonis congruenter Traditioni Colonienſi colligendis, quibus omnibus, vti debere me plurimum ingenuè fateor: ita pro ſolutione debiti vades ſiſto tot millia Virginum, quæ ſolent clientes ſuos in vita & morte ſingularibus proſequi fauoribus.

Vt verò via methodoque clariore in re perobſcura noſtra procedat narratio, prius oculis ſpectandam ſubijciam operis totius œconomiam.

OPERIS TOTIVS
DIVISIO.

TOMO *priore, id eſt, duobus primis libris vindicias complectar, quibus demonſtratis, 20. ſinceris fontibus primigeniæ, germanaque hiſtoriæ Vrſulanæ, confutabuntur aduerſariorum opiniones.*

Tomi poſterioris quatuor libris, vitam fuſius è dictis fontibus perſequar; collectionem ſodalitatis Vrſulanæ, peregrinationem, martyrium, & virtutes.

Totidem deinde ſequentibus, honores Martyribus his à Deo & hominibus habitos enarrabo.

Vltimo libro teſtimonijs omnium ferè ſeculorum iam inde à martyrio ſententiam hanc confirmabo.

INDEX

INDEX LIBRORVM ET CAPITVM HISTORIÆ VRSVLANÆ.

Tomvs Prior vindex bipartito diuisus.

LIBER PRIMVS VINDICIARVM, QVO

Antiquissima narratio martyrij iuxta Coloniensium traditionem 20. fontibus illustratur & augetur.

37. Ex

LIBER SECVNDVS VINDICIARVM, QVO

Aduersarij cum rationibus suis confutantur.

TOMVS POSTERIOR

Vrsulanæ historiæ fusius enarratæ, & testimonijs confirmatæ.

LIBER TERTIVS.

S. Vrsulæ natiuitas, educatio, sponsalia, congregatio & nauigatio Sodalitatis eius è Britannia Coloniam.

13. Col-

LIBER QVARTVS.

Peregrinatio Romana Sodalitatis Vrsulanæ.

LIBER QVINTVS.

Martyrium S. Vrsulæ, & Sodalium eius.

13. Basi-

LIBER SEXTVS.

Dona & Virtutes Sodalitatis Vrsulanæ

SEV

Parthenopædia.

LIBER SEPTIMVS.

Sepultura, Inuentio & eleuatio Sodalitatis Vrsulanæ, cum duobus libris reuelationum Anonymi notis illustratis.

LIBRI DVO REVELATIONVM

Anonymi, qui verisimiliter esse creditur B. Hermannus Steinfeldiensis ex cœperunt A.1183. cœlitus inspirari.

LIBER PRIMVS.

INCIPIT LIBER SECVNDVS expeditionis vndecim millium Virginum, & peregrinationis earum, in quo series narratur earum, atque sociarum illarum Matronarum & Sociorum, qui principaliores inter eos fuerunt, A.1187. reuelatus.

Nomina Virginum Vrsulanarum & Martyrum aliorum, sanctorumq́; quæ in reuelatione Anonymi, & S. Elisabethæ continentur, præsertim in libro secundo: tam cum è libro 1. Anonymi citantur, duo numeri appositi sunt, primus librum, alter caput designat: atque quoties e secundo, numerus solum caput indicat.

LIBER OCTAVVS.

Translationes Vrsulanarum reliquiarum Coloniâ factæ in totum orbem: cum libro Reuelationum Vrsulanarum S. Elisabethæ notis illustrato.

LIBER REVELATIONVM S. ELISABETH de sacro exercitu Virginum Coloniensium.

LIBER NONVS.

Cultus S. Vrsulæ & Sodalium, in loco martyrij & orbe toto.

LIBER DECIMVS.
De Miraculis.

LIBER VNDECIMVS.

Testimonia vitæ & martyrij Sodalitatis Vrsulanæ.

Appendix ad Vrsulanum Martyrium.

INDEX RERVM, ET VERBORVM.

A.

Antiquis-

B.

C.

Baptizat

Febriam

F.

G.

M.

Perse-

Q.

R.

Q.

R.

S.

T.

Te-

V.

W.

Z.

FINIS.

VINDICIAE VRSVLANÆ,

Seu

TOMVS PRIOR,

Quo

PRIMIGENIA HISTORIA SS. VRSVLÆ & vndecim millium Virginum cum traditione Coloniensi contra aduersarios asseritur.

Opera RR. PP.

PHILIPPI BEBII, & HERMANNI CROMBACH,

Societatis IESV *Sacerdotum.*

PERMISSV SVPERIORVM.

COLONIÆ AGRIPPINÆ,

Sumtibus HERMANNI MYLII, Anno 1647.

SE

DO

DEI

ELE

ECCL

ET PER

Legato

nasterie

lensi, C

gariæ,&

monter

Virg

no 1565

cantata

ctioni

Iuris C

nis lucu

penè to

batur ,

laudaba

SERENIS.^mo ET REVERENDIS.^mo
PRINCIPI ET DOMINO,
DOMINO FERDINANDO,
DEI ET APOSTOLICÆ SEDIS GRATIA ELECTO ET CONFIRMATO S.^ae COLONIENSIS ECCLESIÆ ARCHIEPISCOPO, S.R.I. PRINCIPI ELECTORI, ET PER ITALIAM ARCHICANCELLARIO, EIVSDEM SEDIS APOSTOLICÆ

Legato nato: Episcopo & Principi Paderbornenſi, Leodienſi, & Monaſterienſi: Adminiſtratori Hildesheimenſi, Bergteſgadenſi, & Stabulenſi, Comiti Palatino Rheni, Vtriuſque Bauariæ, VVeſtphaliæ, Angariæ, & Bullionis Duci: Marchioni Franchimontenſi, Comiti Pirmontenſi, Loſſenſi, Longienſi, Sternenbergenſi & Hornenſi, Deiparæ Virginis & Vrſulani cultus vindici, defenſori & propagatori feliciſſimo, Principi & Domino ſuo Clementiſſimo.

SI vetus Colonienſium traditio, Sereniſſime Princeps, Clementiſſime Domine, de vita Martyrioq; Sanctarum Vrſulæ & vndecim millium Virginum fuit vnquam toto terrarum orbe celebrata, vt quam maximè Anno 1565. gentium omnium conſenſu recepta & decantata eſt: Tunc enim officij Romani proprijs Lectionibus, Hymnis & Antiphonis inſerta; Gloſſâ Iuris Canonici diſertè comprehenſa, Faſtis Romanis luculenter explicata, paſſim non tantum in orbis penè totius Eccleſijs ſolenni vel duplici ritu canebatur, à profanis & ſacris Autoribus & hiſtoricis laudabatur; ſed ab ipſis etiam heterodoxis, præſertim

Traditio Colonien͂ſis floruit maximè A. 1565.

tim Britannis, Basileensibus, & Argentoratensibus vt certa credebatur. Exinde vix annis viginti sex euolutis, cum Galfredi figmenta primi subsellij scriptoribus nonnullis probari viderentur, vilescere cœpit Coloniensium traditio, mox publicis eradi monimentis, adeoque multum cultus Vrsulanus refrigescere; dum paulatim pulpita Concionatorũ, & chori quorundam Religiosorum Galfredi commentis personarent, non sine fidelium, & piarum aurium offendiculo, risuque Hæreticorum; qui sensim hac ætate nostra silentio, vel dissimulatione Coloniensium, (quos maxime decebat à Patronis suis Tutelaribus aduersariorum conatus auertere) eo progressi sunt audaciæ, vt Duce Molinæo S. Vrsulam Diuam imaginariam nominarint; & cultum eius Catholicis instar Goliath istius Philistæi, quasi stolidum, agminibus Israelis exprobrarint.

paulo post viuit autoritate aduersariorũ.

Susceperat quidem exeunte seculo superiore Hermannus Fleien S. Cuniberti Decanus, loci martyrij patrocinium, & eum acerrimè contra Recentiorum assultus propugnarat, sed male prouidus

Defensor eius primus Hermãnus Fleien.

Incidit in scyllam, cupiens vitare charybdim:

Hectoris Boëthij floridæ, limatæq; narrationi velut sirenum adhæsit scopulis, corrupit Traditionẽ Coloniensem, veterem S. Cuniberti reiecit historiã, reuelationes suspectas reddidit, abiecit vt fabulas, Vrsulam expetiti connubij votiq; quasi violati reã egit.

Incautè seductus ab Hectore.

Non tulit sanctis his Virginibus impactam appetiti matrimonij notam Christophorus Brovverus Societatis IESV, acerrimi vir ingenij, qui solidæ defensioni Traditionis Coloniensis optimam primus iniuit viam, & rationem: nam vt malè materiatam structuram commenti Galfrediani funditus euerteret: & eruditissimos æui nostri viros ab eo sequendo reuocaret, doctissimè regni Aremori-

Secundus Brovverus.

cani

cani primordia sub annum 383. vt iste fingit, adeoque matrimonij Britannicarum feminarum expetiti totum fundamentum subruit; tam in Notis ad Venantium, quam Treuericis Annalibus, cum plausu non orthodoxorum modò; sed & heterodoxorum, ac Britannorum etiam Galfredi ciuium.

3. Stephanus Vitus.

Euerso iam Galfredi futilis narrationis firmamento, Stephanus Vitus eiusdem Societatis diuinis & humanis scientijs cultissimus (cuius Sancti Hiberniæ iam reor lucem adspiciunt, certè prælo subiectos audio) alios etiam asseclas Galfredi, vel sanioris aduersarios historiæ neruosè contudit, ipsamque Romanam peregrinationem ex indole natiua gentis suæ Hibernicæ probè stabiliuit.

Præcipuus Philippus Bebius.

Sed palma Philippo Bebio præcipua debebatur, qui multijuge veteris Ecclesiasticæ, profanæque historiæ peritia, continuo peruigiliq; studio verum martyrij tempus iuxta sepulcrales inscriptiones & Coloniensem traditionem circa an. Christi 237. definiuit, à quo defensores alij pleriq; longè declinabant: tum sacram & profanam historiam eius temporis satis feliciter accommodauit, mox viã aperuit cum eodem anno martyrioque reuelationes conciliandi.

Commentationem hanc suam cum Facultatis Artium Decanus Quodlibeticis quæstionibus An. 1617. præsideret, sic Rectori Magnifico, totique coronæ splendidissimæ Coloniensis vniuersitatis comprobauit, vt omnium gratulatione sit excepta, postea rogatus à viris grauissimis & eruditissimis, vt eandem perficeret, & tot millium Martyrum gloriam vindicaret, vbi cum alijs Europæ doctissimis scriptoribus communicauit, Cornelius à Lapide, Gretzerus, Costerus & Rossueidus cõsulti laudarunt eius sentẽtiã, suoq; calculo cõfirmarunt. Sed eheu luctuosum

Eius 1. lucubratio periit.

An 1621. templi & instructissimæ Bibliothecæ Coloniensis incēdium primum eius fœtum incinerauit. Crebris subinde Gretzeri literis, & monitis excitatus, priores resumsit curas, & breui methodo complexus Vrsulani martyrium, illigatis ei breuiter reuelationibus, sacra, & profana temporis historia, protulit in lucem: ac iussu Præpositi Generalis Mutij Vitellesci Flori Sanctorum Ribadeneiræ inseruit: vti libro primo capite 28. recitabo.

Alterā vulgauit.

Quod licet permulti magno cum plausu lætitiaque receperint, & longè Galfredi commentis & recentiorum opinionibus prætulerint: vellicare tamen alij cœperunt, & imprimis nonnulli Britannorum: Illi confirmando vindicias Vrsulanas, librum vnum 60. capitum aggressus est, quibus tam fontes historiæ genuinæ monstraret, quam aduersariorum rationes infringeret, & adiuncta quædam eiusdem martyrij luculentius explicaret. Varia collegit rei præsenti commoda, & opportuna, 40. ferè capitibus absolutis, è quibus multa duobus his Vindiciarum libris inserui: sed mors meditantem cetera cœlo maturum, è continuis & inexhaustis laboribus An. 1637. 17. Februarij ad præmia vitæ beatioris euocauit. Mihi verò sæpius in morbo suas Vindicias, vt perficerem, & historiam ipsam, fusius concinnarem, morti vicinus enixè commendauit. Accessit Superiorum sæpius repetitum imperium. Nec deerat obligatio: qua optimo Patri velut annis multis arbitro conscientiæ meæ; cui post Deum maximum in hac vita bonum, vitam dico religiosam in Societe IESV debebam (è qua velut vberrimo fonte gratiarum, præter innumera commoda, huius etiam scriptionis qualiscumque riuulus totus est deriuatus) deuinctum me non ignorabam. Quin & ipsæ

Vindicijs Vrsulanis.

Immoritur.

Causæ suscepti operis.

Sanctæ

Sanctæ Virgines recenti me tenebant obstrictum beneficio: cum enim Anno 1636. pridie Sanctorum omnium ęger febriensq; Coloniam ingressus essem, postridie manè post inuocationem earum, & promissam cultus & honoris ipsarum defensionem arteriæ sanior pulsus excussum indicauit morbum, vt licuerit me voti reum statim eius eximere religione, Deoq; sacram litare hostiam ad Sanctarum Virginum honorem, propagandum. Quarum etiam singulari fauore factum existimo, cum ad diuersas Europæ regiones missis literis doctissimorum, & summorum virorum opem implorassem, eorum cura studioq; tot breui ex semotissimis locis autentica submissa esse documenta, tam varia Coloniensis traditionis firmamenta, reconditaque hactenus literaria monumenta educta esse è tenebris: vt multorum meamq; vicerit opinionem accelerata Vindiciarum & ipsius historiæ prolixioris expletio.

Et dedicationis. Triennio iam ante mortem Vindicias Serenitati Vestræ P. Philippus animo dedicarat. Ego hoc libentius supremam eius exsequor voluntatem: quò sæpius me dignatą est humanissimè per alios Serenitas Vestra commonere, & tardanti stimulos admouere ad maturandam Vindiciarum editionem. Vt auderem autem munus hoc offerre, suasit eximia in Sanctas has Virgines ista pietas & religio, qua decessores Archiepiscopos Colonienses æquare, vel etiam superare Serenissima Celsitudo Vestra existimatur non leuibus argumentis.

Colonienses Archiepiscopi cultores SS. Virgin. Aquilinus. Aquilinus Virgines Romam contendentes recepit hospitio, fouit alimentis, instruxit commeatu: reduces autem martyrio laureatas honestissimè funerauit. Solinus Vrsulanum agrum Attilæ flammis funestatum ornauit Ecclesia, fossa muroque cinxit:

Soliuus. Guntharius. Hermãnus I. & II. Wichfridus. Watinus. Sigevvinus. Philippus. Conradus. Bruno I. & II. Piligrimus. S.Cassibertus. S.Anno *Vide lib.9. à cap.9. ad 20.*

cinxit: quem postea Henricus Heinsbergicus intrà mœnia ciuitatis eius laxato pomerio comprehendit.

Guntharius ignem ijs incendit perpetuum, Hermannus primus translatis eo Geritzheimensibus virginibus fundauit luculenter Parthenonem: quem successor VVichfridus Ecclesiarum vnione; VVarinus, Sigevvinus, Philippus, Conradus decimis noualium; Bruno primus Legatis pijs; Bruno secundus altaribus dicatis auxit. Piligrimus autor reginæ Richezæ domo Palatinæ fuit, vt se mancipio Sacris Virginibus consecraret; Richezæ frater Hermannus secundus subscripsit donationi VValdorfiani prædij. S. Cunibertus anniuersario sacrificio, & Sanctarum reliquiarum eleuatione; S. Anno nocturnis vigilijs easdem honorauit.

Ferdinandi cultus earundem.

Horum Serenissime Princeps insistis vestigijs: solesque cum per vires & negotiá licet annua recurrente solennitate martyrij Coloniam & Vrsulanam adire basilicam; nocturnas ibi multas horas diurnis coniungere, Deo Sanctisque Virginibus pro subiectis populis & diœcesibus commissis percepta sacra synaxi diu supplicare, & ipsum S. Vrsulæ caput ex altari in sacellum aureum insigni pietate quandoque deportare. Ardet ibidem prope aram principem, & corpus S. Vrsulæ Martyris ingens illa moles cerea trecentilibris, quam annuis instauras igni fouendo alimentis, quasi cum Regina Richeza Virginum Sanctarum te cerocensualem vel vectigalem profitearis: Quin & Huy S. Odiliæ Virgini Vrsulanæ lampadem argenteam cum lumine perpetuo consecrasti. In hoc eodem agro Vrsulano cum Parente VVilhelmo Bauariæ Duce & fratre Maximiliano Electore magnificentissimum

&or-

& ornatissimum Societati IESV templum Marianum à fundamentis ad æternam Serenissimæ Bauaricæ domus gloriam condidisti, vt ager ille tot Martyrum sanguine purpuratus, pietate frequentiaque ciuium, ad conciones, sacra tribunalia, diuinissimamque synaxin percipiendam illuc confluentium religiosius, & augustius honoretur. Festum etiam Sanctarum Virginum vacuum à laboribus, vt ciuitati præcipuum propriumque lege lata sanciuisti, vt innato tibi Sanctas has Tutelares colendi desiderio satisfaceres.

Est enim ea Bauaricæ domui quasi ingenita pietas, sacra fundandi loca, reliquijs præsertim Vrsulanis ornandi, easdemque summo honore prosequendi. Nam præter nominatos Richezam & Hermannum Erenfridi Comitis Palatini, & Mechtildis fundatorum Bravveilerensis monasterij filios, Plectrudis Bauara Pipini coniunx Capitolinũ Parthenonem construxit, & plurimis Sanctarum Virginum corporibus honorauit. Ernestus Archiepiscopus ad varia loca præsertim Mediolanum ad S. Carolum Borromæum Vrsulanas reliquias destinauit: quo dono Sanctus Pontifex mirificè recreatus, verbis amplissimis gratias egit: literas eius coniunctas cum insigni laude Bauaricæ domus suo loco recitabo. Frater Ernesti Bauariæ Dux VVilhelmus aliquoties excurrit Coloniam, & in aureo S. Vrsulæ sacrario non sine lacrymis sacra refectus synaxi mirificè loci sanctitate capiebatur; Idem arcis pretiosissimis & visendi operis easdem sacras reliquias in Lotharingiam misit, vt earum cultus latius propagaretur. Plena iam Bauaria virgineis istis lipsanis est, in qua non minus quam Coloniæ præcipuè anniuersarijs S. Vrsulæ recurrentibus

Marginal notes: Et domus Bauaricæ. — Richezæ. — Plectrudis. — Ernesti Archiepisc. — Wilhelmi Ducis Bauariæ.

ſacris, à viris Principibus honorantur. Eodem cultus Vrſulani propagandi deſiderio, non Romam tantum frequenter, imprimis rogatu Eminentiſſimorum Cardinalium Ginetti, & Roſetti, ac aliorum Legatorum Apoſtolicorũ: ſimiliter ad varias Europæ partes: ſed & in Indiam & Chinam etiam baiulo Nicolao Trigautio Sacerdote ſacros Virginum cineres tranſmiſiſti, vt barbaræ nationes, Chriſti fidem recens edoctæ, ad venerationem Sodalitatis huius Parthenicæ aſſueſcerent.

Emicat tenerrimus hic animus & pietas in Sereniſſimo Nepote Maximiliano Coadiutore, qui cum Coloniæ moraretur, penè quot hebdomadibus in aureo S. Vrſulæ ſacello adſtare ſolitus ſacris operanti, ibidem frequenter per annum cœleſti paſtus alimonia: in cuius ſummis delicijs & diuitijs Vrſulana lipſana numerantur.

Hoc igitur nomine confido Vindiciarum Vrſulanarum patrocinium non ingratum fore, vt Pontificatus Serenitatis Veſtræ tempore tot fortiſſimarum millium Martyrum veneratio, quæ minus pia aduerſariorum narratione multum viluit, priſtino vigori reſtituatur, & quod multi vehementer deſiderant, putantq; Vrbani Sanctæ recordationis octaui propenſa voluntate Romæ agitatum, nondum decretum tamen fuit, ritu duplici (ſicut ſub an. 1550. factum ſcimus) toto terrarum orbe feſtum S. Vrſulę denuò celebretur: vt etiam Eminentiſſimus Cardinalis Franciſcus Machiauellus, paucis ante diebus, quàm Coloniâ Romam rediret, confirmauit. Vtinam eum contingat viuere diem, quo veteri Colonienſium traditioni honor antiquus habeatur, & tam gloſſæ Iuris Canonici, quam diuinorum officiorum veterem recuperet multorum ſeculorum

Votum Autoris.

poſſeſ-

possessionem, ita totius orbis Ecclesiæ cum Agrippinensibus animis concordibus, & iisdem verbis Virgines has venerentur: id verò Serenitatis Vestræ studio conatuque perficiendum multi bene ominantur.

Accedet autem non parum diœcesi Coloniensi stabilitis his gestis Vrsulanis emolumenti: quod seriem Episcoporum seculis aliquot interruptam, restituant, & numerum eorum ordinemq; satis manifestè declarare videantur. Vocant enim Aquilinum quartum sedis eius Pontificem: quo nomine cum nullus Treuirensium vel Tungrensium reperiatur appellatus, apparet longè diuersos ab istis Præsules Coloniæ præfuisse, contra multorum veterum opinionē. Deinde cum quartus sit, duorum interiectorum, & vnius Aquilini successoris nomen tantum desideratur: quos tres si placeat anonymos appellare, constabit tota series Præsulum à Materno ad Serenitatem vsque vestram nunquam interrupta.

Vrsulana gesta Episcoporum Coloniensiũ catalogum restituũt.

Suscipe nunc Serenissime Princeps cultus Vrsulani custos, vindex & propagator Optime, tot millium Virginum & fortissimarum Martyrum honoris nouam defensionem, quarum meritis & suffragijs tot inter Germaniæ excidia stetit minus alijs vicinis locis afflicta ciuitas & diœcesis Coloniensis: quam tot edictis vulgatis Serenitas Vestra quoties grauius imminere periculum timebatur, ad harum patrocinium implorandum excitauit, vt licet peccata nostra diuinum furorem accenderent, tot chiliadum tamen coniunctæ deprecationes patriæ veniam & clementiam impetrarent. Redibit vindicata a calumnijs hæreticorum, imo iniurijs Catholicorum quorundam scriptorum Sanctarum Virginum castitate & innocentia cultus earum pristinus,

& cum

& cum eo cœleſtium donorum: forte & temporalium bonorum vna cum pace redundantia, quæ Deus quandoque ſolet cultu Sanctorum refloreſcente tot Diuorum precibus exoratus afflictis, & vaſtatis regionibus clementer impertiri. Idque vt Deus Opt. Max. tot millium Martyrum ſuffragijs placatus Nobis, cum diutina Serenitatis Veſtræ incolumitate & ſoſpitate largiatur, ex animo voueo Coloniæ Agrippinæ 23. Iulij, ipſo Translationis SS. Trium Regum feſto die, Anno M. DC. XLVII.

Sereniſſimæ & Reuerendiſſimæ
Celſitudinis Veſtræ

Humillimus & obſequentiſſimus ſeruus

HERMANNVS CROMBACH
Societatis IESV.

TOMI PRIORIS
LIBER PRIMVS
VINDICIARVM VRSVLANARVM,
Quo
ANTIQVISSIMA NARRATIO MARtyrij, iuxta Coloniensium traditionem 20. fontibus illustratur & augetur.

ILLVSTRE MARTYRIVM SANCTISSIMÆ Virginis Vrsulæ & vndecim millium Virginum, quemadmodum in peruetustis M. SS. codicibus exstat, incerto quidem, sed docto auctore, eoque antiquo: ex R. P. Laurentij Surij Carthusiani tomis, 21. Octobris, & notis illustratum.

CAPVT PRIMVM.
Parentes S. Vrsulæ.

1 REGNANTE Domino nostro Iesu Christo, cùm post passionem, ascensionem, & resurrectionem eius, conuersis ad Deum cunctis finibus terræ, [2] nec Oceani angulus aliquis se à calore fidei eius absconderet, *in conueniendo populos in vnum, & reges, vt seruirent Domino*: fuit in Britanniæ partibus quidam [3] Deonotus tam vita, quam nomine, qui religiosus in omnibus ceremonijs Catholicæ professionis sic principare nouit supra homines, vt non obliuisceretur, qualem suo Creatori subiectionem deberet; sic à subditis tributum exigere, vt semper se meminerit Regi suo cœlesti id, quod ab eo factus est, debere. Is ergo cùm sub iugo Christi, sub quo iste irreprehensibiliter militauerat, alijs irreprehensibiliter, & iustissimè imperaret, in benedictione seminis Abrahæ tam generositate, quàm virtutum specie competentem sibi accepit vxorem: sed sicut in vasis iræ dupli-

1.

2. Ps. 101. 23

3.

Pater S. Vrsulæ.

ci contritione feriendis ita iustitia Dei hic inchoat, vt ea in iudicio irreparabiliter disperdat; ita misericordia eius diligentibus se plerumque etiam in hoc seculo diuitias bonitatis suæ concedit prægustare, vt inenarrabilem illam gloriam, quam *nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit*, cum patientia discant exspectare.

1.Cor.2.9.

1. *Regnante Domino nostro Iesu Christo.*] Sapit exordium hoc vetustatem: Antiquissimi moris erat, hac vti in gestis Martyrum ferè clausulá: congrua prophetiæ Danielis de regno Christi, præsertim à tempore Diocletiani; qui iubebat annos à suo imperio numerari: sed post annum quingentesimum Dionysius æram Christianam à natali Christi primus introduxit, postero seculo martyrium hoc videtur esse elaboratum stylo satis elegante & graui, qui pietatem simul, & maiestatem redoleat.

2. *Nec Oceani angulus aliquis se à calore fidei absconderet.*] Congruunt ista tempori martyrij Vrsulani Anno 237. tunc enim omnes fines terræ cognitæ, Europæ, Asiæ, Africæ, vel per ipsos Apostolos, vel horum discipulos & successores, præcones fidei Christianæ habuerunt: tunc Reges complures Asiæ, Britanniæ, Hispaniæ, & aliorum locorum fidem professi erant, vt fusè docebit lib. 4. cap. 17. & 18.

3. *Deonotus.*] Rectius alia exemplaria vocant eum Dionethum, quo nomine seculis sequentibus in Britannia Reges quidam imperarunt. Scriptor tamen vitæ etymon vocis Latinum facit.

CAPVT II.

Natiuitas & educatio.

Itaque cum summa spe vtriusque parentis sexus virilis exspectaretur, qui terreni regni sui successor existeret, prouida Dei misericordia, quæ etiam vota nouit excedere, dedit eis prolem tunc femineam: quæ plus quam virili animo ad regni cœlestis hereditatem eos præcederet, eisque succedentibus, bona sine fine mansura prępararet. Huic itaque, quia exemplo Dauid immanem vrsum, scilicet Diabolum, quandoque suffocatura erat, Deo disponente (qui quos *prædestinat, vocat*) à parentibus illi in Baptismate [1] præsagum nomen Vrsulæ inditum est. Quæ cum vt regiam prolem decuit, regali ambitione educata, naturalibus incrementis proficeret, teneros ætatis annos morum cœpit maturitate præcedere, & cui iam tum mundus viluerat, Euãgelicis imbuta præceptis, *in lege Domini, die ac nocte meditabatur*, & quia ad spiritualem sponsi sui thalamum corde & animo suspirauit, *omnis* compositio eius, & *gloria* non deforis; sed ab *intus* fuit, vt iamtum liquido daretur cunctis aduertere, quod ad magnum aliquem Ecclesię ornatum summus ille artifex margaritum hoc vellet expolire, ac si ei iam tum patenter dixisset: *Audi filia, & inclina aurem tuam, quia concupiuit Rex speciem tuam.*

1.Reg.17.36
Rom. 8.30.
1. Etymon vocis.
Psal. 1.2.
Ps.44.14
Ibid. v.11.

1. Præsagum

1. *Præſagum nomen Vrſulæ inditum.*] Alteram impoſitionis huius cauſam adſignat capite 8. B. Hermannus dum ait: *Præterea cum ceteris principibus adfuit Hardericus Comes Illuſtriſsimus auunculus Reginæ Virginis Vrſulæ matris, cum vxore Vrſula muliere deuota & ſtrenua, multumque laudabili, ab iſta Comitiſſa Regina Virgo Vrſula nomen accepit*; præclarè ad nomen hoc alludit P. Mendozæ in libros Regum præfatio, quam habes lib. 9. c. 61.

CAPVT III.

Ambit coniugium eius infidelis.

Præter has aliaſque ſpiritualis gratiæ dotes, erat etiam incomparabilis formæ & miræ pulchritudinis, & omnium oculis glorioſa; ſed *virgo* ſola, *quæ Domini erãt, cogitans*, minus hoc amabat in ſe, quod ſponſi ſui oculis ſciebat, non multum placere. Cum de tanta nobiliſſimæ virginis indole longè lateque fama percrebuiſſet, ad aures gentilis cuiuſdam Tyranni permanauit, qui præpotens viribus, in robore militari gloriabatur, & barbarica feritate latius regnabat, cui cum magnopere ad Regalem magnificentiam proſpectum vellet, reputare ſecum cœpit regnum ſuum propagari, nomen ſuum, & proſperitatis gloriam nobilitari, ſi filio ſuo tam celebris puellæ matrimonio contigiſſet copulari. Itaque filius non minus [1] peruicax, (vtpote qui iam pubertatis annos intrauit) patre annuente proſequentibuſque, qui capita populi erant, legatos ad patrem virginis deſtinauit, multaque pretioſa tranſmittens; ſed plura promittens, vrbes egregias, ſitus terrarum, & tractus maris, totum denique Patris regnum, & quidquid mundus deliciarum habere poteſt, vel potuit, in dotis computationem dictauit. Minas etiam pro magnitudine nominis ſui quaſi ſummam manum impoſuit, vt ſaltem terroribus, quod volebat, exigeret, ſi blanditijs muneribuſque minus profeciſſet.

Pulchritudo eius.

1. Cor. 7. 34.

2.

1. Expetitur coniugium Vrſulæ.

1. *Non minus peruicax.*] Quomodo peruicax filius, quem tantis encomijs innocentiæ conſeruatæ, & ſanctiſſimæ educationis extollit S. Eliſabetha cap. 12. ? ſed rectè notat Nonius peruicaciam non ſemper in vitio eſſe, imo *peruicacia*, inquit, *eſt interdum bonarum rerum perſeuerantia, pertinacia ſemper malorum*, Honeſtis, & licitis conditionibus coniugium à Rege potentia, opibuſq; inferiore; flagitabat: itaque ſi nulla allata iuſta cauſa id repudiaſſet, deſpicatui ſe credebat ducendum, & iniuſtè repudiandum, paratus ad quaſuis honeſtas propoſitas conditiones Matrimonij deſiderio, ſponſæ rogatu deſcendere, vti & fecit, ideoque minas cenſuit cum Parente adhibendas, vt ſaltem non ſine iuſta cauſa eius petitio ſperneretur.

CAPVT IV.

Petitur per Legatos.

At illi acceptis à Rege mandatis, profecti ſunt, emenſoque grandi itinere ad patrem Virginis peruenerunt, dataque fandi copia, quæ à Domino ſuo iuſſi ſunt, diligentiſſimè peregerunt, & poſt blanditias, quod efficaciſſimum arbitrati ſunt,

Fluctuatio patris.

quasi scorpiones, minas & terrores bellicos intulerunt. At senior prouidus, & totus caritatis visceribus diffusus, fluctuare cœpit intra se, indignissimum reputans, filiam suam cœlesti sponso arctius inhærentem, ab æterni Regis amplexibus renitentem auellere, & barbaræ libidini polluendam subiugare. At ex altera parte, etsi proprij sanguinis prodigus esset, pro Catholica Religione & zelo iustitiæ (quippe *cui viuere Christus erat, & mori lucrum*) tamen quia sub illo cura regni erat, & tam efferam barbari illius violentiam suis viribus desperabat posse sustinere, iam sibi videre visus est sub oculis suis cædes hominum promiscuæ ætatis fieri, vrbes dirui, matronas & virgines constuprari, Ecclesias cremari, sancta profanari, & quidquid miseriarum aliquando accidit victis, præsertim Christianos vincentibus paganis.

Phil. 1. 21.

CAPVT V.

Pacta dotalitia cœlitus S. Vrsulæ imperantur & præscribuntur.

In hoc ergò rerum cardine deprehensus Rex pius, quod vnicum tunc perfugium patebat, ad diuinam misericordiam, quasi ad turrim fortitudinis à facie inimici, cucurrit, totusque in lacrymas effusus, auxilium de cœlo indefessis precibus postulauit. Inter hæc cum virgo domini, vultum patris, quanquã dissimulantis, turbulentum deprehendisset, latere eam non potuit, quod ipsa perturbationis huius causa fuerit. Itaque pro se nimis solicita, paternę solicitudini condoluit, moxq; ad sua arma conuolans, sicut Sancta Iudith, & Esther pro liberatione patriæ, ieiunijs & orationibus pernox incubuit, in auribus sponsi sui celerius obtentura, quod petijt, cum quo iam verè vnus spiritus fuit. Cumque noctem diei, imò noctes diebus in vigilijs & ieiunijs cõtinuaret, ex infirmitate humani corporis fatiscentibus membris, cùm in Deo cor eius vigilaret, ad modicum obdormiuit, & per visionẽ diuina reuelatione de toto vitæ suæ ordine, de coagonistarum suarum numero, de gloriosa martyrij palma perdoceri meruit, quod postea rerũ exitus cõprobauit.

Orat Deum.

Cum S. Vrsula.

Iudith. 9. 1.

Esther 14. 1.

Cui reuelatur suum & congregationis martyrium.

CAPVT VI.

Vrsula parentibus eadem aperit.

Igitur sub primo surgentis auroræ diluculo patris mœstitiam releuatura (eo quippè die Tyranni legatis responsurus erat) hilaris ad eum venit, blandeque arridens; noli, inquit, mi

pater

pater ſuper hac re aliquo vlteriùs mœrore contabeſcere, *ſed iacta cogitatum tuum in Domino, qui non dabit in æternum fluctuationem iuſto.* Ne tamen ex puellaribus annis, quæ dico, æſtimes, ſcito, quia præterita nocte per viſum diuinæ conſolationis vox ad me licet indignam famulam ſuam facta eſt iubens, vt iuuenem, qui me in matrimonium affectat, à ſpe nuptiarum non repellerem, ipſa tamen conſeruato virginitatis ſignaculo ad innuptas tranſirem. Conditio autem coniugij, & conſcriptio nuptialis hæc erit; [1] vt tu pater, & iuuenis, qui me in amorem ſuum allicit, decem primæuæ ætatis virgines & forma & genere lectiſſimas perquiratis, & tam mihi, quam ſingulis harum mille virgines honeſtiſſimas ſubſcribatis, comparatiſque ad numerum noſtrum trieribus vndenis, triennij nobis ad dedicationem virginitatis noſtræ dentur induciæ, quibus expletis, quod Domino placuerit, fiet. Attamen incommutabile diuinæ pietatis conſilium, quod diſpoſuit ſuper me, nemo eſt, qui poſſit infirmare.

Solatur triſtem patrem. Pſ. 54. 23.

Narrat cõditiones matrimonij. 1.

Poſtulat vndecim millia Virginũ.

1. *Vt tu pater & iuuenis.*] Alia lectio habet, *vt & tu Pater & Iuuenis*, vterque communibus opibus & labore tot Virginum millia congregaret.

CAPVT VII.

Acceptantur & implentur à Sponſo.

His filiæ vocibus exhilaratus Pater, accitis coram legatis, quod petebant, annuit, præſcriptamque quaſi coniugij conditionem, quam virgo popoſcerat, expoſuit; id cautiſſimè, quaſi pro ſumma dotis conſcriptione ſtatuens; vt iuuenis ſalutari [1] renatus lauacro, his tribus annis per fidem Catholicam inſtitueretur in Domino. His auditis legati iam quaſi compotes voti ſui, per viam, quam venerant, præpeti itinere alacres reuerſi ſunt ad ſuum Dominum, vtpotè pro bona legatione honorem accepturi, gloriam & præmium: expoſitiſque per ordinem mandatis, patre iam lætiſſimo, iuuenis præ amoris magnitudine modum exceſſit lætitiæ. Audita itaque, vt fit, tanta exſultatione principum, factum eſt totius regni generale tripudium. Cõditione igitur nuptiarum libenter acceptâ, iuuenis cœpit patri ardentius inſiſtere, vt ad ſatisfaciendum puellæ deſiderijs, per baptiſmi conſecrationem legibus ſtatim initiaretur Chriſtianis. Indicto etiam ad

1. Sponſus iubetur fieri Chriſtianus.

Acquieſcit.

Delectus virginum indicitur.

nouam militiam nouo delectu vbiq; per regnum quæsitæ sunt ingenuæ & speciosæ Virgines, adductæque ad palatium, pro magnificentia regali muliebrem acceperunt ornatum. Nec minori sumtu & vtriusque Regis pari diligentia, nauium stetit fabricatura, alij enim ligna in siluis cædunt; ad littus alij cōuehunt; alij carinas; alij transtra fabricant; alij tabulata gracili iunctura coaptant; alij hunc; alij illum ornatum, auro, argento, ære, coloribus, sculpturisque præparant: singulisque pro sua arte & officio satagentibus, certatim vbique feruebat opus.

Classis paratur.

1. *Vt Iuuenis salutari renatus lauacro his tribus annis per fidem Catholicam institueretur in Domino.*] Non petit, vt statim; sed præmissa instructione debita post triennium baptismo initietur, ita constat factum esse Moguntiæ apud Anonymum lib. 1, cap. 18. exacto iam triennio. Sic etiam quæ sequuntur verba sunt accipienda. *Iuuenis cœpit patri ardentius insistere, vt ad satisfaciendum puellæ desiderijs per baptismi consecrationem legibus statim initiaretur Christianis.* Appetijt ipse quidem statim baptismum, dilatum tamen esse triennio constat, quod etiam temporis spatium exigit Angelus pro imbuendis fide gentilibus puellis apud Anonymum lib. 1. cap. 2. *Præterea suadet Vrsulam Virginem vndecim millia Virginum expetere, quarum ex Societate triennio instruantur nuptijs preparandæ futuris.* Vnde multæ earum non nisi Romæ sunt baptismo regeneratæ. Hinc error quorundam ortus, præsertim eorum, qui Anonymi reuelationes non legerunt, vt putarint statim baptismo initiatū esse sponsum; at quomodo ante institutionem? & quam etiam tunc causam S. Vrsula prætexere potuisset per triennium dilationis matrimonij, nisi id tempus diuinitus fuisset designatum pro conueniente ex Sodalitate earum eruditione, quæ gentiles erant?

CAPVT VIII.

Collecta vndecim millia Virginum instruit Vrsula.

1 Concordi itaq; duorum Regum studio, iuxta regalem magnificentiam mirificè perfecta classe, completoque electissimarum Virginum disposito diuinitùs numero, inter innumeras nobilissimæ prosapiæ puellas, Pinnosa, maximi cuiusdam ducis filia tàm genere, quàm virtute emicuit, quæ secunda post Vrsulam quasi magistra virginalis militiæ fuit, quam pater eius, vt nobile par, filiæ specialis dilectionis fœdere sociauit. Omnibus igitur magnificè perfectis, condicta die virgineæ cohortes ad Reginam conuenerunt, & quasi ad naualem palæstram succinctæ, iubentis imperium præstolatæ sunt. Tunc B. Virgo Vrsula, quod diu desiderabat, virgineo vallata exercitu, hilari vultu, & animo primum debitas Deo gratiarum actiones exsoluit; deinde quasi fidissimis commilitonibus suis consilij sui arcanum [2] innotuit, easque in diuini amoris obseruantiam pijs exhortationibus erudiuit, & corroborauit. Puellares autem cunei saluberrima Reginæ suæ monita arrectis auribus auidissi-

1.

Pinnosa Dux post S. Vrsulā præcipua.

2. S. Vrsula instruit virgines.

auidiſſimè audientes, cordaq; cum manibus ad cœlum leuantes, quaſi iam militari ſacramento coniuratæ in Chriſtum ad omnia diuinæ religionis munia deuotionem ſpoponderunt, mutuaque alacritate ſeipſas in hoc ſtudium cohortatę ſunt, vtpote quibus iam tunc cor vnum & anima vna erat, ſupernaque dulcedine prægustata in mentibus earum mundus, & gloria viluerat.

Ei conſentiunt omnes.

1. *Concordi duorum Regum ſtudio.*] Virginum euocatio, & claſſis ædificatio communibus vtriuſque regni ſtudijs ſumptibuſque fiebat, ac licet pleræque virgines è duobus collectæ regnis ſint, multæ tamen è Sicilia, Dania, Belgio, Orcadum Inſulis, alijſque regnis affinium & cognatorum triennio illo ſunt inuitatæ; vt de S. Cunera, Lucia, & Geraſinæ filiabus conſtat: de numero verò ſic completo, vt nulla deſideraretur, imò ſuperarent, dicam ſæpius, ob acceſſionem, quæ è varijs locis facta eſt.

2. *Conſilij ſui arcanum innotuit.*] Sumitur verbum hoc actiuè à Scriptore pro eo, quod dicimus manifeſtauit, indicauit, aſſeruit. Quamuis M. S. Carthuſianus Vltraiectinus Codex ſubſtituat, *inſinuauit*; conſtat etiam S. Gregorium M. eodem ſeculo, eadem voce & ſignificatione vſum eſſe. Nam hom. 1. in Euangelia ſic ait *Dominus ac redemtor noſter paratos nos inuenire deſiderans, ſeneſcentem mundum, quæ mala ſequantur denunciat, appropinquantem eius terminum quantæ percuſſiones præueniant, innoteſcit*, & hom. 10. *Rationis ordo poſcebat, vt & loquentem iam Dominum loquentes nobis prædicatores innoteſcerent, & necdum loquentem elementa muta prædicarent.*

CAPVT IX.

Virgines exercentur nauticis laboribus & certaminibus.

Poſthæc dato ſigno, quia mare contiguum erat, raptim ad naues conuolant, armamentaque explicant, altumque petentes, modò concurſibus, modò diſcurſibus, interdum fugam, interdum bellum ſimulant, omnique ludorum genere exercitatę, nihil, quod animæ occurriſſet, intentatum relinquunt, ſicq; per dies ſingulos puellariter palæſtrizantes aliquando circa meridiem, aliquando [1] ad nonam, aliquando die toto in ludis aſſumto ad veſperam reuerſæ ſunt. Ad huiuſmodi ergò ſpectaculum pius Rex cum grandæuis patribus, cunctiſque regni primatibus frequenter aderat: vulgus etiam promiſcuum (vt ſemper nouarum rerum cupidum eſt) poſtpoſitis ſerijs ſuis, virgineis luſibus ſuis applaudebat. Sed poſtquam quotidianis exercitationibus aſſiduitas aluit audaciam, longius à litore remigantes, cum ſpectaculi gratiam populo ſubtraherent, quædam etiam naues flabris ventorum diſiectæ ante noctem minimè redirent, diutina exſpectatio, & ſatietas ludorum ſpectatoribus faſtidium genuit, ſinguliſque ad ſua opera diſcedentibus, paulatim turba defluxit.

Sciamachiæ nauales.

1. toto die.

1. *Aliquando ad nonam*] tertiam intelligit pomeridianam, & notat primævæ Ecclesiæ morem, quæ Euangelico more, diem in Primam, tertiam, sextam, nonam & vesperam partiebatur: vt hinc etiam scriptoris liceat antiquitatem coniectare.

CAPVT X.

Instante nuptiarum tempore Deo se ardentius commendant.

Sic ergò cum multa iucunditate celebrato per triennium hoc Martyrij [1] præludio, cum adornatis sponsalibus condicta nuptiarum die iuuenis in amorem virginis animum perurgeret, B. Vrsula, quamuis diuino promissionis oraculo non incredula, pro humana tamen infirmitate solicita, convirgines suas, quas iam in Domino tàm verbis, quàm exemplis erudierat, vt in tali rerum articulo diuinæ misericordiæ ianuam instantius pulsarent, admonuit, ne castitatis [2] procinctum perderent, sub quo regi suo cœlesti irreprehensibiliter militassent. His dictis cum quasi iam currentibus stimulum addidisset, deuotæ Deo virgines ex toto corde in lacrymas profusę, tam pro sua singulæ, quam pro Reginæ virginitate conseruanda, supernum cœperunt auxilium ardentissima spiritus contritione inuocare.

Vrsula Sodaliū preces petit.

Virginū vota & orationes.

1. *Celebrato per triennium Martyrij præludio.*] præludium propriè præcantatio quædam est, quam antè cantum legitimum fauoris emerendi gratia cytharædi præmittere consueuerunt: ita Virgines his & corporis exercitationibus, dum ipsæ alternis vicibus ductarent quandoque remos; & animi, dum S. Vrsulæ monitis & aliarum virginum exemplo ad omnem virtutem dociles, & ad parendum promtæ informarentur; tam seipsas aptabant ad Martyrij & peregrinationis labores hilariter subeundos; quam indicia quædam dabant, qua fortitudine animi sanguinem pro Christo sponso suo essent profusuræ.

2. *Ne castitatis procinctum perderent, sub quo Regi suo cœlesti irreprehensibiliter militassent.*] Procinctus dicitur ipse belli apparatus, vel præparatio, quæ fit ab exituris in prælium; tunc autem *procincta classis* vocatur auctore Festo, cum exercitus ad pugnam paratus est; hinc Gellius li. 1. c. 11. ait. *Cum procinctæ classes erant, & instructa acies.* Sensus igitur est; timuit S. Vrsula, ne præparationem triennij contra tentationes carnis, & bellum contra voluptates corporeas frustra ad Dei honorem suscepissent. Sumta est similitudo ab apparatu bellico, & instructa acies: dolent enim milites, si frustra armorum tantus apparatus, & tot belli meditationes susceptæ sint; si dum sunt in procinctu, & in acie stant, ad bellum parati, exauctorentur.

CAPVT XI.

Vento cœlitus immisso classis in Germaniam vehitur.

Pius autem Dominus, qui semper est propè omnibus inuocantibus se in veritate, tam pia vota non distulit: *sed ventum* [1] *de thesauris suis produxit*, impulsamque classem sub vnius diei noctisque spacio, secundo cursu in portum, qui Tile dicitur, integro, tam nauium, quam puellarum numero pertulit. Itaque arrepto litore, quod concupierant, *tanti dux fœmina facti*, quasi Maria

Ventus abripit classem.

1. Pſ.134.7.

In portū Tile.

Æneid.14.

Maria prophetes Pharaonis exercitum per mare rubrum euasisset, sponso cœlesti debitæ laudis [2] Epithalamium præcinit. Quod cum puellaris exercitus non clamoso strepitu; sed pari cordis concentu resonaret; canticum hoc lætitiæ vsque ad aures Domini Sabaoth cum odore suauitatis peruenit. Ibidem ergò cum nocte illa pausassent, sequenti die comparatis vtensilibus (nam mercatus ibi erat) ad naues reuersæ sunt, adductisque anchoris, aduerso flumine subremigantes, ad insignem illam Germaniæ Metropolim Coloniam, vbi nunc corpora earum in pace requiescunt, tandem peruenerunt.

Coloniæ applicāt.

1. *Ventum de thesauris.*] De reconditorijs, & locis abditis, Chaldaicè *ventum impetuosum*: nam vehementi velorum impulsu citissimè classem abripuit: interim & Deus è thesauris dona Spiritus sancti, vt die Pentecostes Apostolis, sic eo tempore sodalitati communicauit, impellendo ad voluntatem Dei perficiendam.

2. *Sponso cœlesti debita laudis Epithalamium præcinit.*] Apposita voce vtitur. Sponsos mortales euaserant cœlestes animæ, Christo sponso deuotæ. Ideò S. Vrsula tanti dux femina facti, præcinit Epithalamium cœlesti sponso: sacrum hymnum, non qui in nuptijs terrenis; sed diuinis canitur, dum corde & affectu virgines pariter concinerent laudes sponsi immortalis, cuius fauore castitas ijs manebat illibata, quam etiam sanguinis dote Christo sponso consignare incensis animis affectabant, huic rei cōgruebat illud Psalmographi Epithalamium; *Eructauit cor meum verbum bonum*: quod tunc videntur concinuisse. Porrò renouatum id fuit, quod Israëlitis dicitur. Sap. 10. *Hæc* (Sapientia) *populum iustum & semen sine querela liberauit, & deduxit illos in via mirabili, & fuit illis in velamento diei, & in luce stellarum per noctem: transtulit illos per mare rubrum, & transuexit eos per aquam nimiam, ideo iusti decantauerunt: Domine nomen sanctum tuum, & victricem manum tuam laudauerunt, quoniam sapientia aperuit os mutorum, & linguas infantium fecit disertas.*

Ps. 44. 1.

Sap. 10.

C A P V T XII.

Coloniæ monetur Angelo internuntio Vrsula Romam peregrinari, in reditu cum suis Coloniæ Martyrio coronanda.

Egressis itaque, cùm post vespertinam refectionem somnus diurno labore fessis, obreperet, B. Virgo Vrsula, quæ iam Deo in Angelicæ castitatis professione complacuit, vidit in somno Angelicæ claritatis, & auctoritatis virum, qui adsistens primò an vigilaret, inquisiuit. Quem cum illa Virgo, subito visu puellariter exhorresceret, ille timorem eius blandè compescens: Scito inquit, filia, quia quod multum concupieras, in protectione Dei cœli cum dulcissimo hoc sororum tuarum contubernio Romam peruenies, peractisque votis [1] integro comitum tuarum numero, iterum huc reuerteris in pace. [2] Hic ergò vobis à Deo requies in seculum seculi prædestinata est: hic in pace pausabitis, & quia *bonum certamen certastis, cursum consummastis, fidem seruastis, de cetero* superest vobis *corona iustitiæ*, quam vt à iusto iudice plenam accipiatis, pro bona nominis

Angelus S. Vrsulæ mandat peregrinationē Romanam.

Prædicit Martyrium.

2. Tim. 4.

eius

Et sepulturá Coloniæ.

eius confessione, ceruices vestras persecutori dabitis, depositisque hic corruptibilibus corporum sarcinis ad cœlestem thalamum cum gloria martyrij peruenietis. His dictis vir, qui loquebatur, disparuit.

1. *Integro comitum tuarum numero, huc reuerteris in pace.*] Quomodo *integro numero*, cum octo virgines, circa Basileam & Argentinam, ante Martyrium decesserint? R. fuisse eas ex istis, quę supra numerum virginum in itinere Romano accesserant, vt fatetur Raymundus Cardinalis in processu iudiciali, docetque vita S. Aureliæ; nam vndecim illa Virginum millia, quæ ex Britannia soluerant, hoc priuilegio à Deo donatæ sunt, vt redirent nulla demta Coloniam, nulla corporis defatigatione in peregrinatione retardatæ: sed quod sequitur, scrupulum festinanti inijcit.

2. *Hic ergò vobis à Deo requies in seculum seculi prædestinata est.*] Nunquid S. Cunera Rhenæ occisa est? nunquid aliquot millia corpora virginum Coloniâ per totum orbem sunt transportata? Istud sensu accommodo videtur esse intelligendum, extra S. Cuneram; quòd si & de hac asseratur: accipi potest de Martyrij illius principio, quod Coloniæ cœpit, vbi licet corporis sarcinam cum alijs non deposuerit, incepit tamen publica fidei professione mereri palmam Martyrij, ob quam in seruitutem redacta, alibi gloriosè occubuit triennio ferè post. Est etiam is scripturæ modus loquendi vsitatus, quo per *secula seculorum* diuturnum multorum seculorum tempus, non tamen omnium designatur: vt pro longissimo tempore nongentorum annorum accipiatur, quàmdiu ante inuentionem Coloniæ ferè omnia corpora quieuêre; potest & illa quies de maxima parte istarum sanctarum reliquiarum intelligi, quam adhuc puto Coloniæ conseruari.

CAPVT XIII.

Visitatis Romæ liminibus SS. Apostolorum, redit cum Virginibus Coloniam.

At illa nihil de tantæ auctoritatis oraculo ambigens, mox vt dies terris reddita est, conuocata virginum concione, quæ audierit, & viderit in auribus omnium exposuit. His auditis communis exsultatio facta est, *quia digna habita essent pro nomine Iesu contumelias pati*, [1] Immolatisque laudum hostijs, vnanimi deliberatione statuerunt iter hoc festinantius peragere; *cupientes*, videlicet *iam dissolui, & cum Christo esse*, & ne quam diuinæ prædestinationi moram facerent, secundo vento velificantes Basileam applicuerunt, religatisque ibi trieribus, pedestri itinere Romam peruenerunt. Vbi cum per dies aliquot perlustratis vbique diuersis Sanctorum liminibus, peruigiles in oratione Deo animas suas commendarent, lacrymisque interiorem habitum, quasi iam ad æterni Regis triclinium processuræ studiosius componerent, peractis tandem votis, itinere, quo venerant, Basileam reuersæ sunt, ascensisque nauibus, per decursum Rheni prono alueo defluentes, & armis spiritualibus, tam contra spirituales nequitias, quam contra omnes persecutionum pressuras se communientes, tandem Coloniam applicuerunt.

Virginib. cœleste nuncium indicatur.

Act. 5. 41.

1.

Phil. 1. 23.

Romæ visitant loca sacra.

1. *Immo-*

1. *Immolatis laudum hostijs.*] Sacro missæ officio ab Episcopis oblato: nam vt S. Elisabetha cap. 10. ait ab his, diebus dominicis virgines sacra synaxi refectas esse: quod cum initio nauigationis repentinæ fieri non potuisset, hic primo inceptum videtur esse: cum ex hoc loco peregrinationem Romanam adornarent, & vota pro eius felici successu nuncuparent.

CAPVT XIV.

Ab Hunnis necantur Virgines.

Aderat tum ibi [1] barbara Hunnorum gens, quæ peccatis hominum exigentibus, tam Galliarum, quam Germaniç & Italiæ terras cædibus iam vastauerat, & incendijs, ita, vt euersis vrbibus, Ecclesijs crematis, religionis diuinæ vix aliquæ remanerent reliquiæ. Eadem itaque barbaries, cum per idem tempus ingenita feritate etiam vrbem Coloniam arctâ obsidione vallaret, nondum hoc aduenientibus prodente fama, virgines iam pridem cognita humanitate incolarum, sine omni huiusmodi suspicione in terram egressæ sunt, & ecce barbari more suo per velocissimos discursores explorata re, subiti cum clamore super eas irruerunt, & quasi lupi in ouilia agnorum irruptione facta, infinitam illam multitudinem inhumana crudelitate peremerunt.

1\. Hunni obsident Coloniã.

Cædes Virginũ.

1. *Aderat tum ibi barbara Hunnorum gens.*] Hoc in loco copiosius aliquanto describit Hunnorum vastationes, quam ea temporis transacti ratio requirebat. Quamuis si hæc non tam vt peracta iam omnia, quam vt initium vastationis accipiantur, quæ in Gallijs orta, à Germanis, tum à Maximino Germaniæ Galliæque simul est illata, & quæ post martyrium Sanctæ Vrsulæ in Italiam etiam incubuit, Maximino tunc etiam Ecclesiam persequente, & hoc præcipuè moliente, vt demessis Ecclesiæ capitibus compendio eradicaretur fides Orthodoxa: si inquam de his omnibus triennij totius vastationibus intelligantur: quasi per anteoccupationem de Italia narrantur, quæ paulò post acciderunt.

CAPVT XV.

S. Vrsula spretis tyranni blanditijs vltima trucidatur.

Cumque belluina illa rabies ad B. Vrsulam iugulando peruenisset, satellites moti admirabili pulchritudine eius conspecta, manum, animumque represserunt, ipseque Princeps scelerum libidinis feruore, quasi fulmine percussus, deposito paululum rigore, cœpit ad blanditias, & amatoria verba descendere. Verè, inquiens, forma tua magnum dat specimen, quod de ingenuis, magnisque puella natalibus orta es, iurauitque in dijs suis, dicens, quia si per pridem ad intercedendum ascendisses, nullam in comitatu tuo iacturam pertulisses. Sed consolare dilecta, & gaude sorte tua, & noli dolere de morte virginum tuarum, quia digna habita es, quæ [1] me totius Europæ victorem, quem

S. Vrsula tentatur blanditijs.

1.

quem etiam Romanum tremit imperium, merearis habere maritum. *Virgo* autem *cogitans, quæ Domini sunt*, cum huiusmodi sponsum liberrima vocis, & habitus indignatione, quasi Principem tenebrarum, exsufflasset, barbara mens, & effera bile tumens, belluæ instar infremuit, & repulsam suam non sufferens, in B. Virginem, quæ iam *dissolui* cupiebat, *& esse cum Christo*, sententiam mortis dictauit, sicque candidissimi exercitus Regina, ictu sagittæ transuerberata, super nobilem comitum suarum aceruum, velut cœleste margaritum corruit, purpureoque sanguine, quasi secundo baptismate dealbata, cum tot victricibus turmis ad cœleste palatium laureata migrauit, suppletis fideliter, *quæ deerant in corpore suo, passionibus Christi*. Perfectus est igitur admirabilis ille calathus domini, qui ne lilijs tantum virginitatis albesceret, totidem Martyrij rosis distinctus est, quibus ante superni inspectoris oculos decentius luberet.

1.Cor.7.

Martyriú eius. Phil.1.23.

Col.1.24.

1. Quæ me totius Europæ victorem, quem etiam Romanum *tremit imperium mereare habere maritum.*] Hæc de Maximino, si præsens fuit, dici potuerunt, præsertim in eorum sententia, qui bellum Germanicum iam tum confectum fuisse credunt; nam Persis superiore anno magno prælio superatis in Asia, & Germania iam debellata, ipsum Romanum Imperium eius tyrannidem, & barbaram immanitatem in familiam Alexandri exercitam formidabat. Vndè & senatus postea eum exauctorauit, & Quirites eumdem velut monstrum exitiale, sunt exsecrati, vt ad nomen ipsius contremiscerent. Potuit & alius ipsius Dux ea Maximini nomine dicere iactantius, quam verius, vt tremore maiore S. Vrsulam percelleret, præsertim si bellum Germanicum nondum confectum fuerit. Reliqua nil habent difficultatis, quæ non alibi discutiantur accuratè.

CAPVT XVI.

Extollitur Virginum Martyrium.

Fallant nunc, & fallantur, qui seculari gloria stupidi, triumphos Regum suorum infinitis laudibus, quasi ad cœlum extollunt, scribentes illa, & illa bellorum insignia, vtpotè victos Reges currum præcedere, infinitos captiuorum greges minari, victores autem milites discoloribus armis fulgentes, sua singulos militaria signa ostentare, duces autem ipsos in aureis quadrigis residentes, auratis vestibus radiare. Addant præterea, si placet, diem vrbi festum, lætitiam Patrum, vulgi clamorem & commune tripudium. Sed hæc si cum hoc triumpho sapienter fuerint collata, miseria potius dicenda sunt, quàm gloria; cum illi purpurati & aurati descenderint, ad tenebras, & æterna supplicia: illæ autem stola immortalitatis indutæ, visione Domini perfruantur, & societate Angelica. Ecce iuxta vocem Domini

Triumphus hic Virginú superat triumphos Romanorú.

bona

bona terra fructum ſexageſimum pariter & centeſimum in patientia attulit,& quæ ad horam *euntes ibant, & flebant mittentes ſemina ſua,* modò *venientes,& manipulos ſuos portantes in exſultatione venerunt*, imò depoſitis corporum paleis, mundatum& benè cribratum triticum in horreaDomini intulerunt.

Luc. 8. Matth.13. Pſ.125.

CAPVT XVII.

Colonia fugatis magno prodigio hoſtibus, obſidione liberata ſepelit SS. Virginum corpora.

O quale hac die in cœlo factum eſt tripudium, qualis occurſus supernorum ciuium? Quæ exſultatio Apoſtolorum? Quam communis gloria Martyrum,& Sanctarum Virginum de augmento ordinis ſui gloriantium? vt etiam Colonia illa Beata,& incomparabili hoc theſauro beatior, ſciret, quantum ſacratiſſimis Virginum cineribus, honoris & reuerentiæ ſemper deberet, in ſua liberatione experta eſt, quam *precioſa in conſpectu Domini mors* earum fuiſſet,& quam magnificè in cõcilio Sanctorum viuerent, quarum nũda forſitan corpora tantum potuiſſent. Nam peracta tam belluina rabie, quaſi tortoribus illis manifeſtè Deus calicem iræ, vertiginis & inſaniæ miſcuiſſet, *dati ſunt in reprobum ſenſum*, videruntque tot armatorum acies, quot virginum corpora trucidauerant, perſequentes ſe, ad quarum impetum eſſera illa barbaries, & poſt triumphos iam fugere neſcia, non auderet ſubſiſtere. Fugatis ergò pacis hoſtibus, concluſis ciuibus, inſperata pax reddita eſt, longoq; luctu ſoluti Colonienſes, portis eruperunt, & ecce paſſim ſuper nudam humum inhumata Virginum cadauera inuenerunt: nec multum eos res fefellit; quippe qui iam pridem tranſeuntium ibidem Sanctarum puellarum veſtes, habitus, & naues nouerunt. Sed quia facilè animaduerterant deuotas Deo Virgines pro conſeruandæ pudicitiæ ſignaculo, in agone Martyrij occubuiſſe, ſeque earum patrocinantibus meritis non modò mortem; ſed etiam cruciatus barbarorum omni morte grauiores euaſiſſe: vnanimi conſenſu, non quaſi homines; ſed quaſi Deum in humanis corporibus venerantes, non priuatis, non publicis ſumtibus pepercerunt, dum non modo humanitatis officio, verum etiam humillimæ venerationis ſtudio pro ſe quiſque ſatagentes, alij dilaniata, deſiectaq; Martyrum membra congerunt, alij veſtibus cooperiunt, alij terrã

Gaudiũ & exſultatio cœlitum. Pſ.115. 15. Rom.1.28. Virgines apparent & liberant Coloniã obſidione. Sepultura.

effodiunt, alij sarcophagis imponunt, breuique tempore, sicut hodie illic est cernere, Sanctissimæ Virginum reliquiæ ad æternam Coloniensium gloriam pausauerunt in pace.

CAPVT XVIII.

Templum in loco Martyrij virginibus excitatur.

Templũ erigitur.

Ex eo autem iam crescente diuina Religione non modò consuetudo; sed pro consuetudine sacramentum ciuibus inoleuit, vt intra ambitum virginalis sepulturæ nemo vsque hodie cuiusquam mortui corpus audeat sepelire. Aliquanto autem tempore euoluto, diuinitus frequenter per visionem admonitus, & quasi legatione Sanctarum Virginum accitus vir Religiosus nomine Clematius, ex Orientis partibus aduenit, qui pro voto suo Ecclesiam super Sanctissimos cineres à fundamentis constructam in honorem Sanctarum Virginum cõpleuit. Lauda ergò Colonia Dominum, *quoniam confortauit seras portarum tuarum, & posuit fines tuos pacem*, & tanto promisso pignore, *benedixit filijs tuis in te.*

Clematius restaurat & perficit.

Ps. 147. 2.

DE S. CORDVLÆ MARTYRIO
Præfatio.

SAncta Cordulæ Martyrium longè post præcedens, & à diuerso scriptũ auctore est: prius enim maiori iudicio, maturitate, breuitate, sine parergis, adspersis hinc inde sentẽtijs grauibus, aptis & numerosis periodis, cum succo & sanguine elaboratum est: posterius, Martyrium ipsum S. Cordulæ breuissimè expedit, apologiam autem duplicem pro ea in primo & tertio capite nimis copiosè deducit: & licet affectare stylum similem conetur, serpit tamen humi, excurrit iuueniliter, nec potest vllo modo cum Maiestate prioris comparari, si vtriusque inuentio, dispositio, & elocutio diligenter consideretur, præsertim cum prior apostrophe breui, & sententiosa Coloniam affatus aptè concluserit: vnde licet ob societatem peregrinationis & martyrij vicinitatem coniungantur, in quibusdam tamen exemplaribus abest Martyrium S. Cordulæ.

MARTY-

MARTYRII S. CORDVLAE CAPVT PRIMVM.

S. Cordula timore mortis occultata, postridiè offert se ad mortem.

ERat autem de eodem Sanctiſſimo Virginum contubernio quædam nomine Cordula, quæ ceteris virginibus in agone Chriſti occumbentibus, ſola in vnius nauis alueo ſub eadem nocte delituit, & in craſtinum vltrò ſe morti, quam fugerat, virili animo offerens, triumphales cateruas cum pari gloria Martyrij ſubſecuta eſt. Sed nemo in hoc ſcandalizetur, quaſi B. illa Virgo coronæ ſuæ parua hac formidine aliquid derogauerit, cum nec Petrus negans, nec Thomas dubitans, ab Apoſtolatus honore reiectus ſit. Diuino enim nutu ad magnum Eccleſiæ fructum Petrus de ſe, quaſi de homine præſumens, & magiſtro commoriturum ſe aſſerens, ancillæ oſtiariæ vocem vtiliter pertimuit, qui tamen poſtea vſque ad crucem perueniens, nec Romæ Vrbis Principem expauit. Forſan & B. illa Virgo de anteactæ vitæ puritate, & fidei conſtantia præſumens, ad tolerandam paſſionem aliquid in ſe fiducię habuit: ideoque humilianda erat, vt non in ſe, ſed in Deo gloriari diſceret, & ſic humiliata ad cœleſtem thalamum glorioſius tranſierit. Sic & fidelis Dauid cum Domino diceret, *iuraui, & ſtatui cuſtodire iudicia iuſtitiæ tuæ*, mox quaſi in ſe reuolutus, ſubiecit, dicens: *Humiliatus ſum vſquequaque*: ne autem infirma membra de ſalute deſperarent, ſi quando in paſſionis articulo pro humana infirmitate paululum hebeſcerent, ipſe mediator Dei & hominum, perſonam infirmantium aſſumens, dixit: *Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem. Pater, ſi fieri poteſt, tranſeat à me calix iſte.* Ecce qui poteſtatem ponendi animam ſuam, & ſumendi eam habuit, tranſire à ſe calicem petiuit paſſionis, nec filius à Patre exaudiri aliquando potuit: ſed caput pro infirmantibus membris loquebatur, quorum nunc ſibi perſonam aſſumſit. Forſitan etiam ſuperius ille agricola *fructificantem palmitem, vt fructum plus ferret*, adhæc *purgare* voluit: quemadmodum cum ſigillum aliquod, ſculptoris ſtudio ſubtiliſſimè expreſſum, omnis iam populus videt & laudat, artifex tamē adhuc imperfectum videt,

Timor eius ſanctitati nil derogat. *Matt. 26, Ioan. 20.*

Cur Deus permiſerit eum.

Pſal. 118.

Chriſtus in horto pauidus. *Matt. 26.*

Ioan. 15.

videt,& limat; vt quod oculis aliorum iam placuit,etiam suis in aliquo displicere non possit. Sed *quis cognouit sensum Domini*? ideoque superuacuum est occulta Dei iudicia discutere,quę salua fide,sine periculo licet nescire,cum liquidò hoc constet, semperque constiterit,quod Athleta Dei, ad probationem, non ad reprobationem,dilata sit.

Rom.11.

CAPVT II.

Apparet S.Cordula Helentrudæ,& indicit festi sui celebritatem.

Longa igitur temporum serie reuoluta, Sancta, quam prædiximus,Cordula,inclusæ cuidam, incomparabilis tunc vitæ, & specialis meriti Helendrudæ per visum apparuit, eamque quasi contubernalem suam,an se agnosceret,requisiuit.Illa autem quamuis Sancta,& mente Deo iam proxima,tamen adhuc corruptibilis,& quasi corruptio incorruptelam non sufficiens diuinæ venustatis,& grauitatis personam exhorruit.Erat enim Virgo Dei vltra omne artificium hominis vestita mirificè, coronamque lilijs, rosisque alternantibus intertextam gestans in capite. Famula ergò Dei ex pauore respirans, indignam se tantæ maiestatis agnitione esse respondit.Cum ego, inquiens, carnalis peccati sim legibus obnoxia: tu autem iam in ordinē cœlicorum assumta totius sis corruptionis aliena. Tum illa, Noueris inquit, me vnam ex sacro Coloniensium Virginum numero fuisse, quæ illis in agone Christi triumphantibus, vna nocte superuixi, sequentique die mortis cupida, vltro me carnificibus obtuli, sicque in Christo moriens,nec sorores meas deserui,nec socialem martyrij coronam amisi. Itaque cum illarum gloriosissimi transitus diem debita iam deuotione tota Colonia veneretur,mei nominis,nec breuis aliqua adhuc recordatio agitur.Proinde nunc veniēs, id tibi iniungo obedientiæ, quo sanctimonialibus ad corpora nostra deuotè excubantibus, denuncies ex me,vt cum sororum mearum triumphalem gloriam celebrant, proxima sequenti die & mihi aliquid venerationis impendant, quia minimè eis expedit, vt inter omnes, quæ illic pausant, mei tantum nominis reuerentia nulla sit. Cumque illa de nomine eius requireret, iussa est à Virgine frontem eius intueri,vt hoc sibi nomen fuisse indubitanter sciret, quod illic exaratum inueniret: paruit illa,

illa, vidit, & legit, diſcretiſque ſyllabis *Cordula*, diſtinctè ſcriptum inuenit.

CAPVT III.

Vita ſanctitas Helendrudæ miraculis teſtata.

Famula igitur Dei ad ſanctimoniales diuinum oraculum retulit, creditúmq; eſt, ac deinde ſtatutum, vt cum SS. Virginum celebritas agitur, ſequens dies S. Cordulæ laudibus impendatur. Sed ne cui viſio hæc quaſi minus auctoritatis, ludificante ſomnio dubia habere videatur, reuocet ad memoriam, quia & Petrus dormiens in diſco vocationem gentium vidit, & Paulus virum Macedonem in Illyriam ſe vocantem non dubius audiuit, & Patriarchæ noſtri, Abraham ſcilicet, Iſaac & Iacob, Ioſeph quoque, Gedeon atque Daniel, multa magna cęleſtium myſteriorum ſacramenta viderunt, magi etiam de mutando reditu dormientes edocti ſunt. Ipſe quoq; nutritius Domini Ioſeph, ab Angelo admonitus eſt in ſomnis in Ægyptum fugere, extinctiſque perſecutoribus Chriſti, propter metum Archelai Nazareth ſecedere, ibique habitare. Sed quid his aſſertionibus opus eſt, cum famula Dei, cui hæc reuelatio oſtenſa eſt tam celebris vitæ, tamque ſanctæ conuerſationis fuerit, vt ipſa pro certiſſimo veritatis teſtimonio habenda ſit. Eſt enim locus in Saxonia Herſe, ibique vſque hodie glorioſa ſanctimonialium congregatio, vbi Sancta illa nata & nutrita, peracto ſanctiſſimæ vitæ curſu nunc corporaliter in pace quieſcit, quamuis vltimi temporis ſui aliquantum in monte, quo ciuitas Iburg ſita eſt, in eadem ſanctitate exegerit. Huius vitæ & ſanctitatis tot ſunt teſtes, quot vel hodie Herſe ſanctimoniales ſunt, vel ab inde fuerunt: & veriſſimæ, vtpote Deo verbis hominum adſtipulante. Vſque hodie enim ad tumulum eius frequenter redditur lumen cœcis, greſſus claudis, infirmi ad vſum vitæ reparantur, & obſeſſi ab immundis ſpiritibus emundantur: Ideoque competens eius teſtimonium fuit, & nefas eſt dubitare, quod de ſancta ſanctæ, de ſponſa ſponſæ, de dilecta dilectæ ſuæ dominus dignatus eſt reuelare.

Inſtituitur feſtū S. Cordulæ.

Act. 10. Act. 16.

Matth. 2.

Monaſteriū, nunc Collegiū Herſe Canonicarum.

CAPVT IV.

Exhortatio ad memoriam & cultum SS. Virginum inflammandum.

Glorietur ergò ſuperna Hieruſalem, & cœleſtis illa curia, tot ingenuis ciuibus ampliata, vbi non eſt ſeruus, aut liber, maſculus aut femina. Glorietur Britannia, quamuis in Adam generans, virgineæ tamen indolis fœcunda. Glorietur Germania, tot lectiſſimos Oceani flores excipiens. Glorietur Roma, numerum Virginum, quem acceperat, reddens. Glorietur Colonia, talem apud ſe theſaurum retinens. Glorietur beata illa Sanctimonialium congregatio, tot ſanctarum Virginum, quibus deuotè famulatur patrocinijs de perpetua ſalute præſumens. *Benedicta ergo gloria Domini de loco ſancto.* Vos autem ſanctimoniales, tot cœleſtium gemmarum ſeruatrices, ſpeciali obſequio ſpecialiter ſatagite, vt ſi ad *centeſimum*, vel *ſexageſimum* fructum non pertingitis, ſaltem poſt veſtigia earum diuinæ miſericordię ſpicas legatis. Omnes etiam in communi ſanctiſſima earum patrocinia humillimè flagitemus, vt quia ad ſocialem cum ipſis gloriam adſpirare nec audemus, nec poſſumus: tamen quia *in domo Patris manſiones multæ* ſunt, earum meritis patrocinantibus, in cœleſti Hieruſalem, vel nouiſſimæ ſortis municipatum capiamus, præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit, & gloriatur Deus in ſecula ſeculorum Amen. Paſſæ ſunt Anno 238.

Ezech 3. — Matth. 13. — Ioan. 14.

Peregrinatio & Martyrium incidit in Alexandri Mammææ filij tempus extremum, initiumq; imperij Maximini Gothi, Coſſ. Seuero & Quintiano, Pontiano in exilium deportato: & calculo quidem Euſebiano & Baroniano Anno 237. quæ fuſè hoc libro cap. 32. declarabuntur.

CAPVT

CAPVT PRIMVM.

Quo Auctore & tempore scripta sit hæc primigenia & genuina S. Vrsulæ historia, indagatur.

HAEc gestorum Vrsulanorum narratio mihi semper visa fuit esse primigenia & genuina, inter eas, quæ literis consignatę posterorũ memorię sunt commendatę, & orbe toto peruulgatæ: nam quotquot earum reperi, nullam accuratiorem, copiosiorem & firmioribus nixam fundamentis hac ipsa iudico: vt merito vera germanaque (quam Baronius olim exstitisse fatetur; sed intercidisse dolet) censeri debeat, nullis erroribus inquinata: viuis & natiuis coloribus suis absque fuco & fallacijs picturata: è qua ceteræ posteriores, quotquot veritate nituntur, profluxere: licet enim nõ inficias iero, Vincentij Belluacensis Vrsulanam historiam pluribus adiunctis personarum & gestorum esse exornatam: ex hac tamen maximam partem dimanauit.

Est primigenia historia.
Et germana.
Bar. in notis ad 21. Oct.

Dico igitur hanc narrationem, quam Surius inseruit tomo 5. videri à vetustate & veritate maximè commendabilem. Iam enim ante quingentos annos orbe toto celebrata: quater vel quinquies, à S. Elisabetha nomine *Passionis S. Vrsulæ* laudatur: eodem seculo Anonymus vocat eam *antiquam passionem*: vterque ad eam velut pharum, scriptionem suam dirigit: eandem explicat, & confirmat: eadem longè antè quingentos annos in Ecclesijs die natali eius solebat lectitari, vt vetustissima Metropolitanæ Coloniensis Ecclesiæ lectionaria, & Breuiaria sexcentis, quædam etiam, vt arbitror, octingentis annis antiquiora demonstrant: quàm ideò Molanus *primariam S. Vrsulæ historiam* nominat, & compendio breui Sigebertus contexuit: auxit eandem illustrioribus adiunctis Vincentius Belluacensis, S. Antoninus, Petrus Esquilinus, Philippus Bergomensis, & Bonfinius: è quibus postea S. R. E. Ecclesia lectiones proprias Vrsulanas anno 1550. delibatas, inseruit Breuiario Romano tunc, cum adhuc festo duplici vndecim millium Virginum natalis orbe toto celebraretur.

Sur. tom. 5. 21. Oct.
Laudat eã S. Elisabeth An. 1156.
B. Herm. vocat antiquã passionem.
Mol. in Notis ad Vsu. appellat primariã.
Sigebertus in Chron.
Vincentius.
S. Antonin.
Pet. Esquilinus.
Bergomensis.
Bonfinius.
S. R. E. lectiones propriẽ de S. Vrsula.

De tempore quo conscripta sit, & auctore disceptatur. Mihi verosimilior eorum placet opinio, qui volunt eam à S. Cuniberto circa An. 644. concinnatam esse; nam sub annum Christi quingentesimum nondum vulgatam fuisse significat sermo vetustissimus, vltimo libro cap. 8. recitandus: circa Annum 1156. iam *antiqua historia* dicebatur: & ante octingentos annos in Ecclesijs decantabatur. Imo circa annum 700. cum S. Cuneræ in Batauia, & Aurelia Argentorati sodales duæ S. Vrsulæ miraculis inclarescerent, & à S. VVillibrordo res gestæ S. Cuneræ publicarentur, prius videtur Vrsulanum Martyrium emanasse, præcone S. Cuniberto, cum inusitato columbæ indicio Deus S. Vrsulæ tumulum, corpus & titulum eius detexisset circa annum ferè 644. quo etiam tempore Viuentiæ sororis S. Gertrudis, & Pipini filiæ cadauer Basilicæ S. Vrsulæ solum egurgitauit, ne sacris exuuijs Martyrum alieni cineres permiscerentur. His enim prodigijs excitatus S. Cunibertus, exemplo SS. Ambrosij, Isidori & Gregorij Turonici (qui vitas Diuorum tutelarium Ecclesiarum, quibus præerant, ipsi conscripserunt) videtur primus Vrsulanum Martyrium literis prodidisse, vel saltem per alium curasse vulgandum. Nota tunc erat populi Coloniensis traditio, locorum supererant clarissima vestigia: non deerant vetusti sermones ea de re exarati, quorum vnum suo loco recitabo: carmina etiam & aliæ inscriptiones incisæ templi saxis de Parthenico agone visebantur: forte & tumulus S. Vrsulæ præter Reginæ illius titulum breuem Martyrii seriem plumbo vel lateri incisam referebat: E quibus omnibus disertissimus ille Pontifex, & à puero in aula Regia literis omnibus

Antiquitas eius.
Tempore S. Cuniberti conscripta.
Occasione inuentionis S. Vrsulæ.
Vnde collecta sit,

Occurritur obiectioni. omnibus excultissimus, & politissimus, perfacilè totam Martyrij seriem ea styli maiestate, & antiqua quadam grauitate contexuit: quid enim mirum, qui Regi multis annis à libellis fuerat, cum rudiore etiam illo æuo, eloquentiæ laude cum Fortunato & alijs effloruisse? Erat iam tum moribus receptum in Gallicanis Ecclesijs, vt ex Gregorio Turonico paulò post docebo: Vitas Martyrum die natalitio eorum decantare, quam consuetudinem, quis dubitet, quin S. Cunibertus sua in diœcesi, & illo sanctissimo Martyrum consilio, in quo, sacris anniuersarijs summa religione factitabat, accuratissimè obseruarit: & sublatis vetustioribus sermonibus ipsam Martyrij veram germanamque narrationem nondum libris mandatam, suffecerit, vt cultus tot Virginum, quæ tunc mirandis operibus maximè coruscabant, magis apud exteros etiam propagaretur. *Decantata in Ecclesia S. Vrsulæ.*

Hæc igitur mille abhinc annis exarata, siue à S. Cuniberto, siue à coæuo, vita S. Vrsulæ, vt vetustissima, ita verissima est: luculentis humanis & diuinis, vt opinor, testimonijs confirmata, vt paucæ Martyrum historiæ solidioribus niti videantur historicis fundamentis: id ante quam probare nitar, scrupulus is venit eximendus: cur non nisi quadringentis post martyrium annis ea sit posteritati commendata.

CAPVT II.

Cur tam serò literis consignata sit, & tam pauci Scriptores veteres eius meminerint.

VErior, quàm communior sententia est, S. Vrsulam cum Sodalibus circa An. salutis reparatæ 237. Martyrium pro fide subijsse; vnde igitur tam altum apud SS. Patres talis Parthenicæ sodalitatis & tantæ fortitudinis silentium? cur seculi illius auctores grauissimi Tertullianus, Origenes, Cyprianus, Methodius: cur his posteriores S. Ambrosius & Hieronymus tanti virginitatis præcones eius nec meminerunt quidem? Cur ipsum Martyrium non nisi quadringentis post annis à S. Cuniberto literis est proditum? Interim SS. Seuerinus, Euergislus, & alij Colonienses Episcopi nullum eius scribendi & die natali eius in Ecclesia legendi curam habuissent? Tres huius silentij causæ eo seculo totum orbem Christianum attingunt, totidem Germaniam & locum Martyrij.

Difficultas.

6. Causæ silentij SS. Patrū de hoc martyrio.

Communes inter causas primus defectus est scriptorum, qui eius temporis res gestas exararunt, vulgaris ea querela totius orbis est, de ætate Heliogabali & Alexandri Mammææ filij, qua hæc contigerunt: Hispanum, Belgam, & Germanum, tres testes sufficiat audire. Ioannes Mariana cum ad Heliogabalum & Alexandrum peruenisset, ait, *Horum Imperatorum ætate, quid in Hispania gestum sit, latet*: Et in Galloflandricis Buzelinus. *Ad imperium postea euecti fuere Antonius Caracalla, eiusque frater Geta Macrinus & Diadumenus, Antonius Elagabalus, Alexander, Maximinus, Gordianus, Philippi, Decius, Gallus & Volusianus, Valerianus, Galienus & Claudius: quid sub his apud Neruios ijsque iunctos populos contigerit, nusquam literis traditum video.* Eadem querimonia frequens Christophori Brovveri in Treuirensibus, cum priorum temporum res satis accuratè pertractasset, vbi ad vicinorum horum temporum Martyria deuoluitur, hoc effato sæpius vtitur. *Sed horum omnium & aliorum plurium acta perierunt.* Communis ista & vulgaris omnium scriptorum de eo tempore querela à Gentilibus Regum & Imperatorum etiam suorum sola pene nomina, nec acta quidem, nisi paucula consignata fuisse: Christianorum verò res gestæ silebantur, qui Tertulliano coæuo teste tunc per ludibrium Sarmentitij, Semaxij & Semiassij dicebantur; quibus in theatris & amphitheatris gentiles ad leuem furciferi vnius vocem *ad leones, ad bestias* acclamabant. Accedit temporum istorum à nostro nimis longum interuallum: licet enim complures Vrsulani seculi gesta mandassent monimentis, multa eorum ob intercapedinem temporis intercidissent: id in Cæsarum eius æui bellis videre licet: quæ licet ea tempestate sola literis consignarentur, pleraq; tamen perie-

Prima, defectus Historicorū.
Mariana l. 4. hist. Hisp. c. 8.
Buzel. l. 1. f. 9. hist. Galloflandr.
Brovverus in Annal. Treuir.
Tertull. in Apologet.
2. Causa ex temporū interuallo & perturbatione.

perierunt, paucis, quæ superant reliquis. Isaacus, Casaubonus, Ianus, Gruterus, Lindeburgicus, alijque critici redegerunt vnum in volumen Augustam historiam: quàm multos ij nominant, quorum complures Constantino libros suos dedicarunt, scripta tamen eorum temporis longinquitate perierunt? quàm multos ijdem, qui restant, laudant auctores, è quibus se sua depromsisse profitentur, neque literariorum monimentorum quidquam superest? laudat Iornandes Episcopus in Gothicis libris Ablauium, Dexippum, Dionysium, Fabium, Priscum & Symmachum originis & rerum Gothicarum scriptores: quorum nuda tenemus nomina, scriptis deperditis: vnde post tanta naufragia rei literariæ tam pauca de bellis Gothicis, & Augusta historia, superant: licetque dictum Aristotelis vsurpare, *maximam partem eorum, quæ scimus*, (de historia vetere) *minimam esse eorum, quæ ignoramus*.

Tertia causa, licet orbem totum peruaserit, solis tamen libris Christianorum bustum inuexit; illa nimirum feralis Diocletiani & Maximiniani sanctio mense Martio toto terrarum orbe publicata, vt omnia Christianorum templa solo æquarentur, & sacri Codices igni traderentur. Excepit hoc edictum per omnes prouincias, ciuitates, vicos & domus seuera inquisitio, quàm Præsides vbique gentium per satellites tormentis & quæstionibus atrocissimis adhibitis exercebant: vrgebantur Episcopi, Sacerdotes, Clerici propositis immanissimis cruciamentis libros latentes prodere, quorum plerique aiunt Romani fasti: *eligebant potius sua corpora carnificibus, quàm sancta canibus tradere*: Tunc factum scribit Seuerus Sulpitius, vt *hac tempestate omnis pene sacrorum Martyrum cruore orbis infectus sit*. Ita perpauci sanè librorum, qui Episcoporum nomina, & acta Martyrum continebant lynceos emissariorum callidissimorum oculos, in ea perturbatione, nece, fugaque Catholicorum effugerunt, & thesaurus ille nobilissimus gestorum Martyrum Romæ à Clemente, Anthero, & Fabiano, institutis eum in finem 7. Diaconis, totidem Subdiaconis & Protonotarijs Apostolicis, ducentis collectus annis, pene totus est incineratus: tenues ibidem reliquiæ nominum Martyrum & paucula gesta remanserunt, è quibus Galli Britannique Gilda & Gregorio Turonico teste, vt iam dicam, quædam sibi curarunt describenda. Sufficiat Cardinalem Baronium de ijs, quæ sedecim post annis Romæ gesta sunt Imperatore Decio, audire. *De Seuera Augusta Philippi maioris coniuge, quid actum sit, num & ipsa occisa fuerit à Decio persecutore, quod Christianam fidem profiteretur, ne quidquam prorsus scriptum reperimus: perierunt & magna ex parte acta Martyrum conflagratione illa à Diocletiano facta: vnde quam plurima, quantumlibet clarissima essent, remanserunt prorsus obscura, imò & extincta penitus.* Quis iam peregrinationem Vrsulanam, Romam institutam, è Romanis exquirat scrupulosius codicibus, qui nec illa quidem, quæ circa Augustam contigere, meminerunt: cum illa ipsa paucula, quæ superant acta Romana, & adiunctis multis careant, & scateant Baronio iudice manifestis erroribus, *Vix* inquit, *ex tam immenso naufragio perpaucas tabulas remansisse putamus: tabulas inquam: quoniam haud integra, atque perfecta, atque omnibus numeris absoluta illa esse putamus, quæ titulo Notariorum Romanæ Ecclesiæ acta Martyrum à quibusdam edita habentur: cum si vel ad exactam censuram rerum ac temporum ea adducas, vix perpaucas reperias, quæ aliqua saltem ex parte non arguantur erroris, vt perinde sit aliqua ex his reperiri, quæ emendatione indigeant, vt post vindemiam solet esse racemus vnus, vel alter: & sicut, quod est apud Isaiam c.7. excussio oleæ duarum aut trium oliuarum in summitate rami, siue quatuor, vel quinque in cacuminibus eius.* Quod si Romæ, vbi tanta vigilantia Martyrum gesta per 21. fidissimos notabantur, tanta librorum iactura facta est: & in reliquiis eorum adhuc tot errores inueniuntur, quid de Germania & Agrippina Martyrii palæstra dicemus: vbi non constat ætate S. Vrsulæ scriptores exstitisse?

Qotquot enim Cæsarum res gestas persequuntur, Itali vel Græci fuerunt: qui de hoc Martyrio ne fando quidem acceperunt: vt hanc causam Arnobius rectè notarit, & aliam ei coniunxerit, *sed neque hæc omnia conscribi, aut in aures omnium peruenire potuerunt, gesta in gentibus ignotis & vsum nescientibus literarum; aut si quæ sunt literis, scriptionibusque mandata, maleuolentia Dæmonum: quorum cura & studium est* hanc

3. Causa, ex sæuitia Diocletiani.

Mart. 3. Ian. 6. 7. Sulp. l. 2. hist.

Ingens iactura librorum sacrorum Romæ facta.

Baron. tom. 2. n. 251. Augustæ Martyrium ibidē ignoratur.

Corruptis Codicibus. Baron. in Prolegom. Mart. c. 3.

4. Causa, defectus historicorum Germaniæ. Arnobius l. 1. aduersus gentes.

hanc intercipere veritatem, & consimilium his hominum interpolata quadam & abdita, partim mutata, atque detracta verbis, syllabis, literis, vt credentium tardarent fidem, & gestorum corrumperent auctoritatem.

Tacitus.

Tacitus proximus eorum temporum, nullam asserit apud Germanos fuisse vetustatis memoriam, nisi ex antiquis carminibus, quæ à maioribus suis accepta, ad aliquam antiquitatis cognitionem concinebant. Eadem habet Irenicus, Rhenanus, Bertius de ijsdem.

Irenicus Rhenanus. Bertius.

5. Coloniensiũ scriptorũq; penuria.

Quid ego nunc de Vbijs & Coloniensibus scriptoribus dicam? nullum primorum seculorum reperi, cuius monumenta superent ævum S. Vrsulæ: nam S. Materni Protoëpiscopi gesta fida conseruauit maiorum traditio, & exteri ferè scriptis tradiderunt: de S. Vrsula quædã vno in archæo, & vetustissimis templi incisionibus reperta sunt: perpauca etiam de S. Gereonis & sociorum Maurorumque Martyrio: nam de Materno secundo & Euphratæ primum Catholici Pontificatu nihil prorsus Agrippinates habuêre: ex Italis & Asiaticis auctoribus didicêre. Quis fuerit verò status Ecclesiæ Coloniensis Vrsulano tempore, sic hactenus ignotum fuit, vt plerique abierint in eam sententiam, eam post S. Materni mortem antiquato Christi cultu idolis seruijsse, quod postea confutabo.

6. Causa è loci vastationibus. *Marcellinus.*

Huc accessit in his locis ea post Vrsulanum Martyrium calamitas, & rerum perturbatio, vt si quæ fuissent accuratè scripturæ mandata, facilè bellona sæuiente perijssent. Marcellinus oculatus testis de Iuliani tempore ait. *Has circa Coloniam terras ante Iuliani ex oriente aduentum ita fuisse penitus ad vastitatem perductas, vt inter Coloniam, & Treuirim nihil restaret integrum, præter vnam turrim prope Coloniam & Rigodulum.* Suffragatur vetus scriptor vitæ S. Seuerini: *quoniam* inquit, *post discessum Doctoris religiosissimi, quando grauissima inundatio gentis increaula totam pene Galliam & eius finitima cæde & incendijs deuastabat, succedentibus & ingrauescentibus aduersis, sancti viri gloriosa facta, vel miracula partim conscripta, partim auidis scriptoribus casu inopinatæ perturbationis erepta, gratulationi nostræ cognitionis ablata sunt. Tantam namque vim dominationis tunc temporis crudelitatis tyrannicæ propter peccatum inobedientiæ vltio diuina concessit, vt in cunctis Galliarum Prouincijs, nec vna quidem ciuitas nisi Metensis inusta remaneret.* Eadem calamitate videtur exusta Basilica S. Vrsulæ, quod luget à mille & centum annis vetustissimus de ea sermo, ante vitam eiusdem à S. Cuniberto concinnatam his verbis: *Nam cur cælestis huius exercitus à principio gesta simul & prælia non scriberentur, vt sic demum purius, & lucidius ad aures posteritatis transmitterentur, quotus in omni gente mirari debeat, cum causam huius negligentiæ communis pene omnium populorum afflictio, per barbaros his maximè regionibus debachantes inflicta perdoceat? per quam hoc etiam factum est, vt earundem Sanctarum Virginum memoria, post incensam Sanctorum corporum custodem Ecclesiam, paulatim ab ore primum, deinde ab ipso pectore religiosi dudum populi laberetur.*

Vita S. Seuerini.

Sermo de S. Vrsula scriptus ante 1100. annos.

Exdẽ vastationes in Gallia & Britannia.

Ebo ad Balduinũ Ferreum V. notitiã Ecclesiarum Miræi c. 31. Gregorius Turon. de gloria Mar. c. 51. & 64. Gildas de excidio.

Atque hæ quidem barbarorum vastationes ita etiam Galliam totam & Britanniam peruaserunt, libris concrematis, qui Martyrum acta continebant, vt Ebo Remorum Archiepiscopus An. 842. scribat *S. Donatarum, Sanctiq; Remigij, ac innumerabilium Sanctorum vita scripta VVandalorum vastatione esse deleta*: ideoque Gregorius Turonensis vitas SS. Benigni & Patrocli, qui in Martyrij loco perierant: Roma: Gildas verò è transmarinis locis patriæ suę res gestas petierit, dum ait, *se aliquia scripturum, non tam ex scriptis patriæ, scriptorumue monumentis, quippe quæ vel si qua fuerint, aut ignibus hostium exusta, aut ciuium exulum classe longius deportata non compareant; quàm transmarina relatione, quæ crebris interrupta intercapedinibus non satis claret.* Ex quo satis apparet, frustra nos è Britanniæ scriptoribus Vrsulanum Martyrium reperituros: quando Britanni suæ gentis etiam historiam ab exteris nationibus emendicarunt. Vnde S. Anselmus similem prorsus peregrinationem & Martyrium 778. Hibernorum ex loci traditionibus & vestigijs delibauit, vt libri huius cap. 47. dicam. Quocirca raritas illius temporis, & huius loci scriptorum, crebræ vastationes & bustum tam Diocletianæum, quam Attilanum obstitit, quo minus hoc Martyrium, vel fusius scriberetur à coæuis, vel ad nostram ætatem exinde post tot seculorum inter-

uallum

uallum incorruptum & integrum perueniret. Ac licet post restaurationem Basilicæ à Clematio factam, statim post Attilam sermones sint de eo Martyrio publicati: ipsa tamen rei totius gestæ series æuo S. Cuniberti fuit reseruata, Deo tantum Pontificem crebris miraculis Vrsulanis excitante, ad cultum horum Martyrum suo exemplo, & expositis S. Vrsulæ reliquijs, & vita prolixius exarata propagandum. Vnde nō facilè potuit S. Hieronymus, Ambrosius, Cyprianus, Origenes, & alij seriem Martyrij huius tam serò literis consignati, cognoscere. Ne tamen quis de vita Cunibertinæ huius historiæ dubitet: eius perspicuam veritatem apertis rationibus conabor demonstrare.

Soluitur difficultas initio capitis proposita.

CAPVT III.

Ostenditur Vrsulani Martyrij narrationem videri vetustissimam, nixam quinque coæuis fundamentis: item solidam, ex decem alijs historicis principijs, & quinque diuinis testimonijs.

QVi riuulos consectantur, præsertim dum aër in nubem coactus depluit, nocentem & venenosam aquam quandoque hauriunt: est enim & ipsa per se aqua pluuia nocentior, & per paludosos deriuata canales, & alueos virulentis bestiolis plenos, mortem sæpe propinat bibenti: *Dulcius* & tutius *ex ipso fonte bibuntur aquæ*, & eo quidem, si viuus, perennis & limpidus, nullis inquinatus sordibus à salubritate commendetur.

Aduersarij nostri plerique relictis ipsis huius Martyrij fontibus, temerè quosuis obuios riuulos, & in his nonnullos vitiatos, alios etiam perniciosos, ne dicam virulentos temerè delibarunt, vt liber secundus dilucidè probabit, vnde multis errores, & minus piam de hoc martyrio sententiam propinarunt. Ego fontes adeundos censui: & capita prima, quantum fieri in tantis tenebris & caligine gestorum eius seculi potuit, exquirere laboraui: ac Cunibertinam historiam cum ijs contendi, quæ æquales Vrsulæ tradiderunt: reperi profectò quinque eiusdem seculi fundamenta historica, consentanea narrationi propositæ: è quibus velut purissimis fontibus eius spero veritas deriuatur.

Origo deprauatæ historiæ Vrsulanæ.

Emendanda veris consultis fontibus.

Primo superant Coloniæ, Argentinæ, Basileæ, & alijs remotissimis in locis aperta, numeri vndecim millium Virginum, peregrinationis Romanæ, Martyrijque Coloniæ tolerati vestigia: quæ impressa locis ab ipsis viuentibus, & hodie perennantia, quasi coæui quidam testes Cunibertinam historiam (sic enim libet eam deinceps nominare, siue ab ipso, siue eius iussu conscripta sit) confirmant.

1. Est antiquissima. Quinque coæuos fontes habet.

Deinde non vnius tantum Coloniensis loci: sed decem ferè constantes diuersorum populorum traditiones, cum adiunctis iisdem eandem attestantur.

2.

Tertio tituli sepulcrales à supparibus & æqualibus iniecti tumulis plures trecentis in medium proferentur ab omni suspicione fraudis vindicati: quorum nonnulli pleraque totius historiæ capita testificantur.

3.

Quarto ipsa temporis Vrsulani Martyrij sacra profanaque historia non solum nihil continet ab eo certamine alienum; sed adiuncta plurima clarè demonstrat eo pacto contigisse.

4.

Quinto quorundam virorum, virginumque ex eadem sodalitate res gestæ suis propriis titulis, traditionibus, & vestigiis demonstratæ: vt S. Cuneræ, S. Aureliæ, S. Christianæ, trium sodalium S. Aureliæ, trium Virginum Eichselensium, & S. Pantuli Protoëpiscopi Basileensis, tam claris monimentis huius declarare videntur historiæ veritatem, vt si tota perijsset, ex his solis integra & incorrupta restitueretur: Cum igitur Cunibertina vita cum his quinis historicis principiis, quæ tempore cum ipso Martyrio coniunguntur, congruat, vt sequentibus totidem capitibus ostendetur, non potest de eius antiquitate dubitari: præsertim si decem alia fundamenta historica ferè posterioris æui considerentur.

5.

Primo

1. Primo, inscriptiones & incisiones in saxis, Attilanis temporibus proximæ, & sermo vetustissimus, mille & plurium annorum consensit.

2. Secundo, res gestæ SS. Cuniberti, VVillibrordi, Floriani, Rolendis, Norberti, Alberti Magn. &c. confirmant idem.

3. Martyrologia Bedæ, Flori, VVandelberti, Vsuardi & Romanorum veterum & recentiorum adstipulantur.

4. Quarto, idem ante Annum 1570. nationum omnium Ecclesiæ tenuerunt, & in horarijs lectionibus quotannis vbique decantarunt.

5. Quinto, eandem sententiam autores grauissimi & Historici supra centum, tam Catholici, quam hæretici per totum orbem sunt amplexati.

6. Nominatim tamen Glossa ordinaria Iuris Canonici per ducentos & quinquaginta annos ad annum vsque 1584, & canonum interpretes grauissimi quique eam susceperunt defendendam, cum Chronologis etiam plurimis.

7. Septimo, apertis autem Martyrum diuerso tempore monimentis, visis Martyrii vestigiis in corporibus, instrumentis necis, titulis, ipsa narratio Martyrii sepulturæ ratio, conditionesque personarum oculis patuerunt.

8. Octauo, postea translationes earundem reliquiarum in totum orbem factæ & scriptæ, locum & adiuncta Martyrii roborarunt.

9. Nono, cultus etiam Vrsulanis Virginibus certis ritibus exhibitus eandem narrationem stabilit.

10. Decimo, Accessere circa Basileam 70. iurati testes; qui vestigia locorum, traditiones maiorum, virginum peregrinationem & miracula testatissima reddiderunt.

Hæc decem historica principia firmant roborantque Cunibertinam Historiam: vt cum etiam ab antiquitate sit commendata, maior humanæ scientiæ soliditas requiri non debeat. Sed nec diuina deesse putantur testimonia: quibus solis licet hoc tempore non nitendum esse duxerim, ob tot lites, quas huic historiæ nullo vnquam æuo magis quam nostro, tam Catholici, quam acatholici intenderunt: ea tamen non negligenda sunt: quando ijs etiam remotis per se stabilis sua firmitate consistit historia. Sunt autem quinque eorum genera.

Accedunt 5. testimonia diuina.

1. Primum, miracula, quæ ad inuocationem horum Martyrum orbe toto iam distributorum, ad sanctitatem eorum mortalibus declarandam vbique Deus operatur.

2. Deinde, Virginum quarundam vt S. Odiliæ, Cordulæ, Cleomatæ visa, quæ diuersis per quietem adstitere: & quædam adiuncta Martyrij suis verbis confirmarunt, consentanea Cunibertinæ historiæ.

3. Tertiò, S. Elisabethæ in numerum Sanctorum relatæ Deus Martyrij totam seriem multis & varijs SS. Virginum apparitionibus per annum integrum circa An. 1156. indicauit.

4. Quarto Accuratius tamen Anno 1183. cuidam Anonymo (quem B. Hermannum Steinveldensem fuisse verosimilior habet opinio) rei gestæ totius ordinem & contextum significauit.

5. Denique idem triennio post, octingentarum ferè personarum eius sodalitatis nomina, genus plurimarum, parentes, affines, consanguineosque recensuit: quarum post centum etiam annorum curriculum nomina, genus, status & conditio titulis sepulcralibus consignata fidem certam fecerunt diuinæ factæ reuelationis.

Hi sunt viginti fontes purissimi & incorruptissimi, tam inter se omnes, quàm cum narratione Cuniberti-a congruentes & conspirantes: vt ea vna & sola primigenia, genuina, vera, germanaque censeri debeat Vrsulana historia, quæ ab antiquitate reliquis commendatior, nullo fuit hactenus aperto errore (quem vllus aduersariorum demonstrare potuerit) vitiata: quæ tamen mirificè per hos 20. fontes hoc quidem libro confirmabitur, & octo libris augebitur ac illustrabitur.

Simile à gladiatoribus.

Imitatus hoc capite gladiatores Romanos sum: solebant ij olim, cum in amphitheatro magnis apparatibus ederentur certamina, ante commissionem arma munerario, seu Agonothetæ proponere examinanda, & probanda: sic etiam fontes meos lectoris arbitrio vnum sub aspectum obieci perlustrandos; Sed singulorum deinceps natu-

naturam, vim & probandi efficacitatem hoc libro declaraturus, suis verò locis totos hauriendos oblaturus: vt intellectus rationum momentis de historiæ Vrsulanæ veritate persuasus, facilius impellat voluntatem ad heroicas huius Parthenicæ sodalitatis virtutes imitandas, & Deum in his virginibus tam mirabilem & potentem prædicandum: qui finis vnicus totius est operis.

CAPVT IV.

Primus ex coæuis fons, vestigia variorum locorum & populorum ab Hæreticis etiam conseruata & approbata.

ORdior à vestigijs, ad quæ partem alteram hominis, corpus, ossa, sanguinem, signa & effecta quædam viuentium reuoco, vestes, quibus amictæ, cistulas, arculas, annulos, quibus vsæ virgines: domus, in quibus pernoctarūt, sarcophagos, quibus conditæ fuerunt: fontes, quos in itinere prodigiosè excitarunt, vias, quæ in peregrinatione nomen à virgineo hoc cœtu retinuerunt: Præterea sagittas, quibus confixę: gladios, quibus transuerberatæ: bipennes & alia necis instrumenta, quibus ossa earum, vt apparet, dissecta: crania diuisa: capita contusa: & his similia, quæ lib. 11. cap. 3. & 7. proferuntur supra 30, & sparsa per peregrinationis Romanæ viam ab Hæreticis etiam diligenter conseruantur, literisque eorum sunt celebrata: ipsa autem martyrij præcipua capita peregrinationem, personarum conditionem, & numerum, Martyrij genus & locum perspicuè, & ipsis Acatholicis persuadent, vt legenti ea fiet manifestum: nunc virtus, & probandi efficacitas huius fontis, est è sacris & profanis auctoribus eruenda.

Enumerantur vestigia.

Vis probandi horum.

Prima veteris historiæ rudimenta prius, quàm libris scriptis consignaretur, fuere varia monimenta, quibus excitatis & posteritati relictis exstare voluerunt æternam eius inter mortales memoriam. Adamo protoplasto Doctore Sethi filij didicerant, cœlestium orbium reuolutiones, & omnem Astronomiæ scientiam: eiusdem vaticinio cognouerant orbem duabus vicibus, primo cataclysmo, postea flammis interiturum: Et longè in futurum prospicientes, vt perennarent, apud posteros scientiæ, duas erexisse dicuntur ingentis molis columnas, latericeam & lapideam, quibus siderum tum fixorum, tum inerrantium motum, & orbium cœlestium ratas reuolutiones inscripserunt, vt si latericia diluuij procellis dissolueretur, exstaret lapidea, quæ fluctus inter immota & incorrupta nepotibus maiorum suorum scientias, & inuenta discenda propinaret. Iosephus, qui Vespasiano Cæsare vixit, testatur lapideam ad huc æuo suo superfuisse: id si verum, egregium sanè monimentum fuit eorum prouidentiæ, curæ, solertiæ, & scientiarum, quibus homines ante diluuium fuerunt exornati. Eodem Iosepho teste tabulæ Noeticæ permansere in regione Ceron amomi feracissima, quibus diuina prouidentia, qua res humanas regit, conseruat, & gubernat, clarissimè declaratur. Postea cum Noetici nepotes in immensum propagati, non amplius possent vna regione contineri, priusquam colonijs diuiderentur, commune quoddam exstare voluere sui monimentum: eumque in finem infinitam illam Babylonicæ turris structuram inchoarunt: vt maiores suos & imitarentur, & vincerent molem columnæ lapideæ stantis adhuc post diluuium, substructionibus insanis, quæ cœlum ipsum contingerent, & sic nominis sibi parerent gloriam sempiternam.

Historia prius lapidibus, quā libris consignatur. Ante diluuium.

Ioseph. in antiq. Iud.

Turris Babel vestigium post diluuium diuisionis gentium.

Salomon deinde in templi vestibulo columnas erexit ex ære geminas, palmis & emblematis varijs exornatas, quæ vt multi volunt, Dauidis eius parentis victoriarum tropæa quædam viderentur:

Salomonis columna

Septem etiam pyramides cum columnis Simeon parentibus suis & fratribus Machabæis opere sumtuosissimo cum bellicis instrumentis excitauit, monimentum, tam sepultorū, quàm innumerorū præliorū, & triumphorū, quos de gentibus reportarant:

Simonis pyramides.

quæ vestigia sic rerum harum gestarum seriem expresserunt: vt licet eæ nullis fuissent literis mandatæ, cum incolarum tamen traditione memoria eorum perennasset.

In vetere Testamento beneficiorum Dei memoria notis expressa.

Quo circa Deus in veteri Testamento, quoties beneficio quodam singulari populum Iudaicum affecisset, ne eius posteros caperet obliuio, vel aris erectis, vel lapidibus, vt in Iordane prægrandibus constitutis, vel sacrificijs inusitatis, vt immolatione & esu agni cum festinatione, voluit potius externis symbolis, quàm literis commonere: talibus enim vestigijs, & ipsi pueri, & imperiti homines, rerum omnium rudes, & ignari faciliùs erudiuntur.

Signa vitæ & passionis Christi.

Iam verò Christi mortales inter degentis vestigia, quanta cura & solicitudine primi fideles & custodierint, & piè coluerint, & regia magnificentia decorarint, domum Nazareticam, in qua Deus incarnatus: antrum Bethlemiticum, in quo genitus: hortum in quo Patrem orauit: montem Caluariæ, quem morte sua consecrauit: & oliueti cui vestigia conscensurus in cœlum extrema impressit; ad hæc flagella, quibus concisus: coronam spineam, qua redimitus: crucem in quam actus: clauos, quibus transfixus: lanceam, qua transuerberatus: sepulcrum, quo funeratus, nihil attinet recensere: Res ipsa per se mundo testatissima est: vt hac ratione Iudæis & gentilibus, vel inuitis extorquerent confessionem, non Euangelistarum libros leuiter confictos; sed à coæuis conscriptos Spiritus sancti afflatu, historicis etiam fundamentis, quæ nec Iudæi, vel Gentiles possint reprobare, esse probatissimos & testatissimos.

Vis probandi horum apud infideles.

Patres è monumentis gentiles conuicerunt.

Eodem principio nixi Patres S. Cyprianus, Tertulianus, Arnobius, Lactantius, & alij, gentilium idololatriam omnibus ridendam proposuerunt: quos è locorum vestigijs, in Itali solo, sepulcrali lapide, & inscriptione conuincebant, Deos, quos colerent, verè mortales, & quosdam eorum omnium scelerum & flagitiorum maculis notatissimos exstitisse. Ridet igitur Iouis potentiam Tertulianus, qui Cretam natalem sedem suam Romanorum fascibus concuti permiserit, idæum oblitus, & æra corybantia: Cyprianus autem concludit inde Iouem fuisse hominem, quod eius antrum & tumulus in Creta monstretur: Sed quid ego sanctos Patres memoro? Ipse Cicero vim argumenti huius non audet inficiari. *Dicamus ait Balbe contra eos, qui Deos ex hominum genere in cœlum translatos, non re; sed opinione esse dicunt. Tres Ioues numerant, qui Theologi nominantur, & ex quibus primum, & secundum natos in Arcadia volunt, tertium Cretensem Saturni filium, cuius in illa insula sepulcrum ostenditur.*

Tert. in Apol. cap. 25.

Cicero id agnoscit lib. de natura Deorum.

Ideo eius libri edicto vetiti à Gentilibus.

Baron. An. 143. n. 1. & An. 302. n. 19.

Arnobius lib. 4 & 5.

Hoc Ciceronis argumento conuicti gentiles multi, cùm Christi fidem complecterentur, Baronio teste, Romani Tullianos de diuinatione, & natura Deorum libros edicto publico condemnarunt: vt ausus sit Arnobius dicere: *Si gentiles libris Ciceronis credere voluissent, iam causa contra idololatriam fuisset perorata.*

Quapropter si notæ, signa, indicia & vestigia, in Vrsulanis corporibus, sepulcris, & locis, quæ peragrarunt ad memoriam impressa sempiternam diligenter libro vndecimo inspiciantur, perspicuum erit, non tam ouum, ouo, quam Cunibertinam scriptam historiam his vestigijs 30. & ipsi vero germanoque S. Vrsulæ Martyrio congruere: nec eam esse leuiter ab otioso ingenio cõfictam; sed ipsis rebus, ipsis corporibus, Martyrum & certis monimentis, ac coæuis historicis principijs conuenire; quando Hæretici Basileenses, & Argentinenses, qui horum nonnulla quotidiè vsurpant oculis: eorum euidentia persuasi, non audent Cunibertinam narrationem inficiari.

CAPVT V.

Alter coæuus fons, traditiones certæ constantesq; multorum diuersorum populorum.

Origo traditionis à coæuis.

POst effecta, signa, & notas ipsis etiam impressas corporibus, adeoque maximè coniunctas res personis ac intestinas, extraneæ succedunt æqualium testificationes:

nes:qui eadem præſentes oculis vſurparunt, & fida narratione memoriæ poſterorum tradiderunt,in qua (licet nullis tabulis & literis mandata ſit) viget tamen poſt multorum etiam ſeculorum intercapedinem earum rerum certa, conſtans & immutabilis recordatio: quæ vulgò perſuaſio quotidiana narratione fouetur, inſtauratur & propagatur,nititurque non ſolis aliquot ſæpè millenis teſtibus, qui rem geſtam oculis vſurparūt: ſed & atteſtatione perenni,nec interrupta innumerorum hominum,qui ſeculis ſequentibus ad ætatem vſque noſtram in ea Republica degerunt. Hac freti maiorum ſuorum certa narratione ſoli Colonienſes ex omnibus orbis nationibus Vrſulani Martyrij palæſtram ſibi vindicarunt ſecreto & definito certis limitibus Vrbis loco,qui Martyrum effuſo ſanguine redundauit, notata loci decliuitate, nominé etiam illius commutato, per quem ſanguinis riui in præterfluentem Rhenum ſe exonerarunt,eundemque purpurarunt. Quin & puteus conſeruatus eſt,in quem cruor virgineus, qui ſitulis excipi potuit, fuit effuſus cum membris mutilis, quæ ſparſa per campum vaſtiſſimum à corporibus auulſa,hinc inde iacuerunt.

Soli Colonienſes inde conſtanter ſibi vindicant locũ Martyrij Vrſulani.

Sed quid de hoc fonte ius naturæ, diuinumque cum SS.Patribus ſtatuant, videamus. Principio lex naturæ ante datas Decalogi tabulas, & hominum impreſſa mentibus & tradita poſteris ad Moyſen vſque perituit nullis literis prodita. Poſtea gentiles ipſi leges omnes ſuas, tam Sanctionibus publicatis, quàm moribus, ſeu receptis conſuetudinibus definierunt, ita vt veteres ius omne expreſſum exiſtimarint in hominum proborum exemplis, more inſtitutoque maiorum contineri. Præclarè Philo: *Priſci illi ante leges ſigillatim proditas, non ſcripto iure vſi pari felicitate vixerunt,vt meritò quis dicere poſſit, leges ſcriptas nihil aliud eſſe, quàm vitarum Patrum commentarios, in quibus eorum dicta, factaq́ narrantur. nam illi ſcholas nullas frequentauerant, nullis præceptoribus vſi fuerant: ſed à ſe ipſis inſtituti doctiq́ ordinem naturæ ſunt ſecuti,quæ lex eſt procul dubio omniū antiquiſſima, quàm ipſi ius ſummum fuiſſe rati, totam vitam ſuam vltrò ei ſubdiderunt.* Ita veterum Germanorū,qui literis carebant, lex ſumma fuit maiorum exemplum, eorum animi fortitudo & heroica facta, quæ poſteris non ſcriptis monimentis; ſed carminum cantu mentibus eorum imprimebant:vt ita veteres Hiſtoriæ decantatæ & traditæ,morum eſſent & vitæ regula, & diſciplina.

Lex naturę ſola traditione & hominum memoria conſeruata.

Exempla proborum lex vitæ.

Philo lib. de Abraham.

Apud Germanos carminibus geſta maiorum canebantur.

Pari ratione Chriſtus & Apoſtoli plurima ſermone ſolo fidelibus tradiderunt, quæ iubet S.Paulus Theſſalonicenſibus, 2.epiſt.cap.2. & Corinthijs, 1.Cor.11.vt obſeruentur: & Timotheo dum ſcribit, vocat *depoſitum*, vt explicat S. Irenæus. Præclarè S.Chryſoſtomus,*perſpicuum eſt,quod non omnia tradiderunt* (Apoſtoli) *per Epiſtolam; ſed multa etiam ſine ſcriptis: & ea ſunt quoque fide digna. Quamobrem Eccleſiæ quoque traditionem cenſeamus eſſe fide dignam. Eſt traditio? nihil quæras amplius?* Et S.Irenæus: *Quid ſi neque Apoſtoli quidem ſcripturas reliquiſſent nobis,nonne ordinem oportebat ſequi traditionis, quem tradiderunt ijs, quibus committebant Eccleſias? cui ordinationi aſſentiunt multæ gentes barbarorum, eorum, qui in Chriſtum credunt, ſine charactere, ſine atramento.* S.Athanaſius contra Arianos ita pugnat. *Demonſtramus hanc ſententiam de Patribus ad Patres, quaſi per manus traditam, & hac quauis ratione firmior eſt.* Quare ſi in rebus fidei decidendis ſola ſufficit traditio populorum, cur non in rerum geſtarum narratione, cùm ſcriptura deficit, nec quidquam à fide moribuſque alienum memoratur? *Itaque ridiculum* (ait S. Auguſtinus) *& ſatis admirabile dedecus eſſe,vt traditiones,quas antiquitus à Patribus accepimus, infringi patiamur*, & alibi: *in his rebus, in quibus nihil certi ſtatuit diuina Scriptura* (vt Sanctorum hiſtorijs) *mos populi Dei, & inſtituta maiorum, pro lege tenenda ſunt.* Et S. Hieronym. *Traditiones præſertim,quæ fidei non officiunt, ita obſeruandæ ſunt, vt à maioribus ſunt traditæ.* Hæc eſt SS. Patrum concors ſententia, à ſacris & profanis hiſtoricis approbata. Vnus inter Sacros Baronius teſtis, ſit inſtar omnium, qui primarias natas in Annalibus Eccleſiaſticis controuerſias iudicio & arbitrio traditionis loci ſolet definire. De S. Barnaba ait: *Verum ipſum in Italiam veniſſe, & in Liguria prædicaſſe Euangelium, nobiliſſimamq́*

Traditiones vigent in Eccleſia.

2.Theſſ.2. 1.Cor.11. 1.Tim.6. 2.Tim.1.

S.Chryſoſt. in epiſt. ad Theſſ.ho.4.

Irenæus l. 3.c.4.

S. Athan. de Syn. contra Arianos.

In hiſtorijs Eccleſiaſticis.

S. Auguſtinus.

S Hieron Epiſt.28.

Baronius tom.1. ad An.51 n. 54.

De S Barnaba.

Mediolanensem erexisse Ecclesiam, ac longè lateq́; fidem Christi propagasse firma traditiones, eiusmodiq́; Ecclesia monimenta complurium scriptorum testimonijs firmata fidem certam, & indubitatam faciunt. De S. Iacobi in Hispaniam profectione, sic scribit ad An. 44. *Quod verò ad ipsum Iacobum pertinet, cùm Hispaniarum Ecclesia omnes ex aquo profiteantur, eundem Apostolum antea in Hispaniam esse profectum, illicq́; primum prædicasse Euangelium, & aliquot collegisse discipulos: nihil amplius, quod de ea re dicamus, habemus, quàm ea, qua sunt à nobis in Martyrologio notata.* Notat autem itidem hæc. *Post necem Stephani in dispersione discipulorum contigisse: subditi sanè quidem & eorum matrem, vxorem Zebedæi Mariam eadem dispersione fugatam in Italiam aduentasse, & apud Hernicos itinere fatigatam in pace quieuisse. tradunt vetera monumenta Ecclesiæ Verulanæ, vbi eius venerandum corpus religiose adseruatur.* Idem de S. Ioanne Euangelista ait ibidem: *Sed adhuc vlteriores Orientis partes penetrasse, & Bassoras Christiana fide imbuisse, accepimus certa ac fide digna relatione religiosissimorum Patrum Societatis Iesu, qui nostris temporibus ad Indos Euangelicæ prædicationis causa profecti, hæc ex eiusdem populi à maioribus accepta traditione didicerunt.* Ibidem de S. Thoma.

> De S. Iacobo An. 44. n. 1.
> Martyr. 25. Iunij. De Matre S. Iacobi.
> De S. Ioanne Euangelista n. 30. Ex literis Indicis.
> De S. Thoma n. 35.

Qui apud Indos reperti sunt Christiani in regione Narsingensium firma certaq́; traditione affirmant, Thomam Apostolum in illis regionibus Euangelium prædicasse, Ecclesias erexisse, & cetera, quæ ad Christianorum institutionem pertinent consummasse: idipsum profiteri, qui in India regione Cranganore & alijs adiacentibus locis agunt.

Gentiles etiam & profani Scriptores, Geographi, historici Romanorum, Atheniensium, & aliarum gentium, vt Liuius, Plutarchus, Polybius, Pausanias, Strabo, Plinius, & alij plurimi, de quibus sequenti capite recurret dicendi locus, vt res gestas accuratius literis mandarent, vel ipsi populos adierunt: vel ex eorum accepta constanti fidaque narratione multa, nunquam ante literis prodita, suis primi monimentis consignarunt. Nam cùm vt rectè notat Tertulianus, *prior sit anima, quàm litera: & prior sermo, quàm liber: & prior sensus, quàm stylus*: ideò tam fides, quàm omnis historia prius auditu, quàm literis percepta, prius mentibus hominum impressa, quam monimentis, imò literis omnibus exustis, integra posset, & saluâ sola memoria viuentium conseruari. Ita cùm Ecclesia S. Vrsulæ sub Attila, vt creditur, cum veteribus scriptis exureretur, tenaci tamen populi traditione (vt sermo paulo post exaratus apertè dicit) tota Martyrij series fuit conseruata: nec Coloniensium tantum: sed & Britannorum, Batauorum, Alsatarum, Basileensium, Heluetiorum constanti & concordi traditione, 70. etiam iuratis testibus circa Basileam olim confirmata, & literis conseruata, vt tot populorum, tam moribus, linguis & spatijs dissitorum vnanimis à Patribus, per mille & quadringentos annos, circa numerum Virginum, peregrinationem, & locum Martyrij per manus accepta traditio, clarissimis etiam vestigijs confirmata (licet omnia deessent scripta) fidem præcipuam & publicam mereretur: ac nobilissimo fundamento historico fulciat Cunibertinam narrationem, in qua hæc omnia prolixè continentur. Quare cum tot traditiones concordissimæ diuersorum locorum (quarum 10. libro vndecimo referuntur) nihil à fide moribusque dicant alienum: tam ipsa ratione duce, quam SS. Apostolorum & Ecclesiæ totius exemplo: SS. Patrum auctoritate, sacrorum & profanorum auctorum consuetudine, tam firmæ esse debent, vt nulla ratio vel scriptura sit vlterius exquirenda: per se enim traditio certa firmum & solidum est historicum fundamentum, non vnius: sed innumerorum testium: & hic quidem multorum etiam millium coæuorum auctoritate roboratum. Ita monet Colonienses Deus per Psaltem regium: quæ de admirabili diuina prouidentia in tam inusitato Martyrio à maioribus accepistis, *Nota facite ea filijs, vt cognoscat generatio altera: Filij qui nascentur & exsurgent & narrabunt filijs suis.*

> Gentiles sequuntur. Liuius. Plutarchus. Polybius. Pausanias. Strabo. Plinius.
> Tert. lib. de Test. c. 5.
> Traditiones Vrsulanæ variorum locorum.
> Psal. 77. 5.

CA-

CAPVT VI.

Tertius coæuus fons tituli plusquam trecenti sepulcrales certi, nec suspecti.

VTi traditio consignat rem gestam memoriæ viuentium: sic epitaphiographi & pollinctores coæui sepulto, in lapide, plumbo, vel ære incidunt, ne obliuione conteratur.

Longè vetustior hic modus fuit librorum inuentione, apud AEgyptios celebratus, qui columnis, & pyramidibus signis quibusdam hyeroglyphicis sensa mentis suę, scięntiasq; insculpebant: quamuis longè ante eos, & ante cataclysmũ dixerim à Sethi filiis fuisse morem illum excogitatum, quasi prima historiæ rudimenta: Postea Deus ipse Decalogum lapideis tabulis inscriptum Moysi tradidit, cui ætate côuictus Iobus hoc etiam optat, *quis mihi tribuat, vt scribantur sermones mei? quis mihi det, vt exarentur in libro stylo ferreo, & plumbi lamina, vel celte sculpantur in silice?* Plinius etiam docet Epigenem antiquum scriptorem affirmare, *apud Babylonios 720. annorum obseruationes siderum coctilibus laterculis inscriptas fuisse.*

Antiquitas inscriptionum in columnis & lapidibus.
Iob.19.
Plin.l.1.c.56

Quod imitati, qui funerationi præfuerunt Vrsulanæ, similibus laterculis ad perpetuitatem certiorem nomina sepulcris supra mille, de quibus constat, indiderunt. quibus laterum, marmorum, æris, vel metallorum incisionibus, quid profani sacrique scriptores, & ipsi etiam iudices tribuant, examinabo.

Constat veteres & recentiores etiam historicos, regiones, ciuitates, & alia loca memoratu dignis historiis nobilitata, quantum fieri potuit, adiisse, vt inde non ex vestigiis solum, & monumentis, sed inscriptionibus, sculpturis, & cælaturis, quidquid rarum, & memorabile occurreret, chartis mandarent. Pausanias Græciam descripturus, eius ciuitates lustrauit, & omnes, quas in quouis eius penè angulo reperit inscriptiones, & res curiosas, velut in tabula expressas, magno philologiæ, & historiæ studiosorum emolumento complexus est: frequenter heroum sepulcra; Deorum statuas, veteres epigraphes, & similia ciuitatum ornamenta persequitur.

Vis probandi harum apud Gentiles.
Pausanias inspicit eas.

Parile fuit Polybii studium in accurandis, quas adornabat historiis, ideò Græciam, Africam, Hispaniam, & Galliam peragrauit, *vt euitata*, inquit, *temporum superiorum ignorantia, veram illarum partium cognitionem Græcis aperiret*: quantum verò in Hannibalis bellis memoriæ prodendis æneæ tabulæ tribuerit, ipse testatur his verbis. *Nemo autem admiretur, quod rerum in Hispania, tam ab Hannibale gestarum descriptionem, adeò exactam adferimus, qualem vix posset, qui singula ipse administrasset, quasi imitati fuerimus illos, qui mendacia sua ita concinnant, vt fidem mereantur. Nos enim cum Lacinij tabulam aneam inuenissemus, ab Hannibale eo tempore descriptam, quando erat in Italia omnino illi tabula (certè quidem in tabulis) fidem habendam duximus, itaque eum sequi non dubitauimus.* Denique ingressum Hannibalis in Italiam per Alpes memoraturus loca prius adiit, incolarum, & æqualium narrationes exquisiuit, vestigia perscrutatus est, vt testatiora proderet *Nos aũt*, ait, *de hisce rebus eò maiori fiducia scribimus, quia ab illis hominibus illas didicimus, qui temporibus illis viuebant: & quod loca ipsi lustrauimus, qui visendi studio & veritatis cognoscendo Alpes adymus* Eundem Laertius Philosophorum sectas, & vitas scripturus laborem suscepit. Athenis Lycæum, Stoam, & alia loca perlustrauit: sepulcra, statuas, & epigraphes litteris commendauit: è quibus historicum syntagma digessit, epigrammatis, & lemmatis eleganter variegatum. Omitto Plutarchum tunc, cum Regum & Imperatorum vitas scriberet: Strabonem cum Geographiam adornaret, aliosque recentiores in regionum suarum antiquitatibus peruestigandis;

Polyb.l.3.f.a
Æneam Annibalis tabellam maximi facit.
Inscriptiones & loca consulit.
Laertius.
Plutarchus.
Strabo.
Leander.
Ioannes Vasæus.

Leandrum in Italia; Ioannem Vasæum & Resendium in Hispania, Lazium in Austria. Samozzium in Dacia, Cluuerium in Germania, Rhetia, Vindelicia, Italia, & Sicilia; Guillimannũ in Heluetia, Velserum in Augusta Vindelicorũ ac Boicis: aliosq; sine numero ea loca adiisse, lustrasse, & quicquid antiquitatis & veritatis è statuis, sepulcris,

Resendius.
Lazius.
Samozzius.
Cluuerius.
Guillimannus.
Velserus.

sepulcris, Regum & Principum donationibus, è sculpturis & inscriptionibus, denique & nummis eruere potuerunt, in lucem protulisse: inde & simitibus è principijs suas potissimum probationes petijsse, veritatem ipsam oculis quasi subiecisse, aduersariis ex his solidè confutatis.

Sacra Cõcilia quâti fecerint titulos sepulcrales.

Accedit Conciliorum auctoritas, quæ tempore Gothorum, Hunnorum, VVandalorum mandabant Ecclesiarum Rectoribus, vt sacras reliquias adiectis titulis & inscriptionibus sepelirent: nec alia, cum post multa secula fortuito è terra eruerentur, approbationis causa requirebatur, vt alibi dicam, quam fides titulorum & inscriptionum. Ex his Ambrosius vitam SS. Geruasii & Protasii, vt probatissimam accepit, & publicauit: ex his solis Eugenius primus Archiepiscopus Toletanus est agnitus & in Toletana dyphticha relatus: ex his Ecclesia Romana licet prius obnitente, postea probante Baronio, Felicem secundum agnoscit Pontificem Maximum; veneratur vt Martyrem, fastis adscripsit Romanis, de quibus suis agetur locis.

In iudicijs magna vis probandi è sculpturis.

Quin etiam in controuersijs ciuilibus & Ecclesiasticis Iudici mandatur, vt scripturæ in lapide & columna fides tribuatur. *c. Cum causam de probationibus* decernit Gregorius Pontifex, *Mandamus quatenus secundum diuisiones, quæ per libros antiquos, vel alio modo melius probabuntur, nec non & testes, famam & quæcunque alia adminicula procedatis.* Vbi Glossa sic habet. *Nota quod scriptura antiquorum librorum facit fidem, item si repertatur scriptura in columna & lapide ei statur.* Et *c. sane* 24. q. 2. ad ea verba, *Et in sacris dyphtichis scripserunt.* Glossa notat. *Dyphtichis, id est tabulis, chartis vel columnis, in quibus ponebantur imagines Patrum in suo Catalogo. Et est argumentum, quod si in aliquo lapide vel columna inueniatur scriptura, fides est ei adhibenda,* Arg. 3. q. 7. c. postulatus. Argum. contra: Cod. de religiosis & sumt. fu. l. monimentorum. Consentiunt ibidem Bartolus, Baldus & Canonum iuriumque quique peritissimi, qui legi maximo numero possunt apud Hippolytum de Marsilis in repetitione rubricæ de probationibus, vbi inter alia habet. *Dico quod probatio etiam si per literas scriptas seu sculptas in lapidibus, seu in marmore, & tales literæ probant: & hoc quando tractatur de re antiqua probanda:* & infra: *Non est ergo mirandum, si in istis antiquis literæ sculptæ in marmore vel in lapidibus faciunt probationem, vt dixi, in istis antiquis probandis propter difficultatem minor solemnitas requiritur.* Adde quę Card. Tuschus lit. s concl. 84. n. 3. notat: *scriptura in marmore si est antiqua probat, secus si recens: ideò probatur ius patronatus Ecclesiæ ex scriptura antiqua in marmore existente in campanili Ecclesiæ, maximè iuncta fama, & indicijs. Baldus Cons. 310. l. s. eadem prabet titulũ, seu confert titulum & probationẽ tituli. 3. scriptura antiqua in marmore & sepulcro standũ est, ideo capella aliena familia non potest per alium occupari. Imola Consil.* 60. Itaque si Cunibertinę narrationis veritas esset à iudice siue Politico, siue Ecclesiastico decidenda, licet trecentos proferre titulos possem; è solis his tribus capita difficultatum præcipuarum expedirentur.

Hyppol. de Marsil. in repeti. de rubr. n. 191.

n. 195.

S. Lucia, quæ fuit ductrix virginum à Basilea Romam vsque. S. Polocronius, qui fuit missus à Roma cum SS. Virginibus: item S. Foilanus Lucensis Episcopus veniens ab Apostolica sede missus, hoc in loco fuit occisus, & cum istis SS. Virginibus est sepultus, & ferro peremtus.

Titulorũ Vrsulanorum certitudo.

Sed cum eorum titulorum facilè trecentos summa fide ex ipsorum, qui inuenerunt, M.SS. libris lib. 7. & 8. sim prolaturus, & eos fusè ab omni suspicione fraudis lib. 11. c. 4. 5. 6. vindicaturus: & à quibus post Martyrium sint tumulis illati, lib. 7. c. 2. probaturus, illud hic insinuare sufficiat, eos à viris Sanctissimis etiam, vt S. Cuniberto, Norberto, & Alberto M. inuentos fuisse, examinatos & approbatos, sæpè experientia manifesta confirmatos, dum decies vel vicies etiam Virgines visæ tumulum & nomen suum alijs declararunt, quod nomen idem reserato sarcophago lateri incisum apud cadauer repertum est: Vnde iam quasdam quidem à mille, plerasque à quadringentis annis toto orbe Christiano sub ijsdem nominibus cultas esse constat, vt ægrè quis de tot seculorum veritatis possessione sit eos Martyres depulsurus. Sed ne ipse hoc in periculoso negotio deciperer, & errore meo lectores errare facerem, duo adij loca (laudatos initio capitis auctores secutus) in quorum altero exstare creditur autographum

graphum

graphum cura Gerlaci Abbatis antè quingentos ferè annos (cum ipse corporum aliquot millia iussu Archiepiscopi eleuaret, & manibus suis lateres literatos è tumulis educeret, & in archiuum inferret, vt ipse scribit) tempore eleuationis ex ipsis titulis exscriptum, quod sæpiùs legi, apographo meo congruens: alterum etiam locum, in quo autographū S. Elisabethæ seruatur, ad quem Gerlacus Abbas, An. 1156. titulos exscriptos, tunc cùm reperisset, misit: nec quidquam vidi, siue nomina, siue narrationes nominibus adiectas, discrepare: quæ suis locis hactenus nunquam vulgata producentur; nec solum ea Cunibertinam historiam apertè probant: sed & quamplurima ab ea prætermissa memorant, quæ multas expediunt Vrsulani Martyrij difficultates.

CAPVT VII.

Historia temporis Vrsulani Martyrij Seuero & Quintiano Coss. circa An. 237. tam sacra, quam profana congruit cum eo & confirmat: qui est quartus coæuus fons.

SI vllum post Christum natum ad Constantinum vsque Magnum tempus cum S. Vrsulæ collectione tantæ Sodalitatis, peregrinatione Romana, & Martyrio Coloniæ tolerato congruit: nullum certè melius & aptius eo, cui Consules Seuerus & Quintianus in fastis adscripti nominantur.

An. 237.

Erat eo tempore Britannia varijs diuisa regnis, nec vni parebat Domino: Iam pridem multæ partes eius & regna quædam Christi fidem adspexerant: nec deerant diuersorum locorum Episcopi. Regiones etiam eæ, è quibus virgines pleræque collectæ sunt, fidei rudimentis erant institutæ, neq; enim finibus Imperij Romani coercebatur Christi religio: sed omnes pene barbarorum nationes penetrarat. Rhenus etiam ijsdem, quibus mare Britannicum nauibus decurrebatur. Alta tunc pace Rhenani marginis accolæ fruebantur, quietis Germanis: ac solenne tunc Romanis erat pene quotannis integros exercitus vel legiones cum impedimentis per Alpes transmittere.

Britanniæ status Politicus, ecclesiasticus.

Fidei propagatio.

Respirarat iam religio Christiana dominante Romanis Alexando Mammææ Christianissimæ feminæ filio, quam Origenes Christi sacris initiarat: vt tunc Ethnicis etiam scriptoribus consentientibus Christianis suis licuerit legibus viuere: quibus Alexander Imperator Transtyberinam Deiparæ Basilicam obnitentibus & obnunciantibus frustra gentilibus dederat, eò lubentius, quod & ipse quotidie Christum in larario coleret, & magistris etiam quibusdam vsus orthodoxis, in familiam & regiam suam, quàm plurimos Christianos cooptasset, quibus etiam sublatis sanguinarijs edictis aditum ad capessendos magistratus aperuerat. Huius igitur, & matris Mammææ ac Palatinorum Catholicorum indulgentia, datum hoc Britannicis Regulis Romanorū sociis, & confœderatis, vt specie visitandorum Romæ & in Italiæ locis amicorum, affinium & cognatorum, imò & nuptiarum conciliandarum nomine, liceret securis tot Virginum chiliadibus Italiam peragrare, Romamque perlustrare: quamuis eo, cum pertigissent, & aperta etiam fidei Christianæ signa piè visitatis Martyrum cœmiterijs proderent, in offensam Gentilium incurrerint, quos Augustæ Mammææ Christianæ metus, tunc à vi facienda cohibebat. Interim Italiæ maiores ciuitates, quas Virgines contigit permeare, Episcoporum vigilantia pascebantur, Christianorum multitudine in immensum in singulis Romanorum Colonijs aucta, quorum domus apertissimæ & hospitalissimæ, peregrinos omni rerum necessariarum abundantia reficiebant, vt fusè suis docebo locis: ipsi verò antistites amore Martyrij suis libenter auulsi sedibus, socios itineris & periculorum se adiunxêre.

Felix Ecclesię progressus.

Alexander Cæsar colit Christum.

Eius indulgentia permissa est peregrinatio.

Italia Catholica.

Regebat Ecclesiam Pontianus in Insulam Buccinam deportatus, ita vicaria potestate Romanam gubernabat sedem Cyriacus, natione Britannus: neque enim cum omnes fatean ur scriptores Ecclesiastici, deportatum fuisse eo tempore Pontianum,

Status Romanæ Ecclesiæ.

vllus inficias ire poterit, vices eius aliquem è Romano Clero obiuisse, quem Cyriaci titulus sepulcralis appellat: qui etiam diuinitus inspiratus, & amore succensus Martyrii: iisdem se aggregauit. Hactenus lætis auspiciis secundante diuina prouidentia, iuxta sacræ profanæque temporis illius tenorem historiæ feliciter virgines peregrinationem periculosam inter gentiles, dominantibus gentilibus absoluerant, è qua dum redeunt, casu repentino, & inopinato toto turbatur imperio, dum ad Martyrium anhelant reduces virgines: quis crederet è tam felici rerum Christianarum cursu penè anni spatio ad excidium spectare posse omnia? Initium motuum dederunt Germani, quorum ferociam tam diu cohibuit Deus, donec virgines relictis Basileæ nauibus magnis itineribus Alpes versus contenderent: tunc enim velut signo dato transmisso nauibus Rheno, Germani, Sueui, Vnni, Moguntiam & Confluentiam inter effundunt se in transrhenanas oras, & Romanorum castella, præsidiaque ac Galliæ propinquiora loca, cædibus, rapinis & incendiis populantur. Alexander Imperator eo territus nuncio, præmissis Moguntiam cum Maximino Thrace homine barbaro legionibus, aduolat, quem vt nimis Christianis studiosum vna cum matre Christiana femina & millenis aliquot de familia Cæsaris (quæ teste Eusebio Christianis erat plenissima) Maximinus iuxta Viceliam infra Moguntiam obtruncat, & sextam orditur persecutionem, Augustus à militibus salutatus: vt sacra profanaque testatur historia. Idem Romã certior factus de virginum reditu, & Pontificum cœtu ingenti congregato, quo sibi Senatum & gentilem populum Romanum, ob necem Imperatoris optimi iam alieniorem deuinciret, & imperium stabiliret, per suos Coloniam cũ peruenissent, omnes immani cæde trucidauit: subitoq; tot vno die necatis Episcopis, vt de extincta posset orthodoxa religione triumphare, bellum in solos reliquos Antistites & doctores mouit, præsertim Origeni molitus insidias, à quo Mammæa fuerat Christianæ fidei præceptis instituta: sperabat enim exciso Clero facilius posse Christi fidem exstirpari: hoc consilio paucos intra menses duos sustulit Romanos Pontifices, Pontianum & Antherum, & per Asiam etiam ferales, & sanguinarias sanctiones vbique publicauit, quibus Origenis præcipuè caput, & primariorum Episcoporum petebatur. Hæc omnia prolixè variis in libris, permultis capitibus, ex sacris profanisque temporis illius scriptoribus, quibusdam etiam coæuis confirmabo: & si quæ ad spectu primo miranda, vel incredibilia forsan occurrerint, ea similibus historiis sacris & profanis priorum, vel vicinorum temporum sic conabor illustrare, probatis earum laudatis auctoribus, vt fidem res ipsa sperem sit habitura, si tantum eorum annorum res gestæ, licet obscurius narratæ, clarius in lucem solidis ex historicis principiis proferantur. Ita nec optari Cæsar melior Alexandro sub gentilium dominatu potuit, ad peregrinationem virginum permittendam, matris Christianæ precibus: nec aptior tyrannus ad necẽ paulo pòst iisdem virginibus propè Rhenum inferendam Maximino: quo tyranno nullum vnquam magis, vel ipsi gentiles sunt exsecrati, nec capitales etiam Græci Romanique scriptores illo fecere truculentiorem & immaniorem: vt si sacra deesset historia, nihilominus ijs, quæ gentiles de tot millibus, & viris optimis atrocissimè ad Rhenum laniatis referunt, satis Martyrium hoc insinuari videatur. Vnde hic erit etiam fons vberrimus, quo Cunibertina narratio à synchronis, sacris profanisque historiis confirmetur, & mirificè augeatur.

Turbatio repentina Imperij.

Germanorum irruptio in Galliam. Cæsar Alex. occurrit.

Occiditur à Maximino. Qui & virgines obtruncat.

Persequitur Ecclesiæ Doctores.

CAPVT VIII.

Quintus coæuus fons, res gesta sex vel septem sodalium S. Vrsulæ, vt S. Cuneræ, Aureliæ, Christianæ cum sociabus, & S. Pantuli.

SVnt quædam sanctorum historiæ sic temporibus, & rebus gestis inter se deuinctæ, & copulatæ, vt licet diuersis in locis ætatem egerint, aut decesserint, multum tamen lucis adferant ad fidem in rebus præsertim inusitatis, & alias incredibilibus faciendam,

Vtilitas ex Sanctorum coæuorum historijs simul collatis.

ciendam, si inter se congruant & conspirent: imò si earum aliqua forsan intercidisset, vel vitiata scateret erroribus, ex alia restitui primæ posset integritati. Tales sunt res gestæ duodecimvirorum Apostolicorum, quos Ecbertus è Britannia circa Ann. 790. in Frisiam & Saxoniam ablegauit ad infideles Christi fidem erudiendos. Itaque si quis horum vnius vitam, vt S. VVillibrordi, S. Suidberti, Accæ, Vigberti, Evvaldorum, vel alterius ex his literis vellet consignare, vel ante scriptam erroribus liberare, & notas temporum, locorum, & personarum accuratè describere: prudenter fecerit, si sociorum res diligenter excusserit: plus enim lucis duodecim coniunctæ faces ad errorum & ignorantiæ discutiendas tenebras, quam vna conferet: Pari ratione, si quis S. Mauritij vitam conscriberet, vel conscriptam ad veritatis libellam examinaret: is si Sociorum eius martyria diuersis in locis, temporibus, & auctoribus tolerata conferret: vt SS. Gereonis, Victoris, Cassij, Thyrsi cum suis cohortibus, vel manipulis occisorum: quod si traditiones omnium populorum, apud quos sunt laureati, vestigia, rerumque gestarum series inter se conueniret, non esset de veritate Mauritiani Martyrij dubitandum: vel si certa quædam adiuncta temporum, locorum & occasionum Martyrij in sodalium historijs omnibus continerentur, in altera prætermissa, posset ex his vita S. Mauritij augeri & illustrari.

Vt 12. Britannorum quos Egbertus in Germaniā misit.

Vel Sociorum S. Mauritij.

Similis est Vrsulanæ Sodalitatis historiæ conditio: neque enim omnes eodem loci semper vixerunt, aut decesserunt. S. Christiana in reditu propè Basileam ante Martyrium decessit defectu virium: ibi mirandis coruscans prodigijs, postea diuersos vitæ suæ præcones, & scriptores meruit. Tres aliæ SS. Cunegundis, Mechtundis & VVibrandis virgines Eichselij in Constantiensi dioecesi, eadem ex causa mortuæ, & eodem in monte funeratæ: quarum etiam historia postea 70. testibus iuratis est confirmata.

Vel Sodalium S. Vrsulæ. S. Christianæ.

Postea S. Aurelia, sex ante Martyrium Vrsulanum diebus febris ardoribus extincta est Argentinæ, innumeris, & ipsa miraculis illustrata, vt fastis adscribi meruerit Romanis. Tres item virgines, quas eidem febrienti S. Vrsula solatio reliquerat, multis post annis religiosè casteque transactis, mortuæ vno in tumulo sunt funeratæ, quæ testem Sanctitatis apud se titulum sepulcralem custodierunt, hæc ipsa memorantem, quarum etiam corpora, vestesque post mille & plures annos integra & incorrupta, sine tabe, & vitio perdurarunt.

S. Aureliæ.

Deinde S. Cunera tempore Martyrij Coloniæ subducta, & Rhenum in Batauiam translata, castè vixit ibidem triennio: iussu Reginæ strangulata: cuius festum institutione S. VVillibrordi bis in Anno festiuè peragitur. Harum omnium virginum res gestæ cum S. Vrsulæ congregatione Sodalitatis & peregrinatione permistè sunt implicatæ, licet loco mortis & sepulturæ diuellantur: adeoque diuersos meruerint pollinctores, titulos sepulcrales, vestigia, sepulcra, traditiones etiam diuersorum populorum, omnes tamen in historia Vrsulana recensenda concordes sunt, & mirè consentiunt.

S. Cuneræ.

Sic vita S. Pantuli Basileensis protoepiscopi, & Foilani, quarti Lucensis Antistitis, propria quædam & singularia continent, cum alijs Sodalibus Vrsulanis non communia: quod ille Basileæ virgines exceperit, & Romam duxerit, vt titulus narrat: fuerit primus loci Pontifex, & certa in domo S. Vrsulam, quam hodieque monstrant ibidem hæretici, collocarit. De Foilano tam titulus, quàm Lucensis Ecclesiæ monimenta tradunt, eum à Sede Apostolica Legatum in Germaniam, ibi se virgineo sodalitio diuina iussione coniunxisse.

S. Pantuli. S. Foilani.

Nituntur horum Sanctorum res gestæ coæuis multis attestationibus, quædam titulis proprijs, vt S. Foilani, S. Pantuli, & SS. trium Sodalium, Aureliæ, Argentinæ defunctarum.

Coæua de ijs testimonia.

Omnes ferè proprias habent populorum vbi vixerunt, vel decesserunt traditiones: nam & Christianæ: SS. trium virginum Cunegundis, Mechtundis, & VVibrandis: item S. Aureliæ, S. Cuneræ, rara miracula, tam in vita, quàm in morte, & post eam diuinitus patrata, fida accolarum traditione cōseruantur: exstantq; harum omnium locis adhuc certis impressa vestigia, vt fontes, quos viuæ excitarunt: animalia vene-

nata

nata in lapidem ad earum aduentum conuersa: viæ, quas calcarunt ab ipsis nominatæ, & alia permulta suis in locis inquilinorum testificationibus confirmata.

Cultus earum.

Habent & ex mortis ferè tempore sacella suo honori consecrata: festis diuersis & cultu ferè dispari coluntur. Nam Aureliam constat, non vt Martyrem; sed vt virginem tantum, sodalem tamen Vrsulanam semper esse honoratam.

In quo omnes conueniant.

Et tamen omnes, siue qui literis harum historiam posterioribus seculis vulgarunt: siue qui ex maiorum suorum constanti traditione narrarunt, vt ex iudiciali processu lib. 10. patet: in his conueniunt, S. Vrsulam è Britannia cum vndecim millibus virginum Romam peregrinatam, Coloniæ, cum suis fecisse Martyrium, pauculis exceptis, quæ deficientibus viribus in via decesserunt, iuxta Cunibertinam historiam. Quæ non solum tot sodalium historijs proprijs confirmatur; sed & si tota perijsset, ex his integritatem suam recuperaret, vel ab erroribus vindicaretur.

Possent ex horum Sanctorum, & Sanctarum posterioribus temporibus à diuersis auctoribus vulgatis vitis, noua peti non coæua quidem, sed sequentium seculorum historica principia: nam de quibusdam ex his, vt Pantulo, Cunera, Aurelia supra decem scriptores diuersi meminerunt: quorum multa libro vltimo congeruntur: hic tamen sola ea colligo, prout æqualium nituntur testimonijs.

Antiquitas Vrsulani Martyrij.

Et hinc satis apparet, Cunibertinam narrationem non esse censendam nouitiam, ab otiosis ingenijs leuiter confictam, vel commentitijs reuelationibus nixam; sed verè antiquam, & cum re gesta natam, fideliter, tam in vestigijs certis diuersorum locorum, quàm memoria posterorum initio ducto ab æqualibus, qui viderunt, impressam. Et titulis sepulcralibus, velut archiuo, vel tabulario quodam secretissimo, sanctissimo, & incorruptissimo diligenter conseruatam, congruentem etiam sacræ, profanæque temporum historiæ: & rebus gestis omnium sodalium Sodalitatis: quæ testatissima sunt historica principia, iam inde à coæuis repetita.

CAPVT IX.

Inter alios fontes posterioris æui primus incisiones in saxis templi, & manuscripta mille annis vetustiora.

QVæ vis & efficacitas probandi insit sculpturis, cælaturis, & incisionibus in saxis, vel columnis, satis in titulis cap. 6. declaraui: post coæuas duas inueni ducentis & viginti sex ferè annis posteriores. Cùm enim Clematius vir Consularis (cuius historia luculenter meminit) ex AEgypto varijs ostentis euocatus, voto peregrinationis & templi molitionis SS. Virginibus, Coloniensibus nuncupato, nouem vel decem annis ferè post Attilanam vastitatem illatam, his locis, Agrippinam attigisset, & templum exustum à fundamentis, suis impendijs instaurasset. Contestatus est omnes, & diris deuouit, qui in templo virginum sacris exuuijs & sepulturis consecrato, alium quemlibet funerarent: & huius quidem contestationis suæ memoria, ne paulatim interiret, eam Basilicæ saxis cubitalibus literis curauit incidendam, quam lib. vlt. cap. 8. recitabo. Postea Colonienses eodem tempore Clematio, coniugique eius Theodoræ monimentum tantæ munificentiæ statuerunt, & carmen inciderunt marmori, quo locum sanguine virgineo purpuratum profitentur, & Clematium cœlesti monitu narrant Ecclesiam erexisse: illud eodem capite producetur.

Clematius circa An. 463. incidit saxis locū Martyrij & sepulturæ Vrsulanæ. Idem ciues eodē tempore attestantur. Et sermo circa An. 510. vulgatus.

Paulò post sermo quidam in natali S. Vrsulæ dictus in vulgus emanauit, centum & pluribus annis ante Cunibertinam historiam, cum eodem libro & capite reddo, sicut in Leodiensi quodam exemplari, & Coloniensi Carthusianorum vetustissimo pergameneo reperi, qui traditiones Britannorum, Batauorum, & Coloniensium, hac de historia recitat, virginum originem, peregrinationē, & Martyrij locum explicat: & varias de ijs tunc ventilatas quæstiones expedit: de Clematij etiam accessu, ædificatione & contestatione disputat, nobile & peruetustum historicum huius Martyrij fundamentum.

CA-

CAPVT X.

Alter fons, vita, vel res gesta Sanctorum aliorum in Canonem relatorum: vt S. Auctoris Treuirensis Archiepiscopi, S. Floriani Martyris, S. Cuniberti, S. Rolendis, S. VVillebrordi, S. Norberti & aliorum, in quibus Vrsulanæ Sodalitatis, vel cultus eius fit mentio.

COmplures sunt Sanctorum virorum & virginum historiæ receptæ: quæ dum attingunt nonnulla capitum Sodalitatis Vrsulanæ, quæ in Cunibertino Martyrio continentur, illud etiam confirmant & stabiliunt. S. Auctor primus Treuirensis Archiepiscopus (cuius Methodius Martyr ætate coniunctus etiam meminit in Chronico) præsedit ei Ecclesiæ Ann. 237. (vt Brovverus in Annalibus Treuirensibus, & Claudius Roberti in Gallia Christiana scribunt) tunc nimirum, cum S. Vrsula Coloniæ Martyrium faceret: is dicitur Hunnos, qui tot virgines Agrippinæ necarant, & Treuirensem ciuitatem inuadebant, precibus suis à mœnibus depulisse, verba Arnoldi Abbatis Lubecensis sunt hæc: *Idem Pontifex* (S. Auctor) *cum terra sua ab Hunnis vastaretur, qui Sanctas virgines Coloniæ trucidauerunt, ciuitatẽ Treuirorum, quam tunc regebat, orationibus suis illæsam protegebat*. Habet hic Lector, & Hunnorum nomẽ, An. 237. & Coloniam tunc ab ijs infestatam, & virgines ibidem talium tyrannide contrucidatas: quod quidem factum licet ad coæuos spectet testes, huc tamen refero ob argumenti ab aliorum Sanctorum, qui non fuerunt de ea Sodalitate, historijs petiti similitudinem.

S. Auctor tempore S. Vrsulæ Hunnos deijcit à muris Treuirensibus. *Arnoldus Lubec. l. 4. c. 6. Chron. Sclau.*

Anno 500. S. Florianus Rex cum consorte Engelinda, Episcopo Elone, & assectatorum magno stipatu iuxta Confluentiam ab Hunnis in templo dum oraret, est interemtus, tendens Coloniam, vt S. Vrsulam & socias ibi pro fide mactatas virgines & peregrinus viseret, & patrocinium earum supplex inuocaret, id fusè ex loci vestigijs, traditione, picturis, & M.SS. doceo. Ita iam tum per Galliã, è qua venit, Martyrium hoc Coloniæ toleratum latè peruulgatum, Reges & Episcopos exciuit, ad loci tanti agonis sanctitatem honorandam.

S. Florianus Rex peregrinatur ad S. Vrsulam, & in via necatur.

Postea S. Rolendis Regis item Galliæ filia, quo regias nuptias Christo desponsa commodius effugeret, dum Coloniam ad S. Vrsulæ, Sodaliumque tutelam implorandam properat, medio in itinere morbi violentia oppressa moritur: in vita, morte, & post eam innumeris decorata miraculis, testis & ipsa solennis ad S. Vrsulam peregrinationis, & receptæ tunc omnium persuasionis; tutissimam esse talibus præsidijbus virginitatem.

Item S. Rolendis.

Vita S. Cuniberti disertè narrat, cum in S. Vrsulæ templo sacris operatum, indicio columbæ tumulum S. Vrsulæ reperisse, cumque ex titulo sepulcrali nomen eius didicisset, reliquias eius publicè colendas exposuisse. Vnde titulorum veritas, & Sanctitas virginum cœlesti prodigio fuit declarata.

S. Cuniberti vita.

Eiusdem æuo S. Audoenus Rothomagensis Episcopus Coloniam profectus, Sanctorum Martyrum illic passorum, & in his etiam S. Vrsulæ piè est veneratus exuuias.

S. Audoenus Col. sacras reliquias visitat. *Surius in vita.*

Sequentis seculi exordio S. VVillibrordus, cum SS. Adalberto, & VVerenfrido, Rhenæ in Batauia S. Cuneram Sodalem S. Vrsulæ solenniter eleuauit, examinatis ante diligenter eius vita & miraculis, & duplici festo eius instituto: vt suspicer eo tempore, vitam eiusdem vetustissimam, quam lib. vlt. cap. 10. reddo, fuisse concinnatam, vel ab ipso, vel socijs, ad imitationẽ Cunibertinæ historiæ iam peruulgatæ: nam in eadem fusè congregatio Sodalitatis Vrsulanæ, peregrinatio, Martyriumque memoratur, & quomodo subducta Cunera neci sit, ac triennio post strangulata.

SS. Willibrordus, Adelbertus, & Werenfridus eleuant S. Cuneram.

S. Norberto postea Patriarchæ Præmonstratensium, & Archiepiscopo Magdeburgensi Coloniam, vt sacras quasdam reliquias nancisceretur, venienti, virginum

S. Norbertus.

vna

vna nomen & tumulum ſuum ſignificauit, quo pacto, & tunc inuento cum inſcriptione nominis corpore, titulorum veritas eſt cœlitus approbata.

S. Aſzelina. Eodem ſeculo S. Aſzelina, D. Bernardi conſanguinea, dediti ſſima cultui S. Vrſulæ, Coloniam quandoque excurrit, ibique per triginta continuos dies in eius Baſilica precibus vacauit: creberrimis per quietem viſionibus SS. Virginum recreata.

B. Hermannus. Cui coæuus B. Hermannus Stenfeldenſis, multa diuinitus eodem in templo beneficia eſt conſecutus: frequentibus Vrſulanarum virginum colloquijs fruitus, & intima cum eis familiaritate coniunctus; adfuit is etiam, cum corpora earum effoderentur, cui & virgines ſua nomina indicarunt.

B. Albertus M. Denique B. Albertus Magn. multas ſacrarum virginum, & in his S. Cordulam eleuauit prodigioſè repertam, & titulum eius viſioni congruentem poſt accuratum examen approbauit: cum lacrymis ſacras reliquias piè veneratus. Horum dictorum hiſtoriæ paſſim ab omnibus recipiuntur, & illa etiam, quibus hoc Martyrium, ſanctitatem loci, agonem, cultum, prodigia, titulos, peregrinationes ad eas Coloniam tantum inſtitutas, teſtificantur. Nec facilè inueneris vlla in veteri Sanctorum hiſtoria: quod alibi, quàm Coloniam virginum Vrſulanarum ſepulcra, vel eorum ſacras honoratum reliquias, abierint, niſi poſterioribus ſeculis, quibus eæ magnam partem Colon. à ſunt in alias regiones tranſportatæ.

CAPVT XI.

Conſenſus Martyrologiorum Bedæ, Flori, VVandelberti, Vſuardi, Romanorum veterum & recentiorum.

Origo Martyrologiorum. MArtyrologiorum & ſcribendorum, & quotidiè quauis in Eccleſia, vbi Sacerdotum Collegium erat, legendorum occaſio fuit: quod lege inſtitutoque SS. Apoſtolorum (cuius S. Clemens meminit) Martyrumque, vt S. Stephani natalis, feſtiuis gaudijs à fidelibus perageretur, & Sacerdotibus ſolenne eſſet, eorum in Sacro meminiſſe; tum ad patrocinia nobis eorum obtinenda; tum virtutes imitandas, non verò quaſi noſtris ipſi precibus indigerent, teſte S. Auguſtino: *Ideo quippe ad ipſam menſam* (Altaris) *non ſic eos* (Martyres) *commemoramus, quemadmodum alios, qui in pace requieſcunt, vt etiam pro eis oremus; ſed magis, vt orent ipſi pro nobis, & eorum veſtigijs inhæreamus.* Vt igitur conſtaret Presbyteris, de quo poſtridiè ſacrificium eſſet ſacrificandum, nomina pridiè Martyrum ſequentis diei ex faſtis in Eccleſia legebantur: nec verò ijs res eorum geſtæ fuſius proponebantur; ſed dies & locus Martyrij tantum cõtinebatur, vt S. Gregorius Magnus ſcribit Eulogio Epiſcopo Alexandrino. *Nos*, inquit, *penè omnium Martyrum diſtinctis per dies ſingulos paßionibus collecta in vno codice nomina habemus, atque quotidianis diebus in eorum veneratione Miſſarum ſolennia agimus; non tamen eodem volumine, quis qualiter ſit paſſus, indicatur: ſed tantum locus, & dies paßionis ponitur: vnde fit, vt, multi ex diuerſis terris & prouincijs per dies, vt prædixi, ſingulos cognoſcantur Martyrio coronati; ſed hos habere vos beatißimos credimus.*

S. Auguſt. tract. 84 in Ioan.

Ijs ſola dies & locus Martyrij adſcribebatur.

S. Gregorius lib. 7. ep. 29. Ind. 1.

Nec eos dubitat faſtis illis carere, licet enim Romæ cœperint conſcribi, Martyribus potiſſimum Occidentalis Eccleſiæ diligenter adnotatis: poſtea tamen, quam S. Hieronymus Orientalis etiam Eccleſiæ Sanctos, ſiue collegit ipſe, ſiue collectos ab Euſebio Latio donauit, horum etiam complures adiecti ſunt, & liber is nomine Romani Martyrologij tota fuit Europa peruulgatus: ſed quia ſingulæ penè Eccleſiæ Martyres nouos addidere, ideò nec Romanæ quidem Eccleſiæ eodem vtebantur Martyrologio: ſed ſingulæ proprijs, licet omnia communi Martyrologij Romani nomine nuncuparentur. Ita factum eſſe exiſtimo, quod Gauantus, Philippus, Bergomas & Schultingij Bibliotheca memorant; vt ſeculo quinto ſolennitas S. Vrſulæ per orbem terrarum perageretur, natali eius quibuſdam Romanis faſtis adſcripto. Tale nactus exemplar Romanum Beda videtur, qui tam in Martyrologio, quàm in Ephemeride ad 21. Octobris collocat *Coloniæ natale vndecim millium Virginum*: quem poſtea ſecutus

Auctum Martyrologium Rom.

Feſtum habuit S. Vrſulæ.

Et Beda.

est Florus, VVandelbertus & alij, vt suis ostendam locis: & quia non vna die completa cædes est, imò 20. Octobris inchoata, Vsuardus solam Martham & Saulam socias item S. Vrsulæ nominat: alij prætermissis his, cum laniena pęnè tota postridiè confecta sit pauculis alijs diebus occisis, vno die côtenti esse voluerunt. Hos imitatus Ado, vel primarum eiusdem additionum vetustus auctor, complures etiam Virginum, & in his etiam Martham (vitiosè Mardiam) & Saulam die 21. Octobris nominauit: posteriora deinde Romana Martyrologia, præter diem & locum necis Coloniensem, causam eius, & cædis auctores addidêrût. Quocirca, cum teste S. Gregorio, locus & dies Martyrij tantum fastis adscriberetur: & in hoc omnia tam Romana vetera, quàm recentiora exemplaria, & qui præcipui ex mente Baronij scripserunt additiones, Beda, Florus, Vsuardus quoque, VVandelbertus, Ado vel eius primæ additiones non alium locum, quàm Coloniam cum Cunibertina historia nominent, videtur iam à mille annis satis auctoritate fastorum agonis palæstra esse confirmata.

Florus. VVandelbertus. Vsuardus. Ado.

Locus Vrsulani Martyrij sola Colonia nominatur.

CAPVT XII.

Quartus fons, consensus lectionum horariarum totius orbis Christiani ante ætatem Cardinalis Baronij.

POst Romani Martyrologij receptum per totam Ecclesiam vsum, sensim in Africanis & Gallicanis locis inoleuit consuetudo, vt aliquanto prolixius in natali Martyrium, eorum res gestæ in officio diuino publicè canerentur, & ita populus ad eorum imitationem inflamaretur. Exstat Canon 13. Concilij Carthaginensis sub annum salutis 401. celebrati, qui pro Africa sic statuit. *Liceat etiam legi passiones Martyrum, cum anniuersarij eorum dies celebrantur.* Sequenti seculo viguit eadem consuetudo Gallicanis in Ecclesijs, vt auctor est D. Gregorius Turonensis. *dies passionis erat Polycarpi Martyris, & in Ricomagensi vico ciuitatis Aruernæ ei solennia celebrantur: Lecta igitur eius passione cum reliquis lectionibus, quas Canon Sacerdotalis innexit.* Romana Ecclesia licet diligenter semper aduigilasset, vt per Apostolicos Protonotarios acta Martyrum scriberentur: nec non incertorum scriptorum historiæ, quas etiam Hæreticorum nequitia vitiasset, incautè legerentur in Ecclesijs, vbi nil nisi probatissimum & testatissimum cani conueniebat, multis seculis ab ea consuetudine se abstinuit, teste Gelasio Papa *Gesta Sanctorum Martyrum secundum antiquam consuetudinem singulari cautela in S. Romana Ecclesia non leguntur, quia eorum, qui conscripsere, nomina penitus ignorantur.* Paulatim tamen & ibi cœpit cum ea moderatione mos introduci, vt non nisi, quæ constaret omni fraudis suspicione libera, & optimorum auctorum literis consignata, horarijs lectionibus insererentur: qua de re sic Adrianus Pontifex scribit ad Carolum Magnum Imperatorem. *Vita Patrum sine probabilibus auctoribus minimè leguntur in Ecclesia: nam ab orthodoxis titulata suscipiuntur & leguntur; magis autem passiones SS. Martyrum sancti Canones censuerunt, vt liceat eas etiam in Ecclesia, legi cum anniuersarij dies eorum celebrantur:* Exinde cœpit orbe toto talis lectio frequentari, nec sine delectu: nam Synodorum & Episcoporum cura & vigilantia diligenter prospiciebatur, vt certa & probatis testata monimentis ab Apocryphis secernerentur, & quæ dubiæ notarentur esse fidei, statim eradērentur. Ita vetustissimos obseruaui codices, è quibus ea gesta legebantur sexcentis annis esse antiquiores: Breuiaria item, vt apparebat, ante octingentos descripta annos, quibus Cunibertina Historia de verbo ad verbum Coloniæ bonam partem canebatur. Prascriptæ etiam sunt ex Sueuiæ quibusdam Monasterijs lectiones horariæ vetustissimarum totius loci membranarum, ijsdem conceptæ verbis. Postea non tantum Sacra Romana Ecclesia, sed Italia, Hispania, Gallia, Germania, Belgium, Anglia, Hungaria, Bohemia & aliæ regiones: item Ordines plerique religiosi Benedictini, Cistercienses, Præmonstratenses, Dominicani, Franciscani, Carme-

Ann. 401. lecta Martyria in festis in Africa.

Et Gallicanis Ecclesijs.

Greg. Tur. de gloria Martyrij. c. 86.

Cautio S. R. Ecclesiæ.

Hadrian. Ep. ad Car.

Hist. Cunibertina ab octingentis annis cantata.

Carmelitæ, Crucigeri, & alij eandem Cunibertinam narrationem horarijs lectionibus inseruerunt, vt certum sit; ante annum 1570 nusquam terrarum vlla in diœcesi vel Ecclesia fuisse aliam, quàm huic consentientem opinionem de S. Vrsula recitatam; non Galfredi, non Hectoris Boëtij, vel alterius scriptoris similis. Vnde hæc sententia toto terrarum orbe, ab Episcopis, Synodis, & Religiosis familijs, qui proprium de ea officium legebant ritu duplici (quo ritu duplici S. R. E. & totus etiam orbis vsque ad annum 1567. ferè Vrsulæ festum celebrauit) fuit confirmata.

CAPVT XIII.

Quintus fons, centum circiter auctores grauissimi, vel Historici, & Chronologi omnium ferè post S. Cunibertum ætatum; nec Catholici tantum, imò & Heretici eandem secuti sunt narrationem.

SEd ne quis fortè existimet Synodos & Episcopos pietati magis, non solidis nixos historicis fundamentis, seruire voluisse, & ea non cautè & prudenter delegisse, cuius nulla vsquam apud vetustiores & grauiores auctores historicos mentio habeatur: ideò libro vltimò certas in classes ætatum ferè singularum post Attilana tempora digessi præstantissimos & laudatissimos scriptores, historicos, & Chronologos omnium ferè nationum: quorum quidam adstrictius, alij (præsertim verò Itali) disertissimè & politissimè Martyrium hoc scriptis prodiderunt: quidam etiam eorum, circa An. 1570. 80. 90. & postea, nihil summorum virorum aliter sentientium auctoritate moti, à veteri Cunibertina sententia nunquam deflectere voluerunt: vt centuriam ij conficere, vel excedere videantur. Quid, quod ipsi scriptores Heterodoxi (tanta est vis veritatis) hanc etiam narrationem sæpiùs suis scriptis illigarint, vt quam apud classicos auctores receptam magis & orbis totius consensione comprobatam non ignorabant: decuriam horum ibidem recensebo: ita centumuirale nationum & seculorum omnium ferè concilium historicum, Heterodoxis non abnuentibus, magno consensu pro Cunibertina narratione pronunciat.

CAPVT XIV.

Sextus fons, Iuris Canonici glossa ordinaria vetustior, & Iuris Interpretes præcipui: Ioannes Andreæ, Augustinus Triumphus, Geminianus, Turrecremata, & alij egregiè tuentur peregrinationem Romanam S. Vrsulæ, S. Cyriaci Papæ renuntiationem, & Martyrium Coloniæ toleratum.

TRibus postremis seculis iam inde ab An. 1300. Vrsulanam historiam non solum, eam, quæ tempore S. Cuniberti lucem vidit: sed & auctiorem post eductos è tumulis sepulcrales titulos, & data cœlitus oracula diuersis sanctitatis fama celeberrimis personis, scriptam, Glossa comprobauit Iuris Canonici vetustior: eamque secuti lumina Iuris præcipua. Cùm enim Cœlestinus V. sponte abijsset Pontificatu Maximo, Religiosam amplexus viuendi rationem, & Bonifacius Successor vulgato c. *Quoniam*, ratam habuisset abdicationem supremæ potestatis Ecclesiasticæ, primus quem reperi Augustinus Triumphus eius ætatis lumen, exemplo Cyriaci Martyris, vt laudabiliter, nec sine afflatu diuino factum comprobauit: eodem vsus exemplo Ioannes Andreæ caput illud, & sextum librum illustrauit, vt circa Annum 1330. eius interpretatio recepta Pontificum approbatione, Glossę meruerit auctoritatem: hæc quanti sit facienda, libet ex Iuris Consultissimis explicare.

Glossa laudat historiam Vrsulanã. Occasione renunciationis Bonifacij Pótificis. Augustinus Triumphus. Ioannes Andreæ.

Hos

Hos inter conuenit cùm textus Iuris desideratur, primas inter Doctores omnes deberi Glossæ, cuius vnius auctoritas omnium interpretum auctoritatem longè antecellat. Bart. in L. vt visu. ff. de iure & iustitia. Bald. in L. cum hæreditas, C. deposit. Audet hic etiam in c. dilecti filij de Maior. & obed. dicere, quod *Accursius est vberrimus fons Iuris ciuilis:* & Cyn. in l. non moriturum. Cod. de contra. & commun. stipu. vocat glossam *idolum scholarium, cui fortiter sit inhærendum*: Sic Bal. in l. fin. §. necessitate, C. de 60. quæ li. ait: *adhærendum esse carocio veritatis, id est, glossatori, & in perpetuum non errabitur secundum eum.* Hinc etiam sing. inquit. Iac. Butr. in L. 1. C. qui pro sua Iurisd. *quod in iudicando seruanda est opinio glossæ maximè, quando habet vnum famosum Doctorem post se*: quem in hoc sequitur Iason in d. L. vt vim reprehenditque in hoc Pan. contrarium asserentem in c. Capellanus, de fer.

Auctoritas Glossæ maior quam omnium Doctorum.

Præsertim si famosus Doctor eam sequatur.

Sed quis famosior, vel præstantior desiderari Doctor potest Ioanne Andreæ qui duplici commentario dictum caput illustrauit, exemplum Cyriaci Papæ luculentius explicando? iuuat huius viri præconium & nominis celebritatem, quam apud æquales & posteriores habuit, indicare. Car. in procemio Clementin. non veretur asserere, *quod ipse solus plus illuminauit Ius Canonicum, quam omnes alij Doctores simul in centum annis.* Pan. in c. de quarta, de præscript. *quando ipse voluit apponere studium ad decidendum, ceteris scribentibus silentium imposuit.* Idem in c. ex parte Adæ de testibus, *ipse longè melius alijs solitus est compendiosè & eleganter summare textum: magni autem artificis est totum comprehendere sub exiguo. Seneca.* Eidem in legatione venienti ad Vrbē, fertur dixisse Summus Pontifex, *benè veneris, qui lux mundi cognominatus est*: id refert Andr. de Prato veteri: initio libri, quem repertorium Bartholi nominauit. Adde quod Bal. in principio lecturæ feudorum, vocet eum *verificæ scientiæ Iuris Canonici patrem.* Iason in lib. 1. in 2. lectura C. de Sum Trin vocat eum *Principem Canonistarum*: idem in L. Sancimus, C. de test. eum *Iuris vtriusque fontem & tubam* appellat. Secuti Ioannem Andreæ Canonum peritissimi quique Albericus de Rosate, Geminianus, Turrecremata, Flaminius Parisius, S. Antoninus, Luduicus Gomes, Gonzales, alij.

Qualis Ioannes Andreæ.

Præfertur DD. omnibus centum annorum.

Lux mundi nominatur.

Pater verificæ scientiæ lucis. Fons & tuba.

Sequuntur Ioannem Andreæ. *Albericus de Rosate. Geminianus. Turrecremata. Parisius. S. Antoninus. Gomes. Gonzales.*

Hi magnam partem in his conueniunt. Primò, S. Vrsulam cum vndecim millibus Virginum Romam peruenisse. Secundò, S. Cyriacum Pontificem diuinitus inspiratum coram Cardinalibus se rectè abdicasse Pontificatu, Antero subrogato. Tertiò, progressum Coloniā cum S. Vrsula, Martyrium subijsse. Quartò, Esse cum ijsdem Ecclesiæ totius & Sedes Apostolicæ consensu in Canonem adscriptum.

Defendūt hi 4. capita præcipua Vrsulani Martyrij.

Admittebant ij, vt sua ætate certam & exploratam, nec hactenus in dubium reuocatam, peregrinationem Romanam tot millium Virginum, & Martyrium: non enim ad Pontificum ius defendendum, exempla controuersa tales Doctores attulissent, nisi fuissent ea tempestate calculis omnium approbata; nec temerè Pontifices Maximi permisissent ducentis & quinquaginta annis exemplum Cyriaci glossæ pondus & auctoritatem habere: donec circa Annum 1580. & sequentes, quidam Vrsulani Martyrij vulgatam hactenus expositionem, ob traditiones locorum non satis exploratas (quippe quibus vt ipsi fatentur sæpius in vniuersa concinnanda & concilianda historia Ecclesiastica intentis, nec vacabat, vel libebat priuatarum Ecclesiarum lites & difficultates omnes accuratius peruestigare) cœperunt in dubium reuocare, ne Catalogus Romanorum Pontificum, quem stabilire potissimum desiderabant, nutare videretur: Horum tantorum virorum de Ecclesiastica vniuersali historia, vel profana, optimè meritorum iudicium, & consilium non potuit non permouere sacri palatij Magistrum, cui tunc simul Pontifex curam dederat Iuris Canonici glossæque reuidendæ: Itaque cùm reperisset eam additionem exempli Cyriaci non inueniri in priore Ioannis Andreæ lectura, è qua prima ferè glossa emanarat, omittendam censuit, licet in posterioribus exemplaribus ex repetitionibus eiusdem Ioannis Andreæ auctis contineretur; non quasi eandem reprobaret: sed vt ad primum eius exemplar emendaret, in medio controuersiam tunc motam relinquendo, & à Iuris Canonici eiusque glossæ textu remouendo, donec inter historicos ea de re melius conueniret: Hinc

Occasio cur exemplum Cyriaci ex Glossa eraderetur.

Prudentia Magistri Sacri palatij.

factum est, vt circa eundem annum 1584. Gregorius XIII. Pontifex, & hanc correctionẽ Iuris Canonici approbaret, & simul Augustini Triumphi laudaret sibi recens inscriptum librum reuisum, in quo S. Cyriaci dicta abdicatio, Pontificatus & Martyrium Coloniæ factum continebatur: eam priuatorum auctorum sententiam nullo modo reprobando. Vnde non modo licet, erasa etiam ea additione Cyriaci, tam Ioannis Andreæ, & quindecim aliorum Canonum peritorum sententiam laudare & sequi, quam ipsam Glossæ veteris adferre auctoritatem 250. annis receptam; non quidem vt modo ius faciat, vel vt causa iuxta eam decidatur: neque ideò, quasi in prima Ioannis lectura contineatur, quam ob causam expuncta videtur: sed vt notitiam sui ingeneret, *Socinus in c. accedens, num. 15. de crimine falsi ex Glossa. in Verb. quicunque in c. nouit de iud. & sequitur Innoc. & doct. Facit, c. fuerunt 7. dist. & C. de cadu. tol. in L. 1. §. si verò. Iacob. de Belui in lib. 2. C. de no. C. Comp. facit 37. dist. c. legimus.* Multum enim huius glossæ notitia confert, vt cognoscatur aliquot seculis, tam peruulgatam fuisse S. Vrsulæ historiam, tam omnium gentium & historicorum consensu receptam, vt Iuris Canonici glossâ contineretur, donec Recentiores quidam eius adiunctis litem intenderunt: sed de hoc alibi.

Quomodo iam liceat citare Glossam correctam.

CAPVT XV.

Septimus fons, inuentiones & eleuationes Virginum diuerso tempore facta, & quædam ex his à præsentibus summa diligentia conscripta.

A simili probatur fontis huius vis & efficacitas probandi.

IN iuribus citandis dum versor, occurrit menti casus cuiusdam homicidæ Titij crimen inficiantis, cuius probatio fortuita, & certa, fontis huius perspicuitatem, & vim confirmandi Cunibertinam historiam dilucidè patefacit, & oculis subijcit. Titius igitur à Sempronio reus apud Iudicem agitur de Caio decem luculentis plagis sauciato & interemto: eiúsque criminis oculatum se testem asserit. Contra Titius inficiatur scelus, & Sempronium talionis lege damnandum vrget: nec talionis pœnam Sempronius refugit, nisi factum euidenter demonstrarit: iubet igitur in Titij stabulo humum, quæ recens aggesta cernitur, egeri, perscrutari cadauer Caij: quod eodem loci repertum & eductum Iudicis oculis obijcitur, nudatur, agnoscitur Caius, decem patescunt vulnera, gladius Titij cruentus, & eius insignitus armis gentilitijs profertur. Poteritne adhuc crimen tot indicijs manifestum Titius inficiari, tanta facti euidentia demonstrata? similiter Cunibertinæ narrationis euidentiam ostendere videntur factæ diuersis temporibus in agro Vrsulano Virginum inuentiones: nam quæcunque facta narrat historia: illa vel in titulis expressa, vel corporibus excepta vulnera, tela, gladij, reliquaque necis adiecta instrumenta loquebantur. Narrat historia vndecim fuisse millia Virginum: tumuli multa Virginum millia (quarum quædam etiam ex vestibus puellaribus adhuc incorruptis vel nominibus adiectis cognoscebantur) spectantibus exhibuerunt: in quibus & inscriptio S. Vrsulæ & S. Pinnosæ (quarum nominatim historia meminit) visebantur, inuentis etiam chiliarcharum quarundam nominibus; nam titulus earum expressè referebat, ipsas mille virginibus præfuisse. Aliæ inscriptiones Romanam peregrinationem; aliæ socios eo in itinere adiunctos Sodalitati; aliæ Martyrium omnium Coloniæ toleratum, memorabant: Instrumenta verò necis, & tituli quidam indicabant, & tumuli conseruabant, vel ipsa corpora ijs adhuc perfossa exhibebant. Præcipuè tamen genus Martyrij totius Sodalitatis à veteri historia diligenter descriptum, in qua S. Vrsula sagitta transfixa legitur, ipsum virgineum cum titulo corpus sagitta percussum, quæ superat, approbauit. Pariter aliorum ossium dissectio, crania iaculis perforata, vectibus contusa, cadauera mediam partem secta, vel miserum in modum laniata

Corpora cæsa exhibent oculis spectandum, quod refert historia.

laniata truncataque veritatem Cunibertinæ narrationis oculis subiecerunt: eadem historia rationem, modum & locum totius funerationis sat clarè proposuerat, quæ situs, ordo & compositio cadauerum, tam accurata, pia, & religiosa præsentibus ostendebant. Et licet id nouem ipsos annos in illa generali, sub Gerlaco effossione, circa Annũ 1155. luculentissimè videre fuerit: similia tamen circa inuentionem S. Odiliæ, S. Cordulæ, S. Constantiæ, & centum aliarum; item S. Gregorij, & 159. corporum ad S. Maximinum fuerunt obseruata, vt lector totum si librum septimum, cum historia Vrsulana contulerit, sole clarius animaduertet; nec sit in tanta fontis huius perspicuitate declaranda diutius immorandum.

CAPVT XVI.

Octauus fons, translationes earundem reliquiarum Coloniâ per totum orbem factæ, & literis consignatæ, locum Martyrij probant.

VTi inuentiones Martyrij genus, & funerationis modum præcipuè demonstrarunt: ita tot millia Sodalitatis Vrsulanæ capita, corpora, & ossa innumera ex vno Coloniensis ciuitatis agro Vrsulano, per totum terrarum orbem diuisa & distracta, locum Martyrii probant: vnde enim tantũ translata sunt corpora, ibi tumuli & tituli sepulcrales petendi; ibi vestigia Martyrij quærenda: traditiones populi fida narratione maiorum accepta peruestiganda; & ipsa sincera veritas historiæ requirenda: sic etiam factum est, vt vna cum corporibus Colonia, tam nomina virginum & tituli, quàm historia traditioque Coloniensis per orbem spargeretur: & deinceps aliarum nationum Martyrologia, lectiones horariæ, scriptorumque omnium gentium narrationes, è Cunibertino Martyrio velut vno & sincero fonte dimanarint, vt ideò fons hic etiam huius Martyrij sit nominandus: cuius vnam præcipuam controuersiam de loco confirmat, & id integro libro octauo locupletat, in cuius fine nominum chiliadem ordine alphabetico Martyrum Vrsulanorum congeram, quam ex varijs orbis partibus acceptam, luci propterea dare volui: vt appareat ea octingentis ferè Sodalitatis Vrsulanæ nominibus cœlitus reuelatis aptissimè congruere, & magnam partem eadem esse: vnde veritas reuelationis Anonymi perspicuè demonstratur: nam quæ ille diuinitus acceperat nomina, centum etiam post annis eadem in tumulis reperta sunt, adiectis earum consanguineis, officijs & conditione: quorum expressam ille tot annis ante fecerat mentionem.

Locus Martyrij probatur.

Nomina Vrsulana per orbem sparsa confirmant reuelationẽ Anonymi.

CAPVT XVII.

Nonus fons, cultus SS. Virginibus Vrsulanis certis quandoq́ ritibus exhibitus.

COEpit Vrsulanus cultus ipso Martyrij anno templo virginibus exædificato, estque continuatus hucusque, vt liber nonus totus ostendit, è quo multa ad confirmandam narrationem Cunibertinam, plura ad ornandam & augendam velut vberrimo fonte dimanant.

Nam cultus ille nullis sæculis intermissus tam certitudinem Martyrij, quàm Sanctitatis virginum arguit: locus verò relictus immunis ab aliorum cadauerum sepultura (vt ibidem dicitur) ex Clematij saxis incisa contestatione & consuetudine prisca mille annis, vt ostendo, obseruata, colligitur: vt qui intra ambitum Vrsulani agri defungerentur, extra eum, vel ad S. Mariæ indulgentiarum Ecclesiam, vel S. Cuniberti cœmiterium humandi deferrentur: vt etiam ager Vrsulanus non pateret, hostium assultibus fossa muroque iam inde ab Attilæ tempore cinctus fuit; ne sepultura virginum profanis vsibus & commodis deseruiret; sed honor ei præcipuus velut Sanctorum

Cultus confirmat sanctitatẽ & Martyrium.

ctorum cœmiterio haberetur. Fuerunt autem singularia quædam instituta ad cultum virginum; quibus historiæ ipsius quædam adiuncta repræsentarentur.

S. Vrsulæ peculiaris est: Rosarium.

Ad testificandum enim numerum vndecim millium virginum à quinque minimum seculis rosarium Vrsulanum fuit introductum, in quo singulæ virgines vna Dominica oratione, & salutatione Angelica salutantur: quod alij triennio, alij biennio, quidam intra annum, nonnulli vndecim intra dies absoluere consueuerunt, Deo creberrimis miraculis & ipsis virginibus in morte suis ob eam pietatem clientibus apparentibus, eum cultum approbantibus.

Peregrinationes.

Præterea peregrinationem Romanam virginum, iam inde ab ipsius Martyrij tempore votiuis ad locum Martyrij peregrinationibus Episcopi, Reges, Reginæ, & omnis status hominum sæpius sunt imitati.

Sodalitas nauicularia.

Adhæc in memoriam nauigationis Vrsulanæ, & triennij exercitationis naualis excitata Sodalitas est, & nauicula S. Vrsulæ nominata, quæ per Germaniam omnem latè disseminata fuit, innumeris nomen ei adscribentibus, & permultis operum piorum collatis symbolis felicem ex hac vita transitum Sodalibus exorantibus.

Institutio puellaris.

Denique vt Vrsulanarum virginum studium alios, præsertim verò teneram ætatem puellarem ad cognitionem, timorem & amorem Dei præceptis, exemplo moribusque formandi imitarentur, multis in locis virgines coierunt Sodalitatem, imò religionem iam à Sede Apostolica approbatam, cuius instituti ratio tota fertur, ad puellas à teneris honestissimis disciplinis & præcipuè pietate, commodisque moribus erudiendas, quæ etiam castitatis votum sub auspicijs S. Vrsulæ solent eo fine nuncupare, vt tutior eis maneat sub tot millium virginum patrocinio virginitas. Sæpiùs enim docuit experientia, quod eæ puellæ, quæ in clientelam huius Parthenici Collegij confugerant, inter innumeras hostium insidias incorruptæ perstiterint.

CAPVT XVIII.

Decimus historicus fons, Processus Iudicialis 70. iuratis testibus firmatus.

Quæ fides historico probato sit tribuenda.

QVod in Theologicis, Iuridicis, vel Philosophicis controuersijs potest vnius grauioris Doctoris iudicium ratione quadam firmatum, vt sententiam efficiat probabilem, quam tutò quis & prudenter sequi possit, hoc in historijs controuersis definiendis Historicus idoneus: præsertim si in antiquis rebus opinionem suam populi persuasione tueatur. Maius tamen momentum ad fidem cōciliandam habet, si fama, depositione testium iuratorum, quàm maximè idoneorum, & plurimorum ab incorruptissimis iudicibus, & ipso vestigiorum adspectu, librorum vetustissimorum lectione, omnibusque adminiculis ijs, quæ non famam tantum, sed & certam constantemque multorum seculorum traditionem corroborent, approbetur. Factum id Basileæ Anno 1504. circa Vrsulanæ historiæ præcipua capita. Cùm enim Raimundus Gurcensis S.R.E. Cardinalis legatus Apostolicus ibidem versaretur, comperto, quod vicinis in locis quatuor virgines aduenarum magna frequentia colerentur, & clarissimis coruscarent miraculis; quæ ferebantur fuisse de Sodalitate S. Vrsulæ, & tunc cùm ipsa rediret cum vndecim millibus virginum Româ, defectu virium ex infirmitate decessisse: prodigijs in morte, & post eam earum sanctitatem declarantibus, rogatus etiam, vt eas solenni ceremonia eleuaret. Ipse cupidus tantæ rei veritatis accuratissimè peruestigandæ, Officiali Basileensis Episcopi, & alijs quibusdam Ecclesiasticis & religiosis SS. Theologiæ & Iurium Doctoribus in mandatis dedit, vt loca sacrarum quatuor virginum sepulturæ consecrata coram oculis, & ipsa corpora, vestigia loci, libros veteres, dotationes ad SS. Virginum honorem olim factas, inspicerent: quibus diligenter peruestigatis, & ad Cardinalem relatis, ijsdem imperauit, vt quoniam communis esset persuasio, eas ex Societate vndecim millium Virginum Coloniæ passarum Martyrium exstitisse; testes quos scirent huius rei notitiam habere,

Card. Gurcensis inquirit de sodalibus S. Vrsulæ.

metu etiam censurarum inducerent, vt quid à maioribus certa & constanti narratione didicissent, iurati deponerent. Deposuêre præuio iuramento è Clero, Parochis, religiosis familijs, è variorum oppidorum vicinorum, Magistratu, & aliis, septuaginta testes, & vnanimi consensu eorum plurimi è Britannia vndecim millium Virginum Duce S. Vrsula Romanam peregrinationem adornatam, & Coloniæ toleratum Martyrium ex Maiorum traditione sunt testificati, adiectis locorum adhuc exstantium notis & monimentis, vbi virgines illæ quatuor coactæ secedere ab illa Societate defectu virium, quibus locis fontibus excitatis, & fossis nomen suum reliquissent, quo in loco mortuæ, quibus prodigijs fuerint funeratæ: quibus tunc temporis clarerent miraculis: Horum quorundam testimonia iurata cùm ipse Cardinalis excepisset, & virgines graui ceremonia coràm ingenti hominum frequentia solenniter eleuasset: ac Martyrium S. Vrsulæ vulgato diplomate breuiter ad Cunibertinæ narrationis amussim recitasset, testésque facti sui Episcopum Basileensem, Suffraganeum loci, Abbates, aliosque & subscriptores esse voluisset, egregium processum iudicialē hac super re seruatis omnibus iuris apicibus curauit erigendum, velut instrumentum publicum, omnibus numeris absolutum, non solum 70. testium iuratorum, sed & Cardinalis, Episcoporum, Abbatum, Principum virorum, SS. Theologiæ, & Iurium Doctorum multorum testificationibus, & auctoritate comprobatum: vt de traditione multorum confinium populorum, & vestigijs certis Romanæ peregrinationis deinceps nullus dubitandi scrupulus vlli relinqueretur: id totum, vt olim typis vulgatum Basileæ prodijt, libro decimo attexetur.

70. testes iurati confirmant.

Eleuantur virgines.

Hactenus 15. fontes, & fundamenta solida historica pro Cunibertina narratione, partim confirmanda, partim octo libris augenda sunt adducta, quorum quinque coæuis niti videntur firmis principijs, alia pleraque posterioris æui sunt; nullis tamen diuinis oraculis, vel reuelationibus: sed naturalibus & humanis nixa rationibus, & testificationibus, quę licet singula velut fontes in multos alios riuos; arbor in varios ramos diuidantur, concordissimè tamen cospirant in Cunibertina historia confirmanda, & permulta ad prætermissa in ea suggerenda: vt nemo rerum æquus æstimator non videat, nullo modo Martyrium Vrsulanum esse nouitium, recens ab otiosis ingenijs excogitatum, & commentitium.

Repetitio breuis hactenus dictorum de 15. fontib. historicis.

Quomodo enim fieri potest, vt siue quæ suo quis, vt libuit, ingenio fuit commentatus; siue quæ ab aliis inani quodam vulgi rumore accepit, possint tam antiquis, tam multiplicibus, & inter se conspirantibus historicis niti fundamentis? quæ si sigillatim expendantur, & quorum ego tantum capita fontesque recensui, separatim ad suas in ijs contentas rationes reuocentur, multas centurias conficient historicarum probationum, vt dicere non verear, paucas Sanctorum Martyrum historias, tam variis, multis & solidis rationibus videri confirmari, vt deessent etiam omnia diuina testimonia, vel reuelationes, quibus solis nunquam censui in huius materiæ grauioribus quæstionibus decidendis esse nitendum: licet adiuncta quædam ab aliis prætermissa, congrua tamen, nec abhorrentia à principiis historicis iudicarim non esse negligenda. Venio igitur ad ea, primoque num ad hanc historiam adhiberi possint, disputabo.

CAPVT XIX.

Præter fontes 15. historicos ostenditur, non esse negligenda quinque diuina testimonia, idem attestantia: probatur etiam hodieq; dari veras reuelationes in Ecclesia.

HOrrui fateor ingenuè reuelationes (vt vsitatiori, & clariori in hac materia voce liceat vti) quæ circa S. Vrsulæ historiam circumferuntur: tam varię sunt, tam diuerso tempore, occasione & modo, multis personis vtriusque sexus à variis coelitibus

bus hac super re manifestatæ, tam eas hodie post vulgatā quorundam recentiorum de Martyrio Vrsulano sententiam, inuisas habent quidam Theologi, historici, & viri scientijs omnibus expolitissimi. Diu mecum ipse anceps & incertus disputaui, num ijs hac in historia nitendum videretur: id nullo modo consultum esse hoc tempore iudicaui, præsertim in tanta principiorum historicorum abundantia, quid enim hoc aliud esset, quam non hæreticis modò; sed & doctissimis quibusque viris orthodoxis iustam offensionis obijcere materiam, & suspectam reddere totum scriptionē vanitatis & leuitatis, in qua nullo delectu quæuis obuiæ, nec satis exploratæ reuelationes, in historia maximè controuersa, velut supremus arbiter & disceptator adhibentur, à cuius sententia non liceat appellare. Præsertim si viri doctrinis omnibus excultissimi iudicent, eas reuelationes sacris & profanis receptis eius temporis historijs aduersari, ac in ijs manifestos errores inueniri.

Periculosum hoc tempore solis niti reuelationibus. Præsertim suspectis.

Ita non temerè censui progrediendum, nec vllo modo solis credendum, quoties temporis euertunt historias, at si ijs consentanea referant, quæ simul auctoritate classicorum scriptorum confirmantur, non video cur vel suspectæ videri iure debeant: vel non etiam adduci possint ad ea roboranda, quæ sunt iam satis idoneis testibus stabilita: quæ ratio persuasit mihi, vt legendi earum laborem non subterfugerem, & si consentanea probatorum historicorum monimentis continerent, non negligerem. Peruolui igitur diligenter Anonymi reuelationem, & cum repertis fundamentis historicis contuli: nec quidquam obseruaui, quod vel Cunibertino Martyrio, vel traditionibus populorum, locorum vestigijs, titulis sepulcralibus, sacræ profanæque temporis historiæ repugnaret: imò cuncta confirmari, dubia dissolui, obscuriora clarius explicari, quibusdam tamen personarum, locorum & rerum adiunctis additis; quæ mirificè Martyrium hoc illustrarent: ita tamen, vt nihil horum etiam vllo modo à probatis historijs abhorreret. Quinimò cum huius reuelationis plusquam septingenta nomina scripta personarum, statum earum, conditionem, cognationes & affinitates, cum mille nominibus è titulis sepulcralibus, iam inde à quingentis annis ante & præsertim post eam orbi vulgatam reuelationem inuentis compararem, supra ducenta reperi prorsus eadem: & in his multa barbara prorsus, in alijs historijs gestisve Sanctorum inusitata: centum & ducentis etiam annis post inuenta, in quorum etiam permultis idem personarum status, eadem officia & consanguinitates recitantur, vt suis ostenderetur locis. Tam clara igitur demonstratione veritatis ipsa experientia centum & pluribus annis post declarata; vehementer exhilaratus, verti me ad alteram, Elisabethæ Schonaugiensis euoluendam: quam cum etiam conspirare cum titulis & traditionibus viderem: & laudari sæpius ab Anonymo probarique cognoscerem: & ea quæ mira vel incredibilia proferre videbatur, vel reapse in ipsis fundamentis historicis contineri: vel si quas circumstantias, vt vocant, velut sibi reuelatas adderet, eas tamen optimè cum temporis historia congruere, mirari cœpi tam concordem vnanimemque singularum reuelationum cum fontibus allatis historicis & inter se consensionem: Et quod toties à reuelationibus, tam tituli, quam Cunibertinum Martyrium (quod *antiquam passionem S. Vrsulæ* vocant) tam frequenter laudaretur, explicaretur, defenderetur, quasi primigenia & germana historia, vt tandem induxerim in animum, hunc etiam fontem Vrsulanæ historiæ, tam confirmandæ, quàm illustrandæ, & augendæ adhibere, hac tamen seruata cautione, vt præcipuas controuersias huius Martyrij ex 15. probatis historicis decidam fundamentis, auctarij tantum loco reuelationis confirmationem adijciendo: in leuioribus adiunctis, vbi minutiora prætermittit historia, solis quandoque nitar reuelationibus ijs, quæ sacris & profanis historicis nullo modo videntur aduersari.

Adhiberi possunt vt fulciant per se firmam historiam.

Reuelatio Anonymi probatur.

Et altera S. Elisabethæ.

Cur hæ reuelationes non sint negligendæ.

Sed quoniam ætate nostra quidam ad reuelationum quarumuis nomen velut inauspicatum, supercilium cōtrahunt, vt stomachis suis insipidas & suspectas sibi, nulliusque fidei prorsus abijciant; vt dem libenter hoc æuo nostro, Germaniæque tot hæresibus infectæ, non temerè somnijs muliercularum, & quibusuis visis quarumuis personarum credendum esse, illud tamen non videtur tolerandum, prænotiones etiam viris & virginibus sanctitatis, & Propheticæ spiritu vel fama passim celebratis, vel

Contra reprehensores earum.

vel in canonem relatis, diserteque profitentibus se diuinitus dictatas scribere, contemnere, & fidem omnem derogare; quasi nulla soleant amplius oracula cœlitus inspirari, cùm constet & certum sit in Ecclesia Dei donum Prophetiæ iuxta Ioelis.c.2. oraculum hodieque permanere. de quo Iustinus. *Apud nos hucusq; prophetica existunt dona: vnde & vos intelligere debetis, quæ olim in genere vestro* (de Iudæis intelligit) *fuere, ea esse in nos translata, At quemadmodum apud vos, & Sanctorum Prophetarum tempore, etiam Pseudoprophetæ erant. Ita apud nos multi sunt falsi Doctores, quos cauendos esse Dominus noster præmonuit.* & infrà. *Est apud nos videre feminas & masculos, dona à spiritu Dei habentes.* Baronius vniuersè de Ecclesia pronunciat: *Fuisse semper à temporibus Apostolorum in Ecclesia, ac perseuerasse in posterum spiritum Prophetiæ, absque controuersia est apud omnes. Equidem ex veteri quoque Prophetia iure S. Ecclesia nouas sibi vindicat Prophetias, Ioëlis nempe oraculo dicente, effundam spiritum meum super omnem carnem, & prophetabunt filij vestri, & filiæ vestræ, idque sibi per Christum concessum est.* Ephes. 4. *diuino spiritu ex mensura fidei, quod ait Apostolus* Rom. 12. *his & alijs charismata diuidente.* Consentit Suaretz. *Neq; negandum in nouo Test. dari donum Prophetiæ propriè dictum; nam locum* ad Ephes. 4. *quosdam Prophetas, communiter intelligunt de ijs, qui propriè futurum prædicunt & præcognoscunt. S. Chrysostom. ibid. Oecumen.* 1. Cor. 8. *qui exemplum ponit in Agabo,* Act. 11. *& quatuor filiabus Philippi.* Inde iure à Doctoribus contemtores ij reuelationum acriter perstringuntur.

Prophetiæ donum semper in Christi Ecclesia permansit: Ioel. 2. Iust. in dial. cum Tryphone. Baron. to. 2. An. 17. n. 6. Suaretz to. de fide. d. 8. S. 3. n. 5.

Gerson, *Fortassis sapientes huius seculi tales dari cuipiam reuelationes posse minimè sibi persuadebunt: verissimè namque Propheta. Deo nos illuminante, à montibus æternis omnes insipientes corde turbatos esse, omnes inquam, qui quæ ad animum & spiritum spectant, non intelligunt, quique apud seipsos in corde suo non viuunt; sed potius extra se in latis vanitatum locis exspatiantur.* Blosius, *Præmonendus lector est, ne peruersum quorundam hominum iudicium sequatur, qui reuelationes ac visiones diuinas, seu vanissima somnia contemnendo, se parum spirituales & humiles esse ostendunt, neque enim paruo pendenda sunt reuelationes diuinitus exhibitæ, quibus Ecclesia Dei mirificè illuminatur. Dominus semper potuit, & poterit, quod vult in mundis animabus electorum suorum.* Ribera, *Tales homines rerum spiritualium propè rudes sunt, quasi ne fando quidem audierint, quæ in Sanctorum vitis passim obuia sunt, neque ipsi vnquam experti sint, quanta familiaritate dilectos suos ille animarum sponsus reficiat ac prosequatur: sed vt Gregorius ait, de re omni, quam corporeis oculis percipere nequeunt addubitant.*

Gerson. Blosius. Ribera lib. 1. de vita S. Theresiæ.

Enimuerò cum Societatis nostræ Theologus eruditissimus Delrio, & ex eo Serarius, S. Elisabethæ Schonaugiensis (qua de præcipuè agemus) & similium reuelationes contra obtrectatores fusè defendendas susceperint, eorum pro ipsis Apologiam breuem recitabo.

Delrio li. 4. disq. Mag. c. 1. q. 3. S. 4. Serarius in Mogunt. l. 2. c. 21.

Fuere multi huiusmodi, quarum exstant reuelationes, vt S. Angela, & S. Hildegardis, & eodem tempore S. Elisabetha Schonaugiensis, cuius reuelationes libris duobus complexus Rogerius Cisterciensis Anglus, vir doctus & pius: quem vt nullum Sanctorum virulentiæ, maledicentiæq; fœtidi oris sui, Balæus immunem esse noluit, in Catalogo scriptorum Britannicorum, quo libro nihil legi vnquam, scurrilius, mendacius, aut magis blasphemum, miror nondum ab aliquo Anglo Catholico laruam morioni & scelerosissimo Apostatæ detractam. Venit deinde ad calumniatores reuelationum S. Brigittæ, & rationes, quæ eis & similibus obijciunt.

Laudantur S. Elisabethæ reuelationes.

Henricus de Hassia, & Sybillanus, ambo Catholici, ambo religiosi; sed vt verum dicam, nonnihil audaces, volunt D. Brigittæ & similium reuelationes non debere haberi pro indubitanter veris, nec acceptari tanquam à Spiritu sancto editas. Qui si hoc intelligerent, de certitudine fidei Catholicæ, eiusque veritate; item de editis à Spiritu sancto dictante; sanè verum dicerent; sed puto neminem paulò prudentiorem tale quid vnquam opinatum: Argumenta quoque illorum, cùm longè tendant vlterius, indicant, eos longè aliud voluisse: scilicet loqui de certitudine humana, seu morali, & dictamine Spiritus S. in diuinis reuelationibus ordinario: quod sanè nimis multum de auctoritate & opinione Sanctarum Christi sponsarum est decerpere.

Obtrectatores earum duo. Confutantur.

Sic illi argumentantur. Primò, quia, quæ prædixerunt, aliunde possunt prædici: vt ex

Argumenta eorũ 1. 1.

industria, solo lumine fidei & doctrina confortata. Secundò, quia potuerunt ex illusione 2 *dæmonum nasci, Deo hoc meritò permittente, eò, quod etiā sine culpa præsumebant facere,* 3 *quæ mulieribus illicita, vt concionari, & docere. Tertiò, quia potuerunt oriri ex phantasia* 4 *nimis debilitata, & ex errore quodam mentis. Quartò, quoniam in illarum dictis quædam occurrunt minus secundum cōmunem Theologorum sententiam consentanea rationi, & ve-* 5 *ritati. Quintò, quia prophetica earum doctrina supervacua, & parum Ecclesiæ videtur esse necessaria.*

Respōsio. *Hæc momenta non me deterrent, non mouent à debita sanctis mulieribus, earumq́; dictis exhibenda reuerentia. Non quidem illas reuelationes tanquam fidei Catholicæ assertiones tueor; sed vt reuerentia dignas, & à cælesti lumine collustratis mentibus prolatas, venerabiles defendo, & quamdiu ab Ecclesia Catholica approbantur, non nisi temerè reijci posse contendo.*

Quo loco sint habēdæ eæ reuelationes.

Ad 1. *Ad primum argumentum Resp. Plurima in his contineri, quæ cum tot annis ante prædicta fuerint, non nisi à Deo potuerunt reuelari.*

Ad 2. *Ad secundum. Resp. Quod Episcopi varij, & Summi Pontifices modum illum Sanctarum extraordinarium in docendo & exhortando permiserint, & ideò nihil illas indebitum vsurpasse: quare nec causa fuit vlla, cur sponsas suas Christus tam fœdè ab animarum adultero diabolo decipi & rideri pateretur.*

Ad 3. *Ad tertium Resp. Nullum delirij, vel aberrationis è mente sana signum vnquam in illis deprehensum fuisse: quare non minus hæc coniectura, quam præcedentes vanitatis & malitiæ plena censenda.*

Ad 4. *Ad quartum. Negamus in reuelationibus illarum quidquam reperiri, quod Catholicæ fidei sinceritati palam repugnet, vel cum ea consistere nequeat, si quid fortè communiori Scholasticorum sententiæ repugnat, non ideò confestim damnandum, vt erroneum, cum piè & prudenter intellectum, suis quoque probatis auctoribus, & rationibus non absurdis stabiliatur, alioqui Pontifices Romani, vt Eugenius Tertius, Hildegardis; Bonifacius verò Brigittæ reuelationum libros, adhibito maturo Cardinalium & Doctorum consilio, atque examine, non permisissent ad Ecclesiæ vtilitatem in vulgus edi.*

Ad 5. *Ad quintum dico. Solere Deum sæpè quædam permittere, imò & facere, quæ nobis videntur Ecclesiæ non admodum necessaria: vel idcircò, vt maioris suæ munificentiæ nobis signa sint, & famulos suos amicosq́; amplius honoret. Præterea quis Consiliarius Dei fuit, aut quis mentis eius abyssum sic penetrauit, vt pronuntiet, ab eo aliquid factum superuacuè?* subiungit aliud de apparente quarundam feminarum id genus reuelationum repugnantia, quam Suarez, Delrio, & Baronius discusserunt.

Horum ego sententiæ libens subscribo, cùm nihil in ijs, quas laudaturus sum reuelationibus, neque à fide, vel moribus abhorrens, neque etiam à sacra profanaque historia alienum inuenerim: imò talia contineant, quæ principijs solidis innituntur: vt hunc etiam fontem non dubitarim adducere: diuinorum testimoniorum, quinque velut scatebris discriminatum: Ac 1. producam miracula. 2. visa certarum virginum, vt SS. Cordulæ, Odiliæ, Cleomatæ, &c. quæ adiuncta quædam Martyrij confirmarunt, 3. S. Elisabethæ, 4. & 5. duplicem cuidam Anonymo, & reliquis prolixiorem factam reuelationem.

CAPVT XX.

Primus diuinorum testimoniorum fons, miracula toto orbe patrata.

Miracula causam Martyrij confirmāt.

MIraculis Deus velut certis testificationibus, Martyrum sanctitatem, & causam Martyrij solet approbare. quam crebra rara, & inusitata sint hactenus ad inuocationem Sodalitatis Vrsulanæ, & contactum reliquiarum eius consecuta, liber decimus indicat: vt de causa legitima Martyrij in Cunibertina historia piè religioséque descripta non sit ambigendum, quàm vehementer in dubium videtur vocare communior aduersariorum opinio. Primò enim Virgines volunt Maximo tyranno (dum

(dum inuaderet Imperium, ab Ecclesia iam anathemate fulminatus, & interemisset Gratianum laudatissimum Imperatorem) adhæsisse. Secundò, putant eas à stipendiarijs Gratiani militibus interceptas, dum contenderent ad nuptias cum militibus Maximo fœderatis contrahendas, & necatas, ne hostilem exercitum prole fœcundarent: nam mori potius elegisse, quàm barbarorum libidine pollaerentur. at tum inopinato casu è tot millibus (de quibus ambigi meritò posset, omnesne fuerint Christianæ) quam procliuè aliquas saltem lenocinijs militum expresso consensu constupratas, & tamen occisas in peccato decessisse? longe alia melior q; Martyrij Cunibertini causa: id cum triennio ante se subituras cognouissent, tanto se ante ad id sanctissimis exercitationibus in nauibus, velut in religiosa quadam familia, vt alibi docebo, compararunt, vmbratili tamen assumto militaris exercitus nomine, & officijs, vt discerent generosè, se, mundum & dæmonem debellare. Hinc factum auguror, quod clientibus soleant inuocatæ victorias obtinere, ciuitates ab hostium inuasione liberare, multum assultus reprimere. Deinde quia tot alios, aliasque ad virginitatis & Martyrij laureolam adduxerunt, sæpè de vitæ statu deliberantibus pias ingerunt ad Religiosam vitam amplectendam cogitationes, studium, & cupiditatem: ac quoties periclitatur castitas, opportunè subueniunt: morientibus verò præcipuo modo videntur opitulari, quod triennio toto tanta flagrarint siti Martyrij, & ad mortem amore Christi tolerandam, tot peregrinationis labores & molestias susceperint, & caput atrocissimis cruciamentis obiecerint. Naufragis etiam frequenter succurrunt, quæ nauticis laboribus multum diuque se fatigarunt. Præterea febrientes S. Aurelia iuuat, quæ febri decessit in reditu Romanæ peregrinationis; vt gutturis vitia S. Cunera strangulata: eadem quia in equili tumulata, equorum indicio fuit inuenta, equorum morbos curat, ferocientes domat, mortuos redanimat. Sed his affinia plura lector passim in libris sequentibus obseruabit: mihi satis sit, digitum in fontem intendisse, quo historia primigenia tam augetur, quàm confirmatur.

Aduersarij eam infringunt, vel debilitant.

SS. Virgines impetrant victorias. Dirigunt de vitæ statu deliberantes. Adsunt morientibus. Naufragis opitulantur. Certos morbos curant.

CAPVT XXI.

Secundus fons, diuinæ testificationis per certarum Virginum visiones.

PLurimas Sanctorum reliquias colit Ecclesia cœlesti reuelatione declaratas, S. Stephani, & sociorum per Lucianum Presbyterum; Geruasij & Protasij, per S. Ambrosium; SS. Maurorum per S. Annonem; S. Gereonis, per Norbertum diuinitus cognitas, & designato loco repertas, & eleuatas: nec his quisquam vel Hæreticus fidem derogarit, quas aduerterit ipsa tali experientia fuisse comprobatas: plenus est liber septimus, & octauus similibus Virginum oblatis visis, nomen etiam suum præter sepulturæ locum indicantibus, quod postea titulus funeralis approbauit. Præterea nonnullæ, dum sic apparerent Virgines, quædam adiuncta Cunibertinæ narrationis confirmarunt: S. Odilia se mille dixit Virginibus præfuisse, & omnes ad Martyrium animasse, Coloniæ verò cum sua Chiliade occubuisse; S. Cordula locum, qui sepulturæ fuit, eundem & Martyrij exstitisse.

Multa Petronillæ cuidam de Constantia, alijsque Virginibus Vrsulanis sunt cœlitus indicata, & ipsa corporum & nominum inuentione confirmata: quorum veritatem nemo reuocabit in dubium, si quæ de his inuentionibus coæui testes idonei tradiderunt literis, voluerit euoluere.

Tres aliæ sunt copiosiores & difficiliores de tota Martyrij serie, & permultis personis eius Sodalitatis à Deo, Deipara, & ipsis sanctis Virginibus nonnunquam internuncijs inspiratæ: de quarum veritate multi controuertunt.

Sed ante, quam ad tertium, quartum, & quintum fontem reuelationum digitum intendamus, diligenter prouidendum erit, ne dubias, incertas, & suppositias pro veris & diuinis adferamus: ideò, ne in materia valdè lubrica & periculosa labi cõtingat, SS. Patrum, Angelici Doctoris, Scholasticorumque præmittam de reuelationibus &

Pro-

Prophetia doctrinam, vt quid illa sit, quibus nitatur principijs, & quibus indicijs vera possit à falsa discriminari, perspicuè cognoscatur, accommodatis ijs, quæ in his reperiuntur.

CAPVT XXII.

De causis, certitudine, & signis, quibus vera Prophetia à falsa secernatur.

Definito propheciæ.

PRophetia à Græco προφημι, seu præfando, vel prædicendo, vocem & originem traxit: si propriè sumatur, est cognitio certissima ex diuina reuelatione indita, qua res quædam occultissimæ alicui manifestantur, vt alijs illas enunciet.

Causa principalis Deus. Obiectum formale.

Causa eius efficiens principalis est Deus solus, non naturali modo, sed supra naturæ vires operando: est enim obiectum formale reuelationis auctoritas diuina, quæ manifestat & testificatur homini rem ita se habere. Vnde scriptura passim innuit, Prophetæ linguam, esse Dei instrumentum, quod ipse mouet & applicat ad occulta quædam alijs indicanda. Lucæ 1. *Locutus est Deus per os Sanctorũ, qui à seculo sunt Prophetarum.* 2. Petri 1. *Spiritu S. inspirati locuti sunt.* Hebr. 1. *Olim Deus loquens patribus in Prophetis* Psalm. 44. *Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis*: Spiritus S. mouentis linguam, vt scriba calamum. Vnde Cassiodorus definit, Eam *esse reuelationem diuinam, quæ euentus rerum immobili veritate pronunciat.* Probat eam definitionem S. Thomas, Suares, Delrio, alij. ratio clara est: quia omnis cognitio supernaturalis, certa & infallibilis nititur Dei testificatione, talis est Prophetia, ergò. Est cognitio: nam vt rectè notat Doctor Angelicus, communiter Propheta primario cognoscit, & videt occulta; ideoque *Videns*, olim dicebatur: postea cognita loquitur, & manifestat ad aliorum vtilitatem. Hinc & ea cognitio visio nominatur. Isa. 1. *Visio Isaiæ quam vidit.* Ezech. 1. *vidi visiones Dei*: vident enim occultissimas quasque res; easdemque Dei iussu alijs nunciant, vt Psaltes Regius dicat: *Incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi.* Est deinde cognitio supernaturalis, quia donum est solius Dei: sæpè & obiectum, vt futurorum merè contingentium, non cadit, nisi sub Dei solius notionem, qualia nonnulla vterque tam S. Elisabetha, quàm Anonymus prædicit.

Lucæ 1. 2. Petr. 1. Hebr. 1. Psal. 44. Cassiodorus. S. Thom. 22. q. 171. a. 1. Suarez de fide d. 5. Prophetia est cognitio. Isaiæ 1. Ezech. Psalm. 50. Supernaturalis.

Infallibilis. q. 174. 3.

Est verò cognitio hæc certissima, & penitus infallibilis: (vt terminis hic consuetis Theologicis vtar) cùm n. reuelationis sit finis, teste S. Thom. *manifestatio veritatis super hominem existentis, quàm Deus ipse*, qui falli, vel fallere non quit, *declarat*: non potest error illi copulari. Adde, licet veritas ea futura sæpè maneat obscura, & veluti ænigmatica, dum ob rei raritatem quibusdam appareat incredibilis, euentu tamen ipso secuto, demonstrat Dei fuisse reuelationem: Sic S. Irenæus ait: *Prophetia priusquam habeat efficaciam, ænigma est hominibus, cùm autem euenerit, quod prophetatum est, magnã vim habet ad confirmandum intellectum, & clarè ostendit Deum esse præscium futurorum.* Tale quid in genealogijs Anonymi l. 2. licet obseruare: incredibile videbatur, cum ad septingenta nomina Sodalitatis Vrsulanæ circa Ann. 1183. & 1157. proderet: nonnulli fabulosam credebant eam personarum tam sublimium enumerationem: at cum earum multæ sequentibus temporibus repertæ sint in tumulis, adiectis ijsdem, quas designarat notis, non rem commentitiam; sed supra naturæ vires fuisse monstrauit euentus.

S. Irenæus lib. 4. c. 43. Experientia tollit obscuritatem prophetiæ.

Scit Propheta Deũ sibi loqui. S. Thom. q. 171. a. 5. Ier. 26. 15. Suarez sect. 4. n. 4. Vnde certitudo hæc oriatur. lib. 4. disq. c. 1. q. 2.

Nec satis est Prophetam scire certa à se prædici, nisi & exploratissimum ei sit, Deum sibi testificari, rem ita se habere. Probat id S. Thom. verbis Ieremiæ. *in veritate misit me Dominus ad vos, vt loquerer in aures vestras, omnia verba hæc.* & Suarez ea ratione: non enim potest iudicare quis rem reuelatam esse certam: nisi ei sit persuasissimum, reuelationem esse infallibilem ob Deum ipsum reuelantem: ideò Prophetæ veteris Testamenti præmittunt oraculis ea verba: *hæc dicit Dominus*, quod quam certi sunt, rem esse veram, tam etiam certi sint, Deum rem illam suo testimonio confirmasse. Fusius hanc certitudinem sic deducit Delrio noster. *Quibus diuina fit reuelatio, solent à Deo sic mente illustrari, & voluntate affici, & de fide ac veritate reuelatio-*

nis

nis certiores reddi, ut apertè agnoscant, & firmissimè credant, Deum esse reuelationis siue visionis Auctorem: & queant nescio quo (ut ait sanctus Gregorius) intimo sapore discernere, se nec humanis somnijs, nec diaboli fraude illudi; sed certo certius sciant, hoc sibi lumen Dei dono concessum (quod de matre sua sanctus Augustinus prodidit) de se verò passim profitetur beata Angela de Fulginio cap. 19. 21. 27. 28. 29. & alibi, & adeò clarè cernant futura: ijsque prabeant assensum, ut aque facile sint negaturi prima receptissima, notißimaq́; scientiarum principia, quod de Sauonarola ille dictitabat, & de quodam suo familiari, quem nominat Picus, affirmat; quem ego Hieronymum hunc fuisse opinor: sed quod verius, certiusq́; tales fuisse omnes reuelationes Patriarchis, Prophetis, Apostolis ceterisq́; Pradicatoribus ac Doctoribus nascentis Ecclesia factas, meritò censuit Thomas Anglicus commentario in Genesin. Lumen illud cælitus, cum veris reuelationibus infundi solitum Theologi contemplatiui seu mystici varijs nominibus appellant; saporem internum, intimam inspirationem, dulcedinem experimentalem, diuinam illustrationem, sensum mentis sensibilem, absconditum manna, donum discretionis spirituum. Adhuc controuertitur an hoc lumen sit idem cum lumine fidei, an quid diuersum ab eo: & siue res idem sit, siue diuersum, quando hoc simul datur, tunc grauiter peccat, qui huiusmodi reuelationi fidem non prabet. Sit Zacharias exemplo lingua vsu priuatus, & in Regum historia, qui iubentem Prophetam non sauciauit, & qui propter inobedientiam discerptus fuit à leone. Hactenus Delrio.

S. Greg. lib. 4. Mor. ca. 48.
Aug. lib. 6. confess.
Quam explorata sit.
In compendio reuel.
Gen 2.
Luc. 1.
3. Reg 20. 16.
Peccat si differat assensum.

Quod ad Vrsulanas reuelationes attinet, tam S. Elisabeth, quàm Anonymus sæpè testantur se reuelata scribere. S. Elisabeth cap. 1 *Aperiò ea, quæ mihi per gratiam Dei reuelata sunt de illo virginali exercitu. & scio quidem, quoniam hinc sumturi sunt occasionem flagellandi me linguis suis, hi, qui aduersantur gratia Dei in me: sed voluntariè sustinebo: quia aliquid mercedis me recepturam spero: si tot Martyrum honor aliquid incrementi acceperit, ex his, qua per meos labores Dominus de eis reuelare dignatur.* ca. 5. ei à S. Verena dicitur: *ante multa tempora ad hoc ipsum praelegit te Deus, ut ea qua hactenus fuerunt incognita de nobis, per te faceret manifesta:* iniungit deinde ei anniuersarium ieiunium eo fine, *quatenus tibi reuelare dignetur Dominus ea, qua de nobis manifestare disposuit,* iterum cap. 19. *Hac verba reuelationum Domini non meis quidem iustificationibus; sed meritis sanctarum Virginum per diuersas festiuitates Sanctorum, sicut Domino placuit, accepi.*

S. Elisabeth testatur se reuelata scribere.
Cap. 1.
Cap. 5.
Cap. 19.

Idem Anonymus fatetur sæpissimè: sic lib. 1. in Prologo, ait, *inspirante Domino, piaq́; ipsius genitrice cooperante, vndecim millium describentes Virginum historiam: Nonne idem Spiritus, qui quondam Patribus nostris ea, qua ab ipso mundi exordio acciderunt, cælitus inspirando manifestauit, potest & nunc sanctarum Virginum suarum expeditionem pandendo reuelare?* In Epilogo libri fatetur sibi quædam de verbo ad verbum dictata esse. *Testis enim mihi es Domine, qui vix duorum aut trium foliorum in ipso scribendi initio me consummare seriem existimabam, nosti etiam, quoniam frequenter contra voluntatem meam ad scribendum multo tadio affectus excitabar: accidit quoque crebrius, dum stylum apposuissem pagina, iussus ponere pennam, ignorare me penitus scribendi materiam: sed quemadmodum cum pueris agitur paruulis, cùm primum literis sunt imbuendi, ita sapiùs nobiscum agebatur, syllaba, dictiones, commata, versus medietas, integer versus pranominabatur: & hoc pracipuè tamen in sequenti volumine expeditionum nobis euenit, ut nimio tadio ferè deficeremus.* Iterum cap. 1. libr. 2. *Deum itaque testamur: qui vniuersarum conscius est conscientiarum, quoniam plura huius historia descripsimus capitula, & quidem inuitis iniungebantur nobis, seriesq́; ipsarum, & materia sigillatim reuelabatur, & vno perscripto, aliud velut coactè imperabatur cælitus describendum.* Enumerat postea capita integra dictata a Deipara. Nunquid igitur vera dari per cœlites potest reuelatio? Affirmat id sanctus Thomas, Caietanus & Suarez. hi docent, *quod aliquando concurrunt sancti Angeli* (Deipara vel alij cœlites) *tanquam ministri vel instrumenta Dei; non infundendo species, aut lumen; neque per se efficienter mouendo intellectus aut*

Anonymus idem fatetur.
Dictantur ei quædam
Cap. 1. li. 2.
Quomodo Angeli & sancti concurrant ad reuelationem.

voluntates Prophetarum; sed applicando obiectum per similitudines, vel phantasmata similia, ac docendo, instruendoq́; hominem. Vnde quæ merè intellectualis est reuelatio, solum à Deo manat, quæ verò sensibus obiecta, ab Angelis vel cœlitibus potest proficisci: non autem, quæ tunc prænunciant sua confirmant auctoritate; sed vt Dei ministri loquuntur: & qui recipit, ei, vt diuinæ testificationi assentitur: ideoque tales etiam ad veras spectant reuelationes.

Quæ tunc etiam mittitur Dei attestatione.

q 17 art. 5.

Sed nunquamne posse falli Prophetam est existimandum? Distinguit S. Thomas. *Mens Prophetæ dupliciter à Deo instruitur, vno modo per expressam reuelationem, alio modo per instinctum quendam occultissimum, quem nescientes humanæ mentes patiuntur, vt August. dicit 2. super Gen. ad literam. De his ergò, quæ expressè per spiritum propheticum Propheta cognoscit, maximam certitudinem habet, & pro certò habet, quod hæc sint sibi diuinitus reuelata: Alioqui si de hoc ipse certitudinem non haberet, fides quæ dictis prophetarum innititur, certa non esset. Sed ad ea, quæ cognoscit per instinctum, aliquando sic se habet, vt non plenè discernere possit, vtrum hæc cogitauerit aliquo diuino instinctu, vel per proprium.* Hoc modo Doctor Angelicus explicat ea S. Gregor. verba. *Sciendum est, quod aliquando Prophetæ sancti, dum consuluntur ex magno vsu prophetandi, quædam ex suo spiritu proferunt: & se hoc ex Prophetiæ spiritu dicere suspicantur.* Subdit: *Ne tamen error ex hoc possit accidere, per Spiritum S. citius correcti ab eo, quæ vera sunt, audiunt, & semetipsos, quia falsa dixerint, reprehendunt, vt ibidem Gregorius subdit. Ecce Nathan Propheta, qui primus Regi dixerat, vade & fac: postmodum prophetiæ spiritu edoctus, hoc fieri non posse denuncians, & Regis consilijs, & suis sermonibus contradixit, quia, quod ex spiritu suo dixerat, falsum esse deprehendit.* Additur hic & illud discrimen verorum & falsorum Prophetarum. *Quia Prophetæ veri, si quid aliquando per spiritum suum dicunt, hoc ab auditorum mentibus per Spiritum sanctum eruditi citius corrigunt: Prophetæ falsi, & falsa denunciant, & alieni à Spiritu sancto in sua falsitate perdurant.*

Prophetæ acti spiritu prophetico falli nequeunt. Possunt falli cùm quædam dicunt ex instinctu. Greg. ho. 1. in Ezech. Sed statim correcti à Deo reuocant errorem. Vt Nathan 2. Reg. 7. Discrimen veri & falsi Prophetæ.

Suarez eadem ex sancto Gregorio deducit: *Prophetas non semper ex certa prophetia loqui; sed interdum solum ex instinctu prophetico: tunc tamen non affirmare, vt certa, quæ proferunt; sed cum ea dubitatione, quam habent, & se habere suspicantur: Vnde si verus fuit instinctus, non corriguntur; sed interdum adueniente maiore luce & reuelatione Spiritus sancti confirmantur; si verò instinctus tantum fuit humanus, corriguntur, inquit Gregorius: quod præcipuè habet verum in sanctis Prophetis: qui in scriptura prophetarunt: nam vt eorum veritas esset omnino integra, & indubitata, prouidit Spiritus S. vt si quid interdum loquerentur spiritu humano, statim se corrigerent spiritu diuino afflati, qui etiam cùm ita loquuntur, non ex aperta prophetia; sed ex aliquo instinctu, hoc ipsum suo sermone indicant. Patet hoc in Nathan, qui dicenti sibi Dauid, velle se ædificare templum Domino, respondit, vade, & omne quod est in corde tuo fac, quia Dominus tecum est. & tamen statim nocte sequenti edoctus à Domino intellexit per veram prophetiam, Deum nolle, vt Dauid sibi templum ædificaret. Vnde in prioribus verbis Nathan non fuit locutus tanquam certo cognoscens spiritu prophetico; sed vt vir quidam sanctus, qui putabat se spiritu Dei loqui, tamen quia Propheta erat sanctus, & quasi ex officio ad id deputatus, totius rei veritatem postea cognouit.* Simile quiddam in vtraque reuelatione tam Anonymi, quàm sanctæ Elisabethæ licet obseruare. Anonymus fatetur ingenuè tunc, cum humano duceretur spiritu, passionibus certis intellectu nonnihil obnubilato, iussum esse cœlitus calamum à scriptione cohibere, futurum enim, vt mendacia pro veris scriberet. Ita narrat in epilogo libri primi. *Accidit quoque crebrius, dum stylum apposuissem paginæ, iussus ponere pennam, ignorare me penitus scribendi materiam; præterea nobis aliquoties accidit, vt impatienti animo, menteq́; parata, pennam ad scribendum aptaremus, en subito cœlitus dicebatur, dimitte: quidquid enim scripseris, totum erit mendacium. Gratanti siquidem corde cœlicam admonitionem suscipiens, ilico manum retraxi otio vacans aliquando per medium diem: quousque mentis perturbatione sedata sperata tranquillitas rediret.* Sic apud S. Elisabetham S. Verena monuit, ne error in nominis scriptionem incur-

Propheta cùm ex instinctu loquitur, dubiè dicit.

Anonymus ne ex instinctu falsa scriberet, præmonetur.

S. Elisabeth c. 2.

incurrerent, *Ita*, inquit, *eſt meum nomen vt audiſtis: penè tamen per errorem aliter ſcribi debuerat; ſed ipſa ego ſcribentem prohibui.* At quid illud in Anonymo ſibi vult, quod ob animi perturbationem negat ſe capacem fuiſſe afflatus diuini recipiendi, qui cum intellectu percipiatur, non eget voluntatis affectione, poteſtq; in reprobis inueniri, côqueſturis olim: *Nonne in nomine tuo prophetauimus, vt Balaam, Caiphas, alij?* Subtiliter Angelic. hic Doctor, id his diſſoluit verbis. *Non ordinatur* (Prophetia) *directè ad hoc, quod affectus ipſius Prophetæ cõiungatur Deo, ad quod ordinatur caritas. Et ideò Prophetia poteſt eſſe ſine bonitate morum, quantum ad propriam radicem huius bonitatis: Si verò conſideremus bonitatem morum, ſecundùm paſsiones animæ, & actiones exteriores, ſecundùm hoc impeditur aliquis à prophetia per morum malitiam: nam ad prophetiam requiritur maximè mentis eleuatio ad ſpiritualium contemplationem: quæ quidem impeditur per vehementiam paſsionum, & per inordinatam occupationem rerum exteriorum: Vnde & de filijs Prophetarum legitur, 4. Reg 4. quod ſimul habitabant cùm Elyſæo, quaſi ſolitariam vitam ducentes, ne mundanis occupationibus impedirentur à dono prophetiæ:* Congruenter huic doctrinæ Anonymus, qui creditur fuiſſe B. Hermannus Steinfeldienſis, ſecedebat ſcripturus ſæpè in ſolitudinem, vel ad arboretum, ne colloquijs aliorum & interpellationibus præpediretur: hoc etiam cœlitus quandoque conſecutus, vt nec à tranſeuntibus videretur, quo mens tota contemplationi, & huic ſcriptioni penitus intenderet. Pro obiecto materiali reuelationis ſeu re, quæ cadit ſub eam, Suarez ex S. Thoma rectè cõprehendit omne, quod reuelari poteſt, præteritũ, præſens, & futurum: at ſi etymologiam ſpectes, materia eius maximè ſunt futura contingentia, vt D. Thom. diſputat ex Gregor. Chryſoſt. Beda, quis enim dubitet, Prophetam egiſſe Moyſen, cùm Geneſin ſcriberet, & Chriſtum cum cordis arcana præſentium panderet?

Poteſt in impijs eſſe prophetia. q. 172. a. 4. in C.

Non prærequirit in voluntate caritatem. Sed paſſionum quietem. 4. Reg. 4.

Obiectum materiale eſt omne reuelabile. Sect 3.

Finis intrinſecus prophetiæ eſt cognitio obiecti, quæ per ſe magna perfectio eſt, & quandoque ſanctis, vt Deiparæ, fuit ob ſingularẽ eius ſanctitatem & dignitatẽ communicata: at finis extrinſecus, ex Dei pendens arbitrio, ſolet eſſe vtilitas aliorum, & confirmatio fidei per cognitionem & prædictionem occultorum: qui etiã effectus eſt prophetiæ: eſt enim gratia gratis data, quam ſolet Deus ad emolumentum aliorum elargiri. Hunc finem præfigit Deipara talibus verbis Anonymo. *Tu communi vtilitati vniuerſorum prouidere diſpone, hoc opus Virginibus dedicando: igitur eis ex parte mei ſcribas, eiſq; dicas, quatenus illas & caſtitate imitentur & ſanctitate.* Sic: S. Eliſabethæ, S. Verena dicit. *Ante multa tempora ad hoc ipſum prælegit te Deus, vt ea, quæ hactenus de nobis incognita fuerunt, per te faceres manifeſta: propterea noli ferre moleſtè, quod ad hæc inquirenda quorundam precibus ſolicitaris.*

Finis intrinſecus. Extrinſecus. In Anonymo. l. 1. c. 1. Et S. Eliſabetha. c. 5

Vterque verò coactus magis, quàm ſua voluntate ſcripſit; Eliſabeta mandato Hildelini Abbatis, & Angeli ſui tutelaris imperio; à S. Hildegarde etiam ſolicitata: Anonymus verò, quàm repugnarit: & quale ſcribendi tædium ſenſerit, prolixè declarat in fine libri poſtremi, quæ ſigna ſunt animi demiſsè de ſe ſentientis, & nominis claritatem fugientis, ideoque ſiluit nomen, & ſe Notarium nominauit. Eſt enim, vt rectè notat Delrio: *ad hæc nulla magis neceſſaria diſpoſitio, quàm ſolidæ humilitatis; vt enim docet Moſes apud Caſtanum, ſolis humilibus hæc cognitio datur:* qui alterum addit indicium, non præcipitando iudicium: ſed rem diligenter Deo commendando. *Salutat*, inquit, *Virginem ſacratiſsimam Gabriel: illa priuſquam reſponderet cogitat, qualis eſſet iſta ſalutatio, non leuiter; ſed maturè, & diu, animo & cogitatione voluebat, vtrum iſta ſalutatio illuſoria eſſet. & à Deo, & non à Dæmone, vt optimè Euthymius. Hoc imitatus S. Ambroſius, cùm illi corpora SS. Martyrum Protaſij & Geruaſij reuelata: hoc Epiſcopus Cyprius, cùm D Barnabas ſe illi manifeſtauit, hoc ceteri ſancti.* Hac cautione ſolitus fuit Anonymus exquirere in rebus difficilioribus ſententias Abbatum & Doctorum, vt lib. 1. cap. 22. illaſque cum reuelationibus conferre, & cœlitibus obijcere; nec quieſcere, donec ei penitus dubia reſoluiſſent. Sic S. Eliſabeth c. 6. cùm viri dicerentur vna martyrio laureati, ſilentium opponit hiſtoriæ Cunibertinæ, cap. 8. Cyriaci Pontificatui obijcit Catalogum Romanum Pontificum.

Coactus vterque ſcripſit. Veræ prophetiæ primum ſignum humilitas. q. 3. 6. 1. Secundum prudentia in examinando. Anonymus conſulit Doctores. S. Eliſabeth libros inſpicit.

Triplex porrò eſt ſpecies, & gradus prophetiæ: primus per externam & ſenſibus ob-

Tres gradus prophetiæ. Sum. 5. n. 6.

iectam propositionem, alter per imaginariam visionem, tertius per puram intellectus illustrationem, de his S. Hieronym. Abacuc 2. S. Gregor. 28. Moral. cap. 2. De tertia hoc est iudicium Suarez: *Videtur sanè in hoc tertio gradu eleuari mentem Prophetæ, vt aliquo modo clarè videat, quæ sibi reuelātur saltem in testificante: Vnde S. Thom. art. 2. ait hanc prophetiam maximè appropinquare ad visionem patriæ: citatq; id 2. Regum 23. Mihi locutus est fortis Israël.*

Tertium signum veræ prophetiæ.

Hoc stabili posito ex sanctis Patribus, & Theologis fundamento, & constituta regula, & amussi ad quam Vrsulanæ reuelationes examinentur: cum vnum è præcipuis Prophetæ signis sit insignis fidei sinceritas morumque probitas, quam ante donum contemplationis, & crebriores prophetias Deus plerumque suis dilectis largitur: ideoque rectè Delrio dixerit in examine personarum discutiendum, *num fidei sinceritatem, vita ac morum integritas, virtutesq; commendent, an verò vitia & imperfectiones notabiles eam dehonestent*, confirmans hoc vnius è primis Patribus hac Apollonij sententia. *Qui prophetias Montanistarum hinc falsitatis arguebat, tum quod Maximilla & Quintilla maritos suos deseruerant; tum quod erant pecuniæ cupidæ, fœnus exercentes, tesseris & tabulis ludentes, & mercedem prophetiarum accipientes: tum quod lasciuæ, deditæ pigmentis, cultui corporis & sumtuoso luxui vestimentorum.* Hinc diligenter in vitæ sanctitatem S. Elisabethæ, & Anonymi inquirendum nobis est, & quis sensus orbis ferè totius fuerit, de eorum spiritu Prophetiæ: tunc enim probata harum personarum sanctitate, prudentia, & spiritu Prophetiæ, pronioribus animis reuelationes audientur.

Delrio q. 8. s. 2. Vitæ sanctitas.

CAPVT XXIII.

Tertius diuinæ testificationis fons, reuelatio S. Elisabethæ Schönaugiensis, de eius insigni sanctitate & spiritu Prophetico.

S. Elisabetha Canoni adscripta.

B. Elisabetham Schœnaugiensem Canoni Sanctorum adscriptam, (cuius festiuitatem Romanis fastis 18. Iunij insertam, Ecclesia celebrat) elegit Deus, non tam, vt nouam Vrsulanam historiam contexeret, quam vt dubia recens ob multorum millium corporum eius Sodalitatis inuentionem, & leuationem à doctis etiam viris mota, circa titulorum scriptiones dissolueret: ad quod perficiendum his eam verbis S. Verena exhortatur. *Ante multa tempora ad hoc ipsum prælegit te Deus, vt ea, quæ hactenus de nobis incognita fuerant, per te faceret manifesta. Propterea noli ferre molestè, quod ad hæc inquirenda quorundam precibus solicitaris.* Scribebat ad eam frequenter Gerlacus Abbas Tuitiensis, SS. corporum leuationis Præfectus circa annum Domini 1155. & sequentes, cui iussu etiam Abbatis sui respondere cogebatur, cœlitus eidem dubijs anni totius curriculo resolutis. Degebat ea tempestate in Cœnobio Schœnaugiensi Benedictinæ familiæ diœcesis Treuirensis, è regione Vvesaliæ Superioris, amœna in Valle Anno 1125. à Comite de Lurburg excitato: quod duplex cùm sit, tam Virgines separato in Parthenone, quam viros vicino in loco eiusdem disciplinæ complectitur. Primus eis est Archimandrita datus Hildelinus, cuius imperio dictante Elisabetha Germanus eius Egbertus secundus Abbas eiusdem loci, calamo excepit eius diuina visa, vitæ eiusdem pariter scriptor. De quo sic ipse in prologo reuelationum eius. *Fuit in diebus Eugenij Papæ in finibus Treuirensis diœcesis in Cœnobio, cui nomen Schœnaugia, sub regimine Hildelini Abbatis adolescentula quædam Monasticæ professionis nomine Elisabeth, quæ cum inter religiosas feminas vndecimum ageret in Monasterio annum, habens ætatis annos 23. Anno Dominicæ Incarnationis 1152. visitata est à Domino, & erat manus eius cum illa, faciens in ea iuxta antiquas miserationes suas opera magna admirationis, & digna memoria, Datum siquidem est ei mente excedere, videre visiones se-*

Dubia dissoluit circa Vrsulanam historiam eius.

Origo Schönaugiensis Monasterij.

Prologus reuelationum eius.

cretorum Domini, quæ ab oculis mortalium abscondita sunt: id autem non sine euidenti miraculo contingebat: Frequenter enim, & quasi ex consuetudine in diebus Dominicis alijsq; festiuitatibus circa horas, in quibus maximè fidelium feruet deuotio, rapiebatur in mentis excessum, & resumto paulatim spiritu subitò verba quædam Latino sermone proferebat, quæ neque per aliquem didicerat, neque per se ipsam inuenire poterat: vtpote quæ esset inerudita, & Latinæ locutionis nullam, vel exiguam habens peritiam, sæpè etiam Canonicæ scripturæ testimonia, aliaque diuinarum laudum verba congruentia ijs, quæ per spiritum viderat, absque omnium præmeditatione pronunciauit, &c. Hæc autem vni ex Clericorum ordine diligenter omnia inuestiganti, & memoriæ ea tradere cupienti, germanitatis & dilectionis gratia, & Abbatis Hildelini iussione cuncta familiariter enarrare coacta est: Vitam eius fusè persequitur idem Egbertus, cum mirandis, quæ patrauit operibus: succinctius eam morti coniungit Chronicon Hirsaugiense his verbis: *Anno Ruperti Abbatis primo currente, qui fuit Dominicæ Natiuitatis 1165. Sancta & Deo dilecta Virgo Elisabeth Monialis nostri Ordinis Magistra Virginum Christi in Schonaugia Treuirensis diœcesis, soror Egberti Abbatis ibidem in Cœnobio Monachorum, Anno ætatis suæ sexto & tricesimo, conuersionis ad Ordinem vigesimo quarto: visitationis autem cœlestis gratiæ decimo tertio, vocante Domino nostro Iesu Christo, ex hoc mundo transiuit ad ad ipsum sponsum suum, quem pio semper corde amauit, sepulta in Monasterio virorum ibidem in Ecclesia principali ad aquilonem, cuius vitam, conuersationem, miracula & reuelationes frater eius Abbas Egbertus, ad multorum ædificationem descripsit. Hæc virgo cùm esset annorum duodecim, ad Monasterium pauperum Virginum Christi in Schônaugia Domino Deo sub Regula S. P. N. Benedicti & Magisterio Hildelini primi Abbatis & fundatoris vtriusque Cœnobij Monachorum scilicet, & Monialium sincerè famulantium, à parentibus tradita fuit, vbi tam sanctè, tam purè, tam religiosè vixit, vt multis mirandis reuelationibus diuinitus meruerit crebrius in hac mortalitate consolari. Anno namque conuersionis suæ vndecimo, qui fuit ætatis vicesimus tertius, manus Domini super eam facta est, & cœpit mirabiles habere visiones, chorisq; interesse Angelicis, & arcana mentium diuinitus illustrata reuelare, & quamdiu deinceps vixit, diuinis reuelationibus recreata fuit: & hoc maximè diebus Dominicis. Modus autem visionum seu reuelationum is erat: cadebat super eam quædam passio præcordiorum, ita vt lapsa repenè in exstasin velut exanimis perduraret, quieta iacens & sedens immobilis, nullusq; in ea sentiri halitus posset, quo durante excessu spiritus rapiebatur ad diuersa loca, & Angelicis interea locutionibus informabatur: Tandem verò post longum excessum resumto spiritu sanctissima verba proferebat, aliquando in lingua Teutonica, quæ illi patria fuit, aliquando in Latina, cum Latini sermonis penè nullam haberet intelligentiam; spiritus enim, qui loquebatur in ea, vt voluit, verba formauit. Tota vita eius quasi longum Martyrium fuit, quippe quæ sub regulari disciplina constituta, iugum Dominicum multiplici flagello passionum longo tempore portauit, manus enim Domini super eam semper fuit extenta, & flagellum pij conditoris ei nunquam defuit premens animum, & conterens debile corpus infirmitate continua, quæ quamuis languoribus vexaretur continuis, semper tamen patiens, semper hilaris, & tranquilla mente & corpore exstitit, psalmis, orationibus, ieiunijs, lacrymis & voluntaria castigatione se macerans sacrificium acceptabile Domino immolauit.* Eiusdem virginis encomium Emicho loci eiusdem Abbas his rythmis pijs celebrauit.

Chronicon Hirsaugiense An 1165.

Modus visionum eius.

Emicho Abbas.

Salue felix Elisabeth odorifera rosa
In Dei mirabilibus virgo satis famosa.
Salue viarum Domini deuota contemplatrix,
Simulq; indiuiduæ Trinitatis amatrix.
Salue Mariæ Virginis filia singularis,
Nam ab ea exstasi crebro visitabaris.
Salue cuius adspectui sancti apparuêre:
Nam eos festis singulis meruisti videre:

Salue fons plenus, riuulis scientia diuinæ:
Guttas stillans mellifluas Deifica doctrina.
Salue vernans arbuscula silua Schônaugiensis,
Circumdata ramusculis visionum immensis.
Salue cui cæli ianua aperta videbantur,
Secretaq; cœlestia inibi monstrabantur.
Salue absque ruga speculum, in quod desiderabant
Cælicolæ prospicere, nam multum te amabant.
Salue quæ clausa pixide Sacramenti vidisti
Clam veri speciem corporis Iesu Christi.
Eia nunc benignissima in cælis sublimata,
Quæ es, vt piè credimus sis nobis aduocata.
Defende hoc cœnobium, nosq; inhabitantes,
Mei rogo memineris, nosceq; te amantes.
O virgo fac vt iugiter religio accrescat,
In nostro Monasterio ne profectu decrescat.
Repelle quæso Dæmonum cunctas illusiones,
Angelorumq; obtine nobis munitiones.
Cuncta nobis contraria tu ora mitigari,
Prospera quoque tempora exopta nobis dari.
O virgo deuotissima, virtutibus decora,
Apud Deum altissimum rogamus elabora.
Vt nos ad se recipiat, cùm hinc egrediemur,
Prastetq; nobis præmium, quo æternè lætemur.

Oratio pia ad eandem.

O sponsa Christi nobilis, ô mater venerabilis, intercede pro nobis ad Dominum Regem Angelorum, quem semper puro corde dilexisti, in cuius amplexibus sine fine permanes, vt nobis remittat omnia, quæcunque in ipsum peccauimus, tribuens nobis feruorem amoris sui Sanctissimi, & post exilium breuissimæ vitæ mansionem cælestis habitaculi, Amen. Subueni nobis Elisabeth virgo Sanctissima, æterni Regis sponsa nobilissima, in cuius aula splendescis, sicut stella fulgentissima, esto miseris refugium, in omnibus necessitatibus & tribulationibus, Amen.

Familiaritas Elisabethæ cum S Hildegarde.

Fuit S. Elisabeth mira familiaritate coniuncta S. Hildegardi Bingensium Vicinarum Virginum antistitæ, cuius scripta & reuelationes adnitente S. Bernardo Eugenius Pontifex Maximus in Concilio Treuirensi, post diuturnam discussionem mirificè laudauit & approbauit, in quibus nonnulla de Spiritu Prophetico S. Elisabethæ continentur: Miserat Angelus tutelaris Elisabetham ad inuisendam S. Hildegardem, vt ab ea vitæ sanctioris quædam hauriret monita potius, quam & ipsa Spiritu Prophetiæ donaretur: videre enim in extasi sibi videbatur in prato prope templum consistere: ordine digestâ magna librorum serie, tum ad stupentem Angelus. *Vides libros? omnes adhuc ante diem iudicij dictandi sunt: eleuans autem angelus vnum ex eis dixit. Hic est liber viarum Dei, qui per te reuelandus est, quando visitaueris sororem Hildegardem, & audiueris eam.* Contracto iam vsu, & pia religiosaque consuetudine cum S. Hildegarde, incepit libros istos Abbatis etiam sui accedente mandato; publicare, in quorum quarto continentur Vrsulana: accidit verò, vt subinde in voculas maleuolorum incurreret, & pessimè quasi fatua traduceretur: quæ falsas reuelationes venditaret.

Eius afflictio ob hominum contumelias.

Grauius initio tulit eam iniuriam Elisabeth, eamque vt libentius toleraret, Hildegardis preces efflagitabat: quę diuinitus etiam edocta de eius mœstitia, consolatorias ei scripsit literas: binæ sup. rant ea de re Moguntiæ, Anno. 1566. typis vulgatæ, fol. 111. & 114. mira ex his amoris, & mutuæ beneuolentiæ significatio, & fidentia singularis emicat prima petitoria S. Elisabethæ, meminit literarum Hildegardis scriptarum, quod diuinitus Elisabethę tristitiam & calamitates didicerit, explicat vulgi obtrectationes sibi factas, petit denique preces & solatium:

Solatur eam S Hildegardis.

Rescribit Hildegardis, monetque Dei in se agnoscat dona, memineritque ab eo, seu fonte dimanare, reputet animo semper aliquos vixisse malos, permittere autem Deum, ab his, vt boni mala patiantur,

ne ſubrepat ipſis ſuperbia: finem epiſtolæ viſum eſt attexere, in quo declarat, qualis eſſe Dei tuba debeat, per quam ſecreta Dei reuelantur.

Audi ô filia ſolicita, quia homines, quos inſpiratio Dei imbuit, aliquantum fatigat ambitioſa ſuggeſtio antiqui ſerpentis, &c. qui opera Dei perficere deſiderant, ſemper attendant, quod ſint fragilia vaſa, quoniam homines exiſtunt, & ſemper adſpiciãt, quid ſint, & quid futuri ſint; & cæleſtia relinquent illi, qui cæleſtis, quoniam ipſi exules ſunt, cæleſtia neſcientes; ſed tantum myſtica canentes, ſicut tuba, quæ ſolummodo ſonos dat, nec operatur; ſed in quam alius ſpirat, vt ſonum reddat; ſed & loricam fidei induant mites, manſueti, pauperes & miſeri exiſtentes, ſicut etiam agnus ille fuit, cuius ſonus tubæ ipſi ſunt, mores etiam ſimplices infantis habentes, quia Deus illos ſemper flagellat, qui in tuba ipſius canunt, præuidens ne fictile vas illorum pereat. O filia, Deus te faciat ſpeculum vitæ. Hæc non ſcripſiſſet Eliſabethæ Hildegardis, niſi diuinitus etiam verum eius Propheticum ſpiritum cognouiſſet: quem dum probat, dumque hoc etiam eius iudicium cum reliquis ſcriptis ſit concilij Treuirenſis auctoritate, cui præſidebat Eugenius Pontifex Maximus, confirmatum, magnam conciliat fidem viſionibus Eliſabethæ: quas ideò viri grauiſſimi, vt cœlitus inſpiratas, prædicarunt: paucos è multis ſeligam.

Literis. Conſulit humilitatem.

Probant viri doctiſſimi eius reuelationes.

Trithemius *Eliſabeth ſanctimonialis femina & Abbatiſſa Cœnobij Virginum Chriſti, ac virgo ſanctiſſimæ conuerſationis fuit, & ab infantia ſua Domino conſecrata multis & probatis reuelationibus illuſtrari diuinitus meruit, quas ad ædificationem fidelium iuſſa literis commendauit, è quibus legi ſubiecta. Opus pulcherrimum & non inutile, quod viarum Dei titulo prænotauit, in quo triplicem Sanctorum viam deſcribit: videlicet Martyrum, Confeſſorum & Virginum. Item de vndecim mille virginibus apud Coloniam Agrippinam Sancto Martyrio coronatis.*

Trithemius lib. de ſcript. Eccleſ.

Martyrologium Germanicum Caniſij: *Beatæ memoriæ Virgo Deo dicata Eliſabeth Schönaugienſis, cui multa diuina myſteria reuelata ſunt, mũdum à prima ætate deſeruit, Deo ſeruiens in ieiunijs atque orationibus aſſiduis, corpus virgineum atque incontaminatum duris flagellis exercebat, mirabiliq́; poteſtate prædita variè à Deo viſitabatur atque illuſtrabatur, eximium librum conſcripſit, diuinis ac ſalutaribus exhortationibus refertum, Chriſto ſponſo ſuo coniũcta intimè adhærebat, omnibusq́; Spiritus S. ſuſpirationibus abſque tergiuerſatione obſequebatur.*

Caniſius 18. Iunij.

Molanus in addit. ad Vſuardum. *Schönaugiæ obijt Eliſabeth virgo ſanctimonialis, cui multa ſecreta à Domino ſunt reuelata.*

Molanus.

Arnoldus VVion: *Eliſabeth Schonaugienſis Ordinis S. Benedicti, congregationis Cluniacenſis iam reformatæ, quæ tanquam altera Eliſabeth Spiritu S. plena, præcurrentem Domini iram in filios hominum, vt diuinitus cognouit, ita & diuino quodam modo poſteris manifeſtauit; Anno enim ætatis ſuæ 23. Religionis XI. viſitata à Deo, ſpatio annorum tredecim mirabiles reuelationes habuit, quæ nunc Germanico, nunc Latino ſermone, cuius tamen expers erat omninò pronunciata, præſentiam illius, qui linguas infantium facit eſſe diſertas, & aperit ora mutorum, in ea adeſſe monſtrauit.*

VVion l. 3. ligni vitæ c. 87.

Franciſcus Ribera: *Eadem tempeſtate* (qua S. Bernardus) *florebat. Sancta Eliſabetha Cœnobij Schönaugienſis antiſtita, ſanctitate, illuſtrationibus diuinis notiſſima, interuiſebant namque eam frequenter & ipſe Redemptor Ieſus, ac cœli terraq́; Regina, nec non S. Ordinis auctor Benedictus, ac potiſſimum Angelus tutelaris. Erat illi ſolenne Dominicis, feſtisq́; diebus extra ſe rapi, & obſcuriſſima Scripturæ Sacræ ſenſa clariſſimè exponere.* Hæc temporis ſui ſcripturæ interpres ferè præcipuus.

Ribera l. 1. vita S. Tereſæ c. 1.

De eadem Chriſtophorus Brovverus: *Terram eodem anno cum beatis ſedibus mutauit inclyta ſanctitate virgo Eliſabeth, inſigni Prophetiæ dono, & viſis multis cæleſtibus admiranda, clariſſimi Parthenonis Alumna & Magiſtra: quæ cum incredibili vitæ beatioris flagraret deſiderio, ſæpenumerò magnitudine amoris educta è corpore, æterni ſponſi caros inter amplexus dulciter conquieſcebat, tantamq́; diuinarum ſimul, & humanarum rerum ſcientiam ex Chriſti ſinu hauriebat, quantam vlla vix oratio conſequi poſſit. Hoc igitur æterno completa ſenſu, & diuino quodam impetu concitata virgo, multa vaticinans pronunciabat, multa futura præſentiebat, multa quoque proferebat operta.* Quid

Brovverus in annal. Treu. Anno 1165.

de

De Egberti Abbatis sanctitate & doctrina. Chronicon Hirsaug. An. 1163.

de eadem Seratius & Delrio nostri senserint dixi c.19. Satis ex his spiritus verè Propheticus Elisabethæ Virginis assertus à calumnijs videri potest. Sed quoniam Egberti fratris vsa fuit opera in describendis Vrsulanis reuelationibus, necessarium est huius etiam viri sanctitatem & doctrinam iudicio testium grauissimorum examinare, de quo ita Chronicon Hirsaugiense: *Claruit his temporibus Egbertus Abbas Monasterij S. Florini, &c. Frater S. Elisabethæ, vir in diuinis literis doctissimus, ac magni nominis & famæ suo tempore inter Doctores Ecclesiasticos. Hunc ergo Clerus & maiores Ciuitatis Coloniensis tanquam virum doctum, sibiq; ab olim cum adhuc esset in Ecclesia Bonnensi Canonicus, benè notum, quem non minus sanctitate conuersationis venerabilem, quam eruditione scripturarum insignem sciebant ad examinandum præfatos hæreticos, has literas & nuncium Coloniam vocauerunt. Veniens autem Coloniam Egbertus Anno 1163. indict. XI. 2. Augusti, publicum disputationis certamen cum tribus Hæresiarchis, qui cæteris auctores videbantur, inijt, Arnoldo videlicet, Marsilio & Theodorico, quos licet essent acutissimi, tamen fortiter disputando conuicit, ita, vt penitus contradicere non auderent.* Et infra. *Fuit autem natione Teutonicus, Frater S. Elisabeth, monitis sororis suæ consentiens, mundum, & omnia, quæ in mundo sunt pro Christi amore deseruit. Erat autem vir tam in diuinis Scripturis, quàm in singularibus literis suo tempore inter omnes huius Prouinciæ Doctores eruditissimus, in declamantis homilijs sermonibusq; ad populum promtus & eloquens, & ingenij sui multa opuscula posteritati gemino stylo conscripta reliquit: Contra Hæreticos librum vnum. Item in principium Euangelij Ioannis. Item super Euangelium Missus est; Tandem mortuo Hildelino primo Abbate Monasterij Schönaugiensis nonis Decembris, Anno 1167. pari consensu fratrum, Abbas in eodem Cœnobio constitutus est, præfuitq; annis 18. & 5. Kalen. Aprilis, non sine opinione sanctitatis de vita hac migrauit, tantæ autem eruditionis fuit, vt Hæreticum quendam Cardensem de corpore & sanguine Domini malè sentientem in publico conuentu Doctorum apud Confluentiam prima disputatione conuicerit, & ab errore suo ad professionem veritatis reuocarit.*

Trithem. in Cat. viror. Illustrium An. 1160.

Similia de eodem Trithemius memorat. *Egbertus* ait *Abbas secundus Monasterij S. Florini Schönaugiensis Ordinis D. Patris Benedicti Treuirensis diœcesis, vir in diuinis Scripturis studiosus, & secularis literaturæ non ignarus, Frater B. Elisabeth Abbatissæ, virginis Christi fuit, qui cùm adhuc Bonnensis Ecclesiæ Canonicus esset, crebris Epistolis & admonitionibus S. Sororis suæ prouocatus, mundum cum vanis honoribus deseruit, & demum Abbas constitutus, non minus deuotione & religione, quam scientia clarus effulsit. Scripsit autem aduersus hæreses librum vnum. Super Missus est Angelus, librũ vnum. Super Magnificat librum vnum De vita & morte Sororis suæ librum vnum. Meditationum de Iesu & Maria librum vnum, Anno Domini 1160.*

Gesnerus. Simlerus. Possevinus. Bellarminus. Brovver. in Ann. Trev. An. 1163.

Ex hoc Gesnerus, Simlerus, Posseuinus & Bellarminus eadem ferè de eo prodiderunt. Elegantissimè verò Brovverus noster eadem complexus est: *Egbertus Schönaugiensis Abbas euocatus Coloniam, cum tribus Hæreticorum antesignanis Arnoldo, Marsilio, & Theodorico congressus, tam acri eos disceptatione fregit, & constrinxit, vt contra inexpugnabilem veritatis vim, cùm ne hiscere quidem aduersarij possent, victoriam Egberto haud dubiam concederent: sed dum excæcata vitijs, & errore mens lumen oblatum stultè repudiat, & peruicaces obstinatione præsentem respuunt medicinam, traditi iudicibus, quorum sententia rogo & flamma domiti, qui frangi veritatis contentione noluerunt. Idem Egbertus Hæreticum Berengarij sectatorem Caredonæ nobili Treuirorum vico oriundum, peracuto & vafro ingenio, & oris volubilitate vel præcipuè promtum apud Confluentes in publico Doctorum hominum conuentu inuictus rationum momentis, tam feliciter confecit, vltro vt perspecta clarius veritate manus Egberto daret, seq; ad Ecclesiæ gremium agnita Sacramenti veritate reciperet. Multa memoratu digna sunt, quæ de Egberti sapientia, morumq; integritate varijsq; lucubrationibus ab eius excellenti ingenio profectis ad hunc annum Trith. in Hirsaug: Chronico literis mandauit.* Hactenus Brovverus.

Egberti fides in scribendo.

Non est igitur, quod quisquam erroris, vel fraudis suspicionem intercurrere potuisse sibi persuadeat. Nam Cœnobiarchæ mandato, tunc cum cœlitus oracula Deo precibus ante consulto funderet Elisabetha, calamo frater eius excipiebat, & tan-

tum, vt ipse iuratus testatur, si quæ vernaculo sermone diceret, ea fideliter Latino consignabat idiomate, nec verbum se dictis eius adiecisse de suo, cum iureiurando testificatur: vt ego in autographo (Egberti vt creditur manu exarato) legi, & descripsi, & ante reuelationis seriem recitabo. Ita scriptoris Egberti, Theologi doctissimi, Cœnobitæ religiosissimi: postea & loci Archimandritæ prudentissimi fides & iuramentum quemuis prudentem & cordatum virum potest, & debet ab omni erroris opinione liberare, præsertim cum descriptâ iam tota prophetiâ, veritatem eius, & quam Deo grata accidisset, insigni prodigio diuina maiestas declararit, quod his Egbertus tradidit verbis: *Die festo S. Mariæ Magdalenæ circa horam primam, ego Egbertus stabam orans inter duas columnas, quæ sunt ante Altare S. Heriberti, & vidi flammam rubicundissimam, tribus vicibus super Altare maius, inter tabulam, in qua erat depicta maiestas Saluatoris, inter scrinium S. Heriberti circa reliquias, quæ illic recondita in scrinio erant: existimans autem esse lapidem ardentem supra reliquias, accessi, vt viderem, an ita esset, & non erat: ipsa autē die obtuli supra easdem reliquias reuelationes Elisabeth, quas ostendit illi Dominus de exercitu S. Vrsulæ reginæ.* Hac narratione concludit Egbertus librum quartum viarum, qui erat de Vrsulano Martyrio: Videtur autem accensa lampade significari Dei reuelatio: qua volebat orbem totum in hac historia caligantem collustrare: Angeli cœlestis admonitionem in capite primo, proximè ante caput secundum, (quod de hoc Parthenio exercitu totum tractat) confirmare: ac calumnias, quas se passurum præuidit, & his prædixit verbis S. Elisabeth, (*Scio quoniam & hinc sumturi sunt occasionem flagellandi me linguis suis, qui aduersantur gratiæ Dei in me: sed voluntariè id sustinebo, quia aliquid mercedis me recepturum spero, si tot Martyrum honor aliquid incrementi acceperit*) egregiè conuellere, vnde expressis testatur his verbis Angelus, ea diuina reuelatione esse manifestata.

Approbatio prodigiosa oblati libri.

Calumnias S. Elisabeth sustinet. c. 13.

Apparuit in conspectu meo Angelus Domini: & locutus est audiente me verba hæc Treuirensi Episc. & Coloniæ & Moguntiæ Episcopis: annunciatum sit vobis à Domino Deo magno & tremendo, & ab Angelo testamenti libri huius (cuius ministerio Deus vsus præcipuè fuit ad eam reuelationem) *vt hæc verba, quæ inueneritis in præsenti libro annuncietis Romanæ Ecclesiæ, totiq́; populo, & omni Ecclesiæ Dei: emendate vosipsos, & conuertimini ab erroribus vestris, & nolite indignè accipere admonitionem sacram & diuinam, quia non sunt hæc ab hominibus inuenta: dico autem vobis ex nomine: quoniam in ista prouincia nomen religionis habetis; legite & audite admonitiones diuinas, & suscipite eas placida mente, & nolite arbitrari hæc esse figmenta mulierum, quia non sunt: sed sunt à Deo Patre Omnipotente, qui est fons & origo omnis bonitatis: quod autem vobis dico, ceteris omnibus dico.* Potuitne maius veræ diuinæ reuelationis desiderari tam hoc Angelico, quàm illo diuino testimonio, quod Egberto monstratum est? Sed recepitne Ecclesia vaticinium hoc? Imò recepit, & horarijs lectionibus, vt breui post dicam, inseruit: ipsam verò S. Elisabetham sanctis adscripsit 18. Iunij cum hoc insigni elogio. *Schœnaugiæ Sanctæ Elisabeth Virginis, Monasticæ vitæ obseruantia celebris*: Ad quem locum notat hæc Baronius. *De ea agit Molanus in additionibus ad Vsuardum. eius acta scriptis mandata per Egbertum Monachum; item q́; Emichonem Abbatem eius laudes scripsisse tradit Trithemius lib. de viris Illustribus Ordinis S. Benedicti lib. 2. cap. 120. pluribus autem l. 3. c. 310. obijt q́; Anno Domini 1165. vt ferè omnes testantur, ætatis suæ 36.* Cœpit autē statim eius de S. Vrsulla, vaticinium orbe toto peruulgari, & gratissimis animis excipi: quod in Britannia coquus Elisabethæ Rogerius Cistertiensis duobus libris complexus est; laudatus ideò à Delrio & Serario nostro, de quo, & S. Elisabethæ laudibus ita Pitseus: *His temporibus per totam ferè Europam percrebuit fama Elisabethæ Abbatissæ Sanctimonialium, quæ in Cœnobio Schœnaugiensi Deo famulabantur, illa enim spiritu Prophetico imbuta, miras diuinitus habuit reuelationes, de illa igitur Sanctissima Abbatissa ad Dei & Sanctorū gloriam agendum sibi iudicauit Rogerius, & maximè conuenire existimauit, vt religiosus de religiosa fidele testimonium, & tum viuentibus præberet, & posteris credituris traderet. Itaque omnes huius S. Elisabethæ reuelationes, beneficio maximè VVilhelmi Lauignensis Abbatis accepit, in vnum volumen collegit, & præfato Balduino Abbati suo totum opus consecrans, in vulgus emisit, titulumq́; præmisit. Reuelationes*

Angelus testatur eam Dei reuelationem verā habuisse.

An Ecclesia scripta S. Elisabeth approbarit?

Martyrologium 18. Iunij.

Qui secuti sint reuelationem eius. Rogerius Cistertiensis.

Pitseus in scripr: Anglic.

tiones S. Elisabethæ libros duos, quorum initium est *omnes, qui lecturi sunt, de vndecim millibus Virginum Coloniæ occisarum librum vnum. Claruit Anno redemtionis humanæ 1181 sceptrum Anglicani regni tenente Henrico secundo.* Eadem verò, sed succinctius tradit Iosias Simlerus ex Balæo, & Posseuinus.

Coæuus penè Rogerij fuit Albericus item Cisterciensis Trisontanus Cœnobita in Gallijs, qui narrata compendio ex ea historia, nobili S. Elisabetham decorauit elogio.

Albericus in Chronico.

Anno 237. Romæ post Pontianum Papam successit illi Cyriacus, de maiore Britannia Anno vno, & per XI. hebdomadas, de quo in visionibus S. Elisabeth continetur, Anno 238. Romæ Cyriaco successit Antherus Papa natione Græcus, ab ipso Cyriaco institutus à B. Petro vicesimus. Maximus (communiter Maximinus) *imperat annis tribus. Passio Sanctarum vndecim millium Virginum, apud Coloniam mirabiliter facta, & quorundam aliorum, qui in eadem sodalitate fuerunt Episcoporum & militum, & ipsius Papæ Cyriaci memorati, secundùm visiones Elisabeth, de quarum Sanctarum tempore, & de reuelatione huius historiæ omnes, vsque ad tempus istius Elisabeth errabant historiarum scriptores & Chronographi. In ijsdem etiam visionibus continetur, quis in hoc anno Episcopus Coloniæ fuerit, nempe Aquilinus.* Eandem S. Elisabethæ reuelationem post comprobarunt, & secuti sunt omnibus sequentibus sæculis Theologi, Canonum interpretes, Historici, Chronologi, Catholici & Hæretici: omnes item nationes, Hispani, Itali, Germani, Franci, Belgæ, Angli, Hungari, Bohemi: vt Vincentius Belluacensis, Altisiodorensis Monachus, Iacobus de Voragine, Martinus Polonus, S. Antoninus, Ioãnes Andreæ, Geminianus, Turrecremata, Claudius à Rota, Petrus Equilinus, Mombritius, Ioannes Magnus Archiepiscopus, Bonfinius, Raimundus Cardinalis, Canisius, & alij. Inserta fuerunt ipsiusmet Virginis verba glossæ ordinariæ ducentis & 50. annis, & ex ea confectæ sunt lectiones officij Romani propriæ de S. Vrsula. Tot & talibus Virginis Sanctissimæ laudatoribus libẽter suffragabor, nec immeritò: nihil enim ne verbum quidem in eius reuelatione continetur, quod locorum vestigijs, traditionibus, Cunibertinæ narrationi, vel alijs fontibus aduersetur: imò claram in se præcipuarum difficultatum, imprimis titulorum complectitur explicationem.

Vincentius Belluacensis. Robertus Altisiodorensis. Iacobus de Voragine. Martinus Polonus. S. Antoninus. Ioannes Andreæ. Geminianus. Turrecremata. Claudius à Rota. Petrus Equilinus. Mombritius. Ioannes Magnus. Bonfinius. Raimundus Cardinalis. Canisius.

Restat, vt nonulla de eius aduersarijs adijciamus. ij perpauci sunt, & duo potissimũ. Primus Gobelinus Persona Paderbornensis Officialis, circa Annum 1418. vulgato suo Cosmodromio non satis piè & religiosè de S. Virgine Canoni adscripta, hæc effutiuit. *Sed error iste surrexit, vt dicitur de quadam femina, nescio an inclusa, an Monacha, quæ erat apud Schœnaugiam tempore Friderici primi, circa Annum Domini 1156. quæ asseruit talia, & multa alia sibi diuinis reuelationibus patefacta: cuiusmodi reuelationes assertas ego perlegi, & in multis contrariantur libris Chronicis & Historicis.*

Obiectiones. Gobelini liberior de S. Elisabeth sententia. Et Confutatio. D. Fleien obiectiones.

Dandum aliquid huic viro magis in Iure Canonico, quam sacris Scriptoribus, Asceticis & mysticis scriptis, reuelationi, usque versato, quamuis non vitio careat, qui & liberius aliquando, Sedem Apostolicam, S. Benedicti Ordinem, è quo S. Elisabetha prodierat: & S. Catharinæ martyrium perstringit. Ideò Hæretici eum in lucem extulerunt, vt dentatas ex eo Catholicis & mordaces sententias obijcerent. Quamuis causa subesse potuerit ea: cùm enim ab Attila scripsisset vndecim millia Virginum fuisse Coloniæ trucidata, & huic eius opinioni S. Elisabeth refragaretur, prius eam cœpit scriptis vellicare: sed eius leuis momenti obiectiones sequenti libro loco suo infirmabo. Doleo D. Fleien huius aculeos adhuc debilioribus nixum fundamentis alibi conuellendis fuisse imitatum, Hectoris Boethij abreptum sententia, cui pariter S. Elisabeth repugnabat, hinc inter cetera ait: *Tales mulieres visiones diuinas interpretari, cùm tamen inanes tantum capitis sui phantasias videant: idque vno Nathanis confirmat exemplo,* qui Regi Dauidi de templo ædificando interroganti, Deo non ante consulto responderat. At iam suprà fusè ex S. Gregorio, S. Thoma, & Suarez est monstratum, iussum Nathanem ea, quæ instinctu ductus humano dixerat, reuocare, nec solere Deum in Prophetarum oraculis errorem permittere, si tantis Doctoribus credendum sit, ne in veris etiam vaticinijs ipsorum nutet auctoritas: Adde, quis audeat affirmare, S. Elisabetham Deũ & cœlites non consuluisse, cum nunquam, nisi dum preci-

bus

bus vacaret, & cœlites solicitè rogaret, ijs fuerit oraculis illustrata: iussa & ideò anniuersarium obseruare ieiunium? Quinetiam non ei satis erat, semel eos rogasse, iterum interrogat, obijciendo contrarias rationes, ne falleretur. Ideò tam Angelus, quàm S. Hildegardis & ipse Deus insigni miraculo reuelationem eius approbauit: & tot antea laudati Doctores per totum terrarum orbem iam ferè à quingentis annis eandem sunt amplexati.

Sed ne videar aliquid velle difficultatis hac in re fugere, quidam hac ætate nostra omni sublimiori cultiorique doctrina politissimus Theologus nodum intricatiorem, quam vllus hactenus aduersariorum mihi proposuit, magna animi mei voluptate: veritas enim nunquam clàrius, quàm oppugnata grauius, eluxescit: eius verba recitabo.

Et aliæ grauiores.

In reuelationibus B. Elisabethæ Scœnaugiensis quomodocunque eis robur & auctoritas concilietur, negari non potest, esse aliqua, quæ Ecclesia non admittit, & sunt contra communem sententiam Patrum ac Doctorum, & Ecclesiæ traditionem: qui autem demonstratur in vno aberrare, potest suspectus in alijs esse eiusdem generis. Certè infallibilem notitiam aut fidem non gignit: maximè si non dicat, sibi id à Deo reuelatum.

S. Elisabeth apertè errasse videtur.

Exempli causa lib. 4. viarum Dei, seu visionum scribit his verbis: In eo die, quo nunc celebratur assumtio eius (B. Virginis) *de vita hac migrauit, quadragesima autem die post illum, hoc est, nono Kalendas Octobris resurrexit. Cuius opinationis mentionem faciens S. Antoninus p. 3. Hist. tit. 19. eamq; liberè reijciens, quippe contra Ecclesiæ totius persuasionem ab ipsis Apostolorum temporibus, subiungit.*

Circa Assumtionē Deiparæ.

Neque per hoc detrahitur sanctitati Elisabeth, si non credatur, quia & sanctissimi viri Prophetæ aliquando credunt à Deo sibi aliqua reuelari, quæ ex phantasia sua trahunt in visionibus suis, vt patet in Nathan Propheta. Profectò, qui iam conaretur tueri illam sententiam, & niteretur omnibus machinis visionis illius irrefragabilem veritatem defendere, & omnia quæ ingenium suggerit detorquendo, censeretur ridiculus, & abuti otio, nec liber esset à censura grauiore alicuius congregationis Romanæ de ritibus. Vt autem in hoc operante phantasia falli potuit B. Elisabeth: ita in multis alijs. Quamuis autem Ecclesia quasdam feminas, vt Sanctas colat, non ideò tamen reuelationes, quæ ipsarum nomine circumferuntur, aut quas ipsæ dictarunt canonizat, nec Pontifex vnquam B. Elisabeth reuelationes approbauit. Manent igitur intra terminos priuatarum visionum, quarum multas putari à feminis quamuis sincerissimis esse reuelationes diuinas, cùm non sint, nullum videtur esse posse dubium.

Respondeo: Licet huius loci non sit omnes 4. libros reuelationum diuersissimarum S. Elisabeth defendere, vel eam de Deipara longè alio tempore, modo & occasione acceptam: nam singularia comitantur Vrsulanas reuelationes: præit eas attestatio Angeli non esse leuiter confictas; sed à Deo dimanasse: sequitur eas iam descriptas & oblatas ab Egberto diuina prodigiosa testificatio: vt iure possim in his quærere, num aliqua repugnantia reperiatur: nec de alijs magnopere laborare; sed non opus his elabi diuerticulis.

Responsio 1.

Nego igitur vniuersè S. Elisabetham Schœnaugiensem in vno manifestè aberrasse contra Ecclesiæ traditionem, Patrum, Doctorumque sententiam.

Responsio 2.

Nego grauiorem censuram mereri, qui defenderet B. Virginem quadragesimo die post obitum resurrexisse, vel ex sententia S. Antonini, vel recentiorum Theologorum: qui docent id cuique esse arbitrarium tenere. S. Antoninus l. c. c. 11. *An etiam quadragesima die corpus eius viuificatum fuerit, & assumtum in cælum, an ante, omnino est ignotum, & à Doctoribus non insinuatum: Vnde in huiusmodi licet vnicuique in suo sensu abundare, & opinari, quod sibi magis videtur consonū rationi in ijs, quæ Ecclesia non determinauit.* Recentiorum instar omnium sit Suarez. *Ex ijs*, ait, *colligere licet incertum esse, quanto tempore post mortem virgo resurrexit, in cælum assumta fuerit, quidam enim asseruerunt resurrexisse, & assumtam esse quadraginta diebus post mortem suam, id est, 23. Septemb. cuius sententiæ fauet Beda, qui in Martyrologio ponit 9. Kalend. Octobr. secundam Assumtionem S. Mariæ Virginis, & priorem posuerat 18. Kal. Septemb. Alij existimant eodem die mortem, resurrectionem, & assumtionem accidisse, quia Ecclesia eodem*

Incertum est quo die post obitum Deipara assumserit corpus.
S. Antonin. l. c. c. 11.
Suar. p. 3. t. 2.

eodem die omnia celebrat, quæ tamen coniectura debilis est, vt assertionem parùm verisimilem confirmet: Subiungit deinde Suarez propriam sententiam. *Probabilius igitur est, post triduum resurrexisse*, hoc firmat non à Traditione Ecclesiæ, non consensu Patrum, ac Doctorum: sed vnius Nicephori testimonio, qui ait tradi, post à S. Thoma veniente non inuentum esse corpus Deiparæ; addit congruitatem, quod in hoc etiam Deipara fuerit filium imitata. Colligo ex his licere cuilibet sine periculo grauioris censuræ sequi hanc sententiam S. Elisabethæ, & huius testimonio tantum tribuere, quantum Nicephoro Calisto Schismatico: licet eam Ecclesia non receperit: nam quamdiu oppositam de triduo post obitum facta corporis assumtione nondum approbauit (quàm Suarez meram coniecturam vocat) cuilibet Ecclesia liberum relinquit sentire, quod voluerit. Adde quod dicto loco S. Antoninus nullam prorsus faciat mentionem S. Elisabethæ Schœnaugiensis: refert enim vitam, miracula & reuelationes Elisabethæ Landgrauiæ Hassiæ: cui adscribi putat ab alio auctore similem reuelationem, negatque esse articulos fidei, similes reuelationes, quod tenent omnes. Quocirca cum neque in hoc, neque in alio deprehensus, hactenus clarus error sit S. Elisabeth, & toties in Vrsulanis testetur se reuelata scribere: & diuinitus impelli, cogique ad id lib. 1. c. 1. præter mandatum Hildelini; non debet sine causa damnari imprudentiæ, quod improuidè somnia sua vendiderit pro diuinis reuelationibus, vt Fleien insinuat.

Delrio. Serar. Vnde Delrio & Serarij, hoc est de S. Elisabethæ reuelationibus iudicium. *Non quidem reuelationes illas, tanquam fidei Catholicæ assertiones tueri; sed vt reuerentia dignas, & à cælesti lumine collustratis mentibus profectas, venerabiles defendo: & quamdiu ab Ecclesia probantur vt pia, non nisi temerè reyci posse contendo.* Cornel. à Lapide in c. 8. Cant. consentit: *Porro reuelationes S. Gertrudis æquè ac S. Brigittæ Delrio, multiq; alij viri docti & critici laudant & venerantur, vt probas & pias: sunt enim à matronis eximiè Sanctis dictatæ; quare dicere eas esse confictas, magnæ foret temeritatis & impudentiæ.* At quis dicet S. Elisabethæ reuelationes vnquam fuisse ab Ecclesia, vt pias approbatas? Respondeo colligi ex eo posse, quod de Cyriaci Pontificatu & Martyrio Coloniæ cum S. Vrsula tolerato verba S. Elisabethæ permiserit glossæ per ducentos & 50. annos inseri: & ex eodem quando duplici ritu S. R. E. Festum S. Vrsulæ celebrauit, lectiones proprias, vt infra patebit, decerpserit.

S. Antoninus sequitur S. Elisabethæ reuelationem. Ita præstat tot supra laudatorum Doctorum sententiæ potius, quàm tam paucis aduersarijs adhærere: in primis S. Antonino: qui tantum abest, vt eius reuelationes reprehenderit: ipse etiam ex iisdem suam egregiam historiam Vrsulanam Compendio concinnauit. Atque hic est tertius fons testimoniorum diuinorum, quo Cunibertina narratio mirificè confirmatur: dum enim tam sæpius laudat, approbat, & explicat S. Elisabeth, & huius liber ab Angelo, Deoque ipso prodigiosè sit commendatus, videtur in eo laudata Cunibertina narratio pariter esse approbata.

CAPVT XXIV.

Quartus fons, reuelatio Anonymi scriptoris prior Anno 1183. cœlitus inspirata, auctor eius probatur esse B. Hermannus Steinfeldensis Religiosus, cuius vitæ tempus & obitus exquiritur.

Primus liber vulgatus ante 400. ann. ANni post editum S. Elisabethæ vaticinium fluxerant 27. cùm placuit diuinæ sapientiæ nouis tunc exortis controuersijs & difficultatibus historiæ Vrsulanæ, totam eius seriem ordine rerum gestarum obseruato, circa Annum 1183. reuelare cuidam Religioso, Patria, vt innuit secundus liber, Coloniensi, qui quandoque etiam Coloniam ob vicinam habitationem excurrebat. Eius initium est *Vniuersis Christifidelibus*: ea Præmonstratensi sacræ familiæ Sanctarum Virginum cultui deditissimæ fuit Deiparæ iussu consecrata, duobus contenta libris: quorum prior iam à quadringentis

gentis annis orbe toto fuit peruulgatus: is historiam ipsam memorat. Alter verò triennio post Ann. 1187. diuinitus inspiratus, perijt quadringentis iam annis, vel certè nullis nisi vni, vel alteri loco fuit communicatus: nec enim typis cum altero expressus vnquam prodijt: & M^S.SS. vetera, quæ penè innumera sunt, passim in Monasterijs primum solùm continent, altero desiderato: nec auctor alius classicus præter Anonymum ipsum, eum citauit vnquam, aut ex eo quidquam delibatum in lucem protulit: qui tandem repertus sit, dicam suo loco: complectitur autem natales Virginum, & aliorum Societatis eiusdem Martyrum, ac nomina eorum: excedet supra septingenta: de cuius veritate hoc minus potest dubitari, quod eadem plusquam ducenta sint in titulis ipsis sepulcralibus, & quædam eorum centum etiam post mortem eius annis inuenta, quæ suis fusè demonstrabuntur locis. Hunc eius secundum librum alio tempore diuinitus inspiratum quintum fontem nomino: quia non solum vt alij fontes, rudi & impolito modo depingit gesta; sed exercitus totius Parthenici Chiliadas, centurias & decurias ferè nominatim attingit: terras profert, è quibus, & à quibus Regibus, Ducib. Comitibus, quot Centuriæ quibus ductoribus collectæ, & ad S. Vrsulam sint intra triennium ablegatæ: vnde recondita quædam adfert de politico statu regionum plurimarum, de Regibus & Ducibus, qui eis eo tempore imperarint, accuratè differit, nihil tamen quod apertè gentium historijs, vel temporis illius rebus gestis aduersetur: sed lucem aliquam in tanta temporum illorum caligine præferat, clarissimam ducem veritatis. Hinc multa ad nationum variarum historias illustrandas eruentur: Sed hoc capite de libro primo differam: sequenti verò, num quæ alia tractarit de Vrsulanis Virginibus, idem auctor examinabo. Varia nactus sum huius primæ reuelationis exemplaria, Latino & Germanico idiomate, M.SS. & typis expressa: hæc quidem auctoris vice literam T præfixam ostendunt; at M.SS. varia, tam è Bauaria, quàm Sueuia, cura P. Gretzeri Coloniam transmissa, litera N insigniuntur: qua Notarij vox indicatur: quo nomine scriptor libelli se passim solet nuncupare, quia narrationis seriem Spiritui S. vel Deiparæ plurima dictanti in acceptis refert.

Alter diu perijt.

Experientia ipsa demonstrata est eius veritas.

Laus & vtilitas eius

§. 1. Quis Auctor fuerit controuertitur. Tres hac de re variant opiniones. Prima Tundalo Hiberno; altera Richardo Anglico; tertia eam B. Hermanno Coloniensi nobilium vindicat. Stat pro prima D. Hermannus Fleien, mihi fol. 758. *Suspicor*, ait, *hunc esse Tundalum Hibernum Casselensem Carthusianum: qui hisce temporibus non tantum scripsisse, sed & suarum reuelationum librum edidisse scribitur*: Ratio, quia litera T videtur Tundalus indicari: quid ergo sentiemus de exemplaribus totidem, quibus literæ N prænotatur? Certè Tundalus Hibernus Anno 1148. vixit, quo eius reuelatio prodijt: Annis 35 antè, quàm nostra cœlitus inspiraretur: ita Iosias Simlerus, & ex eo Posseuinus in apparatu Sacro: imò non Tundalus, sed alius conscripsit, nec in 17. eius capitibus, verbo facit S. Vrsulæ mentionem.

Tres sententiæ de Auctore. Prima sententia Tundalum scripsisse.

Confutatur.

Deinde negant complures Tundalum fuisse Carthusianæ familiæ ascetam, quando Dionysius Rickelius in materia iudicij particularis cum multa ex Tundalo recitat, nec facit eum Religiosum, taceo Carthusianum. consentit P. Theodorus Petreius, quosdam ait affirmare Tundalum S. Brunonis disciplinæ hominem fuisse, se tamen nolle quidquam temerè asseuerare: præsertim cùm ignoretur in quanam Carthusia se Deo obstrinxerit. Mirarer sanè cur Ordinis sui religiosis præteritis tam eximijs Magnæ Matris Mariæ cultoribus, librum Præmonstratensibus inscripsisset iussu Deiparæ, nisi S. Norberti instituti fuisset? Imò si quis Tundalum voluat accuratè: reperiet eum accepta cœlitus terribili visione, ita fuisse animo commutatum, vt bonis omnibus & facultatibus abdicatis, voueri vitæ prioris flagitiosæ, & crudelis correctionem, innuitque se cruce signatum militiæ sacræ nomen dedisse: vt cum Conrado Imperatore (cuius expeditionis Hierosolymitanæ susceptæ alter annus agebatur) terram Sanctam è Saracenorum manibus vindicaret.

Tundalus non fuit Carthusianus.

In Biblioth. Carth. V. T.

Contra secundam sententiã, non esse Richardi Anglici.

§. 2. Altera sententia, quæ Richardo Anglico tribuit reuelationem, 7. auctores habet. Hunc in genere tantum de S. Vrsula scripsisse dicunt Baronius in notis ad 21. Octobris, & Schultingius in Biblioth: Ecclesiastica. Addunt sequentes 4. Balæus, Simlerus, Posseuinus, & Pitseus initium reuelationis: *Vniuersis Christi Virginibus*. Ita tamen, vt tres posteriores è Balæo verbis eiusdem descripserint. Pitseus quidem copiosius,

Schult l. 2. fol. 272.

Poss. in apparatu Sac. Pits. atat. 13 fol 255.

sius,

eodem die omnis celebrat, quæ tamen coniectura debilis est, vt assertionem parum verosimilem confirmet: Subiungit deinde Suarez propriam sententiam. *Probabilior igitur est, post triduum resurrexisse,* hoc firmat non à Traditione Ecclesiæ, non consensu Patrum, ac Doctorum: sed vnius Nicephori testimonio, qui ait triduo post à S. Thoma veniente non inuentum esse corpus Deiparæ; addit congruitatem, quod in hoc etiam Deipara fuerit filium imitata. Colligo ex his licere cuilibet sine periculo grauioris censuræ sequi hanc sententiam S. Elisabethæ, & huius testimonio tantum tribuere, quantum Nicephoro Calisto Schismatico: licet eam Ecclesia non receperit: nam quamdiu oppositam de triduo post obitum facta corporis assumtione nondum approbauit (quàm Suarez meram coniecturam vocat) cuilibet Ecclesia liberum relinquit sentire, quod voluerit. Adde quod dicto loco S. Antoninus nullam prorsus faciat mentionem S. Elisabethæ Schœnaugiensis: refert enim vitam, miracula & reuelationes Elisabethæ Landgrauiæ Hassiæ: cui adscribi putat ab alio auctore similem reuelationem, negatque esse articulos fidei, similes reuelationes, quod tenent omnes. Quocirca cum neque in hoc, neque in alio deprehensus, hactenus clarus error sit S. Elisabeth, & toties in Vrsulanis testetur se reuelata scribere: & diuinitus impelli, cogique ad id lib. 1. c. 1. præter mandatum Hildelini; non debet sine causa damnari imprudentiæ, quod improuidè somnia sua vendiderit pro diuinis reuelationibus, vt Fleien insinuat.

Delrio. Serarius.

Vnde Delrio & Serarij, hoc est de S. Elisabethæ reuelationibus iudicium. *Non quidem reuelationes illas, tanquam fidei Catholicæ assertiones tueri; sed vt reuerentia dignas, & à cælesti lumine collustratis mentibus profectas, venerabiles defendo: & quamdiu ab Ecclesia probantur vt piæ, non nisi temere reijci posse contendo.* Cornel. à Lapide in c. 8. Cant. consentit: *Porro reuelationes S. Gertrudis æquè ac S. Brigittæ Delrio, multiq; alij viri docti & critici laudant & venerantur, vt probas & pias: sunt enim à matronis eximiè Sanctis dictatæ; quare dicere eas esse confictas, magnæ foret temeritatis & impudentiæ.* At quis dicet S. Elisabethæ reuelationes vnquam fuisse ab Ecclesia, vt pias approbatas? Respondeo colligi ex eo posse, quod de Cyriaci Pontificatu & Martyrio Coloniæ cum S. Vrsula tolerato verba S. Elisabethæ permiserit glossæ per ducentos & 50. annos inseri: & ex eodem quando duplici ritu S. R. E. Festum S. Vrsulæ celebrauit, lectiones proprias, vt infrà patebit, decerpserit.

S. Antoninus sequitur S. Elisabethæ reuelationem.

Ita præstat tot supra laudatorum Doctorum sententiæ potius, quam tam paucis aduersarijs adhærere: in primis S. Antonino: qui tantum abest, vt eius reuelationes reprehenderit: ipse etiam ex iisdem suam egregiam historiam Vrsulanam Compendio concinnauit. Atque hic est tertius fons testimoniorum diuinorum, quo Cunibertina narratio mirificè confirmatur: dum enim tam sæpius laudat, approbat, & explicat S. Elisabeth, & huius liber ab Angelo, Deoque ipso prodigiosè sit commendatus, videtur in eo laudata Cunibertina narratio pariter esse approbata.

CAPVT XXIV.

Quartus fons, reuelatio Anonymi scriptoris prior Anno 1183. cœlitus inspirata, auctor eius probatur esse B. Hermannus Steinfeldensis Religiosus, cuius vitæ tempus & obitus exquiritur.

Primus liber vulgatus ante 400. ann.

ANni post editum S. Elisabethæ vaticinium fluxerant 27. cùm placuit diuinæ sapientiæ nouis tunc exortis controuersijs & difficultatibus historiæ Vrsulanæ, totam eius seriem ordine rerum gestarum obseruato, circa Annum 1183. reuelare cuidam Religioso, Patria, vt innuit secundus liber, Coloniensi, qui quandoque etiam Coloniam ob vicinam habitationem excurrebat. Eius initium est *Vniuersis Christi fidelibus*: ea Præmonstratensi sacræ familiæ Sanctarum Virginum cultui deditissimæ fuit Deiparæ iussu consecrata, duobus contenta libris: quorum prior iam à quadringentis

gentis annis orbe toto fuit peruulgatus: is historiam ipsam memorat. Alter verò triennio post Ann. 1187. diuinitus inspiratus, perijt quadringentis iam annis, vel certè nullis ansi vni, v. la teri loco fuit communicatus: nec enim typis cum a tero expressus vnquam prodijt: & M.SS. vetera, quæ penè innumera sunt, passim in Monasterijs primum solùm continent, altero desiderato: nec auctor alius classicus præter Anonymum ipsum, eum citauit vnquam, aut ex eo quidquam delibatum in lucem protulit: qui tandem repertus sit, dicam suo loco: complectitur autem natales Virginum, & aliorum Societatis eiusdem Martyrum, ac nomina eorum: e enlet supra sep ingenta: de cuius veritate hoc minus potest dubitari, quod eadem plusquam ducenta sint in titulis ipsis sepulcralibus, & quędam eorum centum etiam post mortem eius annis inuenta, quę suis fusè demonstrabuntur locis. Hunc eius secundum librum alio tempore diuinitus inspiratum quintum fontem nomino: quia non solum vt alij fontes, rudi & impolito modo depingit gesta; sed exercitus totius Parthenici Chiliadas, centurias & decurias ferè nominatim attingit: terras profert, è quibus, & à quibus Regibus, Ducib. Comitibus, quoi Centuriæ quibus ducto. i bus collectæ, & ad S. Vrsulam fin. intra triennium ablegata: vnde recondita quædam adfert de politico statu regionum plurimarum, de Regibus & Ducibus, qui eis eo tempore imperarunt, accurate differit, n hil tam. n quod apertè gentium historijs, vel tempo is illius rebus gestis aduersetur sed lucem aliquam in tanta temporum illorum caligine præferat, clarissimam ducem veritatis. Hinc multa ad nationum variarum historias illustrandas eruentur. Sed hoc capite de libro primo differam: sequenti verò, num quæ alia tractare de Vrsulanis Virginibus, idem auctor examin. bo. Varia nactus sum huius primę reuelationis exemplaria, Latino & Germanico idiomate, M.SS. & typis expressa: hæc quidem auctoris vice literam T præfixam ostendunt; at M.SS. varia, tam è Bauaria, quàm Sueuia, cura P. Gretzeri Coloniam transmissa, litera N insigniuntur: qua Notarij vox indicatur: quo nomine scriptor libelli se passim solet nuncupare, quia narrationis seriem Spiritui S. vel Deiparæ plurima dictanti in acceptis refert.

§. 1. Quis Auctor fuerit controuertitur. Tres hac de re variant opiniones. Prima Tundalo Hiberno; altera Richardo Anglico; tertia eam B. Hermanno Coloniensi nobilium vindicat. Stat pro prima D. Hermannus Fleien, mihi fol. 758. *Suspicor*, ait, *hunc esse Tundalum Hibernum Cassellensem Carthusianum: qui hisce temporibus non tantum scripsisse sed & suarum reuelationum librum edidisse scribitur*: Ratio, quia litera T videtur Tundalus indicari: quid ergo sentiemus de exemplaribus totidem, quibus literæ N prænotatur? Certè Tundalus Hibernus Anno 1148. vixit, quo eius reuelatio prodijt: Annis 35 antè, quàm nostra coelitus inspiraretur: ita Iosias Simlerus, & ex eo Posseuinus in apparatu Sacro: imò non Tundalus sed alius conscripsit, nec in 17. eius capitibus, verbo facit S. Vrsulæ mentionem.

Deinde negant complures Tundalum fuisse Carthusianæ familiæ ascetam, quando Dionysius Rickelius in materia iudicij particularis cum multa ex Tundalo recitat, n e facit eum Religiosum, taceo Carthusianum. consentit P. Theodorus Petreius, quosdam au affirmare Tundalum S. Brunonis disciplinæ hominem fuisse, se tamen nolle quidquam temerè asseuerare: præsertim cùm ignoretur in quanam Carthusia se Deo obstrinxerit. Mirarer sanè cur Ordinis sui religiosis præteritis tam eximijs Magnæ Matris Mariæ cultoribus, librum Præmonstratensibus inscripsisset iussu Deiparæ, nisi S. Norberti fuisset instituti? Imò si quis Tundalum voluat accuratè: reperiet eum accepta coelitus terribili visione, ita fuisse animo commutatum, vt bonis omnibus & facultatibus abdicatis, vouerit vitæ prioris flagitiosæ, & crudelis correctionem, innuitque se cruce signatum militiæ sacræ nomen dedisse: vt cum Conrado Imperatore (cuius expeditionis Hierosolymitanæ susceptæ alter annus agebatur) terram Sanctam è Saracenorum manibus vindicaret.

§. 2. Altera sententia, quæ Richardo Anglico tribuit reuelationem, 7. auctores habet. Hunc in genere tantum de S. Vrsula scripsisse dicunt Baronius in notis ad 21 Octobris, & Schultingius in Biblioth: Ecclesiastica. Addunt sequentes 4. Balæus, Simlerus, Posseuinus, & Pitseus initium reuelationis: *Vniuersis Christi virginibus*. Ita tamen, vt tres posteriores è Balæo verbis eiusdem descripserint. Pitseus quidem copiosius,

Alter diu perijt.

Experientia ipsa demonstrata est eius veritas.

Laus & vtilitas eius

Tres sententiæ de Auctore. Prima sententia Tundalum scripsisse.

Confutatur.

Tundalus non fuit Carthusianus.

In Biblioth. Carth. V. T.

Contra secundam sententiã, non esse Richardi Anglici.

Schult l. 2. fol. 172.

Possev. in apparatu Sac. Pits. ætat. 13 fol. 255.

Miræus fol. 112. & 158. sius, re ipsa tamen & sensu consinrit. Septimus Aubertus Miræus in Chronico Præmonstratensi tuetur idem: vultque eum cœnobitam VVedinghusani asceterij Ann. 1157. exædificati plurimos manu sua libros exarasse: sed is cū nec spiritu Prophetico, nec B. Virginis visu & familiaritate celebretur, mea quidem sententia tantum videtur vitam S. Vrsulæ vulgatam transcripsisse: nec plus euincunt septemviri, Richardi Patroni. Certè Pitseus laudat speculum exemplorum dist. 7. n. 100. in quo P. Maior hanc adijcit epigraphen in editione speculi Duacena: *Scriptoris digiti post 20. annorum sepulturam integri perseuerant.* Caput desumtum est ex Cæsario. is ita refert. *In Arnsberg Monasterio Ordinis Præmonstratensis, sicut audiui à quodam Sacerdote eiusdem congregationis, scriptor quidam erat Richardus nomine Anglicus natione. Hic multos libros in eodem Cœnobio manu propria conscripserat, mercedem sui laboris præstolans in cœlis: hic cùm fuisset defunctus, & in loco notabili sepultus, post annos 20. tumba eius aperta, manus eius dextera tam integra, & tam viuida est reperta, ac si recenter de corpore animato fuisset præcisa, reliqua caro in puluerem redacta fuit. In testimonium tanti miraculi manus eadem vsque hodie in Monasterio reseruatur. Benè erat manus huius Scriptoris pennata, id est, opus claritate informatum.* Vbi vides præcipuè viro huic laudi datum, quod eo tempore, cùm arte careren: typographica, studium omne in literis transcribendis contulerit. Vnde prorsus mihi persuadeo eum, quem Pitseus Anno 1190. ait floruisse, vulgatam à 7. annis Steinfeldiæ eiusdem familiæ Cœnobio S. Vrsulæ historiam transcripsisse manu sua, & exemplar in Angliam ad amicos transmisisse; nam D. Schultingius auctor est, eius lucubrationem iam pridem legendæ Angliæ cum alijs insertam esse.

Cæsarius l. 12. c. 4 fol. 413.

Quis Richardus Anglicus.

Manus Scriptoris post 20. annos sepulturæ incorrupta.

In Biblioth. Schul. fol. 272.

Balæus eum facit Abbatem: contrarium insinuant Miræus & Cæsarius, & monimenta Cœnobij VVedinghusani bello Truchsesiano, vt loci cœnobiarcha An. 1624. 28. Aprilis, cum dolore retulit, perierunt, constatque aliunde Hermanno à VVeda Archiepiscopo Coloniensi in VVedinghusano Monasterio Abbates ex Præpositis longè post Richardi obitum creatos esse: quamuis non inficiar, quosdam etiam è primis Abbatum sibi nomen attribuisse.

§. 3. Tertia sentent. B. Herm. eā adscribit.

Tertia superest sententia prioribus verosimilior, quæ libelli eius B. Hermannum patria Coloniensem, Steinfeldiensis Norbertinæ familiæ Religiosum, auctorem facit. Probat id Prologus, in quo Deiparæ iussu reuelationem istam, ipse Præmonstratensis, familiæ suæ alumnis inscribit, vt eximijs Sodalitatis Vrsulanæ cultoribus: quem ipsi cultum à S. Norberto Patriarcha iure quasi hereditario acceperunt, ex quo iactis Ordinis fundamentis Coloniam excurrit, & cælesti Virginis Vrsulanæ visu recreatus, eius tumulum reperit, multisq; ditatus sacris exuuijs reuertit Premonstratum. Confirmat constans & perpetua B. Hermanni familiaritas & consuetudo penè quotidiana cum Deipara: ideò à te ille conscriptam historiam Deipara 1. mandante, 2. cooperante. 3. de occurrentibus difficultatibus respondente. 4. memoriam Scriptoris ita fulciente, vt se non alio, quàm notarij nomine voluerit appellare, quæ vero viuenti Hermanno cum Deipara intercesserit familiaritas, docet copiosè vitæ eius Caput 17. & tria consequentia.

Ipse Præmonstratensis sibi dedicat Præmonstratensibus. Familiarissimus Deiparæ.

Styli eiusdem similitudo. Consuetudo eius cum SS. Virginibus.

Idem suadent modi loquendi ijdem, & styli similitudo, quæ ex omnibus, quæ supererant, elucet eius opusculis: Euincit autem vita eius, quam Surius recitat, & V. Abbas Chrysostomus capite 29. Vbi, ait, *cum de S. Vrsula & Comitibus eius mirabiles habuisse reuelationes, ita vt nouis cantus historiam de illis conscripserit, ac multa per illas secreta cognouerit; imò & aliquæ etiam illi sua nomina reuelauerint.*

Raso autem apud Steinfeldenses olim tironum magister in suo dialogo c. 12. p. 3. hunc titulum habet literis maiusculis expressum. *Multa de Virginum gestis reuelantur arcana*, & infra, *de Sanctis Vrsulanis cùm loqueretur, quæ de suarum generε comitum, & quædam nominatim per singula: de profectione præterea, & consummatione antea cognita fuerant nemini, & ex hac verissimè condidicit, & fidelissimè mandauit literis: quæ omnia hactenus diligentissimè in eius custodia sunt domo:* Sensus est, reuelationem nouam scripsit de Genealogia, itinere, & Martyrio SS. Virginum Vrsulanarum. Liber autem is peruetustus Beati Hermanni Steinfeldiæ,

Scribit Genealogiam eaium.

feldiæ, vel Coloniæ adseruatur, in quo præter alia opuscula ab ipso conscripta, hæc etiam reuelatio iungitur: quod vnum sufficeret, si deessent cætera ad veritatem de Autore libri conuincendam: quamuis secundus Genealogicus liber apud eos interciderit, alibi à me postea peruestigatus. Duo sunt, quæ sententiæ nostræ videntur aduersari: prior è tempore mortis oritur difficultas: altera ex S. Cæsarij Episcopi capite ad locum autoris libri deportati, quod hodie non inuenitur.

Gregorius Garnefeldt Carthusianus putat B. Hermannum Ann. 1263. sub Engelberto secundo Archiepiscopo fatis concessisse: cùm autem constet vulgatam eam esse reuelationem, Ann. 1183. centenarium fuisse dicamus oportet, licet ætatis Anno 26. eandem conscripsisset. Sed mihi exploratissimum est, tam vitæ illius tempus, quam obitus incertum esse, vt opus sit coniecturis. Hæc tamē habemus de vita eius cōperta; eum sub Macario IV. Abbate, qui præfuit 21. Annis, ab Anno 1226. ad 1246. floruisse, & de S. Engelberto Coloniensi Archiepiscopo 7. Nouembris Anni 1225. pro libertate Ecclesiastica gladijs sicariorum obtruncato, eodem Anno 1225. cœleste responsum visu mirabili nocturno accepisse. Constat ex eadem vita eum die Palmarum sanum & incolumem fuisse: at feria tertia sanctioris hebdomadæ febri correptum esse; decessisse autem die S. Ambrosio dicato. Deinde iacuisse in tumulo à Feria quinta Paschæ. His ferè certis positis in reliquis locus manet coniecturis: Philippus Bebius ab Abbate Chrysostomo in Notis ad vitam B. Hermanni citatus, putauit hunc vitæ Ordinem esse constituendum: vt Ann. 1146. natus credatur Coloniç: Ann. 1158. Steinfeldiam venerit: Ibi Ann. 1183. Vrsulanam scripsit reuelationem, ætatis 37. anno: Alteram verò de S. Engelberto habuerit Anno 1225. visionem, & Anno 1233. decessisse videatur 7. Aprilis, annorum 87. victurus secundùm corporis constitutionem annis 78. quibus anni 8. sunt diuinitus adiecti. Hanc sententiam confutare conatur Chrysostomus, quia vita, quam è M.SS. edit, mortis & sepulturæ diem eandem consignat his verbis: *Si quidem cum in quinta feria dierum Pascha carne solutus fuisset, & in sepulchro terra palustris naturaliter humente depositus fuisset, & in tertia dierum Pentecostes exhumatus*. Fuit igitur eadem die mortuus & humatus quinta Paschatis feria: timebant enim Virgines apud quas decesserat, ne Steinfeldienses, qui tribus aberant leucis, eum thesaurum repeterent; ideò die ipsa humandum esse censuerunt. Vnde putat Ann. 1241. decessisse, quinta Paschę feria. Fatetur tamen D. Chrysostomus P. Bebij sententiam conformem esse textui, quem Surius his verbis recitat. *Corpus eius ex sepulchro eduximus, feria tertia Pentecostes, cùm iam in illo iacuisset à quinta feria Paschatis loco palustri & naturaliter humido*. Vtraque sententia probabilis est; vtraque fauet reuelationi Vrsulanæ, quamuis autem pro D. Chrysostomo vita M. SS. cyclus tamen Paschalis pro vtroque facit, eius tamen sententia nihil nobis aduersatur: siue enim annis 8. serius dicamus esse natum & mortuum, vel anno ætatis 26. scripsisse reuelationem, nihil Vrsulanis rebus incommodat: Lector eligat, quod lubet.

Obiectio prima de morte eius.

Quæ certa sint circa tempus B. Herman.

Ordo vitæ eius.

Restat altera nec difficilis ex capite S. Cæsarij Meldensis Episcopi difficultas: id enim scriptor libelli asserit in suo Cœnobio religiosè adseruari, quod Steinfeldiæ non amplius reperitur. Certè si res sacræ eo in statu, quo Anno 1183. erant, ad nostra vsque tempora perstitissent: vnius capitis huius probatione abiudicari ab omnibus alijs causa debuisset; at post tot bellorum militares procellas, quæ terras istas tot seculis concusserunt, post tot bellorum incursiones, Truchsesianorum, Hollandorum & Suecorum, (vt remotiora taceam) expilationes, euersiones, concremationes florentissimorum Cœnobiorum, non ea sunt inquirenda, quæ nec pacis tempore iure possent postulari, facilè enim & prospero rerum statu, Regum & Principum virorum rogatu consensuque Prælatorum tales sacri cineres de loco in locum transferuntur; ita vita B. Hermanni narrat eum S. Gertrudis caput obtinuisse: & Canisius ad xi. Ian. vult Steinfeldiæ reliquias S. Honoratæ seruatas: vtræque modo non reperiuntur ibidem, vt mirum non sit, Caput S. Cæsarij, & quasdam alias ipsi donatas reliquias, de quibus lib. 2. cap. 21. mentio fit, intra 450. annos, vel aliò translatas, vel deperditas, vel amissa epigraphe, dum belli tempore Coloniam transferuntur, iam censeri in Anonymis.

Altera obiectio de translatione capitis S. Cæsarij.

CAPVT XXV.

Quintus fons, eiusdem B. Hermanni liber secundus genealogicus, & alia quædam opuscula, ad laudem SS. Virginum concinnata, eiusdemq́ cum SS. Virginibus summa familiaritas.

EMinet reliquos inter fontes Vrsulanos genealogicus secundus liber eiusdē Hermanni recens inuentus, in quo clarissimè totius ferè Christiani orbis politicus & Ecclesiasticus status, congruenter sacræ profanæq; temporis historiæ, velut in tabula pictus exhibetur, nomina Episcoporū, Regum, Principumque virorū ac sexcentarū ferè præcipuarum Virginum, consentanea titulis centum & pluribus annis post è tumulis erutis recensentur, ortus earū, patriæ, genus, agnationes, officia, virtutes & mores accuratè describuntur, vt non preterita narrare, sed præsentia quasi lectoris oculis subijcere videatur. Ibi Virgines non solum adspectabiles eum alloquuntur familiariter: sed & nomina sua pandunt, inuitant ad scribendum, materiā quandoq; & verba scribenti suggerunt, dubia passim occurrentia dissoluunt, cauent monitis, ne subrepat error, inuitū etiā ac renitentē ad pergendum mira suauitate cogunt, vt meritò fons quintus ab alijs distinctus debeat iudicari, triennio post lib. 1. Anno nimirū 1187. è cœlo deriuatus: de quo prolixè suo loco. Sed de ea, quā dixi familiaritate cum cęlitibus, & his sacris Virginibus, ne mira videatur, & insilitata, vitæ coæuū scriptorē audiamus, e quo discemus cum alia cōplura præter dicta ad cultū Vrsulanū augendū auxilio Virginum literis cōsignasse. *Nunc*, ait, *ad illas reuelationes mirabiles & iucundas, quas ipsum de B. Vrsula & comitibus eius habuisse cognouimus, manū cum animo pariter aduertamus, videbimusq́ manifestè, quod etiā in cōtinuis tribulationibus iucunditatem & exsultationē thesaurizauerit super illū, & nomine æterno hereditauerit eū Dominus Deus noster. Tantū circa has Domini Virgines speciosas felix Ioseph affectū conceperat, vt illum signis euidentibus satis aperire non posset, tanta illis familiaritate, & animi puritate fuit connexus, vt multa per illas secreta cognosceret, & aliquæ illi sua nomina reuelarent, & in suis eum tribulationibus solarentur, vt ergò intimū circa has sacras Virgines affectū comprobaret, noui cantus historiā in illarū honorē componere cōstituit, cumq́ admouisset dexteram ad scribendū, ecce vna Virginū ei euidenter apparuit, & stans corā illo, quid scripturus esset, benignissimè & familiarissimè informauit: Quin etiā columbā pulcherrimā super humerū suū residere conspexit, quæ rostrū suum dictantis auriculæ incessanter infixit, hanc quoq; vnā esse de numero sanctarū Virginū intellexit, vnde & postea totā illā Sodalitatē, nec nō omnes Virgines Domino deuotas colūbellas vocare, quasi nomine vsitato cōsueuit: sed cū melodiā historiæ iam conscriptæ (quod maioris difficultatis erat) deberet componere, quotiescunq; ad hoc animū applicabat, nō paruū Virginū chorū super se in aëre audire cōsueuit, concinentē cum iucunditate cœlestis [illegible], quæ verbis cōscriptis cōpeteret melodiā. Hoc quoq; quia quorundā fidē cum difficultate merebitur, me ex ore ipsius (qui de se mentiri nō potuit) gaudeo audiuisse. Nam cum multo post tempore solus cum solo familiariter cōsedissem, cœpi quasi iocando præsumtuosum vocare, qui historiarū auderet componere melodias, quod etiā peritissimis artis musicæ difficilè videretur, coactus mihi scandalū tollere, & sibi falso impositū præsumtionis vitiū excusare, celatā eatenus mihi aperuit veritatem. Non ego, inquit, hanc solus cōposui melodiā, sed sacræ mihi fuerūt auxilio columbellæ; & cū modū huius admirādæ reuelationis inquirerē; cū post dictamen, inquit, verborū historiæ solicitus de melodia meo me lectulo reclinassē, Chorus Virginū super me in aëre cōgregatus, ipsam mihi præcinuit melodiā: quā ego sicut ab ipsis didici, verbis subscriptis studui adnotare. Cui ego hoc inquā friuolū videtur & fictū, vt quisquā quanticunq; ingenij taliter auditā à cōcinentibus melodiā possit memoriæ, & postea scripto cōmendare. Ille verò volēs omnino satisfacere dubitāti, admirationē meā maiori admiratione dissoluit; ait .n. quotiescunq; me illarū concentū cōtigit obliuisci & mādare scripturæ notas alias, quā audierā, illæ super me iterū, & iterū, & multis vicib. redeūtes, illas notas, quas obliuioni tradiderā, tādiu, & toties repetere minimè destiterūt, donec meæ perfectè imprimerētur memoriæ, & meū errorē abraderē & scripto, quod ipsæ docuerāt, integrè cōmendarē. Solebat autē quadā verba eiusdem historiæ cū melodia sua nobis sæpiùs recitare, quæ cōcinendo doctrices suas dixit tāta alacritate cōmotas, hæc eas cū tanta hilaritate multoties asseruit repetijsse, vt & ipse nobis hæc referēs mira iucūditate, & oris & animi moueretur.* Raso cōfirmat eadē, præfigit capiti talē titulū. *S. Vrsulā cū sodalib. sociā in ope habet.* Subnectit ista. *Et ne quid omitteret eorum, quæ*

Vita B. Herman. c. 29.

Virgines ei pandūt sua nomina.

Dictant scribenda.

Præcinunt melodiā.

Corrigunt errantem.

quæ ad Virginum pertinerent locum: voluit ante alias Virginum sacrarum principem venerari S. Vrsulam, vt de eius tropæis noua quadā excuderet carmina: coegit illum, vt fit amor, quod nec ars, nec natura præstare poterat: operis igitur difficultate presso, sanctis conatibus nō defuere inuocatæ Virgines, vna etenim præter ceteras venustate quadā egregia sese operi iunxit, & quod ille iam pectore conceperat, hæc melius suggessit, si quid humana, vt fit, obliuione memoriam fugeret, toties repetijt, donec ex sententia rem omnem confecisset, scriptoq́ mandasset: numeros præterea aptauit materiæ Virgo sancta, ita vt iam frater noster notarij potius partes ageret, quàm dictantis. Item affirmat tractatus alter de vita eius succinctior, subiectus prolixiori à suppare conscriptus. *Sed neque hic ad præsens explicare propono, quantum dilexerit, quantum honorauerit Virgines sacras Vrsulam, & sodales eius, quantis reuelationibus earum fuerit consolatus, quomodo cùm ad laudem earum historia verba cōposuisset, ipsis docentibus, & præcinentibus totius penè historiæ melodiam didicerit, & quædam etiam Virginum nomina sua ipsi dignatæ fuerint reuelare.* Horum permulta cadunt in libri secundi reuelationem, vt legenti monstrabit Epilogus libri primi, quod simul exordium censeri debet libri secundi, cui præfigam, & huius libri caput 21. vbi suauissimè cum eo Virgines colloquuntur, nomina sua pandūt, & quædam scribenda dictant: vnde notarium se passim vocat, præcipuè tamen de iubilo eiusdē, qui incipit: *O vernantes Christi rosæ*, eiusque melodia, debet accipi, qui in libris & opusculis B. Hermanni diligenter adseruatur Steinfeldiæ: vulgatus post vitam eius à V. Abbate Chrysostomo: vocat ibidem SS. Virgines columbellas: fuitque Coloniæ sepulcro S. Vrsulæ à ducentis annis affixus, longè ante ortum Lansbergij, cui quidam errore iubilum hunc attribuerunt: quamuis eo non historiam Virginum: vt in reuelationum duobus libris facit: sed effectus teneros & pios complectatur. Idem Hermannus prosam seu sequentiam, vt vocant, pro sacro Missæ officio scripsit hoc initio: *Virginalis turma sexus*, in quem à ducentis annis quidam sunt cōmentati, & passim in sacro die S. Vrsulæ decantatur: contra quam moueri dubia tria possunt. Primò, cur sponsum Vrsulæ non vocet Aetherium, vt S. Elisabetha; vel Holofernem, vt in reuelationibus suis, sed Conanum cum Galfredo? Respōdeo: Sponsus trinomius erat: ante Baptismum nomine Conanus, agnomine Holofernes dictus à specie corporisque robore: maluit fonte renatus sacro Aetherius appellari: vox verò Conani metro seruiebat. At quomodo vult S. Vrsulam spreuisse curam hominū: cum S. Elisabeth velit parentem ei de nautis prouidisse & viris, vt etiam addi malè videatur, *manum femineam rexisse naues*. Demus nautas adfuisse ferè ducentos: quid hi ad tantam Societatis multitudinē, magis diuino, quàm humano nixam auxilio in tanta teneritudine & nobilitate Virginum? Adde quod ipsos nautas Vrsula diuino nutu dirigebat, & applicabat operi tempore nauigationis: at triennio vigente naumachia, solæ Virgines nauticos labores exercebant, vt Cunibertina narrat historia. Sed quid Monasteria Romana designant à Virginibus adita dominantibus Romæ gentilibus? Respondeo, Monasteria vocat ædes sacras cultui diuino consecratas, in quibus aliqui Deo soli militabant: talia fuisse tempore Diocletiani Romæ ad 19. Octobris testatur Baronius: *Complures*, ait, *Monachos sub Maximino Martyrio coronatos esse, non tantum ex Martyrologijs expressum habes: sed apud Eusebium hist. lib. 8. Porrò ipsum Monachorum institutum nō recens; sed ab initio nascentis Ecclesiæ viguisse, ex his, quæ Philo de Iessæis, & quæ habet Dionysius Ariopagita, & alij facilè colliges: licet nomen ipsum non adeò vetus fuerit: Vnde August. in Ioannem tract. 97. sic ait: Monasteria Xenodochia postea sunt appellata nouis nominibus, res antē ipsa ante sua nomina erāt.* Idem to. 2. Annal. An. 301. inquit, *Ascetæ tunc passi sunt: ergo erant tunc asceteria.* Romæ verò 29. post S. Vrsulam annis ascetas floruisse probat Bellarminus ex S. Dionysio Pontifice, qui antea *Monachus*, ait, *fuerat*: adeoq; erat è Monasterio vel asceterio prouectus ad Sedem Apostolicam. Sed iam tempore Apostolorum idem vigebat institutum. Philonis de Essenis (quos Serarius cum alijs in Monachis numerāt) verba sunt, *eos in qualibet habitatione habuisse ædiculam sacram: quod σεμνεῖον, vel μοναστήριον vocabant*, & n. 9 *quod nihil omnino cibrant potus inferrent; sed legem tantum & Prophetarum oracula, hymnosq́ & alia quædam pietati promouendæ vtilia.* Therapeutas eos S. Dionysius nominat, quorum consecrationem tradit l. de Hierarch. Ecclesiastica, c. 6.

Iubilum de SS. Virginibus scribit.

Et prosam.

Obiectiones.

Sponsus S. Vrsulæ trinomius

2.

3.

Monasteria Romæ eius tempore.

Baron. in notis ad 19. Octob.

Bellarm. to. 1. l. 2. c. 5.

Serarius in tr. hære. l. 3 c. 16. n. 8

 Adde

Adde quod B.Hermannus ea de titulis, memorijs & templis Romanis videatur accepisse, quorum tunc ostendam alibi, 40. extitisse: quæ visere Christianis publicè per Alexandrum Cæsarem, qui Christum quotidie colebat, & matrē eiusdem Mammæam Christianissimam feminam fusè probabo lib.4.cap.28.

Hactenus fontes Vrsulanæ historiæ sinceros & puros 20. monstrauimus, diuinis & humanis testificationibus confirmatos, à quibus cum S. R. Ecclesia tunc cum ritu duplici festum vndecim millium Virginum orbe toto perageretur, Lectiones horarias sumserit, Compendio totam rei gestæ seriem, ex his 20. fontibus delibatam enarrando, visum est eas recitare.

CAPVT XXVI.

S. R. Ecclesia recepit ante Annum 1560. Vrsulanam historiam, ex his 20. fontibus probatis delibatam, & inseruit horarijs Lectionibus, exemplo aliarum diœcesium, quæ eandem comprobarant.

FVit multo tempore ritu duplici toto terrarum orbe festum S. Vrsulæ celebratum: Lectiones etiam propriæ circa Annum 1550, Romæ Iulio Romano Pontifice prodierunt in Breuiario Romæ vulgato, cum hac epigraphe: ***Breuiarium Romanum de Camera nouissimè impressum, optimè castigatum, & ita ordinatum, vt omnia suis in locis sint posita.***

In hoc prolixæ nouem Lectiones recitantur, quibus Cunibertina historia, non tantum confirmatur; sed etiam augetur & confirmatur, ac idea perfecta proponitur Vrsulani Martyrij suis omnibus numeris absoluta: quam ideò toto hoc operè defendendam suscepimus, & per octo libros copiosius exprimendam: decet enim huius sanctissimæ matris filios, insistere quoad licet maternis vestigijs, cui nouimus præ omnibus orbis Ecclesijs vni Spiritum sanctum præcipuo quodam modo semper adsistere.

De vita B. Vrsulæ & Sociarum eius Virginum.

LEctio prima: *Fuit in partibus Britanniæ Rex quidam, qui re & nomine vocabatur Deonotus, religiosus tam fide, quàm moribus. Hic vt Deo filios procrearet, secundùm spem, quam habebat Abraham; accepit vxorem, quæ erat valde nobilis, secundùm seculi dignitatem, virtutibus adornatam, orta parentibus Christianis. Cùm itaque Rex cum Regina filium à Deo expeterent, qui Regi successor deberet existere, dedit eis Deus filiam, quæ eis cœlestem patriam præpararet, sine fine permansuram, quam in Baptismate Vrsulam vocauerunt: quia Vrsum, id est, diabolum sufferre debebat. Hæc itaque Virgo cùm taliter educaretur, secundùm quod decebat Regis filiam enutriri, cœpit teneros ætatis suæ annos virtute præcedere, & in lege Domini die ac nocte meditari, diuinis & Euangelicis erudiri præceptis, & ad suum sponsum Christum toto corde suspirare, nec quidquam amabat in se, quod Christo suo sponso sciebat displicere.*

Lectio secunda: *Cumq. iam nobilis Virginis fama longè personaret, ad aures peruenit Regis Angliæ potentissimi Gentilis tyranni, qui crudelitate sua, hinc inde regnabat. Qui cogitare cœpit in corde suo, si filius suus, filiam Deonoti Regis haberet in vxorem, suum regnum ampliaretur. Mittit igitur solennes nuncios ad patrem Virginis, magnis promissionibus, & beneficijs. Insuper & minas, & terrores ei vltimo ex parte Regis inferrent, vt qui blanditijs & donarijs nolit acquiescere deprecanti, ad minimum timore suæ potentiæ, suas preces efficaciter exaudiret. Auditis ergò nuncijs Regis, pater puellæ Rex pius cœpit valdè dubitare: tum quia Christi fide signatum, cultori idolorum tradere indignum reputabat: tum, quod ipsum nullatenus consentire cognosceret: tum quod Regis potentiam, & ferocitatem, formidabat: lacrymis perfusus se in oratione dedit, & de cœlo auxilium postulauit.*

Le-

Lectio tertia: *Dum igitur Virgo Christi vultum patris tristem ac turbulentum deprehenderet, paterno dolori magis, quam sibi compatiens, se dedit in Orationem, nocte ac die lacrymis orans ad Dominum, vigilijs, & ieiunijs se affligens, pro sui patris liberatione, sicq; ea orante orante paululum obdormiuit: Tunc Christus per visionem reuelauit ei, de certamine vitæ suæ, & de numero Virginum, quæ cum ipsa passuræ erant: Habita igitur huiusmodi visione, accessit hilari vultu ad patrem, & ei persuasit, vt prædicto Regi assensum præberet; ea tamen conditione proposita, vt decem Virgines nobiles, ac electissimas sibi ad solatium traderet. Nec non & tam sibi, quàm alijs mille Virgines adsignaret, & vndecim triremes benè præparatas. Denturq; nobis tres anni induciarum, ad consecrationem & honorem nostræ virginitatis: baptizetur iuuenis, & in his tribus annis in fide instruatur. Sapientia & Consilio vsa est, vt, aut difficultate propositæ conditionis animum eorum ab hoc auerteret, aut hac opportunitate prædictas Virgines secum Deo dicaret.*

Lectio quarta: *His itaque auditis Legati Regis alacres facti, iter ceperunt qua venerant, citissimè ad suum Dominum reuertentes, pro tali legatione maximum à Rege præmium exspectantes. Cumq; Regi per ordinem omnia recitassent, lætatus est valdè, & iuuenis eius filius, cum alijs Principibus, & Baronibus, & vniuerso regno, præ amoris magnitudine gauisi sunt vltra, quam credi potest. Instituit igitur iuuenis ardentius Patri, vt omnia quæ petierat Virgo effectum haberent efficacem. Perfecto itaq; opere nauium, & completo numero Virginum: vna de Virginibus erat nomine Pinnosa, ceteris nobilior, pulcritudine, moribus, & virtutibus alias virgines præcellens. Hanc Pater amoris gratia Vrsulæ sociauit, & secunda post Vrsulam omnium Virginum exstitit Magistra.*

Lectio quinta: *Post hæc ordinata iam die, omnes simul ad reginam venerunt. Tunc Beata Virgo Vrsula cum multitudinē Virginum vidisset, quas diu desideranti animo exspectarat, hilari vultu & corde primum retulit gratias Creatori; postea secretum suum, & propositum eis indicauit, & sanctis exhortationibus eas erudiuit: & in fide cor earum roborauit, & in nouam militiam ibidem omnes coniurant. Nam statim ibi belli præludia inchoant, modo currunt, modo discurrunt, modo fugiebant, modo bella ad inuicem facere simulabant. Omni enim genere ludorum erant exercitatæ, nil quod animo occurrebat, relinquebant, Et sic faciebant per singulos dies, modo mane, modo meridie, modo vespere. Ad spectaculum Rex & omnis populus confluebant, omni gaudio & admiratione repleti.*

Lectio sexta: *Deinde sub spatio vnius diei & noctis Virgines ventum prosperum habentes, venerunt ad quendam portum, qui Tiele dicitur, & inde per fluuium, qui Rhenus appellatur, peruenerunt Coloniam, vbi Angelus Domini Beatæ Vrsulæ apparuit, & prædixit illas eo numero integro reuersuras, & coronas Martyrij percepturas. Simili modo admonitione Angeli, Romam tendentes, per Rhenum ad vrbem Basileam applicuerunt, quibus se iunxit Episcopus Basileensis cum S. Gerasina Regina Siciliæ sorore Maurisi Episcopi, & Daria matris sanctissimæ Vrsulæ cum quatuor filiabus suis Babylia, Iuliana, Victoria, & Aurea, & filio suo paruulo Adriano, qui amore sororum suarum vltro se peregrinationi ingessit. Hæ omnes relictis in Basilea nauibus Romam pedestres peruenerunt.*

Lectio septima: *Summus ergo Pontifex Cyriacus cùm esset de Britannia, & inter Virgines multas suas consanguineas conspiceret, gauisus est valdè ex earum aduentu, easq; cum omni Clero summo cum honore suscepit. In ipsa verò nocte Papæ reuelatur diuinitus, sum cum ipsis Virginibus fore Martyrij palmam percepturum, Quod apud se celans, multas ex ipsis, quæ nondum baptizatæ fuerant, baptizauit: Duo autem iniqui Principes Romanæ militiæ Maximus & Africanus videntes Virginum multitudinem, & quam multi, & multæ ad eas confluerent, timuere, ne per eas cresceret Religiō Christiana. Quapropter iter earū diligentius explorantes, nuncios miserunt ad Iulium suum cognatum, Principem gentis Hunnorum, vt educto exercitu contra eas, cùm venirent Coloniam, tanquam Christianas trucidarent.*

Lectio octaua: *Beatus igitur Cyriacus cum nobili illa Virginum multitudine de Vrbe egressus est, secutusq; est eum Vincentius Cardinalis, Iacobus de Britannia Archiepiscopus Antiochenus, Maurisus Lanicanæ Vrbis Episcopus Auunculus Babilia & Iulianæ, Foilanus Lucensis Episcopus, Aetherius verò sponsus B. Vrsulæ manens in Britannia. per*

visionem Angelicam admonetur, vt protinus surgens sponsæ suæ occurrat, & cum ea in Colonia Martyrij palmam accipiat. Nam pater eius primo anno, quo Christianus factus, mortuus est, eidem successit in regno. Aetherius igitur diuinis monitis acquiescens, matrem suam baptizari fecit, & cum sorore sua Florentina iam Christiana, Clemente Episcopo, Marculo Episcopo Græciæ, & nepte sua Constantia, filia Dorothei Regis Constantinopolitani, ad Martyrium sanctis Virginibus se iunxerunt.

Lectio nona: *Omnes igitur Virgines cum supradicta Comitiua Coloniam redierunt, & ipsam iam ab Hunnis obsessam inuenerunt. Quas barbari videntes, irruerunt super eas cum clamore nimio, & quasi lupi sæuientes in oues, totam illam multitudinem occiderunt. Cùm autem ad B. Vrsulam ceteris iugulatis venissent, videns Princeps eius mirabilem pulcritudinem, obstupuit, & consolans eam super necem Virginum, promisit, quod eam in coniugem sibi copularet; sed cùm ipsa hoc penitus respuisset, illeq; se contemtum vidisset, directa sagitta eam transfixit, & hoc modo suum Martyrium consummauit. Consummata itaque barbara crudelitate in Virgines, dedit illos Deus in reprobum sensum, ita vt viderent contra se venientes armatos exercitus tot numero, quot Virgines occiderunt, qui eos fugauerunt, vsque ad barbaras nationes.*

Hactenus Breuiarij Romani Lectiones prolixiores: nam contractiores aliquot annis post vulgatas vltimo libro recitabo.

In quibus pars præcipua desumta est è Cunibertina historia: adinnctis multis personarum è titulis & reuelatione S. Elisabethæ petitis: vt conferenti hæc inter se patebit. Sed iam pridem ante complures diœceses, & Religiosi Ordines, præsertim Patres Dominicani & Franciscani, ex iisdem fontibus 20 delibarant horarias Lectiones. Hæc quasi fax lucidissima in tantis huius Martyrij plusquam cimmeriis tenebris, viam mihi monstrauit ad fontes 20. latentis veritatis inueniendos: nec enim falletur, qui hoc in difficillimo negotio matrem nostram S. R. Ecclesiam cautè & prudenter granum sinceri tritici à paleis secernentem, sequi voluerit. Vnde huius statui sententiam non sequi tantum; sed etiam contra quosuis aduersarios reliquis libris vindicare.

CAPVT XXVII.

Historia Vrsulana ex his 20. fontibus deriuata. probabilitas.

SAtis opinor hactenus claris argumentis est probatum, Cunibertinam historiam vndecim millium Virginum, eam iure fidem mereri, quam tot aliæ Sanctorum res gestæ, literis ab idoneis Scriptoribus proditæ apud omnes nationes habuerunt, non enim minus ab antiquitate, & veritate, quam quæuis alia, licet à coæuis sit consignata, commendatur: eam enim decem populorum certæ constantesque traditiones, & quadringentis annis ante, quam mandaretur scriptis cõseruarunt, & iam scriptam pariter confirmant: exstant toto peregrinationis Romanæ itinere præsertim Tilæ, Coloniæ, Argentinæ, Basileæ & locis cõfinibus impressa testatissima vestigia, necab hæreticis vnquam reprobata: quibus velut insculpta talis Martyrij perennat memoria. Et si hæc ipsa defuissent, solæ tot titulorum sepulcralium inscriptiones, in quibus etiam numeri Virginum, peregrinationis, & generis Martyrij Coloniæ tolerati, clara fit mentio, sufficerent ad historiã hanc ab æqualibus & coæuis testibus repetendam, & literis mandandam. Accedunt tot aliæ Virginum & Comitum eiusdem Sodalitatis res gestæ diuersis traditionibus, vestigiis & titulis conseruatæ variis in locis, S. Cuneræ, Aureliæ, Christianæ & aliarũ Sociarum alibi defunctarũ, & posteris etiam vulgatæ literis: quæ cũ S. Vrsulæ Martyrio conspirant in omnibus. Suffragatur temporis sacra & profana historia; consentiunt veteres & recentes Scriptores grauissimi; vetera Martyrologia Romana, Bedæ, Flori, Vsuardi, VVandelberti idem asseuerant: totus terrarum orbis eandem historiam, nec aliam multis annis imò seculis decantauit. Fidem præterea faciunt corporum ipsorum, tam multiplices inuentiones, eleuationes

Historia Vrsulana est antiquissima.

Coæuis testibus nititur.

Est solidissima.

nes & translationes, cultus idem orbe toto à mille & centum annis ijs piè religioseque à sanctissimis etiam viris exhibitus.

Nec diuina defuerunt cultum eundem attestantia miracula: Ipsæ etiam Virgines sæpissimè, dum nomina tumulosque suos indicarunt, Martyrij quandoque seriem exposuerunt: præter prolixiores illas S. Elisabethæ & scriptoris Anonymi, quem iure B. Hermannum Steinfeldensem vocamus, cœlitus datas reuelationes.

Mira consensio inter se omnium 20. fontium.

Hoc sanè permirum est, tot varia diuersis locis, temporibus, auctoribus, occasionibus prodita huius Vrsulani Martyrij fundamenta, siue coæuorum, siue posterioris æui testimonia, humana diuinaque, tanta varietate, multitudine, & prolixitate concepta, nihil quidquam continere, quod vel ab alijs fontibus allatis dissideat, vel temporis historijs, aut moribus & traditionibus Ecclesiasticis aduersetur: quinimò hos eosdem fontes se inuicem confirmare, augere & illustrare, vt ex tot minoribus facibus aptè inter se dispositis in ea temporis illius ob bustum Diocletianæum deperditis historijs, caliginosa nocte, lumen emicare clarum videatur: quo præcipuæ tam intricati Martyrij difficultates, & quædam cimmeriæ tenebræ solis velut exoriente luce discuti videantur, imò tam profana, quàm sacra temporis Vrsulani historia, velut in tabella graphicè depicta illustretur. Quam lucem post Dei Optimi Maximi Patris luminum innumera subsidia, variarum Ecclesiarum Rectores, Cœnobiorum Præsides, & omnis antiquitatis ac literarum amantes viri è latebris Bibliothecarum, tablinorum & sacrariorũ libentes volentesque contulerunt: precibus Deiparæ Virginis, & tot millium Virginum impetrantibus, vt ad minimam petitionem hęc vltrò tribuerent, & subministrarent, quæ vix humana potuissent industria obtineri, quibus omnibus, me obligatissimum libenter agnosco; sed cùm vnde vicem parem ijs beneficijs rependam non reperiam, ad cœlites confugio, vadesq; pro me sisto tot chiliadas Virginum: nam quæ tot alijs clientibus suis iam velut in naturam versa consuetudine, tam in vita, quàm morte solent succurrere: istorum certè hac de historia, quã optimè meritorum non obliuiscentur.

Ex horum itaque tam variorum fundamentorum diuinorum & humanorum; coæuorum & posterioris ætatis mira consonantia, quasi vocum diuersarum, neruorum & tibiarum, grata nascetur harmonia totius prolixioris octo libris enarrandæ historiæ: nihil enim ibi nouitium vel commentitium, nisi ex his 20. deriuatum probatis fontibus haurietur: ita quidem, vt ordo rerum gestarum ad Cunibertinam historiam accommodetur: quæ vbi defecerit, ex traditionibus, vestigijs, & alijs receptis historijs, cetera sufficientur: quod si tamen nonnihil reuelationes adijciant, non alienum à profanis & sacris Scriptoribus, non erit negligendum: ita tamen, vt si quæ incredibilia, vel prorsus inusitata videantur, similibus allatis profanis, & sacris Historijs fulciantur. Atque ita hoc spero consequemur, vt historia Vrsulana deinceps possit, non minus testata probataque, quàm aliæ Sanctorum Martyrum, licet à coæuis conscriptæ iudicari: quo populus fidelis perspecta Martyrij huius veritate, consideratisque in eo diuinæ maiestatis infinitæ sapientiæ, bonitatis & potentiæ relucentibus clarissimis argumentis, ad Deum in Sanctis suis laudandum & admirandum vehementius exstimuletur, tot millia Virginum religiosius colat, ardentius inuocet, studiosius imitetur, adeoque bonis innumeris cultum hunc consequentibus fruatur, qui vnicus est finis totius scriptionis.

R.P. Philippus Bebius optimè meritus de historia Vrsulana.

Verùm enimuero cum b.m. R. P. Philippus Bebius Societatis nostræ Sacerdos, optimè de Vrsulana historia, si quis alius meritus, primus in tantis tenebris lucem aperuerit, qua duce ad veritatem veniretur: ipsos etiam fontes quosdam præcipuos primus detexerit: præsertim verò cœperit Cunibertinam historiam, cum sacra profanaque temporis historia & reuelationibus titulisque aptè inter se conciliare, visum fuit, eius ex fontibus præcipuis delibatum Vrsulanum Martyrium, à doctissimis æui nostri viris Cornelio à Lapide, Costero, Rosucido & Gretzero lectum, approbatum, & laudatum attexere, velut compendium & ideam alteram historiæ prolixioris octo libris comprehensæ.

CA-

CAPVT XXVIII.

Vita & Martyrium S. Vrsulæ ex præcipuis fontibus indicatis à R.P. Philippo Bebio Societatis Iesu Sacerdote concinnatum.

Ortelius in conatibus Geograp. & Syn. Gordonus in Chronol. Salian. to. 6. Annal. Ptolomæus in Geograp. Gordonus in Chron. Beda Camdenus. Serarius in vita S. Kiliani. S. Elisabetha Schœnaug. Pitseus de Script. Colligitur ex titulis sepulcralibus.

BRitannicarum insularum (quæ Romanis circa Iulij Cæsaris tempora, annis ante Christum natum 54. nota esse cœperunt) tres præcipuè partes numerantur, scilicet Anglia, Scotia, & Hibernia. Prima, quæ ad meridiem vergit, sub Seuero Imperatore dicta est Maior: *sicut altera, quæ ad Septentrionem flectit,* Minor *nominata est: Posterioribus seculis prima ab Anglis Germaniæ populis eam circa Annum Domini 449. inuadentibus, in hodiernum vsque diem Anglia appellata; sicut & secunda à Scotis exteris etiam populis in eam sese infundentibus Scotiæ appellationem sortita est. Tertia nomen antiquum Iuerniæ, seu Hiberniæ etiamnum retinet, eaq; à nonnullis Scotia maior dici solet: Et quamuis vnaquaque harum trium partium S. Vrsulæ natales sibi vindicet, sicut olim de Homero septem Vrbes factitasse tradunt: nihilominus verò similior eorum opinio esse videtur, qui illam Scotiæ maiori, siue Hiberniæ adiudicant. Quamquam non omnino improbabile sit, eam ex Britannia Maiore, atque ex regno Cornubia (vbi postea veri Britones ab Anglis pulsi habitarunt, eam à Rege Cambro Cambriã appellantes) originem traxisse. Nobis enim satis est, origine eam Britannam fuisse. In hac ergò Britannia circa annum à natiuitate Domini 220. lucem adspexit Vrsula cognomento Cynosura. Quo tempore Romanum administrabat imperium Elogabalus, Pontificiam verò S. Petri Cathedram regebat in annum 18. Zephyrinus Papa. Patrem S. Vrsulæ vetus historia correctior appellat Dionetum* (non Deonotum) *cognomento Maurum: vti ex S. Elisabetha colligitur, Mater autem eius Daria vocabatur, quæ sororem habuit cuidam Siciliæ Regi coniunctam. Ex his parentibus Christiana religione conspicuis, nata S. Vrsula, in omni virtute, ac literarum etiam studijs crescebat: septennio iunior sponso suo, cui ante mortem matrimonij fœdere in terris est addicta: multo felicius post fusum pro Christi nomine, ac virginitatis, fideiq; integritate sanguinem, in cælis socianda.*

S. Elisabeth Schœnaugien. Ex titulis sepulcralibus.

Cùm enim Holofernes (qui post Baptismum susceptum Aetherius est appellatus) alterius Regis nomine Agrippini in eadem Britannia filius, iam ad annum ætatis circiter 28. peruenisset, Pater eius idolorum cultus deditus, de S. Vrsulæ fama, eius mores ac sapientiam vbique vulgante inaudijsset, missis Legatis eam filio suo vxorem dari postulauit, multa promittendo, si propositum assequeretur; plura minando, si reijceretur.

Hoc modo S. Vrsulæ parens in magnam dubitationem adductus, inter spem & metum fluctuabat, cùm enim nollet filiam suam Catholicam Regi Ethnico sociare, è contrario tamen gentilis illius Regis potentiam atque ferociam quietis ipse amantior formidaret, Deus, cui rem ipse totam vna cum coniuge in hac difficultate commiserat, facillimam difficultates omnes euadendi viam suggessit; Misso enim ad S. Vrsulam quintum decimum agentem annum cælesti nuncio reuelauit; suam voluntatem esse, vt Pater huic legationi assensum præberet, ex qua multorum millium vtriusque sexus salus, atque æterna felicitas in præsens dependeret, & futurum in plura secula Christianis exemplum, se verò rem ita dispositurum, vt salua ipsius virginitate, Martyrium vna cum Sodalibus ipsoq; sponso passa feliciter, de hostibus omnibus suis læta, viuensq; in æternum triumpharet: hacq; occasione totum, & Martyrij sui futurum cursum, ob oculos illi posuit, vt eum quasi iam præsentem sibi cernere, atque eo ipso Martyrio lætari S. Vrsula videretur.

Ex tempore mortis. Vetus historia in Surio.

Postridie itaque læta Patrem tristem admodum, ac de responso Legatis rem vrgentibus dando anxium accessit, eiq; vt assentiretur persuasit, ea tamen conditione, vt in triennium proximum differrentur nuptiæ, ac Rex vterque, sponsi scilicet & sponsæ parens iunctis opibus, atque consilijs vndena Virginum Sociarum millia procurarent, cum quibus Virginitatem suam proximo triennio consecraret, ipseq; sponsus Catholica sacra susciperet, quibus conditionibus per Legatos susceptis, atque ab Holoferne eiusq; parente comprobatis,

tis, ad promissa Virginum millia colligenda ex varijs illarum præcipuè prouinciarum, ac vicinorum etiam regnorum familijs Virgines Catholicæ pariter atque Ethnicæ congregari cœptæ, simulq́; vndenis quasi rectricibus designatis, vnicuiq; mille Virgines ad seruandum Ordinem, discendamq́; ab ijs, quæ adhuc Ethnicæ forent Catholicæ religionis veritatem, constituta. Quod si cui fortasse dubium oriatur, vndenam tot millia Virginum tam cito colligi potuerint, is apud se consideret, regiones illas eo tempore valdè populosas fuisse, ac Christianæ religioni iam inde ab eiusdem propagationis exordio cumprimis addictas, siue fidem acceperint à S. Petro eiusq́; discipulis, siue à S. Paulo, siue à S. Iosepho ab Arimathia, quẽ primum in Britannia (in maiori saltem eius parte) Apostolum complures agnoscunt. Certè circa annum Domini 183. cum S. Lucij Regis in Britannia regnum integrum missis ab Eleutherio Romano Pontifice fidei prædicatoribus ad publicam Catholicæ religionis susceptionem traductum est, tantam fuisse Christiani populi multitudinem scribunt, vt vel in illo vnico regno 29. Episcopatus, ex Romani Pontificis (à quo præcones illi Euangelici missi fuerant) aucthoritate cõstitui potuerint: quamquam vt ante innuebam, & veteres tradunt, neque totus hic comitatus ex solis Christianis, neque etiam ex Britannia sola (quamuis eo tempore populi multitudine, atque opibus quam maximè floreret) sed ex alijs insuper regnis ac populis, ad quos tantæ rei fama peruenerat, collectus atque congregatus fuisse memoretur: His igitur ita constitutis, dum conditiones futuro, vt multi putabant matrimonio præparantur, Virgines iam congregatæ honestissimæ, suæq; ætati, conditioni, ac sexui conuenientia exercitia sæpiùs vsurparunt, inter quæ non postremum erat, vt nauibus conscensis in sinu quodam maris Cornubiam alluente sese recrearent, ac instrumento omni nautico per regem præparato, diuersa belli simulacra ad recreationem cierent: Parens enim S. Vrsulæ futuri ex filiæ reuelatione non ignarus, nauticam omnem turbam etiam ad nauigationem quantumuis longinquam ac periculosam, ita disposuerat, vt nihil ipsis ad futuros quosuis fortuitos casus deesse posset. Cùm itaque naualibus hisce exercitijs longo satis tempore ex proximo litore atque vrbe ipsa spectantibus sese recreassent, adulto iam vere Anno 237. in altum paulò longius prouectæ naues, coorto diuinitus vento, omnes vna ad oppositum Germanicum litus (infra locum, vbi Romanorum Armamentarium, quod Belgæ Brettenhuis vocant) conijciuntur. Hic verò S. Vrsula futurorum omnium, vt ante dixi, conscia, Sodalibus suis paulatim Dei consilium aperire cœpit, (quod & postea Coloniæ perfectius præstitit) easq́; hortari: vt quoniam Deus diuino suo consilio cunctas à patria ipsa, atque parentibus abstraxisset, Romam vna omnes pietatis causa proficiscerentur, ac visitatis ibidem SS. Apostolorum liminibus, alijsq́; SS. Martyrum sepulcris atque reliquijs consalutatis, in patriam denuo, si Deo ita cordi foret, reuerterentur. Ad quod cum tota Virginum societas Dei auxilio firmata sese promtissimam obtulisset, Romanum iter æstatis primordio cunctæ simul aggressæ sunt; In quo quidem adstruendo itinere, etsi multi diffidant, eò quod omnia ad vitæ humanæ leges ordinarias, quasi ad calculos nimis anxiè reuocent, tamen admisso aliquo extraordinario Dei auxilio (quale in hoc ipso itinere accidisse ex reuelationibus, de quarum aucthoritate fusè satis alibi à nobis disputatum est) de eo dubitari nullo modo potest, præsertim cum tam multa exstent in historicis etiam à fide Catholica alienis (qualis fuit Christianus Vestisius, ac Rhenanus) eiusdem itineris vestigia, fundatis, etiam ad posteritatis memoriam templis, ac sacellis: de quibus omnibus vir clarissimus Dominus Smidelinus Episcopi Basileensis ante annos aliquot Cancellarius librum integrum pro Comitatu præsertim Rheinfeldensi promiserat, & alia alibi non pauca in libris manuscriptis, Inscriptionibus, Epitaphijs, vetera monumenta, quorum partem alibi dedimus, reperiantur. Erat tunc imperium Romanum pacatissimum, administrante illud Alexandro Seuero, iuris naturalis amantissimo Principe, cuius mater Mammea fidem Christianam ab Origene didicisse perhibetur, & in eiusdem Imperatoris aula Christiani plurimi versabantur. Imperatore in religionem nostram ita propenso, vt Christi imaginem in larario suo habuisse, ab Ethnicis scriptoribus perhibeatur, & eius imperium à Græcis ἀναίμακτον, id est, sanguinis effusione carens fuisse, tradatur. Quanquam peculiare Dei auxilium, ac tutelam in toto hoc itinere (imò & in hoc negotio vniuerso dirigendo) concurrisse nemini res tantas ac inusitatas consideranti dubium vllum omnino subesse possit. In hac ergo Imperij pace, Britannis toto Imperio notissimis, verò similior est

huic

Arnoldus Marmannus Subselucus lib. 7. ex Tert. & Origene. Baronio. t. An. 55. Theodoretus. Hieron. Baron to. 2. Beda lib. 1. c. 2. licet in annis varij dissentiant.

Vetus historia in Surio.

Tituli sepulcrales, libri veteres scripti & impressi de S. Vrsula.

S. Antoninus in Chronico. Ioannes Magnus in hist. Got. Adrianus Iunius in Batauia. Isaacus Pont. in discept. Geogr. S. Elisabeth. Bonfinius. Vestisius in hist. Basil. Rhenanus lib. 3. Germ. rerum. Sacrarium Coloniense. Pressellus Card. Gurcensis. Lampridius. Eusebius lib. 6. c. 15. Lampridius, Suidas, Herodianus.

huic SS. Virginum Societati tanquam ex populo Romanis addicto venienti, iter tutum per Rhenum, Alpes ipsamque adeò Germaniam, atque Italiam patuisse. Nam necessarijs ad hoc iter in vrbe Tielæ comparatis, Coloniam primum, inde Basileam per Rheni alueum Germanici studio iam antea maioribus etiam nauibus peruium factum, ac constructis in eius litore frequentibus Castellis munitum nauigarunt, ibique humaniter à Rauracorum Episcopo Pantulo exceptæ, itinere illo, quod ad Romani exercitus aeducendos per alpes ipsas habebant, circa Octodurum arrepto, in Italiam, atque adeò in ipsam vrbem Romam (Christianis eas Angelico monitu toto itinere suscipientibus, ac necessaria omnia deferentibus vltro, peruenerunt.

Vetus historia. Franciscus Iren. & Cluuer. in Germania. S. Elisabeth Schœnaug. In itinerario Antonini duplex apparet. B. Herm. Steinfeld. Anastasius Bibliothec. Gordonus, Lāpridius. Ita capio nomen Papa in titulo sepulcrali. S. Elisabeth. Petrus in Catalogo. Vincent. Belluac. S. Antonin. Ioannes Magnus in Hist. Gothica.

Hic inuenerunt S. Cyriacum ex Britannia oriundum, S. Pontiani Romani Pontificis (qui pro fidei Catholicæ veritate in exilium Imperatore Persicis bellis occupato vltra annum, ab vrbis præfecto agentibus Idolorū sacrificulis in Sardiniæ Insulam Buccinam nomine eiectus fuerat) Vicarium, à quo & Virginum cœtus magna cum lætitia susceptus est, & quam diu SS. Virgines, Romæ tum pietatis, tum perfectioris in Christiana lege institutionis gratia permanserunt, liberaliter per ipsum Pontificem, aliosque Christianos non minimum fuerunt recreatæ, quin & plurimæ ex hoc consortio sacri Baptismatis fonte nondum renatæ, ab eodem Pontificis Vicario magna cum ceremonia ac solennitate baptizatæ sunt. Imò verò & ipsi Cyriaco tantam gratiam concessit Deus, vt misso Angelo eum moneret, quo relicto supremi muneris (quod absente ordinario Pontifice tanquam Vicarius sustinebat) honore, Coloniam vna cum SS. Virginibus Martyrij palmam ibidem percepturus properaret. Apud quem tanti fuit diuina hæc monitio, vt choro frequenti licet repugnante, cum alijs non paucis variorum locorum Episcopis, atque S. Romanæ Ecclesiæ Diaconis eum comitantibus, ad propositi Martyrij brauium suscipiendum sese contulerit. Atque vt Martyrij palmam, quam SS. Virginibus Deus ab æterno sua prædestinatione parauerat, opportuno iam tempore largiretur, permisit rebellionem quandam contra Romanum Imperium ab Alemannis Rheno vicinis excitari, ad quam sedandam cum Alexander Imperator & Iulium Maximum magni tum nominis Ducem, ex Illyrico euocasset, & ipse Moguntiacum Galliæ tunc oppidum vna cum matre Mammæa virilis animi; sed auaritia ac superbiæ nomine Romanis exosa fœmina accurrisset, à lixa quodam, Maximino (vt suspicio fuit) incentore, vna cum matre Mammæa occisus est, ipseque Maximinus ab exercitu, qui aderat, sine vllo senatus Romani cōsensu acclamatus est Imperator: quibus Romam perlatis, senatus ita offensus est, vt statim Maximinum Imperij perduellem iudicarit: creatis contra illum, primum quidem Gordianis patre, ac filio: quos cum Africæ præfectus occidisset, Romana Respublica viginti & toto Senatu delectis viris commissa est: ex quibus postremo Maximum Pupienum, & Clodium Albinum Imperatores contra perduellem Maximinum dixerunt. Perscriptæ sunt & ad omnes Imperij Prouincias, atque Colonias literæ Senatus nomine, ad Proconsules, Præsides, aliosque Magistratus, vt Maximinum iam hostem ab Senatu iudicatum agnoscerent, eumque Vrbibus suis, atque Prouincijs, quacunque possent arte excluderent. Maximinus verò vt se quasi pro Imperatore ventilaret, Alemannos qui in Imperij fines irruperant, constructo apud Moguntiam ponte aliquamdiu obtentis aliquot victorijs persecutus, superbas admodum ad Senatum literas dedit, quibus & se ab exercitu Imperatorem electum significat, & Imperij hostes à se multis cladibus affectos gloriatur. Sed cum Senatum electioni suæ non assentiri intellexisset, vim subito adhibendam ratus, Vbiorum vrbem, quæ in Romani senatus fide permanebat, siue per se, siue per Iulium Romanorum militum ad Rhenum inferiorem Ducem obsidione cinxisse existimatur. Quo eodem tempore sacer SS. Virginum exercitus Roma rediens, iam numero auctior factus, fama vbique vulgante, adeò vt ex ipsa Sicilia atque Byzantio (quæ postmodum Constantinopolis dicta) nonnullæ Reginæ, siue Regulorum filiæ, vxores, nepotesque illis sese adiungerent, puerulis etiam, ac viris alijs diuersi status, ac conditionis (quorum omnium reliquiæ hic apparent) non exclusis.

Iulius Capitol. & Lampridius. Baron. to. 2. Anno 226. ex Herodia. contra sententia Georgius Vicelius. Lāpridius, Capitolin. In vita S. Cuneræ. Ex Catalogo Tuitiensi & B. Herm.

Certè in vita S. Achatij, & Sociorum eius in postrema Surij recognitione typis excusa, ex Coloniensium traditione refertur, in hoc sacro cœtu facilè 14. millia SS. Martyrum vtriusque sexus, ac promiscuæ multitudinis exstitisse, quin & Angeli monitu, ductuque designatus S. Vrsulæ sponsus (qui in patria remanserat) ex Britannia Moguntiam vna cum Matre

22. Iunij apud Surium. S. Elisabeth & B. Herm.

Matre sua Demetria breuissimo tempore perductus est, ac paulò post veniente ad eandem vrbem per Alpes, atque Basileam cum exercitu Virginum Cyriaco, primum Baptismo, (assumto Aetherij nomine) initiatus est, deinde Matrimonij gratia vnà cum S. Vrsula coniunctus, vno aut altero die antequam Martyrij laurea cum toto Comitatu coronaretur.

Cùm enim vti dictum est, Maximinus Coloniam Romani Senatus nomine defensam ipse Reipublicæ hostis iam iudicatus obsideret, ab eo die 20. Octobris Paula & Martha cum alijs vno die sacrum cœtum (forsitan hospitij parandi causa) antecedentes occisæ sunt, ac die 21. eiusdem mensis Octobr. totus SS. Virginum Chorus à feris atque impijs Maximini Tyranni satellitibus est contrucidatus, qui Maximinus cum patre Gotho, matre Alana foret progenitus, inde factum est, vt nostræ Virgines ab Hunnis (qui ex eadem Gothorum gente, ex eadem Insula Scantzia, vel Scandinauia prodierant) occisæ memorentur: quanquam & aliæ causæ adferri possint, illaq; præcipuè, quod circa tempora S. Cuniberti, (cum historia illa, quæ apud Surium exstat scriberetur) talis esset de Hunnis, qui iam ante omnia destruxerant, fama: vt quæcunque dirè ac crudeliter acta fuissent, ab Hunnis ipsis perpetrata fuisse dicerentur. Quamuis non desint, qui Sunicos potius huius cædis auctores tradant, atque à librarijs pro Sunicis, gente ipsis ignota, Hunnos, vti notiores, esse substitutos. Erant autem Sunici Germaniæ olim populi (sicut etiam Vbij quondam fuerant) translati ad hanc Gallicam Rheni ripam, vt eam velut Romanorum amici contra Germanos imperij hostes defenderent, licèt enim Hubertus Thomas Leodius inter Bethasios, atque Batauos illos constituat; & Philippus Cluuerius inter Ruram & Mosam, vbi nunc est Falckenbergensis Comitatus; Procliuius tamen est cum Petro Diuæo credere, eos ab oppido Suns (quod à Sunicis sono non multum abludit) circa Rheni ripam fuisse dispersos, Principe eorum Iulio in oppido Rhenen, circa Insulæ Batauiæ caput, habitante. Idque fit credibilius, quod in vita S. Cuneræ, quæ fuit vna ex his sacris Virginibus, legitur eam mortis sui ductam aliquamdiu in oppido Rhenen, apud ipsum Iulium habitasse, donec vxor eius (quæ Regina Rheni ibidem dicitur) Zelotypia ducta, marito absente eandem Virginem vnius pedissequæ ope adiuta, strangulauit, adhibito ad hoc facinus manutergio miri operis, prout testes fide digni, qui illud videre, testificantur. Ad hunc Iulium cognatum suum cum Maximus, & Africanus Romani Coss. Ethnici scripsissent, tantum apud illum promouerunt, vt Virgines Roma redeuntes, nefaria proditione trucidarit. Neque improbabile est, Iulium partibus Maximini in Italiam, vbi postea perijt, abeuntis adhæsisse coq; nomine Vbiorum Coloniam in Senatus Romani fide constantem, collecto ex gente sibi subdita ingenti exercitu, diuersis incursionibus, ac direptionibus vexasse, prout Randonem Moguntinis ob Catholicam fidem infensum fecisse Ammianus Marcellinus narrat; quando in ipsa sacratissima Dominicæ Natiuitatis nocte impetu in ipsam vrbem facto, eandem Christianis ciuibus in Ecclesia congregatis vastauit, atque diripuit.

Martyrol. Rom. 20. Octobr.

Lampridius.

Iornandes de Gothis.

Sigebertus, Bonfinius, Sigonius, & alij.

Serarius in Mogunt.

Philipp. Cluu. Plin. & Tacitus.

Lib. de Eburonibus.

Lib. 2 Germ. cap. 19.

Diuæus in antiq. Bel.

Molanus & Rosvvd. in vitis SS. Belgicè.

Anastas. Biblioth. Capitolinus.

Serarius lib. 7 de rebus Mogunt.

Tempus autem certaminis SS. Virginum à Scriptoribus in libris plurimis, atque antiquissimis ad Annum 237. refertur, in ipsis autem sepulcris Annus 238. distinctè exprimitur, quod inde factum nonnulli existimant, quod Scriptores illi veteres annos Christi ab eius Natiuitate inchoando computarint, alij autem annos ab Incarnatione Domini (more apud Francos veteres, quibus Colonia tempore S. Cuniberti subiecta erat, vsitato) scribere maluerunt. Tempus vitæ indicatur in S. Aetherio 25. annorum, ac 7. mensium; in S. Vrsula 17. annorum, & trium insuper mensium, &c.

Vincentius Belluacensis, S. Antoninus, Ioannes Magnus hist. antiqua Coloniensis impressa.

Sed à quocunque tandem sacræ Virgines occisæ fuerint, à Coloniensibus certè ab illo ipso tempore magno semper in honore habitæ, ac singulari cultu venerationeq; ab illis affectæ fuerunt. Nam hostibus ipsis (siue Hunni, siue Sunici illi fuerint) vnde discedentibus, à ciuibus vrbe egressis plurima SS. Virginum corpora sarcophagis (per S. Aquilinum Coloniensem Episcopum Angeli monitu ante aliquot tempus de tali futuro Martyrio certiorem factum) præparatis, imposita sunt, & sparsus hinc inde SS. Virginum Martyrum sanguis cum magna veneratione collectus est, partimq; in puteum (qui in templo SS. Machabæorũ visitur,) congregatus; partim etiam in eadem cum ipsis corporibus sepulcra vasis quibusdam adiunctis illatus. Imposita sunt etiam cum sacris Martyrum corporibus multorum nomina lapidibus quibusdam, seu cippis per lapicidas incisa, indicante cuiusque nomen, ac conditionem, S. Iacobo Antiocheno, qui à sæuientium hostium rabie in diem tertium (vt paulo

Heruartus in noua Chronol. c. 47 & 161

Ex titulo sepulcrali.

S. Elisabeth Schœnau.

Post dicetur) ad postremum hunc tumuli honorem SS. Martyribus habendum, diuina gratia illum mirabiliter protegente, fuerat conseruatus.

Mart Ro. 21. Octob.

Nec pauca etiam corpora in vrbē ipsam, licet tunc valdè angustam, (vt in tabula Stephani Broelmanni typis expressa videri potest) illata sunt, & per diuersas, quæ tunc temporis habebantur, aut postmodum vsque ad Annum 1136. erectæ sunt, Ecclesias dispartita. Præcipuus tamen thesaurus mansit in eo tractu, qui à maioribus nostris agri Vrsulani nomenclaturam obtinuit, in cuius parte vna; tanquam sibi hereditaria, vir illustris Clematius multa sacra corpora suo sumtu sepelienda curauit: quibus & ipse post mortem etiam adiunctus est, ædificato tamen prius in honorem earundem sanctarum Virginum templo, quod cùm incendio, alijsue belli casibus absumtum esset, Clematius quidam alius ex Oriente (vt ex inscriptione apud Surium, & alios posita colligi potest) cum vxore sua veniens (Alexandria fortassis, vbi Clematiorum familiam fuisse ostendit Ammianus, dum Clematium Senatorem Alexandrinum recenset) in bonis hereditario iure ad se pertinentibus denuò Ecclesiam restaurauit; multis tamen sanctorum Martyrum reliquijs intra terræ viscera, vel in hodiernum vsque diem derelictis. Quamuis enim S. Cunibertus circa Ann. Domini 651. locum sepulturæ ipsius S. Vrsulæ in eius templo Deo reuelante per Columbam supra S. Virginis sepulcrum apparentem cognouisset, plurima tamen alia earundem Virginum corpora, hinc inde in hortis, ac vineis variorũ ciuium, prout olim circa An. Domini 237. collocata fuerant, sine vllo honore, ac veneratione plerisque omnibus ignota iacebant: donec tandem Deo, non pauca huius sanctæ congregationis lipsana, denuò varijs occasionibus, atque temporibus patefacere visum est. Nam circa annum 1156. sub Arnoldo Archiepiscopo Coloniensi, cum quædam reliquiæ casu à fodientibus inuentæ fuissent, tantum excitatum est in multorum animis plures sanctorum reliquias acquirendi studium; vt nouem annis insequentibus, non pauci in hoc ipso perquirendi studio perseuerarent, constituto ab Archiepiscopis, (qui ferè in Italia cum Imperatore versabantur) Gerlaco Tuitiensi Abbate, qui tumbas Virginum aperiret, & cuncta diligenter examinaret, in quo opere dum versantur; reperta sunt in plurimis sarcophagis inscripta variorum sanctorum, quorum ibidem reliquiæ continebantur, nomina. Quæ res cum difficultates, ac dubitationes non paucas excitasset, missa sunt ex hisce reliquijs corpora duo in Schœnaugiam Treuirensis diœcesis, circa VVesaliam superiorem, Benedictini instituti Monasterium, in quo tunc spiritu prophetiæ florebat, S. Elisabeta Egberti primum Bonnensis Canonici, deinde in Monasterio S. Florini apud eandem Schœnaugiam Abbatis soror. Hæc varijs per annum ferè integrum, diuerso ferè tempore reuelationibus acceptis, multa de hoc ipso sanctarum Virginum Choro Deo per S. Verenam, & S. Vrsulam ipsam manifestante, didicit, & à quo, vel quando hi ipsi, qui inueniebantur tituli conscripti, atque in sarcophagis fuissent repositi, intellexit. Dicit enim eo tempore, quo sacræ Virgines Romæ redibant, fuisse cum eis Iacobum nomine Episcopum, qui diuinitus inspiratus, præcipua sanctarum Virginum, ac virorum etiam illustriorum nomina, statum, conditionemq́, perquisierat, diligenterq́, adnotarat. Hic cum sanctæ Virgines occiderentur, subduxit se in antrum quoddam, quod sub monticulo quopiam in eodem agro erat, ac hostibus Deo ita disponente abeuntibus, foras prodiens Coloniensibus, qui sacra corpora sepeliebant, nomina præcipuorum indicauit, vt ea lapidibus quibusdam incisa, in sarcophagis vna cum ipsis corporibus collocarentur, donec tandem die à communi Virginum cæde tertio, ab hostibus eisdem denuò aduenientibus, occisus est, dum in eo esset, vt suum titulum incidi curaret; vnde factum, vt in nominum Catalogo (per Gerlacum Abbatem ex ipsis titulis scripto, qui Tuitij etiamnum adseruatur) nihil aliud appareat, nisi nudum nomen Iacobus, reliqua enim, quæ de eodem Sancto habentur, à S. Elisabetha Schœnaugiensi vna cum alijs plurimis prodita sunt. Quæ si vera sunt, vti verissima mihi esse persuadeo, propter causas in principio allatas, gloriari possumus, reliquias Colonienses inter certissimas merito numerandas esse, quippe quarum nomina, status, & cõditio, cum intra triduum à Sanctarum Virginum cæde ab eo, qui interfuit conscripta, atque inter ipsos sarcophagos, vt separari non possent, vna cum ipsis corporibus adseruata, atque Deo tandem reuelante anno, quẽ supra dixi, tandem inuenta fuerint.

Ex S Elisabetha & Catalog. Tuitiensis.

S. Vrsula apud S. Elisabethã. Ex inscriptionibus M.SS. Colonien. Ammiãnus lib. 14. Surius 12. Nouemb. factus Episcopus An 641. vt notat Haræus contra Baronium. S Elisabeth Schœnau. Ioannes Trithem. in Chronico Hirsaug. Ex libro Tuitiensi. Trith. in Chron. Hirs. Bruschius de Monas. Germ. Trith. de Script. Martyrol. Rom. & Wion 18. Iunij.

Io. Chappeauille de Episc.

Circa annum autem 1287. S. Odiliæ Virginis, ac Reginæ corpus ex horto quodam propè sanctum Gereonem, sub Siffrido Archiepiscopo ex propria ipsius reuelatione cuidam

Cru-

Crucigero facta, effossum est atque ad Huiense eiusdem Crucigerorum Ordinis Cœnobium (vbi totius Ordinis Generalis habitare solet) transmissum. Anno verò insequent 1288. sub eodem Siffrido corpus S. Cordulæ ex reuelatione Erentrudæ Saxoniæ Monialis, & Ingebrandæ Ordinis S. Ioannis, intra Coloniam religiose facta, in horto Ioannitarum inuentum, & à B. Alberto M. Ratisbonensi Episcopo ingenti cum solennitate eleuatum, atque in ipsa eiusdem Monasterij Ecclesia ante Chorum cum magna veneratione est collocatum. Quin & paucis ab hinc annis, cùm domus quædam circa SS. Machabæos ædificaretur, inuentum est vnum corpus (ex quo sanctimoniales, quæ Coloniæ in Maiori Nazareth habitant, caput & nonnulla præterea ossa obtinuerunt) de quo cùm dubitaretur, essetne alicuius ex SS. Virginibus corpus? ægra cuidam admotum sanitatem ei restituit: prout ex authentico hac de re facto testimonio comprobari potest.

Multæ autem reliquiæ SS. Virginum non tantum per Germaniam, & Galliam, sed etiam per Lusitaniam, Italiam, imò & per nouum orbem ita dispersa sunt, vt ad eas omnes pro dignitate perscribendas, proprium librum, eumq́; benè magnum conficere opus omninò fore, quicunque rectè senserit, iudicaturus sit: & forsan aliquando id fiet, si SS. Virginum cultores, quid reliquiarum ex hoc sacro cœtu habeant, & quomodo eas, aut vnde acceperint, huc (ad promouendum SS. Virginum cultum) perscribere non fuerint dedignati.

Leod. n. 2. p. 315. Bauuelius in vita S. Odiliæ. Vita B. Alberti M. Surius 11. Octobr. In peristylio S. Io. Cord. Ann. 1607. Per R. D. Tilm. Vosmerum SS. Theolog. Lic. S. Gereonis Canonicum. Earundẽ translationes.

Inserta fuit hæc ipsa P. Philippi narratio Flori sanctorum Ribadeneiræ Coloniæ typis vulgata An. 1630. quā vellicare statim auctores aliqui: & in his Hibernus quidā subruere nisus est, impugnata Coloniensium traditione; eam dum vindicijs suis asserere doctè solideque nititur, ad præmia laborum euocatus, facem alteri præbuit, qua securè tantis in tenebris inoffenso pede progrederetur.

Iactis igitur hactenus Vrsulanæ prolixioris historiæ solidis, vt puto fundamentis; & operis futuri idea delineata, ne in decursu sæpiùs sit ob quæstiones controuersias diluendas rei series abrumpenda, nunc grauiores primò difficultates ex ipso natas Martyrio, deinde alias ex fontibus ipsis præsertim reuelationibus ortas dissoluam, ex iactis hactenus principijs: nam quas aduersarij nobis lites intenderunt, eas commodius libro secundo prius auditis singulorum rationibus, diluemus.

CAPVT XXIX.

De peregrinatione Romana Sodalitatis Vrsulanæ, quam certa sit.

NEgant eam Galfredus, Velserus & pauci alij. Ratio: quia videtur incredibilis: neque Gentilibus imperantibus à tam teneris suscipi Virginibus potuisse: præsertim cum Romæ non supersint eius vestigia: nec auctores eius æui meminerint illius.

Auctores qui eam negent. Fundamentum.

Dico tamen certum esse tot millia Virginum Romanam peregrinationem absoluisse: quod præter Cunibertinā narrationem, probāt fontes historici coæui quatuor.

Defendūt peregrinationem coæui fontes. 1 Vestigia.

1. Vestigia, quæ supersunt eius profectionis Coloniæ ratione domus, ad quam diuertit S. Vrsula, similisque Basileæ & alia per totum Rhenanæ nauigationis tractum, monimenta: vnde Pantaleon, Stumphius, Vrstisius, heterodoxi solent eadem, vt testatissima, sic enumerare. *Commonstrantur) Basileæ) adhuc gradus à Martiniano templo nomen habentes, per quos cliuum illum ascendisse S. Vrsulam, quin etiam domus in antiquissimo vrbis vico statuam illius præferens, quæ etiam diuertisse plebeo rumore accepimus.* Superant etiam reliquiæ SS. Apostolorum Roma delatæ per Virgines.

2. Eandem traditiones Coloniensium, Argentinensium, Basileensium, Rheinfeldensium, & aliorum populorum, per quos peregrinæ Virgines, non sine miraculis editis transierunt, stabiliunt.

Traditiones.

3. Tituli sepulcrales plurimi id apertè significant: S. Pantuli, qui *Basileā Romam Virgines deduxit, vnde reuersus Coloniam peruenit.* S. Cyriaci, qui *Papa Romanus cum gaudio Virgines suscepit.* S. Marini *Mediolanensis Episcopi, qui veniebat de Roma cum Virginibus.* S. Luciæ, quæ *fuit ductrix Virginum à Basilea Romam vsque.*

Tituli sepulcrales.

4. Testantur idem Virginum aliarum historiæ, & res gestæ, quæ in reditu peracta peregrinatione decesserunt: vt Cunegundis, VVibrandis, & Mechtundis, quæ in

Res gestæ Virginum alibi mortuarum.

Eichsfel Constantiensis diœcesis tumulum obtinuerunt, defectu virium in via demortuæ: S. Christianæ, quæ propè Basileam obijt; S. Aureliæ, quam febris calida sustulit Argentinæ, quinque ante Martyrium Vrsulanum diebus: & trium eius Sodalium ibidem defunctarum. Deniq; S. Cuneræ Martyrium triennio post Romanā peregrinationē toleratū: Atq; hæc à coæuis petita principijs historicis, reliqua sunt æui posterioris.

Oratio ante mille annos scripta. Cunibertina historia.

Insinuat eam peregrinationem oratio Parænetica de Sodalitatis Vrsulanæ laudibus ante mille pluresque annos conscripta: probat eam Cunibertina historia: & octo Virginum res gestæ varijs temporibus, locis & auctoribus in lucem emissæ.

Seculi 12. auctores.

Eandem seculo duodecimo Sigebertus in Chronico, Richardus Præmonstratensis, Rogerius Cisterciensis, comprobarunt: item Gerlacus & Harbernus Abbates Tuitienses.

Seculi 13.

Seculo tertiodecimo Robertus Altisiodorensis, Albericus Cisterciensis, Martinus Polonus, Vincentius Belluacensis, Thomas Cantipratanus, Iacobus de Voragine.

Seculi 14.

Seculo quartodecimo, Augustinus Triumphus, Ioan. Andreæ, Albericus Rosate.

Seculo decimoquinto, Geminianus, S. Antoninus, Petrus Equilinus, Philippus Bergomas, Monbritius.

Seculo decimosexto, Bonfinius, Claudius à Rota, Crantzius, Sigonius, Canisius, Surius, Schultingius.

70. iurati testes.

Præterea eandem 70. iurati testes Basileæ Anno 1504. ex Maiorum traditione, loci vestigijs, & miraculis asseruerunt, idem Cardinale Gurcensi sua testificatione stabiliente. Adhæc toto terrarum orbe fuit eadem peregrinatio in horarijs Lectionibus officij proprij Romani diu decantata: vt nec Hæretici, Panthaleon, Vrstisius, Stumphius, & alij potuerint illam inficiari, quorum omnium & multorum aliorum verba prolixè libro postremo recitabo.

Lectiones horariæ Romanæ, & omniū aliarum diœcesiū. Hæretici consentiunt. Collatio horum testimonio tum cum aduersariorum testibus.

Quocirca cùm hæc quæstio facti sit, debeatq; testibus idoneis definiri: sintq; eorum ducentis plures, qui eam ante Ann. 1570. asseueranter defenderint: neque ante id tempus, quinque vel sex vetustiores ausi sint apertè repugnare, nemo rerum æquus æstimator non videt, quin hæc peregrinatio, tot historicis principijs æqualibus, & temporum sequentium fundata, iure certa dici, credique possit humana fide, licet deessent etiam S. Elisabethæ, & Anonymi prolixæ ea de re reuelationes: quibus non opus est hoc loco niti, cùm tam clara suppetunt historica fundamenta.

Obiectio-
ni occurritur.

Nec obstat aduersariorum admiratio: quomodo Gentilibus Imperatoribus id fieri potuerit: nam impetrante id Mammæa matre Cæsaris, fauentibus Palatinis præcipuis Christianis, & permittente Alexandro Imperatore Christi cultore, facilè potuit iter istud, vt libro quarto prolixè probabo, suscipi per loca Romanis præsidijs vbique munita, Cæsaris clementia Britannis, vt socijs vel fœderatis, securum transitum liberaliter offerente.

CAPVT XXX.

Locus Vrsulani Martyrij non est alius, quàm Colonia Agrippina.

Aduersarij dissentiunt inter se.

PAuciores adhuc aduersarii, quam in superiori quæstione à nobis hic dissident, & præcipui eorum inter se omnes dissentiunt: Balæus locum cædis & tumulum Virginum in mari quærit:

Galfredus primus sine teste & ratione, lanienam eam factam, in ignotis quibusdam barbarorum insulis asserit:

Recentiorum quidam litora Germaniæ, Lugdunumque Batauorum pro Martyrij palæstra statuit:

Locus iste non displicet Velsero, dummodo Prætorium Agrippinæ nominetur, vt consulatur receptæ Germanorum traditioni, veterique Vrsulanæ historiæ, quæ putat apud Agrippinam cæsas esse Virgines. Singulorum rationes libro sequenti audientur. Itaque tam pauculi nobis aduersarij, nec inter se consentiunt.

Locus Martyrij Colonia.

Dico tamen firmis argumentis, & claris testimonijs etiam coæuorum probari, vndecim millia Virginum pro Christo Coloniæ trucidata, in ea ciuitatis parte, quæ

spatijs

ſpatijs ampliſſimis circumſcripta, & veterum murorum veſtigijs prominentibus definita, campus Vrſulanus appellatur.

Principio res ipſa loquitur. Quis ambigere poteſt, quin ibi ſanguinem pro Christo Sodalitas Vrſulana profuderit; vbi, & non alibi monſtratur fluminis in morem cruor ille Virgineus certis vijs in Rhenum præterfluentem ſe magnam partem exonerasse? vbi, & non alibi, qui reliquus fuit ſanguis coagulatus, in altum puteum effuſus cum glebis purpureis adſeruatur? vbi, & non alibi locus ipſe veteri relicto montis Greesbergenſis nomine, nouum accepit, vt ſedes Martyrij deinceps *Ager Vrſulanus*, & defluxus cruoris *platea ſanguinis* diceretur? Fuit is ager olim ſuburbanus, nunc per 460 annos mœnibus vrbicis comprehenſus, iam inde ab Attilana vaſtatione foſſa muroque cinctus, ne barbarorum aſſultibus violaretur, eiusque extremos quatuor angulos (qui rhombi ſpeciem referunt) totidem templa ſupra Virginum tumulos excitata, decorant. Extat in horum vno Machabæorum præaltus puteus cylindro ſaxeo coopertus, adhuc cruore Virginum & rubricatis glebis venerandus. Rectius igitur Coloniæ, quam vel in neſcio, quo ignoto maris litore, vel Lugduni Batauorum locus Martyrij Vrſulani conſtituendus erit: nullum enim Lugduni ſanguinis illius Parthenici profuſi veſtigium, nomen monimentum, nulla memoria vetuſtatis in locis incolis de tali laniena; nulla illic vnquam ſimilia reperta corpora cum titulis Vrſulanis: ipſi Lugdunenſes non aliam agnoſcunt cædis Vrſulanæ ſedem, quàm Coloniam, nec vlli mortalium ante annum 1580. in mentem venit ſuſpicari, aut ſcriptis prodere, Virgines Vrſulanas illic eſſe trucidatas. Olim Lugdunenſes in templis cum Catholici eſſent, & tota Vltraiectina diœceſis, non aliã, quàm Cuniberinam Vrſulæ hiſtoriam decantarunt. Recens dum hęc ſcribo, Amſtelrodami celeberrimo Batauorum emporio procuſa elegantiſſimis vernaculis verſibus Vrſulana hiſtoria, quæ Coloniam ſolam agnoſcit ſedem Martyrij.

Demus tamen Lugduni cæſas eſſe Virgines, vel in alio quouis maris litore: at quando, & à quibus ſupra vndecim corporum millia ſunt delata Coloniam? Et cur tantis laboribus, impendijs, periculis ſupra 35. Germanica milliaria, vel ingenti claſſe aduerſo Rheno, quem tunc hoſtes infeſtabant, vel curribus? at quibus vectoribus? qui ſi Chriſtiani erant, cur nulla Lugduni, vbi fidem etiam Chriſti permulti profitebantur, imò ne puluiſculum reliquerunt? cur nulla locis intermedijs item fide Chriſtiana inſtitutis dimiſerunt? Deerantne Batauis, agri, quibus ea conderent cadauera, cùm conſtet tempore Martyrij corpora Vrſulana non illata fuiſſe ciuitati; ſed Romanorum legibus eadem fuiſſe per campi latiſſima ſpatia funerata, vt vna etiam foueâ trecenta vel quingenta corpora ſepelirentur? non potuiſſent Batauí ſimiles agros horum exterorum ſepulturæ deſignare? quid neceſſe erat mille & pluribus curribus multarum hebdomadarum ſpatio, per infeſta hoſtibus loca, tot aliò cadauera tranſportare ad agrum aliquem ſuburbanum?

Faciamus tamen Coloniam tandem deueniſſe, quis nomina mille & plura corporibus appoſuit, & propria quidem cœlitum ipſorum atteſtatione vicies & ſæpiùs confirmata? quis ſanguinem plurimorum corporum ampulla excepit? quis ceſpites adhuc cruentatos, pectines, inſtrumenta necis, & alias res minutiores apud certos Martyres inuentas eorum ſandapilis indidit, miraculis etiam approbatas? quis ordine tanto multis ſeptimanis ante defunctorum corporum ſine perturbatione, vel errore ſepulcra diſtribuit, vt honoratiſſimæ quæque perſonæ officij & dignitatis habita ratione marmoreis etiam tumulis conderentur, reliquis in arena quidem funeratis, eo tamen ſitu, poſituque membrorum, interuallo, religione, & honore, vt humanam ſuperare ſolertiam in ea frequentia videretur, niſi contigiſſet eodem loci trucidari, diſcerni, tumulari?

Venio ad teſtimonia æqualium & poſterorum.

Coæuorum quatuor genera ſunt. Primò veſtigia ſatis iam inculcata.

Secundò, traditiones eorundem, qui capite ſuperiore laudati ſunt populorum.

Tertio tituli ſepulcrales, duos attuliſſe ſufficiat. *S. Pantulus Virgines ſacras cum gaudio ſuſceptas Romam perduxit, vnde reuerſus Coloniam peruenit, ibiq́ cum eis martyrium*

Rationibus defenditur. 1.

Signa & veſtigia Martyrij.

2. Ab incredibilibus.

3. A modo funerationis.

Teſtimonia. Coæuorũ 1 veſtigia. 2. Traditiones. 3. Tituli.

rium suscepit, & S. Foilanus Lucensis Episcopus veniens ab Apostolica sede missus, hoc in loco fuit occisus & cum istis sacris Virginibus est sepultus.

4 Res gestæ Sodalium.

Quartò, Res gestæ Sodalium Vrsulanarum alibi denatarum: Constat ex Virginibus tribus Eichlelensibus, & S. Christiana S. Vrsulam cum omni Sodalitate Basileam Româ reducem pertigisse, & Argentorati 15. Octobris febrientem Aureliam reliquisse ad cœlos euolantem: Inde ex Vrsulano festo patet sex post S. Aureliæ mortem diebus (vt fasti Romani narrant) S. Vrsulam Martyrio laureatam: & ex S. Cuneræ Martyrio hanc solam communi laniênæ Coloniensi subductam esse; venerunt igitur reduces è Romana peregrinatione Virgines Coloniam; nec vltra descenderunt, vbi trucidatæ pro fide sola S. Cunera Rhenam vsque abducta. Iam verò præter testes omnes præcedenti capite laudatos pro peregrinatione Romana, complures alij fontes historici palæstram hanc Martyrij designant.

Alia vetustissima testimonia.

Incisiones.

Primò mille & ducentorum ferè annorum lapidum incisiones circa Attilana tempora exaratæ: vt illa, *si quis autem super tantam maiestatem huius Basilicæ, vbi sanctæ Virgines pro Christi nomine sanguinem suum fuderunt, corpus alicuius deposuerit, exceptis Virginibus, sciat se sempiternis tartari ignibus puniendum.*

1. Clematij.

2\. Alteri saxo carmen hoc fuit insculptum.

Hic vbi Virgineum fudit manus impia sanguen,
Clematius fusò posuit pro sanguine templum.

Consentit à mille & centum annis eorum de laudibus oratio parænetica his verbis:

Oratio antiquissima.

In hoc magnificè gloriamur, quod occurrente lictorum immanitate, hanc Agrippinæ Coloniæ terram non vt hospitam solum prætereundo salutarunt, sed hic Martyrij victoria coronatæ, eam vt propriam, effusione sui sancti sanguinis manendo decorauerunt; nobisq; in pretiosis suis corporibus tantum contulerunt patrocinij, quantum tot millia dignè supplicantibus possunt impetrare remedij.

Vita S. Cuniberti.

Secundò præter historiam S. Cuniberti, eiusdem vita à coæuo, vt putatur, conscripta, hæc habet. *Quis non gauderet Cuniberti Angelicum vultum Pontificali Cathedra præsidentem, in sacratissima Agrippinensium ciuitate, qua deriuato vocabulo dicitur Colonia, & pro Christi nomine Martyrum sanguine coruscat: cum vndecim millium beatarum Virginum, & trecentorum decem & octo Martyrum mediante Gereone cum socijs suis: vbi non minima miracula Christus quotidie pro eorum meritis dignatur operari?*

Martyrologia.

Tertiò consentiunt Martyrologia Romana vetera & recentiora.

Inter vetera M.SS. duplex Zuifaltensis Monasterij: *12. Kalendas Nouembris Coloniæ passio Virginum vndecim millium.*

M.S. Monasterij S. Martini Treuirensis: *Coloniæ vndecim millium Virginum Martyrium.*

Bedæ Martyr. *in Colonia sanctarum virginum vndecim millium.*

V Vandelberti qui Ann. 850. vixit.

Tunc numerosa simul Rheni per litora fulgent
Christo Virgineis erecta tropæa maniplis,
Agrippina vrbi, quarum furor impius olim
Millia mactauit ductricibus inclyta sanctis.

Alia Martyrologia Flori, Vsuardi, Adonis, Maurolyci, Galesini, vide libro vltimo.

Lectiones horariæ.

Quartò, idem cantatum orbe toto in horarijs Lectionibus ante annum 1570. & quidem in Romani officij, & pleramque diœcesium antiphona ad canticum *Magnificat*, sic legebatur. *O felix Germania, tam decoro germine Virginum ornata! beata Colonia, pretioso sanguine Martyrum ditata: iure iustè tu lætaris, quæ thesauro super aurum nobili ditaris.* Ibidem in Lectionibus Coloniæ toleratum Martyrium fusè recitatur.

Ducenti Auctores.

Quintò eandem sententiam centum vel ducenti Auctores idonei, vel historici defenderunt: eos libro vltimo legere licet, cum contrariam ante annum 1580. opinionem vix quinque vel sex apertè susceperint propugnandam.

Sextò,

Sextò, Glossa ordinaria Iuris Canonici vetustior, cum 14. facilè Canonum interpretibus idem ducentis & quinquaginta annis tenuit.

Glossa & Canonum Interpretes.

Septimò, Inuentiones corporum, vt liber septimus docet, cum sanguine, cespitibus cruentatis, loculis sanguine refertis, instrumentis necis, & titulis apertè monstrāt.

Inuentiones.

Octauò, Translationes Virginum Martyrum Vrsulanarum è sola ciuitate ferè Coloniensi institutæ: & attestationes earum à quingentis annis, etiam ante Galfredi vulgatam primam contrariam sententiam idem asseuerant, quarum libro octauo, & vltimo complures recitabo.

Translationes.

Nonò, Cultus & peregrinationes Coloniam ad S. Vrsulam institutæ: vt Papunij Regis Hiberniæ statim post Martyriū; Clematij viri Consularis ex oriente & paulò post Attilanam vastitatem; S. Floriani Regis Galliæ circa Ann. 500. Miceslai Regis Poloniæ post Ann. 1105. & aliorum significant, non aliam ante id tempus Martyrij palæstram, quam Coloniam esse existimatam.

Cultus.

Decimò, Cardinalis Raimundus in iudiciali processu 70. testium, idem non semel cum alijs pluribus attestatur.

70 iurati testes.

Vndecimò, Aduersarij reliqui extra Galfredi sectatores, qui etiam peregrinationem Romanum insidiantur, de loco tamen Coloniensi Martyrij non dubitant.

Aduersarij plerique.

Hector Boetius ait, *Vrsula cum multis millibus Sodalibus ab Hunnis apud Coloniam Agrippinā pudicitiam tueri conata, felices Christi sponsæ, ad vnum sunt omnes interfectæ.*

Ioannes Maior *super Tamasiam flumen naues Virgines ingressæ, sunt impetu venti per Rhenum iactatæ ad Coloniam deueniunt: cum quibus Conanus terræ Rex & eius frater Elga cum suis clientibus, rem habere volebant, quibus pro virili Virgines resistebant, propterea à tyrannis occisæ sunt.* Ioannes Auentinus Hæreticus: *Eas vento in Germaniæ oram abreptas adorti cum omnibus, qui eas eò dem ducebant, trucidant circa Coloniam Agrippinensem vndecim millia, vt vulgo creduntur.* Hi tres præcipui sunt post Galfredum noui commenti Auctores, quod complures postea sunt Scriptores amplexi, vt tamen veritatis adacti, & communi totius orbis persuasione conuicti, locum non potuerunt Martyrij Coloniam inficiari: vt & ij, qui horum aliquem sequuntur Aubertus Miræus, Ioannes Leslæus, Petrus Lintrensis, de quibus sequenti libro disseretur.

Duodecimò, post ann. 1580. Recentiores grauissimi viri sententiam contrariam orbi publicatam multi Scriptores neglecta, tanti Scriptoris auctoritate firmiter traditioni Coloniensium adhærendum esse censuerunt.

Recentiores.

Lindanus Episcopus Ruremundensis. *Superioribus tantum obstare videtur locus, qui agonis S. Vrsulæ palæstra constanter ab vniuersis in hunc vsque diem est habitus, is tunc temporis longiusculè à Colonia Vbiorum erat dissitus; nunc autem ex Francorū & Iudæorū incolatu ad flexum Rheni forma hemicycli extensus longiusculè. Hunc autem locum, vbi nunc visitur S. Vrsulæ Collegium, nobilium Virginum fuisse certaminis arenam, inde py videntur non imperitè adstruere, quod templi area nullum suscipit sepeliendum:* & infrà. *Si ergò classis illa S. Vrsulæ fuit vi tempestatum ad VValalem depulsa, nullo negotio naucleris licuit, ad rectum Rheni cursum ex internatantibus passim insulis naues dirigere, aut potius ventis dare, qui eos in manus Hunnorum (quod & Coloniensis habet historia) innexerunt: hi enim apud Coloniam agebant.*

Lindanus.

Lindano subscribit nobilis Christi Martyr & Britannus Harpsfeldus: qui ciuem suum Galfredum eiusdem opinionem secutos Velserum & alios, his confutat verbis. *Qui huic sententiæ* (Galfredi) *adhærent, nullum certum & probatum huius, de hoc matrimonio* (Virginum cum Armoricanis militibus ineundo) *narrationis auctorem laudant. Deinde quod in nullum adhuc ego, quantumcunque laborarim inciderim, qui haberet aliquod antiquitatis & fidei testimonium: solum vidi anonymum quendam Britannum à Galfredo aliquando in Latinum transuersum, qui huiusmodi quiddam narrat; sed hominem planè cum alijs multis in rebus, tum vel in hac ipsa de Maximi rebus narratione non vno mendacio vanissimum. sed aliud est tamen, quod me magis mouet, hoc est, omnium ferè auctorum, qui S. Vrsulæ historiam describant, auctoritas, & B. Martyris reliquiæ in Agrippina Colonia ad hunc vsque diem religiosè cōseruatæ. Credibile est S. Vrsulam cum Sodalibus naues ingressam vi tempestatis ex Oceano in Rhenum delatam, continentemq́; post*

Harpsfeldus Eccl. Anglic. hist. c. 22. sex primorum seculorū.

illam iactationem ingressam in Hunnos, non ita procul à Colonia incidisse, atque ab eis cum vel fidem, vel castitatem prostituere recusarent, has Virgines immaniter cæsas.

Christophorus Brovverus, in Annal. Treu. Ann. 451.

Accedat Christophorus Brovverus: *Cùm igitur Gaufredus omnibus antiquæ historiæ præsidijs exutus, plus etiam ad obscurandam, quàm ad illustrandam hanc Virginum historiam momenti adferat, non possumus omnino à Traditione immobili vestigio pedem reflectere, statuimusq́ proximè Coloniam Agrippinensium cædem illam religionis & Virginitatis odio ab Hunnis patratam esse: cùm in omni secuta posterorum memoria alibi vsquam tolerati Martyrij nec vestigium, nec nota monstrata sit: frustraq́ in litorum nescio quo profano, confusis vtique Coloniæ Agrippinæ lineamentis, aut ignotis martium lacinijs hæc instaurari an deseri sacra postulemus*, & infra, *Atque huius profectò Basilicæ solum intemerata religione augustum pro Martyrij arena, addito, quod circa vicinum est spatium, coluere maiores, præter auxilia & cœlestes instinctus ea quoque re confirmatiores, quod templi area à mortuis intacta ceteris, ac puræ vni Virginum memoriæ sanctione inuiolata custodita sit.* Iterum paulò inferius, rationes congerit pro Martyrii loco. *Summa non solum auctoritate permotus vetustæ traditionis; sed tum vestigio certo loci, in quo postremum Martyres substitere, sepulti & inuenti sunt: tum eorum scriptorum literis, quibus ad hanc ætatem nemo repertus est fide, vel æuo superior. Et certè VVandelbertus antè annos plus minus septingentos, hanc omninò viam instituit, firmatq́ de loco præsertim sententiam nostram, Hermannus eo nomine primus Archiepiscopus Coloniensis eo in diplomate, quo antè sexcentos annos Virginibus sacris Geritzhemium incolentibus, quod ab Hunnis vastata, exustaq́ esset illarum sedes, & Ecclesiam, & Monasterium attribuit, vndecim millium Virginum. Rem totam quoque clarius aperiunt, seu quidam antiquitatis interpretes: Otto Frisingensis, Sigebertus, Rogerius, & Viterbius. Præterea iam his ætate inferiores. Teneamus itaque ad incrementum famæ & sanctitate huius Vrbis(*Coloniensis*) notum vnicè locum: vnde sanctarum Virginum, & Vrsulæ Sodalium æquè præsidia, atq́ monimentorum quidquid exstat, in alias nationes & populos transijt.* Hæc Brovverus.

Diuina testimonia.

Omitto diuina quinque testimonia. Primum miraculorum, quorum innumera patrauit terra loci Virginei cruoris bibula, & ideò pro reliquijs per orbem totum distributa; & in sanguinem versa scribitur. Alterum particularibus personis factarum reuelationum. Fuit enim multo antè cœlitus indicatum S. Vrsulæ in patria; S. Sigillindi Coloniæ; S. Cyriaco Romæ; S. Foilano & Simplicio in itinere; S. Æthereo in Britannia, quod ipsi pariter cum Vrsulana Sodalitate Coloniæ essent Martyrium subituri. Iterum S. Odilia Parisijs; & S. Cordula Coloniæ cum sua monstrarent sepulcra, Coloniæ se passas esse affirmarunt.

Omitto tertium, quartum & quintum, reuelationes dico prolixiores B. Elisabethæ & Anonymo hac super re factas: satis enim ad fidem faciendam euincunt humanæ & historicæ testificationes.

Repetitio rationum & testiū.

Cùm igitur è 20. ferè fontibus nostris locus Martyrij clarè colligatur: supersintque certa Martyrii Coloniæ tolerati vestigia, qualia nusquam terrarum inueniuntur: cùm etiam constet locum à tempore necis nomen variasse: & inde fuisse mutuatum: cùm idem tituli sepulcrales, traditiones populorum, res gestæ Virginum Vrsulanarum alibi defunctarum, testificentur, cùm à mille iam annis inscriptiones saxorum; historici veteres & recentiores consentiant, non videtur facilè in re tam certa & testata recedendum (ob vnius Galfredi commentum, à quingentis annis introductum) à loco Martyrij Vrsulani: præsertim cum ipse Illustrissimus Cardinalis Baronius lecto D. Fleien pro loco vulgato libello, dicatur sententiam suam reuocasse, mihique constet ex literis P. Costeri, per quem egit, ne à Brovvero nostro deinceps ob Vrsulanam historiam oppugnatam argueretur. Maior difficultas est de talis Martyrij tempore, quam multum minuet de Cyriaci Pontificatu controuersia: qui si probetur vna fuisse Martyrio coronatus, vtique non poterit aliud tempus adsignari, quàm illud, quo ipse putatur Romana sedi præfuisse.

CA-

CAPVT XXXI.

An Cyriacus Papa sit cum S. Vrsula Coloniæ trucidatus.

S. Cyriaci nomen, Pontificatus & Martyrium multos viros doctissimos ab hac historia defendenda deterruit: nec enim putarunt eius vllum exstare historicum & solidum fundamentum, sed è dubijs & incertis reuelationibus solis dimanasse: At stabilito Romano itinere, locoque Martyrij, non deerunt humanæ coæuorum attestationes, vnde certa possit & historica peti notitia: quam aperit titulus sepulcralis Anno 1155. à Gerlaco Abbate Tuitiensi, cum corpore in prægrandi sarcophago lapideo, qui superat hodiè in Vrsulana Ecclesia, repertus, his, vt Gerlacus testatur, verbis incisus saxo:

Historicũ fundamẽtum Pontificatus Cyriaci.

S. Cyriacus Papa Romanus, qui cum gaudio suscepit sacras Virgines, & cum ysdem reuersus Martyrium suscepit.

De fide huius tituli non potest prudenter, quis dubitare: quia decies & sæpiùs diuersis locis, & personis Virgines apparuerunt, & sua nomina cum sepulcris manifestarunt, in quibus erutis eadẽ nomina iam ante significata lapidibus incisa fossores exhibuerunt, vt liber 7. & 8. passim de S. Cordula, Odila, Cleomata, & alijs memorat, quo cœlesti viso, tam euidenti experientia confirmato, similium lapidum literatorum incisiones in proximis inuentæ sepulcris, etiam sunt approbatæ.

Titulus: Fides eius.

Fauet historia sacra temporis: omnes enim volunt circa id tempus, quo Martyrium Vrsulanum statuimus, Pontianum Pontificem Maximum in Insulam fuisse deportatum, cuius tunc vicem, vt fusè libro 4. cap. 22. probato, Cyriacus obtinebat.

Fauet historia sacra.

Vix erutus è terra titulus iste fuit, statim eius festum Coloniæ, Tuitij, varijsque in locis, quo sacræ S. Cyriaci reliquiæ sunt deportatæ, fuit solenniter celebratum: eodemque seculo eum titulum Gerlacus, & Egbertus Abbates Benedictini: S. Elisabeth Schœnaugiensis Virgo, B. Hermannus, & Richardus Præmonstratenses, ac Rogerius Cisterciensis approbarunt: fuitque ad nostra vsque tempora cunctis seculis à viris grauissimis, vt certus iudicatus: hos in quatuor ego classes partiar Chronologorum, Episcoporum, Canonum peritorum, Hæreticorum & aliorum doctissimorum Scriptorum & historicorum.

Festum S. Cyriaci. Scriptores qui eum titulum & S. Cyriaci Pontificatum receperint. Gerlacus Abbas. Egbertus. S. Elisabeth. B. Hermannus. Richardus. Rogerius.

Chronologorum primus sit Albericus, is sic ait; *Anno 237. Roma post Pontianum Papam successit Cyriacus ille de Maiore Britannia, anno vno, & per vndecim hebdomadas. Anno 238. Romæ Cyriaco successit Antherus Papa, natione Græcus, ab ipso Cyriaco institutus, à B. Petro vicesimus. Maximinus imperat annis tribus: Passio sanctarum vndecim millium Virginum, apud Coloniam mirabiliter facta est, & quorundam aliorum, qui in eadem Societate fuerunt, Episcoporum, & militum, & ipsius Papa Cyriaci memorati.*

Chronologi ad An. 237. Albericus.

Robertus Altisiodorensis idem disertè probat: alibi verba recitabo.

Robertus Altisiodorensis.

Martinus Polonus Ordinis Prædicatorum Consentinus Archiepiscopus floruit Anno 1280.

Martinus Polonus.

Pontiano dicitur successisse Cyriacus Papa, & sedisse vno anno, & tribus mensibus; sed quia contra voluntatem Cleri cessit de Papatu, substituendo Antherum, & cum vndecim millibus Virginum, quas Romæ baptizauerat, Agrippinam descendendo, non est positus in Catalogo Pontificum.

Anonymus auctor Compilationis Chronologicæ, peruenit ad annum 1474. to. 1. illustrium scriptorum de rebus Germaniæ: *Pontianus Papa ordinatur, sedet annis 9. mensibus sex, passus est sub Iulio Maximino, & Alexandro Imperatoribus, Post Pontianum sedet Cyriacus Papa anno vno; sed non est in Catalogo Romanorum Pontificum, quia recessit à sede, & passus est sub Iulio, & Maximino Imperatoribus Ann. 239. in Colonia cum vndecim millibus Virginum, à Rege Hunnorum Iulio.*

Compilatio Chronologica.

Fasci-

Fasciculus tempo-rum.

Fasciculus temporum VVerneri Carthusiani. *Nota quod in quibusdam Historijs habetur, quod Cyriacus successit Pontiano immediatè, & Papatum dimisit, vt cum Virginibus Martyrio coronaretur.*

Philippus Bergomas

Iacobus Philippus Bergomas in supplemento, impresso Ann. 1494. *Cyriacumq; Papam Pontiano huic successisse multi ferunt: sed quia contra Patrum voluntatem Papatu cessit, atque cum vndecim Virginum millibus, quas ferè omnes baptizauerat, Agrippinam vrbem concessit, in Pontificum Catalogo positus non est, cùm tamen & ipse Virgo existens cum Virginibus illis Martyrio sit coronatus.*

Chronicon Coloniense.

Auctor Chronici Coloniensis, ad Ann. 233. *Post Pontianum Cyriacus, vti Historia vndecim millium Virginum memorat, Pontifex, fuit anno vno; sed quia inuito Clero vndecim millia Virginum, quas Roma baptizarat, secutus Coloniam est, & cum ijs ibi Martyrio coronatus, non numeratur inter Pontifices.*

Genebrardus.

Genebrardus ad Annum 234. *Cyriacum Pontiani successorem aliqui faciunt, annum vnum, menses tres, dies tredecim, quem ideò sublatum narrant de Pontificum ordine, quod inuito Romano Clero Episcopatu cesserit, & cum exercitu vndecim millium Virginum Coloniam Agrippinam profectus sit, ibi Martyr cum ijs factus*: citatque pro hac sententia Fasciculum Temporum, Nauclerum, Bergomensem, & Henricum Erfordiensem, plures vide lib. 11. c. 18.

Episcopi complures admittunt eundem.

Alter ordo sit Archiepiscoporum, & Episcoporum, qui Cyriacum Pontificem ex sepulcrali titulo, vt legitimum receperunt.

Cantipratanus l. 2. c. 55.

Thomas Cantipratanus, circa An. Domini 1280. *Sancta verò Coloniensis Ecclesia ab illo glorioso Virginali Collegio (cuius numerum solius Dei scientia comprehendit) noscitur triumphata: licet igitur vndecim millia Virginum, & multa millia virorum, mulierum, irginum nobilium, & ignobilium cum illis ineuntium, & redeuntium à Roma coniuncta, & cum ijs martyrizata sunt, vt merito ex profluuio sanguinis sancta, id est, sanguine tincta dicatur. Vnde quidam Cyriacus Papa, & multi Episcopi, Reges & Reginæ, quorum nomina cum corporibus, lapidibus inscripta, inter tumulos sacrarum Virginum reperta sunt & leuata.*

Probat verò hic Auctor Cyriacum Pontificem non è reuelationibus; sed titulis, quorum tunc veritas quotannis ferè nouo cœlesti viso præuio, & inuentione dicti nominis confirmabatur.

Iacobus de Voragine in histor. Lomb. 21. Octob.

Iacobus de Voragine Archiepiscopus Genuensis, Anno Domini 1290. claruit. *Ad quarum aduentum Papa Cyriacus valdè gauisus, cum omni Clero ipsas cum summo honore suscepit: in ipsa nocte Papa diuinitus reuelatur, eum cum ipsis Virginibus palmam Martyrij percepturum: quod apud se celans, multas ex ipsis baptizauit; verum cùm opportunum tempus videretur, & annum vnum, & vndecim hebdomadas post Petrum rexisset Ecclesiam decimus nonus, &c.*

S. Antoninus l. 8. de gestis Hunnorum.

S. Antoninus Archiepiscopus Florentinus: *Quas omnes Papa Cyriacus & Clerus cum lætitia & honore recepit, ei autem reuelatum est, quod Martyrij palmam cum ijs esset consecuturus.*

Petrus in Catalogo, l. 9. c. 87.

Accedit Petrus in Catalogo Episcopus Equilinus: *Quos Papa Cyriacus gaudenter suscepit, qui diuinam reuelationem in somnis accepit, vt cum ipsis relicto Pontificatu discederet, & cum eis coronam Martyrij acciperet, cùm anno & mensibus duobus rexisset Ecclesiam.*

Raymundus Cardinalis.

Raymundus S. R. E. & S. Mariæ nouæ Presbyter Cardinalis Gurcensis Legatus de Latere, in diplomate suo, auditis iam 40. iuratis testibus, ita ait: *Attendendum insuper, quod dictam S. Vrsulam plures Viduæ, Virgines, & aliæ vtriusque sexus personæ, quas Spiritus S. inspiratio, ac reuelatio attraxerunt: inter quas fuisse legimus, S. Cyriacum Pontificem Summum, duos Cardinales, Episcopos de Anglia, &c.*

Breuiariũ Romanũ vetus anni 1550.

Denique Breuiarium Romanum, Anno 1550. vulgatum, in lectione 4. & 5. *Quas omnes Papa Cyriacus, & Clerus cum lætitia & honore suscepit: qui & ipse de Britannia erat, & consanguineas inter illas nonnullas habebat; huic, cùm & ipse Virgo existeret, reuelatum fuit, quod Martyrij palmam cum ijs esset consecuturus, & demum manifestans voluntatem suam coram omni Clero, Papatui renunciauit, cùm anno vno rexisset Ecclesiam,*

ſiam, & menſibus circiter tribus, nonus decimus poſt Petrum Apoſtolum.

Longè tamen his grauiora teſtimonia Cyriaci, 1. Pontificatus Romani, 2. reſignationis, 3. Martyrij, & in Canonem adſcriptionis IurisConſultorum primipili dedère: Ioannes Andreæ, Albericus Roſate, Turrecremata Cardinalis, Geminianus, Auguſtinus Triumphus, Luduicus Gometz, Flaminius Pariſius, Gonzales, Cuchius, Silueſter, Ioannes Burgundus, aliíque plurimi: ita vt ſeculis aliquot S. Cyriaci Martyrium Gloſſa Iuris Canonici ordinaria, ac recepta comprobarit: & Dominicus à Geminiano, vt de Hiſtoria certa, & ſuo æuo cunctorum calculis probata, enucleatè ſit commentatus. Verba ſingulorum hoc libro c. 41. & lib. 11. cap. 21. proferam, vbi apparebit conſtanter eos, præſertim S. Antoninum, Auguſtinum Triumphum, Ludnicum Epiſcopum Sarnienſem, & alios affirmare, Cyriacum Sanctorum Catalogo adſcriptum eſſe: & quia nequit errare Eccleſia in ijs, quos ſolenni ceremonia Sanctis accenſet, eius, vt legitimè factam renunciationem approbaſſe: ego verò hoc deduco, multo minus errare potuiſſe, vt Sanctos vocet, & ita vocare tolerarit in recepta diu Iuris Canonici Gloſſa, Romanoque Breuiario, quos aduerſarij volunt euincere nunquam exſtitiſſe.

Canonū interpretes præcipui.

Quartus poſſet ordo ſumi Theologorum, vel Hiſtoricorum aliorum, vt Vincentij Belluacenſis, Leonardi de Vtino Dominicanorum, Henrici Arnoldi, & Dionyſij Rickelij Carthuſianorū, Philippi Bergomenſis Auguſtiniani, Petri Caniſij è Societate noſtra, Richardi Præmonſtratenſis, Vlrici Rogerij & Roberti Ciſtercienſium, Bonfinij, Maldonati & aliorum, quorum verba libro vndecimo recitabo. Vt malè quidam recentiorum ad Annum Chriſti 237. recentiores tantum faciat Cyriaci defenſores, quando eum Galfredi æuo poſt 1150. (quem ſolum ſequendum putat) Gerlacus Abbas Tuitienſis, Harbernus ſucceſſor in libro tunc ſcripto, Richardus item, Rogerius & Robertus defenderunt, ſequenti verò ſeculo Archiepiſcopi, & Epiſcopi complures receperunt: poſtea verò Iuris interpretes, ac Hiſtorici grauiſſimi cum Theologis ſeculo poſtero Cyriacum & Pontificem Romanum dixerunt, & in Sanctis numerarunt: Quare cum à quingentis iam propè annis, ex quo titulus eius ſepulcralis repertus eſt, nullo interrupto tempore fuerit à ſummis viris approbatus: non debet eius Pontificatus recentiorum inuentum appellari: Quod ſi verò ideò recentioribus eius defenſio tribuatur, quia nulli Catalogo vetuſto Pontificum nomen eius inſertum fuit, quid de S. Felice Papa dicemus, cuius etiam Catalogi nulli meminerunt, & tantum à 70. iam annis inuento eius in ſepulcro titulo, Cardinalem Baronium cum alijs accepit defenſorem? an ideò explodendus omninò erit, cum Cyriaci inuentio, iam à quingentis ferè annis facta, grauiſſimos ſemper habuerit propugnatores? Vnde non ex actis Vrſulanis, vt quidam vult; ſed ex titulo lapidi inciſo profluxit Cyriaci notitia, ſolido certè, hiſtorico, & vbique recepto fundamento, cui tot Epiſcopi, Doctores & Hiſtorici meritò ſubſcripſere.

Theologi & Hiſtorici.

Satis ſit aduerſarijs.

Vnde profluxerit notitia prima S. Cyriaci.

Nolo in hac controuerſia laudare reuelationes; nam quæ eſt ſeculi noſtri penè dixerim inſania: ſi probatas & receptas ante confirment hiſtorias, ipſæ iam hiſtoriæ teſtatæ per ſe in dubium à multis reuocantur. Ita S. Cyriaco accidit, cùm eius Pontificatum Ann. 1156. titulus ſarcophagi detexiſſet; conſulta de tituli veritate S. Eliſabetha, eundem cœlitus afflata comprobauit, ſolutis obiectis difficultatibus, quæ eidem opponebantur: eundem poſtea titulum B. Hermannus diuinitus hauſta confirmatione recepit, & latius explicauit: hinc ſuſpectus eſſe cœpit Cyriacus, quaſi Pontificatus eius ſolis reuelationibus niteretur. Ideone tituli fides ſolidum ante hiſtoricum principium vacillabit? quando Cantipratanus, vt vidimus, pro Cyriaco citat, non reuelationes, ſed lapidem ſepulcralem?

Confirmant eundem reuelationes.

Fateor quidem Vincentium Beluacenſem, S. Antoninum & Canonum interpretes probare à S. Eliſabetha factam tituli expoſitionẽ, & obiectorum ſolutionem velut cœlitus hauſtam; quam etiam ſuis ſcriptis inſeruerunt multi Archiepiſcopi, Epiſcopi & Theologi: an ideò tituli nutat veritas, quia tam graues viri eum, vt cœlitus etiam probatum, receperunt, eiusque expoſition.m à Deo factam iudicarunt?

Cùm igitur nullum ſit aduerſariorum, vel inane, ac ſeipſo fatiſcens negationis firma-

firmamentum, cum tot Historicorum nitamur, vel Episcoporum veterum testimonijs, tituli sepulcralis fultis veritate non dubia, quam decem pluresque tituli ibidem inuenti, & cœlestibus attestationibus, vt alibi docui, confirmant: videmur non temere; sed solidiore freti historico fundamento, Cyriacum defendere; quã ij, qui sequuntur Gaufredum negant; qui, quę scripsit sine teste, & ratione ex cerebro suo commentus est: eo anno ferè, quo Cyriacus est repertus, cui sanè, qui cum eo vixere, Gerlacus & Harbernus Abbates, Richardus & Rogerius, ac tot, qui statim secuti sunt Episcopi & Archiepiscopi, iure debent anteponi: quod Romani Breuiarij Lectiones confirmarunt.

CAPVT XXXII.

De Tempore.

IN hac controuersia totius maximam partem operis nostri cardo vertitur: vnde nobis erit prolixius & historicis tantum fundamentis ratio temporis stabilienda: & quia annum 237. exeuntem constituimus Martyrij tempus calculo Eusebiano, in confinio finis Imperij Alexandri, ac initij Maximini; vel potius cæsò paulò ante ad Rhenum Alexandro, eique suffecto Maximino, Pontiano quidem relegato, Anthero autem Vicarij munera Romæ obeunte, illud rationibus, & testibus est solidandum. Magnū lumen huic quæstioni præcedentes adferunt: vt enim veritas se ipsam stabilire solet, & pars parti congruere: sic prorsùs hic accidit, certitudo itineris Romani Pontificatum Cyriaci, & hic temporis indicat conuenientiam, quo enim tempore secundum communem Chronologorum, ac Historicorum sententiam, si fuit, Pontifex fuisse creditus hactenus est, eodem & vixisse S. Vrsulam rectè euincit Ioannes Magnus Archiepiscopus Vpsalensis: sed ad rem veniamus.

Prima & validissima ratio est, consensus locorum omnium, vbi fuerunt Virgines. Nam cùm inde peti vera debeat, & historia Virginum, & Chronologia; obseruo in locis omnibus id asseri circa annum 237. accidisse.

Traditio omnium locorum vbi Virgines fuerūt, statuit An. 237.

Constat SS. Virgines fuisse Basileæ; inde S. Pantulum cum ijs Romam, Româ venisse Coloniam: vt docet titulus eius sepulcralis: Cōsulantur iam Annales, Breuiaria, & vetustissima Basileensium literaria monumenta; audiatur populi traditio, quo putetur anno S. Pantulus Basileensi Cathedra præsedisse. Nolo laudare testes Orthodoxos; ne ij videantur ex reuelationibus tempus id accepisse; quatuor adducam Hæreticos, diligentes tamen antiquitatum Basileensium scrutatores; qui vnanimi sententia, circa Annum 237. vixisse S. Pantulum, & Coloniæ cum SS. Virginibus trucidatum asseuerant, laudant etiam diphtycha Pontificum, Chronica, traditiones.

Basileensium.

Teste Stumphio l. 12. de Rauricis, c. 23.

Ioannes Stumphius ait: *Chronicon Episcoporum Basileensium nominat primum loci Episcopum S. Pantulum, qui Imperatore Maximino, & Pontifice Pontiano Ann. 237. rexit Ecclesiam, & vnà cum vndecim millibus Virginum Romam profectus, indeque reuersus in Germaniam, Coloniæ cum ipsis Martyrio affectus est: Vacauit post hunc sedes Basileensis quingentis annis, vsque ad VValanum Episcopum Basileensem, Vnde historia Pantuli aliquid suspecta videtur, & egere firmiore testimonio*: Hæc ille, qui iuxta communem sententiam VValanum facit Episcopum circa Annum 741. vt à Pantulo ad VValanum vsque, rectè secundum Chronicon, & Traditionem loci receptam, ad quingentos fluxisse annos dixerit vacantis sedis cuius rei infra ratio profertur.

Munstero 3. Cosmo. c. 94.

Sebastianus Munsterus sic scribit: *In antiquissimis Concilijs reperimus, Episcopum Basileensem primitus vocatum fuisse Rauracensem, cœpisse Episcopalem dignitatem ante, quam Basilea ædificaretur. Alij maiunt primum Basileensium fuisse S. Pantulum, circa tempora Martyrij vndecim millium Virginum: sed quia de hac historia aliqui dubitant, ego relinquo in medio.* Subdit deinde ordinem Episcoporum & S. Pantulum collocat intra Annum 228. & 248. quo temporis interuallo S. Vrsula passa cum S. Pantulo est: licet ipsi non omnes anni intermedij debeantur.

Hen-

Henricus Pantaleon copiosius vitam S. Pantuli persequitur hoc modo: *S. Pantulus omni genere literarum, atque vitæ innocentia inter Christianos ripam Rheni incolentes conspicuus fuit: propterea cùm Christi doctrina passim in Gallia radices agere cœpisses, ipse quoque Rauracorum Præsul Basileæ à Bisontina Ecclesia ordinatus est, &c. itaque Pantulus magno zelo ibidem Christum docuit, atque Ecclesiam iam prius cœptam in vera religione sua prædicatione confirmauit: id quod factum est Anno 235. Accidit autem, vt eodem tempore sancta Vrsula Virgo Britannica, vndecim millibus Virginum comitata, Religionis ergò Romam proficisceretur: ea cùm Basileam peruenissent, à Pantulo Episcopo liberaliter suscepta, & in fide confirmata fuerunt. Extant adhuc Basileæ eius profectionis de sancta Vrsula monimenta quædam, præsertim in earum hospitio circa salis turrim, vbi diuersata fuerunt. Has sanctus Pantalus postea Romam vsque comitatus est. Erat autem eo tempore Pontianus Romanæ Vrbis Episcopus, qui postea sub Maximino Martyrij coronam nactus est: is sanctum Pantulum cum honesto Virginum Choro magna reuerentia suscepit. & post mutuam in vera fide cohortationem in pace dimisit. Pantulus itaque cum ijs Basileam reuersus est, rebus etiam ibidem constitutis, easdem Virgines secundum tractum Rheni Coloniam vsque deduxit, vbi etiam Præfectis Romanorum fauentibus, cum D. Vrsula, & decenti illa Virginum multitudine miserè trucidatus, & Martyribus adnumeratus fuit. Aliqui tamen hunc Pantulum multo iuniorem faciunt, atque Coloniæ ab Hunnis cum suo Virginum comitatu interfectum fuisse tradunt. Illud constat; quod ab eius tempore per annos ferè quingentos nullus Basileensium Episcoporum adnotatus fuerit, ad VVallanum vsque, qui sub Pipino Caroli Magni patre eandem Ecclesiam gubernauit Anno 741. id quod procul dubio propter varias Hunnorum, VVandalorum, Burgundionum, Alemannorum, Francorum, Gothorum, & Auarorum irruptiones, qui omnes Rheni Prouincias miserè vastarunt, factum est:* Sigebertus, Ioannes Stumphius Hist. Ecclesiasticæ Cent. 5.

Pantaleon ad Annum 237.

Vrstisius ita ait: *Quod si etiam Pantuli tempus non fallit (quem Basileensem Πρωτοποίμενα Anno 238. in viuis exstitisse communis habet persuasio) dubium nemini relinquitur, constituendæ Ecclesiæ primordia sub Romanorum, eorumq́; Præsidum imperio, qui partes has contra Alemannorum ferocitatem tutati sunt, & gentium superstitionibus addictissimi erant, iacta fuisse. Ceterum de Pantuli tempore auctorum discrepantes esse sententias ante monui: vniuersi quidem eius pastoralem curam D. Vrsulæ peregrinationi coniungunt, eumq́; simul accepisse Martyrij lauream referunt:* Et infrà. *Si ergo D. Pantuli Episcopalis cura in Annum 230. incidit, patet piorum hominum cœtus Christum sincerè colentium, gentiumq́; dæmonia abominantium in hisce partibus, quemadmodum & alijs exstitisse, dum Romani hisce terris imperitarent, vigeretq́; publicè gentilismi idololatria.* Hactenus Vrstisius.

Vrstisius in epitome Basil. historia c. 7.

Ex his patet antiquissimam fuisse apud Rauracos, Basileenses, Rheinfeldenses & accolas eorum locorum traditionem, vbi quatuor Virgines nominatæ decessere, id circa Annum 238. vel 237. accidisse, sub Pontiano vel Cyriaco; quorum alter Ordinarius erat Pontifex, & per Vicarium S. Cyriacum excepit S. Pantulum cum Virginibus: (ita enim explicandus Pantaleon est, & auctores, è quibus ista depromsit) alter Vicarius Pontificis relegati: patet etiam loci constantem esse traditionem, seriē Episcoporum fuisse quingentis annis interruptam.

Iam verò si Basileâ Romam contendamus, ibidem non leuia reperiemus Chonologiæ nostræ firmamenta: primò enim siue Cyriacus fuerit, siue non, constat peregrinationem Romanam & Martyrium Virginum verè accidisse, & eo quidem tempore, quo Cyriacus à Chronologis, si fuit, fuisse Romæ scribitur: omnes autem eum Pontianum inter, & Antherum collocant: vt suprà vidimus, adeoque Anno 237. extremo: quod cùm initium Antheri Pontificatus fuerit, Cyriaci debet tempus Martyrij exstitisse. Cùm igitur S. Antoninus, Gometz, Triumphus, Turrecremata, & Raymundus Cardinalis audacter asseuerēt, eum ab Ecclesia Martyribus, & Vrsulanæ Sodalitati accenseri, non alio potuit id, quàm dicto tempore contigisse.

Romā petitur temporis designatio.

Accedit, cum peregrinatio Romana satis probata sit, nemo tamē hactenus dixit, vel sub Leone tempore Attilano; vel sub Damaso (vt Recentiorum temporis ratio exigit) Romæ fuisse: & incredibile esset, tam doctos Pontifices, tot relictis literarijs monimentis claros, nullam tot, & talium Martyrum fecisse mentionem, si in eorum tempora ea incidisset, ita verosimilius apparet tempore Pontiani, & Antheri contigisse, quorum vterque, teste Eusebio, Baronio & alijs, tres intra menses occisus est, sæuiente tunc atrocissima in solos Præsules, & Doctores Maximini persecutione, eidem postea succedente Deciano, ac Diocletianæo busto librorum, & fastorum Ecclesiasticorum; vnde non mirum est, ea gesta, & peregrinationem, vel literis commendari non potuisse, vel si id factum esset, ea scripta cum reliquis Ecclesiæ Romanæ libris flammis perijsse: adeoque nec hodie exstare posse tam aperta peregrinationis Romæ vestigia: cùm etiam ibidem Augustæ Martyrium nobile literis non fuerit proditum.

Ex alijs Italiæ locis.

Superest aliud in Italia Chronologiæ testimonium Lucæ in Hetruria, quæ ciuitas quartum suum Episcopum Foilanum miserat Coloniam, de quo Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ ad 21. Octobr. ita scribit. *Foilanus quartus Lucensis Episcopus eximia sanctitate refulsit, qui à Pontifice Romano cum Simplicio Episcopo Coloniam missus, ibi post multa incommoda, quæ passus est, demum Martyrio pro fidei defensione coronatus est 12. Kalendas Nouembres: qua die Vrsula Virgo cum Socijs Virginibus ab Hunnis ibi Martyrium passa est.* Citat monumenta, & tabulas Ecclesiasticas Ecclesiæ Lucensis. Mirè se torquet Ferrarius in Adnotat. quomodo ad Recentiorum supputationem, annum scilicet 383. referat: ipsum audiamus: *Si Foilanus quartus Episcopus Lucensis fuit, & eodem tempore, quo sancta Vrsula passus est: illam Ecclesiam diu Episcopo caruisse, inter sanctum Paulinum primum Episcopum à sancto Petro Apostolo ordinatum, & Foilanum oportet; cum Vrsula Damaso Papa, Gratiano & Valentiniano imperatoribus, circa Annum 383. passa referatur.* Nos negamus esse Pontificum tam interruptum ordinem: qui probauimus 146 annis citius, nempe Ann. 237. S. Vrsulam, & cum ea S. Foilanum Martyrio coronatum: porrò eum fuisse quartum Lucensem Episcopum, & Coloniæ profudisse sanguinem, testatur inscriptio sepulcralis, quam lib. 7. c. 19. profero.

Potest idem ex alijs repertis titulis, & diuersorum locorum Episcopis, vt Marculo Byzantino, Iacobo Zebenno Antiocheno, Marino Mediolanensium sexto post S. Barnabam monstrari; de quibus vide cap. 43. & 44.

Ex Batauia.

Ex Italia in Germaniam redeo, & Argentorati quidem in sanctæ Aureliæ morte, non leue reperitur temporis eiusdem argumentum: de quo libro 11. cap. 11. agetur fusius. Inde transita paulisper Coloniâ, secundo Rheno descendo Rhenam, vbi sancta Cunera post omnes vltima fuit Martyrio coronata: eius vitam, & res gestas breuiter persequitur Ioannes à Leidis Carmelita, non dubito, quin ex antiquissimis Vltraiectinæ Ecclesiæ monumentis: hic vult sanctam Cuneram *Anno 237. cum sancta Vrsula Romanam peregrinationem suscepisse, inuitatam literis S. Vrsulæ, in Orcadum Insulas destinatis, imperante Maximino*: reliqua de ea narraui l. b. 3. & 4. addamque multa lib. 11. test. 10.

Ioannes à Leidis l. 1. c. 4. Chron. Hollandici.

Colonia.

Venio tandem Coloniam, vbi cùm bis appulerint, reduces [illegible] sint Virgines omnes vna demta Martyrio decoratæ, eius præcipuè testimonium vti Basileense (cùm ibi toties etiam diuerterint) est audiendum. Dico igitur eam fuisse Coloniensium semper traditionem, Anno 238. vel 237. Virgines passas esse: id testatur sanctæ Odiliæ impressa translatio initio narrationis, his verbis. *Diuersi ad diuersa tempora passionem hanc reuocant, antiquissima Coloniensium traditio ad annum 237. vel 238.*

Bannelius in translatione.

E sepulcralibus inscriptionibus.

Hanc communem Agrippinatium à multis seculis persuasionem indicant inscriptiones sepulcralium lapidum, à quadringentis & pluribus annis exaratæ, quæ plurimæ superant in Basilica sanctæ Vrsulæ, & annum 238. exhibent vniuersæ: quod persuasissimum tunc esset inquilinis, non Attilano, vel Maximi tyranni tempore; sed

circa

circa annum 238. Martyrium contigisse. Concludo primam rationem historicam. Si iure meritissimo petēda ratio temporis sit ex ijs locis, quæ constat Virgines peregrinatione, vel morte sua nobilitasse, cum eorū populorū traditiones, inscriptiones, historici consentiunt de anno 237. vel sequenti, is meritò videtur aliorum opinioni præferendus.

Altera ratio, quia Cunibertina ceteris omnibus & ipsis reuelationibus antiquior historia, eundem in antiquis etiam M.SS. & editis, tam Latino, quàm vernaculo idiomate vulgatis libris annum exhibet, hac solenni clausula. *Passæ sunt SS. Virgines Anno Domini 238.*

2. Ratio clausula Vrsulanæ historiæ.

Tertia ratio. Fatentur aduersarij nostri quotquot ante ducentos, trecentos, vel quadringentos etiam annos ad Attilam ideò Martyrium reuocarunt, quod non possent difficultates obiectas expedire, solennem hanc clausulam passim historiæ subiici. *Passæ dicuntur Anno 238.* sed tribus allatis rationibus temporis immutant rationem: *quia tunc Hunni non erant, & Sicilia ac Constantinopolis non habebat Reges.* Ita Ioannes de Voragine, Philippus Bergomensis, Gobelinus Persona, Petrus Equilinus, Mombritius, alij: quos plurimi sequuntur. Sed horum ipsorum confessio magnam arguit temporum istorum scriptorum, & orbis hac in re consensionem.

3. Aduersarij concedunt esse communē sententiā.

Quarta ratio. petitur è corporum inuentione & annis cognitis, quibus humata fuerint: sufficiat id ex Odiliæ eleuatione confirmare: quam extumulatam volunt Ioannes Presbyter, Chronicon Gemblacense, ac Brustemius circa annum 1285. quos laudat & sequitur Chapeauille, congruenter vetustissimis officij diuini Lectionibus, quæ ita referunt. *Hæc sacratissimā Virgo in sarcophago marmoreo iuxta Ecclesiam S. Gereonis sepulta latuit in corde terræ per annos 1048. vsque ad annum Ioannis Flandrensis Episcopi Leodiensis tertium, qui fuit Anno Christi 1285.* E quo numero, si subduxeris annos sepulturæ, prouenit annus 237, circa quem annum Christi Martyr Odilia cum S. Vrsula Coloniæ occubuit.

4 Ex inuentione corporum.

Chapeauille l. 2. de Episcopis Leod.

Simile formo argumentum ex Basileensi S. Pantuli Protoepiscopi vita. Persuasissimum Basileensibus est, circa annum 741. VValanum rexisse Cathedram Basileensem, & inde ad Pantulum vsque primum Antistitem ferè quingentos fluxisse annos, hoc 1. tradit loci Chronicon, & Syllabus Episcoporum. 2. suffragatur ei traditio ciuitatis. 3. consentiunt historici Stumphius, vt ante vidimus, & Panthaleon, qui reiecto Attilano tempore subiungit. *Constat, quod ab eo tempore per annos ferè quingentos, nullus Basileensium Episcoporum adnotatus fuerit.* Quare si quingenti deducantur anni è numero 741. prodibit annus 241. & quia solum integras annorum centurias subtrahit, minutijs non nominatis, adiecta particula *ferè*: ipsum nostrum annum 237. innuit, quo S. Pantulus cum S. Vrsula visitatis ante SS. Apostolorum exuuijs, Coloniæ Martyrij palmam obtinuit.

Quinta ratio, petitur ex Vrsulana veteri historia, & Archæis Machabæiticis. Constat ex Cunibertina narratione, & ratio persuadet, tempore Martyrij talis Coloniam non fuisse expugnatam: nam visus infinitus exercitus, cuius ordines redanimatæ Virgines ducere credebantur, hostem à mœnibus reiecit; vt ciues obsidione liberati, funerationi Martyrum vacarent securius: neque enim hoste victore, & vrbe expilata, tantis impendijs potuissent incolæ tumulis lapideis curatis, magnam partem ea diligentia, & accuratione nominibus etiam Martyrum, adiectis sacris Virginibus parentare, nisi pace fruiti, fugatas esse præcipuas hostium copias comperissent.

5. Ex actis Vrsulanis ob Coloniam non expugnatam.

Iam verò cum Attilæ furor Galliam peruaderet, manifestum est paulò ante Pascha Coloniam esse vastatam, direptam, incineratam vna cum Vrsulano templo, quod ciues ipso Martyrij anno cœperant ædificare: Non ergo ab Attila est cæsa sancta Vrsula, cuius ipse templum inflammauit: sed multo tempore ante.

Deinde decennio post Attilanam vastitatem Clematius opere magnifico templum Vrsulæ restaurauit, & Solinum Coloniensem Antistitem excitauit, vt alterum sacris

Ob litem decennio post Attilam motā

sacris Virginibus in colle Magdalenæo, quod nunc SS. Machabæorum vocamus, architectaretur, id tamen septingentorum annorum spatio non potuit consecrari, obnitentibus templi Clematiani Rectoribus, ne locus alter prærogatiuâ sedis Martyrij cum primaria S. Vrsulæ Basilica participaret: vnde decennio post Attilam cœpit ea lis intentari, tot postea seculis ventilata de loco præcipuo lanienæ, quem pari sibi iure Magdalenææ Virgines, cum alterius templi Inquilinis vindicabant. Stulta profecto contentio, si decem annis ante contigisset: vixissent enim Vespillones, qui S. Vrsulæ reliquarumque Virginum inhumata reperta corpora tumulassent: Ideò nec commodè ad annum Galfredianum 383. referre licebit: nam nonagenarij senes superassent (quorum sat multos hæc loca ferunt) qui meminissent, qua in plaga pleraque Martyrum prostrata corpora pueri conspexissent: Rectius igitur ad annum 237. secuti vetustissimam Coloniensium traditionem transferimus Martyrium; iam enim anni 226. elapsi, inde à tempore cædis fluxerant, cùm prouectiores Agrippinatium abatauorum memoria rem gestam ægrè repeterent. Hoc intra temporis interuallum cõmodè geri potuerunt, quæ contigisse circa templi Vrsulani instaurationem referuntur. Primò, dum staret Basilica S. Vrsulæ cultum sanctarum Virginum dudum viguisse. Secundò, combusta verò ea, memoriam penè obliteratam esse, vt habet sermo mille annis vetustior: *per quam* (vastationem) *factum est, vt earundem sanctarum Virginum memoria post incensum Sanctorum corporum custodem Ecclesiam, paulatim ab ore primum deinde ab ipso pectore religiosi dudum populi laberetur.* Adde quod Attila non Autumnali, sed verno tempore Coloniam occuparit, constat autem sanctas Virgines Octobri mense esse trucidatas.

Ob Attilanam vastitatem verno tempore factam.

6. Cur sero hæc historia sit scripta, & veteres pauci eius meminerint.

Sextò, Hoc tempus commodam adfert rationem, cur Angli Romanique Scriptores veteres, ac SS. Patres parum meminerint huius Virgineæ Sodalitatis: ea enim quę Angli nancisci potuerunt monimenta tot interiectis vastationibus, quas Gildas & Beda deflent, temporis Vrsulani memoriam, & res alias gestas sustulerunt: quod si tamen Attilæ, vel Maximi tyranni æuo contigisset, non potuisset à Gilda ignorari; nec ij, qui res Maximi persequuntur, omisissent: exstaret etiam Romæ, si Damaso, Ambrosio & Hieronymo viuis Romana peregrinatio cõtigisset, memoria: nec enim tanti Virginitatis præcones se à talis Parthenicæ Sodalitatis præconio abstinuissent, & S. Seuerinus Coloniæ tunc Virginibus templum excitasset. Sed quia Britanniæ depopulationes scripta omnia priorum temporum, vt queritur Gildas, sustulerunt, & furor Diocletiani Romana & Italica volumina sacra passim incinerauit, non nisi quinto seculo post reditum Clematij per Italiam in Orientem, cœpit historia Vrsulana diuulgari, quam tamen Basileæ, Argentorati, Coloniæ, & Rhenæ fida maiorum traditione posteri non monimentis literarijs, sed tenaci memoria, constantique narratione conseruabant: & erant etiam Virgineis sepulcris permulta inscripta, quæ possent senescentem memoriam refricare: donec à S. Cuniberto Coloniæ post annum sexcentesimum; à S. VVillebrordo Rhenæ anno 700 repertis S. Vrsulæ & Cuneræ corporibus, testibus etiam fide dignis examinatis, literis historia fuit consignata.

7. Conspirat sacra & profana historia.

Septimò, Tam Ecclesiastica, quàm profana temporis historia, quàm optimè congruit cum Martyrio: habuit peregrinatio fauentẽ Christianis Principem Alexandrũ; habuit reditus Tyrannum & Busiridem longè immanissimum Maximinum, quem constat Octobri mense, circa Rhenum degisse in Germania, & bellum præcipuè Præsulibus Ecclesię mouisse, quorum hic ex orbe toto selectissimos habuit congregatos: vt si gentilibus imperantibus fingendum tempus videretur, non posset ad huius veritatem historiæ conuenientius reperiri.

8. Aliorum Episcoporum res gestæ temporis huius meminerunt.

Octauò, S. Auctor Treuirensis eius nominis primus Episcopus, Anno 237. rexit eam Ecclesiam teste Brovvero, Claudio Roberti, & alijs; qui dicitur Hunnos occisis Coloniæ Virginibus Treuirensem ciuitatem obsidentes à mœnibus oratione depulisse. Et Scriptores Episcoporum Tungrensium in Metropolo, qui eodem anno 237. præfuit, tunc passam S. Vrsulam volunt, vt *Ioannes Stabulai* Monachus S. Laurentij Leodiensis, qui ex Ioanne Vltramosano syllabum Episcoporum contexuit, in Metropolo, inquit, *Tempore eius passa sunt Virgines Coloniæ.* Alter verò eiusdem Monasterij

M.S. Anno 1562. ex vetustiore transcriptus hæc in Metropolo narrat: *Tempore cuius passæ sunt Virgines Coloniæ, & cum eis Martyrium assumserunt, Foilanus Lucensis Episcopus, Sulpitius Episcopus Rauennensis, Marculus Episcopus Græciæ, Cyriacus Papa, Pantulus Episcopus Basileensis, Vincentius Presbyter Cardinalis, Maurisus Lauicanæ Vrbis Episcopus, in anno Domini 230.*

D. Fleien citat Harigerum his verbis de Metropolo: *Huius tempore facta est persecutio sexta sub Maximino Imperatore, qui bellum contra Germanos auxilio Regis Hunnorum feliciter consummauit: qui dum Coloniam obsedisset, sanctæ Virgines Britannicæ, scilicet Vrsula Regina cum Sodalibus suis, à Roma reuertentes, & per Rhenum Coloniam descendentes, ab Hunnis sunt interfectæ, quarum numerus fuit vndecim millium Virginum, exceptis viris, & viduis, quorum numerus fuit 30000. Pontificante ibi Aquilino 4. à B. Materno, qui eos in campo sepeliuit. Floruit sub Apostolicis Calixto 1. Pontiano, Cyriaco, & Antero.* verba hæc non reperi in Harigero: sed arbitror esse Placentini, vel alterius æui recentioris.

Plures auctores huius sententiæ videri possunt in epitome Chronologica sub initiũ. Atque hæ quidem rationes, auctores, & monimenta licet euincant, nec Attila sæuiente, neque Maximi tyranni Romanum Imperium inuadentis tempore, cum Treuiris sedem sui dominatus stabiliret, factam esse Virginum lanienam, non leuis tamen oritur difficultas, quibus Consulibus, & vtrum anno 237. vel 238. contigerit: huic Maximus & Africanus, illi Seuerus & Quintianus Consules adscribuntur. Ac licet in epitome Chronologica sim fusè probaturus, nolle me certo anno, siue 235.6.7.8. Christi nati sententiam meam iustis de causis; sed Coss. Seuero & Quintiano, ac morti Alexandri Cæsaris & Pontiani Martyrio tunc tolerato Virginum cædem alligare, & quoniam communior Eusebij, Baronij, & aliorum sententia (dum melior aliquando Chronologia stabiliatur) ea pariter gesta salutis anno 237. tribuit, illi adhærere; hic tamen, quæ pro anni sequentis Consulibus Maximo & Africano facere videbuntur, in medium adferam.

Difficultas inter Consules & annum 237. & 238.

Pro eo facit Pontificale Anastasij, quod innuit Pontianum esse, non nisi Seuero & Quintiano Coss. in Insulam deportatum: Ergo si post eius exilium Cyriacus quindenis mensibus Romanam Ecclesiam gubernauit, eius & S. Vrsulæ Martyrium in annũ sequentem incidit. Verba eius audiamus: *Pontianus sedit annos quinque, &c. Fuit temporibus Alexandri à Consulatu Pompeani & Feliciani. Eodem tempore Pontianus Episcopus & Hippolytus Presbyter exilio sunt deportati ab Alexandro in Insulam Bucinam, Seuero & Quintiano Coss. In eadem Insula defunctus est tertio Kalendas Nouembris, & in eius locum ordinatus est Anterus XI. Kalen. Decemb. Cessauit Episcopatus à depositione eius dies 10.*

Argumenta pro anno 238.

Anastasius in Pontiano.

Fauet S. Elisabeth, quæ auctores necis Virgineæ facit Maximum & Africanum vtique Consules Romanos eius temporis. Ideò dicitur ab Anastasio Anterus fuisse, Coss. Maximo & Africano.

S. Elisabeth.

Hinc etiam, vt ante dictum est, tumulis, & historiæ veteri adscribitur annus 238. quem Albericus trium fontium Cœnobita tuetur: is licet initium Cyriaci Pontificatus constituat anno 237. Martyrium tamen anno 238. toleratum esse asseuerat.

Inscriptiones sepulcrorum. Albericus in Chronico.

Sed longè firmior ratio nos ad annum priorem Seueri & Quintiani reuocat à consensu sacræ profanæque historiæ sæpius repetita: fauor enim, indulgentia, & in Christianos beneuola Cæsaris Alexandri voluntas, perfacilem efficit Romanam peregrinationem, cuius auctoritas Consules, Senatum, populumque Romanum à nece Virginibus inferenda retrahebat: quis verò credibile censeat anno sequenti, cùm Maximinus iam immanissimum Ecclesiæ præsulibus & Doctoribus bellum edictis publicis indixisset; ausas tot Virgines cum Episcopis tantum itineris per Italiam spretis Cæsareis legibus impunè conficere: nec Romæ à Maximo Vrbis Præfecto Pontificis Anteri interfectore: sed nec à Coss. Maximo & Africano præsentibus, ac sanguinis Christiani auidissimis trucidari?

Rationes pro anno 237.

Nec Anastasius exilium; sed mortem Pontiani Coss. Seuero & Quintiano refert accidisse more suo, qui quoties in prioribus Pontificibus duo Consulum paria reci-

Responsio ad Anastasium.

recitat, alterum pro initio, pro fine alterum Pontificatus ideò recenset, vt quod propositum ei erat, non solum seriem summorum Antistitum, & annos gubernationis: sed & tempus Consulum, quoad eius fieri posset, adsignaret: Facit id in Lino, Cleto, Clemente, Anacleto, Euaristo, Alexandro, Sixto, Hygino, Aniceto, Sotere, Eleutherio, Victore, & Zephyrino, vnde quod de exilio interserit, non ad sequentes mortis; sed priores more relatiuorum consueto reuocat, vt clarius alius vetustior Anastasio Catalogus Pontificum à Cuspiniano citatus, à Bucherio editus, pro *eodem tempore*, habeat *eo tempore*: quod clarum est ad proximè nominatos spectare Consules potius, quam ad sequentes. Quamuis rectius de fluxu temporis intermedij possit quis interpretari.

Hinc inter vtrumque tempus hoc præter morem narrationis historiæ priorum interserit, & insinuat, tantum hoc certum haberi, eodem tempore vtrumque relegatum esse: sed quo, non decidit, vt nec in reliquorum gestis, solum solicitus circa initiũ, & finem Pontificatus tempus definire. Scio pleraque exemplaria voci Consulum punctum subijcere, & literam sequentem facere maiusculam: at punctum illud non tam interpunctionis est nota, quam abbreuiatæ voci Coss. iuxta leges orthographorum apponitur, licet errore factum videatur, vt librarij cum syllabis etiam integris vocem scriberent, per imperitiam punctum adiecta litera sequente maiuscula notarint. Itaque si diligenter stylus, & finis Anastasij in reliquis hactenus obseruatus, attendatur, & vox Consulum integris syllabis scribenda sit, ita notæ interpunctionis statuentur. *Fuit temporibus Alexandri à consulatu Pompeani & Feliciani. Eodem tempore Pontianus Episcopus & Hippolytus Presbyter exilio sunt deportati ab Alexandro in Sardiniam in Insulam Bucinam, Seuero & Quintiano Consulibus in eadem Insula defunctus est.* Atque ita more suo consignat Anastasius initium & finem Pontificatus Pontiani; parum enim laborat acta cetera definitis annis memorare.

Errores eius.

Adde, licet assererem malè notatas in Anastasio interpunctiones, non vitio vertendum, cùm constet in paucos recitatos quinque versus, iuxta diuersa exemplaria maximam varietatem, & grauissimos errores etiam incurrisse: seligo grauiores.

1. Anni Pontiani quinque numerantur: at in vetustissimo Coloniensi Metropolitano M.S. 8. ab alijs 4. adsignantur.

2. Anastasij vulgatum exemplar Consulem alterum initij Pontificatus vocat Felicianum; Coloniense Petinianum, alia Pelignianum.

3. Loco Hippolyti Philippus ab alijs nominatur, loco Pontiani, alius Catalogus substituit Nepotianum.

4. Defunctus dicitur tertio Kal. ndas Nouembris: at Breuiarium & fasti Romani diem 13. Kalend. Nouembr. designant.

5. Anterus Pontiano dicitur subrogatus, cuius tamen vita eidem præponitur.

6. Pro decem diebus vacantis sedis exemplaria quædam ponunt tredecim.

7. Si tamen tertio Kalendas Nouembris obijt, & alter ei xi. Kalendas Decembris est subrogatus, nonne dies minimum 21. intercedunt?

Possem longè grauiores errores in paucioribus vitæ Anteri versibus adnotare, si opus esset: vt hinc satis iam clareat, facilè puncti additionem superuacaneam librariorum vitio incurrere potuisse: sed cùm verborum sensus nihil officiat Vrsulanæ historiæ, interpunctionis autem dubia sit nota, non satis habebit virium, ad Chronologiam eius summo cum incommodo euertendam.

Quocirca cum ex Anastasio certum exilij tempus non possit apertè definiri, & Vrsulana historia satis innuet, anno ante Quintianum & Seuerum Coss. accidisse, Cyriaco quindenis mensibus Vicariam saltem Pontificiam Sedem obtinente, cuius anni Pontiani Pontificatui adnumerantur, rectè statuimus Maximo & Vrbano Coss. Anno 236. relegato Pontiano, circa Maium exordium Cyriaci Præsulatus. Nec obstat S. Elisabeth, quæ nominat Maximum & Africanũ, non vt Consules eius anni, sed designatos in sequentem annum. Inscriptiones autem sepulcrales ex æra diuersa annum 238. posuerunt.

Fueritne Consulis Africani collega Maximus, vel Maximinus potius.

De anni sequentis primo Consule Maximo dubitatur, quis ille sit: plerique non

Maxi-

Maximum,ſed Maximinum nominant. Ita leges & reſcripta Cæſarea,quæ Auguſti coniungunt titulum: ita & decretales Pontificum literæ Anteri & Fabiani ſucceſſoris,vt videre eſt apud Marianum Scotum:nec aliter eum vocant faſti Cõſulares apud Caſſiodorum, Anaſtaſius in Antero & Fabiano: ſed hoc vetuſtior Catalogus apud Cuſpinianum & Bucherium licet in Antero Maximum, in Fabiano tamen vocat Maximinum; At cùm Maximinus Imperator etiam Maximus ſit ab Heliogabalo apud Capitolinum nominatus,vtrumque nomen pro eo facit.

Capitolinus in Maximino.

Si tamen iuxta alios Faſtos Conſulares potius Maximum legendum eſſe arbitremur, & diuerſum etiam ab Auguſto ſtatuamus, anni initio renunciatum ordinarium Conſulem,potuit Maximinus ſeipſum eodem anno,vt etiam alios,ſufficere,vel ipſe Maximus forte auctus eodem anno Vrbis præfectura, vel alia dignitate ceſſit Cæſari conſulatum,ſi is eum ſuſceperat,quod innuit vetuſtior Catalogus paulò poſt recitandus,quo mors Anteri ſub initium Ianuarij Conſule Maximo,at electio Fabiani Maximino Conſule facta perhibetur.

Suffecti Conſules multi eodem anno.

Licuiſſe verò Imperatori ſufficere Conſulibus ordinarijs alios,docet vita Commodi,quo dominante primum 25.Cõſules eodem anno ſunt renunciati. De Alexandro tempore S.Vrſulæ,refert Lampridius: *Cõſulatum ter iniit,tantum ordinarium,ac primo nundino ſibi alios ſemper ſuffecit*,& infra: *Cõſules quoſcunq́,vel ordinarios,vel ſuffectos creauit,ex Senatus ſententia nominauit.* De Adriano Spartianus: *Tertio Conſul cum ipſe ter fuiſſet,plurimos fecit,infinitos autem ſecundi Conſulatus honore cumulauit, ipſum autem tertium Conſulatum & quatuor menſibus tantum egit, & in eo ſæpè ius dixit.* Vnde licebat Conſulibus abire Magiſtratu, ſuffectis alijs; & Imperatori ſe,vel alios ordinarios,vel ſuffectos deſignare:vt clarius Dio de Cęſare refert.

Lampridius in Cõmodo. In Alexandro. Spartianus in Adriano. Dio,l.43.

Conſulatum Cæſar continuo ante etiam,quam Vrbem intraret, accepit, non autem toto anno geſſit;ſed poſtquam in Vrbem venit,eo ſe abdicauit, Conſulesq́ fecit, Q.Fabium ac C.Trebonium,Fabioq́ extrema die Magiſtratus ſui mortuo,C.Caninium ſubſtituit. Hac iure dupliciter præuaricatum eſt à Cæſare contra inſtituta maiorum, quod Conſulatus non toto anno, neque omni reliquo anni tempore geſtus eſt;ſed ipſe viuus, ac neque legibus patria,neque edicto quodam iuſſus,eo ſe abdicauit,aliumq́ ſubrogauit. Deinde quod Caninius ſimul & Conſul creatus,& geſſit Magiſtratum, & depoſuit. Verùm ab eo cœptum eſt,vt perpauci toto anno Conſulatum gererent;ſed alij pauciores,alij plures menſes,diesq́,prout caſus tuliſſet,eo Magiſtratu fungerentur,ac noſtro quidem tempore(viuente S.Vrſula) *nemo neque ad integrum annum, neque amplius duobus menſibus ferè cum collega aliquo Conſul eſt:in ceteris ab antiquo more nihil diſcrepamus: annorum autem numerus his,qui initio eius Conſules fuerunt, adſcribitur*:eadem poteſtas nominandi pro ſe aliũ Conſulem fuit ordinario Conſuli permiſſa, vt idem ait: *Equidem iam ante quoque nonnulli alij in Conſulatu ſubſtituti fuerant, neque mortuis, neque per ignominiam,aut alias eo depoſitis: verùm hi tamen ipſi ex arbitrio eorum,quibus Conſulatus in totum annum mandatus fuerat, conſtituti.* Quamobrem cùm Maximinus ipſe Conſul anni ſequentis fuiſſe videatur,nec is Romam Imperator viderit, non potuit Maximus Conſul viſis Romæ Virginibus ijs mortem machinari: potuit verò percommodè anno præcedente,quo deſignatus erat Conſul,& auctoritate valebat plurimum:nam vt ex Cic.Verrina ſecunda,ex epiſtolis eiuſdem ad Atticum,ex literis Cœlij ad Ciceronem conſtat,in fine Iulij vel initio Auguſti Comitijs Centuriatis Coſſ. deſignabantur: qui quinque proximis menſibus priuati degebant, donec Kalendis Ianuarijs inirent Magiſtratum.

Maximino & Africano Coſſ. non potuit eſſe Cyriacus occiſus.

Ex Roſino lib.6. Antiq c.11.

Accedit quod Anterus menſe Ianuario Coſſ. Maximo & Africano fuerit Martyrio coronatus, eique iiſdem Coſſ. Fabianus ſubrogatus, vt vetuſtiſſimus Catalogus Pontificum expreſsè docet: oportuit igitur anno præcedente Seuero & Quintiano Coſſ.Cyriacum cum S. Vrſula palmam eandem reportaſſe.

Operæpretium eſt ignoti Scriptoris longè Anaſtaſio vetuſtioris, ex Cuſpiniano & Bucherio noſtro de Pontiano,Antero,& Fabiano verba recitare, quibus hactenus dicta confirmentur.

Ex Catalogo.ann 354. Scripto.

Pontianus annis quinque,&c. Fuit temporibus Alexandri à Conſulatu Pompeiani

 & Peli-

& Pelignianı: Eo tempore Nepotianus Episcopus, & Hippolytus Presbyter exules sunt deportati in Insulam nociuam Sardiniam, Seuero & Quintiano Coss. in eadem Insula discinctus est, 4. Kalendas Octobris, & loco eius ordinatus est Anteros XI. Kalendas Decemb. Coss. SS. Anteros mense vno, dies decem. Dormit 3. nonas Ianuary, Maximo & Africano Coss. Fabianus annos 14. Fuit temporibus Maximini à Consulatu Maximini & Africani.

In his quædam occurrunt obseruanda. *Primò*, quod per τὸ *eo tempore*, exilium potius ad tempus, quod fluit à Consulatu Pompeani & Feliciani numeret, quam ad posteriores reuocet. *Secundò*, quod expresse morti Pontiani tribuat, Consules Seuerum & Quintianum, vt etiam notat Cuspinianus: eosdemq; adscribat electioni Anteros. *Tertiò*, quod mortem Pontiani extremo Septembri constituat viuo Cyriaco, qui si mansisset Romæ, velut ordinarius Pontifex eidem fuisset subrogatus. *Quartò*, quod mortem Anteri circa initium Consulatus Maximi & Africani collocet, adiuncta Fabiani ijsdem Coss. subrogatione, quamuis alterum Consulem vocet Maximinum. Vnde euidens est, si peregrinatio in Consulatum Maximini & Africani incidisset, non Cyriacus neque Anterus, sed ijs demortuis Fabianus fuisset Pontifex; quod idem satis Anastasius, & rescripta Fabiani declarant, ijsdem Coss. exarata.

Porro huic Catalogo, quem ante Damasi mortem circa Annum 354. scriptum esse noster Bucherius non vanis ductus argumentis existimat, plurimum esse tribuendum nemo non videt: vt ideò non possit Cyriaci mors, nisi Coss. Seuero & Quintiano contigisse.

Consulatus Seueri & Quintiani cui anno salutis respondeat?

Horum Consulum annus, licet à quibusdam Anno 235. ab aliis 236. 237. 238. 239. vel 240. pro varia Chronologorum æra tribuatur. Ego communiorem hac vice Eusebij, Baronijque complexus, ad 237. potius reuocaui: idem ferè Hermannus Contractus, Gordonus, & alij tenent: vt probat operis huius extrema Epitome Chronologica.

Qui ad annum 237. reuocent.

Secutus sum non paucos, nec ignobiles auctores, qui disertis verbis ad annum 237. Martyrium retulerunt.

Vincen. Bel. S. Antonin.

Vincentius Beluacensis & S. Antoninus historiæ nostræ communem hanc subscribunt clausulam: *Passæ sunt autem Beatæ Virgines Anno 237.*

Robertus Altisiodor. in Chronico.

Robertus Altisiodorensis: *Passum est autem sanctum Virginum Collegium iuxta præfatam narrationem, circa annum incarnati Verbi 237.*

Ioannes Magnus, lib. 9. c. 6

Ioannes Magnus Archiepiscopus Vpsalensis. *Nam Virgines*, inquit, *passæ sunt, circa Annum Domini 237. tempore Antheros Papæ & Maximini Imperatoris.*

Basileenses Breuiarium Rom. vetus.

Eundem ferè annum recipiunt Chronicon Basileense, Stumphius, Pantaleon, Ioannes à Leidis supra recitati, Breuiaria variarum orbis diœcesium. Vnum Romanum anno 1550. Romæ typis impressum sit instar omnium: *Passæ sunt autem circa annum Domini 237. tempore Antheros Papæ, & Maximini Imperatoris.*

Atque ita satis ex dictis constat Seuero & Quintiano Coss. circa annum Domini 237. dominante tyranno Maximino, & sextam Ecclesiæ persecutionem ad Rhenum indicente, & orbe toto postea propagante, Martyrium Vrsulanum euenisse.

De mense, & die Martyrij.

De mense Octobri conuenit inter omnes, vnde non potuit accidere sub Attila: sed Maximino degente ad Rhenum, nec dies 21. quo S. Vrsula cum exercitu Parthenio penè omni morte gloriosa vicit, in dubium reuocatur: nonnullæ tamen Virgines pridie cum Martha & Saula præmissæ Coloniam, lauream eam ceteris præcerpserunt, non eripuerunt: & per octauam pauculi sunt eiusdem Sodalitatis trucidati.

Possem eandem temporis nostri rationem præsidio reuelationis vtrinque communire; sed quia in id tempus incidimus, quo pluris historicorum venit his in quæstionibus auctoritas, quam visionum, cedo tempori: ac rationibus, traditionibus, Chronicis & historicis conuenio meos aduersarios, qui duplicis generis tantummodo ferè sunt: primi, sine ratione Duce solo Galfredo fidei nullius auctore, tempore Maximi circa annum 383. putant Virgines esse Martyrio coronatas: alij Duce Ottone Frisingensi, vel Sigeberto ad Attilam reuocant, eo nixi fundamento, quod tunc veri Hunni Coloniam obsederint, non antea, quos capite sequenti confutabo, satisque

Aduersariorum infirma fundamenta.

ratione

ratione quinta capitis huius refelluntur; cum Attila verno tempore, stantem iam Basilicam Vrsulanam incinerarit.

Pro nostra sententia facit Constans omnium locorum traditio, quæ Virgines peregrinatione, vel morte sua nobilitarunt: stant pro eadem sepulcrorum inscriptiones, & clausula vulgaris Vrsulanæ historiæ, iam inde à quingentis ferè annis apposita, vt aduersarij confitentur, fauent corporum inuentiones, ratio temporis, profana Cæsarum, sacra Romanorum Pontificum, & Episcoporum Treuirensium, Basileensium, Lucensium, & Traiectensium historia: eandem sententiam auctores grauissimi seculis multis defenderunt; licet eorum quidam magnas in ea latere difficultates agnoscerent, suis locis diuina adspirante gratia dissolutas, quas inter eum de Hunnis per-quã intricata sit, eam Virginum Sanctarum fulti patrocinio iam aggrediamur.

Soliditas assertæ sententiæ.

CAPVT XXXIII.

De Hunnis, auctoribus Vrsulani Martyrij.

HVnnos intulisse sacris Virginibus nostris necem, Fasti Romani, Cunibertina historia, reuelatio S. Elisabethæ, communisq; totius orbis habet persuasio. Hinc manauit opinio plurimorum, Ducibus Sigeberto, Ottone Frisingensi, & Vrspergensi seculo duodecimo, sub Attilæ dominatione Martyrium hoc contigisse. Negat id disertis his verbis Vincentius Belluacensis. *Harum vitam, quamuis longè ante passæ sint (vt in earum gestis legitur) hic placuit inserere: eò, quod in hoc Chronicorum loco Sigebertus de his mentionem facit, nescio qua de causa, nisi fortè, quia sub persecutione Hunnorum passæ sint, quæ maximè isto tempore videtur inualuisse*: Rectè Sigebertum corrigit: & erroris originem tangit: nam quia dominatus Attilæ fecit Hunnorum nomen orbe toto cladibus & cædibus illustre, quod obscurius in paucorum scriptis delitescebat: hinc accidit, vt quæ diuersis temporibus, locis, & Ducibus Hunni patrarant, Attilæ soli tribuerentur, mixtis inter se variorum seculorum historijs. Obseruauit hoc vitium Cicero in libris de natura Deorum, in varijs Scriptoribus: qui cùm, 20. aut 30. vixissent diuersis locis Ioues; dum vni cunctorum gesta tribuerent, multa inter se pugnantia, dissonaque de Ioue, veteribus Annalibus memorarunt. In hac re satis obscura, sententijsque Scriptorum contrarijs implicata, quò facilius latens veritas eruatur. Primò, claris eumcam testimonijs, longè ante Martyrium Vrsulanum Hunnos exstitisse. Deinde quatuor, vel quinque eorum genera fuisse celebriora: Tertiò, quæ bella diu ante Attilã gesserint. Quartò, qui qualesque populi Hunnici Virgines Vrsulanas Imperatore Maximino trucidarint.

S. Vrsula cum Sodalibus occisa ab Hunnis.

Longè ante Attilã.

Origo cõtrarij erroris.

Propositio & diuisio dicendorum.

Claudius Ptolomæus Geographorum æui sui Princeps, Hadriano Cæsare centum ante S. Vrsulam vixit annis. Is nomen & sedes Hunnorum, seu Chunorum in Europa inter Boristenem & Amadocos montes, populosque, & alias barbaras gentes, his constituit verbis: *Inter Bastarnas autem, & Roxolanos sunt* CHVNI, *& sub proprijs montibus Amadoci & Nauari.*

Hunni seculo ante S. Vrsulam.

Ptolomæus l. 3. Geogr. c. 5. V. tabulam 8. Europæ.

Dionysius Alexandrinus, Augusti Cæsaris, Cosmographus, paulò ante Christi natales, eos collocat in Asia, Glacialem inter Oceanum, & Caspium mare, iunctis eis multis barbaris gentibus.

Ijdem tempore Christi.

Dionysius.

Principio Scythicæ gentes Saturnia iuxta
Aequora, quam longè Caspi maris ostia tendunt,
Inde HVNNI *veniunt, sequitur quos Caspia pubes,*
Albaniq; truces bello, quique arua Caduli,
Infæcunda domant cultu, Mardiq; propinqui,
Hyrcaniq;, Apyrtiq; trahit, quà flumine Mardus.

Sed his duobus longè vetustius monimentum Marcellinus Ammianus, tempore Valentis, ad annum ferè 375 protulit: ex muris antiquissimis Chalcedonis, quam multis ante Christum seculis Megarenses in Bosphoro Thracio construxerunt, è regione

gione

gione Byzantij. *Deniq, ait cùm Chalcedonos subuerterentur veteres muri: vt apud Constantinopolim ædificaretur lauacrum, ordine reuoluto saxorum, in quadrato lapide, qui structura latebat in media: hi Græci versus incisi reperti sunt, futura plenè pandentes:*

> Ἀλλ' ὁπόταν νύμφαι δροσεραὶ κατὰ ἄστυ χορείαις
> Τερπόμεναι στροφόωνται ἐυστεφέας κατ' ἀγυιάς,
> Καὶ τεῖχος λουτροῖο πολύστονον ἔσσεται ἄλκαρ·
> Δὴ τότε ΟΥΝΙΑ φῦλα πολυσπερέων ἀπορούσει
> Ἴστρου καλλιρόοιο πόρον περόωντα σὺν αἰχμῇ·
> Καὶ Σκυθικὴν ὀλέσει χώρην, καὶ Μυσίδα γαῖαν
> Παιονίᾳ δ' ἱπποβάτῃ σὺν Κέλταις μαινομένοισι
> Ταυτὸν καὶ βιότοιο τέλος καὶ δῆριν ἐφέξει.

> *At quando plena roris vertentur ad vrbem*
> *Per ductus nymphæ sinuosos, aggere lata,*
> *Atque erit angustum munimen mure lauacri:*
> *Tunc gens multigena Hunnorum se effundet, & istri*
> *Transitus inflexi sæuis penetrabitur armis.*
> *Hæc gens & Scythicas terras, & Mysia regna*
> *Perdet; sed Celtæ furibundi prælia claudent.*

Subdit Marcellinus Hunnorum mores, speciem, & efferam immanitatem, ita præfatus. *Hunnorum gens monimentis veteribus leuiter nota:* pauci enim de ea & perpauca. vt Dionysius & Ptolomæus tradiderunt: nec enim eam vult omnino ignotam fuisse; sed nomen non ita Romanis peruulgatum, licet mille trecentis & pluribus annis ante fuerint Hunni: nec tamen vnius generis, varias Hunnicæ diuersæ gentes, tam in Europa, quàm Asia sedes tenuerunt. Ordior ab Europa:

Hunni primi Europæi in Scandia. lib. 6. c. 15. Scandiam Insulam fœcundissimam matrem multarum nationum fuisse complures tradunt: eius penè vmbilicus Medelpadia, Ioanni Magno loci Archiepiscopo dicta, Hunnos, & vt videtur, primos protulit: quorum posteritas hodie superat, de qua hic ipse. *Commemorandum puto ex nostris Septentrionalibus haberi historijs: quomodo Suecorum Reges per mediam Russiam transeuntes, bella in Hunnos olim extenderunt; quamquam non desunt, qui dicant ipsos Hunnos à Septentrionali parte Scandiæ, vltra Helsingorum terras, ex Medelpadia primum erupisse, in qua etiam hodie plurimi præstantissimæ fortitudinis homines inueniuntur, qui Hunni proprio nomine appellantur, quique magna & præclara opera in tyrannos, qui patriæ libertatem vexauerant, peregerunt. Nostriq, temporis Principes, si tentauerint eos insolitis onerare tributis, citius vitam, quā teruncium ab eis inuitis extorquebunt, nisi fortasse sponte allecti, aliquid præstare voluerint.*

Superfunt hodiè.

Crantzius in præfat. in Saxoniam. Consentit Crantzius: *Hunni, ait, gens antiqua ex Hunno Patre Tuisconis filio citra Tanaim nati in gente numerantur magnæ Germaniæ, quod neque Strabo, neque Ptolomæus, neque Mela, neque Tacitus commeminit: omnes enim refugiunt in vastam illam Asiæ solitudinem, & Scythiæ latitudinem, quoties ignotæ gentis originem requirunt. Inde falso producunt Gothos, & Hunnos, cùm sint notissimo omnium Borealium testimonio Gothi ex Suediæ regno: in quo etiam hodie stirps gentis, cum nomine perseuerat.*

Gesta Normannorum. Bella cum his Hunnis Augusti tempore paulò ante Natales Christi, commissa Saxo Grammaticus libro quinto recenset. In gestis Normannorum, in Francia ante septingentos & plures conscriptis annos, circa initium, horum Hunnorum fit talis mentio. *Northmanni procedentes de Scanzia Insula, quæ Northvvega dicitur, in qua habitant Gothi,* HVNI *atque Daci, cum 13. nauibus egressi sunt.*

In descriptione Germaniæ. *Secundi Hunni Europæi Ptolomæo cis Tanaim.* Alij fuerunt Hunni Ptolomæi tempore cis Tanaim in Russia: *eam*, ait Pirckleimerus, *regionem inhabitarant olim Massagetæ, qui & Alani, & Hamaxoby, ac per totum latus Mæotidis Iazyges, & Roxolani, nec non* CHVNI, *ad occasum versus Peucini Bastarnæ, Amadoci, Nauari, & Githones, cum alijs nationibus Gothicis; siquidem ex his regionibus*

emigra-

emigrarunt Gothi, Scyri, Alani, Gepida, Heruli, Taiphali, Carpi, & reliqua cuncta gentes Gothica.

De his Helmoldus: *Litus Australe maris Balthici Slauorum incolunt nationes, quorum primi sunt Ruzi, deinde Poloni & Russia, seu Ruzia à Danis Ostrogard dicitur: eò quòd in Oriente posita, omnibus abundet bonis; hac etiam Chunigard dicitur, eò quòd ibi sedes Hunnorum primus fuerit.*

Li.1.Chron. Slauic.c.30. & seq.

De iisdem Ausonius Epigram.1. *Arma inter Chunosq́ truces, furtoq́ nocentes Sauromatas*, & in precatione Consulari: *Qua vaga Sauromates sibi iunxerat agmina Chuni: Quaque Getes socijs Histrum assultabat Alanis.* Claudianus *Goth-Hunnorum* meminit, & eo vetustior Vopiscus in Probo.

Tertij Asiatici Hunni.

In Asia variæ Hunnorum gentes diuersis in locis habitarunt: in quibus reliquas omnes humanitate, specie, prudentiaque superant Euthalitæ, quos ita describit Procopius. *Sunt Hunni, qui Euthalita vocantur, reliquis Hunnis nequaquam vicini, neque ad eos pertinentes; sed Persis propinqui Boream versus, quorum ciuitas Gorga nomine in Persicis confinibus; sæpè cũ Colonis de ipsis finibus pugnant: nec vt reliqui Hunni Nomades sunt, vitam agentes pastoralem; sed optimam iam pridem incolunt regionem, soliq́ Hunnorum albi sunt, neque item fœdi adspectu; neque ferarum modo, vt illi victitantes: sed sub vno degentes Principe, politicam agunt vitam inter se, & cum vicinis ius, fasq́ colunt, æquè ac Romani, & alij omnes.* Quæ fuerit ante regnum Attilæ tempore Theodosij Iunioris eorum potentia, & quæ bella gesserint, fusius Procopius, & Photius ex eo breuiter narrat.

Procopius l.1 de bello Persico. Albi seu Euthalitæ in finibus Persiæ.

Præter hos, sunt Asiaticorum Hunnorum diuersæ gentes vltra portam Caspiam, iam inde ab Alexandri Magni æuo celebres, quarum ferociam, & sedes ita Procopius reliquis accuratius describit. *Taurus*, ait *Cilicum mons per Cappadocas primum & Armenios se extendit, ac terram, quos vocant Persamenriorum: de hinc per Albanos porrigitur & Iberos, & quascunque alias sui iuris gentes, qua Persis dicto audientes, ijs in locis habitant. Prætergresso verò Iberorum fines semita quadam occurrit, angustissima stadijs ferè 60. producta, qua in abruptum quendam, penitusq́ inuium desinit locum, vbi neque transitus apparet vllus, præterquam, tanquam porta manu constructa, qua Caspia antiquitus dicta. Vltra eam portam campi sunt equitationi accommodi, & natiuis aquis referti, ac regio multa equis pascendis & plana, vbi Hunnorum ferè gentes omnes habitant, vsque ad Mæotidem pertinentes paludem. Hi, si quando per Caspiam portam in Persarum & Romanorum regionem tendunt, integris equis quam incitatissimo cursu feruntur. Nam 60. his duntaxat, quæ diximus stadijs, cum loci difficultate cõflictentur, quotquot ad Iberia fines penetrare volunt: cùm tamen per alios quosdam exitus profecti, magno labore ægrè aliquando in Persarum ac Romanorum oram perueniant. Quod vbi Alexander Philippi filius aliquando animaduertit, portas in dicto loco exædificauit, præsidioq́ ibidem relicto muniuit: Id munimentum Anastasij Imperatoris temporibus Ambazures domo Hunnus, Anastasij amicus tenuit, qui & portas illas eidem Principi tradidit.*

Quarti apud paludem Mœotidem. Procop lib 1. bel Persici. Photius in Bib.Cod.67.

Caspia porta.

Alexander Magnus Hunnos reclusit.

Quam latè verò se extenderint Hunnorum sedes, circa Mœotidem Paludem, ita Procopius in Ponti Euxini descriptione narrat. *Supra Sagidas Hunnica variæ nationes sita sunt: dehinc autẽ Eulysia regio appellatur. Barbari autem eius incola & in mediterraneis locis, & ad maris litora habitant, ad Mæotim vsque Paludem, & Tanaim fluuium: qui in eam paludem influit. Ea autem palus in Euxini ponti litus labitur. Eius autem regionis accola olim quidem Cimmerij nominabantur, nunc autem Vturguri: & supra eos ad Aquilonem Antorum Amera. Vocant autem incolæ Tanaim etiam illam eruptionem, qua à Mæotide palude incipiens, ad Euxinum vsque Pontum pertinet, itinere, vt aiunt dierum 20.* Ita plerique sedes Hunnorum Asiaticorum inter maria Glaciale, Caspium, Pontum, Euxinum, & paludem Mœotidem definierunt: secuti Dionysium, & Marcellinum, qui ait: *Hunnorum gens vltra paludes Mæoticas, Glacialem Oceanum accolens, omnem modum feritatis excedit.*

Dionysius. Marcellinus. Sedes Hunnorum.

S. Hieronymi situs Hunnorum non est omittendus. *Oriens*, inquit, *totus intremuit, ab vltima Mæotide inter glacialem Tanaim, & Massagetarum immanes populos, vbi Caucasi rupibus feras gentes Alexandri claustra prohibent erupisse Hunnorum examina,*

S. Hieron. epist 30.

mina, quæ pernicibus equis huc illucq́ volitantia cædis pariter ac terroris cuncta complerent.

Quinto Gothi vocantur Hunni. S.Hier.l.c. Subiugant sibi Asiam. Herodotus lib 1. Lib 4.

Idem Hunnorum nomine Gothos Asiaticos comprehendit, dum subdit. *Hanc gentem Herodotus refert, sub Dario Rege Medorum, viginti annos Orientem tenuisse captiuum, & ab Aegyptijs, & Aethiopibus annuum exegisse vectigal.* Herodotus eos Scythas vocat: *Medi, ait, cum Scythis congressi, prælioq́ fusi, Asiæ imperium amiserunt. Porrò Scythæ vniuersa Asia potiti, hinc rectà in Aegyptum contendunt, quibus iam Syriam Palæstinam ingressis, Psammitichus occurrens Aegypti Rex, muneribus, precibusq́ effecit, ne vlterius progrederentur.*

Herodotus Massagetas appellat.

Iterum libro quarto in Darij dominatu. *Etenim Scythæ duode triginta annos superiore Asiæ imperitauerunt: siquidem persequentes gentem Cimmeriam ingressi, Asiam, abrogarunt imperio Medos, qui ante ipsorum aduentum Asiam obtinuerunt.* Eosdem Scythas Herodotus Massagetas, S. Hieronymus Hunnos nuncupat: iidem enim nunc Hunni, nunc Gothi, alias à deuictis & occupatis locis Cimmerij. Alani, Samagetæ, Massagetæque dicebantur, vt fusè docet Ioannes Archiepiscopus Vpsalensis lib. 1. cap. 23.

Ex Gothis Hunni Asiatici maiores Attilæ prodierunt.

Ex his demum Gothis paludis Mæotidis accolis Hunnorum famosissimi maiores Attilæ vel quis omnibus gentibus feritate celebriores prodierunt: qui dum Gothi non illis angustijs caucasearum rupium intra Mæotidem paludem & mare Caspium arctari possent, sed inde fœcundissimas gentes Asiæ domitrices totum per Orientem distribuissent, paulatim & ipsi populum conflarunt, qui Gothis eiectis longo tempore Mæotidem oram coluerunt. horum origo nobis restat exquirenda.

Ioannes M. l.1.c 14. Egressus Gothorum & Hunnorum è Scādia. Transeunt in Asiam.

Bericus Gothorum Rex, sub annum à diluuio 836. (vt Ioannes Magnus supputat) egressus cum innumeris copijs, exteras Europæ terras quæsiturus, Vlmerugiam & Vandaliæ partem armis occupauit. Ab hoc quintus: Philimerus Rex, cùm Scythia minore subacta Mæotidem paludem ponte iunxisset, fecit, vt media tantum parte secum transmissa, & ponte rupto à se tanta gentium multitudo diuideretur. Vnde pars Vestrogothorum, Ostrogothorum & Hunnorum cis Tanaim in Europa constitit, pars altera nominibus ijsdem Regis Philimeri ductu, Spalorum, & Cimmeriorum gente debellata à Tanai fluuio, ad Pontum vsque Euxinum sedes extenderunt: ita Herodotus narrat: Philimero successit Tanausius, anno post diluuium 995. ante Christum 1310. iuxta eiusdem calculum, cum Vexores, vel vt Diodoro Siculo placet, Sexosis Aegypto dominaretur: quem Gothis & Hunnis bellum apparantem mira celeritate delecto, apud Phasidem eius exercitu felici er superauit: mox totam Asiam velut turbo quidam peruadens, vectigalem sibi fecit: quando pars Gothorum & Hunnorum inuitata soli fertilitate, substitit in Parthia, regnum eius gentis auspicata; cum alij sedes priores amore vxorum viros reuocantium repeterent: sed iam antea iuxta paludem Mæotidem Philimerus comperto magicas quasdam feminas exercitum corrumpere, separatas à castris eijciendas curauit: eæ per cetera loca Scythis matrimonio fœderatæ, gentem Hunnorum, è quibus Attila prodijt, pepererunt, mille & trecentis circiter ante Christum natum annis. Hæc gens venationibus assueta & rapinis, cœpit vicinos populos infestare, Gothis iam maximam partem tota Asiæ varijs in regionibus dissipatis: & Cimmeriorum sedes inuolare, vt coæuus Attilæ Priscus his testatur verbis: *Hunnorum natio sæua in Mæotide palude vlteriorem ripam insedit, venatione tantum, nec alio labore experta, nisi quod postquam creuisset in populos, fraudibus & rapinis vicinam gentem conturbauit.* Hi quidem tantum Hunni videntur esse propterea nominati, quod feminarum illarum magicarum pars maior ex Hunnis Scanziæ Insulæ prodijsset. Vnde iam ante Alexandri Magni ætatem Hunni maiores Attilæ Mæotidis paludis oram & Cimmeriam regionem videntur habitasse: sed vt S. Hieronymus, Orosius, & Procopius volunt Caucasi montis claustra, tam Albanica, quàm Sarmatica porta, sic occlusit Alexander, vt nequirent inde se in Persidem vel Asiam minorem effundere: donec Cerua duce vado paludem transiuerunt: quod fusè Procopius narrat.

Eam occupant. Eijciunt mulieres, matres Hunnorū. Iornandes c. 24. Ioannes M. lib. 6 c 24. Priscus apud Iornandem. Ij insident vicina loca.

Bella Hunnorum Asiaticorum

Sed quinam Hunni maiores Attilæ transmissa palude Mæotica fecerint in Europa

ropa & in ipsa Germania, Galliaque longè ante Attilæ vastitatem ex Iornande & alijs. *Nam mox ingentem illam paludem transiuere, ilico Alipzuros, Alcatzuros, Itamaros, Tuncassos, & Boiscos, qui ripæ istius Scythiæ insidebant, quasi quidam turbo gentium rapuere.* Alanos quoque sibi pugna pares; sed humanitatis victu formaque dissimiles frequenti certamine fatigantes subiugauere. Gothos deinde solo adspectu territos, & prælijs fatigatos subegerunt, licet aliquando aliorum Europæorum Hunnorum auxilijs victoriam obtinuissent. Ita coacti Visogothi Valenti se subdidere. Hæc bella luget ita S. Ambrosius: *Quanta prælia, & quas opiniones accepimus præliorum? Hunni in Alanos, Alani in Gothos, Gothi in Taifalos, & Sarmatas insurrexerunt: nos quoque in Illyrico exules patria Gothorum exilia fecerunt, & nondum est finis.*

Attilam in Europa. Iornandes c. 24.

S. Ambros. comment. in Luc. l. 9. c. 21.

Postea Romani sibi fœderatis Hunnis vsi sunt eorum opera, vt Iuthungos Rætias populantes inuaderent. id S. Ambrosius Treuiris Maximo Tyranno significatum. *Vide autem, quid intersit inter tuas minitationes, & Valentiniani pueri Augusti mansuetudinem, tu flagitabas, quod barbarorum stipatus agminibus Italiæ te infunderes, Valentinianus Hunnos, atque Alanos appropinquantes Galliæ per Alemanniæ terras reflexit.* In hos videtur Hunnos Romà redux S. Seruatius incurrisse, ab ijs varijs molestijs afflictatus, & diuinæ beneficio liberatus, qui eodem anno decessit Traiecti, vt Aegidius Buchier cum alijs arbitratur. Sed iam Hunnos paulò ante Theodosius debellarat teste Victore. *Fuit*, inquit, *Theodosius propagator Reipublicæ atque defensor eximius: nam Hunnos & Gothos, qui eam sub Valente defatigassent, diuersis prælijs vicit.* Vt meruerit hoc Orosij præconium. *Theodosius afflictam Rempublicam ira Dei, reparandam credidit misericordia illius, omnem fiduciam sui ad opem Christi conferens, maximas illas Scythicas gentes, formidatasque cunctis maioribus, Alexandro quoque illi Magno, sicut Pompeius Corneliusque testati sunt, euitatas, nunc autem extincto Romano, exercitu Romanis armis instructissimas, hoc est Alanos, Hunnos, & Gothos incunctanter aggressus, magnis, multisque prælijs vicit. Vniuersæ Gothorum gentes, adspicientes virtutem, benignitatemque Theodosij Romano sese Imperio dediderunt, ictumque tunc fœdus est, quo vniuersus oriens vsque nunc tranquillissimè fruitur.* Subinde circa annum 395. Ruffinus ex Præfecto prætorio proditor, & perduellis Imperij, reseratis claustris siue Caspijs, siue Albanicis & Sarmaticis eos in Armeniam, Syriam, & alias Orientis regiones armauit. Vnde canit ita Claudianus:

In Germania. S. Ambros. ep. 27.

To. 1 ep. Leod. c. 15. & 16. Victor in Theodosio. Vincuntur à Theodosio. Oros. l. 7. c. 34.

Claud. l. in Ruf. Inuadunt Orientem.

alij per Caspia claustra,
Armeniasque niues, inopino tramite ducti,
Inuadunt Orientis opes: iam pascua fumant
Cappadocum, volucrumque parens Argæus equorum:
Iam rubet altus Alys, nec se defendit iniquo
Monte Cilix, Syriæ tractus vastantur amœni.

Clarius deuastata ab Hunnis loca S. Hieronymus lamentatur. *Ecce tibi anno præterito, ex vltimis Caucasi rupibus immissi in nos, non iam Arabiæ, sed Septentrionis lupi tantas breui prouincias percurrerunt, obsessa Antiochia, & vrbes reliquæ, quas Halys, Cydnus, Orontes, Euphratesque præterfluunt, Arabia, Phœnice, Palæstina, Aegyptus timore captiua.* & alibi. *Oriens totus intremuit, ab vltima Mæotide erupisse Hunnorum examina, &c. Consonus inter omnes rumor, petere eos Hierosolymam, muri neglecti pacis incuria sarciebantur, Antiochia obsidebatur. Tunc & nos compulsi sumus parare naues.*

S. Hieron. ep. 3.

Ep. 30.

Eosdem Hieronymus ætate sua fidem Christi professos esse, ita prædicat. *De India, Perside, Aethiopia, Monachorum quotidie turmas suscipimus, deposuit pharetras Armenius, Hunni discunt psalterium, Scythia frigora feruent calore fidei.* Contulisse ad id videtur plurimum anno 402. Theotimus origine Scytha, de quo Sozomenus. *Eadem memoria Tomitensium & reliqua Scythiæ Ecclesiam gubernabat Theotimus Scytha, quem ob virtutem admirati Hunni Istri accolæ, barbari Deum Romanorum appellabant: nam sanè diuinas in eo virtutes admirati fuerant, cùm autem crebris incursionibus Scythas infesta-*

Conuertuntur. Ep. 7 ad Lætam. Sozom. l. 7. c. 27. Humanitate Theotimus.

festarent Hunni, quamuis natura feri, tamen ad mansuetudinem conuertit, & conuiuijs; tum muneribus eos libenter excipiens.

Seruant Romam.

Quadriennio, post cùm Rhadagaysus Rex cum ducentis Gothorum millibus Italiã ingressus, infestis signis Romam peteret, diuino sanè consilio fuit ab Hunnorum copijs interemtus, Auctore Marcellino. *Rhadagaysus Paganus natione Scytha cum ducentis millibus suorum totam Italiam inundauit: cum Huldin & Sarus Hunnorum Gothorumq́. Reges, Rhadagaysum continuo confecerunt, ipsius capite amputato, captiuos eius singulis aureis distrahentes.* Rem gestam Fusius Orosius & S. Augustinus æquales memorant. Qui Orosius iam tum Burgundiones Germanos agnoscebat fideles: id beneficij collatum illis est occasione Hunnorum incursionis, vt operæ precium sit copiosius narrare: quomodo ante hæc tempora Germaniam Hunni sint depopulati. Socrates hoc modo narrat. *Est gens quædam barbara locum trans Rhenum fluuium incolens, quos vulgò Burgundiones vocant, Hunnorum gens crebro in eorum fines inuasionem faciens, agros depopulata est, & complures eorum non rarò trucidauit. Itaque illi non ad hominem vllum auxilij petendi causa confugiunt; sed Dei alicuius potestati se totos committere in animos inducunt. Ac cùm mente complecterentur, Romanorum Deum illis, qui illum metuunt & reuerentur firmum adferre præsidium, omnes communi consensu ad credendum in Christum se contulerunt, atque ad ciuitatem quandam Galliæ profecti, postulant ab Episcopo, vt Christianorum Baptismo donentur. Is cum illis septem dies præscripsisset ad ieiunandum, eosq́. in fide erudijsset, octauo die lauacro baptismatis tinxit, & cum pace dimisit. Illi verò animo fidenti contra Tyrannos graduntur: nec spes illos fefellit. Quippe Vptaro Hunnorum Rege nocte cùm se cibo nimio ingurgitasset, medio disrupto, Burgundiones Hunnos Duce carentes adorti, pauci cum permultis* (tria enim millia contra decem millia impetum faciunt) *commisso prælio victoriam reportarunt.* Sabellicus putat hanc Hunnorum irruptionem anno 300. contigisse. *Hunni*, inquit, *Scythicum genus hominum sedes ab initio habuere Riphæis montibus propinquas; horum pars vna anno salutis humanæ circiter* 300. *vltra Mæotidem per Orientem & Asiam longè euagata est: alij Mandulco & Subtaro Regibus Gothorum gentem bello adorti, qui circa Istrum habitabant multis fatigatos prælijs sibi vectigales fecere. Ceterum Mandulcò defuncto, Subtarus Burgundijs bellum intulit: verùm Burgundij suis opibus diffisi ad diuina confugiunt. Fuit res Burgundica multò superior eo prælio, viceruntq́. egregie, qui vinci consueuerant. Hunni Subtaro cadente cum multa strage disiecti sunt. Qui prælio superfuêre, terram vnde profecti sunt, afflicta sibi fortuna conscij repetunt.* S. Paulinus in vita S. Martini etiam Hunnorum in Gallia irruptionem refert. *Cùm subitò pauefacta metu grauiore Auxiliatores pateretur Gallia Chunos.*

Occasionẽ dant conuersioni Burgundionum. Socrates lib. 7. c. 30.

Anno 300. in Germania. Sabel. Enn. 8, l. 1.

In Gallia.

Conciliatio sententiæ, de origine, & sedibus Hunnorum.

Hæc fuerunt fusius inuestiganda, vt veritas Vrsulanæ historiæ, Hunnorum origo sedesque & antiquitas cognosceretur, & dissonæ grauissimorum auctorum sententiæ in concordiam adducerentur: quod hac ratione consequemur, si dixerimus Hunnorum primas sedes & originem Scandiæ deberi, mille & pluribus ante Christum natum annis; eiusque meditullio Middelpadiæ. Deinde Hunni vnà cum Gothis Rege Berico Scythiam minorem cis Tanaim sensim occuparunt, & sedes inter Boristenem fluuium ac Amadocos montes habuerunt Ptolomæo teste; quos vna voce Claudianus videtur Gothunos appellasse, & Vopiscus Gauthunos.

Sed posteà, quam Gothi & Hunni transita palude Mœotide totum iam per Orientem dissipati Cimmerias sedes magnam partem deseruissent, & ex abiectis Hunnicis, Gothicisque feminis, gens Hunnorum noua (longè ante Alexandri ætatem) prodijsset, illa Cimmeriam totam eiectis maioribus & parentibus suis Gothis & Hunnis occupauit: & hos videtur Dionysius Hunnos sub Augusto nominasse, qui postea transmissa palude, subactisque iam Alanis & Gothis regnum condidêre, quod Attila debellata Scythia tota, mirificè prouexit ad summam potentiam. Ita habemus mille annis S. Vrsula vetustiores Hunnos: & eorum bella etiam in Germania centum ante Attilam annis.

Restat

Restat quarta capitis pars excutienda, quæ qualesq; Hunnorũ gentes Imperatore Maximino Virgines Vrsulanas Coloniæ trucidarint: id inde conficietur, si quæ diligenter Gentiles Scriptores de belli Cæsaris in Persas & Germanos apparatu, de militum armis, patria, delectu narrant, considerentur. Redierat è Persia victor anno præcedente Alexander, Herodiano teste, quam triplici infestarat exercitu, vnum ab ortu per Parthiæ fines immiserat; alterum à Septentrione per Armeniam, & Mediam; tertium ab ortu per Mesopotamiam: pugnandum cum barbaris fuerat, quorum bellandi genus ita describit idem: *Arcubus & equis non in prælio tantum more Romanorum vtuntur, sed à pueritia etiam enutriuntur vnà venatu inuigilantes, pharetratiq́; semper, ac nunquam ex equis desilientes, siue bellum gerant, siue feras conficiant.* Vtebantur Romani præter Romanas & Illyricas legiones, mercenario milite, Syriaco, Aegyptio, Parthico: debellatis autem Persis (vt plerique contra Herodianum asserunt) hostilibus armis Romanos armauit milites, auxitque copias Asiaticis gentibus, quæ iaculandi peritia Germanos præcellebant. *Alexander*, ait Herodianus, *Mauros complures, ac vim ingentem sagittariorum, quos secum ex Oriente adduxerat, partim ex agro Osdroënorum* (circa Mesopotamiam) *partim è Parthia transfugas, pecuniave illectos aduersus Germanos instruebat. Quippe huiusmodi milites maximè Germanos infestant, cumq́; & Mauri longius iacula intorqueant, sintq́; faciles ad incursus, recursusq́;, vtpote leues, atque expediti, & sagittarij, vnde Germanorum capita prægrandiaq́; illa corpora facile eminus, veluti signum aliquod contingant.* Et lib. 7. *Collecto exercitu omni, ac ponte intrepidè transito, bellum Germanis intulit. Secuta illum magna vis mortalium, ac penè omnes barbarorum copia* (quorum in numero censentur Hunni) *Adhæc Maurisij iaculatores, sagittarijq́; quamplurimi. Præterea Osdroëni quamplurimi, & Armenij, quorum hi Romanis subiecti, illi in amicitiam fuerant, societatemq́; adsciti. Tum si qui ex Parthis aut pecunia conducti, aut transfugæ, aut item capti bello Romanis seruiebant. Hæc autem multitudo coacta ab Alexandro prius, aucta dein, atque exercitata à Maximino fuerat. Ceterum iaculatores, sagittarijq́; gerendo aduersus Germanos bello magno idonei videntur, siquidem expediti hostem opprimunt incautum, facileq́; in tutum se recipiunt.* Consentit Lampridius. *Sed omnis apparatus militaris, qui postea est ductus in Germaniam à Maximino, Alexandri fuit, & potissimus quidem per Armenios, Osdroënos, & Parthos, & omnis generis hominum.* quibus verbis etiam Hunni veniunt, Gothi, & Alani. & Capitolinus. *Post hæc transijt in Germaniam, cum omni exercitu, & Mauris, & Osdroënis, & Parthis, & omnibus, quos secum Alexander ducebat ad bellum: & ob hoc potissimum Orientalia secum habebat auxilia, quod nulli magis contra Germanos, quam expediti sagittarij valent.* Duo vel maximè, tam Alexander, quàm Maximinus, ad domandam Persiam, & Germaniam requirebant in militibus, celeritatem & iaculandi peritiam: vtraque re præ ceteris gentibus Hunni, Gothi, Alani, Massagetæ, propinqui Parthis & Armenijs excellebant: erant hi gens vna, nominibus tamen & locis discretæ, paribus vtebantur armis. de Massagetis, seu Osthrogothis ita canit Dionysius.

Inde ortum versus rapidi trans flumen Araxa,
Massageta, celeres docti vibrare sagittas.
In quorum nec ego ipse manus, nec quisquis amicus
Incidat, hospitibus haud gens crudelior illa.

Eodem armorum genere præcellunt Parthi iuxta portas Caspias, quibus versus ortum propinquant Massagetæ, Hunni verò grauissimorum testium auctoritate iuxta easdem portas resident, ita à Dionysio descriptas.

Solis ad exortum portas super vsque remoti
Caspiacas, quæ consistunt sub rupibus altis,
Asiacæ claues terræ, qua se via duplex
In Borean austrūq́; domos tendentibus offert,
Altera in Hyrcanos, in Persidis altera montes
Caspiacas autem ad portas, pede degit in imo
Parthorum metuenda arcu mauortia pubes,

De Hunnis, qui fuerint in exercitu Romano.

Cùm è Persia victor rediret.

Lib. 6.

Sagittarij maximè electi.

Lib. 7.

Vtiles cõtra Germanos.

Lampridius in Alexandro.

Capitolinus in Maximino.

Tales Massagetæ seu Osthrogothi.

& Parthi propè portas Caspias.

Omnigena callens pugna, queis cura frementes
Flectere equos pueris, & spicula tendere cornu.

Origine Gothi.

Sunt autem Parthi origine Ostrogothi, seu Massagetæ mixti Hunnis, qui Taunasio Rege cum Asiam subegissent, Asiæ delectati fertilitate non cum Gothis repetere Cimmerias sedes; sed ibi regnum auspicari voluerunt, ab ipsis ideò Parthi quasi fugaces, profugi vel exules nominati, vt etiam Iustinus lib. 41. significat. Iornandes fusius narrat: *Hodieq́; ait Iornandes, fugaces lingua Scythica, quod est Parthi dicuntur: suoq́; generi respondentes inter omnes penè Asiæ nationes soli sagittarij sunt, & acerrimi bellatores.* Hos autem S. Hieronymus Hunnos vocat: Et quos Ruffinus in Imperium àrmauit Hunnos ex horum confinibus locis eduxit, vt ex Claudiano dixi.

Iustinus lib. 41. Cap. 6. Vocantur Hunni à S. Hieron. *Claud. in Ruff.*

Quæ ferè via fuit Alexandri militis, dum Persas inuaderet: & ex ijsdem locis nouas colligeret copias. Dum verò Armenios conscribit, ijs Persisque confines Ephtalitas Hunnos albos (qui videntur ijdem cum Georgianis esse) auctorauit, nam & ab his sæpè Persæ sunt triumphati, & irrumpere facilè in regnum eorum poterant. Sed nulla tamen aptior gens, tam ad Persas debellandos, quàm Germanos, Hunnicâ, quę Ponto vicina Cimmeriam obtinebat: nec adeò longè distabat ab Antiochia, quam Hieronymi tempore cinxerat obsidione: testatur autem Herodianus reducem à pugna Persica Alexandrum Antiochiæ *copias instaurasse, quasi iterum in Persas ducturus* ibi commodè portis reseratis, Albanicis & Sarmaticis euocare veros Hunnos Maximino licuit, & eos Romanæ militiæ succenturiare: erant enim omnibus orbis nationibus & ipsis Gothis velociores, & iaculandi peritia feliciores, licet enim & fortè rectè, Gothos dicat Ioannes Magnus vocatos esse *Scythas ab assidua sagittandi exercitatione, quod lingua Gothica sagittariæ artis peritum designat*, quos Iulius Pollux toxotas & sagitarios nominauit, ea tamen præ ipsis laus Hunnis attribuitur, vnde de ipsis Sidonius:

Io. Magnus lib. 1. c. 27. Pollux li. 8. de Athen. foru. Hunni peritissimi sagittarij. *Sidonius lib. 9.*

Sed Scythica vaga turba plaga feritatis abundans,
Dira, rapax, vehemens, ipsis quoque gentibus illic
Barbara barbaricis.
Hæc habet & tereses arcus, & spicula cordi
Terribiles certaq́; manus, iaculisq́; ferenda
Motis fixa sudes, & non peccante sub ictu.

& pernicissimi equites. *Cap. 50. & c. 24. Marcellinus l. 31.*

Iornandes licet Gothis promtiorem det vsum gladij: alijs alia: de Hunnis tamen affirmat *sagitta præsumere*: natosque facit ad pernicitatem, & iaculationem. *Exigui quidem forma, sed arguti, motibus expediti, & ad equitandum promtissimi, scapulis latis, & ad arcus sagittasq́; parati*, ab eadem pernicitate sic eos Marcellinus cõmendat, ob pernicitatem *leues & repentini, & omnium acerrimi bellatores, qui procul missilibus telis, acutis ossibus pro spiculorum acumine arte mira coagmentatis*, vehementer affligerẽt hostes. vocat eos *procellam subitam & turbinem.* Claudianus *volucres* dat eis *equos.* S. Hieronymus *pernices & volitantes*, quibus vecti *insperati vbiq́; adessent, & famam celeritate vincerent.* Ipsi etiam Hunnorum Reges, vt Olympiodorus Orator ad eos missus tradit, iaculandi peritia maximè celebrabantur. Ita videtur Maximinus, cùm in Armenia esset Alexandri iussu gentem, etiam illam ad Persas domandos aptissimam, & vicinam, auctorasse militiæ, & sub signis in Germaniam duxisse, nulla enim inter dictas nationes ad configenda Germanorum vasta corpora promtior, agilior, aptior: & cum periculum esset, ad id euadendum & recedendum pernicior: quã Hunicam gentem Herodianus primo loco ponit his verbis: *penè omnes barbarorum copiæ*: proximè eos locat *Mauros*, quos à simili pernicitate, iaculandique peritia celebrat. Lampridius his vocibus Hunnos indicat: *Omnis generis hominum*: clarius Capitolinus eosdem sic describit: *& omnibus quos secum Alexander ducebat ad bellum: & ob hoc potissimũ Orientalia secum habebat auxilia, quod nulli magis contra Germanos, quã expediti sagittarij valent.* Herodianus autẽ qui Mauris præmittit alias barbarorũ copias innominatas, & Mauris, & illis idem adscribit, quod solis Hunnis dat Claudianus & Marcellinus: *Quippe, ait hic, huiusmodi milites* (Hunni) *maximè Germanos infestant: cumq́; & Mauri longius iacula intorqueant, sintq́; faciles ad incursus, recursusq́;, vtpote*

Olympiod. apud Photiũ in Biblioth. cod. 80.

Numerant Scriptores eos inter gentes innominatas. *Herodianus. Lampridius. Capitolinus. Lib. 6.*

vtpote leues atque expediti, atque sagittarij. Quamuis igitur Hunnorum nomen, nec illi non exprimant nondum Latinis adeò peruulgatum: ita tamen aliorum barbarorum populorum nomine describunt ipsos ab ijs, quæ Hunnis propria ferè sunt, vt non possint alijs ea meliùs accommodari. Habemus igitur primò in exercitu Romano tempore Maximini veros Hunnos Asiaticos: quos Dionysius trans Tanaim locat, maiores Attilæ, suis notis satis expressos in Orientalibus auxilijs, & alijs innominatis barbaris gentibus: & ipsos confines Armeniæ, Persiæque Euthalitas seu Georgianos.

1. Hũni Asiatici adfuerunt.

Nec videntur secundo Europæi, quos Ptolomæus cis Tanaim inter Alanos, Gothosque statuit, defuisse: quos longè ante bellum Persicum Maximinus iussus erat Romanæ militiæ rudimentis imbuere. Nouam confecerat legionem quartam tironũ Alexander, vel potius eius iussu Maximinus, patria Thrax, origine Gothus, & Alanus, quæ gentes eum mirificè diligebãt, inde nec inuiti eo tribuno recens ab Alexandro reuocato militabant, *sub Macrino*, ait Capitolinus, *à militia desijt, & in Thraciam in vico vbi genitus fuerat, possessiones comparauit, ac semper cum Gothis commercia exercuit: Amatus est autem vnicè à Getis: quasi eorum ciuis, Alani quicunque ad ripam venerunt, amicum eum donis vicißim recurrentibus approbabant.*

2. Europæi.

Capitol. in Maximin.

Ex his ergò iussus multos Reipublicæ Romanæ optabiles Maximinos facere; item ex Hunnis in medio Gothorum & Alanorum sitis, ipsos & Pannones, Thracesque ciues suos delegit tirones, quos sibi per omnia pares redderet, & aptaret velut corporis custodes: quorum etiam studio postea cæso Alexandro inuasit Imperium. *Quapropter*, ait Herodianus, *adolescentes, quorum bona pars ex Pannonia erat, lati virtute Maximum obtrectabant Alexandro:* alios enim, vt dixi, finitimis è Gothis, Alanis & Hunnis selegerat: quibus omnibus instituendis Cæsar cum Tribunum dederat auctore eodem. *Hunc Maximinum ob res militaris peritiam tironibus vniuersis Alexander præfecerat, quos ad militia munera exerceret, atque ad bellandum idoneos redderet.* Verba Cæsaris Capitolinus recenset. *Statim illum Tribunum legionis quartæ ex tironibus, quam ipse composuerat* (vox ambigua est ad Alexandrum & Maximinum potest pertinere, vel vtrumque hoc modo, quam iussu Cæsaris ipse composuerat) *& eum in hæc verba prouexit. Veteres milites tibi Maximine mi carißime atque amantißime idcirco non credidi, quod veritus sum, ne vitia illorum sub alijs inolescentia emendare non posses. Habes tirones, ad tuos mores, ad tuam virtutem, ad tuum laborem eos fac militiam addiscere: vt mihi multos Maximinos Respublica optabiles solus efficias.* Taxat his verbis ignauiam totius exercitus effeminati nimium & corrupti Imperatore Heliogabalo mulierosissimo: nec succurrebat via commodior disciplinam veterem castris restituendi, quam si Maximinus tirones è Pannonia, Thracia, Gothorum & confinium fortissimarum gentium stirpe genitos, in iole, robore & ingenio Maximino similes, etiam militari gloria pares efficeret: vt ita ceteri Tribuni, Romanæque legiones huius facinoribus præclaris ad eadem decora exstimularentur. Non poterat Maximinus à Romanis, à quibus, vt barbarus ridebatur, sperare gloriam: Alanos igitur, Hunnos, Gothos, Pannones, & Thraces laboris & disciplinæ patientes, & sibi deuinctos adlegit, è quibus nouos formaret Maximinos. Hunnos verò illos Europæos seculo ante sanctam Vrsulam à Ptolomæo cis Tanaim constitutos, seculo sequenti post sanctam Vrsulam adhuc militari gloria floruisse argumento est, quod Vithimeri Regi Ostrogothorum contra Asiaticos Hunnos maiores Attilæ & alias barbaras gentes, teste Marcellino venerint auxilio: quorum virtute victor triumphauit: vt hinc reddatur verosimillimum, præter Asiaticos veros Hunnos, etiam Europæos Romanis militasse, incolas minoris Scythiæ: horum verò maiores e Scandia non adfuisse reor: nisi quis diceret illos cum Germanis antea Galliam eodem anno infestasse, & ijs deuictis ante Vrsulanum Martyrium, vt in Persia contigerat, ex ijs bello captis in militiam recepisse: cum constet postea Maximino 40. millia Germanorum militasse.

Herodianus lib. 6.

Marcellinus l. 31.

Accedit tertiò veros Hunnos adfuisse, quia Gothis, & Parthis inmixti semper fuerunt Hunni, qui Rege Berico cum Gothis e Scandia profecti Scythiam minorem occuparunt: & Rege Philimero media sui parte relicta cis Tanaim, Mœotidem paludem

3. Cum Parthis Hunni fuerunt.

ludem transiuerunt: moxq; Rege Taunasio totam Asiam sibi submisere, quibusdam Gothis & Hunnis in Parthia relictis, noui regni cōditoribus: quos omnes Herodotus quidem Scythas, S. Hieronymus verò vocat Hunnos: vnde cum Parthi fuerint in exercitu Romano, qui necem intulit Virginibus Vrsulanis: ijque origine partim Hunni, partim Gothi sint, ab Hunnis rectè dicuntur interfectæ: horum similes videtur Vopiscus & Claudianus Gothunos nominasse, mixtos ex Gothis & Hunnis.

4. Maximinus Imperator Hunnus rectè dicitur.

Quartò, Maximinus genere paterno Gothus, Alanus origine materna, rectè potest Hunnus appellari: nam à Gothis, Hunni & Alani prodierunt: ijdem etiam Hunnorum nomine gloriabantur. Constat Gothos & Alanos origine Germanos fuisse è Scandia ortos: quod è vetustioribus, ita probat Irenicus. *Alani verissimi Germanorum è Scandia quoque emerserunt: Ptolomaus eos Scythis adscribit: grauior & verior sententia Gothos, Alanos dicere, iuxta Iornandis sententiam. Adde quod Procopius lingua Gothorum vsos dicit.* Consentit Birckheimerus: *VVandalos ex Gothorum ortos esse gente, quemadmodum & Sciros, Gepidas, Alanos, & reliquos nationis Gothica populos: inter quos nihil prater solam interfuit nomenclaturam: eisdem enim institutis, eademq; vtebantur lingua.*

Irenicus. Gothi & Alani eadem gens Germanica. *Birckheimerus in descript. Germ. mihi f. 700. Dionysius.*

Sed iam Christi æuo docuit idem Dionysius:

Densa virum soboles Mœotidis vsque sub ora
Germani, Samataq;, Geta simul & Bastarna
Dacorumq; ingens tellus, & robur Alanum.

Ex Gothis verò & Hunnis commilitonibus Hunnos Asiaticos prodijsse, sæpiùs dixi, & apertè docent Priscus, Procopius, Iornandes, Ioannes M. & alij: vnde de his omnibus & multis alijs gentibus vniuersè pronunciat ex alijs Irenicus. *Fuerunt multi gentium illarum, vt Iornandes, & Barnefridus inquiunt, nomine tantum discreti, ceterum vna gens.* Accidit verò vt cum populum aliquem deuicissent, ab eo, vel loco nomen mutuarent, vnde à montibus Alani, à gente Cimmeria victa, Cimmerij sunt appellati: Et cum ijs Rex Gothus origine præesset, Gothi: cum Hunnus Hunni communiter vocabantur. Ita cum sub Attila Reges Ostrogothorum, Alanorum, Gepidarum & alij ferè 30. militarent, totus exercitus Hunnorum est appellatus. Imò Gothi præcipuè Hunnorum, velut perhonorifico nomine gloriabantur auctore Iornande. *Ne verò,* inquit, *quis dicat, hoc nomen à lingua Gothica omninò peregrinum esse, nemo est; qui nesciat animaduerti, vsu pleraque nomina gentes amplecti, vt Romani Macedonum; Graci Romanorum; Sarmata Germanorum; Gothi plerumque mutuantur Hunnorum.* Erat orbi terrarum Hunnorum nomen, iam inde à Valentis tempore verendum & formidabile: ex quo deuicti ab alijs Alani, Gothique sub Hunnorum vmbra nomineque pace fruebantur: vnde cum Attila VValamiris Gothorum Regis consilio viribusque præcipuè niteretur, vt licet ad 30. Reges alios subiectos, in castris tantum Ducum & tribunorum munere dignaretur, VValamirem tamen regio coleret honore, cuius consilijs multum tribuebat: nihilominus cum Rege suo Gothi, tunc Hunnorum gaudebant nomine: quod postea magis sibi vindicarunt, cum primi defecissent ab Attilæ filijs, & reliquas gentes exemplo suo ab eorum societate dimouissent, mox enim duobus eosdem prælijs attritos, Hunnos in quosdam angulos Scythiæ depulerunt, eorum sibi gloria nomineque arrogato, quorum etiam se nouerant progenitores exstitisse. Atque ita iure potuit Maximinus origine Gothus & Alanus, Hunnus & Hunnorum Dux nominari: cum iam Alexandri æuo Massagetæ & Gothi teste S. Hieronymo eodem Hunnorum nomine venerint. Adde cum ipse ex gente Gothorum & Alanorum complures exercitui Romano milites auctorarit: ij sunt Hunni vocati, & ipse Iulius Maximus propriè Dux Hunnorum appellatus.

Irenicus l. 6. c. 2. Victores Gothorū ijs suum imposuerunt nomen. Cap. 9. Gothi gloriantur Hunnorū nomine. Vicerunt eos. *Iornandes. Ioannes M. l. 9. c. 9.*

Quintò, Tirones etiam Pannones, quos Maximinus artibus Romanæ militiæ erudiebat, non incongruè nomen Hunnorum habere potuerunt: constat enim Rege etiam Attila Hunnos, & postea genitos ex ipsis Auares in Pannonia sæpè resedisse: Longobardis verò Duce Amboino migrantibus inde in Italiam cùm Annum 560. quietas sedes summa voluntate discedentium obtinuisse, donec à Carolo Magno cæsa nobilitate sunt deleti, teste Eginhardo. *Maximum,* inquit, *qua ab illo gesta sunt bello-*

5. Pannones potuerunt Hunni vocari. *Barnef. l. 2. c. 7.*

bellorum, præter Saxonicum huic bello successit, illud videlicet, quod contra Auares, siue Hunnos susceptum est. Quot prælia in eo gesta, quantum sanguinis effusum sit, testatur vacua omni habitatore Pannonia, & locus, in quo regia Cagani erat desertus, vt ne vestigium quidem in eo humanæ habitationis appareat. Tota in eo bello nobilitas Hunnorum periit, tota gloria decidit; omnis pecunia, & congesti ex longo tempore thesauri direpti sunt, vt merito credi posset, hoc Francos Hunnis iustè eripuisse, quod Hunni prius alijs gentibus iniustè eripuerant. Hactenus Eginhardus. Quare cum Maximinus ad necem Alexandro, & Virginibus inferendam adhibuerit legiones Pannonicas: cædem postea sunt Hunnicæ nominatæ à S. Cunberto eo iure, quo sacer codex gesta priora ciuitatis Dan, vel Hierosolymæ recenset sub eodem nomine, quod seculis multis post ab exteris colonis & aduenis obtinuit: & velut Francis tribuimus, quæ Galli longè antè Francorum aduentum effecerunt.

Sextò denique, quoniam Attilanorum, Hunnorum effera barbaries omnium gentium crudelitatem longissimè superauit, calamitatesque priorum temporum ab alijs illatas ferè obliterauit, factum est, vt multis in locis clades ingentes VVandalorum, Francorumque sint Hunnis & Attilæ tributæ, licet longè ante, vel post eius etiam interitum euenerint: sicut contra in quibusdam Galliæ locis accidit, vbi VVandalorum vastatio fuit immanior, in his ipsa clades Attilana fuit VVandalica nominata, mira nominum, temporum, & rerum gestarum perturbatione. Hunc errorem in Flodoardo, & Hincmaro veteribus Remensis Ecclesiæ Scriptoribus eruditè corrigit hoc modo Chiffletius. *Nec mirum*, ait, *erratum in hac parte ab ijs, qui nostrorum antistitum ordinem instituerunt, atque Antidium ferè in Attilæ tempora reiectum, cùm nihil sit frequentius apud Scriptores, qui res per ea tempora gestas prodidere, quam vt eas Galliarum clades, quæ frequentes fuere à Stiliconis temporibus ad Attilam* (ab Anno 406. ad 453.) *inter se confundant, easq́. generali VVandalicæ persecutionis nomine designent. Frodoardus hist. Rom. l. 1. c. 6. S. Nicasium Remensem asserit passum à VVandalis tempore Aniani Aurelianensis, & Lupi Tricassini: quos certum est Attila in Gallijs grassante floruisse, sed eum VVandalos ab Hunnis nec nomine, nec tempore distinxisse perspicuum est, tum ex eo, quod habet ipso initio capitis octaui,* Sub eadē VVandalorū, vel Hunnorū persecutione, quidā Dei seruus, *&c. Quasi Hunni VVandali sint: tum etiam, quod de hac Galliarum vastitate, S. Hieronymum agere dicit ep. ad Ageruchiam, qui certè cùm obierit Anno 420. scribere non potuit de Attilæ clade, quæ contigit Anno 451. & sequentibus: sed de illa agit, quæ propriè VVandalica dicitur, quæque Anno maximè 407. Gallias malè habuit, in qua etiam occubuisse cum socijs S. Nicasium Remensem Episcopum* (non autem vt plerique dixerunt sub Attila) *vero similius putamus cum Baronio Anno 407. num. 42.*

6. Hunnis ob immanitatem multa tribuuntur, quæ ab alijs facta sunt.

p. 2. Vesunt. in Antidio. 11.

Ijdem cum Wandalis confunduntur.

Quod verò Hincmarus, qui octingentis circiter ab hinc annis eandem Remensem Ecclesiam rexit, c. 17. cuiusdam suæ epistolæ dicit, eodem tempore S. Anianum Aurelianensem, & Lupum Trecensem VVandalis restitisse, quo Nicasius Remorum Archipræsul, non obscurè significat se populos omnes Aquilonares, Hunnos, Sueuos, Alanos, Burgundiones, Francos, Gothos, Gepidas, Sarmatas, aliosq́. qui annis fermè 50. prænotatis, miserè Gallias vastarunt, vno VVandalorum nomine comprehendere, omnesq́. irruptiones illorum, quod exiguis discretæ fuerint interuallis, quasi pro vnica censere. Idem Chiffletius in Leontio fol. 97. ait: *Quin & Monasterium in summo Dianæ colle erexisse, quod postea dirutum à VVandalis VVandalorum nomine Hunnos Attila Rege, circa Annum 451. aut 453. per Gallias effusos hic intelligi puto, quod frequens esse apud Historicos, monui in Antidio.* Vix semel æuo Hieronymi Hunnicam crudelitatem circa Annum ferè 395. Romani experti fuerunt, & multa priorum ac posteriorum temporum ipsis auctoribus adscripserunt. In vita S. Seruatij crebra Hunnorum fit mentio: multi ea temporibus Attilanis errore tribuerunt: id luculenter ostendunt recentiores Tungrensium rerum Scriptores. Aegidius Buchier ita tradit. *Omninò statuendū est, Hunnos, vtpote truculentissimos, & vulgò tum maximè cognitos, ac formidabiles, pro cetera barbariæ in Gallias etiā irruptura nominari, vt cum pro genere species, aut pro obscuriore celebrius vsurpato Scriptoribus sacrisq́. Prophetis more ponitur. Atque hoc eodem accipiendum sensu*

p. 2. in Leontio f. 97.

Buchier c. 5. disp. hist. f. 14.

moneo, quidquid ab antiquis rerum nostrarum Scriptoribus de vrbium, aut regionis alicuius excidio refertur, videbis eos passim omnia populatori Attilæ adscribere, etsi pedem ille nunquam in illas oras intulerit : & infrà. *Quæ à VVandalis Francisq; stragem acceperunt, ea solis Hunnis Attilæq; tribuuntur: seu quod maximè celebres & saui* Repetit & cōfirmat Bucherij dicta Fisen. *Hunni*, ait, *præ ceteris celebrati sunt, quia reliquis immaniores, magis formidabiles, ita non rarò pro obscuriori celebrius ponitur. Hoc sensu monet accipiendum Bucherius, quidquid ab antiquis rerum Scriptoribus, de vrbibus euersis vastatisq; regionibus refertur, Attilæ passim tribuunt: etsi pedem ille nunquam in illas terras intulerit, & longè antea atrociore nimirum, diuturnioreq; VVandalorum, aut Francorum populatione corruisse debuerit, quidquid vsquam erat splendidius.* Idem ante hos circa vastationes Francorum post Attilana tempora secutas obseruauit Beatus Rhenanus. *Post Attilam*, inquit, *in interiorem Galliam digressum, quidquid superarat, quod ille non perdidisset, in proximis Rheno prouincijs, hoc est, in Germania prima, & secunda Franci, & Alemanni Hunnum statim secuti prorsus euerterunt: nihilominus tota vastatio populatori Attilæ tribuitur.* Congruenter his Serarius noster ea verba Sigebrandi *Passi sunt sancti Martyres Aureus & Iustina cum socijs, sub Attila Hunnorum Rege, anno post partum Virginis 454.* ita interpretatur. *Sub Attila propriè facta hæc non sunt: cum à Gallia tam procul in suas sedes iam fugisset, mortemq; tum oppeteret, eius tamen facta temporibus dici possunt.*

Fisen. lib. 2. Ann. 384.

Post Attilam gesta ei tribuuntur. Rhen. l. 1.

lib. 2. Mog. c. 17.

Iam verò sicut S. Hieronymi tempore, quo primum Hunni fœdè Romanum Imperium (de quo quidem Scriptores Latini passim meminerunt) lacerarunt 20 annis ante, vel post gesta ijs sunt attributa: ita cum S. Seruatij tempore fermè circa annum 383. & vita eius, & S. Ambrosius æqualis eorum fecisset mentionem; alibi 20. annis ante populationes quædam Galliæ varijs à gentibus illatæ, sub Hunnis dicuntur contigisse. Vita S. Huberti memorat castrum Ambra, sub annum 363. ab Hunnis subrutum, inde post 337. annos vastum, & incultum mansisse, donec à Plectrude, quæ anno 700. floruit, charta de cœlo lapsa fuit instauratum. Exstat in Andainensi Monasterio Cantatorium, vt vocant, ante sexcentos conscriptum annos, in quo hæc leguntur. *In pago Arduennensi quoddam castrum Ambra dicebatur, eò quod Amberlacensis Fisci caput haberetur, quod funditus euersum Hunnis vastantibus Gallia per annos ferè 337. desertum ad nihilum deuenerat.* De eodem ita Chronicon Belgij: *iste* (VValcandus) *in Ardenna Andagium cœnobium construxit; hæc est Abbatia S. Huberti de Ardenna. Andagium verò fundauit quidem S. Beregisus, sub Pipino Principe, & eius vxore Plectrude, per literas cœlitus destinatas, & ab ipsa Plectrude susceptas, in quo loco fuit castrum Ambra caput Amberlaci Fisci: quod castrum ab Hunnis fuit ex toto destructum, ante 337. annos: & Ecclesia S. Petri in eodem castro omninò diruta.* Clades verò temporis notati 363. & 15. sequentium, gentesque, quę Gallias afflixerunt post Iulianum, æqualis describit Marcellinus.

Anno 363. Hunni dicuntur Gallias vastasse.

Vita S. Huberti q. 8. f. 455. Chron. M. Belg. in VValcando f. 51.

Idem seculo priore S. Vrsulæ tempore contigit: nam triginta tribus circiter annis Colonia, vicinaque loca, & exterorum direptiones, & ciuiles motus varijs sub tyrannis experta, plurimis iactata procellis est. Vix Vrsulanæ Virgines attigerant Basileam, cum ora Rhenana & Galliæ propinquiora loca Germanorum fortè & Hunnorum è Scandia vastationes subijt.

Circa Vrsulana tēpora miræ Tyrannorum vicissitudines Coloniæ.

Successit Maximini Cæsaris obsidium Coloniense, laniena Virginum, & præsidiorum Romanorum occupatio contra Senatus auctoritatem. Postea sub Galieno, tyranni Coloniam sedem Imperij sibi delegerunt: in ea Posthumius interfecto prius ibidem Salonino Galieni filio, septem annis imperauit, Posthumio Iuniore Cæsare nominato: sed idem ob insanam libidinem Coloniæ trucidatus cum filio; cessit tyrannidem Victorino, filioque, qui pariter necati, sepulcrum propè Agrippinam cum marmore meruerunt, hac inscriptione: *Hic duo Victorini Tyranni siti sunt* Alterius auia, Victorina, Mater castrorum appellata, diu Romanum Imperium contra Germanorum assultus tutata est, quæ velut Augusta Cæsares quinque nominauit, quorum postremi duo fuerunt Tetrici, Senior quidem Galliæ Præses ab Aureliano postea debellatus: Hæ tam variæ tot tyrannorum ambitiones, prælia, neces, magnam his

Trebellius Pollio in 30. Tyrannis.

Victorini alterius mater.

his locis bonorum direptionem, cædem, & vastitatem attulerunt, vt Hunnicis cladibus potuerint æquiparari: præsertim quam Maximinus ad Rhenum paucis ante martyriũ Vrsulanum diebus auspicatus est in familiã Alexandri Cæsaris immanitatem exercere, cum ad quatuor millia cruciamentis exquisitissimis interemit, tunc enim ipsas Busiridis aras, Phalaridis tauros, equos Diomedis, & Procrustis torcularia longe superauit. Vnde quo iure Romani teste Capitolino Maximinum Cyclopem, Busiridem, Scyronem, Phalaridem, Typhonem, & Gygem, pari milites eius Parthos, Pannones, Gothos, Armenios, Osdroenos & Mauros licuit Hunnos ab æuo posteriore nominari: cum Maximinus Attilam: & milites eius Hunnos crudelitate in Virgines exercita vel æquarint, si non superarint. Atque ita S. Cunibertus auctor, vt putatur, veteris Vrsulanæ historiæ, potuit eos ipsos tot Virginum tam immanes interfectores, Hunnos à feritate sola nominare.

Capitolinus in Maximino.

Hinc manifestè colligitur profanis Scriptoribus non repugnare, Hunnos oram Rhenanam percursasse tempore martyrij Vrsulani: qui licet eos non apertè nominent, vtpote vix Romanis scriptis tunc celebratos, ita tamen notis suis claris locorum, armorumque exprimunt, sub aliarum barbarum gentium nomenclatione, vt cæ vix alijs commodius accommodentur. Adde quod Gothorum, Parthorum, Pannoniumque nomine ijdem veniant, vt fusè declaraui, ne sit opus ad Attilana tempora differre sine causa martyrium: præsertim cùm tunc direpta ciuitas sit, & quidem verno tempore, Virgines autem Octobri mense, cùm Maximinus propè Rhenum fureret contra Christi fideles, sint interemptæ. E Sacris etiam historijs, idem alibi probaui, cum libro primo docui, S. Auctorem primum Archiepiscopum Treuirensem, Anno 237 precibus suis eosdem Hunnos peracta Coloniæ cæde Parthenica ab vrbis Treuirensis inuasione depulisse. Atque ita sacris gentilibusque auctoribus consentaneum est, à veris Hunnis S. Vrsulam cum Virginibus martyrium tolerasse: vt firma maneat Romani Martyrologij, Cunibertinæ historiæ, & vetustissimæ Coloniensis traditionis narratio, cædis illius auctores Hunnos extitisse, non Attilanes, sed eorum maiores, è Gothis & Hunnis Europæis oriundos, qui Cæsari Maximino tam materno, quàm paterno sanguine ex eadem gente Gothunica nato, propè Rhenum militarunt.

Hunni Coloniæ SS. Virgines occiderunt.

CAPVT XXXIV.

Quæ fides sit habenda reuelationibus Vrsulanæ historiæ.

NEmo in dubium vocat eas reuelationes, quæ viuis quibusdam factæ à Virginibus, vel alio diuino ostento perhibentur, quando indicatis suis nominibus monstrauerunt sepulcri locum, vt quæ S. Cuniberto indicio Columbæ, S. Norberto oranti: & Ioanni de Eppa, quam B. Albertus M. accuratè examinauit; nam nomine eodem in sepulcris monstratis reperto cum corpore eodem loci, euidentem ex euentu, visi demonstrauit veritatem.

Duæ, quarum altera B. Elisabethæ, altera B. Hermanno fuit cœlitus manifestata, in dubium reuocantur. non repeto, quæ fusè sunt à me ea de re disputata.

Sed cùm iam historia Vrsulana, vt quinque his ostendi quæstionibus, etiam sine ijs stet suis connexa membris quasi ansulis; firmata rationibus; fundata in ipsis locorum vestigijs; stabilita diuersorum populorum traditionibus; congruens profanæ, sacræque temporis historiæ, ita quidem, vt si omni vaticinationum adminiculo destitueretur, per se tamen plus soliditatis historicæ retineret, quàm ea quam Galfredus confinxit, Hector ornauit, recentiores pigmentis quibusdam colorarunt; quæri tamen iam iure merito potest, an ijs positis historicis fundamentis, oraculis, quæ eandem confirmant veritatem, & ab ijs profecta sunt, quos Ecclesia, vel consensus bonorum omnium sanctitate illustres declarauit, sine temeritatis nota fides possit perogari?

Sanctorũ virorum reuelationes si nil absurdi cõtineant, non sunt reijciendę.

derogari? præsertim cùm nihil absonũ, nihil ab Historia antiqua alienũ (quod aliqui falsò re malè expensa, præpropera censura definierunt) contineant; cum omnia, quæ referunt, temporis historiæ profanæ, sacræque quam aptissimè respondeant? Ego sanè non video, cur homines Ecclesiæ iudicio virtutis, & sanctitatis eximiæ, ac summorum Theologorum sententiâ, donatos à Deo spiritu Prophetico arguere quis meritò possit, vel confictæ mendaciter reuelationis, vel temeritatis imprudentis, dum profitentur ea cœlitus à se hausta esse, quæ afflatus humani fallente autore didicerunt: quãdo præsertim multi Archiepiscopi, & Episcopi, Theologique pręstantissimi ipsam de S. Vrsulâ narrationem eorum, vt cœlitus haustam approbarunt, ipsæque Romani Breuiarij lectiones ex ijs collectæ existimantur.

Qualis B. Hermanni.

§. 2. Enimuerò v. de S. Elisabethæ titulorum expositione nihil dicam, cum eam cõstet Ecclesię auctoritate Sanctis adnumerari, de solà B. Hermanni reuelatione pauca attingam. Quæ posset autem emotissimæ mentis maior dementia reperiri, cùm nõdum omnes detectæ reliquiæ essent, & diu post supra mille reperta corpora sint, multa etiam nominibus suis insignita, scribere audere Virginum præcipuarum peregrina nomina, originem, parentes, sorores, officia ac dignitates: addere patriã, Duces, & Comites, ac multitudinem Comitatus? Deus verò, vt huius reuelationis veritatem euidenter demonstraret, centum & pluribus annis post fecit plurima è tumulis educi corpora ijsdem nominibus, cognationibus, officijs, lapidibus incisis, quæ tanto ante B. Hermannus Orbi vulgarat.

Ab experientia probata.

Nam cum is anno 1183. sua literis consignaret responsa cœlitus accepta, statimque in Anglia essent publicata per Richardum Præmonstratensem; ac in ijs duarum Cordularum meminisset, & altera quidem sub Gerlaco reperta esset, altera non nisi seculo sequenti exeunte anno 1278. annis 95. post inuenta est magnis prodigijs: at verò S. Odilia, quam c. 6. B. Hermannus octauam facit Chiliarcharum centum annis post, scilicet anno 1285, vel 1287. effossa est, quæ ipsa non semel se Chiliarcham, dum appareret, nominauit.

Idem c. 6. Benedictam, quam septimam facit Chiliracharum, magni Principis filiam vocat, additque eidem sorores 4. Cornulam, Prudentiam, Sapientiam, Illustrem. Ecce tibi anno 1325. centum quadraginta tribus annis post eam vulgatam vaticinationem, quatuor hæ sorores Principis filiæ è terra cum suis nominibus, cognatione & dignitatis titulo educuntur, Benedicta, Cornula, Prudentia & Sapientia, de sorore quinta Illustri non fit mentio, fortè sine titulo reperta est.

Idem eodem capite cognatam S. Vrsulæ Florentiam vel Florentinam nominat, Ducis Aegidij filiam, quartam earum Principum Virginum, quæ cum S. Vrsula & chiliarchis toti exercitui præerant; eam eodem tempore eduxerunt ijsdem titulis insignitam, & Aegidij Ducis filiam appellatam. Plura possem adferre similia, nisi fastidium Lectoris metuerem, quæ etiam satis ex libro 7. & 8. colliguntur.

§. 3. Hanc cum mecum expendo satis euidentem veritatem B. Hermanni vaticinationum, ipso euentu tot annis comprobatam, quam nullus Hæreticorum inficiari poterit, si tantum historica veritate ei probetur anno 1183. scriptam hanc in Germania admirabilem genealogiam, statimque in Anglia vulgatam, & tam ante eam exaratam 24. annis, quàm post eam 143. annis, inuenta eadem nomina adiectis natalibus, officio & dignitate cum titulis plurimis: nequeo satis mirari viros etiam Catholicos, tantas mouere lites, & non nisi commentitia vocare acta, quæ claris, diuinis etiam stabiliuntur testimonijs. Indulgeamus concertationibus in rebus Philosophicis, ac Theologicis quæstionibus, perutilis, imò necessaria est ea concertatio, cos vera ingeniorum, vt conuellantur errores Heterodoxorum: at in materia sacrarum reliquiarum, & certorum Sanctorum, quos coluit antiquitas; certa traditio populi comprobauit; grauissimi Doctores defenderunt, litem mouere sine solido fundamento, & id agere, vt ex albo Sanctorum expungantur, non video quid conferat emolumenti: nec scio an satis prudenter fiat, vt homines iudicio Ecclesiæ, & sanctitate & prophetiæ spiritu illustres, sine iusta causa commentorum & somniorum propolæ traducantur, data Hæreticis ansa cauillandi.

Multæ circa Reliquias & graues proponuntur quæstiones: & intricatæ mouentur difficultates, quas nobis opponunt Hæretici, cur non vnanimes ijs obstruimus ora? cur ipsos Catholicos inter se committimus? Communis Doctorum & vera sententia tenet, non facilè damnandas, vel suspectas esse censendas sacras exuuias, quas longa retro ætas piè veneratur: stabili nixa fundamento. Cur hic præcipuam partem reliquiarū suspectam reddimus? Cur S. Aetherium sponsum, S. Cyriacum Vicarium, siue Papam, tot Reges & Episcopos abijcimus quingentis ferè annis summa veneratione rectè cultos, ideò, quia nomina eorum sepulcralibus indita titulis indicarunt, quomodo se Sodalitati Vrsulanæ adiunxissent, ipsa vulnera cranijs, & alijs excepta locis cum telis martyrium loquebantur: homines sanctitate illustres Ecclesiæ iudicio, tunc diuinitus afflati edixerunt eos in Martyribus numerandos? cur reuelationes talium erroris arguimus, quando vestigijs locorum testatissimis, populorum traditionibus, & antiquæ historiæ apprimè consentiunt? quando nihil ab historiâ Ecclesiasticâ, vel profanâ, nihil à moribus, & fide dicunt alienum?

Vitandæ circa reliquias altercationes.

Hic decet Catholicos contentione pari conniti pro Sanctis ab Ecclesia in Canonem relatis, & eorum sacris reliquijs propugnandis, quas non temerè veneranda Maiorum ætas à multis seculis suscepit honorandas.

Nec conuenit vni vel alteri viro nimis tenaciter adhærere: potuit is labi, vt ego in pluribus, is in vna, & illa quidem historiâ, cuius mediam partem, M.SS. suffragiorum non habuit, quæ postea reperta sunt, & hactenus in varijs archiuis, sacrarijs & bibliothecis horum locorum latuerunt, vix hucusque comperta fuerunt exteris vestigia Romani itineris, quæ Basileæ, vicinisque in locis exstant, iuratis testibus confirmata: nec series hactenus inuentorum titulorum Vrsulanorum lucem vidit, S. Aureliæ, Sigillindis, Cuneræ, Christianæ & Sodalium gestæ res abditæ tenebris delituerunt: quæ si contigisset eruditissimos viros aduersæ partis vidisse, mutaturos fuisse sententiam existimo, vt confidam cultores harum SS. Virginum excussa semel & approbata historiæ Vrsulanæ veritate, acturos, vt quæ mutata paucorum consilio sunt in Martyrologio Romano, Iurisque Canonici glossa, postliminio in integrum restituantur.

CAPVT XXXV.

An teneri debeat fuisse vndecim millia Virginum incorruptarum in exercitu Vrsulano.

FVisse tot millia priùs è fontibus coæuis, & alijs historicis, ac diuinis confirmabo: deinde fieri facilè potuisse docebo, similibus sacris, profanisque historijs.

Confirmatur is numerus traditionibus.

Ac primò, Traditiones locorum, per quæ contigit S. Vrsulam peregrinari semper, ita tenaces fuerunt huius numeri, vt inter earum, festum, & historia fuerit tantummodo vndecim millium Virginum nominata. Ita Basileæ, Argentinæ, Coloniæ, Rhenæ à mille & amplius retrò annis, longè etiam antè, quàm corpore S. Vrsulæ reperto huius orbi nomen opera S. Cuniberti vulgaretur, *Festum sanctarum Virginum vndecim millium* dicebatur, & sermone vernaculo vetustiore templa ijsdem dicata, sermones ijs inscripti, festiuitas earundem eilff tausendt Mägde nuncupantur: ipsa Coloniensis ijs consecrata Basilica, paulò pòst martyrium eodem nomine fuit insignita, quod retinuit etiam cum à Clematio fuisset instaurata, vt ex eo tempore, quæ superant, cōmonstrant diplomata, priuilegia, donationes, & contractus eiusdem Ecclesiæ centeni aliquot celebrati, quæ videre licet lib. 9. à c. 8. & lib. 11. c. 19. Vox etiam barbara & contracta, qua nunc etiam vtimur Sancteruilgen / si rectè iuxta diplomata templi discutiatur, quæ id breuiter sanctarum Virginum, alias sanctarum Virginum vndecim millium nominant, inueniemus literis corruptis, & mollius pronunciatis ex Sanctarurgen / seu sanctarum Virginum, iam r asperiore consonante in l conuersa, vocem illam barbaram dimanasse.

è titulis. 2. Traditionibus coæui tituli suffragantur. Tres sufficiat adducere, è quibus numerus idē manifestè colligatur. *S. Albina Britannica vna ex vndecim, quarum qualibet mille adduxit Virgines.* Huic respondent quatuor similes SS. Essentiæ, Baragiæ, Panafretæ, & Tismæ, quibus eadem hæc adiecta inscriptio, *vna de illis vndecim Virginibus:* sed id clarius in S. Ortmariæ titulo sic exprimitur, *quæ attulit S. Vrsulæ de Scotia mille Virgines.* Vnde si nominatæ vndecim fuerunt Virgines, quę duxerunt ordines, & millē Virginibus præfectæ fuerunt, vndecim constat millia Virginum adfuisse.

è gestis Sodalium S. Vrsulæ. 3. His adde SS. Cuneræ, Aureliæ, Christianæ, & Sodalium res gestas proprijs diuersorum populorum tradi ionibus, M.SS. & historijs comprehensas, quæ summo consensu numerum eundem semper expresserunt.

Sermone antiquissimo. 4. In manuscriptis vetustissimis eminet ante mille & centum annos sermo conscriptus hoc titulo, *in Natali sanctarum Virginum vndecim millium*, is numerum eundem probaturus ait, *possibile autem, & omninò facilè fuit illi, qui credentibus etiam omnia possibilia fore & promisit, & dedit, & hoc quoque modo in solis Virginibus, si vellet mirabilis cunctis gentibus & populis innotesceret: Nam humanitatis fragilitate circumdatus plusquam duodecim legiones Angelorum exhibendas sibi à Patre potuit obtinere, regnans in eiusdem carnis æterna maiestate, cum Patre ad sequendum se agnum immaculatum minus quàm duodecim millia Virginum non potuit exhibere?*

Cunibertina historia. 5. Eundem numerum S. Cunibertus post annum 600. historiæ suæ inseruit, & imperatum S. Vrsulæ cœlitus his asserit verbis, *vt tu Pater & iuuenis, qui me in amorem suum allicit, decem primæuæ ætatis Virgines, & forma, & genere lectissimas, perquiratis, & tam mihi, quàm singulis harum mille Virgines subscribatis.* Numerum hunc completum fuisse testatur sæpiùs. *Concordi igitur duorum regnorum studio, iuxta regalem magnificentiam mirificè perfecta classe, completoq́; lectissimarum Virginum disposito diuinitus numero.* iterum: *Scito filia, quod multum concupieras in protectione Dei cœli, cum dulcissimo hoc sororum tuarum contubernio Romam peruenies, peractisq́; votis integro comitum tuarum numero iterum reuerteris huc in pace.*

Cap. 8.

Cap. 12.

Vita S. Cuniberti. Vita S. Cuniberti à coæuo, vt putatur, scripta numero subscribit. *Colonia pro Christi nomine Martyrum coruscat sanguine, cum vndecim millium beatarum Virginum, & trecentorum aliorum, & octo Martyrum mediante S. Gereone, cum Socijs suis.*

Consentiunt Martyrologia. 6. Adstipulantur vetustissima Martyrologia.

Beda in Martyrologio: *In Colonia sanctarum Virginum vndecim millium.*

Florus: *Passio vndecim millium Virginum.*

Alia vetustissima M.SS. habent: *in Colonia passio sanctarū vndecim millia Virginum.* Romani etiam veteres fasti numerum eundem conseruarunt: vt, & complures variorum locorum, quos vide lib. vlt.

Lectiones horariæ. 7. Præterea Lectiones horariæ ferè totius orbis ante annum 1580. numeri semper eiusdem meminerunt: videri plurimæ earum extremo libro possunt.

Romanum Breuiarium anno 1550. Pontificia auctoritate correctum, titulum festo hunc præfert: *In festo vndecim millium Virginum.*

Collectam hanc subijcit: qua Patres Dominicani vsi pridem fuerunt in officio proprio: *Deus gloria Virginum, & amator earum, qui B. Vrsula in palma martyrij contulisti vndecim millium Virginum comitatum, concede nobis famulis tuis earum multiplici interuentu petitionum efficaciam, fidei constantiam, & operis puritatem.* In Antiphona ad Magnificat dicitur: *Virgo Vrsula simul cum vndenis millibus ingeminat.* In hymnis proprijs frequens vndecim millium ibidem mentio, & in Lectionibus numerus semel indicatur. Postea Parisijs recusum officium Romanum contractis Lectionibus bis in eis numeri meminit. Incipiunt enim. *Passionem vndecim millium Virginum S. Vrsulæ cum socijs*, & in fine Lectionis septimæ dicitur. *& Vrsula cum Cyriaco Papa, & vndecim millibus Virginibus simul applicuerunt.*

Additur alia collecta numeri memor hoc modo. *Deus, qui ad imitandum Passionis tuæ exemplum vndecim millia Virginum, & Martyrum mortis supplicium subire fecisti, concede propitius: vt qui earum passionem consistuti veneramur in terris, passionis tuæ remedia consequamur in cælis.*

Accedunt

8\. Diplomata templi anni 922.

Accedunt vetustissima templi Vrsulani Diplomata, loci Archiepiscopi, & Scriptores omnium penè sequentium seculorum. Hermannus Archiepiscopus An. 922. ita in dotatione loci ait. *Ad laudationem Dei, & S. Mariæ, ac ipsarum undecim millium Virginum.* Et infra: *iram Dei Omnipotentis, ac S. Mariæ, atque earundem sanctarum undecim millium Virginum incurrat, & à liminibus ipsius sancti loci excommunicatus appareat.*

an. 927.

Successor eius Wichfridus in vnione Ecclesiæ S. Mariæ, quam cessit Basilicæ S. Vrsulæ An. 927. sic habet: *Propter amorem Domini Saluatoris, propterq; reuerentiam undecim millium Virginum inibi requiescentium.*

an. 940. circiter.

Idem in Diplomate circa bona in Engelstadt, ita cōcludit. *Actum publicè in præfata XI. mille Virginum Ecclesia 9. Calen. Decemb. An. gloriosissimi Regis Ottonis sexto, Indict. 14.*

a. 1047.

Sequenti seculo Canonica loci literis in Archæo contentis hoc subscribit modo: *Anno Domini 1047. sub Hermanno Bezecha ultima Ancillarum Christi in congregatione SS. undecim millium Virginū per manum Aduocati mei Christiani pro remedio animæ meæ.*

Poëta Germanicus. an. 1070.

Eodem seculo Poëta Germanicis rhythmis vitam S. Annonis Archipræsulis complexus, dum enumerat Colonienses Martyres, ita canit:

Dadir restit ein sulich menige van Santi,
Mauricyn herige, vnt eilf tusent megide.
Hic Thebæa cohors, hic Mauri cæde necati,
Hic & amore Dei suadente vndena sagittis
Millia Parthenici cœtûs cecidere perempta.

Vita S. Irmgardis.

Vita B. Irmgardis, quæ circa An. 1080. floruit. *Comportarat secum particulam reliquiarum societatis undecim millium, & transtulit se ad locum sepulturæ undecim millium Virginum, prostrauitq; se humiliter, sumens partem terræ sepulturæ Virginum prædictarum.*

Sigebert⁹.

An. 1110. Sigebertus in Chronico. *Omnibus bellis famosius fuit bellum, quod candidatus undecim millium Virginum exercitus bellauit duce S. Vrsula.*

Otto Frisingensis.

An. 1150. Otto Frisingensis. *Hic etiam dum vbique terrarum discurrit, undecim millia Virginum apud Coloniam Agrippinam coronauit.*

Dodechinus.

Dodechinus Abbas de pugna cui Ann. 1147. interfuit: *Victoria tamen obtenta est festo Virginum undecim millium.*

Theodoricus.

Theodoricus Tuitiensis in Chronico M. S. *qui inter cetera sua flagitia exercitum undecim millium Virginum, dum Coloniam obsiderent, cum omnibus, qui cum ipsis erant, extinxit, floruit An. 1163.*

Rogerius. Viterbiens.

Rogerius Cisterciensis circa An. 1181. scripsit librum hoc titulo: *De undecim millibus Virginum occisarum.*

Gotfridus Viterbiensis A. 1185. *Idem Attila undecim millia Virginum simul coronauit.*

Robertus.

Robertus Altisiodorensis circa A. 1185. *Cyriacus cum undecim millibus Virginum discedens sedem suam reliquit.*

Hermān⁹.

Hermannus Steinfeldensis in prosa. *Vndena demū millia, sponsæ transmittit Virginū.*

Anonymus Scriptor coæuus de eo in MS. Steinfeldensi. *Hermannus hic circa gloriosum exercitum SS. undecim milliū Virg. & Martyrū magnū deuotionis affectū conceperat.*

Cæsarius. lib. 8. c. 88.

Post Annum 1220. Cæsarius. *Cùm in stratis & hortis Ciuitatis Coloniæ Beatarum Virginum undecim millium passim ossa inueniantur.*

S. Gertrudis Saxonica.

S. Gertrudis Saxonica scribit: *In festo XI. millium Virginum*, quo fructu pro Sanctis gratiæ Deo referantur.

lib 4. c. 56. Vinc. Bell.

Vincentius Belluacensis: *Ea conditione, vt decē virgines genere, forma, & ætate electas sibi traderet, & tam sibi, quam singulis earum mille virgines subscriberet; cuncta, quæ Virgo petierat, impetrauit.*

Th. Cātip. l. 2. ap. c. 58

Thomas Cantipratan. *Licet igitur undecim millia Virginum, & multa millia virorum, mulierum, virginum nobilium & ignobilium cum illis euntium & redeuntium Romā coniuncta & cum eis martyrizata sunt.*

Iacobus de Voragine.

Iacobus de Voragine. *Vndecim millium Virginum passio hoc ordine fuit celebrata.*

Mart. Pol.

Martin. Polonus. *Cyriacus cum undecim millibus Virginū, quas Romæ baptizauerat, Coloniam descēdit.*

Albericus.

Albericus: *Passio XI. milliū Virginū apud Coloniā mirabiliter facta est.*

Boēmūd⁹.

Boëmundus Archiepiscopus Treuirensis in Diplomate indulgentiarum dato Monasterio S. Maximini A. 1292. *Omnibus verè pœnitentibus & contritis, qui ad ipsum Monasterium in festo undecim millium Virginum causa deuotionis accesserint.*

Documentum autenticum Metropolitani Capituli Coloniensis anni 1294. *Ossa plurimorum corporum Sanctarum vndecim millium Virginum ibidem decollatarum effodit.*

Post an- num 1300 Duode- cim Archi episcopi vel Epi- scopi.

Post annum 1300. An. 1316. datæ eidem S. Maximini Coloniensi cœnobio indulgentiæ à 12. Archiepiscopis, vel Episcopis Ioanni 22. Auenione adsistentibus: *Pro festo vndecim millium Virginum, & per octauam.*

Chronicon Anonymi cuiusdam domestici summi Pontificis Anno 1370. floruit. *Cum vndecim millibus virginibus Coloniæ passus est.*

Westmo- nasteriēsis

Westmonasteriensis: *Vndecim quoque millia Virginum, quæ apud Coloniam passa leguntur, ab hac clade inciderunt in nefandum exercitum Vanij Regis Hunnorum.*

Centum ferè alia huius vnius seculi testimonia ex documentis autenticis lector libro vlt. c. 19. reperiet.

Post An. 1400. Gobelin⁹.

Post An. 1400. Gobelinus Persona. *Huius temporibus passa creduntur vndecim millia Virginum apud Coloniam.*

Videri possunt libro vltimo testimonia ex Chronico Magno Belgico, Coloniensi, Ex compilatione Chronologica. Ex Philippo Bergomate, Iordano, Parato, Dionys. Carthus. Pelpardo, S. Antonino, Equilino, Arnoldo de Aluedia, Mombritio & alijs.

Post An. 1500. testimonia sine numero sunt: omnes enim orbis totius nationes eo seculo cum ritu duplici festum illud celebrarent, non ferè alio nomine, quam *vndecim millium Virginum* præeunte Romana Ecclesia nominarunt.

Glossæ & Canonum Interpre- tes.

9. Celebrem hunc numerum etiam glossa vetus ordinaria cum Iuris primi subselij interpretibus post annum 1300. fecit. eum enim exprimunt Ioannes Andreæ, Augustinus Triumphus, Albericus de Rosate, Dominicus à Geminiano, Turrecremata, Ludouicus Gomes, & alij libro vlt. c. 20.

Inuentio ne; Virgi num.

10. Huc accedunt inuentiones Virginum, eleuationes & translationes varijs seculis factæ & conscriptæ, item inscriptiones numeri Virginum Altaribus, quibus earũ reliquiæ continentur, eadẽ numeri impositio facta est tẽplis earũ honori cõsecratis, iam inde ab A. 1100. Martyrologia itèm omnium gentium, quæ translationes harum reliquiarum complectuntur, ipsaq; autentica documẽta, quibus earum veritas confirmatur, videri ea lib. 7. 8. & 11. possunt, cùm vbique numerus hic inculcetur.

Cultus Vr sulan⁹ sub eo nume- ro.

11. Eundẽ probat numerũ cultus sacris Virginibus à quadringẽtis & ampliùs annis Orbe toto frequẽtatus, quo vndecies millies oratio Dominica recitatur: quã pietatẽ, vt libro 9. fusè doceo, & Virgines sępiùs clientibus suis suaserũt, & ijsdem magna cęlestia dona pręsertim in morte obtinuerunt: potestq; Rosariũ Vrsulanũ nominari.

12. Processus item iudicialis 70. iuratis testibus confirmatus, eundem numerum passim approbat & recenset.

Diuina te stimonia. Miracula.

Quod ad diuina attinet testimonia, quina numero simul huic suffragantur.

1. Miracula, quorum à quadringentis annis quamplurima contigerunt, quibus Deus Orbi declarauit, quàm sibi gratum sit, si Virgines Vrsulanæ ad numerum singularum inuocentur. lib. 9. c. 68. 69.

Virginum assertio- nes.

2. Crebræ S. Vrsulæ, & aliarum etiam Virginum ibidem visiones, quibus præsidium in morte & post eam ijs omnibus pollicentur, qui in gratia mortui, dum viuerent, sertum illud Virginibus appenderunt.

S. Elisa- beth.

3. S. Elisabeth c. 19. narrat SS. Virginum Visionem, *die festo*, vt ipsa ait, *passionis earundem sanctarum Virginum vndecim millium.*

Anonymi reuelatio.

4. Anonymus Scriptor in vtroque vaticinio creberrimè numeri meminit, & in altero quidem sigillatim exprimit, quæ chiliades, centuriæ, & ferè decuriæ, vnde, quibus ducentibus, ducentibus, seligentibus, qua occasione, numero, commoditate missæ sint: testaturq; cœlitus sibi significatum, omnes incorruptas aureolam castitatis meruisse.

Paulus 5.

Denique multi Summi Pontifices eundem numerum in erigendis sodalitijs expresserunt: ita Paulus V. An. 1611. Coloniæ congregationem *S. Vrsulæ & vndecim millium Virginum* instituit, & confirmauit, Bullam libro 9. c. 51. totam recito.

Maneat igitur ex 20. fontibus nostris certus & indubitatus vndecim millium Virginum numerus, tot titulis, traditionibus, omnium seculorum & gentium consensu, diui-

diuinis,& humanis atteſtationibus firmis: maneant & ipſæ Virgines iam inde à mille & pluribus annis in poſſeſſione quieta tum numeri, tum virginitatis ipſis per ſingula ſecula ſemper integrè & incorruptè conſeruatæ.

Nec incredibilis is numerus ei videbitur, qui legerit ea, quæ lib. 3. c. 16. de exercitibus è ſolis virginibus conflatis regnorum & virorum domitoribus diſſeram: vel quod de Thaleſtre vel Minothæa Amazonum regina Iuſtini vetuſtiora exemplaria, & ex eo Pinéda in Salomonem, Raderus in Curtium, & alij tradiderunt eam, cum Alexander Magnus Hircaniam Mardoſque ſubegiſſet, fama Regis excitam cum trecentis millibus mulierum ei occurriſſe, viginti quinque aut 35. dierum curriculo inter infeſtiſſimas gentes confecto ex Rege liberos quæſituram. *Ibi*, ait Iuſtinus, *ei occurrit Thaleſtris Amazonum Regina cum 300. millibus mulierum, 35. dierum inter infeſtiſſimas gentes itinere confecto, cuius conſpectus adſpectusq. admirationi omnibus fuit, propter inſolitum feminis habitum, & expetitum concubitum.* Nemo tamen nec tunc, neque modo multitudinem illarum (quas conſtabat Aſiam olim imperio ſuo ſubieciſſe) neque robur animi, tantas itineris moleſtias, & pericula inter infeſtiſſimas gentes menſis ſolius ſpatio ſuperantium mirabatur. Quas inter multa virginum fuiſſe millia nemo dubitabit. Sed mittamus Gentilium ſcripta, quę fidem apud multos repererunt.

Probabilitas huius numeri. Ex Thaleſtris comitatu. *Pineda in Salom. c. 14 n. 38. & 46. Raderus in Curtium. Iuſtin. li. 12.*

Conſtat circa vel paulo poſt tempora S. Vrſulæ in Ægypti vna ciuitate Oxirynсho viginti Virginum millia teſte Euagrio & Baronio Deo voto virginitatis obſtricta degiſſe, & ſanè permultæ ſunt hodie Ciuitates Europæ, quæ ſupra 12. virginum & innuptarum puellarum numerent: id ſi vna in vrbe poteſt contingere, quis neget è tot Britanniæ totius regnis, item è Belgio, Saxonia, Dania, Sicilia, & penè Orbis Chriſtiani præcipuis regionibus ſocietatem tot Virginum triennio coire potuiſſe?

Oxirynchi vna in ciuitate 20. millia Sanctimonialium.

Sed maiorem dubitandi rationem adfert oraculum Anonymi, quo dicitur ſacras Virgines omnes incorruptas aureolam caſtitatis meruiſſe: quod ita diſertis exprimit verbis.

Vndecim millia fuiſſe incorrupta. c. 23.

Adhæc ſanè quibuſdam non minimum ambiguitatis ſcrupulum generat, quod tanta multitudo vndecim millium Virginum dicatur, & non aliqua earum ſaltem in domo patris ſui ſub habitu virginali ſit corrupta. Dum die quadam harum notarius ſtans ſuper his mente reuolueret, ecce cœlitùs cogitationi eius reſpondetur: quod non eſt ita, vt tu putas; nam integer numerus vndecim millium Virginum erat: cui & alia virgo illuſtris de earum numero interrogata dicebat. Erant in terra earum natiua, vt tu exiſtimas, in quarundam domo paterna tres aut quatuor iuuenculæ, quarum aliqua ex his fuit corrupta, & nudo capite, ac virginali habitu incedens, diſſimulabat ſe fuiſſe corruptam: ſed cùm ad id fuiſſet ventum, vt Virgines eligerentur, ad B. Vrſulam mittendæ, ac corruptæ in domo paterna relinquerentur. Vnde accidit, vt plenus vndecim millium Virginum ſacrarum numerus atque integer foret, ac perfectus. Ecce quale & quantum miraculum, ac ſatis ſuper earum electione admirandum: quod ſic tantus numerus Virginum, abſque corruptarum intermixtione eligi potuit atque diſcerni. Hactenus B. Hermannus: cui ſimile quoddam diuortium Virginum, interpretibus pueris, legitur Deus feciſſe publicè apud Raymundum in vita S. Catharinæ Senenſis, qui Magiſter Ordinis Prædicatorij Generalis, & virginum duarum ſecretus conſcientiæ arbiter hoc ſuo tempore factum eſſe aſſeuerat. *Fuit*, ait, *Catharinæ diuinitùs reuelatum, ipſam parem in cœleſti gloria futuram ſorori Agneti de monte Politiano*, præfuerat S. Agnes Monaſterio montis Politiani, cui etiam à Confeſſionibus idem fuerat Raymundus, de cuius morte hæc addit. *Poſt obitum virgineum corpus eius multis annis remanſit incorruptum, & cùm loci illius incolæ vellent illud balſamo condire, ex eius membris & pedibus liquor pretioſiſſimus diſtillauit: isq. per ſorores in va[illegible]itreum collectus adſeruatus eſt, balſami colorem præſeferens: ea autem hora, qua Chri[illegible]ſpiritum reddidit, quæ fuit intempeſtæ noctis, vtriuſque ſexûs infantes apud parentes ſuos cubantes exclamabant: Soror Agnes iam migrat à corpore, & eſt Sancta in cœlis. Atque poſtero mane ingens multitudo virguncularum ſolo Deo inſtigante confluxit, nullam admittens, quæ virgo non eſſet, & cum candelis ardentibus inſtituta quadam proceſſione ad eius Monaſterium acceſſit, virgineam oblationem Virgini exhibens.* Idem qui has integras,

Simile diſcrimen à Deo factū. *Surius 20. Aprilis.*

castas,& inuiolatas,& nostras è varijs regnis prorsus incorruptas euocauit,& contaminatas ab intactis segregauit,minore tamen prodigio, quam apud S. Agnetem factum diximus,vbi singulis de virginea supplicatione diuinitus datum erat, violatas agnoscere:eas enim & digito notabant omnes , & à cœtu suo Parthenio procul amandabant.

Concludo responso Consulis cuiusdam Coloniensis peracuto, quod is Patrum memoria Principi viro ex Electorali Saxonica familia dedit : hunc Senatus exceperat epulo magnificè:sed cùm is inter pocula contra Catholicos varia congereret dicteria,ac iocularitér perstringeret Colonienses,quod crederēt vndecim millia Virginum,nec vnam quidem reliquas inter corruptam, falsè regessit Consul : *Iure Colonienses maiorum nixos firma & constanti traditione,tenere & venerari hactenus tot millia virginum,si tamen Celsitudo sua corruptam ex ijs vnam demonstraret, ilico eam è Virginum numero à Coloniensibus segregandam.* Simile responsum nostra memoria tulit in ipsa S. Vrsulæ basilica Comes Mauritius archistrategus Hollandorum,Reginam Angliæ desponsam Palatino Comiti Coloniam comitatus,iussus & ipse monstrare , quam violatam ex omnibus existimaret, vt mihi retulit oculata & aurita testis hæretica fœmina. Est sanè iuris conforme legibus , vt tamdiu mille & quadringentis annis possessores virginitatis in iure suo defendantur, donec Actor probet contrarium.

Argutè respondetur aduersarijs.

Nec tamen inficiamur,præter tot virginum millia, Virorum, maritatarum, & viduarum ingentem multitudinem accessisse : mansit tamen à nobiliori parte denominatio,cuius causa reliqui omnes eandem coierant societatem.

CAPVT XXXVI.

An superstitiosum sit,recitata quotidie vndecies Oratione Dominica,& salutatione Angelica, sperare SS.Virginum in morte præsidium.

Dici vix potest,quam sæpè Religionis honesto tectæ pallio vanæ superstitiones irrepserint:ideò iure Theologi numerum omnem suspectum habent,nisi certo mysterio,vel manifesta causa stabiliatur: præsertim cùm aliquorum persuasio vi solius numeri tribuit euentum rei minimè dubium. vnde nemo sani iudicij liberabit cum superstitione,qui huic præcisè quotidianæ precationi tantum tribueret,vt crederet fieri nõ posse,vt talis morte mala defungeretur:nusquã enim huic orationi factam certam promissionem cõmperi. Verè Suarez: *Licet seclusa omni superstitione sanctum & religiosum sit,reliquias Sanctorum ad collum suspensas deferre,vel Euangelium, v.g.initium S. Ioannis in pectore scriptum portare,& similia bona fide sperando per modum impetrationis peculiarem Dei protectionem & Sanctorum intercessionem,nihilominus id tamquam omnino certum sperare,non minus,quam si esset à Deo promissum, nõ caret superstitione,si non falsi cultus,saltem superflui:& præterea ibi interuenire potest Dei tentatio,si ob eam confidentiam nimiam temerè se homo periculis exponat.*

Suarez l.2. de superstitione c.15. n.10.

Quid superstitiosum esse possit in deportatione reliquiarum.

Recte tamen Sanctorum quidam pro certis à Deo beneficijs obtinendis inuocantur,non tantum,vt morbi depellantur : sed etiã, vt in mortis periculo nobis cœleste præsidium exhibeatur,nec tunc reprehendendi sunt, qui preces definito numero,vel ob mysterij cuiusdam memoriam,vel alia pia,sed rationi cõsentanea causa consueuerunt fundere. Hoc pacto laudat hunc ipsum , de quo disputamus ritum colendi Virgines Vrsulanas Sanchez: *Non tamen damnatur certus Missarum, aut candelarum numerus in memoria alicuius mysterij: vt 12. in honorem 12. Apostolorum, vndecim in honorem* vndecim millium Virginum *: dummodo non illi numero certo fidatur, vt nec augere, nec minuere licitum , & vtile futurum existimetur ; sed is numerus in eius mysterij honorem ac memoriam retineatur.* De eodẽ numero precum Sanctis persoluendo, disputat eruditissimè Ioan. Roberti q.9. Gratum igitur Sanctis Virginibus præstat obsequiũ,qui vndecies quotidie orationem Dominicã & salutationem Angelicã ad earum

Sanchez l.2 Operu Moralu c.40. n.40.

Ioan. Rober. in vita S. Huberti q 9.

carum honorem recitarit, dummodo non ingratum ijsdem fore arbitretur, si precationem vnam dominicam adijciat quandoque, siue ad S. Vrsulæ, siue aliorum etiam Martyrum honorem, qui extra virgines eodem loco & tempore occubuerunt: cum enim is numerus ideò sit institutus, vt certo temporis spatio virgines singulæ semel saltem salutentur, & inuocentur, augere quotidie licet numerum, vt suus singulis honor citius habeatur, minuere non conuenit, ne is vel differatur nimium, vel aliqua de eadem sodalitate non salutata prætereatur.

Piè iampridem moribus in Vrsulana sodalitate Coloniensi receptus est certus hic precum numerus, eoque fine quotidie stato penso persoluitur, vt speratum in mortis agone præsidium (quod alijs suis clientibus tunc etiam adspectabili quandoque forma exhibuerunt) sodalibus illis Vrsulanis in tali discrimine præstare non dedignetur: dummodo illis precibus nixa fiducia certa, talis patrocinij fauorisque, quamuis etiam in vita flagitiosa non oriatur, congruenter dictis Suarez: *Quamquam quando opus aliquod per se redolet pietatem, & fouet illam, nihilque falsum aut malum præ se fert, nihil noceat, alicui Sancto credere factam esse talem gratiam, propter tale opus, neque etiam oberit imitari illum, in tali opere, aut deuotione, si forte Deus simile beneficium concedere dignetur; non quia creditur infallibiliter futurum ex promissione: id enim superstitiosum est; sed quia impetratio à Deo per opera pietatis semper potest sperari.* Vide plura apud laudatos auctores: quibus adde, quæ Delrio obseruauit.

Num. 17.

Delrio in Disq. Mag. l. 3. p. 2. q. 4. §. 6.

Præter hanc aliæ quædam mouentur Theologicæ difficultates occasione reuelationum, quas ordine percurremus ante, quam historicas alias dissoluamus.

CAPVT XXXVII.

Ex reuelationibus oritur prima difficultas, an aliquis nondum natus, Martyr esse possit.

§. 1. Occasio quæstionis.

CVm ab An. salutis 1155. corpora sanctarum Virginum 9. ipsis annis è terra eruerentur, & B. Elisabetha multas circa titulos natas controuersias dissoluisset, eiusque non ita multò post secutâ morte plurima tamen ambigua restarent enodanda, DEVS annis circiter 28. post, B. Hermannum excitauit & cœlesti afflauit spiritu, pro reliquis huius historiæ dubijs explicandis. Inuenta fuerant eo tempore corpuscula tenera trium, aut quatuor mensium in maternis vteris. Vnde primò sodalium virginitas in controuersiam vocabatur: quam tamen contra Aduersarios c. 35. asseruimus; deindè doctissimi viri litem intentabant, an ea corpuscula tenella, Martyrum honore digna censerentur.

§. 2. Definitio per reuelationem facta.

Primam quæstionem S. Vrsula c. 22. his verbis expediuit. *Matronarum aliquæ inter nos exstiterunt, quarum quædam cum de terra nostra egrederemur, fuere prægnantes, nonnulæque in vtero concipientes, amore Christi nihilominus & ipsæ, spe cælestis regni nos secutæ, nobiscum pariter occubuerunt interemtæ.* Hæ tamen extra numerum vndecim millium Virginum auxerant sodalitatem, licet maritatæ. Ad alterum verò dubium hoc responsi dat. *Harum Infantes quicunque in matris vtero spiritum vitæ habebant animam viuentem, cum matres occiderentur, licet gladius eos non attingeret, in morte tamen matrum & martyrio, atque in illarũ sanguine baptizati, absque dubio ab Angelis vna cum matribus ad regna cælestia perducebantur. & hæc est ratio verissima paruulorũ, qui cum ceteris inueniuntur robustioribus.* Obijcit hic B. Herman. Christi dictũ ex Theologorum quorundam sententia hoc modo: *Huic capitulo inueniuntur refragari prætendentes illã Domini sentẽtiam dicentis. Nisi quis renatus fuerit ex aquâ & Spir. S. nõ potest saluari.* His ipse respondet: *Plures autem Abbatum, & literatorum pietatem Domini, ac matrum fidem, atque in Deo dilectionem, puramque cõfessionem ad martyrium pro Christo properantium cõmendant dicentes, eosdem infantes in confessione matrum, & sanguine baptizatos.* Addit sibi cœlitus responsum, cum aduersariorum obiecta legeret: *Pro certo scias, quod si infantes in matrum vtero moriuntur, damnantur: sed pia illorum erit damnatio; sed benè scias, quod si*

mater pro Christo occidatur, puer in vtero matris confessione, & sanguine plenè cum matre saluatur. Non attendas inquit, quid Magistri super hoc loquantur, nusquam enim diuina seueritas habet in ijs, vt damnentur: quia sicut diuina seueritas vbiq. se extendit, vt feriens corrigat, ita diuina pietas vbique se dilatat, vbi saluans subueniat. Huculque B. Herm.

§. 3. Richardus primus hác excussit difficultatem. in 3. dist. 4. a. 2. q. 2. 3. Decidit pro reuelatione.

Hæc ad Theologorum normam expendenda sunt: pauci Doctorum in specie meminerunt infantium horum vtero materno conclusorum, & cum matre Martyre peremtorum: primus, quem reperi Richardus de Mediauilla Franciscanus, hanc quæstionem circa An. 1290. centum & pluribus annis post celebrem corporum inuentionem tractauit. Affirmat autem baptismum sanguinis adhuc vtero conclusis prodesse, quibus baptismus aquæ conferre nihil potest. Ratio est, licet enim vterque baptismus vim, & energiam suam à Christi perpessione hauriat, ei tamen homo per baptismum tantum in signo; per Martyrium autem reipsa conformatur. Vnde excellentius est baptisma sanguinis; quem enim aqua contingere non potest, potest à labe originali sanguis expurgare, qui attingere infantem in vtero potest. Citari pro eâdem sententia solet Scotus: S. Augustinus idem insinuat his verbis. *Quicunque non percepto regenerationis lauacro pro Christi confessione moriuntur, tantum ijs valet ad dimittenda peccata, quantum si abluerentur fonte baptismatis.* Richardo subscribit Henriquez: *Baptismus sanguinis,* ait, *excellit, vt solus prodesse possit infantibus nondum natis, si mater cum prole occidatur in odium Christi, & quia Christiana est, quamuis nulla memoria prolis habeatur: proles enim, quæ adhuc vnum cum matre reputatur, particeps fit eiusdem martyrij: nam vtile vulnus, aut percussio potest infantem Martyrem attingere, quem tangere aqua baptismi non potest, ac subinde intra vterum latens, & nondum natus renasci ex aquâ non potest.*

Scotus dist. 4. q. 3. S. Aug l. 13. de C. D. c. 7. Henriquez lib. 2. cap. 18. n. 2.

Cap. 22.

Idem alibi ait: *Soli Martyrio, quo prægnans simul cum prole occiditur in odium Christi, & fidei, dedit Christus priuilegium, vt prosit puero etiam intra vterum matris, quia baptismus sanguinis attingit infantem in vtero, quem non attingit baptismus aquæ; solùm verò martyrium in pueris includit baptismum, non in voto proprio; sed in voto Ecclesiæ, & in virtute, & priuilegio Christi, quod votum non supplent parentum preces & oblationes.*

Reginaldus l. 27. n. 18.

Consentit Reginaldus: *aduerte* ait *etiam infantem in vtero matris omnino clausum, etiamsi non sit capax baptismi fluminis, esse tamen tum baptismum flaminis, & sanguinis, vt si mater pro Christi fide occidatur, aut pro iustitia, etsi enim intentio Occisoris tantum feratur in matrem, tamen de se extenditur ad infantem, quem illa gestat in vtero, cuius mors sequitur ex illius morte.*

Coningh q. 66. a. 2. d. 1. n. 123. Filliucius tract 1. c. 1. q 5. n. 10. Bonacina, disp 2. de sacram q. 2. n. 7.

Suffragatur Coningh Filliucius, Bonacina.

Si opponas. natum nondum infantem renasci non posse, ℞. Ex aqua renasci non posse, iuxta Christi pronunciatum: quia contingere talem aqua non potest, posse ex sanguine ob percussionem, qua ipse contingitur. Adde quod nasci latius sumatur quandoque pro concipi.

§. 4. Obiectioni satisfit.

Nec dicas baptismum verum id non posse, multo minus Vicarium Martyrium. Lepidè Henriquez reponit quædam Vicario delegatâ potestate committi posse ex priuilegio, quæ Episcopo ipsi non competant ordinariè: præsertim cum hic sanguinis baptismus expressius in homine repræsentet Christi perpessionem fontem illum meritorum, & gratiæ, quam fluminis.

Ex quibus colligitur B. Hermanni reuelationem S. Vrsulæ oraculo editam conformem esse communi Doctorum sententiæ.

CAPVT XXXVIII.

An lactentes Martyres esse potuerint.

§. 1. Lib. 1. c. 23.

MOuet hanc & soluit quæstionem B. Hermannus his verbis. *Puellæ siquidem paruulæ, quæ inter illas fuerunt, & lactentes, quæ cum virginibus pariter sunt iugulatæ, licet inter Sanctos Innocentes non maneant, qui sub Herodianâ persecutione sunt interemti, præmium tamen innocentiæ, & beatitudinis æternæ cum illis sortiuntur.*

Ean-

Eandem tractat Angelicus Doctor & affirmat, quem sequitur Richardus loco citato, Scotus, Gabriel, Soto, Caiet. D. Bonau. Suares alijque recentiores. Probatur primo exemplo Innocētum sub Herode occisorum, de quibus ita S. Cyprianus: *Tyrannus crudelis illuditur, qui dum putat perdere, quos occidit, melioris vitæ statum ijs procurat.* Et infra: *Ecce paruuli isti, quos inauditæ crudelitatis monstrum occidit Herodes, subito sunt Martyres.*

Decisio Doctorū. S. Tho 2. 2. q. 124. a. 1. ad 1. Bonauentura. Richardus. Scotus. Gabriel. Sotus. Caiet. Suarez. S. Cyprian. ser. de stella & Mag.

Ratio est, quia occisi sunt omnes à bimatu & infra; etiam recens nati, qui nondum erant circumcisi: nam ante octauum vitæ diem non circumcidebantur: Ecclesia verò colit omnes, vt Martyres, etiam hos nondum circumcisionis beneficio gratiam consecutos, quia sola sanguinis effusione, & vi martyrij gratiam, & gloriam meruerunt.

Colligit rectè ex hoc singulari facto Franciscus Suarez, id verum esse de omnibus infantibus Christi causâ trucidatis, quia eadem est ratio, & in causa priuilegij in ceteris infantibus, quæ fuit in illis innocentibus, mors scilicet pro Christo obita: hi enim eandem mortis pro Christo obitæ causam habuerunt, ergo & eodem martyrij priuilegio gloriaque potiuntur. Hinc præclarè sæpè laudatus Cyprianus ait: *sufficit causa testimonio, licet nondum eloquio distinguantur.*

Suarez to. 1. in 3 p. d. 29. sect. 1.

§. 2. Obiectio soluitur.

Nec obstat, quod Martyrium actus virtutis fortitudinis nobilissimus nominetur, qui in infantes cadere nullo modo potest. demus formale martyrium (vt Scholastici loquuntur) seu virtutis actum ijs defuisse, mors certè actualis pro Christo obita non defuit, quam rectè ijdem obiectiuè quantum ad gloriam, martyrium nominare cōsueuerunt. de qua re plura loco citato Suarez.

CAPVT XXXVIIII.

An Virgines octo quæ circa Basileam vel Argentorati ante Martyrium decessere, verè colendæ sint vt Martyres.

SÆpius dictum est circa Basileam 4. Virgines virium defectu decessisse, & Argentorati febri S. Aureliam mortuam, cum tribus Sodalibus, quas ad eius solatium S. Vrsula morienti reliquerat, omnes quidem incensâ animi cupiditate ad martyrium adspirasse, licet Deo aliter visum fuerit. Quæstio non leuis oritur, an eæ virgines ritu martyrum possint honorari. Argentoratenses virgines sanctimoniales in S. Aurelia, ritu virginis non martyris S. Aureliæ festum celebrant, contra, quam in Basileensi confinio factum reperio circa alias.

Octo virgines ante martyriū mortuæ.

Alibi coluntur vt martyres.

Martinus Parisiensis non requirit ad martyrij aureolam nisi mortis sustinendæ propositum, licet reapse mors ipsa non consequatur: *Etsi, ait, ad martyrium exigatur actualis contemtus semel à ratione imperatus, non tamen ad rationem martyrij exigitur vniuersaliter tolerantia actualis mortis.* Quæ citat, & sequitur Cardinalis Raymundus Gurcensis Legatus de latere in Bulla de Eleuatione Corporum trium virginum An. 1504. edita. dum ait: *has quidem virgines Sacram cohortem ab vrbe secutas, & amore martyrij allectas, cum intellexerant S. Vrsulam ex reuelatione diuinâ martyrium subituram cum sua societate, non dubitamus scilicet martyres esse.* Addit, *& ne nouum alicui videri queat, Sancta Mater Ecclesia plures Martyres colit, qui tamen non gladio, sed Zelo martyrij ducti diem clauserunt extremum.*

§. 2. Martinus Parif. in libro Ethic. Exigit ad martyriū solum cōtemtum mortis, nō mortem. Consentit Raymun. Card.

Exstat & cuiusdam Franciscani de obseruantia SS. Theologiæ, & Iuris Canonici Doctoris Oratio, quâ id multis conatur rationibus stabilire. Prima: *Ad Martyrium non exigitur vniuersaliter tolerantia actualis mortis, licet exigatur actualis contemtus mortis à ratione imperatus.* Secunda: *Eas constat fuisse de hac sacra societate summo desiderio martyrium desiderante, & pro hac causâ longam viam cum alijs sacris virginibus per difficilia itinera ambulasse, & Ecclesia illam sacram societatem canonizauit pro martyribus.* Tertia: *Quia secundum S. Thomam & Bonauent. sufficit ad aureolam martyrij mortem accelerari*

Orator Franciscanus. Rationes.

præcedentibus cruciatibus. Hinc de S. Martino Turonensi, Hilario Pictauensi, & Francisco Assisiate canit Ecclesia. O felix Anima, quam si gladius persecutoris non abstulit, palmam tamen Martyrij non amisit. adeò vt de S. Martino olim S. Romana Ecclesia fecerit de Martyre, licet aliæ de eo vt Confessore. Ideò & de SS. Pontiano, Marcello, Martino & Benedicto 5. summis Pontificibus Baron. to. 1. ad An. 966. dicit eos Martyres, quia in exilio iniustè illato obierunt.

Pro octo dictis virginibus.

Quod si obijcias nullā hic præcessisse fidei publicam professionē, in cuius odium mors vel intentata etiā videatur. Responderi potest, virgines oēs publice fidē professas, cum in orbis Theatro Romæ Martyrum obirent sepulcra; quæ causa etiam fuit, vt ijs iam tum Romæ martyrium decerneretur alibi subeundum, ad quem locum virgines omnes iam de martyrio Coloniæ faciendo præmonitæ, tanto affectu, & desiderio properabant, vt 5. saltem itineris fractæ molestijs, succubuerint ante, quam mors eis decreta irrogaretur. Ita & hic verum illud Christi esse potuit Matth. 10. *Omnis qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo.* Hinc æuo S. Cypriani Martyres designati dicebantur, qui ob fidem in carcere detinebantur.

Matt 10.

Hæc sunt, quæ probabiliter suadeant illas 5. Virgines ritu Martyrum posse honorari: ita in processu Iudiciali Cardinalis An. 1504. tam Dominicanæ, quam Franciscanæ familiæ præsentes Theologi videntur decidisse, vt ideò circa Basileam 4. Virgines ritu Martyrum sint honoratæ.

Verior opposita sententia.

Nihilominus tamen communior Doctorum sententia neminem censet Martyribus accensendum, nisi vel sanguinem profuderit, vel letalibus acceptis vulneribus pro fide, postea decesserit. Et ideò rectè S. Aurelia, cuius 15. Octobris in Martyrologio Romano memoria recolitur, ritu virginis, nō Martyris Argentorati colitur. Nec tamen factum Cardinalis improbandum censeo, secuti probabilem sententiam consultis antè multis præsentibus Theologis. Nec illud incommodum hic accidit, quod Caietanus opponit Martino Parisiensi, ideò quoduis martyrij propositum Martyrem effecturum contra communem Ecclesiæ, & Doctorum sententia, cum hic præter martyrij propositum publica fuerit inter infideles professio fidei, & ex eâ in odium fidei latâ etiam mortis sententia, & quia cœlitus eam decretam sibi norant, libenter omnes acceptarunt, & ad eam subeundam incensis animis pariter Virgines proficiscebantur.

CAPVT XXXX.

An Seraphini & Cherubini S. Vrsulæ & sodalitatis martyrio interfuerint?

§. 1. Lib. 1 c. 6.

B. Hermannus ait hæc à S. Vrsulâ cœlitus esse reuelata; *Vniuersi ordinum chori tam Angelorum, quam reliquorum Sanctorum plura nobis obuiam millia miserunt, præter Thronos, qui paucos in occursum nostrum direxerunt. Throni namq; in Dei præsentia sunt confirmati, vt facilè ab eo separari non possint. Sed cum ab Angelis in cœlū deferremur, ipsiq; nobis vbiq; lætantes occurrerent, propius ad nos accesserunt Sanctarum Virginum multitudines, & cum iam apertis cœlis ab Angelis, ceterisq; Sanctis, qui nobis gaudentes occurrerant, cum ingenti tripudio introduceremur, vniuersi fermè sancti, qui in cœlo remanserant, cum summo nobis gaudio occurrerunt.*

Negat S. Tho. Angelos adsistentes à Deo mitti. 1. p. q. 112. art. 2. & 3.

Duo mouentur hic dubia, Primum, vtrum ex supremâ Hierarchia Seraphini, vel Cherubini quandoque mittantur à Deo. Alterum, cur Thronorum dicantur missi paucissimi.

S. Dionys. li. de Hierar. c. 7.

De primo duplex est Theologorum sententia. Prima Doctoris Angelici. Nunquam Angelos, quos adsistentes vocat (qualis suprema Hierarchia est) mitti extra cœlestem curiam: quem sequuntur Caietanus, Capreolus, Albertus, Bonauentura, Richardus, Ægidius, ij omnes in hoc conueniunt, tres supremos Choros Seraphim, Cherubim, & Thronorum mitti nunquā immediatè: fundamentū est huius sententiæ S. Dionysij autoritas.

Opposita

Opposita sententia est grauium etiam tam veterum, quam recentiorum Theologorum, missos quandoque esse etiam Seraphinos, Cherubinos, atque Thronos. Eā tenent Alensis, Scotus, Durandus, Argētina, Marsilius, Maluvius, Moli. Valent. Hackerus; indicat eam S. Athanasius serm. 3. contra Arianos, dum ait, *Ad ministeriū autem non vnus; sed ex omnibus plures ad manus præsto sunt, quos Dominus, si velit, amandet: multi enim Archangeli, multi Throni, multæ Dominationes & potestates, millies millia, & decies millies centena millia ministrorum adsistunt, & apparent, qui se promtos offerunt vt mittantur.* Fundatur hæc sentētia in eo Heb. 1. *Omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi.* Sic Isaiæ 6. Seraphinus ad Isaiam ablegatus dicitur, ac Genes. 3. Cherub cum igneo gladio propè Paradisum collocatur. Apud Ezech. c. 10. leguntur alia Sanctorum Cherubim ministeria. Præterea sæpè Michaël, & Gabriel, qui de supremis sunt, dicuntur legati; Gabrielem S. Bernard. serm. 1. *super Missus est* ad nobilissimum mysterium annunciandum de supremis spiritibus vult extitisse. Raphaël etiam ad Tobiam destinatus, vnum se vocat ex septem adsistentibus.

Contrariæ sent Autores.

S. Athanasius ser. 3. cōtra Arianos.

S Ber. ser. 1. super Missus.

Vasquez vtramque harum sententiarum æquè facit probabilem, cum eo facit Præpositus, nec in quæstione facti, subscribit vlli. Franc. Suarez probat potuisse dispensare Deum in ordinariâ lege, mittendo quosdam ex supremis: ac confutando contrarium fundamentum, ita suam stabilit opinionem: *In ipso ordine gratiæ solet etiam Deus quadam priuilegia, & exemtiones concedere à communi lege, vt ostendat sancto alicui peculiarem fauorem, & honorem: sicut probabile est quandoque Christum, vel B. Virginem descendisse in terram ob alicuius Sancti viri consolationem: ergò etiam Angelos supremæ Hierarchiæ ad talem peculiarem fauorem significandū mittere potuit, & forte voluit.* Secundò *Ordo vnionis Hypostaticæ altior est ordine gratiæ, ergo ob illam probabile est missum esse Gabrielem summum, vel ex supremis Seraphinis.* Addit *dispensationem videri factam in solennibus opportunitatibus, vt die natiuitatis Domini, post tentationem in deserto victo Lucifero: in horto sub Agoniâ, & præcipuè in iudicio, de quo* Matth. 25. *Cum venerit filius hominis in sede Maiestatis suæ, & omnes Angeli eius cum eo, quod etiam factum videtur in ascensione Domini ex eo* Act. 1. *Sic veniet quemadmodum vidistis eum.* & in resurrectione Hebr. 1. *Cùm iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit, & adorent eum omnes Angeli eius.* Idem asserit piè credi factum in assumtione Deiparæ: *nam si, vt piè creditur & SS. Patres sentiunt, ipse Christus in occursum matri ascendenti descendit, sinè dubio credendum est nullum fuisse Angelum, qui cum eo non descenderit.* Ita Suarez. S. Chrysostomus id de Natiuitate Domini affirmat in Psal. 8. in principio cum ait: *Supernorum Chororum Cherubim, & Seraphim hoc est munus, Deum assiduè laudare, & hymnis celebrare: ex his Choris etiam in terra apparuerunt, cum vigilantibus Pastoribus cantantes.* Adhæret Suaresio Tannerus, qui cum verba dicta laudasset, *In huiusmodi,* subdit, *occasionibus mihi pro indubitato est, adsistentes Angelos descendere, ac proinde mitti: quia non veniunt nisi ex imperio, & voluntate Dei.* Hæc probant veritati consentanea esse, quæ in hac historia sæpè de B. Virginis cum Virginibus familiaritate dicta sunt, & de vltima ad cœlum assumtione: quæ sanè non potest per imaginariam aliquam visionem explicari, cum iam beatæ illæ animæ corpore solutæ, Dei adspectu fruerentur; nec error aliquis narranti obrepere, cum B. Vrsula nongentis post eam annis id reuelarit: Constat igitur Deum solere quandoque modis extraordinarijs vti, certosq; Sanctos peculiaribus prosequi fauoribus: id fieri conueniebat in hac sodalitate, cum post Christi, & Deiparæ assumtionem nunquam tot millia castissimarum Virginum, cum tot Regibus, ac Principibus, Episcopisque martyrio coronata simul ad cœlos euolarint.

Vtramque sententiā probabilē facit Vasquez, Præpositus.

Lege extraordinaria à Deo mitti etiā Seraphinos docet. Suarez l. 6. cap. 10. à n. 45.

S. Chrysost.

Tannerus disp. 5. q. 6. d. 8. n. 10.

Ita cōformia sunt ea verba S. Vrsulę Theologorum sententijs: *Vniuersos SS. Angelorū, & aliorum Beatorū ordines multa misisse millia obuiam sodalitati Vrsulanæ:* de Thronis tamen scrupulus iniectus eximendus est; quem his verbis tollit eadem Virgo: *Præter Thronos, qui paucos de suo agmine in occursum nostrum miserunt: Throni namq; in Dei præsentiā sunt confirmati, vt facile ab eo separari nō possint.* Seraphinorū missi sunt multi spiritus, vtiq; nobiliores, cur Thronorum tam pauculi? fateor difficulter huius rei solidum dari e scriptura vel SS. Patribus diuersitatis fundamētum, aliqua saltē affulget con-

Cur Throni dicātur reliquis pauciores adfuisse.

coniectura: missos lego sacris in codicibus Seraphim, & Cherubim: Thronos missos nunquam reperio: fauet nominis ipsius Etymon, quod stabilitatem regiæ, diuinæq; maiestatis indicat, quæ cum in cœlis gloriosè perpetuo refulgeat, in his quasi regijs sedibus conquiescit.

Vnde licet ipsi etiam Throni ad Christi ortum, resurrectionem & ascensionem, & Deiparæ assumtionem relictis iussu diuino cœlis occurrerint, & rectè S. Chrysostomus dixerit *fuisse cœlum euacuatum*; pauci tamen & vix à Deo mitti videntur, in quibus diuina Maiestas gloriosè præcipua quadam ratione noscitur residere: Redeo ad Cyriacum.

CAPVT XXXXI.

An Cyriacus potuerit renunciare Pontificatui, vel Vicariatui, & quid de eo senserint Canonum Interpretes.

Potest Papa renunciare Pontificatui.

NEmo iam potest Catholicorum in dubium reuocare, num summus Pontifex possit abire Pontificatu: nam Cœlestinus Quintus cum ea dignitate se abdicasset, in Canonem Sanctorum relatus est: quod factum Bonifacius 8. c. *quoniam, Titulo de renuntiatione in 6.* constitutione sua comprobauit. Tunc enim multi, teste Bonifacio, in dubium id reuocabant, allatis decem rationibus, quas accuratè dissoluit Ioannes Andreæ glossa in caput citatum: præcipuas Azorius breuiter discutit, fusissimè verò & exactissimè Augustinus Triumphus.

Augustin. Triumphus l. de Eccles. potest. q. 4. ar. 8. Azor to. 2. l. 4. c. 6. Corã Clero spõte se abdicãdo. Dummodo causæ iustæ sint.

Difficile adsignatu est, in cuius manibus ea fieri possit renuntiatio. Licet alij velint in Cardinalium, alij in manibus Dei, vt superioris; ego potius Azorio adstipulor, & sufficere, puto si coram Clero se sponte abdicet; nam cum quis habet in terris superiorem, in eius fieri manibus debet: eo si careat, sufficit, si coram ijs abeat dignitate, quibus ius eligendi competit, facta ijs potestate alium nominandi.

Porrò iustas esse causas oportere nemo est, qui dubitet; vnam Bonifacius Papa insinuat; si se ad onera ferenda vniuersalis Ecclesiæ gubernationis non satis idoneum deprehendat.

4. Exẽpla proferuntur. Ab Augustino Triumpho.

Solent idipsum Canonum interpretes pluribus exemplis confirmare. Augustinus Triumphus, qui circa Annum Domini 1280. floruit, quatuor adfert his verbis. R. *Dicendum quod Canones, & gesta Sanctorum quatuor summos Pontifices narrant renuntiasse Papatui, Clementem, Cyriacum, Marcellinum, & Cœlestinum, non tamen ex eodem fonte, nec ex eadem radice eorum renuntiatio processit.* & paulo infra. *Cyriacus verò resignauit prpter Martyrij coronationem; nam sicut notatur in legenda vndecim millium Virginum, quando S. Vrsula cum alijs decem millibus Virginum Romam venit, tunc Cyriacus Vrbis Romæ Episcopus angelica visione monitus, quod cum illis virginibus simul deberet esse coronam martyrij recepturus, statim congregatis Cardinalibus, eis reclamantibus, & renitentibus Papatui renuntiauit.* Concludit, cum causas horum 4. attigisset, his verbis: *Cum ergo omnium horum supradictorum Pontificum renuntiationem Ecclesia habuerit ratam, & acceptam, cuius signum est, quia omnes canonizauit, & scripsit in Catalogo Sanctorum, autoritate Ecclesiæ est satis manifestum, quod Papa potest renunciare.* Testimonium istud eo pluris facio. *Primò*, quia is ipse An. 1320. cum librum Ioanni 22. Pontifici inscripsit. *Secundo*, quia Greg. 13. auctorem istum maximi fecit, suoque nomine denuo videre lucem voluit, vltimo Pontificatus sui anno, repurgato iam ante iure Canonico. Vndè in dedicatoria Epistola rectè ita affatur Pontificem is, qui denuo prælo subiecit: *Ac mihi quidem Pater Beatissime nihil necesse est plura dicere de Augustino nostro, præsertim apud sanctitatem vestram, quæ huic scriptori, atque adeo huic libro, suo peracri iudicio tribuere plurimum solita est.* Exstat eiusdem Pontificis Greg. 13. breue, quo potestatem facit librum imprimendi, *ad communem omnium Christi fidelium vtilitatem & salutem.* Non dixisset id Pontifex, si quidquam in eo Apocryphum, vel emendatione dignum, siue ipse

Hunc laudat, & recudi voluit Greg. 13. correcto iã Iure Canonico.

ipse Gregorius libri non inassiduus lector, siue censores alij deprehendissent: vt iure existimem, cùm hic liber Ann.1584. iussu Gregorij Romæ sit editus, & biennio ferè ante ius Canonicum emendatum prodijsset, omissa additione de Cyriaco; solius aduersariæ partis studio & suasu id effectum esse; quomodo enim idem Pontifex biennio post idipsum tam claris verbis permisisset publicari, è cuius libris & Ioannis Andreæ illa videtur additio profluxisse? *Tertiò*, hoc pluris faciendum hunc Augustinum censeo, quòd cum sæpiùs laudent Ioannes Andreæ, S. Antoninus, Turrecremata, Felinus, Decius, Martinus Nauarrus, Couarruuias, alijque primi subsellij Canonum interpretes.

Consensus Ioannes Andreæ.

Seculo eodem Ioannes Andreæ Glossæ hanc additionem inseruit: (quam hic non vt glossam receptam, cùm erasa sit, allego; sed vt priuati Autoris opinionem) *Datur certum exemplum de Cyriaco Papa, de quo legitur, quòd cum Vrsula & vndecim millibus Virginum martyrizatus est, scribitur enim de ipso, quod sibi quondam reuelatum est, quòd esset cum illis Virginibus palmam martyrij recepturus. Tunc congregatis Clero & Cardinalibus omnibus inuitis; sed præcipuè Cardinalibus, coram ipsis renunciauit dignitati & officio. Sed iste Cyriacus in Catalogo Romanorum Pontificum non denominatur: quare creditum fuit per Cardinales, quòd non propter deuotionem; sed propter oblectamenta Virginum Papatum dimisisset.* Ita lego in antiquissimis Ioannis Andreæ, etiam extra corpus iuris editis exemplaribus, quæ verba iam tum etiam seculo decimo quarto exeunte corpori iuris inserta fuisse scio: cùm Dominicus à Geminiano seculo sequente An.1440. in eam ipsam ita sit commentatus.

Geminian.

Vltra exempla hic posita, datur aliud exemplum de Cyriaco Papa, qui martyrizatus est cum Vrsula & vndecim millibus Virginum; de quo scribitur, cùm nocte quadam sibi fuisset reuelatum, quòd esset recepturus palmam martyrij cum illis Virginibus, tunc congregato Clero & Cardinalibus, omnibus inuitis, præcipuè Cardinalibus, coram ipsis renunciauit dignitati & officio; Sed iste Cyriacus in Catalogo Romanorum Pontificum non denominatur, quia creditum fuit per Cardinales, quod non propter deuotionem, sed propter delectamentum Virginum Papatum dimiserit. Hactenus Geminianus. Tria in hoc testimonio obseruat quidam Iuris Consultissimus. *Primò*, quòd in Glossam hanc de Cyriaco disserat enucleatissimè. *Secundò*, quòd exemplum de Cyriaco cum alijs in Canone positis exemplis conferat. *Tertiò*, quòd Glossam de Cyriaco ne verbo quidem in dubium ab aliquo legali Scriptore vocari ipse meminit: ideo dari præter allata exempla, aliud de Cyriaco, ait, vt communem sui temporis Doctorum sententiam profiteatur, de qua eo tempore nemo ambigeret. Id verum esse, autoritate sua confirmat, qui tunc viuebat S. Antoninus; magnus & ipse interpres Canonum, tum alibi varijs locis; tum 3. part. citat & sequitur laudatum Augustinum Triumphum. *De quatuor quidem Romanis Pontificibus in gestis Sanctorum legimus renunciasse Papatui: scilicet Clementem, Cyriacum, Marcellinum & Cælestinum, non tamen ex eodem hoc fonte & causa processit ista renunciatio: nam Clemens renunciauit propter mali exempli in posteris vitationem, cùm fuerit institutus à S. Petro, ne quid simile attentaretur à Successoribus. Cyriacus verò propter martyrij coronationem, associans se vndecim millibus Virginum, S. Vrsulæ & sociabus ex reuelatione Angelicâ. Marcellinus verò renunciauit propter Idololatricam operationem, ponens thura Idolis, vnde pœnitens in Concilio iudicauit se deponendum. Sed Cælestinus renunciauit Papatui propter insufficientiæ suæ recognitionem, consilio ductus, vt creditur, Spiritus Sancti. Hos omnes Canonizauit Ecclesia, & adscripsit Catalogo Sanctorum.*

S. Antonin. 3. p. tit. 22. c. 4.

Mansit idipsum sequenti seculo apud Canonum Doctores ad Baronij vsque ætatem certum: duobus contentus ero testibus, qui & alios pro se laudant.

Ludou. Gomes Episc. Sarniensis tit. de infirmis resignā. lib. q. 3. Ioh. Burgū.

Ludouicus Gomes Hispanus, Episcopus Sarniensis, Auditor Rotæ, in Commentario in Regulas Cancellariæ, sic ait. *Nam scribit Ioannes Burgundus antiquus Doctor in Tractatu de renunciatione Papæ, plures Pontifices Papatui renunciasse. Primo Petrum, cui successit Linus, de quibus loquitur textus in c. si Petrus 8. q. 1. Cyriacus tertio loco renunciasse fertur, cui successit Antherus, vt Fr. Iacobus de Voragine attestatur in illa peruetusta Historia, quæ Lombardica appellatur. tit. de vndecim millibus Virginum; Vbi de renunciatione*

tione Cyriaci, & Martyrio eius habetur: & ideo non ponitur in Catalogo Pontificum, quia vt ibi dicitur, Clerus eum de Catalogo abrasit, propterea, quia eis inuitis & reclamantibus cessit, & vndecim millia Virginum secutus fuerat. Sic S. Cornelius Papa cedere Papatui voluit, nisi persuasus à Cypriano destitisset. Marcellinus quoque loco cessit, & Liberius etiam Papatui resignauit, cui Felix successit, & iterum Liberio cedente assumtus fuit Leo IX. & omnes prædicti Pontifices Sancti fuere, excepto Liberio, vt patet ex Chronico. Hactenus Gomes Auditor Rotæ, qui scire potuit & debuit, quos Pontifices, vt in album Sanctorum relatos, veneretur Ecclesia.

Flaminius Parisius l. 2. q. 1. n. 4. Secundus. Flaminius Parisius lib. de resignatione beneficiorum. *Cyriacus verò* (renunciauit Papatui) *vt coronam Martyrij consequeretur, S.R.E. Cardinalibus eis renitentibus. Archiepisc. Florentinus 3. p. t. 23. & de renunciatione in 6. vbi subdit hunc non denominari in Catalogo Romanorum Pontificum, quia creditum fuit non renunciasse propter deuotionem.* Hæc Parisius.

Testimonia aliorum, Alberici Rosate, Ioannis de Turrecremata, Siluestri Prieratis, Bartholomæi Fumi, Hieronymi Gonzales, Lælij Zecchij. vide lib. 11. c. 20.

Ex his patet seculo decimo quarto, quinto & sexto, statim post factã Cœlestini 5. resignationem, & Bonifacij 8. conditam circa An. 1300. vel paulò ante constitutionem capitis *Quoniam*, celebrem fuisse semper ad annum vsq; 1580. Iurisconsultorũ præcipuorum S. Cyriaci de eius renunciatione, & perhonorificam mentionem, ac communi suffragio iudicatum, eum Sanctorum Catalogo adscriptum esse: atque Patrum æuo Glossam, Geminiani tempore ac S. Antonini certam ac vsu receptam: aduersariorum, vt creditur, suasu erasam esse, quod nihil sanè derogat sanctitati S. Cyriaci, quando Gregorius 13. auctor emendationis Iuris Canonici biennio post Augustinum Triumphum approbauit, & edi sua etiam autoritate voluit, in quo eadem recitantur, & Cyriacus Diuorum Catalogo adscriptus perhibetur, vt liceat hanc priuatorum Doctorum opinionem recensere, qui cum eundem Sanctis adnumerent, vti & Romani olim Breuiarij lectiones; certè de eo, an fuerit vnquam, non poterit dubitari; alias non minùs de S. Vrsula ambigi posset, prope quam & sarcophagus Cyriaci Pontificis; & titulus eius insignis repertus est, qui breui compendio iter, & Martyrium eius in Sodalitate Vrsulana testabatur.

Difficultati occurritur. Pro Aduersarijs facit, quòd, si Cyriacus, vt dicimus, Vicarius tantùm fuit, rectè nomen è Glossa sublatum videatur; vt cuius exemplum nihil ad Canonem propositum conferat. Resp. Canonum Interpretes citatos eum pro ordinario Pontifice, qui defuncto Pontiano ante Antherum Ecclesiam gubernauit, agnouisse. Fauet illis Anastasij liber, qui successori Anthero 12. tribuit annos, cui Cardinalis Baronius nec totidem tribuit septimanas, vt certum sit, fuisse temporis illius historiam perturbatam; illisque Antheri annis vel Pontiani, quibus multi 9. dant annos, Cyriaci tempus includi potuisse. Fauent & lectiones Breuiarij Romani, quæ Martyrium Vrsulanum Anthero Pontifice volunt contigisse.

Ego, qui nihil volui circa Catalogum Pontificum immutatum, malui eum Vicarium tantùm appellare: cuius fundamentum iacit Catalogus, qui relegatum posuerat Pontianum, vt Vicario fuerit opus: Nec minùs de Vicario, quàm de Ordinario quæri Pontifice potest, an, & qua de causa, tam difficili tempore, relegato Papa, inuitoque Clero potuerit abire dignitate: itaque sicut datur Clementis exemplum, se abdicantis postea, quàm à S. Petro Pontifex esset designatus; ac Cœlestini post officij ipsius administrationem, ita & Cyriaci Vicarij post officij satis diuturnam functionem, quando ijdem defuncto Pontifice relegato plerumque ordinaria potestate sufficiebantur.

Erasa etiã Glossa Ioannis Andreæ è corpore Iuris retinet auctoritatẽ priuati Doctoris. Extremum hoc moueri contra Ioannis Andreæ laudatam sententiam potest, eam, cùm è glossa Iuris à M. Sacri Palatij erasa sit, nec priuati quidem Doctoris mereri auctoritatem.

Hac super re à me consultus Romanæ Vrbis Aduocatorum lumen Petrus Marionus, ita respondit. *Non crederem Glossam Ioannis Andreæ idcircò minimè allegari posse, quod è corpore Iuris Canonici erasa fuerit, cum minimè appareat Summi Pontificis au-*

thori-

Eloritate fuisse improbatam. Nam Greg. 13. in priori constitutione, quæ in ipso Decreti à Gratiano compilati vestibulo occurrit, his verbis vtitur: Dudum ob huius rei exsecutionem adhibitis nonnullis ex FF. nostris S.R.E. Cardinalibus, adiuncto etiam aliquorum doctrina, & pietate insignium virorum studio Decretum Gratiani nuncupatum cū Decretalibus Greg. Papæ noni prædecessoris nostri, Sexto, Clementinis, & Extravagantibus, non modo cum veteribus Glossarum autoribus: quibus, cum viri pij & Catholici fuerint, ignoscendum videtur, si quid vel ob errorē in illis: vel quia nondum pleraq; à Sacris Concilijs definita fuerunt, liberius locuti sunt. Verum etiam cum ijs, quæ ab impijs scriptoribus, tam extra in marginibus, quam etiam intra adspersa fuerunt Catholicæ veritati contraria reuidendi, corrigendi, & expurgandi curam demandauimus: *Ex quibus verbis apparet, non fuisse intentionem summi Pontificis, vt Glossæ Catholicorum virorum, quamuis erroneum aliquid continentes de medio tollerentur: cum satis esset breui aliqua nota apposita lectorem de recta sententia admonere, id quod videmus in pluribus locis Decreti tam respectu Glossæ, quam ipsius Gratiani, sicubi non rectè sensit, factum fuisse. Verum vt concedamus ab illis censoribus appellari posse, & Ioannem Andream in locum, vnde fortasse nimis rigidè deiectus fuerat, esse reponendum: habebit tamen eius glossa non eandem vim, & efficaciam, quam reliqua eius scripta obtinent; quæ de aliqua iuris Pontificij quæstione tractāt, maximam scilicet, apud omnes, quemadmodum scribit Ancor. in Præfat. suorū comment. super 6. non longè post Princip. & Cardin. in Proœmio Clement. dicens eius commentario hanc singularem prærogatiuam fuisse cōcessam, vt textui fuerit annexum Abb. in c. de quarta. n. 13. circa medium de præscript. Euerard. Qui pluribus eius laudes prosequitur, & 3. loco post Innoc. & Host. collocat ex topica Legal. in loco ab autoritate nu. 18. v. tertio occurrit. Sed eam habebit auctoritatē, quam habēt Iurisconsulti de aliena professione tractantes, qualis est historiarum cognitio, quæ pro temporum conditione non potuit ad Ioannem Andrea, nec ad cęteros eiusdē ætatis exacta peruenire.* Hactenus Doctor Marion.

CAPVT XLII.

De origine Cardinalium, & an potuerint Vrsulano Martyrio interesse.

PRÆTER Episcopos adfuisse Cyriaco Cardinalitia dignitate eminentes viros tituli sepulcrales prodiderunt, Oracula S. Elisabethæ ac B. Herman. reddita confirmarunt: sed temporis ratio sæpè stabilita putatur refragari: Quocirca Cardinalium S. R. E. origo videtur altius esse repetenda; Tres præcipuas reperio sententias de muneris illius initio.

Difficultas.

Prima Illustriss. Cardin. Baronij, qui putat à 7 Diaconis Pontifici adsistentibus officium dimanasse, cum enim ad A. 112 e Pontificali hæc præmisisset: Euaristum Papam 7. Diaconos ordinasse, subdit n. 7. *Quæ nō sic accipias, vt ab Euaristo primum in Romana Ecclesia fuerint Diaconi ordinati: nam S. Ignatij testimonio superius vidimus Linū Paulo, Clementem & Cletum Petro ministrasse Diaconos: sed Euaristi opus videtur fuisse, vt Diaconis munus iniungeret adsistendi Episcopo prædicanti,* & §. 9. Perseuerauit per multa secula, vt more illius primitus factæ ab Apostolis Diaconorum ordinationis, 7. *tantū in Ecclesia Rom. Diaconi ministrarent. Ceterum, sicut Euaristus id illis iniunxit muneris, vt etiā Episcopo Euangeliū prædicanti adsisterent: ita & Fabianus addidit, vt ijdē. 14. Regionib. vrbis præessent, vt pauperū in eis degentiū curam agerent: vnde est nomen ex munere inditū, vt ijdē Diaconi Regionarij dicerētur, qui etiā in Concil. Roma. sub Silvestro nominati reperiuntur Diaconi Cardinales, quòd licet diuersis in locis agerēt, vnius tamen Ecclesiæ eiusdemq; primaria cardine cōtinerentur.* Hæc Card. Baron. nam licet, vt subdit, *aliarū in vrbe Ecclesiarū etiā duo Diaconi essent;* eo tamē nomine nō vtebantur. Subscribit Baronio Henriquez, qui hoc munus adsistendi Pontifici ait *fluxisse à temporib. Apostolorū; nec enim illa dignitas inuenta est A. 1023. à S. Benedicto, vt vult Volaterranus, & alij: cū nota fuerit tēpore Pontiani A. 231. Euaristi, Siluestri, Damasi, & Marcelli An. 302; sub quo leguntur erecti 15. Cardinales propter Baptismi, & sepulturarum curam.* ita Henriquez.

Baron. to. 1. A. 112. n. 6. & 9.

1 Sentent. Baronij originem Cardinalium ab officio ducit.

Lib. 10. cap. 27.

Altera sententia putat nomen id à loco fuisse Presbyteris, & Diaconis inditū, cui præsidebant. ita Bellarminus: *Existimo,* inquit, *nomen Cardinalis primo impositū esse loco, & à loco deriuatum ad personas: dicebantur enim tituli Cardinales quædā Ecclesiæ principales, vbi Baptisma conferebatur, ad differentiam aliorum locorum minus principalium;*

2. Sentent. Bellarm. à loco. tom. 1. l. 1. de Clericis c. 16.

inde autem Presbyter: qui Ecclesiam regebat, dicebatur Presbyter Cardinalis; pari ratione Diaconia Cardinales erant loca, quadam principalia in vrbe distincta, iuxta numerum regionum, & qui in eis residebant, Diaconi Cardinales dicebantur ab Ecclesia Cardinali, quam tenebant: sic etiam postmodum dicti sunt Episcopatus Cardinales, & inde Episcopi Cardinales sex illi, qui ad eligendum Romanum Pontificem conuenerant, & eidem Pontifici à consilijs erant, prater ceteros Christiani orbis Episcopos. Idem cum tria Cardinaliũ officia distinxisset: vt 1. officium Diaconi, Presbyteri vel Episcopi tali in loco exercere. 2. Pontificem eligere. 3. Eidem consilio & industria adsistere; subijcit eorum antiquitatem: *Hoc loco obseruandum, omnia tria officia antiquissima, & ab ipso Apostolorum tempore inchoata: sed tamen non esse aque antiquum, vt Cardinales duobus officijs posterioribus fungantur; primum autem negari non potest, quin sit antiquissimum.*

Antiquitas officij eorum.

3. Sententia Onuphrij à gradu dignitatis.

Rib. 16. O-Ctob. fol. 510

Onuph. l. 1. de 7. Vniuers. Ecclesijs c. 2.

Tertia Sententia vult Presbyteris id primum nomen fuisse attributum, non tam à loco, quàm gradu: vt qui ceteris eius Ecclesiæ præesset Presbyteris, is Presbyter Cardinalis diceretur. Hanc innuit Rebadeneira in flore Sanctorum, cum de S. Euaristo ita loquitur: *Fuit homo magna sanctitatis, & multa doctrina, primus, qui parochias vrbis in Presbyteros diuisit, à quibus postea suos titulos mutuati sunt Cardinales.* Rem istam Onuphrius explicat ita accidisse: *Cletus Presbyteros ad 25. numerum redegit; Euaristus vero, ne Presbyterorum istorum administratio in promiscuo esset, titulos primo seu parochias diuisit Presbyteris, vt singuli à se inuicem secreti in sua vrbis regione titulo vel parochia confusionis vitanda caussa, populo sacramenta ministrarent: sed haud ita multo post Hyginus Papa decimus, cum vnus Presbyter tot credentibus non sufficeret, plures in vnoquoq; titulo Clericos, & Presbyteros esse voluit, quod his verbis in vita eius ex Damaso innuit Anastasius. Hic Clerum composuit, & distribuit gradus; hinc Presbyterorum Cardinalium manasse nomen crediderim: vt is scilicet esset Presbyter Cardinalis, id est, principalis, qui ceteris Presbyteris eiusdem tituli ab Hygino adiunctis praeesset. Satis enim constat aliquot annis post, etiam antè S. Siluestri tempora Cardinalis nomen in Romana Ecclesia vsurpari cœptum fuisse, quod non nisi ex Hygini Papa instituto oriri potuit.* Ita Onuphrius. Fauent omnes allatæ sententiæ, laudatique Auctores historiæ nostræ: nam siuè nomen ab adsistendi officio, siue à loco, vel gradu, dimanarit: cum id officij longè ante Vrsulæ tempora viguerit in Ecclesia: cumque Pontiano superstite floruerint vt qui maximè, (quando sodalitas Vrsulana Martyrium fecit) Romę Presbyteri, & Diaconi Cardinales: stabilitur communi doctissimorum virorum suffragio titulorum sepulcralium veritas: licet insignia dignitatis, purpura & prærogatiua quædam muneris multis post seculis fuerit introducta.

Qui & quot Cardinales in Sodal. S. Vrsulæ.

B. Herm. c. 25.

Varij porro reperti tituli sunt: in quibus alij *Episcopi Cardinales*, alij *Presbyteri* nominantur: tres etiam inuenti sunt, in quibus nulla gradus, vel loci facta expressione solum *Cardinalis* nomen adiungitur. vt *S. Corimius Cardinalis. S. Polimius Cardinalis. S. Firminus Cardin.* hos arbitror fuisse ex 7. Diaconis Cardinalibus, qui Pontifici facienti, vel etiam in concionem adscendenti adsistebant: vnus repertus Presbyter Vincentius, cuius hæc inscriptio, *Vincentius Presbyter Cardinalis*, quem titulũ approbat S. Elisabetha: duo inuenti Episcopi Cardinales. *S. Pontius Cardinalis & Episcopus:* quèm recipit B. Hermannus, tueturque S. Elisabethæ eam omittentis autoritatem his verbis. *Felicis memoria Virgo Elisabeth scribit Cyriacum Papam cum Cardinali Vincentio interfuisse catui & sodalitati; nos & scribimus eundem Papam cum duobus Cardinalibus Pontio, & Petro, atque cum pluribus adhuc personis, qui eũ sequebantur, interfuisse.* Alterius hæc fuit inscriptio. *S. Maromius Cardinalis & Episcopus Nouariensis:* hic videtur vnus ex eorum fuisse numero, qui Pontifici à consilijs erant, & ad Noui Pontificis electionem conueniebant, quorum Bellarminus facit supra mentionem. Erat autem Nouaria regionis Transpadanæ municipium, cuius ciues Plinio teste iure Quiritium gaudebant, & gerendi Romæ Magistratus.

CAPVT

CAPVT XXXXIII.

De Patriarcharum origine, Iacobo Patriarcha Antiocheno & Marculo Byzantino.

QVamuis neq; S. Iacobi, neq; S. Marculi nomini fuerit Patriarchalis adiecta dignitas, quia tamen ijs locis præsederunt, quæ Patriarchalibus insignibus decorãtur, opportunè nomen, & origo nobis est breuiter inuestiganda: quam licet nõnulli referant ad Concil. Nicen. canone 6. vel ad Calcedonense act. 16. duo tamen Patrũ Purpuratorum lumina Baronius, & Bellarmin. longè faciunt antiquiorem, & ad A. 112 reuocant: *Leguntur* (ait de Anacleto Baronius) *eius titulo epistolæ tres, in quarum vltima, quod trium sedium Patriarchalium series ponatur, tum nomen Patriarcharum, tum res ipsa displicet Nouatoribus: nomen quidem antiquissimum est, tum à Iudæis, tum à Gentilibus vsurpatum: quod sicut alia multa feliciter in Ecclesia transijt: non tantum enim Iudæi, sed & Aegyptij vtebantur eo nomine, atq; primaria dignitate: nam & Herodotus cum agit de sacris Aegyptiorum, Patriarchas illos nominat, qui principem locum in sacris tenent, insuper vsus est eo nomine Hadrianus imperator Traiani successor in Epistola ad Seruianum Consulem de Aegyptiorum inconstantia.* Bellarminus verò ait Prærogatiua 26 est, *quod solæ illæ Ecclesiæ semper sint habitæ patriarchales, & primæ (Romanam, Alexandrinam, & Antiochenam) patet ex epistola 3. Anacleti.* De his tribus ita S. Gregorius. *Cum multi sint Apostoli, pro ipso tamen principatu sola Apostolorũ principis sedes in autoritate conualuit, quæ in tribus locis vnius est. Ipse enim sublimauit sedem, in qua etiã quiescere & præsentẽ vitam finire dignatus est. Ipse decorauit sedem, in quam Euangelistam discipulum misit. Ipse firmauit sedem, in qua septem annis quamuis discessurus sedit:* quomodo postea Constantinopolitana, & Hierosolymitana sedes æuo posteriore sint ad eandem euectæ amplitudinem fuse explicat Bellarminu.

Concil. Nicen. c. 6. Cõcil. Calc. act. 16. Patriarchę An. 112. Baron. to. 2. A. 112. Bellarm. in 26. prærogatiua S. Petri. Vnde dictũ. S. Greg. ad Eulog. l. 6. Epist. 37.

Duos inuenio in Catalogis autenticis Patriarchalium sedium antistites Vrsulanę Sodalitati interfuisse, Antiochenum & Byzantinum. Antiochenus quidem Iacobus in titulo, sicut & à S. Elisabetha nominatur: de cuius Sacerdotio, munijs in Sodalitate obitis, & Martyrij dilatione, quæ habemus, vni, fateor, S. Elisabethę responso cœlesti accepta referimus: quod cum nunquam hactenus nos fefellerit: non debemus hic ei fidem abrogare: De eo S. Virgo diuinitus ista hausit. 1. Eum genere nobilem, natione Britannum, Antiochiam abijsse (fortè locis sacris Palæstinæ obitis) vbi virtutis fama cum ad sedem euexit Patriarchalem, quam 7 annos rexit. 2. Is, comperto Cyriacum Britannum Romæ supremum Sacerdotium obtinuisse, conuenire eum voluit. 3. Iamque salutato Cyriaco cum Antiochiam repeteret, & bidui itinere abesset Roma, confestim reuocatur, Britannasq; Virgines, & in his neptes suas exspectare præsentiam intelligit. 4. Romam igitur reuertit, iungit se Sodalitati, vt Martyrio coronetur. 5. Monitus à Cyriaco, literis vt nomina principum personarum totius Congretationis consignaret, ea post communem lanienam biduo, superstes lapidibus incisa condidit sarcophagis: & ipse extremam se stitit hostiam barbaris. Hic idem Iacobus videtur esse, quem Veteres, & recentiores omnes in Antiochenis Patriarchis Zebennium vel Zebenum nominarunt: consonat tempus Pontificatus: septem illi annos cum S. Elisabetha, Eusebius Marianus Scotus, Hermannus Contractus, alijque tribuerunt: horum annorum extremus apud Eusebium finitur ipso tempore, quo Alexander Imperator dolo Maximini paucis ante Martyrium Vrsulanum diebus est interemtus. Scio Nicephorũ velle ipsum Vrbano Pontifice floruisse: demus eum duos fermè annos Vrbano & 5. reliquos Pontiano Papa præfuisse, nihil sequitur incommodi. Sed quid ijs faciemus Chronologis, qui decennium Zebenno tribuunt, voluntque Babylam ei non nisi An. 241 successisse? An cum septimo præsulatus anno Romam abijt, non nisi triennio post eius cognita mors est, vt ita circa An. 241 suffectus ei sit Babylas? vel dici potest ea, quæ nos voluimus anno 237 contigisse: quidam aliã secuti æram, ad annũ 241 distulerunt: nec tamen martyrium eius alibi, quam Coloniæ cognitum fuisse puto: vt mirum non sit, tam Græcos,

S. Iacobus Patriarcha Antiochenus. Eius gesta. Obiectionibus respõdetur.

L 2 quam

quàm Latinos scriptores id latuisse; quamuis nec Colonienses eius ob temporum intercapedinem meminissent, nisi S. Elisabethâ cælitus âdspiratâ didicisset.

S. Marcul⁹ Episcopus Byzantinus.

Erat quidem Antiochiæ iam tunc, cum ei S. Iacob⁹ præsideret, sedes Patriarchalis; nondum tamen Byzantiũ Primatus apicem obtinebat, cuius itẽ loci Antistes Marculus, siue Marcus cum tota Societate pro fide Christi occubuit. Sepulcralis inscriptio vocat eum *Episcopũ in Græcia* vel Thracia, finitimę enim sunt, & habent linguæ Grecæ cõmunionẽ. Fuit is septimus decimus Episcoporũ, quem Nicephorus Marcũ nominat, præfuitque annis omnino 13: quod si huius Pontificatus anni cum priorũ, quos Nicephorus, & Beyerlinck numerant, componantur, stabile Chronologię nostræ firmamentum accedet: nam Polycarpus secundus A. 148 sedem reliquit Athenodoro annis 4: cui 16 annis successit Euzoius; cum excepit Sacerdotiũ Laurẽtij annis 11 mẽsibus sex: cui suffectus Alypius an. 13 & semestri: hunc secutus Pertinax annis 19 mensibus 20 diebus 5. Subrogatus ei Olympius vndecim annis, quem Marcus vel Marculus noster excepit tredecim: his annis si 148. coniunxeris, 237 conficietur, quo S. Vrsula cum S. Marco fuit interfecta. Ita sicut Zebenni Patriarchatus, Foilani Lucensis, Pantuli Basileensis, sic & Marci Byzantinus Episcopat⁹ pro nostra faciunt Chronologia: de hoc cœlitus hæc S. Elisabetha didicit. 1. Fratrem fuisse Firmindinæ Dorothei Thraciæ Regis coniugis. 2. fuisse & auunculum & tutorem Constantiæ Regum dictorum filiæ. 3. præsedisse Byzantio Præsulem, quod euersum à Septimio Seuero, Constantinus M. restaurauit, & à se voluit Constantinopolim appellare.

Tempus Pontificatus.

Beyerlinck in Magn. theatrõ V. Episc.

Ordo loci Episcoporum.

CAPVT XXXXIV.

Qui fuerint An. 237. Episcopi Mediolanensis, Rauennensis, Lucensis, Meldensis, & Iuranus.

ET horum locorum è tumulis educti sunt Episcopi: quorum titulos tuetur S. Elisabetha: cui his suffragatur verbis B. Hermannus: *Porro Virgo Elisabeth docet, plures Episcoporum sacris Virginibus in eodem itinere fuisse associatos, quod nos satis approbam⁹:* Primus occurrit Mediolanensis, cuius hunc è Sandapila Gerlacus eduxit titulum. *Hic iacet S. Marinus Mediolanensis sextus, qui veniebat de Roma cum sacris Virginibus & S. Verasia Virg.* Atqui Monas sextus habetur loci Episcopus, isque scribitur annis omnino 50 Eleutherio, Victore & Pontiano Pontificib⁹ præfuisse: sed familiare est scriptoribus prætermittere in fastis Episcoporũ Apostolum, & primum Pontificat⁹ fundatorẽ; præsertim cũ is altero sibi subrogato ad alia profectus loca decessit alibi: ita S. Barnabas fundata Mediolani Ecclesia præfecit ei Anatolium, & in Cypro (incertũ, quo anno, vt vult Baronius) Martyrio fuit coronatus, ita nec S. Marcus Aquileię; sed quẽ is prefecit Hermagoras, Proto-Episcop. nominatur: nec etiã S. Petrus, & Paulus tot locorum Episcopis designatis inter loci Antistites numerantur. Sit igitur primus S. Anatolius. 2. S. Caius, 3. S. Castritian⁹: 4. Calomerus. 5. S. Monas qui inde ab Eleutherij Pontificatu ad Pontianum vsque 50 rexit Ecclesiam annis: post quem diu vacauit sedes. Cur non Mediolanenses hiatum illum adiectione Marini Martyris sexti Episcopi suppleri patiuntur, præsertim cum gesta S. Victoris Martyris eo seculo Marinum quendam nominent eius sedis eadem ætate Pontificem?

Ordo 6. primorum Mediolanensium Episcop.

Alter Episcopor. Simplicius: locus sedis ei⁹ variè, & 4. ferè modis enuntiatur. 1. *Rauanensis. 2. Rauellẽsis. 3. Rauenensis. 4. Rauẽnensis* appellatur. Equidẽ licet *Rauellẽsem* censeri posse existimẽ sub archiepiscopatu vel Salernitano apud Gualteriũ fol. 22. hui⁹ tamẽ loci, vt nec Rauanensiũ integer à me haberi Catalog⁹ potuit, vt necesse fuerit ad Rauennenses confugere; quos cõstat à S. Petro, misso Rauennam S. Apollinare fidem Christi recepisse: Episcopos loci Rubeus enumerat; sed de erroribus varijs à Baronio, vt in Annalib. & Martyrologio ipse conqueritur, admonitus, eos tamen nõ emendauit; nam Agapetum postposuit Seuero; cum exploratissimum sit, Agapetum An. 337. Romano Concilio interfuisse; Seuerum contra Sardicensi Synodo An. 347 subscripsisse. Idẽ quosdã addit, ab alijs prætermissos, vt sequendus potius sit Claudij Roberti syllabus a Baronio collectus, & approbatus: is nonũ Rauennensiũ Pontificem Liberiũ vocat circa A. 185. de quo Baronius in Martyrol. 30. Decem. Decimum facit

Et Rauennensium.

facit Marcellinum An.232.5. Octobris non adiecto annorum numero. Vndecimum vero S. Agapitum, qui A.337. Romano interfuit Cōcilio teste Baronio. Duodecimū S. Seuerū Sardicensi Cōcilio subscribentē A.347. V. Baron. 1. Febr. Quā commodè Marcellinū inter & Agapitū S. Simplicius in illo centū annor. interuallo collocatur?

Baron. 18. Martij.

Tertius Lucensiū Episcopus Foilanus in titulo sepulcrali: & in Ferrario Follanus appellatur, qui ad 21. Octob. hæc de eo scribit: *Follanus 4. Episcopus Lucensis eximia sanctitate refulsit, qui à Pontifice Romano cum Simplicio Episcopo Coloniam Agrippinā missus, ibi post multa incommoda, qua passus est, demum Martyrio pro fides defensione coronatus est. 12. Kalend. Nouembris, quo die S. Vrsula virgo cum Sociabus Virginibus ab Hunnis martyrium ibidem passa est: Ex monimentis & tabulis Ecclesia Lucensis.* Hunc cum Lucenses quartum agnoscant, adeoq; nostram stabiliant Chronologiam, non est, quod diutius hic hæreamus: Maurisum huic adnectamus, quem S. Elisabetha facit biennio Episcopum in via Lauicana; nam Lauici in Latio præfuit: *Est Lauicum* (ait Ferrarius in lexico geographico) *vrbs olim Episcopalis Latij: nunc est oppidum ducatus titulo honoratum, medium inter Tusculum, & Anagnam: in Boream 12. millia passuum ab vrbe Roma, ab ipsa autem vrbe populi dicuntur Lauici, vnde Virgilius. 7. Aeneidos:*

S Foilan. Lucensiū Episcop. Ferrarius in SS. Italie.

S Maurisus Lauicanus.

Et Sacrana acies, & picti scuta Lauici.

Hinc via Lauicana dicta, quæ ab vrbe Roma Lauicum versus porrigebatur: describit eam Strabo lib.5 & Liuius, qui eam facit Romanorum Coloniam, ait enim *Senatus censuit Coloniam Lauicos deducendam*: id An.V.C. 337. factum & Cicero pro Cn. Plancio facit municipium: de eodem V. quæ S. Elisabeth c.10 memorat.

Liuius li. 4.

Repertus alius à Gerlaco titulus hac epigraphe. *S. Iouinius Eborensis Episcopus frater S. Pantuli:* de loco potest esse controuersia ob librariorum diuersas scriptiones; alibi enim Eboracensis, alibi Ebroicensis inuenis notatum: sed tribus hisce in sedibus locum reperit Vrsulani martyrij tempore. Si enim Eboracensem in Anglia præsulem faciamus, fauet nobilis eius & Pantuli è Britannia prosapia, & locus ei vacat inter Samsonē, qui Eleutherio Papa A.178 præfuit, & Taurinū secundū, qui Cōstantio Chloro circa A.304 imperante floruit. Sin Ebroicensibus eum adnumeremus, & ibi seculorū aliquot lacuna visitur: cū inter Taurinū à Clemente A.95 eo missū, & Maurisum, qui A.507 præfuit, vnus tātum Gaudus, alijs Thuanus interponatur, sine certo tēporis spatio: vnde & huic aptè censui insereretur sic & Eborenses inter locū commodum reperit. 1. Mancius sacris ibi præfuit vnus 70. Discipulorū; alter Quintianus Constantino M. Cæsare floruit: quantū hic interuallum pro Iouinio intercipitur?

S. Iouinius Eborensis.

Eboracensis.

Vel Ebroicensis.

Alius Gerlaci titulus hanc præfert inscriptionem: *S. Vrsmarus* (alias Visimarus) *Episcopus de monte Iurano.* Iura mons Galliæ Narbonensis est Ortelio, in cuius descensu versus Germaniam, Ioannes Stumphius ponit Auenticum, sedem Episcopalem eā, quæ A.590 Losannam translata est, vt ait Claudius Robertus: nunc autem Losanna ab hæreticis tenetur, & Episcopatus Friburgi in Nuitlandia Heluetiorum sedes est constituta. Subscribit [illegible] tus: *Auenticum Gal. Auences, Germanice Auantzij ait VVifflisburg vrbs olim Episcopalis apud Heluetios, cuius quidem sedes inde Losannā A.598. translata est.* Vocat autem Franciscus Guilimanus: *Auenticum antiquissimum, & ex antiquis* (in Heluetia) *primum & vnum*; imò & *Romanorum Coloniam* plerique: Euersum est illa cōmuni Romani Imperij, & Galliarum strage, quæ sub Valentiniano 3. & Martiano Imperatore contigit; alij sub Constantino per Alemannos factum nolunt. Postea Viuilo Comes ex ruderibus supra eum collem vbi vrbis Capitolium fuerat, castrum firmauit, Viuelsburg nominatum: Nec mirum videri debet, eò ipso ferè tempore in exiguo locorum interuallo Basileæ, Octoduri, Seduni, Vindonissæ & Auentici sedes fuisse Pontificias: eorum enim temporum præsules martyrium anhelantes, animas hominum, non dominia, vel principatus ambiebant: vt malè neget ideò Franciscus Godwinus S. Lucij Regis Britanniæ ætate circa Eleutherij Papæ tempora ibi 28 Episcopatus fuisse constitutos.

Vrsmarus de monte Iurano seu Auenticēsis.

In Syno. Greg. 7. Stumphi li. 1. Heluet. c.3. Rob. in Gall. Christ. Lib. 1 Heluet. c.3.

Lib. de Episcopis Angliæ.

Nec racēdus S. Cæsarius, q. Meldensiū Episc. perhibetur. Nouē Episcoporū (qui vltra 370 an. gubernarūt) nomina sūt, nec nisi vni⁹ ann. mortis habetur adnotatus; hęc totius series est. 1. S. Sāctin⁹ Discipul⁹ S. Dionysij Areopag. obijt an.118. 2. S. Antonius vel Antonin⁹ 3. Mansuet⁹. 4. Modest⁹. 5. Aclureus vel Acherus. 6. Riolus. 7. Prome⁹ vel

Series Meldensiū Episcoporum.

vel Promerus. 8. Primitus vel Primatus. 9. Principius. Insere huic ordini, vbicunque voles, tempore, quo currebat annus 237 non addito sedis initæ, nec mortis definito tempore S. Cæsarium Martyrem, pari, vel meliori iure sedem sibi vindicat, quam alij: cum titulus eum approbet sepulcralis, caput Steinfeldiæ diu fuerit honoratum, & B. Hermanno Deus c. 16. prolixum reddiderit de eo oraculum.

Vltimus superest Iwanus, quem B. Herman. facit S. Dariæ matris S. Vrsulæ auunculum, & oppidò longæuum. An igitur idem est à multis dictus Eluanus, missus cum Meduino Britanno, nomine Lucij Regis Legatus ad Papam Eleutherium, oratum præcones fidei, quando Fugatius & Damianus eò Roma amandati Regem, & Britanniam fidei Christianæ rudimentis initiarunt? ita Baronius tradit: potuit is paulò post Episcopus esse consecratus, vt martyrij tempore 50 Pontificatus annos cōpleuerit: non erat id ea tempestate nouum & inusitatum: cum S. Policarpus ab Apostolis Smyrnensis Episcopus initiatus, teste Irenæo ad 169 peruenerit Christi annum: vt ad 70 videatur annos cum S. Remigio Cathedræ suæ præsedisse.

Baron. ad An. 183.

Longæui Episcopi Annorum 70. & 68.

S. Ioannes Euangelista 68. annis Episcopum egit, An. 101. si Baronio credimus, demortuus. S. Dionysius verò Areopagita ad 64 annos partim Atheniensi, partim Parisiensi præsedit Cathedræ. S. Claudius à tempore consecrationis in Vesuntinum Archiepiscopum 62. compleuit annos ante, quam decederet, do quo Martyrol. Gallic. 6. Iunij, & prolixius in Vesontione Chifletius.

Mart. Gallic. 9. Octob. Chifflet. in Vesontione.

Desiderius autem tertius Lingonensium Episcoporum supra 60 annos teste Claudio Roberti præfuit: totidem Ioannes Mileti Parisiensem diœcesin gubernauit apud eundem: qui etiam S. Hugonem Gratianopolitanum, & S. Lupum Trecensem 52 annis facit antistites; Calocerum autem Mediolanensem 53; Leontium Senonensem annis 58; Monam Mediolanensem annis 59: huic alij 50 tantum tribuunt. Quos tamen multum temporis diuturnitate in Pontificatu superauit S. Memmius primus Episcopus Catalaunensis, quem Martyrol. Gallic. vult 80 annis egisse præsulem. Claudius autem Roberti testatur S. Exuperij successorem Renobertum ætatis anno 120 Episcopatus autem 90 decessisse, quam ætatem S. Simeon 1. Solymorum Episcopus exæquauit, at S. Maclouius alias Machutes, primus Episcopus Alathensis in Armorica tredecim annis superauit, ætatis An. 133 demortuus. Quæ hoc in loco congerere volui, ne alibi cum nausea repetere cogar, nec quis miretur, si multis Episcoporum Coloniensium primis, 40 annos Pontificatus sim attributurus: de quorum Antistite quarto, quem S. Elisabeth vocat Aquilinum, oritur difficultas iam discutienda.

Claudius Roberti in Gallia Christiana.

Episc. 80. annis, imò 90.

CAPVT XXXXV.

De primis Episcopis Coloniensibus, & duobus Maternis & Aquilinis.

EXploratum apud omnes est, primum Agrippinensium præsulem S. Maternum fuisse, illum S. Petri Discipulum, cuius pedo ipse denatus in Alsatia vitæ fuit restitutus. Quis ei successerit, controuertitur. Tres hac de re pugnant sententiæ, quas ad An. salutis 131 ita recenset magnum Belgij Chronicon: *Post eius (Materni) discessum, non inuenitur in scripturis autenticis aliquis alius in cathedra ei successisse vsq; ad tempora B. Seuerini, qui eidem successit post 214 annos, de qua quidem longa vacatione variæ sunt apud varios coniecturæ; vt quia vel Ciuitas Coloniensis in paganismum relapsa nullos habuit Pontifices, vel si qui forsan ibi præfuerunt, latebant occultè propter persecutionem fidei Christianæ temporibus illis crudeliter sæuientem; vel certè sicut B. Maternus sic successores eius cum Treuirensi Coloniensem regebant Ecclesiam: sed quid horum potissimum eligendum sit, lector videat. Hæc ex Chronico Coloniensium Episcoporum collegimus.* Primam tuetur harum opinionem Petrus Mersæus Cratepolius exigua laude Coloniensium, cui repugnant, versus isti in templis decantatissimi.

Tres sententiæ.

Cratepol in Catalogo Episcoporum Coloniens.

Gaude

Gaude fœlix Agrippina, Sanctaq́; Colonia,
Ex quo fidem suscepisti, recidiua non fuisti,
Sed in fide stabilis.

Tertiam sententiam, ab eodem præsule Treuirensem, Coloniensem, & Tungrensem Ecclesias esse ducentis annis gubernatas, multi tenent recentiorum; ego licet ijs fortè dedero, tertium Coloniensem Episcopum S. Marcellum ijsdem præesse potuisse, cum is etiam Coloniæ, non item S. Nauitus & alij quidam colantur, & cômodè interseri inter Paulinum & Aquilinum potuerit, id tamen duobus seculis totis factum esse ægrè mihi persuadeo. Potuit primus fundator Pontificatus & loci Apostolus paucis admodum Christo aggregatis tot simul locis intendere: aliud cum ijs est, qui centum vel ducentos post annos aucta maximis incrementis Ecclesia successerunt: ita vidimus memoria Patrum in Indijs vsu venisse; quæ remotissima loca ab initio Pastoris vnius laboribus excolebantur, ea nostra ætate fuisse in multas diœceses diuidenda. Faciamus tamen primis seculis ab vno fuisse loca tria Pontifice gubernata; Sed quo tandem seculo fuère tres diœcecæ diuisis territorijs nominati? Constat S. Valentinum nonum Tungrensium Antistitem, S. Seruatium, Agricolaum, & posteriores, non simul Coloniensibus, & Treuirensibus præfuisse: imò Euphratem & S. Seuerinum tunc rexisse Aggrippinates: à quibus credemus factam eam successionem? Harigerus certè Abbas in S. Materno c. 17. vbi Tungrenses octo Episcopos simul præficit Treuirensibus: nullam facit Aggrippinæ mentionem, non taciturus, si vllo teste, vel ratione stabilire id potuisset. Denique sat frequens erat Agrippinæ oppidum, munimentum Romanorum contra Germanorum assultus firmissimum, sat copiosi Vbij, confinesque populi Christiani, quibus solis regendis pernecessarius Episcopus videbatur, quando superiore capite vidimus, circa Basileã vicinissima loca fuisse à diuersis Pontificibus gubernata, præsertim cum totum ferè oppidum fidem Christi recepisse argumento sit, quod nunquam legatur populus, vel magistratus (vt Treuiris & plerisque in locis accidit) in Christi fideles sæuijsse: & tot Virginibus Vrsulanis erecta Mausolea, quæ superant, satis indicent, communibus, & magnis ciuium impendijs tam breui tempore tot millia Martyrum & esse funerata, & statim ijs opere magnifico templum excitatum.

Me tamen præcipuè S. Elisabethæ conuincit oraculum, quo quartus Agrippinensibus proprius, & à Tungrensium, ac Treuirensium antistite diuersus præficitur, Aquilinus appellatus; nec opus est plures duobus hunc inter & primum Pontifices interesse: quando eum inter, & Metropolum quartum Tungrensium præsulem (sub quo B. Vrsula fuit coronata) totidem tantum secundum aliquos interiecti numerantur. Adhæc Coloniæ non deerant Materni Discipuli, qui ipso demortuo plebem ad omnem virtutem erudirent, & fidem etiam sanguine suo consignarunt. Vnius Ægidius in Harigero Lobiensi Abbate meminit Paulini, cuius sacros cineres eo loci, vbi postea Basilica S. Cæciliæ honori fuit dedicata, repertos, cum de S. Materno loquitur, his testatur verbis: *Duas principales Ecclesias cum alijs Sanctorum diuersis Oratorijs, vnam in honorem Domini nostri, quæ nunc dicitur S. Cæcilia, aliam S. Petri, quæ nunc dicitur S. Victoris, ædificauit. In dicta verò Ecclesia S. Cæcilia nouissimis temporibus repertum est corpus gloriosum B. Paulini Martyris, discipuli S. Materni, qui propter prædicationem, & fidem Christi in dicta ciuitate Colonia martyrio meruit coronari.* Hæc Ægidius de sui temporis re[illegible]ta. Est autem longè diuersus Paulinus hic à Paulino Constantinopolitano malleis iconomachorum interemto: licet & hunc Coloniam translatum multi putent.

4. Coloniensiũ Episcopus Aquilin*.

To. 1. Episcoporũ Leodiens. fol. 17. c. 13.

S. Paulin: Martyr discipulus S. Materni.

Quod si quis contenderet S. Paulinum fuisse S. Materni in Pontificatu successorem, vt S. Euergislus S. Seuerini; cumq; gliscente Antonini, & Commodi persecutione circa An. Domini 169. vel 179. fuisse interemtum tunc; cum ea tempestas atrocissimè Gallias affligeret, non magnopere repugnaro; Supersunt literæ Viennenses, & Lugdunenses tam ad Asiæ, Phrygiæque Ecclesias, quam ad Pontificem Maximum Anicetum luculenter scriptæ de grauissimis tormentis, & quæstionibus, quibus Christi fideles Lugdunensis maximè ciuitatis tunc subdebantur Photino Episcopo

5. Episcopus.

Quando passus videatur.

Duo Anonymi Episcopi inserendi Catalogo vt ordo totus constet. copo Octogenario paulo post crudeliter pro fide trucidato; vt perfacilè sit Paulinum inter & Aquilinum anonymum Episcopum per 20 aut 30 annos statuere; vel etiam S. Marcellum, quem colunt Vbij: sic & inter Aquilinum breui post Vrsulanũ Martyriũ denatum, ac Maternum secundũ, (de quo paulo post recurret dicendi locus) alter Anonymus sufficit, qui forte Lewoldus dictus est, Subdiac. Diacon⁹ S. Aquilini: vt totus Præsulum Agrippinensiũ ordo sine inter-Pontificijs coagmẽtetur.

Perijsse nomina Episcoporũ traduntur. Adeoque secunda sententia videtur verisimilior, quæ nunquam vult Agrippinensibus proprium Episcopum defuisse; licet eorum nomina, vel res gestas, vetustatis, & temporum iniuria, vel Tyrannorum maleuolentia, ac potissimum Deocletiani sacrorum codicum bustum obliterarit, primis tantum locorum Apostolis tenaci posterorum memoria conseruatis: vt ex capite præcedente colligere licuit.

Vulgata hæc nationum ferè omnium querela est, iam inde à septingentis prope annis continuata; paucos è multis auctores delibabo.

Flodoardus lib.1.c.5. Flodoardus, qui A. 950 vixit, hæc lib. 1. de Remensibus primis Episcopis queritur: *Frequentibus igitur persecutionum procellis intonantibus, Ecclesiæ puppis nostræ iactata, diuersisq; oppressa fluctibus, quoniam caput vix attollere poterat, quanto sedes ipsa tempore rectore vacua digno resederit, haud facilè panditur; adeò vt post præmissos nostræ fidei Patres beatum Sixtum, atque Sinicium vnum duntaxat præsulem inueniamus Amansium, ad imperium vsque Constantini, sub quo Betansius reperitur, qui cum primogenito Diacone suo primus ex hac Belgica prouincia legitur Arelatensi primæ interfuisse Synodo.*

Harigerus to.1. Episc. Leod. c.17. Deplorat idem Harigerus pene suppar Flodoardo c.17 cum nuda successorum nomina S. Materni in Tungrensi cathedra recitasset: *Post eius decessum*, ait, *in Pontificio sibi per ordinem successerunt Nauitus, Marcellus, Metropolus, Seuerinus, Florentius, Maximinus, Valentinus; & hi quorum imperatorum, vel consulum floruerint tempore, vel quos vitæ singulorum habuerit exitus, quotque annis administrarint singuli officium Pontificatus, vel quis illorum sepulturæ sit locus, nullus à nobis requirat exactio, cum Ecclesiarum totius Galliæ memoriam aboleuerit facta ab Hunnis subuersio.*

Iacob. Manlius. Et Iacobus Manlius in Chronico Constantiensi cum ait: *In tertio capite mens erat omnium tam Vindonensium, quam Constantiensium Episcoporum Catalogum cum annorum, & historiarum insertione conscribere; sed quia post longam mei, & prædecessorum meorum in diuersis Monasteriorum, aliorumq; locorum literis, tabulis, ac libris inquirendi diligentiã, non omnium historias reperire quiuimus, ideò vbi huiusmodi in præsenti catalogo abesse cernuntur, non mea, sed priscorum duntaxat negligentiæ imputandum venit, quia ea, quæ reperi, accuratissima quidem opera, hoc vt sequitur stylo conscribere curaui.*

Claudius Roberti. Concinit his Claudius Roberti accuratissimus Pontificum indagator, qui in cathedra Rotomagensi, Senonensi, Turonensi & alijs, hanc iterat cantilenam: *Post quem sedes diutissimè vacauit propter acerbas persecutiones, aut saltem successorum aliquot nomina obliuioni sunt tradita, quod & alias accidisse monuimus.*

Andr. Saussaius in Martyrol. Gallic. apparat c.14. Copiosius reliquis hanc recantat neniam Andreas Saussaius: *Antiquissimas*, ait, *esse Galliarum Ecclesias ipse Tertull. libro aduersus hæreticos prædicat, & tamen post singulorum Episcopatuum autores, qui in singulis populis fidei patres exstitere, vix vlla est ex primæua eiusmodi fundatione sedes, quæ seriem suæ Pontificiæ successionis haud interruptam ostendat, cum à primò Præsule, vel secundo vacuus appareat diuturno temporum cursu Pontificalis consessus, vel si Episcopus aliquis fractis vicibus compareat, solo censeatur nomine, actorum eius vel modica expressione suppressa: hinc nonnulli ansam suspicandi arripuerunt, sedium Gallicanarum origines, quæ ab antiquissimo stemmate passim commendantur, non tantæ vetustatis esse, quantæ prædicantur; sed falluntur: nam interpontificia, quæ in tabulis Ecclesiasticis passim apparent, longè ab alia, quam putant, manarunt occasione, nimirum à persecutorum immanitate, qui diabolica perciti maleuolentia, post necatos primos Christianæ religionis parentes apud Gallos, eorum nomina obliterare & memoriam supprimere omnibus modis contendebant. Accessit Diocletiani feralis sanctio, qua mandauit omnes Christianorum religiosos codices cremari anno Imperij sui 18 mense Martio: quam librorum sacrorum conflagrationem suis quàm adspexit oculis, deflet Eusebius. Tunc enim temporis in tanto Christianorũ scriptorum naufragio perpaucæ remanserunt tabulæ, eædemque etiam mutilæ, quæ superstant.*

Hæc

Hæc Sausaius. Ita gentium ferè omnium literis constat, singulos fere orbis Episcopatus, si non iacturam nominum, certè gestorum fecisse naufragium, vt nouum videri nequeat, si census Coloniensium Episcoporum interruptus appareat, licet constet fidem semel receptam Christianam nunquam Agrippinates abiecisse.

Enimverò cum ea Coloniensibus gloria præcipua tribuatur, quod à S. Materno fidem traditam, inviolatam ad hunc vsque diem conseruarint, non videntur vnquã idoneis caruisse Præsulibus, qui sedi præficerentur: Ornauit hac eos superiori seculo laude Cardinalis Hosius, præses concilij Tridentini, dum inter cetera ait: *Ac quæ semel est imbuta recens odore S. Euangely, quod à D. Materno D. Petri discipulo, qui primus vobis odorem notitiæ Christi manifestauit, sibi per manus traditum accepit, eam mille quadringentis & amplius annis retinet, &c. Reuera estis illa virgo casta, quàm posteaquam vni viro despondit exhibere Christo Apostolus ille vester Petri discipulus Maternus, virginitatem vestram integram, & incorruptam semper seruastis: nec ab eo, cui semel spirituali coniugio per eum estis copulati, vos vnquam deuelli sustinuistis: quod ab initio didicistis, in eo constanter adhuc permanetis: in qua fide ille vos Christo virginem castam despondit, eam integram in hanc diem, & inviolatam conseruastis. Quamobrem laudo vos, quod per omnia Materni vestri, qui fuit Petri Discipulus memores estis; & sicut ille tradidit vobis, eius præcepta tenetis, nec ea vel in minimo violari permittitis; verum quæ Petrus per Maternum, & per successores eius legitimos in hunc vsque diem credenda vobis, & retinenda tradidit, omnia sarta tecta, quod aiunt, summo studio seruare studetis.* Quibus extremis verbis innuit Cardinalis, seriem Episcoporum iam inde à S. Materno nunquam interruptam. Prædicat eandem in fide constantiam ex vetustissimo sermone Browerus noster *Legi, ait, in Treuiris Golscheri Cœnobitæ, qui gesta Treuirorum contexuit, sermonem de S. Materno, quo inter alia Coloniam Agrippinam tanquam felicem extollit, postquam sacrilegis erroribus nuncio remisso, & squalore gentilitatis absterso fidem, potentiam, & dignitatẽ S. Materni exploratam habuit: quippè omnes illos Sanctorum numeros, & sacros Martyrum manipulos S. Gereonis, & S. Vrsulæ sodalitio claros, huius Materni tanquam matris partũ extitere: & sicut Christus Dei filius pro fide B. Petri ne deficeret, aut vllo vnquam tempore labesieret preces adhibuit: sic etiam Petrum orando suorum discipulorum fouisse præcordia; ne quod satum in aliorum pectoribus, verbi diuini semen natum exaresceret, aut represso fœtu excideret.*

Constantia Colon. in fide.

Hosius in literis ad eos datis.

Lib. 2. Annal. Treuir. An 126.

Porrò memoriam primorum Agrippinensium Episcoporum vetustate fuisse obliteratam demonstrat Maternus 2 sedis illius antistes diuersus à Treuirensi & Traiectensi temporis illius Præsule, cuius licet loci inquilini, & series Episcoporum nihil meminerint: eius tamen & Africani, & Asiatici scriptores ob res præclarè gestas cum laude faciunt mentionem. De eo coæui eius scribunt Eusebius, & ipse, qui eius nonnunquam opera vtebatur Constantinus Imperator in rescriptis; Optatus Mileuitanus, & S. Augustinus: quem etiam velut Galliæ Pontificum oraculum Romã legauit Imperator, vt in concilio causam Cæciliani cognosceret: quam rem cum polite, & disertè referat Browerus noster, verbis ipsius commemorabo.

Certũ est perijsse gesta primorum Episcopor. Coloniensium.

Ex Materno 2.

Lib 3. Annal. Treuir. An 313.

Florebat eximia per hosce dies, cum integritatis, tum sapientiæ laude in vicina Treuiris Agrippinensium Colonia Maternus Episcopus, vt admiratione non careat, tantum, tamq; præstantem Episcopum indice publico, seu quadam obliuionis iniuria dispunctum, cuius certè non Eusebio duntaxat, & Optato; sed etiam Constantini rescriptis celebratum nomen. Et honorificum sanè Imperator de hoc Materno iudiciũ in causa Cæciliani Carthaginiẽsis cognoscendæ fecit: Narrata deindè Cæciliani Carthaginiensis Ecclesiæ Diaconi causa subdit. *Constantinus etsi primo detestari visus in clero pertinax illud contentionis genus, cum rescriberet.* Petitis à me in seculo iudicium, cum ego ipse iudicium Christi exspectem: *Tamen quod satis rei euentus arguit, cognitionem accepit, & libellorum, literarumq; exempla, quæ ex Africa huc perlata, mox ad Maternum Agrippinensium, Rheticium Augustoduni, & Marinum Arelatensem excellenti virtute tum Galliæ duces misit, atq; eos cognita, & diligenter inspecta causa Romã, vna cum ceteris Italiæ Episcopis adijsse. Vnde disertis verbis Optatus lib. 1.* Ad Vrbem Romam ventum est ab tribus Gallis, & à quindecim Italis, conuenerunt in Domum Faustæ in Laterano, Constantino 3. & Licinio Coss. 6.

Laus eius eximia.

non.

non. Octobris: *Confidentibus Episcopis causa Donati, & Caeciliani in medium reuocata: Caecilianus omnium Episcoporum sententijs innocens pronunciatur. Miltiades etiam, cuius in hoc iudicio summa fuit autoritas, Caecilianum in Ecclesiasticae Communionis integro statu merito retinendum censuit. Haec quia ad Materni partim memoriam conseruandam, partim ad Belgicae Ecclesiae statum, cui Agrippinenses & Tungri impliciti, exponendum magno vsui, quae praescriberentur literis digna sumus arbitrati; quo leuiore momento rudis illorum opinio frangitur, qui iam inde à primo, & Apostolico Materno vsque ad Euphratem, populum Agrippinensem tradunt, aut nullos habuisse Pastores, aut eosdem, quos Tungri, Treuirique, aut denique in cultu degenerem abiectis, & repudiatis, quae semel imbiberant religionis sanctissimae praeceptis, abijsse in consuetudinem pristini erroris.* Hactenus Browerus, qui subdit Maternum hunc *ob virtutis singularis, & sapientiae famam in hac causa legatione Ecclesiarum vtriusque Germaniae, & Belgicae perfunctum esse, non sine Episcoporum approbatione munus id ei deferentium.* vt minus iam mirum esse debeat Aquilini quarti Agrippinensiũ antistitis nomen intercidisse, quando rebus gestis: & sapientiae laude tam celebris Episcopi (qui 80 annis post floruit pacatis Ecclesiae temporibus) memoriam Coloniae sepultam ipsi Africani, Asiatici, & Itali scriptores conseruarunt: non enim huius aetatem Constantino catholico dominante tales persecutiones exceperunt, quales Decius, & Diocletianus post Aquilini Pontificatum mouerunt, qua posteriore sacri etiam codices & diphtycha Episcoporum flammis absumebantur: eiusdem Materni meminit Baronius & in Annalibus, & in Martyrologio, Lindanus apud Baron. Claudius Roberti, & alij.

Baron. to. 3. An. 313.

a. Ex Euphrata historia.

Accedit quod multi velint primum à S. Materno Catholicum Episcopum praesedisse S. Seuerinum; Euphratem autem Arianis dominantibus in sedem Agrippinensem intrusum, cum huic tamen in Oecumenico Concilio Sardicensi Ann. 347. celebrato is honos delatus ab omnibus sit, vt Vincentio Episcopo Capuano viro clarissimo, & in concilio Nicaeno ob perfunctam tunc Apostolicae sedis legationem magna laude versato, comes adiunctus sit legationis ad Constantium Imperatorẽ: sed quas vir ille ob castimoniae laudem passus ab Arianis iniurias sit, ex coaeuo teste incorruptissimo S. Athanasio audiamus.

Athanas. epist. ad solit.

Laudat eius Castitatis amorem.

Missis ait *a S. Concilio in legationem Episcopis Capuae, quae Metropolis est Campaniae, & Euphrata Agrippinae, quae est Metropolis superioris Galliae, vt pro Synodi decretis Imperator Constantius Episcopos, quos ipse eiecerat in suas sedes reuerti pateretur: & in eam sententiam à Constante pientissimo ad fratrem suum literis datis, quibus Episcopos illi commendabat: viri isti mirifici ad quoduis facinus promti, cum legatos istos Antiochiae vidissent, in commune quidem cõsilium ineunt; sed ita tamen, vt Stephanus (hic erat Episcopus Antiochiae Arianus) fabulam initi consilij peragendam susciperet, vtpotè ad eiusmodi res longè aptissimus. Suscepto, negotio conducit ille publicam meretricem in ipsis ferijs sanctissimi paschatis: eamque nudam per tenebras immittunt in aedes Euphratae Episcopi; meritrix autem principio, quia credebat iuuenem esse à quo accerseretur, promtè sequebatur: postquam autem ita destituta ab illis hominem dormientem, ignarum omnium intueretur, diligentiusque considerans senis vultum, & Episcopi speciem animaduerteret, statim clamorem edit, ac vim queritatur. illi contra illã orare, vt taceret, & falsum crimen Episcopo concinnaret. Die igitur illucescente enunciatur facinus, & vniuersa ciuitas concurrit, & qui in palatio rei admiratione commouebantur: neque eam silentio tradi volebant, itur ad iudicium: leno prodit eos, qui meretricem accersierant; illique deinde autorem illius rei Stephanum esse ostendunt, erant enim eius Clerici, qui conuenerant. Stephanus igitur Episcopali dignitate exuitur, & in locum eius sufficitur Leontius ille castratus, nõ ob aliud, quam vt non deesset haereseos propugnator. Imperator verò Constantius, paulisper compunctus ad se redijt: coniecturaque ex ijs, quae aduersus Euphratã designauerant facta, consimiles esse eorum in alios calumnias arbitratus, relegatos ex Alexandria Armeniae Presbyteros, & Diaconos e vestigio redire iubet, & disertè Alexandriam scribit, ne vlterius Athanasij aut Clericos aut laicos persequerentur.* Haec ex S. Athanasio Baronius.

Baron. An. Christi 348

Pari ratione nomen Aquilini, qui cum S. Vrsula vixit gliscente in Germania, Gallia, Asia, & Romae Maximini persecutione penitus est obliteratum, sicut & reliquorum

rum duorum, qui ipsum inter, & Protoepiscopum S. Maternum intercesserunt: Quapropter S. Elisabethæ cœlitus datum responsum operæ pretium erit memorare: quæ temporis Vrsulani Martyrij Pontificem Agrippinẽsem his describit verbis: *Fuit Colonia in tempore illo quidam sacer Pontifex plenus Spiritu sancto, qui quartus post B. Maternum Ecclesiam Dei illic gubernabat nomine Aquilinus: hic cum essemus regressuræ à Roma, iamq; ad reuersionem præpararemur, videt, demonstrante sibi Deo vniuersam multitudinem nostram, ac totum ordinem passionis nostræ, quam eramus suscepturæ perspexit, audiuit etiam vocem dicentem sibi, vt ad sepelienda corpora nostra præparatus esset, & cuncta quæ necessaria essent, humationi nostræ cum festinatione conquireret.* Quibus verbis manifestè docet *primo* ad S. Vrsulæ tempora vsque proprijs fuisse Præsulibus gubernatos Agrippinenses: *Secundò* nec eos omnes cum Tungrensibus, & Treuirensibus communes fuisse, cum ea tempestate Metropolus ipsis præsideret. Hinc quidã (alius tamen ab Harigero) apud D. Fleien in historia Vrsulana fol. 880. cum Martyrium descripsisset, eius, & Metropoli tempus ita consignauit: *Sanctæ Virgines per Rhenum Coloniam descendentes ab Hunnis sunt interfectæ, Pontificante ibi Aquilino 4. à B. Materno, qui eos in campo sepeliuit. Floruit sub Apostolicis Calixto I. Vrbano I. Pontiano, Cyriaco & Antero.* Eundem recepit ante secula aliquot Albericus trium fontium Monachus in Chronico cum ad An. 237. ait *de quarum Sanctarum tempore, & de reuelatione huius historiæ omnes vsque ad tempus istius Elisabeth errabant historiarum scriptores, & Chronographi. in iisdem etiam visionibus continetur, quis in hoc anno Episcopus fuerit, nempe Aquilinus.* Eiusdem Aquilini Pontificatum probat Wesaliensis v. lib. vlt. cap. 20. test. 4.

> Auctores qui Aquilinum admittunt. S. Elisab. c. 20.

> Harigeri interpolator.

> Wesaliensis.

Solent multi Aquilinum hunc eundem facere cum Solino, vt S. Elisabethę reuelationes tueantur: quas hac ratione penitus euertunt. Demus vt isti volunt Attilę tempore Martyrium Vrsulanum contigisse, quomodo post Attilana tempora 20. annis, anno scilicet 475 floruit Aquilinus, cum S. Elisabeth eum faciat peracto funerationis officio statim demortuum, & Solini tempore Clematius Coloniam venerit, vt Ecclesiam olim à ciuibus post ipsum Martyrium excitatam postea flammis exustam, sepulta iam penè virginum memoria restauraret?

> Diuersus à Solino est.

> Confutatur communis error.

Præter hunc S. Aquilinum alius fuit eiusdem nominis, & vrbis Episcopus postea designatus, qui fuga dum Sacerdotium declinat, laurea Martyrij Mediolani decoratur: de quo ad 29. Ian. Ferrarius.

> De alio S. Aquilino designato Coloniensi Episc. Ferr. in sanctis Italiæ.

CAPVT XXXXVI.

Incredibilia quædam circa Cyriaci Pontificatum, Iacobum Antiochenum, Marinum Mediolanensem, Foilanum Lucensem, & aliarum sedium antistites obiecta diluuntur.

LICET aduersariorum argumenta contraria reiecerim in alterum librum: malui tamen, quæ Episcopis obijciuntur hic post eorum sedes stabilitas claritatis gratia proponere. Et sane ab amico quodam: viro æui nostri eruditissimo, multis libris editis claro difficiliora circa hos, quam aduersariorum vllo hactenus opponuntur, quæ vulgare volui: tanto enim veritas magis emicat, quanto fortiùs oppugnatur, is sic obijcit: *Cyriacus siue Papa, siue relegato Pontifice Vicarius Papæ, tempore periculosissimo cum Ecclesia tum vniuersalis, tum Romana eius maximè egeret opera, deserit curam sui gregis, renunciat muneri, omnibus pene ex Clero reclamantibus, ac factum sui Episcopi siue realis, siue titularis detestantibus. Respondetur, Angelo reuelante acceperat se fore Martyrem: cui hoc fidem facit? Deus non hac ratione euocat è suis sedibus, à suis sponsis Ecclesijs Episcopos desponsatos. Nec tam amans est Martyrij in vno capite, vt propterea velit totum gregem deseri, & in capitis discrimen adduci. Fingamus hoc tempore simile quid attentare non Papam, non Episcopum, sed vel vnum aliquem ordinis religiosi Præpositum, aut Vicarium, omnium calculis*

> Difficultates. 1. Cyriaci renunciationem.

calculis condemnabitur, si tueatur se praetextu reuelationis, dicetur hominem fuisse illusum à malo genio, aut aberrante phantasia deceptum.

2.Incredibile fuisse Britannũ.

2. Incredibile videtur Cyriacum siue Papam, siue Papae Vicarium fuisse Britannum, habuisse in sodalitate Vrsulana notas, cognatas, neptes, aut nominetur vllus, qui primis illis tẽporibus sederit in Cathedra Petri, aut fuerit in Clero Romano nominatus gente vltramontanus.

3.De S. Iacobo Patriarcha Antiocheno.

3. Iacobum quendam fuisse Patriarcham Antiochenum, natione Britannum; cui hoc credibile ante Chrysostomi tempora, cum Graecia abundaret viris doctissimis & sanctissimis, & electio esset penes Clerum & populum (vt non singatur illum nominatum Episcopum, & missum à Cyriaco, vt Britannum à Britanno) hominem externum, & Graecis barbarum ad illam sedem euectum esse, cum illius nulla sit apud Graecos mẽtio, nec simile exstet exemplum in illa gente? Deinde eiusdem Iacobi Antiocheni mors, & quae circa illam, vt quod petierit nomen suum sculpi, & similia figmentum sapere videntur.

4.De Legatis Apostolicis an primis seculis fuerint.

4. Lucensis & Rauennas Episcopi fuerunt Coloniae tempore Martyrij Vrsulani: vt insolens narratio colorem habeat, dicuntur fuisse Nuncij sedis Apostolicae: hoc risum fortasse moueret aduersario quaerenti, an vnus fuerit ordinarius, alter extraordinarius? Quid fecerint Coloniae? An ibi coactum aliquod concilium? an noua instituta Cleri reformatio? An quid simile? An eo tempore ob alias causas, quam concilij missi fuerint sacerdotes à Papa? An etiam Episcopi deserto grege ex Italia missi fuerint trans Alpes Nunciorum titulo? A quo missi fuerint? Denique quaerenti simile exemplum ex historia minimè fictitia primorum illorum seculorum, quid respondendum?

5.de S. Marino Mediolanensium antistite.

5. Marini Mediolanensis Episcopi Acta, cum non reperiantur in tabulis illius Ecclesiae, nomen autem illius expressum sit in sepulcrali aliquo cippo Coloniae: respondetur, videri Acta Mediolanensis Ecclesiae intercidisse in persecutione Deciana, vel Diocletianea. Quasi cum Acta praecedentium Episcoporum, & subsequentium ad posteritatem peruenerint, haec sola interierint. Deinde longissima probatio texitur, quod Imperatores isti libros Christianorum comburi iusserint. Thesis est verissima, ex qua non sequitur hypothesis, ergo & istos: quae est planè voluntaria, nisi aliunde probetur.

Multa sunt, quae singulis punctis circa prima nascentis & adolescentis Ecclesiae tempora postulantur: breuiter omnibus conabor ex receptis primorum seculorum moribus satisfacere.

Responsio ad primũ.

Ad primum de Cyriaco ℞. Licere Romano Pontifici summo abire Magistratu, decretum esse *in 6. tit. 7. c. quoniam*: nec potest hoc amplius in dubium, & controuersiam reuocari. Deinde licuit Cyriaco tempore periculosissimo, cum SS. Anterus & Fabianus in Clero Romano censerentur, viri summo Pontificatu dignissimi, quod euentus docuit, & quos se digniores, & huic aptiores officio poterat iudicare; sola etiam extra omnem coelitus datam reuelationem inductus animi demissione; exemplo S. Petri, qui Clementi; ac Clementis etiam, qui Lino Cleroque cessit Romanam sedem, vt Damasus vel Anastasius, & glossa cum Canonum peritissimis docent; & tunc etiam, cum ardor persecutionis saeuiret atrocius.

Licita renunciatio Papę.

Tempore persecutionis.

Inuito Clero.

Tertio potuit etiam inuito Clero & Cardinalium collegio, quorum imperio nõ subiacebat. Potuit id amore martyrij, vel alterius virtutis eadem procella permanente: quod postea Marcellinus cum eum Sinuessanum concilium nollet iudicare, sponte fecit; tunc enim cum Ecclesia tyrannorum furore maxime concuteretur, se stitit vltro persecutoribus. Nec ambigendum, quin etiam coelesti viso monitus debuerit id facere: quod insolens non esse S. Petri Martyrium ostendit: id ipse declinaturus, cum Roma discederet, comperto, & audito Christo *Vado Romam crucifigi*, reuertit ad lauream sibi coelitus praeparatam. Horum facta laudauit Ecclesia, sicut Cyriaci renunciationem celebrant interpretes Canonum, loco citato *c. Quoniam.*

Causâ Martyrij.

Ex reuelatione diuina.

Fingamus etiam hodie Papam, Episcopum, Generalem, vel Religiosum etiam (vt factum nostra aetate scimus à Marcello Mastrillo Societatis IESV nobilissimo martyre) qui praetextu reuelationis tueatur se, vel ad iter Iaponicum suscipiendum, vel laureolam ambiendam martyrij, nemo prudens improbabit. Fecit hoc laudabiliter S. Franciscus sine reuelatione profectus ad Saracenos: fecit & Iordanus Generalis

talis Patrum Dominicanorum in Syriam contendens, & naufragio facto portū cœlestis patriæ feliciter inuenit, innumeris coruscus miraculis. Quot alij Pontifices, vt S. Bonifacius, S. Adalbertus & Hiberni plurimi, de quibus seq. capite & libro 4. dicam, eandem lauream deserto grege & sede sua apud barbaras gentes laudatè quæsierunt? & ita sponsas suas Ecclesias magis nobilitarunt, fidem Christo sponsæq; datam sanguine consignando, quam si in sedibus suis magna cum gloria decessissent?

Ad 2. & 3. miror, priorē Episcopum Romanum & Antiochenum peti natione Britannum Cyriaco & Iacobo, quasi nō debeat in quauis Cathedra primus aliquis cuiusuis nationis fuisse, quo non fuerit alter prior: alias euincam Damasum non fuisse Romanum Pontificem, neque Anacletum: quia illo prior nullus Hispanus, nec hoc prior Græcorum aliquis rexit Romanum Pontificatum.

Ad 2.

Imò creditum à nonnullis fuit, S. Linum primum & Vicarium Romanæ sedis, & post S. Petrum etiam Pontificem gente vel affinitate saltem Britannum fuisse. Neque hoc hæreticis etiam visum est incredibile. Vsserij enim verba sunt: *Claudia Britanna vxor Pudentis, & mater Lini Episcopi Romani.* Et sane S. Paulus tres hos; vt aliqua ratione iunctos copulat, *Salutat te Pudens, Linus, Claudia*: ac coæuus eius *S. Clemens* matrem S. Lini vocat Claudiam.

S. Linus creditus fuit origine Britannus ex matre.

Nolo periculo meo dictum esse, S. Linum verè gente fuisse Britannū: habuisse tamen in Britannia notas, cognatas, neptes vel affines mihi verosimile: cum Romani, Hetrusci, Itali sedē sæpius ibi figerent, vt libro 3. c. 6. fusè declarabo: & cum Britannis connubia cōtraherent, quod etiam euincunt Epigramm ita Martialis. Clericos etiam sanguine Britannos est perfacile nominare. Idem Vsserius filium Pudentis & Claudiæ Britannæ facit Timotheum à S. Petro Pauloque fidei mysterijs informatum, qui centum ferè annis Clero Romano fuit adscriptus, & circa An. 166 Martyrio coronatus. Celebris huius apud Græcos, etiā S. Irenæū & Eusebiū est memoria.

Vsserius l. A-tiq. Brit. cap. 1.
2 *Timoth.* 4.
Clemens l. 7 Constit. Apost. c. 47.

Timotheꝰ centū ferè annis Clericus Romanus.

Quod si Romæ iam initio nascentis Ecclesię, cum secundum aliquos in Claudiæ Britannæ & Pudentis domo fides oriretur, & domus ea inter primos vrbis titulos & Ecclesias est consecrata, potuerint ex ea familia sanguine Britanni multi in Clerum cooptari, quā facilè fuit eorum aliquos satis idoneos à Lino, vel Clemente Græciæ Ecclesijs præfici, vel Antiochiæ, cuius primorū Præsulum patriæ nusquā inueniuntur accuratè literis cōsignatæ: hinc difficilius erit aduersario monstrare nullum Antiochiæ, vel in Græciæ ciuitatibus primis seculis fuisse Præsulem origine Britannum, quam mihi docere Britannos in oriente & tota Europa passim ob peregrinationes ad Christi vestigijs insignita loca institutas notos, plurimis nationibus Episcopali dignitate præfuisse. Nam vt sileam Belgiū, Franciam, Germaniam, ab ijs sanctis. Præsules, Apostolicos prædicatores, Monasticæ vitæ fundatores sine numero accepisse, Italiæ multæ ciuitates, vt libro 4. c. 6. confirmabo, secundo etiā & tertio seculo Pontifices sanguine Hibernos habuerunt. Eorū quidā, vt S. Donatus, dum Fesulanā intraret ciuitatē orbatā Episcopo, pulsatis ilicò diuinitus cāpanis omnibus, vel alio miraculo electi, coacti sunt admittere Pontificatū: S. Cataldus etiā postea Tarentinus Episcop. creatus est, & alij seculo secundo Solymam contendētes, alijs in locis, quos sanctitatis & miraculorum fama celebres vbique fecit: vt facilè tunc quis etiam simili prodigio potuerit in Oriente & Syria ad infulas rapi, cum parua ratio patrij soli, præcipua sanctitatis haberetur: Quin & longè antè, Apostolorum æuo Cæsareę in Palæstina Cornelius gente Hispanus præteritis Iudæis, Syris & Græcis ex Italicę legionis centurione constitutus est Episcopus: Neque verò minus quam Hispani, Britanni fuerunt moribus imbuti Romanis, & religione tunc, eruditione Græca Latinaq; ac peregrinationibus celebres: in Romanam etiam adlecti militiam: vt credibile fiat aliquos etiam Orienti primis seculis dedisse Pontifices: licet Dyphticha Episcoporum patrias eorum non adnotarint.

Hiberni dant omnib. nationibus Episcopos.

Sed de morte S. Iacobi, quod incidi petierit nomen suum lapidi, non est quod quis admiretur, quando viri sanctissimi suum sibi epitaphium superstites conscripserunt: Exstat S. Damasi sex versibus à se comprehensum in Roma subterranea lib. 3. c. 13.

Scriptores proprij Epitaphij, S. Damasus.

Qui gradiens pelagi fluctus compressit amaros
Viuere, qui præstat morientia semina terræ;
Soluere qui potuit Lazaro sua vincula mortis,

Post tenebras fratrem, post tertia lumina solis
Ad superos iterum Mariæ donare sorori,
Post cineres Damasum faciet quia surgere credo.

S. Carol. Borom.

Et Patrum memoria S. Carolus Boromæus hoc sibi moriens insculpi voluit monimento: vt tabulis testamentarijs insertum heredes obligasse vita tradit.

Carolus Cardinalis titulo S. Praxedis Archiepisc. Medîolani, frequentioribus Cleri, populiq; ac deuoti feminei sexus precib. cõmendatum se cupiens, hoc loco sibi monimentũ viuens elegit.

In quarto puncto præcipuè quæritur, num primis seculis fuerit vsitatum, vt Romanus Pontifex ad exteras nationes legaret Episcopos, vel sacerdotes alterius rei, quam Concilij cogendi causa. Respondeo certissimum id esse, nec tãtum à S. Petro, qui per totum terrarũ orbem, vt alibi dicã, verbi diuini præcones & Pontifices varijs de causis destinabat, frequentatum: sed etiam à S. Clemene crebrius factitatum: S. Philippũ alias Philotheũ dictũ, domo Mediolanensem ab eo Legati nomine missum in Hispaniã vetustissimi scriptores, & quidam proximi seculo Vrsulano literis tradiderunt. S. Braulio in additionibus ad M. Maximum ait: *Memoria celebris habetur & in Gallia, & in Hispania S. Philippi, quem præmisit S. Clemens ante Eugenium in Hispanias & Gallias*, & infra; *Hic S. Philippus, qui Diaconus erat, comesque Leonis, reuersus est Romam adhuc viuente Petro anno 67, & interfuit eius Paulique martyrio. Secutus S. Clementem, vt Magistrum, ab illo effectus est Episcopus, & postea missus est Legatus in Hispanias.* Narrat idem de eo Dexter in Chronico ad annum Christi 91: *Philippus cognomento Philotheus, qui prius corpora Sanctorum Martyrum Geruasij & Prothasij Mediolani sepelierat, conuersusque in campo Laminitano à S. Paulo illum secutus adhæsit Clementi, à quo Legatus missus in Hispanias Toleti, Barcinonæ, Cæsaraugustæ, Hispali, Valentiæ, & in multis vrbibus prædicat.* Hæc ipsa Dextri verba circa annum 1110 Hugo Portugallensis Episcopus ita laudat: *De prima Legatia ad Hispanias missa à B. Clemente, sic Dexter Paciani filius in historia ad Orosium: Philippus &c.* quibus recitatis subiungit, de alijs legationibus, multa idem Dexter, & Maximus Cæsaraugustanus Episcopus. Sed quia fidem Dextro multi abrogant: ex coæuo S. Vrsulæ Methodio, totum legationis officium ei commissum referam: *Porro S. Clemens sub id tempus Philippum quendam Hispanis Episcopum præfecerat, eandemque potestatem, quam ipse diuinus Clemens à Petro accepit, ipsi dederat dicens Profectus in Occidentales plagas Euangelium regni cœlorum prædicato, ligandi etiam soluendiq; potestas tibi esto: vt Christi Euangelium per te quoque longè lateq; diffundatur.*

S. Clemẽs mittit S. Philippũ vt Legatũ in Hispanias.

S. Braulio in addit. ad Maximum.

Dexter Anno 91. Chronici.

Apud Biuarium in prolegomenis ad Dextrum.

Methodius in vita S. Dionys.

Nec insolens erat duos etiam Episcopos à sedibus suis auulsos ad res Ecclesiarum inspiciendas, dissidia componenda, hæreses eliminandas, Episcopos instituẽdos extra Concilia mitti primis seculis à sede Apostolica: ita Lucifer Calaritanus, & Eusebius Vercellensis circa A. 362 Roma missi diu res Ecclesiasticas orientis composuerunt, & prior ijs Hosius A. 318 ante Nicænum Concilium legatione Siluestri Papæ functus causas Meletianorum & Arianorum cognouit, Alexandri & Arij controuersias conatus est dirimere.

Baronius t. 4. ad eos annos.

Quocirca Foilanus, qui à sede Apostolica legatus dicitur missus (à Cyriaco proculdubio) simili de causa profectus videtur, & forte in comitatu Mammææ & exercitu Alexandri descendit, vt res Christianorum apud Rhenum stabiliret: cui deinde Comes accessit Sulpitius: cum tamẽ Legatum fuisse pariter, nec titulus indicat, neque S. Elisabetha tituli interpres significat: vt nulla maneat in puncti propositi quarti varijs quæsitis difficultas.

Ad 5. Acta Mediolanensium Episcoporum vitiosa.

Ad 5. de S. Marino &c. Acta Mediolanensium Episcopor. tam eorũ, qui ante S. Vrsulã, quã qui ea superstite, & post eã vixerunt, pleraq; inciderunt tẽporib⁹, quã diu rexerint perperã adnotatis. Ea varij variè conati sunt ex aliquorũ SS. Episcopor. vulgatis historijs cõsarcinare, & nominib. Episcoporũ multis notis: sed ita mẽdosè & vitiosè, vt sæpè res gestæ ducentorũ annorũ eidẽ tribuantur. Nouissimè S. Carolus Boromæus per se, & alios conatus est defectus supplere; sed frustra: lacunæ manent permultæ: quarũ vnam explent tituli sepulcrales, Marinum sextum Episcopũ nominando, quale nomẽ testatur Ripamontius in actis Victoris Martyris eodẽ Vrsulano

seculo

feculo Epiſcopi Mediolanenſis reperiri. Probo dicta teſtibus & exemplis. Protoepiſcopum Mediolanenſium quidam ex traditione ſtatuunt S. Barnabam, reſpuunt cum alij: anni Pontificatus eius ignorantur. Succeſſori eius S. Anathaloni dant annos, alij 10. quidam 13. alij 14. Excepit eum Caius, cuius vita tribuit ei tredecim annos, Panuinus 22, Ferrarius longè plures. Poſt hunc Caſtilianus iuxta Panuinum, & Galeſinum ſedit annis 41, iuxta alios 12. Secutus Calimirus: hunc nonnulli faciunt Martyrem dominante Adriano, quidam annis 50 poſt ſub Seuero. Subrogatus ei Monas floruit circa initium vitæ S. Vrſulæ: & quod mireris, hic interpontificium eſt centum annorum: commodè igitur inſeritur duplex Marinus, alter, quem titulus ſepulcralis accenſuit Vrſulanis martyribus, alter, quē Victoris acta (dummodo ſincera ſint) apud Ripamontium nominant, vt ordo cum reliquis continuetur.

Poſtea à nonnullis Arſacius poſt S. Ambroſium ſtatuitur: eum non agnoſcunt alij. Protaſio deinde centum & 20 annorum: ac Euſtorgio ſecundo ducentorum annorum acta tribuuntur. Hæc videre licet apud Ferrarium in ſanctis Italiæ, in Galeſino, Panuino, Catalogo S. Caroli Boromæi & alijs. Horum errorum cauſas Itali, Galli, Germani ſcriptores in buſtum Diocletianæum referunt, præſertim Baronius & Claudius Roberti: mihi non liceat Duces tales ſequi?

Attexam huic libro ſeptem aliorum Epiſcoporum extra Diœceſes ſuas peregrinationem cum alijs, in qua quamplurima reperiuntur Vrſulanæ peregrinationi, nauigationi, & ſuſtentationi prodigioſæ ſimilia, nec niſi ſexcentis annis poſtea, quàm contigiſſent è veſtigijs & traditionibus à S. Anſelmo literis commendata.

CAPVT XLVII.

Gemina Vrſulanæ peregrinatio & martyrium Guigneri, 7. Epiſcoporum & 770. Hibernorum Sociorum, quod S. Anſelmus ab hiſtoricis prætermiſſum, è loci traditionibus & veſtigijs primus concinnauit.

NEc Gildas penè coæuus, nec Beda, vel vllus Angliæ ſcriptorum nobilem hanc peregrinationem & triumphum attigit, quem fida tãtum poſterorum memoria conſeruatum, & è veſtigijs eruit primus S. Anſelmus, multa in hoc fronte prima incredibilia occurrunt, gemina ſæpè Vrſulanis; ſed ob auctoris ſanctitatem auſus eſt nemo hactenus in dubium reuocare: quædam ſeligam, quæ huc faciunt: & præfatio quidem tota Vrſulanæ præfigi hiſtoriæ potuiſſet, ſic autem ſe habet:

In paſſionem D. Guigneri, & Sociorum eius præfatio F. Ioannis Picardi Eccleſiæ S. Victoris Pariſienſis Canonici Regularis.

Etſi vaſtiſſimam illam rei literariæ cladem, quæ non ſolum tot egregia veterum monimenta, vel corrupit, vel detruncauit; ſed etiam innumeros, eoſque præclaros ſcriptores totos abſorbuit, nemo non ægerrimè ferat, ſi Licinios, & Philonidas exceperis, eam tamen longè iniquiori patietur animo in deperditione hiſtoriarum ſanctarum, ob præſtantiſſima, quæ ex ijs hauriuntur virtutis, & fidei Chriſtianæ documenta. Igitur de Rep. Chriſtiana optimè fuerit meritus, qui ad alicuius Martyris aut Sancti hiſtoriolam ſcribendam appulerit animum & manum. Licet enim alio arcu pauloque remiſſiori, non tamen alij iaculatur ſcopo ſcilicet Martyrum gloriæ, quorum honor, vt aſſerit D. Hieronymus, redundat ad Dominum, qui ait, qui vos ſuſcipit, me ſuſcipit. Quamobrem

Deplorãda iactura hiſtoriarũ ſactarum.

Vtilitas earum.

S. Hier. to. 2 ep. ad Riparium.

inde autem Presbyter: qui Ecclesiam regebat, dicebatur Presbyter Cardinalis; pari ratione Diaconiæ Cardinales erant loca, quædam principalia in vrbe distincta, iuxta numerum regionum, & qui in eis residebant, Diaconi Cardinales dicebantur ab Ecclesia Cardinali, quam tenebant: sic etiam postmodum dicti sunt Episcopatus Cardinales, & inde Episcopi Cardinales sex illi, qui ad eligendum Romanum Pontificem conuenerant, & eidem Pontifici à consilijs erant, præter ceteros Christiani orbis Episcopos. Idem cum tria Cardinaliũ officia distinxisset: vt 1. officium Diaconi, Presbyteri vel Episcopi tali in loco exercere. 2. Pontificem eligere. 3. Eidem consilio & industria adsistere; subijcit eorum antiquitatem: *Hoc loco obseruandum, omnia tria officia antiquissima, & ab ipso Apostolorum tempore inchoata: sed tamen non esse æque antiquum, vt Cardinales duobus officijs posterioribus fungantur; primum autem negari non potest, quin sit antiquissimum.*

Antiquitas officij eorum.

3. Sententia Onuphrij à gradu dignitatis. Rib. 26. Octob. fol. 510 Onuph. l. 1. de 7. Vniuers. Ecclesijs c. 29

Tertia Sententia vult Presbyteris id primum nomen fuisse attributum, non tam à loco, quàm gradu: vt qui ceteris eius Ecclesiæ præesset Presbyteris, is Presbyter Cardinalis diceretur. Hanc innuit Rebadeneira in flore Sanctorum, cum de S. Euaristo ita loquitur: *Fuit homo magnæ sanctitatis, & multæ doctrinæ, primus, qui parochias vrbis in Presbyteros diuisit, à quibus postea suos titulos mutuati sunt Cardinales.* Rem istam Onuphrius explicat ita accidisse: *Cletus Presbyteros ad 25. numerum redegit; Euaristus vero, ne Presbyterorum istorum administratio in promiscuo esset, titulos primo seu parochias diuisit Presbyteris, vt singuli à se inuicem secreti in sua vrbis regione titulo vel parochia confusionis vitandæ caussa, populo sacramenta ministrarent: sed haud ita multo post Hyginus Papa decimus, cum vnus Presbyter tot credentibus non sufficeret, plures in vnoquoq; titulo Clericos, & Presbyteros esse voluit, quod his verbis in vita eius ex Damaso innuit Anastasius. Hic Clerum composuit, & distribuit gradus; hinc Presbyterorum Cardinalium manasse nomen crediderim: vt is scilicet esset Presbyter Cardinalis, id est, principalis, qui ceteris Presbyteris eiusdem tituli ab Hygino adiunctis praeesset. Satis enim constat aliquot annis post, etiam antè S. Siluestri tempora Cardinalis nomen in Romana Ecclesia vsurpari cœptum fuisse, quod non nisi ex Hygini Papæ instituto oriri potuit.* Ita Onuphrius. Fauent omnes allatæ sententiæ, laudatique Auctores historiæ nostræ: nam siuè nomen ab adsistendi officio, siue à loco, vel gradu, dimanarit: cum id officij longè ante Vrsulæ tempora viguerit in Ecclesia: cumque Pontiano superstite floruerint vt qui maximè, (quando sodalitas Vrsulana Martyrium fecit) Romę Presbyteri, & Diaconi Cardinales: stabilitur communi doctissimorum virorum suffragio titulorum sepulcralium veritas: licet insignia dignitatis, purpura & prærogatiua quædam muneris multis post seculis fuerit introducta.

Qui & quot Cardinales in Sodal. S. Vrsulæ.

Varij porro reperti tituli sunt: in quibus alij *Episcopi Cardinales*, alij *Presbyteri* nominantur: tres etiam inuenti sunt, in quibus nulla gradus, vel loci facta expressione solum *Cardinalis* nomen adiungitur. vt *S. Corimius Cardinalis. S. Polimius Cardinalis. S. Firminus Cardin.* hos arbitror fuisse ex 7. Diaconis Cardinalibus, qui Pontifici facienti, vel etiam in concionem adscendenti adsistebant: vnus repertus Presbyter Vincentius, cuius hæc inscriptio, *Vincentius Presbyter Cardinalis*, quem titulũ approbat S. Elisabetha: duo inuenti Episcopi Cardinales. *S. Pontius Cardinalis & Episcopus:* quèm recipit B. Hermannus, tueturque S. Elisabethæ eam omittentis autoritatem his verbis. *Felicis memoriæ Virgo Elisabeth scribit Cyriacum Papam cum Cardinali Vincentio interfuisse cætui & sodalitati; nos & scribimus eundem Papam cum duobus Cardinalibus Pontio, & Petro, atque cum pluribus adhuc personis, qui eũ sequebantur, interfuisse.* Alterius hæc fuit inscriptio. *S. Marominus Cardinalis & Episcopus Nouariensis:* hic videtur vnus ex eorum fuisse numero, qui Pontifici à consilijs erant, & ad Noui Pontificis electionem conueniebant, quorum Bellarminus facit supra mentionem. Erat autem Nouaria regionis Transpadanæ municipium, cuius ciues Plinio teste iure Quiritium gaudebant, & gerendi Romæ Magistratus.

B. Herm. c. 25.

(?)

CAPVT

CAPVT XXXXIII.

De Patriarcharum origine, Iacobo Patriarcha Antiocheno & Marculo Byzantino.

QVamuis neq; S. Iacobi, neq; S. Marculi nomini fuerit Patriarchalis adiecta dignitas, quia tamen ijs locis præsederunt, quæ Patriarchalibus insignibus decorātur, opportunè nomen, & origo nobis est breuiter inuestiganda: quam licet nōnulli referant ad Concil. Nicen. canone 6. vel ad Calcedonense act. 16. duo tamen Patrū Purpuratorum lumina Baronius, & Bellarmin. longè faciunt antiquiorem, & ad A. 112 reuocant: *Leguntur* (ait de Anacleto Baronius) *eius titulo epistolæ tres, in quarum vltima, quod trium sedium Petriarchalium series ponatur, tum nomen Patriarcharum, tum res ipsa displicet Nouatoribus: nomen quidem antiquissimum est, tum à Iudæis, tum à Gentilibus vsurpatum; quod sicut alia multa feliciter in Ecclesia transijt: non tantum enim Iudæi, sed & Aegyptij vtebantur eo nomine, atq; primaria dignitate: nam & Herodotus cum agit de sacris Aegyptiorum, Patriarchas illos nominat, qui principem locum in sacris tenent, insuper vsus est eo nomine Hadrianus imperator Traiani successor in Epistola ad Seruianum Consulem de Aegyptiorum inconstantia.* Bellarminus verò ait Prærogatiua 26 est, *quod solæ illæ Ecclesiæ semper sint habitæ patriarchales, & primas (Romanam, Alexandrinam, & Antiochenam) patet ex epistola 3. Anacleti.* De his tribus ita S. Gregorius. *Cum multi sint Apostoli, pro ipso tamen principatu sola Apostolorū principis sedes in autoritate conualuit, quæ in tribus locis vnius est. Ipse enim sublimauit sedem, in qua etiā quiescere & præsentē vitam finire dignatus est. Ipse decorauit sedem, in quam Euangelistam discipulum misit. Ipse firmauit sedem, in qua septem annis quamuis discessurus sedit:* quomodo postea Constantinopolitana, & Hierosolymitana sedes æuo posteriore sint ad eandem euectæ amplitudinem fusè explicat Bellarminu.

Concil. Nicen. c. 6. Cōcil. Calc. act. 16. Patriarchę An. 112. Baron. to. 2. A. 112. Bellarm. in 26. prærogatiua S. Petri. Vnde dicti. S. Greg. ad Eulogiū l. 6. Epist. 37.

Duos inuenio in Catalogis autenticis Patriarchalium sedium antistites Vrsulanę Sodalitati interfuisse, Antiochenum & Byzantinum. Antiochenus quidem Iacobus in titulo, sicut & à S. Elisabetha nominatur: de cuius Sacerdotio, munijs in Sodalitatē obitis, & Martyrij dilatione, quæ habemus, vni, fateor, S. Elisabethę responso cœlesti accepta referimus; quod cum nunquam hactenus nos fefellerit: non debemus hic ei fidem abrogare: De eo S. Virgo diuinitus ista hausit. 1. Eum genere nobilem, natione Britannum, Antiochiam abijsse (forte locis sacris Palæstinæ obitis) vbi virtutis fama cum ad sedem euexit Patriarchalem, quam 7 annos rexit. 2. Is, comperto Cyriacum Britannum Romæ supremum Sacerdotium obtinuisse, conuenire eum voluit. 3. Iamque salutato Cyriaco cum Antiochiam repeteret, & bidui itinere abesset Roma, confestim reuocatur, Britannasq; Virgines, & in his neptes suas exspectare præsentiam intelligit. 4. Romam igitur reuertit, iungit se Sodalitati, vt Martyrio coronetur. 5. Monitus a Cyriaco, literis vt nomina principum personarum totius Congretationis consignaret, ea post communem lanienam biduo, superstes lapidibus incisa condidit sarcophegis: & ipse extremam se stitit hostiam barbaris. Hic idem Iacobus videtur esse, quem Veteres, & recentiores omnes in Antiochenis Patriarchis Zebennium vel Zebenum nominarunt: consonat tempus Pontificatus: septem illi annos cum S. Elisabetha, Eusebius Marianus Scotus, Hermannus Contractus, alijque tribuerunt: horum annorum extremus apud Eusebium finitur ipso tempore, quo Alexander Imperator dolo Maximini paucis ante Martyrium Vrsulanum diebus est interemtus. Scio Nicephorū velle ipsum Vrbano Pontifice floruisse: demus cum duos fermè annos Vrbano & 5. reliquos Pontiano Papa præfuisse, nihil sequitur incommodi. Sed quid ijs faciemus Chronologis, qui decenium Zebenno tribuunt, voluntque Babylam ei non nisi An. 241 successisse? An cum septimo præsulatus anno Romam abijt, non nisi triennio post eius cognita mors est, vt ita circa An. 241 suffectus ei sit Babylas? vel dici potest ea, quæ nos voluimus anno 237 contigisse: quidam aliā secuti æram, ad annū 241 distulerunt: nec tamen martyrium eius alibi, quam Coloniæ cognitum fuisse puto: vt mirum non sit, tam Græcos,

S. Iacobus Patriarcha Antiochenus. Eius gesta. Obiectionibus respōdetur.

quàm Latinos scriptores id latuisse; quamuis nec Colonienses eius ob temporum intercapedinem meminissent, nisi S. Elisabethâ cælitus adspiratâ didicisset.

S. Marcul⁹ Episcopus Byzantinus.

Erat quidem Antiochiæ iam tunc, cum ei S. Iacob⁹ præsideret, sedes Patriarchalis; nondum tamen Byzantiũ Primatus apicem obtinebat, cuius itẽ loci Antistes Marculus, siue Marcus cum tota Societate pro fide Christi occubuit. Sepulcralis inscriptio vocat eum *Episcopũ in Græcia* vel Thracia, finitimę enim sunt, & habent linguæ Grecæ cõmunionẽ. Fuit is septimus decimus Episcoporũ, quem Nicephorus Marcũ nominat, præfuitque annis omnino 13: quod si huius Pontificatus anni cum priorũ, quos Nicephorus, & Beyerlinck numerant, componantur, stabile Chronologię nostræ firmamentum accedet: nam Polycarpus secundus A. 148 sedem reliquit Athenodoro annis 4: cui 16 annis successit Euzoius; eum excepit Sacerdotiũ Laurẽtij annis 11 mẽsibus sex: cui suffectus Alypius an. 13 & semestri: hunc secutus Pertinax annis 19 mensibus 20 diebus 5. Subrogatus ei Olympius vndecim annis, quem Marcus vel Marculus noster excepit tredecim: his annis si 148. coniunxeris, 237 conficietur, quo S. Vrsula cum S. Marco fuit interfecta. Ita sicut Zebenni Patriarchatus, Foilani Lucensis, Pantuli Basileensis, sic & Marci Byzantinus Episcopat⁹ pro nostra faciunt Chronologia: de hoc cœlitus hæc S. Elisabetha didicit. 1. Fratrem fuisse Firmindinæ Dorothei Thraciæ Regis coniugis. 2. fuisse & auunculum & tutorem Constantiæ Regum dictorum filiæ. 3. præsedisse Byzantio Præsulem, quod euersum à Septimio Seuero, Constantinus M. restaurauit, & à se voluit Constantinopolim appellare.

Tempus Pontificatus.

Beyerlinck in Magn. theatrô V. Episc.

Ordo loci Episcoporum.

CAPVT XXXXIV.

Qui fuerint An. 237. Episcopi Mediolanensis, Rauennensis, Lucensis, Meldensis, & Iuranus.

ET horum locorum è tumulis educti sunt Episcopi: quorum titulos tuetur S. Elisabetha: cui his suffragatur verbis B. Hermannus: *Porro Virgo Elisabeth docet, plures Episcoporum sacris Virginibus in eodem itinere fuisse associatos, quod nos satis approbam⁹.* Primus occurrit Mediolanensis, cuius hunc è Sandapila Gerlacus eduxit titulum. *Hic iacet S. Marinus Mediolanensis sextus, qui veniebat de Roma cum sacris Virginibus & S. Verasia Virg.* Atqui Monas sextus habetur loci Episcopus, isque scribitur annis omnino 50 Eleutherio, Victore & Pontiano Pontificib⁹ præfuisse: sed familiare est scriptoribus prætermittere in fastis Episcoporũ Apostolum, & primum Pontificat⁹ fundatorẽ; præsertim cũ is altero sibi subrogato ad alia profectus loca decessit alibi: ita S. Barnabas fundata Mediolani Ecclesia præfecit ei Anatolium, & in Cypro (incertũ, quo anno, vt vult Baronius) Martyrio fuit coronatus, ita nec S. Marcus Aquileię; sed quẽ is prefecit Hermagoras, Proto-Episcop. nominatur: nec etiã S. Petrus, & Paulus tot locorum Episcopis designatis inter loci Antistites numerantur. Sit igitur primus S. Anatolius. 2. S. Caius, 3. S. Castritian⁹: 4. Calomerus. 5. S. Monas qui inde ab Eleutherij Pontificatu ad Pontianum vsque 50 rexit Ecclesiam annis: post quem diu vacauit sedes. Cur non Mediolanenses hiatum illum adiectione Marini Martyris sexti Episcopi suppleri patiuntur, præsertim cum gesta S. Victoris Martyris eo seculo Marinum quendam nominent eius sedis eadem ætate Pontificem?

Ordo 6.⁹ primorum Mediolanensium Episcop.

Alter Episcopor. Simplicius: locus sedis ei⁹ variè, & 4. ferè modis enunciatur. 1. *Rauanensis.* 2. *Rauellẽsis.* 3. *Rauenensis.* 4. *Rauẽnensis* appellatur. Equidẽ licet *Rauellẽsem* censeri posse existimẽ sub archiepiscopatu vel Salernitano apud Gualteriũ fol. 22. hui⁹ tamẽ loci, vt nec Rauanensiũ integer à me haberi Catalog⁹ potuit, vt necesse fuerit ad Rauennenses confugere; quos cõstat à S. Petro, misso Rauennam S. Apollinare fidem Christi recepisse: Episcopos loci Rubeus enumerat; sed de erroribus varijs à Baronio, vt in Annalib. & Martyrologio ipse conqueritur, admonitus, eos tamen nõ emendauit; nam Agapetum postposuit Seuero; cum exploratissimum sit, Agapetum An. 337. Romano Concilio interfuisse; Seuerum contra Sardicensi Synodo An. 347 subscripsisse. Idẽ quosdã addit, ab alijs prætermissos, vt sequendus potius sit Claudij Roberti syllabus à Baronio collectus, & approbatus: is nonũ Rauennensiũ Pontificem Liberiũ vocat circa A. 185. de quo Baronius in Martyrol. 30. Decem. Decimum facit

Et Rauennensium.

facit Marcellinum An.232.5.Octobris non adiecto annorum numero. Vndecimum vero S.Agapitum,qui A.337.Romano interfuit Cõcilio teste Baronio. Duodecimũ S.Seuerũ Sardicensũ Cõcilio subscribentẽ A.347.V.Baron. 1.Febr. Quã commodè Marcellinũ inter & Agapitũ S.Simplicius in illo centũ annor.interuallo collocatur?

Baron.16. Martij.

Tertius Lucensiũ Episcopus Foilanus in titulo sepulcrali: & in Ferrario Follanus appellatur,qui ad 21.Octob.hæc de eo scribit:*Follanus 4. Episcopus Lucensis eximia sanctitate refulsit, qui à Pontifice Romano cum Simplicio Episcopo Coloniam Agrippinã missus, ibi post multa incommoda,qua passus est, demum Martyrio pro fidei defensione coronatus est. 12.Kalend.Nouembris, quo die S.Vrsula virgo cum Sociabus Virginibus ab Hunnis martyrium ibidem passa est: Ex monimentis & tabulis Ecclesia Lucensis.* Hunc cum Lucenses quartum agnoscant,adeoq; nostram stabiliant Chronologiam, non est, quod diutius hic hæreamus: Maurisum huic adnectamus, quem S.Elisabetha facit biennio Episcopum in via Lauicana;nam Lauici in Latio præfuit:*Est Lauicum*(ait Ferrarius in lexico geographico)*vrbs olim Episcopalis Laty: nunc est oppidum ducatus titulo honoratum,medium inter Tusculum,& Anagnam:in Boream 12. millia passuum ab vrbe Roma, ab ipsa autem vrbe populi dicuntur Lauici:vnde Virgilius.7.Aeneidos:*

S Foilan. Lucensiũ Episcop. Ferrarius in SS.Italia.

S Maurisus Lauicanus.

Et Sactana acies,& picti scuta Lauici.

Hinc via Lauicana dicta,quæ ab vrbe Roma Lauicum versus porrigebatur: describit eam Strabo lib.5 & Liuius, qui eam facit Romanorum Coloniam,ait enim *Senatus censuit Coloniam Lauicos deducendam*: id An.V.C.337. factum & Cicero pro Cn.Plancio facit municipium:de eodem V.quæ S.Elisabeth c.10 memorat.

Liuius l.4.

Repertus alius à Gerlaco titulus hac epigraphe. *S. Iouinius Eborensis Episcopus frater S.Pantuli*: de loco potest esse controuersia ob librariorum diuersas scriptiones; alibi enim Eboracensis;alibi Ebroicensis inuenis notatum;sed tribus hisce in sedibus locum reperit Vrsulani martyrij tempore. Si enim Eboracensem in Anglia præsulem faciamus,fauet nobilis eius & Pantuli è Britannia prosapia,& locus ei vacat inter Samsonẽ,qui Eleutherio Papa A.178 præfuit,& Taurinũ secundũ,qui Cõstantio Chloro circa A.304 imperante floruit. Sin Ebroicensibus eum adnumeremus,& ibi seculorũ aliquot lacuna visitur:cũ inter Taurinũ à Clemente A.95 eo missũ,& Maurisium,qui A.507 præfuit,vnus tãtum Gaudus,alijs Thuanus interponatur, sine certo tẽporis spatio:vnde & huic aptè censui insereretur:sic & Eborenses inter locũ commodum reperit.1.Mancius sacris ibi præfuit vnus70.Discipulorũ;alter Quintianus Constantino M.Cæsare floruit;quantũ hic interuallum pro Iouinio intercipitur?

S.Iouinius Eborensis.

Eboracensis.

Vel Ebroicensis.

Alius Gerlaci titulus hanc præfert inscriptionem:*S.Vrsmarus*(alias Visimarus)*Episcopus de monte Iurano.* Iura mons Galliæ Narbonensis est Ortelio, in cuius descensu versus Germaniam,Ioannes Stumphius ponit Auenticum, sedem Episcopalem eã, quæ A.590 Losannam translata est,vt ait Claudius Roberti: nunc autem Losanna ab hæreticis tenetur,& Episcopatus Friburgi in Nuitlandia Heluetiorum sedes est constituta. Subscribit Miræus:*Auenticum Gal.Auences, Germanice Auantzij aut VVifflisburg vrbs olim Episcopalis apud Heluetios,cuius quidem sedes inde Losannã A.598.translata est.* Vocat autem Franciscus Guilimanus:*Auenticum antiquissimum,& ex antiquis* (in Heluetia)*primum & vnum*;imò & *Romanorum Coloniam* plerique: Euersum est illa cõmuni Romani Imperij,& Galliarum strage,quæ sub Valentiniano 3. & Martiano Imperatore contigit;alij sub Constantino per Alemannos factum nolunt. Postea Viuilo Comes ex ruderibus supra cum collem vbi vrbis Capitolium fuerat, castrum firmauit,Viuelsburg nominatum: Nec mirum videri debet,eò ipso ferè tempore in exiguo locorum interuallo Basileæ,Octoduri,Seduni,Vindonissæ & Auentici sedes fuisse Pontificias:eorum enim temporum præsules martyrium anhelantes,animas hominum,non dominia,vel principatus ambiebant: vt malè neget ideò Franciscus Godwinus S.Lucij Regis Britanniæ ætate circa Eleutherij Papæ tempora ibi 28 Episcopatus fuisse constitutos.

Vrsmarus de monte Iurano seu Auenticẽsis.

In Synop. Geog.c.7.

Stumphi l.1. Heluet. c.3.

Rob.in Gallia Christ.

Lib.1 Heluet c.3.

Lib.de Episcopis Angliæ.

Nec tacẽdus S.Cæsarius,q.Meldensiũ Episc.perhibetur. Nouẽ Episcoporũ(qui vltra 370 an.gubernarũt)nomina sũt,nec nisi vni⁹ ann.mortis habetur adnotatus;hęc totũ series est.1.S.Sãctin⁹ Discipul⁹ S.Dionysij Areopag.obijt an.118.2.S.Antonius vel Antonin⁹ 3.Mansuet⁹.4.Modest⁹.5.Achireus vel Acherus.6.Riolus.7.Prome⁹

Series Meldensiũ Episcoporum.

vel

vel Prometus. 8. Primitus vel Primatus. 9. Principius. Insere huic ordini, vbicunque voles, tempore, quo currebat annus 237 non addito sedis initæ, nec mortis definito tempore S. Cæsarium Martyrem, pari, vel meliori iure sedem sibi vindicat, quam alij: cum titulus eum approbet sepulcralis, caput Steinfeldiæ diu fuerit honoratum; & B. Hermanno Deus c. 16. prolixum reddiderit de eo oraculum.

Vltimus superest Iwanus, quem B. Herman. facit S. Dariæ matris S. Vrsulæ auunculum, & oppidò longæuum. An igitur idem est à multis dictus Eluanus, missus cum Meduino Britanno, nomine Lucij Regis Legatus ad Papam Eleutherium, oratum præcones fidei, quando Fugatius & Damianus eò Roma amandati Regem, & Britanniam fidei Christianæ rudimentis initiarunt? ita Baronius tradit: potuit is paulò post Episcopus esse consecratus, vt martyrij tempore 50 Pontificatus annos côpleuerit: non erat id ea tempestate nouum & inusitatum: cum S. Policarpus ab Apostolis Smyrnensis Episcopus initiatus, teste Irenæo ad 169 peruenerit Christi annum: vt ad 70 videatur annos cum S. Remigio Cathedræ suæ præsedisse.

Baron. ad An. 183.

Longæui Episcopi Annorum 70. & 68.

S. Ioannes Euangelista 68. annis Episcopum egit, An. 101. si Baronio credimus, demortuus. S. Dionysius verò Areopagita ad 64 annos partim Atheniensi, partim Parisiensi præsedit Cathedræ. S. Claudius à tempore consecrationis in Vesuntinum Archiepiscopum 62. compleuit annos ante, quàm decederet, de quo Martyrol. Gallic. 6. Iunij, & prolixius in Vesontione Chiffletius.

Mart. Gallic. 9. Octob. Chifflet. in Vesontione.

Desiderius autem tertius Lingonensium Episcoporum supra 60 annos teste Claudio Roberti præfuit: totidem Ioannes Mileti Parisiensem diœcesin gubernauit apud eundem: qui etiam S. Hugonem Gratianopolitanum, & S. Lupum Trecensem 52 annis facit antistites; Calocerum autem Mediolanensem 53; Leontium Senonensem annis 58; Monam Mediolanensem annis 59: huic alij 50 tantum tribuunt. Quos tamen multum temporis diuturnitate in Pontificatu superauit S. Memmius primus Episcopus Catalaunensis, quem Martyrol. Gallic. vult 80 annis egisse præsulem. Claudius autem Roberti testatur S. Exuperij successorem Renobertum ætatis anno 120 Episcopatus autem 90 decessisse, quam ætatem S. Simeon I. Solymorum Episcopus exæquauit, at S. Malouius alias Machutes, primus Episcopus Alathensis in Armorica tredecim annis superauit, ætatis An. 133 demortuus. Quæ hoc in loco congerere volui, ne alibi cum nausea repetere cogar, nec quis miretur, si multis Episcoporum Coloniensium primis, 40 annos Pontificatus sim attributurus: de quorum Antistite quarto, quem S. Elisabeth vocat Aquilinum, oritur difficultas iam discutienda.

Claudius Roberti in Gallia Christiana.

Episc. 80. annis, imò 90.

CAPVT XXXXV.

De primis Episcopis Coloniensibus, & duobus Maternis & Aquilinis.

EXploratum apud omnes est, primum Agrippinensium præsulem S. Maternum fuisse, illum S. Petri Discipulum, cuius pedo ipse denatus in Alsatia vitæ fuit restitutus. Quis ei successerit, controuertitur. Tres hac de re pugnant sententiæ, quas ad An. salutis 131 ita recenset magnum Belgij Chronicon: *Post eius (Materni) discessum, non inuenitur in scripturis autenticis aliquis alius in cathedra ei successisse vsq; ad tempora B. Seuerini, qui eidem successit post 214 annos, de qua quidem longa vacatione variæ sunt apud varios coniecturæ; vt quia vel Ciuitas Coloniensis in paganismum relapsa, nullos habuit Pontifices, vel si qui forsan ibi præfuerunt, latebant occultè propter persecutionem fidei Christianæ temporibus illis crudeliter sæuientem; vel certè sicut B. Maternus sic successores eius cum Treuirensi Coloniensem regebant Ecclesiam: sed quid horum potissimum eligendum sit, lector videat. Hæc ex Chronico Coloniensium Episcoporum collegimus.* Primam tuetur harum opinionem Petrus Mersæus Cratepolius exigua laude Coloniensium, cui repugnant, versus isti in templis decantatissimi.

Tres sententiæ.

Cratepol. in Catalogo Episcoporum Coloniens.

Gaude

Gaude fælix Agrippina, Sanctaq́ Colonia,
Ex quo fidem suscepisti, recidiua non fuisti,
Sed in fide stabilis.

Tertiam sententiam, ab eodem præsule Treuirensem, Coloniensem, & Tungrensem Ecclesias esse ducentis annis gubernatas, multi tenent recentiorum; ego licet ijs fortè dedero, tertium Coloniensem Episcopum S. Marcellum ijsdem præesse potuisse, cum is etiam Coloniæ, non item S. Nauitus & alij quidam colantur, & cómodè interseri inter Paulinum & Aquilinum potuerit, id tamen duobus seculis totis factum esse ægrè mihi persuadeo. Potuit primus fundator Pontificatus & loci Apostolus paucis admodum Christo aggregatis tot simul locis intendere: aliud cum ijs est, qui centum vel ducentos post annos aucta maximis incrementis Ecclesia successerunt: ita vidimus memoria Patrum in Indijs vsu venisse; quæ remotissima loca ab initio Pastoris vnius laboribus excolebantur, ea nostra ætate fuisse in multas diœceses diuidenda. Faciamus tamen primis seculis ab vno fuisse loca tria Pontifice gubernata; Sed quo tandem seculo fuère tres diœcetæ diuisis territorijs nominati? Constat S. Valentinum nonum Tungrensium Antistitem, S. Seruatium, Agricolaum, & posteriores, non simul Coloniensibus, & Treuirensibus præfuisse: imò Euphratem & S. Seuerinum tunc rexisse Aggrippinates: à quibus credemus factam eam successionem? Harigerus certè Abbas in S. Materno c. 17. vbi Tungrenses octo Episcopos simul præficit Treuirensibus: nullam facit Aggrippinæ mentionem, non taciturus, si vllo teste, vel ratione stabilire id potuisset. Denique sat frequens erat Agrippinæ oppidum, munimentum Romanorum contra Germanorum assultus firmissimum, sat copiosi Vbij, confinesque populi Christiani, quibus solis regendis pernecessarius Episcopus videbatur, quando superiore capite vidimus, circa Basileã vicinissima loca fuisse à diuersis Pontificibus gubernata, præsertim cum totum ferè oppidum fidem Christi recepisse argumento sit, quod nunquam legatur populus, vel magistratus (vt Treuiris & plerisque in locis accidit) in Christi fideles sæuijsse: & tot Virginibus Vrsulanis erecta Mausolea, quæ superant, satis indicent, communibus, & magnis ciuium impendijs tam breui tempore tot millia Martyrum & esse funerata, & statim ijs opere magnifico templum excitatum.

Me tamen præcipuè S. Elisabethæ conuincit oraculum, quo quartus Agrippinensibus proprius, & à Tungrensium, ac Treuirensium antistite diuersus præficitur, Aquilinus appellatus: nec opus est plures duobus hunc inter & primum Pontifices interesisse: quando eum inter, & Metropolum quartum Tungrensium præsulem (sub quo B. Vrsula fuit coronata) totidem tantum secundum aliquos interiecti numerantur. Adhæc Coloniæ non deerant Materni Discipuli, qui ipso demortuo plebem ad omnem virtutem erudirent, & fidem etiam sanguine suo consignarunt. Vnius Ægidius in Harigero Lobiensi Abbate meminit Paulini, cuius sacros cineres eo loci, vbi postea Basilica S. Cæciliæ honori fuit dedicata, repertos, cum de S. Materno loquitur, his testatur verbis: *Duas principales Ecclesias cum alijs Sanctorum diuersis Oratorijs, vnam in honorem Domini nostri, quæ nunc dicitur S. Cæciliæ, aliam S. Petri, quæ nunc dicitur S. Victoris, ædificauit. In dicta verò Ecclesia S. Cæciliæ nouissimis temporibus repertum est corpus gloriosum B. Paulini Martyris, discipuli S. Materni, qui propter prædicationem, & fidem Christi in dicta ciuitate Colonia martyrio meruit coronari.* Hæc Ægidius de sui temporis re gesta. Est autem longè diuersus Paulinus hic à Paulino Constantinopolitano malleis iconomachorum interempto: licet & hunc Coloniam translatum multi putent.

4. Coloniensis Episcopus Aquilin⁹.

To. 1. Episcoporũ Leodiens. fol. 17. c. 13.

S. Paulin. Martyr discipulus S. Materni, 2. Episcopus.

Quod si quis contenderet S. Paulinum fuisse S. Materni in Pontificatu successorem, vt S. Euergislus S. Seuerini; cumq; gliscente Antonini, & Commodi persecutione circa An. Domini 169. vel 179. fuisse interemtum tunc; cum ea tempestas atrocissimè Gallias affligeret, non magnopere repugnaro; Supersunt literæ Viennenses, & Lugdunenses tam ad Asiæ, Phrygiæque Ecclesias, quam ad Pontificem Maximum Anicetum luculenter scriptæ de grauissimis tormentis, & quæstionibus, quibus Christi fideles Lugdunensis maximè ciuitatis tunc subdebantur Photino Episcopo

Quando passus videatur.

Duo Anonymi Episcopi inserendi Catalogo vt ordo totus constet.

copo Octogenario paulo post crudeliter pro fide trucidato; vt perfacilè sit Paulinum inter & Aquilinum anonymum Episcopum per 20 aut 30 annos statuere; vel etiam S. Marcellum, quem colunt Vbij: sic & inter Aquilinum breui post Vrsulanũ Martyriũ denatum, ac Maternum secundũ, (de quo paulo post recurret dicendi locus) alter Anonymus sufficit, qui fortè Lewoldus dictus est, Subdiac. Diacon⁹ S. Aquilini: vt totus Præsulum Agrippinensiũ ordo sine inter-Pontificijs coagmẽtetur.

Perijsse nomina Episcoporũ, traduntur.

Adeoque secunda sententia videtur verisimilior, quæ nunquam vult Agrippinensibus proprium Episcopum de fuisse; licet eorum nomina, vel res gestas, vetustatis, & temporum iniuria, vel Tyrannorum maleuolentia, ac potissimum Deocletiani sacrorum codicum bustum obliterarit, primis tantum locorum Apostolis tenaci posterorum memoria conseruatis: vt ex capite præcedente colligere licuit.

Vulgata hæc nationum ferè omnium querela est, iam inde à septingentis prope annis continuata; paucos è multis auctores delibabo.

Flodoardus lib. 1. c. 5.

Flodoardus, qui A. 950 vixit, hæc lib. 1. de Remensibus primis Episcopis queritur: *Frequentibus igitur persecutionum procellis intonantibus, Ecclesiæ puppis nostræ iactata, diuersisq́ oppressa fluctibus, quoniam caput vix attollere poterat, quanto sedes ipsa tempore rectore vacua digno resederit, haud facilè panditur; adeò vt post præmissos nostræ fidei Patres beatum Sixtum, atque Sinicium vnum duntaxat præsulem inueniamus Amansium, ad imperium vsque Constantini, sub quo Betansius reperitur, qui cum primogenito Diacone suo primus ex hac Belgica prouincia legitur Arelatensi primæ interfuisse Synodo.*

Harigerus to. 1. Episc. Leod. c. 17.

Deplorat idem Harigerus pene suppar Flodoardo c. 17 cum nuda successorum nomina S. Materni in Tungrensi cathedra recitasset: *Post eius decessum*, ait, *in Pontificio sibi per ordinem successerunt Nauitus, Marcellus, Metropolus, Seuerinus, Floreatius, Maximinus, Valentinus; & hi quorum imperatorum, vel consulum floruerint tempore, vel quos vita singulorum habuerit exitus, quotque annis administrarint singuli officium Pontificatus, vel quis illorum sepultura sit locus, nullius à nobis requirat exactio, cum Ecclesiarum totius Galliæ memoriam aboleuerit facta ab Hunnis subuersio.*

Iacob. Manlius.

Et Iacobus Manlius in Chronico Constantiensi cum ait: *In tertio capite mens erat omnium tam Vindonensium, quam Constantiensium Episcoporum Catalogum cum annorum, & historiarum insertione conscribere: sed quia post longam mei, & prædecessorum meorum in diuersis Monasteriorum, aliorumq́ locorum literis, tabulis, ac libris inquirendi diligentiã, non omnium historias reperire quiuimus, ideò vbi huiusmodi in præsenti catalogo abesse cernuntur, non mea, sed priscorum duntaxat negligentiæ imputandum venit, quia ea, quæ reperi, accuratissima quidem opera, hoc vt sequitur stylo conscribere curaui.*

Claudius Roberti.

Concinit his Claudius Roberti accuratissimus Pontificum indagator, qui in cathedra Rotomagensi, Senonensi, Turonensi & alijs, hanc iterat cantilenam: *Post quem sedes diutissimè vacauit propter acerbas persecutiones, aut saltem successorum aliquot nomina obliuioni sunt tradita, quod & alias accidisse monuimus.*

Andr. Saussaius in Martyrol. Gallic. apparet c. 14.

Copiosius reliquis hanc recantat neniam Andreas Saussaius: *Antiquissimas*, ait, *esse Galliarum Ecclesias ipse Tertull. libro aduersus hæreticos prædicat, & tamen post singulorum Episcopatuum autores, qui in singulis populis fidei patres exstitere, vix vlla est ex primæua eiusmodi fundatione sedes, quæ seriem suæ Pontificiæ successionis haud interruptam ostendat, cum à primo Præsule, vel secundo vacuus appareat diuturno temporum cursu Pontificalis consessus, vel si Episcopus aliquis fractis vicibus comparet, solo censeatur nomine, actorum eius vel modica expressione suppressa: hinc nonnulli ansam suspicandi arripuerunt, sedium Gallicanarum origines, quæ ab antiquissimo stemmate passim commendantur, non tantæ vetustatis esse, quantæ prædicantur; sed falluntur: nam interpontificia, quæ in tabulis Ecclesiasticis passim apparent, longè ab alia, quam putant, manarunt occasione, nimirum à persecutorum immanitate, qui diabolica perciti maleuolentia, post necatos primos Christianæ religionis parentes apud Gallos, eorum nomina obliterare & memoriam supprimere omnibus modis contendebant. Accessit Diocletiani feralis sanctio, qua mandauit omnes Christianorum religiosos codices cremari anno Imperij sui 18 mense Martio: quam librorum sacrorum conflagrationem suis quàm adspexit oculis, deflet Eusebius. Tunc enim temporis in tanto Christianorũ scriptorum naufragio perpaucæ remanserunt tabulæ, eædemque etiam mutilæ, quæ superstant.*

Hæc

Hæc Sausaius. Ita gentium ferè omnium literis constat, singulos fere orbis Episcopatus, si non iacturam nominum, certè gestorum fecisse naufragium, vt nouum videri nequeat; si census Coloniensium Episcoporum interruptus appareat, licet constet fidem semel receptam Christianam nunquam Agrippinates abiecisse.

Constantia Colon. in fide.

Enimverò cum ea Coloniensibus gloria præcipua tribuatur, quod à S. Materno fidem traditam, inviolatam ad hunc vsque diem conseruarint, non videntur vnquã idoneis caruisse Præsulibus, qui sedi præficerentur: Ornauit hac eos superiori seculo laude Cardinalis Hosius, præses concilij Tridentini, dum inter cetera ait: *Ac quæ semel est imbuta recens odore S. Euangelij, quod à D. Materno D. Petri discipulo, qui primus vobis odorem notitiæ Christi manifestauit, sibi per manus traditum accepit, eam mille quadringentis & amplius annis retinet, &c. Reuera estis illa virgo casta, quàm posteaquam vni viro despondit exhibere Christo Apostolus ille vester Petri discipulus Maternus, virginitatem vestram integram, & incorruptam semper seruastis: nec ab eo, cui semel spirituali coniugio per eum estis copulati, vos vnquam deuelli sustinuistis: quod ab initio didicistis, in eo constanter adhuc permanetis: in qua fide ille vos Christo virginem castam despondit, eam integram in hunc diem, & inviolatam conseruastis. Quamobrem laudo vos, quod per omnia Materni vestri, qui fuit Petri Discipulus memores estis; & sicut ille tradidit vobis, eius præcepta tenetis, nec ea vel in minimo violari permittitis; verum quæ Petrus per Maternum, & per successores eius legitimos in hunc vsque diem credenda vobis, & retinenda tradidit, omnia farta tecta, quod aiunt, summo studio seruare studetis.* Quibus extremis verbis innuit Cardinalis, seriem Episcoporum iam inde à S. Materno nunquam interruptam. Prædicat eandem in fide constantiam ex vetustissimo sermone Browerus noster *Legi, ait, in Treuiris Golscheri Cœnobitæ, qui gesta Treuirorum contexuit, sermonem de S. Materno, quo inter alia Coloniam Agrippinam tanquam felicem extollit, postquam sacrilegiis erroribus nuncio remisso, & squalore gentilitatis absterso fidem, potentiam, & dignitatẽ S. Materni exploratam habuit; quippè omnes illos Sanctorum numeros, & sacros Martyrum manipulos S. Gereonis, & S. Vrsulæ sodalitio claros, huius Materni tanquam matris partũ extitere: & sicut Christus Dei filius pro fide B. Petri ne deficeret, aut vllo vnquam tempore labefieret preces adhibuit; sic etiam Petrum orando suorum discipulorum fouisse præcordia; ne quod satum in aliorum pectoribus, verbi diuini semen natum exaresceret, aut represso fœtu excideret.*

Hosius in literis ad eos datis.

Lib. 2. Annal. Treuir. An. 126.

Porrò memoriam primorum Agrippinensium Episcoporum vetustate fuisse obliteratam demonstrat Maternus 2 sedis illius antistes diuersus à Treuirensi & Traiectensi temporis illius Præsule, cuius licet loci inquilini, & series Episcoporum nihil meminerint: eius tamen & Africani, & Asiatici scriptores ob res præclarè gestas cum laude faciunt mentionem. De eo coæui eius scribunt Eusebius, & ipse, qui eius nonnunquam opera vtebatur Constantinus Imperator in rescriptis; Optatus Mileuitanus, & S. Augustinus: quem etiam velut Galliæ Pontificum oraculum Romã legauit Imperator, vt in concilio causam Cæciliani cognosceret: quam rem cum polite, & disertè referat Browerus noster, verbis ipsius commemorabo.

Certũ est perijsse gesta primorum Episcopor. Coloniensium.

Ex Materno.

Lib 3. Annal. Treuir. An 313.

Florebat eximia per hosce dies, cum integritatis, tum sapientiæ laude in vicina Treuiris Agrippinensium Colonia Maternus Episcopus, vt admiratione non careat, tantum, tamq; præstantem Episcopum indice publico, seu quadam obliuionis iniuria dispunctum, cuius certe non Eusebio duntaxat, & Optato; sed etiam Constantini rescriptis celebratum nomen. Et honorificum sanè Imperator de hoc Materno iudiciũ in causa Cæciliani Carthaginiẽsis cognoscendæ fecit: Narrata deindè Cæciliani Carthaginiensis Ecclesiæ Diaconi causa subdit. *Constantinus etsi primo detestari visus in clero pertinax illud contentionis genus, cum rescriberet.* Petitis à me in seculo iudicium, cum ego ipse iudicium Christi exspectem: *Tamen quod sisis rei euentus arguit, cognitionem accepit, & libellorum, literarumq; exempla, quæ ex Africa huc perlata, mox ad Maternum Agrippinensium, Rheticium Augustoduni, & Marinum Arelatensem excellenti virtute tum Galliæ duces misit, atq; eos cognita, & diligenter inspecta causa Romã, vna cum ceteris Italiæ Episcopis adijsse. Vnde disertis verbis Optatus lib. 1.* Ad Vrbem Romam ventum est ab tribus Gallis, & à quindecim Italis, conuenerunt in Domum Faustæ in Laterano, Constantino 3. & Licinio Coss. 6.

Laus eius eximia.

non.

non. Octobris: *Considentibus Episcopis causa Donati, & Caeciliani in medium reuocata, Caecilianus omnium Episcoporum sententijs innocens pronunciatur. Miltiades etiam, cuius, in hoc iudicio summa fuit autoritas, Caecilianum in Ecclesiasticae Communionis integro statu merito retinendum censuit. Haec quia ad Materni partim memoriam conseruandam, partim ad Belgicae Ecclesiae statum, cui Agrippinenses & Tungri impliciti, exponendum magno vsui, quae praescriberentur literis digna sumus arbitrati: quo leuiore momento rudis illorum opinio frangitur, qui iam inde à primo, & Apostolico Materno vsque ad Euphratem, populum Agrippinensem tradunt, aut nullos habuisse Pastores, aut eosdem, quos Tungri, Treuirique, aut denique in cultu degenerem abiectis, & repudiatis, quae semel imbiberant religionis sanctissimae praeceptis, abijsse in consuetudinem pristini erroris.* Hactenus Browerus, qui subdit Maternum hunc *ob virtutis singularis, & sapientiae famam in hac causa legatione Ecclesiarum vtriusque Germaniae, & Belgicae perfunctum esse, non sine Episcoporum approbatione munus id ei deferentium.* vt minus iam mirum esse debeat Aquilini quarti Agrippinensiũ antistitis nomen intercidisse, quando rebus gestis: & sapientiae laude tam celebris Episcopi (qui 80 annis post floruit pacatis Ecclesiae temporibus) memoriam Coloniae sepultam ipsi Africani, Asiatici, & Itali scriptores conseruarunt: non enim huius aetatem Constantino catholico dominante tales persecutiones exceperunt, quales Decius, & Diocletianus post Aquilini Pontificatum mouerunt, qua posteriore sacri etiam codices & diphtycha Episcoporum flammis absumebantur: eiusdem Materni meminit Baronius & in Annalibus, & in Martyrologio, Lindanus apud Baron. Claudius Roberti, & alij.

Baron. to. 3. An. 313.

Accedit quod multi velint primum à S. Materno Catholicum Episcopum praesedisse S. Seuerinum; Euphratem autem Arianis dominantibus in sedem Agrippinensem intrusum, cum huic tamen in Oecumenico Concilio Sardicensi Ann. 347. celebrato is honos delatus ab omnibus sit, vt Vincentio Episcopo Capuano viro clarissimo, & in concilio Nicaeno ob perfunctam tunc Apostolicae sedis legationem magna laude versato, comes adiunctus sit legationis ad Constantium Imperatorẽ: sed quas vir ille ob castimoniae laudem passus ab Arianis iniurias sit, ex coaeuo teste incorruptissimo S. Athanasio audiamus.

Ex Euphrate historia.

Missis ait à S. Concilio *in legationem Episcopis Capuae, quae Metropolis est Campaniae, & Euphrata Agrippinae, quae est Metropolis superioris Galliae, vt pro Synodi decretis Imperator, Constantius Episcopos, quos ipse eiecerat in suas sedes reuerti pateretur: & in eam sententiam à Constante pientissimo ad fratrem suum literis datis, quibus Episcopos illi commendabat: viri isti mirifici ad quoduis facinus prompti, cum legatos istos Antiochiae vidissent, in commune quidem cõsilium ineunt; sed ita tamen, vt Stephanus (hic erat Episcopus Antiochiae Arianus) fabulam initi consilij peragendam susciperet, vtpotè ad eiusmodi res longè aptissimus. Suscepto, negotio conducit ille publicam meretricem in ipsis ferijs sanctissimi paschatis: eamque nudã per tenebras immittunt in aedes Euphratae Episcopi: meritrix autem principio, quia credebat iuuenem esse à quo accerseretur, promtè sequebatur: postquam autem ita destituta ab illis hominem dormientem, ignarum omnium intueretur, diligentiusque considerans senis vultum, & Episcopi speciem animaduerteret, statim clamorem edit, ac vim queritatur. illi contra illã orare, vt taceret, & falsum crimen Episcopo concinnaret. Die igitur illucescente ennunciatur facinus, & vniuersa ciuitas concurrit, & qui in palatio rei admiratione commouebantur: neque eam silentio tradi volebant, itur ad iudicium: leno prodit eos, qui meretricem accersierant; illique deinde autorem illius rei Stephanum esse ostendunt, erant enim eius Clerici, qui conuenerant. Stephanus igitur Episcopali dignitate exuitur, & in locum eius sufficitur Leontius ille castratus, nõ ob aliud, quam vt non deesset haereseos propugnator. Imperator verò Constantius, paulisper compunctus ad se redijt: coniecturaque ex ijs, quae aduersus Euphratã designauerant facta, consimiles esse eorum in alios calumnias arbitratus, relegatos ex Alexandria Armeniae Presbyteros, & Diaconos e vestigio redire iubet, & disertè Alexandriam scribit, ne vlterius Athanasij aut Clericos aut laicos persequerentur.* Haec ex S. Athanasio Baronius.

Athanas. epist. ad solit.

Laudat eius Castitatis amorem.

Baron. An. Christi 348

Pari ratione nomen Aquilini, qui cum S. Vrsula vixit gliscente in Germania, Gallia, Asia, & Romae Maximini persecutione penitus est obliteratum, sicut & reliquorum

rum duorum, qui ipsum inter, & Protoepiscopum S. Maternum intercesserunt: Quapropter S. Elisabethæ cœlitus datum responsum operæ pretium erit memorare: quæ temporis Vrsulani Martyrij Pontificem Agrippinēsem his describit verbis: *Fuit Coloniæ in tempore illo quidam sacer Pontifex plenus Spiritu sancto, qui quartus post B. Maternum Ecclesiam Dei illic gubernabat nomine Aquilinus: hic cum essemus regressuræ à Roma, iamq; ad reuersionem prapararemur, videt, demonstrante sibi Deo vniuersam multitudinem nostram, ac totum ordinem passionis nostræ, quam eramus suscepturæ perspexit; audiuit etiam vocem dicentem sibi, vt ad sepelienda corpora nostra præparatus esset, & cuncta, quæ necessaria essent, humationi nostræ cum festinatione conquireret.* Quibus verbis manifestè docet *primo* ad S. Vrsulæ tempora vsque proprijs fuisse Præsulibus gubernatos Agrippinenses; *Secundò* nec eos omnes cum Tungrensibus, & Treuirensibus communes fuisse, cum ea tempestate Metropolus ipsis præsideret. Hinc quidā (alius tamen ab Harigero) apud D. Fleien in historia Vrsulana fol. 880. cum Martyrium descripsisset, eius, & Metropoli tempus ita consignauit: *Sanctæ Virgines per Rhenum Coloniam descendentes ab Hunnis sunt interfectæ, Pontificante ibi Aquilino 4 à B. Materno, qui eos in campo sepelinit. Floruit sub Apostolicis Calixto I. Vrbano I. Pontiano, Cyriaco & Antero.* Eundem recepit ante secula aliquot Albericus trium fontium Monachus in Chronico cum ad An. 237. ait *de quarum Sanctarum tempore, & de reuelatione huius historiæ omnes vsque ad tempus istius Elisabeth errabant historiarum scriptores, & Chronographi. in ysdem etiam visionibus continetur, quis in hoc anno Episcopus fuerit, nempe Aquilinus.* Eiusdem Aquilini Pontificatum probat Wesaliensis v. lib. vlt. cap. 20. test. 4.

Auctores qui Aquilinum admittunt. S. Elisab. c. 10.

Harigeri interpolator.

Wesaliensis.

Solent multi Aquilinum hunc eundem facere cum Solino, vt S. Elisabethę reuelationes tueantur: quas hac ratione penitus euertunt. Demus vt isti volunt Attilę tempore Martyrium Vrsulanum contigisse, quomodo post Attilana tempora 20. annis, anno scilicet 475 floruit Aquilinus, cum S. Elisabeth eum faciat peracto funerationis officio statim demortuum, & Solini tempore Clematius Coloniam venerit, vt Ecclesiam olim à ciuibus post ipsum Martyrium excitatam postea flammis exustam, sepulta iam penè virginum memoria restauraret?

Diuersus à Solino est.

Confutatur communis error.

Præter hunc S. Aquilinum alius fuit eiusdem nominis, & vrbis Episcopus postea designatus, qui fuga dum Sacerdotium declinat, laurea Martyrij Mediolani decoratur: de quo ad 29. Ian. Ferrarius.

De alio S. Aquilino designato Coloniensi Episc. Ferr. in sanctis Italiæ.

CAPVT XXXXVI.

Incredibilia quædam circa Cyriaci Pontificatum, Iacobum Antiochenum, Marinum Mediolanensem, Foilanum Lucensem, & aliarum sedium antistites obiecta diluuntur.

Licet aduersariorum argumenta contraria reiecerim in alterum librum: malui tamen, quæ Episcopis obijciuntur hic post eorum sedes stabilitas claritatis gratia proponere. Et sane ab amico quodam: viro æui nostri eruditissimo, multis libris edito claro difficiliora circa hos, quam aduersariorum vllo hactenus opponuntur, quæ vulgare volui: tanto enim veritas magis emicat, quanto fortiùs oppugnatur, is sic obijcit: *Cyriacus siue Papa, siue relegato Pontifice Vicarius Papæ, tempore periculosissimo cum Ecclesia tum vniuersalis, tum Romana eius maximè egeret opera, deserit curam sui gregis, renunciat muneri, omnibus pene ex Clero reclamantibus, ac factum sui Episcopi siue realis, siue titularis detestantibus. Respondetur, Angelo reuelante acceperat se fore Martyrem: cui hoc fidem facit? Deus non hac ratione euocat è suis sedibus, à suis sponsis Ecclesijs Episcopos desponsatos; Nec tam amans est Martyrij in vno capite, vt propterea velit totum gregem deseri, & in capitis discrimen adduci. Fingamus hoc tempore simile quid attentare non Papam, non Episcopum, sed vel vnum aliquem ordinis religiosi Præpositum, aut Vicarium, omnium*

Difficultates. 1. Cyriaci renunciationem.

calculis

calculis condemnabitur, si tueatur se prætextu reuelationis, dicetur hominem fuisse illusum à malo genio, aut aberrante phantasia deceptum.

2\. Incredibile fuisse Britannũ.

2. Incredibile videtur Cyriacum siue Papam, siue Papæ Vicarium fuisse Britannum, habuisse in sodalitate Vrsulana notas, cognatas, neptes, aut nominetur vllus, qui primis illis temporibus sederit in Cathedra Petri, aut fuerit in Clero Romano nominatus gente vltramontanus.

3\. De S. Iacobo Patriarcha Antiocheno.

3. Iacobum quendam fuisse Patriarcham Antiochenum, natione Britannum; cui hoc credibile ante Chrysostomi tempora, cum Græcia abundaret viris doctissimis & sanctissimis, & electio esset penes Clerum & populum (vt non singatur illum nominatum Episcopum, & missum à Cyriaco, vt Britannum à Britanno) hominem externum, & Græcis barbarum, ad illam sedem euectum esse, cum illius nulla sit apud Græcos mētio, nec simile exstet exemplum in illa gente? Deinde eiusdem Iacobi Antiocheni mors, & quæ circa illam, vt quod petierit nomen suum sculpi, & similia figmentum sapere videntur.

4\. De Legatis Apostolicis, an primis seculis fuerint.

4. Lucensis & Rauennas Episcopi fuerunt Coloniæ tempore Martyrij Vrsulani: vt insolens narratio colorem habeat, dicuntur fuisse Nuncij sedis Apostolicæ: hoc risum fortasse moueret aduersario quærenti, an vnus fuerit ordinarius, alter extraordinarius? Quid fecerint Coloniæ? An ibi coactum aliquod concilium? an noua instituta Cleri reformatio? An quid simile? An eo tempore ob alias causas, quam concilij missi fuerint sacerdotes à Papa? An etiam Episcopi deserto grege ex Italia missi fuerint trans Alpes Nunciorum titulo? A quo missi fuerint? Denique quærenti simile exemplum ex historia minimè fictitia primorum illorum seculorum, quid respondendum?

5\. de S. Marino Mediolanensium antistite.

5. Marini Mediolanensis Episcopi Acta, cum non reperiantur in tabulis illius Ecclesiæ, nomen autem illius expressum sit in sepulcrali aliquo cippo Coloniæ, respondetur, videri Acta Mediolanensis Ecclesiæ intercidisse in persecutione Deciana, vel Diocletianea. Quasi cum Acta præcedentium Episcoporum, & subsequentium ad posteritatem peruenerint, hæc sola interierint. Deinde longissima probatio texitur, quod Imperatores isti libros Christianorum cumburi iusserint. Thesis est verissima, ex qua non sequitur hypothesis, ergo & istos: quæ est planè voluntaria, nisi aliunde probetur.

Multa sunt, quæ singulis punctis circa prima nascentis & adolescentis Ecclesiæ tempora postulantur: breuiter omnibus conabor ex receptis primorum seculorum moribus satisfacere.

Responsio ad primũ.

Ad primum de Cyriaco ℞. Licere Romano Pontifici summo abire Magistratu, decretum esse *in 6. tit. 7. c. quoniam*: nec potest hoc amplius in dubium, & controuersiam reuocari. Deinde licuit Cyriaco tempore periculosissimo, cum SS. Anterus & Fabianus in Clero Romano censerentur, viri summo Pontificatu dignissimi, quod euentus docuit, & quos se digniores, & huic aptiores officio poterat iudicare, sola etiam extra omnem cœlitus datam reuelationem inductus animi demissione, exemplo S. Petri, qui Clementi; ac Clementis etiam, qui Lino Cletoque cessit Romanam sedem, vt Damasus vel Anastasius, & glossa cum Canonum peritissimis docent; & tunc etiam, cum ardor persecutionis sæuiret atrocius.

Licita renunciatio Papę.

Tempore persecutionis.

Inuito Clero.

Tertio potuit etiam inuito Clero & Cardinalium collegio, quorum imperio nō subiacebat. Potuit id amore martyrij, vel alterius virtutis eadem procella permanente: quod postea Marcellinus cum eum Sinuessanum concilium nollet iudicare, sponte fecit; tunc enim cum Ecclesia tyrannorum furore maxime concuteretur, se stitit vltro persecutoribus. Nec ambigendum, quin etiam cœlesti viso monitus debuerit id facere: quod insolens non esse S. Petri Martyrium ostendit: id ipse declinaturus, cum Roma discederet, comperto, & audito Christo *Vado Romam crucifigi*, reuertit ad lauream sibi cœlitus præparatam. Horum facta laudauit Ecclesia, sicut Cyriaci renunciationem celebrant interpretes Canonum, loco citato c. *Quoniam*.

Causa Martyrij.

Ex reuelatione diuina.

Fingamus etiam hodie Papam, Episcopum, Generalem, vel Religiosum etiam (vt factum nostra ætate scimus à Marcello Mastrillo Societatis IESV nobilissimo martyre) qui prætextu reuelationis tueatur se, vel ad iter Iaponicum suscipiendum, vel laureolam ambiendam martyrij, nemo prudens improbabit. Fecit hoc laudabiliter S. Franciscus sine reuelatione profectus ad Saracenos: fecit & Iordanus Generalis

ralis Patrum Dominicanorum in Syriam contendens, & naufragio facto portũ cœlestis patriæ feliciter inuenit, innumeris coruscus miraculis. Quot alij Pontifices, vt S. Bonifacius, S. Adalbertus & Hiberni plurimi, de quibus seq. capite & libro 4. dicam, eandem lauream deserto grege & sede sua apud barbaras gentes laudatè quæsierunt? & ita sponsas suas Ecclesias magis nobilitarunt, fidem Christo sponsæq; datam sanguine consignando, quam si in sedibus suis magna cum gloria decessissent?

Ad 2. & 3. miror, priorẽ Episcopum Romanum & Antiochenum peti natione Britannum Cyriaco & Iacobo, quasi nõ debeat in quauis Cathedra primus aliquis cuiusuis nationis fuisse, quo non fuerit alter prior: alias euincam Damasum non fuisse Romanum Pontificem, neque Anacletum: quia illo prior nullus Hispanus, nec hoc prior Græcorum aliquis rexit Romanum Pontificatum.

Ad 2.

Imò creditum à nonnullis fuit, S. Linum primum & Vicarium Romanæ sedis, & post S. Petrum etiam Pontificem gente vel affinitate saltem Britannum fuisse. Neque hoc hæreticis etiam visum est incredibile. Vsserij enim verba sunt: *Claudia Britanna uxor Pudentis, & mater Lini Episcopi Romani.* Et sanè S. Paulus tres hos; vt aliqua ratione iunctos copulat, *Salutat te Pudens, Linus, Claudia:* ac coæuus eius *S. Clemens*, matrem S. Lini vocat Claudiam.

S. Linus creditus fuit origine Britannus ex matre.

Nolo periculo meo dictum esse, S. Linum verè gente fuisse Britannũ: habuisse tamen in Britannia notas, cognatas, neptes vel affines mihi verosimile: cum Romani, Hetrusci, Itali sedẽ sæpius ibi figerent, vt libro 3. c. 6. fusè declarabo: & cum Britannis connubia cõtraherent, quod etiam euincunt Epigrammata Martialis. Clericos etiam sanguine Britannos est perfacile nominare. Idem Vsserius filium Pudentis & Claudiæ Britannæ facit Timotheum à S. Petro Pauloque fidei mysterijs informatum, qui centum ferè annis Clero Romano fuit adscriptus, & circa An. 166 Martyrio coronatus. Celebris huius apud Græcos, etiã S. Irenæũ & Eusebiũ est memoria.

Vsserius l. Antiq. Brit. cap. 1.
2 Timoth. 4.
Clemens l. 7 Constit. Apost. c. 47.
Timotheus centũ ferè annis Clericus Romanus.

Quod si Romæ iam initio nascentis Ecclesiæ, cum secundum aliquos in Claudiæ Britannæ & Pudentis domo fides oriretur, & domus ea inter primos vrbis titulos & Ecclesias est consecrata, potuerint ex ea familia sanguine Britanni multi in Clerum cooptari, quã facilè fuit eorum aliquos satis idoneos à Lino, vel Clemente Græciæ Ecclesijs præfici, vel Antiochiæ, cuius primorũ Præsulum patriæ nusquã inueniuntur accuratè literis cõsignatæ: hinc difficilius erit aduersario monstrare nullum Antiochiæ, vel in Græciæ ciuitatibus primis seculis fuisse Præsulem origine Britannum, quam mihi docere Britannos in oriente & tota Europa passim ob peregrinationes ad Christi vestigijs insignita loca institutas notos, plurimis nationibus Episcopali dignitate præfuisse. Nam vt sileam Belgiũ, Franciam, Germaniam, ab ijs sanctiss. Præsules, Apostolicos prædicatores, Monasticæ vitæ fundatores sine numero accepisse, Italiæ multæ ciuitates, vt libro 4. c. 6. confirmabo, secundo etiã & tertio seculo Pontifices sanguine Hibernos habuerunt. Eorũ quidã, vt S. Donatus, dum Fesulanã intraret ciuitatẽ orbatã Episcopo, pulsatis ilicò diuinitus cãpanis omnibus, vel alio miraculo electi, coacti sunt admittere Pontificatũ: S. Cataldus etiã postea Tarentinus Episcop. creatus est, & alij seculo secundo Solymam contendẽtes, alijs in locis, quos sanctitatis & miraculorum fama celebres vbique fecit: vt facilè tunc quis etiam simili prodigio potuerit in Oriente & Syria ad infulas rapi, cum parua ratio patrij soli, præcipua sanctitatis haberetur: Quin & longè antè, Apostolorum æuo Cæsareę in Palæstina Cornelius gente Hispanus prætentus Iudæis, Syris & Græcis ex Italicę legionis centurione constitutus est Episcopus: Neque verò minus quam Hispani, Britanni fuerunt moribus imbuti Romanis, & religione tunc, eruditione Græca Latinaq; ac peregrinationibus celebres: in Romanam etiam adlecti militiam: vt credibile fiat aliquos etiam Orienti primis seculis dedisse Pontifices: licet Dyphticha Episcoporum patrias eorum non adnotarint.

Hiberni dant omnib. nationibus Episcopos.

Sed de morte S. Iacobi, quod incidi petierit nomen suum lapidi, non est quod quis admiretur, quando viri sanctissimi suum sibi epitaphium superstites conscripserunt: Exstat S. Damasi sex versibus à se comprehensum in Roma subterranea lib. 3. c. 13.

Scriptores proprij Epitaphij, S. Damasus.

Qui gradiens pelagi fluctus compressit amaros
Viuere, qui præstat morientis semina terræ;
Soluere qui potuit Lazaro sua vincula mortis,

ſeculo Epiſcopi Mediolanenſis reperiri. Probo dicta teſtibus & exemplis. Protoepiſcopum Mediolanenſium quidam ex traditione ſtatuunt S. Barnabam, reſpuunt eum alij: anni Pontificatus eius ignorantur. Succeſſori eius S. Anathaloni dant annos, alij 10. quidam 13. alij 14. Excepit eum Caius, cuius vita tribuit ei tredecim annos, Panuinus 22, Ferrarius longè plures. Poſt hunc Caſtilianus iuxta Panuinum, & Galeſinum ſedit annis 41, iuxta alios 12. Secutus Calimirus: hunc nonnulli faciunt Martyrem dominante Adriano, quidam annis 50 poſt ſub Seuero. Subrogatus ei Monas floruit circa initium vitæ S. Vrſulæ: & quod mireris, hic interpontificium eſt centum annorum: commodè igitur inſeritur duplex Marinus, alter, quem titulus ſepulcralis accenſuit Vrſulanis martyribus, alter, quē Victoris acta (dummodo ſincera ſint) apud Ripamontium nominant, vt ordo cum reliquis continuetur.

Poſtea à nonnullis Arſacius poſt S. Ambroſium ſtatuitur: eum non agnoſcunt alij, Protaſio deinde centum & 20 annorum: ac Euſtorgio ſecundo ducentorum annorum acta tribuuntur. Hæc videre licet apud Ferrarium in ſanctis Italiæ, in Galeſino, Panuino, Catalogo S. Caroli Boromæi & alijs. Horum errorum cauſas Itali, Galli, Germani ſcriptores in buſtum Diocletianæum referunt, præſertim Baronius & Claudius Roberti: mihi non liceat Duces tales ſequi?

Attexam huic libro ſeptem aliorum Epiſcoporum extra Diœceſes ſuas peregrinationem cum alijs, in qua quamplurima reperiuntur Vrſulanæ peregrinationi, nauigationi, & ſuſtentationi prodigioſæ ſimilia, nec niſi ſexcentis annis poſtea, quàm contigiſſent è veſtigijs & traditionibus à S. Anſelmo literis commendata.

CAPVT XLVII.

Gemina Vrſulanæ peregrinatio & martyrium Guigneri, 7. Epiſcoporum & 770. Hibernorum Sociorum, quod S. Anſelmus ab hiſtoricis prætermiſſum, è loci traditionibus & veſtigijs primus concinnauit.

NEc Gildas penè coæuus, nec Beda, vel vllus Angliæ ſcriptorum nobilem hanc peregrinationem & triumphum attigit, quem fida tātum poſterorum memoria conſeruatum, & è veſtigijs eruit primus S. Anſelmus, multa in hoc fronte prima incredibilia occurrunt, gemina ſæpè Vrſulanis: ſed ob auctoris ſanctitatem auſus eſt nemo hactenus in dubium reuocare: quædam ſeligam, quæ huc faciunt: & præfatio quidem tota Vrſulanæ præfigi hiſtoriæ potuiſſet, ſic autem ſe habet:

In paſſionem D. Guigneri, & Sociorum eius præfatio F. Ioannis Picardi Eccleſiæ S. Victoris Pariſienſis Canonici Regularis.

Etſi vaſtiſſimam illam rei literariæ cladem, quæ non ſolum tot egregia veterum monimenta, vel corrupit, vel detruncauit; ſed etiam innumeros, eoſque præclaros ſcriptores totos abſorbuit, nemo non ægerrimè ferat, ſi Licinios, & Philonidas exceperis, eam tamen longè iniquiori patietur animo in deperditione hiſtoriarum ſanctarum, ob præſtantiſſima, quæ ex ijs hauriuntur virtutis, & fidei Chriſtianæ documenta. Igitur de Rep. Chriſtiana optimè fuerit meritus, qui ad alicuius Martyris aut Sancti hiſtoriolam ſcribendam appulerit animum & manum. Licet enim alio arcu pauloque remiſſiori, non tamen alij iaculatur ſcopo ſcilicet Martyrum gloriæ, quorum honor, vt aſſerit D. Hieronymus, redundat ad Dominum, qui ait, qui vos ſuſcipit, me ſuſcipit. Quamobrem

Deploranda iactura hiſtoriarū ſacrarum.

Vtilitas earum.

S. Hier. to. 2 ep. ad Riparium.

Hoc martyrium à nullo conscriptũ ante S. Anselmum.

Auctoritas eius.

obrem Catholicus quilibet se Anselmo plurimum debere fateatur necessum est, ob victoriam non vnius; sed 778 Martyrum à se posteris relictam. (& S. Cuniberto ob historiam vndecim millium ab interitu vindicatam:) *Quam tanto hilarius suscipere oportet, quo pauciores meminerunt, imo nulli eorum, qui Hagiologia, Martyrologia, aut Britanniæ historias scripsere. Sed nec id silentij veritati rerum gestarum aliquid detrahit: contra plurimum addit scriptoris sanctitas, eruditioque, nec non designata vniuersa speciales circumstantia locorum, personarum, rerum, styli Anselmiani nota facilitas, simplicitas, nominis subscriptio, & narratio contexta ex maiorum traditionibus, locorum monimentis residuis, consignataque literis memoria. Quibus argumentis si peruicax aliquis minimè credat, iure censeas indignum, cui non credatur etiam vera dicenti. Hanc autem historiam è scripti Codicis nostri tenebris nunc primum erutam, Lector religiosè tibi damus: quam si forte rideant segreges hodierni, rideant.*

Eruitur è traditionibus & vestigijs.

Quadrant hæc in Vrsulanũ martyrium maximã partem. Exordiũ S. Anselmi est huiusmodi. *Poscis fideliter satis (carissime) Martyris sacri Guigneri sociorumque eius admirabilem vitam, quam prius breuibus notulis retinebas, victoriaeq; triumphum latiori tibi explicari sermone. Cupio sane tua deuotioni parere deuotus: etsi non dignè, vt gestorum fortium deposcunt magnalia, tamen pro ingenij facultate sanctorũ laudibus occupabor intentus. Quoniam laus militis gloria est Imperatoris: & dum Sanctorum virtutes narrantur, Christi gloria prædicatur. Spondet ergo deuotio, quod negat scientia, & Sanctorum fides, quod non promittis facultas, totum eorum præsumam de meritis. Nec de eloquij paupertate cõfundar; quoniam pro certo non in nitore sermonis consistere regnum Dei monstrauit, qui ad sui gloriam prædicandam idiotas & piscatores elegit.*

Præfatio S. Anselmi

Christi gloria prędicatur in Sanctorũ virtutib⁹.

Licet mihi multo verius hac vti in Vrsulanis præfatione, nec ideo stylum politè limare studui. Narrat deinde S. Patricij in Hiberniam Angelico iussu ingressum, occursum septem Regum; Euangelicæ legis publicationem, quam cum Reges aspernarentur, Clitonis Regis filius Fingar seu Guignerus solus assurrexit, suam S. Patricio cessit sedem, ideoq; à Parente exheredatus, ac proscriptus, exul cum nobilitatis flore profectus in Aremoricam à Iudice loci perhumaniter exceptus, & agris siluesque amplissimis donatus, dũ in venatione ceruũ transfigit, & venabulo terræ infixo quærit aquam, improuiso fons è terra scaturiuit: quod prodigiũ cum ad solitudinis & vitæ sanctioris amorẽ inflammauit, nec ad socios reuersus glande ibidem victitauit, donec ab ijs deprehensus, à Iudice & Duce terræ locũ ad Deo religiosius seruiendũ exorauit: vbi cum corpore ieiunijs, vigilijsq; emaciato, multo tempore, diuinitus in patriã regredi iuberetur, eamq; S. Patricij cõcionibus Christi fidẽ amplexã esse cõperisset, & à subditis (Clitone parẽte mortuo) Regni successor ambiretur, isq; sorori Pialæ cederet vltro ius successionis regni: obtẽdit illa votũ castitatis Deo nũcupatũ, sociã se offert peregrinationis: sed à pio sororis responso verba S. Anselmi ordiamur.

Cõpendio refertur conuersio & prima peregrinatio S. Guigneri.

Quibus ait illa tota in amore Christi fundata respondit. Sponsus meus Christus est, qui me per suam gratiam regni sui elegit consortem. Huic fidem promisi, quam violare non debeo; & ideo alium sponsum præter ipsum non possum suscipere. Regni huius gloriã contemno, quæ non debet dici gloria, quia non potest carere miseria, & ad regnum, quod promittit D. Iesus Christus suspiro; vbi non est dolor, vel tristitia, sed perpetua iucunditas, & lætitia sempiterna. Cernens autem S. Virginis intentionem in Christi solidatam amore, ita, vt nulla posset ratione ad consensum coniugij flecti, ait. Sinite eam fratres: nolite contra Dei beneplacitum niti, ipse sic voluit, & sic futurũ prouidit. Regnum istud Dei prouidentiæ committamus, ipse secundũ suã voluntatẽ prouidebit tutorẽ ac defensorẽ. Et omnib. valedicens parabat profectionem. Secuti sunt eũ septingenti septuaginta viri, & 7 Episcopi, quos S. Patricius per aquam incorruptionis Christo genuerat. Pleni Deo, & diuina lege instructi cupientes beatæ peregrinationis eius esse consortes in Domino. Inter quos fuit supradicta virgo Piala, soror B. Guigneri. Sancto igitur consortio omnes adunati in Domino, simul cum Patrono ad litus vsque procedunt. Repertoque pro voto nauigio, nauem omnes vna conscendunt. Paululum iam altius nauigando à terra discesserant, cum ecce virgo quædam nomine Hya nobili sanguine procreata peruenit ad litus. felici Sanctorum cupiens adunari collegio: cernensq; procul à litore iam remotos, nimio anxiabatur dolore, & fixis in terra genibus, manus & oculos ad sublimia erigens, mente consilium

Pialæ castitatis amor.

Peregrinatio 778. hominum in his 7. Episcopi. S. Piala.

S. Hyę prodigiosa nauigatio.

consilium è cælo flagitabat deuota. Et modicum inferius relaxans obtutum, contemplatur super aquas folium paruum, & protensa virga, quam manu gestabat, tangens illud, volebat probare, an mergeretur: & ecce sub oculis eius cœpit crescere, & dilatari, ita vt dubitare non posset, à Deo sibi illud obsequium missum. Et fide fortis, folium audacter conscendens, mirabiliter Dei virtute prolata, ad socios præuenit ad litus. Hæsitandum non est de operibus Dei. Nam qui transituro populo mare rubrum potenter diuisit, & Italiæ Iordanem aperuit, & Petrum super aquas currere fecit, ipse quomodo voluit virginem suam transuexit.

Confirmatur similibus miraculis.

Socij verò datis velis, æquoreos fluctus secantes, prospero cursu applicuere Cornubiam ad portum, qui vocatur Heul, vbi iam præuenerat eos sacra virgo Hya potentia Dei transuecta, & descendentes de naui quoddam habitaculum non longè à litore inuenerunt, in quo virgo quædam sancta manebat inclusa, & nolens S. Guignerus eam inquietare, salutata Virgine ad alium locum transiere pransuri: vbi cum aquam deesse cerneret Sanctus, plena de IESV CHRISTO fiducia præsumens, oratione præmissa baculum in terra fixit, & confestim limpidissima aqua Sanctorum prosiliuit in haustum. Post cibum vero proficiscentes inde ad villam quandam, quæ vocatur Conetconia peruenerunt. Vbi quædam mulier fidelis & timens Dominum, nomine Coruria, non minimam eis exhibuit benignitatem. Nam cum omnes habitacula eius capere non possent, nec haberet stramen, in quo omnes possent pausare, de tectis domuum culmum, quo operiebantur in Sanctorum cubitum commodauit. Vaccam vnam eis mulier caritate plena in cibum dedit, Quæ occisa, & eius carnibus prout oportuit diligenter paratis, pariter comederunt; Denique cœna in gratiarum actione completa, iubet S. Fingar nudata carnibus ossa omnia congregari in vnum, & desuper eiusdem vaccæ pellem deponi. Tum Confessores Christi omnes, qui cum eo erant, ad orationem inuitat dicens. Oremus Fratres vt Deus, pro cuius amore mulier officiosissimè nobis istam seruiuit vaccam, ei restituat. Et ratione completa sub omnium oculis stans pulcrior, quam ante fuerat vacca apparuit. Deinde de lacte eius sibi offerri mandauit. Quo hausto simpliciter deprecatus est Deum, vt vena lactis vberior, quam in alijs vaccis triplicaretur in illa. Quod non solum in ea: sed in omnibus, quæ ex ea processerunt, factum esse narratur. Mane autem facto cum iam iter agere vellent, respicientes viderunt omnia habitacula retecta & reparata, ita ac si nunquam discooperta fuissent. Tunc fideles, qui præuio S. Guignero Christi vestigia sequebantur, per singula loca cernentes multiplicari mirabilia Dei, magis magisq; confortabantur, & in fide & amore Christi confirmabantur. Et bene Christus debuit talibus consolationibus suos confirmare testes, quos per palmam martyrij in proximo disposuerat coronare. Mane autem facto pergentes gradiebantur per loca quædam siluestria, Sonuerat iam peruulgante fama in auribus Theodorici Regis Cornubiæ in terra scilicet sua Christianam multitudinem peruenisse, & timens odibilis Deo tyrannus, ne populum suum ad fidem Christi vellent conuertere, conglobatis militibus ad locum, vbi Sanctos esse cognouit, truculentior fera cucurrit. Non expectat causam, rationem non quærit, non vult audire sermonem; sed veniens improuisò à tergo subito oues Christi leo cruentus aggrediens perimit, trucidat atque prosternit. Cæduntur Sancti, truncantur, dilaniantur, & alij amputatis capitibus, alij confossi gladijs inhumanè, alij trucidati, omnes vna die Christi Martyres effecti sacri mortis compendio perennis vitæ brauium perceperunt. Paululum S. Fingar tunc forte separatus à suis in valle quadam residens, operiebatur sequentes, vbi cum solo baculum, quem manu gestabat, fixisset, mox ad se sambucam retraxit, fons è terra fœcundus erupit: qui vltrimque duplici saxo decenter inclusus, vsque in hodiernum diem copiosa vena fluitare non cessat. Et subito audiens murmur in Comitatu exsurgere, miratus quid esset, festinans ad sanctos regreditur. Cernensque passim immolari hostias Christi, & hostilem gladium per Sanctorum membra discurrere, paucis qui cum eo erant, ait, Ecce Fratres hic est locus pausationis nostræ, hic prouidit Deus finem dare laboribus nostris. Venite ergo Fratres, & libenter immolemur pro eo, qui animam suam dedit redemtionem pro multis. Non timeamus illos, qui corpus occidunt: sed illum potius, qui potestatem habet & corpus, & animam mittere in gehennã. Facis inquit fili Diaboli opera patris tui, & Tyrannus ad eũ Tu inquit, manus meas non euades, non effugies gladium. Tunc sanctus in hilaritate offerens acceptabile sacrificium Deo, baculo, quem manu gestabat, ex latere fixo, ceruicem prætendit,

Excendũs è naui.

Fons diuinitus excitatur.

Hospitalitas mulieris.

Compensatur prodigiosè.

Redanimatur vacca.

Triplicatur lactis eius copia.

Occasio Martyrij.

Cædes.

Fons miraculosus.

S. Guignerus animat socios.

Martyriũ eius.

vt ictum exciperet ferientis. Immanissimus verò tyrannus erepto mucrone fortiter nudam ceruicem percutiens, amputato capite Christi martyrem fecit. Et cōfestim sacri corporis truncus caput de terra collegit, & in montem, qui non longè distat à loco proprijs manibus poplite firmo incedens, portauit. Erat villa quædam in eiusdem latere montis sita, in qua cum mulieres litigarent, litem loca imprecatur æternam: vt inibi habitantes inter se litigantes nunquam desisterent; Vnde vt fertur terra licet fructifera, manet tamen inhabitabilis, in vno fæcunditatis gratiam retinet, in altero sancti maledictioni subiecta. Sanctus igitur Martyr volens pro tumultu in loco repausare, resumto iterum capite, alium vectitauit ad locum, vbi ipsum deponens caput diligenter lauit, in quo loco gratissimus fons iugi riuo vsque hodie emanare non cessat, lauatumq́; diligenter resumens, portauit iterum in altum locum, qui locus ab eo, in quo sancti Martyres passi fuerant, interiecto paruo spatio cuiusdam saltus disparatur. Locus, qui de corpore sancti venam sanguinis refluentem suscepit, apertus continuo fontem edidit fæcundum, qui vsque hodie monstratur cernentibus. Vnus autem ex militibus, cum S. Martyris baculum ab eo loco, in quo eum proximus passioni defixerat, rapere vellet, cernit bifurco ramo iam duplicem erupisse in frondem, & tanto tremefactus miraculo, non est ausus eum contingere.

Leuat caput & ambulat.

Mira pœna litigantium.

Baculus eius frōdet.

Monet de sepultura curanda.

Cernitur vsque hodie in testimonium sancti excelsa, vt dicitur arbor ex baculo, virtute Dei exaucta; sed cuius sit generis ignoratur. Sanctorum adhuc corpora per campum inhumata iacebant: & ecce nocte quadam testis Christi eodem schemate, quo super montem in vlnis proprium caput detulerat, cuidam viro Gur nomine tertio in visu apparens, vt se sepeliret monebat. Expergefactus homo vxori visionem per ordinem narrabat, quomodo videlicet de sepultura esset persuasus à Sancto. Mulier autem dissuadebat fieri, ne forte Regis iram incurreret. In crastinum verò cum canibus in campum venaturus egreditur, ceruum reperit, qui canum pernicitate insectatus fugiens ad S. Martyris glebam procumbit, tanquam eius flagitaturus sanctitatis præsidium. Desinunt canes latrare ac persequi ceruum, & omni feritate laxata pariter cum ceruo quasi sanctum venerantes decumbunt.

Canes & Cerui venerantur sacra ossa.

Contemplatur homo grande spectaculum, & repercussa mente in se reuersus, quæ viderat noctu recogitans, diuino illuc nutu se reputauit adductum: & accipiens corpus Sanctissimi Martyris veneratione qua potuit tumulauit. Deinde SS. Martyrum corpora studiosè per campum requirens sicuti iacebant in campo sepeliuit. Subiungit multa miracula ad tumulum patrata, & auctorem se Martyrij his confitetur verbis. *Hæc ego seruus Christi Iesu Anselmus de passione sanctorum & virtutibus Martyris pretiosi Guigneri iuxta fidem narrantium breui stylo digessi, vt habeant fideles, qui eius spirituali titulo gloriantur, quibus se lectionibus occupent, & patroni proprij fortia gesta cognoscant, & ob hoc nomen meum in fine subiunxi, vt per meritum Martyris, & orationem fidelium misericordiam merear Redemtoris Iesu Christi Domini nostri &c.*

Sepeliuntur.

Est hic peregrinatio regiarum etiam prolium & puellarum, Episcoporum desertis suis sedibus, nauigatio, sustentatio per viam, corporum post mortem ambulatio, & sepultura velut in Vrsulanis, prodigiosa: testis eius ante S. Anselmum scriptorum nemo: sola vestigia & narratio constans populi apud tantum virum & omnes rectè sentientes fidem meruit: cur non etiam in Vrsulanis? sed fontibus iam historiæ 20. stabilitis, & præcipuis difficultatibus expeditis. Seriem attexam integram Episcoporum Coloniensium ex Vrsulanis actis circa initium ordinatam.

CAPVT

CAPVT XLVII.

Series Episcoporum, Archiepiscoporum, & Electorum Coloniensium integra sine lacunis.

NON minimus gestorum Vrsulanorum fructus est, quod lacunosum & plurimis spatijs interruptum catalogum Episcoporum Coloniensium expleat, & continuet, cuincatque diœcesim hanc primis seculis à S.Materno fidem haustam incorruptam conseruasse, nec in veteres gentilitiæ superstitionis errores degenerasse: eorum hic nomina percensebo,& verosimile tempus mortis: nam in hoc frustra quis claras & euidentes probationes requiret: nec mihi ipsi legem hoc capite sempiternam figo, quin liceat ab ea postea discedere circa finem vel initium quorundam Pontificatus.

1. S.Maternus discipulus S.Petri cum 40 sedisset annis sanctè obijt circa An.128. vel 130. 14 Septembr.
2. S.Paulinus Martyr discipulus S.Materni:qui videtur in persecutione Antonini & Lucij veri circa A.170.capite malleo contrito triumphasse tunc, cum fidem Coloniæ Gentilibus prædicaret:hic alius est ab eo qui Constantinopoli fuit ab iconoclastis pro fide multis seculis post trucidatus, & vt quidã putant, etiam translatus Coloniam.
3. Anonymus primus:ad annum ferè 200 pertigit:nisi quis hunc malit B.Marcellum nominare Tungrensium item & Treuirensium Episcopum, nam cum his Colonienses eum colunt 4 Sept.non tamen Nauitum,& Metropolum, quos cum ipsis communes non habuerunt.
4. B.Aquilinus,qui S.Vrsulæ sodalitatem hospitio recepit,& reducem è peregrinatione Romana Coloniæ Martyrio coronatam funerauit:decessit circa An. 238.teste S.Elisabetha c.21. 29 Ian.
5. Anonymus secundus:sedisse videtur ad 280 vsque.Commendantur à S.Elisabetha vndecim Clerici Colonienses & in his S.Lewoldus Subdiaconus repertus est,qui funerandis Virginibus operam suam impenderunt: horum è numero videtur aliquis suffectus Aquilino si Lewoldum cum dicere velis, donec nomen eius certius exploretur,per me licet.
6. Maternus secundus sub Constantino Magno. is circa A.313 Romano,& A.314 subscripsit Concilio Arelatensi. Hunc Bucherius cum alijs facit primum Archiepiscopum Coloniensem,obijt circa A.315.
7. Euphrata primo Orthodoxus subscripsit Concilio Sardicensi A.347. sequenti anno functus legatione ad Constantium Imperatorem:redux lapsus in hæresin Arianam depositus est à Concilio Agrippinensi circa An.349 anno quarto post consulatum Albini & Amantij:vt rectè primus obseruauit Bucherius.
8. S.Seuerinus circiter annis 53 præfuit:Burdegalæ mortuus circa A.403. 23 Oct.
9. S.Euergislus Martyr sub annum 440. 24 Octobr.
10. Solinus sub Attila,cinxit agrum Vrsulanum fossa circa An.473. septennio ferè post defunctus.
11. Simoneus sub Clodouco capta à Francis Colonia floruit ad annum vsque 520.
12. Domitianus A.535.Aruernensi synodo subscripsit apud Sirmondum & Biniũ: peruenit ferè ad A.560. Cognonimes habuit plures in Gallijs Episcopos coæuos,hinc error natus, vt à quibusdam ei locus sedis alterius in subscriptione tribueretur.
13. Carentinus,cuius laudes Venantius celebrat:circa 580 excessit.
14. Ebregisilus,cum eo S.Gregor.Turon. l. 10. c. 15 scribit se cognouisse causam Monasterij Pictauiensis, attigit fere A.600.
15. Remedius circa A.620 decessisse videtur.

16. S.Cunibertus, sub Dagoberto & Sigeberto, rexit annis 40. scripsit Vrsulanam historiam: eleuauit caput S. Vrsulæ. eo superstite S. Viuentia Pipini filia, S. Gertrudis soror tumulata in S. Vrsulæ templo, ter eiecta, sublimius obtinuit marmoreum ibi mausoleum. obijt 12 Nouemb.
17. Bocaldus sub Clodoueo 2. & Theodorico sedit ad annum circiter 680.
18. Stephanus Theodorico Rege floruit A. 690. 12. Febr.
19. Aldewinus: huius in vita S. Suiberti mentio An. 695.
20. Giso ad A. 708 peruenit, eius ferè tempore Plectrudis Capitolinum Parthenonem inchoauit, & Vrsulanis reliquijs exornauit.
21. Anno primus meminit eius vita S. Suiberti 710. 24 Dec.
22. Pharamundus An. 714.
23. S. Agilolphus primus Martyr. occisus 9. Iulij An. 716.
24. Raginfredus: A. 745.
25. S. Bonifacius biennio & paulo amplius Archiepiscopus fuit Coloniensis, sed circa An. 747. factus est Moguntinensis Episcopus.
26. Agilolphus secundus sub Zacharia: quem aliqui primum Archiepiscopum faciunt. An. 750.
27. S. Hildegerus Martyr teste S. Ludgero: An. 755. alijs 757: alijs ad An. 762 peruenisse videtur. 8. Aug.
28. Barthelinus. 765 alijs 772. 5 Febr.
29. Richolphus. 787.
30. Hildeboldus sanctitate clarus Carolo Magno à libellis circa An. 821. 3 Sept.
31. Hagebaldus 851. vel paulò citius.
32. Guntharius. Ecclesiæ S. Vrsulæ lumen donauit perpetuum An. 870 mortuus, septennio ante depositus, vacante sede.
33. Willibertus, consecrauit summum templum. 890. 11 Sept.
34. Hermannus primus transtulit Geritzheimenses Virgines ad S. Vrsulam, quam egregia dote auxit, prima tunc loci antistita Langswinda fuit appellata. 923. 11 Aprilis.
35. Wichfridus: multis incrementis auxit dotem eiusdem Basilicæ. 953. 9 Iulij.
36. S. Bruno I. Ottonis M. frater: eidem Legatum testamento reliquit 965. 11. Octobr.
37. Volmarus 972. 18 Iulij.
38. S. Gero miraculis clarus 976. 28 Iunij.
39. Warinus noualium decimas contulit Ecclesiæ 985. 21. Sept.
40. Euergerus: 997. 11 Iunij.
41. S. Heribertus primus Elector S. Adelheidem ex Vrsulana Canonica & præfecta Vilecensis Monasterij præfecit Capitolio: Reliquias XI. millium Virginum sacello & altari S. Stephani intulit. 1021. 16 Martij.
42. Piligrimus auctor fuit Richezæ Reginæ Poloniæ, vt se Sanctis Virginibus mancipio consecraret. 1036. 25 Augusti.
43. Hermannus secundus frater Richezæ subscripsit donationi factæ eidem loco 1055. 11. Febr.
44. S. Anno secundus nocte frequentare solitus Basilicam Sanctarum Virginum 1076. 4 Decembr.
45. Hildulphus 1079. 20 Iulij.
46. Siguinus: auxit noualium decimis eandem Ecclesiam 1089. 31 Maij.
47. Hermannus tertius 1099. 21. Nouembr.
48. Fridericus I. S. Norbertum donauit Vrsulanis reliquijs, iura defendit Ecclesiæ 1131. 25 Aug.
49. Bruno II. ex Comitibus de Altena. Consecrauit altare S. Cordulæ: familiaris SS. Bernardo & Norberto 1137. 29 Maij.
50. Hugo ex Comitibus Spanheimensibus. 1137. decem mensibus præfuit.
51. Arnoldus I. ex Comitibus Geldriæ 1151. 30 Aprilis.

52. Arnol-

52. Arnoldus II. ex Comitibus de Altena 1157. 14. Maij.
53. Fridericus II. 1159. 24. Sept.
54. Reinoldus ex Comitibus de Dassele transtulit SS. Tres Reges Mediolano Coloniam, cum SS. Machabæis. obijt A. 1167. 14 Aug. eius soror Gepa antistita S. Vrsulæ mirificè collegium ornauit, auxit & dotauit.
55. Philippus ab Heinsberg Agrum Vrsulanum inclusit mœnibus vrbicis: varia donauit Ecclesiæ. A. 1191. 13 Aug.
56. Bruno III. abijt Pontificatu, Monachum induit in Monte veteri, quo transtulisse videtur mille corpora Vrsulana. A. 1193. 23. Aprilis
57. Adolphus depositus à sede Apostolica. A. 1205.
58. Bruno IV. de Seien. A. 1208. 2. Nouemb.
59. Theodoricus A. 1214. depositus.
60. S. Engelbertus Martyr Comes de Monte. A. 1225. 7 Nou. Choro auxit templum Machabæorum: cessit Hagenses Cerocensuales Collegio S. Vrsulæ.
61. Henricus de Molenarck. componit litem inter Vrsulanum collegium & templum Magdalenæum, quod à SS. Machabæis nominauit A. 1237. 26 Martij.
62. Conradus ab Hoënsteden inchoauit structuram summi templi, perfecit Ecclesiam S. Cuniberti, multa largitus est Vrsulano collegio A. 1261. pridiem S. Michaelis 28. Sept.
63. Engelbertus II. à Falckenberg. eius tempore S. Vrsula cum Sodalibus, Mauris & Thebæis Coloniam obsidione liberauit A. 1272. 17. Nouembr.
64. Sifridus à Westerburg sub eo SS. Cordula, Odilia & aliæ Virgines sæpius visæ nomina cum sepulcris indicarunt A. 1298. 25 Martij.
65. Wichboldus ab Holten obijt 3 Aprilis in vigilia Paschæ A. 1303. vacauit sedes ferè per annum.
66. Henricus II. Comes à Virnenburg A. 1331. secundum Lewoldum circa Epiphaniam. Alij A. 1334. mortuum volunt: ego circa annum 1333. arbitror 7 Ian. ex successoris tempore certiore.
67. Walramus filius Comitis Iuliacensis A. 1349. 14 Aug.
68. Wilhelmus à Gennep A. 1362. 15 Sept. vacauit sedes menses 10. nam Ioannem Virneburgium A. 1363. electum à laicis, ideoque ab Vrbano 5 repudiatum, Episcopis non censeo adnumerandum.
69. Adolphus Comes à Marcka ex Monasteriensi administratore: postea se abdicauit A. 1364.
70. Engelbertus III. Comes à Marcka Adolphi Patruus ex Episcopo Leodiensi: A. 1368. 21 Aug.
71. Cuno à Falckenstein Archiepisc. Treuirensis administrauit biennio ad A. 1370. donec Fridericum substituisset.
72. Fridericus à Sarwerden Cunonis ex Sorore Nepos, Comes de Moërs rexit annis 44. A. 1414. 8 Aprilis.
73. Theodoricus Comes à Moërs 48 præfuit annis A. 1463. idibus Febr.
74. Rupertus filius Comitis Palatini & Ducis Bauariæ A. 1480. 16 Iulij.
75. Hermannus IV. Landgrauius Hassiæ A. 1508. 20. Octobris.
76. Philippus II. Comes ab Oberstein A. 1515. 3 Aug.
77. Herman. V. Comes de Weda, exauctoratus & depositus ob hæresin Lutheranam cessit A. 1547.
78. Adolphus Comes à Schawenburg interfuit Concil. Trid. A. 1556. 20 Sept.
79. Antonius à Schawenburg frater Adolphi A. 1558. 18 Iunij.
80. Ioannes Gebhardus Comes à Mansfeldt A. 1562. 2 Nouembr.
81. Frideric. IV. Comes a Weda A. 1567. in Decemb. vltro se abdicat obijt A. 1568.
82. Salentinus Comes ab Isenburg A. 1577. resignauit.
83. Gebhardus Truchses Baro de Walpurg. ob hæresin depositus A. 1583.
84. Ernestus Bauariæ Dux A. 1612. 17. Febr. vel 17.
85. Ferdinandus Bauariæ Dux.
Episcopus 85. Archiepiscop. secundum quosdam 80, Elector 46. Instituit festum S. Vrsulæ vaciuum à laboribus.
86. Maximilianus Henricus Coadiutor Dux Bauariæ.

VINDICIARVM VRSVLANARVM LIBER SECVNDVS,

Quo ADVERSARII CVM RATIONIBVS suis confutantur.

CAPVT PRIMVM.

Quanto tempore manserit integra & incorrupta historia Vrsulana, & cur ante eius fusiorem narrationem aduersarij sint refellendi.

2. Machab. 2. v. 30. Historiographus cōparatur architecto

Ei tria necessaria in erigendo regis palatio.

APtè secundus Machabæorum liber Historiæ scriptorem cōparat *nouæ domus architecto, cui de vniuersa structura curādum est.* Nam qui parat Regi magnificum palatium excitare, maximā solet vtilitatis, iucunditatis & securitatis habere rationem: vtilitatis quidem simul, & necessitatis, ac commoditatis; vt loco salubri, peramplo, & opportuno, regia triclinia, thalami, aulæ, cubicula, locaque cetera digerantur; & palatinorū, ephebōrum, & famulorum habitationes cōgruant; nec desint stabulandis iumentis equilia: (1.) præterea recreationi prouidet, (2.) viuarijs alendis piscibus opportunis; leporarijs, arbustis, & omnis generis hortis excitatis, in quibus arte Topiaria distributis areolis, florum, aromatum, & herbarum quæuis amœnitates & deliciæ vigeant: (3.) denique seruit securitati non solum fundamentis altissimis & solidissimis iactis, ne structuræ parietes sensim fatiscant, & ruinam minitentur; sed belli etiam tempore, vt arx omnis tam natura loci, quam arte, à tergo, & lateribus, fossis, aggeribus & propugnaculis, omnique bellico instrumento sic muniatur, vt contra quosuis hostiles assultus tutum præstet belli pacisque tempore perfugium.

Similis structura Cunibertinæ narrationis.

Similis mihi videtur facies fuisse Martyrij Vrsulani ante mille annos, siue à S. Cuniberto, siue eius iussu à coæuo iuxta leges historicas architectonicè digesti & concinnati, nisi quod magis tempore pacis, quam belli (non clarè prolatis testificationibus, quas tunc fideles non magnopere exigebant maiorum contenti traditione) confectum sit, in quo verè, ornatè, & probabiliter tota series rei gestæ sic exponitur, vt in ea breuitate narrationis nihil aptius exquiri posse videatur. Natales enim & educationem S. Vrsulæ, sponsalia, peregrinationē, Martyrium, & quæ id sunt consecuta, verè probabiliterq; persequitur, quæ tot nituntur diuinis, humanisq; testimonijs, & solidis fundamentis, ac munitionibus, vt facilè quorumuis aduersariorum arietationes, vi veritatis ipsius nouē seculis eliserint: quamuis ob vltimā grauissimā oppugnationē, & pene euersionē, nunc sint solidius instauranda, firmiusq; hoc bellicoso tempore munienda: Iam vero ipse rerum tractādarum ordo, partium historiæ proportio, & symmetria, verborum proprietas, styli claritas, grauitas, & quædam maiestas in illa rerum tam admirabilium, & gratarum narratione recreat, & distinet lectorem,

Dispositio eius.

Eloquio.

lectorem, vt merito poſſit ea hiſtoria regio cuidam palatio rebus omnibus neceſſarijs inſtructo comparari, præſertim quingentis primis annis, quibus nullus vnquam de rei geſtę, & narrationis fide dubitauit, donec anno 1150 Gaufridus quidam Brito commentitiam de Vrſula rem inuexit in Britanniam: quam eius coæui, & poſteriores eiuſdem etiam regionis ciues exploſerunt.

Prima oppugnatio.

Ac licet ſubinde pauculi ſint eidē ſuffragati, ſtetit tamē inconcuſſa fides, & auctoritas eiuſdē hiſtoriæ toto terrarū orbe receptæ, & ſcriptis omniū nationū celebratę, tā diu, dum ab annis fere 60, quorundā opinionib. cōcuti, & vehemēter eius veritas diſputari cœpit: ita quidē, vt quæ decennio antè florere maximè videbatur, cū non ſolū iuris canonici gloſſę, & lectionib. horarijs officij Rom. inſerta per oēs orbis Eccleſias cātaretur; ac à Surio typis vulgata eo ipſo tēpore legeretur auidè: à Molano primaria hiſtoria diceretur; ſed etiam à ſacris, profaniſq; ſcriptorib⁹, & ipſis hæreticis vbiq; gentiūm, velut quęuis alterius Sancti probata hiſtoria, imò quaſi palatium fortiſſimum, pulcherrimū, ornatiſſimumq; laudaretur: at vix iam elapſis à prima oppugnatione viginti annis, hæc ſubruta ferè, & ruinis oppreſſa videtur, viuarijs, & hortis ſilueſcentibus; & poſt 60 annos in ſolitudinem penè verſa, vt vix rudera quædam & cæmenta monſtret veteris magnificentiæ: quando doctiſſimi multi viri hac ætate noſtra cōmentitiam eā vocant narrationem, ab omni veritatis ratione remotā, ſuppreſſis ſenſim & eraſis varijs in locis multis eius & præcipuis fundamentis; quæ niſi maturè occurratur, cū omnibus, quæ ſuperant veſtigijs, obliuione breui ſepeliētur. Vnde maximo labore fuerunt fontes 20 peruestigandi, & nitori ſuo reſtituēdi. Mihi verò nunc idem videtur, quod arcis nouæ fabricatori curandum, qui in veteris ſtructuræ loco ſatis idoneo, molitur ampliorē Regis domum, ab hortis, & munitionibus inſtructiſſimam: nam operis ideā delineatā; dimenſis etiam tricliniorum & cubiculorum ſingulorum ſpatijs; deſcriptis hortorum, arbuſtorum, & viuariorum locis; diſpoſitis propugnaculorū interuallis; prius ſiluā excaudicare; ferarum latibula ſubuertere, veteris ædificij rudera ſubruere conatur: vt omnib. æquatis ſolo: & aduerſariorum vicinis etiam molitionibus, quæ officere luminibus poſſunt, & ædificationem impedire, complanatis, à fundamentis ipſis fabricam auſpicetur: ſic ego, qui libro primo fundamenta totius ædificij ieci; ideas adumbraui, & quæſtionum difficillimarum, quæ tam circa res ipſas geſtas, quam circa fontes moueri potuerunt, velut ſiluam denſam, aſperam, & inuiā exſtirpatis arboribus virgultis, & fruticetis, excidi, viamq; aperui, nunc aduerſariorum proximis in locis exſtructas munitiones incipiā demoliri ante, quam nouum opus è terra educatur: cum enim huius hiſtoriæ veritas pene ruinis oppreſſa delituerit, annis 60 doctiſſimis æui noſtri viris aduerſę parti fauentibus, *& tantum opinio præiudicata poſſit, vt etiam ſine ratione valeat auctoritas*; Ideò primò ſtabilitā Cunibertinæ narrationis veritate multis ſeculis recepta, iā ſingulorum aduerſariorum inuenta, rationes, & fundamenta ſunt ſigillatim inſpicienda & cum noſtris 20 antea ſtabilitis conferenda; quæ ſi fictitia nulliuſq; roboris eſſe videbuntur; tunc cōplanatis omnium aduerſis & infeſtis molitionibus, & à fronte benè noui operis munitionibus firmatis, operis ſtructura ſine impedimētis exſurget facilius. Neq; enim in tanta temporis noſtri 60 annis acerrimè ventilata controuerſia, in qua quidquid hactenus pro aduerſarijs adferri potuit in mediū, & in lucē iam prolatum eſſe conſtat, temerè, vel noua ſententia publicāda eſt, vel vetus oppreſſa cōfirmanda, niſi lectoris intellectus claris rationib. conuincatur, errorē in aduerſariorum opinionē incurriſſē: digito ſimul in fontē & originem lapſus intento: tunc enim præiudicio remoto, facilius intendet lector propoſitæ veritati, quam obnubilata ratione propter aduerſariorum auctoritatem, antea purè ſincereq; non poterat peruidere; tunc ad reliqua legenda naſcetur auiditas, & ſitis inexhauſta cognoſcēdi tam multa variaq; geſta: congregationem tot chiliadum Parthenicarum, earum patriā, ſtatum, conditionem, & præcipuarum nomina, virtutes, & actæ vitæ rationem, leuationes earundem, tranſlationes, cultum & prodigia toto orbe ad earum inuocationē, vel cōtactū reliquiarū perpetrata, de quib. nulla ferè in Cunibertina hiſtoria, vel breuiſſima fit mentio: quæ vel poſtea peracta ſunt, vel cōperta tam è titulis, quā diuinis

Vltima grauiſſima.

Auctoris Conſiliū.

Finis libri primi, poſitio fundamenti.

Finis libri ſecundi cōfutatio aduerſariorum.

Neceſſitas huius.

Cic. lib. 1. de natura Deorum.

Velitas.

Cur octo libri ſolius hiſtoriæ ſcribendi.

Architectonica distributio totius operis.

diuinis serius editis testificationibus: ob quæ necesse fuit, non solum veterem narrationem fulcire & firmare; sed nouam etiam prolixiorem adiunctis omnib. illustrare, libris octo comprehensam, quorum quatuor vitam, & quasi structuram ipsam complectantur, quatuor sequentes honores ijs habitos contineant, & deseruiant recreationi, vt primi necessitati: reliqui verò tam duo priores vindiciarum, quã extremus testimoniorum à fronte & tergo muniant arcem, & ab hostium insultibus liberam, tutamque præstent: nam quæ minores difficultates circa rerum gestarum facilitatem, aut temporis rationem, in ipsa serie quasi sub manu nascuntur, & suspectam reddere possent fidem narrationis, eæ strictim in decursu commodius expediuntur.

CAPVT II.

Quando & à quibus sit deformata & oppugnata; & quæ præcipuæ difficultates eidem obijciantur.

Hæretici deprauant acta Martyrum. *Arnobius lib. 1. aduersus gentes.*

VEterum est Patrum querela, Martyrum res gestas ab hæreticis esse deprauatas, vt ijs ipsis historijs ad stabiliendos suos errores nequiter abuterentur, nec sine afflatu & instinctu dæmonũ, vt docet Arnobius, *Si qua inquit, sint literis scriptionibusq; mandata, maleuolentia dæmonũ, quorum cura & studiũ est hanc intercipere veritatẽ & consimiliũ his hominũ interpolata quædã, & addita, partim mutata, atq; detracta, verbis, syllabis, literis, vt credentiũ tardarent fidẽ, & gestorũ corrumperẽt auctoritatẽ.* Nec opus hic est vetera cõsectari; quã Ecclesiasticam historiã vitiarint Magdeburgici centuriatores: vel cũ veritatis vi cõuicti subruere nõ valerent, vellicare tamẽ & arrodere tentarint, passim dialogi Alani Copi, & Cardinalis Baronij testantur Annales: vt mirũ videri non debeat, hoc etiam Martyrium longè nobilissimum dentes eorum liuidos nõ euasisse. Vnde duce Balæo, Christianæ religionis, & religiosę vitæ apostata, totã hanc Vrsulanam congregationem marinis fluctibus obruerunt: Alij ne fuisse quidem eã sodalitatem Parthenicam impudenter affirmarunt. Vnum dolẽdum, primam huius excellentis. martyrij deformationẽ ab Orthodoxo quodã natione Britanno. Galfredo Asaphensi Episc. circa A. D. 1150. profluxisse. Inciderat is in Merlini fabulas (iam ab Ecclesia damnatas) & alium quendã Anonymũ, vt ipsi fatentur Angli, mẽdaciorum & fabularum architectum, quem Galfredus Latinum fecit, auxitq;, & ex eo hanc fabulam de S. Vrsula Latino sermone primus vulgauit in hanc sententiam: Maximo Tyranno imperium inuadente, S. Vrsulam cum 11. millibus Virginum nobilium, & 60 millibus de plebe, vt militibus matrimonio iungeretur, soluisse ex Britannia, & tẽpestate iactatam eam classem partim naufragio perijsse, partim ad Barbarorum insulas eiectam esse, & ibi Virgines fuisse trucidatas; puduit vel ipsos Anglos tantarum fabularum. Vnde eadem ferè tempestate Richardus Præmonstratẽsis, & Rogerius Cisterciensis Angli, S. Elisabethæ & B. Hermanni reuelationes Vrsulanas cupidè receperunt, donec A. 1490 Pontificus Virunnius Italus in gratiã Badoeræ familiæ claræ apud Venetos, è Britannis oriundę ẽ 10. Galfredi libris 6 priores recisis portentosis fabulis, in compendium redegit; vtinam & hanc de S. Vrsula prætermisisset, quam eandem ijsdem Galfredi verbis Trithemius postea memorauit. Dici non potest, quàm auide figmentum hoc hæretici arripuerint: Ioan. Balæus imprimis apostata, qui hoc de suo affingit, virgines omnes naufragio perijsse, inde quasi triumphum caneret, hoc infami conuitio rogat Colonienses, ex quonam pelagi gurgite, ac barathro has ipsas; quas tantopere iactant sanctarum virginum reliquias, corraserint?

Prim' corruptor historiæ huius Galfredus.

Quem Angli reijciunt, sequũtur tamẽ Ponticus Virunnius,

Trithemius,

Ioannes Balæus.

Cẽturatores Magdeburgici.

Molinæi sententia,

Auentini.

Miræus sectator Auentini,

Balæo libenter subscripsere centuriatores Magdeburgici Lutherani, acerbior his omnibus Molinæus, qui nec fuisse quidẽ fingit. Benignior Auentinus Lutheri assecla, qui locum certaminis non eripit Coloniensibus: is præter virgines cogitat magnam vxorum, liberorum, & amicorum, Tyranni Maximi, ad quem dum Treuiros contendunt, vt læsæ Maiestatis rei, à Valentiniani militibus obtruncantur.

Auentini commentum non improbat Miræus, qui per Frisiæ oppidum Veronam Treuiros petijsse ait, & à Gratiano in via interemtas.

Scotorum opinio.

Iam verò vti Angli sibi S. Vrsulam vindicant, ita Scoti Ioannes Maior Leslæus, & Hector Boëthius Scotis attribuunt: quod tolerandum videretur, si non ipsam historiam suis fabulis deformassent. Certè Hector Boëthius Galfredi commento multa assuit figmenta, non sine labe infamiæ S. Vrsulæ; facit eam professione monacham, sed exsultabundam, quod deserta religione posset iungi Matrimonio.

Boëthij.

Eandem Galfredi narrationem obuijs accepêre manibus quidam recentiores, nisi quod litora Germaniæ, vel Lugdunum Batauorum locum Martyrij constituant, hoc Velserus multique secuti sunt. Contra quos scripsit Hermannus Fleien S. Cuniberti Decanus, qui acriter defendit locum Martyrij Coloniam, is tamen hoc errore captus est, quod Hectoris secutus figmenta, veterem historiam multis seculis in ecclesia decantatam exploserit, reuelationes omnes, vt aniles fabulas reiecerit.

Velseri. Hermanni Fleien.

Meibomij Hæretici ingenium.

Atque vt Lector videat nullam me subterfugere hac in Historia difficultatem, cum pleraque, quæ obijci ei possint, in vnum quasi fascem collegerit Gobelinus & Meibomius, ex iis difficultates præcipuas clarè proponemus, Henricus Meibomius homo dicax ac bonorum (vt ex parodijs Horatianis nimis quam notum est) insectator, superioribus annis Francofurti edendum curauit Gobelini Personæ Cosinidromium, in quo non vna temporis, aut loci controuersias sed omnes ferè totius historiæ partes in dubitationem, aut apertum etiam contemtum adducuntur. Futiles eius rationes suis locis dissoluentur. Sic ergo Gobelinus loquitur. *Pontianus natione Romanus, sedit annos quinque, hic tempore Alexandri Imperatoris exilio deportatus in Sardiniam insulam ibidem in exilio mortuus est: sed à Fabiano, qui postea factus est Papa, reductus est Romam, & ibidem sepultus. Sed quidam nescio quibus fabulis intenti, dicunt ei successisse Cyriacum quendam, & nomen illius esse deletum de catalogo Romanorum Pontificum, propterea quod cum xi. millibus virginum ab vrbe Roma discedens, Papatum reliquerit, Cardinalibus, & Clero inuitis, & deinde apud Agrippinam Coloniam cum ijsdem Virginibus martyrium pertulerit: sed error istorum patet ex multis: nam Hieronymus petijt à Damaso Papa, vt colligeret sibi nomina Romanorum Pontificum, & qui ex ijs fuissent martyrio coronati, diligentius adnotaret. Vnde Damasus Papa collegit quendam librum, de prædictis, quem Hieronymo, tunc ad partes transmarinas, vbi tunc idem degit, destinauit. In quo quidem libro scribit Pontiano successisse Antherum, & nullum ponit in eodem libro Cyriacum; & Damasus non prætermisisset illum, maximè cum fuisset Martyrio coronatus. Nec potest dici, quod Damasus nomen eius ignorasset, cum vix annis cxxx. eum in Papatu præcessisset, nec dicendum est, quod nomen eius fuerit mutatum: quia nondum erat consuetudo mutare nomina summorum Pontificum, prout infra patebit. Item Eusebius Cæsariensis Episcopus, qui non longè post hæc tempora, in Chronica sua post Pontianum ponit Antherum, & nullibi ponit aliquem nomine Cyriacum.*

Narratio Gobelini Æetate 6. c. 14 f. 49.

Obiectiones præcipuæ sex contra historiã Vrsulanam. 1. contra Cyriacum.

Damasus eius non meminit.

Nec Eusebius.

Item, quia vt legitur de xi. millibus Virginum, Hunni occiderunt eas, qui nondum tunc isto tempore egressi fuerunt Mæotides paludes: nec nomen Hunnorum mundo adhuc cognitum erat. Item illi, qui dicunt istum Cyriacum cum dictis virginibus profectum, dicunt quod pater B. Vrsulæ fuerit Rex Britanniæ, & pater sponsi eius Rex Angliæ, sed regnũ Angliæ nondum ortum erat, ac etiam Siciliæ adhuc regnum erat; nec erat adhuc aliqua ciuitas Constantinopolis appellata, de quibus omnibus prædicti fabulãtur, aliquot homines, vel feminas, in virginum prædictarum comitatu fuisse asseuerant, & finaliter non est verisimile Christianos istis temporibus Vrbem Romam potuisse visitasse in tanta comitiua, cum necdum solitum erat, eandem vrbem, paucas adhuc habentem Ecclesias, pro indulgentiis visitari, nec etiam aliquis Imperator fidem Christi adhuc susceperat, prout hæc omnia per supra & infrascripta lucidius apparent. Sed error iste surrexit de quadam femina, nescio, an inclusa, an monacha, quæ erat apud Schõnaugiam temporibus Friderici primi, circa An. Domini M. CLVI, quæ asseruit talia, & multa alia sibi reuelationibus diuinis patefacta, cuiusmodi reuelationes assertas, ego perlegi, & in multis contrariantur libris Chronicis, & Historiis; vnde quædam ad pugnandum, seu verius ad elucidari prouocandum huiusmodi erroris caliginem,

2. Hunni tunc non erant.

3. Nec Angliæ & Siciliæ Regnum.

4. Peregrinationes non erant vsitatæ.

5. Contra reuelationes S. Elisabethæ.

N collegi,

collegi, quæ Coloniam examinanda destinaui, & licet plures viri solennes, & magnæ reputationis illa perlegerunt, tamen solutionem eorum, quæ contra supradictas reuelationes, in quantum historiam Virginum prædictarum contingunt, allegaui, obtinere non valebam.

6. Cur Cõsules Romæ non occiderint Virgines.

Antherus natione Græcus, sedit mensem, dies 25. & eo tempore Maximus, & Africanus Romæ Coss. fuerunt, vt patet in epistola, quam ipse Antherus Toletanæ Prouinciæ Episcopis direxit, & in assertis reuelationibus prædictis, femina supradicta dicit, quod Maximus & Africanus Coss. supradicti, Scripserunt ad quendam Iulium cognatum suum tum principem Hunnorum, vt XI. millia Virginum morti traderet, quando ad partes Germaniæ redirent: sed Coss. illi habuissent potestatem virgines illas, Romæ occidendi, cum eo tempore persecutio in vrbe feruebat, ita quod ipse Antherus Papa pro fide Christi occisus est, vt scribit Damasus Papa in libro suo: nec etiam gens Hunnorum adhuc cognita fuit partibus Germaniæ & Italiæ. Hactenus Gobelinus. Ad cuius obiectiones Henricus Meibomius hanc appendicem attexuit: *Fabulam de XI. millibus virginum Gobelinus rationibus nequaquam refutat leuibus: plures si operæ pretium esset, adduci possent. Nam & de S. Vrsulæ (quam ducem harum virginum faciunt) Parente variant fabulatores, aliis eum Scotiæ, aliis Britanniæ regem facientibus. Nec de anno inter eos satis constat. Taceo apud scriptores horum temporum expeditionem istam Amazonicam reticeri, quod factum minimè fuisset, si tale quid euenisset. Balæus centuria 1. c. 38. ex Scriptoribus Britannicis, veram de S. Vrsula recenset historiam. Scilicet quod genere fuerit Britanna, Dionoti Cornubiensium ducis filia, ingenio & eruditione clara, cum autem post subactas à Maximo Britannorum rege Romanoque Cæsare, Aremoricas terras (quas minorem Britanniam hodie vocant) Gallicarum mulierum adspernati connubia Britanni, vxores ex sua petebant gente. Factum est, vt frequens mulierum numerus illuc ex Insula nauigare statuerit, & inter illas Vrsula Conani ducis, eorum designata Coniunx: sed cum vndecies, vtriusque sexus millibus, vi tempestatum perijt, ceteris ad litora contrariarum factionum tyrannis cæsis. Quæ de monacha Schönaugiensi eiusque reuelationibus Gobelinus addit, intelligimus de Elisabetha illius loci Abbatissa: cuius & miracula & reuelationes diuersæ recitantur. Scripsit peculiarem librum de vndecim millibus virginum Coloniensium. Obijt Anno 1162.* Ita sex præcipuæ difficultates à Gobelino mouentur. Primam dissolui l. 1. c. 31. & 41. Secundam. c. 33. Tertiam confutabo hoc libro c. 22. & 23. quartam lib. 4. c. 4. quintam l. 1. c. 23. & l. 2. c. 18. sextam lib. 1. cap. 32. Appendici Meibomij satisfit lib. 3. cap. 3. item lib. 1. cap. 2. & cap. 32.

Meibomij obiectiones.

1. De Parẽte S. Vrsulæ.

2. De tempore.

3. De silentio autorũ.

Refutatio.

Atque hi quidem Scriptores sunt, qui præcipuas quasque huius Historiæ difficultates, fusius persequuntur; reliquos qui easdem alia quauis occasione, vel breuiter & cursim attigerunt, vel etiam vberius pertractarunt, aut ad alia tempora reiecerunt, suo loco inferius pro re nata indicabo.

Hinc colligitur non tantum ab hæreticis scriptoribus; sed etiam à Catholicis nonnihil accepisse detrimenti historiam Vrsulanam, licet enim Orthodoxi contra Sectarios S. Vrsulam & Virginem agnoscant, & Martyrem venerentur: causam tamen martyrij multi tam dubiam fecere, vt hæreticis obtrectandi materiam copiosè suppeditarint. Hinc nata subinde grauia sunt offendicula Reipublicæ Catholicæ, quibus simplicium hominum sæpè fuerunt mentes magnoperè perturbatæ. Vnum attexere placuit, quod die solemnitatis huius accidit. Refert Ecclesiasticus quidã se superstite & præsente eodem die, tres pro Concione ex eadẽ Cathedra de S. Vrsula ad populum verba fecisse; primus Historiam veterem iuncta Coloniensium traditione ac locorum vestigiis explicauit: alter repudiata vetere Historia, Galfredi narrationem collaudauit: tertius vtramque ex dictis condemnauit: Hectorem verò Boëthium audiendum & approbandum esse pronuntiauit, quare vehementer orthodoxorum animi fuerunt perturbati: quæ res ne manaret latius, & Maiorum traditio detrimentum pateretur, constat duos posteriores Ecclesiastes commonitos, vt aut auitam narrationem, more Patrum explicarent, vel S. Vrsulæ historia prorsus omissa, proferrent aliquid in medium ad

Triũ Concionatorum eodem die dissensio.

arbres conformandos, ne hæreticis iustæ offensionis ansam porrigerent. Quæ ratio nunc eò magis vrget, cum post defensorum Galfredi orbi vulgatam sententiam, & magno recentiorum applausu receptam, ausi sunt hæretici duce Molinæo, nostro tempore phantasticam & imaginariam appellare sodalitatem.

Quare operæ pretium facturus videor, si ad S. Vrsulæ honorem defendendum, reiectis recentiorum opinionibus, veteris historiæ patrocinium suscipiam, quæ iam tum, cum Galfredus commentum nouum procuderet, vel saltem Latio donaret, antiqua dicebatur, vt aliquando, quæcunque ab vllis hactenus auctoribus, qui ad notitiam nostram deuenerunt, contra eam allata sunt, solido fundamento dissoluantur. Sed ne aduersarios inaudita causa condemnasse videamur: ordine singulos allatis eorum rationibus, ipsisque verbis audiemus.

Primigenia S. Vrsulæ historia defendenda.

CAPVT III.

An fuerit S. Vrsula contra Molinæum Caluinistam, qui eam imaginariam appellat Martyrem.

Rectè duce Aristotele censent philosophi, 1. in omni disceptatione quærendum esse, An sit: Id Catholicis hac in historia opus non erat, cum S. Vrsulam non fuisse tantum, sed & Virginem & Martyrem habendam, Ecclesiæ autoritas (quæ hac in decisione falli non potest) multis iam seculis agnouerit, nisi æuo nostro Petrus Molinæus apud Sedanenses in Lotharingia Caluiniani erroris præco, B. Vrsulam imaginariam sanctam appellasset, ita verum hodieque apud heterodoxos est, quod olim apud philosophos iactabatur. Nihil adeo absonum fingi posse, quin hoc ipsum aliquis philosophorum (verius dixeris hæreticorum) asseruisset: ipsum, si placet, verbis loquentem proprijs audiamus, sic enim in libro, quem Caluinistæ Cliuenses ex Gallico idiomate in Germanicum translatum edendum Cliuis curarunt Anno 1620. sub titulo Glaubens Schilt lib. 1. loquitur.

Caluinianorum ingenium.

L. 1. Scuti fidei sect. 16. f. 411.

Die Bilder solten der Vnwissenden oder Leybibelen seyn/ wer aber vnwissend ist/ der bleibe wohl jhrenthalben vnwissend. Ja man hat viel Bilder solcher Heiligen/ die niemahls Menschen gewesen seind/ welche Heilige seyn müssen/ da sie doch niemahls Menschen gewesen/ als da seind die H. Drey König/ S. Longinus, S. Vrsula, S. Catharina, S. Margareta, S. Martialis, S. Georgius, S. Christoffel/ die eilfftausent Jungfrawen/ ꝛc. Ist ein Götz das Bild eines dings/ das nicht ist/ so seind die Bilder gewißlich Götzen/ vnd derowegen die jenigen Götzendiener die jhnen dienen. fol. 413. lin. 14. vsque ad medium. Iterum libro, cuius titulus de nouitate Papatus contra Cardinalem Baronium: Was wöllen wir von S. Vr-

Molinæi calumniæ contra Sanctos.

Et vndecim millia Virginum.

Lib. de nouitate Papatus.

sula sagen/ welche der Vrsiliner Patrona/ vnd eines Königs Tochter in Engeland soll gewesen seyn? Sie soll dreyhundert Jahr nach deß HErrn Geburt gelebt haben / zu welcher Zeit doch noch kein König in Engelandt gewesen/ Es mag zwar etwa dazumalen ein barbarischer Schlechtzann König in selbiger Insel nachmitternachtwarts/oder an der Nordt seiten gehabt haben/ aber es ist kein Christēmensch gewesen. Man sagt auch dieselbige Vrsula habe eilfftausent Jungfrawen auff eine Walfahrt nacher Rom geführt / vnd daß jhre etliche Rotten von den Hunnis in Teutschlandt begegnet; die haben dieselbige nothzüchtigen wollen/ weil sie sich aber geweigert/ weren sie alle von den Hunnis erschlagen worden/ aber zur selbigen Zeit waren noch keine Hunni in Teutschlandt kommen/ vnd wo vnd welcher gestalt solte Vrsula diese eilfftausent jungfrawen zusammen gebracht? zudem so seyn die Walfahrten nach Rom/ allererst ein geraume zeit hernach auffkommen.

Donemus ea verba Latio. *Imagines deberent esse libri idiotarum, seu biblia ignorantium; at qui idiota est, per imagines ignorantiam non deponet, quinimo plurimæ circumferūtur imagines talium Sanctorum, qui homines nunquam fuerunt, ij tamen Sancti esse coguntur, licet homines nunquam fuerint. Cuiusmodi sunt SS. Tres Reges, S. Longinus, S. Vrsula, S. Catharina, S. Margareta, S. Martialis, S. Georgius, S. Christophorus, vndecim millia Virginum, &c. Si igitur idolum est imago rei, quæ non est, huiusmodi profectò imagines idola erunt, ideoque illi idololatræ censendi, qui eas colunt.* Posterioris loci hic sensus est. *Ecquid de S. Vrsula dicemus, quæ Vrsulanarum Virginum, vel sanctimonialium patrona est; diciturque fuisse filia cuiusdam Regis ex Anglia: & vixisse trecentis annis post Christum natum; quo tempore nullus Rex in Anglia fuit. Potuit equidem illo tempore fuisse, barbarus quidam atq; sarmentitius Regulus in Aquilonaribus illius Insulæ partibus, certè Christianus non fuit, narratur item eadem Vrsula congregasse vndecim millia Virginum, quas processionis ritu Romam deduxerit, quarum aliquæ in Germania inciderint, in turmas quasdā Hunnorum, qui cum illis vitium offerre pararent, illæ verò constanter recusarent, ab illis occisæ sunt: verum eo tempore nulli adhuc Hunni in Germaniam aduenerant, & verò vnde tunc, & qua ratione hæc vndecim millia virginum Vrsula collegisset? adhæc peregrinationes Romanæ sat longo post hoc tempus interuallo vsurpari cœptæ.* Denique idem Molinæus in indice libri posterioris *(de nouitate papatus)* in verbo Vrsula adiungit, *Vrsula sancta imaginaria, & quæ nunquam in mundo fuit:* quod Germanus interpres sic transtulit. Vrsula ist nur eine ertraumete Heylige / vnnd hat niemahls in der Welt gelebt. fol. 536. Hisce duobus locis varia suo more coaceruat Molinæus; sed cum ea, quæ Sanctis aliis opponuntur, Serarius solidè refutarit in litaneutico: Solum illud, quod S. Vrsulæ (quam hæretici ceteri intactam reliquerunt) obijcit, videamus: nam de SS. Tribus Regibus Deo dante in alio volumine cum fusius conueniam.

Cōtra Vrsulana gesta. Obiectio. 1. 2. 3. 4.

Serar. in litaneutico, 2. à q 15. ad 25.

Molinæus, vt se Germanum Caluini discipulum, hoc est impium cælitum derisorem ostenderet, in hoc publico mundi theatro D. Vrsulam, in quam impudentiæ laxaret frena, sibi præcipuè videtur delegisse, dum *eam sanctam imaginariam* nominauit.

Calui-

Caluinus Sanctos per ludibrium appellat: *mortuos, vmbras, laruas, monstra, colluuiem, carnifices, bestias*: honorifica sane nomina dignique tituli, quos Ioannes Reinoldus tali magistro dignus discipulus, explicat, vt *laruæ*, dicantur, quod nunquam in rerum natura exstiterint, docilis eiusdem magistri discipulus Molinæus, nouum excogitauit titulum, dum *Sanctam* vocat *imaginariam*: quæ nunquam vixerit. At proba si potes Molinæe: proba sanctam Vrsulam, quam totus orbis, vt Martyrem veneratur à mille annis, nunquam exstitisse? Euicit olim M. Tullius Iouem vixisse, verumque fuisse hominem, ex eo quod sepulcrum eius ætate sua apud Cretenses ostenderetur: veni Coloniam Molinæe, adspice non diuæ tantum Vrsulæ, sed & sponsi Ætherij plurimorumque tam fortissimorum Martyrum, quam castissimarum Virginum monimēta lapidea, quorum reperti tituli sepulcrales, & nunc ipsis inscripti tumulis exhibentur: adspice Martyris caput, brachium, ossa, annulum & sagittam, qua transfixa perhibetur: sed quid ego te Coloniā inuito? vix in Belgio, Franciaque locus tam abstrusus est, in quo non sacri talium Virginū cineres habeantur: Nec tamen angustiis Germaniæ, Galliæque finibus exuuiæ sacræ Parthenicæ coarctātur, quæ Italiam, Hispaniam, Lusitaniam, ac nouum tam eoum, quam occiduum orbem, ita sacris ossibus & nominis sui fama compleuerunt, vt plurima Lusitaniæ, & Indiarum loca non minore veneratione, cultuque quam Germania, & ipsa Colonia sodalitatem Vrsulanam prosequantur: id oculatus vtriusque celebritatis testis, An. 1616. 20. Octob. hic Nicolaus Trigaultius confirmauit, & ego fusè L. 8. & 9. sum probaturus.

Blasphemiæ Caluini in Sanctos.

Confutatio Molinæi.

Vixit quia sepulcrum exstat.

Sacra ossa supersunt.

Et ausus est Molinæus omnium populorum, regnorum ac nationum, adeoque communem totius orbis consensum, quo S. Vrsulæ vitam Martyriumque multis retro seculis approbauit, ore importunissimo & mendacissimo reprobare, gentes omnes stultitiæ condemnare, quasi tot seculis imaginarias Martyres venerentur? & hoc sine ratione, sine teste, sola mentis insanissimæ inductione? vide quæso Molinæe, quantum tibi soli arroges? totus Christianus orbis non agnoscit tantum fuisse Vrsulam, & Sodales; sed earum corpora exhibet, quæ vt Martyrum ossa piè veneratur, Deo prodigiis eam pietatem confirmante: cultus iste & communis orthodoxorum sententia a millenis & pluribus annis diuersissimarum nationum consensu, traditione & certis testibus comprobatur. Nullus hactenus non Catholicorum dico, nec tuæ farinæ hominum, nec aliorum sectariorum id inficiari ausus est, non Caluinus, non Beza, non alii contra tam testatam omnium seculorum & nationum assertionem: solus tu, & primus, vt mille aliarum stropharum, sic & huius architectus, vitam ei eripis, quam imaginariam appellasti: an testimoniis penè innumeris historicorum grauissimorum, qui S. Vrsulæ Martyris meminerunt, os tibi oppilabo?

A consensu omniū nationum orbis.

Ac omniū seculorum

Etiā Hæreticorum

Si quis (inquit Serarius) Moysen, aut S. Petrum, imò si Priamum aut Æneam in hominibus aliquando fuisse ambigeret: hoc ei opinor probaretur, si boni, ac idonei (qui fuisse affirmant) laudarentur testes: profert deinde 28. testimonia eorum, qui S. Georgij Martyris honorificè meminerunt: ita demonstrat vixisse S. Georgium.

Mihi perfacilè centurias aliquot testium recitare, qui S. Vrsulam Martyrem nominarunt, quando posteriorum seculorum omnia Martyrologia, Missalia, libri rituales, historiæ Sanctorum, plerique scriptores Ecclesiastici, plurimi sacri profanique Historici, Chronologi, Canonum interpretes, & Theologi S. Vrsulæ sodaliumque fortitudinem, & inuictam animi constantiam deprædicant, quorum supra 200. lib. 11. laudabo, verbis eorum recitatis. Quod si eorum quidam de tempore, Romano itinere, vel aliis adiunctis dubitent, omnes tamen sodalitatis Vrsulanæ Martyrium aliquando contigisse persuasissimum habent: ipsi etiam quos toto hoc libro heterodoxos adducam, & alibi, si vnum Molinæum exceperis, vixisse inter homines S. Vrsulam profitentur; vt Caluinus optimè similibus Molinæi quæstionibus respondisse videatur: *Quæstionem*, ait, *mouere audent quidam nebulones, fueritne vnquam aliquis Moyses*: & subdit, *Si quis in dubium reuocet, fuerintne vnquam vel Plato aliquis, vel Aristoteles, vel Cicero, quis non colaphis, aut flagellis castigandam talem insaniam dicat?*

A testibus innumeris.

Calu. l. 1. instit. c. 8. §. 9.

 Obstre-

Obiectio Molinæi. confutata à Serar. l. tom. 2. q. 16.

Obstepit Molinæus ideo fuisse negare se, quia vita eius tota fabulosa est. Non hoc (excipit contra similes Serarius noster) tantæ rei satis idoneum argumentum: eodem liceret modo concludere, nunquam in rerum natura exstitisse omnes illos vel Deos, vel Heroas, de quibus tam multa Poëtæ fabulantur: sic nulla erunt familiarum plurimarum, nulla gentium, aut vrbium primordia; cum de his nugarum plurimum, veri parum, aut omnino nihil sit. Apud Plutarchum dicit Polycrates Iudæorum res fabularum esse similes: an ideò illæ veræ nunquam exstiterunt? aliud est, nō exstitisse Sanctos illos, aliud non exstitisse cum his, aut illis adiunctis, quæ à quibusdam falsò illis afficta sunt. Deus non est prout à gentibus traditur, vel prout à Iudæis, vel Turcis: addo & Caluinistis intelligitur, ideone non est omnino? certè isto concludendi modo, quis euinceret, se non esse, dum falsis aut laudibus extollitur, aut contumeliis deprimitur: nec Molinæus esset, aut fuisset, dum supra modum à gregalibus in Cœlum laudibus effertur, negantibus eius contra Catholicos allatas rationes posse confutari: sed tales Forerum consulant: & idolum mentis suæ corrigant: mihi profectò certius est S. Vrsulam cum sodalitate sua Martyrio coronatam, quam vixisse Molinæum: contra quem nobis satis sit, nos aliquot millena corpora Virginum tot seculis possedisse, titulis sepulcralibus indicata, diuinis testimonijs ac miraculis confirmata, ac Ecclesiæ totius assensu recepta, vixisse vt eas euincamus. Iterum obstrepit Molinæus, multa in Vrsulanis dubia, & falsa contineri. An ideo nec vixit quidem Vrsula? ideone non vixit Moyses: quia tam multa falsa Iudæi & Talmudistæ de eo mentiuntur: apage Molinæe ad Caluini colophos & flagella cum tali ratiocinatione: quamuis & ea etiam vera esse, hæreticis autoribus constanti Basiliensium, Argentoratensium, Rhenensium, & Coloniensium traditione alias demonstrabo, quas vero attexit idem obiectiones 4. iam à quadringentis annis à Iacobo de Voragine, aliisq; Catholicis ideo propositas; quod tempus aliud Martyrio adsignent, nos alibi copiosè refutabimus, vt de Regibus Angliæ l. 2. c. 22. de Hunnis l. 1. c. 33. de numero vndecim millium Virginum l. 1. c. 35. de consuetudine Romanæ peregrinationis l. 4. c. 7. quibus è locis colligant sequaces Molinæi, eius in sacra profanaque historia infantiam.

Plut l. 4. Sympos. q. 5.

CAPVT IV.

Contra Ioannem Balæum Caluinistam, qui Virgines omnes fluctibus haustas asserit.

Vitam Caluinista Gallus S. Vrsulæ, sacrisq; Virginibus eripuit, quam iis Caluinista Anglus Balæus & largitur, & miris etiam S. Vrsulam celebrat encomiis, vt eius gloriæ claritate suam illustret patriam: Martyrij tamen aureola spoliat, dum vult ita classem Vrsulanam iactatam tempestate, vt fluctibus hausta penitus sit, nec possint eius reliquiæ superesse, verba ipsius ex libro de Scriptoribus fideliter adnumeremus. *Vrsula Cornubia, genere Britanna (sunt qui Cynosuram cognominent) Christiani principis Dionethi Connubiensium Ducis filia florentissima, liberaliter instituta bonis artibus, se (musis non renitentibus) immiscuit, ingenium habebat felix, ac seriis negotiis accommodum: hæc inclyta & laudabilis pudicitiæ femina, vt plerique propalant Chronicorum fabricatores, magnoperè nihilominus dissentit vnus ab altero, exteri ab intraneis, & domesticis, in rerum illius gestarum commemoratione. Non enim sinunt præstigiosi sophistæ apud proprios, & oculatos historiæ scriptores manere veritatem; sed omnia pro suo ventre, & fœdissimo illo eorum cœlibatu (qui tot prodigiosarum venerum, & exsecrabilium libidinum peperit monstra) mendaciis impudentissimis commaculant. Affirmant autores Britannici, quod post subactas à Maximo eorum Rege Romanoq; Cæsare Aremonicas terras (minorem Britanniam nunc vocant) Gallicarum mulierum aspernati connubia Britanni, vxores ex sua petebant natione. Quo factum, vt mulierum frequens ex insula numerus illuc nauigare statuerit, & interea S. Vrsula carissima illorum Ducis Conani vxor designata, quæ cum vndecim*

Balæi narratio lib. de Scriptor. Laus S. Vrsulæ.

Inuehitur in Cœlibatum.

decim vtriusque sexus millibus vi tempestatis perijt: ceteris ad litus à contrariarum factionum tyrannis interemtis. Vnde nunc ergo hauriunt mendaciorum Magistri, & immundissimi Papæ gomoriones superstitiosam tot squalidarum virginum ad Romam vsque peregrinationem per Rhenum? aut quibus collectionibus gaudet iam Aggrippina Colonia earum ossibus ex ponti seu furentis oceani fundo transportatis? & infra, *Claruit Vrsula anno in carnem venientis Messiæ 390. Gratiano apud Britannos regnante.*

Confutatio.

Hæc est Balæi furiosa (vt eam alibi Gretserus appellat) pro sua sententia oratio: ex qua paucula seligam, quæ castigatione digna videbuntur, primò vult historiam Vrsulanam circa annum 390. contigisse, & veritatem eius apud proprios, & oculatos testes, quos ipse sequitur, permanere. Quos tu nobis obtrudes Balæe scriptores Anglos anno 390. spectatores rerum gestarum & testes? excitabis opinor vnum aliquem, qui cum S. Vrsula vectus eadem naui naufragium fecerit? qui solus superstes cunctorum interitum conspexerit? An potius ex Albione confinges autorem, qui tunc res gestas sui temporis est persecutus? at Gildas sapiens (qui Bellarmino floruit anno 495. & Doctori Pitzeo Anno 589.) fatetur æuo suo nullas Sanctorum historias in Anglia superfuisse; sed eas ex transmarinis partibus, Gallia, Germania, & Italia fuisse accersendas. Confinge sodes Balæe, prome, quem laudes temporis istius testem oculatum, qui Vrsulam viderit, de facie norit, eius gesta conscripserit? Collocat Balæus in centuriis suis S. Vrsulam n.34. Pitseus n.36. fuerint sane ante S. Vrsulam scriptores ibidem, siue veri, siue ficti 38. quis eorum Vrsulanæ historiæ testis & spectator viuus & præsens? imò quis eorum, vel nominis meminit? quod si Galfredum obtruseris: at cum is an. 1150. floruerit, quomodo eorum, quæ an. 390. gesta sunt fuit testis oculatus? Contra nos tibi narrationis nostræ paulò post testes producemus præsentes & spectatores, imò consortes eiusdem martyrij. Alter Balæi error est, quod S. Vrsulam velit cum vndecim millibus fluctibus perijsse: vnde igitur tot millena earum corpora sunt, quæ partim Coloniæ, partim toto terrarum orbe, vetere, nouoq; tanto honore conseruantur, prodierunt? quod si supposititia dixeris: at dicere audeo paucas in orbe sodalitatis vnius reliquias, Vrsulanas certitudine superare: nam dum pro Christo mactarentur, supra millena nomina laterculis incisa, & sarcophagis earum indita, vtique à coæuis sunt, qui virgines viuas norant, & circa An. 1156. reperta cum corporibus, quibus ipsarum dignitas, agnationes & peregrinatio declarantur, Deo cœlestibus visis populorum & corporum veritatem attestante: quæ quomodo tam operosè fieri, & tamen fingi potuerint, non video: Accedit oraculum duplex cœleste de ijsdem, postea vulgatum: horum alterum S. Iacobum Antiochenum facit in itinere nomina Virginum adnotantem, & laterculis per se vel alios vndecim clericos, laicosque complures incidentem, adeoque triduo post virgines superstitem, vt de veritate titulorum & corporum æquus rerum arbiter non debeat dubitare, nobisque liceat ex vero gloriari, nostram sententiam ab oculato teste & scriptore Iacobo dimanasse: quando Iacobus pars magna rei gestæ fuit. Tertiò Balæus credi dicit à Catholicis Vrsulanam narrationem ob cœlibatum, cumque portentosis mendaciis, & cauillis hæreticorum more calumniatur. Habet nimirum pessimè Balæum, illique similes pudicos ganeones, ministros Veneris, quod merito suo Catholica Ecclesia Martyrum istarum castitatem inuictam vbiq; gentium prædicet, cum eam impendio vellent memoriam erasam, ne dum seruari castimoniam nullo pacto posse iactitant, tot millium exemplo luculento confutentur: si enim tot millia virginum illibatam virginitatem mortis proposito periculo conseruarunt, viri pacis tempore non possent? Harpsfeldius libro, qui Alano Copo inscribitur, ita depingit Balæum; vt cæcus videat, nihil ipsi in parthenia nostra historia fidei tribuendum esse: præmiserat nonnulla de Nicolao diacono, & impuris aliis Britanniæ sacerdotibus. Subdit Balæi morum viuam imaginem. *At Balæus huiusmodi Nicolaitas quasi suis volutabrum in deliciis habet*: additur in margine. *Balæus Veneris Mystes, & Epicuri de grege porcus*, & infra: *fuit ille iudicio suo Episcopus: sed meo Apostata: tum quod sycophanta esset impudentissimus, tum quod spurcissimus apostata: dignior*

Quis potuerit esse testis oculatus historiæ.

Non perierunt fluctibus.

Ob cœlibatum historiá Vrsulaná Balæus infectatus.

Vitæ eius turpitudo.

Alanus Copus Dialog. 5 f. 681.

sanè qui lupanari potius, quam qui Ecclesiæ præficeretur: vtpote cui multos iam per annos nihil aliud cordi fuisse videtur æquè, vt turpem ipse contra religiosum castitatis votum, Venerem exercens, obscœnitate verborum, omnes lenones & meretrices superaret, conuitiorum plaustra in optimos quosque tum viuos, tum mortuos congereret, horrẽda mendacia, partim à se ficta, partim aliunde emendicata, impuro ore eructaret; ac in singulas centuriarum suarum, aliorumque librorum suorum paginas; sed ferè etiam lineas infarciret. Confert deinde Balæum cum alio nominis eiusdem homine infami, cuius in Chalcedonẽsi synodo mentio fit, vt meritò Browerus eum ob contemtum illum peregrinationum & castitatis tam proteruum, *petulantissimum scurram nominarit:* similia de eodem Ioannes Pitseus profert sex integris paginis: & hæc in reliquis. *S. Bonifacio Germaniæ Apostolo improperat, quod coniugia sacerdotum, & monachorum condemnarit, mortuorum ossa, fœtida cadauera, putidos pulueres in veneratione habuerit, peregrinationes approbarit.* An aliter sensit, & locutus, de Sanctorum reliquiis est Vigilantius? quid iam miramur Balæum, tam impudenti mendacio Martyrium Vrsulanum adspersisse, cum in eo sanctorum reliquiæ, continentia, & peregrinatione celebrentur?

Bouuerus Anno 451. An Treuer. Pitseus fol. 57.

CAPVT V.

Contra Lutheranos Magdeburgenses Balæi asseclas.

Mirum est commento huic mendacissimo Patronos non defuisse: hanc enim Balæi narrationem Vrsulanam, vt è tripode prolatum oraculum venerantur Centuriatores Magdeburgici, vt pro eo nec audiendos velint Sigebertum, Bonfinium, Crantzium, Sigonium, alios. Duobus in locis Vrsulani Martyrij meminerũt. cent. 5. c. 3. coll. 52. sic scribunt. *Sub Theodosio Attila, cum vastaret vtrumq̃, imperium, non parum etiam passim turbaret Ecclesias, narrant enim Scriptores sub ista Hunnorum per terras discursatione apud Coloniam Agrippinam nouies mille Virgines Martyrio coronatas: refert & Otto Frisinus lib. 4. c. 24. & Antoni tit. 11. c. 8. Nauclerus gen. 16. dicit esse, qui prædictarum Virginum Martyrium ponunt sub An. Dn. 218. ac mirum haud immeritò videri possit, num hæ S S. Martyres sint eædem cum ijs, quæ in comitatu S. Vrsulæ fuerunt, quæ vndecies mille fuisse, & itidem apud Coloniam ab Hunnis sub Attila interfectæ scribuntur à Bergomensi & Sigeberto, quod ipsum tamen vterque sub Martiani Imperatoris initium commemorat.* Iidem eadem cent. c. 12. coll. 1473. *Petrus de Natalibus, Sigebertus in Chronico, Bonfinius, & alij Chronographi non modo fabulosam; sed apertè falsam de Vrsula & vndecies mille virginum exercitu prope Coloniam ab Hunnis cæso ob religionem Christianam narrationem texunt. Nam Cyriacus Pontifex Romanus, qui cum iis Roma abijsse dicitur, ante ducentos annos obijt, vt testatur Crantzius in Metropoli, & patet ex superioribus centuriis: nec aliæ circumstantiæ cum harmonia historiæ huius seculi congruunt: præterea nullus ex iis, qui hoc seculo vixit & scripsit, aut paulò post, eius in eum modum meminit: Baleus veram è scriptoribus Britannicis de Vrsula recenset historiam: quod genere Britanna fuerit, Dionoti Cornubiensium Ducis filia, quæ sub Maximo in Aremonicam tendens, naufragio perijt, &c.* Recitant hic de verbo ad verbum Balæi supra allatam narrationem, dignum sanè patella operculum: ita mulus mulum scabit, similesq; habent labra lactucas: qualis enim in Anglia Balæus nouarum hæresum teterrimus architect⁹, Ecclesiasticæ historiæ vaferrimus calumniator, totius antiquitatis petulantissimus derisor, tales in Germania nostra Centuriatores Magdeburgici, quatuor-viri verbi Lutherani ministri, & gregales, Mathias Flaccus Illyricus, Ioannes Vigandus, Mathæus Iudex, & Basilius Faber, *nihil vnũ vni tam simile, tam par* (ait alibi Cicero) *quam omnes isti inter se ipsos sunt.* Et hi quidem tredecim cẽturias suas omni mendaciorum genere refertas Basileæ apud Oporinum ediderunt An. Dn. 1574. de quibus ita Posseuinus. *Matthias Flaccus Illyricus antesignanus eorum,* qui

Cent. 5. c. 18. coll. 52.

Cent. 5. cap. 12. col. 1473

Centuriatores sequuntur Balæi narrationem.

Confutatio.

Cic. de Legibus. Possev. Lib 16. Bibliotheca Select. est 5. de Historicis c. 8.

qui centurias Magdeburgi collegerunt, gloriosum titulum præfixit monstro, quod Ecclesiasticæ historiæ nomine velauit, aduersus quod monstrum scripserunt Conradus Brunus, Petrus Canisius in opere de Sancto Ioanne & B. Virgine, Franciscus Turrianus de Epistolis Pontificum, Genebrardus lib. 4. Chron. ad An. 1551. Robertus Bellarminus passim & Baronius Cardinalis, qui in Tom. 8. vestibulo ad Philippum Nerium vocat eas centurias Sathanæ. Sic Nicolaus Harpsfeldius Martyr Anglus easdem mendaciorum centurias nominat, tum sermone ad Magdeburgum (vnde infames illæ chartæ prodierunt) conuerso, ait, *vtinam nobilis illa ciuitas orbi Christiano ostenderet se tam impudentibus istorum, & contumeliosis in Christum, & Christi crucem eiusque Ecclesiam ac Ecclesiæ Patres mendacijs non fauere: qui quantumuis pietatem simulent, ipsa re veterum Patrum Scripta non meliore loco habent, quàm Ouidij Metamorphosin, aut veras Luciani narrationes, neque existimet præclara illa ciuitas vllam vnquam futuram in Secta ista concordiam, aut vllam illius spem in alia, quam in Catholica Religione ponendam.* Quæ viri sanctissimi & fortissimi Martyris admonitio, quia tot annis fructu caruit, ob impudentissima fanaticorum hominum à ciuitate comprobata mendacia & alia scelera Magdeburgensium atrocia, vindice tandem numinis dextra An. 1631. 10. Maij, ab inclyto Heroe Comite Tillio Cæsarijs auspicijs armata manu occupata, tota paucis seruatis ædibus, infra 24. horas incendio deflagrauit, triginta ferè hominum millibus ferro flammaque trucidatis; cùm biennio ante S. Norberti defensoris Vrbis reliquiæ Pragam essent transportatæ.

Apud Alanum Copum.

CAPVT VI.

Contra Ioannem Auentinum Lutheranum, qui euocatas Treuiros Sanctas Virgines à Maximo facit, in itinere à Saxonibus interemtas.

SVccenturiatur Gallo Caluinistæ, Anglo Puritano & centuriatoribus Lutheranis Ioannes Auentinus, Lutheranæ item farinæ Scriptor, qui vixit Anno 1530. homo audacissimus, qui nullo nixus fundamento, nullo teste, nulla probatione, sola mentiendi libidine, quæ vult deprauat, affirmat, negat, aut mutat quadrata rotundis, non in Bauaria solum, quam 6. describendam libris sumserat; sed in vniuersali etiam Ecclesiæ totius historia, in Romanæ Sedis summorum Pontificum rebus gestis, quas ita deformauit, ut quæsitores Hispani cum sex paginis errores, qui corrigi posse videbantur, indicassent, desperata tot mendaciorum emendatione hanc clausulam adiecerint. *Meminerit lector plus nimio fauentem Schismaticis, parum integra fide res Romanorum Pontificum prodere, vt difficile sit, omnia in hoc genere expunxisse, proinde cautè legendum*: idem notauit Raderus noster, in Henrico II. Imperatore, gente Bauaro. Neque in sacris tantum rebus, in profanis etiam fidem eius desiderat M. Velserus: si quid enim affirmet, negetue, suos statim appellat annales, nullius fidei, nullius auctoritatis. Velserum audiamus. *Sub eo, qui successit Caio Caligulæ nihil de rebus Ræticis quod ad nostram cognitionem venerit literis consignatum: etsi enim Auentinus Fabianum nescio quē Tiberij & Caij temporibus Vindelicorum rectorem, ex patrijs annalibus, quos faciles nimis & obsequentes habere solet, eruit, assensum sustineo, siquidem annales illi antiquissimi vt sint, ante aliquot centum annos; non adeo multos ab imperitis hominibus conscripti sunt, neque nos alia, ad commentandum prior caussa impulit, quam vt eorum rubiginem & situm detergeremus; adde sæpenumerò quædam ex curiosis istis obscuriorum autorum scriptis à nonnullis audacius, quam consideratius colligi, quæ tantum ab ipsorum sententia, quam ipsi à veritate abscedant:* hactenus Velserus, cui hanc Posseuinus noster laudem tribuit, quod multorum Historicorum (maximè Ioannis Auentini) errores detexerit.

Auentini fides.

Iudicio inquisitionis Hispanicæ.

Raderi Tom. 3. Bauaria S. Et M. Velseri lib. 6. de rebus Augustæ Vindelicorum.

His de fide autoris præmissis, dico, eum sine teste, sine ratione hanc è cerebro suo commentum esse narrationem. *Iusserat Maximus aliquot millia*

Narratio eius.

Virginum, quæ in Galliis distribueret, Treuiros, ex Britannia transuehi, Hunni & Saxones, atque Picti, ducibus Vannio & Melga, eas vento in Germaniæ oram abreptas, adorti, cum omnibus, qui easdem ducebant, trucidant circa Coloniam Agrippinensem; vndecim millia vt vulgo creduntur; aliis 71. millia fuisse narratur. Nouitium hoc figmentum est, 1. quia veteres, recentioresque quidam, tantum Hunnorum, & Pictorum; nemo Saxonum meminit. 2. Ceteri volunt Conanum ipsiusque militem postulasse tot millia à Dionetho Rege, aliisque Britanniæ rectoribus, vt in Aremoricam velificarent. Auentinus fingit à Maximo Treuiros esse euocata. 3. Vel Auentinus Aremoricani regni nouum exordium agnoscit, & ea quæ fusè capitibus sequentibus contra Galfredum & Boëthium adferentur, Auentinum euertent; vel non agnoscit, & euinco 1. ipsum nullo teste & ratione nouam cudisse fabulam. 2. sibi ipsi repugnare: si enim recta Treuiros ad Maximum virgines è Britannia contendebant, cur eas vult *vento in oram Germaniæ abreptas,* cum eam peterent, vt via proxima & compendiaria Treuiros peruenirent? Sed id quàm stulto consilio? ad Rheni litora, & oram Germaniæ pergere, vbi scire poterant, vel debebant copias Gratiani contra Maximum inuasorem imperij excubare? 3. quo teste & autore contra veterem Sanctæ Vrsulæ historiam; contra 30. Romani itineris vestigia, decem populorum diuersorum traditiones; centum pluresque autores grauissimos affirmare audet, non Romam virgines religionis causa; sed Treuiros ad inuasorem imperij anathemate fulminatum contendisse: vt ita crimine læsæ maiestatis reæ, per summam iniuriam condemnentur martyrij causa labefactata?

Confutatio.

CAPVT VII.

De D. Auberto Miræo Auentini Defensore.

HActenus cum hostibus fidei certamen fuit: non minus nunc vrget cum Catholicis, & iis primo, qui suffragantur Auentino. Doleo Aubertum Miræum Decanum Antwerpianum, Ecclesiasticæ historiæ peritissimum, in hunc scopum inclinasse, nihil enim affirmatè concludit, coniecturam tantum facit: Eius in disquisitione de Virginibus Coloniensibus Antwerpiæ, Parisijs, & alibi vulgata talis est narratio.

Miræi coniectura.

Cum Maximus sedem Imperij Treuiris collocasset, turba ingens mulierum, viduarum, ac Virginum sexus vtriusque ad maritos, parentes, ac consanguineos suos, relicta Britannia properans, nauigiis ad Batauicum siue Frisicum litus est delata, quod quidem agmen inde per Veronam Frisiæ oppidum rectà Coloniam Agrippinam, aduersisque Rheno, ac Mosella Treuiros tendens, in Hunnos Gratiano Imperatori, aduersus Maximum militantes apud Coloniam Agrippinam incidit, atque ab iis crudeliter cæsum est. Itaque conijcere licet, fortasse turbam illam fuisse cœtum istum Virginum, quas inter S. Vrsula & agminis Dux & Princeps emicuit. Pro hac coniectura facit, quod multa etiam puerorum, vt audio, capita Coloniæ inter cetera puellarum ossa hodieque spectentur. Hæc Miræus.

Tria mox Zetemata dissoluit. 1. cur de illis S. Ambrosius, Gildas, Beda, non meminerint. Respondet, quia Maximo toties à sancto Ambrosio, & S. Martino Turonensi reprehenso adhæserant, licet innocentes, nec de iure belli solicitæ. 2. cur sanctæ habeantur? Respondet, quod pro fide Christiana, quam profitebantur, ac pro virginitatis constantia sint interemtæ, miraculisque postea fulserint. 3. cur vocentur virgines, cum etiam adfuerint viduæ, coniuges, pueri. Respondet à maiore, & nobiliore parte sumtam esse denominationem. Hæc sententia repugnat veteri SS. Virginum historiæ; aduersatur diuinis de ea redditis oraculis; euertit locorum diuersorum traditiones, vestigia, titulosque sepulcrales, à plerisque historicis abhorret: nullum Auentino vetustiorem autorem habet: ideò probari à me neutiquam potest; duo tamen in Miræo laudo: 1. quod Ecclesiæ iudicio se subijciat, & SS. Virginũ honorẽ, quantũ potest, tueri conetur; 2. quod eam

Eius confutatio.

non

non vt certam historiam, sed verosimilem coniecturam proponat; tum ex monitione S. Augustini, quam præfigit disquisitioni; tum ex M. Velseri responso, qui ait *hanc sibi sententiam non admodum improbari, dum coniecturæ locum tueatur, & pro re comperta, testataque haberi non velit.* Quod si Miræus pensiculatius euoluat, quæ prolixè lib. 1. de tempore Martyrij, deque Romana peregrinatione protuli, confido nostræ sententiæ, potius accedet cum primis, contra allatam coniecturam, quæ nullo vt dixi nisi Auentino nititur, vnde facilius ita pro nostra sententia ad Zetemata respondemus. Patres illi nullam (extra Bedam) mentionem Vrsulæ fecêre, quia procul ab ipsis in Britannia, vel Italia degentibus, in Germania multo ante tempore Martyrium fecerant SS. Virgines: ante S. Ambrosium centum, ante Gildam plus quam ducentis, ante Bedam quingentis annis ante. Nèc mouere Adriani Iunij, & Suffridi Petri debet autoritas, quos allegat: errarunt illi lapsu memoriæ, dum credunt Veronam in Vrsulano Martyrio nominari, cuius in SS. Cassij, Florentij & Mallusij Thebæorum historia legerant expressam fieri mentionem. legat, cui otium, Sigebertum, Belluacensem, & centum alios lib. XI. qui Vrsulana gesta persequuntur, nullus eorum Bonnæ, nec Veronæ, nec Frisiæ meminit. Deinde Suffridus Petri olim Iurisconsultus, & Frisiæ Historicus, postea S S. Apostolorum Canonicus errore lapsus, ait quidem Scriptores Vrsulanæ Historiæ similitudine nomine deceptos, pro Verona (Fronigast) Bonnam substituisse, & veram historiam sua inscitia suspectam reddidisse, sed admonitus, agnouit erratum, & autorem protulit Hadrianum Iunium, quem ducem incautè secutus, aberrarat: is enim in sua Batauia scribit se à Nicolao Forstio iurisconsulto Coloniensi didicisse, in vndecim millium Virginum actis haberi, eas dum è Britannia soluerent, tempestate iactatas Veronam appulisse, quod de Verona Frisica vult accipiendum esse; mox petulanter concionatores Catholicos condemnat inscitiæ, ipse iure reprehendendus. Quod epistolæ iurisconsulti futili persuasus auctoritate, falsoque nixus fundamento, tam imprudenter inuehatur in Catholicos, vt dicat *Triuiale Concionatorum genus, cum de Verona Frisica ne per somnium inaudisset, pro Verona Bonnam nugatorie, ne dicam falso, interpretatos esse.* Sed quid opus multis Veronam hanc confutare, ad quam mihi exploratissimum est, nunquam virgines appulisse.

Causæ cur SS. Patres nō meminerint S. Vrsulæ.

l. 1. de origine Frisiæ.

CAPVT VIII.

De Bartholomæo Petri Auberti propugnatore.

HANC Auberti Miræi disquisitionem laudat D. Bartholomæus Petri, & tribus adiectis punctis roborat, de numero, de Cyriaco, de Virginum innocentia. Numerum vult poni certum pro incerto, quod familiare Oratoribus: idque probat ex vita S. Cuniberti: ex Wandelberto Prumiensi: ex Thoma Cantiprat. lib. 2. c. 53. p. 6. & 7. Vbi non exprimitur definitus numerus. Fateor vsu scriptorum receptum esse, vt certi pro incertis vsurpentur numeri; sic sexcentos sæpè nominamus, vel aliquot centena millia; si tamen id cupias multitudini cuiuis applicare, euertes omnem antiquitatis Historiam, in omni semper licebit excipere certum numerum pro incerto esse nominatum: nec est quod pro se alleget Romanos Martyrum fastos 22. Iunij de 10. millibus in crucem actis; quando huius numeri certa ratio datur in Historia: cū enim nouē Chiliades antea cū S. Achatio paterentur; accessu S. Theodori cum sua chiliade myrias fuit absoluta; sic constat ex Vrsulano Martyrio myriadem cum chiliade virginum completam fuisse: nam 1. pactis dotalibus ab Angelo præscriptis includebatur: vt vndecim millia Virginum cogerentur cum vndecim triremibus. 2. his pactis vtriusque sponsi parentes subscripserunt.

D. Bartholomæi Petri sententia.

Refutatio de numero completo virginū.

pserunt. 3. hunc numerum confectum fuisse ante, quam è patria soluerent, auctor est vetus Historia, S. Elisabethæ, & B. Hermanni oracula cœlitus accepta: de quo numero fusè lib. 1. c. 35. disserui.

De Cyriaco.

Porro de Cyriaco tria adstruit Doctor Bartholomæus, 1. communem esse errorem, adfuisse Cyriacum: 2. eundem fuisse tantum Episcopum. 3. plures Historias in vnam coaluisse. Ad 1. Resp. Cyriacum fuisse non error; sed aperta veritas est: superest corpus ipsius, sepulcrum, & titulus funeralis, ante quingentos propè reperta annos: eum vt Canoni adscriptum ipsæ Romani breuiarij lectiones olim testabantur, receperunt eum, & Sanctis adnumerarunt plurimi Cardinales, Archiepiscopi, Episcopi, Canonum interpretes, Theologi, Chronologi, & Historici, quos videre est lib. I. & XI. vt taceam S. Elisabethæ & B. Hermanno cœlitus oracula reddita.

Eius Pontificatu.

Ad 2. Resp. non inficias eo nomen Papæ fuisse quondam Episcopis attributum; titulus tamen sepulcralis, & responsa diuina Papam cum Romanum appellant; & ex vsu iam in Ecclesia recepto vel Pontifex Maximus, vel eius Vicarius eo tantum nomine multis retro seculis designatur; vt enim Felix secundus Liberio Papa relegato, quia Vicarius pontificalia administrabat, & à Constantio Ariano pro fide occisus est, tam in sepulcrali titulo, quam in Romanis factis Papæ, Martyrisque nomen obtinuit, simillimè dicimus Pontiano relegato Cyriacum anno & 15. septimanis Vicario munere functum esse; cui ob fidem occiso rectè glossa iuris canonici, & lectiones Romani breuiarij, cum titulo funerali nomē Papæ tribuerunt; licet ideò, quia Vicarium tantum egit munus, nomen eius in catalogo Pontificum non habeatur: nam eandem ob causam nomen Felicis 2. ab Optato & à S. Augustino prætermittitur, vt rectè Baronius adnotauit: quia tempus Felicis, annis Liberij Pontificis, vti tempus Cyriaci, annis Pontiani Papæ relegati continetur.

Optatus Libr. I. 2. S. Augustin. epist. 165.

Ad 3. malè probari hic plures de Cyriaco Historias mistas esse, remisso Lectore ad 4. Maij Martyrologij, & Tom. 4. Baronij Anno 363. n. 29. vbi narratur Anconitanæ sedis Episcopum Cyriacum sub Iuliano martyrio coronatum esse. Qualis illa consecutio? Cyriacus Anconitanæ vrbis passus Hierosolymis est Anno 363. & alius Coloniæ cum S. Vrsula Anno 237. cæsus est, ergo vtriusque Cyriaci acta in vnam Historiam coaluerunt? contendo ego contra, Cyriacum nostrum tam sepulcrali inscriptione, quam B. Elisabethæ oraculo diuersum; & Pontianum ac Anterum inter Romanos Pontifices inserendum esse, quæ Cyriaco Anconitano non possunt conuenire.

De innocentia totius Vrsulanæ Sodalitatis.

Ad innocentiam Virginum defendendam Miræus & Bartholomæus Petri hoc adferunt, *quod de iure belli pro more sexus non multum solicitæ fuerint.* Demus pueros & virgines innocentes censendos, quorum non est de belli iustitia arbitrari: ideone culpa vacabunt tot Episcopi, viri principes & Reges, quos è titulis constat eidem sodalitati interfuisse? quomodo tales læsæ maiestatis crimine absoluentur, qui Maximi Tyranni inuadentis imperium iam anathemate fulminati causam sua præsentia fouerunt, iuuerunt, approbarunt? Nec est, quod opus in nostra sententia sit virgines ab iniustitia vindicare; ortum bellum erat Anno 237. inter Alexandrum Imperatorem, & Germanos; neutri parti virgines adhæserunt; sed à Maximini militibus postea, quam is Alexandrum Imperatorem insigni scelere sustulisset, tunc Coloniam obsidentibus pro fide, & tutela castitatis sunt trucidatæ. Adducit Bartholomæus Petri exemplum B. Petri de Luxenburgo, vt Virginum innocentiam tueatur: Sed huius rei gestæ historiam ex Browero nostro inspiciamus: tum causæ, & conditionis disparem rationem peruestigabimus. Anno 1355. *Schismate gliscente inter Vrbanum verum Romanum Pontificem, & Clementem: hic Auenione Petrum Luxenburgicum Episcopum Mediomatricum creauit Cardinalem; sed breui is curriculo mittendus ad metam: quippe penitus animo in celsioris virtutis, & diuinæ consuetudinis curriculo defixum, immatura mors oppressit, vel potius raptum ab ista temporum labe purissimi beatarum mentium cœtui cōsociauit: multa de huius adolescentis eximijs vitæ actionibus tradidere maiores, quas persequi vix hæc nostra scribendi ratio patitur; coluisse profectò omnes virtutes*

Brouu. lib. 18. Annal Treuir. ad an. 1385.

B. Petri Luxenburgensis vita.

tutes

tutes memorant, dignas homine, qui Christi militiæ esset, & sacro sacerdotio desponsus, pudicitiam illibatam dies noctesque precandi ardorem, promtam, & omnibus obuiam egenis benignè faciendi voluntatem, refugisse, quæ prima ducunt ceteri mortales, quibusque præsertim ea ætas capi solet, & allici voluptatum blandimenta: Auenione iacens ex graui ægritudine morti iam vicinus, id negotij familiaribus dat, vt se ex ergastulo corporis solutum posthabita funeris ambitione communi pauperum sepulcro abstrudant; sed amicis aliud deinde visum, qui Cælestinorum in æde, Sacello D. Michaëlis tumulare voluerunt: vbi mox sanctitas eius tot tantisque illustribus miraculorum argumentis patefacta: vt eorum longè lateque per Narbonensem Galliam diffusa fama, magnam hominum multitudinem, tum ad eius frequentandum sepulcrum, tum opem sanitati poscendam concitarent, atque vtinam quidem non tam Clementi obsequium, quam Deo pietatem præstare potuisset, ad publicam innocentiæ testificationem: neque Ecclesiæ Iudicium, neque Pontificis auctoritatem Ecclesia fortè desiderasset; vt eius sanctitatis operibus extrema, vt ita loquar, manus accessisset: sed quia nō vitio deprauatæ voluntatis: sed errore facti Clementis partes secutus est, & ab Antipapa data purpura enituit, eum solenni ritu Ecclesia Sanctis non adscripsit. Hæc Browerus: In quo Petro tria sunt, quæ errorem excusent: 1. Consilij & ætatis infirmitas, pro tanta re diiudicāda, nam duodeuicennis excessit. 2. voluntatis ab his dignitatibus auersæ, demonstratio, vt testatur Molanus. 3. temporis in his contra voluntatem etiam acceptandis, & retinendis breuitas; *Placens enim Deo factus est dilectus, & viuens inter peccatores* (in schismate publico) *translatus est; raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius:* quid horum dici de Episcopis, & Regibus posset, si tyranni crudelissimi à cœtu fidelium exturbati partibus adhæsissent?

Miracula.

Sap. 4.

C A P V T IX.

Contra Galfredum Arthurum Britonem, quid de eius historia Britannici scriptores Angli veteres & recentiores senserint.

HIc ille Galfredus est, qui pessimè omnium Catholicos inter de S. Vrsulæ historia meritus est: hic primus fabulam, vel commētus ipse est, vel donauit Lato pro antiqua veraq; Vrsulana historia, iam tum in Anglia, Germaniaque peruulgata, cuius vnius autoritate nixi Recentiores, antiquissimam historiam in Ecclesijs vbique decantatam, apud omnes ferè nationes in dubium reuocarunt, figmento Galfredi ei substituto, de quo appositè in Vrsulana sua disquisitione P. Stephanus Vitus è Societate nostra Theologus: *Baronius si nouisset hominem, nunquam in animum induxisset suum, vt illi etiam vera loquenti (quod rarò facit) fidem haberet, nedum mentienti, & vel ex crassa inscitiâ, vel malitia probatas veterum historias plurimas euertenti, quod etiam in reuelatione de rebus gestis S. Vrsulæ, & sodalium abundè conatur. Viuebat Galfredus, & historiam Britonum suorum popularium primus euulgarat circa An. salutis 1150. Vix lucem adspexerat, cum Deo, & bonis omnibus lectoribus, etiam ipsis Galfredi familiaribus, ciuibusque exosi essent libri, siue historia ipsius, tanquam penus portentosarum fabularum, nugarum, mendaciorum, nullaque aut arte, aut ingenio, aut fide bona fultarum narrationum innumerabilium, quæ aduersa fronte euersum ibant, quascunque fermè probabiles historias priscas, cum Ethnicorum de re Romana, & Britannica scribentium, vt Iulij Cæsaris, Taciti, Eutropij, Ammiani, Vopisci, Suetonij, Spartiani, & similium; tum etiam Christianorum scriptorum, vt Bedæ, Gildæ &c.* Sed ne Hibernus ille nationis odio rem exaggerasse videatur nimium, coæuos Anglos, aut Britones, quorum laudes ijs libris celebrat, audiamus, qui hominem, vt ciuem suum de facie norant.

Iudicium P. Stephani Viti.

Primus eius Synchronus Siluester Giraldus Cambrensis, Ioan. Regis Angliæ, & filij Henrici II. Galfredo noti pædotriba vniuersim de libris eius ita pronunciat, *fabulosa Galfredi Arthuri mētitur historia.* & alibi narrat *Meilero* (siue energumeno, siue fami-

Censura Siluestri Giraldi c. 7 descriptio. nis Cābria.

Lib. 1. Itinerarij cābria c. 5.

familiariſſimo, vt fama erat, dæmonibus, cui ſæpius varijs figuris apparebant (*aliquando inſultantibus ſpiritib. immundis, cum Euangelium S. Ioannis in eius gremio poneretur, ſpiritus tamq̄ aues auolantes omnes penitus euanuerunt. quo* (Euangelio) *ſublato poſtea, & hiſtoria Britonum à Galfredo Arthuro tractata experiundi cauſa loco eiuſdem Euangelij ſubrogata, non ſolum corpori iſtius Meileri toti ; ſed etiam libro ſuperpoſito longè ſolito crebrius & tædioſius inſederunt.* Nam hoc fœtu ſuo fabuloſiſſimo mendaciorum primus pater dæmon maximè delectabatur. Vixit eadē tempeſtate cū Galfredo Guilielmus Neubrigenſis, is præfationē librorum quinque de rebus Anglicis ſui tēporis totam conſumit in Galfredi vituperatione : nam cum duæ res eum ad ſcriptionem impuliſſent. 1. vt illud Porphyrij dictum confutaret: *Britones neque in bello eſſe fortes, neque in pace fideles.* 2. vt vindicaret ſe de Anglo-Saxonibus, à quibus Britones in Walliam ſunt relegati, ideò *Neubrigenſis* poſt Bedæ, & Gildæ laudationem, qui idem in Britonibus reprehendunt, ſubdit: *At contra quidam* (Galfredus) *noſtris temporibus pro expiandis his Britonum maculis ſcriptor, emerſit ; ridicula de ijſdem figmenta contexens, eoſque longè ſupra virtutem Macedonum & Romanorū impudenti vanitate extollens ; qui fabulas de Arthuro ex priſcis Britannorum figmentis ſumtas atque à proprio auctas, honeſto hiſtoriæ nomine palliauit, & Merlini diuinationes fallaciſſimas, tamquam autoritates autenticas; aut immobili veritate ſubnixas euulgauit :* & infra, *præterea in libro, quem Britonum hiſtoriam vocat, quam petulanter & impudenter per omnia mentiatur, nemo niſi veterum hiſtoriarum ignarus ambigere ſinitur. Omitto quæcunque in laudibus Britonum contra fidem hiſtoricæ veritatis delirauit, à tempore Iulij Cæſaris (ſub quo Britones Romanæ ditionis eſſe cæperunt, vſque ad tempus Honorij, ſub quo Romani à Britannia propter vrgentiora reipub. negotia ſponte receſſerunt* (intra quod ſpatium S. Vrſulæ narrationem comprehendit) *ipſum Arthurum facit præclarum, & ſpectabilem ſuper omnes homines; adeò, vt de Anglis, Pictis & Scotis ad libitum triumphet, imò & de Hibernis, Gothis, Gallis, Danis: deinde profuſiore mentiendi licentia, facit aduerſus Arthurum conuenire cum Romanis, Reges magnos orbis terrarum, ſcilicet Græciæ, Africæ, Hiſpaniæ, Parthorum, Medorum, Itureorum, Lybiæ, Aegypti, Babyloniæ, Bithyniæ, Phrygiæ, Syriæ, Bæotiæ, Cretæ, omneſque refert vno prælio ab eo deuictos, & in concione ad ſuos habita gloriatur triginta alios Reges à ſe vno ſubactos, eſſe: at non inueniet fabulator tot regna in orbe noſtro, præter regna memorata, quæ vbiq̄ ille nondum ſubegerat.* Sed colligamus in faſcē epitheta, quibus Galfredum eiuſq; librū ornat: vocat eum *ridiculum, figmentis refertum, impudētem, vanum, fabuloſum, fallaciſſimum, audacem, petulantem, mendacem, ſomniatorem, adulatorem , delirantem , indiſcretum ,* atque hi de facie hominem viuentem nouerant.

Dæmones his fabulis delectantur.

Cenſura Neubrigenſis.

Epitheta Galfredi.

Nicolai Harpsfeldij Dialogo 5. c. 10. aduerſus Magdeburgenſes.

Alanus Copus ſeu potius Nicolaus Harpsfeldius , Anglus Martyr, vt reſpondeat hæreticis Galfredi auctoritatem van. obiectantibus, ait, *iſte* (Galfredus) *poetica quadam facilitate, hoc eſt, inclinatione multis fingendi præditus* (*vnde Ariſtoteles in Metaphyſicis dixit;* πολλὰ ψεύδονται ἀοιδοί *id eſt, mentiuntur multa Poëtæ, ea primus Latinè ſcripſit de rebus Britannorum, quæ meritò inter Ouidij, aut Luciani fabulas referri debent : incidit in librum quendam Britannicum, ab homine, cuius adhuc nomen ignoratur, conſcriptum, ac ſpurciſſimis mendacijs ſcatentem, quem ille Latinum fecit:* ſubdit multas eius Lucianicas hiſtorias, quas vix quiſpiam ſine riſu legere poſſit.

Camdeni iudicium.

Accedat Guilielmus Camdenus Londinenſis : *Nullius fidem imminui, ne Galfredi quidem ; cuius hiſtoria inter omnes eruditos habetur ſuſpectior.* & pag. 507. & 8. *Galfredum Arthurum Britannicæ hiſtoricæ conſarcinatorem, alumnum, iactat Monomuthia, virum vt videtur nō antiqua fide, tot milleſias nugas paſſim ex ſuo ingenio interſerit.* Subſcribit huic Polydorus Virgilius Italus, *fidē Galfredi nihili facio: quem receſeo inter eos, qui apud vulgus maioris ſunt nominis, quam eorum cura, & fides patiatur; qui vt quaſdam Britonum ſuorum maculas elueret, hoſce hiſtoriarum libros nugarum plenos euulgauit.* Nunc videamus, quomodo excuſari à nonnullis ſoleat.

Polydori Virgilij.

Quomodo excuſari ſoleat à quibuſdā à Pitſeo.

Pitſeus de eo ait : *Quod ſi in hiſtoria Britonum* (in qua de Vrſulæ Martyrio agit) *ficta nonnunquam factis, falſa veris, fabuloſa ſinceris, miſcuiſſe videatur; id ei vitio vertendum non eſt; nam hiſtoriam illam iſte non compoſuit : ſed ex Britannico in Latinum ſermonem*

nem transtulit,interpres fidus,vt scribit Matthæus Paris ad A.1151. Hoc enim erat antiquorum plurium vitium,vel potius quædã sine Iudicio simplicitas, vt scribit Matthæus Paris,in clarorum virorum gestis scribendis se minus existimarent elegantes,nisi ad ornamentum,vt putabant,sermonis,poëticas fictiones,vel quid simile admiscerent; Rectiùs tamen de hac interpretatione iudicat his verbis Ioannes Picardus Belluacensis: *Quanquam Galfredus asserat se non condidisse Britonum historiam:sed tantum conditam lingua Britannica in Latinum vertisse,æqualis tamen dixerim esse criminis mendacium excogitare, & excogitatum publicare. Haud faciles sanè sunt nostri Gvvilielmi rationes,quibus ostendit vanitatem historiæ Galfredi,& ne pili factæ à viris doctis,& Genebrardus etiam Gallus Galfredum vocat anilem,fabulosum,vanum,mendacem.*

In notis ad proœmium Neubrigensis.

Tres autem ob causis non vacat culpa Galfredus: 1. quod cum Caleno Oxoniensi Archidiacono (vt Posseuinus & Simlerus eum vocant) coniurarit in annalibus Britannicis ab excidio Troiæ ad Christi A.689 conscribendis,quorum Gildas, Beda,vel alius nemo vnquam meminerit. 2. Ipse multa adiecerit operi,quod initio 4.librorum erat,postea enim ipsius opera ad 8:denique ad 12.libros excreuit. 3. quod fabulis vulgatis doctissimis postea viris,vt dicam,errandi dederit occasioné.

Cur excusari nõ potest.

His iactis,fundamenti loco, censuris Anglorum,de Galfredi autoritate: narrationem eius audiamus.

CAPVT X.

Galfredi fabula de S.Vrsulâ examinatur.

Dixerat lib.5.c.6. Galfredus,Constantium Chlorum ducta Helena Coëli reguli filia Constantinum M.ex ea genuisse,qui è Britannia contra Maxentium profectus,tres Auunculos: Leoninum, Trahernum, & Marium secum Romam duxerit,eosque in senatum adlegerit. Traherno autem,victo Rege Wisseorum,per insidias occiso,reliquerat Octauio vacuam Britanniam, Maximus verò Leonini filius Constantini Nepos, primò quidem Octauij filiam,quam Conanus affectabat,vnà cum Regno Britanniç acceperit. Mox ad Romani Imperij fastigium adspirans mari transito, Aremoricisque subactis minoris Britanniæ regnũ constituerit,ac Conano ex ducibus suis supremo ibidem relicto,cum 30.millibus militum, & 100.millibus Britannorum plebeorum,Treuiris imperij sedem collocârit. Conanus autẽ, vt nouum regnum Britannis repleret,nuncios ad Dionethum Cornubiæ Regem S.Vrsulæ patrem misit,petijtque,vti suis militibus Britannis reliquis vxores ex Britannia mitteret: *Dionethus viso nuncio collegit per diuersas prouincias nobiliũ filias numero vndecim millia,de ceteris ex infima plebe creatis 60.millia,& omnes intra vrbem Londonia cõuenire præcepit. Naues quoque ex diuersis litoribus iussit adduci, quibus ad prædictos coniuges transfretarent,*& infrà. *Parato autem nauigio ingrediuntur mulieres naues, & per Tamesim fluuium maria petunt. Postremo cum vela versus Aremoricanos diuertissent, contrarij venti in classem insurrexerunt,& in breui totam societatem dissipant. Periclitabantur ergo naues intra maria in maiori parte submersæ,quæ verò totũ periculum euasere, appulsæ in barbaras insulas,& ab ignota gente,siue trucidatæ,siue mancipatæ. Inciderant siquidem in nefarium exercitum Guanij,& Melgæ,qui iussu Gratiani nationes maritimorum,& Germaniæ dirâ clade opprimebant. Erat autem Guanius Rex Hunnorum, Melga verò Pictorum, quos adsciuerat sibi Gratianus,miseratq; in Germaniam,vt eos qui Maximo fauerent,inquietarent. Per maritima ergo sæuientes obuiarunt prædictis puellis,in partes illas appulsis. Inspicientes igitur earum pulchritudinem,lasciuire cum eis voluerunt:sed cum abnegauissent puellæ,in eas Ambrones irruerunt,maximamq; partem sine pietate trucidauerunt.*

Lib.5.c.6. Præambula.

Cap.8.

Cap.9.

Cap.12.

Cap.14.

Narratio Galfredi, cap.15.

Hoc est commentum Galfredi circa An.1150.excogitatum, in quo 4.enucleatius hic examinabo,reliqua sequenti capite aliorum iudicio discussurus. 1. de genere Maximi. 2. de tempore huius historiæ. 3.de regni Aremoricani initio. 4. de minore Britannia,an ea hoc tempore nomen illud obtinuerit.

Gen' Maximi,

Principio genus Maximi Galfredus,& eum secuti recentiores, multi deducunt ab Helenâ Constantini M.matre,quam facit Coëli regis Britannici filiam, sororẽ

Alij Britãnũ faciunt Cõst. M.

 Leonini,

Leonini, Traherni, & Marij, quos Constantinus in Senatum Romanum cooptauit: nam Maximum putant à Leonino descendisse, vnde Constantini M. nepotem eum nominant. Contra Iustus Lipsius contendit Constantinum non Britannum gente; sed in Bithyniâ genitum in oppido Drepano, quod ab alijs Tarsus vel Tarsis dicebatur, idque factum eo tempore, quo Constantius ad Persas legatus mittebatur primâ vice, 30. fere antè mortem annis. *Moueri potest.* 1. Helena in actis S. Siluestri dicitur Bithynica: subscribit ijs Nicephorus, qui vult *Constantium Patrem, cum ad Persas legatus iret, Drepanum Bithyniæ venisse, hospitis sui filiam nouisse, ac Constantinum genuisse.* 2. Iulius Firmicus, ætate cum Constantino coniunctus, ipsum apud Tharsum, seu Drepanum genitum testificatur, id varijs confirmat Lipsius argumentis, vt confutet solidè, quæ contra Firmici autoritatem vir quidam eruditus obiecerat. 3. ex affectu Constantini natalis huius soli sui: nam Drepanum à curuaturâ litoris ita nominatum illic ædificato templo Helenopolim appellauit: & Helepontum, qui olim Pontus Polemoniacus dicebatur, vt apud Ortelium videre licet. 4. euincit id Constantini ætas, imperium anno ætatis 30. adeuntis: nam eam ætatem bella, quæ contra Maxentium ilicò mouit, exigunt: cum ex Galfredi calculo vndecennis moriente patre suscepisset imperium. Accedit quod *S. Ambrosius*, & *Eutropius* ætati Cōstantini propinquiores, Helenam dum stabulariam vocant, Drepanitidem, humili, & obscuro loco natam prædicent. Aries hic aduersariorum præcipuus est ille Panegyrici scriptoris locus, qui cum Constantini virtutes cum patris gloriâ contenderet, *Liberauit ille*, inquit, *Britannias seruitute, tu etiam nobiles illic oriendo fecisti.* Ecce Constantinum apertè facit ortum in Britanniâ. Sed iam olim exceperat, & hunc arietis ictum retuderat Hubert. Giphanius Iurisconsultus: dum ait. *Plerique putant Constantinum in Britanniâ natum: eius matrem Helenam, nescio cuius Coëli Regis Britannorum filiam comminiscuntur: ignari scil. ortum, & natalē Cæsarum duplicem esse, vnum huius lucis & vitæ, alterum imperij, & hunc Britanniæ potest imputare Constantinus:* clarè enim Orator idem ante dixerat, *Constantine oriens Imperator*, & alius, qui Treuiris eum laudauit; *ô fortunata* ajebat, *& nunc omnibus beatior terris Britannia, quæ Constantinum Cæsarem prima vidisti.* Confirmat idem Aurelius Victor, qui ait: *In Galliâ Cōstantinus designatus est Cæsar, aliquot mensibus ante Constantij mortem, atque in Britanniâ Imperator.* Sed retineant etiam Angli ciuem Helenam & Constantinum, per me licet.

Lipsius lib. 4. de magnitudine Rom. c. 11. 1. Ratio. Alij Bithynum. *Apud Metaphrasten Actis S. Helenæ. Nic. lib. 7. hist. c. 8. Iulius Firmicus.* 2. Ratio. 3. Ratio. 4. Ratio. *S. Ambros. in funere Theod. Eutrop. lib. 10. Panegyr. qui incipit, Dixerimus licet.* Obiectio ex Panegyri. *Gipham. de Imperio Fl. in Iustiniano. Panegyr. qui incipit, Facerem.*

Alterum erat Maximum primo in Gallias aduentu nouū in Aremoricis regnū cōstituisse, ad q̧ Britannicis implendum incolis nouas ex Albione colonias deducere opus fuit. Noua sanè & cōmentitia coloniæ triumuiro Galfredo deductio, quando nulla sub A. salutis 383. facta est Aremoricorū euersio, nec mutatio quidē. Probat id fusè Browerus noster 1. Nemo vnus ante Galfredum hoc vnq̄ docuit, qui tam fluxę fidei est, vt soli credendū tantâ in re nō videatur. 2. causa Maximo defuit conturbādi eos populos, qui secundis fennè Galliarū animis, leuiq; motu sit receptus in Belgicā, Treuirisq; sedē Imperij collocârit. Ita Zosimus cum dixisset, Maximum in Britanniâ ab exercitu salutatū Imperatorē: subiungit, *confestimq̧ transmisso nauib. Oceano ad Rheni ostia appulerunt, exercitibus, qui erant in Germaniâ, ceterisq̧ secundum hāc regionibus summâ cum beneuolentiâ hanc designationē approbantibus.* Ecce Galfredi vanitatē, & fallaciam: vt enim ab eo hic regnum Aremoricorum cōstitutum esse persuadeat: fingit eum nō in Belgicam, vt veteres oēs tradiderunt, summâ beneuolentiâ omniū profectum esse; sed infestis armis Aremoricorum terras ingressum, eo cōsilio, vt nouum illic regnum vni suorum ducum Conano stabiliret, & supra 70. Virginū millia pro nouâ sobole hoc in regno suscitandâ congregaret. Quid sanè à Maximi rationibus excogitari tam alienum potuit, quam in medio armorum procinctu, dubiâ belli aleâ: nec confirmato sibi imperio, Theodosio tanto duce, & Gratiano imperantibus, fortissimos Aremoricæ populos irritare, & iuuentæ Britannicæ robora, quibus contra Romanos Imperatores opus quàm maximè erat, contra omnem Romanæ, & diuinæ militiæ disciplinam, curis vxorijs illigare?

Tempore Maximi nulla in Aremoricis facta mutatio. *Browerus in Cōmentarijs ad Fortunatū, & annalibus Treuirensibus. Zosimus lib. 4.*

Quin etiā Galfredus adstruit, à Maximo populos Aremoricos sedibus suis exturbatos vacuā possessionem Britannis militibus cōcessisse, à quibus cum gente nomē sit

Deut. 20. 1. Machab. 3. Diu post Maximū integris reb. floruerunt.

ſit in Gallias tranſportatum. Sed age Galfrede, ſ[illegible]utemus tempora, rationem ineamus annalium, litemque vniuerſam conteſtemur: ſiquidem finiri quæſtio hæc aliter non poteſt. Conſtat Maximum An. 382. ab exercitu Auguſtum ſalutatum, in Galliam ſequenti anno admiſſum, in eodem occiſo Gratiano, & Treuiris ſede Imperij collocata Gratianum inſidijs ſuſtuliſſe: inde mouiſſe in Italiam, & Aquileiæ à Theodoſianis eſſe trucidatum An. 388. Atqui teſtes grauiſſimi temporibus eius proximi profitentur, poſt eius etiam necem Aremoricos ſuis in ſedibus imperaſſe.

Dio poſt Maximũ integris rebus floruerunt.

Primus Claudius Rutilius, Præfectus prætorio, Chriſtianis infeſtus: in itinerario circa An. 417. conſcripto Palladium adoleſcentem laudaturus, ita canit Aremoricorum pacem & tranquillitatem:

Autore Claudio Rutilio A. 417.

Cuius Aremoricas pater Exuperantius oras
Nunc postliminium pacis amore docet.
Leges reſtituit, libertatemq; reducit,
Et ſeruos famulis non ſinit eſſe ſuis.

Ergò cum Præfecturæ dignitatem ſuſtineret Exuperantius Palladij pater, perſtitit reſpublica Aremoricanorũ, licet nonnihil de eorum libertate detritũ eſſet: tunc reor, cum Gothi A. 412. Rege Ataulpho ex Italiâ Gallias inundarent, & vehemẽter, vt Saluianus Proſperq; docet, affligerent. Eodẽ ſeculo vixit Cõſtantius ſcriptor vitę S. Germani Antiſiodorenſis Epiſcopi, de quo iuxta Baronij calculum A. 435. ait poſt ſecundam ad Britannos ratione Pelagianæ hæreſis legationẽ ſuſceptã, obitamque, cum Aremoricani populi Aëtij ducis imperia grauatẽ ſuſciperent, & is Alemannis ſeu Alanis gentis illius vltionem demandaſſet, & iam Rege Eocharich vis barbarorũ infeſta finibus Aremoricæ immineret: ilico trepidi ad S. Germanũ legatos miſerunt, vt pacẽ, & veniã ſupplicib. impetraret: nec mora, it obuiã proficiſcẽtium hoſtiũ agmini ſenex, & inter ipſos barbarorum, equorumq; fremitus incedens, ad Regem penetrat, atq; hic per interpretem Aremoricis pacem, ſalutemq; ſupplex orans, vbi cunctantem vidit Eocharichum, aſperiùs compellat, ac iniectâ manu freno incredibili quadam cæleſtiq; virtute totum cum Rege ipſo velut obhærens veſtigio ſtitit agmẽ. vbi mox in admirationẽ & reuerentiam vertit ira, rexq; ad preces Epiſcopi inflexus, poſitâ ferociâ Germanum veneratus eſt, reiq; totius arbitrio ad Aëtium relegato, hoſtilia ſigna retro conuertit, atque ita vaſtitas Aremoricæ tanto fuit depulſa prodigio: ſtetit ergo reſpublica, nec ſtetit tantum: ſed ita floruit, vt Romanorum iugum excuteret.

Surio in vita li. 2. c. 3.

S. Germanus ſiſtit exercitum hoſtiũ ſolus.

Aëtio Romanorum duci ſucceſſit Litorius, de eo Sidonius Apollinaris contra Aremoricanos pugnante ſic canit:

Sidonius in Auito.

Litorius Schyticos equites tunc fortè ſubacto
Celſus Aremorico, Geticum rapiebat in agmen,
In terras Aruerne tuas, qui proxima quæque
Diſcurſu, flammis, ferro, feritate, rapinis,
Delebant, pacis fallentes nomen inane.

Sæpius enim ij populi ſigna Romanis, & rebellionis oſtendebãt, vnde Sirmundo autore crebro ſunt ab ijſdẽ bello impetiti: non vt patriæ cederent: ſed vt honeſtè in cõmuni Galliarũ fœdere, aduerſus externã vim incolumi patriâ ceterorũ more Romanis parerẽt: vt ſole clari⁹ ſit, poſt Maximi cædẽ Aremoricos ſuis in ſedib. floruiſſe.

Sirmundus ad Sidonianũ Panegyricũ Maioriani.

Reſtat diſcutiendum, quo tandẽ anno videatur in Britanniâ inferiore regnum inchoatum. Galfredus audacter cõtendit ſub Maximo: *Vt ergo,* ait, *ex Britanniâ tranſfretauit,* Maximus, *adiuit primitus Aremoricum regnũ* (quod nunc Britannia dicitur) *& populũ Gallicum, qui inerat, debellare incepit: at in maiori parte periclitati fugã inierunt: ceciderat enim Dux Imballus & 15. armatorũ millia, qui ex omni illo regno cõuenerant. Hic Maximus vocato extra turmas Conano paulisper ſubridens ait. Ecce vnũ ex priorib. Galliæ regnis ſubiugauimus: ecce ſpẽ ad cetera habere poſſumus: nõ haſito, quin totã Galliam poteſtati noſtræ ſubdemus: ne pigeat te igitur mihi regnũ Britanniæ ceſſiſſe, licet poſſidendi eã ſpẽ habuiſſes, ga quicquid in eã habuiſti, tibi in hac patriâ reſtaurabo: promouebo te enim in regẽ huius regni, & erit hæc altera Britannia: vt eã ex genere noſtro expulſis indigenis impleamus. Ad hac inclinato*

Regni Aremoricani initiũ. Ex ſententiã Galfredi.

nato capite grates egit Conanus, promissitq́, se fidelē in obsequio eius mansurum donec viueret. Hæc ad famam fortitudinis Britannis conciliandam iactat, & ostentat insolentius Galfredus, cum Aremoricos An. 437. in sedibus suis permansisse testibus coæuis demonstrarim. At quando tandem cœpit Britannia nominari? Gallus quidam apud Browerum nostrum ita censet: *Aremorica cur tandem Britannia minor dici cœperit, nondum cuiquam adhuc compertum esse.* Hic coniecturis opus, quas ex varijs Gothorum, & Britannorum actis duci non abs re erit: *Gothi enim* (Prosper & Saluianus ait) *ex Italiâ reduces fessis tum vltimorum malorum experimentis Gallijs, in Aquitanniam recepti sunt, non sine maximâ vicinarum gentium iacturâ.* Compertum etiam est, longè ante Bedæ tempora Britones in Gallijs resedisse, à quibus Angliæ populos putat nomen mutuatos: *Hæc insula,* inquit, *in primis Britones incolas habuit, à quibus nomen accepit, qui de tractu Aremoricano Britanniam aduecti Australes sibi partes illius vindicarunt.* Et audet Galfredus comminisci à Maximo Aremorico nomen Britanniæ inditum, cum contendat Beda ab horum incolis nomen Anglos esse mutuatos? Plinius etiam Britannos quosdam in Gallijs collocauit, de quibus ita Gemma Frisius; *Britanniæ huius Gallicæ, in qua est Turonia, meminit Plinius. Elias autem Venetus Britannos continentis, seu Galliæ, duplices facit, vnos Galliæ Belgicæ, alios Celticæ: De Celticis, qui ad occasum cum Ambianis, Bellouacis, Morinis habitant, loquitur Plinius, & in aduersam insulam ingressi putantur, quæ cum Albion ante diceretur, Britannia ab illis trans nominata est, & vicinæ etiam huic insulæ Britannicæ cognominatæ sunt.*

Prosper Saluianus. Beda.

Gemma Frisius Lib. de orbis diuisione. cap. 3. Comment. in 3. Edyllium Ausonij.

Porrò quinto seculo Britanniæ insulares omnibus calamitatibus attriti in oppositam ripam concesserunt, Aremoricis partim sponte cedentibus, partim fractis animo, vnde ijs, vt olim, amicis, & legum iurisque Romani societate deuinctis, aliquid loci tribuerunt, vt videantur paulatim tractum illum totum occupasse. Factum id reor cum Deus Britanniam lue Pelagianâ infectam Pictis, & Scotis vltoribus, & inuasoribus diripiendam tradidisset: varijs enim frustra literis, quæ apud Bedam, & Gildam exstant, Romanis auxilio vocatis, cum Anglos, Vitas, & Saxones pecuniâ cōduxissent, ij postea, quam fideles biennio hostes attriuissēt: tum perspectâ Britonum ignauiâ, pactis cum hoste fœderibus immanes, & ingrati, eos in suam potestatem redegerunt: ita subacti vel Pictorum, vel Anglorum, Saxonumq; se dominio subiecerunt: Pars tertia sedes sibi alias in Galliâ apud Aremoricos quæsiuit: hinc nata minor est Britannia, vt vetus testatur autor apud Aimonium his verbis: *Cum ab Anglis, Saxonibusq́, Britannia fuisset olim incensa, magna pars incolarum eius mare trayciens, in vltimis Galliæ finibus Venetorum, & Cerosolitarum regiones occuparunt, is populus à Regibus Francorum subactus, & tributarius factus, impositum sibi vectigal, licet inuitus soluebat &c.* Rex ille à quo subacti, victique sunt, videtur multis fuisse Clodoueus; nam Principes traductæ gentis in Galliam initio regum insignia more patrio vsurparunt: Francis postea subiecti, Comitum titulo contenti esse debuerunt. Certè sub An. 483. regnante iam Clodoueo, Britanni exules nondum erant in Aremorici penetralia admissi; cum Aruandus Galliarum præfectus accusaretur, quod literis ad Regem Gothorum missis, *pacem Græcorum Imperatori dissuasisset, eò quod Britannos super Ligerim sitos impugnari oporteret.* Clodoueo autem circa An. 511. vel 13. mortuo, crescente Britonum potētiâ, cum posteri Clodouei ciuilibus bellis se lacerarent, Aremorici facti sunt Britonibus obnoxij iniuriæ, vt necesse fuerit à regibus Franciæ Britonum limites dilatari, vt scribit Gregor. Turon.

Quinto seculo. Cū Saxones Angliā occupassent.

Lib. 4. c. 28.

Britanni migrarunt in Aremoricum.

Apud Sidon. Apollin. lib. 1. ep. 7.

Lib. 5.

Postremo insigni vanitate Galfredus Maximum facit Romæ ab amicis Gratiani interemtum: quasi hoc tyranno huic laudi vertat, quod arcem Imperij Romam victor occuparit, & insidijs hostium perierit. Alij verò historici contra memorant, cum Aquileiæ captum à Theodosianis, lictoris manu obtruncatum esse, ita de eo Zosimus: *Maximus, Aquileiâ captâ, solio Imperatorio detrudebatur, cum iam pecuniam in suos partiri milites cœpisset; habitu Imperatorio exutus, ad Theodosium deducitur, is paucis quæcunque contra rempublicam deliquisset, quasi exprobationis loco recensitis, hominem carnifici tradit meritam pœnam luiturum.*

De morte Maximi.

Zosimus.

Omitto in hac ipsâ fabulâ plurimâ, vt de matrimonio illo penitùs confictō; cuius nemo

nemo ante Galfredum meminit. Omitto improbabilē narrationem eius 70. milliū puellarū ferè inuitarum, renitētibus parentibus, sine tumultu, per summam iniuriā, & barbaram crudelitatem exportari è patria in exteras regiones potuisse, ac deniq; labefactatam omnem causam martyrij, si dum velut perduellibus imperij matrimonio iungendæ nauigarent, cæsaria sunt potestate trucidatæ: quæ quoniam ab alijs accuratius excutiuntur, eos etiam operæprecium est auscultare.

CAPVT XI.

Quorundam aliorum censura de Galfredi fabula Vrsulana.

CVm Galfredus vnus orbis Christiani lumina deduxerit à via, non abs re erit, aliorum etiam temporis nostri Scriptorum iudicium hac in difficili controuersia consulere, qui fibras omnes huius fabulosæ narrationis diligenter excusserunt. Quos inter eminet Christophorus Browerus: cuius omissis permultis alijs in hanc etiam rem facientibus, quibus Galfredi fidem vehementer eleuat, de expulsis à Maximo violenter populis Aremoricis ita conuellit: *Sed vt penitius etiam pictam ab illo ceu in bono lumine tabulam inspicias, vide sodes, vt hæreant illa Galfredi pigmenta, & ad mores seriemq; temporum aptè congruant? Cum Maximus proximas Gallias occupasset, ac vicinos Aremoricos sedibus expulisset, vacuam prouinciam, vberes glebas, Britannicis militibus condendæ nouæ Coloniæ tribuit, vnde & eidem prouinciæ comparatum nomen, vt minor Britannia diceretur. Inauditum certè narrat Maximi facinus, & amorem rarissimi in militem exempli, qui in procinctu tot certaminum, quæ nouus Imperator, imò Tyrannus nō Galliarum modò; sed Hispaniæ & Italiæ dominatum animo complexus, viuo & incolumi vindice Theodosio haud dubiè voluebat animo, qui inquam hoc rerum articulo, necdum imperij securus, certus hostium, legionibus velut emeritæ militiæ veteranis præmia, non modo fertilioris glebæ, sed nuptiales quoque tabulas conficeret, & tanquam exhausta iam omni non dico belli materia; sed coniugijs Galliæ procul in ocio indulgenter non sub vexillis; sed nuptiarum tædis nouo & illis temporibus prorsus insolito genere missiones haberet. Omitto Virginum hac lectissimarum præpropera vota, & pudicitiæ tam inimica vincula, queis puellas Deo sponsas, & coronis, quam de martyrio purpuratis, tam de virginitate candidis, veterum sensu redimitas, soboli militum gignendæ: Narrationis huius auctores ex Britannia deducunt: sunt enim hæc omnia sane à veteris historiæ sensu, vsque alienissima, & si paulo accuratius Maximi ingressum expenderes, fortè incredibilia: quippe quem primo constat quo tempore imperium inuasit, secundis fermè Gallorum animis, leuiq; motu in Belgica receptum. Rursum classe venientem ex Britannia longè infra Aremoricos Gessoriaci portu litore Bononiensi cum exercitu receptum. At nulla interibi causa non dico lædendi; sed lacescendi Aremoricos. Etenim Romanorum passim præsidijs, stationibusq; limitaneis Germaniæ, Belgicæq; vel transitione, vel metu nouum imperatorem accipientibus, reliqua quoque Gallia cæso Gratiano sponte ad eius partes accedente, quid adferas Maximo fuisse causæ, vt Aremoricos exsilijs fatigaret, adeoq; profligatis incolis hac noua militari stirpe obsereret? An fortè vel ex altera parte Maximo fidus & veteranus miles Britanniam insulam è longinquo custodiret? Quasi verò Britannia vel imprimis Maximo fauens, & limite vsquequaq; tum pacato vxorijs ijs custodibus oceanus egeret. Quin potius tam longè Britannicum omne nomen ab hisce regionibus abfuit, vt à Maximi tyrannide in multa post tempora patria immota libertate auito suo nomine & robore, circumfusis vndique etiam barbaris manserint Aremorici.* Incipit hic fusam disputationem, quam diu Aremoricorum nomen, & regnum ijs locis & populis manserit integrum: & quod nonnisi subacta à Saxonibus Britannia, exsules in Galliam delati loci nomen commutarint. Hac discussa controuersia redit ad Virgines: *Neque hic repeto, quam absonè à Galfredo statuatur, tot vndique collecta cuiusque generis puellarum agmina, vel sponte venisse in thalamorum & connubij spem, aut si inuitæ è parentum, & natalis soli gremio ad militum contubernia raptæ; ecquæ maior vnquam tyrannis in orbe Romano, & libero populo, vel fando audita, vel propagata literis ad memoriam posteritatis? Et hanc insuper Maximi*

Maximus an Colonias deduxerit.

Zosimus lib. 4.

à repugnātibus.

Nota ad Fort. Venāt. lib. 3.

Aremorici veteres nec à Maximo pulsi, nec à Britannis occupati.

Virgines an selectæ pro militibus.

Vrsula & sociæ an inuitæ desponsę militibus?

Maximi tam curiosam & infelicem propagationem veteres siluisse? & qui ad hominis inuidiam facta omnia illius exquisitè discussêre, & ab vsque eius in Galliam aduentu ad illum Aquileiensem fœdissimum exitum cuncta literis persecuti sunt accuratè, rem tam nouam & inusitatam silentio pressisse? At inquiunt Sanctarum Virginum ac Martyrum veteres idcircò non meminisse, quia Maximi tyranni partes essent secutæ, vel earum historia reuerentia Gratiani serius sit in literas relata. Sed tam inclyti gloria martyrij qui ab inuidia superari potuit? Aut quomodo sequioris ætatis auctores respectus hic attigit? Et Bedam tacuisse? Sed ne Gildam quidem, qui Maximi discessu spoliatam iuuentutis robore Britanniam, & obiectam irruptionibus barbarorum insulam tantopere deplorat meminisse eius rei locorum vspiam? Sic etiam Gildas, quod ad rem præsentem hic repetendum ducimus. Thronum iniquissimum imperij apud Treuiros statuens tanta insania Maximus in dominos debachatus est, vt duos Imperatores legitimos vnum Româ, alterum religiosissima vita pelleret; Mox exin Britannia omni armato milite, militaribus copijs, rectoribus licet immanibus ingenti iuuentute spoliata, quæ comitata vestigia supradicti tyranni domum nusquam vltra redijt, & omnis belli vsu penitus ignara, duabus primum gentibus transmarinis vehementer sæuis Scotorum à circio, Pictorum ab aquilone calcabilis multos stupet, gemitque annos: *Hæc ille seculo Christi quinto, nō scriptis vsus Britanniæ monimentis, quæ tum omnia quidem, aut ignibus hostium tradit abolita, aut indigenarum extorrium classe longius etiam exportata; sed ex transmarina relatione literis memoriæq; mandabat.*

Gildas de excidio Brit.

Nihilo magis, quæ de Melga Pictorum, & Gauno Hunnorum piratis, ait Galfredus, explicata sunt; Hunnis ea ætate, quod obseruatione temporum & rerum accurata liquet, nunquam in Britanniam vel insulam mare transgressis. Nam quod de Hunnorum piratica, & bello ab ijsdem insulæ mediterraneis illata narratur, nullius idonei veteris scriptoris aut fide, aut historia sustentatur. Neque enim in omni memoria temerè post Maximi discessum hostes exortos alios ex Gilda, Bedaque, Constantio, & alijs clarissimè discas, quam domi quidem Pictos & Scotos, foris verò Saxones & Anglos, qui Hunnis terrestria persequentibus, piratica, & rei maritimæ vsu vel imprimis fuere metuendi. Vt taceam, quam id frigidum sit, atque dilutum de duabus a Maximo in Britanniam Gratiano etiam tum superstite, legionibus remissis, quæ Scotorum Hunnorumq; incursu insulam liberarint, cum militem à Maximo transportatum nunquam reflexisse deinceps in patriam constet, eaque re scriptores consentiant, Britanniam Maximo Remp. inuadente primo quietam, post tandem infractam, Scotorum atque Pictorum iniurijs magis etiam atque magis indies factam opportunitatem.

Quod igitur apud Sigebertum de Melga legitur, & Gauno belli ducibus, id cum parum aptè conuenit in rem præsentem, tum ex ijsdem Britonum commentis trahi sat apparet, queis tanquam fontibus hortos suos irrigauit Galfredus, rectéq; factum & prudenter a Sigeberto, vt cum de Melga & Gauni expeditione verba faceret, causam tamen Virginum ab hisce piratis secerneret. Vnde qui illum velut pro Galfredo facientem seu testem idoneum sustinet, nihil est, quod conuenienter veterum traditioni de sacris hisce virginibus narrantem reijciat. Et verò Hunni, vt olim expediuimus, qui Gratiani & Valentiniani imperio in Subalpinis emersere, postquam regione trans Istrum occupata incurrissent in Alanos, visi quidem in Rætijs, seu mediterraneis Illyrici, & Alpium locis: sed vt B. Ambrosius disertè prodidit, per Alemanniam retrò pulsos procul haberi Valentinianus iussit, accersitos etiam addit, non Maximi causa, quod vnum Galfredo patrocinari poterat; sed vt Iuthungos, qui ex vicinia Rætias populabantur ijs regionibus propellerent: Et hos tamen ait Galliæ modo appropinquantes Valentiniani iunioris studio per Alemanniæ terras procul auersos. Cum itaque Galfredus omnibus antiquæ historiæ præsidijs exutus, quibus ille superior triumphasse de ceteris adhuc videbatur, quantum equidem intelligo nudo tam latere palpitet, plus etiam ad obscurandam, quā illustrandam hanc virginum historiam momenti adferat, non possumus omnino à traditionis immobili vestigio pedē reflectere. Quin cum de fundo, moribus, vt in veterum formula est, non deducamur, obnixius & stabiliore gradu, ne vis fiat, nunc illū prehendimus; statuimusq; proximè Agrippinam cædem eam religionis & virginitatis odio ab Hunnis patratam. Hactenus Browerus eleganter & neruosè Galfredianæ fictionis omnes fibras elidit, traditionis Coloniensis solidiore nixus fundamento; satisque monstrat nihil eum

vllo

vllo veterum; neque in S. Ambrosio, vel Sigeberto superesse præsidij. Audiamus & duorum aliorum Societatis nostræ grauissimorum virorum censuram, Stephani Viti Hiberni, Theologiæ multis annis professoris, & Heriberti Rosweidi, qui Stephani prolixiorem disceptationem paucis complexus est.

§. 1. De fide & auctoritate Galfredi.

Magdeburgenses alijque Hæretici: Balæus, Foxius, & similes, vt incommodent Ecclesiasticæ historiæ Catholicorum, multa decerpunt ex Galfredo, quem prolixè laudant. Baronius si nouisset hominem, & quæ de ipso narrant, qui eum nouerunt, librosque legerunt, nunquam in animum induxisset, vt illi etiam vera loquenti (quod rarò facit) fidem haberet, nedum mentienti, & vel ex crassa inscitia, vel malitia probatas veterum historias plurimas euertenti (quod etiam in relatione de rebus gestis S. Vrsulæ & Sodalium abundè conatur) & infra:

Cur Hæretici laudent Galfredum.

Duo videntur Galfredum incitasse ad scribendum suã Britonum gentis historiã fabulosam: alterum, vt si qua via posset, elueret maculam, ac notam olim inustam ab vniuersa penè Europa, Britonibus, & loco prouerbij iactatam à Porphyrio Iuliani Cæsaris familiari, qui aiebat: Britanni neq; sunt in bello fortes: neq; in pace fideles. *Alterum erat, vt ipse cum Brito esset, siue ex posteris veterum Britannorum, indulgeret odio suo aduersus gentem AngloSaxonum, qui Britones olim sedibus patrijs exuerant, concepto, vt scribit Alanus Copus. Ante verò quam euertam nugas Galfredi apertissimis argumentis de rebus gestis S. Vrsulæ, & sodalium, subijciam oculo Lectoris, quam pessimè apud non imperitos veterum historiarum audiant libri, fides, & artes Galfredi:* Hic fusè recẽsitis auctorib. Britannis, Italis, Gallis, & Belgis, alibi productis proponit disputanda: *Ex multis pauca indicabo potius, quã prolixè persequar, eo consilio, vt Bisciola, Spondanus, Gordonus, alij, qui in historia SS. Vrsulæ & sociarum assequenda Baronio bona fide à Galfredi fabellis decepto nixi sunt, tandem se deceptos intelligant, & Galfredi fidem historicam tanquam nullam contemnant.*

Scopus scriptionis Galfredi.

§. 2. Maximum cum legionibus Britannicis non traiecisse, non inuasisse, non armis subiecisse, non indigenis exhausisse, aut læsisse, non tribuisse legionibus incolendam Aremoricam, nec ab his mutatum loci nomen.

Nihil his certius, si quid in historijs veterum certi. Maximus, quo tempore imperium inuasit aduersus Gratianum, discedens è Britannia cum copijs ea parte traiecit, qua portus Gessoriacus (Morinorum in Belgio nauale) obiacet: aut si credimus æquæuo Maximi Zosimo lib. 4. & Carolo Sigonio, rectà venit classis illius è Britannia ad ostia Rheni, quæ tunc (nam hodie alio loco visuntur) erant prope antiquam arcem Britannicam in Belgio, siue iuxta oppidum Batauorum hodie Gattvvieck op See dictum, A Gessoriaco autem aut ostijs Rheni distat promontorium Aremoricæ plusquam 300. aut 400. millibus passuum Occidentem versus.

Traiectus Maximi.

Ad ostia Rheni.

At quocunque Maximus è Britannia appulerit, Aremoricam postea cum suis legionarijs petijt, inuasit, vicit. Quis primus ante te Galfrede dixit? Ciuis tuus S. Gildas sapiens 600. te annis prior, & proximus æuo Maximi, ita de ipso scribit. Ad Gallias *(quarum pars tunc fuit tota Belgica)* magna comitate satellitum caterua Maximum, Imperatorijs insignibus non legitimè, sed ritu tyrannico initiatum, mittit Britannia insula omnem suum militem. Ille callida primum arte potius, quam virtute finitimos quosque pagos & prouincias *(inter quas & Aremorica)* retia periurij mendacijq; sui facinoroso regno adnectens, & thronum iniquissimi imperij apud Treuiros statuens, tanta insania in Dominos debachatus est, vt duos Imperatores legitimos vnum Româ, alterum religiosissima vita expelleret: *Vides Maximum, quo tempore imperium inuasit, secundis ferè Galliarum omnium animis, leuiq; motu in eas receptum, Treuiros sedem imperij locâsse, nullo prius exserto aduersus Aremoricos ense: quos vt alios Gallorum populos arte potius, quam virtute suos fecit. Taceo quam alienum istud à rationibus Maximi excogitatum foret, Tyrannum medio scilicet in procinctu armorum, crudis adhuc & acerbis rebus suis, irritare fortissimos Aremorici populos, & iuuentæ Britannicæ robora, quibus aduersus Gratianum eiusq; vindices quam maximè opus erat. Num verò Aremorici post traiectum Maximi è Britannia vindices Gratiani esse voluerunt? Nonne Sigonius lib. 8. occidentis imperij ex fide antiqua scribit, statim atque appulit Maximus ad oras Galliæ, primum armis vicisse Alanos, quos Gratianus conduxerat ad resistendum Tyranno: moxq; Maximum eundem cum copijs totis petijsse Parisios,*

Nõ inuasit Aremoricam.

à Gallis omnib⁹ amicè receptus.

Sigonius li. 8.

ſios, vbi hærebat Gratianus, quem deſeruit tota pene Gallia, quæ Maximo ſponte adhærere voluit, quod intelligens Gratianus, fugâ ſe proripiens Lugdunum, quo illum eſt inſecutus, & occidit Maximus. Quid igitur Armoricos ſomnias armis fuiſſe Maximi pulſatos, etiam & perditos? Quin antiquorum literæ ſuppetunt & hoc tempore, & in poſterum quoque Armoricos integros, intactoſque priſtina ſua libertate vixiſſe, quando barbarorum illuuies Gallijs infuſa perniciem illam attulerat fermè cunctis. Conſtat ſub Honorio, Theodoſio Iuniore, Valentiniano 3. vixiſſe S. Germanum Epiſcopum Altiſiodorenſem, qui nactus eſt vitæ ſuæ ſcriptorem egregium, pium & penè oculatum teſtem omnium, quæ recenſet Conſtantium laudatum à Sidonio Apollinari & Iſidoro. Hic Conſtantius in ea vita refert Armoricos adhuc Aëtio Patricio rerum in Gallijs ſub Valentiniano 3. (mortuo circa Ann. 457.) potiente, ſedium ſuarum, & auitæ libertatis degiſſe propè ſecuros, adeò, vt altitudo animi, & ſecundarum rerum nimia copia ijs ſanè tum obeſſet, atque in periculum etiam adduxiſſet, niſi S. Germanus (qui obijt Anno 453.) id ſanctitatis opinione auertiſſet: nam cum ceteræ Galliarum Prouinciæ iam crebris exterorum irruptionibus ſæpius ſollicitatæ, vnum ferè Aëtium reſpicerent, in eiuſque tutelam volentes ſe conferrent, auſi cum repudiare ſunt Armorici; qua ſui contemtione ita exarſit Aëtius, vt accito in intimam Galliam Alemannorum agmine, prorſus iam pararet Armoricum inclinandum barbaris, niſi S. Germanus interceſſiſſet. Eundem Germanum pro pace Armoricanæ gentis è Gallia in Italiam conceſſiſſe anno ſalutis 453. ſcribit Beda: vt vel hinc videas ſomniaſſe Galfredum, qui à legionarijs Maximi ſcribit Armoricam nomen minoris Britanniæ induiſſe, expulſis, extinctiſque veteribus indigenis. Armorica cur tandem Britannia minor dici cœperit, nondum eſſe cuiquam copertum ſcribit, *I. C. Gallus eruditus, vel ſi fides Genebrardo ad An. ſalutis 470.* Armorica Britannia dicta à Britannis, quos ex inſula fugientes ab Anglis Gildas deſcribit, & Armoricorum in ſe miſerationem concitaſſe potius, quam vi & bello cum ipſis coiiſſe credendum ſit. *Priſcos autem Aremoricæ indigenas at idem Britones eſſe dictos à Strabone & Plinio multis ante Maximum tyrannum ſeculis: Aut ſi credimus Petro Galeſino, Armorica dicta eſt minor Britannia à brutis alendis, quod ſit valde paſcuus ager illius regionis: vel ſi mihi liceret coniectari, dicerem, quod Beda, ipſam Britanniam inſulam ſic dictam, à Colonia Britonum, qui ex tractu Gallicanæ Armoricæ ad ſedes ibi figendas multo ante Chriſti aduentum traiecerunt. Idem indicat Pomponius Lætus. Itaque Galfredus nihil, quod conſentaneum ſit veterum aut aliorum veroſimilibus hiſtorijs narrat. Quæ illius verba de Maximi legionibus Armoricam occupantibus, & indigenas veteribus ſedibus exuentibus, nouumq; Britanniæ minoris nomen induētibus regioni cum legiſſet Velſerus, hanc gloſſam adiecit.* Meam fidem hic non interpoſuerim.

Armoricorũ nomen diu poſt antegrum mãſit.

Beda li. 1. c. 21. ad fini.

Britones ante Maximũ in Gallijs.

Galeſin. 8. idus Ian.

Beda lib. 1. cap. 1.

§. 3. Cauſam profectionis Vrſulæ cum Sodalibus non fuiſſe vt coniugia inirent cum militibus.

Hoc ſatis intelligitur ſe habere: ſi quæ paulo ante attulimus ſunt vera: finge verò Maximũ armis ſubegiſſe Armoricos; ſed etiam fuit, vt Beda ex Oroſio, & alijs ſcribit: Vir ſtrenuus ac probus, ac Auguſto dignus, niſi cõtra ſacramentu fidem per tyrannidem emerſiſſet in Britannia, inuitus propemodum creatus eſt ab exercitu Imperator: *Quam verò alienum foret à ſtrenuo, ab educato, exercitatoque in diſciplina Romanæ militiæ, à rationibus etiam Maximi ducentis in Gratianum, vt rebus ſuis adhuc acerbis & crudis legiones ſuas, quas magna ex parte ex robore iuuentæ Britannicæ collegerat, & quibus aduerſus Gratianum opus maximè habebat, curis prius illigare vxorijs, contra militiæ Romanæ diſciplinam? Quam præterea ridiculè fingitur intempeſtiua, & priſcis omnibus tacita literis Maximi cura poſteritatis propagandæ, & ceu Galliæ (quam ergà ſe deuotam fuerat expertus, vt Hiſpania (vnde Maximus ortum habuit) quæ vniuerſa libenter in illius aduerſus Gratianum tranſierat partes) feminas procreare deſijſſent; petere eum, adeoq; cogere trans mare legionarijs ſuis vxores?*

Beda lib. 1. cap. 9.

à repugnantibus.

Inter quos legionarios frequens fuit miles Romanus, Hiſpanus, Gallus, qui in Britannia fauit tyranno aduerſus Gratianum, quem ante agnoſcebat Dominum. Et quod caput eſt, fidemque meam ſuperat, hæc tot vndique à parentum & natalis ſoli complexu auulſa quidem, vt ſit puellarum agmina, in thalamorum & coniugij ſpe, conſilione, tueri non modo martyrij decus, ſed & pudicitiæ prop ſitum. Sanè quæcunq; tandem fuerit Vrſulæ & ſodaliũ eius patria,

à Virginũ pudicitia.

aut

aut quocunque tempore, seu Maximi, seu anteriore, seu sequiore dicas virgines subijsse pro virginitate tuenda martyrium, negari non posse videtur, ipsas omnes à contagio abhorruisse, & propositum perpetuæ virginitatis conseruandæ obfirmatis animis concepisse. Sed esto tot virgines animum nubendi non omnino deposuerint: verosimile nihilominus non videtur, tantam multitudinem à Maximo fuisse collectam è Britannia: nisi voluisset illam in solitudinem redigere, quæ summo eum studio prosequebatur, vt etiam vicissim carissima tyranno fuerit: sic enim ex Gilda scribunt Beda & alij. Exin Britannia omni armato milite, militaribus copijs vniuersis, tota floridæ iuuentutis alacritate spoliata, quę tyrannorum temeritate abducta, nunquam vltra domũ redijt, prædæ tantum patuit, vtpote omnis bellici vsus prorsus ignara: *Si statim ab illa Maximi traiectione in Gallias denuo fuerunt coacta tot virginum myriades discedere ex insula eadem Britannia paulo ante exhausta omni milite, copijs, iuuentute; quid ni voluisset Maximus eam in solitudinem redigere vacuam viris & feminis? nonne Gildas, Beda, alij, qui nõ siluerunt Maximi temeritatẽ spoliantis insulã tot virorum myriadibus, praterij ssent nouam temeritatẽ exhauriẽtis eam feminis?*

§. 4. Vrsulam cum suis nauigantem è patria ad ostia Rheni nullos ibi Hunnos vel Pictos reperisse.

Constat vniuersam Galliam Belgicam cum ostijs Rheni fauisse & paruisse Maximo contra Gratianum, & si Sigonio, & Zosimo credimus, Maximus appulit, atque amicè exceptus est à Romano, alioq; fœderato milite, qui ad ostia Rheni excubabat. Nullus aduersus eum Gratianus conduxit classiarium militem, cum vniuersæ Galliæ & Germaniæ proxima litora occupasset: aut amica habuisset Maximus, qui & instructissimam classem tunc habebat teste S. Ambrosio, Aurelio Victore, Pomponio Læto, Sigonio, & alijs. A Gratiano cõtra aduersarium solos conductos Alanos, vt venirent in Mediterranea Galliarum, ad expellendum inde Tyrannum, quo tamen non venerunt, quod in itinere iussi essent subsistere ac pugnare, contra Iuthungos Rætiæ Germaniæ conductos à Maximo contra Gratianum. Scio aduersus Maximũ conductos esse Hunnos, sed à Valentiniano, occiso Gratiano, vt citati auctores disertè aiunt. Hos tamen Hunnos fuisse carnifices agminis Vrsulani, nemo hactenus dixit, ne Galfredus quidem: cum præsertim conducti isti neque viderint ostia Rheni. Noua verò fictio fuit Galfredi fallentis Baronium, quod conducti à Gratiano Hunni & Picti (demus ita esse) peracta cæde virginum nauigauerint in Britanniam, eoq; appulisse (demus ita esse) fuisse quamprimum repulsos à duabus legionibus ex Gallia eo missis à Maximo. Hoc vt ante monebam est vnum ex multis specimẽ artis Galfredi de industria conantis euertere, quam legerat historiam Gildæ & Bedæ scribentium: quod nunq̃ vltra in Britanniã redierint, *quas inde semel Maximus legiones duxerat. Miror verò præter reliqua incommoda nõ aduertisse multa Baroniũ quæ cum Romano Martyrologio non videntur cohærere: ait enim Apud Coloniam Natalis SS. Vrsulæ, & Sodalium &c. at si credendum sit Galfredo ita emendandum erit. Apud ostia Rheni siue litora maris Germaniæ natalis S. Vrsulæ &c. ab Hunnis interfectæ, adde & Pictis. Si Hunni illi fuerunt conducti à Gratiano pio Principe contra Maximum, sub cuius ditione essent Vrsula cum socijs; posset quis non imprudenter coniectare, Hunnos sæuisse in Virgines, vt hostes Gratiani, & partem populi Maximo adhærentem, non vt inferrent dedecus Christiano nomini, & in dedecus Christiani Gratiani, à quo mercedem accipiebant: sed vt compescerent tyrannidem Maximi. Vnde igitur nobis constaret Vrsulam cum sodalibus Martyriũ potius subijsse, quam pœnam sustinuisse, quod Tyranno Maximo adhærere & parere voluerint aduersus legitimum Cæsarem Gratianũ? Quomodo item potuerit Vrsula, quam constat cæsam esse 21. Octobris, martyrium pati ab Hunnis Gratiani interfecti à Maximo mense Augusto vt scribit Marcellinus Comes, & expressit Baronius. Abeat proinde Galfredus de Maximo & Vrsula cum suis nugis historicis.* Hactenus Stephanus Vitus.

Gratianus non cõduxit Hunnos cõtra Maximũ. Sed Alanos.

Valẽtinianus aluit Hunnos.

Hi nõ occiderunt Virgines.

Galfredi strophæ.

Martyrij causa periclitatur.

Ita fundamento fabulæ, & regni Aremoricani initijs Maximi tempore subrutis, & euersis, tota superædificata ficti coniugij moles per se corruat necesse est: non enim opus, vel militibus ad regni commentitij defensionem, vel Conano, eiusque præsidiarijs, vxoribus, pro regno, quod Galfredus ex suo cerebro in vtopiâ præclarus totius operis Dædalus est architectatus. Ex his liquet Christophorum Browerum & Stephanum Vitum optimè meritos de Vrsulano martyrio qui primi cõmentorum omnium consequentium vnicum fundamentum, Aremoricani regni tẽpore Maximi initium, solidè, feliciter, & funditus euerterunt.

CAPVT

CAPVT. XII.

De Sententia Recentiorum Galfredi Patronorum.

GRande rebus publicis semper malum adulterinæ monetæ autores attulerunt, qui non tantum quoad viuunt: sed etiam quamdiu nummi superant, nocent communitati, simile flagitium ij consciscunt, qui fontem vrbis publicum inficiunt, ex quo commune malum in totam solet ciuitatem redundare. Multum nocẽt mẽdaces historici, quoad viuunt bonis, quos læserunt: plus etiam obsunt mortui suis relictis posteritati monimentis, dum incauti lectores virus hauriunt ex ipsis, quo & ipsi primi, tum eorum opinione multi alij venenantur. In horum ego numerũ Galfredum referam? iure quidem meritissimo, multũ æuo suo cum sacra Virginum corporum millena aliquot eleuarentur, Vrsulanæ historiæ incommodauit; sed cum repente ab ipsis ciuibus eius, qui hominem de facie norant vanitas, & fabulæ detegerentur, minus oberat: plus seculis sequentibus: sed plurimum ætate nostrâ, quando in eandem sententiam traxit orbis terrarum lumina, & omnis Ecclesiasticę historię, profanæque peritissimos. Quorum virorum autoritatem, & famam nominis sempiternam cum contemplor animo, vix mihi possum imperare, vt calamo manum admoueam, & eorum opinionem pro veritate manifestâ oppugnem. Vnum me hac in causa consolatur, quod nulla animi praua inductione, vel perturbatione incitatus, sed superiorum voluntate ad hanc scriptionem descenderim, vt patrocinium suscipiam veritatis, eaq; vitentur deinceps offendicula tam Catholicorum, quam Acatholicorum, quæ ex illo tot sententiarum pugnantium conflictu oriuntur; ne causa Martyrij Vrsulani, vt hactenus aduersariorum opinione cœpit, in animis piorum aliquid detrimenti patiatur.

CAPVT XIII.

Quomodo Recentiores quidam secuti sint Galfredum, quidq; in eius narratione mutarint.

REctè P. Stephanus Vitus de Auctore grauissimo, qui post A. 1580. Galfredi patrocinium in Vrsulana historia suscepit, cum Galfredi mendacia fabulasque fusius detexisset, concludit: *Quocirca si cuius fidei fuerit Galfredus, & quod de ipso viri graues censuerint, nouisset Recentiorum quidam, tanti illum fecisset, quanti meretur, neque scripsisset sibi ex optato euenisse, & obuijs vlnis excepisse, & veritati consentientem nouisse, quam de SS. Vrsula & Sodalibus acceperat vice historiæ fabellam, historicis erroribus scatentem, exploratæ veritati de Romanis, & Britannicis antiquitatibus contradicentem; fidem veterum, & veracium, & grauissimorum scriptorum subruentem; nugas meras vendentem.* Hactenus ille. Nec ipse diffitetur Auctor aduersæ partis à Galfredo scribi fabulosa; nam de eo ait, *licet multa de alijs autor ille* (Galfredus) *habeat fabulosa.* ideo timidè admodum eum sequitur, neque audet suis ipsum verbis recitare, ne prorsus incredibilia lectori videantur; adhæc multa demit ex eo, quædam addit, nonnulla mutat: nã cum Galfredus 71. millia Virginum collecta memorasset, ne supra fidem id videretur, numerum omittit: naufragium silet, addit litus Germanicum, ad quod appulerunt; locumq; martyrij primus omniũ contra veterũ, & recentiorum autoritatẽ sine autore collocat circa Lugdunum Batauorum: vt hinc apertum sit, tantorum Galfredi absurdorum figmentorum ipsos aduersarios suppuduisse. Quorum vnus de scriptoribus huius historiæ sic loquitur.

De ijsdem (S. Vrsula & sociabus) *Beda, VVandelbertus, & alij recentiores hac die. Harum Sanctarum Virginum historiam diuersimodè à diuersis autoribus scriptam reperimus; siue à Rogerio Cisterciensi: siuè à Richardo Præmonstratensi, aut ab incertis autoribus, vt*

qua

quæ deſcripſit Mombricius tomo 2. Petrus in Catalogo lib.9.c.87. Claudius Rota c.154. Bonfinius de rebus Hungaricis lib. 5. decade 1. aut quæ vberiùs recitat Surius tomo 5. Hi quidem omnes in eadem conueniunt ſententiâ, Vrſulam vnâ cum ſocijs Romam peregrinationem ſuſcepiſſe, ac in itinere incidiſſe in Hunnos, ab iiſdemque ſæuiſſimè trucidatas, idque accidiſſe Anno Domini 453. teſtatur Sigebertus in Chronico: addunt & de quodam Romano Pontifice Cyriaco nomine, qui eaſdem fuerit comitatus. Ita noſtros fontes indicat, & autores omnes lib. 11. verbis ipſorum adferendos, qui, ſi vocem Attilæ, & tempus quorundam mutâris, nobiſcum faciunt, & nemo eorum eſt, cuius autoritas non pluris, quàm Galfredi ſit facienda. Audi reliqua. *Accidit in his quidem, vt deperditâ verâ germanaq. earum Virginum hiſtoriâ, quiſquis vt libuit, ſiue quæ ab aliis leui quodam vulgi rumore acceperit, ſcriptura monimentis commendârit, non ſine magno veritatis detrimento, cum grauiſſimam hiſtoriam penè commentitiam reddiderint.* Demus multis in hiſtorijs Sanctorum ſimile quiddam eueniſſe: nego cadere in Martyrium Vrſulanum, cuius memoriam fida maiorum traditio octo pluribúſque diuerſis in locis conſeruauit: veſtigia diuerſis in Germaniæ partibus ad 30. impreſſa refricuerunt continuò: tituli ſepulcrales ante quingentos annos è terrâ eruti confirmârunt: quibus teſtibus luculentiſſimis conſentit in omnibus vetus S. Cuniberti hiſtoria, quæ Anno 640. circiter emanauit, & Anno 1183. *vetus paſſio S. Vrſulæ dicebatur*: adſtipulantur ijsdem diuina quinque oracula: ſuffragantur autores claſſici ſupra centum: confirmant idem teſtes iurati 70. & omnium penè Eccleſiarum conſenſus vnanimis, vt vix mihi poſt diuinos codices decem hiſtorias protuleris, quæ tot diuinis, humaniſque teſtificationibus comprobari videantur, id librum vltimum vel inſpicienti apparebit: non igitur commentitia eſt, prout è veſtigiis, traditionibus, & titulis reperitur; ſed prout à Galfredo memoratur, quem teſtem ſuum ſic citat Auctor contra Centurias teſtium noſtrorum.

Eius corruptione.

Confutatio.

Nunquam perijt vera S. Vrſulæ hiſtoria.

Fundamẽtis hiſtoricis nititur.

Autores eam ſecuti

Eius certitudo.

Ego quidem cum in huius rei veritate inueſtigandâ plurimum laboris inſumſiſſem, ex optato euenit, vt inuenerim tandem Codicem Vaticanum peruetuſtum, in quo tractatus erat inſcriptus de rebus Britannicis autore Galfredo Epiſcopo Aſaphenſi ſub notâ num. 944. in quo agens autor de rebus Maximi tyranni, qui temporibus Gratiani Imperatoris inuaſit imperium, de Vrſulâ quoque perbreuem contexit hiſtoriam. Poſtea ſubdit.

Hæc quidem quæ ex prædicto autore deſcripſimus, nobis quidem longè magis probantur, quàm alia prædictorum figmenta ab omni etiam veriſimili ratione ſubmota.

Alibi verò ita teſtem ſuum vnicum laudat. *Hæc quidem Gaufredus tradit, at licet multa de aliis autor habeat fabuloſa, quæ veris nonnihil fidei detrahant, vt magno delectu ſit liber iſte legendus, cum tamen eo loco conſtituta res ſit, vt inter apocryphorum quiſquilias conſidentes, quæ magis veriſimilia comprobentur, ea iure deligenda putemus, obuiis accepimus manibus, quæ ab eodem autore narrantur, quod eadem pluribus fulciantur veriſimilibus coniecturis: reliqua verò quæ edita habentur acta, plurimis conſtet cuique prudenti referta eſſe figmentis.* Hactenus ille.

Stupeo conſilium: contra ſe pro nobis allegat Bedam, Wandelbertum, Sigebertum, omnes Galfredo vetuſtiores: iungit Synchronos Galfredi Rogerium, & Richardum, tum quinque alios recentiores apponit: omnes decem, vt fatetur, in capitibus hiſtoriæ vnanimes, præſertim circa peregrinationem, & martyrium in reditu, cum in Hunnos incidiſſent Coloniæ, vt omnes ſcribunt. Horum tamen narrationem vocat *commentitiam penè, figmenta ab omni etiam veriſimili ratione remota: & acta, quæ cuique prudenti conſtet plurimis referta eſſe figmentis.* Qua obſecro ratione, quo teſte, quo fundamento? nulla nec coniectura profertur. Itane verò nullâ nec minimâ allatâ probatione tot taléſque decem autores erroris, & vanitatis accuſantur, decem traditiones populorum repudiantur, veſtigia eraduntur, ſeptuaginta iurati teſtes periurij inſimulantur, nullo vel leuiſſimo allato argumento, nullo teſte, & autore alio? Imo ais teſtem his omnibus Galfredum opponit: huius vnius autoritas omnes elidit rationes. Quem tu mihi Galfredum contra Bedam, Wandelbertum, Sigebertum ſtatuis? hominem omnium Britannorum gentilium eius, & exterorum iudicio mendaciſſimum? audi quas ei laudes idem Scriptor tribuat: *fabuloſa cum*

multa habere ait, *quæ veris fidem detrahant: magno delectu eundem legendum, se arbitrum considere, vt ex eius quisquiliis apocryphorum, quæ magis verisimilia comprobet, ea putet iure esse deligenda.* Hoc scilicet iudicium eius de Galfredo. An quis vnquam tam abiectè vel autor ipse, de 10. testibus nostris locutus est? & tamen solus ille præ tot aliis auditur? eius verisimiles coniecturæ, præ omnibus approbantur; quas ante A.1580. nemo vnus ex professo ausus est apertè laudare, & stabilire, licet Virunnius, Polydorus, & Trithemius recitare Galfredi sententiā antea magis, quam cōfutatā aliorū narratione confirmare ausi sint. Itane verò tantis opus incedere lætitiis, hoc vno reperto teste fabuloso, vt *ex optato dicatur euenisse, quod is repertus sit, vt obuiis accepta dicantur manibus, quæ ab eodem narrantur?* Nolo iam contendere nostram videri narrationem verisimiliorem, quod 9. pene totis sequentibus libris faciam: satis est hic indicasse, quæ vis argumentorum insit verbis allatis contra traditionem Coloniensem, & communem veterum sententiam.

Ipsam nūc Autoris narrationē aduertamus, qui dum sensum, nō verba Galfredi refert, multa, vt dixi, incredibilia præterijt, alia mutauit, vel addidit, sic vero alibi narrat: *Inter hæc autem cū Maximus transiens in Gallias cum Britannis Armoricos e sedibus eiecisset, atque vberē; sed habitatoribus vacuā regionem ijsdē Britannis militibus tribuisset, quo nouam Coloniam in posteros propagaret, Conani Britanni Reguli, quem Britannorū ducē habebat in exercitu, consilio, è Britannia nouis Colonis singulas Virgines singulis militibus coniugio fœderandas, missa legatione ad Cornubiæ in Britannia Regem expetijt. Nihil visum est negari debere nouo Imperatori, quem in Britannia exortum ijdem Britanniæ Reguli omni studio consouissent; cum præsertim non nisi gentilibus suis, ijsdemq́; donatis noua Prouincia, prædiuitibus suas ipsorum Filias matrimonio honestissimè coniungendas fore, certum haberent. Duabus igitur legionibus Britannicis, pro numero militum, qui tunc in eis reperti fuerunt, totidem delectæ sunt Virgines, omnes numero vndecim mille, quarum principē locū tenebat Vrsula Cornubiæ Regis nomine Dionoci Filia, desponsa Conano Duci exercitus Britannorum. Cunctæ Londini collectæ, impositæq́; inuitæ sunt nauigiis, dumque nautæ soluunt Armoricorum regionem versus, à sæua procella impelluntur ad Germanicum litus, vbi dum essent Melga Pictorum, & Gaunus Hunnorum piratæ, qui pro Gratiano aduersus Maximum mare illud incursabant, eas nacti, in ipsas irruentes, vt hostium feminas, sæuitia pugnarunt, atque libidine. Sed cum hortante Vrsula mortem pati potius delegissent, quam Virginei pudoris ferre dispendium; barbarico illi in eas incensi furore, quod properarent alio, nec esset otium eas demulcere blanditiis, in ipsas armis, vt in hostes insiliunt, trucidantque singulas, quas duplici auctas corona Martyrij scilicet, atque Virginitatis cælum excepit. Hæc Galfredus.* Eadem in notis habentur phrasi tamen alia, & quibusdam mutatis, vbi continuat ita narrationem. *Sparsa in finitimis regionibus fama de gloriosa Virginum nece, quod vitæ potius, quam pudicitiæ dispendium pati sustinuissent, à vicinorum locorum accolis sacra cadauera cum honore sunt sublata, atque Coloniam Agrippinam delata, debito Sanctis Martyribus cultu celebrata sunt. Hæc quidem, quæ ex prædicto autore descripsimus, nobis longè magis probantur, quam alia prædictorum figmenta, ab omni etiam verisimili ratione remota.* Hactenus ille.

Noua narratio Martyrij Vrsulani.

Ad 21. Octobr.

Confer obsecro amice Lector hanc cum Galfredi narratione c. 10. recitatam. Principio Galfredus vult l. 5. c. 12. & 14. à Maximo omnem armatum militem Britanniæ collectum in Gallias transportatum, postea & centum millia de plebe fuisse eodem euocata: cum 30. millibus militum *Fecit* ait *edictum, vt centum millia plebe in Britannia insula colligerētur, qui ad eū venirent, præterea 30. millia militū, qui ipsos intra patriā, qua mansuri erant, ab hostili irruptione tuerentur: cumq́; omnia perpetrasset, distribuit eos per vniuersas Armorici regni nationes, fecitq́; alteram Britanniam & eam Conano donauit*: pro quibus c.16. ait, *collegit per diuersas Prouincias nobilium filias numero XI. millia, de ceteris ex infima gente creatis 60. millia.* At territus hic autor incredibili multitudine militum commentitiorum, duas tantum facit Britannicas Legiones in Galliā transmissas, ac pro iis 11. solum millia collecta Virginū. 2. Hic scriptor omnes inuitas facit, Galf. multas ꝑpēsas dicit, hoc modo: *quæ licet multis in tāto cœtu placuisset, tamē plurib. displicebat.* 3. Galf. naues plerasq; submersas ait, quaedā & ad ignota litora appu-

Quā multa mutarit in Galfredi cōmento.

appulisse, *periclitabantur inquit ergò naues intra maria in maiori parte submersæ; quæ verò tantum periculum euaserunt, appulsæ sunt in barbaras insulas, & ab ignota gente siue trucidatæ, siue mancipatæ.* Contra recens auctor omnes saluas naues asserit, diuinatque litora Batauica, ad quæ primus scriptorum omnium Virgines vult applicasse. *Quartò*, Galfredus parum de martyrio Virginum sollicitus, quasdam tantum vult castitatis amore peremtas, alias mancipatas: Patronus verò eius hic copiosior S. Vrsulam facit hortatricem castitatis, hostes alio festinantes, singulas trucidatas pro Fide, & Castitate. Addit famam vulgatam tanti martyrij, & ab accolis inde sublata corpora Coloniam delata esse: quorum omnium nullam facit Galfredus mentionem.

Nec subdere veretur: *hæc quæ descripsimus ex prædicto auctore.* Quis non videt longè diuersam esse, adeoque nouam omnino recentioris ab ipso primum inuentam narrationem, quam ante ipsum nemo vnus, nec Galfredus quidem nec Britannorũ, aut exterorum attulit: nam Virumnius vel Trithemius asseclæ Galfredi, numerum Galfredi 71. millium, & adiuncta cetera retinent: & earum partem haustam fluctibus, partem cæsam, partem seruituti mancipatam asserunt. Vnus post annum 1580. cœpit vndecim tantum facere millia; singulas Martyres, & pro fide, ac castitate trucidatas, & Lugduni quidem Batauorum, vel in litore Germanico, dum ad connubia pergerent: quæ cum omnino noua sit, nec vnquam ab vllo tradita; cumque ratione, fundamento, & omni teste careat; non potest probatis diuersorum locorum traditionibus, vestigijs, titulis, & tot testibus præiudicare.

Ne tamen carere Auctoribus ipse videatur, hæc in notis adijcit: *Hæc ex his etiam fiunt firmiora, quæ scribit S. Ambrosius in relatione ad Valentinianum de sua legatione ad Maximum, vbi agit de Hunnorum copiis a Gratiano concitatis, & accersitis contra Maximũ; quas Valentinianus post Gratiani obitum pacis cupidus intra terminos consistere mandauit, vbi ostendit Gratianum pro virili conatum esse exterorum auxilio Maximi vires infringere: rursus autem de eadem incursione Gauni Hunnorum, & Melgæ Pictorum Ducum scribit etiam Sigebertus ad Annum 389. Nec omittimus dicere ex Saluiani Massiliensis sententia lib. 4. & 7. de recto iudicio & prouidentia Dei, Hunnorum gentem fuisse præceteris in Venerem solutissimam.* Ad 1. de S. Ambrosio, eum nec in negotiis cum Maximo transigendis; nec in duplici ad illum legatione, nec in operibus suis postea conscriptis; vllam vndecim millium Virginum facere mentionem, non taciturus tantus encomiastes virginitatis, si ætate sua paulo ante, quam Treuiros venisset 70. Virginũ millia Martyrio fuissent coronata: negat etiam Hunnos, vt Galfredus, & auctor recens narrat, ad litus maris Germanici consedisse; ipse quodã loco ita S. Ambrosij verba recitat ad Maximum: *Tu flagitabas, quod Barbarorum stipatus agminibus Italiæ te infunderes; Valentinianus Hunnos, atq. Alanos appropinquantes Galliæ per Alemanniæ terras reflexit;* excusat tamen non contra Maximum accitos esse; *sed contra Iuthungos Rætias populantes*, quam auctoris huius confessionem eos circa Rætias substitisse, ego supra defendi fusius, quantum Rætici fines absunt à Lugduno Batauorum? quomodo vult ergo ab his Hunnis, & Alanis in litore maris Germanici teste S. Ambrosio Virgines occubuisse? an ij iidem qui Picti sunt? & quos piraticam fecisse memorat? Do tamen fecisse eos piraticam, vt pro Gratiano hostes imperij trucidarent, idcone Virgines hæ Martyres existimandæ sunt, quæ ne sobole propagarent perduelles Imperii, dũ ex hostili ad hostilem terram contenderent, iussu Cæsario sunt trucidatæ? & virginitatis dicentur lauream ad vnam omnes meruisse, quæ ad connubia nauigabant? vt omittam iure dubitari posse, num omnes fuerint baptismo initiatę. In nostra verò sententia constat omnes baptismo renatas ad martyrium è patria, non ad nuptias contendisse, & à barbaris pro fide, & religione trucidatas esse, idque diuinis, & humanis testimoniis ducẽtis suo loco demonstrabo. Ad Sigebertum quod attinet, negãt multi, & in his Miræus id in primogenio quod consuluit exemplari reperiri: reperiatur verò, nec sit, vti multi volunt ex Galfredo assumentum, certè sexennio post cæsas iuxta Galfredum Virgines; sub annum 389. Gauni Melgæque meminit: non autem Virginum: quomodo ab his ergo dicemus occisas esse? ita tota Auctoris con-

Confirmat eam Ex S. Ambrosio.

Ex Sigeberto & Saluiano l. 4. & 7.

Confutatio.

Epist. 27.

Hunni cõductitij in Rætiis cõsederunt.

Causa Martyrij ex hac sententia nutat.

confirmatio corruit: præsertim cum Sigebertus necẽ Vrsulæ referat ad Attilæ tempora, & nostram in ceteris tueatur sententiam.

Alium idem Patronum suæ sententiæ ita laudāt: *Hæc nostra cum recognosceret Reuerendissimus Lindanus Episcopus Ruremundensis, simulque probaret, de loco Martyrij tantū excepit:* Scilicet clarissima monimenta, & vestigia locorum præsens inspexerat, audierat constantem maiorum traditionem, vt aperte cōtra ipsam ibidem palæstram Martyrij Coloniam faciat; ita enim ait: *Superioribus obstare videtur locus, qui agon S. Vrsulæ palæstra constanter ab vniuersis in hunc vsque diem est habitus: is tunc temporis longiusculè à Colonia Vbiorum erat dissitus, extra antiquæ Vrbis mœnia scilicet. Hunc locum vbi nunc visitur S. Vrsulæ Collegium fuisse certaminis arenam, inde pij colligunt, quod ea terra nullum aliud corpus suscipiat, aut retineat:* vt parum sit in Lindano præsidij: Hinc aperte colligo, nullum vnquam scriptorem ante 1580. annum ita Martyrium Vrsulanum narrasse, nec vllum narrationis huius vel testem, vel autorem exstitisse, ne quidem commentum Galfredi, nam ei recentioris sententia plerisque in adiunctis contradicit, vnde nec hic quidē potest pro ea sententia laudari testis, vt mirum sit hác rem non obseruasse viros tot grauissimos, qui ouium instar maximo numero hac in historia vnum sibi Auctorem sequēdum putauerunt. Aduertit hoc idem hac in recētioris sententia Vsserius hæreticus: is cum Galfredi fabulatoris (vt eum, in indice vocat) commentum recitasset, subdit de Recentiore: *Hanc narrationem* (Galfredi) *auidè arripuit quidam, & quasi rarum quid, & nemini adhuc perspectum in lucem protulisset, pro thesauro Carbones istos nobis ita venditauit.* Ego quidem &c. *vide supra. perbreuem contexit historiam: quam tamen non ex ipso Galfredo, vt videri voluit, & doctissimo Velsero persuasit: sed ex nupero illo ni fallor auctore, ex quo idem Lucij acta alio in loco expressit, descriptum nobis hic exhibuit. Sigeberti quoque ad Galfredi fidem suffulciendam adiuncto testimonio, qui de eadem incursione Gauni Hunnorum, & Melgæ Pictorum Ducum ad annum 389. meminerit. Verum Sigeberti nequaquam est ista, sed ex ipso Galfredo, vt alia multa in illius Chronicon esse intrusa scimus: & huius de Armoricis à Maximo sedibus suis expulsis, & deductis illius è Britannia colonijs virorum ac feminarum, (quod Galfredianæ narrationis est fundamentū,) figmēti vanitas à Brovvero ita est detecta, vt amplius quid addere nihil sit necesse.* Hæc Vsserius Britannus: in hoc reprehendendus, quod immerito Recentiori hanc impingat calumniam, quasi S. Lucij & S. Vrsulæ gesta è Centurijs Magdeburgensibus transscripserit: Nam hi cum Balæo subscribāt, omnes Virgines fluctibus obrutas perijsse; quid amabo similitudinis habent cū ista narratione, quæ cæsas in litore cunctas pro fide & castitate memorat?

Vnū & solum autorem narrationis huius nouæ plerique iam sequuntur.

Vsserius c. 8 de prim. Ecclesiarū Brit. f. 201.

C A P V T XIV.

Quid aduersariorum studio mutatum sit in Martyrologio circa Vrsulanam historiam, & quid ipsi de Cyriaco Papa senserint.

VEtus D. Fleien & Coloniensium contra Defensores Galfredi est querela, ipsis autoribus, & suasoribus textum vetustissimum Martyrologij Romani cum aliquo Sanctarum Virginum, & Coloniensis Ecclesiæ præiudicio immutatum esse; addunt nonnulli eorundem autoritate è glossa Iuris Canonici S. Cyriacum erasum esse.

Certum est ante correctionem in M.SS. & expressis typo Romanis Martyrologijs ita ad 21. Octob. testum illud fuisse adnotatū: *In ciuitate Colonia natale BB. Virginum vndecim millium:* vel *Eodem die apud Coloniā SS. vndecim millium Virginū & Martyrum:* vel *ciuitate Colonia passio SS. vndecim millium Virginum.* Talia ad 12. diuersa misit Coloniam Ioannes Bolandus Antverpiâ, quæ adseruo. Tribus autem nonnulla apponuntur. Bellinus de Padua Augustinianus, Martyrologium secundum Romanæ Curiæ morem anno 1498. Venetijs, & anno 1521. Parisijs edidit; is textum his concepit verbis: *Eodem die ciuitate Colonia natale SS. vndecim millium Virginum, quæ*

Bellinus de Padua.

pro virginitatis constantia vitam consummarunt. Eadem Franciscus Maurolycus habet, nisi quod adijciat interfectas *ab Hunnis sub Attila militantibus*, optimè tamen Petrus Galesinius Protonotarius Apostolicus in Martyrologio S. R. E. vsui accommodato, ita loquitur. *Coloniæ SS. vndecim millium Virginum, quæ pro Christi religione, & virginitate tuenda ab Hunnis necatæ, quarum principem locum tenuit Vrsula, ad duplicatæ coronæ præmium abierunt.* Fuit is Synchronus Baronij, & 20. ante Baronium vulgauit annis, sed origo correctionis est inuestiganda.

Franciscus Maurolycus Petrus Galesinius.

Gregorius XIII. æternæ memoriæ Pontifex Maximus, Anno 1584. Calendario iam emendato *Martyrologium per Viros eruditos* (vt ipse in Breui Apostolico loquitur) *ad fidem historiæ, quæ rerum gestarum, personarum, locorum, temporum varietate continetur*, corrigendum curauit; sed fatis sublatus, cum Sixto V. sedem vacantem reliquisset, Anno 1586. ei iam emendatum, typisque vulgatum dedicatum est. Hac in correctione cui Iulius Sanctorius Cardinalis, & alij præfuerunt, adnitente vno, prior de S. Vrsulæ festo textus fuit immutatus, qui è Galfredo suam opinionem iam antea collegerat, ideo putant aliqui omnem mouisse lapidem, vt correctores in eandem secum sententiam pertraheret, quod simili declarant argumento.

Origo correctionis Martyrologij.

Anno 357. gliscente vehementer Ariana perfidia Liberius Romanus Pontifex diu constanterq; pro fide orthodoxa decertauit, vt ipso relegato Diaconus Felix I. eidem sufficeretur, qui Felix licet initio nonnihil Sectariis adhæsisset, postea tamen pro Ecclesia stetit, Constantio Imperatori Ariano viriliter restitit, eum contumacem anathemate fulminauit, cuius etiam iussu Martyrio fuit coronatus: Liberius contra fractus exilij diuturni molestijs, cessit Arianis, & S. Athanasij condemnationem approbauit, vt Sedis Apostolicæ possessionem recuperaret. Ergo cum Gregorij XIII. tempore de correctione Martyrologij disceptatur, ac in controuersiam Liberij, & Felicis I. causa vocaretur, vnus qui in consilium adhibebatur, omne studium, & operam contulit, vt Felicis I. nomen è Martyrologij tabulis eraderetur. Stabat pro Felice Iulius Sanctorius Cardinalis, & Martyris causam feliciter tuebatur: nam diuino etiam miraculo, teste auctore contrariæ sententiæ, nomen eius in Fastis fuit conseruatum, ipsa eiusdem attexam verba, quibus se à Felice victum feliciter gloriatur. *Quamobrem cum ingressus Felicis absque controuersia à Maioribus fuerit existimatus iniquus, & de exitu eius eadem inter se pugnantia scripta nutent, inde & accidit, vt temporibus Pontificatus Gregorij XIII. dum de emendatione Romani Martyrologij à viris eruditis ad hoc delectis frequenter haberentur conuentus, & de Felice non leuis controuersia incidisset, expungendusne esset ob vitiosum ingressum eius, vel absque Martyrij titulo relinquendus, deq; his diu, multumq; altercatum esset, & ego in eam sententiam pedibus irem, vt Felicis nomen expungendum esset, eoq; argumento volumen haud breue scripsissem, cui fauerent, adstipularenturq; complures viri eruditi in Vrbe tunc existentes, accidit planè veluti diuino miraculo, vt cum in Diaconia SS. Martyrum Cosmæ, & Damiani in foro ad Templum Pacis posita quidam male consulti, sed non sine diuina prouidentia clam altare vnum à dextris positum suffoderent, vt thesaurum inuenirent, quem acceperāt nescio quo reuelante, ibi esse repositum, in marmoream arcam inciderent, in cuius altero latere tabulæ lapideæ interstitio ab altero distincto repositæ inuenirentur reliquiæ SS. Martyrū Marci, Marcelliani, & Tranquillini, in altero vero arcæ latere corpus S. Felicis, de quo agimus, vnà cum lapideo latercul o ibidem intus posito hisce literis exarato: Corpus S. Felicis Papæ, & Martyris, qui damnauit Constantium; quod accidit pridie eius diei, quo eiusdem S. Felicis in Ecclesia dies natalis agi consueuit, quarto Kal. Augusti Anno 1582. cum de eius meritis disceptatio magna esset, iamque penè ob innumeras contrarias assertiones causa cadere videretur. Quando opportunè ipsemet Felix, visus est admiratione omnium rediuiuus comparuisse, per se suam ipse causam acturus, cum iam valde stylo contradicentium esset oppressus. Tantæ rei nonnihil tunc ipse vnà cum aliis admiratione perculsus, adinuentisque postea recitatis superius Liberij literis de inita ad tempus communicatione cum Arianis, accedenteque ad hæc omnia (quod maioris ponderis apud me erat) ipsa de ea re sententia Romani Pontificis, stylum modestia Christiana repressi, quem Zelo veritatis acueram, vincique à Felice felicissimè accidisse putaui, cedereque Illustrissimo, ac Reuerendissimo D. Iulio Sanctorio S. R. E.*

Bellarm. l. 4. de Pontif. c. 9.

Historia de Pontificatu Felicis I. quem quidam erasum volebat è Martyrologio.

Cōtra Defensorem S. Felicis Cardinalē Sanctoriū.

Inuenitur prodigiosè corpus,

Cum titulo sepulcrali.

Retractatur sententia contra Felicem.

 amplissi-

amplissimo Cardinali, simulque disertissimo viro, qui egregiè pro Felice susceperat patrocinium, me cum ipso triumphum magna gloria agere existimaui, ipsa veritate in vtroq; vincente. Subdit de tempore quo sedit, *sed potius sedisse* (Felicem) *annum tantum ac tres menses totidemq; dies, ob breuitatem igitur temporis sedis ipsius, quod & habetur inclusum Pontificatui Liberij, vel ex eo, quod ingressus Felicis fuerit vitiosus, inde factum reor, vt cũ ab Optato Mileuitano, tum etiam à S. Augustino, cum recensent seriem Romanorum Pontificum, post Liberium Damasum, omisso Felice successisse tradant: obiter enim cum illa tractent, atq; cursim expediant, eam sedis vnius Pontificus, nempe Liberij factam iterationem, & sedis Felicis temporis distinctionem consultò prætermisisse visi sunt.* Hactenus Auctor ille candidè & disertè.

Cur nomẽ Felicis in Catalogo Pontificũ non habeatur. Opt. l. 2. contra Parmen. Aug. ep. 165

Eadem ratione & eodem ipso anno, quo de S. Felice disceptabatur, de S. Cyriaco è glossa iuris Canonici eradendo: & de mutando Martyrologij textu S. Vrsulæ fuit agitatum, iam quidã aduersæ partis aliam sententiam conceperat, quis dubitet eum non omnes industriæ neruos intendisse, vt & socios emendationis Martyrologij, & S. Palatij Magistrum induceret, vt pro sententia sua iudicarent, & corrigerent: ne tam manifestis duobus Ecclesiæ testimoniis sua Vrsulana narratio condẽnata videretur? ita factum pleriq; suspicantur vnius consilio, vt deinceps in Martyrologio Romano sic legeretur ad 21. Octob. *Natalis SS. Vrsulæ, & Sociarum eius, quæ pro Christiana religione, & virginitatis constantia ab Hunnis interfectæ, Martyrio vitam consummarunt, & plurima earum corpora Coloniæ condita sunt;* quasi non Martyrio, sed sepultura tantum Coloniæ sint decorata, vt ipse contra veteres omnes propugnat. Si tamen demus ab aliis etiam correctoribus ita fuisse priora verba cõmutata, parũ hæc ipsa causæ Coloniensiũ officient: rectè enim *apud Coloniam,* seu in suburbio *natalis* diesq; mortis S. Vrsulæ & Sociarũ agitur, causaq; Martyrij gemina *Fidei pariter & virginitatis* apponitur, auctoribus necis *Hunnis* adiunctis, locus etiam sepulturæ *Colonia* ciuitas nominatur, in quam non quidem Anno 237. quo sunt in agris passim tumulata, desuper vno in loco erecta Basilica, nam more Romanorum, & Coloniarum ex 12. tabularum legibus corpora mortuorum præsertim supra 14. millia nõ poterant tantillo in oppido sepeliri) sed circa Annum 1156. & sequentes, Vrbe postea quintuplũ ampliore reddita, sunt per vrbis Ecclesias honorificè distributa. Atq; ita quidem cum notis editione prima Romana, & Veneta textus est publicatus, postea verò iure Decanus Fleien conqueritur hæc ipsa verba contra mentem correctionis Sociorum plurimum fuisse variata prælo Lugdunensi, in quo hæc habentur: *Apud Coloniam Agrippinam natalis SS. Vrsulæ, & Sociarum eius, quæ pro virginitatis constantia ab Hunnis interfectæ, Martyrio vitam consummarunt, & plurima earum corpora Coloniam delata fuerunt.* Hic duplex discrimen apparet: nam prima editio veram, & principem causam fidei adstruebat hoc loco prætermissam, deinde Coloniæ *condita* dicebat corpora, non *eo delata*. Optabat auctor verba Martyrologij suis aptare Notis, quibus hæc inseruntur: *sparsa in finitimis regionibus fama de gloriosa Virginum nece (quod vitæ potius, quam pudicitiæ dispendium pati sustinuissent) à vicinorum locorum accolis sacra cadauera cum honore sunt sublata, atq; Coloniam Agrippinam delata.* Quibus verbis cum non fidei causam; sed pudicitiæ tantum agnoscat, aliamq; palæstram certaminis, cũ notis Martyrologium (contra priorem editionem Sixto V. dedicatam) est attemperatum: si tamen hæc altera verborum immutatio doceatur à Sede Apostolica, vel aliis etiam correctoribus esse probata, libenter amplectimur, & pro Coloniensiũ traditione sic explicamus: Corpora Virginũ, quæ extra pomeriũ Vrbis condita quiescebãt, A. 1156. intra Vrbem translata ad varias fuisse Ecclesias eius trãsportata.

Confertur Pontificatus Felicis cum Cyriaci historia.

Noui Martyrologij textus de S. Vrsula.

Explicatio verborũ.

Mutatio altera textus.

Venio ad S. Cyriacum Papam, cui idem autor 1. titulum Pontificis, vel Vicarij, 2. Martyrij mordicus aufert & abrogat, ideoq; egisse creditur, & peregisse, vt è iure Canonico memoria illius cũ nomine expungeretur. Prius his verbis cõtendit acerrimè, *At nõ audiendi penitus recẽtiores quidã, qui post Pontianũ introducũt Cyriacũ quendã Rom. Pontificẽ, cuius nulla prorsus exstat mentio in serie Romanorum Pontificum à Latinis descripta, vel apud Optatum Mileuitanum, vel Augustinum, aut Cresconium, aliosue indices Vaticanos, nec apud Græcos, vt Eusebium, Nicephorum Chronographum, & alios: adeo, vt ne digna quidem sit, quæ pluribus confutetur sententia; quippè quæ nulla penitùs nitatur*

Argumẽta contra Cyriacum.

ratione.

ratione, vel testimonio antiquorum, ex commentitijs tantum Actis illis Martyrij SS. Vrsulæ, & Sociarum petita, quæ in nostris notationibus refutauimus; ex ea namque historia de Cyriaco Papa, qui ibi nominatur, falsa hæc opinio fluxisse videtur. Sed nec illa licet adulterina Acta suffragantur, quibus sub Attila Cyriacus ille introducitur. Hactenus ille verbis grauissimis, rationibus tamen infirmis Pontificatum, & Martyrium ereptum it Cyriaco: quia recentiores dicunt; quia Catalogus Pontificum apud Latinos & Græcos eius non meminit; quia caret ratione & teste vetustiore; quia ex solis commentitijs Actis Vrsulanis prodijt; quia hæc ipsa Acta Cyriaci, Pontificatum euertunt. Singulas has rationes cum alibi fusius persequar, hic breuiter tantum diluam: *Recentiores ait introducunt*; imò vt alios taceam, ipsi testi Galfredo, quem vnum, & solum habet, & sequi videri vult autor, ac *peruetustum* scriptorem nominat, ipsi inquam Galfredo testes coæuos octo profero libro vndecimo, omnes pietate, integritate, fideq; illo maiores: In his S. Benedicti familiam professos 6, Gerlacũ & Harbernũ Abbates, Galfredo viuo Electoris Colon. Archiepiscopi absentis Vicarios, Egbertum Schönaugiensem Abbatem, cum sorore Elisabetha Antistita sanctis adscripta, ac Theodoricum Ædituum cœnobitam Tuitiensem, qui Cyriaci inuentionem cultumq;, Gerlaci & Harberni nomine literis cõsignauit, B. item Hermannum & Richardum Præmonstratensis, ac Rogerium Cisterciensis Ord. Religiosos, qui omnes coæui Galfredi, Cyriaci Papæ vel in suis scriptis, vel ijs, quæ aliorum imperio scripsêre, faciunt cum laude mentionem: verba singulorum lib. vlt. recitabo. Proximo à Galfredi seculo eundem Pontificem Max. agnouerunt Martinus Polonus Consentinus, Iacob. de Voragine Genuensis Archiepiscopi, Robertus Altisiodorensis, Albericus Trifontanus, Vincent. Belluacensis, Thomas Cãtipratanus Proëpiscopus, Sequenti seculo Canonum interpretum primipili Ioannes Andreæ, Albericus Rosate, Augustin. Triumphus, & ipsa Glossa Iur. Can. recepit, vt postero seculo Geminianus, S. Antoninus Archiepisc. Florẽtinus, Turrecremata Cardinalis, aliiq; omnium ferè nationum Archiepiscopi, & verum Vrbis Rom. Pontificẽ, & Martyrem Cyriacum sunt venerati; quæ cum li. 1. & vlt. fusè demonstrentur, nolo hic esse longior, interim hoc iterum vrgeo, neminem mortalium, nec Galfredum quidem, aut tres eius asseclas Polydorum Virumnium, & Trithemium ante auctorem hunc cum ipso in Vrsulana narratione consensisse.

1. 2. 3. 4. 5.

Refutatur prima ratio.

Cyriaci defẽsores antiqui. 8. Coæui Galfredo.

Archiepiscopi & Episcopi.

Canonum periti.

Altera eiusdem ratio, *quia Catalogi Pontificum Græci, & Latini, Cyriaci non meminerunt*, atqui vt antea prolixè recitaui, Felicis Papæ, & Martyris neque Optatus, neq; S. Augustin. mentionem facit, quia viuo Liberio relegato præsedit, de quo ita alibi: *Totum illud biennium, quo sedit cum Liberius Beroæ exularet, nequaquam in numerum Annorum (Felicis) computandum. Quod si etiam velimus accedente confessione Liberij ipsum Romanæ Ecclesiæ præfuisse, certè non Episcopus; sed Chorepiscopus dicendus fuit, cum viueret adhuc Liberius legitimus Ecclesiæ Pontifex: dicebantur autem Chorepiscopi Vicarij Episcoporum; qui tamen erant Episcopi consecrati, conferreq; Ordines sacros poterant.* hæc de Felice, quæ ego Cyriaco Pontificis Pontiani Vicario possum accommodare, cuius cum administratio exulis, & superstitis Pontiani annis includatur, ideò cum Felice eum nec Optatus, nec Augustinus; sed Pontianum tantũ, & Liberium nominant, repeto verba: *Felicem sedisse annum, & tres menses,* (vti Cyriacus) *ob breuitatem igitur temporis sedes eius, quod & habetur inclusum Pontificatui Liberij, inde factum reor, vt cum Optatus Mileuitanus li. 2. tum etiam Augustinus cum recensent seriem Romanor. Pontif. post Liberiũ Damasum (omisso Felice) successisse tradant.* Idem cadit in Pontianum, qui ante Cyriacum sedere cœpit, & post eius mortem diebus 29, vt pluribus placet superstes mansit, vnde huius Pontificatui tantillum Cyriaci temporis includitur.

Confutatio 2.

Negat tertiò idem scriptor Cyriaci Pontificatum, & Martyrium ratione, vel testimonio antiquorum stabiliri: de testimonijs antiquorũ, & æqualium Galfredi iam dictũ est, alibi ad 40. vetustos satis adferã. Ratio tam clara Cyriacũ probat Papã, & Martyrem, quam Felicem. Cõtra Felicem, vt vidimus, volumen scriptum, inspecto Felicis Papæ, & Martyris titulo sepulcrali suppressũ est, *Stylusq;*, vt piè fatetur, *Christiana modestia repressus, quem Zelus veritatis acuerat,* vt se *vna* ait *cum ipso triumphũ agere existimarit autor, vinciq; se à Felice felicissimè putauerit.* Similẽ cedo titulum sepulcralẽ

Et 3 Rationis.

Ratio pro Cyriaco.

S. Cyriaci Papæ Martyris, nō iam recensi sed à quingentis annis è terra erutum. An. 1155. eo ipso tēpore, cum Galfredus contra Martyrium Vrsulanum, & Cyriacū figmentum publicaret, æq; opportunè, cuius hæc fuit epigraphe: *Cyriacus Papa Roman. qui cum gaudio suscepit sanctas Virgines, & cum eis Coloniam reuersus Martyrium suscepit.* Hunc titulu a plurimis Cardinalibus, Archiepiscopis, Canonum Doctoribus, Chronologis, Theologis, & Historicis iam inde à Galfredi æuo ad A. 1580. vsque, & tam à glossa Iuris Can. quàm in lectionibus Romani Breuiarij de S. Vrsula proprijs receptum prolixè alibi demonstrauimus, imò & diuinis varijs oraculis certis approbatū ostēdi, vt testatior huius, quam ipsius S. Felicis tituli veritas debeat existimari: quem titulum si vidisset Auctor, non dubito sententiam Christiana modestia retractasset & stylum repressisset, ne quarto loco tam abiectè de Actis S. Vrsulæ loqueretur, eaque *commentitia & adulterina* diceret, sine antiquorum testimonio. Qui enim attentè, si nihil aliud libeat, solum librum nostrum vltimum euoluerit, si vndecim populorum traditiones, 30. locorū vestigia, tot inscriptiones tumulorū inspexerit, si testes Galfredo ipso septingentis annis vetustiores legerit, si antiquissimam S. Vrsulæ historiā à S. Cuniberto circa An. 640. vt putatur scriptā (quam exploratissimū est æuo Galfredi antiquam Passionem S. Vrsulæ fuisse nominatam) nunquam in animum inducet suum, vt ea acta tot firmamentis solidis, humanis, diuinis, & iuratis stabilita vocet *adulterina & commentitia.*

Refutatio 4. rationis.

Deniq; non *inter se pugnant ea Acta*; non vetus S. Cuniberti historia, non S. Elisabethæ, & B. Hermanni oracula diuina; non Vincent. Belluacensis, non S. Antonius (qui gesta S. Vrsulæ casta, sincera, & germana vulgarunt) volunt Attilæ tēpore; sed longè antè Pontiano Pontifice A. 237. contigisse, quibus traditiones Basileensium, Argentinensium, Coloniensium, & Rhenensium suffragantur, vnde potuit, & debuit S. Cyriacus Papa, non nisi Pontianum inter & Anterum collocari, quæ omnia suis locis accuratè discutientur. Quocirca, vt modestè dicam, quod sentio de tanti viri sententia (cuius alias vitæ integritatem amo medullitus, & eruditionē suspicio vehementer) amore veritatis, quā & ipsum in cœlis credo agnoscere, & vt testatior fiat mundo peroptare; dico nimium videri locutum dum ait: *Adeo vt ne digna quidē sit, quæ pluribus confutetur sentētia* (de Cyriaco) *quippè quæ nulla penitus nitatur rationē, nec antiquorum testimonijs, ex commentitijs tantum Actis illis Martyrij S. Vrsulæ & Sociarum petita, quæ in nostris notationibus refutauimus,* Sed huic refutationi abundè spero satisfactum esse.

Responsio ad 5.

Gratior cēsura Auctoris est de Vrsulanis actis quā moriantur.

Vna restat contra eundem querela, quod vti Martyrologij Romani correctionē ipse ad suam voluerat sententiā accommodari, ita apud Magistrū Sacri Palatij peruasisse videatur, vt glossa Ioan. Andreæ, quæ ducentis & quinquaginta prope annis corpori Iur. Canon. inserta, Martyrium, & Pontificatum Cyriaci tuebatur, in noua editione fuerit prætermissa. Quod sanè vulnus grauissimum iudico gestis Vrsulanis inflictum: vt qui salua Iuris glossa Pontificatum Cyriaci legitimū, & ordinariū defendere cum multis potuissem, iam cogar ad Vicariatum confugere, relegato Pontiano: Cōfido tamen fore aliquando; vt si causæ æquitas pro S. Cyriaco, & gestis Vrsulanis litibus hactenus motis compositis, & sedatis æqua lance suis momentis expendatur, cuncta sint in integrum, quoad Martyrologium, & iuris Canon. glossam, restituenda: quem multi volunt in extrema senecta a se dicta contra historiam Vrsulanam reuocasse, vt Sacrarium Coloniense etiam insinuat.

CAPVT XV.

Marci Velseri opinio: is Martyrij locum vocat Prætorium Agrippinæ.

POst A. 1580. vulgata noua sententia contra Vrsulanam veterem historiam, eam amplexus est M. Velserus, de quo dictus Auctor. *Quibus accedent, quæ vir nobilis, & cumprimis disertus M. Velserus in fragmentis itinerariæ antiquæ tabulæ summa peritia illustratis, haud pridem edidit: vbi agit de Prætorio Agrippinæ ad mare sito; cuius sententiæ antiquorum monimentorum fide certā testatæ, haud inuiti subscribimus: tu velim ipsum consulas:* Consului sanè, nec dubitaui præter Galfredum vetustissimos quosque testes à Velsero excitandos, qui adstipularentur: nec

vnum

vnum quidem in prolixa, & disertissima oratione reperiri, nec minimum quidem firmamenti accessisse, quo prior sententia solidetur: quatuor tantum debiles coniecturas obseruaui orationi copiosissimæ, & ornatissimæ illigatas, vt me ipsum prima verborum grauissimorum lectio perculerit: quam vt ad Dialecticorum ratiocinationes reuocaui, verborum tantum amplissimorum collectionem deprehendi, quæ circa vocem Prætorij Agrippinæ occupatur. Et sanè si eam vim eius rationibus inesse credidit, cur more suo, non aliquot earum libro suo inseruit, vti totam Lindani narrationem suis scriptis illigauit? vel saltem momenta earum præcipua insinuasset: Ego totam viri disertissimi orationem recitabo, ne quid audacius, quam verius dixisse videar, inuitus tamen cogor rationes tanti viri infirmare: sola defendendæ gloriæ cœlitum inductus ratione.

Prætorij Agrippinæ quis conditor. Putatur Agripina. Coniecturæ.

Prætorium Agrippinæ Tacitus Annal. 12. Agrippina quo vim suam socys quoque nationibus ostentaret, in oppido vbiorum, in quo genita erat, Veteranos Coloniamque deduci impetrat, cui nomen inditum ex vocabulo ipsius. Ego eandem ambitionem in Coloniæ, & huius prætory nomine valuisse sentio: neque enim valde ambigo Prætorium etiam ad Agrippinam Germanici filiam pertinere. Certo fortassis consilio Batauiam ostentationi delegit imperiosa, & sagax mulier, quo apud illam gentem venerationem augeret; ex qua Augustorum, Augustarumque corporis custodes. Reliquiæ in Romæoburgo superesse videntur, situs conuenit, & nomen Romanam antiquitatem præfert. Iunius cap. 18. Batauicæ historiæ ostendit ante annos 80. refossis fundamentis varia antiquitatis monimenta id loci eruta esse. Præter imbrices literatos, & figlina opera, etiam ærea signa, atque argentea numismata, quin & prægrandem gemmam, quæ omnia fidem faciunt, aliquid supra militare præsidium ibi stetisse.

Caret veterum testimonio. Loc. Martyrij Vrsulani iuxta Velserum.

Adde Cornelium Aurelium: is è Romanis Scholam addiscendis Latinis literis ibidem constitutam scripsit. Cuius etiam Bonauentura Vulcanius meminit: Etsi ego sine graui, & antiqui autoris testimonio nihil huius assertum velim meo periculo: ab alijs telonium Romanum dictum animaduerto. Ad hoc Prætorium reuocanda est cædes Virginum Britannicarum, quam ab Hunnis Coloniæ Agrippinæ patratam fama ex nominis errore orta proditum. Id Gaufredi Asaphensis vetusti Scriptoris fragmentum suadet, quod Cæsar Baronius omnis antiquitatis peritissimus, & restituendæ præcipuè Ecclesiasticæ historiæ natus, ex Vaticana Bibliotheca dedit, nos huc transferimus. Cum Maximus &c. Pergit hic verbis c. 13. allatis narrationem Vrsulanam recensere, qui si verba Galfredi attulisset, toto diuersam cœlo obseruasset. Sisto hic gradum, vt primæ coniecturæ vis intelligatur, hoc argumēto comprehensa. Prætorium Agrippinæ fuit aliquando circa mare, vt tabula itineraria Peutingeri docet; sed cædes Virginum facta est circa mare, vt Galfredus narrat: ergo facta est circa Prætorium Agrippinæ: sed clarum est quomodocunque formetur ratio, consecutionem hanc similemve Dialecticis improbari. Negas Velserum adeò ieiunè strictéque argumentari. Fateor: sed cum rei veritas ad lydium expenditur lapidem, verborum inuolucris & integumentis est exuenda, ne lector circumueniatur. nam vt rectè Velserus hoc eodem loci notat, *diserti homines dicendo efficiunt, vt res incertas, dubias, falsas etiam & temerè confictas elegantibus verborum coloribus circumuestitas pro certis & firmis persuadeant.* Demus tamen Velsero, cum tabula itineraria scriberetur, locum aliquem ad mare fuisse Prætoriū Agrippinæ nominatum: at quodnam illud sit, quo tempore vel auctore constitutum controuertitur. Nego tamen Anno 237. quo nos S. Vrsulam occisam dicimus, aut A. 383. quo Galfredus, & Velserus, ibidem id exstitisse: licet enim audacter Velserus conijciat ab Agrippina fuisse conditum, vt vidimus: rectè tamen subdit: *Certo fortassis consilio Bataniam delegit:* &, *Ego sine graui, & antiqui autoris testimonio nihil huius meo periculo assertū velim.* Itaq; cum nec audeat asseuerāter id ipse suo periculo primus dicere, nec se vetustiorē laudare valeat testem; ideò Philippus Cluuerius, licet initio propendisset in eandem sententiam ratione nominis prætorij, subdit tamen: *Ambiguus est, & incertus huius prætorij conditor: nam si alterutra Agrippinarum, siue Claudij, siue Neronis uxor hoc prætorium condiderit, miror sanè nullam apud Tacitum in rebellione Batauica per Brinionem excitata fieri mentionem. Nam & hoc*

Vis primæ rationis infirma.

Tempore S. Vrsulæ nullum in Batauia prætoriū Agrippinæ.

Phil. Cluuer l. 2. de Germ. c. 36. & lib. de alueo Rheni c. 16.

haud

haud dubiè Batavi, Caninefateſque expugnaſſent, vt bina caſtra infra ſita, aut Romani incendiſſent, vt duo caſtella iuxta caſtra poſita. Quapropter mihi magna oritur dubitatio, an vlla prædictarum Agrippinarum condiderit. Nec tamen diſputo: vnde nomen id poſt eas acceptum ſit, niſi forte alia quoque poſt Neronis vxorem fuerint Agrippinæ.

Quando puterur conditum Scriuer. in tabulario antiquitatis, f. 231. p. 269. Iunius.

Potuit ſanè poſterioribus ſeculis ab alio reſtitui. Sic Petrus Scriuerius autor eſt, Engiſtum ſeu Hengiſtum Principem horum populorum, quia à Vertigerno vocati, in Britanniam tranſierunt, Lugduni Batauorum media ferè vrbe Pyrgum ſeu arcem ædificaſſe (incolæ Burgum vocant) quod non pauci Romanum opus eſſe crediderunt, cum tantum fuerit An. 450. excitatum, vt explicat in Batauia ſua Hadrianus Iunius. Potuit & poſt hæc ipſa tempora tale prætorium condi, quod vulgus ſine ſcriptoris alicuius autoritate Romanum opus nominauit. Quid ſi dicamus, cum nemo vnus autorum veterum eius prætorij meminerit, potueritne, vt centum alia nomina manu recentiore in tabulam incurrere? Quid ſi via prætoria, vel regia ſignificetur, ea voce, quæ ad prætorium, (quod tunc ſtetit Coloniæ Agrippinæ) extendebatur à mari, qua legiones Romanæ ducebantur? nam in caſtris ad vſum militarem rudi opere fuit ea tabula concinnata.

Coloniæ ſtetit prætorium Agrippinæ. Suet. c. 8. in Vitellio. Ante & poſt S. Vrſulam.

Conſtat autem in ipſa ciuitate Colonienſi tam ante, quam poſt hoc martyrium celeberrimum fuiſſe prætorium, æqualium teſtimoniis laudatum, de eo ſic loquitur in Vitellio Suetonius. *Imperator eſt ſalutatus* (Agrippinæ) *circumlatuſq́; per celeberrimos vicos ſtrictum Diui Iulij gladium tenens, detractum delubro Martis, nec ante in PRAETORIVM rediit, quam flagrante triclinio, &c.*

In hoc Agrippinæ prætorio Præſides ius dicebant: id poſt S. Vrſulæ tempora collapſum, reſtituit Aequitius, vt hæc aræ recens inuenta monſtrat inſcripito.

Collapſum reſtituit Aequitius.

DIS CONSER
VATORIBVS. T. AE
QVITIVS CATV
VS LEG. AVG. CVIVS
CVRA PRÆTOR
IVM IN RVINAM
CONLAPSVM AD NO
VAM EACIEM
RESTITVTVM

Hoc prætorium viginti ante Vitellij dominatum annis deducta Agrippinâ Romanorum Colonia videtur cũ aliis quibuſdã publicis ædificis, portis & munimentis Agrippinæ iuſſu ſplendidè fuiſſe exædificatũ. Ad hoc frequẽs erat recurſus Prouincialiũ 2. Germaniæ ad Præſidẽ, Proconſulẽ, Legatũ vel Ducẽ Agrippinenſem. Habemus igitur coæuis teſtibus Prætorium Agrippinæ non in Batauia: ſed Coloniæ: prope q; agnoſcimus Virgines necatas. Demus tamen ſimile in Batauia fuiſſe, quale opus Velſerus optat, & A. 383. eo loci ſtetiſſe: ideo Virgines noſtras ibi cęſas cõuincetur? quo teſte obſecro? Galfredo: bello ſanè homine, ad cuius vnius vocem omnes conticeſcant: cuius cum fabulas detexerimus; nõ eſt, quod telam eandem retexamus: quamuis nec ipſe Germanici, vel Batauici litoris vllam faciat mentionem, ſolus id & primus contendit recentior auctor poſt An. 1580. nullo nixus ſcriptore, nulla probatione. Sed proſequamur copioſam Velſeri orationem: nam recentioris oratione decurſa ſubdit. *Habes narrationem illuſtrem, quæ multorum friuolis conſecturis hactenus miſerè lancinata eſt: nam quod diſerti homines dicendo efficiunt, vt res incertas, dubias, falſas etiam, & temerè confictas elegantibus verborum coloribus circumueſtitas, pro certis & firmis perſuadeant, eius in his ipſis, & in multis præterea Martyrum actis quorundam Scriptorum infantiâ, & inſcitiâ contrarium accidit, cum temporum rationem, hominum, locorum, dignitatum nomina permutent, pleraque inepta ex vulgi rumuſculis hauſta aſſuant, fit, vt grauiſſimas hiſtorias lectorum ludibrio exponant, & in fabularũ opinionem traducant.* Hæc Velſerus grauiter & copioſè; quæ à recentiore paucis comprehenſa verbis iam confutata ſunt; reliqua perſequitur. *Non negauerim*

Velſeri accuſ. quã recentior cẽſura de Actis Vrſulanis, V. c. 23. in confutatione prima Recentioris autem ſub ...

Virgi.

Virginum historia id quoque incommodi accidisse, quod Gratiani reuerentia, cui Melga, & Gaunius militarunt, diu pressa sero in literas relata sunt. Imperite autem quisquis autor fuit, quod Hunnorum, & Agrippinæ nomen inaudisset, ad Attilam, & Coloniam Agrippinæ retulit, magno temporum, & locorum errore. Ad tempus quod attinet, Gratiani, & Maximi æuum perspicue ex Galfredo intelligimus: ad locum, Germanicum litus. Lindanus apud Baronium æstuaria Germanica ad Rheni ostia me approbante interpretatur: Sed ea Coloniam vsque pertingere cui fidem faciat? Profecto qui schedas nostras inspexerit, Prætorium Agrippinæ longe rectius accipi fateatur necesse est. Etsi tum tunc temporis Romæoburgum à Prouincialibus vocabatur (quod quidem non valdè affirmo, verumtamen esse nihil impedit) probabilis erit coniectura, hinc opinionem de Romæ peregrinatione natam.

1. Ratio Velleri.

Confutatio.

Cur serius literis Vrsulanum martyrium sit consignatum, non Gratiani reuerentiæ: sed temporum iniuriæ, Scriptorum Germanicorum, & Gallicorum inopiæ; terrarum istarum vastationi toties repetitæ iure tribuimus l.1. c.2. interim à mille, & ducentis, ac ante Galfredum septingentis annis vetustiores testes libro vltimo damus, vt eorum respectu Galfredus nouitius sit autor existimandus: & licet imperite Attilæ tempori, quod rectè obseruat Velserus, à deceptis voce Hunnorum tribuatur: peritè tamen palæstra Colonia nominatur: testes enim coæuos Attilæ laudo, qui Martyrium Coloniæ subiisse, sine dubitatione asseuerant: vt rectius Lindanus, quam Velserus traditionem secutus, ad Agrippinam Coloniam, quam Agrippinæ Prætorium (quod tunc extra Coloniam in Vtopia rectius quam Batauia requisieris) putarit esse referendum. Sed in fine leuius contra nos intenditur telum: id strictius ad leges Dialecticorum sic intorqueo. Non procul à Prætorio Agrippinæ fuit Romæoburgum: ergo inde Romana Virginum peregrinatio fuit excogitata. Huius antecedens tam dubium, ipse facit Velserus, vt de eo pronunciet: *Quod quidem non valde affirmo, verum tamen esse nihil impedit.* Id igitur nec autor quisquam Velsero vetustior docuit; nec ipse audet adstruere. Quid mirum friuolam inde consecutionem, & coniecturam duci? Rectè *non valde affirmat* Velserus: nam & quid voce Romæoburgi veniat, nimis quam controuertunt Historici, & Geographi recentiores, ij tres in classes diuiduntur. 1. cum Philippo Cluuerio profitentur Romæoburgum idem cum Armamentario esse, eo, quod Cornelius Aurelius putet eo loci Septimij Seueri erutam inscriptionem, & prope id fuisse a Romanis Scholam iuuentuti Batauicæ erudiendæ excitatam, qua de nimis gloriatur Aurelius, vt Bonauenturam Vulcanium Patronum erroris (de schola) fecerit.

Quid & vbi Romæoburgum. 1. Sententia cũ armamentario cõfundit.

Alij cum Hadriano Iunio & Petro Scriuerio armamentarium confundunt, cum arce Britannica (vulgò *Brittenburgh*, vel *t' huius te britten* vocant) ijsdem moti rationibus, quibus ductus Aurelius Romæoburgo eadem imperitè attribuerat: Stat enim pro arce Britannica potius inscriptio Septimij ex arce Britannica sublata, & Schola seu gymnasium illud militaribus potius meditationibus, & tirociniis, quam literariis tribuebatur, vt rectè Scriuerius adnotauit. Sunt, qui adiocularem Caij Caligulæ expeditionem referant, in qua ridiculus Imperator conchas marinas, tãquam Oceani spolia colligi ab exercitu imperauit: quasi ibidem Pharum, seu turrim altam excitarit, quam lapsu temporis vetustate fatiscentem Septimius Seuerus reparauit: eam hac forma Scriuerius repræsentat. IMP. CÆS. L. SEPTIMIVS SEVERVS AVG. ET M. ANTONIVS CÆS. COS. XV. VOL. ARMAMENTARIVM VETVSTATE COLLAPSVM RESTITVERVNT SVB VAL. PVDENTE LEG. PR. PR. CVRANTE CÆCIL. BATONE PRÆ.

2. Sent. *In tabulariis antiq. Batau à pag 210. & seq. p. 176. 182. & 193.*

Addunt nonnulli verba septem alia, quæ videntur alteri fuisse literato lapidi insculpta.

Tertia classis medij æui historicos continet Sigebertum, & Hermannum Contractum: ij pro Romæoburgo videntur Rinoburgum vsurpare: Quæ si ita sint: cum tam dubia sit Romæoburgi explicatio, & situs apud omnes, ipso nutante fundamenti architecto Velsero, dum ait *non valde affirmo*: cur fidem tam leui coniecturæ tribuamus? at *veruntamen* ait *esse nihil impedit*. Imò verò multum impedit, si antiquissima S. Vrsulæ historia aliquot centuriis testium confirmata, futili coniectura, commentitioque Romæoburgo conuellatur. Quasi quia Romæoburgum aliquod dubium sit, peregrinatio Romana 70. iuratis firmata testibus sit exsibilanda. Sed absoluamus argumenta reliqua æque tenuia.

3. Velseri ratio.

Nam Bonna ex Veronæ nomine fluxit, cum Virgines Veronam primum appulisse antiqua historia narret. Et Verona in hoc litore Vrbs opulenta, & florens steterit, quod Hadrianus Iunius atque Suffridus obseruauère. An & Basilea à Prætorio? (nam Basileam vsque Vrsulam aduerso Rheno nauigasse volunt) non affirmatè dixerim.

Confutatur.

Tertia ratio. *Verona est apud Frisios: Virgines appulerunt Veronæ, vt vetus habet historia, ergo apud Frisios.* Do Iunio, & Suffrido Veronam esse apud Frisios. Nego & pernego veterem historiam, vel è ducentis quos lib. vlt. recensebo aliquem Bonnæ, vel Veronæ in Vrsulana historia meminisse, doleo Velserum virum sanè doctissimum in hunc errorem, non consultis fontibus, ab Acatholicis Hadriano Iunio, & Vorstio inductum incidisse: cum trium tantum locorũ transalpinorum historia vetus Vrsulana meminerit. 1. *Tielæ* oppidi ad Wahalim siti, quem Geldriæ portum Lindanus vocat, ibi Virgines itineri necessaria facta excensione coëmerunt. 2. *Coloniæ Agrippinæ*, vbi pernoctarunt, & S. Vrsulæ diuersorium superest: sicut & *Basilea*, qui *tertius locus*, in quo relictis nauibus pedites iter Romanum sunt auspicatæ: nullus hoc in Martyrio, vel peregrinatione Bonnæ, vel Veronæ, facit mentionem, vt alibi dixi.

4. Rationi satis fit.

Quarta ratio, quæ Achilles esse debuit, reliquis infirmior est. *Prætorium Agrippinæ opus fuit regium Græcè βασιλικόν: ergo profluxit inde Virginum nauigatio Basileam versus*: timide tamen Velserus concludit, *non affirmate dixerim*: & cautè. Si enim vel fuisse ea tempestate Prætorium ibidem loci controuersum sit, dubiam coniectura facit illationem. Nobis verò Basileæ fuisse Virgines indubitata demonstrant, quæ ibi hodie visuntur impressa peregrinationis vestigia, & 70. iurati testes, qui à maioribus loci inquilinis acceptam traditionem iurisiurandi religione confirmarunt. Clausulam nunc Velserianam audiamus. *Vnum Agrippinensibus libenter largimur, pleraque Virginum cadauera ad illorum Vrbem, quæ inprimis ampla, & potens, atque cum reliqua Gallia in Maximi potestate esset, venerationis causa delata.*

Hoc quam incredibile sit libro primo discussi: Ego nunquam adducar, vt credam vndecim millia Virginum, & cum reliqua turba supra 14. vel 30. millia, vel vt Galfredus 71. millia numerat, ita cum sanguine, & puluisculo omni per 36. milliaria Germanica summis impendiis: hoste à Gratiano conducto omnia infestante, ad Agrippinam Maximo studiosam vrbem delata esse: in agris tamen tantummodo condita, vt ne vestigium quidem istius Martyrij, nec ossiculum tot millium ibi remanserit; & necesse fuerit omnes Vrsulanarum Martyrum reliquias Colonia petere? Repeto nunc quæ de his rationibus recentior auctor dicit pro suæ sententiæ firmamento. *Quibus accedent, quæ Velserus edidit: vbi agit de Prætorio Agrippinæ ad mare sito, cuius sententiæ antiquorum monimentorum fide certa testata, haud inuiti subscribimus, tu velim ipsum consulas*: ego sanè nullum nec antiquum, nec recentiorem, Velserum extra, testem video, qui tempore Martyrij huius dixerit affirmatè, ad mare illud Agrippinæ prætorium fuisse collocatum: constat autem æqualibus ferè scriptoribus Coloniæ fuisse. Fateor inuito & reluctante calamo hæc me contra tantos viros solius amore veritatis scribere debuisse.

Velseri opinio & rationes nihil iuuant Recentioris sententiam.

* * *

CAPVT

CAPVT XVI.

Contra Scotiæ historicum Ioannem Maiorem.

INsulæ Britannicæ tribus potissimum regnis dispertiuntur, Albionis seu Angliæ, Scotiæ, & Hiberniæ: singula S. Vrsulam sibi, & vndecim millia Virginum vindicant. hactenus Galfredum Britonem pro Cornubia Angliæ regno audiuimus. Scotos nunc, Maiorem, Hectorem, Leslæum auscultemus, quibus D. Fleien adstipulatur: ij non veteri Scotiæ (quam hodie Hiberniam dicimus) sed nouæ, quæ nomen adhuc retinet, origine, vel sanguine attribuunt, duce Ioanne Maiore, qui circa Ann. 1530. vixit, cuius talis est narratio: *Anno Domini 225. Vrsula, & vndecim millia Virginum, cum ea in Aremoricam duci debebat, vt viros illic haberent, quia tempestate illa Aremorici Francas mulieres recusarunt. Super Tamasiam flumen naues virgines ingressæ sunt, impetu venti per Rhenum iactatæ ad Coloniam deuenerunt, cum quibus Conanus terræ Rex, & eius frater Elga cum suis clientibus rem habere volebant, quibus pro virili virgines resistebant, propterea à tyrannis occisæ sunt. Hæc S. Vrsula filia fuit Dionethi Britanniæ Rectoris, & Scotorum regis ex sorore neptis. Post hoc grandem exercitum Conanus, & eius frater Elga colligunt, vt harum Virginum patriam perderent: Britanniam ingressi, Vrbes, arces, & potissimum Ecclesias (quia infideles erant) euerterunt, & Christianos passim in ore gladij percusserunt. Tunc S. Albanus passus est. Tandem quidam Romanus in Britanniam veniens, Conanum fugat, & Britonum coronam sibi vindicauit: qui tandem ob demerita à Britonibus occisus est. Quo occiso in Britanniam iterato Conanus redijt, & plus solito nocuit. Tunc regem Armoricorum, hoc est paruæ Britanniæ Alaregum nomine Britones adierunt, eius opem imploraturi, qui proprium fratrem Constantium in Britanniam mittit, qui Conanum occidit, & omnes infideles trucidat. Quo facto Constantius rex Britonum effectus est, hoc est illius plagæ terræ in insulâ, quam Britones primi occuparunt.* Hæc est Ioannis Maioris Rhapsodia figmentorum, & portentorum, quæ tam inter se, quam cum plerisque Britanniæ scriptoribus pugnat: conflaturque ex quatuor ferè dissonis opinionibus; parte singularum decerptâ: nam in quibusdam, vt tempore, noui commenti autor est. Galfredus Anno 383. vult accidisse; Hector, & communior sententia circa annũ 453. nostra sententia An. 237. cui tamen propius accedit Ioannes Maior, qui A. 225. factum id existimat, errore lapsus, quia legerat Alexandro Seuero imperante vel recens occiso Virgines martyrium subijsse, qui circa hunc annum, vel paulò citius imperij suscepit gubernationem:

Lib. 1. de gestis Scotorũ cap. 14.

Narratio Ioannis Maioris.

Censura.

Miscet 4. opiniones.

Tempus commentitium.

Causam profectionis decerpsit ex Galfredo, ac Boëthio, ducis tamen nomen supprimit, qui Romanum imperium violenter inuaserit; hunc Galfredus Maximum; Hector Maximianum nominauit.

Causa è Galfredo est petita.

Tertiò causam euocationis mulierum è Britannia, nec clarè satis explicat, nec satis verè. Clarius Galfredus, & Hector, non pro Aremoricanis inquilinis; sed præsidiarijs Britannis, qui terram inuaserant, petitas volunt, vt ijs coniugio fœderarentur. Verius etiam videtur à Britannis Francas mulieres non esse repudiatas, quando Francorum nomen tunc imperio Romano ferè ignotum, Probo tandem Imperatore cœpit Latinorum scriptis inclarescere, vt aniles sint fabulæ, quæ ex Hunibaldi, aut Ioannis Viterbiensis quisquilijs obtruduntur. De quibus consule lib. 2. cap. 31.

Francorũ origo.

Quartò in nauigationis exordio ab eo dissentio: vult enim cum Galfredo è

Tamesi soluisse: ego malo ex Hibernia classem deducere: nec ei assentior, vel vllus alius, dum iactatas per Rhenum vult tempestate.

Quintò regem hactenus incompertum circa Coloniam (quam Romani præsidio tenebant) locat, & Conanum appellat, nullo teste: suum Conanum regem in Aremoricam transfert Galfredus. Ego sponsum eiuncam ante Baptismum hoc nomine nuncupatum: Alterum regem ei iungit Elgam, hunc Galfredus Melgam nominat, eumque Hunnis præficit, non Vbijs & finitimis populis.

Sextò Scotis S. Vrsulam asserit non originis, sed sanguinis propinquitate. Iterum sine teste.

Septimò Conanum scribit cum fratre Britanniam ingressos, fœdum in morem cuncta deuastasse: qui à Romanorum duce profligati, eo demortuo rursus insulam occuparint. Poterant hæc cadere fortè in abitum Maximi è Britannia, post quem variè vexati & attriti ab hostibus, à Romanis sæpius conatu semper irrito flagitarunt auxilium, vt non sine lacrymis describit Gildas, & conqueritur Beda: at sub Alexãdro A. 225. per sequentes annos decem, Lampridio teste, Romani sic armis viguerunt in Britannia, vt longè vltra murum à Seuero & alijs erectum in terras hostiles excurrerent, sedesque sibi nouas quærerent, postea præsertim, quam Alexander edicto promulgauit, vt quidquid soli ex hostico Romani duces, & milites occuparent, id omne possent hereditario iure ad posteros suos transmittere.

Gil. libello de excid. Angl. p. 4. Beda l. 1. c. 12 hist. Eccles.

Octauò, malè coniungit Maior S. Albani martyrium cum Vrsulano, vt in appendice fusius declarabo: nam omnium consensu tempore Diocletiani coronatus ille scribitur.

Malè iungit S. Albani martyriũ Vrsulano.

Nonò verosimile non videtur, quod Maior addit, Britannos auxilio à rege Aremoricorum impetrato Constantium regis eiusdem fratrem, Conano socijsque eius infidelibus occisis Regem accepisse, qui Britanniam insulam iam hostibus liberatam habitauit: & hæc quidem nullo teste vetustiore laudato, Romanis vbique dominantibus: id tamen si factum velimus, haud sanè potuit esse diuturnum, si vera Camdenus in sua Britannia folio 46. scripserit, Romanas legiones circa Annum Christi 446. ex Britannia in Galliam profectas, eò nunquam rediisse: sed Saxones cum socijs in auxilium vocatos breui in eos, qui vocauerant pace cum hostibus inita conuertisse arma: donec oppressis, & eiectis Britonibus, terris diuisis Heptarchiam inter aduenas constituerent, quam nunc in Monarchiam conuersam adiecta Hibernia, & Scotia cernimus à magnæ Britanniæ rege pacificè possideri.

CAPVT XVII.

Narratio Hectoris Boëtij, & Leslæi Scotorum: docuit ille Parisiis circa An. 1521.

HECTOR Boëthius floruit An. 1525. orator disertus: sed *infidus*, ait Stanihurstus, *historicus*, nouæ de S. Vrsulæ martyrio fabulæ architectus, S. Vrsulam vult Fergusij Scotorum Regis sororis, & Dioneti Cambrorum Regis filiam fuisse, facit is in capitibus cum Galfredo, temporis tamen, loci, & Tyranni, qui inuasit imperium adiuncta mirè sic variat: *Cassio* ait *Romanorum duce in bello contra Dionetum eiusque socios Scotos & Pictos deuicto, Maximianum Valentiniani tertij Imperatoris necessarium ab Aëtio Romanorum in Gallia id temporis Duce fortissimo, in Britanniam cum militum supplemento missum, atque à maioribus insulæ cum gaudio susceptum, prælio cum Dionetho socijsque gesto victoriam reportasse. Auditâ autem Bonifacij in Africa, & Francorum in Gallijs rebellione, commotus, pace cum Dionetho socijsque*

Fabula Hectoris.

fœdeijsque sancita, Othiliam eius filiam matrimonio sibi copulauit atque Eugenio Scotorum Rege post Fergusij secundi mortem in patris locum Anno 430. succedente, fœdere etiam cum Scotis Pictisque inito purpuram sumsit, estque Augustus ab ipso exercitu appellatus. Post hac Britannia Dionetho commissa, Aremoricos statim inuasit, qui a Valentiniano deserti, in eius potestatem initio concessere; sed illo bellis impedito, Aëtij pollicitationibus erecti, cæsis præsidijs, quæ Maximinianus ad terræ à se occupatæ tutelam reliquerat, in libertatem sese vindicarunt. Qua rebellione iratus Maximianus, expugnatis Riedonibus, eodem reuertit, Aremoricos, ne pueris quidem & mulieribus parcendo, ita deleuit, vt ne terra prorsus vacua (dum alia bella prosequitur) remaneret, necesse fuerit, nouos incolas (centum millia fuisse nonnulli scribunt) è Britannia accersere, quibus Conanum nobilem Britannum, Dionethique necessarium regem præfecit, prouinciamque Britanniam à nouis incolis appellauit. Sic Aremorici & nomen & patriam amisere. Conanus vero Rex, ne regnum recens conditum sine spe prolis interiret, feminas, pro se suisque ex Britannia mitti per Legatos postulauit. Missa est cum alijs plurimis Vrsula Christi sacerdos, singularem ob pietatem omnibus venerabilis, cœnobio vbi perpetuæ virginitati vltro addicta, sacris ministerijs insistebat, extracta vi, nauim conscendere est coacta, ne Dionethi, regis propago deficeret (nam Othilia Maximiani coniunx, altera Dionethi filia, absque liberis dudum fatis concesserat) vt vitro matrimonio copularetur. Secutus traiectus est, etsi Britonibus parum acceptus, Vrsulæ tamen & permultis, quæ cum ea vehebantur Virginibus gratus. Enimuerò aduerso flatu cum in Aremoricam tenderent, in Rheni ostia non sine vitæ discrimine omnes, qui in classe erant sunt compulsi. Vbi feminæ in continentem exposita, quoniam maris sæuitiem ferre nequiuissent, Aremoricam terrestri itinere profectura, seu Romam (vt alij scribunt) Vrsula videlicet cum multis Virginibus sodalibus suis connubia illa religionis causa auersante, & propterea profectionem in Aremoricam deuitante; ab Hunnis mox Galliam Attila duce terribili assultu infestaturis apud Coloniam Agrippinam pudicitiam tueri conatæ, felices Christi sponsæ ad vnam omnes sunt interfectæ. Effecta est harum tam SS. Virginum, (post annos plusculos) fama tam celebris per orbem, ad posteritatem, vt in earum memoriam Christiani sacra solennibus ceremonijs quotannis peragant. Hæc est Hectoris Boëthij narratio disertior, quam verior.

Principio nouitius hic autor, centum abhinc annis cum Parisijs profiteretur, iam tum fluxæ fidei coæuis habebatur. Eius enim de Scotiæ origine, & nomine sententiam cum ex Georgio Buchanano, & Humfrido Richardus Stanihurstus velut Poëtriæ cuiusdam fabulam reiecisset, subdit hoc suum de tota eius scriptione iudicium: *Etsi vero Hector Boëthius huius seu rei fictæ, seu fabulæ non est architectus, tamen totam narrationem mendaciunculis more suo perspergit: Magna quidem ambitione scriptor ille de gentis suæ gloria laborauit; in quo sanè conatu, & patriæ dignitati, & suæ existimationi parum consulit: hoc enim tam apud doctos est assecutus, vt cum veritatis gratia scripsisse omnia videri velit, nihil ferè verum arbitrentur, quod ille scripsit*: addit in margine hanc notam: *Hector Boëthius infidus scriptor.* Quod si ergò nec Patriæ res notas scribenti fidem tribuendam docti coæui eius censuerunt, quid ponderis, & momẽti habebit narratio, quæ refert ea sine teste, quæ mille & trecentos ante annos in locis exteris, & dissitis contigerunt?

Confutatio.

Fidẽ eius desiderãt scriptores.

Stanihurstus.

Docti alij.

Laudat Hector autores peruetustos, à quibus vult ea, quæ scribit hausta esse, & in epistola ad Iacobum Scotiæ regem, & cum initia Romanæ Vrbis Imperatorum persequitur, qui Britannias Imperio subiecerunt: In his verò Strabonem, Tacitum, Suetonium, aliosque nonnullos enumerat, quorum qui libros inspexerit, videbit perpauca sanè, nec nisi generalia quædam eos de rebus Britannicis potius delibasse, quàm scriptis esse persecutos. Quod si res anceps, & controuersa narranti incidat, in cuius decisione Hector abit ab aliorum sententijs in diuersa: nullis testibus, vel argumentis propositis, ne coniecturis quidem, suo rem omnem definit arbitratu: Id ex hac qua de agi-

Hector infideliter citat autores.

mus Maximiani (prout à Clemente Maximo distinguitur) contra Aremoricos expeditione (quam ad Attilana reuocat tēpora) colligere licet. Laudat in præfatione Lampridium, Herodianum, Claudianum; qui nec nominis quidem Maximiani meminerunt. Iactat Galfredum, Paulum Diaconum, Sabellicum: at illi omnes ad Maximum, & Gratiani tempora referunt Aremoricanam expeditionem; quam verè, vidimus alibi. Restant ergò soli libri, quos ex Iona insula se accepisse magnificè gloriatur: id cuiusmodi sit, penitius inspiciamus.

Lamentatur in dicta præfatione ad regem Scotiæ, Eduardi primi (quem Polydorus Virgilius Anno 1278. regem vult esse Angliæ renunciatum) funestam sanctionem, qua decreuit vetera Scotiæ monimenta flammis abolere: fusius id lib. 14. folio 298. exsequitur, *quem laborasse ait, ne vllum deletis historijs regni vestigium remaneret, exceptis ijs, quæ in Iona insula condita latuerunt.* De quibus in præfatione inquit: *Quamobrem nisi Iona eos* (libros) *nobis seruasset, omnis prorsus originis nostræ, ac tantarum rerum gestarum memoria inuidia quorundam, aut temporum edacitate oblinione obruta iacuisset.* Atqui idem lib. 7. fol. 114. conqueritur è cista, quam Fergusio Alaricus ex Româ vastatâ donarat, ad se perlatos libros, nulli vsui esse potuisse, nec palmæ magnitudinē superasse, in quibus nec decimum legi verbum possit: *Tandem ait, obtinuimus vt antiqui Codices, qui quinque illic Romanis characteribus essent exarati, ad nos fideli nuncio Aberdoniam deferrentur: Ergo anno Christiano quinto supra millesimum quingentesimum ac vicesimum, vetustissima quadam Codicum, ac paucula fragmenta, quorum vix aliquod palmæ superabat magnitudinem, dura, & inflexibili penè membranâ mira arte, ac diligentia, vti ex characterum elegantia facilè dignoscitur conscripta vetustate, vel custodum potius incuria adeò erosa, vt vix decimum quodque verbum legere possis; recepi:* an ex his, vt iactat, fragmentis, originem Scotorum, & gesta concinnauit is, qui subdit *Romano more, Romanis de rebus conscriptos libros fuisse?*

Contradicit sibiipsi.

Lib. 7. fol. 114.

Iactat etiam Hector Turgotum Dundinensem Decanum (quem Simlerus An. 1098. vult claruisse) & Veremundum sipparem illi, ac Ioannem Campumbellum; qui A. 1260. floruit: sed cum toties lamentetur Eduardi regis opera Scotiæ monimenta deflagrasse An. 1274. quomodo ex his incineratis collegit historiam? Sed demus scripta ipsorum fuisse conseruata, cum tamen eorum ætas septingētis, vel nongentis annis ab expeditione Aremoricana seiungatur, nulla commentis istorum fides est adhibenda, si nouum quendam Maximianum à Clemente Maximo diuersum introducant, cuius eo tempore nullus scriptorum meminerit. Atque ita Boëthianæ narrationis ruit fundamentum, nullo veterum historicorum autoritate nixum, quod frustra Aremoricanum extinguit populum; quem docui capite nono longo post tempore sedes auitas possedisse.

Sed vnde didicit Boëthius, Maximianū Valentiniani imperatoris, vt credit necessarium, in Anglia fuisse ab exercitu Augustum salutatum? cuius hominis in vetustis historijs obscurissimi neque natales, neque contra Scotos, Pictosque gestum bellum, imperij inuasi successus, & Aremoricæ vastationis progressus, nec mortem ipsam, qui ea primus commentus est euoluit Boëthius: mirumq; Gildam huic tempori propinquum hæc ignorasse.

Quæ primus commētus sit.

Frustra clypeum obtendit huic telo Hermannus Fleius, pro suæ opinationis, & Boëthiani figmenti defensione: dum hunc Maximianum eundem suspicatur esse, qui Petronius Maximus nominatur, & post Aëtiū, & Valentinianum occisos, inuasit imperium: sed insidijs Eudoxiæ Valentiniani vxoris ab Hunerico tyranno Africæ Romam occupante fuit interemtus. Inanis hæc est sine fundamento coniectura. Nam Procopius lib. 1. Maximum Petroniū è Maximi tyranni (qui Gratiano occiso A. 383. occupauit Imperium) familia deducit, & tantum [illegible]bis Romanæ facit senatorem: hiccine ille est, qui iuxta Boëthium Valentiniani necessarius est? qui in Britannia diu multumque Romanis præfuit legionibus? qui è Britannia soluens afflixit Galliam, & Aremoricanos sibi populos subiugauit, quorum neque Procopius, neq; alius quisquam in rebus Petronij Maximi meminit? Similiter in Chronologia Boëthius hallucinatur: facit is lib. 7. fol. 122. Eugenium 2. Fergusij item secundi Patris

Malè defenditur à D. Fleinio.

Error Chronologiæ Boëthianæ.

tris sui an. 430. successorem: quem vult tertio dominatus anno cæsâ iam S. Vrsula, fatali necessitati succubuisse: atqui folio sequenti 123. Attilam inducit Sodalitatis Vrsulanæ interfectorem, quem historici omnes secuti, Sigebertum nonnisi post annum 450. in occidentem scribunt aduenisse, hic viginti circiter annis ab orbita deerrat, secutus incautè recentiores, qui pariter ad Attilam ferè martyrium istud reuocarunt, vt ab Hunnis occisæ virgines dicerentur: quorum sequi sententiam videri voluit, licet vicenorum annorum prochronismum inuexerit.

Vnum minimè ferendū existimo, quod grauem sacrilegij labem adeoq; infamiā & iniuriam S. Vrsulæ nefandam inferat primus, quam facit Deo votis adstrictam, & tamen exsultabundam, quod voti violandi daretur occasio: primum fol. 122. his narrat verbis: *Ergo vt Britanniæ regnum sibi (Maximianus) stabiliret, Dionethi filiam maiorem natu, geminam enim ille feminei sexus prolem, virilis nullam ex Fergusij sorore susceperat, Othiliam, & Vrsulam, ad quam ius regni attinere credebatur; cunctis Britonum maioribus probantibus, matrimonio sibi deuinxit, Vrsulam, vt ei perpetua virginitate spem partus adimeret, sacrarum virginum collegio addixit. Honorificum enim erat apud Britannos, virgines summo loco natas Deo Optimo Maximo ministras capi, nefarium autem initiatas ad matrimonium anhelare.* Ita S. Vrsulam primò facit monialem, deinde votifragam: dum enim videret se è penetralibus Asceterij, in quo virginitatis voto se Deo consecrarat, educi, & ad sacrilegos hymenæos rapi, temerè gestientem introducit, cui traiectus in Aremoricam gratus accideret: *Vrsula*, inquit, *Christi tum sacerdos, singularem ob pietatem omnibus venerabilis, cœnobio vbi perpetuæ virginitati addicta sacris ministerijs insistebat extracta.* Et infrà: *Secutus est traiectus etsi Britonibus parum acceptus, Vrsulæ tamen & permultis, quæ cum ea vehebantur, acceptus.* Ergo pertæsa votum, & vitam religiosam, quod nefarium esse dixerat, ad connubia iam adspirabat? & hāc dicemus coli ab Ecclesia Martyrem, quæ pro virginitate conseruanda vitam prodegerit? Scio Hectorem post iactationem maris Vrsulam quorundam sententia facere connubia penitus auersantem, & Romam ideò contendentem: quænam isthæc animi inconstantia est, prius ambire, & sacrilegè ad naues properare, vt recta petas Aremoricam, postea aliò concedere? sed quia alteram coniungit eorum sententiā, qui volunt Virgines itinere terrestri versus Aremoricam contendisse, potius huic videtur subscripsisse: ita sacrilegos facit regem, & ministros, qui vi sine voti relaxatione Deo dicatam Virginem extraxerunt: ipsam etiam fœdifragam, quæ sibi gratum ostenderet, quod ad illicitum coniugium prudens, volensq; raperetur. Vtrumque nec absque graui piorum offendiculo fieri, nec ab ipsâ permitti cum gaudio potuit: pessimum verò si in eâ voluntate sacrilegâ vitam posuisset.

S. Vrsula monialis fingitur.

Et infamiā notatur.

Accedit quod eadem Hectoris narratio præcipuas Sodalitati Vrsulanæ personas eripiat. nam Aetherius sponsus (quem Hector Conanum vocat) cuius caput summâ religione Coloniæ colitur, suppostitius est Hectori, qui in Aremoricanis terris substitit, & per legatos ad Dionethum Cambrorum regem missos Vrsulæ connubium exorauit; nec potuit Vrsulanæ, neque nauigationi, neque Coloniam versus pedestri profectioni interesse, dum ad nouas venturas sponsas nouo in regno cuncta appararet. Idem sacras Cyriaci Papæ, Pantulique Basileensis Episcopi, tot aliorum Pontificum, Regum, & Principum virorum exuuias eripit, quia in itinere Côloniæ sunt obtruncatæ ante, quàm Basileam, vel Romam attigissent: vt non potuerit societas Vrsulana tanta Italorum, Græcorum, & Germanorum Episcoporum accessione ante certamen augmentari. Quod quidem damnum Sodalitatis illius reliquijs inferunt vniuersi, qui Galfredo, Auentino & Hectori adstipulantur; ideoque omnes ij tam veterem S. Cuniberti narrationem Vrsulanam, quàm Traditiones, & vestigia tot locorum subruunt: titulos sepulcrales euertunt, & religionem maiorum, qui sacras istas reliquias, vt talium virorum piè sunt venerati, imprudentiæ, nimiæque simplicitatis condemnant. Cum deceat maiorum vsum in sacris Sanctorum cineribus honorandis, vbi non aperta veritas aduersatur defen-

Maxima pars reliquiarum dominatorum eripitur.

dere, si quæ dubia vel obscura fortassis occurrant, explicare beneuolè, ac conquisitis etiam argumentis propugnare.

Leslæi Roffensis Episc. de S. Vrsula opinio.

De Leslæo Roffensi Episcopo Scotiæ nihil attinet magnoperè adiungere. Is in tempore conspirat cum Hectore; addit & S. Vrsulæ sororem Othiliam: vocifragam tamen non facit: nec Rhetoricis pigmentis, Hectoris more, confictis adiunctis colorat fabulam: Vnde quæ contra Hectorem dicta in prioribus sunt, & cõtra Leslæum faciunt; longè tamen leniori censurâ dignus est: locum autem Martyrij nobiscum agnoscit Coloniam his verbis: *Circa hæc tempora memoriæ proditum est Vrsulam, & vndecim millia Virginum tempestate ad Rheni ostia delatas, apud Coloniam Agrippinam Hunnorum connubia constantissimè respuentes martyrij coronâ fuisse decoratas.*

C A P V T XVIII.

Examinatur sententia D. Hermanni Fleien Hectoris assecla.

VIx Cæsar Baronius nondum S. R. E. Cardinalis tam Martyrologium Romanum, quam Annales Ecclesiasticos circa Ann. 1588. publicarat, cùm nouitatis cupidi verbi diuini præcones commentum Galfredi e pulpitis nouarum velut mercium propolæ vendere passim auditoribus inceperunt. Displicuit ea res Patronorum tutelarium Coloniensis vrbis cultoribus, præsertim quod labefactata martyrij causa, vel mari submersa, vel in barbarorum insulis, aut prope litus Germanicum pro virginitate solâ, non pro fide dicerentur occubuisse. Erat eo tempore Hermannus Fleien SS. Theologiæ Doctor, S. Cuniberti Decanus, etiam SS. Virginum collegatis pro S. Vrsulæ defensione contra Defensores Galfredi Hyperaspistes apologiam concinnauit: & locum quidem martyrij tuitus est diligenter; sed in narrationis serie desciuit à veritatis orbitâ, conatus antiquam Coloniensium traditionem, & vetustissimam S. Vrsulæ historiam euertere, reuelationes suspectas reddere: abductus à viâ lenocinantis eloquentiæ flosculis, quibus Hector Boëthius suam resperserat Vrsulanam narrationem, ea 60. annis antè lucem adspexerat: quem vnicum sibi sequendum statuit: cui cum traditio Coloniensis, & oracula cœlitus data malè congruerent, *meras phantasias* appellauit. Vnde quæ capite superiore dicta contra Hectorem sunt, huc etiam spectant: sed nolo regerere: nouis tantum erroribus examinatis contentus ero.

D. Fleien defensor loci martyrij.

Seductus ab Hectore.

Fallit citatione Bedæ. *Lib.1.c.15.*

Secunda statim pagella quæ in tomis Lippoloo mihi numero 756. insignitur, Lector citatione Bedæ seducitur à via, quasi loquatur is circa annum Domini 449. de regno Aremoricano à Britannis occupato, cum nullo possit idoneo confirmari teste, vllum eà tempestate nouum regnum in Aremoricano tractu fuisse inchoatum: nec ibi Aremoricæ Beda meminit; solas deflet calamitates à Pictis, & Scotis illatas Britanniæ: imò constanter ille tuetur à Britonibus Gallicanis nomen insulæ Britannicæ profluxisse, quidquid Galfredus, vel Hector in expeditione Maximi, vel Maximiani secus opinentur: verba Bedæ recitemus: *Hæc insula Britones solum, à quibus nomen accepit, incolas habuit, qui de tractu Armoricano, vt fertur, Britanniam aduecti, australes sibi illius partes vindicarunt.* Porrò nec Gildas sapiens, nec Beda in Ecclesiastica historia meminit S. Vrsulæ: quia seriùs vulgari cœpit eius historia: in Ephemeridibus tamen hic eius martyrium adnotauit potiùs, quàm enarrauit.

Lib.1. Hist. Eccl.c.1.

Putat è reuelationibus manasse Vrsulanam historiã.

Deinde folio 759. hæc abhorrent à veritate: *Item incertus autor, Coloniæ ante complures annos excusus, & nostro tempore à Surio tomo 5. ex antiquo MS. exemplari iterum*

rum descriptus, ex quo lectiones Breuiarij Coloniensis postea desumtæ sunt, reuelationes (vt præmisit) *secutus est. Ex iisdem reuelationibus eadem quoque historia passim hic in templis Coloniæ, religiosis domibus, & alibi depicta conspicitur.* Certum est 1. Historiam illam Vrsulanam veterem, quam Surius edidit omnibus reuelationibus esse vetustiorem, quia vtraque reuelatio ter quaterue hanc ipsam laudat, defendit, & sequitur narrationem, verbis ipsius allegatis, & altera quidem Anonymi vocat eandem *antiquam passionem S. Vrsulæ.* 2. Certum etiam, non è Surij libro; sed ex vetustissimis membranis longe ante reuelationes exaratis lectiones dimanasse. Vidi varijs in Ecclesiis, Cœnobiis, Collegiis, Lectionaria, vt vocant, vetustissima; Legi illud idem, quo ante secula aliquot Virgines illustres Coloniæ vtebatur: & è Weingartensi, aliisque Bibliothecis Germaniæ, Belgijque missa sunt eius exemplaria in antiquissimis voluminibus Cœnobiorum conscripta, vt nec à Surij editione, nec à reuelationibus, quæ eius historiæ meminerunt, potuerint dimanare. 3. Mihi certum est, ex hac multis seculis vetustiore, quam omnes reuelationes sint, picturas olim prodiisse: non negarim tamen recentiores quasdam imagines multa ex reuelationibus continere, præsertim quæ in peristylio S. Cordulæ adseruantur.

Cõfutatur

Postea fol. 772. congerit autores pro se multos, quorum plerique ab eo in capitibus historiæ dissentiunt. *Assertores ait tertiæ opinionis* (de tempore) *sunt Sigebertus in Chronicis ad Annum 453. Otto Frisingensis lib. 4. c. 2. Gotfridus Viterbiensis p. 16. Chronici ad tempora Martini & Valentiniani. WVernerus Rôleninck in fasciculo temporum ad Annum 434. Sabellicus Enneade 8. lib. 2. Bonfinius de rebus Hungaricis dec. 1. l. 5. Carolus Sigonius, & quos paulo antè nominaui Hector Boethius, & Ioannes Leslæus: qui omnes etsi in Chronologiâ non idem sentiant, tamen in eo consentiunt vniuersi, ad tempora Attilæ historiam nostram referendam esse, quam opinionem & ego approbandam esse censeo, quia à pluribus historicis celebratur.* 1. Nescio quid magis inter se pugnet in ratione temporis definiendâ, quàm dicere, hos omnes in tempore Attilæ conuenire, in Chronologiâ dissentire: nam cùm Chronologia vi nominis sit temporis designatio: quod si in Attilano tempore definiendo conueniant, vtique non discrepabunt in Chronologia. Deinde nemo Autorum istorum præter Hectorem vocat S. Vrsulam monialem, nemo facit fœdifragam, nemo expresse dicit S. Vrsulam primo accessu Coloniam occisam esse, imò nobiscum in reditu, visitatis SS. Apostolorum liminibus, factum disertè asserunt Sigebertus, Bonfinius, & Sigonius: singulorum inspice testimonia libro vltimo, quæ hic breuitatis causâ prætermitto.

Pugnat secum.

Interim Sigebertus qui 50. ante reuelationes omnes vixit, & scripsit annos, clarè contra mentem D. Fleien euincit, historiam Vrsulanam à Surio postea vulgatam, cuius ipse compendium recitat, non è reuelationibus promanasse.

Sed quoniam reuelationum incidit mentio, nihil æquè in Vrsulanis actis, vt eas detestatur, nec veretur illarum se hostem capitalem profiteri. Porrò cum de ijs congerat, omnia quæ possunt controuerti, verbis eius recitatis, ad singula respondebo. Ita autem mihi à pag. 761. ait: *Ex quibus manifestissimum est, doctissimum virum, & in Ecclesiasticis rebus diu multumque felicissimè versatum omnes illos, qui reuelatinnes, de quibus suprà diximus in Virginum describenda historia sequuntur repudiare, neque vllam illis fidem attribuere; quomodo & plerique ante ipsum, vt Melchior Canus Episcopus Canariensis lib. 11. de locis Theologicis in obiectione 13. item Crantzius in metropoli; Trithemius Abbas in epitome historiæ Francorum: & his antiquior Gobelinus, & nullam, vel certe paruam iisdem reuelationibus, & visionibus fidem hactenus adhibuerunt. Et ad me quod attinet, liberè, & ingenuè profiteor, mihi reuelationes istas semper fuisse suspectas. Nec verò sine causâ: multa enim in reuelationibus istis proferuntur absurda, inter se pugnantia, & à veritate prorsus aliena.*

Reuelationes infectatur.

Pergit deinde 1. ex S. Elisabetha, tum ex B. Hermãno quædã adferre, quæ inter se pugnare videantur. R. Baroniũ nullo loco, quem ego quidẽ legerim, reuelationũ nus-

Ex defenduntur.

Baronius laudat S. Elisabethā

Et Trithemius.

nuſquam S. Eliſabethæ, cum Vrſulana tractat, meminiſſe: licet in genere SS. Virginum geſta in commentitijs habeat, imò S. Eliſabethæ ſanctitatem in Martyrologio celebrat, laudatque eius encomiaſten Trithemiū ad 16. Iunij: à quo diuina eius oracula plurimum commendantur vt lib. 1. cap. 23. vidimus, qui teſtatur eam diuino afflatu titulos ſepulcrales Sodalitatis Vrſulanæ explicaſſe, vt lib. 7. c. 17. verbis autoris demonſtrabo: & hi tamen eius reuelationum aſſeruntur reprehenſores. Sanè longè de eâ aliter Baron. & Trith. quàm D. Fleien, judicant, qui de ſancta Canoni Diuorum adſcripta tam abiectè cum Gobelino & ſentit, & loquitur.

Cani iudicium de Sanctorū hiſtoriis.

Quod ad Canum attinet, licet is in obiectione 13. ſibi obijciat, in quibuſdam Sanctorum hiſtoriis quædam ridiculè, falſoque memorari, quas inter etiam ea collocat, quæ de vndecim millibus Virginibus circumferuntur, nuſquam tamen ille reuelationum mentionem fecit: ſed vitas Sanctorum quorundam tantum inſectatur; tantumq; abeſt, vt eas reijciat vniuersè (nec enim hoc Catholici, nedum Theologi judicium eſſe poteſt) vt fateatur in reſponſione de geſtis Sanctorum. *Quanquam nonnulla ex his incerta ſunt, apocrypha, leuia, & falſa; nam & pleraque credibilia, & vera ſunt, quædam etiam certa.*

Neque Crantzius etiam inſectatur vſpiam Vrſulanas vel S. Eliſabethæ præſenſiones, qui contra aduerſarios peregrinationem Romanam Virginum nititur varijs ſimilibus hiſtorijs eius temporis illuſtrare, vt libro vltimo oſtendetur.

Gobelinus minus piè loquitur de S. Eliſabetha.

Solus Gobelinus è Catholicis, quem hic D. Fleien ſequitur, S. Virginis oracula eleuat, & arguit, cùm hæc tam abiecta de ſanctiſſimâ Antiſtita profert. *Error ille* (de S. Vrſula) *ſurrexit à quadam femina neſcio, an incluſa, vel monacha, quæ fuit apud Schönaugium temporibus Friderici primi circa an. Domini 1156.* cui Gobelino vt maiorem pariat Fleien autoritatem, centum eum facit annis, quam ſit, vetuſtiorem, ita enim ait: *Et ſi eius libri autor fuit Gobelinus Alemannus Carmelita, qui vixiſſe ſcribitur anno 1305. non noſtro ſeculo tantum; ſed à multo tempore reuelationes iſtas in dubium fuiſſe reuocatas.* Certè Gobelinus Perſona Officialis Paderbornenſis autor Coſmidromij, cùm ad annum vſq; 1418. id perduxerit, tædio, vt fatetur, coactus ceſſare propter nimias temporis ſui calamitates, tam eum Macrobium fuiſſe non exiſtimem. Nunc abſurda, & inter ſe pugnantia quæ recitat, videamus.

Argumēta cōtra eius reuelationes.

Eliſabetha ſtatim in principio ſuarum reuelationum narrat Virgines noſtras ſine honore ſub pedibus hominum, & iumentorum ad vſque annum 1156. iacuiſſe; quod à veroſimile alienum eſſe multis modis poſtea patebit. Patrem S. Vrſulæ Maurum nominatum ait, qui dictus fuit Dionethus, ex quo incertus autor apud Surium fecit Deo notus. Cyriacum Papam adminiſtraſſe per annum integrum & vndecim hebdomadas, eidemque ſubſtitutum Anterum eadem contendit: ſed falsò, vt ex Eccleſiaſticâ hiſtoriâ infrà docebitur. Sponſum S. Vrſulæ regem fuiſſe in Britannia Anglica affirmat, quem ipſa Aetherium; Frater T. Holofernem dictum ſomniant: Maximino (quem Maximum ipſa appellat) & Africano Conſulibus, Virgines noſtras martyrio affectas primum affirmat, & mox ſui oblita, tempore Aquilini Archiepiſcopi Colonienſis 4. poſt Maternum idem accidiſſe aſſeuerat. His ſimilibuſque ſomnijs plura alia adiecit Frater T. quæ nunc omnia colligere non libet. Quoniam autem nullâ nituntur veritate, vti poſtea intelligetur, meritò non tantum reuelationes iſtas habui hactenus ſuſpectas, ſed & hiſtoriam Virginum ex iiſdem conſcriptam.

1. 2. 3. 4. 5. 6.

Reſponſio ad ſingula.

℞. ad primum. Rectè S. Eliſabetha tradit *per multa tempora*, id eſt, 919. annis ſacras reliquias ſine honore *ſub pedibus iumentorum* delituiſſe, cùm paſſim ex agris, ciuiū domibus, aut cellis penuariis, vt l. 7. & 8. videbimus, effoderentur ea corpora; nec enim 14. vel 30. millia cadauera templi vnius nō adeò magni ſpatijs potuere cōtineri; nihil etiā huic contrariū vllo loco infra probauit Fleien. Cōſtat corpora Virginum ante an. 1155. nunquam magno fuiſſe numero eleuata; à Solino tumulis fuerunt lapideis quædā condita, & à S. Cuniberto S. Vrſulæ caput tantū, publico honori expoſitum, paucula etiam obſidione finita an. 1106. reperta, & aliò tranſportata; ſed quantulus ille numerus, ſi cum eorum multitudine cōferantur, quę cōſtat

Gerlaci

Gerlaci tempore millenis multis effosis ex agris educta, solennique cæremoniâ delata ad Ecclesias esse, quibus intra 30. annos Germania tota cum Belgio fuit locupletata, tot igitur seculis tam multa Virginum millia iacuerunt in agris ingloria & inhonorata. Quin etiam vt libro 8. videbimus, centum annis postea ex vna prægrandi fouea quingenta Martyrum corpora sunt eruta, quæ Margareta Comes totâ Flandriâ distribuit: de quibus meritò dixit S. Elisabeth, *ea sine honore sub pedibus iumentorum iacuisse.*

Ad 2. ℞. Patrem S. Vrsulæ binomium fuisse, & Dionethum Maurum, seu Dionethum Magnum vel Epiphanem dictum esse. — 2.

Ad 3. ℞. Cyriacum fuisse Pontiani tunc secundum omnes Ecclesiasticos scriptores relegati, Vicarium: hoccine videtur incredibile? — 3.

Ad 4. ℞. Sponsum ante Baptismum Conanum nomine proprio dictum esse cognomine Holofernem: qui postea in Baptismo Aetherius fuit nominatus: an hoc inusitatum? cum idem orator summus dictus sit M. T. Cicero. — 4.

Ad 5. Circa Anno 237. passas Virgines, cum candidati saltem, imò designati Coss. essent Maximus, & Africanus sequentis anni Consules ordinarij. — 5.

Ad 6. Eodem anno rectè à S. Elisabetha Pontificem dici Coloniensem S. Aquilinum, quem spisso errore plures hactenus cum Solino confuderunt, vt lib. 1. c. 45. demonstrabo. Hinc malè S. Seuerinus 2. & Solinus 4. dicitur Coloniensium Antistes, quos Maternus 2. & Euphrata legitimi multo tempore loci Præsules antecesserunt: quæ singula cum alibi fusè confirmarim, hic prætermitto. — 6.

Hæc fuerunt necessariò pro traditione Agrippinensium, & retinenda veneratione certissimarum reliquiarum, contra D. Flcien sententiam, præter etiam animi mei in virum beneuola propensione indicanda, vt Germanorum, & Anglorum quidam, tenacius eius opinioni adhærentes ab errore liberentur: & Lector sibi persuadeat, non satis consideratè contra Sanctæ Virginis Diuorum adscriptæ Canoni reuelationes (quas laudant ad 18. Iunij Molanus, Baron: & Trith.) hanc protulisse censuram fol. 1761. *Et ad me quod attinet liberè & ingenuè profiteor, mihi reuelationes istas semper fuisse suspectas: multa enim in istis proferuntur absurda, inter se pugnantia, & à veritate prorsus aliena. His similibus somniis aliam adijcit, &c. Quoniam autem nulla nituntur veritate, meritò non tantum reuelationes istas hactenus habui suspectas; sed & historiam Virginum ex ijsdem conscriptam.* Quod si ex hac maiore propositione quis subsumat hãc ex fol. 1759. minorem, at *ex ijsdem reuelationibus eadẽ historia passim hic Coloniæ in templis, religiosis domibus, & alibi depicta conspicitur*: quid inde consequetur, nisi historiam Vrsulanam suspectã videri, somnia continere, nulla niti veritate. Hæc minus cauta Hyperaspistæ contra heterodoxos ratiocinatio: quid in rem hæreticorũ concludi aptius potest: qui non vt pingitur tantũ; sed vt scribitur, & gestum est vniuersum martyrium Vrsulanum euersum eunt, dum imaginariam vocant illam sodalitatem? Rectius sanè faciunt ij, qui à maioribus acceptas S. Cyriaci Pontificis, Ætherij sponsi, Pantulique Basileensis Episcopi iam inde à quingentis annis reliquias, quæsitis etiam rationibus tuentur, & Sanctorum Canoni adscriptorum præsensiones cœlestes contra inania quorundam obiecta, defendunt, ac cum profana temporis, sacraque historia concilians, magno quidem labore, fructu tamen non pœnitendo: norint, qui tali in re operam conferunt, ijs c. 21. S. Elisabethæ hanc factam cœlitus promissionem. *Ei, qui renouauerit passionem nostram, reddat Deus mercedem operis sui in seculum seculi.*

AMEN.

Grauis & falsa censura reuelationum. (margin)

CAPVT

CAPVT XVIII.

Judicium aliorum de eadem Sententia.

MIsit ad me Anno 1638. P. Bollandus censuram, P. Stephani Viti & Heriberti Rosweidi de sententia D. Fleinij, quam quia secuti fere sunt pauculis immutatis Haræus & Lippeloo, earum etiam opinionem accuratè examinat.

Judicium Stephani Viti & Heriberti Rosvveidi de sententia R. D. Fleinij, Haræi & Lippeloo.

Hanc historiam de S. Vrsula, & Sodalibus conscriptam ex ea, quæ est per R. D. Hermannum Fleinium S. Cuniberti Decanum, sanctarumque Virginum Coloniæ Canonicum, tanquam narrationem fidelem laudat Lippelous, & Haræus vt tutam probabilemque amplectitur: sed an mereatur fidem, hic videndum est, & iudicio eruditi lectoris definiendum. In multis consentit, in multis dissentit, ista Hermanni ab ista Galfredi historia fabulosa: vterque vult S. Vrsulam, & Socias omnes fuisse Patria Britones; vtraque Vrsulam fuisse filiam Regis Dionethi Britonis: vnamq; causam profectionis Vrsulani agminis fuisse, vt traijcerent in Aremoricam Galliæ, ad connubia ineunda cum legione Romanorum ac Britannorum; quæ ex Insula eò migrarat, & nouum Regnum Britanniæ minoris firmare cœperat Rege designato nescio quo Conano Britanno.

In quibus conueniat D. Fleien cum Galfredo.

Hæc omnia esse excogitata contra fidem & sinceras historias veterum iam satis aduersus Galfredum demonstratum est, & vberius constabit ex ijs, quæ mox subijcientur.

In quibus dissentiat.

Dissentit autem à Galfredo & Baronio Fleinius, Lippelous & Haræus, imprimis, quod Martyrium Vrsulæ contigerit non temporibus Maximi, & Gratiani, sed 60. vel amplius annis post, videlicet circa annum salutis 451. aut 453. quo tempore Attila Rex Hunnorum vastabat Europam, à quibus Hunnis fuit Vrsula cum omnibus suis cæsa apud Vrbem Coloniam, *quam tunc Hunni*, inquit, *vel obsidione adhuc cingebant, vel quod verisimilius est, iam tunc occupauerant*: in eam autem vrbem Vrsula cum omni suo comitatu venit post longos errores & pericula maris, & terræ: quod Lippelous interpretatur Vrsulam cum suis soluentem e Britannia vento, ac tempestate agitatam, propulsam fuisse non ad ostia Rheni, aut litora Germaniæ; (hoc enim falsum esse multis conatur Lippelous ostendere contra Baronium) sed in mare vsque mediterraneum; vnde egressa cum agmine, transgressa est alpes, peruenit ad Rhenum, easque vrbes Basileam, Argentinam, Moguntiam: indeque tota eius caterua appulit Coloniam; vt inde vel pedestri itinere pergerent in Aremoricã, vel redirent in patriam, omnia verò hæc fuisse peracta, inquit, quo tempore gens Anglorum, inuaserat & occuparat Insulam Britanniæ, partim cæsis, partim in seruitutem coactis, partim ad specus, & montana compulsis, partim in exilium ad exteras nationes coactis exire indigenis Britonibus, viris, feminis, omnis status, sexus, conditionis innumeris.

Lippeloi sententia de nauigatione.

Quis concinnarit hanc, quæ apud Fleinium recens inuenta est historia, (si non ipse fecerit) non proditur. Illud constat, vel fuisse diebus nostris compositam, vel saltem 1000. & amplius annis à Martyrio S. Vrsulæ; nam in illa

Auctor eius narrationis nouitius.

illa expressa sit mentio Archiepiscopi Coloniensis Hermanni (qui Anno salutis 922. dotauit cœnobium SS. Virginum Coloniæ) & successorum eius, qui amplis redditibus auxerunt sacra loca in honorem S. Vrsulæ constructa: idem etiam concinnator Historiæ hinc inde accipit frustilla sententiarum Bedæ, & ex Hectore Boëthio, scriptore rerum Scoticarum, qui mortuus est Anno 1531. non semel etiam hæsitat auctor, qui & subinde affectat obscurè loqui; certe quicunque fuit, videtur fuisse veteris Historiæ, temporum Vrsulæ parum peritus; & miscuisse non pauca incredibilia, vt mox exponam. Mitto imprimis, quod nullo veteri teste, vel colore scribit solus Lippelous, Vrsulam cumtot millibus Virginũ ventorũ tempestatisq; propulsas ab oris Britanniæ, & circumnauigasse Galliam, & Hispaniã, intrasse mare mediterraneũ, quod etiam emensæ sunt vsque ad Italiam, quo appulerunt: hæc recitasse est refutasse, constat à proximo litore Insulæ Britanniæ vsq; ad Aremoricam, (quo vt volunt aduersarii, tẽdebat classis Vrsulana) vix tantum spatij interiectum esse, quod non possit nauigando confici intra sex septemue horas, vt proinde non sit opus illo tendentibus è portu proximo Insulæ Britannicæ sibi de multorum dierum commeatu prospicerent, quot verò diebus per mare necesse fuit errasse Vrsulam, antequam circumnauigata Gallia, & Hispania appelleret in Italiam? quanto commeatu opus erat Virginibus, nautis, aliis, naues cum Virginibus ingressis, ne fame perirent, antequam in Italiam per tantos errores peruenirent? Mitto deinde, quæ Fleinij historia indicat, alia incredibilia, tam fatuas fuisse tot Virginum Sanctarum Myriades cum ipsarum aliis comitibus, & custodibus atque viæ ductoribus credam, vt omnes simul, sponteque petierint vnam Vrbem Coloniam, *quam tunc Hunni* (vtique non ignorantibus, aut de fama aliquid ea de re audientibus Vrsulanis) *vel obsidione adhuc cingebant, vel quod verisimilius est,* inquit, *iam occupauerant*, nauigiis per Rhenum sint ingressæ.

Nauigatio Lippeloi fictitia est.

Credam ad vnam paruam vrbem (constat enim Coloniam Agrippinam sextuplo maiorem esse hodie, quam fuerit Hunnorum diebus) appulisse tot millia Virginum exterarum, præter alios multos ipsarum comites? Nec meminit auctor historiæ Coloniam & ceteras vrbes, quæ ad Gallicam Rheni ripam sitæ erant, fuisse funditus ab Attila euersas circa tempus Paschale, vt notarunt ferè quotquot prisci Scriptores de Hunnorum Attilæ gestis meminerunt, vt Sidonius, Paulus Diaconus, alii, quos Sigonius, & Baronius sequuntur: cum tamen Vrsula, & Sodales fuerint interfectæ mense Octobri.

Ceterum hoc non dissimulem: si Martyrium Vrsulæ in Attilæ tempora inciderit, & Anglorum inuadentium Britanniam Insulam, indigenasque eius Britones; non posse cohærere secum Fleinij historiam; vel cum Beda, quem vult credi à se stare, vel cum aliis priscis Scriptoribus; sed cum omnibus pugnare. Ait Fleinius Vrsulam, & socias destinatas nuptui cum legione Britannica, quæ paucis annis ante, videlicet circa Annum salutis 430. 435. aut 440. cœperat firmare regnum in Aremorica, accelerasse suum è patria discessum, ne incideret in manus Anglo-Saxonum, tunc ferro, & flamma vastantium Insulam vniuersam à mari ad mare; nulli parcentium sexui, statui, honori, aut homini Britoni. Inprimis præter migrationem multitudinis Britannorum, quæ Maximum Tyrannum aduersus Gratianum comitata est, *& nunquam vltra est reuersa in patriam*, (de qua migratione Gildas, & Beda,) fingit auctor historiæ apud Fleinium repertæ duas alias migrationes Britannorum intra 60. ferè annos à morte Maximi; videlicet alteram, quando circa Annum salutis 430. vel 435. legio Britannorum, quæ sub Romano nescio quo Duce Maximiano militans redijt in Britanniam, vt inde exigeret Scotos & Pictos, Insulam incursantes, & vastantes; quibus partim cæsis, reliquis extra fines Britanniæ fugatis, reuersa est legio, & traiecit in Armoricam, vbi Iuballum Regem resistentem deuicit, & eius regnum legioni Britannicæ tunc cessit, & cœpit à nouis colonis tunc dici Britannia minor: Alteram migrationem Britonum feminarum, quæ cum Vrsula iam voto virginitatis

Narratio Fleinij repugnat tẽpori Attilano.

Contradicit Gildæ & Bedæ.

& co-

& cœnobiticæ professionis adstricta (ita ait Hector Boëthius, ex quo totam videtur Fleinius, aut alius auctor anonymus hausisse hanc historiam) voluerunt in Armoricam traijcere, ad nuptias ineundas cum popularibus, qui nouum regnum inibi fixerunt: sanè se occidi prius passa esset Vrsula monialis, quam tradi marito. Ceterum duas illas migrationes esse figmenta, (vt etiam de nescio quo Iuballo cæso Rege, aut de legione Britannica aliaue statuente temporibus Theodosij Iunioris nouum regnum in Armorica) disertè testantur Gildas & Beda lib.1.ca.9.11.12.13. 14. & sequentibus, dicentes à diebus Maximi Tyranni, qui purpuram assumsit & occidit Gratianum Cæsarem Anno salutis circiter 383. & à diebus alterius Tyranni Constantini, qui imperium inuasit, & Anno salutis circiter 409. interfectus est, *Britanniam Insulam deinceps* (vsque ad subactionem, amissionemque libertatis indigenarum eius peractam ab Anglo-Saxonibus circa Annum 456.) *fuisse omnis bellici vsus prorsus ignaram, & gentem indigenam ignauam, trepidam, imbellem, & segnem, quã vt agnos lupi, segetem maturam messores sternebant per plurimos annos Picti & Scoti*: ad quorum infestationem repellendam cum ipsi *pauperculi* (ita vocat Beda) *& miseri Britones* per se non sufficerent, supplices miserunt Romam pro auxilio, quod bis quidem impetrarunt: verum nullas legiones Britannorum (cum vix vllus esset eo tempore Britannus *nisi imbellis, & iners, & expers militaris disciplinæ*) sed Romanorum, quas iam secundo victis & cæsis Scotis, Pictisque grassantibus, ait Gildas cum Beda *rediisse domum* (quæ procul dubio non potuit esse Britannia) *cum triumpho, & gaudio magno*, expresserunt, ijdem scriptores. Cumque tertiò Britones Romam supplicatum misissent pro auxilio aduersus nouas vastationes Scotorum, Pictorumque, reuersorum post reditum Romanæ legionis, nec quidquam ijdem Britones opis impetrassent, implorarunt auxilium Anglo-Saxonum Germaniæ, qui venientes exuerunt Britones, è patrijs sedibus, ac libertate eo ferè ipso tempore, quo Attila vastabat Europam.

Sententia eorum.

Hæc sincera historia Gildæ, & Bedæ cohęrere nequit cum fabulis istis Fleinij, de legionibus Britannorum tempore Theodosij Iunioris inuadentibus, nouumque regnum figentibus in Aremorico: neque cohæret cum duabus illis Britannorum, & Britannarum Vrsulanarum sponsarum migrationibus.

S. Vrsula nõ potuit esse Britãna Anglicana.

Quin etiam Fleinius, vel alius quispiam ex Beda cum Gilda & ex tempore, quo Vrsula cum suis est passa Martyrium, facilè potest colligere Vrsulæ natale solum non Britanniam Insulam: nam omnes credunt patriam Vrsulæ, quo tempore ipsa passa fuit, moribus & religione Christiana fuisse florentem: vtpote ex qua patria prodierint vno tempore tot millia florum virginitatis, & puellarum, quæ pro Christiana religione, atque virginitatis constantia colla libentes præbuêre Hunnis, cum tamen testibus Gilda, & Beda à diebus Diocletiani, aut Cõstantini Magni vsque ad excidium & exilium gentis indigenæ Britannicæ Insulæ, vix vnquam auditum sit de natione Christiano nomine notata, quæ vel in moribus fædior, vel in religione inconstantior esset, quam fuerint toto illo tempore Britones, qui ob immanitatem, & multitudinem, & diuturnam illorum obstinatiam in sceleribus, pœnas tandem luerunt amissione patriæ, & auitæ libertatis per manus Anglo-Saxonum. De ea enim natione scribit ex Gilda, Beda l.1.c.8. dicens: *Mansit hæc* (sinceræ Christi fidei à diebus Diocletiani) *in Ecclesiis, quæ erant in Britannia pax vsque ad tempora Arianæ vesaniæ, quæ corrupto orbe toto hanc etiam Insulam extra orbem tam longè remotam, veneno sui infecit erroris: & hac quasi via pestilentiæ trans Oceanum calefacta, non mora, omnis se lues hæresios cuiusque Insulæ noui aliquid semper audire gaudenti, & nihil firmiter obtinenti infudit.*

Ob hæresin Pelagianam.

Non multo post necem Maximi Tyranni apud Aquileiam circa Annum salutis 394. hæresiarcha Pelagius in Britannia natus, prius suam patriam, quam regiones exteras infecit, qua lue Pelagiana adeò corrupta est gens Britonum, vt antequam ob huiusmodi scelus Hæresios, & alia horrenda redigeretur in captiuitatem Anglo-Saxonum, ter esset ab eadem lue liberata (per S. Cœlestinum, aliosque Romanos Pontifices, mittentes in Britanniam B. Germanum, aliosque Sanctos Episcopos)

totics

toties iterum ter sit Insula relapsa in dementiam Pelagianam, in qua etiam permansit, cum vastaretur ab Anglis alienigenis.

De moribus autem aliis eiusdem Gentis Britonũ annis aliquot ante, & post excidium adeo monstrosa narrant prędicti auctores, vt nisi tantæ fidei essent, vix apud vllum fidem inuenirent, quæ scribunt. Inter alia sic Gildas ipsorum Propheta lamentans ait. *Ita degenerauerat tunc vinea illa olim bona in amaritudinem, vti rarò secundum Prophetam videretur quasi post tergum vindemiatorum aut messorum racemus vel spica*, & multò antè, *Quieuit parumper inimicorum* (Scotorum & Pictorum) *audacia, nec tamen nostrorum malitia: recesserant hostes à ciuibus, nec tamen ciues à suis sceleribus: moris namque continui gentis erat, sicut & nunc est*, (ita scribebat Gildas circa Annum salutis 530.) *vt infirma esset ad retundenda hostium tela: & fortis esset ad ciuilia bella, & peccatorum onera sustinenda, infirma inquam ad exsequenda pacis & veritatis insignia, & fortis ad scelera, & mendacia*, & statim Gildas cum Beda recensent capita scelerum eiusdem gentis tot, tamque atrocia, & inhumana, non solum passim à plebe, & Regibus; sed etiam ab Ecclesiasticis sacerdotibus ceteris admissa, tanta cum impudentia, & obstinatione, vt vix legi possint absque grandi horrore. In summa illam istis, & aliis epithetis ornant, *Gens peccatrix, scelerata, crudelis, monstrosis luxuriis dedita, osor veri, amans mendacij, ebriosa, litigiosa, inuida, aspernatrix Christiani iugi suauis, improba, diuinæ vltioni idonea, & parata.* Et vel hinc satis apparet S. Vrsulam cum tot milenis pijssimarum puellarum suarum, & aliorum plurium comitum non fuisse natas, educatas, aut profectas alio terrarum ex hac Britonum istius æui gente. Quamuis etiam ex prædictis Gilda, & Beda nouum argumentum ad idem probandum suppetat, nimirum Anglo-Saxones illis diebus tales de Britonibus exegisse pœnas, quales olim Caldæi de Iudæis, Saxone videlicet furente, & victore impio ab orientali vsque ad occidentale mare vrbes agrosque depopulante, nemine prohibente; sed illo totum prope Insulæ pereuntis superficiem obtegente; passim trucidando Britones Præsules cum populis sine vllo respectu honoris, ætatis, aut sexus; *ex reliquiis* autem *Britonum* non absumtis *nonnulli latitabant in montium rupiumque cauernis*, *alij transmarinas regiones dolentes petebant*, *& vt ait Gildas, cum vlulatu magno seu celeusmatis voce hoc modo sub velorum sinibus cantantes. Dedisti nos tanquam oues escarum, & in gentibus dispersisti nos.*

Certè si ex istis, qui tunc petebant transmarinas regiones fuerunt Vrsula cum suo tanto agmine (vt Fleinius, Lippolous & Haræus fuisse volunt) verosimile videtur, omnes illas in vno portu collectas, & per dies aliquot tanta, vt oportebat multitudine subsistente, vt pararent nauigia & commeatus, à sæuiente Anglo-Saxone per totam vbique Britanniam ad necem quærente indigenas, omnes inquam Vrsulanas deuenturas fuisse in manus hostiles, ac proinde Virginum profectionem è patria omnino impeditum iri: vt taceam illas, si tunc in Armoricam ad ineundas nuptias trajcere cupiebant, nõ dolentes, sed gaudentes pro more nubentium è *patria ad sponsos transnauigare voluisse*. Hactenus Stephanus Vitus. Hãc impugnationẽ præterire non debui, quia multos tam in Germania, quam Anglia D. Fleinij assecias neruosè confutat: Patriam S. Vrsulæ Hiberniam nobiscum tuetur, ostenditq; minimè temporis, locorumq; historiæ conuenire, si Virgines Attilano tempore ex ipsa Anglia educantur, quod recentiores quidam Angli pro comperto tenuerunt.

 CAPVT

CAPVT XX.

Censura Opinionum, hactenus contra veram S. Vrsulæ historiam allatarum.

PAVCA restarent confutatis iam omnibus aduersarijs dissoluenda, quæ obijciuntur de Regibus Angliæ, Thraciæ, Siciliæ, quæ Beatus Rhenanus mouet de Francis, alij de origine Basileæ: sed ea pauló post discutiemus; nunc quod in mari naufragoso, turbido cælo, procellis inhorrescentibus, iactati inter scopulos obluctantibus ventis, facere solent nautæ postea, quam malacia redeunte lenis; & secūdus adspirat ventus; oriente iam Cynosuræ propitio sidere, nobis agendum est: gaudent ij dum recensent pericula, quæ euasere; dum numerant scopulos, scyllas, Charybdes, in quas ni Deus succurrisset, naufraga nauis, vel impulsa, vel illapsa periisset; ita & nos iactati tot capitibus prioribus & Hæreticorum, & Catholicorum, contrariis turbinibus rationum, Deo tamen auspice, non sine lectoris & scriptoris in salso hoc mari nausea, respiremus aliquando: & eluctati è scruposis cotibus procellas illas, singularum pondus, & momentum vnum sub adspectum collocemus.

Hæreticorum senteтtia de S. Vrsula. Nemo Orthodoxorum est, qui Caluini asseclas Balæum, & Molinæum censeat audiendos, cum SS. Virginum Martyrium Sanctæ Ecclesiæ auctoritate, (quæ hac in quæstione falli non potest) approbatum, prorsus inficientur: Hic fuisse Sanctæ Vrsulæ Societatem negat: ille negat martyrio coronatam, quam in mari fluctibus obruit. Balæo cum suffragentur Magdeburgenses, eandem censuram meruerunt. Galfredus verò præ aliis peccauit, quod nullo teste & fundamento nixus, ex cerebro suo nouam procuderit fabellam, vel saltem, ab alio nullius fidei, & nominis anilium nugarum architecto confictam, donarit Latio; adeoq; in SS. Virgines iniuriosus, latius figmentum illud propagarit, quo Martyrij causa, gloriaque Virginum in dubium reuocatur; offertur interim Acatholicis deridendi Catholicos materia; quod eos in Martyribus numerent, qui perduelli & hosti imperij censuris ab Ecclesia fulminato adhæserint.

Et Catholicorum, 1. Galfredi.

Et Velseri. Traxit Galfredus in errorem lumen alterum Ecclesiasticæ, alterum profanæ historiæ, qui solo nixi Galfredo, plus etiam auctoritate sua historiæ incommodarunt; nam narrationem illam ita colorarunt, vt aliqua Martyrij constaret causa, ac sepulcra Virginum cum reliquijs defenderentur; de quo parum Galfredus laborarat. Faciunt igitur nullo laudato teste circa Lugdunum Batauorum appulsas, ibique virginitatis amore trucidatas, & Coloniam allatas, vt honorificè terræ Martyres mandarentur.

2 Auentini Sequaciū opinio. Altera opinio ex Auentini Lutherani cerebro conficta, hoc molestior, quod viros doctissimos Aubertum Miræum, & Bartholomæum Petri in errorem traxerit: conflatis Sodalitatem Vrsulanam ex vxoribus, viduis, liberis, & consanguineis, qui Treuiros ad parentes, maritos, & agnatos properabant: vt Martyrij lauream eis eripiat: hanc ægrè tueri possunt Aubertus Miræus, & Bartholomæus Petri, quas vt hostes imperij iussu cæsario volunt omnes Coloniæ interemtas.

3. Hectoris & D. Fleiē. Tertia fabella Hectoris est, quam D. Fleien pigmentis nouis colorauit: hi contra votum eductam è Monasterio; sed volentem, sed gaudentem S. Vrsulam iungunt matrimonio Conano cuidam: at afflictorum adiunctorum suorum prorsus inauditorum, imò sacrilegij nullum laudant testem: non parum in castam Martyrem iniurij, quam votifragam censuerunt. Potius sanè repudiatis hactenus allatis figmentis communi opinioni adhærendum esset, quæ admisso etiam Romano itinere, Hunnorum nomine traducta in errorem, ad Attilam Martyrium reuocat, inde sola temporis nota auctores illi qui plurimi sunt, à nobis diuiduntur, sed quæ nos rationes conuincant ab his etiam dissidere, eæ sunt suo loco pertractatæ.

4. Cōmunis quæ ad Attilam reuocat.

Vides

Vides amice lector, cum præcipui nostri aduersarij ad tres vel quatuor classes reuocentur; singulæque opiniones figmentis vtantur nouis, quorum nullum apud antiquiorem auctorem vestigium repetiatur, cur iure ab iis discedendum esse iudicemus: quando fabularum istarum Galfredi, quæ vetustissima est, 500. tantum annos originis suæ reperit; cum tamen eo ipso Galfredi æuo nostra S. Vrsulæ historia vetus, diceretur; nunc inquirendum in causas est; quæ historiæ Ecclesiasticæ; & profanæ lumina in hos errores induxerunt.

CAPVT XXI.

Cur Historia Vrsulana non sit petenda ex Britanniæ scriptoribus, & quare Gildas nunquam, Beda verò bis tantum S. Vrsulæ meminerit.

CAVSA erroris omnium recentiorum est, quod petendum inde putarint Vrsulanum martyrium, vnde sumi, nec potuit, nec verò etiam debuit. Duplex scribendæ historiæ modus est, vt certa temporis ratio gestorum habeatur; Primus, quo tempore parentes, maiores, & agnati eius, cuius res & facta persequeris, vixerint, si ex loci illius annalibus, aut Patriæ vetustissimorum historicorum testimonijs, vel M. SS. eruatur. Alter est, si talium locorum annales & antiquissima monimenta perierint, quæ gentis illius, familiæque gesta complectebantur (sicut interiisse in Britannia, Britannorum probatissimorum testimonio post paulò demonstrabo) consulat, qui de ijs scripturus est, omnia locorum vestigia, vbi vitam degisse talis memoratur; attendat populorum istorum constantem, & concordem inter se traditionem; videat quo tempore præsules ij, notæque sanctitatis viri vixerint, quib. vlus familiariter perhibetur. Priorem viā ingressus est Vellerus, Herman. Fleien, & alij: ille Anglam credidit S. Vrsulam, & Anglum vel saltem Britoniē Angliæ scriptorem quingentorum annorū; sed fabulosum secutus est, hic cum origine Scotam arbitraretur, Scotiæ recentiorem testem consuluit meliorem Rhetorem, quam historicum, Hectorem Boëthium; vterq; deceptus est; cum nec Britanni ipsi hac in historia Britannos esse audiendos existiment; alteram ego & tutiorem ingredi viam volui: lustraui per me, vel inquilinos missis literis omnia locorum vestigia, per quæ putantur Virgines peregrinatæ, consului populorum istorum traditiones; Chronica, picturas, inscriptiones, breuiaria, & M. SS. quæ haberi potuerunt, & Deo propitio, fauentibus Sanctis Virginibus; hominibus vbiq; promtissimis, & scitu necessaria liberaliter transmittentibus, puto me adiumenta veritatis historicæ accepisse, spe & opinione mea plura, certiora & luculentiora quam vllus, Dei benignitate homines vbique permouente ad hunc pium conatum promouendum: quæ quidem omnia è diuersis diœcesibus: Basileensi, Constantiensi, Argentoratensi, Coloniensi, Vltraiectina, alijsque remotioribus locis Belgij, Italiæ, & Lusitaniæ conquisita cuncta reperi conformia inter se, vt in ijs solida, stabilis Chronologiæ & authenticæ Historiæ fundamenta reperiantur; quæ cum Ecclesiastica, profanaque temporis illius historia mirificè congruunt, ita tandem in certam temporis Vrsulani Martyrij cognitionem (quæ præcipua difficultas erat) deueni. verti hic me ad scriptores Britanniæ: nihil in Gilda sapiente de Alexandri Seueri tempore reperi, sub cuius exitum vitæ S. Vrsula passa scribitur, nihil in Beda, qui vno fatentur ore gesta temporis illius ob vastationes plurimas, & Diocletiani furorem in tenebris iacuisse, ita quidem omnibus veterum libris sublatis, vt ea ipsa, quæ scribebant, ex transmarinorum monimentis aduentitijs, & externis, non autem è patrijs Britanniæ potuerint eruere.

Duplex scribendæ historiæ modus.

Primus à maiorum cōditione.

Alter à vestigiis locorum, in quibus fuit.

Ab ijsdem Historia Vrsulana petenda, & traditionibus.

Quæ omnia inter se conueniūt

Gildas & Beda eam historiam non attingunt.

Qua Britānici Annales perierunt.

Vnde nec nominis quidem fama ad Gildam peruenit; peruenisset autem, si Maximo vel Attila dominantibus vixisset, cum horum temporum res gestas sicut & Beda, satis accurate, licet breuiter exsequatur, & quia seculo septimo sub S. Cuniberto columbæ volantis indicio, detecto S. Vrsulæ monimento cum nominis inscriptione vulgari cœpit Vrsulana historia: multoque magis seculo sequenti, cum à S. Willebrordo Britanno coæuo Bedæ, S. Cuneræ (Sodalis S. Vrsulæ) corpus inuentum esset, is primus Anglorum, memoriam Britannicarum, & Coloniensium Virginum ætate sua in ephemerides & Martyrologium coniecit: earum tamen in historia Britannica non meminit; quia tempus Attilæ, Maximique Virginea cædes antecesserat: nihil autem in Britanniæ monimentis (toties vt vterque conqueritur, vastata patria, sic vt ne memoria quidem priorum temporum inueniatur) potuit reperire.

Beda facit S. Vrsulæ mentionē.

Quocirca non prudenter satis Hermannus Fleien in libello suo de S. Vrsula conscripto ponit hoc quasi compertū & exploratum: *Historiam istam, quoniam de Virginibus Britannicis est, a Scriptoribus Britanniæ accersendam esse*, profertque solum Hectorem Boëthium rerum Scoticarum scriptorem, cui vni res patriæ suæ describenti potiori iure, quam aliis exteris de rebus ignotis testantibus fides habenda videatur. In hoc ego magnopere dissentio, nec leuibus adductus argumentis. Principio enim cum in Britannicis Insulis singula regna Angliæ, Scotiæ, & Hiberniæ Sacrum hunc sibi cœtum vindicent, dubium erit, an Scoti sint Anglis, & Hibernis scriptoribus anteferendi. Deinde demus, res eas, quæ dum in patria degerent, Virginibus acciderunt, ex Britanniæ scriptoribus & locorum peritis esse repetendas: quæ tamen tempore peregrinationis in exteris terris contigerunt, quis neget vbi gesta sunt, inde tutius esse perquirenda? Nam si de S. Gereonis morte, sociorumque Thebæorum, & Maurorum historia quis vestigare voluerit, an eam ex Aegyptiorum annalibus, vel Mauritaniæ Scriptoribus repetet, qui forte vix fando quidquam de ea vnquam audierunt? nonne potius Coloniensibus fides ex maiorum narratione tribuenda, qui locum Martyrij, columnam, cruentosque cespites eorum sanguine purpuratos demonstrant, indices mortis Christi causa toleratæ? Quis nesciat in exteris sæpe regionibus sanctitate Martyrijque laurea celeberrimos extitisse, quorum in patria nulla nec nominis quidem fama, vel maiorum celebretur? duobus id horum locorum exemplis confirmabo.

Cur in hac historia nō sint soli scriptores Britannici consulēdi.

Gesta extra Patriā à loci Inquilinis petenda.

P. Antonius Vasconcellus lib. de Regibus Lusitaniæ rarum Bonnensis cuiusdam militis Martyrium & miracula luculenta memorat, cuius ante eius editionem libri Bonnenses nostri nihil, ne fama quidem acceperant: ipsum audiamus.

Eques insignis Henricus Germanus natus Bonauillæ (rectius Bonnæ) *quatuor à Colonia Agrippina abest leucis oppidum aduerso Rheno; conditum fuit demortui corpus in templo S. Vincentij, Lusitanis immixtum, non suis, qui in templo S. Mariæ à Martyribus sepeliebantur; siue id viuus adhuc Henricus postularit, vt ex animo cum Lusitanis initam testarentur amicitiam, siue id postea curantibus Lusitanis viri sanctitate illectis. Neque diu cœlum hominis sanctitatem celauit, miris in sepulcro eiusdem editis operibus, vt demortui virtus miraculis patefieret. Prius vero miraculum illud fuit, quod in duobus adolescentibus Henrici eiusdem classiariis visum est: horum alter surdus, mutus alter; a natalibus vterque, ad Martyris sepulcrum ambo procumbentes opem subnixè precabantur. Ecce tibi graui somno opprimuntur, & in somnis Henricum hilari, ac facili oris habitu vident eosdem blandè intuitum, & sic paucis hortantem.* Gaudete, & lætamini, loquimini, & audite: meritis siquidem horum Martyrum, qui hoc sub tumulo requiescimus, hoc vobis beneficium confert cœlum. *Hæc cum diceret, homines deseruit, atque subito exciti somno surdus, qui fuerat, mutum antea loquentem audit, non maiori ad inuicem gaudio, quam eorum, qui nouerant ex re insolita stupore. Nec longo postea elapso tempore Henricus idem seniori cuidam Ecclesiæ ministro ter apparuit, cui iussit suum prope sepulcrum collocaret fidelem seruum, cuius opera fuerat vsus inter viuos; vt qui eodem pro Christo amore occubuerant, eodem simul loco de mortui accubarent.*

Henricus Bonnensis egregius Christi Martyr. Miraculis claret.

Apparet & sanat surdū, aliūq; mutum.

Vult sepeliri secum famulum.

Illud

Illud verò manifestius sanctissimi equitis gloriam indicauit, quod eius è sepulcro palma pulcherrima exorta fuerit, miro frondium virore comata, quæ illarum speciem referebat, quas ætate illa manu solebant gestare, qui Ierosolymæ sepulcrum precabundi inuisebant: huius è folijs remedium quærebant præsentissimum ægritudine aliqua laborantes; vel tantillum, collo appendentes, vel comminutum in puluerem epotantes, vt vires affecti corporis de integro resarcirent. Ob tanta tamque insignia rerum miracula Alphonsus Lusitaniæ Rex primus, mirum equitis Henrici sociorumque amorem piè colebat, vt si aliqua corporis tentaretur ægritudine, eorum statim procumberet ad sepulcrum, vbi præsentem sibi opem defuisse nunquam precibus sentiebat. Hactenus Vasconcellus.

Palma è sepulcro eius nascitur.

Iterum vrgeo: cui hactenus Bonnensium constitit hunc Henricum tam generosum Christi pugilem, miraculis & celebri Martyrio venerandum summo in honore Lusitanis esse, vel si cognouit, nunquid à Lusitanis historicis didicit? & tamen si ad normam regulamque veritatis historicæ D. Fleien, huius res gestas expendamus, à solis Bonnensibus scriptoribus, apud quos natus est, eius memoria nobis esset repetenda.

Hic Bonnensib. innotuit solis è scriptis exterorum.

Veniamus ad Colonienses: Petrus Maffeus rerum Indicarum scriptor cumprimis elegans & accuratus, Ioannis cuiusdam Coloniensis ciuis filij Martyrium à Coloniensibus hactenus ignoratum, his verbis memorat: *Præterea missi varijs è nationibus ad eum desertores, ac transfugæ, nec non schismatici ventitabant. Abassini, Armenij, Georgiani: & ex Europa non pauci; quos ille per summam lenitatem ereptis opinionum erroribus, solemni ritu piatos restituebat Ecclesiæ. Ex ijs vnus Ioannes nomine in ipso conatu Casparis adeundi præclarum Martyrij decus tulit. Germanus erat genere, in vrbe Colonia natus, patre admodum locuplete, annumque iam decimum in oppido Turcarum Califa non longè ab Armuzianis finibus pro Mahometano se gerebat, tormentarij pulueris artifex; atque ob idipsum genti percarus: is audito Casparis nomine, rebusque ijs, quæ Armuziæ gerebantur, ab impio ministerio ad famulatum Christi, si Caspar adiuuaret, quamprimum redire constituit. Id quo sine arbitris fieret, in atramenti librarij difficultate sulphureum diluit puluerem; ex eo diluto literas ad Casparem vna eademque sententia Latino, Belgico, Francoque sermone conscribit, vehementer optare se, modo apud Lusitanos tuto liceat commorari, & a Caspare fidem accipiat, Armuziam venire, & Christo Domino per sacramentum pœnitentiæ satisfacere: eo nuncio lætus Caspar extemplo rescribit, fidenter accedat, sibi, ac Lusitanis aduentum ipsius gratissimum fore. Hæc epistola incertum cuius fraude, qui perferendam acceperat, an alio quo casu ab Califano præfecto intercepta, Ioannis consilium prodidit: Confestim à Turcis de ipsius religione quæsitum: ille verò sese intrepidè Christianum fateri, atque ad omnia tormenta, necemque pro Christi nomine promtum ostendere; Inde furentibus Mahometanis fœde laniatus atque dissectus, ad vltimum vsq. e spiritum in vera fidei confessione permansit. Caput abscissum, & prælongo infixum hastili Turcæ in arcis mœnibus posuere. Haud ita multo post Lusitana classis Armuziam tenuit: millia duo circiter hominum ea classe vehebantur: eius turbæ totius animorum sordes Caspar eluit solus, quod sacerdotes per eos dies omnes in morbum incidissent. Inde placato Deo Lusitanus ardentior ad Califanum litus accessit, ac repentina exscensione oppidum cepit atque diripuit. Inter direptionem Casparis epistola apud Præfectum reperta eo argumento de Ioannis nece cognitum est; refixum extemplo caput, Armuziamque accurate transmissum, Caspar cum Psalmodia, & laudatione perhonorificè condidit.*

Vir Coloniēsis quidam Martyr.

à Turcis ob fidem occisus.

De [illegible] suam Martyre nihil Colonienses nostri, apud quos lucem adspexit primam, nisi ex Indicarum rerum scriptoribus cognouissent, quia Martyrium illius alibi patratum est, vnde rei gestæ series est repetenda. Idipsum nos de Sanctis Virginibus ducimus esse faciendum: vt ea, quæ acciderunt in Hibernia, ex eius monimentis, si quæ supersint: ea verò, quæ gesta sunt alibi, non ab Hibernis; sed loci Inquilinis petenda esse pronunciemus.

Ab Hibernis & Britannis peti nō possunt transponenda, quæ ibi contigerunt.
Ob vastationes & vetera monimēta literaria perdita.
Vt cōqueritur Gildas.
Lib. de excidio Britā.

Quanquam non parua difficultas erit, si illa etiam, quæ Hibernorum, vel Britannorum deberent esse propria: ab ipsis Britannis perquiramus, propter defectum historicorum, qui res eorum temporum complexi sunt monimentis, : adeò, vt recentiores, qui eorum siue Annales, siue res gestas scribunt, communia tantum vulgent, quæ ex Romanæ Reip. vel Ecclesiasticæ historiæ exteris auctoribus hinc inde conquisierunt. Quod inde factum suspicor, vel quod Britannis eo tempore proprij Christianique Scriptores defuerint; vel si qui fortè exstiterint de Christi fidelium rebus concinnati libri, ij siue Diocletiani furore, siue alijs barbarorum irruptionibus atque iniurijs temporum perierunt.

Hoc singillatim de patria sua testatur Gildas sapiens: sic enim in epistola de excidio Britanniæ loquitur: *Illa tantum proferre conabor in medium, quæ temporibus Imperatorum Romanorum passa est mala, quantum tamen potuero, non tam ex scriptis Patriæ, scriptorumque monimentis (quippè quæ vel si qua fuerint, vel ignibus hostium exusta, aut ciuium exulum classe longius deportata non compareant) quam transmarina relatione, quæ crebris interrupta intercapedinibus haud satis claret.*

Pitseus l. de scriptor. Britannia.

Quem patriæ suæ monimentorum defectum, & intimè agnouit, & apertè confessus est Ioannes Pitseus natione Anglus, libro, quem de illustribus Britanniæ scriptoribus collegit: *Prima*, inquit, *ætas, post Christum paucos admodum in Britannia nostra dedit Doctores Christianos, & ex ipsa gente puto nullos, ætatis primæ plusquam dimidia pars transierat, antequam in Britanniam veniret Iosephus ab Arimathia, & qui licet cum socijs sine dubio quosdam conuerterit, & baptizauerit, quinam tamen illi, & quantus eorum fuerit numerus, nullus hactenus nobis certus datus est index; sicut & pleraque, quæ priscis illis temporibus in Britannia gerebantur, nobis in dubio sunt, & in obscuro.* Consentit Goduinus cum de Eboracensibus agit Episcopis: *Nobis*, inquit, *fatendum est, primorum Ecclesiæ Britanniæ Rectorum memoriam sane perexilem superesse:* cuius rei duas causas attingit, *siue quod à natura comparatum sit, vt omnium rerum initia sint obscura plerumque; siue quod Ecclesiasticorum illorum temporum historiam tyrannorum, & persecutorum rabies deleuerit, atque absumserit.*

Goduin. lib. de Præsulibus Angliæ.

His tribus auctoribus testatum satis relinquitur, Vrsulani temporis historiam è Britannia peti neutiquam posse, cum seculorum primorum memoriam deleuerit obliuio, monimentis literarijs amissis, vel incineratis: vnde quæ sub initium libri sequentis de Britannorum conuersione differentur, & fidelium multitudine, qui primis Ecclesiæ nascentis temporibus ibi floruerunt, ea non è Britannicis; sed Græcis, & Latinis scriptoribus hauriemus, vt mirum non sit Velserum, Hermannum Fleien & alios, adductos in errorem esse, dum è solis Britannorum scriptis hanc historiam censuerunt esse delibandam; neglecta vel etiam contemta traditione Coloniensi, reliquorumque populorum, quos peregrinatione, morte vel martyrio suo reddiderunt illustriores.

Ego verò declinatis adulterinis fontibus, monstratisque præcipuis aduersariorum nostrorum fundamentis & dirutis, causaque & radice erroris satis indicata, prius quam ipsam vno filo contexam historiam, nonnulla obiectorum capita de Regibus, Ducibus, & Comitibus Vrsulani temporis diluam: vt eradicatis omnium contrariarum opinionum fibris, gratior exsurgat historiæ sequentis narratio.

CAPVT XXII.

Inter obiectiones ab aduersarijs quibusdam motas prima est: An Reges fuerint sub Imperio Romano tempore martyrij Vrsulani.

Difficultates de Regibus Vrsulanis.

COmmento similior, quā historiæ videtur esse ea B. Hermanni c. 11. tot Regū, & Reginarū Martyrū enumeratio. Rerum tunc vbiq; ferè Romani potiebātur: qui

regium

regiū exsecrabantur nomen: hinc istæ Iudæorum voces ad Pilatum: *Si hunc dimittis, nō es amicus Cæsaris, omnis enim, qui se Regē facit, contradicit Cæsari:* nec verosimile videtur, tot eo tempore Reges fuisse Christianæ fidei rudimentis institutos, præsertim cum Principum & Regum catalogi nullam in ijs locis faciant eorum nominum mentionem. Io. 19.

Non inficias eo, florente Romanorum libera Rep. Regibus semel exturbatis nomen istud Quirites æquis auribus audire non potuisse: hinc tanta contentione animorum contra Tarquinij Superbi filios pro libertate dimicarunt; licet exteris in regionibus à se deuictis, & redactis in prouinciam, Massanissam in Mauritania, Hieronem in Sicilia, Ptolomæum in Ægypto tolerarint.

Oppressa verò Cæsaris & Augusti dominatu Reip. libertate, credebant Imperatores hoc se potentiores, quò plures subiectarum gentium Reges vectigales & beneficiarios sibi fœderarent, quod exemplo Iudææ sic declarat Cardinalis Baronius: *Nec mireris, redacta iam Britannia in prouinciam Regibus extinctis, vt auctor est Suetonius in Claudio c. 17. & Tacitus lib. 12. iterum in Britannia Lucium regnare audias: nam & alijs sæpè prouincijs id fuisse concessum inuenies. Iudæa enim postquam redacta est in prouinciam habuit Reges ac Tetrarchas: Armenia etiā concessione Hadriani Regem habuit, vt tradit Spartianus in Hadriano. Quin & ipsam Britanniam iam redactam in prouinciam, inuenies tempore Neronis habuisse Regulum.* Is erat Præsutagus, de quo Tacitus Annal. 14. Cæsares passi sunt Reges. Baron. ad 25. May. Tacit. Annal. l. 14.

Obseruat Lorinus noster Herodem Agrippam, illum Herodis magni nepotem licet Tetrarcham, à S. Paulo tamen, & Luca, nec non Festo Romano Præside tam priuatim, quam publicè facilè decies in Actis Regem c. 25. & 26. nominari: Vnde Iudæorum iste clamor ad Pilatum de ijs est intelligendus, qui sibi contra Cæsaris & Romani Senatus auctoritatem regium honorem arrogarunt: patet id sole clarius in Regibus ex Asamæorum & Herodis sola familia proseminatis intra 100. & 28. annos, ab expugnata Pompei Magni viribus Hierosolyma, ad excidium eiusdem sub Vespasiano: cum enim tanto tempore triginta duarum olympiadum decursu Romanorum iugo Iudæa premeretur, Reges tamen Ducesque proprios beneficio Romanorum retinuit. Act. 25. & 26. Ioseph. 10. antiq. & In Iudæa sub Romanis 128. annis.

Primò Gabinius bis bello petijt Alexandrum Aristobuli fratrem, ne Iudæam recuperaret, successor Gabinij M. Crassus Solymam ingressus, ærarium expilauit. 1. bel. Iud. 6.

2. Bello Alexandrino sub Iulio Cæsare fuit Antipater Iudææ totius procurator olim à Pompeo M. designatus, is filios duos duces nominauit, Iudææ Phasaëlum, at Galilææ Herodem, cum Hircanus solum Principis nomen sibi vindicaret. 1. bel. 7. 14. antiq. 16.

3. Bello ciuili gliscente, Cassius vim magnam argenti Iudæis extorsit ad bellum prosequendum. 1. bel. 9. 14. antiq. 8.

4. Triumuiratu verò constituto, profectus Antonius in Asiam, Iosephum cum fratre Tetrarchas nominauit. 14. antiq. sub finem.

5. Occasione ciuilis belli Parthi Iudæam inuaserant, Regem Antigonum renunciarant exturbato Herode cliente Romanorum: ad quos ipse oratum auxilium confugit. 1. bel. 11. 15. antiq. 2.

6. Herodes ab Octauiano, Antonio, & Senatu Iudææ Rex declaratur.

7. Ventidio contra Parthos misso imperatum est: vt pacatam Herodi traderet regni possessionem. antiq. 14. 16. 17. 1. bel. 12.

8. Herodes auxilijs Sosij Regem Antigonum cepit, quo capto, & Hircano à Parthis abducto, Asamæorum, seu Machabæorum finitur principatus, cum annis 125. præfuissent. Vnde concludo manifestè, iam inde ab olympiade 178. Iudæos, licet Romanis parerent, Reges tamen & Duces suos ad Herodis vsque regnum retinuisse. 17. antiq. 8.

Vrbe verò rursus expugnata, sublatoque iam Antigono, Rex Herodes annis 37. imperauit, quamuis cum subiectis populis vectigalis esset Romanis, vt clarè, quæ dicturus sum, euincunt. Ab ijs Herodes Rex creatus. Io. ezb 1. bel. 17. 15 antiq 10.

Primò, cum ad Actium Antonio debellato regno timeret, posito diademate conuenit Herodes Augustum Rhodi, donec id ab eodem recuperaret. 2. Sa-

2. Saturnino Syriæ Præside Iudæa censa est, omnesque tam Augusto, quam Herodi coacti sunt iureiurando fidem obligare, mulctatis Pharisæis, quod imperium detrectassent.

3. Herodi per Romanos non licuit iusto bello vicinos Reges lacessere, nec de proprijs filijs sumere supplicium: Ideo Romam opus fuit proficisci, reos apud Augustum agere, cuius auctoritate potestas Parenti facta est, eos, vt insidiarum reos occidendi.

4. Nec Herodi licuit heredem testamento, quem vellet, scribere; sed eo iam condito, magnam partem Augustus id irritum declarauit, vt pars tantum filijs, nepotibusque cederet, Archelao Iudæa, Herodi Antipæ Galilæa, Philippo regio Trachonitidis.

Iof. 18. antiq. 3. l. 2. vel 3. Dio l. 55. 20. antiq. vlt. 2 Bel. 10.

5. Sed nec his frui regnis perpetuò datum est: nam breui Archelaus iussus est Iudæa cedere, Antipæ & Herodiadi Galilæa relicta; sed Herodi Agrippæ Philippi regiones à Cæsare sunt attributæ, cui Claudius adiecit Iudæam & Samariam: ea lege, ne tali donatione ius Romanorum minueretur. Ideò Cæsar Agrippa denato, regni successione filium spoliauit.

Clarius hæc omnia licebit ex vna Herodis familia cognoscere, si Reges & Duces ex ea genitos, & à Romanis institutos numeremus.

Et posteri eius centū annis.

1. Antipater a Pompeo M. Iudææ procurator è Cypro coniuge quatuor suscepit liberos:

1. Phasaëlum Iudææ Ducem. 2. Herodem Magnum, Ducem primo Galilææ, mox Tetrarcham, denique Romanorum beneficio Regem. 3. Pherorum. 4. Iosephum Tetrarcham ab Antonio designatum. Filia fuit ei vnica Salome.

Vxores Herodi fuerunt decem: earum octaua consobrina, & nona fratris filia liberis caruerunt: ex ceteris filij vndecim, sedecim filiæ prodierunt.

Herodis filij 16. filiæ vndecim.

Filiorum ista sunt nomina. 1. ex Doride natus est Antipater. 2. ex Mariamne tres filij geniti Alexander, Aristobulus & Herodes Romæ mortuus, ac filiæ duæ Sylamsio & Cyprus. Ex 3. Malthace duo filij Archelaus & Antipas, filia Olympias. Ex 4. Cleopatra, Herodes & Philippus. Ex 5. Pallade Phasaëlus. Ex 6. Phædra filia Roxane. Ex 7. Elpide Salome. Ex 10. Mariamne Herodes tetrarcha Galileæ: Horū liberorum quatuor Antipater, Herodes, Roxane, & Salome sine prolibus excesserunt. Superant nepotes 8. filiorum, & trium filiarum.

Nepotes Reges.

Nepotes 1. ex Alexandro nati Tigranes duo, primus Armeniæ Rex, caruit liberis, alterum etiam Armeniæ Regem Nero nominauit. Vespasianus verò Ciliciæ Regem Alexandrum creauit. Aristobulus tres genuit filios, Herodem Agrippam Regem, qui S. Iacobum interemit, Aristobulum & Herodem cum filia Herodiade.

Abnepotes.

Agrippa Magnus duos suscepit filios, Agrippam iuniorem, Regem Chalcidis à Claudio renunciatum: vixit is ad tertium vsque Traiani annum: 2. Drusum impuberem mortuum cum Berenice desponsa Herodi patruo, quæ Regina nominatur: Mariamne verò nupsit Iulio Archelao Chelsiæ filio: vti Drusilla Epiphani filio Regis Camagenorum desponsa, nupsit tamen Felici Præsidi. Ex Aristobulo Aristobuli filio, & Olympiade nati sunt Herodes, & Aristobulus, sicut ex altera coniuge Bernice Hircanus & Bernicianus: Herodes tertius Aristobuli filius priuatus vixit cum Emesorum Regis filia, ex qua suscepit Iotapam.

Herodias autem Aristobuli filia primo Herodi tetrarchæ Salomen saltatricem Euangelicam peperit, adhæsit postea Philippo: mox & contra legem Herodi tetrarchæ Galilææ conuixit turpiter, cuius consilio S. Ioannes Baptista fuit decollatus.

Hæc satis demonstrant Romanos, Iudæa licet in prouinciam cum regnis confinibus redacta, multos passim Reges, Duces & Principes sibi vectigales vbique retinuisse. Agrippam certè iuniorem Augustus adoptarat cum Tiberio: quem ob suspiciones Tiberius diu vinculis adstrinxit, Rex tamen Tetrarchiæ Philippi creatus, à Claudio regnum insuper Chalcidis obtinuit.

Lib. 8. c. 8.

Postea

Postea Nero quatuor eidem vrbes & toparchias Abilam, Iuliadem, Tarichæas, & Tiberiadem attribuit, qui postremus Herodiadarum Regum, si Photio credimus, Traiani ætatem attigit. Vnde non tam Iudæi Pilato regiam dignitatem, quam eius, inuitis Romanis, vsurpationem opposuerunt.

1. bel. 4. Photius in Bibl.

Quod de Iudæa dictum est, idem Imperatores in ceteris Imperij Romani prouincijs permiserunt. Suetonius ait de Augusto: *Regna, quibus potitus est, aut ijsdem præter pauca, quibus ademerat, reddidit, aut alienis contribuit, Reges socios etiam inter semetipsos mutuis necessitudinibus iunxit, ijsdem cum Augusto Reges certabant officijs. Reges,* ait idem alibi, *amici & socij in suo quisque regno vrbes Cæsareas condiderunt; Romæ & prouincias peragranti quotidiana officia, sine insigni regio, præstiterunt.* Iterum: *pluribus de regno certantibus, non nisi ab ipso electum, comprobarunt.* Similia Dio Cassius in Augusto memorat, *Augustum Aretæ Regi infensum fuisse, & quod per se regnum arripuisset, quasi Reges* (ait in Maximiano Panegyricus) *tunc demum integra auctoritate regnarent, si Imperatorem Romanum placassent.* Claudio Cæsare Cherusci Germani Regem teste Tacito petiere: *Eodem* inquit *anno Cheruscorum gens Regem Roma petiuit, amissis per interna bella nobilibus, & vno reliquo stirpis regiæ, qui apud vrbem habebatur, nomine Italus. Paternum huic genus è Flauio patre Arminij, mater ex Cattumero Chattorum principe erat, ipse forma decorus & armis, equisque in patrium nostrumque morem exercitus. Igitur Cæsar auctum pecunia, additis stipatoribus, hortatur gentile decus magno animo capessere.*

Reges sub Romanis in alijs orbis partibus. Suet. c. 4. Sub Augusto. Cap. 60. Cap. 20. Maximiano. Claudio. Tacit. li. 11.

Et ante eum Tiberius: *Reges suspectos minis & querelis non vi repressit, altos blanditijs ad se attractos non remisit ad suos, vt Marobanum Germanum, Trasipolim Thracem, & Ardelaum Cappadocem.*

Tiberio. Suet. c. 37.

Postea Nero: *Tiridati Regi cum in vrbem venisset diadema* publicè imposuit. his vt Dio testatur verbis: *Quæ neque pater tuus, neque fratres, qui dederant, conseruarunt, ea trado tibi in manus, & Regem Armeniæ facio: vt & tu, & illi discant me & regna auferre, & donare posse.* Sic Traianus: *cum Armeniorum Rege bellum gessit, quod regni diadema non à se: sed à Parthorum Rege suscepisset.*

Nerone. Traiano.

Venio ad propinquiora S. Vrsulæ tempora, de Antonino Pio scribit Capitolinus: *Pharasmanes Rex ad eum Romam venit, plusque illi, quam Adriano detulit. Pacorum Regem Ledis dedit, Parthorum Regem ab Armenorum expugnatione solis literis repulit: Abagarum Regem ex Orientis partibus sola auctoritate deduxit, causas regales terminauit, sellam regiam Parthorum regi repetenti, quam Traianus ceperat, pernegauit; Rimetsaloëm in regnum Bosphoranum (audito inter ipsum & curatorem negotio) remisit, Olpio; olitis contra Taurohiolytas in Pontum auxilia misit.*

Capitolinus in Antonino. Antonino Pio.

De Lucio successore subdit: *Confecto intra quadriennium per Duces suos bello Parthico, regna Regibus, prouincias verò comitibus regendas dedit.*

Lucio Vero.

Viuente S. Vrsula Lampridius de Alexandro ait: *Cum enim Alexandro fur quidam præsentatus fuisset, iussus est à Regibus audiri, ac re probata damnatus est; & cum quæreretur à Regibus, quid apud eos paterentur fures? illi respondissent crucem, ad eorum responsionem in crucem sublatus est.* Commentatur in hæc verba sic Casaubonus: *Videntur in aula Imperatoris tum fuisse Reges aliqui, aut Regum filij, plures enim sub Imperio Romano etiam tum Reges erant.* Quocirca non potest veteris historiæ peritus dubitare, quin non is, qui Rex auctoritate Romanorum creabatur; *sed qui seipsum Regem facit, contradicat Cæsari.*

Alexādro.

Sed an tantam Regum turbam Vrsulano tempore credamus iam fuisse fidei Christianæ mysterijs initiatam? Nec hoc incredibile videri debet, is enim, qui vix natus primitias gentium tres Reges ex Oriente solo nutu ad sua deduxit incunabula, ducentis iam & triginta annis euolutis, plures Ecclesiæ suæ prouidit defensores, cui promiserat: *Et erunt Reges nutricij tui, & mammilla Regum lactaberis.* Ita iam tum Apostolorum æuo à SS. Thoma, Matthæo,

An Reges tot Christiani. Isai. 60.

& Bar-

& Bartholomæo fidei doctrinam Reges susceperunt, Abdia teste: sed quamuis demus initio congregationis tantæ Sodalitatis nondum Reges omnes Christum agnouisse, postea tamen peregrinationis tempore melius instituti, ante martyrium ritè sunt aquis genitalibus Christo regenerati.

CAPVT XXIII.

Regesne fuerint An. 237. in Thracia, Sicilia, VVallia, Anglia, Hibernia & Hispania.

DE Constantia Thracis Regis filia, quam aliqui vocant Constantinopolitanam imperatricem: de Rege Walliæ, qui locus eo tunc carebat nomine, item de regulis Siciliæ & Hispaniæ maior est difficultas: priorem paucis expedio. Licet nomine Constantinopolis Byzantium tunc nondum fuerit insignitum, quam Christi tempore Strabo ciuitatem illustrissimam, nominauit: licet etiam Walliæ regnum à Cambro Rege Cambriæ diceretur, nihilominus in Thracia Byzantini quidam reguli: & similes in Cambria beneficio Romanorum gubernabant.

Siciliæ Reges. Siciliam Insulam certum est vetustissimis temporibus ante, quam à Romanis in Prouinciam redigeretur, Reges habuisse, Phalarim Dionysium, Agathoclem, alios; at Getrinuncijs de quodam agro certantibus; Athenienses pariter & Lacedæmonij, vt opem ferrent aduocati, ad dominatum insulæ studijs æqualibus adspirarunt: Tentarunt idem Carthaginenses, qui anno citius, quam à Romanis subacta penitus est, pactis cum ipsis fœderibus excesse Sicilia iussi sunt: & anno sequenti, licet in prouinciam redigeretur, Hieronis tamen regnum saluū & integrum est reseruatum. De Regulis eorum Liuius cum refert Græcos Coss. Camillo & M. Valerio Coruo classe irrupisse in Italiam, subdit: *Cuius autem populi ea, cuiusque gentis classis fuit, nihil certi est, credo maximè Siciliæ fuisse tyrannos.* Et apud Florum in epitome: *Mamertinis Siciliæ populis Romanorum socijs à Romanis auxilia decreta sunt contra Hieronem Regem Stracusanorum*, is Regulorum seu tyrannorum Siciliæ potentissimus habebatur; de quo videri Ciceronis Verrina 3. potest.

Liuius li. 7. *Florus in Epito.*

Sub Romanis. Vbi verò post V. C. anno circiter 540. Romanis parere cœpit, ita se in clientelam eorum Siculi contulerunt: vt teste Cic. Verrina tertia: *eodem iure essent, quo fuissent, eadem conditione Romanis parerent, qua suis antea paruissent.* Vnde non fuerunt Siculorum Reguli suis exuti sedibus, & auitis bonis; sed sub Romanorum tutela suis frui possessionibus iussi. Nam Liuius lib. 24. scribit de Hieronymo Rege Siculorum: *quod sub Romano Imperio in Sicilia vixerit, & de eyciendis Sicilia Romanis consilia cœperit, eaq; de causa Legatos Carthaginem miserit ad fœdus ex societate cum Hannibale faciendum: pactoq; conuentum, vt cum Romanos Sicilia eiecisset, Himera amnis, qui fermè Insulam diuidit, finis regni Syracusani ac Punici imperij esset.* Quod si Romani tam potentem Regem, qui bellum ijs mouit, non solio deiecerunt, an credibile Regulos & Dynastas suis toparchijs exuisse? Quorum etiam monimenta salua semper posteris conseruarunt, donec Verris auaritia sunt spoliata, quam notat in eo Cicero proœmio primæ actionis: *Idem iste præter monimenta antiquissima partim Regum locupletissimorum, quæ illi ornamento Vrbibus esse voluerunt, spoliauit, nudauitq;.* Iterum Verrina tertia: *Ita decumas Lege Hieronica semper vendendas censuerunt* (Siculi) *vt ijs iucundior esset muneris illius functio, si eius Regis, qui Siculis carissimus fuit, non solum instituta commutato Imperio, verum etiam nomen maneret.* Videntur autē Ciceronis ætate multi Regij sanguinis superfuisse: quos ille passim in Verrinis *locupletissimos, nobilissimos & primos* prouinciæ Siciliæ nominat: ita Verri vehemēter exprobrat, quod Philarcho Centuripino homini locupleti phaleras pulcherrimè factas, quæ Regis Hieronis fuisse dicebātur, abstulerit. Quid si Philarchus iure successionis, sanguinis aut affinitatis ea Regia creuisset cum hereditate ornamenta ad tanti Regis tum Siculis clari memoriam multis seculis in eadē familia custodita? Secunda Verrina narratur de Dione Hele-

Tempore Cicero. *Verrina 4.*

Helesino, cuius filio à suo propinquo Apollodore Laphirone opima venerat hereditas, cum Verri decies, vel vt tertia Verrina corrigit, vndecies centena millia seu 27. circiter aureorum millia numerasse, pro causa, in qua ne tenuissima quidem esse posset dubitatio, Verre cognoscente, obtinenda: subdit ibidem *Dioni Greges nobilissimarum equarum abactos: argenti, vestisque stragulæ domi quod fuit, esse direptum.* Quæ Dionis & Apollodori diuitiæ: tanti greges equarum, & ornamenta domestica, Reguli potentis opes indicant.

Causam huius Dionis egerat Sextus Pompeus Chlorus ob virtutem Romana donatus ciuitate. Vocat eum Cicero: *Honestissimum hominem, omnium Siculorũ primum & nobilissimum*, vt is iure possit Regulorum Siciliæ Maximus existimari: obuia sunt in Verrinis, Liuio, ceterisque similia virorum locupletissimorum Siciliæ exempla, quæ satis ostendunt, post eadem tempora sub Romanorum dominatu toparchas & Regulos ibidem permansisse: nec tempore subsequente ad Martyrium vsque S. Vrsulæ desijsse: semper enim præsumitur, quod nullam inducit mutationem. Hugo Grot. de iure belli lib. 3. cap. 20. n. 12. Quinetiam magis auctos & numero multiplicatos, esse verosimile videtur: quando regia magnificentia sublata, liberiora reddebantur connubia: poterantque facilius alijs familijs iura dominiaque sua transcribere: quod perfacilè fuit in Insula fœcundissima, quæ Romanorum horreum dicebatur. Multa horum de Siculorum Regibus erudita collegit Ioan. à Crane Legatus Cæsarius. Porrò fidem orthodoxam combibisse à S. Paulo docet Actorum ca. vlt. *Et cum venissemus Syracusam, mansimus ibi triduo*: nec defuit Siculis, vt alibi monstro, cum Deipara literis etiam scriptis, consuetudo & familiaritas: sed gesta tam S. Petri quam S. Pauli in Sicilia, & gentis ad fidei conuersionem, vide prolixè apud Cornelium à Lapide in citatum caput Actuum.

Ad Martyriũ vsque S. Vrsulæ.

Conuersi ab Apostolis.

Huius verò gentis cum Britannis commercia iam Hieronis tempore viguerunt; is enim autore Athenæo nauim ædificauit ea magnitudine & artis præstantia, vt miraculo fuerit adspicientibus, eminebat in ea malus ingens, qui difficulter in Britanniæ montibus repertus à Philea Tauromenite in Siciliam deductus est, eadem via Gerasina cum filiabus nauigare in Britanniam potuit.

Athen. l. 7. cap. 8.

Quæ licet tam amplum quam Hiero, regnum non obtinuerit: potuit tamen Romanorum beneficio ditiones quasdã minores possidere: vti & filius eius Dorotheus Thraciæ nonnullas vrbes & ipsum Byzantium dicitur tenuisse, cliens & ipse Romanorum: quæ ciuitas licet anno 197. vel sequenti fuerit a Seuero penè euersa: cum homo præcipitis iracundiæ candidatum imperij Albinum persequeretur: vbi tamẽ factus placatior est, ab eodem fuit restaurata.

Rex Byzantinus.

Vocat quidem B. Hermannus Constantiam Dorothei Imperatoris Constantinopolitani filiam: sed ex præcepto C. Iulij Cæsaris : *vti voluit verbis præsentibus*, & anno 1183. cum scriberet vsitatis. Ne si Byzantinam appellasset, imperitus eam Bisontinam fuisse credidisset.

Sic neque Cambria Britonum regio, cuius regis filia nomén dedit sodalitati Vrsulanæ, tunc Wallia dicebatur: ducentis annis post ita fuit appellata, cum Saxones eiectis Britonibus eos in hunc angulum insulæ montuosum depulissent : at quia eo tempore, quo scribebat B. Hermannus vulgo Wallia nuncupabatur, ea velut notiore voce istius loci toparcham Regem Walliæ appellauit: quod etiam de vocibus Ducis Brabantini, Flandrensis, Louaniensis & similibus, quibus auctor idem vtitur, est intelligendum, nam toparchas istorum locorum, licet olim alijs nominibus designarentur: claritatis causa receptis ætate sua titulis & vocibus compellat. Sed quoniam æuo nostro multi credunt, ante Romanorum in Britannia dominatum, monarchiam, qualis modo est, fuisse, insula verò iam in prouinciam redacta, circa S. Vrsulæ ætatem, Seuero præsertim ibidem extremis annis sedem imperij statuente, nullos omnino Reges imperasse : ideoque non arbitrantur verosimile videri, tot Reges, Principes, & Reginas ex eadem Insula Sodalitatem Vrsulanam præsentia sua & Martyrio honestare potuisse, dicam hic nonnulla de Regibus & Principibus qui post Iulij Cæsaris aduentum ibidem imperarunt : Ipse fatetur Cæsar Bri-

Walliæ Regni origo.

Eo tẽpore nõ fuit in Britannia monarchia.

Cæsar li. 4. & 5. de bello Gallico.

Sub Iulio Cæsare quinque Reges ibidem.

Inter se diffidentes.

Mela lib. 3. cap 5.

Cæsar Britannos diuersis,& multis Regibus paruisse: cum enim gentem illam initio prælijs aliquot attriuisset, ea maioribus collecta copijs, summam Imperij Cassiuellauno Regi permisit : cum quo superioribus annis ciuitates & Reges alij continua bella gesserant, qui etiam Manuentium Regem Trinobantum interfecerat, Mandubratij filij eiusdem exercitu fugato,& dissipato: quatuor eidem alij Reges Cingetorix, Caruilius, Taximagulus,& Segonax victi vectigales erant. Sed cum a Trebonio primum, deinde a Cæsare fusus fugatusque esset, & quatuor ei subiecti Reges infeliciter castra naualia oppugnassent: missis legatis,& datis obsidibus ac imperato vectigali retento regno pacem exorauit. quæ fusè Cæsar persequitur. Sed quoties à Romanis vel exteris hostibus Britanniæ pax & securitas affulgebat, ipsi se mutuis armis Reges impetebant regni fines extendendi libidine, teste Mela: *Causas bellorum & bella contrahunt, ac sic frequenter inuicem infestant, maximè imperandi cupidine studioque, quæ possident.* Diuidebatur ea tempestate varios in populos Britannia; vt ex tabula 1. Geographica libri tertij videre licet, quorum singulis singuli ferè Reges auctore Tacito imperabant: Regulos eos nominat Strabo, qui tamen velut clientes Augusto dona pendebant : *Nostra,* inquit, *ætate Regulorum quidam Britannicorum legationibus, & officijs amicitiam Augusti Cæsaris consecuti, donaria in Capitolio dedicarunt, familiaremq; Romanis totam penè insulam redegerunt.*

Tacitus in vita Agricolæ.

Strabo li. 4. Augusto munera deferunt.

Multitudo eorum regulorũ.

Erat ætate Taciti tanta Regulorum istorum copia, quos Principes ipse nominat, vt vix duabus aut tribus ciuitatibus imperarent : & quoniam singuli debiliores, quam vt Romanorum potentiæ resisterent, & vix adduci possent, vt ad hostem exterum propulsandum communibus armis & viribus decernerent, iugo Romanorum facilius premebantur: vnde nec ipsis Romani Principes aut Regulos auferebant, sed beneficio suo regere,& in fide Cæsarum perstare cupiebant. Insinuat id Tacitus: *Olim, ait, Regibus parebant, nunc per Principes factionibus, & studijs trahuntur. Nec aliud aduersus validissimas gentes pro nobis vtilius, quam quod in commune non consulunt : rarus duabus tribusque ciuitatibus ad propulsandum commune periculum conuentus. Ita dum singuli pugnant, vniuersi vincuntur.* Fouebant etiam Reges istos Romani, vt quos fidos esse magis vsu compererant : eos pluribus etiam debellatis ciuitatibus donarent, licet Insulam in prouinciam redegissent, eodem teste: *Redacta,* inquit, *paulatim in formam prouinciæ, proxima pars Britanniæ : addita insuper veteranorum Colonia : quadam ciuitates Cogiduno Regi donata. Is ad nostram vsque memoriam mansit fidissimus, vetere iam pridem recepta populi Romani consuetudine, vt haberet instrumenta seruitutis, & Reges.* Iam tum Romani non tantum Reges suis sedibus non exturbabant: sed & eo nomine magnificè gloriabantur, quod eorum esset regna Regibus dare,& parta conseruare: Sed & infidis tollere. Vnde quicunq; Regum sedes sibi posterisque stabilire, desiderabant, vltro in clientelam Cæsaris se recipiebant. Cæsarem etiam tabulis testamentarijs heredem nominando, quod sperarent ea beneuolentiæ significatione prouocatum, quam optimè posteris sociorum cõsulturum: *Rex Icenorum,* ait Tacitus, *Prasutagus longa opulentia clarus Cæsarem heredem, duasque filias scripserat, tali obsequio ratus, regnum & domum suam procul iniuria fore.*

Tacitus in vita Agricolæ.

Occasio seruitutis.

Ideò Romani fouebãt Reges Britãnos.

Et hi Cæsares quãdoq; heredes scribebãt.

Tacitus li. 14. An. fol. 318.

Mansere deinde Reges & Duces Britannici: nam circa Vespasiani & Domitiani ætatem Aruiragus Rex Iuuenalis carminibus celebratus, floruit, Duces etiam Galgacus & Couinarius eminuerunt. Aruirago Regi Marius filius subrogatur, is Britonum Rex, Rodericum Pictorum Regem profligauit, deuotis tamen eius copijs vltro cessit borealem Albaniæ partem, quibus Beringarius imperauit. Postea sub Lucio Vero S. Lucius Rex Britanniç magnam partem Christianis submisit legibus, vt fatentur omnes, scribunt etiam Gentiles, Lucium Verum Cæsarem confecto bello Parthico *regna regibus, Prouincias verò comitibus suis regendas dedisse.*

Reges alij in Britannia sub Romanis.

Vide Vsseriũ c. 15 f. 583.

Capitoli nus in Vero

Qui tantũ mediã insulæ partẽ occupabãt

Dio l. 77. in Caracalla.

At licet Seuerus Imperator in Britannia vixerit, ibique decesserit, non potuit tamen Insulam sibi penitus subiugare: Caledonijs cum Mæatis ab eo sub vitæ finem deficientibus: sed ea pertæsus bella filius eius Caracalla: *Diremit,* ait Dio, *bellum cum hostibus, ac munita loca deseruit.* Vnde vocati penè in libertatem Britanni iugo fermè Romano-

Romanorum liberi, facilius proprijs sub Regibus, Principibus, & Ducibus viuere quietè potuerunt, etiam ijs locis, vbi Romani prius fuerant dominati. Nam cum Seuerus triennio in Britannia quinquaginta millia Romanorum perdidisset, media vix insulæ parte subiugata, ea tamen sine defectionibus frui pacata non licuisset, subductis à filio præsidijs, in fide quidem Romanorum, illic degentium, suis tamen legibus & Ducibus vel Regibus diu quietè deinceps ad Vrsulana vsque tempora, & vltra vixerunt: sed ob neglectas eo Romanorum multis annis deinceps ad Diocletianum vsque expeditiones, gesta Britannorum Gentilium literis obscura remanserunt.

Caracalla munitiones deleruit.

Dio lib. 76.

Quare nihil prorsus à Britanniæ moribus alienum tradit Vrsulana historia; quæ vult eam varijs Regibus, Ducibus & Principibus paruisse, vt etiam clarius è lib. 3. c. 2. & 3. apparebit, ad conuincendam Molinæi in historia veteri imperitiam. Idem de Hibernia Tacitus affirmat, cuius socer *Agricola vnum ex Regulis gentis expulsum seditione domestica exceperat, ac specie amicitiæ in occasionem retinebat*: ea tunc etiam cum Cataldus eam conuerteret, non vni videtur Regi paruisse: is enim nonnisi loca Ducatus Meltridis exiguam Hiberniæ portionem, non verò totam Insulam Episcopis distribuit, quamuis illius sanctitatis opinio, fidelesque ab eo conuersi tota fuerint Hibernia deinceps dissipati: totius tamen Hiberniæ conuersio S. Patricio fuit reseruata, quo viuo fuit Insula multis item subiecta Regulis: nam sextum decimum ætatis annum cum attigisset, à piratis captus Regulo Milchioni Gentili, parti aquilonari insulæ dominanti, venditus, seruituti mancipatus est. Deinde cum rediret Roma iam Episcopus designatus in Hiberniam, septem insulæ Reges eidem occurrerunt, teste S. Anselmo in vita Guigneri, quorum præcipui potentiorisque Clitonis filius Fingar, assurrexit viro Sancto, suamque ei sedem cessit. De his 7. Hiberniæ Regibus fit his verbis mentio in vita S. Frigidiani: *In hac Insula septem Reges vna cum Almogis Rege Scotorum S. Patricius sacro baptismatis fonte purificauit.* Adde quod vnius sæpè Regis filij plures in sex, septem, vel 12. etiam portiones diuiso regno suis singulis subiectis populis imperarint, cuius in vita S. Patricij mentio: *Duodecim* ait Iocelinus *Fratres patre defuncto, qui dominabatur in Dalredia, ad hereditatem inter se diuidendam conuenerunt, suumque germanum minimum nomine Fergusium habentes despectui, à portione, qua eum contingebat exsortem, & inanem dimiserunt. Adolescens igitur ille precabatur S. Patricium, vt se suarum obtentu precum efficeret paternæ hereditatis participem: promittens se daturum Ecclesiæ construendæ atque sustentandæ suæ portionis partem potiorem: Pontifice verò sancto pro eo exorante, atque negotium eius perorante, fratribus suis adnumeratus Fergusius, competentem sibi paternæ possessionis portionem percepit, cuius medietatem meliorem Sanctissimo præsuli ad ædificandam Ecclesiam obtulit. Sanctus verò Patricius prædictum benedixit Fergusium, & voce prophetica dixit ad illum. Licet hodie videaris humilis & despectus in conspectu fratrum tuorum: eris in breui Princeps illorum omnium. De te optimi Reges egredientur, qui non solum in terra propria, sed etiam in regione longinqua & peregrina principabuntur.* Oraculo respondit euentus: nam eius posteri capta Albania, Scotiam eam à se nominatam diu regia potestate gubernarunt.

Hibernia in varios sectæ Regulos.

Tacitus in vita Agricolæ.

Iocelinus c. 13

Septē eorum tempore S. Patricij

S. Anselm. in vita S. Guigneri. Lect. 1.

Postea duodecim.

Iocelin. ca. 137.

Fergusium hunc, ait Vsserius: *Deducunt à Chonare illo, qui circa annum Domini 215. summum Hiberniæ principatum tenuit*: Sed iam duodecim annis ante huius dominatum Victore Pontifice Romano fidem iterum Orthodoxam Hibernia receperat: quando & Donaldus Albaniæ Rex eandem amplexus est, & multi scriptores volunt circa eadem ferè tempora, vel paulo post, Amphibalum Principis Cambriæ filium Romam cum flore nobilitatis profectum à Zephyrino Pontifice Maximo fonte genitali renatum esse, & in Clerum adoptatum: quam narrationem cum fabulis quibusdam adspergant, prætermitto: satis enim Gentilium etiam testium fide constat, Britanniā totam, etiam cū à Romanis in prouinciam redacta esset, varijs Regibus, Ducibus & Principibus paruisse: præsertim cum

Vsser. ca. 15. fol. 611.

Rex Hiberniæ circa Vrsulana tēpora.

paulò antè Sanctæ Vrsulæ ætatem munitiones Romani iussu Caracallæ dimisissent, indigenæ veteres possessiones & terras multis locis recuperarunt: Romani tamen loca quædam gubernarunt, cum Alexander Imperator limitaneis Ducibus & militibus donauit ex hostico fundos & sola, quæ armis sibi subdidissent.

Lamprid. in Alexand.

Atque ita potuêre tam ex Hibernia, quam Albione Reges aliquot ornare Sodalitatem Vrsulanam: imò & eo quasi nomine maiorem securitatem ei præstare: quod velut Romanis vectigales, munera (Regulorum istorum instar, qui Augustum per se vel Legatos donis honorarunt) Alexandro Cæsari vel Augustæ matri venirent oblaturi.

Restat de Catholicis Hispaniæ Regibus eius temporis difficultas: non enim tantum in Basilica S. Vrsulæ repertus est Valerius; sed & alius in S. Maximino Hispaniæ Rex cum magno comitatu:

Hispaniæ primi Reges Christiani.

Certum mihi est, reliquas inter gentes, cum primis fidem Hispanos accepisse: hanc primus eis S. Iacobus publicauit, vt Vindiciæ Hispanicæ ab Erycio Puteano Latio donatæ demonstrant: postea à 7. eius discipulis exculti sunt. Accessêre 7. alij Episcopi à S. Petro, & Paulo consecrati, vt eam gentem plenius informarent. Ipse etiam S. Paulus Apostolus (si fastis Romanis Martyrum ad 22. Martij credimus) Hispanos fidei luce collustrauit, vnde tota penè Regio; & reguli etiam permulti virique Principes Christi se iugo submisêre. P. Antonius Vasconcellus in Regibus Lusitaniæ autor est, à S. Iacobo præcone fidei in Lusitania fundatam Bracharensem Ecclesiam, cui Petrum quendam præfecit Episcopum, vt Sanctus Athanasius Episcopus Cæsaraugustanus S. etiam Iacobi discipulus scripsit, testatus eum ipsum Petrum vita functum, ad vitam à S. Iacobo reuocatum esse: rem gestam fusè Biuarius ad dictum Ann. 37. Dextri recitat. Hic autem Petrus cum Reginam eiusque filiam prius lepra corporis; postea & animi genitali fonte liberasset, ab ipso Rege Braccharensi Anno salutis 44. (vt eum Breuiarium loci, & vetustissima monimenta nominant) fuit interemtus. Pari ratione in Hispanijs grauissimi autores volunt Apostolorum æuo Regem aliquem Christum professum esse, vt docet oratio Bartholomæi à Castro Ann. 1625. nomine Philippi IV. Hispaniarum Regis ad Vrbanum VIII. Romæ habita: vocatque illum Philothrum: Regem illum fuisse probat Iacobus Faber in commentarijs Epistolæ S. Pauli ad Romanos; subscribit Iacobus Waldesius, qui addit Lupariam Reginam visis miraculis à S. Iacobi discipulis in sacri corporis translatione patratis, conuersam domum regiam pro templo Sancto Iacobo construendo obtulisse, qua de re ita Equilinus: *Ingressi ergò discipuli ad Reginam, re, & nomine verè Lupam, eidem dixerunt: qualitèr Christus ipsi corpus Apostoli sui miserat, vt quem noluerat suscipere viuum, exciperet vel defunctum. Regina autem dolosè eos ad Regem Hispaniæ destinauit, vt super hoc eius assensum requirerent: qui eos cæpit, & in carcerem clusit; sed cum discumberet, Angelus Domini eos exsoluit, & liberos eos abire permisit: Quod Rex audiens, post eos milites, qui eos occiderent, destinauit: sed dum milites pontem pertransirent, fracto ponte omnes in flumine submersi sunt. Quod Rex audiens, & sibi ac suis metuens, discipulos Apostoli pacificè reuocauit, & ab eis vnà cum populo fidem Christi suscepit.* Subdit de Regina Lupa: *Boues autem sine alicuius regimine corpus in medium palatij Lupæ detulerunt: quod illa videns credidit, & Christiana effecta est, Palatium S. corpori in Ecclesiam dedicauit, & mirificè dotauit, vbi quiescit infinitis & maximis miraculis coruscans.*

Regina Lusitaniæ baptizata.

Philothrus Rex.

Vvald. li. de prærogat. Hisp. c. 11. n. 5.

Compertis miraculis Christo credit.

Et Lupa Regina.

Consentiunt huic narrationi vetustissima Ecclesiarum Hispaniæ Breuiaria, & autores plurimi, quos apud Biuarium videre est ad ann. Dextri 42. Conchenses certè Antiphonæ ita consonant: *A Rege locus petitur in quo sepeliatur, cæmento panis dissoluitur, & turba flagellatur. Tauri fortes donantur, fera matrona vincitur, & loca consecrantur: visis tantis miraculis matrona baptizatur.*

Biuarius ad A. Dextri 42.

Ex

Ex huius sanè Philothei posteris (quem Cornelius à Lapide Philotheum appellat) potuit descendere is, qui Coloniæ occubuit.

Narrat Ioannes Vasæus Xantippen cum viro Probo Principe Hispano à S. Paulo fuisse Baptismo initiatum. Probum verò adhæsisse S. Paulo, dum vxor castè & sanctè viuit, cuius menologia Græcorum diem natalem 25. Septembr. adscribunt. Nec obstat, quod Morales obijcit Hispaniam tunc Romanis Imperatoribus paruisse, nam vt Waldesius l. c. ait: *Potuerunt Reges esse sub Romanis Imperatoribus, sicut nunc Rex Bohemiæ, & Hungariæ Romano Imperio subijcitur*, & olim longè plures suberant, licet potestatem Regiam in suos subditos exercerent.

Nec ij Reges desiere: de S. Encratia Breuiarium Salmantinum ait: *Fuisse filiam Reguli cuiusdam Portugalliæ, quodq́ à parentibus nuptui tradenda Marchioni Rhodani ducebatur à Lupercio auunculo, & alijs 17 viris primarijs, cæsa flagellis à Daciano est, quod blasphemasset sacratissimos Imperatores.* vide Biuarium.

Breuiariū Salmantic.

Biuarius fol 339.

Seguntinum Palentinum & alia Hispaniæ Breuiaria circa an. Dom. 136 alterius Regis meminerunt: is Catellius à Flauio Dextro nominatur, mira de eo his verbis narrant: *Fuit Rex nobilis inter finitimos Occidentis nomine Catellius, qui nobilem vxorem Cassiam nomine sortitus est: accidit autem diuina permissione, vt præfata Regina multiplici sobole fœcunda, vna die 9 filias peperisset: quod cum compertum esset, Regina maximo pudore acta, inhumano ausu omnes interficere cogitabat? obstetrix Dei amore commota quærens idoneas nutrices, singulas puellas singulis tradidit nutriendas, quæ ipsas suscipientes, sacri fontis lauacro regenerari fecerunt: cumq́ postea exorta esset à Romanis persecutio, satellites beatas istas sorores in illo vico reperientes, ante Regis Patris sui conspectum crudeliter attraxerunt, post multas autem interrogationes Gennibera respondit. Si genus quæris, filiæ tuæ sumus; si conditionem, Christi famulæ. Non sine magno stupore Regina vxoris suæ confessione ipsas filias suas esse Rex cognoscens, blandis eas verbis commouens, vt à Christi cultura reuocaret, datis inducijs vt sibi assentirent, admonitæ ab Angelo omnes fugerunt, & consolantes se alterutrū, & orantes simul, & flentes discesserunt ab inuicem: quæ omnes per diuersa loca à persecutoribus comprehensæ martyrium consummarunt.* Harum sororum vna fuit Wilgefortis, de qua Rom. Martyr. ad 20 Iulij ait: *In Lusitania S. Wilgefortis Virginis & Martyris, quæ pro Christiana fide ac pudicitia decertans, in cruce meruit obtinere gloriosum triumphum.*

Regis Catellij 9. filiæ Martyres.

In his S. Wilgefortis.

Satis opinor probatum est in Hispania à Romanis subiugata Reges ab Apostolorū temporibus ad Hadriani & Diocletiani ætatem perstitisse; quosdam etiam ex his Christum professos esse, quales duo siue Reges, (siue Regulos malis dicere) in Britanniam amicam Insulam inuitati, ad nuptias regias ob sanguinis propinquitatem vel affinitatem, vt de Regina Siciliæ dixi, cohonestandas venerint, & siue prima nauigatione cum S. Vrsula Romam contenderint, siue altera appulerint Coloniæ in sponsi Aetherij comitatu. Vult enim Nannius, Stanihurstus alijque scriptores, veteres Scotos ante, quam in Hiberniam transmitterent, aliquamdiu in Hispania substitisse: vt hinc verosimile Lectori fieri possit, & Reges ea tempestate in Thracia, Sicilia, Cambria, seu Wallia, Hibernia & Hispania imperasse, & literis S. Vrsulæ (quæ secundum scriptores Britannos librum vnum epistolarum composuit, quibus ad nuptias diuersos inuitauit) euocatos, triennio potuisse in Britanniam contendere: tandemque martyrio cum illa coronari, vt tituli testantur, cœlitus diuersis oraculis approbari; quando vt alios taceam, Martialis Dux Hispaniæ naufragis in mari, & nomen, & sepulturæ locum aperuit; cuius concretum sanguinem & carnem desiccatam sæpius in S. Maximino Coloniæ sum veneratus: præsertim cum Regis Hispaniæ, & aliorum corporum eleuationem Deus eodem die luculento prodigio decorarit, vt alibi dixi.

CAPVT XXIV.

Fueritne S. Odilia famosi Regis Britanniæ filia.

Occasio quæstionis.

Chapeauille to 2 Ep. Leod. fo. 315.

Narratio inuentionis S. Odiliæ.

DE S. Odiliæ natalibus litem nobis grauem intendit Hibernus quidam: cuius vt rationes clarè confutemus: eius inuentionis modus altius est repetendus. Rei seriem ita Chapeauille ex vetustissimis monimentis & Breuiarijs recitat: *Frat in Parisiensi Cœnobio FF. Crucigerorum, Fr. Conuersus quidam dictus Ioannes de Eppa simplex & illiteratus; sed iustus & timens Deum: huic nocte quadam quiescenti, quasi in extasi posito, apparuit regia quadã virgo, vultu venerabilis, schemate redimita splendidissima, signaculo S. Crucis insignita, quæ & admirantē & obstupescentem ita affata est. Ego sum inquit de B. Vrsulæ consortio, vna clarissima de decē generosis illius nobilis Britannicarū exercitus Virginum ductricibus, rectricibusq́; denaria, & præpositiua, habēs millenas Virgines sub mea militia, quas & Domino dedicaui, & ad Martyrium simul incitaui: sumque natione Britannica, Maromei tum temporis famosi Regis filia, & Regis Angliæ ex sorore eius Patris, videlicet Ætherij B. Vrsulæ sponsi consobrina, nomen habens Odilia, ad solatium sanctissimæ castissimæque Virginis Vrsulæ tradita, olim cum eadem pluribusque alijs elegantissimis Deo destinatis Virginibus commartyrizata. Surge igitur Fr. acquiesce visioni, aperi festinanter monimentum meum, quod certis tibi indicijs demonstrabo. Vade ad Vrbem Agrippinam Coloniam, inquirens iuxta S. Gereonis Ecclesiam ciuis opulenti nempe Arnulphi domum: in suo etenim viridario subtus pyrum cameræ domus suæ contiguam in tumba subterranea & marmorea, ossa mea reperies, & quia amatrix crucis in vita semper exstiti, idcirco assume tecum corpusculum meum, & in primario S. Crucis Cœnobio iuxta Huyum oppidum transferas, quod est omnium tui ordinis caput conuentuum; quæ omnia simplex suo Priori exposuit; & tandem obtenta ab eo licentia, S. Virginis monita, etsi cum difficultate maxima compleuit. Inuenta est cum sacro corpore ollula quædam; in qua chartula erat continens eiusdem Virginis & genus, & martyrium: redijtque prædictus Frater cum sacris reliquijs & chirographo, ac literis D. Sifridi Coloniensis Archiepiscopi, gestorum fidem pandentibus.*

Obiectiones.

Contra hanc narrationem tria sic obijcit. Hic audis viuente Vrsula & eius gente Britannica, exstitisse in mundo aliquam gentem Anglicam, & Angliæ Regem, & Ætherium sponsum Vrsulæ natione Anglum, filium Regis Angliæ, regionis diuersæ à Britannia patria. 2. Cuius Rex erat famosus Maromeus (nullius famæ aut nominis, apud nullum historicum Britannicarum rerum, cum de Maromeo in historijs nulla sit mentio) 3. Hinc conijcias merito me ante monuisse, tanquam fabulas explodendas esse historias Gildæ, & Bedæ, de regione, rebus, gente Anglorum, de Britannia &c. si pro legitimis historijs habendæ sint Vrsulanæ reuelationes integræ illæ, quæ adscribuntur Schönaugiensi, & Ioanni de Eppa, ac similes aliæ.

1.

2.

3.

Respõsio.

Resp. Principio videtur aduersarius iste falso assumere in reperta ollula chartæ inscriptum fuisse nomen Angliæ, quasi dum titulus imponeretur tumulo certa pars Britanniæ fuerit Anglia nominata: nusquam id intimat narratio: deinde verba S. Odiliæ, à reliqua scriptoris narratione meritò sunt discernenda. Nam incipit Sanctæ Odiliæ oratio verbis istis *Ego sum*, quibus genus suum, patriam, & dignitatem *verbis præsentibus* explicat, siue vsitatis eo tempore, quo rudi homini loquebatur: ideò Britanniam maiorem siue Albionem vocat Angliam; eiusque Regem, & filium Regis Angliæ, licet S. Vrsulæ tempore diceretur Albion. Miror sane admiratione viri huius doctissimi

S. Vrsulæ

S. Vrsulæ ætate Angliam fuisse à Britannia disiunctam: Imò verò præter maria, locorum ingens erat interuallum: tunc enim Angli, Saxones, & Iutæ magnam Germaniam habitabant: teste Ptolomæo & Tacito, Sueuis adnumerati: vt videre licet libro sequenti in tabula 1. Britanniæ: qui ducentis post annis deuictis & eiectis Britonibus: a se Insulam Angliam & Anglosaxoniam nominarunt: quibus vocibus eo tempore (quo S. Odilia suum tumulum manifestauit) vsitatis, suam & Actherij sponsi patriam indicauit: suam igitur patriam vocat Britanniam, & Hiberniam forte insinuat, quæ S. Vrsulæ æuo minor Britannia dicebatur (vt ex Ptolomæo & alijs vetustissimis autoribus alibi docebo) fuerit sanè Pater Odiliæ vnus quinque vel sex Regum Hiberniæ, vel Orcadum insularum, quæ etiam Britanniæ nomine veniebant: duxerit sororem Agrippini Angliæ Regis seu Albionis, nil video, quid possit hac in narratione reprehendi.

At Maromeus famosus ille Rex, nullius Scriptoris literis celebratur. Ideone commentitius est? Quis vnquam credidit, nullum Asiæ, Africæ, Europæ vel Americæ Regem ætate sua toto licet orbe notum & peruulgatum exstitisse, cuius non res gestæ, & nomen literis exstet consignatum? Faciamus Deum internuncio nobis Angelo Regum Germaniæ celeberrimorum iam inde à cataclysmo huc vsque imperantium nomina, cum rebus præclarè gestis enarrare: quis ideo censeat eorum nomina reijcienda, quorum nullus autorum fecit mentionem?

Addit historiam S. Vrsulæ, reuelationem S. Elisabethæ Scònaugiensis, & similes, Gildæ, Bedæque historijs repugnare. Nego vel verbulo aduersari: neuter in historia Anglicana meminit S. Vrsulæ, vel martyrij eius. Causam libro primo dedi. Quasi verò Gildas, & Beda quidquid à Caij Iulij Cæsaris ad Diocletianum vsque memoria dignum in Britannia contigit, trecentis pluribusque annis, scriptis sint prosecuti: quando neuter chartæ folium illorum trecentorum annorum gestis rebus impleuerit. Cedo quæ pagella illa contineat, quæ S. Elisabethæ euertant reuelationes? Vt potius S. Odiliæ cum Christo regnanti, & temporis sui res gestas commemoranti credendum videatur, quam coniecturis mortalium petitis ex autoritate negatiua: cum exploratissimum sit millesimam eorum partem literis non esse consignatam, quæ memorabilia in orbe terrarum à Christo nato contigerunt. Quamuis & hoc libens dedero, quem Ioannes Eppa parentem Regem nominauit, eum ab alio scriptore famosum esse dictum; à Bannelio tandem Imperatorem etiam fuisse appellatum: cum fortè parens eius Maromeus non nisi Regis filius fuerit, quales & olim & modo Reges nuncupantur: eum autem Comitem potentissimum vocat B. Hermannus: quia Regis iste filius regiam dignitatem non obtinebat: ideo Fratres Dionethi, licet Regum essent filij, à B. Hermanno Principes vel Duces nominantur: qui fortè ob dotales amplissimas possessiones ducalem titulum merebantur.

CAPVT XXV.

De Regina VVandalorum, Suauorum, Normannorum, ac Flandrensium.

Reges & Reginas Martyres alibi recensui: hic tantum ea attingam, quæ difficultatem pariunt.

Hodierna Regina Noruendorum seu Wandalorum septentrionalium appellatur: eorum bella libris 14. complectitur Crantzius: is vult terras eorum latissimè patuisse: nunc verò (vt in præfationis fine dicit) inter Saxones sub vocabulo *VVenden* latent circa litus Germanicum in Holsatia, siue *Oldenburg*. Vide li. 3. tabulam

Wandalorum sedes Crantius l. 1. cap. 8.

Reges.

Iam Britanniæ in qua inter Albis & Eidoræ ostia collocantur. Principio à Ducibus, postea & Regibus fuerunt gubernati, quorum celeberrimi fuere Hunoricus & Geisericus Ariani, qui diu Africam oppresserunt: Ex his Stilico genitus tempore suo Romani fuit Imperij munimentum: ex iisdem Visna, Valisda, Libussa viragines prodiêre, quæ cum virorum exercitibus, de victoria conflixerunt. Ita potuit ex iisdem locis Hodierna Regina Parthenijs se castris adiungere, pro gentis innata in feminis etiam bellica fortitudine, & viriliter pro fide occumbere: & facilis erat ex Wandalia in Britanniam traiectus, vt ostendit laudata tabula Geographica.

Sueuiæ situs. Tacitus de mor. Germ.

Alia Suauorum Regina appellatur Benedicta, quæ duabus stipata prolibus Hiacintha, & Sophia sodalitatem auxit. Sueuis imperabat, ita iam olim Romanis, & modo Latinè nominantur: *Sueuia*, ait Tacitus, *maiorem Germaniæ partem obtinuit, in qua diuersi populi nationibus, nominibusque discreti, quamquam in commune Sueui vocentur. Hi incolebant terras ab Albi ac Sala Chalusoque amnibus ad Vistulam flumen vsque, inter Occasum, Ortumque; Inter Meridiem verò, & Septentriones, à Danubio amne vsque ad oceanum glacialem extensi.* His Sueuis tam Ptolomæus quam Tacitus, Anglos accensent circa Slefwicum: vbi Beda eosdem collocauit: de quibus hic videtur esse sermo.

Amplitudo. In ea Quadi & Marcomanni. Reges eorum. Lazius li. 8. de migrat. gentium.

Nam Sueuia posterior, diu post Taciti ætatem, ac S. Vrsulæ martyrium, cum alias sibi sedes delegissent, nomen recepit. Intra eorum fines Aethicus 55. diuersos populos constituit; iisque Cluuerius, & Martinus Crusius (repugnante Crantzio) Marcomannos, Quadosque accensent: Reges ibi fuisse ex Tacito colligitur: qui ait *Marcomannis, Quadisque vsque ad nostram memoriam Reges manserunt, ex sua ipsorum gente: nam & externos patiuntur.* His Wolffgangus Lazius attribuit Ariouistum, Cymerium, Ingeuonem, Wannium, Iubillium, Sidonem, Warabertum sub M. Antonino: quorum Cæsar Tacitus, & scriptores alij meminerunt: ex quorum sanguine videtur Benedicta descendisse, nam eodem æuo ex Sueuis Reges sunt procreati Hildemundus, & Hardomundus sub Galieno, Huldegastes sub Aureliano, sequenti verò Erocus sub Constantino, Vindicarius sub Gratiano: alij sub alijs Imperatoribus, vt ex historia Augusta colligitur.

Arthuri multi Reges Britannici.

3. Filia Arthuri de Britannia nominatur. Scio multos in Britannia Reges eo fuisse nomine insignitos: præsertim is, à quo Galfredus ob commenta vanissima cognomen Arthuri tulit, vt Genebrardus, & Pitseus asserunt. is Anno 516. regnasse scribitur: Polydorus tamen cum annis 46. seniorem facit. Alter Arthurus Henrici 7. filius, natus est ann. 1486. decessit an. 1500. Alius ab his, & longè vetustior noster est, cuius filia martyrium fecit: nec mirum est eum in indice Regum apud Polydorum & Vitum non apparere, qui eum ex fabulis Galfredi concinnarunt: quæ plerisq; in rebus veteribus scriptoribus Romanis aduersantur: Prudentius sanè Gildas, & Beda testantur pariter, libros historiarum Britannicarum perijsse: & manum à fingendo indice nouo Regum abstinuerunt: ita nec mirum etiam est, nomen Agrippini, & Aetherij Regum in istis catalogis nusquam reperiri: nos interim credamus diuino oraculo, titulis etiam sepulcralibus confirmato: quando nihil alienum narrant à probatis eorum temporum historijs.

Normanni seu Norvvegi.

4. Dorothea dicitur filia Regis Normannorum, nunc Comitum; addit B. Hermannus. Nomen Normanni vniuersè pro quauis septentrionali gente à quibusdã, teste Crantzio sumitur: *Gallici*, ait *Scriptores non discernentes inter regnorum populos, omnes ab Aquilone adnauigantes appellant Normannos.* In specie verò pro regno Norwegiæ Daniæque vsurpatur, è quo Dorothea videtur prodijsse: vnde in vita Caroli M. Eginardus ait: *Dani siquidem & Sueones, quos Normannos vocamus & septentrionale litus, & omnes in eo insulas tenent:* adijcitur modò Comitum gaudere titulis, quia Normanni, qui hisce in locis ann. 1183. vbi scribebat reuelationem B. Herman. in regno Galliæ siti, nomen illud vsurpabant, & à Norwegis descenderant, circa Rothomagum à Comitibus regebantur: ea enim lege sedes eis pacificæ sunt attributæ iã inde ab anno 860. & regio Normandiæ nomen obtinuit, vt sublatis Regum titulis & insignibus Comites dicerentur: in aliis tamen regionibus etiam extra Norwegiam, & duces & Reges, vt in Apulia Siciliaque, imò & Imperatorem vnum habuerunt:

Tacitus

Tacitus Norwegos, Suionum nomine vocat, & Reges iis tribuit. *Est ait & apud illos opibus honos: eoque vnus imperitat, nullis iam exceptionibus, non precario iure parendi.*

5. Theodota Flandrensium Regis vxor, cum Lucia eiusdem Regis filia: etiam adfuit Rectè Maginus docet Flandriam generatim accipi pro 17. prouinciis Regis Hispaniarum, quæ passim per Europam simul Flandriæ nomine censentur. Singillatim solum Flandriæ Comitatum orbis penè pulcherrimum significat. De hac regione ait B. Herm. Regis *Flandrensium vxor, nunc Comitis*: more suo statum, quem S. Vrsulæ & suo Scriptoris æuo habuit, satis indicat. Primis autem temporibus habuisse Reges ex bellis colligo maximis, quæ regio apparatu contra Romanos excitabant, vt hoc eorum sit apud Cæsarem gentis elogium: *Gallorum fortissimi Belgæ.* Ij contra Cæsarem exercitum 272 millium collegerunt: Bellouaci 62 millia; Suessiones 50 millia; totidem Neruij; Attrebates, & Ammiani 10 millia; totidem Menapij, Caleti, Veromanni, Atuatici, singuli inquam decem millia; Morini 25 millia, Eburones 40 millia. Ex his complures ad Flandriam pertinent. Neruij præcipuè origine Germani, quorum Imperio ait Cæsar Centrones, Grudij, Leuaci, Pleumosij & Gorduni subdebantur: suos singuli habebant duces, & principes: summum tamen imperium erat penes Dugonatum, sed de horum Regibus agam infra [illegible] fusius.

Magi. in Cosmog. f. 68.

B. Her. c. 8.

Reges Neruiorū.

6. Regina Nestoria comitata sororibus Eleutheria, & Iosippa, accessit: earum parens Eusebius Rex fuit mater dicebatur Aegidia, filia Hunerici Regis Walliorum: iam supra hoc ipsum exposui, Hunericus enim Cambriæ Rex erat, nam tunc secundum quosdam ea regio Britanniæ Cambria dicebatur: Brutus enim, vt multi tradunt, primus Britonum Rex, tres reliquit filios, qui à suis nominibus partes regni hereditario iure datas, appellarunt: suam Locrinus Loëgriam; quæ modo Anglia est, vocauit: ab Albonecto traxit Albania nomen, modo Scotia nominatur, sicut à Cambro Cambria, quæ iam Wallia nuncupatur, à qua primogenitus Regis Angliæ viuo patre, Walliæ Dux audit. Et licet hodieque se incolæ Cambrij nominent, ab exteris tamen Walles quasi peregrini & exteri, vel vt Polydorus ait Welsch/ quod lingua ab accolis diuersa vtantur, solent appellari. Habuit igitur Dux Eusebius ex Aegidia Regis Walliorum filia Nestoriam; ex Iosippa verò Dionethi Regis sorore Eleutheriam & Iosippam. Superest S. Resindis filia Regis Gorthaniæ ex Hibernia, de quo regno nihil vsquam reperi. Hæc quæ tribus quæstionibus labore magno sunt disputata, qui perpenderit diligenter, mirari desinet an. 237 tot Reges & Reginas Europæ cum S. Vrsula martyrium facere potuisse.

Cambriæ regnū nūc Walliæ dictum.

CAPVT XXVI.

De Ducibus præsertim Brabantino & Louaniensi, Anno 237.

DVx præcipuum rei gerendæ designat, vnde Virgil. *Dux femina facti*: & Cicero, *Dux nobis & autor opus est.* Deinde exercitus imperatorem significat, præterea ciuitatis gubernatorem. Non tamen Duces in populis Romano Imperio subiectis, iure hereditario cernebant eam dignitatem: extra tamē fines imperij in Hibernia, Dania Norwegia fuisse perpetuos nullus dubito. Hos Duces propriè nominamus, *qui dignitatem perpetuam cum feudo*, ait Gregorius Tholosanus, *& potestatem gubernandi ab Imperatore obtinuerunt.*

Ducis etymologia.

Virg. 1. Aen.

Syn. l. 6. c. 7.

Romanis dominantibus Duces siue temporarij, siue perpetui populorum Rectores, cœpisse videntur Augusto Imperatore; quorum nonnulla sub Adriano, & Constantino facta variatio. Posterioribus tamen seculis feudali titulo filiis, cum hereditate dignitatem transmiserunt. Tres autem dictos Imperatores formam Reip. Romanæ multum immutasse testatur Onuphrius, & Cæsar Bullingerus fusè probat.

Tres Imperatores formam Reip. Romanæ mutarunt.

Onuphrius lib. 3. f. 413. Buling de Imperio. c. 43 & 5. Suet. c 37.

probat. Ipse Suetonius autor est *Augustum noua excogitasse officia, vt plures partem aliquam Reip. administrandæ caperent*, vnde Italiam penè vrbi æquauit in Magistratu præcipuè deligendo, ipsis verò qui potestatem gerebant, nuda tantum reliquit nomina dignitatis: cum a nutu principis penderent vniuersi. Sic Adrianus vbi circa an. Christi 118. habenas Imperij moderandas accepit; nouam induxit Reip. formam, cuius descriptionem Onuphrius l.c. repræsentat. Constantinus denique pleraſque dignitates duplicauit: e duobus 4. fecit Præfectos prætorio, duplicem imperij sedem instituit; pluresque Duces introduxit.

Duces sub Nerone. Adriano.

Singulas horum Imperatorum formas, qualesque sub ipsis Duces fuerint, videamus. Suetonius in Nerone refert Rufinum Crispinum priuignum Poppæi natum, impuberem adhuc, (quia ferebatur DVCATVS & imperia ludere) mergendum mari, dum piscaretur, mandasse, suspicatus ex eo ludo, puerum ad imperiū adspirare. M. Velserus multis docet, Adriano Imperatore in Rætia 1. ac 2. constitutos duos fuisse Præsides iuri dicundo, ac Ducem vnum, qui rem militarem administraret, & fol. 130. ex Vopisco tradit, Fuluium Boium Rætici limitis Ducem: fol. 134. Valerianus à Pollione Dux transrhenani limitis appellatur. Lampridius verò de S. Vrsulæ tempore narrat, Heliogabalum Ducatus & officia palatina vendidisse. In Fastis Romanis 27. Martij S. Amphilochius Dux & Martyr sub Adriano nominatur. Constantino verò imperante singulis pene limitibus imperij Duces sunt attributi: vt Dux Aegyptiaci limitis, Dux Aremorici, Dux Moguntiacensis cum 12. militū Præfectis: habitabant ij *Saletione, Tabernis, Vico Iulio, Nemetis, Vangionis, Moguntiaco, Bingió, Bodobriga, Confluentibus, Antonaco.* Solo in oriente Duces 12. eo tempore Romanum Imperium tuebantur, qui sæpè ex vno ducatu in alium (cū temporanea tantum officia essent) transferebantur. De Pescennio Nigro memorat Aelianus, eum multis Ducatibus ad Syriæ præfecturam adscendisse, & Trebellius Pollio ait Macriani iunioris patrem ab vltima militia, ad summum Ducatum peruenisse.

Velserus de Augusta. l. 6. f. 117. Lamprid in Heliogabal. Sub Alexandro. Trebellius lib 3. de tyrannis c. 12.

In Sodalitate Vrsulana.

In Sodalitate Vrsulana, Duces hi recensetur. Ex paterno S. Vrsulæ genere descenderunt Luduicus Dux, Herwicus & Helindius Principes, omnes tres Dionethi Regis fratres: accessit Helindius Iunior, & Rogerius Duces: Præterea adfuit Arausus Dux cum Vrimaria filia: Dux Alexander cum Eugenia vxore, & binis filiabus, Dux Leo cum vxore Honesta, Sincerus cum Sibilia, Philippus cum Natalia, Sicherus cum Eugenia; Euodius cum Eugenia cionuge; alius item Alexander Dux cum 5. filiabus. Prætereo Eugenium, Nicostratum, & Macharium Principes, & plurimas Virgines, quæ Principum vel Ducum filiæ nominantur. Quos siue dixeris Duces fuisse perpetuos, ac fere extra fines imperij è Norwegia, Dania, Hiberniaq; prognatos, siue quosdam temporaneos sub imperio Romanorum, qualis fuisse videtur Martialis Dux Hispaniæ in S. Maximino Coloniæ tumulatus, nihil repugnaro.

B. Herm. v. 8.

Vna Gyana filia Ducis Brabantini Louaniensis, simul cum Hyuana auunculi filia parit difficultatem, quis enim Brabantiæ & Louanio an. 237. credat Ducem præfuisse? Respondeo Gyana filia fuit toparchæ, qui an. 237. eas ipsas terras gubernabat, vbi (cum reuelatio An. 1183. scribebatur) tot seculis post florebat Dux Brabantinus, ac Louaniensis: quis enim credat Vrsulano tempore Brabantiæ tractū colonis & inquilinis caruisse?

Qui tempore S. Vrsulæ habitarint in Brabantia. Cæsar lib. 5. bel. gal. Clu. l. 2. Germ. c. 21. Ortelius. Lib. de Syn. Geograph. L. G.

Existimo verò tunc terram Brabantinā, & Louaniensem à Neruiorum clientibus (ita Cæsar eos vocat) cultam fuisse: horum 5. numerat populos, *Centrones, Grudios, Leuacos, Pleumosios, Gordunos.* Hos Cluuerius propè Neruios circa oppidum Aeth locat, inde linea ducta ad Schaldis vsque Scarpæque confluentes: putat autem eosdem communi voce Succonos fuisse nominatos, de his hoc est Ortelij iudicium: *Grudij Cæsari Neruiorum clientes, Lannois Marliano, Brugge Flandriæ emporiū, Becano. Sunt qui Loeuen Brabantiæ Academiam faciunt, inquit Dineus. Eorum vnus est Thomas Leodius, Læuen Louanium vocatur à Sigeberto, & ab omnibus recentioribus. Louanium Luposinam, nominatum olim scribit Franciscus Roserius: opinor Luposinam per f. velle*

velle scribere: sic enim ficta Galliæ vox videtur ex voce Louain: ut Galli hanc urbem nominant, quasi dicas Loupfin. idemque infrà: *Leuaci, Galliæ- Belgicæ populi, & Neruiorum clientes Cæsare autore. Eos Marlianus Lœuen Brabantiæ urbem interpretatur. Levv oppidulum hinc 4. leucis distans, huius nominis originem referre videtur. quid enim aliud Leuaci, quam gentile à Levv; Becano vero sunt, qui Sluysam, Ardenburgum, Axellam Flandriæ oppida inhabitant, atque alij aliter.* Diuæus in Antiquitatibus Belgicis idem sentit *Grudios ait nonnulli Brugenses, alij Louanienses faciunt, Gorduno Gaudenses: Leuacos Glareanus Louanienses. Louanium quidem, & Gandauum multum antiquitatis habent, vt quis suspicari possit, Leuacos pro Louacis aut Louanis, Gordunos pro Gandauis suppositos.*

Ibidem Ex. L.

Diuæus in Antiq. Bel.

Origo Louanij.

Dubitant multi quando Louanium conditum sit: ego non improbabile duco contra Lipsium, multò ante S. Vrsulam fuisse ædificatum: alij ad Grudios, & Levacos, vt ex Ortelio & Diuæo dixi; alij ad Tungros, & Menapios: alij ad Scotos, & Albionis incolas ortū eius referunt, qui Duce Lupo seu Lupino regij stemmatis iuuene hic consederint. Sunt qui Germanos transrhenanos conditores eius putant, qui Duce Leone quodam latè populis eo loci imperarit. Nonnulli ad Romanos deducunt, qui Geldoniā (Gallis Lodoigne) ante occupatā, arcem Cæsaris ætate illic construxerint. Denique quidam à Frisiis vrbem volunt excitatam. Harum 6. sententiarum autores recitat Ioannes Baptista Grammaye libro de Louanio. Nobis sufficiat tot autoribus, & sententiis confirmari posse, iam tempore S. Vrsulæ, vel citius etiam Louanium extitisse; vel si nomen neges id ei fuisse, oppidū tamen eorum locorum sat potens fuisse à Neruiis, vel eorum clientibus habitatum verosimile est. Restat vt ostendamus ijs in terris Duces etiam tum imperasse, Ioannes Baptista Grammaye vult Antigonum gigantem à quodam Iulij Cæsaris Duce Brabone (quē belgicè Brabgond, id est fœdifragum appellarūt) occisum esse, ab hoc Brabone Brabantiæ fluxisse nomen: alij malunt à Cæsaris Bracuspantio vel pago Brabanto dimanasse. Vnde veteres Bracbantum, vel Brachantum vocabant eam regionem, quæ à Scaldi ad Sennam flumenā Tornaco ferè ad Rupellæ ostia extenditur. Ducum Brabantiæ seriem Ioannes Molanus in Commentariis rerum Louaniensium satis prolixam texit: sed cum suspectæ veritatis sit, dicam de aliis Belgij ducibus infra, quibus Germani belli tempore potissimum vtebantur.

Duces loci.

CAPVT XXVII.

De Comitibus An. 137. apud Romanos & Germaniæ populos.

COMITES Romanis erant Ciceronis tempore, qui Magistratum in Prouincias missum assectabantur, vt legati, præfecti, quæstores, scribæ, medici, aruspices, aliiq; administri, de quibus Cic. 4. in Verrem, & in ep. ad Q. Fr. Hæc tota assectatorum & ministrorum multitudo comitatus dicebatur, ideo de Alexandro Lāpridius ait, *Palatium Comitatumq. omnem abiectis ex aulico ministerio cunctis obscœnis & infamibus, perpurgauit.* Deinde dignitatem indicat militarem, vel iudiciariam, quam arbitratu suo Princeps, vt conferebat, sic auferebat. Denique idem officium, & gradum amplitudinis denotat stabilem, & perpetuum, quem feudali iure cernunt heredes, de hac fusè Ioannes Buzelinus in Galloflandria: qui cum docuisset Forestarios 7. ei regioni Regum Franciæ nomine præfuisse, subiungit Balduinum Ferreum cum Iuditham Caroli Calui filiam Rege patre inuito abduxisset, ac Nicolai summi Pontificis opera cum patre conciliatus fuisset, tandem Flandriæ comitem esse institutum. Elegans locus de Comitum officio est apud Ioannem Saresberiensem, qui anno 1160. floruit. *Comites,* ait, *à Societatis participatione dici quisquis ignorat, ignarus est literarum, quas liberalis institutio primas tradere consueuit. Nam sicut alij præsules in partem solicitudinis à summo Pontifice euocantur, vt spiritualem exerceant gladium: sic à Principe in ensis materialis communionem Comites quidam, quasi mundani iuris præsules adsciscuntur. Qui hoc officij gerunt in palatio Iuris auctoritate Palatini sunt: qui in Prouinciis, Prouinciales.*

Comites in Prouincia.

In vita fol. 178.

Officium eorum. Saresberiensis ep. 265.

Atque

Bulingerus. Gutherius.

Atque vt Ducum variatio, ſic Comitum inducta triplex eſt ſub Imperatoribus, Auguſto, Adriano, Conſtantino; docent id Onuphrius, Bulingerus, & Gutherius, hic varia rei huius exempla promit: vt hanc veterem inſcriptionem

SEX. PALPEIO LEG. TI. CLAVDI
CÆSARIS AVG. PRO. COS.
COMITI TI. CÆSARIS AVG.
DATO. SVB. DIVO AVG.

Tacitus Lib. 1. Annal. Suet. in Veſpaſ. c. 4.

Deinde ex Tacito *Tiberius Imperator in Germaniam iturus, legit Comites, quos Otho multis è Magiſtratibus magnam conſularium partem non participes belli, ſed Comitum ſpecie ſecum expedire iuſſit.* Tertiò ex Suet. *Veſpaſianus in peregrinatione Achaica Neronis Comes fuit, cum nullis antea honoribus perfunctus eſſet.*

Varietas. Capitolinus in vita L. Veri. Vopiſcus.

Adriano Imperatore crebra fit Comitum mentio: is 4. inſtituit in Italia adminiſtrationes, quibus 4. Comites præerant, qui ciuiles tantum res iudicarent. Capitolinus ait L. Verum *bello Parthico feliciter peracto regna Regibus, prouincias autem Comitibus regendas commiſiſſe.* Vopiſcus tradit Valerianum Auguſtum cum de bello feliciter geſtò gratias eſſet acturus Aureliano nomine Reip. propè Byzantium conſediſſe cum *Conſiſtorianis* (ſeu Comitibus) præſide Orientis ac 4. Ducibus limitis orientalis, Schytici, Illyricani, Thraciæ, denique Rætici limitis. Maxima verò Conſtantino dominante Comitum facta diuiſio & variatio: tres enim eorum induxit

Gradus dignitatis.

ordines. 1. *Conſiſtoriani* dicebantur: horum nonnulli intra palatium erant; alij in Conſiſtorio; quibuſdam licebat epulis intereſſe; & purpuram Imperatoris adorare. 2. ordinis *rectores vrbium, & prouinciarum* conſtituebantur, ijs remittebatur Senatoria collatio, nec vlla municipali vel curialium conuentione vexabantur, immuneſq; erant à muneribus publicis: qui ſi partes omnes officij ſui expleuiſſent, ad primum euehebantur ordinem. 3. fuerunt infimi, tantum à corporali magiſtratuum iniuria vindicati, nec codicillis vllis; ſed ex principum inſtituto Comitiuam adipiſcebantur. Romæ ſub diſpoſitione præfecti vrbis tres Comites numerabantur, Comes riparum aluei Tiberis, Comes portus, Comes formarum. In prouinciis erant Comes Africæ cum præfectis numero 16. Comes Tingitaniæ cum alijs octo. Comes litoris Saxonici cum præpoſitis nouem. Comes Britanniæ, Comes Argentoratenſis.

Comites in bello.

Nec Vrbes tantum, & prouincias gubernabant; ſed & bello iudicijſque præerant. Recenſentur in occidentali imperio Comes domeſticorum equitum, & peditum. Vegetius cum de militum ſanitate conſeruanda agit, *principum* inquit, *Tribunorumque & ipſius Comitis, qui maiorem ſuſtinet poteſtatem iugis quæritur diligentia.* Exſtat de Comitibus rei militaris rubrica in codice Iuſtiniano l. 1. & 12. Leo Imperator c. 3. de bellico apparatu Comitem definit vnius cohortis, ſeu bandi præfectum. Hinc S. Georgius cum eſſet miles, dicitur à Diocletiano Imperatore Comitis dignitatem indeptus ante, quam Chriſtianus eſſe cognoſceretur.

Surius in vita 23. April. In Iudiciis. Greg. Tur. de S. Nicetio. Caroli capitulare l. 4. c. 5.

Ad hæc in iudiciis erat Comitis ſontes condemnare, vel iudicis aſſeſſorem agere. Id pluribus oſtendit Card. Baronius in Martyr. Gregor. Turonenſis de S. Nicetio; cum agit *Armentarium Comitem* ait *Lugdunenſem vrbem poteſtate iudiciaria gubernaſſe.* Caroli capitulare, *Volumus* inquit, *vt Comites, qui ad cuſtodiendam maritimam deputati ſunt, quicumque ex eis in ſuo miniſterio reſidet, de iuſtitia facienda ſe non excuſet propter illam cuſtodiam: ſed ibi ſecum ſuos ſcabinos habeat, ſi ibi placitum teneat, & iuſtitiam faciat.* Ita Surius ait Comitem Tuſciæ condemnaſſe S. Concordium in carcere detentum, miſsis ad eum ſatellitibus, paruam Iouis ſtatuam deferentibus cum mandato, vt aut adoleret Ioui, aut capitalem ſententiam exciperet: at S. Martyri in faciem Iouis ſpuenti, cōfeſtim alter ſatellitum gladio caput amputauit. idem Surius de S. Gregorio poſtea Epiſcopo Lingonenſi refert, cum Auguſtinenſem Comitatum adminiſtraret, tanta ſeueritate munus obiiſſe, vt vix vllus reorum euaderet: ſic Aſtaſius Comes SS. Geruaſium & Protaſium morti adiudicauit.

Ean-

Eandem Germani rationem in iudiciis habuerunt: licet enim in conciliis, vt Tacitus ait, Principes eligerent, qui iura per vicos, pagosque redderent, singulisque Principibus centenos Comites adderent: eodem tamen Tacito teste, idem Principis Comitatus gradus habebat: Iodocus Wilichius fusius id deducit. *Sicut ait in Rep. Rom. præcipui dicti sunt Senatores, & Patres a senili prudentia, & paterno in Remp. affectu, ita Germani ac Galli suos Senatores ac Comites (die Graven, hoc est seniores à Comite) nuncuparunt. Sub Imperatoribus, cum Senatores minoris essent dignitatis: qui Principi aderant Comites dicebantur: & regiones ipsis commissæ Comitatus appellabantur: ita tamen, vt dignitas hereditaria non esset (vt post tempora Caroli M. factum) sed vno Comitum mortuo, alter eidem officio aptus eligeretur.* Hinc apud Germanos varia nomina deriuantur: nam cum Comes apud Romanos Præfecti munere fungeretur; Germanis dicebantur *Pfalsgrave* Comes Palatij; *Landgrave* Comes Prouincialis seu Præfectus Prouinciæ: *Marggrave* Præfectus limitis vel Marchio; *Burggrave* Castrensis Præfectus, quos Romani imperatores in amplissimis Imperij Ciuitatibus, vt Normbergæ &c. constituerunt: vnde & illa manarunt nomina *Sengrave, Gograve, Rheingrave, VVildgrave*: quæ dignitates licet priscis temporibus plerumque temporaneæ; quandoque tamen stabiles, & hereditariæ fuerunt: ac licet initio ex plebeis: postea cum ex Comitibus præfecti Principesque deligerentur auctoritate & potestate valuerunt; In Vrsulana historia recensentur hi Comites. Eustachius, frater is erat Hedewigis, quæ Herwico Principi Dionethi Regis fratri nupsit: 2. Pater Blandulæ Comes vocatur illustrissimus. 3. Hadericus pater Hadwigis. 4. Quirinus Comes. 5. Pater Thelindris etiam Comes nobilissimus appellatur.

Tac. de moribus Germ. n.13.

Comites apud Germanos.

Tacit. n.19.

In Sodalitate Vrsulana

Præterea Hardericus Comes. 2. S. Maurisus, S. Dariæ frater nominatur filius Comitis ex genere Principum. 3. Comes fuit, qui alteram S. Aetherij Sororem duxerat. Ex aliis verò S. Aurelianus, Pater S. Albinæ & Emerentianæ Virginũ. 2. Comes Iwanensis Pater S. Iiannæ & Hardaræ Virginum. 3. Cordula nobilissimi perhibetur Comitis filia. S. Odilia, S. Clementia, potentissimorum vocantur Comitum filiæ, & plures aliæ; sed Gyana nouam parit difficultatem, ea enim variante vidimus, dictam esse Ducis Brabantini: sic in aliis exemplaribus appellatur etiam Louaniensis Comitis soboles, eius cognata fuit Hyuana, filia auunculi. Negat Petrus Diuæus & Lipsius in Louanio ante A.919. Comites ibi exstitisse, & primos tunc temporis Giselbertum & Gerbergam esse Comites Louanienses inauguratos. Sint isti Comites primi, qui dominium posteris consignarint; fatetur tamen & ipse Lipsius longè priores exstitisse c. 7. cum ait in S. Petro Louanij memoriam haberi Comitis cuiusdam sanctitatis fama celebris: idem in vita S. Huberti in Floriberto & Floriuana agnoscit Comitis dignitatem: nam in bellis gerendis, & iudiciis exercendis iis in locis Romani Comitibus vtebantur: quorum tumulis officij dignitas adscribebatur.

Diuæus lib. 3 rerũ Brabant.

Comitum Louaniensium vetus mentio.

Possem ex Baptista Grammaye, & Tungrensium Episcoporum scriptoribus ingentem comitum Belgij, & Louaniensium catalogum texere, qui à tempore S. Vrsulæ locis iisdem putantur præfuisse, Salmensium item Comitum seriem à Christo nato repetere: sed cum ij suspectæ fidei quibusdam habeantur, satis fuerit hoc capite monstrasse, tunc etiam apud Romanos & Germanos officium & nomen Comitis fuisse celebre. Sed cum multi dubitent an cis-Rhenani Germani populi, vt Treuiri, Neruij, Menapij, Tungri Reges, Duces, Principes & Comites habuerint: & quis status Belgicæ tempore S. Vrsulę fuerit, id ex antiquis Scriptoribus, moribus Germanorum, locorum vestigijs & traditionibus eruemus: vt satisfaciamus Belgis, qui putarunt non posse congruenter veteribus historiis suæ regionis Vrsulana gesta accommodari.

CAPVT

CAPVT XXVIII.

An Reges, Duces, Principes & Comites fuerint apud Neruios, Tungrenses, Menapios An. 237. vbi modò Brabantia, Flandria & Hannonia est?

Belgæ à Germanis orti.

CERTVM est Tungros, Neruios, Aduaticos, Eburones, Menapios, Treuiros, Vbios, confines inter se populos origine Germanos exstitisse, qui diuersis temporibus, ducibus, & occasionibus Rheno transmisso, Gallis exturbatis, oppidis & ciuitatibus erectis, fundis & agris inter se diuisis, gentes singulas diuersis sub Regibus, Ducibus, & Principibus constituerunt. Cæsar asserit horum *plerosque à Germanis ortos esse, Rhenumque antiquitus transductos, propter loci fertilitatem ibi consedisse, Gallosque, qui ea loca incolerent, expulisse* quorundam etiam Reges, Regulos, duces, & principes ætatis suæ nominat, quibuscum decertauit.

Cæsar. lib. 1. Bel. Gall.

Eburonũ duo Reges. Cæsar lib. 5. Bel. Gal.

Duo Cæsaris tempore Reges Eburonum erant, Ambiorix & Catauulcus, qui inter Mosam & Rhenum latè imperarunt, *Eburones*, ait, *quorum pars maxima est inter Mosam & Rhenum, qui sub imperio Ambiorigis & Catauulci erant.* Fines horum latissimè porrigebantur: namque ditionem Leodiensem, Iuliacensem, Limburgensem, Valcenburgensem, Aquisgranensem & Coloniensem: item cis Mosam partem Hannoniæ, Gallicæ Brabantiæ, Comitatum Namurcensem, & ditionem Tungrensem complectebantur. Eburonibus eo tempore suberant Tungri, Pœmani, Segni, Condrusij, Germanos vocat hosce Cæsar: qui tamen omnes in Treuirorum clientelam confugerant.

Lib. 4. Bel. Gal. initio.

Treuirorũ

Treuiri verò, qui cis Rhenum reliquis Germanis potentiores habebantur, Induciomarum quendam siue Ducem, siue Regem habuerunt, qui bellum ausus est Romanis inferre; sed Labieni prudentia superatus & cæsus, Romanorum beneficio rei summa Cingetorigi commissa est. Erat is contrariæ factionis princeps, & quod in fide Romanorum permaneret, hostis patriæ publicatis eius bonis nominatus: huic à Cæsare *principatus & imperium est traditum*, vt hinc etiam pateat, & Reges illos cis-Rhenanos Germaniæ populos habuisse, & Principes; reliquis senatoribus, vt eos vocat Cæsar, opibus, gratia, & auctoritate potentiores: nec desiisse, cum se in fidem Romanorum recepissent. Suessiones Cæsar Belgis accenset, qui non tantum latè Belgis, sed & Britannis imperarunt: *apud eos ait fuisse Regem nostrâ etiam memoria Diuitiacum, totius Galliæ potentissimum, (qui cum magnæ partis harum regionum, tum etiam Britanniæ imperium obtinuerit) nunc esse Regem Galbam: ad hunc propter iustitiam prudentiamque summam totius belli omnium voluntate deferri: oppida habere numero 12. polliceri millia armata 50.* Nec minus Neruij partes inferioris Belgicæ longè lateque suo regebant imperio: qui ne deliciis & otio marcescerent, animis sensim effeminatis; & ad arma tractanda minus idoneis, luxum omnem proscripserant. Cæsar enim de moribus & natura eorum, cum quæreret, comperit, *Nullum aditum esse ad eos mercatoribus, nihil pati vini, reliquarumque rerum ad luxuriam pertinentium inferri, quod his rebus relanguescere animos, eorumque remitti virtutem existimarent, esse homines feros, magnæque virtutis, increpitare, atque incusare reliquos Belgas, qui se populo Romano dedidissent, & patriam virtutem proiecissent. Ij totidem, quot Suessiones armata millia promiserunt, & ea data communi omnium consensu, quod maximè feri inter ipsos* (Belgas) *haberentur:* vnde vicinorum plurimi in eorum fidem & clientelam se receperant: quos postea ad bellum contra Romanos, & expugnanda Ciceronis castra Rex Eburonum Ambiorix induxit. *Facile* ait Cæsar *hac oratione Neruiis persuadet, itaque confestim dimissis nunciis ad Centrones, Grudios, Leuacos, Pleumosios, Gordunos, qui omnes sub eorũ imperio sunt, quã maximas manus possunt, cogunt, &c. magna manu Eburones, Atuatici, Neruij, atque horum omnium socij & clientes legionem oppugnare incipiunt.* Possederunt Neruij Cæsaris ætate partem magnam Flandriæ, Hannoniæ, Braban-

Lib. 5.

Suessionũ Rex potẽtissimus. Lib. 2.

Cæsar lib. 2. Neruiorũ temperantia.

Fortitudo.

Lib. 5.

Brabantiæ, Namurcensis Comitatus, & agri Cameracensis, nec oppidis caruerunt: nam cum Cæsar ipsorum 60. millia cecidisset, & superstites missis Legatis pacem exorassent, *Cæsar vt in miseros, & supplices vsus misericordia videretur, diligentissimè cõseruauit, suisque finibus ac oppidis vti iussit, & finitimis imperauit, vt ab omni iniuria & maleficio se suosque prohiberent.* Ac licet clientum eorum quatuor nomina posterioribus seculis desijsse videantur, vel sub Neruiis fuerint comprehensi: Eburonũ cuã Condrusorum, Segnorum, Cæræsorum & Pœmanorum in vnum Tungrorum nomen abierit, mansit tamen Neruiis imperium, & libertas seculis aliquot integra. Sic enim Plinius seculo ante S. Vrsulam Belgas enumerat *à Scaldi incolunt extera Texandri, pluribus nominibus, deinde Menapij, Morini, &c. introrsus Castulogi, Atrebates, Neruij liberi, Veromandui, Succoni, Suessiones liberi, Albanectes liberi, Tungri, Treuiri liberi antea.* Vt tempore Traiani, Belgio pridem in prouinciam redacto, permissa ijs libertas, & regnum à Cæsare, ipsis deuictis, sit restitutum.

Sedes.

Oppida. Lib. 2.

Plinius lib. 4. c. 17.

Libertas.

Stetit ea libertas, pax, & agrorum cultura sine bellis & tumultibus tẽpore Adriani, Antonini Pij, & M. Aurelij, donec Commodus, Imperij Romani labes, rerum potiretur: Hic cum censum grauem Belgis imperasset, Wericus Treuirorũ Princeps & Soricus Dux Germanorum, qui Rheni ripam habitabant, Belgas cæsis Romanis onere tanto duodecim annis liberarunt; donec Seuerus Imperator dimidium cẽsus remisit: Floruerunt deinceps alta pace Neruij, Vrsulano tẽpore, donec Diocletiano & Maximiano Imperatoribus, & iubentib. partẽ agrorũ Francis Germanis cesserũt.

Tempore Vrsulano.

Dubitatur Reges ne & Principes habuerint, cum Cęsar Senatores iis tantum, vel Comites tribuat. Existimo cum origine Germani essent, horum more retento Comites, Duces & Reges præter primores & Senatores ijs præfuisse. Ex bellis Romanorum cum Germanis, horum Reges orbi innotuerunt. *Nationes* ait Tacitus *& reges Germanicos, qui Romanis innotuerint, bellum aperuit.* Et sanè Reges habuisse cõstat Bructeros, Cheruscos, Sueuos, Danos, Gothos, Quados, Marcomannos, Wandalos Eburones, Longobardos, Burgundos, Suiones seu Norwegos, in Frisiis, Batauis, Chattis, & aliis Principes regij sanguinis celebrãtur. Colligam vnum in fascem variarum gentium apud Germanos Reges à Strabone, Tacito, Ammiano Marcellino & aliis recensitos, vt pateat à Christi temporibus etiam vltra S. Vrsulæ tẽpora, Reges Germanis præfuisse. Cimbrorum fuerunt Reges *Teutomirus, seu Teutobochus, Beleus, & Betorix*, Sueuorum *Vannius, Vangio, Sido, Italicus, Heroe, Erocus, Chonodomarius, Emericus, Rixilla.* Cheruscorum *Arminius, Segestes, Segimirus, Segimundus, Italus.* Sicambrorum *Deutorix, Milo.* Marcomannorum *Maroboduus, Catualda, Masius, Ariouistus.* Quadorum *Vannius, Tudrus, Furtius, Gabinius.* Hermundurorum *Vibillius, vel Iubilius.* Marsorum *Malouendus.* Cauchorum *Ganascus.* Cattorum *Catumerus, Adgandestrius, Arpus, Veromerus.* Batauorum *Carioualda, Ciuilis, & Brenno seu Brimio.* Duces eorundem *Victor & Verax.* Frisiorum *Verritus, & Maloriges.* Alemannorum *Sunomarius, Hortarius, Marcianus, Hariobaudus, Vadomarius, Varius, Vrsicinus, Versalpus, Chonodomarius.* Gothorum & Wandalorum sine numero sunt, & obuij passim. Probus de multitudine Regum Germaniæ deuictorum ita gloriatur: *subiecta est omnis, qua tenditur latè Germania: nouem Reges gentium diuersarum ad meos pedes, imò ad vestros supplices strati q. iacuerunt.* Iam verò sanguinis & nobilitatis in creandis Regibus ratio præcipua habebatur, virtutis autem & fortitudinis in eligendis Ducibus. *Reges* ait Tacitus, *ex nobilitate, Duces ex virtute sumunt, & duces exemplo potius, quã Imperio, si prompti, si cõspicui, si ante aciem agant, admiratione præsunt. Eliguntur in conciliis Principes, qui iura per pagos vicosque reddunt; centeni singulis ex plebe Comites, consilium simul & auctoritas adsunt. Magna & Comitum æmulatio, quibus primus apud Principem suum locus, & Principum, cui plurimi, & acerrimi Comites; hæc dignitas, hæ vires, magno semper electorum iuuenum globo circumdari in pace decus, in bello præsidium: nec solum in sua gente cuiq.: sed apud finitimas quoq. ciuitates, id nomen, ea gloria est, si numero ac virtute comitatus emineat, expetuntur enim legationibus, & muneribus ornantur, & ipsa plerumq. fama bella profligant.* Principes pro victoria pugnant, comites pro Principe. Cõsentit Cæsar, in Principũ officiis. *Cum bellum ciuitas aut illatum defendit, aut infert, magistratus, qui ei bello præsint,*

Tacitus de moribus Germ.

Germanorum populi à Regib. gubernati.

Vopiscus in Probo.

Creabãtur è nobilitate

Duces ex virtute

Principes Comites.

Cæsar lib. 6. de Bel. Gal.

 vt vita

vt vitæ necisque habeant potestatem deliguntur. In pace nullus communis est Magistratus, sed Principes regionum, atq. pagorum, inter suos ius dicunt, controuersiasq; minuunt.

Multi Reges apud Germaniæ populos. Nouẽ eorum victi à Probo. Marcellinus l.17. Familiæ regiæ.

Hinc conficitur, apud Germanos non vnum aliquem Regem potentissimũ toti nationi, sed singulis ferè gentibus & populis Reges, Duces, Principes præfuisse: vt ex Probi vita patet, & ideo Marcellinus eos Reges, Regales, Regulos, & subregulos nominat: Fuere autẽ regiæ quædã apud eos familiæ, quę iure hereditario regna nãciscerentur: apud Cheruscos Segimeriorũ & Segestis itẽma: apud Gothos Amali, & Balthi: apud Lõgobardos Gũgingi, apud Frãcos Merouingi, apud Wãdalos Dirigi.

Vnde tam apud cis-Rhenanos, quã trans-rhenanos Germanos, Comites, Principes Duces & Reges nominantur præter Senatores (quorũ Neruijs trecentos dat Cæsar) & primores ad concilium euocatos. Ac sicut apud Treuiros & Eburones tã Reges interdũ, quam Duces & Principes recensentur, ita credibile Neruijs Reges, Duces & Principes tunc, cum liberi Romanorũ beneficio manerent, non defuisse, & *Ducem* quidẽ *Neruiorum*, vt ait Cæsar, *qui summam imperij teneret*, lib. 2. bel. Gal. vocat, *Boduognatum*, quorũ etiam ex longa maiorũ traditione, annalibus, & vestigiis quædam Regũ nomina, resq; gestæ circumferuntur: quæ fide auctorũ eorundẽ locorũ memoro. Sedes regiæ tres ferè nominãtur: Bouacũ, Tornacũ, & Aldenarda, fortè quod & clientes Neruiorum quidã suos habuerint Regulos, vel subregulos: nam Bouacensi Rege procerũ factione trucidato, cum Taynardus regni successor fanũ Martis expilare decreuisset, & Sacerdotes conscij cũ thesauris & aurea Martis statua Neruiorum Regis opẽ implorassent, is locũ exstruendi noui templi, quod Templemartiũ hodieq; dicitur, designasset, armis inter se Reges concurrissent, nisi Regis Ariouisti aduentus vtrumq; oppressisset ante, quam acie decernerent, postea Augusti mãdato Bouaco Martis aurea statua restituta. Præterea C. I. Cæsare in Italia degente Regẽ Bouacensiũ Andromadũ aiũt cũ obsideretur à Legato C. Antistio clã ducibus Flantberto & Flaminio & militibus quibusdã vulgus multũ ob famis & penuriæ metũ emisisse; sed Flantbertus pactis cũ Legato conditionibus, & obtẽta fertilis & amplissimi agri possessione, Insulã Gallo Flãdricę caput cõdere cœpisse, vel Buccensẽ eodẽ loci arcẽ exstruxisse, Cæsare nõ abnuẽte; qui à quibusdã Vrbis cõditor ideò fortè dicitur: sedẽ verò cã Flantberti & Regnacarij posteri iure perpetuo tenuerũt. Vnde nõ repugnat, si dicamus in ijs partibus Flãdriæ, Hãnoniæ, Brabãtię, quæ tũc à Neruijs & Clientib. eorũ, nomen sortiebãtur, & multis post seculis hodiernã nomenclationẽ acceperũt, tẽpore S. Vrsulæ (quo Neruij liberi sub Romanis alta pace fruebãtur) Regulos, Duces, Principes, & Comites exstitisse. Ita Gũdefridus, ea tẽpestate Neruios inter opibus, potẽtia, dignitateq; ceteris eminebãt, quem interdũ B. Hermãnus Regẽ veteri gẽtis more, quandoq; Principem, vel Comitem (sui tẽporis cũ scriberet vsu, cũ vti & modo Comites Flandriæ nominãtur) solet appellare. Idẽ filiam Ducis Brabãtiæ Comitisq; Louaniensis vocat: nã eius seculi initio Godefridus, Henricus, & alius Godefridus tã Comites Louanienses dicebãtur, quã Duces Lotharingiæ, inde iuxta morẽ seculi sui B. Hermãnus eos nunc Comites, ratione Louanii, nũc Duces ratione Lotharingiæ, cuius Louanium metropolis erat, nũcupauit, nam a. 1180. triennio ante reuelationẽ datã, Godefridus Dux Lotharingiæ & eius filius Henricus Dux Louaniæ se subscripsit apud Grammaye.

Neruij Reges hebuerunt. Cæsar lib. 2. Bel. Gal. Iacob. Gun. lib. 3. An. Han. Buzelinus to 2. l. 1. f. 3. Tres regię sedes. Taynardus Rex. Et Andromadus. Petrus Oudegh. c. 1. An. Fland. Iacob Gun. in Annal. Hanno. Buzelinus. to. 2. l. 1 f. 3. Gundefridus tẽpore S. Vrsulæ Rex Neruiorum. Grammaye in Louanio.

Quocirca licet diceremus commentitiam esse tam Salmensium Comitum, quam Ducum Brabantiæ iam inde à Christo nato repetitam seriem, satis tamen in Neruiorũ, Morinorum, Menapiorum, & Tũgrorum antiquitatibus, qui eas Belgij terras tunc pacificè possidebãt, fundatur Regum, Ducum, Principum ac Comitũ dignitas, nomẽ & officiũ, à Germanis hisce populis, vsurpata: è quibus Neruij præcipuè *Liberi* nominãtur, qui suis cum clientibus ea loca Flandriæ, Brabãtiæ, & Hãnoniæ, quæ l. 2. c. 25. nominat B. Hermãnus, coluerunt. Ita Neruijs tunc regia potestate Gundefridus præerat, maioribus Francis & Germanis ortus: Leuacis, Ducis militiæ, vel Principis auctoritate parens Gyanæ: Hãnoniæ parti alicui parẽs Ilamæ & Herdaræ: erãt ij sanguine sibi iũcti, cis-Rhenanis, Frãcis & Saxonibus affinitate propinqui: nauibusq; freq uẽter in Belgiũ excurrebãt: eodẽq; seculo Carausius origine Menapi⁹ præfect⁹ & Comes litoris Saxonici & Belgicæ datus à Maximiano esti

Belgij topachæ Saxonibus propinqui

qui

quiperirius, sumta purpura & Augusti nomine Britanniis occupatis multum Romanis negotij facessiuit: vt hunc videas ipsos quandoq; Belgas, vt duces & comites Romanæ classi vel exercitui præfuisse: Nam & Titi Senectius & Anectius Neruij sub Augusto Romanis contra Germanos operam vtilissimam præstiterunt. Tungrorū etiam cohortes à Neronis tempore semper in exercitu floruerunt: stipatores ijdem Augustorum: ideoq; comitatus & præfecturæ ijs nonnunquam committebantur. Atque adeo Belgica in prouinciam redacta, Neruij, Tungri, Menapij, Principibus suis & Ducibus gloriabantur, quorum opera Romani simili in officio & dignitate nonnunquā vtebantur, horū autem aliqui studio & zelo Tungrēsiū Episcoporū, vt Metropoli, ad Christi fidē conuersi sunt. Quod si quis etiā hos tres Principes diuersarum gentiū fuisse dixerit, Neruiorū, Tungrorum & Menapiorū, non verò eiusdem populi, nō repugnaro, dūmodo similes aliquā partē rexerint, quæ modo Flandria Hannonia vel Brabantia nominatur. Ita tantum abest, vt Vrsulanæ res gestæ repugnent Tacito, Romanis scriptoribus & moribus eius temporis; vt etiam ijsdem congruenter, perditam temporum istorum memoriam, & res gestas restituant, & illustrent, consule de his populis tabulam primam Geographicam.

Florus lib. 139.

CAPVT XXIX.

De Nobilibus & Militibus temporis Vrsulani.

S. Elisabeth & B. Hermannus nobilium & militum meminerunt. Sigonio Nobilis dicitur, *qui habet maiorum suorum imagines: Nouus homo qui tantum suam; Ignobilis qui nec suam, nec maiorum suorum habet imagines.* Ius ponendæ imaginis consequebantur, qui Curules, Magistratus, Consulatum, Censuram, Præturam vel ædilitatem gessissent. Id principio solis Patriciis competebat, postea plebi Romanæ fuit cum Magistratu communicatum. Germani reliquiq; populorum Septentrionalium ordines quatuor numerabant, primum Nobilium, alterum ingenuorum siue liberorum, tertium libertorum, & Libertinorum, quartum seruorum. 1. Edlingi, 2. Fridlingi, 3. Frilazzi, 4. Lazzi, dicebantur. Et quamquam in 1. genere ratio natalium & generis nobilitatis ac opum haberetur: illi tamen reliquis præferebantur, qui bellica fortitudine ceteros antecellebāt, teste Athenæo, quod Herodotus vult apud omnes ferè barbaros fuisse obseruatum: vnde Nobiles antiquitus maximè sacra tractabant, vt ait Pompeius Mela, in bello & exercitu primam aciem plerumq; conficiebant: nam teste Polybio in primis cohortibus omnes torquibus, & armillis aureis, ornabantur. Quin & galeæ, vestes, scuta certis insigniebātur nobilitatis symbolis: galeas cristis & animalium capitibus, quæ terrorem incuterent induebant: vestes autem striis seu virgis diuersis variegatas coloribus decorabāt: teste Marone dum canit: *Virgatis lucent sagulis.* Venio ad Nobiles Sodalitatis Vrsulanæ.

Romana Nobilitas.

Germanorum Tacitus. Adamus Bremensis.

Polybius. Lib. 2.

Lib. 8. Aeni

Cyriacus dicitur è Britannia ortus, ac Regis cuiusdam Pagani, Comitisq; Eustachij cognatus: inde tam ipsē, quā qui ex familia, & cognatione ipsum sunt assectati, minimum in Nobilium censum iudico referendos esse, quorum non paucos B. Her. nominat, qui Martyrio pariter sunt decorati, ita de eo B. Herm. *Porro B. Papam Cyriacum sequūtur Diacones duo, Calixtus, & Kilianus, quorum prior filius erat Sororis S. Cyriaci Papæ, alter cognatus. Eundem sequebatur B. Florentinus E. R. Archidiaconus, qui & ipse cognatus fuit Apostolici, & 8. filiarum supradicti Comitis Eustachij: Principes etiam duo comitabantur cum eis, S. Eugenius & B. Nicostratus, &c. Deniq. 7. alij de familia ipsius Papæ secuti sunt eum. Porrò matrona quædam nobilis eius Neptis, quæ dicta est Hermengardis cum filia sua, & tribus puellis eundem B. Cyriacum sequebatur.* Hæc ille.

B. Her. c. 8.

Cognati Cyriaci, nepotes, vel neptes videntur in Nobilibus saltem numerandi: Eugenius & Nicostratus forte Palatini & domestici fuere Pontificis: nonnulli, qui ex familia dicuntur esse, seruis etiam possunt accenseri.

Milites etiam quidam nominantur, qui cum Parthenico exercitu palmam Martyrij retulerunt: Cæcilianus catalogus testatur 15. milites & consanguineos Dionethi cum eo necatos & funeratos inuentos esse. Et Cæsarius, qui cum S. Verena repertus Schönaugiamque translatus, & nomen suum & militiæ conditionem indicauit

Milites in Sodalit. Vrsulana.

S. Elisabeth, cum ei vnà cum S. Verena conspicuus appareret: quæ prima die ait ad S. Elisabethā: *venit mecum Cæsarius Martyr*: subditq; S. Elisabeth: *Rursus die altera cum de eodem Martyre diuinum officium celebraretur, apparuit & ipse mihi in gloria magna, & cum de eo requisiuissem, cuius officij in seculo exstitisset, & qua occasione cum illis Virginibus martyrium subijsset, ait: Miles fui in seculo, filius Matertera huius sacra Virginis, cui nunc adiunctus sum*, &c. hos ego milites non gregarios arbitror: sed Nobiles, qui nostris possint auratis equitibus accenseri: hanc in sententiam adducunt me illa S. Vrsulæ verba, quæ de S. Verena profert. *Ego sum Vrsula, & qua mecum stat Soror Verena, filia patrui mei cuiusdam magni principis*: at Cæsarius paulò ante: filium se vocat materteræ Verenæ Virginis: è materno igitur stemmate duxit originem verosimiliter à Regibus, vel Principibus: videamus ergo qui S. Elisabethæ seculo vel postea, Milites dicerentur, vt eius in vita dignitas cognoscatur. Otto Blasianus auctor est A. 1181. triennio ante vaticinium datum Anonymo, Fridericum Imperatorē Moguntiæ in celeberrima corona Procerum gladijs accinxisse duos filios Henricum & Fridericum: quod erat eos creare milites.

Reges milites. Ad A. 1380

Chronicon Misniense de his ita loquitur. *Illo tempore nō amplior virorū Nobiliū fuit titulus, quam vt strenui famuli nominarentur, quod literis probari potest: Equites aurati vt dicerētur Milites.* Ideo titulus Militis viris etiā principibus & ipsis Regibus ritu solēni tribuebatur. Guilielmus Comes Hollādiæ à Chronico magno Belgij vocatur armiger, cum in Regem Romanorum est cooptatus: Ante igitur quā Aquisgrani diademate cingeretur, voluit vsitato more Miles inaugurari. *Omnibus ergo in Coloniensi Ecclesia præparatis, Guilielmus armiger Petro Caputiō Cardinale & Legato Apostolico faciente ordinis Militaris professionem (tactis Sacris Euangelijs) præmisit, Rex verò Bohemiæ demortuo Imperatore triennio ante quasi supremum militiæ caput ictum impegit in collum tironis, hac solenni vsus formula. Ad honorem Dei omnipotentis te Militem ordino, ac in nostrum collegium accipio.* Horū militum quotquot beneficia à Principibus obtinebant, Milites ministeriales appellabantur a ministerio, quod clientelæ nomine Dominij deferebant, de his Lewoldus à Nerhoff Leodiensis Canonicus refert A. 1126. Euerhardum Comitem de Altena sui vincendi & pœnitentiæ amore pascentem porcos prope Morimudum à Militibus ministerialibus agnitum esse ex cicatrice vulneris: quod olim in bello acceperat. Ex his Militibus, qui torque donarentur, Torquati, vel Aurati Milites: vel simpliciter Milites nominabātur. Hæc satis indicāt, qui Nobiles, & Milites circa reuelationis tempora censerentur, quibus genere vel officio pares erant ij, qui Milites in Vrsulano Martyrio nominantur: Restant duæ de origine Basileæ & Francorum difficultates iam expediendæ.

An. 1247.

Inaugurati solenniter.

Lewoldus. De origine. Marcanu p. 11.

CAPVT XXX.

De Origine Basilea.

BAsileæ nomen in Vrsulano Martyrio non leues nobis parit difficultates; cum multi credant, nec vrbem, nec loci nomen eo fuisse tēpore: sunt qui sub Iuliano apostata condita putant tūc, cum cōtra Alemānos pugnaret, de quibus circa Argētoratum autore Marcellino victoriam reportauit, voluntq; à Græca voce Basileam quasi regiam dictam esse ciuitatem. Adhæc florebat ea tempestate Augusta Rauracoru opibus, potens, ad qua itinera publica in Antonini itinerario diriguntur, quę si in eo terrarū tractu vlla, fuit certè Sedes Episcopalis: quare antiquis Galliarū cōcilijs nō Basileēses, sed Rauricēses Episcopi subscripserūt. Vnde igitur Pātuli protoepiscopat⁹ Basileēsis tēpore Vrsulano, quādo quingētis an. post is Walano tribuitur?

Marcellin. lib. 18. & 1 Hist. misc ella. Difficultates duæ

Expeditur.

Hæc tamē me nō deijciunt, vt Pantulū credam Basileensibus Vrsulani martyrij tēpore nō præfuisse, cū id sepulcralis eius repertus titulus expressis testetur his verbis. *S. Pātulus Basileensis Episcopus, qui Virgines sacras cū gaudio susceptas Romā perduxit; vnde reuersus Coloniam peruenit, ibiq; cum eis martyrium suscepit.* Eundem Protoepiscopum agnoscunt Basileensium r. Vincentius Belluacensis, S. Antoninus, Petrus Episcopus Equilinus, Philippus Bergomensis, antiquissima quæq; Germaniæ breuiaria in historia Vrsulana, verba singulorum vide lib. 11. c. 23. & 24.

Pantulus Protoepiscopus Basileensis statuitur.

1. Eun-

2. Eundem recipiunt indices Episcoporum loci relati à Demochare, Claudio Roberti, & alijs.

3. Consentit loci traditio, Breuiarium, Calendarium, Martyrologium, Catalogus Episcoporum & M. SS. & typis vulgata Basileensis hist oria.

4. Ipsi Basileēses hæretici veteres, & recētiores, eius vt Protoepiscopi meminerunt, Beatus Rhenanus, Henricus Pantaleon, Ioānes Stumphius, Sebastianus Műsterus, & Christianus Vrstisius: quorum verba l. 11. c. 24. adnumerabo. Vrsileam S. Elisabethæ, & B. Hermanno redditas de ipso diuinas attestationes, & ipsum quod hodie visitur saxeum cum inscriptione sepulcrum Coloniæ, & corpus venerandũ. Quare si tantum ostēdero dubiam, & incertam esse Ciuitatis Basileēsis, & nominis illius originem, quam nõnulli ante tēpora S. Vrsulę referant, alij post eam, nõ debet nos posteriorũ leui nixa fundamento cõiectura, a sentētia multis firmata vestigijs, traditionibus, & testib. dimouere: ipsum prius sitũ, & formã ciuitatis cõtemplemur.

Vrstisius in epitome rerum Basileensium c. 5.

Descriptio Basileæ.

Basileam, Vrstilius ait, *sitam ad Rhenum flumen, exiguo infra Birsæ ostium interuallo in Boreo Rauricorum angulo, Sequanis Cismontanis confini loco, aëris amœnitate, salubritateq́; commendatissimo. Occupat conuallis leniter acclinis exitum, ita vt vtrumque cliuum spatioso circuitu complectatur. Birsicus fluuiolus in supremitate vallis ex monte Blanto Iurassi brachio ortus, eam per medium secat, elotisq́; sordibus prope pontem in Rhenum exit. Vlteriorem ripã vrbs minor tenet, quæ temporis successu huic accreuit. Coniecturæ sunt non leues, eo loci vbi Basilea hodie constructa cernitur, Rauricorum Augusta adhuc florente Passagium siue traiectum fuisse rerum in Germanicum solum, vel e contra transuehendarũ: eius enim magna illic opportunitas esse videtur, Rhenus namq́; vnico ibi alueo in plures alibi diuisus, altis minimè crepidinibus, nullis item aquas exasperantibus scopulis placide decurrit. Vnde non inepta cõiectatio ob hominum eo commeantium frequentiam, nauiculariorũ habitationibus diuersoria, domosq́; alias accreuisse, locumq́; paulatim pluribus ædificiis cultum fuisse, præterea cõmercia illic agitari cœpta, ipsam deniq́; commoditatem loci, augustalis Rauricæ positũ longè superantem, quæ & pluribus fontibus irrigua esset homines inuitasse, vt ædes ædibus coniungerēt, atq́; has habitandi sedes deligerent. Beati sanè Rhenani antiquitatum Germaniæ peritissimi viri opinionem, quam ex eruditorum hominũ atq́; eiusmodi rerum studiosorũ sententia hauserat, multis admodũ probari video.* Hæc Vrstilius, qui quoniã Rhenani sententiæ meminit de origine, & nomine ciuitatis verba eius recitabo. *Ego longe aliam de Basilea opinionem habeo: nam puto Basileam dictam non ἀπὸ τοῦ βασιλέως*, &c. *Sed a traiectu, quem lingua Romanēsis, hoc est Gallica, passum, vnde etiam Basella Mosellanica (quam vulgo Passel vocant) sibi nomen vindicauit, vt sit dicta Basilea quasi Passilea, eo quod cõmodior ibi esset ad trayciendum locus, qui paulatim ex nauiculariorũ atq́; institorum multitudine frequentari cœptus, adiectis etiam ad maiorem traiectus tutelam duabus in vtraq́; ripa turribus, vrbi dupliti in vtraq́; Rheni fluminis ripa constituendæ occasionem dedit, quæ secutis postea temporibus ponte supra Rhenum constructo inter se coniunctæ, ampla Vrbis speciem etiamnũ repræsentant.* Sed de hoc argumento, & rationibus, quibus a Græco nomine, iis in locis insitato more, denominatio ducta conuellatur, fusè disputat Rhenanus, videri is potest. Nec nouum id à traiectu dici Vrbes, inde etiã & Traiectum ad Rhenum inferius, & alterũ ad Mosã superius Marcellino Obtricēse quasi Ober tricht nomē traxit.

Origo ciuitatis varia.

Rhena. lib. 3. fol. 267.

Ioannes Stumphius vult errore vulgi nomen Vrbi à Basilisco datum, ob illius in prima Vrbis ædificatione inuentionem: ipse verò potius à Basilio Romano duce deriuat, qui eo loci ciuitatē ædificauit. Deniq; Cluuerius à quercu Basil dicta, aut certè ab idolo ibidem à gentibus culto deriuandum censet. E quibus sententiis patet communiorem autorum sententiam negare eam à Iuliani temporibus Basileã græca voce quasi regiam essè nominatam. Sed vnde vox ea profluxerit, nulla dictarum aliarum opinionum historiæ Vrsulanæ aduersatur.

Stumph. l. 12. c. 23.

Cluu. l. 2. Ger fol. 121

Sed nec illud quod secundo loco de Rauricorum Episcopis opponebatur quidquam momenti habet. Erat longè ante Christi tempora in tractu hoc Galliæ oppidum, quod Plinius vocat Rauricum, Marcellinus verò Rauracum: nec malè lib. 3. aduertit Rhenanus gentem ipsam cum principe oppido commune quandoque nomen obtinere, ita Tungri, & Treuiri, tam populus, tractus illius quam ciuitas præcipua nominantur.

Lib 4. c. 11. Marcelli. l. 14.

Nec vnum, sed plura apud Rauricos An. salutis 163. sub Antonino Pio autore itinerarij, qui tunc obiit, eiusmodi oppida reperiebantur, vt subiectum ex tabulis eius segmentum indicat.

Descendendo		Adscendendo per ripam Rheni.	
Besançon	Vesontione	Argentorate	Strasburgh
Soye	Soposagio 13.	Hetellum 12.	Scletstat.
Mandure	Epomanduo 18.	Argentouaria 12.	Colmar
Large	Large 16.	Cambete 12.	Kæmbs.
Kæmbs	Cambete 12.	Arialbinum 7.	
	Arialbinum 7.	Augusta Rauracum 6.	Augst.
Augst.	Aug. Rauracum.		

Lib. 2. f. 12.

Prius dicta fuit Arialbinum.

Ex hoc segmento deducit rectè Cluuerius, eam Vrbem, quæ postea siue à quercu sacra; siue à Duce Romano Basilio; siue à Pas, id est traiectu Rheni, Basilia dicta est, vel Passilea: aut molliore sono Basilea olim (florente Augusta Rauricorum) Arialbinum fuisse nominatam, dissentit in hoc à nobis Rhenanus, qui Artalbinium (sic enim Arialbinum appellat) vicum conijcit esse in campis Sequanicis: suo tamen seipsum conuincit argumento, alio enim eiusdem in libri loco, cum obseruaret hūc vicum nimium à directo itinere declinare, arguit itineraria spatia, non semper directa linea fuisse disposita. Contra contendo: vti olim Arialbinum, ita modò Basileam 6. millibus passuum abesse Augusta Rauricorum recto etiam itinere. Desinat etiam loco citato Vrstisius mirari Antonini tabula non meminisse seculo secundo Basileæ; meminit saltem Arialbini, cuius nomen nō ita diu post videtur fuisse cōmutatum.

Demus tamen Augustam Rauricorum longè Arialbino fuisse vetustiorem, quippè quam Stumphius, probat ante Romam fuisse ædificatā: Demus longè etiam augustiorem, in quam sub Augusto, 40. ante Christi ortum annis Colonia ciuium, & militum Romanorum est deducta: atque adeo Episcopos, qui ex Vrbe Vesontionensi (à S. Lino conuersa superstite adhuc S. Petro) vt in terram subiectā mittebantur, Augustę Rauricorum sedem primam collocasse: nam Episcopi in Principib. Ciuitatibus viuis adhuc Apostolis ideò residebant, vt inde in vicina loca metropoli Christo aggregata fides facilius propagaretur. At verò deleta siue à Burgundionib. (quorum sub Vespasiano Plinius, Orosius, & alij sub Druso etiā & Tiberio meminerunt) siue ab Alemannis, vt Cluuerius putat, potuit id iam tum circa A. 192. contigisse Caracalla dominante: is enim postea sopito sæuissimo bello contra Alemannos, ab illis Alemānici tulit nomen. Ab hac initio tertij seculi ruina Augustæ, caput extollere cœpit Basilea siue Arialbinum, vt dicat Rhenanus: *quanto verò magis minui cœpit Augusta, tanto Basilea auctior indies, noui populi, qui nuper ex Germaniæ finibus Rhenū transierat, noua Ciuitas: cum illam omnes fugerēt velut inauspicatā, & semirutā: hāc autem ob multas cōmoditates non solū traiectus ipsius, sed & facilioris omniū rerū importationis, & melioris agri viciniam omnes adamarent. Si quid igitur post multa excidia misera Augustæ superfuit, hoc velut Colonia quadam Basileā cōmigrauit:* ita Rhenanus. Vnde videtur factū, vt Rauricēsis Præsul, oues secutus, eodē concesserit: quando statim loci nomen puto à traiectu faciliori impositū, vt subdit Rhenanus ex populi traditione. *Senes indigenæ, ait, narrare solent, ita a maioribus suis edocti, vbi hodie Basilea est, olim nihil fuisse, nisi traiectū Rheni, duabus istis turribus, quæ etiamnum visuntur communitum: proinde qui Basileā dicunt, quod regia sit Ciuitas, mè non habebunt* suod. 9. v. Nec me etiam: vt licet ante Pantulum videantur dicti Rauricēses Episcopi: Pantulus tamen sede alio translata Basiliensium Protoepiscopus iure appelletur: Id Tungrensibus Episcopis vsu venit: vastato enim per Hūnos, seu Wandalos A. 383. Belgio, & euersis Tungris vt quidā volūt, Traiectū, inde Leodiū trāslata sedes Episcopalis est: vel saltē Tūgris, Leodiū statim Episcopi cōcesserunt, vt plures volūt: nomine Episcopat⁹ variato trecētis tantū annis post emigrationē: adhuc n. Tungrēses Episcopi dicebātur, licet sedis Apostolicæ autoritate Leodij residerent: ita mirū nō est, licet Pātulus ob primā translationē Basileā, qui Rauricēsis dicebatur, cœperit eo tēpore audire Basileensis: posteriores tamē, qui sub Clodoueo etiā Francorū Rege præfuere, vt Adelphius, se ex cōmuni gētis, nō Ciuitatis nomine Rauricēses more maiorū duob. Aurelianēsib.

Plin. lib. 4. c. 14
Orosius lib. 7 c 32.
Cluu. lib. 2. fol. 12.

Deleta Augusta Rauracorum.

A traiectu Basilea dicta efflorescere cœpit.
Fol. 267.

Translato eo Episcopatu Rauracensi.

P. Roberti in vita S. Huberti p. 3 q 6. test. 66 fol 421.
Stumphius lib. 12 f. 655

suolen

subscripserunt Concilijs. Walanus tamen circa annum 745. primus à nonnullis inscribitur Antistes Basileensis, quia post longam sedis vacationem multis à Pipino possessionibus auctus, maiore autoritate, quam priores omnes apud suos, & exteros florere cœpit.

Walanus cur dicatur Basileensis Protoepisc.

Initium Pontificatus Pantuli ignoratur: annos eius Sacerdotij Munsterus 20. numerat; sed incipit ab an. 228 ad 248 vsque: Verius videtur (si certa annorum illa series) ab an. 218 ad 238 vel 237 rexisse, quando cum S. Vrsula fecit Martyrium.

Creuit porro ex ruderibus Vindonissæ, & Augustæ Basilea, vt statim libello Prouinciarum, & Ciuitatum Galliæ insereretur, hoc ordine: *Prouincia Lugdunensis V. Metropolis Ciuit. Sequanorum hoc est Vesontione 1. Ciuit. equestrium: hoc est Nouiduno Ciuit. Heluetiorum, hoc est Auentio Ciuit. Basileensium, Castrum Vindonissense, Castrum Ebrodunense, cast. Argentariense, castrum Rauricense.* Vides à tempore Antonini scriptoris Itinerarij, ad descriptam vsque Notitiam imperij, seu libellum Prouinciarum, & Ciuitatum Galliæ, maximè floruisse Basileam: quæ iam tum metropolis, & Ciuitas Basileensium dicebatur: ita depressa Augusta Rauricorum, & Vindonissa, vt castri tantum nomen obtinerent: sic eam attriuerant Burgundiones, & Alemanni confines populi, qui lapidibus ceu terminis ab ijs (ait Marcellinus) distinguebantur. Hinc colligas licet contra Cluuerium, non eundem autorẽ esse posse itinerarij Antoniniani, & tabulæ itinerariæ: nec eum Marcellinum esse, aut ei coæuum: nam si idem siue Marcellinus, siue coæuus confecisset, non erat, cur tantam faceret loci eiusdem differentiam. At multa inseruntur operi de Moyse, de S. Petro, de Constantinopoli: nunquid paucula de Christianorum, & Iudæorum rebus librarij Christiani manu adiecta esse potuere? nam vt rectè Rhenanus obseruat: *Infulciuntur interdum antiquis recentia, dum libri describuntur.*

Incremẽtũ Vrbis.

Marcellin. lib 13. Cluu. l. 2 c. 5. Impugnatur Cluuerius. Obiectio. Rhen lib. 3. fol 273.

Maius accessit Valentiniano Cæsare Basileæ ornamentum, qui pro coërcendis Rætis, Vindelicis, Sueuis & Alemannis ibi construxit munimentum, quod robur appellauit: de quo hæc scribit Marcellinus: *Secuto post hæc anno* (315) *Gratiano adscito in Trabea societatem Equitio V. C. consule, Valentinianus post vastatos aliquot pagos munimentum ædificauit prope Basileam, quod appellant accolæ Robur.* Inde rescripsit, vt ex cod. Theodosiano patet. lib. 33. de curs. publ. nomine: *Valentinianus Valens, & Gratianus A A A data Robore, idibus Iulijs Gratiano 3. & Equitio Coss.* Hunc ipsum ædificationis facit annum Lindeburgius, in notis ad Marcellinum. De loco Roboris variant historici. Vrstisius vult modo mœnibus includi, & dici Auffburgh, licet Marcellini æuo prope Vrbem esset, ampliatis eius sæpè pomerijs. Swingerus in suburbio locat, & vocat Rotthaus. Isaacus Pontanus vult iuxta Ecclesiam Cathedralem situm fuisse in Rheni crepidine, vbi & hodie area est, quam burgh vocant, cui si Ro præfigatur, integrum Roburg Marcellini coalescet, quasi Romanorum sit munimentum: ita Romani infra Lugdunum Batauorum munitionem excitarunt, cuius supersunt rudera: locusque Rodenburgh quasi Rõmerburg appellatur.

Munimẽtum Marcel lib. 30. Robur dictum. Vrstisius in epitome. Swingerus in methodo apodemica. Pont. li. 1. Orig. Francic.

Franciscus denique Guilimannus Rheinfeldam esse censet, decem supra Basileam passuum millibus, quod munimentum Germani, Gallique Romanum burgum vocarunt, & breuius Romburg aut Raubburg propter prædas ex Alemannis eo deportatas, quod non intelligens Marcellinus Robur accolas vocasse scripsit. Quæ si vera est opinatio Guilimanni, frustra notat Cluuerius loco citato Basileam hic non vocari Ciuitatem, vel Vrbem, vel Oppidum, vel Vicum, sed Robur, quod accolæ vocarint Basil. peruertit enim Ammianum, qui vult prope Basileam (scilicet Ciuitatem olim Arialbinum, & Ammiani æuo Basileam dictam) conditam esse Valentiniani munitionem: quod & distabat plurimum inde, & proprium Roboris, vel Romburg nomen obtinebat: hinc pessima sequitur Cluuerij illatio, *Primus igitur Basileæ auctor fuit Valentinianus*: iam enim tanto ante in itinerario Antonini nomine Arialbini & in libello Ciuitatum Galliæ quasi metropolis quædam *Ciuitas Basileensium* dicebatur; cum Valentinianum constet excitasse non Vrbem, sed munitionem, & prope Basilea. Firmior ea Cluuerij paulo antè priorẽ concepta his verbis

Guilimannus de præsidijs Romanorum li. 1. c. 11.

 illatio;

illatio: *Valeant iam illi, qui à regio vocabulo urbem hanc dictam volunt quasi* Βασιλεία. Nos enim plures eius nominis fontes ostendimus, vt non sit opus confugere ad tempora Iuliani. Maneat igitur historicis fundamentis stabilita veritas, S. Vrsulæ æuo & Basileam floruisse, & eò Augusta Rauracorum euersa Pantulum commigrasse: qui cum Parthenio exercitu redux è peregrinatione Romana Coloniæ gloriosam martyrij palmam est consecutus, vt loci traditio, vestigia, catalogi Pontificum, veteres & recentiores historici attestantur.

CAPVT XXXI.

De origine Francorum.

MVlti peregrinationi & nauigationi obijciunt periculum, quod à Francis imminebat Virginibus. Sunt qui velint Francos eo tempore fuisse ignotos; ideo origo eorum altiùs est repetenda: in qua tres inter se pugnant sententiæ.

1. Sententia. Prima Francos facit Italiæ conterminos: nam Strabo coæuus Augusti Cæsaris, vt quidam putant, eos circa Noricos & Vindelicios collocauit: confirmat idem Agathias, Stephanus Ethnographus, & Parthenius Phocensis. Sed in Strabone toto nulla vspiam Francorum est mentio: habet alibi ὁ Βρίγρον vel potius Βρέυκοι, quos vnà cum Genaunis Drusus Augusti priuignus, cùm Rætici limitis dux esset, debellauit, vt docet Horatius, Florus & alij. Agathiam tempus, quo scripsit historiam (An. 550. teste Suida) excusat: nam tunc Franci à 70. annis bellica Clodouei gloriâ principem Galliarum partem Romanis eripuerant, & circa Prouinciam, seu Delphinatum Italiæ finitimum considebant. Alioqui Agathias lib. 1. facit eos nobiscum origine Germanos, qui Galliam occuparunt. Habet eadem temporis ratio, & excusatio locum in Stephano Ethnographo, & Parthenio.

2. Senten. Altera sententia Francos è mæotidis paludibus accersit: huius autores vijs duabus diuiduntur, primam primus ingressus est Goropius Becanus: fingit is Francos eosdem esse cum Scythis liberis apud Herodotum: qui inde in Germaniam digressi proprio Teutonum idiomate se Francos Germanicè Vry-ancken liberos cultores: per crasin Vrancken appellarunt: nec vllum pro se laudat testem, nec rationem addit aliam, quam congruere hoc commentum cum etymologia linguæ Belgicæ, vel Cimbricæ, vt hæc ipsa recitasse, sit etiam confutasse. Altera graditur via nullo etiam pro se citato Scriptore vetustiore Hunibaldus, is comminiscitur Reges plurimos à Priamo iuniore, & Francione filio Hectoris ortos primas sedes propè paludes mæotidas statuisse: postea seculis aliquot interiectis ex Scythia progressos in Germaniam, sub Sicambrorum, & Germanorum nominibus latuisse ad Valentiniani 2. vsque tempora: Huius commenti præter Gallos, Lazium etiam, Vrsbergensem, Crantzium Germanos habuit assectatores. Sed quis Poëtarum veterum (extra Æneam, & Antenorem, quos in Italiam deuenisse constat) vllius Troiani meminit, cuius exstet aliqua nominis rerumque gestarum claritudo? Nec Dares quidem Phrygius (quem multi Troiano bello interfuisse opinantur) tertij facit mentionem: vnde igitur vel Priamus ille iunior, vel Francio Hectoris filius, nisi ex nugiuendorum cerebro prodijt? Tam oscitantes fuere Scriptores vetustissimi Homerus, Coluthus, Quintus Calaber, Dictys Cretensis, & Hyginus, qui vel Troianorum res gestas literis sunt prosecuti, vel Principum virorum genealogias contexuerunt, vt Francionis obliti, vnum tantùm faciant Hectoris filium Astyanactem, vel Scamandrum, cui Dictys Laomedontem addidit? Agnoscit quidem Chronicon Prosperi Pythocanum quendam Priamum sub Valentiano posteriore. Hiccine ille Hunibaldinus Priamus est, qui annis ante Christi ortum 355. Troia exulatum abijt? quamuis

quamuis alij censeant in Prospero Priarium restituendum esse, cum idem bellum Marcellinus, in quo Priarius captus est, fusè prosequatur: sed Hunibaldi nec trellis scriptoris laudes egregiè depingit Vossius *lib. 2. de hist. Latinis c. 22.*

Adrianus Turnebus Francos potius educit è Scandinaria (Mela Scandiam, Iornandes Scanziam appellat) vbi Ptolomæus Phirassos collocauit: quos ille noua metamorphosi in Francos transformauit. Alij ex Herbipolensi patria prodiisse volunt, quod partim ex Hunibaldo probant, qui eo partem Francorum concessisse vult: cui fabuloso autori quantum fidendum sit, ostendi: partim ex Cicerone: *redeo ad Thebassos, Scauas, Francones*: sed hic librarij mendum secundum multos interuenit, qui sic legendum censent, redeo ad tuos Bassos, Scæuas, Frangones: ea sunt nomina veteranorum militum C. Iulij Cæsaris per Brutum, & Cassium interfecti: ij Cæsaris approbato testamento in ciuium Romanorum bona inuolabant, quos ibidem Cicero latrones appellat: de ijsdem eodem libro ep. 5. dixerat nonnulla. Ideò Sebastianus Corradus ita in epist. 10. commentatur: *Redeo ad Thebassos, omnino sunt nomina militum, qualia sunt illa Philip. 13. Barbæ, Cassij, Barbaty, Polliones, Saræ, Lentones, Capsones (Scauas) Cassius Scæua centurio fuit Cæs. l. 3. de bel. ciuil. Valer. Max. Sueto. Frangones milites veterani: sunt enim nomina prorsus castrensia*: hactenus Corradus. Consentit ei Dionysius Godefredus in Cic. à se edito: nam in marginalibus notis addit. *Redeo ad Thebassos Scæuas, Frangones: nomina veteranorum militum, quæ Cæsaris largitione Pompei bona possidebant. Scæua centurio fuit Plut. in Cæsare, Florus li. 4. Frangones, Frango videtur dici à Dione l. 48.* Quamuis Serarius *Francones* probet legendum esse plurium auctoritate Codicum, quod Manutius non audet inficiari: licet cum Lambino veteranis accenseat.

Cic. l. 14 ad Attic. ep. 10.

Sequitur tertia, & verior opinio, Francos origine Germanos esse, qui ex sex, vel septem diuersis populis vnum in corpus coaluerunt, & nouo assumto nomine se liberos, germanicè Vrancken nominarunt. Hanc Isaacus Pontanus tuetur ex varijs veterum testimonijs: hinc in vita S. Hilarionis ita S. Hieronymus ait: *Inter Saxones, & Alemannos gens non tam lata, quam valida apud historicos Germania: nunc verò Francis vocatur.* In veteri etiam Peutingeri tabula legitur à parte Germaniæ magnæ, quę occidua est adiecta vox *Francia.* Et versus Rheni ostia, vel Borealem Oceanum ista sunt nomina *Chamaui qui & Franci:* hancque opinionem præ alijs probat Adrianus Iunius in Batauia, Rhenanus de Germania, Franciscus Hotomannus de Franco-Gallia. Claudianus certè Francos cum Sicambris coniungit: Eosdem circa paludes Frisiacas Sidonius collocat, consentit Propertius.

3. & verior sententia.

Isaac lib. 1. & 3. de Francorum origi.

S. Hieron.

Hinc sequitur, necdum fuisse Romanis cognitos Francos, licet communi Germanorum nomine dilitescerent: facta tamen postea coniuratione, nouo sibi sumto nomine, paulatim altius versus Coloniam Agrippinam adscenderunt, & Rheno transmisso in Galliam magno impetu irruerunt, ac eiectis sensim Romanis, regnum ibi florentissimum constituerunt. Vnde nihil fuit nauigantibus Virginibus à Francis metuendum. Quamuis nec improbabile iam tum propè Saxones Germanorum quosdam populos eo tempore Francorum nomen habuisse, quorum libro secundo bis terue meminit Anonymus, & eos Saxonibus coniungit; qui iam Constantini Magni tempore trans Rhenanam oram oppositam Coloniensibus occuparant, vt vetus testatur inscriptio Tuitij reperta, quam laudat Rupertus Abbas, in qua inter reliqua hæc habentur: *Constantinus deuictis Francis castrum Diuitensium in terris eorũ fieri iussit.* Et Panegyristes ad Maxim. & Constantinum: *Multa Francorum millia, qui Batauiam, aliasq; cis Rhenum terras inuaserant, interfecit, depulit, abduxit Constantinus. Tu iam ab ipsis eorum Regibus auspicatus es, simulq; & præterita illorum scelera punisti & totius gentis lubricam fidem timore iunxisti.* Sed ante hunc D. Ambros. ep. 29. ait: *Maximus à Francis & Saxonum gente victus est*: ac Trebellius in Gallieno ait: *Galli quibus insitũ est luxuriosos Principes ferre non posse, Posthumium ad imperium vocarunt: is Celticis & Francicis auxilijs processit.* ita iam 20. post S. Vrsulæ martyriũ annis Franci Germaniæ populi Romanis innotuerunt, quibuscum pace dum Basileam Virgines nauigarent, fœderebantur.

Franci oppositi Vbijs trans Rhenum sub Constantino Mag.

Victi ab eodem.

Rup. lib. de incendio Tuit.

Nominati 16. annis post mortẽ S. Vrsulæ.

CAPVT

CAPVT XXXII.

Historiæ Vrsulanæ fusius enarrandæ veritas eruitur è suis fundamentis, & à posteriori demonstratur.

Demonstrant Philosophi rē à priori & posteriori.

PHilosophi quoties volunt alicuius rei veritatem apertis rationibus pertinacissimo cuiq; demonstrare, solent eam vel à capite causisq; tam internis quā externis arcersere, vel à vestigijs, signis & effectis à posteriori, vt vocant, probare. Rectè faciunt historici, qui quoad eius fieri potest, hos imitati, probabilitatem facti narrare via simili conantur, & si res ferat, à priori, seu parentum avorumque memoria repetitas posterorum res gestas, apta inter se temporum serie & connexione colligatas verosimiliter referunt.

Quod imitantur historici.

Sed quia noti sæpè homines humili & obscuro loco nati factis suis heroicis primi familiam suam condiderunt, nullis maiorum imaginibus, ac rebus gestis clari: qualis Cicero & complures alij: malè quis ex auis & proauis ignotioribus Ciceronis ætatem, res gestas, & Consulatum commonstraret, commodius eius vitæ ratio posteriori modo, à libris, & monimentis literarijs posteritati relictis, Consulatus verò eiusdem à coniuratione Catilinaria multorum scriptis nobilitata, simulque nominis eius claritas euidenter ostendetur.

Quando sint res gestę examinandæ à posteriori.

Hactenus plerique recentiorum, qui martyrium Vrsulanum consignarunt à capite arcessendum è Britanniæ fontibus existimarunt, cum omnium confessione cōstet origine Britannam esse: atque si fortè Vrsulæ vel Dionethi nomen alibi reperirent, diligenter inuestigarunt; quo siue apud probatos, siue fabulosos scriptores deprehenso, quasi stabili iam inuento historico fundamento, pedem ibi figere voluerunt, huic Vrsulam obtrudere filiam, & noua fictaque narratione cum temporis illius historia cōgrua antiquam rei gestæ narrationem euertere. Ita Galfredi, Hectoris & Auentini tres fabulæ pronis animis audiuntur, obuijs etiam vlnis à doctissimis viris suscipiuntur, sed dum niti historico fundamento è Britannia petito desiderant, omnem rei gestę veritatem subruunt. Non enim considerant, facilè potuisse seculis posterioribus in eadem gente Reges eiusdem nominis plures reperiri: licet priorum Regum eiusdem nominis acta temporum iniuria perierint: præsertim si fidi locorum istorum & veteres scriptores attestentur, gentis illius literaria monimenta communi vastitate non semel interijsse.

Error historicorū circa Vrsulanū martyrū vnde profluxerit.

Sæpius ego ipse fateor ingenuè viam eandem pertentaui; Gilda Sapiente, Beda, veteribus & recentioribus Britanniæ scriptorib. euolutis, Galfredum etiam excussi: Terruit me fermè postremus, cuius apud me semper fuit summa fides & auctoritas. Nicolaus Harpsfeldius Cantuariens. Archidiaconus, & Martyr egregius: qui Gentilis sui Galfredi examinata diligenter historia, tali, quam meruit eum sentētia condemnauit: *Ego in hac narratione & istorum auctoritate facilè acquiescerem, nisi quod, qui huic sententiæ adhærent, nullum certum & probatum huius de hoc matrimonio narrationis auctorem laudant, & fidei testimonium. Solum vidi anonymum quendam Britannum à Galfredo aliquando in Latinum translatum, qui huiusmodi quiddam narrat: sed hominē planè cum alijs multis in rebus, tum vel in hac ipsa de rebus Maximi narratione non vno mendacio vanissimum.* Itaque Nicolaus Martyr deposita spe fundamenti historici in Britannia reperiendi, vbi pedem figeret, consuluit exteros: à signis & locorum relictis vestigijs, ac monimētis velut à posteriori censuit rei veritatem indagandā esse, subdit enim: *Sed aliud est tamen, quod me magis reuocat: hoc est omniū ferè auctorū qui Vrsulæ historiā describunt auctoritas* (quos licet extremo libro percurrere) *& B. Martyrii reliquiæ in Agrippina Colonia ad hanc vsque diem religiosè conseruatæ: neque sanè adhuc video iustam martyrij in hac superiore narratione causam: alia multa prætermitto, quæ hanc narrationem infirmant.*

Correctus à Nicolao Harpsfeldio. Seculo 6. cap. 22.

Veritas ab locorū vestigijs repetenda.

Hic ego sic mecum ratiocinabar. Si Nicolaus æui sui historicus cumprimis numerandus, natione Anglus, excussis per 30 annos omniū Britanniæ ecclesiarū archæis, euolutis annalibus & monimentis suę patriæ editis & M. SS. quę haberi potuerunt,

nactus

nactus tamen nullum autorem, vel fundamentum in Anglia est, quo nixus à capite martyrium arcesseret: à solo martyrij loco, & peruestigatis Coloniæ reliquijs veritatem rei gestæ cœpit explorare: eandem mihi viam esse ineundam, & ab vltimis locorum vestigijs petendam historiæ veritatem.

Percursis igitur solerti indagine locis, in quibus toto terrarum orbe sparsa præcipua sanctarum Virginum corpora piè honorantur, tempus & locum, ex quo sunt eò delata, studiosè perquisiui, documentis authenticis inspectis, nę qua fraus falleret: vna nominatur in omnibus Colonia, fons solus & origo (si sex vel septem exceperis Virgines alibi demortuas) ex hac in orbem terrarum hæ omnes exuuiæ Parthenicæ dimanarunt. vt liber octauus apertè declarabit.

1. à trāslatione corporum.

Tum vrbem Agrippinensem excussi, sepulturę loca solicitè lustraui, vbi, quo tempore, quibus reperta testibus, corpora sint, qua occasione producta in lucem, quæ tumulis indita necis instrumēta, nominum inscriptiones, martyrij notata symbola: hæc ex ipsorum locorum archæis, vel coæuorum literarijs excepta monimētis libro septimo cum titulis sepulcralibus euulgo. Videas illic Archiepiscopos, Abbates, Religiosos varijs per quietē prodigijs Parisijs, in Thuringia & alibi euocatos Coloniam, vt sacra lipsana detegerent, quæ testibus locupletissimis Archiepiscopis & Episcopis eleuata fidem faciunt apertissimam.

2. à loco martyrij.

Perlectis autem titulis, in eo, quem S. Pantalus habuit, tam iter Romanum, quàm martyrij locum Coloniæ disertè expressum inueni, cui plures aliæ similes inscriptiones suffragantur.

3. ab inuētis titulis.

Mox vt Germaniæ loca percurro, quæ Virgines dicuntur peregrinatione sua nobilitasse, incido Argentinæ in tumulum & templum Aureliæ, quam fasti Romani volunt 15. Octob. Virginem decessisse, Eichsfeliæ trium aliarum Vrsulæ Sodalium Ecclesiam maximis prodigijs coruscantem deprehēdo, ac prope Basileam templum S. Christianæ: fauet constans & perpetua loci traditio, socias fuisse S. Vrsulę Romanę peregrinationis; & dum alię Coloniam ad martyrium contenderent, has defectu virium ibi decessisse, quod etiam 70. iurati testes asseuerant. Ipsa Basilea & Colonia mōstrant hodieq; diuersorij S. Vrsulæ vestigia: itineris verò per Italiam initi rationis satis luculenta præbent indicia tituli, in quibus Episcopi Iuranus, Nouariensis, Mediolanensis, Rauennensis, Lucensis, Lauicanus, & ipse Romanus Pontifex Cyriacus nominatur.

4. templis erectis.

5 traditione populorum.

Exploratis iam locorum vestigijs, ac peregrinatione satis stabilita; historiam indagaui, num quæ superaret, titulis, vestigijs & traditionibus consentanea, nec vetustiorem & magis congruam nactus sum Cunibertinâ, quæ iam à quingentis prope annis *antiqua passio* dicebatur, cuius dum plura scrutor exemplaria vernaculo, Latinoq; conscripta idiomate, annum obseruo 237. vel 238. clausulę adiectum esse, quem eundem annum lapides sepulcrales Vrsulanæ Basilicæ literis grandibus etiam exhibent. Timor hic fateor non mediocris perculit me, ne fortè nodus hic gordius inexplicabilem faceret narrationem, & iter illud dominantibus Gentilibus (dum seuerissimis quęstionibus Christi cultores orbe toto subijcerent) minus verosimile videretur. Vicit profectò spem meam Alexandri Cæsaris ἀναίμακτον, vt Gentiles vocant, imperium, quo Christianis suis licebat viuere legibus, Mammæa matre Christiana femina filium ad Christi quotidianum cultum permouente: cui eodem successit anno tyrannorum immanissimus Maximinus, is auctor tantæ cædis aptissimus esse apparebat: sed vbinam tunc Cyriacus Pontifex Romanus, cuius nulla dyphticha meminerunt? at quæ relegatum in insulam Pontianum eadem tempestate memorabant, satis insinuare videbantur, Cyriacum vel alium similem vicaria potestate Sedi Apostolicæ præfuisse. Hæc omnia libro quarto quintoq; fusiùs explanantur.

ê veteri vita.

Cōgruentia cū profana temporis.

& sacra historia.

Satis iam mihi nactus videbar historici præsidij in ea vetustissima narratione, consentanea titulis sepulcralibus; locorum omnium vestigijs, variarum gentium traditionibus. Dubius igitur hærebam, num consulendas etiam hac in re censerem reuelationes, quas non ignorabam vapulare pessimè à doctissimis etiam viris: voluo primum eam, quæ Anonymi Scriptoris est: nomina Virginum, Chiliarcharum, Regum

consentit reuelatio Anonymi

Regum & Episcoporum curiosius examino, conferoque cum titulis in sepulcris varijs occasionibus, temporibus, & locis inuentis; obseruaturus an cum ijs congruerent: aduertique reuelationis huius à posteriori clarissimè commonstratam veritatem: plurima enim corpora vel ante id scriptum, quod anno 1183. cœpit emanare, vel centum ducentisque annis ferè post eruta sunt, quibus eadem adiecta non tantum nomina sunt; sed officia, dignitates, cognationes; eadem prorsus ætas: similiter parentum; fratrum, sororum ipsa prorsus vocabula propria, quibus appellabantur: quæ centum & pluribus annis ante scriptor ille in earum personarum stemmate describendo cœlitus hausta vulgarat literis. Hæc omnia liber 8. & 9. quibus inuentiones corporum persequor, euidenter videtur ostendere, si tantum nominum catalogus diuinitus acceptus cum altero conferatur; qui titulorū sepulcralium vocabula propria complectitur. Quod si igitur summam vaticinio Isaiæ conciliant auctoritatem nomen Cyri, & res eius gestæ ducentis annis ante prodita literis, quam is nasceretur: non parua debetur huic anonymi scriptoris fides oraculo: quod sex, septem, octo; & pluribus vicibus post centum & quadraginta pluresque annos est confirmatum, repertis ijsdem etiam maximè barbaris; & inusitatis nominibus, quæ tanto ante cœlitus hausta scriptis mandarat.

Euētu ipso confirmata.

Sed cum is auctor sæpius & Cunibertinam veterem historiam laudaret, & S. Elisabethæ reuelationem velut diuinitus acceptam, plurimum commendaret, & approbaret: cœpi inter se omnia contendere: conferre etiam locorum vestigia, gentium variarum traditiones, titulos sepulcrales, temporis sacram profanamq; historiam: deprehensum verò, cuncta inter se aptè congruere, omnia locis, temporibus, & personis conuenire, nulla rei vllius varietate, & dissensione, nisi (quod & ab Euangelistis factum esse obseruant Sancti Patres) quosdam adiuncta nonnulla, seu circumstantias, vt vocant, ab alijs præteritas adiungere; vt lumen additum lumini latius fundatur, & clarius illustret historiæ veritatem. Sic in alijs explicantur adiuncta quædam itineris, martyrij, vel locorum, quæ alij strictius attigerunt.

Eadē probat S. Elisabethæ reuelationem.

Quæ cum alijs fontibus omnibus concordat.

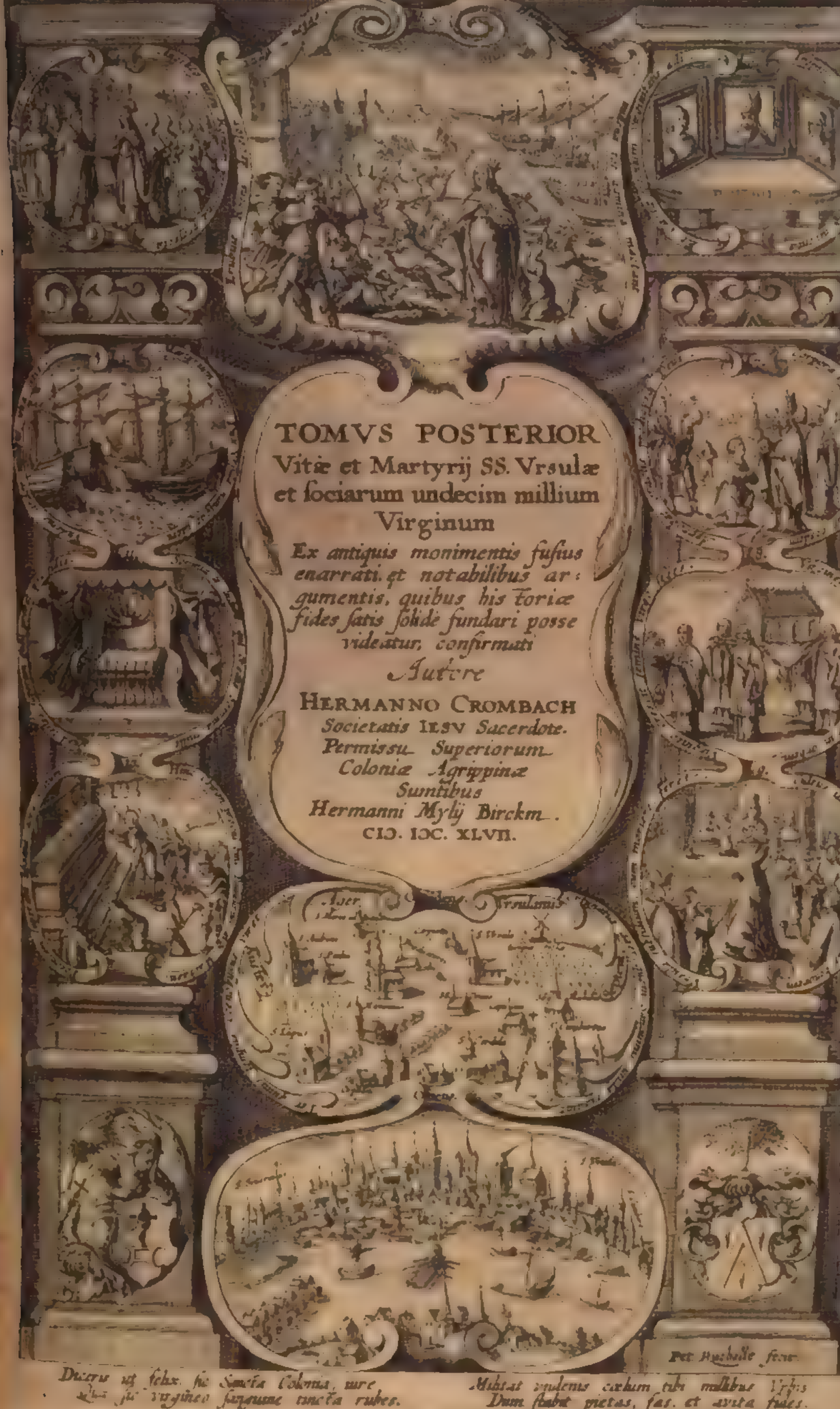
Subinde excussi studiosè ea, quæ ab Hæreticis & Catholicis hactenus cōtra martyrium hoc, contra reuelationes & traditiones sunt excogitata: nec difficilē reperi eorum explicatum, si temporis ipsius ratio, profani sacrique seculi eiusdem scriptores non oscitanter euoluantur, vt hoc ipso libro factum esse lector aduertit, in quo scribendo multum contulerunt ea, quæ P. Philippus in Vrsulanis suis collegerat, pro quibusdam aduersarijs refellendis.

Ne tamen solus viderer sapuisse, demum aggressus euoluere auctores alios veteres & recentiores, qui hoc martyrium literis prodiderunt, & ad ducentos fere comperi ex ijsdem penè fontibus illud delibasse, libro vndecimo nominandos, præter iuratos testes plurimos, vt merito Nicolaum Harpsfeldium sequi, quā alios maluerim, à posteriori locorumque vestigijs primam rei veritatem solerter indagando: quæ paulatim fontes alios historicos latentes apertæ veritatis patefecerunt, & oracula cœlitus hac super re sæpius edita mirificè corroborarunt, vt paucas reperire sit historias, quibus tot simul principia diuina & humana incredibili rerum omnium consensione videantur suffragari.

Confutatis igitur aduersariorum sententijs & firmamentis: detectis etiam 20. sinceris fontibus Vrsulani martyrij, nunc cœlitibus propitijs, quorum nixi fauore feliciter hactenus progressi sumus, eodem freti, fusiorem historiæ narrationem aggrediemur, digitum in fontes ante stabilitos intendentes, ne à veritatis linea nostra deerret oratio.

Sed ne velut ingratum merito meo diuinus fauor in sequentibus destituat: pro collatis in vindicijs his donis Cœlestibus, ore Deiparæ, vndecim millium Virginum totiusque curiæ triumphantis, & pij Lectoris nunc & in æternum Maiestati diuinæ supplices concinamus. GLORIA PATRI ET FILIO, ET SPIRITVI SANCTO, SICVT ERAT IN PRINCIPIO ET NVNC ET SEMPER, ET IN SECVLA SECVLORVM Amen.

Finis Tomi I.

Diceris ut felix. sic Sancta Colonia, iure
Qua sis virgineo sanguine tincta rubes.

Militat undenis cælum tibi millibus Vrbis
Dum stabit pietas, fas. et avita fides.

OMNIBVS
SANCTARVM
XI. MILLIVM VIRGINVM
CVLTORIBVS.
INPRIMIS
SANCTAE COLONIENSIS
CIVITATIS
CONSVLIBVS
IACOBO à ROTTKIRCHEN,
CONSTANTINO à IVDDE,

QVÆSTORIBVS
BALTHASARO à MVLHEIM,
PETRO à VVOLFFSKELL,

PROCONSVLIBVS
CONSTANTINO à LISKIRCHEN,
PETRO THERLAHN à LENNEP,

SENATORIBVS
ET CIVIBVS VNIVERSIS.

SIcut diuina maieſtas in lege veteri Hieroſolymam, in noua Romam elegit, fontem religionis, ſedem ſummi Sacerdotij, ſolium regiæ & Imperatoriæ poteſtatis, cui fauores nouos & prorſus ſingulares nulli terrarum loco communes liberaliter impertiuit; ita Veſtram Ampliſſimi, prænobilesq; Viri ciuitatem

Dona peculiaria Ciuitatis Coloniensis.

coronam Vrbium Germaniæ, tam Ecclesiæ, quam Imperij Romani fidelem filiam, adeoq; veram bicipitis aquilæ Christianæ pupillam delegit, in quam manu plenissima dona cœlestia congereret, paucis alijs, quædam etiam nullis communicata; quæ maiores Vestri velut hereditatem, fauore Vestrorum Patronorum tutelarium diligenter conseruarunt, & ad Vos posteros suos per manus transmiserunt; vt integram Vos similiter Vestris filijs & nepotibus consignetis. In quibus meritò fides vtraque diuina & humana, gemini numerantur oculi, quibus aquilæ veræ germanæque soboles à spurijs secernuntur. Fides inquam diuina Romanæ Catholicæque semper Ecclesiæ debita; quam à S. Materno traditam ciues ad hanc vsque diem inuiolatam tenuerunt: & fidelitas Imperio Romano iurata, quam etiam constanter in plerarumque Ciuitatum defectione difficillimis temporibus, & nunc etiam saluam custoditis: vt obsecuti mandato Christi, Deo, Cæsarique suum vtrique debitum solueretis.

Fidei cōstantia.

Multos habetis huius Vestræ virtutis inuidos; multos famæ constantiæque obtrectatores, qui pupillâ vellent vtraque tam nobilem aquilam exoculatam; nec Vobis deberi sentiunt partam gloriam, quorum maiores arbitrantur iam inde à morte S. Materni circiter annum 139. ad 350. vsque veteres gentilitiæ superstitionis errores reuocasse, quia syllabus Episcoporum ducentis annis ad Pontificatum vsque S. Seuerini nullius orthodoxi Præsulis meminit.

Inconcussa ciuium.

Sed huic obstat opinioni præcipuum & proprium Ciuitati Vestræ multis seculis iure quodam suo datum hoc præconium *Sancta Colonia Romanæ Ecclesiæ fidelis filia*: quo pacto *fidelis* præ ceteris Vrbibus haberetur Colonia, si ducentis annis matricem Ecclesiam, eique fidem obligatam eiurasset? Abolendi iam essent diuinorum officiorũ decantatissimi versus isti. *Gaude felix Agrippina, sanctaq; Colonia: postquam fidem suscepisti, recidiua non fuisti, sed in fide stabilis.* Errasset Clemens 7. Romanus Pontifex, qui eam *solidam Christianæ pietatis columnam, re & nomine sanctam, nominauit, ideoque tam insignem, tamque eximiam, nedum in Germania; sed etiam in cuncta Europa Ciuitatem, quæ veram religionem à Patribus acceptam tueretur.*

Hæc

Hæc eſt optima vobis à Maioribus hereditas tradita, fidei Catholicæ puritas & integritas, nullis hæreſum erroribus inquinata, ſic quidem, vt licet ipſos conſtet Pontifices Veſtros nonnunquam à fide Catholica deſciuiſſe, præcipuè verò Euphratam, Hermannum VVedanum, & Truchſeſium, nequeat tamen euinci, Senatum Populumque Colonienſem vniuerſum Nouatorum erroribus adhæſiſſe, vel Gentilium ſuperſtitione reuocata, bellum apertum orthodoxis indixiſſe.

Deficiē-tibus E-piſcopis.

Sed mirantur aliqui tam altum Chriſtianæ pietatis Vbio-Romanæ poſt mortem S. Materni ducentis & viginti circiter annis ſilentium; & nullum Viri ſanctitate vel literis ſacris eruditi veſtigium, aut literarium monimentum eius temporis ſupereſſe. Horum pia mixtum admiratione deſiderium explebit medio tempore martyrium Vrſulanum, ſub annum ſcilicet 237. toleratum: & maximis rebus geſtis fidelium Colonienſium nobile: nam ciuitatis huius florentem, & corroboratam tunc vt quam maximè, religionem orthodoxam, Aquilino quarto Præſule, velut in ſpeculo politiſſimo clarè reuerberatam oculis mentis obijcit, vt nequeat de fidei conſtantia tam præcedentis, quam conſequentis, ad S. Seuerinum vſque ſeculi, dubitari: præſertim cum ipſi fideles ciues Agrippinenſes Epiſcopum ſuum Euphratam ab auita fide in Arianam perfidiam fœdè prolapſum reum egerint impietatis apud Concilium Patrum: ne capitis veneno reliquum corpus ſanum inficeretur: nec ante deſtiterint, quam ei Seuerinus acerrimus fidei defenſor ſufficeretur. Hæc etiam vna poteſt hiſtoria lacunam annallum Vbiorum explere per duo ſecula: dum ciuitatis poſt mortem S. Materni, ſub Paulino eiuſdem Diſcipulo & Martyre religionis conſtantiam: at ſub Aquilino eiuſdem peregrinis exhibitam hoſpitalitatem, in Martyribus funerandis & Eccleſijs conſtruendis liberalitatem, in eorundem ſacris exuuijs honorandis innatam pietatem ad Attilanam vſque vaſtitatem declarat manifeſtè.

Licebit ex eodem Martyrio diuinos alios fauores huic Vrbi tributos attentius ponderare, quo tantæ Vos maieſtati

Martyrū nomina-torum multitu-do.

gratos exhibeatis. Iactent ciuitates aliæ conditorum suorum nobilitatem, originis vetustatem, pomerij magnitudinem, Capitolij maiestatem, Imperatorum & Regum illic ortorum, denatorum, aut funeratorum monimenta; templorum, & ædificiorum cœlo minitantium augustam magnitudinem. Vobis vt similia non desunt externa decora, vel ornamenta: non tamen ijs magnoperè gloriandum censet Apostolus, *vt qui gloriatur, in Domino glorietur.* Is florem totius orbis Christiani, tot Italiæ, Græciæ, Galliæ, Germaniæ, Britanniæque Præsules, Reges & Principes, Viros, vtrumque sexum omnis ætatis, cum tot millibus Virginum, tam admirabili modo collegit, vt vno die, locoque, tam nobili martyrio fidem Christi testarentur, Vestræque Ciuitatis peruigiles manerent Præsides, custodes & defensores.

1.Cor.1.

Habetis Amplissimi Viri in hoc vno certamine plures nominatos Martyres, quam vlla penè totius orbis Ecclesia. Scio varijs in locis plura millia, quam Coloniæ sanguinem amore Christi profudisse: nego tamen vspiam videri simul tot Episcopos, Reges, & Virgines illustres (quorum nomina posterorum sint memoriæ commendata) posse numerari: quot hoc in loco: nam potestis in hoc Volumine Vestrorum Sanctorum plures, quam mille quingentos nominare: nec vulgarium tantum: & ignotorum, sed talium, vt multorum genus, anteacta vita, resque gestæ illustriores satis luculenter explicentur, tamque manifestis notis & virtutum exemplis expressæ sint, vt omnis ætas, sexus, conditio, status, hinc possit sumere vitæ piè sanctæque traducendæ salubertima documenta, quæ liceat indies factis exprimere, possitque martyrium hoc velut idea tam Ecclesiasticis, quam secularibus cuiusuis dignitatis proponi, cui mores & actiones suas valeant conformare.

Maior Coloniæ quam vspiam terrarum.

numerat supra 1500.

Vobis verò præcipuè debent ante oculos semper versari talium domesticorum decorum imagines, quibus imposita necessitas est, nunquam degenerandi ab ijs virtutibus, quæ Vestris maioribus immortalem nominis sui gloriam, & Vrbis Vestræ cœlestem defensionem pepererunt. Ab illis enim Martyres illi viui quidem hospitio, mortui sepultura, ciuitateque

Ciuium ijs obsequia præstita.

sunt

ſunt donati : cultuque congruo ſemper honorati, ſemper in periculis : & bellorum tumultibus inuocati : viciſſim ipſi Martyres Ciuitatem hanc dum viuerent biduana commoratione & diuerſorio, morientes ſanguine: cœlo iam tranſcripti fixa ſtabilique quiete, multiſque prodigijs conſecrarunt, & hactenus præſidio ſuo cœleſti ſic defenderunt, vt meritò non tantum Sancta, ſeu Martyrum tincta ſanguine; ſed Ciuitas Sanctorum, vel vſitato priſcis ſeculis more Martyrium, aut conſilium Martyrum poſſit nominari. In qua plures eius cuſtodes, vigiles, & propugnatores excubant, quam ciues numerentur : quorum tamen ſingulis eam conſtat eſſe cœlitus tributam potentiam, vt quilibet valeat vno quaſi flatu multas hoſtium myriades diſſipare, dummodo cultu religioſo ſuis à ciuibus indies honorentur. Id quam manifeſtis prodigijs experti ſæpius maiores Veſtri ſint, cum hoſtium obſidione cincti penè ad extrema perueniſſent, luculenter ſuis locis oſtendetur.

Compēſata cœleſti defenſione.

Hæc eſt Viri prudentiſſimi Vobis à maioribus Veſtris per manus hereditas tradita, talium Ciuium Veſtrorum veneratio, & in orthodoxæ fidei profeſſione conſtans exemplo maiorum imitatio, quæ nullis conuelli poſſit hæreticorum minis, terroribus vel promiſſis: accedat alter aquilinus oculus Cæſari debita fidelitas; vt ſuum cuique, Deo, Cæſarique conſtanter tribuatis. Hoc Vobis depoſitum, hanc nominis ſui ſempiternam gloriam crediderunt Veſtri Patres, vt Vos integram Veſtris poſteris tranſmittatis. Licet igitur Achab quiſpiam, vel Iezabel Vobis pro tali patrimonio quælibet fortunæ bona, pacem, opes & potentiam polliceatur, cum Naboth conſtanter his verbis reijcite. *Propitius ſit mihi Dominus, ne dem hereditatem Patrum meorum tibi.*

3. Reg. 21.

Licet hoſtis iacturam fortunarum, vitæ periculum, excidium Ciuitatis minitetur, cum Naboth mortem prius, quam fidei naufragium, cultuſque Sanctorum Veſtrorum tutelarium neglectum & imminutionem eligite, Non deſerent Ciuitatem hanc cuſtodes & defenſores cœlites, quam diu ciues ſuos virtutum ſuarum, præſertim fidei conſtantes viderint imitatores, & velut aquilas irretortis oculis in ſolem veritatis

tatis

tatis orthodoxæ intendere, ſuumq; Deo & Imperio ius more maiorum reddere: qui in cœlum recepti, Vos *ſicut aquilæ prouocant ad volandum pullos ſuos*, exemplo fidei Deo Cæſarique conſeruatæ.

Deut. 32. 11.

Colonienſium fidelitas erga Romanum Imperiū.

Spectate iam in hoc martyrio fidem vtramq; Patrum Veſtrorum, & eam quidem imperio Romano debitam, incorruptam, dum Maximinum tyrannum Germaniâ debellatâ victorem cum infinitis copijs Vrbi Veſtræ circumfuſum mœnibus arcuerunt: Quod eorum decus breui poſt imitata Treuiris ſui Pontificis Autoris precibus eundem à muris repulit: ſecuta idem Aquileia, nec non Senatus Populuſque Romanus probato fidelium Coloniarum conſilio eundem, vt perduellem & hoſtem patriæ proſcripſit, & edicto ſuo totum per imperium publicato Prouincias omnes & ſocias in eundem armauit. Spectate fidei orthodoxæ conſtantiam in Ciuitatis Veſtræ inquilinis ſub initium penè naſcentis vel adoleſcentis hic religionis, eoſque peregrinorum tot millium hoſpitaliſſimos, vt domus ſingulorum ciuiū apertiſſimæ tot fideles exteros Romā contendētes fouerint hoſpitio, cibis refecerint, inſtruxerint commeatu. Qua videntur humanitate contubernium perpetuum tot Martyrum meruiſſe, quos enim eadem caritatis teſſera ſic viuos, vt corporis eiuſdem membra copularat, eoſdem corporum ſuorum cuſtodes eſſe voluerunt, & ipſi viciſſim Præſides, conſeruatores & propugnatores eorundem ac poſterorum huculque permanere: teſtes etiam eiuſdem hoſpitalitatis cum ipſis ex eodem loco venturo iudici deſiderant occurrere pariter, vt audire Colonienſes à Chriſto mereantur. *Hoſpes eram & collegiſtis me, nudus & cooperuiſtis me, mortuus & ſepeliuiſtis.* Hoc eodem ex capite tantum Ciuitatem hanc Deus gloria præ ceteris illuſtrauit, vt huc velut ad ſacerrimum orbis ſanctuarium Reges & Principes viri confluxerint, vt ſacris harum Virginum cineribus aliquid honoris impertirentur. Huc Papunius Rex ex Hibernia, Florianus è Gallia, Mieſco & Vladislaus è Polonia, Clematius ex Orientis finibus contenderunt peregrini: qui ſe felices arbitrabantur, ſi vel puluerem ſepulcralem colligerent: vel aliquid ſacrorum oſſium velut orbis præcipuas diuitias reportarent. Hinc omnium nationum

Hoſpitalitas.

Matt. 25.

Gloria nominis.

orbis incredibile studium, sacras has exuuias nanciscendi. Ad Vestram Ciuitatem Itali, Hispani, Franci, Poloni, Sol Oriens & Occidens respicit, & licet auro vel gemmis redundent, Vestras has cœlestes margaritas omnibus suis & mundi totius opibus anteponunt. Hinc fama nominis Vestri: Vestrorumque auorum & atauorum fidei constantia toto terrarum orbe prędicatur, quam Vos etiam hoc & superiore anno varijs Senatus Consultis laudabiliter comprobastis. Seruate Viri Prænobiles & Amplissimi decus hoc Vestrum & hanc Vrbis Vestræ famam & celebritatem posteris integram consignate; cultum verò Sanctarũ Virginum à Patribus Vestris harũ exuuijs tributum augete, memores innumerabilium beneficiorum, quæ Vobis hoc turbulentissimo tempore tot inter excidia florentissimarum Vrbium totius Imperij contulerunt. Nostis ipsi, quoties consilijs occultis, & clandestinis machinationibus Ciuitas Vestra fuerit appetita: quoties armis vndique circumsonantibus, & hoste victore flammis & ferro loca proxima nullo resistente populante, Vos non tam gladijs, quam precibus, nõ viribus, sed nocturnis diurnisq; supplicationibus ad Patronorum tutelarium templa, vel loca Martyrum sanguine purpurata decretis, metum à Vobis, hostem à mœnibus depulistis.

Orbe toto propagata.

Cœlestis vrbis tutelio.

Fama est cum Anno 1632. tota victricia castra cum omnibus copijs instructissimis, Vos ipsi recordamini, iam in procinctu essent, vt secundo Rheno descenderent ad Vos, malè tunc quidem ab armis & munitionibus paratos, magorum responsis esse deterritos hostes, & ab instituto reuocatos, qui negabant ob Sanctorum Vestrorum tutelam & cœlestem defensionem à ciuibus exoratam, vllis posse viribus humanis eo tempore Coloniam superari: quamuis vel inde satis diuina tunc illuxerit tuitio, quòd repente propter irruptionem militum Cæsareanorum cogeretur hostis aliò vires & cogitationes conuertere. Volunt nonnulli sæpius hoc ipsum bellicis his tumultibus sæuientibus contigisse, & paucis abhinc annis cœlitus quosdam esse monitos de periculo, quod huic Ciuitati rursus imminebat, licet clandestinum cum esset, ignoraretur: ijdem diuino monitu iussi sunt Sanctis Virginibus supplicare, futurum enim, vt id Sanctarum Vrsulæ Martyris & Sociarum inuocatione discuteretur: breui post discrimen apparuit; implo-

Duplex hisce bellis.

rata dictarum suffragia Virginum sunt,& feliciter oppressum in semine malum est, ne Vobis incommodaret. Illud perspicuum & exploratum est, sicut Attilana vastitate turbinibus maximis & fluctibus Europam totam inundante, diuina clementia Metense S.Stephani templum custodiuit, vt illic sacri reliquiarum thesauri cum multis hominibus seruarentur, sic hanc Vrbem in tanta bellorum tempestate procellaq; tot annis Germaniam vniuersam concutiente, velut pupillam, protexisse, vt asylum esset exulibus, peregrinis, ægris, afflictis & miseris omnibus perfugium: dicamne misericordiam innatam Coloniensium hanc Dei tutelam impetrasse? constat domus tunc ciuium perhospitales fuisse Clericis, Religiosis & Sanctimonialibus, qui è Palatinatu, VVestphalia, Franconia, Buchonia: è Moguntina, VVormatiensi, Treuirensi diœcesibus profugi, rebus omnibus necessarijs exuti huc conuolarunt; vt cum maioribus Vestris certare de hospitalitate, liberalitateq; tunc videremini: quam beneficentiam ante quadriennium cum è finitimis locis Montensi, Coloniensi & Iuliacensi patria colonorum greges integri confluerent, renouastis: dum in his centurias aliquot ægrorum morbis, fame, & pedore confectorum cibis, fomentis & medicamentis recreastis, innumeros aluistis, tunc etiam cum annonæ caritas etsi hostium, arma victricia passim perstrepentia periculum Vrbi vicinum minarentur. Qua Vestra munificentia Deum videmini sic Ciuitati Vestræ demeruisse, vt eam, velut Vrsulani martyrij tempore contigit, per Vestros Diuos tutelares ab insidijs hostium sæpius liberarit: vt opes Vestræ, rapinis alias hostium cessuræ; sed prudenti Vestro consilio, Christi membris nutriendis largè suppeditatæ, Vobis manerent à tineis, furibus & prædonibus integræ & incorruptæ, quæ hic in terra Vobis cum fœnore crescerent, vita etiam corporis & filiorum ac nepotum conseruata: simul tamen ijsdem Vobis cœlestes thesauros, cœlitumque fauorem tutelam & præsidium pararetis.

Ciuium liberalitate.

Obtenta.

Ideò Vobis imprimis Viri Prænobiles & Amplissimi debebatur huius inscriptio martyrij, tũ vt quasi tropæũ exstet Vestro nomine Diuis Vestris, tutelaribus seruatæ Ciuitatis hactenus in tot periculis constitutum, & quoddam animi grati Vestris

Cur ciuitati dicatum hoc martyriũ

erectum Præsidibus, & custodibus monimentum, tum vt cœpistis, talium Martyrum vestigijs firmiter insistatis. Hinc virtutes eorum vberius & clarius Vobis his libris ad imitandum proponuntur, vt vitiorum fugam, diuini numinis cultum, & inprimis fidei constantiam, qua Vobis præluxerunt, attentis animis sæpius recolatis, eadem Vestris etiam filijs & nepotibus inculcetis; nec vllis hæreticorum blanditijs, promissis, fraudibus vel minis abduci latum vnguem sinatis ab ijs, quæ vel ipsi varijs Senatus-Consultis postremis his annis, vel maiores Vestri piè laudabiliterq; sanciuerunt. Illud peruigili studio satagentes, vt aquilæ bicipitis oculos fidem Deo Cæsarique datam, vt facitis, deinceps conseruetis. Hæc Vobis ab auis, atauis, & tritauis hereditas est tradita, videte saluam & integram, qualem accepistis, vt seris posteris transmittatis, transmittetis verò; si diuini numinis gloria, cultusq; Patronorum & custodum Vestrorum nouis indies crescat incrementis. Nec dubitate, quin idem, quod S. Chrysostomus scribit à Deo SS. Petro & Paulo, pro defensione matris Vestræ Romanæ Ciuitatis esse mandatum, pariter S. Vrsulæ, Sanctis tribus Regibus, Gereoni & alijs Præsidibus Vestris, ijsdem verbis pro tutela filiæ, Vestræ reipublicæ sit diuina bonitas imperatura. *Circumdate hanc nouam Sion, & circumuallate eam, hoc est custodite, munite, precibus firmate, vt quando irascor in tempore, & orbem terræ concutio, adspiciens sepulcrum Vestrum nunquam desiturum, & quæ libenter propter me geritis stigmata, iram misericordia vincam, & ob hanc percipiam Vestram intercessionem. Etenim quando Sacerdotium & regnum* (Clerum, Magistratum, & Ciues) *video lacrymari, statim quasi compatiens ad commiserationem flector, & illius meæ vocis reminiscor. Protegam Vrbem hanc propter Dauid seruum meum, & Aaron Sanctum meum.*

Oratio Vrbani 8. in fine Breuiarij posita. Sancti custodes Vrbium.

Hæc Ciuitatis Vestræ custodia Diuorum tutelarium Vestrorum curæ, præsidioque tradita permanebit, si cultus Dei Sanctorumque imitatio in Vobis & Posteris vigeat: hoc vnico stipendio Vobis cœlestes acies, & ipse Dominus exercituum Deus Sabaoth militat. Hunc cultum & imitationem fidei filijs talē pergite tradere, qualem à Patribus per manus accepistis: cuius Vos Psaltes regius iussu Dei videtur admonere. *Mandauit Patribus nostris, nota facere ea filijs suis, vt ponant in* Psal. 77.

Deo

Deo spem suam, & non obliuiscantur operum Dei, & mandata eius exquirant. Id si Vos & Nepotes exemplo Vestro seruent accuratè, Ciuitati Vestræ promittit Deus, *Super muros tuos Ierusalem constitui custodes, & tota die & tota nocte, & in perpetuum non tacebunt*: sed continuo Dei Vobis in aduersis opem præsentem exorabunt. Ad ista Vos continuis monitis exstimulat hoc Vobis inscriptum Martyrium Vrsulanum. In quo suscipite Consules Senatoresque præclarissimi tot aduersariorum conatibus & calumnijs Duce Gobelino à ducentis annis huc vsque impugnatam, (de quo Chronicon Coloniense, fol. 88. fusius agit) nunc vt confido Vobis assertam, & conseruatam Maiorum Vestrorum traditionem, & palæstram tanti Martyrij, quo Deus incredibili beneficio præ totius orbis Vrbibus Vestram Ciuitatem illustrauit. Suscipite pariter armorum & insignium gentilitiorum Ciuitatis Vestræ, vndecim dico guttarum sanguinearum in campo candicanti defensionem, contra grauissimorum orbis & ætatis nostræ scriptorum oppugnationem. Sit hoc etiam monimentum animi memoris multiplicium beneficiorum S. P. Q. C. in Societatem Iesu vniuersam, & præsertim eiusdem Coloniense Collegium & Gymnasium collatorum. Deum interim immortalem ex animo precor: vt Vestram fortissimarum tot millium Virginum imitationem in fidei constantia, qua hoc ipso anno non hic tantum, sed etiam Monasterij in pacificis totius Imperij Comitijs toti præluxistis Germaniæ, perpetuam esse velit. Vltimo Iulij ipso S. Ignatij Fundatoris Societatis IESV festo die An. M.D.CXLVII.

Isaiæ 60.

Amplis.mis Prænob.bus Claris.mis
Dom.bus Vestris

Officiosissimus

HERMANNVS CROMBACH
Societatis IESV.

TOMI SECVNDI MARTYRII S. VRSVLÆ LIBER PRIMVS, ET OPERIS LIBER TERTIVS.

S. VRSVLÆ NATIVITAS, EDVCAtio, sponsalia, congregatio & nauigatio Sodalitatis eius è Britannia Coloniam.

CAPVT I.

De Prærogatiuis huius historiæ.

IVRE Psalmographus Deum *mirabilẽ in Sanctis* prædicat, quos non itinere trito, lato, militari; sed vt Sapiens ait, *deducit in via mirabili*, certa, compendiaria, stupente mundo, tam subitas in electis, raras, & inusitatas morum & vitæ conuersiones, ideoque Dei infinitam potentiam celebrante. Quæ magis tamen in Vrsulana, quam vlla Martyrum Societate licet intueri, suspicere, venerari. Tam suauibus enim, & iucundis modis hosce suos amicos, & sponsas præ aliis electis ad gratiam, & sanctioris vitæ rationem inuitauit, vocatos fortiter in peregrinationis innumeris molestijs tolerãdis, & certamine mortis difficillimo roborauit, ne quis vel infantulorum pedem referret; tam feliciter etiam victores coronauit in cœlis ęterna beatitate, mundoq; varijs occasionibus, prodigiis & oraculis de iis editis, eorum gloriam, & cultũ vbiq; solet propagare; vt hinc Dei gloria magis elucescat: & quod S. Hieronymus ait, *Honor Martyrum redundet ad Dominum*: Et sanè in his Virginibus Vrsulanis modo quodam singulari sapientiæ, bonitatis, & potentiæ diuinæ thesauri nobis reserantur, quando Duce S. Vrsula puella vix quaterdecenni tot Virgines ætate teneras, genere nobiles, sexu fragiles, tot viros Ecclesiastica regiaque dignitate illustres, ex præcipuis ferè Europæ regnis & prouinciis cœpit vnum in locum admirabili prouidentia, rerumque felicissimo successu colligere; postea per tot itineris periculosi labores ad martyrij lauream præparare: eandemque simul tot millibus eodem loci generosè pro Christi fide trucidatis impertiri.

Psal. 67. Sap. 10. Via mirabilis qua Deus deducit Martyres. Præsertim Sodalit. Vrsulanã. S. Hier. ep. ad Riparium. In qua Dei gloria declaratur. Ex Ducis Vrsulæ

Quam illud mirabile sponsos, vel vt nonnullis etiam placet, coniuges duos reperiri; Reges, Virgines, Martyres cum omnibus ferè consanguineis, & affinibus, posteritatis contemta spe, sic vltro mortis amore Christi subeundæ cupidos, centenis aliquot leucis emensis ad immanissima tormẽta sibi cœlitus denũciata prouolare?

Sponsalib. cum Spóso tali.

Quam inusitatum vndecim chiliades Virginum tenerrimarum cum quingentis pueris, vel infantibus sitire cruciatus immanissimos auidius, quam nemo quisquam mortalium voluptates, & vitæ conseruationem? nec vllum ex his à tot barbarorum myriadibus, & omnibus orci satellitibus ac dœmonibus posse leuiter à proposito tã arduo reuocari? Quam illud rarum, tot ex Græcia, Italia, Gallia, Hispania, Germania,

E Virginibus.

nia, Britannia Pontifices, & Patriarchas, Duce Cyriaco Papa Romano vel eius Vicario, vno in concilio sanguine suo purpurari? Tot etiam viros Principes opibus spectabiles, Duces gloria militari celebres, tot Reginas & Reges cum liberis & nepotibus ad vitam amore Christi ponendam anhelare: quorum adhuc sepulcra, titulis tumulis inserti, sacrique superant cineres, testes veritatis incorrupti?

Episcopis.

Regibus.

Vt mirum sanè videatur, quando Gentiles in vno aliquo Achille, Aenea, Alexandro, Scipione laudando, sic ornatissimis versibus, orationibus disertissimis, historicis innumeris voluminibus conscribendis exsultãt, Catholicorum calamos in tot chiliadibus vel myriadibus etiam præstantiorum Heroum, & Viraginum exornandis in tanta scribendi vbertate prorsus exaruisse, præsertim cum mihi penitius horum gesta inspicienti, vix vlla videatur post diuinos codices multorum Martyrum historia maiori fide, firmioribus, & pluribus rationibus, principiis & fundamentis, ac grauiori fulciri auctoritate diuina & humana: si tantum sinceri fontes ab adulterinis riuis separentur.

Certitudo huius martyrij maxima.

Poterat Cunibertina vetus historia mille circiter annorum, fidem posteris facere indubitatam, poterant eam coæui testes, incisores titulorum millenorum eandem confirmare, quibus accuratè numerus Virginum, ordo Principeisque chitadum, peregrinatio, martyrij genus, locus, & participes, viri, feminæque disertis verbis exprimuntur. Accedebant 10. locorum interuallo magno dissitorum constantes & consonæ traditiones; præterea vestigia peregrinationis, martyrij & personarum testatissima: tot historici seculorum penè omnium; omnium item nationum, qui rem eandem monimentis consignarunt, diœcesium & Ecclesiarum orbis consensus. Placuit tamen diuinæ maiestati hunc nobilissimum potentiæ suæ triumphum non tantum prodigiis & mirandis operibus orbe toto ad contactum horum Martyrum patratis, neque solis Virginum creberrimis visis, quibus sepulcra, nomina, vel gesta etiam sodalitatis indicarunt: sed etiam tribus diuerso tempore cœlitus vaticinationibus datis, duabus vitæ sanctitate celeberrimis personis, totæ rei gestæ seriem aperire, veterem eius martyrij narrationem approbare, & complures diuinos fauores ei Sodalitati, præcipua quadam & singulari Dei beneficentia donatos manifestare.

Ex principiis historicis.

Et diuinis.

Vnde nihil in hoc octo libris fusiꝰ enarrãdo martyrio diuinis, vt apparet, oraculis, & humanis testimoniis fundato, rato, & explorato confingam nouis sed quæ ex 20. probatis & testatis fontibus indubitata delibaro, eadem inter se apte connexa, cum profana sacraque temporis historia conciliabo, similibus hinc inde Sanctorum adspersis gestis, ne rerum magnitudo, vel raritas narrantis fidem eleuet, quamuis vt etiam commonefaciam, nonnunquam suus erit coniecturæ locus. Mouet me ad peruincendam operis difficilis & periculosi molestiam excellens Dei gloria, cuius admirabilis & paterna prouidentia sole clarius hinc elucescet. Mouet etiam me Virginum Sanctarum cultus propagandi studium, vt qui iam orbe toto dilatatus est, deinceps foueatur; sed prõ dolor nimium ætate nostra cœpit quorundam Galfredi patronorum auctoritate magis, quam firma ratione diminui, & ni maturè occurratur, sensim quibusdam in locis causa martyrij labefactatã grauiter; obliterari.

Fontes sequentis historiæ prolixioris.

Finis.

Aderit confido votis & piis huius sodalitatis clientis infimi desideris Dux & Imperatrix eiusdem Deipara, nec deerunt tot Virginum millia: totque alij Martyres fortissimi, quorum honori hoc in tempestuosissimo pelago cõtra tot ventorũ obluctantium turbines velificamur, in Britanniam S. Vrsulæ patriam primo nauigaturi.

CAPVT II.

De Britannicarum Insularum situ, numero & conuersione.

IN Europæ limite occiduo iacent Insulæ Britannicæ, quæ regionibus amplissimis Aquilonem versus in cuneum ferè tenuatæ, porriguntur. Hæ spatio & cœlo in Orientem Germaniæ, Hispanis & Gallis in meridiem obuersæ; septentrionalia verò Britanniæ nullis cõtra terris, solis oceani immẽsi fluctibus opposita verberantur

Situs Britanniæ.

Erant

Erant antiquitus duæ tantum partes Britanniæ teste Ptolomæo, Albion maior, & Hibernia, postea verò quam hæ Romanis Insulæ C. I. Cæsaris auspiciis non tantū innotuerunt, sed etiam pars redacta est in potestatem: murumque duxerunt opere sumtuoso circa Tusdam, & Solucium fluuios; vt facilius parta tuerentur, & assultus hostium reprimerent, tertiæ partis accesit seiuncta portio; quam Caledoniam vel Albaniam nominarunt, quæ postea Germanis & Anglis, insulæ dominantibus ac à se Angliam vocantibus, ab Hibernis seu Scotis Borealem eam plagam occupantibus, Scotia minor fuit appellata. Constat omnium consensu S. Vrsulam gente Britannam ortam esse parentibus orthodoxis: vt ideo sit insulæ prima semētis accepta fidei Christianæ diligentius excutienda.

Duæ partes initio.
Tertia quando accesserit.

Gildas vetustissimus Insulæ, fidissimusq; Scriptor, ait, *Tiberij tempore radios fidei solum Britannicum illustrasse*, & temperasse tepore suo rigorem glacialem eius. *Interea* inquit, *glaciali frigore rigenti Insula, & velut longiore terrarum secessu soli visibili non proxima, verus ille, non de firmamento solum temporali; sed de summa etiam cælorum arce tempora cuncta excedente vniuerso orbi præfulgidum sui coruscum ostendens, tempore, vt scimus, summo Tiberij Cæsaris (quo absque vllo impedimento eius propagabatur religio comminatâ, Senatu nolente, à Principe morte delatoribus militum eiusdem) radios suos primum indulget, id est sua præcepta Christus. Quæ licet ab incolis tepidè suscepta sunt, apud quosdam tamen integrè, & alios minus vsque ad persecutionem Diocletiani permansere.* Quocirca sub initia prima nascentis Ecclesiæ siue per Apostolos, siue per horum Discipulos fides eo penetrauit. Apostolis eam laudem Nicephorus audacter adscribit. *Aegyptum*, ait, *& Lybiam alius, alius item extremas oceani regiones, & Insulas Britannicas sortitus est.* Quatuor ex duodecimuiris id multi tribuunt.

Conuersio eius tempore Tiberij cœpit.
Gildas de excidio Brit.
Per Apostolos.
Niceph. l. 2. Eccl. hist.

1. S. Petrum Metaphrastes ibidem vult, *multo tempore fuisse moratum, & multas gentes non nominatas attraxisse ad Christi fidem*, hoc si verum est, potuit cum domo Pudentis, & vt quidam volunt Claudiæ Britannæ Romæ semper vteretur, subrogatis sibi vicaria potestate Lino, Cletoque facilè tempore Claudij Cæsaris expeditionem secutus, eo penetrare: inde S. Beatum, & alios natione Britannos sibi iungere comites, & in reditu teste Francisco Guilimanno primus Heluetijs fidem Christi felicitis, vel eo destinatis postea Beato & Socio, publicare.

Metaphra: die 9. Iunij S. Petrum.
Guillimannus de conuersione Helvet.

S. Petrum putatur S. Paulus secutus 7. annis, quibus Neronis iussu laxatus vinculis orbem terrarum propagandæ fidei gratia peragrauit; de quo præter alios ita Venantius canit.

> *Transijt oceanum, vel qua facit insula portum*
> *Quasque Britannus habet terras, quasque vltima Thule.*

S. Paulum.
Venant. l. 3. de vita S. Martini.

De Simone Cananæo vel Zelote testatur Nicephorus. *Lybiam omnem Euangelium prædicans percurrit, eandemque doctrina ad occidentalem oceanum, insulasque Britannicas profert.* Cui subscribunt Isidorus, Dorotheus & Græcorum Menologium.

Simonem.
Nic. Eccl. hist l. 2. c. 40.

Quartus S. Iacobus est apud Flauium Dextrum, *Rediens*, ait, *Iacobus Gallias inuisit, ac Britannias.* Præterea duos Apostolorum Discipulos fidem inuexisse Britanniæ permulti volunt.

S. Iacobū.
Dext. in Chronico An. 41.

Aristobulum vocat Dorotheus, *Episcopum Britanniæ.* Menæa Græcorum ita narrant. *Secutus est autem S. Paulum, à quo & Episcopus ordinatus est, in Britannorum regionem.* Consentiunt fragmenta Heleçæ Cæsaraugustani Episcopi. *Qui cum Petro Romam petiuit: inde missus in Angliam Episcopus.*

Et per Discipulos Christi.
Men. 15. Martij.
Aristobulum.

2. Iosephum ab Arimatthia cum vndecim Sociis huc etiam deuenisse hæc vetustissima laminis æneis incisa ac Glastoniensis Ecclesiæ columnę olim appensa refert inscriptio. *Anno post passionem Domini 30. duodecim Sancti (ex quibus Iosephus ab Arimatthia primus erat) huc venerunt, qui Ecclesiam huius regni primam in hoc loco construxerunt: quam Christus in honorem suæ matris, & locum pro eorum sepultura præsentialiter dedicauit*, inde Carmen Chronici cœnobitici.

Et Iosephū ab Arimathæa.

> *Intrat Auallоniam duodena caterna virorum,*
> *Flos Arimathææ Ioseph est primus eorum.*

Narrant annales loci à S. Patricio rem examinatā, & his verbis documento relicto

Cū vndecim Sociis

com-

S. Patricij testimonium.

comprobatam. *Ostenderunt mihi Fratres scripta SS. Phagani, & Diruuiani, in quibus continebatur, quod 12. Discipuli Sanctorum Philippi & Iacobi ipsam vetustam Ecclesiam construxerant in honore prælibatæ aduocatricis nostræ (B. Mariæ Virginis) insuper & quod Dominus eandem Ecclesiam cœlitus in honore suæ matris dedicauerat, & quod tres Reges Pagani ipsis duodecim ad sustinementum duodecim portiones terræ dederunt.*

Malmesb. in antiq. Glaston. Ecclesiæ.

Congruenter his Malmesburiensis ait, *Duodecim Discipulis SS. Philippi & Iacobi, anno Dominicæ Incarnationis 63. in Britanniam venientibus tres Reges licet Pagani, duodecim portiones terræ contulerunt, vnde adhuc nomen duodecim hidarum perseuerat:* Est autem *hida* terræ portio, quæ vno coli annuè potest aratro, & vni alendæ familiæ sufficit, fitque harum 12. hidarum in registro, vt vocant cœnobij, & in censuali libro Wilhelmi primi Regis Anglorum mentio.

Tres Reges inclinant in fidem. Camdenus in Brit. fol. 157. Hardingus c. 48. Chron & c. 50. Vitus hist. Brit l. 4.

Tres dictos Reges MS. loci vocat Aruiragum, Marium, & Cœlum: sed cum eam donationem quidam Aruirago soli, alij sequentibus duobus adscribant: dici potest, ab his confirmatam & auctam patris vel aui donationem. Suffragantur his hæretici Vsserius & Camdenus Britanni. Et quoniam Regum istorum incidit mentio, Aruiragum (cuius Iuuenalis meminit) Hardingus vult à Iosepho Arimathæo fidei rudimentis imbutum genitali fonte ablutum esse, idem de eius filio Mario, & huius filio Cœlo docet. Vitus Basinstochius auctor est Aruiragum, *erga religionem Christianam bene affectum fuisse:* Cœlum quoque eius ex filio Mario nepotem, *instructum religione Christiana parumper dum viueret: non tamen, vt id publicè præ se ferret.* Sed mirificè Lucio Rege (quē Cœli filium facit Vsserius) fides Christi creuit, quæ per ipsa S. Vrsulæ tēpora propagata stetit inconcussa, donec furor Diocletiani Britannicam etiam Ecclesiam Martyrum sanguine cruentauit: ita Beda rem narrat accidisse, *An. ab Incar. D. 156. M. Antoninus Verus quartus decimus ab Augusto regnum cum Aurelio Commodo fratre suscepit. Quorum temporibus cum Eleuther vir Sanctus Pontificatui Romanæ Ecclesiæ præesset, misit ad eum Lucius Britannorum Rex epistolam, obsecrans, vt per eius mandatum Christianus efficeretur. Et mox effectum piæ postulationis consecutus est, susceptamq; fidem Britanni vsque in tempora Diocletiani Principis inuiolatam integramq; quiete in pace seruabant.*

S. Lucius Rex conuertit Brit. Vsserius in indice Chro. An. 115. & 176. Beda lib. 1. Hist. Angl. c. 40.

Plures Reguli tunc baptizati.

Plures tunc regulos insulam gubernasse Ninius auctor est, omnesq; pariter Christo renatos his testatur verbis, *Lucius Britannicus Rex cum vniuersis regulis totius Britanniæ Baptismum receperunt.* Idem habet auctor historiæ Archiepiscoporum Eboracensium, nominatq; Doctores Euangelicos, *Lucius,* ait, *cum vniuersis Regulis Britanniæ fidem Christi suscepit, & Baptismi Sacramentum per ministerium Doctorum venerabilium Phagani & Dimiani.* Narrant quidam ea tempestate 28. sedes Pontificias in Britannia constitutas, vt Martinus Polonus, Ioannes Platina, Bergomensis, Nauclerus, & 20. pluresq; alij apud Vsserium consentiunt, qui numerat etiam ex Ninio totidem Britanniæ ciuitates præcipuas à Gilda & Beda simul agnitas: hisce nominibus, *Noruuicum, Verolamium, Luguballia, Mediolanum, Colcestria, Vrbs Constantij, Cair Carataue, Grantebrigia, Mancester, Londinū, Cair Guorebigirn, Cantuaria, VVigornia, Portchestre, Dancaster, Ciuitas Legionum, VVaruuicum, Vrbs Segontiacorum, Vrbs Legionis ad Iscam flu. Venta Belgarum, Bristollia, Leicestria, Cair Draiton, Pensela, VVroxceter, Camelet, Lincolnia:* videri harum pleraq; nomina possunt in tabula Britannica, & in his Londinensis sedis primus creatur Lucij tempore Theonus Episcopus: successit ei Eluanus cum Meduino functus legatione Romana, quē dixi verosimiliter cum S. Vrsula martyrio coronatum. Chronicon Radulphi de Baldoc Londinensis Episcopi sic originem sedis tradit. *An. Dn. 179. Lucius Rex fundauit primam Ecclesiam Londoniæ: & ibi fuit sedes Metropolitana per quadringentos annos & amplius vsque ad aduentum S. Augustini Anglorum Apostoli:* res fusius narrata fuit appensa templi parieti, quam recitat Vsserius: vt hinc videas Episcopos & Archiepiscopos horum sententia tempore S. Vrsulæ Britannis præfuisse, fidemq; teste Gilda, Beda, totque aliis auctoribus ad tempora Diocletiani perstitisse, vnde de suo & S. Vrsulæ tempore Origenes eius æqualis. *Britannias,* ait, *suo tempore in Christi religionem consensisse.* Et coæuus ei Tertullianus: *Britannorū inaccessa Romanis loca Christo esse subdita.* Dixerat ante Colonias & loca Romanorum quælibet vbiq; Christi fidelibus redūdare,

Instituti 28 Episcopatus. Vsserius c. 5. Brit. à f. 59.

Orig. ho. 4. in Ezech. Tert. in Apologet.

dare, castra etiam eorum, & curias: de Britannia plus aliquid adiungit, fidem vltra Imperij Romani potentiam, esse propagatam. Id licet rectè ad Caledoniam seu Albaniam, quam modo Scotiam appellamus, extendat Pammelius, cum eius gentis scriptores velint, sub annum 202. florente Tert. & Origine Donaldum Regem Scotorum, de quo seq. capite fusius, fidem professum esse Christianam, quia tamen Iulius Agricola auctore Tacito, & Septimius Seuerus murum transgressi, Caledoniam penetrarant, & Vrsulano tempore Cæsaris Alexandri beneficio licebat Romanis quascunque terras ex hostico captas quietè possidere & colere, posterisque iure hereditario transmittere, putat cum aliis Camdenus, ostium militibus reseratum vltra murum positas regiones inuadendi, & Albaniæ magnam partem occupandi, vt non amplius inaccessa Romanis dici potuerit.

Ideo censeo melius de Hibernia capiendum, quam constat ea tempestate liberam à Romanis nondum tentatam & exploratam, propriis & variis Regibus paruisse, de cuius conuersione iam fusius erit differendum: satis iam comperto, totam fere Albionem cum Regulis omnibus ante S. Vrsulæ ætatem Christo credidisse, multis erectis in ea sedibus Episcopalibus, quas tabula nobis Britanniæ exhibet, ita vt ea fides ad Diocletianum vsque steterit per Vrsulana tempora semper integra & inconcussa.

CAPVT III.

De Patria S. Vrsulæ, quæ verosimiliter est Hibernia, & eius ad Christi fidem traductione.

Virgines Vrsulanæ communiter appellantur Britanicæ: nec immerito, cum vetus eius historia totam congregationem in Britannia conscriptam, & eductam inde Duce Vrsula contendat; quam gente Britannam fuisse consentiunt omnes, sed è qua trium partium eius sit oriunda, mirè dissentiunt. Vt enim natales & incunabula prima Homeri, *Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamin, Chios, Argos, Athenæ*, quęlibet sibi vindicauit, ita tres Britanniæ portiones Anglia, Scotia, cum Hibernia hanc sibi quælibet gloriam cum inquilinis arrogat.

Virgines cur Britãnicæ dicãtur.

De Patria S. Vrsulæ lis.

Anglam dixit eam primus Galfredus Brito, eumque secuti Polydorus Virgilius, Balæus, Cardinalis Baronius, & quotquot horum narrationi subscripsere. Fundamentum eius primum & vnicum commentum & autoritas Galfredi. Scoti verò Ioannes Maior, Hector Boëthius, & Leslæus eam origine saltem Scotam putant, Regis Scotorum ex sorore neptem, patrem autem Vrsulæ non Scotiæ Regem, sed Britonum, imò Britanniæ saltem Rectorem agnoscunt: ideo & pro priori ferè sententia faciunt.

1. sententia Anglorum

2. Scotorũ.

Tertia potius Hibernis ortum Vrsulæ tribuit: qui Scoti maiores olim dicebantur: & Albania seu Caledonia debellata, nomen à se regioni indiderũt. Ita B. Elisabetha Schönaugiensis c. 6. *Pater B. Vrsulæ Rex Britanniæ Scoticæ*. Quam sequuntur & è Scotia maiore deducunt Petrus de Chalybe, Petrus Equilinus, Ioannes Maldonatus, Canisius, Rossueidus, Wicelius, Feuchtius, Stephanus Vitus, & alij libro postremo cum verbis recitandi. Fauere huic sententiæ videtur Alcuinus, dum Vrsulanas virgines vocat celebres *per regna Scotiæ*. libro XI.

3. Hibernũ facit.

S. Elisabeth.

Petrus à Chalybe. Petrus Equilinus. Maldonatus, &c.

Tituli sepulcrales permulti Scotiæ huius meminerunt. Ortmaria dicitur *mille de Scotia Virgines* attulisse. *Notus Rex Scotiæ* nomine cum Parente S. Vrsulæ ferme conuenit: eius Frater *Papunius Rex* vocatur *Hiberniensis*. Adde quod Ferrarius matrem S. Vrsulæ facit Hiberniæ Reginam; laudat Breuiarium & Calendarium patriæ: & Kildariam ab ea vocatam quidam opinantur, quamuis à quercu malint alij dictam esse. Præterea circa eadẽ tempora Reges Mauri dicti regionibus iisdem imperarũt. Vnde Parenti S. Vrsulæ nomen Mauri adhæsit. Adhæc peregrinandi studium, & labores itineris, & molestias vix in vlla gente totius orbis visitata magis, & toleratu faciliora, etiam in sexu sequiore, quam Hibernica, monstrant eorum historię, è quibus multa suis locis in hanc rem lectu iucunda, & mira narrabimus.

Mater Vrsulæ Hiberna.

Pater Maurus Hibernus.

Horum opinioni in re dubia tam diu subscribimus, donec quis aliquid certius è Britanniæ vestigiis, vel monimentis eruerit, veniam tamen nobis Angli dabunt, quibus contra sponsum Aetherium, Cyriacum Pontificem, & mediam Virginum partem tribuimus. Horum sententia ne temporis nostri Scotis patrocinetur, ostendam primo Hiberniam S. Vrsulæ tempore, & postea Britanniam: ac Scotiam maiorem esse seculis pluribus nominatam. Aristoteles vel æqualis eius. *In altero* ait, *parte orbis iacent insularum aggeres maximarum Britanniæ duæ, Albion & Ierna.*

Hibernia dicitur Britannia.
Arist. lib. de mundo ad Alexandrũ.

Ptolomæus in generali Europæ occiduæ descriptione habet, *Iuernia insula Britannica.*

Dionysius in Periegesi.

Dionysius, *Duæ sunt insulæ Britannicæ contra Rhenum.*

Plinius, *Albion ipsi nomen est* (loquitur de ea parte, quæ nunc Anglia dicitur) *cum Britanniæ vocentur omnes.* Hos sequuntur Geographi & recentiores Mercator, Maginus, Camdenus & Ortelius, qui ita communem refert sententiam. *Britanniæ insulæ vocantur apud auctores eæ, quæ hodie Anglicum & Scoticum regnum continent, cum Hibernia, & adiacentibus Insulis.*

Minor vocatur respectu Angliæ.
Ptol. Alm. l. 2. c. 6.

Accedit quod Hibernia comparata Albioni minor Britannia sit olim nominata: Stephanus Byzantinus. *Ibernia Britannica è duabus minor.* Ptolomæus vocat, *Britanniam paruam.*

Scotia fuit primo nominata.
Claud. Lib. 2. Stiliconis.

Eadem verò Hibernia circa & post S. Vrsulam plurimis seculis Scotia maior est nuncupata. S. Hier. ad Ctesiph. ex Porphyrio. *Neque enim Britannia fertilis prouincia tyrannorum, & Scoticæ gentes, omnesque vsque ad oceanum barbaræ nationes Moysen, Prophetasque cognouerant.* Claudianus de ea sic canit.

Scotorum tumulos fleuit glacialis Ierne

Item alibi. *totam cum Scotus Iernam*

Mouit, & infesto spumauit remige Tethys.

Oros. l. 1. c. 2. Ethicus in descriptione Europæ. Prosper in Chronico. & aly, &c.

Paulus Orosius, *Hibernia a Scotorum gentibus* colitur, eadẽ sunt verba Ethici Cosmographi. B. Prosper Aquitanicus ait, *Cœlestinum Papam Scotis Episcopum ordinasse,* Palladium cum ad Hibernos missum asserunt Marianus Scotus, & Sigebertus An. 432. Gildas Hibernos nominat *Scotos Grassatores.* Cogitosus Nepos S. Brigidæ in eius vita memorat ab ipsa, *constructam Ecclesiam iuxta fluuium Liffeum, quæ sit ciuitas refugij in sola Scotorum terra, & caput penè omnium Hiberniensium.* S. Isidorus, *Scotia eadem & Hibernia.* Ioannes in vita S. Columbani, *Ortus est Columbanus in Hibernia Insula,* & infra, *Hanc Scotorum gens colit, in Christiani vigore dogmatis florens.* Beda, *Hibernia Insula post Britanniam maxima, hæc autem propriè terra Scotorum est; ab hac egressi tertiam gentem addiderunt.* Idem de S. Kiliano, ait eum ab Hibernia Scotorum insula venisse. Eginardus, *Classis Nordtmannorum Hiberniam Scotorum insulam aggressa à Scotis prælio superatur.* Rabanus, *Scotia eadem & Hibernia.* Notkerus, *In Scotia natiuitas S. Patricij Episcopi natione Britanni, qui in Hibernia Insula Scotis primum euangelizauit.* Adamus Bremensis, *Hibernia Scotorum patria.* Videri etiam potest Regino, Hermannus Contractus, Giraldus Cambrensis, Huntigtoniensis, Mulmesburiensis, Wigorniensis & alij.

Martyr. 8. idus Iulij.
Egin. in Annal. A. 812. & aly, &c.

Quam diu sit ita dicta

Retinuit hoc Scotiæ nomen Hibernia donec Pictis debellatis Albaniæ fuit inditum: nam antea teste Beda Dal-R heudini: quod Hiberni Duce Rheuda partem regionis occupassent, vel vt Buchanano placet Albini, vel Albiani dicebatur, deletis autem Pictis vel circa annum 855. iuxta Leslæum dominante Kennetho Secundo, Pictorum domitore; vel vt Genebrardus existimat, A. 1096. sensim ab Hibernis aduenis Scotia minor, noua, vel citerior cœpit appellari, cum Hibernia Scotia vetus, maior & vlterior adhuc diceretur: hinc & tempore S. Elisabethæ, & post eam Hiberni Scotorum nomen retinuerunt, cuius æqualis S. Bernardus de Malachia ait. *Ab vlteriori vsque Scotia cucurrit ille ad mortẽ:* itẽ Hibernus quidam eidẽ S. Malachiæ resistit his verbis. *O bone vir, quid tibi visum est nostris hanc inducere regionibus nouitatem? Scoti sumus, non Galli.* Cæsarius, *Qui de purgatorio dubitat, Scotiam pergat, Purgatorium S. Patricij intret.*

Cæsar. l. 12. c. 38.
Donevval. ep. ad Pap.

Donewaldus Princeps Hibernorũ in Vltonia in fine literarum ad Ioannem 22. Pon-

Pontificem. *Sciat Paternitas vestra Reuerenda, quod præter Reges minoris Scotiæ, qui omnes de nostra maiore Scotia originem sumserunt, linguam nostram in conditiones quodãmodo retinentes, Reges de sanguine nostro 197. in tota Hibernia insula regnauerunt.* Sigismundus Imperator, *Sanè pro parte Religiosorum Abbatis, Prioris, & Conuentus Monasterij Scotorum, & Hibernorum de maiori Scotia, in Ratisbona deuotorum nostrorum oblata nostræ Celsitudini petitio continebat.*

Bundius in Metropoli.

Satis opinor est hactenus monstratum, Hiberniam tam Britanniam minorem, quam maiorem Scotiam primis post Christum seculis videri fuisse apud auctores classicos nominatã, nec perdidisse nomen illud S. Elisabetha superstite: nunc quando sit Hibernia Christianæ fidei rudimentis instituta videamus. Sunt qui velint eodem ferè, quo Christus in crucem actus est anno, nomen eius & fidem ad Vltoniæ Reges dimanasse, quod constanti regionis illius traditione probant Hibernici scriptores, quorum ego fide periculoque hęc refero. Philippus Sulleuanus sic narrat. *Regnante in Vltonia Conchure Rege, Conaldus Carnius pugil nobilis animo roboreque præstans, peregrè profectus, exterarum rerum cognitione flagrans, postquam rursus in Hiberniam reuersus est, Regi retulit se Hierosolymis fuisse, vidisseq́; hominem, qui vocabatur Iesus, & Iudæorum Rex, forma plusquam regia, & diuina præditum, vitæ innocentia, & sanctitate excellentem, mirandarum rerum opificem, & omni virtutum ornamento fulgentem, falsis criminibus argui, iniquè damnari, verberibus affici, cruci affixum in Caluario monte interfici, & inhumari: sed iterum diuinitus reuixisse, & sepulcrum fuisse egressum. Tum Rex: hic inquit reuera est orbis totius Dominus, & opifex, quem in mundum fuisse venturũ nostrorum vatum præsensionibus proditur. Inde nonnullos, qui Romam, & alias regiones, Catholicas petiuerunt, Sacro baptismatis rore fuisse sparsos, iisdemque Doctoribus alios accepisse fidem, & aliquos vitæ integritate asperitateq́; & miraculis fulsisse, inq́; cælitum fastos, atq́; cœtum esse relatos perhibetur.*

Sulleuan. hist. Hib. to. 1. l. 4. c. 5.

Hibernus quidã interest Christi perpessioni.

Prædicat fidem in Vltonia.

Eandem traditionem agnoscit hodie Vsserius. *Primum*, ait, *de Seruatoris nostri cruenta passione nuncium re iam recenti à Conallo Cearnaigh pugile celebratissimo (cui oppidum Raith-Airther fuisse domiciliũ, & cui Magnesiorum Mac-Gennis, &* MAVRORVM *Omore stirps suam fertur debere originem) ad Conchurem Ri-Vllagh siue Cornelium Regem Vltdiæ in Magiensi iuxta sinum Fergusianæ petræ peninsula regiam tunc habentem, Hierosolymis perlatum fuisse, Insulanorum prædicat traditio.* Laudat æui huius scriptorem Rothæum. *Nec sat ipse scio an istud mereatur commemorationem hoc loco, quod in vernaculis nostris annalibus reperio consignatum de primo rumore, qui insonuit auribus in Hibernia, de prima inquam omnium auditione earum rerum, quæ contigerunt in Vrbe Hierosolymorum, circa mortem filij Principis, à Iudæis in cruce suffixi, pro quorum salute aduenerat. Tradunt illi veteres nostrates, pugilem ex ipsa gente famosissimum, qui multas terras tentandi roboris causa peragrauerat, Palæstinam adiisse, & in Vrbe Hierosolymitana præsentem conspexisse totam tragoediam accusationis, iudicij, & nefariæ necis illatæ Christo redemtori: ipsumque reducem enarrasse Cornelio Regi, quæcunque audierat, vel viderat circa illam, innocentis agni in monte Caluariæ victimam, Auditis ingemuisse Regem, indignoque facinori cum summa indignatione infremuisse, subitaque ira correptum inclamasse vltionem in sceleratos homicidas: se verò si contingeret adesse, non passurum inultam sæuitiam ingratorum ciuium dixisse perhibetur. Cum his inardescens vindice animo in sceleratos mortis auctores educto gladio impetum fecit in saltum vicinum, conscissisque mucrone virgultis, consimilem cædem facturum se proclamauit sicariorum & homicidarum, qui violentas manus intulissent Principi & Domino. Hæc nostris illis veteribus* τοῖς ἐγγράφοις, καὶ ἀγράφοις *ad posteros transmissa quisque pro arbitrio libret in statera sui iudicij, fidem postea quam par erit vel adhibeat, vel adimat.*

Vsserius de primordiis Eccles. Brit. c. 16. f. 739.

Rothæus in Hierographia Hiberniæ.

Pietas Regis in Christum.

S. Iacobum Apostolum Britanniã illustrasse fide tradit his verbis Dexter. *Rediens Iacobus Gallias inuisit, ac Britannias:* Iulianus Petri Archipresbyter Toletanus, qui vixit A. 1110. in Chronico S. Iacobum facit in Hibernia docuisse: imò & Canonicam suam epistolam inde in Hispaniã destinasse. Idem Vincent. testatur, *Apostolis diuersa mundi climata adeuntibus, nutu Dei Iacobus Hiberniæ oris appulsus, verbũ Dei prædicauit.* V. Vsseriũ f. 745. & f. 5. S. Barnabam etiã quidam putant iisdẽ Christi fidẽ publicasse,

S. Iacobus Hibernis fidem annunciat.

Dexter A. C 40. n. 4.

Vincent l. 8. c. 7. Spec. hist.

Vita S. Beati Danielis. Agricola & Garnefelt. & ad eius agnitionem S. Beatum inclinasse: is Romam postea profectus à S. Petro genitali fonte renatus est: Hunc omnes origine faciunt Hibernum & Heluetiorū Apostolum anno salutis 110. denatum: quem tamen alij à S. Petro conuersum etiam dicūt, in Britāniа. Cōdiscipulus Beati fuit S. Mansuetus eiusdem Apostoli dextra sacris ablutus laticibus, & Tullensibus ab eodem Protoepiscopus nominatus.

S. Mansuetus Hibernus.

Irenicus l. 3. c. 49. Exeg. Ita enim de eo Franciscus Irenicus. *Primus fuit Episcopus Tullensis S. Mansuetus discipulus S. Petri, socius S. Clementis Episcopi Metensis, natione Scotus.*

Adso in vita S. Mansueti. Scripta est eiusdē vita ex M.SS. ab Adsone circa A. 950. is ita patriam eius refert. *Ea tempestate, vt Scripturæ documento percepimus, quidam sanctæ indolis fuerat adolescens nomine Mansuetus, ex transmarinis partibus nobilium quidem Scotorum clara progenie genitus, sed mentis egregiæ nobilitate multo pretiosius insignitus* Idem Carmina quædam in laudem eius vitæ præmisit.

Inclyta Mansueti claris natalibus orti
Progenies titulis fulget in orbe suis
Insula Christicolas gestabat Hibernia gentes
Vnde genus traxit, & satus inde fuit.

S. Catald⁹ ex eadem Insula. Secundo seculo fidem Catholicam felici propagine tota penè Hibernia floruisse duodecim in ea constitutis Episcopatibus vita S. Cataldi probat euidenter, is Tarentinus postea creatus Pontifex accuratos meruit in Italia vitæ suæ & Hiberniæ patriæ præcones: eadem veteribus illius Ecclesiæ, & emendationibus Gregorij 13. Pontificis Maximi iussu vulgatis Romæ lectionibus continetur, quam etiam scripserunt Moroni duo, Bartholomæus soluta, & Bonauentura ligata dictione: supérantque, de gestis eiusdem vetera Tarentinæ Ecclesiæ monimenta.

Chinius in cat. SS. Canonic. Maij 10. Patriam eius Hiberniam faciunt Moroni duo, item Chinius, & hi Tarentinæ Ecclesiæ versiculi. *Gaude felix Hibernia, de qua proles alma progreditur.* Et isti, *Felix Hibernia, sed magis Tarentum: quæ claudit in tumulo grande talentum.* Nomen loci vetus & nouum officium *Catandum* appellat, oppidum prouinciæ Numeniæ vel Mumeniæ, aut Momoniæ, cuius Vrbs nobilior Lesmoria modico distabat interuallo à Catando: sic autem de eo Lectiones correctiores. *Cataldus Hibernus oppido Numenia honestis parentibus natus ab infantia Dei præuētus benedictione sanctitatis indicia præbuit.*

Parentes. Parente natus Eucho, matre Athena, qui vel extremis annis Traiani, vel sub initiū Adriani Christi fidem profitebantur: hi Dichum virum sanctitate conspicuum æqualem habuerunt, à quo matri grauidæ tale cœlitus editum est oraculum. *Bono animo esto felicissima mater, nec dolore partus, mortis propinquæ metu atq; omnium rerum indigentia Dei inclementiam arguas, paries enim filium veræ religionis propugnatorem: nec solum parentum ac patriæ decus, verum etiam totius Hiberniæ ornamentum: nec nō exterarum gentium sempiternum præsidium.*

Vaticiniū de nascituro. Barthol. Moro.

Educatio Sancta. Adolescentiam exegit in Hiberniā: quæ tunc etiam optimis disciplinis & artibus ad humanitatem erudiebatur: postea & ipse docendi munus aggressus tantam sibi nominis peperit claritatem, vt ex ipsa Germania, conflueret iuuentus ad eum audiendum, ita Romanum officium, *Adolescens liberalibus disciplinis eruditus, ad eam breui doctrinæ excellentiam peruenit, vt ad ipsum audiendum Galli, Angli, Scoti, Theutones alijq; finitimarum illarum regionum quamplurimi, Lesmoriam conuenirent: sed cum scientiarum omnium notitiam nisi sincero cordis affectu, puroq; mentis intuitu ac pietate in Deum fulciretur, inanem esse duceret, totum se ad Christi cultum & imitationem conuertit.* Parabat iam Deus magno regni totius bono gentis conuersionem, & Cataldum Pontificali honore decorare, quo maiora sumeret eius auctoritate res Christiana incrementa: sed non nisi per aspera & aduersa gradum ad honorem strauit: nam Regis imperio Lesmoriæ comprehensus, Ducis cuiusdam suasu vinculis & carceri mancipatus est: sed cum & ille Meltridis Dux malesuadus morte repentina periisset, & cœlestis genius Regem de liberando innocente monuisset, ipse supplex ad pedes Cataldi prouolutus, veniam petijt, & Ducatū Meltridis ei nexu mācipioq; tradidit: in quo Cataldus 13. sedes Episcopales instituit & dotauit. Moronus ita refert. *Cataldum Rex adduci iubet; veniam ab eo cum lacrymis petit, atque illum quamuis obstinatè renuentem, Meltridis ducem in demortui*

Docet Lesmoriæ.

Cōijcitur in carcerē.

Liberatur.

locum designat Cataldus tum Diaconus, cum Dei ministerium cum regiis insignibus commutare nollet; in Episcopum eligitur; quod non modo Rex libentissimo animo approbauit, sed etiam ducatum Meltridis in perpetuum Ecclesiæ concessit, quem duodecim Episcopis Cataldus distribuens, Episcopalem suam sedem in Archiepiscopalem erexit. Vrbem verò Metropolitanæ Ecclesiæ Rachau delegit, vnde nomen eidem adhæsit, quod & in tumulo repertum est, vt *Cataldus Rachau* diceretur: hoc autem excellenti feruore consecutus est, vt totam eam regionem Christo aggregaret: quod ita lectiones horarię correctiores referunt. *Vniuersam Rachau prouinciam sua prædicatione ad Christi fidem perduxit*: plura tribuit eius zelo Moronus: *Nullum*, inquit, *in vniuersa pene Hibernia relictum esse, qui veræ religionis cultum non addisceret*: & Equilinus *qui laudabiliter viuens 12. sibi suffraganeos Episcopos constituit, & totam insulam verbo & exemplo ad Christi cognitionem adduxit.*

Erigit 12. Episcopat.

Conuertit magnam Hiberniæ partem.

Postea terram sacris Christi vestigiis insignitam adijt: & Sanctorum Apostolorũ memorias visit Romæ, ac Tarentum sub annum salutis 170. doctrina & miraculis illustrauit: ita enim scribit Moronus. *Fuit cum Cataldus Tarentum ingressus est annus à partu Virginis septuagesimus circiter supra centesimum, cum Ecclesiam Dei regeret Anicetus Syrus, & Antoninus Philosophus Romæ imperaret.* Comes eidem adhæsit S. Donatus frater Cataldi primus Lupiensium in Italia Pontifex. Itaque Cataldi studio Momonia & Lagenia præcipuè patria S. Vrsulæ sedibus Episcopalibus repleri cœpit secundo seculo exeunte.

Patriam S. Vrsulæ.

Initio seculi tertij Victorem Pontificẽ ad Scotos fidei Doctores circa A. 202. misisse tradunt permulti, Donaldo Rege eorum conuerso; sed hunc Hector, Leslæus, & Demsterus Scotis nouis vindicant: de quo hæc etiam Paulus Iouius. *Primum è Scotis Regibus Christianæ religionis sacra suscepisse, primumq; in Scotia aurum & argentum Scotica nota percussisse.* Notam eam Hector Boëthius interpretatur *Donaldus*, inquit, *primus omnium Scotorum Regum (vt in nostris annalibus est proditum memoriæ) nummum argenteum aureumq; signauit vna parte salutiferæ crucis, altera sui capitis effigie expressa: quo susceptæ à se primum inter Scotos Reges Christianæ pietatis memoriam ad posteros propagaret.* Alij tribuunt hoc Hibernis, & nomen Scotorum eo tempore fauet, quo nulli adhuc præter Hibernos vtebantur. Eodem autem ferè tempore *Thomas Bozius* hæc de Hibernia scribit. *Tradunt in Scotia, quæ tunc erat Hibernia, Christi cultũ disseminatum eodem tempore, quo in Britanniis sub annum scilicet 203. Victore sedente.* Mansisse verò fidem ad S. Vrsulæ tempora ex Tertulliano, & Origine coæuis S. Vrsulæ supra est monstratum. Et Gildas quidem ad tempora vsq; Diocletiani vult intactam Christianam religionem in Britannia perdurasse. Imo & post eã sub dominatu Apostatæ Iuliani, quo sæuiẽte, Hibernorum complures lauream martyrij sunt consecuti: & in his S. Eliphius Regis Scotiæ filius: & tres sorores eius Menna, Libaria, Susanna, omnes monasticæ vitæ deditæ, vt Martyres item extra Mennam euaserint auctore Ruperto in vita apud Surium 16. Octob. Postea fidẽ Christi quatuor Episcopi ante S. Patricium apud Hibernos aluerunt: de quibus ita vita S. Declani. *Quatuor*, ait, *sanctissimi Episcopi cum suis discipulis fuerunt in Hibernia, ante Patriciũ prædicantes in ea Christũ, scilicet Albeus, Declanus, Ibarus, & Kiaranus, & hi plures ad Christũ rete Euangelico traxerunt: sed tamen S. Patricius maiores Hiberniæ & potentiores ad fidem conuertit.* Ipso verò Declano puero, viuebant in patria eiusdem viri sanctitate & prophetico spiritu illustres, quorum *septem* (ait vita eiusdem) *viri, qui habitabant in cãpo Scuti simul venerunt ad S. Declanum (puerum) & accipientes eum, Dominum, & Magistrũ suum prædicauerunt coram omnibus, ipsum futurum suum Episcopum: & dicebant prophetice veniet iam dies, in quo nosmetipsos, & loca tibi offeremus.* Est verò admodum probabile Romanos circa an. 292. Cõstantio Cæsare creato, tandẽ Hiberniam armato milite penetrasse & edictis Diocletianæis imperio toto ꝓmulgatis, hãc ẽt regionẽ Martyrũ esse sãguine purpuratã. Tũc etiã opinor factũ esse, vt altaria calicesq; vitrei (quibus in nõnullis Ecclesiis vtebãtur ea tẽpestate, sub terrã defoderẽtur, q; S. Patricij vita tradit, & Florilegiũ putat dominãtibus Gẽtilib. hæc regna vastãtibus & vestigia cultus religiosi funditus exstirpantibus contigisse; quæ postea sunt à SS. Palladio, Patri-

Victor Põtifex Doctores ad Scotos mittit.

Hector lib. 5. Scotorum hist. in fine.

Donaldus Rex signat argenteam monetam cruce.

Bozius lib. 8. de signis Eccl. c. 1.

Tempore Diocletiani Christiani in Hibernia.

Tempore Iuliani.

Quatuor Episcopi ante S. Patricium.

Iocelinus vita c. 105.

Florileg. SS Hib. dilus 8 n. 8.

Patricioque constitutis Hiberniæ Episcopis inuenta, & restaurata. Nec obstat, quod S. Patricius primus Hiberniæ Episcopus & Apostolus nominetur: nam & S. Bonifacius Germaniæ; ac Remigius Franciæ, ob rerum gestarum magnitudinem, ac religionis orthodoxæ incredibilem propagationem id præ aliis, qui antecesserunt, nomen meruerunt, licet Germaniam ante Bonifacium S. Suidbertus, Lucius, Willibrordus & socij diligenter excoluerint, & Galliam multi Christi Discipuli & Hiberni fide Christi instituerint.

Cur S. Patricius dicatur Apostolus Hiberniæ.

Vnde dicuntur iidem ad fideles esse legati. *Tempore*, ait Breuiarium, *Theodosij & Valentiniani Papa Cælestinus ad Scotos in Christum credentes Palladium misit Episcopum, quo defuncto ad eosdem missus est S. Patricius, genere Brito, à Cælestino Scotorum Archiepiscopus ordinatus, per annos 60. sanctitate insignis & doctrina excellens totam Insulam Hiberniæ conuertit ad Christum.* Erant igitur fideles Scoti, quibus pascendis Episcopi mittebantur, qui etiam altaria gentilium sacrilegiis euersa, cultumq; religiosum neglectum vigori pristino restituerunt: imò, vt ante dicebam, quatuor Episcopi iam tum in Hibernia degebant.

Breuiarium Canonic. Reg. C. de Sion.

Quare non Britannia tantum maior Albion; sed Caledonia, vel Albania, cum Hibernia sub Vrsulana tempora Reges etiam, Episcopos, & totas regiones habuit fide Christiana diligenter institutas, præsertim Hibernia, quam S. Vrsulæ patriam dicimus, donec à Scotis vel Anglis quid certius nobis demonstretur: libenter enim his in obscuris rebus lucem firmiorum rationum admittemus.

CAPVT IV.

Parentes S. Vrsulæ Reges.

HISTORIA Cunibertina vetus S. Vrsulæ parentem appellat *Deonotum*, re & nomine, vel *Dionotum*; congruenter titulo cuidam è tumulis eruto, qui *Notum* Regem Scotiæ nominabat: fuere postea Reges *Dionethi*, voce locis illis, & scriptoribus magis vsitata, qua communiter hac in historia solemus vti, ne quis putet nomen eius, quod superis & Deo quidem notum, hominibus verò incognitũ hactenus fuerit, ideo *Deonotum* esse nuncupatum.

Nomen Patris Dionethus.

Addit agnomen ei S. Elisabetha *Maurus*, quod Britannis idem, quod Magnus est; vnde perfamiliaria sunt eis cognomina *mor, morcken*, seu Magnus, vel Magni capitis: sicut olim Antiochus Epiphanes, Pompeius Magnus, Carolus Caluus sunt appellati. Et iam ante Dionethum S. Lucius primus Regum Britannorum Catholicus eo fuit titulo decoratus, de quo sic Nennius *Lucius Rex agnomine Leuer Maur, id est, magni splendoris, propter fidem, quæ in eius tempore venit.* Videri de hoc nomine Camdenus potest. Superstite S. Patricio Fergusius Rex, qui ei cessit fundos ad extruendam Ecclesiam in Annalibus Hibernicis Tigernaci dicitur *Fearcus Mor, mac Earca*, Fergusius Magnus filius Erici. Erat in Hibernia iam ante S. Vrsulam Magnorum seu Maurorum stemma, nobile: Stirps huius familiæ Conaldus Pugil creditur, qui visa Christi Seruatoris morte, primum euangelium eius attulit Hiberniæ: & Regi Vltoniæ, de quo ait Vsserius, *cui oppidum Raith-Airther fuit domicilium, & cui Magnisiorum & Maurorum stirps suam fertur debere originem.* Ita Maurorum nomen in Regibus Hiberniæ frequentatum.

Agnomen Maurus vel Magn⁹

Commune ei cum Lucio Rege. Camdenus in Brit. f. 40

Vsitatum in Hibernia.

Vsserius fol. 739.

Sunt qui Paternam familiam ad eos referant, qui Mackmahon nominantur, & Connaciæ regnum eis tribuunt. In quo Camdenus ait proditum in historiis *Turglobum ò Mor, ò Conor cum Imperio præfuisse.*

Camdenus f. 750.

Mater S. Vrsulæ *Dariæ* nomen habuit; binomiam eam facit Anonymi reuelatio l. 2. c. 19. & *Marcellam* etiam appellat, eiusque progeniem latè describit. Nata fuit patre Gelasio, matre Sibilia Regis Alexandri filia: Fratrum eius, sororum & posterorum ingens numerus, de quo suo loco. *Dariæ* nomen ei S. Elisabetha tribuit cap. 15. & Britannam origine facit, consentit titulus sepulcralis, nam & in templo Societatis IESV particula quædam ossis hoc nomine, simul adiecta matris S. Vrsulæ nomenclatione insignitur: eamque hic Petrus Equilinus,

Mater S. Vrsulæ binomia.

Daria vocatur.

linus, Ferrarius, aliique communiter appellant, quo nomine virgo quædam etiam post annum 600. in Hibernia cum S. Brigida claruit, cui cæcæ visum breui temporis visura cœlitus obtinuit, iterumque petenti sustulit, vt commodius cum Deo cōtinuis precibus in tenebris versaretur. Alterius Dariæ virginis sodalitatis Vrsulanæ reliquiæ sunt circa A. 1157. in Glastoniense cœnobium translatæ: de qua sic Demsterus ait, *à Dariæ istius reliquiis in Hiberniam importatis comitatum illius gentis primum & Lageniæ caput Kildariam vocatam.* Alij nomen id vrbi à quercu profectum esse censent. Nec tamen improbabiliter nonnulli potius à Daria matre S. Vrsulæ vocem deducunt, quos sequitur Ferrarius, & pro se Calendarium ac Breuiarium Hibernicum laudat, quæ natales eius Hibernis etiam attribuunt. Scio quosdam Kildariæ conditricem facere S. Brigidam; sed quid vetat originem primam oppido Dariæ tribuere, licet afflictum & penè euersum sit variis barbarorum incursibus, tandem nata ibidem S. Brigida cœperit iterum inclarescere, breui spatiis & inquilinis mirabiliter auctum? sed nolo diuinare.

Daria virgo diuersa. *Vita S. Brigida M. S. l. 2. c. 68.* *Demsterus. Ibidem l. 1. c. 6.* Ab ea nomen habet Kildaria.

Pentarchiam veteres in Hibernia statuerunt: totidem partes eius numerantur: Lagenia, Momonia, Connacia, Vltonia, & Media. Videri tabula Britanniæ potest, qua in parte nata vel educata sit S. Vrsula non audeo definire: Lageniam maternam ditionem quidam statuunt, fauet locus maritimus nauigationi, & breuiori traiectui versus ostia Rheni peropportunus. Demus ita esse, donec quis ex loci vestigiis aut veteribus monimentis eruerit aliquid certius, atque e Menapia, quam Wexfordiam modo vocant classem educamus.

Quinque partes Hiberniæ.

Reges fuisse Parentes Cunibertina narrat historia: tenet idem vtraque reuelatio, non monarchas: vt enim seculo ante tempore Taciti & duobus post seculis ætate S. Patricij, sic ea tempestate varijs insula regulis diuisa, paruit: quod tituli satis insinuant; duos enim Reges minimum nominant, Notum, & fratrem eius Papunium.

Parentes S. Vrsulæ Reges.

CAPVT V.

Ortus & educatio.

ERAT Dionethus non tantum fidei Christianæ mysterijs imbutus, sed moribus etiam orthodoxo Principe dignissimis, iustis, integris, religiosis: in Deum cœlitesq; pius, vt nihil à præscripto diuinarum legum, & Ecclesiasticarum sanctionum discederet, in subditos populos clemens, mitis, moderatus, vt Dei cuncta cernentis maiestati se subiectum semper agnosceret, nec plebem tributis, & exactionibus grauaret, memor rationis à Deo Regum Rege de factis omnibus repetendæ. Itaq; cum e optimo more sanctissimaq; disciplina absque vllius offensione ditiones iustè pacificeq; moderaretur, consortem regni vitæq; sociam Dariam fœdere coniugali delegerat, quam non minus stemma regium, quam virtutum splendor commendabat. Vterq; de regni successore solicitus crebris cœlites votis & precibus fatigabant, vt prolem masculam (si ita summæ maiestati videretur) regni heredem largiretur.

Dionethi vitæ integritas. *Vetus historia c. 1.*

Maius iam tum bonum supplicibus Regibus, illustriorem etiam apud posteros famæ celebritatē, & perennaturā claritudinem per filiā diuina prouidētia parabat, cuius auspiciis æterno cōsilio, totius orbis nobilissimas iuxta & castissimas Virgines filio suo cœlestis regni sponsas decernebat. Nascitur ergo talibus Regibus circa annum Domini 220. Zephyrino vel Calixto Pontifice, Heliogabalo Cæsare, in Britānia mense Iulio virgo specie præstantissima: Nomen eidem dum sacro fonte tingeretur, Vrsulæ datum est, ab Harderici Comitis illustrissimi coniuge, quæ eodem gaudebat: nec omen abfuit, quod vetus insinuat historia, *quæ Dauidis instar vrsum tartareum erat suffocatura.* Fortè etiam, vt esset in terris Virginibus & aliis etiam principibus viris & feminis in turbulentissimo mundi pelago quod Vrsa minor (quam Græci Cynosuram vocant) in cœlis, & suis auspi-

Ortus Vrsulæ. *Anonymus l. 1 c. 8.* Vrsula cur dicta.

auſpiciis, vitæ morumq; exemplis, ac gubernatione tot Virginum millia per varios marium & fluminum errores feliciter vna die ſimul in ſalutis optatiſſimum portum vſque tranſueheret: vnde non Mendoza tantum, & orthodoxi ſcriptores; ſed A-catholici quoque Balæo Duce, Cynoſuram Vrſulam noſtram appellarunt, & ab ingenio, doctrina, libris etiam ſcriptis commendarunt. Parentes ea beati prole, nullam prætermiſerunt ſolicitudinem, & induſtriam, quę neceſſaria videretur ad formandos ætatis etiam tenerrimæ mores, ad Dei cognitionem, timorem & amorem cum lacte combibendum. Adſiſtebat eidem adhuc infantulæ ſpecialis fauor numinis, cum copioſis auxiliis diuinæ gratiæ; quibus mens iam tum in primo rationis vſu velut monitore continuo gubernata, & voluntas piis permotionibus, diuiniſq; ſtimulis inclinata, cœpit ea, quæ corporis integritati; vel mentis puritati poſſent officere, præcoce quadam maturitate declinare: contra ſtudio efferri ſingulari ad complectenda toto pectore cœleſtia, nec vnquam peritura bona: Ita cum ætate virtutum ſolidarum amor, vitæ morumque ſuauiſſimorum ſanctitas & integritas quotidiana capiebat incrementa. Emicabat tamen ſtudium præcipuum, ne candidam innocentiæ veſtem noxa letali conſpurcaret, & aureolam virginitatis inter aulæ delicias amitteret. Stimulabat hunc ipſum conatum crebra rerum diuinarum & cœleſtium commentatio in multam etiam noctem, quando cœleſtis magiſter teneram Virginis mentem ſenſim à caducis rebus, & iis; quas mundus in primis habet, auocabat; vileſcebant iam honores, quos terræ filij tam ambitioſo labore, tot vigiliis punctis ſingulis aucupantur; ſordebant opes, deliciæ, cum ſceptris & coronis regiis, quando mens regni cœleſtis æternis opibus & honoribus inhians, diuino ſæpius ebria nectare, ſolis Christi ſponſi caſtis indulgebat amoribus. Hinc factum eſt, cum in vno & ſummo bono conquieſceret Vrſula: pertæſa iam coniugalem thalamum, voto ſe virginitatis obligauit, vt lectiones horarię ex vulgari populi perſuaſione teſtificantur.

Sancta educatio. — *Veteris hiſtoriæ c. 2.* — *Cõtemtus mundi.* — *Votũ virginitatis.*

Iam Christo deſponſa, monitum Pſaltæ regij, *Gloria filiæ Regis ab intus*, diligenter obſeruabat, & in id incumbebat, vt ſolido demiſſionis animi, ſuiq; contemtus iacto fundamento, ſui ipſius victrix, internas perturbationes arcto rationis freno cohiberet, ne praua iactantiæ vel impatientiæ ſigna foras prorumperẽt, animus nec aduerſis nimium deijceretur, nec proſperis inſoleſceret. Adhæc ſenſus exteriores vigilanti cuſtodia timoris Domini communierat, ne ſimulacra rerum obſcœnarum irreperent in animum, quæ vel contemplantis quietem perturbarent, vel ad turpes incautam amores pellicerent. Stare ſiquidem illibata diu nequit caſtitas, ſi obuiis quibuſdam imaginibus ſenſuum oſtia pateant: nam hoſtis in omnem caſtri capiendi intentus occaſionem, irrepit clanculum, dum nimia ſecuritas portas reſerat, & nihil opinantem ſuæ ſubmittit poteſtati: Sed quoniam

Domat paſsiones. — *Cuſtodit ſenſus.* — *Hiſt. vet. c. 3*

Gratior eſt pulchro veniens è corpore virtus;

Ad animæ dotes, quibus Vrſulam cœleſtis ſponſus præuenerat, accedebat incredibilis formæ venuſtas, ac totius corporis, lineamentorumq; omnium rara dignitas, vt natalium eius, formã, virtutumq; regiarum ſplendor omnium ad ſe animos traheret, & totis inſulis Britannicis omnium ore nominis eius claritudo celebraretur. Quo magis Virgo ſubuerebatur, ne placeret alteri, quam ęterno ſponſo, qui ne talis puellæ liberalitate vinci videretur, nouis eam quotidie gratiæ dotabat auxiliis, & cœleſtibus fouebat ſolatiis, Angelorum circumuallatam præſidio, ne caſtiſſimi Salomonis lectulus vllius cõmotionis, aut cogitatus turpioris labe coinquinaretur. Id enim ſi datũ ſcimus S. Cæciliæ, Luciæ, Agneti ſimilibuſq; Virginibus integerrimis, an dubitamus ei donatum, quam poſt matrem ſuam Virginũ Virginem ſtatuit tãti exercitus parthenici ducem: quæ dum vexillum præfert Virginitatis, oportuit, vt idea caſtitatis & verbo ceteris & exemplo prælucceret?

Formę venuſtas Vrſulæ. — *Nulli noxia.*

Ad hunc ducendum exercitum adhuc teneram, diuina formabat ſapiẽtia, robur animi, fortitudinemq; largiebatur, ad bella Domini generoſè bellãda; caſtitatis inſtituendam aciem, vt diſceret à caſtris virgineis orci clandeſtinas molitiones auertere, carnis illecebras depellere, mundi inuitamenta propulſare. Sciret, quibus remediis

medijs amor parentum, cognatorum, patriæ, & ipsa philautia superanda: quibus armis corporis nostri praui motus aduersi castitati & rationi sint expugnandi: & quidquid animum possit à castis Sponsi complexibus auocare, quibus rationibus à se vel alijs sit auertendum: Decebat enim Magistram tot millium Virginum, quæ tam ipsa, quam cum tot alijs, tribus aureolis virginitatis, martyrij & magisterij erat insignienda, præludere longo & diuturno tirocinio: ac in se moribus antè vitaque exprimere, quod postea Virginibus erat verbis traditura: Ita non sine Dei consilio contigit, vt Virginis Vrsulæ fama ad aures Regis Agrippini deueniret.

CAPVT VI.

Ætherij sponsi patria, & de parente eius Agrippino, vt apparet, origine vel educatione Romano.

IN ea parte Britanniæ, quam Angliam nominamus, imperabat Agrippinus armis & populis præpotens, Romana siue educatione, tanquam obses formatus (vt apud Tacitum Harminij filius: ideo dici voluit Italicus, Rex etiam Cheruscorum ab ijs constitutus) siue parentibus Italis natus, qui ductâ in vxorem loci Reginâ, regnum dotis nomine sibi comparauit. Illud compertum, circa ea & vicina tempora in tribus Romanis famil[illegible]ijs Ælia, Paconia & Ragonia cognomen hæsisse Agrippini. Referam ex his nonnullos gestis etiam Magistratibus illustres. *P. Aelius. P.F. Agrippinus Cornicularius. Proc. Prouinciæ Belgicæ, cum Fratre Victorino.* Eidem rescribitur *ab AA. & CC. Cod. 4. tit. 29.* Huic iungi potest *Paconius Agrippinus*, Pater erat ei *Marcus Paconius innocens, Tiberij sententia conciderat sub Nerone, vt paterni in Principes odij heres, & Thraseæ familiari Italia pellitur.* Hic à Tacito etiam Ragonius nominatur. Laudatur idem ab Ariano & Stobæo, qui ait: *Ob hac laude*, inquit, *dignus est Agrippinus, quod cum vir esset præstantissimus, nunquam ipse sese laudarit; sed cum ab alio laudaretur, erubescebat: vir talis erat, vt semper aduersæ rei, quæ ipsi accidisset, laudationem conscriberet?* Pudeat iam Christi discipulos tam auidos vanæ gloriæ, tam osores calamitatum inueniri. Septimius Seuerus post Albini mortem 43. illustres viros inaudita causa trucidauit: sextus decimus fuit Casperius Agrippinus, de quo & reliquis subdit Spartianus: *Multi in his Consulares, multi Pratorij, omnes certè summi viri fuêre.* Præterea S. Vrsulæ tempore Paconio rescribit Alexander Augustus lib. 5. Cod. tit. 37. n. 6. Denique fastis Romanis 9. Nouembris adscribitur S. Agrippinus Neapolitanus Episcopus: Hinc colligo, celebre fuisse frequensq; Romanis ea tempestate apud sacros & profanos auctores nomen Agrippini, quod siue educatione Romanus parens Ætherij sibi assumsit, siue congenitum retinuit, etiam auctus regia dignitate. Nam ciues Romani Magistratibus etiam gestis celebres sæpius in Britannia possessionum suarum sedem collocabant.

Agrippin⁹ origine vel educatiõe Romanus.

Tres Romanæ nobiles familiæ Agrippinorum.

Glanderp⁹ in Onomast.

Rom. histor.

Inscript. vet. p. 117.

Suet. in Tibe

Tacitus l. 3. & 16.

Arian l. 1. de dissert. Epictet.

Stobæusq́;

Et primò quidem inuitabat exteros ager feracissimus, aëris temperies, regionis salubritas; de qua sic Panegyricus Constantino M. recitatus: *Britanniam omnibus cæli ac soli bonis natura donauit, in qua nec rigor est nimius hyemis, nec ardor æstatis, in qua segetum est tanta fœcunditas, vt muneribus vtriusque sufficiat, & Cereris & Liberi; in qua nemora sine immanibus bestijs, terra sine serpentibus noxijs, contrà pecorum mitium innumerabilis multitudo lacte distenta & onusta velleribus.* Richardus Vitus: *Ipse situs insulæ demonstrat eam cœlo mitissimo, soloq́; felicissimo præditam esse, temperatum enim cælum ostendunt æstates minus feruidæ, dum perennes auræ interrumpunt ardentes Solis radios, & fructus terræ recreant, & hominibus pecoribusq́; iucundissimè pariter & saluberrimè blandiuntur. Hyemes sunt etiam clementissimæ, vimq́; frigoris: ne quid interim dicam de aëre crassiore, frequentes pluuiæ sedatæ dissoluunt. Denique circumfusum mare, cum à splendore Solis calefit, moderato tepore suo terram fouet; idcirco loca Britanniæ sunt temperatiora, quàm in Gallia, remissioribus frigoribus: sunt etiam temperatiora, quàm in Italia, quod omnis asperitas frigoris absit.* Audet idem Britanniam Siciliæ, quam vetere horreum Italiæ vocabant,

Romãi ob 5. causas libenter habitabãt in Britannia.

1. Loci fertilitas.

Panegyric⁹ dictus Constantino.

Rich. Vitus l. 1. hist. Brit

Cōparatur Siciliæ.

cabant, ita comparare: *Nec aliter habet se Britannis commodo vndequaque interuallo à vicinis regionibus, quæ circumiacent, sic disiuncta, vt quibusdam patentibus gremijs opportuna commercijs vniuersi terrarum orbis, & tanquam ad omnes iuuandos homines producta, quælibet ex parte in mare distendatur. Certè frugum tritici, frumentiq; vbertate tam ferax est & fertilis, vt imperij Occidentis horreum, cellaq; penuaria indicaretur. Dum ex ea Romani nauibus octingentis, quæ fuerunt omnes lembis maiores, tantam vim frumenti quotannis in Germaniam (aut certè in oram Gallicanam ad Rhenum) exportauerunt, quantum sufficeret militibus eorundem limitum sustentandis.* Denique Barclaus eidem fertilitati suffragatur: *In Anglia felicibus pascuis, & ad multas, variasq; arbores commoda humo commeantium oculos pulcherrima viriditate mulcet, gratiatis etiam bonis plebis animos in segnitiem exsoluens pabulum illic passim pinguibus campis abundat, boum, equorumq; armenta: perpetuam eiusmodi animalium auiditatem explens. Alibi autem siccioribus riuis, humili gramine induentibus terram. Supra fidem multos greges educat, excusatq; vtilissimam & ad ouilia factam sterilitatem. Nec hyemis quidem assueta libero aëri pecora in stabula aut ouilia deducit; ijs sufficiunt nuda sub dio cubilia, herbæq;, quas hibernus tepor alit. In hac aëris indulgentia Britannicus ager omnis generis semina facilè concipit, proceras lauros habet, Rosmarini planta apud multas gentes ipsa cura, qua educatur pretiosa, hic vulgaris, & nonnunquam in sepes velut hortorum custodiam stipata.* Hæc soli fertilitas & opes regionis fecere, vt Romanorum opulentissimi pecunias Britannis ad censum locarent. Dio de Seneca refert, cum Britannis quadringenties sestertium, siue quadringenta aureorum millia quæstui & fœnori dedisse. Hæc eadem vbertas Romanos Imperatores ad totam Britanniam suscipiendas expeditiones impulit. Nam postea, quàm Iulius Cæsar secunda nauigatione Britannos deuictos ad obsides dandos, & vectigal Romanis pendendum adegisset, eius successores vt illas insulas in fide conseruarent, multum vigilarunt. Augustus ipse iam armatus & accinctus eo festinabat, cum sic pro eius incolumitate Fortunam Horatius deprecaretur.

Barclaus in icone ingeniorum c. 8.

2. causa. Expeditiones Rom. Cæsarum in Britāniā Iulij Cæs. lib. 5. bello Gallici. Augusti, Horat. lib. 1 Ode 35.

Serues iturum Cæsarem in vltimos orbis Britannos.

Claudij. Suet. in Claud. c. 17

Sed iratum, missis Legatis in Gallias cum peruenisset, placarunt. Exinde manserunt in officio, donec Claudius imperaret, nouis exortis ibi belli tumultibus, hos vt comprimeret, eodem collectis ingentibus copijs cum ijs terra marique profectus est, & insula sine sanguine paucos intra dies recuperata, sexto quam Româ discesserat mense redijt, & apparatu maximo triumphauit, Vespasianus vero tricies in Britannia cum hoste conflixit, ac superatis duabus validissimis gentibus, oppidis 20. captis, iterum subiugauit. Postea plus etiam operæ Cæsares in Insula munienda posuerunt: nam Adrianus cum ibidem moraretur, murum ad 80. passuum millia produxit, qui Barbaros à Romanis separaret, Septimius autem Seuerus confectis quibusdam in Britannia bellis, alium per transuersam insulam excitauit: quorum opera murus Theodosij superauit latus octo pedes: duodecim altus, qui linea recta ab ortu in occasum porrigebatur.

Vespasiani

Adriani, Seueri.

3. causa ob colonias Romanorū Britannicas.

Tertia successit causa ciuibus Romanis in Insula commorandi, Coloniæ permultæ eo traductæ: nam vt Imperatores sedem alijs in locis sibi stabilirēt, ciues suos eo cum illustribus quibusdam viris, Magistratum ibi gesturis, destinabant, vt exēplo & auctoritate regionē in fide & obseruantia Senatus populiq; Romani continerent. Florebant in Britannia iam ante S. Vrsulæ natales quinque celebres Coloniæ: Prima Cam-Alodunū Tacito. Altera Diuana, Leg. 6. Ptolō. Tertia Eboracū, Leg. 6. victrix Ptolom. Quarta Lōdinū apud Tacit. Quinta Victricēsis ex vetust. inscript. Onuphr.

Tacitus l. 12. An. Onuphr. de Ro. imp. descript.

Iā vero, qui in Colonijs Magistratu gerebāt, cū tēpore S. Vrsulæ facta potestas esset ex hostico suis armis fundos acquirendi, cœperunt potentia diuitijsq; pollere, & quandoq; sibi vicinorū Principum & Regum filias matrimonio coniungere. Vnde vel Romani Senatores Britannarū nobilium feminarū ambiebant nō raro conubia, id multi probant exēplo Auli Rufi Pudentis, siue primipili, siue eius qui ex Hetrusca nobilitate tribunatū, inde Senatoriū meruit ordinē, is Claudiā Britānā Græcis & Latinis literis excultissimā sibi delegit coniugē: quam his versibus celebrat Martialis:

Senatores Romani ducūt vxores Britannas. Pudens Claudiam Martial. li. 11 epig. 54.

Claudia cæruleis cum sit Rufina Britannis
Edita, cur Latiæ pectora plebis habet?

Qua-

Quale decus formæ? Romanam credere matres,
Italides possent Atthides esse suam.

Hanc duxisse videtur, cùm militaret in Britannia Romanis ad Septentrionem sita, cuius ita meminit idem:

Cernere Parrhasios dum te iuuat Aule Triones,
Cominus & Getici sidera ferre poli,
O quam penè mihi stygias ego raptus ad vndas,
Elysia vidi nubila fusca plaga?
Sospite me sospes Latias reueheris ad vrbes,
Et referes Pili præmia clarus eques.

Lib. 4. epig. 14.

Felices hos coniuges esse quidam putant, qui Claudij Cæsaris tempore primi S. Petrum Romam venientem hospitio susceperunt, & cum liberis Nouato & Timotheo, Praxede & Pudentiana Christo renati domum suam primam etiam vrbis Ecclesiam consecrarunt: alij negant, qui hunc Pudentē Martialis tēpore posteriorē: & hominem flagitiosum, & vix primipilum agnoscunt: mihi satis est ostendere Italos Britannis matrimonio copulatos. Vnde si Claudij tempore vel Domitiani, multo magis Adriano & Septimio Seuero regnantibus, & ibi diutius commorantibus, Romani frequentes in Britanniam commigrarunt, præsertim cùm Vitus Basinstochius velit eodem iure coniugij Seuerum etiam regnum Angliæ simul adijsse. *Seuerus,* ait, *mærore magis, quàm morbo consumtus, cùm annos octodecim imperans iure mariti Britanniæ quoque Rex esset, Eboraci vita defunctus est.* Nec insolens hodie Romanum Imperatorem electione Septemuirali creatum, alio iure Regem Bohemiæ & Hungariæ remanere.

Baron. An. 44. n. 18. A. 164. n. 5

Seuerus Rex Britanniæ dote vxoris.

Itaque cùm ob Britannici soli fertilitatem, & creberrimas eò destinatas expeditiones ac colonias eò deductas Romanorum etiam nobilissimi quique sedem ibi bonorum cōstituerent, indigenarum feminis sibi matrimonio fœderatis, suspicari quis posset Agrippinum Senatorem Romanum ducta coniuge Demetria, beneficio dotis Albionis certam partem cum regia dignitate sibi comparasse, eamque deuictis alijs Romanorum voluntate, quibuscum societate iungebatur, auxisse: vnde perfacilè erit postea tueri Romanam peregrinationem, si dixerimus Virgines quasi Romæ cognatas & affines inuisuræ, celata religione cum Cæsaris etiam consensu tantum iter suscepisse: præsertim cum omni anno Romam è Britannia eundi & remeandi continua ferè securitas & opportunitas præstaretur.

CAPVT VII.

De matre sponsi Demetria, varijs sponsi nominibus, & pia educatione.

VXor Agrippini Regis Demetria nominatur: sic eam titulus sepulcralis, vaticinium S. Elisabethæ & B. Hermanni nuncuparunt: ex ea tres Agrippinus suscepit liberos, duas filias, alteram Comiti desponsam: alteram Florentinam in Vrsulana Sodalitate Virginem Martyrem, & filium regni heredem Conanum proprio nomine appellatum: Fuere posterioribus seculis eiusdem nominis Reguli Britannici: vnde quidam ad sequentia tempora martyrium hoc reuocant. Quasi verò non soleant in eadem gente plures eiusdem nominis Reges imperare? quot enim in Ægypto Pharaones & Ptolomæi, in Syria Demetrij, in Scotia Fergusij, Kennethi, Iacobi? Iam, dum hoc scribo, Sedi Apostolicæ præsidet Innocentius Decimus, Imperio Romano Ferdinandus Tertius, Regno Hispaniæ Philippus Quartus, Galliæ verò Ludouicus 14. Quod si quis ea, quæ vni sunt propria, velit alteri propter solam nominis communionem tribuere, quæ rerum omnium confusio, vel perturbatio sequeretur? Censet non malè Cicero tam portentosas & dissonas de Dijs Gentilium opiniones inde dimanasse, quod cum eiusdem nominis plures Ioues, Bacchi, Mercurij reperirentur, posteri tamen omnia, quæ diuersi Scriptores de diuersis Bacchis & Mer-

Mater Sponsi Demetria. Proles, Sponsi nomen ante Bapt. Conanus.

in lib. de nat. Deor.

& Mercurius narrarunt, vni cuidam vniuersa tribuerunt. Vnde libenter do Galfredo, Hectori, Heieno & alijs sponsum ante Baptismum Conani nomen habuisse: complures etiam postea nominis eiusdem Principes vel Reges ibidem floruisse. Addo cognomen ei nondum Christiano fuisse Holofernis, quod B. Hermannus eidem ob formæ venustatem & eximiam animi fortitudinem datum esse asserit.

Cognomē Holofernes. l.1.c.7.

Idem tamen sponsus cum Moguntiæ triduo ante martyrium manibus Cyriaci Pontificis sacris laticibus ablueretur; is, qui totus cœlestis regni desiderio tenebatur, Ætherius optauit deinceps appellari: quod etiam eius sepulcrali titulo nomen insertum est: vt quoties eo compellaretur, cum Apostolo posset ex vero dicere: *Nostra autem conuersatio in cœlis est, vnde etiam Saluatorem exspectamus Dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ.* Natus igitur circa annum Domini 213. Zephyrino Pontifice, Septimio Seuero Cæsare, in Albione, cum Agrippinus belli negotijs, & regni propagandi curis intenderet; mater Demetria, licet gentilis, tenerum indefessâ vigilantiâ, commodis & temperatis moribus ad omnem virtutem informauit: vt iam puber nihil æquè detestaretur, ac id, quod ingenuo pudori & castitati aduersaretur, vel contra rationis præscriptum grauioris noxæ speciem præ se ferret. Erat enim, vt postea pluribus exemplis docebo, seculi istius moribus receptum apud Germanos, Danos, Norwegos, & alias Aquilonares gentiles nationes, vt maternis institutis proles nihil æquè fugerent ac detestarentur, ætate etiam adultiore, quàm libidinem & turpitudinem: vnde nonnunquam piæ matrum educationi cum fauor quidam cœlestis singularis accederet, gentiles etiam nonnulli ad 20. vel 30. ætatis annum innocentiæ, castitatisque florem illibatum conseruarunt. Satis sit eam rem Hiberni gentilis Kiriani exemplo, qui centum post Ætherium vixit annis, confirmare, cuius vita vetustior hoc de eo commemorat: *S. Kirianus 30. annis in sanctitate & integritate corporis, & animæ in Hibernia habitauit, sine baptismo: quia gentiles tunc erant Hibernienses: sed tamen inspirante Spiritu Sancto in suo sancto famulo Kiarano religiosus perfectus in suis moribus ipse viuebat, & audiens famam Christianæ religionis in vrbe Roma esse, deseruit Hiberniam, & adiuit Romam, perueniensq; illic baptizatus est.*

In Baptismo vocat' Ætherius. Phil 3. Tempus natiuitatis educatio pia & casta, apud gentiles etiam Innocētia in gentili & sanctitas mira. Vsserius de Eccl Brit. c.16. f.788.

Hoc eodem duplici adminiculo peculiaris diuinæ prouidentiæ, & maternæ educationis vitam tam innocentem per ipsam etiam adolescentiam traduxit, quasi fidem Christianam edoctus hanc cum lacte suxisset materno: vnde hoc de eius vitæ integritate apud S. Elisabetham affirmat Angelus, *Antequam fidem Christianam suscepisset, tam modestè, tamq; innocenter vixerat secundum statum vitæ illius, quem tunc gerebat, vt videretur Scriptori tituli eius rectè omnes annos eius posse appellari fideles.* Sed hunc tam eximium fructum maternæ deberi vigilantiæ, tradit his verbis B. Hermannus: *Ipse iuuenis regius tantæ Virginis sponsus adhuc virgo existens nunquam mulierem cognouit aut vxorem, custodiente illum matre sua, & doctrinante optima muliere, & regina pijssima, quæ in omni castitate & munditia, & honestate morum eum instruens erudiuit. Discant ergo matres ab ista sumentes exemplum, & doceant filios & filias suas, atque familiam castè viuere, iustè & piè incedere.* Rarum in regijs aulæ delicijs innocentiæ & castitatis exemplum: quod licet etiam in S. Luduici noni Galliarum Regis adolescentia eluxerit, cui Blanca mater sanctissima frequenter illud insusurrabat: *Malo te mortuum, quàm in peccato mortali videre*: in hoc tamen est admirabilius: quod gentilis cum esset, matris etiam gentilis institutione, sic fuerit in ea corporis & animi mundicia conseruatus. Hic sponsus castissimæ Virgini Vrsulæ debebatur, cuius pari studio multa millia regiarum prolium cœlo transcriberentur.

Ætherius matris educatione conseruat innocētiā. S. Elisabeth c.12. B. Herm. l.1.c.19. & castitatē Vt S. Luduicus.

***

CAPVT

CAPVT VIII.

Mittuntur Legati pro conciliandis nuptijs.

ATtigerat Ætherius tertium & vicesimum ferè ætatis annum, cùm Agrippinus Rex vulgatâ virtutum famâ, & pulchritudinis miraculo Virginis Vrsulæ, mox animum adiecit, vt eam filio iungeret matrimonio: quam voluntatem cùm Ætherio significaret, assensus est perlibenter filius, & communi consilio mittunt Legatos ad Dionethum Regem, vt eius & Vrsulæ Virginis animum vel promissis & blanditijs inclinarent, vel minis etiam si opus, expugnarent. Qui longum emensi ex Albione in Hiberniæ partes semotiores iter, vbi Regiam attigerunt; Regum suorum exponunt Dionetho consilium, & propensam voluntatem: proponunt amplissima munera veteris opulentiæ tam ipsi, quàm sponsæ transmissa, quo faciliùs inflecterent. Ostendunt petitionis æquitatem, & emolumenta communia, si genere, forma, moribusq; pares Reges fœdere coniugij copulentur, vt duo regna conueniant in vnam familiam, quę viribus, opibus & potentiâ auctiora, possent faciliùs hostibus resistere, populosq; subiectos terra mariq; defendere.

vet. hist. c. 3. B. Herm. l. 1. c. 2.

Legati mittuntur

Cap. 4. petunt Vrsulæ cum Ætherio cōnubium

Hanc iustissimam & æquissimam Regum suorum voluntatem, ne Dionethus aspernaretur, orabant; ne Agrippinus, si tam rationibus vtriusque regni commodas & vtiles concordiæ leges repudiari cognouerit, se contemtum & despectum iniquè nulla sua culpa meritò queratur, & cogatur inuitus iustam offensionem repudiationis ignominiosæ bello vindicare; Sciat Dionethus Albioni vires non deesse, caueat ne victus & inuitus cogatur ea tandem concedere, quibus florente fortuna, viribus integris, magna Hiberniæ gloria, gentis vtriusque summo commodo possit sibi Reges Albionis immortali beneficio obligare.

minas addunt.

Turbauit ea res non parùm Regis animum, ne quid tamen inopinata in re temerè statueret, cum regni ipsius periculo, filiæ suæ censuit antè voluntatem & consensum exquirendum, quod rationi consentaneum Legatis etiam videbatur, dilato in diem alium responso. Interim Dionethus animo versabat anxius & solicitus, quid ageret? Traderet Gentili Regi filiam? at non erat nescius, eam à virginitatis proposito, nec cum vitæ quidem periculo posse dimoueri. Negaret? sed minas irati Regis & potentiam continuis bellis & victorijs incredibiliter auctam, subuerebatur, vt armis decernere temerarium videretur. Neque tam vitæ propriæ periculum, vel regni totius pax & tranquillitas, quàm salus æterna subiectorum populorum eum solicitabat: nec enim tantùm direptiones vrbium, constuprationes virginum, & cædes innocentum oculis proponebantur; sed fidei Christianæ templis & aris euersis toto regno proscriptionem & interitum certum formidabat, si Agrippinus Gentilis obtenta victoria rerum potiretur.

Differt responsum Dioneth⁹.

Cap. 5. Solicitudo eius.

Vnum restabat perfugium, vna desperatis rebus salutis anchora, feruens opis diuinæ & supplex inuocatio. Quare Regem Ezechiam imitatus, regnum & filiam cœlesti commendauit curæ & tutelæ, ne à Catholicæ religionis hostibus filia Christo desponsa violaretur, & regnum cum fide Christiana pessundaretur.

Aduertit ea patris tristitia Virginis Vrsulæ statim animum: quam licet celarent parentes causam mœroris, suspicata tamen id, quod erat, & pro virginitate seruanda solicita, ne cogeretur inuita terræ filium Sponso cœlesti præponere, mox ad consueta confugit arma, ieiunijs, precibus & vigilijs Deum & Cœlites per diem & noctem orauit, & obsecrauit non sine lacrymis, ne virginitatis adiret discrimen, & patria cum religione Catholica funditus extingueretur. Ergo Sponsi cœlestis fidem & opem supplex implorauit, vt rebus afflictis, & ferè perditis opportunè subueniret.

Vrsulæ preces.

CAPVT IX.

Angelus prædicit Vrsulæ, Sodaliumq́ martyrium, imperat sponsalia & pactum, vt vndecim millia Virginum colligantur pro dedicanda triennio virginitate.

De° alternat aduersis prospera.

DOminus mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit: qui licet electos sæpè permittat calamitatum periculosissimis iactari fluctibus, ne superbia nimium efferantur; serenato tamen mox cœlo vicissim eosdem diuinorum solatiorum radijs illustrat, & recreat compressis procellis, ne concidant animo, vel desperationis vorticibus sorbeantur. *Fidelis enim Deus, qui non patitur nos tentari supra id, quod possumus; sed facit etiam cum tentatione prouentum, vt possimus sustinere.*

1. Cor. 10.

Cōmoda huius doloris.

Magnum cœlo vectigal peperit tantilla turbatio & mœror animorum: multorum millium conuersio, sanctitas & martyrium, illas preces, illa suspiria consecuta sunt, & exigua inedia vigiliaq; tantilla sementis, plusquam millesimo fœnore messem vberrimam impetrauit. Tantum nouit cumulum bonorum infinita Dei sapientia minutis è mortalium calamitatibus fortiter toleratis elicere.

Angelus nocte apparet Vrsulæ. Mandat cōsensum. Dictat fœdera sponsalitia.

Intempesta nocte, quæ decretoriam responsi Legati dandi diem præcurrebat, exhausta ieiunijs Vrsula precibus inuigilabat, quam fractis nimia contentione viribus pene fatiscentem somnus corripuit, mox cœlestis internuncius per quietem eidem visus, diuinam aperit voluntatem; iubet consensum Legatis præstare, recipere munera sponsalitia, sponsumq; Ætherium de futuris post triennium, si vita comes, nuptijs securum reddere: Vnum postulare; sponsus, vt fidei Christianæ rudimentis interim imbuatur, & vndena virginum millia colligantur pari regni vtriusque studio: quæ specie Sciamachiæ naualis, & ipsæ Christi fidem doceantur: futurum autem, vt diuina fauente gratia, petitioni satisfaciat; & tot millia virginum collecta Duce & Magistra Vrsula non tantùm fonte lustrico Deo sint regeneranda, sed vnà cum sponso, permultis Regibus & Episcopis elapso triennio prope Coloniam martyrio coronanda.

Cap. 6. Vrsula parentibus Dei volūtatem exponit.

Abstersit ea tam inopinata narratio mœrorem Virginis, iam securæ virginitatis & martyrij, nec proprij tantùm; sed etiam sponsi, totq; millium virginum, quas esset ipsa Dux à Deo electa comitibus Angelis ad cœlestem patriam euectura. Gratijs igitur diuino numini pro tam insperato beneficio feruenter actis, Parentes adhuc metu fluctuantes adit vultu renidente & sereno, proponit cœlestis Paranymphi responsum, & pacta diuinitus concepta. Exhilarauit mirè tam improuisum è cœlis auxilium in tanta rerum desperatione Dionethum & Dariam: eoq; magis, quo vehementius diuinus spiritus interno impulsu eosdem impellebat, vt apertæ veritati firmiter adhærerent, & se ad tanti operis molitionem (quod per ipsos & filiam Deus exsequi desiderabat) constantius spretis occurrentibus difficultatibus accingerent.

Cap. 7. Assensus Legatis præstatur.

Vrgebant interea Legati reditum in Albionem, quibus (re iterum Deo precibus solicitè commendata) intromissis, Rex Dionethus præsente filia, gratam sibi, filiæq; suæ ostendit tam æquam Agrippini Regis, & Ætherij filij petitionem: nec dubitare se, quin diuino prorsus consilio pares regiæ dotes, virtutes & mores vtriusque feliciter sint coituræ.

Pacta dotalitia.

Vnum Rex Dionethus filiæ nomine postulabat, vt cùm sæpè dissidium religionis coniugum amorem dissociarit, certo cum regnorum interitu, sponsus triennij tempore sineret se fidei Christianæ dogmatibus institui, postea fonte baptismatis ablui, optare filiam, eodem temporis spatio cum delectis vtriusque regni studio, decem genere & forma lectissimis virginibus, sibiq; & singulis reliquis mille puellis attributis, in vndenis triremibus suam dedicare virginitatem.

Recreati exoptato pridem responso iam accepto Legati, oblatis & receptis muneri-

munéribus, magna celeritate reuerterunt in Albionem, & Agrippino Regi filioq; consensum Vrsulæ Virginis, munera cum pactis ipsis obtulerunt. Et quoniam amorem rectè veteres cæcum pinxerunt, continuò sponsæ votis, nec sine diuini numinis Regum corda, quo vult inclinantis fauore, Ætherius annuit, & nonnihil reluctantem parentem in suam etiam pertraxit sententiam, vnde subscriptis vtrimque conditionibus, vrget negotium sponsus; delectum edicit Virginum, vt quam celerrimè, cum regni sui gloria & magnificentia, puellæ regiæ vicinis etiam è regnis cognatorum & affinium literis vel missis legationibus inuitentur.

Confirmatur ab Ætherio.

Delectus Virginum edicitur.

CAPVT X.

Quorum auspicijs, ductu, delectu & industria, tam in Britannia, quàm transmarinis locis exercitus Parthenicus collectus, & ad S. Vrsulam transmissus sit.

CVm bellum aliquod formidolosum, contra potentes hostes gerendum longè antè prouidetur, præter bellici nerui, pecuniæ dico collectionem, machinarum, instrumentorum, & omnis apparatus martij præparationem, delectus non vno tantum in regno; sed in cognatorum & affinium regionibus missis cum mandatis & potestate Centurionibus, Chiliarchis vel Tribunis habentur: milites sub signis colliguntur, lustrantur, armantur: ac rebus omnibus necessarijs instructi, diuersis itineribus secura via ad regnum deducuntur, in quo castris fixis tempus opportunum gerendi belli exspectatur: interim milites quotidianis meditationibus & exercitationibus militaribus ad omnem aleam belli subeundam præparantur, vt aciem struere, hostem inuadere, mœnia conscendere, tranare fluuios, & quæcunque bellicus vsus exigit, pro re nata strenuè, fortiter & constanter exercere valeant. Similis omninò mihi Parthenici nostri exercitus collectio videtur exstitisse.

Belli qualis soleat esse apparatus,

Bellum nouum & inusitatum magnis apparatibus iussu diuino instituebatur aduersus tartareas potestates: colligendus in vnum erat flos delibatus virgineus ex orbe terrarum: cum delectis Episcopis, Regibus, Ducibus & Principibus, quorum auspicijs & ductu prælium ingens cum hoste in Agrippinatum campis committendum & gloriosa victoria reportanda. Operis tanti machinatrix puella regio satu progenita designabatur, vix pubertatis annos egressa: cuius suasu duobus in regnis initia tanti moliminis facienda, quatuor præcipuis administris: sponsi nimirum vtriusque parentibus: Eorum vt operâ primùm puellæ genere, forma, virtuteque selectiores cogerentur duobus in regnis proprijs; tum vt tam Patres Reges Agrippinus & Dionethus, quàm Reginæ matres, suos quisque Fratres, sorores, cognatos, affines & notos, eorumq; filias virgines tam ad colligendas turmas Parthenicas è suis familijs, regionibus & ditionibus inuitarent: quàm ipsos etiam incitarent ad exercitum illum nouum Parthenicum nuptiarum specie collectum inuisendum, & si volupe esset, comitandum, præsentiaq; cohonestandum.

& in hoc virgineo S. Vrsulæ.

Principio multùm laborauit Dionethus Pater S. Vrsulæ (fœderibus consensu mutuo firmatis) vt principes quasque virgines, viros & feminas propriæ familiæ literis vel Legatis missis ad eam inuitaret societatem: is tres numerabat Fratres, sorores totidem, à singulis lectissimas filias petijt & impetrauit. Ludouicus fratrum vnus duas submisit, Pinnosam & Euodiam: illa post Vrsulam Reginam, cui dignitate proxima fuit, castris totis virgineis imperauit. Alter fratrum Herwicus ex consorte thori Hirmegarde tres susceptas filias Sapientiam, Serenam & Eulaliam castris Parthenicis auctorauit: & ipse fortè secutus eas est: nam in catalogo Cæciliano Herwicus aliquis Rex nominatur. Tertius Helindius filium Helindium iuniorem Ducem eò destinauit, quem vxor Anna cum filiabus Spe & Euphrosyna sunt comitati: præterea vxorem suam Adwigem Ducissam eodem cum Cordula

Dionethi Patris S. Vrsulæ tres fratres: totidē sorores 1. Ludouicus 2. filias mittit. 2. Herwicus tres. 3 Helindi° filium cū vxore & 2. filiabus. B Herm. lib. 1. c. 4.

Principum Virginum quarta concedere permisit: cuius quædam sacra ossa in templo Cæciliano piè conseruantur.

Soror prima Iosippa cũ tribus filiabus accessit, & sorore Eulalia.

Sororum Dionethi prima Iosippa tres ex Eusebio marito procreatas proles Eleutheriam, (proximam à Pinnosa & earum vnam, quæ cunctis præsidebant) Iosippam & Nestoriam misit, quas & mater postea subsecuta cum sorore sua & Dionethi Eulalia: nam soror eorum tertia Thelindris filiam Placidam eodem destinarat.

Consobrinus Dionethi Rex Ægidius comitatur cũ duabus filiabus. Lib. 1. c. 2.

Habebat Dionethus consobrinos Reges & Principes viros, in quibus eminebat Ægidius Rex, cuius cum filia Florentia Principum Virginum tertia, quæ cunctis præsidebant, Placentiam sororem cum sponsis ad Vrsulana castra adduxisset, ipsum postea parentem Regem Ægidium cum vxore Helena pellexit eodem, & ad auream martyrij desiderandam inflammauit: eorum reliquiæ apud Ioannitas Coloniæ diu quieuerunt. Caput Ægidij Regis in horto Deiparæ Cisterciensis Parthenonis piè colitur: sed recentiori manu Rex Franciæ nominatur.

& alter Wilhelm⁹ Episcopus trahit secũ trecentas.

Nec minus filiam materteræ suæ Chelindrem, chiliarcharum vnam cum sorore Virgilia Dionethus ad se allectauit: operâ potissimùm alterius vsus consobrini, qui Wilhelmus dicebatur, mythra Pontificali decoratus: is maioribus Regibus vtraque ex linea materna & paterna procreatus, quos potuit fratres, sorores & cognatos verborum mira efficacitate, suoq; perpulit exemplo ad castra Parthenica. Nam Iacobum fratrem cum filiabus Verena & Florentina; sororem Gerasinam cum nominis eiusdem filia; tertiam etiam Gerasinam virginem fratris alterius sobolem, cum secundæ sororis Florentinæ duabus prolibus Gelasia & Florentina, item Genouefam & Bilonnam tertij fratris filias secum duxit ad S. Vrsulam. Quibus omnibus tot aliæ virgines consanguineæ vel affines accessêre, vt tres centurias confecerint, ducibus duobus fratribus Wilhelmo & Iacobo, ac Gerasina sorore.

Cap. 14. Rex Auit⁹ totidẽ mittit cũ filiabus & nepotibus.

Eadem felicitate Dionethus alterius Regis Auiti consanguinei familiâ castissimis virginibus spoliatâ trecentis iterum puellis auxit exercitum Parthenicum: ex his postea chiliarcharum tres electæ, Columba filia Auiti, quam soror Cordula stipabat; Chelindris, de qua suprà, cum Virgilia 40. comitatu Virginum decorata; & Odilia cum sororibus Iulia & Vrsicia, quarum Auunculus Rex Auitus erat: cuius etiam filia quædam Agatha Regi maritata, duas eò misit filias Agatham & Agnetem 60. stipatu virginum regiæ ferè prosapiæ: Filij Regis, sororis imitati exemplum duas singuli filias adiunxêre. Præterea Rex idem à fratribus tribus, septem filias; à duabus sororibus nuptis quinas obtinuit: vti Regina vxor 14. filias sororum & fratrum suorum ijsdem sociauit.

Cap. 8. & 11 Oliua cũ Oliuerio Rege penè mille adducit.

Successu persimili cognatam Reginam Oliuam Patrui sui Cleopatri filiam Dionethus ad visendam classem Parthenicam literis vel nuncijs euocauit. Erat hæc heres regni triennio iam ante regio diademate decorata, & despõsa Oliuerio Iuniori Regi: quæ dum vnà cum Luminosa sorore ac centum quadraginta duabus electis virginibus aduenisset: amore sponsæ Rex Oliuerius incitatus cum centurijs etiam aliquot virginum aduolauit. Auxerat Fideana Oliuæ cognata cohortem Oliuæ 40. virginibus: Agatha verò & Agnes gynæceum 60. virginum regij ferè sanguinis adducebant: Accesserat & Tecla cognata cum alijs; vt tres centurias Oliuæ stipatus totidem & Oliuerij confecerit: Quinetiam Natalia Regis Arthuri consanguinei Dionethi filia, huius etiam literis excitata, tot patruorum, materterarum & agnatarum nepres, & alias attraxit: vt 365. (comite Episcopo Benedicto & septem matronis nobilissimis custodibus, ne quid in itinere in leges pudicitiæ peccaretur) turmæ Oliuæ adiecerit: qua cum profecta, sic aucta societas Vrsulana, vt Oliuerio cum suis adiuncto, Chiliadem ferè virginum compleuerit comitatus.

Accessu Nataliæ.

Cap. 9. Rex Crophorus ducentas secum rapit.

Animauit tam felix euentus Dionethum, vt plures etiam Reges consanguineos Parthenicis castris associaret: ideo Cleopatram Crophori consanguinei Regis vxorem, ad filiæ suæ Vrsulæ militiam inusitatam inspiciendam inuitauit: venit cum vxore Rex ipse Crophorus, ducentarum secum agmen virginum rapit, diuino monitus oraculo. Simile diuinum responsum interprete quidem Ioanne Euangelista permouit Regem Lucium, cognatum Dionethi, vt Iotham chiliar-

Cap. 10. Rex Luci⁹ 330. mittit

charum primam, & Geminianam Iuſtitiamque filias ad S. Vrſulam præmitteret, & trecentas & triginta Virgines eodem deſtinaret. Præceſſerat eiuſdem filia Eugenia Sichero Duci maritata, cum prolibus Verena & Margarita: quas imitatus & ipſe Dux Sicherus: peregrinationis moleſtæ laborem omnibus caducis rebus antetulit. Præter hunc generum ſuum filiorum & filiarum ſuarum electiores ſoboles: quin & vxoris ſuæ familiæ florem virgineum delibatum Parthenico inſeuit paradiſo, vt ibi Deum ſuperoſque candore virginitatis & purpura martyrij variegatis odore ſuo recrearet potius, quàm in mundi ericetis marceſſeret: Traxit ea pietas Lucij Regis affinem, Alexandrum Ducem, inſigni virtute & religione virum, vt adductis ſecum quinque filiabus & vxore Eugeniâ ſtipatu centum & quinquaginta octo Virginum exercitum candidatum Vrſulæ feliciter exornarint: oſſa Ducis huius & S. Eugeniæ, filiæque Angelinæ in S. Cæcilia Coloniæ piè religioſeque honorantur. Mira vis eloquentiæ, cui vitæ rationes & exemplum præbet auxilium. Socer Alexandri Clodoueus Rex tam filiæ Eugeniæ, quàm generi perſuaſus ſalutaribus monitis, copiosâ filiorum ac filiarum ſobole ducentis & quinque puellis auget exercitum Vrſulanum.

Cap. 16. Alexander Dux 158.

Cap. 11. Rex Clodoue' 105.

Nihil Daria mater S. Vrſulæ marito concedebat in pietatis ſtudio, nihil in captandis conſanguineis, & caſtis virginibus aggregandis: nec deerat occaſio: nam octo nacta fratres, ſorores verò ſex, à ſingulis ferè quas potuit filias, vel neptes ſuſtulit, & adſcripſit militiæ Parthenicæ. Gelaſius certè frater è ſua progenie quatuordecim: ſedecim verò miſit fratrum alter Alexander: tres alij Euſtachius, Willibrordus, Gilo quinas obtulerunt. Sororum Dariæ mira eluxit pietas: prima Alexandria coniugali fœdere deuincta erat Pipino Duci, Arthuri magni Britanniæ Regis germano: cui duos genuerat filios, Columbanum Epiſcopum, & Euodium Ducem: vtrumque Martyrem: & hunc etiam Eugeniæ Martyris patrem: ſecuta mater filios comite filia Marcella, quam duæ pariter ſoboles Cleopatra & Pretioſa aſſectabantur. Par in ſorore Dariæ alterâ Eulaliâ feruor: quæ parum eſſe rata Virgines duas filias ſecum rapuiſſe: niſi è thalamo regio Sibiliam Regi copulatam, omnibus naturæ, gratiæque dotibus cumulatiſſimam ad caſtra Virginea permouiſſet. Vnaque hæc matertera Reginam Vrſulam neptem conſilio & auxilio quibuſcunque in rebus peregrinationis tempore gubernabant.

Dariæ matris S. Vrſulæ, C. 9. & 20 Fratres, Sorores.

Cap. 3.

Tertia ſoror Geraſina neptes è filijs & filiabus ſubmiſit nouem: at ſeptem Euticia ſoror, quæ cum ipſis quatuor etiam filias virgines donauit.

Traxit Daria in eandem ſententiam auunculum ſuum Iwanum ætate præcipitante Pontificem ſanctiſſimum, & vt quidam putant Londinenſem: qui cum caſtitatis laude celebraretur: & eiuſdem amorem notis inſtillaret, agmen quingentarum Virginum ſtitit Vrſulanæ ſodalitati: præſertim cum ſorori Matronæ dictæ mentem eandem iniecisset: quæ cum maritum ſuum Magnum Principem ad idem pellexiſſet, tota parentem vtrumque domus ſequi voluit: Virgines in ea filias tres numerabant, Benedictam, Sapientiam, Illuſtrem: quas maritatæ duæ Cornula & Prudentia cum filiabus quinis comitantur.

Cap. 4. Iwanus auunculus

Nec difficile fuit idem germano Magni Sibaldo vxoriq; eius & filiæ Cleopatræ perſuadere, quorum etiam ſorores & conſobrinæ filias ſubmiſerunt.

Erat Benedictæ frater Selantius: quem, cum auunculus Iwanus ad idem propoſitum exſtimulaſſet, Sapientiam ſponſam (in alia tamen cohorte) ſequi voluit, cui præerat Eleutherius Epiſcopus ab Euſtachio comite perſuaſus. Incredibili flagrabat Euſtachius ille cupiditate, quoſcunque poſſet, notos & familiares ad martyrium præparandi, ſimilem nactus vxorem Sibiliam, qui cum omnes omnino filias ſuas ſex, tam virgines, quàm maritatas, & harum ſeptem ſoboles: filiorum verò ſuorum filias neptesq; vndecim permouiſſent, Euſtachius quidem à fratribus & ſororibus ſeptendecim proles; Sibilia à ſuis quindecim obtinuit: in quibus quatuor filiæ Macharij Principis excellebant, quas parens ſecutus, pro fide pariter fuit obtruncatus.

Cap. 5. Euſtachi' Comes Martyr cũ 6 filiabus, 11. neptib'. Machari' cũ 4 filiab.

Cogna-

Cap. 15. Sirani Regis filiæ.

Cognatam habebat Daria Sibiliam Regi Sirano coniugio fœderatam: quæ regio misit apparatu filias Virgines Sibiliam vnam Chiliarcharum & Eugeniam: nuptas item Luciam Ducem & Iulianam Comitem cum tribus filiabus: & quinque filiorum prolibus. Accessere Regis vtriusque Fratrum & Sororum filiæ: cognatorum etiam soboles, vt 180. Virgines numerarentur.

Comitatus 180. Cap. 13. Pipinus Rex.

Pari conatu & euentu Daria cum Dionetho Pipinum Regem in orientali Britanniæ plaga dominantem cum vxore Margarita literis inuitarant: ij Reges omnes multitudine prolium Deo dicatarum superarunt: nam quatuor filios, & tres filias martyrij consortes esse voluerunt, præter vndecim neptes vel nepotes.

Comitatus 260.

Extorsit Pipinus à Fratribus & Sororibus liberos 17. & Margarita sedecim à suis, vt cohors tota 260. Virgines complecteretur, quam vnà cum filiabus Vrsulæ transcripsere.

CAPVT XI.

Ætherij sponsi delectus Virginum.

Cap. 7.

CErtabant paribus studijs, nec euentu dispari Parentes Ætherij sponsi, vt chiliades aliquot Virginum suis è regnis conficerent, Deo cuncta finem ad optatum medijs congruis dirigente: vt volentibus etiam & offerentibus Parentibus magnam licet partem Ethnicis, ea virginum collectio nullo negotio perficeretur.

Fratres Agrippini.

Agrippini Fratres quinque, filias dimisere septem: sorores eiusdem totidem; nouem addidere soboles, quas inter Nicolitta soror custos & ductrix Virginum martyr cum alijs occubuit, tribus assumtis liberis, Nicolitta, Euphrasia & Eunomia.

Ducentæ cognatæ Ætherij sponsi.

Viduata iam Virginibus domo paterna, proximos quosque sanguine Reges Agrippinus solicitat literis: ducentæque regia prosapia Virgines cognatæ Ætherij sponsi castris se Parthenijs adiunxerunt. Has inter Regum filiæ Lucia & Anastasia præfulgebant. Lucia quidem Placida sorore comite quinque secum Fratrum attraxit filias, ipsa postea mille Virginibus imperauit. Anastasia verò Regis pariter Gentilis (vti Lucia) filia, præter sorores Eusebiam & Chelindrem, Fratrum & Sororum filias octo sibi sociauit: ita vt ea non cohors, sed legio paternæ lineæ, 1640. capita intactarum virginum numerarit: quam ducebat Episcopus & Regis Frater cum Nicolitta sorore Regis Agrippini.

Comitatus 1640.

Cap. 28. Axparæ industria.

Alteram legionem feminæ duæ spectata virtute & animi celsitudine Regina Axpara & Dux Anchira conscripserunt, consobrinæ Ætherij sponsi. Axpara susceperat ex marito Rege quinque filias & tres filios; filiarum vnica teneris in annis mansit in regia; filias autem duas Virgines Rubetham & Luciam, & maritatarum quaternas adduxit soboles cum matribus: tres item filijs iam vxoratis proles vna cum vnius sponso Folguino Magni Folguini Regis filio transmisit.

Filiæ.

Porrò à Fratre Rege binas soboles, in his vnam sibi cognominem Axparam accepit: Fratres reliqui sex addiderunt: duæ sorores maritatæ cum quinque liberis Axparam comitantur. Anchyra verò consobrina Axparæ, quatuor etiam secum duxit filias, tres virgines, vnam matrimonio copulatam; nec solam, sed duabus stipatam prolibus.

Fratres & Sorores. Cap. 29. Anchyræ proles.

Tales matronas binas regiæ passim puellæ sequebantur: nam Lucentia Comitis Placidi filia cum ad castra virginea raperetur, Eleutheriam matrem satu regio procreatam, & Agrippini cognatam adduxit, sororemq; matris Eusebiam binis cum liberis: quin & sororem virginem Exparam: septem filias fratrum sororumq; ternas attraxit exemplo, monitisque, quas præter regiarum puellarum magnum numerum omnes, Anchiræ, & Axparæ comitatus complectebatur: in quo 1232. capita Virginum censebantur: fortis & præualida legio superis amabilis: formidabilis inferis; iam sui mundiq; triumphatrix: tantùm duarum feminarum pientissimarum valuit solers industria, constansq; pietas.

Comitatus 1232.

Sed

Sed fortissimam inter omnes legionem conscripsit Regina Demetria è consanguineorum, fratrum, sororumq; ditionibus: ea 1730. virginum erat: hac in colligenda, ducenda, & custodienda vtebatur industria S. Lotharij nepotis Episcopi. Et fratrum quidem Demetriæ primogenitus Daulam & Genouefam filias obtulit, alter Eusebiam. Soror Prima Dux duas adiecit Simphroniam & Magmaram; totidem altera Euphrosynam & Procham. Sola tertia soror Demetriæ, mater Lotharij reliquos omnes fratres & sorores fœcunditate martyrum superauit: Præter enim Lotharium Episcopum ab vno filiorum duas proles Euphrosynam & Apolloniam obtinuit, ab altero tres soboles: totidem à primogenita sustulit: altera duas virgines Martyres peperit, vnam tertia, Pallemoniam dictam: quæ licet virgo, non sterilis tamen, sed fœcunda, cùm sponsum Euphromum Martyrem Deo genuisset, eius opera nouam cohortem verè prætorianam, immò regiam adiecit. Habebat Euphromus Regis filius sorores virgines tres Carpophoram, Eutropiam, Pallodoram: his omnibus virginitatis persuasit amorem: à fratrum altero binas proles Elemoram & Eudoxiam; ab altero ternas Serapiam, Nazariam, & Eutropiam obtentas, adscripsit militiæ Vrsulanæ: Nec his contentus nouem etiam consobrinas casti pudoris facibus inflammauit. Denique materteram suam Euodiam Ducem, Vincentij Cardinalis sororem cum Sophia & Maria liberis castæ, vereque regiæ cohorti suæ adlegit, è qua soror Euphromi Carpophora delecta Chiliarchatus meruit dignitatem. Accessêre & nobiles quædam matronæ suis cum manipulis; Sapientia binas adiunxit filias, neptes tres: at Euortia sanguine regio sata filias quinque, neptes nouem cùm stitisset Vrsulæ, breui post decessit, sola voluntate Martyr.

Cap.6. Com ita tus 1730.

Demetriæ fratres, sorores.

Lotharij Epi zelus.

Euphromi Regis filij ardor.

Hanc igitur mille septingentarum & triginta Virginum legionem, ex Demetriæ paternis maternisque ditionibus conscriptam, duxerunt Lotharius Episcopus, Euphromus Regis filius, Carpophora virgo & Euodia matrona. Hi custodes adhibiti defensoresque pudicitiæ virgineæ, eas S. Vrsulæ gubernationi submisêre: parati simul cum ipsis in castris Parthenicis ad mortem Duce Christo decertare.

Duces & custodes Virginum

CAPVT XII.

S. Vrsulæ & aliarum Virginum studium alliciendi ad hanc militiam consanguineos, etiam transmarinos.

S. Vrsula Parthenicę militiæ electa diuinitus imperatrix munere suo functa gnauiter, non paucas centurias adiecit industria & solertia sua: nam vt nihil dicam de Regum enumeratorum accessu, quorum permulti Vrsulæ cognatæ inspecta militia, monitis illius, sceptris abiectis, vltrò se Sodalitatis virgineæ seruitijs addixêre.

S. Vrsulæ zelus. Cap.17.

Leonem certè Ducem militari scientia gloriaq; celeberrimum insigni prudentia cum trecentis suis adiunxit castris: nam cum tam Vrsula, quàm Iotha Leonis vxorem Honestam ad militares exercitationes puellarum, & sciamachias euocassent: ipsa cum expleri non posset Societatis istius sanctitate, fecit, vt Leo coniugis amore eodem contenderet: qui visa tanta gaudiorum cœlestium in Virginibus affluentia: Vrsulæ consilijs agno mitior cum trecentis triginta quinque Virginibus, quas adduxerat, sacræ nomen dedit militiæ.

Leonē Ducē cū vxore capit. & 335.

Simili prorsus occasione Sincerus Dux accessit, cuius vxorem Sibiliam Præclara cognata iam adlecta militiæ sacræ inuitabat, Sibiliam Dux comitatur: & S. Vrsulæ, Virginis Præclaræ, aliarumque pijs adhortationibus cum ducentis quinquaginta Virginibus, (quarum quinquaginta regij stemmatis erant) accenseri Sodalitati petijt.

& Sincerū Ducem cum 250.

Canu-

Fides & Flora a Rege Canuto impetrant 173. virgines.

Canutus verò Rex Fidem & Floram filias virgines præmisit cum ingenti posterorum copia, quæ sacras Virgines sequerentur. Genuit is 6. proles Martyres; in his filios duos, Vrbanum Ducem & Philippum; illum Cafinia coniunx Regis filia, hunc Beatrix filia Ducis comitabatur: neptes præterea Canuti vndecim: cum cognatorum & consanguineorum agmine, in quibus Virgines 173. censebantur.

Cap. 26. Dorothea & Lucia è Norvvegia veniũt cum 119. virginibus

Nec Britanniæ finibus ardor Virginum circumscriptus, tam insulas, quàm transmarinas regiones peruasit: vt enim sileam Cuneram Regis Orcadum filiam literis Vrsulanis euocatam, tres Virginum Principes, eadem cum Pinnosa & Sapientia missis in Normandiam vel Norwegiam nuncijs, Dorotheam & Luciam cognatas suas à Rege Dorotheo petierunt. Annuit votis Rex, nec incomitatas dimisit: addidit 119. puellarum gynecæum, in quo filiæ duæ, proles fratrum septem liberi; sororum ternæ filiæ censebantur. Luciam verò sponsus Sicharus sequitur, eam in patriam reducturus: sed ab ipsa & S. Vrsula superatus: martyrij palmam regno prætulit.

E Belgio Germana & Lucia. Cap. 25.

Erant Dorothea & Lucia consanguinitatis vinculo Flandrensium Regulo Gundefrido coniunctę, à quo Dionethus centurias etiam quasdam Virginum cum filiabus flagitarat: vxor ei erat Theodora: quæ Germanam & Luciam filias, sponsosq; earum fratres duos Principes Saphirum & Adamantem suo cępit exemplo ad transfretandum in Britanniam permouere: qui iunctis sibi tribus sororibus, septem consobrinis, & 30. selectis virginibus iter pariter suscepêre: aderat & Andolphia Blasillaque maritatæ filiæ Theodoræ cum materteris, consanguineis & cognata Gyana Principis Brabantini filia, quam 60. Virgines assectabantur: Cognata pariter Gyanæ Iwana cum virginum decuria: vt cohors ea frequentissima quingentas virgines numerarit: quæ mari transmisso saluæ & incolumes in Britanniam peruenerunt.

cum 500.

Cap. 25. S. Elisabeth à Spe & Euphrosyna inuitatur,

Eodem tempore Spes & Euphrosyna cognatæ S. Vrsulæ iam adscriptæ castris Vrsulanis, Elisabeth virginem ad se literis missis euocarunt: Erat ei mater Elisabeth etiam dicta, Ioannis Magni Principis vxor, cultui Deiparæ Virginis addictissima, hæc filiam sequi voluit: eadem cum à fratribus quinque filias, totidem à sororibus obtinuisset, cognatam Modestam re & nomine solicitauit ad iter vnà capessendum: ingeniosa virgo solersq; primò sororem teneram Peregrinam, mox & matrem; tum consobrinarum & agnatarum agmen secum traxit: Comitatus 190. Virginum fuit.

venit cum 190.

Omitto centurias alias Virginum, è Dania, Sueuia, Siciliaque, Ducibus Olitia & Gerasina Reginis transmissas: hinc enim satis colligere datur, primò coactum exercitum non vno è regno vel regione; sed varijs & remotissimis etiam locis & ditionibus triennij spatio, quo facilè coire potuit, Deo conatibus humanis adspirante. Secundò pari conatu Parentes vtriusque sponsi, sponsæq; missis literis, nuncijs, legatis, vndique consanguineos, affines & notos ad virgineum exercitum inuitasse specie nuptiarum, Virgines etiam ipsas multùm ad augendas copias contulisse; plurimum demum operæ Episcopos in colligendis, instruendis, ducendis & custodiendis virginibus posuisse. Tertiò singulas ferè cohortes vel legiones adhibitis castis & fidis Ducibus & custodibus, viâ tutâ cum stipatu Regum & Principum virorum ad S. Vrsulam adductas esse, ne cui vitium offerretur. Quartò Virgines collectas quotidianis militaribus meditatio nibus & sciamachijs iucundè exercitas, & pietatis officijs institutas, omnium in se amorem & beneuolentiam concitasse: de quibus infrà, vt curiositatis studio exciti Reges & Principes spectatores, cum rem geri diuinitus cernerent, sub finem triennij conuenerint, constitutis prius in patria rebus, & vnà cum Virginibus longinquam susceperint nauigationem: quæ, quoniam fusè perspicueq; libro secundo describit B. Hermannus, ad eum Lectorem auidum reijcio, nunc compendio necesse erat, & suo loco collectionem tam mirabilis exercitus, & modum attingere.

Exercitus è varijs orbis regnis coactus, opera parẽtũ vtriusque sponsi adiunctis Ducibus & custodibus.

CAPVT

CAPVT XIII.

Collectæ Virgines in decurias, centurias & chiliadas diuiduntur, principes & chiliarchæ deliguntur.

SEptentrionalibus in regionibus maritimis vigebat consuetudo, vt Virgines etiam tractarent arma, bellicis laboribus, & meditationibus exercerentur: & in Britannia nonnunquam mulieres ductabant exercitus, instruebant acies, milites adpugnandum verbis & exemplis animabant, vt suo loco variis historiis ostendemus. Ita perfacile fuit Regibus etiam & Principibus viris persuadere, proles suas triennio commodare Vrsulæ, variis simulacris bellicis, & naualibus certaminibus exercendas: ideò placuit collectis in vnum Virginibus eas militarem in ordinem redigere; partiri vniuersas in decurias, centurias, chiliades, ac præficere selectiores ex omnibus, quæ ducendis ordinibus aptiores reliquis viderentur.

Cur S. Vrsula virgines ordine militari digesserit.

Stabant in anchoris in litore maris Vergiuij prægrandes vndecim triremes opere magnifico, regiis ornamentis, & omnibus nauticis & bellicis instrumentis non ad pompam solum; sed terrorem etiam aliquem instructissimæ, cum nauigiis minoribus, quæ maiores assectarentur. Iamque non tantum ex Hibernia, Albione, Caledonia, Orcadum insulis, sed & semotioribus regionibus, Belgio, Saxonia, Sueuia, Frisia, Dania, Norwegia ceterisque partibus septentrionis innuptæ Virgines, desponsæ quædam etiam conuenerant in Regiam Dionethi, magno plausu, gaudio & gratulatione Virginis Vrsulæ perhonorificè pro cuiusque statu & dignitate exceptæ, vestes, ornamenta, vel quædam etiam arma leuiora singulis apta virgineis belli simulacris distributa, dies itaque decreta, qua Virginum delectus haberetur, numerus iniretur, & chiliarchæ Parthenicæ militiæ seligerentur.

Vet. hist. c. 8
Naues paratæ.
Virginum accessus ex variis locis.

Quæ res cum pondus & momentum maximum haberet, tam ad Virgines in officio continendas, quam ad imperia promtis & paratis animis exhaurienda; Deo piè videtur Vrsula rem diligenter ante commendasse, tales vt præsides virginibus præficeret, quæ vitæ sanctitate, virtutumque exemplis possent aliis ad sui victoriam obtinendam, & Dei feruentissimum amorem inflammandum prælucere, & socordes languidasque verbis & adhortationibus ad aliarum premenda perfectæ cumulatæque virtutis vestigia stimulare. Adhibuit etiam in consilium variarum sedium antistites, quibus noti perspectique Virginum mores esse possent: vt non tam generis & formæ, quam sanctitatis, & probitatis ratio præcipua haberetur. *B. Vrsula,* inquit Anonymus, *ceterarum ductrix & regina, nutu Dei, Episcoporumque consilio, qui cum ea fuerunt, nauigiis præparatis, ad se accitis prudentioribus, tam Virginum, quam virorum, numerant Sodalium acies; constituunt Principes, eligunt sanctiores, animoque constantiores vndecim Virgines.* Omnium calculis Pinnosa post Vrsulam Princeps est renunciata, quæ vicaria suprema potestate fungeretur: eam & sermo vetustissimus ante mille annos, & historia Cunibertina cum sepulcrali titulo, præcipuè tamen Anonymus variis locis celebrauit. S. Cunibertus ita describit eius officium. *Inter innumeras nobilissimæ prosapiæ puellas Pinnosa maximi cuiusdam Ducis filia tam genere, quam virtutum indole emicuit, quæ secunda post Vrsulam quasi Magistra militiæ Virginalis fuit: quam Pater eius vt nobile par filiæ speciali dilectionis fœdere sociauit.*

Oratio præmissa.
Lib. 1. c. 6.
Primus delectus quoque Principum.
Pinnosa prima post Vrsulam.

Solent in exercitu post Imperatorem & Legatum eius, præter chiliarchas & tribunos alij nonnulli deligi, qui vel equitibus omnibus, vel peditibus, aut etiam tormentariæ rei, Tribunis altiores præficiantur: tales etiam tres placuit ex omnibus deligere, quas inter eminuit Cordula Virgo, post alias sequenti die coronata, quam Eleutheria Ducis & amitæ S. Vrsulæ filia subsecuta, eique dignitate proxima fuit Florentia Regis Aegidij soboles, Ita quatuor puellæ Principes quasi consilium

Cordula.
Eleutheria.
Florentia

 quod-

quoddam sanctissimam totis castris cum Vrsula Duce præsidebant: eam in rem intentæ, vt chiliarcharum industria, quæ post maturam deliberationem, & consultationem expedienda viderentur, quam facillimè, maturrimè, & absolutissimè perficerentur.

Alter delectus Chiliarcharū.

Successit alter chiliarcharum delectus. Quibus licet natalium splendor auctoritatem apud alias parere posset, in iis tamen maiorem prudentiæ, solertiæ, ac sagacitatis duxerunt rationem, vt nollent imperia singularum ingenijs & moribus ita temperare, vt & suauiter facienda proponerent chiliadi: & potius exemplo quam verbis efficienter operis perfectionem & absolutionem persuaderent. Has inter primos duxit ordines Iotha Regis filia, Vrsulæ cognata, quam præter sapientiam insignis morum comitas, & ceterarum virtutum ornamenta commendabant. Altera Benigna dicebatur, Ducis filia, cum quatuor sororibus virginea castra nuper ingressa. Tertiæ chiliadi Clementia comitis progenies præficitur, quam duæ stipabant sorores. Post hanc Sapientia Principis & Patrui Virginis Vrsulæ proles sequebatur. Eam quinta Carpophora filia Regis excipiebat, duabus comitata sororibus. Deinde S. Columba delecta, cui soror aderat Cordula, ambæ Patre Rege progenitæ. Septimos ducebant ordines Benedicta, quæ quatuor auxit sororibus exercitum Vrsulanum. Postea filiæ Comitis Odiliæ chilias octaua credita: nonæ præponitur Chelindris Comitis & ipsa soboles. Decima chiliarcharum Sibilia Rege nata cum tribus sororibus secuta Vrsulam, decernitur. Vltima verò B. Lucia Regis progenies, Aetherij sponsi cognata, chiliadi vndecimæ præficitur. Singulis mox sua chilias, & triremis attribuitur.

Legatę vel prochiliarchę Hecatontarchę, Decanæ.

Videntur & Chiliarchis singulis Prochiliarchæ, Legatæ, vicarięq; designatæ, & hecatontarchæ decanæque constitutæ, vt quod communi consensu Principum decretum erat, hæ chiliarchis, illæ hecatontarchis & decanis ocyus significarent, ab his ad gregarias quasque Virgines sine perturbatione summo silentio & ordine res emanaret.

CAPVT XIV.

Causa colligendæ tantæ congregationis Parthenicæ & facilitas.

Prouidentia Dei suauis & efficax.

SAPIENTIA Dei, *attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter:* cum humanas sæpè cogitationes consilium deficiat, sæpè deliberata & præmeditata omnia corruūt, quod animus initio fortis, & generosus, paulatim difficultatum oppressus mole succumbat oneri; nonnunquam constanter dum quis opus perurget, nec occurrentibus frangitur molestiis, in hoc non leuiter peccat, quod nulla suauitate vel delectamento leniat occurrentium difficultatum asperitatem, vnde nimia diuturnitate contentus arcus rumpitur, vel elanguescit. At diuina sapientia, quæ æterno sapientissimoque consilio statuit exsequi, disponit suauiter, medijs aptissimis, loco, tempori: personisque maximè congruis, & singulorum naturis & ingeniis attemperatis, tandem ad finem deducit fortiter. Statuerat Deus filio suo nuptialem diem longè celeberrimum adornare, in quo flos delibatus virgineus ex orbe penè toto cum præcipuis Ecclesiastica & seculari dignitate personis illustribus eodem die fortiter & gloriosè de iuratis hostibus Christi, mundo, carne, & dœmone triumpharet, Ducem huius exercitus colligendi, elegerat Virginem Vrsulam vix quaterdecennem: vt quo sexu fragilior, ætate tenerior, vitæ genere & conditione ad delicias pronior, hoc illustrius de se & carne Christo tropæum erigeret.

Eligit media ad finē aptissima.

Ex parte sponsæ.

Sponsi.

Occasio tanti molirninis erant nuptiæ, quas adolescens religione paganus, ætate floridus, moribus tamen incorruptus ambiebat, quem quo maius incesserat desiderium Virgine potiundi, hoc laborabat ardentius, vt pacta, & con-

& conditiones dotales à Deo Virgini per Angelum dictatæ citius complerentur.

Fauebant Parentes, vt nuptias magnificentissimas vtriusque Regis maiestate dignas, in liberorum & ditionum gloriam, intra triennij tempus, apparatu maximo adornarent, quo facilius duo regna tali connubio coirent in vnam familiam. Ardebant studia Procerum, & vicinorum Regum Deo faces etiam interius admouente, vt illæ nuptiæ potentissimorum Regum studiis, consiliis & auxiliis celeberrimæ redderentur. Ita non duo solum sponsorum regna, sed cognatorum etiam & affinium ditiones intra Britanniæ fines, imò transmarinorum etiam locorum dominatus, lectissimas quasque virgines Regibus, Ducibus, vel nobilissimis quibusque parentibus ortas regio cum apparatu miserunt Vrsulæ, ad belli naualis quædam simulacra puellaria in iis castris Parthenicis exercenda: quibus aliæ quæuis honestæ & ingenuæ puellæ pro chiliadibus complendis adiungebantur: nam ornatus & vestes singulis regia magnificentia tribuebantur: Eæ tamen, quæ ducebant ordines, & genere simul & moribus, vitaque commendabantur.

Parentum. Procerũ. Amicorũ. Virginum colligendarum.

Nec difficile erat è gente populosissima Britannica, in solo tam vberi & feraci numerum illum conficere, cum nominis & famæ celebritas, Societatis regiæ gloria, simulacrorum bellicorum magnificentissimus apparatus, exciret etiam è locis remotissimis & transmarinis Virgines, vt vel spectatrices, vel pars etiam nonnulla possent esse tantæ celebritatis. Obstare videbatur religio: sed quamuis aliquot Britonum regna fidem recepissent, & ex iis etiam proniore voluntate nomen darent huic virgineæ militiæ, non tamen fideles solæ, sed gentiles etiam puellæ libenter admittebantur, vt triennij tempore fidei dogmatibus imbuerentur, ideo delectæ quinque puellæ Principes sunt, quæ totis Castris, & vndecim Chiliarchæ quasi Magistræ, constitutæ, vt curam gererent peculiarem earum, quæ in singulis centurijs chiliadis suæ Christi fidem non profiterentur: & eas sensim ab errore traducerent ad lumen veritatis, vbi verò tum exemplo Sodalium, tum institutione chiliarchæ fidem combibissent, sensim ad castitatis & martyrij aureolam præpararent, quam omnibus decretam esse non ignorabat Vrsula.

Facilitas collectionis. Soluitur difficultas.

Adspirabat piis Vrsulæ conatibus & studiis diuina maiestas, vt & Parentes filias non grauatè ad ea castra destinarent, & filiæ magnis desideriis eodem traherentur, prosperoque nauigationis cursu vel itineris, facili negotio nullis obstaculis occurrentibus vel præpedientibus eò pertingerent: ibique cum in illo virginum cœtu, concilioque versarentur mirificis cœlo missis solatiis fruerentur, vt nequirent vel diem vnum ab iis puellaribus & iucundis exercitationibus abesse, mentibus singularum incredibili voluptate gaudioque continuo delibatis, quod ipsi præsentes semper Angeli, de quibus infrà, fouebant & augebant.

Diuina adiumenta.

Hæ causæ mirum in modum breui tempore tam selectum genere virtutibusque puellarem exercitum è variis regnis collegerunt: & hoc facilius, quod ad eam rem Deus duas amplissimas regias & fæcundissimas elegerat familias, quarum vtraque linea materna cum paterna, velut arbores quædam florentissimæ ramos in orbem penè vniuersum felici propagine dilatarent, vt supra est declaratum. Vnde fama nuptiarum vbique propagata, Deoque pios conatus adiuuante breui tempore tot chiliades conuenerunt.

CAPVT XV.

Puellares exercitationes ſpatio triennali.

[illegible] ex[illegible] exercitationes. [illegible]

COLLECTIS in vnum Virginibus, & ritè per naues & in chiliades diſtributis, [illegible] conſtitutis, V[illegible] [illegible]rorum [illegible] omnibus [illegible], [illegible] Dei confilio, & afflatu, breui tempore, tanta animi propenſione totum orbis terrarum Parthenium conuiſſe.

Gratiis ergo Deo ritè perſolutis, ipſo virgineo vallata exercitu, cunctis in reginam intentis, cum hilari vultu Virgines ſalutaſſet, ſuaui & diſerta oratione ad [illegible] Optimi Maximi timorem, ac deteſtationem omnis rei, quæ à morum honeſtate abhorret, ardenter eas eſt exhortata, vt lolio vitiorum ex agris cordium extirpato, & ſubacta vomere timoris Dei humo, paulatim ad ſementem virtutum Chriſtianarum præpararet.

S. Vrſulæ exhortatio.

Stabant interim puellares cunei ſuis digeſti chiliadibus, & arrectis auribus ſaluberrimis reginæ monitis auſcultabant, nec expleri dictis videbantur, plura ſitiebant: nacta beneuolos & dociles animos, Virgo Chriſti Dei [illegible] cœpit [illegible] nes vniuerſos infinitum amorem & benignitatem; in Virgines verò ſingulare [illegible] præcipuum affectum ac propenſionem declarare, qui de virgine nasci, caſtè viuere & mori delegerit, virgineſque ſolet laureola beare virginitatis: addidit & hoſtes caſtitatis domeſticos & externos, carnem, mundum, & dæmonem, quibuſcum aſſiduè bellandum, vt ſalua maneat integritas corporis & animi: propterea belli quædam ſimulacra naualia proponebat, quibus exercitæ diſcerent hoſtibus virginitatis reſiſtere, palmamque de ijs domitis reportare, Deo faces animis incenſis interius admouente: quo factum eſt, vt mira ſit animorum ſecuta conuerſio, & ipſæ gentiles incredibili voluntatum conſenſione raperentur in vnam Chriſti religionem, quod S. Petro dicenti ſemel iterumque: Martyribus verò cum tormentis ſubiicerentur, ſæpius, dum ſpectatores ad Chriſti fidem exhortantur, ſcimus accidiſſe.

Virginum in Chriſtũ propẽſio.

Addit vetus hiſtoria aſſenſum concordem Virginum. *Corda cum manibus leuantes ad cœlum, quaſi iam [illegible] Sacramento coniuratæ in Chriſtum, ad omnia diuinæ voluntatis munia deuotionem [illegible] ſpoponderunt, [illegible] charitate ſe ipſas in hoc ſtudium cohortatæ ſunt, vtpote quibus iam [illegible] cor vnum, & vna anima erat, ſupernaq; dulcedine prægustata in mentibus earum iam mundus, & gloria vileſcerat.* Hac hoc primum quaſi militiæ virgineæ Sacramentum, quod ſe ad voluntatem Reginæ paratas, & ad fidem Chriſti propenſas [illegible] conſenſione pariter oſtenderunt; & quaſi iam iureiurando fidem ei ſuam & obedientiam ſpopondiſſent. Ac licet manifeſtis ſignis gentiles quædam puellæ ſuum fidei Chriſtianæ complectendæ deſiderium proderent, nequid tamen inter Parentes, cognatos & affines turbaretur, nec in Britannia quidem illo triennio, ſed Romæ, quædam etiam admonitu diuino tantum ſunt genitalibus aquis ablutæ: [illegible] melius fidei myſteriis inhærerentur; tum vt complures etiam gentiles adducerentur, exercitationum puellarium allectatæ iucunditate & raritate: quę ſic hiſtoria vetus proſequitur. *Dato ſigno, quia mare contiguum erat, raptim ad naues conuolant, [illegible] explicant, alterutrò petentes, modo concurſibus, modo diſcurſibus, interdum fugam, interdum bellum ſimulans, omniq; ludorum genere exercitatæ, nihil quod [illegible] relinquebant.* Hæc abſq; virorũ vel nautarum auxilio facta ſub [illegible] videntur: nã accepto poſt triennium diuino reſponſo claſſem ventro propediem [illegible] eſſe, viros magno numero nautaſque præſentes fuiſſe roganti S. [illegible] Verena reſpondit: quæ etiam ludentes his verbis ſolas

Cap. 9. Naualia belli ſimulacra.

inducit

inducit Virgines. *In historia ipsarum legitur, videlicet quod cum esset B. Vrsula quasi ludens in mari secundum consuetudinem suam, cum associatis sibi virginibus, ductis plus solito in altum nauibus, quas ipsæ virgines gubernabant.* Erat hic Virginum labor iucundus simul, & vtilis ad corporis firmandas vires, & labores molestiasque difficilis nauigationis, & peregrinationis superandas, valebat etiam ad otium, castitatis periculosum hostem declinandum, vitandas regiæ delicias, consuetudinem, vsum & nimiam cum viris familiaritatem impediendam. Præterea tali in cœtu, concilioque Virginum cauebatur diligenter vigilantia Ducis Vrsulæ, Principum aliarum, & chiliarcharum, nequid vlla in chiliade leuitatis, cupediarum, & deliciarum indulgeretur; in hoc incumbebant triremium præsides & gubernatrices, vt perturbationes animi singularum rationis freno cohiberentur, mores tali Societate dignos omnes combiberent, discerent cupiditates animi frangere, propriæ repugnare voluntati, imperia maiorum promte & hilariter exhaurire, laborandi studio, seipsas vincendi, ceteris seruiendi & gratificandi desiderio teneri. Vnde mira pax & animorum consensio, gaudium & exsultatio in tam raris, iucundis & honestis naualibus ludis & agitationibus, sancta quædam æmulatio, cautela singularum, nequid indecorum in moribus, in verbis asperum, leue in gestibus vel illa regia, virgineaq; societate minus dignum notaretur. Succedebant deinde labori nautico sacræ singulis in triremibus Magistratum vndecim exhortationes, & fidei capitum instistitutiones, piæ nonnunquam ad Deum preces, vt ipsa varietas animi corporisque functionum ad resumendas indies similes actiones excitaret. Vnde quo diutius ijs occupationibus distinebantur, hoc prolixius continuabant, vt vetus innuit historia. *Sicq; per dies singulos puellariter palæstrizantes, aliquando circa meridiem, aliquando ad nonam, aliquando die toto in ludis absumto ad vesperam reuersæ sunt. Ad huiusmodi ergo spectaculum pius Rex, cum grandæuis patribus, cunctisque regni primatibus, frequenter aderat, vulgus etiam promiscuum, vt semper nouarum rerum cupidum est, postpositis seriis suis, virgineis lusibus applaudebat.* Sed ne nauales illæ virginum exercitationes, & belli quædam simulacra putentur incredibilia, videamus quam fuerit in septentrionalibus olim regionibus vsitatum, vt feminæ virginesque dimicarent in acie, ducerent exercitus, classibus gubernandis & ad bellum instruendis præficerentur, ita verosimile fiet in Insulis Britannicis puellas quandoque nauibus regendis operam collocasse, nec imperitas rei nauticæ classem conscendisse.

S. Elis. c. 6.

Sine virorum auxilio.

Vtilitates eorum.

Ad Christianã perfectionem obtinendã

Pietatis officia post labores.

Reditus in vrbem.

CAPVT XVI.

Circa & ante tempora S. Vrsulæ, maximè in Britannia, Dania, Noruuegia & Germania Virgines bellabant, classibus praerant, ducebant exercitus quandoque totos femineos.

VT tam numerus tot virginum, quam labor naualis & militaris facilius persuadeatur, producam viragines, quarum auspiciis, Reges etiam deuicti, ciuitates expugnatæ, classes gubernatæ & superatæ.

Nolo repetere è Babyloniis Semiramidem, è Scythis Tyri debellatricem Tomyrim, ex Asia domitrices eius Amazones; vel ex iis Troiâ Penthesileam, de qua sic primo Aeneidos canit Virgilius.

Aeneidos.

Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis
Penthesilea furens, mediisq; in millibus ardet
Bellatrix, ardetq; viris concurrere Virgo.

Aeneid. Non ei persimilem ex Italia Camillam: de qua idem

At medias inter cædes exsultat Amazon
Vnum exserta latus, pugnæ pharetrata Camilla,
Et nunc lenta manu spargens hastilia densat,
Nunc validam dextra rapit indefessa bipennem,
Quotq; emissa manu contorquet spicula Virgo,
Tot Phrygij cecidere viri.

Iudic. 4. Possem è sacris literis Deboram, & Iahelem Sisaræ potentissimi Ducis triumphatrices, Iuditham Holofernis Assyriorum Ducis cæde claram laudare. Sed hoc capite profanis contentus historiis ero, & delibatis è Græcia, Romanisque castris quibusdam exemplis, copiosior in Britannicis, Danicis, Wandalicis & aliis septentrionalibus virginibus vel feminis bellica virtute clarissimis ero, è quibus præcipue coaluit exercitus Vrsulanus.

Aelian. l. 12. var hist. Spartanarum mulierum exercitationes militares. Pausanias in Messenicis. Vincunt Messenios & Pyrrhũ. Plut. in Pyrrho. Lacænas feminas auctor est Aelianus virorum obisse munia, sese in gymnasio, bello, & venatione solitas exercere, cum viris etiam in prælium contra Messenios descendisse. Erat in agro Laconico vicus Aegila nominatus, in quo templum stabat antiqua religione Veneri consecratum, conuenerant eò maiorum more Lacænæ mulieres festis diebus, facturæ ludos, quas incautas Aristomenes Messenius secundo bello Messenico parabat opprimere: illæ gladiis, quibus ad immolandas hostias vtebantur, armatæ, verubusque, tostis iam extis, ab igne reductis, in hostem irruentes, multis grauiter saucijs, Aristomenem captum & pessimè mulctatum in vincula coniecerunt. Ab iisdem Pyrrhus bellator acerrimus superata fossa cum Spartam iam inuaderet, telorum imbre fugatus est. Idem cum Argos occuparet, virique forum armis tuerentur, è tectis, mulierum lapidibus cum Epirotis obrutus perijt.

Mulieres bellicosæ in Romano imperio. Procop. l. 2. bel. persic. Trebellius. Victorina cõtra Germanos. Volaterran. Ipso S. Vrsulæ seculo cum Valerianus Imperator à Persis captus teneretur, & Romæ filius eius delicijs diffluerct, triginta verò tyranni Romanum imperium fœdè lacerarẽt, ne à Germanis & Persis præcipuis hostibus extinguerentur, duæ mulieres obstiterunt: nam in Occidente Coloniæ Agrippinæ Victorina mater castrorum appellata cum filiis & affine Tetrico Gallias & Hispanias à Germanorum excidio liberauit: Orientem Zenobia multis annis contra Persas, Parthos, & alias barbaras nationes armis defendit, quæ galeata cunctis expeditionibus interfuit, & præfuit. Est Amalasunthæ Gothorum reginæ fortitudo militaris celebratissima, quæ Burgundiones, & Alemannos Liguriam populantes Italiæ finibus exturbauit.

Britannicę Reginæ ducunt exercitus. Cartismãdua. Tacit. l. 12. An. Regem capit. In Britannia feminas militasse sub signis, duxisse exercitus, etiam Romanorũ, cepisse Reges, expugnasse ciuitates, Tacitus seculo ante S. Vrsulam varijs cõmonstrat historijs. De Cartismandua Brigantum Regina Romanis societate deuincta, sic scribit. *Nouum sane & moribus veterum insolitum, feminam signis Romanis præsidere: ipsa semet parti à maioribus suis imperij sociam ferebat:* & infrà, *Callidis Cartismanduæ artibus fratrem ac propinquos Venutij intercepit. Inde accensi hostes, stimulante ig nominia, ne feminæ imperio subderentur.* Iterum de eadem Cartismandua, *Brigantibus imperitabat pollens nobilitate, & auxerat potentiam, postquam capto per dolum Rege Carataco, instruxisse triumphum Claudij Cæsaris videbatur. Inde opes, & secundarum rerum luxus.*

Lib. 14. Boudicea totam Britanniã armat in Romanos. Animosa Reginæ ad pugnam adhortatio. Similis animi Boudicea Regina, qua duce & auctore defecit à Romanis Britannia, Colonia eorum occisis ciuibus occupata, Verolamium municipium eorundem captum, cæsis hinc inde Romanorum, siue ciuium, siue sociorum 70. millibus: ipsa duxit ordines, instruxit aciem, militem ad pugnam animauit, vt Tacitus narrat, *Boudicea*, ait, *curru filias præ se vehens, vt quamq; nationem accesserat, solitum quidem Britannis feminarum ductu bellare testabatur: sed tunc, non vt tantis maioribus ortam, regnum & opes; verum vnam è vulgò libertatem amissam, confectum verberibus corpus, contrectatam filiarum pudicitiam, vlcisci; eò prouectas Romanorum cupidines, vt nec corpora, nec senectam quidem, aut virginitatem impollutam relinquant. Adesse tamen Deos*

iustæ vindictæ, cecidisse legionem, quæ prælium ausa sit, ceteros castris occultari, aut fugam circumspicere. Si copias armatorum, si causas belli secum expenderint, vincendum illa acie, vel cadendum esse: Id mulieri destinatum, viuerent viri & seruirent. Postea recitat Suetonij Romani ducis ad suos orationem, in qua præ ceteris monet, *plus illic feminarum, quam iuuentutis adspici.* Sic in eodem libro de alia Britanniorum cum Romanis inita pugna: *Stabat pro litore diuersa acies densa armis virisque, intercursantibus feminis in modum furiarum veste ferali, crinibus deiectis faces præferebant.*

Plures feminæ in bello Brit. quam viri Animant pugnãtes.

Par istis Voadica Regina fuit, & illa Britannos ausa in Romanos armare, & Coloniam eorum expugnare: nam oratione recitata, qua se Britanni mutuo ad arma capienda cohortabantur, subdit: *His atque talibus inuicem instincti Voadica generis regij femina, duce (neque enim sexum in imperiis discernunt) sumsere vniuersi bellum: ac sparsos per castella milites consectati, expugnatis præsidijs, ipsam Coloniam inuasere, vt sedem seruitutis, nec vllum in barbaris sæuitiæ genus omisit ira & victoria. Quod nisi Paulinus eo cognito prouinciæ motu properè subuenisset, amissa Britannia foret.* Apud eundem Galgacus Dux exemplo mulieris huius, sic suos ad prælium exhortatur. *Brigantes femina duce exurere Coloniam, expugnare castra, ac nisi felicitas in socordiam vertisset, exuere iugum potuére.*

Voadica Regina vincit Romanos. Tacitus in vita Agricolæ.

Præter Britannas adfuere complures Germaniæ, Daniæ, Norwegiæ, & ceterarum Septentrionalium populorum Regum & Ducum filiæ, non minus & ipsæ bellicis artibus à pubertatis annis exercitæ. De Germanis mulieribus scribit Orosius, Augusto dominante cum bello lacesserentur à Druso, coniunctas viris conflixisse, & telis deficientibus filios in hostium facies coniecisse, Tacitus de iisdem ait. *Ad matres & coniuges ferunt vulnera; nec illa numerare aut exigere plagas pauent, cibosq; & hortamina certantibus gestant; memoria proditur quasdam acies inclinatas iam & labantes à feminis restitutas constantia precum, & obiectu pectorum, & monstratâ cominus captiuitate:* Sed vnum hoc Mamertini ad Maximianum Cæsarem elogium sit instar omnium. *Quibus* (Germanis) *omnis vita militia est, quorum feminæ ceterarum gentium viris fortiores sunt.*

Oros. lib. 6. c. 2.

Tacitus de mor. Germ.

Germaniæ mulieres fortissimæ.

In Septentrionalium regionum feminis maior adhuc à teneris ardor bellandi: de Danicis ita Saxo scribit, *Fuere quondam apud Danos feminæ, quæ formam suam in virilem habitum conuertentes, omnia penè temporum momenta ad excolendam militiam cõferebant, ne virtutis neruos luxuriæ contagione hebetari paterentur: siquidem delicatum viuendi genus perosæ, corpus animumque patientia ac labore durare solebant, totamque femineæ leuitatis mollitiem abdicantes* (an quid aptius & verius de Virginibus Vrsulanis dici potest?) *muliebre ingenium virili vti sæuitia cogebant. Sed & tanta cura rei militaris notitiam captabant, vt feminas exuisse quiuis putaret, præcipuè verò quibus aut ingenij vigor, aut decora corporum proceritas erat, id vitæ genus incedere consueuerant. Hæ ergo perinde ac natiuæ conditionis immemores, rigoremq; blanditijs anteferentes bella, pro basijs intentabant.* De Gothicarum vicinarum Virginum educatione & mulierum etiam regiarum laboribus congruentia dictis refert Ioannes Magnus Vpsalensis Archiepiscopus. *Mirandum tamen non est, sæpe ibi inuentas fuisse puellas in militari disciplina ab ipsis incunabulis educatas, quæ potius bellis, quam nuptijs delectarentur; viri enim Gothi suas vxores in tori socias & pares labores, non in dominas, siue ad delicias assumere consueuerunt. Imò nec primis dominabus: aut ipsi Reginæ otiari permittitur.* Exemplis geminis Vrsulanæ narrationi dicta confirmemus, quæ Saxo Grammaticus, Crantzius, & alij circa ætatem ferè S. Vrsulæ volunt contigisse Virginibus, eo tempore naualibus bellis exercitatis, quales Sticla & Rusla Regum domitrices. *Hasmundus*, ait Crantzius, *in VVicarorum prouincia Noruuegiæ parte regnabat: at illum germana natu quidẽ minor, animo auctior, quietum regnare non sinebat. Erat in femina virilis audacia, & militaris animus, quo fratrẽ penè regno expulit:* bella deinceps gesta fusè narrat, & quod Virgines illæ victrices, nõ nisi Regis Daniæ suppetiis sint superatæ, subdit. *Non est in ea gente insolitum à vetusta memoria feminas præclaris operibus, & militaribus*

Danicæ puellæ à teneris exercitæ in armis Sax. l. 8.

Ioan. Magnus l. 7 hist. Goth. c. 8. Gothicæ in castris educatæ.

Saxo lib. 8.

Crantzius l. 1. Noruu. c. 27.

Lib. 1. c. 7. Suecia. Li. 2. Dan. c. 11.

 operis

Tempore S. Vrsulæ bellatrices Virgines in Norvv.

operis inclarescere; vt minus miremur Orithiam, ceterasque præclaras feminas, quarum in Suecia fecimus mentionem: nam per hanc, quam scribimus ætatem, post natum Christum per annos circiter 200. aut supra, (ad ipsa vsq; Vrsulæ tẽpora) *cum in Norvvegia. Omundus rerum potiretur, Sticla & Rusla Virgines armis innutritæ, cum Trondo fratre assiduum bellum egere. Haraldus autem Daniæ Rex indignè tulit, tantum posse feminas in viros, sponte sua nauigabat in Norvvegiam, opem laturus in feminas, vt detergeret sexus contumeliam, quod aduersus militares viros feminæ insolescerent, insecutus classe puellas, cum eas inuicem distraxisset, aggressus alteram post alteram expugnauit. Testatur nomen, quod portubus diu remansit, ab euentu victoriæ, cum ex deuictis puellis vocabulum sortirentur.* Idem de victoriis naualibus Ruslæ sic scribit. *Rusla Virgo cum Trondo Fratre per eam tempestatem Norvvegiæ incubuit; nam vt erat regnum in membra lacerum; partem sibi ducum quisque ac procerum regendam desumsit. Hic puella de rerum summa cum Omundo conflictabat: Primum autem ad reliquos Regulos arma conuertit, & superior facta, non tulit Omundum patriæ suæ imperare, nec in sua Norvvegia vel vllam tenere prouinciam. Nam assidua incursione vexabat Præfectos eius. Misit Rex validam suorum manum ad reprimendam insolentem feminam; nec enim dignabatur ipse Rex in feminam ducere. Quotquot autem missæ sunt copiæ, à puella repelluntur: Hallandiam adhuc Regi parentem, Rusla cum exercitu inuadit; sibi conglobati Danorum proceres vastanti se obyciunt, prælioq; commisso fugant, solis 30. nauibus ad fugam relictis. Omundus Rex insolentis feminæ iniuriam ferre diutius non passus, præmittit classem, quæ primoribus terræ Regem conciliarent, feminamque facerent odiosam, qua via cum vndiq; etiam à suis exigeretur, omnes vires in classem contulit, congressaq; Danorum ductoribus vincitur, paucis nauibus ad fugam retentis, notas petit regiones.*

Victoriæ nauales Ruslæ puellæ.

Toti Norvvegiæ dominatur. A Danis fugatur.

His longè mirabilius Saxo, & Ioannes Magnus referunt de puella regia, sic ad amorem castitatis à matre formata, vt pro eius tutela virgineum exercitum collegerit, duxerit, virorum postea classibus imperarit. *Aluilda* (Siuardi Gothorum Regis filia) ait Ioannes Archiepiscopus, *ab incunabulis tantæ fuisse verecundiæ perhibetur, vt os peplo iugiter obnuptum habens, à nullo vnquam viro pulchritudinem suam (quæ maxima erat) videri pateretur. Proinde quò magis se vultumque suum à virorum adspectu retrahebat, eò amplius illustrissimi iuuenes eam videre contendebant. Tum Alphus quidam Sigari Danorum Regis filius, ipsam in coniugem postulabat, consensit regina virgo in iuuenem genere & opum claritate conspicuum.*

Aluildæ pudicitia.

At mater Virginis ipsam acrioribus verbis obiurgando à virili consortio deterruit, affirmans nimis turpe ac probrosum esse, aliquam virginem tam facilè in viri complexum elisis pudicitiæ neruis consentire, eoque facto à priscarum Virginum moribus, quibus semper plus pudicitia, quam vita placuit, degenerare. Quibus conuitiis filia à matre affecta, cœpit non modo Regis filium, quamuis forma, genere, virtutibus clarissimum, verum etiam omnes viros tam pertinaci castitatis proposito auersari, vt firmiter secum statueret, nunquam viro copulari. Deinde ne annos suos otio inertiaque labefactari pateretur, vestem femineam, animumque muliebrem in virilem audaciam commutauit. Et quæ pridem fuerat puella pudicissima, deinceps in piratico exercitio virorum fortitudinem superare aut æquare videbatur. Nec paruus erat Virginum numerus, quæ se à voluptatibus abstractas, ad idem militiæ propositum paratissimas offerebant. Quocirca minus difficile fuit Aluildæ magnam Virginum turbam secum ad militiam educere, eaque ardua ac præclara facinora edere, quæ fortibus viris difficile præstari potuissent. Interea verò cum victrices turmas longè lateq; per mare Gothicum circumferret, accidit eam in quendam portum deuenire, in quem multi piratæ ad constituendum sibi Principem conuenerant. Pergit Ioannes & Saxo fusè narrare, quomodo Dux omnium calculis electa, prosperè rem gesserit, viris omnibus animosior & fortior, amantissima castitatis, quam vitæ præferebat. Vt nemo iam miretur vel in sponso Aetherio gentili, vel reliquis virginibus ante fidem etiam Christi cognitam, laudem pudicitiæ, quam infideles etiam, earundem vel vicinarum regionum vitæ prætulerunt: Nemo etiam stupeat nauales Virginum labores, si cum his, quæ fidem apud multos inueniunt, contendantur. An incredibile Duce Vrsula

Conseruatur maternis monitis.

Et exercitationibus bellicis.

Ducit virgineum exercitum.

Et classem virorum.

Vrsula classem suam virgineam per mare, virorum & virginum agmen per terram ductum esse feliciter, quod primis Christi seculis variis in locis fuit vsitatum? An etiam illa belli simulacra, nauium concursum & velitationes nouæ, passim in septentrionalibus & maritimis locis vsurpatæ? Similia virginum militaria studia vigebant eadem fere tempestate in Bohemia & Wandalia.

Aeneas Siluius Pontifex Maximus, Dubrauius, & noster Solymannus de Libussa Virgine narrant, cum paternum diu regnum administrasset: id deinde sub marito (quem a Proceribus, fœmineum pertæsis imperium eligere cogebatur, paulatim defluxisse. sed muliere fato functa, comites quondam eius virgines cum animo reuoluerent, quanta auctoritate & quo honore (Regina clauum regni moderante) fuissent apud omnes, quæ contemptæ & ingloriæ sub rege delitescebant, pauçæ initio Duce Vlasta (cui Libussa gynecæi curam commendarat) consilium ineunt exercitus feminei colligendi, breuique tot adsciscunt Sodales coniurationis, vt mediocres educerent copias, quæ quotidianis belli tirocinijs exercebantur, equestribus certabant pugnis, pridem enim equitare, arcus intendere, campo decurrere, ludus erat puellaris. Iam crebra belli meditatione & vsu prodibant in campum turmatim: animi ferocia pepererat audaciam, vt non dubitarent viros bello lacessere: quorum exercitus, & collectas etiam adolescentum copias multis prælijs fuderunt, & dissiparunt. Victricia iam signa toto regno Bohemiæ circumferebant, cuius vt sibi dominatum stabilirent, arces duas regni munitissimas valido firmant præsidio: è quibus variis regnum vniuersum cladibus afflixerunt septennio. Rex vbi vidit vi nihil contra virgineum exercitum proficí: dolo rem aggressus, incautiores ex insidijs assiliens circumuenit; quibus mactatis, & Duce Vlasta fortiter in acie pugnante, & occumbente, post septem annos Bohemia iugum femineum exuit. Similia narrant in Wandalicis Crantzius, de primis post Christi seculum annis. *In VVandalis*, ait, *ea tempestate tam celebris militia habebatur, vt eam non modo viri, sed & puellæ, & feminæ amplecterentur.* Addit narratam de Vlasta historiam, deinde paria de Visna puella cum cuneo Virginum memorat, cui è Dania & Norwegia similis animi & fortitudinis puellæ suorum agminum duces adfuerunt, hinc ad historiam Vrsulanam confirmandam ita digreditur. *Hæc eo consilio lubens retuli, vt nemo miretur eodem penè seculo, aut non multum distante, Christianam puellam S. Vrsulam virgineum agmen Christo sponso militaturum contrahere, cumque eo mare transire sit ausa, ex Britannia Rhenum adscendere, & ex Basilea, pedestri itinere Romam petere.* Vide apud eundem cetera, & Saxonem Grammaticum de iisdem. Quæ tamen fide & periculo tot auctorum refero.

Lib. 2. hist. Bohem.

Vlasta exercitum femineum colligit.

Fugat virorum copias.

Dominatur regno Bohemiæ.

Septem annis.

VVandalicæ puellæ militant.

Saxo Gram. l. 4.

Quare cum in Britannia, Dania, Norwegia, Wandalia, Germania mulieres & virgines militaribus exercitationibus ad bellum instituerentur, ducerent etiam exercitus, regerent naues, præessent classibus, viris etiam in bello imperarent: cum ex iisdem locis coierit exercitus Vrsulanus, quod in sexu debiliore natura potuit, ad quod audendum vanæ gloriæ vel ambitionis studium impulit, cur non diuina gratia, amor cœlestis regni, sanctissimi spiritus impulsus & afflatus æternæ beatitatis præmio proposito potuisset? Atque si tales historiæ fidem apud multos auctorum istorum testimonijs persuasos, inueniunt: cur de gestis Vrsulanis eiusdem temporis, antiquioribus scriptoribus, ac diuinis humanisque testificationibus stabilitis, ob sciamachias similes ambigamus?

CAPVT

CAPVT XVII.

Virginum tentatur castitas, sorore sponsi, deficiente Angelorum præsidio, defenditur Sodalitas.

DVM puellaria vigent in mari belli simulacra, multique Reges & Principes viri partim impulsu diuiniore, partim inuitatu Virginum, partim etiam curiositate moti confluunt, & comperto non nisi diuina rem geri prouidentia: nomen inscribunt Sodalitati, iurati generis humani hostes diaboli, iam suis metuentes rebus totis quasi castris virgineam classem insidiis, & prauis cupiditatum illecebris aggrediuntur. *Angeli tenebrarum*, ait Anonymus, *venerunt nuptias iis suadere legitimas, & opera maligna, & desideria carnis adimplenda, incitare.* Nouerant ij, quæ Virgini Vrsulæ facta à Deo promissio martyrij, tam proprij, quam totius Societatis, & quanto suo opproprio tenerrimæ Virgines vna die gloriosissimum triumphum deuictis inferis essent relaturæ, nisi Sodalitatis initia maturè subruerentur. Vt igitur principiis occurrerent, vacillantes adhuc quasdam in fide: neq; virginitatis proposito stabiles, aggrediuntur: Iuuabant procorum studia, & iuuenum in Venerem proiectorum malesanus amor, qui dum quotidianis spectaculis pascunt animos, libidinum facibus accedebantur. Et quoniam ægrè poterant in regia tot millia diuertere, non dubium est, quin cum essent Virginum permultæ, per ciuium honestissimorum contubernia distributæ, quarundam tentata subinde pudicitia sit, quamuis ne violaretur, insigni miraculo diuina prouidentia cunctas seruarit incorruptas. Vnde similia videntur sæpius venenata Lenonum verba Virginibus inculcata. Nuptias primos homines celebrasse Deo ipso paranympho, easdem Sacrosanctas ab omnibus gentilibus, etiam Christianis habitas esse, quas Christus primo miraculo approbarit, qui etiam sibi despondit Ecclesiam. Itaque non dubitarent Albionem & Hiberniam implere posteris, quibus vt crescerent, & multiplicarentur Deus imperauit. Regina callens fraudes & artes veteratorias orci, quam etiam Episcopi, viriquc sanctitate conspicui consilijs adiuuabant, & Angelorum præsidium Deique fauor singularis ambiebat, huc omnes ingenij vires conferebat, huc preces & lacrymas dirigebat, ne vlla Sodalium eo tempore summo cum sodalitatis offendiculo & dedecore violaretur: nec destitit per se & vndecim chiliarchas crebris adhortationibus ad virginitatis conseruandum florem animare, tela Dœmonum fallacissima depellere: ipsa etiam nunc singulas seorsim vbi periculum maius vrgebat, nunc omnes pariter congregatas, quà exemplo, quà verbo ad hanc laureolam inuitare, & similibus retundere tela iactata verbis, quibus S. Anatoliam ferunt vsam esse, cum ad nuptias citata sic Victoriam compellauit; *In prima mundi ætate similia locum habuisse, cum orbem iuuenem & tenerum crescere, & inquilinis impleri opus erat: at nunc incolas non tam orbi, quam cœlo deesse. Christum è virgine nasci voluisse, sponsum Ecclesiæ non nisi Virginis esse.* Neque tamen hæc ita dicebantur, vt omnes penitus nuptias reprobare videretur; nec enim conueniebat diuinum omnibus vulgare consilium, quod & sponsum ipsum tunc celare oportebat, vnum vrgebat Vrsula, ne præmaturo nuptiarum amore ab ea tam iucunda & honesta se societate seiungerent, vt sensim cœlestium deliciarum prægustata dulcedine, desiperent carnis lenocinia, discerent paulatim cœlestem sponsum terræ filiis anteponere, nec reijcere nuptias; sed castas cum Dei filio appetere, cui dos virginitatis vnicè probaretur.

S. Theresia de sponsalibus animæ castæ contractis cum Deo agens, graphicè depin-

Lib. 1. c. 2. Tentationes Dœmonum.

Procorum lenocinia.

Vigilantia S. Vrsulæ auertit.

Obiecta diluit.

S. Theres. mansione 5. c. 4.

depingit hàs dœmonis inſidias. *Adhæc*, ait, *maximoperè ad eam oppugnandam & ſubuertendam, & ſponſalia hæc deſtruenda connititur & allaborat* (dœmon) *poſtquam enim eam penitus iam in ſponſi poteſtatem tranſiſſe videt, tantum aduerſus eam non audet: etenim ipſam timet, & vſu & experientia nouit, ſe, ſi aliquando id tentet, magnum inde damnum, ipſam verò lucrum non pœnitendum referre. Dico vobis nouiſſe me quoſdam valdè ſublime euectos, & ad hunc vſque ſtatum eleuatos, qui deinde ſubtili diaboli artificio & ſtratagemate eluſi receſſerunt, & illi manus dederunt. Omnino enim haud dubiè infernus ad hoc peragendum conſpirat, & coniurat; nam, non vnam ſolam: ſed plurimas animas amittit: ſi enim animarum, quas vnius adminiculo Deus ſibi lucratur, & vindicat, multitudinem intueamur, inſignis id illius ſummè laudandi occaſio eſt: ſæpè namque Martyres morientes aliquot animarum millia Deo pepererunt, quam multas ſæpe vna Virgo, vti* S. Vrſula *ſecum ad cœlos extulit? quam multas item per S S. Dominicum & Franciſcum & alios Religioſorum ordinum fundatores diabolus perdidit?* hæc S. Thereſa. Cauſam lucri huius addit, *procurabant ne ſua culpa tam diuina ſponſalia ſoluerentur.*

Sed non potuit ſufficiens in iis periculis, & ea tot Virginum regiarum mundi delicijs aſſuetarum multitudine adhiberi ſolicitudo, quin iuuenum illecebris nutarent nonnullæ in propoſito, reditumque in patriam molirentur. Conſtat Aetherij ſponſi ſororem deſponſam comiti, nimio exæſtuantem eius amore, ſodalitatem ſummo cum dolore S. Vrſulæ deſeruiſſe, quod his Aetherius ipſe deplorat verbis. *Soror mea plus gloriam & dignitatem dilexit terrenam, quam cæleſtem: reuerſa ducens Comitem maritum:* ſed non diu numinis cœleſtis ira quieuit, maritum prius, poſtea ſororem abſtulit; pergit enim, *qui poſtmodum in breui periit male interemtus. Tunc illa ſero pœnituit, ſacrarum Virginum deſeruiſſe comitatum, & ipſa in breui poſt mortua eſt,* ita conſpirans & coniurans, vt S. Thereſa notauit, infernus, hanc altè euectam ſubtili artificio deluſit incautam: vt nemo ſibi præfidat nimium. Dolenter admodum diſceſſum huius accepit Vrſula, ne tali exemplo multorum labefactaretur conſtantia; ſed diuinis recreata ſolatiis ardentius etiam cœleſtis aulæ geniorum & Sanctorum aliorum patrocinia tutelamque ſodalitati precibus exorauit. Vnde de reliquis affirmat Anonymus, *At illa Dei adiuta gratia, & Angelorum Sanctorumque munita cuſtodia, in religioſo fuerunt quotidie proficientes ſtudio:* didicerunt ex talis Virginis inconſtantia, ſuis diffidere viribus, gratia diuina mentem ſtabilire, continuis virtutum incrementis ſe contra dœmonis inſidias, & ſubdolas procorum artes communire: vnde cum Angelicam humana iam in carne vitam ac cœleſtem prorſus viuerent, quid mirum eſt, cœlites Virginum cœtui ſæpius interfuiſſe? *Venerunt* ait Anonymus, *ſæpius Angeli inter eas de cælis directi, viſitare illas, & in bono corroborare propoſito,* iterum, *Interea dum expenſa ad iter peregrinationis atque nauigia præparantur, Angeli veniunt de cælis, alijq. Sancti ac Virgines ſacræ conſocias ſuas viſitantes, illaſque ad propoſitum ſalubre & ſanctum cõfortantes.* Semper enim arctis in rebus, præſertim cum Virginum caſtitas tentatur, Deus inuocatus adeſt, & Angelo quandoq; ſubmiſſo præſens ſolet auertere periculum. *Ingreſſa Agnes*, canit Eccleſia, *turpitudinis locum, Angelum Domini præparatum inuenit.* Vnde tenella virgo inſultat audacter lenonibus, *Mecum habeo cuſtodem corporis mei Angelum Domini,* Quis tali protectus & defenſus præſidio, vel omnes orci ſatellites metuat? Giezi trepido & ob hoſtium equos, & currus, & robur exercitus in Dotham clamanti, *Heu, heu, heu Domine mi, quid feciemus?* Reſpondit S. Propheta Domini Eliſæus, *Noli timere, plures enim nobiſcum ſunt, quam cum illis:* deinde rogauit, vt aperire Deus dignaretur oculos eius, quibus apertis, *Vidit ecce is montem plenum equorum, & curruum igneorum in circuitu Eliſæi*, & hoſtes timere deſijt; vt diſcat tiro Christi, Dœmonum inſidiis appetitus, à cœlo certum ſperare præſidium. Ieremiæ 20. *Dominus autem mecum eſt, quaſi bellator*

Vna ſoror ſponſi inconſtans diſcedit.

Lib. 1. c. 6. B. Herm.

Punitur à Deo.

Angeli tuentur cæteras.

Lib. 1. c. 2.

Lib. 1. c. 2.

Lib. 1. c. 3.

Velut S. Agnetem.

4. Reg. 6.

Iere. 20.

bellator fortis, idcirco qui persequuntur me, cadent, & infirmi erunt, confundentur vehementer.

CAPVT XVIII.

Agrippinus Rex sponsi parens, Baptismo initiatus moritur.

Aetherij sponsi in fidem propensio.

ALTERA fœderis coniugalis conditio, priore iam impleta, sponsi requirebat triennio in fidei dogmatibus institutionem, & præuiā ante nuptias Baptismalem initiationem: ad hanc libenti prolixoque animo se sponsus comparabat: nam & mysteria Christianæ religionis addiscebat ipse quotidie, familiaribusq; suis eadem persuadere nitebatur. Accedebant diuinissimi spiritus illustrationes mentis, quibus persuasissimum habebat, neminem posse finem, ad quem conditus est, æternam beatitatem consequi, nisi fonte lustrico fuerit initiatus, & corpori Christi mystico aggregetur.

Persuadet Baptismū parenti.

Erat Agrippinus ætate deuexâ; sed gentilis: filius in parentem pius, & de eius salute perquam solicitus, cum ei vitam deberet mortalem, satagebat impense, vt vitam animæ redderet immortalem, vnde non destitit ante, quā precibus, quā monitis vrgere, donec perspecta idolorum vanitate, Deum vnum Christum Iesum cœpit agnoscere, hunc orbis seruatorem prædicare: & anteactæ vitæ sceleribus insigni mētis pœnitudine deploratis, Baptismi sacris vndis voluit expiari. Mox agno mitior, quem antea militaris vitæ licentia, & victoriarum obtentarum gloria nimis efferarat, aliam iniuit viuendi rationem, contemtisque caducis rebus, ad regni cœlestis immortalitatem anhelabat. Nec diu Deus vota pia distulit: nam eodem anno morbo tentatus, magna pietate & mentis voluptate decessit è vita, quē vxor postea, filius & filia tres Martyres biennio post sunt consecuti. Volebat nimirum Deus Aetherij promtitudinem in exsequendis diuinis iussis remunerari, & per quem multa collegit millia, quibus martyrij lauream æterna prouidentia destinabat, eā eidem ansam offerre, parentes ipsos fidei mysteriis imbuendi: quod & Vrsulæ preces, & sodalitatis totius merita videntur facilius obtinuisse: nam eam auxerat numero maximo cognatorum, & affinium Agrippinus: quam ad discessum se comparantem cœlesti monitu, reuisamus.

Is paulo post piè moritur. Elisabeth c.12. Et Anon. l. 1.c.10.

CAPVT XIX.

S. Vrsula monetur cœlitus de necessariis ad abitum præparandis, & ingenti incremento Societatis.

INTEREA multorum Regum & Principum accessus cum variis virginum supplementis, auxerat mirabiliter societatem, vt numerus à Deo constitutus ante discessum è Britannia fuerit absolutus, & omnes gentiles rudimentis fidei satis institutæ, licet enim primis mensibus, vt diuinum consilium & Vrsulæ mens occultaretur, circa litora maris, (vt vulgi curiositatem alere viderentur) velitationibus naualibus inter se naues concurrerent, paulatim tamen in altum prouectæ longius, & anchoris demissis inter se pietatis studia totos dies in seram vsque noctem produxerunt, vt ita spectatorum oculis subductæ, liberius diuinis rebus inhærerent, & Virginum sanctissimæ functiones sine arbitris securius perficerentur, qua solertia multitudinis turbam post initium declinarint, ita vetus historia significat.

Sed postquam quotidianis exercitationibus assiduitas aluit audaciam, longiùs à litore remigantes, cum spectaculi gratiam populo subtraherent, quædam etiam naues flabris ventorum disiectæ ante noctem minimè redirent, diutina exspectatio, & satietas ludorum spectatoribus fastidium genuit, singulisq; ad sua opera discedentibus, paulatim turba defluxit. (vet. hist. c. 9)

Tertius iam voluebatur annus, & Sponsus ignarus adhuc Vrsulani diuinique consilij, iam satis elementis fidei eruditus, vrgebat præstituto tempore (quod iam imminebat) nuptias, paratus antè Baptismi fonte regenerari. Quæ res solicitam reddidit Vrsulam: nam licet non immemor diuinæ promissionis, eam sciret nullis humanis posse viribus impediri, vt tamen eam maturrimè Deus exsequeretur, & ne eo temporis articulo, quo classem parabat ventis aliò propellētibus abducere è Britannia, Virginum aliquæ dæmonum & procorum illecebris à cœtu diuellerentur, omnes ardenter Virgines ad preces excitauit: quam obsequentes eas Vrsula nacta sit, cum eiusdem solicitudine narrat vetus historia: *B. Vrsula quamuis diuinæ promissionis oraculo non incredula, pro humana tamen infirmitate solicita, conuirgines, quas iam in Domino tam verbis, quàm exemplis erudierat, vt in tali rerum articulo diuinæ misericordiæ ianuam instantiùs pulsarent, admonuit, ne castitatis procinctum perderent, sub quo Regi suo cælesti irreprehensibiliter militassent. His dictis, cum iam currentibus stimulum addidisset, deuotæ Virgines ex toto corde in lacrymas effusæ, tam pro sua singulæ, quam pro Reginæ virginitate conseruanda solicitæ, supernum cœperunt auxilium ardentissima spiritus contritione inuocare.* Vt Deus electorum suorum fidentiam & constantiam periclitetur, solet ad extrema ferè sinere deduci: sed dum in rebus quasi perditis & desperatis obsecratur, momento subuenit, & hoc auxilium accidit gratius, quo dilatum diutius, exspectatum fidentius, exhibitum opportunius. Dum Abraham Isaac filio, cui posteritatis æternæ toties facta erat promissio, adductum gladium intentaret; Saul Dauidem in monte conclusum, iam comprehendere, Ioseph Mariam Virginem grauidam deserere cogitaret, *Adiutor in opportunitatibus* Deus, ilico, missis etiam cœlitibus internuncijs, subuenit, diuinæ promissionis fidissimus exsecutor; Sic Vrsulam metu fluctuantem Angelorum alloquio recreauit, qui tam palæstram martyrij, quàm instantem discessus diem ei significarunt. *Angeli*, ait Anonymus, *de cælis missi, B. Vrsulam omnem futuri triumphi seriem edocentes, prædicunt eas Coloniam ituras pariter, gloriosoq; martyrij trophæo omnes coronandas.*

(Triennio euoluto sponsus vrget nuptias. — Vrsula Deum cū Virginibus precatur. Cap. 10. — Angeli monent eam de discessu l. 1. c. 2.)

Audito cęlitus hoc nuncio, prudens Regina rem omnem cum Parentibus suis & Episcopis communicauit, egregio Christi tironibus documento, ne sibi præfidant nimium, & acceptis diuinis oraculis glorientur, cùm sæpe formam lucis Angelus Sathanæ mentiatur, vt incautos & sibi præsumentes specie pietatis circumueniat. Probauit Parens & Episcopi responsum diuinum, & statim ad iter necessarium apparatum, vestes, alimenta, sumtus, instrumenta nautica, peritos nauarchos, & alià diligenter comparant; Vrsula verò solito studiosiùs incumbit in Virginum institutionem, vt fide stabiles, & amore Dei feruidæ, faciliùs itineris molestias superarent, & animosiùs corpora præberent tortoribus ferienda. Nouæ etiam naues pro Episcopis, Regibus & Principibus viris extra triremes Virginum comparantur, aptantur, instruuntur. Nam eadem oracula diuina Dionetho quoque cœlitus esse data, docet Elisabeth: *Pater*, inquit, *B. Vrsulæ Rex Britanniæ Scoticæ, Maurus nomine, vir fidelis, conscius erat voluntatis filiæ suæ, & quid de ea Deus ordinasset, cognoscebat, quemadmodum & ipsa: atque hoc quibusdam, quos familiares habebat, detexit; acceptoq; consilio, caute præordinauit, vt filia sua, quam tenerrimè diligebat, viros, quorum solatio tam ipsa, quam exercitus eius indigebat, in comitatu suo discedens haberet.*

(cum Parentib. indicat. — Parantur necessaria. — Cap. 6.)

Sed ne tunc aliquæ nutarent in proposito, Deus crebriùs Angelos, aliosque Cœlites adspectabili forma Virginibus misit, vt ijs animos adderent, & ad virginitatis & martyrij laureolam præpararent.

(Angeli cōfirmant Virgines in pposito)

Interea, ait Anonymus, *dum expensa ad iter peregrinationis atque nauigia præparantur, Angeli veniunt de cælis, alijq; Sancti, ac Virgines sacræ, consocias suas visitantes, illasq; ad propositum salubre & sanctum confortantes.* *Consocias* vocant suas *virgines*: quæ non solùm in altera, sed in hac etiam mortali vita, mores & castitatem Ange-

Matth. 22. licam æmulantur: dum *non nubunt, nec nubentur, sed sunt sicut Angeli Dei:* quamuis in hoc etiam cœlestes illos spiritus longè superent: dum enim *in Angelis castitas fulget felicius, in Virginibus* tamen *nitet fortior, triumphat gloriosior.* Ideo Cœlites non minùs auebant militantibus choris hisce virgineis in terris, quàm Beatorum in cœlis triumphis & coronis interesse: ita videntur singulæ Virgines tutelaris Angeli sui colloquijs & vsu familiari fruitæ, monitæq; seorsim, vt si quas haberent sanguinis, affinitatis, vel amicitiæ singularis nexu propinquiores, quibus martyrij palmam exoptarent, accerserent ilico; futurum enim, vt eàdem diuino beneficio donarentur: hoc enim apud Anonymum ipsæ testantur Virgines: *Ex nobis, inquiunt, multæ fratres, habuerunt, & sorores, cognatas etiam, & sibi propinquas, atque caras matronas, quæ quoniam Angelis sibi annunciantibus peregrinationem præscierunt instare futuram, coronam quoque Martyrij, virginitati præmium sibi cœlitus promissum sorores & cognatas cum filiabus paruulis sibi associantes retributionis æternæ præmia, & illas pariter optant consequi secum.* Hoc pacto magna breui tempore cœpit præter vndena Virginum iam expleta millia sexus vtriusque, cuiusuis status, conditionis & ætatis accessio fieri: præsertim cùm Dionethi Regis indicio, nonnullis Episcopis & viris Principibus innotuisset, de quibus pergit: *Peruenit præterea rumor earum & fama felix ad Episcopos terræ illius, ad nobiles quoque & militares, qui scientes vere, quod Deus erat cum eis, per quem talia fiebant, relictis quoque plures illorum diuitijs, dignitatibus & terris, patria & cognatis, associati sunt eis, peregrinari & ipsi cupientes, atque mori pro Christo. Erant nihilominus Regum quidam, Ducum, Comitum, ac Principum, quorum quidam illarum patres exstiterunt, fratres & amici, quidam etiam sponsi, quas in proximo fuissent, si remansissent, connubij legitimo iure reducturi.* Nomina plurimorum liber alter persequitur, & varios etiam modos ac vias, quibus eos Deus mirabiliter ad idem appetendum martyrium perpulit.

[Margin: persuadēt alijs martyrium. l. 1. c. 3.]
[Margin: Epi quidā addicūt se Societati. Cap. 3.]

CAPVT XX.

Abripitur vento cœlitus immisso classis versus Rheni ostia, qui Episcopi Sodalitati se adiunxerint.

[Margin: Dies decreta discessus.]
[Margin: Cōueniūt Virgines, Reges & Principes.]

Aderat iam dies à Deo præstituta, qua coactam illam è tot millenis Virginibus tot ijsdem associatis Episcopis, Regibus, Principibus viris, & alijs vtriusque sexus statuit è Britannia felicibus auspicijs educere, varijs exercere nauigationis & peregrinationis laboribus, & demum martyrij laureâ decorare. Erat in eum diem celeberrima iam indicta Virginum exercitatio naualis, ad quam Reges & Principes velut cohonestandam, præparatis eum in finem nauigijs, cum Episcopis erant inuitati. Stabant in litore maris, anchoris firmatæ naues, omnes à nautis, alimentis, instrumentis & necessarijs rebus instructissimæ, sumtus etiam ad iter longum liberales & profusi in naues singulas distributi.

[Margin: Anon. l. 1 c. 7]
[Margin: Episcopi quinque connũtatur]

Affectabant cum Virginibus profectionem Episcopi, Reges & Principes viri, alijque vtriusque sexus, quos tunc insolitus quidam diuinus ardor ad naues conscendendas impulit. Inter Antistites sacros quinque præcipuè numerantur. Primus Wilhelmus aliàs Michaël nominatus, regiæ prosapiæ, & consobrinus Regis Dionethi, cum Geralina sorore illustri femina, cuius tres filiæ Virginibus accensebantur. 1. Alter Episcoporum Columbanus, matris S. Vrsulæ ex sorore Alexandria nepos. 2. Tertius Iwanus vir grandæuus, auunculus Dariæ, Londinensis (vt creditur) Episcopus. 3. Quartus Eleutherius, cuius frater Comes Eustachius, cum vxore & sex filiabus, se consociarunt. 4. Denique Lotharius consobrinus Ætherij sponsi. 5. Hos Præsules ab initio Sodalitati Vrsulanæ prouidit DEVS, ne Virgines solatio spirituali, sacris exhortationibus, & diuinissimo Sacramento diebus Dominicis priuarentur: nam longè plures in itinere, Romæ, & in reditu se ijs adiunxerunt.

Mira tamen in hac vltima in naues conscensione diuini Numinis eluxit electio: mira tam puellarum, quam reliquorum discretio. Constat diuino oraculo, quotquot amissa virginitate turmis se Parthenicis antea miscuerunt, omnes eo temporis articulo, vel morbo, vel casu quodam fortuito, aut negotio præpeditas, abfuisse: quarum paucarum defectum accessio multarum sororum & cognatarum suppleuit: id de vna deflorata, quæ virginem habitu se mentiebatur, affirmat Anonymus.

Virgines solæ incorruptæ à Deo eliguntur.

Sponsus etiam Ætherius alijs distentus curis abfuit, Deo melius aliquid prouidente, vt ipse altera cum classe instructissima vnà cum multis alijs martyrij candidatis, qui nondum aduenerant, sponsæ reduci circa Moguntiam occurreret, maximo sodalitatis incremento. Datum vero nouum cœlitus eo die profectionis signum esse, & acriter ab Angelis & dæmonibus innumeris certatum paribus studijs, felici, Deo iuuante, successu, sic narrat Anonymus: *Dumq; virginum earundem à Deo dispositum peregrinationis tempus instaret, sacraq; dies profectionis adfuisset, diuinitus admonentur iter incipere, atque ad naues confugere. Tunc surrexerunt omnes Virgines illæ ad nauigia festinantes, & nulli dubium, quin Sanctorum multi tam Angelorum, quàm ceterorum adfuissent, illas ducentes, illis congratulantes. Aderat & Sathan cum innumerabili satellitum suorum multitudine, aliquas ex ipsis impedire volentes; at illæ diuina protectione munitæ, maligni spiritus vacui reuertuntur & inanes.*

Cur ipse abfuerit.

Monentur omnes de abitu. Cap. 9.

Certamen Angelorũ & dæmonũ

Secura metu Sodalitas Vrsulana; nam dum *habitat in adiutorio Altissimi, in protectione Dei cœli commoratur, Dicit Domino, Susceptor meus es & refugium meum, Deus meus, sperabo in eum. Scuto circumdabit te veritas eius, non timebis a timore nocturno, à sagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano. Quoniam Angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis. In manibus portabunt te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum: Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Quoniam in me sperabit, liberabo eam, protegam eam, quoniam cognouit nomen meum. Clamabit ad me, & ego exaudiam eam, cum ipsa sum in tribulatione, eripiam eam, & glorificabo eam.*

à Deo protegitur Sodalitas Vrsulana. Psal. 90.

Hisce pijs cogitationibus & diuinis promissis Sodalitatem totam ad agendum fortiter animabant Cœlites, dum mira celeritate iuncta mentis alacritati & hilaritati Deo propitio naues subeunt: non secus ac superioribus diebus, quando belli quædam simulacra, effusis ad spectaculum ciuibus, edebantur. Iamque omnibus in naues intromissis, cum altum peterent, & vnanimes Deum precibus inuocarent, coire repente in nubem aër, & impactas in nubes exhalationes & vapores deorsum in mare reuerberare, vnde ventis exortis, & in pelagus allisis, ciere fluctus, absque periculosa tempestate, & ipsam alio classem velociter transportare: *Pius autem Dominus*, ait vetus historia, *qui semper prope est omnibus inuocantibus se in veritate, tam pia vota non distulit; sed ventum de thesauris suis produxit, impulsamq; classem sub vnius diei noctisq; spatio secundo cursu in portum, qui Tyle dicitur, integro tam nauium, quàm puellarum numero pertulit.* Tam felici rerum euentu videtur Vrsula non ipsa tantum exsultasse: sed & Virgines ad contemtum patriæ, parentum & sanguine iunctorum, amore Sponsi per Magistras excitasse, illud vt sibi à Christo dictum arbitrarentur. *Audi, filia, & vide, inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui, & concupiscet Rex decorem tuum.* Aderant iterum adspectabiles Angeli, qui singulas Virgines gaudio & suauitate incredibili delibutas hortarentur, cum Abrahamo libenter *exire de patria & cognatione, in terram*, quam eis Deus esset monstraturus, eo præsertim tempore, cum parentes, affines & cognati comperto nunquam in patriam redituras, litus & mare fletibus & eiulatu compleuerunt. *Quantus*, ait Anonymus, *ibi luctus, quantusq; mæror & planctus, cum filiæ tam nobiles, tamq; decoræ & elegantes, à parentibus & amicis ab inuicem separantur, atque spes nulla foret de cetero remeandi. Gladius tui amoris hoc fecit, Iesu bone, bis acutus, qui separauit filios & filias à parentibus, & caris, & notis. Confestim itaque, vt oculis parentum, amicorumq; obtutibus subducuntur velificantes, Angelica visitatione gaudentes confortantur, ipsorumq; præsentia delectatæ, quæ retro sunt oblitæ, ad gaudia sibi promissa festinant:* quomodo

vento abripitur. vet. hyst. c. 11

Luctus parentum & amicorum lib. 1. c. 9.

Gaudia Virginum

modo ad gaudia festinabant, quæ ad tormenta vocabantur? An ipsam mortem & supplicia crucis amor sic delinierat & mitigarat, vt sensum eorum amisissent, imò iam in delicijs numerarent? Hæc est insignis & admiranda vis & efficacitas perpessionis dominicæ, vt dulcia desipiant philotheis, contra verò dura, molesta & aspera sitiant & appetant. Sed ante, quàm classis secundis ventis in portum Tielensem inuchatur, Reges, qui martyrij desiderio sponte se commiserunt itineri, enumeremus, tabula simul inserta, qua Britannicæ insulæ, patria præcipuarum Virginum, primaque nauigatio è Britannia per mare Vergiuium, & ostia Wahalis Tielam vsque exhibetur.

CAPVT XXI.

De Regibus, qui peregrinationem cum Virginibus susceperunt.

ANte discessum è Britannia creditum à plerisque fuit, vt etiam in vulgus sparserant, apparatum illum regium triennij spectare nuptias totius Britanniæ, vel orbis etiam celeberrimas, ad quas è remotissimis Europæ partibus Reges & Principes viri euocati exspectarentur. Aderant completo iam pene triennio cognati, Reges & affines, cùm diuino responso tam Vrsula, quàm Dionethus Rex tempus intellexit, quo classis vi ventorum esset in exteras regiones Coloniam versus abripienda: quo viris Principibus, Regibus & Episcopis clam insinuato, plerique martyrij percupidi comites itineris se cum coniugibus etiam & liberis adiunxerunt.

Nulla vidit prior vel posterior ætas tot Reges & Principes vna vice spretis opibus, sceptris & mundi delicijs, omni spe posteritatis excisa tam auidè ad sanguinem amore Christi profundendum concurrere, sicut Britannici isti Dynastæ, cum exteris etiam multis Regulis, ac Virgines cum matronis summo loco natis. Tunc profectò singulari fauore decora terrarum orbis, præsertim Britanniæ, Deus elegit, contrà, quàm Apostolus scribit in primis Ecclesiæ nascentis incunabulis facere consueuisse: *Videte vocationem vestram, fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles: sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, vt confundat sapientia, & ignobilia mundi & contemtibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, vt ea quæ sunt, destrueret, & non glorietur omnis caro in conspectu eius.*

Pauci nobiles & potêtes electi 1. Cor. 1.

Primordijs Ecclesiæ conueniebat, viles piscatores totum orbem Christo in crucem acto submittere, vt diuinum, non artis vel industriç humanç videretur opus esse lex Euangelica: ea verò iam toto terrarum orbe disseminata, cum eam Reges etiam profiterentur, de quibus Propheta dixerat, *Et erunt Reges nutritij tui*, fuit hoc insigne diuinæ potentiæ sapientiæque tropæum, tali Reges amore crucis succendere, vt spretis omnibus mundi voluptatibus, contemtis honoribus, amore Christi & spe bonorum cœlestium, sanguinem prodigerent.

Initio Ecclesiæ,

Postea Reges multi conuersi.

Nec fallit Anonymi scriptoris Regum series: complures enim eorum tam antè, quàm post oraculum ei redditum literati lapides è tumulis educti, nominibus ijsdem & vxoribus expressis, fidem fecerunt certam: imò multos etiam alios ab Anonymo ṕtermissos prodiderũt. Addũtur causę vel occasiones aggregationis penè singulorũ.

Comitati Vrsulam.

Primus Rex Iunior Oliuerius nominatur: cui despõsa virgo Oliua regio iã titulo & diademate decorata, cũ Vrsulanã Sodalitatẽ inuitata lustrasset, & eius absentis desiderio sponsus eodem properasset, persuasit Oliua Christum, & eius amore martyrij succendit in eo sitim ardentissimam, vt trecentis è regno cõscriptis virginibus, quot etiã Oliua nuper adduxerat, cognito tẽpore discessus imminẽtis, auxerit Sodalitatẽ.

Oliuerius l. 2. c. 8. 21. 22.

Secutus hos Crophorus Rex Pinnosi Regis progenies cum vxore Cleopatra, biennio iam antè regijs insignibus ornati: quos vt sanguine proximos Vrsulæ, Dionethus ad belli simulacra virginum euocarat: Qui dum sanctis intersunt choris cœlitus moniti, iussi sunt cum ijsdem sanguinem Christo consecrare, cui decreto diuino cum ducentis libenter annuerunt.

Crophor' Cap. 9.

Lucium

Lucium Regem ad idem institutum Iotha filia chiliarcharum prima perpulit cum duabus sororibus, quas antea S. Vrsulæ præmiserat: vt autem citius Deo vocanti pareret, S. Ioannes Euangelista per quietem ei visus, admonuit: vnde cum trecentis ac triginta Virginibus aduolauit. *Lucius à S. Ioanne inuitatur. Cap. 10.*

Quartus Clodoueus dicebatur, vir strenuus, fortitudine ac religione præstans, vnà cum vxore Blandina paris pietatis Regina, verbis Eugeniæ filiæ maritique eius Ducis Alexandri persuasi, cum filiabus, consanguineis & ducentis Virginibus Parthenico se collegio aggregauit. *Clodoueus à filia.*

Hos imitatus Canutus, ætate deuexâ Rex, qui parem cum annis in virtute progressum fecerat, vnà cum Balbina consorte regni fidem antè Christi professus, duorum filiorum & quatuor filiarum non exemplo tantum, sed & crebris adhortationibus inducti, posteaquam Carolo filio regnum tradidisset, cum sex liberis, vndecim neptibus, tot vna è domo regia profecti se stiterunt, amore Christi victimas immolandas. *Cap. 12. Canutus.*

Vicit tamen Reges omnes Pipinus, is in Orientali Britanniæ parte regnabat cum Margareta, genuerant quatuor filios & tres filias, omnes ardore martyrij succensi, Societati se adiunxerunt: Parum hoc erat Pipino, nisi horum etiam liberi, tota ferè posteritatis spes, liberi (inquam) vndecim stirpitus è terris educti, felicius sanguine proprio in cœlesti paradiso cum omni familia transplantarentur. An quicquam vlla retro vidit ætas vel in Machabæa matre, vel parentibus alijs generosius? *Pipinus.*

Certè Adolphus Rex Pipini filius Regum septimus, secum participem thori & regni Dionysiam, cum duobus filijs & tribus filiabus, parentis exemplo totam secum trahere posteritatem voluit, vt de sua progenie cœlo transcripta securus, cum ipsa felicius in Beatorum domicilio regnaret immortalis. *Adolphus Cap. 13.*

Atque vti isti suos secum duxère liberos, sic Auito Regi duæ filiæ Columba chiliarchis & Cordula, & neptis Odilia similiter chiliarchis, societatem martyrij feliciter persuaserunt; faces Deiparâ, cui magnificum templum construxerat, admonente, vt spreto regno crucem Christi complecteretur, lætus pro Deo vitam positurus. *Cap. 14. Auitus tẽplũ Deiparæ struxit.*

Eadem persuadendi vi Sibilia chiliarcharum decima, tresq; sorores apud Siranum Regem, & matrem Sibiliam valuerunt, qui cum fratrum & sororum suarum proles castissimas secum attraxissent, centum & octoginta Virginibus comitati, mortem oppetere pro fide non dubitarunt. *Siranus. Cap. 15.*

Decimum Regem Danorum Refridum vxor Oliua Christi martyrem fecit: quam apim studiosissimam ideo nominat Anonymus, quod vndecunque posset, florem Virgineum delibatum decerperet, & secum ad aluearia Christi transueheret, electissimum inde non mel, sed nectar & ambrosiam diuinæ mensæ confectura. *Refridus Rex Daniæ*

Eodem Rex Bonifacius cum filia Bonifacia properauit, felici mercatu cum caduco & terreno cœleste & immortale regnum commutaturus. Illud permirum, Laurentium Regem idolorum cultui deditissimum & iuratissimum antè Christi fidelium hostem & persecutorem, postea Dei vocantis potenti virtute traductum ad fidem, & agno mitiorem, vltro profectum ad Vrsulam, vt anteactæ vitæ & crudelitatis exercitæ maculas effuso pro Christo sanguine expiaret. Præter hos ab Anonymo recensitos, permultos alios tituli sepulcrales prodiderunt Reges, vnà martyrio coronatos, vt Dionethum, Ægidium, Herwicum, Valerium, Theodorum, &c. qui, num in prima vel secunda sponsi Ætherij classe venerint, non possum arbitrari. *Bonifaci⁹. lib. 1. c. 6. Laurenti⁹ ex persecutore Martyr.*

Reginæ verò, prolesq; regiæ fuerunt sine numero: Duces, etiam, Principes & Comites, horumq; filij, filiæ, neptes, affines, consanguinei. Satis hoc loco sit è solis Regibus primæ classis nobilitatem, & sanguinis claritudinem æstimare.

Felix illa dies, qua tot orbis Reges pari mentis alacritate & celsitudine, spretis regnis, militiæ huic sacræ colla subdiderunt, & gloriosius duxerunt mancipari Christi seruituti, pro fuso Regis sui amore sanguine, quàm subiectis populis imperare, tam potens & efficax est interior Christi gratia in eo, quem specialibus fauoribus diuinus respicit oculus, vt sceptra fastumq; regium Reges ipsi velut sordes detestentur.

CAPVT XXII.

In Tielensem portum classis Vrsulana feliciter intra diem & noctem inuehitur.

Cita nauigatio.

Licet ex Anglia breuior traiectus sit ad ostia Rheni, ex Hibernia tamen Tielam vsque longior, periculosior & difficilior, qui ferè quatuordecim gradibus continetur, (vt ex inserta tabula prima licet colligere:) & viginti quatuor horarum spatio scribitur à veteri historia superatus. Nec opus hoc miraculo tribuere, quando ventis quibusdam vehementioribus (currentes à nautis appellantur) impellentibus, breuiori temporis interuallo duplo maius nonnunquam spatium nauis solet transuolare. Breidenbach Decanus Moguntinensis de se ipse circa initium Hierosolymitanæ nauigationis refert, cùm soluisset Venetijs, trium tantùm horarum spatio vi ventorum centum viginti milliaria confecisse, vt per horam supra duos gradus emetiretur. Vnde potuit sanè perfacili negotio viginti quatuor horis quatuordecim gradus: vel sesqui horâ Vrsulana classis vnum gradum percurrere: si cursus naturæ relinquatur: quamuis prodigia sint alia nauigationem illam comitata: non enim, vt fieri dominantibus velocissimis illis ventis solet, mare tempestuosum procellis & fluctibus horrendis iactabatur, cum nautarum etiam trepidatione; sed quasi pacatum, secundis tamen & optatis leniter ventis à Deo submissis impellebatur: vt rectè scriptor Anonymus incitatissimo cursui tranquillam iungat nauigationem: *Velocissimo*, ait, *siquidem cursu naues mare secantes, ad magnum Rheni fluuium tranquilla nauigatione Deo ducente, Angelicoq; ductu regente, prosperè peruenerunt.* Accedebant peculiares quidam fauores, & bona gratia lactentibus & paruulis (quorum extra Virginum vndena millia quingenti censebantur) exhibita: nam adspectabili specie cœlestes genij tam inter eos, quàm in aëre (luce fulgidi videbantur, & infantulis mirificè blandiebantur: vt & cibi lactisque sugendi immemores insolitis gestibus & corporis motibus incredibilem voluptatem animi præ se ferrent. Nec minùs alijs Virginibus adspectabiles assistebant Angeli, qui nocturnis præsertim horis rutilanti specie tenebras vincerent, mœrorem & metum omnem depellerent, patriæ & parentum amorem ac memoriam exuerent, ac summa lætitia delibutas ad martyrij palmam incensis desiderijs inflammarent. Ita secundis ventis altera die per ostia Rheni contra fluminis impetum prouehuntur.

Breidenb. initio nauigat. Hieros.

3. horis 120 milliaria nauigádo conficit.

Lux. 11.

Cœlestes fauores exhibiti nauigantibus.

Paruulis. Cap. 19.

& Virginibus.

Ea tempestate totum litus Rhenanum, quà Gallias spectabat, castellis Romanorum muniebatur, oppositum verò, Batauorum vel aliorum etiam populorum oppidis in fidem & tutelam ferè eorundem admissis, ornabatur: & primus quidem è Britannia soluentibus peropportunus portus Tilensis occurrebat, oppidum tunc frequens, & mercatu celebre, quod hodieque in Geldriæ finibus à Wahali altero Rheni cornu raditur.

Classis igitur cùm ex Hibernia prosperis ventis per mare Vergiuum aut Vergionium abrepta in Britannicum, indeq; in Oceanum Germanicum deuenisset, vt adiecta tabella Insularum Britannicarum monstrat, mox per ostia Rheni Tielam Batauiæ portum altero die tenuit.

Portũ Tielensem tenent.

Quibus tunc gaudijs incesserit Vrsula, quæ laudum cantica præcinuerit, Virginum choris vndique plausibus & vocibus concrepantibus, quòd ex Ægyptiaca mundi & patriæ seruitute iam emancipatæ liberis Deo mentibus & soli militarent, ita vetus narrat historia: *Pius Dominus ventum de thesauris suis produxit, impulsamq; classem sub vnius diei noctisq; spatio, secundo cursu in portum, qui Tiele dicitur, integro tam nautum, quàm puellarum numero pertulit. Itaque arrepto litore, quod concupierant, tanti dux femina facti, quasi Maria Prophetæ Pharaonis exercitum per mare rubrum euasisset,*

Gaudia Sodalitatis.

[illegible] Lect. 11

fiſſet, ſponſo cœleſti debita laudis epithalamium præcinit. Quod cùm puellaris exercitus non clamoſo ſtrepitu, ſed pari cordis concentu reſonaret, canticum hoc lætitiæ vſque ad aures Domini Sabaoth, cum odore ſuauitatis peruenit. Non erat ad eam rem carmen ... eius Pſalmo 44. *Eructauit cor meum verbum bonum*, quo Sponſi cœleſtis pulchritudo, maieſtas, opes & potentia celebratur, & Sponſæ virtutes & dotes neceſſariæ, quales eſſe omnes de Sodalitate Vrſulana cupiebant, velut in ſpeculo reuerberatę, clarè diſtinctéq; proponuntur.

Pſal. 44.

Sed dum Virgines nocte concubia ſecuro in portu quieſcunt, præcurramus Coloniam, & quæ fuerit ibidem diuino monitu Societatis Vrſulanæ exſpectatio, videamus.

CAPVT XXIII.

Colonia S. Sigillindis Britanna, & Quirillus Sacerdos diuinitus cognoſcunt & exſpectant aduentum Vrſulæ.

SIgillindis, è regia Britonum familia, cum Quirillo Sacerdote, quo à Sacris vtebatur, iam pridem è patria Coloniam conceſſerat, ſeceſſum & locum à turba forenſiq; ſtrepitu remotum quæſitura, vt liberiùs expedita curis omnibus ſe cultui diuino totam addiceret. Ibidem in Aquilonari ciuitatis ſuburbio collis leniter accliuis aſſurgit, Greesberg vulgò nominatus, in quo Parthenonem cum Sacello D. Magdalenæ ſacro, vidua Colonienſis defuncto marito condiderat. In eum recepta cum arbitrio conſcientiæ Sigillindis, dum aſceticæ vitæ ſtudijs impendio delectatur, Cœlituum colloquijs & familiaritate cœpit vti, & futura etiam afflatu diuiniore præſagire. Hoc pacto diuinitus accepit breui adfore è Britannia Parthenium exercitum Duce S. Vrſula, qui poſt Romanam ſuſceptam & confectam feliciter peregrinationem, eodem loci pro virginitatis & fidei Chriſtianæ propugnatione ſanguinem eſſet profuſurus. Huic vt ſe conſortio iungeret, & Romam cum Virginibus peteret, cœlitus ei mandatum eſt; futurum enim, vt ſalua & incolumis cum omnibus redux locum eundem habitationis particeps martyrij ſanguine ſuo conſecraret: id factum eſſe, euentus docuit: Cur id præciperet Deus, in reliquis vna mouere cauſa etiam potuit, vt hæc hiſtoria tot prodigijs nobilitata ſincerius & incorruptius ad poſteros perueniret. Nam Quirillus ille Sacerdos peracta peregrinatione, & acceptis etiam in communi Virginum laniena letalibus vulneribus, reliquis citiùs extinctis, ſex ſuperſtes diebus remanſit, iuuit ad funerationem Martyrum, ad nomina præcipuarum Virginum lapidibus inciſa tumulis inferenda, & totam hiſtoriæ ſeriem Colonienſibus (quibus antea familiariter notus fuerat) cum fide exponendam. Corpus eius & S. Sigillindis eodem loci, quem diutina habitatione & martyrio nobilitarant, humatum religiosè colitur, & capita decenter ornata in ara cultui eorum conſecrata exhibentur.

Britanna virgo Coloniæ Deo ſeruit.

Archæa Machabæitica.

Prænoſcit aduentum Vrſulæ.

Iubetur eã comitari.

Quirillus Sacerdos narrator Vrſulanæ hiſtoriæ.

Ab hac Sigillinde videtur Epiſcopus & optimates vrbis de ventura claſſe præmoniti, Virginum aduentum exſpectaſſe.

CAPVT XXIV.

Tielæ, comparatis ad iter rebus necessarijs, classis aduerso Rheno nauigans appellitur Coloniam.

Virgines diuertunt ad hospitia

EO die, quo appulit nauis, gratijs Deo ritè persolutis, quieuerunt omnes: & quia in nundinas ipsas loci inciderant, postero mane nonnulla ad iter necessaria Reges, Principes & Virgines coëmerunt: nam omnes exscensione factâ, non in nauibus, sed hospitijs oppidò toto, quoad eius fieri potuit, distributos, substitisse, docet Anonymus, & veterem laudans historiam, ex ea probat, viros & nautas Virginibus adfuisse: *Legitur,* inquit, *in passione illarum, quod sub vnius diei & noctis spatio prope Coloniam velificantes venerunt ad oppidum forense, vbi nauium vela dimittebantur, anchora exponebantur; hospitia eis præparabantur ad pernoctandum, mane illis necessaria emebantur; anchoræ retrahebantur; vela in malis suspendebantur, classesq; gubernaculis regebantur. Per quos ista fiebant, nisi per viros in hac arte peritos?*

Cap. 12.

Emunt mane necessaria.

Videntur autem manè commeatum pro eo die sibi comparasse: nam sub vesperam tertiæ diei Coloniam peruenerunt, ita, vt secundam nauigationis diem maxima ex parte exegerint Tielæ, Principum quorundam virorum (vt Anonymus existimat) humanitate à progressu continuo retardati: nam cùm illud Britannis in Germaniam primùm emporium portu celebre occurreret ex Albione, siue Mercatores, siue viri Nobiles quorundam è sodalitate necessarij fortè tam sibi propinquos, quàm Sodalitatem totam curatis ijsdem diuersorijs detinuerunt. Vnde anno 500. post Christum natum, cùm sermo vetus Vrsulanus emanaret, mansit in oppido Tielensi celebris de ea totius Sodalitatis exscensione traditio: Anonymus verò sic tempus nauigationis Coloniam vsque adnotauit. *Vbi contra eiusdem Rheni cursum & impetum velificantes, tertia die circa sextam Coloniensi ciuitati applicuerunt, & plusquam octo dierum iter in duobus & dimidio perfecerunt. Porrò scriptor passionis earundem Virginum dicit; eas inter diem & noctem à portu, quo ingressæ sunt naues, ad dietam prope Coloniam peruenisse in vicum quendam, qui dicitur Tiele forense: Potuit etiam fieri, vt aliquorum Principum caritate detinerentur; & sic tertia die Coloniam peruenerunt.* Dietam vocat iter Tiela Coloniam vsque, non quasi communiter vno die conficiatur, cùm ferè sex vel plurium etiam dierum viam complectatur; sed quod Virginum classis incitatissimis ventis agitata, die vno, seu duodecim horis illud peragrarit, licet aduerso flumine nauigarit, quod fieri solere frequenter in mari longè velociùs ostendi suprà.

Nauigatio Coloniam versus. Cap. 9.

Breuiter idem iter vetus ita narrat historia: *Ibidem cùm nocte illa pausassent, sequenti die comparatis vtensilibus (nam mercatus ibi erat) ad naues reuersæ sunt, adductisq; anchoris aduerso flumine subremigantes, ad insignem illam Germaniæ metropolim Coloniam, vbi nunc corpora earum in pace requiescunt, tandem peruenerunt.*

Status Agrippinæ politicus.

In fide tunc Romanorum erat Agrippina, Præsesque Germaniæ secundæ plerumque ibidem cum valido præsidio morabatur: vt Germanorum arceret in Gallias Rheno transmisso irruptiones: Ciuitas etiam à Materno Protoëpiscopo susceptam Christi fidem constanter profitebatur, Aquilino quarto loci Pontifice, quem à vitæ sanctitate, & futurorum præsensione commendat Elisabeth: is perhonorificè totam excepit Sodalitatem, & per ciuitatis domos distribuit, biduoque fouit, vt M. S. quoddam Carthusiæ Vltraiectinæ exemplar Anonymi his testatur verbis: *Illic ab Archiepiscopo & ciuibus eiusdem Ciuitatis honorabiliter exceptæ per biduum quieuerunt.* Locus Virginibus martyrij iam in Britannia Colonia fuerat nominatus: fortè iam tum pleræque die eodem ad mortem & sup-

Ecclesiasticus. S. Elisabeth c. 20.

Biduo sub sistunt ibidem.

& supplicia fortiter amore Christi toleranda se compararant, cùm honorificentiùs, quàm sperabant, à ciuibus excipiuntur.

Sed dum in hac altera tuta statione Virgines conquiescunt, difficultates nonnullæ circa naues, earum celeritatem & gubernationem sunt breuiter explanandæ.

CAPVT XXV.

An ijsdem nauibus in Rheno & mari vsus esse potuerit.

NEgant permulti, fieri potuisse, contra quam tradit Vrsulana historia: qui sunt idoneis testibus eorum temporum & alijs confutandi. Principio tamen obseruandum, Romanos licet Italiam cum Europæ magna parte, Asiam & Africam armis subegissent, Germaniam certè magnam nunquam totam ante Vrsulana tempora sub imperium suum subiunxerunt: vnde Rhenus & Danubius imperij Romani versus Boream munimenta dicebantur, de quibus Tacitus, *prodigij loco accipiebatur ipsa aquarum penuria, tanquam nos amnes quoque &* VETERA IMPERII MVNIMENTA *desererent.* Et Panegyricus Maximiano (post annum 286.) dictus: *Quis vnquam ante vos Principes non gratulatus est Gallias Rheno amne muniri? quando non cum summo metu nostro Rheni alueum imminuit diu serena tempestas? quando non cum securitate nostra illius diluuia creuerunt?* Et infra: *Licet Rhenus arescat, tenuiq́; lapsu vix leues calculos perspicuo vado pellat, nullus inde metus est.* Hinc loca trans-rhenana nouus orbis Romanis dicebantur: & ita Druso, Germanicoq; accinuit Ouidius, quod ausi in nouas terras victorem exercitum deportare.

Rhenus & Danubius munimenta imperij. Tacit. lib. 4 histor. Panegyric. Germania nouus orbis dicebatur. Ouidius elegia de obitu Drusi ad Liuiā matrē.

Ignotumq́; sibi meruit Romane triumphum,
Protulit in terras imperiumq́; nouas,
Fluminaq́; & montes, & nomina magna locorum,
Et si quid miri vidit in orbe nouo.

Et sub finem:

Consul & ignoti victor Germanicus orbis.

Hæc igitur imperij munimenta vt contra Germanorum inuictam gentem Romani tutarentur, litora Gallicana Rheni, castellis à fontibus Rheni vsque ad illius ostia, & præsidio legionum firmarunt: vt verò classis eadem Basileâ per Rhenum in Britanniam vsque commodè nauigaret, & hostiles incursus auerteret, alueum Rheni, sicut & aliorum fluminum diligenter purgarunt, vias etiam militares infinitis sumtibus strauerunt, & montibus excisis complanarunt, vt oneribus vehendis sufficerent, teste Strabone: ἐστρώσαντο δὲ καὶ τὰς ὁδοὺς προσθέντες ἐκκοπὰς διὰ λόφων, καὶ ἐγχώσεις χαράδρων, ὥστε τὰς ἁρμαμάξας δέχεσθαι πορθμείων φορτία: Sensus est: *Strauerunt & vias excisis montibus, vallibus repletis, vt curribus vehere possent, & suscipere nauium onera.* Et quoniam incredibilis commoditas nauigationis ad belli celeritatem promouendam, si per flumina miles, arma, commeatus traducatur, ideo Romani fossas immensi laboris moliti sunt circa Batauiam in Rheno belli tempore peropportunas, ad exercitum è Rheno in Mosam & Oceanum classe deportandum. Prima Drusiana dicebatur à Suetonio descripta: *Drusus in quæstura, præturaq́; honore Dux Ratiorum, deinde Germaniæ, Oceanum Septentrionalem primus Romanorum Ducum nauigauit trans Rhenum, fossas noui & immensi operis effecit, quæ adhuc Drusianæ appellantur.* Vsum fossæ fuisse pro classe eadem per Rhenum, Amisim & Oceanum transferenda, scribit Tacitus in Germanico: *Iamq́; classis aduenerat, cum præmisso commeatu, & distributis in legiones ac socios nauibus, fossam, cui Drusianæ nomen, ingressus, precatusq́; Drusum patrem, vt se eadem ausum libens placatusq́; exemplo ac memoria consiliorum atque operum iuuaret; lacus inde & Oceanum vsque ad Amisiam flumen secunda nauigatione peruehitur.*

Castella Romanorum Rhenana. Classis. Purgatio aluei. Strabo. Fossæ à Romanis factæ. Drusiana. Sueto. de Claudio & Druso. Vsus eius. Lib. 2. Ann. Classis eadē per Rhenū, Oceanū & Amisim nauigat.

»Dein-

Deinde confecto bello; sed æstate iam adulta, legionum aliæ itinere terrestri in hibernacula remissæ, plures classi impositas, per flumen Amisiam Oceano inuexit. De Druso etiam Dio Cassius ait: *Tum Rheno in Oceanum deuectus Frisios perdomuit.* Videri ea in tabula prima potest.

Dio l. 54.

Fossa Corbulonis. Tacitus in Annal. Dio l. 55. Vtilitas fossarū belli tempore Castellorū loca & multitudo. Flor l. 4. c. 12.

Altera Corbulonis fossa nominabatur ab auctore: *Ne miles*, ait Tacitus, *otium exueret, inter Mosam Rhenumq́ trium & viginti millium spatio fossam produxit, qua incerta Oceani vetarentur*, quod Dio clarius exponit, *ne fluuij Oceani affluxu refluentes stagnarent.* Ita licebat Romanis per Mosam, Rhenum, Amisim & Oceanum fossarum beneficio eundem exercitum classe deportare: & castellis, cùm opus, succurrere: quæ per hæc & plura litoralia loca distributa, sic Florus commemorat: *In tutelam prouinciarum, præsidia atque custodias vbique dispsuit, per Mosam flumium, per Albim, per Visurgim: nam per Rheni quidem ripam 50. amplius castella direxit.*

Statio classis in Rheno, Germanica dicta & Britannica. Lipsius l. 1. mag. Ro c. 5. diuersis in locis excubabat. Varietas nauium in ea. Lusoriæ, Armatæ. Tac. l. 5. hist. multitudo Mille nauium classis. Tacit. l. 2. Annal. Forma nauium armatarum.

Iam verò classis integra defendendis his locis in Rheno seruabatur, quam vel Germanicam nominabant: Vnde Tacitus *Iulium Burdonem classis Germanicæ Præfectum* vocat, vel Britannicam: quòd eâ etiam in Britanniam vsque commearent: eius verò partes diuersis in locis excubabant iussu Drusi. *Bonnam*, ait Florus, *& Gedubam pontibus iunxit, classibusq́ firmauit.* Pars etiam, auctore Lipsio, *ad exitum Rheni, vbi Pharus olim, quam nunc arcem Britannicam vocant.* Duplex verò genus nauium Romani in fluuijs vsurpabant: Lusorias, quibus hostium excursiones reprimebant, & ipsi fines ipsorum infestis armis impetebant: & armatas, quibus commenta, militem, & commeatum vehebant. Permultæ autem earum singulis in locis dictis seruabantur: Ex vno totam cœperat Ciuilis Batauus, de quo Tacitus, *vniuersam 4. & 20. nauium classem aut transfugisse, aut captam esse*, Cerealis verò sumsit alteram è statione classem *numero imparem, magnitudine potiorem.* Belli tempore mille quandoque naues censebantur. Tot vsus Germanicus contra Germanos est: eius ædificationem ita describit Tacitus: *Silius & Anteius, & Cæcinna fabricandæ classi præponuntur. Mille naues sufficere visæ, properatæq́, aliæ breues, angusta puppi, proraq́, & lato vtero, quo facilius fluctus tolerarent, quædam planæ carinis, vt sine noxa siderent, plures appositis vtrimque gubernaculis conuerso, vt repente remigio hinc vel illinc appellerent; multæ pontibus stratæ, super quas tormenta veherentur, simul aptæ ferendis equis, aut commeatui velis habiles, citæ remis, augebantur alacritate militum in speciem ac terrorem.* Conuenerunt eæ tot naues in Rheno, & per cornu eius alterum, & fossam Drusianam, Oceanum ingressæ, deinde Amisim subierunt, vt fusè prosequitur ibi Tacitus: & commodè viam totam exhibet prima tabula Geographica.

totus Rhenus ijs defēdebatur. Panegyric.

His armatis nauibus totus à Basilea Rhenus ad Oceanum vsque defendebatur, vt Panegyricus Constantino dictus asserit: *Insuper Agrippinensi ponte faciendo reliquijs afflictæ gentis insultas, ne vnquam metus ponat, semper horreat, semper supplices manus tendat, cùm tamen hoc tu magis ad gloriam imperij tui & ornatum* (limitis Rhenani) *facias, quàm ad facilitatem, quoties velis in hostem transeundi: quippe cùm totus armatis nauibus Rhenus instructus sit, & ripis omnibus vsque ad Oceanum dispositus miles immineat.* Vocat has armatas naues Hegesippus ex Iosepho *Liburnas*: Rhenus *iam non Germanorum copijs* (rectiùs copulis seu paruis nauigijs) *repletur, sed Romanorum liburnis, quæ pererrantes tot, vsque ad mare bicornis amnis fluenta, quondam liberas gentes seruitio premunt.* Initium castellorum, circa quæ fere naues excubabant, describit Ammianus: *Rhenum amnem à Rætiarum exordio vsque ad fretalem Oceanum magnis molibus & castellis per locos habiles & opportunos, quà Gallia longitudo extenditur, fuisse munitum.*

à Rætiæ initio ad Oceanum vsque.

Rhenus nauigabilis armata classe. Claud. de Stilicone.

Atque ita prægrandes & rostratæ Romanorum naues, quas Lipsius, easdem cum liburnis dictis facit, Basileâ per totum Rhenum in Oceanum deuectas esse, veteres ante S. Vrsulam, & post eam ex Stilicone testatur Claudianus:

Impiger à primo descendens fluminis ortu,
Ad bifidos tractus, & iuncta paludibus ora,
Flumineum perstrinxit iter.

Imò

Imò nisi inuidia Ælij Gracilis obstitisset, L. Vetus Occidentis & Septentrionis fluuios & maria fossis connexuisset, vt ijsdem nauibus milites repente in omnes partes cum vsus confluxissent, C. Tacitus veteris consilium ita narrat: *L. Vetus ea tempestate exercitui praerat, Vetus Mosellam atque Ararim factâ inter vtrumque fossa connectere parabat, vt copiæ per mare, dein Rhodano & Arare subuecta, per eam fossam mox fluuio Mosella in Rhenum, exin Oceanum decurrerent, sublatisq; itinerum difficultatibus nauigabilia inter se Occidentis, Septentrionisq; litora fierent. Inuidit Aelius Gracilis Belgicæ Legatus.* Sed quid opus consectari vetera, cùm oculatis etiam testibus constet, ante quatuor & quinque secula nauibus ijsdem Rhenum, Oceanum, & mare mediterraneum peragratum?

Etiam ante pauca secula.

Godefridus Pantaleonita ad annum 1188. quo vixit, narrat Coloniæ naues pro terra sancta recuperanda constructas. *Interim, ait, naues fabricabantur per diuersas regiones & ciuitates in expeditionem, è quibus quatuor de Colonia mouerunt, in quibus erant quindecim centum homines: tam hi, quàm ceteri omnes ad tres annos victualia copiosè habebant, armis præcipuis & omni genere resistendi muniti.*

Naues 4. 1ogentes soluunt Colonia.

Adhuc ne dubitare quis poterit, eadem naui mille puellas vehi posse, quando naui vna, tot armati viri, tanta cum annona & bellicis instrumentis per Rhenum & Oceanum vehebantur?

Aliam classem integram soluisse Colonia, testatur is, qui interfuit ad An. 1147. Dodechinus: *De nauali expeditione terræ sanctæ quadam dicam. Hoc anno in octaua Paschæ 5. Calend. Maij mouit exercitus à Colonia, & 14. Calend. Iunij venimus in portum Angliæ Derchimite, vbi erat Comes de Arescot cum 200. ferè nauibus Anglicis & Flandricis.*

Tota classis inde petit Oceanũ

Quid quod apud Surium in vita S. Luduici Regis Francorum eiusdem secretus arbiter conscientiæ referat An. 1248. ædificatas & instructas à sola Coloniensi Diœcesi trecentas naues per Rhenum, Oceanum & mare mediterraneum Syriam petituras?

Surius 25. Augusti. 300. naues inde p mare in terrã sanctam profectæ.

Quare quæ naues eo numero Coloniâ per alueum Rheni tam immensa peragrarunt Oceani spatia; simulq; fuerunt ea firmitate & robore, vt cum hostibus prælio nauali decernerent, cur non etiam Basileâ in Britanniam vsque descendere potuissent? præsertim si demus alueum Rheni eo tempore fuisse pluuiarum incremento solito copiosiorem.

Quod si quis neget hodierno tempore posse talibus prægrandibus nauigijs Basileâ Coloniam vsque perueniri, culpam reijcio in negligentiam accolarum, qui aluei Rhenani purgandi curam à Romanis, vt in Alpino transitu dicam, diligenter obseruatam, prætermittunt. Scimus fluminum alluuione lapides & arenam in alueum deuolui: *Lapides*, ait Scriptura, *excauant aquæ, & alluuione paulatim terra consumitur*: vnde congeries arenarum, & portus stationibus opportunissimos nisi sensim egerantur, & alueos maximorum fluuiorum ita cumulis suis opplent, vt vadosi fiant, nec pares vehendis nauigijs maioribus: ita quadringentos intra annos circa Vnckeliam, Baccaracum, & Bingium ob deciduos in subiectum Rhenum ex altissimis montibus lapides & immania saxa, sic alueus est impeditus, vt ad euitandos scopulos peritissimorum nautarum industria requiratur. Nec adhuc desistunt institores merces & vina, magnis onerarijs nauibus per eadem loca deportare.

Cur hodie vix fieri possit.

Iob 14.

CAPVT XXVI.

Nauigatio facta aduerso flumine breui tempore Cælitum beneficio similibus historijs illustratur.

Licet solis naturæ viribus, ventorum beneficio, tam cita nauigatio adscribi potuit, vt ex Breidenbachio docui; quia tamen Anonymus Deo Duci & gubernatori,

Cap. 11. Miraculosus fuit cursus maritimus.

tori, Deiparæ & Angelis comitibus tribuit, non abnuo miraculum. *Quemadmodum,* ait, *quondam Moyse de Aegypto populum Israëliticum in terram repromissionis ducente, aderat diuina custodia nocte dieq; illos protegens, ita nunc Virginum istarum sanctis agminibus Angelorum adfuit frequentia, & tanta Sanctorum, vt supra & circa conuersantes omnem eis metum auferrent:* & celeritate nauigationis narratâ, subdit causam: *Deo ducente, Angelicoq; ductu regente:* sic c. 12. *Igitur Domino, gloriosaq; Matre eius Virginum sacrarum Regina, necnon Angelis sanctis eas prosperè ducentibus, denuo contra ictum fluuij & cursum tendentes, tribus diebus & dimidio plus, quàm octo dierum iter expleuerunt.*

Cap. 12.

Similis alijs historijs.

Videamus ergo, quàm vsitatum diuinæ sapientiæ fuerit, Sanctis & electis suis beneficio cœlitum nauium ductum, gubernationem, vel velocitatem prodigiosè tribuere.

Baron. 17. Maij. Angelus nauta.

Gesta S. Torpetis à coæuo scripta memorant, cum Nero cadauer Martyris cum gallo & cane naui fatiscenti, marisque fluctibus commisisset, Angelo remige appulit in Hispaniam, & à Celerina femina perhonorificè fuit tumulatum. Vulgatum est de S. Materni cadauere, sine remigio naui creditum, quod subitò aduerso flumine iisdem remigibus nauigauit. De S. Hyacinthi, cùm se nauigio destituta, foliculo residens mari tradidisset, ante reliquos portum tenuisse. Et S. Raymundus S. Dominici professus institutum, inuectus in non licitos amores Iacobi Regis Arragonum, quam à nautis non potuit, à Deo nouam nauim impetrauit, nouus enim ipse nauta, noua mari suspendit vela, dum incubuit pallio, cœlestibus auris idem propellentibus: vt sex horis emensis 160. milliaribus Barcinonam attigerit. Breuius sanè spatium Coloniam inter & Basileam intercipitur, cui enauigando tres dies cum dimidio damus.

lib. 1. c. vlt. b Zonius. S. Raymundi celerrima & prodigiosa nauigatio.

Leontius in eius vit. c. 9 alia mira gubernatore S. Ioe Eleemos.

S. Ioannes Eleemosynarius naufrago mercatori crediderat nauim Ecclesiæ 20. millibus frumenti modijs impletam, adiecta promissione, fore, vt nunquam naufragaretur. Soluit Alexandria: nauim cœlestis impellit ventus, qua, vel quo, nauarchus neque ex astris, neque prænauigatis insulis valet discernere: videbatur tamen in naui præsens S. Ioannes vnà cum nauta clauum moderari; post 20. dies & noctes ad insulas Britannicas appellitur nauis, & eas fame confectas quæstuosissima venditione frumenti reficiunt: maximo mercatoris emolumento: deinde quadragesimo post egressum die, redeunt Alexandriam, pari felicitate & pernicitate fruiti, dum reuertunt, emensis iterum millenis & amplius milliaribus.

S. Paulin. ep. 34. ad Macbar.

Longè mirabilius S. Paulinus de sene sibi familiariter noto refert, cuius nauis Christus esse voluit gubernator, Angeli remiges & sentinatores: pauca excerpam è disertissima eius oratione. Senex igitur facto naufragio & Christi ope implorata, eam statim præsentem vidit, & expauit: *nam misericors & miserator Dominus adire cominus senem, & verbi cibo animare dignatus est: ac hortari, vt nauis malum incideret: hic quod validissimi multi sine suo & nauis periculo vix possunt, solus & debilis Dei verbo ausus est: bis tantum & leuiter senili manu tactus magis, quàm ictus malus prosilit, ita vt longè in vndas extra nauim expulsus tuto ceciderit. Hunc senem Victoris semper nomine præsens appellabat Christus, cùm aliquid agendum, porrigere tantum specie agendi manum ad quamlibet operam iubebatur: qui si fortè somno piger lentius ad gerenda consurgeret, molli manu antè præpalpans, ne trepidus expergesieret, vellicata blandè auricula suscitauit. Cum senex leniter adnitens à primo statim conatu suo manibus Angelicis effectas res videbat. Vix rudentem attigerat, cum velum iam exsinuatum in contos suos adspiciebat: si nauim aquâ rimis haustâ mergere tentauerat, post vnum vel alterum breuis sentinaculi haustum siccata nauis, quid ageret, non habebat: stupens laborem sibi sine labore præcerpi, & actum suum occulta vi præueniri: si bene occulta dicitur, quæ tam perspicuum præstabat auxilium; sed nec ipsi operatores* (Angeli) *simplicibus innocentissimi senis oculis subtrahebantur. Nam sæpe vidit armatos videlicet de exercitu cœli milites excubare in nauigio, & cuncta nautici muneris officia administrare. Nec sanè nauim illam, nisi Angeli nautæ decebant, cui gubernaculum erat mundi gubernator, ipse enim D. Christus nunc suo vultu coruscus, nunc Confessoris S. Felicis ore venerabilis sedebat in puppi. Narrat gaudio lacrymans senex, se ad illius pedes solitum procubare, etiam familiarius ipso allectante, in genibus quoque ac sinibus sacris beatum, &*

Christus in naui.

Mandat seni, q agat.

Angeli iuuant, exhauriũt sentinam,

excubant militum habitu.

Christ' gubernator.

cum & afflatibus diuinis odorem reclinati capitis puluinar habuisse. (Vide iam vigilem Dei suorum electorum de nocte custodiam, & de die præsens auxilium.) *Non enim solum nauim: sed cuius causa nauim tuebatur regens, & in eo carnis & spiritus officia discreta dispensans, noctu securum requiescere, die vigilare solicitũ iubebat, se pro dormiente vigilaturum; & vigilanti cooperaturum esse promittens, cum blandimento seuerus; nec sine freno timoris indulgens, aurem vellit, vt somnum corporis excuteret, sinũ præbuit, vt quietem perpetuam ministraret.* Concludit S. Paulinus, *Si præsepe nati, si spina coronati, si lignum suspensi, si saxum sepulti memoria quondam diuina præsentiæ celebratur, quam religiose adspiciendus est hic; quem alloqui sermo Dei dignatus est, cui se diuina facies non texit; cui nunc martyrem suum, nunc semetipsum Christus ostendit, in cuius viuente terra dominici corporis videmus impressa vestigia, si fidelibus oculis & acie spirituali, quod in eo sinus Christi, quod manus contigit, perlegamus.* Plura vide apud eundem. Quod si igitur huic seni Catechumeno, officio sentinatori, vt eũ Paulinus vocat, Christus nauim gubernauit, cibũ præbuit, sinu fouit; pro eo Angeli velut milites vigilarũt, vt nautæ remigarunt: an mirum tot millenis Virginibus simile quiddam esse exhibitũ? quas ad tale martyrium tanto tempore tam solicitè Deus præparabat?

Huic ergò virginalis exercitus Imperatori; profectionis periculosę Duci, nauigationis prodigiosæ gubernatori, cum sanctis Virginibus in altera nauium statione celeusma festiuum accinamus: REGI SECVLORVM IMMORTALI, INVISIBILI SOLI DEO HONOR ET GLORIA, IN SECVLA SECVLORVM AMEN.

TOMI SECVNDI MARTYRII S. VRSVLÆ LIBER QVARTVS.

PEREGRINATIO ROMANA Sodalitatis Vrſulanæ.

CAPVT I.

Diuerſorium S. Vrſulæ Colonienſe in D. Petri Parœcia biduana commoratione eius conſecratum.

Duo loca Ciuitatis Colonienſis S. Vrſula nobilitauit.

Septẽtrionalem plagã tumulo

Auſtralem hoſpitio.

DVO ſunt loca Coloniæ, quæ Martyr Vrſula veſtigijs manifeſtis relictis, vel viua, vel moriens & ſepulta nobilitauit. Alter in Vrbis inferiore parte, qua ſpectat Septentrionem ſitus eſt, collis olim Greesbergenſis, deinceps Vrſulanus ager nominatus, eius ſanguine purpuratus, & tumulo temploq; conſecratus: alter in ſuperiore Vrbis regione verſus Auſtrum viſitur, vbi veteris Vbiopolis ab Agrippa conditæ, mœnium rudera prominent propè altam portam, & D. Stephani ædem ſacram. Hunc hoſpitio biduano ante, quam Romam peregrina cum Virginibus abiret, vehementer illuſtrauit. Erat tunc Vrbis pomerium arctius, & collis Capitolini pedem lambebat Rhenus, ad cuius vicinam Rhenanam portam videtur claſſis applicaſſe: & exſcenſione facta, recta Cathedralem tunc Eccleſiam loci, Deiparæ & Apoſtolorum Principi à D. Materno dedicatam, (quam modò S. Cæciliæ nominamus,) Vrſula petijſſe, Deum obteſtata, vt cum ſalua Sodalitas proſperè Coloniam martyrij palæſtram cœlitus deſignatam attigiſſet, iuberet, an ibidem ſubſiſtendum, vſque dum occaſio fundendi pro Chriſto ſanguinis offerretur, vel alio tantiſper concedendum, donec adeſſent ij, quorum gladiis tot hoſtiæ Deo pariter litarentur. Atque vti Iſaac Patrem ſuum olim ſciſcitabatur, *Pater mi, Ecce ignis & ligna, vbi victima holocauſti?* ſic Regina ſolicita rogabat Dominum: ecce ara & locus martyrij, ecce victimæ holocauſti: vbi ſacrifici, & victimarij? nec aliud tunc reſponſi tuliſſe videtur, vt eius conſtantia & in Deum fidentia probaretur, quam idem, quod Iſaaco dedit Abraham: *Deus prouidebit.* Medium fermè itineris inter nauium ſtationem, & D. Petri tunc Cathedralem Eccleſiam, diuerſorium Virginis Vrſulæ tenet, Stella dicitur, primæuo ſuo nomine, cuius inſigne præfert, à quo tota platea ſtellaris, vulgò Sterngaß appellatur: Regia profectò platea, ad quam anno 1642. Maria Medicæa Franciæ, & Nauarræ regina (cum affecta iam ætate Coloniam Agrippinam extremum mortalis vitæ diuerſorium elegiſſet, è quo cœleſtem beatorum regiam tranquillius & ſecurius peteret) diuertit, & oppoſitam Vrſulano hoſpitio domum habitauit, è qua 3. Iulij ritè ſacris omnibus munita, cum pro inimicis ſuis Deum ardenter eſſet deprecata, piè ſanctèq; deceſſit ad ſtellatum cœleſtis regiæ palatium, vt vitæ anteactæ conſentanea beata mors nobis pollicentur. In huius ſtellati vici domo tertia, quæ

Adit Eccleſiã Cathedralem.

Gen. 22. 7.

Diuerſorium eius inter eam & Rhenũ In platea ſtellata.

Illuſtrata recens funere Reginæ Frãciæ.

Situs domus.

quæ ſpectat Auſtrum, domus & cubiculum Martyris Vrſulæ viſitur, à plateæ ſtrepitu verſus hortum arte topiaria cultiſſimum, ſemotius, vbi amœniore cœli, florum & arborum, adſpectu fruita, precibus, & Angelicis diuiniſque colloquijs vacaret liberius: hic idem locus eſt, in quo cœleſte reſponſum ab Angelo de ineunda Romana peregrinatione accepit. Præter conclaue Virginis etiam gradus lapidei, quibus ad id adſcenditur, vetuſtiſſimi nomen ab Vrſula retinent, vt neque memoriam, vel nomen Martyris auſi ſint inquilini, licet hæretici obliterare: ſolebant eandem domũ olim fideles antiqua religione à maioribus accepta, flexis genibus honorare.

Et cubiculi Vrſulani.

Hæc licet à variis, eadem & conſentiente narratione; à dominis etiam & inquilinis domus accepiſſem, inſpectis ipſis, quæ ſuperant veſtigiis, à Parocho tamen loci teſte incorruptiſſimo & religioſiſſimo firmitatis & auctoritatis maioris gratia idoneam atteſtationem petij: quam is perhumaniter diſertam & copioſam mihi dedit.

Teſtimonium Arnoldi Meshouij, vetuſtiſſimæ Colonienſis Parœciæ S. Petri Parochi SS. Theologiæ Doctoris, de diuerſorio S. Vrſulæ ea in Parœcia ſito,

Parochia S. Petri, ſiue loci ſpectes amplitudinem, ſiue fundationis antiquitatem & originem altius paulò conſideres, latiſſima eſt, ac reliquarum parœciarum, quarum ſancta Agrippina Colonia decem & nouem numerat, extra omnem controuerſiam vetuſtiſſima. Amœniſſimo ſolo condita, ædificia pulcherrima, hortos & vineas florentiſſimas ſinu ſuo complectitur, veteris Vbiorum oppidi ambitum mediâ prope parte contingit, quem priſci operis mœnia, non procul à præterlabente rivo, ruderibus hinc inde prominentibus, ad Excelſi Iouis, vel vti verius vocant, Hammonis portam, facili deſcenſu intercludunt. In hac duplex adhuc Græcorum à Romanis frequentatum legionibus forum viſitur, ædificiis pomeriiſq; latè nunc complanatum. Eccleſiam pro animarum cura longè clariſſimam tenet, populi capaciſſimam, quæ originem ſuam illuſtri ac antiquiſſimo D. Cæciliæ collegio debet; Illud à S. Materno primo Colonienſium Antiſtite, D. Petri Apoſtolorum Principis diſcipulo, Româ ad partes Rhenanas miſſo, in ſacratiſſimæ Virginis Deiparæ, ac D. Petri honorem conſtructum, ad latus ſibi dexterum parochialem hanc Eccleſiam, veluti vnicam in Chriſto filiam, perpetuo nexu proximè coniunxit. Auxit, ornauitque illud è ſacro ſodalitio beatiſſimarum vndecim millium Virginum, quarum ineſtimabilem theſaurum maiores noſtri huc tranſtulère, reliquiis eximiis, quas hodieq; ſummâ reuerentiâ, honoreq;, quo par eſt & cultu, plebs deuota veneratur. Huius celeberrimi Collegij, ac virginum Monaſterij Abbatiſſâ nominatione perpetua parœciæ Paſtorem deſignat, per Dominos Aediles ac ſedecim Aſſeſſores præſentatum, qui ibidem canonicatu per S. Pontificem Gregorium XIII. parochiæ incorporato, futuris temporibus æternum gaudet. In huius diſtrictu Parœciæ multa ſunt ſanctitatis non minus, quam antiquitatis monimenta longè celeberrima. Vnum inter reliqua, quod poſteris tranſmittatur, commemoratu digniſſimum exſtat, quodq; ſanctæ vrbis hanc partem ceteris multò illuſtriorem reddit. Regale ſcilicet domicilium hic viſitur, cui pia vetuſtas, & exinde toti vico ſtellarum nomen indidit; Hoc tot inter bellorum turbines, tot incendia, & clades illæſum, à tot ſæculis ſereniſſimæ Anglorum Reginæ, ac Martyris Vrſulæ regium conclaue, non ſine miraculo etiamnum conſeruat, oſtentatq;. Eò inſigni cochleâ ex lapide veterrimo conſcenditur, ſub cuius deſcenſu cryptam conſpicari licet. Et quod mage mireris, cum antiquum ædificium temporum longinquitate fatiſceret, ac, quod vetuſtate contingere ſolet, ruinam minitaretur; cubile hoc regium cum inferiore longè poſt gradum abſide, ſaluum omnino conſtitit ac immotum. Clariſſima huius rei indicia ipſa præfert recentior ſtructura, quæ vetus monimentum gremio ſuo, cum ob Reginæ Martyris honorem, tum venerandam antiquitatis memoriam, pro maiorum auitâ pietate cum ſtellarum ſub nouo tecto fulgentiſſimum cœlum, lateritium licet, ab omni iniuria vindicauit. Felix profectò domus, quæ tantæ virginis hoſpitio nobili-

tata, hoc nunc vel in posteris nobilior claret, quo Vrsulani cubilis gloria ceteris in vrbe ædibus præeminet; Illud certò contestor, ab ipsis etiam fidei nostræ hostibus, hoc nomen decusque maiorem semper famam obtinuisse. Ab illis regia Beatæ Vrsulæ cella cognomentum suum in hanc horam maximo cum honore protexit, protegetque porro patrocinio cælesti, ne religionis nostræ sacrosanctæ antagonistis præda cedat. Digna reuera domus, dignior crypta, dignissima cella, merito diuino cultui consecranda, vt, quæ stellarum titulos è cælo arcessit, stellas in Vbijs, & hoc loco noua luce accendat. Ita demum fiet, vti fulget aurea trium, in principe D. Petri Pontificis æde, Magorum stella; sic in Parochia Piscatoris, Vrsulana sidera è domo stellarum, in naufraganti hoc pelago, ne malorum mole submergamur, suo de nomine fulgorem longe latèque diffundant. Votum hoc cælites inter beatissima Regina Vrsula supremo faxit Numini pio desiderio nostro complendum, iugiter deferat! Illud promoueat socialis Martyrum exercitus, qui in matrici collegio nostro, in defensionem celeberrimæ Vbiorum Metropolis vigilantissimus excubat. Ita vouebat Arnoldus Meshouius Lippiensis Pastor D. Petri Coloniæ Agrippinæ Anno reparatæ salutis 1639. 26. Maij, mpp.

Commoditas diuersorij.

Domus sat ampla, & magnifica præbebat idoneam Vrsulæ commoditatem, vel ad templum, vel naues commeandi: nec multum abfuisse crediderim sedem Aquilini, cuius videtur vsa præcipuè consilio, in adornanda Romana peregrinatione Regina cum Episcopis: acceptis etiam fortè à Præside & Romanis nobilibus ibi degentibus ad Cæsaris Alexandri & Augustæ Mammææ familiares, & palatinos orthodoxos commendaticiis literis; vt facilius Augustorum consensum & liberum per Italiam transitum obtinerent. Nam Colonia iam inde à Traiani temporibus fidem edocta Christianam publicitus, eam indulgentia Præsidum profitebatur, præsertim Alexandro dominante, quando Cæsarum edicta de necandis fidelibus eius clementia penè sublata videbantur; cuius consensu Lampridius gentilis agnoscit Christianis & Iudæis legibus suis congruenter viuere licuisse. Ad hanc igitur domum cum diuertisset, solicita, quid fieri Deus iuberet, precibus ardenter postulauit, diuinis freta promissis, & insigni prouidentia, quam in angustiis & periculosis casibus experta semper propitiam & fauentem didicisset. Poterat quidem Vrsula, vel ex eo coniecturam facere suscipiendæ peregrinationis Romanæ, quod in Britannia Luciæ & Anastasiæ Regum gentilium filiabus percupidis Baptismi recipiendi cœlitus esset imperatum, differrent desiderium, quod explere commodius Romę possent: maluit tamen Dei iussum & imperium hac in re sibi nondum hactenus perspicuè denunciata, patienter exspectare.

L. 1. c. 16. Anonym.

CAPVT II.

Ibidem S. Vrsula monetur noctu per Angelum de peregrinatione Romana instituenda.

Pax Germaniæ.

EA tempestate pacata erat ad Rhenum Germania; redierat è Perside Romam Alexander Seuerus Imperator, & auctus triplici victoria, triumpharat. Nondum Germani ruptis cum Romanis fœderibus Gallias infestis armis incursabant: necdum etiam factio Maximini Thracis eruperat: cuius ambitione, Cæsare necato tota sodalitas erat ab Hunnis, Gothis & aliis barbaris nationibus sub Romanorum signis stipendia facientibus immaniter trucidanda. Vnde dilati martyrij causam hanc adfert Anonymus. *Necdum sanè aduenerat felicis illarum triumphi tempus, & agonis, quo in eodem loco pretioso erant coronandæ martyrio: nam gens Hunnorum barbarica & crudelis longè adhuc aberat, a quibus fuerunt pro Christo perimendæ.* Opus igitur aliqua peregrinatione, cuius occasione numerus etiam sodalitatis ante martyrium erat variis ex orbis nationibus augendus.

Anon. c. 11.

duis. Hanc ijs iussu diuino cœlestis internuncius indixit nocte concubia: dum enim Virgines per Vrbis hospitia distributæ quieti se tradidissent, Vrsula verò suo in conclaui Deum precibus in multam noctem consuleret, & ipsa leniter sopita quieuit, ab Angelo rursus excitata, cuius orationem, qua pauidam consolatur, erigit, & ad profectionem arduam capessendam exhortatur, ita vetus recitat historia. *Egressis itaq; cum post vespertinam refectionem somnus diurno labore fessis obreperet, B. Virgo Vrsula, quæ iam Deo in Angelicæ castitatis professione complacuit, vidit in somnis Angelicæ claritatis, & auctoritatis virum, qui adsistens, primo an vigilaret? inquisiuit, quem cum illa vt virgo subito visu puellariter exhorresceret, ille timorem eius blande compescens, Scito, inquit filia, quia quod multum concupieras in protectione Dei cæli cum dulcissimo hoc tuarum sodalium contubernio Romam peruenies, peractisque votis, integro comitum tuarum numero iterum huc reuerteris in pace. Hic ergo vobis à Deo requies in seculum seculi prædestinata est; hic in pace pausabitis, & quia bonum certamen certastis, cursum consummastis, fidem seruastis, de cetero superest vobis coron: iustitiæ, quam vt à iusto iudice plenam accipiatis, pro bona nominis eius confessione ceruices suas persecutori dabitis, depositisque hic corruptibilibus corporum sarcinis, ad cælestem thalamum cum gloria martyrij peruenietis.* Anonymus itineris Romani suscipiendi finem exponit clarius. *Inde rursus Angelico admonentur responso, quatenus Romam proficiscantur, ibique Deo ac genitrici eius beatæ atque Apostolis, & Sanctis, quorum illic reliquiæ habeantur, & corpora, sese commendent: asserentes etiam pollicentur, quod de Roma reuertentes in eadem ciuitate beati agonis adepturæ sint triumphum.* Exhilarauit ea res mirificè Virginem, toties iam præsens in aduersis & penè desperatis rebus diuinum expertam auxilium, consilium & tutelam, cuius iterum ab Angelo facta tam certa promissio, vehementer, ad primo mane rem Episcopis, postea Virginibus, denunciandam animauit. Solet enim Deus, quoties aliquem ad ardui cuiusdam operis molitionem excitat, in magnum multorum hominum bonum & animorum emolumentum, vt suauiter impellat, & efficienter persuadeat, eius mentem antea diuinis illustrationibus præparare; mox & voluntatem mira propensione in opus inclinare, vel si necessarium sit, prodigioso cœlitum monitu rem denunciare, tunc enim electi numinis præsentia confirmati, promtius aggrediuntur opus cœlitus imperatum; perstringunt animosius occurrentes in progressu difficultates, constantius ad finem numeris omnibus absoluendum perseuerant. Sic Moysen ad Pharaonis Regis superbiam plectendam & Israelitas ex Aegypto ducendos multis ante prodigiis ostensis, & populo coram exhibitis inuitauit: Gedeonem ad liberandos hostium iugo Iudæos, Angelicis variis responsis & signis inclinauit: Iudam Machabæum ante pugnam nocturno viso confirmauit: hanc cum ille iam accinctus explicato in acie militi fidenter exposuisset, præcepta iam victoriæ spe, funditus hostem deleuerunt. Simili modo Vrsula rem visam & auditam primo diluculo cum Episcopis communicauit, ne quid temerè vel alienum à prudentiæ legibus, vel Dœmonum illusionibus obnoxium euulgaret, ac licet ardua res ijs, & teneris virginibus perdifficilis, pedestris per alpes peregrinatio videretur, spectata tamen diuinæ prouidentiæ mirandis hactenus sodalitati collatis fauoribus & certissimis argumentis, vnanimes decernunt, coacta Virginum concione, visionis ordinem totum esse cunctis enarrandum, vt ad capessenda diuina iussa magis omnes permouerentur. *Illa* (vetus ait historia) *nihil de tanta auctoritatis oraculo ambigens, mox vt dies terris reddita est, conuocata Virginum concione, quæ audierit, & viderit in auribus omnium exposuit.* Secuta mox animorum omnium mira consensio, lætitiaque, Deo faces amoris martyrij vehementius succendente. Pergit enim, *His auditis communis exsultatio facta est, quia dignæ habitæ essent pro nomine IESV contumelias pati: immolatisque laudum hostiis vnanimi deliberatione statuerunt iter hoc festinantius peragere, cupientes videlicet iam dissolui, & esse cum Christo.* Vbi non tantum innuit verbis grates & laudes decantatas;

§ Vrsula nocte Deũ precibus consulit.

Vet. hist. c. 12.

Angelus ei peregrinationem Romam imperat.

Anon. c. 11. Varias ob causas.

Dei prouidentia in operis ardui molitione.

In vocatione Moysis

Exodi. 4.

Gedeonis: *Iudicum 6.*

Iudæ Machabæi. *2. Mach. 15.*

§. Vrsula pro concione diuinã exponit voluntatẽ

Exsultatio omnium.

tata, hoc nunc vel in posteris nobilior claret, quo Vrsulani cubilis gloria ceteris in vrbe ædibus præeminet; Illud certo confiteor, ab ipsis etiam fidei nostræ hostibus, hoc nomen decusque maiorem semper famam obtinuisse. Ab illis regia Beatæ Vrsulæ cella cognomentum suum in hanc horam maximo cum honore protexit, protegetque porro patrocinio cælesti, ne religionis nostræ sacrosanctæ antagonistis præda cedat. Digna reuera domus, dignior crypta, dignissima cella, merito diuino cultui consecranda, vt, quæ stellarum titulos è cælo arcessit, stellas in Vbijs, & hoc loco noua luce accendat. Ita demum fiet, vti fulget aurea trium, in principe, D. Petri Pontificis æde, Magorum stella; sic in Parochia Piscatoris, Vrsulana sidera è domo stellarum, in naufraganti hoc pelago, ne malorum mole submergamur, suo de nomine fulgorem longe lateque diffundant. Votum hoc cælites inter beatissima Regina Vrsula supremo faxit Numini pio desiderio nostro complendum, iugiter deferat! Illud promoueat socialis Martyrum exercitus, qui in matrici collegio nostro, in defensionem celeberrimæ Vbiorum Metropolis vigilantissimus excubat. Ita vouebat Arnoldus Meshouius Lippiensis Pastor D. Petri Coloniæ Agrippinæ Anno reparatæ salutis 1639. 26. May, mpp.

Commoditas diuersorij.

Domus sat ampla, & magnifica præbebat idoneam Vrsulæ commoditatem, vel ad templum, vel naues commeandi: nec multum abfuisse crediderim ædem Aquilini, cuius videtur vsa præcipuè consilio, in adornanda Romana peregrinatione Regina cum Episcopis: acceptis etiam fortè à Præside & Romanis nobilibus ibi degentibus ad Cæsaris Alexandri & Augustæ Mamınææ familiares & palatinos orthodoxos commendatiis literis; vt facilius Augustorum consensum & liberum per Italiam transitum obtinerent. Nam Colonia iam inde à Traiani temporibus fidem edocta Christianam publicitus, eam indulgentia Præsidum profitebatur, præsertim Alexandro dominante, quando Cæsarum edicta de necandis fidelibus eius clementia penè sublata videbantur; cuius consensu Lampridius gentilis agnoscit Christianis & Iudæis legibus suis congruenter viuere licuisse. Ad hanc igitur domum cum diuertisset, solicita, quid fieri Deus iuberet, precibus ardenter postulauit, diuinis freta promissis, & insigni prouidentia, quam in angustis & periculosis casibus experta semper propitiam & fauentem didicisset. Poterat quidem Vrsula, vel ex eo coniecturam facere suscipiendæ peregrinationis Romanæ, quod in Britannia Luciæ & Anastasiæ Regum gentilium filiabus percupidis Baptismi recipiendi cœlitus esset imperatum, differrent desiderium, quod explere commodius Romę possent: maluit tamen Dei iussum & imperium hac in re sibi nondum hactenus perspicuè denunciata, patienter exspectare.

L. 1. c. 16. Anonym.

C A P V T II.

Ibidem S. Vrsula monetur noctu per Angelum de peregrinatione Romana instituenda.

Pax Germaniæ.

EA tempestate pacata erat ad Rhenum Germania; redierat è Perside Romam Alexander Seuerus Imperator, & auctus triplici victoria, triumpharat. Nondum Germani ruptis cum Romanis fœderibus Gallias infestis armis incursabant: necdum etiam factio Maximini Thracis eruperat: cuius ambitione, Cæsare necato tota sodalitas erat ab Hunnis, Gothis & aliis barbaris nationibus sub Romanorum signis stipendia facientibus immaniter trucidanda. Vnde dilati martyrij causam hanc adfert Anonymus. *Necdum sanè aduenerat felicis illarum triumphi tempus, & agonis, quo in eodem loco pretioso erant coronandæ martyrio: nam gens Hunnorum barbarica & crudelis longè adhuc aberat, à quibus fuerunt pro Christo perimendæ.* Opus igitur aliqua peregrinatione, cuius occasione numerus etiam sodalitatis ante martyrium erat variis ex orbis nationibus augendus.

Anon. c. 11.

dis. Hanc ijs iussu diuino cœlestis internuncius indixit nocte concubia: dum enim Virgines per Vrbis hospitia distributæ quieti se tradidissent, Vrsula verò suo in conclaui Deum precibus in multam noctem consuleret, & ipsa leniter sopita quiescit, ab Angelo rursus excitata, cuius orationem, qua pauidam consolatur, erigit, & ad profectionem arduam capessendam exhortatur, ita vetus recitat historia. *Egressis itaque cum post vespertinam refectionem somnus diurno labore fessis obreperet, B. Virgo Vrsula, quæ iam Deo in Angelicæ castitatis professione complacuit, vidit in somnis Angelicæ claritatis, & auctoritatis virum, qui adsistens, primo an vigilaret? inquisiuit, quem cum illa vt virgo subito visu puellariter exhorresceret, ille timorem eius blande compescens, Scito, inquit filia, quia quod multum concupieras in protectione Dei cœli cum dulcissimo hoc tuarum sodalium contubernio Romam peruenies, peractisque votis, integro omnium tuarum numero iterum huc reuerteris in pace. Hic ergo vobis à Deo requies in seculum seculi prædestinata est, hic in pace pausabitis, & quia bonum certamen certastis, cursum consummastis, fidem seruastis, de cetero superest vobis corona iustitiæ, quam vt à iusto iudice plenam accipiatis, pro bona nominis eius confessione ceruices suas persecutori dabitis, depositisque hic corruptibilibus corporum sarcinis, ad cœlestem thalamum cum gloria martyrij peruenietis.* Anonymus itineris Romani suscipiendi finem exponit clarius. *Inde rursus Angelico admonentur responso, quatenus Romam proficiscantur, ibique Deo ac genitrici eius beatæ atque Apostolis, & Sanctis, quorum illic reliquiæ habeantur, & corpora, sese commendent: asserentes etiam pollicentur, quod de Roma reuertentes in eadem ciuitate beati agonis adeptura sint triumphum.* Exhilarauit ea res mirificè Virginem, toties iam præsens in aduersis & penè desperatis rebus diuinum expertam auxilium, consilium & tutelam, cuius iterum ab Angelo facta tam certa promissio, vehementer, ad primo mane rem Episcopis, postea Virginibus, denunciandam animauit. Solet enim Deus, quoties aliquem ad ardui cuiusdam operis molitionem excitat, in magnum multorum hominum bonum & animorum emolumentum, vt suauiter impellat, & efficienter persuadeat, eius mentem antea diuinis illustrationibus præparare; mox & voluntatem mira propensione in opus inclinare; vel si necessarium sit, prodigioso cœlitum monitu rem denunciare, tunc enim electi numinis præsentia confirmati, promtius aggrediuntur opus cœlitus imperatum; perfringunt animosius occurrentes in progressu difficultates, constantius ad finem numeris omnibus absoluendum perseuerant. Sic Moysen ad Pharaonis Regis superbiam plectendam & Israëlitas ex Aegypto ducendos multis ante prodigiis ostensis, & populo coram exhibitis inuitauit: Gedeonem ad liberandos hostium iugo Iudæos, Angelicis variis responsis & signis inclinauit: Iudam Machabæum ante pugnam nocturno viso confirmauit: hanc cum ille iam accinctus explicato in acie militi fidenter exposuisset, præcepta iam victoriæ spe, funditus hostem deleuerunt. Simili modo Vrsula rem visam & auditam primo diluculo cum Episcopis communicauit, ne quid temerè vel alienum a prudentiæ legibus, vel Dæmonum illusionibus obnoxium euulgaret, ac licet ardua res ijs, & teneris virginibus perdifficilis, pedestris per alpes peregrinatio videretur, spectatis tamen diuinæ prouidentiæ mirandis hactenus sodalitati collatis fauoribus & certissimis argumentis, vnanimes decernunt, coacta Virginum concione, visionis ordinem totum esse cunctis enarrandum, vt ad capessenda diuinitus iussa magis omnes permouerentur. *Illa* (vetus ait historia) *nihil de tantæ auctoritatis oraculo ambigens, mox vt dies terris reddita est, conuocata Virginum concione, quæ audierit, & viderit in auribus omnium exposuit.* Secuta mox animorum omnium mira consensio, lætitiaque, Deo faces amoris martyrij vehementius succendente. Pergit enim, *His auditis communis exsultatio facta est, quia dignæ habitæ essent pro nomine IESV contumelias pati: immolatisque laudum hostiis vnanimi deliberatione statuerunt iter hoc festinantius peragere, cupientes videlicet iam dissolui, & esse cum Christo.* Vbi non tantum innuit verbis grates & laudes decantatas; sed &

S. Vrsula nocte Deũ precibus consulit.

Vet. hist. c. 12.

Angelus ei peregrinationem Romam imperat.

Anon. c. 11. Varias ab causas.

Dei prouidentia in operis ardui molitione.

In vocatione Moysẽ Exodi. 4.

Gedeonis. Iudicum 6.

Iudæ Machabæi. 2. Mach. 15.

S. Vrsula pro concione diuinã exponit voluntatẽ.

Exsultatio omnium.

sed & sacrificium Eucharisticum cum in finem oblatum Deo, Virginesque Eucharistiæ diuinissimo recepto Sacramento (quæ bona gratia Græcis nominatur) & grates Deo retulisse, & hoc se viatico ad iter muniuisse, vt iam dicam.

C A P V T III.

Sacrificijs Deo immolatis, & percepta sacra synaxi Virgines ordiuntur peregrinationem: necessaria suppeditantur eis à Coloniensibus.

FAMILIARE veteris historiæ auctori de scripturis diuinis præsertim psalmis quædam dicta decerpere: sic ex ps. 144. *per ventum de thesauris Dei* productum accipit vehementem, & occultum, phrasi sat hagiographis vsitata: & hic dum *hostiā laudis* nominat, variis è psalmis idem mutuatur: ps. 49. v. 14. dicit psaltes: *immola Deo sacrificium laudis*, & v. 23. *Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter quo ostendam illi salutare Dei.* Vtrumque locum de SS. Eucharistia permulti S S. Patrum & interpretum accipiunt apud Lorinum eo loci: quos ibi vide.

Hostia laudis est SS. Eucharistia. *Ps. 49. v. 14. & 23.*

Turrianus colligit etiam S S. Eucharistiam nominari viaticum in Concilio Niceno canone 12. & 13. & in tertio etiam Aurelianensi can. 24. à S. Paulo verò *viam* appellari, cum ait, *Habentes itaque fiduciam Fratres in introitu Sanctorum in sanguine Christi, quam initiauit nobis viam nouam & viuentem per velamen, id est carnem suam, & Sacerdotem magnum super domum Dei accedamus cum vero corde, in plenitudine fidei, adspersi corda à conscientia mala, & abluti corpus aqua munda.* Confirmat expositionem suam ex liturgia S. Iacobi, ex Theodoreto, S. Thoma & alijs. Hesichius inquit, *viam hanc esse dominici corporis & sanguinis communicationem: cumque in redemtionem peccatoribus tradatur, meritò esse salutare Dei: ac viam, quæ, quemadmodum in cœlum ire oporteat, orantibus ostendit.* Refert S. Chrysostomus narrasse sibi, qui vidisset, & audisset, quod qui de vita hac emigraturi sunt, si mysteriorum istorum cum pura ac munda conscientia fuerint participes, spiritum efflaturi ab Angelis illorum corpora satellitum more stipantibus hinc rectà in cœlum abducuntur. Vnde S. Hieronymus *clauem paradisi* vocat Christi sanguinem dicentis ad latronem, *hodie mecum eris in paradiso.* Horum & aliorum interpretationi congruenter per *hostiam laudis* sacratissimum missæ officium & perceptionem Sacræ synaxis accipit vetus historia, dumque virginum ait vnicum fuisse desiderium, vniri Christo, id modo, quo licebat optimo, perceptâ S S. Eucharistiâ, tunc cœperunt consequi: hanc vnicam *vitam* suam rebantur, quam appetebant: hanc *viam* & viæ *viaticum*, quo velut Helias confortatæ, 40. & plures dies Romam contenderent integris viribus. Id cum initio nauigationis non nisi priuatim à quibusdam fuerit factitatum, dum Virgines publicè præseferrent non discessum, sed frequentata triennio belli simulacra: cum etiam in Tielensi portu, vbi mercatus arat, ægrè præstari potuerit, non erat locus aptior Coloniâ: commoditas biduanæ commorationis inuitabat, nec nisi post quatriduum erat exscensio futura: Ex eo verò tempore videntur, vt tradit S. Elisabeth, octauo die diuinissimam mensam adijsse.

Turrian. 1. de dogmat. charact. Est Viatic. *Hebr. 10.* *Hesichius to. 5. cōcord. l. 1. c. 5.* *S. Chrys. l. 6 de sacer dot.* Prodest morientibus. Hanc perceperunt Virgines ante peregrinationē. Initio nauigationis non fuit occasio communionis. Nec in via *S. Elisabeth c. 10.*

Quocirca cum postridie aduentus Coloniam mane consensu magno peregrinationem omnes comprobassent, eum videntur diem laudibus Deo referendis, & ad iter se comparando, mentemque à peccatis expiando traduxisse. Tunc etiam à Sigillinde Britanna Virgine & Quirillo Sacerdote confirmatior in arrepto proposito cœpit esse sodalitas, vbi intellexit idem iter Romanum cœlitus fuisse prius ipsis denunciatum in societate Parthenici collegij: cuius Parthenonem suburbanum hoc auidius eo videntur die visisse: quod ijsdem auctoribus didicissent, eam ipsam arenam esse martyrij tantæ congregationi diuinitus destinatam.

Quid gestum altero die aduentus.

Ita

Ita duas noctes Vrsula domum stellatam & totus exercitus pleraque ciuitatis domicilia sua commoratione consecrarunt, & plures etiam forte sibi comites itinersi è Romanis familiis eò traductis adsciuerunt. Quinta peregrinationis die primo diluculo rei diuinæ pariter interfuerunt, perceptaque manibus Aquilini, Episcoporum Britanniæ, & Cleri Coloniensis diuinissimo Sacramento, cum Episcopi, Cleri & optimatum ciuitatis pridiana cura commeatus & omnia peregrinis necessaria ad naues essent deportata, Deipara Ciuitatis Coloniensis præcipua Tutelari, & S. Petro metropolis illius insigni Patrono, supplicibus votis inuocato, magnis animis, gaudijs & solatijs diuinis delibuti, naues ingrediuntur, comitibus Sigillinde Britanna & Quirillo: quos Episcopus Aquilinus ad Rhenum vsque prosequitur: sic enim de eo scriptor Anonymus. *Ab Archiepiscopo (Aquilino) reliquisque ciuibus & Nobilibus cum summo deducuntur honore, à quibus etiam necessaria, quibus indigebant copiose ministrabantur.* Nobiles erant ex Romanorum familiis illustribus, quas Traianus Coloniam miserat. Illud iterum mirabile, dum nauigiis imposita Sodalitas, anchoris sublatis, & velis expansis deducit in altum classem: Ecce tibi repente ventus adspirare secundus ad votum cœpit, vt nō opus remigio, vel labore, dumq; precibus & laudum canticis Deo, Deiparæ, cœlitibusque persoluendis operam impendunt, prosperè die nocteque cursum tenent, *Domino*, ait Anonymus, *gloriosaq. matre eius, virginum sanctarum regina, nec non & Angelis Sanctis eas prospere ducentibus.* Nunc peregrinationis huius difficultates & causas excutiamus; dum in quartum vsque diem Basileam versus, velis plenissimis secundissimè prouehuntur.

Communio Virginum.

Discessus.

Venti secundi adspirant.

CAPVT IV.

An circa A. 237. fuerit vsitata Romana peregrinatio.

NEGANT Hæretici quidam Duce Molinæo, quin & Catholici nonnulli antesignano Gobelino, vtrisque obiecit errorem rerum Ecclesiasticarum ignorantiæ: Nam ipso Neronis æuo cœpit ea Christi fidelium ad templa seu memorias Apostolorum & Martyrum concursatio, de qua S. Gregorius, *Constat, quia eo tempore, quo passi sunt, ex oriente fideles venerunt, qui eorum corpora sicut suorum corpora repeterent:* & Baronius ad 18. Nouembr. *Longè ante, quam Basilicæ Apostolorum erigerentur, ex ipso tempore, quo Beatissimi Apostoli Petrus & Paulus gloriosò martyrio sunt coronati, loca sepulcrorum ipsorum magna sunt in veneratione habita.* Factum verò ex orbe toto concursum Lectiones horariæ Romanæ eodem die memorant. *Ex locis, quæ olim apud Christianos venerationem habuerunt illa celeberrima, & frequentissima fuerunt, in quibus condita Sanctorum corpora, vel aliquod Martyrum vestigium, aut monimentum esset, in quorum numero Sanctorum locorum inprimis fuit semper insignis illa Vaticani pars, quā S. Petri confessionem appellant. Nam eò Christiani ex omnibus terræ partibus, tanquam ad fidei petram, & Ecclesiæ fundamentum conuenientes, locum Principis Apostolorum sepulcro consecratum summa religione ac pietate venerabantur.* Ilescas L. de summis Pontificibus tradit a Cleto sacrorum summo antistite mirificè laudatam Romanam peregrinationem ad sanctiora vrbis loca: ac censuris in omnes fulminatis, quotquot illam impedirent, eam pietatem promotam esse. Eiusdem Cleti laudem peregrinationis ad Sanctos probat Equilinus, & Dexter anno Christi 70. vult vsitatas Damascum ad S. Ananiam, & in Hispaniam ad S. Iacobum peregrinationes, quo trahit Bitanus & alij, verba S. Ioannis, *Carissime fideliter facis, quidquid operaris in fratres, & hoc in peregrinos.*

Tempore Neronis cœpit Romana peregrinatio.

S. Greg. l. 3. ep 30 de SS. Petro & Paulo.

Baro in notis Martyr.

Equilinus l. 4. c. 44.

S. Io ad Caium.

Aucta est ea religio tempore & seculo S. Vrsulæ: nam Zephyrino Pontifice Caius antiquus Theologus floruit: is apud Eusebium memorias Apostolorum iam tropæa

Euseb. l. 2. hist. c. 2.

Cai' Theologus. tropæa victoriæ nominat, ad quæ visenda cunctos adhortatur. *Ego*, inquit, *Apostolorum tropæa possum perspicuè ostendere: nam si lubet in Vaticanum proficisci, aut in viam, quæ Ostiensis dicitur, te conferre, tropæa istorum, qui illam Ecclesiam suo sermone & virtute stabilierunt, inuenies.* Aequalis eius & Vrsulæ S. Hippolytus Episcopus & Martyr vir omni scientiarum genere politissimus Romam ex Oriente profectus ad Martyrum cœmiteria; & memorias Apostolorum piè sæpius inuisit, de quo Baronius: *Iam verò Romæ cum degeret canonem suum Paschalem composuit, qui 16. annos complectitur, ob quem ita placuit Christianis omnibus, vt & statua marmorea honoraretur, (quæ vnà cum ipso Paschali canone in Bibliotheca Vaticana etiamnum tanquam nobile Christianæ antiquitatis monimentum adseruatur) & ipse à S. Calisto Papa Episcopus Ostiensis creatus, quinquennio post nobilem martyrij palmam, dum in foueam agris plenam cum socijs Alexandro Imperatore iussu Vlpiani præcipitaretur, est consecutus, circa annum Domini. 229.* Vide de eo Fastos Romanos 22. Augusti.

S. Hippolytus Romam peregrinatus.

Paulò post Decio Cæsare licet ferueret persecutio, creuit religio limen Apostolorum osculis libandi; vt auctor est in hymno de S. Laurentio Prudentius.

Prudentius in hymno de S. Laurentio.

Ipsa & senatus lumina
Quondam Luperci & flamines
Apostolorum & Martyrum
Exosculantur limina.

Persæ peregrini.

At Imperatore Claudio Persarum nobilissimi Romæ Martyrum tumulos piè adierunt, & ipsi dum sacris his vacant officijs, martyrij palmam meruerunt. *Imperabat Claudius*, ait Baronius, *quando quidam ex Perside Romam venerunt ad orationem Apostolorum Marius, & Martha eius coniunx, cum filiis Audiface & Abaco. Hi cum Romam peruenissent, studuerunt solicitè inquirere corpora Sanctorum, quæ erant in cœmiteriis; & Christianos inuisere, qui erant in carcere.* Postea comprehensi Pater cum filijs capite truncati, in puteum coniecti Martyrum choris meruerunt sociari. Videri de his Surius ad 19. Ian. potest. Paulò post S. Maurus ex Africa eodem pietatis functus munere similem palmam meruit, de quo fasti Romani. *Romæ S. Mauri Martyris, qui ex Africa veniens ad sepulcra Apostolorum sub Numeriano Imperatore, & Celerino Vrbis Præfecto agonizauit.* Copiosius hæc narrat his verbis Petrus Equilinus. *Maurus Martyr apud vrbem Romam passus est tempore Numeriani Imperatoris sub Præfecto Vrbis Celerino. Hic ex ciuitate Castellæ prouinciæ Africæ Christianis parentibus progenitus, quibus defunctis ipse seculum dereliquit, & monachus effectus aliquot annis Deo seruiuit. Deinde diuina inspiratus gratia, cum esset annorum decem & octo, ad Apostolorum limina visitanda Romam deuenit, ibique pauperibus seruire cœpit. Tandem post varia bonorum operum genera Angeli monitu in vrbem rediens, à Celerino Vrbis Præfecto variè tortus, atque vngulis ferreis laceratus, nouissimè in Christi confessione persistens immobilis, gladio truncatur capite, non procul ab Vrbe Roma.*

Baro. to. 2. An. A. 270. n. 2.

S. Maurus Africanus. 22 Nouem. An. 284.

Li. 10. c. 93.

Secuta deinde Diocletiani crudelissima persecutio; quæ dum Romæ sæuiret atrocius, de Zoë narrant acta S. Sebastiani. *Beatissima Zoë cum in Apostolorum natali ad confessionem S. Petri Apostoli oraret, ab insidiantibus gentilibus ducitur ad Patronum regionis Naumachiæ, huius audito martyrio Tranquillinus SS. Marci & Marcelliani parens in eas voces erupit. Feminæ nos ad coronam præcedunt, vt quid viuimus? & octaua SS. Apostolorum die ad B. Pauli confessionem accedens, sensit etiam ipse gentilium insidias, & à populo lapidibus obrutus, mortuus est, corpusque eius in Tyberim iactatum.* Similibus persecutionibus vigentibus (licet annus ignoretur) de S. Paterno meminerunt Ecclesiasticæ tabulæ. *Fundis in Latio S. Paterni Martyris, qui ab Alexandria Romam veniens ad Apostolorum memorias, & inde in agrum Fundanum secedens, cum Martyrū corpora sepeliret, à Tribuno comprehensus in vinculis exspirauit:* porrò Hibernos & Britannos circa hæc tempora Romam religionis ergò contendisse dicā c. 6. Quæ satis ostendūt, eo potissimū tēpore, quo persecutionū procellæ iactarēt Ecclesię natē vehemētius, à Principib. et viris, & feminis Romanis, Aegyptijs, Africanis, Persis & Græ-

S. Paternus 12. August.

& Græcis iam inde à Neronis æuo Martyrum Romana cæm[illegible] cum Apostolorum memoriis esse religiosè frequentata.

CAPVT V.

Causæ Romani itineris instituendi.

1. Causa diuinum imperium.

CAVSAS multi requirunt, quæ mouere potuerint Vrsulam, ne temeritatis & imprudentiæ notam subiisse videatur, quod dominantibus gentilibus, cum tam teneris iter pedestre tam difficile, & virginibus tam periculosum & insolitum ausa sit suscipere. Vna posset inter omnes sufficere diuina voluntas, & mandatum ei Coloniæ cœlitus denunciatum, facta simul certa diuinæ tutelæ promissione, cui refragari Regina nec poterat, nec debebat: non ignara velle diuinam maiestatem orbi suam potentiam, sapientiam & bonitatem, vt iam cœperat, deinceps verò clarius in hac defendenda sodalitate contra mortales, & tartareos hostes declarare.

2. Augmentum sodalitatis.

Deinde maiora Deus ex Europa parabat augmenta sodalitati: nam præcipuos eius temporis Germaniæ, Galliæ, Græciæ, sed Italiæ potissimum Episcopos, & magnam præcipuamque Cleri Romani partem cum multis viris Principibus, maritatis, viduis & virginibus omnis ætatis, nationis & conditionis in itinere peregrinis aggregauit: quibus partim martyrij laurea cum reliquis obtigit Coloniæ: vel defatigatione nimia corporis in via deficientibus, eos Deus variis locis & oris Rhenanis Patronos & Præsides reliquit tutelares, eorum sanctitatem innumeris prodigiis obsignando.

3. Meritū maius.

Adhæc labore molestiaque tam longinquæ profectionis, meritis singuli magnis augebantur, virtutum heroicis & arduis maximè operibus frequenter elicitis, & ad subeundos immanes martyrij cruciatus corpus firmabatur, multos etiam gentiles ea maiestas Ecclesiæ Catholicæ sic orbe toto propagatæ, cuius fidem tot videbant Reges & nobilissimos quosque contemtis vitæ periculis publicè profiteri, vehementer ad eius suscipiendam institutionem permouebat, alios nutantes ad eandem cum sanguinis etiam effusione retinendam & defendendam plurimum animabat.

4. Studiū imitandi Martyres Romanos.

Præterea Virginibus conferebat non parum ad constantiam & animi virtutem tot tropæa Martyrum, & monimenta clarissima contemplari; vt horum exemplo teneræ virgines inuitatæ, ad audendum similia permouerentur. Nam si Miltiadis Atheniensium Ducis laudis & victoriæ insignia Themistocli somnum excusserunt, vt noctes diesque versaret animo, qua posset ratione patriæ suamque gloriā similibus facinoribus illustrare, quid non tot millium martyrum tumuli palmis & coronis insignes, ea religio, pietas & cultus eorum sacris exuuijs exhibitus potuit? cum sibi pares ætate & genere visuræ essent puellas sanguine suo rubricatas, iam Regum supplicibus votis inuocari. Sic Romani propterea triumphos suorum ducum apparatu regio, sumtibus infinitis celebrabant, vt milites ad eadem edenda facinora, bellicamque similem promerendam gloriam excitarent. Ipsa nostra mater Ecclesia Catholica festos etiam dies Martyrum auctore S. Augustino solennes instituit: *vt solennitates Martyrum exhortationes Martyriorum sint, & imitari non pigeat, quod celebrare delectat.* Et sanè nihil ita fideles olim ad expetenda pro fide tormenta, sicut exempla Martyrum prouocarunt: In Phrygia cum Vrbis Episcopus pro Christo vitam poneret, omnes ciues exemplo permoti volentes lubentes vltro tyranno se ad mortem obtulerunt. Apud Treuiros Rictiouaro præside cum Vrbis Episcopus, Consules & optimates eadem de causā perimerentur: infiniti de vulgo talium exemplis animati, mortem pariter atrocissimam appetierunt, & oppetierūt. Quid ille septem fratrum Machabæorū natu minimus,

cum

2. Mach. 7.

cum ipsorum tormenta siccis oculis adspexisset, spretis Regis blanditiis & promissis oratione matris inflammatus, exclamauit: *Non obedio præcepto Regis; sed præcepto legis, quæ data est nobis:* quid tantos tenello spiritus ministraret, addit. *Fratres mei modico nunc dolore sustentati, sub testamento æternæ vitæ effecti sunt. Ego animam & corpus trado pro patriis legibus.* Ita diuinis nixa promissis Vrsula, non dubitabat, quin inspectis Martyrum Romanorum, præsertim Virginum, tropæis & palmis, esset vehementer ad quæuis expetenda Christi amore supplicia tota Sodalitas permouenda.

5 Ne gentiles reuocarẽt filias, Baptismus dilatus est ad Romanã vsq; peregrinationem.

Quin etiam quasdam Regum gentilium filias Aetherij sponsi consanguineas vetuerat Deus in Britannia sacris Baptismi fontibus ablui; quod Romæ futurum indicarat, ne forte sponsus & gentiles Parentes filias, sorores, & propinquas à societate reuocarent, quod simulata specie nuptiarum & belli simulacrorum deceptæ solum Christi fidem edocerentur. Vnde cum constaret gentiles & admitti, & sine Baptismi initiatione in ea societate permanere, facilius Ethnici filias in ea versari patiebantur: Baptismus verò talium Romæ solenniter à supremo sacrorum antistite grauissimis ceremoniis collatus non paucos gentilium impelleret, ad eiusdem susceptionem: quam terra marique tot pererratis regionibus tales puellæ regiæ tam ardenter expetierant.

6. Ad SS. Martyrum patrociniũ obtinendũ. *Anonym. l. 1. c. 11. Harigerus to. 1. Episc. Leod. Pratum spirituale.*

Huc accedit, quod Apostolorum & Romanorum Martyrum precibus volebat Deus constantiam huic sodalitati martyrijque lauream impertiri: his igitur vt se Deique genitrici seriò suppliciterque Romæ commendarent, iisdem apud Anonymum imperauit. Scimus S. Seruatium Apostolorum limina petiisse, vt tantis deprecatoribus vastitatem ab Hunnis Tungrensibus inferendam, & iam imminentem auerteret. S. Leonem etiam Pontificem maximum; ijsdem Apostolis cum lacrymis pro venia peccatorum obtinenda ardenter inuocatis, cœleste responsum accepisse, cetera sibi quidem condonata peccata sciret: non tamen ea, quæ per manuum impositionem ac sacrorum ordinum collationem commisisset. Eosdem voluit Deus Apostolos Patronos à Virginibus pro constantia cœlitus impetrãda adhiberi, quorum etiam meritis eam omnibus rogatus impertiretur.

7. Ob persecutionẽ nondũ incohatam.

Denique nondum sextam persecutionem Iulius Maximinus Ecclesiæ mouerat, in qua tot erant Martyres vna die laureandi. Adhuc dum Coloniâ soluunt virgines ora Rhenana pace fruebatur: licet Germani tunc temporis agitarent consilia de Gallis infestandis: & fortè antè, quam Basileam virgines attigissent, iam circa Moguntiam transmisso nauibus Rheno vicina præsidia Romanorum assilirent. Igitur dum per Alpes tendunt Virgines, nuncius defectionis Germanorum Romam præuolat, Alexander Roma se mouet Moguntiam versus, cum exercitu, præmisso cum copiis Maximino: sed antè, quam Romæ salutatis Apostolorum liminibus Virgines Basileam redijssent, occisus à Maximino Cæsar est, & eius Christiana familia crudeliter interemta, tunc classicum cantari de necandis Christi fidelibus cœpit, quando Virgines in Hunnos & Gothos Coloniæ inciderunt. Hæ causæ fuerunt peregrinationis Romam instituendæ, quo ex Africa, Persia, Græcia, & aliis orbis partibus religionis causâ multi confluebant: sed an Hiberni Britanniq; tam amantes fuerint tantæ peregrinationis, examinemus.

CAPVT VI.

Hiberni seculis omnibus, & ferè omnes Britanni amantes semper fuerunt peregrinationis.

NOuum & insolens videtur quibusdam, tot vnius nationis hominum peregrinandi studium, in sexu præsertim sequiore; sed si quis diligenter gentium omniũ euoluat mores, & instituta, vel sanctorũ historias, nullã reperiet orbis nationẽ æq; semper amore flagrasse visendi loca sacra, atq; Hibernos, & Britãnos, ex quo fidẽ orthodoxã susceperũt, ideò factũ est, dũ extra patriã sacris in locis, vel inuia redituq;

varijs

varijs ex causis, quandoq; etiam zelo religionis propagandæ detinerērur, vel ab incolis locorum, quæ transierunt ob exploratam virorum istorum vitæ sanctitatē & asperitatem, ac incredibilem temperantiam, imitarentur, coacti sint subsistere, & Cathedras etiam Episcopales, vel Præfecturas Monasteriorum admittere: quādoque etiam Dei singulari prouidentia certis in locis, vel sanctè decesserunt, vel martyrij lauream obtinuerunt; & ita totam Europam Diuis tutelaribus præ reliquis omnibus nationibus repleuerunt: Idcirco de Hibernia dixit in vita S. Patricij Iocelinus. *Vt Hibernia speciali nomine Insula Sanctorum, vbiq; terrarum iure nominaretur.* Ex his quę dicturus hoc capite multa decerpsi, ex eruditissimo P. Stephano Vito, gentis suæ mores accurate peruestiganti.

Ob peregrinandi studiū Hiberni totā Europam sanctis repleuerunt.

Iocel. c. 174.

Primo Christi seculo S. Beatus cum socio & Mansuetus Romam ex Hibernia concesserunt, hic Tullensium à D. Petro datus Protoëpiscopus; illi Heluetiorum Apostoli, de quibus libro 3. dictum est copiosè.

Primo seculo peregrini Hiberni.

Altero seculo S. Cataldus Solymæa loca Christi vestigiis insignita lustrauit, postea substitit in Italia cum fratre Donato, creatus ipse Tarentinorum Episcopus, Donatus verò Lupiensium.

2. Seculo.

Tertio seculo præter Sodalitatem Vrsulanam Romam inuisentem Vsserius S. Florentini Presbyteri meminit, patre Theophilo, matre Benigna genito, in Hibernia: is Romæ martyrium subijt Claudio Cæsare, de quo Molanus in Addit. ad Vsuardum 1. Decembris.

3. Seculo. Vsserius c. 16. f. 760.

Quarto S. Macra Virgo Remis 6. Ian. sub Diocletiano laureata: de hac Demsterus: *S. Macra Regis Scotiæ filia ac Sanctissimi Guthagoni soror, cum quo patriam voto peregrinationis egressa in valetudinem grauem prolapsa, Romam pergere non potuit*, S. Guthagonum Scotiæ Regis filium peregrinum in Oostkercka burgo Flandriæ decessisse miraculis illustrem Meierus auctor est. * Hoc etiam seculo S. Eliphius Regis Scotiæ filius, sorores eiusdem Libaria & Susanna, ac Eucharius horum frater Episcopus creatus, diuersis in Galliæ locis sanguine suo fidem Christi sunt testificati Iuliano Cæsare, tertia soror Menna castitatis quidem cum sororibus aureolā insignis, de martyrio ignoratur.

4. Seculo. Demsterus lib. 12 hist. n. 830. B. Macra Virgo. Meierus ad A. 1159. & 1444. Rupertus in vita S. Eliphij.

Initio quinti seculi S. Kiaranus Romæ creatus Episcopus remissus in Hiberniam est. Ingens etiam Hibernorum turba iam tum Romam contendebat, vt vitæ Sanctorum Albei & Declani vetustissimæ narrant. Albei talis est narratio, *Videns S. Hilarius magnam sanctitatem S. Albei, & maxima mirabilia, quæ fiebant per illum à Deo, & probatum esse in omni sapientia, misit illum ad Dominum Papam, vt ab eo ordinaretur Episcopus: Et S. Papa gauisus est in aduentu eius, mansitq; apud eum vno anno & 50. diebus. Tunc autem viri sancti 50. de Hibernia post S. Albeum Romam perrexerunt, cum ergo venissent, ... S. Papa, & Albeus, dedit eis Papa cellam seorsum, & misit S. Albeum cum eis, vt ... præesset, multi erant ex ipsis vnius nominis 12. Colmani, & 12. Coëmgeni, & 12. Finiani, & beatissimus Declanus cum ceteris.*

Vita eiusdē M. S. 5. Seculo.

50. Hiberni Romam eunt. Multi eiusdem nominis.

Huius vita sic eam recenset profectionem. *Tunc in mente S. Declani Romam peruenit, vt ibi mores Ecclesiasticos disceret, & gradus acciperet, & licentiam prædicandi à sede Apostolica haberet, & ordinem, & regulas secundum institutionem Romam secum duceret. Et ipse quosdam sumens in comitatu suo discipulos: transnauigauit, & perrexit Romam, mansitq; ibi multis diebus. Veniensq; S. Declanus Romam cum discipulis suis magna lætitia in aduentu eius gauisus est Papa:* creatus deinde Episcopus multos etiam Romanorum genere illustres secum traxit in Hiberniam odore sanctitatis: cui in via S. Patricius Romam contendens obuius factus est, hac occasione Iocelinus in vita ... socios Declani consecratos etiam Episcopos testatur. *Horum*, ait, *Sanctorum nomina fuerunt, Lugacius, Columbanus, Meldanus, Lugadius, Cassatius, Cheranus, quorum ... Episcopalium nomina describere certa de causa supersedemus*; nominat tamen illas Vsserius, & in Lagenia sola Prouincia sitas fuisse probat ex antiquis Hiberniæ monimentis, quam verosimiliter diximus patriam fuisse S. Vrsulæ. Habes hic 7 minimum Episcopos eius insulæ, 30 ante S. Patricium annos circa annum 402. Aequalis horum S. Ibarus Episcopus, de quo multa ibidem idem narrat auctor. Sed quam eo tem-

Causa Romanæ profectionis S. Declani.

Iocelin. in vita S. Patric.

Vsserius. fol. 791.

S. Ibarus Episcopus

Sitis martyrij.

eo tempore quidam Hiberni siti flagrarint martyrij, & ideò contenderint in Germaniam & Italiam, vbicumque minima spes eius affulgeret, docent Acta S. Guniforti, quæ Iacobus Guallus sic memorat. *Gunifortus Scotica gente natus, nobili genere, cum apud eam Scoticam gentem magna fureret persecutio, sibiq́; esset cordi pro Christo mori, & altum suæ mentis arderet votum, potentia nobilis suæ familiæ impediri veritus, cum patre suo Gunibaldo, ac duabus sororibus suis perrexit in Germaniam, vbi Christiani variis tormentis occidebantur. Vnde vt eorum votum perducerent ad effectum, Christi fidei flamma incensi, magno spiritu illam prædicabant. Tunc capiuntur, & suppliciis crudeliter cæduntur; vnde Dei virtute operante, saluantur ipsi fratres: sorores verò genere & forma speciosæ: speciosiores verò fide & virginitatis zelo, superata feminea fragilitate, accedente etiam pia fratrum exhortatione, oculis ac manibus in cælum intentis, Christum confitentes cruentissima cæde martyrij palmam adipiscuntur. Quibus tam impiè peremtis, Gunifortus, Gunibaldusque inde discedentes, superatis Alpibus descendunt in Italiam ad Camaram vsque ciuitatem: vbi etiam Christiani crudeliter mactabantur. Tunc ibi ad populum fidem Christi alta voce tollere cœperunt: multos etiam quo poterant spiritu ad martyrij coronam accendebant*: Narrat deinde vtriusque martyrium: de iisdem similia Ferrarius refert.

Duæ Virgines peregrinæ desiderio martyrij.

Occiduntur ob fidē

Ferrar. 22. Aug. in Cat. SS. Ital

S. Patrici⁹ tèr Romā adit.

Eodem quinto seculo S. Patricium tèr Romam profectum esse, nec incomitatum, vetus eius vita M. S. testatur. Incredibile eius tempore tanti Doctoris exemplo & monitis, exarsit Hibernorum per omnem ferè terrarum orbem peregrinandi studium, ita vt etiam myriades hominum Romam, vel Solymam ex vna insula contenderent: nam cum innumeros penè ad vitæ sanctioris rationem ineundam permouisset, ij spretis omnibus, rerum necessariarum indigi, ad orbis sanctuaria se turmatim conferebant. Admirabilem eorum numerum & sanctitatem Anonymus quidam peruetustus auctor recenset. *Populus* (Hibernicus) ait *bonæ indolis, tanta perfectione vitæ subito pollere cœpit, quod numerum excedebat Sanctorum multitudo, qui per centenas & millenas turbas celebrans synodos solennes, operabatur virtutes incredibiles cunctis seculis: quidquid postulabat in virtute nominis Christi, debere se accipere nullatenus dubitans. Verè illic probatum est, quod omnia possibilia sint credenti. Miracula Sanctorum Hibernensium absque diffidentia & subsannatione solus naturalis Hibernicus credere potest, cuius natiua simplicitas illam in sanctis simplicitatem redolet, quæ in impetrando hominibus difficilia totius diffidentiæ à se scrupulum elongauit. Indicibile namq́; est, quanta familiaritatis audacia consueuerit orans ille populus cum Domino fabulari. Affatur vt domesticum Regem perennis gloriæ, nescit cultorum verborum phaleras contexere, simplicitas versutiis non exculta.*

Anonymus Scriptor fundationis Ecclesiæ Petri Ratisbonensis extra muros.

Mira simplicitas fidelium Hibernorū.

Et fiducia in oratione.

Quam vberes idem Sanctus vir collegerit fructus, ex duobus coactis Conciliis, præsertim verò posteriore, sic idem scribit. *Omnes populi, qui adhuc infideles remanserant, baptizati sunt*: addit, *triginta millia probatorum virorum in sanctitate, & iustitia coram Deo & hominibus simul iter arripuisse de Hibernia*: eorum ardorem animi & virtutem sic subiungit. *In secunda Synodo Patricij maior pars multitudinis Sanctorum eorundem, cum benedictione & licentia S. Patricij reliquerunt patriam, notos, caros, parentes, res, & reditus, ciuitates, & castra, & cetera, quæ possidebant, & secuti sunt Christū, accensi diuino amore, in pellibus caprinis, in voluntaria paupertate, vouentes Deo pia vota se nunquam reuersuros, priusquam limina SS. Apostolorum calcarent, & loca, quibus Christus fuit angustiatus, (stillans proprium corporis sanguinem pro ipsorum salute) in Europa, Asia, vel Africa: Et ita beata multitudo Sanctorum transiuit prospero nauigio pericula ponti, & diuiserunt se in tres turmas, ad tres partes mundi, ad Africam, ad Asiam, ad Europam.* Quis iam stupeat vndecim millia peregrinorum, cum ea ætate tres myriades iter peregrinæ susceperint? Adde, quis miretur vestigia quædam Romanæ peregrinationis periisse: cum nec horum extent vspiam? Mirum est neminem vnum, vel ex hoc historico fundamento, sub hæc tempora suasu S. Patricij adornatam Vrsulanam peregrinationem asseruisse: cum in eo longè plus verosimilitudinis lateat, quàm in commento Galfredi, contra fidem omnium veterum scriptorum excogitato.

30. Millia peregrinantur.

Seculo

Seculo sexto Fintanus Hibernus Romę septem annis sacris disciplinis eruditus Sacerdos est consecratus. De eo seculo Giraldus Cambrensis ait: *Mos erat illis diebus Hibernensibus, Romam peregrè proficiscendo Apostolorum limina præ locis omnibus magis frequenter deuoto labore visitare: inter quos Abbas Barrocus de Corcagiæ finibus, ab eadem peregrinatione Meneuiam vsque reuersus, ibidem venti & nauigij tempora præstolabatur: in consuetudine nimirum viri boni de Hibernia, & antentio [illegible] habebant, quod peregrè proficiscendo vel redeundo B. Dauid alloquijs frui votiuo desiderio affectarent.* Vide de hoc loco B. Dauidis seu Meneuia tabulam Britanniæ.

Eodem seculo S. Fridolinus floruit, Regis Hiberniæ filius, à S. Patricio baptizatus, percarus erat Clodoueo primo Francorum Regi: quem cum aulæ præcipuis Palatinis exemplo vitæ, miraculis & adhortationibus permouit ad Baptismum à S. Remigio suscipiendum: de hoc Claronensium Apostolo in Germania P. Canisius refert inter alia, quod vnà cum socijs exarserit piarum peregrinationum desiderio ad celeberrima variarum regionum sanctuaria, quæ obijt.

S. Fridolinus. *Canisius in vita eius.*

Ad hæc tempora spectat, quod S. Bernardus de vno Bercharensi monasterio Hiberniæ narrat, non multis post mortem S. Patricij (quæ exeunte seculo quinto contigit) ædificato. *Non modo*, ait ibidem, *vno die à Paganis, Danis & Noruuegis piratis propter Christum cæsos fuisse 900. Monachos:* sed etiam idem Cœnobium nominat *locum sanctum, fœcundumq́ Sanctorum, qui quasi inundatione facta examina Sanctorum effudit per Angliam, Galliam, alias exteras regiones, è quo cum turma Sanctorum in Galliam, Germaniam, Italiam prodierunt SS. Columbanus & Gallus &c.*

S. Bern. in vita S. Malachiæ &c.

Vixit eadem ætate Petrocus natione Cumber, regia stirpe genitus, is cum 30. annos asceticam vitam in Britannia coluisset, Romæ limina Aplorum, deinde Hierosolymæ loca Christi vestigijs insignita lustrauit, de quo in vita Ioẽs Tinmuthensis.

Seculo septimo; quo Marianus Scotus affirmat *Hiberniam viris sanctis plenam fuisse*, vita S. Lasreani refert ipsum extremis vitæ temporibus *cum sanctis 50 viris Romam iuisse*, Romanumq; Pontificem *eum Præsulem consecrasse, & reuertenti legationis in Hibernia officium commisisse.*

Seculo 7. ad an 674. 50. cum S. Lasreano.

Eadem ætate septem Fratres vitæ sanctimoniâ clari ex Hibernia per Franciam Romam peregrini contenderunt, Foilanus, Vltanus, Furseus, Eloquius, Algisus, Etho & Adelgisus, qui cum sanctorum Apostolorum limina supplices venerarentur, singulis à Deo in Gallijs locus culturę decretus, & cœlitus indicatus est: nam S. Foilano cum Vltano Silua Soneftia, locusq; in eâ qui Fossas dicitur à S. Gertrude assignatus est: B. Furseus cum Adelgiso locis plurimis peragratis, verbi diuini seminãdi gratiâ Peronam peruenit, in Vermandensi pago, vbi decessit; Eloquius cum Algiso intra Exprám fluuium & Iseram in Thoracensi pago multos Christo aggregarunt; S. Ethoni cessit locus circa fluuium Corbriolum, ad quem sępe adibat B. Amandus ex Elnone; S. Wilmarus ex monasterio Laubiacensi; S. Wanulphus ex loco Condatensi; B. Gillenus ex cœnobio Cellensi, S. Aldegũdis Malbodio, S Gertrudis Niuellâ, qui de rebus diuinis sanctissimè conferebant, & se mutuò ad perfectionem, quà verbo, quà exemplo animabant.

Foilanus & 6. fratres

Eodem seculo S. Kilianus Franconiæ in Germania Apostolus cum socijs duob. Colomanno & Totnano martyrio coronatus anno 688. venit ex Hibernia Romam; de eo Henricus Canisius ita loquitur: *Venit egregius Episcopus celebris vir magnæ virtutis de Hibernia, nomine Kilianus cum socijs, iter direxit Romam more Sanctorum, &c. & sic perueniens Romam:* & pag. 174. *Venit honorabilis turma Sanctorum de Hibernia, videlicet S. Virgilius Episcopus, cum alijs Episcopis 7. Sanctis, multisq; alijs socijs, qui proposuerunt Domini vestigia, & terram sanctam corporeis oculis videre, solito more Reuerendorũ Patrum Scotorum.* Fuit is filius Regis Scotorum, Hiberniæ, nonus Antistes Saltzburgensis, secundus Apostolus Bauarię, primus Carinthiæ in Germania, vnde migrauit in cœlũ A. 784. 27. Nouemb. de quo multa Baron. in Annal. & Raderus to. 1. Bauariæ sanctæ.

S. Kilianus cum socijs. *Canis. to. 4. antiq. lect. p. 473.* S Virgilius. *Baron. in Annal. Rader. to. 1. Bav.*

Plures idem seculum filios Regum Hiberniæ, sanctissimos Pręsules peregrinos vidit Roma: nam Hundius, cùm agit de Episcopis Ratisbonensibus: *Tres*, inquit, *fratres, filios Regis Scotorum Hiberniæ, S. Erhardum Episcopum Ardakadensem in Hibernia,*

Hũd in Metrop. p. 55. 3 alij Episc. & Regum filij

Albertum Episcopum Cassellensem in eadem insula, Hildulphum Archiepiscopum Treuirēsem in Germania, è patria cum multis socijs iuisse peregrinatum Romam; inde Albertum cum 19. socijs profectum fuisse Hierosolymam, Erhardum & Hildulphum venisse in Germaniam prædicandi Euangelij causâ. Reuersus autem Hierosolymâ Ratisbonam, sanctè obijt, miraculis clarus, & illatus in sepulcrum S. Erhardi, regnante Pipino patre Caroli M.

S. Wiro. *Surius.*

Surius in vita S. Wironis Episcopi Dublinensis in Hibernia hæc narrat de eo, Scotorumq; peregrinandi studio: *Proponebat sibi sanctos Patres, præsertim admirandâ virtutum ac meritorum sublimitate conspicuos, Patricium, Cuthbertum, Columbam* (quorum trium nomina sunt in Martyrologio Romano) *egregias patriæ columbas, orbis luminaria, eorumq; vestigijs cupiebat insistere:* imò *verò diuino incitante amore & iam peregrinandi laborem alacriter eorum exemplo suscipere volebat: sic erat consuetudo illius insulæ, vt primò eligerent incolæ Episcopum, deinde electum Romam mitterent, summi Pontificis manibus consecrandum, atque ita rediturum ad sedem suam. Itaque licet multum refragaretur S. VViro, non tamen à sua sententia recessit plebs fidelis; sed etiam inuitum illum eligens compulit tandem assentiri. At ille nactus hac occasione opportunitatem è patria emigrandi, piæ peregrinationis amore, vrgentis populi ad tempus cessit voluntati, &c. abijt igitur* (cum socijs, vt pòst narrat) *Romam diu cupitæ peregrinationis desiderio impulsus.* Hunc Wironem ob eminentem sanctimoniam Dux Pipinus adeo suspexit, vt non modò pro oraculo habuerit illius dicta; verùm etiam quoties ad ipsum conscientiæ labes expiaturus accedebat ex more, priùs sibi calceos detraxerit.

Episc. electus Hiberniæ Romã peregrinabatur.

8. & 9. seculo. *Strabus in vita S. Galli l. 2 c. 46. Sur. 16. Oct.* Consuetudo Hibernis peregrinandi in naturam versa. Nomen inde traxêre.

Circa annum 800. auctus is ardor visendi orbis sacraria est, teste Walafrido Strabo Germano coæuo: nam in vita S. Galli Abbatis filij Regis Hiberniæ Apostoli Suauorum & Heluetiorum apud Surium hæc habet: *De natione Scotorum Hiberniæ, quibus consuetudo peregrinandi iam penè versa est in naturam, nuper venit ad nos* (id est, Cœnobium S. Galli) *orationis & adorationis causâ quidam toto penè corpore contractus iuuenis, contactu tumbæ S. Galli sanatus.* Porrò sanctis hisce peregrinis Hibernis varia sunt ideo nomina data: S. Rupertus, ob crebras Romanas peregrinationes, *girouagus* audijt; S. Virgilius cum socijs nomen *soliuagi* inuênit; S. Fridolinus *viator* dictus est.

Virgines etiã Hiberniæ Regum filiæ peregrinatæ. Soror S. Ruperti Crẽdrũdis Drusa soror S. Intracti martyrio in peregrinatione coronãtur *Balæus cẽt. 10. n. 81*

Nec verò viri tantummodò, sæpè & virgines & sanctæ feminæ eodem Christi amore succensæ, labore se pio fatigarunt. Nam, præter alias suprà recensitas, S. Rupertus primus Episcopus & Apostolus Bauariæ, primæque Pannoniæ, (quam nunc appellamus Austriam) filius Regis Scotorum Hiberniæ, & filiæ Regis Francorum à S. Patricio baptizatus, cum fratre Trudberto & sorore Crendrunde Romam profectus est: de his multa est mentio tom. 6. antiq. lect. Henrici Canisij à pag. 1107. & deinceps. SS. Intractus & soror eius Drusa filij Regis Hiberniæ cum alijs 9 nobilibus socijs in ipso progressu peregrinationis (vt in regressu S. Vrsula) laureâ martyrij sunt coronati an. 708. 5. Feb. vt in vita Intracti refert Guillielmus Malmesberiensis. Insanit contra hanc sanctarum feminarum Hiberniæ consuetudinem turpissimus Veneris antistes Ioannes Balæus; vnde in eas tales euomit contumelias: *Guthbertus Farnênsis* (de quo Martyrologium ad 20. Martij) *ex Hiberniensium stupro & in Hibernia natus, à matre Romam peregrinante, meretricante potius, adolescens in Britannia relinquitur Mailrose in monasterio.*

S. Peregrin' Hibern.

Redeo ad viros sanctos peregrinos, & primò quidem ipse S. Peregrinus filius Regis Scotorum Hiberniæ, post obita plurima sanctuaria, Hierosolymam est profectus, inde abiens vitam eremiticam per 40 annos duxit in desertis Palæstinæ, vnde Dei monitu redijt in Italiam, vbi reliquum vitæ solitarius egit in Alpibus, quæ sunt inter vrbes Mutinã & Lucam, & iam à multis seculis Peregrini montes appellantur. Festum illius agitur 1. Aug. iuxta Martyrol. Alter S. Frigidianus filius Regis Vltoniæ in Hibernia Episcopus, & Patronus Lucensis vrbis in Italia (cuius meminit S. Gregorius M. & Martyrolog. Roman. paucis post S. Patricium annis adolescentulus cum socijs peregrinatum Romam venit, vt refert Raphaël Volaterranus. Tertius S. Emilianus Episcopus Hiberniæ cum socijs dum Româ redit, & Fauentiam peruenisset, febri consumtus & miraculis coruscans migrauit in cœlum, Fauentinorum habetur Diuus tutelaris, is 6. Nouemb. in varijs Martyrol. collocatur.

S Frigidianus. *Greg. M. l. 3 Dial. c. 9. Martyrolog. 18 Martij* S Emilian'

S. verò

S. vero Donatus cum socijs Romã petens, cum portam vrbis Fesulanæ ingrederetur, temporibus Caroli M. à multitudine Angelorũ ciuibus obstupescentibus, cõpulsatis suauissimè omnibus vrbis campanis, à Deo monitus est Clerus, vt Donatũ peregrinũ in Episcopum eligeret, quod munus inuitus suscepit, & sanctissime administrauit. Facti vero sepius est, cũ certis locis Britañi sancti Prçsules obtigissẽt, corũ post obitũ Clerus populusq; genus eiusdẽ Scoticæ vel Britãnicæ Pontificẽ postulauit: nã cum eo tempore Carolus M. Verdensem erexisset Ecclesiam, & S. Suibertum Britannũ ei præfecisset, eo demortuo sex eius sanctitatis & Pontificatus successores Scoti vel Britãni nominãtur. Iacebant eorum sacra corpora cum omni memoria velut çternã obliuione sepulta, dũ hçresis multo tẽpore sedẽ amoto Pastore Catholico fixisset ibi, donec in tantis tenebris effulsit ætate nostra sidus clarissimũ Franciscus Gulielmus S. R. I. Princeps, collustrans mirifice dictã Ecclesiam, aris & templis cultum, nitorem & orthodoxam restituens religionem: Huic decessorum suorum sanctorũ Prçsulum incomparabili cultori, Deus inopinato latentem thesaurum detexit, quem Princeps ille, dum iterum furit eodem loci hæresis, Osnabrugi reposuit: nomina quæ mihi literis humanissimis perscribere dignatus est Ann. 1645. 16. Nouemb. his verbis: *Sunt etiam in deposito Osnabrugi sex corpora primorum post S. Suitbertum Verdensium Episcoporum, quæ mirabiliter Ann. 1630. in Martio à me inuenta, ad initium armorum Sueticorum eodem anno Osnabrugũ securitatis causa deportata atque collocata fuere: quorum hæc sunt nomina, S. Tanco, S. Patto, S. Zenilo, S. Cortila, S. Nortila & S. Harruchus, omnes natione vel Scoti vel Angli.* Superant duo Hiberni Martyres recensendi. Flodoardus refert de B. Motolibano Martyre Hiberno miraculis claro, & Rhemis in Ecclesia S. Hilarij sepulto. *Qui Romam*, inquit, *orationis gratiã cum socijs petendi itinere occupatus à latronibus super Axonam fluuium fuit peremtus, & inde corpus ipsius à socijs huc* (Rhemos) *delatum est & sepultum.* Denique S. Colmannus filius Regis Scotorum in Hibernia cum socijs Hierosolymam pergens, per Pannoniam primam siue Austriam, crudelissimo martyrio est affectus Anno 1012. vt habetur in eius vita versibus expressa.

S. Donat⁹.

7 primi Epi Verdenses Britanni.

Flod. l. 4. c. 48

S. Colmán⁹

Si quæras, qui fieri potuerit, vt eæ turmæ cibum in via repetirent. Respondet Stephanus Vitus gentem illã, si vllã, esse valde abstinentẽ, quæ multis diebus possit inediam cõtinuare: accessit Francorũ Regũ amicitia, & Scotorũ passim in eo itinere extructa xenodochia. Amicitiam Francorũ Regũ cum Hibernis, sanctissimi viri Scoti conciliarunt, cum n. Francia valde illustrata fuerit Sanctorum Hibernorum doctrina, miraculis, Euangelij præconio, ipsaq; morte; ideo vtriusq; regni Principes ipsiq; Reges, crebris inter se matrimonij vinculis adstringebantur. S. Rupertus Hibernus fuit, regia Francorũ proles; Carolus 2. Dux Austrasiæ vxorẽ habuit Hildrudẽ filiam Regis Scotorum Hiberniæ Anno 520. aut 530. vt refert Wolffgangus Lazius. Nemo tamen Hibernis amicior & munificentior Carolo M. de quo ista Eginhardus: *Scotorũ quoq; Reges sic habuit ad suam voluntatẽ per suam munificentiam inclinatos, vt eum nunq; aliter q Dominũ, seseq; subditos ac seruos pronunciarent.* An illa fortè fuit occasio, q̃ refert Monachus Sangalensis horũ tẽporũ Scriptor (apud Canis.) de gestis Caroli M. lib. 1. dum ait, ad eundẽ in Galliã cum regnare cępisset, ex Hibernia venisse duos Hibernos Clementem & Ioannem, aut Thomã Albinum (alium ab Albino Flacco, quẽ Alcuinum appellant) viros incõparabiliter scientes sacrarum & humanarũ literarũ, quorũ opera vsus Carolus est ad iacienda fundamenta Academiarum Parisiensis & Ticinensis. Hinc crebra Caroli cum Scotorum Regibus cõmercia literarũ, de quibus videri potest Alcuinus apud Malmesber. & Canis. Vna non est tacenda legatio celebrior eorum ad Carolum, qua peregrinatio multitudinis Vrsulanæ stabiliri potest, de qua Albert. Crantzius lib. 1. Norwegiæ c. 41. Anno 793. Pagani Dani & Norwegi immensã classe paratã inopinato appulerunt ad litora veteris Scotiæ, quam incendijs Ecclesiarum clade maximã indigenarum editã; & spolijs innumeris ablatis deformarunt, & insulæ totius omnia fere præsidia occuparunt. Reges sex prouinciarum illius cum superstitibus indigenis tributarios fecerunt. Carolus M. audita clade & calamitate amicorum suorum, indoluit. Sed quod facilè tum non posset tutam classem ad debellandos hostes illorum mittere, mittit secretos Legatos, (de

Facilitas peregrinãdi in ea gente.
1. ob tẽperantiam.
2. amicitiã Regum Franciæ.

præsertim Caroli M.
Canis. to. 1.

Malmesber. l. 1. c. 3.
Canis. to. 1.
Crantz. l. 1. Norw. c. 41

Consilio liberat eos à seruitute

(de quibus loquitur Alcuinus) consilijs & stratagematis militaribus instructos, qui afflictis Hibernis viam mõstrarent excutiendi à suis ceruicibus barbaros hostes, non tam ipsorum, quàm Christianæ religionis. Consilio successit speratus euentus; nam anno salutis 800 infinita illa Normannorum barbaries (sic vno nomine vocabantur Dani & Norwegi) sparsa per vniuersam Hiberniam vno ferè die experta est vesperas Siculas, & ad vnum ferè vniuersi sunt ab Hibernis interfecti. Reges ergo Scoti in libertatem iterum asserti, gratijs Deo actis instituerunt ad Carolum M. legationem, maximis ad eum missis muneribus, & persolutis eidem gratijs, quod ipsius consilio è captiuis asserti essent in libertatem. Rogant & impetrant, vt ipsis liceat per illius ditiones proficisci Romam, tum ad salutanda Apostolorum limina; tum ad persoluendum Pontifici maximo, tanquam suo in temporalibus supremo Domino tributum. Reges isti non simul omnes, neque vno tempore, sed alter post alterum magno cum comitatu peregrinationes hasce Romanas obierunt. Hos alij Reges sequentibus seculis sunt imitati: nam, vt oculatus testis Marianus Scotus ait, *Rex Scotiæ Macketbod Romæ argentum seminando distribuit.*

Suadens vesperas Siculas.

6 Reges Hiberniæ cũ comitatu magno vnus post aliũ Romã peregrini adeunt.

Erant autem ad leuamen itineris piorum istorum vtriusque sexus Peregrinorum in Germania multæ erectæ & amplissimæ domus hospitales, plures tamen & opulentiores in Gallia, eas Patres concilij Meldensis, libro actorum Caroli, Annalesq; Francorum appellant *Scotorum Hospitalia*, quę Baronius fusè describit in Annalibus, vbi iustas querelas Patrum Concilij Meldensis aduersus Regem Francorum Carolum Caluum, eiusq; Ministros habitas recenset, quod iniquis exactionibus & rapinis ea exhausissent, ac penè in nihilum redegissent, quæ Scotorum natio sumtibus immensis curarat olim construenda, & sufficientibus pro alenda innumera peregrinantium multitudine reditibus ditanda.

Antiquitas hospitaliũ Scotorum seu Hibernorum.

Sed quoniam non Hiberni solùm Vrsulañam conflarunt Sodalitatem; sed Reges etiam & Episcopi Angli, age videamus, quos Reges peregrinos Romam Anglia miserit. Rectè S. Chrysostomus, cùm agit de sepulcro & cruce Christi, ex Isai. 11. sic ait: *Vbi defuncti* (Apostoli) *Regibus ipsis erant magis venerabiles etiam Romæ, quæ vrbium est regalissima, relictis omnibus ad sepulcra piscatoris & pellionis currunt Reges.* Paulus Diaconus, & Polydorus Virg. autor est Ceadvallam Occidentalium Saxonum in Anglia Regem ad fidem Christi conuersum Romam peregrinatum esse, & circa annum Domini 690. ibi sanctè diem suum obijsse: Ina Rex successor eius, vt in regno, ita pietate, Romam adijt: qui Scholæ Anglorum, quæ hodie adhuc exstat, iecit fundamenta, dote adiecta luculenta: ibique anno 728. vitâ functus: Circa annum etiam Domini 700. Offa Orientalium Saxonum, & Chenredus Merciorum Reges ex Anglia Romam deuotionis ergo contenderunt, Constantino Papa Ecclesiam gubernante, & vtrique Ordinem S. Benedicti professi, vitam in eo sanctissimè finierunt. Eandem peregrinationem suscepit Bulrhedus vltimus Merciorum Rex, qui etiam Romæ in Schola Anglorum circa annum Domini 880 mortuus & sepultus est. Atque hi quidem durante Anglorum Heptarchia: At constitutâ Monarchiâ Ethelulphus Leone Papa quarto, Canutus Danus Angliæ Rex Ioanne vigesimo, qui duo in patriam incolumes reuersi sunt. Omitto enim S. Richardum, qui Lucæ mortuus, 7. Febr. piè recolitur, aliosque, qui extra patriæ fines religiosè decessêre.

Angli Reges etiam Romã peregrinantur.

Paul Diac. l. 6. de gestis Longob. c. 4. Polyd Virg. l. 4. & 5 hist. Angl.

Fusior aliquantò hîc fui; nec temerè; multa obijciuntur peregrinationi isti; plura personis peregrinis, tot Episcopis & Regibus; plurima ætati, sexui & tempori. Vides hîc ab illa natione cunctis ferè seculis susceptam natiuâ quasi & genuinâ propẽsione peregrinationem: hanc Episcopos plurimos, Reges, Regumq; soboles vnicè adamasse; quorũ nec nomina multum abludunt ab Vrsulanæ Sodalitatis nominib. Vides & sexũ femineum; ętate etiam pueros; turmas sępe integras hoc iter cõfecisse: vt nulla natio tot posterioribus tẽporibus mundo peregrinorum examina effuderit ad pͼipua orbis sacraria: inde nõ dubitãdũ est, & primis seculis ante S. Vrsulę tẽpora pͤter SS. Mansuetũ, Beatũ, Cataldũ, Donatũ, plurimos alios exstitisse eodẽ spiritu, ex ingenita peregrinãdi ꝓpensione, Romã excitos: cũ de seculo post martyriũ S. Vrsulę S. Hie-

Corollaria quædam è dictis.

S. Hieron. Ep. 17. ad Marcellam c. 16. testetur, ab adscensu Christi per singulas ætates vsque ad suum tempus Episcopos, Martyres & sanctissimos ac religiosissimos quosq; ex toto orbe Hierosolymam pietatis causâ confluxisse, tum de Britannis subdit: *Quicunque in Gallia fuerit primus, huc properat: diuisus ab orbe Britannus, si in Religione processerit, occiduo Sole dimisso quærit locum famâ sibi tantùm & Scripturarum relatione cognitum.*

Hinc etiam cognoscitur, qua ratione potuerint Vrsulano æuo Europæ præcipuæ sedes Episcopales Romana, Antiochena, Lauicana, Lucensis, Meldensis, Basiliensis Britannos Præsides habere; id enim cùm sequentibus etiam seculis vbique florescente Religione acciderit sæpiùs, potuit & initio nascentis Ecclesiæ faciliùs euenire, Hibernia iam tum post S. Cataldi tempora magnam partem ferè Catholicâ, & myriades peregrinorum in Gallias, Italiam & Hierosolymam effundente; vt licet ea tempus non ita accuratè consignata sint, secula tamen posteriora ostendunt, eadem ab eadem gente sub initium etiam nascentis Ecclesiæ eodem impellente spiritu fieri potuisse: vt 6. Fratribus S. Foylani singulis suas designauit Deus sedes, ita & alijs antè fecisse; vel ipsos homines visâ illâ vitæ sanctitate Hibernorum peregrinorum, ad eis vltro deferendas infulas fuisse excitatos. Si obtendas non solos Hibernos; Anglos etiam & quasuis alias nationes in eam coisse Societatem, id libens dedero. Et mihi sufficit autores peregrinationis S. Vrsulam cœlitus monitam, eiq; adiunctos Episcopos multos Hibernos exstitisse, eosq; quà exemplo, quà verbo ad eandem oraculo diuino indicato pellexisse ceteros; nam infrà ostendam Hibernos ad peregrinandum aptissimos, ob laborem incredibilem, & inediæ tolerantiam: Deus verò qui suauiter omnia moderatur, eos in eum finem autores delegit, quos & naturæ impetus ad gratiæ cœlestis fauores recipiendos, & ad impulsus diuinos audiendos maxime idoneos & paratos efficiebat.

Hiberni & Britanni variorum loco ... extra patriã.

CAPVT VII.

An peregrinatio Romana sit probabilis.

AT fuerit tunc peregrinandi consuetudo, nec Regibus, Episcopis, feminis inusitata: quomodo verò sine periculo, quod à Germanis, Francis & Gentilibus imminebat, quorum loca passim erant transeunda? quomodo montes Alpinos, exitiales Annibalis exercitui teneræ Virgines superarunt? vnde tot millibus commeatus in hostili terra suppeditatus: qua via per Alpes impedimenta Regum & Principum virorum transierunt?

Difficultates conglobatæ.

Ob has difficultates Autores quidam grauissimi, licet Martyrium hoc Coloniæ patratum esse fateantur, adduci tamen neutiquam potueruut, vt tam periculosæ subscriberent peregrinationi. Si tamen singulæ suis momentis ad Vrsulani temporis libellam expendantur, & aliqua diuinæ prouidentiæ summæq; potentiæ ratio misceatur, nullo negotio dissoluentur.

Enimuero si mihi liceat Ethnici cuiusdam Philosophi, vel Appionis Grammatici, vel Hieroclis Iudæorum hostis personam induere, longè magis incredibilia, si rem solis naturæ viribus expendamus, contra discessum Filiorum Israël ex Ægypto Duce Moyse, producam in medium. Erat enim Iudæis non Rhenus, aut fluuius aliquis nauibus bene compaginatis enauigandus, sed mare prementibus à tergo crudelissimis hostibus, & pedibus quidem transeundum. Deinde mari iam inusitato prodigio superato, desertum occurrebat, inuium, horridum, *per quod pes hominis non transierat*, tum rerum omnium necessariarum ad vitam tot centenorum millium sustinendam inopia, quibus nec aqua, neque panis suppetebat. Quid temporis diuturnitatem annorum 40. memorem? quid hostium multitudinem, varietatem & fortitudinem, quorum *ciuitates vsque ad cœlum muratæ* superandę? nec tamen quisquam etiam Acatholicorum hæc audet in dubium reuocare.

Responsio generalis ex simili profectione prodigiosa Israelitarũ.

Quod si diuinum Scripturæ, Moysisque testimonium attuleris, meminisse te velim personam me Gentilis Philosophi, vel Appionis sustinere, cui nisi discessum Ægyptiacum ex natura rerum probaueris, nunquam persuadebis. Opponam & ego Catholico neganti peregrinationem Vrsulanam quadruplex factum de ea diuinum oraculum: Primum, quod S. Sigillindis accepit Coloniæ prius, quàm aduenisset Vrsulana Sodalitas: Alterum ibidem Vrsulæ redditum adiecta promissione, post iter Romanum feliciter emensum omnes Coloniæ martyrio coronandos. Tertium S. Elisabethę; quartum anonymo cœlitus datum scimus, in quo peregrinationis adiuncta fusiùs explicantur. Nec tamen hæc ita dicta velim, ac si cum Mosaico factorum quatuor oraculorum certitudinem hic velim contendere: nam Mosaicum, vt fide tenendum, nobis Ecclesia proposuit, non alia: sed hoc vnum vrgeo, si rectè & Deum potuisse, & voluisse etiam credimus tantis prodigijs nobilitare profectionem Israeliticam, quis Catholicorum etiam prudenter ambigere de Vrsulana peregrinatione Romana poterit, cùm Deum ea prodigia, quę narrabuntur, eius tempore contigisse, facere potuisse fides, veraq; philosophia doceat; voluisse autem patrare, talia suadeant allata testimonia diuina, consentanea humanis, vt decem populorum traditionibus, certis locorum vestigijs, titulis ipsis sepulcralibus, & centum, vel ducentis etiam Auctorum testificationibus: quæ probant iter hoc Virgineum Romam susceptum esse. Accedunt tot similes aliarum puellarum & feminarum peregrinationes Romanę, vt Crendrundis, Drusæ, Irmgardis, Angelæ, Beggæ, Idæ matris S. Geronis, de qua Dithmarus, S. Gertrudis cum filia Catharina, & his longè difficiliores Hierosolymam institutæ, de quibus apud Scriptores Ecclesiasticos exstant innumeræ historiæ, quæ satis euincunt etiam sexui sequiori, solis naturę viribus consideratis, non inusitatas fuisse longinquas in Italiam, vel Palæstinam profectiones, quæ planius è sequentibus cognoscentur. Nunc sigillatim obiecta de periculis examinemus.

Oracula cœlestia de hac peregrinatione

Rationes.

Exempla similia.

CAPVT VIII.

An periculum Virginibus fuerit à Germanis, Francis, Alemannis, & Romanis Gentilibus.

RHenanus cum nonnullis pręcipuè litem nobis intendit ob difficultatem Rhenanæ nauigationis & pericula, quæ Virginibus à populis trans-rhenanis, Germanis, Francis & Alemannis imminebant: nec mirum, aliud enim tempus Vrsulanę peregrinationi constituit, nostro ducentis annis serius sub Attila, qui cinctus innumero gentium exterarum exercitu, peruagatus omnia Galliæ loca, passim excidit ciuitates, vastauit regiones: tunc enim dominante Marciano, fœdè lacerari cœpit Romanum Imperium, & gentes transrhenanæ quasi signo dato simul omnes transmisso Rheno Gallias occuparunt; sed A. 237. initio longè pacatior erat ora Gallicana Rheni, cùm vigeret altissima pax Romanos inter & Germanos, quam oblatâ pecuniâ videtur Alexander Cæsar redemisse, sicut Traianum, Antoninum, Commodum fecisse constat, vt de Germanis ita canat Claudianus:

Illi terribiles, quibus otia vendere semper
Mos erat, & fœdâ requiem mercede pacisci.

Rhenan. l. 3 f. 273.

Herodiā l. 5

Securissima tunc erat in litore Gallicano nauigatio, neque enim vlli Germanorum ex altera Rheni ripa transitus in hanc citeriorem permittebatur, nisi positis armis adhibuisset militis Romani custodiam, cui pretium pendere cogebatur. Hac de re queruntur apud Vbios & expostulant Transrhenani grauiter his verbis: *Ad hunc diem flumina & terras, & quodammodo cælum ipsum clauserunt Romani, vt colloquio, congressuq; nostros arcerent, vel quod contumeliosius est, viris ad arma natis, inermes ac prope nudi sub custode & pretio coiremus.* His respondent Agrippinenses: *Sint transitus incustoditi, sed diurni & inermes.*

Pacē fideli ac Germani seruarūt

Tacitus l. 4 hist.

A Romanis nihil timendum erat, cùm Albion Imperatoribus fida maneret, in chen-

à Romanis non erat periculum

clientela Romanorum, Hibernia vero si nondum subacta fuit, amica tamen ipsis, certe non enimimica: præsertim cum multi in eam adlecti societatem Reges essent, cum Romanis & Imperatoris familiaribus sanguine vel affinitate iuncti, socij & confœderati Romanorum, qui cum apud Alexandrum Imperatorem, & Mammæam matrem gratia valerent plurimum, nihil ijs à præsidijs eorum esse poterat periculi, siue dum oram Rhenanam nauigio præteruehérentur, siue cum per Italiam contenderent.

Neque à Francis erat ijs magnopere metuendum: qui tunc à Germanis oppositam Vbijs Rheni ripam vlteriorem colentibus non distinguebantur, eorumq; nomen 15 post hoc tempus annis sub Galieno cœpit apud Romanos primùm celebrari. Nihilominus Germani, qui supra Confluentes Loganam accolebant, insigni diuinæ prouidentiæ argumento tunc quidem pacati quiescebant, vt annis multis superioribus, peracta tamen Virginum nauigatione subitis irruptionibus oram Gallicanam afflixerunt, & castella Romanorum infestarunt, ob causas libro seq. producendas.

Neque à Francis.

Porro Alemanni superioris transrhenanæ regionis incolæ, circa A. 237. pacati quieuerunt: docent id omnes Augustæ historiæ Scriptores: licet enim Cęsare Caligula nonnihil se commouerint, meruit tamen is ab ipsis deuictis Alemannicus appellari. Longè post iterum circa Aureliani & Probi tempora eruperunt, de quo motu sic Rhenanus ait: *Auditum autem est primum, vt suspicor, nouum Alemannorum nomen sub Probo Augusto*, Flauius Vopiscus in vita Probi ait: *Nam Alemannos, qui tunc Germani dicebantur, non sine gloriæ splendore contriuit*, & alibi: *Valerius Probus Cæsar deuictis Alemannis in Germania prima limitem Romanum vltra Rhenum vsque ad Nicrum fluuium protulit, ædificatis in eius ripis varijs munimentis, in quibus præsidia locarentur.* Quare nec ab his erat quidquam formidandum.

Aut Alemannis.

Spartianus Rhenanus l. 1, f. 10. fol. 8.

Demus tamen ab istis populis metum nequaquam abfuisse, quem facilè Romanorum præsidia toti Rhenanæ ripæ imposita depulissent: nam cum post Iulium Cæsarem & Agrippã Drusus hæc loca præcipuè contra hostes firmanda decreuisset, per oram Rheni, teste Floro, *amplius 50 castella direxit*. Eadem, autore Marcellino, Valentinianus restituit & auxit: *Rhenum* enim, ait, *à Ratiarum exordio vsque ad fretalem Oceanum magnis molibus communiebat, castra extollens, turresq́, assiduas per habiles locos & opportunos, quà Galliarum extenditur longitudo.* His in castellis copiosa militum manus excubabat, & seruabantur naues ad loci, vicinæq; regionis pręsidium, *vt ripis omnib. vsque ad Oceanum* (ait Panegyris Constantino dicta) *miles immineret*: Neque enim vllam exterarum gentium ita Romani sicut Germanos formidabant, adeoq; nusquã gentium tot legiones eorum, quot ad Rheni tutelam vigilabant, causam Tacitus ita recenset: *Sexcentesimum & trigesimum annum vrbs nostra agebat, cum primum Cimbrorũ audita sunt arma Cæcilio Metello & Carbone Coss. ex quo si ad alterum Traiani Imperatoris Consulatum computemus, ducenti ferè & anni decem colliguntur. Tamdiu Germania vincitur, medio tam longi æui spatio, multa inuicem damna: non Samnis, non Pœni, non Hispani, Galliue, ne Parthi quidem sæpius admonuere. Quippe regno Arsacis acrior Germanorum libertas, quid enim aliud nobis, quam cædem Crassi amisso & ipso Pacoro infra Ventidium deiectus Oriens obiecerit? at Germani Carbone & Cassio, & Scauro, Aurelio & Seruilio, Cæpione, M. quoque Manlio fusis, vel captis, quinque simul Consulares exercitus Populo Romano, Varum tresq́, cum eo legiones Cæsari abstulerunt. C. Marius in Italia, D. Iulius in Gallia, Drusus & Nero Germanicus in suis eos sedibus perculerunt.* Hinc dignum hoc tanta Germanorum fortitudine idem alibi tribuit hoc elogium: *Præcipuum militum robur iuxta Rhenum commune in Germanos Gallosq́, subsidium octo legiones fuisse.* Quid igitur octo fortissimarum legionum præsidijs munitis nostris Virginibus esse potuit a transrhenanis, vel alijs barbaris nationibus Gentilibusq; periculi?

Ob præsidia castellorũ.

Florus. Marcellin.

Panegyris Constantino dicta.

Tacitus de mor. Germ.

Romani sæpe victi à Germanis

Lib. 4. Annal.

Octo legiones Rhenum tuebantur.

Ita Sanctas Virgines ab ipso mari Germanico, sub harum octo legionum præsidio, pace adhuc inter Romanos Germanosque vigente, ab omni Germanorum, Francorum & Alemannorum metu saluas & incolumes Basileam vsque deducamus, inserta tabula Geographica, quæ Rhenanam totam nauigationem Tielà Basileam vsque continet, cum Austrasiæ fere regno valde scriptis horum locorum celebrato.

CAPVT IX.

Virgines Basileam veniunt, & à S. Pantulo Episcopo honorificè excipiuntur.

Nauigatio prospera.

COloniæ, vt dixi, commeatu suscepto, quem largiter Episcopus Aquilinus & ciues obtulerant, cùm se Deo Deiparæq; commendassent vniuersi, soluissentq; passis velis, vsi statim sunt ventis secundissimis, & Cœlitum præsidio, ductu & auspicijs rectà Basileam versus cursu concitatissimo nauigarunt. Lubet B. Hermannum audire: *Igitur Domino, gloriosaq; Matre eius Virginum sanctarum Regina, nec non & Angelis sanctis eas prosperè ducentibus, denuò contra ictum fluuij & cursum tendentes, tribus diebus & dimidio plus, quàm octo dierum iter expleuerunt, Basileam adeuntes ciuitatem.* Auspicatò Ducem nauigationis periculosæ Deiparam delegerant: quid enim ijs potuit ab hostibus imminere periculi, quibuscum Virgo illa *terribilis, vt castrorum acies ordinata?* & cum illa Matre Filius? His defensoribus quis non securus cum Iobo glorietur: *Pone me iuxta te, & cuiusvis manus pugnet contra me. Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum.*

Cap. 2.

Cœlitibus fauentibus

Iob 17.
Psal. 26.

Basileam vsque.

Præsidebat ea tempestate Sacris Basileæ recens è ruinis Augustæ Rauricorum efflorescenti S. Pantulus. Ea veteribus Arialbinum dicta, sex aberat passuum millibus Augusta: sed in tenebris delituit, donec à Burgundionibus vel Alemannis solo æquata Rauricorum metropoli, sub Caracalla iam Basileæ accepto nomine caput extulit: quando reliquiæ ciuium Rauricensium eò cum Præsule Pantulo commigrarunt, de quo fusè lib. 2. c. 31. disserui.

Excipiuntur Virgines à Pantulo Epo.

Pantulus de aduentu Britannicarum Virginum gentilium suarum certior factus, occurrit venientibus, & magno gaudio perhonorificè suscepit easdem hospitio, vt præter Catholicos Scriptores, & vulgi constantem traditionem, Pantaleon, Stumphius, Vrstisius, & alij fatentur Basileenses heterodoxi. Est ibidem domus, S. Vrsulæ effigie insignita in vrbis vetustissimo vico prope turrim salis, ad quam diuertit Regina Vrsula, & gradus, quibus adscendisse Virgines narratione populi perhibentur: Atque dum biduo hîc omnia ad iter pedestre longè difficillimum ordinantur, instituuntur, apparantur, Alpium nobis inaccessæ penè rupes sunt inspiciendæ, num ea tempestate ab integris exercitibus, cum sarcinis & impedimentis potuerint pertransiri.

CAPVT X.

An iter Virginum per Alpes fieri potuerit naturaliter.

Difficultates.
Strabo.
Polybius.
Herodianus
Liuius.

STrabo rectè montes Europæ celsissimos, Alpes nominauit: contulitq; ex Polybio cum altissimis Græciæ Lycæo, Parnasso, Pelio, Olympo, Ossa; cum Thraciæ Æmo & Rhodope: nam licet horum quiuis possit vnius diei spatio pertransiri, Alpinum tamen adscensum, nec quinis etiam, ait, diebus posse superari. Hinc à Poetis aëriæ; ab Herodiano montes nubium altitudinem transcendentes; à Liuio iuncta cœlo loca nominantur. Plinius vult in portentis à maioribus habitum Alpes ab Annibale superatas esse. Quare si à viris ipsis earũ altitudo vix superari posse videatur, quis credat tenerrimarum Virginum exercitum cum omnibus impedimentis transijsse? Nunquid ad miraculum armatus Annibal 36 millia virorum fortissimorum maximamq; iumentorum multitudinem, dum earum adscensum molitur, perdidit? Hanc tamen rem, qui mecum accuratiùs ad probatissimorum autorum istius æui trutinam expenderit, iter Alpinum reperiet non modò non incredibile; sed transitu

Plinius l. 16

faciles

bile; quod sæpius ante id temporis multa mulierum millia cum paruulis & impedimentis superarint: vt non dubitem iuxta veteris Vrsulanæ historiæ seriem, transitum Alpinum Virginum vt facilem defendere, quod S. Elisabetha & B. Hermannus diuinitus inspirati confirmarunt, multiq; tituli sepulcrales attestantur: atque vt clarius lucideq; probem solis naturæ viribus, non difficulter, à tot teneris puellis confici potuisse, dicam primò, quando cœptæ sint Alpes à transalpinis superari: quando iter illud complanari, vt quotannis exercitus cum omnibus impedimentis viam illam mira facilitate emetirentur. Primus, cuius exstet memoria, Faber Heluetius Alpes ostendit esse peruias, is cum Romæ Tarquinio Rege fabrilem artem exercuisset, annis ante Christi ortum 60. rediturus in patriam, ficum aridam, vuam, oleique ac vini primitias detulit: quorum dulcedine sic ciuium suorum animos allectauit, vt consilium inierint de Italia occupanda. E Liuio constat, agmina quinque diuersorum Gallorum in Italiam irruisse, qui à suis illic stabilitis sedibus Galliam Cisalpinam eam nominarunt partem, quæ Romam inter & Alpes porrigitur, quam regionem varij populi incolebant Lobicij, Lai, Mericij, Insubres, Crobij, Cœnomanni, Boij, Lingones & Senones, qui sanè cum vxoribus, liberis, impedimentis & rebus omnibus peruium iter Alpinum fuisse docuerunt. Idem Cimbri, Teutonesq; cum facultatibus, & re familiari relictâ Iutiâ plus ducentis ante S. Vrsulam annis, V.C. A 640. tentarunt, de quibus ita Florus: *Hi iam, quis crederet,* (Cimbri) *per hiemem, quæ altius Alpes leuat, Tridentinis iugis in Italiam prouoluti, ruina descenderant, Atesim flumen non ponte, ingesta obrutum silua transiluêre.* Cæsa tunc à Mario sunt 140000. capta 60 millia, autore Orosio & alijs. Florus addit; *Nec minor cum vxoribus eorum pugna, quam cum ipsis fuit, cum obiectis vndique plaustris atque carpentis altæ desuper, quasi e turribus lanceis, contisq; pugnarent. Perinde mors earum speciosa fuit, quam pugna: nam cum missa ad Marium legatione castitatem & sacerdotium non impetrassent, suffocatis elisisq; passim infantibus suis, mutuis se concidêre vulneribus, &c.* Admirabilis hic fuit ducentorum millium virorum cum vxoribus, paruulis, carpentis & impedimentis alpinus descensus (ac erat is cuneus, tertia tantum exercitus Cimbrici Teutonicique pars) eaq; mulierum cum paruulis multitudo, quæ non posset à Romanorum victore exercitu armis debellari: vt inde colligere liceat, si ad centum mulierum millia, naturæ viribus, & maritalis amoris impulsu, tam iniqua anni tempestate, in hostico, tot obstantibus, & Alpinum transitum retardantibus copijs Romanorum pertinaci improboq; labore potuerunt per Alpes, non adeo tunc tritas decurrere: quanto facilius pacato & æstiuo tempore, nullis obsistentibus, in locis amicis, indulgentia Cæsaris, & Mammææ matris Christianæ: viâ iam exercitibus peruiâ, Virgines illæ valuerunt naturæ solis viribus in Italiam peruenire?

Primi qui Alpes transierint.

Liuius. Galli.

Secuta Cimbrorũ 200 millia cum vxoribus.

Flor. l. 3. c. 3

Oros. l. 5 c. 16

Feminarũ incredibilis fortitudo.

Venio ad varios transitus Alpinos penitius inspiciendos, & quomodo viæ per montes Romanorum peruigili studio munitæ fuerint, vt cuiuis multitudini facilem adscensum præbuerint. Octo præcipuæ sunt Alpium partes, per quas itinera patuerunt: his nominibus insignitæ Maritimæ, Cottiæ, Graiæ, Penninæ, Ræticæ seu Tridentinæ, Noricæ, Carnicæ siue Pannonicæ. Et maritimæ quidem nomen à situ vicini Ligustici maris acceperunt.

Viæ octo Alpinæ.

Cottias Alpes, vult Marcellinus, *à Rege Cottio primùm munitas esse, cum scilicet in amicitiam Octauiani Augusti receptus molibus magnis exstruxit, ad vicem memorabilis muneris compendiarias & viantibus opportunas, medias inter Alpes vetustas maritimas tempe & Graias:* & infrà: *Huius sepulcrum Reguli Segusione est proximum, manesq; eius ratione gemina religione coluntur, quod iusto moderamine rexerit suos, & adscitus in societatem rei Romanæ quietem genti præstiterit sempiternam.* Improbat hanc opinationem Cluuerius: quia ante Augusti tempora peruium iter præstabant viatori: vt dem hoc Cluuerio: quid si crebris imbribus & eluuione corruptæ viæ ab ipso Cottio fuit reparatæ? Pergit Marcellinus: *Et licet quam dicimus via compendiaria sit, & media magis quam celebris, tamen etiam aliæ multo antea temporibus constructæ sunt diuersis: prima Thebæus Hercules ad Geryonem extinguendũ, vt relatum est, Tauriscum leniter gradiens prope maritimas composuit Alpes: hisq; harum nomen indidit Monæci: similiter*

Marcellin. l. 15. c. 24.

Cottias Alpes Rex Cottius munijt.

Cluuerius.

Marc. c. 26.

arcem

Plinius. *arcem & portam, ad perennem sui memoriam consecrauit.* Plinius potius vult Herculem per Graias penetrasse. Idem Marcellinus Penninas vult ab Annibale Pœno dictas esse: contra sentiunt alij, & Romanis Paulus Diaconus tribuit: cum Pompeius glorietur, faciliorem se viam muniuisse, non quia Penninas primus aperuit; sed pridem apertas communijt: vti Augustus Ræticas, Iulius Cæsar Iulias. De Ræticis Fortunatus Spreckerus à Barneck ait: *Mitius à Romanis tractabantur Ræti, vt montium itinera per eos conseruarentur aperta:* & Carolus Paschalius in Præambulo 13 *Stationes*, inquit, *præsidiarij militis Romani contra M. Velserinum Castellatum fuisse dispositas, vt gentem obsequijs insuetam compescerent, & loca prius inuia & latrocinijs infesta, securitatem viatoribus præstarent.* Ita videntur per Alpes castella (vt Drusus per Rheni ripas 50.) construxisse, vt non tantum peruiæ, sed tutæ ab hostibus redderentur: sicut ex viarum cura patet.

Romani curatores earundem

Sprecker. in hist. monum. in Retia ex. elaborat f. 4. Car. in ve- cenali legatione Ao. A. 1604 ad 1614

Lips. l. 1. c. 10 Magnificẽtia Romanorum in vijs curandis.

Lipsius, vt alibi monui ex Halicarnassæo, ait: *In tribus magnificentissimis operibus Romæ, & ex quibus maximè apparent illius temporis opes, pono Aquæductus, viarum munitiones, cloacarum structuras: neque id solum ad vtilitatem operum respiciens, sed etiam impendij sumtuumq; modum, vias non tantum per vrbem stratas miratur; sed quæ per Italiam, & in Prouincijs maximis impendijs muniebantur.* Stabat in capite Romani fori columna, (milliarium aureum dicebatur) in quam omnes Italię viæ terminabantur. Ad vrbem vero ex Italia viæ 31 ducebantur, Appiam in his stupet vehementer Lipsius, quæ Roma per Capuam & Brundusium ad mare vsque protendebatur.

Aureũ milliarium Romæ.

Mõtes exscinduut. Ortel in Syn. Geogr.

Montes quandoque Romani excidebant, vt complanarent vias: docet id hæc inscriptio apud Dominicum Nigrum: *Imperator Cæsar Antoninus Pius Aug. Brit. Max. montibus Lyco flumini imminentibus cæsis, viam dilatauit per Antonianam suam:* Confirmant id Gruteri inscriptiones: *Viarum vsum cæsis vtrimque montibus præstiterunt:* & de Traiano: *Viam à Beneuento Brundusium pecunia sua fecit:* & p. 149. Montis Apennini pars, quæ viam occupabat ad 200. passus, in modum fornicis excauata hac inscriptione: *Imp. Cæs. Aug. Vespasianus Pont. Max. Tribunit. Potest. 7. Imper. 28. Cos. 8. Censor faciundum curauit.* p. 151. n. 5. *Viæ & pontes temporis vetustate collapsi, à Maximino restituti.* Factum id in Hispania prope Bracarum à præfecto prætorij sub Maximino patre & filio, quod circa S. Vrsulæ martyrium contigit: vt inde pateat, ad id vsque tempus toto terrarum orbe viarum à Romanis aperiendarum, reparandarum & muniendarum præcipuam fuisse curam adhibitam: vt & alibi de maximorum fluminum aluei purgatione monstraui: adeoq; etiam Alpini transitus custodiendi muniendiq; tunc viguit consuetudo.

Cur modò inuiæ sint Alpes exercitib.

Enimuero quamprimum ea Romanorum vigilantia, ruentibus imperij rebus conquieuit, passim corruptæ viæ, sensim insuperabiles reddebantur. Ita summa Romanorum magnificentia, quæ in aquæductibus cernebatur, Romanorum negligentiâ concidit. Nec mirum igitur, Penninas Alpes, quæ olim exercitibus Romanis, præsertim Thebææ, S. Mauritij legioni, S. Vrsulæ seculo viam præbuit: & nunc tandem accedente ad instaurationis neglectum incolarum maleuolentiâ penitus perijsse: postea enim, quam Heluetij se in libertatem asseruerunt, Austriacorum excusso dominatu, non solum vias exercitibus peruias non conseruarunt, sed potius corruperunt, vt aditus ad ipsos hostibus intercluderetur.

& Annibalis copijs exitiosæ fuerint.

Restat, vt, quod de Annibalis iacturâ militum in adscensu Alpino initio dicebatur, id clarè dissoluatur. Quinque sunt, quæ iter illud difficillimum reddiderunt: 1. fides autorum: non enim Silius Italicus, & alij Poëtæ tantum fabulis historiam inquinarunt; historici ipsi, teste Polybio lib. 3. supra fidem multa de suo addiderunt. 2. Alpini populi transitum Annibalis impedierunt, vti 12 annis post Asdrubali peruium reddiderunt: ita Liuius l. 3. c. 7. *Ceterum*, ait, *Asdrubali & sua & aliorum spe omnia celeriora atque expeditiora fuêre: non enim receperunt modo Aruerni eum, deincepsq; aliæ Gallicæ atque Alpinæ gentes: sed etiam secutæ sunt ad bellum: & eum per munita qualibet transitu fratris, quæ antea inuia fuerant, ducebant: tum etiam 12 annorum assuetudine peruijs Alpibus factis inter mitiora iam hominum transibat ingenia: inusitati namque antea alienigenis: nec videre ipsi aduenam in suis terris assueti, omni generi hominum insociabiles erant:*

erant: & ignari quo Pœnus pergeret, suas rupes, suaq; castella, & pecorum hominumq; prædam peti credebant: fama deinde Punici belli, quo duodecimum annum Italia vrebatur, satis eudocuit, viam tantum esse Alpes: duas prævalidas vrbes de imperio & opibus certare: hæ causæ aperuerunt Alpes Asdrubali. Hæc Liuius. 3. Iter illud iniquissima anni tempestate, circa occasum virgiliarum molitus est, cum vastis elephantis, inde natæ grauissimæ remoræ, quas Polybius oculis cùm vsurpasset, fusè prosequitur. 4. A Romanis vix omnes & aditus in Italiam magnis passim exercitibus obsepiebantur: vt Punicis opus dolis fuerit, & per inaccessa hactenus loca, via tamen compendiaria nouum molitus iter sit; ea tamen molestiâ, vt sæpe in apertum discrimen exercitus conijceretur, & in ipso descensu saxum immane, quod transitum obstruebat, ferro & aceto fuerit comminuendum, de quo canit Satyricus: *Et montem rupit aceto.* 5. Necdum Annibalis æuo transitus Alpini tot exercitibus peruagati erant: vt à secundo bello Punico ad Christum vsque, & inde ad S. Vrsulæ per 453. annos tam Italica, quàm Alpina itinera subactis Gallijs tritissima euaserunt, quando ferè quotannis aut integri exercitus, aut legiones Romanæ per ea in prouincias cum omnibus impedimentis ibant & remeabant: vnde Vrsulano tempore & mulieribus & pueris peruiæ Alpes ad Diocletianum vsque (cùm Maximianus exercitum omnem, præsertim Thebæam legionem per eas traduxit) remanserunt.

Hæc filius fuerunt è salebris & spinis Geographorum & profanorum historicorum eruenda: vt ad viuum ea resecaretur difficultas, quæ doctissimis hactenus viris in historia SS. Virginum inexplicabilis visa fuit: si enim Cimbrorum mulieres cum liberis & re familiari numero triplo auctiores, iniquo anni tempore, obsistentibus à fronte & tergo Romanis exercitibus, transitum tamen Alpinum inuenerunt, eumq; curriculo superarunt, faciliùs Virgines nostræ, æstiuo tempore, nullo retardante hoste, per amica loca, sine graui molestia, viam munitam & iumentis tritam, tenere potuerunt: licet res etiam ad naturæ vires & puellarum teneritudinem, seclusis diuinis fauoribus & prodigijs (quæ tamen in hoc itinere, vt dicam, abundabant) expendatur. Multos angit, quomodo cibaria tantam multitudinem in Alpibus non defecerint: nam de Italię itinere & commeatu dicam infrà: ideo ostendam ex omnibus orbis nationibus, vix videri alteram ita à natura ad inediam & tolerandas peregrinationis molestias factam, vt Hibernorum: qui reliquis præerant.

CAPVT XI.

De Hibernorum abstinentiâ.

Mira de ciborum parsimoniâ gentis suæ P. Stephanus Vitus scribit, quæ suadeant eam præ cæteris gentem ad labores itinerum, & inediam diebus aliquot sustinendam quasi factam esse; verba ipsius adnumerabo: *Qui nouit quasi innatam veteribus Scotis inediæ tolerantiam, aut temperantiam in victu, desinet mirari, vnde sufficere potuerint tot millia mulierum ac virorum, qui cum Vrsula cogitabant transire in Italiam. Crebrò experti sunt multi exterarum nationum, quod plerique nostrates viri & fœminæ in patria cum ipsis libet, vt sæpissimè contingit, siue pietatis causâ, siue aliâ, triduum integrum, integris viribus, nihil prorsus cibi potusq; gustent, ac nihilominus consueta omnia peragant, sani iter agendo, sani militando, sani aliter laborando. In Quadragesima videas passim in Hibernia plurimos vtriusque sexus robore corporis parum aut nihil fracto, extra diem Dominicum bis tantum cetera hebdomada gustare modicum panis & aquæ, aut seri lactis. Qui solis herbis & aquâ per aliquot menses vitam non modo tolerent; sed etiam vegetam, nihiloq; fractam foueant, benè multos videas: maximè tempore belli, quo vsitata vbique victualia hostibus obsessis intercluduntur: quibus si relinquas herbas communes in Hibernia rure ubi nasci solitas, in siluis, agris, ad oras torrentium; vix, inquam, obsessos fame ad deditionem adiges. Hodieq; nostrates plerique (longè minùs tolerantes ieiuniorum & inediæ, quàm prisci fuerunt) ad stuporem Anglorum ipsis vicinorum, adeo seueri sunt in protrahendis ieiu-*

Viri & feminę temperantissimę

In Quadragesima

Herbis & aqua contenti Milites.

Camdenus.

dis ieiunijs, & quàm parcissimè sumendis cibis, vt de illis scribat VVilhelmus Camdenus (homo Anglus, Hæreticus, hostis nominis & nationis Hibernorum) in hæc verba: Si qui religioni se consecrant, religiosa quadam austeritate, ad miraculum vsque se continent vigilando, orando, ieiunijs se macerando, vt neutiquam sit mirum, quod de illorum Monachis superiori seculo scribitur: ipsæ etiam mulieres & puellæ ieiunium per totum annum & Sabbatis obseruant. Allusit hæreticus ad morem ieiunandi, quem Ecclesiastici nostrates olim obseruabant ab adolescentia ad vltimam senectutem: qualem seuerum morem ac modum non memini me vsquam legisse, siue de Thebaida, siue de Palæstina, siue de Aegypti priscis monachis aut Anachoretis. Possem plura adferre exempla, paucissima indicabo. De S. Columbano Luxouiensi narrat Petrus Canisius, solis modicis herbis obuijs & aquâ illum in Hibernia primum, deinde in Gallia, Italia, Germania victitasse per 60 postremos vitæ annos, vsque ad supremam senectam, (quam seruauit vegetam adeo, vt biennio aut triennio ante mortem è Germania in Italiam pedibus, scipione nixus, Alpes transcenderit. De S. Adamano nostrate scribit Beda, illum sub adolescentia vsque ad extremum vitæ (senilis) nihil prorsus cibi potusq; sumsisse, præterquam die Dominica & feria 5. totum tempus reliquum impendebat in perpetuis pœnitentijs, ieiunijs & vigilijs, vt integris multis noctibus insomnis & indefessus ac stans precibus ad Deum vacaret: interim viribus ac robore intractis. De S. Egberto idem refert Beda, illum per 65 annos tota Quadragesima præcedente tempus Paschale, & totidem præcedentibus natalitia Saluatoris festa, totidem etiam diebus 40. sequentibus Pentecosten, non nisi semel quotidie gustasse modicum panis & parum seri lactis. In vita S. Fintani (quam M.S. ex Archiuio Rheinauiensis in Germania Cœnobij, vnde in cœlum migrauit, habeo) cum filium Principis Lageniæ prouinciæ in Hibernia, fuisse dicitur: & 27 annis postremis suæ vitæ (quam perduxit ad 78 annos) tam seueris se exercuisse ieiunijs, integra interim valetudine, vt vix de homine mortali credi possent, nisi credibilia fecissent miracula, & sanctimonia Fintani, & fides sincera testis oculati, qui vitam illius euulgauit.

Ecclesiasti corũ ieiunium. Exempla Sáctorum.

In Martyr. S. Columbani.

S Adamani lib. 4. c. 28.

S Egberti. lib. 5. c. 27.

S. Fintani.

Triduana ieiunia sine cibo.

Biduana ac triduana ab omni cibo potuq; ieiunia in Hibernia non modò apud Ecclesiasticos; sed etiam apud alios vtriusque sexus fuerunt olim & hodie apud plurimos ita vsitata, vt nihil admirationis haberent. Hunc morem seueræ olim nostratium abstinentiæ ideo commemoro, vt appareat, nullam multis fuisse causam, vel eo solo contemnendi, vt fabellam, peregrinationem S. Vrsulæ & sociarum Italiam versus: quod credibile non appareat prospicere ijs de commeatu in itinere. Quasi verò non idem dicant de infinita penè multitudine, ex omnibus Christiani orbis partibus confluente in Italiam, ad Apostolorum limina salutanda, vno ferè eodemq; mense aut anno Iubilæi pergente? aut in Hispaniam ad visitandum corpus S. Iacobi, vnde infinitis numero hominibus peregrinis prospectum esse potest? & nihilominus semper istis Deus prouidet.

De cõmeatu S. Vrsulę

Non facilè cogites, Vrsulæ cum socijs potuisse. cùm adscenderet naues soluens è patria, esse non parùm prospectum de commeatu, qui pro magna parte pedestris itineris postea conficiendi absoluenda satis foret? procul dubio naues vehebant non peregrinaturas modò; sed & multam annonam panis & potus, & escarum aliarum. Hanc impositam etiam iumentis pluribus (in Alpino præsertim itinere & transitu per Italiam, neque enim suspicere cœtum illum peregrinantium fuisse ex paupertina tribu, ex aliena tantùm liberalitate viuente) quæ vno itinere cum Vrsulanis nauibus per tractum Rheni procedebant; cur putes incredibile, & ab omni prudentium iudicio remotum? Vel si non credis hoc modo sanctæ cohorti fuisse prouisum de commeatu, cogita saltem de natura nostratium Sanctorum priscorum, quæ diuinâ præsertim gratiâ adiuta, in defectu panis aliarumq; communium plerisque populis escarum per dies plurimos, modò suppeterent ipsis olera & herbæ, & aqua (quæ non potuit defuisse in campo & itinere Belgico & Rhenano, non adeo tunc in deserta versis, quin inciderent in vrbes & oppida culta) erat tolerantissima inediæ & inopiæ panis, carnis, piscium, vini, cereuisiæ, lactis. Nec defuit Deus suis Virginibus in itinere, qui voluit in eo omnes coronâ donare martyrij.

Cõtra Galfredum.

Qui non credunt Vrsulam piam cum suis instituisse peregrinationem, putant illas cum sua classe (quæ cursum in Aremoricam dirigebat) tempestate esse disiectas, & post longos

errores

errores, & periculi tandem esse appulsas, vel ad litus Germanicum, vel ad Vrbem Coloniam. Vbi vero interim dum appulsæ essent, aut vnde iis & tantæ classi de commeatu prospectũ fuit? Vis quod antequam solueret tanta classis è portu, prouiderit sibi commeatum copiosum & regium: nam ad regias cũ suo comitatu ibat Vrsula nuptias (vt volunt Galfredus & Baronius) in Armoricam. Si istud tibi apparet credibile: num ideo dicas incredibile, quod eadem regia virgo, stipata millibus aliis virginibus, & feminarum, virorumq́ aliorum piorũ, si voluisset suscipere peregrinationem ad remotiora loca sacra, prospexisset sibi & comitibus de commeatu, & ceteris sumtibus ad peragendum iter necessariys? Hactenus Stephanus Vitus Hibernus æui nostri historicus eruditissimus, è cuius Vrsulana lucubratione Coloniã, à Mutio Vitellesco Generali nostro missã, multa alibi delibaui. Cui sanè nõ propria tantum experientia docto; sed etiam testatissimis maiorum suorum exemplis, probatissimorum autorum & veterum & recẽtissimorum clarissimis testificationibus id demonstranti, fides haberi præcipua debet: cum opus non sit ad diuina confugere prodigia, quando naturali vi eadem confici potuerunt. Complures autem ei sodalitati Hibernos præfuisse testantur sepulcrales tituli, qui regum Scotiæ, & Hiberniæ, ac eorum fratrum sæpè meminerunt. Et sanè si S. Vrsula, vt verosimilius statuimus, orta est ex Hibernia, præcipui viri, virginesq; ei sanguinis propinquitate coniunctæ, quæ Parthenium exercitum gubernabant, eiusdem videntur nationis inquilinæ: quarum exemplo facile & reliquæ secundante cœlesti gratiâ eadem facilè tolerabant inediæ, viarumq; incommoda. Nunc quæ diuina virginibus adfuerint hoc in itinere solatia, quæque cœlitum præsidia, videamus.

CAPVT XII.

Auxilia Dei, Deiparæ, & Angelorum in hoc itinere, & ordo procedentium ad Alpes vsque.

LICET eâ tempestate commodè à mulieribus, & à paruulis iter Alpinum potuerit pertransiri: ego tamen si vlla in parte itineris, in hac potissimum diuinos fauores collatos virginibus existimo; & magna profectionis Israëliticæ prodigia fuisse renouata, vt huic possint ea Scripturæ verba accommodari. *Pars Domini populus eius, Iacob funiculus hereditatis, circumduxit eum & docuit, & custodiuit quasi pupillam oculi; sicut aquila prouocans ad volandum pullos suos, & super illos volitans, expandit alas suas, & assumsit eum, atque portauit in humeris suis, Dominus solus Dux eius fuit.* Nisi enim admirabili sua potentia & fauore singulari tot Virgines teneras, & paruulos diuina bonitas quasi brachiis per inaccessa, vt videntur & prærupta Alpium iuga deportasset, fieri sanè non potuisset, vt iter tam arduum sine vlla corporis defatigatione confecissent, ideo B. Herm. rem ita gestam narrat. *Quemadmodum quondam Moyse de Aegypto populum Israëliticum in terram promissionis ducente aderat diuina custodia nocte dieq́ eos protegens, ita nunc Virginum istarum sanctis agminibus, Angelorum adfuit frequentia, & tanta Sanctorum, vt supra & circa conuersantes, omnem metum auferrent, & mæstitiam dulci sua visione & præsentia abstergerent. Deniq́ infantulæ, quæ in ceterarum vlnis gestabãtur, ac sinibus, visiones Angelicas admirantes, & insolitas illarum personas, & effigies rutilantes, & sursum in aërem digitos extendentes præ admiratione sonos emittebant, dicentes ha ha.* Sed quia ductu & auspiciis Deiparæ cœlitumq; cuncta gerebantur, qui itinerum spatia, laboresque ad virium imbecillitatem admetiebantur, fulcientes diuinis & cœlestibus auxilijs, cum humana deficerent, subdit. *Aderat sane Virginibus sacris in omnibus pijssima regina custodia, & gratia, fida illarũ ductrix, & pia fideliter eas ducens,* &c. 15. *Porro Domina nostra dulci eas sua gratia crebrius confirmans lætificauit, ita vt consolatione ipsius benignissimæ omnis illis labor leuis fieret, ac delectabilis: aderat planè illis dulcis Virginum regina gubernãdo illas, & regendo cum suis Angelis, & Sanctis illas custodiens.* Plena sunt c.12.13.14. & 15. diuinis prodigiis & fauoribus, fusius infra discutienda. Nunc Virgines Basileâ eductas ad Alpes comitemur.

Deut. 32.

Discessus Basileá.

Pantulus vrbis Basileensis antistes, cum suam Sodalitati Vrsulanæ operam in peregrinatione per Alpes Romam vsque non sine diuino impulsu obtulisset: cum naues Virginum fidis ciuibus custodibus commendasset; iumenta ad onera deportanda, & annonam dierum aliquot procurasset, mane Deo se & Deiparæ suumque pedestre iter commendarunt. Atque vt omnia recto ordine sine perturbatione in ea multitudine peragerentur, Sanctarum Virginum agmina suis apte digesta centurijs & chiliadibus, pompam quandam solennis supplicationis instar adornarunt. Seiunctus à Virgineis castris ordo Sacerdotalis, & infulatorũ præsulum: quos pone Reges, Viri principes, alijque suis digesti turmis stato sequebantur ordine. Dux Parthenij exercitus S. Vrsula, interdum Episcoporum stipata comitatu, vt cuncta quæ dubitationem adferrent fortuitis in casibus horum vsu peritissimorum consilio discuterẽtur, primos virginum ductabat ordines, quibus præfuisse S. Gerasinam titulus sepulcralis indicat: quandoque animabat in medio progredientes, nonnunquam claudebat agmen, vt omnia præsens oculis vsurparet; ne quid alienum à castris virginum castissimis appareret, quod Deo vel Angelis comitibus displiceret. Aderat eidem amita B. Eulalia, cum materteris B. Eugelia, & Alexandria, omnes prudentia singulari & pietate conspicuæ, quæ agminum singulorum ordinem, paruularum etiam iter & progressum temperabant: vt suis singulæ ordinibus digestæ pariter incederent, Angelorum potius, quam hominum ductu, & ea moderatione, ne vlla paruularum deflecteret à linea, nulla se à suo comitatu disiungeret: cœlitũ dixisses, non puellarum agmina & *Castra Dei*, in quibus ordines penè singuli mixtis adspectabili forma Angelis distinguebantur, rem ipsam clarius ita spectandam exhibet B. Herm. *Acies instruunt pulcherrimas, processiones ordinant decentissimas, vna fuit omnium Virginum vndecim millium processio. B. sanè Vrsula quandoque in medio, quandoq; etiam in capite: tanta deniq; Angelorum ac Virginum sacrarum frequentia de cælis ad earum custodiam erat directa, vt illorum personæ miro viderentur vbiq; splendore refulgentes, non solum adultæ & maiores illarum adspectum mirabantur, & præsentiam; verũ & paruulæ, vt supra dictum est, in eorum intuitu iocabantur, & supra eorum splendore iocantes vehementer gaudebant, summa namq; disciplina gradientes incedebant, modestissimè in gestibus & verbis se habebant, nulla vt mos est iuuencularum ac virginum hac, aut illac se abrumpens disiungebat.* Iter verò hinc ad Alpes vsque disertè narrat Bonfinius his verbis. *Curatis Basileæ corporibus, triduo, à Rheno in Heluetios Leucosÿq; diuertunt, vt in Italiam rectà contendant superato Iurano monte* (cuius loci Episcopus, vt alibi vidimus, se statim adiunxit sodalitati) *ad Ararim fluuium veniunt, qui Rhodanum influit, deinde ad Budam festinantes traiecto amne ad Rhodanum contendunt, vbi à cunctis Allobrogum oppidis honorificè excipiuntur. Cum Vesontio appropinquassent, ex vniuersa ferè Narbonensi Gallia homines ad spectanda hominum agmina confluxere, pars plausibus excipiunt, faustis multi exclamationibus extollunt; alÿ hoc exemplo ad religiosam peregrinationem incenduntur, & profanæ mentis conscÿ graui pœnitentia corripiebantur: plerïq; in lacrymas vertebantur, sanctissima virginum studia conspicati, quibus nec labor, nec lãgor ex itinere inferri videbatur: nam incenso sacræ peregrinationis amore, ferri potius, quam progredi putabantur, sacrorum concentibus rhythmorum cuncta complebantur. Angelus enim Domini ducebat eas.* Hactenus Bonfinius.

Ordo procedentiũ.

Cap. 12.

Iter per Helueciã.

CAPVT XIII.

Transitus Alpium sine defatigatione, & fluminum sine nauigio, aliaq; prodigia.

Virginum hilaritas.

ALpes iam viris formidabiles attigerant, peruias tamen ea ætate etiam exercitibus, & à pueris iam superabiles: adscensum tersè Bonfinius explicat. *Ita hilari, fortiq; animo accliue iter adoriuntur, vt sine labore auium more sublimia iuga conscẽderint, nullaq; vnquam in tanta difficultate neq; ingemuisse, neq; retulisse pedem videretur, nihil est ita*

ita arduum & difficile, quod diuinus amor facile tolerare non possit: validissimi quaq. militis præstabat officium, quia nulla militia felicior habetur, quam ea, quæ sponte subitur. Vexillum crucis Vrsula ferebat, quam antesignanæ puellæ præcedebant, & non modo ducis optimi; sed strenui militis præstabant officium, ô beatissimum puellarum exercitum, in perpetuum virorum ruborem, confusionemq. repertum: egregium delectum, nec vbiq. gentium vnquam habitum, & non solum ad suam; sed omnium salutem adinuentum. Multò clarius & accuratius B. Herm. & alpium penninarum altitudinem, & virginum in adscensu celeritatem ita depingit. *Ad arduos tandem Alpium montes venientes; nec non ad ipsum montē, qui ceteros altitudine præeminet, & horrore; accedentesq. solo eorum adspectu solet robustissimorum virorum corda terrere, facilitate summa transilierunt, tanta quippe agilitate, vt quadam ait, earundem virginum, tā illa, quæ infantulas gestabant in brachijs conscendebāt, quanta etiam illa, quæ absq. onere nihil portabant, scandebant, adeo reuera facilè, vt illa dixit, ipsis patuit eiusdem montis ardui adscensus & alti, quemadmodum vni aliquando nostrū in domo commanenti concederetur vsq. ad ostium domus eiusdem peruenire. Deniq. D. nostra cum de ipso monte & super aliis eiusdem itineris difficultatibus interrogaretur, ait, quod videretur illis ipsum montem conscendentibus, quasi in planissima via incedentes, atque benè spatiosa loca ambularent.* De fluminum transitu hæc narrat. *Cum sæpe ad riuos & fluminum vada ad rectissimos fluminum transitus venissent, absque difficultate & absq. sui læsione transierūt, sine ministerio nauigij alicuius, aut pontis*: sed de his prodigiosis aquarum inambulationibus alibi. Mittit deinde B. Herm. curiosos Lectores, quibus hæc incredibilia videntur, ad diuina eloquia, & Sanctorum res gestas, concluditq; prolixiore, quæ breuiter sic comprehendi potest ratiocinatione. Potuit Deus ista facere, quia omnipotens est, & Israëlitis maiora præstitit: voluit etiam, quia necessitas erat orta ex diuino imperio, quo iubebantur Romam contendere teneræ Virgines; humanis igitur deficientibus mediis, vt bigis, diuina auxilia requirebantur, quæ clarius è sequentibus cognoscentur.

Fortitudo. Cap. 14. Agilitas.

CAPVT XIV.

Virginum diuina solatia, parsimonia in cibis, custodia contra hostes.

PRæcipuum in ea rupium asperitate & montium altitudine delinimentum fuit cœlitum præsentia & cœlestes mentis pastus, quibus animæ castissimæ velut ambrosia recreatæ, cibum nauseabant, totis præcordijs ad æterna subuolantes: nec adultæ tantum & prouectiores; ipsæ paruulæ & lactentes tantis gaudiis perfundebantur cœlitus, vt lactis vsu sibi temperarent, ita testatur B. Herm. *Aderat sanè virginibus sacris in omnibus pijssima regina cœlorum custodia, & gratia fida illarum ductrix, & pia fideliter eas ducens, quia imitatæ sunt virginitatis suæ florem, filio suo piarum virginum sponso offerentes; porrò infantuli, qui in sinibus quorundam gestabantur, nullo cibo, vel uberum lacte alebantur: sed cum forte digitum ori imponerent, exinde sibi diuinitus nutrimentū datum suxerunt: reliquarum verò quamplures Virginum nequaquam multo indigebāt cibo, quam Dei gratia, quæ illas forinsecus conseruans gubernabat: intrinsecus aderat, confortans eas, & sustentans.* Poterat sanè is, qui Eliam solo ab Angelo porrecto pane subcinericio quadraginta dierum itinere ad montem Oreb sine alio cibo traduxit; vt nihil de virium & corporis firmitate decederet: & his id robur corporis communicare, vt alimenta nausearent pristino vigore retento. Quamuis ea suppeteret ipsis ciborū affluentia cura Angelorum comportata; vt omni nutrimentorum genere prǽsertim in Italia semper abundarent. Eadem Deiparæ Virginis præsentia & cœlitum fida custodia cunctas latronum insidias, prædonum apertas iniurias; gentilium parata pericula remouebat; vt iis illa psaltis Regij verba rectè accommodentur: *Non reliquit hominem nocere eis, & corripuit pro eis Reges. Nolite tangere Christos meos, & in Prophetis nolite malignari.* Nulli igitur hostium metus, nulli Virginalis pudicitiæ corruptores: passim verò ex oppidis & vicis puellæ & matronæ nobiles tam inusitatis prodigiis excitæ, prompta in eo itinere Virginum alacritate, vultus hilaritate, & morū matu-

Cap. 14. Solatia diuina. Infantulorum. Abstinentia. Securitas à prędonibus & gentilibus. Ps. 104.

Augetur Sodalitas. maturitate velut suauissimo & diuino prorsus odore sponsarum Christi, quem intuentibus afflabant, mutatæ, relictis parentibus ipsaq; patria tali se consortio lubêtes, volentes aggregarunt: sed hęc ex ipso fonte B. Herm. c. 15. haurientur suaulus. *Porro Domina nostra dulci sua eas gratia crebrius confortans lætificauit, ita vt consolatione ipsius benignissima, omnis illis labor leuis fieret, & delectabilis, omne præterea cibi corporalis delectamentum multis fastidio erat. Aderat planè illis dulcis Virginum Regina, gubernando eas, & regendo cum suis Angelis, & sanctis, illas custodiens. Vnde nullus latronum, furum aut prædonum eis obesse potuit, aut corruptor: plures siquidem Virginum & Matronarum Nobilium, quæ occurrerunt eis, visitantes illas, bono exemplo ipsarum attractæ, Christiq; gratia intus operante, patriam & ipsæ, atq; parentes reliquerunt, Christum secutæ sunt omnium Regem verum*, huc vsq; B. Herm. Poterant singulæ securè canere, *Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocauit: Nam & si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es.* Nec tamen grauius videtur ipsis à Romanis & gentilibus intra fines imperij periculum imminuisse, cum Reges illi peregrini, amici, socij vel beneficiarij ferè Romanorũ essent, & à Mammæa Christiana femina Alexandri Imperatoris matre liberum & tutum per Italiam, transitum videantur obtinuisse.

Psalm. 22. Diuina prouidentia.

Porrò cùm vt supra vidimus, octo per Alpes viæ, tria verò per Italiam itinera reperiantur, quæ subiecta exhibet tabula, illud videntur potius virgines è tribus iter selegisse, quod Historici veteres militare nominarunt, & in Itinerario Antonini annis aliquot ante hæc B. Vrsulæ tẽpora conscripto, pariterq; in tabula Itineraria Peutingeri ab Ortelio vulgata, designatur. Apparent in eo tres viæ punctulis signisque discretæ. 1. Mediolanum & Apenninum respicit; 2. versus Ligusticum aliquãtulum declinat, 3. per Eporædiam Romam vsq; progreditur. Ego mediũ pro virginibus elegi, quamuis obliquum. Hac enim via militari cõmuniter Imperatorũ exercitus ideò ducebantur, quod per eam facilius cõmeatus alẽdis copijs & vicinis locis colligeretur & impedimẽta deueherentur. Nunc Metatores quæramus, qui Virgineo exercitui de annona prouideant, & mulos pro sarcinis vehendis destinatos.

CAPVT XV.

Metatores sex angeli præparant hospitia, de annona prospiciunt, de mulis, papilionibus, alijsque impedimentis.

INter reliqua quæ iter Romanum incredibile faciebant, defectus annonæ numerabatur, hæc ægrè admodũ pro tanta Virginũ turba comportari potuisset, nisi solertes adfuissent Metatores, qui locorũ periti, gratia multũ in Italiæ populis valuissent, de quibus ante, quam agam operæ pretium erit audire S. Ambrosium, horum officium & industriam accurratè describentem, qua vbiuis locorum ingentibus exercitibus, ita copiosum subministrabant cõmeatum; vt nulli deesset quidqu , si seruatis ordinibus ad locum sibi designatũ & præparatũ diuertisset, inde eorum etiam necessitas cognoscetur. *Miles qui ingreditur iter, viandi ordinem non ipse disponit sibi, nec pro suo arbitrio viam carpit; nec voluptuaria captat compendia, ne recedat à signis; sed Itinerarium ab Imperatore accipit, & custodit illud: præscripto incedit ordine; cum armis suis ambulat; rectaq; via conficit iter, vt inueniat commeatum; paratã sibi subsidia: si alio ambulauerit itinere, annonam non accipit, mansionem paratam non inuenit: quia Imperator his iubet ea apparari omnia, qui sequuntur; nec dextra, nec sinistra à præscripto itinere declinant: Meritoque non deficit, qui Imperatorem sequitur suum: moderatè enim ambulat; quia Imperator non quid sibi vtile; sed quod omnibus possibile considerat, ideò & statiuas ordinat, triduo ambulat exercitus, quarto requiescit die, eliguntur ciuitates, in quibus triduum, quatriduum, & plures interponantur dies: si aquis abundant, & commercijs frequentantur: & ita sine labore conficitur iter, donec ad eam vrbem perueniatur, quæ quasi Regalis eligitur: in qua fessis militibus requies ministratur: hanc esse legem præscriptam Christo ducente, Sanctis commeantibus, recognoscas velim: profecti sunt enim etiam Patres nostri de terra Aegypti per longa spatia terrarum, quorum statiua & mansiones descripta sunt;*

Serm. 5. in Psal. 118. Profectionis militaris ratio. Commeatus. Statiua.

funt, donec Cades ad Sanctorum terram perueniretur. Hactenus Ambroſius. Ex quibus ratio Virginum itineris per Italiam obſeruati, facilè cognoſci poteſt. Deſignabatur quotidie certum viæ ſpatium emetiendum; quod proportione quadam ſingularum viribus reſponderet: quandoque quies etiam & ſtatiuæ ſunt decretæ, vt minus vires attererent: ac licet à cœleſtibus illis auxilijs præſcinderemus animos videretur tamē etiā alterna Virginibus attributa requie, perfici facilè potuiſſe: neq; enim opus feſtinato, cum nulla hiſtoria certum itineri tempus impenſum præfiniat, vnde poterit prudens Lector inſpecta tabula geographica, ſupputatis locorum adiunctis interuallis, facilè coniectura conſequi, quanto tempore eguerint, ad iter omnibus pedibus conficiendum, cum hic omnia recto ordine ſecundum præſcriptum cuique iter ad amuſſim obſeruarentur. Sed qui exercitus noſtri Metatores? Vegetius hoc nomine tantum eos appellat, qui præcedebant exercitum, & locum caſtris idoneum eligebant, Vſus tamen obtinuit, vt etiam ij ſic nominentur, qui in ciuitatibus hoſpitia deſignant. Quis verò commeandi modus tempore S. Vrſulæ apud Romanos fuerit, poteſt ex Lampridio colligi, qui eorum etiam aliud officium explicat. *Itinerum autem dies publicè proponebantur, ita vt edictum penderet ante menſes duos* (niſi feſtinato opus eſſet) *in quo ſcriptum eſſet illa die, illa hora ab vrbe ſum exiturus, & ſi voluerint in prima manſione manſurus, deinde per ordinem manſiones; deinde ſtatiua; deinde vbi annona eſſet accipienda, quæ omnia peritis metatoribus accurratim præſcribebantur.* Hoc edictum S. Ambroſius Itinerarium appellauit; Vnde tria Metatorum officia deducuntur; primum, quod iter diei cuiuſq; præſcriberent; alterum, quod ſingulis de hoſpitio; tertium, quod de commeatu proſpicerent. Porrò Metatores exercitui Parthenio noſtro è cœlis Deus deſtinauit Angelos, qui iter omne cum Epiſcopis & S. Vrſula peragendum deſcriberent, locum quietis capiendum deſignarent, annonamque ſubueherent. De primis duobus officiis ita cap. 14. *Cum vero vel mane dictum ſibi deliberantes* (S. Vrſula & Epiſcopi dirigentibus eos angelis) *proponerent, ibi vel ibi pernoctabimus, abſque dubio & ſine impedimento cum permaxima ſui cordis iucunditate illuc ſerò peruenerunt.* De annonæ verò copioſiſſima procuratione pergit. *Denique plus quam valerent iſtæ Virgines in edendo conſumere, omnium illis adminiſtrabatur copia: Angelorum enim quidam earum ductores quemadmodum Domina noſtra nuper ait, eas ſemper præcedentes, honeſtorum ſibi ſpecies virorum aſſumſerunt, accedentes ad maiores ciuitatis, & primos, quo nocte fuerant venturæ, ſuper earum illis aduentu prædixerunt: qui cum gaudio de pluribus occurrerunt leucis, Nobiles & matronæ, plebei, & Villani cum deuotione feruenti offerentes neceſſaria: Fertilis quidem erat annus, tempus quoque abundans bonis vniuerſorum copiam præbebat.* Ea porrò liberalitas Italórum nemini mira videbitur, qui ea quæ cap. 17. & 18. dicentur, expenderit, totam Italiam ferè maximam partem Chriſto aggregatam, & hoc ſigno Chriſtianos a gentilibus diſcretos, quod omnes captarent occaſiones, miſeris, præſertim peregrinis liberaliter ſubueniendi, præcipuè ſi quis in tabulam adiectam intendat oculos, inueniet pleraq; loca iam tum Chriſtianis referta, à SS. Epiſcopis ea tempeſtate gubernata, multorum Martyrum ſanguine vel antea vel eodem adhuc ſeculo fuiſſe purpurata, vt non mirum ſit, potuiſſe curatoribus Angelis omnia neceſſaria Virginibus abundè ſubminiſtrari.

Vrſulanū Itinerariū.

Vegetius l. 2 c. 7.

Qui metatores.

Et tempore S. Vrſulæ ſub Alexandro Lamprid.

Tria eorū officia.

B. Her. c. 14.

Angeli de cōmeatu proſpiciūt.

Quod ad impedimenta itineris attinet; negat Beatus Hermannus c. 12. Virgines bigis aut quadrigis vſas eſſe; negat equis vel mulis ſubuectas; centum tamen equos fortes & mulos ait habuiſſe Epiſcopos, viroſq; principes, qui apparatū ad papiliones, ſarcinas, aliaq; neceſſaria deueherēt; aderant & trecēti ferè famuli ad obſequiū parati, quorum pleroſq; Rex Dionethus adiunxerat; vt & in nauibus pro explicandis velis, ducendis remis, iaciēdis ánchoris operā nauarent; & in itinere pedeſtri miniſteria neceſſaria peragerēt: ab his videntur ſub veſperā erecta tentoria, extenſi papiliones, importatus & diſtributus cōmeatus, accedēte Angelorū auxilio, qui humana forma ſemper Virginū obſequijs intēdebant, vt de hac ſocietate verū illud Pſ. 90. fuerit, *Angelis ſuis mādauit de te, vt cuſtodiāt te in omnib. viis tuis. In manib. portabūt te, ne forte offendas ad lapidē pedē tuū:* Poterāt cū eodē in ſpiritu exſultare: *Mihi adhærere*

Impedimēta Virginū muli centum.

Famuli trecenti.

Psal.72. Psal.77.

adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam, panem angelorum manducauit homo: cibaria misit eis in abundantiam, vt enim Israëlitas in deserto manna ab angelis confecto, sic hos cibis ab ijsdem collectis & subministratis largissimè sustentauit.

CAPVT XVI.

Diuina prouidentia circa sanitatem, vestimenta, aëris serenitatem.

ELEGERAT Deus Israëlem è cunctis gentibus, vt esset ei populus peculiaris, ideò *peculium* appellat & *hereditatem*; ideò peculiares ei fauores præsertim in deserto exhibuit; nec potest eos aptiore similitudine Moyses, quam parentis portantis filium nobis adumbrare. *In solitudine portauit te Dominus Deus tuus, vt solet homo gestare paruulum filium suum in omni via, per quam ambulastis; donec veniretis ad locum istum: qui præcessit vos in via, & metatus est locum, in quo tentoria figere deberetis; nocte ostendens vobis iter per ignem, & die per columnam nubis.* Eadem peculio isti suo sponsis castissimis ex orbis totius populis selectissimis præstitit diuina prouidentia: cum eas itinere difficillimo ad aureolam Virginitatis & Martyrij præpararet: nam aquæ, ad virginum necessitatem soli instar duræ se calcandas præbuerunt: aëris semper serenitas iam inde ab egressu è patria adspirauit, vt nullo perfunderentur imbre; nubium tamen integumentum per dies æstiuos solis arcebat radios, & æstum temperabat, noctesque tepidas efficiebat, vt iucundissimum ijs esset in pratis vel agris extra vrbes fixis tentoriis quietem capere, vel noctem etiam precibus traducere, quam continuus ferè cœlestis circa Virginũ castra fulgor irradiabat. Breuiter hæc narrat B. Herm. *Ex quo sanè ab aula Regis Beata Vrsula patris discesserunt, nullo perfundebantur imbre pluuiali euntes Romã, siue redeuntes, quod diuina eas clementia ab omni molestia protexit*, & infrà: *Noctibus sæpissimè in pratis quiescentes, dormierunt, nullius molestiæ sentientes grauamen: tota namq; nocte immensi luminis claritas super eas, atq; in circuitu illarum coruscans radiabat.* Hæc cæli clementia per diem ijs iter facile & expeditum, noctes autem sub papilionibus præstabat non ingratas, vt de his etiam Psalmistæ illud verum sit, *deduxit eos in nube diei, & tota nocte in illuminatione ignis, expandit nubem in protectionem eorum, & ignem, vt luceret eis per noctem.* Vnde Deus Israëliticę profectionis quotidiè renouabat prodigia, pręstabatq; etiam, quod ibidem subdit Dauid, *non erat in tribubus eorum infirmus*, quodq; in Pentateucho de vestibus Iudæorum non attritis asseritur. Nam B. Herm. c.13. ita de ijs loquitur. *Porrò vestimenta illorum & calciamenta nullo atterebantur labore, sed nec magno, aliqua earum tædio laborabat, aut graui difficultate, nec etiam ægritudinis alicuius senserunt dispendium, neq; minimo lassitudinis grauabantur fastidio, omnia eis exstiterunt iucunda.* Satis ex his, quæ dixi, patent diuina solatia, licet & ante ostensum sit, potuisse iter illud eo tempore etiam à mulieribus & paruulis confici; si vires tantum naturales considerentur; Constat etiam rectè B. Herm. hanc profectionem cum Israëlitica comparasse, in qua Deus pleraque renouauit antiqua prodigia. Idem tamen apertè fatetur, minimam se partem istorum miraculorum attigisse: sic enim cap. 13. ad ipsum scriptorem loquuntur sacræ Virgines. *Sed scias pro certo, quia plura de nobis non scripsisti, quæ sunt admiranda*, & cap. 9. *Ecce cum nuper hic idem Notarius super quibusdam, quæ in hoc volumine continentur dubius hæsitaret miraculis, cælitus illi dicebatur, quod quæ scripsisti omninò vera sunt, atq; adhuc tanta, & tam admirãda inter easdem virgines Dominus patrauit miracula, quod si scripta forent, vix aliquis homo illis credendo fidem praberet.* Hactenus B. Herm. Restat status Ecclesiæ & Italiæ florentissimus eo tẽpore considerandus, vt omnis de eo itinere scrupulus, ex animis Catholicorum euellatur, quorum plerique ex ignorantia temporum illorum sunt id inficiati: neque enim putarunt

Margin notes: Deut. 1. — Aëris temperies. — Noctes tepidæ. — Lucidæ. Cap. 14. — Psal. 104. — Nulli infirmi in iis. — Vestimenta non attrita.

putarunt ea tempestate fuisse Christianam religionem orbe toto, sicut Vrsulana narrat historia, propagatam.

CAPVT XVII.

Status vniuersalis Ecclesiæ Anno 237. & de conuersione etiam barbararum gentium extra imperium Romanum, in toto orbe.

NOTA hæc Ecclesiæ orthodoxæ illustris est, qua à Sathanæ conuenticulis secernitur, quod & Catholica nominetur, & gentium omnium ad Christum aggregationem variis veteris instrumenti vaticiniis indicatam, sola feliciter ab ipso exortu suo ad nostra vsque tempora continuarit: de ea canitur psal. 21. *Conuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ, & adorabunt in conspectu eius vniuersæ familiæ gentium*: & psal. 44. *Pro patribus nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram.* Malachias ait, *ab ortu solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur nomini meo oblatio munda.* Sed quid opus antiquis testimoniis, ipse Seruator noster post anastasin idem disertè discipulis enunciauit, *oportebat Christum pati & resurgere à mortuis, & prædicari in nomine eius pœnitentiã & remissionem peccatorum, in omnes gentes.* Nunc si placet ab ipsis temporibus SS. Apostolorum gentium & nationum omnium conuersionem inspiciamus, inde sub Alexandro Seuero toto orbe fidei propagatio facta, clarius apparebit.

Conuersio omnium gentiũ nota veræ Ecclesiæ. Psalm. 21. Psal. 44. Malachia. 1 Luca 24.

Primitiæ nationum omnium, oblatæ Deo sunt, ab Apostolis die Pentecostes, quo tria ferè hominum millia Christum agnouerunt, erant in his Parthi, Medi, Aelamitæ, præterea Cappadoces, Aegyptij, Cyrenenses; aderant Romani, Cretes & Arabes. sic eo die cœpit Ecclesia quodammodo censeri vniuersalis, quam mirificè duo apostolici cœtus apices promouerunt: S. Petrus Pontum, Galatiam, Cappadociam, Asiam, Bythiniã, præter Britanniam, Antiochiam, & orbis theatrum Romam fidei luce collustrauit; S. Paulus à finibus Solymorum ad Illyricum vsque Ecclesiarum præcipuarum iecit fundamenta, de quo V. *Eusebium*. S. Andreas teste *Nicephoro* Byzantij cum Irachyn Episcopum præfecisset, Thraciam, Macedoniã, Archiropolim adijt, inde, Schythiam, Sogdianam, Achaiam & Epyrum fide orthodoxa imbuit. *Nicephorus*. S. Ioannes licet Ephesi plurimum moratus sit, vniuersas tamen Asiæ Ecclesias gubernauit. S. Thomas *Nicephoro* c. 40. autore, ad Parthos, Medos, Æthiopes, & omnem fere Indiam fidem propagauit. S. Matthæus in Æthiopia filio Regis à morte reuocato, cum Æthiopes ad templum Deo excitandum hortaretur, collecta vndecim millia hominum intra 30. dies id ædificarũt. *Abdias.* De eo plura *Socrates & Orig.* Simon Zelotes Ægyptum, Libyam, Cyrenem, Africam, imò & Britanniam peragrauit; qui deinde cum fratre Iuda (postea, quam is Mesopotamiam & Pontum fide imbuisset) Persas adijt, vbi martyrij laurea insignitus, hic etiam ad Abagarum Edessæ Regem missus, eum & pristinæ restituit sanitati, & Christo aggregauit. *Nicephorus*, l. 2. c. 40. & alij: de his etiam & aliis Apostolis multa *Baronius habet ad Anno Dn. 44. à num. 28. ad n. 42. vsque, & Serarius in SS. Apostolis.*

Primitiæ nationum omniũ die Pẽtecostes Christo crediderũt. S. Petri itinera. S. Pauli. Euseb. l. 3. c. 4. Aliorum Apostolorum conversiones. Nicephorus l. 2. hist. Eccles. c. 39. l. 8. c. 6. Abdias l. 7. Socrates l. 1. c. 15. Origenes in Genes. l. 3.

Porrò quæ loca non adierunt Apostoli, suos ad ea discipulos Episcopali potestate legarunt, præsertim S. Petrus Christi Vicarius, quouis terrarum fidei præcones destinauit, ita factũ est, vt iam primo seculo superstitibus Apostolis, omnes ferè nationes orbis Christum potuerint agnoscere. Ac de ijs temporibus, & proximis ijs S. Ignatius scribat ad Philadelphienses. *Vna est prædicatio, & fides vna, & vnum Baptisma, & vna Ecclesia, quam fundauerunt SS. Apostoli à finibus vsque ad fines in sanguine Christi proprijs sudoribus, ac laboribus.* Idem tradunt S. Polycarpi Discipuli in epistola, quam Eusebius in hist. Eccl. laudat his verbis. *Ecclesia Dei, quæ Smnyrnam incolit,*

Tempore Apostolorũ vniuersalis erat Ecclesia. S. Ignatius. Euseb. l. 4. c. 14.

Ecclesiá quæ est Philomisij & alijs omnibus sanctis Ecclesiis, quæ vbiq. gentium sunt, & post paulò. *Totam denique Ecclesiam Catholicam per vniuersum orbem dispersam, precibus Deo commendauerat.* Consentit S. Irenæus seculo secundo. *Ecclesia per vniuersum orbem vsq; ad fines terræ disseminata, & ab Apostolis & discipulis eorum accepit eam fidem.* Sed propius ipsas lustremus regiones, è quibus aliquot Martyres hanc Vrsulanam decorarunt sodalitatem.

S. Irenæus l. 7. c. 2.

Ab Hispania incipio (cuius Regem vel Regulum tituli sepulcrales Vrsulani nominant) ea cum primis saltem videtur exterarum nationum (si Flauio Dextro habenda fides) orthodoxam amplexa esse religionem: nam orta post S. Stephani martyrium persecutione, quingenti Catholici naue ad portum Carthaginensem Hispaniæ pertigerunt, ij per Hispanias diuisi Christi fidem diuulgarunt, vnde circa Christi A. 35. cum Hispani missa legatione ab Apostolis fidei præcones postulassēt, eò destinatus S. Iacobus est sub A. 37. qui multas erexit Ecclesias, constituit præsules ex aduenis, vt breui è discipulis S. Iacobi, 9. vel 12. præessent variis locis Episcopi: quibus accessere 7. alij à S. Petro submissi, à quibus instituta tota Hispania cum Lusitania Christo credidit. Quando A. Christi 60. decem vna die Episcopos Neronis furor martyrio coronauit, Carthaginensem, Valentinum, Hispalensem, Tarraconensem, Toletanum, Barcinonensem, Lucensem, Asturigensem, Palentinum & Iuliobrigensem, qui præcipuis Hispaniæ locis præsidebant.

S. Iacobus Hispaniā fide imbuit. *Dexter An. 35. An. 37.* 12. Eius Discipuli fuēt Episcopi. *An. 60.* Decē sub Nerone necantur.

Sicilia porrò (quæ Gerasinam Reginam misit) viua Deipara fidem recepit Christianam, meminit Dexter A. Christi 86. epistolę, quam ad Messanenses B. Virgo exarauit, agnoscit eam Petrus Canisius, recitat eandem Biuarius, recipit ipsam P. Arrias, acerrimè defendit eandem P. Melchior Inchofer: Fuerunt autem à S. Petro in Sicilia instituti Episcopi Pancratius, Marcianus, Berillus & Philippus, de quibus consule Baronium ad A. 46. vt mirum non sit, Gerasinam Reginam, & alium quendam Siciliæ Regulum Catholicum tempore S. Vrsulæ cum ijs martyrium subijsse, multa alia de fidei initiis habet P. à Lapide in c. vlt. Actuum Apostolorum.

Sicilia Deiparæ tempore fidelis. Episcopi à S. Petro ibi constituti.

De Galliæ conuersione satis dixero; si præcipuos è 70. discipulis eò destinatos à S. Petro pronunciaro: Nam Lemouicenses, Tolosani, Burdegalenses Martialem; Tungrenses, Colonienses, Treuirenses Maternum & Valerium; Rhemenses, Sixtum; Arelatenses Trophimum; Senonenses Sabinianum; Cenomanenses Iulianum; Viennenses & Moguntini Crescentem, Catalaunum, Memnium; Bituricenses Vrsinum; Aruernenses Austremonium; Sanctonenses Eutropium accepere: Vt omittam S. Linum, qui Vesontinis, SS. Dionysium, Rusticum, Eleutherium, qui Parisiensibus, alijsq; Christū annunciarunt. Atque quam in fide arrepta constantiam demonstrauit Gallia, satis testatur Lugdunum, quæ Vrbs sub Seuero Imperatore, 30. ante S. Vrsulę martyrium annis, vidit vnde viginti millia virorum pro Christi fide immolari, quantum putamus fore numerum si mulierum & puerorum multitudo accenseatur? S. Greg. Turonens. autor est, tantam fuisse cæsorum multitudinem, vt per plateas flumina decurrerent sanguinis Christiani, nec numerum aut nomina Martyrum inire licuerit: Et dubitamus duo Britanniæ regna, imò orbem terrarum potuisse vndecim millia Virginum martyrum educere, quando eodem ferè tempore vna vrbs Galliarum tot millia virorum Martyrum peperit? quis dubitet autem aliquot etiam virginum millia Christo obtulisse, quæ sanguine suo fidem consignarent? Potuit igitur Gallia tota penè Catholica Meldensem Episcopum Cæsarium, & aliquot Virgines transmittere Parthenio Martyrum exercitui.

Galliā conuertēt plurimi è 70. Discipulis.

Lugduni vndeuiginti millia virorū Martyrū. *S. Greg. l. 1. hist. Franc. c. 29.* Sanguinis flumina.

Iam de Germania quid dicam? in quam teste Baronio Eucharius Ægistus & Marcianus missi sunt, vt eam fide imbuerent Christiana. S. Beatum sacerdotem cum Socio Leuita, S. Petrus in Heluetiam misit, qui miraculis clari fugato Dracone plurimos ab idolorum cultu ad Christi cognitionem traduxerunt, decessit S. Beatus An. Christi 112. nonaginta natus annos.

Germania Christi fidem per S Beatum & Socium discit.

De S. Ægisto & Marciano scribit Ioannes de Essendia in Saxonum conuersione, Henricus de Heruordia. Ioannes Petersen in Chron. Holsat. & Eisengrein cēt. 1. p. 1. dist. 2. & p. 2. apud Kleinsorgiū ad A. 330. pro Christo Bardewici in Saxonia

S Aegist⁹ & Marcianus Saxones conuertunt.

cum

cum socio Martyrio coronatum: quod Crantzius, sub Nerone vult accidisse, & sepulcrum eius prope mille annos magno honore celebratum esse. Huius translationem ita refert Vellerus ad c. 7. Adami Bremensis. *Ante tempora Pipini & Caroli M. penetrasse vsque in Saxoniam verbi diuini præcones ex antiquissimis constat monimentis: nam fama est apud Longobardos (qui sunt Brunsvvicenses) concionatum virum quendam Sanctum, qui statim a temporibus Apostolorũ eo deuenerat, eius sepulturæ locus apud Bardevvicenses diu sacer exstitit, vsq; ad tempora Henrici Leonis, qui cũ eam vrbẽ deuastasset, ossa huius Euangelistæ cõcessit Canuto Regi Daniæ, qui ea secum adsportauit in Daniam A. 1188.* Colunes his Londobardis Angli Sueuiq; fuerũt, qui multas centurias Virginum in Britanniã ablegarũt. Porrò Lucius Rex Britanniæ, vt Velserus, Raderus, & Browerus volunt, cum regnũ suum Christo adiecisset, amore fidei propagãdæ inflãmatus in Germaniam cũ S. Emerita concessit: ibi Bauaros, Rætos & Curiẽses fide imbuit, transcensoq; colle arci Gutẽbergicæ propinquo dedit nomen cliuo S. Lucij, quod hodieq; manet. Emerita haud procul Curiensi valle palmam Martyrij adepta est: postea & ipse Lucius ob disseminatã Christi religionẽ captus in arce Marhola martyrij gloriã clarus migrauit ad Dominũ. Vide Browerũ, & quia iam Neronis tempore dixi excultã Germaniã, Bardowici in Saxonia vel in Brunswigia videntur aliquot fideles perstitisse: nam Vrbs illa Saxoniæ celeberrima fuit, ac Romã ipsa, vt multi volũt, antiquior, ita potuere quidã Saxoniç Duces & illustres viri verę fidei, tempore S. Vrsulæ sectatores existere, & in his Oliua Saxoniæ Ducis filia, quæ maritũ dicitur ad fidẽ & martyriũ excitasse. Exstãt libri S. Irenæi cõtra Valẽtinũ, in quo citat Germanicarũ Ecclesiarũ testimonia, Illustrior tamẽ locus est l. 1. c. 2. & 3. vbi de fidei consensione sic ait, *Hanc prædicationẽ cum acceperit, & hãc fidẽ quemadmodũ prædiximus, Ecclesia & quidẽ in vniuersum orbẽ disseminata, diligenter custodit, quasi vnã domũ inhabitans, & similiter credit, ijs videlicet quasi vnam animam habens, & vnum cor. Nam etsi in mundo loquelæ dissimiles sunt, sed tamen virtus traditionis vna, & eadem est; & neq; hæ, quæ in Germania Ecclesiã sunt, aliter tradunt; neq; hæ, qui in Iberis sunt; neq; hæ, qui in Celtis; neq; hæ, quæ in Oriente; neq; hæ, qui in Aegyptos; neq; hæ, qui in Libyas; neq; hæ, qui in medio mundi sunt constitutæ.* Idem de Germanis Tertul. S. Vrsulæ æuo dixit, de quo infra, & S. Hieron. ad Suniam & Fretelam Germaniæ Episcopos circa Danubiũ scripsit: verum mirum non sit Basileam potuisse Pantulũ Antistitẽ sodalitati huic adiungere, & ex alijs Germaniæ locis puellas quasdã adfuisse, cũ præsertim ea Galliæ & Germaniæ loca, quæ Virgines transire cõtigit, præsidijs Romanorũ munita facilẽ & expeditam Viam Romanis Põtificibus præberent, omni tempore ad eas fidei præcones ablegandi, hinc ijs in locis, vti postea videbimus, omnia plenissima erant Christianis, & iam 80. annis ante, multi Bopardiæ, & alibi martyrio fuerunt coronati.

Vellerus ad l. 1. hist. Eccl. c. 7. Adami Bremensis.

S. Lucius Rætas Bauaros Curienses docet.

Browv. antiq. l. 3. An. Treu.

S. Irenæi Tempore Germani Christiani *l. 1. c. 2. & 3.*

Tertull. S. Hiero.

Magnum autem momentum ad fidei incrementum ante S. Vrsulæ tempora attulerunt quatuor. 1. prodigia quædã illustria, adeoq; fauor quorundã Imperatorum ea secutus. 2. persecutiones gentilium. 3. Virorum Principum ad fidem conuersio. 4. Zelus Episcoporum sanctissimorum, qui vitæ prodigi, nullam negligebant occasionem per mille pericula vitæ gentiles conuertendi.

Quatuor fidem ante S. Vrsulam valdè propagarunt.

Inter prodigia celebre fuit, cum A. 163. Lucilla sponsa Imperatoris Lucij & filia Marci Veri Cæsaris à Dæmone correpta, medicorũ industriam & Aruspicũ ex Hetruria accitorũ vana molimina delusisset, illudq; stygius inquilinus ingeminaret, nõ nisi Episcopi Hierapolitani precib. ab illo se pellendũ diuerticulo. Marc. Aurel. literis (quæ apud Baroniũ an. citato Christi exstãt) Abertiũ Episc. euocauit, qui cũ Romæ filiam liberasset, & Imperator gratus, iuberet ei quæ peteret elargiri tria millia modiorum frumẽti in an. singulos pro mẽdicis Hierapolitanis alendis (totam enim Vrbem conuerterat) petiit, & impetrauit.

1. Prodigia Cæsarum filia & sponsa à Dæmone liberatur.

Secutum illustre prodigium A. 176. in Germania Bello Marcomannico patratũ, cum enim Romanus exercitus à Quadis opportunis locis circumsessus, aquarum penuria pressus, ad extrema deuenisset, Melitina Legio Christianorum, quæ inde vsque ad Constantini tempora magnopere propter Christianæ fidei studiũ fuit cõmendata, magna fiducia palã in acie genibus humi positis Christi subsidiũ implorauit: cũ ecce tibi plurimo spiritu nubibus cinctis, tãtus imber cœlo repẽte decidit, vt Romanos æstu sitiq; fessos, & exanimes recrearet; Barbaros autem in-

Fulminatrix legio pluuiam impetrat.

teruni-

termicantibus crebris fulminum ictibus perterritos, in fugam ageret, horum terga Romani, dum cederent, gloriosam de hoste victoriam reportarunt, ideo à Marco Imperatore catholicorum ea legio fulminatrix est appellata; nec ipse deinceps contra Christianos grauius quidquam edixit; sed accusatores eorum flammis condemnauit: nam cum in literis ad Senatum datis, testatus esset magnam se in exercitu Christianorum multitudinem reperisse, subdit. *Cum enim se humi proiecissent & Deũ illum precati sunt, quem ego ignorabam; statim è cœlo pluuia delapsa in nos quidem frigidissima, in Romanorum verò hostes grando, ignis specie & fulmina: eorumq; precibus statim Deus præsto fuit, qui neq; vinci, neq; expugnari potest. Quamobrem hinc exorsi concedamus talibus, vt sint Christiani; ne qua arma eius generis contra nos petant, & impetrent; Censeo autem neminem, quod Christianus sit, esse in crimen, & in iudicium vocandum; quod si quis inuentus fuerit, crimini dare cuipiam, quod Christianus sit, ei quidem, quod in crimen vocatur, manifestum fieri volo: si nihil aliud oblatum est, quam quod Christianus tantum; dimitti: eum autem qui Christianum accusauit, viuum exuri: illum verò qui Christianum se esse professus fuerit, periculo omni, quod ob eam rem ei intendebatur, liberatum.*

Iubet Marcus Imperator exuri accusatores Christianorũ. Cæsares fautores Christianorum.

Idem edictum sub Commodo Marci filio viguit Romæ, cum seruus Apolloniũ senatorem, ob Christianæ fidei professionem detulisset, Perennius iudex accusatorem crurifragio condemnauit: de eodem Commodi tempore Tert. ait per hosce dies Ecclesiam Dei pretio redemisse pacem, & tributum soluisse fisco; quo tuto nimirum agerent Christiani: cuius rei plura suppetunt ex profanorum literis testimonia: etenim *sub Commodo multos* (ait Lampridius) *& alienam pœnam, & suam salutem redemisse pecunia, nec non venisse sub immani principe diuersa pœnarum genera; sepulturas etiam & malorum immunitates*: clara autem attestatio Dionis Martiam vxorem Electi à cubiculis Commodi, quod apud principem olim in pretio fuisset, & magna dignatione femina, nomini Christiano impensè cupiisse, eiusdemque singularis cuiusdam aduersus gentem Christianam beneficentiæ exstitisse merita. Ita pace Ecclesiæ reddita, plurimi & viri Principes fidem professi sunt, sicut & imperante Seuero Christiano lacte nutrito, quando fides Nicephoro teste in India propagata, & in magnis vrbibus Alexandriæ, Antiochiæ, Æliæ & per Palestinam omnem Ephesi & Thessalonicæ, Athenis, Corinthi, in Gallijs, & Romæ maximè: vniuersæ enim multitudines ac domus totæ ad fidem accedebant; quiduis facere vel pati potius paratæ, quam Religionẽ eiurarent: ita Niceph. Mira de initio Seueri Imperij refert Tert. lib. ad Scapulam, tam æquam eius fuisse in Christianos voluntatem, vt & clarissimas feminas & viros, quos sciebat esse Christianos, non modo non læserit: sed & testimonio exornarit, & populo furenti in os palam restiterit. Addit & Proculum Christianum Torpacionem cognomento, quod valetudine periclitantem oleo sacro curasset; requisisse, & in palatio suo ad mortem habuisse. Qui licet postea exarserit sæuitia in Christianos tam diuturna pace mirifice toto orbe propagata, hac ipsa tamen ratione numerum eorum auxit.

Lampridius in Cõmodo. Pax pecuniis emta. Sub Commodo.

Sub Seuero.

Incremẽtum fidei. *Nicephorus l. 5. c. 26.* Tuetur Cæsar Christianos.

Et quia de constantia Catholicorum incidit mentio, age videamus, quomodo persecutionib. ipsis fides maiora sumserit increměta. Testatur luculẽter id Tertullianus dum ait, *Nec tamen deficiet hac secta, quam tunc magis ædificari scias, cum cædi videtur, quisq; enim tantam tolerantiam spectans, vt aliquo scrupulo percussus, & inquirere accenditur, quid sit in causa, & vbi cognouerit veritatem, ipse statim sequitur.* Ita factum legimus frequenter cum pendentibus edictis, aliqui se vltro hostias sisterent immolandas: alios eo spectaculo inuitatos accurrisse, vt A. 124. Vrbs tota Asiæ Aureliano Antonino tunc Proconsuli, postea Imperatori se pro fide delendam funditus sponte obtulerit, noua isthæc insania videbatur: vnde ijsdem respondit: *O miseri, si vultis perire, præcipitia & restem habetis.* Hoc est sapere Christo, mundo desipere, imò periissent, si manu propria se perimissent, seruandi æternum, qui alieno crimine pro Christo sanguinem profudissent. Plenæ sunt Sanctorum historiæ, in quibus ad tormentorum adspectum & inuictam constantiam Martyrum multa sæpè millia gentilium Christo credidisse memorantur, vt rectè B. Iust. dixerit. *Quod nos nemo terrere aut domare valeat, apparet quotidie, cũ enim obtruncemur, crucifigamur, obijciamur bestiis, ignibus alijsq; tormentis tradamur; tamen à confessione non dijcam-*

8. Persecutionibus crescit fides orthodoxa. *Tert. c. 21; ad Scapulã.* Vrbs Asiæ se offert ad Martyrium.

Iustinus in Dial. cum Tryphone.

decedimus: sed quantò magis in nos sauitur, tantò plures pietatem, fidemque per nomen Iesu propagamur: haud secus, quam si quis vitem putatione pronocet ad vbertatem fructuum. Cõsentit S. Greg. Naz. *Tyranni Ecclesiã insectando firmiorem quoq; ipsam reddiderunt, Martyrum scilicet triumphis magis magisq; compactam & corroboratam.* Leo V. serm. 1. de SS. Petro & Paulo ait. *Non minuitur Ecclesia persecutionibus, sed augetur; & semper dominicus ager segete ditiore vestitur, dum grana, quæ singula cadunt, multiplicata nascuntur.* Tert. Apol. c. 5. *Nec quidquam tamen proficit exquisitior quæq; crudelitas vestra, illecebra est magis sectæ, plures efficimur, quoties metimur, à vobis: semen est sanguis Christianorum.* Idem c. 5. ad Scap. *Nec deficiet hæc secta, quam tunc magis ædificari scias, cum cædi videtur.*

Greg Naz. epist. ad Episcopos orthodoxæ fidei. Leo. Tert.

Enimuerò ea constantia Christianorum in tormentis, cum velut germen nouum fidei è sanguine Martyrum vbiq; felicissimè pullularet, in desperationem locorum Præsides, & Romanos Imperatores adegit. Constat A. Christi 104. Plinium Proconsulem Bithyniæ, cum prouinciam intrasset, stupuisse ita coalitam religionem Christianam, vt templa Idolorum cultoribus vacua desertaque remanerent: pauci superessent, qui Dijs immolarent, non enim ciuitates tantum; sed vicos etiam, & agros Christi religio passim occuparat, tam in Bithynia Plinij prouincia, quã Ponto; Quare cum durum existimaret in omnes animaduertere, quid agendum esset, Traianum literis consuluit: is paucis respondit, *conquirendi non sunt: si deferantur & arguantur puniendi sunt*, desperabat Traianus exscindi posse Christianos, quos tormentis ipsis vti constantiores effecerat, ita virtute ista concepta plures legis diuinæ professores fieri non raro deprehenderat. Idem Imperator lustrato quondam exercitu, reperit in eo decem millia Catholicorum, quos in Armeniam relegauit, Sub eodem Romulus domus Imperatoris præfectus pro Christo mortem oppetijt: ipsiusque supremus belli Dux Placidus postea Christo credidit, & Eustachius est appellatus.

Testimonium Gentilium.

Desperatio eorundem de exscindendis Christianis.

3. Illustres viri & Cõsules Romani Martyrio fidẽ augẽt.

Quorum virorum illustrium sanguine Ecclesia irrigata, mirificos semper prouentus fecit, multis tam nobili spectaculo fidei aggregatis: ita Romæ Flauius Clemens Vespasiani Cæsaris ex fratre nepos Christianæ religionis sanctitatem præclaro sanguinis sui Martyrio consignauit, vt insinuant gentiles ipsi Xiphilinus & Dio in Domitiano, dum *ob spretam deorum religionem eum morte affectum*, profitentur: magno Catholicæ fidei incremento, & anno 93. vel 4. Roma cum Consulem suum Glabrionem pro fide Catholica vitam ponere conspiceret, multos postea vidit eius exempli imitatores: plus enim virium ad virtutem persuadendam tam illustrium virorum facta habent, quam præconum fidei, verba & monitiones: Finem scribendi non inueniam, si recensere velim omnes eos Romanos viros illustres, qui fidei aggregati totam secum familiam & multos alios traxerunt in fidei societatem notus est Sergius Paulus Proconsul Cypri à Saulo baptizatus, à quo Apostolus Pauli nomen putatur esse mutuatus: Sic Alexander Papa Præfectum Vrbis Hermetem cum omni familia Baptismo expiauit: & Zephyrino Pontifice Philippus Augustalis Aegypti Præfectus Christum palam non erubuit profiteri, quorum exemplis plurimi in Palatio Imperatorum, & Romana Curia tempore S. Vrsulæ in Christianis numerabantur.

Flauius Clemens. Xiphilinus & Dio in Domitiano.

Glabrio Consul.

Sergius Procõsul. Philippus Augustalis.

Plurimum verò contulit semper primis istis seculis ad gentiles conuertendos incredibilis animarum zelus Episcoporum, atque vt Pontifices Romanos prætereani, qui omnes primis istis seculis dum fidei propagandæ insudant, sanguinem etiam pro ea profuderunt: vnum tantum attigisse Clementem sufficiat, qui relegatus breui tempore omnes circum circa Christo lucrifecit, 70. diuersis in locis extruans Ecclesijs. Certè S. Irenæus in Gallijs Lugdunensem totam penè ciuitatem, & pleraq; vicina loca missis eò discipulis fide imbuit, vt antea viderimus ex eius disciplina vndeuiginti virorum millia pro Christo trucidata: de S. Abercio dixi antea, quod Hieropolitanos omnes conuerterit: incredibilis porrò S. Hippolyti, S. Vrsulæ tempore ardor iuuandi proximos fuit, qui solus in oriente supra 30.

4. Zelus primorum Episcoporum in propaganda fide.

S. Irenæi.

S. Albercij

S. Hippol.

genti-

Gentilium millia Christiana fide informauit: egregijs doctrinæ suæ scriptis monimentis & Martyrio nobilitatus. Viuebat eadem tempestate S. Gregorius ille Thaumaturgus, quem scimus moriturum Deo egisse gratias, quod non plures relinqueret quam 15. gentiles, quot Episcopus repererat Christianos: cum innumeros Neocæsareæ viciniśque in locis cœlo genuisset teste Nisseno, vt vetustiores prætercam S. Saturninum cum S. Dionysio à Clemente in Gallias missum, qui Pompeiopoli triduo suis miraculis 40. hominum millia Christo aggregauit (velut Ecclesiæ testātur monimenta in Martyrol. Gallic.) præter Firmum Senatorem, cuius filius Firminus primus Ambianensium antistes Agenni maximam partem ciuium conuertit: Andegaui intra menses non amplius 15. & ciues omnes, & adiacentis totius regionis incolas fidem docuit, Bellouaci verò post carceris molestias, non ciuitatem tantum; sed & vicinos tractus Christo subiecit: Ambianū subinde progressus breui tria millia lucrifecit: sed cum ibidem vinculis detineretur, tot fulsit in carcere prodigijs, vt pluribus ibi, quam olim in foro cōcionibus suis, Christum persuaserit. Horum studio & indefesso labore factum est, vt tota penè Africa, Asia & Europa S. Vrsulæ tempore non clam tantum; sed palam etiam Christum profiteretur, desperantibus Imperatoribus de religione illa exscindenda. Itaque qui Vrsulano tempore florentem totius Ecclesiæ orthodoxæ statum vnum vult sub adspectum collocare, Tertullianum æui eiusdem scriptorem adeat, è quo hæc pauca delibo, *Cui dexteram tenet Pater Deus, nisi Christo filio suo? quem exaudiuerunt omnes gentes, id est, cui omnes gentes crediderunt, cuius Prædicatores, & Apostoli in Psalmis Dauid ostenduntur, in vniuersam terram, ait, exiuit sonus eorum, & vsque ad terminos terræ verba eorum: in quem enim alium omnes gentes crediderunt, nisi in Christum, qui iam venit? cui & aliæ gentes crediderunt, Parthi, Elamitæ, & qui inhabitant Mesopotamiam, Armeniam, Phrygiam, Cappadociam, & incolentes Pontum, & Asiam, & Pamphyliam, immorantes Aegyptum, & regionem Africæ: quæ est trans Cyrenen inhabitantes; Romani & incolæ tunc Ierusalem, Iudæi, & ceteræ gentes, vt iam & Getulorum varietates, & Maurorum inculti fines, & Hispaniarum omnes termini, & Galliarum diuersæ nationes, Britannorum inaccessa Romanis loca, Christo verò subdita, & Sarmatarum, & Dacorum, & Germanorum, & Scytharum, & abditarum multarum gentium, & Prouinciarum, & Insularum multarum nobis ignotarū, & quæ enumerare minus possumus? in quibus omnibus locis Christi nomen, qui iam venit, regnat, vtpote ante quem omnium Ciuitatum portæ sunt apertæ, & cui nullæ sunt clausæ.*

S. Georgij Thaumaturgi.
S. Saturnini.
Ad 29. Nouemb.
S. Firmini.
25. Septem.
Tert aduersus Iudæos c. 7.
Florentissimus status Ecclesiæ tempore S. Vrsulæ.
In Hispan. Gallia. Germania.

Nec mirum si extra has dictas gentes, & populos Romano non subiectos Imperio quidam in titulis sepulcralibus reperiantur huic Sodalitati Vrsulanæ interfuisse, cum eo tempore fides vltra Romani Imperij fines iam anno Christi 210. fuerit propagata: vt expresè 20. ante S. Vrsulæ martyrium annis conscripsit idem Tertul. *Britanniæ inter Oceani ambitum conclusæ sunt, Maurorum gens, & Getulorum rabies à Romanis obsidentur, ne regionum suarum fines excedant. Quid de Romanis dicam, qui de legionum suarum præsidijs imperium suum muniunt? (distributis per Prouincias suas 32. legionibus) Quippe cum Romani tot legionibus imperium suum muniant, nec transire istas gentes vires regni sui possint, Christi autem regnum, & nomen vbique porrigitur, vbique creditur, ab omnibus gentibus supra numeratis colitur, vbique regnat, vbique adoratur.* Idem Iustinus Martyr dialogo cum Tryphone iam inde ab Antonini Pij ætate 100. ante S. Vrsulam annis ait. *Ne vna quidem natio vel Græca, vel Barbara, vel quocunque tandem censenda nomine, ne his quidem, quæ pro domibus plaustris vtuntur, ac tentorijs agentes vitam pastoritiam aliena est à IESV Crucifixi nomine, vt nec preces, nec gratiarum actiones in ea dirigantur ad omnium Patrem Conditoremq́.* Quis iam in D. Vrsulæ martyrio numerari populus potest, qui saltem non barbarorum nomine veniat? quæ tamen natio, quocunque etiam appelletur nomine, cum ipsis etiam Hamaxobijs Christum dicitur adorasse. Ex his peregrinatio Romana probabilior fiet, in qua ijs passim dixi ex omnibus Christianorum locis esse commeatum subministratum, & tituli sepulcrales facilius defendantur, qui quorundam meminerunt, qui ex Græcia & Mauritania Societatem illam præsentia decorarunt, cum

Tert c. 7.
In Britannia Mauritania.
Etiam extra Romanum imperium.
Iustinus cū Tryphone.
Omnes barbaræ gētes Christum prædicabant.

ea pri-

eapridem loca fidem Christi adspexerint, quomodo verò accesserint, dicetur infrà. Quamuis illud iam sæpè etiam dictum sit, multos etiam gentiles Sodalitatem illam secutos, postea aliorum exemplo & verbis, fidei veræ adhæsisse. Concludo testimonio Bardesanis Syri, qui A. 175. floruit, is apud Baronium dicto anno ait: *Quid autem dicemus de Christianorum secta, qui in omni parte orbis, imò verò in omni ciuitate inueniuntur, &c.* Subdit Baronius: *Illud planè obseruatione dignissimum, non fuisse hoc tempore in orbe prouinciam, imo nec ciuitatem, in qua non essent Christiani.* Quod si id 50 annis ante Vrsulanum martyrium accidit; quis iam eo tempore locus, vel quę ciuitas in titulis poterit nominari, è qua non aliqui fideles se ei potuerint Societati aggregare? Hinc colligo, verum esse dictum S. Cuniberti, initio veteris historiæ: *Conuersis ad Deum cunctis finibus terræ, cùm nec Oceani angulus aliquis se à calore fidei eius abscondere, in conueniendo populos in vnum, & Reges, vt seruirent Domino.*

Baron. to. 2 an. 175. n. 21 nec ciuitas vlla, in qua non essent Christiani

CAPVT XVIII.

De Christianorum multitudine in colonijs Romanorum, præsertim in Italia.

FLorescentem toto terrarum orbe extra etiam Romani Imperij fines fidem Christianam ante & circa An. Christi 237. vidimus: nunc quomodo in ipsis Romano Imperio subiectis locis, præsertim in Italia, cuncta Christianis loca refertissima fuerint, videamus; atque vt Romanam militiam ipsasq; legiones omittamus, quas semper plenas fuisse Catholicis, satis testantur, quæ de Traiani exercitu, de Melitina legione & Marco Imperatore dixi: quæ postea etiam sub Diocletiano circa Thebęos & alios gesta sunt: scatet Martyrologium Romanum militibus Christianis, qui iam inde à Neronis ad Diocletiani vsque æuum Martyrij lauream in singulis persecutionibus meruerunt.

Milites Romani plurimi Christiani.

Nec volo longior esse in recensendis Christianis, qui extra Italiam in colonijs Romanorum circa tempora S. Vrsulę degerunt, vnum sufficiat Tertulliani testimonium, quo eâ Catholicorũ multitudo graphicè lectoris oculis his verbis proponitur: *Si enim & hostes exortos non tantum vindices occultos agere vellemus, deest & nobis vis numerorum & copiarum? plures nimirum Mauri & Marcomanni, ipsiq; Parthi, vel quantæcunq; vnius tamen loci, & suorum finium gentes, quàm totius orbis? externi sumus, & vestra omnia impleuimus, vrbes, insulas, castella, municipia, conciliabula, castra ipsa, tribus, decurias, palatium, Senatum, forum, sola vobis reliquimus templa*, (deserta scilicet à cultoribus, vt Plinius testatur) *cui bello non idonei, non prompti fuissemus, etiam impares copijs, qui tam libenter trucidamur? si non apud istam disciplinam magis occidi liceret, quam occidere. Potuimus & inermes nec rebelles; sed tantummodo discordes, solius diuortij inuidiâ aduersus vos dimicasse. Si enim tantam vim hominum in aliquem orbis remoti sinum abrupissemus à vobis, suffudisset vtique dominationem vestram tot qualiumcunque amissio ciuium: immò etiam & ipsa destitutione punisset; procul dubio expauissetis ad vestram solitudinem, ad silentium rerum, & stuporem quendam quasi mortua vobis quæsissetis, quibus in ea imperassetis.* Hactenus contra gentes Tertullianus, æqualis Vrsulæ exaggerat innumeram Catholicorum multitudinem in Ciuitatibus Romano Imperio subiectis, quæ in fine seculi illius maximè apparuit in atrocissima Diocletiani persecutione, qua sæuiente in omnibus Aphricæ, Asiæ, & Europæ Romani Imperij locis cùm multa Christianorum millia trucidarentur, licet etiam erectis passim tropæis (præsertim in Hispania) gloriarentur de nomine Christi deleto, ita tamen vires eo tempore sumsit orthodoxa Religio, vt desperatione victi, mente turbati, pertæsique regnum, Imperio se Diocletianus & Maximianus abdicarint. Ita sanè S. Vrsulæ seculo vbique terrarum radicibus firmata erat Religio, vt nullis Dæmonis, vel humanæ artis machinis exscindi posset: præsertim cùm Senatus Romanus & Palatium Imperatoris abundarent Christianis. Sed ad Italiam veniamus.

Coloniæ eorundem Catholicæ

Tertul in Apol. c. 37.

Nota iñumerã Christianorum multitudinem in Imperio.

Pilatus notitiā Christi Romæ fecit.

Prima Christi Domini cognitio in Italiam, ipsamq; vrbium reginam Romam à Pilati commentarijs ad Tiberium Imperatorem missis, dimanauit; de quibus S. Gregorius Turonensis, Eusebius, alijq; meminerunt; Tertullianus refert Tiberij relationem ad Senatum factam, vt Christus solenni Apotheosi Dijs adscriberetur, his verbis: *Tiberius ergo, cuius tempore nomen Christianum in seculum introiuit, nunciatum sibi ex Syria Palæstina, quod illic veritatem illius Diuinitatis reuelauerat, detulit ad Senatum cum prærogatiua suffragij sui. Senatus, quia non in se probauerat, respuit, Cæsar autem in sententia mansit, comminatus periculum accusatoribus Christianorum.* Eusebius hæc in Chronico scribit: *Pilato de Christianorū dogmate ad Tiberium referente, Tiberius retulit ad Senatum, vt inter cetera sacra reciperetur. Verùm cùm ex consulto Patrum Christianos eliminari vrbe placuisset, Tiberius per edictum accusatoribus Christianorum comminatus est mortem. Quod profectò diuina prouidentia ita tunc Cæsaris sensibus ingessit, vt absque vllo obstaculo in ipsis duntaxat initijs Euangelij sermo vsquequaque percurreret. Vnde & factum est, vt repente, quasi cœlitus lumen ostensum, aut radius quidam Solis erumpens, totum orbem claritate superni luminis illustraret, vt compleretur illa prophetia, quæ dixerat:* In omnem terram exiuit sonus eorum, *Euangelistarum scilicet & Apostolorum,* & in fines orbis terrę verba eorum. *Ex quo & per omnes ciuitates & per vicos immensæ multitudines, velut messium tempore frumenta ad areas, ita ad Ecclesias populi congregabantur.*

Tert. Apologet c. 5 & 21

Tiberius vrget Christi Apotheosin.

Euseb. in Chron.

lib. 2. hist. Eccl. c. 3.

Ideo ad tempora vsq; Neronis alta pace Christiani Romæ fruebantur, donec duo cœtùs Apostolici culmina Romanos fidei mysterijs multis annis ita imbuissent, vt tam altas egissent radices, quas furor Neronianus non posset conuellere: tunc enim turbine illo ventilati, magis firmati fuerunt Christiani, latiusq; quaquauersum propagines extenderunt.

S. Petrus Romanos conuertit.

Porrò S. Petrum Romæ sedem fixisse, & Romanis arcibus fidem intulisse contra hæreticos luculenter testantur Gratianus, Valentinianus & Theodosius Impp. C. de sum. Trinit. & fide Cathol. *Cunctos populos, quos clementiæ nostræ regit Imperium, sub tali volumus religione versari, quam D. Petrum Apostolum tradidisse Romanis Religiò vsque adhuc insinuata declarat.* Itaque cùm cathedram in orbis theatro sapienter constituisset, vt in omnem terrarum orbem fidei præcones commodissimè diffunderet cum Magistratibus, qui quotannis ex Vrbe in Prouincias mittebantur: videtur potissimam ipse Italiæ rationem habuisse, ea enim fidei aggregata, è qua Præsides cunctis nationibus subministrabantur, facile erat vbiuis terrarum eandem sementem iacere, vel iactam fouere: ita statim præcipuæ vrbes Italiæ viros Apostolicos obtinuerunt, Episcopali iurisdictione ornatos, qui subiectos sibi ciues & vicinos populos Christi fidem edocerent; Capuam Priscus, Mediolanum S. Barnabas docuit; Aquileia post Marcum nacta est Præsulem Hermagoram; Rauenna Apollinarem; Neapolis Asprenem vel Asprenatem; Teracina Epaphroditum; Equicolæ populi Marcū, (alium tamen ab Euangelista) Nepe Prolomeum, Fesulæ Romulum, Luca Paulinū, Verona Euprepium, Paterium Prosdocimum, Ticinum Syrum. Ab his in gente ad scientias capessendas maximè idonea (quæ iustitiâ etiam præ ceteris nationibus & prudentiâ totum sibi orbem subiugarat) facilè ingēs animarum lucrum factum est, statimq; in vicina etiam loca fides propagata. Porrò eâdem curâ S. Petri successores semper laborarunt, vt in omnem terrarum orbem idonei mitterentur, qui Ecclesias nouas instituerent, autore Innocentio, ep. 1. ad Decentium: *Quis enim, ait, nesciat, aut non aduertat id, quod a Principe Apostolorum Petro Romanæ Ecclesiæ traditum est, ac nunc vsque custoditur, ab omnibus debere seruari, præsertim cum sit manifestum, in omnem Italiam, Gallias, Hispanias, Africam & Siciliam insulasq. interiacentes nullū hominē instituisse Ecclesias, nisi eos, quos venerabilis Aplus Petrus, aut eius successores constituerunt, Sacerdotes?*

Primi Italiæ Epi.

Selectissimi & externi.

Prima tamen semper fuit solicitudo Pontificum Romanorum, vt Italia floreret quàm doctissimis & sanctissimis viris, ex omni etiam natione selectissimis. Itaque Hippolytus doctrinâ expolitissimus, cùm ex Oriente Romam venisset circa S. Vrsulæ tempora, à Calixto Portuensibus Episcopus est datus: & Maurisius Britannus, Lauicanus Episcopus, (ob eximiam sanctitatem cum doctrina coniunctam) est institutus; ipseque sanctus Cyriacus Romani Pontificis

Vica-

Vicanus, & Anterus natione Græcus, Romanus Pontifex creatus eſt: decebat enim, vt vnde in totum Eccleſiæ corpus doctrina fidei dimanabat, ibi quam ſaniſſima & ſinceriſſima reſideret. Et iure quidem meritò ipſi Romani Pontifices Italiæ de a-ptiſſimis Præſulibus proſpexêre, cùm præter eam curam, quam reliquis Eccleſijs orbis totius debent, Italiæ peculiari vinculo Primatus & Patriarchatus obligentur. Cuius rei gratia dum ipſis Italiæ Archiepiſcopis præſident, vigilabant, vt à loci Antiſtitibus omnia ritè ad præſcriptum Eccleſiaſticarum legum gererentur. Et quoniam faſtidioſum eſſet, ſingula ſcrutari loca Italiæ, per quæ Virgines tranſierunt, quatuor tantùm leuiter attingam ſedes Archiepiſcopales antiquiſſimas Mediolanenſem, Aquileienſem, Rauennatem & Romanam, è quarum ſingulis multi Coloniæ occubuerunt, inde coniectura de reliquis facilis erit, quam ea tempeſtate totâ Italiâ, curâ Rom. Pontificum florens fuerit Eccleſiæ ſtatus ſub Epiſcopis.

Cur Papæ plus Italiæ, quàm alijs nationib. obligati ſint

Mediolanum ſedes Archiepiſcopalis fuit, quæ vti Romanæ Prouinciæ Romana, ſic Italicæ præſidere Mediolanenſis cathedra dicebatur, & poſt Romam euerſâ Aquileiâ Metropolis. Ea 20. circiter numerat Epiſcopos ſuffraganeos, ita quidem, vt ſub Leone M. non tantùm ei Liguriæ Præſules, Ticinenſis, Laudenſis, Comenſis & reliqui ſubeſſent, ſed vicinarum etiam prouinciarum Antiſtites, Regienſis, Placentinus, Brixilienſis ab Æmilia; Curienſis & Auguſtanus è Rætia, Taurinus, Dertonenſis Genuenſis aliiq; ex Alpibus Cottijs, qui omnes Synodicæ Euſebij Mediolanenſis ad Leonem miſſæ ſubſcripſere, eo ferè tempore, quo vixiſſe S. Vrſulam memorant, qui ad Attilam Martyrium illius retulerunt. Hanc vrbem ſanguine ſuo pridem conſecrarat ſub Nerone Nazarius & Celſus, quorum corpora S. Ambroſius reperit: Caius Epiſcopus S. Barnabæ diſcipulus, vti & Clateus Epiſcopus 2. Brixianus: Geruaſius & Prothaſius, ſub eodem: Calimerius Epiſcopus ſub Antonino: & Fauſtus miles ſub Aureliano, pluresq; quos Ferrarius enumerat. Viuebat autem eo tempore S. Monæ Epiſcopi Sanctus ſucceſſor, & Martyr Marinus, cuius ſi non meminerint tabulæ Mediolanenſes (vti reperta ſepulcralis hic Coloniæ eius inſcriptio) videntur eius acta in Deciana proxima vel Diocletiani perſecutione intercidiſſe. Marinum autem Metropolitam ſecuti ſunt ſuffraganei tres Maromius Nouarienſis, Malluſius Laudenſis & Permerius Cremonenſis Epiſcopi.

Mediolanenſis Metropolis amplitudo

Aquileia poſt Romam Italiæ vrbium præcipua, ad quam biennio poſt S. Vrſulæ martyrium Maximinus occubuit, Patriarchalis ſedes fuit, à S. Marco Euangeliſta primo informata, is tamen ſibi ſuffecit S. Hermagoram, qui cum Diacono Fortunato ſub Nerone martyrio coronatus eſt, quo eodem furore Euphemia, Dorothea, Tecla & Eraſma virgines à S. Hermagora ſepultæ, virginitatem Chriſto ſanguine obſignarunt: vitam earum habes in catalogo Sanctorum Italiæ ad 3. Sept. quarum ſi non licuit ſacris Virginibus noſtris ſepulcra inuiſere, non dubito tamen, quin eminus eas ſalutarint, vt ſimili conſtantia fidem Sponſo cæleſti datam confirmarent. Porrò eam tunc manſiſſe vrbem Catholicam, teſtantur tot Martyres Aquileienſes, qui 60 circiter annis pòſt ſub Diocletiano paſſi ſunt, quorum magnum catalogum texit Ferrarius in Topographia: ita potuere duo Aquileienſes, quorum Harberni Abbatis catalogus meminit, Coloniæ cum S. Vrſula martyrio eſſe coronati.

Aquileienſes Martyres ante S. Vrſulam.

Rauenna 12. aut 13. ſub ſe numerat Epiſcopos, fœcunda ſemper nutrix SS. Præſulum, quorum 21. recenſet Ferrarius, plurimi eorum indicio columbæ electi diuinitus, vt Calocerus alter poſt S. Apollinarē Antiſtes, eiusq; ſucceſſor Aderitus & Eleucadius: multos hic Martyres gladius Neronianus cælo genuit, Anteſignano S. Apollinari, Præſulem imitati Vitalis & Valeria parentes SS. Geruaſij & Prothaſij, ac Vitalis hortatu Vrſicinus Medicus conſtanter occubuit, hac voce commonitus: *Vrſicine Medice, qui alios curare conſueuiſti, caue, ne te mortis æternæ iaculo confodias.* Et hæc ciuitas Archiepiſcopum adſociauit Vrſulanis S. Simplicium vndecimum, ſucceſſorem S. Marcellini, qui Ann. 232. circa tempora S. Vrſulæ deceſſit, cùm 50. vt alij 47. annos eam Eccleſiam magna ſanctitate gubernaſſet. Multa poſſent de Brixianis Martyribus adferri, qui ante S. Vrſulæ tempora floruere: multa de Patauinis, quorum Epiſcopus tempore peregrinationis erat Leoninus origine Patauinus;

Rauennates ſub Nerone.

nus: sed quia in Ferrario alijsque obuia sunt, sufficit indicasse præcipua loca, ne nimium extra oleas saltitasse videamur. De Româ adiungo, quæ 69. sub se Episcopos numerat; eorum plurimos Pontiano Pontifice iam fuisse constitutos, inde colligitur, quod concilio Romano An. 255. (18. post S. Vrsulæ Martyrium celebrato annis) sub Cornelio 60. Episcopi scribantur interfuisse ex vicinis Italiæ collecti locis: vt iam tum videatur Italia plena fuisse Præsulibus, & ijs quidem, vti præcedenti capite vidimus, zelo animarum feruentissimis, cum nondum Ecclesiæ pax reddita esset; nam eodem fuit anno Cornelius relegatus. Nec leue etiam inde sumi potest argumentum multitudinis Christianorum, quod 60. annis pôst Diocletiani furor ita sæuierit, licet in toto orbe, præcipuè tamen Romę, & in Italia, vt vno mense 17. millia Martyrio coronarit: quot credimus igitur centena millia toto decennio, quo durauit hæc persecutio, sublata esse? Certè Seuerus de ea hæc habet: *Hac tempestate omnis ferè sacro Martyrum cruore orbis infectus est, quippe certatim in gloriosa certamina ruebatur: multoq; auidius tum Martyria gloriosis mortibus quærebantur, quàm nunc Episcopatus ambitionibus appetuntur: nullis vnquam bellis mundus magis exhaustus est, neque vnquam maiore triumpho vicimus, quàm cùm decem annorum stragibus vinci non potuimus.* Hactenus de multitudine Christianorum toto orbe terrarum, præsertim autem ijs in locis, per quæ Romana pereginatio suscepta est, nunc eorundem liberalitatem consideremus.

De Romana Prouincia.

Baron. An. 302. ex lib. Ro. Pontif. Seuerus l. 2 c. 31. & 32.

CAPVT XIX.

Eorundem liberalitas in Peregrinos.

INcredibile semper fuit primorum fidelium studium beneficentiæ, liberalitatis & hospitalitatis, vt Christum in cultoribus ipsius reciperent sæpiùs inculcantem, *quod fecistis vni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.* Hanc mirificè Apostoli commendabant fidelibus, & quos eius studiosos esse cernebant, laudibus etiam ad eam conseruandam animabant: valde enim cursus Euangelij promouebatur, cùm præcones Euangelij parata sibi vbique reperirent hospitia, & Christiani Peregrini ab omnibus vbique scirent se Fratrum instar magna beneuolentiæ significatione recipi. Ita S. Ioannes hanc Caij virtutem prædicat: *Carissime, fideliter facis, quidquid operaris in fratres, & hos peregrinos, qui testimonium reddiderunt Caritati tuæ in conspectu Ecclesiæ, quos benefaciens deduces dignè Deo; pro nomine enim eius profecti sunt, nihil accipientes à Gentibus: nos ergo debemus suscipere huiusmodi, vt cooperatores simus veritati.* Vbi non obscurè significatur, moribus tunc receptum fuisse, Christianos non tantùm hospitio recipere, & discessuris de viatico prouidere; sed etiam in via deducere, donec ad alios Christi-fideles deuenissent.

Matth. 25. Beneficentia fidem promouet

Laudatur ab Aplis. *S Ioãs ep. 3. ad Caium.*

Tertullianus tesseram & signum, quod fidelibus exhibebant, vt beneuolè reciperentur, vocat *contesserationem hospitalitatis*, dum sic ait: *Itaque tot, ac tantæ Ecclesiæ, vna est illa ab Apostolis prima, ex qua omnes, sic omnes primæ, & omnes Apostolicæ, dum vnam omnes probant vnitatem, communicatio pacis, & appellatio fraternitatis, & contesseratio hospitalitatis, quæ iura non alia ratio regit, quàm eiusdem Sacramenti vna traditio.* Hoc nimirum est illud Symbolum, de quo in vltima Cœna Christus discipulis dicebat: *In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis; si dilectionem ad inuicem habueritis*, Ioann. cap. 13. Idem Tertullianus non dubitauit dicere, totam Euangelicam legem constitisse in caritate proximis exhibenda. Hinc in Gentilium ore frequens erat: *Vide, vt se diligant, vt alter pro altero mori sint parati.* Illud etiam solenne ait fuisse Christianis, vt se FRATRES inuicem appellarent; neque id verbis tantùm; sed etiam factis testarentur: siquidem omnia illis (præter vxores) communia fuisse, nec quemquam fuisse, qui aliquid haberet, quod suum esse mallet, quàm proximorum: Adeo quidem, vt cùm deessent Christiani, quibus eam beneficentiam exhiberent, ad ipsos etiam Gentiles eam diffunderent, quam S. Pachomium expertum scribit Hiero-

Tertul. l. de præscr c. 20. Tessera peregrinorum Christianorum.

In Apologet. c. 39.

Gentilib' etiam exhibebatur

Hieronymus Platus, cùm Gentilis in exercitu Constantini Magni militaret, & deficiente victu, fame omnes pene enecti essent, peruenisse ad quandam ciuitatem, vbi omnis eis statim commeatus gratis suppeditatus est, summâ animi voluptate largientium, vt beneficium accipere largiendo, non dare viderentur. Quod cùm Pachomius non posset satis demirari, quæsiuit, quænam gens esset illa tam ad exteros etiam & ignotis benefaciendum propensa: eiq; responderetur vocari Christianos, quorum hoc esset vitæ institutum, vt omnes homines caritate complecterentur, & officijs, quibus possent, prosequerentur; ilico vt eam religionem (de qua nihil vnquam nec auditione perceperat) amplecteretur, desiderio cœpit inflammari.

Plat. l. 1. c. 31

Ita conuersus S. Pachomius.

Durauit hospitalitas ea tempore Apostatæ Iuliani, qui comperto tali ratione Christi fidem vbique propagari, summo contendit studio, vt eadem beneficentiæ officia Gentiles æmularentur; rem gestam ita narrat Paulus Diaconus: *Arbitratus autem Christianitatis statum ex vita bona & conuersatione consistere, instituit, vt horas certas, & dies, & orationes solenniter obseruarent: præcipiens habitaculis peregrinorum, & pauperum, aliaque prouidentia circa egenos exhibita paganorum religionem componere: præcipuè verò zelatus est notas literarum Episcopalium, quibus solent alterutris scribentes commendare peregrinos; & vbi proficiscuntur, & à quibus veniunt, modis omnibus indicare, & solatia promereri tanquam noti, & amicitias testimonio directi signaculi.* Subdit epistolam Iuliani ad Arsatum Pontificem Galatiæ, in qua hæc habet: *Cur ergo credimus hoc posse sufficere, neque respicimus quemadmodum superstitionem Christianorum auxit cura peregrinorum, & circa sepulturas, & mortuos multa solatia, honestaq; conuersationis studia? Xenodochia constitue per singulas Ciuitates, vt nostrâ peregrini clementiâ perfruantur: non tantùm nostri; sed etiam extranei pecunijs indigentes, vt autem habeas, vnde fiat, interim decreui singulis annis triginta millia modios tritici dari per vniuersam Galatiam, & sexaginta millia vini sextarios: horum quinta pars pauperibus templa obseruantibus debet expendi; reliqua peregrinis egentibus distribui: Turpe namque est, vt Iudæos quidem non abijciant, sed potius nutriant impij Galilæi, & suos pariter, & nostros, nostri verò nostrorum solatio destituantur. Quapropter doce eos etiam collationes facere:* Vide Simiam Christianorum liberalitatis, quam fatetur & Iudæis & Gentilibus patuisse, escam & illecebras conuersionis.

Paul. Diac. l. 11. Miscell. n. 1 & seqq.

Iulianus æmulari id frustra conatus.

Ep. ad Arsacum.

Enimuerò licet ad omnes, & Gentiles, ac Iudæôs caritatis viscera explicarent Catholici, præcipuè tamen prodigebant omnia pro peregrinis, vel carcere detentis, ac Martyribus futuris sustentandis. Incredibilia Lucianus à fide Apostata narrat, paulo ante S. Vrsulæ tempora impostori cuidam exempla Christianæ prodigalitatis vbique exhibita: Erat Planus ille ex omnium scelerum colluuione concretus, oriundus ex insula Paio: sed præter alia immanissima flagitia, in stupris volutatus, & corruptor iuuentutis; parentem etiam occiderat; ideo vertere coactus erat solum patrium, hic cœpit homo nequissimus animo circumspicere omnes Orbis diuersas sectas, ac religiones, dum varias obit regiones; quænam ex omnibus libentiùs egentes sectæ suæ homines hospitio reciperet: sæpe cùm se Gentilem diceret, à Gentilibus omni auxilio destituebatur; nunquam à Christianis repulsam passus est; Ergo quasi Religionis Christianæ cupidissimus, Baptismum petijt, & obtinuit: cœpitque, vt callidi erat ingenij, alios etiam fidem edocere: hoc insuper egit, vt in vincula coniectus, quasi quidam Apostolus sua ostentaret vincula; quo ex Christianorum muneribus magnam vim pecuniæ conficeret. *Manè*, inquit, *ilico videre erat iuxta carcerem præstolantes anus, viduas quaspiam, & orbos puerulos: illorum enim pars etiam vna intus cum illo somnum capiebat, corruptis pecuniâ custodibus: exinde omnis generis cœna inferebantur varia, & sacri inter se sermones dicebantur; quin etiam in Asia plerasque vrbes fuisse constat, ex quibus venerunt quidam laturi auxilium Christianis mittentibus ex publico, nec non collocuturi, & virum consolaturi: Incredibile verò est, quantum studium, & celeritatem ad hoc ostendant, si quid tale vulgo innotuerit, ilico enim nulli rei parcunt.*

Luciani apostatæ descriptio liberalitatis Christianæ

Subdit Lucianus de eximio contemtu caducarum rerum in Christianis sui æui: *Proinde Peregrino quoque multa tunc opes mittebantur sub vinculorum prætextu, nec vulgarem rerum prouentum lucri faciebat, etenim haud dubitanter sibi persuaserunt, se omnino immortalitate potituros, perpetuoq; victuros esse: quamobrem & mortem magno contemnunt animo, ac non pauci suâ sponte semetipsos occidendos offerunt: Deinde primus illorum quoque legislator eorum persuasit animos, quemadmodum omnes inter se fratres essent.* Eundem addit aliàs etiam peregrinatum *satis sibi viatici in Christianis repositum esse existimans, à quibus quaquauersum incedebat stipatus in omni agebat rerum abundantia.* Vides & hîc insinuari morem deducendi per viam, donec ad alios veniretur Christianos, qui idem viatori officium caritatis exhiberent: vt facilè perspicere liceat, & ea tempestate penè faciliùs fuisse Christianis hac illac commeare gratis, nullo etiam assumto viatico, quàm modò, cùm nimium quantum illa nascentis Ecclesiæ refrixit caritas.

Profusio in Martyres. Tertull. c. 1. ad Martyres

Porrò hæc multò profusior erat munificentia, cùm aliquos constabat breuì martyrio coronandos, hos rogabant, vt aliquid admitterent; ita scribit Tertullianus ad Martyres in carcere constitutos: *Inter carnis alimenta benedicti Martyres designati, quæ vobis, & Mater Ecclesia de vberibus suis, & singuli fratres de operibus suis proprijs in carcerem subministrant, capite aliquid & à nobis, quod faciat ad spiritum quoque educandum.* Videri potest S. Cypriani Epistola 5. qua monet fideles, ne nimia frequentia simul carcerem adeat: sicque reliquis aditus præcludatur: sed alterni captos visant.

Quod si ita est, quid factum esse existimamus in hac peregrinatione, cùm famâ Angelis internuncijs percrebresceret in Italia, tot millia Virginum ad martyrium ijs à Deo decretum proficisci? quis concursus ex omnibus oppidis, vicis & agris, ad tam inusitatum spectaculum? quæ profusio rerum omnium necessariarum? quam multis iniecta cupiditas ijs se in reditu sociandi, vt eâdem laureâ donarentur? præsertim cùm penè omni die ciuitas Episcopalis è propinquo transiretur. Vt sanè qui temporis illius mores Christianorum, eorumq; in Italia multitudinem perspexerit, verissimum iudicabit esse, plus à Christianis quotidie commeatus suppeditatum, quàm indigerent.

CAPVT XX.

Cæsarius Meldensium Episcopus prope Romam adiungit se Vrsulano Sodalitio.

PEragratâ iam omni Italiâ Duce Christo, comite Deiparâ, metatoribus Angelis, stipatoribus Beatis iam cœlo adscriptis Virginibus & Martyribus, omnes integris viribus, hilares animo, sine defatigatione corporis propinquant vrbi. Ecce tibi è Galliæ finibus Meldis (ad Matronam fluuium sitis) Romam, sed aliâ viâ properat Meldensium Episcopus Cæsarius. Erat is natione Britannus, stirpe regiâ, affinitate propinquus S. Vrsulæ: nam eius soror Anna Duci Helindio iuniori cognato S. Vrsulæ nupserat. Hic cùm in exercitum Virginum incidisset, postea quàm S. Vrsulam Reginam, & Britannos Episcopos salutasset, in reliquis offendit Annæ sororis filias Spem & Euphrosynam virgines; alteram etiam præsentem sororem suam Elisabetham nomine, feminam religione pietateq; præcipuam, Ioannis Magni Principis coniugem, cum filia virgine etiam Elisabetha. Alias præterea reperit sanguinis vinculo sibi proximas. Ergo diuini spiritus ardore inflammatus, & ipse cupidus martyrij, iungit dexteras Societatis, certus cum eo tam sancto & diuinitus electo Sodalitio pro Christo mortem oppetere.

S. Cæsari⁹ Epus prope Romam incidit in Vrsulanam Sodalitatẽ

adiungit se ei,

cum sex comitibus

Exemplum Antistitis duo sequuntur Sacerdotes, & quatuor ex comitatu Laici, eâdem inflammati cupiditate pro fide moriendi; stimulabat enim animos præsens miraculum, tot millia Virginum, tam multos etiam Reges & viros Principes,

spretis

spectus amplissimis opibus & summis honoribus, per tanta viarum interualla, incredibili animi alacritate ad mortem certam velut ad epulas properare: nullum etiam in tanto numero, viarumq; tantâ asperitate, eâ virium & ætatis teneritudine nec fatigari corpore, nec frangi viribus, aut animo deijci.

Atque vt hunc è Gallijs, sic alios è Thraciâ, Syriaque Deus Romam euocauit, quibus in hac Sodalitate palmam Martyrij æterno consilio præparauit, vt ex sequentibus apparebit.

CAPVT XXI.

De Pontifice Romano anni 237.

ACtum est de corpore totius Ecclesiæ toto terrarum orbe propagatæ, caput nunc eius adspectabile Pontifex Romanus eius temporis considerandus, & quidam alij, qui eum antecesserunt, sub quibus vixit Vrsula.

Circa annum salutis 220. Zephyrini Pontificis iuxta calculum Eusebij Baronijque 17. mense Iulio nata est Vrsula. Zephyrino Martyri successit Ann. 221. Calixtus 2. Septembris, ad 14. Octobris vsque anni 26. Huic Vrbanus eodem suffectus est anno 21. Octobris, cui licet cum Eusebio multi nouem annos tribuant, Baronius tamen sex tantùm adscribit, 7. mensibus & diebus 4. adiectis; martyrio coronatus eodem teste ann. 232. 25. Maij. Vrbano Pontianus, cùm 30. dies vacasset sedes, mense Iunio subrogatur: duæ circa hunc mouentur difficultates, prima temporis exilij, altera de successore. Exilij tempus libro primo fusè probaui, non vt defensores Galfredi putant ad Cõsulatum Seueri & Quintiani; sed præcedentis anni Consules pertinere. Successorem ei permulti Cyriacum dant, de quo sequenti capite: sed plerique sufficiunt Antherum eidem; cùm, vt Baronius putat, annis tantùm quatuor, & aliquot mensibus Ecclesiam gubernasset, alij complures ei regiminis annos adscripserunt, sicut Antheri, (quem Baronius putat ex Eusebio tantùm vnum mensem, à tertio Decembris ad tertium Ianuarij sequentis anni 238. præsedisse) multi duodecim vel vndecim annis Pontificatum extenderunt: vt capite sequenti dicam. Tres decretales Anteri circumferuntur litteræ: quibus cùm quidam mensem Aprilem, Iuniumque Maximo & Africano Coss. subscribant; ij, qui Baronianum & Eusebianum sequuntur calculum, coguntur admittere, errorem in subscriptionem vitio librariorum incurrisse. Pontiani quoque Decretalis superat Seuero & Quintiano Coss. 4. Kalendas Maij conscripta in exilio: hunc licet Romani fasti, Breuiarij lectiones, & pleriq; 19. Nov. denatum esse pronuncient, ordo tamen vetustissimus Pontificum vult 4. Kalendas Octob. decessisse. Ideo Romani Breuiarij veteres Lectiones Anterum Pontificem nominant, sub quo Sodalitas Vrsulana sit coronata: plures alij sub Pontiano putant contigisse, quem ad 19. vsque Nouembris eius anni superfuisse arbitrantur. Nunc de Cyriaci Pontificatu videamus.

Vrsula nata Zephyrino Pont.

CAPVT XXII.

De S. Cyriaco, fuerit-ne Papa, an Papæ Vicarius?

TRes hîc pugnant sententiæ. Prima defensorum Galfredi, cum recentioribus multis, qui eum vt fabulosum prorsus reijciunt; altera legitimum illum agnoscit Pontificem, Pontianum inter & Antherum; tertia Vicarium statuit Pontiani tunc in exilium deportati.

3. sententiæ.

Primi mouentur, quia veteres indices & catalogi Pontificum, quos Patres recitant Irenæus, Tertullianus, Optatus Mileuitanus, vel historici Eusebius & Nicephorus, nusquam Cyriaci meminerunt.

Fundamentũ primæ.

a sentētiæ defensores

Alteram sententiam priori contrariam amplectuntur veteres Canonum interpretes: Ioannes Andreæ, Augustinus Triumphus, Geminianus, Turrecremata, S. Antoninus, Gomes, Parisius, Ioannes Burgundus, Zechus, & ex Historicis vel Chronologis Vincentius Beluacensis, Albericus, Robertus Altisiodorensis, Equilinus, Bonfinius, Ioannes M. Crantzius, item S. Elisabeth & scriptor Anonymus:

Fundamētū historicū titulus sepulcralis

Vis probādi eius.

Hi volunt eum anno tribusque mensibus Ecclesiæ toti post Pontianum ante Anterum præfuisse. Fundamentum historicum est titulus sepulcralis: hic eum disertè vocat Romanum Pontificem; ait ab eo Romæ Virgines cum gaudio exceptas; & cum eis reuersum, martyrium subijsse: Tali titulo, vt paulo post ex Baronio in Siricij epitaphio videbimus, plus tribuendum, quàm mille testibus & omnibus indicibus Pontificum, est enim coæuus testis & incorruptissimus.

Certitudo

Hic titulus à trecentis, imò mille similibus eductis funeralibus inscriptionibus, habet testimonium: cùm se omnes mutuò confirment, eodem modo, similibus characteribus, simili in lapide, eodem tempore conscripti. Decies & sæpiùs hi tituli cœlestibus visis sunt approbati, quibus Virgines vt Odilia, Cordula, Constantia & aliæ nomina cum sepulcris indicarunt, eodemq; loci sarcophagi literatos lapides ijsdem nominibus inscriptos prodiderunt. Sed nominatim hunc ipsum titulum Deus S. Elisabethæ & Anonymo sæpiùs approbauit, dubia circa eundem mota clarè dissoluendo: Præterea iam ferè à quingentis annis corpus & sacræ Pontificis huius reliquiæ per varias orbis partes distributæ, velut Pontificis Maximi religiosè honorantur festo eiusdem instituto. Superat adhuc eiusdem sepulcrum prægrande lapideum, eiusdemq; præfert imaginem & inscriptionem. Recepit hunc Pontificem ordinarium ducentis & 50. annis glossa Iuris Canonici ordinaria, in 6. de renunciatione c. 1. v. videbantur. Tenuerunt idem veteres officij Romani Lectiones.

Obiectio.

Nec obstat erasum iam esse nomen è glossa, cum factum id esse constet eorum studio, qui contrariæ sententiæ subscripserunt, ne eorum opinio tam claro Iuris Canonici testimonio refelleretur.

Simile exēplum S. Felicis Papæ.

Hoc probatur exemplo simillimo S. Felicis Martyris: is aliquo tempore relegato Pontifice Maximo, Vicariâ potestate Romanam Cathedram gubernarat: quod nomen & exemplum, ne officeret defensoribus Galfredi, libro conscripto multum laboratum est, vt eius Martyris nomen è Romano Martyrologio deleretur, & eicissent, nisi Cardinalis Sanctorius obstitisset, & pridie illius diei, quo decretoria ferenda contra Martyrem erat sententia, corpus eius cum hoc titulo sepulcrali mirabiliter patuisset: HIC IACET CORPVS S. FELICIS PAPÆ ET MARTYRIS, QVI CONSTANSIVM DAMNAVIT. Hac lecta lapidi incisa inscriptione, Cardinalibus Iudicibus, S. Felix nomen Papæ, Martyris & natalitium in fastis Romanis diem retinuit, vel prope amissum recuperauit volumine contra Felicem scriptum abolito.

Prouidētia Dei circa Cyriacū & ei⁹ titulum

Similis omnino, si non maior & illustrior diuina prouidentia S. Cyriacum orbi patefecit. Nam cùm ei Deus cœlitibus internuncijs abdicationem Pontificatus, profectionem Coloniensem & martyrium imperasset, Colonienses ciues permouit, vt eum in prægrandi lapideo tumulo funerarent, S. Iacobum Episcopum Antiochenum, vt eiusdem nomen & gesta titulo lapidi inciso posteris consignaret, cùm verò Galfredus fabulis & commentis euersurus iret historiam, Vrsulanam quingentis ferè abhinc annis, iterum Colonienses perpulit, vt nouem annos quærendis sanctis reliquijs Vrsulanis impenderent, & Gerlacum Abbatem, vt repertum cum titulo sepulcrali corpus Cyriaci solenniter eleuaret, & eius sacris reliquijs iam indè ab anno 1156. per varias orbis partes distractis, complures ad eius instituendam festiuitatem impelleret. Eodem tempore S. Elisabetham excitauit, vt omnes circa Pontificatum Cyriaci motas ab alijs difficultates, diuinis responsis expediret, cui seipsum etiam S. Cyriacus in Pontificalibus ornamentis spectandum obtulit. Postea scriptori Anonymo complura sunt cœlitus de eodem indicata. Itaque cùm diuina prouidentia quingentos ferè iam annos hunc permiserit Cyriacum Pontificem varijs in locis, vt martyrem honorari, nomen eiusdem Glossæ veteri ducentis & 50. annis inseri, tot virorum grauissimorum libris & scriptis celebrari, sperandum etiam est,

est, sicut Deus S. Felicis Pontificatum & Martyrium oppugnatione aduersariorum fecit illustriorem, eorundem occasione, discussis tanti Pontificis meritis, causa & fundamentis historicis, honori primo restituendum: vt liceat audacter eius Pontificatum propugnare.

Resp. ad argumentum 1. sententiæ.

Auctores ijdem secundæ sententiæ respondent argumento primæ opinationis ex vetere Glossa, & horarijs lectionibus officij Romani, nomen eius omissum in catalogis Pontificum ideo, quod inuito Clero summo abierit Magistratu, locum etiam eiusdem & tempus inter Pontianum & Anterum inueniri. Licet enim Baronius Pontiano det menses & annos 4. Anthero verò mensem duntaxat vnum, Anastasius tamen Pontiano annos quinque, vel iuxta alia M.SS. octo, mensesque duos assignat. Hermannus Contractus, Methodius, Vrsbergensis & Nauclerus annos sex. Gotfridus Viterbiensis & Platina annos nouem, menses quinque vel 6. Iam verò Antero, cui Baronius vnum mensem tribuit, tribuit Anastasius annos 12. cui subscribunt Rabanus, Nockerus, Vincentius Belluacensis in editione veteri, & Gotfridus Viterbiensis. Vndecim dat annos Antero Platina: Fasciculus temporum tres.

Locus Cyriaci inter Pontianũ & Anterũ cõmodus.

Ob hanc tam dissonam grauium auctorum in horum duorum Pontificum annis numerandis varietatem, opinantur multi causam aliquam istius dissensionis, & quorundam erroris manifesti intercurrisse; in reliquis vnam esse [illegible] suspicantur defensores secundæ sententiæ, quod alij Pontiano, alij Antero tempus Pontificatus Cyriaci tribuerint: Nec mirum videri id debet, cum Diphtycha summorum Pontificum cum gestis SS. Martyrum magnam partem bustum Diocletiani, & excidium postea sæpius à Barbaris illatum vrbi incinerarit: inde magna sæpe gestorum, temporumq; perturbatio nascitur, vt hîc factum, vbi in multis exemplaribus Anterus Pontiano præponitur. Existimant verò ijdem Pontiano potiùs, quàm Antero Cyriaci tempus esse adsignatum, & vitium in huius epistolæ decretalis subscriptionem incurrisse: id sæpiùs factum & in Antero & in successore Fabiano etiam notat Baronius Cardinalis.

3 sententia Cyriacum fuisse Vicarium Papæ

Tertiam sententiam primus inuenit P. Philippus Bebius, quæ caret incommodis ijs, quæ secundæ sententiæ obijciuntur, & fundamentum in catalogo Pontificum reperit: hanc ad inuidiam declinandam statui propugnare, Cyriacum anno tribusq; mensibus vicario tantùm munere, viuo; sed relegato in Sardiniam Pontiano Pontificatum gubernasse. Nec tamen ideo fides S. Elisabethæ vel Anonymi nutat reuelatio: nam etiam Vicarij Romanorum Pontificum olim absolutè sunt Romani Pontifices appellati: id quatuor exemplis fiet apertius. Primò enim Linus & Cletus à multis Theologis, Historicis & iuris Interpretibus tantùm putantur S. Petro superstite; sed absente Romæ Vicariâ potestate Pontificatum administrasse, & ipso Petro citiùs esse martyrio coronati, S. Clemente primo eidem subrogato: qui tamen hactenus inserti Pontificum albo *P*apæ Romani nominantur. Deinde Felix Liberio *P*ontifice circa annum 355. per vim deportato, suffectus Vicarius eius, donec sedi restitueretur, fuit: eique reduci cessit, & hic *P*apa tamen appellatur. Sic Siluerio circa annum 538. astu Theodoræ Augustæ relegato, cùm Vigilius ei sufficeretur, Vicarius tantùm illius habebatur, eique reuocato ab exilio, munus reliquit: defuncto deinde Siluerio sex dies dicitur vacasse sedes antè, quàm Vigilius Cleri suffragijs electus, legitimè *P*ontifex existimaretur, & tamen antea fuerat nomine Pontificis Maximi honoratus. Denique S. Martino Romano Pontifice cùm Constans Imperator minis à Clero violenter extorsisset, vt eo superstite nouus eligeretur, ne Hæreticus ab Imperatore substitueretur. *Elegerunt*, ait Baronius, *9. Augusti Eugenium, vt loco Martini præesset Ecclesiæ, vicariâ tamen, dum ille viueret, præfecturâ.* Qui tamen omnes Vicarij tantùm cùm essent, si Romani Pontifices sunt appellati; cur non Cyriacus, post cuius martyrium 21. Octobris toleratum Pontianus creditur communiter ad 19. Nouembris vsque superfuisse? Sed cùm alij ex vetustissimo catalogo putent citiùs 4. Kal. Octobris Pontianum obijsse, viuente Cyriaco, qui ordinarius, si Romæ mansisset, esse Pontifex, & inscribi catalogo meruis-

rectè autē dici Romanũ Pontif. exẽplo Lini & Cleti.

Felicis, Baron. An. 355. n. 56. 57.

Vigilij, An. 538.

& Eugenij Baron. An. 652. n. 10.

Cur omissus in Catalogo. meruisset, eius tamen ob discessum Clerus postea nullam habere rationem voluit. Maneat igitur hic titulus Cyriaci siue Pontificis, siue Vicarij certus: CYRIACVS PAPA ROMANVS, QVI CVM GAVDIO SVSCEPIT SANCTAS VIRGINES, ET CVM EIS COLONIAM REVERSVS MARTYRIVM SVSCEPIT. Quantum huic, vel simili sepulcrali sit inscriptioni, vel etiam epitaphio tribuendum, docet nos Cardinalis Baronius, qui mille testibus alijs idoneis fidem eius anteponit: nam S. Siricij Pontificatum, cùm ex omnium peruulgata sententia tredecim annis circumscripsisset, epitaphij reperta inscriptione, secundùm eam quindenos ei dandos annos velut certiori reperto fundamento, sic definit: *Octauo Kalendas Martij Siricius Papa cum sedisset annos tredecim, mensem vnum, & dies 14. ex hac vita migrans sepultus est in cœmiterio Priscillæ via Salaria. Ita apud indices omnes, licet apud Bedam sexto Kal. Decembris Siricij ponatur obitus; sed quod ad tempus sedis: etsi vt signatum reperimus, mille testibus nos posuimus: tamen recens receptum inditum antiquitus eius sepulturæ epitaphium, aliud nos docet, & latiori metiri funiculo sedem eius: est huiusmodi:*

A. 398 inu.

Baronius auctoritate tituli motus reijcitq; cōtrariā sententiā

Liberium Lector mox & Leuita secutus,
Post Damasum clarus, totos qui vixit in annos,
Fonte sacro magnus meruit sedere Sacerdos,
Cunctis vt populis pacem tunc solidam daret.
Hic pius, hic iustus, felicia tempora fecit,
Defensor magnus multos vt nobiles ausus,
Regi subtraheret Ecclesiæ, iura defendens,
Misericors, largus, meruit per secula nomen,
Ter quinos populum qui rexit in annos amore:
Nunc requiem sentis cælestia regna potitus.

Pari ratione vel huius solius tituli à S. Iacobo Episcopo curati fides sufficiat, ad Pontificatum eius, vel saltem Vicariam potestatem Vrsulanæ peregrinationis tempore stabiliendam.

CAPVT XXIII.

S. Cyriacus Vicarius Pontificis cum Cardinalibus Romæ Sodalitatem Vrsulanam humaniter excipit.

IAm Romam aduentus Britannicarum Virginum famâ præuolarat, & fortè præmissis nuncijs Vrbis Præfecto, Cyriacoq; Pontifici, vel Vicario causam eius indicarant. Erat hic à teneris, vt probè literis instructus, ita virtutibus eo apice dignis conspicuus, præsertim ob virginitatis florem, vti Cœlitibus, ita Clero populoq; Romano gratissimus, is cum Sacerdotum Collegio processit eis obuiam, effusa ad inusitatum spectaculum vrbe Romana: & comiter salutatis Britannis Regibus, Episcopis & Principibus viris, magna gestientis animi voluptate, postea Reginam Vrsulam, & complures cognati sanguinis virgines & neptes suas, insigni vultus amœnitate, morumq; grauitate perhumaniter excipit: tum Britannis iam stipatus Præsulibus in vrbem omnes introducit.

Cyriacus occurrit Virginib.

Ibant Virgines omnes demisso vultu, virginali suffusæ rubore, in tali mundi theatro, & spectatorum infinita multitudine, totius corporis motuumq; compositione modestissima, vt cunctis ad tale prodigium attonitis, suauissimum Christianæ virtutis odorem afflarent occurrentibus, præsertim cùm tot ætate teneras, genere illustres, nullo peregrinationis labore fractas, alacres, ouantium ritu quasi gestientes, adspicerent, quod tandem illud Martyrum nobilissimum amphytheatrum, eorumq; tropæa possent intueri, quorum suffultæ precibus & exemplis prouocatæ, simili decurrerent in arena pro cœlesti laurea consequenda.

Modestia earum.

Glo-

Gloriosior iste candidatæ Virginitatis, & adspicientibus iucundior triumphus fuit eo, quo aliquot ante mensibus Artaxerxe victo, Persicâ gazâ spolijsq; Asiaticis diues Alexander Imperator cum victoribus militibus Capitolium adscenderat, & tanto quidem Christi fidelibus accidebat gratior, quanto clarius speciem quandam Ecclesiæ cœlestis gloriosæ præ se ferre videbatur. Ipsi gentiles aliquid naturæ viribus maius, nec vnquam visum simile mirabantur, nec animo satis capere poterant, nihil in eo sexu, ætate & multitudine leuitatis apparere; cùm omnia viderent supra ætatem geri prudentiùs, supra sexum fortius & constantius. Sed ne quis suspicetur diuersoria tot Virginibus defuisse, Romanorum ciuium hospitalitas est ab initio nascentis Ecclesiæ repetenda.

Triumph' Virginitatis.

CAPVT XXIV.

Romanorum in Virgines liberalitas.

VEnimus tandem ex longinqua & difficili peregrinatione ad terrarum Dominam, vrbium Reginam, compendium Orbis. Venimus ad arcem Gentium, domicilium Imperij, dignitatis ac fortunæ. Venimus, inquam, ad fontem Sacerdotij, Religionis orthodoxæ caput, cathedram Christi in terris Vicarij, tot illustrissimorum Martyrum theatrum gloriæ nunquam terminandæ; de qua Vrbe quidquid dicitur, minus dicitur, vt præstet silere, quàm eius maiestatem imparibus laudibus obscurare.

Vrbis Romanæ gloria.

Hæc illa Magistra Gentium & Mater Ecclesiarum est, cuius Fidei præconium ipse Apostolus ita facit: *Primùm quidem gratias ago Deo meo per Christum Iesum, pro omnibus vobis, quia fides vestra annunciatur in vniuerso mundo:* & cap. 15. *Certus sum autem, fratres mei, & ego ipse de vobis, quoniam & ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia, ita vt possitis alterutrum monere:* & cap. 16. *Vestra obedientia in omnem locum diuulgata est, gaudeo igitur in vobis.* Quæ Theodoretus ita exponit: *Hæc non eis blandiens, sed vera dicens posuit Apostolus; neque enim fieri poterat, quæ Romæ eueniebant, ea illos, qui in toto erant orbe terrarum, laterent: In illa enim Imperatores Regiam suam habebant, & illinc emittebantur, & qui gentibus præessent, & qui vectigalia à ciuitatibus exigerent. Iam verò in illam quoque decurrebant omnes, qui Regalia profitebantur beneficia, & per hos omnes vbique significabatur, quòd ciuitas Romanorum Christi doctrinam perceperat.* Adstipulatur S. Hieronymus: *Vultis scire, quomodo Apostolus vnamquamque prouinciam suis proprietatibus denotarit? Romanæ plebis laudatur Fides? vbi aliquando tanto studio & frequentia ad Ecclesias, & ad Martyrum sepulcra concurritur? vbi sic ad similitudinem cælestis tonitrui Amen reboat, & vacua idolorum templa quatiuntur? non quòd aliam habeant fidem Romani, nisi hanc, quam omnes Christi Ecclesiæ; sed quòd deuotio in eis maior sit, & simplicitas ad credendum.* Sanctus verò Cyprianus putat, ea Prophetico dicta spiritu, ob constantiam in fide posterorum, quam sanguine erant testaturi, dum ait: *Dum apud vos vnus animus, & vna vox est, Ecclesia omnis Romana confessa est. Claruit, fratres carissimi, Fides, quam de vobis beati Apostoli prædicant; hanc laudem virtutis, & roboris firmitatem iam tunc in spiritu præuidebat, & præconio futurorum præconia vestra contestans, dum Parentes laudat, Filios prouocabat.* Ideo sanctus hic Episcopus Ecclesiam Romanam Matricem appellauit, quòd non tantùm ab ea fidem accepisset Ecclesia Carthaginiensis; sed quæ sub ipsa continetur, Mauritania & Numidia. Viuebat tempore S. Vrsulæ, & 20. post eius Martyrium hæc ipsa scripsit Cyprianus de Constantia in Fide Romanorum sui temporis, Mauritaniæque Catholicæ meminit, vt inde etiam (sicut Tertullianus & Africani frequentes Romam tendebant) eo tempore eodem venerint, & sanctæ huic se Sodalitati potuerint adsociare.

Virtutes. Rom. 1. Fides. Dilectio. Obediẽtia. Theodoret' in ep. ad Ro. c. 1. S. Hieron. in præf. l. 2. in ep. ad Gal. Pietas. S. Cypr. ep. 37. ad Cornel. Papam. Epist. 45. Mauritania iam tũ conuersa.

Stetit ea fides ac dilectio fundata ab Apostolis seculo secundo, quo vehementer auctam prædicat S. Ignatius Martyr, cùm Anno 109. Smyrnæ vinctus ad Marty-

S. Ignatij præconiũ Romanorum.

rium ardentissima animi cupiditate anhelans, ita Romanis scribit: *Ignatius, qui est Theophorus misericordiam consecutæ in magnificentia altissimi Dei Patris, & Iesu Christi vnigeniti eius Filij, Ecclesiæ sanctificatæ & illuminatæ per voluntatem Dei operantis omnia, quæ pertinent ad fidem & caritatem Iesu Christi Dei & Saluatoris nostri, quæ præsidet in loco Romanæ regionis, Deo digna, decentissima, beatificanda, laudanda, digna, qua quis potiatur, castissima, & eximiæ caritatis Christi & Patris nomen ferens, spirituq́; plena, quem & saluto in nomine Patris omnipotentis.*

In hac igitur palæstra spiritu plena, sanctificata & illuminata inspicienda Virginibus erant tropæa Apostolorum, arena S. Ignatij Martyris: sanguis & sacræ sanctarum Virginum exuuiæ, vt ad similem agonem in Romanæ Vrbis fideli Filia Coloniensi Ciuitate constanter decertandum animarentur.

Porrò vti Romani ciues fidei constantia, pietate, & obedientiæ studio longè alijs gentibus præstiterunt, sic etiam caritate proximi & hilari promtitudine aliorum inopiam subleuandi. Hinc manauit ea profusa in peregrinos ad sacra Apostolorum limina inuisentes hospitalitas, & ad Martyres carcere detentos omnibus necessarijs rebus adiuuandos prodigalitas, quæ non Romanæ Vrbis pomerio, non Italiæ finibus circumscribebatur; sed Europam etiam egressa, ad Asiaticas se Ecclesias effundebat. sed origo huius beneficentiæ Christianorum, qua exteris etiam studebant subuenire collectitia stipe, iam est aperienda.

Eorũ liberalitas erga omniũ nationum fideles.

Factæ sunt primæ, vt Apostoli vocabant, Collectæ Antiochiæ A. Christi 44. vt subleuarent fideles in Iudæa fa[illegible] oppressos, per Saulum & Barnabam, Act. 11. *Discipuli autem* (ait B. Lucas) *prout quis habebat, proposuerunt singuli in ministerium mittere habitantibus in Iudæa fratribus, quod & fecerunt mittentes ad Seniores per manus Barnabæ & Sauli.* Hanc semper consuetudinem Romani Pontifices studuerunt vbique terrarum, cùm primis autem Romæ conseruare, velut omnium Pastores Ecclesiarum. Hinc ipsi ex Vrbe Romana omnium, quantum poterant, vti spiritualibus, ita etiam temporalibus necessitatibus subuenire nitebantur: quod vt maiore largientium diuitum alacritate fieret; ipse Romanus Antistes more recepto certo die pro concione collectas indicebat. Exstant multi Sermones S. Leonis Papæ de Collectis inscripti: vt Sermo 5. in quo hæc inter reliqua: *Et ideo, dilectissimi, satisfiat Apostolicis institutis, & quia die Dominica prima est futura collectio; omnes vos deuotioni voluntariæ præparate, vt vnusquisque sufficientiam habeat in sacratissima oblatione consortium.* Vsum Collectarum S. Iustinus Martyr exponit Oratione ad Antoninum Pium: *Quod ita colligitur, apud Præpositum deponitur, atque ille inde opitulatur pupillis & viduis, & his, qui propter morbum, aut aliam causam egent, quiq́; in vinculis sunt, & peregrè venientibus hospitibus, & vt simpliciter dicam, indigentium is omnium curator est.*

Origo collectarum in Ecclesia

Vrgent eas Pontifices S. Leo Ser. 5

S Iusti. orat. ad Antonin. Pium. pro peregrinis.

Romani eam consuetudinem iam inde ab Apostolis acceptam ipso S. Vrsulæ tempore ad Eusebium vsque continuarunt, vt ipse testis est, dum de Soteris Pontificis Maximi in externos munificentia loquitur: *Exstat etiam alia Dionysij ad Romanos Epistola, Episcopo Soteri, qui tum illam Ecclesiam gubernauit, dicata; cuius quidem verba in medium proferre, non erit ab instituto alienum; nam Romanorum consuetudi[illegible], quæ assiduè ad hanc persecutionem nostra ætate grassantem seruata est, magnoperè appro[illegible]s, ita scribit: Apud vos is mos iam inueterauit; vt omnes fratres varijs afficeretis beneficijs, & Ecclesijs permultis, quæ in quaque ciuitate sunt, vitæ mitteretis subsidia. Sic planè non solùm egentium subleuatis inopiam, verùm etiam fratribus, qui sunt ad metalla damnati, opem fertis; sicq́; per ea beneficentiæ subsidia, quæ iam à primis Ecclesiæ vestræ iactis fundamentis passim mittere consueuistis, cùm sitis Romani, Romanorum consuetudinem à Patribus traditam sedulò obseruatis: quam quidem B. Soter vester Episcopus, & hactenus custodiuit diligenter, & mirum in modum suo propenso studio adauxit: idq́; non modò opes in Sanctos reficiendos delegatas benignè subministrando, verum etiam fratres ad ipsum aduentantes tanquam Pater indulgens, & clemens, in liberos beato ac pio sermone ad virtutem cohortando.*

Vigebant tempore S. Vrsulæ. Euseb. l. 4. c. 23

Ex his apertè colligitur, ab ipsis Apostolorum temporibus in Ecclesia Romana exteros iuuandi consuetudinem viguisse, continuatam ad Ann. Christi vsque 175. & inde

& inde ad Eusebij tempora *assiduè*, vt ait temporibus intermediis, quibus B. Vrsula Romæ fuit, permansisse. Quis ergò dubitabit, quin Pontifex natione Britannus, Britannis suis ciuibus, & cognatis quamoptimè prospexerit? quis de Romanorum liberalitate ambigat, cum tot viderent Reges, & Principes viros; tam inusitatum virgineum exercitum, tanta animi gestientis voluptate ad Martyrium properantem: præsertim cum iam è Græcia, & alijs locis aduenissent alij, diuinis, vt ferebatur, exciti Romam oraculis, vt venturæ virgineæ sodalitati se adiungerent, cum ijs sanguine fidem Christianam testaturi. Nec deesse poterant Gerasinæ Reginæ Siciliæ, alijsque quorum parentes affinitate, vel sanguine ipsos Romanos Senatores attingebant, amici Quirites, vt facilè iis potuerit de hospitiis prospici: cum fauore Mammeæ Christianæ Imperatoris matris; & corũ, qui in Palatio Christũ profitebantur, videantur & iter expeditum per Italiam, & ingressum in Vrbem tutum habuisse. Iam tum Neronis æuo multi in Palatio Cæsaris fideles numerabantur, de quibus Philip. 4. ait Apostolus. *Salutant vos omnes Sancti, maximè qui de domo Cæsaris sunt.* Auctus eorum numerus Fide magis magisq; propagata, quando Consules & Proconsules conuersi, plurimum rem Christianam & Romæ, & in prouincijs promouerunt. Lucij Veri, & Antonini Imperatorum tempore in Senatum & Cæsaris familiam Christiani adlegebantur, quando ipso Vlpiano infensissimo Christiani nominis hoste, teste, ijs permissi honores, & magistratus. A Seuero circa An. 198. Abagarum Osroënorum Regem magnificentissimè susceptum Dio refert, quem Africanus Historicus Christianum fuisse, & virum Sanctum prædicat, de quo ipso tempore S. Irenæus ait, *quid autem & hi, qui in Regali aula sunt fideles, nonne ex his, quæ Cæsaris sunt, habent vtensilia, & ijs qui non habent, vnusquisque eorum secundum suam virtutem præstat?* vt horum videatur (qui de familia Cæsaris Christiani erant) fauore Rex ille Edessenus Abagarus in Vrbe, summo honore, & regio apparatu receptus esse: vbi confirmatur, quod sæpè dixi, circa tempora S. Vrsulæ, & vixisse Reges passim socios Romanorum, & liberum ad Vrbem accessum, licet Christiani essent, habuisse: vt nec mirum sit, si tempore S. Vrsulæ cum palatium plenum esset Christianis, id ijs indultum sit, de quibus ex Eusebio agetur infra, vt huic tempori verius, quam Antonini accommodari illud Tertulliani dictum potuerit. *Externi sumus, & vestra omnia impleuimus, castra, tribus, decurias, Palatium, Senatum, & forum, sola vobis reliquimus templa.* Nemo iam in tanta multitudine Palatinorum & Senatorum, Equitumque Romanorum Christianorum diffidat, ne quatuor istos dies alimenta defecerint, quando Melania, & Paula duæ Romanæ feminæ innumera ferè Aegypti, & Palæstinæ asceteria suis potuerunt facultatibus aliquoties, vel sustentare, vel ditare. Solius Melaniæ apud Surium opes cum Imperatoriis contendebant, quas omnes vel nouis vbiuis ferè locorum erigendis, vel erectis dotandis cœnobiis profundebat, vt hanc Romanorum indolem in Religiosis vel peregrinis alendis satis liceat conijcere, & prophetico quasi Spiritu de posterorum etiam virtute S. Paulus intelligendus videatur, quando ait: *Certus sum autem fratres mei, & ego ipse de vobis, quoniam pleni estis dilectione.* Ex quibus omnibus manifestum est, cum *forum, Senatus, & Palatium plenum esset Christianis* opibus florentissimis, in peregrinos & designatos Martyres liberalissimis, quorum munificentiam non Europa, Asiaque vnquam exhauserat, facili negotio, pauculis diebus, eam multitudinem potuisse curâ Cyriaci Vicarij conuenienter cuiusque statui, & dignitati sustentari: cuius vigilantia factum videtur, vt in honestissimis Christianorum domibus Virgines variis contuberniis diuiderentur, eaq; vitarentur, quæ gentilibus possent offensionis dare occasionem.

Liberalitas in Vrsulanã Sodalitatem.

Ob tot illustres viros iã Romæ conuersos.

Christiani in aula Imperatoris.

Dio in Caracalla. Euséb. ex Afric. in Chronic. A. 219.

Irenæus l. 4. c. 49.

Rex Abagarus Christianus Romæ magnificè exceptus.

In Apolog. c. 37.

Frequẽtia Catholicorum Senatorum.

31. Ian. opes.

Ro. 15.

CAPVT XXV.

Baptizantur à Cyriaco, Lucia, & Anastasia Regum Filiæ, cum aliis Catechumenis.

IN reliquis caufis Romani itineris non minima erat, vt complures Virgines Catechumenæ folenni Baptifmo in orbis theatro à fummi Pontificis Vicario tingerentur, valebat ea res tum ad recens conuerfas in fide recepta confirmandas, fpectata Romanæ Ecclefiæ tunc florentiffimæ magnificentia, facrifque ceremoniis, tum ad Italos gentiles ad fidem facilius inducendos, cum plures Regum filiæ à remotiffimis Oceani Infulis, & quafi orbis finibus Romam veniffent, vt in ea corona Regum, & Principum virorum facro fonte abluerentur. In his erat Lucia & Anaftafia, vtraque Regis Pagani filia, vtraque S. Aetherio fponfo S. Vrfulæ, fanguinis nexu colligata: prima Cyriaci Pontificis Confobrina, agnata Virginis Cordulæ, & ipfa vndecima earum, quæ præerant chiliadi. At quomodo Magiftra fidei aliarum, quæ Baptifmum ipfa nondum receperat? Multa obftare poterant in Britannia impedimenta ab amicis, multa à parentibus Paganis: nec defuit confilij diuini rata & æterna difpofitio decernentis, vt non nifi Romæ baptizarentur eæ, licet iam tum in Regia Dionethi cum aliis initiari Chriftianis facris flagitaffent: ita enim B. Hermannus de ijs loquitur. *Fuerunt inter eas Virgines quamplures Catechumenæ, quæ cum adhuc in Palatio Regis effent S. Vrfulæ Patris, acceperunt cœlitus refponfum, quoniam Romæ forent baptizandæ: quarum primæ, & nobiliores erant B. Lucia, & S. Anaftafia duorum filiæ Regum.* Res peracta in Vrbe magnifico apparatu, fauentibus Romanis optimatibus, & familiaribus Imperatoris, qui profecto ad bellum Germanicum Imperatore, rebus gerundis præfidebant. Adftabat Cyriaco Collegium Cardinalium, Epifcoporum, & Sacerdotum; aderant Reges & Principes exteri, fodalitij Vrfulani comites, præter Romanos ordinis Senatorij, vel Magiftratibus etiam geftis nobiles, qui ritus & virgines in fide confirmabant, & gentilibus ftimulos admouebant ad maieftatem illam myfteriorum Chriftianorum fufpiciendam: miræ enim femper valuit in Ecclefia Catholicâ iam inde ab Apoftolorum temporibus magnificus ille rei diuinæ apparatus: illud regale prorfus facerdotium, quo animi mortalium ipfa rituum externorum fanctitate, & myfteriis ad cultum diuinum fumma religione obeundum excitantur. Porrò in diem fequentem folennis indicta per Vrbis titulos, & ad SS. Apoftolorum limina fupplicatio.

Lib. 1. c. 16.

Solennis apparatus Baptifmi.

CAPVT XXVI.

An, & quot Ecclefiæ Romæ fuerint tempore S. Vrfulæ, & de ornatu earum.

SVbdubitare quis poffet, vbinam Baptifmus ille Virginum ea pompa & apparatu fuerit celebratus; num eo tempore Romæ fuerint templa Chriftianorum exædificata, an verò tantum priuatis in ædibus res diuina perageretur. Equidem vt fatear nūquam temporibus gentilium Imperatorum, vti modo Bafilicas fuiffe regio opere excitatas: quæ Conftantini Magni æuo referuatæ funt. Qui tamen Ecclefiæ primordia iam inde ab Apoftolorum temporibus infpexerit, is teftibus Catholicis, & gentilibus deprehendet, iam tum Ecclefias fatis amplas, & ornatas in Vrbe exftitiffe. Conftat Pudentis Senatoris à S. Petro baptizati domum in templum mutatam, ad Sacra obeunda, qui *Titulus Paftoris* dicebatur: fita hæc Ecclefia fuit ad radicem Viminalis prope Exquilinum. Porrò *tituli* nomen ab Euarifto Papa datum

Tituli etymon.

datum est templis, cruce insignitis, quod sicut domui, quæ Imperatoris Fisco attri-buebatur, velum cum insignibus Imperatoriis affigebatur (quod *Titulus*, & à S. Ambrosio *cortina Regia* dicebatur) ita signum, quo domus aliqua diuinis & sacris vsibus addicebatur à Christianis, esset vexillum crucis ei affixum. Hinc L. vlt. C. de Paganis Theodosius ipse Imperator edicto sanciuit, vt delubra gentilium Christianæ Religionis cultui manciparentur, *collocato in eis venerando Christianæ Religionis signo.* V. & L. vlt. C. de SS. Eccles. & L. Decernimus C. de Epis. & Cler. apud Iustinia.

Romæ porrò obtinuit vetus loquendi vsus, vt non omnis Ecclesia *Titulus* diceretur, sed tantum insigniores, quibus Presbyteri Cardinales præficerentur, vt ad 26. Iulij notat Baron. Euprepia item domū suā in *Titulum* simili erexit modo, vt Pius Papa testatur Epistola ad Iustū Episc. Viennensem. *Antequam Romà exisses, Soror nostra Euprepia, sicut benè recordaris, Titulum domus suæ pauperibus assignauit, vbi nunc cum pauperibus nostris commorantes missas agimus:* & Epistola posteriori ait, *Presbyter Pastor Titulum condidit.* De Euaristo quinto à S. Petro Pontifice Maximo memoriæ proditum est, eum Presbyteris Titulos diuisisse, dum nouos Titulos, & Ecclesias erexit diuersis in Vrbis partibus: vt cum Christianis insigni incremento quotannis auctis ipsæ etiam Ecclesiæ multiplicarentur: quarum ea facta est accessio, vt 20. ferè post S. Vrsulæ Romanam peregrinationem annis Pontifice Cornelio 46. Ecclesiæ numerarentur, idipse Cornelius Papa testatur apud Eusebium literis ad Fabium Antiochiæ Episcopum exaratis, Optatus verò Milleuitanus ait 40. & quod excurrit fuisse in Vrbe exstructas Basilicas: qua voce videtur innuere nonnullas ex istis fuisse magnifico opere exædificatas, præsertim si quæ indulgētia Imperatorum à Christianis erigerentur. Talis videtur ipso S. Vrsulæ æuo summa Alexandri Imperatoris voluntate trans Tyberim Deiparæ à Calixto Papa constructa eo loci, vt rectè Baronius suspicatur, vbi Augusti tempore stabat *Taberna Meritoria*, ex qua oleum magno miraculo erumpens profluxit copiose, quo proximus Christi nasciturí aduentus Romæ fuit demonstratus: testantur id gentiles, & Sacri Historici. Lamprid. gentilis, qui res Alexandri accuratissimè tradidit posteritati, ita scribit. *Cum Christiani quendam locum, qui publicus erat, occupassent, contra Popinarij dicerent sibi eum deberi, rescripsit (Alexander) melius esse, vt quomodocunq; ibi Deus colatur, quam Popinariis dedatur.* Videntur Popinarij, quod publica olim Taberna & Hospitium mercenarium fuisset, quasi ad se artis vsu pertineret proprium sibi facere voluisse: sed Alexāder, qui Christum quotidie in Larario colere consueuerat, cum Christianis adiudicauit, vnde à Calixto insignis erecta Ecclesia, de qua gesta eius ita meminerunt. *Hic fecit Ecclesiam S. Mariæ trans Tyberim.* Inter has Basilicas 46. censeo numerandas memorias SS. Apostolorum, in quibus id mirandum; cum gentiles sæpè Christianorum sepulcra violarent, & ossa refossa dissiparent: semper tamen à Sepulcris Apostolorum & sacris eorum memorijs, seu ædificiis desuper structis sacrilegas manus abstinuisse. Porrò necessitatem Basilicarum amplissimarum constituendarum refert Eusebius ob florentissimum Ecclesiæ statum vsq; ad A. 302. & tempora Diocletiani: dum ait. *Quomodo quisquam conuentus illos infinita hominum turba frequentatos, multitudines in singulis ciuitatibus coactas, illustres hominum in templis concursus poterit oratione explicare? Vnde cum in antiquis illis ædificijs non satis loci haberent, amplioris Ecclesias in vniuersis vrbibus fundamētis earum ad maiorē laxitatem dilatatis erexerunt.* Quæ maximè videntur respicere Vrsulana tempora Imperatore Alexandro, quo iam constabat Romanis Christianis Ecclesiā in loco publico constitutā permisisse, & ad Senatum retulisse, vt Christo Romæ delubrum aliquod erigeretur: donec tandem Diocletiani furore 60. post annis hæ, omnes Ecclesiæ solo sunt æquatę, qui frustra edictum de templis deijciendis edidisset, nisi iam passim vti Romæ, sic toto in orbe stetissent Ecclesiæ laxissimæ, quas ex Eusebio descripsimus.

Titulis præsunt Cardinales.

Tom. 1. Bibliothec. SS. PP. epist. 8.

46. Romæ tunc Ecclesiæ. L. 6. c. 35.

Nobilissima trás Tyberina permissu Alexandri viuēte S. Vrsula constructa.

Lampridius

Memoriæ seu templa Apostolorum.

Eus. l. 8. c. 1.

Ornatum templorum describit Lucianus Apostata, qui à temporibus Apostolorum ad Traiani vsque vixit Imperium, hic Critiam quendam introducit, qui cum ab aliquo ad fidem inuitaretur, ab eodem ad Christianorum conuentum est dedu-

Lucian. in Philopat.

Insignis ornatus primarum Ecclesiarũ.

deductus, quem quidem locum his verbis depingit. *Pertransiuimus ferreas portas, & area limina, multisque iam superatis scalis, in domum aurato fastigio insignem adscendimus, qualem Homerus Menelai fingit esse; atque ipse quidem omnia illa contemplatur, quæ Insularis ille adolescens: video autem non Helenam, sed me hercule viros in faciem inclinatos, & pallescentes:* hæc Lucianus. Erant iam ante Vrsulana tempora in vsu sacrorum vasa argentea: dum enim refoderetur crypta, qua Fideles sacra agentes occlusi fuerunt, inuenta sunt in ea multa sacra templi vasa argentea teste Gregorio Turonensi, & in Martyrio S. Laurentij refert Prudentius, aureis etiam vsum fuisse calicibus. Ideo Tyrannus ad S. Laurentium.

Greg. Tur. de gloria M. c. 18.

Prudentius de S. Laur. Aurei calices.

Libent vt auro Antistites,
Argenteis scyphis ferunt,
Fumare Sacrum sanguinem,
Auroq; nocturnis Sacris,
Adstare fixos cereos.

Argentea vasa.

Ipsa S. Vrsula viuente Vrbanus supellectilem plurimam argenteam, cuius Index Vaticanus meminit, curauit in Sacrorum vsum, ita liber Romanorum Pontificum memorat. *Hic fecit ministeria sacra omnia argentea, & patenas argenteas viginti quinque apposuit.* Addit Baronius in eodem, pridem ante lucernarum argentearum vsum in Ecclesia viguisse, eumque tempore persecutionis A. 303. in Ecclesia perdurasse. Eant nunc nescio qui heri nati, tenebriones, & ornatum Ecclesiæ reprehendant, vt nouum & insolentem, quando primos Christianos, lucernis etiam argenteis, vel vt Prudentius ait, aureis vsos esse constat, vt quem Deus in veteri Testamento cultum præscripserat, eodem etiam Christus in nouo coleretur. Ex dictis satis liquet, stetisse Romæ S. Vrsulæ æuo Ecclesias ornatissimas, argentea & aurea supellectili instructas, vt regio potuerit apparatu Baptismus ille in noua Trans Tyberina Deiparæ Basilica celebrari. An verò palam hæc facta sint, vel tantum solis admissis Christianis, non satis constat: illud certum est valdè Coss. in sequentem annum designatis, negotium omne displicuisse, qui ideò Virginibus iam tum cœperunt necem machinari, quas ad Ecclesias & cœmiteria iam deducamus.

CAPVT XXVII.

Virgines lustrant Memorias Apostolorum, & Cœmiteria Martyrum.

Cic. lib. 2. de Legibus.

Loca inspecta mouent.

Athenæ.

Sepulcra clarorum virorum.

PVdeat Christianos non ita adspectu Sacrorum cinerum, & locorum, quæ viri sanctitate illustres viui incoluerunt, excitari, vt Atticus apud Ciceronem. Gentilis affici se dicit consideratione Athenarum, & sepulcrorũ veterum Philosophorum: sic enim Ciceronem alloquitur. *Quin ipse verè dicam sum ipsi villæ amicior factus, atq; huic toti solo, in quo tu ortus, & procreatus es: mouemur enim nescio quo pacto locis ipsis, in quibus eorum, quos diligimus aut admiramur, adsunt vestigia. Me quidem ipsæ Athenæ illæ nostræ non tam operibus magnificis, exquisitisque antiquorum artibus delectant, quam recordatione Summorum Virorum, vbi quisq; habitare, vbi sedere, vbi disputare sit solitus, studioseq; etiam ipsorum sepulcra contemplor, quare istum, vbi tu es natus, plus amabo post hac locum.* Nos potius cum Virginibus sacris sepulcra Apostolorũ, arenã S. Ignatij, S. Cæciliæ, & aliorũ Martyrum intueamur, vt eorum adspectu ad imitationem constantiæ illius animemur, hæc enim causa præcipua, cur tam longinquum iter susceptum esset, quem Sanctus Augustinus finem præfigit talibus peregrinationibus, & festiuitatibus Martyrum. *Populus Christianus memorias Martyrum religiosa celebritate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & vt meritis eorum consocietur, atque orationibus adiuuetur. Ex ipsorum enim locorum admonitione maior affectus exsurgit ad acuendam caritatem in illos, quos imitari possumus, & in illum,*

Lib. 20 contra Faustũ c. 21.

illum, quo iuuante possumus. Fecere id Virgines Vrſulanæ, quæ cum locum illum Apoſtolorum ipſorum doctrina, habitatione, vinculis, ſanguine, & ſacris exuuijs conſecratum adſpicerent, eorum ſe precibus, aliorumque Martyrum toto quo ibi ſubſitere quatriduo ardenter commendarunt. Ita enim B. Hermannus c. 16. Romanam commorationem Virginum enarrat. *Virgines autem Chriſti Virginali gratia refulgentes, mirabilem de ſe cunctis opinionem virtutis, & decus ſparſerunt, inſigne cæleſtis gratia, & boni odoris fragrantia omnibus miniſtrarunt, qua cum illic quatuor dierum moram facerent orationis gratia Sanctorum loca circumeuntes, & Eccleſias Agonis ſui triumphum, & Martyrij ſacri calicem, quem in proximo erant bibitura Domino, & ſua genitrici glorioſa, atque Apoſtolicis, reliquijſque ſanctis deuotè commendarunt.* Addit vetus hiſtoria feciſſe id: *Peruigiles in Oratione, & cum lacrymis,* vt mihi videar non poſſe Virginum harum pietatem melius deſcribere, quam verbis illis, quibus S. Hieronymus S. Paulæ Romanæ viduæ peregrinationem Hieroſolymitanam depinxit capite tertio. *Loca tanto ardore, & ſtudio circuminit, vt niſi ad reliqua feſtinaret, à primis non poſſet abduci; proſtrataque ante crucem quaſi pendentem Dominum cerneret, adorabat: ingreſſa ſepulcrum reſurrectionis, oſculabatur lapidem, quem ab oſtio monimenti amouerat Angelus, & ipſum corporis locum, in quo Dominus iacuerat, quaſi ſitiens deſideratas aquas fideli ore lambebat: quid ibi lacrimarum, quantum gemituum, quid doloris effuderit, teſtis eſt cuncta Hieroſolyma, teſtis ipſe Dominus, quem rogabat.* Idem rectè dixero, cum Sancta Apoſtolorum ſepulcra inuiſerent, proſtratas humi Virgines cum lacrimis terram exoſculatas, vt ægrè à Sanctis illis oſſibus auelli potuerint, nec ante videantur diſceſſiſſe, quam vt quos Patronos venerabantur, eoſdem comites haberent, impetratis, Sanctorum Apoſtolorum reliquiis, quas S. Vrſula inter cimelia ciſtulâ eburneâ Coloniam tranſtulit, vbi adhuc religioſè eadem in capſulâ vetuſtate ferè fatiſcente adſeruantur. Hic Virgines ſingulæ tanto fortitudinis exemplo ſe ipſas ad conſtantiam, ipſiq; Reges animabant ijs verbis, quibus S. Auguſtinus in ſermone quodam cum de SS. Martyribus ita ſeipſum affatur. *Petrus hoc erat, quod tu: Paulus hoc erat, quod tu: Apoſtoli & Propheta hoc erant, quod tu. Si imitari pigeat Dominum, imitare conſeruum, praceſſit agmen ſeruorum, ſublata eſt excuſatio pigrorum. Poſtremo adhuc dicis impar ſum Petro, impar ſum Paulo, impar es veritati, coronatur ruſticitas, non excuſatur vanitas, poſtremo impar es puellis, impar es S. Valeriana,* &c. Sic palmas ſibi tot tenerrimarum Romæ per Chriſto cæſarum Virginum ad imitandum proponebant: dum ſe earundem precibus ſupplices commendarent. Sed operæ pretium facturus videor, ſi rerum Eccleſiaſticarum ignaris cœmiterimũ Romanorum rationem oculis quaſi ſubijciam, vt videant, vel ideo etiam Vrbem adiri potuiſſe, vt locorum iſtorum adſpectu animus magnopere ad pietatem & conſtantiam acueretur.

B. Herm. l. 1. c. 16.

S. Hier. ep. 27. ad Euſtochium.

Exoſculatio reliquiarum.

Palmæ Martyrum animãt ad martyriũ.

Apud Romanos Veteres Lege 12. Tabularum non licuit communiter mortuos intra Vrbem ſepelire. Raris enim permiſſum fuiſſe teſtatur Auguſti Mauſoleum: & alia vetera monimenta. Ideo varia propè Vrbem loca conquirębantur, præcipuè vero via Latina, vt docet Wolgangus Lazius. *Roma erat cõmunis pro loculis etiam minimo loco hominum via Latina.* Meminit Strabo, & Suetonius in Domitiano. *Cadauer eius,* inquit, *populari ſandapila per Veſpillones exportatum, Phelix nutrix in Suburbano ſuo via Latina funerauit.* Huc alludit Satyricus illo verſu.

Clinoſa veheris dum per monimenta Latina.

Sepulcra Romanorum extra Vrbem.

Lazius l. 5. de Rep. Ro. Via Latina Strab. l. 5. Geogr.

Pro Chriſti fidelibus his locis exſtabant diuerſa cœmiteria quaſi dormitoria, cum enim Scriptura mortem iuſtorum ſomnum nominet, rectè Chriſtiani nõ mori, ſed obdormire in Domino dicũtur, & locus ſepulcrorũ cœmiteriũ. Dicebãtur hæc eadẽ loca areæ apud Tert. libro ad Scapulam, tumbæ, catatũbæ, vel cacatũbæ, cryptæq; arenariæ, ex loci naturâ nomine comparato: deligebãtur enim in ſepulcrorum vſum cryptæ arenariæ ad eum vſum perquam accommodatæ; voce tamen vſitatiore cœmiteria nominãtur, quaſi loca quietis, è quibus denuo in cõmuni humani generis anaſtaſi Chriſtiani ſint excitandi. Nobiliſſimũ eminebat Romæ in Vaticano, in quo præter S. Petri exuuias Pontifices cõditi quieſcebant, aliud erat Calixti recentius. Enumerat Baron. ad A. 226. n. 9. eorũ 43. diuerſa, quæ breuitatis cauſa prætermitto.

Cœmiteria.

Cur dictæ catatũbæ, & cryptæ arenariæ.

Forma eorum.

Formam horum idem deſcribit ad annum 130. occaſione cœmiterij S. Priſcillę Senioris recens inuenti, ac Iudæorum ſub Adriano deficientium: de quibus Dio in Adriano. Id Baronius ob eius amplitudinem, multasq; & diuerſas eius, vias ſubterraneam ciuitatē nominat: quippe, quod in ipſo ingreſſu primaria via ceteris amplior pateat, quæ hinc inde vijs diuerſis diuidatur: ijſdemq; frequentibus: eæ rurſus in viculos ſecentur, & angiportus. Rurſus, vt in ciuitatibus, ſtatis locis fora quædam ampliora viſuntur ad conuentus ſacros agendos, eademq; Sanctorum imaginibus exornata: nec deſunt licet nunc obſtructa ad lumen recipiēdum deſuper exciſa foramina. Obſtupuit Vrbs ipſa cum in ſuis ſuburbijs abditas ſe vidit habere ciuitates, & quæ apud Sanctos Patres legerat, ſuis iam oculis intuens admirabunda ſpectauit. Morem autem diebus Dominicis ea adeundi S. Hieronymus dum de ſe loquitur in Ezech. c. 40. ita exponit. *Dū eſſem Romæ puer, & liberalibus diſciplinis erudirer, ſolebam cum ceteris eiuſdem ætatis, & propoſiti diebus Dominicis ſepulcra Apoſtolorum & Martyrum circumire, crebroq; cryptas ingredi, quæ in terrarum profunda defoſſæ, ex vtraq; parte ingredientium per parietes habent corpora ſepultorum, & ita obſcura ſunt omnia, vt propemodum illud Propheticum impleatur, Deſcendant in infernum viuentes, & rarò deſuper lumen admiſſum horrorem temperet tenebrarum, vt non tam feneſtram, quam foramen demiſſi luminis putes; rurſumque pedetentim acceditur, & cæca nocte circumdatis illud Virgilianum proponitur. Horror vbique animos, ſimul ipſa ſilentia terrent.*

Ciuitas ſubterranea.

Feſtis diebus frequentabātur.

Viſitatis Sanctorum Apoſtolorum memorijs, aliorum Martyrum tenebroſa ſubeūt cœmiteria: obſtupuere ſanè tot millium fortiſſimorum vtriuſq; ſexus Pugilum palmas contemplatæ, quæ ad multorum ſepulcra ſymbola Martyrij depicta cernebantur: vnde vehementer eorundem imitationis cupidæ ad futurum ſuum agonem læto conſtantique animo perferendum exarſerunt, *dum piis internus paſceretur ardor obtutibus.* Dici non poteſt quomodo exſultarint animo inſpecto in Calixti Cœmiterio S. Cæciliæ monimento. Erat hæc genere nobilis, Patriâ Romana, opibus florentiſſima, quinquennio ferè ante eodem Imperatore Alexandro Præfectorum Vrbis peruerſitate, & gentilium Sacerdotum furore cum ſponſo Valeriano eiuſque Fratre Tiburtio magno miraculo ad fidem traductis, & Angelico alloquio recreatis, Martyrij & Virginitatis aureolis decorata. In hac & ſponſo Tiburtio totius futuri ſui Societatiſque tam regiæ certaminis ex diuino oraculo cōſcia ſe, ſuum ſponſum & cognatos affines quodammodo adumbratos, velut in ſpeculo cum ingenti gaudio contemplabatur Vrſula: & rectè ſi eo ſitu & ornatu S. Cęciliæ corpus in Sarcophago compoſitū fuit, quo poſtea à Paſchali A. 821. & à Clemente 8. ſummis Pōtificibus repertum fuit, aureis indumentis ſanguine perfuſis, & monſtrari potuit egregium fuit ſpectaculum tot Epiſcopis, Regibus, & Reginis, quo faces ardentiſſimæ eorum animis ad ſimile certamen perferendum ſubijcerentur: vt proinde mirandum non ſit, cur hunc Sanctum cœtum tam illuſtri Martyrio ab æterna Sapientia deſtinatum Romam ad firmandos ſingulorum animos proficiſci, ipſe Deus, decreuerit. Quis autem fando exſequatur, quanta cœleſtis gratiæ abundantia tot Martyrum inuocatorum precibus impetrata ſocietatem illam omnē repleuerit? quæ cœleſtium conſolationum copia Virginum animos perfuderit? qui fontes lacrimarum eruperint, teſtes internæ pietatis, & incenſi deſiderij, quo ſingulæ ardebant ſanguine pro Chriſto profuſo, horum ſe Martyrum exemplis conformare, vt agno illi caſtiſſimo nouum accinerent canticum, cum vt in vita & morte, ſic in gaudijs pariter ſubſequendo.

Apud S. Hieron. tom. 9. epiſt. 10.

Adſpectus S. Cæciliæ quos excitare mot' potuerit.

Conſolationes diuinæ Virginum.

Dubitare quis poſſet, num tot millibus tam liberè cœmiteria viſendi fuerit permiſſa libertas. Ego factum id eſſe Imperatoris indulgentia mihi prorſus perſuadeo: qui & Calixti erectum in publico loco templum approbauit, & indulſit, vt is nouum etiam Chriſtianorum cōderet cœmiterium, in quo paulo poſt fuit S. Cæcilia tumulata. Ita lego 25. annis circiter poſt Martyrium S. Vrſulæ eandem poteſtatem cœmiteria ſolenni pompa adeundi à gentili Imperatore Gallieno factā Chriſtianis, cum enim Valerianus Imperator An. Chriſti 262. prælio victus, & a Perſarum Rege Sapore comprehenſus, pro ſuppedaneo ſcabello ſeruiret, quo conſcenſurus

Imperatores gētiles permittūt Chriſtianis viſitationē cœmiteriorū.

ſurus

ſurus equum vteretur, vt immanem Deus barbariem vlciſceretur, qua Chriſtianos aſſlixerat, Filius eius Galienus parentis malo territus, reſcriptum ad Epiſcopos miſit, quo cœmiteria fecit omnibus integram adeundi, & occupandi poteſtatem; alias reſcripſit Dionyſio Papæ, iuſſitq;, qui loca religioſa Chriſtianorum poſſiderent, ab illis diſcederent: exemplar edicti recitat Euſebius. Nunc Imperij politicum ſtatum Imperatore Alexandro videamus, vt oſtendatur facilè hæc omnia ea tempeſtate geri potuiſſe.

Euſeb. l. 7. c. 14.

CAPVT XXVIII.

Status Politicus Romani Imperij An. 237. & de Mammæa Imperatoris Alexandri Matre Chriſtianâ, & vt quidam volunt, Martyre.

EXPLICATO Vrſulani temporis Eccleſiæ ſtatu florentiſſimo, capite & Rectore Pontiano; ſed relegato, cuius Vicario munere Cyriacus Britannus fungebatur, ſtatus Imperij Romani contemplandus ſupereſt: qui ſi alius vnquam imperantibus gentilibus felix fuit, hac videtur tempeſtate Imperatore Alexandro exſtitiſſe feliciſſimus: quod vt clarius eluceſcat, primo oſtendam Matrem Imperatoris fuiſſe Chriſtianam, tum natiuitatem Alexandri, caſtam educationem, ſummamq; in fidem Chriſtianam propenſionem Ethnicis teſtibus demonſtrabo: denique bella eiſdem perſequar; inde conficietur aptè cuncta cum hiſtoria Vrſulana conuenire.

Status politicus tempore S. Vrſulæ feliciſſimus Eccleſiæ.

Ob Mammæam matrem Imperatoris Chriſtianã, eam ideo ſcriptores gentiles carpunt.

Ac primò gentiles ſcriptores, licet ob Chriſtianæ fidei propenſionem Mammæã Alexandri matrem auaritiæ, & Herodianus etiam ambitionis inſimulent, non poſſunt tamen diſſimulare ſummas eius laudes in cura, Alexandri in medijs aulæ flagitioſiſſimi Imperatoris Elagabali corruptelis caſtè, ſobriè, & grauiter ad omnem virtutis honeſtatem educandi, ne quenquam familiarium corruptis haberet moribus, à quo filij caſtiſſima indoles vitijs inquinaretur: ſolicitudinem eiuſdem laudãt, quod eiectis è Senatu, & officijs publicis, ſceleratiſſimis, quibus ſolis Elagabalo dominante patebant eæ dignitates, iam viri graues, & apti ad ea promouerentur: ſed quia Hipolyti, Origenis, aliorumque Chriſtianorum familiaritate vtebatur, & in familiam Imperatoriam adlegebat Chriſti fideles, duo reprehenderunt in ea gentiles, primò ſordes auaritiæ, ſecundò notam ambitionis: vtroque videtur vitio caruiſſe, ac licet Baronius permittat eam à virtutis ſemita paulatim deflexiſſe: conſtãtem tamen arbitror in fide perſtitiſſe; & primo quidem malè illi à maleuolis auaritiam impactam: cũ enim Deũ timeret; luxuriam, & faſtum deteſtaretur; adeoq; excidi vellet aula, palatioque Ganeones, & corruptores iuuentutis, ac delicias, quibus nimis Imperatoris animus emolleſceret, & in vitia raperetur, ideo attentior ad rem habita fuit, præſertim cum ſoror eius Elagabali vxor in omnem profuſa luxum, prodigeret omnia in ſumtus inutiles, vt Lampridius, Dio, alijque tradiderunt. Alterum ei vitium impingit Herodianus (Alexandro in plerisque infenſus, & inimicus) nam eam facit, *iracundam, & gloriæ appetentem*, adeò, vt vxorem Alexandri curarit in exilium deportandam, quo ſola diceretur Auguſta; ſed exilij iuſti falſam effingit cauſam: nam morte potius exilium fuiſſet commutandum, ob coniurationem filiæ cum parente in necem Alexandri Mariti ſui: qua de re ex temporis illius hiſtorico Dexippo (qui rebus geſtis interfuit) ita Lampridius loquitur: *Dexippus dixit eum* (Alexandrum) *cuiuſdam Martiani filiam duxiſſe, eundemque ab eo Cæſarem nuncupatum, verùm cum vellet inſidijs occidere Alexandrum, detecta factione & ipſum interemtum, & vxorem abiectam.* Vnde videntur ſcriptores gentiles in odium fidei falſas de Chriſtiana femina ſparſiſſe calumnias, vt notas ipſius, & certas virtutum laudes

Cur auara videretur.

Fueritne ambitioſa.

Lampridius ex Dexippo.

 offuſ-

offuſcarent; & tantum abeſſe videtur, vt deſciuerit à virtute, vt eam etiam multi putent in Martyribus eſſe numerandam.

Christiana fuit edocta a S. Hippolyto. Theodoret. l. 3. Dial.

Ac Chriſtianam fuiſſe docet, *primò*, Epiſtola S. Hippolyti Epiſcopi Portuenſis ad Reginam ſcripta, de qua Theodoretus meminit: & rectè Baronius ad annum Chriſti 229. *exiſtimat*, non aliam illam, quam Mammæam exiſtimandam. Erat Hippolytus ſcriptor ea ætate celebris, Orientalis, & Occidentalis Eccleſiæ decus ingens; illam conuerſione 30. millium gentilium auxit; hanc eruditiſſimis monimentis nobilitauit: cuius cyclum annorum ſedecim anno 1633. Ægidius Bouchier editum notis illuſtrauit. In hac videtur Auguſtam (quam forte priuatim inſtituerat) de rebus quibuſdam ad fidem neceſſarijs monuiſſe, & fortaſſe eo tempore, quo Roma, imò ab Italia aberat. Docet *ſecundò*, Originis Antiochiam à Mammæa facta euocatio, quæ iam tum videtur tantum in rebus fidei profeciſſe, vt huius etiam in ſacris literis peritiam voluerit periclitari. Rem geſtam narrat Euſebius. *Mammæa, ait, mulier, ſi quæ alia virtute, & pietate ſpectatiſſima, vita & moribus cumprimis religioſa, audita Origenis fama, eum videre cupiebat, vt eius in ſacris literis intelligentiæ periculum faceret.* His verbis ſatis declaratur, eam tum & Chriſtianam fuiſſe, ab alio inſtitutam; & eo vſque prouectam, vt de ſacris Chriſtianorum literis poſſet iudicare. Quid effecerit Origenes, & quomodo euocatus ita memorat. *Illa igitur iam tum Antiochiæ commorans* (Alexandro bello Parthico & Perſico occupato) *per turbam ſatellitum illum ad ſe accerſiuit, apud quam ille vbi ad tempus moram faceret, & multa quæ ad gloriam Domini, & diuinæ eius diſciplinæ, ac potentiæ amplitudinem ſpectabant ei expoſuerat, ad conſueta ſtudia ſe maturè recepit.*

Et Origine.

Euſ. lib. 6. c. 15.

Otto Friſ.

Viterbienſ.

Platina.

Nicephorus.

Conſentiunt Chronologi antiqui, & Veteres. Otto Friſingenſis cap. 31. *Alexander ait ex Mammæa Chriſtiana muliere natus rectè gubernauit, Artaxerxem Regem Perſarum maximo bello deuicit*: Viterbienſis, *hic ex matre nomine Mammæa Chriſtianâ natus Remp. laudabiliter gubernauit.* Marianus Scotus, *Maximinus perſequitur Eccleſiam propter Chriſtianam Alexandri familiam, cui ſuccenſuit & Mammaæ Matri eius, & præcipuè propter Origenem Presbyterum*: quia vt autor eſt Platina in vitis Pontificum, cum Mammæa accerſiuiſſet Originem, is *Mulierem Chriſtianam fidem edoctam relinquens redijt.* Conſentit Nicephorus Calixtus, qui cum Mammæam laudaſſet à pietate, modeſtia, & caſtitate, de Origene ait, *quod eam doctrina ſua ita, vt par erat, ad diuini verbi Chriſtianæque diſciplinæ amorem excitarit.* Subditq; *eam Religionis diuinæque pietatis ſtudioſam exſtitiſſe.* Eadem habent Bergomenſis in ſupplemento, Faſciculus temporum, Nauclerus, alijque.

Martyr Creditur eſſe. Petrus l. 11. c. 24. Martyrem & ſanctam eam vocat Petrus Equilinenſ.

Iam verò non deſunt, qui ipſam non dubitarint Martyribus adnumerare: Certè cædem Alexandri Scriptores gentiles adſcribunt ferè odio Matris, & vt Chriſtiani ferè conſentiunt, quia ab Origene fide erat Chriſtiana informata. Ideoque Petrus Equilienſis Epiſcopus in Catalogo Sanctorum poſt narratam Leonidis (qui Origenis parens fuit) perpeſſionem, Martyrium Mammææ ſubdit.

De S. Mammaa regina & Martyre.

Mammæa regina mater fuit Imperatoris Alexandri, cuius temporibus Origenes in Eccleſia Dei ſapientia, & eloquentia, ac vita floruit: hæc (vt de ea ſcribitur lib. 5. cap. 16. de varis) religioſa femina, cum de Origene fama magnifica vbiq́, & celebris haberetur, vt nec Principum quidem lateret aures; miſſis militaribus viris Antiochiam, (vbi per idem tempus ipſa regina degebat) cum omni honore & ſupplicatione ad ſe famulum Dei orat venire, vt ſacrarum literarum, & fidei ab eo perciperet documenta: à quo & ipſa Catholicæ religionis & diuini verbi monimenta ſuſcepit, & Baptiſmi Chriſtiani latenter Sacramentum excepit: ob quod ab Imperatore Alexandro filio ſuo Chriſtiani nominis perſecutore interfecta

verba

est, & Martyr Domini consecrata. Ita Episcopus Equiliensis: in cuius extrema verba irrepsit error, ita corrigendus. *Ob quod cum Imperatore Alexandro filio suo à Maximino Christiani nominis persecutore interfecta est:* quem etiam errorem notat Georgius Wicelius cum eam magna cum laude lib. 12. cap. 7. in Martyribus numeraret. *Mammaa regina Alexandri Imperatoris mater, vixit tempore Origenis, pientissima femina: qua cum famam incomparabilis viri, & Doctoris Origenis inaudisset, omnem mouit lapidem, vt coram ab eo diuinam audiret legem, ac disceret: multis etiam precibus eo virum impulit, vt Alexandria Reginam conueniret Antiochia, doceret, moneret, confirmaretque in doctrina fidei: perfectis autem omnibus ad Dei gloriam, quorum gratia venerat, rediit ad consueta studia. An verò Mammaa à Filio suo Alexandro pro fide Christiana sit martyrio coronata, relinquo in medio: id certè nondum in Eusebio reperi. Apud Herodianum verò lib. 6. lego ipsam vna cum filio Alexandro multisque familiaribus à Maximino tyranno fuisse trucidatam. Dandum etiam aliquid Herodiano, vt gentili, qui Mammaam vbique verbis lacerat, eamque præsertim tenacitatis, ac superbia condemnat: occulto sanè in Mammaam Christianam feminam flagrabat odio, quamuis fidem ipsa Christi non ita palam profiteretur: Filium ipsa genuit Alexandrum Imperatorem, prope Rhenum interfectum, vt alij Moguntia; Ficelsa referunt alij: Fuit ipse imperij sui annis Christianis perstudiosus, vnde videtur in odium gentilium incurrisse. Nicephorus Regina huius vt pia, & Christiana femina laudes celebrat.* Ita Wicelius. Vult etiam Bergomensis ad annum 237. ob Christi fidem maximè à Maximino mortem Mammææ esse desideratam cum ait. *Hic* (Maximinus) *sextam persecutionem post Neronem exercere cœpit, & quam maximè in Origenem, & Mammaam Alexandri Principis matrem Christianissimam; quorum mortem summopere cupiebat.* Miris eandem encomijs decorat Iulius Cæsar Capacius in elogijs illustrium mulierum: & à calumnijs gentilium vindicat: primasque ei dat in Imperatoribus religiosis.

Geor. Wic. lib. 12. c. 7.

Bergomens.

Iulius Cæs. Capacius.

Iulia Mammaa Alexandri Seueri Imperatoris mater, tantarum rerum, qua vulgò de hoc magno viro referebantur desiderio accensa, rara, qua ad Religionem spectant exposuit Origenis (qui Adamantius dicebatur) nomine, & fama permota, qua ad omnium Principum aures incredibilis peruenerat; cum qua ex Pantano, & Heracla hausisset; qua ex omnium Philosophorum scholis comparasset, ex Platone, Numenio, Chronio Apollophane, Longino, Moderato, & Nicomacho didicisset, qua ex Cheremone, & Phornuto fuerit assecutus, cum omnium admiratione, maximo eloquentia flumine profunderet, nihil ardentius optauit, quam Origenis præsentia & sermone perfrui; literis, fide, prudentia à tanto viro institui. Misit ad eum milites, quorum comitatu Romam veniret: vt obsecrent, vt supplicent, omnique reuerentia recipiant, iubet, Origenem imperio anteponendum exponit. Venit tandem & præsentia quam fama clarior; omnibus ritè peractis, qua Dei gloriam decebant, qua firmandis in fide eorum animis cognouerat, Antiochiam rediit. Hac tamen egregia Mammaa æmulata est? Tantum religioni attulit adiumenti? Cum filio igitur extollatur; qui religioni huiusmodi fuit addictus, vt rem diuinam matutinis horis in loco, vbi Lares erant, Diuorumque Principum im[...] non modò Apollonio, Orpheo & huiusmodi numinibus; sed etiam Christo & Abraham[...]ret; & Christo templum condidisset, nisi à sacra consulentibus esset prohibitus, qui Christianos inde omnes futuros prædicebant: cur igitur in Alexandro pietatem, atque humanitatem admirabor, qua à cadibus, & crudelitate abhorrebat, vt neminem nisi iudicio damnatum perire passus fuerit, si à matre tam pia procreatus optimi Principis simulacrum præseferebat? Barbaro atque impio sit animo Princeps necesse est, cui desit clementia; quam dotem dicunt imperatorum. An fortassis Mammaa auaritiam accusabis, cuius causa deficientibus ad Maximinum militibus cum filio in tabernaculo occisa fuit? Auara profectò habita est, & congerenda pecunia adeò cupida, vt sordida fuerit existimata: sed à militibus. Quis ignorat hoc hominum genus? velle sibi à Principibus omnem substantiam erogari? Prudentia hæc in Imperatrice erat, qua ab alijs maioribus neglecta florentissimorum regnorum attulit labem & calamitatem. Vario Genesio Martiano Syro nupta fuit. Addamus Caroli Pinti de ea epigramma.

Desiderat audire Origenem.

Instituitur ab eo.

Alexandri propensio in Christũ.

Obiecta Mammææ diluit.

Iulia

Iulia quæ Moesâ genita es, genitrixq; Seueri
Quæ Augusto es Vario sanguine nupta Syro,
Pulchra fide, studijsq; tuæ perpulchra Mineruæ,
Spectandisq; tuis credita pulchra genis;
Vtraq; mamma tibi probitatis lacte repleta est,
Vtraq; pro eximijs mamma remuncta viris.

Hactenus ex Cæsare Capacio laudata & defensa Mammæa: quæ quoad vixit, summa abstinentia, moderatione, & prudentia cum filio Romanum imperium gubernauit: hanc ita Romani dilexêre: vt eâ cum filio solenni apotheosi Diuis adscriptâ, anniuersariam decreuerint ijs festiuitatem: nunc à matre castissima & integerrima, ad filij Natales, & laudatissimam educationem veniamus: è qua coniectura fiet, tali matre filioque dominantibus rerum, facile peregrinationem Romanam fieri potuisse.

CAPVT XXIX.

Dies Natalis Alexandri & educatio pia.

Alexandri Imperatoris laus.

FVIT delicium Vrbis & Orbis Alexander Mammææ Filius, speculum honestatis, & virtutis: quem nulla tangeret adulatio: nullę raperent deliciæ, qui cuncta sine præcipitatione matura cum prudentissimis, & aptissimis ad eam rem selectis iudicibus deliberatione statueret, quæ legibus, & rationi maximè consentanea videbantur: huius ideò natalis dies accuratius inquirendus, vt mortis eius tempus deprehendatur, in quo aliqua ratione cardo Martyrij Vrsulani & opportunitas peregrinationis Romanæ vertitur; & temporis quo occisus est notitia.

Annus ergò ducentesimus, tricesimus septimus duos numerauit Imperij Romani moderatores, Alexandrum tredecim annos Imperatorem, & C. Iulium Maximinum, qui occiso circa Wesaliam Treuericam Alexandro (dum Virgines in Italia peregrinantur) violenter inuasit imperium contra Senatus voluntatem;

Ortus ei⁹. Initio vitæ fol. 171.

Dies Natalis Alexandri dubius est, de quo hæc habet Lampridius: *Interfecto Vario Heliogabalo, Aurelius Alexander Vrbe Syriæ Arcena genitus; Varij filius, Variæ Nepos & Consobrinus ipsius Heliogabali accepit imperium, cum antè Cæsar à Senatu esset appellatus. Alexandri autem nomen accepit, quod in templo, Alexandro Magno dicato, apud Arcenam Vrbem Syriæ natus esset, cum casu illuc die festo Alexandri Pater eius cum vxore patriæ solennitatis implendæ causa venisset: cui rei argumentum est, quod eâdem die natalem habet, quâ ille excessit è vita.*

Natus die quo obijt Alex. M.

Quis ille dies sit, ambigunt Historici: nam Alexandri diem obitus obscurè veteres consignarunt: Itaq; res paulò altius ex optimis, & antiquissimis Historicis & Chronologis adiecta crisi recentiorum; sed probatissimorum autorum erit repetenda.

Extremo ferè Iunio. Plutarchus. & omnes alij.

Natus Alex. M. Olymp. 106. an. 1. quo Ephesinæ Dianæ templum conflagravit, quidem, vt Petauius ex Plutarcho docet, tempore ludorum Olympicorum 6. mensis Hecatombæonis, qui nostro ferè extremo Iunio respondet (solebāt enim ludi Olympici sub æstiuum solstitium celebrari) Ita Plutarch. Chronicon Eusebij, Ponticus, Gordonius, Perer. lib. 9. in Danielem, Schottus in vita Demosthenis & Salianus ad dictum mundi annum, Raderus in Martialem: Subscribunt è Sectarijs Scaliger, Temporarius, Functius, Capellus, alij: quamuis Diogenes in vita Aristotelis velit præcedentis Olympiadis anno extremo natum esse, quem ita conciliat alijs Salianus, quia paulò ante ludos Olympicos genitus, vt extremus annus præcedens ad sequentem referatur:

Alex. M. ætatis vicesimo regnare incipit. Arian. &c.

Idem annos natus viginti, vt ait Arianus, Plutarchus, Iustinus, Salianus, regnum auspicatus est, expletis 20. annis, & 5. Olympiadibus initio Olympiadis centesimæ vndecimę, cum annum vigesimum primum inchoaret, licet Suidas velit eum 18. an. quo Prorex Macedoniæ viuo patre fuit constitutus, & Schottus 22. regnum adijsse, quo Thebis euersis Imperator Græciæ fuit nominatus.

Mor-

Mortuus verò est A. Olympiadis centesimæ decimæ quartæ anno primo, teste Ariano, Diodoro, Eusebio & Iosepho exactis vitæ Olympiadibus octo & nona inchoata expletis in regno annis 12. id enim expressè Scriptura ait lib. 1. Machabæorum c. 1. his verbis: *Et regnauit Alexander annis duodecim:* Mensem obitus Plutarchus, Aristobulus, & Commentarij diarij, Dæsium appellant, & diem 28. licet Aristobulus 30. eius diem nominet. Hic mensis Dæsius Macedonum respondet Iunio nostro, vt expressè docent Gaza, Lilius Giraldus. Serarius in Machabæis, Scaliger in emendatione temporum, Gordonus c. 15. Petauius in Paralipomenis, & alij. Scio Liuium imperij 13. dare annos, & Ciceronem vitæ triginta tres, addere vero ad regni 12. annos Diodorum, menses 7. at Arianum menses 8. sed rectius cum Scriptura Tertullianus contra Iudæos, vt aduertit Pamelius & S. Hieronymus in 11. Danielis, Theodoretus oratione decima in eundem Prophetam, Clemens Alexandrinus tantum 12. ei annos attribuerunt. Vnde qui vnum addidere, vt Liuius & Cicero, de completo vltimo, & initio sequentis explicandi sunt; qui verò regni 12. annis certos menses adiunxerunt, de iis locuti videntur, qui inter Philippi mortem (quæ secundum nonnullos in hiemem incidit,) & Alexādri promulgatum & susceptum imperium intercipi potuerunt. Nec mouere nos Ælianus debet qui sexto die Targelionis natum, & mortuum esse dicit: nam si quis eum voluerit mensem vernum existimare, & pro Martio, Aprili, vel Maio accipere, is nimium ab æstiuo solstitio, & ludis Olympicis, circa quos natus est, deuiabit: quamuis tamen nostræ historiæ Vrsulanæ parum incommodabit, vnde videtur æstiuis mensibus aliquando respondisse. Certum enim est, posterioribus temporibus ordinem mensium, qui olim fuerat tempore Alexandri, fuisse immutatū, vt Dæsius Macedonum aliquando potuerit etiam verno mensi respondere. Ego quia vidi hoc esse niti cōtra torrentem autorum omnium, malui communem sequi Veterum, & Recentiorum sententiam, fundatam aliquo modo in sacris literis & SS. Patribus: vt Gordonus dixerit. *Quod ad Alexandri imperium, consentiunt autores de annis natiuitatis, ætatis & mortis Alexandri. Quod spectat ad mensem natum, aliqui putant Alexandrum circa idus Aprilis, alij Iulium ponunt: Plutarchus in Alexandro notat mortem eius incidisse in 4. Calēd. Quintiles seu 28. Iunij.*

Mortuus Olympiade 114. *Arian. l. 7. & alij* Anno regni 12. Mense Dæsio. In Iunio nostro. *Liuius l. 9. c. 45* Obiectiones soluūtur conciliatis sententijs aliorum. *Aelian l. 2. c. 25. varia hist.* Gordonus c. 15 99. Communis sentēt.

Scrupulum mouet, quod mensem natalem Alexandri sextum Hecatombæonis, mortis vero Dæsium nominemus: vel ij igitur respondere sibi debent, vel ætas Alexandri excedit 32. vitæ annum. ℞. Eosdem quandoque concurrisse, & quidem viuo Philippo Patre, & Alexandro Filio: id euidenter docet Philippus ipse Rex epistola sua ad socios, quam recitat Demostenes Oratione de Corona, & Petauius noster, licet postea mensium situs mutatus sit. Hic etiam in Paralipomenis retractata contraria sententiâ nostræ accedit, & natiuitatem ita constituit. *Anno 1. Olympiadis centesimæ sextæ Neomenia cadit in Iunij 16: plenilunium Iunij 30. hic mensis videtur esse Hecatombæonis, & Olympicus. Nam plenilunium post solstitium accidit: hoc modo natus erit Alexander Iunij 21. si quidem natus est sexto die Hecatombæonis, vt ait Plutarchus:* de morte vero hæc habet: *Hoc si non absurdè ex illa Philippi epistola sumamus, facile erit obitum Alexandri in Dæsij, hoc est, Hecatombæonis, adeoque primi mensis Olympici vel Elidensis exitum conijcere hoc modo, Hegesia Prætore & ineunte Olympiade centesima decima quarta, vt ait Eusebius lib. 8. de Demonstratione Euangelicâ mortuus erit initio dictæ Olympiadis. Verum illud insuper fuerit, quod de Alexandri ætate plerique omnes asserunt, vixisse illum annos solidos 32. vt Cicero Phil. 5. Euseb. 1. de vita Constantini & alij passim: nam aliquot dies clauso iam expletoque 32. superstes fuit, & libauit de 33.* Porrò de mutatione situs mensium post Alexandri mortem facta, quæ ad mille nodos ex autoribus soluendos iuuat, hæc licet ex eodem attexere. *Mihi sane mihi suspicio est, Macedonicorum mensium situm alium Philippi, & Alexandri temporibus fuisse, quam postea sit institutus: etenim Philippus in epistola, quam ad socios scribit, quamq́ Demosthenes Oratione de corona recitat, & nos lib. 5. c. 29. produximus, Loum cum Bœdromione componit, qua ratione Dæsius Hecatombæoni respondebit, Hyperberedaus Pianepsioni. Postea mutatus est situs, & Hyperberedaus in Bœdromionem; Lous in*

Idem tunc erat Dæsiᵘ, qui hecatombæon. *Petau l. 1. c. 29.* *P. 2. in Paralip. f. 160*

Immutatᵘ postea mēsium situs.

Hecatom-

Hecatombæonem; Dæsius in Thargelionem transitum fecerunt. Quare id ita contigerit, quove id tempore, nescimus, vt nec mutationis in Atticorum mensium situ, quam certo scimus esse factam, causam tempusque ignoramus. Habemus tandem ex communiore, & probabiliore sententia fixam mortem Alexandri M. mense Iunio exeunte: vt dies aliquot excesserit 32. annum, & 21. Iunij, quo valdè probabiliter ostendit P. Petauius natum esse anno, vt rectè Clemens Alexandro consignat post V. C. 429. Sic natus Alexander in spem Imperij, ob multa; quæ hac de re præcesserant prodigia, parentum cura quam optimè educatus est, *& à prima pueritiâ* (ait Lampridius) *artibus bonis imbutus est; tam ciuilibus, quam militaribus, vt ne vnam quidem diem sponte suâ transire passus sit; quo se non ad literas & ad militiam exerceret. Nam inprimis annis Literatores habuit Valerium Cordum, L. Veturium, & Aurelium Philippum Libertum Patris, qui vitam illius postea in literis misit; Grammaticum in patria Græcum Nebonem; Rhetorem Serapionem; Philosophum Stilionem; Romæ Grammaticos Scorinum Scaurini filium, Doctorem celeberrimum; Rhetores Iulium Frontinum, Bæbium, Macrinum, & Iulium Granianum:* homines literatos amauit, vehementer tamen eos reformidabat, ne quid de se asperum scriberent.

Mortuus Alex. M. in fine Iunij: quo die nat9 Alex. Imperator. Pueritia studiosa.

Adolescētia casta.

Cum iam adoleuisset A. ætatis 14. ab Antonino Heliogabalo seu Elagabalo consobrino suo (qui triennio aut paulo plus imperauit) primum iussu Mesæ adoptatus est, deinde etiam Cæsar ab eodem factus, atque in annum sequentem Consul vna cum ipso Antonino Heliogabalo designatus: Hic cum Heliogabalus (vt refert Herodianus) Alexandrum ad choros ducendos saltans inuitaret; *Mater Mammæa ab omni illa fœditate vindicabat, summis clam Doctoribus omnium disciplinarum scientiam, modestiamque edocebat; palæstra, virilibusque gymnasiis exercebat, Græcis, & Latinis literis imbuebat: ita nihil erat Heliogabalo impurius, nihil Alexandro castius, & modestius.* Hinc natum odium Heliogabali in Alexandrum; & vitæ insidiæ, quas defensoribus militibus, & Senatu cum euasisset, milites amore Alexandri prouocati Heliogabalo trucidato, ac foras eiecto, eum vulgi ludibrio exposuerunt, & in cloacas abiecerunt. Ita Alexander summâ omnium Ordinum lætitiâ, ac gratulatione Imperium, & Augusti nomen suscepit. Hoc etiam honoris ei à Senatu additum, vt & *Patris Patriæ nomen, & Ius Proconsulare, & Tribunitiam potestatem, ac Ius quinta relationis referente Senatu vno die assumeret.* Quæ extraordinaria celeritas à Senatu vsurpata est, *ne milites alium cum belli ciuilis periculo nominarent.* Quinimo & Antonini cognomen (quod Romani plurimi faciebant) sibi in Senatu summa omnium consensione oblatum, constantissimè recusauit, eaque re multo magis omnium Ordinum studia, beneuolentiamque sibi conciliauit.

Lib. 5.

Herod. in fine lib. 5.

Herod. in fine lib. 5. Lamprid. in Alex. Modestia insignis.

CAPVT XXX.

Vita Alexandri in Imperio inculpata, vt probabile sit eum animo fuisse Christianum.

PRIMA Alexandri assumto imperio cura fuit, vt impuros, & infames omnes (quibus Heliogabalus Senatus, Vrbis, & Prætorij Præfecturam crediderat) penitus à Magistratu, palatio, & officiis semoueret, optimis quibusq; consilio Mammææ matris subrogatis, quos quidem matura deliberatione præuia deligebat, ea solicitudine, vt nullum sine omnium, qui aderant Senatorum, vel summorum, quos in palatio habebat, suffragio adscisceret in Senatum. Consilijs præerant Iuris ea tempestate consultissimi Fabius Sabinus (sui temporis Cato) Domitius Vlpianus Iuris peritissimus, Aelius Gordianus (Gordiani Imperatoris Pater) Iulius Paulus, Claudius Venutus Orator facundissimus, Pomponius legum peritissimus, Celsus Proculus, Modestinus, & alij. Horum opera multas edidit leges, iustitiæ semper, & æqui

Initia Imperij. Delectus familiarium & Senatorum. Consiliariorum.

& æqui tenacissimus. Has in tres redegit classes Ioannes Wolffgangus Freimonius *in Symphonia vtriusque Iuris Chronologica à f. 500. ad 688.*

Virtutes Imperatoris.

Erant in Alexandro virtutes morales omnes eximio quodam cum splendore: principatum tamen iustitia tenuit, quam semper coluit studiosè adeo, vt præceptum illud naturæ, quod vel *à Iudæis*, *vel Christianis*, ait Lampridius, *inaudierat. Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, & sæpe vsurparet ipsemet, & in operibus publicis, ipsóque palatio curaret inscribendum: hoc ipsum, si quem iustitiæ reum plecteret, publica præconis voce proclamabatur: Si quis de via in alicuius possessionem deflexisset, pro qualitate loci aut fustibus subijciebatur in conspectu eius, aut virgis, aut condemnationi: aut si hæc omnia transiret hominis dignitas, grauissimis contumelijs, cùm diceret, vis ne hoc in agro tuo fieri, quod in alieno facis.* Quis vnquam Imperatorum, aut belli Ducum Christianis legibus imbutorum tam altè dimisit in animum illud Christi pronunciatum? quis vnquam caput suum tam apertis obiecit vitæ periculis, vt proximi ius tueretur? quando ob hanc etiam seueritatem à nonnullis scribitur interfectus.

Iustitiæ rigor ex Christi disciplina. Lãpr. f. 198.

Clemẽtia.

Iustitiæ comes mansuetudo, & insignis clementia in hostes & perduelles. Erat Ouinus Camillus homo multarum imaginum, affectabat is tyrannidem, & iam arma parabat contra Imperatorem. Hunc Alexander vltro recepit in palatium, vestimentis imperialibus longè melioribus, quàm quibus ipse vteretur, induit: qua humanitate fregit audaciam hominis, & ex hoste reddidit amicissimum. Mirabilis ista Cæsaris clementia, nomen imperio meruit, vt ἀναίμακτον sine sanguine diceretur; non quod nullum occiderit is, qui adulatorem velut fumi venditorem fumo peremerat; sed quod neminem nisi mortis reum & audita causa congruenter legibus Romanis permiserit affici capitali supplicio. His virtutibus moralibus, quibus multis Christianis, Regibus & Imperatoribus præstitit, hoc consecutus est, vt cunctis amabilis, *ob alijs appellaretur pius, ab omnibus verè Sanctus & vtilis Reip.*

Lãpr. f. 173.

Delectus iudicum & Præsidũ.

Simillimos moribus suis optabat esse Præsides, ne nimijs exactionibus grauarent subditos, teste Lampridio: *Vbi vel Rectores prouincijs dare, vel præpositos facere, vel procuratores instituisset, nomina eorum antea proponere solitus, hortariq́ populum, vt si quis aliquid haberet criminis, probaret manifestis rebus: si non probasset, subiret pœnam capitis: dicere enim solebat, graue esse, cùm id Christiani & Iudæi facerent, in prædicandis Sacerdotibus qui ordinandi essent, non fieri etiam in prouinciarum rectoribus, quibus & fortunæ committerentur & capita.* Attemperabat autem præsidum sumtus paratu frugi, & *vetabat quidquam eos sumere de publico, cùm instituto maiorum ornaret abeuntes, quo igitur abstinentius viuerent, & minore sociorum onere degerent in prouincijs, argenti pondo vicena dabat proficiscentibus, phialas senas, mulos binos, totidemq́ equos, vestes forenses binas, domesticas singulas, aureos centenos, singulos cocos: at deposito Magistratu iumenta seruitiaq́ reddituris, cetera sibi habituris, si rectè & ex more egissent, sin aliter, multandis pœna quadrupli.*

Herodia. l. 6 & Lãprid.

Fueritne Alexander Cęsar Christianus? verosimile est.

Dubitare quis meritò posset, num fuerit Alexander Christi fidei rudimentis informatus: Insinuant id nonnulli. Fasciculus temporũ hæc de eo scribit: *Alexander habuit matrem Christianam nomine Mammaeam, cum qua Origenem Presbyterum audire meruit, & corpus S. Thomæ Apostoli iussit transferri de India ad Syriam, & sic venit ad Edessam ciuitatem Abagari.* Recipiunt eam translationem fasti Romani 3. Iulij, his verbis: *Edessæ in Mesopotamia translatio S. Thomæ Apostoli ex India.* Ad quam alludit S. Chrysost. cum in hom. 26. in ep. S. Pauli ad Hebr. *notum esse ait, & veneratione habitum sepulcrum S. Thomæ, sicut & S. Petri & Pauli Apostolorum,* laudat hoc loci Baron. Equilini testimonium istiusmodi: *Translatio corporis S. Thomæ Apostoli, facta est tempore Alexandri Imperatoris: cùm enim idem Imperator rediret victor de Perside, prælio Xerxe Rege deuicto, supplicauerunt ei Cyricines Alexandri Imperatoris, in Syria nati, vt mitteret ad Regulos Indorum, quatenus corpus B. Thomæ redderent ciuibus suis: quod idem Imp. quamuis gentilis, propter victoriæ tamen gloriam libenter eis concessit.* Addit miranda quædam opera quotannis ibi patrari solita. De basilica S. Thomæ magnificè constructa Socrates, Sozomenus & alij multa referunt. Existimo Regem Abagarum filium eius, quem Romæ suprà vidimus, Principem Christianissimũ id muneris ab Alexandro obtinuisse, & cum eo de Christi fide non minùs disseruisse, quàm eodem ipso tempore Mammæam cum

translulit S. Thomã Edessam. in catal. 6. c. 44.

Templum S. Thomæ coruscat ibi miraculis.

Socrates l. 4. c. 14. Sozom. lib. 6. 18.

Origene fecisse constat, ab eodem genitalibus aquis expiatam: Num & ipse ... diutiùs in patria subsisteret (quod vnum ei vitio vertunt Gentiles, inprimis Herodianus) Christianorum consuetudine delinitus, & matris persuasione fidem amplexus est Christianam, & auditor fuit Origenis? id Zonaras videtur existimare, cùm ortam scribit sextam Maximini persecutionem *indignatione contra Alexandrum, qui Christum coluisset, eius enim Imperatoris insano odio flagrabat.* Nec diffitentur Gentiles, vt Lampridius, quod Christum quotidie coluerit in Larario, quod Christianis, (frustrà obnitentibus Ethnicis popinarijs) Ecclesiam cesserit, affirmaritque, *melius esse, vt quocunque modo illic Deus coleretur, quàm vt popinarijs dedatur:* quod à Christianis dictum illud hauserit: *Quod tibi non vis fieri, alteri non feceris:* quod ad præscriptum ordinationis Sacerdotum orthodoxorum Iudices instituerit, & Præsides in prouincijs: quod fixum ratumq; habuerit Christo basilicam magnificentissimam erigere: sæpiùs etiam egerit in Senatu, vt apotheosi solenni Christus Dijs accenseretur.

Zonar. to. 2 ait Christū coluisse.

Gētiles fatētur fauisse vehemēter Christianis.

Christo, ait Lampridius, *templum facere voluit, eumq; inter Deos recipere, quod & Adrianus fecisse fertur: fecisset autem, sed prohibitus est ab ijs, qui consulentes sacta, repererant omnes Christianos futuros, si id optato euenisset, & templa reliqua deserenda.* Denique quod idem ait, *Christianos est passus*, quibus verbis obscurè significat, fecisse cunctis potestatem fidem Christi impunè profitendi. Est enim Scriptoribus gentilibus perquam vsitatū, res Christi-fidelium depressum ire: vel dictis inuoluere, ne veritas eluceseat.

Id obscuris inuoluūt verbis

Patet ex gestis Albertij Præsulis Hieropolitani, qui cum A. 163. Lucillam M. Aurelij Cęsaris filiam Imperatori L. Vero desponsam à dæmone liberasset, & Imperator Episcopo singulis annis ter mille frumenti modios alendis Hierapolitanis pauperib. impertijsset, Iulius Capitolinus L. Veri Lucilleq; nuptias narraturus, cùm id omittere non auderet, sic ęnigmaticis obscurè verbis inuoluit, vt nisi rei gestæ series exstaret, ex his (quæ subijcio) verbis neutiquam intelligeretur: *Ob hanc coniunctionem pueros, & puellas nouorum hominum frumentariæ perceptioni adscribi præceperunt.* Pari modo dū Lampridius de Iudæis ait, *Iudæis priuilegia reseruauit*, Origenes expresse docet, Alexandrum ijs ad præscriptum religionis suæ viuendi fecisse potestatem: dumq; idem ait, *Christianos est passus*, alij clarius volunt libertatem fidei profitendæ permisisse, & ad honores etiam & officia publica, & Eusebio teste in familiam suam admisisse, vnde Zonaras de eo tempore ait: *Quo factum est, vt persecutio eo tempore non modo conquiesceret, sed & honos maximus Christi cultoribus haberetur.*

Zonar. to. 2.

Hinc Baronius, cùm eius adolescentiæ formatores optimos recensuisset, subdit: *Fuisse ex ijs aliquem Christianum, facilè suademur, cùm huius religionis hominum mater studiosissima esset.* Et alibi: *Alexander non solum Christianæ religionis studiosus fuisse videtur; sed eorum quoque institutorum, quantum fas fuit, diligens imitator: in his præsertim, quæ ad politicum regimen pertinere videbat, &c.*

Baro. a. 233 Christianū habuit Magistrum.

Sed hanc erga Christi-fideles animi propensionem nihil adeò persuadet, vt amor matris, & palatinorum Christianorum vsus & consuetudo. Nemo Gentilium, vel Catholicorum scriptorum in eius gestis silet hanc matris obseruantiam: *quod vnicè pius in matrem fuerit.* Ideo gentilium incurrit odium, quod nimiùm Christianæ matris consilijs obtemperaret: hinc osor ille matris eius & Alexandri Herodianus, licet institutionem castam laudet, vellicat tamen obsequendi studium. *Cùm adolescentem*, inquit, *summam iam habere cerneret auctoritatem*, (Mammæa mater) *metuens ne viuida ætas in summa potestate licentiaq; rerum in cognata aliqua impingeret vitia, vndique aulam seruabat; neque adiri à quoquam adolescentum patiebatur, cuius vita moresq; improbarentur, ne scilicet bona indoles corrumperetur: prouocantibus iam appetitum eius iam vigentem assentatoribus in extremas libidines, persuaserat autem, vt actibus incubaret meliore parte diei, idq; faceret quàm sæpissimè, ne quod spatium superesset vacandi malis artibus, occupato rebus potioribus, ac necessarijs imperanti.* Rodit deinde in tam casta & verè Christiana matris educatione filij piam obedientiam. *Alexandro mater supra modum imperabat, ac dicto audientem semper habebat, vt hoc tantum reprehendi in Alexandro possit, quod mansuetudine nimia & reuerentia maiore, quàm oportuit, etiam contra animi sui sententiam matri obsequeretur.*

Mater custos castitatis filij.

Filius obsequētissim' matri Christianæ.

Lam-

Lampridius idem sic describit: *Cùm puer ad imperium venisset, fecit cuncta cum matre, vt & illa videretur pariter imperare, mulier sancta, sed auara:* & infrà: *in matrem vnicè pius fuit, ita vt in palatio faceret diætas Mammææ, & in Baiano palatium cum stagno, quod Mammææ nomine hodieq; censetur:* & infrà: *egit omnia ex consilio matris, cum qua occisus est.* Christiani verò scriptores hoc ei dant honori & summo emolumento. Sufficiat Eusebius: *Hic fuit in matrem Mammæam vnicè pius, & ob id amabilis omnibus.* Quare si mater, vt antè probaui, Catholica; vel (vt quidam volunt) Martyr, in omnibus cum offensione Gentilium, *dicto audientem habuit filium*, teste Herodiano; si Lampridio autore filius *egit omnia ex consilio matris*, an putamus eam salutis eius curam omnem abiecisse: quæ sic vias obsepsit omnes, ne assentatorum vitijs inquinaretur, sed imperium iustè, castè, sine querela cuiusquam administraret? an id tantùm specie quadam exteriore, salutis autem & animæ nullam duceret rationem? præsertim cùm in eius familiam plurimos adsciuerit Christianos: quam causam prætexuit Maximinus sextæ persecutionis, vt familiares eius Christi cultores deleret internecione: quorum mores ita describit Lampridius: *Palatium suum comitatumq; omnem purgauit, abiectis ex aulico ministerio cunctis obscœnis & infamibus* (quos Elagabalus mortalium omnium impurissimus sibi geminos in palatium adlegerat) *nec quenquam passus est in palatio, nisi necessarium hominem.* Ob hos excitatam persecutionem proximus eorum temporum Eusebius testatur: *Maximinus propter parem inuidiam, qua contra Alexandri familiam flagrabat, in qua complures Christiani & fideles versabantur, acerbam persecutionis tempestatem concitauit.* Consentiunt Marianus Scotus, Belluacensis, S. Antoninus & alij: quorum familiarium occisorum Capitolinus gentilis enumerat 4000. Quidam addunt Alexandri etiam causa institutam, fortè quia Romanis fauor ille, quem Alexander exhibuerat Christianis, nimium gentilium animos vulnerarat: vnde vt Maximinus velaret necem iniustam Imperatoris, hanc etiam videtur causam prætexuisse: *Ita Otto Frisingensis: Maximinus hic propter odium prædecessoris sui Alexandri ex Christiana matre nati sextus à Nerone Ciuitatem Dei persequitur.* Insinuant non obscurè hanc matris causam gentiles, vt Herodianus: *Quidam Alexandri familiares ad supplicium deposcebant, alij matrem eius accusabant:* vt in odium matris & familiarium Christianorum & mors Alexandri, & persecutio Ecclesiæ sit instituta: Quæ fusiùs à me narrata sunt, vt clarè omnes intelligant, ita Alexandrum fauisse studijs Christianorum: eos passum esse, & Ecclesiâ obnitentibus Popinarijs donasse, vt facili negotio etiam petente matre liberum per Italiam Virginibus transitum permiserit, quo Religionis causâ limina SS. Apostolorum viserent: qui si non apertè vnquam professus sit fidem orthodoxam, animo tamen videtur Christianus extitisse.

Fr. 203.

Christiani plurimi eius familiares.

Otto Frising. c. 11.

Sed occurritur nobis ab Aduersarijs: Cur igitur Anno imperij Alexandri tertiò Calixtus Pontifex & Palmatius Consul Romę pro fide occubuerunt? cur S. Martina Virgo Anno eius quinto, postea etiam cum sponso S. Cæcilia peremta est? cur penultimo Alexandri anno Pontianus relegatus? Hoc ipsum mouet dubium Baronius, cui respondet, nullum ab Alexandro interfectum, quem non reum mortis ad præscriptum Romanarum legum iudicasset: Deinde cùm Imperator in castris extra Vrbem occuparetur, vel alibi degeret, Vlpianus cum alijs Iurisconsultis, infensissimus fidei hostis, quasi in leges peccassent Romanas, illos extremis addixit supplicijs: Addo tria Alexandri tempora distingui posse: primum, quamdiu & ipse & mater à fide abhorruit, ad quintum circiter imperij annum; tunc enim, sicut S. Martinæ & Calixti gesta narrant, acerbius inuectus legitur in Religionem orthodoxam: post paulo matre conuersâ, leniuit eam animi inclementiam, fauit Christianis, & apud Senatum egit, vt diuini honores Christo decernerentur: quod cum à nobilitate Romana impotenter addicta cultui idolorum non impetraret, de primo remisit furore, animo benignus in Christianos, licet in ipsius absentia, tam Vlpianus Romæ, quam Præsides alij in prouincijs ex legibus sæuirent in eos, haud conscio Cæsare. Hinc Vrbanus Papa latere coactus est, & Pontianus in insulam deportatus: Nunc bellum Alexandri Persicum & Germanicum inspiciamus; quod Vrsulano Martyrio præbuit occasionem.

An Alexander persecutor Ecclesiæ.

CAPVT XXXI.

De bello Persico Alexandri.

Baro. ad A. 223. & 224

VIdimus in toga Cæsarem Alexandrum Pium, iusti & æqui amantissimum, animo Christianum, qui teste Baronio, à Christianis institutus, & inter eos educatus, familiaribus vsus est plerisque Christianis, Matris Christianæ semper dicto obsequentissimus: nunc in sago eundem intueamur disciplinæ militaris custodem seuerissimum.

Lampridius tradit, Alexandrum duo gessisse bella, alterum Persicum, in quo gloriosè vicerit; alterum Germanicum, in quo dolo militum est interemtus.

Lăpridius victorem Persarum facit Alex. Herodian' victum.

In Persico Lampridius dissentit ab Herodiano; in tempore belli gesti, eiusdemq; felici euentu hic vult anno Imperij quarto decimo in Persas mouisse, in eodemq; fœdè (exercitu magnam partem amisso) victum esse: in qua historica controuersia liberum Lectori est, cui malit parti assentiri: Libentiùs subscribo Lampridio, de belli euentu: laudat is pro se autores non vulgares, adfertq; rationes, quæ se in eam sententiam impulerint: nam folio 201. profitetur ea, quæ narrat ex publicis hausisse Annalibus, nec aliter posse sentire eum, qui plurimos legerit. Fauet Iulius Capitolinus, qui Herodianum odio Alexandri scripsisse contra multorum opinionem asserit, tam de tempore, quàm de euentu belli. Imò Eusebius Alexandrum primis imperij sui annis Persas vicisse gloriosissimè affirmat: idq; in omnibus M.SS. exemplaribus sub initium, & non sub finem eius imperij reponi testatur Pontacus: Fuerit quidem Herodiano posterior Eusebius: certè parum ab eius æuo abfuit, qui sub Constantino M. iam tum prouectæ ætatis Episcopus erat, habebatq; libros, è quibus Lampridius suam hausit historiam, coæuus Eusebij, qui nunc omnes vetustate perierunt, vt Cordum & Acholium, qui singulas in hoc bello dictas conscripserat. Suffragatur 1. Eutropius lib. 8. *Alexander suscepto aduersus Persas bello eos gloriosissimè vicit.* 2. Aurelius Victor: *Alexander quanquam adolescens, tamen ingenio supra æuum, confestim apparatu magno bellum aduersus Xerxem Persarum Regem mouet, quo fuso & fugato &c.* 3. Sextus Rufus: *Aurelius Alexander*, inquit, *quasi fato quodam in exitium gentis Persicæ natus, iuuenis admodum gubernacula Romani suscepit imperij: ipse Persarum Regem nobilissimum Xerxem gloriosè vicit, ac de Parthis spectabili pompa triumphauit.* Fato (ait) quodam, quia tum ad nomen alludit Alexandri & Macedonis & Romani, qui pariter eos deuicerunt, tum ad prodigium, quod circa natalem huius Alexandri refert Lampridius contigisse, his verbis: *Nata in domo eius laurus iuxta Persici arborem, intra vnum annum Persici arborem vicit.* Vnde coniectores dixerunt, *Persas ab eo esse superandos.* Confirmant idem plerique recentiores:

Stat pro Lăpridio Eusebius.

Eutrop. l. 8.

Aurel. Vict.

Sextus Ruf.

Lăpr. f. 177

Ratio.

fauet ratio & euentus rerum: nam si, vt Herodianus vult, à Rege Persarum totus Romanorum exercitus occidione occidisset, cur triennio sequenti, quo Romani dubiâ semper aleâ sub Maximino sunt inter se conflictati, quieuit ab armis? nec totâ potitus est Asiâ, quæ Persis olim paruerat, quàm facilè victor Romanos victos exegisset? Sed Imperatorem in procinctu videamus.

Seueritas disciplinæ militaris Alexandri

Lampridius commendat in eo seueritatem disciplinæ militaris, qualem vix similem legeris: *Parthicam* (vel potiùs Persicam) *expeditionem tantâ disciplinâ, tantáq; sui reuerentiâ egit, vt non milites, sed Senatores transire dicerentur: quacunque iter legiones faciebant, Tribuni accincti, Centuriones verecundi, milites amabiles erant, ipsum verò ob hæc & tanta bona Prouinciales, vt Deum suspiciebant; ipsi milites iuuenem Imperatorem sic amabant, vt fratrem, vt filium, vt parentem; vestiti honestè, calceati etiam ad decorem, armati nobiliter, prorsus vt Romanam Rempubl. intelligeret, quicunque Alexandri vidisset exercitum. Disciplinam militarem seuerissimè seruabat, tum in seipso (cum apertis papilionibus cibum militarem coram omnibus sumeret) tum in alijs, adeo, vt nemo extra viam inultus digrederetur. Imò cùm milites quidam Antiochiæ lauacris voluptatis causâ, motâ seditione abuterentur, legionem integram ignominiosâ missione exauctorauit, Tribunis eorum, qui mili-*

fol. 199.

militarem disciplinam neglexerant, capitali supplicio affectis: neque adduci multis aliorum precibus potuit, vt ei legioni, nisi post diem trigesimum ignosceret: postea tamen eandem loco restituit, eaq; pugnante maxime vicit. In ipso verò hostium congressu Alexander cornua adibat, milites admonebat, sub ictu teli versabatur, manu plurimum faciebat, singulos quosque milites ad laudem verbis adducebat. Sic Artaxerxem Regem potentissimum vicit, fuso fugatoq; tanto Rege; qui cum 700 Elephantis, falcatis mille & octingentis curribus ad bellum venerat, & equitum multis millibus Antiochiam rediit, ac de præda, quam Persis diripuit, suum ditauit exercitum.

fol. 200.

Victoria.

Post hæc Romam rediit: & in Senatu de rebus à se gestis disertè perorauit. Exstat apud Lampridium eius oratio. Dimisso Senatu magnâ gloriâ Capitolium pedes conscendit, currus triumphalis à quatuor Elephantis trahebatur, leuabatur manibus omnium Alexander, vixq; illi per horas quatuor ambulare permissum est, vndique clamantibus: *Salua est Roma, quia Saluus est Alexander.* Postridie ludis actis Circensibus & Scenicis, populo congiarium dedit.

Redit Romam.

Lāpr. f. 200

triumphat

Eodem ferè tempore tres aliæ victoriæ per varios Duces locis diuersis obtentæ, missis Romam literis laureatis sunt nunciatæ. Primam ex Mauritania Tingitana, secundam ex Illyrico per Varium Macrinum seu Marcianum: tertiam ex Armenia per Iulium Palmatum reportauit. Ipsis belli Ducibus consularia decreta sunt ornamenta, & Alexander omnibus nominibus est adornatus, vt *Persicus, Mauritanicus, Illyricus & Armeniacus* diceretur, quos tamen titulos propter subsequentem paulò post mortem, vix vsurpasse legitur.

fol 201.

3 aliæ eius dē victoriæ

Hæc dum geruntur, famâ literisque Romam nunciatur, Germanos transito Rheno Gallicanos agros populari, de quo bello sequenti libro disseremus fusiùs. Ex his prudens rerum æstimator clarissimè perspicit, nullum potuisse peregrinationis Romanæ tempus aptius gentilibus Imperatoribus reperiri: qui enim vitam Alexandri, mores, & in religionem Christianam propensionem inspexerit, ac in disciplina militari conseruanda seueritatem, mirari desinet, potuisse eodem tempore Romam Virgines contendere, quo Alexander cum aliquot copiis fortè eâdem viâ, vel vicinâ Moguntiam proficiscebatur: vt nullum potuerit Virginum pudicitiæ esse periculum a Romano milite, quem præsens Imperator Alexander cum Mammæa matre Christiana ducebat in Germaniam: adeo quidem, vt nec Baronianum tempus sub Maximo, nec Attilanum reperiat tam tutam & securam Romanam peregrinationem, quam qui historiæ Vrsulanæ eripit, totam Historiam euertit. Discamus & hinc diuinæ, verèq; paternæ prouidentiæ nos cunctis in rebus demissè submittere: quæ sic ipsorum gentilium Regum gubernationem moderatur, vt electis ad gloriam cœlestem subseruiat: ita per Cyrum reduxit è seruitute Iudæos in Palæstinam; operâ Darii Regis Danielem à leonibus liberauit: Augusti censum instituit, vt Christus in Patria diuinitùs decretâ nasceretur: pari modo peregrinationem hanc admirabilem tunc voluit adornari, cùm Alexander rerum potiretur, Traiano castior, Antonino melior, decessoribus suis omnibus Romanis Imperatoribus studiosior & amantior cultus & religionis Christianæ: Dicamus ergo cum S. Chrysostomo quibusuis in euentis:

prouidētia Numinis.

GLORIA TIBI DOMINE, PROPTER OMNIA.

TOMI SECVNDI MARTYRII S. VRSVLÆ LIBER QVINTVS.

MARTYRIVM S. VRSVLÆ & Sodalium.

CAPVT I.

De Nece Alexandri Imperatoris, ac Mammææ Matris in bello Germanico.

DIVINA clementia, quæ miris modis Vrſulanam Sodalitatem tempore peregrinationis, Alexandri Cæſaris tutelâ fauoreq; protexerat, vt in reditu palmam conferret Martyrij, miras permiſit Imperij Romani conuerſiones, & ſubitas inclinationes, Alexandro breuî ſublato: & ei tyrannorum immaniſſimo Maximino ſubrogato, qui Virgines coronaret: id licet poſt diſceſſum Virginum Româ contigerit, malo dictis extremo libro coniungere, quo clariùs Dei prouidentia colligatur.

Secundos hactenus fauentis fortunæ flatus Alexander victor ſenſerat, dum Virgines Romam eius, & Matris indulgentia contendunt: ideo animosè rapitur ad bellum Germanicum perſequendum, deportato facilè victore exercitu ex Illyrico in Germaniam, & Tironum legionibus, quas ſiue ibidem, ſiue in Pannonia Maximinus meditationibus militaribus exercebat: vt improuiſo aduentu, vix ortam Germanorum in Gallia vaſtationem opprimeret. Sed antea cauſæ motuum horum examinandæ ſunt, quas cùm Scriptorum nemo exſequatur, ſuus hîc erit coniecturæ locus.

Cauſæ rebellionis Germanorum. 1 quies diuturna.

Poterat primò Germanos ipſa tranquillitas & diuturna ab armis vacatio inuitare, qui cùm contra Caracallam bellum geſſiſſent feliciter, & Imperatorem adegiſſent ad grandi pecuniâ pacem ab ipſis redimendam, poſtea tempore Macrini Heliogabali & Alexandri 22. annos quieuiſſent, tandem hoc ipſo anno 237. pertæſi ceſſationem & otium, qui Lonam & Mœnum inter habitant, ſe commouerunt, vt Romanorum præſidia (quæ ripam oppoſitam Gallicanam cuſtodiebant) & vicina loca infeſtarent: diminuto fortè Romanorum octo legionum numero propter Parthicum, & tria ſuprà numerata Alexandri bella: ob quæ pauciores neceſſe erat milites, ad Galliæ tutelam in caſtellis excubare.

2 Præſidiorũ Romanorum diminutio. 3 Exterorũ exempla.

Accendebant ipſos exterarum gentium exempla: cùm iam conſtaret Romanos ab Illyricanis petitos armis eſſe, horum audacia prouocati, videntur tentare fortunam belli, & periclitari voluiſſe propter ignauiam Romanorum in præſidijs, quos torpor quidam ob 4. Imperatorum quietem inuaſerat: felix etiam belli Perſici ſucceſſus ſecuritatem pepererat, vt nihil ſibi minùs, quàm à Germanis metuerent: Accedebat Procuratorum ne-

gligentia in persoluenda Transrhenanis populis pacis conseruandæ gratiâ, promissa pecunia. Auget coniecturam factum Alexandri, qui cùm summa celeritate Moguntiam aduolasset, exercitu varijs è locis euocato, statim, teste Herodiano, plus argenti Germanis obtulit, vt ab armis desisterent, qua repræsentatione pecuniaria videtur indicari, pacem 22. annis à Germanis seruatam, solutionis defectu ruptam esse, ob Procuratorum siue negligentiam, siue auaritiam.

4. Pecunia ijs non numerata.

Porrò non defuit hic mira Dei; qua Vrsulanam administrabat Sodalitatem, prouidentia, dum eo tempore; quo Virgines Basileæ relictis nauibus pedestre iter auspicarentur; Germani circa Moguntiam hostes se Romanorum declararent: qui forte initio scaphis vndique contractis in alteram euaserunt ripam, & ab ipsis etiam improuiso præsidiorum locis, militibus nihil mali opinantibus, eorum abduxere classem, prædas abegere, locis quibusdam incineratis. Nec carebant ipsi nauibus. Franci enim, Germaniæ populi nauticæ rei peritissimi fuerunt, qui (vt ad ann. 278. Browerus in Annal. Treuir. refert) cùm iam in Gallia fixissent sedes, pars eorum litoribus assueta, & piraticæ, vbi præsentia fuere fastidio, defectione manifesta paratam fortè nauium copiam adepti, audaci iuxtaq; dubio casu inter vitæ mortisque vias incerta & ignota aperire litora, nec non totam habere Græciam infestam; quin & mediterranei oram depopulatos, Syracusas inclytam naualibus victorijs vrbem adijsse ferunt, & vrbe capta, magnam in ea patrasse cædem, indeq; pleraque litora Libyæ prætervectos, cùm ad Africam tandem appulsi & coërciti essent, adductis Carthagine copijs, tutò nihilominus ad naues se recepisse, incredibili ac supra illius & temporis & hominum vsum, mox in ea, vnde venerant, loca, fauentibus & prosperis ventis, redijsse.

Germani nauticæ & piraticæ periti.

Audax eorum nauigatio.

Re igitur citatis equis per loca proxima Romam vsque præsidijs perpetuis firmata, quàm celerrimè nunciata Alexandro: is iam non Persica tantùm; sed tribus alijs victorijs clarior, missis in Illyricum & Pannoniam nuncijs, exercitibus profectionem ad Rhenum edixit, ipse quoque assumtis fortè legionibus duabus, magnis itineribus contendit in Galliam, teste Lampridio: *Post hæc cum ingenti amore apud populum & Senatum viueret, ad Germanicum bellum profectus est, deducentibus eum cunctis per 150000 passuum. Erat autem grauissimum Reipubl. atque ipsi, quod Germanorum vastationibus Gallia diripiebatur, pudoremq; augebat, quod victis iam Parthis ea natio imminebat Reipubl. ceruicibus, quæ semper minusculis etiam Imperatoribus subiecta videbatur.* Præerat castris Alexandri Maximinus animi corporisq; magnitudine præcipuus, quem, teste Capitolino, Alexander exercitui præfecerat, commendatis ei ante Tironum Pannonum legionibus: Erant in exercitu Armenij, Osdroëni & Parthi multi aptissimi pro Germanis sagittis conficiendis; vnde hic miles non tam in Italia, quàm Illyrico, vbi hostium irruptiones vigebant, vel Pannoniâ videtur consedisse, vt nec Virginum iter, si tunc Romam nondum attigerant, retardarint: & breui tempore totus circa Rhenum potuerit exercitus congregari; Alexandro Româ cum expeditis equitibus, & fortè aliquot Romanis legionibus magna velocitate maturante, vt bellum in semine opprimeretur. Celeritatem hanc ita describit Aurelius victor: *Confecto apparatu magno bellum aduersus Xerxem Persarum Regem mouet, quo fuso fugatoq; in Galliam maturrimè contendit, quæ Germanorum direptionibus tentabatur.* Ob cuius præsentiam non erat quod Virgines, licet eodem tempore Romam pergerent, itinere non multùm dissito, (quamuis in vicino loco substitisse malim à Mammæa præmonitas, ne quid detrimenti caperent, donec militares copiæ transijssent) aliquid à militibus periculi metuerent, ea seueritate disciplinæ tunc obseruatâ ab Alexandro, contendente in Germaniam, vt ea ferè præcipuè mortem attulerit Imperatori: hanc enim Lampridius causam necis adfert, & perobscurè locum indicat: *Magnis igitur itineribus lætis militibus contendit; sed cùm illic quoque seditiosas legiones comperisset, abijci eas præcepit; verùm Gallicanæ mentes, vt sese habent duræ ac retrogradæ, & sæpe Imperatoribus graues, seueritatem hominis nimiam, & longè maiorem post Heliogabalum non tulerunt. Denique agentem eum cum paucis in Britannia, vt alij volunt, in Gallia, in vico, cui Sicila nomen est, occiderunt,* vt natus videa-

Alexander Imperator Moguntiã pergit.

Celerrimè

Nullũ virginib. periculũ Romã tendentib.

Ob seueritatẽ Alexãdri in seruãda disciplina militari, quæ mortis occasio fuit.

videatur hic Alexander ad Virginum pudicitiam defendendam, & pro sua in Christum pietate, Romanum ijs iter precibus matris quàm securissimum efficiendum. Locus cædis mirè vitiatus, sic videtur restituendus esse: *Agentem in Germania, vel Gallia, in vico, cui nomen Ficelia, occiderunt*; is locus Germanis Ober-Wesel dicitur, ditionis Treuirensis, Bingium inter & Boppardiam, collocatus. De hoc ita Ortelius: *Ficelia, quæ & Vosauia priscis, nomen vrbis ad Rhenum, Germ.* Ober-Wesel *vocata, vt scribunt Althamerus & Birckheymerus*, qui addunt, ibi *Mammaam Alexandri Seueri Imperatoris matrem sepultam.* Testatur idem Ioannes Langius suis in Nicephorum Callistum notis fol. 222. litera E. *Alexander bello Germanico in tumultu militari vnà cum matre Mammaa, non longe à Moguntia apud Ficeliam cæsus est, vbi quoque mater eius iacet sepulta.* Ibidem stetit olim Alexandri Imperatoris cenotaphium, quamuis nunc penitus subuersum sit, sic enim de illo Lampridius: *Cenotaphium in Gallia, Romæ sepulcrum amplissimum meruit.* In Mammææ vero sepulchro peruestigando multum operæ posuit Christophorus Browerus, cuius sententia his verbis est comprehensa: *At Mammaa monimentum cùm in oppido Ficelia hodie non visatur, ostensumq́ superiori memoria vestigium operis multi testentur, creditum haud temerè molem illam antiquam, quam interuallo quodam à VVesalia montis editiore iugo, metu belli Patrum ætas subuertit, Mammaa conditorium habuisse, fortè an etiam Alexandri cenotaphium? reddamus hic illi communis tituli monimentum, quod Mariana noster ab Ancitana ciuitate in Hispanijs eius memoria consecratum, & basi statua fuisse inscriptum, meminit:*

In Synonymis Geogr.

Locus cædis Ficelia.

fol. 204.

*Julia Mammaa Aug. Imper. Cæsaris Marci Aurelij
Alexandri Seueri Pij F. Aug. M. Castrorum Col. Iul.
Gem. Accitana deuot. Numini M. Q. eius.*

Dies & mensis.

Nat. extremo Iunio.

Lāpr. f. 203

Diem & mensem obitus illius nec Herodianus, nec Lampridius expressit: hic tamen satis eum insinuauit, quando vitæ ipsius annos cum mensibus & diebus diligenter adnumerauit, indicata natali die, quæ in Alexandri Magni obitus annuam celebritatem incidit. Hunc ex communi antiquissimorum & recentiorum probatissimorum Autorum sententia firmis etiam nixi rationibus libro superiore, cap. 29. ostendimus in mensem Iunium extremum circa solstitium incidisse: Addendi iam anni, menses, & dies vitæ, quos ita Lampridius consignat: *Imperauit annis 13. diebus 9. vixit annis 29. mensibus 3. diebus 7.* His Iunij extremo adiectis. Alexandri Seueri mors vel in Kalendas ipsas Octobris (vt verò simillimum mihi videtur) vel saltem in 4. Octobris incurrit, si præcisè Alexander Magnus, vt Plutarchus ait, Dæsio exspirante, seu 28. Iunij decessit. Porrò Cæsarem Seuero & Quintiano Coss. Augusto mense in viuis fuisse, (licet aliqui cum nec mensem Aprilem attigisse velint) probat manifestè Lex 2. lib. 1. C. de officio Præfecti, quæ hoc sanxit:

Alexander A. restituto.

An. 237. 13 Augusti legem vltimam fert.

Kal. Octobrib. occiditur.

Onuphr. l. 1. com. Prims.

Formam à Præfecto Prætorio datam, etsi generalis sit, minimè legibus vel constitutionibus contraria: si nihil postea ex autoritate mea innouatum est, seruari æquum est. Datum Idibus Augusti, Seuero & Quintiano Coss. Hanc igitur ferre Legem Romæ 13. Augusti, Ann. 237. potuit, cùm iam in procinctu esset, præmissis in Galliam, Moguntiam versus, legionibus: & quia (vt Aurelius Victor ait) *maturrimè eò contendit*, sex intra hebdomadas commodè Rhenum attigit, vt circa 27. Septembris pacem & pecuniam Germanis pacificus obtulerit, bellum etiam appararit; adeoque vel Kalendis Octobribus, vel, vt Onuphrius ait, 4. Octobris die sit interfectus. *Alexander*, ait, *Imperator natus est in vrbe Syriæ Arcena 4. Kal. Iulij, occisus est Moguntiaci in Gallijs vico, cui Sicela nomen est, cum Mammaa matre, 4. nonas Octobris, Seuero & Quintiano Coss. à Senatu inter Diuos relatus.*

Sub-

Subſcribit Octauius Strada à Rôſberg in vitis Imperatorum Ann.1615. Francofurti impreſſus, qui 4. nonas Octobris occiſum ait, iiſdem Coſſ. natum etiam vult 4. Kalendas Iulij: & eius vitæ annis & menſibus dies 8. (vt alij 7.) attribuit. Conſentit Hieron. Henninges fol. 907. cùm ait, *trucidatus eſt cum matre in vico, cui Sicila nomen eſt, 4. nonas Octobris.* Ego tamen ſuſpicor potiùs Kalendis Octobribus necatum eſſe, quando à Romanis inter Deos Conſentes ſolenni apotheoſi relatus, ipſique ac matri annua decreta celebritas eſt, vt ea ſemper Kalendis Octobribus ageretur, quem diem natalis potiùs nomine, (vt apud Christianos ſemper in Martyribus fit) quàm mortis appellarunt: cùm Heſychio Necyſia ſeu mortuorum feſta, ſint eadem cum geneſijs. Adde, cùm eodem die matris & filij feſtiuitas celebraretur, teſte Lampridio: mors etiam vtriuſque & apotheoſis in eundem caderet diem: feſti natalis nomine eodem videntur die culti & celebrati; quo pro Republica & imperij ſalute ſimul occubuerunt. Verba Lampridij ſunt: *Senatus eum in Deos retulit, cenotaphium in Gallia, Romæ ſepulcrum ampliſſimum meruit. Dati ſunt & Sodales, qui & Alexandrini appellati ſunt: addita & feſtiuitas matris nomine, atque ipſius, quæ hodieque religioſiſſimè celebratur natali eius die.* Ideo factum puto, quòd in Kalendario, Conſtantini M. tempore concinnato, & diario alio, quod ex M.SS. edidit Æg. Bouchier noſter, Kalendis Octobribus natalis Alexandri Imperatoris collocetur, ſicut in iiſdem faſtis natalis Conſtantini tunc viuentis, & Febr. & Iulio adſcribitur: alter enim ipſius ortus, alter imperij natalis videtur extitiſſe. Enimuero Alexandrum Imperatorem tunc natum non fuiſſe, demonſtrat Alexandri M. obitus menſe Dæſio ſeu Iunio extremo circa ſolſtitium communi ſententia ſtabilitus: alias deberet adiectis menſibus tribus & diebus 7. Alexander cum Mammæa 7. Ianuarij Maximino iam Conſule trucidatus, & ipſe Maximinus triduo pòſt (cùm nondum à Senatu nec toto exercitu ipſis Romanis obnitentibus, & Conſularem virum Magnum appellatum opponentibus eſſet Auguſtus ſalutatus) leges condidiſſe in Gallia, cùm in hoſtem iret: exſtat enim hoc eius reſcriptum l. 13. c. de pactis.

Oct. Strada à Rôſberg.

Hiero. Henninges.

Refertur inter Conſétes Deos

Feſtiuitas eius.

Natales Imperatorum varij. Kal Octo. nō fuit natus Alexā.

Imperator Maximinus A. Mario.

In bonæ fidei contractibus ita demum ex pacto actio competit, ſi in continenti fiat; nam quod poſtea placuit, id non petitionem, ſed exceptionem parit. P.P.V. Idibus Ian. Maximino & Africano Coſſ. Quomodo barbarus, totus in necanda familia Cæſaris occupatus, in procinctu, imò quaſi in acie, nondum Romæ cognitus, nec agnitus Conſul vel Imperator, imò ne Senator quidem fert Romanis leges, cuius conſilium erat bellicis factis ſibi famam nominis parere, vt vltrò Senatus partâ prius de Germanis victoriâ ipſum Auguſtum ſalutaret, & Conſulem deſignaret? Vnde de eo Herodianus ait: *Vt primùm ſummam rerum ſuſcepit, ſtatim bellica facinora affectauit, ſiquidem ob immanem corporis ſtaturam, & militare robur, ac peritiam pugnandi adſcitus ad imperium, re ipſa famam confirmare atque opinionem militum tendebat, vt metum illum atque cunctationem Alexandri in prælijs capeſſendis iure improbatam eſſe coargueret.* Rectiùs igitur dicemus eum initio Octobris à militibus pleriſque Auguſtum ſalutatum, paucis diebus duos pariter Imperatores appellatos Magnum & Quarcinum, inſidijs ſine tumultu ſuſtuliſſe, Germaniam primo ingreſſu vaſtaſſe, & eodem Octobri victorem ſpolijs ditato exercitu rediiſſe. Poſtea Sirmium conceſſiſſe: Deinde menſe Ian. Sirmij Conſulatum iniiſſe, & ſtabilito iam ſibi imperio, nominato vrbis præfecto legem 9. Ian. condidiſſe.

Prima lex Maximini

Celeritas in bello Germanico.

Geſta in eo.

Sed hunc Buſiridem, & Tyrannorum longè immaniſſimum cædis Vrſulanæ auctorem, accuratiùs inſpiciamus.

* * *

CAPVT

CAPVT II.

De immani Tyrannide Maximini successoris Alexandri.

Maximin' Thrax & opilio.

ALexandro Principi, Christianorum studiosissimo, perfidiâ militum & ambitione Maximini Ducis interemto, successit barbarus & immanissimus Tyrannus Maximinus, oriundus ex Thracia, patre Miccâ Gotho, matre Ababa Alana; qui cùm primam ætatem in montibus inter pecudes opilio traduxisset, sub Septimio Seuero adscriptus est militiæ: Eminebat corporis vt magnitudine, sic robore; animiq; ferociâ; vnde per varios honorum gradus sub Seuero, Caracallâ & Macrino multis annis adscendit, militaris rei scientiâ peritissimus: sed sub Elagabalo quibusdam impuris eius quæstionibus offensus, & pertæsus Cæsaris ignauiam, militiam deseruit, donec auditâ Cæsaris Alexandri famâ, rediit ad intermissa stipendia: qui fauebat eius fortitudini, multisq; statim honoribus eum cumulauit: sororem etiam suam Theocleam eius filio Maximino despondere decreuerat. Huic in se propensæ beneuolentiæ pessimam retulit gratiam ferox & barbarus homo: dum eum, optimè de se & Republicâ meritum, vita & imperio crudeliter exturbauit: & ipse contra Senatus auctoritatem Imperator ab exercitu passus est se proclamari: nec omnis tamen miles in eius imperium consensit: soli Pannonij ab eo rudimentis militiæ instituti, & Illyricâni primùm adhæsere, dum Romani Magnum virum consularem Augustum, Osdroëni ex suo corpore Tychum deligerent: sed vtroque breui Maximini dolo sublato, solus imperauit: & Alexandri familiares in suspicionem criminis vocatos indictâ causâ statim sustulit.

militat.

euehitur ab Alexandro.

Salutatur Imperator

Ducit in Germaniâ

Vastat ola.

Vincit.

Vt verò sibi militari scientiâ nomen Imperatorium compararet; reprehensâ palam Alexandri ignauiâ, per pontem supra Rhenum constratum duxit exercitum in Germaniam trans-rhenanam ante Octobris medium, quam ad 400. passuum millia flammâ ferroque populatus: maturas segetes (qui mos Cattorum hodieque manet) in struem medio in campo congestas & relictas incinerauit: quamuis iisdem in locis adulto iam Octobri, quin & initio Nouembris interdum liceat æstiuas inuenire, vicos & mappalia vastauit incendio. Qua de re sic ad Romanum Senatum victor scribit: *Non possumus tantum P.C. loqui, quantum fecimus; per 400. millia Germanorum vicos incendimus, greges abduximus, armatos occidimus, in palude pugnauimus: peruenissemus ad siluas, nisi nos altitudo paludum transire prohibuisset.*

Pacatâ vtcunque circa limites Imperij Germaniâ, Sirmium Pannoniæ inferioris vrbem, præsidijs Romanorum vi & armis magnam partem subactis, se recepit, vt ad bellum Italicum, aut Aquilonare se compararet. *Statuerat* (ait Capitolinus) *Sarmatis bellum inferre, imò & Septentrionales omnes vsque ad ipsum Oceanum, sub Romanam ditionem redigere, quod fecisset, si* (ait Herodianus) *vixisset diutiùs.* Eam ob rem pecunias tali bello necessarias vndequaque magnâ crudelitate conquirebat, quam in rem rabiem omnem in Christianos & familiares Alexandri effudit, vt eorum bona compilaret.

Pecunias corradit.

Iam suprà ex Eusebio dictum est de familia eius Christianâ, & è Capitolino, ad 4. millia peremisse, qua autem immanitate id peregerit, addit, *sine indicio, sine accusatione, sine delatore, sine defensione omnes interemit*, postea contra ditiores Romanos ita progressus est, vt *contra eos delatores euocaret, accusatores immitteret, crimina fingeret, innocentes occideret, damnaret omnes, quicunque in iudicium venissent, ex ditissimis hominibus pauperrimos efficeret, nec aliunde nisi malo alieno pecuniam quæreret, deinde sine delicto consulares viros & duces multos interimeret, alios Scythicis vehiculis celerrime aduectos sibi exhiberi curaret, alios in custodiâ detineret, nihil denique prætermitteret, quod ad crudelitatem videretur operari.* Hinc natum est odium incredibile Romanorum, vt qui antea Mammææ matri & filio Alexandro Christianis nimis studioso obtre-

Optimates & Christianos necat.

obtrectarant, iam istius intolerabilis belluæ feritatem experiri cogerentur, darentque pœnas crudelitatis, qui innoxium Christianorum sanguinem absente Imperatore toties profuderant. Nam; teste eodem Capitolino, *alij eum Cyclopem, alij Busiridem, alij Scironem, nonnulli Phalarim, multi Typhonem, vel Gygen vocabant. Senatus eum tantum timuit, vt vota in templis publicè priuatimq́ue, mulieres etiam cum suis liberis facerent, ne ille vnquam vrbem Romanam videret. Audiebat enim alios in crucem sublatos, alios animalibus nuper occisis inclusos, alios feris obiectos, alios fustibus elisos, atque omnia hæc sine delectu dignitatis: erat enim ei persuasum, nisi crudelitate imperium non teneri.* Hactenus Capitolinus. An clarius potuit in Virgines nostras exercita crudelitas adumbrari, vel aptior Tyrannus gentilibus etiam arbitris reperiri; qui nulla sexûs, ætatis, dignitatis habita ratione sine delectu totam illam Sodalitatem omni feritatis genere trucidaret? Qui enim in ciues Romanos ita sæuijt, quid in hostes Christianos ob odium Alexandri?. Vt verò Catholicos omnes paulatim exscinderet, Præsides Ecclesiarum curauit præcipuè necandos, sperabat enim ijs sublatis totam casuram Ecclesiam: hac occasione Pontianum & Antherum Romanos Pontifices sustulit: tunc Origenes (cuius caput præ reliquis petebatur) librum de Martyrio conscripsit. Eodem tempore Senatus Romanus, cùm illam tyrannidem diutiùs non toleraret, interfecto Sabino vrbis Præfecto, multisque alijs Maximini necessarijs & amicis, Maximinum eiusque filium hostes imperij publicis edictis appellauit: & missis ad Prouincias literis petijt, vt communi saluti libertatique subuenirent. Acceptæ sunt eæ literæ beneuolè: protinus curatum est, vt amici, gubernatores, Duces, Tribuni, militesque Maximini interficerentur. Inscriptio earum hæc erat: *Senatus Populusq́ue Romanus per Gordianos Principes ab illa tristissima bellua liberari cœptus, Proconsulibus, Præsidibus, Legatis, Ducibus, Tribunis, Magistratibus, ac singulis ciuitatibus, municipijs, oppidis, & vicis salutem.* In fine ita concludit: *Vestrum est consentire ad salutem Reipublicæ obtinendam, & ad scelera defendenda, & ad illam belluam Maximinum, atque illius amicos, vbicunque fuerint, perdendos.* Interim Romæ, necatis in Aphrica duobus Gordianis, Pupienum, Maximum & Balbinum Imperatores crearunt. Quo comperto furere Maximinus, datoq́ue ingenti stipendio militibus in Italiam properare, & Aquileiam resistentem obsidione premere, vbi mulieres cum viris tam pertinaciter pugnarunt, vt deficientibus ad emittendas sagittas neruis, funes ex mulierum capillis tortos adhiberent: donec commeatu exercitum Maximini deficiente Maximinus pater & filius à militibus sunt interemti. Capita contis præfixa primum Aquileiensibus ostensa, postea Romam missa, communi omnium lætitia in campo Martio sunt concremata, cùm ita flagrarent odio cunctorum, vt quando in eorum necem coniurabant milites, illud inter se iactarent: *Ex malo genere ne catulum quidem esse relinquendum.* Dignus tali exitio Tyrannus, vt qui occisis Ecclesiarum Antistitibus Christi-fideles euersum ibat, cum omni posteritate tam ignominiosa morte crudeliter exscinderetur: quæ licet triennio & pleraque post Martyrium S. Vrsulæ gesta sint; ideo tamen hoc loco præmittere volui, vt nemo miretur, si Agrippinam dixero, contra Maximini conatus, in fide Romani Senatus perstitisse. Inde sicut Aquileiensis vrbis post biennium, ita hoc ipso anno Coloniensis obsidionis nata est occasio, quæ in autumno Martyrij dedit ansam Vrsulanæ Sodalitati: paulo post & Treueris irrito conatu fuit appetita. Nunc Romam ad Virgines & Cyriacum Vicarium Papæ reuertamur.

Odiū Romanorum in eum.

Edictum in Præsides Christianos.

Proscribitur à Senatu.

Aquileiæ occiditur.

* * *

CAPVT

CAPVT III.

Cyriacus per quietem de Martyrio admonitus abdicat se Vicariatu.

HÆc dum geri incipiunt in imperio, & Maximini ambitione & nefario scelere miris tragœdijs Romanæ res sensim affligtari, nocte diem insequente, qua Virgines Romam venerant, Cyriacus dum quieti se tradit, tres sibi videre visus est viros sanctitate illustres, veste candida fulgidos, qui explicata Diuini numinis voluntate, eum adhortati sunt, vt abdicato Romano Vicariatu sacræ se Sodalitati sociaret, eximio relicto documento posteris animi demissionis & contemtus illius apicis, quem mortales in primis habent: decretam sibi norit cum Virginibus Martyrij lauream, quam si vitæ & honoris auidior oblatam negligeret, futurum tamen vt Romæ pòst paulò decedens, & ijs vitæ speratæ commodis & martyrio sit cariturus. Ita B. Hermannus cap. 17. *Ipsi Papæ Cyriaco tres in visu Sancti apparuerunt candidi, exhortantes eum, quatenus relicta dignitate Papatus sui cum sacris Virginibus comitaretur, exemplumq́; bonum ceteris præberet tantæ sublimitatis contemtu, promittentes etiam pollicentur ei, quod & ipse coronam foret æternam per martyrij palmam adepturus. Præterea inquiunt asserentes, quoniam si Romæ remanserit, in breui sit moriturus.*

Visum nocturnum Cyriaci.

Ann. l. 1. c. 17

Preßit Cyriacus rem istam silentio, donec iam instaret dies, quo sacer erat exercitus Romà ad martyrium abiturus: tunc conuocato Cardinalium & Sacerdotum collegio, mentem ijs suam declarauit; decretum sibi matura deliberatione non sine instinctu & afflatu Numinis abdicatis honorum titulis sanctam hanc Societatem ad martyrium prosequi, eam verbo & exemplo ad fortiter pro Christo occumbendum excitare, optare se bona omnium voluntate Pontificatu, ipsis præsentibus, inprimis verò Anthero, cuius prudentiæ plurimum confidebat Vrbis Orbisq́; Ecclesias commendare.

Aperit clero Romano mentē.

Attonitis ea Præsules audiebant animis; vehementer etiam improbabant, quod eo tempore Pontifice relegato, nondum Ecclesiæ parta quiete fluctuantem Petri nauem desereret; videret ne maleuolorum obtrectationibus ansam daret, quasi martyrij prætextu Virginum amore delinitus iter istud arriperet, cuius si tantum ipsum teneret desiderium, posset gloriosius in vrbe cum tot decessoribus Pontificibus maiore totius Ecclesiæ commodo, suiq́; nominis splendore palmam illam promereri: nec etiam æquum videri, curam illam particularis Societatis, Ecclesiæ totius bono, gubernationiq́; præponere; cùm difficile sit, eo tempore Prǽsulem idoneum, & vitæ pro fide prodigum reperire.

Reluctantur Cardinales.

Perstabat tamen in sententia Cyriacus, cui iam diuino constabat oraculo, non aliter se martyrio, quàm ea occasione potiturum, nec antè destitit vrgere prǽsentes, quàm officij Apostolici Vicarium suo nomine Antherum (virum doctrina & sanctitate conspicuum) nominassent. Maluit sui contemtor egregius Cyriacus diuino potiùs, quàm humano consilio iter hoc suscipere: maluit florem totius Ecclesiæ, tot sanctos Martyres exemplo suo verbisq́; præire, quàm eximia quadam nominis celebritate dubiam in vrbe martyrij palmam exspectare.

Persuadet Anteri electionem. Modestia eius.

Quæ res pessimè habuit collegium totum Romani cleri, quod ea præsertim tempestate Pontiano relegato viduam Ecclesiam desereret absente Cæsare. Ideoq́; BB. Elizabetha & Hermanno testibus, prætermissum in tabulis publicis nomen Cyriaci Pontificis est; quibus suffragatur glossa Decretalium ad titulum Bonifacij de Renunciatione; quàm meritò multi suspicantur consilio & autoritate defensorum Galfredi à Magistro S. Palatij sublatam, ne tam manifesto testimonio eorum sententia conuelleretur. Sicut ijdem S. Felicem Martyrem & Pontificem è fastis Romanis sustulissent, nisi Deus admirabili sua prouidentia detecto illius monimento, & eius clarissimo Martyrij testimonio tituli sepulcralis inscriptione testatum id orbi voluisset.

Offensio Cardinalium.

CAPVT

CAPVT IV.

S. Iacobus Patriarcha Antiochenus & Marculus Episcopus Byzantinus cum Constantia Dorothei Regis filia, Romæ se adiungunt Societati.

INTER præcipuas Romanæ peregrinationis causas numero, quod Deus varios ex diuersis orbis plagis Episcopos, Principes, feminas, & virgines lectissimas huic Societati, & Martyrio ex Italia, Græcia, & Mauritania decreuerit aggregare, qui vel diuino cœlesti accepto responso destinato Romam ob eum finem contenderant; vel casu eò profecti repentè cœlesti afflatu se alijs adiunxère. In his post Vicarium Christi Cyriacum primas sibi iure vindicat Iacobus Patriarcha Antiochenus, quem Eusebius, & Cæsar Baronius Zebennum appellarunt. Exciuerat eum Antiochia Romam vsque fama Cyriaci gentilis sui; nam & ipse natione Britannus, domo nobilis, literis probè, & virtutibus excultus, eam cathedram cum dignitate sustinebat in septimum annum teste, B. Elisabetha (vt rectè cum Eusebij ac Baronij Zebenno vel Zebino conueniat, qui iuxta ipsos anno Christi 230. Phileto Antiochinæ successerat) adeoque Romam veniens anno 237. septimum annum Ecclesię præfuerat. Vix ab vrbe discesserat Antiochiam versus: cum S. Vrsulæ Romam ingredienti discessus eius indicatur: citatis ergo nuncijs reuocatur; Bidui spatio ab vrbe iam aberat, cum repertus magno animi solatio Romam repetit: salutat & ciues, & neptes, quarum in ea sodalitate numerauit aliquot, incensus etiam Martyrij cupiditate, cum tot teneras tam ardenter sitire martyrij palmam attonitus cerneret, adauxit numerum.

Iacobus Zebennus Patriarcha Antiochenus.

Iungit se Sodalitati.

Hic ille Iacobus est, de quo sæpius dicendi recurret occasio, cui Cyriacus nomina præcipuarum sodalitatis Personarum, vt adnotaret, commisit, quæ ipse post alios futurus superstes, indita sarcophagis vulgaret posteritati.

Altera Romæ nobilis accessio facta est è Thracia ciuitate Byzantina Episcopi Marculi (quem Scriptores Ecclesiastici Marcum appellant) ac Regis filiæ Constantiæ, mirabili prodigio, ad hanc sodalitatem inuitatæ. Thraciæ regnum aut certè partem eius moderabatur Dorotheus è Sicilia oriundus, cum coniuge Firminâ, sedemque regni Byzantij fixerat, id nondum ad eam surrexerat amplitudinem, vt æmula Romanæ vrbis existeret, ad quam euexit postea Constantinus, & suo nomine Constantinopolim appellauit. Susceperat autem Rex è Firmindina prolem vnicam femineam, quam Constantiam nominauit; Sed ante pubertatis annos excesserant Parentes, vt à cognatis postea virgo cuidam Regis Filio sponsa promitteretur; qui cum ante nuptias eam orbam; sed lætiorem reliquisset, ipsa virginitatis ardore inflammata; & iam cœlestis sponsi amoribus delinita, voto nuncupato virginitatem obligauit: hoc vnum verò orabat assiduè, ne vnquam illigari coniugio cogeretur. Regebat tunc Ecclesiam Byzantinam S. Marculus Constantiæ auunculus, quæ ei suum detexit animi secretum; & vt virginitatis suæ defensor existeret, obnixè flagitauit. Facilè petitioni tam sanctæ, tam sanctus acquieuit Præsul, virginisque votum Deo solicitè noctes diesque commendauit: nec vanæ fuerunt orationes: dum enim nocte quadam ardentius Deo preces adhiberet, diuinitus cognoscit S. Vrsulæ & Sodalium iter Romanum, & admirabilem tot Virginum vno in loco eodemque tempore pro fide lanienam; licere tam sibi, quam nepti Constantiæ talis laureæ fieri participes, si in vrbem venturas præstolentur. Mirè diuinum oraculum Constantiam recreauit, spretis ergò regni opibus, patriæ delicijs & amicis, Constantia S. Marculum Romam comitatur, quo delati, exspectarunt aduentum Sanctarum Virginum; quibus etiam animi sui desiderium, & diuinum eius tanto ante tempore redditum oraculum aperuerunt. Dici vix potest,

Marcus etiam Byzantinus Episcop°.

Amor virginitatis in Constantia.

Nocturna visio.

teſt, quo gaudio S. Vrſula ſacræque virgines fuerint delibutæ, ob tam raram vbique ſe manifeſtantem diuinam prouidentiam, quam ad ſocietatis illius gloriam, & augmentum procurandum demonſtrabat, quoties per cœlites ac diuina reſponſa hoc iter ipſorum ſanctumque propoſitum comprobaret. Porrò ea conſtantia Firmindinæ matris nomine fuit inſignita, cum tituli Virginum ſarcophagis inderentur, vt ſuo dicetur loco.

CAPVT V.

S. Mauriſus cum alijs eidem ſe ſociat.

VVLGATA Romæ Cyriaci Vicarij voluntate diſceſſus: miri animorum motus in varijs etiam Antiſtitibus excitati; vt abdicatis Infulis tam certam Martyrij lauream in tam nobili Sodalitate Præſide Vicario Pontificio conſequerentur. Hac re excitatus S. Mauriſus in via Lauicana duos iam annos Præſul digniſſimus, & ipſe natione Britannus, illuſtris comitis de ſtirpe magnorum Principum filius, Dariæ matris S. Vrſulæ ac Geraſinæ Reginæ Siciliæ germanus frater, SS. Babylæ ac Iulianæ auunculus, (qui buſcum eodem conditus ſarcophago repertus eſt, & Coloniæ ad Machabæitas religiosè adſeruatur) acceſſit, vt palmam cum ipſis conſequeretur. Ardebat hic incredibili ſtudio animos Chriſto acquirendi: nullumque tempus, nullam elabi ſinebat occaſionem, ſi quæ affulgeret alicuius gentilis aut Iudæi conuertendi, tantumque ſtudij & operæ ponebat, vt non niſi meliores ab ipſo diſcederent, qua in re mira ei diuinitus data vis & energia verborũ, vt conſtet nullũ ab ipſo conuentum Iudæum aut gentilem, quem non incredibili dicendi ardore & diuina quadam facundia ad Baptiſmum ſtatim ſuſcipiendum induxerit, imò quem non ipſe etiam aquis ſtatim ſalutaribus expiarit, vt hic extra Martyrij lauream ſanctis potuiſſet Epiſcopis accenſeri. Nec venit incomitatus; nam Claudium Spoletanum iam Diaconum à ſe conſecratum, eiuſque fratrem Focatum adoleſcentem nullis adhuc ordinibus initiatum, traxit ad Martyrij ſocietatem: qui duo magna diligentia in via Epiſcopis facientibus miniſtrabant, quibuſcum etiam morte pro Chriſto obita triumpharunt.

S. Mauriſus Epiſc. in via Lauicana.

Zelo animarum flagrat.

Erant iam tum Romæ, Præsbyteri, Diaconique Cardinales; Præsbyteri quidem, certis vrbis Eccleſijs, ſeu Titulis Præpoſiti, curam fidelium ſua ſinguli in vrbis regione deſignata ſuſtinebant: Erant & Diaconi 7. præcipuè iam inde ab Apoſtolis menſis vt miniſtrarent præfecti, quibus Euariſtus An. 112. hoc oneris addidit, vt Epiſcopo explicanti Euangelium adſiſterent: adiunxit verò Fabianus (qui vno poſt S. Vrſulæ martyrium anno Pontifex indicio columbæ electus eſt) vt præeſſent 14. diuerſis vrbis regionibus, is ſingulis binos aſſignauit, & pauperum in iis degentiũ curam attribuit, vnde ex munere Regionarij Diaconi dicebantur, qui etiam in Concilio Romano ſub Silueſtro Diaconi Cardinales vſitato iam pridem nomine nuncupantur, de quibus fuſius alibi diſſeruimus.

Cardinales Romæ tunc erát.

Horum Cardinalium duo Pontius, & Petrus Vincentius eodem ſuccenſi pro Chriſto patiendi deſiderio, & cum Vicario Chriſti moriendi, iter ſtatuunt cum ſodalitate virginum arripere. Quod non ſine diuino conſilio factum videtur, vt tot Epiſcoporum, & Romanorum Cardinalium, addo & Patriarcharum, ipſiúſque Vicarij Pontificis præſentia, cum tot Regibus, Principibus, Virginibus, & Matronis omnis ſtatus, ſexus, conditionis, ac ætatis fidelium quandam videretur vniuerſalis Eccleſiæ ſpeciem repræſentare, cuius flos è toto orbe delibatus vno tempore Deo gratiſſimo holocauſto ſimul immolaretur. Acceſſere & Diaconi alij duo Calixtus, ac Kilianus, ille quidem Cyriaci ex ſorore nepos, hic cognatus, quos imitati Subdiaconi tres, Ambroſius, Iuſtinus, & Chriſtianus.

Comitantur aliqui Sodalitatẽ.

Et Diaconi;

Nec voluit Romanæ Eccleſiæ Archidiaconus Florentinus Cyriacũ deſerere, præſertim ſanguine propinquũ, & Comitem Euſtachiũ, ſexq; eius filias præſentes, quas

quas æquali vinculo Cyriacus attingebat. Paribus studijs ijs duo Principes Eugenius, & Nicostratus fortè Romanæ nobilitatis, & è Pontificia familia septem alij adhæsere, quorum nomina terris incognita, in libro tamē vitæ Martyribus adscripta suo tempore mundo patebunt, præter hos ingens per Italiam Episcoporum, virorum principum, Virginum & matronarum facta est accessio, vt testantur tituli reperti sepulcrales.

Cum viris Principib.

CAPVT VI.

Cyriacus cum aliquot Cardinalibus & multis Episcopis discedit Roma cum Virginibus. Maximus & Africanus consules designati necem ijs machinantur.

CYRIACVS cum iam cuncta ad iter præparata cerneret, & à Clero Romano sibi, vt peroptarat, Vicarium dignissimum Anterum subrogatum, quem multa Clero, populoque Christiano gratum & amabilem efficiebant; honestas morum, insignis victus abstinentia, singularis Dei amor, ac pauperum verè paterna solicitudo, huic officium, & onus Pastorale, ac Ecclesię statum fluctuantem impensè commendauit, tum verò vbi se, & vniuersam sodalitatem totius Cleri populique Christiani precibus commisisset, extremum vale dixit magno fidelium Romanorum mœrore, quibusdam vt dixi stipatus Cardinalibus, quamplurimis Episcopis, multis etiam e Romana nobilitate, & Italia comitantibus virginibus, quarum nonnullæ postea in via ante brauium mortuæ, & à Deo varijs prodigijs illustratæ, hoc iter Romanum diuersis in locis, quibus decesserunt, testatissimum reliquerunt. Fuit in his Herengardis matrona nobilis Cyriaci Pontificis neptis, quæ cum filia, & tribus puellis se coniunxit congregationi, & cum ea læta pro fide occubuit.

Laus Antheri successoris.

Non poterat ea res occultè geri, cum in tam numeroso Christianorum exercitu, quo ante illum diem nullus Romæ nobilior apparuerat, studia statim fidelium erigerentur, qui gentilium impietatem fauente Imperatore Alexandro palam deprimere non verebantur, vt mirum non sit ea re vehementer Ethnicorum animos fuisse in Christianos, imò & in ipsum Cæsarem exulceratos, cuius indulgentia tanta libertas ijs permitteretur. Illud S. Elisabetha cœlitus edocta didicit, cum Maximus, & Africanus Romani Principes (in annum sequentem consules designati) tantam orthodoxorum multitudinem non æquis intuerentur oculis; cernerent etiam magnam è Romana Vrbe, maiorem ex Italia fieri accessionem, visis tot in vnum collectis regibus, qui eandem fidem sectarentur, vehementer angi cœpere, ne calorescente per tam illustres viros religione Christiana, gentilium superstitiones penitus abolerentur. Ergò per exploratores iter, quo tenderent, exquisierunt: quorum indicio cum didicissent eos secundo Rheno Coloniam properare; ad Iulium Maximinum Hunnorum aut Gothorum Ducem cognatum vel affinem suū, nuncios ablegarunt, qui monerent eum, vt occurreret venientibus, & propè Coloniam internecione deleret. Quod si quis miretur, cur sicut Pontianum anno superiore absente Imperatore relegarunt, non etiam Romæ in hunc exercitum pro consulari potestate animaduerterint, facilè occurri potest, eo anno Seuero & Quintiano Coss. ea nondum fuisse potestate præditos, sed vixisse priuatos, ad finem eius anni vsque, cumque omnia Romæ per Præfectum Prætorio, Vrbique ex sententia Cæsaris Alexandri gererentur, facilius ea per Iulium Maximinum, qui Pannonicas seu Hungaricas Tironum ducebat legiones, & circa Moguntiam versabatur, vel alium quemuis notæ crudelitatis hominem gerere potuisse extra Italiam, sine Imperatoris offensione, cuius ipsi futuri consules facta in Senatu se rata

Gentiles offensi Christianis.

Præsertim Consules designati.

Iulio suadēt necem sodalitatis.

habituros pollicebantur; quod etiam Prouincialium odia, & summam tollebat inuidiam, quam dubio procul incurrissent Romani, si tot exteros Principes promissa securitate Romam ad lanienam euocassent.

Roma discedūt Virgines.

Interim felicibus auspicijs aucta Societate accessione tam nobili Cyriaci Vicarij, aliorumque Præsulum votis ad SS. Apostolorum limina & Martyrum cœmeteria exsolutis, abeunt Roma Duce Christo IESV, aderat & magna mater Virgo MARIA cum Angelis, & cœlitibus; confluentibus è vicinis locis quam plurimis, vt eiusdem se coronæ participes efficerent: præsertim vero ex ijs locis, quórum antistites iam se illorum consortio recens aggregarant. Porrò vt ordo, decus, & honestas in tanta multitudine conseruaretur, consilio Cyriaci Pontificis Virgines suis diuisæ chiliadibus, gradiebantur, succedebant matronæ, & comitatus reliquus; Episcopi separatim à virginibus, & statiua habebant, & iter prosequebantur. Sola die Dominica, festisque per chiliadas diuisi, sacras virgines & exhortationibus in arrepto proposito confirmabant, & sacra communione reficiebant: ad hoc iuuabat sermo patrius, cum plerique e Britannia ducerent originem. Felix talibus comitibus, tam sanctis Præsulibus, ex omni Italia selectissimis viris candidatus ille Virginum exercitus. Felix ducibus Iesu & Maria, fauentibus cœlitibus, plaudentibus Angelis, vbi tot millia vnanimi consensu ad martyrij lauream ardentissimis votis anhelabant.

Stato ordine.

CAPVT VII.

S. Foilanus Episcopus Lucensis, & Simplicius Rauennensis diuinitus cognoscunt Martyrium. S. item Aquilinus, Episcopus Coloniensis de sarcophagis Martyribus præparandis admonetur.

IAM tum in more positum erat, vt sedes Apostolica Episcopos, vel legatos mitteret ad Prouincias, vt vel eas inspicerent, vel Ecclesiæ negotia sedis Apostolicæ auctoritate conficerent, & controuersias ortas deciderent. Ita Cyriacus pro tempore Vicarius S. Foilanum Lucensem, & ex Vrbe Coloniam negotiorum causa dimiserat, testatur id titulus Sarcophago S. Foilani hoc exemplo inscriptus. *S. Foilanus Lucensis Episcopus ab Apostolica sede missus, hoc in loco fuit occisus, & ferro peremtus, & cum istis virginibus est sepultus.* Testatur idem Ferrarius Italus ex monimentis, & tabulis Ecclesiæ Lucensis, ad diem 21. Octob. *S. Foilanus 4. Episcopus Lucensis, eximia sanctitate refulsit, qui à Pontifice Romano cum Simplicio Episcopo Coloniam Agrippinam missus est, vbi post multa incommoda, quæ passus est, demum Martyrio pro fidei defensione coronatus est 12. Kalendas Nouemb. qua die Vrsula Virgo cum sociabus virginibus ab Hunnis Martyrium ibidem passa est.* Suffragatur his S. Elisabetha, quæ addit easdem cum Simplicio Rauennate antè, quam Coloniam attigissent, à Deo per quietem monitos, vt se ad martyrij lauream Coloniæ suscipiendam prepararent.

Legati duo Apostolici iam tum Coloniam missi.

Præmonētur de Martyrio.

Regebat ea tempestate Coloniensem Episcopatum à S. Materno 4. Aquilinus, vir *Sanctus*, vt S. Elisabetha ait, *& Spiritu diuino plenus*: hic cum virgines Roma discederent, magno prodigio vidit totum exercitum Parthenium Duce S. Vrsula, ac Præsules cum Regibus ac Principibus Duce S. Cyriaco & Ætherio sponso ad vnum omnes Coloniæ pro fide trucidari, quando vox allapsa cœlitus est, quæ Sarcophagos tot Episcopis, Reges, præcipuisque virginibus iubebat apparare, & omnia

Aquilini Coloniēsis Episcopi visio.

omnia quæ ad tot Martyrum ſepulturam neceſſaria viderentur, magna celeritate conquirere. Paret diuinæ monitioni Epiſcopus, & dum ſolicitus omnia ad eam rem idonea comparat, adſunt ex Italia Lucenſis, & Rauennenſis Epiſcopi; quorum alter cû ſedis Apoſtolicæ mandata coram explicaſſet, & eidem ea, quæ Deus vtriq; per quietem oſtenderat, indicaſſet, nullaque Martyrij tali tempore, & loco affulgeret occaſio, ab Aquilino ſeriem rei & exercitus virginei in procinctu Coloniam contendentis cognouerunt, ergò reditu maturato in Italiam magnis itineribus contendunt, tàm in itu, quàm reditu magnis iactati calamitatibus; nam iter eorum in Germanorum inciderat in Galliam irruptiones; reditus ferè in Alexandrum Imperatorem, ac Romanos milites ſub Maximino Germanicum bellum proſequentes; Deo tamen propitio ſalui Societati Vrſulanæ & S. Cyriaco (à quo Coloniam miſſi fuiſſe videntur) occurrerunt. Quis explicet quibuſnam gaudijs, & ipſi pariter, & S. Cyriacus, totaque ſodalitas inceſſerit, quando tàm miram erga ſe diuinam prouidentiam cognouère, Deo iam tumulos quibus defuncta Martyrum corpora conderentur, procurante: ac de mutata ſorte iam tum rerum facie in imperio ob necem Alexandri, & Mammææ matris, ac barbaram immanitatem Maximini carnificis; permittente ea paulatim loca inſidere Gothos, ac barbaras Pannonum legiones, quorum gladijs, & ſagittis tot hoſtiæ Deo litarentur. Sed quoniam multi in hac hiſtoria varijs in locis ſeriem Martyrij præuiderunt, & ad id cœlitus euocati ſunt, placet ſimilia, quæ viginti quinque ferè annis in Gallia ante S. Vrſulæ martyrium accidere S. Irenæi diſcipulis, quorum aliquot ea loca, quæ SS. Virgines adierunt, Martyrio nobilitarunt, enarrare: vt fidem facilius dicta mereantur.

Iunguntur ſocietati.

Res ſimili hiſtoria illuſtratur.

Beatus Polycarpus Smyrnenſis Epiſcopus Sancti Ioannis Apoſtoli auditor, in Galliam miſerat Sanctum Irenæum, cum aliis diuini verbi præconibus: in ijs erant Ferreolus, ac Ferrutius Athenienſes: hos Sanctus Irenæus Lugdunenſium Antiſtes deſtinarat Veſontionem (quem locum Bonfinius vult Virgines tranſijſſe) vbi multos è mancipijs orci & filiis tenebrarum aſſerunt in filiorum Dei, ac veræ lucis libertatem: ab eodem Irenæo Valentiam Galliarum ciuitatem miſſi Felix, Fortunatus, & Achilleus, dum diuerſis in locis ſedulam Chriſto nauant operam, Deus vtroique tot inter labores cœleſti viſo recreauit; ac Felix quidem ſacerdos duobus ſocijs ſuis hæc ſibi per quietem oblata retulit. *Vidi locum ſiderei ſplendoris coruſcatione micantem, ineffabilium florum diuerſitate vernantem, fragrantibus quoque aromatibus redolentem, tabernaculi etiam ſtellantibus gemmis inſignia, fulgentis auri decore radiantia, in quibus quinque agni niueo candore nitentes, albentia lilia flore depicta croceo pia delectabili inuitante, inſigni amænitate carpebant, quæ dum magnitudinis immenſitate perterritus, & virtutis admiratione gauiſus intendo, audiui hæc dicere diuina vocis [illegible] prolata. Euge serui fidei deuotione probati Irenæi famuli mei Diſcipuli, qui talenta exigua multiplici locupletatione ampliata paraſtis; introite in gaudium Domini veſtri, qui vos faciet perpetua lætitia exſultatione gaudere, Fratrum veſtrorum ſocietati coniuncti.* His narratis incredibili animi lætitia perfuſi audientes ſunt, & Deo pro beneficio Martyrij oblato gratias retulerunt, vires & robur ad complendum curantes: ecce tibi Veſontione adferuntur iiſdem tribus literæ à Ferreolo, ac Ferrutio (quos eodem tempore Deus ſimul oſtento ad martyrium cum ſocijs inuitabat) hoc exemplo. *Vidi cum me ſopori dediſſem cælo quaſi reſerato ac patulo quinque coronas mira ſplendore fulgentes, auro gemmiſque inſignibus adornatas, ſidereo fulgore coruſcantes, quæ ſingulis Angelorum manibus deportatæ, ſignum crucis in medio ſcriptum demonſtrabant, quod dum admirarer, audiui vocem terribilem dicentem mihi. Venite Irenæi Diſcipuli, percipite promiſſum Patris vobis paratum, vt ſicut vna feciſti in terris, ita pariter percipiatis regnum promiſſum in cælis:* Lectis his literis Felix pariter Veſontionem ſuam literis ſignificauit diuinitus factam de communi martyrio reuelationem, atque ita vnanimes Deo gratias pro eo beneficio retulerunt: & ſe ad Martyrij palmam præpararunt, quod viginti quinque ferè annis ante, quàm S. Vrſula illac

Viſum mirabile.

Coronis oſtenſis animantur ad martyrium.

 iter

iter faceret sub Caracalla, vt autor est Chiffletius p. 2. Vesontionis fol. 26. sunt consecuti, quamuis Rheinaudus circa initia Commodi Imperatoris factum putet. Has duorum Episcoporum facta accessione, multi se alij consortio inclyto tot prodigiis coniunxerunt, vt pridem ante Mediolanensium Antistes Marinus. Nouariensium Moromius, Cremonensium Permerius, Laudensium Mallusius alijque se aggregarant.

CAPVT VIII.

Difficultates itineris in reditu disoluuntur.

Obiectiones.

MVLTA possunt contra reditum opponi, *primò*, quomodo tam breui itineris per Italiam tempore, & à Germanis bellum Romanis inferri, & Romam núciari, cogi miles, haberi delectus; edici mense ante profectio potuit? & in Germaniam totus exercitus transportari, occidique ante Alexander, quam redirent Virgines Basileam? breuiter Respondeo. Eadem ipsa die à vicinis præsidijs Romam destinatæ literæ, cum Germani oram Gallicanam inciperent infestare, ita vt breuissimo tempore per dispositos equos ea defectio Germanorum Alexandro Romæ innotuerit ante, quam Virgines Romam peruenissent, sicut cæsis Maximinis teste Capitolino, 4. intra dies nuncius cum cæsorum capitibus Aquileia Romam allatus est; nec opus erat cogere militem, nouosque delectus habere, quando victor exercitus eodem ipso tempore Illyricanis debellatis, facili negotio & mense vno potuit ad Rhenum peruenire: cum vt veteres Scriptores tradiderunt, in ea festinatione quotidie viginti aut viginti, quinque millia passuum legiones passu militari progrederentur, ita, vt ante duorum mensium finem à prima Germanorum populatione facili negotio exercitus Moguntiam conuenerit, quod nemini mirum videbitur, qui Alexandri Magni. Cn. Pompeij & C. Iulij Cæsaris celeritatem in bellis apparandis & gerendis legerit, maximè quando Cæsar repente Alexandria in Pontum improuisus aduolauit, & incredibili pernicitate Pharnacem ita oppressit, vt in triúpho Pontico inter pompæ fercula hanc præmiserit epigraphen, *veni, vidi, vici*, qui etiam meritoria rheda vectus, vt Suetonius scribit, per diem 100. millia passuum conficiebat, vt nuncios sua celeritate longè præueniret. Sic Constantius Imperator in Italia comperto, Siluanum Coloniæ salutatum esse Cæsarem, tanta celeritate missis militibus eum interemit, vt intra triginta dies arreptæ tyrannidis trucidaretur. Sed quia obuia sunt ea celeritatis militaris exempla in Liuio, Curtio, alijs, prætermitto. Vnde non opus Romæ nouis delectibus, & ea bimestri ante itinerarij suspensa descriptione Lampridiana, cuius fortè ante Parthicum bellum vsus fuit: hic tantum necesse fuit, vt Imperator ad exercitum (ex Illyrico, aliisque locis, ac vicinis Danubio, Rhenoque præsidijs collectum) cum expeditis equitibus, & fortè duabus legionibus magnis itineribus properaret: fuerit igitur extremo tertio mense Italicæ peregrinationis mensibus Iulio, Augusto, Septembri adornatæ Alexander interemtus: intra quod spacium iter, & reditum Virginum ab Alpibus Basileam versus constituamus: nec enim properato hic opus video, cum nullus tempus peregrinationis definierit: ita poterit etiam ad gentilium historiarum calculum (quem in natali Alexandri Imperatoris accuratè explorauimus) historia nostra accommodari, vt iter Romanum viuum habuerit & fauentem Alexandrum: nuncius verò de nece eius sub initium Octobris in reditum Virginum inciderit, nam ante Octobrem non videntur Basileam attigisse: ibi verò substiterint nónihil, si fortè præter reliquas aliquæ fuerint naues pro augmento sodalitatis comparandæ: quod si qui nodi è reuelationibus oriri videantur, eos clar. suis locis discutiemus: nunc sextæ persecutionis initium in cæde Alexandri videamus.

Celeritas nunciorũ. Quatriduo Aquileia Romã vsque. Velocitas legionum seruato passu militari. Et Imperatorum Romanorum.

***

CAPVT

CAPVT IX.

Qua occasione & causa cœperit A. 237. Kalendis Octobribus sexta persecutio sub Maximino infra Moguntiam, & qui in ea præter S. Vrsulam occubuerint.

INTER decem, quas Ecclesia seculis tribus perpessa est persecutiones, nulla periculosior, vt quidam etiam volunt, dirior fuit sexta, qua bellum Ecclesiæ Præsulibus indixit Maximinus; nulla tamen inter alias omnes ita tenebris inuoluta; cuius pauciores passim Scriptores Ecclesiastici numerent Martyres: cum tamen satis ex Origene, qui tunc viuebat, & cuius caput in discrimen maximè vocabatur ex Eusebio, Orosio, S. Augustino constet, dirissimam exstitisse: eoque periculosiorem alijs; quod sola capita, Præsules, & Doctores vbique demeteret. Qui verò illo furore ceciderint, vix 4. viri Ecclesiastici memorantur: vt meritò suspicari quis possit, cæsis ea tempestate præcipuis, & doctissimis orbis Episcopis, qui res gestas Martyrum literis consignabant, & turbatis præsertim Romanis rebus duobus trimestris spatio coronatis summis Pontificibus, ingens factum esse in Ecclesiastica historia Martyrum naufragium, qui ea persecutione pro fide occubuerunt.

Ideo commouit me Breuiarij Romani autoritas, quod circa annum 1550. cum proprijs de S. Vrsula Lectionibus editum disertè asserit S. Vrsulam anno 237. sub Maximino coronatam esse, cum plurimis Episcopis, & Regibus, vt examinarem accuratè temporis illius historias, à profanis & Ecclesiasticis Scriptoribus exaratas; an huius rei in ijs appareret fundamentum: id vt clarius proponatur; primò persecutionum Ecclesiasticarum in genere causas examinabo: tùm descendam ad hanc sextam Maximini; qua occasione cœperit in Germania, in quos, & quibus de causis sæuierit, eruam: Denique quam tempori illius historiæ consentaneum sit, tunc Coloniæ S. Vrsulam cum multis Episcopis occubuisse, vt Romani breuiarij asserta veritas confirmetur.

Mirum videri gentilibus, Hæreticisque solet, sectatores fidei orthodoxę varijs semper & acerbissimis iam inde ab Ecclesiæ nascentis exordio concussos esse calamitatibus, & persecutionibus; sed licet succussionibus hisce conuelli stirpitus videntur, altius tamen egere radices virtutum, magis firmati & stabiliti caritate diuina, cuius soliditatem clarè demonstrat hostis impugnatio: nec enim militis robur, ac virtus tempore pacis, sed belli, nauarchi peritia tempestate sæuiente emicat, atque in ipso penè naufragio cernitur: quod egregiè S. Ambrosius super his psal. 118. verbis declarat. *Paratus sum, & non turbatus, vt custodiam mandata tua. Vt gubernator, inquit, ille melior est, qui in tempestate nauim gubernat, & laudem maiorem meretur, qui aduersus ventos obnititur, insurgit aduersus fluctus, non timet, vel cum eleuatur vndis marginum, vel cum ad ima profundi demergitur; quam qui per strati maris malaciam, & tranquillitatem ad portum optatum eam conducit; sic & maiori praconio dignus est ille, qui tentationum, & afflictionum tempore ita animi sui nauim nouit dirigere, vt nec prosperis extollatur, & euanescat, nec aduersis, afflictione, & laboribus frangatur, & fatiscat: sed cum Propheta dicat paratus sum, & non turbatus sit, tam hæc mihi placent, quam illa.* Altera fuit persecutionum iusto Dei decreto permissarum causa, vt diuina potentia per infirma mundi declararetur: dum furor insanientium Tyrannorum, nec vllum posset à Dei caritate dimouere, nec fidei propagationem vllis tormentis impedire, quo minus illa toto terrarum orbe sine armis, & ferro per viles sæpè, mundoque despicatissimos homines dilataretur.

Cur Deus permittat persecutiones Ecclesiæ.

1. Soliditas.

2. Ostendunt Dei omnipotentiam.

Primus persecutor Nero. Tert.c.5. Apolog.

Primus persecutorum fidei classicum cecinit Nero Imperator, cuius dum deprauatam in quæuis flagitia naturam frustra niteretur Seneca disciplina, & arte corrigere, iam tum ait Tertullianus. *Parabat Deus, & nectebat Ecclesiæ suæ Martyrij coronas, vt haberent Christiani, quo tam improbo dedicatore, damnationis suæ merito glorientur: qui enim nosset illum, haud ignoraturum, non nisi grande aliquod bonum à Nerone pessimo damnatum esse*: Ita Principes Apostolorum Petrum, & Paulum furor illius sustulit.

2. Domitianus. 3. Traian. 4. Anton. 5 Seuerus. 6. Maximinus omniũ immanissimus.

Successit ei feritate par, fastu maior Domitianus; qui dum se Deum cupit adorari, ferocius in gregem Christianum velut immanis bellua sæuijt: excepit hanc persecutio, quam Traianus; quam Antoninus Philosophus; quam Seuerus interpositis pace aliqua temporibus in Ecclesia excitarunt: Sextus tamen omnium gentilium autorum præsertim Lampridij, & Capitolini sententia Maximinus, Tyrannos priores immanitate superauit: vt eum non tantum *Cyclopem, Busiridem, Scyronem, Phalarim*; sed *Tigridem* etiam, & *animal, quo nullum in terris crudelius viueret*, Romani appellarint. Hic Tyrannus carnifex erat aptissimus, cuius telis, & gladio tot millia innocentissimarum Virginum Deo victimæ profuso sanguine litarentur: namque sub hoc Maximino cæsam esse cum sodalitate sua S. Vrsulam, præter Vincentium Belluacensem, S. Antoninum, Ioannem à Leydis, Ioannem Magnum Vpsalensem Archiepiscopum, qui id disertis verbis exprimunt, idem Romani Breuiarij Lectiones propriæ tunc, cum ritu duplici tota in Ecclesia dies anniuersarius vndecim millium Virginum perageretur his verbis asserebant. *Passæ sunt autem circa An. Domini 237. Anteros Papa & Maximini Imperatoris*: Ideo persecutionis huius initium, occasio, causæque licet iam sæpius insinuatæ, discutiendæ sunt accuratius, si forte lucis hinc aliquid emicet, vt eius atrocitas aliquo modo cognoscatur.

6, Persecutionis initium.

Initium imperij Maximini idem vt annus, ita & dies fuit, qui mortem luxit Alexandri Imperatoris iustissimi, castissimi, clementissimi, matris Mammææ obseruantissimi & Christianorum studiosissimi, hunc annum Eusebius, Belluacensis, S. Antoninus, Baronius, & alij communiter volunt esse 237. quibus subscribit Romanum Breuiarium. Erant tunc Romani Consules Seuerus & Quintianus: dies verosimiliter fuit Kalendarum Octob. Eodem ipso die testantur scriptores gentiles Capitolinus, & Herodianus, Maximinum à militibus Augustum esse salutatum: & quidem ante, quam Alexander obtruncaretur, quem etiam facit Herodianus lib. 6. iussu Maximini interemtum cum matre & amicis: vt initium sextæ persecutionis infra Moguntiam circa Ficeliam cœperit. Porrò dici debere hanc sextam persecutionẽ persuasissimũ est S. Aug. l. 18. C. D. c. 52. Oros. l. 8. c. 19. Baro. ad A. 237.

Occasio duplex.

Occasionem illi primam datam esse suspicor literis Maximi, & Africani designatorum Consulum: ad Iulium Hunnorum Ducem cognatum suum missis: qui videtur ipse Maximinus esse: is enim eodem se anno Iulium appellauit. Duxq; Gothorum etiam Hunnorum in Perside collectorum fuit, & fortè Consulibus coniũctus affinitate, quem ideò honoris causa cognatum suum nominarunt. Eæ literæ per citatos nuncios videntur exeunte Septembri ante, quam Alexander ipse ad exercitum Moguntiam peruenisset, redditæ, copiis iam omnibus à Maximino cõgregatis: quando is bellica fortitudine, corporis magnitudine, generositate animi præcipuus, militaribus meditationibus formabat exercitũ, & ad nutũ suum sequendũ imbuebat, promissione spoliorum totius Germaniç, quç spe ipse cũ suis iam deuorarat: & quia licentia quadam bellica plus etiam indulgebat legionibus, quam Alexãdri Imperatoris seueritas, & disciplinæ militaris exactissimus rigor pateretur, facilè & pronum fuit ciere turbas, cum aduentu Alexandri, & delectu habito pro innata sibi Cæsar, & nomini suo consentanea seueritate quasdam statim exautoraret legiones, iam promissis Maximini ad quiduis audendum excitatas: hæc altera fuit occasio, vt id pessimè haberet milites: & iam cũ Maximino cõferrent cõsilia de tollendo Alex: ita enim Lamp. ait. *Sed cũ ibi quoq;* (Alexander) *seditiosas legiones comperisset, abyci eas præcepit; verum Gallicanæ mentes, vt sese habent duræ ac retrogradæ & sæpe Imperatoribus graues, seueritatem hominis nimiam, & longè maiorem post Heliogabalum*

1. Literæ Romanorum.

2. Seueritas Alexãdri.

non tulerint. Has duas dico occasiones exstitisse persecutionis in Christianos excitandæ. Nunc ipsas 1. veras, tum à Maximino prætensas causas exquiramus.

Causa vera Ambitio.

Vera & prima causa regnandi libido fuit: cumque ægrè videret posse se tali viuo Principe ob mores sanctissimos, & amorem, quo velut orbis delicium in oculis & Romanorum, & exterorum erat, id consequi, ipse qui natione barbarus, genere agrestis, moribus efferus, à Romanis velut bellua despiceretur; militum sibi paulatim colligere fauorem cœpit, & Alexandri matrem, ipsumque Cæsarem prætensis auaritiæ sordibus, in odium, & inuidiam vocare: id insinuat Capitolinus. *Maximinus autem ea fuit semper astutia, vt milites non solum virtute regeret; sed etiam præmiis, & lucris sui amantissimos redderet.* Hac astutia, & callido, tectoque ambitionis studio perfecit, vt à militibus quibusdam illius præmijs efflorescentibus, vltro post exulceratum exercitum noua exauctoratione legionum facta iussu Alexandri, ad imperium vocaretur; quod ille dum detrectare (vt ficta sunt ambitiosorum hominum si vlla in orbe ingenia) & à se amoliri simulat, plures etiam militum sibi legiones deuinxit, ad vehementius imperium, quasi inuito obtrudendum: quod clarè lib. 6. Herodianus hisce significat verbis. *Cum igitur frequentes in campum conuenissent, venienti de more ad exercendos tirones Maximino, ipsum ignaro, an re prius composita, purpuram circumdant, imperatoremque salutant: ille primo renitit, & abijcere purpuram, vt autem nudos intentari gladios à militibus vidit, occisuros nisi cederet; minitantibus, futurum quam præsens periculum præoptans, honorem scilicet recepit, fortunamque illam sæpè, vt aiebat oraculis ac somnijs præmonstratam testatus, milites prius inuitum se, detrectantemque cogi, sed illorum tamen obsequi voluntati:* (mirare in barbaro astutiam: sed audi cetera, quomodo ad necem Alexandro inferendam paret animos, vt solus imperet) *Quamobrem qua ipsis placuerunt resanciant, sublatisque armis etiam præuento rumore Alexandrum, tam rei tamen ignarum, opprimant, vt milites illius, ac stipatores re subita perterriti, aut sponte cum reliquis consentiant, aut certè dum imparati sunt, nihilque eiusmodi exspectant, etiam ingratis subigantur. Postea vero quam beneuolentiam omnium, atque alacritatem prouocauit, duplicata scilicet annona* (hoc erat armare manus in Alexandrum, & Mammæam auaram, vt dicebant feminam) *ingentique promisso donatiuo, pœnisque omnibus, ac ignominijs remissis* (vt exautoratas sibi iungeret legiones) *confestim ad tabernaculum Alexandri, quod haud procul abesset, vniuersos eduxit.* Hactenus Herodianus studiosissimus licet Maximini præ omnibus, & obtrectator laudum Alexandri, non potest tamen ambitionem illam barbari hominis fictam, & pridem maturo coniuratorum consilio coctam inficiari. Ad prætensas causas venio.

Et Astutia Maximini.

Hinc armat & animat in Alexandri necem milites.

Non Christiani tantum: sed gentiles ipsi Scriptores, adeoque ipse, qui tunc viuebat Herodianus, matrem causam fuisse necis vulgatum sermone ait. *Alij matrem ipsius accusabant auaram feminam, vt quæ pecunijs congerendis ob sordes nimias, parsimoniamque erga milites, inuisum cunctis Alexandrum reddiderit.* Finxere etiam milites; vel potius Maximinus in vulgus sparsit, Mammæam reditum suadere filio in orientem, omisso bello; hanc Tyranni calliditatem, & laruam detegit Lampridius in Alexandro. *Causa occidendi illius ab aliis hæc fuisse perhibetur: quod mater eius relicto bello Germanico in orientem ad iactantiam sui vellet redire, atque ob hoc iratus esset exercitus; sed hæc ab amatoribus Maximini ficta sunt, qui videri noluerunt Imperatorem optimum ab amico suo interfectum contra iura humana & diuina,* Consentit Capitolinus in Maximinis, *Causam quidem Alexandrum interimendi alij aliam fuisse dicunt: quidam enim Mammæam fuisse dicuntur, auctorem, vt filius deserto bello Germanico orientem peteret, atque ideo milites in seditionem prorupisse.* Hæc quidem gentiles Mammææ passim (ob fauorem, quem ipsa publicè Origeni, & aliis Christianis exhibebat, ipsa etiam iam tum Christiana) obtrectatores profitentur, in odium matris Alexandrum filium occisum esse.

Conficta ad inuidiã Alexandro conciliandam.

Scripto-

Licet odio religionis sit occisus.

Scriptores verò Ecclesiastici duce Eusebio coæuo Lampridij, & Capitolini factum volunt odio Christianæ religionis: dum persecutionem sextam dicunt in odium Mammææ, & Origenis institutam esse, vt Marianus Scotus, Hermannus Contractus, Nicephorus, & alij testantur, quorum verba lib. 4. cap. 28. recensui: horum multi expressè asserunt in odium Alexandri ab Origene fide Christi informati mouisse illam contra Ecclesiam persecutionem, verbis Zonaræ hac vice in tomo secundo contentus ero, qui audet etiam Alexandrum Christianum facere, & dicere in odium fidei esse obtruncatum. *Mammæa Alexandri mater virtutis, honestaque vitæ studiosa, dum Antiochiæ cum filio degeret, Origene (fama hominis permota) Alexandria accersito ab eoque doctrina fidei erudita, Deum sanctissimè coluit, vt Eusebius, & alij memoriæ prodiderunt; quo factum est, vt persecutio Christianorum eo tempore non modo conquiesceret; sed & honos maximus Christi cultoribus haberetur. Alexandro interfecto Maximinus statim suscepto imperio persecutionem contra Christianos mouit, & Ecclesiarum gubernatores* (missis Romam mandatis de Pontiano necando) *vt Doctores Christianorum* (imprimis Origenes licet delitescendo euaserit) *necarentur, ac præcones tolli iussit, idque indignatione contra Alexandrum, qui Christum coluisset, fecisse perhibetur; eius enim Imperatoris insano odio flagrabat.* Hactenus Zonaras.

Alexander Christum colebat.

Habemus causam necis Alexandri, & matris: veram quidem barbari hominis ambitionem, at prætensam odium religionis orthodoxæ, quo solo potuit lenire Romanorum à se alienos ob necem optimi Principis animos, si Deorum religione motus videretur, quæ viuo Alexandro adlectis in familiam, & Palatium Catholicis, nimium deteri videbatur; sed quia Eusebius, quem sequuntur ferè omnes, qui de sexta persecutione loquuntur, eam præcipuè, & primo tempore volunt in familiam Christianam Alexandri & Mammææ incubuisse, dubium est, an eam ante bellum Germanicum, vel eo confecto peremerit, id clarè dissoluere videtur Herodianus, qui familiæ necem cum Cæsaris ita coniungit. *Maximinus igitur postquam eum exercitus vniuersus Augustum appellauit, Tribuno, & Centurionibus aliquot negotium dat Alexandri matrisque vna, & quicunque vim contra facerent occidendorum. Qui facto impetu statim in tabernaculum ipsum, cum matre, amicisque & honoratissimo quoque obtruncant, exceptis, qui paulò ante fuga, & latebris sibi consuluissent, quos tamen vniuersos* (vides rem non tumultuariè nec vno conceptam die; sed designatos pridem ad necem Palatinorum honestissimos) *haud multo post comprehensos, Maximinus ipse morte affecit.* En nouos Kalendis Octobribus Christi Martyres, eo enim titulo audet Petrus Equilinus Episcopus lib. 11. cap. 24. Mammæam appellare, vbi eam *Sanctam Reginam* vocat, & *Martyrem, quæ ab Origene Catholicæ religionis & diuini verbi monimenta suscepit, & Baptismi Sacramentum latenter excepit, & ab Imperatore Christiani nominis persecutore interfecta est, & Martyr Domini consecrata.* Sed de familia Cæsaris neci data certius esse potest Martyrium. Interim ne illaudatus Alexander Imperator in odium etiam fidei peremtus abeat, hoc ei nos Christiani maximo vertamus honori; quod vnum ei gentiles odio fidei maximè dederunt dedecori, quod matri Christianæ, sanctæ feminæ, ac multorum sententia Martyri semper obtemperarit: ita enim epiphonematis loco mortuo accinit Herodianus, laudum alias illius vbique obtrectator. *Hunc finem vitæ habuit Alexander vna cum matre, cum annos quatuordecim sine vlla subiectorum querela, atque adeo sine sanguine imperasset; siquidem à cædibus, & crudelitate abhorrens, neminem nisi iudicio damnatum perire patiebatur, ad humanitatem videlicet, & beneuolentiam propensus. Quapropter nisi filium mater auara, ac sordida infamasset, nihil planè desiderari in eius gubernatione imperij potuisset.* Castissima femina lenonum turbam è palatio submouerat: nec quidquam ibi molle, quod oleret delitias patiebatur; vt pudicitiæ laudem præ omnibus Imperatoribus filius obtineret: quam pudoris ingenui gloriam in Alexandro, matris vnius solicitudine conseruatam cum prædicasset Herodianus, subdit: *Alexandro mater supra modum imperauat,*

Familiares ei⁹ fideles.

Mammæa Martyr.

In odium Christianæ matris interemt⁹ Alexāder.

rabat, ac dicto audientem semper habebat, vt hoc tantum reprehendi in Alexandro possit, quod mansuetudine nimia & reuerentia maiore, quam oportuit: etiam contra animi sui sententiam matri obsequeretur. Sanctæ igitur matris, & Christianæ filius Alexander in odium etiam Mammææ eiusque fidei occisus à persecutore iuratissimo Christi Maximino est. Nec tamen ideo Martyribus accensendum puto: primò enim dubium est, an animo verè fuerit Christianus, licet fuisse, vt probabilius supra defendetur. Deinde quia inuitus, ac renitens occisus scribitur ab Herodiano. *Alexander conuocare milites, rogare vt se defenderent, at ille tremens, atque exanimatus in tabernaculum reuertitur, matrique implicitus, & vt aiunt conquerens atque incusans, quod ob illam talia pateretur, exspectabat interfectorem.* Nisi dixeris eum naturali metu perculsum; matris tamen accensum monitis, quæ se primam ad mortem pro Christo oppetendam offerebat; eiusdem etiam exemplo constanter pro Christo occubuisse, quod ego relinquo alijs dijudicandum: mihi hoc loco è dictis satis est eruere, hæc ipsa gesta cum Vrsulano Martyrio eodem mense eademque sexta persecutione tolerato congruere: quem enim potuit colorem necis Alexandri Maximinus Romanis prætexere, cum eum vt Indigetem post mortem; vt patrem patriæ in vita colerent; quam odium nominis Christiani: cum vt ex Zonara vidimus, non quieuerit tantum Alexandro Imperatore persecutio Ecclesiæ; sed præ reliquis Christiani etiam honoribus ornarentur: & iam Romanis designatorum Consulum literis inuitatus sciret, quo flagraret odio Romæ Mammæa, & Alexander, quod Christianos non esse tantum sinerent; sed quasi vrbi, & orbi dominari paterentur: tunc præsertim cum in orbis theatro Præsules, Doctores, Reges & Principes cum incredibili Virginum Christianarum exercitu sacra sua (frementibus contra, nec ob reuerentiam imperatoris audentibus senatoribus gentilibus impedire) peregissent, summa Deorum, & Flaminum Romanorum ignominia & dolore; quasi feminæ vnius Christianæ, & imbellis pueri, matris à nutu pendentis imperio, gentium Domina Roma regeretur. Ergò cum collectos in vnum Præsules illos, Doctores, Reges & Principes sectæ Christianorum cognoscerent, secundo Rheno Coloniam petituros; primus sublato Alexandro, & Mammæa matre, reliquisque orthodoxis palatinis non dubitauit se maximam apud Senatum, & insequentis anni Consules gratiam initurum, cædemque imperatoriam hoc pallio velaturum) si eos ideo perculisset, quod in Deorum religionem iniurij, Doctoribus Christianis audere quæ voluissent, Romæ depressa Senatus auctoritate indulsissent. Itaque triplex genus hominum Christianorum proposuit exscindendum. Primò Palatinos Alexandri, & Mammææ familiares Christianos: quorum consilio & fauore talia gessissent Christiani: tum ipsam totam sodalitatem Vrsulanam, vt in mandatis Roma acceperat: denique qui restare videbantur Ecclesiarum Præsules, ac Doctores, quos inter præcipuus ore omnium Origenes ferebatur: quo capitibus præcisis, tota per se corrueret Ecclesia Christiana; neque enim vlli Tyrannorum contigerat, totius Europæ, imò ferè orbis Christiani capita Christianorum, Præsidesque, & Reges collecta vnum in locum comprehendere, vt Maximino, qui ideo ad religiosos totius orbis antistites tollendos adiecit animum, vt sibi deleti nominis Christiani decus arrogaret, magisque gentilium collecto fauore stabiliret imperium.

In odium Christianæ matris interemtus Alexāder.

Ideone Martyr.

Offensio Senatus ob religionis Catholicæ splendorem.

Impulit Maximinum ad occidendum.

Triplex gen' Christianorũ.

Ac mihi quidem videtur ijsdem infernalibus furijs ad scelus, & immanitatem belluinam in Christianos exercendam concitatus, quibus olim primus Christiani nominis Romanus hostis Nero bellum mouit Ecclesiæ: Is enim (ô inauditam animi peruersitatem!) vt Troiæ excidium habitu scenico citharœdus caneret, ipsum voluit incensa Roma tristi, & lustuoso ciuibus, iucundo Neronianis oculis spectaculo exhibere. Miserabilis erat rerũ facies, cũ incendio tãtis impendijs, nec minore sanguinis pretio coalita Romanæ Vrbis moles propè in cineres, & fauillas redigeretur: persuaserat tũc aures Romanorũ, Imperatorẽ citharæ legibus obtemperantem, publicæque calamitati illudentẽ Troiã cecinisse: quare cũ nec solatijs vllis largitionũ, nec

Neronis insanus furor.

Odium Vrbis incurrit.

nec edictis ingens mœror luctuosi casus abstergi posset, Christianorum placuit exquisitissimis supplicijs scelus expiare, & cladis irreparabilis velut lenire ignominiam; itaque nouis generibus mortium excogitatis, posteaquam in innoxios quæstione crudeli variaque haud perinde in crimine incendij, quam odio Christiani generis sæuitum esset, pereuntibus addita ludibria, cum alij ferarum tergis contecti laniatu canum interirent; alij in crucem acti, aut subditi rogis, ceraque, ac pice illiti, ad vsum nocturni luminis verentur. Pari ratione Maximinus, vt à se crimen occisi Imperatoris optimi amoliretur, cum vno sciret Christiano sanguine posse placari mentes Romanorum; eos qui è Christianis Principes in familia Cæsaris fuerant, in odium fidei iussit obtruncari. Satis id insinuant gentiles Scriptores. Primò ergo quales amicos Alexander, habuerit ex Lampridio videamus, tum ex Capitolino, quibus eos tormentis Neroniana feritate peremerit. *Amicos* ait fol. 205. Lamprid. *Sanctos habuit, ac venerabiles, non malitiosos, non furaces, non callidos, non ad malum consentientes, nec bonorum inimicos, non libidinosos, non crudeles, sed Sanctos, venerabiles, continentes, religiosos, amantes Principis sui, qui nihil venderent, nihil mentirentur, nihil fingerent, nunquam deciperent.* Satisne Christi cultores, eius familiæ pars nobilior, suis depingi videntur coloribus? Iam audi Neronianam, imò belluinam; qua in eos sæuijt immanitatem: ex Capitolino. *Senatus enim eum tantum timuit, vt vota in templis publicè, priuatimque mulieres etiam cum suis liberis facerent, ne ille vnquam Vrbem Romam videret: audiebat enim alios in crucem sublatos, alios animalibus nuper occisis inclusos, alios feris obiectos, alios fustibus elisos, atque omnia hæc sine delectu dignitatis.* Et paulò infra numerum recenset talium amicorum Alexandri præsertim, vt puto, post Germanicum bellum occisorum. *Denique sine iudicio, sine accusatione, sine delatore, sine defensione omnes interemit, omnium bona sustulit, & plusquam quatuor millibus occisis se satiare non potuit.* Hæc quidem de amicis Alexandri gentiles. Scriptores verò Christiani Eusebius, Marianus Scotus, Zonaras, Orosius, Belluacensis & alij libro superiore cap. 28. laudati, hos plerosque faciunt Christi fideles: quod satis eorum laudes decantatæ à Lampridio significat: vt Romani ipsi, licet Virginum Vrsulanarum cædem forte non improbarint; licet Pontiani & Anteri necem etiam suaserint, hanc tamen in Palatinos Romanorum honoratissimos, quorum consilijs tam castè, iustè & quietè Alexander imperium administrarat, crudelitatem exercitam, non potuerunt, non exsecrari. Non tamen negarim, quin Maximinus pro inexhausta, qua flagrabat opum congerendarum cupiditate, quosdam etiam gentilium copiis circumfluentes confictis criminibus appetitos sustulerit, vt maius etiam sibi inde Romanorum odium conciliarit.

Mitigat supplicis Christianorum.

Neronem imitatur Maximin⁹

Amicos Alexandri Sanctissimos.

Tormẽtis atrocibus necat.

Atque hic quidem primus persecutionis huius turbo infra Moguntiam circa Kalendas Octobris excitatus, Mammæam Sanctam Reginam cum nobilissimis Palatinorum tam ante, quam post bellum Germanicum sustulit. Alter verò Tyranni eiusdem furor in Ecclesiæ præsides incubuit, quo duos Apostolicæ sedis Antistites, vt Romanis gratificaretur, trimestri, Pontianum, & Anterum peremit: quæ procella in Asiam delata petijt Origenis præcipuè caput, quod illi Mammææ, & vt quidam cum Zonara volunt, etiam Alexandri conuersio tribuebatur: de ea sic scribit Orosius lib. 8. cap. 19. *Maximinus postquam bellum in Germania prosperè gesserat, persecutionem sextus à Nerone in Christianos exercuit: qui maximè propter Christianam Alexandri, cui successerat, & Mammææ matris eius familiam persecutionem in Sacerdotes & Clericos, id est Doctores; vel præcipuè propter Origenem Presbyterum miserat.* De eadem S. Augustin. agit: Martyres tunc occisos enumerat Hermannus Contractus dum Anno Domini 238. ait. *Maximinus Christianos & maximè Rectores Ecclesiæ sexto post Neronem persequitur, sub quo apud Cæsaream Palæstinam Pamphilus & Maximus Presbyteri coronantur, Pontianus Papa, & Successor eius Antherus 18. Papa post primum mensem pontificatus Martyrio coronantur.*

Item Præsules & Doctores Ecclesiæ.

S. Aug. lib. 18. L. D. c. 15.

Sæpe mirari ſoleo perſecutionis huius ſextæ atrocitatem, & Martyrum; qui in ea occiſi perhibentur, paucitatem. Atrocitatem eius præter Euſebium, Hieronymum, S. Auguſtinum, cumprimis declarat Origenes lib. 22. in Ioannem. Et Firmilianus Epiſcopus Cæſareæ in Cappadocia; qui *grauem* & *acerbam* vocant; ſed *breuem*, quia ante triennium expletum exſpirauit: vt Euſebio & Baronio teſtibus, diritas eius Origenem impulerit ad librum de Martyrio conſcribendum. Certè ex Gentilium ſcriptis ſatis eius immanitas perſpicitur, qui nullum Romani Imperij Tyrannum crudeliorem faciunt, vt quod Catholici prætermiſerunt, ex ipſorum ſcriptis ſupplendum videatur: nam illi tunc ad 4 millia volunt atrociſſimis cruciatibus interemta.

eius atrocitas.

Quæ enim diritas cenſeri poteſt, ſi duos tantùm Romanos Pontifices, & totidem Aſiaticos Presbyteros occidit? quamuis Pamphilum etiam alij malint alio necatum eſſe tempore. Nonne ſub Alexandro Mammææ filio mitiſſimo, præter duos Pontifices Calixtum & Vrbanum, S. Martina, Cæcilia, Tiburtius, Valerianus, Calepodius Presbyter, Palmarius Conſul cum vxore & liberis, ac Simplicius Senator (vt eos enumerat Hermannus Contractus & Marianus Scotus) Martyrio ſunt coronati? & tamen Zonaras ſub Alexandro quieuiſſe vult perſecutionem, cuius imperium Gentiles vocant ἀ ἀμαρτον? Quid de Antonino Pio dicam? negat Tertullianus hunc fuiſſe perſecutorem, & inter optimos eum Principes collocat: qui tamen Sixtum & Telesphorum Romanos Pontifices interemit, Spoleti Pontianum, Pergami in Aſia Agathodorum, Carpum & Agathonicum; Pergæ in Pamphilia Theodorum cum matre & alijs; Heracleæ Glycerium, Apameæ Alexandrum; Damaſci Victorem & Coronam, apud Comanos in Ponto Hermiam militem, in Sardinia Polinum; Auguſtoduni in Gallia Flocillum & alios, quorum omnium meminit Martyrol. Rom. & Baron. ad An. Dñi 154. Nec tamen is in Clericos & Præſules ſæuijſſe dicitur, quorum plurimos necauit. An igitur omnium, quos in Germania fecit Martyres Maximinus, & Epiſcoporum Europæorum, Doctorumq; occiſorum nomina perierunt? ita dicere neceſſum eſt: nam à tranſmarinis Autoribus Euſebio, Origene & alijs potiſſimum diritatem huius perſecutionis cognouimus; cùm verò, vt aliàs dixi, nulli tunc in Germania Scriptores eſſent, vel ſi fuiſſent, eorum ſcripta perijſſent, Deciana & Diocletianea perſecutione poſteriori, nemo me temeritatis arguat, ſi dixero videri veroſimile, ſaltem à profana gentilium Scriptorum, & temporis hiſtoria non alienum, in Sodalitate Vrſulana collectos Britanniæ, Hiberniæ, Galliæ, & Italiæ Præſules, & Doctores tot Regibus & cum Principibus (quorum fortè nonnulli ex amicis & familiaribus Alexandri vel Mammææ fuere) eſſe Coloniæ iuſſu Maximini iuxta Breuiarij Romani lectiones interemtos: vt licet nomina interciderint tot Epiſcoporum ſub ipſo occiſorum, edicti tamen Cæſarij memoria manſerit ab Origene ſæpe repetiti, quo Præſules omnes proſcribebantur, vel neci adiudicabantur.

de 4. tantū Martyrib. conſtat.

Plures cæſi ſub Alex.

& Ant. Pio

Cauſa cur tam pauci adnotati tunc reperiantur Martyres.

Sed quid tu mihi (inquiet aliquis) tot millia Virginum tunc cæſa obtrudis, cùm Euſebius tantum Doctorum meminerit? *Qui propter grauem inuidiam*, ait, *qua contra Alexandri familiam, in qua complures fideles & Chriſtiani verſabantur, flagrabat, acerbam perſecutionis tempeſtatem concitauit, iuſſitq, ſolos Eccleſiarum Præſides tanquam autores doctrinæ Euangelicæ neci dare.* Reſp. Videri hoc edictum cæſis iam, confecto bello Germanico, cum amicis Alexandri, Vrſulanis Virginibus publicatum: cùm enim fama eſſet, Europæ Præſules cum Regibus Chriſtianis perijſſe in Sodalitate Vrſulana, cæſis etiam Romanis Pontificibus duobus, exarſit cupiditate Maximinus, ſe extincti toto Orbe nominis Chriſtiani laudem non ſine Romanorum applauſu ſibi arrogaret: id facile tunc factu videbatur, ſi pari ratione Præſules Aſiaticos, & apicem Doctorum, vt ferebatur, Origenem peremiſſet.

Euſ. l. 6. c. 28

Quando edictum in Doctores eccleſiæ promulgatū.

Ita ſuſpicor Weſaliæ infra Moguntiam, in editiſſimo montis vicini Niderburch iugo, factum initium ſextæ perſecutionis: vidi ibidem An. 1638. 10. Octobr. cùm loci veſtigia inſpecturus, eò me contuliſſem, præter exſpectationem, vaſtiſſimam planitiem caſtris Romanis excitandis aptiſſimam: imò & expreſſa adhuc veſtigia:

 nam

Locus conditorij Mammææ

nam superant altissimæ duæ fossæ, quæ castrorum perimetrum circumscripsisse videntur, ea profunditate, vt naturæ, non artis opus adspectu primo iudicarem: Rudera superant forte cenotaphij Alexandri Cæsaris & Mammææ matris conditorij forma cylindrina, binæ eductæ in altum moles turritæ, quas murus prægrandis quatuor insignis arcubus coniungit opere firmissimo, cuius lapides pene citiùs, quam cæmentum comminuas: sed turrium vtraq; moles subiecto pyrio puluere magnam partem patrum subuertit ætas: incolæ Romanum opus nominant: mons ille multis vicinis sublimior erigitur, vt vel transrhenana liceat Westerwaldiæ iuga tunc à Germanis habitata despicere: est autem & vini frugumq; feracissimus, nec pabulum in subiectis vallibus, equis & iumentis deest: vt cum putem locum pro parte castrorum à Maximino delectum, & ibidem in tentorio tam Alexandro quàm Mammæa sublatis, in Christianos Cæsaris familiares sæuitum esse antè, quàm inde Moguntiam mouens, pontem transiret in Germaniam: cui sententiæ meæ subscribere videtur Browerus noster.

S. Vrsula sub Maximino passa dicitur in Lectionib. proprijs antiqui Ro. Breuiarij

Hæc sunt à me paulò fusiùs examinata, vt defenderem Lectiones Romani Breuiarij proprias de S. Vrsula circa An. 1550. editas: quibus ex Vincentio Belluacensi, S. Antonino, Ioanne Vpsalensi Archiepiscopo dicitur S. Vrsula sub Maximino coronata, & euincerem non abhorrere à profana Gentilium, & Ecclesiastica temporis historia, si in sexta persecutione, cùm in Germania bellum Maximinus vrgeret, & Ecclesiam persequeretur, eos fecisse dicatur Martyres: vt rectè dixerit in Monastica sua Chronologia Prosper Stellartius Eremita S. Augustini, ad An. 237. *Dirissima persecutio suscitatur à Maximino, qua quidem cum alijs innumeris Prælatis & Virginibus è medio tollitur Pontianus.*

Sed nunc armato in Christianos Maximino relicto, Virgines Basileam versus per Durgaudiam festinantes reuisamus.

CAPVT X.

De Vestigijs Romani itineris, quæ hodie exstant in Germania Superiore, in Rheinfeldensi Comitatu, & de morte SS. Virginum Cunegundis, Mechtundis & VVibrandis cum prodigijs.

DVplici diuino oraculo historiam antiquissimam S. Vrsulæ Deus cum omnibus adiunctis singillatim explicarat; nec tamen fidem apud multos orthodoxos inueniebat: *Testimonia eius credibilia facta sunt nimis*, quando illa tot vestigijs & claris monimentis testata posteris esse voluit, renouatis sæpè prodigijs, ne ea vestigiorum memoria vetustate obtereretur: vt Hæretici, qui ea hodie suis vsurpant oculis Basileæ, fidem cogantur adhibere peregrinationi Vrsulanæ: & luculenta reliquerint Catholicis testimonia veritatis: sed quia pleraque hactenus orbi reliquo incognita, & quasi sepulta iacuerunt, solis vulgata incolis, eruam illa è tenebris in lucem: proferamque miracula, certis in locis à Virginibus in reditu peregrinationis ad Rhenum patrata: aliaque reditus huius apertissima monimenta, quæ nec mille trecentorum & 70 annorum ætas, nec Hæreticorum illic dominantium furor hactenus potuit obliterare.

Reditus Virginum

Virgines igitur Romà digressæ, eâdemq; reor viâ, ijsdem ducibus & metatoribus Angelis, vel hominibus ipsis reditum auidè præstolantibus, & vltrò necessaria ad victum ex omni loco deferentibus; solitâ vsq; clementiâ aëris & serenitate per Italiam, Alpes & Durgaudiam, Basileam contenderunt extremo ferè Septembri, aucto vehementer numero tam accessione eorum, qui Romam ex varijs orbis partibus diuino exciti monitu confluxerant, & aduentum Virginum exspectarant, quàm eorum etiam, qui Romæ & per totam Italiam vndique famâ Sodalitatis illius increbrescente, se Virginibus Martyrij desiderio aggregarant. Cir-

Circa Augustam Rauracorum quædam Virgines debiliores nauibus se videntur commisisse, & errore viarum in conspectu Rheinfeldensis oppidi, tres earum Cunegundis, Mechtundis & Wibrandis defectu virium coactæ subsistere, inde in locum oppositæ ripæ Constantiensis diœcesis, quem Buchen appellant, delatæ, breui quietem in terris magno accolarum bono inuenerunt: ibi cùm foueam attigissent stagnantem aquis, nec scapha ijs transmittendis appareret, vt Deus iam tum rusticanis hominibus ipsarum merita declararet, ilico pons sublicius Angelis eum citissimè & faberrimè architectantibus visus est: breui post ad puellarum aduentum fons ibi scaturijt aquis largissimis, qui exstat hodie, vt iuratis intrà probabo testibus: & nomen à SS. Virginibus, vti & via & fouea, quam calcarunt, tot seculis retinuit: sed cùm ad villam Ropers wyll Parochiæ Eichselensis eiusdem diœcesis peruenissent, & hospitium orarent, inquilinus autem detrectaret initio Virgines summo loconatas visu recipere gurgustio, earum tandem victus precibus cessit, & admisit, quæ post paulò magna sanctitatis opinione decesserunt. Corpora earum siue cœlesti monitu, vt quidam volunt, siue ad morientium petitionem currui sunt imposita, iumentis nullo rectore adhibitis, quæ rectà in Eichsel delata sunt, ibi hodie in monte cernitur SS. Virginibus excitata Ecclesia, quarum duæ intra Ecclesiam in eodem quiescunt sarcophago, tertia extra eam, tumulum reperit in cœmiterio: postea magnis rutilarunt prodigijs, quæ libro nono iurati testes confirmabunt. Multum enim contulit ad hæc, de quibus ago vestigia peregrinationis Vrsulanæ vindicanda ab interitu Raymundus Gurcensis S. R. E. Cardinalis Ann. 1504. quo Legati Apostolici officio fungente Basileæ, 70. testes de his alijsque miraculis deposuerunt. Totum hunc iudicialem processum, Virginumque mortem fusius è Breuiarij Constantiensis Lectionibus recitabo.

Miraculis clarent.

Piè moriuntur.

Sepeliūtur in Eichsel.

CAPVT XI.

De morte & prodigijs S. Christianæ prope Basileam.

Descenderat Christiana Basileam versus, quæ tentata corporis infirmitate, prope Rubeam-domum, vbi est Monasterium S. Pauli primi Eremitæ, cogitur excendere: inde progressa ad agros inter villas Wylen & Krentzach, ibidem in campo diem vitæ clausit extremum: locus, in quo decessit, hodieq; LectusS. Christianæ appellatur, figurâ quadratus, modicum eleuatus. Ingens mox suborta est contentio duorum inter Pagorum Wylen & Krentzach incolas, vtri Ecclesiæ Parochiali sacrum pignus deberetur: vir ætate prouectior non sine afflatu diuiniore diremit litem, autorq; fuit, vt vehiculo corpus impositum, sinerent à binis nullo aurigante iumentis trahi, quo diuina Virgini prouidentia tumulum destinasset, placuit senis consilium, magnis ostentis cœlitus approbatum: iumenta enim rectà confestim ad vicinum contenderunt montem: quem dum pararent conscendere (res mira) petra duabus scissa partibus vallem aperuit, vt itinere breuiore & faciliore in montis iugo destinatum à Deo Virginis sepulcrum monstrarent: ibi dum subsisterent, hunc quietis locum certis & cœlestibus indicijs incolæ cognouerunt: quare vallem, quæ hodie superest, viam S. Christianæ, Ecclesiam verò in montis vertice excitatam, eiusdem S. Christianæ nomine compellarunt, quæ Parochiali donata iure est, attributis ei vicinis accolis: præsertim cùm locus ille magnis à Deo continuisq; miraculis decoratus, è confinibus ingentem hominum vim euocaret, vt Virginem ex vndecim millibus (ita enim illam accolæ semper ad hæc vsque tempora nominarunt) venerarentur; cuius precum vim apud Deum quotidiana ferè prodigia declarabant.

Prodigiosa sepultura.

Christianus Vrstisius Basileensis Mathematicus heterodoxus in epitome Historiæ Basileensis dissimulare nequit, hæc tam testata prodigijs cœlestibus vestigia Vrsulanæ peregrinationis: quam cùm ex nostra ferè sententia retulisset, tersè

Confirmatur ab Hæreticis.

& breuiter (nisi quod miracula dente nonnihil malediço rodat, & Basileæ decessisse velit) S. Christianæ historiam ita cap. 6. commemorat: *Cùm enim illa* (Christiana) *Basileæ vitam cum morte commutasset, loco eam moueri non potuisse aiunt, donec iuuencæ duæ (quarum colla iuga nulla sensissent) loculo illius annecto, quiete sua locum humandi corporis designassent. His iter ingredientibus, cessisse omnia saxa, arbores, ingentiaq; robora; nihilq; denium has sacras puellæ reliquias remorari potuisse, quo minus bestiæ hæ iter suum conficerent: Visitur adhuc edito montis iugo vltra Rhenum Basileensis dominij sacellum eius, quo iuuencas illas (si credere dignum est) feretrum pertraxisse famâ scriptisq; innotuit.*

Sebastianus Brant.

Laudat idem Sebastianum Brant Argentinensem, qui sepulcrum S. Virginis his versibus exornauit:

Postea quàm meritis plena est tua vita probatis,
Christiana, ô Christi sponsa decora nimis,
Huc vel ab extremis socias comitata Britannis,
Te Basilea rapit: nunc locus iste tenet,
Vrsula, te portum Rheni subitura reliquit,
Martyrium petyt sancta Virago suum.
Hanc iaculo Gothi manus impia morte peremit,
Vulnere non tactam te pia facta vocant.
Præripuit quia nam morbus te Diua puella,
Martyr es ergo animo, dignaq; laureolâ.
Indomitæ iugum pro te subiere iuuencæ,
Ad montis donec te iuga pertulerant,
Non locus alter erat tantâ te Virgine dignus,
Quam locus hic eremi, quam loca lecta tibi.
Alta fuit Sponso, coniunctaq; mens tibi Christo.
Alta igitur montis saxa sepulta tenes.
Virginis instar habes Arabum, quam collis inumbrat
Monte super Sinai, quæ Catharina cubat.
Quam nec Alexandri dignum seruarier Vrbe,
Sic neque digna quidem te Basilea fuit.
Scilicet assimilem Deus ex hoc Virginitatem
Indicio monstrans illius atque tuam.
Vtraque sed mensam thalamos, vel adire Deorum,
O secura nimis, ô nimiumq; potens.
Millia quæ comitum fuerant vndena tuarum,
Iam tibi colludunt gramine in elysio.
More puellarum legitisq; hyacinthina serta,
Cumq; croco nardum, liliaq; & violas,
Iam Pater Omnipotens nectar tibi dulce ministrat,
Et simul ambrosiam grata alimenta Deûm.
Iamq; Agnum comitaris eum, quem candida vestis
Palla suo sparsa sanguine purpureo,
Vt vitæ fueras, sic nominis æmula Christi,
Sic quoque cum Sponso sponsa beata cubas.

Hactenus ex Vrstisio hæretico, qui ad ornandam suam Basileam hæc propria Catholicorum decora non dubitat adhibere, vt vel hinc vestigia historiæ illius testatiora fiant, quæ non audent ipsi Hæretici inficiari: quamuis non tam Basileæ quam prope eam decesserit, vt perspicuè docet harum quatuor Virginum historia centum ab hinc annis ex depositione testium iuratorum, & accolarum fida traditione concinnata, & tunc vulgata typis, quam operæpretium est attexere.

* * *

CAPVT

CAPVT XII.

Historia sanctarum Virginum Christianæ, Cunegundis, Mechtundis, & VVibrandis, quæ fuerunt de Societate vndecim millium Virginum, & Martyrum, & in itinere supra Basileam ante Martyrium decesserunt; magnis à Deo prodigijs in vita, & post mortem illustratæ: Basileæ typis impressa.

LECTIO I.

GLoriosissimam sanctarum vndecim millium Virginum passionem, Vrsulâ Britannorum Regis filiâ duce, sancta veneratur Ecclesia, quam nouimus tempore Martiani Imperatoris factam, sub Attila Hunnorum Rege, per Iulium Principem, in confinio vrbis Coloniensis Agrippinæ, Anno Domini quadringentesimo quinquagesimo quarto: quo tempore non erat vniuersalis persecutio, qua homines cogerentur ad sacrificia idolorum; sed quædam particularis clades, & Ecclesiæ vastatio. Ex quo constat, has Virgines sacratissimas regali, ducali, militari, nobilitariq; generosissima stirpe seculique dignitate procreatas, tantæ virtutis, gloriæ, & meriti exstitisse, tamq; diuinæ bonitati acceptabiles, vt tempore pacis gloriam inuenirent Martyrij, & per triumphalem victoriæ palmam rore Spiritus Sancti præuentæ fructum darent ex fidei germine; quippe quæ floruere non modo Christiana religione, sed & generosa seculi dignitate. Tu autem Domine.

Error communis hic irrepsit Chronologicus.

LECTIO II.

Porrò quanti fuerint apud Deum meriti, quam præuentæ in benedictionibus dulcedinis, quam excellentis gloriæ, quamq; gratiæ singularis, eo conijcitur, quo & vitæ integritatem per castimoniæ continentiam virginalis summam, quam studiosè custodientes, & virtutum reliquarum exercitium, quibus se indesinenter excolere sategerunt. Sancta quoque Vrsula, sanctissimarum Virginum primiceria ipsarum mentes adeo solidare studuit in ea caritate, quæ foras mittit timorem, dilectioneq; perpetua sic Deum & proximum diligere hortabatur, vt verè castra Dei viuentis agnoscerentur, & ad quæque incommoda pro Christo ferenda se mutuò continuatis exhortationibus & exemplis animarent. Cumque pro Christi amore sese legibus summis stabili permanentia vincientes merita cumulassent, & preces ad Dominum mente sursum actâ dirigerent indefessæ. Britanniæ finibus relictis, Coloniæque Agrippinæ litora contingentes, diuina reuelatione præmonitæ, Basileam nauigio adeunt, quæ Vrbs Rauracum Heluetiæq; fines obtinet, vbi à venerabili sanctoq; viro Pantulo, qui & ipse de Britanniæ partibus oriundus nobili prosapia creditur fuisse, & Basileorum Episcopus effectus, Virgines sacras ducatu salubri, & ipse Virgo nobilis, Romam vsque perducens, à sanctissimo Papa Cyriaco & omni Curia honorificè susceptæ sunt. Tu --

Peregrinatio. Aduentus Basileam.

Romam.

LECTIO III.

Aliquamdiu verò pro deuotionis suæ affectu perficiendo illic commorantes, seque Deo, & Sanctis omnibus deuotius commendantes, reuertendo per Rheni litora Basileorum Vrbi propinquæ perstantes memorabant, fixæque manebant.

Reditus.

Erant autem, prout veridicâ relatione antiquitatis accepimus, inter has sacratissimas Virgines, quatuor insignes, virtutis & gratiæ, Deiq; timore perfectissimæ, omni præditæ morum honestate, quarum tres nobiliores genere, vna Cunegundis, alia Mechtundis, tertia Christiana vocabantur, quarta quæ quasi famula ipsarum videbatur, nomine Wibrandis, Virgines sacratissimæ, quæ per Duregaudiam ad Rheni peruenientes litora, infirmitate valida letaliq; grauatæ, iter suum Basileam vsque perficere non valentes, diuina disponente clementia non longè à nobili quondam vrbe, nunc verò vel terræmotu, vel temporum hominumve malitiâ, paupere & modico rure, Augusta Rauricum dicta, substiterunt. Quod reuerà diuinâ factum prouidentiâ creditur, quatenus & terra ipsa, tunc penè desolata, colonisq; destituta meritis ipsarum cultoribus impleretur, prout iam cernimus factum, & patriæ nostræ fines tantarum patrocinio matronarum diuino super-irradiaretur prospectu, supernorumq; luminum illustraretur splendoribus.

Ægrotant Virgines.

LECTIO IV.

Igitur Rheni transvadantes alueum ambulabant per deuia, siluarumq; dumeta, montium adeuntes iuga, & vallium prærupta, ceu ignaræ viarum, ignotæq; hominibus & linguæ, ad montana quæ incolis Spelte dicuntur, peruenerunt, & quoddam villagium nomine Roppenschuiler impingentes, cuiusdam pauperculi grangiam, vtpote infirmæ & debiles, petierũt. Porro incolæ loci cernentes personas tam venerabiles & honestas, ignotę linguæ homines, eas, prout erant, nobili prosapia genitas coniectabantur, ipsas hospitio, prout petebant, receperunt, & humanitatis obsequia, sicut pauperes ruricolę, pro posse exhibebant. Sed priusquam ad prę̨fata peruenissent loca, sancta Virgo Dei Christiana, graui languore præuenta, paulùm a litoribus Rheni in quodam loco substitit, & languore ingrauescente, oculos cum manibus in cœlum eleuatos tenuit, & orationem ad Christum Dei filium Sponsum fundens Virginũ, benedicens S. Trinitatem, in confessione verę sempiternæq; Deitatis, plena fide spiritum cœlo reddidit; quam reperientes incolæ vicinorum locorũ mortuam, nitebantur corpusculum S. Virginis terræ glebis commendare, sed à loco nusquam moueri ope quorumcunque poterat. Tu --

S. Christiana moritur,

LECTIO V.

Consilio tandem inito, plaustrum sumentes nouum, eidem iungentes duas iuuencas iugo nondum subactas, corpus S. Virginis impositum vehere permiserunt; quocunque ipsas flatus S. Spiritus perurgebat: quæ mox sumtis viribus ex aduerso prærupti petrosiq; montis gressibus æquis incedentes, substiterunt. Mirabile dictu: mox enim diuina virtute petra se diuidens peruium iter pecudibus stupendo miraculo præstitit; quæ ipsam demum vsque ad montis supercilij iuga perducentes, suâ pausatione locum quietis corpusculi virginalis ostenderunt, quo loco vsque in præsentem diem in pace sepulta requiescit. Sacra demum Virgo supernâ irradiatione, Deo Sanctam suam glorificante illustrata, cœpit coruscare miraculis, adeoq; se glorificatam in cœlis patefacere beneficijs diuinis, vt cunctis claresceret, sanctam Dei Virginem omni veneratione condignam fore. Vnde vicinorum deuotione actum est fidelium, eis adsistentibus suffragijs, quod Ecclesia in honore ipsius exstitit & fabricata & consecrata in loco præfato, vbi requiescit. Tu --

sepelitur loco à iuuencis mõstrato.

LECTIO VI.

Sed ad locum vnde digressi sumus redeuntes, vt audiamus quàm gloriosus fuerit Rex Israël, discooperiens se coram ancillis seruorum suorum, & apertè demonstrans quantâ laude digna sit diuina Maiestas mirificans Sanctos suos, reliquum vitę finem SS. Virginum Cunegundis, Mechtundis & Wibrandis videlicet, ad memoriam reuocemus. Cùmq; sacratæ Virgines Christi iamiam valetudine ingrauescente sese

morti

morti vicinas agnoſcerent,& corpore defatigato ſe migraturas minimè dubitarent, expetierunt Sacramenta Eccleſiaſtica Sacerdotis miniſterio ſibi apportari, aſſerẽtes ſe vere Chriſtianas eſſe, vt hunc firma fide puroq; perciperent corde, quem in terris poſitę, tanta deuotione ardoreq; fidei dilexerant, vt mortem paratæ forent pro ipſo per martyrij palmam, prout reuelatione didicerant, ſubire,& quantum in ipſis erat, ſubiſſent, niſi diuina bonitas ad gloriam ſuam noſtris vtilitatibus miſericorditer cõdeſcendendo, aliud decreuiſſet. Igitur ſuſcipientes diuina Sacramenta ad mortem ſe, prout decuit, patientiſſimè & conſtantiſſimè diſponentes, contra inimicũ generis humani eiuſque verſutias dimicaturæ, ſe Domino & eius gratiæ commendauerunt. Cumq; accelerante vicinaq; iam morte interrogarentur, quo loco ſepulturam ſibi parari iuberent, memores Sodalis ſuæ Chriſtianæ reſponderunt, eo ſe modo ſepeliri debere, quo ipſam terræ tradidiſſent. His ritè geſtis ſacratę Chriſti Sponſæ inter manus deuotorum ruralium,& ipſæ deuotiſſimæ cum hymnis & laudibus diuinis, quibus S. Trinitatem, Patrem,& Filium,& Spiritum Sanctum collaudantes inuocabant, gratias Deo agentes, ſanctas animas carne ſolutas æterni Dei Filij iungendas ſponſalitio tradiderunt, ad alta Cœlorum conſcenſuras. Præmonuit autem S. Wibrandis moritura, ſe, tanquam minùs genere nobilem,& meritis inferiorem, non debere cum alijs tumulari, ſed ſeorſum alio recondi locello: quod & factum eſt.

3. aliæ cõmunicant.

Piè decedunt.

Tu - -

LECTIO VII.

Cumq; ſepulturæ tradendæ, vitulis plauſtro iunctis ſuperpoſitæ veherentur, contigit animalia verſus quercum proceræ altitudinis,& magnitudinis miræ, iter agere, vbi nec dextra, nec ſiniſtra (propter veprium dumorumq; denſitatem) poterat teneri, diuina virtute grandi hoc miraculo factum audiuimus ab his, qui ſacramento firmauerunt, ſe hoc ab antiquitate fide indubitata recepiſſe, quercum ipſam ſupinatam in terram, ſeu partem oppoſitam ſe deflexiſſe, ſicq; peruiam præbuiſſe, quod pecoribus per ipſam proficiſci erat tutiſſimum, eoque euentu locus ſepulturæ ipſarum,& villulæ illic poſtmodum constructæ Eichſel dictus eſt, quaſi quercus ſalutis, quo nomine vſque in hodiernum diem locellus ipſe ſortitur. Et planè mirabilis Deus in Sanctis ſuis, magnificus in maieſtate, faciens prodigia; quibus animaduerti poteſt, quanti ſint apud ipſum meriti, qui diuinis ſe mandatis conſilijſq; vincientes,& virtutibus ſe exercentes in terris vitam cœlibem actitare ſatagunt. Quod nimirum luce clarius in his ſanctiſſimis Virginibus oſtenſum noſcitur, quæ in ſchola virtutum,& Chriſtianæ palęſtra militiæ, ſub magiſterio ſanctiſſimæ Vrſulæ ſe exercentes in tantũ profecerunt, vt magni meriti apud Chriſtum Sponſum ſuum inueniantur, totiq; mundo virtutis exemplum præbeant, omnium fide,& deuotione ſincera ipſas inuocantium neceſſitates pia miſeratione potenter releuent,& miraculis crebris Deo Sanctas ſuas glorificante coruſcare cernantur: quorum nonnulla inferiùs adnotantur. Nec nouæ cuiquam videantur hæ tam diuinæ operationes nunc erga Dei famulas actitatæ, cùm etiam tranſeundo Romam, redeundoq; cum ſacro iſto comitatu perſæpe Virginem Mariam benedictam Chriſti Matrem,& S. Michaëlem cum multitudine Angelorum in aſſumtis corporibus,& S. Ioannem Euangeliſtam vidiſſe non modò mentalibus, ſed & corporalib. oculis perſæpe probantur, eorumq; percepiſſe pro martyrij ſui agone, quem Deo iam cõmendauerant, conſolationem. Et quod diuinæ pietatis maius cernitur indicium, ſæpe per noctem fuere cœleſti lumine illuſtratę contra caliginoſas noctis tenebras,& per diem contra æſtũ diuinitus nube ſunt ronfera obumbratę; vt verè veteris populi Iſraëlitici in ipſis Chriſti ſacratis Virginibus & Martyrib. mirabilia, virtute naturam oẽm tranſcendente, nouarentur.

Prodigioſè ſepeliuntur

in Eichſel, pagus eſt a quercu dictus.

Tu - -

LECTIO VIII.

Verùm, vt de multis miraculis, quib. Deus glorificauit ſanctas has Virgines, aliqua in medium deducam, ad laudẽ & gloriam Omnipotentis Dei,& vtilitatẽ legentium,

 vt Deus

Erant autem, prout veridicâ relatione antiquitatis accepimus, inter has sacratissimas Virgines, quatuor insignes, virtutis & gratiæ, Deiq; timore perfectissimæ, omni præditæ morum honestate, quarum tres nobiliores genere, vna Cunegundis, alia Mechtundis, tertia Christiana vocabantur, quarta quæ quasi famula ipsarum videbatur, nomine Wibrandis, Virgines sacratissimæ, quæ per Duregaudiam ad Rheni peruenientes litora, infirmitate valida letaliq; grauatæ, iter suum Basileam vsque perficere non valentes, diuina disponente clementia non longè à nobili quondam vrbe, nunc verò vel terræmotu, vel temporum hominumve malitiâ, paupere & modico rure, Augusta Rauricum dicta, substiterunt. Quod reuerà diuinâ factum prouidentiâ creditur, quatenus & terra ipsa, tunc penè desolata, colonisq; destituta meritis ipsarum cultoribus impleretur, prout iam cernimus factum, & patriæ nostræ fines tantarum patrocinio matronarum diuino super-irradiaretur prospectu, supernorumq; luminum illustraretur splendoribus.

Aegrotant Virgines.

LECTIO IV.

Igitur Rheni transvadantes alueum ambulabant per deuia, siluarumq; dumeta, montium adeuntes iuga, & vallium prærupta, ceu ignaræ viarum, ignotæq; hominibus & linguæ, ad montana quæ incolis Spelte dicuntur, peruenerunt, & quoddam villagium nomine Roppenschuiler impingentes, cuiusdam pauperculi grangiam, vtpote infirmæ & debiles, petierũt. Porro incolæ loci cernentes personas tam venerabiles & honestas, ignotę linguæ homines, eas, prout erant, nobili prosapia genitas coniectabantur, ipsas hospitio, prout petebant, receperunt, & humanitatis obsequia, sicut pauperes ruricolę, pro posse exhibebant. Sed priusquam ad prędicta peruenissent loca, sancta Virgo Dei Christiana, graui languore præuenta, paulum a litoribus Rheni in quodam loco substitit, & languore ingrauescente, oculos cum manibus in cœlum eleuatos tenuit, & orationem ad Christum Dei filium Sponsum fundens Virginũ, benedicens S. Trinitatem, in confessione verę sempiternæq; Deitatis, plena fide spiritum cœlo reddidit: quam reperientes incolæ vicinorum locorũ mortuam, nitebantur corpusculum S. Virginis terræ glebis commendare, sed à loco nusquam moueri ope quorumcunque poterat. Tu --

S. Christiana moritur,

LECTIO V.

Consilio tandem inito, plaustrum sumentes nouum, eidem iungentes duas iuuencas iugo nondum subactas, corpus S. Virginis impositum vehere permiserunt, quocunque ipsas flatus S. Spiritus perurgebat: quæ mox sumtis viribus ex aduerso prærupti petrosiq; montis gressibus æquis incedentes, substiterunt. Mirabile dictu: mox enim diuina virtute petra se diuidens peruium iter pecudibus stupendo miraculo præstitit; quæ ipsam demum vsque ad montis supercilij iuga perducentes, suâ pausatione locum quietis corpusculi virginalis ostenderunt, quo loco vsque in præsentem diem in pace sepulta requiescit. Sacra demum Virgo supernâ irradiatione, Deo Sanctam suam glorificante illustrata, cœpit coruscare miraculis, adeoq; se glorificatam in cœlis patefacere beneficijs diuinis, vt cunctis clarescerct, sanctam Dei Virginem omni veneratione condignam fore. Vnde vicinorum deuotione actum est fidelium, eis adsistentibus suffragijs, quod Ecclesia in honore ipsius exstitit & fabricata & consecrata in loco præfato, vbi requiescit. Tu --

sepelitur loco à iuuencis mõstrato.

LECTIO VI.

Sed ad locum vnde digressi sumus redeuntes, vt audiamus quàm gloriosus fuerit Rex Israël, discooperiens se coram ancillis seruorum suorum, & apertè demonstrans quantâ laude digna sit Diuina Maiestas mirificans Sanctos suos, reliquum vitę finem SS. Virginum Cunegundis, Mechtundis & Wibrandis videlicet, ad memoriam reuocemus. Cùmq; sacratæ Virgines Christi iamiam valetudine ingrauescente sese

morti

morti vicinas agnoſcerent, & corpore defatigato ſe migraturas minimè dubitarent, expetierunt Sacramenta Eccleſiaſtica Sacerdotis miniſterio ſibi apportari, aſſerētes ſe verè Chriſtianas eſſe, vt hunc firma fide puroq; perciperent corde, quem in terris poſitę, tanta deuotione ardoreq; fidei dilexerant, vt mortem paratæ forent pro ipſo per martyrij palmam, prout reuelatione didicerant, ſubire, & quantum in ipſis erat, ſubiſſent, niſi diuina bonitas ad gloriam ſuam noſtris vtilitatibus miſericorditer cōdeſcendendo, aliud decreuiſſet. Igitur ſuſcipientes diuina Sacramenta ad mortem ſe, prout decuit, patientiſſimè & conſtantiſſimè diſponentes, contra inimicū generis humani eiusque verſutias dimicaturæ, ſe Domino & eius gratiæ commendauerunt. Cumq; accelerante vicinaq; iam morte interrogarentur, quo loco ſepulturam ſibi parari iuberent, memores Sodalis ſuæ Chriſtianæ reſponderunt, eo ſe modo ſepeliri debere, quo ipſam terræ tradidiſſent. His ritè geſtis ſacratę Chriſti Sponſæ inter manus deuotorum ruralium, & ipſæ deuotiſſimæ cum hymnis & laudibus diuinis, quibus S. Trinitatem, Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum collaudantes inuocabant, gratias Deo agentes, ſanctas animas carne ſolutas æterni Dei Filij iungendas ſponſalitio tradiderunt, ad alta Cœlorum conſcenſuras. Præmonuit autem S. Wibrandis moritura, ſe, tanquam minùs genere nobilem, & meritis inferiorem, non debere cum alijs tumulari, ſed ſeorſum alio recondi locello: quod & factum eſt. Tu --

S. aliæ cōmunicant.

Piè decedunt.

LECTIO VII.

Cumq; ſepulturæ tradendæ, vitulis plauſtro iunctis ſuperpoſitæ veherentur, contigit animalia verſus quercum proceræ altitudinis, & magnitudinis miræ, iter agere, vbi nec dextra, nec ſiniſtra (propter veprium dumorumq; denſitatem) poterat teneri, diuina virtute grandi hoc miraculo factum audiuimus ab his, qui ſacramento firmauerunt, ſe hoc ab antiquitate fide indubitata recepiſſe, quercum ipſam ſupinatam in terram, ſeu partem oppoſitam ſe deflexiſſe, ſicq; peruiam præbuiſſe, quod pecoribus per ipſam proficiſci erat tutiſſimum, eoque euentu locus ſepulturæ ipſarum, & villulæ illic poſtmodum conſtructæ Eichſel dictus eſt, quaſi quercus ſalutis, quo nomine vſque in hodiernum diem locellus ipſe ſortitur. Et planè mirabilis Deus in Sanctis ſuis, magnificus in maieſtate, faciens prodigia; quibus animaduerti poteſt, quanti ſint apud ipſum meriti, qui diuinis ſe mandatis conſilijsq; vincientes, & virtutibus ſe exercentes in terris vitam cœlibem actitare ſatagunt. Quod nimirum luce clarius in his ſanctiſſimis Virginibus oſtenſum noſcitur, quæ in ſchola virtutum, & Chriſtianæ palęſtra militiæ, ſub magiſterio ſanctiſſimæ Vrſulæ ſe exercentes in tantū profecerunt, vt magni meriti apud Chriſtum Sponſum ſuum inueniantur, totiq; mundo virtutis exemplum præbeant, omnium fide, & deuotione ſincera ipſas inuocantium neceſſitates pia miſeratione potenter releuent, & miraculis crebris Deo Sanctas ſuas glorificante coruſcare cernantur: quorum nonnulla inferiùs adnotantur. Nec nouæ cuiquam videantur hæc tam diuinæ operationes nunc erga Dei famulas actitatæ, cùm etiam tranſeundo Romam, redeundoq; cum ſacro iſto comitatu perſæpe Virginem Mariam benedictam Chriſti Matrem, & S. Michaëlem cum multitudine Angelorum in aſſumtis corporibus, & S. Ioannem Euangeliſtam vidiſſe non modò mentalibus, ſed & corporalib. oculis perſæpe probantur, eorumq; percepiſſe pro martyrij ſui agone, quem Deo iam cōmendauerant, conſolationem. Et quod diuinæ pietatis maius cernitur indicium, ſæpe per noctem fuere cœleſti lumine illuſtratę contra caliginoſas noctis tenebras, & per diem contra æſtū diuinitus nube ſunt rorifera obumbratę; vt verè veteris populi Iſraëlitici in ipſis Chriſti ſacratis Virginibus & Martyrib. mirabilia, virtute naturam oēm tranſcendente, nouarentur. Tu --

Prodigioſè ſepeliuntur

in Eichſel, pagus eſt a quercu dictus.

LECTIO VIII.

Verùm, vt de multis miraculis, quib. Deus glorificauit ſanctas has Virgines, aliqua in medium deducam, ad laudē & gloriam Omnipotentis Dei, & vtilitatē legentium,

vt Deus in Sanctis laudetur, & Ecclesiæ Catholicæ sublimetur fides, & roboretur: aduertant vniuersi fideles Christi, quod anno à Natiuitate Domini millesimo quingentesimo quarto, tempore sanctissimi Domini nostri, Domini Iulij Papæ Secundi, cùm Reuerendissimus in Christo Pater, & Dominus noster, Dominus Raymundus Ecclesiæ S. Mariæ nouæ Presbyter, Cardinalis Gurcensis, & Legatus de latere per Germaniam missus, ad ciuitatem venisset Basileensem, audissetque, famâ diffusâ miraculorum priscis actorum temporibus, sanctas Dei Virgines alias canonizatas, nec tamen à terra translatas, præcepit quatenus Sanctarum corpora inquirerentur, decernens (propria tractus deuotione) indignum, vt tantus thesaurus mundo diutiùs celaretur, lumenq; clauderetur sub modio, sed super candelabro lumine exaltato luceret omnibus, qui in Ecclesiæ domo sunt, ac in refugium esset, asylumque omnibus ad sanctarum Virginum confugientium præsidium. Tu - -

Eleuatio ss. Virginũ

LECTIO IX.

Odor è tumulis earũ

Attentione itaque factâ, cùm tumula Sanctarum patefierent, tantus odor suauitatis à quibusdam partui vicinis mulieribus, quarum vna Barbara vocabatur, vxor Sculteti, Villagij dicti Krentzach, & quædam aliæ, quarum nomina mihi modo non occurrunt, quæ mihi, quæ hæc scripsi, relatione veridicâ dixerunt, referebatur emanasse, vt quæ alias propter tumultum pressuramq; iam penè videbantur defecisse, subitò senserunt se odore huiusmodi recreatas, quatenus omnibus innotesceret, sanctarum Dei Virginum & ossa de loco suo pullulare, refertaq; esse odoris boni spiramine. Statim namque diuini luminis vultu super-irradiante, innouata sunt signa, & immutata mirabilia Deo glorificante dexteram suam. Inter quæ hoc inprimis referam, quod ex multis retrò temporibus contigisse fide loco iurisiurandi data, multorum dignâ relatione compertum est. Erat namque in loco sepulturæ sanctarum Virginum quoddam lignum, quod miro semper fragrabat odore, & cùm iam esset aridum, & vetustate penè consumtum, semper tamen odorem spirabat violaceum, adeo, vt nec quod si violas ipsas quis manibus tenuisset, tantum potuisset odorem suauitatis percepisse. Et, quod plus mirandum est, idem lignum cùm iam propter vetustatem, quia sub diuo manserat, de Mausoleo Sanctarum amoueretur, protinus odorem suauitatisq; spiramentum omne amisit. Nec sentiendum est hoc alio, quàm diuinâ factum esse virtute ad Sanctarum gloriam, & quam pretiosa sit in conspectu Domini mors sanctarum Virginum, hoc voluit demonstrare indicio. Est & aliud, quod relatione veridicâ dicto iuramento firmato perceptum est, quod tempore illo, quo nondum Ecclesia in loco sepulturæ ædificata exstitit, ceruus egregiæ staturæ à venatoribus exploratus, cùm per canes agitaretur, semper huic loco se, ceu tuto commisit præsidio, nec quouis à loco, vel canibus auelli, vel venabulo lædi poterat, cuius semper cornibus videbantur affixa tria luminaria, quibus exterriti venatores, tandem locum relinquentes, & dantes gloriam Deo, ad propria redierunt. Ex quo indubitatum accipitur, sanctas has tres Virgines suis tutelis etiam muto huic pecori ad ipsarum confugienti præsidio tegumentum præstitisse, adiumentum salutis. Ecquid mirum, si suffragia & intercessio sanctarum Virginum poterat ratione carentibus esse adiutorio, quòd tantò maiori hominibus sit adiutorio, quantò ratione vtentes ipsâ carentibus sunt præstantiora. Denique retulit honestus vir Ioannes Rittermann, quòd vxor ipsius Margaretha Kungin per plures annos clauda exstiterit, quæ audiens sanctarum Virginum in operibus diuinis gloriam, mox voto se ad ipsarum mausolea, si adiutorio sibi forent, cum oblatione visitanda, mox integræ sanitati restituta est, surgens & exsiliens & laudans Deum. Theodoricus de Meyere filium habens, de cuius vitâ morbo ingrauescente nulla spes vlterior à patre habita est, qui voto pro filij salute (in somnis priùs tamen monitus) emisso, mox ipsum restitutum integræ sanitati recepit incolumem. Idem Theodoricus filiam habuit, quam summo complectebatur amore, quæ ventris dolore grauata vmbilici, & ex ea etiam infirmitate diutinâ vita penè desperata erat: qui

languentes reficit.

Lignũ insistens tumulo violas olet.

Ceruus ibi tutus à canibus. 3 coruscat luminibus in cornib⁹

Clauda graditur.

Moribundus illicò sanatur.

qui monitus ab vxore, quatenus voto & voce committeretur SS. Virginibus, magnaq; Dei pietate factum est, vt concito cum duabus candelis voto ad ipsas visitandas emisso, vermes ducenti eoque amplius ab ipsa egrederentur puella, inter quos duo erant miræ longitudinis, qui quia pilosi erant, sua villositate & populis magnum præbuere spectaculum, & omnes hoc cernentes ad Deum in Sanctis suis glorificandum excitauerunt.

Iliaci curantur dolores excretis vermib.

Retulit denique idem Theodoricus, ac iuramento firmauit, se febrium syntomata aliquanto sustinuisse tempore, qui valido tentus paroxismo, votum emisit, se visitaturum virginalis requiei locum cum duarum oblatione candelarum, & concito se sensit incolumitati restitutum integræ, Virginum sanctarum præuia intercessione.

Febris.

Retulit denique Hermannus Müller, se per plura tempora in vno oculorum suorum lumine anullo cæcum exstitisse, qui patrocinio Sanctarum inuocato, mox visu restituto clarè se asseruit videre. Ad hoc accedit, quod mulier quædam sedecim annis in vno oculorum lumine priuata, voto ad sanctas Virgines emisso plenum lumen adepta est oculorum suorum.

Cæcitas.

Erat alia mulier, quæ propter calculi acerbissimam adustionem diutino languore tenebatur, cumq; dietim angustiantium duris quateretur doloribus, voto ad has sacratissimas Virgines emisso, continuo ex vesicæ & renum angustis meatibus lapidum arenæq; multitudine pruriente liberata existens, liberatricibus suis gratias agens, earum reliquias visitatura, montem Spelte sine omni conscendit difficultate.

Calculus.

Erat præterea & vsque hodie limpidissimus manans fons in confinio locelli, quo sanctæ Virgines requiescunt, qui ante harum sanctarum Virginum aduentum, quia solitudo erat, tot venenatis exuberabat animalibus, vt nulli hominibus vsui esset aptus, qui post earum illic mansionem ita cunctis vsualis effectus est, vt vermibus in lapides conuersis, omni sit sitienti potabilis.

Animalia venenata lapidescũt

Erat denique puella quædam in villagio Brombach quinque annorum, quæ vel vexatione horrida pustularum, vel alia quauis infirmitate tribus annis cum dimidio clauda exstiterat, nec vnquam gressum egerat, sed iacendo in calamitatis lectulo tempora consumebat clinica, cumq; audisset tum parentum tumultu, tum aliorum hortatu se mutuo instigantes, vt ad translationis festum SS. Virginum pergerent, ipsa puellula clauda iacens vociferari cœpit, se ad Sanctarum festa ituram, cumq; mater eam verbis sedare conaretur, illa rursum vociferabatur, se ituram. Cui mater: Quò, inquit, ibis, cùm per dies vitæ tuæ nunquam pedibus tuis gressum feceris? At illa feruenti animo & spiritu se, quæ nunquam erecta sederat, se erigens. Cumq; mater vnà cum alijs hominibus interessentibus eam seipsam erigere cernerent, stupentes substiterunt, & mox vnanimi voce, voto ad SS. Virgines se constringendo, puellam super pedes erexerunt, quæ statim omni semoto impedimento ambulans & exiliens, & laudans Deum. Hanc puellam præfatus Reuerendissimus Dominus Cardinalis & Legatus cum sua dignatione & humanitatis pietate sacra SS. Virginum ossa, ad ipsas descendens in foueam, & proprijs manibus tumulo leuans transferret, & omnes nos quotquot aderamus, vidimus ambulantem, & tota incolumitate lætantem ad laudem & gloriam Dei nostri, & Domini IESV Christi & mirificationem SS. Virginum. Multa alia miracula ad laudem Dei Omnipotentis intercessione SS. Virginum facta sunt, quæ nimis longo tractatu indigerent, sed hæc pauca satis ostendunt Sanctas Dei glorificatas in cœlis, quarum ossa tam mirificis factis de locis suis pullulant in terris. Has imitari, & dignè venerari in præsenti concedat IESVS Dei Filius earum Sponsus, & in futuro eum clarè videre, visum diligere, & dilectum cum omnibus Sanctis laudare. AMEN.

Clauda sanatur.

Hæc historia fidem meretur: scripta est auctoritate Cardinalis Raymundi a Commissarijs processus iudicialis Basileensis, statimque typis vulgata Basileæ, exemplar eius a tineis benè corrosum & perforatum transmisit Antuerpiâ mihi R.P. Ioannes Bollandus. Accedet huic narrationi à 70. iuratis testibus firmamentum: de quo alibi.

CAPVT XIII.

Basileam Virgines redeunt, ibiq; conscensis iterum nauibus, secundo Rheno descendunt Argentinam.

CIrca decimum Octobris Basileam Virgines post diuturnum iter tandem peruenerunt: ac licet eæ quotquot initio nauigationis in Britannia soluerant, fuerint insigni prodigio diuinitus conseruatæ, ne pedestris itineris labore vires corporis debilitarentur, vt integer vndecim millium Virginum Martyrum numerus cœlitùs decretus, & Vrsulæ non semel promissus compleretur, aliæ tamen, quæ varijs in locis Romanæ peregrinationis accesserant comites, ideo tali beneficio caruerunt; vt varijs Rhenanis oris diuersæ Diuæ Tutelares obtingerent.

Reditus Basileam. Pauculis autem hactenus desideratis in Rheinfeldensi Comitatu, & prope Basileam, hanc Vrbem feliciter circa decimum Octobris iterum ingrediuntur, magna ciuium gratulatione, quod Pantulum Proto-Episcopum suum reducem & incolumem adspicerent, cum illa Societate Parthenica, multùm tamen auctiore, præsertim Cyriaci Vicarij vel Pontificis Maximi præsentiâ vehementer illustratâ. Superant tria vestigia Basileæ commorationis exercitus Vrsulani: Primum, diuersoria Virginum. Ac licet tota ciuitate non adeo frequente fuisse videantur Virgines per varia domicilia distributæ; Pantaleon tamen circa Salisturrim præcipuè diuersatas asserit. Deinde Vrstisius collocat hospitium Vrsulæ in vico ciuitatis antiquissimo, & suo testatur tempore (exulante pridem religione Catholica) statuam eiusdem Virginis & Martyris ante ædes easdem collocatam stetisse, perpetuum vtique monimentum peregrinationis eiusdem, quam ciuium heterodoxorum fida constansque à maioribus accepta narratio sic approbat: vt licet alijs in locis Diuorum imagines & statuas euerterint, hoc tamen exstare veteris traditionis vestigium voluerint, & eo propterea gloriari: quod vetustatem vrbis, & fidei Christianæ professionis initium, vel incrementum liceat ipsis ab ætate Pantuli Martyris arcessere, quem obauctam eo loci religionem maximis ornant laudibus, & hanc geminam Vrsulanæ Sodalitatis commorationem Basileensem acriter tuentur. Vnus sit instar omnium testis Pantaleon: *S. Pantulus omni genere literarum atque vitæ innocentiæ inter Christianos ripam Rheni incolentes conspicuus fuit: propterea cum vera Christi doctrina passim in Gallia radices agere cœpisset, ipse quoque Rauracum Præsul à Bisontina Ecclesia ordinatus est: erat enim tum eo loci Rheni traiectus, adeo vt multi Germanorum & Gallorum illic confluerent, atque paulatim ex ruinis Augustæ Rauracorum Basileam constituerent, & multis ædificijs ampliarent. Itaque Pantulus magno zelo ibidem Christum docuit, atque Ecclesiam tam prius cœptam in vera religione, sua prædicatione confirmauit, id, quod factum est An. 235. Accidit autem, vt eodem tempore S. Vrsula Virgo Britannica vndecim millibus Virginum comitata Religionis ergo Romam proficisceretur: eæ cùm Basileam peruenissent, à Pantulo Episcopo liberaliter susceptæ, & in fide confirmatæ fuerunt. Exstant adhuc Basileæ eius profectionis de S. Vrsula monimenta quædam: præsertim in earum hospitio circa Salisturrim, vbi diuersatæ fuerunt. Has S. Pantulus postea Romam vsque comitatus est.* Narrata deinde profectione Romana, subdit: *Cum ijs itaque S. Pantulus Basileam reuersus est. Rebus etiam ibidem constitutus easdem Virgines secundùm Rheni tractum Coloniam vsque deduxit.* Præter duo vestigia tam Vrsulani diuersorij, quàm Virginum hospitales ædes, tertium superat graduum, quos templum aditura Virgines narrantur adscendisse, quorum Rhenanus & Vrstisius, ac nos in primo Basileensi accessu fecimus mentionem: quæ nec Heterodoxi veritatis adspectu, traditionis

Tria vestigia ibidem. 1. — *Vrstis. in epitome Basil. hist. c. 6.* — 2. — Cur Heretici Basil. Vrsulanam tueantur historiam. — Pátuli vita — 3.

ditionis incolarum & accolarum, ac auctorum idoneorum testimonijs conuicti audent inficiari: sicut neque Proto-episcopatum Pantuli, martyriumque in eadem virginea Sodalitate, & quarundam comitum supra Basileam ante martyrium mortem ac miracula. Quo minùs decet Catholicos hac de Romana peregrinatione Virginis Vrsulæ dubitare, vel de eius historiæ veritate, præsertim cum vehementer illustret & augeat Ecclesiæ tunc florentis maiestatem, præcipua fidei cum heterodoxis controuersa capita stabiliat, lacunas sacræ temporis historiæ defectusque per bustum Diocletianæum in diphtycha Episcoporum & alios libros illapsos explicat.

Huc postea quàm deuenerunt, certis auctoribus compererunt, mutatam rerum omnium ad Rhenum faciem, à Germanis infestatas Gallias, Romanorum legiones aduenisse, cæsum belluina rabie Cæsarem Alexandrum cum Mammæa matre, & familiarium optimo quoque, dominari Maximinum gente barbarum & Gothum, iuratum orthodoxæ Religionis hostem; nec iam licebat ambigere, quin hic tyrannus esset, cuius immanitate tota Sodalitas esset trucidanda: vnde non diu cunctandum ratus Cyriacus, & Vrsula, cum ad iter prosequendum aptassent naues, & nouas etiam ad adiunctos comites in peregrinatione deportandos Coloniam comparassent; præterea commeatu rebusque necessarijs instruxissent, adscendunt, & secundo flumine deuehuntur Argentinam.

Cognoscût Basileæ Virgines Maximini tyrannidem.

CAPVT XIV.

S. Vrsula circa decimum quartum Octobris Argentinam venit, vbi febrientem relinquit cum tribus Sodalibus Aureliam, quæ decimo quinto die mensis moritur, coruscatq; miraculis.

Argentoratum Tribocorum caput sub imperio Romanorum à Comite regebatur, qui inde Argentoratensis dicebatur, oppidum mediocre, postea Iuliani victoriâ de Alemannis partâ nobile, nobilius tamen & auctius factum cultu Virginis Aureliæ, cuius miracula cùm accolas eius templo suburbano plurimos peperissent, ij postea mœnibus & ciuitate donati, pomerium eius maximo dilatarunt opere. Erat hæc è cœtu Virginum comes in itinere ceteris adiuncta, quæ dum classis Basileâ soluisset, tentari febriculâ cœpit, ijs statim incrementis, vt Argentoratum cùm attigisset, defecta viribus ad extrema deduceretur: vnde necessarium fuit, eam cum tribus Sodalibus, quæ febrienti morientique solatio, consilio & auxilio semper adessent, Argentorati relinquere, quam Deus cum tribus comitibus eius destinarat ciuitatis Præsidem, Custodem & Patronam, vt exstarent ibidem etiam Hæreticis testatissima & probatissima tam mirabilis Sodalitatis, Peregrinationis & Martyrij vestigia, quæ nulla delebit ætas posterior: decessit ibi postridie 15. Octobris, vt notant Fasti Romani, sex ante Martyrium Vrsulanum diebus.

Argentorati status.

Aurelia febricitans nauì cû 3 Argentorati relinquitur.

Ciuitas non alluitur Rheno, sed eius brachio cuidam adiacet, per quod lembo vecta est: monstratur locus decumbentis, morientis, & sepultæ Virginis, templo deinde miraculis eius increbrescentibus ædificato: Monstratur etiam alia in Basilica tumulus trium Sodalium Virginum cum titulo funerali, qui vitam earum breuiter, aduentum & mortem memorat, de quibus alias recurret dicendi locus.

Loc' mortis & sepulturæ eiusdem.

De hac Galesinus in veteri Romano Martyrologio, sic scribit ad 15. Octobris: *Argentinæ S. Aureliæ Virginis, quæ cum esset ex nobili illa Societate vndecim millium Virginum, apud præfatam vrbem in reditu ab vrbe Româ infirmata obijt in pace.*

Galesinus 15. Oct.

Cla-

In Martyr. Clariùs id exponit M. S. liber Budicensis: *Aurelia Virgo cum S. Vrsula & suo comitatu Romam adscensis nauibus per decursum Rheni rediens, febri correpta, & extra muros ciuitatis Argentinensis, vbi nunc requiescit, deducta, spiritum exhalauit, vbi beneficia præstantur omnibus, eam fide sanct[...] olentibus.*

Consentiunt aliorum M[...]rtyrologia, Canisij, Ferrarij, variæq; ad Vsuardum veteres Additiones. Item loci Lectiones horariæ, Manuscripta vetustiora, Traditio ciuitatis, Chronologi, Scriptoresq; sacri & profani; quos libro & capite vndecimo videre licet; nec Hæretici dissentiunt. Vnum Bernardum Hertzog placet auscultare, qui & templi ad Virginis honorem excitati, ciuitatisque mirabiliter eius cultu dilatatæ sic meminit: *Ann. 500. erectum est templum ad honorem S. Aureliæ vnius ex vndecim millibus Virginum, quæ Basileâ secundo Rheno nauigans, in via Argentorati decesserat, & sepulta erat, ac S. Aureliæ templum est appellatum, & quia locus is extra vrbem situs erat, frequentari cœpit, domusq; circa Ecclesiam ædificari. Ita An. 700. opus fuit, vt vrbis pomerium laxaretur, & Senior S. Petrus* (templum est antiquissimum loci) *à S. Materno extra vrbem ædificatus, mœnibus sepiretur.*

Bern. Hertzog in Chronico Alsatiæ

Vnde S. Aurelia iam supra mille annos erectâ eidem Ecclesiâ, velut vna Sodalium Vrsulanarum Argentorati, quæ sex diebus ante commune Martyrium ex morbo decesserit, vt Virgo, non Martyr honoratur, ipsis Romanis fastis suffragantibus, & (quas Baronius ad eum locum laudat) tabulis, & monimentis Ecclesiæ conspirantibus.

Sed dum velis passis Moguntiam Vrsula properat, eodem è Britannia cum noua classe sponsum contendentem priùs saluum deducamus.

CAPVT XV.

Sponsus Aetherius cœlesti monitu excitus, cum noua classe Sodalitati Moguntiæ occurrit, & venientem excipit.

Discesserat è Britanniâ Vrsula cum omni comitatu, Sponso rerum omnium ignaro & inconsulto: Vulnerarat non parùm eius animum tam inopinata cum propinquis & affinibus profectio, præsertim cùm parentes & necessarij Virginum, orbitatem suam vni præsenti Ætherio tribuerent: & ipse deceptum se dolis Vrsulæ vanisque promissis conqueri potuisset, nisi diuina clementia mentem ipsius altiori lumine collustrasset, & arcanum æterni diuiniq; consilij detexisset, totam illam Sodalitatem ideo cœlitus esse coactam, vt ei eodem in loco Martyrij laurea donaretur, nec tamen integram in Britannia coire potuisse, multas è Germania, Gallia, Italia, Græcia Virgines, Episcopos, viros Principes adscribi debere. Nec è Britannia quidem soluisse omnes; nouam Ætherio Duce classem ædificandam, instruendam & implendam viris Principibus, Reginis, & alijs, qui recens aduenerant, vt elapso iam triennio nuptias cohonestarent.

Cur Deus sponsum in Britannia reliquerit.

Sex dierum itinere Româ iam aberat Vrsula versus Alpes reuertens in Germaniam, cùm Ætherius ab Angelo monetur matri Demetriæ Baptismum persuadere; tum ea comite, reliquisq; omnibus, quotquot martyrij desiderio tenerentur, assumtis, nauigare Coloniam, vt ibi cum Sponsa totaque Sodalitate Româ iam in Germaniam ad destinatam agonis vltimi palæstram reuertente, eâdem laureâ, fuso pro Christo sanguine, donaretur. Acquieuit pijs filij monitis mater: & dum cum eo, multisque ad coronæ communionem inuitatis, & insigni animi magnitudine eandem ambientibus discessum maturat, multa moram inferunt & impedimenta, siue subditorum solitudinem & orbitatem liberorum adhuc deplorantium lacrymæ, siue molestiores dæmonum insidiæ, de noua sibi prędâ secunda hac classe præerepta dolentium. Superauit excelsa mente, diuina fretus ope, sponsæq; Virginis

Monetur cœlitus de occursu. S. Elisabeth c. 12.

Paret superatis obstaculis impedimentis

ginis Vrsulæ precibus suffultus omnia, sui iam victor Aetherius; lætus & alacer Deo vocanti paret, æternum patriæ, sceptris, & regno vale dicit, naues conscendit cum matre Demetria, sorore Florentina, Clemente pontifice, nonnullis Regibus, Ducibus, & illustribus viris, quos de oraculo diuino præmonitos eadem incessit cupiditas sanguinem in ea Sodalitate pro fide fundendi. Duces huius secundæ nauigationis & Comites, sed & remoras, ac obstacula sic narrat Anonymus. *Adhuc autem dolor additur dolori letalis fermè, & exitialis, cum in breui post filius Regis Rex iunior Holofernes inclytus, & pius, totique populo carus, ac acceptus, B. Virginis Vrsulæ sponsus gratia inspiratus diuina, patriam, & regnum deserere disposuit, qui spes totius regni extitit, & terræ illius. Ipse quidem diuino fretus auxilio, cœlestique adiutus adminiculo sponsam suam, exercitumque illius piarum Virginum agmina animo insequitur virili, angelica protectione deductus, B. quippe Ioannes Apostolus, atque Angelici quidam spiritus sæpe illis adfuerunt, pie ducentes illum, à malignorum spirituum infestatione defensabant. Cumque idem iuuenis cum suis Comitibus Virgines sacras summa insequeretur festinantia, dæmones eum frequenter impetentes retrahere nitebantur mala suggerentes. Qui Dei protectus custodia, angelicoque munitus præsidio, cœptum iter deuotus prosequitur.* Animabant vehementer Aetherium Regem cœlestes mentis illustrationes, his diuinos afflatus & instinctus Vrsulæ factos, & secreta Dei consilia cognoscebat, quibus sponsa gubernata tantæ Societatis cogendæ molimen esset aggressa, tamque felici rerum omnium euentu fauentibus superis in peregrinatione redituque continuo dirigeretur: vnde regia sanè magnificentia classem adornarat, vt specie splendidissimarũ nuptiarum cuncta, quæ Deus his duobus administris & Ducibus Vrsula sponsoque decreuerat Coloniæ perficere, suauiori modo sine grauioribus impedimentis implerentur, & vberior inde Virginis Vrsulæ seges gloriæ nasceretur: quod eam mundi claritatem, opes, potentiam & maiestatem, quæ in vtriusque classis personis relucebat, amore Christi calcasset, & diuina ac incredibili verborum suorum efficacia cunctis rerum omnium fluxarum contemtum & amorem martyrij persuasisset: quo respiciunt subiecta scriptoris Anonymi verba. *Iam enim antè multo dilectionis ardore æstuans, eandem sponsam, vtpote Rex inclytus, mitis & pius sui præsentia, gloria magna nobilique apparatu, & honore regio visitauit. Vnde secretorum eiusdem Virginis, quæ cœlitus illi reuelata exstiterant conscius, constanti animo institit, & fidelis, quatenus honorifice secundum Dei dispositionem omnia consummata perficerentur.* Sed an ventis secundantibus contra Rheni fluminis impetum adscenderit, nusquam insinuatur; sat ei temporis datur, vt etiam iumentorum attractu per amicam Gallicanam oram nauigasse videatur, copijs Romanis Maximini Coloniam forte contendentibus, nec repugnantibus, quippe gentilis adhuc & Romanorum socius habebatur: nec de eius tollenda classe Roma quidquam perscriptum erat; quamuis postea iunctus societati, cum se Christianum & Vrsulæ sponsum profiteretur, cum suis etiam sit interemptus. Nec erat à Germanis & trans-Rhenanis populis periculum, iam tum vel à Maximino profligatis: vel cum eodem confligentibus.

Lib. 1. c. 10.

Cognoscit cœlitus reuelationes Vrsulæ factas.

Cap. 10.

Obiectionibus occurritur.

Moguntiam verò die citius, quam Vrsula, circa quintum vel sextum decimum Octobris peruenit, perhonorificè à loci Præsule Cleroque susceptus, cognita præsertim aduentus eius causa. Triduo iam ante S. Vrsula cœlestis internuncij monitu sponsi cum Comitibus aduentum præsenserat, & hoc ardentius in occursum eius, & ad metam laborum paratis iam omnibus properabat.

Anony. l. 1. cap. 18.

CAPVT XVI.

Baptiſmus Aetherij ſponſi & veroſimiliter matrimonium præſente Vrſula Moguntiæ ſolenniter celebratur.

Moguntię ciuitatis ſtatus.

MOGVNTIAM à Druſo decem ante Chriſtum annis conditam S. Creſcens D. Petri diſcipulus fidei rudimẽtis imbuerat: ea ſub annum 237. florebat opibus, pietate, fideique conſtantia S. Ruthero Præſule, qui paulò poſt Decio ſæuiente pro fide Martyr occubuit. Is cognito Cyriaci Pontificis, & Vrſulanæ ſodalitatis aduentu cum ſponſo Ætherio, Clero populoq; ad Rheni ripam occurrit venientibus, & magna animi gratulatione gaudio geſtientes in vrbem, & more veteri in ædem etiã ſacram introducit, ad ritè ſoluẽdas gratias pro feliciſſima tam arduę peregrinationis expeditione, & ea claſſis vtriuſq; ſponſi ſponſæq; coniunctione. Huius aduentus, occurſus, & mutuæ gratulationis lætitiam ita perſequitur Anonymus.

Lib. 1. c. 18.

Quo dum perueniſſent, repererunt ibi iuuenem illuſtriſſimũ beatæ Virginis Vrſulæ ſponſum, moribus & genere nobiliſſimum: hic pridie ante ductu Angelico cum pluribus ſocijs, quorum quidam erant Chriſtiani, & quidam Catechumeni venerat, paratus ipſe & comites eius pariter cum ſponſa ſua pro amore Chriſti proprium ſanguinem fundere, &c. Continuo itaq; lætitiæ & gaudij vniuerſorum ingens oritur exſultatio, quoniam ſuper eius aduentu omnes fuerunt iucunditate immenſa gratulantes. Egredientibus eis de nauibus occurrit cum Clero Archiepiſcopus & ciuibus, excipientes vniuerſas Virgines atq; ſocios illarum nobili proceſſione, in lætitia magna & exſultatione. Poſtea per diuerſa ciuium contubernia diſtributi, paulum ab itineris moleſtiis quieuerunt. Hinc Vrſula, viciſſimq; ſponſus cœlitus ſibi oracula reddita, & diuinam tot Prodigiis conteſtatam prouidentiam grata animi recordatione commemorant, vnde magis inardeſcit in ſponſo Baptiſmi pridem expediti cupiditas, & amor martyrij ſubeundi.

Epiſcopus cum ſupplicatione occurrit.

Triennio iam expleto ſatis elementis fidei Catholicæ ſponſus erat inſtitutus, necdum tamen genitalibus aquis expiatus. His ſacris initiari Moguntiæ manibus Cyriaci Pontificis placuit. Factum id ſummo, quo potuit apparatu, adſtãtibus Cardinalibus, præſentibus duodecim vel pluribus etiam infulatis Præſulibus, totidem Regibus, Principibus & illuſtribus viris, ac virginum exercitu candidato Duce Regina Vrſula. Ita ritè corpori Eccleſiæ iam inſertus, gentilitio Conani mutato nomine, voluit deinceps Aetherius quaſi cœleſtis appellari, cœleſtia tantũ calcatis terrenis opibus & ſceptris animo verſare, & cum cœlitibus æternas ambire delicias, cum eo renati ſunt complures alij, quos è Britannia ſimilis ardor martyrij euocarat. Plauſus & inuſitatam lætitiam mortalium præſentium pariter ac cœlitum ita deſcribit præmiſſa narratione Baptiſmi collationis Anonymus. *Interim iuuenis Regis beatæ Virginis Vrſulæ ſponſus, qui iam triennio ante Catechumenus exſtiterat, cum ingenti nobilium gloria & principum à B. Cyriaco Papa baptizatur. Qui corde deuoto Baptiſmi gratiam ſuſcipiens, Deo & hominibus dilectus, vniuerſiſque qui eum viderant & nouerant amabilis erat, & glorioſus; adſiſtente ei B. Vrſula ipſius ſponſa cum omnibus Epiſcopis, Cardinalibus, Regibus & Principibus, atq; vniuerſo illius ciuitatis Clero. Aperto ſiquidem cœlo Angeli lucis à Deo directi veniunt illuc præſentes, cum alijs compluribus Sanctorum perſonis, huic tam feſtiuæ ſocietati congaudentes.*

Baptiſmus Aetherij ſponſi.

Cœlites ei adſtiterũt.

An matrimonium tunc initum.

Expleta iam erant vtraq; ex parte pacta dotalitia, collectæ virgines, ſpõſus Sacramento Baptiſmatis initiatus, an exiſtimandum, contractum etiam de præſenti matrimonium? res fateor incerta eſt. Nec id concedendum videtur, 1. quia veteris hiſtoriæ c. 6. Angelus promittit Vrſulæ, quod conſeruato virginitatis ſignaculo *ad innuptas* eſſet tranſitura. Deinde obſtare poterat votum caſtitatis, quod multi putant ab Vrſula Deo nuncupatum: Præterea nulla videbatur eius contrahendi neceſſitas, vel vtilitas, vtroque quatriduo poſt martyrio coronando: nec abeſſe potuiſſet ea ætate violandæ caſtitatis periculum & illecebra.

Rationes quæ infirment.

Pro

Pro matrimonio nō pauciora faciunt. Primò enim Anonymus ait Parētes sponsi optasse Vrsulam ei *in matrimonium copulare.* Angelus deinde vocatur huius *copulæ* seu matrimonij *paranymphus,* & mandat Vrsulæ *sponsæ dotalitia suscipere, alterumq; seu compromissis nuptijs lætificare:* Postea se *triennio futuris nuptijs præparare.* Itaque cum huius onerosi contractus omnia pacta sponsus accepto Baptismo compleuerit, Anonymus narrato Baptismo statim Vrsulam vxorem compellare his verbis videtur. *Denique ipse iuuenis regius tantæ virginis sponsus adhuc Virgo existens, nunquam mulierem cognouit aut vxorem:* vocatur etiam in historia vetere, *conditio coniugij,* & *conscriptio nuptialis,* conditione verò tali completa, vel vt scholæ dicunt, purificata, absolutus consensus oritur, verbis vt multi credunt iterum expressus de præsenti. Fauet annulus aureus Vrsulę, qui superest, & nuptialis esse veteri traditione, certè vulgi cōmuni persuasione nominatur. Quo respicit vetus in templo Machabæorū statuæ spōsi talis subiecta inscriptio. *Diue Atheree dignè fers annulum nobilis Vrsulæ optans connubiū consummatum Coloniæ.* Inibant enim id matrimonium Moguntiæ eo consilio, vt seruata mutua castitate, nouo vinculo constricti simul vna die pro Christo morerentur, & suis verbis, exemploq; mortis, Coloniæ supra myriadem filiorū Dei & Martyrū cœlo gignerent, adeoq; castè consummarent. Tertiò, quid vetat cū Deus per Angelum mandarit consensum in futurum matrimonium; promissionem eiusdem firmam; inuitationem ad id cohonestandum tot Regum, Episcoporum, Virginum: cum id etiam sine violatione castitatis, periculo vel incommodo ex pacto contrahi potuerit, imo cum commodis aliquot; vt fidem Deo sibiq; datā nec mortis periculo, vel ob blāditias tyranni frangerent; quid vetat illud initium esse, dicere: diuino iussu; sicut constat in Ecclesia laudari & præferri matrimonia Deiparæ & Iosephi, Hēnrici & Kunegundis, Cæciliæ & Valeriani, Iuliani & Basilissæ, quibus pari consensu continentia spondetur, ijs, quæ liberorum procreandorum causa conciliantur: *Beatiora sane,* ait Augustinus, *Coniugia iudicanda sunt, quæ sine filiis procreatis, siue etiam illa terrena prole contempta continentiam inter se, pari consensu seruare potuerunt,* & alibi, *Taliter continentes vel mares, qui defunctis vxoribus; vel feminæ, quæ defunctis viris, vel vtrique, qui pari consensu cōtinentiam Deo vouerūt, sciant, sibi quidem mercedis amplius deberi, quam coniugalis castitas poscat.* Ita nemo ad solennes has vocatus nuptias deceptus est; nisi quod nuptiale conuiuium non eodem die, sed quatriduo post in cœlesti curia administris Angelis, & ipso Christo sit inchoatum, nunquam finiendum. Ad innuptas nihilominus transitura dicitur Vrsula, seu ad Virgines, quibus hæc propria debetur appellatio: quia cum ipsis aureolam virginitatis conseruauit.

Probabile contractū esse. Lib. 1. c. 2.

Cap. 19.

Annulus nuptialis superest.

Causa ineundi tūc matrimonij.

Casta matrimonia præstant communibus.

S. Aug. l. 1. de Ser. Dom. c. 25. To. 6. de bono coniugij c. 25.

Nuptiale conuiuiū quatriduo post in cœlis celebratum.

Quocirca si contractū hoc castum matrimonium est, vt verosimilius apparet factum esse, non nisi Moguntiæ post Baptismatis initiationē præsente Cyriaco contigit, & insinuare videtur Anonymus, dum adstantem baptizato facit Vrsulam & omnium præsentium lætitiam ex vtriusq; adspectu, ætate, comparatione, & elogiis sic narrat. *O quanti tunc gaudij iucunditas vniuersos lætificauit, cum iuuenem tam generosum & nobilem sponsæ suæ nobili viderent in omni probitate coæquari & honestate! Elegantissima vero erat illa pulchritudinis, elegans & iste nimis fuit, & decorus: Viginti sanè & quinq; annorum, & 7. mensium fermè exstitit eo tempore idem iuuenis; & illa ferè decem & 7. annorum erat, & trium mensium. quid plura? filius ille Regis & Rex iunior inclytus, & illustris, atq; ipsa nihilominus filia Regis inclyti, & regina nobilis ac generosa immēsam cūctorum lætitiam, qui ad tam admirandi gaudij spectaculum venerant, subito conuertit in lacrymas, & mœrore nimio vniuersos sauciauit; festinant ergò, quantocyus ad brauium properant, ad diu sibi desideratum martyrium,* alia lectio habet, *matrimonium,* castū scilicet, morte firmandū: matris verò Demetriæ custodiæ, institutioni & solicitudini tribuit, quod nec antea mulierē; nec iam vxorem tetigerit Aetherius. Eadē sententia fuit P. Philippi Bebij l. 1. c. 28. Ita dies festiuis gaudijs est celebrata.

Comparatio sponsi & sponsæ.

Lectio M. S. S. Pauli aurea vallis.

Postridie cum iam constaret omnibus, triduo post sanguinē pro Christo Coloniæ profundendum esse, Cyriacus omnes videtur ad sacram synaxin more tunc temporis recepto percipiendam ante martyrium esse cohortatus. Erat eo seculo persuasissimum fidelibus, non posse robur & constantiam obtingere in tormentis

Communicāt omnes

Moguntiæ ante martyrium Ex more Ecclesiæ. Baro. to. 2. An. 255.

fidei causa toleratis, hoc nisi diuinissimo cibo prius quis animum refecisset: vnde lapsis etiam in persecutione; sed pœnitentibus, annis 18. post Vrsulæ martyrium 40. Episcopi sub S. Cypriano in Africano Concilio dandam tunc SS. Eucharistiam his verbis sanciuerunt. *Idoneus esse non potest ad martyrium, qui ab Ecclesia non armatur ad prælium, & mens deficit, quam non recepta Eucharistia erigit & accendit. Cum ad hoc fiat Eucharistia, vt possit accipientibus esse tutela: quos tutos esse contra aduersarium volumus munimento dominicæ saturitatis armemus. Nam quo modo docemus, aut prouocamus eos in confessione nominis sanguinem suum fundere, si illis militaturis sanguinem Christi denegamus? aut quomodo ad martyrij poculum idoneos facimus, si non eos prius ad bibendum in Ecclesia poculum Domini iure communicationis admittimus?* Accedit, quod cum octauo quoque die Eucharistico epulo se refecerint in via, cur non eo die postremo, quo eius tantum fruendi dabatur occasio? Hic ille nascentis Ecclesiæ fidelium ignis erat, à Christo delatus in terram è cœlis, quo succensi iam ipsis tyrannis formidabiles, quasi leones in ipsa tormenta mortesque ferebantur, velut optatas epulas, vt timiditatis & desidiæ carnifices arguerent.

S. Elisabeth c. 10.

Sed dum his sanctissimis studiis ad vltimum certamen tot millia Christi pugilum armantur Moguntiæ, Colonia cingitur obsidione, Maximini Cæsaris imperio, ac Hunnorum, Parthorum & aliarum barbararum nationum in Perside coactarum copijs necem Virginum anhelantibus circumsidetur: quarum aduentus opportunitas iam est excutienda.

CAPVT XVII.

De Vrsulani martyrij auctoribus veris Hunnis, militantibus Maximino Cæsari in exercitu Romano.

Barbaræ gentes in exercitu Maximini plures, quã Romanæ legiones.

VIx vnquam Romanus Imperator tot barbaras nationes Africanas, Asiaticas & Europæas sub signis in Germanos duxit, quot Maximinus, multarũ etiam ignotarum & innominatarum gentium, vt hæ numero Romanas legiones superasse videantur: quod his verbis insinuat coæuus Herodianus, *collecto exercitu omni, ac ponte intrepide transito, bellum Germanis intulit, secuta illum magna vis mortalium, ac penè omnes barbarorũ copiæ: Adhæc Maurisi iaculatores, sagittarijq́, quamplurimi, Præterea Osroëni quamplurimi, & Armenij; Tum si qui ex Parthis aut pecunia conducti, aut transfugæ, aut item capti bello Romanis seruiebant. Hæc autem multitudo coacta ab Alexandro, aucta dein, atq́, exercitata à Maximino fuerat.* Hi ijdem victores Germanorum paulò ante; carnifices deinde videntur & interfectores Virginum exstitisse: nec Hunni quidem desiderantur; sed inter omnes barbarorum copias innominatas ideò continentur: quod nullam gentem aptiorẽ Hunnis Alexander & Maximinus putarint ad Germanos debellandos: *Iaculatores*, enim ait ibidem Herodianus, *sagittarijq́, gerendo aduersus Germanos bello magis idonei videntur: siquidem expediti hostem opprimunt incautum, facileq́, in tutum se recipiunt.* Si quæras commoditatem Hunnos Romanæ militiæ tanta in rerum gerendarum festinatione accensendi, dico nunquam opportuniorem ea fuisse, quæ ducenti in Persas exercitum est oblata; quando Alexander Cæsar, sat diu cum Mammæa matre substitit Antiochiæ, quam tunc etiam Origenes euocatus ab eadem Alexandria fide Christiana non imbuit tantum; sed & genitali fonte sententia multorum abluit. Tunc enim tã ante, quã post gestũ bellum, Armenij cõscripti sunt, & cõfines eis Euthalitæ Persarum hostes; sed nulli tam vtiles erant ei bello, quã Hunni, Iberis & Albanis proximi: nec etiã pernicitate vel iaculandi peritia gens vlla eos vnquam superauit: quales cum tunc, & in Germanico bello postea quærerentur, ijque proximi Armenijs, Albanis, & Iberis (qui Romanis parebant) vltra portas Albanicas iuxta paludem Mœotidem habitarent, facillimo negotio Maximini sunt opera mercede conducti, Persis & Asiaticis omnibus gentibus ad bella promtiores, & agiliores: Eadem occasione Alanos Romanis fœderatos adlegit; quos, sequenti seculo Marcellinus in regno Albanorũ & Massagetarum cõstituit; vel potius Iulianus Cæsar in vltima oratione ad mi-

Hunni sub innominatis gentibus continentur.

Commoditas eos conscribẽdi ex Asia.

Cur electi contra Persas.

ad milites contra Persas pugnaturos dum ait, *vt Lucullum transeam vel Pompeum, qui per Albanos, & Massagetas, quos Alanos nunc vocamus, hac natione quoque perrupta vidit Caspios lacus*, quos eosdem cum Ostrogothis fuisse sæpius ostendi: qui etiam à primo e Scandia Insula egressu permixti Hunnis ea loca, totamque Persiam & Asiam debellarunt, vnde & Hunni nominantur, & ipsi etiam iaculandi peritia commendati: hos eo nomine libentius Maximinus stipendijs inuitabat, quod se materno sanguine Alanum profiteretur, Patre verò Massagetam seu Ostrogothum. Europæos autem Hunnos iam ante cum Pannonicis tironibus videtur adscripsisse militiæ, cum in Thracia degeret, & familiarissimè Gothis & Alanis, adeoque Hunnis etiam vteretur: eadem enim gens erat, locis tantum & nominibus discreta, eadem ex insula Scandiæ progenita, ad quam & ipse suam Maximinus originem primam referebat, omnibus ideò carus, è quibus etiam iussus à Cæsare fuit meditationibus continuis militaribus nouos Reip. Maximinos educere. Atque hi etiam Hunni gentibus barbaris innominatis in exercitu Romano (quarum Herodianus, Capitolinus, & Lampridius meminerunt) accensentur; quod Hunni licet Græcorum, nondum tamen Latinorum literis essent commendati. Vnde quam maximè gentilibus scriptoribus congruenter, Hunni dicuntur Vrsulanas Virgines occidisse. Nam & mille iam annis ante gens illa eo nomine vtebatur: & ex iisdem locis & confinibus vbi degebant, exercitus Romanus coactus erat: talibusque notis in eo, barbararum gentium nomine, designantur, quæ nullis perinde ac Hunnis conueniunt.

Marcellinus l. 23. Alani in Albania.

Europæi Hunni in exercitu.

Cur Scriptores in Maximino Hunnos omiserunt.

CAPVT XVIII.

Gothi & Pannones certis de causis, etiam totus exercitus Maximini propter inusitatam crudelitatem Hunni sunt appellati.

SVnt & alij quidam, licet non ita proprij modi, sæpius tamen à Scriptoribus vsurpati, quibus aliæ gentes vel sanguinis propinquitate, vel eiusdem regionis habitatione, vel moribus ingenitaque feritate similes Hunni solent appellari: qui pariter in Maximini militem conueniunt.

Quæ gentes postea Hunnorũ nomen acceperint.

Principio Gothis perquam familiare Iornandes docet, vt Hunnorum nomine glorientur, primò enim gens vna fuerat, ex eadem insula Scandię prodierat, eodem sub rege genita, & egressa patria gentes varias subegerat: Deinde Hunni maiores Attilæ magnam partem ex Gothicis feminis orti, suam ad eos originem referebant. Tertiò Gothorum virtute Attilæ exercitus plurimum nitebatur: nec tunc alio, quam Hunnorum nomine veniebant: Quartò Gothi postea primi monarchiam Hunnorum, binis prælijs deuictis Attilæ filijs, deleuerunt, & gentes alias ad deficiẽdum ab eis exemplo suo permouerunt, eorum ferè gloria & nomine ad se deriuato. Quare cum & Maximinus domo Gothus esset, & plurimos suæ gentis tirones haberet, quos ad militiam Romanam erudiebat, vt omittã Parthos origine pariter Gothos, meritò tam ipse, quam miles eius à posterioribus scriptoribus potuit Hunnus appellari; sicut S. Hieronymus Gothos Asiæ domitores Hunnos solitus est nominare.

Gothi.

Accedit, quod è Pannonia multos adscripserit militiæ; eosque sic deuinctos habuerit: vt ij primi Maximino detulerint imperium, Alexandro per tumultum interfecto: Hunni verò tam Attilæ tempore, quam postea seculis aliquot eam regionem, vt propriam habitarunt: & à se nominarunt: Quare sicut primi Romani vocantur etiam Romulidæ, licet Roma nomen suum, vt multi apud Ortelium putant, longe post acceperit, & Alexandrini dicuntur etiam ij, qui ante natum Alexandrũ eandem vrbem possederunt: cur Hunni non possent vocari priores Pannones: licet ab incolis ijs diu post nomẽ accesserit? nonne & Hungaris modo rectè res eas gestas

Pannones.

tribuimus, quas eorum maiores dicti Pannones olim laudabiliter effecerunt? vicissim ab Hunnis ciuibus, & successoribus Pannonum, incolas loci priores rectè nuncupamus.

Omnes barbaræ nationes.

Denique vt aliæ deessent rationes, vel à sola feritate incredibili, qua miles Maximini Cæsaris, & ipse Cæsar auctoribus sacris & profanis historicis, omnes priorum temporum tyrannos anteiuit, vt passim Phalaris, Cyclops, & Busiris sit appellatus, potuit ab Attila similis crudelitatis, tam ipse, quam miles ipsius Hunnus nominari, sicut passim scriptores ante, & post Attilam Hunnis dicunt auctoribus illatas clades varias esse, quæ loca nunquam Attila, vel Hunni peragrarant, vsitato veteribus auctoribus modo, quo quamuis inusitatam barbariem, vti Galli sæpè Wandalicam; sic alij passim Attilanam, & Hunnicam vocarunt: ita mediæ ferè ætatis, & Recentiores scriptores, perturbatis inter se variarum gentium nominibus, quæ circa eadem vel propinquiora, imò & remotiora tempora loca eadem vehementer afflixerunt, Hunnis & Wandalis longè ante, vel post eorum aduentum gesta tribuerunt, & Attilæ potissimum, ob eius incomparabilem immanitatem, qua putatur priores & posteriores tyrannos superasse. Hac dici potest ratione contigisse, vt cum Colonienses vltimam, quam ante S. Cuniberti ætatem grauiorem calamitatem perpessi sunt, ab Hunnis scirent illatam esse, meminissentque maioribus testibus non disparem priorem fuisse, qua Virgines Vrsulanæ sagittis, & similibus Hunnicis armis fuerant interfectæ, crediderint Hunnos etiam Virginum tortores exstitisse, adeoque S. Cunibertus Hunnis eam clabem adscripserit, nulla tamen Attilæ facta mentione, quod constaret seculis duobus citius euenisse. Maneat igitur firma, constansque populi Coloniensis traditio, sacris profanisque testibus congrua, fastis Romanis inserta, diuinis etiam testimonijs confirmata, Hunnorum sagittis confixas, eorum gladijs dissectas, & laniatas, contis & vectibus contusas Vrsulanas Virgines, gloriosam martyrij lauream obtinuisse, sicut & Treuirensium attestatur traditio, auctore Helmoldo, S. Auctorem eodem anno eosdem Hunnos à Treuirensibus mœnibus arcuisse: hæc alibi fusius disputata, hoc velut proprio loco breuiter fuerunt insinuanda.

CAPVT XIX.

Ciuitatis Coloniensis situs, origo, politicus, & Ecclesiasticus status, eiusque circa An. 237. oppugnatio.

AD palæstram tandem Martyrij Agrippinam venimus: eius primo, & Vbiorum originem: tum statum politicum, demum Ecclesiasticum An. 237. inuestigabimus: cuius obsidio à Maximini Cæsaris militibus inchoata, caussa fuit tanti martyrij, cum Colonia in fide S.P.Q.R. permaneret. Vbij Germaniæ fuerunt populi, qui si Cluuerio credimus, oram Rhenanam, quæ inter Moguntiacum, & Coloniam porrigitur, incoluerunt: licet alij cum Broëlmanno inter Rhenum, Visurgim, Lupiam, & Loganam fluuios collocarint. Mores eorum C. Iul. Cæsar ita commentario 4. persequitur. *Vna ex parte à Suenis, circiter millia passuum centum agri vacare dicuntur: ad alteram partem succedunt Vbij, quorum fuit ciuitas ampla, & florens, vt est captus Germanorum; & paulo, qui sunt eiusdem generis etiam ceteris humaniores, propterea quod Rhenum attingunt, multiq. ad eos mercatores ventitant, & ipsi propter propinquitatem Gallicis sunt moribus assuefacti: hos cum Sueui multis sæpe bellis experti propter amplitudinem, grauitatemque ciuitatis finibus expellere non potuissent, tamen vectigales sibi fecerunt, & multo humiliores, infirmioresq. reddiderunt.* Primi verò Germanorum fuerunt, qui in fidem, & clientelam Romanorum missis vltro ad C. Iulium Cæsarem Legatis concesserunt: quam rem ipse eodem commentario ita narrat. *Vbij autem, qui vni ex Transrhenanis ad Cæsarem Legatos miserant, amicitiam fecerant, obsides dederant, magnopere orabant, vt sibi auxilium ferret, quod grauiter ab Sueuis premerentur: vel si id facere occupationibus*

Lib. 2. Germ. ant. c. 17. Vbiorum situs in ora trāsrhenana. In epidigmatu tabella 9. Cæsar l. 4. bell. gall.

Mores.

populi

populi Romani prohiberetur, exercitum modo Rhenum transportaret, id sibi auxilium, spem-que reliqui temporis sat is futurum. Sed quia sæpius à Sueuis Cattisque infestabantur, cum Augustus fasces imperij moderaretur, M. Vipsanius Agrippa Consul Romanus Augusti gener, & in imperio designatus Collega, auctus Tribunitia potestate traduxit Vbios in hanc citeriorem Rheni, tunc Gallicanam oram, agris ijs à Rheno ad Mosæ, Ruræque confluentes assignatis: qua nunc ferè Coloniensis diœcesis ager, & pars Iuliacensis patriæ protenditur: meminit huius transitus Strabo. *Trans amnem vero incolebant Vbij iuxta hanc regionem, quos Agrippa haud inuitos traduxit in citeriorem Rheni ripam.* Auspicijs eiusdem Agrippæ Consulis, & Galliarum Præfecti quindecim circiter ante Christi ortum annis oppidum condidere, quod non Vbiopolim ab origine; sed Agrippinense à Conditore denominarunt, vt Tacitus ait. *Vbij quidem quanquam Colonia Romana esse meruerunt; ac libentius Agrippinenses conditoris sui nomine vocentur, origine non erubescunt, transgressi olim, & experimento fidei super ipsam Rheni ripam collocati, vt arcerent, non vt custodirentur.* Locus delectus ciuitatis vbi C. Iulij Cæsaris castra cisrhenana putantur fuisse tunc, cum per pontem sublicium in Sueuos, Sicambrosque duceret. Tempus ortus eius cum immaculata conceptione vel natali Deiparæ concurrit, cuius cum cultui sit addictissima, in eius quasi fide, & clientela videtur fuisse condita. Figura eius quadrata fuit, Romanæ Vrbis figuræ non absimilis: satis id euincunt veterum murorum, & turrium protuberantia rudera, & quarta Broëlmanni tabula. Hoc in Vbiorum oppidum Agrippinense C. Agrippina Iulia Augusta Germanici filia, Neronis Imperatoris mater, & Claudij vxor, cum ibi nata esset, circa Annum Christi 50. vel 52. C. Antistio, & M. Suillio Coss. Claudij decimo, vt veteranorum militum Colonia deduceretur, impetrauit, inde Colonia Claudia Augusta Agrippinensis meruit appellari, id Tacitus ambitioni eius tribuit. *Agrippina quo vim suam sociis quoq; nationibus ostentaret, in oppidum Vbiorum in quo genita erat, Veteranos, Coloniamq; deduci impetrat, cui nomen inditum ex vocabulo eius. Ac fortè acciderat, vt eam gentem Rheno transgressam Auus Agrippa in fidem reciperet.* Auxit splendorem Vrbis Traianus Agrippinę primum Augustus salutatus: qui 13. aut 15. nobiles Romanas familias eò traduxit: vnde sic florere opibus, & amplitudine cœpit, vt eam Zosimus. *Vrbem Rheno adiacentem maximam:* Marcellinus lib. 16. *munitissimam,* Libellus Prouinciarum, *Prouinciæ Germaniæ secundæ metropolim* appellarit: vt ab eadem, *Ducatus inferioris Germaniæ Agrippinensis: vti, superioris Germaniæ* à Moguntia, *Moguntiacensis* diceretur. ideoque Coloniæ Præses Imperatoris videatur resedisse. Postea, cũ Italia tota ius obtinuisset ciuitatis iussũ Augusti Imperatoris, teste Suetonio, donatio cũ Colonias iure, ac dignatione Vrbi quodãmodo adæquasset, excogitato genere suffragiorũ, quæ de Magistratibus vrbicis Decuriones Coloniei in sua quisq; Colonia ferrẽt, & sub diẽ comitiorũ Romã obsignata mitterent: tũc splendidissimæ quæq; Coloniæ extra Italiã Iuris Italici celebantur: cũ enim veterani milites sub signis merentes Iure Italico ciues Romani haberentur, quomodo iam emeriti iure essent deteriore? His accẽsentur Agrippinenses: nam in Digestis Paulus Patatianus, Papiniani assessor, à Cõsilijs Alexãdro, tẽpore S. Vrsulæ par auctoritate, & ferè etiã dignitatẽ Vlpiano, cũ plurimarum Coloniarũ iura descripsisset, de Agrippinensi sic loquitur. IN GERMANIA INFERIORE AGRIPPINENSES ITALICI SVNT. Id est, vt Glossa explicat, *immunes a tributis.*

Forma Reip. Coloniarũ imitabatur Romanã, Carolo Sigonio in Legib. ac legum curatorib. Erantque in earũ Magistratu Duumuiri, Triũuiri, aut Quatuoruiri: item Æ-diles, Quæstores, Censores. Duũuiratus cõpar erat Consulatui, vel Præturæ: Senatores verò in Colonijs decuriones dicebantur. Præerat autẽ sub Imperatorib. Præses ipsi Coloniæ ea potestate, quã ijs Cæsares permittebant: Prę sidibus sublatis Reges Principesq; successere: *quorum dominio mero* (ait Velserus) *innumeræ Coloniæ concesserũt: Augusta Vindelicorũ, & pauca aliæ* (in quib. Agrippinẽsis numeratur) *admirabili, & memorabili in omni fortuna fortitudine per tot seculorum ordines ciuitatæ.*

Primus fidẽ Agrippinæ S. Maternus intulit, (alij S. Cresc. & S. Claro id tribuũt: ij tamẽ nunquã fixisse ibi sedẽ stabilẽ videntur) primus etiam loci Antistes creditur q;

Strabo. l. 4.
Agrippina conditur.
De moribus Germ.
Locus.
Forma:
Baron. ad A. 52. n. 23.
Lib. 12. Annal.
Colonia fit Romanorum.
Lib. 1.
Iuris Italici est.
Politia Coloniarum.
Sigonius l. de iure Ital. c. 4.
Variata
Velserus l. 5 fol. 110.
Cõuersa à S. Materno.

40. ipsos annos loco præsedisse, è quo spiritum etiam purissimum Deo reddidit creatori: corpus tamen eius Treuiros magnis prodigiis fuit transportatum, cui quis Coloniæ successerit Antistes, licet ignoretur nomen: mihi tamen persuasissimum est, ad S. Vrsulæ vsq; tempora (vt alibi fusè demonstraui) certos eam Ecclesiam rexisse Præsules, nec dubitari de diuino oraculo S. Elisabethæ reddito debere, quo quartus Coloniensium Episcopus Aquilinus nominatur; qui senio grauis, cum sodalitatem Vrsulanam primo è patria discessu hospitio; magnaque liberalitate suscepisset, postea verò reducem sepulturæ nouissimo honore decorasset, ab ipsis fuit Virginibus ad laborum capessendum præmium ad cœlos inuitatus. Ciues verò plerosq; tam qui Traiani auspicijs è nobilitate Romana Agrippinam concesserant, quam reliquos fide Christi institutos inde plerique coniiciunt; quod cum Roma, Constantinopolis & in his locis Moguntia, Treuiris, ac nobilissimæ quæque ciuitates auctoritate publica Christi athletas trucidarint, sola dicatur Colonia manus à Martyrum fundendo cruore temperasse. Et sanè tam nobiles, & tot Virginum, Regum, & Episcoporum sarcophagi, qui hodie in basilica Vrsulana passim visuntur, satis indicant, non nisi à Catholicis, & copiosis ciuibus potuisse talem institui funerationem.

4. Episcop. Aquilinus.

Constãtia in fide.

Duo præcipuè hac in Vrbe cõmendantur, constantia in Catholica religione, & fide Romanis semper Imperatoribus præstita: primum luculento diplomate commendat Clemens 7. Pontifex Maximus hoc exemplo.

Diploma summi Pontificis Clementis 7. De constantia Coloniensium in fide.

Dilectis filiis S. P. Q. C. Salutem & Apostolicam benedictionem.

Quod semper à pietate vestra exspectauimus, supplicesque à Deo implorauimus, vt vestra Ciuitas (olim Romani imperij insignis Colonia, deniq; Christianæ pietatis solida in istis regionibus columna, pollens opibus, robusta viribus, celebrata literis) in tanta circumstanti hæresum propinquitate se illæsam Deo conseruaret, & si qua sui parte corruisset, Dei munere cito consurgeret, id cum summa nostra lætitia, vestra maximè filij Senatus pietate & constantia factum esse, & continuò fieri audiuimus, idque ad nos iam vndique nunciatur. Agimus itaque diuinæ misericordiæ gratias, quod insignem, ac percelebram vestram Ciuitatem à Satanæ venenis tutata est, sanctamque Coloniam re, & nomine effecit. Vobis autem filij, quas possumus laudes paterno affectu reddimus, quanquam multo impares vestris meritis indicamus: vestra enim virtus, & constantia non solum sibi ad salutem; verum ceteris proficiet ad exemplum; secuturis autoritatem tam insignis, tamque eximiæ (nedum in Germania; sed etiam in cuncta Europa) Ciuitatis. Vos verò filij dilectissimi, vtinam occasionem aliquando habeamus nostrum erga vos paternum, ac peculiarem amorem exhibendi: cuncta vobis quidem adniteremur signa ostendere paternæ erga vos, ac feruentissimæ caritatis. Hortamur magis ex abundantia affectus nostri, quam quod necesse id vobiscum arbitremur, vt in cœpto pietatis cursu persistatis: primum consulturi saluti; deinde etiam gloria vestræ: atque à Deo ipso (cuius veram religionem à Patribus acceptam tuemini) immarcesibiles meritorum cumulos adepturi. A nobis verò, & serenissimo Cæsare omnia exspectaturi, quæ ab amantissimis Parentibus in filios pientissimos conferri possint. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris 1531. die 29. Nouembris Pontificatus nostri Anno 9.

Sancta re & nomine Colonia.

Porrò fidem à S. Materno Coloniæ promulgatã nullo vnquam æuo, neq; dũ S. Vrsula sub Maximino martyrium faceret interruptam fuisse, fusè probat Stanislaus Hosius S. R. E. Cardinalis Concilij Trid. Præses, datis ad S. P. Q. C. An. 1567. literis.

Verè amica Dei Ciuitas, quæ non temerè sanctam se vocari nuper adeò demonstrauit: nam cum spinis, & vepribus hæreticorum vndique sit circumsepta; nihil tamen earum aculeis offenditur, nec de statu suo dimouetur: & quamlibet oppugnetur, non expugnatur tamen, quin fortior indies, & robustior fit. Ac quo semel est imbuta recens odore S. Euangelij, quod à D. Materno D. Petri Discipulo, qui primus vobis odorem notitiæ Christi manifestauit,

sibi

[illegible] per manus traditum accepit, eam mille iam quadringentis, & amplius annis retinet: & [illegible] vicinis omni ex parte vestris Euangelium Christi haud aliter quam florentium vinearum odor serpentibus factus sit odor mortis in mortem. Vobis nihilominus, quoniam quale fuit ab initio traditum, tale nunc etiam conseruatis, nec in aliud cuiusuis potius, quam Christi Euangelium transferimini; sicut ab origine semper fuit, sic & nũc est odor vitæ in vitam, &c. *Reuera estis illa* Virgo casta, *quam postea, quàm* vni viro despondit *exhibere Christo, cuius paullò ante meminimus. Apostolus ille vester Petri Discipulus Maternus, virginitatem vestram integram, & incorruptam semper seruastis. Nec ab eo cui semel spirituali coniugio per eum estis copulati, vos vnquam diuelli sustinuistis: quod ab initio didicistis in eo constanter adhuc permanetis: in qua fide vos ille Christo Virginem castam despondit, eam integram in hunc vsq. diem, & inuiolatam conseruatis: ac summa cura prouidistis hactenus, ne sicut Euam, & sicut multos hoc nostri seculo infelices Euæ filios* astutia sua seduxit serpens, ita corrumperentur vestri quoque sensus, & exciderent à simplicitate, quæ est in Christo Iesu. *Et eam estis in orbe toto Christiano laudem, & gloriam consecuti, vt quod Philippensibus olim dixit Apostolus, id nunc non minus verè vobis dici queat.* Quod in medio nationis prauæ, & peruersæ lucetis, sicut luminaria in mundo, verbum vitæ cõtinentes. Et infra. *Vt meminisset eam esse ciuitatem hanc, quam cum semel despondisset vni viro Virginem castam* exhibere *Christo S. Maternus D. Petri Discipulus, nunquam se fornicationibus illis polluerit, sed semel datam sponso suo Christo fidem in hunc vsq. diem integram semper, & illibatam conseruauerit.*

> Nunquam mutarũt fidem à S. Materno traditam.
> 2. Cor. 11. Virgo est.
> Casta.
> 2. Cor. 11.
> Philip. 2.
> Inuiolata.

Quamobrem laudo vos, quòd per omnia Materni vestri qui fuit Petri Discipulus memores estis, & sicut ille tradidit vobis, eius præcepta tenetis, nec ea vel in minimo violari permittitis, verum quæ Petrus per Maternum & per successores eius legitimos in hunc vsq. diem credenda vobis & retinenda tradidit, omnia sarta tecta, quod aiunt, summo studio seruare studetis. Hactenus Hosius.

Præter hanc religionis orthodoxę nunquàm violatæ constantiam, fidei etiam tenacitatem Romano imperio debitam commendant plerique, quam nulli hostiũ exterorum metus concusserint. Ita Ægidius Bucherius noster de ea ait. *Nulla inde Ciuitas populo Romano in Belgica fidelior, sedem præbuit Romanis Legatis, qui Germanicis Legionibus præsidebant, ex quibus non paucos in Imperatores adlectos infra videbimus.* Vitellium & inprimis Traianum intelligit, is dum Legionum Præfectum ageret Coloniæ Agrippinæ, à Nerua fuit Augustus renunciatus eo tempore, quo S. Maternus Agrippinates fide orthodoxa informabat: Multa repetunt Colonienses à maioribus accepta fidei Romanis semper seruatæ monumenta, quæ prætereo. eadem videtur, vt sæpè dixi, S. Vrsulæ tempestate, Martyrij tanti occasionem præbuisse: nam cum Maximinus a militibus inuito Senatu, Populoque Romano salutaretur Augustus: Colonia vero more suo in fide Quiritium staret, donec quid facto opus, ex Vrbe fidis nuncijs perferretur: vallata creditur obsidio: ne Maximinus contra Germanos pugnaturus, Rhenana sibi Romanorum præsidia experiretur inimica: & [illegible] potius Vbios præsidium fortissimum censuit expugnandum, quo firmissimo munimento res Romanorum in secunda Belgica contra Germanorum irruptiones arcebantur, adeoq; præcipui Legionum Legati & Duces residebant, vt firmato sibi Belgij, Galliæq; dominatu, subactaque Germania, vel inuitam cogeret Italiam, ad orbis habenas sibi concedẽdas: sed ingenitus fidei amor Vbiorum fecit, vt fortunis, & capite maluerint periclitari, quam societatem fœderaque cum Romanis sancita soluere. Mouebat Maiorum exemplum, qui primi Germanorum Cæsaris, & Romanorũ amicitiam vltro petierũt; Deinde cum ideo multũ à Sicambris, Sueuis, alijsq; Germanis, assiduis cõtinuis impeterẽtur, semper tamen in clientela Romanorum permanserunt. Tertio sponte appetierunt in alterã transire Rheni partẽ, non vt (Tacitus ait) *custodirentur; sed vt arcerent hostes.* Quarto cõdita iam ciuitate, originis obliti nõ Vbiopolim, sed à Romanis Coloniã Agrippinã dicere maluerũt. Ergò dũ per se Maximinus, vel Duces, Præfectosq; castellorũ vicinorũ, qui Tyranno iurarant, circumuallaret Coloniam: Moguntia soluit S. Vrsula cum sponso, totaq; sodalitate, [illegible] paratis & ad inferendam necem expeditis barbarorum sagittis obijcerentur, hostiæ Deo victimandæ.

> Constãtia in fide Romani imperij.
> Bucher. lib. 1. Leod. Ep. in Disp. Hist. c. 2.
> In dicta ctus. 1 2 3 4

CAPVT

CAPVT XX.

S. Vrsula distributis in egenos pecuniis descendit Coloniam versus cum tota sodalitate.

Cincta iam ab Hunnis, Gothicis, & Pannonicis Romanorum legionibus iussu Iulij Maximini Coloniâ (quæ sicut & Treuirensis Ciuitas non videtur eius imperium admittere voluisse) decimo nono Octobris cunctis ad iter Moguntiæ comparatis, omnibusque sacra ritè synaxi ad fortiter amore Christi occumbendum animatis, S. Vrsula pecunias, quas habebat reliquas, vestes, ac cimelia pretiosa, tum ipsa, tum de societate omnes, vel pauperibus erogarunt, vel Ecclesijs Moguntinensi, Coloniensique reliquerunt. Verba Beati Hermanni sunt. *Porrò antequam incidissent in manus Tyrannorum, bono & salubri vtebantur consilio, atque B. Laurentij exemplo, qui thesauros Ecclesiæ dedit pauperibus agentes, quidquid illis expensarum, vestium pretiosarum, thesaurorum, & ornamentorum erat residuum, ciuitate Coloniæ expendentes, Ecclesiis Christi pauperibus eroganda reliquerunt:* quæ verba sic accipienda puto: quod pro ciuitate Coloniensi eiusque Ecclesijs & pauperibus (quam obsessam ingred[illegible] [illegible]erant) vel Moguntiæ, vel alibi deposuerint, reliquerintque, Coloniam pacatis temporibus transmittenda: quamuis nonnulla cimelia in nauibus reperta Coloniam videâtur deportata, cum milites panico terrore diffugissent, quæ hodieq; basilica S. Vrsulæ conseruat; inter quæ eburneæ præstant cistulæ, custodes reliquiarum Romæ à S. Vrsula impetratarum, & poculum Aetherij sponsi ouum struthionis argento fabrè vestitum, annuli nuptiales, & similia.

S. Vrsula egenis partitur omnia.

Iam discessurus Moguntiâ Cyriacus acri non dubito, & ardenti oratione cunctos ad constantiam est cohortatus, quando biduo post omnes, vt cœlitus promissum esse constabat, erant coronandi: neophytos præsertim, qui ex Britannia recens appulerant. Adde quod futurorum præscius idem Pontifex, (quem Deus admirabili consilio tantæ præesse rei voluit, vt cuncta prudentius gererentur:) iterum S. Iacobo Patriarchę in mandatis dederit, vt pręcipuarum Virginum, virorum, Principum, Regum, & Episcoporum nomina, vultus, & corporis lineamenta obseruaret, posteris eorum nomina cum reliquijs transmissurus: is eo tempore diligentius in eam incubuit curam, vt recens è Britannia appulsorum nomina perdisceret: quibus diuino constabat oraculo, decretum etiam esse à Deo martyrium. Conscensis ergo nauibus cum se Moguntino Præsuli, Clero, populoque & martyrium commendassent, fortè & deposita Coloniam transmittenda, vt dixi, reliquissent, quo propius aberant à meta, hoc ardentius se mutuò ad amorem Dei, contemptumque rerum, quas mundus primas habet, inflammabant. Excitabat Christi præsentia, quem paulo ante in Sacra synaxi receperant: aderat Deipara, cœlitesque, qui hoc vehementius pectora cunctorum succensebant, quo palæstræ, stadioque magis propinquabant. Nec ambigo, quin post preces alternis hymnos choris Deo, Cœlitibus, & inprimis Martyribus vernaculo sermone decantarint, resonantibus ad voces ripis: fortè & mentibus Angelicis intercinentibus: nam qui metatores in pedestri itinere habitu virili egerant: quique primo è Britannia discessu tanta delectatione tenellos etiam forma adspectabili recrearant in nauibus, vt lactentes etiam signis inusitatis gestientis animi voluptatem declararent, quid iam fecisse arbitramur, cum decretoria dies immineret, ad quam tot mensium spacio Virginum mentes præpararant? Interim secundo Rheno Bodobrigam verius Romanorum castellum, & præsidium deueniunt, nobile præclaro Martyrio, quod 95. annis ante, sæuiente eo loci Antonino Pio multi fidelium subierant, sat magno suburbij spacio cæsorum Martyrum sanguine purpurato: Quorum Christi pugilum cum recens ibi vigeret memoria, quis ambigat eos, qui tanto locorum inter-

S. Iacobus iubetur nomina adnotare.

Discedũt Mogũtia.

Exercitationes pietatis in nauigatione.

interuallo è Britannia Romam adierant Martyrum tropæa honoraturi, quin præsentes Martyres piè fuerint venerati, agonemque biduo post depugnandum ardenter ijs commendarint. Sed quia Martyrii illius hactenus nemo meminit: ipsique penè custodes thesauri latentis, suas æuo nostro diuitias ignorarunt, accuratius magno fuit labore, multis vltro citroque scriptis literis: deniq; ipsa loci, rerumque omnium inspectione è tenebris in lucem proferendum, & in appendicem Vrsulani martyrij referendum, ne aliquando putentur, & ipsi sicut Confluentini Martyres, è Sodalitate S. Vrsulæ fuisse, & alibi martyrium sustinuisse.

CAPVT XXI.

Causa cædis tot Episcoporum, Regum, & Virginum.

INterim dum bidui ferè spatio Coloniam nauigatur, causæ sunt indagandæ, quæ Maximini militem obsidentem Coloniam permouerint, vt tot Præsules, Reges, & Virgines nulla sexus, ætatis, & dignitatis habita ratione tam immaniter trucidarit.

Satis iam Ecclesia calculo suo declarauit totam illam S. Vrsulæ congregationem Martyribus accensendam esse: testantur id Martyrologia, & officia diuina, ac incruentum Missæ sacrificium, quod ante mille annos ad eorum, vt Martyrum honorem constat Deo in Ecclesia esse immolatum. Causam Martyrij indagamus: scitum est enim illud S. Augustini dictum *Martyrem non pœna, sed causa facit.* Theologi Duce Angelico Doctore primariam causam eius *fidem* constituunt: addunt *castitatem, iustitiam*, & quamuis virtutem supernaturalem Christianam, cuius obseruandæ amore non dubitat vitam prodigere; ita S. Ioannes Baptista pro reprehensione adulterij seu veritate necatus, Martyr colitur: Nec immeritò, cum enim virtutum Christo nobis commendatæ, ideoque doctrinæ, & amori Christi plus adhæremus, quàm vitæ corporis conseruandæ, primæ singulis animantibus innatæ cupiditati æquum videtur esse, vt nobis quidquid pœnarum restat soluendum, id à Deo liberaliter condonetur.

Certum est Virgines Vrsulanas vt Martyres colendas esse.
S. Aug. in Ps. 34. con. 2
S. Tho. 2.2.q. 124. ar. 5.
Causa Martyrij.

Nolo hic causas indagare, quæ Deum impulerint, vt cædem tot illustrium personarum permiserit: quis enim dubitat, quin mirificè Dei gloriam auxerit: & infinitæ sapientiæ, potentiæ, & bonitatis thesauros hominibus luculēter declararit, quando tot Reges, & orbis dynastæ, tot Virgines formæ miracula spretis caducis omnib. vno in loco pro Dei gloria gaudentes occubuerūt.

Ex parte Dei.

Ad cædis autores quod attinet, incertum est, an Maximinus adfuerit; per suos certè ad fuit: nec ignorasse reditum Virginum puto, quem enim latere poterat insolens ille Virginum exercitus, tam varia peruagatus loca Romani Imperij? Cōstat etiam communi Scriptorum consensu, statim à Germanico gesto bello animum adiecisse ad fidem Catholicam exscindendam; & quia cunctos tollere nimis operosum & ἀδύνατον videbatur, doloso consilio Præsules Ecclesiarum vbique delendos censuit, vt capitibus demessis plebs acephala, non inuita Principis arbitrium sequeretur. Ideò bimestri vel trimestri, vt multi putant, duos Romanos Pontifices Pontianum, & Anterum sustulit, Fabianum pariter necaturus, nisi Romanorū hostis iudicatus, ipsius consilia cōcidissent: an igitur tot in vnū collectis diuersarum Ecclesiarum Præsulibus præsens pepercisset? imò suspicari licet, si adfuit, tanto adeò orthodoxæ splendore, & maiestate perspecta, ac Romanorum etiam literis inuitatum, odioque quo in familiam Christianam Alexandri flagrauerat, tunc primum de Episcopis vbique necandis consilium inijsse, quando per illos vbique florem orbis videbat Christum profiteri, & tot vno in loco collectis necatis, de reliquis per Præsides vno rescripto tollen-

Ex parte Tyrannorum.

tollendis triumphaturus sibi videbatur: & hoc erecto extincti nominis Christiani tropæo maculam cæsi Alexandri aboliturus. Ceteros verò Romanorum his in locis præsidiorum præfectos Maximino militantes, quorum potissimum vsus videtur opera, poterat commouere, tum odium Maximini ipsius Christi fidelium, satis notatum in exscindenda Christiana Alexandri, ac Mammaæ familia; tum literæ Roma allatæ, ne Religio Catholica nimium effloresceret. Verba S. Verenæ à S. Elisabetha c. 16. rogatæ de autore necis hæc sunt. *Cum essemus Romæ, fuerunt ibidem eo tempore duo iniqui Principes, quorum nomina erant Maximus, & Africanus, qui videntes magnam esse multitudinem nostram, & multos confluere ad nos, & nobis associari, indignati sunt vehementer aduersum nos, ac metuebant, ne fortè per nos multum crescere ac roborari deberet Religio Christiana, vnde cum explorassent iter nostrum, miserunt cum festinatione legatos ad Iulium, hortantes eum, vt educto exercitu suo persecutionem inferret, ac deleret nos.* Hæc causa generalis necis totius sodalitatis est, non Virginum tantum; sed etiam Regum, & Episcoporum, incrementum fidei orthodoxæ toto orbe propagatæ à tot Regibus, ac Principibus, quam tanta celebritate in orbis theatro Cæsaria freti indulgentia magno gentilitiæ superstitionis detrimento profiteri non erubuissent: nec vlla clarior veri Martyrij nota potest desiderari.

S. Elisabeth c. 16.

Causa generalis Martyrij odium fidei Christianæ.

Ad hanc communem fidei causam, accessit in virginibus altera castitatis, quã S. Vrsula tam S. Elisabethæ, quam B. Hermanno patefecit. S. Elisabethæ c. 11. his verbis. *Impius ille Tyrannus, qui fuit autor nostræ interemtionis, hoc & terroribus, & blandimentis exigebat à nobis, vt sponsum nostrum, qui in cælis est Dominum Iesum Christum negaremus, & suis, sororibusque amplexibus iungeremur: sed non ob talem causam veneramus illuc, & constanter recusauimus consentire iniquæ voluntati illius, & elegimus mori magis, quam à sponso nostro separari; propter quod diuersis cruciatibus desæuierunt in nos:* Eadem Virgo B. Herman. cap. 20. de se ita loquitur. *Princeps ille putabat mentem meam ad amorem suum inclinare, vnde omnes prius coram me fecit virgines interfici, quæ territa facilius, illi consentirem; sed cum nollem iniquis eius consiliis, prauæque acquiescere voluntati, omnium ferè nouissimam me fecit occidi.*

Cap. 11. In virginibus accessit Castitatis amor.

Anon. lib. 1. c. 20.

Agnoscit hanc necis causam in virginibus duplicem Romanum Martyrologium ad 21. Oct. his verbis. *Apud Coloniam Agrippinam Natalis Sanctarum Vrsulæ, & sociarum eius, quæ pro Christiana Religione, & virginitatis constantia ab Hunnis interfectæ, Martyrio vitam consummarunt.*

Hic mirè se torquent illi, qui Galfredum, vel Hectorem sequuntur, & Virgines in Armoricam contendisse volunt, vt militibus matrimonio iungerentur, quæ iusta Martyrij causa possit esse? Demus his Martyres fuisse, si ne violarentur Christianæ virgines, mortem potius elegerint: at quis dubitat in 71. millibus (tot enim autores illi ferè ponunt) aliquas gentiles exstitisse: quæ si fide nondum imbutæ, pro illa morali honestate occubuerunt, carent sane Martyrij laurea; vt proinde discerni vera Martyr ab alijs nõ potuerit: præsertim in tanta multitudine facilè potuerint aliquæ grauioris delicti reæ reperiri: nostrarum certè Virginum testata Ecclesiæ iudicio est causa fidei, & virginitatis, quæ tanto tempore è patria peregrinando certam martyrij decretam omnibus & promissam sæpius palmam, tam viris, quam feminis in exteris regionibus quæsierunt. Nunc Cyriacum Pontificem dum loco certaminis appropinquat classis, anhelantem martyrium, & totam sodalitatem pro officij sui ratione verbis & exemplis ad fortiter amore Christi moriendum animantem audiamus.

Aduersariorũ difficultas.

CAPVT

CAPVT XXII.

Exhortatio S. Cyriaci Pontificis, & Martyrium illius.

VIsa iam eminus Colonia erecti cunctorum ad lætitiam animi, & grates Deo publicè decantatæ. Cyriacus verò iussis paululum subsistere nauibus, præsentes videtur Episcopos, Reges, S. Vrsulam & Virgines inprimis ad constantiam e puppi coronâ nauium cinctus fuisse adhortatus: cum enim id muneris omni Dominico die obirent Pontifices: non improbabile, eum tunc exsequi voluisse. Adest tandem aliquando dies, imò hora, tot votis vestris tam diu expetita, quam Deus æterno decreto, singulari beneficio, incredibili & infinito amore agoni totius Congregationis nostræ destinauit: adest illa (inquam) optatissima hora, qua Christo, nostrâ causâ tam dira tormenta mortemq; longè ignominiosissimam toleranti, vicem aliquam possimus refundere, sanguinem pro eius amore profundendo, nostro maximo commodo & æterno emolumento: nam hac licebit nobis omnibus horâ, calamitosissimæ huius vitæ miserijs exutis, simul in cœlis sempiterna beatitate perfrui, vbi Christus Seruator noster cum Sanctis omnibus lætus præstolatur, vt auctos Martyrij laureâ mactet cœlestibus gaudijs, diuinæ iubeat mensæ accumbere; vt præcingat se, vt nobis velut amicis intimis transiens possit ministrare. O beatam, & omnium nostrûm votis expetitam horam, qua licebit tantis decorari honoribus, æternis affluere diuitijs, delitijs interesse nunquam finiendis. Vos autem, Virgines electas, tam admirabili diuina prouidentia ex orbis ferè totius regionibus congregatas, & ad nuptias Agni pariter euocatas, vos (inquam) præcipuè cœlestis iam expectat & inuitat Sponsus, quem tam ardenter dilexistis, cuius amore regna mundi, patriam, parentes, & vos ipsas reliquistis, dum castitatis allectæ pulchritudine, per tot viarum longissimarum, difficillimarum & periculosissimarum anfractus, Deo & Deipara ducibus, comitibus Angelis, fauentibus Cœlitibus omnibus, Sponsi vestri desiderio profectæ estis, vt fidem illi datam & oblatam dotem sanguine consignaretis. Qua quidem vestra incredibili virtute, & inuictâ animi constantiâ, tot Reges è Britannia, Nos etiam Româ, totq; diuersarum Ecclesiarum Præsules ad iter vobiscum ineundum, & eundem vobiscum agonem subeundum excitastis. Benè habuerunt principia, progressus etiam fortunatior exstitit opinione nostra: iam ad metam decurrimus. Hora certaminis adest, viriliter agite, velut hactenus; pugnate fortiter; hora quando tantum vna superest, quæ certantes pro fide, pro virginitate, pro Sponsi cœlestis amore simul æternis nos omnes beabit gaudijs. Absint timores, procul tristitia; certa nobis cœlitùs est promissa victoria, quotquot in hanc adlecti Societatem huc vsque perstitimus, tam diuinis oraculis tam in Britannia, quam Coloniæ, Romæ, in Græcia, varijsq; mundi partibus, diuersis, hic modò præsentibus a Deo fallere fallique nescio prædictam & promissam scimus. Iacta iam nobis feliciter est alea, necesse iam cunctis est vel mori pro Christo cum tanta Sodalitate, vel animæ vestræ Sponsum, & hos omnes prodere, & vos, ipsumque Christum æternum amittere. Pergite nunc, vt cœpistis, & sicut amore Christi, amorem parentum, patriæ, & totius mundi, nunc vestrum etiam amorem triumphate. Non moueant Tyranni blanditiæ, vel promissa, qui pridem Christi desiderio, infinita promittentis, multo maiora in patria sponte reliquistis. Non terreant Tyranni minæ: corpus si momento vestrum excruciet, animæ nocere non poterit, quam æternis mactabit delicijs. Nullum mortis etiam genus perhorrescite: hoc vobis Deus illustriores rependet laureas, quo corpus fuerit atrocius laniatum: breuissimis doloribus æterna tartari supplicia redimemus: momentaneis vitæ mortalis cruciatibus, animæ vitam im̃ortalem acquiremus: æquum sane est, vt æternam beatorum ciuium gloriam, non sempiterno (quo digna alias esset)

S. Cyriac⁹ excitat cupiditatem martyrij, ex Christi amore, ex desiderio cunctarum, à Virginū constantia à Dei infallibili promissione. à necessitate ipsa. Armat contra blanditias Minas, tormentorum acerbitatem, ob breuitatem suppliciorum æternitatē pignorū.

esset) labore, momentaneâ horulæ vnius vitæ mortalis molestiâ nundinemur. Moriamur vnà, dilecti Fratres, & Sorores carissimæ: moriamur pro Christo, nostri amore tam probrosâ morte mortuo. Pereat fragilis hæc massa corporis, hæc lutea immortalis animi casa, vt mens expedita hoc carcere ad Autorem suum euolet. Exspectant sancti Angeli, qui nos toto hoc itinere fauore inusitato prosecuti sunt: aderunt certantibus, iuuabunt imbecilles, excipient victores, Deo sistent laureandos. Ecce cœlestis regni patescunt atria, spectat è cœlis, vt olim certamen Stephani, sic modò tot nobilium animarum, Christus IESVS. Stat IESVS à dextris Patris, vt pugnantes animet, debiles roboret, victores coronet. Stat ipsa spectatrix illustris vestri agonis Deipara Mater, peregrinationis nostræ Dux & gubernatrix: cuius auspicijs & precibus tota Sodalitas hæc coaluit, aucta fuit & propagata: Stat illa Mater misericordiæ, vt succurrat luctantibus, morientes excipiat. Tota denique cœlestis curia, nouo excita spectaculo, quale nunquam dedit simul Orbis terrarum, suspensa hæret admirabilis virginei certaminis. Fortiter ergo, vt Christi milites, vt sponsas decet, pro fide, pro castitate moriamur. Vnum hoc nobis inuicem nobile certamen sit, quis prior occidat, vt suo sanguine & exemplo sequentibus viam ad cœlum aperiat.

exspectationem Cœlitum, Christi, Deiparæ, Cœlestis curiæ.

Hisce aut similibus verbis credibile est sanctum Pontificem præsentes omnes ad fortiter agendum excitasse, nec segniùs fecisse, quàm animosè dixit.

Appellunt naues.

Iam Coloniensium attigerant mœnia, quæ Romanorum, Gothorum & Hunnorum vallabat exercitus; applicant generosi Christi athletæ vltrò litori naues, præit Prætoria, in qua Cyriacus Pontifex, & Præsules alij cum Regibus vehebantur, vt horum exemplo constantiæ reliqui confirmati dimicarent fortiùs. Nec dubito, quin primus Cyriacus caput Societatis pro ardore animi & incensa Martyrij cupiditate diuino oraculo Romæ sibi oblati exscenderit, primum se hostium stiterit agminibus, tantarum nauium appulsu excitis; vltrò Christi fidem, & Sodalitatis Româ Coloniam vsque ductorem professus, quam tam auidè exspectarunt. Sequuntur Antistitem Cardinales Pontius ac Vincentius, alijque Præsules. Porrò quo mortis genere, gladio an sagittâ traiectus interierit, incertum est: tum primis, vel primum etiam occubuisse existimo. Suadet id Maximini in Præsules & Romanos inprimis capitale odium, & literæ Romanorum Principum, quibus Cyriaci noti Præsulis caput præcipuè petebatur.

Exscendit Cyriacus Papa. Cardinales, Episcopi.

Martyriũ.

Ita gloriosus Christi Sacerdos se ipsum DEO pro fidei amore gladijs barbarorum cæsus, immolauit grato Superis holocausto, cuius suauecolentiâ reliqui animati certatim vitam posuêre. Qui hoc etiam nomine celebrandus, quòd inglorius maluerit spretâ supremi Sacerdotij dignitate, nec albo inscriptus Pontificum decedere, quam Romæ summo sacrorum fungi Magistratu, relictâ posteris æternâ nominis sui memoriâ, vt aliquid opis tantæ Sodalitati verbo & exemplo exhiberet in illo certamine, & sanè permultum opis attulit, cùm eius imitandi studio omnes pariter barbaris iugulos & nudata pectora offerrent, vt citiùs coronarentur.

Corpus S. Cyriaci Coloniæ adseruatur in D. Vrsulæ Basilicâ cum capite, quod amplum sanè fuit, & quale hominis sensati describit Aristoteles, eius inscriptionem sepulcralem sæpiùs attulimus.

* * *

CA-

CAPVT XXIII.

Exhortatio S. Vrsulæ ad Virgines, & Martyrium S. Aetherij sponsi.

ALtera Societatis tantæ Dux Vrsula Virgo, cùm instans certamen pro fide & virginitate intueretur, maiore quàm vnquam aliàs ardore mentis sponsum & socias Virgines ad quæuis tormenta verbis excitauit, sicut initio congregationis antè triennium Virgines ad amorem virginitatis inflammauerat. Exstat apud Bonfinium pia & diserta oratio, qua facit Virginem Sodales ad constantiam animantem; sed quia nimium Attilizat, talis videtur esse potuisse: Adest dies optatissima, Sorores meæ, quam mihi triennio antè Sponsus meus IESVS præmonstrauit, qua vobiscum ego, vobiscum (inquam) vndecim millibus ellem Martyrio, fidei & virginitatis amorem testatura. Diuino, non humano collectæ estis consilio, non e Britannia tantùm; sed ex Europa, Asia, imò & Aphrica. Multæ vestrûm diuinis oraculis è dissitis maximè regionibus ad hanc palæstram Coloniensem estis euocatæ. Placuit etiam diuinæ bonitati solatium itineris, & auxilium, tot sanctissimos Præsules ex Europa & Asia euocare; nam Meldensem in Gallia, Byzantinum in Græcia, Lucensem & Rauennensem in Italia, Sanctissimum D. Cyriacum Romæ, internuncijs Cœlitibus nobis adsociauit, iam antè de Martyrio nostro informatos. Adest Sponsus mihi dilectissimus cum matre, sorore & alijs, simili oraculo cœlitùs ad hunc agonem nobiscum decertandum inuitatus.

Oratio S. Vrsulæ.

Diuina prouidentia in cōgregāda Sodalitate

adiunctis tot locorū Episcopis.

& Sponso.

Agnoscite, Sorores, agnoscite diuini erga nos fauoris magnitudinem, cuius infinita bonitas quamplurimos è gentilium errorum caligine ad lucem fidei Christianæ eduxit, tum è patria secundis ventis, remigibus Angelis, per mille pericula quasi in paradiso quodam amœnissimo, securissimo & optatissimo medios inter hostes prosecuta est: nulla nos corporis ægrotatio afflixit: nulla membrorum defatigatio retardauit, quo minus per ardua Alpium cacumina summâ animi hilaritudine & pedum celeritate; per occurrentes fluuios soli instar nobis induratos nulla difficultate, tædio vel formidine omnes vndecies mille quotquot Britanniâ tua excessimus, auctæ omnium nationum assеclis, omnes (inquam) vt promiserat, incolumes sistit Coloniæ.

Bonitas Dei in cōuersione tot Gentilium

In solatijs diuinis tēpore peregrinatiōis.

Multiplicatione prodigiorum.

Quoties Christi-param itineris ducem adspectabili forma nos animantem vidimus! Quoties aërem Angelicis mentibus refertissimum ad labores fortiter tolerandos exhortantes? Nunquid ijsdem viæ metatoribus sumus? & an quidquam nobis vnquam defuit commeatûs? plus etiam fuit, quàm tot millia possent absumere. Agnoscite, Sorores, agnoscite diuinæ erga nos beneficentiæ magnitudinem & varietatem: atque vt vices ei pares referatis, satagite.

Præsentia Deiparæ.

Angelorū ductu, sustentatione.

Vnam a nobis animi grati significationem exigit, vt quam ab ipso vitam accepimus, eandem morte pro Christo obitâ eidem offeramus, qui suam ante pro nobis vitam morte ignominiosissimâ posuit: exigit hoc, non tam suâ, quàm nostrâ causâ & commodo, vt statim vitâ nos beet immortali, & tot millibus vna die cœlestem virgineum cœtum augeamus, ac sequamur Agnum pro nobis immolatum, canticum ei nouum accinendo. Reddamus animam Creatori, à quo donatam accepimus: Reddamus vitam Sponso, qui suam pro nobis posuit. Nemo potest legitimè consequi præmia, nisi priùs certauerit fortiter, nemo post vitam gloriosè coronabitur, nisi constanter in vita vicerit: vita mortalis in mundo abijcienda nobis est, vt vitam in cœlis immortalem inueniamus.

Hortatur gratæ vt sint Christo.

Spe cœlestis gloriæ & aureolæ virginitatis.

Exemplo Christi, SS Virginum, Martyrum

Præiuit Dux & Sponsus noster IESVS: secutæ sunt eum tot Virgines castissimæ: S. Cæcilia, S. Martina, quarum sacras exuuias Romæ veneratæ sumus: Præiuit Flauia Domitilla, Theodora, & Euphrosyna ignibus amore Sponsi nostri concrematæ, & aliæ innumeræ pari sexûs fragilitate, quæ nos ad Martyrij & Virginitatis lauream excitant, vt Agnum cum ipsis inuiolatum sequamur. Hactenus aliquot mensibus vexillum Crucis Christi secutæ sumus; diuinâ ope maxima bella confecimus, rugientes Dæmones creberrimè vicimus, domesticas & internas animi perturbationes generosissimè repressimus; Patriam, parentes & consanguineos pridem amore Christi reliquimus, Ducis & Sponsi nostri Christi fauore feliciter bella omnia priora bellata sunt: vltimum restat, vt pari constantia sanguinem profundamus, vt Orbi terrarum & posteris inusitatum exemplum pudicitiæ relinquamus, & Christo Sponso tropæum erigamus, quale à condito Orbe nullum fuit, scilicet vt vndena Virginum millia solius Virginitatis & Christi amore, eodem loco trucidemur. Adsunt iam barbari & immanes carnifices, quorum gladijs victimemur.

à superatis iam tot laboribus.

Coronis addenda.

Auxilia Cœlitum.

Adsunt pariter vti in itinere, sic in agone hoc Cœlites, vt muniant præsidio, & animent solatio: constanter, vt hactenus fecistis in arduis, ita & nunc certate, Sorores dilectissimæ: irruent iam leones, irruent lupi immanissimi in vos agnellas, sponsas cœlestis Regis innocuas. Ceruices porrigite, pectus sagittis aperite; membra præbete lanianda: Cupio, Sorores meæ, dissolui: cum IESV Sponso meo hac hora vobiscum esse cupio; nemo expauescat, aderit Saluator, hoc vnum oro, vt numerus hic sacer conseruetur, nec vnius inertia ex vndenis millibus vlla Sponso cœlesti eripiatur. Sed et iam sistenda dicam: *Pater, quos dedisti mihi, non perdidi ex ijs quemquam.* Talibus & similibus, cùm se, & socias ad constantiam animasset, ipsa è naui prima vexillum Crucis extulit cum sponso Ætherio, quam vndecies mille Virgines curriculo è nauibus exsilientes hilari & exporrecta fronte, quasi ad epulas festinanter consequuntur, IESVM Sponsum animis, IESVM linguâ resonantes.

Ab amore Spôsi Iesu.

Exscensio.

Capitur S. Vrsula.

Accurrunt velut ad opima spolia barbari, pulchritudinis prodigium S. VRSVLAM Hunnorum Principi sistunt cum sponso Ætherio. Captus vt vidit oculis est, multa de patria, multa de genere, multa de hoc itinere percontatur, totus iam cæcis abreptus amoribus, quibus vt securiùs frueretur, vitali omni sublato, ocyus sponsum Ætherium imperat in conspectu Virginis iugulari; hoc sperabat terrore mortis Viraginis pectus emasculandum.

Martyriũ Ætherij sponsi.

Ita S. Ætherius Britanniæ regni columen, formâ pulcherrimus, corpore castissimus, à latere Sponsæ gladio transuerberatus pro fide constanter occubuit, exsultante Virgine, quod Sponsum Regem, Martyrem, castum, secura salutis eius præmisisset, breuì secutura.

Castitas eius.

Erat Ætherius florenti ætate, viginti quinque natus annos, vti sanguine illustris, ita virtutibus præsertim castimoniæ laude longè nobilissimus, vt raro & inaudito prodigio in aulis Regum Gentilium, matris peruigili solicitudine, corpus à contactu venereo illibatum, mentem à grauiore noxa puram, viginti quinque annos ipse gentilis conseruauit, id quod hic titulus ipsius sarcophago insertus interprete S. Verenâ indicat:

HIC IACET IN TERRIS ÆTHERIVS, QVI VIXIT ANNOS VIGINTI QVINQVE FIDELES, IN PACE QVIESCIT.

Cor-

Corpus Sponſi in Baſilica S. Vrſulæ argenteo incluſum loculo religiosè adſeruatur, & caput ſtatua magnifici operis argentea pectorali, vbi & ſcyphus eſt viſendum ſanè opus, quo ad bibendum vtebatur. Felix tali ſponſo ſponſa Vrſula, quem Angeli & S. Ioannes Euangeliſta varijs prodigijs eductum è patria Coloniam traduxere, vbi in ſponſæ oculis nobiliſſimo agone cum primis triumpharet.

CAPVT XXIV.

Cædes ſanctarum Virginum, Epiſcoporum, Regum & Matronarum.

SPonſo Ætherio gloriosè demortuo, cùm nihil Vrſula à concepta mentis conſtantia deflecteret, dolis & terroribus agendum ratus, ſtatuit omnes coram Vrſula trucidare, donec mutaret mentem; ita B. Hermannus cap. 20. rem geſtam narrat: *Princeps ille Hunnorum dirus nimis & truculentus, cùm Virginis ipſius Vrſulæ ſanctæ, Sodaliumq́ue ſuarum inuictam cerneret mentem: nec adea, quæ voluit, illas poſſe deflecti, aſtutia circumuentus Diaboli, agit, vt ſociæ Virgines, ſocijq́ue & ſodales Viri prius ſub B. Vrſula intersmantur præſentia: arbitratus etiam, quòd illa ceterarum nece territa, tantò celeriùs ei conſentiat, voluntati ipſius præbens effectum.*

Lib. 1. c. 20.

Procedunt in medium alacres Epiſcopi, Reges, Virgines, iugulos & pectora nudant hilari animo certatim, vt citius victimentur. Quos diuerſæ militum cohortes turmatim ad locum commodum deducunt, Chriſtum cum hymnis reſonantes: pleroſque ſagittis eminus configunt: ita teſtantur crania varijs in locis rotundis perfoſſa foraminibus, & frons S. Paſtelaſij Epiſcopi Agrienſis in Pannonia, quem telum tam altè ſubijt, vt educi hactenus nequierit; alij vectibus contuſi, vt S. Pantuli cranium indicat, cerebro eliſo confractum ſuprema ſui parte: multi gladijs conciſi, vultu miris modis dilaniato, vtinam vltima tantorum Præſulum morientium verba, quibus & ſe, & alios in iſto certamine, & tam belluina feritate excitabant, audire licuiſſet, erant ſanè non minus generoſa, quam ea, quibus paucis antè annis Iapones viſos, cùm in ignibus & grauiſſimis tormentis quaſi conuiuijs triumpharent, & ſe carbonibus velut roſis coronarent.

Eporum Martyriũ.

Iam verò Reges illi, & Duces, ac Matres, qui quatuor, quinque, ſex, vel ſeptem liberos Chriſto tunc immolandos offerebant, quis exſequatur qua animi hilaritudine præmiſiſſe & animaſſe proles videantur, vt de earum ſecuri triumphis læti parentes ſequerentur? Hic Geraſina Regina Siciliæ decennem Adrianum ſuum: & filias ſuas quatuor Auream, Victoriam, Babylam & Iulianam, noua Machabæa obtulit: ibidem Euſtachius Comes cum vxore Sibilia ſex antè filias iugulandas præmiſerunt. Reliquos tamen omnes Pipinus Rex cum vxore Margarita ſuperauit, qui non tantum quatuor filios & tres filias, ſed horum etiam omnem progeniem vndecim liberos nepotes ſuos cum omni ſtirpe DEO holocauſto gratiſſimo libenter immolarunt. Quæ vnquam vetus aut noua hiſtoria ſimilem tot Regum, & Principum, omniſque poſteritatis ſuæ exſtirpationem Chriſti amore deſideratam, & vltrò oblatam recenſuit, qualem campus ille vidit Vrſulanus, vt nemo vnquam magis pro familiæ ſuæ æternitate laborarit, quàm hi parentes inuigilarint, ne quis ex omnibus poſteris ſupereſſet, quem non antè de ſalute eius ſecuri cœlo præmiſiſſent. Verba, quibus pro dignitate Herouin iſtorum geſta commemorem deficiunt; tantùm breuiter inſinuo pio Lectori diligentiùs trutinanda, quæ, & quàm admiranda in hoc præ alijs Martyrijs conſideranda veniant.

Regum.

Parentum cũ liberis.

Virginum. Ad Virgines propero ſexu fragiles, ætate teneras, animo certè maſculo, ſupra ætatem; ſpectaculum nouum, & ante diem illum inauditum, tot proruere tenerrimas, promtiores ad patiendum, quàm milites immaniſſimi ad occidendum: certamen hic nobile, quæ prior aut gladio ferientis caderet, aut in ſagittas iaculantium ſe indueret: teſtantur id fronte, vultu, oculis, ore hiante, & capite excepta vulnera. S. Leophaniæ Hiſpanæ virginis caput duabus ſagittis perforatum, quæ multis clarent hodie prodigijs. S. Benedictæ cranium vtrimque diſſectum, & vno in latere magnam partem crudeliter amputatum. Exſtant in Barthimiæ vertice capilli ſanguine perfuſi, cuius caput vectibus contuſum ipſi lauream peperit immortalem.

Ardor moriendi. Hebetantur interim, tot millium cæde Virginum, militum gladij: fatigantur cædentium brachia: langueſcit ſaturata ſanguine ſæuitia: inſtant Virgines ſuperſtites ſolicitæ, ne illâ Societate eximantur: ne lauream tot millibus iam partam carnificum ignauiâ perdant: accurrunt audaciùs, quo quemuis barbarorum ferociorem & validiorem conſpiciunt, exertum & nudatum iugulum cædentibus offerunt: nudant ſagittis pectora, mors quo immanior, hoc ſancta ambitione ſtudioſiùs quæritur.

S. Vrſulæ adhortatio. Stabat inuicta Virago S. Vrſula inter cæſorum Martyrum ſtrages vultu hilaris, Deo grata, quòd omnes liceret cœlo præmittere, vt ſecura reliquas conſequeretur: nec quieſcebat otioſa, ſed ad fortiter agendum ore, oculis & geſtibus morientes animabat, ſæpiùs ingeminando: *Ite felices animæ, ſponſæ immortalis Regis; ite ad Agni immaculati felices nuptias, qui ſuum pro vobis profudit Sanguinem, ei veſtrum rependite. Exſpectat vos IESVS in gloria; iam præcingit ſe Dominus, vt vos faciat diſcumbere, & tranſiens miniſtret vobis. Subuenite clientibus veſtris ſancti Martyres, occurrite ſancti Angeli, ſuſcipe dulciſſime IESV, ſuſcipe deuotas tibi animas.*

Dæmonũ furiæ. Vidit hic S. Vrſula orcum totum quaſi relictis ſedibus ad certamen hoc conuolare; paſſim totis campis effuſi Caco-dæmones militum immixti turmis, eos quaſi furijs agitatos in Virginum armabant necem: ijdem in varias ſe & horrificas induerant formas adſpectabiles, vt ita concitatiùs barbarorum efferarent animos in cædem, quaſi vno die lectiſſimum Orbis Chriſtiani florem, imò ipſam ſtirpitus fidem eradicaturi: ſed ſemen ſpargebant infelices, & inuidiâ tabeſcentes dæmones, qui ſanguinis tam copioſi effuſionibus vberrimam Eccleſiæ fœcunditatem in ſuam perniciem attulerunt.

Cœlitum tutela. Nec minore multitudine Cœlites, S. Vrſula teſte, relictis aſtris ad lætum & triumphalem diem aduolarunt: vt totus (non dico campus) ipſe aër ad cœlos vſque, beatis Spiritibus, electis Virginibus, & ſanctis Martyribus plenus appareret, qui vel morientes roborarent in certamine, vel victores ac victrices triumpho nobili ad cœlos eueherent: ita enim B. Hermaannus cap. 20. loquitur:

B. Herman. l. 1. c. 20. *Ager totus vſque ad cœlum, Angelis & Sanctis, atque Virginibus ſacris, & Matronis beatis apparuit plenus, qui ad noſtrum venerant agonis & Martyrij triumphum.* De Dæmonum verò præſentiâ ita loquitur: *Infinita Dæmonum multitudo adfuit diuerſas monſtrorum ſpecies & formas habentium, qui armis varijs armati, per totum campum, vbi eramus iugulandæ, hac & illac diſcurrentes, ad noſtrum interitum excitant interfectores.*

Ita breui temporis ſpatio factum eſt ob incredibilem barbarorum ferociam, furijs Dæmonum continuis ſtimulatam, & inuſitatam Virginum ad mortem velut epulas auidè anhelantium alacritatem, vt totus exercitus vndecim millenarum Virginum (extra SS. Cordulam & Cuneram) ac reliqua Epiſcoporum, Regum & Principum multitudo copioſa eodem furore ſint coram S. Vrſula trucidati.

O diem orco terribilem, Cœlitibus exoptatum, Deo glorioſum quo Orbis Chriſtiani decora, tot inclyti Viri, Virgines ac Matronæ ſummâ animi hilaritudine, conſtantiaque, certamen tam arduum, vno ſimul in ſtadio confecere!

Felix

Felix ager Vrſulane, ac ter felix, qui virgineum tam copioſum ſanguinem ſorbuit: Felix Colonia, quam Deus illo impetu ſanguinei fluminis inundauit, vt de te dici poſſit: *Fluminis impetus lætificat Ciuitatem Dei, ſanctificauit tabernaculum ſuum Altiſſimus.* Iure fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei, quam Deus ex omnibus Orbis delegit vrbibus, vt tanti agonis ſpectatrix eſſet, huius tam incredibilis theſauri cuſtos: & hunc ipſum agrum mœnibus vrbicis comprehenſum, nobiliſſimam ſui partem effecerit, plurimis in eo Collegijs, Baſilicis, Monaſterijs & Sacellis exædificatis, in quibus Dei & Sanctorum laudes noctes dieſque reſonarent. Hic ille fluminis impetus eſt, cuius intuitu Deus & olim ſæpiùs, & his (quibus hæc ſcribo) calamitoſiſſimis Germaniæ tantùm non euerſæ temporibus placatus, pepercit Coloniæ, toties tam breui tempore à varijs appetitæ hoſtibus, ne cum alijs vrbibus funditus deleretur.

Agri Vrſulani præconium. Pſal. 45.

mœnibus cingitur.

Habes, Colonia, habes, cur laudes rependas Creatori & Conſeruatori, qui te cum ſua conditam Matre, tam copioſo ſanguine Martyrum irrigauit: hoc te præſidio certo munimine SS. Virginum circumuallauit, vt deprecatores, cuſtodes, & defenſores agnoſcas, grata animi ſignificatione: & exempla tam illuſtria Regum, Virginumque conſtantiæ in fide, & amore caſtitatis æmuleris.

Vos interim moneo, iterumque moneo, quotquot ſacrum hunc agrum Vrſulanum habitatis, recordamini impetus fluminis huius virginei, ne corporum ſanctiſſimorum cuſtodem locum fœdâ libidine veſtrâ polluatis: Vobis terra, terra (inquam) quam calcatis, inclamat, inclamant veſtris adhuc ſepultæ ſub pedibus Virgines nondum omnes exhumatæ, aliquando tamen eleuandæ, inclamant (inquam) vobis: *Locus, in quo ſtatis, terra ſancta eſt:* non decet eam impuris pedibus affectuum prauorum calcare & contaminare.

Ad loci inquilinos.

Exod. 3.

CAPVT XXV.

Martyrium S. Vrſulæ.

RESTABAT extremus Tragœdiæ, an Comœdiæ dicam? illius diei actus. Conuolant inferi, conuolant Superi: illi, vt Tyrannum ament dolis, inſtruant blanditijs, promiſſis imbuant, nam minæ ceſſerant irritæ; hi, vt Virginem tot palmis nobilem, quot Sodalium mortis ſpectatricem muniant conſtantia.

Studia dæmonum & Cœlitū.

Fruſtra propoſita Virgini ſupplicia: nihil generoſus animus Sponſi dilectiſſimi nece, nihil parentum ſanguine, nihil tot Virginum immanibus tormentis labefactatus eſt. Tentatur blanditijs: proponuntur monilia, inaures, armillæ: denique impuris Tyranni ſui impotentis ſolicitatur amplexibus. Animoſa Virago exhorreſcit inceſtos contactus: excutit impuras manus: *Diſcede, ait, ame, fomes peccati, iam ab alio amatore præuenta ſum, qui mihi meliora tuis iſtis dedit ornamenta: iſtius genus tuo nobilius, potentia amplior, adſpectus formoſior, amor caſtior, omni gratiâ elegantior: illi me conſecraui.* Illi ſeruo fidem, illius amore millies perimi geſtio: Cede igitur, lania, vre, ſeca: quidquid tormentorum inſanus furor ſuggerit, quantocyus prome; capax tantorum cruciatuum pectus vides.

Inuicta cōtra blanditias S. Vrſulæ.

Ardens patiendi deſiderium.

Spectate Cœlites triumphum nobilem, ſpectate Virgines caſti pectoris conſtantiam: Tyrannus rabie ac furore percitus, adſtantium ſatellitum alicui ſagittam in cor Virginis collineare mandat, illa flexis humi poplitibus, nudato fortè pectore, vultu hilaris generosè cor feriendum offert: primus fefellit ictus, nam ſagitta ſolùm transfixit brachium: alteram librat in caſtam Virginem, quæ cor ipſum

Cor S. Vrſulæ traijcitur.

ipsum castissimum penetrauit: concidit Virgo exanimis, dum IESVM & MARIAM amores suos ingeminat: hoc lætior, quòd corde peruio Sponso cœlesti thalamum Virginitatis dote, & arrhâ sanguinis præparasset. Ipsam S. Vrsulam, hanc mortem suam apud B. Hermannum cap. 20. narrantem, audiamus: *Princeps ille putabat mentem meam ad amorem suum inclinare, vnde omnes priùs fecit coram me interfici Virgines, quo territa faciliùs illi consentirem; sed cùm nollem iniquis eius consilijs prauaq; acquiescere voluntati, omnium ferè nouissimam me fecit occidi, & sagittâ in corde percussa interij: vniuersis Sociabus meis interemtis & socijs, me in sui iussit adduci præsentiam, ibiq; necari: vnde accidit, vt à sponso meo vnius lapidis iactu semota perimerer.* Hunc nobilem exitum habuit S. Vrsula Martyr, tot gloriosis stipata socijs Martyribus, quos triennio ad illam palmam peruigili cura præpararat.

Prærogatiuæ eius.

Habemus in vna hostia duplex martyrium pudoris ac virginitatis; & Virgo permansit, & Martyrium obtinuit; hoc ceteris Virginibus ac Martyribus felicior ac gloriosior, quod tot Præsules Europæ, & Asiæ præcipuos, tot Reges, tot millia Virginum verbo, exemplo, & consilio Christo præmiserit Martyres, adeoque tot testium sanguine fidem & Virginitatis decus confirmarit.

Discite, Virgines Christi, (clamat in S. Agnete Maximus) *normam puellaris exempli, & oblata sub specie pietatis virorum munuscula totâ intentione respuite, & quasi rabidi canis morsus omni studio recusate. Discite, Virgines, Christi amorem in puella feruentem, & omnes mundi diuitias, velut stercora recusantem: ideo enim Sanctorum per literas traduntur exempla, vt vnusquisque pro qualitate sexûs, & pro ætate annorum modum sui propositi teneat.*

Gaude victrix tot laureata palmis inclyta Martyr S. Vrsula, quæ corde pridem amore Sponsi tui saucia, idipsum patulum, vt thalamum moriens ei consecrasti, quem pro te sciebas mortuum lateris vulnere lancinatum, vt te in cordis sui penetralibus abderet. Gaude felix in Sponsi thalamum intromissa: vbi frueris nunc cum illa Sodalitate tua cupitis Sponsi amplexibus, sequeris Agnum quocunque ierit, & canticum ei nouum accinis: prædicat modò vniuersus Mundus tuam de carne, de Tyranno & orco victoriam, pij etiam clientes tui fida tutelæ tuæ, & in vita; præsentia verò in morte præsidia læti experiuntur: Tu tot Tropæis victrix Virgo, mihi clientum tuorum minimo & indignissimo, & lectoribus huius Martyrij tui similem impetra in aduersis & morte constantiam, vt de nobis, de carne, Dæmone ac Mundo victoriâ reportatâ tuæ virtutis imitatores, tuæque gloriæ municipes efficiamur: & cùm momentum aderit singulis, ex quo pendet æternitas, à vita hac mortali ad immortalitatem transferamur.

CAPVT XXVI.

Ab omnibus Angelorum, & Cœlitum Ordinibus victor exercitus Vrsulanus Christo & Deiparæ sistitur.

Apoc. 5.

DIgnus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem, & diuinitatem, & sapientiam, & fortitudinem, & gloriam, & honorem, & benedictionem: cuius Sapientia virtute, & fortitudine, tot millia tam gloriosè de Mundo, Dæmone, carne, & seipsis triumpharunt. Dignus est *Agnus* nouo auctus comitatu, ac stipatu tot

millium

millium Virginum *audire canticum nouum, carmen Deo nostro*, ita pugnam momentaneam triumphus æternus excipit: quem ducibus Angelis, comitantibus Cœlitibus, in cœleste Capitolium victor ac laureatus nouus Martyrum exercitus adornauit, cùm verbis apertissimis ipsa S. Vrsula Religioso cuidam apud B. Hermannum cap. 21. declarauit: *Triumpho isti curiæ cœlestis omnes vel interfuerunt ipsi, vel legatos pro se miserunt Virginibus obuiam: singuli beatorum spirituum chori: atque adeò ipsi etiam Cherubini ac Seraphini quosdam de suo corpore misere obuios:* paucissimos tamen Thronorum missos, B. Hermannus asserit, quod horum quasi officium præcipuum sit Diuinæ adsistere Maiestati, in quibus Deus ipse quasi thronis conquiescit: & quia Sodalitas illa quemuis ferè Ecclesiæ gradum, statum & conditionem continebat, aut certè repræsentabat, singuli etiam Cœlitum legatos quosdam ex suis ordinibus destinarunt, qui nobilem triumphum Virginum præsentia sua decorarent. Si enim, vt Martyrologium Gallicanum Sausaij testatur, Alcuinum Leuitam Bedæ discipulum Turonis euocatum ad gaudia Beatorum, cœlestes Leuitæ ducibus sanctissimis Archileuitis Stephano & Laurentio cum exercitu Angelorum ad domicilium Diuorum cum Christo regnantium eduxerunt, Deoque sisterunt. Quis dubitet, S. Cyriacum summis stipatum Romanis Præsulibus Lino, Cleto, Clemente, alijsq; adscendisse? Reliquos diuersarum Ecclesiarum Antistites decessorum istius Sedis Episcoporum, inprimis verò Martyrum cinctos comitatu cœlos petijsse? Iam verò Reges nostros Primitiæ illæ Gentium Tres Magi videntur cum alijs veteris & noui instrumenti Regibus deduxisse, quando tantum sciebant Coloniam æterno Dei consilio commune sacrorum corporum conditorium esse constitutum. De Virginum occursu ita c. 21. B. Hermannus loquitur: *Sed cùm ab Angelis in cœlum deferremur, ipsiq; Sancti nobis vbique lætantes occurrerent, viciniùs tamen nobis erant, propiùsq; ad nos accesserunt sacrarum Virginum multitudines, atque beatarum Matronarum acies, quæ quasi ad nos certatim properantes, familiarius nobis adhæserunt: & cùm iam apertis cœlis ab Angelis cæterisq; Sanctis, qui nobis gaudentes occurrerant, cum ingenti tripudio introduceremur: vniuersi ferè Sancti, qui in cœlo remanserant, cum summo nobis gaudio occurrunt, omnia cantibus dulcisonis & modulatione replent suauissima, in præsentiam Domini, atque in conspectum Matris eius gloriosè nos perducunt.*

Triumph' Cœlitum.

19. Maij.

Occursus SS. Martyrum.

SS. Virginum.

Pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum eius: quos tanta gloria Cœlites omnes, & ipse cœli Rector Deus solet honestare: nam quia spretis hominum ludibrijs, calcatis mundi honoribus, *Christi improperium* pluris, quam sceptra regia æstimarunt; ideo regijs in cœlis & propè diuinis mactantur honoribus: dum *in gaudium Domini* introducuntur, vbi cœlesti mensæ iubentur accumbere, diuinis pasci delicijs, quas succinctus ipse Rex gloriæ Beatis subministrat. Fuere tamen præcipua quædam ornamenta gloriæ, & laudis insignia, Duci Sodalitatis S. Vrsulæ præ reliquis exhibita, quæ sic ipsa exsequitur: *Porrò B. Michaël, & S. Euangelista Ioannes, qui comites nobis indiuidui fuerunt, ac custodes toto itinere nostro exstiterunt, cum pluribus Angelorum obsequijs, & Sanctorum: cùm ego ferè omnium nouissima interimerer, animam meam cum summa lætitia suscipientes, Domino suæq; Genitrici eam offerunt præsentantes.*

S. Vrsulæ comites.

Adspicite, Virgines, quibus Custodibus & Patronis Virginitatem conseruetis; eum scilicet, cui Virgo Christus Virgini, Virginem Matrem in terris commendauit; Hic idem ille Ioannes Euangelista est, qui non tantùm Sodalitatis totius in Romano itinere; sed Sponsi etiam Ætherij Dux & Comes fuit, quo autore & hortatore iter contra omnia Dæmonum terriculamenta suscepit, & per omnes viæ molestias incolumem stitit Moguntiæ, castus ibidem etiam casti connubij Paranymphus.

Ingressi cœleste Capitolium laureati Martyres, Deo, castissimæq; Virgini Matri victores sistuntur, & dulcissimam Sponsi dilectissimi vocem inuitantis audiunt: *Venite Benedicti Patris, possidete regnum, quod vobis ab initio paratum est.* Audiunt Deiparam, Angelos, & Sanctos omnes de tanta victoria gratulantes: adduntur præmio illi incomparabili diuinæ visionis Aureolæ, cunctis Martyrum, Virginibus

Ingressus cœli.

etiam

etiam virginitatis: adhæc multis Magisterij, & loco quodam à Sanctis alijs secreto vna in Societate suis diuisa ordinibus, suis quique in thalamis constituuntur. Ordinem illum S. Vrsula his describit cap. 21. verbis: *Introducimur siquidem in mansionem quandam à ceteris Virginibus sacris seiunctam, iam ante nobis a Deo præparatam: vbi pariter nos vndecim millia Virginum cum perenni sumus iucunditate lætantes. Iuxta autem nos in parte vna meus est sponsus, & B. Papa Cyriacus, cum reliquis Sodalibus nostris viris in mansione quadam perlucida, æterna lætitia gaudentes; ex latere sanè vno Matronæ sacræ consortes nostræ deputatam sibi habent mansionem ineffabili claritate coruscantem, in qua & ipsæ felici gaudio sunt exsultantes.*

Locus & ordo Sodalitatis beatæ.

Sanctissima Virgo pręmia descriptura accommodat se captui hominum in terris degentium: & sedes quidem ita diuidit, vt medium faciat exercitum virgineum, cuius dexterum latus Sponsus cum Cyriaco Papa, Episcopis ac viris stipet: alterum Matronæ claudunt, vt Gerasina, Demetria, Daria, prout maiora singulas in terris decora virtutum & meritorum cumulus exornarant. Quem Societatis huius ordinem triumphalem in fronte totius Operis & primi Tomi Vindiciarum depictum videre licet.

Hic Virgines cupitis tandem amplexibus Regis Sponsi fruitas cum 24. Apocalypticis Senioribus Duce S. Vrsula procubuisse arbitror ante solium Diuinæ Maiestatis, & *adorasse viuentem in secula seculorum, & misisse coronas suas ante thronum, dicentes: Dignus es Domine Deus noster, accipere gloriam & honorem & virtutem, quia tu creasti omnia: & propter voluntatem tuam erant, & creata sunt: transiuimus per ignem & aquam, & introduxisti nos in refrigerium.* Vnum tamen orasse supplices, vt numerus Sodalium impleretur. Quatuor restabant, pro quibus solicitæ Virgines, præsertim Cordula, quam solam timor subduxerat, duos in gloria sanctarum Virginum promouenda occupatos laurea breui exspectabat.

Gratiæ & vota Virginum.

Datum id sanctorum Martyrum votis & precibus, vt Cordula cœlesti visu animaretur postridie coronanda, ciuitas etiam obsidione liberaretur, quo Virginum corpora faciliùs tumulis conderentur, & nomina sarcophagis indita posteris relinquerentur. Triumphum Beatorum in cœlis ita describit vetus historia: *O quale hoc die in cælo factum est tripudium, qualis occursus supernorum ciuium, quæ exsultatio Apostolorum, quæ communis gloria Martyrum & sanctarum Virginum de augmento ordinis sui gloriantium, quàm deuota congratulatio Patriarcharum & Confessorum!* Eant nunc terræ filij, Reges & Principes Orbis, ac nescio quæ tropæa deuictis hostibus erigant, manubiarum monimenta statuant, triumphos ducant: hic, hic (inquam) cœlestis triumphus de victoria à seipso, calcato mundi fastu, spretis carnis illecebris, contemtis Dæmonis tentationibus parta, tanto gloriosior & nobilior est, quanto æterna momentaneis, cœlestia terrenis, diuina sunt humanis anteferenda.

Adhuc dubitamus, per cruces ac tormenta momento tolerata sempiterna gaudia nundinari; quando tot teneræ Virgines, tot pueri per mortem vltrò desideratam, ad brauium cœleste tam arduo itinere, tam felici successu peruenerunt? quando Deipara tanto gaudio venientes præsertim Virgines excipit, & Filij throno offert coronandas, vt quasi huius triumphi conscius B. Ambrosius dixerit: *O qualis illa,* (Deipara) *Virginibus occurret? quomodo complexa ad Dominum trahet, dicens? Hæc thorum Filij mei, hæc thalamos nuptiales immaculato seruauit pudore. Quemadmodum eas ipse Dominus commendabit Patri, nimirum illud repetens suum: Pater Sancte, istæ sunt, quas custodiui tibi: in quibus Filius hominis caput reclinans requieuit: peto, vt vbi ego sum, & ipsæ sint mecum: sed non solùm sibi debent prodesse, quæ non soli vixerunt sibi: hæc parentes redimat; hæc fratres:* (quid ni: hæ Cordulam animent: istæ S. Cuneram & superstites custodiant?) *Pater iuste, mundus me non cognouit, istæ autem me cognouerunt, & mundum cognoscere noluerunt. Quæ pompa illa? quanta Angelorum lætitia plaudentium? quod habitare mereatur Virgo in cœlo, quæ cœlestem vitam vixit in seculo? Tunc etiam Maria tympanum sumens choros virginales excitabit cantantes Domino, quod per mare seculi sine secularibus fluctibus transierunt; tunc vnaquæque exsultabit, dicens: Et introibo ad altare Dei mei, & ad Deum meum, qui lætificat iuuentutem meam;*

S. Amb. l. 2 de Virg. p. 1. Deiparæ & Christi exsultatio

immo-

immolo Deo sacrificium laudis, & reddo Altissimo vota mea. Beatæ Virgines, quæ tam immortali spiratis gratia, vt horti floribus, vt templa Religione, vt altaria Sacerdote. Hactenus S. Ambrosius. Hoc si Deiparæ & Christi gaudium de vna Virgine, quale tandem de tot millibus Sanctis, si vltrò Christus offert petenda: quid tot vltrò petentibus pro liberatione Vrbis, & S. Cordulæ constantia donarit? quæ iam exsequemur.

CAPVT XXVII.

Hunni à cœlesti exercitu fugantur.

PRimum hominibus à Deo beneficium, ad preces nouæ Sodalitatis adscriptæ Diuis, collatum est apud Colonienses, Virginum nuper hospites, apud quos etiam sua humari corpora voluerunt.

Accingebant se prædæ milites, & velut deuictis hostibus immanes belluæ pæana lætum concinebant: hoc gloriosiores apud suos, quo plures innocentes gladio rosas demessuissent: sed non decebat incestis barbarorum manibus membra castissima attrectari, & sanctissima Christi templa nuda oculis patere impurissimis: nec etiam facilè è solis vultus emortui lineamentis Martyres dignosci potuissent, quorum inferenda loculis erant nomina insculpta lapidibus ad memoriam Martyrum sempiternam.

Ecce portentum admirabile, hostibus terrificum & formidabile. Apparent ab omni parte instructæ, & alis suis explicatæ militares acies, armis munitissimæ, adspectu terribiles, multitudine innumerabiles: totidem (inquam) acies, quot antè Martyres crudeliter trucidarant. Dixisses redanimatas Virgines, singulas legionum diuersarum Duces infesto agmine in Gothorum & Hunnorum palabundum militem tendere. Ad arma conclamant omnes; sed præproperè infestis agminibus accelerantibus; panico perculsi metu Gothi abiectis clypeis, relictis castris, desertis turpiter ordinibus & signis, qua data porta diffugiunt, quasi furijs agitati. Tyrannus ipse, siue Maximinus, siue alius Iulius, frustra reuocat copias; & ipse nimia exanimatus formidine, cum alijs inde quantocyus se proripit. Deo & Cœlitibus pro sacris reliquijs & vrbe Coloniensi pugnantibus; hostes verò circumfuso exercitu prementibus, ne ad obsidionem reduces, ab humandis corporibus Coloniensium pietatem retardarent: ipsi verò ciues grati SS. Virginibus quàm honorificentissimis tumulis tam illustres Martyres ad posteritatis memoriam sepelirent.

Cœlestis exercitus admirabilis.

Fuga hostium.

Hic ille vel ei par exercitus est, quem Giezi trepido, dum hostium imminentes adspiceret copias, Elisæus monstrauit, & his verbis animauit: *Nolite timere: plures enim nobiscum sunt, quam cum illis: cumque orasset Elisæus, ait, Domine, aperi oculos huius, vt videat, & aperuit Dominus oculos pueri, & vidit: & ecce mons plenus equorum & curruum igneorum in circuitu Elisæi.* Discant Colonienses, quibus vallis vrbem muniant, quibus Præsidibus & præsidijs se suaque committant, tertium iam experti à SS. Virginibus cœlitùs desperatis in rebus auxilium: vt magis exemplo exterorum in harum venerationem incumbant.

4. Reg. 6. 16.

Sancti defensores vrbium.

Soluta iam obsidione ciues egressi portis, vident castris panico terrore derelictis, stratos per agros Præsules, Reges & tot millia Virginum: S. Aquilinus longè antè de his edoctus diuinitùs, videtur ardenter exhortatus omnes ad honorificentissimam tantis Martyribus parentationem exhibendam: & hæc quæ tam ipse diuinis oraculis acceperat, quam Lucensis & Rauennas Præsules indicarant, palam exposuisse. Adhæc quæ de S. Sigillinde constabant, ciuibus aperuisse, vt eos ad Martyres quam decentissimè tumulandos excitaret: nec parcerent in comparandis sandapilis sumtibus, nec in humatione laboribus, quorum precibus staret ciuitas, & se suaque omnia conseruata faterentur. Gratijs igitur ritè Deo persolutis S. Iacobi Antiocheni Patriarchæ, qui superstes manserat, hortatu & exemplo statim

ad cu-

ad curanda corpora, & ſarcophagos noctem illam totam conuertuntur. Ita enim vetus narrat hiſtoria : *Fugatis ergo pacis hoſtibus, concluſis ciuibus inſperata pax reddita eſt, longoq́; luctu ſoluti Colonienſes, portis eruperunt : & ecce paſſim ſuper nudam humum inhumata Virginum cadauera inuenerunt, nec multum eos res fefellit : quippe qui iam pridem tranſeuntium ibidem ſanctarum puellarum veſtes, habitus & naues nouerant : ſed quia facile animaduerterant, deuotas Deo Virgines pro conſeruandæ pudicitiæ ſignaculo in agone Martyrij occubuiſſe, ſeq́; earum patrocinantibus meritis non modo mortem, ſed etiam cruciatus barbarorum omni morte grauiores euaſiſſe, vnanimi conſenſu non quaſi homines, ſed quaſi Deum in humanis corporibus venerantes, non priuatis, non publicis ſumtibus ſepelierunt.* Nunc S. Cordulam metu exanimatam in naui deliteſcentem ad Martyrium animemus, dum ſacris Virginibus parentatur.

Cap. 17. Ciues ſepeliunt corpora.

C A P V T XXVIII.

S. Cordulæ die ſequenti Martyrium.

ABerat à cœleſti Sodalitate Vrſulanâ vna non dico Chiliarcharum, ſed Principum, quæ Chiliarchis & toti præerat exercitui, poſt Pinnoſam proxima à S. Vrſula. Potuit-ne in illam, & ſolam cadere vitium timiditatis? non eſt quod quis de eius fidei & caſtitatis amore ambigat, quæ omnium iudicio digna tali in gradu Principum puellarum, tertia dignitatis ordine ad mortem vſque ſtetit: & tamen, Martyrologio teſte, tormentis aliorum & cæde perterrita, ſe occultauit: ſic enim ait : *Apud Coloniam S. Cordula, quæ vna ex Sodalibus S. Vrſulæ, cùm aliarum ſupplicijs & cæde perterrita ſe occultaſſet, eius rei pœnitens, poſtridiè ſe vltrò pateſecit, & nouiſſima omnium Martyrij coronam accepit.*

Martyrol. 22 Octob. Cauſa timiditatis.

Siccine illam Cordulam, cuius exemplo & exhortationibus tot antè Virgines ad fidei & virginitatis, ipſiusq́; Martyrij amorem inflammatæ erant, iam in procinctu & acie tam turpiter cum offendiculo tot Virginum referre pedem, nec vllis poſſe aliarum exemplis fortè & monitis ac precibus reduci in viam? quam tantæ timiditatis iuſtam prætexemus cauſam? an fortè, vt vetus ſuſpicatur hiſtoria, Virgo illa anteactæ vitæ puritatis conſcia, præfidebat de conſtantia? an cum S. Petro ad mortem Chriſti causâ obeundam audacia quadam temeraria ferebatur, & proprijs viribus arrogabat, vt expediret ſibi, vt relicta ad tempus, agnoſceret animi fragilitatem, & diſceret magna animi demiſſione, à Deo bonorum omnium (inprimis autem Martyrij) largitore robur petere, cœleſte ſperare auxilium, cui ſoli innixa, ei vni Virginitatis & Martyrij acceptam ferret Aureolam? An fortè, vt palam fieret: verè Virgines iſtas, dolores corporis, & animi metum ſenſiſſe pariter: ſed ope Dei nixas, viriliter ſuperaſſe, cùm vna primâ ſaltem die metui ceſſerit.

Nec tamen hæc ipſa animi timiditas gloriam Virginis minuit : imò noctis vnius lacrymis & rara animi demiſſione ac pœnitudine expiata, potiùs auxit : vt incredibile ſit, quantum ipſi ad gratiæ meritorumque cumulum pariter & ad gloriæ contulerit incrementum. Salubre etiam Eccleſiæ Virginibusq; nimium ſibi præfidentibus reliquit documentum.

hinc aucta S. Cordulæ merita & corona.

Nemo igitur exiſtimet, vndena millia Virginum quaſi ſenſus omnis expertes nullum horrorem animo, nullum dolorem corporis perſenſiſſe: Næ illæ omnes naturâ debiles, nutritæ tenerrimè, in ſexu & ætate fragili, Cordulæ inſtar timorem, & in tormentis dolorem percipiebant, ſuis tamen diffiſæ viribus, Sponſi autem innixæ præſidio, dum fortiter morti, omnibus tormentis ac ſagittis barbarorum capita obijcerent, Dei munere feliciter triumpharunt: Et S. Cordula, cùm ſuam naturæ fortè maiorem timiditatem auxilio Dei ſæpiùs inuocato ſuperaſſet: quo animoſiùs ſolam ſe offert barbarorum gladijs, hoc maiorem videtur fortitudinis palmam meruiſſe, quod vna tot carnificum crudelitatem exſatiarit, ſola cum turmis hoſtium dimicando vicerit.

Sola cũ turmis hoſtiũ conflixit.

Non

Non obfuit Ecclesiæ, vel Apostolorum cœtui S. Petri negatio, nec S. Thomæ dubitatio & diffidentia. Profuit etiam S. Petro lapsus ille, vt totam vitam ad galli cantum peccati sui memor, sibi quibuscumque in rebus diffisus, sola diuina gratiâ niteretur: Profuit Ecclesiæ, vt nemo, licet Christi in terris Vicarius, suis præfidat viribus; nemo diffidat auxilio Dei cum res, caritas vel obedientia flagitat: qui enim ostiariæ vocem pertimuit, Neronis minas & crucifigentium tormenta non expauit. Profuit & S. Thomæ vulnerum Christi attrectatus, vt fidem illam præ omnibus Apostolis ad omnes Indiæ fines & remotissimas orbis regiones circumferret.

Lapsus SS. Petri & Thomæ ipsis & Ecclesiæ profuit.

Huius timoris ipse Christus in se voluit speciem aliquam exhibere; licet enim animus iam tum diuina visione gaudioque beatifico frueretur, appetitum tamen inferiorem ita destituit omni consolatione, vt sensus omnes tenerrimi acrius singulorum tormentorum atrocitatem persentiscerent: hinc illæ Christi in horto voces profluxere. *Tristis est anima mea vsq; ad mortem*: Ex simili pauore manauit ista petitio. *Pater si possibile est, transeat à me Calix iste.* Magnum hoc afflictis animis solatium, si caro reluctetur, tristitia cor lancinet, timor quidam innatus vel inuitum reuocet; non despondeat animum: Christum in horrifico prorsus agone cum metu luctantem intueatur: voluit tunc in horto, & in cruce postea corpus omni fomento & oblectamento spoliare, vt in aduersis inuocatus, tibi præsens obtineret auxilium, quo fretus, possis cuncta naturæ timiditate grauissimis licet ærumnis pressus, hostibus omnibus præualere.

Christi pauor.

Solatium pusillo angusti pectoris.

Quid ageret Virgo, quæ tormentis aliorum visis, se in nauis penè sentinam immerserat? illa cum fugato cœlitus exercitu solam se videt reliquis superesse, in lamenta resoluta, suam incusat ignauiam, lamentatur animi inconstantiam, & offendiculum, si quod forte suis latebris alicui præbuisset: Heu ignara consilij, quo se cõferret misera? Vrbem intraret? sed nimis pertæsa vitam, & istam timiditatem, vix oculos audebat ad cœlos, manus ad Deum supplices tollere: obuersabantur animo tot millia Virginum, illæ illæ puellulæ, lactentesq; pueri, qui palmis & coronis gloriosi, insultare superstiti videbantur, *tu non poteras, quod isti, & istæ? an vero illi, & illæ in se, & non in sponso suo Iesu?* Ergo satis concepta peccati illius pœnitudine, cum suam Deo infirmitatem confessa, animo demisso veniam, & robur, ne illa sodalitate sola excluderetur, ardenter tota nocte flagitasset, sensit animo succendi faces Martyrij; nox illi diuturna nimis visa est: optat Barbaros, & Carnifices, quorum se gladijs vltro & solam ingerat: lacrymis credebat non sat posse elui tantam timiditatem, sanguine tantum posse: causam suam commendat cœlo adscriptis Virginibus: agerent hanc vt suam, quæ tormenta precaretur, nulla deprecaretur supplicia.

Pœnitudo S. Cordulæ.

Hic non potest se Virginum pius continere exercitus, quin pœnitentem ad Martyrium ipsi decretum animet: ecce adest candidatum Virginum Sanctarum agmen, palmis gloriosum, & laureis nobile, magna luce conspicuum, & cœlum iam deuictis Tyrannis penetrare visum (vt in festo hoc de ipso Lectiones officij attestantur) magnuum id Virgini fuit calcar, vt quantocyus glorioso isti iungeretur consortio; suum si non gradum societatis tertium receptura, quo se iam indignam rebatur, at liceret in postremis consistere, & pone vestigia Virginum legere.

Apparent cum palmis gloriosæ Virgines.

Non defuit tam incensis desideriis diuina prouidentia: nam vicini & confines Vbiis populi, magna obsidionis & cædis illatæ pars, & causa, vel prædæ amore, vel odio ducti religionis, cum se à metu hesterno collegissent, adsunt postridie, forte & inhumata Virginum corpora (more eo tempore gentilibus recepto, vt Lugdunenses testantur Martyres) in præterfluentem abiecturi; qui ciues dum humationi nauant operam, non sine mortis metu reiiciunt in Vrbem: Aduertit ea res S. Cordulam, in omnem Martyrij occasionem intentam: prosilit è naui: in confertam se conijcit barbarorum multitudinem: illi formæ venustate capti dum pudicitiam attentare Virginis moliuntur, illa incestas reijcere manus, Christũ sonare

Redeunt milites vicinorũ præcedentis noctis postridie. Reinaudus in Indiculo SS. Lugdunensium.

ore

ore: pro virginitate & fide seruanda orare mortem, promtior ad ponendam, quam milites ad tollendam vitam: efferata tali Virginis constantia barbarorum rabies, eam belluina immanitate feriunt, lacerant, trucidant; cedit Deo litata castissima victima, sanctis virginibus exspectatissima: ocyus multa Sanctarum Virginum millia effusa cœlo nouæ occurrunt Martyri, & quasi perditam agnellam Pastori reportant amantissimo. Nouum hic cœlitibus gaudium, maius tamen sodalitati Vrsulanæ: nec ego eam gradu dimotam pristino existimem, quæ nocturnis tot lacrymis, & ea animi fortitudine sola tot barbaros pudicitiæ violandæ cupidos vicerat: vt mirum non sit, post S. Vrsulam nullam maioribus coruscare miraculis, & festo singulari multis seculis in Ecclesia cultum eius viguisse: de qua varijs in locis sæpè & fusè agendum erit.

Martyriũ S. Cordulæ.

CAPVT XXIX.

S. Jacobus Patriarcha Antiochenus tertio die Coloniæ necatur.

S. IACOBVM, Eusebius, Baronius alijque Zebennum videntur appellare; quorum calculo A. 230. Christi ad Patriarchatum Antiochenum euectus est: quod etiam de Iacobo nostro affirmat S. Elisabetha: hic Romæ adiunctus est societati Vrsulanæ: pollebat autem doctrina & prudentia, ad quam rem ingenij facilitas & memoriæ tenacitas conferebat: eidem, diuino consilio S. Cyriacus in mandatis dederat, vt nomina præcipuarum sodalitatis Personarum perdisceret, quæ sarcophagis Sanctarum Virginum inderentur: iam tum præscius, eum superstitem aliquãdiu post alios coronandum: itaque cum Româ Moguntiam vsque præsentium Episcoporum & Regum nomina, præcipuarumque Virginum didicisset: Moguntiâ Coloniam descendens, eorum etiam, qui cum S. Ætherio sponso venerant, diligenter adnotauit, certus nõ prima die se cũ alijs trucidandũ: mansit enim ipso Martyrij generalis die illæsus; latuitque, vt credo in antro sacelli Magdalenæi, in quo Quirillus saucius in sextum vsque diem superstes repertus est: soluta autem obsidione, cum effusi ex Vrbe ciues ad Sacras confluerent Martyrum exuuias, multis (vt sequenti libro dicam) cœlitibus & clericis vndecim, laicisque compluribus vsus adiutoribus est, & pleraque, quæ hodie exstant nomina sodalitatis dictauit alijs, qui ea in cippos paratos exsculperent.

S. Iacobus nomina sodalitatis adnotat.

Hoc sancto in opere dum die tertia, iam occisa pridie S. Cordula desudaret, & reduces finitimi, vel alij hostium, qui metu perculsi ad vicina Vbiis loca se receperant, aduolarent improuiso: ille non dubius, hos sibi submissos, à quibus laurea Martyrij coronaretur, vnum orauit (cum Barbari ad ictum expediti starent) vt proprium sibi liceret incidere nomen suo indendum sarcophago, nec difficulter id obtinuit: ergò cum solam Iacobi vocem nulla Patriarchalis vel Episcopalis facta mentione exarasset, ab ipsis obtruncatus, auxit nobili Patriarcha Martyre cœlestẽ Vrsulanam congregationem. Videtur autem fœdè toto vultu esse laceratus: nam adhuc cauum vtrumque oculorum, & pars inferior cranij, quasi recentissimo perfusa cruore rubricat, quod in aurea camera religiosè cõseruatur: diem autem Martyrij & autorem ita S. Elisabetha describit. *Interrogaui etiam de die Passionis eius* (S. Verenam cum qua loquebatur) *quia non erat credibile secundum narrationem hanc, quod eodem die, quo Virgines passæ sunt, ipse quoque fuisset interemtus. Ad hoc quoque ita respondit. Post diem passionis nostræ tertia die passus est, ab eodem Tyranno, qui beatam Cordulam interemit.* Et quia S. Iacobus conscriptis nondum omnibus nominibus cæsus est, ideò multarum Virginum, & aliorum nomina ignorata remansere, quæ tamen ipsi cœlites sæpè visi suis cultoribus, vt infra ostendetur, declararunt: Festiuitatem huius Additiones Carthusianorum ad Vsuardum centum abhinc annis editæ

Curat incidẽda lapidibus,

Et proprium suum nomen.

Necatur tertio die post generale martyrium.

S. Elis. c. 9.

editæ ad 24. Oct. ita consignant. *Apud Coloniam Passio S. Iacobi Episcopi Antiocheni & Martyris de conuentu vndecim millium Virginum.*

CAPVT XXX.

S. Cunera nouissima è Sodalitate S. Vrsulæ, triennio post strangulatur.

ILlustre restat Martyrium S. Cuneræ Regis Orcadum filiæ, S. Vrsulæ Cognatæ, quod egregiè totam historiam Vrsulanam confirmat: stabilis chronologiam: tueri Romanam peregrinationem: & palæstram certaminis Vrsulani aliam præter Coloniã non agnoscit, testes eius sanctitatis & miraculorũ infra laudabo tres vitæ sanctimonia illustres: hic illius ad congregationem aggregationem, mortis dilationem, ac Martyrium ipsum indicabo.

Insulæ Orcades.

Iacent in Hiberboreo oceano triginta insulæ, quæ Austrum versus Scotiam obiectam habent, Orcades nominantur. Est & Vrbs Orcada, nomen ab ea videntur insulæ mutuatæ, cui circa A. Domini 237. Aurelius Orcadum Rex imperabat: is ex Florentia coniuge Filiam Cuneram susceperat, S. Vrsulæ vt sanguinis, sic amoris casti, sancti & religiosi vinculo colligatam: quæ ardebat eam ad societatem Martyrij, nuptialis celebritatis specie euocare, illa bona parentum venia (quamuis discessum postea illius dolenter admodum tulerint) ad exercitum Virgineum contendit, cum quo Romam abiit: vbi cum Martyrium Sanctis Romanis Martyribus ardenter commendasset, Coloniam reuertit & cum S. Vrsula alijsque Virginibus animo promto, vultu modesto, gestu composito properat, vt se cum primis sistat immolandam. Aderat Rex Rheni (quem Vltraiectinæ sacræ Lectiones Radbodum nominant) spectator & autor atrocis lanienæ: flexit tamen mentis illius ferocitatem illa rara frontis modestia, formæ venustas, & mores castissimi cum mentis eximia alacritate, qua naui exsiliens ad mortem properauit: ergò miseratione motus pallio tectam subducit cædi, & secum ad oppidum Rhenense, cui imperabat, abducit. Rhenæ quæ à Tacito Grinnes appellari putantur, oppidum est Vltraiectensis ditionis ad Rhenum in confinio Geldriæ inter Nouiomagum eius primariam Vrbem, & Arenacum, à quibus tribus abest miliaribus Belgicis: vulgo Rhenen appellatur: huc in regiam Radbodi delata est, vt superstes reliquis Virginibus sola extra Coloniensem agrum Bataniam morte nobilitaret, & miraculis decoraret: Quid ageret captiua Virgo certa fidem Christi sponso datam nullo casu violare: nõ ignara in seruitute etiam operosâ Deo fidem & obsequia posse exhiberi. Instat ergo precibus noctu, dum interdiu iussa Regis & Reginæ exsequitur; corpus vigilijs & ieiuniis emaciat, frangit laboribus, ne otio torpeat: scilicet tenero & ægro corpusculo tam ægrè quotidie faciebat, vt periclitanti in aula pudicitiæ medicinam faceret: sic mundi pertæsa gloriam, delicias, opes, fauorem, vni sponso Christo placere magis magisque quotidie satagebat: fraudabat genium, vt victum pauperibus cederet: & quia continuo menti obuersabatur Dei præsentia; huius timore, imò amore potius indies magis in diuinorum præceptorum obseruationem & virtutum progressum incumbebat. Non potuit tam illustris virtutis facula latere in tenebris: mire Regem rara vultus modestia in tali formæ elegantia, & tot aduersis exercita virtus affecit: eam domui & familiæ præficit vniuersæ. Non ille Regis fauor Virginem extulit: imò maiori demissione animi; promtiori parendi alacritate nutum Regi & Reginæ suberat: dixisses non homini, sed Deo obedire: nulla interim domus commoda negligebat. Non tulit amorem Regis in Cuneram Regina zelotypa: sibi detractũm credidit, quidquid datum famulæ. Sæpè subornatis falsis testibus famam Virginis, nescio quibus fictis criminibus obscurabat: sed ad ficta vxoris & delatorum mendacia iam aures Regis occaluerant. Ita probata

Filia Regiã Cunera cũ S. Vrsula peregrinatur.

Soli parcitur.

Rhenam deducitur.

Captæ Cuneræ vita sanctissima

Oeconoma fit regiæ.

Reginæ Zelotypia.

Regi Virginis virtus, & manifeſtum Reginæ odium fidem vxoris in animo Regis ſuſtulit. Inuenit in virtutis exercitatione Regina, vt ſperauit, infamiam criminis. Forte victum ſuum Cunera ferebat pauperi, hic quaſi ad deprehenſam in flagitio, Regem aduocat, Cuneram vt profuſam in egenos prodigalitatis ream agit. Rex Cuneram inclamat, adeſt vocata, Deo ſupplicibus votis exorato, ne tali in diſcrimine deſerat. Res mira, panes in ſarmenta verſos Regi ſpectandos offert. Ergò Reginam durius increpat, & vanitatis conuictam arguit. Illa furoris & inuidiæ impotens malum innocenti machinatur: non latebant conſilia improba ſagaces famularum oculos, quos nimius fauor Regis in odium vocabat virginis, vna reliquis à Cunera alienior, coniurat in necem eius cum Domina, & Rege venationi intento in conclaue ſeuocatam, mappula ſtrangulat innocentem, & in ſtabulo ſuffocatam adiecto linteo ſepelit.

Strangulatur S. Cunera.

Fortunata anima Deo & Regi fidiſſima, quæ vltima Vrſulanarum Virginum fidei & virginitatis lauream poſt ſeruitutis moleſtias obtinuiſti: quid mirum eſt, ſi Deus eam voluerit primam poſt S. Vrſulam eleuari à viris ſanctiſſimis Willibrordo, Adelberto & Werenfrido, & innumeris poſt mortem clarere miraculis: de qua ſæpius recurret dicendi locus. Exſtat vita eius apud Molanum, Harçum & inprimis Ioannem de Leydis Carmelitam Chronici Belgici c. 4.

CAPVT XXXI.

De Cardinalibus, Epiſcopis, aliiſque Eccleſiaſticis pariter occiſis.

HActenus Vrſulanorum Martyrum ſtragem, animi conſtantiam & celſitudinem perſecuti, nunc breuiter ſtatum ac conditionem præcipuorum attingemus: nam controuerſa, quæ de illis moueri poſſunt, fusè ſunt libro primo examinata.

Accidit profectò non ſine admirabili Dei prouidentia, vt S. Iacobus in tertium diem ſuperſtes occiſis ceteris remaneret, & nomina dictaret lapidibus inſculpenda, ne vetuſtate deterentur; nam quædam nongentis, alia mille primum annis poſt è ſarcophagis educta ſunt: quorum octo ferè catalogi circumferuntur. Libenter omnes defendendos ſuſcepiſſem, ſi quorum intererat, originem & fundamenta ſingulorum mecum communicare voluiſſent, adde quod in quoſdam aliorum Martyrum, præſertim Thebæorum, errore, nomina irrepſerint. Colligam igitur potiſſimum ex Gerlaci Catalogo, quem ipſe ferè quingentis abhinc annis è titulis, confecit, quos cum eleuationi corporum præeſſet, eduxit è tumulis & ordine digeſſit, ac in membraneum codicem retulit; addam nomina, quæ B. Eliſabeth, Anonymus, & monaſterium S. Maximini Coloniæ vetuſtis & autenticis literis complectitur; ex aliis certiora delibabo. Poſt Cyriacum Romanum ſiue Pontificem, ſiue Vicarium, S. R. E. Cardinales quidam adiecto titulo, vel ordine, alij ſine eo nominantur; vt *Maronius Epiſcopus Nouarienſis Cardinalis*, & in Harberni ſerie *S. Pontius Cardinalis Epiſcopus*; item, *Vincentius Presbyter Cardinalis*, Tres alij carent loci titulo, vel ordinis gradu: vt *S. Polimius Martyr & Cardinalis, S. Firminus M. & Cardinalis, S. Corinnus M. & Cardinalis.* Hos tres crediderim Clericos S. Cyriaco ſemper in Sacris adſtitiſſe; quibus accenſeri forte poſſet *Florentius*, quem Anonymus vocat S.R.E. Archidiaconum, Epiſcopos verò à conſiliis eidem fuiſſe cum poteſtate noui Pontificis eligendi.

Cardinales Martyres.

Patriarchalium ſedium antiſtites duo recenſentur, Iacobus Antiochenus, & Marcus vel Marculus Byzantinus, huius tamen cathedra ſeculo ſequenti primum fuit honore Patriarchatus inſignita, dicitur autẽ Epiſcopus in Græcia, vel Thracia, hæc

Patriarchæ.

hæc enim ob Græcæ linguæ communionem Græcia quandoque nuncupatur. Nicephorus eum appellat Marcum, & ſeptimum decimum ordine numerat, præfuit annis tredecim: hi ſi Pontificum antecedentium annis Pontificatus, (vt eos Beierlinck ſupputat) adijciantur, conſurget annus 237. quo fuit cum Vrſula martyrio coronatus.

Epiſcopi. Baro & Claudius Roberti.

Inter Epiſcopos primus Pantulus Baſileenſis. 2. Mauriſus vel Mauritius oppidi Lauicenſis. 3. Simplicius Rauennenſis hic inter Marcellum decimum ordine, qui circa annum 232. vixit, & Agapetum, qui anno 337. Concilio Romano ſubſcripſit, eſt collocandus. 4. Forlanus Lucenſis Epiſcopus quartus, ſi Ferrario credimus: eum probat 21. Octobris cum Sancta Vrſula vitam pro fide poſuiſſe. 5. Cæſarius Meldenſis Epiſcopus: is commodum circa 237. annum in diphtychis reperit ideò locum, quia vſque ad annum 370. tantum vnius Epiſcopi dies obitus adnotatur. 6. Sanctus Marinus ſextus Mediolanenſis Archiepiſcopus appellatur poſt Monam, qui quinquaginta ferè annis præfuit, omiſſo Barnaba, quod is fundator huius ſedis varia peragrarit loca more Apoſtolorum. 7. Iouinus vel Iouinianus Frater Pantuli, vel Eboracenſis in Britannia, inter 1. & 2. vel Ebroicenſis, inter 2. & 3. ſtatuendus. 8. Vrſinarus de monte Iurano, vel Auenticenſis, qui Epiſcopatus anno 590. Loſannam eſt translatus. His ſex alios è Britannia ſodalitati ſociatos Epiſcopos adiungamus. 9. igitur Wilhelmus, alias Michaël dictus, regio ſanguine genitus, conſobrinus Dionethi. 10. Sanctus Columbanus filius Alexandriæ ſororis Dariæ: inſigni prudentia, vitæ integritate & caſtitate præditus. 11. Sanctus Iwanus auunculus Dariæ grandi ætate ſecundus, vt creditur Londinenſis Epiſcopus. 12. Sanctus Eleutherius cuius Frater Euſtachius Comes aderat cum vxore Sibilia, & ſex filiabus. 13. Sanctus Lotharius Conſobrinus Ætherij ſponſi. 14. Sanctus Clemens. Hunc è Britannia ſecum duxit Ætherius, & reliquiæ quædam illius apud Patres Crucigeros Colonienſes adſeruantur. Præter hos alij diuerſis locis & temporibus ſuis cum titulis eruti: fide digniores hos inuenio. 15. Sanctus Gorgonius Epiſcopus Hiſpaniæ circa annum 1348. in Sancti Maximini cœnobio cum multis aliis repertus, de quo veteres Colonienſes additiones Vſuardi 26. Septemb. meminerunt. 16. Sanctus Paſtelaſius Epiſcopus Agrienſis in Pannonia: ſubeſt huius ſedes modò Strigonienſi: gerit hic fronti telum infixum, & tota compago cunctorum oſſium pulcherrimè connexa, & inter ſe deuincta mortis & ſcelethi refert viſu gratum ſimulacrum apud Virgines Machabæiticas. Quod ſi nondum eo tempore ſedes ea conſtituta puretur, vel intercidiſſe credendum eſt priorum Epiſcoporum nomina, vel hunc virum Apoſtolicum nulli cathedræ, vt olim vſus frequens erat, obligatum, hoc in loco fidem diu propagaſſe. Ita 17. Sanctus Renaldus Epiſcopus in Græcia & 18. Sanctus Ioannes Epiſcopus in Armenia reperti, anno 1327. cum S. Conſtantia ſedis nomen expreſſum non habent. 19. Sanctus Pirmenius Cremonenſis Epiſcopus Oſnabrugum translatus, ibidem in argenteo loculo magnificè conditur & honoratur: recens à loci Hierarcha Franciſco Guilielmo ſolenniter eleuatus.

Ferrar. 21. Oct. in Cat. SS. Italiæ.

Sacerdotes.

Epiſcopis adijcio Sacerdotes & alios Clericos. S. Quirillus olim S. Sigillindis Britanniæ Virginis director & arbiter conſcientiæ. S. Reſpondiaſculus Regum Siciliæ Confeſſarius. S. Nicetius, S. Parmerius, S. Firminus dicuntur Sacellani. S. Valerius & Pachomius Sacerdotes.

Clerici alij.

S. Florentius S.R.E. Archidiaconus, Tres Diaconi, Calixtus, Kilianus, & Claudius Spoletanus: totidem Subdiaconi, Ambroſius, Iuſtinus, Chriſtianus.

Maieſtas Cleri Chriſtiani.

Licet ex his viris Eccleſiaſtica dignitate conſpicuis æſtimare temporis illius Cleri maieſtatem, quando plerique ferè dictorum Præſulum ante infulas regia, vel alia nobiliſſima proſapia geniti, natalium ſplendorem ordinis Eccleſiaſtici ſubliniore luce colluſtrarunt, adiecta vitæ morumque ſanctitate, qua velut ſtellæ lucidiſſimæ ſanguinem regium, & tiaras exornarũt, accedente demum martyrij gloria: Tales ſibi Deus ea tempeſtate teſtes ex orbe toto ſelegit, grauiſſimos & incorruptiſſimos, quorum ſanguine fidem Eccleſię conſignaret, vt nullum facilè putem

alium similem triũphum exstitisse religionis orthodoxæ, in quo tam nobiles, multique præsules infulati eodem die locoq; tam gloriosè pro fide decertarint; & meritò censeri debeat Maximinus præ omnibus Tyrannis alijs, Episcoporum & Doctorum persecutor, cuius autoritate tot vno loco simul occubuerunt, quot nunquam collectos nec Diocletiani furor sustulit.

CAPVT XXXII.

Reges, Reginæ & eorum filij Martyres.

Pauci Reges Martyres.

PAucos Ecclesia numerat Reges Martyres, numerat tamen, quos inter multorum sententia gentium primitiæ Tres Reges censendi, quos vt recens natus Seruator orbis ad incunabula sua pertraxit, ita iã in crucem sublatus ad fidem sanguine consignandam, teste Flauio Dextro & Alberto Magno, permouit. Plurimos verò Sodalitas Vrsulana Reges fidem publicè coram Tyranno sceptris abiectis professos, ac veros Martyres protulit: Ex his quorundam alibi accessum ad sodalitatem, & nauigationem, hic pluribus alijs adiectis in fascem omnes colligo.

Multi in hac sodalitate.

Primus Aetherius sponsus Rex Britanniæ, quam nunc Angliam nominamus. 2. Dionethus Parens S. Vrsulæ, Rex antiquæ Scotiæ vel Hiberniæ, corpus eius in S. Cæciliæ piè honoratur. 3. Oliuerius. 4. Crophorus, Regis Pinnosi filius. 5. Lucius parens Iothæ primæ chiliarcharum. 6. Clodoueus cum vxore liberis & neptibus. 7. Canutus cum vxore Balbina. 8. Pipinus cum coniuge Margarita & 7. liberis. 9. Adolphus cum Dionysia coniuge. 10. Auitus parens S. Cordulæ, auunculus S. Odiliæ. 11. Siranus cum vxore Sibilia & 4. filiabus. 12. Refridus Rex Danorum cum Oliua Saxoniæ Ducis filia. 13. Bonifacius Rex cum Bonifacia V. 14. Laurentius Rex ex tyranno sponsus Resindis & Martyr. 15. Notus Rex Scotorum cum Sara vxore. 16. Papunius Rex Hiberniensis. 17. Pigmenius Rex de Anglia Sueuorũ. 18. Valerius Rex Hispaniæ cum Theodora filia. 19. Amerus Rex cum Anastasia regina. 20. Theodorus Rex Siciliæ cum Firmindina.

Filij Regũ.

Filij Regum permulti sponsarum virginum ferè amore, quæ sodalitati nomen dederant, se eidem adiunxerunt. 1. Siranus sponsus Immeriæ. 2. Euphronius sponsus Pallemoniæ. 3. Fuchelingus sponsus Lætitiæ. 4. Honoratus sponsus Balbinæ. 5. Isichius spons. Præclaræ. 6. Sidonius filius Pipini Regis. 7. Nicanor sponsus Tiburtiæ. 8. Nicolaus spons. Eulaliæ. 9. Arthurus, Frater Nataliæ. 10. Richerus filius Regis Osualdi cum vxore & liberis. 11. Dagobertus sponsus Benignæ. 12. Simeon sponsus Nestoriæ. 13. Alphæus Frater huius Simeonis. 14. Folquinus, filius Regis Folquini. 15. Philippus Regis Canuti filius cum sponsa Beatrice. 16. Adrianus filius Gerasinæ & Quintiani Regum Siciliæ. Huc spectant alij quidam stirpis regiæ. 17. Iacobus nepos Regis cum duabus filiabus. 18. Sclantius Regis Simeonis Nepos. 19. Alexander Regis sororis filius. 20. Siphredus adolescens regius. Horum nomina libro secundo Anonymi pleraque continentur.

Reginarũ nomina.

Reginarum verò ingens numerus, quæ spretis regnis, delicijs, & opibus mundi, velut ad epulas, sic ad martyrium alacres prouolarunt. 1. Demetria mater Aetherij sponsi. 2. Daria mater S. Vrsulæ. 3. Oliua Virgo coronata sponsa Oliuerij. 4. Cleopatra coronata vxor Crophori. 5. Blandina vxor Clodouei. 6. Balbina vxor Canuti. 7. Margarita vxor Pipini. 8. Dionysia vxor Adulphi. 9. Sibilia regina filia Eulaliæ. 10. Sibilia vxor Sirani. 11. Oliua vxor Refridi. 12. Resindis regina. 13. Eustora. 14. Magmorach has duas adduxit Laurentius Rex, vna soror eius erat. 15. Gerasina Regina Siciliæ. 16. Hordierna Regina Norwendorum. 17. Benedicta regina Suauorum cum duabus filiabus. 18. Lucretia cum duabus reginis. 19. Clara regina Eleemosynaria. 20. Anastasia vxor Ameri. 21. Firmindina vxor Theodori regis Siciliæ. 22. Euphrosyna regina Hispaniæ cum Gorgonio Episcopo.

Regiarum filiarum, quæ Virginum turmis accensentur non est numerus, colligam eas, quæ extra Virgines maritatæ videntur exstitisse. 1. Casinea vxor Vrbani Ducis

Ducis 2.3. Florentia, & Sperans filiæ Canuti Regis. 4.5. Eunomia & Iuditta filiæ Regis Pipini. 6.7. Iuliana Comitissa, & Lucia Ducissa filiæ Regis Sirani. 8.9. Iuliana & Iulitta filiæ Axparæ, nuptæ viris Principibus. 10. Euticia. 11. alia Euticia Regis Ancharamni filia. 12. Anacleta vxor Reformij cum Tecla filia. 13. Porphyria cum 2. filiabus. Huc reuoco sanguine proximas Regibus. Zaphirina Regis Arthuri soror. Nicolitta soror Agrippini Regis cum tribus filiabus. Eulalia soror Dionethi. Eustragilis auia Regis cum filia Gerasina. Eugenia & Felicissima cognatæ Regis Canuti. Elisabeth cognata Oliuæ reginæ cum tribus filiabus.

Filiæ Regū maritatæ.

Quam admirabilis illa Dei potentia, quanta sanguinis Christi pro nobis effusi vis, & efficacitas crucis, quæ tot Reges & regias etiam soboles eum mundi vitæque præsentis, & omnium deliciarum contemtum persuadet, vt cupidissimè sanguinem profundant, quo gaudijs agni cœlestis Regis Regum possint interesse? Magna (ait S. Ioannes eas spiritu cernens nuptias, & sponsi earum virtutem, gloriam & triumphum) & mirabilia *sunt opera tua Domine Deus omnipotens: quis non timebit te, & magnificabit nomen tuum? Regnauit Dominus Deus omnipotens: gaudeamus & exsultemus, & demus gloriam ei, quia venerunt nuptiæ agni, & vxor eius præparauit se. Et datum est illi, vt cooperiat se byssino splendenti, & candido: byssinum enim iustificationes sunt Sanctorum. Beati qui ad cœnam nuptiarum agni vocati sunt.* Pergit deinde sponsi Regis Regum gloriam adumbrare. *Et vidi cælum apertum, & ecce equus albus, & qui sedebat super eum, vocabatur fidelis, & verax, & cum iustitia iudicat, & pugnat. Oculi autem eius sicut flamma ignis, & in capite eius diademata multa: habens nomen scriptum, quod nemo nouit, nisi ipse. Et vestitus erat veste adspersa sanguine, & vocatur nomen eius Verbum Dei. Et exercitus, qui sunt in cælo, sequebantur eum in equis albis, vestiti byssino albo & mundo: Et habet in vestimento & in femore suo scriptum Rex Regum & Dominus Dominantium.* Quam benè tot agno diademata, regisque regum titulus conuenit: cui tot Reges non cocco, sed sanguine purpurati seruiunt, agno pro nobis occiso concolores? verè regias illas nuptias, ad quas tot vocati reges tam nobilem Christo triumphum deuicta carne, mundo, ceterisque Christi iuratis hostibus retulerunt, vt imaginem quandam ille triumphalis dies præ se tulerit eius decretorij diei, quo Christus lata in mortales omnes vitæ vel mortis publica sententia, stipatus Apostolorum, Martyrum, Pontificum, Virginumque choris ad cœlos victor remeabit: huc enim etiam multorum Pontificum, Regum, Virginum omnis ætatis, sexus, status & conditionis hominum choris circumuallatus, verus Rex Regum & Dominus Dominantium gloriosè de mundo triumphauit.

Crucis virtus.

Apoc. 15.

Cap. 19.

Christus Rex Regū multis diadematib. ornatus.

CAPVT XXXIII.

Principes, Duces & Comites Martyres.

PRINCIPES inter Sodalitatis S. Magnus eminet cum vxore & 4. liberis interemtus: filius eius Sigemundus, & Frater Sibaldus, & ipse cum coniuge & filiabus duabus occisus. Macharius Princeps cum 4. filiabus. Comites etiam Cyriaco adhæserunt Eugenius & Nicostratus Principes Romani. Euodius Dux filius Alexandri: Sicherus cum vxore Eugenia; Vrbanus cum vxore Casinea; Philippus cum sponsa Beatrice; Alexander Dux cum Eugenia & 5. filiabus; Leo Dux cum vxore Honesta; Sincerus cum Sibilia; Heluidius iunior cum Anna coniuge & duabus filiabus; Philippus cum thori consorte Natalia, tribusque filiabus. Comites etiam Eustachius cum 6. filiabus, & Hardericus auunculus Dariæ cum vxore Vrsula.

Principes.

Duces.

Comites

Præterea similium permulti filij recensentur. Saphirus & Adamus filij Principis nobilissimi. Eucharius Principis item filius, Giramanus puer, Sicherus sponsus Eleutheriæ, Antonius Ducis filius sponsus Sirapioniæ. Canutus sponsus Pinnosæ, Simeon sponsus Cordulæ, Sicharus cum sponsa Lucia & tribus sororibus, Florinus sponsus Placentiæ.

Filij Principum & ducum.

Sigemundus Comitis filius sponsus Pioniæ; Manander Comitis etiam filius sponsus Euodiæ, Euodius sponsus Agathyæ; Euticius & Felix sponsi filiarum Eustachij, Folquinus & Euticius filij Tiburtiæ Comitis.

Nobiles. Nobiles verò dicuntur Anacho sponsus Hildegundis, Falconius sponsus Serenæ neptis Reginæ, Nitidius sponsus Euticiæ neptis Reginæ Sibiliæ.

Vxores Princip. Sed in sexu sequiore longe maior numerus adfuit. Elisabeth vxor Ioannis Principis, Gertrudis coniunx alterius Principis. Alexandria vxor Pipini Ducis cum tribus filiabus, Eulalia soror Dariæ cum totidem prolibus, Eugenia, Anna, Euodia Duce cum duabus filiabus, Praxedes & Melchya vxor Rechari cum vna. Ducum. Anchira cum quatuor: Altwigis cum S. Cordula filia. Eugenia vxor Alexandri, Honesta vxor Leonis Ducis, Sibilia Sinceri, Natalia Ducis Philippi coniuges. Athlea & Liburnis sorores Axparæ reginæ.

Comitum. Marcella Comes filia Alexandriæ cum duabus filiabus; Sibilia vxor Eustachij Comitis cum sex filiabus; Hermolaa filia Hardingeri Ducis; Tiburtia cum 5. liberis, Eusebia eius filia maritata; Berengardis cum filia Berengarde; Serena vxor Comitis, Methildis, Eucharia, Helena, Elledera, Peregrina cum duabus filiabus; Vrsula vxor Harderici, & Gertrudis soror Eustachij Comitis cum tribus filiabus. Theodora Comitis Flandrensis vxor, cum maritatis filiabus Andolphia & Blesilla, harumque tribus prolibus.

Filiæ Principum. Filiæ quoque Principum Methildis altera Principis Alexandri, altera ducis Herdingi adfuerunt. Cornula Magni Principis soboles cum tribus prolibus; Prudentia item cum duabus. Micronia filia Macharij Principis, Adela filia Ducis cum Eimonia filia; Penechya Anchyræ filia cum duabus; Cleopatra vxor Sibaldi. Tres item filiæ Comitis Eustachij Margarita, Florentia, Eusebia: hæc maritata fuit Principi.

Nobiles item hæ feminæ recensentur: Herengardis cum filia, Elisabeth cum tribus. Gyafredes & Sapientia cum duabus. Philadelphia neptis ex filia Eustachij Comitis. Atque hæ quidem extra numerum vndecim millium Virginum ferè veniunt; nec ea tamen vna vel altera demta nominantur, quæ vel in altera classe sponsi Ætherij, vel in itinere Romano se reliquis sociarunt. Ita cùm generosos & nobiles animos excellentiæ cupidos semel amor Christi pro nobis in crucem acti penitus occupauit, sic ad celsissimum virtutis apicem erigit, & ad profundissimam sui rerumque despicientiam pariter dimittit, vt non acquiescant ante, quam inuicta mentis constantia ceteris emineant.

CAPVT XXXIV.

Totius Sodalitatis Vrsulanæ quantus Martyrum numerus fuerit.

1. Sentent. falsa tantù 11. millia fuisse iunctis viris & maritatis.

INcertus is est, neque in historia titulis, vel reuelationibus clarè definitus. Vnde non mirum est, scriptores in varias isse sententias: quarum extremæ duæ sunt prorsus improbabiles: prima Auentini, Miræi & sequacium, vndecim tantum fuisse millia, si viri, maritatæ, pueri, famuli, nautæ, totaque simul turba sodalitatis Virginibus accenseatur. Hanc historia vetus 8. capite confutat, dum *completum*, ait, *lectissimarum Virginum dispositum diuinitus numerum*. Et Beatus Hermannus c. 23. l. 1. *Vnde accidit, vt plenus vndecim millium sacrarum Virginum numerus, atque integer foret, ac perfectus.* Idem c. 9. paruulas excipit, numerumque earum sic definit. *Istæ in numero vndecim millum non fuerunt, sed supra sunt adnumeratæ: quarum numerus paruularum ferè ad quingentos habebatur.* Excipit & maritatas aliasq; viduas c. 25. *Fuerunt etiam inter eas matronæ, quæ de Virginum illarum non erant numero plusquam ducentæ:*

Galfredi de 71000 erronea

totidē adijcit viros & *personas*, vt vocat *sublimes*. Extremā aliam sententiā comentus est Galfredus, qui 71. Virginum millia supputat: cuius in ceteris narrationem licet

licet Cardinalis Baronius sequi se fateatur, sex tamen myriadas ei detractas esse voluntat cum tanta multitudo fundamento careat, eam attulisse, refutasse est: hoc tamen ex ea sententia commodi percipimus, quod si multis doctissimis viris Galfredus imposuit, & eum persuasit Virginum numerum confectum breui tempore ex solo Albionis regno esse; minus incredibile videri debet, triennio toto conscribi ex orbis varijs & semotissimis partibus vndecim millia potuisse.

Inter medias sententias primam prologus vitæ S. Achatij recognitionis vltimæ adducit ex traditione Coloniensium, numerum Sodalitatis Vrsulanæ quaterdecimum millenarium excedere, cui suffragatur Philippus Bebius. Fauent reuelationes, quæ ex viris, pueris & matronis alijs vix millenarium constant numerum: his si duo millia iunxeris collecta ex famulis, nautis, & ijs, qui cum sponso secunda vecti classe sunt, vel in peregrinatione se reliquis adiunxerunt, tota Sodalitas quatuordecim, vel fortè etiam quindecim millium erit: valebitque dictum Anonymi, virorum in historia veteri nullam fieri mentionem, *propter numerositatem Virginum & multitudinem, nulla in passione illarum fit mentio matronarum aut virorum.*

Probabilis sent. de 14. millibus.

L.1.c.11.& 24.

Adde quod Reges & Principes viri non ad pompam; sed martyrium, ideoque sine magno stipatu satellitum proficiscebantur. Virgines verò licet genere nobiles, non egebant famularum turba, quæ sibi mutuò debita caritatis officia quasi in religiosa vita libenter exhibebant, præsertim cum maxima Virginum pars videatur ex ignobilibus, ingenuis tamen, honestis, & liberaliter educatis esse conflata; quæ chiliarchis & alijs summo loco natis promtè deseruiebant. Hæc perquam probabilis sententia.

Sed quoniam neque classis alterius Aetherij numerum, neque tot aliorum, quos adiunxit varijs in locis peregrinatio; neque famulitij nautarumque multitudinem expressam alibi legimus, & singuli videantur Reges, Duces, Principes, Comites, imò & Episcopi præter eam Reginarum & Principum feminarum multitudinem, comitatum, & assectatores suos habuisse: cum de sponsi solius dicatur accessu, *quod magna gloria, nobilique apparatu, & honore regio visitarit* Vrsulam, eique Moguntiæ factus obuiam: & alibi. *Hic cum pluribus socijs, quorum quidam erant Christiani, & quidam Catechumeni, venerat, paratus ipse, & Comites eius pariter pro amore Christi proprium sanguinem fundere.* Et Cæcilianus Catalogus velit quindecim milites Dionethi cum ipso simul occubuisse: Præterea cum iam hactenus eleuata sint, & per orbem terrarum tot capitum Vrsulanorum millia distributa, vt permulta Virorum & Virginum cœnobia sit intra vel extra Coloniam reperire, quæ trecenta crania numerant: nonnulla etiam mille; imò Coloniæ vno in templo hodieque bis mille centum & nonaginta capita monstrentur, vt iam numerum priorem eleuata hactenus corpora videantur adæquare, vel superare: cum tamen constet nondum omnia lucem adspexisse; sed adhuc condita quædam sub terra delitescere, quorum ætate nostra sat multa reperta videntur esse: ideò numerum hunc pridem iam ad triginta millia Martyrum quidam extenderunt. Ita veteres a trecentis annis scriptæ Lectiones Cœnobij Beienburgensis Patrum Crucigerorum, in vetustissimo codice memorant de S. Odilia Lectione 8. his verbis. *Eratque numerus earum ad vndecim millia Virginum, exceptis viduis & viris, quarum numerus cum Virginibus conficit ad triginta millia, prout in gestis Pontificum Leodiensium comperitur conscriptum.* Laudat pro hac sententia D. Fleien Harigerum Abbatem in Metropolo Episcopo Leodiensi dum ait: *Quarum numerus fuit vndecim millium Virginum, exceptis viris & viduis, quorum numerus fuit 30000.* Crediderim recentioris esse scriptionis; neque enim in Harigero reperi. Quæ verba iam a 140. annis quidam videntur accepisse disiunctiuè, vnde manauit aliorum opinio, quæ numerum facit 41. millium: in quam inclinauit Cardinalis Gurcensis An. 1504. dum in diplomate suo scribit, *quod numerus se ad 40. millia extendit*: & eodem tempore in oratione de laudibus S. Vrsulæ quidam è D. Francisci familia Theologiæ & Iurium Doctor fuisse putat ad 42. millia. Posset quis suspicari priorem de 14. millibus ex hac posteriore, transpositis errore primis duobus numeris profluxisse.

Probabiliter de 30. millibus.

L.1.c.10.

Cap. 18.

Mihi f. 765 de tempore Martyrij Vrsulan.

Præter

TOMI SECVNDI MARTYRII S. VRSVLÆ, LIBER SEXTVS.

DONA ET VIRTVTES SODALITATIS Vrſulanæ, *Seu* PARTHENO-PÆDIA.

CAPVT I.

Duplex fructus è martyrijs Sanctorum capitur, admiratio & imitatio.

DVO ſunt fructus è Sanctorum geſtis hauriendi: Primò vt miremur, deinde; vt imitemur. Admirari nos decet diuina in Sanctorum donis & gratijs attributa, quæ in ipſis, vt ſpeculo clariſſimè ſolent reſplendere, vnde Pſalmiſta *mirabilem Deum* in *Sanctis* prædicat & pſ. 8. Dei mirificam in eis potentiam, licet paruulis & mundo abiectiſſimis, ita extollit: *Domine Dominus noſter, quam admirabile eſt nomen tuum in vniuerſa terra! quoniam eleuata eſt magnificentia tua ſuper cælos: ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem tuam:* quaſi in pueris & virginibus tam conſtanter ad mortem pro Deo certantibus, perfecta laus diuinæ potentiæ, ſapientiæ, bonitatiſque reperiatur.

Quid mirandum.

Pſ. 8.

Imitandæ verò virtutes Sanctorum proponuntur, qua de re egregiè vt ſolet, & copioſe ita S. Ioannes Chryſoſtomus loquitur. *Qui Sanctorum merita religioſa caritate miratur, quiq; iuſtorum glorias frequenter laude colloquitur, eorum more ſanctos atq; iuſtitiam imitetur; quoniam quem delectat ſancti alicuius meritum, delectare debet par circa cultum Dei obſequium. Quare aut imitari debet, ſi laudet; aut laudare non debet, ſi imitari detrectet; vt qui alium laudat, laudabilem ſe reddat, & qui Sanctorum merita admiratur, mirabilis ipſe vitæ ſanctitate, reddatur: nam ſi propterea iuſtos, fideleſq; diligimus, quod in ipſis iuſtitiam fidemq; ſuſpicimus, poſſumus nos quoq; eſſe quod ſunt, ſi faciamus ipſi quod faciunt, neq; enim difficile nobis eſt, quod ab ipſis geritur imitari: cum ſine exemplo ab antiquis talia geſta conſpicimus, vt non ipſi aliorum æmuli redderentur; ſed æmulando virtutes ſe ipſos nobis præberent exemplum: vt dum nos ex ipſis, & ex nobis alij proficiunt, ſic Chriſtus in ſuis ſemper ſeruis in Eccleſia ſancta laudetur.* Hactenus Chryſoſtomus: Ita quiſquis virtutis alicuius ſtudio tenetur, ideam ſibi in Sanctorum vita expreſſam adſpiciat, cui ſuos conetur actus cõformare, nam *longum iter*, ait Seneca, *eſt per præcepta, breue, & efficax per exemplum: breue*, quia ſine multorum circuitione verborum rem ipſam exhibet: *efficax*, quia quod ab alijs tactitatum videmus, non tam arduum eſſe cognoſcimus, quin à nobis quoq; fieri poſſit: ſi igitur caſtitatis amore nonnulli efferuntur, *ſit vobis* (ſuadet talibus S. Ambroſius) *tanquam in imagine deſcripta virginitas, vitaq; B. Mariæ, de qua velut in ſpeculo refulget ſpecies caſtitatis, & norma virtutis, hinc ſumatis licet exempla viuendi, vbi tanquam in exemplari magiſteria expreſſa probitatis, quid corrigere, quid fugere, quid tenere debeatis, oſtendunt.* Poſt Deiparam idea caſtitatis reſplendet pulcherrimè expreſſa in S. Vrſulæ ſodalitate; in hac relucent virtutis comites, vt quis

Et imitandum in Sanctis

S. Chryſoſt. to. 3 ſerm. de Martyrib.

Exempla plus mouet, quam præcepta. Sen. ep. 6.

S. Ambroſius l. 2. de virginit.

Parthenopædia eſt hiſtoria Vrſulana.

pudici-

pudicitiam tueatur; arma quibus hostium insidiæ declinentur; instrumenta, quibus occasiones hosti tentando præscindantur; ea opera, quibus cœlitum fauores præsertim Deiparæ, & Sanctorum Angelorum aucupemur; quorum præsidio tuta possit esse virginitas contra occultissimas veteratoris machinationes: præsertim tamen aduerto ea sole clarius hic emicare, quæ S. Ambros. in Virginibus requisiuit: Quare quisquis harum Virginum tutelarium suffragia feruenter expetit, virtutes earum ante conetur imitari, iuxta monitum B. Aug. *Si ad Sanctorum Martyrum consortium peruenire volumus, de imitatione Martyrum cogitemus: debent enim in nobis aliquid de suis virtutibus cognoscere, vt pro nobis dignentur Domino supplicare.*

S. Amb. lib. de virgin.

S. Aug. de S. Laur. ser. 30. de Sanctis.

Sed antè primum decerpamus fructum, & Dei infinitam sapientiam, potentiam, & bonitatem in donis & gratijs ijs fauore prorsus singulari collatis, mirando veneremur, qui Magister & artifex harum virtutum mirabilium sodalitatis huius existit: *Primus enim* (ait S. Ambros.) *discendi ardor est, nobilitas Magistri:* Cuius excellentia simul & magnificentia, qua Sanctos hic donis & prodigijs, in patria verò gloria mirabiliter cumulat, si à nobis prædicetur: solet & nobis vires animosq; ministrare, vt virtutē & fortitudinē Sanctorū ipsi possimus imitari: ideò Psaltes regius hortatur. *Regna terræ, cantate Deo, psallite Domino, psallite Deo, date gloriam Deo, super Israël magnificentia eius & virtus in nubibus: Mirabilis Deus in sanctis suis: Deus Israël ipse dabit virtutem plebi suæ.*

S. Amb. l. 2. de virgin.

CAPVT II.

Diuina omnipotentia elucet in huius Sodalitatis Martyrio.

SApiens operis magni molitor solet sibi finem antè proponere, ad quem assequēdum ea media deligit, quæ maximè scopo, quē sibi præfixit cōgruere videantur: ita diuina & æterna sapiētia voluit, si in vllo, in hoc certe martyrio diuitias omnipotentiæ, bonitatis, & sapiētiæ mundo declarare. Rectè Ecclesia in virginibus Martyribus nō ita cetera Dei attributa, vt potētiam demiratur diuinā, dum orat, *Deus qui inter cetera potentiæ tuæ miracula, etiam in sexu fragili victoriam Martyrij cōtulisti:* & iure hoc vocat diuinę potentię, non tantum indicium: sed miraculum, quod is etiā sexus imbecillior, tyranorum minas riserit, tormenta spreuerit, mortem atrocissimā spōsi sui amore desiderarit, quam viri alias fortissimi solent formidare: ita amat diuina sapientia minimis in rebus infinitam potentiā declarare; nā vt in Pharaonis deprimēda arrogantia non grandibus vsus, & ferocibus leonibus, elephantis, tygribus est, sed minimis ciniphibus, & muscis magnæ potentiæ clarissimis argumentis; quæ tā fragili & imbelli instrumento tantos inflati Regis spiritus edomarent: sic ad tropæū de carne erigendum & ideam monstrandam Regibus & Principibus viris ac feminis, qua inuicta animi fortitudine se, suaq; omnia Dei amore prodigerent, puellā delegit, ætate tenerā, sexu fragilē, conditione Reginā; cuius exemplum Reginæ totius Europæ potētissimæ, virgines orbis speciosissimæ ac nobilissimæ; ipsi etiā Principes ac Reges, imò diuersarum nationū Episcopi sequerentur, qui omnes relicta patria, spretis opibus, & familiaribus, itinere difficillimo, longissimo ac periculosissimo ad destinatā Martyrij palæstrā, velut nuptiales epulas properarēt, vt sicut 100. an. antè in duce Achatio, & decem militū millibus illustre viris fortitudinis Christianæ potuerat monimentū; seculo sequente, in sexu debiliore multo illustrius tropæū erigeret, adiūcta tot millibus aureola virginitatis, quā ingenti miraculo puellæ Principes vel Regiæ in aulis educatę, deuictis omnib. carnis illecebris incorruptā cōseruassēt.

Martyriū Virginis miraculū est omnipotentiæ Dei.

Eam minima declarant.

Quod si tam luculenta virginitatis & fortitudinis documenta posteris singulæ quæq; Virgines reliquerunt, vt Barbara Nicomediæ ipso quo S. Vrsula an. secundū nonnullos coronata: vel S. Cecilia quinquennio ferè ante S. Vrsulam Romæ: S. Agnes, Agatha, Lucia, Catharina; vt rectè SS. Patres hæc ipsā proponant omni ætati & sexui imitanda: quid de his dicemus, quando ex omnibus Europæ nationibus plures, æq; illustres genere, multæ etiam illustriori prosapia genitæ, tot eodem in loco occubuerunt, quot multis seculis simul in omnibus totius Christiani orbis partibus vix constat esse coronatas?

Præterea

Præterea, si rectè de S. Agnete Romana S. Ambrosius exclamat: *Mirentur viri, non desperent paruuli, stupeant nuptæ, imitentur innuptæ*: quid dicemus de hac Sodalitate, cùm nulla hominum conditio, sexus, ætas, dignitas tam Ecclesiastica, quàm secularis possit reperiri, quæ hîc non inueniat proprium conditionis suæ, illustre exemplum? quando hic etiam nondum nati mundo infantes, innocentium tamen priuilegio in sanguine suo Martyrij laureâ insigniuntur, vt sanè hic diuina potentia vel maximè eluceat, quæ tam potenti dextrâ, & gratiæ tam copiosis præsidijs vndenis millibus illibatam conseruauit in tantis periculis virginitatem, eiectis illis (vt alibi dixi) pauculis, quas libido corruperat: qui paruulis etiam, imò infantulis, illud animi robur addidit, vt nullis omnino exceptis simul gestierint gladijs barbarorum occumbere, vt matres cum liberis omnibus, velut ad epulas, sic ad mortem properarent: & hoc magis exsultarent gaudio, quo plures liberos videbant se Christo & cœlo genuisse: ita hic innocentum certamen, Machabææ matris victoriam, & fortitudinem quorumuis Martyrum, vno die diuina potentia renouauit, vt taceam inuictam animi constantiam, quam teneræ omnes Virgines in peregrinatione tam diuturna & difficili, per loca penè inaccessa, æstiuis caloribus, inter fidei hostes tenuerunt Dei omnipotentiâ prodigia Israëliticæ profectionis toties innouante: illam etiam fiduciam, qua Deo vocanti eiusq; omnipotentiæ innixæ teneræ Virgines omnia se posse arbitrabantur in eo, qui eas confortabat Christus.

CAPVT III.

Sapientiæ diuinæ argumenta.

SApientiæ verò diuinæ infinitus thesaurus aperitur, dum tam facilibus & expeditis medijs, quos æterno consilio ex omni natione viros feminasq; delegerat coronandos, euocauit suaui, sed efficaci modo, vt sponte illecti & sua tracti voluptate ac cupiditate, ad ardua libenter sequerentur. Facilè id fuit exsequi diuinæ maiestati, quod iam multis, non Acatholicis tantùm, ipsis etiam Catholicis incredibile videtur. Ideo ipsa diuina prouidentia paulisper inspicienda nobis est, vt modus, quo in hoc martyrio fuit vsa, clariùs proponatur.

Nemo ignorat res creatas optimè ab ipso Conditore suo gubernari, qui non vt rem alienam, sed vt propiam regit ac moderatur: ideo curam singulorum gerit, velut operum suorum: vnde bene nobiscum agitur, quòd nostri, & rerum omnium vnus tantummodo sit gubernator, cuius nutui alij pareant: nec tamen ita solet Deus regere singula, vt velit ad fines præstitutos contra propensionem & naturæ impetum ac voluntatem cogere; sed desiderijs ac impulsibus naturæ singulorum congruis suo tempore suauiter allicit, vt vltrò sequantur. Graphicè hanc rem describit S. Augustinus, dum ea Christi verba: *Nemo venit ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit illum*, ita ponderat: *Noli cogitare te inuitum trahi, trahitur animus & amore, nec timere debemus, ne ab hominibus, qui verba perpendunt, & à rebus maximè diuinis intelligendis longè remoti sunt, in hoc Scripturarum sanctarum Euangelio verbo reprehendamur, & dicatur nobis, quomodo voluntate credo, si trahor; ego dico, parum est voluntate, etiam voluptate traheris: quid est trahi voluptate?* Delectare in Domino, dabit tibi petitiones cordis tui, *cui panis dulcis est iste cœlestis: porrò, si Poëtæ dicere licuit:* Trahit sua quemque voluptas; *non necessitas, sed voluptas; non obligatio, sed delectatio; quanto fortius nos dicere debemus, trahi hominem ad Christum, qui delectatur veritate, delectatur beatitudine, delectatur iustitiâ, delectatur sempiternâ vitâ, quod totum Christus est: an verò habent corporis sensus suas voluptates, & animus deseritur à voluptate suâ?* Subdit deinde: *Ramum viridem ostendis oui, & trahis illam; nuces puero demonstrantur, & trahitur: & quod currit, trahitur, amando trahitur, sine læsione corporis trahitur, cordis vinculo trahitur: sic ergo ista, quæ inter delicias & voluptates terrenas reuelantur amantibus, trahunt, quoniam verum est, Trahit sua quemque voluptas; Non trahit reuelatus Christus, Christus à Patre? quid enim fortius desiderat anima, quàm veritatem?* Huc vsque subtilissimus Doctor

Optimum mundi regimen.

congruens naturis omnium.

S. Aug. tr. 26. in Ioan.

Deus volẽtem trahit voluptate non necessitate.

exemplo ouis & pueri.

rem difficillimam manibus palpandam offert, quomodo fortem & efficacem diuinam vocationem comitetur suauitas, vt vocatus lubenti prolixoq; animo sequatur inuitantem.

S. Vrsula hamus Ætherij.

Ita castissimus animarum Sponsus amoris sui illicibus pridem S. Vrsulam voto etiam sibi obligatam tenebat; hoc velut hamo, & suo quidem cepit Ætherium Britanniæ decus, Principem iuuentutis, ea virtute iuuenem, qui gentilis adhuc nullis corruptus vitijs vel illecebris, vitam ab omni labe grauiore puram traduxerat, & hic parentum hamus efficitur; vterque filij impulsu fidem Christianam amplectitur; vterque nauat operam, vt vndecim millia Virginum, velut ad splendidissimas orbis terrarum nuptias regias inuitentur. Hinc duarum familiarum Regiarum opes vtiliter diuino consilio in Virginum illarum ornatum, commeatum ac profectionem prodiguntur.

Virginum oblectamenta.

Virgines etiam ipsę suo allectæ hamo à S. Vrsula naualibus & quasi militaribus exercitationibus (eo tempore in Bohemia, & alijs regnis Virginibus visitatis) regiè velut nouæ Amazones, summo parentum, Regum & Principum virorum gaudio retinentur: vt fama femineę classis per triennium tota ferè Europa exciret aduenas; ipsos etiam Virginum parentes ad longè iucundissima & inaudita Virginum certamina naualia, & nuptias illas regiâ magnificentiâ præparatas; pręsertim eos, qui sanguine vel affinitate Vrsulæ iungebantur. Hæc erat voluptas cuiusque; hæc herba, qua volentes Deus occultis impulsibus, ad hanc primum Sodalitatem inuitabat, ac in his gentiles plurimos, quos spectaculis primò, deinde cognatorum amore, postea tandem ad fidem traductos etiam inflammata Martyrij cupiditate in illa Societate conseruauit. Traxere etiam regiæ & cognatarum literæ: nam S. Vrsula Cuneram Regis Orcadum filiam; Daria mater Gerasinam Reginam cum magno prolium & Siculorum comitatu accersiuit. Multos sororum, plures sponsarum (quæ tantum venerant, Reginæ gynecæum cohonestaturæ) adduxit amor, vt eas Romam sequerentur.

Suauis ad fidem conuersio.

Iam verò collecto omni exercitu illustrissimarum Virginum, quarundam etiam ignobilium, cùm singulæ in centurias & chiliades diuisæ, à suis etiam chiliarchis regerentur, ne insolenti statim fidei Christianę professione ab incepto deterrerentur, naualibus cęperunt certaminibus, remorum agitatu, honesta etiam morum conformatione sensim ad mandata Reginæ Vrsulæ capienda præparari, cumq; eius sapientiâ plusquam humanâ (qua se cunctarum Virginum ingenijs & moribus suauissimè attemperabat) & nouitate certaminum sine defatigatione & recreationum iucundissimarum ac colloquiorum dulcedine sensim delinirentur: & ipsa Regina iam cerneret animos non sine præcipuo Dei auxilio deuinctos, & ad omnem nutum suum fictos; sic vt multæ gentiles puellæ ea statim imitarentur, quę Vrsulam religionis obseruarent obire munia; facilè chiliarcharum crebris monitis Deo adspirante Virgines plurimæ etiam gentiles castitatis & fidei Christianæ amore sunt inflammatæ, vt vltrò Baptismum deposcerent; qui tamen multis maturo consilio, quibusdam etiam diuino oraculo differebatur; ne motus animorum sinistri in præsentium amicorum pectoribus orirentur. Ita Anastasia & Lucia duæ proles regiæ monitæ sunt cœlitus, vt non nisi Romæ tingi se sinerent fonte Baptismali.

Nolo in his recensendis esse longior, quando ex his liquet, quomodo primò tot millia Virginum coierint Societatem: horum etiam amore parentes, agnatos, quorundam etiam sponsos diuina sapientia adduxerit suauiter, adductos aliorum monitis, præeunte Ætherio sponso ad fidem amplectendam excitarit: at cùm iam satis diuinis mysterijs imbuti essent, sensim ad Martyrij lauream tot oraculis promissam, tot Regibus, Reginis & Virginibus præparatã stimulauit, vt exercitum virgineum secuti, labores peregrinationis libenter tolerarint, Deo interim gratiâ efficaci eorum corda permouente, vt qui ante affectu quodam sinistro mouebantur, iam eos diuinâ gratiâ donatos, solus etiam diuinus amor, & incensa Martyrij cupiditas ad classem in vltima nauali exercitatione conscendendam, & rebus omnibus Christi amore vale vltimum dicendum, inuitaret. Sic & in itinere multos primò inui-

insitati spectaculi virgineum exercitum videndi quædam inuitauit curiositas, vt Zachæum Christi adspiciendi: mox & virtutes imitandi ardor inualit, vt se Parthenio exercitui adiungerent.

CAPVT IV.

Diuinæ bonitatis in hanc Societatem indicia.

POterant singuli de Sodalitate hac dicere cum Psalmista: *Dominus regit me, & nihil mihi deerit*: tot habebant paternæ in se solicitudinis & prouidentiæ testata indicia; ita singulis prospexit in longinqua peregrinatione, de omnibus naturæ & gratiæ subsidijs, submissis ad tutelam & paternam tuitionem, præter Angelos, alijs etiam Cœlitibus; qui non protegerent tantum, & de commeatu necessario prouiderent; sed etiam adspectabili forma, vel in aëre, vel in terra visi, mirificè recrearent; atque ad tolerandos labores ac Martyrij lauream proposito cœlesti brauio animarent. Vnde factum est, vt tot millia Virginum: tot etiam Reges ac Principes nihil deficeret eorum, quæ ad sustentationem etiam lautam requirerentur; vel si quid defuisset, eæ erant cœlestes deliciæ, ij pastus animorum, vt fastidirent etiam alimenta; nec vires tamen deessent, ad iter continuandum, Deo vigorem occultum singulis subministrante.

Psal. 22. Paterna Dei cura.

Angelorũ adspectabilis p[r]æsentia.

[Pr]ouisio de cõmeatu.

Huius etiam diuinæ bonitatis clara sunt monimenta, tot ijs cœlitus in ipso etiam itinere facta oracula, illa itineris molestissimi sine corporis vlla debilitate prosecutio: illa contra prædonum vel gentilium infestationes continua defensio; corporum sine inualetudine conseruatio; vt nec æstus læderet, nec pluuia humectaret; sed per Alpes & loca aditu difficillima quasi æquo & plano in paradiso capesserent iter, decurrerent etiam.

Solatia peregrinationis.

Ac licet siuerit Deus, vt quinque vel plures fortasse Virgines, viribus deficerent ante, quàm Coloniam deuenirent, in hoc tamen eius infinita eluxit bonitas, tam in ægras Virgines, vt solæ ibi præcipuo honore nominatim colerentur, quam in loci accolas, quibus volebat de Diuis tutelaribus prouidere: eæ tamen non è Britannia venerant cum Sodalitate, sed in via se ijs adiunxerant, quæ si eo sanitatis beneficio destituebantur, tanta tamen miraculorum magnitudine & varietate eas Deus in vita & morte decorauit, vt vel inde etiam suam in Sodalitatem, & comites omnes, bonitatem declararit.

Sed ne videar eadem toties recoquere: omnia certè, quæ in via patrata sunt miracula; eximia omnium etiam infantium nullo demto constantia in martyrio; honores post mortem ijs habiti, & quidquid vel hactenus dictum est, vel dicetur in posterum, quid nisi clamant maiorem diuinam bonitatem, quam illi præ alijs Sodalitatibus; vt argumentis testatissimis, demonstrauit?

Miraculorum frequentia.

Dignum profectò erat, cùm tot Reges & proles regiæ, tantâ liberalitate relicta patria, parentibus, honoribus, opibus ac voluptatibus, Dei vnius obsequio corpore & animo se deuouissent, non sineret infinita bonitas vinci se munificentia: sed prodigeret etiam tam humana, quàm diuina subsidia; vt verum ostenderent illud Psalmistæ: *Iacta cogitatum tuum in Domino, & ipse te enutriet.*

Psal. 54.

Atque, vt hæc diuina dona meritò sunt nobis suspicienda, sic virtutes ijsdem collatæ constanter imitandæ, quas enucleatius deinceps examinabo.

* * *

CAPVT V.

Virtutes Sanctorum accuratiùs notandas esse.

Curiositas reprehensa à S. Iacobo c. 1.

MVltos curiositas quædam inuitat ad recens edita volumina euoluenda: parum laborant, vt quæ imitatione digna legerint, exsequantur: similes ijs, qui verbi diuini præcones auidè quidem audiunt, nihil tamen minus cogitant, quam ista moribus exprimere: arguit eos grauiter S. Iacobus: *Estote autem factores verbi, & non auditores tantùm, fallentes vosmet ipsos: quia si quis auditor est verbi, & non factor, hic comparabitur viro consideranti vultum natiuitatis suæ in speculo, considerauit enim se, & abijt, & statim oblitus est, qualis fuerit.* Ego tamen huius rei culpam non minimam in ipsis sæpe historicis censeo residere: nam piorum etiam scriptorum ea insedit fallax opinio, vt siue in moribus, siue in factis, nisi prodigijs meris contexta monimenta fuerint, ea propè neglectui habeant: ideo virtutes carptim, & vix attingunt, vt pascant tantùm lectoris animum admiratione prodigiorum; non autem stimulent virtutum obuiarum vsu ad vitæ imitationem, & morum corruptissimorum correctionem. Ego sicut hactenus miranda prodigia produxi, dona gratiasq; Sodalitati huic tributas memoraui, vt pius lector ad venerationem Numinis, ad cogitandam prouidentiam, ad æstimandam potentiam & amandam bonitatem excitetur; ita iam fastigia summa virtutum attexere volui, & ex dictis eruere, ac imitanda distinctiùs pijs mentibus proponere, vt facta imitatu ardua lectorem compungant, & dum excellentissima tenerrimarum puellarum gesta aduertit, pudoris sit, ne mediocrem quidem virtutis illius gradum obtinuisse. Vt meritò Lipsius censeat, ex historicorum etiam albo expungendos, qui tantùm delectationem lectoris spectant; parum de vitæ morumque disciplina soliciti: putatq; propterea Salustium & Tacitum ceteris anteponendos: quòd legentis animum, non vt Liuius reddant commotiorem; sed meliorem, & ad vitæ casus instructiorem.

Culpa in scriptorib. sæpe est.

Lips. in ep. dedi. ad Cæs. Maximil.

qui optimi historici.

Optimè sanè de publico pietatis ij censentur merituri, qui narrationem ad humanum vsum accommodarint, & historiam, vt verè esse debet, faciunt Magistram vitæ; dum enim per omnia officiorum genera, & gradus per omnes eam duxerint, statim legenti apparebit, quàm longè à gradu illo virtutis abesse videatur. Metuendum alioqui sit, ne si quem præcelsa tantùm, & prodigia suspicere assuefeceris, is neque illa præ infirmitate conetur assequi, neque media præ contemtu curet. Ideo SS. Hieronymus, Athanasius, Ambrosius, Paulinus, Nissenus, & alij Patres, dum vitas Sanctorum conscripserunt, eorum præcipuè virtutes enucleatiùs ad imitandum proposuerunt: est enim & Gentilium assertione historia iuxta Ciceronem & Quintilianum, *Magistra*, iuxta alios, *regula vitæ*, quam Thucydides appellat *perpetuum thesaurum exemplorum*, Plinius finem illius facit, *quid optimè actum sit nobis proponere ad imitandum, seniorum consilia, quos longa ætas prudentiores effecit*: concludit *omnium rerum series, quibus hominis felicitas paratur, tribui historia debet: est enim custos eorum, quæ cum virtute acta sunt.* Ideo copiosiùs virtutes huius Sodalitatis ad quotidianum vsum & imitationem accommodatas persequar.

exemplo SS. Patrũ.

& gentiliũ scriptorũ. Cic. l. 2. de ora. ad Q. Fr. ex definitione historiæ. Plin. l. 8. ep. ad Lacer. fine.

Scio, multos hoc meum studium, quasi putidiusculum, & ab historica narratione alienum, reprehensuros: sed ego, qui non fastidiosis doctissimorum æui nostri stomachis promulsidem propinare statui; sed pias mentes Virginum exemplo instituere, & ad morum conformationem excitare, parum illorum moror censuram; cui morum autores non desunt multi, etiam Recentiores, qui eandem mecum historiæ Sanctorum scribendæ rationem inierunt: præsertim Petrus Canisius in vita S. Fridolini, Ribadeneira & Luduicus de Ponte. Quando nec Gentiles fastidiosos illos lectores multum attenderunt. *Quinam sit ille*, Liuius istis ingerit, *quem pigeat longinquitatis bellorum scribendo legendoq́, quæ gerentes non fatigarunt?* Et in simili re Plinius ait, *quin omnem insumemus operam, liceat fastidij periculum vrgeat, quando ita decretum est, minorem gratiæ, quàm vtilitatum vitæ rationem habere.*

Gentiles vtilitatem spectarunt lectoris, non delectationem Liuius dec. 1. l. 10. Plinius.

CAPVT

CAPVT VI.

Fides sanctarum Virginum, & contemtus terrenorum.

FIdem Apostolus Hebr. 11. describit *sperandarum rerum substantiam, argumentum non apparentium:* basis enim est eorum, quæ speramus a Deo, & certitudo cum quadã euictione demonstrationeq; intellectus, qua certissimè ijs, quę visa non sunt, adhæremus; non secùs ac si oculis cerneremus. Porrò actus fidei hoc censentur magis heroici, quo magis ardui sunt, & cum vitæ etiam periculo copulati. Quæ causa est, cur Ecclesia in Martyribus fidem maximè soleat celebrare. Hinc etiam tantoperè Apostolus veterum Patriarcharum ac Prophetarum facta deprædicat: *Fide, ait, qui vocatur Abraham, obediuit in locum exire, quem accepturus erat in hereditatem. & exijt nesciens quo iret; fide demoratus est in terra repromissionis tanquam in aliena, in casulis habitando cum Isaac & Iacob coheredibus repromissionis eius: exspectabat enim fundamenta habentem ciuitatem, cuius artifex & conditor Deus. Qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere, & siquidem ipsius meminissent, de qua exierunt, habebant vtique tempus reuertendi: nunc autem meliorem appetunt, id est, cælestem.* Subdit de Moyse: *Fide Moyses grandis factus negauit se esse filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere iucunditatem; maiores diuitias æstimans, thesauro Aegyptiorum, improperium Christi: adspiciebat enim in remunerationem.* De his concludit: *Alij autem distenti sunt, non suscipientes redemtionem, vt meliorem inuenirēt resurrectionem: alij verò ludibria & verbera experti sunt, & carceres; lapidati sunt; secti sunt; tentati sunt; in occisione gladij mortui sunt:* hucusque sanctus Apostolus. Quæ maximè quadrant in Sodalitatem Vrsulanam: nam Abrahæ instar fide promissæ cœlestis hereditatis, egressæ *de patria & cognatione sua*, venerunt in terram monstratam ipsis à Domino: non vt cum Abraham loci illius vbertate fruerentur, ac circumfluerent opibus; sed vt his omnibus calcatis sanguinem etiam suum prodigerent: nec etiam vt cum Abrahamo alienam victimam Isaacum; sed se ipsas imolarent holocaustum Domino. Illi, qui non vt Moyses adoptatus tantùm Regis filius habebatur; sed qui nati Regum filij, ac regnorum opumq; amplissimarum heredes erant, omnibus honorum titulis repudiatis, verum *Christi improperium* & crucem amplexi, vltrò corpora sua configenda telis, secanda gladijs, transadigenda lanceis obtulerunt: *respiciebant* enim fide instructi *in repromissiones*, inquirebant patriam, non illam, è qua sponte exierant; sed cœlestem longè illâ meliorem, ad quam fide illustrati ducebantur.

Fides
excellēs in Patriarchis
Hebr. 11.
Moyse,
Martyrib⁹
Maior Virginū, quā Abrahæ,
Moysis.

Permulta exstant in B. Hermanno huius fidei & ex ea nati contemtûs rerum caducarum exempla. Vnum S. Sibiliæ Reginæ sufficiat: *Sibilia, instante peregrinationis tempore, cum eis proficiscitur, contemnens regnum temporale, Christi amore, gloriosæ Matris eius dilectione: iuuencula siquidem erat vix annorum viginti: nam discessu suo inopinato multorum corda dolore vehementi vulnerauit. Dolebat Rex ipse maritus eiusdem Reginæ super ipsius absentia: mœrebant populi regni sui: imò vniuersi, qui eam nouerant, eius discessum lacrymosis vocibus lugebant. Erat enim iuuenis ætate; sed mentis intelligentiâ, atque animi sagacitate & discretione multâ vigebat, omnibus erat amabilis, vniuersis dilecta. Ecce Regina hæc adhuc iuuencula, omnia contemnens reliquit, vt Christum lucrifaceret. Reliquit terras, regnum & diuitias, reliquit maritum Regem, & tres liberos paruulos, masculum vnum, prætereaq; duas puellulas: deinde corpus & animam pro Domino contemnens peregrè profecta, moritura coronam Martyrij pro corona regali concupiuit.* Sed vnde, amabo, tantam esse natam omnium rerum contemtionem mundiq; despicientiam arbitramur?

Ant. l. 2. c. 9
Patet in Sibilia Regina.

Habet suas fides comites indiuiduas, si fixa & firma sit: qui enim credit, ei nascitur desiderium inquirendi studiosè, vt credita cognoscat, & eorum veritatem persuadeat applicando mentem vehementer, ad res cum intimo cordis sensu com-

Comites fidei duæ.

meditatio mentandas; porrò cum cognita veritate in ea cum animi exsultatione conquiescit, contemplatio dicitur, quæ gignit comitem fidei alteram, mundi contemtum: docet enim, quàm vilia sint, quàm fluxa, quàm caduca carnis gaudia; quàm indignum eorum amori perpetua cœlestiáq; bona postponere, ad quæ æternùm possidenda Deus nos procreauit. Hic fons, e quo manauit illa Sibiliæ & SS. Virginum rerum fluxarum contemtio, & desiderium æternorum. Quàm verò S. Vrsula rerum diuinarum commentationi dedita fuerit, satis ostendunt diuina oracula, quæ cùm cœlestibus rebus indagandis vacabat, diuinitùs hausit; eandem rerum cœlestium contemplationem assiduè Virginibus commendabat: vt & in ijsdem seculi tantus contemtus, fidei comes, oriretur.

contemtus mundi

in Virginibus.

Quã vilis eis mund'

Verè totus terrarum Orbis cum omnibus mundi pompis, carnis illecebris, opum inuitamentis, & S. Vrsulæ & toti vilescebant Societati, cùm vera fide apprehenderent caduca illa esse: at quibus inhiarent, sempiterna: & horum quidem amore parum S. Vrsulæ fuit calcare omnia, nisi idipsum sponso suo Ætherio; nisi tot Regibus & Principibus viris; nisi tot millibus Virginibus, quà exemplo, quà verbo persuasisset, vt vita etiam contemta Christum sequerentur, & ad regni cœlestis hereditatem spretis terrenis euolarent, quæ tanto regnis omnibus mundi præstantior est, quanto æterna caducis, vera & certa bona falsis & apparentibus antecellunt. Hinc nunquam per contemtum omnium gloriosiùs de mundo triumphatum est, quam cùm puellæ vnius exemplo tot Comites & Duces relictis titulis, tot Reges & Reginæ relictis sceptris & regnis, pompam, opes, honores, commoda corporis omnia deposuerunt, atque seruorum more in ætatis flore, patrio egressi solo; relicta carne & sanguine omniq; cognatione, quò Deus vocabat, sponte concessere, Deiq; amore è ditissimis inopes, è summis imi effecti: licet antea populis, vrbibus & regnis imperassent, iam vnius puellæ imperio se sponte subdiderunt, exemplo Christi subiecti, tamq; longam ac periculosam emensi viam, capita etiam sua barbarorum gladijs viuâ fide, & spe cœlestium bonorum erecti, ferienda libentes & volentes obtulerunt.

Videant hîc terræ filij, qui bella, vel opum congerendarum, vel regni propagandi causâ suscipiunt, quid sectentur, quid tam ambitiosâ cupiditate desiderent: Nonne stolidi, qui mundi punctum vnicum immensis cœli spatijs anteponunt? *O quàm ridiculi*, ait Seneca, *sunt mortalium termini! punctum est, quod inter tot gentes ferro & igni diuiditur: sursum ingentia sunt spatia, in quorum possessionem animus admittitur.* De hoc puncto scitum & illud Plinij dictum est: *Hæc est materia gloriæ nostræ, hæc sedes, hic honores gerimus, hic exercemus imperia, hic opes capimus.* Interim æternas regni cœlestis opes & honores negligimus.

Pũctũ est,

Seneca.

Plinius.

Sed ista, prô dolor, insanissima prorsus insania deploranda: quòd illa Christiani diligant, ob quæ sciunt, æterna sibi parata supplicia, & similes non consolabiles lamentationes, Sap. 5. *Ergo errauimus à via veritatis, & iustitiæ lumen non luxit nobis, & sol intelligentiæ non est ortus nobis. Lætati sumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulauimus vias difficiles, viam autem Domini ignorauimus, quid nobis profuit superbia vitæ, aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? transierunt omnia illa tanquam vmbra, & tanquam nuncius percurrens, & tanquam nauis, quæ pertransit fluctuantem aquam: cuius, cum præterieris, non est vestigium inuenire, neque semitam carinæ eius in fluctibus, aut tanquam auis, quæ transuolat in aëre: cuius nullum inuenitur argumentum itineris: sed tantum sonitus alarum verberans leuem ventum.*

Insania cosmophilorum.

Psal. 4.

Filij hominum vsquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? terram cœlo præponitis, mundum Deo, momentanea sempiternis: fides profectò hîc deficit: ideo tot viri nobiles & principes in aulis Regum splendidam seruiunt seruitutem, inani spe lactati, splendore vano seculi occæcati: quibus si viuæ, solidæque fidei radius, vt huic Sodalitati illuxisset, næ illi agnita tam graui, sed splendida seruitute, eam generoso ac Christiano animo cum seruitute Dei, id est, vera libertate commutarent, res illas mundi velut caducas despicatui ducerent, nec

vnquam

vnquam omnes Orbis opes & honores tanti æstimarent, vt propterea per peccatum mortale cœlestem negligerent gloriam, nullo tempore circumscriptam.

CAPVT VII.

Mira vitæ puritas in Sponso Aetherio adhuc Gentili.

S. Thomas facit puritatem effectum fidei, cùm enim impuritas rem aliquam vilioribus admisceat; anima, dum per fidem Deo inhæret, à lutea terrenarum rerum commixtione separatur, vt pura consistat, sine earum contagione; ideo S. Petrus ait: *Fide purificans corda eorum.* Huic puritati beatitudinem ac Dei visionem promittit Christus: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Hac Christus excelluit, *qui peccatum non fecit.* Quem Sponsum vt S. Vrsula cum Virginibus sequeretur, tantum elaborauit, vt à patrijs sedibus, consuetudine cognatorum, splendore opum & honorum segregatæ, solæ inter se, vel diuinis vacarent rebus, vel naualibus intenderent curis, vbi faciliùs mens poterat à vitiorum contagione liberari; cùm nihil perciperent vel agerent, (præsentes semper suæ chiliadi, chiliarchæ & tot lectissimis ac sanctissimis Virginibus) quod non Christum saperet, aut honestatem redoleret. Præsertim verò cùm in itinere Romam tenderent, & se paulatim ad Martyrium compararent, nihil vsurpabant oculis, nihil alijs hauriebant sensibus, quod hanc animi puritatem inquinaret. Vt S. Vrsula videatur cum plerisque Virginibus innocentiæ vestem nullâ vnquam grauiore noxâ inquinasse.

S. Tho. 2. 2. q. 91. a. 2. Effectus fidei puritas. Act. 15. Matth. 5.

Eximia verò laus est, quam S. Elisabetha Cœlitibus internuncijs de sponso Æthereo audijt: nam cùm is ætatis anno 25. Martyrio coronaretur, & totam vitam Gentilis exegisset, extremo vitæ tempore baptizatus, is tamen, qui titulum sepulcralem confecit, cùm mente diuinitùs illustratâ in eam vitæ totius Ætherij innocentiam & puritatem animum intenderet, tales iudicauit annos ætatis omnes, vt fideles (quasi in fide semper exactos, & secundùm fidei normam directos) censeret esse nominandos. Angelica verba recitemus: *Ante, quàm fidem Christianam susceperit, tam modestè tamq; innocenter vixerat, secundùm statum vitæ illius, quam hic gerebat, vt videretur scriptori tituli, eius rectè omnes annos illius fideles posse appellari.*

Rara gentilis Ætherij innocẽtia.

S. Elisabeth c. 11.

Subscribit S. Elisabethæ B. Hermannus, qui hanc animi puritatem matris Demetriæ tribuit sanctæ educationi, his verbis: *Denique regius ipse iuuenis, tantæ Virginis sponsus, adhuc Virgo existens, nunquam mulierem cognouit, aut vxorem, custodiente illum matre sua, & doctrinante optima muliere, & Regina pijssima, quæ in omni castitate, munditia & honestate morum eum instituens, erudiuit. Discant ergo matres ab ista sumentes exemplum, doceant filios & filias suas atque familiam castè viuere, iustè & piè incedere.*

Anonym. l. 1. c. 19.

Nec censura nobis ideo Theologorum pertimescenda est, qui communi assensu docent, neminem sine gratia diuina, posse diu legem naturalem absque grauiore peccato obseruare: potuit enim hunc Deus gratiâ præuenire; potuit externis gratiæ cœlestis adminiculis à grauiore lapsu immunem seruare, sicut Cornelio Centurioni factum multi docent: is enim licet Gentilis, appellatur tamen à Scriptura *religiosus, iustus, ac timens Deum:* de quo ita S. Petrus loquitur: *In veritate comperi, quia non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente, qui timet Deum, & operatur iustitiam, acceptus est illi.*

Act. 10. Cornelius Centurio gentilis & iustus.

Extat in vita P. Iosephi Anchietæ gemina historia. Obibat Iosephus prouinciam, cum à comitibus digressus, solus in siluam penitiùs intrauit, nullo certo consilio, nulla ei subditæ rei noua oborta cogitatione, sed quasi alterius manu ducere[tur], in senem incidit Brasilum humi abiectum, atque arbori applicitum: is patrem ad se adeuntem, his vocibus compellat: Perge huc adire, tam diu enim tibi hic præsto-

L. 2. vita Anchietæ f. 171

Indus gentilis senex innocens.

præstolor. Quærit ex eo Pater, quinam sit, quaque ex terra vicoq; eò venerit? Respondet senex, patriam suam mari immunere, aliaque adiecit, ex quibus Pater intellexit, cum ex remotioribus terris à Lusitanis non habitatis, vel ministerio, supra quàm humano eò translatum, vel diuino aliquo monitore ac duce suis gressibus venisse, ex quo labore & ætate fractum ibi quieuisse, diuini promissi fidem exspectantem. Quæsiuit rursus Pater, quid eò venisset, & quid sibi quæreret? Respondit vt rectam vitam præcipiam, hoc loquendi modo Brasili diuinam legem & iter ad salutem intelligunt. Cùm multa de eo exquisiuisset, accurateq; vitæ genus per omnes ætatis partes perscrutatus omnia illius facta cogitataq; excussisset, cognouit ipsum nunquam plus vnam coniugem habuisse, nunquam bellum aut arma nisi sui defendendi causà suscepisse: denique omnibus subtiliter minutatimq; expensis, statuit apud animum suum Pater, hominem illum nunquam letali culpà naturæ legem violasse, vt verissimum illud esse credamus, quod de id genus hominibus integerrimæ vitæ innocentiâ in infidelitate viuentibus, sacræ nos docent interpretes doctrinæ. Comperit præterea hominem naturæ bono magnâ præditum cognitione rerum pertinentium ad animum, æqui præsertim & iniqui: cum etiam ipsius naturæ Auctoris. Et cùm multa illi de veræ Religionis mysterijs Pater exponeret, subijciebat identidem: Se intra animum suum ita sensisse, sed exprimere nesciisse; ergo satis instructum, labore vt ærumnis itinerum ætateque confectum, quoniam solutio instabat, aquâ pluuiali ex carduo collecta (nulla enim alia in arenis istis suppetebat) baptizauit, Adamumque illi nomen dedit, qui tam diuino affectus beneficio, operante intus virtute sacramentali, diuinæ in se gratiæ sentiens charismata, oculis manibusq; in cœlum sublatis, læto vultu diuinæ bonitati primùm, cum etiam Patri gratias agit, & quasi experiti voti compos, cùm superesset nihil eorum, quorum causâ illuc diuino ductu venerat, omni solutus curà, animam sacro Lauacro expiatam in ipso primo suæ regenerationis vestigio Deo reddidit, Patre obeuntem statis de more precibus commendante, corpus exanime, Pater sacris adiunctis precibus subitò sepeliuit. Hucvsque vitæ scriptor.

Vnde non est cur quis supra fidem ea putet fuisse, quæ de hoc ipso S. Æthereo sponso retuli, quòd auditâ conditione propositæ Religionis orthodoxæ non tantùm statim assensum dederit; sed patrem etiam ad Baptismum suscipiendum aliosq; induxerit: nimirum illa cordis puritas (qualis ex hoc sene patuit) statim mysteria de Deo peruidebat: & intellectus (voluntate nullo affectu vitioso pollutâ) velut per aquam limpidam fontem ipsum veritatis rimabatur: hæc ipsa vitæ puritas eum disposuit, vt alterum Societatis totius caput euaderet, cuius exemplum agnati etiam Reges Principesq; sequerentur.

CAPVT VIII.

Magnitudo animi & fiducia in aduersis.

Fiducia in Deum.

EX fide eximiâ & puritate vitæ S. Vrsulæ & Sodalium, singularis in Deum fiducia nascebatur: cùm enim Vrsula sociæq; comites soli Deo niterentur, nihil arduum nimis putabant; sed immensâ quadam animi magnitudine maxima quæque moliebantur: vbi enim diuinus agebatur honor, nulli cedebant difficultati, periculove: vnde nascebatur omnibus in rebus, præsertim verò arduis suscipiendis generosa mentis celsitudo.

Petebat Agrippinus Rex gentilis & barbarus sponsam filio, adiunctis minis si detrectaret: S. Vrsula non dubitauit cœlitùs monita nullam inire matrimonij conditionem, nisi & filius antè promitteret se Catholicæ religioni accessurum, & vndecim virginum millia tribueret, quibuscum triennio suam consecraret virginitatem; quid hoc aliud erat (si rem humanis momentis & rationibus expendere voluisset) quàm igni oleum addere, Regem barbarum armare in patriam, mitius hic

Apparet ex pactis dotalibus.

agen-

agendum suasisset Politicus aliquis; dissimulandum Religionis negotium: non ita Virago Vrsula, Dei enim promissis innixa, non dubitauit audacter postulare, quæ Deum sciebat posse & velle Vrsulæ auspicijs perficere.

Elapsum erat iam triennij spatium, vt fides pacta Matrimonij ineundi vrgeretur; illa, cui diuina facta erat promissio, votum quod Deo conceptis verbis nuncupatat, certa nullo casu violare, non ambigebat, quin diuina prouidentia modo licet prodigioso consultura esset virginitati. *In fine triennij.*

Maxime verò hæc animi altitudo, difficultatum ac periculorum contemtio emicuit in suscepta Romana peregrinatione, in qua non tantùm tot Virgines tenellas, sed plurimos etiam pueros, multas lactentes adhuc infantulas cùm adsciscebat, temeritas illa videri potuisset, cum ijs pedestre iter per tam longinqua & penè inaccessa Alpium iuga moliri, nisi diuinis magis, quàm humanis consilijs & auxilijs nitendenter ea suscepisset, quæ Deo iubente se aggredi non dubitabat. *In suscipienda peregrinatione cum paruulis.*

Aderat periculum nauibus, cùm Basileam tenderet per medios Germanos hostes, qui non ita multò pòst rupto cum Romanis inito fœdere, Galliam cædibus & rapinis vexauerunt; sed longè maius cùm per Italiam pedites ituræ fortè occurrerent Legionibus Romanis (si aliquis miles, vel totus exercitus ex Italia in Germaniam est transportatus) contra Germanos properantibus: nulla alia re contra talium militum, prædonum, vel quorumuis Gentilium furorem, nisi Dei fiduciâ armabatur, secura periculorum, cuius exercitus præsidebat Dux Deipara, metatoribus Angelis, comitibus Cœlitibus, cuius consilia omnia suscepti itineris Deus ipse moderabatur: nihil enim moliebatur S. Vrsula Deo antè consulto, quod non statim aggrederetur, nihil inchoabat, quod non diuino opitulante auxilio absolueret. *Periculo nauigationis itineris pedestris.*

Denique in ipso certaminis loco, quàm multa esse poterant, quæ virilem animum ob magnitudinem periculi, feritatem barbarorum, comitum teneritudinem deiecissent, non tam de proprio laborantem discrimine, quàm salute aliorum, ne castæ Virgines libidini barbarorum cum animæ periculo reseruarentur; sed vnum solabatur oraculum diuinitus acceptum, se Coloniam integro comitum numero reuersuram, & nullâ demtâ Martyrij palmam omnes consecuturas. Sic enim historiæ veteris cap. 11. dicitur: *Romam peruenies, peractisq; votis integro comitum tuarum numero huc reuerteris in pace.* Ita quæ tota in peregrinatione diuinam semper expertà præsentem opem fuerat; quæ in commeatu procurando tantæ multitudini tutelarium Angelorum solicitudinem, vt nihil deficeret, Dei vnius nixa præsidio, cùm omnes voce & exemplo ad constantiam fuisset exhortata, vltrò & cum primis prosilijt in mediam hostium aciem, se barbarorum configendam telis obtulit, licet diuino consilio vltima seruaretur, vt comitum suarum spectatrix esset, & hortatrix certaminum, & iam certa de earum victoriâ ipsa demum nouissima triumpharet, Deo enim vitæ & consiliorum suorum Autori quibuscunque in rebus confidebat: cùm enim eius vnius amore & voluntate opus hoc heroicum suscepisset, non poterat de diuina bonitate & prouidentia diffidere, quam semper præsentem & propitiam in omni periculo fuerat experta. *In Martyrio.* *Deo soli innixa.*

Similia possent de aduentu Episcoporum, & de S. Cyriaco Pontifice commemorari: hic clauum Ecclesiæ tunc maximè videbatur deserere; cùm eo præcipuè Ecclesia egere videretur: sed ipsum non latebant innumeri Dei modi necessitatibus Ecclesiæ prospiciendi, nec defore viros idoneos, qui Romanæ Sedi præficerentur, si ipse Parthenium exercitum (ad quem à Deo inuitabatur) quà consilio, quà exemplo ad Martyrium præpararet: in quo cùm flos delibatus, totius Christiani orbis Ecclesiasticæ & secularis dignitatis viri Principes cum tot millibus Virginum eodem die holocausto Deo gratissimo immolandus esset, decebat vt sacrorum Antistes non interesset tantùm, sed etiam præesset illi Martyrio, nec precibus tantùm & verbis, sed exemplis etiam ad pugnam animaret. *Fiducia S. Cyriaci Papæ.*

Quid ego S. Ætherij sponsi magnitudinem animi, & Deo nixam fiduciam prædicem? qui cùm Deo vocante sequi iuberetur Societatem: cumque reuocaret *Animi magnitudo sponsi.*

salus

salus subditorum, præsens absente & occumbente Rege Britanniæ periculum, retardarent orci satellites coniurati, vt viam eius tot difficultatum molibus obseptam impedirent, infracto tamen animo aggressus iter, diuina ope fretus confecit feliciter, teste B. Hermanno cap. 10. *Ipse quidem diuino fretus consilio, cælestiq; adiutus adminiculo sponsam suam & exercitum illius animo insequitur virili, Angelica protectione deductus.* Subdit: *Cumq; idem iuuenis cum suis comitibus Virgines sacras summa insequeretur festinantia, dæmones illum frequenter impetentes retrahere nitebantur, mala suggerentes, qui Dei protectus custodia Angelicoq; munitus præsidio cæptum iter deuotus persequitur.*

Matrum cum filijs.

Omitto magnitudinem animi, quæ in viris Principibus & Reginis multarum prolium & tenerarum præsentium parentibus enituit. Erat Gerasina 5 liberorum mater: alia Princeps femina 6 adducebat proles: omnes diuino nixæ præsidio, & liberos ad fortiter moriendum, Deo fretæ præpararunt, & innocentes ante se victimas præmisere. Sed de hoc in constantiâ animi, alius erit dicendi locus. Nos tantùm hæc generosâ animi, Deo nixa fiducia admonet, cum vocante Deo opus egregium ad eius gloriam auspicamur, nihil putemus tam arduum, quod non cœlesti freti auxilio perficiamus: est enim hoc seruorum Dei proprium, vt apud se ipsos humiles & abiecti suis semper diffidant viribus, in diuinis negotijs mirè fortes sint & constantes; nec enim ambigunt, quod viribus deerit, abundè diuinæ opis præsenti supplendum auxilio.

proprium est humilium diffidere sibi, confidere Deo.

CAPVT IX.

Caritas in Deum.

Caritas ex operibus emicat. S. Greg. in Euangelia.

CAritas erga Deum operibus potiùs, quàm verbis cognoscitur: Ignis est, quem cùm Dominus succenderit, per ostia, fenestras, tectum vndique erumpit; factis, verbis & operibus se prodit; teste S. Gregorio: *Probatio vera dilectionis, exhibitio est operis.* Ideo diuini amoris granditatem ex operum magnitudine, quæ Dei causâ S. Vrsula suscepit, possumus dimetiri.

Vnus amandus Deus.

Ac primò quidem, vt pura mens in Deum toto affectu raperetur, exuit se amore rerum omnium creatarum, imò sui ipsius, ita vt tota mentis intentione & desiderijs omnibus in vnum Deum collatis, ardentissimo solius amore æstuaret, hinc exarsit virginitatis vouendæ & conseruandæ inflammata cupiditas, ne amor in coniugem & liberos, varijs quasi diuisus alueolis, pigro & lento fluxu in Deum deflueret, in quem vt fontem suum perennem, toto volebat, & latissimo alueo omnibusq; amoris guttis redundare. Hinc illa nata abdicatio opum & curarum secularium, vt omnes cogitatus suos in vna Dei gloria propaganda fixerit. Et quia non dubitabat, quin Dei gloria maximè aliorum salutis procuratione promoueretur; in hanc etiam curam, vt postea dicetur, incubuit, vt & suo exemplo, & monitis opportunis, quos posset, ijsdem facibus diuini amoris accenderet: nihil enim iam ipsa caducum appetebat, opes, honores, delicias, cum Apostolo, vt stercora detestabatur. Parentes verò, affines & sanguine iunctos, eo solùm fine teneriùs amabat, quod ea coniunctio naturæ pararet aditum faciliorem ad eosdem etiam sanctis & diuinis amoribus succendendos, & ad Martyrij lauream inflammandos.

& proxim' ppter Deū.

cogitabat sēper Christū Vrsula.

Habet hoc amor quasi proprium, vt plus ibi sit, vbi amat, quàm ibi, vbi animat: extra se quodammodo rapit amantem, vt cogitatione & affectu semper feratur in dilectum, sui oblitus: ita S. Vrsulæ cogitationes ac desideria in solum IESVM fixæ præstabant, vt curam omnem corporis proprij negligeret: hoc enim vnum satagebat, vt corpore etiam ieiunijs, vigilijs, & varijs asperitatibus domito se pararet ad holocaustum Christo immolandum, quo sic dilecto similis efficeretur, cuius perpessionis commentationi plurimum impendebat operæ: poterat enim ijsdem, quibus multis pòst seculis mellifluus Doctor Sponsum suum compellare verbis: *Sed*

& hunc crucifixū.

Sed est, quod me plus mouet, plus vrget, plus accendit; super omnia, inquam, reddit amabilem, te mihi, Iesu bone, calix, quem bibisti, opus redemtionis nostræ: hoc omnino amorem nostrum facilè vindicat totum sibi, hoc (inquam) est, quod nostram deuotionem & blandiùs allicit & iustiùs exigit, arctiùs stringit & afficit vehementiùs: multum quippe in eo laborauit Saluator, nec in omni mundi fabrica tantum defatigationis assumsit: ille denique dixit & facta sunt, mandauit & creata sunt; at verò in hoc & in dictis suis sustinuit contradictiones, & in factis obseruatores, & in tormentis illusores, & in morte exprobratores: Ecce quomodo dilexit. Hæc S. Bernardus.

S. Bern. serm. 20. in Cant.

In huius amoris contemplatione habitabat S. Vrsula: in hac idea affectibus & moribus exprimenda desudabat, ambiebat vti mortales terræ filij dignitates, sic ipsa per tormenta acerbissima, sanguinis pro sponsi amore profusionem; & quia sibi non tantùm, sed & alijs eandem palmam sitiebat, licet multos obtrectatores aduerteret; licet tot obiectas difficultates & pericula; amor ille diuinus hæc ipsa molesta & aduersa ardenter expetebat, vt amoris sui magnitudinem aduersis sponso suo comprobaret: vnde labores itineris & molestias tam diuturnæ peregrinationis, quæ toti poterant virgineo exercitui imminere, amoris diuini magnitudo nesentiebat quidem. Habet enim hoc omnis amor, quod laborem minuat, imò dulcem faciat, quem dilecti causa aggreditur. Vnde de S. Vrsula dici potest, quod de S. Paulo prædicat S. Chrysostomus, ex verbis Apostoli Corinthijs ita scribentis: *Placeo mihi,* inquit, *in periculis & infirmitatibus meis; Itaque cùm inter medias inimicorum versaretur insidias, orans tamen de omni referebat coram impugnatione victorias, cumque casus verberibus, affectus iniurijs & maledictis, quasi triumphales pompas ageret, crebra tropæa strueret, orabat, gratiasq; referebat Deo, dicens:* Deo autem gratias, qui semper triumphat nos: *Itaque ad confusiones & iniurias, quas, ob prædicandum Christum sustinebat magis, quàm ad honorum oblectamenta properabat, mortem potiùs, quàm vitam appetens, paupertatem, quàm opulentiam, & multò amplius laborem desiderans, quàm alij requiem post laborem; & mærorem magis eligens, quàm alij voluptatem: studiosius pro inimicis orans, quàm alij aduersus inimicos.* Subdit: *Tyrannos verò ipsos, & populos spirantes furorem, esse velut quosdam culices existimabat, mortem verò & cruciatus & mille supplicia quasi ludum putabat esse puerorum, dummodo propter Christum aliquid sustineret: Tunc enim amplectebatur libenter, & decorabatur vinctus catena magis, quàm diademate coronatus, libentiùs verbera excipiebat & vulnera, quam alij brauia diripiunt, & dolores non minus, quàm præmia diligebat, cum ipsos vtique dolores duceret loco præmiorum.* Huc vsque S. Chrysost.

Sitiebat aduersa, & tormenta amore Dilecti.

amor facilia reddit grauia.

S. Chrysost. ho. 2. de laudib. S. Paul.

Exemplo S. Pauli

ridet Tyrannos, tormenta, dolores.

Simili amore inflammata S. Vrsula, & ipsa suas toto itinere inflammabat comites, & contumelias ac opprobria amicorum, affinium parentumque, quorum filiæ abducebantur, ferebat animosè, & ad Martyrij certamen cum suis properabat cum gaudio, velut ad epulas: sagittas vero, gladios & lanceas, velut rosas & amoris iacula aduerso excipiebat pectore & corde quidem libentissime, quod pridem amoris diuini sagitta sauciarat. Paria de sponso Ætherio dicere possem, qui postea, quàm ardentissimum sponsæ amorem in Deum transtulisset, eadem subeundi Martyrij cupiditate ferebatur, præsertim cùm tam inflammatum S. Vrsulæ in Deum amorem obseruaret, vt inter primos coram sponsa pro Christo lubens occubuerit. Idem in S. Cyriaco & alijs Virginibus obseruatum: nam spretis blanditijs ac promissis, Tyranni cruciatus horrificos & immanem membrorum lanienam amore Sponsi sitiebant, vt aliquam vicem munificentissimo Conditori & dilectissimo Seruatori ac Sponso rependerent: dulces itaque labores itineris, dulciora supplicia, ipsa denique mors longè dulcissima, quæ dilectam dilectissimo, mortis genere similem coniungeret, nullo fine separandos. B. Hermannus amori tribuit discessum è patria, cùm ait: *Quantus ibi luctus, quantusq; mæror & planctus, cum filiæ tam nobiles, tamq; decoræ & elegantes à parentibus & amicis ab inuicem separarentur: atque spes nulla foret de cetero remeandi? gladius tui amoris hoc fecit, bone Iesu, bis acutus, qui separauit filios & filias à parentibus, à caris & notis.* Vt clauus clauum, sic amor Dei carnis & sanguinis amorem violenter excutit: commendat idem l. 2. c. 13. in Pipino Rege,

Amor S. Ætherij.

Ano. l. 1. c. 9 Virginum in discessu

Pipini Regis,

Rege, coniuge, liberisque, ardentem Dei amorem: *Rex*, ait, *Pipinus, vxor illius illustris Margarita dicebatur: illustres ambo exstiterunt genere atque morum nobilitate fulgentes, ingenti etiam Dei amore ferventes, desiderabant & ipsi peregrinari pro Christo. Rex iunior Adulphus incredibili Christi ardens dilectione, religiosus fuit & Deo deuotus.*

Adulphi.

Quàm viles istorum animi sunt, qui terrena contemto summo & infinito bono tam afflictim depeiunt? vilem terram Deo anteferunt? nam, *quod amas*, ait S. Augustinus, *hoc es, terram amas, terra es.* Cur non Virginum istarum exemplo Deum præ creatis diligimus, vt Dij quodam modo efficiamur, & *filij Excelsi omnes?* qui enim *adhæret Domino, vnus cum eo spiritus efficitur.*

CAPVT X.

Resignatio in voluntatem diuinam, Pax & gaudium mentis.

Fundamentum pacis resignatio

S. Basilius rectè sanctitatis & perfectionis vitæ Christianæ summam in eo sitam ait, vt omnia tam parua, quàm magna Deo tribuamus, nosq; in illis sanctissimæ illius voluntati conformemus. Rectè etiam Ascetæ hanc radicem omnis pacis, quietis & gaudij spiritualis constituunt: hæc enim non aliter hominem in manus Dei consignat & tradit, quàm pauxillum luti est in manu figuli, vt is de illo vas faciat, quodcunque voluerit: ita vt ipse iam non suus esse, non sibi viuere, comedere, vel laborare velit; sed Deo, cuius honori cuncta eius opera velificantur: ita in euentis quibuslibet, vt prosperis, sic aduersis exclamat: *Paratum cor meum, Deus.*

Oritur ex amore.

Hæc voluntatis propriæ abdicatio ex amore ardentissimo Dei in S. Vrsula nascebatur, cuius enim amori & se, & castitatem, vitamq; deuouerat, eius etiam voluntati consignarat se cunctis in rebus gubernandam. Fortè ipsa quietis amantior, voto iam concepto virginitatis, parabat priuatim paternâ in domo soli vacare Deo, & rerum diuinarum commentationi: sed Deus ipsam in puluerem & solem euocabat, vt cum hostibus innumeris, in acie prælia Domini præliaretur, quando iussa cœlitus est, coniugij fœdera certis pacisci legibus, & tota incumbere in salutem tot millium animarum.

enituit in deserenda patria.

Collecto iam omni exercitu virgineo, & per triennium varijs nautalis belli simulacris exercito, patria diuino monitu erat deserenda, vltrò cum suis comitibus & nunquam libentiùs classem subijt; diuinitus, vt sciebat, abripiendam: nec laborabat, quò locorum, cuncta æternæ prouidentiæ nutui committebat. Stabat in anchoris Coloniæ classis, Angelo iubetur internuncio Romanam cum tenerrimis Virginibus suscipere peregrinationem; quàm promtè obsecuta est? non labor itineris, comitum teneritudo, viæ asperitas, difficultas annonæ, vel momento retardauit: illud enim assiduè corde voluebat, & ore concinebat: *Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocabit.*

Psal. 22.

pedestri itinere.

Ipsum verò pedestre iter per Alpes celsissimas, quantâ promtitudine suscepit, quantâ fortitudine peregit, & constantiâ perruptis omnibus molestijs consummauit? Hic Angelis metatoribus pridie sequentis diei iter & statiua describebantur; Angeli ducebant agmen, quietem indicebant, cibi capiendi tempus præscribebant. S. Vrsula cum congregatione, ad nutum diuinæ voluntati, vt Israëlitæ ad motum nubis vel columnæ ignis se conformabant, illud non voluntate tantùm promtâ suscipiendo; sed in intellectu etiam iudicando esse vtilissimum, quod Angelis internuncijs faciendum cognouerant. Vnde cùm in reditu Romano magna comitum factâ vbique accessione Sodalitas augeretur, optimè ea Dei contenta voluntate, non de commeatu, vel periculis solicita, cuncta diuinæ prouidentiæ, quæ tam suaui-

ſuauiter per tot pericula deduxerat, commiſit, à quâ in rebus omnibus (vt per ipſam ſodalitas tota) regebatur.

Solet diuina bonitas in eos, qui cuncta diuinæ conſignant prouidentiæ, totos beneficentiæ ſuæ fontes redundare, vt in aduerſis etiam à Dei manu cum Iobo æque libenter, ac proſperis accipiendis, pari etiam mentis tranquillitate & interioribus gaudijs affluant. Expertæ id ſacræ Virgines, quæ cum ex Dei præſcripto cœlo proxima alpium cacumina conſcenderent, quaſi in amœniſſimo ſibi verſari paradiſo videbantur, & in plano per prata moliri iter, nulla rupium aſperitate percepta. Scit nouit Deus amicos in aduerſis cœleſti conſolatione permulcere, vt cum exploratum habent, ea ſe æterno Dei decreto ex infinito amore noſtri cuncta permittentis ſuſtinere, malint potius incommodis & calamitatibus iactari, quam omnibus affluere mundi delicijs. Vna enim & ſumma fidelium debet eſſe huius vitæ felicitas & gaudium, ſequi in omni re diuinam voluntatem. Hæc nauis eſt ſecuriſſima, qua qui gubernāte Deo, remigibus Angelis, vel ſuperioribus ſuis prouehitur, tutus à ſcopulis eſt, nullus ei metus naufragij, qui dormiens etiam in portum æternæ tranquillitatis inuehitur. Hoc vnum à nobis Prouerb. 23. petit Dominus: *Præbe fili mi cor tuum mihi*, non tam ſua cauſa, quam noſtra motus vtilitate; cum in hac vna re huius vitæ felicitas collocetur. *Non enim*, ait Apoſtolus, *eſt Regnum Dei eſca & potus; ſed iuſtitia, & pax, & gaudium in Spiritu Sancto.* Mirum eſt, quam potens medium fuerit hæc lætitia ducem Leonem militari gloria clarum, etiam ad Martyrium & hanc ſocietatem adducendi: Narrat id B. Hermannus, hoc modo: *Illuſtris Dux Leo Virginis Vrſulæ, & Beatæ Iothæ exſtitit cognatus, multaſque propterea in illis Virginibus cum cognatas habuit, & propinquas: vnde vxor illius Honeſta ab ijſdem Virginibus eſt inuitata, regio apparatu, & nobili militum comitatu, & Virginum venit illas inuiſere; verum cum per octo dies moraretur, in lætitia magna gaudens, & exſultatione, atque in tam ſtupenda Virginum ſacrarum, & admiranda ſocietate intenderetur, nimirum & ipſa Spiritus Sancti ardore ſuccenſa, illarum Comes effici deſiderat, & ſocia: qua cum moram faceret, Leo Dux ipſius maritus cum amore coniugis tractus, tum etiam nouitate opinionis bonæ earundem Virginum, quæ vbique dulcis & felix ſpargebatur captus, inſequitur illam: quo cum perueniſſet, ſummaque lætitia reperiſſet omnes gaudentes, peregrinationem quoque pro Christo illas cerneret tanto affectu deſiderantes, inſiſtente coniuge, ſororibus, cognatis & amicis flectitur animo, dans fidem cum illis proficiſcendi.* Videbatur ſibi Leo Dux & Honeſta vxor, velut in cœlo, ſic in illa ſodalitate verſari, ob eam perpetuam lætitiam, & ſuam cum diuina voluntate conſenſionem: vt enim in cœleſti patria Beati nulla viciſſitudine afficiuntur; ſed in eodem ſemper ſtatu perſeuerant; ita qui ſemel ſuam in hac vita cum diuina voluntatem coniunxerunt, nullis amplius vitæ huius inſtabilis caſibus fortuitis percelluntur: nullis franguntur aduerſus, qui ſuo repudiato vno Dei arbitrio, cuncta permittente, acquieſcunt: ſumma enim ipſis voluntas eſt, vt ægro ſanitatis percupido, amariſſima pharmaca peritiſſimi medici conſilio exſorbere, ſic ipſis aduerſa à Deo immiſſa, & labores ſalutis amore tolerare, vt de ijs verum ſit illud Prou. 12.

Non contriſtabit iuſtum, quidquid ei acciderit.

Apex reſignationis exſultare in aduerſis.

Vitæ huius beatitudo.

Prou. 23.

Rom. 19.

Lib. 2. c. 17.

Lætitia Virginum trahit Leonem Ducē ad martyrium.

Prius vxorem eius Honeſtam.

Reſignati ſimiles beatis in cœlo.

CAPVT XI.

Zelus animarum, & amor proximi.

PALMARIVM hoc etiam S. Vrsulæ facinus: quod si ipsa non orasset, Ecclesia Aetherium sponsum, tot Principes & Reges, tot millia Virginum non haberet martyres: multos, ne quidem Christianos. Accenderat hunc proximi amorem flamma caritatis Dei, vt cum hoc opus *omnium diuinorum operum diuinissimum* esse non ignoraret, *cooperari in salutem animarum*, in eo se occupando amorem suum erga Deum testaretur: *Nihil etenim*, ait Sanctus Chrysostomus, *ita gratum est Deo, & ita curæ, vt salus animarum.*

Radix amoris proximi caritas Dei.

Obtulit verò se ei percommoda rei benè gerendæ occasio, cum inuitata ad coniugium primo sategit, vt sponsi conuersio pactis dotalibus includeretur: quam ad rem feliciter efficiẽdam non dubium est, quin multas ad Deum preces profuderit, quia ex eius ad fidem orthodoxam accessione, multorum millium salus dependebat; adiecit etiam cogitationem, vt vndecim millia Virginum paulatim Christianæ fidei aggregaret: multum ad eam rem contulit prudens delectus Chiliarcharum, & 4. aliarum Principum puellarum, quæ toti exercitui summo cum imperio præessent; has enim cum eodem ardore animi, & zelo succendisset, facilè ipsis fuit teneris & sequacibus subditarum animis, ad quæuis exhaurienda mandata paratissimis instillare ea, quæ disponerent ad vltro etiam fidei rudimenta perdiscenda.

Vrsula intendit salutem proximi in pactis dotalibus. In delectu Chiliarcharum.

Sudatum toto triennio nauiter est, ea tamen prudentia; ne quid emanaret in vulgus, & parentum quorundam animi ex prolium immutatione à sodalitate illa auerterentur: imò ea paulatim etiam capta consilia, quibus parentes ipsi gentiles filiarum solerti institutione sacris fidei dogmatibus imbuerentur; nec imbuerentur tantum ijs: sed & comites facti itineris, cum ijsdem pro fide sanguinem profunderent; ita enim de his Beatus Hermannus l. 2. loquitur, enarraturus Reges, qui societati adfuere. *Nunc de Regum quorundam serie, quæ nuper sunt cælitus reuelata, narremus, quorum quidam Patres, ac Fratres, Auunculi & Sponsi exstiterunt, quarundam Virginum illarum, quas ipse Rex cælestis mirabili sua, & dulci gratia per easdem virgines mirabiliter conuertit.* Subdit deinde multorum à virginibus vel sponsis factas ad fidem Christianam traductiones. Nam Regem Oliuerium sponsa illius Oliua, & Virgo Christo genuit: Lucium verò Regem S. Vrsulæ cognatum tres filiæ præsertim Chiliarcharum prima Iotha fidei aggregauit, sicut Eugenia Virgo Regem Clodoueum Christianum fecit.

Discretus Zelus. In Virginibus. Ex parentes conuertunt.

Insigne studium eminuit 4. filiarum, ac duorum filiorum Canuti Regis & Balbinæ Reginæ; erat Parens prouectæ ætatis, virtute ac probitate celebris, quem cana prudentia ac comes virtutis honos, & autoritas sequebantur. Proles iam à Sancta Vrsula Christianis moribus informatæ nullum non mouerunt lapidem, vt Parentes eiusdem institutis imbuerent, optabili sanè exitu: non enim ijs tantum fidem persuasere; sed & peregrinationem Romanam, atque adeò Martyrium: nam cum filiorum alterum Regno præfecissent, compositis rebus omnibus, filiarum imitati exemplum sodalitati ad mortem vsque adhæsere.

Canutum Regem.

Eodem prædita zelo commendatur Oliua Saxoniæ Ducis filia, quæ maritum Refridum Danorum Regem ad fidem traduxit: hanc B. Herman. *apim* vocat *studiosissimam, quæ circuibat sedula*, vias omnes & rationes inuestigans, si proximi alicuius Christo aggregandi affulgeret occasio. Nefas sit S. Ætherij sponsi ardorem proximorum conuertendorum præterire: multum enim sudauit pius Iuuenis, vt Agrippinum Parentem, senio grauem, moribus asperum, vita non optimum, sua cohortatione ad Baptismum recipiendum induceret: induxit autem, & cœlo primo statim

Oliuæ zelus. Aetherij.

statim anno triennij induciarum transmisit. Matri verò Demetriæ non tantum Baptismi suscipiendi fuit autor; sed secum comitem habere voluit Martyrij, vt à qua ipse optimam morum commodissimorum educationem hauserat, eam ipse Christianis legibus informaret. Idem ardor Euphromum Regis filium accendit, vtres sorores, & in his Carpophoram chiliarcharum vnam, consobrinas nouem, totidem Fratrum filias cum alijs adiunxerit societati l.2.c.6.

Porrò cum Sanctæ Vrsulæ indicio inter plerasque virgines increbuisset, proxima nauigatione classem vento cœlitus immisso abripiendam, vt ad Martyrij palæstram contenderent: tunc verò incredibile virginum exarsit studium, quos sanguine coniunctissimos habebant, ijs persuadendi, vt classe conscensa eodem Martyrij priuilegio fruerentur: ita factum est, vt non tantum parentes, amici, affines, ipsi etiam Sacrorum Antistites contemtis infulis se aggregarent, vt optatam Martyrij palmam nanciscerentur. Inter quos zelus Sancti Columbani commendatur. *Plurimum,* ait Beatus Hermannus, *sanè in illo sacrarum valebat Virginum agmine, nunc omnem illas terrorem hortabatur, atque tristitiam deponere, nunc ad conseruandam virginitatis pudicitiam: nunc ad tolerandam pro Christo Virginum sponso martyrij passionem eas sedulus admonebat.*

B. Herm. l.2.c.3.

Visæ porrò sunt admirabili prudentia, tum virgines ipsæ, tum Sancta Vrsula, vt eo potissimum tempore eos sibi adiungerēt, imitatæ Moysis factum Num. 10. de quo ita S. Greg. *Vnde Moyses, qui regente se Deo deserti iter aërea columna Duce pergebat, cùm Obab cognatū suū vellet à gentilitatis cōuersatione educere, & omnipotenti Deo subiugare,* Proficiscimur, *ait*, ad locum, quē Dominus daturus est nobis: veni nobiscū, & benefaciemus tibi, quia Dominus bona promisit Israëli: cui cū respōdisset ipse, nō veniam tecū, sed reuertar ad terrā meā, in qua natus sum: Ilico adiūxit: noli nos relinquere: tu enim nosti, in quibus locis per desertum castra ponere debeamus: & eris Dux noster: *neq. Moysi mentem ignorantia angustabat itineris, quam & ad Prophetiæ scientiam cognitio Diuinitatis expanderat; quem columna exterius præibat, quem de cunctis interius per conuersationem cum Deo sedula locutio familiaris instruebat: sed videlicet vir prouidus elato auditori colloquens, solatium petiuit, vt daret ducem, cum inquirebat in via, vt dux ei fieri ad vitam potuisset.* Hæc S. Gregor. Simili industria S. Vrsula & Daria Mater sua, sororem suam Gerasinam Reginam Siciliæ cum filiabus inuitauit, vt ipsa ætate prouectior, & insigni prudentia commendata Dux itineris Filiæ tenerioris Vrsulæ esset, quæ omnia consilia eius moderaretur, non ignorabant quidem diuino certæ promisso cœlestem itineris ductum adfuturum, hac tamen Mosaica videntur vsæ solertia, vt ex Sicilia etiam multos cognatorum, & affinium ad tanti boni societatem euocarent: plenus est liber secundus Beati Hermanni talibus historijs. Ex quibus planum est, quam pro[illegible] rius huic sodalitati fuerit, iuuandorum hominum & propagandæ Religionis an[illegible]r: huc omnes summo ferebantur impetu ac voluntate: in hoc totæ erant, hoc om[illegible] expetiere votis, vt Christo quam plurimos aggregarent. Nec minor tam [illegible]næ Vrsulæ partos tuendi, quam quærendi nouos greges cura erat; quipp[illegible] tidie certis chiliarchas imprimis præceptis, & institutis videtur instruxi[illegible] vt earum vigilantia subiectæ virgines nouis asceticis exercitationibus maiora sumerent virtutum incrementa; ita etiam precibus Deo continuis sodalitatem commendabat, vt ex omni illo exercitu virgineo, qui cum classe abreptus est, ne vna quidem expers Martyrij fuerit: vt cum Christo dicere potuerit, *non perdidi ex ijs quemquam.* Rectè igitur & laudabiliter Sodalitas illa Vrsulana in Italia Brixiæ inchoata, à sede Apostolica Anno 1544. confirmata; à S. Carolo Boromeo regulis, ac statutis stabilita; & iam in Gallia ad statum euecta Religiosum, pio suo instituto tota incumbit in puerilem ætatem literis, ac moribus Christianis informandam, ac in rudes primis fidei elementis instituendas, vt ita teneræ plantæ ad omnem vitæ honestatem adolescant. Aliæ verò similes partim Coloniæ, partim alibi sodalitates erectæ S. Vrsulæ, sub Catecheticis lectionibus tractabiles & flexibiles illas mentes ad rudimenta fidei percipienda præmijs solent inuitare, vt

S. Gregor. Pastoral. adm. 18.

Solertia zeli Mosaici.

Et Dariæ matris S. Vrsulæ.

Cura cō-seruandi Virgines.

Imitantur S. Vrsulam sodalitates Vrsulanæ.

ætas infirma à praua societate reuocata in Dei timore formetur, vt quem recentes illæ testæ odorem diuinum combiberunt, eundem redoleant ætate prouectiores.

CAPVT XII.

Virginitatis Amor.

S. Ambros. to. 1. l. 1. de Virg. p. 2. Dignitas Virginitatis.

VEnio ad virtutem Angelicam virginitatem, quæ quasi principatum videtur in hac Parthenia sodalitate obtinuisse. Huius virtutis præconia extollit sanctus Ambrosius: *Virginitatis autorem, quem possumus æstimare, nisi Filium Dei immaculatum, cuius caro non vidit corruptionem, Diuinitas non est experta contagionem: Videte igitur, quanta virginitatis merita sint? Christus ante virginem, Christus ex virgine, à Patre quidem natus ante secula: sed ex virgine natus ob secula: illud naturæ fuit, hoc nostræ fragilitatis est: illud semper erat: hoc voluit.* & P. 1. *è cœlo arcessiuit, quod imitaretur in terris; nec immerito viuendi sibi vsum quæsiuit è cœlo, quæ sponsum sibi inuenit in cœlo: hæc nubes, aëra sideraque transgrediens, verbum Dei in ipso sinu inuenit Patris, & toto hausit pectore: nam quis tantum cum inuenerit relinquat boni? quoniam quæ non nubunt, neque nubentur, erunt, sicut Angeli Dei in cœlo: nemo ergo miretur si Angelis comparentur, quæ Angelorum Domino copulantur: quis igitur neget hanc vitam fluxisse de cœlo, quàm non facilè inuenimus in terris, nisi postquam Deus in hæc terreni corporis membra descendit: tunc in vtero Virgo concepit, & Verbum caro factum est, vt quod caro factum est, caro fieret Dei.* Hæc S. Ambrosius.

Similes Angelis facit.

Hæc nota propria Sodalitatis Vrsulanæ.

Merito hanc ego virtutem in hac Sodalitate Reginam dixero reliquarum; nolo suam laudem in virginibus detractam caritati, quæ singulis etiam ipsam imperauit castitatem: sed cum caritas, licet in Sodalitate hac eximia; fuerit tamen cum Sanctis alijs, vt Achatianis & Thebæis communis: nulla autem exstiterit post Christum adultorum tanta congregatio, quæ pro virginitatis aureola eadem die occubuerit: meritò hæc nota ab alijs Martyrum legionibus, hic Parthenius exercitus segregatur, vt castitas Regina censeri possit, quæ sequentium virtutum opera ad hanc conseruandam imperarit.

Votũ eius tenella cõcipit Vrsula. Arma cõseruandi eam.

Coluit à teneris S. Vrsula virginitatem: & ita quidem coluit, vt vnica regni spes, non inuitis etiam parentibus, antè pubertatis annos, voti se religione adstrinxerit, vt multi tenent: ijs assiduè intenta studijs, quæ hanc Angelicam puritatem conseruarent. Sciebat quantus thesaurus tam fragili vase contineretur, quot prædones, & hostes noctes diesque, ac domestici quidem struerent insidias, vt externos omittam: vnde publico abstinebat, precibus vacabat, intendebat vigilijs, ne quis hosti tentandi pateret aditus, semper pauida, cauta & solicita, ne amittendi illius occasio præberetur.

Pudicitia sponsi.

Eadem virtute, quod rarum est, Aetherius etiam sponsus adhuc gentilis decorabatur: nam pia matris solicitudo, quæ non alijs, sed sibi ipsi puerum educandum reseruarat, remouebat ab oculis, & auribus quidquid posset castam teneri mentem offendere, & spurcitiæ labe inquinare: eundem & puberem iam ac adolescentem honestis monitis, cauta æqualium proborum admissa consuetudine, assidua & peruigili custodia, in ipsis etiam aulæ delicijs inter Veneris & Bacchi calores in illibata castitate conseruauit. Deo id suo singulari fauore prouidente: vt lilium tale inter spinas cœlitibus gratissimum, hominibus vtilissimum adolesceret, cuius mira fragrantia odoris

odoris multi Reges & Principes præter tot millia Virginum carnis spretis illecebris, voluntaria morte pro Christo perimerētur. Rarum sanè & haud scio an vllum simile in gentilitate prodigium, delectum à Domino, vt alterum sodalitatis Partheniæ caput constitueretur.

Tertium sodalitatis caput, & si dignitatem consideres, præcipuum, S. Cyriacus Pontifex eximium pariter exemplum pudicitiæ, cuius hoc exstat apud Sanctam Elisabetham à Sancta Verena de eo prolatum elogium. *Ipse autem constanter in proposito suo permanebat, propter amorem virginitatis nostræ, nam & ab infantia sua ipse immaculatam virginitatem custodierat in se ipso:* Vti Christus moriturus virgo virginem matrem, virgini Ioanni, commendauit; sic totam sodalitatem virgineam virgini Cyriaco commisit, vt eius exemplo, & monitis constantius pro virginitatis amore, ad mortem vsque decertarent. Episcoporum etiam aliorum commendatur castitas. Sanctus Columbanus dicitur, *vir prudens magniq́; cōsilij, honestaq́; vitæ: integer erat corpore: nā virgo exstitit, multa vigens castitate. B. Iwanus sapiēs fuit valdè ac boni homo testimonij, castus, & virginitatis flore adhuc decoratus. c. 4. Lotharius vir fuit auctentiens & nobilis, ætate verò iuuenis c. 6. sed castus erat, multarumque gratiæ virtutum pollebat.*

> Castitas S. Cyriaci.
>
> Aliorum Episcoporum.
>
> B Herm. li. 2. c. 3.

Nec præteriri debet Constantia Regis Byzantini filia: hanc desponderant agnati Filio Regis, qui vita ante excessit, quàm ei Constantia matrimoniali fœdere iungeretur: Læta Constantia sponso se immortali voto virginitatis obligauit, id vt perpetuum esset, precibus à Deo exorauit: nam consultus ea de re Marculus Episcopus Byzantinus, diuinum sibi factum oraculum ex posuit, de S. Vrsulæ aduentu Romam: quo etiam secum eam duxit, & Partheniæ adiunxit Sodalitati, cum qua & ipsa Martyrium obtinuit.

> Votum S. Constantiæ.

Denique singulæ vndecim millium, & Virgines exstitere, & incorruptæ, vt Deus diuino oraculo confirmauit: omnes etiam pro virginitatis amore sanguinem profuderunt. Hanc causam assignat apud S. Elisabetham c. 21. S. Verena his verbis; *Impius ille Tyrannus, qui fuit autor nostræ interemptionis; hoc & terroribus & blandimentis exigebat à nobis; vt sponsum nostrum, qui in cœlis est Dominum Iesum Christum negaremus: & suis suorumq́; complexibus iungeremur; sed non ob talem causam veneramus illuc, & constanter recusauimus consentire iniquæ voluntati eius, & elegimus mori magis, quàm à Sponso nostro separari.*

> Causa cædis Virginum amor virginitatis.

Vt nunquam videatur gloriosius castitas, quàm in tot virginibus nobilissimis vnadie de carne, & Tyranno triumphasse. Felices animæ, quæ spretis carnis illecebris, ac breuissimis vitæ præsentis voluptatibus, atrocissimos potius cruciatus, & mortem elegere: Felices inquam, quibus dolor breuis æterna peperit gaudia, & fluxi honores, opes, & deliciæ contemtæ cœlestem gloriam, ac regnum omni o[p]um & voluptatum honestissimarum affluentia redundans compararunt, quod nullo fine terminetur.

CAPVT XIII.

Castitatis comes primus timor Dei, & Cælitum inuocatio, præsertim Deiparæ.

GEmma nobilissima virginitas est: sed vasis fictilibus, & vitreis circumfertur: prædones innumeri non homines tantum impuri, qui sub sensus cadunt, & qui sensus effugiunt, Cacodæmones tendiculas ponunt: Ipsa caro domesticus proditor, & hostis vaferrimus insidias molitur, qui hoc periculosior, quò interior, quo nobis familiarior, ac nexu insolubili cōiunctior. Ab his veteratoribus vbiq; tenduntur laquei, & pedicæ, quibus mundum vidit S. Antonius implicatum: has quomodo euaderet, cum Deū supplex oraret S. Anachoreta, audiuit *humilitate & animi demissione.* Nam qui propriæ cōscius imbecillitatis, suisq; diffisus viribus, semper pauidus,

> Pericula castitatis externa.
>
> Domestica.
>
> Plena laqueis omnia.

ætas infirma à praua societate reuocata in Dei timore formetur, vt quem recentes illæ testæ odorem diuinum combiberunt, eundem redoleant ætate prouectiores.

CAPVT XII.

Virginitatis Amor.

S. Ambros. to. 1. l. 1. de Virg. p. 2. Dignitas Virginitatis.

VEnio ad virtutem Angelicam virginitatem, quæ quasi principatum videtur in hac Parthenia sodalitate obtinuisse. Huius virtutis præconia extollit sanctus Ambrosius: *Virginitatis autorem, quem possumus æstimare, nisi Filium Dei immaculatum, cuius caro non vidit corruptionem, Diuinitas non est experta contagionem? Videte igitur, quanta virginitatis merita sint? Christus ante virginem, Christus ex virgine, à Patre quidem natus ante secula: sed ex virgine natus ob secula: illud naturæ fuit, hoc nostræ fragilitatis est: illud semper erat: hoc voluit.* & P. 1. *è cælo arcessiuit, quod imitaretur in terris; nec immerito viuendi sibi vsum quæsiuit è cælo, quæ sponsum sibi inuenit in cælo: hæc nubes, äëra sideraque transgrediens, verbum Dei in ipso sinu inuenit Patris, & toto hausit pectore: nam quis tantum cum inuenerit relinquat boni? quoniam quæ non nubunt, neque nubentur, erunt, sicut Angeli Dei in cælo: nemo ergo miretur si Angelis comparentur, quæ Angelorum Domino copulantur: quis igitur neget hanc vitam fluxisse de cælo, quàm non facile inuenimus in terris, nisi postquam Deus in hæc terreni corporis membra descendit: tunc in vtero Virgo concepit, & Verbum caro factum est, vt quod caro factum est, caro fieret Dei.* Hæc S. Ambrosius.

Similes Angelis facit.

Hæc nota propria Sodalitatis Vrsulanæ?

Merito hanc ego virtutem in hac Sodalitate Reginam dixero reliquarum: nolo suam laudem in virginibus detractam caritati, quæ singulis etiam ipsam imperauit castitatem: sed cum caritas, licet in Sodalitate hac eximia; fuerit tamen cum Sanctis alijs, vt Achatianis & Thebæis communis: nulla autem exstiterit post Christum adultorum tanta congregatio, quæ pro virginitatis aureola eadem die occubuerit: meritò hac nota ab alijs Martyrum legionibus, hic Parthenius exercitus segregatur, vt castitas Regina censeri possit, quæ sequentium virtutum opera ad hanc conseruandam imperarit.

Votũ eius tenella cõcipit Vrsula.

Arma cõseruandi eam.

Coluit à teneris S. Vrsula virginitatem: & ita quidem coluit, vt vnica regni spes, non inuitis etiam parentibus, antè pubertatis annos, voti se religione adstrinxerit, vt multi tenent: ijs assiduè intenta studijs, quæ hanc Angelicam puritatem conseruarent. Sciebat quantus thesaurus tam fragili vase contineretur, quot prædones, & hostes noctes diesque, ac domestici quidem struerent insidias, vt externos omittam: vnde publico abstinebat, precibus vacabat, intendebat vigilijs, ne quis hosti tentandi pateret aditus, semper pauida, cauta & solicita, ne amittendi illius occasio præberetur.

Pudicitia sponsi.

Eadem virtute, quod rarum est, Aetherius etiam sponsus adhuc gentilis decorabatur: nam pia matris solicitudo, quæ non alijs, sed sibi ipsi puerum educandum reseruarat, remouebat ab oculis, & auribus quidquid posset castam teneri mentem offendere, & spurcitiæ labe inquinare: eundem & puberem iam ac adolescentem honestis monitis, cauta æqualium proborum admissa consuetudine, assidua & peruigili custodia, in ipsis etiam aulæ delicijs inter Veneris & Bacchi calores in illibata castitate conseruauit. Deo id suo singulari fauore prouidente: vt lilium tale inter spinas cœlitibus gratissimum, hominibus vtilissimum adolesceret, cuius mira fragrantia

odoris

odoris multi Reges & Principes præter tot millia Virginum carnis spretis illecebris, voluntaria morte pro Christo perimerētur. Rarum sanè & haud scio an vllum simile in gentilitate prodigium, delectum à Domino, vt alterum sodalitatis Partheniæ caput constitueretur.

Tertium sodalitatis caput, & si dignitatem consideres, præcipuum, S. Cyriacus Pontifex eximium pariter exemplum pudicitiæ, cuius hoc exstat apud Sanctam Elisabetham à Sancta Verena de eo prolatum elogium. *Ipse autem constanter in proposito suo permanebat, propter amorem virginitatis nostræ, nam & ab infantia sua ipse immaculatam virginitatem custodierat in se ipso:* Vti Christus moriturus virgo virginem matrem, virgini Ioanni, commendauit; sic totam sodalitatem virgineam virgini Cyriaco commisit, vt eius exemplo, & monitis constantius pro virginitatis amore, ad mortem vsque decertarent. Episcoporum etiam aliorum commendatur castitas. Sanctus Columbanus dicitur, *vir prudens magniq; cōsilij, honestaq; vita: integer erat corpore: nā virgo exstitit, multa vigens castitate. B. Iwanus sapiēs fuit valdè ac boni homo testimonij, castus, & virginitatis flore adhuc decoratus.* c. 4. *Lotharius vir fuit auctenticus & nobilis, ætate verò iuuenis* c. 6. *sed castus erat, multarumque gratia virtutum pollebat.*

Castitas S. Cyriaci.

Aliorum Episcoporum. B Herm. li. 2. c. 2.

Nec præteriri debet Constantia Regis Byzantini filia: hanc desponderant agnati Filio Regis, qui vita ante excessit, quàm ei Constantia matrimoniali fœdere iungeretur: Læta Constantia sponso se immortali voto virginitatis obligauit, id vt perpetuum esset, precibus à Deo exorauit: nam consultus ea de re Marculus Episcopus Byzantinus, diuinum sibi factum oraculum exposuit, de S. Vrsulæ aduentu Romam: quo etiam secum eam duxit, & Partheniæ adiunxit Sodalitati, cum qua & ipsa Martyrium obtinuit.

Votum S. Constantiæ.

Denique singulæ vndecim millium, & Virgines exstitere, & incorruptæ, vt Deus diuino oraculo confirmauit: omnes etiam pro virginitatis amore sanguinem profuderunt. Hanc causam assignat apud S. Elisabetham c. 21. S. Verena his verbis; *Impius ille Tyrannus, qui fuit autor nostræ interemptionis, hoc & terroribus & blandimentis exigebat à nobis, vt sponsum nostrum, qui in cœlis est Dominum Iesum Christum negaremus & suis suorumq; complexibus iungeremur; sed non ob talem causam veneramus illuc, & constanter recusauimus consentire iniquæ voluntati eius, & elegimus mori magis, quàm à Sponso nostro separari.*

Causa cædis Virginum amor virginitatis.

Vt nunquam videatur gloriosius castitas, quàm in tot virginibus nobilissimis vna die de carne, & Tyranno triumphasse. Felices animæ, quæ spretis carnis illecebris, ac breuissimis vitæ præsentis voluptatibus, atrocissimos potius cruciatus, & mortem elegere; Felices inquam, quibus dolor breuis æterna peperit gaudia, & fluxi honores, opes, & deliciæ contemtæ cœlestem gloriam, ac regnum omnium opum & voluptatum honestissimarum affluentia redundans compararunt, quod nullo fine terminetur.

CAPVT XIII.

Castitatis comes primus timor Dei, & Cælitum inuocatio, præsertim Deiparæ.

Gemma nobilissima virginitas est: sed vasis fictilibus, & vitreis circumfertur: prædones innumeri non homines tantum impuri, qui sub sensus cadunt, & qui sensus effugiunt, Cacodæmones tendiculas ponunt: Ipsa caro domesticus proditor, & hostis vaferrimus insidias molitur, qui hoc periculosior, quò interior, quo nobis familiarior, ac nexu insolubili cōiunctior. Ab his veteratoribus vbiq; tenduntur laquei, & pedicæ, quibus mundum vidit S. Antonius implicatum: has quomodo euaderet, cum Deū supplex oraret S. Anachoreta, audiuit *humilitate & animi demissione.* Nam qui propriæ cōscius imbecillitatis, suisq; diffisus viribus, semper pauidus, & cautus

Pericula castitatis externa.

Domestica.

Plena laqueis omnia.

Humilis euadit.

& cautus est; is cœlitum sibi solet fauorem assiduis conciliare precibus: quorum præsidio & occultis impulsibus, omnia pertentat, omnia circumspicit; ne se incautum in laqueos induat. Huc videtur respicere Dauid Psalm. 144. *Custodiens paruulos Dominus, humiliatus sum, & liberauit me.* Didicerat id vsu factus prudentior; nam qui fastu, & secunda fortuna ebrius bis lapsus est, animi demissione & veniam obtinuit, & in peccatorum illecebris se a lapsu conseruatum didicit: *Nec sanctior Dauide es* (verba sunt S. Hieronymi) *nec sapientior Salomone, nec Samsone fortior, tales tamen dum superbia elati suis nimium viribus tribuerunt, fœdè prolapsi sunt.*

S. Hier. in regula Monach. C. de castitate. Superbi lapsi. S. August. ca. 14.

Tractat egregiè hoc argumentum in soliloquijs S. Augustinus: *Vidimus multos & audiuimus à Patribus nostris (quod sine magno timore non recolo) adscendisse primitus vsque ad cælos, & inter sidera nidum suum collocasse: Postmodum autem recidisse vsque ad abyssos, & animos eorum in malis obstupuisse: Vidimus stellas de cælo cecidisse, ab impetu ferientis caudæ Draconis, & eos, qui iacebant in puluere terræ, à facie subleuantis manus tuæ Domine mirabiliter adscendisse.* Digni sanè qui sibi diffisi ad terrã vsque humiles se demiserant, Deum supplices ac cœlites inuocando, vt manu Domini subleuante adscenderent. De quibus Psalmista ait: *Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dexteris tuis, ad te autem non appropinquabit: quia Angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis.*

Præsidia in hac Sodalitate. Circumspectio. Sanctorũ patrocinium. Tutela Deiparæ.

Accidit hoc ipsum Sodalitati Vrsulanæ: tot millia erant Virginum tenerrimarum; in aulæ delicijs plurimæ erant educatæ: omnes S. Vrsulæ exemplo, & sermone virginitatis flagrabant desiderio: cautas eas esse S. Vrsula voluit, ac humiles; & Sanctorum petendo patrocinio intentas. Ideò cum ijs Romanam suscepit peregrinationem, vt Sanctorum sepulcra Martyrum viserent, & horum se suffragijs commendarent. Interim in via se semper Deiparæ, Sanctorum Angelorum, & SS. Virginum tutelę cõmiserunt, vt talib. defensoribus, & Patronis, tot inter insidias salua ijs castitas permaneret: vt coniunctis semper, ac cõtinuis aliarum virginum exẽplis, cohortationibus, & precibus circumseptæ nullis paterent hostium insidijs; ita & triennio in naualibus exercitationibus, & in itinere pedestri, ab omni virorũ adspectu, & contubernio (nisi quod Dominicis & festis diebus ab Episcopis corã ipsis diuina peragerentur) segregatæ, cum nil nisi sanctum, castum, & diuinum audirent, vel viderent; cum perpetuis ferè SS. Angelorum, & cœlitum adspectibus fruerentur, nullus hosti patebat aditus, vt de his verę prudentibus & cautis illud Prou. 14. dici possit: *Sapiens enim timet, & declinat à malo, stultus audacter transilit, & confidit.* Non confidebant sibi virgines; sed Deo duci, ac Deiparæ inprimis, tum etiam aliorum cœlitum patrocinio, quos in via vnanimes precibus sollicitabant, vt succurrerent in periculis, arcerent laqueos: Dæmonum hominumque insidias auerterent, ita factum est, vt tribus maximè Patronis tuta steterit Partheniæ Sodalitatis Virginitas.

Societas casta.

Prou. 14.

Cultus Deiparæ quæ ducit Sodalitatem. Anonymus cap 14. cap. 15. gubernat.

Prima Deipara erat, de qua B. Hermannus cap. 14. *Aderat sanè sacris virginibus in omnibus pyssima cælorum Reginæ custodia, & gratia, fida illorum ductrix & pià fideliter eas ducens, quod imitatæ sunt virginitatis suæ florem, Filio suo Virginum piarum sponso eam offerentes.* Et cap. 15. cum de Alpium arduo in se & difficili: Virginibus tamen facillimo adscensu loqueretur, ait: *Aderat planè illis dulcis Virginum Regina gubernando eas, & regendo cum suis Angelis, & sanctis eas custodiens, vnde nullus latronũ, furum aut prædonum eis obesse potuit aut corruptor,* id est castitatis violator: Hinc rectè Ascetici Magistri in præcipuis medijs conseruandæ castitatis collocant cultum Dei genitricis. Idem B. Hermannus ait: *Porrò ducente illas IESV CHRISTO, gubernanteque illas mundi Regina semper Virgine Maria, denuo reuertuntur.* Hinc tam dulcibus versibus idem autor semper exercitus Vrsulani Ducem Deiparam facit.

Cap. 17.

Te ò turba generosa,
Præit illa florens rosa, 2. & infra.

Hæc

Hæc est illa Iesu Mater,
Maria Virgo virginum.
Hæc vos præit cum honore,
Trahens suo vos odore,
Ferens signum vexillare,
Modulatur vobis clarè.

Hæc etiam causa videtur esse, cur Deipara voluerit totam istam historiam Vrsulanam B. Hermanno reuelare, & eam virginibus præcipuè dedicari, vt ex exordio patet. Ideò & Deipara lib. 2. cap. 14. de Regis Auiti laudibus & progenie totum dictauit, cuius amorem Deiparæ ita celebrat B. Hermann. *Sanè Rex iste multis bonorum morum virtutibus pollens, animiquè vigens multa probitate, Dominam nostram intimo dilexit affectu, atque ita ad eius obsequium tota mentis intentione feruebat: Ecclesiam quippe nobilem in ipsius honore construxit, multis ditatam honoribus, & prædijs: vnde ipsissima cælorum regina, misericordiæ mater perennis, beneficiorum nequaquam immemor sibi ab eo collatorum, materiam fratri & seriem ista scribenti dedit vniuersam, quæ hic continentur in corde & in ore ponens illius.* Reliquis verò virginibus excelluit duarum insigne Deiparã colendi studium, vtraq; Elisabeth dicebatur, Mater & Filia: Mater soror erat Cæsarij Meldensis Episcopi: monuitque expressis scriptorem verbis Deipara, vt huius eximij affectus in historia meminisset: ita enim cap. 8. ait B. Hermannus: *Elisabeth Virgo Sanctissima Ioannis M. Principis Filia, cuius mater Elisabeth dicebatur, & erat Soror S. Cæsarij Meldensis Episcopi, inter cetera, quæ agebant opera bona, mater hæc & filia Dominam nostram intimo affectu dilexerunt: Vnde ipsa Regina cælorum materiam dans fratri, expeditionem earum scribendi iniunxit, vt eam scriberet.* Non quidem quasi S. Vrsula, aliæque virgines etiam non coluerint eximiè Dei genitricem; sed earum voluit nomina non obliuisci scriptorem, sed adnotari (cum multa nos Virginum nomina lateant) quia præcipua religione ad reginam cœli colendam ferebantur. De iisdem duabus caput 24. li. 2. dictauit Deipara, vbi complura de hoc cultu legere licet, & hæc inter alia: *Elisabeth Virgo deuotissima, de stirpe regia, honestæ conuersationis ac vitæ, timens Deum ac diligens valdè, quæ cum multis animi floreret virtutibus, præcipuè tamen & super omnia ipsam omnium Dominam virtutum, matrem misericordiæ Mariam, & Sanctarum Virginum reginam toto corde & affectu dilexit, Mater eius Elisabeth & ipsa Dominam nostram plurimum diligens, filiam docuit, quatenus eandem cœli reginam totius gratiæ matrem præ omnibus diligeret, eamquè iugiter in corde haberet & memoria, multas præterea præ amore Dominæ nostræ eleemosynas pauperibus, & egenis largiens erogabat deuota.*

Sed vbi Christus & Deipara Duces, an abesse poterat *Discipulus, quem* ob eximiam castitatem *diligebat* præ ceteris *Iesus*, & cui Virginem matrem commendauit? Fuit & hic perpetuus Sodalitatis comes, ac custos: nam & virgines in itinere, & reditu Romano ad Martyrium, imò ad cœlum vsque prosecutus est, & sanctum Aetherium repentè ex Britannia diuinitus euocatum, Moguntiam deduxit incolumem: verba Beati Hermanni cap. 10. sunt: *Ipse* (Sponsus) *diuino fretus auxilio, cœlestique adiutus adminiculo, sponsam suam, exercitumque piarum Virginum agmina animo insequitur viriliter. Beatus quippe Ioannes Apostolus, atque Angelici quidam spiritus sæpè illi adfuerunt, ducentes eum, a malignorum spirituum infestatione defensabant eum: Hic idem S. Ioannes Euangelista dulcissimus ab ipso earundemq́ virginum peregrinationis exordio semper ibi aderat in bono confortans proposito, & vsq́ in finem eas pia solicitudine gubernauit.* Ipsa etiã S. Vrsula hoc dat S. Ioanni cap. 21. elogium, cum de Martyrio loqueretur: *Porrò B. Michaël & S. Ioannes Euangelista, qui comites indiuidui fuerant, & custodes toto itinere nostro exstiterũt, cum pluribus Angelorum obsequijs & Sanctorum: cum ego ferè nouissima interimerer, animã cum summa*

Reuelat historiam.

S. Ioannes custos Sodalitatis.

lætitia suscipientes, Domin ; suaque Genitrici eam offerunt præsentantes. Idem S. Ioannes Lucium Regem adiunxit societati, de quo B. Hermann. *Porrò Rex Pater, earum (Lucius) à S. Ioanne Apostolo per visum admonetur, quatenus relictis omnibus Christum sequēs, cum sacris proficiscatur virginibus* lib. 2. c. 10. Sic c. 17. de S. Anacleta ait: *Dilexit etiam Dominum toto corde, & animo, matremque ipsius Dominam nostram, intimo dilexit affectu, B. etiam Ioannem Euangelistam sincera mente dilexit.*

Angelorū præsidiū.

Nolo describere Sanctorum Angelorum & Virginum Martyrum continuam ferè præsentiam, ac peruigilem custodiam, qui specie adspectabili ductores existebant itineris, vt c. 14. narratur, ac metatores. Certè c. 3. de ijs dicitur, *Angeli veniunt de cœlis, alijque Sancti ac virgines sacræ, consocias suas visitantes, illasque ad propositum salubre & sanctum confortantes:*

Custodes sunt castitatis.

S. Ambr. li. 1. de virg. p. 4.

Amant sanè Angeli castorum præsentiam, vt quibus moribus hic similes sunt, custodia sua constanter efficiant, vt similes in gloria refulgeant aureola virginitatis decorati: vnde SS. Cæciliæ, Luciæ, Agneti, Theophilæ, alijs, Angeli comites, & contra spurcorum assultus defensores exstitere: vt dum se virgines tali vident cœlesti præsidio communitas, sine metu Deo famulentur. Tractat præclarè hoc argumentum S. Ambrosius: *Sed facessant hic sacris virginibus metus, quibus tanta præsidia tribuit; primum Ecclesia, quæ tenera prolis solicita successu, ipsa quasi murus abundantibus in modum turrium increscit vberibus, donec soluto obsidionis hostilis incursu, pacem valida iuuentuti materno præsidio virtutis acquirat. Vnde Propheta ait.* Fiat pax in virtute tua, & abundentia in turribus tuis: *Tum ipse pacis Dominus, postquam validioribus brachijs commissa sibi vineta complexus, palmites suos germinare conspexerit, vultu Præsule, nascentibus fructibus auras temperat, sicut ipse testatur dicens, Vinea mea est in conspectu meo, mille Salomoni, & ducenti qui seruant fructū eius. Supra ait, 60. potentes in circuitu propaginis eius, strictis armatos telis, & eruditos prœliaribus disciplinis: hic mille ducentos. Creuit numerus vbi creuit & fructus: quia quis sanctior quisque, eò munitior: Sic Elisæus Propheta exercitus Angelorum præsidia sibi adesse monstrauit: Sic Iesus Naue ducem militiæ cœlestis cognouit; possunt igitur in nobis fructum custodire, qui etiam possunt militare pro nobis. Vobis autem Virgines spiritale præsidium est, quæ pudore intemerato sacrum Domini seruatis cubile, neque mirum si pro vobis Angeli militant, quæ Angelorum moribus militatis, meretur eorum præsidium castitas virginalis, quorum vitam meretur: & quid pluribus exsequar laudem castitatis? Castitas etiam Angelos fecit: qui eam seruauit Angelus est, qui perdidit Diabolus. Hinc religio etiam nomen accepit, virgo est, quæ Deo nubit, meretrix est quæ Deos fecit. Nam de resurrectione quid dicam? cuius præmia iam tenetis.* In resurrectione *autem* neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut Angeli in cœlo: *quod nobis promittitur, vobis præsto est: votorumque nostrorum vsus apud vos est. De hoc mundo estis, & non estis in hoc mundo: seculum vos habere meruit, tenere non potuit; quam præclarum autem Angelos propter intemperantiam cecidisse de cœlo, Virgines propter castimoniam transisse de seculo?* Hæc de securitate virginum disputat S. Ambrosius: sed non quarumuis virginum elatarum, & inflatarum typho superbiæ: quibus S. Augustino teste expedit, vt Deus lapsum quandoque permittat: sed humilium, sed Deum timentium, quas superbo Lucifero opponit: has dicit defendi ab Angelis, dummodo suis diffisæ viribus sæpè ad patrocinium confugiant cœlitum, quia *Angelis suis Deus mandauit* de his, *vt custodiant in omnibus vijs suis.*

Castitas Angelos facit.

Et humiles.

(o)

CAPVT

CAPVT XIV.

Studium Orationis.

Alterum & necessarium castitatis conseruandæ præsidium, crebra ad Deum oratio. hinc Chrysostomus de orando Deum, ait: *Quis enim fiet, vt quisque virtutem exerceat, continenter adeat, & supplex ad genua accidat ei, qui virtutem omnem largitur & suppeditat?* Id si de omni virtute verum est, quanto potius de dono admirabili castitatis, quod paucis, nec nisi petentibus Deus elargitur? Sapient. 8. *Sciui quoniam non possem esse continens, nisi Deus det: & idcirco adij Dominum, & deprecatus sum illum, & dixi ex totis præcordijs meis.* Salomonem imitatus sanctus Augustinus cùm naufragium is adierat castitatis, eluctari ex abysso miseriarum (in quam se præcipitem dederat, pridem frena laxando cupiditatibus) ardenter desiderabat, ideo pro obtinenda continentia calidas in hanc sententiam fundit preces: *Tota spes mea, non nisi magna misericordia tua. Da quod iubes, & iube quod vis: imperas nobis continentiam, per quam colligimur, & redigimur in vnum, à quo in multa defluximus, minus enim te amat, qui tecum aliquid amat, quod propter te non amat. O Amor qui semper ardes, & nunquam extingueris! caritas Deus meus, accende me, continentiam iubes: da quod iubes, & iube, quod vis.* Eodem vtebatur remedio S. Apostolus 2. Cor. 12. *Datus est mihi stimulus carnis meæ Angelus Sathanæ, qui me colaphizet, propter quod ter Dominum rogaui, vt discederet à me.*

Oratio. necessaria castis.

S. Chrysost.

Salomon.
S. August.

Lib. 10. Confess. c. 29.

Non ignorabat ea voti illius seruandi aptissima remedia S. Vrsula, ad quæ quoties periculum imminere poterat castitati, ilico confugiebat. Ac primò quidem cum missis legatis Agrippinis Rex Vrsulam in filij coniugem postulasset: & Dionethus sanctæ Vrsulæ parens pro filia voto virginitatis adstricta solicitè rem Deo commendaret: subdit vetus Historia: *Inter hæc cum virgo Domini vultum Patris quamquam dissimulantis turbulentum deprehendisset, latere eam non potuit, quod ipsa huius perturbationis causa fuerit, itaque pro se nimis solicita, paternæ solicitudini condoluit, moxque ad sua arma conuolans, sicut S. Iudith & Esther, pro liberatione patriæ, ieiunijs, & orationibus pernox incubuit, in auribus sponsi celerius obtentura, quod petijt, cum quo iam verè vnus spiritus fuit, cumque noctem diei, imò noctes diebus in vigilijs, & ieiunijs continuaret, ex infirmitate humani corporis fatiscentibus membris, cum in Deo cor eius vigilaret, ad modicum obdormiret, & per visionem diuina reuelatione de toto vitæ suæ ordine, de coagonistarum suarum numero, de gloriosa martyrij palma perdoceri meruit.*

S. Vrsula pericula vitat oratione.

1.

Alterum sancta Vrsula periculum adijt castitatis, cum triennio pene è-uoluto sponsus vrgeret ex pacto fœdus Matrimoniale, de quo vetus hæc habet historia: *Sic ergo cum magna iucunditate celebrato per triennium hoc Martyrij præludio, cum adornatis sponsalibus condictâ nuptiarum die iuuenis in amorem Virginis animum perurgeret, Beata Vrsula quamuis diuinæ promissionis oraculo non incredula, pro humana tamen fragilitate solicita con virgines suas, quas iam in Domino tam verbis, quam exemplis erudierat, vt in tali rerum articulo diuinæ misericordiæ ianuam instantius pulsarent, admonuit, ne castitatis procinctum perderent; sub quo Regi suo cœlesti irreprehensibiliter militassent. His dictis cum iam quasi currentibus stimulum addidisset, deuotæ Deo virgines ex toto corde in lacrymas effusæ, tam pro suâ singulæ quam pro Regina conseruanda virginitate supernum cœperunt auxilium ardentissima spiritus contritione inuocare. Pius autem DOMINVS, qui semper propè est omnibus inuocantibus se in veritate, tam pia vota non distulit, sed ventum de the-*

2.

Vet. hist. c. 10.

L.2.c.19. *de thesauris suis produxit.* Egregia laus orationis nunquam ferè interruptæ datur S. Prudentiæ, nepti Gelasij Iunioris, de qua Anonymus, *Super omnes erat prudens, atq; deuota, multumque orans, & psalmos iugiter habebat in ore, Dominumque frequenti meditatione gestabat in corde: ista in habitu, verbis & gestibus religionis exemplum, atque honestatis cunctis præbebat.* Idem virgines pariter præstitere Romæ, dum sacra Martyrum cœmiteria perlustrarent, *vt peruigiles in oratione*, ait vetus historia, *animas suas Deo commendarent, lacrymisque interiorem habitum, quasi iam ad æterni Regis triclinium processura, studiosius componerent.* Omitto quæ de S. Constantiæ precibus pro seruanda castitate alias dixi.

Et aliæ Virgines. Romæ.

Oratio S. Thomæ in tentatione periculosa. Io. Damasc. c.30. Iosaphati.

Exstat breuis & ardens oratio S. Thomæ Aquinatis apud Surium, quam in summo periculo castitatis ad Christum & Deiparam effudit supplex. *Ne sinas quæso Domine IESV, & tu sanctissima mater, & Virgo MARIA, vt tam immani scelere me obstringam.* Quando diuino robore cõfirmatus, arrepto titione, lupã exegit cubili, quo obserato, & repagulis obfirmato, ab Angelis meruit cœlesti baltheo amiciri. Similis exstat apud S. Damasc. oratio Iosaphati, quẽ cũ magus, technis diabolicis, libidinis facibus accendisset: nec memoria suppliciorum orci, iuuaret castissimum pectus, ad preces has conuersus est. *Domine Deus omnipotens, qui solus potens es, & misericors, Domine, inquam, spes desperatorum, & carentium adiutorio, mei quæso serui tui inutilis in præsentia recordare, & benigno, ac propitio vultu me respice, nec me in hostium meorum manum incidere permittas; non super gaudeant mihi, qui oderunt me iniquè: nec me iniquitatibus corrumpi sinas, corpusque meum, quod tibi castum exhibere promitto, probro, & contumelia afficere: te enim concupisco, te adoro Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum in secula, Amen.* Successit diuina consolatio, quam fouit totam noctem, dum preces continuat: grauior subinde rediit tentatio, quam ardentioribus adhuc orationibus superauit, diuina recreatus visione, qua deformior omni cœno sanieque tota mundi pulchritudo quasi præsens apparuit.

Ardentissima S. Theoph. Baro. ad A. 301.

Sed nihil in hoc genere excellentius oratione feruentissima Theophilæ Virginis, cũ in prostibulum raperetur. Exstat apud Baronium: nam manibus & oculis in cœlum sublatis, miserabiliter adspiciens, ita precabatur: *Mi IESV, meus amor, mea lux, meus spiritus, meus custos castitatis, & vita, festina: quoniam non est tempus quidem precandi; ne pactum conuentum fallam; ne prodas me bestiis, ne lupi tuam pecudem lanient, serua sponse sponsam, meam conserua castitatem, fons castitatis, vt tuum quoque nomen nunc quoque maximè glorificetur, quod intelligenter glorificatur ab Angelis.* Hæc dum orat cum lacrymis, adest repente cœlo Angelus, qui terribili fulgore conspicuus, primum lenonem irruentem morti dedit, alios obcœcauit: tum ipsam liberam è lupanari ad Ecclesiam deduxit virginem, triumphantibus gaudio Christianis, tam egregio, ad virginis preces, erecto tropæo virginitatis. Ita virgines decet humiles esse, sibi in periculis diffidere, ac supplices ad Dei opem, & cœlitum confugere suffragia, quo certius eruantur.

Auxilium præsens Angeli in discrimine

Psal. 120.

Hi montes illi, de quibus Psalmista ait, *Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium meum: auxilium meum à Domino, qui fecit cælum & terram.*

CAPVT

CAPVT XV.

Prudentia ac circumspectio cum arcta sensuum custodia.

PETERE volebat Salomon Sap. 8. continentiam, & postulat sapientiam. *Da mihi sedium tuarum adsistricem sapientiam, & noli me reprobare à pueris tuis, quoniam seruus tuus sum ego, & filius ancillæ tuæ, homo infirmus, & exigui temporis, & minor ad intellectum iudicij, & legum.* An eandem credebat esse sapientiam, quæ est continentia? an potius viam expeditam ad continentiam, tum acquirendam, tū acquisitā conseruandā existimabat sapiētiam? Id ex vero iudicabat, cū sit in præcipuis castitatis præsidiis numeranda; Sapientia enim est, quæ castitatem tutam efficit, quæ omnia circumspicit, omnia declinat pericula, primis statim initijs aptis occurrit remedijs: per hanc tentationes longè ante præuidentur; præuisæ cordis aditu remouentur, oppessulato aduersus illos animo sanctis cogitationibus, & occupationibus honestis, & obseruatis quinque sensuum ostijs, ne qua pateat hosti rima, qua in cordis arcem latenter irrepat. Non ignorabat Iobus vir sanctissimus huius præsidij necessitatem, qui eius adminiculo de se ait. *Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine.* Serpentina hæc est à Christo nobis commendata prudentia, vt aures obstruamus incantatori; ne dulci voluptuosorum carmine deliniti irretiamur laqueis.

Via ad continentiam Sapientia.

Eius officia.

Iobi cautela.

Hausit hanc cœlitus prudentiam Sancta Vrsula: cum ingenioso pioq; dolo tres annos sponsum spe Matrimonij lactauit, vt rudimentis fidei diligenter instrueretur; Interim ipsa virginum vndena millia eadem prudentia pie circumuenit, dum naualibus, & quasi bellicis meditationibus sensim abstraheret à mundi illecebris, sponsorum, ac procorum illicibus, dum sensim teneras ac promtas mentes amore virginitatis accenderet, Christi fidem instillaret, cœlestium præmiorum injiceret cupiditatem. Hinc vrgebat quotidianas penè ad naues coitiones, vt à virorum, & amicorum adspectibus, & colloquiis separatæ, mutuis inter se coalescerent obsequiis, castis fouerentur sermonibus; ab omni, quod honestati, virgineoq; pudori aduersatur quam remotissimè sensus cohiberent. Ita factum est, vt inter se in nauibus quasi in religiosa familia congregatæ proles regiæ, ducum, & Principum filiæ non detrectarent vilium etiam & ignobilium puellarum (quales permultæ in singulis chiliadibus degebant) congressum: sed mutuis inter se beneuolentiæ indicijs vnus quasi omnium spiritus, cor vnum & voluntas efficeretur: ita sensim regiarum puellarum innatus fastus deprimebatur; deliciæ, cupediæque remouebantur, ad duriora toleranda animus exercebatur: corpus etiam quasi callo ob ducto ad labores ferendos aptabatur.

Pius S. Vrsulæ matrimonij dolus in capiēdo sponso.

Conuertendis virginibus.

Quæ earū exercitationes.

Cōuictus commoda.

Deerat in nauibus vagandi licentia, coërcebatur linguæ effrenatio, subducebantur odorum deliciæ: si quid molle, fractum & effeminatum in ornatu, motu, gestuque corporis, tam exemplum Sanctæ Vrsulæ, quam suauis & opportuna correptio facilè reiiciebat: nam cum in Reginam omnium obtutus defigerentur; & ei placere cuperent omnes, fingere se ad eius exemplum gestiebant singulæ. Hanc rem iuuabat plurimum Chiliarcharum, pariter & sancta æmulatio, qua suas quæq; chiliadas, quam celerrimè studebant ad arbitrium, & nutum Reginæ conformare, dum ipsę suo etiam docerent exemplo subiectas ad summum virginitatis apicem collimare.

Exempli Prælatorū vis.

Facilis sanè & expeditus regendi subditos modus, & ad persuadendum aptissimus, si exemplo potius præeas, quam verbo doceas: Proni semper ad parendum sunt subditorum animi, qui sponte etiam ad exemplum principis se solent fingere. Ideò præerant ferè ceteris, quas prudentia commendabat.

Carpo-

Carpophora chiliarchis l.2.c.6. vocatur *prudentissima, & viuacis valde animi, & misericordissimi.* Philippia c.7. *Multa vigens astutia, virtute & prudentia.* c.13. Sincera Regis filia *Commendabilis valde & sagax, virgo erat viuacissimi sensus & ingenij, puraque religionis amatrix.* c.14. Chelindris Chiliarchis *Virgo praeclarissima, & ipsa sapiens valdè, & casta, & multa probitate animi fuit.* c.19. *Verena Virgo honestissima, & multa intelligentia, ac prudentia fuit, magnumq́; locum inter principaliores & prudentiores habuit, propter multam animi sui probitatem. Margarita sagacissima fuit mentis & ingeniosè prudens, & valdè decora.*

Harum & æqualium solertia, prudentiaque ceteræ iuniores ætate regebantur, ita vigili, & circumspecta S. Vrsulæ solicitudine, singularique prudentia actum est, vt omnes inimico tentandi aditus præcluderentur: amor quotidianis virginitatis cresceret incrementis; singulæ etiam virgines ad custodiendum thesaurum hunc cautiores euaderent, quoties domum, vel sua vesperi contubernia repeterent, & quando congressum virorum, vel amicorum non poterant declinare.

Ad hanc arctam sensuum custodiam & suspectum virorum consortium vitandum serio hortatur Sanctus Ambrosius virgines, vt secum semper comites pudicitiæ habeant. *Attende tibi, quod dico tibi, cuicumque Virgini loquor: nam tibi pia non deest institutionis Magistra: attende inquam Virgo sacra præsertim professionis, & ab hominis irreuerentis oculis caue, & si ad tempus ptatererit quasi viator, tamen os suum aperit, & ab omni aqua proxima bibet, vt te inebriet: nullus sit tuus sine matre progressus, quæ sit anxia custos pudoris, ipsa quoque ad Ecclesiam progressio ratio sit adolescentulis. Considera quanta fuerit Maria, & tamen nusquam alibi, nisi in cubiculo reperitur, cum quæritur: illa te doceat, quid sequaris: Angelum in specie viri vidit, & pauebat corde, peregrinabatur adspectu, vnde ad eam dicit Angelus: Ne timeas Maria: Docet solitudo verecundiam, & Gymnasium pudoris secretum est: quid enim tibi opus est, vel ad proximum accedere? spes fatui facilis in domum proximi, qui autem sapiens est verecundatur.* Ita Sanctus Ambrosius cautas semper vult esse virgines, vigiles, & solicitas, ne curioso congressu, vel adspectu inquinentur: suadet secretum, & solitudinem, vel in publico socium testem & custodem pudicitiæ requirit. Talem solitudinem ac pudoris gymnasium ipsa virginibus nostris naualis congressio præstabat; nihil in ea nisi pudicum, & honestum vel hauriebant auribus, vel vsurpabant oculis: tot aderant custodes pudicitiæ, quot virgines: quæ quo præcellebant magis genere ceteris, hoc contendebant studiosius prudentia, verecundia, modestia & amore virginitatis ad S. Vrsulæ exemplum prælucere alijs: Celebratur inter alias modestia S. Lætitiæ: *Lætitia*, ait B. Herman. *Virgo omnibus adornata virtutibus, quæ iuxta nomen ipsius multos bonæ conuersationis suæ exemplo & opinionis lætificauit: modestissima quippe animo fuit, & verbo loquens raro, vtilibus intenta colloquiis.* Tales & ceteræ. De S. Prudentia ait, c.19. *Omnibus erat amabilis, & accepta, præ multa animi sui virtute & suauitate, modesta fuit in verbis, moderata in moribus, composita in gestibus:* & c.10. *Præclara iuxta nomen suum clarueras nomine ac bona opinione, fuit quippe in omni morum virtute composita, facieq́; decora.* Ita factum, vt nullis in tot millibus Virginum fatuis, otiosis, vel garrulis locus relinqueretur: quæ prudentium instar cum lampadibus, & Sanctorum operum exercitatione sponso IESV occurrere docebantur; vt veniente sponso paratæ cum eo intrarent ad nuptias. Vnde in hac tanta multitudine summa erat solitudo; cum congressio illa virginea gymnasium esset, & quædam pudoris exercitatio: vbi quot virgines, tot documenta verecundiæ, exempla pudicitiæ, custodes alienæ castitatis: quare nec illud mirum, tam breui tempore, gentiles etiam puellas virtute effloruisse, vt omnes dignæ essent martyrio, quia vt rectè Seneca ait, *longum iter per præcepta; breue, & efficax per exempla.*

* * *

[Margin: S. Amb. l.3. de viduis p.4. — Comites pudicitiæ. Sensuum custodia. — Solitudo. — Commoda naualiũ exercitationum. — B. Herm. l.1.c.9.]

CAPVT

CAPVT XVI.

Fuga otij.

BEllicum cecinerat S. Vrſula, Viragines expetebat: nouas Chriſti Amazones, quæ bellum carni & orco mouerent perpetuum: ad hoc certamen triennij opus peregrinatione: obfirmatus erat contra aduerſa plurima animus, qui ſi otio torpeat, nec velut ager fertilis vomere ſubigatur, ſpinas & lolium vitiorum omnium germinat, vt ſcitè Poëta quidam cecinerit:

Animi culturæ neceſſitas.

Fertilis aſſiduo ſi non renouetur aratro,
Nil niſi cum ſpinis gramen habebit ager.

Cùm enim humanus animus iam inde ab exortu ſuo condat gremio fomitem & ſemina concupiſcentiæ: ſi illa non aſſiduo labore & coloni ſolerti induſtriâ exſtirpentur, mirâ ſe luxuriâ diffundunt per otium.

Ideo Sapiens in ludo vitiorum non alium agnoſcit Magiſtrum, quàm otium. *Multam enim malitiam docuit otioſitas*: cuius Magiſtri ea peruerſitas eſt, vt non tantùm malè doceat, ſed malitiam, ſed radicem & originem vitioſitatis, nec leuem illam, ſed multam: nam ad grauiſſima quæque ſcelera erudit: vti non tantùm in Sodomitis feriatis, ſed otioſo Salomone ſatis vſu compertum eſt. An mirum igitur videri debeat, vti ſtagnum refugium eſt bufonibus & venenoſis animalibus, ſic otiosum centurijs Dæmonum infeſtari, in quo vt puluinari ſuauiſſimè conquieſcunt. Vulgatiſſimum inter Anachoretas erat oraculum: qui laborat, ab vno tantùm Dæmone vellicari: deſidem & ceſſatorem ab innumeris exagitari: quibus vt te liberes, præcipit S. Hieronymus: *Nunquam te Diabolus non occupatum inueniat: plerumque enim, cum manus ceſſat ab opere, mens ſe impuris occupat cogitationibus.*

Magiſter vitiorum otium. *Eccl. 33.*

Puluinar diaboli.

Occaſio tentationū.

Nouerat has artes veteratorias dæmonum prudentiſſima Regina Vrſula: propterea ſalutari conſilio nauticam cum ſuis exercuit: remos quandoque duxit, vela expandit, clauum eſt moderata: licet enim ad ea obeunda non deeſſent regij nauarchi, artis peritiſſimi, qui etiam poſtea claſſem abripiendam ſunt comitati: cum tamen triennij tempore vigerent puellares ludi & nauales exercitationes, hæc ipſa ſæpè munia à Virginibus (præſente interdum perito gubernatore) obita non dubitor: ita etiam vetus inſinuat hiſtoria: cùm enim deſcripſiſſet, quomodo S. Vrſulæ monitu timorem Domini didiciſſent Virgines, ſubijcit: *Poſt hæc dato ſigno (quia mare contiguum erat) raptim ad naues conuolant, armamenta explicant, altumq; petentes, modò concurſibus, modò diſcurſibus, interdum fugam, interdum bellum ſimulant: omniq; ludorum genere exercitatæ, nihil quod animæ occurreret, intentatum relinquunt: ſicq; per dies ſingulos puellariter palæſtrizantes, aliquando circa meridiem, aliquando ad nonam: aliquando die toto in ludis abſumto, ad veſperam reuerſæ ſunt.* An iſta potuere ſine membrorum agitatione, corporis defatigatione, ſuccedentium ſibi Virginum gratâ viciſſitudine geri?

S. Vrſula remouet nauticis laboribus.

Cap. 9.

Præclara hæc & ingenioſa corporis exercitatio: primò enim recreabat velificantes, ac ſpectatores: deinde fallebat parentes & amicos, qui hæc omnia voluptatis cauſa credebant, non virtutis amore agitari. Interim Virginum membra gratis & iucundis laboribus occallebant, ad itineris ferendas moleſtias extra patriam; regiæ puellæ paulatim iucundiſſimis laboribus cum æqualium æmulatione ſuſcepto præparabantur: vt quæ genere ac dignitate maiores eſſent, hoc etiam auerent corporis robur in ductandis remis, membrorum agilitatem in explicandis & detorquendis quaquauerſum carbaſis, prudentiam in clauo moderando ceteris oſtendere. An potuit tentanti Dæmoni locus ſupereſſe, cùm omnia labor & ſeria ſemper exercitatio occuparet? Interim gratâ viciſſitudine iactis in ipſo mari anchoris, quies iucunda laborem interpolabat, qua durante precibus & diuinis canticis indulgebant, vt corpus labore recrearetur & roboretur, non tamen vires nimiâ contentione fatiſcerent.

Cõmoda illorum.

L. 3 de Virg. p. 2.

Hanc vicissitudinem præscribit Virginibus S. Ambrosius, exemplo vineæ: *Bonus*, ait, *Agricola optimam vitem & fœtus terræ cohibet & defendit à frigore, & ne à meridiano Sole vratur, explorat: agrum quoque vicibus exercet, vel si non patitur otiosum, diuersa alternat semina, mutatis vt fœtibus arua requiescant. Tu quoque, Virgo veterana, pastoris tui colles diuersis seminbus sere: nunc alimonijs mediocribus, nunc ieiunijs parcioribus, lectione, opere, prece, vt mutatio laboris induciæ sint quietis: ergo & tu boni Agricolæ exemplum secuta, non perennibus ieiunijs, tanquam depressis vomeribus humum tuam findas, floreat in hortis tuis rosa pudoris, lilium mentis, & irriguum sacri sanguinis, violaria bibant fontem: vulgo hæc ferunt, quod velis prolixè facere, aliquando ne feceris.*

Vicissitudo exercitationum.

Hæc suadet Virgini S. Ambrosius: eadem suis præscribebat Vrsula, grataq; vicissitudine quotidianarum actionum orexin excitabat, eadem vel similia sequentibus diebus continuabat.

Temporis diurni distributio.

Equidem existimo, tali vicissitudine interpolatas fuisse Virginum exercitationes: vt primò exhortatio quædam S. Vrsulæ præiret pia, & ad Dei inflammandum mutuúmque amorem accommodata, quam communis videtur comprecatio excepisse: tum naualis meditatio corpori exercendo peridonea, quod ex primæ diei descriptione veteris historiæ satis colligitur; quæ cap. 8. ita ait: *Puellares autem cunei saluberrima Reginæ monita arrectis auribus auidissimè audientes; cordaq; cum manibus ad cælum leuantes, quasi iam militari sacramento coniuratæ in Christum, ad omnia diuinæ Religionis munera suam deuotionem spopònderunt, mutuaq; alacritate seipsas in hoc studium cohortatæ sunt, vtpote quibus iam tunc cor vnum & anima vna erat, supernaq; dulcedine prægustata, in mentibus earum mundus & gloria eius viluerat.*

vet. hist. c. 8

Huic comprecationi cùm naualis velitatio successisset, eam intercipiebat grata quies in mari capta, chiliarcharumque singulis in nauibus institutio sacra in rebus fidei, vel cantus: postea repetita nauigatione, in vrbem redibatur die illo, sanctè & castè, nec sine corporis aliqua, iucunda certè fatigatione, decurso.

Hæc officia pietatis, & corporis honesta occupatio, & diuini amoris fouebant igniculos, & arcebant pericula castitatis, membra etiam ad labores Christi causa tolerandos roborabant: ipsas autem inter se Virgines mutuo & insolubili caritatis vinculo colligabant.

CAPVT XVII.

Ieiunia Virginum & Sobrietas.

DVo Virginibus cum Salomone Christo Sponso sunt altaria construenda: alterum ad thus precum adolendum, alterum ad carnes animalium immolandas, proprij corporis afflictatione: Ideo sobrietas ab Asceticis Magistris præcipuè castis hominibus præscribitur: vt foco libidinis omnis materia vel ligna subtrahantur; nam S. Ambrosij oraculum est: *Pascitur libido conuiuijs, nutritur delicijs, vino accenditur, ebrietate inflammatur.*

Nemo hanc rem deducit clarius, vel probat firmiùs, S. Hieronymo Epistola ad Eustochium: *Si quid itaque in me potest esse consilij, si experto creditur, hoc primum moneo, hoc obtestor, vt sponsa Christi vinum fugiat pro veneno: hæc aduersus adolescentiam prima arma sunt Dæmonum: non sic auaritia quatit, inflat superbia, delectat ambitio; facile alijs caremus vitijs: hic hostis nobis inclusus est, quocunque pergimus, nobiscum portamus inimicum: Vinum & adolescentia duplex est incendium voluptatis, quid oleum flammæ adijcimus? quid ardenti corpusculo fomenta ignium ministramus?*

Venenum castitatis vinum.

Obser-

Obseruabat ad amussim hæc præcepta castimoniæ, S. Spiritûs edocta Magisterio S. Vrsula; sæpe vacabat ieiunio, præsertim cùm vrgeret virginitatis periculum: id supra ostendimus, cùm Legati de nuptijs contrahendis aduenissent, ait enim c. 4. vetus historia: *Cumq́; noctem diei, imò noctes diebus in vigilijs & ieiunijs continuaret, ex infirmitate humani corporis, fatiscentibus membris.* Hanc inediam sensim Virgines edidicit: cùm enim triennio naualibus certaminibus distinerentur, ait Auctor: *aliquando circa meridiem, aliquando circa nonam, aliquando die toto* in ludis absumto, *ad vesperam redijsse*: non mihi persuaserim, Virgines quotidie magnum ciborum apparatum nauibus intulisse: Indultum fuerit primis diebus aliquid puellis regijs, postea tamen animaduersâ S. Vrsulæ abstinentiâ, castigasse videntur istam mollitiem, & ita totos inediâ dies interdum transmisisse: quod ipsis in itinere pedestri perquam fuit familiare: sicut & in nauibus, cùm Basileam versus pergerent: Illud videtur verosimile, puellas etiam regias vulgari tantum & parabili victu nutritas esse, & ad dimensum statis horis eum accepisse.

Ieiunium S. Vrsulæ in regia.

Virginum in nauibus

De pedestri itinere B. Hermannus ita loquitur, vbi, cùm infantes dixisset nullo cibo vel lacte eguisse, de Virginibus c. 14. scribit: *Reliquarum verò quàm plures Virginum nequaquam multo indigebant cibo, quod Dei gratia, quæ illas forinsecus conseruans gubernabat, intrinsecus aderat confortans eas, & sustentans*, & c. 15. *Omne præterea cibi corporalis delectamentum multis fastidio erat.* Subditq; c. 14. *Qui autem horum, quæ scripsimus, incredulus fuerit, legat vitas Patrum, & inueniet plures semel in hebdomada modico cibo gustato sustentatos.* Plenæ sunt historiæ Ecclesiasticæ exemplis, vt Christi Seruatoris, Moysis, Eliæ, S. Catharinæ Senensis, quæ breuitatis causâ prætereo. Hac victûs tenuitate id Virgines consecutæ sunt, vt minimo contentæ, rusticano etiam cibo pro delicijs vterentur. De S. Christina, Cunegunde, Mechtunde ac Wibrande suprà dixi, cùm inualetudine tentatæ subsistere cogerentur, & vicinis succederent mapalibus, diuersorum supplices emendicantes, & agricolæ ex vestium ornatu non abs re illustre Virginum genus suspicarentur, suamq; inopiam & casæ vilitatem opponerent, contentas se eorum & cibis & tecto fore, si per ipsos & ijs liceret frui, dixerunt: Iam tum assueuerant Principum etiam filiæ cibis obuijs, iisque modicissimis: quos eo nutrire meliùs spiritum rectè iudicabant, quo caro emaciata ieiunijs ac parsimoniâ victûs rationi faciliùs subderetur.

Cap. 14. Têperantia in peregrinatione

4. Virginû abstinêtia.

De S. Cuneræ Vrsulanæ Virginis insigni abstinentia, varij Auctores meminere; quæ, cùm subducta communi Virginum lanienæ Coloniæ Regi Rhenensi circa Batauiam mancipij instar deseruiret; orationibus, vigilijs & abstinentijs ferè continuis vtebatur: genium etiam defraudabat, vt haberet, quod egenis largiretur: Erat hæc Regis Orcadum filia, pridem in Gymnasio S. Vrsulæ ad virginitatis amorem instituta; callebat media omnia, quæ huic virtuti conseruandæ sunt adiumento: ideo corpori subtrahebat, ne fomiti ignis, igni materia suggereretur. Quocirca prudenter S. Ambrosius Virgines commonet: *Escis quoque omnibus, quæ gignunt membris calorem, parcè vtendum puto, carnes enim etiam aquilas volantes deponunt: in nobis quoque ales illa interior, de qua legimus, renouabitur sicut aquilæ iuuentus sua, sublime tenens virgineo propè volatu superfluæ carnis nesciat appetentiam, conuiuiorum vitandæ celebritates, fugiendæ salutationes, ipsas visitationes esse in iunioribus pauciores volo: si fortè deferendum sit, parentibus aut æqualibus, teritur enim officijs pudor, audacia emicat, risus subrepit, modestia soluitur, dum affectatur vrbanitas.*

S. Cunera.

l. 3. de virgin. p. 2.

* * *

C A P V T XVIII.

Corporis afflictatio & labor peregrinationis, item an Peregrinatio Virgines deceat.

ASſuetæ Virgines triennio nauigationi, & corporum etiam exercitationi ac conuictui, cùm iam genere inæquales, moribus, virtute, & amore æquales euaſiſſent, educendæ iam quaſi in aciem illud audiere: *Audi, Filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui, & concupiſcet Rex decorem tuum.* Hilares ad nutum cœleſtis Sponſi paratiſſimæ conſcendunt naues, in patriam nunquam rediturae, iam ſecuræ de Martyrio, ad id per iter arduum ac difficile velut ad Cœlitum delicias properant. Lectus iis vel rudentes nautici, vel dura humus, cibus obuius: productæ vigiliæ, continuatæ preces; ſolitudo in cœtu maxima, ab omni congreſſu & alloquio virorum: hæc arma caſtitatis & inſtrumenta pudicitiæ, quæ Sponſus cœleſtis interprete Vrſula, vt docebat, ſic diuinæ gratiæ melle condiebat, vt mirificè guſtum Parthenium afficerent.

Vitæ aſperitas.

Succedebat pedeſtre iter perquam difficile, ſi quid amanti difficile: vbi ſomnus ſub dio, & modicus capiebatur; ad ſignum progredi, ſtare, vires reficere iubebantur: nec labor iſte caſtis mentibus, præſertim amantibus: quas talibus moleſtiis quaſi præludiis Deus ad Martyrij certamen erudiebat. Sciebant Virgines hoſtis tartarei continuas inſidias, quas adminiſtrâ carne domeſtico proditore molitur: ideo ſemper quaſi in acie ſtabant, carnis cupiditates generosâ ſui victoriâ continuò deprimendo. Poterant de ſe dicere, quod S. Hieronymus ait: *Quaſi in procinctu & in acie ſtamus ſemper ad pugnam: vult nos loco mouere hoſtis, & de gradu decedere: Sed ſolidanda veſtigia ſunt, & dicendum: Statui ſupra petram pedes meos. Petra* verò, cui inſiſtamus, qua nitamur, ne ſuperemur, *Chriſtus eſt*: & viua in eius præſenti auxilio ſpes ac fiducia: hic eſt, qui tanquam *Sponſus paſcitur inter lilia*, & inter eos, qui *veſtimenta* ſua *non coinquinarunt: Virgines enim ſunt.* Hæc petra fundamenti, quæ omnem boni deſiderij ſtructuram ſuſtinet, quibus baſibus ſolidatæ Virgines noſtræ, amore ſcilicet in Crucem acti IESV Sponſi, (cui vt ſponſæ optabant conformari) nihil credebant arduum in peregrinatione iſta longinqua: mellea videbantur omnia, quæ eas Sponſo ſimiles efficiebant.

Vigilantia contra tentationes.

S.Hiero. ep. ad Demetr.

Cōſtantia Fiducia in Deum.

Sunt, qui hanc Virginum vel viduarum peregrinationem vehementer improbent, nolunt decere eas prodire in publicum, vagari, peregrinari: vbi plus pudor periculi ſubit, quàm animus capiat emolumenti: laudant illud Ambroſij de Deipara: *Prodire domo neſcia, niſi cùm ad Eccleſiam conueniret, & hoc ipſum cum parentibus & propinquis domeſtico operoſa ſecreto.* Sed idem ſanctus Doctor ſubdit: *Quid quod annis omnibus quoq; ibat in Ierusalem, ſolenni die Paſcha, & ibat cum Ioſepho.* Quis iure reprehendat S. Helenæ per Aſiam, Palæſtinam, Britanniam, Galliam & Europã ferè totam tam vtiles, erectis vbiq; Chriſti Martyribus Eccleſijs, peregrinationes? Quis S. Paulę & Melaniæ Romanarum viduarum? quis S. Brigittę Suedicæ cum filiâ Catharinâ, & S. Beggæ & Idæ Romanam profectionem? quas Deus ſępè Virginib. imperauit, proſpecturus vtique, ne quid detrimenti paterentur. Vnam ſufficiat laudaſſe teſtem S. Bonam Virginem: quæ nata Piſis Bernardo patre, matre Bernâ, ei ſeptenni Chriſtus adſtitit, & has leges pudicitiæ conſeruandæ tulit: *Lecto pudicè cubato ſola: veſtis cilicium eſto: vt latrones domeſticos effugias, pudorem peregrè ad Diuûm templa circumferto: Hieroſolymam adi, Compoſtellam inuiſe.* Durę & ferreæ leges, quas vir ægrè ſeruaret, quid puella & ſeptennis, ipſaq; ſæpius ægra? Annuit, & libenter Virgo Legiſlatori Sponſo: Plura etiam præſtitit: non lecto, ſed

Deceat ne Feminas pegrinatio

Probat eã S.Ambroſ.

S Helena.

Melania. S.Brigitta.

S Bona.

Leges à Chriſto Virgini latæ.

sed *stamine inuoluit pudorem. Si non tam molliter* (rectè Fasti Mariani aiunt) *certè securius dormiturum*: non semel, sed decies ex Italiâ ad S. Iacobi sepulcrum in Gallæciam abijt: cum omnibus septimanis tres dies non nisi pane & aqua traduxit, & reliquis, quibus opiparè vixit, leguminibus vixit, etiam tunc, cùm ab Ierosolymitano itinere, & longâ Saracenorum captiuitate redux continuâ febri laboraret: quomodo cum Deo ipsa certat Virgo; vt ægro corpori ægrè faciat? non conqueritur de seruitute, non de febri continuâ & perpetuâ totius vitæ: addit insuper & victûs tenuitatem, vt nihil omnino carni velut hosti domestico delectamenti relinquatur. Nouerat sancta Virgo aureum S. Gregorij dictum: *Quis nesciat, quod melius sit ardere flammâ febrium, quàm vitiorum?* Ideo febres Virgo Bona in beneficijs numerabat; velut præsentissimam periclitantis pudicitiæ medicinam: Nihil-ne igitur in tantis afflictionibus ac ærumnis diuinæ consolationis? totum-ne cœlum ei semper æneum, nunquam arrisit serenum? Imò applaudebat hisce studijs Christus Sponsus & Legislator, qui vires & gratiam ministrabat, vt hilariter etiam ferret: qui Ierosolymis ad sepulcrum suum orantis capiti ter manum suam imposuit, & post quadraginta diale ieiunium traductum in eâdem eremo, in qua Christus id compleuerat, annulo sibi Bonam despondit, & multis deinde miraculis sanctitatem eius mundo illustrauit.

Miram sui odium.

S. Greg. l. 33 Moral. c. 23

Febriũ ardor frenat libidinem

Similia de S. Angela item Itala dicam infrà, quæ multum diuq; etiam diuino monitu non Romam tantùm, sed & in Terram Sanctam peregrinatum abijt antequam famosissimæ Sodalitati Vrsulanæ iaceret fundamenta: vt exemplo antè & vita S. Vrsulam exprimeret, cuius Congregationem moliebatur.

S. Angelæ Brixiensis peregrinationes.

Ad hoc excitat Virginis officium S. Ambrosius exemplo Deiparæ Elisabetham visitantis, dum ait: *Mariam, quæ antè sola in intimis penetralibus versabatur, non à publico virginitatis pudor, non ab studio asperitas montium, non ab officio prolixitas itineris retardabat: In montana Virgo cum festinatione, Virgo officij memor, iniuriæ immemor, affectu vrgente non sexu, relictâ perrexit domo. Discite, Virgines, non circumcursare per alienas ædes, non demorari in plateis, non aliquot in publico miscere sermones. Maria in domo sera, in publico festina, mansit apud cognatam quasi mensibus tribus.*

S. Amb. l. 2 super Luc.

Ita Virgines sanctæ à Deo iussæ celeriter & promtè Alpium etiam cacumina transilierunt, & nullas itineris molestias subterfugerunt, vt parerent Sponso imperanti, & pudicitiam etiam membrorum defatigatione custodirent, sicque corpus Martyrio præpararent, quibus fortè in patriâ potuisset grauius virginitatis perdendæ periculum imminere.

CAPVT IX.

Obedientia Vrsulanæ militiæ.

Est hoc Militiæ proprium, ad nutum parere Polemarcho: *Summa* (ait S. Greg.) *militiæ laus inter alia bona meritò hæc est, Obedientiam sanctæ Reipub. vtilitatibus exhibere, quodq; sibi vtiliter imperatum fuerit, obtemperare*; vt Brasidas apud Thucydidem dicere sit solitus: *Tria hæc esse bonæ militiæ, velle, vereri, obedire.* Norant id Romani, quos Iosephus Iudæus dixit duabus rebus potissimùm ad summam potentiam peruenisse, *obedientiâ & armorum exercitatione.*

lib. 12. Reg. ep. 24.

Virtus præcipua militiæ obediẽtia.

Thucyd. l. 5.

Ioseph. l. 2. b. Iud. c. 25.

Militiam sacram & Partheniam ducebat Vrsula, quæ mundo carnique apertas indicebat inimicitias: ideo belli huius exordium meritò a Sigeberto, Belluacensi, alijsq; ita describitur: *Omnibus bellis famosius fuit bellum, quod candidatus sanctissimum vndecim millium Virginum exercitus bellauit duce S. Vrsula.* Ideo etiam dux & imperatrix illius, descriptionem totam in turmas & chiliadas ad militiæ normam cœgit; suas Chiliadibus præfecit Chiliarchas; & quatuor delegit Puellas principes, velut sacrum & secretum belli consilium, vtque stiparent Reginam, & quæ

Cur militia dicatur Vrsulana Sodalitas.

Belliũ eius. chiliarchę

à totâ militiâ peragenda, fideliter exſequerentur: quibus & in ipſas Chiliarchas erat imperium, vt omnia recto ordine, ex legibus militaribus, in nouis his Parthenijs caſtris gererentur.

Quare non mirum eſt, ſi huius quoque ſacræ militiæ ſtabilimentum fuerit obedientia, vt lectiſſimæ non Britanniæ tantum, ſed totius Europæ Virgines, vnanimi conſenſu, paribus armis, mutuo auxilio & conſilio ad hoſtes caſtitatis debellandos incumberent: erat hæc etiam obedientiæ & diſciplinæ huius militaris obſeruatio vinculum tenaciſſimum, quo membra omnia inter ſe, & cum capite colligarentur, & dum ſingulę imperata exſequuntur munia, ſumma animorum omnium conſenſio & pax tranquilliſſima oriebatur. Hanc laudem etiam obedientiæ militari tribuit Valerius Maximus, vbi eam vocat *præcipuum decus & ſtabilimentum Romani Imperij, ac tenaciſſimum vinculum, in cuius ſinu & tutela ſerenus tranquillusq́; beatæ pacis ſtatus acquieſcit.*

Valer. Max. l. 2. c. 2.

in ea obedientia promta.

Porrò auctoratis in hunc ſacrum exercitum Virginibus, incumbebat neceſſitas, ad nutum in omnibus, ſuis Præſidibus obediendi: cùm quotidiana, imò horaria eſſent diuerſarum exercitationum imperia, dum velitarentur in mari: non tamen difficilis parendi ratio: vt quæque enim Virgo genere, ſic virtute quoque nobilior, eminebat promtiore parendi ſtudio, cui haud ægrè conſonabant inferiores: vnde gratiſſimus exſtitit concentus Virginum, Cœlitibus iucundiſſimus, voluntatum & operum: Imperabat S. Vrſula conſulto antè precibus Numine, & re cum Principibus Virginibus, ſæpè etiam cum Epiſcopis in deliberationem vocatâ, parebant hilariter chiliarchæ, nutum & exemplum chiliarcharum ſequebantur chiliades, ortâ piâ & ſanctâ quadam inter ipſas æmulatione, quę chiliadum reliquas parendi ſtudio anteiret.

cum ęmulatione æqualium.

Habent hoc mentes generoſæ & regiæ proprium, vt omni in opere, cui ſe applicant, excellere geſtiant: cùm igitur in contentionem animi demiſſionis veniunt, non quieſcunt ante, quàm ſe cunctis ſubmiſerint, vt hinc Chriſti præcepto obſequantur: *Recumbe in nouiſſimo loco.* Videre id fuit in Regibus, qui calcatis ſceptris Religioſam abiectionem imperijs prætulerunt: eorum quidam ad paſcendos greges ſe demiſere; nec vllum tam vile fuit domûs officium, quod non ambirent maiore animi contentione, quàm coſmophili ſolent honoribus inhiare: ſic & honeſtiſſimâ æmulatione ad exhaurienda promtiſſimè Superiorum omnia mandata Virgines regij ſanguinis excubabant, vt nihil tam arduum, vel in Britanniâ, vel in itinere præcipi poſſe videretur, quod non generoſâ animi inductione promtè aggrederentur, & conſtanter perruptis occurrentibus difficultatibus perficerent.

Luc. 14.

Cuſtos caſtitatis.

Erat hæc ipſa promta obedientia non minimum præſidium caſtitatis conſeruandæ, qua fiebat, vt ſicut ratio & voluntas Virginum Deo ſubijciebatur per S. Vrſulam, ijs diuina iuſſa declaranti; ſic viciſſim rationi corpus Virginibus ſubderetur, vt nulli facile motus inordinati contra Deum & rationem orirentur. Omnes enim perturbationes animi, quas inuiti ſuſtinemus, & appetitûs rebellio fomesq́; libidinis originem traxit à Protoplaſtorum inobedientiâ: parebant in Paradiſo omnes animi paſſiones ad nutum rationi, ſed vbi cum rationis deliberato aſſenſu voluntas humana diuinæ voluntati repugnauit, excuſſit ſtatim iugum rationis appetitus, armauit in eam omnes affectus & perturbationes, quas cogitur inuitus cùm regere nequit, tolerare ſaltem. Ideo qui carnis voluntrepugnantiam ſuperare, neceſſariò debent in omnibus diuinæ ac Superiorum, quos loco Dei habent, voluntati ſe accommodare, teſte S. Bernardo: *Si poſſidere vult anima, ſi regnare deſiderat ſupra membra ſua, neceſſe eſt, vt ſit ipſa mitis, & ſuperiori ſuo ſubiecta: quoniam talem inueniet inferius ſuum, qualem ſe exhibuerit ſuperiori ſuo: armantur enim creaturæ ad vlciſcendam ſui Creatoris iniuriam.* Argutè, vt ſemper, S. Auguſtinus hîc ita ratiocinatur: *In medio quodam loco anima conſtituta legem accepit, hærere ſuperiori, regere inferiorem: regere non poteſt inferiorem, niſi regatur à meliore: trahitur ab inferiore, deſeruit ergo meliorem.* Rectè igitur ſtatim ab exordio huic Congregationi militiæ nomen Vrſula tribuit: officia more militari diuiſit: vt quemadmodum in omni exercitu, ſic in hoc

Origo rebellionis appetitus ex inobedientia.

S. Bernard.

S. Auguſt.

Par-

Parthenico decus omne & ſtabilimentum huius militiæ parendi ſtudio & diſciplinæ ſeueriſſima obſeruatione contineretur ; nam dum ratio & appetitus ſuperior quibuſcunque in rebus paret diuinæ maieſtati, eius etiam auxilio appetitûs inferioris pugna comprimitur : eſt enim, teſte S. Gregorio, *obedientia ſola virtus, quæ ceteras virtutes menti inſerit, inſertasq; cuſtodit*, vt eâ vigente floreat inprimis caſtitas, & triumphet de hoſte omnium pernicioſiſſimo carne. *Vir obediens* (ait Sapiens in Prouerbijs) *loquetur victorias.* Hinc ortum in tot millium Virginum congreſſu, altiſſimum, cùm orandum eſſet, ſilentium, ſumma animorum conſenſio paxq; iucundiſſima, ac cor vnum & anima vna : ſingulæ enim proprijs voluntatibus repudiatis, in vnam diuinam à S. Vrſula & chiliarchis propoſitam (quas Dei loco habebant) innitebantur, ad quam amuſſim gratâ Cœlitibus æmulatione omnia dirigebant opera : quam meritò viam expeditiſſimam & compendiariam Aſcetæ ad perfectionem appellarunt : vt rectè Dorotheus de diſcipulo ſuo Doſitheo delicatè nutrito dicat, cùm non poſſet graues corporis afflictationes ob imbecillitatem tolerare, ſolo obediendi ſtudio breuî ad eum perfectionis apicem perueniſſe, vt Magiſter eius cœlitus didicerit, eum in cœlis eâdem gloriæ coronâ donatum eſſe, qua Paulus & Antonius primi & famoſiſſimi Anachoretæ fruerentur. Eſt enim *Obedientia* (ait S. Auguſtinus) *maxima virtus, & ſic dixerim, omnium origo materq; virtutum:* & S. Hieron. *O felix & abundans gratia! in obedientia ſumma virtutum clauſa eſt ; nam ſimplici greſſu hominem ducit ad Chriſtum.*

l. 35. Moral. c. 10.
Obediĕtia mater virtutum.
Vnā oſum voluntatem & cor efficit.
Dorotheus.
Biblioт. PP. to. 5. diſſ. 1.
S. Aug. l. 1. aduerſ. leg. & Proph. c. 14.
S. Hiero. in reg. Monac. c. 6.

CAPVT XX.

Sodalitas Vrſulana idea florentis Religioſi ſtatus.

Singularis vitæ Religioſæ felicitas eſt, quod remotis omnibus ſalutis impedimentis, & procellarum mundi fluctibus, ereptum hominem in portu conſtituat tranquilliſſimo : in quo ſoli Deo & ſaluti proximi quandoque vacet, & quamuis proximo verbo proſit, hoc etiam cedat illi ad propriæ gratiæ & perfectionis incrementum : remouet religio inſatiabilem opum congerendarum cupiditatem, de qua dicitur : *Radix omnium malorum eſt cupiditas*, qua ſuccisâ venenati fraudum, iniuſtitiæ, aliorumq; vitiorum fructus exareſcunt ; exſtirpat amorem & ſtudium voluptatum, e quo pullulant ſpurcæ cogitationes, quæ omnem aditum diuinis inſtinctibus præcludunt, & inflammato fomite ſuccendunt omnes cupiditates, vt ex templo Dei proſtibulum fiat Cacodæmonis, quod incendium extinguit amor Virginitatis, vni intentus curæ placendi Deo. Denique ambitionem honoris, laudis & propriæ æſtimationis, cum amore proprij arbitrij, (quo quis ardet ſuis viuere legibus, omnia cupiditatibus ſuis & libertate metiri) penitus reſecat, & alienam in omnibus rebus ſequitur voluntatem, quibus exciſis peſtiferis radicibus, & ſublatis ſalutis impedimentis, tranquilla mens incumbit in vnum Dei ſeruitium; quo cogitatus, verba omnia opera reuocat.

Religio portus trăquilliſſim⁹
1. Tim. 6.
Reſecat auaritiam, voluptates,
ambitionē

Nulla hîc prauorum hominum conſuetudo, flagitioſiſſima nequiſſimorum exempla, peſtifera contaminatorum colloquia, mores corrupti, quibus ſenſim ſine auerſione probatiſſimus quiſque inquinatur : dum ei quotidie aliquid improbitatis affricatur, donec cum lupis ſciat vlulare.

prauam ſocietatē.

Iam ſi quis Vrſulanæ Sodalitatis inſtituta & viuendi normam, tam in nauibus, quam pedeſtri itinere contempletur, mirabitur nihil ei ad exactam hanc Deo ſeruiendi rationem defuiſſe ; Aberat inprimis in regijs etiam puellis inexhauſta auri cupiditas, quæ Chriſti amore voluntariam amplexæ paupertatem, contemtis regnis, ſpretis ampliſſimis poſſeſſionibus, communi tantùm & vili ijs oblato cibo, vel commeatu ab Angelis collecto, quaſi ſtipe corrogata victitabant, contentæ parciſſimo, vt cum Apoſtolo dicere poſſent : *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſumus*, imò non ſuperflua tantùm reſecuerunt, vix neceſſaria in itinere cor-

Accōmodantur ea Sodalitati Vrſulanæ.
Paupertatis amor.
Tēperātia
1. Tim. 6.

pori fouendo tribuebant, nam multæ Virginum quasi perpetuam sibi ieiunij legem indixerant. An hic locus esse poterat cogitationibus spurcis, & desiderijs venereis, omni materiâ lignisque subtractis igni Cupidinis? *De abstinentiâ*, ait S. Leo, *prodeunt castæ cogitationes, rationabilis voluntas, salubriora consilia, ac per voluntarias afflictiones caro concupiscentijs moritur, virtutibus spiritus innouatur.* Aberant carnis illecebræ, corpore vigilijs, laboribus, orationibus longisq; itineribus fatigato: nam velut in acie stabant continuò Virgines, in id intentæ, quomodo possent hosti illi domestico, subductis quandoq; necessarijs rebus, incommodare, ne cordis castrum proditori tartareo cederet.

Castitas fota corporis asperitate.
S. Leo ser. de ieiunio.

Nec hîc vigere poterat propriæ laudis, æstimationis, ac libertatis appetentia, cùm regiæ Virgines iam pares infimis, vnà præcellere alias laude, sui ipsius despicientiâ, & exactissimæ obedientiæ desiderio cuperent, vt quisquis harum Virginum mores inspexerit, hoc libro explicatos, virtutum omnium expressam imaginem sit intuiturus, quæ Religiosos cumprimis decent.

Sui ipsius despicientia

Solet diuina bonitas certare cum suis beneficentiæ studio, vt quo quis in Deum liberalior est, pluraq; virtutum opera ad Dei laudem exercet, hoc Deus eum & in hac vitâ, & post eam copiosiùs remuneretur. Ita Religiosis, qui omnia Dei amori postposuere, atque adeo summam quasi prodigalitatem (si tamen homo in Deum liberalis esse potest, cuius ipse nec eget obsequijs, nec læditur sceleribus) erga Deum ostenderunt, præter cœlestis regni certam promissionem, huius etiam vitæ centuplum repromisit, dum ijs solet cœlestes etiam animi delicias elargiri, dummodo perfectè proprijs nuncium remiserint cupiditatibus, vt eæ omnes mundi voluptates longè superent. Hoc nectare inprimis Virgines nostras ita inebriauit, vt nullas persentiscerent itineris Romani longè difficillimi molestias, & in ipso Alpium adscensu, quasi in Paradiso spatiari, & omnibus circumfluere voluptatibus viderentur. *Introducebat* eas iam tum cœlestis Sponsus *in cellam vinariam*, & *ordinabat in ijs caritatem*, ex qua inæstimabile gaudium & pax animi redundabat.

Cẽtuplum Religiosorum in hac vita.

Videant Religiosi aridi & vagi, quibus desipit oratio, tormentum est regularis obseruatio disciplinæ, qua via cœlestes illæ deliciæ possint obtineri. Profectò non illâ corporis praua indulgentiâ, qua reseratis sensuum omnium fenestris cupiditatum frena laxantur: quando nec ipsi quidem Apostoli Paraclitum recipere potuerunt, quamdiu delectationi corporeæ, quam ex præsentiâ Christi viuentis hauriebant, nimium adhærebant, de quibus ita disserit S. Bernardus: *Quis audeat illecebris deditus, sectans lenocinia carnis suæ, carnis vtique peccatricis, genitæ in peccatis, assuetæ peccatis, in qua denique peccatum non est, illum exspectare Paracletum? audeat, inquam, qui huic sterquilinio semper inhæret, qui carnem fouet, in carne seminat, carnem sapit, illam nihilominus consolationem supernæ visitationis, illum torrentem voluptatis, illam sperare gratiam Spiritus vehementis, quam, vt Veritas ipsa testatur, ne cum ipsa quidem Verbi carne percipere vllatenus Apostoli potuerunt: errat omnino, si quis cœlestem illam dulcedinem huic cineri, diuinum illud balsamum huic veneno, charismata illa Spiritus misceri posse huiusmodi illecebris, arbitratur.* Quæ satis indicant, nunquam Religiosum ad gustandas Spiritûs Sancti delicias aptum fore, nisi penitus mundo spreto, carnis commoditatibus, & propriæ existimationi nuncium remiserit: ac cum sanctis hisce Virginibus, totum se diuino cultui manciparit.

Carnis amor fugat cęlestes cõsolationes

S. Ber. ser. 6 in Ascẽs. D.
Notent tepidi Religiosi.

Neque tantum Sodalitas ista cuiusuis Religionis ideam proponit; sed eius, quæ maximè floret, & in primo (vt dici solet) vigore, sine legum relaxatione perseuerat. Cuius vigoris hæc potissimùm signa recensentur, si rerum communitas exactè seruetur: si regnet caritas & concordia; absit ambitio, & vigeat obedientia: quàm rarissima cum consanguineis, eaque tantum spiritualis sit communicatio: denique zelus animarum floreat, eaque causâ nulla defatigatio defugiatur. Nolo singula seorsim breuitatis causa persequi, satis è dictis apparet, licet quædam ad vsum peculiaria fuerint; victum certè fuisse communem & frugalem, summam etiam animorum consensionem, vt inter tot millia nullum animorum dissidium, vnò nec vocem quidem altissimo in silentio in nauibus, dum pijs vacarent operibus, vel

Signa florentissimæ religionis

vel in itinere auditam existimem: porrò quæ poterat esse cum consanguineis familiaritas, cùm educerentur in peregrinationem? antea verò in Britanniâ vix erat, vel si erat, tota circa res spirituales & cœlestes distinebatur, vt parentes & consanguineos vel fide imbuerent, vel eâ iam imbutos ad Martyrij societatem incitarent: nam ea commendabatur in reliquis, quæ plures exemplo verboq; Christo adduxisset. Neque verò ea multitudo Religiosam quietem vnquam interturbabat, vel impediebat, quo minus à singulis exactè cuncta seruarentur: quia nulla volebat videri eximia, cunctę reliquas modestiâ & promtitudine obsequendi superare nitebantur. Ego, quoties hanc Sodalitatem tot millium considero, videor aptè posse ijs comparare, quæ S. Hieron. oculatus testis de Ægyptijs cœnobijs refert; in quibus interdum quinque millia cœnobitarum numerabantur; omnes tamen eodem Archimandrita & Magistro ad perfectam virtutem summo silentio sine screatu etiam erudiebantur, ne quis putet eam multitudinem aliquid perturbationis attulisse. *Prima, ait, apud eos consideratio est, obedire maioribus, & quidquid dixerint, facere: diuisi sunt per decurias atque centurias, ita vt nouem hominibus decimus præsit: & rursus decem Præpositos sub se centesimus habeat: manent separati, sed iunctis cellulis, vsque ad horam nonam, vt institutum est, nemo pergit ad alium, exceptis suis Decanis, quos diximus, vt si cogitationibus suis fortè quis fluctuet, illius consoletur alloquijs, post horam nonam in commune concurritur, Psalmi resonant, Scriptura recitatur ex more, & completis orationibus, cunctisq; residentibus, medius, quem Patrem vocant, incipit disputare, quo loquente tantum silentium est, vt nemo alium adspicere, nemo audeat exscreare. Dicentis laus est in fletu audientium, tacitæ voluuntur per ora lacrymæ, & ne in singultus quidem erumpit dolor. Posthac concilium soluitur, & vnaquæque Decuria cum suo Parente pergit ad mensam, quibus per singulas hebdomadas vicissim ministrant: nullus in cibo strepitus est, nemo comedens loquitur: dehinc consurgunt pariter, & hymno dicto ad præsepia redeunt, ibi vsque ad vesperam cum suis quisque loquitur, & dicit: Vidistis illum & illum? quanta in ipso sit gratia? quantum silentium, quam moderatus incessus? si infirmum viderint, consolantur, si in Dei amore feruentem, cohortantur ad studium.* Hæc S. Hieronymus. Potuit ergo in maxima multitudine ordo pulcherrimus obseruari, silentium altissimum, & exactissima obedientia, cunctis in centurias & decurias aptè distributis, licet multa etiam millia vnum in locum conuenissent.

In maxima frequentia

S. Hieron. ep. 22.

Summus ordo & silentium.

Certè Isidorus suo in cœnobio plus quam mille alumnos numerauit: huic successit Apollonius, qui adaucto numero quinque millibus præfuit. Sanctus verò Pachomius varijs in domibus (vt S. Vrsula nauibus) modico disiunctis interuallo, septem millia Discipulorum habuit, in qua verò domo degebat ipse, plures quam mille morabantur, quos omnes commodioris gubernationis gratiâ in 24. classes pro numero Græcarum literarum distribuerat. Sed omnes longè Serapion vicit, is decem millia cœnobitarum, pluribus tamen diuisos domicilijs gubernauit. Quem tamen etiam Vrsulæ Sodalitas superauit, & numero, & personarum dignitate, tot enim in ea Episcopi, præter Reges & Principes eminebant, licet Virginum congregationem, Episcoporum & SS. Angelorum directa consilio, sola moderaretur, vt verissimum existimem, florentissimæ Religionis ideam exstitisse, in qua præter perfectum mundi contemtum, summa animorum vnio, incredibilis obedientia, solitudinis ac silentij in maximo cœtu rigor floruerit cum Angelica castitate: vt licet vix seiunctæ fuerint, idipsum tamen mirificè videatur contulisse ad morum compositionem & vitæ sanctitatem, in præsentiâ tot Virginum sanctissimarum, quarum intuitus continua erat commonitio vitæ perfectioris: præsertim cùm nulla hic (quod tamen nec in Apostolorum cœtu vel aliâ congregatione facile vsuvenit) esset, quam Deus non ad cœlestem gloriam elegisset, & si vndecim millia spectes, nulla, quæ non ad Virginitatis aureolam etiam Martyrij coronam adiunxerit.

Multorum milliũ cõgregatiões

nunquam similis altera Vrsulanæ.

CAPVT

CAPVT XXI.

Amicitia vera SS. Virginum inter se, & Religionis virtus.

DVas tantùm iustitiæ partes excutiemus, Religionem erga Deum & Sanctos: nisi hanc duliam vocare malis, & mutuam amicitiam, quibus virtutibus vnam quasi ex Militante & Triumphante Ecclesia familiarem consuetudinem & societatem constituebant.

Erant, vt sæpe dixi, cultûs diuini perquam studiosæ: orationi, rerumq; diuinarum contemplationi apprimè deditæ: hinc voto se virginitatis multę adstrinxerant, fortè & peregrinationis; in aduersis verò omnibus crebra ad Deum & communis precatio, diuini consilij in arduis rebus suscipiendis imploratio: Cœlitum etiam assidua inuocatio, quos quam fauentes habuerint, aliàs vidimus. Præterea sacros Sanctorum cineres piè deuenerabantur, vt quorum sciebant corpora in cœlis Sole splédidiora cum maiestate & gloria resurrectura, & quorum iucundo adspectu & familiari consortio æternùm erant recreandæ, ijs hic etiam pia religionis libarent oscula; vt per ipsas illas sacras exuuias nostro mortaliũ solatio relictas, toti Sodalitati in virtute progressum & in martyrio constantiam impetrarent. Hunc in finem suscepta tam diuturna periculosáq; Romana peregrinatio diuino monitu: nam fortè istorum Sanctorum precibus ipsis, alijsq; ex Italia in eandem Sodalitatem adscribendis, statuit lauream Deus imperturi. Ipse Sanctorum cultus ita in veteri describitur historia: *Vbi per dies aliquot perlustratis vbique diuersis Sanctorum liminibus, peruigiles in oratione, Deo animas suas commendarent, lacrymisq; interiorem habitum quasi iam ad æterni Regis triclinium processuræ componerent, peractisq; tandem votis, itinere, quo venerant, Basileam reuersæ sunt.* Insinuat voto se etiam suscipiendæ peregrinationis obligasse. Addit B. Hermann. *Quæ cum illic quatuor dierum moram facerent, orationis gratiâ Sanctorum loca circumeuntes, & Ecclesias agonis sui triumphum atque martyrij sacri calicem, quem in proximo erant bibituræ, Domino & suæ Genitrici gloriosæ, reliquisq; Sanctis deuotè commendarunt.*

SS. Reliquiarum cultus.

Non ignorabant, quantum sæpe in ipsis tormentis præsidij Sanctorum deprecatio, vel eorum aut Angelorum attulisset præsentiâ. Nam myriadi Achananæ adstabant in cruciatibus Angeli, roborabant ad tormenta, acuminatos submouebant murices, aliàs verò sæpe visi sunt cum palmis & coronis occurrere; vt iam exspirantes magno gaudio ad cœlos vsque deducerent laureatos: Victori Martyri inter cruciatus duodecim Angeli cœlo coronam attulerunt, & alteram lauream feminę, quæ exhilarata cœlesti spectaculo, cùm bina palmarum cacumina maximo nisu depressa essent, iterum à se inuicem discessura, vt mediam distraherent feminam, libens alligari distrahiq; voluit, & corpore quidem lacerato, animum tamen integrum & coronatum cœlo intulit. Surius.

præsertim SS. Aplorũ

Hoc vt S. Vrsula pręsidium consequeretur, impetrauit Romę SS. Apostolorum Reliquias, quas secum in cistulis eburneis vt pretiosissima cimelia Coloniam attulit, quæ hodie ijsdem in capsulis piè adseruantur: repertus in ijsdem & annulus coniugalis est, vt vel hinc conijcias, quænam S. Vrsula in maximis thesauris numerarit, quibusq; in vita carius nihil habuerit.

Digna sancta Martyr, cuius sanctæ exuuiæ toto orbe à Regibus & Principibus tam ardenter desiderentur, vt ad eam visendam è Polonia, Francia, Italia, Principes etiam viri sæpe peregrinatum ierint, quæ viuens Romam abijt, vt sanctis illis SS. Apostolorum exuuijs potiretur.

Amicitia mutua Virginum ob p̃dilectionem.

Porrò sicut Sanctos, cum quibus Virgines se in cœlis regnaturas sperabant, honore & amore congruo prosequebantur, ita se inuicem, quas diuino sciebant oraculo eâdem gloriâ coronandas, mutuâ beneuolentiæ significatione ac verâ amicitiâ colebant, quando pulchritudinem animæ sanctæ non ignorabant.

S. Ca-

S. Catharinam Senensem legimus, si quem Concionatorem per plateas incedentem cerneret, ilico domo erupisse, vestigia & locum quem pedibus calcarat, magno pietatis sensu osculari solitam: rogata, cur id faceret, respondit, Deo reuelante didicisse, quanta esset animarum in gratia Dei agentium pulchritudo & decor: hanc ob causam tanti se facere, & felices ducere eos, qui earum conuersioni insisterent, vt quem illi pedibus pressissent locum, ei os suum apprimere non dubitaret: quę visa semel animæ pulchritudine vellet vel centies pro vna seruanda occumbere: quod si tanti quorumuis hominum animas fecit S. Catharina, quanti fecisse putandum est Virgines nostras tot inuiolatas Christi sponsas vno loco pro Christo & Virginitate Martyrio coronandas? Hinc accidit, vt quidam amore casto Virginum prouocati, cum eas scirent ad Martyrium contendere, quas in vita dilexerant, nec in morte tam atroci voluerint ab ijs separari. De Carpophora dicit Anonymus, *Pariter cum fratre pugnata est: nam multo se inuicem amore dilexerant; vterque sanè eorum magna vigebat industria*, & c. 8. *Euchelinus sponsus Laetitiæ Regis filius sponsæ suæ moribus & virtuti per omnia comparandus; porrò hic idem nimio Virginis tractus amore, suis omnibus notis, cognatis, parentibus dolorem ex discessu relinquens, sponsæ suæ adhærens, cum illa proficiscitur, Martyrij gloriosus efficitur*, & c. 23. *Giramannus puer quidam præclarissimus sedecim annorum filius amiculi S. Nataliæ, immenso illius tractus amore illam sequebatur, pergens cum illa, elegantissimus & decorus valde: hic idem puer eundo & redeundo illi adhæsit, pariterque cum illa trucidatus occubuit.*

> Animæ vnius præstantia.

> amore aliorum moti tracti ad martyriū. l. 1 c. 7.

Emicabat in his sancta castaque amicitia, quam nullæ terrenæ vel humanæ rationes, sed solus diuinus amor conflauerat, quæ esse nisi in bonis non potest. Celebre apud Laërtium dictum est Aristotelis, *Maximum bonum esse bonorum amicitiam*, hauserat id fortè a Socrate, quem idem Laërtius solitum ait dicere, *nullam possessionem vero bonoque amico esse pretiosiorem*, nec aliam rem vllam esse in mundo, ex qua vel maior vtilitas, vel maior etiam voluptas capiatur, dummodo (vt Aristoteles vult) veræ amicitiæ fundamentum sola sit honestas, solaque virtus, eaque stabilis ac solida, quæ hoc vinculo colligetur. Ex quibus conuincitur, ita perfectam fuisse & solidam inter has SS. Virgines amicitiæ rationem, vt præter eas in paucissimis alijs, aut inter Religiosos tantum reperiatur.

> *Arist. 3 Ethic c. 3 & 4*
> Honestas fūdamētū amicitiæ.

Nullum erat amicitiæ Virginum fundamentum aliud, quàm fidei Christianæ professio, Virginitatis conseruandę commune studium, & sanguinis simul pro Christo profundendi concors voluntas: quod vinculum dici non potest, quàm arctè oraculum diuinitus datum confirmarit, omnes nulla excepta Martyrio coronandas, & in cœlis æternum sociandas: vt iam non sibi inter mortales, sed Cœlites versari viderentur.

> Modus huius amicitiæ diuina.

S. Antonium Patauinum Surius & Ribadeneira ad 13. Iunij referunt, in ciuitate quadam Galliæ quoties incidebat in scribam quendam, ad infamiam prope flagitiosum, summisso eundem poplite & aperto capite solitum fuisse venerari: eùm verò scriba contumeliam ratus, penè ferrum in virum sanctum stringeret, comiter eundem S. Antonius affatus est, *multis se precibus à Deo Martyrij donum flagitasse, quod cum assequi nequeat, gestire se gaudio, si vel Martyres liceat venerari: & te, quem video Martyrium pro Christo facturum.*

> S Antonius Patauinus honorat futurum Martyrem

Erat cur maior inter sacras Virgines amicitia & mutua etiam reuerentia nascer,etur, quas & vitæ sanctimonia & castitas cōmendabat, & societas Martyrij arctiùs colligabat, quàm scribæ illi S. Antonium. Stimulabant hanc amicitiam Cœlites, qui specie adspectabili crebrò inter eas visebantur, quas breui consortes essent habiturę beatitatis. Augebatur mutuæ magnitudo beneuolētiæ, ex illa similitudine morum, studiorum, institutorum; ex promtis, in rebus omnibus alijs oblatis, obsequijs, ex quotidianis de rebus diuinis colloquijs, quibus se mutuò ad Christi amorem & Martyrij constantiam animabant. Itaque se mutuò non vt mortales, sed viua Christi membra, Spiritus S. sponsas electissimas, SS. Trinitatis templa sanctissima contuebantur, vt hoc sæpè grato spectaculo attonitæ exclamare potuerint: *Castra Dei sunt hæc*, non militum, sed filiarum Dei, sponsarum Spiritus Sancti.

Feli-

Felices quicunque ſimili adſcripti Sodalitati, mutuis ſe officijs & obſequijs præuenire geſtiunt, amoris & virtutis vinculo colligati: illi prægustare ſibi videntur aliquam cœleſtis illius Eccleſiæ triumphantis familiaritatem & iucunditatem, dum quot ſocios numerant, tot habent in laboribus adiutores, in triſtitiâ conſolatores, in dubijs conſiliarios, in omnibus affectu fratres, quorum copiâ ipſorum inopia ſubleuetur: miſeros verò illos, qui eos ſibi ſodales adſciſcunt, qui ad omnem improbitatem faces & arma præbent.

CAPVT XXII.

Fortitudo & Conſtantia SS. Virginum.

S. Ambr. l. 1 de offic. c. 36. Chriſtianæ fortitudinis notio.

FOrtitudinem Chriſtianam S. Ambroſius ita deſcribit: *Fortitudo vocatur, quando vnuſquiſque ſeipſum vincit, iram continet, nullis illecebris emollitur atque inflectitur; non aduerſis perturbatur, non extollitur ſecundis, & quaſi vento quodam variarum rerum circumfertur inuitatione: quid autem excellentius ac magnificentius, quàm exercere mentem, affligere carnem, & in ſeruitutem redigere, vt obediat imperio, conſilijs obtemperet, vt in adeundis laboribus impigrè exſequatur propoſitum animi, & voluntatem?* Eluxit ea fortitudo animi in SS. Virginibus: nam vbi Societatem coiuere, ſtatim Regiæ puellæ aſſuetæ ad imperium & indignantis animi faſtidium, ob neglecta famulorum obſequia, mutuo deinceps vitæ conuictu illam animi impotentiam compreſſerunt, illecebras, quæ præſcindebantur, obliuiſcebantur: ad quoſuis caſus obfirmabant animum, nec eum vlla euentuum viciſſitudine inflectebant, didicere etiam membra laboribus exercere, chiliarcharum imperijs aures accommodare, iuſſa licet ardua conſtanter exſequi. Subdit ibidem ſanctus Doctor duo eximia fortitudinis argumenta ac indicia: primum, vt externa corporis pro minimo quis habeat, & quaſi ſuperflua deſpicienda magis, quàm expetenda ducat: ſecundò, vt ea, quæ ſumma ſunt, omneſq; res, in quibus honeſtas cernitur, præclarâ animi celſitudine vſque ad effectum exſequatur: *Quid enim tam præclarum, quàm vt ita animum informes tuum, vt neque diuitias, neque voluptates, neque honores in maximis conſtituas, neque in his ſtudium omne conteras? quod cùm ita affectus fueris, neceſſe eſt, vt illud decorum & honeſtum præponendum putes, illiq; mentem ita intendas tuam, vt quidquid acciderit, quo frangi homines ſolent, patrimonij amiſſio, honoris imminutio, aut obtrectatio infidelium quaſi ſuperior non ſentias: Deinde, vt te ſalutis ipſius pericula pro iuſtitiâ ſuſcepta non moueant.* Habuere Virgines externa corporis pro minimis, & quaſi ſuperflua deſpexere; quæ deſertis opibus, ſpretis regnis integris, contemtis corporis voluptatibus, gulæ oblectamentis, omnibuſq; vitæ commodis vilem ac communem hominum victum elegerunt, modico & tenui contentæ alimento, vt à pauperum viuendi ratione abeſſe nihil viderentur. Vnum verò erat, quò collimabant, calcato omni mundi faſtu, corporis refrenatis ſenſibus, domitis animi perturbationibus, per varias longinquæ peregrinationis moleſtias, infidelium obuias libenter acceptas iniurias, obtrectationes, contumelias, ſeruato Virginitatis flore per mille cruciatus ſanguinem Sponſo ſuo dotis nomine conſignare, qui ipſarum amore ſuum antè profuderat.

Indicia illius duo.

Apex ipſi°

Iure exclamo cum S. Ambroſio: *Hæc vera fortitudo eſt, quam habet Chriſti Athleta, qui niſi legitimè certarit, non coronatur: An mediocre tibi videtur præceptum Fortitudinis? Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio autem ſpem: vide quot certamina, & vna corona? quod præceptum non dat, niſi qui eſt confortatus à Domino Ieſu, cuius caro requiem non habebat: afflictio vndique, foris pugnæ, intus timores, & quamuis in periculis, in laboribus plurimis, in carceribus, in mortibus poſitus, animo tamen non frangebatur, ſed præliabatur, adeo, vt potentior fieret ſuis infirmitatibus.* Mirificè Virginibus ſacris iſta congruunt. Multæ erant ærumnæ Virginum, cùm patriâ excederent: multæ in nauigatione, in pedeſtri itinere multæ, matres fœcundæ patien-

patientiæ: non id quidem ex natura sua; sed quia à talibus personis, electis Christi sponsis, velut maxima beneficia; semen ingentium meritorum, & ad Martyrij lauream præparatio recipiebantur. Hisce aduersis amor in sponsum tentabatur, longa satis periclitatione, tot in itinere ex eo nascentibus incommodis, laboribus, molestijs corporis, defectu etiam virium in illis, quæ propè Basileam & Argentoratum feliciter decessère: sustinebant tamen Virgines illa omnia viriliter, nec vllis aduersis frangebantur: leuabat probationem licet arduam, licet difficilem, & in dictis quinque cum virium defectu spes certa præsentis diuini auxilij tot prodigijs manifestati: vt licet quinque illæ corpore deficerent, non succumberent animo, & hoc scirent ingens Dei beneficium, quod citius vocaret ad præmium, & tantis prodigijs Diuas tutelares locorum istorum constitueret. Quot in his certamina? & vna corona? illa illa coronæ cœlestis spes quam animo præcipiebant, itineris molestiam, & cruciatuum atrocitatem leniebat: *Si enim compatimur & conregnabimus. Non sunt condigna passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Quia momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum æternum gloriæ pondus operatur in nobis.*

Spes cœlestis corona eos fortitudinis. Rom. 8. 2. Cor. 4.

Inter reliquos ab animi fortitudine commendatur Rex Auitus, Dux Alexander, Sibaldus Princeps, & præcipuè Fuchelingus Regis filius, *Is Hunnorum Principis impietatem, & malitiam palam omnibus reprehendit Coloniæ, nihil eius tormenta reformidans*: ei soror erat Lucretia puella paruula, & illa *animo constantissima, fratrique per omnia similis, discreta multaq; virtutis* fuisse perhibetur. c. 8. Quatuor item Vrsulæ cognatæ Verena, Verenia, Ieronia, Illustris *animo* dicuntur *cõstantes, in omni honestate, & probitate virginali vigentes, vniuersis gratæ & acceptæ.* Sic Gyana Ducis Brabãtini filia *multum sapiens animoque constans & fortis, totiusque honestatis gratia* prædicatur. Denique Præcipua virgo neptis S. Elisabeth, *constantior* dicitur *ceteris & virtuosior, maiorisque famæ & nominis, prudens & astuta.* Vbi nunc illi molles & delicatuli, qui vix hoste viso, leui occurrente in seruitio diuino molestia, despondent animum, abijciunt clypeum, turpiter fugiunt, ij Viragines has intueantur, earum in aduersis casibus fortitudinem admirentur, & imitentur: viderant quinque è suis deficere viribus non animo: non desperarunt: hæ ipsæ cum progredi cum reliquis non valerent, an querulas in Deum iactauêre voces; vel in S. Vrsulam aut societatem, quod ita desererentur? inter ignotos & Gentiles omni ope destituerentur? imo optime sua contentæ sorte gaudebant: quæ tam fauentes haberent comites cœlites, vt ipsis gradientibus Angeli pontes per riuos substernerent, fontes educerent, de necessarijs abundè prouiderent, & ipsis post mortem euentura prænunciarent: vt harum etiam S. Virginum patientiam & constantiam, quæ voluntate tantum Martyres erãt, Deus & in vita, & post eam, maioribus quam ferè alias miraculis decorarit: poterant cum Apostolo tot iam laboribus, periculis & mortibus exantlatis cum gaudio dicere: *Quis nos separabit à caritate Christi? tribulatio, an angustia, an fames, an nuditas, an periculum, an persecutio, an gladius? sed in his omnibus superamus propter eum, qui dilexit nos. Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque creatura alia poterit nos separare à caritate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro.* Rom. 8.

CAPVT XXIII.

Perseuerantia Sanctarum Virginum.

Perseuerãtiæ necessitas. Matth. 24. 2. Tim. 2. S. Aug. ser. 8 ad fratres in Eremo.

HVic virtuti Christus Matth. 24. spondet beatitudinem: *Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit*, & soli quidem Apostolus: *Nemo coronatur, nisi qui legitime certauerit*: quæ verba sic exponit S. Augustinus: *Non aliud ait certamen, quam*

quam cum perseuerantia ad finem vsque decertare , & eum qui hoc fecerit, coronam ac lauream promereri : adsertque commune effatum à S. Hieronymo etiam vsurpatum: *Iter perfectionis cœpisse multorum est, ad culmen peruenisse paucorum.* Quanta filiorum Israël in egressu Ægypti multitudo ? solorum bellatorum sexcenta millia numerabantur: & tamen è tanto exercitu duō superstites terram promissionis attigerunt: *Non est igitur magnum inchoare, quod bonum est,* (ait S. August. lib. cit.) *at consummare hoc solum perfectum est.* Egregiè & piè S. Bernard. *Quid prodest Christum sequi, si non contingat consequi ? ideo Paulus ait, sic currite vt comprehendatis : ibi tu Christiane fige tui cursus profectusque metam, vbi Christus posuit, factus obediēs vsque ad mortem ; quantumlibet ergò cucurreris, si ad mortem non perueneris , brauium non prehendes.* Ideò sanctus ille Parthenius exercitus duce Vrsula contra itineris molestias armabat se patientia, contra ingruentes aduersos casus constantia muniebat, donec ipsa ad mortem vsque perseuerantia eum laureatum & victorem Deo sisteret , hostibus triumphatis: Hanc virtutem Episcopi in itinere , præsertim Cyriacus Pontifex, & S. Vrsula perpetuò virginibus inculcabant ; ad hanc ipso excelso animo , & constanti : Spiritus S. quodam instinctu, & afflatu ferebantur , vt mortem ipsam licet atrocissimam in votis haberent , quo citius sponso æternum coniungerentur ; ideò & pueri, ac infantulæ etiam diuino quodam impulsu ad ipsos etiam cruciatus anhelabant. Atq; hoc rarum, in tanta tot millium personarum multitudine neminem cessisse de statione; cunctos vicisse viriliter & esse pariter Martyrio coronatos.

S. Bern. ep. 253.

Ardor Martyrij consequēdi.

Insignis tamen præ alijs animi constantia se prodidit in ijs parentibus , qui oblatis antè filijs, & nepotibus multis, hoc egere verbo, & exemplo, vt ipsi antè parentum ora pulchra morte pro religione defungerentur.

Hic similis matri Machabæorum.

Lucius rex cognatus S. Vrsulæ tres filios præmisit Christo Martyres : a quibus ipse fuerat fidei aggregatus. Exsultauit Syranus Rex cum vxore quando ante se liberos cernebant inuicta animi fortitudine se gladijs offerre barbarorum trucidandos. Quid Geralina Regina Siciliæ , nonne quatuor filias & filiolum Adrianum siccis vidit oculis laniari ? nec huic cessit Adrianus Dux cum vxore , qui quinque etiam filias Christo immolandas obtulere : Iam verò Canutus ætate deuexa cum vxore Balbina , coram oculis duos filios & quatuor filias morientes pro Christo libenter conspexere , quem ipsi parentes liberorum monitu dedicerant.

1 2 3 4 5

Quid de Eustachio comite dicam & vxore Sibilia ? non tantum sex ipsi filias Christo hilariter obtulere, sed etiam cum Macarius frater cum 4. filiabus pari constantia pro fide occumberet, gaudijs incesserunt.

6 7 8

Omnium tamen animi magnitudinem Pipinus Rex orientalis plagæ superauit , erat & ipse S. Vrsulæ coniunctus sanguine , qui cum vxore Margarita non filios tantum , sed horum progeniem copiosam hilari vultu stiterunt : genuerant ipsi filios quatuor, filias tres ; qui omnes cum filijs, & filiabus vndecim liberis sanguinem profuderunt , in quibus Adolphus Rex cum suis eminebat liberis , quos vna cum parentibus , & fratribus libens prodegit , vt eadem hora beatitate æterna donatos reciperet in cœlis gloriosos. Adhuc parentes queruntur & lamentantur cum filios Deus ad religiosam vitam euocat , quando felices se Reges isti iudicarunt, quod licet in tot filijs toties morerentur, præcisa omni spe posteritatis , liberos tamen Deo & cœlo genuissent , & quidem Martyres , quibus ipsi statim cœlesti in gloria , & regno nullo fine terminando sociarentur.

Vndè singulari diuino consilio octingentos post annos accidisse credo, vt ad eam sedem martyrij Vrsulani Sanctorum Machabæorum sacri cineres, & capita cum matre translata sint : vt ibi veteris instrumenti inuicta Machabæorum constantia celebraretur , vbi tot noui Testamenti Machabææ matres & patres filios antè se pari constantia simili lanienæ obtulissent.

Pulchra cōiunctio 7. Machabæorum V.T. & tot noui.

Potest

Potest de his parentibus prædicari, quod de S. Felicitate laudat S. Augustinus: *Magnum spectaculum positum est ante oculos fidei nostræ: aure audiuimus, corde vidimus optantem matrem ante sanctam vitam finisse filios suos, longè contrarijs vobis consuetudinis humanæ, non enim amittebat filios suos, sed præmittebat, nec intuebatur quam vitam finirent, sed quam inchoarent: desinebant enim viuere, vbi aliquando fuerant morituri, & incipiebant viuere sine fine victuri: parum est fuisse spectatricem matrem, mirati potius summi hortatricem, fœcundior virtutibus, quam fœtibus, videns certantes, in quibus omnibus & ipsa certabat, & in omnibus vincentibus & ipsa vincebat.*

S. Aug. ser. 110 de diuersis.

Quid ego de S. Vrsulæ constantia dicam? ea nouissima ferè omnium occubuit: prius quidem in oculis eius sponso interemto: si fortè eo permota spectaculo victas daret tyranno manus, & ipsius libidini indulgeret: vicit amorem sponsi amor Seruatoris, & virginitatis: imò in ipso fortiter triumphante tyrannum triumphauit, & ipsa, nec minus in tot millibus virginibus antè se trucidatis, toties eundem vicit: quas neci addixerat, vt horrore cruciatuum à proposito deijceretur Vrsula: Verum istam magis inuictam mentem confirmabant: nam exultabat animo: quod antè se tot millia præmitteret, secura de istarum perseuerantia, ad quam fortè his vocibus eas excitabat: *Fortis vt mors dilectio, dura vt infernus æmulatio: lampades eius lampades ignis; si dederit homo omnem substantiam, quasi nihilum reputabit.* Poterat & cum S. Chrysostomo dicere: *vnum opus habetis tantum, vt perseueretis, & exspectetis futura: non vt iterum certetis: ad ipsam iam coronam proximi facti estis, certamina cuncta sustinuistis, vincula, tribulationes, substantia vestra direpta sunt, quid ergo? nisi quia de cetero ad hoc statis, vt coronemini: hoc solum tolerate aduentum coronæ: o quanta magnitudo coronæ, & exhortationis, & consolationis! veluti si quis ad Athletam hoc diceret, qui cunctos superasset, & deiecisset, & nullum reliquum haberet, qui sibi concertaret, & deinde futurum non nisi vt coronaretur, ac dilationem ferre non posset, dum arbiter certaminis adueniret cum corona: ille autem impatienter ferens vellet exire, & fugere, non tolerans sitim & flammam æstuationis: hoc igitur & ipsa significauit dicens: Adhuc enim & modicum tempus, & qui venturus est veniet, & non tardabit.* Hæc S. Chrysostomus.

S. Vrsulæ constantia.

Cant. 8.

S. Chrysost. hom. 21. in epist. ad Hebræos.

Egregia adhortatio ad perseuerantiam.

Similibus S. Vrsula potuit certantes Virgines animare: quæ non fortius dixit, quam constantius certamen ipsa subijt, tam brachio, quam corde sagitta vulnerato.

Hæc inuicta tot tenerrimarum Virginum constantia, & ad mortem in tantis tormentis perseuerantia animare Christianum debet, vt in sanctioris vitę curriculo, nunquam timore deijciatur, nec animum despondeat cum aduersis percellitur: ille qui Virgines tam teneras vocatas prodigijs tam raris deduxit, longinquæ peregrinationis molestias leniuit, qui subiectis tormentis adfuit, vt nullo dolore victæ deficerent, & nobis vires addet, vt cœpta feliciter decurramus: si nos diffisi nobis, sępius à Deo perseuerantiæ donum (quod nemo teste Trid. Concilio suis potest viribus obtinere) flagitemus. Rectè ergò monet S. Augustinus: *Proijce te in eum, noli metuere, non se subtrahet, vt cadas, proijce te, securus excipiet te, & sanabit te.* Nullus in Dei ope defectus esse poterit, si nos nobis non desimus, si fundamento rectè posito superstruamus: quia *non quæruntur in Christianis initia, sed finis:* Paulus malè cœpit, sed benè finiuit, Iudæ laudantur initia; sed finis proditione damnatur. Solus finis coronat opus.

Discenda fiducia in Deum.

S. August. 8. Confess. c. 11.

Petendum quotidiè perseuerantiæ donũ.

CAPVT XXIIII.

Frequens vitæ & virtutum harum consideratio & imitatio.

Boni exempli inspecti vis in S. Antonio

S. Antonium Anachoretam refert in vita S. Pauli, S. Hieron. cum eius alloquio fruitus, ad suos discipulos reuerteretur, illique prodeuntes obuiam ab eo peterent: *Vbinam hactenus fuisti Pater*, ille multo cum fletu respondens ait: *væ mihi peccatori, qui non nisi vmbra sum Monachi, & falso religiosi nomine glorior, vidi Eliam, vidi Ioannem Baptistam in deserto, cum vidi Paulum in paradiso.* Quid ni pietatis cultoribus, idem accidat, licet aliquos spectent in vita spiritali se progressus fecisse, nec vmbras se esse hominis Christiani, si suas virtutes exiles, cum his puellarum heroicis factis compararint, quæ solo triennio ad eum perfectionis apicem peruenêre, vt per tot vitæ, viæque molestias, tam sublimibus Martyrij, & Virginitatis laureolis decorarentur. Simile quiddam S. Macario vsu venit, qui cum alicubi Monachos inuisisset, & magnum eorum progressum oculis vsurpasset, ad suos reuersus, plorabat identidem & ingeminabat: *vidi Monachos, verè Monachos, non sum ego Monachus, vt qui nudum tantummodo nomen Monachi geram*; Idem fateatur, qui voto se castitatis obligauit, si harum in custodienda virginitate vigilantiam; in frenanda gula abstinentiam; in corpore peregrinationis laboribus fatigando constantiam; in tormentis pro amore virginitatis tolerandis incredibile desiderium attentè inspexerit: nam si ea suis expendat momentis, erit cur exclamare possit, non ego hactenus castè vixi: si ijs armis defendenda castitas est: nomen & vmbram habui, qui ita corporis asperitates declinaui, huic rei aptè accommodat S. Greg. M. illud Iobi pronunciatum: *respiciet homines* (iustos & sanctos) *& dicet peccaui, videndoq; illustria illorum exempla humiliabitur & confundetur: sicut pauperes, tum magis euidentius inopiam suam perspiciunt, cum amplissimos diuitum & potentum thesauros intuentur, ita tum magis se anima humiliat, suamq; pauperiem agnoscit, cum illustria sanctorum exempla, & laudabiles eorum vitas coram intuetur.*

S. Macario.

S. Greg. lib. 24. Moral. c 9.

Excitādus ad imitandum animus.

Nec tamen ideò viso tanto Parthenicæ sodalitatis virtutum fastigio deijciendus animus est, quasi nemo possit ad id adspirare: vel corporis omnia commoda declinare, & ad cupiditatum omnium refrenationem incumbere: imò similis puellarum tenerrimarum inspecta vita S. Augustinum fluctuantem metu pari mirificè erexit ad spem vitæ perfectioris, vt de se ipse fatetur, his verbis: *Retinebant me nugæ nugarum, & vanitates vanitatum, & antiquæ amicæ meæ, & succutiebant vestem meam carneam, & submurmurabant: putasne nos & à momento isto non erimus tecum vltra in æternum? retardabant me cunctantem abripere, atque excutere ab ys, & transilire, quo vocabar, cum diceret mihi consuetudo violenta: putasne sine istis poteris?* Sed hæc vt ipse fatetur, *tepidissimè dicebat*, videamus nunc quomodo visa Sanctarum Virginum vita ac continentia ad eius amorem fuerit stimulatus: *Aperiebatur* (ait) *ab ea parte, qua intenderam faciem, & quo transire trepidabam casta dignitas continentiæ, serena, & nō dissolutè hilaris, honestè blandiens, vt venirem, neque dubitarem, & extendens ad me suscipiendum, & amplectendum pias manus, plenas gregibus bonorum exemplorum. Ibi tot pueri, & puellæ, ibi iuuentus multa, & omnis ætas, & graues viduæ, & Virgines anus, & in omnibus continentia ipsa nequaquam sterilis; sed fœcunda mater filiorum gaudiorum de marito te Domine: & irridebant me irrisione exhortatoria, quasi diceret: tu non poteris, quod isti, & istæ? an verò isti & istæ in semetipsis possunt, an non in Domino Deo suo? Dominus Deus eorum me dedit eis. Quid in te stas, & non stas? proyce te in eum, noli metuere: non se subtrahet, vt cadas: proyce te securus, & sanabit te.* Hæc est illa *grandis lucta*, & *carnis ac spiritus rixa*, vt eam vocat Sanctus Augustinus, at vbi disruptis vinculis, quibus tenebatur, ita se in Dei obsequium toto animo contulit, vt iam nullam spem seculi huius quæreret,

S. Aug 8. Confes. c. 11.

S. Augustini naturæ correptio.

Exemplis Virginum corrigitur.

Lucta & rixa eiusdem.

9. Cōfes c. 1.

reret, quid verò tunc senserit, & expertus sit, ipse gaudio maximo delibutus exponit: *Quam suaue mihi subito factum est, carere suauitatibus nugarum, & quas amittere metus erat, iam dimittere gaudiũ erat; eyciebas enim eas à me, tu, & summa suauitas, eyciebas, & intrabas pro ijs, omni voluptate dulcior; sed nõ carni, & sanguini; omni luce clarior, omni secreto interior, omni honore sublimior; sed non sublimibus in se.* Hæc vis exemplorum, præsertim, quæ in puellari ætate, & sexu infirmiore cernuntur: plus ea omnibus rationibus subtilissimum Doctorem permouerunt: nec enim diffidere gratiæ illi diuinæ, sibi etiam promissæ, & oblatæ poterat, cuius virtute tot ætate, & sexu debiliores tam grandia effecissent. Cur non tot Virginum Vrsulanarum lecta, & inspecta virginitate, quæ pro eius flore illibato conseruando regnis, opibus, cunctisque spretis illecebris tanto numero per tot itinera, & vitæ discrimina, ad sanguinis etiam effusionem properarunt excitetur animus, ad eadem tentanda, & constanter perurgenda: quando simili mentis consideratione S. August. ferream suam consuetudinem resecuit: vt castitatis castra, licet post eius naufragium, constanter tamen ad vitæ finem vsque sequeretur?

Geminum huic idem S. August. scribit Treueris ætate sua accidisse: cum duo familiares Imperatoris in horto muris contiguo inambularent, irruisse in vicinam casam seruorum Dei, in qua cum codicem vitę S. Antonij Anachoretæ reperissent, legere cœperunt, mirari virtutem senis, accendi, & inter legendum meditari; mox arripere similem vitam relicta seculari militia; cum alter ad amicum hæc proloqueretur: *Quid quærimus? cuius rei causa militamus? maiorne esse poterit spes nostra in palatio, quam vt amici imperatoris simus? & ibi quid non fragile, plenumque periculis? at per quot pericula peruenitur ad grandius periculum? & quamdiu istud erit? Amicus autem Dei esse si voluero, ecce nunc fio. ego me abrupi ab illa spe nostra, & Deo seruire statui, & hoc ex hora hac, in hoc loco aggredior: te si piget imitari, noli aduersari.*

8. Confes. cap. 6.

Aulicorũ duorum conuersio lecta S. Antonij vita.

Vides vtilitatem attentæ lectionis, & considerationis vitæ sanctorum, & modum: quo sint res gestę tales euoluendæ: interpolarunt isti modicam lectionem pijs suspirijs, & affectibus, concepto statim ea ipsa hora imitandi proposito, quod nulla labefactauit familiaritas; nulla venerearum voluptatum ferrea consuetudo. Porrò tantum valuit hæc ipsa morum correctionis huius narratio apud S. August. lactatum æstu cupiditatis & periculosis mundi procellis, vt exclamarit: *Surgunt indocti, & cælum rapiunt, & nos cum doctrinis nostris sine corde ecce ibi volutamur in carne & sanguine: an quia præcesserunt pudet sequi? & non pudet nec saltem sequi?*

Persuadet S. August vitæ emẽdationẽ.

Legant relegantque piæ mentes sæpius virginitatis verè ideam pulcherrimam Virginum Vrsulanarum, & si quandoque lenocinantes carnis illecebræ illis blandiantur: harum contemplentur animi constantiam, & amorem, quo sponso cælesti totis præcordijs adhæsere, vt nullis Tyranni blanditijs, nullis tormentorum cruciatibus, à Christo auelli potuerint: in quo infinito bono collecta reperiebant omnia, quæ solet malesuada hominis cupiditas in varijs sparsa creatis rebus tam impotenter cum salutis naufragio quærere: vt prorsus desipere se notet speculator animus, si in quo sponso suo bona omnia Virgines istæ reperere, quæ creata omnia infinitis partibus antecellunt, hoc fonte bonorum omnium repudiato, riuulos quosdam consectetur, qui tamen nequeunt humanum appetitum satiare. Præclarè hoc argumentum tractat S. Ambrosius: *Primum quod nupturæ præ ceteris concupiscunt, & sponsi decore se iactant, eo necesse est impares sacris se fateantur virginibus est, quibus solis contigit dicere*, speciosus præ filijs hominum, diffusa est gratia in labijs tuis, *quis est iste Sponsus? non vilibus addictus obsequijs; non caducis superbus diuitijs; sed cuius sedes in seculum seculi*, Filiæ regum in honore eius: Adstitit regina à dexteris tuis in vestitu deaurato varietate circumamicta *virtutum:* Audi igitur filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum

In Deo fonte collecta bona omnia.

Lib. i. de virg. p. 3. Pulchritudo. Opes.

tuum, & domum patris tui, quoniam concupiuit rex speciem tuam, *quia ipse est Deus tuus: & aduerte, quantum tibi Spiritus sanctus scriptura testificatione detulerit, Regnum, aurum, pulchritudinem: Regnum, vel quia sponsa Regis aeterni, vel quia inuictum animum gerens, ab illecebris voluptatum non captiua haberis, sed quasi regina dominaris: Aurum, quia sicut illa materia igne examinata pretiosior est; ita corporis species virginalis, spiritui consecrata diuino, formae suae acquirit augmentum. Pulchritudinem verò quis potest maiorem aestimare decore eius, quae amatur à rege, probatur à Iudice, dicatur Domino?* Cantic. 4. *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.* huc vsque Ambrosius.

Regnum.

Insanis ergò quisquis in creatis varijs rebus beatitatem quaeris & animae satietatem: quae pecudum potius quam hominis bonum sunt, cum vno Deo possit tantum noster expleri appetitus: *Quid ergo,* miratur S. Augustinus, *per multa vagaris homuncio, quaerendo bona animae tuae & corporis tui? ama vnum bonum, in quo sunt omnia bona, & sufficit,* (Deum inquam) *desidera simplex bonum, quod est omne bonum, & satis est.*

Solus is satiat appetitum. S. Aug. l. de Spiritu & anima. c. 54

CAPVT XXV.

Qui sacris Virginibus pares, imò superiores in gloria possint esse.

MVnierunt sibi Sodales Vrsulanae viam ad coelestem gloriam virginitatis, inuictae patientiae, ac fortitudinis amore: his virtutum insignibus quisquis eas aemulatus fuerit, eosdem triumphos, & tropaea consequetur: imò qui hac eas laude praecesserit; anteibit gloria: vti Deus circa Annum Domini 1250. Aleidi Cisterciensis Asceterij Camerae B. Mariae Sanctimoniali significauit, quam vt meritis in coelis auctoribus cumularet, lepra percussit, vt consortio Virginum separata, sola sibi, vt vni Deo magna patientiae laude deseruiret: accessit ad incrementum dolorum orbitas visus. Manus contractae erant, earum cutis, arboreae corticis in morem varijs secabatur vulneribus: non dissimilis vultus, pectoris, ac brachiorum efflorescentia: ariditate enim nimia oblongis scissa sulcis horrendum videntibus, & miserabile praebebat spectaculum: crura cum pedibus inflata formam vituli excoriati exhibebant. Scatebat corpus omne vermibus, & purulenta scabies membra populabatur: accedebat ea doloris acrimonia, trinis vel quaternis per diem vicibus, vt prae magnitudine quandoque ingeminaret, *nunc crucior in inferno:* & postea: *nunc in purgatorio torqueor,* quę licet non indolenter, libēter certè tolerabat, vt & defunctis in purgatorio fidelibus subueniret: & veniam impetraret peccatoribus. Ideò licet leprosos alios, ac quosuis morbidos attactu persanaret, ipsa tamen suos libenter dolores perferebat: aderat S. Vrsulae, & vndecim millium Virginum solennitas, in qua Matutinas decantari horas cum audiret: hoc à sponso flagitauit vnicè, ne velut à choro, sic ab earum in coelo consortio seiungeretur: hic ei, vt alias Christus respondere his verbis dignatus est: *Age filia, quod agis: non enim tantum in sodalium diuae Vrsulae numerum refereris; sed & altiori multo gradu super eas eueheris:* Idem sponsus sub auroram adstitit aegrae, & mortem anno vertente, ac coelestem gloriam tanto ante denunciauit: quae cum illuxit, rectà visa est coelum petere, in cuius occursum tota coelestis effusa curia est cum Christo, & Matre sua, qui eam his vltrò vocibus salutauit: *Bonum certa-*

Patientia via ad gloriam. Hac possumus Martyres superare. Exemplo Aleidis leprosae.

Immanis dolor.

Solatium Dei in morbo. Superat gloria Sodalitatem Vrsulanā.

certamen certasti, cursum consummasti, fidem seruasti, propter quod nunc venio, vt duplici corona tam Martyris, quam Virginis decorata, in æternam requiem introducaris. Hæc ferè de ea Menologium Cisterciense ad diem 11. Iunij.

Obseruent ij, qui varijs in huius vitæ pelago procellis calamitatum agitantur, se ex ijs esse, quos DEVS præcipuo fauore, & singulari amore prosequitur, quos vt intimos, & ocullissimos amicos, *deducit via mirabili*, vt post mortem coronet gloriosius: id ipsum S. Vrsulæ festo didicit à sancto Angelo B. Elisabetha Sconaugiensis, cuius ex ipso cœlesti internuncio excepta exhortatio, mirificè S. Vrsulæ Sodalitatis commendat fortitudinem inuictam; Dei euincit omnipotentiam, & pusilli abiectique animi homines in aduersis erigit: vt puellarum tenerrimarum fortitudinem imitentur. Ita igitur scribit ipsa S. Elisabeth: *Factum est autem priusquam hæc verba terminasset Angelus, qui mecum loquebatur, vt superueniret festiuitas Beatarum Virginum Vrsulæ, & sociarum eius vndecim millium. Tunc decantabatur in vigilia matutina sermo ille diuinus, quo dicitur:* Reddet Deus mercedem laborum sanctorum suorum, & deducet illos in via mirabili: *vnde ergò sumta occasione interrogaui instructorem meum, cum inter silentia missæ mihi more suo apparuisset, dicens. Domine, domine demonstra mihi, quænam est illa via mirabilis, cuius meminit scriptura dicens*, & deducet illos in via mirabili. *Qui continuo respondens ait: via Sanctorum Martyrum hæc est. Rursus interrogaui dicens. Et quare vocatur mirabilis: Benè inquit mirabilis appellari potest: Nunquid enim non est mirabile in oculis hominum, quod mentem fragilis hominis ita Deus inflammat, vt præ amoris magnitudine, quo intus erga eum æstuat, & propriæ vitæ obliuiscatur in tantum, vt ad grauissimos quoslibet cruciatus velut insensibilis fiat, & sine sui cura libenter omnia pro nomine eius sustineat? hoc intueri potes in sacris istis virginibus, quarum hodie martyrium celebratis: fragiles erant, & sexu, & ætate: neque aliquem habebant defensorem, & tamen non timuerunt tyrannos, & gladios eorum, sed cum omni constantia obtulerunt tenera membra sua in mortem pro Domino: quia diuini amoris incendio confortabantur in spiritu, vt eam foris non sentirent. Et hoc quidem vehementer erat mirabile in oculis hominum, non autem in oculis Domini, cui possibilia sunt omnia. Et nonne viam hanc mirabilem vidisti in spiritu, & erat pulchrior & nobilior ceteris omnibus? Ita scito, quod retributio Martyrum in retributione excellentior est, & gloriæ eorum nihil comparatur.* Hactenus Angelus de gloria Martyrum:

Electos ducit Deus in via mirabili.

SS. Virginum constantia.

At quomodo supra vidimus S. Aleidem hasce etiam Martyres gloria superasse, si nulla martyrij retributione potest esse excellentior? An hoc de Aureola dici voluit, quæ reliquas videtur splendore superare? ita existimo; quis enim dubitet Sanct. Franciscum, & Dominicum, & te inprimis Sponsum S. Dei genitricis sanctissimum Iosephum: multos etiam Martyres essentiali illa, vt vocant, beatitate superare? vt vel hinc liceat patientiæ in mortis, & calamitatibus constanter toleratæ pretium æstimare, quæ si multorum annorum curriculo, vt S. Aleidi contigit, quotidiana sumat amoris Dei, & patiendi desiderij incrementa, non dubitare quis debet, quin mercedem etiam longè præstantiorem in cœlis mereatur.

Non est ergo, quod quisquam existimet, deesse sibi martyrij iam in pace occasionem: si enim quæ patienda nobis quotidiè Deus offert, si ea, quæ à corporis infirmitatibus, hostium obtrectationibus, ab ipsa etiam aëris inclementia, casuum varietate quotidiè obueniunt, libenter Christi pro nobis tam atrocia perpessi amore sustineamus, si etiam sitienti animo amara dulcibus, aspera lenibus, aduersa prosperis anteponamus, vt Christo similiores, nunquam nisi in cruce, vel calamitatum procellis omni pluma mollius cubemus, ita vt benefactis obtrectatores cumulentur, ma-

Quæ martyria in pace?

Obuia & quotidiana ferre libenter gradus martyrium.

cumulentur, maledicta & iniurias vt gemmas studiosè colligamus in omnibus miserijs, vt votis, & voluptatibus acquiescamus, tunc multorum etiam Martyrum palmas in diuturna vitæ præsenus vsura longissimè superabimus: *Mori à persequente*, ait S. Gregorius: *Martyrium in aperto opere est: ferre verò contumelias & odientem diligere, Martyrium est in occulta cogitatione.* Hæc est prædia virginitatis, quam exemplo docuerunt virgines Vrsulanæ: sed quia non minus omnium Ecclesiæ militantis statuum, & omnis ætatis, sexus & conditionis hominum, ideam solidarum virtutum lineamentis perfectam & numeris omnibus absolutam figurarunt: eam subijciemus, vt omnes habeant, quod in ea Sodalitate non tantum admirentur; sed etiam imitentur.

S. Greg. in hom.

CAPVT XXVI.

In Episcopis Vrsulanæ Sodalitatis relucet idea vitæ Pontificalis.

PLenæ sunt epistolæ S. Pauli ad Titum, & Timotheum dotibus, & virtutibus, quas vita Pontificalis exigit, & quæ in 20. pluribusque Sodalitatibus Vrsulanæ Præsulibus enituerunt. Prima vitæ & morum exemplum: *In omnibus*, ait, *te ipsum præsta exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in grauitate, verbum sanum, irreprehensibile: vt is, qui ex aduerso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis.* Et ad Timotheum: *Exemplum esto fidelium in verbo, in conuersatione, in caritate, in fide, in castitate.* Hinc Petrus vult, vt Episcopus sit *forma gregis:* & Christus iisdem inculcat: *Vos estis sal terræ & lux mundi; non potest ciuitas abscondi supra montem posita.* Curabant id sedulo Britannici Præsules: vnde cumprimis ab exemplo vitæ commendantur. S. Columbanus dicitur *homo bonæ conuersationis, & laudabilis vitæ, qui tam stirpis generositate*, quam morum virtute clarus refulgebat. S. Iwanus *vir grandæuus, bonaque vita, sagax, & prudens.* Iterum *sapiens valdè, & boni homo testimonij.* S. Eleutherius, *vir nobilis ac bonæ conuersationis & vitæ.* S. Lotharius, *vir autenticus & nobilis; ætate verò iuuenis; sed castus erat, multarumq́ue virtutum gratia pollebat.* Iterum: *Vir prudens, ac boni testimonij, castus, animoq́ue strenuus, & benè discretus nominatur.* Tales erãt hi subiectis populis, & in itinere Virginibus, Regibus & alijs, quales ex Apostolo, iubet S. Chrysostomus esse Pontificem. *Sit exemplar doctrinæ & virtutis, siue speculum vitæ, quod omnibus proponitur ad imitandum, veluti archetypus, & primitiua quædam imago omnia in se habens, quæ bona, & honesta sunt.*

1. Dos Episcopalis vitæ exemplum. Tit. 2. 1 Tim. 4. 1. Pet. 5.

Lib. 2. Anonym. c. 3. & 1. c. 2.

Ca. 3 c. 2.

S. Chrys. in prima Epi. ad Titum.

Exigit idem Apostolus in Timotheo Episcopo, vt sit *pudicus*: in Tito, vt sit *sanctus & continens.* Vehementer circa ætatem Vrsulæ S. Cyprianus Clerum ad periculosam vitandam mulierum familiaritatem sic cohortatur: *Lubrica spes est, quæ inter fomenta peccati saluari se sperat, incerta victoria est, inter hostilia arma pugnare; impossibilis liberatio est flammis circumdari, nec ardere. De carbonibus scintillæ dissiliunt, de ferro rubigo nutritur. morbos aspides sibilant, & mulier fundit concupiscentiæ pestilentiam. Sic igitur ambulate, sic agite, vt semper in Clericis Ecclesiæ Senatus candidus cõstet, seueritas in vobis circa feminas vigeat, auctoritas polleat, vigor teneatur, grauitas veneretur.*

2. Pudicitia. 1. Tim. 3.

Auctor libri de singularitate Clericorũ.

Hinc de Episcopis Vrsulanæ congregationis monet Elisabetha, eos in itinere, *separatas a Virginibus mansiones habuisse*, nec nisi diebus festis ad diuina peragendã coram ijs apparuisse; vt aureolam virginitatis conseruarent, quam plerisque Anonymus, vel Elisabeth tribuit: hæc de Sancto Cyriaco magistratum summum abdicante ait: *Ipse autem constanter in suo proposito permanebat propter amorem virginitatis nostræ: nam & ab infantia sua ipse immaculatam virginitatem custodierat in se ipso.* De S. Columbano docet idem Anonymus, *integer erat corpore: nam Virgo exstitit multa vigens castitate.* De Iwano decrepito sene: *Castus & virginitatis adhuc flore decoratur,* & alibi, *ab vtero Matris suæ semper castus exstitit.*

Elisabeth. c. 10.

Cap. 7.

Lib. 1. c. 3. Lib. 1. c. 4. Lib. 1. c. 2.

Acce-

Accedat ad exemplum vitæ docendi munus: *Summa*, ait S. Hilar. *omnium virtutũ Episcopaliũ est scientia & doctrina*, & Hieron. ad Oceanum, *Absq; sermone conuersatio, quantum exemplo prodest, tantum silentio nocet*. hinc Tito mandat Apostolus: *vt potens sit exhortari.*

3. dos doctrina.
S. Hil. l. 8. de Trinit.
Necessaria.
Tit. 1.

Curatum id ab Episcopis nostris diligenter, quod ita testatur Elisabetha, *Cuncti Episcopi qui in itinere nobiscum fuerunt, segregatas à nobis mansiones habebant: sed diebus Dominicis in medium nostri venire solebant, confortantes nos diuino sermone, & Dominici Sacramenti communione.* Cuncti dicit, neminem excipit, ne Cyriacum quidem: vt ei [illegible] potuerim ante Martyrium orationem attribuere.

Fuit in omnibus Episcopis huius Sodalitatis.

Duo tamen præ reliquis celebres verbi diuini præcones recẽsentur, S. Maurisus, de quo ibidem Elisabeth: *Fuit autem vir sanctissimæ vitæ, & virtutem magnam habebat prædicatio eius, eratque ei maximum studium, vt quicunq; infidelis, siue Iudæus, siue gentilis ad eum venisset, non discederet ab eo, quousq; sacro baptismate eum lauisset.* At Columbanus multum valebat eloquio, quoties apud virgines sacris de rebus dissérebat, materiam concionum eius triplicem Anonymus ita discribit: *Plurimum sanè in illo [illegible] valebat agmine Virginum, nunc omnem illas terrorem hortabatur, atque tristitiam deponere, nunc ad seruandam virginitatis pudicitiam, nunc ad tolerandam pro Christo sponso Virginum martyrij passionem eas sedulus admonebat.*

Maurisi vis dicẽdi.
S. Columbani.

Denique Apostolus non vult Episcopum, *turpis esse lucri cupidum*; sed caritate feruidum, fortitudine animi munitum, vt possit, quod ab eo Christus requirit, paratus, cum opus est, vitam pro ouibus ponere. In tormentis ac cruciatibus amore Christi tolerandis gloriari, & cum Tertulliano dicere: *Licet nos nunc sarmentitios & semiaxios appellatis, quia ad stipitem dimidij axis deuincti sarmentorum ambitu vrimur, hic est habitus victoriæ nostræ, hæc palmata vestis, tali curru triumphamur.*

4. Caritas & fortitudo.
Ter. Apol. c. 50.

Tales Antistites nostri spreto natalium splendore, diuitijs, amplissimis honorum titulis in itinere pauperes, sola freti diuina prouidentia vitam inopem traduxere: sat diuites, quos aurum ignitum caritatis nunquam deficiebat.

Iam vero in tormentis hilares Duce Cyriaco: cum eo tempore ferè martyrij solius causa Episcopat. susciperentur, vnde ex S. Hieron. sic locum Apostoli exponit Aluarus Pelagius, *qui Episcopatũ desiderat, bonum opus, id est Martyrium desiderat, ideò inquit ab Apostolo dictum est, bonum opus desiderat, cum quisquis plebibus præerat, primus ad tormenta Martyrij trahebatur; tum ergo fuit laudabile Episcopatum quærere, quando per hoc non dubium fuit ad supplicia grauiora peruenire.* Verissimum hoc Vrsulano tempore, quo persecutio Maximini in capita potissimum Ecclesiæ, Pontifices & Doctores vbique publicis edictis inquirebat; quando præter Anterum & Pontianum Cyriacus etiam gladio cecidit, Dux & Antesignanus exercitus, vt ei liceat verbis S. Cypriani, quibus Cornelio publicam fidei confessionem gratulatur, acclamare:

Episcopi tunc primi Martyres fuerunt.
Alu. l. de planctu Ecclesiæ ex S. Hiero.
Ep. 57. ad Cornelium.

Exsultantes accepimus, te illic Ducem confessionis Fratribus exstitisse: sed & confessionem Ducis de fratrum confessione creuisse, vt dum præcedis ad gloriam, multos feceris gloriæ comites, & confessorem populum suaseris fieri; dum primus paratus es pro omnibus confiteri: vt non inueniamus, quid prius in vobis prædicare debeamus: vtrumne tuam promtam & stabilem fidem, aut inseparabilem fratrum caritatẽ. Virtus illic Episcopi publicè comprobata est, adiuncta consequentis fraternitatis ostensa est, dum apud vos vnus animus & vna vox est: Ecclesia omnis Romana cõfessa est. Hæc in Ecclesia Romana duce S. Cornelio laudat Cyprianus: & nos de Clero Romano, populoq; Britañico, Duce S. Cyriaco possumus affirmare, cuius ductum Episcopi cõplures, Cleri pars nobilissima, cum Principib. etiam [illegible] viris, feminisq; secuti: fidẽ & confessionẽ imitati, laureã Martyrij pariter sunt consecuti: Quãuis & ceteri Pontifices, Cęsarius imprimis & Maurisus assectatores Clericos Martyres habuère: qui grauiter officio suo fungebãtur instar S. Laurẽtij, q. [illegible] viuebat, & postea Sixto publicè ingerebat: *Tu nunq̃ sine Diacono sacrificiũ offerre cõsueueras.* Talis Claud. Spolet. erat, de quo S. Elisabeth: *Hic secum adduxit ad nos B. Claudium Spoletanũ, quem ipse in Diaconũ ordinauerat & Focatũ adolescentẽ laicum fratrẽ eius. Hi [illegible] adhæserũt Episcopis nostris, & diligẽter eis ministrauerunt & martyriũ cũ eis subierunt.* Solent Diaconi, dum calix vini à Sacerdote sacrificij tempore Deo conceptis verbis offertur,

Cornelius Papa exẽplo suo fecit omnes Romanos confessores.
Cyriacus clerũ Romanum & Britanniũ.
Diaconi Vrsulani.
Surius in vita.

offertur, brachium Sacerdotis contingere; & cum eodem oblationis verba *offerimus tibi Domine calicem*, iuxta præscriptũ Romani Missalis recitare, quasi cum Presbyteris ipsi sacrificent: id tunc etiam in vltimo tot antistitum sacrificio, quo singuli se Deo victimas holocausta Martyrij tyrannorum manibus immolarunt, ijdem præstiterunt, cum ijsdem sanguine fuso Christum cruento se sacrificio Patri in ara crucis offerentem imitati.

CAPVT XXVII.

Regum, Ducum, & militum viuendi norma.

Sap. 6. à v. 1.

Regũ impiorũ periculosissima conditio.

SAlomon verbis sanè peracerbis & minacibus Reges officij sui, periculique salutis ita commonet: *Audite ergò Reges & intelligite, discite iudices finium terræ; quoniam data est à Domino potestas vobis, & virtus ab altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur, quoniam cum essetis ministri regni illius, non rectè iudicastis, nec custodistis legem iustitiæ, neque secundum voluntatem Dei ambulastis: Horrende & citò apparebit vobis, quoniam iudicium his, qui præsunt fiet, exiguo enim conceditur misericordia: potentes autem potenter tormenta patientur: non enim subtrahet personam cuiusquam Deus, nec verebitur magnitudinem cuiusquam, quoniam pusillum & magnum ille fecit, & æqualiter est illi cura de omnibus, fortioribus autem fortior instat cruciatus.* Habent dominatus & regna continua & innumera penè vitiorum omnium inuitamenta; rara perfectionis Christianæ adminicula: nam opum redundantia, deliciarum torrens, assentatorum laudes, vitæ totius licentia, quid sunt nisi præcipitia in quæuis vitiorum genera, lubricis & pronis ad omnem impietatem animis. Hinc superbia, fastus, luxus, crapula, turpitudo cognata sunt aulis scelera: vt taceam aliena, quibus innumeris rea Regum obligatur conscientia, dum vel suo subditis exemplo facem ad quæuis præferunt facinora: vel cum possunt ac debent, non corrigunt: imò laudant, in oculis habent, alijs præficiunt, vt vitia fundantur latius, moribusque similes sibi subiectos Rex improbus habeat: quamuis quæ Deo laus, hac ætate nostra liceat aulas etiam sanctas, & verè Theodosianas inuenire.

Virtutes Christianæ Regũ Vrsulanorũ.

Has vt euaderent scelerũ voragines, Reges Vrsulanæ Sodalitatis, iustitia præsertim, animi demissione, pietate in Deum, mansuetudine in subditos, in se ipsos seueritate, domitis animi perturbationibus & victoria sui partâ, verè iam liberi Reges, & sui Domini, solium stabilierunt, vt norma possint esse vitæ in Regia licentia sanctè & Christianè traducendæ.

Iustitia Dionethi.

In Dionetho parente Vrsulæ, iustitia, pietas, & inculpata vita commendatur. *Rex Dionethus* ait auctor vitæ; *tam vita, quam nomine, qui religiosus in omnibus ceremonijs Catholicæ professionis sic principari nouit supra homines, vt non obliuisceretur qualem Creatori suo subiectionem deberet: sic à subditis tributum exigeret, vt semper se meminerit Regi suo cælesti id, quod ab eo factus est, debere. Is ergò sub iugo Christi, sub quo ipse irreprehensibiliter militauerat, alijs irreprehensibiliter & iustissimè imperabat.*

Pietas in Deum & subditos.

Postea verò, quam amans subditorum, nihil regni perdendi sanguinisque fundendi periculo moueretur: animo verò totus angeretur, vt subiectorum excidium imminens auerteret, quod oculis ei tantum obuersabatur, ita narrat: *At ex altera parte, etsi proprij sanguinis prodigus esset, pro Catholica Religione, & Zelo iustitiæ, quippe cui viuere Christus erat, & mori lucrum, tamen quia sub illo cura regni erat, & tam efferam barbari illius violentiam suis viribus desperabat posse sustinere, iam sibi videre visus est sub oculis suis cædes hominum promiscuæ ætatis fieri, vrbes dirui, Matronas atque Virgines constuprari, Ecclesias cremari, sancta profanari, & quidquid miseriarum aliquando victis accidit, præsertim Christianos vincentibus paganis.* Hæc prima solaque Regis huius solicitudo, vt orthodoxa religio, salusque Regni totius æterna nullum detrimentũ pateretur: huc omnis industria, vota, precesq; dirigebantur. Vtinã oẽs Reges, & belli Duces eadẽ angeret cura: nec ita iã in postremis haberent vastari à militibus ciuitates, depopulari vicos, omniũ expilari bona: quorũ officiũ est populũ à rapinis defendere,

fendere, deprædationes auertere. Quam pauci Sanctum Alexandrum Ducem imitantur, cuius hoc in reliquis virtutibus eximium elogium est: *Alexander frater iustitiæ dux erat nobilis & inclytus, potens & strenuus, consilio prudens, honestate & probitate animi præstans, omni populo acceptus. Erat enim princeps magnificus, & valde bonus, plebis sibi subditæ defensor: non sinens milites, & prædones violentiam inferre villanis.* Tales oportet esse duces, atque Reges, quoties ad bella procedunt, non magnificos tantum, sed & strenuos, consilio prudentes, manu fortes, *honestate & probitate præstantes*: quibus nihil antiquius sit, quam subditorum fortunas defendere: è quibus & licitis modis neruum belli colligant: vt possint tueri militarem disciplinã, rapinas militum auertere: imò & subditis egenis impertiri. Reges enim clementes & liberales esse cõuenit, & cum Tito diem credere perditum, quo non egentibus beneficia contulerint: hinc idem Dux Alexander alibi, *vir honestus valdè, amator religionis & pauperum nominatur.* Eadem laus Osualdo Regi cum affinibus misericordiæ virtutibus tribuitur, nam cum Anonymus vxorem eius à cura pauperum commendasset, Mariti geminas dotes ita persequitur: *Ipse siquidem Rex Maritus piissimus, & in omni virtute & bonitate coniugi comparabatur: erat sanè humilis, religiosus, mitis, misericors & totius honestatis amator.* Non degeneres hi sancti Coniuges proles genuerunt. Testis Richarus Melchiæ Ducis filiæ matrimonio fœderatus: *Ambo ait*, Anonymus, *religiosissimæ conuersationis fuerunt: nam Patri Osualdo religionis honestate coparari potuerunt, tandem diuinitus inspirati relictis dignitatibus, diuitijs & honoribus cum solis filiis elicida abeuntes, virginum se sacris choris associarunt.*

In Auito Rege solium sibi cum fortitudine, potentiaque, clementia, iustitia, pietatique sociarant, quem cultus diuini studium, & insignis in Deiparam religio, templis erigendis ac dotandis reliquis fecit illustriorem, vnius Anonymus meminit: nec abs re erit breuem virtutum eius syllabum adtexere: *Auitus Rex vir potens, & fortis, pius & mitis, hic idē Rex vir bonus existēs, iustitiæ tenax, & pietatis exsecutor. Sane iste Rex multis bonorum morum virtutibus pollens, animique vigens multa probitate, Dominam nostram intima dilexit affectu, atque circa eius obsequium tota mentis intentione feruebat. Ecclesiam quippe nobilem ipsius honori construxit multis ditatam honoribus & prædijs.* Reliquos tamen Reges omnes, suique, ac rerum humanarum contemtu Rex Adolphus superauit, cuius ingentem Catalogum virtutum verè regiarum & Christianarum hunc contexit Anonymus, vt normam reliquerit vitæ sanctæ Regiæ numeris omnibus absolutam: is cum in parente eiusdem Pipino Rege præ ceteris omnibus amorem Dei feruentem commendasset, subdit: *Adolphus Rex incredibili Christi ardens dilectione, religiosus fuit, & Deo deuotus, humilis, pius, mansuetus, misericors, veritatis amator & iustitiæ, pauperum atque humilium defensor exstitit, sui ferè, ac totius dignitatis, ac regni contemtor, in cibo parcus ac potu, moderatus in vestitu, atque in omni animi virtute conspicuus. Rex igitur Pipinus cum Adolpho filio Rege piissimo, cum pro certo cognouisset, quod expeditio hæc à Deo fieret, compuncti & ipsi cum vxoribus iuncti societati pro Christo omnium Rege mortem subire desiderantes, peregrè cum illis profecti sunt.* Nouerant ij *omne sub regno grauiore regnum esse*, ideò quod præstari sibi cupiebant à populo, hoc ipsi Deo Regi suo primi præstiterunt, cuius amori regnum terrenum calcarunt: vt æternum in cœlis tanto nobilius adipiscerentur: cuius intuitu cruciatus, & tormenta leuia ducebant cum Apostolo: *Id enim quod in præsenti est, momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis, quæ videntur: sed quæ non videntur: quæ enim videntur, těporalia sunt, quæ autem non videntur, æterna sunt.* Hæc cum illustratione mentis diuiniore Reges perspicerent, & efficacis gratiæ cœlestis auxilijs ad æternæ vitæ bona voluntas eorum inclinaretur, nullo negotio ditiones amore cœlestis regni deseruerunt: vnde de Regibus vniuersè sic pronunciat Anonymus: *Reges siquidem relictis terrenis regnis, quorum Deus dulci gratia sua tetigerat corda, filios suos secuti, patriã, terras, dignitates & diuitias contemnebãt; & cœlestia perpetua regna possidere meruerunt.* Meritò sordebat Ignatio terra, cũ cœlũ suspiceret: & hæc omnia Paulus *vt stercora* despiciebat amore Christi, qui imitata scribitur Honesta Ducis Leonis vxor. *Quæ in diebus iuuentutis, vt pote filia Regis*

Officium belli Ducũ in defendendis subditis L. 2. c. 16.

Liberalitas L. c. 2. 10.

Misericordia.

Lib. 2. c. 12.

Lib. 2. c. 14.
Auitus Rex fundat & dotat Ecclesiam.

Adolphus Rex idea Principũ.

2. Cor. 4. v. 12.

Lib. 2. c. 2.

Phil. 3. 8.

Lib. 2. c. 2. *Regis, & vxor Regij Mariti coronam in capite gestabat, hæc omnia velut stercora pro Christo vniuersorum Rege deputans, dereliquit:* nam cùm amor Christi paterno mundique sit potentior, eum facile superat, cuius medullas occupauit: vnde de Oliuerio Rege Lib. 2. c. 8. dicitur, *quod à sponsa Oliua conuersus, Patri & Matri, Terris & Regno abrenuncians, peregreque proficiscens, sacrarum Virginum socius efficitur.*

Ducis Leonis Militis cõuersio. Atque vt Oliuæ sanctitas Oliuerium, sic amor Honestæ Coniugis Leonem militẽ & Ducem ad sacra pertraxit, & parthenica castra, qui licet ductandis exercitibus alias caperetur, nunq̃ tamen virtutis, probitatis & pietatis obliuiscebatur: quæ raræ castrorum comites sunt: ideò tam facili negotio, viso tã incredibili desiderio totius sodalitatis moriendi pro Christo, virgineis se turmis associauit, trecẽtas & 35. cohortẽ vnam ijs adiungens. Rideret hic cum Michol & derideret Ducem Leonẽ nuper in castris militum flammas & cædes spirantem: nunc agno mitiorem in Parthenio exercitu cultorem pietatis, ea sola suspirantem, quæ Christi sunt, & amore eius mortem anhelantem, quibus ille cũ Dauide respondere poterat: 2. Reg. 6. 22 *Ante Dominũ, qui elegit me, ludam, & vilior fiã plus quã factus sum, & ero humilis in oculis meis, & cum ancillis Dei gloriosior apparebo.* Nunc profectò cum *Ancilla Domini* Duce Parthenici exercitus & tot ancillis Christi filijs, vel sponsis potius in cœlesti beatorum capitolio Dux Leo triumphat clarior & gloriosior: quã omnes orbis victores Pompei, Cæsares, Alexandri, cum de partibus aliquot mundi subactis, palmatis vestibus, aureo curru vecti triumpharent.

Alterius militis. Lib. 2. c. 10. Sancta Nobiliana Regis filia fratrem habuit: cui Balbina virgo desponsa, militares etiam spiritus exuit, & sacram persuasit militiam, de qua Anonymus: *Rex ille-rus vnam direxit filiam Balbinam nomine, virginem valde præclaram multa animi virtute præditam: hanc illustrissimus adolescens Honoratus filius Regis cuiusdam frater Sanctæ Nobilianæ subarrhando desponsauerat, quam illa conuertens de milite sæculi, Martyrem fecit, & militem Christi.*

Cæsarius miles. Alium militem Cæsarium nomine, Verena virgo iam antea sanguine & familiaritate coniunctum sibi verbis & exemplo Martyrij fecit & mortis ipsius communione; sed & reliquiarum eodem loco honoratiore translatarum coniunctiorem: rem; ipse gestam capite tertio narrat apud S. Elisabetham.

Quindecim alij cõsanguinei Dionethi. Quindecim alios milites Consanguineos suos Dionethus Rex secum sacræ militiæ auctoratos, præcessit ad pugnam, & cum eis gloriosè mortuus; de hoste victoriam reportauit: nam sicut *fortia agere* dicebat Scæuola *Romanum est:* Ita *fortia pati* Fortia pati Christianum. Christianum: exemplo Ducis Christi, qui crucis elato vexillo mortẽ atrocissimam oppetendo, victor hostẽ debellauit. Hunc secuti tot veri Reges, se ipsos edomitis animi cupiditatibus, regunt: *Hic est habitus victoriæ nostræ, hæc palmata vestis, tali curru triumphamus,* probat gloriam triumphi talis eminentissimam Tertullianus his varijs Tertul. Apol. c. 50. cõtra gentes. subiectis gentilium historijs: *Apud vos quoque gentes Mutius dextram suam libens in ara reliquit: ô sublimitas animi! Empedocles totum se Catanensium Aethneis incendijs donauit* Gloriosissimũ etiã olim apud gentes. *ô vigor mentis! Regulus ne vnus pro multis hostibus viueret, toto corpore cruces patitur: ô fortem virum, & in captiuitate victorem! Anaxarchus cùm ptisanæ pilo concunderetur: Tunde, tunde, ait Anaxarchi follem, Anaxarchum enim non cædis. Atthia meretrix carnifice iam fatigato, postremo linguam suam concerptam in Tyranni sæuientis faciem exspuit, vt exspueret & vocem, ne coniuratos confiteri posset, si etiam victa voluisset. Zeno Eleates à Dionysio quidnam Philosophia præstaret, cum respondisset, contemtum mortis, impassibilis flagellis Tyranni, obiectus sententiam suam ad mortem vsque signabat.* Hactenus Tertullian. parua hæc: si cum his, quæ tanti Reges & Duces sponte solius amore Christi, nulla necessitate coacti pertulerunt, qui tunc demum regnare se credebant, cum in seruitio Dei tormentis exquisitissimis subijcerentur.

CAPVT

CAPVT XXVIII.

Adoleſcentiæ benè & Chriſtianè inſtitutæ regula.

FLos ætatis ab omnibus cenſetur Adoleſcentia ; ſed niſi laudabilis inſtitutionis adminiculis vinciatur, ſerpit, & in omne vitiorum genus prona voluitur. Nam *[illegible] & quàm vlla ætas*, vt S. Auguſtinus notat, *pluribus & grauioribus tentationum tempeſtatibus quatitur : hæc enim fluctuum crebriore impetu ſeculi inundantis operitur, præſumtoribus, formæ dignitate iactatur, pompa rerum temporalium præfulgere, aut exoptat, aut gaudet.* Aura quauis leuior iactatur inconſtantiſſimus adoleſcens, proiectus in libidinem, ludos, iocos: adeſt imbecillitas maxima conſilij, vt nequeat effrenatas animi cupiditates cohibere : vnde velut habenis laxatis audacter & præceps in quæuis ruit vitia, niſi cuſtos adſit peruigil verecundia; de qua S. Ambroſius, *vt in ſenibus grauitas, in iuuenibus alacritas, ita in Adoleſcentibus Verecundia, velut quadam dote commendatur naturæ.* Accedat pudicitia, cuius Paulus Titum comonet, & ex eo Hieronymus, *proprium*, ait, *Adoleſcentulorum hoc poſuit, vt pudici ſint in omnibus, tam ſcilicet mente, quàm corpore, tam opere, quàm cogitatione : vt nulla ſit in adoleſcente ſuſpicio turpitudinis.* Hæc gemma precipua, quæ tot Regum & Ducum filios, variarum Virginum ſponſos ad hanc ſequendam Sodalitatem inflammauit, quam vt conſeruarent incorruptam, ſanguine conſignarunt. Erant illorum plerique formæ quædam prodigia, diuitijs & omnium rerum abundantia circumfluebant, ad ſceptra regnaq; nati : cuncta, quæ mortales tam ambitioſè ſitiunt, nec amore digna cenſebant.

S. Aug. ſer. 240. de temp.

Adoleſcentiæ pericula verecundia auertit

S. Ambr. l. 1 de off. c. 17.

pudicitia ornat eam

S. Hiero. ep. ad Sixtum.

Ætherio ſponſo nihil ad vitæ mortalis beatitatem deeſſe videbatur, *qui*, teſte Anonymo, *ob probitatem morum, animiq; virtutem, & propter elegantiam corporis & pulchritudinem dictus eſt Holofernes : hic ſiquidem iuuenis communi Patris ſui regni conſilio, à Principibus in Regem eſt electus, atque legitimè coronatus* : nec ea tamen fortunæ proſperitas & amor ſponſę, verecundiam & pudicitiam minimùm labefactauit, quo minùs innocentiam & florem virginitatis conſeruaret, tantum matris Demetriæ caſta potuit inſtitutio, quam Deus occultis gratiæ donis iuuabat & adminiculabatur.

Ætherij felicitas regia.

iuncta pudicitiæ & innocentiæ

Nec diſſimilis Euphromus Regis filius, cuius hoc elogium, *Euphromus probiſſimus Adoleſcens, illuſtris valde, multa animi vigens honeſtate : vix enim 18. annorum erat, & tamen ſerius fuit in mente, ſatis modeſtus & mãſuetus, humilis & pudicus.* Is tres ſorores ſuas, conſobrinas nouem, ac totidem fratrum filias ad virginitatis & martyrij comunem lauream inflamauit feliciter; quid in ſorore Carpophora verbo fecerit & exemplo, poſtea refert: *Soror ipſius B. Carpophora virgo exſtitit pudẽtiſſima, & viuacis valde ingenij, & miſericordiſſima, omniq; virginali probitate conſpicua, quæ pariter cum fratre profecta eſt, quẽ multo ſe inuicem amore dilexerant, vterque ſanè illorum magna caſtitate vigebat.*

Euphromus pudicus. Lib. 2. c. 6.

Præterea maturitas morum, cõpoſitio corporis, & prudentia mirificè cõmendant Adoleſcentiam, licet in paucis inueniatur. Laudat hoc in Greg. Thaumaturgo Nyſſenus: *Omnibus*, ait, *omiſſis, quorum ſtudio iuuenilis ætas tenetur, equitatione, venatione, cultu amœniore, indumentis, aleatione, ſtatim totus acquirendis virtutibus incumbebat, deinceps eligens ac perſequens, quidquid ſuæ ætati conueniens ſemper & accommodatum eſſet, initium autem acquirendarum virtutum à ſtudio ſapientiæ fecit.* Hæc morum maturitas in Vrſulanis adoleſcentibus regijs fuit, vt ab omnib. diligerentur. Paucos recenſebo: Siphredus hoc pacto cunctis ad virtutẽ adſpectu ſolo facẽ præferebat, de quo Anonymus: *Adoleſcens regius pulcher & decorus nomine Siphredus, animo valde probus & honeſtus atq; maturus, qui multis præ honeſtate morũ magno exemplo erat, tam viris, q̃ Virginib.* De filio Magni ſubditur: *Porrò Princeps præfatus Magnus tres filios habuit, quorum vnus Sigemundus nomi ne adoleſcens præclarus ſecum pergẽs à multis diligebatur, ob morũ bonorũ honeſtatem.* In Fuchelingo ſumma fuerũt omnia, ſi bona fortunę, corporis, animi, naturalia, & quæ vires excedunt naturæ, cõſideres; vnum hoc in eo præcipuum, quòd exemplo vitæ multum alijs profuerit. *Iſta ſponſum*, ait Anonymus, *habebat adoleſcentẽ Regis cuiuſdam filium Fuchelingum nomine, qui ſponſæ ſuæ moribus & virtute per omnia fuit ſeparandus, deniq; is multum in comitum ſuorum & Virginum conuentu ſuo profuit exẽplo.*

Maturitas morum

Orat. de laud. S. Gre. in Gregor. Thaumat.

Siphredi morum cõpoſitio

Sigemũdi.

Fuchelingi exemplum vitæ.

Lib. 2. c. 3.

& Arthuri

Lib. 2. c. 15.

cum sorore Natalia.

Par in Arthuro morum compositio, virtus, & alijs exemplo vitę prçlucendi conatus, supra ætatem cum sorore prudens; de ijs sic Anonymus: *Sponsus B. Virgultæ illustrissimus iuuenis exstitit filius Arthuri Regis strenuissimi & præpotentis, atque ditissimi, frater nobilissimæ virginis Nataliæ, hic idem verò iuuenis Arthurus dicebatur, qui amore sponsæ tractus ipsam sequitur, Virginum choris adiunctus sacrarum. Qui sponsus, si in terra mansisset natiua, sine dubio Rex erat futurus, multis reuera hic idem iuuenis ac soror ipsius B. Natalia exemplo fuit: nam multâ pollebant animi virtute, prudentiâ, discretione, honestate, elegantiâ & pulchritudine refulgentes.*

Adolescentes decet parentes reuereri.

S. Ambr. l. 1 de offic. c. 17

Ad hæc Adolescentum est, parentes amare, reuereri, monitis eorum obtémperare. S. Ambrosius: *Est bonorum adolescentum timorem Dei habere, deferre parentib. honorem, Ioseph addit, cùm somniasset, quòd Sol & Luna & stellæ adorarent eum, sedulũ tamen obsequiũ deferebat patri.* Plena sunt omnia similibus exẽplis Virginum Vrsulanarum, inprimis in Regib. illis, quos filiarũ amor, reuerentia, pietas adiunxit societati, velut in Vrsula, quæ diuina semper respõsa cũ parentib. comunicabat. Illustre pariter enituit studiũ Ætherij sponsi, vt parentes gentiles fidẽ edocerẽt Christi, nec ante destitit, quam vtrique Baptismum, matri etiam Martyrij desiderium persuasisset. De Rege Canuto sic ait Anonymus: *Rex etiam quidam insignis, & virtute nobilis Canutus, vna cum vxore Balbina illustris & optimè filiorum Regina, atque filiarum exemplo attracti, persuasione etiam illorum admoniti, cum sacris Virginibus iter arripiunt, duo filij cum eis pergunt:* de altero ait, *frater illius iuuenis quidam valde probus & commendabilis, nomine Philippus, cum parentum affectu, tum sponsæ suæ illustris amore associatur eis.*

Familiares esse bonis.

Accedebat delectus eorum, quibus amicitiâ & familiaritate iungantur, quorum consilio regantur, & ad optima quæuis impellantur: nam ætatis illius leuitas & inconstantia iuncta imbecillitati consilij, nimis exigit æqualium & sodalium probam indolem, quam sequi delectet, cùm ad meliora impellũt. Tullij monitum fuit: *Est adolescentis, Maiores natu vereri, exq́; his deligere optimos & probatissimos, quorum consilio & autoritate nitatur.* Plerosque iuuenum & adolescentum Vrsulanæ Sodalitatis quarundam Virginum castus ex perspecta virtute genitus ad audendum paria

eos imitari

traxit amor, familiaritas, exhortatio; plures horum iam enumeraui: quibus accensendi Canutus Pinnosæ sponsus, eiusq́; frater Simeon Ducis filij, huic desponsa fuit S. Cordula, quẽ fratris & sponsæ permouit exẽplũ. Tres alij subijciuntur hoc modo:

Lib. 2. c. 4.

Primus dicebatur Euodius, & erat filius Comitis vnius, & alter Ducis cuiusdam filius, tertius dictus est Siranus, & hic filius fuit Regis cuiusdã probissimi. Tres vero iuuenes isti, cum sponsarũ illecti amore, tum ceterorũ tam iuuenũ, quam Virginũ capti exẽplo, & cõtemnẽtes omnia

Exemplo multorum

secuti & ipsi Dominũ cum Virginib. proficiscentes. Porrò & filius sororis B. Iuuani Episcopi Lantius iuuenis Regius ac valde egregius, morumq́; honestate præclarus, suam sequitur sponsam illius amore illectus, atq; auunculi Iuuani Episcopi, sororisq́; ipsius Benedictæ tractus amore & dilectione. Euticium etiam sponsæ, sed Folquinum fratris traxit amor: *Euticius itaq; B. Philogenæ sponsus sponsæ tractus amore illam sequitur ceteris associatus: Frater S. Eutiti adolescens bonæ indolis Folquinus nomine, ac multis pro honestate illius gratus & amabilis, sponsam nobilem in domo paterna relinquens, Germano adhærebat, cum eo proficiscens.* Exẽplum filiorum imitata mater Tiburtia, tres vna secũ rapuit filias. Sicharum paratum

Lib. 2. c. 5.

reducere à Sodalitate sponsã, potentius & efficacius exemplũ, & monitũ tot Regiorũ adolescẽtũ in eandẽ traxit societatẽ Martyrij. *Sicharus,* ait Anonym⁹, *B. Luciæ illustris sponsus assumtis secum Virginibus multis & nobilib. sponsam suam insequitur, illius attractus amore, arbitrabatur ipsam sororemq́; ipsius Dorotheam ceterasq́; Virgines cum illis proficiscentes peractis nuptijs reducere; sed secus accidit: illaqueatus est profectò & ipse aliorum iuuenum, quos ibi reperit, persuasione captus, Virginumq́; & Reginarum exemplo irretitus patriam terram, parentes, delicias & diuitias relinquens, sponsæq́; suæ adhærens, suisq́; sodalibus peregrè proficiscitur, corpus & animam pro Christo vniuersorum Rege traditurus.* De Isichio

Lib. 2. c. 11.

narrat similia: *Hæc* (Præclara) *sponsum habuit probissimum, prudentem & honestum, Isichium nomine, Regis cuiusdam filium, qui sponsæ eiusdem attractus amore & exemplo, per eam secutus est Christum, atque Auunculo sponsæ suæ Regi pio, illustriq́; Reginæ adhærens, cum eis peregrè profectus est.*

Laudatur in Samuele puero, Daniele duodenni, Ieremia, cùm in flore ætatis esset, & alijs adolescentibus, quòd diuinis instinctibus paruerint, præsertim cùm ad vitæ sanctiorem ineundam rationem cœlitus inuitarentur; talibus hæc scribebat Ioannes: *Scribo vobis, Adolescentes, quoniam vicistis malignum, scribo vobis iuuenes, quoniam fortes estis, & verbum Dei manet in vobis, & vicistis malignum.* Talis *Eucharius sponsus Endaræ Principis cuiusdam magni filius, is cùm amore sponsæ illectus, tum diuina inspiratione admonitus, cum tribus sororibus, Anna, Cleopatra & Iuliana, nec non & cum nouem Virginibus cognatis suis, alijsq́; quampluribus sacrarum Virginum cœtui associatus, cum illis proficiscitur.* Idem de Dagoberti Regis filio subdit: *B. Benignæ sponsus illustris ipsius Dagobertus insequitur, gratiâ Dei inspiratus, & ipse sacrarum Virginum vnà cum nobili sponsa sua Societati aggregatus, cum illis peregre proficiscitur.*

Ierem. Deo vocanti parendū. 1. Ioan. 2. 13. Lib. 2. c. 21.

Hæc Adolescentiæ Christianæ vera disciplina, semitaque, quam inoffenso pede securi salutis ingrediantur, spretis falsis mundi promissis, carnis illecebris, & pessimorum sodalium lenocinijs, quibus quotquot velut Sirenum scopulis adhærescunt, non salutis tantùm, sed & fortunarum & vitæ corporis quandoque triste naufragium faciunt: quod amore seculi, velut ebrij vel somno sopiti, tunc incipiunt priùs aduertere & deplorare; cùm in alteram vitam mortui euigilabunt. *Omnes*, ait S. Augustinus, *istæ felicitates, quæ videntur seculi, somnia sunt dormientium. Et quomodo qui videt thesauros in somnis, diues est, sed euigilabit, & pauper erit; sic omnia ista vana huius seculi, de quibus homines gaudent, in somno gaudent: euigilabunt, quando nolent; si non modo euigilant, quando vtile est, & inuenient somnia illa fuisse, & transisse,* sicut dicit Scriptura, *velut somnium surgentis.* Et alio loco: *Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt viri diuitiarum in manibus suis.*

Vanorum adolescētū deceptio. S. August. in Psal. 131.

CAPVT XXIX.

Coniugum officia.

PRimum & præcipuum amor mutuus: *Vnusquisque*, mandat eis Apostolus, *vxorem, sicut se ipsum, diligat; vxor autem timeat virum suum.* Amor coniunctionem quærit; vnde diutinam non fert absentiam alterius; hæc esca fuit; qua per vxores Deus viros Principes etiam adiunxit Societati. Vxor Leonis Ducis Honesta dies octo virgineos inter choros incredibili mentis voluptate versabatur, *nimirum & ipsa*, ait Anonymus, *S. Spiritus ardore succensa, illarum comes effici desiderat & socia; quæ cum moram efficeret, Leo Dux ipsius maritus cum amore coniugis tractus, tum etiam nouitate opinionis earundem Virginum (quæ vtique dulcis & felix spargebatur) captus, insequitur illam: quò cùm peruenisset, summaq; letitiâ omnes reperisset gaudentes, peregrinationem quoque pro Christo illas cerneret tanto affectu desiderantes, insistente coniuge, sororibus, cognatis, amicis, flectitur animo: dans fidem cum illis proficiscendi reuertitur cum Honesta venienditer dispositum se præparaturus.* Gemina conuersio fuit Sinceri Ducis, vxoris etiam pijs inductus monitis, *Dux*, inquit, *Sincerus Regis filius per Sibiliam vxorem conuersus est; vxor itaque illius Sibilia mulier fuit prudentissimi ingenij, atque sagax valdè, quæ cognatam in cœtu Virginum habebat, nomine Præclaram, virtutis magnæ virginem, & hæc filia Regis fuerat Euphronij Sibiliæ auunculi, multoq; se se inuicem fuerunt amore diligentes. Hæc verò ab ipsa inuitata, simul & à Patre virginis Vrsulæ euocata, venit cum Duce marito inuisere Vrsulam beatam ipsius cognatam, quæ dum paucis diebus moram facerent, cum diuini amoris instinctu, tum Virginum sacrarum admonitione & exemplo persuasi, cum & nobilissimorum iuuenum adhortationibus admoniti, consenserunt ire cum illis, atque vniuersas suas diuitias, omnes seculi delicias spernentes, peregrè profecti sunt, pro amore Christi se & sua relinquentes.*

Ephes. 5. 33. Amor coniugum necessarius non fert absentiam. Lib. 2. c. 17. occasio est conuersionis Leonis. Lib. 2. c. 15. & Sinceri Ducis.

Magnus quidem amor maritalis, quem tamen amor Dei in multis feminis etiam Reginis longè superauit: has vbi martyrij succendit ignis, omnem mouerunt lapidem, vt maritis ægrè persuasis ad crucem euolarent. Marcellam Conus duxerat, de qua sic Anonymus: *Marcella per omnia tam matri, quàm fratribus æqua-*

Amor Xpi potentior maritali. in Marcella Lib. 2. c. 3.

bus æquabatur meritis & virtutibus, pium habens Comitem, probum & honestum, qui dictus est Ioannes. Quæ contra ipsius voluntatem est profecta; nam eo multùm resistente, vix tandem abeundi licentiam extorsit. Maiora reliquit eâdem succensa flammâ *Sibilia Mater.* De qua subdit: *Sibilia Mater fuit illustrissima & Regina nobilissima, hæc finxit apud maritum Regem, se inuisere matrem, atque ceteros cognatos & cognatas, ac Vrsulam Virginem suam Consobrinam, & ita instante peregrinationis earum tempore cum eis proficiscitur, regnum contemnens temporale Christi amore, Gloriosęq; Matris eius dilectione, ab eis interminabilem vitæ & gloriosam recipiens coronam. Iuuencula siquidem erat vix annorum viginti, nam discessu suo inopinato, multorum corda dolore vehementi vulnerauit. Dolebat Rex ipse maritus eiusdem Reginæ super ipsius absentia, mærebant populi regni sui, imò vniuersi, qui eam nouerant, eius discessum lacrymosis vocibus plangebant. Ecce Regina hæc adhuc iuuencula omnia contemnens reliquit, vt Christum lucrifaceret, reliquit terras, regnum & diuitias, reliquit maritum Regem atque tres liberos paruulos.*

& Sibilia.

Vxor virũ peccãtem leniter corrigere potest.
Monicæ exemplo.
l. 9. Cõf. c. 9
Lib. 2. c. 20

Accidit non rarò, vt coniuges moribus dispares fœderentur, tunc tamen vxorem decet patientia, quamuis valeat interdum mariti vitæ licentiam verecundâ monitione corrigere, quod Monicam matrem suam fecisse narrat Augustinus, *vbi plenis annis nubilis facta est, tradita viro seruiuit veluti Domino, & sategit eum lucrari sibi, loquens te illi moribus suis, quibus eam pulchram faciebas & reuerenter amabilem, atque mirabilem viro suo.* Par emicuit Euticiæ sororis Dariæ studium & industria. *Fuit,* ait Anonymus, *religiosissima, Dominum timebat, & hominem propter Dominum reuerebatur. Sapiens siquidem erat, valde modesta, clemens & honesta, maritum etiam habebat virum nobilem; sed edacem & vini multi potatorem, quem tamen illa frequenti admonitione & piâ, ex parte magna emendatum correxit.* Benigna vxor Alexandri *Dariæ fratris matrona* vocatur *optima, animo pacata, semper ad pacem maritum & ceteros, quos potuit, instigans.*

Solertia S. Gerasinæ.
Lib. 2. c. 19.
Cap. 15.
Lib. 1. c. 8.

Magnâ solertiâ Gerasina Regina Siciliæ Quintianum maritum auertit ab errore, de qua S. Elisabeth: *Habebat Spiritum Dei abundanter, virum suum Quintianum Regem, cùm esset primò tyrannus crudelissimus, conuertit, & quasi de lupo agnum mansuetissimum fecit.* Huic moribus perquam similis Laurentius fuit, ex persecutore martyr, vt libro primo refert Anonymus, *Rex quoque Laurentius iam ante Paganus, atque Christianorum inimicus, ac sæuus tyrannus, postea nutu Domini correptus, mirabiliterq; conuersus ex lupo agnus efficitur, qui sponsam suam sequitur Resindem virginem beatissimam. Nihil potentius est,* ait S. Chrysostomus, *muliere bona ad instruendum & informandum maritum, quæcunque voluerit: neque tam leuiter amicos, neque Magistros, neque Principes patietur, vt coniugem admonentem atque consulentem: habet enim voluptatem quandam admonitio vxoria, cùm plurimum ametur, quod consulit.*

Educatio bona liberorũ sũmę curæ esse debet.
l. 1. c. 23.

Iam verò, quæ cura sit parentibus adhibenda, quo liberi rectè iuxta præscriptum diuinum & rationis dictamen educentur, tam casta Virginis Vrsulæ, quàm Ætherij sponsi docet educatio, locis suis inculcata, cuius cùm Anonymus incredibiles fructus retulisset, ad matres conuersus, monet: *Discant ergo matres ab ista sumentes exemplum, & doceant filios & filias suas, atque familiam suam castè viuere, iustè & piè incedere.* S. Elisabeth curam filiæ informandæ diligentem adhibuit: vnum in reliquis maximè commendauit cultum Deiparæ: *Denique,* ait Anonymus, *& ipsa Dominam nostram plurimum diligens filiam docuit, quatenus eandem cœlorum Reginam totius gratiæ matrem, præ omnibus diligeret, eamq; iugiter in corde haberet & memoria.* Alexandri Ducis & vxoris Eugeniæ etiam celebratur in reliquis prolium optima institutio. *Tres namque filios habuerunt, & septem filias, quas summâ nutrierunt diligentiâ, in castitate fuerant imitantes.* Videre toto libro secundo similia licet: si tantùm parentum & filiarum virtutes pariles considerentur, obseruantissimos illos enim dicti Paulini fuisse comperiemus, cùm ait: *Et vos, Patres, nolite ad iracundiam prouocare filios vestros: sed educate eos in disciplina.* Vocat eos depositum S. Chrysostomus, ad quod à furum & prædonum insidijs conseruandum, ita hortatur:

l. 2 c. 16.
Filij sunt depositum parentum.
S. Chrysost. in 1. Tim. 2 hom. 9.

Magnum

Magnum habemus pretiosumq́ depositum, scilicet filios, ingenti illos conseruemus cura, atque omnia faciamus, ne fur id nobis astutus auferat, nulla nobis possessio, nullus fundus, aque nobis gratus esse debet; quippe hæc omnia filijs quæruntur: si igitur maior possessionum nobis est cura, quàm eorum, quorum illa gratiâ comparantur, id profectò absurdissimum & stolidissimum est. Exerceamus ergo ad virtutem & pietatem molles filiorum animos, cetera omnia secundo loco quæramus: nam siquidem illi improbi fuerint, nihil eis pecunia proderunt: sin autem probi, nihil ex paupertate lædentur: vis filium relinquere diuitem, bonum illum ac benignum esse doce: ita etiam rem familiarem auctiorem facere poteris. Rectè depositum vocantur filij, quos Deus, vt bona sua credidit parentum curæ custodienda, & velut thesaurum in suum cœleste regnum cùm mandarit, transferendum. Non igitur debent parentes ijs, vt proprijs abuti bonis, & mundo prædoni sanè pessimo nimia securitate committere: depositum suum à parentibus Deus repetet; repetit quandoque in viuis, dum ad castitatis votum & religionem occultis inuitamentis gratiæ pellicit, vt seueriori & fideliori custodiæ tantum thesaurum tradat: Reddant tunc igitur Deo suum, quod repetit meritò. Fecit id in S. Vrsula, quæ vnica erat regni totius & posteritatis talium Regum spes: nec tamen inuitam parentes ausi sunt à proposito virginitatis ad nuptias inuitare. Quam multi patres & matres aliæ Reges etiam cum liberis & nepotibus omnibus, vel penè omnibus, se sponte laniena crudelissimæ obtulerunt, hoc magis exsultantes, quo plures Deo proles consecrarent, securi de eorum salute; quibus si diutius in Regiæ vitæ licentia viuis manere licuisset, iure poterant metuere perniciem sempiternam? Quam paucos hodie tales parentes est reperire? quid mirum igitur, quòd sinat proles sæpè citius emori Deus, vt inuiti cogantur Deo reddere proles, quas nunquam Deo petenti ad sanctiorem vitam tradidissent.

Reddendi Deo cum eos repetit.

Addo matronarum quarundam in reliquis excellentiorum virtutes, vt ab Anonymo recensentur; *Seuera vxor Comitis nobilissimi, bona mulier dicitur, misericors, & deuota Christi pauperibus, & egenis multa bona faciens.* Honesta vxor Ducis Leonis, *magna virtutum gratiâ pollens, iuuencula quidem erat ætate, sed religiosis & honestissimis moribus pollebat, pia existens, casta & misericors, ipsius etiam studio & industriâ Leo maritus conuersus est, honestissima, & multum commendabilis. Mathildis Regis optimi Vsualdi vxor & ditissimi, matrona in omnibus honestissima, bonaq́ conuersationis & vitæ optimæ, Dei & pauperum amatrix existens. Victorina soror Dariæ, mulier erat præclaræ conuersationis & honesta, & multum orans, & in lectione assidua. Zaphirina soror Regis Arthuri egregia, quæ multum erat honesta, commendabilis, & vita bona, Comitis Rogerij vxor. Theodora vxor Comitis Flandrensis, erat de nobiliori Saxonum stirpe oriunda, mulier bona & fidelis, matrona humilis, piaq́ & mitis, multâ denique morum honestate refulgebat, insignis & maxima fuit virtutis, honesta valde & misericors.* Similes plures tædij vitandi causâ prætermitto.

Maritatæ quædam virtutibus illustres. Lib. 2. c. 15. Cap. 17. Cap. 10. Cap. 12.

Mulierem fortem Sapiens in veteri lege, vel ab vltimis finibus orbis inquirebat, hîc decurias multas, imò centuriam in lege gratiæ, fuit vno tempore reperire: nec ignobiles, sed regio ferè statu: tam fortes, vt tormenta exquisitissima fidei amore haberent in optatis, res omnes mortales generosè despicerent: ad æterna & cœlestia bona ardentissimis animi desiderijs anhelarent.

Centuria fortium mulierum.

CAPVT XXX.

Viduarum studia & occupationes.

SEptem in viduis dotes & virtutes exigit Apostolus, 1. Timoth. quinto capite, Prima, filios & domum benè & piè regere; 2. parentes colere, 3. mortuo marito sperare in Domino, 4. instare precibus, 5. fugere delicias, 6. esse irreprehensibiles, 7. pijs operibus inprimis hospitalitatis & misericordiæ se dedere.

7. dotes viduarum

Eas Monica habuit *l. 2. Cōf. c. 9*

Monica viduarum idea fuit, quam adumbrat ita filius: *Fuerat vnius viri vxor, mutuam vicem parentibus reddiderat, domum suam piè tractauerat, in operibus bonis testimonium habebat, nutrierat filios, toties eos parturiens, quoties abs te deuiare cernebat. Postremò nobis, Domine, omnibus, qui ex munere tuo ante dormitionem eius in te iam consociati viuebamus, perceptâ gratiâ Baptismi tui, ita curam impendit, quasi omnes genuisset; ita seruiuit, quasi omnibus genita fuisset.*

& S. Alexandria, ab auo nomen & virtutes tulit. *lib. 2. c. 20.*

Proles educat ad martyriū. Colūbanū Episcopū, Euodium Ducem, Marcellā maritatam

Dirigit S. Vrsulam.

Talis erat Alexandria soror Dariæ; quàm ea parentes, maiores & auum inprimis coluerit, ex nominis mutatione licet æstimare: dicebatur priùs Eugenia; sed quia virtutes Alexandri aui moribus exprimebat, Alexandria fuit nominata. *Agnominata est*, ait Anonymus, *Alexandria, propter multam bonorum morum probitatem, animiq; virtutem, qua Regem Alexandrum auum suum magnæ virtutis virum & probitatis imitabatur.* Quomodo rexerit domum & educarit soboles, sanctitas earum demonstrat admirabilis; duos ex viro susceperat filios, Columbanum Episcopum, & Euodium Ducem maritum, vtrique peregrinationem & martyrij lauream persuasit: Euodius sanè Dux relicta coniuge, liberis & diuitijs assumta secum filiola secutus matrem est: filiam habebat Alexandria Marcellam Comiti copulatam, & hanc multum obnitente marito vix tandem ab eo precibus extortâ licentiâ, cum filiabus ad eiusdem itineris molestias superandas perpulit. Eadem Alexandria multum valebat autoritate; consilio simul, & auxilio, semper aderat Vrsulæ Virgini, cuius cum sorore Eulalia, plerumque stipabat latus, vt cuncta piè pariter & prudenter gererentur, Deo semper nixa, cuius etiam in omnibus rebus arduis auxilium & solatium experiebatur.

Gerasinæ viduæ pietas,

& cœlestis afflatus.

Huic persimilis Gerasina Dariæ soror, Regina Siciliæ, quæ comperto rem eam totam diuino consilio, non humano gubernari, libenter quatuor stipata filiabus & Adriano decenni filio, luxum & delicias exosa, pietatem illam exemplo consilioq; suo voluit promouere; quam hoc aptiorem ad regendum & ducendum exercitum Parthenium Dionethus Rex ideo iudicabat, quod sciret eam defuncto marito, Spiritus Sancti afflatu & impulsu in Regni gubernatione & liberorum educatione magis, quàm Palatinorum consilijs niti; cuius laudes sic Elisabeth persequitur: *Sancta Gerasina Regina fuit Siciliæ, & verè erat de fideli radice Aaron, & habebat spiritum Dei abundanter: Virum suum Quintianum Regem, cùm esset primò Tyrannus crudelissimus, conuertit. Eo autem tempore, quo B. Vrsula de sancto proposito suo occultè tractabat, Pater eius magnam habens solicitudinem illius negotij, direxit epistolam ad B. Gerasinam, aperuitq; ei voluntatem filiæ suæ, & reuelationes, quas diuinitus acceperant, ei detexit, & quærebant audire consilium eius, quia sciebant eam esse magnæ scientiæ mulierem: illa autem diuina virtute inspirata, & intelligens verbum exijsse à Domino, iter aggressa est, cum quatuor filiabus suis, Babila, Iuliana, Victoria & Aurea: & paruulo filio suo Adriano, qui amore sororum suarum vltro se ingessit peregrinationi, & relicto regno in manu vnius filij sui, & duarum filiarum, vsque in Britanniam nauigauit. Eius itaque consilijs totus exercitus sacer Virginum collectus & ordinatus est, & erat ductrix omnium in cunctis vijs peregrinationis earum per consiliorum suorum gubernationem, & ad vltimum cum eis Martyrium passa est.*

regit & ducit exercitum.

proles educat castè,

Luc. 2. *Ambr. l. de viduis.*

Castitas Neptis ei' Cōstantiæ

Meruit hoc ductu suo talem funeralis tituli inscriptionem: *Sancta Gerasina, quæ duxit sacras Virgines*, docebat Gerasina castitatem filias suas, amorem Dei & orationis studium, exemplo simul & verbo: & meruisse videtur Spiritus Sancti raros & extraordinarios instinctus ijs medijs, quibus Euangelica vidua Anna Prophetissa, *cuius*, ait Ambrosius, *diuersorium erat in templo, colloquium in prece, vita in ieiunio.* Huius Neptis Constantia, quàm amauerit castitatem, Deo voti religione obligatam, sæpiùs dixi: & quàm Martyrij cum alijs sanctis liberis Gerasinæ cupida fuerit, iter ex Sicilia in Britanniam, & inde Romam institutum indicat.

Similis Machabææ matri. *2. Mach. c. 7*

Felix tot castis prolibus, & sanctis Martyribus mater vidua, quos non mundo, sed cœlo genuerat; & Deo Sponso castè, sanctè, nec molliter educarat, vt illa Machabæa, quæ tenerum filiolum his vocibus ad Martyrium inuitabat: *Peto, nate, vt adspicias ad cœlum, vt non timeas carnificem istum; sed dignus sororibus tuis effectus, particeps suscipe mortem, vt in illa miseratione cum sororibus tuis te recipiam.*

Simi-

Similiter ipsa decennem suum Adrianum videtur ad mortem animasse, vt & illi liceat illud Scripturæ accommodare: *Supra autem modum mater mirabilis, & bonorum memoria digna, quæ pereuntes liberos sub vnius diei tempore conspiciens, bono animo ferebat propter spem, quam in Deum habebat.* Hac spe freta Gerasina dux esse totius peregrinationis Romanæ voluit, licet sexagenaria propè, cùm dictante Spiritu Sancto sciret à Deo cuncta gubernari, cuius peregrinationis studium postea viduæ complures Helena, Paula, Marcella, Melania, Brigida, Begga, Ida, cum alijs sunt imitatæ.

Viduæ peregrinæ.

Similis Heroina fuit Axpaxa Regina, virilis animi vidua, quæ fortiter & prudenter marito defuncto regnum administrauit, selegit autem Virgines in exercitum Parthenicum inscribendas: in ea dotes non tantùm illæ recitatæ viduarum, sed quorumuis Principum ac Regum clarissimè velut in speculo refulserunt, vt Deboram hîc liceat & Iudith admirari; collegit eas Anonymus: *Axpara*, inquit, *Consobrina Regis Holofernis, hæc autem commendabilis Regina, & Ducissa, de prosapia commendabili oriunda fuit, & præ morum suorum virtute eximia, qua pollebat honestate, cunctis cara exstitit & accepta. Erat siquidem hæc eadem Matrona in mariti sui Regno Regina. Denique dignitas optimè per eam gubernatur, virilis itaque fuit animi, magnaq. intelligentia, & ingentis sapientia, & honestatis, & summæ moderantia, constans etiam erat animo, & in omnibus prudentissima.* Nec dubium est, quin ea, quæ videtur aliquot millia Virginum ex parte sponsi Virgini Vrsulæ transmisisse, reiectis alijs, quas morum leuitas inquinabat, multum autoritate valuerit in Parthenico exercitu tempore peregrinationis in officio retinendo: ne quid leuitatis vspiam toleraretur. Itaque sicut vidua Gerasina velut Dux & Antesignana ceteras turmas omnes præcedebat, & Alexandria cum Eulalia Virginis Vrsulæ latus, dum obiret diuersas chiliadas, stipabant: sic hanc in media vel postrema acie fuisse crediderim, vel vbi Ætherij sponsi virgineæ legiones gradiebantur, velut moderatricem earum incessisse. Gloriosior iam in castris Virgineis, quàm cùm in Principum consessu Regno mariti dominarentur: sed in viduis eleemosynariam quis fortè desideret: celebres hac virtute matronas quasdam numerat Sodalitas Vrsulana, Reginam Præclaram, Seueri Comitis vxorem, Honestam Ducis Leonis coniugem, & Elisabetham, vt suspicor, viduam: in præclaris huius laudibus hæc non infima iungitur, *multas pro amore nostra Domina eleemosynas pauperibus & egenis largiens erogabat deuota.*

Axpara vidua virilis animi.

Virtutes eius Regiæ.

Lib. 3. c. 24.

Hæc sufficiant de Viduis Vrsulanis adnotasse, quarum status nomine cœlibatus etiam comprehensus quandam in Ecclesia præ maritali tenet eminentiam, vt præclarè S. Aldhelmus Occidentalium Saxonum Episcopus his verbis obseruauit: *Cum tres*, ait, *sint status in Ecclesia, Virginitas, Cœlibatus, & Coniugium, ex reuelatione Angelica didicimus; si meritorum ratio habenda est, cum has inter virtutes constituendum esse ordinem, vt sit Virginitas aurum, Cœlibatus argentum, Coniugium æramentum; Virginitas diuitia, Cœlibatus mediocritas, Coniugium paupertas; Virginitas pax, Cœlibatus redemtio, Coniugium captiuitas; Virginitas Sol, Cœlibatus lucerna, Coniugium tenebræ; Virginitas Regina, Cœlibatus Dominus, ingalitas ancilla.*

to. 3 Biblioth. PP. l. de virginit. laudib. c. 9.

CAPVT XXXI.

Infantium & Puellarum in Exercitu Vrsulano mores.

TRia paruulorum & paruularum adfuere genera, primi nondum nati, cum matribus martyribus trucidari, de quibus alibi; alij lactentes, alij nondum nubiles, virtutibus & prodigiosis actibus non minùs, quàm ceteræ Virgines illustres,

Ingẽs prodigiũ in his paruulis. S. Ambr. l. 3 de velandis virg.

speculum ætatis tenellulæ, & nobile potentiæ diuinæ tropæum posuerunt, quòd cùm earum quingentæ essent, nulla pedem pauida retulerit, omnes martyrio sint coronatæ, vt moribus virtutibusq; cum senibus tales æquet Ambrosius: *Non ergo ætas reijcitur florentior, vbi morum est senecta. Teclam non senecta, sed virtus probauit. Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem*, perfecta sanè laus omnipotentis Dei; quòd lactentes infantulæ, quinquennes & sexennes puellulæ mortem amore Christi sitiant, tormenta flagitent, effusione proprij sanguinis fidem & amorem Christi palam testificantes; de ijsdem addit: *Non mireris in adolescentulis professionem, cùm legis in paruulis passionem*, & de his scriptum est: *Adolescentulæ dilexerunt te nimis:* tenerior in his Dei dilectio, miris & dulcissimis Angelorum & Cœlitum apparitionibus fouebantur: vnde liquidissimis perfusæ voluptatibus in cœlum oculos, manus & mentes intendebant: maternum iam tum amorem cum diuino commutantes, de quibus Anonymus: *Virginum istarum sanctis agminibus Angelorum adfuit frequentia, & tanta Sanctorum, vt supra & circa omnem eis metum auferrent, & mæstitiam, dulci sua visione & præsentiâ, denique & infantulæ, quæ in cæterarum vlnis gestabantur, & sinibus, visiones Angelicas admirantes, insolitas illarum personas & effigies rutilantes, & sursum in aëra digitos extendentes, præ admiratione sonos emittebant, dicentes, Ha, ha.* Diligebat has paruulas Deus præcipuè; vnde præ Virginibus alijs singulares quosdam fauores impertiebat: vt neque præsentiâ suâ cuiquam in itinere quidquam crearent molestiæ, quas Christus inter primitias natus recens sibi voluit dedicari; sic in hoc certamine, in quo status omnes Ecclesiæ, omnis ætas, conditio, sexus, decurrere, pro laurea debebat, nolebat abesse paruulos, quos vt ideam virtutum Apostolis & electis Saluator proposuerat, his verbis: *Nisi efficiamini, sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum.* Vnde deinceps lacte materno voluit illas Deus abstinere; quas ipse mirabili modo nutriebat, quibus sensim sui cognitionem & amorem instillabat: *quem enim docebit scientiam, & quem intelligere faciet auditum, ablactatos à lacte, & auulsos ab vberibus.* Itaque quod Agnes de Sponso canebat: *Lac & mel ex ore eius suscepi*, infantuli dum Cœlites adspicerent, & digitos extremos sugerent, omni lacte materno dulciùs hauriebant: vt matrum eis desiperet alimentum, tam iucundè cœlesti pastis & refectis nectare. *Lactentes*, ait Anonymus, *infantulæ, quæ vberum lacte nutriri solebant, iam nullo prorsus mammillarum nutrimento alebantur, sed digitos in ora mittebant, & de ipsis digitis rorem de cœlo ministratum sugebant, cuius vigore sustentabantur.*

gaudia earum ex adspectu Angelorum.

cur in hoc Martyrio congruerit adesse.

ablactabat illas Deus. Isa. 28.

Tribus solent rebus paruuli matribus vel nutricibus molestiam generare, sordibus, vagitu, & onere. His omnibus Vrsulani paruuli carebant defectibus: vt gaudio portantibus essent, non fastidio; recrearent, non affligerent. Pergit enim: *Nunquam in eodem itinere, vt paruulorum mos est & natura, sordebant se madefacientes, sed nec plorantes vagiebant, alijs inferentes molestiam*, & alibi de summarum Alpium adscensu: *Tantâ quippe agilitate, vt quædam ait earundem Virginum: tum illæ, quæ infantulas gestabant in brachijs, conscendebant, quanta & istæ, quæ absque onere nihil portantes scandebant:* sed quid de grandiusculis dicemus, quinquennibus, sexennibus, octennibus? earum constantem cum alijs progressionem absque discursu, fatigatione, motuum, gestuum, vel corporis leuitate, cum summa modestia, sic enarrat: *Concordi namque processione illis incedentibus, nulla vt mos est iuuencularum ac virginum, hac illac se abrumpens disiungebat. Tanta denique Angelorum ac Virginum sacrarum frequentia de cœlis ad earum custodiam aderat directa, vt illorum personæ miro viderentur vbique splendore refulgentes, non solùm adultæ, & maiores illarum adspectum mirabantur, & præsentiam, verum & paruulæ, summâ namque disciplinâ gradientes incedebant, modestissimè in verbis & gestibus se habebant*, & cap. 13. *denique & puellæ octo aut quinque annorum cum ingenti alacritate ibant, & vix vllam quandoque lassitudinem habebant & sentiebant.* Dixisses non homines, sed Angelos & Cœlites fuisse paruulos istos & paruulas: nam corporis integritas, ciborum abstinentia, mentis innocentia, laboris continuitas, Angelicam naturam referebant,

carebant sordibus.

Lib. 2. c. 9. Cap. 14. nec onerabant portantes.

Paruulorũ incessus in itinere. sine fatigatione. vita Angelica & cœlestis

bant, hoc præmium erat pudicitiæ & innocentiæ ætatis tenellulæ. Meritò: cum pudicitia Tertulliano *sit flos morum, honor corporum, decor sexuum, fundamentum sanctitatis, præiudicium omnis bonæ mentis, quanquam rara, vixq; perpetua, tamen aliquatenus in seculo morabitur, si disciplina persuaserit, si censura compresserit.*

Tertul. l. de pudicitia.

Hæc castitatis & pudicitiæ laude paruulæ nostræ celebrantur, quas inter excellunt S. Luciæ soror Placida, & altera Placida Giramani Ducis filij soror, ac Gerburgis Nataliæ Comites: Gerasina matre cognomine genita: Bertha quinquennis, Helena Fuchelingi soror, Thasis decennis Sinceri Ducis filia; sed in reliquis Lucretiæ Reginæ decennis filia vocatur *Sanctissima*, & de Comitis Eustachij tribus paruulis dicitur, *tres in puellari statu & ætate degentes, quas summâ nutrierunt diligentiâ, omni castitate atque modestiâ*, & infra: *Sorores autem quinque reliquas, patrem & matrem in honestate virtutum & castitate fuerunt imitantes.* Tales his verbis ad se inuitat Saluator: *Sinite paruulos ad me venire, talium est enim regnum cælorum:* imò Virgines istæ innocentes & pusiones, ait Basilius, *anticipant gloriam resurrectionis:* quidni sint adultioribus etiam quandoque fortiores? nam Ætherij sponsi soror ætate maturior, turpiter à castris Virgineis amore sponsi mortalis defecit, altera vero Florentina paruula gloriosè Martyrij & Virginitatis aureolam reportauit, quia Angelorum more cœlestibus, non caducis rebus intendebat: *O Virginitas opulentia indeficiens*, ait Athanasius, *Corona immarcessibilis, templum Dei, domicilium Spiritûs Sancti, margarita pretiosa, mortis & inferni profligatrix, Angelorum vita, corona Sanctorum.* Hæc tamen in istis paruulis candicat puriùs, vincit feliciùs, triumphat gloriosiùs. Hoc vtinam omnis virtutis & honestatis speculum, omnis ætas, sexus, status & conditio frequenter inspiciat, & solerter imitetur, secundante Christi gratiâ, cui laus, honor, virtus & gloria in secula seculorum, AMEN.

Enumeratio quarundam paruularum.

Lib. 7, c. 16. castitas earum.

lib. de virg. circa fin.

* * *

TOMI

TOMI SECVNDI MARTYRII S. VRSVLÆ, LIBER SEPTIMVS.

SEPVLTVRA, INVENTIO, ET Eleuatio Sodalitatis Vrsulanæ, cum duobus libris Reuelationum Anonymi.

CAPVT I.

Deus statim post Martyrium mirificè Sodalitatem Vrsulanam illustrat.

Psal. 138. Deus exaltat humiles.

POST certamina & heroica facinora Parthenicæ militiæ quatuor iam libris explicata, totidem sequentibus honores ijs à DEO mortalibusq; statim à morte inchoatos persequemur: *Nimis honorati sunt amici tui, Deus*, canit Dauid cum admiratione. Parum est DEO, laborem electorum breuissimum, in cœlis æternâ gloriâ compensare, nisi in terris etiam, quo se DEI causâ magis abiecerunt, hominum æstimationem & honores declinarunt, ac sui contemtum ambitiosiùs in mundo quæsierunt, mortalium famâ laudibusq; celebrentur, & orbis totius veneratione colantur. Hinc DEVS vix iam occisis Virginibus, cœpit famam & claritatem nominis earum, operâ Cœlitum etiam diuulgare citiùs, quàm funerarentur: nam vt centum annis antè fecerat myriadi Achatianæ militum, qui insigni martyrio montem Armeniæ Ararath decorarant, similibus DEVS hos viuos, & post mortem obitam ornauit fauoribus.

Myriadis Achatianę triumphus

Fuerunt Martyrum Achatianorum initio nouem millia; qui Angelicis auspicijs, cùm innumeram hostium multitudinem profligassent, omnes Angelis magistris, fidem Christianam didicerunt, & quantum profecissent, patiendo (quod longè nobilissimum profectûs in schola Christi experimentum) demonstrarunt: præsentibus tamen Cœlitibus, qui eos animarent; nam cum quinque in eos reges (vt multi volunt) armarentur, eorumq; iussu procella lapidum in eosdem effunderetur, lapides in funditores redire; cùm flagris laniarentur, terra contremuit, quo miraculo permotus S. Theodorus chiliarcha cum sua chiliade Martyribus accessit, vt myrias Achatiana compleretur: quibus cùm murices calcandi spargerentur, præacutas illas sudes Angeli submouerunt: inde in crucem actis, & iam morituris vox cœlestis insonuit: *Venite Benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi.* Simul cum hac voce cœli aperti sunt, & tantus splendor Martyrum corpora circumfulsit, vt nemo posset mortalium ea fixis oculis intueri. Dehinc terræ motus horrendùm immugijt, qui fugauit spectatores omnes, metu penè exanimes: simul ita concussit montem Ararath, vt excussis è manibus pedibusq; clauis, corpora ab Angelis in terra reuerenter deponerentur, ne hu-

Angelorũ magisteria & auxilia. Vox diuina inuitás.

ne humanis polluerentur manibus: ipsi Cœlites non in communi fouea, sed singula ab alijs seorsim tumularunt, cœlesti interim harmonia resonante, dum Angeli olim Martyrum istorum magistri, nunc etiam pollinctorum munere fungerentur. Ita fere Surius.

Sepultura Angelica.

Surius in nouiss. edit.

Hæc qui perpenderit, mirari desinet, si paria Cœlitum obsequia in hisce sepeliendis Virginibus legerit; si mirabilem Dei prouidentiam hoc libro explicandam, qua vsus est, vt isthæc historia, Virginumq; præcipuarum notitia posteris incorrupta fide traderetur, & eæ ex nomine etiam notæ pietatem acuerent cultorum: quam tot vbique terrarum miraculis ad has peculiares sibi dilectas sponsas magis toto orbe percelebrandas Deus comprobat; vt quo studiosiùs ipsæ patriæ, mundi, nominisq; splendorem & claritatem, vili electa morte fugiebant, hoc amplius Deus modis naturæ cursum excedentibus eas mundo declararit. Satis id sepulturæ ratio nominaq; præcipuis apposita, tot tam mirabiles diuerso tempore factæ exhumationes & eleuationes præuijs prodigijs visis, & toto orbe per quatuor orbis plagas factę translationes manifestant. Ita sicut quatuor libris præcedentibus, vitam & virtutes prosecuti Virginum sumus; totidem sequentibus, honores ipsis à Deo & hominibus habitos per eleuationes, translationes, cultum & miracula describemus.

CAPVT II.

Epitaphiographi SS. Virginum, S. Jacobus Patriarcha Antiochenus, S. Quirillus Sacerdos, & S. Ortmaria virgo, à quibus etiam hæc historia Coloniensibus tradita est.

VT historia tam mirabilis ad posteros summâ fide perueniret, voluit diuina prouidentia, non omnes primâ necari die: Quatuor ex omni numero totius Sodalitatis breui tempore superfuisse certum est, vel probatis monimentis, vel claris reuelationibus: nam de S. Cordula & Cunera, illa postridie, hac in festo SS. Simonis & Iudæ martyrio coronatis, satis vulgatum est è proprijs ipsarum rebus gestis.

Post necē Virginum superstites S. Cordula & Cunera.

De S. Iacobo idem à S. Verenâ B. Elisabetha didicit, qui biduo superstes cùm esset, multum historiæ tradendæ posteritati profuit: consentit eius tumuli repertus titulus inchoatus, nondum completus.

S. Iacobus

Præter hos S. Quirillus Sacerdos, qui multo ante Coloniense suburbium incoluerat, ciuibus pridem notus, sex dies accepto letali cum alijs vulnere vixit, vt titulus eius sepulcralis hoc exemplo manifestat: *Hic iacet in antro S. Martyr Quirillus Presbyter sepultus, qui vixit post suum martyrium sex dies.* Vixerat is cum S. Sigillinde Britannâ Virgine aliquot annos ibidem loci, quæ etiam cœlitus didicit Virginum Britannicarum aduentum, & cum ea profectus est Romam, inde reduces appulsi Coloniam, cum alijs sunt interemti.

& S. Quirillus.

Erat in suburbio collis, cui Sacellum S. Magdalenæ cum parthenone Virginum incumbebat, & in Sacello vetus antrum, in quod postea membrorum frusta & artus diuulsi à corporibus tumulati sunt: In hoc S. Quirillus delituit vulnere iam accepto. S. Iacobus eodem loci latebras etiam suas biduo reperit, is, panico terrore perculsis & fugientibus hostibus, statim se videtur accinxisse operi, & ciues de obsidentium fugâ exhilaratos, ad incidenda cippis lapideis nomina, quæ toto itinere collegerat, animasse; dum ipse occisos lustraret Martyres, & sua singulis apponeret nomina. Qua in re, & ipse eo tempore, & incisores diuino etiam & cœlesti ductu & gubernatione vsi sunt, vt apparebit postea.

Cum

Cum his ſuperfuiſſe quinta videri poſſet S. Ortmaria virgo, quam adiuuiſſe multum, vt præcipuarum Virginum tituli notarentur, hæc in ſepulcro quodam reperta inſcriptio ſatis indicat: *Hic iacet S. Ortmaria virgo, quæ attulit S. Vrſulæ de Scotia ad dotum ſuum mille Virgines, quæ fecit titulari omnes excellentiſſimas Virgines:* quamuis cùm hoc non exſtet, quo die poſtea martyrium ſubierit, nihil affirmo: fortè in nauibus conſignata nomina S. Iacobo tradidit, qui ea ciuibus dedit inſculpendi lapidibus, quos ipſe poſtea ſingulis appoſuit ſarcophagis cum Quirillo, quem ſepeliendis operam impendiſſe Virginibus, c. 6. oſtendetur. Qualibus verò inciſoribus vel ſcriptoribus vſus ſit S. Iacobus, quorum operâ biduo vel triduo tam multa notari nomina potuerunt, licet id autographum S. Eliſabethæ Schönaugienſis non ſignificet: reperi tamen in peruetuſto membraneo Cæciliano M.S. ad finem capitis 18. his deſcriptum verbis: *Quoniam autem B. Verena reuelante didiceram, quod S. Iacobus Antiochenus Epiſcopus ſepulturas ſanctarum Virginum titulaſſet, orta eſt dubitatio apud me & quoſdam, qui de hoc mecum conferebant: quomodo hoc fieri poſſet, vt cùm die tertia poſt eas paſſus fuerit, ſicut habet ſupradicta narratio, tot Virginum aliorumq; Martyrum titulos in tam breui ſpatio conſcribere potuiſſet: Magnum etenim aceruum eorum in quodam ſacro loco reſeruatum eſſe audiui. Et factum eſt die quadam, cùm de ipſis ſacris Virginibus officium ſolenne ageremus, quædam ex eis mihi apparuerunt circiter 12. & antecedebat eas vna, quæ ceteris omnibus miro quodam & notabili decore præeminebat: Nam ipſa quidem erat B. Verena: Hanc ergo cùm rogaſſem, vt de ſupradicta dubitatione me expediret, reſponſum tale reddidit mihi: Non ſolus titulationes noſtras ſcripſit S. Iacobus Epiſcopus, ſed Clerici cum eo plurimi. Elegerat enim ad hoc opus vndecim Clericos, & ſingulos ſingulis millenarijs Virginum præfecerat, & curam eis commiſerat conſcribendi nomina earum. Illi ergo cum adiutoribus, quos ſibi ſinguli adiunxerant, nomina, quæ illic inueniuntur, ſcripſerunt, & ſepulturis noſtris adhibuerunt: nomina autem, quæ ipſis ignota erant, per B. Iacobum, qui diligenter ea notauerat, cognouerunt: quædam autem eis diuinâ reuelatione manifeſtata ſunt: plurima etiam omnino neglecta ſunt.* Horum Clericorum vnus Livoldus fuit, cuius hæc reperta eſt in titulis ſepulcralibus inſcriptio: *Ego Livoldus Subdiaconus ſepeliui corpora ſanctarum Virginum cum Clematio.*

S. Ortmaria. *S. Iacobus noſa curat incidenda* *adiutorib. 11. Clericis*

Ita S. Aquilini Colonienſis eo tempore Antiſtitis præmonitu & exhortatione ciues, vt gratos ſe Diuis tutelaribus & libertatis vindicibus exhiberent, quotquot poterant, operam ſuam nominibus incidendis impenderunt, S. Quirillo & Iacobo dictantibus ea, vel ſcripto tradentibus: à quibus etiam tota rei geſtæ ſeries, ortus S. Vrſulæ, & Ætherij ſponſi fœdera ſponſalitia, comitatus in peregrinatione, & reliqua ciues & Aquilinus Præſul videntur fida relatione didiciſſe: vnde non improbabilis ea quorundam opinio fluxit, ab ipſo S. Aquilino martyrium S. Vrſulæ fuiſſe literis rudi compendio conſignatum; cuius eo maior autoritas & fides eſt, quòd aliæ diuerſorum locorum hiſtoriæ cum hac apprimè conſentiant, vita S. Chriſtianæ Baſileæ, SS. Cunegundis, Wibrandis & Mechtundis in Reinfeldenſi comitatu, S. Aureliæ Argentorati, S. Cuneræ in Rhenenſi oppido, S. Sigillindis Coloniæ mortuarum & tumulatarum, quarum ſingularum res geſtæ diuerſis in locis, autoribus & temporibus congruenter maiorum conſtanti traditione conſcriptę, quoad omnia adiuncta, mira conſenſione cum veteri conſpirant hiſtoria Vrſulana, eamque ſuis confirmant, & certis teſtimonijs, quæ ab ipſis Virginibus ante mortem loci incolæ accepere, vt nulla videatur fraus admiſceri potuiſſe, cùm ſingularum dictarum Virginum ſanctitatem clariſſimis Deus miraculis multis ſeculis comprobarit: quæ poſtea fortè Diocletiani tempore perierit: nam circa Ann. 500. ſermo vetus panegyricus vult, ea tempeſtate martyrium Vrſulanum non exſtitiſſe literis conſignatum.

& Ciuibus *Probabilitas veteris Vrſulanæ hiſtoriæ.*

Ad S. Iacobum redeo præcipuum quaſi Epitaphiographum: quem ſcribentem vel dictantem nomina, Deus altiori lumine impertiuit. Ideo à S. Verena cap. 11. Eliſabetha ſtupens ænigmaticam figuram, quam S. Ætherio ſponſo appoſuerat, cui artificioſè Regis & Axparæ nomen incluſerat, audijt: *quod ſignificare voluit tituli ſcriptor, cùm ita admiſcuit nomen eius nomini regio, hoc manifeſtiùs exprimi non oportebat,*

S. Iacobus præſcius futurorũ. *S. Eliſa. c. 11*

debat, quia futurum erat, vt per te hæc omnia manifestarentur. Et c. 12. cùm de innocentia vitæ S. Ætherij ait, hæc subdit: *Quanquam hoc ita fuerit, tamen antequam fidem Christianam suscepisset, tam modestè, tamq; innocenter vixerat secundùm statum vitæ illius, quem tunc gerebat, vt videretur Scriptori tituli eius rectè omnes annos posuisse fideles.* Quibus insinuat verbis, duo S. Iacobum cœlitus de Ætherio, dum titulus eius procuratione incideretur, cognouisse: primò, fore, vt eleuatis aliquando corporibus tituli illi diuino responso declararentur, quod factum est Ann. 1156. & 1183. Secundò, eâ fuisse innocentiâ præditum S. Ætherium gentilem, vt videretur ipsi semper fidelis exstitisse. Porrò ideo fortè, & suo nihil præfigi aliud nomini voluit, sed nudam vocem *Iacobus* expressit, præscius hæc cœlitus declaranda: accessit & animi demissio, qua inductus, nec se videtur ciuibus declarasse Patriarcham esse; nec voluisse, vt id titulo adiungeretur.

Occiso S. Iacobo biduo post commune martyrium, totum onus reliqua dicandi nomina incubuit in S. Quirillum, letaliter saucium, eo tunc vigore, vt S. Florinam (de qua cap. 4.) sepelierit; nec tamen omnia propter hostium quorundam infestationem scribi potuere; imò nec singula loculis corpora separatis disponi: nam in sarcophagis lapideis pridem à S. Aquilino præparatis gemina quandoque vel terna, & præcipuarum tantùm personarum locata corpora suis distincta sunt nominibus.

Origo traditionis historiæ Vrsulanæ.

Hoc initium traditionis Coloniensis de Vrsulana historia fuit, & manauit ab ijs, quæ de S. Sigillinde nota erant, vel à SS. Iacobo & Quirillo didicerant, quam à maioribus continuâ successione quasi per manus ciues acceperunt, vt licet sub Diocletiano scripta ab Aquilino perijsset historia, à posteris tamen præsertim Solino & S. Cuniberto eadem à iuratis testibus ita haberi potuisset, sicut de SS. Virginibus infra Basileam defunctis ante 140. annos factum esse demonstrabo.

CAPVT III.

Pollinctores SS. Angeli cum S. Aquilino & ciuibus Coloniensibus.

Sancti ab Angelis sepulti.

S. Catharinam Virginem, notum est, à SS. Angelis in monte tumulatam, vti & Moysen: Sic S. Landradam, cùm homines intercederent, ne eò loci, vbi sepeliri petierat, conderetur, Angeli casta eius membra eò delata composuerunt: plus etiam S. Agathæ contulerunt Cœlites; qui tumulum sepultæ ornarunt marmore, cum hac epigraphe: *Mentem sanctam, spontaneum honorem, Deo & patriæ liberationem,* vt non mirum alicui videri debeat, si tot millibus Virginum tumulandis, Cœlites ipsi vespillones adesse, non sint dedignati, quarum ductores in via & metatores fuerant. Rem ipsam breuiter exsequitur S. Vrsula apud S. Elisabetham:

Elisab. c. 27

Ijdem iuuant in sepeliendis SS. Virginibus.

Nobis omnibus in sanguine nostro iacentibus, venerandus ille Præsul, sicut præceptum illi fuerat, opus magnæ pietatis operatus est in nos, & cum magna diligentia & honore sepeliendi officium nobis impendit; ipsi autem & ipsis qui cum ipso laborabant, in nobis aderat Maiestas Domini, & ministrabant illi Angeli Dei, & velociter impletum est opus sepulturæ nostræ: nos autem non distulimus rogare Dominum pro eo (Aquilino Episcopo Coloniensi) *vt redderet ei mercedem laboris sui, factumq; est, vt cito posthac subtraheretur ab hac vita: deditq; ei Deus honorem singularem pro ea honorificentia, quam exhibuerat nobis.*

S. Aquilini Episc. studiũ

Primus & præcipuus humationis curator S. Aquilinus, quartus à S. Materno Coloniensium Episcopus, iam tum cùm Virgines Româ adornarent reditum, voce cœlitus lapsâ præmonitus, ex eo tempore arcas tot Episcopis, Regibus, Principibus, Virginibusque (serie totâ Martyrij per quietem visâ) magnâ industria conquisiuit, & ea, quæ ad tantam funerationem necessaria videbantur.

Atque vt ciues ſuos ad opus tam ſanctum excitaret ardentiùs, ipſe manus operi admouit, diſperſa Martyrum legit membra, condidit ſarcophagis, & quo Reges, quo Epiſcopi Virgineſque loco tumulandæ eſſent, ſolerti induſtriâ diſpenſauit. Ardebant ciuium animi ex innato gentis huius proximis ſuccurrendi ſtudio, & Præſulis exemplo ac monitis pridem inflammati: & verò maximè, vt gratos & memores ſe præſtarent obtenti beneficij in vrbis liberatione. Qui ergo ſanguine ſuo innocentiſſimo fuſo ſanguinem nocentiſſimorum ciuium fundendum in ciuitatis vaſtatione redemerant, æquum erat, vt ijſdem cum vitæ ſuæ periculo vicem rependerent: ideo cibi ſomniique oblitos, exiſtimo aſſultantibus ſæpè hoſtibus perſtitiſſe, ne ab ijs in præterfluentem abijcerentur: vel ne beſtijs de noctu obiecta cadauera relinquerentur. Vt meritò S. Vrſula dicat *velociter opus ſepulturæ completum eſſe*, præſertim cùm adeſſent adſpectabili formâ Angeli, qui animabant in opere tam ſancto ciues; & ritè cuncta ſic diſponebant, vt ſuis quæque nomina loculis ſine confuſione in illa multitudine, & crebra hoſtium infeſtatione peragerentur, ad poſterorum, cùm eleuanda eſſent corpora, certam Martyrum notitiam.

Ciuium ardor.

C A P V T IV.

Situs Vrſulani ſepulcreti, & quam operoſa, ſumtuoſa, pia, diligens & accurata fuerit funeratio.

Forma ciuitatis.

CIuitas Colonienſis Martyrij tempore quadrangulari ſpecie adſita Rheno, qui ab Oriente radit eandem duos colles, ad Auſtrum Capitolinum, ad Aquilonem eum, cui Metropolitana D. Petri Baſilica incumbit, complectebatur: quem ordine tertius Greeſbergenſis ſuburbanus ad Septentrionem itidem collis, Rhenano margini propinquus ſequebatur, in cuius, iam magnam partem ſolo æquati, vaſtis camporum ſpatijs verſus omnem partem ſtrages Vrſulana cùm accidiſſet, idem *ager Vrſulanus* deinceps mutato nomine cœpit nuncupari: quòd ſanguinem hauſerit Parthenium, corpora ſuſceperit gremio, multiſq; ſeculis fouerit; ideo foſsâ muroq; cinctus, & vrbi prope contiguus effectus eſt, ne barbarorum aſſultibus violaretur donec ciuitatis aucto pomerio, mœnibus eiuſdem clauderetur, domibus & Eccleſijs permultis in eo paulatim ædificatis, quæ fines illius agri ſatis indicant. Nam qua ciuitatem reſpicit ad Auſtrum, templum S. Maximini, Societatis IESV, S. Pauli, S. Andreæ, PP. Prædicatorum, & Mariæ Indulgentiarum continet, inde foſſeis antiquis hæret hodie nomen, quæ à porta aleatoria Baſilicam verſus Vrſulanam, & hinc ad arboretum Grani, poſt Monaſterium Machabæiticum ad S. Cuniberti Collegiatam vſq; Eccleſiam olim porrigebantur, vt ager ille ſat capacis oppidi ſpatia quinaſq; parœcias cōplectatur, totus Virgineis tumulis ab Aquilino Præſule, Clero populoq; Colonienſi conſecratus: in veſtibulo tom. 2. vide eius delineationē.

Situs agri Vrſulani.

Nominis mutatio.

Fines eius

Hiſce in campis latiſſimis operosè, magnis etiam impendijs, tot millia Martyrum corpora ciues funerarunt: nam vt ex inuentionibus diuerſorum temporum, & corporum colligi potuit, foueas oblongas quadratas, ad lineam rectas, ad amuſſim ferè æquales, & ab occaſu Solis, ortum verſus porrectas, per agri vaſti ſpatia paſſim effoderunt, in quibus centum, ducenta, vel quinquaginta corpora tumularunt eo ferè loci, quo cæſa terram ſanguine cruentarant. Conſtat S. Eliſabethæ tempore talem vnam foſſam ſacris oſſibus plenam inuentam eſſe: *Magnum*, inquit, *etenim aceruum eorum in quodam ſacro loco reſeruatum eſſe audiui.* Tempore Conradi Colonienſis Archiepiſcopi quingenta ſunt vna vice detecta corpora per Belgium diſtributa, & Raymundus Gurcenſis Cardinalis ait: *Circa tempora fel. rec. Nicolai Quinti Papæ inuentum eſt quoddam reſeruaculum oſſibus Sanctorum plenum, quod etiam eleuatum, & alijs Sanctis appoſitum exiſtit.* Sic cum S. Conſtantia centum alia ſunt egeſta corpora: cum Gorgonio Epiſcopo ſupra centum & triginta proximis è locis eruta.

Foſſæ ſepulcrales qua figura egeſtæ.

Capacitas earum.

S. Eliſ. c. 18.

In diplomate eleuationis.

Nec

Nec tamen permixta temerè, vel inter se confusa membra collocarunt: neque proximè corpora corporibus imposuerunt; sed decenter, ordinatim & honorificè ferè singula magnâ diligentia, curâq; sita sunt; quantum temporis angustia, Martyrum multitudo, redeuntium subinde hostium infestatio patiebatur. Id quomodo contigerit, licet ij, qui diuersis inuentionibus, varijs seculis præfuerunt, vel eas conspexerunt, obscuriùs insinuent, & picturæ nonnullæ sarcophagorum lapideorum tam dispositionem corporum, quàm manuum, brachiorumq; compositionem satis ostendant, multò tamen apertiùs licuit intueri, cùm in hac historia limanda desudarem. Nam admirabili diuinâ prouidentiâ prorsus accidit, vt in corde, vel etiam centro ferè totius agri Vrsulani fouea persimilis eis, quas descripsi, detegeretur, in quâ cum sexcentis violentæ necis, &, vt multi putant, martyrij tolerati præclaris indicijs supra centum corpora Anno Societatis IESV seculari 1640. a 3. Iulij sequentibusq; diebus & mensibus præsertim, quibus Societas nostra referendis Deo gratijs iubilabat, sunt reperta: quæ decenter & accuratione maximâ tumulata, situm eundem omnino referebant, quem veteres picturæ quadringentorum & plurium annorum in capitis & brachiorum collocatione nobis exhibent, vt ex his ipsis à nobis inuentis corporibus velut archetypis illa credi possent extypa fuisse adumbrata: sed cùm hærerent adhuc multi dubij, biennio post, cùm illustris Legatus Cæsareus D. Ioannes à Crane, prope tumulum S. Vrsulæ, nouum Sacellum elegans & sumtuosum moliretur, & arena prope templum in vinea calci miscenda effoderetur, corpus persimile conditum in sabulo situ membrorum eodem statim apparuit, quas vt indubitatas exuuias Vrsulanæ Sodalitatis omnes ideo confitentur, quòd constet, eò loci neminem hactenus ob fundi sanctitatem fuisse præter Martyres humatum.

Ordo seruatus in deponẽdis corporib⁹.

colligitur ex inuentionibus.

& picturis veteribus.

Deinde nummi veteres inter corpora recens inuenta depositi, qui Domitiani, Augusti, & M. Aurelij Antonini præ se ferunt imagines, satis arguunt sepulturæ vetustatem: sed de hoc, cùm examinata probataq; fuerint, aliàs: Funerationis Vrsulanæ modum licet hinc & ex alijs inuentionibus talem colligere.

Quamuis præcipuorum Episcoporum, Regum & Virginum corpora sint lapideis condita monimentis, quorum permulta licet quotidie in Basilica Vrsulana cernere, nominibus & picturis adiectis, qua membrorum dispositione, & quibus cum indicijs sint sepulta: plerique tamen Martyres sine capulis in terra sunt ordine pulchro depositi, simili ferè ratione.

Pleraque corpora Vrsulana sunt in terra sine tũbis sepulta.

In foueâ quadrangulari octo pedes altâ, sedecim circiter lata, 30. 40. 50. vel 60. pedes longa, certis in locis receptacula quædam egesserunt, in quæ sanguinem concretum & glebas cruentatas, effuderunt: vel ex argilla, lateribusque secreuerunt locum, & lapidibus operuerunt, phialis, poculis, & alijs vasis fictilibus vel vitreis, sanguine vel arenâ sanguinolentâ plenis intra cauum conclusis & firmatis, ne terræ aggestæ mole frangerentur.

Receptacula sanguinis infimo loco curata.

Deinde area tota instrata corporibus est, vno palmum vel semipedem aliquando à sequenti vel viciniore seiuncto. Situs autem corporum hic ferè fuit. Non caput tantùm, sed & humeri cum pectore rectà versus orientem Solem sunt collocata, brachijs & manibus decussatim supra pectus compositis, qui mos initio nascentis Ecclesiæ fuit fidelibus, quasi Christum è Cruce suspensum (cuius facies versus Occidentem directa fuit) adspicerent, quòd eius virtute resurrectura sua sperarent immortalia corpora.

Dispositio corporum infimorũ.

Post primam lineam proximè pedes, alius ordo corporum versus ortum, deindo tertius, quartus, quintus ad finem vsque longitudinis fossæ dispositus fuit.

Areâ verò totâ semel instratâ, desuper arena vel terra corporibus est iniecta, ad vnius vel duorum palmorum altitudinem: tum iterum locus totus totidem ferè cadaueribus impletus fuit eodem ordine, quibus iterum sabulo coopertis, tertia prioribus imposita series est: & quibusdam in locis etiam quarta. His rursus arenâ tectis, mutila & truncata brachia, pedes, manus, coxæ, crania, mandibulæ, vertebræ, vel quidquid mutilorum membrorum vspiam repertum est, ea supre-

Secunda series corporũ.

Supra seriẽ supremam locata sũt mutila membra.

ſupremo in loco ſparſa, vel vno in loco decenter ſunt collocata: quorum etiam corporum ſanguis vel inſtrumenta necis reperiri potuerunt, eadem vrceolis, phialis vel vaſis alijs iuxta ſingula corpora poſitis, excepta diligenter ſunt, pieque conſeruata.

Atque hic quidem videtur ritus paſſim per agrum totum eſſe diligenter obſeruatus; niſi quòd ſanguis & mutila membra prope Magdalenæum Sacellum reperta, ſint effuſa in puteum præaltum Eccleſiæ, de quo ſequenti capite fuſiùs.

Ita non temerè (qui modus hodie contagio ſerpente, multaq; mortalium millia perimente, vel ingenti militum cæsâ multitudine obſeruatur) in foſſam altam nullo ordine congeſta multa cadauera ſunt, terra diligenter aggeſta, ne peſtis exſpiret, & aërem inficiat; ſed ordinatim per camporum vaſtiſſima ſpatia corpora ſunt piè, decenter & honorificè ritu fidelium ſita, locataque, foſſis artificiosè tectis, & æqualibus egeſtis; corporibus deinde ſeorſim ab alijs piè ſummaque accuratione verſus ortum ad lineam diſpoſitis, adiectis indicijs Martyrij, vel necis inſtrumentis, ac arenis ſanguinolentis, ne quis poſſet de nece talibus propter fidem illatâ dubitare.

Omnes oppidani iuuerũt ad funerationẽ Ciues, Clerici,

Videntur autem omnes oppidani, ſexus vterque, cum Clero, Duce Præſule, partitis inter ſe operis gnauiter ad eam ſolennem parentationem ſtudium ſuum contuliſſe: Ciues enim, reor, effodiendâ terrâ, parandis tumulis, aptandis lapideis monimentis, incidendis nominibus, deportandis ad ſepulcretum corporibus multum deſudaſſe. Clericos autem dictandis nominibus, deponendis corporibus, titulis & vrceolis ſanguine refertis apponendis fuiſſe occupatos, quos inter Livoldus Subdiaconus laudem præcipuam meruit, quem non improbabile videtur fuiſſe S. Aquilini in Pontificatu Colonienſi ſucceſſorem. Mulieres & Virgines ſuo non defuerunt officio, quæ videntur phialis, poculis vitreis vel teſtaceis allatis vaſis ſanguinem & cruentas glebas, arenas & ceſpites collegiſſe; Virginum nuda quædam veſtiſſe, vel curaſſe corpora, compoſuiſſe decuſſatim brachia, abſterſiſſe ſanguinem, eduxiſſe fixas è corporibus ſagittas, repertas quaſque res ſingulis diligenter appoſuiſſe.

Mulieres,

etiam Angeli.

Interim adſpectabili formâ miſcebantur his pollinctoribus Angeli, qui rerum maximè neceſſariarum obſeruatu monebant operas: ab ijs fortè deſcriptæ ad lineam foſſæ, corporum ordo, ſitusque conſtitutus, in titulis incidendis & apponendis, ne quis error incideret, admoniti.

Hoſtes etiam ab inuadendis & mactandis ciuibus deterriti: omnes ad vrgendum & perficiendum opus, non parcendum ſumtibus, quàm honorificentiſſimè & religioſiſſimè tumulandos Dei Martyres, exſtimulati.

& Sacræ Virgines.

Nec ipſæ cœlis adſcriptæ iam Virgines defuere: nam Eliſabethæ teſtantur ipſæ, quòd titulis ab errore vindicandis inuigilarint, & vetus aſſerit hiſtoria, earum adſpectu, minis & terrore fugatum ab vrbe hoſtilem exercitum.

Cura Præſulis Aquilini. Cap. 17. Sumtus adhibiti.

Præcipua tamen cura, ſtudium & induſtria Præſulis Agrippini commendatur à S. Vrſula, qui fortè nimio labore contraxit morbum, e quo feliciter breui pòſt ad Virgines beatas in cœlum emigrauit: Huius enim ſolertiæ monitiſque tribuendum exiſtimo, quòd nullis parcitum publicis ſumtibus ſit, agris maximis & fructuoſiſſimis ſuburbanis vel emtis, vel in hunc ſacrum vſum ad honorem Martyrum oblatis & conſecratis: vt de Clematij fundis ſermo inſinuat vetuſtiſſimus: & quidquid ad religioſiſſimam hanc funerationem, ferè triginta millium corporum veſtiendorum, vel piè deponendorum, cultum pertinebat, vltrò liberaliter donatis impendijs, operâ, labore, ſolertiaque, ſingulis inter ſe piâ quadam æmulatione certantibus: quòd ijs Martyribus ciues bona fortunæ, corporis incolumitatem, & vitam ſe debere faterentur; hoſtibus ceſſuri prædâ: niſi tot innocentes Virgines ſanguinis ſui pretio, precumque ſuffragijs redemiſſent.

Totam

Totam huius funerationis seriem disertè his verbis vetus describit historia: *Fugatis ergo pacis hostibus, conclusis ciuibus insperata pax reddita est, longoq; luctu soluti Colonienses portis eruperunt: & ecce passim super nudam humum inhumata Virginum cadauera inuenerunt; nec multum eos res fefellit, quippe qui iam pridem transeuntium ibidem sanctarum puellarum vestes, habitus & naues nouerant, sed quia facilè animaduerterant, deuotas Deo Virgines pro conseruandæ pudicitiæ signaculo in agone martyrij occubuisse, seq; earum patrocinantibus meritis non modò mortem, sed etiam cruciatus barbarorum omni morte grauiores euasisse, vnanimi consensu non quasi homines, sed quasi Deum in humanis corporibus venerantes, non priuatis, non publicis sumtibus pepercerunt, dum non modò humanitatis officio, verum etiam humillimæ venerationis studio, pro se quisque satagentes, alij dilaniata disiectaq; membra Martyrum congerunt, alij vestibus cooperiunt, alij terram effodiunt, alij sarcophagis imponunt: breuiq; tempore, sicut illic est cernere, sanctissimæ Virginum reliquiæ ad æternam Coloniensium gloriam pausauerunt in pace.*

Ratio funerationis ex veteri historia.

C A P V T V.

Locus destuuij sanguinis, eiusq; receptaculum immutat antiquum nomen.

Historiæ veritas clarissimè ex loci inspecti signis eruitur: hoc, vt suprà docui, vidit Polybius, qui ideo Græciam, Aphricam, Hispaniam, Galliamq; peragrauit, vt ex incolarum sermonibus, locis ipsis, & impressis notis & indicijs visis, literis testatiora consignaret.

Conflictus certo in loco habiti aperta sunt vestigia, si is antè diuerso nomine appellatus, nomenclationem nouam inde traxerit. Quis de prælio ad Rhodanum habito circa Lugdunum dubitet, quo Seuerus Imperator Albinum cum copijs internecione deleuit? Dio autor est, tantam ibi copiam fuisse effusi sanguinis, vt in fluuios influeret: alij volunt planitiem patentissimam appellationem immutasse, & etiamnum adhuc à fuso sanguine nomen retinere. Eodem Seuero Imperatore Lugduni orta inter Christianos persecutio atrocissima est, in qua S. Gregor. Turon. lib.1. hist. Franc. c.29. autor est, tantam cæsam esse multitudinem Christianorum, *vt per plateas flumina decurrerent sanguinis Christiani; nec numerum aut nomina Martyrum inire licuerit.* Addit Rheinandus in indiculo SS. Lugdunensium, fol. 123. *Ferunt sanguinis lacum in ima valle collectum eo loco, vbi nunc est S. Romani Ecclesia, stagnante ibidem cæsorum cruore, qui è colle, in quo passi sunt, plenis riuis decurrebat, qua etiam ex causa fama est, nemini intra eam Parochiam sepulturæ ius, vel etiam facultatem esse, solo hic sanctificato non sustinente cadauera excipere. Addunt inde sanguinem Arari illapsum esse, & aduersa aqua Matisconem vsque, hoc est leucas circiter decem adscendisse, factamq; ex ea causa fluuio nominis mutationem, vt qui eo vsque Arar dictus erat, exinde Sangona appellaretur: quo nomine iam à temporibus Iuliani Apostatæ nuncupatum liquet ex Ammiano Marcellino Iuliani æquali, qui Sangonæ nomen vsurpat in Galliæ descriptione.* Hactenus Rheinandus. Simile quiddam stadio Vrsulano contigit.

Magna sanguinis effusio nomen loci immutat.

Lugduni.

Ingens sanguinis profusio.

Collis erat eleuatior suburbanus, tunc temporis à loci natura Greesberg ob natiuum collem dictus, hodieque nomen idem Boream versus retinet, is statim à cæsis Virginibus Ager Vrsulanus mutato nomine est appellatus; ita quingentis ferè ab hinc annis vocatum fuisse, in diplomate suo Philippus de Heinsberg Archiepiscopus Coloniensis testatur, his verbis: *Notum facimus omnibus Christi-fidelibus, quod Capellam in memoriam SS. Virginum in loco, qui dicitur S. Vrsulæ ager, in Colonia constructam, concessimus possidendam, Ann. 1178.*

Collis Greesberg accipit nomen Agri Vrsulani.

Porrò collis decliuitas Rhenum versus protensa, per quam in Rhenum vsque defluxisse sanguis Martyrum perhibetur, *Sanguinis Platea* appellata fuit:

& porta ciuitatis eodem venit nomine, per quam rectà cruor in præterfluentem se exonerauit.

Hæc centum ab hinc annis M. S. Codex ex Archiuo Machabæitarum collectus de hoc loco testatur: *Ad cuius rei perpetuam memoriam hæc ipsa adhuc platea, quæ portam cœnobij* (Machabæitici) *præterit, Rhenumq́ versus declinat, Sanguinis vicus vulgò* die Blut-straß *appellatur vsque hodie; porta itidem vrbis ad Rhenum, licet humilis & angusta, eodem se gaudet nomine insignitam.* Consentit P. Canisius in Martyrologio ad diem 21. Octobr. his verbis: *Locus Martyrij* (Vrsulani) *vbi ad Rhenum occisæ sunt, vsque hodie Platea Sanguinis nominatur.* Idem D. Fleien in sua historia fatetur.

Puteus in quem effusus sanguis

Exstat in eodem SS. Machabæorum templo puteus, quem ciues videntur intra Sacellum loci, quod tunc S. Magdalenæ sacrum erat, nunc ampliatum SS. Machabæorum honori consecratum est, opere tumultuario excitasse: in hunc omnis, qui colligi potuit, coagulatus cruor cum glebis etiam eo purpuratis congestus est: & is videtur fuisse, qui in decliuitate collis ex confluxu sanguinis diuersorum corporum collectus est.

Idem sarcophagis illatus.

Nam quorum Martyrum cruor ex corporis situ ab alijs separatim discerni potuit, cuiusnam esset; is testaceis ampullis exceptus ipsis sarcophagis singulorum inditus est, vel appositus ijs cum rebus alijs, quæ apud singulos repertæ sunt, vt de pectinibus etiam infrà apparebit: vnde in ipsam Italiam S. Vrsulæ cruor quotannis ebulliens potuit transportari.

Huic puteo SS. Martyrum sanguine locupletato saxea moles forma cylindri & pyramidali operimento fastigiata incumbit circa templi angulum extremum, qui ostio primo obijcitur: ibidem sacri sanguinis in præaltam scrobem effusio artificiosè depicta cernitur; quam traditio loci illius Sanctimonialium continuata confirmat, quæ è S. Vrsulana Sodalitate præstantissima pignora, cum SS. Machabæis & S. Ioachimi cranio piè & religiosè conseruat. Cui affixa hæc est epigraphe: *Sacrum earundem sanguinem, huic S. Magdalenæ quondam infusum Sacello reuerenter colunto.*

Hanc Maiorum Coloniensium solertem pietatem, qua cum corporibus sacrum sanguinem, & minutissimas apud singulas repertas res condiderunt, promouit, & Præsulis Aquilini vigilantia, & Sanctorum, vt dixi, Angelorum præsens obsequium, ne quid ex eo thesauro deperiret.

Palæstra martyrij.

Coloniam igitur sedem huius Martyrij testatur Ager mutato nomine Vrsulanus nominatus: & ne opponas ob solam sepulturam ita appellatum, clamat vicus ille, qui sanguine Virgineo redundauit, clamat puteus sacri sanguinis receptaculum, plenus adhuc glebis cruentatis: ipsi etiam sarcophagi proprio multorum sanguine adiectis nominibus ditati sunt: quæ quomodo allatis aliunde corporibus fieri potuissent, ego non video.

CAPVT VI.

S. Quirillus & Clematius S. Florinam cognatam S. Vrsulæ sepeliunt.

Longitudo agri Vrsulani.

TOta funeratio tot millium seiunctissimis locis facta est quaquauersum ad Occidentalem & Orientalem agri sanguinei plagam ad ea vsque spatia, quæ S. Cordulæ & S. Gereonis ferè templa complectuntur: vnde in S. Cordulæ templi pomario, & S. Maximini immunitate supra centum reperta aliquando corpora sunt, & S. Odilia circa S. Gereonem est exhumata: quamuis ? olinus, cùm muniret agrum, versus Occidentem eius spatia contraxerit.

Et

Et licet breui confecta tempore sit, si tot millia considerentur, & ea adhibita diligentia, vt nomina sandapilis inderentur, tertio tamen die, quo S. Iacobus cæsus est, absolui non potuit; quo occiso totum onus videtur in S. Quirillum superstitem incubuisse, vt reliqua, quantum fieri posset, corpora dignoscerentur; quod cùm prętari ab eo in tanta multitudine ægrè posset, multa in vnum congesta locum sunt.

Iam sepultis, vt credebatur, omnibus, fortè inter vepreta abiecta latebat S. Florina cognata S. Vrsulæ, hæc per quietem S. Quirillum & Clematium (qui fortè extra vrbem in Magdalenæo Sacello in sepulturam diligentiùs incumbebant) monuit non semel, abiecti sui corporis inhumati, nec enim ab alio, quàm Quirillo, dignosci Virgo, nec sciri nomen potuisset, quam solicitè & religiosè quæsitam, & repertam tumularunt; cuius præ omnibus reliquis titulis, lapidis inscriptio prolixissima est, ipsamq; rem gestam his verbis explicat: DIVINIS FLAMMEIS VISIONIBVS FREQVENTER ADMONITI, ET VIRTVTIS MAGNÆ MAIESTATIS, EGO QVIRILLVS PRESBYTER ET CLEMATIVS SEPELIVIMVS CORPVS S. FLORINÆ VIRGINIS.

S. Florina corpus suū detegit.

Hoc defunctus officio Quirillus, post letale vulnus haustum & martyrium commune die sexto, 27. Octobris ad societatem in cœlis gloriosam decessit, vnà adhuc in Rhenensi oppido relicta S. Cunera Reguli illius loci seruitijs mancipata; sepultus est in antro Sacelli Magdalenæi, cum hac alias allata inscriptione: HIC IACET IN ANTRO S. MARTYR QVIRILLVS PRESBYTER SEPVLTVS, QVI VIXIT SEX DIES POST SVVM MARTYRIVM. Quiescit in eodem Sacello modò ampliato in Altari, S. Sigillindis honori consecrato, ad chori ingressum versus vltram templi partem, parte eius in montem veterem translata.

Videt hinc pius Lector, vnde in tanta multitudine, ea tamen tot illustrium personarum nomina haberi potuerint; si solis historicis insistam fundamentis: solus S. Quirilli tam diu superstitis titulus, & S. Ottmariæ sufficere potuissent, vt quis sibi persuaderi sineret, & rei gestæ seriem, & nomina quorundam ad posteritatis memoriam adnotari potuisse, licet ipsa S. Elisabethæ reuelatione careremus, quæ S. Iacobum vult diuinitus seruatum biduum, vt isti rei potissimum inuigilaret. In ciuibus verò maximè enituit feruor Clematij, vnde & eius postea corpus circa Virginum sepulcra conditum est hac apposita inscriptione: HIC IACET SEPVLTVS CLEMATIVS, QVI MANIBVS SVIS SEPELIVIT SACRAS VIRGINES.

Historicū fūdamētū titulorum incisionis

Socius eius fuit Livoldus Subdiaconus, qui pari videtur sanctitatis fama fuisse celebratus, cuius reliquiæ postea sunt ad Montis-veteris Cœnobium transportatæ.

CAPVT VII.

Templum à ciuibus S. Vrsulæ excitatur, quod creditur mortuorum aliorum corpora eÿcere.

PRimum S. Vrsulæ honori templum exædificatum est à ciuibus, eo loci, vbi nunc earundem basilica cernitur: hoc insinuare videtur vetus historia, quæ cap. 17. ait de ciuibus: *Vnanimi consensu non quasi homines, sed quasi Deum in humanis corporibus venerantes, non priuatis, non publicis sumtibus pepercerunt, breuiq; tempore, sicut hodie illic est cernere, sanctissimæ Virginum reliquiæ ad æternam Coloniensium gloriam pausauerunt in pace.* Quæ magnificentia fuit in excitata basilica declarata, in qua præcipua corpora reconditerūt.

Cur S. Helena S. Vrsulę nō excitarit Ecclesiam?

Hæc etiam causa est, quòd multi mirantur, & ideo S. Helenæ temporibus contendunt esse posteriorem, quia Britanna ipsa (vt multi credunt) Britannicis Virginibus templum excitasset, quæ S. Gereoni Coloniæ, tam nobile condidit opere musiuo Mausoleum, vt vulgò ad Aureos Martyres fuerit nominatum. Dico enim iam tum stetisse S. Vrsulæ Basilicam à ciuibus ædificatam, & ciuium magnâ pietate frequentatam, ita vt tum religio ciuibus Coloniensibus esset, in ea Ecclesia homines alios sepelire: ne sacræ reliquiæ cum profanis mixtæ corporibus, secerni non possent, ideo vetus histor. cap. 8. ait: *Ex eo autem iam crescente diuina religione, non modò consuetudo, sed pro consuetudine sacramentum ciuibus inoleuit, vt intra ambitum Virginalis sepulturæ nemo vsque hodie cuiusquam mortui corpus audeat sepelire.*

Clematius restaurat exustum templum.

Porrò cùm eadem Ecclesia concremata esset, Deus Clematium ex Oriente accersiuit Coloniam, vt templum exustum S. Vrsulæ restauraret. Is verò, cum religione loci, tum consuetudine ciuium, imò & prodigiorum magnitudine, quæ ibidem patrabantur, & secum facta meminerat, impulsus, sub grauibus minis pœnarum perennium, ne quis eò loci quenquam mortalium extra Virgines Vrsulanas sepeliret, his verbis vetuit: *Si quis autem super tantam maiestatem huius Basilicæ, vbi Sanctæ Virgines pro Christi nomine sanguinem suum fuderunt, corpus alicuius deposuerit, exceptis Virginibus, sciat se sempiterni tartari ignibus puniendum.* Huic exsecrationi subijci solet hæc monitio: *Propter huius tituli sententiam nullum corpus apud Ecclesiam SS. Virginum sepelitur.*

Vetat ibi quēquam sepeliri.

Sed an etiam humari possint, disceptatur. Asserunt posse nonnulli, quibus fauet D. Hermannus Fleien, quia apud Machabæos passim alij funerantur, & cur SS. Virgines consortium aliorum corporum refugerent, cum quibus in cœlis sunt æternùm regnaturæ?

Ego tamen plurium puto sententiæ doctissimorum virorum adhærendum, qui antiquam Coloniensium traditionem, (quòd etiam sepulta ibi alia corpora terra sæpiùs remouerit) suo calculo comprobarunt. Moueor primò tanta admiratione Clematij, vt ipse ait, *virtutis magnæ maiestatis* (de qua sequenti cap.) & exsecratione subiectâ: *Si quis super tantam maiestatem huius basilicæ corpus alicuius deposuerit*, vt ea maiestate non videatur aliud significari, quàm factam sæpius eiectationem profanorum corporum, à ciuibus ipsi commemoratam: ita ea (quam incidi templo fecit) comminatio, monitio quædam est, ne iram Dei prouocent, ibi condendo alia corpora cum salutis periculo, qui offensam suam, & loci maiestatem virtute sua, & eiectione cadauerum sæpiùs declarauit.

Li. 4. Dial. c. 53. & 54. Terra egurgitat malorum cadauera.

Nec nouum id & inusitatum videri debet, S. Gregor. autor est, viros Sanctos demortuos non passos, præsertim si contaminati flagitijs, eorum Ecclesijs inferrentur: ita S. Faustinus Martyr, in cuius Ecclesiâ Valerianus Brixiensis Patricius iussu Episcopi sepultus erat, noctu custodem monuit, vt Episcopo significaret, intra 30. dies moriturum, nisi fœtentes carnes exhumatas eijceret: & quia Sacrista rem non ausus fuit Episcopo declarare, dicto temporis spatio decessit Episcopus. Genuæ etiam alius lubricæ vitæ tumulatus in S. Syri Martyris templo cum esset, nocte concubia auditæ voces sunt: aduolant custodes territi, cernunt educi à deterrimis spiritibus corpus, quod pedibus ligatum extra Ecclesiam alio in loco repererunt. Similia habet S. Greg. Turon. l. 1. de gloria Martyrum.

Etiam infantium,

Alia tamen hic vrget causa, cur etiam infantes recens baptizati, vt alibi dicam, ab hac sepulturâ diuinitus arceantur, quam refert Lindanus Episcopus Ruremundanus, ne ossa sacra cum profanis misceantur, nec id nouum & inauditum Rhinandus noster in indiculo Sanctorum Lugdunensium fol. 123. de Ecclesiâ S. Romani idem ex traditione loci commemorat: *Ferunt sanguinis locum in ima valle collectum eo loco, vbi nunc est S. Romani Ecclesia, stagnante ibidem cæsorum cruore, qui è colle, in quo passi sunt, plenis riuis defluebat. Qua etiam ex causâ fama est, nemini intra eam Parœciam sepulturæ ius, vel etiam facultatem esse, solo hic sanctificato, non sustinente cadauera excipere.*

vt Lugduni.

Colo-

Coloniensium traditionem complectitur tabula in templo S. Vrsulæ, quæ hisce versibus antiqui seculi experientiam rei manifestat, & miracula templi prædicat.

Probatur traditione

Ista legat ciuis, peregrinus & aduena quiuis,
Hæc tria non celet gens genti, sæpe reuelet,
Quæ Deus ob memorem sacris concessit honorem
Virginibus, quarum caput VRSVLA; *Christus earum*
Sponsus, vt expresse declaret eas nimis esse
Munere magnorum claras magno meritorum.

Primum miraculum, quòd alieni non possint hîc sepeliri.

Primus honor talis, & gratia tum specialis,
Quòd sacer hic vitat locus, & sibi nulla maritat
Corpora, dedignans aliena, solum sibi signans,
Septaq. quæ florum quondam data Virgineorum
Sunt tumulis, temere tumulata nequit retinere
Funera, quæcunque mirâ virtute, solumq.
Proycit oblata; sunt hæc bis terq. probata.
Testis vt esse solet Pipini regia proles,
Nobilis istarum quàm conuentus Dominarum.

Hanc traditionem suo confirmauit calculo circa Ann. 1350. Franciscus Petrarcha, cùm Coloniæ sacras reliquias inspiceret; ita enim scribit: *Vidi tot simul trunca membra sacrarum Virginum, & terram generosis dicatam reliquijs, ac degenerum, vt aiunt, cadauerum expultricem.*

ex Fráncisco Petrarcha Lib. 7. epist. c. 4.

Initio seculi superioris prodijt Vrsulana historia typis Martini de Werdena: In qua rés sic memoratur: *Ex quo in illo loco seu ambitu Virginalis sepulturæ nemo vsque hodie mortui cuiusquam corpus ibidem valeat sepelire. Quod patet per quendam puerum filium Regis Britanniæ, quo mortuo magna deuotione affectauit pater, hunc sepeliri in Ecclesia vndecim millium Virginum, quo humato omni mane reperiebatur tumba cum puero eiecta, & supra terram stans, quòd in hoc sancto loco meritò nullum cadauer requiesceret.*

Lindanus verò Ruremundensis Episcopus apud Baron. in notis ad 21. Octob. hæc refert: *Hunc autem locum, vbi nunc visitur S. Vrsulæ Collegium, Virginum nobilium fuisse certaminis arenam, inde pij non imperitè videntur adstruere, quod templi area nullum suscipit sepeliendum; imò pueros recens baptizatos de nocte quasi euomens in superficiem reycit visendos, cuius rei miracula narrant incolæ non rara, quæ non alibi temere inueniantur:* huius viri autoritas eo pluris facienda, quod Baronius eius iudicium præcipuè de Vrsulana sua narratione exquisierit, idemq; de verbo ad verbum recitet.

Lindano Epo Ruremundensi ad 21. Oct.

Fauet ad Ann. 451. Christophorus Browerus, alijq; veteres & recentiores: Obijcit D. Hermannus Fleien posse apud Machabæitas sepeliri alios. Sed alia est ratio loci huius; alia Basilicæ Clematianæ, cuius *tota templi area vni Virginum memoriæ sanctione inuiolata custodita est*, vt rectè Browerus ait: in hac enim præcipui Reges, Episcopi, Virgines: & totius Sodalitatis duces Cyriacus, Vrsula, Ætherius sunt funerati: paucula verò corpora & concisa ferè mutilaq; Martyrũ membra, cum sacro sanguine in exiguo S. Magdalenæ Sacello condita: cuius cùm angustiæ à Solino Episcopo Ann. 463. laxarentur, ædificato templo angustiore, facile fuit sacras Virginum reliquias certis in locis & honestioribus collocare, vt in reliqua satis ampla templi area fideles alij sepelirentur. Clematius verò, cum totius Basilicæ suæ fundum oppletum cerneret tot Sanctarum Virginum reliquijs, & consuetudine receptum, ne quis alius ibi sepeliretur, forte & prodigiosa iam tum facta eiectione cadauerum (quam videtur *virtutem magnæ maiestatis*, iterumque *Basilicæ maiestatem* appellare) addidit rectè adiurationem, quam Deus postea sæpe ratam habuit, & tum inprimis, quando Pipini proles Viuentia ibi sepulta est, quam terra reiecit, vt lib. 9. c. 7. demonstrabo.

P. Christ: Browero. Obiecta dissoluuntur.

Ideone inuidæ SS. Virgines?

Nec ideo liuidas dicemus sacras Virgines: cuperent & ipsæ alia secum condi corpora, nisi voluntas obstaret Numinis, qui Martyres potissimum eo loci multis & prodigijs & visis nobilitati voluit celebrari, & eorum sacras exuuias secernere ab alijs, vt cum ex fida S. Elisabethæ reuelatione liqueat, cunctas aliquando orbi manifestandas, facilius veræ reliquiæ ab aliorum corporibus distinguantur.

CAPVT VIII.

Templum exustum à Clematio ex Oriente diuinitus euocato restauratur, & de Clematiorum familia.

Clematij varij.

Constat tam in Occidente Coloniæ Agrippinæ, quàm in Oriente Alexandriæ Clematios celebres exstitisse: & quidem tempore Martyrij Vrsulani, & paulo post Coloniæ fuisse triplex aut quadruplex indicat titulus sepulcralis, consentit S. Elisabethæ reuelatio cap. vlt. Quot fuerint, dubium esse potest.

Primum arbitror, tempore Martyrij Coloniæ sedem, & domicilium constituisse, qui primis diebus statim humandis corporibus operam suam impendit: cuius hic exstat titulus apud Gerlacum: *Hic iacet sepultus S. Clematius, qui manibus suis sepeliuit sacras Virgines.* Hunc eundem, opinor, qui cum Liuoldo Subdiacono, vt suprà monstraui, Virgines varias, & cum S. Quirillo Martyre cœlitus monitus S. Florinam sepeliuit, vti altera indicat sepulcralis hæc inscriptio: *Diuinis flammeis visionibus frequenter admoniti, & virtutis magnæ maiestatis, ego Quirillus Presbyter & Clematius sepeliuimus corpus S. Florinæ.* Fortè Clematius origine Romanus potens & magnarum opum, prædium quoddam suburbanum in loco Martyrij habuit, in quo Virgines primarias sepeliuit, quod etiam obtulisse videtur ciuibus pro templo Virginibus excitando.

Elis. c. 21.

Idem Clematius, vel alius, completa funeratione diuinitus admonitus est, vt quædam inhumata corpora traderet sepulturæ, de quo S. Elisabetha: *Non post multos autem dies completa humatione nostra, venit Clematius vir venerabilis, & tulit corpora quædam, quæ in loco quodam adhuc supererant, & sepeliuit ea cum honore magno, sicut & ipse à maiestate Domini præmonitus fuerat.* De his exstat talis inscriptio: *Clematius inuenit ista corpora occisa, cum alijs Virginibus, & sepeliuit ea in pace.*

Alexandrini castitas

Marcellin. lib. 14. init.

Similis Clematiorum familia nobilis Alexandriæ in Ægypto vno & altero seculo post S. Vrsulæ martyrium exstitit: prædicat vnius egregiam castimoniam, & vitæ innocentiam Ammianus Marcellinus lib. 14. in principio, quam is vitæ prætulit: nam cùm sceleratissima nobilis viri Clematij socrus ipsum ad incestum lenocinijs frustra solicitaret; nec minis eius amorem impetraret, audax & nefarium scelus infamis lupa in castissimi viri exitium molita est: nam oblato reginæ monili id dolis effecit, vt scelere nullo contactus idem nec hiscere; nec loqui permissus, occideretur. Ex hac Clematiorum Orientalium familia fortè is fuit, qui varijs prodigijs Coloniam euocatus est, vt Ecclesiam sanctarum Virginum incendio collapsam suis impendijs restauraret, & cultum earum in itu & reditu Asiaticis & Europæis persuaderet. Is enim ex partibus Orientis, in quibus Alexandriam Ægypti sitam esse liquet, venisse perhibetur, vt vetus his verbis historia cap. 18. memorat:

vet. hist. c. 18

Aliquanto autem tempore euoluto diuinitus frequenter per visionem admonitus, & quasi legatione sanctarum Virginum, accitus vir religiosus nomine Clematius ex Orientis partibus aduenit, qui pro voto suo Ecclesiam super sanctissimos cineres à fundamentis constructam in honorem SS. Virginum compleuit.

Elis. c. vlt.

Occasio aduentus Clematij ex Oriẽte.

Hunc ita discernit à priore apud S. Elisabetham S. Vrsula: rogata enim de priore Clematio pollinctore: *Nunquid Domina, Hic erat ille Clematius, qui Ecclesiam vestram dicitur construxisse? ait nequaquam, sed post longum tempus ille aduenit.* Ducentis & viginti circiter post martyrium annis: hanc enim ædificatam ibi Eccle-

ſiam narrant Archæa Machabæitica. Occaſio aduentus fuit intermiſſio, & negligentia cultus Vrſulani Colonienſium: hanc vt corrigerent, Alexandria fuit euocandus Clematius pietate præſtans & opibus, quem nocturna SS. Virginum viſa crebra tam diu terruerunt, donec voto concepto de excitando Virginibus Vrſulanis in loco Martyrij ipſarum templo, iter difficile aggreſſus magnis itineribus Coloniam contenderet. Rem ita narrat M. S. codex apud Surium in vltima editione, & concio vetuſtiſſima lib. 11. recitanda: *Hac nihilominus negligentia in honorandis theſauri pretioſiſſimi loculis in noſtratibus* (Colonienſibus) *adeo vehementer indurvit, vt ex remotis valde Orientalium regionum partibus Clematius quidam vir, vt rerum exitus docuit, clarus ſimul & religioſus, atque ad honorandas illuſtrandaſq; famâ pariter & munere SS. Virginum ſepulturas idoneus, crebris viſionum prodigijs, terroribus, & documentis Coloniam inuitatus accederet, & quæcunque, coactus in ſuo loco primùm timore ſpoponderat, hic in redintegranda beatarum Virginum Baſilica religionis deuotione perficeret. Cuius monimenta lapidibus iſtic ſeruantur inciſa, quæ & huic operi putauimus inſerenda.*

erigit templum

DIVINIS FLAMMEIS VISIONIBVS FREQVENTER ADMONITVS (VT VIRTVTIS MAGNÆ MAIESTATIS MARTYRII COELESTIVM VIRGINVM IMMINENTIVM) EX PARTIBVS ORIENTIS EXHIBITVS, PRO VOTO CLEMATIVS VIR CONSVLARIS DE PROPRIO IN LOCO SVO HANC BASILICAM VOTO, QVO DEBEBAT, A FVNDAMENTIS RESTITVIT.

In eo S. Cunibertus fecit.

Hanc eandem putat Eccleſiam D. Fleien, in qua S. Cunibertus pòſt An. 640. feciſſe legitur, & columbæ indicio S. Vrſulæ tumulum repeciſſe: quod ſi etiam per Longobardorum vaſtationes, vel Hungarorum incenſa non eſt, ipſa eſt, in quam Ann. 922. Hermannus primus Colonienſis Antiſtes tranſtulit illuſtre Collegium Canonicarum, quarum Gertzheimenſe Monaſterium, Hungarorum vaſtationibus conflagrarat: quamuis iam ante idipſum tempus Virginum ibi Cœnobium fuiſſe videatur, inde à Clematij æuo, vel S. Cuniberti tempore: cum acceſſione Virginum Gertzheimenſium dos aucta creuerit.

Plura de templo hoc, reliquijs eius, dotis incrementis, libro nono referam, in eo præcipuæ Sodalitatis perſonæ adſeruantur. S. Vrſula quidem ac Ætherius ſponſus duobus continentur argenteis ſarcophagis inauratis, gemmiſque opere regio variegatis. Cyriaci etiam Pontificis, Pantuli Epiſcopi Baſileenſis, aliarumque principum Virginum ſacræ exuuiæ: ſupra duas chiliades capitum, & oſſa innumera ſacra toto templo paſſim cultui expoſita proponuntur: exſtantque ſandapilæ lapideæ prægrandes è terra erutæ, quibus eas maiorum pietas magno ſumtu poſt martyrium incluſerat.

Ex his colligo veroſimile, duos vel tres fuiſſe Clematios, omnes cultores ſacratum Virginum eximios; omnes diuinitus ad eam venerationem diuerſo tempore inuitatos; maximè tamen cultum SS. Virginum toto pene orbe propagaſſe Clematium templi ædificatorem: nam & Coloniæ ſopitam illam pietatem excitauit, & in itu, redituque per magnam Europæ Aſiæque partem præconium martyrij fecit; ita enim de eo meminit M. S. codex Surianus: *Qui non modo in loco proprio pretioſorum corporum venerationem debitam redintegrauit & auxit, verùm etiam in externas prouincias, vnde venerat, & per quas iter fecerat, famam tantam eundo & redeundo perduxit.*

* * *

CAPVT

CAPVT IX.

Tumulus S. Cuneræ templo in Rhenensi oppido decoratur, & prodigia prope eum patrata.

SOla è Sodalitate Vrsulanâ S. Cunera fuit, quæ Coloniæ Martyrium non consummauit: inchoauit certè, cùm ibi fidem cum alijs professa, palam laniena se offerret; sed abducta & seruituti mancipata, post longius fidei & virginitatis certamen, tres ipsos annos superstes, in festo SS. Simonis & Iudæ, iussu Reginæ strangulata est, dum venationi Rex operam daret: qui vt domum redijt, & ei venienti de more Regina cum omni familia occurreret: abesset autem ab eo comitatu Cunera, mirari Rex, & vbi esset, Reginam percontari; illa ad dolos pridem meditatos conuersa, parentes finxit Cuneræ ex Britannia magna festinatione filiam in patriam reuexisse. Ducuntur in stabulum equi Regij, conditorium S. Cuneræ Martyris, illi repugnare & recalcitrare, nec vllis potuere flagris adigi, vt sanctitatem soli pedibus & sordibus inquinarent: vnde in vicinum eos deduci stabulum necesse fuit, quod alacres nullo negotio subierunt. Interim instruitur cœna, Rex cum Regina accumbit mensæ. Sub vesperam intendentibus iam se tenebris, ilico in triclinium aduolant famuli metu penè exanimes, rem prodigiosam refert is, qui Regi à stabulo erat, candelas in eo crucis in modum apparere. Rex attonitus iubet rei veritatem explorare propiùs, & locum luminis: iussi accedunt ad ardentem lucem proximè, quæ protinus euanuit: Ergo dum terram ipsam inspiciunt curiosiùs, obseruant recens egestam & congestam rursus humum. Placet eâ refossâ, quid lateat, indagare: qui dum altiùs fodiunt, in Cuneræ Martyris cadauer incidunt, quam cum mappula pone collocata strangulatam educunt, & Regi videndam offerunt: is tam atroci fato & flagitio interemtam luxit, pro suo in eam amore acerbissimè, nec poterat de autore facinoris dubitare, quam mendacij ream euictio facti & sceleris ipsa testis conscientia agebat: vnde & multi volunt (& in his Ioannes Leydensis Carmelita, in Chronico Hollandiæ, cap. 4.) tam crudeliter sui vix potens animaduertit in Reginam, vt in furorem acta femina triduo passis crinibus vagaretur, vestes discerperet, capillos euelleret, in se sæuiret atrociter, se ipsam denique ex alto præcipitem ageret, proprij sceleris rea, testis, Iudex & carnifex. Vt tamen Regis exstaret in Cuneram Martyrem amoris monimentum, Palatium Rhenense stabulo diruto reddidit augustius, ibidem nobili Ecclesiâ, ad S. Martyris honorem excitatâ: vt videatur sanctæ Virginis precibus ad Christi fidem accessisse.

Equi ferocientes ad tumulum S. Cuneræ

Lumina prodigiosa

Pœna necatę S. Virginis.

CAPVT X.

Virginibus ante Martyrium in reditu mortuis Ecclesia excitantur.

CHristiana Virgo, cùm circa Basileam in reditu Romano, (dum Coloniam ad Martyrij palæstram festinatur) virium defectu substitisset, & inter Parochias Wylen & Krentzach decessisset, piâ æmulatione dissidium ortum est inter Ecclesiæ vtriusque Parochianos, cui sanctæ Virginis exuuiæ deberentur: litem omnem cum iuuenci conscenso edito monte vicino diremissent, ibidem Virgini excitata est tertia Parochia, ab ipsa miraculis statim inclyta S. Christianæ nominata: cui noui limites, terminiq; sunt attributi; quæ celebrior facta reliquis est, quòd concursu peregrinorum, beneficia cœlestia & petentium & obtinentium, mirificè fuerit frequentata.

Parochia S. Christianæ.

Pari

Pari ratione, cùm SS. Cunegundis, Wibrandis & Mechtundis duobus supra Basileam milliaribus in monte diœcesis Constantiensis Eichsel locum quietis obtinuissent, è vestigio ad earundem etiam honorem Ecclesia constructa est, & binæ earum intra, vna extra adiunctis Virginum imaginibus sunt tumulatæ, quæ statim frequenti vicinorum accessu longè latèque celebratæ miraculis inclaruerunt.

Tēplū SS. Cunegundis, Wibrādis & Mechtundis.

Postea S. Aureliæ, cùm prope Argentoratum è vita excessisset, & magnis coruscaret prodigijs, templum est ædificatum circa Ann. 500. vel 550. vbi modò Sanctimoniales sub S. Augustini regula Christo militant. De his cùm pluribus sit agendum infrà, illud tantùm hîc sufficiat indicasse, iam tum à decessu harum circa & post tertium seculum Christianum ijs in locis sanctarum Vrsulanarum Virginum honori templa fuisse excitata.

S. Aureliæ

CAPVT XI.

De Antiquitate loci Machabæitarum, in quo sanguis Martyrum collectus est, & Parthenone loci eius ante S. Vrsulæ aduentum.

CLematius ex Oriente Coloniam veniens occasionem dedit, vt Solinus Episcopus cœperit cliuum Magdalenæum angustiori templo decorare, cuius initium altiùs est repetendum.

Locum præcipuum lanienæ SS. Virginum multi volunt cliuum esse Greesbergensem, in quo SS. Martyrum sanguis hodie conseruatur. In hoc colle quidam ex Optimatibus Agrippinensium circumfluens copijs, sed apprimè pius Sacellum S. Magdalenæ condidit ad priuatum fere religionis vsum: quo semotus à forensi strepitu secedebat, vt liberior à curis publicis & priuatis animus orationi vacaret ardentiùs; is sanctè defunctus hereditariam suam pietatem vxori transscripsit: quam ipsa fecit auctiorem, voluitquo ad alios propagare: curam enim adiecit, vt secessus istius socias haberet, quæ mundi spretis pompis, Deo simul militarent: votis piæ feminæ Deus adspirauit, nam puellas eiusdem propositi complures excitauit, quæ cum præfecta vidua Parthenonem erexerunt, in quem etiam finem ipsa vicinos agros, & omnes suas maritiq; facultates liberaliter erogauit.

Collis Greesberg Sacello Magdalenæo exornatur.

& Parthenone.

Ad hunc secessum Magdalenæum Deus ex vltima Britannia euocauit Sigillindem Virginem regiæ prosapiæ cum Quirillo Sacerdote, qui visa puellarum Coloniensium in suburbano cliuo pietate: solitudine Parthenonis inuitati, vltro non inuitis virginibus delegere sibi eundem quietis locum, in quo DEO soli à curis mundi segregati militarent. In hoc Sacello Magdalenæo eadem cœlitus monita aliquot pòst annis didicit aduentum Vrsulanæ Sodalitatis, eius peregrinationem & martyrium ibidem subeundum. Ideo cum S. Quirillo & exercitu Parthenico iter Romanum prosecuta, post reditum eodem loci exscensione facta cum tot millibus interfecta est, & cum Quirillo (quem sex dies superstitem fuisse post letalia accepta vulnera diximus) in eodem Sacello est funerata: quando locus ille mutato nomine cœpit ager Vrsulanus appellari, viaq; decliuis Rhenum versus Sanguinis vicus, licet nondum ciuitatis mœnibus ambiretur.

S. Sigillindis & S. Quirillus eū incolūt

Ibi fit cædes Martyrum plurimorum.

Porrò cùm Clematius ex Oriente cœlitus euocatus templum SS. Virginum opere magnifico restaurasset, fuit eius peregrini pietate, Coloniensis Episcopus Solinus excitatus, vt cliuum etiam Magdalenæum templo celebriore exornaret. Is enim, ne locus ille sacer hostium pateret continuis assultibus, agrum Vrsulanum fossâ valloq; circumsepsit, & laxatis Sacelli angustijs id augustiori templo comprehendit; sacraque corpora ac dilaniata membra minore curâ olim tumulata sarcophagis lapideis condidit: ne tamen Ecclesia sanctarum vndecim millium Virginum honori

Solin⁹ Eps laxat Sacelli Magdalenæi angustias.

honori consecraretur, obstitere septingentos annos Clematiani templi Rector & inquilini, qui sibi agri Vrsulani possessionem vnicè vindicarunt.

Sunt in hac Ecclesia præter S. Sigillindis & Quirilli reliquias S. Gerasinæ Reginæ Siciliæ cum quatuor filiabus, item S. Marculi Byzantini, S. Foilani Lucensis, & S. Pastelasij Agriensis Antistitum exuuiæ collocatæ.

Quomodo vero ad dictam Ecclesiam SS. Machabæorum cineres translati sint, vt pertinax illa multorum seculorum contentio Magdalenæas inter & Vrsulanas Virgines excitata sopiretur, suo loco disceptabo.

CAPVT XII.

De Inuentionibus & Eleuationibus SS. Virginum, & tempore earum à Deo præstituto.

Diu sub terra SS. Martyrum corpora condita delituerunt, donec diuinæ maiestati placuit in lucem proferre, publico populorum cultui proponere, totoque dispersis orbe sacris illarum exuuijs honorem & inuocationem ipsarum paulatim propagare. Sic S. Stephani ossa aliquot post Martyrium ætatibus Deus manifestauit, & S. Gereonis octingentos post fusum pro Christo sanguinem annos S. Norberti indicio Ann. 1121. detexit: & hasce pariter voluit aliquot seculis latere in tumulis, nec vna vice, sed diuersis ætatibus, cum hîc, cum alibi factis visis (quæ Virginum sepulcra declararent) eas cultui & venerationi hominum exponendas indicare, quo cultus horum Martyrum & memoria sensim consenescens, nouis subinde inuentionibus & prodigijs instaurata perennaret.

Corpora SS. diuinitus indicata

Et quia, si in vllis reliquijs, in his sanè, suspicio inesse poterat falsitatis ob historiæ ambiguitatem diu ventilatam, placuit infinitæ Sapientiæ, vt in hanc rem operam conferrent sanctissimi iuxta & doctissimi viri, & firmiùs historiæ veritas tam illustrium personarum auctoritate obsignaretur: nam ad diuersarum Virginum inuentionem varijs excitati prodigijs SS. Cunibertus, Willebrordus, Norbertus, Albertus M. alijque doctrinâ & sanctitate orbi notissimi viri multum contulerunt.

à sanctissimis & doctissimis viris

Est etiam quidam seruatus ordo stabili & æterno DEI decreto præfinitus: nam post seculum sextum prima reperta S. Vrsula est, seculo sequenti S. Cunera, postea Martyres aliæ; nouissimè ferè Virgines non Martyres: in quibus hoc fuit obseruatum, cùm ad earum effodienda corpora quidam destinati terram eijcerent; cœlitus, ne pergerent, esse prohibitos. Constat enim ex processu Iudiciali (quem libro decimo fusiùs explicabo) variorum iuratorum testium fida relatione, cùm Virgines illæ tres Cunegundis, Mechtundis & Wibrandis, quotidie maioribus circa Basileam prodigijs vbique famâ increbrescente celebrarentur, & multi ad earum Ecclesiam vndique virorum etiam illustrium concursus fierent; adfuisse inter reliquos Austriæ Ducem, is dederat quibusdam in mandatis, vt egestâ humo earum Virginum sepulcra summâ diligentiâ perquirerent: aiebat enim, ad maiorem Virginum cultum eas nobiliori condere monimento, qui dum manum admouissent operi, vox è sepulcris clara insonuit, quæ cooperiri iubebat sepulcra, nec detegi, quorum aperiendorum tempus à Deo præstitutum nondum aduenisset; verba ipsa Germanico rhythmo enunciata hæc testes referunt: Deckel zu/ es ist noch zu früh. Qua voce fossores exterriti, ab opere proposito destiterunt: Nam S. Vrsulam, Cuneram, aliasq; Virgines Martyres ante decreuerat Deus publicæ venerationi proponere: cùm has ipsas circa An. 1504. vt suo dicetur loco, statuisset Deus manifestatas eleuare.

Ordine à Deo seruato.

Virgines renuunt ante tẽpus præstitutũ eleuari.

***

CAPVT

CAPVT XIII.

Inuentio prima S. Vrsulæ, indicio columbæ S. Cuniberto sacris operante, circa An. 640.

NE historia SS. Virginum sensim oboleretur vetustate, (ob ruinam Germaniæ, quam Francica, Wandalica, & Attilana vastitas inuexerat) sed testatior posteris traderetur, & memoria Virginum, reiq; gestæ series renouaretur, Deus elegit S. Cunibertum Coloniensem Episcopum, Dagoberti Regis Francorum & Sigeberti Cancellarium, virum iam inde à puero sanctissimum, & in regiâ educatum. Enimuero tunc primùm eum inter ephebos suos suspicere cœpit Rex, quando nocte intempestâ lectum adolescentis cœlesti luce collustratum animaduertit: iam tum enim præsagiebat regi animus, ab illo sidere auspicato Galliæ tenebras discutiendas; itaque exosculatus puerum in filium adoptauit; Sed is nobiliorem hereditatem cœli, diuino lumine irradiatus ambiebat, qui statim ad excolendum literis animum, & diuinum cultum mundo valere iusso addixit, eo profectu, vt Remedio, Agrippinensium Episcopo fatis sublato, Cleri totius suffragijs, populique precibus velinuitus ad cathedram eueheretur.

Cuniberti adolescentis virtus.

fit Epus Coloniensis.

In qua dum præcipuo studio in Dei & Sanctorum cultum, in ciuium pectoribus accendendum incumberet, ac quodam die iuxta morem in Basilica S. Vrsulæ Clematiana, annua solennitate ad aram faceret, sacrificantis capiti candidissima è cœlo columba visa est insidere, quæ inde per templum stupente Clero populoque volitans, iuxta Virginis cuiusdam tumulum resedit, subitoque ab oculis spectantium euanuit. Tumulus iste S. Vrsulæ exstitit, vt testatur sepulcro ipsi S. Virginis inscriptio, & tabula iuxta affixa vetustior, quæ cùm primum templi miraculum de cadauerum eiectione recitasset, hoc alterum ita memorat:

reperit sepulcrum S. Vrsulæ.

Post illud signum sequitur memorabile dignum,
Vt manifestetur Deus, indeq; magnificetur,
Dum foret incerta cunctis nouorumq; reperta
Vrsula, quæ tumba niueo candore columba
Sic tua monstrauit, hoc ordine, sicq; probauit,
Cum sacer innumero populo, præsenteq; Clero
Præsul in istarum Cunibertus relliquiarum
Æde sacra staret, Missæq; sacrum celebraret
Officium, celeri volatu nuncia veri,
Ecce columba viri recipit se vertice, miri
Splendida candoris, rediens & iens tribus horis,
Post medium tandem populus videt omnis eandem
Condere se pulchro, quo quondam Sancta sepulcro
Vrsula membrorum loculum sortita sacrorum
Delituit, toto dubio scrupuloq; remoto
Indicio certo, mandato corpus aperto
Præsulis extrahitur loculo regale, venitur
Ad tumulum, legitur nomen cum re reperitur.
Quæ populus gaudens, Clerusq; Deus sibi plaudens,
Mente pias hilari laudes dat nescio fari.
Hinc opus exstruitur auro, gemmisq; politur,
Cella beatarum custos bona relliquiarum.

Ex eo tempore cœptum videtur celebrari festum translationis S. Vrsulæ, non quidem quasi corpus tumulo sublatum eleuatiore sit monimento decoratum: quod non nisi sub Ann. 1156. factum, S. Elisabetha confirmat; sed quia caput eductum è capu-

è capulo, argenteæ clausum thecæ, publico fuerit cultui expositum, vt alibi ostendam. Ara quidem, ad quam S. Cunibertus sacris operatus est, mille fere ad ætatem vsque nostram annis, ad initium chori in medio: sed arcuato diligenter opere, clatris etiam ferreis vndique circumsepta; mensa tamen altaris amota, rei verò gestæ series in muro veteri pictura expressa videbatur. Sed ara principe recens à Reuerendiss. D. Georgio Paulo Strauio Ioppensi Episcopo, Proepiscopo Coloniensi sumtuosissimo opere constructâ, cùm prospectum in chorum & aram primariam vetusta moles impediret, eam deijcere visum est Capitulo: ruderibus tamen aræ Cunibertinæ reliquis stantibus, & ara noua priori adsita; S. Cuniberto ad rei memoriam ab eodem Episcopo Ioppensi consecrata, ne rei gestæ memoria sepeliretur: ideoq; eidem aræ S. Cuniberti sacrificantis effigies imposita cum columba visitur.

Ara ad quā fecit.

Ex qua inuentione constat, sexto iam seculo annuâ solennitate S. Vrsulæ festum celebratum esse, ipsa etiam titulorum sepulcralium veritas testatior fit, cùm enim in eo tumulo talis inscriptio reperta sit.

SANCTA VRSVLA REGINA.

Non poterant de aliorum veritate titulorum dubitare, quando vnus eorum ostento diuino, Clero populoq; fuerat approbatus.

Exinde suspicor, S. Cunibertum adiecisse animum, vt SS. Virginum historia, vel ex vetustis repertis monimentis erueretur, præsertim ijs, quæ à Solino loci illius colendi & Virgines venerandi studiosissimo; vel ab ipso Aquilino relicta, tabulis consignata erant (si non illa furor Diocletiani sustulerit) vel etiam ex testata ciuium traditione & Machabæitici cliui sacrarum Virginum archæis, conscriberetur: quam fortè etiam compendio narratam in ipso S. Vrsulæ monimento repererunt. Vnde meritò hæc Cunibertina dicitur historia, sat eleganti pro eo seculo stylo adornata (licet antea rudi modo & succinctè sermonis instar fuerit consignata) ab autore S. Cuniberto aut eius æquali, cui id in mandatis dedit, cùm eius scriptionis certa non exstet alia memoria, & iam seculo vndecimo historia passim antiqua diceretur.

Origo veteris historiæ Vrsulanæ.

CAPVT XIV.

Eleuatio S. Cuneræ Virginis per SS. VVillibrordum, Adalbertum & VVerenfridum facta circa Ann. 700.

Altera SS. Virginum, quam Deus voluit per sanctissimos viros seculo septimo post S. Vrsulam leuatam, publico cultui proponere, S. Cunera fuit: cuius historia posteris, vt probatior euaderet, Deus Britannos adhibuit tres sanctitate claros, quorum studio S. Vrsulæ, Virginumque Britannicarum nomen & cultus latiùs spargeretur.

Præcipuus horum S. Willibrordus Anglus primus Vltraiectensium Episcopus fuit, quem cum alijs vndecim delectis Apostolici vt numeri, ita spiritûs viris Egbertus ad Frisonum & Saxonum conuersionem in Germaniam ablegarat. Operam ipsorum promouit feliciter Pipini autoritas, qui cum Radbodum Frisonum Regem Traiecto exturbasset, fecit eis amplissimam potestatem fidei orthodoxæ dissemimandæ, successu auspicatissimo: vnde cum S. Swiberto Romam missus est, & à Sergio Pontifice vterque donatus infulâ: Willibrordus autem Frisonum Protoepiscopus est renunciatus, quibus quadraginta annos magno fidei incremento circa Ann. 700. præfuit: tanto felicior in gentilibus conuertendis, quanto Deus per ipsum clarioribus prodigijs fidei veritatem testabatur.

S. Willibrordus Anglus.

fit Epus.

Hic

Hic cùm Coloniam tenderet, adierunt eum Rhenensium optimates, impensè rogantes Antistitem, vt corpus S. Cuneræ (cuius deprecatione plurima quotidie miracula patrabantur) eleuaret: sed vrgebant eum negotia, cum Plectrude Pipini vxore Coloniæ expedienda, quæ moram non ferebant. Recepit ergo ciuibus se maturato reditu petitioni satisfacturum.

Adit Plectrudem.

Expeditis Coloniæ rebus, cum Rhenum versus nauigaret, præsens naufragij periculum adijt: quod virum sanctum impulit, ne in mora esset, quo minus S. Cuneræ tumulo eleuatiore condita, maiore populi religione coleretur. Egressus nauim monuit suos, (ait Ioannes à Leydis c. 6.) *vt ad locum S. Cuneræ deuotè & humiliter accederent*, & adhibitis (vt Breuiarium Vltraiectinum ait) *SS. Adelberto & VVerenfrido vnà cum alijs, de Clero & populo, sacras reliquias integras repertas, eleuauit, & decentiore loco reclusit, quem diem, sicuti & Martyrij eius, qui incidit in quartum Kalendas Decembris, Rhenensibus celebrem esse decreuit.*

Eleuat S. Cuneram.

Addit Molanus in Natalibus Belgij, eam tum gloriosam multis fuisse miraculis, & non nisi præmissis fide dignorum testimonijs eleuatam, vt iure opiner, auditâ fidâ ciuium narratione eorum, quæ è maioribus acceperant, concinnatam esse vitam eius antiquissimam, quæ in varijs manuscriptis reperitur codicibus Belgico & Latino idiomate: vel saltem autoritate S. Willibrordi approbatam existimo, præsertim cùm eadem à Philippo Archiepiscopo fuerit in loculo reperta, quam libro 11. recitabo, in qua tota rei gestæ series cum S. Vrsulæ historia congruit, quæ seculo vno ante in vulgus videtur emanasse. Et hinc fortè celebrior in Angliam vsque tempore Bedæ fama Britannicarum Virginum Coloniæ occisarum penetrauit, quarum is 21. Octobris meminit.

Examinat testes.

CAPVT XV.

Ann. 1106. Vrbe Coloniensi obsidione liberatâ quadam apparent SS. Virginum, & sepulcra sua manifestant.

Circa An. Dñi 1106. Henricus quintus parentem Henricum bello persecutus est: is Coloniam velut ad asylum tutissimum confugit, quam arctâ vallauit obsidione filius; qui cùm vrbem crebris arietibus pulsaret, & multis in locis mœnia pænè subruisset, ciues solutâ obsidione cùm ad ea reparanda incumberent, & altiùs terram effoderent; ecce tibi clarâ die adstant fodientibus Virgines binæ cœlesti lumine radiosæ, commonent suaui & modestâ correctione, isti vt loco & cœmiterio plus aliquantulum honoris & reuerentiæ tribuerent, in quo sacra vndecim millium Virginum corpora (è quorum, inquiebant, Sodalitio & nos sumus) condita requiescerent.

Obsidio Coloniẽs.

Occasio inuentionis quarũdam SS. Virginũ.

Fama prodigij statim totâ vrbe vulgatur: concurritur à ciuibus, qui sanctarum reliquiarum auidissimi (memores flagrorum, quibus 30. annos ante S. Anno Coloniensium Præsul ob neglectum SS. Maurorum cultum cæsus nocte ab ijsdem Martyribus fuerat) magnâ solicitudine, reuerentiâ & piâ æmulatione humum egerunt, ita plurima illic corpora reperta, solenni ritu sunt leuata, & per diuersas vrbis Ecclesias, indeq; in Belgium distributa. Videri de hac ipsa eleuatione potest Arnoldus Raisse in auctario ad 21. Octobris.

Detectio reliquiarũ

Trãslatio.

Voluit S. Vrsula post pacem partam inquilinos ad sui Sodaliumq; cultum excitare, quarum patrocinio sæpius & eo ipso videtur tempore ciuitas esse conseruata: decebat enim eius beneficij ciues admoneri, vt Diuas suas tutelares maiore deinceps honore prosequerentur.

* * *

CAPVT XVI.

S. Norbertus Archiepiscopus Magdeburgensis reperit cœlesti viso monitus corpus vnius Virginis & S.Gereonis, An. 1121.

HVnc etiam testem reliquiarum Vrsulanæ Sodalitatis, & historicæ veritatis Deus excitauit Norbertum, Ordinis Præmonstratensis Patriarcham, postea Magdeburgensis Ecclesiæ Metropolitam. Is, cùm summis in Cæsaris aula perfunctus honoribus, mundo valere iusso, vitæ religiosæ cum delectis socijs Præmonstrati in Gallia posuisset fundamenta, à Christo è Cruce pendente Ordinis toto orbe propagandi incrementa didicit, Antwerpiæ recens exortam hæresin in semine oppressit feliciter; Parthenopolin verò suam cum vitæ discrimine & sodalium suorum exilio (nisi cœlum obstitisset) à corruptissimis moribus liberauit. Huic Deipara Virgo Mater (cuius cultui se totamq; familiam dedicarat) vestem candidam; S. verò Augustinus, leges aureis exaratas literis tradidisse dicitur.

Adolescentia S. Norberti.

gesta eius.

Virgo Vrsulana ei apparet.

Venerat is Coloniam circa Ann. Domini 1121. ad quærendas Sanctorum reliquias, quem in finem suis ieiunia & certas indixerat preces; quibus dum vacant, vna de numero sanctarum vndecim millium Virginum ipsi apparuit; nomen & locum vbi quiesceret, indicauit: quæ postridie studiosè inuestigata, reperta est, & solenni ritu eleuata. Postera die, cùm idem apud S. Gereonem noctem precibus traduxisset, 13. Octobris manè in medio Ecclesiæ, vbi nullum sepulturæ vestigium apparebat, suffodi iussit pauimentum: vbi magno cunctorum gaudio S. Gereonis ossa cum socijs Martyribus reperta sunt, quæ Fridericus primus Coloniensium Præsul magnifico apparatu, populi venerationi proposuit; ex quo tempore maius Colonienses incessit studium sanctos Martyres, quorum sanguine est irrigata, venerandi & inquirendi: nam eo ipso tempore plures inuentas Vrsulanas esse Virgines, indicat S. Norberti translatio reliquiarum, de qua libro sequenti agetur fusiùs.

S. Gereonẽ reperit.

CAPVT XVII.

Generalis inuentio & eleuatio SS. Episcoporum, Regum & Virginum è Sodalitate Vrsulana, Ann. 1155.

PLacuit tandem diuinæ bonitati, sacras reliquias, quæ nongentis annis sub terra ferè ingloriæ, certè ignotæ delituerant (licet quarundam corpora in templo tumulata essent) placuit, inquam, illas proferre in lucem, vt paulatim earum honor toto orbe propagaretur.

Tẽpus generalis eleuationis

Incidit solennis hæc inuentio Virginum in Ann. Dñi 1155. Imperatore Friderico Ænobarbo, Adriano quarto Pontifice Maximo, & Coloniensium Archi-Præsule Arnoldo secundo. Causa inuentionis preces fuere SS. Virginum, & Omnipotentis Dei decretum. Hanc S. Verena c. 18. S. Elisabethæ aperit his verbis: *Quòd ita in his diebus manifestata sunt corpora nostra, orationes nostræ impetrauerunt à Domino, qui iam vltra ferre non vult gemitus nostros, quos habebamus pro eo, quòd tam negligenter abscondita eramus; neque aliud digna laudis Domino pro nobis exhibebatur.*

Causa.

Occasio.

Occasionem, inquirendi eâ tempestate sacra pignora, reperi in antiquis M.SS.

M.SS. codicibus Carthusiæ Coloniensis, natam ex diuersis, factis ciuibus SS. Virginum visionibus, qualis S. Norberto fuit, oblata indicato sepulcro. S. Elisabeth in diuinam prouidentiam reijcit c. 2. his verbis: *Quando complacuit Domino misereri super Martyres suas pretiosas, quæ per multa tempora iacuerant sine honore sub pedibus hominum & iumentorum, secus muros vrbis Coloniæ; accidit vt viri quidam ibidem manentes accederent ad locum Martyrij earum, & aperirent multa monimenta sanctorum corporum, atque exinde sublata transferrent ad loca religiosa, quæ erant in circuitu, sicut à Domino fuerat ordinatum.*

Elisab. c. 2. Prouidentia Dei.

Florebat eâ tempestate Tuitiensis Abbas Gerlacus doctrinâ & vitæ integritate: huic Archipræsules Colonienses Arnoldus secundus, Fridericus & Reinoldus, cùm extra diœcesin, in Italiâ bellis detinerentur, commiserunt, vt eleuationi generali & interesset, & summâ autoritate præesset: fecit nauiter Gerlacus imperata; & quia non vnum tantùm, sed nouem ipsos annos Coloniensium incredibile studium sacras reliquias inquirendi tenuit, quoad vixit, (nam operi sancto immortuus est) nulli pepercit labori, nullam subterfugit molestiam; ipse titulos omnes è sarcophagis extulit, sacra corpora manibus suis leuauit, vt testatur in M.S. codice his verbis: *Quia deuotionem SS. Martyrum, quas præter opinionem cunctorum viuentium oculis nostris transferri vidimus, & quorum insuper corpora, vel titulos è tumulis manibus nostris eruimus, in quibus etiam mille martyriorum signa & adspeximus, & venerati sumus, vtilius posterorum memoriæ commendare curamus.*

Gerlacus Abbas Tuitiensis præest.

eius industria.

Hoc tempore repertum iterum S. Vrsulæ corpus, quod ob hostium crebras vastationes, si leuatum aliàs est, repositum in tumulo fuerat, vel vt S. Elisabetha vult, nunquam totum è terra sublatum erat, capite tantùm S. Cuniberti æuo translato: effossus est sponsus Ætherius cum matre Demetria, præcipui etiam Episcopi, S. Cyriacus Pontifex, Pantulus Basileensis, Foilanus Lucensis, Iacobus Antiochenus Antistites; & Principes Virgines plurimæ, quarum titulos c. 19. adferam.

Inuenitur S. Vrsulæ corpus.

Sponsus Ætherius. Epi multi.

Hanc inuentionem breuiter in Chronico Spanheimensi ad Ann. 1163. ita describit Trithemius: *His temporibus per nouem continuos annos corpora sanctarum vndecim mille Virginum, & aliorum Sanctorum, qui cum ipsis passi sunt, in suburbio Coloniensis ciuitatis inuenta de terra leuata sunt, quorum multa in sarcophagis posita nomina, titulos & dignitates eorum ostendebant; multa etiam sine nominibus inuenta fuerunt, è quibus S. Elisabeth Monialis, & Magistra in Schönavv, multa nomina, & merita, ac dignitates Angelicâ reuelatione didicit, & ad Gerlacum Tuitiensis Monasterij Abbatem scripsit.*

Fuit hæc inuentio, præsertim tot Episcoporum & Regum, Principumq; virorum, occasio reuelationis, quam de Sodalitate Vrsulanâ sequenti anno S. Elisabetha vulgauit: hanc enim singulari prouidentiâ spiritu prophetico celeberrimam eo tempore Deus cœlestibus visis excitauit, vt quæ in titulis & repertis corporibus obscura à doctis etiam viris proponebantur, enodaret: quod in Treuirensium Annalium lib. 14. P. Christophorus Browerus his describit verbis: *Hoc etiam An. 1156. celebris vndecim millium S. Vrsulæ Sodalium inuentio Coloniæ celebrari cœpit, in qua cùm multa è saxo monimenta facta, tituliq; complures illustres ex loco Martyrij in lucem proferrentur; & in ijs tum Episcoporum, tum aliorum autoritate præstantium virorum inscriptiones eijcerentur, incessit multorum animos religio, curaq;, rem non penitus exploratam viâ rationeq; certâ cognoscendi. Quorum in numero erat Gerlacus Abbas Tuitiensis, quem haud immeritò dubitationis quidam aculeus pungebat, ne mala scilicet opera inuentores quæstûs causâ hæc lemmata excogitassent. Quare descriptos ab se titulos, ad Elisabetham Virginem Schönaugiensem perferri optauit, vt si quid mentis incitatione cœlitus innotesceret, id certius ipsâ interprete totâ de re disceret, acciperetq;.* Hæc Browerus.

Occasio reuelationis S. Elisabethæ.

Sed ante, quàm de eius vaticinio dicamus, titulos inspiciamus.

CAPVT XVIII.

Quæ fides historica titulis sepulcralibus Vrsulanis debeatur.

Autoritas titulorum

TItulis sepulcralibus, epitaphijs, veteribus nummis, & quibusuis inscriptionibus historici veteres, recentesque plurimum semper detulerunt: inde historicam & chronologicam veritatem petiuerunt, antiquas etiam veterum receptas historias nouis istis, vt testatioribus repertis indicijs correxerunt: de quibus licet copiosè sit actum libro primo, quædam tamen hîc addenda videntur.

Baronius, vt suprà ostendimus, ex ijs etiam fastos & indices Vaticanos Pontificum Romanorum emendauit, & mille testibus præposuit: videri possunt, quæ Lipsius & alij ex ijs passim eruunt.

Præterea Sanctarum reliquiæ hoc potissimum testimonio communiter sunt comprobatæ: Licet enim Edesseni sibi S. Thomæ Apostoli Lipsana tota vindicassent sub Alexandro, eò delata: dum fortè aliqua ex ijs ossa tantùm obtinuerunt, lamina tamen sepulcralis in Indijs reperta, teste Maffeo & Osorio, euicit, præcipuam eorum partem adhuc ibidem adseruari. Iam inde ab incunabulis Ecclesiæ mos ille viguit, vt dum hostes ingruerent, reliquiæ Sanctorum terra abderentur, inditis certis titulis, vel alibi conseruatis: quibus res gesta contineretur. Exstat huius consuetudinis decretum Braccarensis concilij c. 3. apud Biuarium. Vbi cùm Episcopus Conimbricensis Elipandus dixisset: *Barbari sunt intra nos, Emeritam habent, Asturicam similiter, propediem & venturi super nos, proficiscatur vnusquisque in locum suum, corporaq́; Sanctorum honestè abscondat, & de locis & speluncis, vbi postea fuerint, relationem nobis mittant, ne per cursum temporis in obliuionem veniant.* Omnes assensi responderunt, *Iustum, bonum & congruum consilium nobis videtur, pro temporis necessitate.* Sæpe tamen accidit, vt posteri locorum obliuiscerentur, ad quæ reliquiæ translatæ fuerant, vt opus fuerit diuino monitu eas addiscere, id de S. Norberto ostendi cap. 14. & de S. Asturio lib. de viris illustrib. in Asturio S. Ildefonsus his verbis memorat: *Nam cum Sedis suæ Sacerdotio fungeretur, diuinâ dicitur reuelatione monitus in Complutensi sepultos municipio, quod ab vrbe eius fermè 60. milliarijs situm est, Dei Martyres perscrutari, qui concitus recurrens, quos & tellus aggere, & obliuio temporis presserat, in lucem & gloriam terrenæ cognitionis prouehendos inuenit.*

Mos Christianorum in persecutione.

Biuarius ad Dext. a. 425

ap. pbatur in Concil. Braccarẽsi

S. Ildef. l. de viris illust. in Astur.

Apparitiones Sanctorum, qui sepulcra indicant.

Idem Biuarius ait, (cuius fide & periculo narro) Flauio Dextero auctoritatem conciliasse, quòd cùm in Hispania vulgatus esset Ann. Christi 1594. & S. Iacobi discipulos Cæcilium, Ctesiphontem & Iscium igni exustos diceret, sicque martyrio coronatos, de quo controuertebatur: vertente anno laminæ Granatensis montis detectæ idem confirmarunt: eæ à tempore Neronis latuerant cum hac inscriptione: *Ann. 2. Neronis Imperatoris, Martij Kalendis passus fuit Martyrium in hoc loco Illipulitano, electus ad hunc effectum S. Ischius Apostoli Iacobi discipulus, cum suis discipulis Turillo, Pannutio, Maronio, Centulio per medium ignem, in quo viui combusti fuerunt, quorum pulueres in sacri huius montis cauernis iacent.*

Eodem mense inuenta est alia ærea tabula, quæ hæc continebat verba: *Corpus vstum S. Melitonis Martyris, passus sub Neronis Imperatoris potentatu.* Decima Aprilis educti sunt pulueres sacri S. Ctesiphontis, cum plumbea tabella, & die trigesima eiusdem, reliquiæ S. Cæcilij cum sua. Vide Biuarij Apologiam Chronici, fol. 17.

Celebrabat Hispania hos Sanctos ritu Confessorum, nihil constabat de Martyrio; repertis eorum in monte Granatensi reliquijs, cum istis inscriptionibus & Summi Pontificis authoritate recognitis, iam Hispania cœpit eos vt Martyres venerari. Vide Biuarium, cuius periculo refero.

ob titulos recẽs inuẽtos Pontif. immutat officium. Biuar. A.C 57. fol. 51.

Quòd

Quòd si ea fides semper habita est, & iure, titulis sepulcralibus: his sanè potior Vrsulanis erit tribuenda, quorum veritatem decies & sæpiùs comprobauit experientia, quando sacræ Virgines vitæ suæ cum ipsis nominibus sepulcra indicarunt. Quibus apertis ipsarum tituli viso responderunt, id hoc & sequenti libro sępius declarabo, vt si decem pluribusque vicibus hæc cœlitus contestata veritas sit, non dubitari possit, de alijs titulis iuxta repertis, eodem autore viro sanctissimo procuratis.

Fides eminenda titulorum Vrsulanorum, cœlitus cõfirmata.

Vnde ex ijs ipsis velut incorruptis iudicibus, sæpè diuinitùs approbatis olim licuit, & nunc etiam nobis licebit decidere historiæ Vrsulanæ difficultates.

Circa Ann. Domini 1156. incertum videbatur de peregrinatione Romana Virginum, quam vetus historia Vrsulana defendebat; eo ipso verò tempore Galfredus in Anglia fabulosis vulgatis libris eam inficiabatur. Titulos hos eadem ætate viuo adhuc Galfredo in lucem protulit Deus: In his est incisus *S. Pantulus, qui Virgines Basileâ deduxit Romam. 2. Cyriacus Papa, qui Romæ suscepit, & cum ysdem Coloniæ trucidatus est. 3. Marinus Episcopus, qui Româ cum Virginibus profectus est Coloniam.*

Dubia historiæ Vrsulanæ ex ijs enodantur. Peregrinatio

Eodem seculo à Galfredo locus Martyrij in dubium reuocatus est: soli hi tituli locum clarè docuerunt: nam S. Foilani memorat, quòd *veniens ab Apostolica Sede hoc in loco fuerit occisus.* Et clariùs S. Pantuli, *Pantulus Basileensis Episcopus Virgines sacras cum gaudio susceptas Romam perduxit, vnde reuersus Coloniam peruenit, ibiq; cum eis martyrium suscepit.*

& Martyrij locus.

Nec etiam suspicio nasci posset ab alijs, supposititia & conficta esse nomina, cùm non constaret aliquem è Sodalitate fuisse superstitem, à quo sculpi ij tituli potuissent: inuenta S. Quirilli inscriptio est, quæ *sex cum diebus vixisse* diceret, & S. Ortmariæ Virginis, quæ præcipuarum Virginum nomina curauit adnotanda.

Est hoc luculentum historiæ Vrsulanæ monimentum, quo personæ ipsæ, peregrinatio, locusq; Martyrij apertè conuincitur: quos titulos nunquam hactenùs luci datos, cùm non inspexerint aduersarij, vti nec ipsa sacra corpora, & locorum per Germaniam testatissima vestigia; venia ijs danda est, quod progressi longiùs tot alios sua auctoritate in errorem pertraxerint. Quòd si igitur vna S. Felicis Papæ & Martyris funeralis inscriptio tantum momenti attulit, vt in Martyrologio restitueretur, quem summi viri omni conatu erasum ibant, quid non tot centeni tituli tam inter se, quàm cum historia consentientes, & tot prodigijs confirmati; testibus etiam integerrimis SS. Cuniberto, Norberto, Alberto M. & alijs probati, momenti habebunt ad huius historiæ veritatem stabiliendam?

CAPVT XIX.

Tituli Episcoporum, Regum, & Virginum præcipuarum Sodalitatis Ursulanæ, quos è sarcophis eduxit & transscripsit Gerlacus Abbas Tuitiensis.

NImis prolixus sim, si omnium Ecclesiarum titulos velim recensere, satis pro confirmanda veritate historica sit, eos proferre in medium, quos ipse Gerlacus Abbas, cùm præfuit leuationi (in qua præcipuarum personarum inuenta corpora in sarcophagis prægrandibus lapideis; qui hodie in Basilica Vrsulana passim apparent) ipse eduxit manibus, & accuratè transscripsit in librum, qui hodie apud Abbatem Tuitiensem adseruatur.

TITVLI SEPVLCRALES Ann. 1156. & seq. inuenti cum SS. Martyribus, & è tumulis educti.

INCIPIVNT REVELATIONES Titulorum, vel Nominum SS. Martyrum, & SS. Virginum.

Ex libro Tuitiensi ante 500. ferè annos cõscripto.

ANn. ab Incarnatione Domini nostri IESV Christi 1155. Indictione quarta, & continuâ nouem sequentium annorum reuolutione, Romanum regente Imperium Friderico Cæsare, Romanæ quoque Ecclesiæ Pontificatum Adriano Papa 4. administrante, præsidentibus etiam per successiones S. Coloniensi Ecclesiæ Archiepiscopis, videlicet Arnoldo 2. Friderico 2. & Reinoldo Archicancellario in Ecclesia Tuitiensi Gerlaco Abbate existente, leuata sunt corpora SS. Martyrum, & SS. Virginum in suburbio Coloniensis ciuitatis. Quorum nomina vel titulos in eorum sepulcris inuentos, & in Archiuis eiusdem Ecclesiæ reconditos ad posterorum notitiam, idcirco schedulis & apicibus dignum duximus adnotari: quia deuotionem SS. Martyrum, quos præter opinionem cunctorum viuentium oculis nostris transferri vidimus, & quorum insuper corpora, vel titulos è tumulis manibus nostris eduximus, in quibus etiam mille Martyriorum signa adspeximus, & venerati sumus, arctiùs posterorum memoriæ commendare curamus; singillatim ergo singulorum titulos, vti in lapidibus cum eis inuentis exaratum esse perspicitur, incipientes à maioribus, hoc modo digessimus.

Inuentio SS. corporum.

Signa martyrij.

Tituli.

TITVLVS S. CYRIACI PAPÆ.

S. Cyriacus Papa Romanus, qui cum gaudio suscepit sacras Virgines, & cum ijsdem reuersus, Martyrium suscepit, & S. Alina V.

TITVLVS S. IACOBI. In Titulo S. Iacobi nihil aliud repertum est, nisi, *Iacobus.*

Titulus S. Simplicij. *S. Simplicius Rauennensis Archiepiscopus.*

Titu-

Titulus S. Marini. *Hic iacet S. Marinus Mediolanensis sextus, qui veniebat de Roma cum sacris Virginibus, & S. Verasia V.*

S.Marculi. *S. Marculus Episcopus in Græcia, qui cum sacris Virginibus Martyrium suscepit.*

S.Foilani Episcopi & M. *S. Foilanus Lucensis Episcopus veniens ab Apostolica Sede missus, hoc in loco fuit occisus, & cum istis sacris Virginibus est sepultus, & ferro peremtus.*

S.Maurisi Episcopi & M. *Maurisius Episcopus cum Babila & Iuliana est sepultus.*

S.Clementis. *S. Clemens Martyr & Episcopus.*

S.Pantuli Episcopi. *Pantulus Basileensis Episcopus Virgines sacras cum gaudio susceptas Romam perduxit, vnde reuersus, Coloniam peruenit, ibiq; cum eis Martyrium suscepit, & S. Grata iunior.*

S.Iouinij. *S. Iouinius Eborensis Episcopus, frater s. Pantuli.*

S.Maromij. *S. Maromius Episcopus Nouariensis, & Cardinalis.*

Vincentij. *Vincentius Presbyter, & Cardinalis.*

S.Vismari. *S. Vismarus Martyr, & Episcopus de monte Iurano.*

Nicetij. *S. Nicetius Capellanus, & Sacerdos.*

S.Quirilli. *Hic iacet in antro S. Martyr Quirillus Presbyter sepultus, qui vixit sex dies post martyrium suum.*

S.Corimij. *S. Corimius Martyr, & Cardinalis.*

S.Firmini. *S. Firminus Martyr, & Cardinalis.*

S.Polimij. *S. Polimius Martyr & Cardinalis.*

S.Iustiniani. *S. Iustinianus Martyr Parminensis.*

S.Claudij. *S. Claudius Spoletanus Martyr.*

In Titulo *S. Ætherij Regis* corona, crux, & alia quædam Regalia signa descripta videntur, quæ nos prætereuntes, scripturam solam digessimus.

Hic iacet Ætherius, qui vixit annos viginti quinque, in pace decessit. Demetria Regina.

Clematij. *Clematius inuenit ista corpora occisa cum alijs Virginibus, & sepeliuit ea in pace.*

S.Polocronij. *S. Polocronius, qui missus fuit à Roma cum SS. Virg.*

S.Genesij. *S. Genesius Anconensis Consul.*

S.Successi. *S. Successus Martyr & frater s. Genesij.*

S.Po-

S.Poëmij. *S.Poëmius Martyr & frater S.Pamphyli.*
S.Quirilli. *Hic iacet S.Quirillus Martyr & frater S.Marculi.*
S.Polifemus. *Martyr Carriarius. Focatus Martyr.*

Hic iacet sepultus S.Clematius, qui manibus suis sepeliuit sacras Virgines.

Descriptis in priori pagina nominibus titulisq; SS.Martyrum, qui virilis sexûs robore, gloriam calcantes, pro amore Iesv Christi, mortis atrocitatem appetiuerunt, operæpretium duxi, sanctarum etiam Virginum, quæ cum seculo & sexum vicerunt, nomina titulosque paginæ sequenti inserere, & inuentæ sunt curâ Domini Gerlaci Abbatis studiosissimi earum, qui in eis colligendis, fouendis, honorandis, peruigili studio dies pariter continuabat & noctes.

Titulus S.Vrsulæ, Reginæ, beatissimæ Virginis.

SANCTA VRSVLA REGINA.

S.Florentinæ. *S.Florentina puella.*
S.Ortmariæ. *Hic iacet S.Ortmaria, quæ attulit S.Vrsulæ de scotia ad dotum suum mille Virgines, quæ fecit titulari omnes excellentissimas Virgines.*
S.Albinæ. *S.Albina Britannica, vna ex vndecim, quarum quælibet mille Virgines adduxit.*
S.Essentiæ. *S.Essentia Virgo, vna de illis vndecim Virginibus.*
S.Baragiæ. *S.Baragia Virgo, vna de illis vndecim Virginibus.*
S.Pinnosæ. *S.Pinnosa Virgo, principalium vna.*
S.Panafreta *Virgo, vna de illis vndecim Virginibus.*

S. { *Tisma virgo, & soror S.Cordulæ virginis, vna de illis vndecim.*
Gerasina, quæ duxit sanctas Virgines.
Axpara Ducissa. *S.Carisma virgo, filia Ducis.*
Secunda virgo, filia Ducis, vixit annis 28.
Vrsumaria virgo, filia Ararisi Ducis.
Euphrosyna virgo, filia Ducis.
Paphia virgo, filia Ducis.

Titulus Maximus S. Florinæ Virginis.

Diuinis flammeis visionibus frequenter admoniti, & virtutis magnæ maiestatis, ego Quirillus Presbyter, & Clematius, sepeliuimus corpus S.Florinæ Virginis. s.Peri-

S. Periminia Virgo, quarta sororum S. Pinnosæ Virginis.
S. Penera Virgo, soror S. Pinnosæ Virginis.
S. Femellea Virgo, soror S. Gratæ Virginis.
S. Femellina Virgo, soror S. alterius Verenæ Virginis.
S. Faragia Virgo, soror S. Sigillindis Virginis.
S. Carasia Virgo, soror S. Verenæ Virginis.
S. Essentia Virgo, soror S. Pantulæ Virginis.

S. {
Alma V.
Pusinna V.
Pantula V.
Columbina V.
Sanbaria V.
Paphia V.
Grata iunior II. V.
Cassia V.
Brittula V.
Hebora V.
Ceumata V.
Teumata V.
Saffarina V.
Finnira V.
Getramia V.
Flarinia V.
Terentia II. V.
Palladia V.
Beta.
Karisa.
Valeria.
Babyla.
Vrbina.
Firmindina.
Carisia.
Exspara.
Juliana.
Barga.
Smarina II. V.

S. {
Fala.
Venapia.
Victorina.
Juliana.
Sigillindis.
Patmia.
Caila II. V.
VVerumia.
Barginia.
Symphonia.
Secunda.
Corbilia II. V.
Bobbilia.
Vania.
Alua II. V.
Carissa.
Urbina.
Viraga.
Udia.
Triphonica.
Foraminia.
Acarisma.
Balagia.
Juliana.
Caradumia.
Carthagiana.
Patripalia.
Samia.

Subditur post multa hoc SS. Martyrum encomium.

Enumeratio personarũ illustriũ 9. annis eleuatarum.

O quàm magna multitudo dulcedinis tuæ, & quàm valde redolens odor vnguentorum tuorum, Domine IESV Christe! qui hos sanctos Martyres de vltimo Oceani litore, & de longinquæ finibus terræ coadunauit; & non solùm Virgines, vti secundùm textum Passionis earum cunctorum viuentium habet opinio, verùm etiam ipsum Apostolicæ Sedis Præsulem, & quosdam Patriarchas, ac magnarum vrbium Archiepiscopos, Episcopos, Cardinales, Presbyteros, Diaconos, & omnis Ecclesiastici ordinis Ministros, Reges quoque, Duces, Comites, milites, & totius professionis Christianæ homines, vtriusq; videlicet sexûs, in vnum corpus huius beatæ legionis aggregauit, quos omnes ad generale quoddam Concilium in campis Agrippinæ conuocans, pro corruptione incorruptionem, pro morte carnis animæ immortalitatem, pro dimissione terrenarum dignitatum vel patrimoniorum; cœleste regnum diuitiasque perpetuas contulisti: & ô quàm mirabilis adhuc in his Sanctis existis; qui sicut in primordio mundi de tenebris lucem, & posthæc in homine apparens de tenebris errorum & infidelitatis, lumen fidei & veritatis splendere fecisti; sic nunc absconsa reuelans, eos, qui hactenus erant ignoti, cùm titulorum & nominum ipsorum testimonio ad omnium hominum salutem mundo innotescere voluisti. Quapropter, quoniam in hac causa altitudinem sapientiæ tuæ & scientiæ inuestigare nequimus, tibi immortali Regi seculorum honorem deferimus & gloriam in secula seculorum, AMEN.

Hæc ex Gerlaci monimentis. Nolui autem Harberni, Gerlaci successoris adferre totum catalogum, quia miscet corpora Maurorum & Thebæorum. Eos autem virorum titulos produxi, qui maiores possunt in hac historia parere difficultates, quas libro primo enodaui. Porrò liber iste cum titulis eodem tempore conscriptus est, quo viuebat Galfredus in Anglia, eosdemq; titulos sequenti seculo Cantipratanus confirmauit, vt libro vndecimo docebitur, quem librum aliquoties loci Prælatus inspiciendum obtulit, in quo cum etiam Virgines multæ Harberni successoris tempore ab An. 1161. repertæ habeantur, eas recensebo: Virorum titulis ob eorum multitudinem prætermissis, præsertim cùm nomina eorum S. Gereonis socijs, & alijs Sanctis permisceantur, vt ægrè à solis Vrsulanis segregentur: ita autem Theodoricus Cœnobita ea recitat.

Hæc quoq; Virginum corpora sanctarum, quarum nomina subiecta pagina descripta continet, in diebus D. Harberni Abbatis aduenisse noscuntur, in cuius vtique tempore, maiorem sanctorum virorum numerum, quàm feminei sexûs aduenisse manifestum est.

S. Pan-

S. Pannafreta, vna de illis vndecim Virginibus.
S. Lesania Virgo, filia Ducis Britta.
S. Lufra Virgo, filia Carumi Regis.
S. Fenagaria Virgo, filia Comitis.

S. Romana Virgo Britta.	*S. Verena Virg.*
S. Raoximia Virgo.	*S. Clamata V.*
S. Frigia Virg.	*S. Terentia V.*
S. Caraoxmia V.	*S. Sannia V.*
S. Assabaria V.	*S. Pallipadia.*
S. Margaria.	*S. Tamaria.*
S. Farauina.	*S. Saturnia.*
S. Bobilia V.	*S. Glimaria V. nobilis Mr.*
S. Dumiana V.	*S. Inniuia V.*
S. Gadamia Virgo.	

CAPVT XX.

S. Elisabethæ visio & reuelatio, qua explicantur dicti Tituli, Ann. 1156. inchoata.

Tituli sepulcrales, tam ijs dictis nouem annis, quàm posterioribus temporibus inuenti, sufficerent ad ipsam historiam obliuione sepultam restituendam: & cùm allatis alibi firmamentis historicis satis momenti haberent, ad pertinacem etiam conuincendum, vt manifestæ adhæreat veritati, cùm nihil grauioris momenti in hac narretur historia, cui non similia multa præcessisse in veteri memoria sit demonstratum: Voluit nihilominus DEVS eandem rem diuinis etiam comprobare testimonijs, quæ non euerterunt, vt multi imperitè crediderunt, fundamenta historica; sed ea tantùm explicant & stabiliunt, ortasq; in ijs difficultates dilucidè explicant: vt iam clariùs apparebit.

Diuina testimonia.

Nam cùm cœlestibus visis moniti ciues (vt quinquaginta annis antè tempore solutæ obsidionis, & triginta quinque tempore S. Norberti fecerunt) iam per nouem annos, incredibili quærendarum reliquiarum studio, corporum aliquot millia è terra eruissent: & Gerlacus Abbas, inspectis singulis arcis lapideis, plurima nomina, adiunctis honorum insignibus, & cognatione, in multis reperisset: Episcoporum sanè oblata vel inuenta ab ipso nomina, & ipsius, & doctissimorum hominum mentem vehementer perculerunt, ne qua talibus impostura subesse videretur; cùm nulla de Cyriaco Papa, nulla de Episcopis in vulgata S. Vrsulæ historia mentio haberetur. Visum ergo fuit faciendum, vt diuinum aliquod oraculum hac super re antè consuleretur, quàm temerario ausu publico cultui non satis testatæ reliquiæ proponerentur.

Occasio eorum.

Dubitatio Gerlaci Abbatis.

Erat eâ tempestate, Ordinis S. Benedicti, Virgo religiosa S. Elisabetha Schonaugiensis in diœcesi Treuirensi cœnobij, à cœlestibus responsis celeberrima: ad hanc Gerlacus Abbas titulos summâ fide è lapidibus transcriptos misit, rogauitque, vt, si quid cœlitus de veritate illorum disceret, DEO ieiunijs & precibus solicitato, literis ad SS. Virginum honorem consignaret.

S. Elisabethæ fama sanctitatis.

Rem gestam ita S. Elisabetha cap. 3. narrat : *In tempore eodem, quo dicti duo Martyres inuenti sunt, reperta sunt inter sepulturas Virginum multa corpora sanctorum Episcoporum, atque aliorum magnorum virorum, erantque in monimentis singulorum repositi lapides, habentes titulos sibi inscriptos, ex quibus dignoscebatur, qui, aut vnde fuissent. Horum præcipuos, & maximè notabiles transmisit ad me ex supradicta vrbe præfatus Abbas, sperans, aliquid mihi per gratiam Domini de eis posse reuelari, & cupiens certificari per me, vtrum credendum eis esset, an non : habebat quippe suspicionem de inuentoribus Sanctorum corporum, ne fortè lucrandi causâ titulos illos dolosè conscribi fecissent : quales autem fuerint tituli illi, & quid de illis mihi reuelatum sit, in præsenti sermone per diuersa loca oculis legentium anteponere curaui, vt hinc animaduertatur, quàm dignè à fidelibus Christi omni honore prosequenda sit sancta Sodalitas, quàm tam sublimium personarum comitatu diuina paternitas honorare dignata est.*

Defenditur eius reuelatio.

Nolo hanc reuelationem recensere, quam libro sequenti Notis illustratam ab omni fraudis suspicione vindicabo : illud tantùm dico, nihil in ea contineri nouum, cuius vel non exstet fundamentum historicum, vel similes res gestæ Ecclesiasticæ, quas nemo hactenus in dubium reuocauit : solùm illa quædam adiuncta Martyrij fusiùs explicat, & nodos propositos ab alijs, cœlitus accepto responso dissoluit; quantum verò ei fidei attribuendum iure sit, quam S. Rom. Ecclesia in Sanctis numerat, lib. 1. docui : nec tamen vnquam ea, vt fundamento, nisi volui in capitibus controuersiarum, sed confirmare tantùm dicta eius auctoritate, quæ per se ita historicis fundamentis stabilita sunt; vt, licet hac reuelatione destituerentur, per se tamen apud æquum Iudicem plus fidei mererentur, quàm vlla hactenus fabella aduersariorum : fui tamen in eius adiunctis enarrandis copiosior, vt clarè ostenderem, ea tempori, loco, & personis, & diuinæ circa Virgines prouidentiæ, alijs etiam Sanctis exhibitæ quam maximè conuenire. Porrò, licet reliquiarum inuentio, vt ex Gerlaco docui, Ann. 1155. cœperit, sequenti tamen anno data reuelatio est, non continuis diebus, sed per annum integrum interpolatis vicibus.

Apparet Sodalitas Vrsulana triumphãs

Cum mitratis Pontificibus.

Vnum hoc loco præterire non debeo S. Elisabethæ oblatum visum, quo ei cœlestis gloria totius Sodalitatis Vrsulanæ fuit adumbrata : Cùm enim cap. 19. aperuisset, quomodo sanctarum Virginum precibus eam dubiorum enodationem obtinuisset, & annua S. Vrsulæ festiuitas ageretur, dum sacro Missæ officio præsens adesset, & Euangelium caneretur, vidit lucis clarissimam regionem, in qua virgineus exercitus candidatus apparuit, caput singularum aurea corona, dextras palma nobilis decorabat, micabant niueo candore vestimenta, fronsque sanguine purpurata Martyrij signum præferebat. Aderant ijsdem victricibus instrumentis viri gloriosi, quos inter multi Pontificalibus infulis ornati cernebantur. Ipsa verò S. Vrsula Virgo Dux Sodalitatis, Verena comite accessit S. Elisabetham, eique Martyrij causam, seriemque aperuit, ac rationem omnem sepulturæ, ad quam cum loci Episcopo & ciuibus, cœlo demissi genij multùm contulerunt; denique promittit mercedem ei, qui sanctarum Virginum Martyrium scripto renouarit.

CAPVT

CAPVT XXI.

De iisdem SS. Virginibus fit B. Hermanno Steinfeldensi Ann. 1183. reuelatio.

PRæmonstratensis Ordo, iure quasi hereditario vindicat sibi cultum & venerationem vti Deiparæ, sic vndecim millium Virginum, quarum vna Religionis illius Patriarchæ, se visendam obtulit, suumque sepulcrum indicauit, quasi se offerret Diuam Ordinis illius tutelarem: Eximia tamen inter alios emicuit B. Hermanni Steinfeldiensis in sanctas illas Religio. Omnium nationum scriptis & linguis peruulgatus est tenerrimus huius in Deiparam amor, quem ipsa tanto honore remunerata est, vt eum Sponsi nomine & affectu dignaretur. Quo idem cultu sancta vndecim millia Virginum sit prosecutus, satis clamant frequentia earum visa & scripta, quæ de earundem cultu concinnauit. Eminent interea hymni, & is libellus, quem dictante ferè Deiparâ, quasi Notarius eius excepit, & posteris de Genealogia S. Vrsulæ, de peregrinatione Martyrioque Virginum tradidit, multa de hoc dubia libro primo dissoluta sunt, occasio tantum nobis eius scribendi est aperienda.

Præmonstratẽtium cultus Vrsulanus.

Emicat in B. Hermanno.

Cum enim magnam circa Vrsulanam historiam lucem corpora è sepulcris eruta cum ipsis titulis attulissent; tum S. Elisabeth ambigua per multa dissoluisset, plura tamen adhuc tenebris obruta delitescerent, circa personas Sodalitatis, vel iam eductas, vel centum etiam annis postea educendas è monimentis; placuit eandem historiam diuinæ Maiestati à capite ad Martyrij vsque calcem diuino afflatu inspirare, vt, quæ raræ prouidentiæ suæ opera in ea, velut altera Israëlitarum profectione supra naturæ vires edidisset, ea ad sanctarum Virginum cultum promouendum vulgata, excitarent homines, vt magis magisque exstimularentur ad reliqua perscrutanda corpora, quorum sepulcra sunt postea varijs cœlestibus prodigijs indicata; præsertim, cùm ea reperirent sæpè nomina, quæ diu, uno seculo antè diuinitus prodita fuerant.

Occasio scribendæ reuelationis.

Scripsit eam vaticinationem circa Ann. 1183. vt ipse initio dedicatoriæ epistolæ memorat, quam sacris Deo Virginibus, & Ordini Præmonstratensium Deiparæ monitu dedicauit, quando is maximè Patriarchæ sui inhærens vestigijs, in earum venerationem totus incumbebat.

Tempus.

Nec verò quidquam in hac etiam narratione reperiri potest, quod non apprimè cum veteri historia, cum loci vestigijs, maiorum traditione, cum sacra denique & profana temporis memoria congruat, vt cuiuis, qui totam cum notis sine præiudicata opinione legerit, fatendum sit, omnes qui hasce respuerunt reuelationes, ob temporis illius (quo eam gestam esse omnia enumerata firmamenta consentiunt) ignorationem ita iudicasse, præsertim, si ea quæ circa multarum Virginum inuentiones adhuc dicentur, viderit aptè cum tota historia & omnibus eius membris congruere: sed hanc ipsam hic enucleatiùs in fine libri huius expendemus: priorem S. Elisabethæ commodius libro sequenti translationum (quarum ibi frequens mentio) propositurі.

Probabilitas eius.

* * *

CAPVT XXII.

S. Cordula de festo suo postridie S. Vrsulæ instituendo, monet Helentrudam.

S. Cordula præ ceteris S. Vrsulæ Sodalibus eâ pollet prærogatiuâ, quòd eius festiuitas postridie S. Vrsulæ tabulis Romani Martyrologij consignetur, & olim semiduplici ritu eam vniuersalis Ecclesia sit venerata: passim verò adhuc in Gallijs & Germania solenniter celebretur: occasionem eius ipsa Martyr præbuit, cùm per quietem visa est DEO dicatæ Virgini in Paderbornensi diœcesi in cœnobio, quod Heerse vocant: nunc verò nobilium Canonicarum Collegium est. In eo degebat Helendruda (alij Helendandam vocant) magnâ vitæ sanctimoniâ, & cœlestibus vaticinijs, prodigijsque celebris. Cui per quietem S. Cordula apparuit, cyclade supra humanam artem elaboratâ; caput ambiebat corona rosis & lilijs intertexta, vultus mortali illustrior, qui cœlestem spiraret patriam: ea cùm Helendrudam vt sodalem & contubernalem blando salutaret nomine: & an agnosceret quæ esset, amicè percontaretur: mirari ipsa, quæ tanto se indignam nomine & fauore diceret: vtpote peccatis obnoxiam, ac vitæ fragilis miserijs subditam; quonam pacto eam nosset, quæ Cœlitibus adscripta immortalitate frueretur? Cui illa: Ego sum vna ex sacro vndecim millium Virginum Coloniensium numero, quæ illis Martyrio laureatis noctem vnam superstes fui, dieque posterâ sponte me barbaris obtuli iugulandam: vt collegio parthenico meruerim in cœlo gloriosa sociari; sed in terris ab ea me societate mortales eximunt: Cùm enim anniuersario cultu sodalium Martyrum solennitatem tota celebret Colonia, nulla nominis mei peragitur memoria. Tibi igitur hoc vnum impero, vt Sanctimonialibus ad corpora nostra deuotè excubantibus meo denuncies nomine, vt cùm Sodalium mearum festiua celebritas annuo ritu peragitur, postridie mihi etiam aliquid honoris impertiant, nec enim decet, nec ipsis etiam expedit, vt sola illarum, quæ ibi requiescunt, expers honoris sim, quæ pars fui certaminis, & mei vnius nominis memoria deleatur. Hic Helentruda percontari de nomine: Cui sanctissima Virgo frontem offert nomine suo exaratam, in qua distinctis literis CORDVLÆ vocem legit. Coloniam igitur diuinum oraculum Virginibus basilicæ Vrsulanæ Helentruda nunciauit: fidem omnes ei tribuere, cuius sanctimoniam Deus miraculis multis confirmauit. Ex eo tempore mos inualuit, vt 22. Octobris S. Cordulæ dies festus ageretur. Hæc Surius.

Quo anno vixerit, nondum comperi, constat iam ante annum 1156. quo S. Elisabetha eius Martyrij 22. Octobris patrati meminit, accidisse. Imò & ante annum 1135. quo Bruno secundus eius altare consecrauit, & festiuitatis vt diuersæ iam eo tempore meminit à pridianâ solennitate S. Vrsulæ. Adde, quod iam altera Cordularum circa Ann. 1156. reperta erat, & magno ciuium plausu recepta pro ea, quæ postridie cæsa est: quem errorem sequens inuentio detexit & correxit.

CAPVT

CAPVT XXIII.

Iterum apparet circa Ann. Domini 1278. & locum sepulturæ patefacit.

CIrca Ann. salutis 1263. Coloniæ ab Ordine militari Equitum S. Ioannis extructa est Ecclesia S. Ioanni sacra, in qua iam Sacerdotes diuina quotidie peragunt officia, viuebat in eo laicus Ingebrandus nomine, rigidus sui ipsius censor, & corporis afflictationibus impendio deditus: alterum dixisses Wilhelmum: ita ieiunijs, vigilijs, precibus, ipsa etiam lorica ferrea, qua miles vsus fuerat, nudum corpus induit, accedebat orationis studium, & continua ferè precandi consuetudo: quod tamen fraternæ caritatis officium, cùm vsus esset, nunquam impediret: vnde gratus omnibus, nemini grauis, Deo & hominibus acceptus: singularia à diuina maiestate meruit obtinere beneficia. Fortè noctem precibus transegerat, cùm tandem corpori defesso nonnihil quietis indulgeret, adstare sibi videt Virginem, veste auro gemmisque radiante, caput aureâ coronâ redimitum, vultus Solis instar coruscabat, quæ his senem dictis compellauit: *Ne timeas, ego vna sum ancillarum Christi, quæ pro eius nomine & fide, intra septa huius claustri cum alijs multis sororibus quondam prostrata occubui: inde peto deuotè, vt ossa mea, quæ adhuc iacent negligenter abscondita, exhumari procures, & producas in lucem.*

Vitæ austeritas Ingebrandi.

Apparet ei S. Cordula

Manè Priorem loci adit Ingebrandus, & visum aperit, Prior monet, si denuò in somnis interpelletur, locum indaget sepulturæ; facit imperata: nam à Virgine formâ speciosiore increpitus de negligentia, locum exquirit, quæ corulum arborem in orientali pomarij plaga nominat, prope quam fodiat, tempus iam suæ leuationis aduenisse, properato esse opus. Nondum acquiescit Prior, nomen Virginis demissè, vt exquirat, imperat, quod cum præmisso ieiunio & precibus acriùs iam reprehensus à Virgine postularet; illa, monstratâ fronte legere id iussit. Legit idiota, legendi vt scribendi imperitus, in aurea frontis lamina tres voces: *Cordula Virgo Regina*, licet sensum non perciperet. Ille, ne memoria exciderent, has voces iterum & iterum ingeminans, ad lectum Prioris aduolat, & inclamat: *Cordula Virgo Regina*, quæ cum sæpiùs coram Priore iterasset, & aliò digrederetur, omnium oblitus est. Prior haud cunctandum ratus, fossoribus locum designat scrutandi sepulcri, quod etiam reperiunt, & in eo insignia diuersa, quæ apud corpora sanctarum vndecim millium Virginum in locis plurimis consueuerant inueniri, tanta etiam odoris suauissima fragrantia circa sacrum illum locum afflauit præsentes, vt ipsi sibi in amœnissimo viderentur Paradiso constituti, ita narrant M.SS. Codices Cœnobij.

Idiota legit nomen

Reperitur sacrũ corp⁹

Cũ odore suauissimo

CAPVT XXIV.

B. Albertus Magnus Episcopus Ratisbonensis eleuat eam.

SAnctos hactenus Vrsulanæ Sodalitatis testes adduximus, Cunibertum, Willebrordum, Adelbertum, Werenfridum, Norbertum, Elisabetham, & B. Hermannum: addere placuit diuinæ sapientiæ, doctrinæque miraculum, Ecclesiæ lumen, Religiosorum simul & Pontificum ideam, B. Albertum M. Episcopum Ratisbonensem, vt is in hac leuatione, quæ magnas contentiones peperit, suo ingenij acumine rimaretur omnia, quæ rem hanc possent ambiguam facere, eaque secum ritè expenderet.

Laus B. Alberti Mag.

Nam Prior Ioannitarum anxius, ne tantum negotium minus cautè dignèque perageret, B. Albertum Magnum consuluit, verba scriptoris æqualis appendam: *Cum illis temporibus vir Reuerendus & Venerandus Dominus Albertus Ratisbonensis Episcopus, Ordinis Prædicatorum, Professor sacræ Theologiæ, qui illis diebus in scientijs & studijs liberalibus, tam diuinis, quàm humanis, nulli (vt creditur) secundus habitus, in sancta ciuitate Coloniensi frequenter moram traheret, eo, quòd iam senio confectus, in ea locum habitationis perpetuæ delegisset, celeriùs adijt, consilium ab eo super his petiturus, dimissis eo tempore sacris illis ossibus discoopertis, & intactis. Veniens itaque apud Dominum Pontificem, narrauit ei per ordinem factum super tribus apparitionibus istis. Pater lætabundus efficitur, & exsurgens, ait: Vadam & ego visurus, quomodo Dominus visiones has magnas opere impleuerit: & secutus Priorem, venit ad domum Fratrum, qui auditis verbis Ingebrandi inuentoris reliquiarum, resolutus in lacrymas, laudans Deum, ex intimo sui cordis, præcepit ab omnibus Ambrosianum hymnum,* Te Deum laudamus, *decantari. Ipse vero indutus Pontificalibus, eleuat de terra, & transtulit easdem reliquias cum omni solennitate, qua decuit, in Ecclesiam Fratrum, & ibi deuotè peractis Missarum solennijs, reposuit eas in loco decenti infra chorum, vbi tunc eadem die, & post interualla temporum, ad laudem Dei & S. Cordulæ miracula plurima facta fuisse referuntur.* Eadem recitat autor vitæ B. Alberti M. An. 1621. Antuerpiæ typis vulgatæ l. c.

Pietas.

Leuatio B Cordulę

Quod ad sanctitatem B. Alberti attinet & vitæ rationem: Natus est in Lawingensi oppido Sueuiæ, Paduæ literis imbutus, ac D. Virginis MARIÆ inuitatu, S. Dominici habitum à S. Iordano accepit, ab eadem, cùm hebetis esset ingenij, conseruatus in Religione, eos breuî diuino fauente auxilio progressus fecit, vt Coloniæ & Parisijs summa laude profiteretur, Coloniæ quidem Ann. 1228. inde quinquennio completo aliò amandatus: redijt tamen Ann. 1240. quando mugitum S. Thomæ discipuli sui prædixit, qui toto terrarum orbe audiendus; quem Parisios profectus, Coloniæ post se Magistrum reliquit in Cathedra, quæ hodieque ibidem visitur. Cumque idem multis post annis in Monasterio Fossænouæ Ann. 1274. decederet, eo tempore, quo Albertus cum Fratribus Coloniæ mensæ accumbebat, repentè erupit in fletum. Cuius rei causam cùm Prior alijque solicitè perquirerent, respondit: *Frater Thomas de Aquino filius meus in Christo, qui fuit lumen Ecclesiæ, modò ex hac vita migrauit ad Dominum.*

Adolescẽtia B. Alberti. Deiparæ ope doctrinam impetrat.

Absens cognoscit mortem S. Thomę

Aggressus aliquando Commentarios adornare in S. Dionysij Hierarchiam Ecclesiasticam: cùm difficultatis tædio calamum pararet abijcere, adstitit ei S. Paulus, qui eum ad operis incepti perfectionem est cohortatus. Inde vel inuitus ad Infulam vocatus, triennio vix exacto bonâ Summi Pontificis veniâ abijt Episcopatu, & Coloniam ad scribendos libros se retulit, quando etiam S. Cordulam inuentam, diligenter Ingebrandi discussis narrationibus è terra leuauit, vt publico cultui proponeretur. Hunc Deus videtur testem Vrsulanæ historiæ selegisse, vt eius auctoritate, & reliquorum corporum inuentio ritè facta, & locus Martyrij, iuxta narrationem Ingebrandi, huius Pontificis calculo approbatus, testatior posteris traderetur. Hæc de eo varij, præsertim P. Vincentius Iustinianus in Biblijs Mariæ; qui addit: *Plura alia Sanctorum pignora Deo Sanctisq; reuelantibus venerandum senem de terra sublata, ad honoratiora loca transtulisse.*

Adstitit ei S. Paulus.

CA-

CAPVT XXV.

Vtra Cordula sit ab Alberto M. eleuata.

DVas fuisse magni nominis Cordulas in Sodalitate Vrsulana, constat ex B. Hermanno: altera Comitis Quirini filia, quæ proxima post Pinnosam, S. Vrsulæ successit: inter quinque Principes, toti exercitui Parthenio præfectas, & postridie est trucidata: altera Regis filia, sororem Columbam habuit sextam Chiliarcharum: duæ etiam effossæ Cordulæ sunt; prima Gerlaci tempore, quam statim creditum est, esse eam, quæ in naui delituit: at centum annis post reperta altera apud S. Ioannis Equites, quam B. Albertus M. vt dixi, eleuauit.

Binæ repertæ Cordulæ.

Mox oriri cœpit controuersia Vrsulanas inter Virgines, & dictos Equites, vtri possiderent eam, quæ in naui se occultasset: fauebat Vrsulanis visum S. Cordulæ, Helendrudæ oblatum, quæ ad Virgines Vrsulanæ basilicæ missa edixerat, eas *exhibere ad nostra corpora*: & quia Ioannitarum recens effossa Cordula Reginæ nomen præferebat, cùm prior Comitis Quirini filia diceretur. Obtinuere tamen hi, & ex eo semper tempore Coloniæ persuasissimum fuit, nec amplius dubitatum; quin ea, quæ in naui delituisset, apud ipsos quiesceret: id fortè ex inscriptione tituli funeralis compertum est: statim enim ipsi sepulcrali lapidi, qui adhuc in pomario S. Cordulæ superat, hanc inciderunt epigraphen: *Hic inuentum est corpus B. Cordulæ Virginis & Reginæ, quæ post mortem SS. Virginum in naui latuit, præsidente Ioanne Papa 21. nec non Reuerendo Patre Domino Suffrido Archiepiscopo Coloniensi, nec non regnante glorioso Principe Domino Rudolpho Romanorum Rege, Ann. Dominicæ Incarn. 1278. in die Valentini Martyris.*

Orta controuersia.

Cur Coloniæ putetur esse, quæ postridie occisa scribitur.

Ex eo tempore solenniter festum S. Cordulæ postridie S. Vrsulæ celebrant Ioannitæ, vnde non dubito, quin re per Archiepiscopum vel Albertum M. diligenter exploratâ, pro ipsis fuerit pronunciatum. Nec obstat Reginæ nomen, quando omnes Principes, Virgines, & ipsæ Chiliarchæ Reginæ dicebantur: Sanctimoniales porro templi excubare dicebantur ad corpora, quia in agro Vrsulano (qui ferè à S. Gereone, vel saltem à B. Virg. Mariæ ad Indulgentias dicta basilica, ad Rhenum vsque protenditur) plurimarum & præcipuarum Virginum sepulcra Monasterij sui perimetro complectebantur.

Cõfutatio obiectionum.

Porrò vetustissimæ membranæ M.SS. loci meminerunt; cùm Virginum aliqua pertinacius S. Cordulam sibi vindicaret, inter ipsam & priorem Ioannitarum conuenisse, vt cuius Ecclesiæ Cordula dimidij anni spatio prius coruscaret miraculis, ea censeretur, quæ in nauim se abdidisset, vix tres elapsi menses erant, cùm in Hollandia graui ægritudine afflicta mulier consilio adstantis Religiosæ feminæ vouit S. Cordulæ in templo Ioannitarum quiescenti coronam, si eius deprecatione sanitati restitueretur: vix votum nuncuparat, redit integra, & confirmata valetudo, quæ grata pro beneficio, pretiosam ilico coronam transmittit Coloniam, qua eiusdem caput adornaretur. Hanc cùm Ordinis Commendator Virgini Vrsulanæ, quæ repugnarat acriùs, videndam obtulisset, agnouit miraculum, & eò faciliùs cessit veritati, quod id etiam sibi dato diuinitus oraculo diceret indicatum. Exstat huius ipsius prodigij litisque compositæ vetustissima, sed elaboratissima pictura, cui hæc paucis expressa verbis subijcitur historia. Certum est nunquam Ioannitis deinceps motam litem, & Deum hanc præ omnibus, quæ ad meam notitiam venerunt, miraculis ornare voluisse: de quibus suo loco. Videri etiam possunt, quæ habet Sacrarium Coloniense: & Baronius in Notis ad 22. Octobris, vbi ait de huius translatione agi, in vita Alberti M. p. 2. c. 9. Triennio ante leuationem S. Cordulæ B. Albertus M. Antistitã S. Vrsulę censuris innodatũ liberauit, quę res videtur ab interitu vindicanda. Superant literæ cõmissionis B. Alberto M. nomine Sedis Aplicæ scriptæ,

S. Cordula sanat ęgrã.

scriptæ, vt eam circa An. 1274. absolueret hoc exemplo: *Venerabili in Christo F. P. Alberto Ordinis Fratrum Prædicat. Episcopo quondam Ratisponensi F. VVilhelmus de Molbecke D. Papæ Pœnitentiarius & Capellanus salutem in Domino: Ex parte Abbatissarum & Conuentuum SS. Virginum & S. Cæciliæ, secularium Ecclesiarum Coloniensium, fuit propositum coram Nobis, quod ipsæ Excommunicationis incurrerunt sententiam, per discretum virum Bernardum de Castineto, D. Papæ Capellanum, ac tunc in partibus Alemanniæ Apostolicæ Sedis Nuncium in personas Ecclesiasticas, quæ in ciuitate & suburbiis Coloniensibus, occasione incarcerationis bonæ memoriæ Archiepiscopi Coloniensis Ecclesiastico interdicto suppositis, remanerent, ac in participantes N. viro Comiti Iuliacensi & eius primogenito, ac de ijs adhærentibus: quæ Abbatissæ & Conuentus ijsdem participarunt in cibo, potu & loquela, ac alijs omnibus actibus, præterquam in crimine, auctoritate Apostolica generaliter promulgatam, & absolutione beneficiorum non obtenta, ex quadam improuidentiæ lubrico se immiscuere diuinis; super quibus humiliter supplicatum fuit ab ijs per Sedem Apostolicam misericorditer prouideri. Nos igitur auctoritate D. Papæ Paternitati Vestræ, cum Ecclesia Coloniensis vacet ad præsens, & Iurisdictio præfati Bernardi exspirarit, committimus, quatenus Abbatissas & Conuentus prædictos absoluas à sententia excommunicationis, quam propter prædicta incurrerunt, iuxta formam Ecclesiæ & iniuncta eis pro modo culpæ pœnitentia salutari, & quod interdictum studeant de cetero inuiolabiliter obseruare: super irregularitate, si quam ex præmissis contraxerunt, agentes dispensatiue misericorditer cum ijsdem, prout secundum Deum animarum suarum saluti videritis expedire. Datum Lugduni 3. Non. Nouembr. Pontificatus D. N. Gregorij Papæ 10 Anno.*
Hinc colligo, iam ante 1274. Coloniam se recepisse Albertum ad studia Episcopatu relicto: & vnionem Ordinis Prædicatorij cum Vrsulano Collegio mutuis semper officijs caritatis conseruatam: de qua vide fus. lib. 9.

CAPVT XXVI.

Parisijs apparent Ann. 1286. SS. Christina, Basilia, & Imna indicato suo sepulcro Coloniæ, vbi eleuantur.

Virtutes Ioannis de Eppa Cruciger Religiosi.

AMant vt Deus, ita Cœlites, *cum simplicibus sermocinari*, testis eius Ingebrandus Eques S. Ioannis, *vir simplex & rectus*: testis & Ioannes de Eppa è sacra Crucigerorum familia Laicus; erat is religiosæ vitæ speculum; quem insignis animi demissio ac paupertatis amor mundo despicabilem, superis acceptissimum reddiderunt, rigidus, vt omnis disciplinæ religiosæ; sic silentij imprimis obseruator, ne mens in Deum intenta, vanis colloquijs dilflueret ad exteriora, & cœlestibus priuaretur delicijs, dum vaga consolationes mendicat è rebus creatis. Degebat is Parisijs in Monasterio, quod S. Crucis Patribus S. Luduicus Rex, egregius Crucis propugnator An. 1250. excitauit. Ecce tibi tribus interpolatis vicibus An. 1286. cœlesti viso excitatur, & admonetur, Coloniam vt se conferat, & tria SS. Virginum è Sodalitate Vrsulana corpora è terra (loco ei sepulcrali indicato) eruat; atque vt manifestior rei subesset fides, nomina ipsi sua Virgines declararunt: Christina, Basilia & Imna dicebantur.

Parisijs monetur, Coloniæ vt sacra corpora eleuet.

Erat loci Prior Remigius Delmel, cui cum visa detexisset, & is re maturè deliberata parendum censeret monitioni, non sine occulto Dei afflatu, ne mora diuinæ iussioni inijceretur, continuò Ioannem Coloniam dimisit ad Archiepiscopum Coloniensem Sifridum; cui rei gestæ seriem aperuit: Sifridus, vt erat probandæ veritatis percupidus, dat in mandatis, vt loco à Martyribus indicato terra egeratur, & felici euentu tria dicta corpora magno Archipræsulis & totius vrbis gaudio repererunt: quæ ipse Sifridus stipatus vniuersis Cleri totius Collegijs solenni pompa eleuauit, & per diuersas vrbis Collegiatas Ecclesias distribuit: Inde

Inde Parisios reuersus est Ioannes, iterum à S. Odilia, vt libro sequenti dicam, anno vertente Coloniam ablegatus, vt illius translationi diuinitus constitutæ maior apud Colonienses fides haberetur. Ita historia translationis S. Odiliæ, à Bannelio typis vulgata: & authenticum Officialis Coloniensis eius temporis instrumentum, quod libro sequenti recitabo: & qui nouissimè rem gestam narrat Henricus Russelius.

CAPVT XXVII.

Inuentio S. Valerij Regis Hispaniarum, An. 1320. & An. 1323. S. Maximini.

Circa Ann. Dñi 1327. præerat S. Claræ Virginibus (vt eius coæuus Ioannita huius inuentionis scriptor memorat) Coloniæ Petronilla, à teneris vitam professa Monasticam, & eos in religiosa perfectione progressus fecerat, vt Angelicam potiùs, quàm humanam vitam viueret. Magno autem tenebatur desiderio Sanctorum reliquias, inprimis sanctarum vndecim millium Virginum venerandi, quas cùm se occasio offerebat, vt acquireret, nullam operam & diligentiam negligebat: ita porrò cum ipsis Sanctis, quorum reliquias honorabat, suauiter nonnunquam colloquebatur, vt & responsa ab ijs cœlestia reciperet, & locum sepulturæ Virginum Vrsulanarum nondum è terra erutarum doceretur. Sic Coloniensibus locum ostendit, vbi ossa cuiusdam Episcopi Armenici & sociorum eius, qui cum Thebæis occubuerant, ingloria delitescebant. Sic & Ioannitis, vt infrà dicam, S. Constantiæ Reginæ sepulcrum declarauit.

Petronilla Sanctimonialis Franciscana, reuelationibus clara.

Eadem Vrsulanis Virginibus ossa S. Valerij, Regis Hispaniæ, & filiæ eius Theodoræ monstrauit, cuius Regis monimentum lapideum cum eiusdem imagine & inscriptione sepulcrali in medio ferè templi visitur: qua occasione eodem loco & tempore plura reperta sunt corpora. Porrò quæ de hoc Rege & alijs obijci possunt, ea vide libro 2. fusè examinata. Constat enim ex Vasconcelo & alijs ipso Apostolorum æuo in Hispania Regulos quosdam fuisse fidei orthodoxæ professores. Et B. Hermannus disertè affirmat cap. 8. plures, quàm ipse recensuisset, Principes & Reges adfuisse: *Adfuerunt adhuc plures, tam de Hibernia, quàm de ceteris regnis Regum, Principum, & Ducissarum & Comitissarum filiæ, quarum nomina ibi non narrantur.* Monet tamen cap. 7. tunc temporis sub Romanis (qui rerum vbique ferè potiebantur) *Regum fuisse modica regna, sicut in libris Regum dicitur, quòd triginta duo Reges contra tres ad bellum venerint præparati, & etiam filij Regum Reges, & Ducum Duces, & Comitum Comites appellari solent.*

Detegit sepulcrũ Regis Valerij

Hanc inuentionem ex antiquis Ioannitarum Coloniensium membranis erui, à temporis illius scriptore concinnatis: eius præter Canisianum, ita meminit Coloniense Martyrologium 14. Febr. *apud Coloniam translatio S. Valerij Regis & M. de Societate S. Vrsulæ Virginis.* Cratepolius in Sanctis Germaniæ hæc de eo memorat: *S. Valerius Rex, qui fuit ex S. Collegio vndecim millium Virginum, Coloniæ requiescit.* Suffragatur his Ferrarius: *Coloniæ Agrippinæ S. Valerij Regis & M. qui vnà cum SS. Vrsula & sociabus hoc eodem anno coronatus traditur.* Sausaius verò in supplemento Martyr. Gallicani hæc de eo habet: *Coloniæ S. Valerij Martyris, quem necatum ob pietatis Christianæ confessionem à barbaris, qui S. Vrsulam, eiusq; socias trucidarunt, eodem anno Agrippinensis Ecclesiæ traditio testatur.* Festum eius iam inde à trecentis annis 14. Febr. in basilica S. Vrsulæ solenniter agitur, Sacro de eo decantato: ita enim templi matrocollum peruetustum præscribit: *14. Febr. in festo S. Valentini, S. Valerij translatio, missa in altari, circa quod corpus S. Valerij fuit inuentum.* Inuento S. Valerio statim actum de ornandis eius sacris ossibus. Superest hac super re documentum authenticum Imaginæ de Waldecke Canonicæ hoc exemplo: *Ego Imagina de VValdecke Canonica secularis Ecclesiæ SS. XI. millium Virginum Coloniensium, bonâ deliberatione*

In nouo catalogo SS.

praha-

præhabitâ domum meam Claustralem, quæ quondam fuit Lutgardis de Buire, assignaui & supportaui Iuttæ commoranti in infirmaria, vt vendatur quantocyus vendi poterit, pro 30. marcis, & hac pecunia ad ornamenta capsæ S. Valerij Regis & Martyris integraliter conuertetur: & si per aliquod tempus steterit, quod dicta domus pro tanto vendi non poterit, tunc ipsa Iutta eandem domum locabit personis, quæ sint bonæ famæ, pro annuo censu, & de huiusmodi censu soluetur vnum malderum siliginis pro anniuersario: & si quid tunc de prædicto censu residuum fuerit, ad ornamenta dictæ capsæ conuertetur. In cuius rei testimonium præsens scriptum præfatæ Iuttæ tradidi, sigillo V. D. Pyronettæ Abbatissæ, vnà cum sigillo meo communitum. Et nos Pyronetta D. G. ad rogatum Imaginæ sigillum nostrum præsentibus apposuimus in testimonium præmissarum. Actum præsentibus viris discretis Dominis F. Ioanne de Iuliaco, Ordinis Fratrum Minorum, Henrico de Gimnich. Datum Ann. 1338.

Triennio ferè post Ann. 1323. non sine prodigijs alius de eodem parthenio exercitu Maximinus nomen suum & sepulturæ locum indicauit. Locus circa basilicam Vrsulanam vitibus consitus est; vineæ varijs ciuium, nobilium & illustrium diuersarum familiarum nominibus insigniebantur. In reliquis Iselburgica eminebat, cuius vinitor, dum culturæ insudat, & terram horti plantandis forte pampinis egerit, vocem delapsam cœlitus inaudit, qua fodere profundiùs iubebatur, abditam illic mille & pluribus annis gazam reperturus: ille primam contemnere iussionem, opus inchoatum prosequi: donec iterum verbis ijsdem percellitur magis, quâ persuasus, mandatum exsequeretur. Alijs opus, & clarioribus indicijs, vt monitis acquiesceret, ideo nomen suum Maximini tertio clamore prodidit, vnà se affirmans esse de Societate vndecim mille Virginum, ea in terræ parte quam ligone emoliebatur, humatum: altiùs terram egereret, fore enim, vt breui corpus suum, sed acephalum inueniret. Hic fidem adhibere fossor cœpit, & terram, vt iussus, profundiùs rimari: qui dum solicitus labori instat, ossa sacra reperit, capite desiderato! clanculum mox quædam ex sacris exuuijs abdit priuatæ & domesticæ pietatis inuitamentum: partem præcipuam ad S. Vrsulæ basilicam rei gestæ seriem exponens, defert. Incidit subinde in grauem infirmitatem, iamque ad extrema redactus, mortem orabat, quæ fugere videbatur, nec respirandi spes tamen vlla affulgebat: monitus de conscientiæ examine instituendo, si quid fortè commissum in Deum, Cœlites, vel homines, vel si voti religione, aut debiti alicuius obligatione teneretur; menti tandem succurrerunt sublectę S. Maximini reliquiæ: quod cùm secretorum arbitro Sacerdoti pandisset, & eius consilio pars reliqua basilicæ S. Vrsulæ illata esset, dicto citiùs, tranquillâ morte decessit.

Punitio ob reliquias retentas.

Fidem narrationi duæ faciunt circa altare, in quo sacra lipsana hodie seruantur, inscriptiones: quod prope templi sacrarium situm, ligneis septis & cancellis præmunitur: & hanc præfert literis grandiusculis exaratam epigraphen: *An. 1323. à Deo est manifestatum in Isenburgensi horto corpus S. Maximini sine capite, cuius reliquiæ in hoc altari sunt, qui Maximinus vinitori nomen & locum aperuit.* Reperta postea sunt in ipsâ arâ sacra quædam ossa vitro contecta, cum hac peruetusto charactere scriptâ narratione: *An. Domini 1323. quidam vinitor inhabitans domum dictam Zo Isenbergh apud portam immunitatis Ecclesiæ vndecim millium Virginum, audiuit vocem diuinitus dicentem: Fode profundius, & inuenies thesaurum, duabus vicibus: & tertia vice dixit: Vocor Maximinus, vnus de Societate vndecim millium Virginum; fode, & inuenies corpus meum sine capite: quo facto inuenit reliquias, de quibus partem dedit hic, & partem istic, & partem sibi reseruauit. Tandem in agone laborans mori non potuit; sed consilio sui Confessoris partem quam reseruauit, dedit ad Ecclesiam præfatam, quo facto citò de hoc seculo migrauit.*

Inuentio S. Maximini

Domum Isenburgicam eo tempore incolebat Iutta de Isenburg, quam vendidisse videtur Capitulo: nam exstat instrumentum fratris eiusdem, quo renunciat omni iuri suo Germanicè scriptum: id Latinè reddo genuina nominatione templi seruatâ: *Nos Robinus ab Isenburg D. G. Chorepiscopus Treuirensis præsentibus profitemur, nos renunciasse & cessisse, & præsentibus renunciamus & cedimus, iuri & prætensioni domus,*

domus sororis nostræ Iuttæ, quam vendidit Capitulo Zu sense Ternilgen dictæ Isenburgicæ. domus in area Ecclesiæ sitæ, & promittimus nos nullam prætensionem deinceps habituros. Datum An. Dom. 1348. feria tertia post festum S. Gereonis. Hæc prima, quam reperi Germanica nominatio templi deducta, vt alibi probo à Latinis vocibus Sanctarum Virginum, qua voce communiter id templum à tempore Attilano ferè fuit nominatum.

CAPVT XXVIII.

Inuentio S. Constantiæ Reginæ, & 100. aliorum Corporum An. 1327.

EIusdem sanctimonialis Petronillæ indicio, S. Constantia Regina cum alijs pluribus vtriusque sexus hominibus, Episcopis, ducibus, & nobilibus, in dicto equitum S. Ioannis cœnobio detecta est: cum enim crebris visis Petronilla vrgeretur, vt S. Constantiæ Virginis tumulus inuestigaretur, in hæc verba scripsit ad eos: *Scire debet caritas vestra Domini & Fratres carissimi, quod Constantia Virgo, & ipsa Regina cum multis olim sibi associatis vtriusque sexus hominibus, in loco vestro pro Christi confessione Martyrium passa est.* (Ecce aliud pro loco Martyrij testimonium à Cœlitibus Petronillæ indicatum) *& ibidem terræ supposita: hæc his diebus petit suas reliquias à vobis effodi, & de terra eleuari.* Magno ea narratio fuit gaudio Ioannitis, qui cum de loco diligenter inquisiuissent, audissentque, in vinea minuscula proxima pomario propè septimam vitem requiescere, vrgent fossionem; sed ad eam cum nihil reperissent, & neque ad septimam oppositæ partis, singulas cœperunt vites suffodere: mox ad 100. & plura inuenerunt S. Sodalitatis Vrsulanæ corpora Episcoporum, Ducum, Nobilium, & Virginum, appositis nominibus, status, sexûs, & conditionis. Inter quæ educta iunior Constantia cognata Constantiæ Reginæ alterius, quam quærebant: ea sepulcro lateritio includebatur. Ad hæc corpus S. Odiliæ (quæ diuersa est ab ea, quam lib. sequenti ostendemus Huyum translatam esse) corpora S. Osilæ, Basiliæ, Benedictæ, & alterius Osiliæ ac Cornulæ virginum, item Sapientiæ, Prudentiæ, & Florentinę cognatarum S. Vrsulæ: Effossa cum his est S. Benedicta, magni Principis filia, cum 4. sororibus. Et Osilia alterius filia Comitis. Ossa etiam S. Florentinæ V. filiæ Ægidij, & Constantiæ filiæ cuiusdam Regis è Græcia: Clementiæ, filiæ Principis Pannoniæ, & aliorum plurimorum vtriusque sexus hominum, quorum nec nomina, neque tituli reperti, nec Petronillæ indicio manifestati: tanto iam thesauro inuento, occasione S. Constantiæ, cum ipsa tamen nusquam appareret, rem ad Petronillam retulerunt, quæ respondit, continuis se fatigari visis, & magna animi perturbatione affligi, quod eius Virginis corpus, cuius indicia toties inculcarat, non melius perquirerent, cum septum vineam inter, & tumulum, eos à fodiendo, loco satis disertè indicato, auertisset; addidit pirū exsurgere ad caput S. Constantiæ iuxta vineam: qua radicitùs euulsa, cùm terram altiùs foderent, sepulcrum & corpus S. Cóstantię Virginis, cum singulis antè monstratis indicijs detexerunt. Iuxta virginis corpus ossa B. Reinaldi Episcopi ex Græcia, Ioannis Episcopi de Armenia, Willibrādi Ducis de Italia, pluriumq; aliorum effoderunt; eaque in Ecclesiam cum alijs reliquijs transtulerunt, & ipsam Constantiam iuxta corpus S. Cordulæ decenter locarunt. Inuenta est An. 1327. 18. Iulij, in festo SS. Marci & Marcelliani, Pontifice Maximo Ioanne 22. Coloniensi Antistite Henrico à Virnenburch.

S. Constātia cæsa in pomario Ioannitarum.

100 Corpora reperiuntur: & plurima cū titulis.

Inuentio Constantiæ & Episcoporum.

Magnum hæc leuatio momentum attulit ad veritatem reuelationis B. Hermanni centum 44. annis ante editæ historica veritate comprobandam: fecerat is An. 1183. mentionem plurimarum Virginum, & S. Florentinæ Regis Ægidij filiæ, S. Cornulæ, Benedictæ, Sapientiæ, Prudentiæ, Clementiæ &c. quæ hoc anno repertæ demonstrarunt totius vaticinij veritatem.

Demonstrat veritatē reuelationis B. Herman.

Vu B. Her-

B.Hermannus cap.6.S.Benedictam facit 7. Chiliarcharum, quam sorores 4.comitatæ, omnes Principis cuiusdam inclyti filiæ, Cornula, Prudentia, Sapientia, & Illustris: omnes istæ hic effossæ sunt, extra vltimam. Item Clementiam facit filiam potentissimi comitis, & Chiliarcharum tertiam, quæ hic Pannonici Principis filia appellatur. Nisi velis, quod libens concessero plures eiusdem nominis in ea Sodalitate occubuisse. Quæ ratio me conuicit, vt cogerer admittere B.Hermanni, & quam ille sæpius laudat, probatq; S.Elisabethæ vaticinationem.

CAPVT XXIX.

Prodigiosa inuentio S.Gorgonij, & 136.corporum ad S. Maximinum, item S.Martialis Ducis Hispaniæ, An.1348.

INter ditissimas reliquijs & sanctorum exuuijs vrbis Coloniensis Ecclesias, iure S.Maximini templum numero, Virginum, quæ regulam S. Augustini profitentur, in quarum sacello quodam à quibusdam creditur olim S.Maximinus sacris operatus: Est hæc quædam Colonia Parthenonis Vrsulani: nam inde vndecim numero Canonicæ, ad hoc sacellum paupertatis amore, & arctioris disciplinæ studio concesserunt, sufficientibus ab ipso Collegio, Vrsulano, dotatæ censibus circa Ann.Domini 1188.copiam vidi literarum, quibus eo anno à Clementia Sanctarum Virginum Antistita, & conuentu toto eiusdem loci manumittebantur, vt arctiùs Dei obsequio se manciparent: ijs præter S. Vrsulæ Canonicas subscripsêre Cathedralis Ecclesiæ Canonici, & Waldenerus homo solitarius Ecclesiæ B.Maximini, quem Cæsarius lib.11.cap.27.Cœnobij *Maximini* vocat *initiatorem*, & dum Coloniæ literis daret operam adhuc superstitem:

Origo Parthenonis S.Maximini.

Cæsarius lib.11.c.27.

Eundem hunc locum fecit celebriorem translatio quamplurimorum è S. Vrsulæ basilica Martyrum: quorum venerationem ibidem à quadringentis annis datæ indulgentiæ vehementer promouerunt. Sed latebat in ipso fundo ingens sacrarum exuuiarũ thesaurus, sparsus eo toto spatio, quod Virginum habitationem cõplectebatur; quam tandem placuit diuinæ bonitati circa An.1348. & vertente anno ad solatium virginum, præsidium ciuitatis, & cultum auctiorem Vrsulanæ sodalitatus detegere, quando Episcopi, Reges, Principes, Virginesque multæ plurimorum adiectis nominibus sunt repertæ, quorum Deus sanctitatem, raris voluit prodigijs indicare: rem gestam in peruetusto M.S. Pergameneo Monasterii libro ostendit mihi Dominus Casparus Brincius. Ex-Rector Vniuersitatis, (qui horum pleraque insigni humanitate mecum communicauit) Teutonicè consignatam, nominibus adiectis Martyrum, sicut in titulis inuenta fuerunt, ego Latio versam sermone lectori summâ fide repræsento: vt videat catalogum huius Ecclesiæ, nihil à tempore legitimo Martyrij alienum continere (nec fortè etiam alios:) si sincerè, vt nomina scripta sunt, inspiciantur.

Inuentio 136.corporum.

Notum sit omnibus, quotquot has legent, vel audierint legi literas, quod tempore Archiepiscopi Coloniensis VValrami à Gulich nominati, & Decani Metropolitani Conradi à Rennenberch, A.post Christum natũ 1348.& proximo insequenti, inuẽta sunt apud S. Maximinum, & exhumata intra Sanctimonialium immunitatem quaquaversum circa cœnobium, Sanctorum lipsana diuersis vicibus, vt excreuerit numerus ad 136.corpora de Sodalitate Sanctarum vndecim millium Virginum: In his exhumatus etiam Rex quidam Siciliæ est Theodorus dictus, cum vxore Regina Firmindina; filio Theodisco, & filia Pignosa; etiã inuenta Euphrosyna Regina Hispaniæ, Gorgonius Episcop.item Hispaniæ; Petronilla Comitissa; item Amerus Rex, cũ Anastasia Regina vxore, & Respondiascula vtrinsq; Cõfessario: hi, vt

hi, vt pro nobis Deum orent, obsecramus. Nullum dictorum nominum repugnat à temporis nostri historia; nam tunc & in Sicilia, & Hispania Reges fuisse, & pridem ex his quosdam Catholicos alibi demonstraui: Quod si mihi aliæ Ecclesiæ catalogorum suorum fundamenta monstrare voluerint, & eos non minus, quàm hunc aliàs defendendos suscipiam: temerè enim hic varia sine ratione, & documento certo nomina & inuentiones allegare, quid est nisi coniecturis, vtinam etiam non erroribus, & falsitatibus, chartas implere? Neverò putaret quisquam horum titulos & corpora, suppositiria fuisse; Deus eleuationem illam insigni prodigio comprobauit; dum enim sacræ exuuiæ in vicino S. Catharinæ altari (quod adhuc in contiguo illius sacelli sacrario visitur) religiosè deponerentur, in conferta præsentium turba mulier adfuit, quadringentis infesta dæmonibus, qui ilicò virtute Sanctorum Martyrum cunctis stupentibus, & Deum, Martyresque laudantibus est liberata, in cuius rei mnemosynon affixa sacello tali inscriptione tabella visitur: *Notum sit omnibus, quod cum in templo S. Maximini, eleuarentur sacra reliquia, & in S. Catharinæ altari collocarentur, mulier obsessa 400. dæmonibus liberata est, virtute reliquiarum huius sacelli.* Diem translationis huius additiones Greffgen ad Vsuardi Martyrologium, ita consignant: *6. Kalend. Octobr. apud Coloniam Agrippinam in Eccesia S. Maximini inuentio & translatio S. Gorgonij Episcopi, & Martyris, & sociorum eius, qui Gorgonius Confessor fuit Regis, & Reginæ Hispaniæ, & de collegio Sanctarum vndecim millium Virginum.* Porrò easdem inuentas reliquias triennio post is, qui Walramo successit: Wilhelmus non approbauit tantum, sed & cultum earum celebrem ob miracula Indulgentijs datis stabiliuit.

Miraculo probatur.

Bulla Archiepiscopi Wilhelmi An. 1351. post eleuationem SS. corporum in templo S. Maximini factam data.

VVilhelmus Dei gratia S. Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopus Sacri Imperij per Italiam Archicancell. vniuersis Christi fidelibus salutem in Domino sempiternam. Vt reliquiæ SS. vndecim millium Virginum ad Capellam S. Catharinæ Virginis in Monasterio S. Maximini Coloniens. translata, honore debito ac Christi fidelium frequentia ampliori honorentur, omnibus verè pœnitentibus, confessis & contritis præfatam Capellam piè visitantibus, nec non ad decorandum & exaltandum reliquias memoratas manus porrigentibus adiutrices, 40. dies indulgentiarum impertimur. Datum Coloniæ Ann. Dom. 1351. Febr. 11.

Ostenduntur in eodem S. Maximini sacello reliquiæ S. Martialis Ducis & Leophaniæ Hispanorum: num eodem tẽpore, vel postea repertę sint, cùm in primo scripto nomina non adnotentur, incõpertum habeo: illud tamen & fida Sanctimonialiũ traditione, & è M.SS. varijs constat, S. Martialẽ se & nomen in mari manifestasse, cum enim quidam varijs iactati procellis, aduersâ vsi nauigatione fecissent naufragium, & inter scopulos, cum morte luctarentur, adstitit S. Martialis naufragis, & in tanto discrimine vitam & opem promisit, hac tamen lege, si Coloniam profecti in S. Maximini ad læuam sacello reliquias suas visitarent, qui vt salui & incolumes eò peruenere, locum sanctorum cinerum templo inquilinis demonstrarunt, nomẽ etiam S. Martialis à Martyre indicatum aperuerunt. Porrò vix alibi reperies tam clara in cranijs Christi pugilum vestigia; tam luculentas Martyrij indices, in capitibus plagas: videre est frontes lato vulnere quasi hasta transfixas, capita iaculis & orbicularibus vulneribus penetrata: exstant duo in capite S. Leophaniæ vulnera, tandem superant spicula educta sacro è vertice multis prodigijs nobilitata, nam, qui febribus rigent vel æstuant, si vinum vel frigidam sumserint, huice contactam spiculis, sanitati restituuntur; hoc etiam mirum, licet ferrea spiculorum acies seculis tribus sæpiùs in aquã vel vinum mergatur, nullam hactenus contraxisse rubiginem. Repertus etiam in S. Martialis sarcophago sanguis, qui iam arefactus subnigro colore liuet; & caro eiusdem: crines etiam capitis cum carne in cranio desiccati ostenduntur.

Febres S. Leophaniæ curat.

Sunt quidem, & aliæ factæ Coloniæ diuersis in locis similes præuijs visis inuentiones, vt apud S. Ioannis equites cum S. Cordula Sodalem suam Sanctam Annam

Virginem mirabiliter indicauit: sed quia nec satis testata reperio: nec cum adiunctis vllis narrata, malo præterire, quam incerta posteris prodere; nunc à Martyribus ad Virgines Vrsulanas non Martyres veniamus, quas cum antea tantum quinas reperissem, Argentinâ (loco licet Hæretico) tres aliæ submittuntur cum ipsa S. Aureliæ vita.

CAPVT XXX.

S. Aureliæ Argentorati An. 1460. facta apparitio, inuentio & eleuatio.

POst præcipuos Martyres Vrsulanæ Sodalitatis; Deus Virgines ante Martyrium defunctas in via, mundo colendas proposuit: primamque S. Aureliam, cuius Martyrologium Romanum 15. Octobris meminit: eius inuentionem, & eleuationem mihi transmissam à loci commendatore ex Germanicis M.SS. monimentis à temporis illius scriptore, cuius interpretis officio functus, Latio donabo. Sic autem loquitur.

Insignis apparitio S. Aureliæ.

Paucis antè annis nostrâ memoriâ accidit, circa annum Domini 1460. cùm pia in paucis persona in D. Aureliæ feruidas ad Deum funderet preces, è tumulo S. Aureliæ virgo prodijt adspectabili forma, plenâ luce, querelas ingeminans, quod ingloria delitesceret isthic, nec vllo mortales eam cultu dignarentur: ita ostium versùs cùm exire vellet, supplex persona dicta fit Sanctæ Virgini, rogat demissè, quo locorum concessura. Respondit Aurelia, Coloniam se cogitare ad Sodales reliquas, vt communi cum ipsis honore, & cultu perfruatur, quæ sola isthic omni destituta reuerentia quiesceret: hic obtestari illa, orare, imò exorare, locum, & stationem illam ne desereret, acturam se, vt congruo honore deinceps celebretur. Confestim illa, quæ viderat prodigium, Consules adit, & Magistratum vrbis Argentinensis: querelas S. Virginiis exponit, & imprimis, quod testudinem subterraneam sepulcro incumbentem minari iam ruinam dixerat, itaque humilem, & abiectam esse, vt vulgo despiceretur. Famâ miraculi vulgatâ ciues operam dedère, vt tumulus innouaretur: Ergò dum operimēto semoto sarcophagus reseratur, tota integra lineis amicta vestibus inuenitur: clauso deinde tumulo, insculpunt lapidi sepulcrali S. Aureliæ effigiem eleuato monimento; cryptamque eius elegantissimis adornat picturis: tum sanctè promittunt ciues, plus se honoris deinceps & reuerentiæ S. Virgini exhibituros, quam hactenus, suam agnoscentes & deprecantes negligentiam, habuissent, Hucusque M.SS. Argentoratensia, nunc trium Sodalium Virginum sepulcra inspiciamus, quas S. Vrsula febrienti reliquerat Aureliæ, ne solatio destituta moreretur, cuius rei hactenus apud nullum autorem vel minimum reperi vestigium: ex ijs autem, quæ in earum sepulcro inuenta sunt olim loci Commendator hæc curauit transcribenda.

Incorrupta reperitur.

CAPVT XXXI.

Sanctarum Virginum Argentoratensium Einbettæ, VVorbettæ, & VVitbettæ gloriosa mors & corporum incorruptorum inuentio.

QVæ de veritate Vrsulanæ historiæ Deus toties miraculis cœlestibus reuelauit, ea nunc Hæreticorum constans narratio & traditio sic stabilit, vt si vel hoc solùm, quod dicturus sum, firmamentum superesset, nemo rerum æquus æstimator futurus esset, qui non plus fidei narrationi nostræ tribuendum censeret, quam Galfredianæ, Boëtianæ, vel vllius alterius aduersariæ, vel

vel nobis contrariæ, hic rursum interpretem tantum agam, non encomiasten: eaq; tantùm referam, quæ mihi Argentinenses Catholici, transmisêre vernaculo idiomate, consignata.

Tres Virgines sociæ S. Aureliæ.

Ad maius solatium & auxilium S. Aureliæ (quæ in reditu ex vrbe Romana Coloniam versus, dum nauigãdo febriret) S. Vrsula tres ei è Sodalitate Virgines reliquit, Einbettam, VVorbettam, & VVilbettam: hæ piè iam mortuâ & sepultâ S. Aureliâ in loco vbi decesserat, virginalem pudicitiam suam castâ, integrâ & innocente vitâ Deo noctes diesque seruiendo consecrarunt; erant extorres patria: carebant solatio parentum, & amicorum, & quod summo dolori & molestiæ erat, destituebantur consortio, & contubernio earum, quas in vita carissimas habuerant, Sodalium Vrsulanarum; priuabantur palma Martyrij, quâ socias virgines iam decoratas non ignorabant: interim solæ supererant in hoc calamitosissimo mundi exilio, & vitæ mortalis peregrinatione, ac præstolabantur magnâ patientiâ, extremâ paupertate, & solitudine finem exitûs è vita, quem ijs Deus præfixisset; interim constanter omnium virtutum vsu & exercitatione continua, vsque ad præstitutum & decretum ipsis à Deo diem perseuerant, quo piè è vita hac decesserunt, & in templo Argentoratensi, quod Seniorem S. Petrum appellant, sunt tumulatæ. Multis deinde decursis temporibus, cum omnis earum ex humanis mentibus erasa videretur memoria; diuinâ prouidentia factum est, vt casu sepulcrum illarum aperiretur: ecce tibi apparent omnes tres iuxta se collocatæ virgines, tota integra, & incorrupta, virginali amicta habitu & ipso penitùs incorrupto: iuxta titulus erat collocatus, in quo Sanctarum Virginum nomina continebantur, & quomodo de Sodalitate Parthenica S. Vrsulæ Argentinam cum S. Aurelia febriente venissent: ita rursum coniunctæ, sed decentiori loculo compositæ sunt, & reconditæ propè altare quoddam eiusdem Ecclesiæ, vbi & hodie in pace requiescunt. hactenus monimenta M.SS. Argentoratensia.

Vita earũ sanctissima.

Mors & locus sepulturæ.

Inuentio.

Titulus sepulcralis.

Origo templi Senioris S. Petri Argentinensis indagatur.

Dubium moueri posset, quod illud S. Petri Senioris templum Ann. Christi 237. & sequentibus, cum eæ Virgines ibi sepultæ sunt, cum primus loci Episcopus S. Amandus nominetur, qui à Dagoberto Francorum Rege institutus Ann. 640. vt testatur Franciscus Guillimannus libro Episcoporum Argentinensium: Respondent passim Autores, & in his Guillimannus fol. 59. his verbis: *Primum & antiquissimum Argentinæ templum D. Petri est, Seniorem vocant, ad alterius differentiam conditi multis post annis. Senioris enim origo & consecratio Diui Materni est. is multis in vrbe, & in propinquo conuersis istud Christianis nouis, in quo sua colerent sacra, templum eorum opibus, & auxilio constituit, & Diui Petri Apostolorum Principis, cuius autoritate & mandato primùm ad ea loca appulerat, titulo & nomine insigniuit, atque dedicauit.* Eiusdem templi eleganter, vt solet, meminit P. Browerus lib. 2. Annal. Treuir. vbi cùm ad contactum baculi S. Petri Diu. Maternum dixisset, à mortuis suscitatum, subdit: *Nec immerito Tribocorum posteri Alsati Christianæ religionis incunabula B. Materno adscribunt; quem magna gratia, gloriaque factum Apostolum suum, & Principem fidei, salutisque allatæ prædicant: & qui eius Ecclesiæ res gestas persequuntur, maiorum literis ac voce tradunt, S. Maternum inani Deorum superstitione gentem liberasse, magnis, & illustribus miraculis ibi claruisse, Ecclesias isthic multas veneratione Apostoli titulo, & nomine insignes erexisse, ac dedicasse, ex quibus ad hanc ætatem veterrimæ memoriæ proditum est, perdurasse Argentorati B. Petri, quam vocant Senioris, & in conspectu Molshemiensis oppidi, quæ Latinè Domus Petri, vulgò Dompieter appellata est.* Potuêre ergò virgines illæ tres à superstitibus quibusdam Christianis in D. Petri templo tumulari.

* * *

CAPVT XXXII.

Inuentio & eleuatio S. Christianæ, & trium aliarum S. Vrsulæ Sodalium, non Martyrum, An.1504.

CLarissima hæc est inuentio, varijs nobilitata prodigijs, quam lib.10. firmatam iuratis testibus producam, hic, quod instituto nostro satis erit, examen habitum, & leuationis processum paucis exsequar.

Raymundus S.R.E. S. Mariæ nouæ Presbyter Cardinalis Gurcensis, legatus de latere An.1504. Officiali Basileensi, alijsque SS. Theologiæ & I. V. Doctorib. commisit, vt de S.S. Christianæ, Wibrandis, Cunegundæ, & Mechtundis miraculis, & sepulcris accuratè inquirerent, auditis & examinatis testibus. Illi primò Eichselensem Ecclesiam diœcesis Constantiensis adiere, quam, etiam cum sepulcris inspexerunt, antiquissimis Ecclesiæ M. SS. excussis monimentis: vnam repererunt virginem in cœmiterio, reliquas intra Ecclesiam eodem loculo tumulatas: ibi in vetustissimo Missali M.S. inueniunt agros ad SS. Virginum honorem An.1192. Ecclesiæ oblatos, & Indulgentias An.1298. ijs donatas, qui SS. Virginum Ecclesiam frequentarent: audierunt etiam supra 70. iuratos testes, qui eas Vrsulanas fuisse Virgines, & ante martyrium in reditu Romano demortuas, ibidemac varia miracula, retulerunt, quæ Deus per earum deprecationem quotidie operabatur.

Inuentio S. Christianæ. Inde S. Christianæ Ecclesiam in monte erectam viserunt, ac remoto sepulcrali lapide repererunt tumulum quatuor muris opere lateritio cōstructum, intra quem lapideus Sarcophagus inclusus ossa sacra condebat, cum ipsa carne, quæ nondum ita diffluxerat, quin coërceri digitis posset. Clauso deinde monimento, & celebrato ex more solenni ritu sacro missæ officio, auditi de ea iurati testes sunt, qui etiam magna eò loci patrata prodigia sunt attestati.

Testimoniū Raymundi Cardinalis. His ad Raymundum S.R.E. Cardinalem perlatis, indixit solennem Sanctarum Virginum leuationem, testatur eo madato. 1. Virgines illas quatuor è Sodalitate S. Vrsulæ exstitisse: 2. non ex ijs esse, quæ ex Britannia venerant; sed quæ tempore peregrinationis Romanæ varijs in locis accesserant. 3. magnis fulsisse in vita & post eam miraculis. 4. ante Martyrium ibi decessisse. 5. varias Coloniæ hactenus factas Virginum leuationes. 6. Has licet non gladio persecutoris occubuerint, in martyribus tamen esse numerandas. 7. Breuiter totam S. Vrsulæ narrat historiam, enumerat cum Cyriaco Papa Episcopos & Reges dictæ Sodalitatis. 8. Offert plenissimas indulgentias ijs, qui eleemosynis pro construendis eleganti opere capsis virginum honorem promouerent.

Eleuatio solennis. Idem Cardinalis 16. Iunij cum Episcopo & Protoepiscopo Basileensi, Abbatibus, & Prælatis Eixselium eques condendit, ibidem decantato Spir. S. Hymno, ipse sacras trium SS. Virginum exuuias in alias fabrè & politè factas capsas transtulit, & ad altare deportandas curauit; cumque effusiones hominum ex oppidis, & concursus ex agris multos templi angustijs excluderent, pro eius foribus erexit aram, & reliquijs eidem impositis, fecit solenniter, quinque circiter hominum millibus congregatis: postridiè 17. Iunij eodem ritu & solennitate S. Christianam leuauit, istud vtrobique contestatus, quod reliquias Virginum: *Quæ cum vndecim*, vt Cardinalis ait,) *mille Sanctis Virginibus de Societate S. Vrsulæ existentibus per sedem Apostolicam, canonizatæ existunt*, de vno loco in alium transtulerit: patrata sunt ea septimana prodigia varia, quæ lib. decimo recensentur.

CAPVT XXXIII.

Ann.1608. Reperta vna Sanctarum Virginum, & eleuata claret miraculo.

VEnio ad nostra tempora, è quibus patet, nondum omnia SS. Virginum corpora lucem adspexisse. Ann.1607. mense Augusto, stabat iuxta Machabæorum templum

templum domus, sita inter plateam sanguinis, (vt olim vocabatur) & aream templi vestibuli: hanc cum deijcerent, in cella penuaria, repertum est virginis cuiusdam corpus in terra arenosa, ad altitudinem viri defossum, quod odor suauissimus sanctum esse indicabat. Aderat fossori Vosmerus sacrarum Virginum conscientiæ secretus arbiter, qui proprijs ossa sacra manibus collegit, & rei huius gestæ seriem sua manu testatus est. An. 1622. 13. Februarij.

Inuentio vnius Virginis.

Florebant eo tempore Nazarethanæ Virgines maiores studio religiosæ disciplinæ ac perfectionis, quibus præerat à confessionibus D. Fridericus Huls; eæ facilè lipsana sacra 20. Augusti impetrarunt. Forte iacebat virgo Gertrudis eo tempore in eodem cœnobio membris omnibus capta, petijtque, vt sacra sibi exosculanda præberentur pignora, & Confessarius sacrificaturus, de sanctis Virginibus sui infirmæ meminisset. Primum ne obtineret, concursus externorum præpedijt, ob quem necesse fuit seponi reliquias: alterum impetrauit, nec absque fructu; quoties sacrum de SS. Vrsula, & virginibus legebatur, dolor omnis è corpore tantisper fugiebat, licet Gertrudis nec interesset ei, nesciretque rem diuinam peragi, membris tamen vtitur cum stupore præsentium poterat; Sed cum malum ingrauesceret, tentata medicorum remedia sunt omnia, adhibita balnea, frictiones, iniunctiones, tantum abest, vt ijs morbi violentia remitteret, vt etiam accessione facta consilia Physicorum superaret, qui omnes vno fatebantur ore, pedem sinistrum à planta ad supremam vsque femoris partem arteriarum & neruorum obstructione calorem, & motum omnem perdidisse; vt nec fomentis externis posset restaurari, sed iam emortuus videretur, adeoque de vita conclamarent: hic vrgere Gertrudis diuina, quandò humana defecerant præsidia, instare apud Dom. vt sacris liceret reliquijs oscula libare; censuit ea, rem in tempus commodius differendam. Nox erat, cum Gertrudis magno animi gaudio persentiscit, certam fiduciam attactu reliquiarum reualescendi: Ipsa etiam D. Catharina de Malmunder 20. Ian. An. 1608. diuiniore sensit instinctu vrgeri se, vt sacra ossa ad ægram deferret, sed quia diei illius obstabant negotia, in diem posterum reiecit, quando nocte intempesta videre sibi Gertrudis visa est per quietem Dominam cum sacro capite, digito, viniq; scypho, quæ oblatis reliquijs, ægram in spem vocaret sanitatis: nec phasma fuisse vanum rei probauit euentus: nam manè festo S. Agnetis die adest ipsa talibus etiam quas nocte viderat, reliquiarum instructa partibus, quæ ijsdem, quas ex ore loquentis hausisse se meminerat vocibus, ad cultum reliquiarum, & spem sanitatis infirmam animabat. Inde magno delibuta gaudio S. Virginis caput religiosè exosculatur, & supplex per eius preces orat sanitatem, cui Domina demisso in vinum S. Virginis digito propinat, quo hausto membra cœpit erigere, primoque statim abiecto fulcro gressum moliri, postridiè verò altero dimisso templum sine scipione vel adminiculo visit, ac omnibus confirmata viribus ad diu intermissi muneris sui functionem redit, rem ipsam fuse scripto persequitur D. Fridericus Huls, & D. Vosmerus: eandem vtriusque cœnobij sanctimoniales attestantur.

Omitto nouissimam anni 1640. centum corporum inuentionem in meditullio agri Vrsulani, quod nondum approbata, nec ea cultui publico sint exposita, quæ si fuerint agnita, receptaq; pro Martyrũ exuvijs spero ceteris accuratius, & luculentius perscribetur, cum nullam putem hactenus inuentorum corporum exactiorem factam esse signorum martyrij, testiumque ac diuturniorem etiam discussionem: vt posteri si plura deinceps inueniantur certam ideam habeant, quam imitentur.

ALTERA PARS LIB. VII. INVENTIONVM
LIBRI DVO REVELATIONVM ANONYMI, QVI VEROSIMILITER ESSE CREDITVR B. HERMANNVS STEINFELdiensis: eæ cœperunt An. 1183. cœlitus inspirari.

ADijcio duos hos libros inuentionibus, tum quod earum occasione dubijs hinc inde natis è titulis ortum habuerint; tum etiam, quod eadē prorsus nomina permulta funeralibus incisionibus c. 19. allatis, & è sepulcris eruta contenta, non solum in his libris exprimantur cum ijsdem officijs, dignitatibus, sanguinis & affinitatis propinquitate; sed etiam genus earundem personarum, patria, cognationes fusius exponantur, nec omittatur opportunitas, qua eidem se sodalitati coniunxerint; quid in ea præstiterint, quæ memorabilia gesserint, vt dum probat S. Cyriacum Pontificem Romanum, patriam & genus regium enarrat, modum abdicationis describit, socios etiam peregrinationis Cardinales duos, Cæsarium Meldensem & Pantulum Basileensem Episcopos etiam & necessarios eorundem recenset, & sic de ceteris: vnde mirificè titulorum & inuentionum veritas stabilitur & illustratur. Præmitto verò reuelationi S. Elisabethæ, licet tempore sit posterior: quia clarius huius veritas fuit euentu sæpius post 100. & plures annos varijs secutis inuentionibus posterioribus confirmata: deinde quod ipse crebro laudet Elisabethæ vaticinium, vt cœlitus reuelatum, vnde quisquis huic, quod euentus ipsius euidentia probauit, assensus erit, non poterit alteri dissentire. plures libro sequenti proferam rationes.

De auctore libri B. Hermanno satis, est libro primo disputatum, & initio libri secundi recurret addendi multa locus. Sunt in eo quatuor indicia veri Prophetæ, quæ à Cornelio Lapide requiruntur.

Corn. à Lapide in Min. Prophetas argumenta vera Prophetiæ 4.

1. Scriptoris explorata sanctitas vitæ, cuius ab immemorato tempore culti religiosè, miracula non annua, sed menstrua, quæ hodie continuantur, Archiepiscopus & Elector Coloniensis curauit pridem iuratis auditis testibus, auctenticis tabulis firmanda: vt mihi loci Prælatus & Commissarius processus asseuerarunt. 2. Conformitas eius cum Ecclesiæ doctrina & scriptura. 3 Euentus, quem Deus annis etiam 144. post confirmauit, dum eos permisit titulos è sepulcro educi, & ipsa nomina, quæ nullis hausta ex historijs, nullis excepta libris, primus ipse mundo tanto antè manifestarat. 4. Vtilitas eius, conformat enim mores, & imitationem prouocat.

Detur ne prophetia præteritorum? S. Tho. 1. 2. q. 171. a. 3.

Dubitari primò potest, cum hæc de præteritis sit, an dici prophetia possit, ℞. cum Doctore Angelico: *Propriè quidem prophetiam esse futurorum; illa enim longè distant ab humana cognitione; secundario tamen ad eam etiā pertinere, præsentia, & præterita cognoscere*, Quis enim Moysen Prophetam egisse néget, cum creationem mundi, cœlorumq; prodidit? quis Christum, & alios, qui secreta cordium reuelarunt? 2. Quomodo tot nomina, consanguinitatem & officia cognouerit? ℞. Potuit 1. Deus sine phantasiæ adminiculo species nouas earum rerum intellectui spiritales indere. 2. potuit eadem prius oculis & phantasiæ cum intellectus illustratione subijcere. potuit 3. soli imaginationi & intellectui id manifestare inditis intellectui & phantasiæ simul nouis speciebus, id hic factum existimamus, & quidem vigilanti: agebat enim B. Herman. Amanuensem, & mandabat ea literis, quę sibi diuinitus dictabantur: cum esset quasi *calamus scribæ velociter scribentis*: hinc se passim Notarium appellat. Accessère crebra Deiparæ S. Vrsulæ & aliarum *SS.* Virginum visa, quæ nonnulla scribenda adspectabili forma suggerebant.

Nunc ad rem ipsam veniamus, & singula capita perscrutemur, an vllum possit indicium repugnantiæ cum vetere D. Vrsulæ, vel profana, sacraue temporis, historia reperiri.

PASSIO

PASSIO SIVE HISTORIA VNDECIM MILLIVM VIRGINVM.

INCIPIT EPISTOLA AD VIRGINES, Christi vniuersas, super historiam nouam vndecim millium Virginum cœlitus nuper reuelatam.

1. VNiuersis Christi virginibus pijs Ecclesię Sanctæ filiabus Frater N. salutem ac interminabilem perennis vitæ iucunditatem Ann. millesimo centesimo octogesimo tertio inspirante Domino, piaque ipsius Genitrice cooperante cunctorum Regina, 2 nouam vndecim millium Virginum historiam describentes admonitione persuasi sumus diuina, hanc vestræ caritati dedicare, & sanctitati. Hæc enim sunt verba cœlorum reginæ dicentis. 3 Tu communi vniuersorum vtilitati prouidere dispone, hoc opus virginibus dedicando. Igitur eis ex parte mei scribas, eisque dicas, quatenus illas & castitate imitentur, & sanctitate. Vos itaque virgines venerandæ, atque in Christo diligendæ, animo lætanti, cordeque deuoto suscipite munus vobis cœlitus transmissum, scientes quoniam 4 si eisdem sacris virginibus debitam exhibueritis reuerentiam, deuotoque honore, & studio eas dilexeritis, meritis illarum apud dominum suffragantibus præmio vos donari perpetuo. Porrò & fratribus Præmonstratensis Ordinis eandem quoque dedicari iussit historiam, dicens: 5 illos amatores vndecim millium virginū & veneratores esse præcipuos. Beata quoq; Vrsula earundem Sanctissimarum dominarum princeps, & magistra, hoc opere fermè peracto cuidam visibili specie apparuit, dicens: Cum hic idem Notarius hoc opus describeret, nos vndena Virginum

[Margin: 1. Tempus scriptionis. Causa efficiens. Cooperans. 2. 3. Dedicat virginib⁹. 4. F. PP. Præmonstratensibus. 5. Merces scriptori parata.]

6\. num millia coram domino [6] ſtantes orauimus, quatenus ipſe dominus pro labore huius opuſculi, retributionis illi mercedē reſtituat. Lectores igitur monentes obſecramus, ne ſubito mentis vulnere ſcandalizati ſaucienter, dicentes [7] quis diebus iſtis, & modernis antiquorum facta, perſonas, nomina, conditiones, & genealogias ſcire poterit, aut ſtylo veraci depromere? Amice Chriſti, cur ſuper his ambigendo dubitas? Nonné idem ſpiritus, qui quondam patribus noſtris, ea, quæ ab ipſo mundi exordio acciderunt, cœlitus inſpirando manifeſtauit, poteſt & nunc ſacrarum virginum ſuarum expeditionem ſanctam, & mirabilem, illarum dilectoribus ad laudem, & gloriam ſuam, atque ad plurimorum ædificationem pandendo reuelare?

1\. *Vniuerſis.*] Scripta eſt hæc epiſtola peractâ totâ reuelatione: narrat enim viſum ſibi oblatum de præmio ſcriptori huic parato meritis, & deprecatione Sanctarum Virginum, dum in operis calce deſudaret, huius epiſtolæ partem dictauit Deipara, cuius verba parenætica ad virgines apponit.

Et *Primò* quidem nomine eiuſdem dedicat opus Virginibus, & Ordini Præmonſtratenſi. *Secundò* finem ſcriptionis indicat, vt lectores Sanctarum Virginum caſtitatem, & ſanctitatem imitentur, virgines colant, diligant, crebroque inuocent. *Tertiò*, opus commendat à mercede, quæ ob ſolam ſcriptionem promiſſa eſt. *Quartò*, ſoluit obiectiones.

2\. *Hiſtoria noua.*] Tum quia altera præmiſſa iam vetus dicebatur, tum etiam quia 30. annis ferè antè prodierat Galfredi fabula, quam licet S. Eliſabethæ viſio confutaſſet, multa tamen fuerant ſubinde nata dubia, quæ pias angebant mentes de veritate tam inuſitatæ hiſtoriæ, vt noua fuerit opus reuelatione ad ea diſcutienda, perſonaſque Sodalitatis, modum peregrinationis, locumque Martyrij accuratius deſcribenda.

3\. *Tu communi vniuerſorum vtilitati prouidere diſpone.*] Rectè B. Suarez: affirmat reuelationis cauſam finalem extrinſecam ex intentione Dei reuelantis eſſe aliorum vtilitatem: hinc opus fuit hanc ipſam à grauiſsimorum aduerſariorum obiectis pænè iniurioſis vindicare, cum nihil contineat à fide, nihil à moribus alienum; ſed lectoris mentem piè excitet ad caſtitatis, & Martyrij amorem, propoſito tam raro tenerrimarum Virginum, & tot perſonarum illuſtriſſimarum exemplo.

Suarez ſect. 7.

4\. *Si eiſdem ſacris Virginibus debitam exhibueritis reuerentiam.*] Magna promiſſio vitæ, vt inſinuari videtur, æternæ, dummodo comitetur cultum Vrſulanum aliqua virtutum imitatio, & morum conformatio: porrò de præſidio certò harum virginum in morte. V. lib. 9 caput 66. 69.

5\. *Illos amatores vndecim millium Virginum, & veneratores eſſe præcipuos.*] Egregia laus à B. Virgine Maria profecta, candidoq; Præmonſtratenſium ordini tributa, quam à Patriarcha ſuo S. Norberto tanto Virginum cultore hauſerunt. Imò S. Norberti detectio corporis S. Gereonis, & vnius Vrſulanæ Virginis, videtur occaſionem præbuiſſe ciuibus, alia corpora perſcrutandi, indeque 34. annis poſt nata fortè generalis illa leuatio millium aliquot corporum, nouem ipſos eſt ſummo ciuium ardore continuata.

6\. *Stantes orauimus quatenus ipſe dominus pro labore huius opuſculi retributionis illi mercedem reſtituat.*] Promiſit hoc ipſum B. Eliſabethę B. Vrſula, c. 21. his verbis: *Et qui renouauerit Paßionem noſtram, reddat ei Deus mercedem operis ſui.* Ecce promiſſionis fides exſoluta, vndenis millibus mercedem à Deo exorantibus. Quem non excitet tam certa merces vt plures deinceps tanto inuitati præmio hanc defenſionem hiſtoricam ſuſcipiant? Nam ſi vt Regis mortalis promiſſorum compotes euadant, terræ filij, vel aularum aſſeclæ, noctes dieſque peruigiles excubant, omnes exhauriunt obiectas difficultates, hanc cœleſtem tàm certam pollicitationem, & præſentem etiam ſolutionem, vt conſequamur adhuc dormitamus?

7\. Qui

7. *Quis diebus istis.*] Probat exemplo Moysis Deum posse, & solere etiam genealogias posteris quandoque priorum seculorum aperire. Et sanè insanissima fuisset insania id aggredi, nisi clarè cognouisset diuinæ illius reuelationis veritatem, quam nos ab experientia, quasi demonstratam tenere videmur exploratam, quia eadem nomina cum designatione eorumdem officiorum, & cognationum tot annis postea reperta sunt in monimentis: vt paulò antè vidimus hoc ipso in libro.

INCIPIT REVELATIO NOVA ITINERIS, ET PASSIOnis vndecim millium Virginum.

1.

CAPVT I.

2. DEvs ab æterno cuncta sapienter disponens, occasione nuptiarum nobilissimæ Virginis Vrsulæ, suique sponsi iuuenis regij, & præclarissimi. 3 totius orbis nobiliores domicellas virgines, & iuuenculas, sapienti suo consilio, ac prouidentia ad cœlestes inuitare dignatus est nuptias, filio suo regi æterno desponsandas, perpetuoque secum permansuras, quare beatarum vndecim millium Virginum sacræ reliquiæ apud Christifideles non sunt parui pendendæ. 4 In vno siquidem loco Ciuitate Colonia vniuersæ pro sponso suo cœlesti, & amatore Martyrij palmam assecutæ sunt gloriosam. 5 Nunc itaque per orbem Dei prouidente clementia dispersæ suis veneratoribus apud Dominum precibus assiduis succurrunt, ipsarumque suffragijs, & meritis 6 pia cœlorum Regina earundem ductrix & Patrona amatoribus illarum piè opitulari non cessat. 7 Denique in Passione ipsarum satis ostenditur illustris gloria earum, & Martyrij triumphus, 8 euidentius tamen in Virginis cuiusdam memoriæ felicis Elisabeth visione, nobilis illarum profectio, & magnificentia habetur conscripta. Præterea & 9 dominus ipsarum sponsus, & amator ampliori eas adhuc volens gloria clarificare, nuper anno millesimo centesimo octogesimo tertio, 10 quæ huc vsque super illarum peregrinationis itinere latebant, & gestis, dignatur reuelare.

2. Prouidentia Dei.
3.
4. Loc' Martyrij.
5.
6.
7. Citat veterem historiã Cunibertinã.
8. Et S. Elisabethæ reuelationē.
9.
10.

In

11. In exordio itaque narrationis huius [11] iuxta eiusdem B. Vrsulæ admonitionem, quæ ceterarum ductrix exstitit Virginum, & magistra, Passionis earum seriem tangemus, & quæ, vel vndè fuerint: atque genus, & patriam ostendemus. Plures sanè religiosorum vidimus, qui ignorabant penitus, cuius conditionis forent aut nationis. De diuersis siquidem partibus erant, [12] Anglorum, Britonum, VVallionum, Scotorum, atque ex alijs adhuc pluribus regnis, & regionibus fuerunt oriundæ. Porrò & Reges quidam, Duces, Comites, ac Principes, atque Episcoporum plerique cum eis sunt profecti, & matronarum plures, gloriosum cum illis Martyrij subeuntes tropæum.

12.

1. *Incipit.*] Præfatio hæc quædam est, in qua reddit lectorem *primò attentum* ex causa tantæ congregationis, eius nobilitate, fine, loco Martyrij. *Secundò beneuolum* ob beneficia quæ Virgines præstant suis cultoribus vbique terrarum, & Deipara earum intuitu. *Tertiò* docilem 1. enim acturum se promittit de occasione congregationis. 2. de personis congregatis viris & feminis, Episcopis, Regibus, Ducibus, matronis, quæ cum Virginibus fuerunt: de earum patria, statu, & conditione. 3. de ijs, quæ latebant circa peregrinationem. Occasionē reuelationis nouæ in medio insinuat prolepsi. Licet in vetere historia ipsarum, & clarius adhuc in reuelatione S. Elisabethæ earum gesta describantur, voluit tamen Deus 25. annis post, quæ hactenus ignorabantur, aperire.

2. *Deus ab æterno.*] Causam tam raræ congregationis reijcit in Dei prouidentiam, de qua. V. lib. 3. c. 4.

3. *Totius orbis nobiliores domicellas.*] Malè ergò quidam obijciunt ex vno non potuisse regno educi tot virginum millia (quamuis & alibi dictum sit in vna quandoque ciuitate 20. millia reperta esse) cum ex toto orbe conuenerint. Licet pleræque è duobus regnis, & locis finitimis accesserint, vt in fine capitis asserit. Hinc confirmantur tituli, in quibus è Sicilia, Græcia, Hispania, Mauritania, aliqua venisse perhibentur.

4. *In vno siquidem loco Ciuitate Colonia vniuersa.*] Duo mouentur contra hoc dubia. *Primò* quomodo dicatur factum in ciuitate, quod extra eam in suburbio contigit? *Secundò*, quomodo S. Cunera Coloniæ Martyrium fecerit? Ad primum Resp. Cum hæc B. Hermannus An. 1183. scriberet biennio ferè ante Philippum Heinsbergensem Archipræsulem auxilio ciuium suburbium illud & agrum Vrsulanum intra pomerium vrbis arcuatis mœnibus conclusisse, vnde rectè in ciuitate Coloniensi Martyrium fecisse dici possunt.

De S. Cunera respondi alias, sola quidem alibi strangulata est; initium tamen Martyrij cœpit Coloniæ, ex professione fidei ibidem facta, quod sufficit, licet alibi fuerit consummatum.

5. *Nunc itaque per orbem Dei prouidente clementia dispersa.*] Vide totum librum octauum.

6. *Pia cælorum Regina earum ductrix, & patrona amatoribus illarum piè opitulari non cessat.*] Nunquid idem est autor, & stylus geminus eiusdem in iubilo, dum Dei genitricem præeuntem ita facit: *Te O turba generosa, prait illa florens rosa, sola rosa principalis, nec est ibi rosa talis, quæ sit sibi coæqualis, mater tota curialis, quà tulit cæli dominum. ipsa est dilecta mea, vos præcedens in choreæ, hæc est illa Iesu Mater, Maria Virgo virginum. hæc vos prait cum honore* & infra: *Tibi laudem cum Maria, quæ vos duxit in hac via.* Quomodo Diua Virgo cultores Sanctarum Virginum adiuuet, dixi alibi. Quam vicissim Sacræ Virgines cultum Deiparæ promoueant, ostendit visio B. Henrico Calcariensi Priori Carthusiæ Coloniensi oblata. de qua. V. l. 9. c. 31.

7. *Denique in Passione ipsarum satis ostenditur illustris gloria earum.*] Citat hic veterem historiam S. Vrsulæ, initio allatam, vnde si hæc vera est cœlitus hausta reuelatio, vtique quam tuetur historiam, quod in ea illustris earum gloria, & Martyrij triumphus ostendatur.

8. *Eidem-*

8. *Euidentius tamen in Virginis cuiusdam memoria s. licet Elisabeth visione, nobilis earum professio & magnificentia Passionis habetur conscripta.*] Laudat S. Elisabethæ Schonaugiensis prophetiam, 26. annis antè circiter conscriptam, quam ipsi præfert historiæ veteri: nam 10. capitibus iter, vel in itinere adiunctos socios describit, vti & S. Vrsulæ martyrium copiosè c. 21.

9. *Dominus ipsarum Sponsus & amator, amplius adhuc eas volens gloriâ clarificare.*] Simili modo hic in iubilo, Sponsum describit: *Dulcis Sponsus, qui vos amat, sic ad vos de throno clamat: O dilectæ Consodales, sponsæ meæ speciales, venite, caræ dilectrices, vester ego sum & ero, quem amastis corde vero, me Sponsum osculamini.*

10. *Quæ huc vsque latebant.*] Nondum attigerat S. Elisabetha genealogias, nec peregrinationis difficultates excusserat.

11. *Iuxta S. Vrsulæ admonitionem.*] Vti hic S. Vrsula præcipit de narrationis ordine, ita sæpe etiam D. Virgo, vt cùm cap. 8. mandat, vt quandam Elisabetham laudet à cultu eximio in Deiparam, & patet etiam ex Epistola dedicat.

12. *Anglorum, Britonum, VValliorum, Scotorum.*] Qui Angli & Walliones in Britannia Ann. 237 fateor nullos tunc fuisse, nec nisi ducentis post annis cùm Saxones ingressi sunt, Albionem esse Angliam; & Cambriam, in quam Britones concesserant, Walliam appellatam. Vnde dico, B. Hermannum vsitatis sua ætate nominibus vsum esse, easque designare regiones, quæ tunc temporis Albion, Cambria & Scotia seu Hibernia, communi autem vocabulo dicebatur Britannia: omnes enim complectitur populos, qui Britannicas insulas varijs diuisi regnis incolebant, vide lib. 10 cap. 13. Ita Septuaginta in Ieremiam interpretantur Alexandriam, quæ centum & pluribus annis pòst ab Alexandro nomen traxit, quia ipsorum æuo ita dicebatur. De Scotia putant multi Duce Camdeno nomen illud æuo S. Vrsulæ non viguisse: & hic quidem contendit, probare Scotorum nomen Latinorum libris ante Constantinum non fuisse celebratum, contra Iosephum Scaligerum, qui in Propertio legit *Scotobrigantes* & Buchananum & Scotos complures. Demus Camdeno, quod petit Porphyrium tempore Constantini primum apud S. Hieron. ad Ctesiphontem: *Scoticas gentes* Britannis accensuisse, ideone nomen Scotorum incolis ignotum erat? seculo præcedente S. Vrsulæ non scripserint de Scotis Romani, quia teste Origene, *Romanis inaccessa loca*, habebant: ideone non fuerunt? Hunnos annis ducentis & pluribus Græci priùs quàm Romani celebrarunt scriptis & multis tamen seculis antè Hunnis, quàm exteris fuit hoc nomen manifestum: sic & Britannis antè Scotorum nomen, quàm Latinis innotuit. Beda l. 1. c. 1. Scotos vetustiores incolas Britanniæ facit, quàm Pictos, à quibus sedes hi petebant: & tamen Eumenius sub Constantio Pictos in Caledonia locat, imò coæuos facit C. Iul. Cæsari, dum sic ad Constantium loquitur: *Adhuc oratio etiam tunc rudis, & soli Britanni Pictis modò & Hibernis assueti hostibus adhuc seminudis, facilè Romanis armis signisq; cesserunt: propè vt hoc vno Cæsar gloriari in illa expeditione debuerit, quod nauigasset Oceanum.* Huic congruenter Nennius vel Ninus Britannus apud Vsserium p. 731. *Si quis scire voluerit, quanto tempore fuerit inhabitabilis & deserta Hibernia, sic mihi peritissimi Scotorum nunciauerunt Schyta (aliter Scoti) in quarta ætate mundi obtinuerũt Hiberniam: Scythæ autem qui sunt in Occidente, & Picti de Aquilone pugnabant vnanimiter & vno impetu cõtra Britones:* vnde hi lõgè ante S. Vrsulæ ætatem Scotos in Hibernia statuerunt, vt defendi tituli de Scotis cõmode possint.

In Britannia tit. Scoti, mihi fol. 61.

CAPVT II.

Quod Rex quidam paganus B. Vrsulam filio suo desponsari rogauit.

Ceterum Rex quidam [1] de Britannia minori fuit oriundus, nobilis & religiosus, vxorque illius generosa similiter erat, illustris & religiosa. Qui, cùm liberis carerent, quotidianis beneficiorum obsequijs, iugique orationum instantiâ obtinuerunt à Domino filiam, [2] qui se filium sperauerũt impetraturos. Quã educantes secundum legem Domini, eam docebant incedere, Vrsulamque proprio nomine appellabant. Hæc cum ad annos peruenisset nubiles, elegãs valdè fuit & decora, vniuersorumq; oculis gratissima. Denique & morum illius honestas atque modestia, vbique prædicabatur, vbique laudabatur. Fama tandem ipsius felix & suauis, odorq; bonæ opinionis eius ad Regẽ quen-

1 Parentes S. Vrsulæ.

2 Ortus.

11. In exordio itaque narrationis huius [11] iuxta eiusdem B. Vrsulæ admonitionem, quæ ceterarum ductrix exstitit Virginum, & magistra, Passionis earum seriem tangemus, & quæ, vel vndè fuerint: atque genus, & patriam ostendemus. Plures sanè religiosorum vidimus, qui ignorabant penitus, cuius conditionis forent aut nationis. De diuersis siquidem 12. partibus erant, [12] Anglorum, Britonum, VVallionum, Scotorum, atque ex alijs adhuc pluribus regnis, & regionibus fuerunt oriundæ. Porrò & Reges quidam, Duces, Comites, ac Principes, atque Episcoporum plerique cum eis sunt profecti, & matronarum plures, gloriosum cum illis Martyrij subeuntes tropæum.

1. *Incipit.*] Præfatio hæc quædam est, in qua reddit lectorem *primò attentum* ex causa tantæ congregationis, eius nobilitate, fine, loco Martyrij. *Secundò beneuolum* ob beneficia quæ Virgines præstant suis cultoribus vbique terrarum, & Deipara earum intuitu. *Tertiò* docilem 1. enim acturum se promittit de occasione congregationis. 2. de personis congregatis viris & feminis, Episcopis, Regibus, Ducibus, matronis, quæ cum Virginibus fuerunt: de earum patria, statu, & conditione. 3. de ijs, quæ latebant circa peregrinationem. Occasione reuelationis nouæ in medio insinuat prolepsi. Licet in vetere historia ipsarum, & clarius adhuc in reuelatione S. Elisabethæ earum gesta describantur, voluit tamen Deus 25. annis post, quæ hactenus ignorabantur, aperire.

2. *Deus ab æterno.*] Causam tam raræ congregationis reijcit in Dei prouidentiam, de qua. V. lib. 3. c. 4.

3. *Totius orbis nobiliores domicellas.*] Malè ergò quidam obijciunt ex vno non potuisse regno educi tot virginum millia (quamuis & alibi dictum sit in vna quandoque ciuitate 20. millia reperta esse) cum ex toto orbe conuenerint. Licet pleræque è duobus regnis, & locis finitimis accesserint, vt in fine capitis asserit. Hinc confirmantur tituli, in quibus è Sicilia, Græcia, Hispania, Mauritania, aliqua venisse perhibentur.

4. *In vno siquidem loco Ciuitate Colonia vniuersa.*] Duo mouentur contra hoc dubia. *Primò* quomodo dicatur factum in ciuitate, quod extra eam in suburbio contigit? *Secundò*, quomodo S. Cunera Coloniæ Martyrium fecerit? Ad primum Resp. Cum hæc B. Hermannus [An. 1183.] scriberet biennio ferè ante Philippum Heinsbergensem Archipræsulem auxilio ciuium suburbium illud & agrum Vrsulanum intra pomerium vrbis arcuatis mœnibus conclusisse, vnde rectè in ciuitate Coloniensi Martyrium fecisse dici possunt.

De S. Cunera respondi alias, sola quidem alibi strangulata est; initium tamen Martyrij cœpit Coloniæ, ex professione fidei ibidem facta, quod sufficit, licet alibi fuerit consummatum.

5. *Nunc itaque per orbem Dei prouidente clementia dispersa.*] Vide totum librum octauum.

6. *Pia cælorum Regina earum ductrix, & patrona amatoribus illarum piè opitulari non cessat.*] Nunquid idem est autor, & stylus geminus eiusdem in iubilo, dum Dei genitricem præeuntem ita facit: *Te O turba generosa, præit illa florens rosa, sola rosa principalis, nec est ibi rosa talis, quæ sit sibi coæqualis, mater tota curialis, quæ tulit cæli dominum. ipsa est dilecta mea. vos præcedens in choro, hæc est illa Iesu Mater, Maria Virgo virginum. hæc vos præit cum honore* & infra: *Tibi laudem cum Maria, quæ vos duxit in hac via.* Quomodo Diua Virgo cultores Sanctarum Virginum adiuuet, dixi alibi. Quam vicissim Sacræ Virgines cultum Deiparæ promoueant, ostendit visio B. Henrico Calcariensi Priori Carthusiæ Coloniensi oblata. de qua. V. l. 9. c. 31.

7. *Denique in Passione ipsarum satis ostenditur illustris gloria earum.*] Citat hic veterem historiam S. Vrsulæ, initio allatam, vnde si hæc vera est cœlitus hausta reuelatio, vtique quam tuetur historiam, quod in ea illustris earum gloria, & Martyrij triumphus ostendatur.

8. Eiusdem-

8. *Euidentius tamen in Virginis cuiusdam memoriæ filiæ Elisabeth visione, nobilis earum professio & magnificentia Passionis habetur conscripta.*] Laudat S. Elisabethæ Schonaugiensis prophetiam, 26. annis antè circiter conscriptam, quam ipsi præfert historiæ veteri: nam 10. capitibus iter, vel in itinere adiunctos socios describit, vti & S. Vrsulæ martyrium copiosè c. 21.

9. *Dominus ipsarum Sponsus & amator, amplius adhuc eas volens gloriâ clarificare.*] Simili modo hic in iubilo, Sponsum describit: *Dulcis Sponsus, qui vos amat, sic ad vos de throno clamat: O dilectæ Consodales, sponsæ meæ speciales, notæ, caræ dilectrices, vester ego sum & ero, quem amastis corde vero, me Sponsum osculamini.*

10. *Quæ huc vsque latebant.*] Nondum attigerat S. Elisabetha genealogias, nec peregrinationis difficultates excusserat.

11. *Iuxta S. Vrsulæ admonitionem.*] Vti hic S. Vrsula præcipit de narrationis ordine, ita sæpe etiam D. Virgo, vt cùm cap. 8. mandat, vt quandam Elisabetham laudet à cultu eximio in Deiparam, & patet etiam ex Epistola dedicat.

12. *Anglorum, Britonum, VValliorum, Scotorum.*] Qui Angli & Walliones in Britannia Ann. 237? fateor nullos tunc fuisse, nec nisi ducentis post annis cùm Saxones ingressi sunt, Albionem esse Angliam; & Cambriam, in quam Britones concesserant, Walliam appellatam. Vnde dico, B. Hermannum vsitatis sua ætate nominibus vsum esse, easque designare regiones, quæ tunc temporis Albion, Cambria & Scotia seu Hibernia, communi autem vocabulo dicebatur Britannia: omnes enim complectitur populos, qui Britannicas insulas varijs diuisi regnis incolebant, vide lib. 10 cap. 24. Ita Septuaginta in Ieremiam interpretantur Alexandriam, quæ centum & pluribus annis pòst ab Alexandro nomen traxit, quia ipsorum æuo ita dicebatur. De Scotia putant multi Duce Camdeno nomen illud æuo S. Vrsulæ non viguisse: & hic quidem contendit, probare Scotorum nomen Latinorum libris ante Constantinum non fuisse celebratum, contra Iosephum Scaligerum, qui in Propertio legit *Scotobrigantes* & Buchananum & Scotos complures. Demus Camdeno, quod petit Porphyrium tempore Constantini primum apud S. Hieron. ad Ctesiphontem: *Scoticas gentes* Britannis accensuisse, ideone nomen Scotorum incolis ignotum erat? seculo præcedente S. Vrsulæ non scripserint de Scotis Romani, quia teste Origene, *Romanis inaccessa loca*, habebant: ideone non fuerunt? Hunnos annis ducentis & pluribus Græci priùs quàm Romani celebrarunt scriptis & multis tamen seculis antè Hunnis, quàm exteris fuit hoc nomen manifestum: sic & Britannis antè Scotorum nomen, quàm Latinis innotuit. Beda l. 1. c. 1. Scotos vetustiores incolas Britanniæ facit, quàm Pictos, à quibus sedes hi petebant: & tamen Eumenius sub Constantio Pictos in Caledonia locat, imò coæuos facit C. Iul. Cæsari, dum sic ad Constantium loquitur: *Adhuc natio etiam tunc rudis, & soli Britanni Pictis modò & Hibernis assueti hostibus adhuc seminudis, facilè Romanis armis signisq; cesserunt: propè vt hoc vno Cæsar gloriari in illa expeditione debuerit, quod nauigasset Oceanum.* Huic congruenter Nennius vel Ninus Britannus apud Vsserium p. 731. *Si quis scire voluerit, quanto tempore fuerit inhabitabilis & deserta Hibernia, sic mihi peritissimi Scotorum nunciauerunt Scyta (aliter Scoti) in quarta ætate mundi obtinuerũt Hiberniam: Scythæ autem qui sunt in Occidente, & Picti de Aquilone pugnabant vnanimiter & vno impetu cõtra Britones:* vnde hi longè ante S. Vrsulæ ætatem Scotos in Hibernia statuerunt, vt defendi tituli de Scotis cõmode possint.

In Britannia. tit. Scoti, mihi fol. 61.

CAPVT II.

Quod Rex quidam paganus B. Vrsulam filio suo desponsari rogauit.

Ceterum Rex quidam [1] de Britannia minori fuit oriundus, nobilis & religiosus, vxorque illius generosa similiter erat, illustris & religiosa. Qui, cùm liberis carerent, quotidianis beneficiorum obsequijs, iugique orationum instantiâ obtinuerunt à Domino filiam, [2] qui se filium sperauerũt impetraturos. Quã educantes secundum legem Domini, eam docebant incedere, Vrsulamque proprio nomine appellabant. Hæc cum ad annos peruenisset nubiles, elegãs valdè fuit & decora, vniuersorumq; oculis gratissima. Denique & morum illius honestas atque modestia, vbique prædicabatur, vbique laudabatur. Fama tandem ipsius felix & suauis, odorq; bonæ opinionis eius ad Regẽ quen-

1 Parentes S. Vrsulæ.

2 Ortus.

dam peruenit paganum, sed diuitijs atq; potentiâ huius puellæ patre fortiorem. Rex siquidem hic idem austeri erat animi, sed 3 vxor illius ab infantia bonis pollebat moribus. Qui filium habebant iuuenem & honestum in omnibus. 4 Porrò iuuenis bonę exstitit indolis, speciosus formâ & decorus. Cui pater & mater eius præfati Regis boni filiam, in matrimonium copulare quærebant. Consilio sanè habito mittunt legatos, cùm blanditijs tentant, & promissis parentum animum ad consensum allicere, 5 cùm etiam minis gestiunt nolentes compellere. Quid plura? Religioso Rege super filiâ nihilominus religiosâ & pudicâ titubante, nimisq; fluctuante, quid sibi esset agendum? mittitur de cœlo Angelus huius copulæ paranymphus, suadet filiã præbere cõsensum legatis, sponsam vocari, dotalitia suscipere, & proprium patrẽ de imminẽtibus periculis eruere, alterumq; Regem vnà cum filio promissis nuptijs lętificare. Pręterea suadet Vrsulã Virginem vndecim millia Virginum expetere, quarum ex Societate triennio instruantur præparanda nuptijs futuris. Suscepto igitur nuncio bono, legati reuertũtur in regionem suam, hilares; bona nunciant, Regem & filium lætificant. Continuò vniuersarum prouinciarum conuocantur 6 filiæ, Regum, Ducum, Principum, Comitumq; ac Nobilium, & militaris generis puellæ. In plures siquidem Reges, & regiones tũc temporis illa fuêre regna diuisa. Rex tamen idem pater iuuenis labore permaximo acies Virginum electarum plures congregans prædictæ Virgini Vrsulæ, cum ingenti dirigit apparatu & gloria. Pater sanè eiusdem Virginis, Virgines electas, elegantes, nobiles, vbique colligens, & 7 adunans illi donauit. Quas illa velut cœlitus sibi transmissas suscipiens, fide Christi & religione, Virgo & nobilis & gloriosa nobiliter instruxit. 8 Venerunt sæpiùs Angeli inter eas de cœlis directi, visitare illas, atq; in bono corroborare proposito. Deniq; & Angeli tenebrarum crebriùs venerunt nuptias eis suadere legitimas, atque opera maligna, & desideria carnis adimplenda incitare. At illę Dei adiutę gratiâ, atque Angelorum sanctorum munitæ custodiâ, in religioso fuerunt quotidie proficientes studio, Angeli siquidem de cęlis B. Vrsulam omnem futuri triumphi seriem edocentes, 9 prædicunt eas Coloniam ituras pariter, gloriosoq; martyrij tropæo omnes coronandas.

Petitur ad nuptias.

Angelus paranymphus matrimonij.

Pacta nuptialia.

Consensus 6

Delectus Virginum

7 Instruũtur à S. Vrsula. Visitantur ab Angelis 8 tentãtur à Dęmonib.

9

1 De

1. *De Britannia minore.*] Intelligi per hanc debet Hibernia, quæ respectu Albionis, quæ nunc Anglia vocatur, minor Britannia dicta est à Ptolomæo & alijs, vide lib. 3. c. 3.

2. *Quos se filium sperauerunt impetraturos.*] SS. Ioachimum & Annam plus Deipara nobilitauit, quàm vllos parentes filius: pari ratione S. Vrsula suos parentes aliàs futuris seculis ignotos, transmisit cognitioni posteritatis, quibus tot nepotes, vel neptes cœlo genuit.

3. *Vxor ab infantia.*] Demetria licet gentilis, quæ etiam cum filio & filia Martyrio Coloniæ fuit coronata, de qua vide, quæ narrat S. Elisabetha c. 22.

4. *Porrò iuuenis exstitit bonæ indolis.*] Confirmat dictum B. Elisabethę de eo, quæ c. 12. ait, quod innocentiam & castitatem licét gentilis ad mortem vsque conseruarit.

5. *Cùm etiam minis gestiunt nolentes compellere.*] Vide quæ historia vetus habet c. 3. & nos lib. 3. cap. 8.

6. *Filiæ Regum, Ducum, &c.*] Quæ consanguinitate & affinitate coniunctæ erant Regibus, erat etiam eâ tempestate Britannia in varios diuisa Reges, vel Regulos.

7. *Vbique colligens, & adunans.*] Verbum hoc perfamiliare B. Hermanno, vnde sic ait in iubilo: *Laudem Deo decantemus, qui à mundo nos protexit, & de mundo nos transuexit: nos de terra adunauit, & in cælo coronauit.*

8. *Venerunt sæpius Angeli.*] Quàm delectentur consortio Virginum, easque tueantur, testatur vita B. Cæciliæ, quæ sponsum Valerianum monuit, caueret pudori suo manus inferre, *mecum enim habeo custodem corporis mei Angelum Domini.* Hunc cùm aueret sponsus eius, fraterque Tiburtius oculis adspicere, postea, quàm Baptismatis vndâ respersi sunt, multâ luce conspicuum Angelum viderunt, qui serto nobili vtrumque coronauit, & precantes miro odore perfudit: ita Surius. Nota est S. Agnetis custodia, cùm enim spoliata vestibus in lustrum abriperetur, mox ab Angelo diuinâ luce contra lenones armatur, & veste de cœlo datâ amicitur, qui etiam irrumpentem Veneris satellitem Dæmoni tradidit suffocandum. Legi potest vita S. Iulianæ tom. 1. Surij. Item Chrysanthi & Dariæ.

9. *Prædicunt eas Coloniam ituras.*] Factum id paulò ante abitum, quando commoniti hac super re Episcopi & Reges, adiungere se Sodalitati statuerunt, & condictâ die cœlitus definitâ, classem conscenderunt cum Virginibus.

CAPVT III.

Quòd Episcoporum quidam & Principum cum eis sunt profecti, & quia puellæ paruulæ in cœtu erant illarum.

Interim dum in fide Christi & amore tot Virginum instruuntur millia ad iter dispositum, à Rege Patre Virginis præparantur nauigia. 1 Exstiterunt inter eas etiam puellæ plures paruulæ lactentes, & infantulæ, quæ cùm adhuc inueniuntur, non modicum quibusdam generant ambiguitatis scrupulum. Quarum quædam septennes, vel quinquennes & infra fuerunt, 2 vnius etiam anni, quædam vel dimidij, ac duorum mensium vix exstiterunt, & hæc erat ratio (quemadmodum nuper earundem Virginum quædam apparentes testatæ sunt) Ex nobis, inquiunt, multæ, fratres habuerunt, & sorores, cognatas etiam & sibi propinquas, atque caras matronas, quæ quando Angelis sibi annunciantibus, peregrinationem præscierunt instare futuram, coronam quoque Martyrij, Virginitatis præmium sibi cœlitus promissum, 3 sorores & cogna-

[Margin: Adiungũt Virginib' se aliæ. — 1 — Paruulæ. — 2 — Maritatæ. — 3]

tas cum filiabus paruulis sibi associantes, retributionis æternę præmia, & illas pariter optant consequi secum. Peruenit præterea rumor earum & fama felix ad Episcopos terræ illius, ad nobiles quoque & militares, qui scientes verè, quod Deus erat cum eis, per quem talia fiebant, relictis quamplures illorum diuitijs, dignitatibus & terris, patriâ & cognatis, associati sunt eis, peregrinari & ipsi cupientes, atque mori pro Christo. Erant nihilominus inter eas Regum quædam quidem, Ducum, Comitum ac Principum filiæ, quarum priores exstiterunt fratres & amici, quidam etiam sponsi, qui eas in proximo, fuissent (si in patriâ remansissent) connubij legitimo iure ducturi. Interea dum expensæ ad iter peregrinationis atque nauigia præparantur, Angeli veniunt de cœlis, alijque Sancti ac Virgines sacræ, consocias suas visitantes, illasq; ad propositum salubre & sanctum confortantes.

Episcopi.

Reges.

Duces.

1 *Exstiterunt inter eas.*] Dubium incidens de repertis paruulis expedit.

2. *Vnius etiam anni quædam, vel dimidij, ac duorum mensium vix exstiterunt.*] Credo eas matres, quarum fœtus bimestres videbantur in itinere Romano tantùm accessisse: testis enim Bonfinius est, ex Narbonensi patria plurimas amore Martyrij sociatas; at qui sex mensium erant vel vnius anni, de horum accessu cum matribus respondent rogatæ Virgines visione externa, dum scriberet, eum alloquentes. Porrò eam B. Hermanno intercessisse familiaritatem cum ipsis, testatur vitæ illius autor, cap. 29. his verbis: *Tantâ fuit illis* (Vrsulanis Virginibus) *familiaritate connexus, vt multa per illas secreta cognosceret, vt aliqua illi sua nomina reuelarent: cumq; applicuisset dextram ad scribendam. Ecce vna Virginum illi euidenter apparuit, & stans coram eo, quid scripturus esset, benignißimè & familiarißimè informauit.*

3 *Sorores & cognatas cum filiabus paruulis sibi associantes retributionis æternæ præmia, & illas pariter optant consequi secum.*] Nota est fortitudo pueri Melithonis, vnius è 40. Martyribus Sebastenis: cum enim Melithon natu minimus negligeretur, ecce tibi accurrit mater, sublatumque in humeros apportauit ad reliquorum cumulum, vt in rogum cum alijs abijceretur, ita Basil. tom. 2. Miranda prorsus hac de re memorat P. Trigautius in triumphis Iaponicis, lib. 5. cap. 11. his verbis: *Præ omnibus admirabile mihi videtur, quod subiungo, ad futuri certaminis famam Thomas Neophytus quidam cum vxore & septem prolibus, communi consilio statuit, vitam, si res ferat, in Christi causa ponere, & ad crucem subeundam, vestes iam diu sibi consuerant, è prolibus in vicino pago viuebat filia, iam coniugio illigata, quæ cùm audisset in parentum ædes venturos ministros, qui de Christiana fide quærerent, eò cum tribus filiolis suis accurrit, excubitores à marito dispositos, ne domo egrederetur, fallens, dictitansq; se illuc venire, vt de suis, & filiolis suis sacrificium Deo offerret in odorem suauitatis, quæ res non immeritò in stuporem Ethnicos, qui aderant, rapuit, tametsi trecenti milites in eum vicum cum suo iudice venissent, & interim dum toto triduo vijs omnibus pusillus ille grex ad defectionem solicitaretur, puerulus nondum sexennis crepundia sua cum æqualibus diuidebat, quod asseveret ea sibi in posterum nullo vsui futuram, quod pro domino mactandus esset, abeunt tandem satellites infecta re desperationem secum referentes, quod è tot pueris, nec vnum à Christi fide dimouere potuissent.* Atque ne quis opponat vnam potuisse reperiri familiam, quæ ita ad Martyrium anhelaret, vbi verò tot millia omnis ætatis & sexus præsertim imbecillioris? Audi ex eodem, l. 2. c. 15. prodigium. Cum enim increbuisset octo Arimæ pro fide exurendos esse: intra dies paucos ex Arimensi agro toto omnis gradus ætatis, sexus, tanto numero concurrit, vt ad viginti millia excreuerit multitudo; precatorios globulos è collo conspicuos fidei suæ testes ostentabat: Hi omnes tanta festinatione aduolarunt, vt nemo de commeatu conferendo cogitarit, vel obliuione corporis in diuina rapti, vel quod morituri omnes sibi viderentur, curamque superfluam ducerent vitæ, quam expondituri veniebant sustinendæ. Lætum spectaculum

Ardor martyrij incredibilis in coniugib. Trigault. l. 5 c. 11. Triumph Iapon. & 7. plib.

ctaculum Deo, Angelis & hominibus, in latiſſimo campo ſub arcem in oculis Tyranni triduum totum Neophyti præter Arimenſes ad viginti millia Martyrij candidati, aut potius iam iam animo purpurati ad Martyrium ſpectandum, & ſi res ferret, exſpectandum, ad uolarant: nocturnæ tenebræ excitatis ignibus pellebantur, diceres ſibi quemque ſuam pyram ad inſtar Martyrum excitare, Tyrannumque prouocare, vt quo omnes ardebant incendio, concremaret: quæ omnia cùm impotentiùs ferret Dynaſta, edici iuſſit niſi ſecederent, ſe omnes immiſſis ſclopetarijs confectùrum; ſed illi tum demum exſultare, nec inuentus eſt vel vnus è tanto numero, quem ſclopetorum metus eiecerit, quin potius in globum acti, ne glans vlla temerè periret, ſubſtiterunt. Deinde deducturi octo Martyres ſeni procedebant, incenſos cereos, vel ſerta precatoria manu geſtabant, ſupra viginti millia, latiſſimam & lætiſſimam ſupplicantium pompam explicabant. Cùm autem ſacræ victimæ in igne exſpiraſſent, vltra ſe non continuerunt Chriſtiani, qui repugnantibus fruſtra miniſtris in medios ignes inuolarent. Sacras exuuias flammis erepturi, & licet ambuſtis veſtibus, corporibusque ignium veſtigia ſecum retulerint, nullum propè fuiſſe doloris ſenſum, referebant, cùm intrepidè prunas & ſtillantia cadauera extraherent: hoc cœlitibus gratiſſimum ſpectaculum ante viginti tres annos exhibuit Iaponia: an putamus, Chriſtianos primos circa Ann. 237. tam vicinos Apoſtolorum temporibus, minùs amore Martyrij incaluiſſe? Non diſſimile narrat idem Auctor lib. 3. cap. 4. cùm edictum alibi promulgatum eſſet, qui à fide non deficerent, omnes vna die concremandos; Catholicos ſingulos, vt fidem profiterentur, ſingulas ante ædes ſuas columnas erexiſſe, ad quas exurerentur, pauperiores veſtes diſtraxiſſe, vt columnas emerent, & Martyrio fruerentur. Aliàs 70. ſe vltro ſtitiſſe Tyranno cum vinculis, quibus conſtricti perimerentur.

Per ignes vadunt.

C A P V T IV.

De Genealogia B. Vrſulæ, ſociarumq́ ſuarum, Virginum principalium.

[1] Prædictus itaque Rex [2] Pater S. Virginis Vrſulæ, tres habuit ſorores, & tres fratres; vna ſororum, Ioſippa dicebatur, & Thelindris alia, tertia verò Eulalia. Porrò fratrum vnus Heluidius vocabatur, ſecundus Luduicus, tertius autem Hervvicus. Vxor namque Luduici Hermegardis eſt appellata, quorum filia beata fuit [3] Pinnoſa, quæ poſt S. Vrſulam totius Collegij beatarum Virginum gerebat Principatum. Cuius ſoror ſancta Euodia ſecum profecta eſt, ſequens eam. Hervvicus ſiquidem vxorem habebat, quæ nuncupata eſt Hadevvigis, & tres in hoc ſacro exercitu filias habuerunt. Quarum vna [4] Sapientia, alia Serena, tertia Eulalia vocabatur. Beata ſanè Sapientia ſuper mille Virgines magiſteriū habebat. Deniq; Dux Heluidius, filium etiam habuit probum iuuenem Heluidium nomine de vxore ſua, quæ Malcha eſt appellata, & filia erat nobiliſſimi Principis cuiuſdam. Sanè vxor iunioris Heluidij, illorum filia Anna vocabatur, qui duas in eodem comitatu filias habebant, quarum vna Spes, & altera Euphro-

1. 2 Dionethi 3. ſorores totidem fratres.

3

4

ſyna dicebatur. Ioſippa ſiquidem illorum fratrum ſoror prima, maritum habebat Euſebium. Et hic fuit dux nobilis, & tres in hoc cœtu ſancto habuit filias, quarum vna Eleutheria dicta eſt, & altera Ioſippa. Tertia verò Neſtoria, quæ de alia vxore procreata eſt. Eleutheria nempe poſt S. Vrſulam, Pinnoſam & Cordulam, ſuper omnes Virgines eſt conſtituta Magiſtra, poſteaque beata Florentia præfuit vniuerſis, quæ filia Regis exſtitit cuiuſdam inclyti, qui dictus eſt Ægidius, vxorque illius Helena vocabatur. Hic idem ſanè Rex, conſobrinus erat Regis B. Vrſulæ patris. Sancta ſiquidem Florentia Ægidij Regis filia, ſororem ſecum habebat nomine Placentiam, magnæ virtutis, virginem valde illuſtrem & inclytam, quæ primorum ſuorum virtute, animique conſtantia & ſuauitate, tam Deo cara exſtitit & amabilis, quàm hominibus commendabilis. Quæ ambæ illuſtriſſimis fuerunt deſponſatæ iuuenibus multum nobilibus. Porrò ſponſus Virginis Placentiæ nobiliſſimi Ducis cuiuſdam filius nomine Florinus ipſius amore illectus, cum ea ceteris adiunctus, proficiſcitur. Porrò ſororum prædictarum altera Thelindris filiam quoque inter ceteras habuit Placidam. Tertia verò Eulalia ſecuta eſt Virgines ſanctas, exulans & ipſa pro Chriſto. Inter illas nihilominus virgo quædam exſtitit illuſtris nomine Celindris, filia materteræ Regis Virginis Vrſulæ Patris, & hæc mille Virginibus præerat. Cuius ſoror dicta eſt Virgilia, cum ea in eodem exiſtens comitatu. Cordula ſiquidem virgo illuſtriſſima, cuius iam ſuprà mentionem fecimus, filia illuſtriſſimi fuit Comitis, qui appellatus eſt Quirinus, vxorque illius eſt Hadwigis dicta, quæ filia fuit Harderici illuſtriſſimi Comitis. Mortuo itaque Quirino duxit eam Helvidius frater eius patruus B. Vrſulæ in vxorem. Hardericus verò Comes vir multæ probitatis, Auunculus erat piæ Reginæ matris Vrſulæ Virginis, cuius vxor Vrſula dicebatur, & erat de Dania nobiliſſimi cuiuſdam Principis filia de regali proſapia, qui proprio nomine Ebbo dictus eſt. Duas itaque filias virgines illuſtriſſimas in hoc cœtu ſacro habebant Iuliam & Ebbinam magnæ virtutis & probitatis domicellas.

S. Virgines Principes.

Placentia ſpõſum ad martyriũ pellicit.

Cordula.

Vrſula Principis Daniæ filia.

TA-

TABVLA GENEALOGICA
Paterna S. Vrſulæ.

N N   N

1Dioneth⁹, 2Heluidi⁹, 3Ludnic⁹, 4Hervvic⁹, 1Ioſippa 2Thelindris 3Eulalia M. Ægidi⁹ Rex cōſob. Dionethi
vxor Daria, Malcha, fil. — vxor 1. Malcha fil. — vxor 2. Advvigis mater S. Cordulæ. — vxor Hermegardis. — vxor Hadevvigis. — vxor Euſebij Ducis. — fil. — vxor Helena filiæ

S. Vrſula, Heluidi⁹ iunior vxor Anna. — M. Piñoſa poſt S. Vrſulam, Euodia. — 1. Sapiētia chiliarchis, Serena, Eulalia. — Eleutheria, 5. prīcipaliū Ioſippa. — Placida — Florentia, Placentia.

Spes, Euphroſyna. — Neſtoria de alia vxore.

1. *Prædictus itaque Rex.*] Contexit hic miram Genealogiam: qualis etiam videtur in viſione monſtrata S. Eliſabethæ, dum c. 15. ita ait: *Poſthæc cum eſſem cogitans de eodem Martyre* (S. Adriano) *& cupiens certius aliquid cognoſcere de eo, nocte quadam viſum eſt mihi in viſione ſomnij, quaſi daretur mihi liber aureis literis ſcriptus, & legi in eo ſermonem magnum de eo, & parentela eius, & qualiter cum quatuor ſororibus ſuis egreſſus fuiſſet de terra ſua, & quomodo cum ijs Martyrium ſuſcepit: nomina autem earum ſororum, quæ ibi legebam, hæc erant. Sed quamuis omnia ſæpe & diligenter in eadem viſione legiſſe mihi viderer, tamen ordinem rei, ſicut erat, in memoria retinere non potui.* Itaque reſeruata fuit hæc B. Hermanno reuelatio, qui licet breuiter vnam tantum hic attingat, in ſecundo tamen libro continuas familiarum originem perſequitur vberiùs.

2. *Pater S. Vrſulæ.*] Vide adiectam tabellam genealogicam.

3. *Pinnoſa.*] Huius ſolius meminit nominatim poſt S. Vrſulam & Cordulam hiſtoria vetus, cuius titulus repertus Ann. 1156. cum hac Epigraphe: *S. Pinnoſa Virginum Principalium vna.* Præter hanc decem aliæ eiuſdem ferè nominis inuentæ ſunt.

4. *B. Sapientia.*] Hæc cognata S. Vrſulæ, cuius nomen primùm B. Hermannus protulit, inuenta eſt poſt hanc ſcriptionem 144. annis poſt A. 1327. apud Ioannitas, vbi etiam S. Cordula, Ægidius Rex & vxor Helena effoſſa dicitur: vide libri huius cap. 28. item S. Florentia filia Regis Ægidij in pomario S. Cordulæ reperta eſt. Porrò in S. Cæcilia, corpus S. Dionethi quieſcit, ibidē frater eius Hervvicus Rex & Advvigis colitur. S. Ioſippæ brachium Olyſſipone ſeruatur. Cetera diſtinctè in tabula paterna genealogiæ S. Vrſulæ indicantur, vt ſuperuacaneum ſit ijs repetendis immorari.

C A P V T V.

Quòd Comes quidam cum vxore & ſex filiabus profectus eſt cum Virginibus ſacris.

1 Beata Lucia virgo prudentiſſima, & illuſtris genere, ac moribus, cognata fuit S. Cordulæ, & hæc ſecum ſororem habebat nomine Sapientiam, quarum pater Rex erat, ſed paganus. Huius autem conſobrinus, ſanctus fuit Donatus, qui poſtea Romæ factus fuit Papa, mutato nomine dictus eſt Cyriacus, qui etiam relicto Papatu eaſdem Virgines eſt ſecutus, cum illis occubuit interemtus. Præfata itaque Lucia prudens & generoſa exſtitit, vna de principalibus vndecim Virginibus, quæ capita fuerunt, & Principes totius ſacri 1

S. Cyriac⁹ Papa conſobrinus S. Luciæ.

Collegij, & hæc mille præfuit Virginibus, Magiſtra illarum exiſtens. Sancta quoque Oſanna, erat filia Rogerij Ducis, cognati B. Pinnoſæ. Porrò ſancta Sapientia, virgo ſapiens & nobilis, cuius paulò antè mentionem fecimus, B. Vrſulæ conſobrina, vna etiam de Principalibus vndecim, Auunculum in eodem habuit comitatu ſacro, 2 Euſtachium nomine. Qui Comes illuſtris erat & potens, cuius vxor Sibilia vocata eſt. Hic idem Sanè Comes ſeptem habuit filias, quarum vna in terrâ iam obierat natiuâ, ſed ſex reliquæ, Virginum Beatarum ſecutæ ſunt agmina, quarum nomina hæc ſunt: Margareta, Florentia, Euſebia, Margarita, VValburgis, Eleutheria: harum ſiquidem ſororum tres maritis copulatæ, & tres reliquæ virgines fuerunt. Pater itaque filiarum earundem ſex, & mater, cum illarum affectu, tum ſpe Martyrij excitati, relictis dignitatibus & terris, ſecuti ſunt filias, pro Christo mori deſiderantes. Denique idem Comes Euſtachius fratrem habebat Epiſcopum, qui Eleutherius eſt appellatus: Hic ſimiliter, abiectâ Pontificatûs dignitate, fratrem ſecutus eſt & neptes, exulans & ipſe pro Christo. Porrò Comitiſſa vxor Euſtachij iam dicti Comitis, fratrem habuit nobilem Principem & probum, qui dictus eſt 3 Macharius, & hic cum quatuor filiabus adiunctus eſt illis, quarum vna Margarita dicebatur, Serena, Alcidis, Micronia: Heluidius etiam iunior Dux nobilis, ſupradictus filius patrui Beatæ Vrſulæ, cum Anna vxore ſequebatur duas filias, ſanctam Spem, & beatam Euphroſynam. Adhæſit nihilominus eis beata Blandula, Comitis cuiuſdam illuſtriſſimi filia, cuius mater erat matertera B. Sapientiæ, S. Vrſulæ cognata.

2 S. Euſtachius Comes cum vxore Sibilia, 6. proles ſecum traxerunt ad martyrium.

Frater Euſtachij S. Eleutheri9 Eps & Martyr. Sibiliæ vxoris frater Macharius cû 4 filiab. ſe adiûxit. 3

Heluidius cum vxore & 2. filiab. Martyr.

1. *B. Lucia.*] Baptiſmus eius Romæ celebratus narratur, cap. 16.

2. *Euſtachium.*] Huius & vxoris genealogiam habes l. 2. c. 5.

3. *Macharius.*] Eius genus ibidem texitur.

CA-

CAPVT VI.

Quod vndecim principalium Virginum hic series, aciesq́ vniuersarum ad iter instruitur.

1 Beata Vrsula ceterarum ductrix & Regina, nutu DEI, Episcoporumque consilio, qui cum ea fuerunt, nauigijs præparatis, ad se accitis prudentioribus tam Virginum, quàm virorum, numerant Sodalium acies, constituunt Principes, 2 eligunt sanctiores, animoque constantiores vndecim Virgines. 3 Diuisis itaque Virginum millibus, cuilibet millenario vnam deligunt ex his vndecim Magistram & Principem, super vniuersa quippe sociarum Virginum agmina istæ primæ exstiterunt & maiores: Beata Vrsula, pijssimi Regis filia, omnium erat caput, princeps, prudens valde, & mente sagax. Post quam 4 Beata Pinnosa illustris cuiusdam Ducis filia patrui Beatæ Vrsulæ, & ipsa Virgo fuit prudentissima, ab infantia semper viuacis exstitit animi. 5 Post quam sancta Cordula, filia nobilissimi Comitis cuiusdam. Post quam B. Eleutheria, filia amitæ S. Vrsulæ, & Ducis cuiusdam. Post quam 6 Beata Florentia, quæ filia erat Regis Ægidij, qui consobrinus fuit patris Beatæ Vrsulæ. Istæ quinque Virgines quasi capita & priores exstiterunt super exercitum omnem Virginum. Post has vndecim elegerunt Virgines Regum filias, Ducum, Principum ac Comitum, animo prudentes, mente intelligentes atque sagaces, quarum quæuis mille præficitur Virginibus, illas instruendo, quarum ista sunt nomina: Prima fuit Beata Iotha, filia Regis cuiusdam, virgo sapientissima, moribus insignis, & ornata virtutibus. Et hæc habuit secum duas sorores Geminianam & Beatam Iustitiam, quæ Beatæ Vrsulæ fuerunt cognatæ. Secunda erat sancta Benigna, cuiusdam Ducis filia illustrissimi, quam quatuor sequebantur sorores, sancta Sibilia, Mobilia, Euphrosyna & Eustachia. Tertia Beata Clementia, filia potentissimi Comitis, quæ duas secum habebat sorores, sanctam Iulianam & beatam Inductam. Quarta sancta Sapientia, Principis cuiusdam nobilissimi filia, patrui S. Vrsulæ, & ipsa Virgo illustrissima, sapiens, & decora,

[Marginalia: 1 Delectus chiliarcharum. — 2 — 3 — Imperatrix S. Vrsula. — 4 4. Principes post eã Pinnosa, — 5 Cordula, Eleutheria — 6 Florentia. — Chiliarchæ 11. — 1. B. Iotha. — 2. S. Benigna. — 3. S. Clementia. — 4. S. Sapientia.]

quæ

quæ duas ſecum duxit ſorores, ſanctam Eulaliam, & beatam Serenam. Quinta beata Carpophora, Regis cuiuſdam filia boni hominis & religioſi: quæ duas ſecum habuit ſorores, Eutropiam & Pallodoram. Sexta ſancta Columba, & ipſa ſimiliter filia erat Regis cuiuſdam, & hanc ſequebatur ſoror vna beata Cordula. Septima 7 ſancta Benedicta, filia Principis cuiuſdam inclyti & deuoti, & iſti quatuor erant ſorores ſecum comitantes, decoræ & prudentes, ſancta Cornula, Prudentia, Sapientia, Illuſtris. Octaua 8 ſancta Odilia, cuiuſdam filia potentis, & iſta duas ſorores ſecum habebat, vnam adultam & alteram lactentem, beatam Iuliam & ſanctam Vrſitiam. Nona beata Celindris, quæ exſtitit filia Comitis viri potentis, nobiliſſimi & diuitis, & ipſa illuſtriſſima moribus & genere, prudensque valde fuit & elegans. Quæ ſolam ſecum habuit ſororem ſanctam Virgiliam. Decima ſancta Sibilia, quæ filia fuit Regis viri prudentis & ſtrenui, & hanc tres ſecutæ ſunt ſorores, beata Iuliana, Lucia & Eugenia. Vndecima beata Lucia virgo prudentiſſima, & illuſtris animo & genere, Regis filia cuiuſdam, & hæc cognata exſtitit ſponſi ſanctæ Vrſulæ, quæ ſolam ſecum ſororem duxit paruulam nomine Placidam. Porrò iſtæ vndecim Virgines ſuper vniuerſum ſanctarum Virginum cœtum gerebant magiſterium, & quælibet earum mille præfuit Virginibus, regens eas & gubernans. Fuerunt præterea inter eas, vt ſuprà dictum eſt, Epiſcopi ac Principes, & Nobiles quamplures earundem Virginum plurimarum parentes. Quidam etiam ipſarum ſponſi exſtiterunt multarum, ſed ad illarum nuptias necdum peruenerant, Sponſo cœleſti eas præueniente. Comitiſſæ ſimiliter interfuerunt quædam & Ducisſæ, atque Reginæ, exceptis nobilibus adhuc matronis compluribus. Exſtiterunt etiam inter eas nutrices quamplures, quæ ſimili ardore martyrij & deſiderio Paſſionis anhelabant. Denique Rex iunior filius Regis beatæ Vrſulæ, ſponſus duas illic ſorores habebat, vnam infra annos puellares, & alteram nubilem, quæ Comiti cuidam nobili deſponſata eſt & iuueni. Quæ cum ſancta Vrſula & ceteris Virginibus Chriſtum habere Sponſum recuſauit, Comitem illi præponens, ad matrem redijt nuptura

Margin notes: 5 S. Carpophora. 6. S. Columba. 7. S. Benedicta. 8 S. Odilia. 9 S. Celindris. 10 S. Sibilia. 11. S. Lucia. Adfuerunt etiam Epi, Principes, Sponſi Virginum, Comites, Reginæ, Nutrices, S. Ætherij 2. ſorores. Altera defecit ad nuptias.

marito. De qua frater eius B. Vrsulæ sponsus ait: [9] Soror mea plus gloriam & dignitatem dilexit terrenam, quàm cœlestem, reuersa ducens Comitem maritum, qui postmodum in breui malè obijt interemtus. Tunc illa serò pœnituit, sacrarum Virginum deseruisse Comitatum, & ipsa in breui post mortua est.

9 ideo punita.

1. *Beata Vrsula nutu Dei, Episcoporumq; consilio.*] Optimus seruatus deligendi magistras virgines modus. 1. Nutu Dei, precibus antè solicitato. 2. Consilio Episcoporum, quorum septem ab initio Societati adhæserunt. 3. Accitis prudentioribus tam virginum, quàm virorum, vt exactà de dotibus Virginum informatio caperetur.

2. *Eligunt sanctiores, animoq; constantiores.*] Duo præcipuè Chiliarchis seu magistris necessaria, 1. vitæ integritas & exemplum, quo potiùs, quàm monitis ad morum honestatem, virginitatis amorem, & omnem virtutem informarent, ac in officio continerent; deinde animi magnitudo & inuicta constantia, qua in itinere & martyrio toti suæ Chiliadi prælucerent. Vnde licet quædam aliæ videantur mille virgines adduxisse, quod tituli funerales insinuant, aliæ tamen communi consilio delectæ, quæ reliquis præficerentur.

3. *Diuisis Virginum millibus.*] Malè igitur quidam opinantur, certum acceptum fuisse numerum pro incerto, cùm idem expressis verbis vetus historia cap.8. testetur: *Perfecta classe completaq; lectissimarum Virginum dispositio diuinitus numero.*

4. *B. Pinnosa.*] Titulum eius suprà produxi. Reperti etiam alij sororum S. Pinnosæ, quos vide hoc lib.7. cap.19. quarum hic non fit mentio, vt clarum sit verum esse, quod ipse B. Hermanus fatetur, plures adfuisse nobilissimarum Virginum, quas ipse non nominauit.

5. *Postquam Cordula.*] Duas enumerat Cordulas: altera fuit vna è quinque Principibus toti exercitui virgineo præposita, & quæ in naui delituit, postridie coronata; altera Regis filia, soror S. Columbæ, quæ sexta Chiliarcharum erat, hæc cùm primò reperta esset cum sorore ante B. Hermanni reuelationem, credita passim fuit illa esse, quæ occisa postridie est, idque titulo eius quidam addiderunt; sed centum annis postea detecta primùm magnis prodigijs est, & cœlitus etiam significatum, eam in naui delituisse, sopitâ Coloniæ, non tamen alibi, controuersiâ.

6. *S. Florentia Ægidij Regis.*] Hanc filiam cum Rege Ægidio parente, Ioannitæ repererunt.

7. *S. Benedicta.*] Apud eosdem eleuata est An.1327. vnde confirmat B. Hermanni reuelationem. v. hoc lib. c.28.

8. *S. Odilia filia cuiusdam potentis.*] Reperta illa est circa S. Gereonem multis visis aliquo Parisijs euocato, & Huyum translata circa A.1287. centum & pluribus annis post hanc scriptionem: v. c.8. c.26. & 27.

9. *Soror mea.*] Videtur ipse S. Ætherius sponsus per visionem adspectabilem, hæc ipsi B. Hermanno indicasse.

CAPVT VII.

De numero Regum & Episcoporum, qui de Anglia cum sacris sunt profecti Virginibus, pariter fuere trucidati.

Regum & Episcoporum, qui cum eisdem Christi sacris Virginibus de Britannia sunt profecti, & illarum patria venerunt; breuiter hîc Genealogia & series tangitur; sed in fine historiæ huius [1] in alio volumine conuersio illorum & status exponetur latiùs. [2] Quinque siquidem Episcopi eas de Anglia

1
2 5. Epi è Britannia Vir-

glia sunt secuti, sed plures illis postea sunt additi in diuersis regnis & regionibus. Priorum autem Episcoporum hæc est series & Genealogia: quorum vnus sanctus erat, VVilhelmus dicebatur, qui propriè vocatus est Michaël, pater verò illius VVilhelmus dicebatur: inde iste traxit cognomen, vir sanè prudens & sapiens erat, nobiliq; ortus prosapiâ, ac de regali stirpe progenitus. Consobrinus etenim erat Regis S. Vrsulæ patris, & multas in hoc sacro Virginum comitatu habuit cognatas. Porrò S. Iacobus vir strenuus, frater ipsius, & beata Gerasina soror illius matrona illustris, cum tribus filiabus secum proficiscentes fuerunt. Alter Episcoporum sanctus Columbanus dicebatur, vir nobilis, de Regali ortus prosapiâ, filius fuit sanctæ Alexandriæ illustris Ducissæ, sororis Vrsulæ matris. Vir namque prudens erat, castus, magniq; consilij, ac sanctæ conuersationis. Tertius verò Episcoporum beatus erat Iwanus, vir grandæuus, bonæque vitæ, sagax & prudens, atque ab vtero matris suæ semper castus exstitit, erat enim ipse de nobilissimâ stirpe progenitus, auunculus matris Vrsulæ Virginis, & beatæ Alexandriæ, ac sanctæ Eulaliæ. Quartus Episcoporum sanctus fuit Eleutherius, vir nobilis & sapiens, magnique consilij, & industrius. Iste frater erat beati Eustachij Comitis, cuius vxor Sibilia secum fuit in eadem expeditione cum sex filiabus. Quintus itaque fuit Episcopus sanctus Lotharius, & ipse vir generosus, ac de Regali stirpe progenitus. Consobrinus verò nobilissimi iuuenis beatæ Vrsulæ sponsi, vir prudens & boni testimonij, castus, animoque strenuus, & benè discretus. 3 Porrò de Episcopis, qui postmodum illis sunt in itinere associati, nihil nos scimus, 4 excepto Cæsario Meldensi Episcopo, nobili viro, cuius nos caput habemus, partemque corporis eius. 5 Denique felicis memoriæ virgo Elisabeth, hæc satis de illorum serie scribens exponit, quæ inter ceteros Episcopos sanctos sanctum Maurisum esse narrat fratrem matris Vrsulæ Virginis. 6 Nunc de Regum quorundam serie, quæ nuper sunt cœlitus reuelata, narremus, quorum quidam patres ac fratres, auunculi & sponsi exstiterunt quarundam Virginum illarum, quas ipse Rex cœlestis mirabili suâ & dulci gratiâ per easdem Virgines mirabiliter conuertit. Primus illorum fuit 7 sanctus Holofernes

gines comitati.

1 S. Wilhelmus.

2. S Columbanus.

3. S. Iwan⁹

4. S. Eleutherius.

5. S. Lotharius.

3

4

5 Cõfirmat reuelationem S. Elisabethæ.

6 Reges enumerat.

1 Holofernes seu Ætherius sponsus.

7

fernes iuuenis præclarissimus, rex & filius regis B. Vrsulæ sponsus. Hic cum eis non est profectus; sed postmodum [8] illis de Roma reuertentibus magnificè associatus pergit cum eis Coloniam, & felicem vna cum illis martyrij est adeptus palmam. Hoc autem nomen Holofernes, neq; illi est proprium; sed propter virtutem animi multam, & corporis pulchritudinem, ita est cognominatus, quem domina Elisabeth Ætherium vocat. Secundus autem erat inclytus iuuenis Rex Oliuerius, nobilissimi Regis Oliuerij senioris filius, qui per sponsam suam Virginem Oliuam illustrissimam est conuersus, quæ magni Regis Cleopatri fuit filia, qui Patruus exstitit Vrsulæ Patris. Tertius fuit Crophorus iuuenis præclarissimus Rex, & Regis Pinnosi filius illustrissimi, qui cum vxore Cleopatra Virginum associatus est collegio, etiam erat hic idem Crophorus Virginis Vrsulę cognatus. Quartus Rex erat Lucius, pater Iothæ Virginis, quæ prima fuit xi. Virginum principalium. Vir etiam erat nobilissimus & potens, & vitæ bonę. Hic vxore pijssima regina mortua, per Iotham filiam & duas illius sorores conuersus cum illis proficiscitur. Erat & ipse Virginis Vrsulæ cognatus. Quintus sanè Rex Clodoueus fuit, vir strenuus & fortis, & religiosus, qui cum vxore regina nomine Blandina pia & religiosa per filiam Eugeniam nobilem Ducissam, & per maritum ipsius Ducem pijssimum Alexandrum conuertitur, & duas filias secum ducentes sacris associantur Virginibus. Sextus siquidem rex erat Canutus vir nobilis & grandæuus, magnæq; probitatis, honoris & virtutis, vnà cum vxore Balbina illustri Regina & prudentissima, conuersus est: qui filiorum duorum ac quatuor filiarum exemplo attracti atque exhortatione persuasi, vni filiorum suorum Carolo regnum relinquentes peregrè pro Christo vniuersorum Rege & Domino profecti sunt. Septimus Regum Pipinus de Orientali terræ illius plaga, cum vxore illustri Margarita proficiscitur. Erat autem ipse Rex Virginis Vrsulæ consanguineus. Quatuor sanè filij eorum, tres filiæ religiosum Regem, & matrem deuotam reginam & piam cum filijs & filiabus vndecim liberis sequuntur, pro Christo vero Rege contemnentes omnia. Octauus etiam rex Adulphus, iam dicti regis Pipini filius, homo religiosissimus cum vxore Dionysia honesta

2. Oliueri[*]

3. Crophor[*]

4. Lucius

5. Clodoue[*]

6. Canutus

7 Pipinus cum vxore & 7. liberis

& 11. nepotibus.

8. Adulph[*] cum vxore & liberis.

nesta valde Regina & virtuosa, patri & matri adiunctus pergit cum illis. Filios verò & filias secum ducentes, omnibus mundi pompis abrenunciantes læti Dominum sequuntur. Nonus quoque Regum Auitus nomine, vir diues & probus filias duas secutus illustrissimas virgines, beatam Columbam & Cordulam sororem eius. Sancta denique Columba ex numero fuit Virginum vndecim principalium. Auunculus præterea erat Odiliæ virginis, quæ vna fuit Virginum principalium. Decimus sanè Regum Siranus, qui multa morum probitate pollebat, & hic cum vxore Sibilia illustrissimam filiam Sibiliam, & tres illius sorores secuti sunt. Denique beata Sibilia virgo prudens & honesta valde, de principalibus vndecim fuit Virginibus, mille virgines gubernans. Vndecimus siquidem Regum erat inclytus Rex Danorum Refridus, qui per vxorem Oliuam adhuc valde iuuenculam conuersus, illam sequitur, iungens se sanctarum Virginum cœtui. Hæc eadem Oliua filia Ducis de Saxonia, viri nobilissimi, quasi apis studiosissima circuit, quærens, quos ad Dominum conuertat. Nos sanè omnes hos Reges & Reginas, Duces & Comites sequentes non audemus affirmare legitimos, sed tamen virtute, potentia, diuitijs & genere Regibus comparari, & Regum nominibus appellari. Nos itaque veritatem diligentes, puræ veritatis tramite incedentes, reuelata scribimus, falsitatisque ambaginem prorsus detestantes. 9 Erant enim tunc temporis Regum regna modica, sicut in Libro Regum legitur, quod 10 triginta duo Reges contra tres ad bellum venerant præparati, & etiam filij Regum, Reges, & Ducum, Duces, & Comitum, Comites appellari solent.

9. Auitus. 10. Siran⁹. 11. Refrid⁹ 9 10

1. *In alio volumine conuersio illorum & status exponetur latiùs.*] Hic liber perierat: eum reconditum beneficio Cœlitum è tenebris erui, qui admirabile dat lumen gestis Vrsulanis: nam & Raso expressè testatur B. Hermannum has genealogias contexuisse, & Steinfeldiæ fuisse asseruatas.

2. *Quinque siquidem Episcopi eas de Anglia sunt secuti; sed plures illis postea sunt additi in diuersis regnis.*] Britannos solos recenset hoc loco, præter eos, quos ex Albione secum S. Ætherius, vt Clementem Episcopum assumsit, reliqui accessére in itinere Romano: confundit autem hic Angliam cum Britannia, temporis sui more.

3. *Porrò de Episcopis, qui post modum illis sunt in itinere sociati, nos nihil scimus.*] Vel hinc patet non omnia reuelari semper Prophetæ, sed quædam eos quandoque celare Deum; idem Elias fatetur, præsertim cum id non opus: constat enim de alijs abundè ex repertis titulis, & S. Elisabethæ narratione, quam hic approbat.

4. *Excepto Cæsario Meldensi Episcopo, cuius non caput habemus.*] Non obstat Steinfeldiæ caput illud non reperiri, potuit bellicis motibus perditum esse; potuit transmissum esse aliò, potest ibidem adhuc esse, sed innominatum.

5. *Denique felicis memoriæ Elisabeth hoc satis de illa serie scribens exponit.*] Facit hoc c. 6. 7. 8. 9. 10. 11.

6. Nam

6. Nunc de Regum quorundam sorte, quæ nuper cælitus reuelata sunt, narremus.] Sciuit ergo fuisse diuinam reuelationem, quod scire potuit certo, si species nouæ intellectuales horum nominum & de illorum genealogia fuerint impressæ.

7. Sanctus Holofernes sponsus.] Tria ei fuêre nomina, vel cognomina. Primò enim in Britannia nomine proprio Conanus ante baptismum dicebatur, cui hoc B. Hermannus ei cognomen Holofernis addit, ob virtutem animi, & corporis speciem, ac formæ venustatem eximiam, qua [illegible] diceretur. Tertium post baptismum accepit, cum Ætherius fuit nominatus, vti titulus sepulcralis & S. Elisabeth cap. 11. apertè testatur.

8. Illis de Roma venientibus.] Malè ergo quidam putant à S. Vrsula Romam esse deductum sponsum. Porrò Regum catalogum & virtutes v. l. 2. c. 18.

9. Erant enim tunc temporis.] Obiectionem diluit, quomodo tot Reges maximè in Britannia, de quibus Chronologi & Historici non meminerunt? Respondet *primò* regna fuisse plurima & parua, *secundò* quosdam ex illis fuisse Regum filios. Porrò quam certus fuerit B. Hermann. à se vera scribi his testatur verbis: *Nos itaque veritatem diligentes puro veritatis tramite incedentes reuelata scribimus, falsitatisq; ambaginem prorsus detestantes.*] Quod iam affirmatè non diceret, nisi certus esset, & fortè euidentia in attestante de veritate.

10. Triginta duo Reges.] Ita 3 Regum c. 20. dicitur: *Benedab Rex Syriæ congregauit omnem exercitum, & 32 Reges secum.* Miror oscitantiam Vsserij, qui hoc loco taxat Anonymi reuelationem, negatque in vllo libro Regum fieri horum 32. Regum mentionem. *Vsser. c. 15. Brit. Eccl.*

CAPVT VIII.

Quod sibi sunt concordantes in hac vndecim millium Virginum expeditione, frater huius historiæ notarius, & domina Elisabeth.

Iterũ cõfirmat S. Elisabethę reuelationem

Et autoritate aliorum & testimonio nostram tutamur paruitatem, [1] Virginis Christi Elisabeth deuotæ in medium proferemus testimonium, & quid illa de tam sublimium personarum profectione sentiat, ostendemus. Ait enim de Colonia se titulos sibi transmissos vidisse Episcoporum, Virginum, Reginarum & Ducissarum nobilissimarum vndecim millium sociorum & sociarum. Inter quos B. Gerasinæ Siciliensis Reginæ reperit titulum, & quatuor filiarum eius Virginum, vniusq; filij sui adhuc pueri. Et hanc totius exercitus Virginum dicit esse principem & ductricem atque sororem Reginæ Matris Vrsulæ Virginis. Præterea & Reginam Constantiam [2] Regni Constantinopolitani imperatricem, & virginem asserit interfuisse cum S. Marculo Episcopo ipsius auunculo. Sãctam quoq; Axparam illustrissimam Ducissam, & filiam materteræ præclarissimi iuuenis Vrsulæ sponsi adfuisse descripsit. Nos itaque ipsi, quam nunquam vidimus [3] testimonium, in hac parte perhibemus, quod quæ de iam dictis scribendo protulit personis, vera sunt. Et multò minùs, quã eiusdẽ materiæ veritas exposcat, scripsit: quod tamen iuuante Dño per nos latius supplebitur. [4] Axpara sane hæc eadẽ & Ducissa fuit & Regina sapiẽs valde & industria ac prouida. Porrò alias de ipsa & filiab. eius atq; cõsobrinis ipsi⁹

1 & titulos sepulcrales

2

3 Promittit suppletur[um] [illegible] ea, quæ ipsa omisit

4 Reginas enumerat Axpara.

Anchira Ducissa, & filiabus suis quatuor, & Eleutheria Comitissa, ac filia sua virgine Lucentia præclarissima tractabitur. Aderat etiam Sibilia regina magnæ virtutis iuuencula, S. Eulaliæ filia, Vrsulæ Virginis matertera. [5] Regina verò Norwendorum Hodierna cum filia virgine Hodierna adfuit. Regina præterea Suauorum Benedicta, cum duabus filiabus virginibus Hiacyntha & Sophia similiter aderat. Regina etiam [6] Lucretia iam ante pagana ab Angelo Christi admonita cum duabus reginis, ac filia eius decenni virgine sanctissima cum eis proficiscitur. Regina siquidem Clara nomine, religiosa valde, & eleemosynaria maxima, cum duabus filiabus virginibus Sapientia & Caritate, sequitur illas. Rex sanè Bonifacius iam ante paganus cum filia Bonifacia virgine religiosissima aderat. [7] Rex etiam Laurentius iam ante paganus, atque Christianorum inimicus ac sæuus Tyrannus, postea nutu Dei correptus, mirabiliterque conuersus ex lupo agnus efficitur. Qui sponsam suam sequitur Resindem Virginem beatissimam regis Corthaniæ filiam de Hibernia: Denique & ipsam Reginam Resindem sponsæ suæ matrem cum duabus reginis Eustora & Magmorach secum ducebat, quarum vna soror erat ipsius. Adfuerunt adhuc plures tam de Hibernia, quam de ceteris regnis Principum filiæ, & Regum, Ducissarum, & Comitissarum, Filia etiam [8] Arthuri Regis de Britannia, beata Natalia, atque sancta Polodoxia cum sorore Iulia ipsius cognata Polycarpi Regis filia, Virgines illustrissimæ cum nobili Virginum aderant comitatu. Filia nihilominus adfuit magni Regis, & Ducis inclyti Nicomedis. Eustemia virgo prudentissima, & deuota valde, cum sororibus Eudonia & Eugenia Virginibus prædictarum Virginum cognatis. Filiæ verò quondam Regis Normannorum: qui nunc Comes appellatur de Normandia. [9] Beata Dorothea, & soror eius Lucia cum suo adfuerunt comitatu nobilissimo. Filiæ præterea quondam [10] Regis Flandrensium, qui nunc Comes dicitur, Lucia, Germana cum matre Theodora præclarissima matrona adfuerunt, peregrinantes pro Christo. Filia sanè Ducis

Margin notes: Sibilia. — 5 Hodierna — Benedicta — 6 Lucretia, Clara. — Rex Bonifacius cum filia Bonifacia. — 7 Laurentius Rex antea hostis Christianorum sequitur sponsam Resindem — 8 Natalia. — Iulia. — Eustemia. — 9 Dorothea & Lucia. — 10

Bra-

Brabantini Louaniensis Gyana, atque cognata ipsius Hywana filia auunculi eius, & duæ filiæ Comitis Himwanensis Isanna & Herdara cum illis proficiscuntur. Filia etiam Ducis Frisonum Elisabeth cognata Reginæ Danorum, & soror ipsius similiter pergunt cum illis, Dux verò Alexander cum vxore, & tribus sororibus, Dux etiam Sincerus Iwani Regis filius cum vxore & filia Thaisi & duabus sororibus illis adhæserunt. Præterea cum ceteris Principibus, & Comitibus adfuit Hardericus Comes illustrissimus auunculus Reginæ Virginis Vrsulæ matris, cum vxore Vrsula muliere deuota & strenua, multumque laudabili. Ab ista Vrsula Comitissa Regina Virgo Vrsula nomen accepit. Habebant sanè secum tres filias Iulianam, & Ebinam Virgines præclaras, atque Hadwigem Ducissam, Cordulæ Virginis matrem. Elisabeth virgo sanctissima Ioannis magni Principis filia, cuius mater Elisabeth dicebatur; & erat soror S. Cæsarij Episcopi Meldensis. Inter cetera, quæ agebant opera bona, mater hæc & filia Dominam nostram intimo affectu dilexerunt. [11] Vnde ipsa Regina cœlorum materiam dans fratri expeditionem earum scribenti, iniunxit, vt eam scriberet; est enim series expeditionis eius pulchra. Sancta etiam Nestoria Virgo adfuit illustrissima, cuius mater Ægidia filia fuit Hunerici Regis magni VValliorum. Pater siquidem Nestoriæ Virginis Dux erat Eusebius, & eadem Virgo soror Eleutheriæ & Iosippæ Virginum ex parte patris. Ecce prædictorum Regum, & Reginarum, Ducum, Comitum, & Principum, illustrissimarum Virginum, & matronarum expeditionum seriem pulcherrimam singillatim descripsimus in alio volumine, & pleniorem, in quibus Lector, si eam vsque in finem perlegerit, Virginum plurimarum nobilium, & domicellarum laudabilem vitam, mirabitur, & religiosam conuersationem earum pudicam.

Hardericꝰ Comes cũ vxore Vrsula.

Elisabeth, duæ eximiæ cultrices Deiparæ.

11

1. *Virginis Christi Elisabeth deuota in medium proferemus testimonium.*] Approbat reuelationem illam sequenti libro exponendam, profertq; quæ ipsa habet c. 4. 14. & 15.

2. *Regni Constantinopolitani imperatricem.*] Eo modo, quo S. Maternus vocatur Archiepiscopus Coloniensis, quia posteriores loci Antistites ea fuerunt ornati dignitate: ita quia posteriores Reges Thraciæ, & Byzantij dicti fuerunt Imperatores Constantinopolitani, quandoque priores eo honoris titulo insigniuntur.

 3. Testi-

3. *Testimonium perhibemus.*] Quod si veram B. Hermanni ab euentu monstrauerimus reuelationem: sanè & hanc visionem, quam is ita laudat, & c. 25. expressè docet esse cœlitus acceptam, amplecti & defendere debemus, vt rectè cœperimus vtramque cum vetere & profana, sacraq; temporis historia conciliare.

4. *Axpara.*] Quas Reginas S. Elisabeth fusè describit occasione itineris, vel titulorum, eas verbo tantùm B. Hermannus attingit, supplendo prætermissa: sic de Axpara fusè S. Elisabeth c. 9. egerat occasione figuræ repertæ in sepulcro S. Ætherij; vnde frustra aliqui illud oraculum in dubium vocant, ob figuram illam, cùm eam denouo, suo confirmet B. Hermannus suffragio: titulus enim eius inuentus est cum hac epigraphe: *S. Axpara Ducissa*: eum probat B. Hermannus, ac vocatam Ducissam simul, & Reginam asserit: genus eius v. l. 2. c. 28.

5. *Regina Norvvendorum.*] Seu Wandalorum Septentrionalium, Wandali enim *VVenden* dicti (quorum res gestas Crantzius persequitur libris 14.) Reges habuêre non in patria tantùm, sed & Hispania & Africa, de quibus v. lib. 2. c. 25.

6. *Lucretia ab Angelo Christi admonita.*] Vti & S. Marculus cum Constantia Byzantio Romam euocati ab Angelo, teste S. Elisabetha, c. 14.

7. *Rex etiam Laurentius iam antè paganus, atque Christianorum inimicus.*] Rex ille non idololatra tantùm; sed & fidei & Christianorum persecutor, Dei potentia (*in cuius manu sunt corda Regum*) ex lupo agni instar cicur redditus, sponsam Resindem, quam afflictim deperibat, secutus est: obserua prouidentiam diuinam: Resindis sponsa esca erat, qua Laurentius Rex, & fidei, & societati accederet; is verò & sponsæ matrem, & sororem suam cum altera Regina suo rapuit exemplo ad Martyrium, quam mira Dei sapientia, quæ suo quemuis hamo capit, vt æterna decoret gloria?

8. *Arthuri Regis.*] Multi fuêre in Britannia Arthuri Reges; hic tamen non exstat in historijs circa ea tempora, quia vt Gildas lamentatur, illorum temporum annales perierunt; ideo non audiendus est Galfredus, qui nescio, quos è fabuloso scriptore, fabulosus ipse author, reges comminiscitur.

9. *Dorothea Regis Normannorum.*] Intelligit Regem Norwegiæ, cuius posteri Gallicam occuparunt Normanniam, de quibus B. Hermannus ait, *hodie Comites, non Reges* habere: quia cùm circa Ann. 861. illis ea regio tribueretur: ita conuentum est, vt ibidem non nisi Comitum vterentur titulo.

10. *Filia præterea Regis Flandrensium.*] Prolixam de hac disputationem lib. 1. c. 28. dedi.

11. *Ipsa Regina Cœlorum materiam deus Fratri expeditionem earum scribenti iniunxit.*] Hinc collige, quid Deipara contulerit ad hanc scriptionem; aderat enim, vti & quandoque S. Vrsula, & certorum commonefaciebat: hic quidem, vt clientulas suas à cultu sui commendaret.

CAPVT IX.

Quòd sacræ Virgines cœlitus iubentur iter arripere.

[1] Dumq; Virginum earundem à Deo [1] dispositum peregrinationis tempus instaret, sacręq; dies expeditionis adfuisset: diuinitus admonentur iter arripere, atque ad naues confugere. Tunc surrexerunt omnes Virgines illę cursim ad nauigia festinantes, & nulli dubium, quin Sanctorum multi, tam Angelorum, quàm ceterorum adfuissent, illas ducentes, illisq; congratulantes. Aderat præterea & Satan cum innumerabili satellitum suorum multitudine, aliquas ex ipsis impedire volentes. At illæ diuina protectione munitæ, & maligni spiritus vacui reuertuntur & inanes. Quantus ibi luctus! quantusq; mœror & planctus! cùm filiæ tam nobiles, tamq; decoræ & elegantes à parentibus & amicis ab inuicem separarentur, atque spes nul-

Discessio sodalitatis

Mœror parentum.

nulla de cetero foret remeandi? Gladius tui amoris hoc fecit, Bone IESV, bis acutus, qui separauit filios & filias à parentibus, à caris & notis. Confestim itaque oculis parentum, amicorumque obtutibus velificantes subducuntur, Angelica visitatione gaudentes confortantur, illorumque præsentia delectatæ, quæ retro oblitæ sunt, ad gaudia sibi promissa festinant. [2]Porrò lactentes infantulæ, quæ vberum lacte nutriri solebant, iam nullo prorsus mammillarum nutrimento alebantur; sed [3]digitos in ora mittebant, & statim de ipsis digitis rorem sibi cœlitus ministratum sugebant, cuius vigore sustentabantur. Nunquam in eodem itinere, vt paruulorum mos est & natura, sordebant se madefacientes; sed nec plorantes vagiebant, alijs inferentes molestiam, & istæ in numero vndecim millium non fuerunt, sed supra sunt adnumeratæ, quarum numerus paruularum ferè ad quingentos habebatur. Sed ne alicui ista incredibilia videantur & friuola, quæ de ipsis infantibus diximus, ecce quæ nuper in nostra Parochia contigisse percepimus, ad confirmationem horum proferemus. Denique matrona quædam tres vno partu edidit infantulas, harum quindecim superuixit diebus vna, alia tribus hebdomadibus, & tertia quatuor. Nulla siquidem earum vel vberum vel cibi alicuius alebatur nutrimento, dum aduiuerent. Ecce adhuc in medio proferemus, quæ ab honestis Abbatibus quibusdam, & viris, & mulieribus pro certo comperimus. Virgo quædam iam prouectioris existens ætatis, sanctæque conuersationis & vitæ, multis annis lecto decumbens, in inferiori corporis parte præmortua fermè, nullum cibi vel potûs degustat alimentum, aliquando tamen parum escæ ingerit ori, qua masticata ipsam substantiam exspuens egerit, ac sic solo illius succo alitur. Præterea vix oui vnius testam vino plenam hauriens sumit, & hæc est dieta illius. Idem sanè vini tantillulum taliter haustum intrinsecus consumitur naturali æstu, & non eget, vt saltem rarò de lecto moueatur. Sed nec propter requisita naturæ mouetur de stratu suo. Item ex pluribus Dei miraculis, quæ ipse pia dignatione sua in quibusdam bene notis operatur, ad illorum testimonium, quæ de ipsis adhuc sacris Virginibus sumus dicturi, narrabimus.

Lætitia Virginum

2 & infantium

3

quingentæ in numero

Confirmat similibus exemplis.

mus. Quandam Dei famulam nouimus & Virginem, quæ frequenter in oratione, dum Spiritus Sancti succenderetur calore, sursum in aërem subleuata stabat orationes suas perficiens. Quod similiter Abbati cuidam religioso, quem satis cognouimus, accidisse percepimus. Denique aliquando de rebus suis quædam cistellæ nostræ imposuimus, diligenti cura, claue ferrea firmantes, quæ postmodum illa obserata arca, manu tenebat nobis ostendens. Quid ergo mirum, si Dominus sacrarum Virginum Sponsus aliqua mira cum illis operatur, Romam eas deducendo, atque Coloniam reducendo? Ecce cùm nuper hic idem Notarius super quibusdam, quæ in hoc volumine continentur, dubius hæsitaret miraculis, cœlitus illi dicebatur, quod [4] quæ scripsisti, omnino vera sunt, atque adhuc tanta, & tam admiranda inter easdem Virgines Dominus patrauit miracula, quæ si scripta forent, vix aliquis hominum illis credendo fidem præberet.

1. *Dispositum à Deo peregrinationis tempus instaret.*] Dies ea fuit manifestata cœlitus, vt necessaria ad iter, & plures naues aptarentur, & Reges, Episcopiq; admoniti eo die cum Virginibus classem conscenderent, quo martyrij laurea donarentur.

2. *Porrò lactentes infantula nullo prorsus mammillarum nutrimento alebantur.*] Quatuor de lactentibus prodigia refert: 1. non vsos lactis alimento, 2. è digitis suxisse rorem alimentarium, 3. sordibus caruisse, 4. omni vagitu abstinuisse. Nota sunt, peruulgataq; Sanctorum exempla, qui iam inde ab ortu certis hebdomadæ diebus à lacte abstinuerunt; S. Sisinnius Thaunensis Episcopus quarta & sexta feria Sabbatoque tantùm, & de die semel sugebat vbera. *Petr. Equilinus lib. 3.* Idem faciebat diebus Lunæ, Mercurij & Veneris Ioannes de Firmo vocatus de Aluerna, *Gretserus de disciplinis c. 14.* S. Nicolaus cum reliquos dies noctesque sugeret, quarta tamen & sexta feria nullo nutricis lenocinio, vel naturæ necessitate adigi poterat, vt ante vesperam lac gustaret. *Surius in Decembri.* In Tullensi territorio puella duodennis percepta in Paschate sacra Synaxi, primùm per decem menses panem, deinde omnem cibum & potum per triennium fastidiuit, & post ad communem hominum vitam redijt, *Sigebertus ad Ann. 823. Regino lib. 2.* *Albertus* etiam *Magnus l. 7. de animalib.* autor est Coloniæ sub Friderico 2. mulierem sine alimonia sæpe 30. dies vixisse: & virum se melancholicum vidisse ait, qui absque cibo septem perseuerauit hebdomadas: alternis tantùm diebus aquam exsorbentem. Perusiæ verò Palumba Interamnensis annos nata viginti, sumta sacra Synaxi nullis alijs alimentis septem vixit annos, id quod Innocentius 8. re diligenter examinata inspexit, *Fulgosus l. 1. & 2. & c. 7.* Idem alibi refert de Nicolao Heluetio Vnderualdensi, qui solitariam vitam cùm degeret, 15. annos ab omni nutrimento & potu sibi temperauit, rem accuratè discussit loci Diœcesis Constantiensis Episcopus, qui cùm sub obedientiæ præcepto ei cibi esum præcepisset, quod futurum antè prædixerat, euenit, vt triduo stomachi dolore grauiter laboraret. Concludo cum puella Margarita, quæ Ann. 1539. apud Spirenses in villa Rhodo decimo ætatis anno correpta capitis & ventris dolore, circa festum S. Michaëlis cibum fastidire cœpit: sub Natalem Domini nihil alimenti admisit, nihil per aluum egessit, quamuis à potu non abhorreret: à quo tamen circa Pascha prorsus abstinuit, æstiuis etiam caloribus, vt omni vrinæ redditione liberaretur; quam rem, nequid subesset fraudis, Ferdinandus Romanorum Rex (vt autor est *Gerardus Bucoldianus*) per medicos exploratam testatissimam fecit. Quod si miraris ea, quæ subdit.

Abstinētia paruulorū

Adultorū.

3. *Sed digitos in ora mittebant, & statim de ipsis digitis rorem sibi cœlitus subministratum sugebant, cuius vigore sustentabantur.*] Mirare etiam Samsonem, Iud. 15. è maxilla asini bibentem, de quo Scriptura, *Aperuit Dominus molarem dentem in maxillâ asini, & egressæ sunt ex eo aquæ, quibus haustis refocillauit spiritum, & vires recepit.* En os maxillæ duris-

durissimum in morem spongiæ, vt quidam volunt, conbibitam è terra salientem aquam suppeditat sitienti: nonne faciliùs porosa digitorum extremitas inditum cœlitus humorem sugenti potuit ministrare? S. Agnetis Politianæ extremi digiti post mortem balsami liquorem odoratissimum diu stillarunt, vt autor est Raymundus, *in eius vita apud Surium vlt. April.* Ossa S. Catharinæ fundunt à se guttatim humorem, quale vnum totum humidum quasi eductum ex aqua monstrauit mihi D. Blanckenberg Veteris Montis Prælatus dignissimus hoc An. 1636. Aliud Virgines Greuerodenses seruant, è quo diuersis temporibus mel, lac, aqua, sanguis, oleum, & aromatites emanarunt: de quo Deo dante fusius alias agam. S. Theresæ pulpa caro præcisa etiam liquorem ægris salutiferum inexhausta scaturigine effundit, vti & crudum S. Cyriaci cranium, autore Surio *in vita S. Siluestri Abbatis 27. Nouemb.* Similem Deus vim puerorum pulpæ carni in extremis digitis indidit, vt inde rorem cœlestem exsugentes vitam sustentarent.

4. *Quæ scripsisti, omnino vera sunt.*] Decebat tam illustrem Societatem, qualis ex orbe terrarum nunquam ad tam nobilem finem à diuina prouidentia congregata erat, maioribus à Deo fauoribus condecorari, vnde quo liberaliores in Deum tot Reges & Principes, viri cum tenellis virginibus in calcandis amore Christi fluxis inueniebantur, hoc se etiam liberaliorem Deus in donis cœlestibus cumulãdis exhibebat.

CAPVT X.

[1] *Quomodo Rex Holofernes Vrsulæ sponsus diuinitus iubetur sequi sponsam suam.*

Maligni autem spiritus, qui ad illarum discessum venerant, tentantes, si aliquid sui iuris in eis reperirent, frustratos sese dolentes aggrediuntur Principes, quorum filiæ sorores abierant, & cognatæ dolore nimio illorum corda sauciant. Adeo verò plurimorum mœror extitit grauis super illarum absentia, vt vix multis temporibus consolationis medelam reciperent. Sicut enim Ægyptij quondam suis spoliabantur principibus & caris in mari rubro demersis, ita nunc multa terrarum regna illustrissimis spoliantur virginibus, matronis & principibus. Quocirca graui gemunt luctu, flentes nunquam reuersuras. [2]Adhuc autem dolor additur dolori letalis fermè & exitialis, [3]cum in breui post filius Regis rex iunior Holofernes inclytus & pius, totiq; populo carus & acceptus, beatæ Virginis Vrsulæ sponsus, gratia inspiratus diuina, patriam & regnum deserere disposuit, qui spes totius regni exstitit terræ illius. Ipse quidem diuino fretus auxilio, cœlestiq; adiutus adminiculo: sponsam suam, exercitumque illius piarum virginum agmina [4]animo insequitur virili, Angelica protectione deductus. [5]Beatus quippe Ioannes Apostolus, atque Angelici quidam spiritus sæpe illi adfuerunt piè ducentes eum à malignorum spirituum infestatione defensabant. Hic idem verò Euangelista dulcissimus ab ipso virginum earundem peregrinationis exordio sem-

Luctus Britanniæ

Ob discessũ virginũ

2

3 & Regis Ætherij.

4

5 quẽ Ioẽs comitatur

ſemper illis aderat in bono confortans propoſito, & vſque in finem eas pia ſolicitudine gubernauit. Cùmq; idem iuuenis cum ſuis comitibus virgines ſacras ſumma inſequeretur feſtinantia, dæmones illum frequenter impetentes retrahere nitebantur, mala ſuggerentes. Qui Dei protectus cuſtodia Angelicoq; munitus præſidio cœptum iter deuotus proſequitur. Iam enim animus multo dilectionis ardore æſtuans, eandem ſponſam vtpote rex inclytus, pius, & mitis ſua præſentia, gloria magna, [6] nobili apparatu; & honore regio viſitauit. [7] Vnde ſecretorum eiuſdem Virginis, quæ cœlitus reuelata illi exſtiterant, conſcius, conſtanti animo inſtitit, & fideli, quatenus honorificè ſecundùm Dei diſpoſitionem omnia conſummata perficerentur.

frustra dęmonibus obſiſtētib.

6.

7

1. *Quomodo.*] Spectat capitis huius argumentum ad 18. caput, narratur enim hic anticipata ſponſi nauigatio, oblata occaſione doloris amicorum ex diſceſſu ſororum, fratrum, agnatorum; nec erat is regni vnius proprius; ad plurimos ſpectabat; quia, vt ait B. Hermannus, *multa terrarum regna illuſtriſſimis ſpoliantur Virginibus, Matronis & Principibus.* Iam enim increbuerat eas omnes ad Martyrium profectas nunquam in patriam redituras.

2. *Adhuc autem dolor additur dolori letaliter ferme.*] Ex amore ſubditorum, & exſpectatione, quam egregia Conani indoles de ſe excitarat, quaſi communis quædam deſperatio naſcitur, in eo luctu ob eius diſceſſum.

3. *Cum in breui poſt filius Regis rex iunior.*] Incidit profectio ſponſi in reditum Romanæ peregrinationis, vt expreſsiùs declarat S. Eliſabeth c. 12. *Cùm reuerteretur exercitus à Roma Beatarum Virginum, in ipſa nocte, qua ſexti diei iter conſummatum erat, Aetherius Rex per viſionem à Domino admonitus eſt.*

4. *Animo inſequitur virili, Angelica protectione deductus.*] Opus hic erat hoc copioſiore diuino ſolatio, quo Catechumenus hic maioribus exponebatur periculis.

5. *Idem Euangeliſta.*] Quidni caſtiſsimus cuſtos Deiparæ S. Ioannes, hunc caſtiſsimum Regem deduceret, qui ad vigeſimum quintum ætatis annum inter tot aulæ delicias gentilis caſtimoniam illibatam conſeruarat? Ita B. Eduardo Anglorum Regi etiam ſæpe S. Ioannes Euangeliſta viſus eſt: gemina ſanè hiſtoria eſt, vnam ſi martyrij lauream decerpſeris, qua S. Ætherius præ ſucceſſore S. Eduardo Rege item Angliæ decoratur. Vterque coniugio illigatus caſtitatis florem à teneris illibatum prætulit poſteritati, vterque Romanam peregrinationem incenſo ſtudio deſiderauit, Eduardus tamen à Pontifice voti religione, quo ſe alligarat, viſendi S. Petri reliquias, exſolutus eſt: Ætherius verò iter arripuit; ſed antè, martyrio decoratus, quam id decurreret. Eduardus à S. Petro magno prodigio inunctus in Regem: Ætherius à Vicario Romani Pontificis S. Petri ſucceſſore, & Baptiſmo ablutus, & caſto matrimonio copulatus. Rarus vtriuſque S. Ioannis cultus & defenſio: Nihil negabat S. Eduardus ei, qui aliquid S. Ioannis nomine poſtularet, periclitatus eam pietatem ipſe S. Ioannes eſt, mendicabulum indutus, dum importunè ſtipem flagitat S. Ioannis Euangeliſtæ nomine, quo exaudito, cum ad manum carſus vel precioſius nil haberet, eum aureo donauit annulo, magno ſuo & ſubditorum emolumento. Duo Angli Hieroſolymam abierunt loca ſacra viſitaturi, qui cum à via aberraſſent, occurrit eis ſenex, errones reducit in viam & vrbem proximam, vbi cum eos lautè excepiſſet, & manè diei inſequentis ex vrbe deductos ſecuros de felici in patriam reditu reddidiſſet, ſolius Regis intuitu, ob cuius pietatem ſe ijs in periculis adfore: profeſſus eſt, ſe Ioannem Apoſtolum eſſe, qui præcipuo amore Regis caſtitatem complecteretur, & annulum Regi reportandum peregrinis obtulit, hac denunciatione: *inſtare diem obitus, & poſt aliquot menſes ego Regem veſtrum viſitans viſitabo, vt mecum ſequatur Agnum, quocunque ierit.* An mirum videatur S. Eduardo talia eueniſſe, quando tam diu ante S. Ætherium Albionis etiam Regem caſtum & martyrem tam ſolicitè deduxit in via. Fuit hæc iam inde à S. Vrſula & Ætherio gloria regni huius, quod nullum tot caſtos coniuges & religioſos Reges viderit: imò & martyres.

6. *Nobili apparatu & honore regio viſitauit.*] Videtur enim in comitatu ſuo alios habuiſſe

Reges

Reges & Principes viros, qui ad nuptias inuitati venerant, & postea edocti à ſponſo de cœlitus inſpirata S. Vrſulæ peregrinatione pro comparatione ad martyrium, ſuo eos etiam exemplo ad iter idem arripiendum excitauit. Ideo ſubdit.

7. *Vnde ſecretorum eiuſdem Virginis, quæ cœlitus ei reuelata extiterant, conſcius.*] Quia in diſceſſu Romano hæc illi cœlitus indicata: ideo quâ potuit magnificentia, quaſi nuptias alibi celebraturus profectus eſt, eo conſilio, vt plures terræ filij eadem die (ſicut æterno Dei conſilio decretum norat) & ipſe cum ſponſa martyrio coronarentur ſpectaculo admirabili, quo poſt natos homines illuſtrius tot perſonis ſummo loco natis certantibus mundus non viderat: adeo vt ſi tituli diuerſo tempore reperti inſpiciantur, vix hic dimidia eorum Principum virorum pars enumerata videatur, qui tamen Sodalitati interfuerunt.

CAPVT XI.

Quod in duobus diebus & dimidio, Angelis ducentibus, vſque Coloniam peruenerunt.

Quemadmodum quondam [1]Moyſe de Ægypto populum Iſraëliticum in terram repromiſſionis ducente aderat diuina cuſtodia, nocte dieq; illos protegens; ita nunc Virginum iſtarum ſanctis agminibus [2]Angelorum adfuit frequentia, & tanta Sanctorum, vt ſuprà, & circa conuerſantes, omnem eis metum auferrent & mœſtitiam, dulci ſua viſione & præſentia. Denique & infantulæ, quæ in ceterarum vlnis geſtabantur & ſinibus, viſiones Angelicas admirantes, inſolitasq; illarum perſonas, & effigies rutilantes, & ſurſum in aëre digitos extendentes præ admiratione ſonos emittebant, dicentes, Ha, ha. [3]Velociſſimo ſiquidem curſu naues mare ſecantes ad magnum Rheni fluuium tranquilla nauigatione Deo ducente, Angelicoq; ductu regente proſperè peruenerunt. Vbi contra eiuſdem Rheni curſum & impetum [4]velificantes tertia die circa ſextam Colonienſi ciuitati applicuerunt, & pluſquam octo dierum iter in duobus & dimidio perfecerunt. [5]Porrò ſcriptor Paſſionis earundem Virginum dicit, eas inter diem & noctem à portu, quo ingreſſæ ſunt naues, dietamq; prope Coloniam perueniſſe in vicum quendam, qui dicitur Tile forenſe. Potuit enim fieri, vt aliquorum Principum caritate detinerentur, & ſic tertia die Coloniam peruenerunt. [6]Illic ab Archiepiſcopo & ciuibus eiuſdem ciuitatis honorabiliter exceptæ quieuerunt. [7]Necdum ſanè aduenerat felicis illarum triumphi tempus & agonis, quo in eodem loco pretioſo erant coronandæ martyrio. Nam gens Hunnorum barbarica & crudelis longè adhuc aberat, à quibus fuerunt pro Chriſto perimendæ.

1

2

3

4 Celeritas nauigationis aduerſo flumine

5 Laudat & defendit veterẽ hiſtoriã Cunibertinã.

6 Coloniam veniunt.

7 Cauſę peregrinationis Romanæ.

Vnde

8 Vnde rursus Angelico admonentur responso, quatenus [8] Romam proficiscantur, ibiq; Deo ac Genitrici eius, atque Apostolis, & Sanctis, quorum illic reliquiæ habebantur & corpora, sese commendent. Asserentes etiam pollicentur, quoniam de Roma reuertentes, in eadem ciuitate beati agonis adepturæ sint triumphum. Quorum acquiescentes monitis, naues repetunt, atq; ab Archiepiscopo, reliquisq; ciuibus & nobilibus,
9 cum summo deducuntur honore, [9] à quibus etiam necessaria, quibus indigebant, copiosè ministrantur.

1. *Moyse de Aegypto populum Israeliticum in terram repromißionis educente.*] Aptior vix est alia historia in sacris literis, quod infrà patebit clariùs, cùm huius peregrinationis prodigia explicabuntur.

2. *Angelorum adfuit frequentia.*] Vide quæ dixi lib. 3. c. 26. ex S Paulino.

3. *Velocißimo siquidem cursu Nautis mare secantes*] Non ea debet mira videri peregrinationis celeritas, quando magis insolita de S. Raymundo narrant Scriptores: Cùm enim pro ea, qua par est Christiana libertate, illicitos Iacobi Regis Arragonum amores acri oratione perstrinxisset, & ex nautis regio edicto absterritis recipere iam nemo in nauim suam eum vellet, nouus nauta, noua vela mari suspendit, pallium suum adspirante cœlesti aura, sex intra horas milliaria emensus centum sexaginta, & Barcinonem appulsus, in Cœnobium ad suos per occlusam portam ingressus est. Cur ergo non eadem adspirante aura spatium non adeo magnum Vrsulæ classis die & nocte potuisset emetiri?

4. *Velificantes.*] Historia vetus addit, sub remigatiónem: quia sub velis etiam remigabant.

5. *Porrò scriptor Paßionis earundem Virginum.*] Laudat historiæ veteris c. 11. hæc verba: *Impulsamq; classem sub vnius diei noctisq; spatio secundo cursu in portum, qui Tile dicitur, perpulit*: vt inde colligere sit, B. Hermannum eadem veteri, quà nos modò, vsum esse historia Vrsulana, quam ipse & S. Elisabeth vocant crebrò *Paßionem Virginum*

6. *Illic ab Archiepiscopo.*] Vocat eum B. Elisabeth c. 20. Aquilinum: vnde duplici vaticinatione comprobatur, tunc fideles Catholicos Coloniæ permansisse, nec à Metropolo Tungrensium vel Treuirensium Episcopo fuisse gubernatos. Addunt multa exemplaria M.SS. vt Weierense & Vltraiectinæ Carthusiæ, *per biduum quieuerunt.*

7. *Necdum sanè.*] Causas affert duas dilati martyrij, 1. quia tempus destinatum nondum aderat. 2. nec hostes Hunni seu Gothi accesserant.

8. *Romam proficiscantur.*] 1. vt se Deo & Sanctis commendarent. 2. Sanctorum Apostolorum & Martyrum inspectis tropæis ad mortem Christi amore oppetendam se excitarent. 3. vt labore peregrinationis aptarent corpora ad tolleranda pro Christo aduersa omnia.

9. *A quibus necessaria copiosè ministrabantur.*] Hac liberalitate Colonienses meruisse videntur, vt SS. tot Martyrum consortio perpetuò fruerentur.

CAPVT XII.

Quod Basileam venientes relictis ibi nauibus processiones ordinabant Romam tendentes.

Igitur Domino, gloriosaq; Matre eius Virginum sacrarum
1 Regina, [1] nec non Angelis sanctis eas prosperè ducentibus, denuò contra ictum fluuij & cursum tendentes, tribus diebus & dimidio, plus quàm octo dierum iter expleuerunt, & Basileam adeuntes ciuitatem. Quò cùm peruenissent, [2] ab ipso Episcopo nomine

a Basileæ excipiuntur honoricè

nomine Pantulo, ciuibus & magnatibus honorificè excipiuntur. Illic naues relinquentes,[3] Domino, suæq; Matri benedictæ se commendantes, ad iter se præparant desideratum, acies instruunt pulcherrimas, processiones ordinant decentissimas. Præfata etenim Elisabeth [4] Virgo Christi deuota Basileensem Episcopum cum eis Romam scribit profectum, atque Martyrij palmam Coloniæ vnà cum illis consecutum. Siquidem bigis non subuehuntur, nec quadrigis; sed nec mulorum & equorum releuabantur ministerio. Habebant tamen Episcopi & Principes, nec non de ipsis matronis & Virginibus, quæ inter eas fuerunt excellentiores quædam, fermè ad centum equos fortes, & [5] mulos somarios, qui eorum apparatus deferebant & sarcinas. Porrò decenti ordine suas instituunt acies & processiones. Vna fuit XI. omnium millium Virginum processio; [6] beata sanè Vrsula quandoque in medio, quandoque etiam in capite omnium cum Episcopis quibusdam & Sacerdotibus præcessit, cum matronis & Virginibus ad hoc sibi assumtis; [7] habebat verò secum sororem patris sui B. Eulaliam, & duas matris suæ sorores matronas honestas & prudentissimas S. Eulaliam & B. Eugeniam, quæ Alexandria dicebatur. Concordi namque processione illis incedentibus, nulla, vt mos est iuuencularum ac virginum, hac aut illac abrumpens se disiungebat. [8] Tanta denique Angelorum ac Virginum sacrarum frequentia de cœlis ad earum custodiam aderat directa, vt illarum personas miro viderent vbique splendore refulgentes. Non solùm adultæ & maiores illarum adspectum mirabantur & præsentiam, verùm & paruulæ, vt suprà dictum est, in eorum intuitu iucundabantur, & super illorum splendore iocantes vehementer gaudebant. [9] Summa namque disciplina gradientes incedebant, modestissimè in verbis & gestibus se habebant. Porrò [10] plerique lectorum, qui passionis earundem Virginum legebant historiam, arbitrabantur eas virorum caterè solatio & comitatu, quia nulla ibi fit mentio virorum; sed tamen diligentiùs si eadem consideretur historia, facillimè animaduertent, illas virorum gubernari consilio, adiutorio & ministerio. Legitur in passione illarum, quod sub vnius diei & noctis spatio prope Coloniam velificantes venerunt ad oppi-

3 4 5

6 Ordo procedentium.

7

8 Cœlitum præsentia.

9

10 & virorum

Laudat Cuniberti historiam.

dum forense, vbi nauium vela demittebantur, anchoræ exponebantur, hospitia eis præparabantur, vela in malis suspendebantur, classesq; gubernaculis regebantur. Per quos ista fiebant, nisi per viros in hac arte peritos? Audemus sanè confirmare, vt paulò antè diuinitùs est reuelatum, plus quam trecentos fuisse viros in eodem comitatu, quorum ducenti & pauci plures cum eis voluntariè martyrij palmam subierunt. Propter numerositatem verò Virginum multarum, nulla in Passione illarum fuit mentio matronarum aut virorum. [11] Domina siquidem Elisabeth, & viros & matronas, Reginas & Comitissas in earum scribit societate fuisse, quod & nos approbamus.

1. *Nec non Angelis sanctis eas prosperè ducentibus.*] Felices itineris comites, Deus, Deipara, sancti Angeli, quomodo ab hoste periculum?

2. *Ab ipso Episcopo nomine Pantulo, ciuibus, &c.*] Hunc præter S. Elisabetham probat antiquissima Basiliensium traditio, Chronicon, Historici non Catholici tantum; sed & Hæretici. Exstat & Coloniæ luculentus sepulcralis titulus, quo eius Acta breuiter explicantur: tumulus adhuc superest.

3. *Domino & benedictæ Matri se commendantes.*] Ob nouam difficultatem pedestris itineris, fortè & hic conducti equi aliqui ac muli, centum enim scribit B. Hermannus adfuisse *equos fortes & mulos somarios* pro sarcinis deferendis.

4. *Virgo Christi deuota.*] Citat & probat titulum eius sepulcralem & martyrium, de quo c.6. S. Elisabeth agit, vt videas B. Hermannum continuò in hac scriptione veterem historiam, & S. Elisabethæ reuelationem inspexisse, ab ijs narrata fusius omisisse, dubia declarasse, quæ verò in illis prætermissa notabat, accuratè suppleuisse.

5. *Equos sommarios.*] M.S. S. Pauli rubeæ vallis habet saccinarios: nam Germanis equi onusti sarcinis dicuntur Somperden. Ita Molanus.

Molanus in Natalibus Belgij die 5. Nouembr.

6. *Beata sanè Vrsula.*] De hac pompa supplicationis v. quæ dixi lib. 4. c. 10.

7. *Habebat verò secum.*] Stipabant S. Vrsulam adhuc teneram Eulalia & Alexandria, omittit Gerasinam: illa enim præisse videtur exercitum totum, & ductasse semper ordines: cum S. Vrsula, duabus sociata comitibus, mutaret stationem & iter.

8. *Tanta Angelorum & Virginum sacrarum frequentia.*] Adspectabili etiam forma apparentium, qui Virgines consolabantur, animabant, commeatum subuehebant.

9. *Summa namque disciplina gradientes.*] Mirare talem ordinem, modestiam, disciplinam, religionem, obedientiam ac patientiam in tenerimis Virginibus.

10 *Plerique lectorum qui passionis earundem Virginum legerunt historiam.*] Citat ex veteri historia c.11. *Sed ventum de thesauris produxit, impulsumq; classem in portum, qui Tile dicitur, pertulit,* (ecce vela) *itaque arrepto litore* (ergo gubernatores nauium aderant) *sequenti die adductis anchoris aduerso flumine subremigantes*: (ecce remiges & nautas) addit propter Virginum multitudinem viros illos & matronas nec computari, quod à potiori & nobiliori parte sumatur denominatio; vbi enim vnquam auditum & lectum, tot incorruptarum Virginum millia fecisse pariter martyrium?

11. *Domina siquidem Elisabeth & viros & matronas, Reginas & Comitissas in earum scribit societate fuisse, quod & nos approbamus.*] Prudenter ipsa S. Elisabeth cum titulos virorum inuentos inspexisset c. 8. opposuit historiam antiquam S. Verenæ affirmanti Episcopos & viros adfuisse, in qua classis dicitur abducta repentino vento cum Virginibus, cui ita respondet S. Verena: *Pater S. Vrsulæ Rex Britanniæ Scotiæ Maurus nomine, fidelis, conscius erat voluntatis filiæ suæ, & quid de ea Deus ordinasset, cognoscebat, quemadmodum & ipsa. Atque hoc quibusdam quos familiares habebat, detexit, acceptoq; consilio causa preordinauit, vt filia sua, quam tenerrimè diligebat, viros, quorum solatio tam ipsa, quam exercitus eius indigebat, in comitatu suo discedens haberet.* Huc vsque S. Verena apud S. Elisabetham, de qua assertione subdit B. Hermannus suum his verbis iudicium: *Quod & nos approbamus.* Collige, amice lector, quomodo non cæco mentis impulsu, sed maturo præmisso examine, quæ hisce duobus dicebantur, ac præmeditati scripserint, cum accuratè librata veteri historia; & cum alijs super hac re editis reuelationibus conferre consueuerint, nec acquieuerint, antè, quàm obiecta cuncta cælitus essent dissoluta.

Illud

Illud mirum, quod B. Hermannus hic ait: *Plusquam trecentos viros fuisse in earum comitatu, quorum ducenti, & paucis plures cum eis voluntariè Martyrij palmam subierunt.* Quò centum reliqui deuenerunt? & quomodo verè S. Vrsulæ Coloniæ prænunciatum fuit: *Integro comitum earum numero huc reuersuras?* Possent dicta verba de solis accipi Virginibus, & reliqui in via varijs in locis obijsse, vt 8. Virginibus aliàs dixi euenisse. Fortè & quidam in Tilensi portu ducti pœnitentia redierunt: nam de sorore sua S. Ætherius c.6. narrat, eam ante nauigationis initium terreni sponsi amorem Christi castis amplexibus præposuisse.

CAPVT XIII.

Quod sine impedimento, & absque difficultate per arctas vias, & difficiles incesserunt.

1 Porrò vestimenta illarum, & calceamenta nullo atterebantur labore; sed nec magno aliquæ earum tædio laborabant, aut graui difficultate. 2 Nec etiam ægritudinis alicuius senserunt dispendium, neque minimo lassitudinis grauabantur fastidio. Omnia eis exstiterunt iucunda, vniuersa illis succedebant prospera. Denique & puellæ octo & quinque annorum cum ingenti alacritate ibant, & 3 vix vllam quandoque lassitudinem sentiebant. Mirabile est satis, quod nunc referemus, sed duris cordibus, & obturatis auribus ferè videbitur incredibile, quia nulla eis via, quantacumque arcta fuerit, & angusta, esse potuit impedimento. Adeo sanè expeditè in laboriosis gradiebantur vijs, quemadmodum si in planis irent ac spatiosis. Sicut enim quædam earumdem Virginum sacrarum nuper respondebant, cùm super ipsarum vijs interrogarentur, & itinere, si aliquam in angustis itineribus difficultatem paterentur, nullo se viarum incommodo grauari fatebantur, vel arctari, atque adijcientes dicebant, veluti si multæ animæ in paruo alicuius paradisi regno, vel loco tenerentur modico: ita & nos in ipso itinere nullius viæ arctabamur grauamine: nullaq; via nobis fuit angusta. Quæ cùm 4 sæpè ad riuos, ad fluminum vada, ad arctissimos fluuiorum transitus venissent: absque difficultate, & absque sui læsione transierunt sine ministerio nauigij alicuius aut pontis. Qualiter ista fierent, & quomodo per arduas incederent vias, ac montium ardua transcenderent, & fluminum vada transirent, 5 penitùs ignoramus, nec etiam vt reuelentur, orando inuestigare audemus. Nos sanè cum miran-

1 Miracula in peregrinatione.

2

3

4 Transitus per fluuios

5

mirantibus pariter admiramur, & in his, ſicut in ceteris DEVM mirabilem prædicamus. Diuina ſiquidem opera & iudicia noſtro ſenſu comprehendere non poſſumus, nec æſtimare audemus, [6] reuelata ſcribimus: & ad ea, quæ non ſunt reuelanda, Deum & Sanctos eius, vt reuelentur, nequaquam cogimus. Legitur, quod Dominus quinque millia hominum de quinque panibus & duobus piſcibus ſatiauit, & quod duodecim cophini pleni de fragmentis ſupererant comedentibus. Operabatur ibi Dominus in hominibus, operatur & hic prout vult in Virginibus: [7] Sed cùm ipſæ Virgines ſacræ, quomodo hæc fierent, ſumma inſtantia interrogarentur, adfuerunt ſtatim plures reſpondentes: Quid nos tantum diſtringitis interrogando? abſque difficultate, & ſine læſione noſtri tranſiuimus. Sed ſcias pro certo, quia plura de nobis non ſcripſiſti, quæ ſint admiranda. Quæ [8] cùm ſerò vel manè dietam ſibi deliberantes proponerent, ibi, vel ibi pernoctabimus; abſque dubio, & ſine impedimento cum permaxima ſui cordis iucunditate illuc ſerò peruenerunt.

(margin: 6; prodigioſus; 7; 8)

1. *Porrò.*] Renouantur hic Iſraëliticæ profectionis miracula.

2. *Nec ægritudinis ſenſerunt diſpendium, neque minimo laßitudinis grauabantur faſtidio.*] Quomodo ergo S. Chriſtiana prope Baſileam; tres Eichſelienſes Virgines in Comitatu Rheinfeldenſi; S. Aurelia Argentorati mortuæ ſunt, & præ virium debilitate coactæ ſunt ſecedere ad mapalia ruſticorum? Potuit, vt alias dixi, id priuilegium tantum ijs datum eſſe Virginibus, & alijs, qui Coloniâ ſoluerant, rectius tamen dixeris eas cum Moyſe & Aarone indolenter, nulla infirmitate ex labore itineris contracta (quippe quæ ad certa loca ductu Angelico pedibus gradiebantur) deceſſiſſe, cum id Dei æterna prouidentia accidiſſe videatur, qui locis iſtis de illa ſancta Sodalitate Diuas tutelares tribuebat, vt certa exſtarent talis peregrinationis veſtigia, ita & in paradiſo iuſtitia originali affecti, ſine morbo & moleſtia ſatis conceſſiſſent homines. De S. Aurelia tamen negare non poſſumus, quin febri extincta ſit: ita teſtatur loci traditio, & ſcripta monimenta: non tamen eam ægrotationem in itinere pedeſtri, de quo hoc affirmat B. Hermannus, contraxit; ſed poſt quietem Baſileenſem, & aliquam nauigationem, quia hanc etiam volebat Deus Alſatiæ præſidem eſſe, vt febrilibus ardoribus ſua deprecatione mederetur: hæc autem ſupernumeraria fuit, & Romæ primum ſe coniunxit Sodalitati.

3. *Vix vllam laßitudinem ſentiebant.*] Etiam quinque annorum puellæ. Inſolens prorſus eſt, quod ſimili in re ſcribit Nauclerus vol. 2. Chronograph. general. 41. cum Innocentius 3. circa Ann. 1215. celebrato Lateranenſi Concilio omnes vbique ad ſuſcipiendam crucem pro terræ ſanctę recuperatione excitaret, indictis in eum finem publicis ſupplicationibus, in regno Franciæ puerorum 20. millia cruce accepta ſe dederunt itineri, quaſi per ipſos Deus eſſet terram ſanctam recuperaturus, ergo turmatim diuiſi per ſingulos portus acceſſerunt, alij Maſſiliam, alij Brunduſium, reliqui Genuam, quidam ad propria redierunt: ſiquidem mare cum acceſſiſſent, plerique à piratis doloſè nauibus abripiebantur, quaſi Hieroſolymam ducerentur, qui aut in mari ſubmerſi ſunt, aut Saracenis venditi. Et hi pueri ſiue diuino impulſu, ſiue gloriola ducti, & coæuorũ æmulatione Alpib. tranſceſis ſi non oes, certè aliqui eorum nullam in itinere tam arduo difficultatem ſenſerunt: quid hic putemus factũ eſſe, cũ Deus hos ad Martyrium priuilegio quodã elegerit, & vires abundè ſubminiſtrarit, vt eo tali in Societate fruerentur quæ oẽs ætatis, ſexus, & cõditionis natos & nondũ natos, infantes, virgines, viduas ac cõiugatas, Laicos & Eccleſiaſticos, Põtifices, Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos, Cleri-

Clericosq; mundo exhiberet Martyres. Videri possunt, quę alibi dixi de septenni virgine S. Bo-ni, cui Deus ad S. Iacobum in Galleciam, deinde Hierosolymam peregrinationem imperauit.

4. *Sæpe ad riues.*] Hoc qui factum sit, de sodalibus S. Vrsulæ in via demortuis ostendi, quibus pontes repentè lignei pedibus substrati ab Angelis sunt, id si hic negari de hoc itinere existimes, cogita S. Odiloni & alijs in soli duritiem conuersas aquas, vt sicco eas pede cum Christo calcarint. S. Aldegundis Sabim etiam percurrit fluuium. S. Maurus iussu S. Benedicti per aquas ambulauit, vt mersum vndis Placidum capillis ad litus educeret, *S. Gregorius lib. 2. Dialog. c. 7.* nec de vno id verum tantùm, Integer quandoque exercitus (vt noster hic Parthenius) aquas ita pertransijt: nam Raderus *tom. 1 Bauaria S.* autor est S. Wolffgangum Episcopum Ratisbonensem cum exercitu Ottonis fluuium ingressum esse in nomine Domini, & illæsum cum tot millibus transijsse.

5. *Quomodo fieret ignoramus, nec etiam, vt reuelarentur orando inuestigare audemus.*] Quam cautus in narrando, quam circumspectus B. Hermannus esset poterat dictis modis è vitis SS. aliorum ea commemorare: nihil hoc loco de suo voluit addere: sed ea tantum, quæ reuelata norat scribere, & ingenuè confiteri tam ea quæ cœlitus erant manifestata, quam ea quæ Deus eum celatum voluit, ideo subdit.

6. *Reuelata scribimus, & ad ea quæ non reuelanda, Deum ac Sanctos eius, vt reuelentur, nequaquam cogimus.*] Sciebat Deum certa tantùm & suis temporibus decreuisse manifestare, & vltra decretum hoc inquirere, periculosam esse curiositatem, præsertim cum paulò post subdat:

7. *Cum ipsæ Virgines quomodo hæc fierent, summa instantia interrogarentur, adfuerunt plures statim respondentes, Quid nos tantum distringitis interrogando? absque difficultate & sine læsione nostri transiuimus.*] Ita vult Deus quædam opera sua nos suspicere, & demirari; non tamen modum comprehendere, vt suum fidei meritum relinquatur, quamuis, vt è similibus historijs ostendi, modus ille facilè colligi possit.

8. *Cùm serò vel manè dietam sibi deliberantes proponerent.*] Aderant specie corporali velut metatores, Angeli, quibuscum de diurno itinere deliberabant S. Vrsula, & Episcopi. Porrò dieta veteribus idem fuit, quod cœnaculum, & cœnatio, in qua æstate ad vmbram, hieme ad Solem cœnabatur: Varro dictum inde locum putat, quod per diem in eo ederetur. Autor noster pro mansione & itineris diurni termino, vel spatio ipsius itineris accipit.

Dieta quid

C A P V T XIV.

Quod nulla super eas pluuia decidit, ex quo de palatio Regis sunt egressæ eundo Romam & redeundo.

Ex quo sanè ab aula Regis B. Vrsulæ patris discesserunt, [1] nullo perfundebantur imbre pluuiali, euntes Romam, siue redeuntes; quia diuina eas clementia ab omni molestia protexit. Sed ne alicui hoc incredibile videatur, narrabimus quoddam simile, quod multis benè compertum est. Deniq; B. Bernardus Abbas Claraualllensis, dum aliquando sub diuo, videlicet sub aëre, cum fratre quodam sedens, literas dictaret, alterq; illas scribendo notaret, ecce vbique in circuitu pluebat, & ipsi à pluuia scribentes illæsi permanserunt & intacti. [2] Aderat sanè Virginibus sacris in omnibus pijssimæ cęlorum Reginæ custodia & gratia: fida illorum ductrix, pia fideliter eas ducens, quam imitatę sunt virginitatis suæ florem filio suo virginum piarum sponso offerentes. Porrò infantuli, qui in sinibus quorundam gestabantur, nullo, vti dictum est, cibo vel lacte alebantur: sed cùm fortè di-

1

Confirmat exemplo S Bernardi

2 Deiparæ præsidium.

 gitum

gitum ori imponerent, nutrimentum sibi diuinitus datum suxerunt.[3] Reliquarum verò quam plures virginum nequaquam multo indigebant cibo, quoniam Dei gratia, qui illas forinsecus conseruans gubernabat, intrinsecus aderat confortans eas & sustentans. Qui autem horum, quæ scripsimus, incredulus fuerit, legat vitas Patrum, & inueniet plures semel in hebdomada modico cibo gustato sustentatos. Legat & vitam B. Mariæ Ægyptiacæ, & inueniet eam duobus panibus & dimidio per decem & septem annos sustentatam, ac postmodum paucis herbarum radicibus vixisse. Denique plus quam valerent istæ Virgines in edendo consumere, omnium illorum administrabatur copia. [4] Angelorum enim quidam ipsorum ductores, quemadmodum Domina nostra nuper ait, eas semper præcedentes, honestorum species virorum sibi assumserunt, accedentesq; ad maiores ciuitatis & primos, quo nocte fuerunt venturæ, super illarum eis aduentu prædixerunt. Qui cum gaudio de pluribus occurrerunt leucis nobiles & matronæ, plebei & villani, cum deuotione feruenti [5] offerentes necessaria. Fertilis quidem erat annus, tempusq; abundans bonis vniuersorum copiam præbebat. [6] Noctibus sæpissimè in pratis quiescentes dormierunt, nullius molestiæ sentientes grauamen, tota namque nocte immensi luminis claritas super eas, atque in circuitu illarum coruscans radiabat. Ad arduos tandem montes Alpium venientes, nec non ad ipsum montem, qui ceteris & altitudine præeminet, & horrore accedentes, qui solo etiam adspectu robustissimorum quoque virorum terrere solet corda, facilitate summa transilierunt. Tanta quippe agilitate, vt quædam ait, earundem Virginum, tam illæ [7] quæ infantulas gestabant in brachijs, conscendebant, quanta & istæ, quæ absque onere nihil portantes, scandebant: adeo reuera facile, vt illa dixit, ipsis patuit eiusdem montis ardui adscensus & alti, quemadmodum alicui nostrûm in domo aliqua commanenti concederetur, vsque ad ostium eiusdem domûs peruenire. Denique & Domina nostra, cùm de ipso monte, atque super alijs eiusdem itineris difficultatibus interrogaretur, ait, quod videretur illis ipsum montem conscendentibus, [8] quasi in planissima via incedentes, atque benè

3 Virginum têperantia
4 Angeli mercatores.
Christianorum liberalitas.
5
6
Alpinus adscensus.
7
8

benè ſpatioſè ambularent. Quomodo autem hæc fierent, fateor me penitùs ignorare.

1. *Nullo ſuperfundebantur imbre pluuiali.*] Similia de Ioſepho Anchieta narraui alibi. De S. Bertulpho autor eſt Surius *ad 5. Februar.* Cum equos Comitis, cui ab obſequijs erat, intempeſta nocte cuſtodiret in paſcuis, & imber magnus terram aquis inundaret, vir ſanctus ſedit immotus, atque è libro pia lectione paſcebat animum; fax enim ignea denſas inter pluuias à ſummo cœlo ad terras vſque effulgens lumen miniſtrabat: Aquila verò prægrandis, alis protenſis, ſupra caput volitans, arcebat imbrem. Quam ſecurus, quem ſub vmbra alarum ita protegit Deus!

2. *Aderat piiſsima cœlorum Regina cuſtodia, fida illarum ductrix.*] Cauſam huius cuſtodiæ adſignat amorem Virginitatis. Rectè Regina Virginum Virgines protegit, quæ prima voto conſecrauit Deo Virginitatem. Colligunt id SS. Patres ex illo Luc. 1. *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? Quod profectò non diceret,* (ait S. Auguſtinus) *niſi Virginem ſe Deo antè vouiſſet.* Hinc S. Ambroſius Deiparam appellat *Magiſtram Virginitatis*; Nazianzenus, *Lucem Virginum*; S. Bernardus, *Primiceriam Virginum*; Idiota, *Ducem Virginitatis.* Denique Eccleſia *Virginem Virginum* nominat. Quomodo ergo hanc deſereret Deipara Societatem, in qua vndena millia comitum indiuiduarum numerabat? Vnde S. Bonauentura quodam in loco ait: *Vt tua deuotio accepta ſit* (Deiparæ) *& reuerentia grata, ipſius puritatem & munditiam omni virtute, mente & corpore illibatè in teipſo ſeruando toto conatu ſtatue humilitatem & manſuetudinem eius imitari.*

3. *Reliquarum verò plures Virginum.*] De hac abſtinentia vide, quæ dixi ad c. 5.

4. *Angelorum etiam quidam ipſarum ductores.*] V. lib. 4. c. 15. & de miraculis lib. 10. c. 3.

5. *Offerentes neceſſaria.* Prædicat eam liberalitatem Bonſinius, v. & lib 4. c. 19.

6. *Noctibus in pratis.*] Æſtas erat, & affulgebat cœleſtis lux, vt Iſraëlitis columna ignis. De his lib. 4 fusè c. 16.

7. *Quæ infantulas geſtabant brachijs.*] Negat eas onere fuiſſe præpeditas. Cum enim Deus has etiam vellet martyrij laurea decorari, portantibus oneris moleſtias minuit puellarum: quæ tam incenſis deſiderijs corporis molem amore Dei deponere geſtiebant, vt mens ſoluta citiùs ad cœlos ſubuolaret.

8. *Quaſi in planiſsima via incedentes.*] Quam verè de his Scriptura loquitur: *Erunt praua in directa, & aſpera in vias planas!*

CAPVT XV.

Quod ipſæ Virgines admirabantur ſæpiùs, quomodo montium, viarumq́; grauium itinera tranſierunt.

Beata ſiquidem Vrſula, vti teſtabatur, nec non & aliæ quædam, cùm ſuper harum difficultatibus viarum interrogarentur, tunc temporis ſeſe vehementer admirati dicebant, & qualiter eoſdem montes, ceteraq́; itinera difficillima tranſierunt. [1] Porrò Domina noſtra dulci ſua eas gratia crebriùs confortans lætificauit, ita vt conſolatione ipſius benigniſſima, omnis illis labor leuis fieret & delectabilis, omne præterea cibi corporalis delectamentum multis faſtidio erat. Aderat planè illis dulcis Virginum Regina gubernando eas, & regendo cum ſuis Angelis, & Sanctis illas cuſtodiens. Vnde [2] nullus latronum, furum aut prædonum eis obeſſe potuit, aut corruptor. [3] Plures ſiquidem Virginum & Matronarum nobilium, quæ occurrerunt eis viſitantes illas, bono exemplo ipſarum attractæ,

Christiq; gratia cœlitùs operante, patriam, & ipsæ, atque parentes reliquerunt, Christum secutæ sunt omnium Regem verum. 4 Poterit aliquis lectorum super his & ceteris, quæ suprà diximus, vacillando dubitare, aut irridendo ea improbare: dissimulans Dei omnipotentiam, eiusdemq; clementiam considerare: qui quando vult, & quomodo vult, in suis operatur seruis & ancillis, ipse mirabilis Deus mirabiliter agens. Consideret primò, earundem Virginum quanta sit multitudo; quanta nobilitas & teneritudo, quod cœlesti sponso Angelico nuncio, dum adhuc in terra forent natiua, prædicuntur Romam proficisci. Nauigio vsque Basileam venientes defuerunt tantæ multitudini bigæ & quadrigæ, equi & muli, pedes ire non valebant, nisi Dominus illarum dirigeret gressus, piè operando in eis. Qui sanè quondam Israëliticum populum de Ægypto fugientem duce Moyse per mare rubrum sicco pede, atque per desertum in columna nubis & ignis in terram perduxit repromissionis: multisque signis & prodigijs illos certificauit. Hic idem Deus potens & clemens suas etiam Virgines teneras & nobiles, atque puellas, signis, virtutibus, prodigijs & magnalibus, quibus ipse magnus & mirabilis voluit per vias arctas, semitas & siluas, montes arduos & Alpes, riuos & fluuios traducere potuit & perducere. Si cui autem ista impossibilia videntur, & Deum, cui omnia sunt possibilia, in suis Virginibus ista nolle operantem, si passiones Sanctorum legit & vitas, atque sanctarum Virginum & matronarum martyria & gesta, nec non & vitas Patrum in memoria habuerit, Dominumq; in illis mirabiliter operantem cognouerit, credet & cognoscet, in his etiam Virginibus suis illum magnificè agentem. Legitur etiam de beatissima Maria Ægyptiaca, quoniam Cœnæ Dominicæ nocte signo crucis edito pede sicco per Iordanis fluuium ad Zosimam peruenit, & sumto corpore Domini & sanguine iterum remeans, in spatio vnius horæ xx. dierum iter corpore adhuc corruptibili explens, ad interiora deserti diuinitùs adiuta peruenit: vbi & mortua postmodum est inuenta. Scripsimus superiùs, quia Angeli, & supra, & circa illas visibiliter conuersantes apparerent, quod tamen non audemus adstruere, quod qualibet die, & quauis hora visibili specie, velut apparentes ab eis cernerentur.

[Margin: Probat Deũ debuisse Virgines extraordinarijs medijs iuuare]

[Margin: Confirmat è vitis SS.]

1. *Verè Domina nostra dulcissima.*] Difficultatem itineris leniebat Deus interius confortando Virgines, lassitudinem corporis impediendo, cœlesti dulcedine mentes recreando; exterius vero confragosa loca quasi complanando: aderat ea Cœlitum frequentia, quorum adspectus omnem itineris molestiam abstergebat.

2. *Nullus latronum.*] Arcebat latrones, corruptoresq; Deus: licet etiam fortè Alexandri Seueri Imperatoris expeditio Germanica in iter Romanum incidisset, eam enim seruabat is Princeps militarem disciplinam, præsertim in coërcenda spurcorum militum effreni licentia, vt quid maius à Principe Catholico sperari non potuisset. V. lib. 4. c. 14.

3. *Plures siquidem Virginum & matronarum.*] Ecce in itu etiam Romano accessit augmentum Sodalitatis, quod Bonfinius de Narbonensi testatur prouincia.

4. *Poterit aliquis.*] Rationibus probabilem facit hanc defensionem diuinam, quia promissa ijs erat, & à Deo euocata ea multitudo & teneritudo quodammodo exigebat Virginum nobilium. Confirmat deinde iter hoc, 1. ex peregrinatione Israëlitarum, 2. exemplo Sanctorum aliorum, vt S. Mariæ Ægyptiacæ, de qua duo B. Hermannus asserit: Primum Surius hoc modo refert: *Conuersa enim à vita prauitate Deiparæ precibus, eius ductu in solitudinem venit, cum duobus & dimidiato panis lapidis instar induratis, à quibus pauxillum delibans 17. omnino vixit annis, iam cum abitus à vita constaret, Zosimas cum SS. Eucharistia Iordanem adijt, cum illa cruce signans Iordanem, super aquas velut terram graditur, & percepto pane Angelico Iordanem iterum iterum calcans regreditur.* Id tamen quod B. Hermannus de 20. dierum itinere horæ spatio emenso Surius non attingit. Sed Petrus Equilinus ita *lib. 4. c. 24.* narrat, cum de Zosima loquitur: *Posteaquam ipsam mortuam reperisset, tunc ille pro certo cognouit, & mox vt Sacramentum Domini accepit, & ad desertum rediit, vitam finiuit; & quod spatium itineris dierum 20. illa vnâ horâ perambulauit.*

CAPVT XVI.

Quod Cæsarius Meldensis Episcopus eis est adiunctus, & quod Apostolicus cum Cardinalibus & Romanis nobili eas exceperunt processione.

Quæ cùm ad [1] vnam dietam prope Romam venissent, [2] B. Cæsarius Meldensis Episcopus, vir prudens & honestus, cum suo superuenit comitatu: nam & ipse similiter Romam erat profecturus. Qui cùm occurrisset, cognita illarum itineris causa, iunctus est eis pariter cum illis proficiscens. In eodem sanè Virginum Collegio hic idem Episcopus sororem reperit S. Elisabeth matronam religiosam & valde honestam cum filia sua Elisabeth præclarissima, virgine deuotissima. Filium etiam illic reperit alterius sororis suæ, iuniorem Heluidium, Ducem illustrissimum, vxoremq; ipsius, filium patrui B. Vrsulæ patris. Inuenit etiam ibi duas filias eiusdem Ducis S. Spem & B. Euphrosynam. Sed & plures inter eas reperit cognatas. Qui Spiritu Dei accensus, sequitur etiam Virgines sacras, corpusq; pro Domino traditurus & animam. Hunc etiam duo de suis sequuntur Capellanis, & quatuor de comitatu suo laici. Cumq; prope Romam omni mentis alacritate [3] sanæ & incolumes venissent, ipse quidem [4] Apostoli-

1 2 3. 4 Cyriacus Papa oc-

currit Virginibus.

ſtolicus cum Clero & Cardinalibus, Principibus, Matronis, Virginibus, plebeis, & ciuibus cum magna exſultatione, nobiliq; proceſſione, vt dignum erat, illas excepit. Præterea & de vicinis ciuitatibus, vicis & caſtellis properabant tam nobiles, quam plebei gloriam earum certatim videre. Tota denique ciuitas illis obuiam venit admiratione capti ſimul & nouitate.

earum modeſtia.

Virgines autem Chriſti virginali gratia refulgentes, mirabilem de ſe cunctis opinionem virtutis, & decus ſparſerunt inſigne cœleſtis gratiæ, & boni odoris fragrantiam omnibus miniſtrarunt. Quæ cum illic [5] quatuor diebus moram traherent, orationis gratia [6] Sanctorum loca circumeuntes & Eccleſias, agonis ſui triumphum, atque martyrij ſacri calicem, quem in proximo erant bibituræ, Domino & ſuæ Genitrici glorioſæ, atque Apoſtolis, reliquiſque Sanctis deuotè commendarunt.

Obeunt loca ſacra.

Catechumenæ baptizantur.

Fuerunt inter eas Virgines quamplures Catechumenæ, quæ cùm adhuc in Palatio Regis eſſent S. Vrſulæ patris, acceperunt cœlitùs reſponſum, quoniam Romæ forent baptizandæ. Illæ verò tunc temporis adſtante Clero, & Cardinalibus, & Magnatibus, ab ipſo Apoſtolico cum ingenti gloria baptizantur & honore. Quarum primæ & nobiliores beata erat Lucia & ſancta Anaſtaſia, duorum filiæ Regum, quæ ambæ exſtiterunt cognatæ iuuenis illuſtriſſimi B. Vrſulæ ſponſi.

1. *Dietam.*] Vltimam intelligit manſionem, ante, quam Romam ingrederentur.

2. B. *Cæſarius Meldenſis Epiſcopus.*] De eo vide lib. 1. c. 44.

3. *Sanæ & incolumes.*] Nam in reditu tantum ali quæ ſciuntur ſubſtitiſſe, & ferè ex ijs, quæ dum reuerterentur, acceſſerant, vt vita S. Aureliæ & Raymundi proceſſus confirmat.

4. *Apoſtolicus.*] Hunc c. 4. vocat Papam Cyriacum.

5. *Quatuor diebus moram fecerunt.*] Properandum enim videtur fuiſſe, quia breui poſt peracta cædes Alexandri Imperatoris eſt.

6. *Sanctorum loca circumeuntes.*] Idem in Sequentia, vt vocant, ita deſcribit: *Et Romam abeunt, per Monaſteria fundentes lacrymas, trahunt ſuſpiria, commendant animas Sanctis, & redeunt.* De voce Monaſteriorum fusè egi lib. 1. cap. 25. reliqua ex libro 4. clara & aperta ſunt.

CAPVT XVII.

Quod Apoſtolicus per viſum eſt admonitus, vt relicta dignitate Apoſtolatus cum eiſdem Virginibus proficiſcatur.

[1] Paucis itaque diebus illic ſacræ Virgines moram facientes licentiam expetunt redire proponentes. Quarum exemplo [2] Cyria-

[2] Cyriacus Papa tunc Romanæ Sedi præsidens accensus, resignata sui Apostolatûs dignitate, Romanis multis tamen eum retrahere volentibus, earumdem comes efficitur Virginum, atque caput de cetero illarum & magister. Ipsi denique Papæ Cyriaco [3] tres in visu Sancti apparuerunt candidi, exhortantes eum, quatenus relicta dignitate Papatûs sui, cum sacris Virginibus comitaretur, exemplumq; bonum ceteris praberet tantæ sublimitatis contemtu, promittentes etiam pollicentur ei, quod & ipse coronam foret æternam per Martyrij palmam adepturus. Præterea inquiunt asserentes, quoniam si Romæ remanserit, in breui sit moriturus. Qui quod contra voluntatem Cardinalium, Romaniq; Senatûs consilium illic discedens proficiscitur: [4] de Catalogo Romanorum Pontificum nomen ipsius deletur. Cuius reuera nomen coram Domino inter Christi Martyres pretiosos in libro vitæ perpetuò descriptum continetur. Habebat & ipse quasdam in hoc sacro Virginum Collegio cognatas proxima sibi consanguinitate coniunctas. Denique [5] S. Sibilia vxor B. Eustachij Martyris & Comitis cum sex filiabus suis eius exstiterunt cognatæ, Insuper & aliæ de cœtu illarum quam plures. Porrò ducente illas IESV Christo cœlesti pio duce, gubernanteq; eas mundi Regina semper Virgine Maria, denuò reuertuntur. Inanes siquidem & vacuæ redire non poterant, quoniam nutu Dei, præceptoq; diuino iter istud perfecerunt. [6] Sanè eundo Romam, & redeundo, iuxta Virginis Elisabeth bonæ memoriæ visionem, plures illis adiuncti sunt Episcoporum, itineris earum & coronæ facti participes.

1. *Pauci itaque diebus.*] Cyriacus vicarius, licet prima nocte sui Martyrij oraculum hausisset cœlitus, distulit tamen abdicationem, vt maturiùs deliberaret, quomodo sine turbis, & è re, ac bono Ecclesiæ, Clero non abnuente dignus tali dignitate successor constitueretur: donec Virgines vrgerent abitum.

2. *Cyriacus Papa tunc Romanæ Sedi præsidens.*] Potuitne clarioribus verbis suam de Pontificatu Cyriaci mentem aperire? Consentit S. Elisabeth, quæ c. 7. ita ait: *In tempore quo ingressæ sumus vrbem Romam, præsidebat Apostolicæ Sedi vir sanctus nomine Cyriacus, & cum esset vir prudens & nobilis, sublimatus erat in Apostolicam dignitatem, iamq; per annum & vndecim septimanas Romanam Ecclesiam rexerat.* Maluimus tamen, ne quid insolens diceremus, & catalogum Pontificum vt antiquissimum ita receptissimum videremur immutare, Vicarium vocare, qui eo ipso tempore, vt census Pontificum insinuat, relegato Pontifice, necessarius Vrbi fuit & Ecclesiæ. Nec tamen ideo reijcimus reuelationes, quando Vicario ea ferè tribuuntur omnia, quæ Ordinario, præsertim, si spes absit, vt redeat. Sed de hoc fusè alibi.

3. *Tres in visu Sancti apparuerunt candidi.*] S. Elisabeth rem ita narrat c. 7. *Nocte verò quæ proxima post aduentum nostrum, reuelatum est ei à Domino, quod relicta Sede Apostolica nobiscum esset profecturus.* Modum reuelationis per tres viros factæ clariùs exponit B. Hermannus.

4. *De Catalogo Romanorum Pontificum nomen*

ipsius

ipsius deletur.] B. Elisabeth cap. 8. ita refert: *Post hæc cum perspexissem catalogum Romanorum Pontificum, neque vsquam nomen S. Cyriaci illic reperissem, rursum interrogaui B. Verenam, cum se mihi die quadam præsentasset, quare inter cæteros Romanos Præsides adscriptus non fuisset, & dixit, hoc ex indignatione Cleri accidisse, pro eo, quod in ordine dignitatis suæ vsque ad finem permanere noluisset.* Eadem ferè habet Vincentius Belluacensis, S. Antoninus, & Canonum Interpretes, præsertim Gemlianus, Ioannes Andreæ, Augustinus de Ancona, Ioannes Burgundus, alij.

5. *S. Sibilia vxor B. Eustachij.*] Huius Genealogiam v. lib. 2. c. 4.

6. *Sanè eundo Romam, & redeundo iuxta Virginis Elisabeth bonæ memoriæ visionem plures illi adiuncti sunt Episcoporum.*] v. caput eius 6. 10. & 14.

CAPVT XVIII.

Quod Cardinales duo, & Principes duo, cum alijs quibusdam Papam Cyriacum sequuntur, & quia Moguntiæ Holofernem inuenerunt.

1 *Successor S. Cyriaci.* Beato siquidem Cyriaco Papæ [1] subrogatur in summum Pontificem Hilarius vir prudens & bonus, multaque morum honestate conspicuus, miræ verò fuit abstinentiæ, castus amator Dei & pauperum. 2 *Comites itineris.* Porrò beatum Papam Cyriacum [2] duo sequuntur Cardinales Pontius & Petrus, quorum vnus Petrus Vincentius dicebatur, quod binomius erat. Sequuntur & illos Diacones duo Calistus & Kilianus: horum prior filius erat sororis Cyriaci Papæ, & alter cognatus. Proficiscuntur cum eis Subdiaconi tres Ambrosius, Iustinus atque Christianus. Sequebatur similiter eum B. Florentius Ecclesiæ Romanæ Archidiaconus, qui & ipse cognatus fuit eiusdem Apostolici. Principes etiam duo comitabantur cum eis S. Eugenius, & B. Nicostratus, parati & ipsi vnà cum Virginibus animas suas dare pro Christo. Denique & septem de familia ipsius Papæ secuti sunt eum. Porrò matrona quædam nobilis eius neptis, quæ dicta est Herrengardis, cum filia sua & tribus puellis eum sequebatur. Exercitus itaque Christi tantus Virginum, & 3 tam sublimium personarum, de Roma proficiscens [3] cum ingenti gaudio ad ciuitatem Coloniam exsultationis tripudio tendebant, cœlitùs sibi promissam felicis triumphi coronam præ oculis habentes, totoq; affectu illam desiderantes ad brauium festinant. 4 [4] Paucis sanè diebus ciuitatem Basileam, vbi naues suas reliquerant, adierant. Quas denuò intrantes insigni ciuitati Moguntiæ applicuerunt, quæ est super Rhenum *Moguntiæ acta.* sita. Quò dum peruenissent, repererunt ibi iuuenem illustrissimum

mum beatæ Virginis Vrſulæ ſponſum, moribus & genere nobiliſſimum. Hic pridie ante ductu Angelico cum pluribus ſocijs, quorum quidam erant Chriſtiani & quidam Catechumeni, venerat paratus ipſe & comites eius pariter cum ſponſa ſua pro amore Chriſti proprium ſanguinem fundere. Denique [5] Virgo Chriſti Eliſabeth dicit illum & matrem ſuam cum filia paruula & Epiſcopum quendam nomine Clementem adduxiſſe. Cuius [6] aduentum B. Vrſula triduo ante, quàm illuc veniſſet, Angelo ſibi annunciante præſciuit. Continuò itaque lætitiæ & gaudij vniuerſis ingens oritur exſultatio, quoniam ſuper eius aduentu omnes fuerunt iucunditate immenſa gratulantes. Egredientibus eis de nauibus occurrit eum Clero [7] Archiepiſcopus & ciuibus, excipientes vniuerſas Virgines atque ſocios illarum nobili proceſſione in lætitia magna & exſultatione. Biduo ſanè ibi pauſantes moram faciunt. Interim iuuenis Regis beatæ Virginis ſponſus iam triennio antè Catechumenus exſtiterat: cum ingenti nobilium gloria & Principum, [8] à B. Cyriaco Papa baptizatur. Qui corde deuoto Baptiſmi gratiam ſuſcipiens, Deo & hominibus dilectus, vniuerſiſque, qui eum nouerant & viderant, amabilis erat & gratioſus: adſiſtente illi B. Vrſula ipſius ſponſa, cum omnibus Epiſcopis, Cardinalibus, & Regibus, & Principibus, atque vniuerſo illius ciuitatis Clero. Baptizati ſunt etiam cum eo quidam ſociorum eius, qui cum ipſo venerant, quoniam iam ante Catechumeni exſtiterunt.

1. *Subrogatur in ſummum Pontificem Hilarius.*] Hic lapis quidam offenſionis eſt, cur apertæ falſitatis, & cum B. Eliſabetha repugnantiæ condemnetur hæc reuelatio, noſtraq; chronologia prorſus deſtrui videatur: nam Hilarius Pontifex ſucceſſor Cyriaci A. 461. Pontificatum auſpicatus eſt, demortuo Leone M. ſub quo Attila Romanum vaſtauit imperium, vt B Herm. fauere ſaltem Attilano tempori credi poſſit, ſi nolimus eum penitus id comprobare. Sed expedita reſponſio: idem qui hic Latina voce Hilarius, à B. Herm Græco & genuino nomine Anteros, à B. Eliſabeth alijsq; nominatur: nam Græca vox Ἀνθηρός Latinè idem, quod Floridus ſignificat, ſeu Hilarus, vel Hilarius. V. quæ de hoc ipſo cap. ſunt alibi diſputata.

2. *Duo ſequuntur Cardinales Pontius & Vincentius.*] S Eliſabeth vnum tantum Vincentium, ſeu Petrum Vincentium nominauit, quia tunc eius tantùm nomen repertum erat; ſed quia poſtea Pontius etiam inuentus eſt, eum defendit B. Hermann. de quibus vide lib. 5. cap. 3. & lib. 1. cap. 42.

3. *Cum ingenti gaudio ad ciuitatem Coloniam exſultienti tripudio tendebant.*] Animabant omnes 1. tot diuerſis locis, perſonis, temporibus factæ reuelationes martyrij Sodalitatis illius, 2. tropæa inſpecta SS. Apoſtolorum & Martyrum, præſertim S. Cæciliæ, 3. præſentia S. Cyriaci, Patriarchæ Antiocheni, tot aliorum Epiſcoporum, qui eodem ſpiritu Coloniam ad Martyrium properabant.

4. *Pauca ſanè dubia.*] Si teneritudo perſonarum, & Italiæ pedeſtris itineris longitudo con-

do consideretur, pauci dies dicendi, licet mensem tempus reditus superarit.

5. *Virgo Christi Elisabeth dicit.*] Id c.12. fusè persequitur, suntq; horum omnium Coloniæ reperta corpora ijsdem inscriptionibus: de S. Clemente agit c.13.

6. *Cuius aduentum B. Vrsula triduò ante, quàm illuc aduenissent, præsciuit.*] Supplet B. Hermannus, quod omiserat B. Elisabeth, huic enim non videtur indicatum oraculum factum B Vrsulæ infra Argentoratum, de sponsi aduentu.

7. *Archiepiscopus.*] Quis ille fuerit, dixi lib. 5. cap. 15.

8. *A B. Cyriaco Papa baptizatur.*] Primus hunc Baptismum Moguntiæ factum esse, B. Hermannus vulgauit: nihil de eo constiterat ex antiqua historia, nihil ex titulis, vel locorum traditione: de cuius veritate eo minus dubitandum, quod liqueat priorum ipsius dictorum veritatem esse euentu ipso demonstratam: Sed ei videtur repugnare, quod historia cap. 7. dicit: *Conditione igitur nuptiarum libenter accepta, iuuenis cœpit patri ardentiùs insistere, vt ad satisfaciendum puellæ desiderijs per Baptismi consecrationem legibus statim initiaretur Christianis*: vbi licet voluntas & desiderium Baptismi significetur, nondum tamen Baptismus ipse dicitur collatus: nam pacta dotalia nil aliud continebant, quam id, quod S. Elisabeth cap. 12. expressit, sponsum tribus annis ante nuptias imbuendum esse fide Catholica. Hinc multorum ortus error est, qui Coloniæ faciunt sponsum S. Vrsulæ occurrisse, de quo alibi.

CAPVT XIX.

Quod Angeli de cœlis adsint, vbi Vrsulæ Virginis sponsus baptizatur.

1 Aperto siquidem cœlo [1] Angeli lucis à Deo directi veniunt illuc præsentes, cum alijs compluribus Sanctorum personis, huic tam festiuæ solennitati congaudentes. Denique ipse iuuenis regius tantæ Virginis sponsus adhuc virgo existens [2] numquam mulierem cognouit, [3] aut vxorem, [4] custodiente illum matre sua, & doctrinante optima muliere, & Regina pijssima. Quæ in omni castitate, munditia, & honestate morum eum instruens erudiuit. [5] Discant ergo matres ab ista sumentes exemplum, & doceant filios & filias suas, atque familiam castè viuere, iustè & piè incedere. Porrò & ipse ex earundem sacrarum Virginum cœtu plures habebat cognatas, de quarum numero istæ fuerunt: Beata Benedicta, & Lucia, quæ de vndecim principalibus erant Virginibus, atque Anastasia, Virgines illustrissimæ, & prudentes valde, nec non aliæque plures. Fuit etiam beata Lucentia cum eo, Virgo prudentissima, & nobilis tam animo, & genere. Filia patrui patris ipsius Vrsulæ sponsi, cum matre honestissima Comitissa. [6] Pater itaque eiusdem iuuenis Rex senior de lupo & vrso crudeli mutatus in ouem, in proprio regno baptizatus bona obijt morte, & vera Christi confessione. Quanti tunc gaudij iucunditas vni-

Eximia laus Ætherij. 2. 3. 4

5

Cognatas multas habet præsentes.

6 *Patris eius Agrippini conuersio.*

vniuersos lætificauit, cùm iuuenem tam generosum & nobilem sponsæ nobili viderent in omni probitate coæquari & honestate. Elegantissimæ erat verò illa pulchritudinis, elegans & iste nimis fuit, & decorus. Viginti sanè & quinque annorum & septem mensium fermè eo ipse idem iuuenis, & illa verò decem & septem annorum erat & trium mensium. Quid plura? Filius ille Regis, & Rex iunior inclytus & illustris, atque ipsa nihilominus filia Regis inclyti & Regina nobilis ac generosa immensam cunctorum lætitiam, qui ad tam admirandi gaudij spectaculum venerant, subitò conuertit in lacrymas: mœroreque nimio vniuersos sauciauit. Festinant ergo quantocyùs ad brauium; properant ad diu desideratum sibi martyrium. Filiæ Regum, Principum & Ducum, imò Reges ipsi cum Reginis & Ducissis, festinanti cursu pergunt Coloniam. Quò cùm peruenissent, [7] repererunt gentem Hunnorum barbaricam, ipsam obsedisse ciuitatem. [8] Princeps igitur eorundem barbarorum extra murum residens, super tanta puellarum multitudine, atque domicellarum exercitus admiratus, eas sibi fecit præsentari. A quibus mox genus, patriam, atque aduentûs illarum causam diligenti inquirit inuestigatione. Beata quippe Vrsula cum sponso suo pariter præsentata tyranno, protinus oculis eius placuit, & animum in illam totum iniecit, admirans Virginis elegantiam, pulchritudinis expauit decorem, eamque sibi sociari concupiuit. Quem Virgo iam antea cœlesti sponso, & [9] Regis filio æterni dotalitijs subarrhata cœlestibus contemnens, nefandis eius acquiescere desiderijs refugit. Porrò antequam in manus incidissent tyrannorum, bono & salubri vtebantur consilio: atque B. Laurentij exemplo, qui thesauros Ecclesiæ dedit pauperibus, agentes, quidquid illis expensarum, vestium pretiosarum, thesaurorum, atque ornamentorum erat residuum, [10] ciuitate Colonia expendentes, Ecclesijs, Christi pauperibus eroganda reliquerunt. Considerent ista diuites, Prælati, & nobiles, Episcopi, & Comites, qui Ecclesias Christi, & pauperes spoliant, qui de alienis laboribus se ditant, & post mortem res pau-

7 Hunni Coloniam obsident.

8

9

Bona pauperib. largiuntur.

10

perum Imperatoribus, & diuitibus in vanos vſus conſumendos relinquunt. Sibiq́ue infernalia ſupplicia mercantes conquirunt. Ecce Virgines iſtæ, ſuiq́ue comites, Reges, Duces & Principes, Reginæ, Comitiſſæ & Duciſſæ, terras, diuitias, patriam, honores, dignitates & parentes contemnunt, exſultantes pro Chriſto corpora ſua tradiderunt pro DEO ad ſupplicia, pro quibus æternæ vitæ conſecuti præmia perennis gaudij iucunditate regnantes cum Chriſto perfruuntur.

1. *Angeli lucis veniunt à Deo directi illus præſentes.*] Simile quiddam ſcribit Iacobus de Vitriaco, in Vita Sanctæ Mariæ Oegniacenſis, *lib.*2. *cap.*4. & ex eo Breidenbach. *lib.*1. *cap.*32. Cum Sancta Maria Oegniacenſis in pago Nitrenſi prope Niuellam degeret, vbi puerulus ad templum deportabatur baptizandus, vidit illa Dæmonem cum pudore ab infante recedere, cumq́ue ad fontem eum teneret, apertis diuinitùs oculis vidit Spiritum Sanctum in eiuſdem pueruli animam corporea ſpecie deſcendere, adeo vt circa eum iam fonte genitali tinctum innumerus Angelorum chorus circumſtaret.

2. *Numquam mulierem cognouit.*] Inſignis gentilis iuuenis & Regis inter aulæ delicias & mille Veneris irritamenta continentia.

3. *Aut vxorem.*] Habuit ergo vxorem, vbi verò copulatus matrimonio? non in Britannia, quia ante nuptias claſſis Sanctam Vrſulam eduxit è patria. Moguntiæ igitur, & poſt baptiſmum, ne Sacramentum Matrimonij prophanaretur, ita iam ante me ſenſit P. Philippus Bebius ſolertiſſimus Vrſulanæ hiſtoriæ inueſtigator. Hinc iſti annuli ſponſalitij, qui Coloniæ adſeruantur, vndè habet Mogūtia, quod ſibi glorietur de celebrato caſto hoc matrimonio, de quo vide lib. 5. c. 16

4. *Cuſtodiente illum matre ſua & doctrinante.*] Aderat mater Demetria iam Chriſtiana, quæ Moguntiæ monuiſſe videtur filium caſtitatis, tam breui ſpatio conſeruandæ, fortè & voto obligandæ: ad quod & S. Vrſulæ promiſſio Deo pridem facta poterat inuitare: quamuis admonitione quid opus ei: quem ad idem occultis ſtimulis efficax & copioſa Spiritus Sancti gratia inclinabat?

5. *Diſcant matres ab iſta ſumentes exemplum, & doceant filios & filias caſtè viuere, iuſtè & piè incedere.*] Plena matrum ſimilium exemplis vetus inſtrumentum, & hiſtoria Eccleſiaſtica; pauca delibaſſe ſufficiat. Anna mater Samuelis filium Deo offert, 1. Regum cap. 1. magnam filiorum curam pro ſalute habuit Salomona mater ſeptem Machabæorum, vt ſolicita fuit, ne quis eorum martyrio eximeretur? 2. Machab. cap. 7. Magna matris S. Auguſtini, Monicæ, ſolicitudo, multi effecerunt eius gemitus, & aſſiduæ lacrymæ, ne filius interiret, nec perire potuit tantarum lacrymarum filius, lib. 5. Confeſſionum. S. Felicitas ſeptem filios ita pietate in Deum, & cœleſtis vitæ amore imbuit, vt vnà cum matre læti pro Chriſto ſanguinem profunderent, Antonino Imperatore 10. Iulij. Sancta Symphoroſa ſuos etiam filios ad idem certamen animauit, 18. Iulij, Surius. Baronius tom. 2. commendat S. Sophiam matrem trium liberorum Fidei, Spei, Caritatis, has omnes ita caſtis moribus ab ineunte ætate inſtruxerat, vt cum matre pariter Adriano Imperatore vitam prodigerent, licet prima duodecimum ætatis annum nondum attigiſſet. Poſſent ſimilia de matre S. Elzearij Comitis, de Macilia S. Edmundi, de Blanca S. Luduici Regis memorari, quæ breuitatis cauſa prætermitto.

Matres ſolicitę de ſalutę filiorū

6. *Pater itaq; eiuſdem iuuenis Rex ſenior.*] Conuerſionē Regis Agrippini deſcribit S. Eliſabeth c. 12. his verbis: *Nam pater eius Agrippinus in primo anno, quo ipſe Baptiſmatis gratiā ſuſceperat, è vita deceſſerat.* Supplet hic additq; B. Hermannus, quæ omiſerat de illius ante conuerſionem immanitate.

7. *Repererunt gentem Hunnorum barbaricam.*] Maximinus enim Gothos & Pannonios, qui Hunni etiam dicti ſunt ſiue à poſteris, ſiue à popularibus ſuis, cum finitimis Vbiorum populis tunc ad præſidia Romanorum (quæ in fide Senatus Romani contra Maximinum perſiſtebant) expugnanda videtur miſiſſe, vt ita Rhenum Romani limitem & munimen imperij occuparent.

8. *Princeps eorundem barbarorū.*] Quis ille fuerit, an Maximinus ipſe Imperator, vel eius Legatus, affirmari nequit; alterum horū fuiſſe exiſtimo: rē tamē oēm auſpicijs Maximini & imperio geſtā credo, vt qui Maximi & Africani literis videatur paulò antè ad cā necē Virginib. inferēdā inuitatus

9. *Et Regis filio æternis dotalibuſq; ſubarrhata cæleſtib.*] Ita S. Agnes reſpondebat tyranno: *Annulo ſuo ſubarrhauit me Dominus meus Ieſus Chriſtus, & tanquam ſponſam decorauit me corona, oſtendit mihi theſauros incomparabiles, quos mihi ſe daturum promiſit, ipſi ſum deſponſata, cui Angeli ſeruiunt, cuius pulchritudinem Sol & Luna mirantur.*

10. *Ciuitati Coloniæ expendentes Ecclesijs Christi pauperibus eroganda reliquerunt.*] Certum est adseruari multa Virginum ornamenta, cistulas, annulos, cimelia quædam, præsertim S. Vrsulæ, S. Cordulæ, & aliarum Virginum; poculum etiam, quo Rex Ætherius vsus dicitur: sed quomodo delata Coloniam, quæ iam obsessa erat? an Moguntiæ deposuerunt eò mittenda? ita probabile videri suprà iudicaui, nisi malis in vicino loco: quædam tamen in nauibus relicta existimo, & reperta cum conterritis visu obsidentibus, antè, quam spoliare corpora cæsorum, & naues possent, panico metu relictis & abiectis armis profugerent.

CAPVT XX.

Quomodo S. Vrsula suæ mortis seriem atq; Sodalium suarũ referens exposuit: atq; dæmones ad eorum interemtionem laborabant.

Item Princeps ille Hunnorum dirus nimis & truculentus, cùm Virginis ipsius Vrsulæ Sodaliumq; suarum inuictam cerneret mentem; nec ad ea, quæ voluit, illas posse deflecti, astutia circumuentus diaboli agit, vt sociæ Virgines, socijq; & sodales viri prius sub B. Vrsulæ interimãtur pręsentia: arbitratur enim quod illa ceterarum nece territa, tantò celeriùs ei consentiat, voluntati ipsius præbens effectum. Porrò sponsus felicis Virginis inclytus à latere sponsę suæ gladio percussus interimitur, optatam felicis Martyrij palmam pro Christo iugulatus accepit. Dehinc grassantur carnifices innoxium sanguinem fundentes noxio se maculauere piaculo. Ipsa denique Virgo beata debacchari cernẽs in sodalium nece malignos, stat imperterrita, nec minis tyranni vincitur, nec promissis delinita circumuenitur. Porrò hæc eadem Virgo Vrsula nuper cuidam adsistens super serie passionis eius sciscitanti sic ait: Princeps ille putabat mentem meam ad amorẽ suum inclinare; [1] Vnde omnes priùs fecit corã me interfici Virgines, quo territa faciliùs ipsi cõsentirem; sed cùm nollem iniquis eius consilijs prauæq; acquiescere voluntati, omnium ferè nouissimam me fecit occidi, & sagitta in corde percussa interij. Vniuersis sic sociabus meis interemtis & socijs, me in sui iussit adduci præsentiam, ibiq; necari: vnde accidit, vt à sponso meo vnius lapidis iactu semota perimerer. Ecce hæc sunt Virginis eiusdem verba: [2] ita sanè loquebatur, Latinè autẽ adhuc adiungens, dixit: Cumq; iam essemus interficiendæ, en infinita dæmonum multitudo adfuit, diuersas species & formas habentium: qui armis varij armati, per totum campum vbi eramus iugulandæ, hac & illac discurrẽtes, ad nostrum interitum excitant interfectores. Deniq; & aër totus vsq; ad cœlum Angelis & Sanctis atq; Virginibus sacris & matronis beatis apparuit plenus, qui ad nostrũ venerãt agonis triumphũ,

[1] Martyriũ S. Vrsulæ.

[2]

1. *Vnde omnes prius coram me fecit interfici Virgines.*] Consentit historia vetus c.15. vbi narrata Virginum strage, subijcitur cædes S. Vrsulæ, quæ sagitta transuerberata super aceruum Virginum corruit.

2. *Ita sanè loquebantur, Latinè.*] Fuerit ea visio externa, iuncta allocutioni: qualis communiter B. Elisabethæ de sancta hac Sodalitate manifestabatur; sæpe patrio, quandoque Latino sermone: cuius ipsa idiomatis ignara, Latinè tamen Egberto suas dictabat crebrò reuelationes, quandoque etiam Teutonicè. De his vide lib. 4. c. 23. & seq.

CAPVT XXI.

Quomodo de quouis Sanctorum ordine plures illis obuiam mittuntur, qui animas illarum ad cælestia gaudia perferunt.

Cælitum occursus — Vniuersi cœlestium ordinum chori tam Angelorum, quam reliquorum Sanctorum (inquit eadem Virgo) de suis consocijs plura nobis obuiam millia miserunt; præter Thronos, qui paucos de suo agmine in occursum nostrum direxerunt: Throni namque ita in Dei præsentia sunt confirmati, vt facilè ab eo separari non possint. Sed cùm ab Angelis in cœlum deferremur, ipsi Sancti nobis vbique lætantes occurrerent, viciniùs tamen nobis erant, propiusq; ad nos accesserunt sacrarum Virginum multitudines, atque beatarum matronarum acies, quæ quasi certatim ad nos properantes familiariùs nobis adhæserunt. Et cùm iam apertis cœlis, ab Angelis, ceterisq; Sanctis, qui nobis gaudẽtes occurrerant, cum ingenti tripudio introduceremur: vniuersi fermè Sancti, qui in cœlo remanserant, cum summo nobis gaudio occurrerunt; omnia cantibus dulcisonis ac iubilatione replent suauissima, in præsentiam Domini atq; in conspectu Matris eius nos gloriosè perducunt: Qui nostræ continuò congratulantes victoriæ, iubent Angelis, quatenus stolis induamur virginalibus, coronisq; adornemur præfulgidis. Introducimur siquidem in mansionem quandam à ceteris Virginibus seiunctam, iam antè nobis à Domino præparatam: vbi pariter nos vndecim millia Virginum, cum perenni sumus iucunditate lætantes. Iuxta autem nos in parte vna, meus est sponsus, & B. Papa Cyriacus, cum reliquis Sodalibus nostris viris in mansione quadam perlucida, æterna lætitia gaudentes. Ex latere sanè vno matronę sacræ consortes nostrę deputatam sibi habent mansionem ineffabili claritate coruscãtem, in qua & ipsæ felici gaudio sunt exsultãtes perpetuò. Porrò B. Michaël & S.

Virginum · *Ingressus cœli.* · *Locus Vrsulanæ cõgregationis*

&S. Euangelista Ioannes, qui comites indiuidui fuerunt, ac custodes toto itinere nostro exstiterunt, cum pluribus Angelorum obsequijs & Sanctorum, cùm ego ferè omnium nouissima interimerer, animam meam cum summa lætitia suscipientes, Domino suæq; Genitrici eam offerunt præsentantes. Hic reuera beatus exstat finis Virginum beatissimarum vndecim millium, sociorumq; illarum laudabilis & sanctus: quæ vniuersæ triumphalis necis palmam, perennisq; vitæ coronam rosei effusione cruoris adeptæ sunt gloriam, atque cœlestis sponsi amplexibus beatis perpetuo associatæ, pro cuius dulci amore patriam, parentes, diuitias, atque delitias relinquentes, florem virginei pudoris & immaculati mundiciam conseruauerunt candoris, ab ipso sanè in æternæ beatitudinis thalamum introductæ, perpeti cum eo gaudio iucundantes perfruentur.

Gloriosa introductio S. Vrsulæ.

Integram de hoc capite libro 1. institui quæstionem c. 40.

CAPVT XXII.

Quod infantes in vtero matrum pariter cum illis occidebantur, & adhuc inter cetera Virginum corpora reperiuntur.

Quandoque inter Virginum earundem sacrarum reliquias & corpora, tam paruula inueniuntur ossa & corpuscula, [1] vt vix trium mensium tempus & spatium à die conceptionis eorum videantur habere. Vnde sanè plerique titubantes non modicè quid ea portendant, sunt admirantes. Super quibus B. Vrsula interrogata respondit, dicens: Matronarum aliquæ inter nos exstiterunt, quarum quædam, cùm de terra nostra egrederemur, fuerunt prægnantes, nouiterque in vtero concipientes, amore Christi, & ipsæ nihilominus spe regni cœlestis nos secutæ nobiscum pariter occubuerunt interemtæ. Harum infantes, quæcumque in matrum vtero spiritum vitæ habebant, animamq; viuentem, cùm matres occiderentur, licet gladius eos non attingeret, in morte tamen matrum & martyrio, atque [2] in illarum sanguine baptizati, absque dubio ab Angelis vnà cum matribus ad regna cœlestia perducebantur. Et hæc est ratio verissima paruulorum, qui cum ceteris inueniuntur

niuntur robustioribus. [3] Huic Capitulo inueniuntur Lectorum aliqui refragari, prætendentes illam Domini sententiam, dicentis: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non potest saluari.* Plures autem Abbatum & literatorum, pietatem Domini, ac matrum fidem; atque in Deo dilectionem, puramq; illarum confessionem ad Martyrium pro Christo sponte properantium commendant, dicentes, eosdem infantes in confessione matrum & sanguine earum baptizatos. Pace dixerim Lectorum, quod pietas Christi multum foret dormitans & languida, si pro suo nomine occisos sineret damnari. Sed cum vice quadam eiusdem historiæ & Capituli Notarius Legentium apud se sententias tacitus reuolueret, cœlitùs illi dicitur: *Pro certo scias, quod si infantes in matrum vteris moriantur, damnantur, sed pia illorum erit damnatio. Sed hoc scias, quod si mater pro Christo occidatur, puer in vtero matris, confessione matris & sanguine eius plenè cum matre saluatur. Non attendas,* inquit, *quid Magistri super hoc loquantur: nusquam enim diuina seueritas habet in his, vt damnentur: quia sicut diuina iustitia vbique se extendit, vt feriens corrigat, ita diuina pietas vbique se dilatat, vt saluans subueniat.* Item alia vice: *Nam sicut diuina veritas, ipsaq; Dei iustitia & seueritas vbique sese extendit, quatenus nihil impunitum relinquat, ita ineffabilis eius misericordia & caritas se vbique dilatat, vt innocentibus misericorditer parcat.*

Opponit sententiam cōtrariam Theologorū quorundam.

1. *Vt vix trium mensium tempus à die conceptionis earum videantur habere.*] Si quis neget eo tempore perfici Romanam peregrinationem potuisse, dicat eas matronas grauidas in itinere accessisse, vel cum sponso è Britannia soluisse, vel dici possunt trimestres visos fœtus, qui quadrimestres esse poterant.

2. *In illarum sanguine baptizati.*] Hanc quæstionem fusè lib. 1. c. 37. persequor.

3. *Huic capitulo inueniuntur Lectorum aliqui refragari.*] Nondum tunc Coloniæ incepta erat schola Alberti M. quæ sequenti primum seculo Ann. 1228. nata est: & S. Thomæ post ann. 1240: ita videntur Cœnobiorum quorundam, vt Benedictinorum Professores intelligendi: subdit enim postea plures *Abbates & literatos* contrarium tenuisse, puta *Abbatem Gerlacum Tuitiensem*, aliosque. Scoti verò schola Coloniæ circa An. 1304. cœpit; vbi & sepulcrum inuenit sublime, appensis in laminis æneis discipulorum eius famosissimorum expressis imaginibus & nominibus, prope quod exesis iam vetustate literis hanc lapidi incisam legi inscriptionem: *Ioannes Scotus S. Theologiæ Doctor subtilis obijt An.* 1308.

CAPVT XXIII.

Quod [1] lactentes paruulæ inter undecim millia Virginum occisæ locum habeant & præmium cum sanctis Innocentibus.

Puellæ siquidem paruulę, quæ inter eas fuerunt, & lactentes, quæ

quæ cum Virginibus pariter ſunt iugulatæ, ſupra vndecim millium numerum reputantur: [2] iſtæ verò licet inter ſanctos Innocentes non maneant, qui ſub Herodiana perſecutione ſunt interemti, præmium tamen innocentiæ ac æternæ beatitudinis cum ijs ſortiuntur. Adhæc ſanè quibuſdam non modicum ambiguitatis generat, quod tanta multitudo vndecim millium Virginum dicatur, [3] & non aliqua earum ſaltem in domo patris ſui ſub habitu ſit virginali corrupta. Dum itaque die quadam harum Notarius ſtans ſuper his mente reuolueret, Ecce cœlitus cogitationi eius reſpondetur: *Quia non eſt ita, vt tu putas, nam integer numerus vndecim millium ibi erat Virginum*. Cui & alia Virgo illuſtris de illarum numero interrogata dicebat: *Erant in terra illarum, vt tu exiſtimas, in quarundam domo paterna tres aut quatuor iuuenculæ, quarum aliqua ex his fuit corrupta, & nudo capite ac virginali habitu incedens, diſsimulabat ſe fuiſſe corruptam, ſed cùm ad id fuiſſet ventum, vt Virgines eligerentur, nutu diuino actum eſt, cœleſtiq́ prouidentia geſtum, vt verè virgines eligerentur ad B. Vrſulam mittendæ, ac corruptæ in domo paterna relinquerentur.* Vnde accidit, vt plenus vndecim millium ſacrarum Virginum numerus, atque integer foret, & perfectus. Ecce quantum & quale miraculum, ac ſatis ſuper earum electione admirandum, quod ſic tantus Virginum numerus abſque corruptarum intermixtione eligi potuit ac diſcerni.

Diuina prouidẽtia, ne corruptæ miſcerẽtur Virginib9.

1. *Lactantus.*] De his fusè diſputaui lib. 10. c. 38.

2. *Iſta verò licet inter ſanctos Innocentes non maneant, qui ſub Herodiana perſecutione ſunt interemti.*] Duo aſſerit: *primò*, hos infantes in cœlis ſtationem & ſedem gloriæ obtinere in Sodalitate Vrſulana, quæ ſeiuncta eſt à ſocietate puerorum Innocentum, qui ſub Herode fecerunt Martyrium. *Secundò*, æquales tamen videri in gloria cum illis: ſicut enim conſentientibus Theologis pareſt infantium illorum gloria, qui renati Baptiſmo ſtatim ante vſum rationis moriuntur, ita & æquale eorum præmium, qui in infantia pro Chriſto occubuerunt.

3. *Et non aliqua earum ſaltem in domo patris ſui ſub habitu ſit virginali corrupta.*] Alia proponitur quæſtio diſcuſſa lib. 10. c. 35.

CAPVT XXIV.

Quod robuſta inter cetera Virginum corpora inueniantur & membra, & capita, & corpora.

Accidit ſæpe, vt magna corpora inter eaſdem inueniantur Virgines, & robuſta: Quorum quædam prædictorum, qui

cum

1 cum illis pariter perimebantur, sunt virorum, 1quædam etiam matronarum, quarum multæ cum eis martyrizatæ exstiterunt: *(alia lectio habet, multæ cum eis occidebantur maritatæ)* Quædam verò quarundam Virginum illarum sacrarum. Porrò vt quædam Virgo sacra de ipsarum numero asserens nuper attestabatur, quod fuerint inter Virgines quædam adultæ, ætatisq; prouectæ, quæ Domino, gloriosæq; Matri eius, virginitatem suam deuouerant, se vsque ad mortem illibatam seruare. Erant præterea inter eas quædam satis perfectæ ætatis, quæ viris exstiterunt desponsatæ, quarum sponsi bellicis intenti negotijs, & morte præuenti, siue etiam quidam interemti, sponsas suas reliquerunt intactas: Ita enim Dei prouidentia, qui solus nouit, quid de illis sibi foret agendum, nuptiæ illarum sunt dilatæ plurimarum: Et hæc est certissima causa corporum robustorum, quæ passim inter ceteras Virgines tenellas inueniuntur.

Virgines quædam deuotæ.

1. *Quædam etiam Matronarum.*] Ponit varia Sodalitatis Vrsulanæ personarum genera: 1. enim viri aderant: 2. matronæ multæ maritatæ & aliæ viduæ, vt Demetria & Gerasina Reginæ: Virgines erant quædam, aliæ quidem prouecta ætate & senes, voto virginitatis Deo obligatæ; aliæ verò perfecta ætate: vnde multa exstiterunt robusta, & confirmatæ ætatis corpora: Hanc personarum varietatem sepulcrales tituli confirmarunt.

CAPVT XXV.

Quomodo tribus est reuelatum, quod viri etiam fuerunt in comitatu, & cum illis occisi.

Numerus virorum,

1 1Personarum sublimium, atque virorum, qui in earundem Virginum beatissimarum fuerunt Societate intereremti, numerus erat aliquantulum plus quàm ducentorum: sic enim duobus constat cœlitus esse reuelatum. Fuerunt etiam inter illas matronæ, quæ de Virginum illarum non erant numero, plus quàm ducentæ: 2Licet enim in passione illarum nulla virorum, qui cum illis erant, fiat mentio præ numerositate Virginum & multitudine: tamen quiuis hominum, qui sanæ fuerit mentis, facillimè intelligens aduertet, illas virorum, sicut suprà diximus, non potuisse carere obsequio & ministerio, tam nauigio, quàm pedestri itinere, Romam tendentes. Funiculus, vt quidam ait, triplex difficilè rumpitur. 3 Tribus sanè

matronarũ

cœli-

cœlitus reuelatum est, quod virorum quidam in earum fuerunt comitatu, & matronarum; fratri cuidam, atque Virginibus duabus. 4 Felicis memoriæ virgo Elisabeth scribit Cyriacum Papam cum Cardinali Vincentio illarum interfuisse cœtui & Societati. Et nos scribimus eundem Papam cum duobus Cardinalibus Pontio & Petro, atque cum pluribus adhuc personis, qui eum sequebantur, interfuisse. Binomius siquidem erat vnus illorum Cardinalium: nam Petrus Vincentius appellabatur. Nec hoc quidquam derogat veritati, quod illa non scripserit plures fuisse cum illo comitatos, & nos plures scripserimus, eum fuisse secutos: 5 ita enim Euangelistæ videntur impares inter se, discordantes in pluribus locis. Scribit vnus illorum, Dominum quendam dæmoniacum, in quo erat legio dæmonum, curasse: Scribit alter duos de sepulcro processisse, atque à legione dæmonum per Christum curatos. Scribit vnus latrones Dominum conuitiantes: scribit alter vnum solùm. Porrò Virgo Elisabeth prædicta docet plures Episcoporum Virginibus sacris in eodem itinere fuisse associatos, quod nos satis approbamus. Hic reuera beatus exstat Virginum finis sacratissimarum vndecim millium, sociorumq; illarum, sanctus & laudabilis; quæ vniuersæ triumphalis necis palmam, perennisq; vitæ coronam rosei cruoris effusione sunt adeptæ, atque cœlestis sponsi amplexibus beatis perpetuò associatæ. Vniuersarum siquidem Virginum sanctarum, Reginam cœlestis Sponsi sui Genitricem imitantes piam, vsque ad finem Virgines immaculatæ permanserunt, sanguinem suum pro eo fundentes, ab Angelis in cœlum suis consortibus sanctis, videlicet Virginibus, associandæ perferuntur: vbi felices sponsæ, dulcissimo Sponso summi Patris Vnigenito, benedictæ Virginis Mariæ dilecto coniunctæ Filio, lætitia inenarrabili, & exsultatione gaudentes æterna, sine fine regnabunt: Qui est vnà cum Matre sua, Virginum sanctarum 6 pia & perpeti Regina, benedictus in secula, AMEN.

4 Cardinalis

5 Euangelistarum concordia.

6

(o)

1. Per-

1. *Personarum sublimium atque virorum.*] Intelligit Episcopos, Reges, Principes, Comites: Confirmat autem virorum præsentiam reuelatione duorum. Addit de matronis ducentis, quas inter viduas & maritatas numerat.

2. *Licet enim in Paßione earum antiqua.*] Magnum hoc veteris historiæ Vrsulanæ (vt modò vocatur) testimonium antiquitatis: quæ ante quadringentos & quinquaginta annos *Antiqua* dicebatur: erat iam tum quingentorum annorum æuo S. Cuniberti conscripta: & rectè tunc *Antiqua* appellabatur, vt à Galfredi fabula recens procusa distingueretur.

3. *Talibus sanè cœlitus reuelatum est.*] Constat de duobus: S. Elisabetha & B. Hermanno: quæ Virgo altera fuerit, ignoro.

4. *Felicis memoriæ Elisabeth.*] Obijcit sibi B. Hermannus, primò ex veteri historia de omissis viris: tum ex B. Elisabethæ reuelatione: nam vtramque defendendam suscepit, & veram credidit: Vnde nec nobis facilè ab ijs discedendum est. Patet & hinc, quam prudenter ac cautè sua scripserit, conferendo cum alijs, ne quid de suo extra reuelationem sibi factam adiungeret, quod aliorum libris receptis, vel reuelatis repugnaret. Consuluisse autem Theologos in dubijs, colligitur ex capite 22. vbi cum pro se Abbates & literatos laudaret, de Doctoribus refragantibus subijcit: *Sed cum vice quadam eiusdem historia & Capituli Notarius legentium apud se sententias tacitus reuolueret, dici sibi audiuit: Non attendas, quod Magistri supra hoc loquuntur.* Itaque cum consuluisset eos, responsa data Deo proponebat, qui ea quandoque correxit. Nec videri mirum debet, tunc aliquot Theologos oppositum tenuisse, quibus iam communis schola duce Richardo de media villa aduersatur: multa enim vidit posterior ætas, facta commissione scholæ Doctoris Angelici, & subtilis Scoti, quæ prior ætas ignorauit: multæque veterum sententiæ olim receptæ iam antiquatæ exoleuerunt: vt iam Petri Lombardi Magistri 26. articuli reijciantur. *Bel. in Scriptoribus Ecclesiasticis f.* 241. Si quis verò dubitet, an tunc vixerint Theologi, dico paulò antè floruisse Petrum Lombardum, cuius passim Discipuli tota Europa in cathedris celebrabantur, & S. Rupertum Coloniæ ac Tuitij.

5. *Ita etiam Euangelista.*] Ostendit exemplo SS. Euangelistarum non esse repugnantiam, cum alter addit, quæ prior prætermisit; nam S. Ioannes Euangelista postremus eorum scriptor omisit pleraque, à prioribus narrata fusiùs, suppletque ab alijs præterita.

6. *Pia & perpeti Regina.*] Familiare hoc B. Hermanno in fine laudem Deo & Deiparæ dicere; vti in iubilo: *Tibi laudem cum Maria, qui nos duxit in hac via, nostro domino Saluatori, pro quo fuit dulce mori, qui amasti, qui iussisti, qui ad te nos pertraxisti, tibi sit laus & gloria.*

IN

IN LIBRVM SECVNDVM B. HERMANNI STEINFELDIENSIS

PRÆFATIO.

PRriusquam ſecundum eiuſdem Scriptoris Librum aggrediar, nonnulla ſunt circa eius inuentionem, autoritatem & vtilitatem præmittenda.

Libri huius Anno 1187. conſcripti autographum Steinfeldiæ, vbi cœlitùs creditur inſpiratum, à 50. annis Cœnobiarcha teſte perijt, repertum eſt à me caſu Coloniæ in quodam monaſterio, quod à Præmonſtratenſibus olim fuit gubernatum, apographum: cùm fruſtra multis annis mecum diuerſi in eo quærendo laboraſſent. Scriptum de Libro fuerat in Italiam, Franciam, Belgium, Angliam, nemo vnus illius veſtigium deprehendit: ſed nec autorem claſſicum, à me viſum hactenus memini, qui lecti à ſe fecerit mentionem, ſolus autor prioris libelli reuocat ad hunc ſe frequenter, eoq; lectorem remittit, ne cogatur hiſtoricæ narrationis filum interrumpere, inuitat autem rerum ipſarum nouitate, raritate & iucunditate ad eum diligentiùs euoluendum.

Liber hic perijt in loco, vbi reuelatus fuit.

Itaque cùm depoſita eius accipiendi ſpe libris his vndenis coronis acceſſiſſet, & eo ipſo anno 1639. ſolenni in ſupplicatione corpus B. Hermanni 3. Iulij poſtridie Viſitationis Deiparæ, fuiſſet inſigni pompa & apparatu magnificentiſſimo, Magiſtratu comitante, & infinita ciuium frequentia feretrum illud ciuis ſui ſtipante, prælatis eidem Senatorijs tædis & inſignibus vrbis circumlatũ; eo ipſo ſequẽtis anni recurrente die ager Vrſulanus detectus centuriam Martyrum (vt confidunt multi) paulatim erutorum ciuitati patefecit: ſed dum anno 1641. die Viſitantis Virginis agrum Vrſulanum inſpicio, poſt annuum conatum peracturus, vt inuenta martyrij indicia iuratis auditis teſtibus confirmentur: venio in notitiam, apographum Coloniæ ſupereſſe, trecentis ferè, vt apparet, ab hinc annis exaratum, & hactenus in cœnobio, quod à Præmonſtratenſibus gubernatum eſt, conſeruatum, vt videatur Deipara Viſitans & ipſæ Vrſulanæ Virgines (quod Scriptori ſeu Notario cap. 22. pollicentur) autorem intra triennium vehementer exaltare voluiſſe: & librum eius quadringentis annis abditum, in lucem, ad multorum vtilitatem & gloriam Scriptoris producere.

Inuentus recens.

Hunc dum librum accuratiùs excutio, noua ſuboriri lux mihi viſa eſt, explicari difficultates; multa, quæ præterieram, & abdita latebant, in Solem proferri. Sic enim autor ſpectandam expeditionis totius ſeriem, & delectus virgineos in regionibus diſſitis habitos proponit, ſic non chiliades tantum ſingulas, ſed centurias, & decurias penè collectas, earum duces, cuſtodes, principum puellarum nomina, genus, indolem, Regum & Principum eius temporis ſtudia, mores, varietatem, multitudinem, originem, quorundam etiam vitia percenſet, vt non præteriti, ſed præſentis temporis rem geſtam oculis ſubijcere videatur: Enimuero ſi liceat Vrſulanam hiſtoriam annulum nominare, gemma ipſius hactenus deſiderata, liber iſte poſſet appellari, in quo decimæ ferè partis Virginum omnium Vrſulanarum genus, & ſtirps illuſtrior declaratur, & pluſquam viceſima pars earundem ſuis nominibus proprijs recenſetur, quæ ne conficta temerè quiſpiam opinetur: eorum centurias aliquot ex ipſis monimentis erutorum, cum his congruere ſuis locis apertè commonſtrabo, vt nulla fraudis eſſe poſſit vllius ſuſpicio.

Eius materia & præſtantia.

Autor huius libri, vel ſcriptor potiùs, aut, vt ſe ipſe nominat, Notarius, non poteſt alius, quàm qui ſuperioris, exiſtimari: Colligam hic loca, quibus in eo lecto-

Autor eiuſdẽ qui ſuperioris

Lectorem remittit ad hunc libellum, & inuitat ad eius euolutionem: materiam etiam, de qua tractaturus, insinuat.

Promittit hunc librũ & materiã ei⁹ indicat cap. 7.

Cap. 7. proponit tam libro primo dicenda, quàm hoc secundo: *Regum*, inquit, *& Episcoporum, qui cum iisdem sacris Virginibus de Britannia sunt profecti, & de illarum patria venerunt, breuiter hic genealogia & series tangitur. Sed in fine historiæ huius in alio volumine conuersio illorum & status exponetur latius.*

Porrò Caput 6. 7. 8. breue compendium est eorum, quæ fusè hoc posteriore referuntur; hic enim vberius inuitatio principum Sodalitatis personarum; accessus & cuiusque natalis conditio, status qualitasque; virtutes etiam, & naturæ diuinaq; dona memorantur.

C. 8. Cap. 8. *Axpara*, inquit, *hæc eadem & Ducissa fuit & Regina, sapiens valde & industria, ac prouida. Porrò aliàs de ipsa & filiabus eius, atque consobrinis ipsius, Anchira Ducissa, & filiabus suis quatuor, & Eleutheria Comitissa, & filia sua Lucentia præclarissima, tractabitur.* Præstat hoc fusè duobus extremis libri secundi capitibus: priore de Axparæ genere, prolibus, comitatu: posteriore de Anchiræ progenie, de Eleutheriæ Lucentiæq; stipatu familiaq; disserit.

In fine capitis eiusdem.

In fine capitis plura pollicetur, Lectoremq; ad volumen totum euoluendum inuitat his verbis: *Ecce prædictorum Regum & Reginarum, Ducum & Comitum, & Principum illustrissimarum, Virginum & Matronarum expeditionum seriem plurimarum singillatim descripsimus in alio volumine, & pleniorem: in quibus Lector, si eam vsque ad finem perlegerit, Virginum plurimarum nobilium & domicellarum laudabilem vitam mirabitur, & religiosam conuersationem earum & pudicam.*

Denique in vltimo capite prioris libri (quod hactenus perierat, nuper tamen cum sequenti libro repertum est, & à me primo loco post paulo proferetur) ostendit accuratius in hoc, quam superiore se debuisse sæpius ad calamum verba, syllabas, & ipsa commata dictantium Cœlitum excipere, dum ait: *Accidit quoque crebrius, & dum stylum apposuissem paginæ, iussus ponere pennam, ignorare me penitus scribendi materiam: & syllabæ, dictiones, commata, versus medietas, integer versus prænominabantur: & hoc præcipuè tamen in subsequenti volumine expeditionum earum nobis euenit, vt nimio tædio fermè deficeremus.* Continet enim sequens hic libellus intricatas quasdam genealogias, & supra septem centurias nominum propriorum, vt necessario materiæ talis Autorē magis fatigarit, cum prior plurimũ narrationem historicam cõplecteretur.

à B. Hermanno scriptus est

Iam verò Scriptorem esse B. Hermannum, Steinfeldiensem Cœnobitam, non alium, vt alias probaui, confirmant hæc etiam: *Primò*, quod autographum putetur esse Steinfeldiæ scriptum, cum viueret ibi B. Hermannus, licet à 50. annis intercíderit, Bellona sæuiente, & inde transcriptus ante trecentos circiter annos Codex sit, pro cœnobio Weierensi, quod curæ Præmonstratensium tunc commissum fuit: adeoq; & à Præmonstratensibus profectus, & iisdem sit dedicatus: nec in ea familia vlli ea ætate possit melius tribui, quam B. Hermanno. *Deinde*, quod ea Deiparæ Virginis, quę hoc in libro elucet, dictantis integra quandoque capita, & methodum scribendorum digerentis, beneuolentia fauorque prorsus incredibilis, cum nullius eius ætatis vita, moribus & gestis, vt cum B. Hermanni congruat: taceo familiarissima & continua Virginum Vrsulanarum cum eodem colloquia, monitiones, instructiones, nominum propriorũ suggestiones. Præterea promissa est ab iisdem SS. Virginibus Scriptori per Deiparam mira exaltatio c. 22. quam exhibuit B. Hermanno ea tam stupenda virginalis coniugij oblatione, prioris nominis in Iosephi mutatione, commonitione noui muneris, vt alter Ioseph Iesum brachijs baiularet, quæ cum trita sint omnibus ex vita, non sunt latiùs deducenda. Huc accedit, quod talis esse debuit, qui patria fuerit Coloniensis, effossioni corporum Vrsulanorũ interfuerit, Coloniam sępius excurrerit, complura capita corporaque Sodalitatis ipsius obtinuerit, eximia sanctitate Coloniæ impetrata claruerit. Similia enim insinuantur Scriptori verbis istis S. Teclæ: *Scias, inquit illa pro certo, quia ex quo ciuitas tua* (Colonia) *fundata est, nunquam Monachus eam introiuit, qui tantum in ea profecerit, quantum tu profecisti, & adhuc proficies. Thesaurus enim te magnus exspectat, & pretiosus tam Martyrum sanctorum, quàm Virginum sacrarum.*

Familiaritas eius cũ Deipara & SS. Virginibus.

exaltatur B. Hermãn⁹ per Deiparã in vita ob hanc scriptionẽ

C. 22.

Hæc

Hæc neq; Richardo Pręmonstratensi, neq; Tundalo, neq; alteri Coloniæ tunc, vel in vicinis locis commoranti (cuius quidem celebrior exstet memoria) sed soli B. Herm. possunt accõmodari: vita in manibus est: tria de his capita legantur, mecum Lector faciet: præsertim si animum intenderit in adnotationes, in quibus quandoq; gemina e vita proferam: quæ hic breuitatis causa prætermitto.

vita c. 29. 30. 31.

Tẽpus reuelationis

Tẽpus oraculi huius cœlitus dati disertè exprimitur quadriennium post prius: annus videlicet 1187. Quã diu vicibus interpolatis id acceperit, nõ meminit, videtur tamen nõ vno anno absoluisse eius scriptionem: nam cum affecta eius valetudo, tædiumq; & fastidium, in hoc magis, quàm in præcedenti libro exarando natum sit, & animi nõ recta dispositio vacationẽ quandam indulserit, ita vt opus fuerit quandoq; exhortatione vehementiore, quandoq; coactione ad laborem resumendum: & cum primus liber supra triennium scribẽtem exercuerit, nõ minus videtur temporis huic impendisse consignando, qui præter alia breuiter continet virtutes heroicas præcipuarum Virginum, Episcoporũ, Regũ Principumque, qui hanc Sodalitatẽ præsentia sua honestarunt, ex cuius lectione status penè omnis hominum rectè viuendi possit rationem petere. Quocirca si vnius Agnetis, Agathę, Cęciliæ SS. Virginũ castitas & fortitudo legentem afficit: hic tot centuriarum, paris nobilitatis, animi constantiæq. Virginum, rara varietate personarum euentuumq. discriminatæ virtutes heroicæ Lectoris animum mirificè detinebunt.

Mirabilis Deus in Sãctis suis.

Est sane cur in huius Martyrij narratione plus Deum admirabilem in Sanctis, quam in alijs possimus prędicare. Nam si mira Dei suauitas elucet, vbi nonnullos ab ipsis incunabulis ita gratiæ suæ donis præparat cœlo, separatq. ab illecebris mundi, & quasi nutrix & pædagogus informat & dirigit, vt ea, quæ Cosmophili in primis habent, aspernentur & reijciant: contra quæ carni molesta, ab amoris, æstimationis & honoris proprij desiderio aliena sunt, appetant studiosè: certè in his non vnam solã, sed chiliades videas aliquot, ita magisterio Spiritûs S. eruditas, Regio ferè & illustri sanguine procreatas, in aulæ delicijs enutritas ea fastidisse, quib. mortalium vulgus maximè ducitur: nullas ijs diuitias & delitias, nullos honores sapuisse: sola eas diuinorum bonorum specie motas: in studio pietatis, in castimonia & conscientiæ integritate conseruanda, curam omnem & industriam collocasse, vt non mortales, sed quasi Beatorũ è numero in cœlo suos amores, spes & iucunditates habere viderẽtur. Permirũ est, plurimas ex his & gentilibus ortas parentibus, in ampla licentia & peccatorum facultate, destitutas etiam magistri mortalis institutione, animos tamẽ innocentes, sanctos & lacte nitidiores conseruasse: vt dum per cœnum & ignem licentiæ Regalis Gentilitiæ ingrederentur, nulla tamen fœdiore labecula vel mentem inficerent, vel corporis illibatum florem amitterent: imò quæ nec odore quidem ignis cupidinis afflarentur: tam solicitè enim sponsus earum, puras & integras suas sponsas semper conseruauit: vt scriptor ob laborem nimiæ defatigationis penè exanimatus, odore tãtarum virtutum, animo refectus, tædium omne scriptionis abstersit. Hoc enim de se ipse narrat: *Vt nimio tadio fermè deficeremus: sed cum repente religiosissimarum iuuencularum, nobilissimarum Regum filiarum & Principum admiranda religio, tam paganarum, quam Christianarum, earumq. laudabilis, casta & arcta vita conuersatio, caritatis & abstinentia, sobrietatis & modestia virtus, totiusq. honestatis & feruoris decus nobis cœlitus occurrisset, mox omne prorsus tadium ab animo pellebatur, ita sanè fiebat, vt inter spem & desperationem, inter mentis fastidium spiritusq. delectamentum, expeditionis illarum seriem consummaremus.*

qui à teneris spernũt terrena. Tales hic integræ chiliades.

Cõseruatę in innocẽtia & virginitate.

Habebunt in hoc volumine Reges quod mirentur & imitentur: & virtutum singularum, quas illa maiestas exigit, viua, & natiuis expressa coloribus lineamenta, Principes etiam viri, Duces, Comites, Toparchæ, nobiles, vxorati, cœlibes, sponsi, quod ęmulẽtur: nec militibus & belli ducibus deerũt virtutũ decora, quę suspiciant.

Vtilis hic liber omni statui hominum.

Est hic sacrorum Præsulum & Episcoporum vera delineata effigies; insignia virtutum expressa, quibus velut gemmis infulæ niteant.

Maritatæ quoque Reginæ, Duces & Principes feminæ: Viduæ etiam hic magistras vitæ perfectioris, omnisq. sanctimoniæ reperient.

Omni ętati & sexui.

Vt taceam Virgines tam nobiles & iam desponsas, quam puellas impuberes. Hic iuuenes & adolescentes, pueri, omnis ætas, sexus, conditio, decurias aliquot inuenient vitæ sanctioris, & exquisitæ completæq. virtutis, cui velut ideæ, si mores quisque suos studuerit conformare, ad sanctitatis apicem, Deo dante, suffragantibus tot Virginum precibus euolabit, vt vix vlla in societate martyrum haberi magis singularis personarum, euentuum, rerumq. gestarum notitia queat: quam hic studiosus Lector inueniet. Breuiter enim cuncta, dilucideque, Deipara Virgine rerum ordinem digerente, memorantur: genealogicæ series & natales accuratè explicantur, vt velut in tabella temporis illius principes familias Britanniæ, Germaniæ, Belgijq; liceat intueri: modos etiam raros & vias, quibus Deus intra triennium Aquilonares præsertim regiones capitibus Ecclesiasticis & politicis vtriusque sexus spoliarit, vt inde nobilissimum debellato tartaro tropæum erigeret gloriæ: in quo diuina attributa, sapientiæ, bonitatis & potentiæ clarissimè velut in speculo exhiberentur.

Explicat Dei prouidentiam

& humanā curam ac prudentiā in ductoribus.

Mirari hic itaque licebit, quanta prudentia & cautione singulis è regionibus collectæ, & per decurias, centurias & chiliades Virgines, suis cum custodibus, ductoribus, ductricibusq; ad S. Vrsulam sint destinatæ, Episcopis sanctissimis, Regibus & principibus viris, matronis etiam honestissimis, castissimis, prudentissimis comitantibus, ne cui offerri vitium posset, vel innocentissimi Virginum intactarum animi, minima leuitatis offensiuncula in itinere vulnerari.

Nobile caput extremum est libri prioris, vti huius clausula, sic posterioris exordium, in quo Cœlitum sibi factos fauores candido apertoque stylo cum grati animi significatione describit autor. Multa hic rara occurrunt, quibus soleant modis Deus Cœlitesque, Hagiographos ad scribendum impellere, scribentes dirigere, monere, vrgere, præsertim verò hoc vnum accurare, ne error irrepat, vel animi perturbatio luminis cœlestis claritatem obtenebret.

Sed antequam hoc caput & librum sequentem aggrediar, meæ memor imbecillitatis, à Patre luminum, precibus Deiparæ & totius exercitus Vrsulani supplex auxilium imploro: vt quod meæ deest ingenij tenuitati, ac demerita prępediunt, tot millium suffragijs subsidiaria quadam luce clementer tribuatur, ne aberret à vero calamus, & cœlitus oraculum redditum, falsitatis alicuius labe cōtaminetur à commentatore. Nisi enim ope diuiniore fulciamur, qui in rebus sub sensum cadentibus toties hallucinamur & deerramus, quantum in diuinis aberrabimus? & in hac quidem periculosa materia, quam hic Cœlitum interpres erroribus inquinasset, nisi monitis identidem cœlestibus fuisset directus & institutus, ipsum audiamus.

EPILOGVS PRÆCEDENTIS LIBRI, & quasi Procemium sequentis.

Quod Notarius huius Passionis cœlitus est admonitus expeditiones SS. Virginum describere.

1 [1]Ecce in longum extensa est Virginum tuarum IESV Christe nouæ historiæ materia, & multo facta est prolixior, quam in ipso scribendi exordio eam putaremus extendi. Testis enim mihi es Domine, quia vix duorum aut trium foliorum in ipso scribendi initio, me consummare seriem existimabam. Nosti

2 etiam, quoniam [2]frequenter contra voluntatem meam ad scribendū multo tædio affectus excitabar. Accidit quoq; crebrius, dum stylum apposuissem paginæ, [3] iussus ponere pēnam, igno-

Cōtra volūtatē iubetur scribere.

3

rare

rare me penitus ſcribendi materiam: ſed quemadmodum cum pueris agitur paruulis, cum primum literis ſunt imbuendi, ita ſæpius nobiſcum agebatur; ſyllabæ, dictiones, commata, verſus medietas, integer verſus prænominabatur: & hoc præcipuè tamen in ſubſequenti volumine expeditionum earum nobis euenit, vt [4] nimio tædio fermè deficeremus. Sed cum repente religioſiſſimarum iuuencularum, nobiliſſimarum Regum filiarum, & Principum admiranda [5] religio tam paganarum, quam Chriſtianarum, earumq; laudabilis caſtæ & arctæ vitæ conuerſatio, caritatis & abſtinentiæ, ſobrietatis & modeſtiæ virtus, totiusq; honeſtatis & feruoris decus nobis cœlitus occurriſſet, mox omne prorſus tædium ab animo pellebatur. Ita ſanè fiebat, vt inter ſpem & deſperationem, inter mentis faſtidium ſpiritusq; delectamentum, expeditionis illarum ſeriem conſummaremus. Præterea nobis aliquoties accidit, vt impatienti animo menteq; parata, pennam ad ſcribendum aptaremus, en ſubitò cœlitus dicebatur: [6] dimitte: quidquid enim ſcripſeris, totum erit mendacium. Gratanti ſiquidem corde cœlicam admonitionem ſuſcipiens, ilico manum retraxi, otio vacans aliquando per mediam diem, quouſque mentis perturbatione ſedata, ſperata tranquillitas rediret. En quicunque Lectorum his, quæ diximus, credere voluerit, credat, neminem allicimus: neque propriam laudem, te IESV teſte, ab hominibus quærimus; ſcilicet [7] in his, & in cunctis operibus noſtris & ſtudijs gloriam tuam, benedictæq; Genitricis tuæ vniuerſorum Reginæ laudem amplificari deſideramus, ac magnificentiam ſanctiſſimarum Virginum tuarum vndecim millium, quas miro & ineffabili honore ſublimiq; gloria coram te in cœleſtibus fulgere feciſti: nos, prout tu dederis & conceſſeris, magnificamus in terris & glorificamus. Confidimus enim & ſperamus, quia quicunq; debitum nunc honorem impenderint & reuerentiam, [8] poſt hanc vitam gloria & honore donari perenni, perpetuaq; beatitudine & gaudio perfrui cum Chriſto earundem Virginum Sponſo: nec non & matre ipſius Regis æterni, ſanctarum omnium Virginum Regina, quæ vnà cum eodem filio ſuo in ſecula ſit benedicta, Amen. Explicit Deo iuuante noua vndecim millium Paſſio, earundem Chriſti Virginum interuentu nuper reuelata.

[4] dictata ad calamum.

[5] faſtidium inde natū.

Leuatur ſanctitate Virginum

[6] In perturbatione iubetur ceſſare à ſcriptione.

[7] Recta eius intentio.

[8]

1. *Ecce in longum.*] Scripturus libro superiori historicam Vrsulani Martyrij narrationem, cum neque methodus ei esset certa præfinita, & elocutio prudentiæ Scriptoris magnam partem relicta, voluit rem in pauca contrahere: sed dum affectu nimio ductus indulget calamo, creuit vehementer. Porrò modum, quem B. Hermannus in scribendo solitus sit obseruare, secessum ab hominum congressu quandoque cibi potusq; oblitus, inquirendo: ita refert vitæ coæuus auctor, cum narrat interpretationem Cantici Salomonis, quam Deiparæ mandato adornabat. *Aggressus*, inquit, *exponere & scribere Cantica Canticorum, in locum solitarium se reclusit, vbi nec clamantium insolentia turbaretur, nec multorum frequentaretur accessu: ibi sæpissimè sua debilitatis continua & quotidiana infirmitatis oblitus, tanta spiritus vehementia raptabatur, tanta fruebatur contemplationum dulcedine, tanta sacra Scriptura, quam tractabat, ebrietate potabatur, vt miserum omnino traderet obliuioni corpusculum, & horam vel cœna, vel prandij, vel minimè cogitaret, vel ignoraret omnino.*

2. *Frequenter contra voluntatem meam.*] Obseruare idem est in Hagiographis Prophetis veteris instrumenti, quos sæpe Deus reluctantes ad oracula profundenda efficienter impulit: vti & Balaamum, licet ariolum, sensisse etiam hagiographos laborem & difficultatem in scribendo, quæ diuino afflatu docti literis mandabant, constat ex lib. 2. Mach. c. 2. v. 27.

3. *Iussus ponere pennam.*] Adspectabiles aderant interdum lucubranti Virgines, nunc Parthenico schemate, nunc columbina specie: quæ vel materiam scriptionis suppeditabant, vel dictatrices ipsa verba suggerebant. Audi de hac admirabili familiaritate excerpta quædam ex M.S. Steinfeldiensis cœnobij coæuo B. Hermanni: *Fuit quidam deuotus Pater Præmonstratensis Ordinis nomine Hermannus, hic circa gloriosum exercitum sanctarum vndecim mille Virginum, ac Martyrum, magnum deuotionis affectum conceperat, ita vt per hos multa secreta ab illis cognosceret, & aliquæ ei sua nomina reuelarent, atque eum in desolationibus suis consolarentur. Vt ergo intimum affectum suum circa has sacras Virgines comprobaret, historiam & amorem in illarum honorem componere proposuit, cumq; applicasset dexteram ad scribendum, ecce Virginum vna apparuit ei, & stans coram eo, quæ scripturus esset, breuissimè & familiarissimè informauit. Quintiam columbam pulcherrimam super humerum residere conspexit, quæ rostrum suum dictantis auricula incessanter affixit.* Congruit huic caput 29. vitæ.

4. *Nimio tædio fermè deficeremus.*] Erat B. Hermannus ob crebras vigilias, productiores orationes, vehementiores corporis labores & afflictationes debiliore ventriculo, qui crudis vaporibus cerebrum grauedine, doloreq; cruciabat: vnde fastidium vti ciborum, sic continuatæ scriptionis nausea & defatigatio: videatur caput 26. vitæ. Omnia tamen amor & studium imitandarum virtutum Parthenicarum velut condimentum leniebat. Accedebant alternæ cœlestes deliciæ, visionesque, quibus depressus morbis animus erigebatur, vt eodem capite declaratur.

5. *Religio paganarum.*] Intellige quæ velante Baptismum voto Christianæ in Christum credebant: vel sic viuebant castè, velut Christianæ. Quod de sponso dicitur.

6. *Dimitte: quicquid enim scripseris, mendacium erit.*] Videas hic Cœlitum vigilantiam, curam & solicitudinem, ne quis error in librum hunc irreperet: & quomodo leuis etiam ira & impatientia, aut grauior quædam animi perturbatio, Spiritus Sancti fauores præcipuos arceat.

7. *Scilicet in his & cunctis operibus nostris.*] Hic vtinam scopus & vitæ nostræ totius, & edendorum librorum esset, non vt vana cuiusdam homuli memoria paucis in hoc mundo perennet seculis, anima tartari flammis mancipata; sed vt Dei, Deiparæ, Cœlitumq; gloria cognoscatur, foueatur, augeatur.

8. *Post hanc vitam gloria donari perenni.*] Innuit iam tum tempore suo fuisse eam fidelium persuasionem, imò fidentiam, felicem ex hac vita transitum ad æternam beatitatem habiturum, qui cliens Vrsulanus in vita tot Virginum suffragijs adiuuatur. De quo alibi.

INCIPIT LIBER SECVNDVS [1] Expeditionis vndecim millium Virginum, & peregrinationis earum: in quo series narratur earum, atque sociarum illarum, matronarum, & [2] sociorum, qui principaliores inter eos fuerunt, [3] Anno 1187. reuelatus.

CAPVT I.

REx cœlestis IESVS Christus, pius SS. Virginum Sponsus, pijssimæ Virginis MARIÆ Vnigenitus, Virgines suas vndenorum millium agmina, [4] Episcoporum & Regum, atque Reginarum societate consolatur & comitatu. Præterea & Ducum, Comitum ac Principum quamplures eis adhærentes profecti sunt cum illis. Denique & filij Regum plurimi, iuuenes illustrissimi, earundem Virginum fratres, & sponsi cum ipsis pergentes palmam martyrij pro Christo vniuersorum Rege adepti sunt. Harum siquidem Virginum temporibus regna Regum non adeo erant, vti nunc dilatata sunt, nec tam immensa: quoniam [5] in plures diuisa fuere tunc temporis Reges, qui passim eis principabantur. Nos itaque [6] Reginæ cœlorum pijssimæ instinctu, admonitione simul & exhortatione, quæ fida & fidelis earundem Virginum ductrix exstitit & gubernatrix, Episcoporum quinque, qui vnà cum illis de Anglia proficiscebantur, atque Regum & Reginarum conuersionem, seriem & genealogiam hic descripsimus plurimarum. Adiuncti sunt eis postmodum Romam pergentibus, illincq; reuertētibus Episcoporum plures, nobilium matronarum & Principum, venerabilis describit [7] Elisabeth Virgo Christi deuota. Sed de his pauca nos scimus: sic enim diuina prouidit gratia, vt quæ à iam dicta sunt Elisabeth Christi Virgine omissa, per nos ceterorum ædificationi profutura pandantur. Porrò sacrarum Virginum multarum hic generationes & nomina sunt descripta: & hoc [8] cœlestis Reginæ agitur prouidentia, quod per vniuersam Christi

4 Omnis sexus & conditionis personæ in Vrsulano martyrio.

6 Deipara auctor scriptionis.

Diuisio libri.

8 Finis.

Ecclesiam, illarum sunt reliquiæ & corpora dispersa, si quando per aliquem Dei seruorum vel ancillarum, nutu Christi & spiritu earum nomina reuelentur, faciliùs credant, maioremque fidem adhibeant, maiore dilectione illas amplexantes. Sed [9] cum ferè hoc eodem opere perconsummato orantes inuestigaremus, si Reges vniuersi, Duces & Comites hic descripti forent legitimi: cœlitùs nobis dicitur; quia etsi nequaquam cuncti legitimi fuissent electi, [10] cum virtute, potentia & nobilitate illis meritò exstiterunt comparandi. Deum itaque testamur, qui vniuersarum conscius est conscientiarum; quoniam plura huius historiæ descripsimus capitula, & quidem inuitis iniungebantur nobis, seriesq; ipsarum & materia [11] sigillatim reuelabatur, & vno perscripto, interim aliud, velut coactè, imperabatur cœlitùs describendum.

Reges, Duces & Comites hic nominâdi, pares ijs fuere potentia.

1. *Incipit liber secundus.*] Finito præcedenti capite, in eodem M.S. & eadem etiam linea, titulus sequens rubris tantum literis discriminatus, inchoabatur, ne quis dubitaret de eodem auctore.

2. *Et sociorum.*] Vt eximat vulgatam quorundam persuasionem, solas fuisse Virgines, plerisque capitulis virorum etiam comitantium facit mentionem.

3. *A. 1187.*] Iam sub annum 1183. cum auctor in priore libro caput 6 7. 8. concinnaret, oportuit ipsum confusam etiam huius libri notionem habuisse: distinctior tamen, & accuratior capitulorum singulorum descriptio cœpit anno dicto: diuersis Cœlitibus integra quandoque capitula dictantibus.

4. *Episcoporum & Regum.*] Enumerat hic personarum Sodalitatis Vrsulanæ varietatem, nobilitatem & maiestatem.

5. *In plures fuere tunc temporis diuisa Reges.*] Sola Hibernia tertia pars Britanniæ in sex minimum regna secabatur. V. l. 2. c. 23.

6. *Regina cœlorum simul instinctu, admonitione simul & exhortatione.*] Modum quo Deipara B. Hermannum in omnibus semper direxerit, præsertim qua ratione solita fuerit eum ad scribendum excitare, bellè refert auctor vitæ c. 49. vbi Cantici Salomonis expositionem viget. *Nondum* (ait auctor vitæ) *plurimi noueramus vitam & facta viri iuxta institutionem ipsius Domini Iesu, aut secundum monita beatissimæ Matris eius in omnibus ordinari: dum igitur aliquando occasione accepta ipsum super hoc facto familiariter conuenissem, competentem excusationem non habens, coactus est dicere veritatem. Aio enim non temeritate quadam, nec virium mearum præsumtione, vt creditur, nec simplicitate deceptus (tanquam ignorans quantum ingenij tractatus iste requirat) opus istud aggressus sum: sed matre Domini commonente. Ego verò nequaquam sermonis breuitate & veritate contentus, modum reuelationis diligentiùs inquirebam* (audi nunc columbini pectoris candorem & simplicitatem, ac obserua, an non cum phrasi dicta congruat) *Videbam,* inquit, *& ecce Mater Domini Iesu apparuit mihi, ferens manibus speciosam & spatiosam scutellam, in fundo sui parum olei continentem, & arridens blandissimè dixit mihi: & hic modicum tibi est, vt illud exhaurias reseruatum: & adiecit dicere & docens. Quoniam liber Cantici Canticorum diuersorum expositionibus penè penitus est exhaustus, hoc modicum tamen, quod ad similitudinem huius modici olei adhuc superest, à te ad commendationem meam est necessarium exhauriri. Tanta igitur auctoris commonitione, & tanta commonitricis auctoritate confisus, mihi importabilem assumsi laborem, magis eligens ignorantiis hominum, quam Matri Domini displicere.* Similis non instinctus tantum, sed admonitio simul & exhortatio Deiparæ loquentis hic fuit, & vt sequetur capita ipsa diuidentis, integra nonnunquam dictantis, vt fastidium infirmi scriptoris subleuaret.

7. *Elisabeth Virgo deuota.*] Approbat eius Vrsulanam narrationem, vt cœlitus haustam: promittit ea se, quæ præterijt, enarraturum: idem libro superiore fecit sæpius.

8. *Hoc Regina cœlestis agitur prouidentia.*] Vide Deiparæ solicitudinem, vt Virgines illæ nominatim etiam totum iam per orbem diuisis earum reliquijs colantur & inuocentur.

9. *Cum ferè hoc opere consummato orantes inuestigaremus*] Vt verosimiliter narraret, & fidem Lectori faceret, dubia Cœlitibus proponit, nec

necijs molestè ferentibus: contra, quam accidere soleat in visis, quibus Dæmon ludificatur rerum spiritualium imperitos, nā examen perhorrescit: tenebras, diuerticula & latibula, non lucē amat.

10. *Cum virtute, potentia & nobilitate illis meritò existimenti comparandi.*] Historiæ Gentilium & Romanæ eius temporis plenæ Regibus, Ducibus & Comitibus, in ipsis etiam Imperatorum familijs; sed huc confugere non est opus. Erant socij & confœderati Romanorum ipsorum indulto certorum locorum toparchæ: multò tamen plures in regionibus nondum imperio Romano subiugatis: in quibus Dynastæ, viríque Principes, si non ijs gaudebant nominibus, pares tamen tribus in rebus Regibus, Ducibus & Comitibus erant, generis origine, opum affluentia, vrbium & regionum dominatu.

11. *Sigillatim reuelabatur, & vno perscripto interim aliud*] Cōmuniter afflatu & illustratione mentis per impressas intellectui notiones SpiritusS. occultè suggerebat: singillatim tamen certa, quæ infrà recenset capita Deipara Virgo: nonnulla alia, quædam Virgines, vt dicetur, articulata voce dictabant.

CAPVT II.

Quod S. VVilhelmus Episcopus, & fr. ipsius Iacobus, atque soror ipsarum nobilissima matrona, cum illustri SS. Virginum comitatu cum eis profecti sunt.

[1] Episcoporum quinque de Britannia cum Virginibus Coloniam proficiscentium, primò genealogiam narrabimus, ac deinde Regum ac Reginarum pandemus conuersionem. [2] B. itaq; VVilhelmus Episcopus illarum vnus consors & consocius, de nobilissima progenitus fuit prosapia, cū ex parte patris, tum etiam ex parte matris, de Regali erat stirpe oriundus, vir siquidē strenuus, iustitięq; tenax & veritatis. Consobrinus pij Regis extitit Virginis Vrsulę patris, atq; SS. Virginū cognatus Pinnosę, Sapientiæ & Margaritę. [3] Tres nāq; fratres habuit ac 2. sorores. Frater autem ipsius senior Iacobus dicebatur: & hic cum duab. eum sequebatur filiabus, vxore iam mortua. Filiarum sanè vna Florētina dicta est, & altera Verena. Porrò sororum eius prima Gerasina vocabatur, & hęc cum filia paruula, quæ similiter Gerasina nuncupata est, ambos secuta est fratres. Altera quippe sororum Florentina dicebatur, quæ duas cum eis direxit filias, S. Gęlasiam & Florentinā. Alter namq; fratrum vnam cum illis filiam misit nubilē, quæ Gerasina est appellata. Tertius siquidē illorum duas direxit filias, S. Genouefam & S. Bilonnam. Pater S. VVilhelmi sanè fratrumq; ipsius Magnus erat Princeps, filius Regis cuiusdā: habebat quoq; in eodē cœtu Virginū cognatas plures: Consobrinorū itaq; suorum filiæ quædam cum eo mittebantur virgines. Deniq; trecētas fermè virgines ipse & fr. eius Iacobus, atque soror illorum Gerasina ad S. duxerunt Vrsulam. Secuti sunt illos & iuuenes duo præclarissimi ipsorū cōsanguinei, nobiles, probi, quorum vnus Antonius Ducis cuiusdā erat filius, qui sponsā habebat in eodē Virginū agmine honestissimā

1 — 2 Vvilhelm⁹ Ep̄s de regio stemmate. — 3 — Fr eius 1. Iacobus. — soror 1. Gerasina. — Secunda. — Secūdus fr. — Tertius. — Parens horū Magnus Princeps. — cum 300. — Sponsi sequuntur sponsas.

Comi-

Comitis vnius filiam, quę Sirapionia vocabatur. Alter verò Sigemundus dicebatur, filius Comitis nobilissimi, & ipse spōsam illic habuit magnæ virtutis & probitatis virginem, & hæc dicta est Pionia, de stirpe Regali exstitit, auunculum habens Regem. Multæ reuera virginum in eorū fuere comitatu nobiles valde & elegantes, quæ sponsis erant nobilissimis desponsatæ: super quarum discessu illi mœrore ingēnti lāguebant. Præterea inter ceteras fuerunt quædam virginum illustrissimæ in hoc eodem conuentu eiusdē Episcopi cognatæ ipsius. 4 B. Chelindris cum sorore Virgilia, filiæ Comitis vnius præpotentis, quarū mater filia fuit Regis cuiusdā ditissimi. Filiæ nihilominus Auiti Regis boni viri, & honestissimi S. Columba, sororq́; ipsius B. Cordula, illis adhærentes in earum societate pergebant. Itaq; S. Chelindris, atq; B. Cordula, cognationis sibi affinitate iungebantur, & de principalibus vndecim fuerunt Virginibus: quæuis illarum millenario præfuit nobiliter, & istæ illustrissimis erant viris desponsatæ: qui multò dolore super earum absentia mœrebant. Habebant & neptes secum, & consobrinas quamplures. Porrò S. Agatha, sororq́; illius B. Agnes nobilissimæ Virgines, filiæ sororis S. Columbæ fuerunt, quarum pater Rex earum erat inclytus & fortis. B. verò Agatha sponsum habuit nobilissimum, qui duas sorores in earum habebat collegio virgines, S. Frontoniam & B. Eligendam, decoras & honestas.

S. Cordula filia Regis Auiti.

1. *Episcoporum quinque.*] Digerit librum in tres partes: primoque de Episcopis agit: quod fieri mandauit Deipara. V. c. 6. huius libri.

2. *B. VVilhelmus.*] Episcopos adhibuere, qui Virgines ducerent, vt custodes virginitatis earū, adiunctis eandem in rem matronis ætate prouectioribus, & auctoritate præditis. Hunc lib. 1. c. 7 vero & proprio nomine Michaelem vocat, cui cognomen hoc à patre VVilhelmo adhæsit.

3. *Tres namque fratres habuit.*] Genealogiam eius apponam: sicut & in sequentibus: res enim per se satis intricata, nisi notulis & tabulis explicetur, perpetuas Lectori offundit tenebras.

B. WILHELMI EPISCOPI GENVS.

Rex

Wilhelmus Princeps Magnus. | Vxor matertera Dionethi Regis.

1. S. Wilhelmus, aliàs Michaël Eps. 2. S. Iacobus, ex vxore N. tertius, ex vx. quartus. ex vx. 1. Gerasina, 2. Florentina. vx. | S. Dionethus, | Daria.

S. Verena, S. Florentina. S. Gerasina. Bilōna. Genouefa. S. Gerasina. S. Florētina. S. Gelasia. | S. Vrsula.

Comitatus totus fuit trecentarum Virginum: ducibus & custodibus Wilhelmo Episcopo, Iacobo Principe, & Gerasina matrona. Prima hæc nobilissima cohors nomine Dionethi Regis collecta, è Regij sanguinis, & primæ nobilitatis puellis fuit, delectum agente Gerasina matrona, & Wilhelmo Episcopo: cui altera accessit pari numero, complurium filiarum Regum & Principum, de quibus c. 14. In familia Regis Auiti Martyris tractabitur: quasdam ex illis hoc etiam extremo capite attingit.

4. *B. Chelindris cum sorore Virgilia.*] Comitis fuerunt filiæ, & Chelindris quidem inter Chiliarchas nonum obtinuit ordinem: præter hanc complures adfuerunt eiusdem nominis: de aliis suo dicetur loco.

CAPVT III.

Quod S. Columbanus Episcopus B. Vrsulæ consobrinus cum fratre suo Duce, matre & sorore ad sanctam venit Vrsulam.

[1] S. Columbanus Episcopus homo bonæ conuersationis extitit, & laudabilis vitæ: hic B. VVilhelmi cognatus erat, & tam stirpis generositate, quam morum virtute clarus refulgebat. Denique mater S. Vrsulæ ipsius matertera fuit. Habebat sanè ipsa Regina mater Virginis [2] octo fratres & sex sorores. Primus itaque fratrum Eustachius dicebatur, alter VVillebrordus, ac tertius Gilo: de reliquis autem fratribus & sororibus, aliàs latiùs tractauimus. Eustachius verò Comes erat illustris, tam generis nobilitate, quam animi probitate refulgens, qui duas in comitatu Virginum filias habuit, B. Eutropiam ferè nubilem, & Bertham quinquennem. VVillebrordus siquidem alter fratrum vir strenuus, duas cum eis similiter filias direxit S. Iustinam & B. Philomenam. Tertius fratrum Gilo vir fortis, potens, solam cum eis filiam misit, quæ dicta est Adhamara, hæc nempe pulchra erat valde & decora, moribusq; optimis adornata, & plus ceteris dilecta, fuit enim nobilis, & Comiti cuidam in proximis desponsanda. Sororum autem ipsius Reginæ [3] vna vocabatur Alexandria, sed proprio nomine dicta est Eugenia: ab auo namque suo, qui Alexander dicebatur, & erat Rex strenuus & potens, ac multum valens, ista traxit cognomen. Altera quippe sororum Eulalia est appellata. Porrò S. Alexandria duos in hoc sancto Virginum comitatu filios habuit: quorum vnus Columbanus Episcopus fuit, & alter Euodius Dux inclytus erat, atque valde honestus. Denique [4] Columbanus Episcopus vir prudens fuit, magniq; consilij, honestæq; vitæ, integer erat corpore: nam Virgo extitit, multa vigens castitate. Plurimum sanè in illo sacrarum valebat Virginum agmine: nunc omnem illas terrorem hortabatur atque tristitiam deponere, nunc ad seruandam virginitatis puducitiam, nunc ad tolerandam pro Christo Virginum Sponso martyrij passionem eas sedulus admonebat.

[1] Dariegen.

[2] Habuit 8. fratres, 6. sorores.

1 Eustachi' misit duas filias.

2. Willibrordus totidem.

3. Gilo vnā.

[3] Soror 1 Alexandria.

Filios misit S. Colūbanum & Euodium Ducem.

[4]

Euo-

Euodius siquidem Dux illustris frater ipsius, relictis terris, patria & diuitijs, vxore & filijs, cum sola filia virgine Eugenia per matrem & Episcopum fratrem secutus est Dominum, cum sacris proficiscens Virginibus: Vxor namque ipsius Ducissa duræ mentis erat & proteruæ, vnde illum sequi nolens, quæ post in breui cognita eius morte, alium duxit maritum. B. sanè Alexandria istorum mater fratrum filiam quoque secum duxit matronam illustrem, Comitissam nobilem, nomine Marcellam: hæc autem per omnia tam matri, quam fratribus coæquabatur meritis & virtutibus, virum habens Comitem probum & honestum, qui dictus est Ioannes, quæ contra ipsius voluntatem est profecta: nam eo multum resistente, vix tandem abeundi licentiam extorsit. Quæ filias secum duas duxit virgines: vnam duodennem Cleopatram nomine, quæ moribus erat insignis, & benè composita. Altera siquidem erat paruula, & Pretiosa dicebatur. Pater itaque illarum B. Alexandriæ maritus Dux exstitit inclytus & illustris, & Pipinus vocabatur, fraterque fuit Regis magni de Britannia Arthuri magnifici & potentissimi: qui iam ante SS. Virginum expeditionem ab hoc mundo migrans transierat. Soror quippe ipsius S. Alexandriæ, S. Eulalia, tres secum filias ducens, sequebatur sororem ac filios eius. Prima siquidem filiarum ipsius Hodierna est nuncupata, & erat nubilis cuidam Comiti desponsata, quæ relicto sponso terreno, sponsum elegit cœlestem, B. Mariæ Virginis Vnigenitum. Secunda dicebatur Odilia, & tertia Sibilia, quæ matrona fuit illustrissima, & Regina nobilissima. Hæc finxit se apud maritum Regem inuisere matrem, atque ceteros cognatos atque cognatas, ac Vrsulam Virginem suam consobrinam, & ita instante peregrinationis earum tempore, cum eis proficiscitur, regnum contemnens temporale, Christi amore, gloriosæq; Matris eius dilectione, ab eis interminabilem vitæ, & gloriosè recipiens coronam. Iuuencula siquidem erat vix annorum viginti: nam discessu suo inopinato multorum corda dolore vehementi vulnerauit. Dolebat Rex ipse maritus eiusdem Reginæ super ipsius absentia, mœrebant populi regni sui, imò vniuersi, qui eam nouerant, eius discessum

Filia Alexādriç Marcella trahit secū 2 filias

2. soror Datrix Eulalia 3. adducit filias,

ſum lacrymoſis vocibus plangebant. Erat enim iuuenis ætate, ſed mentis intelligentia, atque animi ſagacitate,& diſcretione multa vigebat, omnibus erat amabilis, vniuerſis dilecta. Ecce Regina hæc adhuc iuuencula, omnia contemnens reliquit, vt Chriſtum lucrifaceret. Reliquit terras, regnum & diuitias: reliquit maritum Regem, atque liberos tres paruulos, maſculum vnum, duaſq; puellulas: præterea corpus & animam pro Deo contemnens peregrè profecta moritura coronam Martyrij pro corona Regali concupiuit.

1. *S. Columbanus.*] Priore capite Dionethi conſobrinas & conſanguineas nonnullas recenſuit, hic matris Dariæ ſororum poſteros numerat Martyribus aſcriptos.

2. *Octo fratres & ſex ſorores &c.*] Vide libri huius c. 19. & 20. hic truncatam exhibet S. Vrſulæ maternam genealogiam, vt eam præſertim cohortem conficiat, quam S. Columbanus duxit: eandem hoc loco claritatis cauſa ſubijcio oculis.

S. COLVMBANI GENEALOGIA.

Alexander Rex.

Gelaſius, | Sibilia

Euſtachius, Comes ex vx. — Willibrordus, ex vx. — Gilo, ex vx. — alij 5. fratres. — Eugenia. aliàs Alexandria, vxor Pipini Ducis M. & fratris Arthuri Regis. — S. Eulalia, vxor N. — S. Daria. vx. S. Dionethi

Eutropia, Betelia. Iuſtina, Philomena. — Adhamara. — S. Odilia, S. Hodierna, S. Sibilia nupta Regi. — S. Vrſula.

S Columbanus, Epiſcopus. — S. Euodius Dux, ex vx. — S. Marcella nupta Ioãni Comiti

S. Eugenia. — Cleopatra, Precioſa.

3. *Vna vocabatur Alexandria.*] Tam hæc, quam ſoror eius Eulalia matertera ſtipabant plerumque latus S. Vrſulæ, quam conſilio regebant, & autoritate iuuabant, vt maiore prudentia, ſuauitate, & facilitate totis virgineis caſtris vna præſideret Vrſula, lib. 1. c. 13.

4. *Columbanus Epiſcopus vir prudens fuit.*] Peridoneus ſanè ad conſcientias Virginum moderandas; corpore caſtus, animo prudens, vita integer, eloquio facundus: is tria caſtis mentibus ingerebat præcipua. Fugam triſtitiæ, mentis quadam continua ſerenitate cuſtodita, quę multum valet ad dæmonis inuitamenta declinanda, labores corporis ſuperandos, martyrij lauream conſtanter obtinendam: Deinde pudicitiæ decus & ornamentum, quod leuitate minima nonnihil obfuſcari ſolet, proponebat verbo & exemplo, vt fidem ſponſo Christo promiſſam ſanguinis arrhâ confirmarent: & forte cum Apoſtolo hæc ſæpiùs admonebat: *De cætero fratres quæcunque ſunt vera, quæcunque pudica, quæcunque iuſta, quæcunque ſancta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, ſiqua virtus, ſiqua laus diſciplinæ, hæc cogitate. Quæ & didiciſtis, & audiſtis, & vidiſtis in me, hæc agite, & Deus pacis erit vobiſcum.* (4. Phil. v. 8) Denique ad mortem amore ſponſi pro nobis mortui fortiter oppetendam, excitabat: quis hunc neget Oratorem perfectum, & omni laude cumulatum, cuius vt vita caſta, ſic ſermo difertus fuit ad perſuadendum accommodatus?

5. *Tertia Sibilia.*] Magna in tali Regina, ea ætate, & ſecundo rerum omnium fluxu virtus, tanta rerum omnium caducarum deſpicientia, coniugis, & liberorum tenellorum neglectio, corporis ipſius contemptus, & deſiderium, vt id mille tormentis amore Chriſti obijciatur. Quam potens vis gratiæ, quam amor diuinus efficax? tam ſubitò facit animum in cœleſtibus fixum, quæ mortales prima ducunt, vt ſordes cõculcare? Mirare hęc, Lector, venerare, imitare.

CAPVT IV.

Quod S. Ivvanus Episcopus B. Pinnosam virginem & Euodiam sororem illius cum multo Virginum cœtu ad S. duxerit Vrsulam.

1 S. Ivvanus

[1]B. Iwanus Episcopus, vir nobilis erat, ac filius Regis Simeonis illustrissimi Principis: sapiens enim fuit valde, ac boni homo testimonij, castus, & virginitatis adhuc flore decoratus. Auunculus exstitit Reginæ matris Vrsulæ, & S. Alexandriæ, atque B. Eulaliæ. Iste Dei ac martyrij feruens amore, cum sacris profectus est Virginibus: Porrò Virgines in suo comitatu adduxit nobilissimas, elegantes & decoras ad B. Vrsulam, plusquam quingentas. B. siquidem [2]Pinnosa filia Ducis illustrissimi Luduici Vrsulæ Virginis patrui in sua erat Societate. Et hæc secum adduxit sponsum nobilissimum Ducis cuiusdam filium iuuenem decorum, animique virtute præclarum, nomine Canutum. Huius mater filia Regis erat cuiusdam strenuissimi. Habuit hic idem iuuenis Canutus fratrem Simeonem probissimum adolescentem, qui B. Cordulæ sponsus exstitit Pinnosæ Virginis cognatæ: Et iste similiter sponsam Cordulam, atque fratrem consecutus est: Porrò B. Euodia illustris virgo S. Pinnosæ soror sequens illam, suum quoque secum duxit sponsum iuuenem, Comitis vnius filium valde honestum & elegantem, qui dictus est Moanander. Adhæsit etiam illis S. Eleutheria earum consanguinea, filia Amitæ Virginis S. Vrsulæ, prudentissima Virgo, æquitate seuera, & veritatis amatrix, cum suo sponso illustri viro, sagaci, & multùm commendabili: qui Principis cuiusdam magni exstitit filius: Hic Segemundum Regem habebat auunculum, materq; ipsius filia Regis erat vnius, nomenq; sponsi illius Sicherus dicebatur. Tres siquidem Virgines istæ S. Pinnosa, Cordula & Eleutheria cum sorore Iosippa super omnem exercitum Virginum habebant principatum. Atque S. Florentina ipsarum consobrina ex illis erat, magisterium habens: sed in alio hæc fuit comitatu. Multas sanè de sua cognatione iam dictæ secum duxerant illustres & decoras virgines. Sequebatur autem B. Pinnosam atque sororem eius Euodiam adolescens regius, pulcher & decorus, nomi-

Auuncul' Dariæ.

duxit 500.

2 Pinnosam

S. Cordulã

S. Eleutheriam.

3. Virgines principes totius exercitus.

nomine Siphredus, animo valde probus & honestus atque maturus: qui multis præ honestate morum magna exemplo erat tam viris, quam virginibus. Illarum filius auunculi fuit: præterea in earum comitatu Princeps magnificus, & filius Sigemundi Regis præclarissimi. 3 Hic idem Princeps proprio nomine Magnus vocabatur, vir vitæ honestate animiq; virtute multa vigens: vxorque illius cum illo pergit matrona nobilis, multumq; valens, nomine Matrona. Et hæc soror erat Iwani Episcopi, mulier prudens & religiosa. Beata siquidem Benedicta virgo prudentissima, ac valde vniuersis accepta, quæ fuit ex vndecim principalibus, mille regens virgines, illorum exstitit filia. Habebat sanè hic idem Princeps cum S. Benedicta quatuor filias, duas virgines S. Sapientiam & B. Illustrem, matronas duas S. Cornulam & B. Prudentiam. Porro S. Cornula tres secum duxit filias, B. Columbam, Vrsulam, & Melchiam virgines honestissimas. Altera filiarum Prudentia duxit duas filias Luciam & Euticiam. Aderat in eodem cœtu B. Odilia, virgo sapiens valde, omniq; animi virtute conspicua & honesta: & hæc mille præfuit virginibus, vna de principalibus vndecim existens. Filia siquidem sororis Magni fuit Principis iam dicti optimæ matronæ, filiaque Comitis viri prudentis & strenui. Hæc eadem virgo illustris duas secum duxit sorores virgines, S. Iuliam & Vrsiciam. Habebat sanè hic idem Princeps secum probissimum fratrem nomine Sibaldum, fortem, strenuum & decorum: cuius vxor Cleopatra dicta est, & erat filia Regis cuiusdam, qui ambo secum filiam ducebant paruulam, quæ similiter Cleopatra dicebatur. Sequebantur verò eum duæ sorores virgines B. Formosa & S. Eligentia. Præterea etiam de consobrinis suis septem eum secutę sunt virgines nobilissimæ. Porrò Princeps præfatus Magnus tres filios habuit: quorum vnus Sigemundus nomine adolescens præclarus secum pergens à multis plurimum diligebatur, ob morum bonorum honestatem. Filiorum namque illius senior vnam secum direxit filiam virginem S. Philogenam. Denique fratres isti ambo Magnus & Sibaldus duodecim virgines secum duxerunt, consobrinorum filias & consobrinarum. Quarum tres inter ceteras fuerunt valde prudentes, magnæq; virtutis & honesta-

3 Secutus Magnus Princeps, cum vxore sorore S. Iwani & 4. filiabus;

Cornula cum 3.

S. Prudẽtia

S. Odilia.

Accessit Sibald' cũ vxore & 3. filiabus.

& 12. virginibus consobrinis.

nestatis S. Agatha, Emerentia, Immeria, quæ nobilissimis fuere sponsis desponsatæ. Primus itaque illorum dicebatur Euodius, & erat filius Comitis vnius, & alter Ducis cuiusdam filius, tertius dictus est Siranus, & hic filius fuit Regis cuiusdam probissimi. Tres verò iuuenes isti cùm sponsarum amore illecti, tum ceterorum, tam iuuenum, quam virginum capti exemplo, & contemnentes omnia secuti & ipsi Dominum, cum Virginibus proficiscentes. Porrò & filius sororis B. Iwani Episcopi Selantius, iuuenis Regius ac valde egregius, morumque honestate præclarus, frater S. Benedictæ virginis præfatæ in alia societate suam sequitur sponsam illustrem Sapientiam filiam patrui Vrsulæ, quæ mille quoque præfuit Virginibus, vna ex vndecim principalium Virginum magistra, illius amore illectus, atque auunculi Iwani Episcopi sororisq; ipsius Benedictæ tractus dilectione.

Fr. S. Benedictæ spõsus Sapientiæ cũ ipsa

1. *B. Iwanus Episcopus.*] Fuit is ceteris ætate grandior: quem verosimile dixi esse illum famosum Lucij Britannici Regis Legatum ad Eleutherium Papam cum Melitone missum. Fauet *primò* nominis affinitas, & ætas deuexa: *deinde* quod Eluanus ille post primum Theanum vel Theonum, (qui Lucij temporibus Londinensis Præsul fuit) circa An. 180. secundus eam Cathedram inscenderit, & ab Vsserio conditor putetur fuisse Bibliothecæ Ecclesiæ S. Petri: ita suspicor ad tempora S. Vrsulæ peruenisse; potuisse non dubium est: nobilem hic adduxit cohortem è metropoli Britanniæ quingentorum capitum Parthenicorum.

Vsser. in antiq. Britan. Eccl. in eccl. S. Petri. & Godwin' de Præsulib. Angliæ.

2. *Pinnosa filia Ducis.*] Huius genealogiam alias dabo; proxima fuit hæc Princeps omnium Virginum à S. Vrsula, quæ Canutum Ducis filium sponsum secum rapuit; fratrem huius Simonem Cordula sponsa castitatis vinculis implicauit: at Pinnosæ soror Manandrum vel Monandrum Comitis filium ijsdem amoribus irretiuit: vti Eleutheria consanguinea trium dictarum Sicherum ad martyrij lauream inuitauit. Dignæ tres hæ viragines nominatæ, quæ totis castris exemplo pudicitiæ præsiderent; facilius enim castas Deoque deuotas virgines in officio tenere potuerunt, quæ principibus talibus, florida ætate, castos Christi hymenæos persuasissent: ita decem ferè hoc capite recensentur iuuenes nobilissimi, qui Virginum exemplo monitisq; comitatum hunc decorarunt Martyrij cupidi: vt non tantum Virginum, sed & iuuentutis Regiæ flos delibatus è Britannia sanguinem vltro Christi amore profuderit; tanto Sodalitatis vnius ornamento. Nulla similis ætas tot habuit sponsos illustrissimos, sponsarum amorem felicius laurea virginitatis & martyrij commutantes; pauci tamen hic recensiti cum tot alijs sparsim infra referendis.

3. *His idem Princeps Magnus vocabatur.*] S. Iwani stirpem & neptes dabo; itemque Magni Principis progeniem.

GENVS

GENVS S. IWANI EPISCOPI ET MAGNI PRINCIPIS.

Simeon Rex.

Fil' S. Ivvan' Eps, auũculus Dariæ. | Filia ei' S. Matrona M. maritus. | Vxor N. | Rex Sigemundus.

S. Magnus Princeps Regis filius. | Sibaldus fr. Magni, Vxor | soror Magni† nupta Comiti

Filia nupta 1. Fil. 2 nup. Filię 3. virg. mart. Fili' 1. Fil. 2. Fil. 3. N. misit filiã, | Cleopatra cũ sororib. { Formosa, Eligentia

Cornula cum 3. fil. | Prudentia cum 2. fil. | Benedicta Chiliarchis. Sapientia, Illustris. | Selãti' spõs' Sapientiæ, | Sigemũd' adolescẽs | Philogena V. | Filia Cleopatra, | Odilia Chiliarchis Iulia, Vrsicia.

Columba, Vrsula, Melchia. | Lucia, Euticia.

†Consobrinæ Magni & Sebaldi:
Agathia cum sponso Euodio,
Emerentia,
Immeria & aliæ 9.

Nota, Ivvanus cum dicatur auunculus Dariæ, Eulaliæ & Alexandriæ, nec tamen eundem habeat patrem Alexandrum cum Sibilia matre Dariæ, fuerit tantum vterinus frater Sibiliæ, ex alio parente genitus. Ex hoc comitatu aliquot Virgines 140 annis postea, quam hęc reuelatio conscripta est, inuentæ in sepulcris cum iisdem nominibus, vt apertè testantur Lectiones Ioannitarum, his verbis: *Durantibus his fossuris, inuenerunt centum & plura S. Societatis corpora, &c. S. Odiliæ, S. Ofiliæ, Benedicta, Cornula, item Sapientia, Prudentia, Florentia, &c. & aliorum plurimorum vtriusque sexus hominum, &c.* Sed de his suis locis. Ita fuit eius veritas tot annis postea per reperta eadem in tumulis nomina demonstrata: post annos 140. Illustris hæc cohors, duce S. Ivvano Londinensi, vt dixi, Episcopo: cum flore nobilium adolescentum, & quingentis castissimis virginibus: nec poterat hisce tali custode & duce in via subesse periculum, Magno etiam Principe cum fratre Sibaldo vnà cum vxoribus, liberis & agnatis, & sine dubio magno stipatorum numero comitantibus.

CAPVT V.

Quod S. Eleutherius Episcopus per Comitem Eustachium fratrem suum est conuersus.

[1] *B.* Eleutherius Episcopus, & ipse similiter vir erat nobilis, ac bonæ conuersationis & vitæ, hic per fratrem suum Comitem Eustachium conuersus efficitur comes itineris, & socius Virginum sacrarum. Qui Comes sex in illo sacro Virginum conuentu filias habuit, quarum tres erant virgines, ac tres matronæ nobiliter viris copulatæ nobilibus: [2] prima B. Margarita fuit Comitissa: secunda Florentia, cuidam nobilissimo Comiti nupta. Tertia Eusebia, quæ vxor similiter exstitit illustrissimi Principis, & prædiuitis atque potentis. Reliquæ tres fuerunt virgines honestissimæ & sagaces, Deoque deuotæ. Harum prima *S.* Margarita erat virgo illustrissima, &

1 B. Eleutherij frater Eustachius 6. filias adduxit, 3 maritatas, totidẽ virgines cum sponsis.
2

B. VValburgis, atque S. Eleutheria. Tres siquidem Virgines istæ tribus illustrissimis viris fuerunt desponsatæ; sed B. Margaritæ, & S. Eleutheriæ sponsi Felix & Euticius, duorum Comitum filij sponsarum iuncti amore, eas & patrem illarum sequebantur, se & omnia sua relinquentes. Porrò ipse Comes pater earundem Virginum, cum vxore Sibilia nobilissima matrona, & multum commendabili sacrarum Virginum comites effecti, cum eis profecti sunt. Denique prima filiarum trium matronarum tres cum illis direxit filias, S. Eunomiam, Praxedem & Iulittam: secunda duas, Hermolaam & Gertrudem: tertia similiter duas, S. Genouefam & Ermingardem.

3 Fratres Eustachij.

3 Prædictus sed enim Episcopus Eleutherius, fraterque ipsius Comes Eustachius, tres fratres habebant honestissimos, valde verò probos, quorum Hardingerus Dux fuit illustris, atque alter Comes Florentius: tertius Rogerius Princeps magnus, magnæque potentiæ, ac vir bellicosus. Quorum primus tres filias misit virgines, S. Pallodoram, Amœnam & Florentiam: atque quarta filiarum eius nobilis Comitissa Hermolaa illas sequitur. Secundus etiam fratrum tres cum illis filias direxit, B. Philomenam, Helprodiam & Helpridiam. Tertius duas, S. Iulianam & B. Hermolaam. Tres quoque filios habuit idem Comes, Hionam, Florentium, Galonem. Quorum primus Comes duas misit filias virgines, quæ præclarissimis fuerunt iuuenibus desponsatæ, S. Eunomiam & Filademam. Secundus filius tres cum illis direxit filias, B. Iulittam & Floram virgines præclaras, atque tertiam, quæ matrona fuit nobili viro nupta, quæ Philadelphia dicebatur: & hæc cum tribus filiabus sequitur ceteras. Tertius autem filius tres misit filias, S. Veronam, Eutropidam & Illustrem. Habebant quippe tres sorores idem Eleutherius Episcopus, & frater illius Eustachius illustres & honestas: quorum vna Gertrudis nobilissima matrona ducens secum tres filias, cum illis proficiscitur; quarum ista sunt nomina, Margarita, Gelamia, Probantia. Reliquæ verò duæ quinque cum eis miserunt filias virgines: secunda tres filias, Eustragiam, Meldoniam, Principalem. Tertia duas, Præpotentiam & Amantiam. Denique mater sex filiarum Comitissa Sibilia Ducis cuiusdam erat filia, quæ duos habuit fra-

8. mittunt filias. *[Fi]lij tres Eustachij.* *31. filias vel nepotes adiungunt.* *3. sorores Eustachij.* *8. mittunt.* *Sibilię vxoris fratres destinát 6.*

fratres illustrissimos, & quatuor sorores viris nobilibus nuptas. Vnus fratrum Dux inclytus & potens duas cum eis misit filias virgines, B. Genelaam & S. Balbinam. Alter Macharius Princeps nobilis, bonæque vitæ, vir honestus & multum commendabilis, cum quatuor filiabus istis adiunctus, pergit cum eis, pro Christo se & omnia sua relinquens. Filiarum sanè tres virgines fuerunt, & vna matrona: quarum nomina sunt hæc: Margareta, Serena, Alcidis, Micronia. Denique sorores quatuor prædictæ, nouem filias cum eis miserunt: inter quas B. Iustina, Perionia, Regedia & Alstrides nobilissimis sponsis desponsatæ. 4 Quorum vnus Oriones iuuenis præclarissimus auum Regem habebat. Qui ambo diuino inspirati amore, suas sequuntur sponsas, atque sorores quinque honestissimas, quas in eodem Virginum cœtu habebant Virgines, quarum quatuor fuêre viris desponsatæ nobilibus: vna sanè illarum Tiberia, filium Regis cuiusdam sponsum habuit. 5 Eutitius itaque B. Philogenæ sponsus, sponsæ tractus amore, illam sequitur, ceteris associatus. Frater B. Euticij, adolescens bonæ indolis, Folquinus nomine, ac multis pro honestate ipsius gratus & amabilis, sponsam nobilem in domo paterna relinquens, Germano adhærebat, cum eo proficiscens. Mater nihilominus eorundem iuuenum Tiburtia Comitissa nobilis cum tribus filiabus illis adiuncta sequitur eos, omnia relinquens. Duæ quidem filiarum virgines fuerunt, B. Margarita, & S. Tiburtia, tertia iuuenis matrona Eusebia nomine, cum matre pergebat, eam sequens. Habebat autem hæc eadem Comitissa Tiburtia sororem Ducissam, nomine Praxedem, quæ cum sola virgine Europa sorori adiungitur, cum ea & ceteris Virginibus proficiscens. Matrona siquidem quædam iam ætate prouecta nobilis, quæ dicta est Eustragilis auia Regis cuiusdam viri magnifici & diuitis, proficiscitur cum illis: ducens & ipsa secum virgines decem filiorum & filiarum suarum, prudens & honesta, magnarumque virtutum femina.

Sorores 9.

4 Sponsi sequuntur cũ sororib. 5.

5

Tiburtia cũ 3. filiab.

Eustragilis cum 10. nepotib.

1. B. Eleutherius.] Nobiles & huius Episcopi manipuli, in quibus Sibilia mater verè Machabæa, & Eustachius Comes sex filias secum & neptes ferè octodecim immolant; ac huius sancti coniugis duæ progenies hecatomben mediam conficiunt: ea prius oculis obijcienda.

EVSTACHII COMITIS ET VXORIS SIBILIÆ NATALES.

Dux

1. Dux, 2. fr. Machari', sorores 4. S. Sibilia S. Eustachius
ex vx. Princeps M. eç mittũt 9.
cũ 3. fil. virg. filias, in his
4 eminent.

Genelaa, Margareta, Iustina, Eleutheria V. cum sponso Euticio. Walburgis V. Margareta V. cum sponso Felice. Margareta Florentia Eusebia Filius 1. Hionas 2. Florẽtius 3. Galo
Balbina. Serena, Petionia vx. Comitis. vx. Comit. vx. Princ. ex vx. ex vx. ex vx.
Alcidis, Regedia, Eunomia, Hermolaa, Genouefa, Philadema. S. Iulitta, S. Verena,
vna nupta Allstrides. Praxedes, Gertrudis, Hermingardis. Eunomia. S. Flora, Eutropida,
Micronia. Iulitta. S. Philadelphia Illustris.
nupta cũ 3. filiab.

Tiburtia Praxedes

Eustragi filijs
cũ neptib. 2.

fil.

Euticius, Folquinus, Tiburtia V. Europa.
Eusebia nupta.

†1. Frater 2. Hardingerus, 3. Florentius, 4. Rogerius. 1. Gertrudis, 2. 3.
Eustachij ex vx. ex vx. Dux ex vx. ex N. ex N. ex N
S. Eleutherius
Eps.

Pallodora, Philomena, Hermolaa, Margarita, Eustragia, Præpotentia,
Amœna, Helprodia, Iuliana, Gelamia, Meldonia, Amantia.
Florentia, Helpridia. Probantia, Principalis.
& nupta Hermolaa.

Rex

Orion, Orion sponsi, Tiberia, Philogena 3. 4. 5. V. V. M. M.
sponsa Euticij.

2. *Prima B. Margarita.*] Quis non miretur coniuges duos 24. siue filias, siue filiorum & filiarum proles martyrio deuouisse? Sed parum posteros, nisi fratres etiam & eorum soboles Christo dedicarent.

3. *Prædictus sed enim.*] Septendecim enim alias neptes è fratribus & sororibus cum fratre Episcopo & sorore vna ad idem propositum euocauit Eustachius: nec marito cessit vxor Sibilia. Florem & ipsa suæ familiæ secum rapuit.

4. *Quorum vnus.*] Nec satis est neptes inuitare: sponsos etiam earum, & sorores sponsorum vna pellicit Sibilia ad martyrium: nam sororum quatuor dictas filias nobiles totidem sponsi consecuti. Inter hos eminet filius Regis Oriones vel Orion dictus: & frater: deest nomen alterius ob incorrectius exemplar: fortè vterque dictus est Orion, frustra enim diceret *ambo sequuntur*, nisi alterius pariter fecisset mentionem.

5. *Euticius.*] Sponsos dum secum attrahunt Virgines: magnam etiam partem familiæ Regiæ Orionis sponsi & Tiburtiæ Comitissæ eadẽ ferè opera tanto cum sodalitatis incremento Christo lucrantur martyrio laureandam. Atque ita S. Eustachius Comes cum fratre Eleutherio Episcopo feliciter supra 80. vel proximos consanguineos: vel sponsos consanguinearum cum ipsorum parentibus, sororibus, fratribus Parthenicis copijs aggregauit. Felix vna & altera familia, quæ tantum nobilissimi sanguinis vna die Christo libauit: quantum post Christum natum tot seculis raræ vel vix vllæ stirpes illustres in tam pia causa profuderunt. Quantus hic comitatus fuerit, non adiungitur: magnum fuisse non dubito: cui Sapientia vna chiliarcharum cum sororibus, sponso & asseclis plurimis accessit: id disertè B. Hermannus lib. 1. cap. 5. pronunciat: *Porrò S. Sapientia virgo sapiens & nobilis B. Vrsulæ consobrina, vna etiam de principalibus vndecim, auunculum in eodem habuit comitatu sacro Eustachium nomine: qui Comes illustris erat & potens, &c.* Sed nunc è regnis & familia sponsæ, ad ditiones Ætherij sponsi digredimur: & quanti delectus habiti: quæ non cohortes, sed chiliades virginum conscriptæ videamus.

CA-

CAPVT VI.

Quod B. Lotharius Episcopus S. Carpophoram & sororem illius cum pluribus duxit Virginibus.

Venerabilis [1] Lotharius Episcopus vir fuit autenticus & nobilis, ætate verò iuuenis, sed castus erat, multarumq; virtutum gratia pollebat. Consobrinus siquidem exstitit Regij iuuenis, qui B. Vrsulæ sponsus erat, patrem habens illustrissimum Ducem. Mater sanè Episcopi [2] soror erat Reginæ matris prædicti iuuenis. Quæ duos fratres habebat, totidemque sorores. Ipsa verò Regina Lotharium nepotem suum Episcopum ad beatam direxit Vrsulam filij sui sponsam, cum multo Virginum comitatu stipatum. Frater siquidem ipsius Reginæ senior duas cum eo direxit filias virgines, Daulam & Genouefam. Alter sanè solam misit filiam Eusebiam. Sororum autem prima nobilis Ducissa, duas misit filias, Symphroniam & Magmaram. Altera similiter duas, Euphrosynam & Procham: harum quædam erant nubiles, & sponsos habebant illustres. Iam dictus Episcopus duos fratres habuit, & tres sorores. Prima siquidem sororum tres cum illis filias direxit, Ellederam, Zoyam, Phylædriam. Altera duas, Genouefam & Pallodoram. Tertia vnam Pallemoniam, quæ magnæ fuit probitatis virgo & viuacitatis. Hæc autem honestate morum, & animi probitate, multis potuit comparari Reginis. Quam filius cuiusdam Regis Euphromus nomine desponsauerat probissimus adolescens, illustris valde, multa vigens animi honestate. Vix enim erat decem & octo annorum: & tamen serius fuit in mente, satis modestus & mansuetus, humilis & pudicus. Hic quippe sponsæ suæ inuitatus amore pariter cum ea ad Vrsulam pergebat Virginem, tres secum ducens virgines sorores, Carpophoram, Eutropiam, & Pallodoram: nouem præterea virgines consobrinas secum duxit nobilissimas, quarum quædam fuerunt illustrissimis viris desponsatæ. Tres sanè fratres habebat: Quorum primus tres cum illo misit filias, Serapiam, Nazariam, Eutropiam; alter verò fratrum duas direxit filias, Eleonoram & Eudoxiam.

[1] Lotharius cõsobrinus Ætherij.

[2] Fratres matris miserunt 3.

Sorores autem 4.

Episcopi fratres 3. Sorores 6.

Vnius sponsus

ducit secũ 3. sorores

consobrinas 9.

Por-

Porrò soror ipsius B. Carpophora virgo exstitit prudentissima, & viuacis valde animi, atque misericordissimi, omniq; probitate virginali conspicua. Quæ pariter cum fratre profecta est: nam multo se inuicem amore dilexerunt, vterque sanè eorum, magna castitate vigebat; hæc eadem virgo Carpophora, vna postmodum de principalibus vndecim fuit Virginibus: nam mille præerat Virginibus sibi subiectis. Porrò vna matertera- rum eius Euodia nobilis Ducissa, ipsi Virgini suæ nepti, fratriq; illius Euphromo associatur adolescenti Regio: duas secum filias ducens, Sophiam & Mariam. Valde reuera istæ sorores duæ fuerunt valentes, multaq; prudentia, sagacitate, atque eloquentia, morumque virtute pollentes. Denique Petrus, qui & Vincentius dicebatur, Cardinalis, qui S. Cyriacum secutus est Papam, cum sacris Virginibus proficiscentem, B. Euodiæ fuit frater, harum Virginum duarum auunculus. Hic idem sanè Cardinalis, cum eandem sororem suam, filiasque ipsius, ac ceteras Virgines, quas in eodem habebat sacro collegio, cognatas esse comperisset, ingenti gaudio repletus, summo illas honore excepit. 3 Præfatus igitur Lotharius Episcopus, atque matrona iam dicta, & B. Carpophora Virgo, fraterque ipsius adolescens Regius, in suo habuerunt comitatu Virgines 4 mille septingentas & triginta. Profecta est etiam cum eis nobilis quædam matrona, quæ dicta est Sapientia, cum filiabus duabus illustrissimis Virginibus, Benedicta & Iuliana. Sanè & neptes eiusdem matronæ Sapientiæ, tres filiæ sororis eius cum ea profectæ sunt, Viuentia, Iustina & Æmiliana. Venerat quoque cum eis & alia quædam matrona nobilis Euortia de stirpe Regia: & hæc secum quinque filias duxit & neptes nouem Virgines: Filiarum autem eius hæc sunt vocabula, Euortia, Palladia, Ephemeria, Sincera, Alexandria. Erant etiam cognatæ magni Ducis Alexandri, & B. Iothæ Virginis. Quæ cum ad S. Vrsulam venissent, ipsarum mater Euortia illustris matrona mortua est in Domino, & honorificè Deo commendata est anima, atque terræ corpus ipsius. Quod autem Episcoporum quinque prędictorum series Regibus ac Reginis præponitur, hoc suggestione actum est Dominæ nostræ: ita enim ipsa fieri persuasit.

Matertera Euodia comitatur.

cū 2. filiab.

Euodię fr. Vincētius Cardinalis

3 Comitat' 1730. Virginum.

4 Euortia cū 5. filiab. & 9 neptib.

1. *Episcopus Lotharius.*] Lib. 1. c. 7. hæ laudes eius adferuntur: *Vir generosus, & de regali stirpe progenitus, consobrinus verò nobilissimi iuuenis B. Vrsulæ sponsi, vir prudens atque boni testimonij: castus, animoq́; strenuus, & benè disertus.*

2. *Soror erat Reginæ matris.*] Hæc cohors sponsi Ætherij nomine collecta est, & hic ideo maternum eius stemma percurrendum.

STEMMA MATERNVM S. ÆTHERII sponsi, & genus S. Lotharij.

Demetria, ex Agrip. 1. frater, 2. 1. soror, 2. 3. vxor Ducis. †

S. Viula, Daula, Genouefa. Eusebia, Simphronia, Magmara. Euphrosyna, Protha. 1. fil. S. Lotharius Eps. 2. Euphrodia, Siluaria, Hectorea. 3. Euphrosyna, Apollonia. 1. filia, Elledera, Zoya, Philçdria. 2. Genouefa. Pallodora. 3. Pallemonia. Sponsa Euphr.

N. soror 3. fil. Vincentia, Iustina, Æmiliana.

Sapientia: Benedicta, Iuliana.

N. Euortia: Alexandria, Sincera, Ephemeria, Palladia, Euortia, & 9 neptes.

† Rex N.: N.; N. eius vxor N. (Eudoxia, Elemora.); N. eius vxor N. (Buttopia, Nazaria, Serapia.); Pallodora, Eutropia, Carpophora, Euphromus, 144 suorum.

N. N. N. (21. Virgines.)

S. Petrus Vincent. Card. (Sophia, Maria.) S. Euodia nupta Duci.

3. *Præfatus igitur Lotharius.*] Enumerat hic quatuor ductores & custodes Virginum, Lotharium Episcopum, Carpophoram Chiliarcham, Euodiam Ducem, & Euphromum Regis filium: nam hæc non cohors, sed legio Virginum, quæ ceteris ferè omnibus præstitit.

4. *Mille septingentas & triginta.*] Frequentior hoc nullus alius fuit comitatus, collectus è regno matris S. Demetriæ. Videas hic verè digitum Dei, tam mira operantem, & talem legionem Virginum, quarundam etiam Gentilium, (nam & mater sponsi & parens tunc adhuc Gentiles Baptismo nondum erant initiati) sic animis volentibus duce tali Episcopo conuenisse, plaudentibus Cœlitibus & Angelis præsertim tutelaribus singularum: præuidebant enim cunctis à Deo lauream virginitatis & martyrij simul esse præparatam, & tam suauibus illecebris ad iugum Christi sponsi S. Vrsulæ prudentia polliciendas. Magna profectò Dei in has electas Virgines liberalitas, paterna earum dilectio, cura & solicitudo, vt tantis breui cœlestibus donis & ignaræ quidem cumularentur. Hanc quidem primam legionem mater Demetria confecit opera S. Lotharij. Sed parens Agrippinus numero pene parem, genere & nobilitate illustriorem collegit, in qua Centuriæ multæ sanguinis Regij, ducentæ verò cognatæ sponsi censebantur, vt iam apparebit.

CAPVT VII.

Quod Rex Holofernes B. Vrsulæ sponsus diuina reuelatione admonitus, sponsæ suæ & reliquis occurerrit Virginibus.

Regum atque Reginarum, quæ in sacrarum Virginum comitatu vndecim millium fuerunt, [1] reuelante Domina nostra, quæ gloriosa vniuersorum Regum & Reginarum exstat Regina, series hic & Genealogia describitur. Reges siquidem

dem relictis terrenis regnis, quorum Deus dulci sua gratia tetigerat corda, filias suas secuti, patriam, terras, dignitates & diuitias contemnebant, & cœlestia perpetua regna possidere meruerunt. Quorum summus iuuenis fuit illustrissius B. Virginis Vrsulæ sponsus, qui ob probitatem morum, animique virtutem, & propter elegantiam corporis & pulchritudinem dictus est Holofernes. Hoc autem nomen nequaquam erat ei proprium. Hic siquidem iuuenis comuni patris sui regni consilio, à Principibus in Regem est electus, atque [2] legitimè coronatus, qui tamen cum prædictis non est tunc temporis Virginibus profectus, sed postmodum diuina reuelatione admonitus, illis de Roma reuertentibus occurrit Moguntiæ. Sponsa namque sua Virgo Vrsula si in patria remansisset propria, patris sui foret regnum habitura, quia parentes eius liberis carebant alijs. Porrò pater ipsius iuuenis Holofernis præfatæ Virginis sponsi nobilis Rex, armis potens & diuitijs, quinque fratres habuit, totidemque sorores, quorum quatuor nobilissimis erant coniugibus iuncti, quinto adhuc adolescente existente. Vnus sanè illorum filiam Regis cuiusdam duxerat in vxorem: sorores etiam nobilitr nuptæ viros habebant præclarissimos. Primus itaque fratrum duas ad B. Vrsulam direxit filias virgines, Philippiam & Eunomiam: Quarum Philippia multa vigens astutia, virtute, & prudentia, sponsum habebat fratrem Regis cuiusdam: Secunda sororum vnam misit filiam Nicolittam. Tertia duas, Europam & Nobilianam. Quarta tres misit filias, Euchodiam, Probam & Hiacyntham. Denique hæc prima sororum B. Nicolitta cum eisdem profecta est Virginibus, ducens secum filias tres, Nicolittam, Euphrasiam, & Eunomiam. Hæc autem matrona sapiens erat valde, moribusque honesta, vnde ductrix fuit totius expeditionis Regalium iuuencularum, quæ in suo fuêre comitatu, & princeps. Reliqui verò fratres tres, quinque direxerunt filias virgines. Præterea & multæ adhuc domicellarum de prosapia Regali sunt directæ, illustres valdè & præclaræ [3] plusquam ducentæ Virgines Holofernis cognatæ. Inter ceteras iuuenculas mittebantur illustrissimæ siquidem Virgines duæ B. Lucia, atque Anastasia, duorum Regum filiæ,

Sponsus cur dict' sit Holofernes.

[2]

Occurrit Moguntię S. Vrsulæ.

Virgines missę ex linea paterna eius.

Fratres parentis 7 miserût filias

Sorores adiunxerunt 9.

B. Nicolitta soror Agrippini.

200 cognatæ sponsi secutæ.

[3] Lucia & Anastasia Regum filiæ.

filiæ, iam dicti Holofernis consanguineæ, in illa fuerunt expeditione, [4] cum ingenti apparatu & pompa Regia. [5] Quarum Virgo Lucia postmodum vna de principatibus effecta est vndecim Virginibus, super mille Virgines gerens principatum, quæ sororem secum habuit puellam nomine Placidam. Virgo sanè Anastasia illustris alterius Regis filia, ipsius Luciæ fuit cognata, comes & indiuidua sodalis, quæ duas secum duxit sorores, Eusebiam & Chelindrem. S denique Lucia tres habuit fratres, & vnam sororem: quorum illa quinque secum duxit filias, Eumorphiam, Splendidam, Chorindam, VVillenam, Porthuram. Porrò Virgo Anastasia fratrum & sororum filias secum duxit octo, Euchodiam, Venustam, Resindem, Ipochridiam, Lacedomiam, Verenam, Apollineam, Floram. Habebat etiam consobrinorum filias & consobrinarum virgines secum quamplures Comitum & Ducum valde inclytas iuuenculas. In istarum siquidem Virginum cœtu fuerunt [6] mille sexcentæ quadraginta Virgines. Harum omnino ductor erat Episcopus quidam, atque frater Regis cuiusdam, necnon & B. Nicolitta soror Regis supradicta. Episcopus autem & frater Regis cum ad Virginem Vrsulam peruenissent, relictis ibi Virginibus, reuersi sunt in regionem suam. Quas omnes cum summo gaudio Rex & Regina S. Vrsulæ parentes exceperunt, honestissimè illas tractantes.

45

6 Comitat. 1640 Virg. ductore Episcopo.

1. *Recolente Domina nostra.*] Deipara Virgo prius SS. Episcoporum stemma voluit literis consignari, quibus deducendi, custodiendi, instruendi, pascendique Virgines, cura spiritalis incumbebat: Reges deinde Martyres, qui potentia, opibus & autoritate plurimum in deducendis Romam vsque & reducendis Coloniam ad palæstram martyrij contulerunt, iubet enumerari: sed præcipuos: quosdam enim omittit libro primo insinuatos. Indicat verò sequentia Deipara potissimum suggerente conscripta.

2. *Legitimè coronatus.*] Vnicus erat Ætherius siue Holofernes surculus masculus Regiæ lineæ Agrippini: vnde sub finem vitæ parentis legitimè procerum regni calculis omnibus suffragantibus est coronatus ante contractum cum S. Vrsula connubium.

3. *Plus quam ducentæ Virgines Holofernis cognatæ.*] Militare æmulationem duorum regnorum sponsi & sponsæ: multum potuit ambitio Regiarum familiarum, plus tamen gratia cœlestis, quas quaslibet suo traxit hamo: quam beneficus in vnam sponsi familiam Deus, ex qua ducentas sanguine proximo ei iunctas martyrio coronauit.

4. *Cum ingenti apparatu & pompa regia.*] Quam ex vestium ornatu, satellitio, nauium magnificentia, commeatus & sumtuum abundantia licebat augurari: vt enim capitis præcedentis legio paulo fuerit copiosior à matre Demetria adornata; in hac tamen Rex ipse voluit cum patruis & amicis regni sui maiestatem, opes & potentiam declarare.

5. *Quarum Virgo Lucia.*] Difficultas hic non modica est ex lib 1. cap. 5. nata, vbi B. Lucia dicitur Regis pagani filia sororem secum Sapientiam adduxisse: hic verò sororem eiusdem vocet Placidam: conciliari id facile posset, si vtramque dixerimus eius sororem exstitisse: sed huic caput 6. libri 1. aduersatur. His verbis: *Vndecima B. Lucia Virgo prudentissima & illustris animo & genere, Regis cuiusdam filia, & hæc cognata exstitit sponsi S. Vrsulæ, quæ solam secum sororem duxit paruulam nomine Placidam.* Fortè soror eius binomia fuit, Placida simul & Sapientia nominata; si ea-

si tamen diuersas esse malis, solam in suo comitatu adduxit|Placidam, subsecuta cum Ætherio vel alijs Sapientia: vel è priore matrimonio Sapientia fuerit, sola genuina soror ex eodem patre vel posteriore coniugio Placida. Sed paternam lineam contemplemur.

PATERNVM STEMMA ÆTHERII sponsi.

1. Agrippinus Rex. vx. Demetria. — Ætherius.
2. Rex filia Regis — Philippia, Eunomia.
3. 4. 5. — Virgines quinque.
1. filia Nicolitta, vx. N. — Nicolitta, Euphrasia, Eunomia.
2. vx. — Nicolitta.
3. vx. — Nobiliana, Europa.
4. vxor N. — Euchodia, Proba, Hiacyntha.

† Rex Paganus. Rex Paganus.

Lucia Chiliarchis, Placida, Filij tres miserunt 5. Virgines. Anastasia, Eusebia, Chelindris, Filij ex his Filiæ 8. Virg.

Eumorphia, Splendida, Wellena, Chorinda, Porrbura. Euchodia, Venusta, Resindis, Ipochridia, Lacedomia, Verenea, Apollinea, Flora.

6. *Mille sexcenta.*] Legio & hæc copiosa 1640. Virginum: quarum plurimæ centuriæ Regij erant sanguinis. Ductores & custodes tres numerantur: Episcopus, qui functus officio legationis rediit. Regis item cuiusdam frater, & is reuersus in patriam, & S. Nicolitta Agrippini Regis soror: nec mirum adhibitum Episcopum Catholicum, vt duceret copias Gentilium etiam multarum puellarum: id enim Ætherius animo Christianus optabat, vt sponsæ votis omni modo satisfaceret. Reperta sunt etiam in tumulis nomina Virginum aliquarum, quæ licet chiliarchæ non fuerint in exercitu, adduxisse tamen mille Virgines dicuntur. In titulo S. Albinæ legitur: *S. Albina Britannica, vna ex vndecim, quarum qualibet mille Virgines adduxit.* Sic verò habet alter Orthmariæ: *Hic iacet S. Orthmaria, quæ attulit S. Vrsulæ de Scotia ad datum suum mille Virgines.* Et tertius: *S. Pigmenius Martyr & Rex, ex cuius terra venerunt duo millia, & Regina Alpsint, & filia eius Eria Virgo.* Cum his non accessit sponsus, sed nouo stipatus Regum, Ducum & Virginum comitatu Moguntiæ iisdem occurrit: quanta eius classis fuerit, præter quinas personas à S. Elisabeth indicatas, incompertum est: magnam fuisse oportuit, quæ talem Regem ad matrimonium alibi ineundum decuit: quamuis sciret, triduo post initum esse martyrio consummandum.

CAPVT VIII.

Quod Rex Oliuerius iunior per Oliuam Virginem conuersus est.

1 Oliuerij senioris filius Oliuerius iunior.

1 Rex etiam alius sancto Virginum interfuit sacrarum cœtui, adolescens strenuissimus, multumq; commendabilis Oliuerius dictus, probissimi Regis cuiusdam filius, qui similiter Oliuerius dicebatur, vxorq; illius Regina illustris Luminosa. Filius itaque illius Rex iunior Oliuerius, filiam alterius Regis nobilissimi, qui Cleopater est appellatus, desponsauerat Virginem

nem valde honorabilem, & omni populo acceptabilem, quæ Oliua vocabatur: pulchra nimirum iſta erat & elegans facie: ſed morum fuit præſtantior honeſtate: quocirca ab vniuerſis diligebatur, gratiamque magnam opinionis bonæ omnibus præbebat. Cuius mater Nicoſtrata dicta eſt, matrona & Regina honeſtiſſima, Comitis cuiuſdam filia ſtrenuiſſimi & hominis optimi. Cleopater autem Rex eiuſdem virginis Oliuæ pater, patruus exſtitit regis B. Vrſulæ patris vir potens, fortis & probus: atque per omnia illi potuit æquiparari virtute, diuitijs & probitate, ſed tantæ non erat religionis. Porrò ipſa virgo Oliua ipſius filia illuſtriſſima, coram omni Principum conuentu patris ſui & concilio celebriter in reginam eſt electa, & nobiliter coronata, quia parentes eius filijs carebant. Habebat tamen ſorores duas, quarum maior, quæ dicebatur Luminoſa, ſecum ad virginem Vrſulam profecta eſt: nam & ipſa ſoror virgo erat illuſtris & decora, multumque commendabilis. Inuitata ſiquidem fuit hæc eadem virgo Oliua & regina à patre virginis Vrſulæ, venire ad filiam. Denique ſoror ipſius Luminoſa cuidam adoleſcenti filio regis cuiuſdam erat deſponſata. Cumque poſtmodum rex iunior Oliuerius ſponſam Oliuam pergeret inuiſere, moramque ipſius, atque abſentiam ægrè ferret, ab eadem ſponſa [2] conuerſus patri & matri, terris & regno abrenuncians, peregreque proficiſcens, ſacrarum virginum ſocius efficitur. Regina ſiquidem mater Oliuæ virginis & reginæ fratres duos habebat, & ſorores duas. Quorum vnus duas filias cum Oliua virgine direxit, & alter fratrum vnam. Pinnoſam, Vulturam, & Luminoſam virgines honeſtiſſimas. Miſerunt & alias etiam cum ea virgines quaſdam præclaras. Denique ſoror eorundem fratrum vna ſolam miſit filiam virginem Simeram, bonæ opinionis iuuenculam. Inter ceteras ſiquidem virgines, quæ in illius fuerunt comitatu, virgo Tecla, filia patrui eiuſdem Oliuæ virginis & reginæ multa morum honeſtate, animique virtute ingenti reſplenduit. Cuius mater filia erat regis cuiuſdam potentiſſimi. Aſſociata eſt etiam huic Oliuæ virgini illuſtriſſima virgo quædam Natalia magni nominis, ac bonæ opinionis, filia regis Arthuri Principis magni cum nobiliſſimo illu-

Spõſa eius Oliua.

Filia Cleopatri & Nicoſtratæ.

Coronata Regina.

Inuitatur à Dionetho Venit cum ſorore Luminoſa.

2

Matris fratres & vna ſoror 4. ad duxe.

Tecla filia patrui. v. cap. 21.

Natalia filia Regis.

ſtriſſimarum virginum comitatu. Porrò de his duabus B. Virgine Tecla atque Natalia nobili domicella, plura reſtant congruo loco referenda. Habebat tamen Oliua virgo & Regina in ſuo comitatu proprio, exceptâ illuſtris Nataliæ virginis ſocietate, 3 centum quadraginta & duas virgines honeſtiſſimas & decoras. Altera tres direxit Siluanam virginem præclariſſimam, quæ morum ſuauitate, animique honeſtate omnibus exſtitit grata: elegans enim formâ fuit & nobilis proſapiâ, quæ nobiliſſimo iuueni cuidam erat deſponſata Balduino Ducis cuiuſdam filio, atque hæc ſecum duxit duas ſorores Eunomiam & Geramiam. Fuerunt præterea in earum comitatu S. Iuliana Comitis vnius filia, illarum cognata, ac B. Sincera virgo nobiliſſima, earum etiam exiſtens conſanguinea; illuſtres & præclaræ. Rex ſiquidem ſenior Oliuæ & Luminoſæ virginum pater, quinque fratres habuit & duas ſorores, qui vniuerſi vndecim cum illis direxerunt virgines. Primus itaque fratrum duas miſit filias, Euſtochiam & Menandram. Secundus ſolam Alburgem caſtiſſimam virginem & bene morigeratam. Tertius duas, VValburgem & Alquinam. Quartus ſolam Perpetuam virginem præclaram & bonæ opinionis iuuenculam. Quintus ſanè liberis carebat: qui vxoris ſuæ duas miſit ſorores Polodoxiam & Gelidoniam. Polodoxia ſiquidem optimæ indolis domicella erat, virgo caſta & prudens, quæ ſponſum habebat iuuenem nobiliſſimum Ducis cuiuſdam filium. Hæc omnibus exſtitit amabilis præ ſuauitate morum & honeſtate. Mater verò illarum optimi Principis erat filia ditiſſimi & præpotentis. Denique ſoror Regis prior duas miſit filias, Euticiam & Sacroſam. Secunda ſolam nomine Lætitiam virginem omnibus adornatam virtutibus, quæ iuxta nomen ipſius multos bonæ conuerſationis ſuæ exemplo & opinionis lætificauit. Modeſtiſſima quippe animo fuit, & 4 verbo, loquens rarò; vtilibus intenta colloquijs. Iſta ſponſum habuit adoleſcentem Regis cuiuſdam filium Fuchelingum nomine, qui ſponſæ ſuæ moribus & virtute per omnia erat comparandus: Porrò hic idem adoleſcens Regius, nimio virginis tractus amore, ſuis omnibus notis, cognatis, parentibus dolorem eius diſceſſu relinquens, ſponſæ ſuæ adhærens cum

Oliuæ comitatus 142. virg.

3

Cleopatri; fratres & ſorores de Rinanti.

S. Lætitiæ laus.

4

Spōſus Fuchelingus Regis fili'

cum illa proficiſcitur, Martyrq́; glorioſus efficitur. Qui cum ſponſa ſua, ceteriſq; virginum ſodalibus Coloniæ Hunnorum Principi trucidandus præſentaretur, conſtanti animo tyrannum ſuper ſua reprehendit malitia & tyrannide. Qui ſi in paterno regno permanſiſſet, vtique Rex eſſet futurus, legitimè coronandus. Denique multum in comitum ſuorum & Virginum conuentu, ſuo profecit exemplo. 5 Sorores equidem duas ſecum duxit virgines, S. Lucretiam & Helenam puellam paruulam. Ipſa ſanè Lucretia ſoror ipſius, multa vigebat virtute, & tam morum honeſtate, quàm generis nobilitate inſignis refulgebat. Conſtantiſſima verò fuit animo & diſcreta, fratriq; in omnibus comparanda. Quæ ſponſum habebat Regem cuiuſdam Regis filium, ſiquidem & iſta graui doloris vulnere ſuo diſceſſu multos ſauciauit.

Reprehendit Hunnorum Ducem.

Rex erat coronand'

5

1. *Rex etiam alius.*] Dionethus Oliuam Reginam ſponſam pellexit ad ſocietatem, quam ſponſus Oliuerius Rex cum aliquot centurijs Virginum eſt conſecutus; (c.21.) vterque laurea martyrij Regium diadema decorauit. De Oliuerij ſtemmate pauca conſtant. Oliuæ notius eſt, & diſertius explanatum: cuius parens Cleopater lib.1.c.7. vocatur Patruus Dionethi.

OLIVÆ GENVS.

Soror 2. — Soror 1. — Frater 2. — Frater 1. — Nicoſtrata ⁀ Cleopater Rex — 1. frater — 2. — 3. — 4. — †

- Soror 2.: Siluana, Bonomia, Geramia.
- Soror 1.: Simera.
- Frater 2.: Luminoſa.
- Frater 1.: Vultura, Pinnoſa.
- Nicoſtrata & Cleopater Rex: Oliua coronata, Luminoſa virgo.
  - † 5 ἄνευ, vxoris ei⁹ ſorores: Polodoxia, Gelidonia.
  - 6. Reformius, vxor Anacleta: Tecla.
  - Soror 1.: Euticia, Sacroſa.
  - 2.: Lætitia. ſponſus Fuchelingus, Sorores eius: Lucretia, Helena.
- 1. frater: Euſtochia, Menandria.
- 2.: Alburgis.
- 3.: Walburgis, Alquina.
- 4.: Perpetua.

2. *Conuerſus patri & matri.*] Mirum illud Regem Oliuerium fortè & vnicum parentum ſolatium, familiæ columen, parentibus & regno deſertis, poſteritatis & ſtemmatis interituri nulla habita ratione ſic ad martyrium euolaſſe.

3. *Centum quadraginta duas virgines.*] Et quomodo ei infrà cap.2. trecentæ tribuuntur? quia quarundam aliarum puellarum Regiarum aucta ſtipatu, numerum dictum confecit; ille verò quem ipſa è regno patris collegerat 142. non excedebat.

4. *Verbo, loquens raro.*] Tres egregiæ vel quatuor in S. Lætitia commendantur virtutes: 1. læta & ſerena mens, 2. modeſtia vultus & geſtuum corporis, 3. verborum parcitas, 4 amor vtilium colloquiorum: fidæ cuſtodes hæ caſtitatis. Prima remouet inteſtinos; tres reliquæ hoſtes externos arcent, ne qua pateat vel rima inſidijs. Tria pariter ſponſi eius perpetuant memoriam: 1. contemtus paratæ coronæ Regiæ præ laurea martyrij, 2. exemplum probitatis omnis, quo præluxit tam Virginibus, quam alijs. Denique egregia mentis generoſitas & fortitudo, qua tyrannum redarguit immanitatis. Non voluit Deus hæc virtutum decora obliterari: ſed tam miro modo poſt tot ſecula, mundo propoſuit imitanda, ad Sanctorum ſuorum gloriam exaggerandam: vt aulæ Regiæ noſtri ſeculi centurias hîc aliquot inueniant viię ſanctè & religioſè traducendæ, medijs etiam in delicijs & honoribus.

5. *Sorores equidem.*] Profuit Fuchelingus alijs: nihil ne ſuis? imò fratrem imitata ſoror

Lucretia; & ipsa Regium thalamum, sceptrum & coronam postposuit peregrinationis molestijs, inopiæ & morti atrocissimæ. Videas hic passim generosas indoles, vt sanguinis nobilitate, sic virtutum insignibus longè illustriores: quia impares natalibus, ætate & virtute incidebant. Porrò caput Sanctę huius vel alterius Lucretiæ piè adseruatur in statua pectorali argentea Coloniæ in nostro templo, cui hæc addita epigraphe: *S. Lucretia V. filia Regis, decem annorum*; nec mireris iam desponsam Regi: non id nouum & insolens in Regijs familijs.

C A P V T IX.

Quod Rex Crophorus vnà cum vxore Cleopatra profectus est ad Vrsulam Virginem.

1 [1] Rex siquidem tertius, qui in earundem Virginum sacrarum erat collegio, Crophorus vocabatur, & filius Regis exstitit Pinnosi nobilissimi viri & sagacissimi: cuius vxor Regina Pallodoxia est nuncupata, Matrona nobilis & honesta valde. Horum sanè filius illustrissimus iuuenis Crophorus prudentissimi fuit animi, probus & honestus, omniq; morum probitate ornatus, filiam Ducis Harderici Principis nobilissimi Cleopatram nomine duxerat vxorem. Hic cognatus sanctæ fuit Vrsulæ & B. Pinnosæ, atque S. Sapientiæ. Porrò & ipse Crophorus, vxorq; ipsius Cleopatra, ambo, priusquam hæc sacra Virginum foret expeditio, biennium ante coram Principibus regni patris sui legitimè sunt coronati. Quoniam consanguineus erat Regis Virginis Vrsulæ patris, inuitabatur vxor eius Regina Cleopatra visitare filiam illius, ac ceterarum Virginum sacrarum conuentum. [2] Venerunt ergo de Australi terræ illius parte cum nobili Virginum & iuuencularum comitatu, [3] Virgines ferè ducentas secum habentes. Denique Rex ipse & vxor eius Regina, ambo fuerunt Vrsulæ Virginis parentum consanguinei: ille ex parte patris, & ista ex parte matris: qui dum apud Virginem Vrsulam, ceterasq; ipsius sodales moram facerent, summa iucunditate lætantes, manifestè cognouerunt, euidentissimisq; signis viderunt, cœlitus illic perpetratis, quoniam à Deo facta sunt omnia, & ipsi [4] diuino admonitu responso, consenserunt sancto illi Virginum aggregari cœtui. Porrò & Comitissa quædam nobilis, ipsius Regis Crophori cognata, pariter cum ea profecta est, ducens & ipsa Virgines in suo comitatu sexaginta: [5] Berengardis enim vocabatur, quæ duas quoque secum filias duxit, quarum vna Berengardis, & al-

Marginalia: Crophor⁹ coronatus fuit cum vxore. — Cōsanguineus S. Vrsulæ. — 2 — 3 — 200. adducit virgines — Occasio conuersionis. — 4 Cognata eius cū 60. accedit. — 5

&altera dicta est Lucia, quæ post discessum Virginum denuò ad maritum rediјt: non enim venit, vt cum illis proficiscens abiret, sed vt ductrix foret Regalium iuuencularum: dolorem siquidem permaximum & mœrorem hic idem Rex iuuenis, coniunxque ipsius Regina suis post discessum eorum reliquerunt.

Lucia ducit virgines, sed redit.

1. *Rex siquidem tertius.*] Nouum decus accessit à Regibus Crophoro & Cleopatra, qui biennio iam ante sceptris & coronis Regijs fuerant decorati: vterque sanguine proximè S. Vrsulam contingebat.

NATALES CROPHORI REGIS.

Consanguinea Beregardus Comitissa filia Berengardia cum 60. Virginibus.

Pinnosus Rex, Pallodoxia Regina. — Crophorus Rex

Hardericus Dux, Vxor eius. — Cleopatra Regina. vxor eius

Comitatus 400. Virginum.

2. *Venerunt ergo de Australi terra illius partis.*] Ex ea siue Angliæ, siue Hiberniæ plaga, quæ Oceano Britannico vel Vergiuio alluitur, & respicit Galliam.

3. *Virgines ferè ducentas.*] Facilè hunc numerum ex integro regno conficere potuit: cum Ætherius sponsus aliquot millia collegerit è suo.

4. *Et ipsi diuino admoniti responso.*] Quale sequenti capite datum legimus internuncio S. Ioanne Euangelista.

5. *Berengardis enim.*] Turmam nouam adiunxit, ea 60. Virginum fuit.

CAPVT X.

Quod Rex Lucius per virginem Iotham filiam suam conuersus cum ea direxit Virgines decoras.

[1] Rex etiam quidam magnificus, animi virtute & morum honestate refulgens, nomine [2] Lucius, pater S. Virginis [3] Iothæ præclarissimæ, relicto vni filiorum regno, secutus est vniuersorum Regem IESVM Christum per filiam Iotham conuersus. Erat enim hæc eadem Virgo illustris in numero vndecim principalium Virginum, prima, sapiens valde, omniq́ue animi virtute adornata resplenduit: & hic duas habuit secum sorores, Geminianam & Iustitiam. Hic idem verò Rex septem filios habebat, totidemq́ue filias. Quatuor itaque filiarum maritis exstiterunt copulatæ nobilissimis. Reliquæ tres iam dictæ sunt Virgines ingenti castitate, prudentia & honestate fulgentes. Porrò Rex pater illarum à S. Ioanne Apostolo per visum admonetur, quatenus relictis omnibus Christum sequens, cum sacris proficiscatur Virginibus. Denique vxor illius Regina pijssima, iam ante ab hoc seculo moriens migrauerat.

S. Ioannes vocat Lucium Regẽ

Erat itaquē hic idem Rex cognatus patris Vrſulæ Virginis, vnde B. Iotha cum ſuis ſororibus inuitatur ad cognatam ſuam venire Vrſulam, illamq; inuiſere, ac Virginum aliquas ducere ſecum. Soror etiam iſtarum Virginum vna S. Eugenia illuſtris Duciſſa, cum duabus filiabus Margarita & Verena proficiſcitur cum illis. Quos ipſe Dux Sicherus nobilis maritus illius diuino afflatus ſpiritu lætus ſequitur, omnia relinquens. Reliquæ tres filiæ Regis iſtarum ſorores matronæ, quinque cum eis direxerunt filias virgines clariſſimas, Eutropiam, Euodiam, Marcellam, Dionyſiam, Syntheriam. Deniqueſeptem filij Regis B. Iothæ fratres, nouem cum illis filias direxerunt virgines. Primus namque illorum frater Rex Illerus, vnam direxit filiam nomine Balbinam, virginem valde præclaram, multaque animi virtute præditam. Hanc illuſtriſſimus adoleſcens Honoratus filius Regis cuiuſdam frater S. Nobilianæ ſubarrhando deſponſauerat: quem illa conuertens de milite ſeculi Martyrem fecit & militem Chriſti. Alter verò fratrum duas miſit filias, Mariam & Martham. Tertius etiam duas, Margaritam & Ioannam. Reliqui fratres quatuor direxerunt filias, Venuſtam, Placentiam, Sibiliam & Euphraſiam; quarum quædam nobilibus viris exſtiterunt deſponſatæ. Regina ſiquidem Iuſtitia mater illorum, vxor Regis Lucij duos habuit fratres, atque ſororem vnam. Quorum vnus Alexander Dux egregius & illuſtris, vir honeſtus valde, amator religionis & pauperum quinque filias illuc miſit. Alter ſanè fratrum ſolam direxit, quæ Melliflua dicebatur, quia moribus dulciſſima fuit & eloquio: quæ tamen proprio nomine dicta eſt Balbina. Soror autem iſtarum vnam miſit filiam, quæ Symphoriana dicebatur, & erat magnæ indolis & bonæ opinionis, iſta, multumque ab omnibus dilecta. Filium itaque Regis cuiuſdam habebat ſponſum, magnæ probitatis iuuenem, qui poſt diſceſſum Virginis multo languebat dolore ſuper illius abſentia. De iam dicto Alexandro Duce nobiliſſimo & viro eximio, & ſuper eius conuerſione, vxoriſq; illius aliàs ſuo loco poſt Regum ſeriem tractabimus. Habuit verò Rex idem trecentas ſecum Virgines & ferè triginta.

Marginalia: 5. miſerat S. Iotham & Eugeniam filias — Sorores 5. miſerunt filias. — fratres 7. adiunxerunt 9. — Balbina Honoratũ ſpõſum filium Regis conuertit. — Matris Iuſtitiæ fratres miſerũt 6. filias — Alexander Dux, 5 filias — comitatus 330. Virg.

1. *Rex etiam quidem.*] Memorabilis & diuinus huius S. Lucij Regis acceſſus ad martyrium, inuitante eum S. Ioanne Apoſtolo, & filia Iotha prima chiliarcharum faces admouente: quidni Principatum Regia Virgo Iotha chiliarcharum obtineret, quæ iam antea duas ſorores coniuente parente, & ingentem cognatarum numerum conſcripſerat Parthenicæ militiæ autorandas? quid effecerit in familia, ſeries genealogica docebit.

FAMILIA S. LVCII REGIS ET Iuſtitiæ vxoris.

Soror 1. frater — 2. Alexander Dux M. — Iuſtitia. — Lucius Rex.

vx. N. vx. N. — Symphoriana. Balbina vel Melliſſa.

vxor Eugenia fil. 5. M. 1.2.3.4.5. V. c. 16.

1. filia, S. Iotha chiliarchis. 2. S. Geminiana V. 3. S. Iuſtitia V. 4. Eugenia M. vxor S. Sicheri Ducis M. 5. 6. 7. nuptæ ab his miſſæ filiæ Virgines Martyres. †

Margarita, Verena. Eutropia, Euodia, Marcella, Dionyſia, Synthecia,

† 1. Filius Rex Illertus, vxor N. 2. fil. vx. N. 3 fil. vx. N. 4. 5. 6. 7. fratres, ex his 4. virgines.

Balbina ſponſa Honorati M. ſoror eius S. Nobiliana. Maria, Martha. Margarita. Ioanna. Venuſta, Sibilia. Placentia, Euphraſia.

2. *Lucius.*] Hunc manipulum Lucij ſtirps dedit, Lucio Rege anteſignano cum genero ſuo Sichero exſultante, cum quatuor filias & neptes 16. coram ſe videret martyrij corona laureatas: & felicius in cœlis æternum, quam in terris modico temporis ſpatio coronatas.

3. *Iotha.*] Quam ſolers & ſagax Iotha Virgo, quę ſic florem materni paterniq; generis decerpſit; & 330. Virginum cohortem primipilo Lucio Rege, centurionibus Sichero Duce & Honorato Regis filio ſic nobilitauit, vt odor virtutum ſuauiſſimus hinc è terris cœlos ipſos penetrans totam Beatorum triumphantem Eccleſiam mirificè recrearit? Quem non ad virginitatis florem Deo conſecrandum, ad corpus etiam, ſi opus, ante mille cruciatibus offerendum, quam quis peccato letifero ſe commaculet, exſtimulet Regum, Ducum, Virginumque Regiarum tam nobile propoſitum exemplum? Et doleant illuſtres parentes, filium quandoque filiamque à mundi cæcis amoribus & erroribus abſtrahi, & in receſſum religioſum commigrare: quando Reges & Duces illi ſe ſuoſque tanta alacritate cruciamentis omnibus amore Chriſti ſponte obiecerunt? Hæc eſt, prô dolor! ſeculi noſtri cæcitas, exſultare communiter, cum progenies nobiles diuitijs abundant, delicijs diffluunt, ſceleribus inſordeſcunt: dummodo ſtemma ſuum faſtuosè tueantur, vel eleuent: at verò quoſdam poſteros cœlo generent, exilis apud multos cogitatio, ſollicitudo nulla: imò cum vnus aliquis illuſtris genere piam de deſerendo mundo concipit cogitationem: non vna ſufficit: decem cognatæ familiæ quandoque excitantur, quæ ſpiritum diuinum in corde ortum perimant, & laqueis ſcelerum ſuauiter irretitum expellant ſimiles animi affectiones, ô temporal

Seculi noſtri cæcitas in illuſtribus ſæpe familijs.

CAPVT XI.

Quod Rex Clodoueus cum vxore Blandina & filiabus ſuis cum ſacris proficiſcitur virginibus.

1 Rex Clodoueus à filia conuertitur cum Blandina vxore

1 Rex ſimiliter Clodoueus totus de partibus illis religioſus, bonæque vitæ exiſtens, cum vxore Blandina bene religioſa valdeq; honeſta Regina, exemplo filiæ ſuæ Eugeniæ pij Alexandri

xandri Ducis supradicti vxoris, ipsiusque Ducis generi sui exhortatione attracti, regnum Hermolao filio suo relinquentes, viro forti & strenuo, se sacris virginibus Christi associarunt, cum eis proficiscentes. Quatuor itaque filios habebant, & quinque filias, quarum duæ virgines fuerunt, & tres nobiliter nuptæ. Rex sanè & Regina easdem virgines filias secum duxerunt, VValburgem sanctissimam, & Sabinam Deo & hominibus acceptas. Porrò filius eorum Rex duas cum illis direxit filias, Sapientiam & Illustrem, honestas valde & decoras; quæ ambæ duobus erant Ducibus desponsatæ. Tres sanè reliqui, tres miserunt filias, Euodiam, Deponentiam, Salutariam. Prima namque filiarum, duas direxit filias, Euodiam & Clementiam: altera, solam Mariam: tertia duas, Eunomiam & Eracleam. Quarum quædam nobilibus erant viris desponsatæ. Sponsus siquidem S. Clementiæ nobilissimi cuiusdam Principis filius Eutropius nomine, sponsæ suæ tractus amore, aliorumque iuuenum exemplo persuasus, relicto Principatu, dignitatisque honore, conuentui se virginum sacrarum iungens, cum illis proficiscitur. Ipse denique Rex tres habuit fratres, & duas sorores. Quorum primus Dux inclytus, duas misit filias, Europam & Alexandriam. Secundus tres filias direxit, Euchoniam, Siluanam & Historiam. Tertius duas, Ichoniam & Probam. Porrò sororum prima, duas misit filias, Plenariam & Euchoniam. Secunda tres, Præclaram, Fulgenam & Eustaiam. Quarum Præclara virgo, iuxta nomen suum, claruerat nomine ac bona opinione. Fuit quippe in omni morum virtute composita, facieque decora. Hæc siquidem sponsum habuit probissimum, prudentem & honestum, Isichium nomine, Regis cuiusdam filium, qui sponsæ eiusdem attractus amore & exemplo, per eam secutus est Christum: atque auunculo sponsæ suæ Clodoueo Regi pio illustrique Reginæ adhærens, cum eis peregrè profectus est, corpus & animam pro Rege cœlesti traditurus. Hic idem iuuenis Regius, virginem honestissimam sororem secum duxit, nomine Blandulam. Denique & ista à quodam gloriosissimo iuuene filio Regis cuiusdam desponsata est, dotalitijsq; nobilibus subarrhata. Porrò & aliæ complures de genere & prosapia

2. virgines filias secũ duxerunt.

& filiorum 6. filias.

filiarum 5.

Regis Clodouei 3. fr. miserunt 7. filias.

Sorores addunt 5.

ſapia illius virginis nobiliſſimæ, cum eo comitantur. In eiuſ-d[illegible] autem Regis pijſſimi, vxoriſq; ipſius Reginæ bonæ comitatu, virgines fuerunt ducentæ & quinque.

comitatus 205.virg.

1. *Rex ſimiliter Clodoueus.*] Iotha cum paternam & maternam lineam totam amore Chriſti ſuccendiſſet, parum rata ſponſo datum, maiora feliciter molitur per Alexandrum auunculum ſuum: is eodem igne inflammatus, velut ſcintilla modica ſubito totum regnum ſoceri Clodouei ſic accendit, vt & ipſe cum vxore Regina, cum filiabus, cum neptibus numeroſiſſimis, velut amore diuino limphatus aduolarit. Quam potens ad perſuadendum ardua, carniq; moleſta, tam exemplum vitæ, quam opportuna commonitio, licet inferioris & filiæ & neptis: præſertim cum aura cœleſtis flaminis adſpirat dictioni? Prius itaque Eugenia filia cum Alexandro marito domeſticam familiam Clodouei feliciter autorarunt militiæ Parthenicæ: poſtea totam paternam eiuſdem domum ſpoliarunt, & caſtris ijſdem adſcripſerunt, mirante Britannia, cœlo applaudente, & conatibus pijs annuente, vt ſequens edocet tabula.

PROLES ET NEPTES REGIS CLODOVEI Martyres.

Blandina.		Clodoueus.				†
Tres filij 1.2.3.	4.Hermolaus Rex vx.	Filia 1. Virgo M.	2.V.M.	3.nuptæ filiæ	4.nuptæ filiæ	5.nuptæ filiæ.
Euodia, Deponentia, Salutaria.	Sapientia, Illuſtris	Walburgis,	Sabina,	Euodia, Clementia cum ſponſo Eutropio.	Maria,	Eunomia, Heraclea.

†	1.Frater Dux ex N.	2. ex N	3. ex N.	1.Soror nupta 1.	2.
	Europa, Alexandria.	Euchomia, Siluana, Hiſtoria.	Ichonia, Proba.	Plenaria, Euchonia,	Præclara, Fulgena, Buſtaia. cum ſponſo Iſichio Regis filio eiuſque ſorore Blandula.

Ita regni totius decora & columina Regum ſuorum exemplo Chriſtum ſecuti, ſed in crucem amore noſtri ſuffixum, & pro nobis mortuum, vt vitam mortalem cum pompis mundi exoſi, ſolam iam anhelantes & veram cœleſtem noſtram patriam, extorres & rerum omnium egeni, velut mendicabula quædam & terræ recrimenta perambularent Europam, piorum fidelium alti liberalitate, & tandem ſanguinem etiam fortunatius in Chriſti militia ſuccenturiati funderent, quam in ſeculari. Dolendum Achillem, Æneam, Cyrum & alios Gentiles laudatores & ſcriptores inueniſſe, qui multis annis in flagitioſorum iſtorum hominum elogijs vero maioribus deſudarent: hos heroas, eorumq; inuictam animi magnitudinem obrutam hactenus ſilentio iacuiſſe. Excitabit, ſpero, Deus & Chriſtianos Poëtas, qui hos Oliuerios, Clodoueos, Canutos veris depictos coloribus & genuinis virtutum Chriſtianarum lineamentis orbi proponant in Vrſuleide imitandos. In his iuuet vires & ætatem impendere, tanto maiore ſcriptoris & pij lectoris emolumento, quanto bona, quæ promanant vtrique tali ex fonte, ſunt ſtabiliora, præſtantiora, diuiniora.

C A P V T XII.

Quod Rex Canutus cum Balbina vxore Regina, & cum duobus filijs & filiabus ſacris aſſociantur Virginibus.

1 Rex etiam quidam nobilis & virtute inſignis Canutus no- 1

mine

Canutus Rex & Balbina à filijs attrahũtur

mine, vnà cum vxore Balbina illustri & optima Regina, filiorum atque filiarum exemplo attracti, persuasione etiam illorum admoniti, cum sacris Virginibus iter arripiunt, dantes prius vni filiorum Carolo regnum. Habebat sanè duas filias virgines, Fidem & Floram, omni animi probitate conspicuas, prudentes & honestas valde, secum proficiscentes. Quarum B. Fides nobilissimo cuidam iuueni desponsata fuit. Porrò sex filias habebant, & quinque filios, quorum duo [illegible] pergunt. Vrbanus Dux illustrissimus & religiosus vnà cum vxore Casinea, quæ filia Regis erat cuiusdam, honestissima matrona. Frater illius iuuenis quidam valde probus & commendabilis, nomine Philippus, cum parentum affectu, tum sponsæ suæ Beatricis nobilissimæ virginis illectus amore, associatur eis, cum illis pergens: erat etiam hæc eadem virgo filia Ducis strenuissimi viri, iuuencula felix, & secundum nomen suum, beataque Beatrix est appellata. Duxerunt sanè Rex & Regina quatuor secum filias, virgines duas, Fidem & Floram, atque matronas duas, Sperantem & Florentiam. Quarum Florentia duas secum duxit filias, Pretiosam & Caritatem. Altera solam B. Caritatem. Habebant quippe matronæ istæ maritos Principes nobilissimos, & valde honoratos. Filiæ siquidem virgines iam dictæ nobilissimis & illustrissimis erant viris desponsatæ, Comitum & Ducum filijs. Porrò Rex Carolus illorum filius nullam cum eis filiam direxit; sed vxor ipsius Regina duas cum eis misit sorores, Euphrosynam & Euticiam: Duo verò filij eorum residui quatuor miserunt filias, Iustinam, Cordulam, Luciam & Cyprianam. Filiarum vna ex his duabus, quæ remanserunt, tres direxit filias, Sperantem, Florentem & Floram: altera duas, Eugeniam & Felicissimam. Consobrinas etiam secum duxerunt virgines tredecim præclarissimas, aliasque quamplures de parentela sua iuuenculas, quarum multæ illustribus sponsis nobiliter fuerunt desponsatæ. In comitatu namque suo duxerunt virgines centum septuaginta tres, & quatuor matronas, quarum S. Sperans & Florentia filiæ Regis erant Canuti, & duæ cognatæ illius, Eugenia & Felicissima, nobiles matronæ. Harum quæuis duas secum habuit filias, Praxedemam, Genouefam, Alexandriam & Polemiam

Fides & Flora filiæ comitantur.

& filij Vrbanus cum vxore.

Philippus cũ sponsa.

Filiæ matronę cum filiabus.

Caroli filij vxor 2 misit sorores.

comitatus 173 virg.

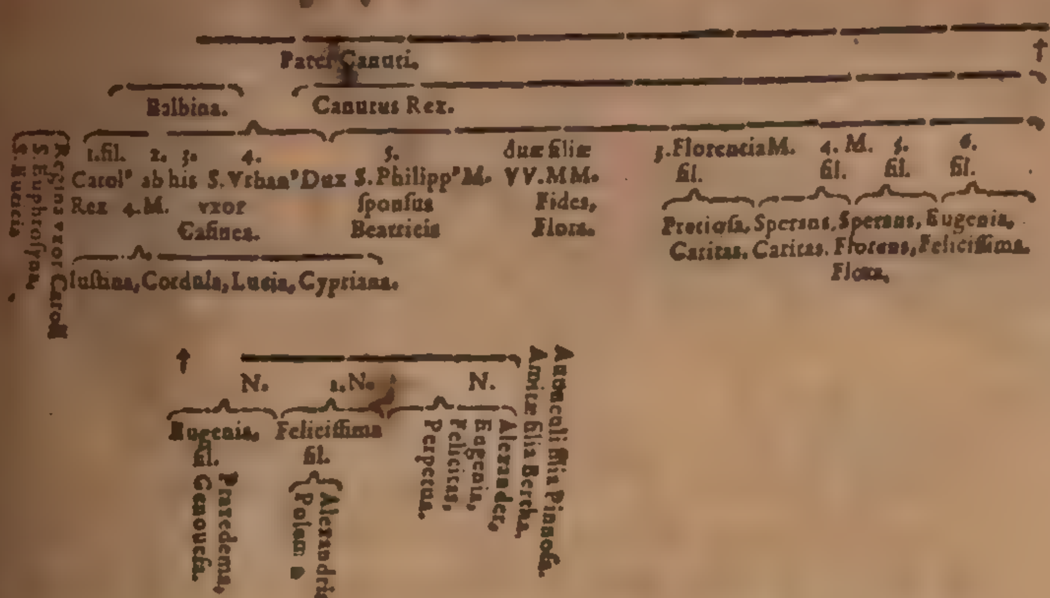
miam. Sequebatur quoque illos adolescens Regius Alexander cognatus illorum filius sororis Regis cuiusdam cum sororibus tribus, Eugenia, Felicitate, Perpetua. Secutus est eos præterea iuuenis quidam Anacho nomine, illorum consanguineus nobilis, cum sponsa sua, quæ Hildegundis dicebatur. Fuit siquidem hæc virgo de stirpe Regia, dulcis moribus, honesta valde & decora, ac prudens. Præterea & præclarissimæ fuerunt inter eas virgines S. Berta filia amitæ illorum, & B. Pinnosa filia auunculi eorum, & S. Generosa, Felicitas & Perpetua prudentissimæ virgines, & multa virtutum gratia valentes, quæ sponsos suos secum duxerunt nobiles valde & præclaros, atque potentes.

Alexander cognat⁹ cũ 3. sororib. accessit,

& 6. virgines cũ suis sponsis.

1. *Rex etiam quidam.*] Plures ceteris hactenus nominatis Regibus, Canutus proles Deo consecrauit, filios duos, filias quatuor, neptes permultas. Eiusdem animi, consors thalami Balbina Regina: tanto hi Machabæa Salomona fortiores: quanto plures ante se posteros siccis oculis viderunt trucidari. Et his piam mentem filij, filiæq; sanctæ martyrij candidatæ iniecerunt. Affectabant eandem societatem fratres duo, Vrbanus Dux cum vxore Regis filia, & Philippus cum sponsa Beatrice: qui facilè cum virginibus sororibus, Fide & Flora persuaserunt parentibus, vt neptibus associatis sibi, numerum augerent tam illustrium Christi pugilum.

GENVS CANVTI REGIS ET VXORIS Balbinæ.

Coniuges & Reges, sex liberos, vndecim nepotes, cum tot cognatis, consobrinis & consanguineis vtriusque sexus, exemplo monitisq; formarunt ad martyrium, tot peregrinationis incommoda per inaccessos pene Alpium montes, pedites superarunt, sceptris, opibus & patria spretæ spe cœlestis & æterni regni, sibi & amantissimis suis comparandi. Hoc iter ad astra præruptum est, arduum & confragosum; sed amanti facile, amœnum, expeditum: omnia enim vincit amor.

CAPVT XIII.

Quod Rex Pipinus cum uxore & cum filio Adulpho relictis omnibus secuti sunt Dominum.

1 Pipinus ex vxore Margarita

4. filios & 3. filias genuit.

2 Mira sanctitas filij Adulphi Regis.

Parentes S. Vrsulæ inuitant Pipinum.

mittunt filiam cum sponsa & filiam cum sponso.

1 Rex etiam quidam Pipinus nomine, de orientali terræ illius plaga erat, vxorq; illius illustris Margarita dicebatur. Illustres ambo exstiterunt genere, atque morum nobilitate fulgentes, ingenti etiam Dei amore feruentes desiderabant & ipsi peregrinari pro Christo, sacrarum virginum associari conuentui. Erat autem ipse Rex virginis Vrsulæ cognatus, atque B. Iothæ, atque sororum illius. Habebat nempe quatuor filios, & tres filias, quorum Adulphus nomine Rex est electus, atque in regno confirmatus vnà cum vxore Dionysia illustri Regina, quæ religiosis pollebat moribus, 2 Rex siquidem iunior Adulphus incredibili Christi ardens dilectione religiosus fuit, & Deo deuotus, humilis, pius, mansuetus, misericors, veritatis amator & iustitiæ, pauperum atque humilium defensor exstitit, sui ferè & totius dignitatis ac regni contemtor. In cibo parcus ac potu, moderatus in vestitu, atque in omni animi virtute conspicuus. Porrò duo fratrum illius erant vxorati, sed tertius adolescens Sidonius nomine, honestus valde fuit & virtuosus, morumq; probitate multa vigens. Qui alterius Regis filiam desponsarat, optimam, rara etiam virtute fulgentem, nomine Præclaram. Rex itaque Adulphus iunior duos habuit filios & tres filias, quarum duæ sponsos habebant generosos, fratres germanos, vnius Regis filios. Rex itaque senior Pipinus à patre simul & à matre inuitatus est, Reginæ virginis Vrsulæ parentibus filias illorum cum virginum agmine sibi dirigere. Qui volentes ipsorum petitioni parere & voluntati, eligunt virgines de regni sui ditione & potestate nobiles atque elegantes Vrsulæ virgini mittentes. Accepit autem idem Rex Sidonium adolescentem filium suum cum sponsa Præclara virgine præclarissima & amabili cunctis, atque filiam suam virginem Sinceram nomine, commendabilem valde & sagacem: nam virgo erat viuacissimi sensus & ingenij, puræq; religionis amatrix, & has cum multis alijs direxit. Porrò & sponsum eius-

eiusdem filiæ suæ cum ea direxit Eipredium nomine, filium Ducis cuiusdam, bonis ornatum moribus, & valde probum. Denique Rex Adulphus filius Regis tres filias, quas habuit, cum eis misit Encleticam, Sinceram & Nobilianam. Duo sanè fratres residui tres filias direxerunt Pinnosam, Hermolaam & Geminianam, virgines probissimas & valde honestas, quæ illustrissimis fuere viris nobiliter desponsatæ. Duæ siquidem filiæ Regis ipsius illustres matronæ Eunomia & Iuditta cum illis pergentes tres secum filias duxerunt Hermolam & Nicolittam sorores, atque Præclaram virginem castissimam & religiosissimam, quæ semper patri restitit Duci nobili Euticio atque matri Iudittæ, ne marito copularetur. Habebat itaque idem Rex quinque fratres & tres sorores. Fratres itaque isti 14. miserunt filias, & tres sorores illius septem direxerunt filias. Porrò fratrum suorum quidam Duces & Comites exstiterunt ac Principes magnifici. Fuerunt verò inter easdem virgines quædam maioris nominis & excellentiori genere, & præclaris viris desponsatæ. Vltima siquidem harum Magna dicebatur, quæ magnæ probitatis fuit virgo & honestatis: filia sororis ipsius Regis, & hæc sponsum habebat illustrissimum filium Regis cuiusdam probatissimum. Denique & ipsa illustris Margarita Regina duos habuit fratres & septem sorores. Fratres autem ambo septem direxerunt filias: & quatuor sorores nouem miserunt filias. Reliquæ verò sorores tres virgines fuerunt Philadelphia, Philomena & Pallodora: erant etiam istarum quamplures nobiliter illustribus viris desponsatæ. Fuerunt siquidem in illarum comitatu 260. virgines electæ, exceptis matronis quibusdam ducentibus illas. Cumque postmodum fama felix earũdem virginum vndecim millium dulci odore dilataretur, venit ipse pius Rex Pipinus cum Adulpho filio Rege pijssimo, filias suas ac virgines atq; B. Vrsulam inuisere cognatam suam. Qui cum pro certo cognouissent, quod expeditio hæc à Deo fieret, compuncti & ipsi, vnum de filijs Regem pro se & pro filio Rege Adulpho Rex constituit, atque ingenti apparatu reuertentes cum vxoribus & multis adhuc virginibus sanctissimæ sacrarum virginum iuncti societati, pro Christo omnium Rege mortem subire desiderantes, peregrè cum illis profecti sunt.

Rex Adulphus 3. filias totidẽ fratres duo codestinãt

Sorores 2. cũ 3. filiab. comitatus

Pipini fratres & sorores eo dirigũt 21. filias

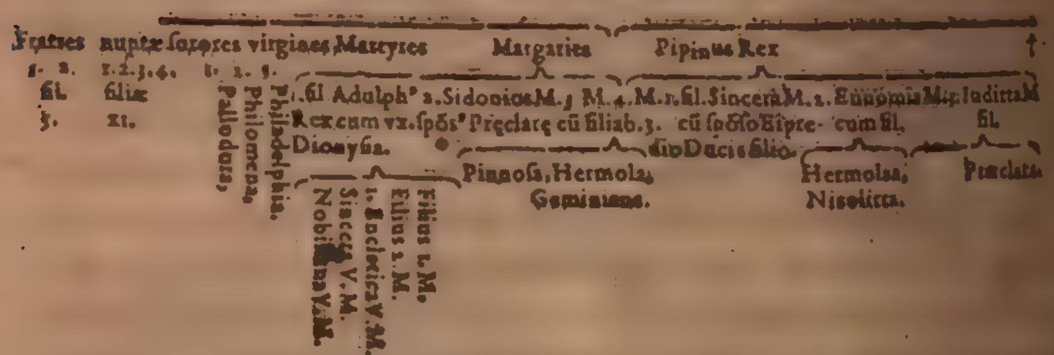
à Margarita fratrib. missæ 7. à sororibus 9. filiæ.

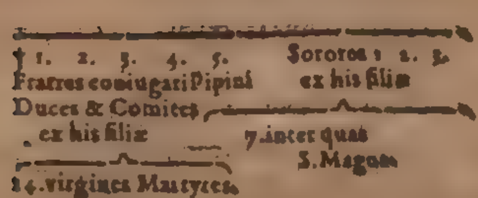
comitatus 260. virg.

1. *Rex etiam quidam Pipinus.*] Hæc profectò familia tam præcedentes quam reliquas Regias longè superauit, in qua Reges duo cum vxoribus Regiņis. Pater Rex & Regina mater cum septem liberis, quos solos habebant, spretis regnis ad martyrium vltro prouolant. Licet enim hic tantum quatuor Regis Pipini filios, & tres numeret filias: nec nisi martyrij quinque liberorum faciat mentionem, id clarius tamen his verbis lib. 2. cap. 7. pronunciarat: *Septimus Regum, Pipinus de Orientali terra illius plaga cum vxore illustri Margarita proficiscitur. Erat autem ipse Rex virginis Vrsulæ consanguineus: Quatuor sanè filij eorum, tres filiæ religiosum Regem & matrem deuotam Reginam & piam cum filijs & filiabus vndecim liberis sequuntur.* Vbi cum vndecim liberorum mentio fiat, filiorum ac filiarum, in suspicionem venio, Adulphum Regem præter tres filias, duos etiam filios suos consortes esse martyrij voluisse, vt de stirpe sua nemo vnus superfuerit. Et dum in fine capitis asseritur, constitutum Regem pro Pipino & Adulpho ex filijs: alterum quidem nepotem, seu aliorum fratrum filium adoptasse reor: tunc enim ex enumeratis hoc capite neptibus & nepotibus, vndecimus numerus absoluetur. Mira profectò Regis Pipini & Reginæ Margaritæ fortitudo animi, & rerum humanarum despicientia, septem proles quotquot ex se genuissent, & vndecim, siue neptes, siue nepotes in holocaustum Deo consecrare: solatium tamen aliquod nepotem Regem stemma propagare: Hoc longè superior Adulphus Rex filius cum vxore Regina, qui duos filios, tresq; filias omnem posteritatis suæ spem (relicto fratris, vt credo, filio regno) sibi præciderunt, nec illum quam cœlo ciuem & Martyrem genuissent.

2. *Rex siquidem.*] Admirabilis Adulphi huius Regis vita secularis, quæ extra martyrium sanctitatis famam meruisset: longè hoc Regum seculum absolutius Homeri Iliade, Virgilij Æneide, Xenophontis Cyropædia: Fundamentum perfectionis *fides vera*: & incredibilis diuinæ maiestatis dilectio, scopus hic omnis vitæ, gubernationis, & actionum, non quod idolum peruersè Deo opponunt Politici, dictum: *Ratio status*: hinc manauit illa sui ipsius contemtio, mortalium rerum despicientia, humilium & afflictarum personarum defensio, pauperum subuentio, iustitiæ & veritatis amor absque fuco & fallacijs simulationis: heu nimis infestas aularum & penè indiuiduas pestes! Erat in Deum pius, in proximum mansuetus & misericors, in se durus & asper, cibi potusque temperatissimus. Hæc Regum Christianorum vera insignia, genuini colores & natiua lineamenta, quibus vtinam mores conformarent. Sed ad rem. Tabulam appendo stirpis huius sanctissimæ, castissimæ, fortissimæ, verè Regiæ.

S. PIPINI REGIS POSTERI ET consanguinei Martyres.

CA-

CAPVT XIV.

Quod Rex Auitus duas filias præmisit, S. Columbam & Cordulam.

1 Rex præterea quidam Auitus nomine, vir fortis & potens, pius & mitis, duas in eodem virginum beatarum conuentu filias habebat, S. Columbam & B. Cordulam. Quarum Columba ex his vndecim vna fuit principalibus, quæ magisterium super vniuersas gerebant virgines, singulæ mille virginibus principantes. Denique sic idem Rex vir bonus existens, iustitiæ tenax, ac pietatis exsecutor, quinque filios habuit & tres filias. Duæ autem iam dictæ virgines ipsius filiæ cum nobili comitatu virginum patrem præcesserunt ad S. Vrsulam proficiscentes. Tertia siquidem filiarum illius maior natu, Regi cuidam nupta, bonæ opinionis exstitit, omnibusque accepta, quæ Agatha dicebatur. Et hæc filias duas cum præfatis direxit sororibus, Agatham illustrissimam virginem, ac sororem eius Agnetem, piam virginem, mittens cum eisdem filiabus sexaginta virgines, quarum plures de regali exstiterunt prosapia. Beata siquidem Columba, & soror ipsius Cordula, atque neptes illarum iam dictæ, Agatha & Agnes, nobilissimis fuerunt viris desponsatæ, qui multo dolore sauciati, super illarum absentia languebant. Porrò duo filiorum Regis Auiti fuerunt vxorati, quorum vnus filiam Regis duxerat cuiusdam, & alter Ducis filiam illustrissimi. Tres autem reliqui sine vxoribus erant adolescentes. Porrò prior filiorum duas misit filias, Eudoxiam & Philomenam. Alter similiter duas, Vrsulam & Luciam. Denique ipse Rex tres habuit probatissimos fratres & strenuos Comites & Duces, atque duas sorores nobiliter nuptas. Fratres sanè illius septem filias miserunt virgines, quarum quædam nobilissimis exstiterunt Principibus desponsatæ. Posterior namque sororum tres direxit filias, Iuuenalem, Vlatimalem & Viuentiam. Altera duas, Melchydem & Euphrosynam. Ipsa siquidem Regina coniunx Auiti Regis, mulier pietate plena & misericordia, iam biennio ante defuncta est, multæ virtutis & caritatis matrona humilis existens, atque paupe-

1 S. Columba & Cordula filiæ Regis Auiti.

Soror nupta misit Agatham & Agnetem filias.

& 60. regiæ ferè stirpis

Filij Regis adiunxerunt 4.

Fratres Regis Auiti 7 eo direxerunt. Sorores autem 5.

Reginę fratres & sorores destinarunt 14. filias.

pauperum amatrix. Hæc nempe fratres duos habuit & septem sorores. Qui vniuersi quatuordecim filias direxerunt virgines nobilissimas, quarum tres maioris erant nominis, ac virtute præclariores ceteris, sponsos habentes illustrissimos & decoros. Harum vna fuit Eulalia, altera Tiburtia, tertia Macharia dicebatur, sponsi namque duarum virginum istarum, Eulaliæ & Tiburtiæ, duorum erant filij Regum, quorum prior Nicolaus, & alter Nicanor vocabatur, qui ambo cum illis peregrinantes proficiscuntur. Porrò S. Chelindris virgo præclarissima, Comitis cuiusdam filia cum sorore Virgilia in huius virginis Columbæ fuerunt expeditione. Erat enim & illa cognata virginis Columbæ, ducens secum quadraginta virgines: nam & ipsa sapiens valde, casta, & multa probitate animi fuit vigens, atque vna de principalibus vndecim existens. Denique & ipsa Ducem habebat sponsum nobilem & probatum omni virtute iuuenem. In harum siquidem comitatu trecentæ fuerunt virgines præclaræ, nobiles & decoræ ad S. Vrsulam tendentes. Coniunctæ sunt virgines istæ expeditioni B. VVilhelmi Episcopi simul pergentes. Rex quippe Auitus instante peregrinationis sanctarum virginum tempore, suorum filiorum vni cœlestis regni desiderio regnum terrenum relinquens associatur virginum choris, & cum illis proficiscitur. Hicidem sanè Rex auunculus beatæ fuit Odiliæ virginis, quæ similiter exstitit vna vndecim principalium virginum, & hæc duas habens secum sorores, Iuliam & Vrsitiam, quæ filia fuit potentissimi Comitis & boni viri. Sanè Rex iste multis bonorum morum virtutibus pollens, animique vigens multa probitate, Dominam nostram intimo dilexit affectu, atque circa eius obsequium tota mentis intentione feruebat. [2] Ecclesiam quippe nobilem in ipsius honorem construxit, multis ditatam honoribus & prædijs: vnde ipsa pijssima cœlorum Regina misericordiæ mater perennis, beneficiorum nequaquam immemor sibi ab eo collatorum, materiam fratri & seriem ista scribenti dedit vniuersa, quæ hic continentur, in corde, & in ore ponens illius. Affinis erat Rex iste Regi patri Vrsulæ virginis, proxima illi consanguinitate iunctus.

Chelidris & Virgilia cognatæ S. Columbæ accedunt cum 40.

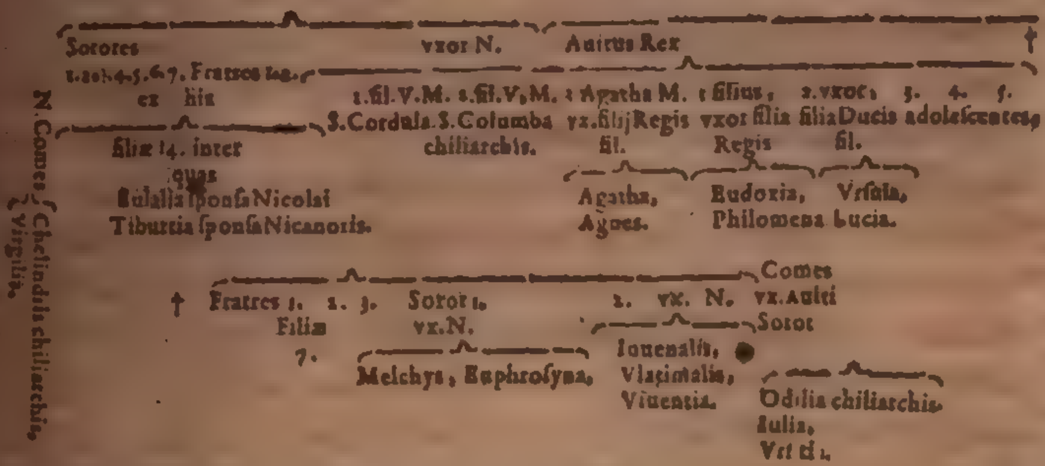
comitatus 300. coniũgitur expeditioni Wilhelmi Episcopi.

Cum his S. Odilia & sorores.

2 NB. Auiti Regis cultũ eximiũ Deiparæ Virginis.

1. *Rex præterea quidam Auitus.*] Duo præcipua sunt in hoc Rege, nec cum alijs communia. Primo, quod eximius cultor exstiterit Dei Genitricis intemeratæ Mariæ, & templum eius honori magnificum construxerit: alterum, quod hunc ei fauorem & honorem singularem vicissim ipsa Dei Mater exhibuerit: caput hoc totum concipiendo, digerendo & eloquendo, ac B. Hermanno scribenti ad calamum dictando, ne periret tanti cultoris Deiparæ memoria: hoc ipsa disertè Virgo Mater ei mandauit, his vt verbis exprimeret: *Vnde ipsa piissima celorum Regina, misericordia mater perennis, beneficiorum nunquam immemor sibi ab eo collatorum: materiam Fratri & seriem ista scribenti dedit vniuersa, quæ hic continentur, in corde & in ore ponens illius.* Quam verè *diligentes se diligit* Dei Mater, & minimum etiam sibi delatum à clientibus cultum innumeris compensat officijs: & beneficijs vocat, quæ sunt tenuitatis nostræ multis nominibus debita seruitia.

STEMMA AVITI REGIS CONSANGVINEI Dionethi.

2. *Ecclesiam nobilem in honorem ipsius construxit.*] Cultus Deiparæ in Britannia vetustissimus est, qui à discipulis Domini duxit originem, quorum varij ibi degerunt: à quibus Glastoniense fuit erectum monasterium, & templum Dei Genitrici constitutum.

C A P V T XV.

Quod Rex Siranus plures filias præmisit, & ex his Sibiliam & Eugeniam.

[1] Rex præterea Siranus nomine, diues & inclytus, multaq; animi virtute pollens, quinque filios habuit, & totidem filias. [2] Quarum quatuor cum ingenti apparatu, pompaque multa & nobili comitatu ad S. Vrsulam diriguntur. Duæ siquidem illarum virgines erant, S. Sibilia & Eugenia; reliquæ duæ matronæ, B. Iuliana Comitissa & S. Lucia Ducissa. B. verò Iuliana Comitissa vnà secum duxit virginem filiam Luciam, & altera Ducissa duas, Euphrosynam & Eudoniam. Porrò & mater ista-

1 Rex Siranus mittit 2. filias virg. & totidem nuptas cũ 3. filiabus.
2

Sibilia cognata S.Vrsulæ.

istarum Regina Sibilia dicebatur, & erat cognata matris virginis Vrsulæ. Filia sanè ipsius S.Sibilia vna exstitit ex his vndecim virginibus, quæ super ceteras erant principales, quæ & ipsa mille præfuit virginibus. Quinta namque filia Regis puella fuit absque marito. Filiorum itaque Reginæ quatuor erant vxorati, & isti omnes cum illis quinque filias direxerunt virgines, Elpidem, Gelasiam, Fulchiram, Gelasiam & Euphroniam. Ipse autem Rex solum habebat fratrem & quatuor sorores, qui vniuersi nouem miserunt filias virgines decoras & elegantes: quarum S.Euphronia & Virgulta, atque Carpophora, & Iulitta, multa morum honestate vigentes, sponsos habuerunt nobiles. Sponsus sanè B.Virgultæ illustrissimus iuuenis, filius exstitit Regis Arthuri strenuissimi & præpotentis atque ditissimi, frater nobilissimæ virginis Nataliæ. Hic idem vero iuuenis & prædictæ virginis sponsus Arthurus dicebatur, qui amore tractus sponsæ ipsam sequitur, virginum choris adiunctus sacrarum. Qui sponsus, si in terra remansisset natiua, sine dubio Rex erat futurus. Multis reuera hic idem iuuenis, ac soror ipsius B.Natalia, fuerunt exemplo: nam multa pollebant animi virtute, prudentia, discretione, honestate, elegantia & pulchritudine refulgentes. Quid plura? Centum & octoginta virgines in istarum fuerunt societate, ac septem matronæ illustres illarum custodes. Quarum tres cum ad B.peruenissent Vrsulam, relictis ibi virginibus denuò reuertebantur. Natalia siquidem virgo præfata in istarum non erat collegio. Quatuor denique matronarum, quæ apud B.Vrsulam remanserunt, B.erat Iuliana, & soror eius Lucia, filiæ Regis Sirani, atque S.Lupina, nobilissimi cuiusdam Principis filia, & vxor præclari viri, multumq; diuitis & egregij hominis: quæ tres secum duxit filias virgines, Eugentiam, Elegantiam & Præpotentiam. Quarta namque matrona fuit cognata virginis Sibiliæ, mulier bona, misericors & deuota, Christi pauperibus & egenis multa bona faciens. Et hæc dicta est Serena, vxorque fuit nobilissimi Comitis. Denique & ista duas secum duxit filias, Eugeniam & Geminianam. Regina quippe Sibilia, mater virginis Sibiliæ, tres habebat fratres & duas sorores, quæ omnes septem cum eis direxerunt filias, pulchras & elegantes, ac de-

Filij Reginæ iūxerūt 5.filias.

Regis fratres & sorores 9. direxerunt.

comitatus 180. virg. 7. matron.

Lupina cū 3. filiabus.

Serena cū 2

ac decoras. Ex his quinque sponsos habebant illustres, diuitijs opibusq; ditatos. Sed cum postmodum ipse Rex Siranus Dei admonitus spiritu, filio resignato regno cum vxore Sibilia Regina ad sanctas proficiscens virgines pergeret, duo iam dictarum virginum sponsi, B. videlicet Serenæ & Euticiæ, illustrissimi iuuenes Falconius & Nitidius, cum eis pergentes pro Christo animas dant & corpora.

1. *Rex prætorea Siranus.*] Et hunc Deus cum vxore Sibilia Regina afflatu diuiniore attraxit ad martyrij lauream cum magno filiarum & cognatarum virginum stipatu. Qui allectauit secum sponsos adolescentes Regios, quos simul ardor tanti Regis exemplo inuasit, vt eligerent cum sponsis morte pro Christo obita iungi in coelis feliciori coniugio nunquam finiendo.

STEMMA SIRANI REGIS ET SIBILIÆ Martyrum.

Fratres 1.2.3. Sorores 1.2. — Sibilia cognata Dariæ. — Siranus Rex. — 1. Frater & sorores

Serena sponsa Falconij, 1. Sibilia V. 2. Eugenia 3. Iuliana, 4. Lucia — Filij vxorati 1.2.3.4. — Virgulta,
Euticia sponsa Nitidij, chiliarchis. V.M. vx. Comitis. vx. Ducis. — Euphronia,
& aliæ quinque. — Iulitta,
accessit — Lucia. Euphrosyna, Eudonia. — Elpis, Gelasia, Falchira, Gelasia, Euphronia. — Carpophora, & aliæ 5.
Lupina filia Principis
cum 3. filiabus
Eugentia, Elegantia, Præpotentia.

2. *Quarum quatuor.*] Reges isti, quatuor filias, neptes octo libenter Christo consecrarunt, & velut aquila prouocant ad volandum pullos, sic ipsi suis exemplo fortitudinis ad martyrium præuolarunt: hoc libentius tot suas filias, neptesque momento quasi vno vitæ mortalis amissuri, quo ijs simul vita donatis immortali & felicissima, perpetuò fruerentur in coelis. *Quam pauci terræ filiorum capiunt verbum istud!* Percurre, mi Lector, omnem veterem historiam, nullum reperies agonem nobilium & regiarum personarum tam generosè depugnatum, in quo tot tam illustres viri, feminæque ea promtitudine regna, facultates & vitam amore Christi prodegerint, quot in hoc tam exili libello, singulis ferè capitibus, tanta varietate proponuntur. Reges alios prætermitto, quod in eorum vel posterorum vita, non tam heroicæ virtutum existent vestigia, tres tamen lib. 1. c. 6. vel 7. memoratos hic attexam. Cap. 6. *Rex ferè Bonifacius iam ante Paganus cum filia Bonifacia religiosissima virgine aderat. Rex etiam Laurentius iam ante Paganus, & Christianorum inimicus, ac ferus tyrannus, postea nutu Dei correptus, mirabiliterq; conuersus ex lupo agnus efficitur.* Et cap. 7. *Valde: centum Regum erat inclytus Rex Danorum Rifridus, qui per vxorem Olinam adhuc valde iuuenculam conuersus illam sequitur.* Ita videtur consulto scriptor, quosdam integros comitatus virginum nec attigisse, quod neque in virginibus, neque in ducibus & custodibus quiddam occurreret singulare, quod lectoris animum ad pietatem vel virtutum imitationem inflammaret. Sed præter hos complures inuenti Reges: nam apud Ioannitas Rex Ægidius, cum vxore Helena colitur: in S. Vrsulæ Basilica Valerius Rex Hispaniæ circa Ann. 1520. lapideo in sarcophago detectus est. Apud S. Cæciliam prætercomplures alios etiam Hervvicus Rex frater forte Dionethi, & ipse Dionethus pater S. Vrsulæ, olim extra muros ciuitatis cum quindecim militibus inuentus religiosè adseruatur. Neque enim B. Hermannus enumerauit Reges & Principes viros, qui cum Æthereo sponso secunda vecti classe accesserunt, & ipse profitetur longè plures, quam expresserit, Duces Principesque adfuisse.

CAPVT XVI.

Quod B. Alexander Dux cum vxore & quinque filiabus associatur virginibus sanctis.

1 Alexander auunculus Iothæ.

[1] Alexander frater Reginæ illustris Iustitiæ, Dux erat nobilis & inclytus, potens & strenuus, consilio prudens, honestate & probitate animi præstans, omni populo acceptus. Auunculus siquidem erat B. virginis Iothæ prudentissimæ Regis Lucij filiæ, quæ prima fuit vndecim principalium virginum: nam mille præfuit virginibus. Porrò vxor eiusdem Ducis Eugenia mulier erat Christianissima, omniumq; virtutum gratia & honestate virum imitabatur. Tres namque filios habuerunt & septem filias, quas summa nutrierunt diligentia, omni castitate & modestia. Filiarum sanè duæ in claustro virginum erant & Sanctimonialium. Quarum vna exstitit Abbatissa, femina valde religiosa & virgo magnifica. Altera similiter sanctæ fuit conuersationis, cunctis sororibus exemplo existens religionis & speculo. Sorores autem quinque reliquæ patrem & matrem in honestate virtutum & castitate fuerunt imitantes, quarum ista sunt vocabula, [2] Angelina, Mathildis, Symphoriana, Veronia, Hedewigis. Sanè illarum duæ fuerunt adultæ, & tres in puellari statu & ætate degentes. Pater verò earum Dux illustris Alexander & mater Eugenia nobilissimi Regis Clodouei filia viriq; prudentissimi, Iotham virginem atque sororem suam, neptes honestissimas cum filiabus quinque sequentes, adiunxerunt se Virginum sacrarum collegio, cum illis proficiscentes. Præterea & duorum filiorum secum tres duxerunt filias, quorum vnus duas misit filias, Iuorittam & Phileriam. Alter vnam Martinam: multo reuera dolore adiacentes ille regiones & subditos suo vulnerauit discessu. Erat enim Princeps magnificus & valde honestus, plebis sibi subditæ defensor, non sinens milites & prædones, violentiam inferre villanis. Habebat siquidem in suo comitatu ad virginem Vrsulam proficiscentes 158. virgines electas.

ex vxore Eugenia filia Regis Clodouei 3 filios, 7 filias suscepit.

2 Filias 5 secū ducunt.

& 3 filias filiorum.

comitatus 158. virg.

1. *Alexander.*] Verè magnus fide, religione & amore in Deum, qui cum Iothæ neptis exemplo Christi succensus amore totam Clodouei familiam inflammasset, *secum pariter è domo*, quas potuit, filias rapuit Christo consecrandas, necnon & filiorum filias, vt adiecta docet tabula.

ALEXANDRI GENVS.

Blandina — Clodoueus Rex

v.c.11. | Eugenia | Alexander Dux. | v.c.10. | Iustitia | Lucius Rex

fil.1. Abbatissa | 2. Sancti-monialis | 3. Angelina | 4. Mathildis | 5. Symphoriana | 6. Veronia | 7. Hedervvigis | 1.fil. ex vx. | 2. ex vx. | Iotha chiliarchis

Ivoritta, Phileria. Martina.

2. *Angelina.*] Hoc nomen cum parentis & matris in S. Cæciliæ templo, vbi plurima nominata corpora sunt, reperi his titulis adiectis, *Corpus S. Alexandri Ducis & Martyris cum vxore Eugenia. S. Angelina virginis & Martyris Abbatissæ filia Ducis Alexandri.* Qui tituli confirmarunt mirificè hanc reuelationem. De S. Angelina Abbatissa manet scrupulus, cum ea videatur in claustro remansisse, sed id disertè non affirmat, & constat Coloniæ Sigillindem virginem è cœnobio collis Greesbergensis cum S. Vrsula Romam contendisse, vt nihil vetet vel natu grandiorem e reliquis sororibus Angelinam alteri libero cœnobio præfuisse, vel eam, quæ Abbatissa hic dicitur, patrem etiam diuino monitu secutam esse: sicut S. Teresa & aliæ claustrales etiam virgines varias orbis regiones sæpe pro monasteriorum inspectione peragrare debuerunt.

CAPVT XVII.

Quod Leo Dux cum vxore & binis sororibus exit.

Leo Dux inclytus & Regis Ancharamni potentissimi filius, cuius mater illustris Regina Martha dicebatur, tres sorores in hac virginum sacrarum societate habebat inclytas & illustres, quarum duæ virgines Eutonia & Euphrasia dictæ sunt. Porrò prior illarum acutioris erat ingenij, & virgo multæ probitatis, multaque animi probitate & virtute vigens. Sponsum habebat illustrissimum iuuenem, optimis etiam moribus pollentem & probum, filium Regis cuiusdam nomine Pipinum, cumq; ipsius sponsa ad S. Vrsulam mitteretur, valde ei obstitit, ne dirigeretur. Denique & ipse idem Regius iuuenis duas sorores habuit honestissimas, elegantes & decoras in istarum collegio Anchiranam & Venustam, quæ nobilissimis desponsatæ fuerunt iuuenibus. Itaque filia Regis Ancharamni soror Ducis Leonis, Euticia dicta, Comitem habebat maritum illustrissimum, virumque bonum & honestum: qui duas virgines filias secum ducens, Eudoniam & Amphyteam, cum eis proficiscitur: quarum prior Comiti cuidam erat desponsata, virgo illustrissima, siquidem ipse Leo Dux inclytus Regis filius S. Alexandri

1 Dux Leo sorores 3. habuit in soc. Vrsul.

Sororis alteri' 2. filiæ patrem comitantur.

xandri

CAPVT XVI.

Quod B. Alexander Dux cum vxore & quinque filiabus associatur virginibus sanctis.

1 Alexander auunculus Iothæ.

[1] Alexander frater Reginæ illustris Iustitiæ, Dux erat nobilis & inclytus, potens & strenuus, consilio prudens, honestate & probitate animi præstans, omni populo acceptus. Auunculus siquidem erat B. virginis Iothæ prudentissimæ Regis Lucij filiæ, quæ prima fuit vndecim principalium virginum: nam mille præfuit virginibus. Porrò vxor eiusdem Ducis Eugenia mulier erat Christianissima, omniumq; virtutum gratia & honestate virum imitabatur. Tres namque filios habuerunt & septem filias, quas summa nutrierunt diligentia, omni castitate & modestia. Filiarum sanè duæ in claustro virginum erant & Sanctimonialium. Quarum vna exstitit Abbatissa, femina valde religiosa & virgo magnifica. Altera similiter sanctæ fuit conuersationis, cunctis sororibus exemplo existens religionis & speculo. Sorores autem quinque reliquæ patrem & matrem in honestate virtutum & castitate fuerunt imitantes, quarum ista sunt vocabula, [2] Angelina, Mathildis, Symphoriana, Veronia, Hedewigis. Sanè illarum duæ fuerunt adultæ, & tres in puellari statu & ætate degentes. Pater verò earum Dux illustris Alexander & mater Eugenia nobilissimi Regis Clodouei filia viriq; prudentissimi, Iotham virginem atque sororem suam, neptes honestissimas cum filiabus quinque sequentes, adiunxerunt se Virginum sacrarum collegio, cum illis proficiscentes. Præterea & duorum filiorum secum tres duxerunt filias, quorum vnus duas misit filias, Iuorittam & Phileriam. Alter vnam Martinam: multo reuera dolore adiacentes ille regiones & subditos suo vulnerauit discessu. Erat enim Princeps magnificus & valde honestus, plebis sibi subditæ defensor, non sinens milites & prædones, violentiam inferre villanis. Habebat siquidem in suo comitatu ad virginem Vrsulam proficiscentes 158. virgines electas.

ex vxore Eugenia filia Regis Clodouei 3 filios, 7 filias suscepit.

2 Filias 5 secū ducunt.

& 3. filias filiorum.

comitatus 158. virg.

1. *Alexander.*] Verè magnus fide, religione & amore in Deum, qui cum Iothæ neptis exemplo Christi succensus amore totam Clodouei familiam inflammasset, secum pariter è domo, quas potuit, filias rapuit Christo consecrandas, necnon & filiorum filias, vt adiecta docet tabula.

ALEXANDRI GENVS.

Blandina — Clodoueus Rex

v.c.11. Eugenia — Alexander Dux. — v.c.10. Iustitia — Lucius Rex

Fil. 1. Abbatissa Sancti-monialis; 2. Angelina; 3. Mathildis; 4. Symphoriana; 5. Veronia; 6. Hedevvigis; 7. ... — Iotha chiliarchis: 1. fil. ex vx.; 2. ex vx.

Ivoritta, Phileria. Martina.

2. *Angelina.*] Hoc nomen cum parentis & matris in S. Cæciliæ templo, vbi plurima nominata corpora sunt, reperi his titulis adiectis, *Corpus S. Alexandri Ducis & Martyris cum vxore Eugenia. S. Angelinæ virginis & Martyris Abbatissæ filiæ Ducis Alexandri.* Qui tituli confirmarunt mirificè hanc reuelationem. De S. Angelina Abbatissa manet scrupulus, cum ea videatur in claustro remansisse, sed id disertè non affirmat, & constat Coloniæ Sigillindem virginem è cœnobio collis Greesbergensis cum S. Vrsula Romam contendisse, vt nihil vetet vel natu grandiorem reliquis sororibus Angelinam alteri libero cœnobio præfuisse, vel eam, quæ Abbatissa hic dicitur, patrem etiam diuino monitu secutam esse: sicut S. Teresa & aliæ claustrales etiam virgines varias orbis regiones sæpe pro monasteriorum inspectione peragrare debuerunt.

CAPVT XVII.

Quod Leo Dux cum vxore & binis sororibus exit.

1 Leo Dux inclytus & Regis Ancharamni potentissimi filius, cuius mater illustris Regina Martha dicebatur, tres sorores in hac virginum sacrarum societate habebat inclytas & illustres, quarum duæ virgines Eutonia & Euphrasia dictæ sunt. Porrò prior illarum acutioris erat ingenij, & virgo multæ probitatis, multaque animi probitate & virtute vigens. Sponsum habebat illustrissimum iuuenem, optimis etiam moribus pollentem & probum, filium Regis cuiusdam nomine Pipinum, cumq; ipsius sponsa ad S. Vrsulam mitteretur, valde ei obstitit, ne dirigeretur. Denique & ipse idem Regius iuuenis duas sorores habuit honestissimas, elegantes & decoras in istarum collegio Anchiranam & Venustam, quæ nobilissimis desponsatæ fuerunt iuuenibus. Itaque filia Regis Ancharamni soror Ducis Leonis, Euticia dicta, Comitem habebat maritum illustrissimum, virumque bonum & honestum: qui duas virgines filias secum ducens, Eudoniam & Amphyteam, cum eis proficiscitur: quarum prior Comiti cuidam erat desponsata, virgo illustrissima, siquidem ipse Leo Dux inclytus Regis filius S. Alexandri

[Margin: 1 Dux Leo sorores 3. habuit in soc. Vrsul.]

[Margin: Sororis alteri' 2. filiæ patrem comitantur.]

xandri Ducis pijſſimi fuit conſobrinus: ætate quidem iuuenis erat, ſed probitate mentis ingenti pollebat: iuuenis exſtitit atque bellicoſus, negotijs intentus bellicis, qui Regis cuiuſdam filiam nomine Honeſtam magna virtutum gratia pollentem duxerat vxorem: iuuencula quidem erat ætate, ſed religioſis & honeſtiſſimis moribus pollebat, pia exiſtens, caſta & miſericors: ipſius enim ſtudio & induſtria Leo maritus eius eſt conuerſus. Quæ tres ſorores in ſanctarum virginum collegio habuit virgines, Papiam, Mariam & Reſideam: quarum Papia multum erat animo compoſita, prudens eloquio, & magna morum gratia pollens. Habebat namque ſponſum probiſſimum Regis cuiuſdam filium, Leonis Ducis conſobrinum. Quem tandem hæc eadem ſponſa ipſius, atque Ducis Leonis coniunx Honeſta conuertentes, quatenus & ipſe cum Virginibus proficiſceretur. Porrò illuſtris Dux Leo virginis Vrſulæ & B. Iothæ exſtitit cognatus, multasq́; propterea in illo Virginum cœtu ſacro habuit cognatas & propinquas. Vnde vxor illius Honeſta ab ijſdem virginibus eſt inuitata: Regio apparatu & nobili militum comitatu & virginum venit illas inuiſere: amitam etiam ſuam ibi inuenit patris ſui ſororem Euchariam nomine, matronam valde honeſtam, & illuſtrem Comitiſſam, cum duabus filiabus Eucharia & Blanditia, verum cum per octo dies moraretur in lætitia magna gaudens & exſultatione, atque in tam ſtupenda virginum ſacrarum & admiranda ſocietate iucundaretur: nimirum & ipſa S. Spiritus ardore ſuccenſa illarum comes effici deſiderat & ſocia: quæ cum moram faceret, Leo Dux ipſius maritus cum amore coniugis tractus, tum etiam nouitate opinionis bonæ earundem virginum, quæ vtique dulcis & felix ſpargebatur captus, inſequitur illam. Quo cum perueniſſet, [2] ſummaq́; lætitia omnes reperiſſet gaudentes, peregrinationem quoque pro Chriſto illas cerneret tanto affectu deſiderantes, inſiſtente coniuge, ſororibus, cognatis, amicis, flectitur animo: dans fidem cum illis proficiſcendi, reuertitur cum Honeſta vxore ad iter diſpoſitum ſe præparaturus. Sed cum iam tempus inſtaret profectionis vniuerſarum, congregata multarum virginum acie nobiliſſimarum, Dux illarum factus, ſanctarum coniungitur agminibus,

Cõuertitur ab vxore, quæ 3. præmiſerat ſorores.

Leo cognatus erat Vrſulæ & Iothæ.

Honeſta eius vxor inuitatur ab ijs.

Inducitur vt maneat.

2 Leo eodẽ veniens perſuadetur.

Redeũt vt ad iter ſe comparẽt.

bus, vnà cum Honesta vxore honestissima & multum commendabili: quæ licet legitimè coronata non foret, tamen diebus iucunditatis suæ, vtpote filia Regis, & vxor Regij mariti, coronam gestabat in capite. Hæc omnia velut stercora pro Christo vniuersorum Rege reputans dereliquit. Habebat sanè idem Dux Leo in suo comitatu virgines trecentas trigiuta quinque, atque matronas quinque, quæ illarum fuere ductrices & custodes: quarum duabus reuertentibus tres remanserunt, Euticia filia Regis Comitissa illustris, & S. Gertrudis cuiusdam Principis vxor, atque B. Gyafridis cum duabus filiabus Geminiana, & Beatrice virginibus: habebant verò & ipse Dux Leo, vxorque ipsius S. Honesta secum consobrinas & neptes honestissimas, inter quas S. fuit Anacleta virgo illustrissima, amabilis multum, morumque suauitate & virtutum gratia valde commendabilis. Ista filia fuit amitæ Leonis Ducis, cuius mater erat illustris Ducissa & ditissima: tres enim sorores secum habuit virgines, quarum vna ferè adulta prudentis erat animi, nomine Sophia: reliquæ duæ Sapientia & Chelindris dicebantur. Ipsa siquidem Anacleta prudentissimo iuueni filio Principis cuiusdam fuit desponsata, qui multum illius obstitit viæ, ne mitteretur: dilexit etiam Dominum toto corde & animo, matremque ipsius Dominam nostram intimo dilexit affectu. 3 Beatum etiam Ioannem Euangelistam sincera mente dilexit. Porro & soror eius Sophia similiter sponsum habuit illustrem, Comitis vnius filium. Erant præterea in hac eadem societate virginum quamplures præclarissimæ sponsos habentes nobilissimos & valde præclaros.

Comitatus 335. virg.

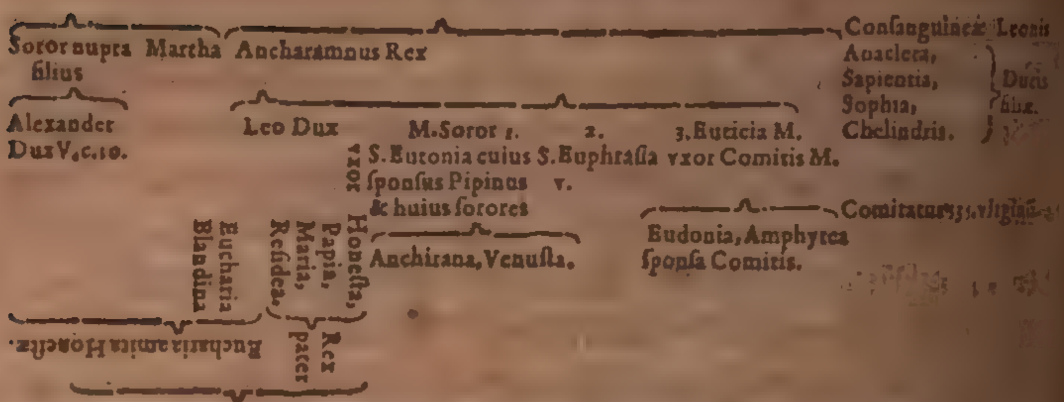
Matronæ custodes.

4 Consanguineæ Leonis.

3

1. *Leo Dux inclytus.*] Consobrinus erat Alexandri Ducis. ad cuius item animum palliciendum multum Iotha & S. Vrsula cognatæ consilerunt tunc, cum Honestam vxorem siue curiositas, siue humanitas ad inuisendas virgines, vitæ sanctissimæ & iucundissimæ exemplum tam piæ Sodalitatis, ad imitandum inflexit. Leo verò, quem vxoris absentis amor, ad iter arripiendum permouerat, vbi tot millenas exhortatrices, quot virgines erant, ad parem gloriam & certamen homine Christiano dignissimum audire sibi visus est, persuasus ilico manus dedit, coiuit societatem, dispositis in Ducatu negotijs redijt, non inter militum, sed virginum turmas, in castris Parthenicis autoratus Christi miles, qui hostem non persequendo, sed moriendo, & vltra caput ad lanienam offerendo victoriam reportauit. Sed eius piam progeniem fœcundam martyribus inspiciamus.

S. LEONIS DVCIS SERIES genealogica.

2. *Summaq, lætitia omnes reperisset gaudentes.*] *Digitus Dei hic erat*, qui cum cordibus singulorum amorem diuinum inscripsisset, fructus Spiritus ab Apostolo numeratos consequi necesse erat. *Fructus autem Spiritus est caritas, gaudium, pax, patientia* (in peregrinatione & martyrio) *longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas.* Hæ leges castrorum Parthenicorum, Spiritus diuini digito mentibus singulorum inscriptæ, è quibus odor suauissimus videntibus & præsentibus virtutum afflabatur: vt viri licet armis innutriti, & feroces leones, repentè mitiores agnis eandem affectarent animo toto societatem, peregrinationem, martyrium.

3. *B. etiam Ioannem Euangelistam sincera mente dilexit.*] Post Deiparam Virginem custos & patronus ac dux sodalitatis huius fuit S. Ioannes Euangelista, ille virgo, & Virginis Dei Matris custos à Christo constitutus. Regem ille Lucium ad martyrium inuitauit; idem classem alteram candidatorum martyrij, quo Ætherius sponsus ad sponsam enauigauit, duxit incolumem, & stetit Moguntiæ: vt meritò virgines hunc etiam Diuum tutelarem in reliquis præcipuè delegerint & dilexerint.

C A P V T XVIII.

Quod Dux Sincerus cum filia & sororibus & nepote suo Richardo & vxore illius pergens proficiscitur.

1 Dux Sincerus

[1] Dux etiam quidam Sincerus, Iwani Regis fortissimi & potentissimi filius, cuius mater Regina Gyslah dicta est, cum vxore Sibilia, in earundem virginum fuit comitatu sacrarum. Habebat etiam solam secum filiam nomine Thasim puellam decennem. Fratres quoque habebat quinque & tres sorores, quarum duæ virgines Anna beatissima & Amata, deuotæ, prudentes, castæ, omnique suauitate morum erant ornatæ: quæ contra suam voluntatem sponsis exstiterunt nobilissimis desponsatæ: quorum vnus virginis Annæ sponsus erat Regis cuiusdam filius, & alter Amatæ sponsus filius fratris cuiusdam Regis fuit Ducis cuiusdam. Denique iuuenes hi duo earundem virginum sponsi duarum, quatuor sorores in hac eadem socie-

Marginal notes: cum filia, — 2. sororib. — & harum sponsis,

societate habebant Donatam & Pretiosam (quæ filiæ Regis fuerunt) atque Eleutheriam ac Vedastem sorores, quæ filiæ Ducis exstiterunt fratris ipsius Regis, & istæ similiter illustribus sponsis erant desponsatæ. Tres siquidem fratrum Ducis Sinceri filiorum Regis Iwani erant vxorati, & duo absque sororibus adolescentes illorum trium fratrum. Primus tres misit filias virgines, Aldegundem, Mobiliam & Præclaram: alter duas, Mobiliam & Deuotam: tertius solam Odiliam. Porrò soror fratrum istorum tertia filia Regis Iwani Methildis vocabatur, & erat Regina optimi Regis Oswaldi vxor & ditissimi: matrona in omnibus honesta, bonæq; conuersationis & vitæ optimæ, Dei atque pauperum amatrix existens, ipse siquidem Rex maritus ipsius pijssimus in omni virtute & bonitate coniugi Reginæ comparabatur. [2] Erat sanè humilis, religiosus, mitis, misericors, & totius honestatis amator: tres namque filias virgines direxerunt ad Vrsulam virginem, Eunomiam, Præclaram & Eudoniam. Habebant præterea tres filios nobiliter vxoratos, quorum medius Richarus filiam habuit coniugem Ducis vnius nomine Melchiam, qui ambo religiosissimæ conuersationis fuerunt. Nam patri Oswaldo religionis honestate comparari potuerunt. Tandem diuinitus inspirati relictis dignitatibus, diuitijs & honoribus, cum sola filia Placida abeuntes, virginum se sacris choris associarunt. Dux autem Sincerus Regis filius per Sibiliam vxorem conuersus est: vxor itaque ipsius Sibilia mulier fuit prudentissimi ingenij, atque sagax valde, quæ cognatam in cœtu virginum habebat nomine Præclaram, virtutis magnæ virginem, & hæc filia Regis erat Elpronij Sibiliæ auunculi, multoque sese inuicem fuerunt amore diligentes: hæc verò ab illa inuitata, simul & à patre virginis Vrsulæ euocata venit cum Duce marito inuisere Vrsulam beatam ipsius cognatam, atque iam dictam virginem Præclaram, aliasq; quamplures in illarum collegio consanguineas & virgines, & matronas. Quo dum paucis diebus moram facerent, cum diuini amoris instinctu, tum virginum sacrarum admonitione & exemplo persuasi, cum & nobilissimorum iuuenum exhortationibus admoniti consenserunt ire cum illis, atque vniuersas mundi diuitias, omnesque seculi deli-

Marginal notes: quorum 4 sorores desponsæ comitatæ sūt — Fratres Sinceri misērūt filias 6. — Soror 3. — 2. — & filiū Richarū cum vxore & fil. — Occasio accessus Sinceri per vxorē Sibiliam — euocatā à Dionotho

delicias ſpernentes peregrè profecti ſunt : pro amore Chriſti ſe & ſua relinquentes. Fuit ſanè vterque illorum tam Dux Sincerus, quam vxor Sibilia virginis Vrſulæ cognatus. Porrò hic idem Dux cum duabus ſuis ſororibus Anna & Amata præclaris virginibus venit, atque cum nobiliſſimo virginum conuentu ſupradictarum & aliarum multarum remanſit, illis adhærens, ſecum plus namque quam ducentæ quinquaginta virgines venerunt in ſuo adductæ comitatu : quarum plus quam quinquaginta de Regali exſtiterunt oriundæ proſapia, virgines honeſtæ, elegantes & decoræ, multaq; pompa adornatæ fuerunt refulgentes.

Comitatus 250. virg.

1. *Dux etiam quidam Sincerus.*] Captus & hic cum vxore Sibilia ſimili & pia inuitatione: hæc in cœtu virgineo cognatam habebat Præclaram nomine: ſummus erat in eam amor, intima coniunctio, vt hæc inuitare auſa in caſtra Sibiliam, Sibilia Sincerum maritum, vterque velut Saul inter Prophetas prophetare, ſic hi virgines inter ſpirare protinus continentiam, amare peregrinationem, anhelare martyrium. Tam vtile cum bonis vel modiciſſimo tempore verſari: tam potens exemplum æqualium natalibus, opibus, dignitatibus ad inclinanda ſumma mundi faſtigia : Reges etiam & Duces honoribus ambitioſiſſimè inſuetos vel armis gerendis efferatos ad manſuetudinem & humilitatem Chriſti complectendam inducendos. Sed Regiæ huius familiæ martyres in tabula repræſentemus.

S. SINCERI DVCIS FAMILIA.

Gyſſach — Ivvanus Rex

Sibilia vxor — 1. Sincerus Dux; 2.; 3. Mobilia. Odilia; 4.; 1. filia Mechtildis vxor Regis Oſvvaldi.; 2. Anna ſpōſi ſorores; 3. Amata, ſpōſi ſorores

Thaſis virgo — Aldegundis, Mobilia, Præclara. V.V.MM. — Deuota — Donata, Eleutheria, Precioſa. Vedaſta.

Richarus vxor Melchia filia Ducis — Eunomia, Præclara, Eudonia VV.MM.

Placida.

Comitatus fuit 250. virginum, & in his 50. Regij ſanguinis.

2. *Erat ſanè humilis, religioſus, mitis, miſericors.*] Egregia Regis Oſvvaldi elogia. Cum faſtigium illud Regium contra ſoleat faſtuoſos, immites, impatientes, iracundos, cultus diuini negligentes facilè Reges gignere : ita Saul, Ioas aliįque prius commodis & temperatis moribus, mites & pij commendantur : at cum regiam paululum licentiam deguſtarunt, efferati ingenio, elati, crudeleſq; ab innocentum ſanguine manus non abſtinuerunt. Hic igitur Oſvvaldus cum vxore in ſeculari etiam vita, & regia libertate Chriſti veri cultores, non tam proles delicijs & otioſa vita ad luxum informarunt, quam religione, Deique timore, arctis conſcientiæ legibus ad martyrium præpararunt: feliciores enim ſe exiſtimabant, ſi ijs breui hac lucis vſura carerent, cœloque maturè tranſmitterent, quam ſi propagato ſtemmate vitioſam parerent mundo progeniem : Talis ætate noſtra Ferdinandus II. & III. Imperatores. A Regibus & Ducibus ad Reginas & Regum filias gradum promoueamus, non minus in congregandis virginibus diligentes: ſic enim de ijs ordıtur narrationem auctor.

CAPVT XIX.

De Genealogia Matris S. Vrsulæ.

1 Regina nobilis & inclyta mater Vrsulæ virginis octo fratres habebat, & sex sorores: quorum Maurisus Episcopus atque Comes Nicolaus, & Gerasina Siciliensis Regina ex parte patris, de matre altera illius erant fratres. 2 Pater itaque eiusdem Reginæ Gelasius nomine prima ipsius vxore mortua, quæ filia erat Regis de Sicilia, vtpote Princeps fortis, magnus & inclytus filiam duxit strenuissimi Regis Alexandri viri probissimi & valde honesti nomine Sibiliam, de qua sex genuit filios, & sex filias. Gelasium & Alexandrum, & Magnum, Eugeniam quæ Alexandria vocabatur, Marcellam, Eulaliam, Euticiam, Gerasinam, & Victorinam. Porrò Gelasius fratrum horum vnus erat Princeps præclarus, erat & robustus: cuius vxor de stirpe fuit Regali oriunda, magni Comitis Hilderici filia, quæ dicta est Hildelina. Hic idem Gelasius iunior ex ea tres genuit filios & sex filias. Denique tres ipsius filij, quinque filias virgines ad Vrsulæ nuptias direxerunt, decoras valde & honestas. Quarum tres optimis exstiterunt desponsatæ iuuenibus & nobilibus. Margarita, quæ speciosissima fuit, multúmque decora & amabilis, Mobilia honestissimæ conuersationis & vitæ erat laudabilis. Meandra virgo sapiens fuit, optimis pollens moribus, reliquæ duæ erant puellæ, prædictarum siquidem sex filiarum. Horum fratrum sororum duæ virgines erant, & quatuor matronæ honestissimis copulatæ maritis. Itaque duæ iam dictæ ad Vrsulam mittebantur garrulæ, procaces & linguosæ, quæ multum sæpe sua superfluitate verborum socias grauabant turbantes. O quam indecens est signum in iuuenculis & iuuenculabus, in adolescentibus & virginibus domicellis, præsumtio mentis & obduratio cordis! per linguæ procacitatem & animi proteruiam, animæ virginitas perditur & integritas mentis. Vnde si facultas daretur, occasio atque opportunitas, facillimè castitas corporis, integritas & virginitas carnis violata perderetur. 3 Bonum signum, ait Seneca, est in adolescente, verecundia. Ceterum

1 Dariæ Frs. B. Mauris. Nicola. & Gerasina soror ex solo patre.

2 Gelasio, qui 2. habuit vxores.

Gelasij iunioris filij miserũt 5.

tres earum erant optimæ.

duæ garrulæ & loquaces.

Inuectiua in eas.

3 Senecæ testimonium.

Sorores harum matronę submiserunt 9 filias insignes.

ſorores earundem virginum duarum non laudabilium honeſtæ quæcumque Matronæ nouem filias miſerunt virgines; quarum quædam puellæ fuerunt necdum nubiles. Quinque autem ex [illegible] erant adultæ, præclariſſimis viris deſponſatæ. Harum prima Margarita ſagaciſſimæ fuit mentis, & ingenioſè prudens, quæ valde decora; alia Prudentia, omnibus erat amabilis & accepta, præ multa animi ſui virtute & ſuauitate, modeſta fuit in verbis, moderata in moribus, compoſita in geſtibus. Tertia Amantia, & ipſa nihilominus viguit multa morum honeſtate & gratia. Quarta Melandria, ſpecioſa fuit ac mente compoſita, ac ſagacis animi. Quinta ſuper omnes erat prudens atque deuota, multumq́ue orans & Pſalmos iugiter habebat in ore, Dominumq́ue frequenti meditatione geſtabat in corde: iſta in habitu, verbis & geſtibus, religionis 4 exemplum atque honeſtatis cunctis præbebat. 4 Prudentia ſiquidem dicebatur iſta, & Iwana: Iſtæ quinque virgines à B. Vrſula exſtiterunt multum dilectæ. Alexander fratrum Reginæ ſecundus fortis erat robore, potens, inclytus & diues. Hic filiam Regis cuiuſdam duxerat vxorem Benignam nomine, optimam matronam, animo pacatam, ſemper ad pacem maritum ac ceteros, quos potuit, inſtigantem. Porrò & illi tres filios genuerunt & ſeptem filias, quarum quatuor virgines Vrſulæ mittebantur. Verena virgo honeſtiſſima & multæ intelligentiæ ac prudentiæ fuit, magnumq́ue locum inter principaliores ac prudentiores habuit, propter multam animi ſui probitatem. Secunda ſororum Verenia, & tertia Ieronia, quarta Illuſtris. Quatuor ſanè virgines iſtæ optimam matrem imitantes, animo fuere conſtantes, in omni honeſtate & probitate virginali vigentes, vniuerſis gratæ exſtiterunt & acceptæ. Omnes denique viris erant deſponſatæ nobilibus: ſorores namque tres maritis copulatæ illuſtribus, ſeptem cum illis filias miſerunt, quarum tres puellæ fuerunt, & quatuor nubiles. Porrò tres filij præfati Principis Alexandri quatuor filias direxerunt virgines, & vnam matronam prudentem valde & honorabilem nomine Metildem. v.c.3.

1 frater Daciæ Alexander. Vxor eius Benigna.

4 filias adiungunt.

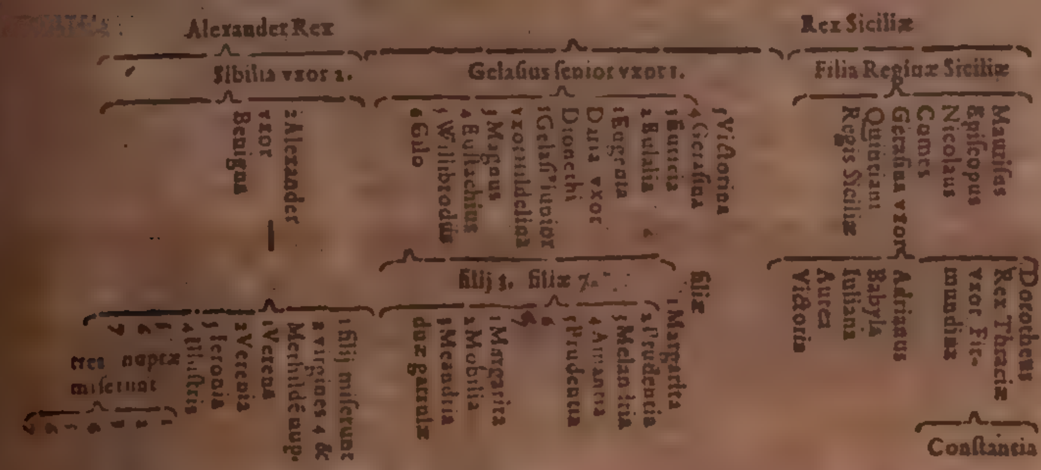
Sorores earum 7. destinant.

Fratres mittunt 4 filias.

1. *Reginæ nobilib.*] Tertia pars libri ducit à Regina Daria (quam hic Marcellam vocat, vtique binomiam) exordium, & iure: quia & ipsa creditur cum sponso Æthereo soluens è Britannia Coloniæ fecisse martyrium: cuius pars ossis in templo Societatis Iesu religiosè colitur. S. Elisabeth cap. 10. vocat eum *Comitem de genere Magnorum Principum*. Genus eiusdem accuratè persequitur, vt facilius intelligatur, quot è S. Vrsulæ cognatione sanguine iunctæ martyrio sint laureatæ. Sed cum Gelasius auus maternus S. Vrsulę duas habuerit coniuges, liberos prioris & posterioris repræsentabo.

2. *Pater itaque eiusdem Reginæ Gelasius nomine.*]

GENVS MATERNVM S. VRSVLÆ.

3. *Bonum signum, ait Seneca, est in adolescente verecundia.*] Verba sunt ea depromta ex eius epist. 11. cum ait, *Vbi se colligebat, verecundiam bonum in adolescente signum vix potuit excutere, adeo illi ex alto suffusus est rubor*, magis in iuuenib. apparet, quibus & plus caloris est, & tenera frons. Idē epistol. *Nutriendus est pudor, qui quamdiu in animo durauerit, aliquis erit bonæ spei locus.* Cicero custodem virtutum nominat, *Verecundia custos est omnium virtutum, dedecus fugiens, laudemq; maximè consequens. Pulchra*, ait S. Ambr. l. 2. de off. *virtus est verecundia & suauis gratia, quæ non solum in factis, sed etiam in ipsis spectatur sermonibus: est enim verecundia pudicitiæ comes, cuius societate castitas ipsa tutior est, verecundia cum sit omnibus ætatibus, personis, temporibus & locis apta, tamen adolescentes iuueniles; animos maximè decet: vt artifex in materia commodiore melius operari solet, sic verecundia in ipso quoque corporis decore plus eminet.* Hinc à Gentilibus adolescentes dum erubescerent, laudabantur & animabantur. Diogenis Cynici dictum ad erubesc. etē laudatur apud Laër. *Bono animo sis, inquit, fili, istiusmodi est virtutis tinctura.* Et Cato apud Plutarchum aiebat, *Sibi magis placere iuuenes, qui rubescerent, quam qui pallescerent, quod rubor arguat probam indolem, pallor non item.* Quisquis sanè verecundiam à virgine vel adolescente sustulerit, amoto custode, & vitijs ostio reserato, necesse in quæuis scelera, prætertim turpitudinis barathrum audacter proruere. Voluit tamen Deus has procaciores in sancta illa societate tolerare, tum vt bonæ nonnihil exercerentur: tum verò maximè, vt eorum proteruia paulatim vsu & consuetudine tantæ sanctitatis [illegible]lium corrigeretur, & ne cuncta miraculo geri viderentur, cum & nonnullæ imperfectiores in his initio reperirentur: quæ emendatis moribus, & castigatis anteactæ vitæ peccatis conspecta tam admirabili tot millium virginum pudicitia & sanctitate sensim se conformarunt parthenicis legibus cum reliquis martyrio tandem laureatæ.

4. *Prudentia siquidem dicebatur & Iouana.*] Fuit enim binomia, sicut mater Vrsulæ Daria vel Marcella.

C A P V T XX.

Quot filias matertera virginis Vrsulæ miserunt, hic narratur.

Tertius nempe fratrum Reginæ matris Vrsulæ Magnus dicebatur,

Tertius frater Dariæ Magnus

cebatur, & paucas misit virgines: quia nequaquam multa probitate vigebat, ignauus siquidem erat corde, satisque stolidus mente, à ceteris fratribus & cognatis degenerans exorbitauit, potationibus & ventri deditus erat, cuius vestigia vxor fœda sequebatur, mulier proterua & linguosa. Potest aliquis Lectorum mirari, quare quorundam per nos vitia detegantur, cum in serie virginum sanctarum virtutes illarum & probitates debeant propalari, quod & fecimus, & adhuc facturi sumus: non enim à nobismetipsis loquimur; sed hæc quæ spiritu Dei cœlitus nobis suggeruntur, ea pandendo scribimus, & notando. Nunc prædictarum sex sororum seriem tangemus: quarum prima fuit B. Eugenia, quæ cognominata est Alexandria, propter multam morum bonorum probitatem, animique virtutem, quæ Regem Alexandrum auum suum magnæ virtutis virum & probitatis imitabatur. Qualis ista fuerit, satis ostendimus, cum seriem ipsius atque filiorum eius B. Columbani Episcopi sapientis viri, fratrisque illius Euodij Ducis inclyti virtutem, & S. Marcellæ pijssimæ sororis ipsorum Comitissæ describeremus. Porrò & S. Eulalia soror eiusdem Alexandriæ Ducissæ, matrona nobilis animo & virtute, cum duabus filiabus Hodierna & Odilia virginibus honestissimis, ac tertia Sibilia viginti annorum matrona & Regina sorori adhærens Christum sequitur Regem verum. Hæc eadem siquidem Sibilia Regina fuit, magnæ virtutis & opinionis matrona. Denique Marcella sororum vna, mater Vrsulæ Reginæ nequaquam infructuosa exstitit, filiam enim misit Vrsulam, quæ caput, princeps & ductrix totius virginum sanctarum fuit exercitûs. Hanc siquidem Reginam Domina Elisabeth alio vocat nomine: Binomia sanè erat, eadem Marcella Regina. Euticia quarta mulier fuit religiosissima, Dominum timebat, & hominem propter Deum reuerebatur. Sapiens siquidem erat, valde modesta, clemens & honesta, maritum etiam habebat virum nobilem, sed edacem & vini multi potatorem, quem tamen illa frequenti admonitione & pia ex parte magna emendatum correxit, qui filios habebant duos, & nouem filias, quinque autem ex his virgines erant, & quatuor matronæ viros habentes honestos: filiæ namque virgines mittebantur, qua-

Marginalia: Potator. — Iubetur scribere vitia quorundam. — Sex sorores erant. — 1 Alexādria — filij eius Colūban' Eps & Euodius Dux. — 2. soror. S. Eulalia filiæ eius Hodierna, Odilia, Sibilia. — 3. Marcella vel Datia. — 4. Euticia. — maritum potatorē corrigit.

quarum quædam honestate multa præditæ matrem imitabantur. Præterea & quatuor sorores illarum quinque direxerunt filias virgines: vnus sanè fratrum vxoratus, duas misit filias virgines. Quinta siquidem sororum Reginæ Gerasina nobiliter nupta filio Regis cuiusdam nobiliter se gerens honestate præcipua viuebat. Ista quinque filios habuit, totidemq; filias, qui vniuersi nouem filias miserunt virgines. Sexta verò sororum Victorina mulier erat præclaræ conuersationis & honestæ, & multum orans, atque in lectione assidua. Hæc maritum habebat illustrem, Comitis Sigebaldi filium, iuuenem strenuum, fortem & probum, qui tres habentes filias, solam direxerunt virginem infra annos puellam nomine Placidam. V. c. 3. & c. 21.

destinat 5. virgines

5. soror Gerasina, cuius filij & filiæ 9. adiderunt virgines.

6. Victorina.

1. *Potest aliquis mirari.*] Scelera quorundam Deus voluit in sacris Scripturis posteritati literis consignari: tum vt iustitia diuina in ijs emendandis eluceret, tum vt & hic ob publica flagitia exsecrabilis eorum memoria cum detestatione tantæ improbitatis perennaret. Quandoq; etiam solatio societati hominum: ne miremur in familijs alias sanctissimis, cum personis integerrimis conscelaratissimos exstitisse. Filiarum igitur Gelasij & Sibiliæ seriem hanc repræsentant.

SORORVM DARIÆ FILIÆ ET NEPTES Martyres.

Sibilia — Gelasius Rex

1. fil. Alexandria, vxor Pipini — 2. Eulalia M. — 3. Marcella, vxor Dionethi — 4. Euticia, vxor N. — 5. Gerasina, vxor filij Regis — 6. Victorina

Fil. 1. 2. Euodius Dux M. Marcella vxor Comitis Odjlia Sibilia Regina — Hodierna — S. Vrsula — Filius 1. filiæ 4. virgines Martyres — nuptæ 4. filiæ 5. — filij 5. filiæ 5. ab his missæ 9. virg. — Placida

S. Columban' Epi. — Eugenia Cleopatra, Pretiosa

Habemus iam quinque Gerasinas: Duas quidem Dariæ sorores: vnam sororem Wilhelmi Episcopi, quæ filiam cognominem secum adduxit, quintam fratris Wilhelmi filiam virginem, vt possint deinceps tam Treuirenses, quam Colonienses, hi quidem tam apud Machabæos quam S. Maximinam sua & propria gaudere S. Gerasina. Vnde per inuenta tam apud SS. Machabæos, quam S. Maximinum corpora, & titulosijs adiectos, hæc fuit reuelatio mirificè confirmata: nam cum nomen Gerasinæ in nullis alijs Sanctis, si rectè memini, reperiatur: Coloniæ tamen inter Vrsulanæ sodalitatis corpora quinquies minimum inuentum est, & post hanc quidem scriptam reuelationem 150. annis ad S. Maximinum postrema vice. Quæres; Quot sorores habuerit Marcella seu Daria mater S. Vrsulæ? Resp. quinas, ex eodem patre & matre: & præter has sexta soror eiusdem Gerasina aliam habuit matrem: vt dicitur cap. 19. genuit enim Gelasius auus maternus S. Vrsulæ ex Sibilia sex tantum filias, præter totidem filios: vt docet cap. 20. hæ filiæ vocantur ibidem paulo inferius sex sorores, intellige inter se germanæ & vterinæ, sex enumeratorum fratrum: & tertia earum sororum vterinarum, seu tertia soror Magni, qui fratres inter postremus erat nominatus, appellatur Marcella seu Daria, ipsa B. Vrsulæ mater,

CA-

CAPVT XXI.

Quod Oliua virgo & Regina, atque cognata ipsius plures adduxerunt virgines.

1 Oliua Regina venit cũ Fideana cognata.

[1] B. Oliua virgo dulcissima, & Regina illustrissima, nobilissima Regis Antipatri filia, qui patruus erat virginis Vrsulæ patris, Regi Oliuerio nobili multum, & iuueni fuit desponsata, vti iam supra in serie Regum habetur descriptum. Hæc ad virginem Vrsulam cognatam suam cum nobilissimo virginum comitatu venit inuitata. Venit præterea cum ea Fideana Ducis cuiusdam Herdingi nobilissimi filia, cuius illustrissima mater matrona nomine Fida Regis vnius erat filia. Porrò eadem virgo Fideana ingenua exstitit generis nobilitate, ingenua quoque multum erat mentis & animi generositate, atque vniuersis, qui eam nouerant, bonæque opinionis eius famam audierant, commendabilis valde & accepta. Cognata siquidem eiusdem Oliuæ fuit Reginæ, & proprio nomine Fideana dicebatur. Quæ tres secum duxit sorores, duas virgines Placentiam, & Placatam: quarum prior illustrissimum sponsum Ducis cuiusdam filium habuit. Tertia namque sororum, quæ secum gradiebatur, Methildis vocabatur, matrona nobilis & honesta Comitissa, solam secum ducens filiam virginem Endaram nomine, iuuenculam valde præclaram, sponsum habentem nobilissimum Principis cuiusdam magni filium, qui Eucharius dicebatur: iste autem cum amore sponsæ illectus, tum diuina inspiratione admonitus, cum tribus sororibus, Anna, Cleopatra & Iuliana: nec non & cum nouem virginibus cognatis suis, alijsque quampluribus sacrarum virginum cœtui associatus, cum illis proficiscitur. Harum denique virginum quædam præclarissimæ fuerunt, præclaros habentes sponsos. Porrò virgo præfata nobilis Fideana, ferè quadraginta secum virgines ducebat illustres & generosas, atque decoras. [2] Præterea in comitatu Oliuæ virginis & Reginæ, quædam venit virgo nobilissima nomine Tecla, quæ & probitate morum, animique virtute, ac generis nobilitate virgini Oliuæ comparari potuit: nam filia patrui eius erat, ipsius

Hęc duxit secum tres sorores. & vnius filiam. cum spõso Euchario. is attrahit 3. sorores & 9 cognatas. 2 Fideana 40 adduxit

etiam

etiam collega fidelis. Pater itaque virginis Teclæ Reformius vocabatur, & erat frater Regis Antipatri Oliuæ patris, Princeps nobilis & honoratus: qui iam ante ex hoc seculo migrans obierat; & mater Anacleta filiam sequitur Teclam, cum Oliua proficiscens. Porrò hæc eadem Anacleta, virginis Teclæ mater, filia cuiusdam exstitit inclyti Regis. Fuit etiam cum prædictis Virginibus, & illustrissima virgo Natalia, nobilis valde, cum suarum Virginum collegio associata, Regis Arthuri filia potentis & magnifici, de qua loco suo latius, vt dignum est, tractabitur. Denique Rex idem Arthurus, duos fratres habebat, quorum vnus Episcopus dicebatur Benedictus, & alter Pipinus, Dux egregius & nobilis, B. Alexandriæ maritus existens, virginis Vrsulæ matertera, illustrissimæ & multum valentis matronæ. Pater quippe Dux idem fuit B. Columbani Episcopi, fratrisq; illius Euodij Ducis nobilissimi, atque sororis illorum S. Marcellæ optimæ Comitissæ. Tres siquidem fratres illi, Rex & duo reliqui, sororem habebant egregiam nomine Zaphirinam, quæ multum erat honesta, commendabilis, & vitæ bonæ, Comitis Rogerij, viri prudentis & honesti vxor existens. Tres filias ex illarum sacro habuerunt cœtu virgines, Benignam, Nicolittam, Zoyam. quarum Benigna virgo per omnia fuit honesta, prudens, animique virtute insignis, cunctis amabilis, specie decora, moribus dulcis & affabilis. Hæc autem sponsum habuit nobilissimum Dagobertum, Regis cuiusdam filium, tres sanè sorores istæ, cum pluribus adhuc virginibus, ad Vrsulam virginem sunt directæ. Beatam namque Benignam sponsus illustris ipsius Dagobertus insequitur, gratia Dei inspiratus, & ipse sacrarum Virginum vnà cum nobili sua sponsa societati aggregatus, cum illis peregrè proficiscitur.

Oliua cognata Tecla cum matre Anacleta.

& Natalia.

v. cap. 3.

Soror Pipini Zaphirina 3. mittit filias.

vni⁹ spōs⁹ Dagobert⁹ sequitur.

1. *B. Oliua virgo.*] Quod cosmophilos inultare ad mundi amorem potest, id omne Deus & natura in Oliuam congesserat: Nata erat Regibus parentibus, iam regni paterni diademate coronata Regina: desponsa iuueni donis fortunæ naturæque cumulatissimo Regi Oliuerio: ætas erat iuuenilis, aderat formæ venustas, fauor & amor subditorum: Parentum vterque delicium, vires corporis animique integræ, sensuum vigor, acumen ingenij: quam Oliuam vbi cum sponso primum amor diuinus sauciauit, hæc omnia cum Apostolo velut lutum & stercora, nec adspectu dignari: solum cogitare, loqui: velle IESVM, ei virginitatem, corpus & sanguinem consecrare: nec satis duorum cordium angustijs immensitatem sponsi coarctare: alios quoscunque possunt, verbo & exemplo ad eiusdem amorem pelliciunt, vt cum in se non nisi semel amore sponsi mori possent: in alijs eidem aggregatis sæpius eius causa morerentur. Ita cognatam Fideanam cum turma quadraginta Virginum: Teclam

Teclam item cum matre Anacleta & Zaphirinam cum alijs ſibi coniunxit Oliua, vt licet proprius, quem è regno paterno conſcripſit Virginum chorus, tantum fuerit 142. tot tamen ſtipata poſtea cognatarum minoribus turmis & manipulis eſt, vt trecentas ſecum numerarit.

STIRPS ET COGNATIO OLIVÆ.

Fida — Herdingus Dux — Nicoſtrata — Antipater

ArthurusRex, Pipinus Dux, Benedictus, Zapphirina vxor Rogerij Comitis (vx. Alexandria) — Fideana cum xi., Placentia, Placata — Methildis vx. Comitis — Oliua ſponſa Oliuerij Regis v.c. 8.

Natalia — Colūban' Eps, BuodiusDux, Marcella v.c.20. — Benigna, Nicolitta, Zoya. ſponſa Dagoberti Regis filij — Princeps — Endara ſponſus — Reformius, Anacleta

Teela

Iuliana, Cleopatra, Anna, Eucharius cum xi. cognatis.

Comitatus Fideanæ 40. virginum.

2. *Præterea in comitatu Oliua.*] Cecinit olim in perſona tam vberis Oliuæ Pſaltes Regius: *Ego autem ſicut oliua fructifera in domo Dei: ſperaui in miſericordia Dei in æternum, & in ſeculum ſeculi: Confitebor tibi in ſeculum: quia feciſti* (tibi gloria tantæ fœcunditatis, non mihi) *& exſpectabo nomen tuum: quoniam bonum eſt in conſpectu Sanctorum tuorum* Sodalitatis Vrſulanæ. Sed parum Oliuam vnam trecentorum fructuum protuliſſe, alteram exemplo ſuo in ſponſo Oliuerio ſolicitè parturiuit, æque fœcundam ac fructiferam trecentarum etiam virginum. An non hæ duæ Oliuæ ſimiles ijs, quas vidit Zacharias? *Vidi*, ait, *& ecce candelabrum aureum totum, & lampas eius ſuper caput ipſius, & ſeptem lucernæ eius ſuper illud, & ſeptem infuſoria lucernis, quæ erant ſuper caput eius, & duæ oliuæ ſuper illud, vna à dextris, altera à ſiniſtris: iſti ſunt duo filij Olei, qui aſſiſtunt Dominatori vniuerſæ terræ.* Poſſet candelabro iſto aureo Sodalitas intelligi Vrſulana, lucens fide, aurea caritate, ſplendens caſtitate, ſeptem donis Spiritus S. repleta & ſuſtentata, vtroque ſexu Martyrum decorata: & his quidem ſponſis fauet Oliuæ denominatio, in quos & cadit illud Apocalypſ. *Hi ſunt duæ oliuæ, & duo candelabra in conſpectu Domini terræ ſtantes.* Horum ſuffragia ſępius imploremus, vberes petitionis fructus experiemur, dummodo crebrius eorum oleo nos inungamus.

Pſal. 52.

Oliuę fructiferę duę

C. 4. v. 2.

CAPVT XXII.

Quomodo Fratri reuelatum eſt, quod corpus S. Oliuæ ſit habiturus.

1 Cumque [1] Frater harum viſionum notarius vice quadam orationi & precibus inſiſteret, vidit corpus quoddam aperto ſepulcro ſupinatum iacere, coronamque auream in capite illius. Super quo Frater admiratus, ſciſcitans à Domina noſtra quæſiuit, quidnam iſta portenderent. Cui miſericordiæ mater reſpondens ait: Nonne ante annos quatuor, virginis cuiuſdam Oliuæ tibi corpus eſt promiſſum? Ecce hæc eadem virgo eſt, cuius tu corpus habebis, Regina ſiquidem erat, coronam in capite geſtans; adhuc, inquit, ſub terra latet ſepulta: ſed tu corpus habebis illius. Super quo Frater gauiſus adhuc euidentius ſcire cupit, ſi certa foret viſio, [2] à ſacris Virginibus quæ-

colloquiū ſcriptoris cū Deipara

Promittitur ei corpus S. Oliuæ adhuc ſepultum.

2

quærit: quæ fuerit illa Oliua, cuiusq; sit stirpis & conditionis, cui B. Cleopatra S. Marcellæ Comitissæ filia respondit, dicens: Pater Oliuæ virginis eiusdem Cleopater dictus est, & erat patruus Regis Vrsulæ patris, cuius mater Nicostrata dicebatur insignis Regina. Qui cum filios non haberet, desponsabat illam Oliuerio iuueni cuidam probissimo, Regis senioris Oliuerij filio. Cleopater autem Oliuæ virginis pater regni sui Principes conuocans, ambos coronauit: tam sponsum filiæ, quam ipsam sponsam. A die verò desponsationis illius celeberrimæ, plusquam trium mensium defluxerat spatium, quo iam in breui erat legitimo connubio ducenda. Interim conuocantur virgines ad S. Vrsulam virginem dirigendæ. Tunc & Oliua virgo & Regina venit, cognatam eius visitare, ipsius nuptijs volens interesse, quæ nobili Comitum stipata conuentu, adduxit secum virgines ferè trecentas. Insecutus est eam postmodum sponsus eius Rex Oliuerius, ducens & ipse de regni sui ditione adolescentulas & virgines ferè trecentas. Hic verò idem Frater cum alia vice orans S. nominaret Oliuam, adstitit illi virginum quædam dicens: Quotiescunque B. nominaueris Oliuam, statim nominabis & Teclam iuxta illam. [3] Et quæ est, inquit, illa Tecla; & si tu es eadem Tecla? Sum, ait illa: nam S. Oliua mea fuit cognata & collega, & non erat mulier, quam tanto diligerem affectu. Tu habiturus es corpus illius, similiter & caput meum: Sed scias, nequaquam quia ab inuicem separari facilè volumus, vix vnquam in vita sumus ab inuicem sequestratæ, vnde nec in morte separamur. Adhæsi namque lateri eius, cum interficeretur iaculo, & ego interempta gladio occubui. Scias, inquit illa, pro certo, quia [4] ex quo ciuitas tua fundata est, [5] nunquam Monachus eam intrauit, qui tantum in ea profecerit, quantum tu profecisti, & adhuc proficies. [6] Thesaurus enim te magnus exspectat & pretiosus, tam Martyrum sanctorum, quam virginum sacrarum. Tu sanè nos in terris iuxta posse tuum exaltas, [7] & nos tam in terris, quam in cœlis iuxta nostrum posse exaltabimus. Sed tu nostra nequaquam indiges exaltatione, quoniam [8] Domina nostra, quam tanto diligis affectu, & iam exaltauit, atque adhuc [9] in miro modo exaltabit. Cumque

S. Cleopatra enarrat genus Oliuæ.

profectionē ad S. Vrsulam.

cum 300.

S. Teclæ colloquiū cum scriptore.

3

Amor Teclæ & Oliuæ.

Sanctitas scriptoris.

4. 5

6

Merces ei pmissa hic & in cælis.

7

Exaltatio eius per Deiparam

hic idem Frater hæc ſcribens notaret, ipſa virgo Tecla cum pluribus illi adſtitit virginibus, ponens hæc verba in ore ipſius. Aderat & S. Oliua rogans, ne ipſa & B. Tecla ab inuicem ſeparentur. Adhuc virgo Tecla ſubiungens ait: Cumque ego & mater mea ad B. Vrſulam pergeremus, quædam etiam cognata noſtra nobilis matrona nobiſcum venit, quæ dicta eſt Eliſabeth, cum tribus filiabus, quarum vna cum Eliſabeth iuncta erat matrimonio, ſed reliquæ duæ fuerunt virgines, Sincera & Nicolitta. Tu autem ſcias pro certo, quoniam caput S. Sinceræ habes cognatæ meæ virginis nobiliſſimæ. Præterea te ſcire volo, quod corpus quod habes virginis Iulianæ, quæ & ipſa mea eſt conſanguinea, multumq; mihi eſt affinis. Pater itaque ipſius, patris erat conſobrinus mei, Comes illuſtris & valde valens. Denique & ipſa ſororem nobiſcum habebat, nomine Teclam, quæ ambæ illuſtres exſtiterunt, & bonæ conuerſationis, atque cum ſummo deſiderio martyrij palmam ſubierunt. Beata ſiquidem Iuliana & S. Sincera cum ſororibus ſuis S. Oliuæ virginis & Reginæ proximæ fuerunt cognatæ.

1. *Frater admiratus ſciſcitans à Domina.*] At nec præſentem quidem fuiſſe dixerat: vnde tanta confidentia prodigioſum ab ea poſcendi reſponſum? vita B. Hermanni plena tantæ familiaritatis exemplis. Vt rectè eius autor dixerit de eo: *Apponens igitur Virgo* (MARIA) *deuotum ſibi iuuenem magnificare, ipſi non ſemel,* (Hermanno) *aut bis, aut quoties numero poſſit facile comprehendi, dulciſſimam præſentiam ſuam exhibere curauit, & tanta ſibi familiaritate per creberrimas reuelationes connexuit, vt etiam inter homines quoſcunque, quos caritas ſolet coniungere ſpecialis, tanta aliquando vix potuerit familiaritas inueniri.* Et infra exemplis oſtendit: *In aliquo, ait, ſecretiori loco pariter confidentes ille B. Matri de ſtatu ſuo ſingula requirenti reſpondit: & ab ea viciſſim quæcunque voluit, requiſiuit:* vt mirari quis debinat audaciam interrogantis: quam tantus vſus & conſuetudo genuerat.

2. *A ſacris Virginibus quærit, quæ fuerit illa.*] Qui tam familiariter vtebatur Domina & Regina: quid ni pediſſequis Virginibus? claret id ex adnotatis initio libri huius.

3. *Et quæ eſt, inquit, illa Tecla.*] Iucundum cum ſacris Virginibus colloquium, quod ſcriptoris ſimplicitas, morum ſimilitudo, caſtitas, animi cádor, Deiparæq; familiaritas cōciliarat. *Vnde nec in morte ſeparamur.* Idem Cæſarius miles & Verena obtinuerant, vt verbis his narrat S. Eliſabeth: *Miles fui in ſeculo filius matertera huius ſacræ Virginis, cui nunc adiunctus ſum.* Dilecta *mihi valde erat, ideoq; cum egrederetur de terra ſua, comitatus ſum eam, ipſa verò ad ſuſcipiendum martyrium me confortauit, & ego videns conſtantiam in paſſione, ſimul cum ea paſſus ſum:* Fuerunt autem longo *tempore oſſa noſtra ab inuicem ſeparata, & nunc impetrauimus à Domino, vt ſic coniungerentur.*

4. *Ex quo ciuitas hic fundata eſt.*] Coloniam intelligit, natus enim Coloniæ cum eſſet, Steinfeldia nonnunquam excurrebat B. Hermannus, eo præſertim tempore, cum vigeret effoſſio corporum, vt vitæ cap. 30. indicat.

5. *Nunquam monachus tam intrauit.*] Nunquid Coloniam intrarunt Fundatores Ordinum complures, SS. Bruno, Norbertus, Bernardus, alij religioſiſſimi viri? Videtur tamen B. Hermannus ingreſſu ſuo per preces Deiparæ & tot millium Virginum, tanto plus gratiæ inibi & donorum cœleſtium obtinuiſſe, quanto diligentius quinque vel plures annos in earum concinnanda hiſtoria laborat: licet enumerati ſanctiſſimi viri tota vita maiores ſibi gratiæ gloriæq; cumulos compararint.

6. *Theſaurus te magnus exſpectat.*] Inuitant Virgines eum, vt redeat Coloniam, impetraturus plura ſanctarum Virginum corpora. Videntur enim Patres Præmonſtratenſes tum pro Fundatoris S. Norberti ad eas SS. Virgines affectu:

tum

tum quod recens ipsis à Deipara reuelatio Vrsulani Martyrij dicata esset: hoc ipso internuncio B.Hermanno fuisse vsi, dum tanto thesauro cupidissimè, vt infra patebit, inhiarent: vt mirum non sit, ea, quæ hic accepisse memoratur capita, non amplius Steinfeldiæ apparere: crediderim enim ab eo aliò transmissa esse: ita caput S.Iulianæ Cnechstedienses habent.

7. *Et nos tam in terris, quam in cælis.*] Exaltarunt eum in terris virgines, quando ægrum, afflictum, tristem, præsentia sua recrearunt: de quibus vitæ autor cap. 29. *Tanta illis familiaritatis & animi paritate fuit connexus, vt multa per illas secreta cognosceret, & aliqua illi sua nomina reuelarent* (vt hoc in capite Tecla) *& in suis eum tribulationibus solarentur.* Iterùm cap. 32. *Et quidem de consolationibus, quas illi per præfatas sanctas Virgines ministrauit, paucissima hac mihi comperta sunt, quæ per hoc scriptum memoriæ commendaui: supersunt autem multa valdè, quæ nec mihi comperta, nec scripto commendata sunt.* Forte & hæc ipsa reuelatio, si clarè doceatur, ipsius, non alterius fuisse, plurimum conferet, vt Sanctorum canoni adscribatur, quod Germania vehementer desiderat.

8. *Domina, quam tanto diligis affectu.*] Videri caput 16. vitæ potest, quanta reuerentia cordisq; dulcedine nomen MARIÆ sit veneratus.

9. *Miro modo exaltabit.*] Quam mirus iste modus cap. 23. cum eum iam in sponsum assumsisset, mutato eiusdem nomine, & ei his verbis tradidit filiolum IESVM deportandum: *Porta filium meum, sicut à sponso meo Ioseph portatum est in Ægyptum: vt sicut idem eum, ita etiam similem honorem eiusdem nominis habeatis.* Hinc discat Lector, tam ex hoc, quam cap. 1. lib. 1. & vlt. S. Elisabethæ, quam fructuosum sit iuuare: vt cultus SS. Virginum illustretur, tales Deipara & SS. Virgines solent remunerari. Virgines has enumerat alibi non memoratas B.Hermannus.

Elisabeth mater M:
Sincera, Nicolitta, & vna nupta Elisabeth

Comes
Iuliana, Tecla.

CAPVT XXIII.

Quod S. Natalia virgo illustris cum nobili virginum venit comitatu.

[1] Natalia virgo beatissima, elegans & decora, tam morum honestate nobilis & inclyta, quam generis prosapia illustris & generosa. Regis Arthuri erat filia Britannici & hominis magnifici, hæc cum nobilissimo Virginum comitatu venit à patre virginis Vrsulæ inuitata, quatenus & ipsa filiæ illius nuptijs interesset. Rex itaque pater Vrsulæ consanguineus erat Regis Arthuri, B.Nataliæ patris. Trecentas siquidem & octo secum duxit virgines, & matronas nobiles septem, sub quarum disciplina virgines erant & custodia. Licet hic idem [2] Arthurus Rex fuit magnus, potens & fortis, non fuit tamen ille bellicosus Rex, de quo tanta in historia Britonum narrantur: erat tamen illi proxima consanguinitate coniunctus. Vxor namque Isenbaldi fratris Nataliæ virginis S.Porphyria, Regis cuiusdam filia nobilissimi & præpotentis, cum ea comitabatur, relinquens omnia. Beata sanè Porphyria duas secum duxit filias virgines valde præclaras, Eusebiam & Iotham, sponsos habentes nobiles. Porrò & B.Natalia Philippi Ducis vxor

1 Filia fuit Regis Arthuri.

ducit secū 308. virg.

2 Porphyriā cū 2. filiab.

Nataliam cũ 3. filiab. magnifici, quasi consobrina erat prædictæ virginis Nataliæ, pariter illi associata secum comitabatur, sequens eam cum tribus filiabus, Egera, Hermolaa, Ermina. Quarum hæc prudentissima virgo & multum commendabilis sponsum habuit illustrem filium Regis cuiusdam. Præterea & Comitissa nobilis Helenam cum duab. ipsius Nataliæ virginis consanguinea, quæ dicebatur Helena, venit cum ea, filias duas secum ducens, Helenam & Elisabeth. Similiter & Euphemia nobilis matrona, de regali existens prosapia, illius cognata, cum sola filia Hodierna illam sequebatur. 3 Sancta itaque virgo Natalia vnà secum duxit sororem Octoniam, atque duas filias sororis suæ Perpetuam & Gerburgem paruulam. Sanctam quoque Agnem fratris sui filiam, ac Ducis auunculi sui filias Liburtiam & Adelinam secum ducebat. Præterea & S.Gibonia illustris virgo & cognata ipsius & collega dilectissima, cuiusdam magni Principis filia, & viri optimi, atque B.Simenia virgo valde omnibus amabilis, vnius Comitis filia. Eiusdem Nataliæ virginis consanguinea cum ea venerunt. Denique & sorores duæ ipsius materteræ filiæ illi adhærentes cum ea profectæ sunt, Florentia & Flora. Porrò & S. Benedicta & soror illius Euphrosyna, ipsius Nataliæ cognatæ nobilissimæ: Nec non & B. Brigida, Euphemia & Eulalia, secuti sunt illam: sorores etiam duæ vnius materteræ ipsius B.Benigna atque Illustris, virgines præclaræ, necnon & S.Euphrosyna ipsius cognata, Comitis cuiusdam nobilissimi filia, cum ea sunt profectæ. Harum quamplures sponsos habebant nobilissimos, Comitum & Ducum filios, diuitijs multis ditatos. Præterea & Gyramanus puer præclarissimus quidam sedecim annorum, filius auunculi eiusdem virginis Nataliæ, immenso illius tactus amore, illam sequebatur: pergens cum ea elegantissimus, & decorus valde. Hic idem puer eundo Romam & redeundo illi adhæsit, pariterq; cum illa trucidatus occubuit, filius siquidem illustrissimi erat Principis & ditissimi, nam sororem paruulam in illo habebat comitatu, Placidam nomine. Porrò 4 quidam Episcopus cum tribus viris nobilibus & matronis quibusdam virgines ducentibus venit cum egregio apparatu, 5 & sumtibus, muneribus & donatiuis ingentibus, qui cum ad S. Vrsulam venis-

Marginal notes: 3 · Sororis, fratris, auunculi, · & materteræ filias · cognatas. · Materteræ sorores. · Auunculi filium, · qui occis' cũ Natalia · 4 Episcopus ductor virginũ redit · 5

venisset, ingenti gaudio sunt ab ea excepti, sed cum viderent nuptias differri, relictis ibi virginibus & matronis quibusdam redire nolentibus, Episcopus cum paucis reuersus est in regionem suam. In eiusdem virginis Nataliæ societate trecentæ fuerunt virgines, sexaginta quinque, exceptis matronis quibusdam nobilibus.

comitatus 365. virg.

1. *Natalia virgo.*] Ex hoc capite de Arthuro Britonum Rege & historia eorum claret B. Hermannum non leuiter literis informatum. Vnde & supra Senecam citauit. Licet enim Coloniæ modicè tinctus ijs fuerit, missus postea in Frisiam doctissimum virum Fridericum, vel alium audijt Poëtas & Historicos manè: sanctos Patres à meridie Præmonstratensibus in Horti Mariani cœnobio prælegentem, de quo ita Sibrandus in Chronico Abbatum loci: *Fuit in Sibrando de canonicis optimis literis imbuendis ingens solicitudo, accersito magistro Friderico insigni literatura candidato, promisso stipendio largo erecta est in cœnobio schola publica: instituendaq; iuuentutis curam illi committit, ante meridiem Ethnicorum Poëtarum & Historicorum audita lectione, sumto prandio Ecclesiasticos, Ambrosium, Augustinum, Hieronymum, illis prælegit, vt omni doctrina exculti vera Theologia notitiam haberent.* Hoc vel simili vsus magistro potuit Britonum historiam diligenter euoluisse, de qua hæc habet.

2. *Arthurus Rex fuit magnus, potens & fortis, non fuit tamen ille bellicosus Rex, de quo tanta in historia Britonum narrantur: erat tamen illi proxima consanguinitate coniunctus.*] Hinc duæ difficultates contra meam sententiam de chronologia martyrij Vrsulani ex Arthuri fabulis mouentur. *Prima*: Si Arthurus hic proximè fuit illi famoso Britonum Arthuro iunctus sanguine, coæuos fuisse oportuit. Floruit Arthurus Ann. 530. Occisus Ann. 542. Igitur potius Vrsulanum martyrium Anno 450. erit adscribendum. *Secunda*: Constat inter autores, & ipse supra docui, Galfredum de Arthuro meras concinnasse fabulas, adeoq; nomen Arthuri meruisse: & tamen hic eius liber & res gestæ videntur diuino calculo comprobari. Ego sic existimo multos Arthuros Reges Britanniæ exstitisse, vt hic liber etiam euincit. Deinde vnum reliquos gloria bellica præcelluisse. Hunc plerique putant eum esse, qui in prælio apud Cornubiam cæsus occubuit: is licet rebus gestis veris laudem sibi magnam compararit, eas tamen innumeris adiectis commentis extulit *Galfredus*, vt rectè de hoc Arthuro & Galfredi historia ita senserit Malmesburiensis? *Hic est Arthurus, de quo Britonum nugæ hodieq; delirant, dignus planè, quem non fallaces somniarent fabulæ; sed veraces prædicarent historiæ: quippe qui labantem patriam diu sustinuerit, infractasq; ciuium mentes ad bellum acuerit.* Crediderim ego, quod Ioui, Herculi, alijsque Dijs Gentium accidit, Arthuro contigisse: vt enim cum quidam 30. Iouium gestas res legissent, ex ijs vnum conflarunt Iouem: eique soli tribuerunt, sic cum multi regnassent in Britannia nominis eiusdem Arthuri, confusa temporum memoria, Galfredus & asseclæ vni Arthuro, qui anno 542. cæsus est, adsignarunt omnia. Fuerit igitur Vrsulani martyrij tempore bellica laude celebratissimus Arthurus, ex quo etiam alter Galfredi Arthurus descenderit: huic quæ prioris erant bellica facinora, tribuit Galfredus: de eo B. Hermannus loquitur, quem Nataliæ parens Arthurus sanguine continge bat.

3. *Sancta itaque Natalia vna secum duxit.*] Mirabilis sanè feruor virginis, totam familiam paternam & maternam exquisitissimis virginibus spoliantis, id sequens declarat tabula.

S. NATALIÆ GENVS.

Vxor N. — Arthurus Rex — Pipinus Dux, vxor Alexandria

Natalia vxor Philippi Ducis: Florentia, Flora

N. Princeps vxor eius: Egera, Hermolaa, Ermina

N. vxor eius: Gyramanus, Placida

D. [illegible]: Liburtia, Adelina

Fil. 1. Isenbaldus vxor Porphyria: Eusebia, Iotha

Filij 2.: Agnes

Natalia, Octonia, filia nupta: Gerburgis, Perpetua

Fuit

Fuit coniuncta Oliuæ Nataliæ cohors, vnde earum comitatus excessit sexcentas virgines.

4. *Quidam Episcopus.*] Benedictus vocabatur, Regis Arthuri frater erat, vt cap.21.dicitur.

5. *Sumtibus magnis.*] In vsum peregrinationis, & pro donatiuis sponsæ Vrsulæ oblatis.

C A P V T XXIV.

De S.Elisabeth virgine nobilissima, & suo comitatu illustri.

1 Lib.1.c.8.

1 Inter ceteras virgines vndecim millium, Ioannis nobilissimi Principis fuit filia Elisabeth, deuotissima virgo, de stirpe Regia, honestæ conuersationis & vitæ, timens Deum ac diligens valde. Quæ cum multis animi floreret virtutibus, præcipuè tamen, & super omnia ipsam omnium Dominam virtutum, matrem misericordiæ MARIAM, & sanctarum virginum Reginam toto corde & affectu dilexit. Porrò & mater ipsius Elisabeth dicta est, nobilis matrona, & præ honestate morum cunctis erat amabilis & gratiosa. Denique & ipsa Dominam nostram plurimum diligens, filiam docuit, quatenus eandem cœli Reginam, totius gratiæ matrem, præ omnibus diligeret, eamque iugiter in corde haberet & memoria. Multas præterea, præ amore Dominæ nostræ, pauperibus & egenis eleemosynas largiens erogabat, deuota. Beatus sanè Meldensis Episcopus Cæsarius, vir honestissimæ vitæ, totiusque virtutis & probitatis amator, matris huius matronæ fuit frater, qui Romæ ipsis Virginibus est adiunctus, passionisque earum factus est socius. Habuit etiam hæc eadem matrona sorores quinque nobiliter nuptas, quarum vna Ducis Heluidij vxor fuit, virginis Vrsulæ patrui, pater hic idem erat Ducis Heluidij iunioris, qui cum beatis profectus est Virginibus, ducens vxorem secum & filias duas, S.Spem & Euphrosynam virgines præclarissimas. Beata siquidem Elisabeth virgo illustris & præfata, & genere nobilissima exstitit & morum virtute, sponsum habuit illustrissimum strenuissimi Regis Herderici filium, ingenti probitate conspicuum. Cum virgines vbique ad B.Vrsulam eligerentur mittendæ, venit & ista iam à cognatis suis S.Spe & sorore ipsius virginibus euocata, pulcherrimo virginum comitatu stipata: Quinque namque habuit fratres, quorum quiuis filiam vnam secum direxit, Eustorgiam, Resindem, Amabiliam, & Florentiam. Denique

Duæ Elisabeth sūmę cultrices Deiparæ.

Cæsarius Meldensis Ep. senioris eius soror Heluidij vxor

Heluidius iunior cū vxore & 2. fil. sequitur. Elisabeth iunior spō sū attrahit

& fratrum 5. filias.

virgo Præcipua constantior fuit ceteris & virtuosior, maiorisq; famæ & nominis, prudens fuit & astuta, ac morum probitate refulgens insigni. Habebat præterea sponsum nobilissimum Regis cuiusdam filium, adolescentem probissimum. Quædam & ceterarum sponsis exstiterant nobilissimis desponsatæ. Virgo itaque Elisabeth sorores duas habuit matronas, Comitissam vnam & alteram Ducissam, quarum prior tres secum filias misit, Eleutheriam, Boninam & Florentiam. Altera sanè duas, Floram & Elpridem. De consobrinis suis secum duxit virgines septem illustres, Genouefam, Vulturam, Amabiliam, Cleopatram, Despondeam, Electam, Amarantiam, quarum quædam nobiliter fuerunt viris nobilibus desponsatæ. Habuit & virginem secum collegam suam & cognatam, Comitis cuiusdam filiam, castam, & verbo & gestu modestissimam, quæ proprio nomine Modesta dicebatur. Et ista plures secum duxit virgines consanguineas, neptes & consobrinas, atque sororem paruulam nomine Peregrinam. Beatam sanè virginem Modestam, mater secuta est nobilis matrona, quæ Peregrina vocabatur, ducens secum sororem matronam, quæ strenui erat animi, fortis & constantis, quæ dicebatur Elledera, & hæc duas ducebat filias, Sinceram & Elisabeth. Siquidem virgines istæ Elisabeth & Modesta virginum aciem habebant centum nonaginta, decem minus ducentis. Erat autem Cæsarius Episcopus supradictus, & soror ipsius mater B. Elisabeth virginis, [2] de nobilissima Regum Francorum oriundi prosapia. Quicunque ergo præfatæ virginis Elisabeth corpus habuerit, sciat se magnum habere thesaurum, Dominæq; nostræ cœlorum Reginæ dilectum. Ipsa denique sanctarum Virginum Regina Genitrix Christi pia, Fratri ista scribenti, & nomen Virginis, & Genealogiam illius sponte reuelatam, verbaq; in ore posuit scribentis. Quam & miræ testabatur esse sanctitatis virginem. Vbi verò corpus habeatur Virginis eiusdem, penitus ignoramus: præsens autem Capitulum exhortatione pijssimæ cœlorum Reginæ constat esse conscriptum: quæ sibi purè famulantibus semper & vbique misericordissimo affectu, vtpote mater misericordiæ, misericorditer succurrit, [3] iuuando, iustificando,

totidem sororum.

7. consobrinas.

Modestã, q̃ adducit sororem & matrem

Mater sororem cum 2. fil.

comitatus 190 virg.

2 Origine Franci erãt

Deipara dictauit hãc Genealogiam.

Ingentes fructus cult⁹ eius

3

confirmando & glorificando illos exaltat. Beati ſunt ergo, 4 qui tibi ſunt pura mente ſeruientes, Domina virtutum, 4 vnica ſpes & ſalus omnium, perennis es vita feruenti tibi corde & affectu famulantium. Quæ vna cum Filio vniuerſorum Creatore & Domino in ſecula ſeculorum ſis benedicta, Amen. Amen dicat omnis ſpiritus, laudans te & glorificans.

1. *Inter ceteras virgines.*] Hoc iterum caput dictatum à Deipara ſatetur ſcriptor infra, ob præcipuam erga illam tam Eliſabethæ matris, quam filiæ pietatem: idem, vt nominatim etiam libro 1. cap. 8. huius Lectorem commoneret, & ad lectionem eius capitis inuitaret, his verbis aſſerit: *Eliſabeth virgo ſanctiſſima, Ioannis magni Principis filia, cuius mater Eliſabeth dicebatur, & erat ſoror S. Caſarij Epiſcopi Meldenſis, inter cetera, qua agebant opera bona, Mater hac & Filia Dominam noſtram intimo eff.ctu dilexerunt, vnde ipſa Regina cælorum materiam dans Fratri expeditionem earum ſcribenti, iniunxit, vt eam ſcriberet, eſt enim ſeries expeditionis eius pulchra:* Quid ni pulchra: Quam mater Sapientiæ æternæ concepit, digeſſit, elocuta eſt? ipſam breuiter in tabella inſpiciamus.

PROSAPIA S. ELISABETH.

Heluidius Dux — Malcha — 4. ſorores nuptæ. — S. Cæſarius Eps Meldenſis — Eliſabeth — Ioannes Princeps M.

- Heluidius Dux & Malcha:
  - Heluidius iunior, vxor Anna
    - Spes, Euphroſyna
- 4. ſorores nuptæ: Amarantia, Electa, Deſpomdea, Cleopatra, Amabilia, Vulfura, Genoueſa
- Eliſabeth & Ioannes Princeps M.:
  - 4. filj vxorati: Florentia, Amabilia, Præcipua, Reſindis, Euſtorgia
  - 1. filia vxor: Flora, Elpris
  - 2. filia vxor: Eleutheria, Bonina, Florentia
  - 3. Eliſabeth ſponſa filij Regis

Comitatus 190.

2. *De nobiliſſima Regum Francorum oriundi proſapia.*] Per Francos Saxonibus vicinos Germanos accipit, vt ſupra in eorum origine confirmaui, & exhibet prima tabula: vnde Saxonibus in bellicis expeditionibus à veteribus coniunguntur, Eutropius teſtatur æuo Diocletiani, *Francos aque ac Saxones per tractum Belgica & Armorica mare infeſtaſſe.* Oroſius ait, *Oceani litora, qua tunc Franci & Saxones infeſtabant*, quod Aurelius Victor de ſolis aſſerit Germanis propulſandis, *Germanis maria infeſtantibus.* Ammianus etiam lib. 20. ſcribit: *Francos ad Rhenum vſque pertigiſſe.* Et lib. 27. *Saxones iiſdem confines exſtitiſſe: Vtroſque* autem (inquit orat. 1. in laudem Conſtantij Iulianus) *earum, qua vltra Rhenum & mare occiduum habitant, nationes omnium bellicoſiſſimas fuiſſe.* Vſſer. f. 393.

3. *Iuuando, iuſtificando, confirmando & glorificando illos exaltat.*] Quatuor ponit modos, quibus Deipara clientibus opitulatur. *Primò*, excitat ad dolorem & pœnitudinem peccatorum. *Deinde*, gratiam, qua dimittantur iis antea actæ vitæ labes, impetrat. *Tertiò*, obtinet iiſdem donum perſeuerantiæ: ac *denique*, gloriam in cœlis ampliorem: & hoc facilius, quo plus omnibus Cœlitibus Dei Mater cœliq; Regina precibus valet. Subdit egregium Deiparæ Elogium.

4. *Vnica ſpes & ſalus omnium.*] Conformiter huic dicto S. Auguſtinus ait: *Tu es ſpes vnica peccatorum, per te ſperamus delictorum veniam, & in te beatiſſima noſtrorum eſt exſpectatio præmiorum.* Et S. Bern. *Filioli, hac peccatorum ſcala, hac mea maxima fiducia, & hac tota ratio ſpei mea: ſemper hac inueniet gratiam, & ſola eſt gratia, qua egemus, qua ſaluamur: quaramus gratiam, & per Mariam quaramus, quia quod quarit, inuenit, & fruſtrari non poteſt.*

CAPVT XXV.

Quod Lucia virgo illustris cum sorore & matre Flandrensi Comitissa ad S. Vrsulam dirigantur.

1 Virgo Christi Lucia sororque ipsius Germana 2 de nobilissima fuerunt Francorum prosapia: quarum pater Comes exstitit terræ Flandrensis, Princepsq; magnificus: Gundefridus enim dicebatur, & ex parte matris de Anglia fuit natus, multique terræ illius Reges & Principes eius cognati fuerunt, ex parte verò patris nobiliores Francorum Principum 3 proxima illi consanguinitate pertinebant. Erat & Regis illustrissimi virginis Vrsulæ patris consanguineus, vxor siquidem illius Theodora vocabatur, & erat de nobiliore Saxonum stirpe oriunda, mulier bona & fidelis matrona, humilis, pia & mitis, multa denique morum honestate insignis refulgebat. Tres sanè filios habebant & quinque filias, sed filiorum nullus erat vxoratus, quoniam adhuc ætate adolescentes exstiterunt: Filiarum itaque duæ nobilissimis copulatæ maritis, quarum vna filio Regis erat in matrimonium iuncta, & altera Duci nobilissimo, reliquæ tres exstiterunt virgines, B. Lucia & Germana, sed quinta adhuc puella fuit paruula. Cumque in diuersas partes terræ & regna Rex pater Vrsulæ mitteret, virgines conuocari nobiles, inuitatus est & iste Comes filias suas dirigere. Pater vtique istarum vtpote nobilis Princeps, fortis & diues, cum ingenti apparatu & nobili ornatu, illustrique virginum comitatu, ambas illo direxit filias, fuerunt nempe sponsis desponsatæ generosissimis: quorum sponsus Luciæ Saphyrus dicebatur: & alterius sororis virginis dictus est Adamans. Fratres quidem erant Germani, vnius nobilissimi Principis filij, qui ambo sponsarum dilectione iuncti, ductores illarum sunt effecti, ad Vrsulam virginem illas ducentes. Porrò filiæ duæ Comitis prædicti harum virginum sorores matronæ illustres, Andolphia & Blasilla, cum tribus suis filiabus, Germana, Blasilla & Felicitate comitantur: tum eis custodes virginum efficiuntur & ductrices. Sponsi sanè virginum Luciæ & Germanæ de regali existentes prosapia triginta virgines addu-

1. 2 Comes Flandriæ origine Francus

3

Vxor eius Theodora

pionerhus inuitat eius filias.

mittit Luciam & Germanam cū sponsis.

hi adducūt virgines 30

3. sorores.

adduxerunt illis addentes: quarum tres sorores illorum erant, Nicolitta, Suffragia & Adwigis, illustrissimæ virgines: duæ quippe illarum sponsos habebant præclaros. Præterea inter easdem habebant consobrinas septem: Harum duæ Rigildis & Aleidis præclaræ virgines, nobilissimis viris exstiterunt desponsatæ iuuenibus Regijs: Prædictæ namque Virgines Lucia & Germana complures de sua consanguinitatis parentela secum duxere iuuenculas elegantes & decoras, quarum quatuor Alcidis, Residis, Prothera & Nicolitta, multa animi virtute erant refulgentes, magnaque morum honestate insignes, quæ nobilissimis viris desponsatæ exstiterunt. Quorum duo filij Regum fuerunt, mater verò Luciæ & Germanæ Comitissa illustris Theodora maximæ fuit virtutis matrona, honesta valde & misericors, cum septem nobilibus matronis associatur illis, ducens & secum materteras & cognatam suam virginem nobilissimam, illustrissimi Ducis Brabantini, Principis filiam nomine Gyanam cum Regio apparatu & Regalibus ornamentis decoratam: quæ 60. in suo comitatu habuit virgines electas: hæc eadem Gyana virgo præclarissima, sapiens erat multum, animoque constans & fortis, pudica, totiusq; honestatis gratia insignis: fama nihilominus bonæ opinionis illius iam in multas respersa peruenerat regiones. Quam 4 Dux Saxonum illustris & magnificus, dotalitijs Regijs subarrhando desponsauerat, atque infra quatuor mensium spatium legitimo illam connubio erat ducturus in coniugem. Sed cœlesti Virginum Sponso, Virginis MARIÆ Vnigenito præueniente, cœlestibus dotalitijs subarrhatur. Igitur ignorante sponso, Saxonum Duce potentissimo, cum sodalibus suis Flandrensis Comitis filiabus, præclaris virginibus, atque cum nobili earum matertera discessit. Proficiscitur præterea cum illis virgo illustrissima, nobilis & decora filia auunculi eius Iwana nomine, cum decem virginibus, & ista sponsum habuit probissimum, adolescentem ingenuum, de genere Regio progenitum. Denique illustrissimi Comitis filiæ duæ Hymwanensis regionis præclarissimæ virgines Isamia & Herdara illis adiunguntur: quarum prior nobilissimo Ducis cuiusdam erat filio desponsata. Virgo siquidem quædam nobilissima, huius

7. cõsobr.

Theodora mater cũ 7 matronis comitatur

cognata Gyana 60. virgines adducit.

4 Desponsa Duci Sax.

v. lib. 1. c. 8.

Iwana.

Iwanæ

Iwanæ collega & cognata, nomine Sibonia, valde honesta & magnæ virtutis, ei adhærens proficiscitur cum ea: quæ similiter plures secum duxerunt virgines de sua ditione existentes, [5] plusquam quingentæ virgines electæ in earum omnium societate Anglicum mare transeuntes ad Vrsulam Christi virginem felici nauigio felices sunt profectæ. Despoliatæ sunt regiones istæ virginibus suis nobilioribus, quas longo post tempore luctu flebili defleuerunt, si autem sciissent parentes illarum, quia denuo non forent reuersuræ, nequaquam eas siuissent abire.

[5] comitatus supra 500.

1. *Virgo Christi Lucia.*] Non voluit Deus solam Britanniam, sed alias etiam transmarinas regiones tanti martyrij societate decorare: Itaque Belgij florem virgineum delibauit, quingentas ex eo delegit cum primæ nobilitatis & Regiæ stirpis præcipuis, quas commoda opportunitate Dionethus inuitauit, exaratis ad Gundefridum Regulum Flandrensem literis, origine materna Anglum, paterna Francum: vt cohortem Parthenicam ducibus filiabus suis in Angliam expediret, quæ nuptias Vrsulæ filiæ, nouumque exercitum naualem Parthenicum cohonestaret: ita Virginum quæque illustrissimæ natalibus & virtutibus eò destinatæ, & ante quadringentos annos ex hoc ipso conditorio Vrsulano repertæ tandem centuriæ eadem die in Belgium remissæ: quasi Britannia & Colonia commodato accepisset eas vt Martyres, totidem remitteret Belgio Colonia.

2. *De nobilissima fuerunt Francorum prosapia.*] Vt ante dicebam Germanica: nomina etiam Gundefridi & multarum virginum fauent: & tunc qui Franci fuerunt, in Germania habitabant: vt sequente seculo docuit S. Hieronymus *inter Saxones & Alemannos. gens tam lata, quam valida, apud historicos Germania, nunc verò Francia vocatur.* Idem in chronico Eusebiano ait, *Saxones à Drusone cæsos in regione Francorum.* Hinc etiam Gyana Brabantini Ducis filia desponsa Duci Saxonum dicitur: quia connubia inter se Germani, Belgæq; eiusdem originis contrahebant.

3. *Proxima illi consanguinitate pertinebant.*] Secutus autor est vulgarem & minus Latinam Syntaxin: rectius dixisset, Ad illum pertinebant.

4. *Dux Saxonum illustris.*] Veteres Saxones: quorum hic mentio: tunc: vt Stephanus Byzantius scribit, *Gens erat habitans in Cymbrica Chersoneso*: & quidem *in ceruice vel faucibus eius,* vt Ptolomæus in quarta Europæ tabula, & Marcianus Heracleotes in Periplo magis distinctè explicant: hæc Saxonia *Nortalbingia* ab Adamo Bremensi nominatur: quia ab Albi fluuio Boream versus porrigebatur, eamque tripartito sic dispescit: *Transalbianorum Saxonum tres sunt populi: primi ad Oceanum Dithmarsi, & eorum Ecclesia Mildenorp. Secundi Holsati, dicti à siluis, quas accolunt: eos Sturia flumen interfluit: quorum Ecclesia Stönenfeld. Tertij, qui & nobiliores, Stormarij dicuntur, inter quos metropolis Hamburg caput extollit.* His Saxonibus confines erant eiusdem Chersonesi populi Angli Ducatus Slesvvicensis: ab Albi verò ad Rhenum vsque Franci porrigebantur. v. Vsser. f. 593. Nunc in tabella Belgij insignem Virginum coronam virginitatis lilijs & martyrij rosis variegatã inspiciamus: cui nihil simile multis seculis ante S. Pipini ortum videtur tam Christo & Ecclesiæ gloriosum parturijsse.

NATALES S. LVCIÆ.

Theodora vxor — Gundefridus Com. Flãdr. — NN — N. auunculus Gyanæ — N. Dux Brabantiæ — N. Com. Hymvanesis

Adolphia, Blasilla — S. Lucia, S. Germana — Nicolitta, Prothera, Resdis, Aleidis — Ivvana cum 108 VV. & Sibonia cognata — Gyana desponsa Duci Saxonum venit cum 60. V. V. — Ismia Herdara

ex his natæ Germana, Blasilla, Felicitas

Comitatus 500. VV.

Consanguineæ B. Luciæ ac Germanæ

5. Plus

5. *Plus quam quinquaginta*] Nobilis sanè calathus florum, imò Regia corona gloriæ, quam Belgium sponso Christo texuit, de qua Isaias cap. 62, v. 4. *Et eris corona gloriæ in manu Domini, & diadema regni in manu Dei tui, non vocaberis vltra derelicta, & terra tua non vocabitur vltra desolata, sed vocaberis voluntas mea in ea, & terra tua inhabitata, quia complacuit Domino in te, & terra tua inhabitabitur: habitabit enim iuuenis cum virgine,* (in eo casto comitatu) *& habitabunt in te filij tui, & gaudebit sponsus super sponsam* (Martyrem eam imitando) *& gaudebit super te Deus tuus.* Hinc postea è Britannia examina sanctorum virorum in Belgium contenderunt, sedibus ibi locatis, & eam ab idololatria liberarunt: quæ prius tam splendidum Virginum chorum Britanniæ submiserat: Colonia verò circa Ann. 1260. Margaritæ Comiti Hannoniæ Flandriæque quingenta de Sodalitate S. Vrsulæ corpora transmisit, toto iam Belgio distributa: huius Hannonicæ ditionem vocat autor Hymvvanensem, quasi Haynavvensem ab Hayna flumine, quod iuxta Montes vrbem fluit: ex ijs locis [illegible] & Herdara cum sodalibus prodierunt.

CAPVT XXVI.

Quod S. Dorothea, & soror eius Lucia, filiæ Regis Normannorum ad Vrsulam mittuntur.

1 Parentes

[1] Dorothea virgo & virtute animi nobilis & generis prosapia fuit insignis, hæc erat illustrissimi Regis Dorothei filia, & Luciæ nobilis Reginæ, qui regno Normannorum principabantur. Regina siquidem ista Comitis erat Flandrensis consobrina, beatarum Virginum Luciæ & Germanæ illustrissimarum ex parte patris. Denique iam dicta filia Regis Dorothea sororem habuit nomine Luciam, virginem similiter omni morum virtute præclaram. Porrò filius Regis cuiusdam iuuenis honestissimus, Dorotheæ virginis exstitit sponsus: nam vno ante anno priusquam sacra foret Virginum sanctarum expeditio, nobili more Regalibus illam dotalitijs subarrhando desponsarat. Erat virgo hæc eadem ex nobilissima

2 Dorotheæ pulchritudo corporis & animi

[2] Francorum, Anglorum, Flammensium & Normannorum Principum oriunda progenie: Elegantissima quippe fuit pulchritudine, ita vt vix illi aliqua virginum aut feminarum specie comparari & elegantia posset: præterea & virtute animi, morumque honestate & suauitate ita erat composita, vt nihil ei videretur in vlla deesse gratia virginali. Quocirca sponsus ipsius, Regis filius; multis vrgebatur amoris stimulis, vehemensque sui pectoris eam ignis inflammans, accelerare nuptias persuasit: sed cœlesti consilio & diuinæ dispositioni quis obuiare potest?

3 Soror illius Lucia.

[3] Dei siquidem actum est prouidentiâ, vt aliis interuenientibus causis & negotijs, dulcium nuptiarum negotia impedirentur optata. Soror equidem ipsius virgo Lucia

nobi-

nobilis, elegans, honesta & decora, elegantissimum sponsum quoque habuit iuuenem & decorum, omnique honestate prædictum & refulgentem, de Regali ortum prosapia, nomine Sicharum, illustrissimum Ducis cuiusdam filium. Cumq; tempus instaret per vniuersas regiones, regna & prouincias in Anglia virginum coadunandarum, excitæ sunt nihilominus & istæ, & euocatæ à suis cognatis virginibus, Vrsula, Pinnosa & Sapientia, quarum patres consanguinei fuerunt Regis Dorotheæ patris & Luciæ. Pater itaque virginum earundem Rex Regem contristare nolens & Reginam parentes Vrsulæ, elegit virgines ex regni sui ditione nobilissimas, honestas & decoras, suis associans eas filiabus. Porrò Rex hic idem solum habebat filium puerum, & filiam matronam prædictarum sororem filiarum, viro nobilissimo & Duci optimo copulatam, quæ duas cum eis direxit filias virgines, Elmoidam & Spretianam. Habebat sanè tres fratres & duas sorores, quorum tres filias misit primus, Hermolaam, Erdelaam & Eudoniam. Secundus duas, Eustochiam & Amœnam. Tertius duas similiter, Evioram & Virgiliam, harum quædam nobilissimis fuerunt viris desponsatæ valde illustribus sponsis. Porrò sororum prima duas direxit filias, Eustochiam & Virgineam. Altera verò sororum solam misit filiam Alquinam. Sponsus namque virginis Luciæ sororis S. Dorotheæ, tres illi adduxit sorores, duas virgines Armingeram & Ermoniam. Tertia quippe illustris exstitit matrona, nobilissimo viro nobiliter copulata, quæ Adela dicebatur, quæ solam duxit filiam Eimoniam virginem probissimam & sagacem, illustrissimo iuueni desponsatam. Centum siquidem atque decem & nouem in harum comitatu virgines fuerunt electæ, nobilesque valde & decoræ, ac quatuor matronæ virginum earundem custodes & ductrices, apparatu sanè Regio & nobili pompa exstiterunt adornatæ, atque ingenti gaudio ad virginem Vrsulam proficiscentes, ab ea & à ceteris virginibus secum degentibus honorificè excipiebantur. Filius itaque Regis Dorotheæ virginis sponsus, super sponsæ suæ absentia plurimum languens, ferè vsque ad mortem nimio sauciatus dolore deficit. Sicharus autem B. Luciæ sororis ipsius illustris sponsus, assumtis secum virgi-

Euocãtur à S. Vrsula Pinnosa & Sapientia.

ducuntur secũ duas sororis filias

patruorũ, Amitarũ;

comitatus 119. virg.

Custodes virginum.

5. *Plus quam quinquaginta*] Nobilis sanè calathus florum, imò Regia corona gloriæ, quam Belgium sponso Christo texuit, de qua Isaias cap. 62. v. 4. *Et eris corona gloria in manu Domini, & diadema regni in manu Dei tui, non vocaberis vltra derelicta, & terra tua non vocabitur vltra desolata, sed vocaberis voluntas mea in ea, & terra tua inhabitata, quia complacuit Domino in te, & terra tua inhabitabitur: habitabit enim iuuenis cum virgine,* (in eo casto comitatu) *& habitabunt in te filij tui, & gaudebit sponsus super sponsam* (Martyrem eam imitando) *& gaudebit super te Deus tuus.* Hinc postea è Britannia examina sanctorum virorum in Belgium contenderunt, sedibus ibi locatis, & eam ab idololatria liberarunt: quæ prius tam splendidum Virginum chorum Britanniæ submiserat: Colonia verò circa Ann. 1260. Margaritæ Comiti Hannoniæ Flandriæque quingenta de Sodalitate S. Vrsulæ corpora transmisit, toto iam Belgio distributa: huius Hannonicæ ditionem vocat autor Hymvvanensem, quasi Haynavvensem ab Hayna flumine, quod iuxta Montes vrbem fluit: ex ijs locis Ifamia & Herdara cum sodalibus prodierunt.

CAPVT XXVI.

Quod S. Dorothea, & soror eius Lucia, filiæ Regis Normannorum ad Vrsulam mittuntur.

1 Parentes

[1] Dorothea virgo & virtute animi nobilis & generis prosapia fuit insignis, hæc erat illustrissimi Regis Dorothei filia, & Luciæ nobilis Reginæ, qui regno Normannorum principabantur. Regina siquidem ista Comitis erat Flandrensis consobrina, beatarum Virginum Luciæ & Germanæ illustrissimarum ex parte patris. Denique iam dicta filia Regis Dorothea sororem habuit nomine Luciam, virginem similiter omni morum virtute præclaram. Porrò filius Regis cuiusdam iuuenis honestissimus, Dorotheæ virginis exstitit sponsus: nam vno ante anno priusquam sacra foret Virginum sanctarum expeditio, nobili more regalibus illam dotalitijs subarrhando desponsarat. Erat virgo hæc eadem ex nobilissima

2 Dorotheæ pulchritudo corporis & animi

[2] Francorum, Anglorum, Flammensium & Normannorum Principum oriunda progenie: Elegantissima quippe fuit pulchritudine, ita vt vix illi aliqua virginum aut feminarum specie comparari & elegantia posset: præterea & virtute animi, morumque honestate & suauitate ita erat composita, vt nihil ei videretur in vlla deesse gratia virginali. Quocirca sponsus ipsius, Regis filius, multis vrgebatur amoris stimulis, vehemensque sui pectoris eam ignis inflammans, accelerare nuptias persuasit: sed cœlesti consilio & diuinæ dispositioni quis

3

obuiare potest? [3] Dei siquidem actum est prouidentiâ, vt alijs interuenientibus causis & negotijs, dulcium nuptiarum negotia impedirentur optata. Soror equidem ipsius virgo Lucia

Soror illius Lucia.

nobi-

nobilis, elegans, honesta & decora, elegantissimum sponsum quoque habuit iuuenem & decorum, omniq́ue honestate præditum & refulgentem, de Regali ortum prosapia, nomine Sicharum, illustrissimum Ducis cuiusdam filium. Cumq́; tempus instaret per vniuersas regiones, regna & prouincias in Anglia virginum coadunandarum, excitæ sunt nihilominus & istæ, & euocatæ à suis cognatis virginibus, Vrsula, Pinnosa & Sapientia, quarum patres consanguinei fuerunt Regis Dorotheæ patris & Luciæ. Pater itaque virginum earundem Rex Regem contristare nolens & Reginam parentes Vrsulæ, elegit virgines ex regni sui ditione nobilissimas, honestas & decoras, suis associans eas filiabus. Porrò Rex hic idem solum habebat filium puerum, & filiam matronam prædictarum sororem filiarum, viro nobilissimo & Duci optimo copulatam, quæ duas cum eis direxit filias virgines, Elmoidam & Spretianam. Habebat sanè tres fratres & duas sorores, quorum tres filias misit primus, Hermolaam, Erdelaam & Eudoniam. Secundus duas, Eustochiam & Amœnam. Tertius duas similiter, Evioram & Virgiliam, harum quædam nobilissimis fuerunt viris desponsatæ valde illustribus sponsis. Porrò sororum prima duas direxit filias, Eustochiam & Virgineam. Altera verò sororum solam misit filiam Alquinam. Sponsus namque virginis Luciæ sororis S. Dorotheæ, tres illi adduxit sorores, duas virgines Armingeram & Ermoniam. Tertia quippe illustris exstitit matrona, nobilissimo viro nobiliter copulata, quæ Adela dicebatur, quæ solam duxit filiam Eimoniam virginem probissimam & sagacem, illustrissimo iuueni desponsatam. Centum siquidem atque decem & nouem in harum comitatu virgines fuerunt electæ, nobilesq́ue valde & decoræ, ac quatuor matronæ virginum earundem custodes & ductrices, apparatu sanè Regio & nobili pompa exstiterunt adornatæ, atque ingenti gaudio ad virginem Vrsulam proficiscentes, ab ea & à ceteris virginibus secum degentibus honorificè excipiebantur. Filius itaque Regis Dorotheæ virginis sponsus, super sponsæ suæ absentia plurimum languens, ferè vsque ad mortem nimio sauciatus dolore deficit. Sicharus autem B. Luciæ sororis ipsius illustris sponsus, assumtis secum virgi-

Euocātur à S. Vrsula Pinnosa & Sapientia.

ducunt secū duas sororis filias

patruorū 7 Amitarū 5

comitatus 119. virg.

Custodes virginum.

nibus multis & nobilibus ſponſam ſuam inſequitur; illius amore attractus. Arbitrabatur nimirum ipſam ſororemque ipſius Dorotheam ac ceteras virgines cum illis proficiſcentes peractis nuptijs reducere: ſed ſecus accidit, 4 illaqueatus eſt profectò & ipſe aliorum iuuenum, quos ibi reperit, perſuaſione, captus Virginumq; & Reginarum exemplo irretitus, patriam, terras, parentes, delicias & diuitias relinquens, ſponſæque ſuæ adhærens, ſuiſque ſodalibus peregrè proficiſcitur, corpus & animam pro Chriſto vniuerſorum Rege traditurus.

1. *Dorothea Virgo.*] Hanc cohortem Norvvegiæ regnum & vltimi Germaniæ populi confeciſſe videntur, ad quos Comites Normanniæ, qui in Gallijs ſedes habent, originem primam referunt. Occaſio fuit ſanguinis coniunctio, qua S. Vrſulam & Flandrenſes etiam illas Duces Luciam ac Germanam ſorores attingebant, vt noluerint deeſſe tantæ cognatarum virginum celebritati. Seriem nunc Regiæ familiæ Normannorum deſpoliatæ contemplemur.

S. DOROTHEÆ GENVS.

Soror N. Mater — Pater

Gundefridus Comes Flandr. | Lucia Regina | Dorotheus Rex Normannorũ | Frater 1. | 2. | 3. | Filia 1. | 2.

N. Dux | Lucia deſponſa Sicharo | Dorothea deſponſa filio Regis | N. nupta Duci | Eudomia, Erdelaa Hermolaa. | Euſtochia Amœna | Virgilia | Eviora | Virginea Euſtochia | Alguina

Adela nupta Eimonia, Armingera | Elmoida, Spretiana.

Eimonia

2. *Francorum, Anglorum, Flammenſium & Normannorum.*] Regiones hæ maritimę certis in locis, commercijs crebris, & coniugijs ſociabantur: nam Francos quidam iuxta Friſios etiam collocant, vel ijs confines volunt, & Sicambris vt Iſaacus Pontanus putat, ex oppoſita Rheni parte qua Coloniam alluit, conſediſſe ad mare ferè vſque porrectos, Flammenſium nomine Belgas intelligit.

3. *Dei ſiquidem actum eſt prouidentia.*] Multiplex ea fuit in colligendo exercitu, conſeruando, educendo è patria, penè continua: quæ cuncta facillimis medijs ad finem deſideratum deduxit, ſuauiter omnia dirigendo, ne qua virginum electarum ab ea ſocietate ſeiungeretur, quam ſemper Deus in amicis præſtat, vt id ſit Beatis in cœlis futurum æterno gaudio: quod ſeriem prædeſtinationis ſuæ contemplando ſint infinitam illam bonitatem & ſapientiam continuò laudaturi: quia tam aptis, iucundis & efficacibus medijs remotis, innumeris, quæ obſtabant, impedimentis, ad finem tam optatum feliciter ipſos prouexerit. Huic ergo Patri noſtri amantiſſimo, qui capillos capitis noſtri omnes numerauit, tempora & momenta vitæ committamus, eius prouidentiæ penitus confidentes: non deſeret, quos viderit paternæ gubernationi prorſus ſe regendos commiſiſſe.

4. *Illaqueatus eſt profectò & ipſe.*] Dicere cum Ieremia poterat Sicharus: *Seduxiſti me Domine, & ſeductus ſum, fortior me fuiſti, & inualuiſti*: felix illaqueatio gratiæ efficacis, qua ſicut ex Saulo Paulum, ex perſecutore prædicatorem fecit Eccleſiæ, ſic & hunc, qui reducere in patriam virgines parabat, amoris caſti vinculis cepit, vt relicta patria martyrium glorioſè fecerit. Quam miris & varijs Deus modis ſuos excitat, vocat, ſanctè decipit, fortiter ſibi obligat, vt demum æternum coronet in cælis? felices, qui ita retibus diuinis, pia virorum feruentium aſtutia illaqueantur, vt funiculis vitæ melioris iam deuincti, nil niſi Deum ſapiant, cogitent, loquantur: hinc gloriatio S.Pauli: *Cum eſſem aſtutus, dolo vos cepi.*

CA-

CAPVT XXVII.

Quod S. Nestoria & soror B. Eleutheriæ virginis cum sponso suo sequitur Vrsulam.

Beata virgo Nestoria illustrissima, & genere nobilissima, virtuteq; morum & suauitate exstitit insignis. Pater itaque virginis huius Eusebius, Dux inclytus, fortisq; robore & potentia. Mater quippe illius Ægidia vocabatur, & erat filia magni Regis VValliorum Hunerici, prædiuitis & potentis: soror siquidem fuit iam dicta virgo Nestoria, B. Eleutheriæ virginis & Iosippæ, ex parte patris, quæ filiæ fuerunt amitæ virginis Vrsulæ: erat verò B. Nestoria ætate sororibus iunior, sed animi virtute nequaquam inferior. Sancta denique Eleutheria illustrissima virgo, soror ipsius super omnem virginum exercitum post B. Vrsulam principatum habebat: de primis quarta existens. Porrò tres istæ sorores præclarissimis viris desponsatæ fuerunt. Sponsus namque Nestoriæ illustris erat & inclytus, Regis cuiusdam filius, adolescens pulcherrimus, magna morum virtute pollens, nomine Simeon. Hæc eadem sanè virgo Nestoria in comitatu sororum suarum non fuit: nam magno virginum agmine stipata nobilium, postea ad Vrsulam tendens illas insequitur. Beata siquidem Iotha, prima ex principalibus vndecim Virginibus, ac soror ipsius S. Geminiana consanguinitate illi proxima sunt coniunctæ. Vnde & eadem regia virgo Iotha optimi Regis filia, primò Fratrem huius historiæ notarium exhortando monebat, quatenus & prædictæ virginis Nestoriæ seriem describeret: [2] Aderat & ei nihilominus Angelorum vnus, qui earundem virginum extiterat ductor, monens, vt ea notaret, & dicens: quia cetera, quæ de ipsis scripsisti virginibus, vera sunt. Habebat hæc sanè Virgo in comitatu suo inclytas virgines & nobilissimas 145. Sequebatur præterea illam adolescens Simeon sponsus illius, atque frater eius adolescens probissimus & bonæ indolis nomine Alphæus. Virginum itaque illam sequentium quædam consobrinæ ipsius fuerunt, auunculorum filiæ, & materterarum, plures etiam cognatæ & sodales carissimæ:

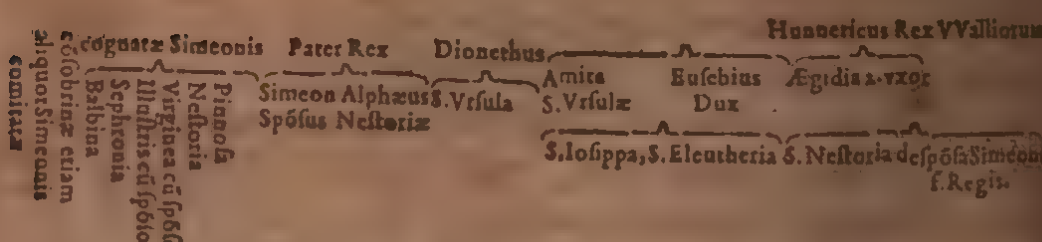
[Margin notes: 1 — Eusebij filiæ tres. — Iotha mandat hanc scriptioné — 2 Angelus ductor probat. — comitatus 145. virg.]

 inter

inter quas B. Pinnosa virgo quædam, & Nestoria, atque Virginea, atque Illustris, Sapora, Sephronia, & Balbina exstiterunt illustres, maiorisque opinionis. Tres etiam iuuenes præclarissimi B. Virgineæ & Illustris atque B. Saporæ sponsi eas postmodum subsecuti ad beatam proficiscentes Vrsulam, cum illis pergebant pro Christo exulantes, cum quibus mater S. Balbinæ pergens filiæ adhærebat.

1. *Beata virgo Nestoria.*] Caput hoc debetur S. Iothæ chiliarcharum primæ, quæ noluit consanguineam suam Nestoriam manere illaudatam: Accedit hoc capite attestatio Angeli ductoris exercitus Marlani, qui confirmat veritatem totius libri.

SERIES EIVS GENEALOGICA talis est.

2. *Aderat & ei nihilominus & Angelorum vnus, qui earundem Virginum exstiterat ductor.*] De his ductoribus ita lib 1. c. 15. loquitur: *Angelorum etiam quidam ipsarum ductores, quemadmodum Domina nostra nuper ait eas semper præcedentes honestorum sibi species virorum assumserunt, accedentesq; ad maiores ciuitates, & primos, quo nocte fuerunt ventura, super illarum illis aduentu prædixerunt.* Videas hinc Cœlitum curam, vt hæc accuratè perscriberentur, quando præter Deiparam, cuius consilio factum est, præter sanctas Virgines ipsi Angeli comites & ductores, Censores & approbatores esse libri voluerunt. Porrò familiaritas Angelorum cum B. Hermanno, patet ex vitæ cap. 22. Hactenus varijs capitibus Virgines à parentibus S. Vrsulæ & eius nomine collectæ sunt enumeratæ: duobus extremis de sponsi vna chiliade cum centurijs duabus Virginum submissis claudit librum.

C A P V T XXVIII.

Quod S. Axpara, nobilis Regina & Ducissa, cum quatuor filiabus & sororibus duabus ac multo comitatu Virginum profecta est cum Virginibus.

Axpara cōsobrina Ætherij.

1 Axpara consobrina Regis Holofernis Vrsulæ sponsi, fuit filia sanè materteræ illius, gloriosissimi Regis Authmari, & Luciæ multum nobilis Reginæ exstitit filia. Hæc autem Axpara commendabilis Regina & Ducissa, de commendabili prosapia fuit oriunda, & præ morum suorum virtute, atque eximia qua pollebat honestate, cunctis cara exstitit & accepta. Se-

Septem ſiquidem fratres habuit & duas ſorores. Porrò Regem maritum habebat nobilem valde & illuſtrem, & quinque ex eo genuit filias & tres filios. Filiarum namque illius tres fuerunt virgines, Rubetha, Lucia & [2] Godeluiach. Prima verò Rubetha cuidam erat Duci deſponſata. Lucia ſanè Regem legitimum ſponſum habebat & coronatum, iuuenem illuſtrem. Tertia paruula infra annos fuit. Cumque Virgines dato decreto vbique nobiles adunandæ colligerentur in regno patris Vrſulæ ſponſi, regniſq; finitimis, Axpara Regina & Duciſſa illas colligens, elegit & probauit mittendas & refutandas. Erat ſiquidem hæc eadem matrona in mariti ſui regno Regina, atque illic vnde fuit oriunda illuſtris Duciſſa. Denique dignitas optimè per eam gubernabatur: virilis itaque fuit animi, magnæque intelligentiæ & ingentis ſapientiæ, atque honeſtatis, & ſummæ moderantiæ: conſtans enim erat animo, & in omnibus prudentiſſima, quæ duas direxit filias, Rubetham & Luciam, contradicentibus illarum ſponſis: filiæ verò illius duæ reliquæ matronæ fuerunt honeſtiſſimæ viris copulatæ præclariſſimis atque Principibus magnis, quarum nomina ſunt hæc: Iuliana & Iulitta. Quæuis namque illarum duas direxit filias virgines: Iuliana miſit Genouefam & Prudentiam: Iulitta miſit Chelindrem & Cleopatram. Harum prior Chelindris multa morum virtute vigebat, ſponſum habens illuſtrem Regis cuiuſdam filium. Filiorum ſanè illius primus tres miſit filias virgines, Euphrodiam, Thelindrem & Apollam. Euphrodia ſiquidem virgo exſtitit ſpecioſiſſima, prudens & honeſta, omniq́ue morum probitate decorata. Hæc ſponſum habebat nobiliſſimum, atque in omni refulgentem honeſtate, Folquinum nomine, Folquini magni Regis filium. Quem illa pulchritudinis ſuæ zelo, ſpecieiq́ue laqueo, morumq́ue ipſius ſuauitate cepit, illaqueauit, & conuertit ſecum ducens glorioſum Martyrem fecit. Duo namque filiorum illius reliqui, liberis carebant. Quorum vnus adoleſcens & alter puer. Supradictæ ſiquidem illius filiæ nobiles matronæ, Iuliana & Iulitta cum matre proficiſcuntur. Fratres denique ipſius Axparæ Reginæ & Duciſſæ filias direxerunt octo virgines & duas matronas nobiles ad cuſtodiam Virginum.

[2] Delectum virginum habuit.

adduxit 4. filias & 4. neptes.

1. filij filias

Sponſum vnius Regis filium Folquinũ.

Fratrum 8. filias.

num. Primus itaque illorum Rex, qui pro patre fuit regnaturus, duas misit filias, Luciam & Axparam, decentissimas virgines, atque multum honestas, quæ ambæ præclarissimis exstiterunt sponsis dote magna subarrhatæ, inter easdem octo virgines: beata siquidem Rubetha & S. Anacleta multa viguerunt animi honestate & virtute. Sorores sanè eiusdem Axparæ Reginæ, Athlea & Liburgis, cum quinque filiabus abierunt sequentes Christum, Matremque ipsius, cœlorum Reginam, per sororem Axparam Ducissam & Reginam: quarum prior Athlea duas duxit filias Euchoniam & Protheam: altera Liburgis tres, Annibalem, Luciam & Chimæram.

Sorores 2. cũ 5. filiab.

1. *Axpara consobrina Regis Holofernis.*] Amor qui inter sponsum Vrsulæ Ætherium seu Holofernem & Axparam intercessit, sed pius, explicatus ænigmatica figura fuit: de qua alias; & à S. Elisabetha his verbis describitur: *Axpara est nomen cuiusdam Ducissæ, quæ in vicino reperta est: fuit autem filia materteræ Ætherij, magnaq; dilectionis vinculo ei adstricta: quod significare voluit titulis scriptor, cum ita admiscuit nomen eius nomini Regis.* Hæc omnia, & tota reuelatio B. Elisabethæ, vt passim alibi, sic hic etiam confirmatur.

2. *Godeluiach.*] Barbara vox est, & forte legendum, Godeliua.

AXPARÆ REGINÆ GENVS.

N. nupta — Lucia Regina — Authmatus Rex

Ætherius sponsus S. Vrsulæ | Filia 1. Liburgis nupta | 2. Athlea nupta | 3. Axpara Ducissa nupta Regi | Fil. 1. 2. Rex | 3. 4. 5. 6. 7. ex his 6. virg. & in his

Annibal, Lucia, Chimæra | Euchonia, Prothea | Lucia, Axpara | Rubetha, Anacleta

filij 1. 2. 3. ex vx. | filiæ 1. Rubetha, 2. Lucia, 3. Godeluiach, Virg. Martyres. | 4. Iuliana, 5. Iulitta.

Euphrodia, Thelindris, Apolla cum sponso Folquino Folquini R. filio. | Genouefa, Chelindris. Prudentia, Cleopatra.

Hæc Axpara tam dilecta Ætherio sponso, solicita, vt honori eius quam optimè consuleretur, delectui in colligendis Virginibus præfuit, & selegit ex omnibus nobilissimas genere, virtutibus, moribus, Deo suauiter cuncta moderante, ne tali præside & custode: quidquam leuitatis inter puellas (quarum nonnullæ Gentiles adhuc erant) permitteretur.

CAPVT XXIX.

Quod S. Anchira Ducissa illustris cum quatuor filiabus & S. Lucentia virgo nobilis cum matre Comitissa Axparâ sequebatur.

cõsobrina est Axparæ

Habuit secundo in suo comitatu Axpara Regina consobrinam moribus & genere nobilissimam, multaque animi virtute pollentem, [1] Anchiram nomine, Ducissam honorabilem, mul-

multumque insignem, prudentia & directione præcipua vigentem. Hæc quatuor filias secum ducens proficiscitur cum sacris Virginibus, tres siquidem illarum virgines erant, & vna matrona: Quarum hæc sunt nomina: Prima dicta Prochdea, secunda Hiacyntha, tertia Sophia: quarta matrona Penechia: & hæc duas secum duxit filias Fencam & Prodieham virgines honestas. Porrò de sua stirpe & prosapia istæ duæ illustres matronæ Axpara Regina & Anchira illius cognata, honorabilis Ducissa, multas duxerunt nobiles virgines Regales, elegantes, tam genere quam moribus honestas, illustres & præclaras, valdeque conspicuas. In suo itaque comitatu virgines habebant ad Vrsulam proficiscentes mille ducentas & triginta duas: vniuersæ quippe virgines, quæ ex parte Regis & Reginæ, Holofernis Vrsulæ sponsi parentum mittebantur: per has duas matronas Axparam Reginam, & Anchiram Ducissam sunt electæ & probatæ nuptijs Regalibus dignæ. Erat prætere in illarum societate B. Lucentia virgo illustrissima, nobilissimi Comitis Placidi filia, cuius mater Eleutheria dicebatur, & erat de prosapia Regali, cognata Regis patris Vrsulæ sponsi, fuit & cognata sæpe dictæ Axparæ Reginæ & S. Anchiræ illustris Ducissæ. Denique & S. Lucia filia Regis præclarissimi, & B. Natalia, Regis etiam cuiusdam filia, illius exstiterunt cognatæ. Hæc eadem Lucentia matrem propriam conuertit, eamq; secum duxit, ac Martyrem fecit ex ea preciosam. Habebat sanè sponsum illustrem valde & nobilem, nomine Zachariam, qui post discessum illius multo dolore languens mœrebat. Fratres itaque quatuor habuit & quinque sorores, quarum vnam secum duxit, Euparam nomine, virginem formosam & bonæ indolis iuuenculam. Fratrum sanè illius vxorati tres, septem cum ea filias direxeruut virgines: Quarum vna Lucentia vocata honorabilis erat virgo, atque in cunctis honestissima, omnique virtutum decore ornata, magnæque opinionis existens iuuencula, & hæc præclarissimo fuit desponsata iuueni nobilissimo. Erat etiam cum ista soror eius Praxedes virgo iuuencula. Porrò sorores supradictæ Lucentiæ, Placidi Comitis filiæ, tres matronæ fuerunt, præclaris copulatæ viris: quarum quæuis cum illa virgine direxit filjam

ducit 4. filias.

comitatus 1232.

Axpara & Anchira seligunt virgines.

Lucentia cognata cum matre venit, sorore & fratrum 7. filiabus.

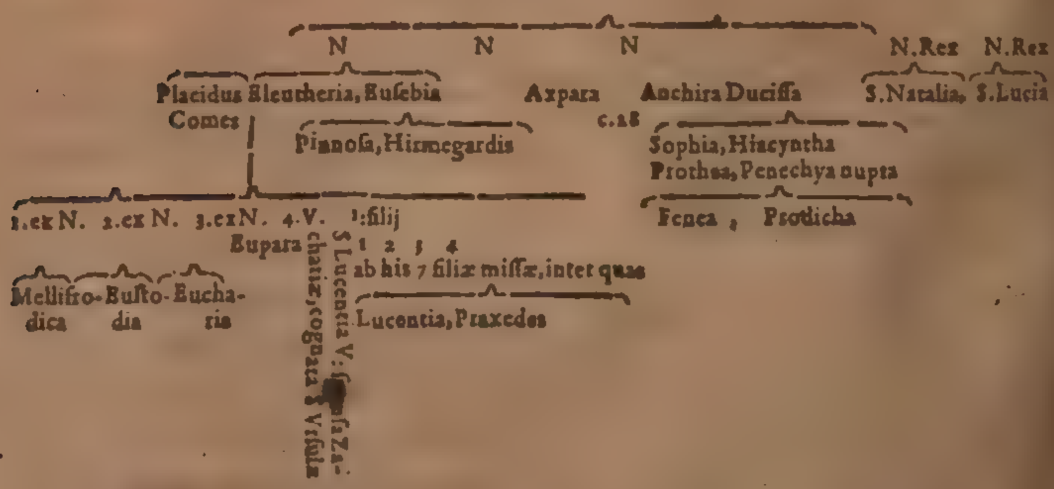
3. sororum filiabus.

Euchariam, Eusthodiam & Mellifrodicam. Denique & Praxedes virgo illustrissima, quędam illius cognata secum profecta est, matrem relinquens nobilissimam, & sponsum refugiens honestissimum iuuenem & decorum, Christi efficitur sponsa. Matertera prætere a illius videlicet & Lucentię virginis, matrona nobilis & pręclara, soror matris eius cum duabus filiabus, Pinnosa & Hirmegarde, cum eis proficiscitur: quę dolo maritum decipiens nobilissimum, duosque filios eius non reuersura discedit: cuius maritus super coniugis absentia nimium dolens languebat: Erat enim mulier prudentissima, magnę virtutis & consilij matrona: Binomia sanè fuit, quia Eusebia dicebatur & Pręclara. Siquidem hęc eadem Eusebia & soror eius Eleutheria Comitissa mater Lucentię virginis consobrinę exstiterunt pręfatę Axparę Reginę & Ducissę illius materterę filię.

cũ matertera eiusq; 2. fil.

1. *Anchiram nomine Ducissam*] Comes erat hæc indiuidua Reginæ Axparæ in colligendis ex omnibus Ætherij ditionibus virginibus: quomodo ergo non plures quam 1232. adduxerunt? Nunquid ex ijsdem regionibus Lotharius c.6. 1730. S. Vrsulæ virgines repræsentauit, & c.8. Nunquid alius Episcopus Ætherij nomine 1640. cum adduxisset, in patriam remeauit? Crediderim & priores 3370. virgines à matronis illis collectas diuerso tempore ductoribus alijs præmissas esse: postea subsecutam vtramq; adductis præcipuo regni & Ducatus proprij flore; cum quibusdam tamen etiam Ætherij agnatis: sanè cum longo satis viarum spatio regnum sponsi sponsæque diuideretur per chiliadas, & triplicem ordinem sponsus cum militari etiam apparatu eas sponsæ transmisit. In alijs delectibus Vrsulanarum ditionum, paruo comitatu cum parum locis distarent, & singuli ferè Duces & Reges seorsim accessere. Capita Virginum quas Anchira duxit, sunt hæc præcipua.

ANCHIRÆ ET LVCENTIÆ Natales.

Semf-

Comitatus fuit 1232. His addi possunt 3570. ex c.6.&c.7. Consurget numerus Virginum, quas Ætherius sponsus misit, 4602. Reliquæ verò Virgines alijs in capitibus recensitæ, intuitatu S. Vrsulæ parentum & agnatorum vel agnatarum videntur præcipuè accessisse. Ex parte igitur S. Vrsulæ hoc in libro circiter 5214. numerantur Virgines conuenisse, ita vt numerus Virginum hoc libro descriptus totus sit circiter 9816. desiderantur ergo 1184. vnde has petemus, vt vndecim chiliades conficiantur? Quod si dotalibus ex pactis medium vterque sponsorum numerum colligere exercitus Parthenici debuit (quod vetus insinuat historia) restabant à sponso Virgines 898. à S. Vrsula 286. supplementi loco conscribendæ. Ego non tantum eum completum perfectè numerum existimo, sed & supernumerarias quamplurimas exstitisse; puellas, inquam, teneriores, quæ non venerint quidem in Virginum summam: nam certum est quasdam missas à sponso sorores ipsius hic prætermissas: de quarum ad S. Vrsulam accessu sic lib.1. cap.6. dicitur: *Denique Rex iunior filius Regis B. Vrsulæ sponsus duas illic sorores habebat, vnam infra annos puellares & alteram nubilem, quæ Comiti cuidam nobili desponsata est, & iuueni: Quæ cum S. Vrsula & ceteris Virginibus Christum habere sponsum recusauit, Comitem illi præponens ad matrem rediJt.* Subiungit ipse sponsus, quibus postea fuerit conflictata miserijs. Crediderim igitur & alio in comitatu hic prætermisso cum alijs centurijs aliquot lectissimarum Virginum eum sororem suam destinasse. Ad hunc S. Eleutherij comitatus numerum accessu Macharij Principis & Eustachij Comitis cum sponso Sapientiæ Selantio Regiæ stirpis adolescente siluit B. Hermannus, quem tamen copiosum fuisse oportuit, similiter Regum & Reginarum plurimarum hic nullam facit mentionem, quos libro primo recensuit, & tamen necesse fuit cum magno Virginum stipatu, qui potissimum hic quærebatur, aduenisse. Enumerabo hic, quæ libro primo narrat. Cap. 7. Reginas has accenset exercitui: *Regina*, inquit, *Norvvendorum Hodierna cum filia Hodierna adfuit. Regina præterea Suauorum Benedicta cum duabus filiabus virginibus, Hiacyntha & Sophia similiter aderant, Regina etiam Lucretia iam ante pagana ab Angelo Christi admonita cum duabus Reginis, & filia eius decenni virgine sanctissima cum eis proficiscitur. Regina siquidem Clara nomine, religiosa valde & eleemosynaria maxima, cum duabus filiabus virginibus, Sapientia & Caritate, sequitur illas: Rex sanè Bonifacius iam ante Paganus cum filia Bonifacia religiosissima virgine aderat. Rex etiam Laurentius iam ante Paganus, atque Christianorum inimicus & sæuus Tyrannus, postea nutu Dei correptus, mirabiliterq; conuersus ex Lupo Agnus efficitur, qui sponsam suam sequitur Resindem virginem beatissimam Regis Corthantæ filiam ex Hibernia: Denique & ipsam Reginam Resinaem sponsæ suæ matrem cum duabus Reginis Fusiora & Magmorach secum ducebat: quarum vna soror ipsius erat. S. Polodoxia cum sorore Iulia Polycarpi Regis filia, virgines illustrissimæ cum nobili virginum aderant comitatu. Filia nihilominus adfuit magni Regis & Ducis inclyti Nicomedis Eufemia, virgo prudentissima & deuota valde, cum sororibus Eudonia & Eugenia: Filia etiam Ducis Frisonum Elisabeth cognata Reginæ Danorum, & soror ipsius similiter pergunt cum illis. Adfuit præterea Hardericus Comes illustrissimus, auunculus Reginæ virginis Vrsulæ matris, cum vxore Vrsula: habebant secum tres filias, Iulianam & Ebbinam virgines præclaras, atque Adeuigem Ducissam Cordulæ virginis matrem.* Vrsulam hanc è Dania prodijsse, ita cap.4. asserit: *Hardericus verò Comes vir multæ probitatis, cuius vxor Vrsula dicebatur, & erat de Dania nobilissimi cuiusdam Principis filia, de Regali prosapia, qui proprio nomine Ebbo dictus est. Duas itaque filias virgines illustrissimas in hoc cœtu sacro habebant, Iulianam & Ebbinam.* Alius adhuc Daniæ Rex præsens capite 7. his verbis memoratur: *Vndecimus Regum erat inclytus Rex Danorum Refridus, qui per vxorem Oliuam adhuc valde iuuenculam conuersus, illam sequitur, iungens se sanctarum Virginum cœtui.* Hæc eadem Oliua filia Ducis de Saxonia, viri nobilissimi, quasi apis studiosissima circuit, quærens, quos ad Dominum conuertat. His in familijs mentio Suauorum (qui Germani erant) Norvvendorum, Frisonum, Saxonum, Danorum, & illius Oliuæ tam solicitæ, vt è Dania Saxoniaque Virgines colligat, memorem me facit tituli, quem in Harberni catalogo legi hoc exemplo: *S. Pigmenius Martyr & Rex de Anglia*

Spōs' misit 4602 virg.

S. Vrsula 5214

Sūma virg. hic recēsitarū 9816

Ex parte sponsi plures venere hic non enumeratæ

Reginæ quarū hic nulla fit mentio.

Reges.

Reginæ dicæ Polodoxia Regina,

Refridus Rex Danorū cum Oliua vxore.

glia, ex cuius terra venerunt duo millia, & Regina Alpisint (alias Alepsindis) *& filia eius Eria.* Non loquitur de Anglia Britanniæ, sed Germaniæ, ferè confini Daniæ & Saxoniæ veteri, è qua cum Iutis & Saxonibus ij prodierunt, qui à se debellatam Angliam nominarunt, quam Vsserius ponit ex Ethelvverdo & Malmesburiensi inter veteres Saxones & Gothos in Slesw icensi Ducatu & Episcopatu. Sueuiæ antiquæ solet hæc accenseri Anglia, de cuius situ sic loquitur Ptolemæus: *Populorum introrsus mediterranea colentium maximi sunt isti: Sueui Angli, orientaliores, quam Longobardi, vergunt'q, versus Septentriones vsque ad medium Albis: dein Sueui Sennones, qui trans Albim incolunt, ab dicta amnis parte versus Orientem ad Sueuum vsque flumen.* Et Tacitus consentit: *Adijcit auctoritatem fortuna Semnonum, contra Longobardos paucitas nobilitat, Rendigni deinde & Auiones & Angli & Varini à fluminibus aut siluis muniuntur.* Exstat hodieq; in Cimbria Chersoneso inter Flensburg & Selesvvyck nomen Anglen: à Beda locus *Angulus* dicitur. Vide etiam Cluuerium lib. 3. Ger. cap. 27.

Angli Germaniæ populi.

Vsser. de Brit. Eccl. primor. c. 12. f. 391.

Ptolemæus.

Tac. l. de morib. Germ.

Suspicor igitur, si titulus ille verus est (nam Harberni catalogo ob commixtos alios etiam Sanctos non nisi magno cum delectu assentior) ab Vrsula illa Danica, quæ S. Vrsulæ nomen dedit, ex Dania, Norvvegia, Sueuia, Saxonia virgines inuitatas, vel saltem ab Oliua Saxonica, Frisones, Anglos, Sueuosq; ad eundem exercitum euocatas, ita vt omnes illæ Germanicæ nationes vniuersè duo millia ad exercitum Parthenicum miserint, quorum titulus mentionem facit, licet distinctè harum B. Hermannus non meminerit, sed tantùm hoc secundo libro descripserit comitatum Dorotheæ 119. virginum ex Norvvegia. Non enim dum alias tacet, negat eas adfuisse: cùm disertè varijs in locis profiteatur, multo plures adfuisse, & quæ prætermissa sunt à S. Elisabetha, suppleturum se tantùm, lib. 1. cap. 7. & 8. Ita numerus ille collectus è transmarinis oris & Germaniæ populis, abundè sufficit, vt totæ chiliades vndecim Virginum demtis etiam paruulis & puellis compleantur.

2000 virg. vidētur ex Germania collecta.

Quis credat tot Reges, Reginas & principes feminas venisse sine virginum comitatu, quæ solæ desiderabantur, & vi pactorum dotalium congregabantur? præsertim cùm recensitæ nationes solitæ fuerint virgines bellicis exercitationibus occupare?

Accessit subinde Gerasina Regina Siciliæ Dariæ sororis inuitatu, & S. Cunera Orcadum Regis filia literis S. Vrsulæ euocata, vtique cum delectu aliquo Virginum.

Denique Reges quidam & Duces, Pipinus, Adulphus, Siranus, & Leo Dux, alijque vltimo suo ad virgines aduentu cum stipatu virginum venisse dicuntur: quot fuerint, incompertum: vt è tot supplementis, facilè chiliades non integræ compleri potuerint: ita factum est, vt triennio nondum euoluto, militia Parthenica quam optimè membris suis omnibus constituta, & egregiè ad fidem orthodoxam, moresque Virginibus & Martyribus dignos informata fuerit ante, quam vi ventorum abrepta aduerso Rheno classe vecta nauigaret.

alia noua supplementa.

Hic est delectus admirabilis collectarum virginum, quem diuina magis, quam humana sapientia cuncta moderante ad finem nobilissimum, non è Britannia sola, sed etiam Belgio, Germania, Siciliaq; habuit Vrsula: specie quidem nuptiarum, re autem vera: vt ex orbis totius lectissimis Episcopis, quasi ad Oecumenicum Concilium conuocatis; ex Regibus & viris Principibus, omnis status, sexûs, & conditionis hominibus exercitu Parthenico vndecim millium Virginum aggregatis, ac magno ornamento, præsidio & adiumento toto peregrinationis tempore ei existentibus, vna coalesceret societas Martyrio laureanda, quæ Christi honorem non multo post initia nascentis Ecclesiæ, sic auctura erat, vt nulla legatur posterioribus seculis pari gloria cum tam inusitatis prodigijs in ea personarum nobilitate, teneritudine, varietate, vna die voluntario martyrio triumphasse: quorum vt Martyrum toto iam orbe distributorum cultus auctior esset, sigillatim Deus voluit varijs diuinis oraculis & nomina pandere, & præcipuorum virtutes, genus, occasionem accessus, & fortitudinē in oppetenda morte declarare, quo teneriùs amarentur,

Quā varia hæc societas Vrsulana.

Quāta gloria & excellentia eius

tur, ardentius inuocarentur, & virtutes earum heroicæ moribus exprimerentur: atque ita sempiterna vigeret tanti triumphi de carne, mundo & dæmone acti memoria.

Nec metuo, ne Lector eruditus fidem sit hisce narrationibus abrogaturus, si tantum diligenter expenderit animo, quæ suis in locis sunt de origine earum, de autoribus, subortis difficultatibus, & nodis incidentibus, de consensu omnium cum Ecclesiastica profanaque historia, cum traditionibus plurimorum locorum, cum vestigijs clarissimis adhuc exstantibus, de similibus nominibus è sepulcris, & ante eas reuelationes & centum ducentisque annis post repertis, fusè recensita. Quorum pleraque cùm hactenus non adspexerint vnquam lucem, nec succensere possumus ijs, qui ante hæc tempora fidem reuelationum Vrsulanarum eleuarint: nec deinceps officere poterit nobis magnorum virorum auctoritas, & aduersarijs quibusdam contumacioribus patrocinari, cùm his subsidijs caruerint: præsertim cùm toto decursu historiæ huius in capitibus præcipuis, non his niti voluerim meam sententiam reuelationibus, sed eam historicis solidatam fundamentis, adeoque per se fixam & stabilem, quasi emblematis quibusdam adiectorum & circumstantiarum particularium ex reuelationibus vermiculare: quæ licet omnia detraxeris ex his libris, habebit tamen suam historia Vrsulana firmitatem, vt vel hæreticorum iudicio maior sit huic historicæ narrationi fides, quam Galfredianæ, Velserianæ vel alteri cuiuis aduersariæ tribuenda.

Reuelatio nū harum ꝓbabilitās

Causa cur ante hæc tépora fue rit tantum dissidium in historia Vrsulana.

NOMINA VIRGINVM VRSVLANARVM, ET MARTYRVM, ALIORVMQVE SANCTORVM, QVÆ in Reuelatione S. Elisabethæ, & B. Hermanni continentur: præsertim in libro eius secundo: nam cum è libro primo citantur, duo sunt appositi numeri pri: mus librum, alter caput designat: cùm è secundo sola capita numerantur.

Adamans f. Principis 25
Adela f. D. cum f. Eimonis 26
Adelina V. f. Ducis auunculi Nataliæ 23
Adhamara V. f. Gilonis, fr. Dariæ 3
Adrianus decennis f. Gerasinæ Elis. 15
Adolphus Rex cum vxore Dionysia 13
Aduvigis V. f. Principis 25
Aduvigis Ducissa mater S. Cordulæ 1.8
Aduvigis vxor Hervvici D. cum 3. fil. 1.4
Ægidius Rex cum vxore Helena & 2. fil. 1.4
Æmiliana V. soror Viuentiæ 6
Æthereus Rex Britann. sponsus S. Vrsulæ 1.7
Agatha V. f. Agathæ 14
Agatha f. R. Auiti, mater Agathæ 14
Agathva V. cum sponso Euodio 4
Agnes V. f. Agathæ f. Regis Auiti 14
Agnes V. neptis R. Arthuri 23
Albina V. soror Emerentianæ Elis. 15
Albina V. soror Iuliæ 1.4
Alburgis V. cognata Oliuæ Reginæ 8
Aldegundis V. neptis R. Ivvani 18
Aleidis V. f. Macharij Principis 5
Aleidis V. consanguinea Luciæ Flandrensis 25
Aleidis V. consanguinea sponsi Luciæ Flandr. ibi.
Alexander filius Regis sororis 12
Alexander Dux cum vx. Eugenia & 5. fil. 16
Alexandria V. f. Euortiæ 6
Alexandria V. neptis Clodouei ex fr. 11
Alexandria V. f. cognatæ R. Canuti 12
Alexandria vxor D. Pipini cum 3. fil. 3
Alphæus fil. Regis, frater Simeonis 27
Alquina V. cognata Oliuæ Reginæ 8
Alquina V. neptis R. Dorothei ex sorore 26
Alstrides V. neptis Sibiliæ ex sorore 5
Amabilia V. consanguinea Elisabeth 24
Amabilia V. neptis Elisabeth ex fratre ibid.
Amantia V. neptis Eustachij ex sorore 5
Amantia V. neptis Gelasij ex fil. 191
Amarantia V. consanguinea Elisabeth 24
Amata soror D. Sinceri 18
Ambrosius Subdiaconus 1.18
Amœna V. f. Hardingeri D. 5

Amœ-

Egera

Her-

Praxe-

TOMI SECVNDI MARTYRII S. VRSVLÆ, LIBER OCTAVVS.

TRANSLATIONES RELIQVIARVM Colonia factæ in totum orbem, cum libro Vrsulanarum Reuelationum S. Elisabethæ Schonaugiensis.

CAPVT I.

Translationes accuratiùs ob martyrij locum indagandum sunt excutiendæ.

VARIÆ fuerunt sæpius post Christum natum, numerosæ congregationes Martyrum, quæ eodem tempore locoque pro fide occubuerunt: nam, teste S. Hieronymo, Moguntiæ die Natali Domini multa pro Christo millia sunt trucidata. Circiter annum salutis, multorum calculo 138. in monte Ararath myrias Achatiana triumphauit: Lugduni prope Ann. 20. ad 18. millia: Treuiris, iuxta Brovverum nostrum, Ann. 286. sub Rictiouaro Diocletiani Præside mactati sunt fideles innumeri. Nullæ tamen reliquiæ totum mundum tot nominatis Martyribus impleuerunt, tot raris vbique comitantibus miraculis, & miris oblatis visis, sicut Vrsulanæ: vt necesse fuerit pene pro totius orbis sacris exuuijs apologiam conficere: quo ab aduersarijs (qui nimium quantum a 70. annis inualuerunt) defendantur: ne orbis Christianus dubia facta Martyrij causa nobilissimis SS. Martyrum reliquijs spolietur.

Cum autem Translationes illæ mirificè locum Martyrij stabiliant, accuratiùs, quantum fieri potuit, earum facta in orbem, præcipuè ex arena Martyrij diuisio est explicanda: nam, licet multa ante Baronij Cardinalis ætatem fuerint in hac historia controuersa, pauci tamen de certaminis loco præter ipsum dubitarant, vt rectè quidam seculi nostri Poëta sic canat:

Nicol. Oudar. Ephē. Eccl. ad 21 Oct.

Siue autem Armoricis oppresserit iste, vel alter,
Maximus, aut in eos Maximianus ijt:
Et seu causa viæ connubia; seu furor Angli;
Seu visenda forent, quod loca sacra Petro.
Denique seu Gaunus deuotam, & Melga cateruam
Sustulerit; rabies Attila siue tua.
Certum est pro Christo, causa & cecidisse pudoris
Seruandi; Vrsulam adhuc, & præijsse ducem.

Certum

Certum Agrippina, qua celsa Colonia surgit,
Sanguine agros passim commaduisse sacro,
Ossa vbi adhuc memori quam plurima honore coluntur,
Indeq; diuersis multa tributa locis.

CAPVT II.

Terra sepulcralis è templo SS. Virginum Coloniâ accepta Romam defertur à B. Irmgarde, qua coram Pontifice Maximo in sanguinem conuertitur, à quo magna pars cranij S. Siluestri Coloniam remittitur.

INter primas Reliquias Vrsulanas, terram virginei sanguinis bibulam, Coloniâ Romam esse missam reperio: fructum scilicet sanctissimum matri suæ Romanæ Ecclesiæ fidelis filia consecrare voluit: nam quo citius sacri pulueres isti prodigiosè translati sint, non inueni. Tulit eo, Pontificis summi rogatu, B. Irmgardis, de qua fusius agendum est.

Tẽpus vitæ B. Irmgardis incertum. Liberalitas & pietas eius.

Vixit post annum 1050. quam diu, nondum mihi liquet: nisi quod constet eam fratre iam tum S. Pantaleonis Abbate constituto fuisse superstitem. Fuit illa Virgo illustris Comitum Zutphaniensium soboles, quæ parentibus orbata, cum amplissimas opes heres obtinuisset, eas omnes in vsus pauperum, piasque monasteriorum, vel templorum dotationes profudit, & mendicabuli more, vel ægris inseruijt, vel peregrina Romam abijt, magnis à Deo dotibus & prodigijs decorata: præsertim cum ad Romani Pontificis petitionem Reliquias Vrsulanas attulisset: eam rem breuiter, vti & Virginis munificentiam, ad 4. Septembr. ita Molanus narrat in Natalibus Belgij. *Coloniæ in Maiori Ecclesia Irmgardis Virginis, in cuius profesto ibidem campanæ pulsantur, sicut in profestis Sanctorum: licet non sit canonizata. In vita eius Latinè impressa, quæ corpus eius visitantibus exhibetur, asseritur filia Comitis Zutphaniensis, quæ orbata patre castellum Aspeel, & oppidum Reis heres possedit; eaq; moriens legauit S. Petro Coloniæ. Conuentui verò S. Pantaleonis, in quo frater Abbas erat, legauit forestum Suichtelen cum suis pertinentijs; quod statim post mortem patris bonis operibus dedita inhabitauit. Ter profecta est Romam, & in secunda profectione ad summum Pontificem tulit in chirotheca terram ex cœmiterio vndecim millium Virginum, à quo Coloniam retulit caput S. Siluestri. Constituit præterea, & dotauit hospitale in Hachportijs nominatum: vbi deuotissimè & pauperibus seruiuit, & diem suum obijt. Post transitum sepulta est apud Tres Reges, vbi quotidie corpus eius omnibus videndum patet in sacello S. Bernardi.* Hactenus Molanus.

Peregrinãdi studiũ.

Vitam eius centum abhinc annis Germanicè Latineq; expressam vidi, similem ei, quam ducentis iam annis ante scriptam legeram: in qua stylo quidem rudiore, clarè tamen fuseq; narratur eius Romana peregrinatio; translatio Reliquiarum prodigiosa, capitisq; S. Siluestri ei facta à Pontifice Maximo donatio his verbis: *Hac alma virgo Irmgardis locauit habitationem suam Coloniæ, vt ibi deuotius proficeret, visitando loca sancta, subueniendo pauperibus, quantum poterat. Depost desiderio quodam æstuabat, arripiendo iter virile, ac arduum Romanum, æstimans se aduenam, & peregrinam super terram: toto nisu, & deuotione se disposuit ad pergendum: quo cum peruenisset, omnes Ecclesias, ac cetera loca summa cum deuotione visitabat. In virtutibus igitur proficiens, summo Pontifici nota facta est: ob quam causam specialem delectationem capiens, & amorem ad hanc Diuam Virginem, benedixit illi in omnibus operibus suis, & confirmauit eam in virtutibus. Ipsa denique virgo perpendens gaudia Ierusalem ciuitatis supernæ, sobrie gaudebat numerari vestigia acerba pedum suorum in cælis, arripiens rursus viam versus Alemanniam petitione petita à summo Pontifice ab eadem virgine, vt videlicet si eandem deuotionem à Deo mereretur, comportaret secum particulam Reliquiarum societatis vndecim mil-*

abit Romã

millium Virginum. Audiens hæc B. Virgo, indignam se æstimabat, accepta tamen benedictione Papali, arduis vestigijs Coloniam peruenit, vbi se iterum Virgo deuota diuinis ministerijs mancipauit: hic paululum morata, stimulata est denuo diuino nutu, Romanam reuisere vrbem: nihilominus perpendens petitionem Papæ non fore inanem, transtulit se ad locum sepulturæ vndecim millium Virginum; prostrauitq́ se humiliter D. Virgo Irmgardis, sumens partem terræ sepulturæ Virginum prædictarum in chirotheca, & peregrè proficiscens venit multum fatigata Romam. Appropinquans verò portæ ciuitatis, posuit se ad secretum locum, fundens preces coram Altissimo, gratiarum actiones referens. Sed quid actum sit, audiamus. Quiescente sic S. Virgine, omnes campanæ totius vrbis pulsabantur, absque iuuamine humano: quo facto Romanus Pontifex misit seruos suos ad inuestigandum, quæ causa esset huius pulsationis campanarum, quæ sine speciali miraculo fieri non poterat. Venientes ministri summi Pontificis ad portam, vbi Virgo lassa pausabat, redeuntesq́ responderunt, se neminem inuenisse propter quem talis pulsus factus fuisset, nisi quod ante portam vrbis inuenissent quandam feminam fatigatam. Quo audito Papæ incidit memoriæ, quod esset B. Virgo Irmgardis, portans Reliquias de societate SS. vndecim millium Virginum: iussit ergo congregari totam Religionem cum Clero ad obuiandum tantis Reliquijs. Venientes tandem, vbi B. Virgo iacebat, summus Pontifex ei benedixit, ipsa autem humiliter protulit chirothecam cum Reliquijs. Quo viso summus Pontifex repletus ingenti gaudio suscepit easdem Reliquias cum summa humilitate & deuotione, aperiensq́ chirothecam inuenit eam plenam recenti cruore, ac si eadem hora fuisset effusus: quem cum magna reuerentia portauerunt ad Ecclesiam S. Petri, cantantes: Et in sanguine Agni lauerunt stolas suas. *Rursus Papa benedixit S. Virginem, eam etiam ducendo ad singula loca sancta, regratiando etiam maximè Virgini de tanto beneficio. Ipsa verò iterum intendens arripere arduum iter versus Germaniam, petiit licentiam à summo Pontifice: iussit Papa, vt caput S. Siluestri daretur Virgini, quod ipsa deuote suscipiens, Coloniam cum magno labore portauit ad Ecclesiam Maiorem S. Petri, quod caput semel in anno cum deuota processione deportatur: & multum laudata fuit* [illegible] *S. Irmgardis, & amabilis communi vulgo, &c.* Hucusque Vita. Habuit hæc Virgo parem animi demissione pietateq; fratrem Hermannum S. Pantaleonis cœnobiarcham, qui meruit humilis appellari: moritura legauit eius monasterio Suchtelense oppidum. Sed quo vixerit tempore, licet ex fratris æuo coniecturare: cuius Præfecturæ tempus ita catalogus Abbatum definit: *Hermannus eiusdem nominis primus, & nonus nostri monasterij Abbas, Comes Zutphaniæ, eodem anno, videlicet 1082. successit: hic construxit Oratorium in honore S. Crucis & duodecim Apostolorum, hac inscriptione: An. Dominicæ Incarnationis 1094. Indict. 1. Nonis Iulij hoc Oratorium a humili Hermanno Abbate fundatum, dedicatum est à venerabili Hermanno 3. Archiepiscopo Coloniensi, qui diues cognominatus est, in honore S. Crucis & duodecim Apostolorum: decessit An. 1121. Kalendis Ian.* Quod si fratris tempore, cum præesset S. Pantaleoni, profecta Romam est, Vrbano Secundo Apostolicam Sedem gubernante, factum arbitror: is Magistro quondam vsus Parisijs S. Brunone Carthusianæ Familiæ fundatore, patria Coloniensi, eundem apud se triennio detinuit, cuius consilijs vteretur: à quo forsan hausit etiam eam Vrsulanas Reliquias expetendi cupiditatem: præsertim cum terra sepulcralis harum Virginum vbique peteretur ob prodigia, quæ patrabat: sicut olim SS. Germanus & Lupus Episcopi terram sanguine rubentem S. Albani è Britannia secum in Gallias detulerunt; & S. Euergislum memorant contactu pulueris de sepulcris Thebæorum Martyrum doloribus capitis; S. Gregorium Turonensem terra simili graui fuisse corporis infirmitate liberatum. Ita nec mirum, voluisse Deum eam terram in sanguinem conuerti, simulq; totius vrbis æra campana nullo mouente pulsari, vt sanctitatem eius ostenderet, quæ sanguinem virgineum hauserat. Sed licet temporis iniuria Romæ tanti miraculi memoriam obruerit, mansit tamen apud Colonienses à maioribus accepta, literisque custodita narratio, propter nobilem portionis capitis S. Siluestri eo tempore dono Pontificis Maximi factam Coloniam translationem: nam maior cranij pars Romæ seruatur, quod sacrum pignus, vt ciues honore debito prosequerentur, ex eo tempore Clerus, Senatus & populus anniuersaria supplicatione vetera ciuitatis obit

moenia

Terram [illegible] mit è sepulcris SS. virginum.

Æra campana nullo pulsante sonant.

Terra vertitur in sanguinē.

Caput S. Siluestri donatur Coloniensibus à Pontifice.

Frater B. Irmgardis Hermānus humilis.

Terra cur translata.

S. Gre. Tur. l. 1. mirac. S. Martini c. 1.

obiectioni occurritur

mœnia, tertiæ septimanæ Paschalis die Veneris, circumlato capite Siluestrino. In huius rei memoriam Irmgardi est erecta statua, nuper adhuc aræ imposita, iam verò ad eius latus collocata, quæ dextera chirothecam rubentem sanguine, sinistra scipionem, quo se fulciebat in peregrinationibus, exprimit, ne memoria tanti beneficij obliteretur.

Aliæ Vrsulanæ reliquiæ Romam delatæ

Posterioribus seculis multæ sunt aliæ reliquiæ Virginum earundem Romam deportatæ. Ætate nostra sub a. 1607. Sacellum est ibidem erectum S. Vrsulæ, translata in id parte humeri Diuæ: quod Sodalitas eiusdem Virginis a. 1599. è varijs nationibus conflata, suis impendijs excitauit. In Æde SS. Simonis & Iudæ a. 1512. reperta capsula fuit nobilissima, cum hac epigraphe: *De capite S. Vrsulæ.* Præterea in Æde de Consolatione aliquid de eiusdem veste custoditur. Quinetiam Domus Professa Societatis IESV caput S. Secundæ Virginis & Martyris, & alterius ex eadem Societate, Coloniâ S. P. Ignatio transmissum, religiosè veneratur.

CAPVT III.

An. D. 1106. Colonia tranferuntur in Belgium Vrsulana 3. corpora.

AD Walciodorense monasterium, (quod ad Mosam iacet, regulamq; S. Benedicti profitetur) ann. 1106. quidam S. Pantaleonis cœnobita tria SS. Virginum corpora detulit, hac occasione: Erat eodem anno ciuitas Coloniensis Henrici V. Cæsaris obsidione graui circumuallata, muriq; varijs in locis arietatione multa verberati magnam partem corruerant; neque tamen exercitus Cæsaris vrbe potiri potuerat, vt Sigebertus ad ann. 1107. ait, postea, quam miles discessit obsidio soluto, ciuesq; ruinis murorum instaurandis strenuam nauarent operam, Virgines duæ laborantibus adstiterunt, & thesaurum illic latentem sua sepulcra, Virginumq; multarum de Parthenia congregatione manifestarunt, satis innuendo præsides, quorum tutela, ciuitas fuisset à vastitate liberata.

Virgines indicant sepulcra

Regebat eo tempore diœcesin Fridericus, qui per vicina loca multis effossis sacris corporibus ea per varias vrbis Ecclesias ad cultum eis auctiorem exhibendum distribuit. Hac vsus opportunitate cœnobita quidam S. Pantaleonis, ob vitæ integritatem & sanctimoniam carus omnibus, qui olim in Walcidorensi monasterio vitę religiosæ tirocinium posuerat, vt se gratũ illi loco exhiberet, bona sui Pręlati Hermanni humilis, germani Irmgardis, cum venia, tria SS. Virginum corpora recens inuentarum à Monialibus curæ suæ commissis obtinet, qua spirituali ditatus gaza discedit in Belgium: aberat duabus à monasterio leucis, cum cœnobitæ omnes vna cum Præfecto & vicinorum pagorum inquilinis, concursu hominum maximo præcipua pietate ac reuerentia prodeunt, obuiam sacris exuuijs, & ea, qua par erat, religione in templum introducunt. Ita ex M. S. Monasterij codice Arnoldus Raisse in Auctario suo ad 21. Octobr.

tres in Belgium transferuntur

CAPVT IV.

Ad VVeissenburgense monasterium An. 1113. Colonia prodigiosè deferuntur.

IN Alsatia florebat olim Weissenburgense cœnobium, Regijs impendijs Dagoberti circiter annum 623. vel 629. magnificè dotatum, quod Otto Magnus quatuor Abbatijs Imperialibus aggregauit, vt loci cœnobiarcha Principis Imperij dignitate gauderet: postea collapsum est (vt Coccius in Dagoberto c. 18. fol. 167. ait) *postea quam religiosæ disciplinæ velut de manibus excusso gubernaculo vitia cum diuitijs subintrarunt*, & per hæreses præterito seculo his potissimum regionibus incumbentes, sacra omnia sacrilegè sunt interuersa, & sanè funditus etiam erat periturum, ni probato id temporis, iustoque consilio in Præposituram, Clementis Papæ VII. assensu, translis-

Weissenburgensis Abbatia vna è 4. Imperialibus

transisset, demum Paulo III. Pontifice Maximo, & Carolo augustæ memoriæ Cæsare connitentibus, Præpositura Weissenburgensis, in Episcopatus Spirensis ius & ditionem adoptata, iure perpetuo cessisset. In hoc asceterio Wolframus quidam Abbate Meningundo vitæ sanctioris tironem egerat, & postea Tuitij in eiusdem perfectioris vitæ professione magna laude adoleuerat, qui acceptis Colonia multis sacris reliquijs, eas ad Weissenburgense monasterium A. 1113. transtulit, Henrico V. Imperatore: In his eminebat S. Palmatia virgo, quam auctor M. S. tertiam facit in ordine principalium: & B. Hermannus Eleutheriam nominat, vtique binomiam. Erant inter alia sacra pignora caput S. Coronę virginis, & S. Fidei Martyris, cum dentibus S. Saluiæ de vndecim: ac S. Fidei quidem caput Archiepiscopus Coloniensis igne explorarat: cuius cranium cum flammæ applicitum, nullam vstionis notam relinqueret, vox querula de medio ignis insonuit: *Cur me iterum crucias?* visus est Antistes temeritatis luisse pœnam, qui duos intra menses occubuit.

Vnita iam Spirēsi Episcopatui

Gazam hanc Wolframus Rheno commiserat, quo aduerso iumentis nauim attrahentibus, infra Confluentiam discrimen adijt loco peritissimis etiam nautis periculoso: licet enim scopulis superatis in tuto nauis esse videretur, rupto fune, quem trahebant equi, parum abfuit à naufragio: dum impetu prono descendit medias inter aluei periculosissimi scopulos, prope verticosi amnis gurgitem. Hic penè naufragi Diuos, quorum sacræ reliquiæ nauigio vehebantur, inuocare: nec vana spe: nauis enim subito contra fluminis impetum adscendit, eluctata feliciter omnes scopulos, ita saluis reliquijs & vectoribus ad Weissenburgense monasterium appulerunt. Accidit subinde, vt iniuria temporum, & incursu hostium sancti cineres sæpius sub altari defoderentur: ij sat multo iam euoluto tempore festo Natalis Domini magno Abbatum & Præsulum numero præsente, confluentibus hominum 60. millibus; solenniter sunt eleuati, arcisque ac lipsanothecis pretiosis reconditi. Exstat vetens libri Weissenburgensis operimento notata de hac iterata sanctarum reliquiarum inuentione scriptura hoc exemplo: *Anno Incarnationis Dominicæ 1252. in [illegible] B. Mariæ Virginis eleuata sunt corpora SS. Martyrum Sergij & Bacchi in monasterio Weissenburgensi; Salsensi, Herbacensi, & Fratribus Minoribus numero circa centum [illegible] tunc generale capitulum fuit: præsentibus etiam hominum turbis vtrinsque sexus [illegible] millia & amplius, qui aderant ipso die feliciter.*

à naufragio nauis miraculo se liberatur

Fuit & alia tunc ibi reperta tumba, his exarata verbis: *Hic reconditum est integrum corpus S. Eugeniæ virginis & Martyris de Sodalitate S. Vrsulæ.*

Præterea corpus S. Querelæ V. caput S. Aureliæ, partem S. Blichtildis ex eadem Parthenica sodalitate ijdem possident. Quos omnes loci Decanus à D. Gerardo Lothario à Büren Spirensis Ecclesiæ Cathedralis custode rogatus ex Bibliotheca Weissenburgensi, & indice sacrarum reliquiarum collegit cum prioribus esse Colonia allatas à Wolframo.

C A P V T V.

S. Norbertus ad varia monasteria Ordinis Reliquias Vrsulanas An. 1121. Colonia transfert.

S. Norbertus vt nouæ suæ fundandæ Præmonstratensi Religioni de Diuis tutelaribus & Præsidibus prouideret, cum, vt dixi libro superiore, Coloniam petitas reliquias, corpus S. Gereonis inuenisset, & vna Virginum Vrsulanarum ei corpus suum, nomen & tumulum indicasset: præter ipsam Archiepiscopi Friderici summa voluntate multas alias eiusdem Sodalitatis sacras exuuias impetrauit. Quo thesauro iam auctus per Belgium ad suos contendit velociter; vbique fiebant magna ad virum sanctum concursus. Clerus populusq; ciuitatum obuiam venienti solenni pompa procedebat, excitus fama sanctitatis & prodigionum eius. Iamq; Namurcum attigerat, vbi Ermensendis Godefridi loci Comitis vxor clarissima, villam ei Floreffiam obtulit, vt eam Deo consecratam exornaret monasterio. Accepit vir sanctus

Floreffiæ conditur Præmonstratēsium monasterium

ditatur reliquijs Vrsulanis.

sanctus piam matronæ donationem; ibiq; relicta Ordinis sui colonia, & actis gratijs dimidium sacrorum pignorum deposuit: inter quæ Rasse numerat quatuor ex Vrsulano collegio capita.

Floreffiâ deinde Præmonstratum redijt stipatus triginta, qua laicorum, qua Clericorum comitatu: vbi reliquam sacri thesauri præsertim Vrsulani partem piè reclusit, & talibus nixus Patronis, cœpit de stabilienda sua religione, deligendaque regula seriò cogitare, Deumque his deprecatoribus consulere; quando S. Augustinus ei visus est ferre leges; sub quibus die Natalis Domini solennem professionem pariter ediderunt: vt videatur hæc ipsa religio sanctarum Virginum precibus quodammodo coaluisse, sicut altera recens ad vndecim millium Virginum honorem in Gallia à Sede Apostolica instituta sub eadem S. Augustini disciplina Deo militat. Sæpius subinde Coloniam etiam Magdeburgensis Archidiœcetes iam inauguratus redijt, vnde S. Bernardus ad hunc velut oraculum prçsens mittit Brunonem Secundum electum Coloniensem, consultus ab eo: vt alibi doceo.

CAPVT VI.

Circa Ann. 1142. & sequentes Colonia in Germaniam superiorem & præsertim Moguntinam diœcesin Vrsulana corpora deportantur.

Moguntina diœcesis abundat reliquijs Vrsulanis

FVit Moguntina diœcesis bene merita de viuo Parthenio D. Vrsulæ collegio, quod biduo ciuitas fouit, in qua sponsus Ætherius fuit genitali fonte lustratus: digna, quæ Virginum cum Christo regnantium præsidio firmaretur: vnde in varia cœnobia vel Ecclesias ipsius & vicinorum locorum sacræ earum exuuiæ delatæ, magno tum clientum emolumento honorantur.

Monasterium Breitenavvense. *Trithem. in Chron. Hirs. ad An. 1142*

Situm est in ea Breitenavvense S. Benedicti cœnobium, quod an. 1142. moderabatur Henricus diuinis & humanis literis eruditissimus, cuius monimenta numerat Trithemius: Deus verò sanctitatem eius mirandis operibus in vita & post mortem obsignauit. Huius fama virtutis inuitati illustres viri iugo se religioso tali Magistro subdiderunt. Constat Adalbertum Comitem de Schoënburg sub eius disciplina tantam vitæ puritatem obtinuisse, vt prodigijs inclaruerit. Sed Henricus vt Diuis prçsidibus muniret asceterium, imitatus S. Norbertum, Coloniam abijt: cui Arnoldus II. Archiepiscopus quatuor exercitus Vrsulani corpora liberaliter impertiuit: ea 6. Non. Iunij cum honore maximo ad monasterium introduxit.

Sponheimense. *Trithem. in Chron. Spõh. Ann. 1143.*

Sequenti anno Bernardus Sponheimensis archimandrita eundem Arnoldum Coloniensem Prçsulem solicitauit, vsus opera Comitis Megenhardi, qui duo corpora vndecim millium Virginum cum accepisset, ea magnifico apparatu sacrario intulit, & in duobus scrinijs inauratis collocauit.

S. Dysibodi *Dodechinus An. 1143.*

Eodem anno nouum monasterium montis S. Dysibodi graui ceremonia dedicatum est: in quod tria cadauera sanctarum Virginum eiusdem congregationis, in loculis ligneis sunt condita, teste æquali Dodechino loci cœnobiarcha.

Zuifaltense *Membrana loci perue-tusta, & ex ea Crusius lib. 10. c. 7.*

Eodem etiam anno, vel vt putant alij, biennio post Bertolfus Prçfectus Zuifaltensis monasterij quartus, corpora duo de numero vndecim millium Virginum obtinuit cedens successori suo, & Coloniam veniens, quæ eo magno sumtu transtulit in Sueuiam: sed quo experimento fuerint vsi ad explorandam veritatem ipsorum sacrorum pignorum, scribit his verbis anonymus æqualis: *Nos verò vtpote homines veritatem rei ignorantes, ne forte pro certis incerta susciperemus, præmissis ieiunijs & orationibus, per iudicium frigidæ aquæ veraciter & clara luce cunctis, qui aderant, Dominum collaudantibus virginea corpora sancta pro Christo Coloniæ passa, ac de numero vndecim millium Virginum esse comprobauimus. Qua examinatione peracta albis & cappis ornati, easdem reliquias congruis laudibus gaudentes suscepimus: Deinde rogatu præfati Patris, alterum quidem de ipsis corporibus apud nos retinuimus; alterum verò apud S. Ioannem Baptistam in monasterio Virginum collocauimus.*

Fuit

Fuit & priore etiam seculo perquam vsitata aquæ frigidæ probatio: nam vt idem Crusius de eodem cœnobio in lite quadam definienda scribit: *Diu certato cum Zuifaltenses nollent molestias iuris experiri, iudicio tandem frigida aqua scriptore membranei huius libri Bertoldo, alijsque Monachis & Clericis præsentibus probatum est, ad Zuifaltense Monasterium illam Ecclesiam cum decimis, & omni iure pertinere:* Sed tales hodie probationes rectius Sancta Mater Ecclesia sacris Canonibus reprobauit: videri Delrio potest.

Ad diœcesin Moguntinam redeo, in quam posterioribus etiam seculis innumera pene sacra ossa cœtus Vrsulani sunt delata, tempus tamen translationis plerumque ignoratur. Prædiues verò ciuitas ipsa est, cuius in Collegio B. Mariæ Virginis ad gradus, in eius ara primaria, vbi solenni ritu per Aduentum Antiphona *Rorate* decantatur, decem capita Parthenicæ congregationis religiosè adseruantur. Habent de iisdem Sanctarum exuvijs Parœciæ S. Ignatij, S. Quirini, S. Christophori & S. Emmerani. Mons vero S. Iacobi Ordinis S. Benedicti, non pauca de eadem Sodalitate colit ossa: sicut Diui Petri Canonici insignem brachij portionem; vtinam tempus acceptarum reliquiarum adnotassent, quod diligenter consignatum habent Sanctimoniales ibidem S. Claræ institutum professæ, quæ caput vnum Colonia cum testimonijs autenticis custodiunt, cuius hæc est sententia.

Ciuitatis Moguntinæ reliquiæ.

COPIA DOCVMENTI AVTENTICI TRANSlationis vnius cranij è Sodalitate S. Vrsulæ.

NOS Anna von Iudden, Priorissa, Elisabeth Hoppe custos, reliquaque Conuentuales Monastery S. Gertrudis, Ordinis S. Dominici in ciuitate Coloniensi, fidem facimus, & præsentibus attestamur, qualiter ad instantiam D. Thomæ Gramaye Regiæ Maiestatis, & Sereniss. Archiducum militaris Commissarij, dicto D. Gramaye vigore facultatis & licentiæ sibi à sede Apostolica concessæ consignauerimus, & promtè donauerimus vnum caput ex societate S. Vrsulæ, vel vndecim millium Virginum, quod cum alijs sanctorum, & sanctarum reliquijs hactenus in Ecclesia dicti Conuentus nostri ab immemoriali tempore deuotè & religiosè conseruatis pro tali honoratum ac cultum fuit: sperantes, quod dictus D. Thomas Gramaye secundum zelum & deuotionem, quam in ipso considerauimus, dictum sanctum caput in tali loco transferri & collocari faciet, in quo non in minori honore, quam hactenus habitum fuit, adseruabitur, & habebitur. In quorum fidem præsentibus sigillum conuentus nostri apponi iussimus, & subscriptione nostra firmari fecimus. Actum Anno salutis humanæ 1606. decimaquarta Iunij.

Ita testor

Anna von Iudden pro tempore Priorissa ad S. Gertrudem Coloniæ.

Elisabeth Hoppe Custos Ecclesiæ S. Gertrudis.

CAPVT VII.

Ad Schönaugiense Mönasterium Treuirensis diœcesis An. 1156 SS. Verenæ & Cæsarij corpora deferuntur, cum illustri facta ibidem apparitione.

CELEBERRIMA cœpit anno salutis reparatæ 1155. exeunte, inuentio Sodalitatis Vrsulanæ, & in varias Vrbis Coloniensis Ecclesias, vicinaque monasteria, potissimum Tuitiense translatio, vbi hodieque brachium S. Vrsulæ, & cingulum eius sericum piè custoditur. Insequente verò anno multa centena corpora sunt ad remotiora loca transportata: pauca de multis & certiora tantum memorabo.

Hildelinus primus Schönaugiensis Abbas, cum sciret Gerlacum Tuitiensem cœnobiarcham præfectum à Coloniensi antistite sacris Vrsulanis reliquijs inquirendis, eleuandis, & transferendis: ab eo duo corpora Coloniæ precibus impetrauit: ea curauit graui ceremonia ad Monasterium deportanda, Monachis ante sacram ædem ordinatis, vt lipsana præstolarentur: Sedebat eo tempore S. Elisabeth in cubili suo, rerum omnium ignara, quæ gererentur, quando mente deuinitus erecta vidit, qua incedebant reliquiæ, globosam candoris eximii flammam: eam antecedebat Angelus, halituque thuris, & odoramentis adolebat, altera verò manu candelam ardentem præferebat. Postridie inter rei diuinæ tremenda mysteria, S. Elisabethæ se videndam obtulit S. Verena cœlesti luce radiosa, cum palma triumphali; quam allocuta de seipsa & socio martyre multa retulit: nomen suum indicauit, consentaneum titulo sepulcrali: socium vero nominauit Cæsarium: addidit, nisi tituli sui incisorem direxisset, aliter scribendo nomen vitiasset.

Visio S. Elisabeth.

In translatione SS. Cæsarij & Verenæ.

Tertia die S. Cæsarius ipse visus eidem est, ex quo didicit genus, & conditionem eius: nam ex militari ordine, Martyris Verenæ permotus exemplo, & fortitudine, cœpit ad eandem palmam adspirare. Hinc edocta S. Elisabeth est, Sodalitatem Vrsulanam non solis virginibus; sed viris etiam constitisse, cum eousque tamen, ex Virginum Britannicarum historia, vti & ceteri omnes, qui eam legerant, fuisset persuasa, sodalitium illud beatum absque virorum comitatu iniuisse viam; sed huius postea veritatis clariorem accepit confirmationem, quando de singulis Episcoporum repertis in sarcophagis titulis sigillatim S. Verenam interrogauit.

CAPVT VIII.

SS. Constantia, Albina, Emerentiana, & Adrianus eodem anno transferuntur, & apparent S. Elisabethæ.

EIVSDEM Gerlaci Tuitiensis Abbatis dono circa idem tempus ad diuersa Benedictinorum asceteria sacri Virginum cineres mittebantur. Ita Schönaugiam allatum etiam est S. Firmindinæ corpus, vt titulus significabat: de qua cum Elisabeth S. Verenam consuluisset, originem eius & natales recensuit: fuit autem Dorothei & Firmindinæ, Regum Byzantinorum filia: quæ nomine proprio quidem Constantia dicebatur, sed quia summa festinatione tam omnis funeratio, quam nominum incisio propter corporum multitudinem, & hostium quorundam subinde redeuntium incursiones peragebatur, nomen ei tantum maternum datum est, quo solebant ea tempestate filiæ simul insigniri. Attulerat Colonia corpus hoc Egbertus germanus Elisabethæ Virginis, Postea cum alia tria corpora sub anni finem eo pertigissent, S. Andreas Apostolus, cuius imminebat festiuitas, cum duabus virginibus, & tertio Martyre S. Elisabetham inuiserunt, à quibus solicite nomina corporum singulorum (nam sine titulis aduenerant) inuestigauit. Cui Virginum altera: *Ego Albina vocata sum, & hæc, quæ mecum est Emerentiana, sorores secundum carnem fueramus Aureliani comitis filiæ. Martyr verò iste Adrianus dicitur, filius Regis, qui pro Christo decennis fecit martyrium.* Addit Elisabeth B. Adriani nomen fuisse nocte præcedenti indicatum ei, qui sacra lipsana Coloniâ detulerat.

Nomina indicant sua.

Constantia.

Albina. Emerentiana.

S. Adrianus.

Nocte insequenti didicit eadem virgo nomina quatuor Virginum, sororum S. Adriani, Babiliæ, Iulianæ, Aureæ, & Victoriæ, ac in festo S. Nicolai matris earum S. Gerasinæ: quarum corpora manserunt Coloniæ, & apud Virgines Machabæiticas in medio templi religiosè conseruantur. Sed hæc prolixius ipsa reuelatio monstrabit, quam huic attexo libro, quod occasione translationum, & ferè à translatis Sanctis emanarit.

Et 4. sorores eius.

CAPVT

CAPVT IX.

Ad varia Cistercienſis Ordinis cœnobia, præſertim Montis-veteris, Hemmenrodienſe, Campi S. Mariæ, & alia cum miraculis transferuntur.

HIc ordo præ reliquis quam diues his reliquijs ſit, vel ex eo colligas, quod hoc eodem ſeculo ad vnum eius cœnobium mille corpora delata ſint: & iam ſuperſtite S. Bernardo templa ſint S. Vrſulę conſecrata. Aldeisbachium diœceſis Patauienſis antea regulares Canonici, regulam S. Auguſtini profeſſi habitabant, quibus ſubmotis, ipſo S. Bernardo perurgente, teſte Abbate Iongelino Ciſtercienſis illic ordo introducitur circa annum 1147. & cum ordinis & diſciplinæ mutatione Patroni quoque variantur: locus enim tunc Dei genitrici, S. Ioanni & Diuæ Vrſulæ fuit conſecratus, quem hodieque Ciſtercienſes incolunt. Eodem etiam auctore & oculato teſte comperi Archicœnobium Ciſtercium duas colere & piè conſeruare Virgines Vrſulanas, quarum hæc ſuperat poſt aram principem in læua parte inſcriptio: *Hic requieſcit S. Palladia, & S. Sauina, ex D. Vrſulæ Sodalibus.* At Morimundenſe aſceterium multorum centenorum cœnobiorum mater, poſt altare talem monſtrat epigraphen: *S. Paula cognata S. Vrſulæ, cum tribus Sodalibus.* Huius filia Mons-vetus, quatuor abeſt Colonia in terra Montenſi milliaribus: quam Eberardus ex Comite, & Domino loci Monachus anno 1133. ædificauit poſtea, quam multis peractis peregrinationibus, & humili vita ſubulci inter ignotos amore Chriſti ſuſcepta, tandem agnitus in patriam eſt reuocatus: mille corporibus Vrſulanæ Sodalitatis gaudet, vt & ipſi Cœnobitæ, & qui tunc vixit, cum pleraque nanciſcerentur Cæſarius atteſtatur.

Viuo S. Bernardo.

Templũ S. Vrſulæ dicatum.

Reliquiæ Ciſtercij.

Morimũdi.

In Monte veteri.

Mille corpora.

Lib. 8. c. 88

Auget eam narrationem Iongelinus Abbas his verbis: *Sub iſto* (Goſuino) *dotatum eſt hoc Monaſterium Bergenſe pluſquam mille corporibus è ſodalitate SS. vndecim millium Virginum: & ne forte tantus numerus alicui ſuſpectus habeatur, numeraui ego ipſe 425 capita expoſita in diuerſis huius ampliſſimæ Eccleſiæ altaribus: quorum 26 in maiori Eccleſia, præter ſacella particularia, extra eam conſtructa numerantur: referuntque huius ſacri cœnobij ſeniores Patres, omnia præfata altaria ſacris vndecim millium Virginum reliquijs referta eſſe: quod veritati conſonum eſſe exiſtimo: vidi enim ego altare SS. Felicis & Adaucti poſitum in ſacello infirmariæ ſacris reliquijs interius ita repletum: vt exiſtimem in eo ad minus quindecim corpora integra, & amplius contineri.* Hactenus Iongelinus, qui putat tot corpora ſponte Colonia demigraſſe, quaſi cum ſupplicationis pompa ipſa nocte, quæ præcurrit feſtum S. Vrſulæ: ſed id diſertè, quam laudat hiſtoria non aſſerit: quam ſuo loco referam: ſi aliunde compertum ſit, teſtem deſidero: Illud certum: cum Cœnobitæ tot corporibus ditati piè recepto more lauiſſent oſſa, eaque nitidis ſubſtratis pannis per ſedilia domus capitularis, vt vocant, diſtribuiſſent, quo facilius ſiccarentur, tam tetra mephitis afflauit præſentes, vt loco depulerit: Goſuinus Abbas, tartareum dolum ſubodoratus, ſtipatus comitatu ſacerdotum, linteatus carmine ſacro, Cacodæmonem adiurat: inde faceſſat: exeſſe etiam iubet omnem fœtoris originem, vix ſacra verba protulerat: Cum attonitis viſu nouo cunctis, prægrande quoddam os equinum exſilit: & extra feneſtram excutitur velut turbine. Continuo fœtore ſublato, gratiſſimus odor præſentes reficit, index cœleſtis fragrantiæ, quam virginitatis lilia roſæque Martyrij Virginibus conciliarant: refert hiſtoriam poſt Cæſarium æqualem Iongelinus Abbas: cuius & Abbatum loci ſyllabus meminit cum temporis nota. *Anno 1182 præfuit ſextus Abbas Goſuinus dictus, qui præfedit annis 21 ſub Adolpho tertio Comite de Monte. Sub iſto Abbate maximè dotatum eſt Monaſterium reliquijs SS. vndecim millium Virginum: is idem V. Abbas tanti meriti coram Deo fuit, vt os equinum infra oſſa SS. Virginum in capitulo Monachorum iacens, &*

Os equinum ejicitur.

magnum fætorem emittens excommunicauit, quod mox e medio aliorum exsiliuit, & deinde suauissimus odor secutus est.

Templum subinde constructum est magnificentia sanè regia, sacellis varijs in lateribus exornatum, cuius tholus altissimus mirificè decorat structuram: conditorium vetus est Comitum Montensium, & Vrsulanis virginibus opera Wichboldi consecratum, vt aræ principi tabella præfixa monstrat, è qua pauca decerpsi. *Cum circa annum Domini 1379 consummata fuisset Monasterij Aldenbergensis Ecclesia, dedicata est in honorem Dei, Deique genitricis Sanctissimæ Virginis Mariæ, & Sanctorum Confessorum Benedicti & Bernardi Abbatum, Sanctarumque vndecim millium Virginum per D. Wichboldum D.G. Episcopum Culmensem, ex commissione V. in Christo Patris ac Domini, D. Friderici Archiepiscopi Coloniensis, proxima Dominica post festum BB. Apostolorum Petri & Pauli.*

Sed vnde dicemus Gosuinum eum thesaurum accepisse? an partim à Friderico Coloniensi Præsule, Comite Altenensi tunc, cum ferueret inuentio circa annum 1158, qui locum sepulturæ ibidem elegit: vel à Germano eius (vt eum Iongelinus ex Cæsario nominat) Brunone, qui circa annum 1193 ex Archiepiscopo Coloniensi Monachum induit Abbate Gosuino? his Patronis nobilissimas reliquias Vrsulanas obtinuit cœnobium, in quibus sagittæ capitibus adhuc infixæ complures ostenduntur. Nostro tempore R.mus Ioannes à Blanckenberg, loci dignissimus Abbas, mirificè templum sublatis è Choro varijs impedimentis exornauit: cui dum studio intendit, diuina bonitas occultum thesaurum Vrsulanum reserauit: nam incredibili meo gaudio reperit multa corpora saccis inclusa, quibus nomina fuerunt adiecta, quorum permulta Gerlacus & Harbernus Abbates Tuitienses eleuarant: eadem sacra corpora mihi examinanda humanissimè obtulit, desuper autentico confecto instrumento, quod merito possint similium reliquiarum custodes imitari: hoc tenore.

INVENTIO ET ELEVATIO MVLTORVM Corporum SS. Martyrum, è Sodalitate S. Vrsulæ, in Ecclesia B.V. Mariæ Aldenbergensi Monasterij Cistorciensis Ordinis.

NOS Ioannes à Blanckenberg Dei gratia Monasteriorum B.V. Mariæ de Veteri-Monte & Amelungsborna Abbas, SS. Theolog. Doctor, Ordinis Cisterciensis Vicarius Generalis &c. Notum facimus vniuersis, quod cum sub initium regiminis nostri diligentes decorē domus Domini, sublatis impedimentis desideraremus in ea nonnulla ad ornatum et [illegible] Omnipotentis Dei gloriam renouare, cōtigerit diuina magis prouidentia, quā humana nostra solertia, dum in pariete ad latus epistolæ summi altaris, supra sedilia Presbyterorū, (in quibus dum sacris solenniter operantur, solent considere) ligneum eorum operimentum, ante quod more veteri candelæ festis solenniorib. accendebantur, dimoueremus, vt in latentem Ecclesiæ nostræ thesaurum, corporum inquam multorum nominatorum Martyrum e Sodalitate S. Vrsulæ, & aliorum incideremus, quæ à decessoribus nostris singula saccis separatis inclusa, adiectis proprijs nominibus fuerant collocata. Gauisi vehementer sumus tanto reperto spirituali thesauro super aurum & lapidem pretiosum præstantiore, & vt deinceps nominatim in Ecclesia dicti Sancti honorentur, hanc erigere paginam decreuimus, vt quanta singulorum corporis portio supersit à posteris cognoscatur.

Ex corpore S. Quirilli Presbyteri reperimus ossa maiora quatuor, minora supra duodecim, & partes aliquot capitis.

Ex S. Bassani Martyris Cremonensis ossa duo femoris, duas tibias, vnam suram, vnum os ischium, seu coxam, os sacrum, vertebras septem, costarum fragmenta 7. præter caput eiusdem in statua pectorali separatim hactenus honoratum.

Ex S. Liuoldi Subdiaconi ossa maiora 8, inter quæ fuerunt duo femoris, & duæ tibiæ, minora 20 cum parte mandibulæ.

Ex S. Fabarij corpore, ossa maiora duo, partes ossium maiorum 7, multas partes capitis ischij, ossa minora permulta.

Ex S.

Ex S.Marij vel potius Matthæi Episcopi Hibernensis tria ossa maiora , ferè integra, partes ossium maiorum 4. duo ossa ischia, aliquot vertebras, partem cranij, multa ossa minora, adiecta fuit mandibula capitis alicuius minoris.

Ex corpore S.Successi Fratris S.Genesij ossa maiora cum fragmentis suis sex , partes aliquot capitis, & mandibula, vertebras sex, ossa minora 12.

Ex corpore S.Flauini Martyris Romani duo ossa maiora integra, quasi tibias, tres partes maiorum ossium, duas coxas seu ischia, 4. vertebras, & suram pedis.

Ex S.Gregorij, vel Gregoriani corpore duo femora, tibias & suras vt apparet: duo ossa ex capite & scapulis.

Ex S.Vaspasio vertebras 8. duo femora, tibiam vnam, ossa minora 8.

Ex S.Essentia sorore S.Pantula os ischium, partes ossium maiorum 7, aliquot digitos, & costarum partes multas.

Ex S.Caradumia vnum os ischium, sex vertebras, partem ossis magni, costas minores duas.

Ex S.Patralia os integrum maius vnum, partes ossium maiorum 7. dentes 12, minora ossa plurima.

Ex S.Pampilo os femoris, duas coxas, duo ossa dimidiata, quasi eiusdem tibiæ, aliquot vertebras, costas, digitos pedum, dentes & partes cranij.

Ex S.Biunida V. nouem partes ossium maiorum, aliquot dentes & ossa minora. Præterea reperimus extra saccos

S.Saluij fratris S.Euergisi Diaconi & M. mediam partem ossis magni femoris.
S.Mallusij Episcopi Laudensis mediam item partem femoris, & duo minora ossa.
S.Pantuli M. duo ossa minora, quasi suras tibiarum.
S.Maromij Cardinalis & Episcopi Nouariensis ossa duo.
S.Maurisi Episcopi cum Babila & Iuliana sepulti duo ossa, quasi vtramque tibiam.
S.Pamphili fratris S.Poëmij os magnum & aliquot particulas.
S.Valentini & S.Celerini M. & Diaconi os vnum.
S.Fenellinæ V. os femoris, & aliud minus os.
S.Victorinæ V. valde nobilis os quasi tibiæ. S.Canibariæ V. duo ossa alterum suræ.
S.Gadiagia duo ossa, & partem mandibulæ, S.Flarinia V. mediam partem ossis.
S.Vrbina V. duo fragmenta ossium. S.Cassia V. os vnum. S.Fenagaria partem scapulæ.

Atque hæc ferè corpora & ossa videntur fuisse Sodalitatis Vrsulanæ. Enumeratis deinde SS. Thebæorum & aliorum Martyrum inuentorum reliquijs, concludit: *Curauimus deinde propter hostilium incursionum pericula reliquias omnes hasce enumeratas Coloniam deuehi, ibidem anno infrascripto die quinto mensis Iulij a peritis viris Religiosis, Reuerendis Patribus Ioanne Auerdunck & Hermanno Crombach Societatis Iesu Theologis examinari, alijsque saccis includi, donec Deo propitio nouis arcis decenter fabrefactis imponantur, & per templum diuisæ publico cultui nominatim exponantur. In quorum omnium & singulorum fidem hanc paginam Chirographo , & sigillo nostro Abbatiali munimus, Anno Dominicæ Incarnationis 1646 primo die Augusti.*

Præter dictos Martyres ibidem iam olim capita quorundam aliorum etiam eiusdem Societatis coluntur, quorum ista sunt nomina : *S.Cornelius M. S. Saturninus Dux & M. S.Ignatius Episcopus & M. S.Mercurius Episc. & M. S.Eusebius Episcopus & M.* Est ibidem & S. Aetherij sponsi S. Vrsulæ, pars cranij miraculis illustrata. Horum autem corporum comperi quædam iam ante An. Dom. 1163. eo delata: tunc enim auctore Angelo Manrique viro eruditissimo, corpora duo sacra recens & prodigiosè Coloniæ reperta, inde Morimundum transmissa sunt : ipsum audiamus. *An. 1162 Electus Aliprandus secundus Morimundi Abbas rexit quinquennium. Eius tempore inuenta per miraculum, & ad ipsum delata duo Virginum corpora, ex numero sociarum S.Vrsulæ Morimundenses eximie lætificauerunt. Equus alias mansuetus, & domesticus è stabulo resiliens , nec cibum sumens latere in loco aliquid ostendit ; cum maxime quocunque inde extractus, obedientia consueta & mansuetudini innata restitueretur:* eo ossa

Angelus Manrique to ...in nal. An. 1164. n 8.

effossâ terra thesaurus inuentus est, inter stercora fragrans, radiansque, vt neque præteriri posset, neque ignorari. E Colonia (nam ibi diu latuerat) primum ad Montem-Veterem: inde cum ij alijs, nec minus certis sacrarum Virginum exuuijs ditati essent, ad Morimundum transmissus, vbi hodie obseruatur in reuerentia. Non subest annus certus translationis: verum sub Aliprando Abbate factum tabulæ testificantur. Hæc Manrique. Sed & sequenti seculo Monasterium idem Aldenbergense dono Tuitiensis Abbatis corpora multa precibus impetrauit: Occasionem dedit bellum Ciuitatis Coloniensis cum Archiepiscopo Conrado: cuius timore cœnobitæ Tuitienses thesaurum suum sacrum in Veteri-Monte deposuerunt: rem gestam, qui donauit, tabulis autenticis, quæ superant ternæ, narrat: ordine singulas recitabo, quia simul aliarum translationum factarum in Belgium & Franciam meminerunt.

1. *Nos Ioannes D. G. Abbas & Conuentus Tuitiensis, notum facimus vniuersis: quod cum Nos propter discordiam, quæ fuit inter D. Archiepiscopum Coloniensem & Ciues Colonienses, apud viros Religiosos Dominos de Monte Ordinis Cisterciensis corpora, & reliquias Sanctarum Virginum deposuissemus, deinde ad petitionem D. Scholastici Maioris Ecclesiæ, Præpositi Monasteriensis in Eifflia tradidimus 5 corpora: item propter deuotionem eorundem Dominorum tradidimus ipsis 14 corpora. Ad petitionem D. Conradi Archiepiscopi Coloniensis tradidimus Regi Aluerniæ & Comitissæ Flandriæ 4 corpora. Item ad petitionem D. Bobbonis tradidimus tria corpora, in hoc sub sigillis nostris ipsis manifestè profitemur. Datum An. Dom. 1260 mense Aprili.*

2. *Vniuersis Christi fidelibus, præsentes literas inspecturis Ioannes Dei G. Abbas Tuitiensis salutem in omnium Saluatore. Tenore præsentium protestamur, Nos de bona voluntate nostra, & consensu Conuentus Nostri, Conuentui de Veteri-Monte 15 corpora Sanctorum Martyrum contulisse, præsentibus honestis viris, scilicet Custode Philippo de Tuitio. Ottone Priore de Veteri-Monte, Henrico Custode, Godefrido Subcustode eiusdem loci, & alijs quamplurimis vtriusque domus. In cuius rei testimonium præsens scriptum sigillo nostro fecimus roborari. Datum An. Dom. 1260. mense Decembri.*

3. *Nos frater Ioannes Abbas Tuitiensis, tenore præsentium protestamur, quod Nos duo corpora: videlicet S. Smarinæ V. & Acarismæ V. Illustrissimo Regi Nauarræ, per F. Micolaum Monachum Clareuallensem transmisimus: quæ corpora accepimus ex Veteri-Monte de reliquijs, quæ ibidem ex parte nostra detinentur. Et vt præmissis plenior fides adhibeatur, præsentem scedulam testimonio D. Godefridi de Bergerhusen, & Theodorici Cellarij Monachorum Nostrorum prædictæ Ecclesiæ de Veteri-Monte sigillo nostro tradidimus communitam. Acta sunt hæc Anno Dom. 1267. 4. idus Februarij.* Sed nimis ferè diu in monte subsistimus: quid mirum? *Mons Dei, mons pinguis est; mons coagulatus, in quo beneplacitum est Deo habitare:* ibi *millia* Virginum sanctarum *lætantium.* Inde nos S. Bernardus ad filiam suam dilectam Hemmenrodensem euocat.

Ps. 67. 16.

Hemmenrodense capita Vrsulana.

Nam circa idem ferè tēpus arbitror Hemmenrodense Treuirensis diœcesis Monasterium, à S. Bernardo institutum, incredibilem thesaurum Vrsulanum accepisse, quo hodieque gloriatur: quantus is sit, licet ex oculato teste Browero nostro æstimare, dum ait. *Monasterium Hemmenrodense cum alijs Diuorum reliquijs præclarè ornatum est, tum vndecim millium S. Vrsulæ comitum pignoribus abundat: ex quarum societate, vt integra quoque corpora seruat, ita capita memini numerasse ad 70 supra trecenta.* Magnus iterum numerus: nec incredibilis: prodigi tunc erant Colonienses, nec centurias tantum; sed & Chiliadas capitum & corporum alijs elargiebantur; nunc eos parciores fulmen Pontificium reddidit: volebat diuina prouidentia tunc spargi per orbem terrarum ea lipsana, quo cultus magis propagaretur: ideo cum eo seculo multa millia corporum reperirentur, ipsa multitudo fecit, vt is thesaurus minoris ab incolis: ab exteris

370

verò

verò pluris æstimaretur, ac solicitudine maiore quæreretur. Sed nominatas Hemmenrodensis cœnobij reliquias inspiciamus, quas ad me loci religiosus P. Nicolaus Hees ex inscriptionibus destinauit. Vna *Noitburgis* vocatur longè diuersa ab altera Coloniensi, Plectrudis siue filia, siue nepte, quæ circa annum 700. Coloniæ in Capitolino Parthenone floruit; altera *Susanna*, tertia nominatur *Agnes*: hæc suum ipsa nomen sacerdoti significauit, vt præfert capiti virginis talis appensa epigraphe: *Hæc virgo adiurata, quæ esset, respondit, Agnes dicor, & sui vna de vndecim millibus principalibus dominabus, quæ rexerunt exercitum B. Vrsulæ.* Corpus eiusdem Virginis ibidem religiosè colitur, vna cum corpore S. Machanj Archiepiscopi, quem multi faciunt de eadem societate, reperitur etiam in Harberni Tuitiensi Catalogo.

Colonia verò fuisse eadem translata docent sequentes inscriptiones.

Corpus vnius Virginis & Martyris, de vndecim millibus Virginum, Coloniæ in sarcophago inuentum. In cistula huiusmodi adiungitur epigraphe: *Corpora diuersarum Sanctarum Virginum de vndecim millibus Coloniæ interemtarum.* Caluariæ cuidam hic additur titulus: *Tertium caput de tribus capitibus Coloniæ inuentis, & est de XI. millibus Virginum.* Alteri talis: *Caput vnius Virginis inuentum Coloniæ cum aliquibus eiusdem Virginis vestimentis: & est de consortio XI. millium Virginum.*

Notanda duobus cranijs affixa scedula, cui traditio consonat, quod donata quibusdam sponte locum pristinum repetierint hoc exemplo: *Ista duo capita venerunt de castro Dollendorff, in Eifflia situato miraculosè, & de manè fuerunt hic inuenta miraculosè: ac sunt locata ob specialis deuotionis gratiam in summo altari iuxta venerabile sacramentum.*

Crania loco se mouentia.

Non est hoc in Vrsulanis insolens; Coloniæ & Confluentiæ similia contigerunt. Lanceam ibidem habent, cui numerus adiectus Virginum, quarum sanguinem hauserit his verbis: *Lancea adhuc cruenta, qua centum viginti & vna virgines interfectæ sunt.*

Sequentem inscriptionem Physicorum & Medicorum relinquo iudicio disceptandam: *Caput vnius virginis de consanguinitate S. Vrsulæ, propterea non habet dentes molares.*

Geminus huic titulus Osnabrugi conseruatur in Westphalia his verbis: *Ad sinistram altaris corpus Beatæ Cordulæ Virginis octodecim annorum, cuius caput caruit dentibus maxillaribus: vna de stirpe regali B. Vrsulæ traditur fuisse, progenita ex Britannis: nam hoc signum est illarum Virginum, quia carent illis dentibus.*

Sed quia Westphaliæ nunc incidit mentio: situm est in ea Cisterciense Monasterium, Campus Mariæ dicitur, multis etiam Vrsulanis cranijs decoratum eodem ferè seculo, in quo prodigium quoddam ætate nostra patratum, id visum est adiungere.

Mariæ campus abundat ijsdē.

Anno salutis reparatæ 1599. Gebhardo Truchsesio ob sacrilegas nuptias Archiepiscopatu Coloniensi Pontificia simul & Cæsaria lege exturbato, cum Ernestus successor Bauariæ Dux accitis in auxilium Hispani Regis copijs reliquias belli persequeretur, & hostibus triumphatis exercitui victori pro hibernis Monasteriensis diœcesis obuenisset, iamque Verdugo copiarum ductor in Hoërswinckel prope Campi Mariæ Monasterium aduenisset, Abbas Georgius Rhode misit ad eum oratum, ne subditos nimijs oneraret exactionibus, qui etiam eiusdem inuitatu cœnobium inuisit: vbi cum nihil perinde ac reliquiarum multitudinem, & nobilitatem suspexisset, & adamasset, partem aliquam omni thesauro sibi cariorem donari postulauit: Grauatè id accepit Abbas; sed armatæ peruicerunt preces, & damnum permolestum, quod subditis, & Monasterij latifundijs à militibus imminebat: præ ceteris ara maxima plurimis Vrsulanis cranijs vndique decorabatur: duo eorum appromisit; sed qui loco ea mouere vellet, repertus est nemo: donec Monasterij ianitor Fr. Georgius Kock patria Bilfeldiensis scalis admotis sustulit ex ara, temerario ausu, breui luiturus audaciam: vix mensis euoluebatur, cum appoplexia tactus lecto decubuit sex ipsas hebdomadas, manibus, pedibusque sideratus, dum sacra crania delata ad vicinum Virginum

Punitur loco mouens duo capita.

alceterum (quod Rengerin .K vocant eluuntur, & maiore vestita ornatu comuntur, vt gratius Hispanis donum accidat: Iam ad Abbatem, cultiora capita reportata erant: is commodum operiebatur tempus, quo ea Beckemium ad Ducem Verdugo destinaret, interim solicitè suo in conclaui custodit. Cum intempesta nocte pluribus, vicibus circumstante velut cœlesti exercitu (nonnulli ita referunt) sacra lipsana euictis noctis tenebris mirum in modum radiant, & sacrum vigili, & intuenti cœnobiarchæ horrorem incutiunt. qua visione perterritus, piaque Georgij Fratris ægri & siderati permotus miseratione, Monachorum vocato consilio suffragijs omnibus coeuntibus, decernit reuocandam esse, factam Hispanis, sed cœlitibus ingratam donationem: qui etiam nocturnis auditis visis, haud grauatè acquieuerunt. Interim temeritatis vltrix infirmitas, vt pelleretur, infirmo suadetur, collectis quantum posset viribus, suo sacras reliquias loco restitueret, spei plenus recuperandæ Virginum Sanctarum patrocinio sanitatis, si eum delicti pœnituisset. Ita in spem erigitur, totus licet exhaustus viribus: nam eius, qui à sacris, & alterius, qui à secretis erat Abbati nixus humeris, summa corporis ægrimonia, & molestia, crania prope Deiparæ statuam ad dexteram aræ partem, vbi hodie visuntur, loco suo restituit, simulque sensit vires sibi sensim restaurari, donec omni depulso dolore, Deo sanctisque Virginibus grates sospes cecinit, Ita testes oculati, qui adstiterunt, & in reponendis sacris reliquijs suppetias tulerunt, memorant: quorum alter hodie superstes, fidem facit testatissimam, prǽterquam, quod tota rei series in tabella, templi parietibus affixa, vindicet eam ab obliuione: cuius ad me copiam loci sacrista destinauit; eandemque Campensis Cœnobiarcha, qui locum sæpius inspexit, mihi coram recensuit.

Sanatur ea restitués suo loco.

Penetrarunt postea in ipsam vsque Daniam Vrsulani cineres, in qua Esromium, Cistercienlis item ordinis cœnobium vigebat anno 1153. ab Eskillo Lundensium Archiepiscopo & Daniæ Primate in fundis hereditarijs excitatum & dotatum diœcesis Roschildensis: eo si M. S. veteri Carthusiano Coloniensi fides sit tribuenda, tredecim Parthenicæ sodalitatis huius caluariæ sunt translatæ, quæ cum decenter ornatæ fuissent aris impositæ, nocte Natalis Dominici, dum Matutinis absolutis hymni Ambrosiani primus versus, præcinente Præfecto Monasterij cantatus esset à Religiosis: alterum *Te æternum patrem*, tredecim capita suauissimo cælestique concentu cecinerunt. Nec tamen id inusitatum: nam & S. Gregorius in Dialogis autor est, cæsorum Religiosorum cadauera choris alternis esse modulata.

Iongelinus in notitia Abbatiarum.

CAPVT IX.

Colonia ad Viconiensem Abbatiam Præmonstratensem An. 1156, 7. & 9. portantur.

Origo Viconiensis Abbatiæ.

VICONIA vel Visania prope Valentianas in Hannonia Præmonstratensis est Abbatia; locum Anachoreta Guido magna sanctitatis opinione coluit æuo S. Norberti, fundator Cœnobij: qui post varios exantlatos labores, etiam terris visitatis Christi vestigijs nobilitatis, in Burgundia decessit.

Guarini Abbatis amor reliquiarum.

Præfuit post Guidonem pius sanè Cœnobiarcha Guarinus: homo ad reliquias Sanctorum conquirendas natus: præ quibus omne prodigere solebat aurum, vt è remotissimis etiam locis perruptis mille impedimentis, adhibitis Patronis viris Principibus, tali thesauro ditaret cœnobium: ratus, nunquam ei ad vitam sustinendam necessaria defore, si Sanctorum patrocinio cultuque fulciretur. Opportuna desiderij tam sancti explendi Coloniæ se obtulit occasio, circa Annum 1156 effossio Sacrorum Sodalitatis Vrsulanæ cinerum: quo statim duos è cœnobitis ablegauit, opportunis instructos monitis, ne redirent vacui. Sed Principe Patrono opus esse videbatur: Commodum An. 1157. Balduinus Hannoniæ

Hannoniæ Comes Agrippinam petebat, votiua peregrinatione S. Vrsulæ recens inuentæ cineres veneraturus, hunc supplex Gwarinus adit, binos vt Religiosos in Comitatum adlectos Abbati Gerlaco commendet (qui tunc effossioni sacrorum ossium præerat) obnixè rogat, quo faciliùs Sanctarum Virginum corpus obtinerent. Recepit in se hanc curam Comes, & ne sua frustraret, ipse Guarinum, deflexit in itinere ad Henricum Ducem Limburgensem, quem nouerat valere apud Gerlacum autoritate: hunc etiam peregrinationis Comitem, & præ patronum causæ adsciscit. Non potuit tantis patronis quidquam Gerlacus Abbas denegare, ilico S. Carissæ Virginis, & Martyris Vrsulanæ corpus ijs impertijt: hoc accepto Cœnobitæ læti Paschalibus ferijs Viconiam redierunt: Excepti pompa solenni, & cum harmonia melica thesaurus sacer inductus est in Ecclesiam: vt tamen ea translatio celebriore pompa peregeretur, Abbas communicato cum Atrebatensi Episcopo consilio, in Pentecosten indixit solennem sacri corporis translationem: Ad quam plurimi Ecclesiastica, & seculari dignitate illustres viri, Abbates seni, cum innumera hominum multitudine confluxerunt. Subinde dies 19 Iunij decretus est, qui quotannis officio Duplici de Sanctis Virginibus ageretur. In cuius Prosa sic canunt Viconienses. *O felix prælatura, cui præest omnis cura rerum spiritualium, sed felix Viconia, cui præbet Colonia, lætitiam & gaudium.*

S. Carissæ corpus obtinet.

Pompa solenni transfertur.

Exarsit magis eo sacro donatus corpore Guarinus, nouos excogitat modos augendi thesauri sacri: ipse cum magna auri vi dat se in viam, omnes pertentat aditus, vt amicos Gerlaci Abbatis donis sibi deuinciat, & per eos votis potiatur: tantumque valuit constans, & assidua solicitatio: vt præter Thebæorum Martyrum aliquot Sanctarum Virginum corpora nancisceretur, Deo sanctis viri desiderijs adspirante. Redit ergo Viconiam, Anno 1158 cum corporibus *Sanctarum Frangiæ, Sambariæ, Babiliæ*: item *Macarij Episcopi* & aliorum, vt in appendice lib. 2. Bibliothecæ Præmonstratensis adnotatur.

Plura adsciscitur corpora.

Sed quod Hydropicis commune est cum auaris, *quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ*, paucula videbantur tot corporum reliquiæ, tam inexplebili desiderio: tertium ablegat Coloniam Religiosos, & hi cum thesauro redeunt, non tamen eo, qui sitim restinguat. Priorem ergo suum eodem destinat; virum [illegible] pium, ita in exsequendis negotijs industrium: informat mandatis, [illegible]s adeat: quibus patronis rem ex sententia transigat: addit ei magnam argenti vim, qui omnes mundi thesauros, ne venire quidem cum SS. exuuijs in contentionem volebat. Gnauiter rem vrget Prior, & ex voto Prælati perurget; nam multis allatis corporibus reuersus est: quæ festiua solennitate Ann. 1159 illata in Ecclesiam Viconiensem, eam ita ditarunt, vt vicina omnia Cœnobia Sanctarum reliquiarum thesauro longè Viconia superarit.

Dignus æterna memoria Prælatus, de suo asceterio quam optimè meritus. Næ ille plus ei contulit, qui id Sanctorum; tutelarium præsidio sepsit, quam ij, qui latifundijs, & amplissimis præsidijs locupletarunt: hæc enim ipsa quandoque incommodant, nisi rigore religiosæ disciplinæ, & Sanctorum suffragijs fulciantur; sed de hoc Monasterio sæpius dicendum erit: videri potest thesaurus sacer Adriani Dauidis eiusdem asceterij religiosi. Caue eum Simoniacum dixeris, qui; auri largitione sacri pignoris donationem prouocauit.

CA-

CAPVT XI.

Per varia Belgij loca circa An. 1160. & sequentes diuiduntur.

REinoldo Archiepiscopo Coloniensi (qui Mediolano Tres Reges Coloniam cum Sanctis Machabæis transtulit) circiter An. 1160. ad varia Belgij loca sunt Vrsulanæ reliquiæ transportatæ. Iacet prope Bingium Belgicum Virginum Præmonstratensium Cœnobium Bonæ spei nominatum: huc delata decem Sanctarum Martyrum corpora comperi, cum virorum, tum Virginum: recitat eorum hæc nomina loci Martyrologium: *Martius, Valerius, Honoratus, Polycarpus, Stephanus, Terentia, Margarita, Balbina, Sambaria, & alia Margarita.* his sacris cineribus 4. Kalendas Nouembris ab Archiepiscopo Coloniensi Reinoldo ditatum fuit hoc Asceterium: verum vltimis Belgicorum tumultuum temporibus, à Satanica Iconomachorum rabie in cineres redacta sunt ossa sacra: quos tamen lipsanothecis pulcherrimis in Choro ad summam aram in magna habent veneratione: possident eædem Sanctimoniales, *S. Feliculæ* caput de eadem Sodalitate.

Anno 1170. Tornacum inuenio translata corpora: quarum nomina ex antiquo menologio recitabo: *Octauo idus Iunij translatio Sanctarum Virginum & Martyrum Christi Honoratæ, & Florinæ, insuper & multarum reliquiarum à Colonia Agrippina ad Ciuitatem, Tornacum inter quas reliquias de sacratissimo corpore eximiæ Virginis & Martyris Vrsulæ, quæ in illo nominatissimo Virginum vndecim millium consortio principatum tenuit, totiusque Collegij Dux ad Christum effulsit, translata sunt, & recondita in Ecclesia S. Martini Tornacensis in suburbio ciuitatis, quod actum esse constat clementia diuina misericordia A. Verbi Incarnati 1170.* Vide Auctarium ad Natales Belgij.

Ferreoli Chronici An. 1176.

An. 1174. Lobienses tria capita tertio Kalendas Iunij, vndecim millium Virginum obtinuerunt. Biennio post ad Bertinense asceterium quatuor delata sunt corpora, de quibus ita in Chronico Ferreolus Locrius: *Godscalcus Bertinensis antistes anno regiminis sui 13. moritur, eique succedit Simon eo nomine secundus: Hic inter alia (scribit Ixerius) cum iuxta consuetudinem antiquam semel in anno nuncius noster Coloniam iret, pro reditibus nostris, & nihil secum nisi pecuniam adferret, Abbas noster Simon Sanctarum reliquiarum auidus missis nuncijs diuersis temporibus quatuor corpora de collegio vndecim millium Virginum hic adferri, & feretrum, in quo ea recondidit, fieri fecit.*

CAPVT XII.

B. Hermannus circiter An. Dom. 1180 impetrat caput S. Virginis: cuius nomen diuinitus cognoscit, vti An. 1300 Virgines Belianensis Monasterij.

ADERAT B. Hermannus cum Coloniæ varia corpora Sanctarum Virginum eruerentur: annum non apponit vitæ autor: in reliquis educitur elegantissimum paruulæ Virginis corpusculum, ardebat B. Hermannus ingenti cupiditate Caput Virginis scitissimum obtinendi: supplex loci Antistitam adit, quibus potest verborum supplicijs, exponit suum reliquiarum istarum incensum desiderium: sed exorare non poterat, licet enim alias vltro reliquias offerret, hoc vnum aiebat caput nec posse, nec à se velle dimittere. Ergo B. Hermann. ad consueta se conuertit arma cœlestia: copiam sibi fieri petit in æde S. Vrsulæ Sacram litandi hostiam, dumque facit, & inflammatum supplex Deo proponit Sanctarum exuuiarum desideriũ; cœlesti certus oraculo redditur, iterum petenti caput non

Vis sacrificij.

non denegatum iri. Vix rem diuinam peregerat: adit loci Antistitam, quæ illud in priuato sacello suæ reseruarat pietati: tam faciles reperit aditus: tam inclinatam voluntatem, vt quasi vltro offerret petenti hilariter, quod toties obtestanti adeo præfractè denegarat. Accepto dono flagitat alterum à Martyre beneficium, nomen sibi Virginis indicari postulat: cum simili prorsus oraculo Gertrudis ei nomen esse intelligit: ita duplici mactatus cœlesti beneficio Steinfeldiam cum sacro pignore venit, vt oculatus, & auritus testis eius narrat c. 30. vitæ.

Nomen Virgo suū indicat.

Illustrius hoc in genere Belianensibus oraculum redditum est, circiter An. 1300. Virgines eæ sunt S. Augustini professæ institutum iuxta Montes Hannoniæ: quæ corpus è Parthenio Virginum Vrsulanarum contubernio cum impetrassent, & nomen ignorarent: iunctis precibus eius è cœlo notitiam modo mirabili exorarunt: delapsa enim desuper è cœlo in subiectum altare schedula est, cui *S. Honoratæ* nomen inscriptum fuit. Ita Arnoldus Raise in Hierogazophylacio Belgico fol. 90.

Et alia scripto in charta nomine.

CAPVT XIII.

Inuentio & translatio SS. Virginum Theomatæ, Cleomatæ, ac Christantiæ cum varijs visionibus Coloniæ, & in Thuringia de ijs factis, circiciter A. 1190.

IN Thuringia situm est Cisterciensis Ordinis cœnobium, Folckenrode vocant: ei præerat Archimandrita insignis Sanctarum reliquiarum cultor; vnde meruit per quietem tali à Deo visione illustrari. Coloniæ putabat se consistere eo loci, vbi Basilica Vrsulana consurgit, ac prope murum certum sibi monstrari tumuli locum, in quo Virgines ternæ Theomata, Cleomata & Christantia conderentur.

Lætus Coloniam pergit, adit Antistitam, declarat ei sibi cœlitus oblatum per quietem visum, potestatem exorat quærendi latentem in terræ visceribus thesaurum, & repertum ad suum asceterium transferendi. Erat Agrippinæ Vlricus quidam fossore reliquiarū industrius, quo plurimum vtebatur Antistita, in rimandis, & eruendis è terra sacris exuvijs: hunc conducit Abbas. Qui dum altè terram emolitur, duos reperit sarcophagos, vnoque patefacto: ecce tibi pectinem elegantissimum, cuius incensus cupiditate, cum in chirothecam abdit: sed is manu subito prægraui fodientem impedit: ergo educit, & loco eminentiori super egestam humum collocat. Fortè transiuit vna Canonicarum, Friderindis dicebatur, quæ inuitata pectinis elegantia, sublegit eum, & pedem inde concita retulit.

Iam corpora tria effossa, scrinio decenter incluserant, vt cum ijs postridie cœnobiarcha in Thuringiam discederet; Cum nocte concubia tres ei Virgines adstant, negantque se Comites itineris fore: Mirari Abbas, & quare obrestatur ita Dominæ meæ? cui vna, quia pectinem perdidi, quem è patria discedenti mater reliquerat: rogare Abbas, quisnam illum sustulisset, à Friderinde Virgine sublectum cognoscit. Experrectus manè conuenit Antistitam, fossoris nomen indagat: quo accersito, de pectine eum percunctatur: qui à se eductum è monimento, à Friderinde sublatum, confitetur: rogare Abbas Virginem, pectinem, vt Martyri, loculoque restituat, quo sublato negare Virgines loco se commouendas: tum eo recuperato maturatoque discessu nullo negotio in Thuringiam cum sacris lipsanis remeauit: quæ magno honore tam ipse, quam Religiosi omnes sunt prosecuti: donec refrigescente illa

Pectinis furtū reprehenditur.

illa veneratione, Virgines eædem Coloniam redierunt, vt libro 10. fusius declaratur.

Sed quis credat Beatos etiam tenacius adhærere donis, quæ à parentibus accepere? voluit sanè virgo sancta furtum Friderindis castigare; voluit diuino decreto pectinem illum non profanis teri manibus, & vsibus, quem Deus cultui religioso destinarat: sicut & Treuirenses pectinem Deiparæ adseruant religiosè. Videri de hac translatione potest Surij editio vlt. 21. Octobr. Browerus noster in Fuldensi historia, Gretzerus libello de tribus Regibus.

CAPVT XIIII.

Anastasia cum Virgine socia apparet, & transfertur circa An. 1190. vel 1200.

CÆsarius Heisterbacensis Monachus, qui circa An. 1220. floruit, paucis testatur annis ante, quam hæc scriberet, Euphemiam ad D. Vrsulæ antistitam decessisse, quæ cum ætate tenera in cœnobio S. Vrsulæ educaretur, duas vidit intempesta nocte virgines: eæ grauiter querebantur, nullo se cultu, & honore delitescere extremis in ædibus; spreuit puella rem, interpretata somnium: sed cum confirmata iam ætate bis terve, eodem loci virgines vidisset vultu speciosissimas, vmbilico tenus eminentes: nam reliqua sui parte terra condebantur: vt opem flagitare viderentur, quo è terræ visceribus educerentur. Euphemia non immemor primæ visionis teneris in annis sibi oblatæ, eam, quæ inter ipsas princeps esse videbatur, rogat de nomine, quæ se Anastasiam dici affirmauit: tum Euphemia vrgere Antistitam, vt loci illius structuram ad finem vsque dormitorij (sic locum capiendæ quietis vocant) produceret, fore enim, vt duo sanctarum Virginum corpora reperirentur, persuasit Antistitæ, & alijs sanctimonialibus, accitoque Rembodo (qui postea Cistercienſem professus regulam, rem omnem, vt gesta erat, exposuit) curam illi omnem totius operis demandauit: is humo ciecta, sub ipsis muri fundamentis præsente Euphemia reperit duo corpora, quæ ante, quam Vrsulanis Virginibus præficeretur eadem virgo, Heisterbacensi transmisit cœnobio: quo cum peruenissent, de ijs solenni ritu cœnobitæ omnes Deo sacris sunt operati. Agam de hac Euphemia, & Friderinde libro nono.

CAPVT XV.

Viconiam An. 1236. deferuntur alia corpora Virginum, & de suauissimo odore corporis S. Cordulæ, qui hodie durat.

GVarini Abbatis Viconiensis inexhaustam sitim cōgerendarum SS. reliquiarū, ij qui secuti sunt Præfecti, flagrarunt: nam vel picturis locum, auro, argentoque reliquias exornarunt, vel pro eo thesauro augendo multum operæ posuerunt. In his Ægidius Lewius, cum valeret gratia, & autoritate apud Ioannem Comitem Flandriæ, & Hannoniæ, eius fauore, & patrocinio obtinuit quædam sacra corpora: Postea Nicolaum Valencenensem Aquisgranum eadem de causa misit, successu non infelici: rem ipsam placet ex M. S. Codice temporis illius audire: *Ad honorem gloriosæ Virginis Mariæ matris Iesu Christi Domini nostri, in cuius laudem istud solenne templum fabricatum est, Fr. Nicolaus de Valencenis Religiosus huius venerabilis Conuentus, pietatis affectu compulsus est visitare partes Alemanniæ, & impetrare precibus, improbisque laboribus multas sacras reliquias; aliqua nec non gloriosa corpora sanctarum vndecim millium Virginum Coloniensium, Episcoporumque vna cum ijsdem coronatorum: in quorum etiam acquisitionem plures istius loci Fratres, quorum nomina non distinctè reperiuntur,*

nuntur fideliter, vt iam notum est, laborarunt: relinquentes successoribus suis exemplum augmentandi decorem, & totius populi Christiani deuotionem: rediit autem prædictus F. Nicolaus ab Aquisgrano obtentis reliquijs in Octauis earundem Virginum, An. 1236.

Enumerantur deinde varia corpora Sodalitatis Vrsulanæ. Addamus Archiepiscopi Cameracensis, & Coëpiscoporum inspectionem, & approbationem harum reliquiarum Vrsulanarum, & de odore prodigioso corporis S. Cordulæ.

Franciscus Dei gratia & S. Sedis Apostolicæ gratia Archiepiscopus, & Dux Cameracensis, Maximilianus Episcopus Tornacensis, Engelbertus Episcopus Namurcensis, & Christophorus electus Episcopus Audomarensis, omnibus has lecturis, seu legi audituris, salutem in Domino. Ad maiorem Dei, & Sanctorum gloriam, notum facimus per præsentes, & testamur, quod Anno Domini 1632. decimo Maij in cœnobio Viconiensi Ordinis Præmonstratensis, Diœcesis Atrebatensis existentes, & intelligentes à Reuerendissimo Domino Paulo Boudot Episcopo Atrebatensi illic præsente, quod paucis ante diebus visitasset plurimas capsulas in sublimi murorum chori Ecclesiæ prætacti cœnobij parte repertas, in ijsque admodum insignes inuenisset Sanctorum reliquias. Nos, vti par est, pia erga Sanctos, & sacra, quæ nobis ab ipsis sunt relicta pignora, succensi deuotione, contulerimus nos ad locum, vbi repositæ adseruabantur dictæ capsulæ, quarum nonnullæ in præsentia nostra simul cum Reuerendissimis Dominis, Matthia Viconiensis, Iacobo Hasnoniensis, Philippo S. Ioannis in oppido Valencenensi, & Philippo S. Saluij Monasteriorum Abbatibus, astantibus pluribus alijs personis notabilibus, tam Ecclesiasticis, quam Laicis, fuerunt aperitæ, & nobis monstratæ Sanctorum præclaræ, & omni cultu & veneratione dignæ Reliquiæ, ex quibus particulas desiderauimus, & cum affectu nobis gratiosè donari postulauimus, partim altarium consecrationi, partim accendendæ fidelium deuotioni impendendas. In qua petitione nostra eo maiori studio perseuerauerimus, quod patefacto loculo plumbeo, in quo recondita sacra ossa, cum hac Inscriptione: De S. Cordula (quæ inter vndecim millium Virginum postrema profuso sanguine refertur martyrio coronata) condebantur: suauem odorem vndequaque diffundi senserimus, quem & circumstantes percipere se testabantur. De quibus, & alijs nonnullis dono præfati Abbatis Viconiensis, cum religiosa animorum lætitia, & gratiarum actione ad finem, de quo superius accepimus, benedicentes Deum, qui nos experimento tam euidenti docere voluit, quod Sancti eius, sint sicut odor balsami ante ipsum. In quorum omnium fidem has propria manu subsignauimus, & sigillis nostris appositis communiuimus. Datum Valencenis die 14. Maij, Ann. 1632.

Odor prodigiosus S. Cordulę

Franciscus van der Burch &c.

CAPVT XVI.

Exportantur Ann. 1247. Colonia corpora quædam, quæ se sponte locomouent: idem Patrum memoria in Belgio contigit.

APud Viluordiam in Brabantia, Præmonstratensis Ordinis monasterium est, pro quo Comes de Weden circa Annum Domini 1247. Colonia quatuor corpora Parthenici collegij impetrauit: rem miram cœnobij illius M.S. codex memorat: cum enim sacra Virginum ossa lacte lota, soli siccanda exponerentur, & iam desiccata ex ea parte in aliam conuertenda essent, ipsa se sacra lipsana, nullius admota manu, in aliud latus conuerterunt, animata dixisses & viua: nam ea cœlestis nondum virtus deseruerat, quæ in vita tam nobilium virtutum Virginitatis ac Martyrij sanctissima fuerant instrumenta.

Ossa sponte se commouent.

Longe mirabilius quiddam apud Muisenses velatas Virgines Patrum memoria contigit: habitant eæ iuxta Mechliniam Cisterciensis Ordinis Religiosæ, gaudentque decem è Sodalitate sacra capitibus, & vno quidem Antistitis alicuius eiusdem Sodalitij, extra quod cranium aliud *S. Paulinæ*, aliud *S. Florentinæ* inscribitur: reliquarum nomina tantum Superis nota sunt.

Cum igitur motus Geusiorum Belgium fœdè lacerarent, & barbari iconomachi templis euersis, statuis Sanctorum & imaginibus confractis, sacris omnibus profanatis in sanctas reliquias flammis armarentur, Virgines Muisenses, vt furori Satanico sacra capita facilius eximerent, suis ea manibus, sub lectis abdidere: sed prodigium audi inauditum ferè hactenus: ipsa capita e lectorum sponsdis quasi animata essent, sursum eleuant, & per aërem liberum se volucrum instar commouent, tum intra carbones, cespitesque (vt Harpyarum tutius euaderent nimis oculatas manus) se condiderunt, sicque hæreticorum declinarunt infamiam: in quorum incurrissent oculos, si cum lectos prædones isti excuterent, ibi remansissent. Ita narrat apud Arnoldum Raisc in Hierogazophylacio D. Dympna Verstecken eius cœnobij Priorissa.

è spondis lectorum exeunt, & carbones inter se locant.

Rideant & derideant prodigia ist hæc heterodoxi: nihil moramur eos, quando similibus ostentis plena est Ecclesiastica historia, qui sepulti reuerentiæ & honoris ergò loco se mouerunt, & cesserunt alijs, quod de S. Laurentio Ildephonsus his verbis asserit: *Cuius corpus* (S. Stephani) *translatum in Basilicam S. Laurentij, adeo vrbanè à S. Laurentio illic iacente exceptum est, vt glorioso Stephano tanquam primo Martyri primas dederit Laurentius, loculum suum in sinistram transferens, dexteram Stephano concedens, ob quam causam ab Italis nuncupatur Laurentius Vrbanus Hispanus.* De S. Ioanne Eleemosynario Leontius autor est, ei duorum Episcoporum corpora honorem detulisse, mediumque inter se locum tribuisse. De S. Seuero similia Surius habet Kal. Febr.

S. Ildef. etc. de S. Steph.

CAPVT XVII.

S. Iuliana circa An. 1255. prædicit inuentionem & translationem SS. Vrsulanarum reliquiarum in Belgium ope Hymanæ Abbatissæ.

Nata est Iuliana An. salutis 1193. Leodij, quæ à prima ætate Monasticen amplexa, eximia sanctitate & innocentia vitam semper egit, atque vt altum despicientiæ sui poneret fundamentum, ambiebat studiosè munia ancillaria, tuncq; exsultabat animo, cum quid sordidum, graue & fœtidum occurreret; id enim Dei nomine delicium arbitrabatur: hinc factum est, vt diuinis etiam fauoribus mens eius à Deo illustraretur, quibus tunc fruebatur potissimum, cum augustissimo Missæ sacrificio interesset: nam miro abripiebatur amoris æstu, eo præsertim tempore, quo sacrosanctis verbis in altari sistitur Christus, & ad vsque sumtionem sui perseuerat, at quo animi sensu Christum in sacra communione sumeret, vel ex hoc colligere est, quod ita cœlestibus indulgeret amoribus, vt ad octo dies omni se priuaret hominum alloquio, quo suauius cum Christo sponso colloqueretur: qui etiam mentem eius cœlestibus delicijs & illustrationibus recreabat: ita vidit aliquando Lunæ globum illustrem quidem, sed caligine quadam quasi medium diffractum, quando didicit Ecclesiam Lunari globo designari, cui ad integrum splendorem aliquod festum deesset, quod addi posthac Deus statuisset, & apud omnes esse vellet summæ venerationis, quæ prima fuit origo solennitatis Corporis Christi. Atque cum se cognosceret electam diuinitus esse sanciendi festi huius nunciam, & autorem primam designatam, cohorruit tam eximiam rem ab abiectissima femina, vt sentiebat, peragendam. Ergo precibus insistebat quotidie, vt ea cura deman-

Humilitas S. Iulianæ.

visiones eius.

demandaretur alteri: & hoc quidem latendi studio, vitandæq; gloriolæ, quam necessario videbat opus tam sanctum & honorificum consecuturam, præsertim si proferre cogeretur in vulgus suam illam cum diuina Maiestate familiaritatē. Longum est pertexere, quomodo persuaserit Episcopo Leodiensi Hugoni Cardinali, ac doctissimis viris festi istius institutionem; quomodo imperitum orationibus iuuerit, vt officium de eadem solennitate conciperet, quod eruditissimis quibusque postea probatum fuit. Illud tantum dico, vt res ipsa optatum sortiretur exitum, excurrisse Coloniam, S. Vrsulæ & vndecim millium Virginum implorasse precum subsidia, de qua peregrinatione recurret alibi dicendi locus. Festo hoc iam solenniter instituto, multorum illam futurorum consciam fecit Deus. Salsiniæ in Asceterio cum degeret vna cum Antistita Hymana, aliquando de glorioso vndecies mille Virginum exercitu colloquebatur: cui disertè prædixit fore, vt de sanctissimis illis Martyribus ipsa cum sorore sua Aleide ad S. Walburgis Antistita bene mereretur: vaticinium post mortem Iulianæ, quæ Ann. 1258. contigit, comprobauit euentus, vt sequentibus capitibus apparebit. Ita Barthol. Fisen in vita c. 48.

Prædicit eleuationē multorū corporū

CAPVT XVIII.

Hymana pro Salsinensi monasterio Coloniâ accipit corpus diuinitus reuelatum, An. 1256.

SAlsinense Asceterium prope Namurcum ad Sabim fluuium Deo dicatas Virgines Bernardinas alit, exstructum S. Bernardi æuo, cuius ædem sacram Innocentius II. Papa An. 1130. dedicauit. Præerat ei Hymana, Conradi Archiepiscopi Coloniensis soror vterina; hæc cum venisset eo tempore Coloniam, quo multæ è terra sanctarum Virginum exuuiæ eruebantur; auida tantorum cimeliorum, ab Antistita ad SS. Machabæos corpus pro suo monasterio flagitauit. Commodum eo tempore Virgo quædam per quietem visa, monstrato sepulcri loco fuit exhumata, certus martyrij notis in corpore insignita, quam lubens ei cessit, vt latius SS. Virginum veneratio diffunderetur: atque vt ea posteris testatior redderetur, ipsa chirographo, sigilloq; suo seriem omnem historiæ communiuit: hoc tenore:

VNIVERSIS CHRISTI FIDELIBVS PRÆSENS SCRIPTVM inspecturis Soror Elisabeth, totusque Conuentus Monialium SS. Machabæorum in Colonia orationes suas in Domino, &c.

VNiuersitati vestræ præsentiarum volumus constare rescripto: quod cum per diuinam prouidentiam multa corpora sanctarum vndecim millium Virginum in loco nostro requiescant, quæ in magna veneratione habentur, nuper vnum corpus Virginis de eadem sancta Societate per reuelationem diuinitus facta fuit apud nos inuentum, cum certo & euidenti martyrij sui signo, carello videlicet in capite suo, quo fuerat sagittata tempore passionis, ad similitudinem B. Vrsulæ, quæ tunc exstitit Regina & dux earundem Virginum beatarum. Igitur cum esset Venerabilis Domina Ymana, Venerabilis Domini Conradi Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopi vterina, Abbatissa Vallis S. Georgij, Ordinis Cisterciensis, Coloniæ constituta, & aliquas sibi reliquias de vndecim millibus Virginum conferri à nobis humiliter supplicasset; nos ob Reuerentiam prædicti Domini nostri Conradi Coloniensis Archiepiscopi, fratris sui, & ad preces ipsius deuotas, corpus præfatæ Virginis secum sibi deferendum contulimus. In tantum, vt vbicunque translatum fuerit nomen sæpe dicti Domini Conradi Archiepiscopi Coloniensis, ob cuius reuerentiam hoc factum est, Fraternitati

nitati domus ipsius perpetuo inscribatur. Vt autem præfatum corpus de vndecim millibus Virginum Sodalitatis S. Vrsulæ non dubitetur, præsentes literas eidem tradidimus, sigilli nostri munimine confirmatas. Datum Coloniæ Anno Domini 1256. 16. Kalend. Augus. Sunt in eadem [illegible]alsinensi Ecclesia, 14 alia capita, quæ Conradus Archiepiscopus Colonia transmisit sorori suæ Hymanæ quintæ Salsinensi Antistitæ, vt habet Hierogazophylacium Belgicum fol. 458. vide de eodem fusè Menologium Cisterciense 29. Ian. fol. 32.

C A P V T XIX.

Circa An. Domini 1260. Coloniæ vna vice 500. corpora eruuntur, quæ à Conrado Archiepiscopo Coloniensi pleraque in Belgium destinantur.

Conradi Archiepisc. Colonien. Soror Hymana Flinensis antistita.

antea Salsiniensis.

impetrat potestatē effodiendi sacra corpora. Cap. 48. Eruuntur quingenta.

PRæsidebat circiter An. Domini 1260. Archiepiscopus Coloniensibus Conradus ab Hoesteden, qui magnificentissimam Basilicam in honorem Trium Regum iam senio grauis auspicatus est, orbis futurum miraculum, si colophonem operi licuisset addere: Sorores is binas numerabat Aleidem & Hymanam, Aleidem apud Eichstadienses in S. Walburge Germaniæ superioris Antistitam; Hymanam verò iam vidimus Salsinensem Abbatissam, quæ vt Lilia Cisterciensia, & Buzelinus noster vult circiter Ann. 1260. Flinensi præfecta est monasterio. Scio id negare Arnoldum Raise, qui eam tantum Salsinensibus præfuisse, & Ann. 1260. obijsse tradit. Si coniectari liceat, facilè conciliari vtraque sententia meo iudicio potest. Fuerit primo Salsinensis Antistita, vt clarè euincit vita S. Iulianæ, & testimonium capitis præcedentis: eadem An. 1260. postulari à Flinensibus potuit, adnitente Margareta fundatrice, vt loco illi, quarta vel quinta præsideret: ita licet Salsinienses tabulæ eam officio velint abijsse, non tamen demortuam dicunt: Neque verò id ea ætate nouum erat, nam quæ Hymanæ defunctæ Flinis successit Ioanna Warinia, ad Marquettensem postea Parthenonem, in quo vitæ religiosæ tirocinium posuerat, est reuocata, vt ipsum gubernaret. Ita Lilia Cisterciencien. cap. 8. Itaque cum Hymana, vt vidimus, Salsinense cœnobium sacris Vrsulanis reliquijs opulentasset, adiecit statim animum, vt templum Flinis nouum conderetur: non dubia spe nixa, fore, vt Conradus Archiepiscopus id etiam sacris exuuijs decoraret. Plus etiam contulit ei frater, quam ausa fuisset postulare: fecit enim ipsi & sorori amplissimam potestatem thesauri illius Coloniæ effodiendi: tunc (quod mireris) quingenta eadem die corpora effoderunt. Verba P. Fisen in vita S. Iulianæ sunt: *Probatum est euentu vaticinium post ipsius Iulianæ mortem: nam cum impetrata facultate piæ sorores in sanctarum Virginum conditorio terram altè iussissent effodi, inuenta sunt quingenta, eoq; amplius sanctarum Martyrum corpora, thesaurus omni auro pretiosior.* Vt iure corrigendus sit Molanus in Natalibus Belgij ad 22 Octobr. dum pro quinquentis tantum 50 numeri forte magnitudine deterritus, substituit; ita enim habet: *Vnica die effossa sunt in cœmiterio vndecim millium Virginum vltra 50 Virginum corpora, vt habet liber posterior vitæ S. Iulianæ, quem thesaurum illustris Margareta Flandriæ Comitissa, per diuersa loca reuerenter distribuit:* vt iam dicetur.

* * *

CA-

CAPVT XX.

Centena multa corpora ad Margaretam Comitem Hannoniæ mittuntur, circa Ann. 1260. quæ illa per Belgium distribuit.

EA tempestate Namurcensem Comitatum magna prudentia, & summa in Deum Sanctosque religione administrabat Margareta Balduini Primi Constantinopolitani Imperatoris filia: ad hanc, & Hymanam Flinensem Antistitam sororem suam ista tot reperta corpora (parte quidem Aleidi in superiorem Germaniam transmissa) Conradus Coloniensium Archipræsul destinauit: Margareta cum reliquis Flandriæ Ordinibus excepit magna animi voluptate thesaurum tam nobilem; & quia Flinæ ipsi inprimis in delicijs erant, fundato eo cœnobio, *quo* (vt Lilia Cistercij aiunt) *neque magnitudine, & varietate ædificiorum, neque monialium copia vllum in Belgio nobilius*: (in quo demum ipsa Ann. 1279. tumulari voluit (ideo ad octoginta sanctarum Virginum capita ibi deposuit: plurima sacra ossa reliquit Hymanæ, quæ maluisset totum thesaurum nouo suo templo reseruari: satius tamen Margareta iudicauit, in varias distrahere Belgij Ecclesias, vt omnes prouinciæ partes talibus præsidibus defenderentur: Ergo Tornacensi D. Martini cœnobio duarum sanctarum Virginum donata sunt corpora, quibus *Honoratæ*, & *Florinæ* nomina erant: vnum Marcolenses Canonici Regulares, Atrebatum iuxta considentes, accepere; Alijs alia templis donata corpora sunt. Confirmat hæc ita Buzelinus: *E viuis interim Aleidem subduxerat morbus, tertiam Flinis degentium Antistitam, eiq. Hymanam moniales surrogauerant: Lætus hoc nuncio frater eius Conradus Coloniensium Archiepiscopus, haud difficile ipsius & Margaretæ Principis desiderio satisfacere: cum enim vtraque per literas flagitasset, vt nonnulla ex sanctis Virginum Coloniensium corporibus mitteret ptæexornandæ AEde sacra, quam in Flinensi Parthenone amplissimam moliebantur: eorum affatim dedit lipsanorum: quæ cum Flinas perlata essent, perhonorificè à multis Ecclesiarum & Monasteriorum Præsulibus certatim pars eorum postulata est. Maluisset Hymana multiplex hoc decus templo suo reseruari, quam in varia distrahi loca: quia tamen satius Margareta iudicauit, vt nonnullis earum reliquijs variæ ornarentur ædes, multis eas communicari sustinuit.*

Margareta Comes Hănoniæ.

d. 14. c. 1.

distrahit sacra corpora per varia Belgij loca.

In Annal. Gallo Flād. ad A. 1201.

Eadem Margareta varia tam ante id tempus, quam postea Belgij cœnobia erexerat: nam Cisterciensibus siluam monachorum prope Gandauum, Hagam in quatuor Officijs. Præterea Dominicanæ Familiæ Patribus monasteria Gandaui, Brugis, Spris, Bergis, Insulisque fundauerat: vt dubitari non liceat, quin ea ipsa loca sint eo tempore tanta gazâ locupletata: Atque vt hæc reliquiarum tunc facta per Belgium diuisio fiat testatior, aliquot documentis publicis comprobabo.

Cōdit eadē multa cœnobia.

Fisen in notis ad vitam f. 277.

magnum fœtorem emittens excommunicauit, quod mox e medio aliorum exsiluit, & deinde suauissimus odor secutus est.

Templum subinde constructum est magnificentia sanè regia, sacellis varijs in lateribus exornatum, cuius tholus altissimus mirificè decorat structuram: conditorium vetus est Comitum Montensium, & Vrsulanis virginibus opera Wichboldi consecratum, vt aræ principi tabella præfixa monstrat, è qua pauca decerpsi: *Cum circa annum Domini 1379 consummata fuisset Monasterij Aldenbergensis Ecclesia, dedicata est in honorem Dei, Deique genitricis Sanctissimæ Virginis Mariæ, & Sanctorum Confessorum Benedicti & Bernardi Abbatum, Sanctarumque vndecim millium Virginum per D. VVichboldum D.G. Episcopum Culmensem, ex commissione V. in Christo Patris ac Domini, D. Friderici Archiepiscopi Coloniensis, proxima Dominica post festum BB. Apostolorum Petri & Pauli.*

Sed vnde dicemus Gosuinum eum thesaurum accepisse: an partim à Friderico Coloniensi Præsule, Comite Altenensi tunc, cum ferueret inuentio circa annum 1158, qui locum sepulturæ ibidem elegit: vel à Germano eius (vt eum longelmus ex Cæsario nominat) Brunone, qui circa annum 1193 ex Archiepiscopo Coloniensi Monachum induit Abbate Gosuino? his Patronis nobilissimas reliquias Vrsulanas obtinuit cœnobium, in quibus sagittæ capitibus adhuc infixæ complures ostenduntur. Nostro tempore R.mus Ioannes à Blanckenberg, loci dignissimus Abbas, mirificè templum sublatis è Choro varijs impedimentis exornauit: cui dum studio intendit, diuina bonitas occultum thesaurum Vrsulanum reserauit: nam incredibili meo gaudio reperit multa corpora saccis inclusa, quibus nomina fuerunt adiecta, quorum permulta Gerlacus & Harbernus Abbates Tuitienses eleuarant: eadem sacra corpora mihi examinanda humanissimè obtulit, desuper autentico confecto instrumento, quod merito possint similium reliquiarum custodes imitari: hoc tenore.

INVENTIO ET ELEVATIO MVLTORVM Corporum SS. Martyrum, è Sodalitate S. Vrsulæ, in Ecclesia B.V. Mariæ Aldenbergensi Monasterij Cistorciensis Ordinis.

NOS Ioannes à Blanckenberg Dei gratia Monasteriorum B. V. Mariæ de Veteri-Monte & Amelungsborna Abbas, SS. Theolog. Doctor, Ordinis Cistercienfis Vicarius Generalis &c. Notum facimus vniuersis, quod cum sub initium regiminis nostri diligentes decorem domus Domini, sublatis impedimentis desideraremus in ea nonnulla ad ornatum eiusdem, & Omnipotentis Dei gloriam renouare, cōtigerit diuina magis prouidentia, quā humana nostra solertia, dum in pariete ad latus epistolæ summi altaris, supra sedilia Presbyterorū, (in quibus dum sacris solenniter operantur, solent considere) ligneum eorum operimentum, ante quod more veteri candelæ festis solenniorib. accendebantur, dimoueremus, vt in latentem Ecclesiæ nostræ thesurum, corporum inquam multorum nominatorum Martyrum e Sodalitate S. Vrsulæ, & aliorum incideremus, quæ à decessoribus nostris singula saccis separatis inclusa, adiectis proprijs nominibus fuerant collocata. Gauisi vehementer sumus tanto reperto spirituali thesauro super aurum & lapidem pretiosum præstantiore, & vt deinceps nominatim in Ecclesia dicti Sancti honorentur, hanc erigere paginam decreuimus, vt quanta singulorum corporis portio supersit à posteris cognoscatur.

Ex corpore S. Quirilli Presbyteri reperimus ossa maiora quatuor, minora supra duodecim, & partes aliquot capitis.

Ex S. Bassani Martyris Cremonensis ossa duo femoris, duas tibias, vnam suram, vnum os ischium, seu coxam, os sacrum, vertebras septem, costarum fragmenta 7. præter caput eiusdem in statua pectorali separatim hactenus honoratum.

Ex S. Liuoldi Subdiaconi ossa maiora 8, inter quæ fuerunt duo femoris, & duæ tibiæ, minora 20 cum parte mandibulæ.

Ex S. Fabarij corpore, ossa maiora duo, partes ossium maiorum 7, multas partes capitis ischij, & ossa minora permulta.

Ex S.

Ex S.Marij vel potius Matthæi Episcopi Hiberniensis tria ossa maiora , ferè integra, partes ossium maiorum 4.duo ossa ischia,aliquot vertebras,partem cranij,multa ossa minora, adiecta fuit mandibula capitis alicuius minoris.

Ex corpore S.Successi Fratris S.Genesij ossa maiora cum fragmentis suis sex , partes aliquot capitis, & mandibulæ,vertebras sex,ossa minora 12.

Ex corpore S.Flauini Martyris Romani duo ossa maiora integra, quasi tibias, tres partes maiorum ossium,duas coxas seu ischia,4.vertebras,& suram pedis.

Ex S.Gregorij,vel Gregoriani corpore duo femora,tibias & suras vt apparet: duo ossa ex capite & scapulis.

Ex S.Vaspasio vertebras 8. duo femora,tibiam vnam,ossa minora 8.

Ex S.Essentia sorore S.Pantulæ os ischium, partes ossium maiorum 7, aliquot digitos, & costarum partes multas.

Ex S.Caradumia vnum os ischium,sex vertebras,partem ossis magni , costas minores duas.

Ex S.Patralix os integrum maius vnum,partes ossium maiorum 7. dentes 12, minora ossa plurima.

Ex S.Pampilo os femoris,duas coxas,duo ossa dimidiata, quasi eiusdem tibiæ, aliquot vertebras,costas,digitos pedum,dentes & partes cranij.

Ex S.Biunida V.nouem partes ossium maiorum,aliquot dentes & ossa minora. Præterea reperimus extra saccos

S.Saluij fratris S.Euergisi Diaconi & M.mediam partem ossis magni femoris.
S.Mallusij Episcopi Laudensis mediam item partem femoris,& duo minora ossa.
S.Pantuli M.duo ossa minora,quasi suras tibiarum.
S.Maromij Cardinalis & Episcopi Nouariensis ossa duo.
S.Maurisi Episcopi cum Babila & Iuliana sepulti duo ossa,quasi vtramque tibiam.
S.Pamphili fratris S.Poëmij os magnum & aliquot particulas.
S.Valentini & S.Celerini M.& Diaconi os vnum.
S.Fenellinæ V.os femoris,& aliud minus os.
S.Victorinæ V.valde nobilis os quasi tibiæ. S.Canibariæ V.duo ossa alterum suræ.
S.Gadiagiæ duo ossa,& partem mandibulæ, S.Flarniæ V.mediam partem ossis.
S.Vrbinæ V.duo fragmenta ossium. S.Cassiæ V. os vnum. S.Fenagariæ partem scapulæ.

Atque hæc ferè corpora & ossa videntur fuisse Sodalitatis Vrsulanæ. Enumeratis deinde SS.Thebæorum & aliorum Martyrum inuentorum reliquijs, concludit: *Curauimus deinde propter hostilium incursionum pericula reliquias omnes hasce enumeratas Coloniam deuehi,ibidem anno infrascripto die quinto mensis Iulij à peritis viris Religiosis, Reuerendis Patribus Ioanne Auerdunck & Hermanno Crombach Societatis Iesu Theologis examinari,alijsque saccis includi , donec Deo propitio nouis arcis decenter fabrefactis imponantur,& per templum diuisa publico cultui nominatim exponantur. In quorum omnium & singulorum fidem hanc paginam Chirographo , & sigillo nostro Abbatiali munitimus, Anno Dominicæ Incarnationis 1646 primo die Augusti.*

Præter dictos Martyres ibidem iam olim capita quorundam aliorum etiam eiusdem Societatis coluntur, quorum ista sunt nomina : *S.Cornelius M. S. Saturninus Dux & M. S.Ignatius Episcopus & M. S.Mercurius Episc.& M. S.Eusebius Episcopus & M.* Est ibidem & S. Aetherij sponsi S.Vrsulæ, pars cranij miraculis illustrata. Horum autem corporum comperi quædam iam ante An. Dom. 1163. eo delata: tunc enim auctore Angelo Manrique viro eruditissimo, corpora duo sacra recens & prodigiose Coloniæ reperta, inde Morimundum transmissa sunt : ipsum audiamus. *An. 1162 Electus Aliprandus secundus Morimundi Abbas rexit quinquennium. Eius tempore inuenta per miraculum,& ad ipsum delata duo Virginum corpora, ex numero sociarum S.Vrsulæ Morimundenses eximiè lætificauerunt. Equus alias mansuetus, & domesticus è stabulo resiliens , nec cibum sumens latere in loco aliquid ostendit ; cum maximè quocunque inde extractus,obedientia consueta & mansuetudini innatæ restitueretur:*

Angelus Manrique to ... Annal. An. 116 .c 4. n 8.

effossâ terra thesaurus inuentus est, inter stercora fragrans, radiansque, vt neque præteriri posset, neque ignorari. E Colonia (nam ibi diu latuerat) primum ad Montem-Veterem : inde cum ij alijs, nec minus certis sacrarum Virginum exuuijs ditati essent, ad Morimundum transmissus, vbi hodie obseruatur in reuerentia. Non subest annus certus translationis : verum sub Aliprando Abbate factum tabulæ testificantur. Hæc Manrique. Sed & sequenti seculo Monasterium idem Aldenbergense dono Tuitiensis Abbatis corpora multa precibus impetrauit : Occasionem dedit bellum Ciuitatis Coloniensis cum Archiepiscopo Conrado : cuius timore cœnobitæ Tuitienses thesaurum suum sacrum in Veteri-Monte deposuerunt : rem gestam, qui donauit, tabulis autenticis, quæ superant ternæ, narrat: ordine singulas recitabo, quia simul aliarum translationum factarum in Belgium & Franciam meminerunt.

1. *Nos Ioannes D. G. Abbas & Conuentus Tuitiensis, notum facimus vniuersis : quod cum Nos propter discordiam, quæ fuit inter D. Archiepiscopum Coloniensem & Ciues Colonienses, apud viros Religiosos Dominos de Monte Ordinis Cisterciensis corpora, & reliquias Sanctarum Virginum deposuissemus, deinde ad petitionem D. Scholastici Maioris Ecclesiæ, Præpositi Monasteriensis in Eifflia tradidimus 5 corpora : item propter deuotionem eorundem Dominorum tradidimus ipsis 14 corpora. Ad petitionem D. Conradi Archiepiscopi Coloniensis tradidimus Regi Aurniæ & Comitissæ Flandriæ 4 corpora. Item ad petitionem D. Bobbonis tradidimus tria corpora, in hoc sub sigillis nostris ipsis manifestè profitemur. Datum An. Dom. 1260 mense Aprili,*

2. *Vniuersis Christi fidelibus, præsentes literas inspecturis Ioannes Dei G. Abbas Tuitiensis salutem in omnium Saluatore. Tenore præsentium protestamur, Nos de bona voluntate nostra, & consensu Conuentus Nostri, Conuentui de Veteri-Monte 13 corpora Sanctorum Martyrum contulisse, præsentibus honestis viris, scilicet Custode Philippo de Tuitio. Ottone Priore de Veteri-Monte, Henrico Custode, Godefrido Subcustode eiusdem loci, & alijs quamplurimis vtriusque domus. In cuius rei testimonium præsens scriptum sigillo nostro fecimus roborari. Datum An. Dom. 1260. mense Decembri.*

3. *Nos frater Ioannes Abbas Tuitiensis, tenore præsentium protestamur, quod Nos duo corpora : videlicet S. Smarinæ V. & Acarismæ V. Illustrissimo Regi Nauarræ, per F. Micolaum Monachum Clareuallensem transmisimus : quæ corpora accepimus ex Veteri-Monte de reliquijs, quæ ibidem ex parte nostra detinentur. Et vt præmissis plenior fides adhibeatur, præsentem scedulam testimonio D. Godefridi de Bergerhusen, & Theodorici Cellarij Monachorum Nostrorum prædictæ Ecclesiæ de Veteri-Monte sigillo nostro tradidimus communitam. Acta sunt hæc Anno Dom. 1267. 4. idus Februarij.* Sed nimis ferè diu in monte subsistimus : quid mirum ? *Mons Dei, mons pinguis est ; mons coagulatus, in quo beneplacitum est Deo habitare :* ibi *millia* Virginum sanctarum *latantium.* Inde nos S. Bernardus ad filiam suam dilectam Hemmenrodensem euocat.

Ps. 67, 16.

Hemmēnrodense capita Vrsulana.

Nam circa idem ferè tēpus arbitror Hemmenrodense Treuirensis diœcesis Monasterium, à S. Bernardo institutum, incredibilem thesaurum Vrsulanum accepisse, quo hodieque gloriatur : quantus is sit, licet ex oculato teste Browero nostro æstimare, dum ait. *Monasterium Hemmenrodense cum alijs Diuorum reliquijs præclarè ornatum est, tum vndecim millium S. Vrsulæ comitum pignoribus abundat : ex quarum societate, vt integra quoque corpora seruat, ita capita memini numerasse ad 70 supra trecenta.* Magnus iterum numerus : nec incredibilis : prodigi tunc erant Colonienses, nec centurias tantum ; sed & Chiliadas capitum & corporum alijs elargiebantur ; nunc eos parciores fulmen Pontificium reddidit: volebat diuina prouidentia tunc spargi per orbem terrarum ea lipsana, quo cultus magis propagaretur : ideo cum eo seculo multa millia corporum reperirentur, ipsa multitudo fecit, vt is thesaurus minoris ab incolis : ab exteris

370

verò

verò pluris æstimaretur, ac solicitudine maiore quæreretur. Sed nominatas Hemmenrodensis cœnobij reliquias inspiciamus, quas ad me loci religiosus P. Nicolaus Hees ex inscriptionibus destinauit. Vna *Noitburgis* vocatur longè diuersa ab altera Coloniensi, Plectrudis siue filia, siue nepte, quæ circa annum 700. Coloniæ in Capitolino Parthenone floruit; altera *Susanna*, tertia nominatur *Agnes*: hæc suum ipsa nomen sacerdoti significauit, vt præfert capiti virginis talis appensa epigraphe: *Hæc virgo adiurata, quæ esset, respondit, Agnes dicor, & sum vna de vndecim millibus principalibus dominabus, quæ rexerunt exercitum B. Vrsulæ.* Corpus eiusdem Virginis ibidem religiosè colitur, vna cum corpore S. Macharij Archiepiscopi, quem multi faciunt de eadem societate, reperitur etiam in Harberni Tuitiensi Catalogo.

Colonia verò fuisse eadem translata docent sequentes inscriptiones.

Corpus vnius Virginis & Martyris, de vndecim millibus Virginum, Coloniæ in sarcophago inuentum. In cistula huiusmodi adiungitur epigraphe: *Corpora diuersarum Sanctarum Virginum de vndecim millibus Coloniæ interemtarum.* Caluariæ cuidam hic additur titulus: *Tertium caput de tribus capitibus Coloniæ sumentis, & est de XI. millibus Virginum.* Alteri talis: *Caput vnius Virginis inuentum Coloniæ cum aliquibus eiusdem Virginis vestimentis: & est de consortio XI. millium Virginum.*

Notanda duobus cranijs affixa scedula, cui traditio consonat, quod donata quibusdam sponte locum pristinum repetierint hoc exemplo: *Ista duo capita venerunt de castro Dollendorff, in Eifflia situato miraculosè, & de manè fuerunt hic inuenta miraculosè: ac sunt locata ob specialis deuotionis gratiam in summo altari iuxta venerabile sacramentum.*

Crania loco se mouentia.

Non est hoc in Vrsulanis insolens; Coloniæ & Confluentiæ similia contigerunt. Lanceam ibidem habent, cui numerus adiectus Virginum, quarum sanguinem hauserit his verbis: *Lancea adhuc cruenta, qua centum viginti & vna virgines interfectæ sunt.*

Sequentem inscriptionem Physicorum & Medicorum relinquo iudicio disceptandam: *Caput vnius virginis de consanguinitate S. Vrsulæ, propterea non habet dentes molares.*

Geminus huic titulus Osnabrugi conseruatur in Westphalia his verbis: *Ad sinistram altaris corpus Beatæ Cordulæ Virginis octodecim annorum, cuius caput caruit dentibus maxillaribus: vna de stirpe regali B. Vrsulæ traditur fuisse, progenita ex Britannis: nam hoc signum est illarum Virginum, quia carent illis dentibus.*

Sed quia Westphaliæ nunc incidit mentio: situm est in ea Cisterciense Monasterium, Campus Mariæ dicitur, multis etiam Vrsulanis cranijs decoratum eodem ferè seculo: in quo prodigium quoddam ætate nostra patratum, id visum est adiungere.

Mariæ campus abundat ijsdē.

Anno salutis reparatæ 1599. Gebhardo Truchsesio ob sacrilegas nuptias Archiepiscopatu Coloniensi Pontificia simul & Cæsaria lege exturbato, cum Ernestus successor Bauariæ Dux accitis in auxilium Hispani Regis copijs reliquias belli persequeretur, & hostibus triumphatis exercitui victori pro hibernis Monasteriensis diœcesis obuenisset, iamque Verdugo copiarum ductor in Hoërswinckel prope Campi Mariæ Monasterium aduenisset, Abbas Georgius Rhode misit ad eum oratum, ne subditos nimijs oneraret exactionibus, qui etiam eiusdem inuitatu cœnobium inuisit: vbi cum nihil perinde ac reliquiarum multitudinem, & nobilitatem suspexisset, & adamasset, partem aliquam omni thesauro sibi cariorem donari postulauit: Grauatè id accepit Abbas; sed armatæ peruicerunt preces, & damnum permolestum, quod subditis, & Monasterij latifundijs à militibus imminebat: præ ceteris ara maxima plurimis Vrsulanis cranijs vndique decorabatur: duo eorum appromisit; sed qui loco ea mouere vellet, repertus est nemo: donec Monasterij ianitor Fr. Georgius Kock patria Bilfeldiensis scalis admotis sustulit ex ara, temerario ausu, breui luiturus audaciam: vix mensis euoluebatur, cum appoplexia tactus lecto decubuit sex ipsas hebdomadas, manibus, pedibusque sideratus, dum sacra crania delata ad vicinum Virginum accete-

Punitur loco mouens duo capita.

alcterum (quod Rengerin .k vocant) eluuntur, & maiore vestita ornatu comuntur, vt gratius Hispanis donum accidat: Iam ad Abbatem, cultiora capita reportata erant: is commodum operiebatur tempus, quo ea Beckemium ad Ducem Verdugo destinaret, interim solicitè suo in conclaui custodit. Cum intempesta nocte pluribus vicibus circumstante velut cœlesti exercitu (nonnulli ita referunt) sacra lipsana euictis noctis tenebris mirum in modum radiant, & sacrum vigili, & intuenti cœnobiarchæ horrorem incutiunt. qua visione perterritus, piaque Georgij Fratris ægri & siderati permotus miseratione, Monachorum vocato consilio suffragijs omnibus coeuntibus, decernit reuocandam esse, factam Hispanis, sed cœlitibus ingratam donationem: qui etiam nocturnis auditis visis, haud grauatè acquieuerunt. Interim temeritatis vltrix infirmitas, vt pelleretur, infirmo suadetur, collectis quantum posset viribus, suo sacras reliquias loco restitueret, spei plenus recuperandæ Virginum Sanctarum patrocinio sanitatis, si eum delicti pœnituisset. Ita in spem erigitur, totus licet exhaustus viribus: nam eius, qui à sacris, & alterius, qui à secretis erat Abbati nixus humeris, summa corporis ægrimonia, & molestia, crania prope Deiparæ statuam ad dexteram aræ partem, vbi hodie visuntur, loco suo restituit, simulque sensit vires sibi sensim restaurari, donec omni depulso dolore, Deo sanctisque Virginibus grates sospes cecinit, Ita testes oculati, qui adstiterunt, & in reponendis sacris reliquijs suppetias tulerunt, memorant: quorum alter hodie superstes fidem facit testatissimam, prҽterquam, quod tota rei series in tabella, templi parietibus affixa, vindicet eam ab obliuione: cuius ad me copiam loci sacrista destinauit; eandemque Campensis Cœnobiarcha, qui locum sæpius inspexit, mihi coram recensuit.

Sanatur ea restituēs suo loco.

Penetrarunt postea in ipsam vsque Daniam Vrsulani cineres, in qua Esromium, Cistercienis item ordinis cœnobium vigebat anno 1153. ab Eskillo Lundensium Archiepiscopo & Daniæ Primate in fundis hereditarijs excitatum & dotatum diœcesis Roschilden sis: eo si M. S. veteri Carthusiano Coloniensi fides sit tribuenda, tredecim Parthenicæ sodalitatis huius caluariæ sunt translatæ, quæ cum decenter ornatæ fuissent aris impositæ, nocte Natalis Dominici, dum Matutinis absolutis hymni Ambrosiani primus versus, præcinente Præfecto Monasterij cantatus esset à Religiosis: alterum *Te æternum patrem*, tredecim capita suauissimo cælestique concentu cecinerunt. Nec tamen id insolitum: nam & S. Gregorius in Dialogis autor est, cæsorum Religiosorum cadauera choris alternis esse modulata.

Iongelinus in notitia Abbatiarum.

C A P V T IX.

Colonia ad Viconiensem Abbatiam Præmonstratensem An. 1156, 7. & 9. portantur.

VICONIA vel Visania prope Valentianas in Hannonia Præmonstratensis est Abbatia; locum Anachoreta Guido magna sanctitatis opinione coluit æuo S. Norberti, fundator Cœnobij: qui post varios exantlatos labores, etiam terris visitatis Christi vestigijs nobilitatis, in Burgundia decessit.

Origo Viconiensis Abbatiæ.

Præfuit post Guidonem pius sanè Cœnobiarcha Guarinus: homo ad reliquias Sanctorum conquirendas natus: præ quibus omne prodigere solebat aurum, vt è remotissimis etiam locis perruptis mille impedimentis, adhibitis Patronis viris Principibus, tali thesauro ditaret cœnobium: ratus, nunquam ei ad vitam sustinendam necessaria defore, si Sanctorum patrocinio cultuque fulciretur. Opportuna desiderij tam sancti explendi Coloniæ se obtulit occasio, circa Annum 1156 effossio Sacrorum Sodalitatis Vrsulanæ cinerum: quo statim duos è cœnobitis ablegauit, opportunis instructos monitis, ne redirent vacui: Sed Principe Patrono opus esse videbatur: Commodum An. 1157. Balduinus Hannoniæ

Guarini Abbatis amor reliquiarum.

Hannoniæ Comes Agrippinam petebat, votiua peregrinatione S. Vrsulæ recens inuentæ cineres veneraturus, hunc supplex Gwarinus adit, binos vt Religiosos in Comitatum adlectos Abbati Gerlaco commendet (qui tunc effossioni sacrorum ossium præerat) obnixè rogat, quo facilius Sanctarum Virginum corpus obtinerent. Recepit in se hanc curam Comes, & ne sua frustraret spe Guarinum, deflexit in itinere ad Henricum Ducem Limburgensem, quem nouerat valere apud Gerlacum autoritate: hunc etiam peregrinationis Comitem, & piæ patronum causæ adsciscit. Non potuit tantis patronis quidquam Gerlacus Abbas denegare, ilico S. Carillæ Virginis, & Martyris Vrsulanæ corpus ijs impertijt: hoc accepto Cœnobitæ læti Paschalibus ferijs Viconiam redierunt: Excepti pompa solenni, & cum harmonia melica thesaurus sacer inductus est in Ecclesiam: vt tamen ea translatio celebriore pompa peregeretur, Abbas communicato cum Atrebatensi Episcopo consilio, in Pentecosten indixit solennem sacri corporis translationem: Ad quam plurimi Ecclesiastica, & seculari dignitate illustres viri, Abbates seni, cum innumera hominum multitudine confluxerunt. Subinde dies 19 Iunij decretus est, qui quotannis officio Duplici de Sanctis Virginibus ageretur. In cuius Prosa sic canunt Viconienses. *O felix prælatura, cui præest omnis cura rerum spiritualium, sed felix Viconiis, cui præbet Colonia, lætitiam & gaudium.*

S. Carillæ corpus obtinet.

Pompa solenni transfertur.

Exarsit magis eo sacro donatus corpore Guarinus, nouos excogitat modos augendi thesauri sacri: ipse cum magna auri vi dat se in viam, omnes pertentat aditus, vt amicos Gerlaci Abbatis donis sibi deuinciat, & per eos votis potiatur: tantumque valuit constans, & assidua solicitatio: vt præter Thebæorum Martyrum aliquot Sanctarum Virginum corpora nancisceretur, Deo sanctis viri desiderijs adspirante. Redit ergo Viconiam, Anno 1158 cum corporibus *Sanctarum Frangiæ, Sambariæ, Babiliæ*: item *Macarij Episcopi* & aliorum, vt in appendice lib. 2. Bibliothecæ Præmonstratensis adnotatur.

Plura nanciscitur corpora.

Sed quod Hydropicis commune est cum auaris, *quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ*, pauculæ videbantur tot corporum reliquiæ, tam inexplebili desiderio: tertium ablegat Coloniam Religiosos, & hi cum thesauro redeunt, non tamen eo, qui sitim restinguat. Priorem ergo suum eodem destinat; virum vti pium, ita in exsequendis negotijs industrium: informat mandatis, quos adeat: quibus patronis rem ex sententia transigat: addit ei magnam argenti vim, qui omnes mundi thesauros, ne venire quidem cum SS. exuuijs in contentionem volebat. Gnauiter rem vrget Prior, & ex voto Prælati perurget; nam multis allatis corporibus reuersus est: quæ festiua solennitate Ann. 1159 illata in Ecclesiam Viconiensem, eam ita ditarunt, vt vicina omnia Cœnobia Sanctarum reliquiarum thesauro longè Viconia superarit.

Dignus æterna memoria Prælatus, de suo asceterio quam optimè meritus. Næ ille plus ei contulit, qui id Sanctorum tutelarium præsidio sepsit, quam ij, qui latifundijs, & amplissimis præsidijs locupletarunt: hæc enim ipsa quandoque incommodant, nisi rigore religiosæ disciplinæ, & Sanctorum suffragijs fulciantur; sed de hoc Monasterio sæpius dicendum erit: videri potest thesaurus sacer Adriani Dauidis eiusdem asceterij religiosi. Caue eum Simoniacum dixeris, qui auri largitione sacri pignoris donationem prouocauit.

CA-

CAPVT XI.

Per varia Belgij loca circa An. 1160. & sequentes diuiduntur.

REinoldo Archiepiscopo Coloniensi (qui Mediolano Tres Reges Coloniam cum Sanctis Machabæis transtulit) circiter An. 1160. ad varia Belgij loca sunt Vrsulanæ reliquiæ transportatæ. Iacet prope Bingium Belgicum Virginum Præmonstratensium Cœnobium Bonæ spei nominatum: huc delata decem Sanctarum Martyrum corpora comperi, cum virorum, tum Virginum: recitat eorum hæc nomina loci Martyrologium: *Martius, Valerius, Honoratus, Polycarpus, Stephanus, Terentia, Margarita, Balbina, Sambaria, & alia Margarita.* his sacris cineribus 4. Kalendas Nouembris ab Archiepiscopo Coloniensi Reinoldo ditatum fuit hoc Asceterium: verum vltimis Belgicorum tumultuum temporibus, à Satanica Iconomachorum rabie in cineres redacta sunt ossa sacra: quos tamen lipsanothecis pulcherrimis in Choro ad summam aram in magna habent veneratione: possident eædem Sanctimoniales, *S. Feliculæ* caput de eadem Sodalitate.

Anno 1170. Tornacum inuenio translata corpora: quarum nomina ex antiquo menologio recitabo: *Octauo idus Iunij translatio Sanctarum Virginum & Martyrum Christi Honoratæ, & Florinæ, insuper & multarum reliquiarum à Colonia Agrippina ad Ciuitatem, Tornacum inter quas reliquias de sacratissimo corpore eximiæ Virginis & Martyris Vrsulæ, quæ in illo nominatissimo Virginum vndecim millium consortio principatum tenuit, totiusque Collegij Dux ad Christum effulsit, translata sunt, & recondita in Ecclesia S. Martini Tornacensis in suburbio ciuitatis, quod actum esse constat clementia diuina misericordia A. Verbi Incarnati 1170.* Vide Auctarium ad Natales Belgij.

An. 1174. Lobienses tria capita tertio Kalendas Iunij, vndecim millium Virginum obtinuerunt. Biennio post ad Bertinense asceterium quatuor delata sunt corpora, de quibus ita in Chronico Ferreolus Locrius: *Godscalcus Bertinensis antistes anno regiminis sui 13. moritur, eique succedit Simon eo nomine secundus: Hic inter alia (scribit Ixerius) cum iuxta consuetudinem antiquam semel in anno nuncius noster Coloniam iret, pro reditibus nostris, & nihil secum nisi pecuniam adferret, Abbas noster Simon Sanctarum reliquiarum auidus missis nuncijs diuersis temporibus quatuor corpora de collegio vndecim millium Virginum hic adferri, & feretrum, in quo ea recondidit, fieri fecit.*

Ferreoli Chronici An. 1176.

CAPVT XII.

B. Hermannus circiter An. Dom. 1180 impetrat caput S. Virginis cuius nomen diuinitus cognoscit, vti An. 1300 Virgines Belianensis Monasterij.

ADERAT B. Hermannus cum Coloniæ varia corpora Sanctarum Virginum eruerentur: annum non apponit vitæ autor: in reliquis educitur elegantissimum paruulæ Virginis corpusculum, ardebat B. Hermannus ingenti cupiditate Caput Virginis scitissimum obtinendi: supplex loci Antistitam adit, quibus potest verborum supplicijs, exponit suum reliquiarum istarum incensum desiderium: sed exorare non poterat, licet enim alias vltro reliquias offerret, hoc vnum aiebat caput nec posse, nec à se velle dimittere. Ergo B. Hermann. ad consueta se conuertit arma cœlestia: copiam sibi fieri petit in æde S. Vrsulæ Sacram litandi hostiam, dumque facit, & inflammatum supplex Deo proponit Sanctarum exuuiarum desideriũ; cœlesti certus oraculo redditur, iterum petenti caput non

Vis sacrificij.

non denegatum iri. Vix rem diuinam peregerat: adit loci Antistitam, quæ illud in priuato sacello suæ reseruarat pietati: tam faciles reperit aditus: tam inclinatam voluntatem, vt quasi vltro offerret petenti hilariter, quod toties obtestanti adeo præfractè denegarat. Accepto dono flagitat alterum à Martyre beneficium, nomen sibi Virginis indicari postulat: cum simili prorsus oraculo Gertrudis ei nomen esse intelligit: ita duplici mactatus cœlesti beneficio Steinfeldiam cum sacro pignore venit, vt oculatus, & auritus testis eius narrat c. 30. vitæ.

Nomen Virgo suū indicat.

Illustrius hoc in genere Belianensibus oraculum redditum est, circiter An. 1500. Virgines eæ sunt S. Augustini professæ institutum iuxta Montes Hannoniæ: quæ corpus è Parthenio Virginum Vrsulanarum contubernio cum impetrassent, & nomen ignorarent: iunctis precibus eius è cœlo notitiam modo mirabili exorarunt: delapsa enim desuper è cœlo in subiectum altare schedula est, cui S. Honoratæ nomen inscriptum fuit. Ita Arnoldus Raise in Hierogazophylacio Belgico fol. 90.

Et alia scripto in charta nomine.

CAPVT XIII.

Inuentio & translatio SS. Virginum Theomatæ, Cleomatæ, ac Christantiæ cum varijs visionibus Coloniæ, & in Thuringia de ijs factis, circiciter A. 1190.

IN Thuringia situm est Cisterciensis Ordinis cœnobium, Folckenrode vocant: ei præerat Archimandrita insignis Sanctarum reliquiarum cultor; vnde meruit per quietem tali à Deo visione illustrari. Coloniæ putabat se consistere eo loci, vbi Basilica Vrsulana consurgit, ac prope murum certum sibi monstrari tumuli locum, in quo Virgines ternæ Theomata, Cleomata & Christantia conderentur.

Lætus Coloniam pergit, adit Antistitam, declarat ei sibi cœlitus oblatum per quietem visum, potestatem exorat quærendi latentem in terræ visceribus thesaurum, & repertum ad suum asceterium transferendi. Erat Agrippinæ Vlricus quidam fossore reliquiarū industrius, quo plurimum vtebatur Antistita, in rimandis, & eruendis è terra sacris exuvijs: hunc conducit Abbas. Qui dum altè terram emolitur, duos reperit sarcophagos, vnoque patefacto: ecce tibi pectinem elegantissimum, cuius incensus cupiditate, eum in chirothecam abdit: sed is manu subito prægraui fodientem impedit: ergo educit, & loco eminentiori super egestam humum collocat. Fortè transiuit vna Canonicarum, Friderindis dicebatur, quæ inuitata pectinis elegantia, sublegit eum, & pedem inde concita retulit.

Iam corpora tria effossa, scrinio decenter incluserant, vt cum ijs postridie cœnobiarcha in Thuringiam discederet; Cum nocte concubia tres ei Virgines adstant, negantque se Comites itineris fore: Mirari Abbas, & quare obtestatur ita Dominæ meæ? cui vna, quia pectinem perdidi, quem è patria discedenti mater reliquerat: rogare Abbas, quisnam illum sustulisset, à Friderinde Virgine sublectum cognoscit. Experrectus manè conuenit Antistitam, fossoris nomen indagat: quo accersito; de pectine eum percunctatur: qui à se eductum è monimento, à Friderinde sublatum, confitetur: rogare Abbas Virginem, pectinem, vt Martyri, loculoque restituat, quo sublato negare Virgines loco se commouendas: tum eo recuperato maturatoque discessu nullo negotio in Thuringiam cum sacris lipsanis remeauit: quæ magno honore tam ipse, quam Religiosi omnes sunt prosecuti: donec refrigescente illa

Pectinis furtū reprehenditur.

illa veneratione, Virgines eædem Coloniam redierunt, vt libro 10. fusius declaratur.

Sed quis credat Beatos etiam tenacius adhærere donis, quæ à parentibus acceperé? voluit sanè virgo sancta furtum Friderindis castigare; voluit diuino decreto pectinem illum non profanis teri manibus, & vsibus, quem Deus cultui religioso destinarat: sicut & Treuirenses pectinem Deiparæ adseruant religiosè. Videri de hac translatione potest Surij editio vlt. 21. Octobr. Browerus noster in Fuldensi historia, Gretzerus libello de tribus Regibus.

CAPVT XIIII.

Anastasia cum Virgine socia apparet, & transfertur circa An. 1190. vel 1200.

CÆsarius Heisterbacensis Monachus, qui circa An. 1220. floruit, paucis testatur annis ante, quam hæc scriberet, Euphemiam ad D. Vrsulæ antistitam decessisse, quæ cum ætate tenera in cœnobio S. Vrsulæ educaretur, duas vidit intempesta nocte virgines: eæ grauiter querebantur, nullo se cultu, & honore delitescere extremis in ædibus; spreuit puella rem, interpretata somnium: sed cum confirmata iam ætate bis terve, eodem loci virgines vidisset vultu speciosissimas, vmbilico tenus eminentes: nam reliqua sui parte terra condebantur: vt opem flagitare viderentur, quo è terræ visceribus educerentur. Euphemia non immemor primæ visionis teneris in annis sibi oblatæ, eam, quæ inter ipsas princeps esse videbatur, rogat de nomine, quæ se Anastasiam dici affirmauit: tum Euphemia vrgere Antistitam, vt loci illius structuram ad finem vsque dormitorij (sic locum capiendæ quietis vocant) produceret, fore enim, vt duo sanctarum Virginum corpora reperirentur, persuasit Antistitæ, & alijs sanctimonialibus, accitoque Rembodo (qui postea Cisterciensem professus regulam, rem omnem, vt gesta erat, exposuit) curam illi omnem totius operis demandauit: is humo eiecta, sub ipsis muri fundamentis præsente Euphemia reperit duo corpora, quæ ante, quam Vrsulanis Virginibus præficeretur eadem virgo, Heisterbacensi transmisit cœnobio: quo cum peruenissent, de ijs solenni ritu cœnobitæ omnes Deo sacris sunt operati. Agam de hac Euphemia, & Friderinde libro nono.

CAPVT XV.

Viconiam An. 1236. deferuntur alia corpora Virginum, & de suauißimo odore corporis S. Cordulæ, qui hodie durat.

GVarini Abbatis Viconiensis inexhaustam sitim cõgerendarum SS. reliquiarũ, ij qui secuti sunt Præfecti, flagrarunt: nam vel picturis locum; auro, argentoque reliquias exornarunt, vel pro eo thesauro augendo multum operæ posuerunt. In his Ægidius Lewius, cum valeret gratia, & autoritate apud Ioannem Comitem Flandriæ, & Hannoniæ, eius fauore, & patrocinio obtinuit quædam sacra corpora. Postea Nicolaum Valencenensem Aquisgranum eadem de causa misit, successu non infelici: rem ipsam placet ex M.S. Codice temporis illius audire: *Ad honorem gloriosæ Virginis Mariæ matris Iesu Christi Domini nostri, in cuius laudem istud solenne templum fabricatum est, Fr. Nicolaus de Valencenis Religiosus huius venerabilis Conuentus, pietatis affectu compulsus est visitare partes Alemanniæ, & impetrare precibus, improbisque laboribus multas sacras reliquias; aliqua nec non gloriosa corpora sanctarum vndecim millium Virginum Coloniensium, Episcoporumque vna cum ijsdem coronatorum: in quorum etiam acquisitionem plures istius loci Fratres, quorum nomina non distinctè reperiuntur,*

riantur fideliter, vt iam notum est, laborarunt: relinquentes successoribus suis exemplum augmentandi decorem, & totius populi Christiani deuotionem: rediit autem prædictus F. Nicolaus ab Aquisgrano obtentis reliquiis in Octauis earundem Virginum, An. 1236.

Enumerantur deinde varia corpora Sodalitatis Vrsulanæ. Addamus Archiepiscopi Cameracensis, & Coëpiscoporum inspectionem, & approbationem harum reliquiarum Vrsulanarum, & de odore prodigioso corporis S. Cordulæ.

Franciscus Dei gratia & S. Sedis Apostolicæ gratia Archiepiscopus, & Dux Cameracensis; Maximilianus Episcopus Tornacensis, Engelbertus Episcopus Namurcensis, & Christophorus electus Episcopusque Audomarensis, omnibus has lecturis, seu legi audituris, salutem in Domino. Ad maiorem Dei, & Sanctorum gloriam, notum facimus per præsentes, & testamur, quod Anno Domini 1632. decimo Maii in cœnobio Viconiensi Ordinis Præmonstratensis, Diœcesis Atrebatensis existentes, & intelligentes à Reuerendissimo Domino Paulo Boudot Episcopo Atrebatensi illic præsente, quod paucis ante diebus visitasset plurimas capsulas in sublimi murorum chori Ecclesiæ prætacti cœnobii parte repertas, in iisque admodum insignes inuenisset Sanctorum reliquias. Nos, uti par est, pia erga Sanctos, & sacra, quæ nobis ab ipsis sunt relicta pignora, succensi deuotione, contulerimus nos ad locum, vbi reposita adseruabantur dictæ capsulæ, quarum nonnullæ in præsentia nostra simul cum Reuerendissimis Dominis, Matthia Viconiensis, Iacobo Hasnoniensis, Philippo S. Ioannis in oppido Valencenensi, & Philippo S. Salui Monasteriorum Abbatibus, adstantibus pluribus aliis personis notabilibus, tam Ecclesiasticis, quam Laicis, fuerunt apertæ, & nobis monstratæ Sanctorum præclaræ, & omni cultu & veneratione dignæ Reliquiæ, ex quibus particulas desiderauimus, & cum affectu nobis gratiosè donari postulauimus, partim altarium consecrationi, partim accendendæ fidelium deuotioni impendendas. In qua petitione nostra eo maiori studio perseuerauerimus, quod patefacto loculo plumbeo, in quo recondita sacra ossa, cum hac inscriptione: De S. Cordula (quæ inter vndecim millium Virginum postrema profuso sanguine refertur martyrio coronata) claudebantur: suauem odorem vndequaque diffundi senserimus, quem & circumstantes percipere se testabantur. De quibus, & aliis nonnullis dono præfati Abbatis Viconiensis, cum religiosa animorum lætitia, & gratiarum actione ad finem, de quo superius accepimus, benedicentes Deum, qui nos experimento tam euidenti docere voluit, quod Sancti eius, sint sicut odor balsami ante ipsum. In quorum omnium fidem has propria manu subsignauimus, & sigillis nostris appositis communiuimus. Datum Valencenis die 14. Maii, Ann. 1632.

Odor prodigiosus S. Cordulæ

Franciscus van der Burch &c.

CAPVT XVI.

Exportantur Ann. 1247. Colonia corpora quædam, quæ se sponte loco mouent: idem Patrum memoria in Belgio contigit.

APud Viluordiam in Brabantia, Præmonstratensis Ordinis monasterium est, pro quo Comes de Weden circa Annum Domini 1247. Colonia quatuor corpora Parthenici collegii impetrauit: rem miram cœnobii illius M.S. codex memorat: cum enim sacra Virginum ossa lacte lota, soli siccanda exponerentur, & iam desiccata ex ea parte in aliam conuertenda essent, ipsa se sacra lipsana, nullius admota manu, in aliud latus conuerterunt, animata dixisses & viua: nam ea cœlestis nondum virtus deseruerat, quæ in vita tam nobilium virtutum Virginitatis ac Martyrii sanctissima fuerant instrumenta.

Ossa sponte se commouent.

Longe mirabilius quiddam apud Muisenses velatas Virgines Patrum memoria contigit: habitant eæ iuxta Mechliniam Cistercienlis Ordinis Religiosæ, gaudentque decem è Sodalitate sacra capitibus, & vno quidem Antistitis alicuius eiusdem Sodalitij, extra quod cranium aliud *S. Paulinæ*, aliud *S. Florentinæ* inscribitur: reliquarum nomina tantum Superis nota sunt.

è spondis lectorum exeunt, & carbones inter se locant.

Cum igitur motus Geusiorum Belgium fœdè lacerarent, & barbari iconomachi templis euersis, statuis Sanctorum & imaginibus confractis, sacris omnibus profanatis in sanctas reliquias flammis armarentur, Virgines Muisenses, vt furori Satanico sacra capita facilius eximerent, suis ea manibus, sub lectis abdidere: sed prodigium audi inauditum ferè hactenus: ipsa capita e lectorum spondis quasi animata essent, sursum eleuant, & per aërem liberum se volucrum instar commouent, tum intra carbones, cespitesque (vt Harpyarum tutius euaderent nimis oculatas manus) se condiderunt, sicque hæreticorum declinarunt insaniam: in quorum incurrissent oculos, si cum lectos prædones isti excuterent, ibi remansissent. Ita narrat apud Arnoldum Raise in Hierogazophylacio D. Dympna Versteecken eius cœnobij Priorissa.

S. Ildef. &c. de S. Steph.

Rideant & derideant prodigia ista hæc heterodoxi: nihil moramur eos, quando similibus ostentis plena est Ecclesiastica historia, qui sepulti reuerentiæ & honoris ergò loco se mouerunt, & cesserunt alijs, quod de S. Laurentio Ildephonsus his verbis asserit: *Cuius corpus* (S. Stephani) *translatum in Basilicam S. Laurentij, adeo vrbanè à S. Laurentio illic iacente exceptum est, vt glorioso Stephano tanquam primo Martyri primas dederit Laurentius, loculum suum in sinistram transferens, dexteram Stephano concedens, ob quam causam ab Italis nuncupatur Laurentius Vrbanus Hispanus.* De S. Ioanne Eleemosynario Leontius autor est, ei duorum Episcoporum corpora honorem detulisse, mediumque inter se locum tribuisse. De S. Seuero similia Surius habet Kal. Febr.

CAPVT XVII.

S. Juliana circa An. 1255. prædicit inuentionem & translationem SS. Vrsulanarum reliquiarum in Belgium ope Hymanæ Abbatissæ.

Humilitas S. Iulianæ.

NAta est Iuliana An. salutis 1193. Leodij, quæ à prima ætate Monasticen amplexa, eximia sanctitate & innocentia vitam semper egit, atque vt altum despicientiæ sui poneret fundamentum, ambiebat studiosè munia ancillana, tuncq; exsultabat animo, cum quid sordidum, graue & fœtidum occurreret; id enim Dei nomine delicium arbitrabatur: hinc factum est, vt diuinis etiam fauoribus mens eius à Deo illustraretur, quibus tunc fruebatur potissimum, cum augustissimo Missæ sacrificio interesset: nam miro abripiebatur amoris æstu, eo præsertim tempore, quo sacrosanctis verbis in altari sistitur Christus, & ad vsque sumtionem sui perseuerat, at quo animi sensu Christum in sacra communione sumeret, vel ex hoc colligere est, quod ita cœlestibus indulgeret amoribus, vt ad octo dies omni se priuaret hominum alloquio, quo suauius cum Christo sponso colloqueretur: qui etiam mentem eius cœlestibus delicijs & illustrationibus recreabat: ita vidit aliquando Lunæ globum illustrem quidem, sed caligine quadam quasi medium diffractum; quando didicit Ecclesiam Lunari globo designari, cui ad integrum splendorem aliquod festum deesset, quod addi posthac Deus statuisset, & apud omnes esse vellet summæ venerationis, quæ prima fuit origo solennitatis Corporis Christi. Atque cum se cognosceret electam diuinitus esse sanciendi festi huius nunciam, & autorem primam designatam, cohorruit tam eximiam rem ab abiectissima femina, vt sentiebat, peragendam. Ergo precibus insistebat quotidie, vt ea cura doman-

visiones eius.

demandaretur alteri: & hoc quidem latendi studio, vitandæq; gloriolæ, quam necessario videbat opus tam sanctum & honorificum consecuturam, præsertim si proferre cogeretur in vulgus suam illam cum diuina Maiestate familiaritaté. Longum est pertexere, quomodo persuaserit Episcopo Leodiensi Hugoni Cardinali, ac doctissimis viris festi istius institutionem; quomodo imperitum orationibus iuuerit, vt officium de eadem solennitate conciperet, quod eruditissimis quibusque postea probatum fuit. Illud tantum dico, vt res ipsa optatum sortiretur exitum, excurrisse Coloniam, S. Vrsulæ & vndecim millium Virginum implorasse precum subsidia, de qua peregrinatione recurret alibi dicendi locus. Festo hoc iam solenniter instituto, multorum illam futurorum consciam fecit Deus. Salsiniæ in Asceterio cum degeret vna cum Antistita Hymana, aliquando de glorioso vndecies mille Virginum exercitu colloquebatur: cui disertè prædixit fore, vt de sanctissimis illis Martyribus ipsa cum sorore sua Alcide ad S. Walburgis Antistita bene mereretur: vaticinium post mortem Iulianæ, quæ Ann. 1258. contigit, comprobauit euentus, vt sequentibus capitibus apparebit. Ita Barthol. Fisen in vita c. 48.

Prædicit eleuationē multorū corporū

CAPVT XVIII.

Hymana pro Salsinensi monasterio Coloniâ accipit corpus diuinitus reuelatum, An. 1256.

SAlsinense Asceterium prope Namurcum ad Sabim fluuium Deo dicatas Virgines Bernardinas alit, exstructum S. Bernardi æuo, cuius ædem sacram Innocentius II. Papa An. 1130. dedicauit. Præerat ei Hymana, Conradi Archiepiscopi Coloniensis soror vterina; hæc cum venisset eo tempore Coloniam, quo multæ è terra sanctarum Virginum exuuiæ eruebantur; auida tantorum cimeliorum, ab Antistita ad SS. Machabæos corpus pro suo monasterio flagitauit. Commodum eo tempore Virgo quædam per quietem visa, monstrato sepulcri loco fuit exhumata, certis martyrij notis in corpore insignita, quam lubens ei cessit, vt latius SS. Virginum veneratio diffunderetur: atque vt ea posteris testatior redderetur, ipsa chirographo, sigilloq; suo seriem omnem historiæ communiuit: hoc tenore:

VNIVERSIS CHRISTI FIDELIBVS PRÆSENS SCRIPTVM inspecturis Soror Elisabeth, totusque Conuentus Monialium SS. Machabæorum in Colonia orationes suas in Domino, &c.

VNiuersitati vestræ præsentiarum volumus constare rescripto: quod cum per diuinam prouidentiam multa corpora sanctarum vndecim millium Virginum in loco nostro requiescant, quæ in magna veneratione habentur, nuper vnum corpus Virginis de eadem sancta Societate per reuelationem diuinitus facta fuit apud nos inuentum, cum certo & euidenti martyrij sui signo, carello videlicet in capite suo, quo fuerat sagittata tempore passionis, ad similitudinem B. Vrsulæ, quæ tunc exstitit Regina & dux earundem Virginum beatarum. Igitur cum esset Venrabilis Domina Ymana, Venerabilis Domini Conradi Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopi vterina, Abbatissa Vallis S. Georgy, Ordinis Cisterciensis, Colonia constituta, & aliquas sibi reliquias de vndecim millibus Virginum conferri à nobis humiliter supplicasset; nos ob Reuerentiam prædicti Domini nostri Conradi Coloniensis Archiepiscopi, fratris sui, & ad preces ipsius deuotas, corpus præfatæ Virginis secum sibi deferendum contulimus. In tantum, vt vbicunque translatum fuerit nomen sæpe dicti Domini Conradi Archiepiscopi Coloniensis, ob cuius reuerentiam hoc factum est, Fraternitati

CAPVT XX.

Centena multa corpora ad Margaretam Comitem Hannoniæ mittuntur, circa Ann. 1260. quæ illa per Belgium distribuit.

EA tempestate Namurcensem Comitatum magna prudentia, & summa in Deum Sanctosque religione administrabat Margareta Balduini Primi Constantinopolitani Imperatoris filia: ad hanc, & Hymanam Flinensem Antistitam sororem suam ista tot reperta corpora (parte quidem Alcidi in superiorem Germaniam transmissa) Conradus Coloniensium Archipræsul destinauit: Margareta cum reliquis Flandriæ Ordinibus excepit magna animi voluptate thesaurum tam nobilem; & quia Flinæ ipsi inprimis in delicijs erant, fundato eo cœnobio, quo (vt Lilia Cistercij aiunt) *neque magnitudine, & varietate ædificiorum, neque monialium copia vllum in Belgio nobilius:* (in quo demum ipsa Ann. 1279. tumulari voluit) ideo ad octoginta sanctarum Virginum capita ibi deposuit: plurima sacra ossa reliquit Hymanæ, quæ maluisset totum thesaurum nouo suo templo reseruari: satius tamen Margareta iudicauit, in varias distrahere Belgij Ecclesias, vt omnes prouinciæ partes talibus præsidibus defenderentur: Ergo Tornacensi D. Martini cœnobio duarum sanctarum Virginum donata sunt corpora, quibus *Honoratæ*, & *Florinæ* nomina erant: vnum Marcolenses Canonici Regulares, Atrebatum iuxta considentes, accepere; Alijs alia templis donata corpora sunt. Confirmat hæc ita Buzelinus: *E viuis interim Aleidem subduxerat morbus, tertiam Flinis degentium Antistitam, eiq. Hymanam moniales surrogauerant: Lætus hoc nuncio frater eius Conradus Coloniensium Archiepiscopus, haud distulit ipsius & Margaretæ Principis desiderio satisfacere: cum enim vtraque per literas flagitasset, vt nonnulla ex sanctis Virginum Coloniensium corporibus mitteret pro exornanda AEde sacra, quam in Flinensi Parthenone amplissimam moliebantur: eorum affatim dedit lipsanorum: quæ cum Flinas perlata essent, perhonorificè à multis Ecclesiarum & Monasteriorum Præsulibus certatim pars eorum postulata est. Maluisset Hymana multiplex hoc decus templo suo reseruari, quam in varia distrahi loca: quia tamen satius Margareta iudicauit, vt nonnullis earum reliquijs variæ ornarentur ædes, multis eas communicari sustinuit.*

> Margareta Comes Hānoniæ.
>
> d. 14. c. 1.
>
> distrahit sacra corpora per varia Belgij loca.
>
> In Annal. Gallo Flād. ad A. 1261.

Eadem Margareta varia tam ante id tempus, quam postea Belgij cœnobia erexerat: nam Cisterciensibus siluam monachorum prope Gandauum, Hagam in quatuor Officijs. Præterea Dominicanæ Familiæ Patribus monasteria Gandaui, Brugis, Spris, Bergis, Insulisque fundauerat: vt dubitari non liceat, quin ea ipsa loca sint eo tempore tanta gazâ locupletata: Atque vt hæc reliquiarum tunc facta per Belgium diuisio fiat testatior, aliquot documentis publicis comprobabo.

> Cōdit eadē multa cœnobia.
>
> Fisen in ætu aduitam f 277.

Virgines illæ Bisontinæ, vt adornari cognouerunt Vrsulanam historiam, miserunt Curiæ Archiepiscopalis absolutissimum Instrumentum probatæ translationis: quo, quia nullum accuratius accepi, visum fuit totum adscribere, vt ij, qui pro secundis curis huius historię quędam ad Virginum honorem, & suorum etiam locorum commendationem mittere documenta voluerint, hoc ipsum exemplum imitentur, quo testatiora posteris consignemus.

INSTRVMENTVM AVTENTICVM TRANSLATIONIS reliquiarum Vrsulanarum Vesontium.

Cunctis pateat & sit notum, quod Anno Domini 1630. die verò 25. Nouembris, Ego subsignatus Curiæ Archiepiscopalis Bisontinæ Notarius, ciuis Bisontinus, fui à R. Domina D. Eleonora de Lullier Abbatissa monialis conuentus B. Mariæ Virginis vulgariter de Battand nuncupati Cisterciensis Ordinis, ac in Imperiali ciuitate Bisontina existente rogatus, pro expeditione transumti, seu copiæ autenticæ quorundam titulorum in sacristia eiusdem conuentus existentium: attento quod extra Prouinciam prædictum transumtum siue copiam eidem R. Abbatissæ mittere expediret, cui satisfaciendo petitioni, illud transumtum seu copiam fideliter in forma sequenti expediui, & à veris originalibus, omni vitio & suspicione carentibus, de verbo ad verbum transcripsi: quorum tenor sequitur.

LITERÆ PATENTES CONSERVATÆ IN SACRISTIA Monialium ciuitatis Bisontinæ dictarum de Battand in charta pergamena semipedem longa, & sex digitos lata.

NOs Margareta Comitissa Flandrensis & Haynonensis notum facimus vniuersis: quod nos de sacrosanctis reliquijs vndecim millium Virginum, quæ olim apud Coloniam Agrippinam martyrium susceperunt, & quas apud Coloniam effodi fecimus in loco martyrij earundem, vnum sanctum corpus per sororem Alaydim monialem S. Antonij Parisiensis, monasterio de Battand Ordinis Cisterciensis, iuxta ciuitatem Bisontinam duximus transmittendum, vt prædictum beatum corpus in prædicto monasterio honorabiliter collocetur. Rogamus vniuersos, vt prædictis reliquijs debitam reuerentiam exhibeant & honorem. Datum A. Dom. 1267 Dominica post exaltationem S. Crucis.

Ex ima parte dictæ patentis pendet sigillum ex cera alba, latitudinis & figuræ oualis: Imago sigilli est B. Virgo inter duos leones scandentes, dextera sustinens lilium: in limbo sunt hæc verba: Sigillum Margaretæ Comitissæ Flandriæ & Hannoniæ: in aduersa parte exprimitur leo in scuto cum his verbis in circuitu. Secretum meum mihi.

LITERÆ TESTIMONIALES OFFICIALIS PARISIENSIS circa dictas patentes profectas à Margareta, conseruatæ similiter in sacristia dicti monasterij de Battand scriptæ in charta pergamena longæ & latæ vti supra.

OMnibus præsentes literas inspecturis Officialis Curiæ Parisiensis salutem in Domino. Notum facimus quod nos An. D. 1271. die Sabbati ante Lætare Ierusalem, vidimus literas Nobilis mulieris Margaretæ Comitissæ Flandrensis & Hannoniæ, sigillo ipsius Comitissæ prout prima facie apparebat sigillatas, inferius adnotatas in hæc verba: Nos Margareta, &c. (*hic perscribuntur literæ dictæ Margaretæ verbo ad verbum: & deinde ita concludit*) Quod autem vidimus, sigilli Parisiensis Curiæ appositione præsentibus literis attestamur, saluo iure in omnibus alieno. Datum anno & die prædictis, sic subsignatur.

Facta est collatio. N. de Lauda.

Ex infima parte circa medium pendet sigillum in cera viridi, simile numismati communi: ex parte recta pro figura habet vultum hominis coronati, ex aduersa verò pedum pastorale inter duo lilia.

LITE-

LITERÆ TESTIMONIALES CVIVSDAM ABBATISSÆ circa easdem patentes à Margareta profectas, conseruatæ eodem loco longæ & latæ vt supra, in charta similiter pergamena.

VNiuersis præsentes literas inspecturis soror Guilielma dicta Abbatissa B. Mariæ Regalis iuxta Pontisaram Parisiensis diœcesis Cisterciensis Ordinis, salutem in Domino. Nouerint vniuersi, nos A. Domini 1268. in Adscensione Domini literas Nobilis mulieris Margaretæ Flandrensis & Haynon. Comitissæ inferius adnotatas vidisse, in hæc verba: *Nos Margareta, &c.* Hic habentur præscriptæ dictæ patentes à verbo ad verbum: tum ita concludit: Transcriptum autem istud fecimus ad petitionem dictæ Aleydis sigilli nostri munimine roborari. Dat. a. & die prædict.

Sigillum pendet ex cera alba, habens ex parte recta effigiem Abbatissæ tenentis pedum cum literis per ambitum: Sigillum Abbatissæ S. Mariæ Regalis: ex parte verò aduersa exprimitur pedum inter vnam manum expansam, & lilium vnum. In quorum omnium fidem ego prædictus Notarius, post debitam præsentis copiæ perlectionem, & cum veris originalibus collationem fideliter factam, me subscripsi, die, mense & anno ante dictis.

Maillot.

Nos Officialis Curiæ Archiepiscopalis Bisontinæ fidem facimus, & testamur, Magistrum Ioannem Claudium Maillot ciuem Bisontinum, qui copiam seu transsumtum superius memoratum subsignauit, esse Notarium Curiæ nostræ iuratum, fidemq; indubitatam adhiberi, prout hactenus adhibita suis instrumentis, & alijs huiusmodi per eum receptis, & tanquam Notarium subsignatis: idq; tam in iudicio, quam extra iudicium, & tam in prædicta ciuitate, quam alijs Prouinciæ locis. In quorum fidem has præsentes per Bonauenturam Aluilet, Scribæ Curiæ nostræ subcognatum subsignari fecimus, sigilloq; prædictæ Curiæ muniri iussimus. Vesontione 25. Nouembr. An. 1630.

Sigillum pendet. Aluilet.

CAPVT XXIII.

Per Belgium totum, & Germaniam superiorem diuiduntur.

Corpora Vrsulana in Belgio.

VIx vlla natio tam copiosè Parthenio hoc thesauro ditata fuit, quam Belgium: fontem indicaui Coloniam, è qua Margareta haustum diuisit largiter tota Prouincia, vt ex dictis & dicendis apparebit.

In Aquicinctensi nobilissimo S. Benedicti cœnobio in Artesia corpus habent *S. Sambariæ*, dono Margaretæ Comitissæ Flandriæ. Marcolense Canonicorum Regularium S. Augustini prope Atrebatum corpus vnum è Parthenio Sodalitio a. D. 1261. obtinuit ab eadem: quæ eodem anno transsimisit ad Ordinem Præmonstratensem prope Louanium in Parco corpus eiusdem exercitus: sunt ibidem plurimæ similes reliquiæ in oblonga capsa, quæ in medio templi cum huiusmodi chirographo sigillato conseruantur. *Anno Domini 1261. reconditæ sunt reliquiæ sanctarum vndecim millium Virginum à D. Alardo Abbate huius Ecclesiæ.* Item in media vna eadem cista: *Costa S. Pauiæ, V. & M.* item cranium vnum, aliæq; minores partes, cum tali epigraphe: *Reliquiæ sanctarum Virginum, quæ fuerunt reformatæ Ann. Domini 1332.* Alia schedula hæc habet: *Caput vndecim millium Virginum apportatum de Colonia per F. Iacobum de Missia Priorem de Parco, cum alijs reliquijs in eodem capite reclusis.* Ad hæc duo crania ex Parthenio Sodalitio, horum vnum habet ex æneis filis pulchrè contextam vittam. Porrò quamuis alijs in locis, quæ subijcio, translationis annus non addatur, pleraque tamen cœnobia hoc tempore, beneficio Margaretæ videntur accepisse. Marchianense Ordinis S. Benedicti ad Scarpam prope Duacum *S. Cordulæ, Felicitatis & Victorinæ,* è Sodalitate S. Vrsulæ corpora adseruat: de quibus hi in templo adscripti versus.

Cum eo posita sunt corpora trium Virginum
Felicitatis, Cordulæ, Victorinæ,
Hic Christiani ferte gressus concitos
Eis preces, imo daturi pectore,
Illi vicissim sat scio precibus pijs
Reddent benignum supplices vobis Deum.

Hæc

Hæc tamen, ſicut & quæ Oſnabrugi colitur S. Cordula, alia eſt ab ea, quæ poſtridie paſſa ſcribitur. Habet & Laubienſe S. Benedicti ad Sabim cœnobium tria capita An. 1174. obtenta. Andainenſes verò in Arduenna Benedictini corpora aſſeruant, *S. Gratæ, Hoſtiæ & Artapilæ*, aliasque earundem multiplices reliquias. Cruciferi Tornaci *S. Languidam* ex eodem Sodalitio obtinuerunt. In monaſterio Præmonſtratenſium S. Foilani, *S. Secunda* cum duabus Virginibus requieſcit. Bernonenſes Benedictini Audoropoli 4 corpora poſſident. S. Saluij Aſcetæ tria, *Victoris, Pauæ & Caradumeæ*. Bononienſes Dominæ quatuor. Canonicæ S. Waldetrudis Montibus Hannoniæ duo. Attrebatenſes in Cathedrali Eccleſia corpus *B. Sanctæ*.

Venio ad crania: nam præter 80 Flinis aſſeruata, Villarienſes numerant 14. Molinenſes item Bernardini 5. Differdingenſes Virgines Bernardinæ in Ducatu Lutzenburgenſi 19. Aureæ-Vallis Ciſtercienſe eiuſdem Ducatus cœnobium 12 caluarias, & tres ſeruat capſas refertas ſacris Virginum oſſibus. Groningenſes Virgines Ordinis eiuſdem 30 capita, cum 14 oſſibus ſolidis & magnis. Vallis Roſarum Sanctimoniales 12 religioſe venerantur: acceperant 14 dono Margaretæ Comitis, duo illorum D. Bockshorn Brabantiæ Conſiliario, ſummis petenti precibus munere donarunt. Brugenſes 5 crania beneficio eiuſdem Margaretæ fundatricis. Molinenſes totidem: S. Gertrudis Canonicorum Regularium S. Auguſtini Louanij 14. In Caricampenſi S. Bernardo dicato monaſterio thecæ duæ oblongæ plenæ ſacris Virginum oſſibus: & quod mireris, 30 circiter earundem Virginum peplis adhuc cruore perfuſis referta: ibidē *S. Benedictæ* Virginis Vrſulanę exuuiæ piè aſſeruantur. — *Crania.*

Iam verò, vti Hymana Belgium, ita Aleidis eius ſoror Germaniam ſuperiorem Vrſulanis impleuit reliquijs, inde ex Bauaria in Lotharingiam, & ab Auſtriacis in Hiſpaniam multæ ſint exuuiæ ſanctarum Virginum, vt alibi dicam, tranſmiſſæ. Certè Auguſtiniani Patres Monachij multa *S. Cordulæ* oſſa religioſè in faberrima arca cuſtodiunt: ijdemque Pragæ corpus *S. Chriſticolæ* piè venerantur, vt membraceus loci MS. codex his verbis atteſtatur: *An. Domini 1410. 19. die menſis Iunij in die SS. Martyrum Geruaſij & Protaſij in conſecratione altarium, tempore Fratris Ioannis de Dobrovviez, tunc Sacriſtani Conuentus Pragenſis, tumulata ſunt hæc duo corpora, in ſepulcro eleuato prope altare SS. Virginum & Martyrum S. Chriſticolæ vndecim millium Virginum, & Berengariæ filiæ Regis Hiſpaniæ*, &c. *quæ corpora donata ſunt per Dominum Stephanum antiquum Protonotarium regni Bohemiæ, quæ corpora fuerunt eidem Domino Stephano donata per Sereniſſimum Principem D. D. Ioannem Regem Bohemiæ, Patrem D. D. Caroli Imperatoris IV. & Regis Bohemiæ V.* — *In Germania ſuperiore.* — *Bohemia.* — *fol. 235.*

In Andicenſi verò Benedictinorum Abbatia in Bauaria, præter reliquias de *S. Vrſula, Cordula, Pinnoſa, Conſtantia* & alijs, vnum adhuc caput incorruptum habent eiuſdem ſodalitij, vt Ioannes Chryſoſtomus loci Abbas in ſuo Andacenſi Chronico Monachij A. 1602. edito teſtatur. Habent & paſſim Patres Dominicani in Germania eas reliquias, vt Friburgi *S. Candidam & Florinam*, quas è Dominicano Colonienſi cœnobio accepere dono poſtea, quam B. Alberto M. Antiſtita S. Vrſulæ trecenta corpora eiuſdem ſodalitatis impertiuit. Scribit etiam ad me Conradus Strauch inſignis Campililiorum aſceterij in Auſtria cœnobiarcha anno 1639. in Martio, quinque ſe reperiſſe Virginum Vrſulanarum capita & oſſibus ſingula de eadem ſodalitate referta: tria horum præfracta crania locum vulneris accepti exhibere, duobus adiecta eſſe nomina *S. Sabina* altera, altera *S. Balbana* nominatur.

CAPVT XXIV.

Anno 1271. Trudonopolim Colonia 90. capita Martyrum Vrſulanorum: cum innumeris oſſibus: plurimisq; nominatis reliquijs deferuntur.

Vicus olim Sarchinium apud Haſbanos in Leodienſi diœceſi fuit, in quo S. Trudo monaſterium in hereditario fundo magnificentiſſime erexit, latifundijs & poſſeſſionibus ampliſſimis opulentatum: à quo meritis eiuſdem traxit originem: floruit ſub annum 647. in hoc ingens ſacrarum reliquiarum theſaurus: inprimis Vrſu- — *origo Trudonopolis* — *Molan. 23. Nouemb. in Natal. Belg.*

Vrsulanæ Sodalitatis conditur, & licet innumera dicantur ossa fuisse eo transportata, cum 90 capitibus circa annum Domini 1271. illud tamen singulare habet & præcipuum, quod è corporibus centum ferè nominatorum Martyrum Vrsulanorum quædam possideant.

Cētū ferè nominatorū corporū reliquiæ Sodalitatis Vrsulanæ ibidem.

Prodijt anno salutis 1538. Catalogus typis vulgatus reliquiarum: è quibus nomina seligam huius Sodalitatis. Pleraque in Tuitiensi tam Gerlaci, quam Harberni continentur. Vnde facilis coniectura, ex Tuitiensi Benedictinorum Asceterio pleraque dicto cœnobio eiusdem instituti sacra lipsana donata esse.

Catalogus earū edit. An. 1538.

Miscet quidem Elenchus quosdam Vrsulanos Episcopos & Martyres alijs: conabor tamen separare: & vbi quandoque cespitat aut hæret, corrigere. *Capita nonaginta è numero vndecim millium Virginum; & reliquiæ innumeræ earundem Sanctarum donata supradicto Monasterio nostro anno salutis millesimo ducentesimo septuagesimo primo.*

Capita 90.

Nomina Episcoporū Martyrū

Aliquid reliquiarum S. Amandi Episcopi & Martyris in Anglia trucidati: (Corrige ex Catalogo Tuitiensi Harberni, *S. Amandi Martyris & Episcopi de Lauduna, quod est in Anglia:* vltimum assumentum adiectum est à Recentiore postea, vt distinguatur à Lauduno Galliarum sub Archiepiscopatu Remensi) rectius Landanensis legeretur, qui Episcopatus cœpit sub Lucio Rege circa Ann. 180. videri Godwinus potest.

Godvvinus de Præsulib. Angl. de Episcopis Landanensibus.

Ad hæc aliquid S. Aquilini Episcopi & Martyris apud Aquileiam. Harbernus rectius nominat, *Episcopum de Aquileia. Aliquid denique S. Marenisi Episcopi & Martyris Nouariensis. Gerlacus* ita habet: *Maromius Episcopus Nouariensis & Cardinalis, Nonnulla S. Iocundini M. & Episcopi Mascinensis.* Harbernus scribit: *Marcunensis* & *Iocundum* vocat. Scripsit Matisconensium Episcoporum res gestas Seuertius in Chronologia AA. Lugdun. *S. Mallusij Martyris & Episcopi Laudovensis.* Harbernus vocat Episcopum *Laudi. S. Pantuli & Simplicij Rauennatis, qui Episcopi Confessores fuere:* malè: nam apud Gerlacum, Elisabetham & B. Hermannum vocantur Episcopi Martyres.

Virorum Martyrum

Ossa S. AEgidij, fratris S. Imaynæ: qui vnus de grege vndecim millium earum, quæ Coloniæ ob Christum à barbaris trucidabantur, per medium pectus iaculo confixus perijt. Aliquid Celerini Diaconi & Martyris. Adhæc S. Amici custodis vnius de grege vndecim millium Virginum: Aliquid S. Hieronymi, qui Roma missus à Sede Apostolica Virginibus comes datus fuit. Aliquid S. Petri, & S. Iacobi, à quo nomina Virginum didicimus. SS. Lamberti & Nicolai è numero quoque vndecim millium Virginum.

Enumerantur & alij, quorum similia nomina in Gerlaci, Harberni & templorum quorundam indicibus repetiuntur inter Vrsulanos Martyres. *S. Firminus, Quaratus* (rectius Quarantus) *Valerius, Flauinus, Marsilius, Bassanus, Euticius, Polimius, Florinus.*

Virginum

Sequuntur Virginum nomina: *Aliqua Vrsulæ, Cordulæ, Constantiæ, Pinnosæ, Erasmæ, Firmindinæ, Luciæ, Frigiæ, Faraminæ, Lamniæ, Dignæ, Margaretæ, Cæciliæ vnius è numero vndecim millium, Sauiniæ, Victorinæ, Brittulæ, Getroniæ, Feuellinæ, Binnidiæ. Aliqua SS. Virginum & Martyrum Cemmatæ, Feuagariæ, Babylæ, Vinianæ, Verlendæ, Albinæ, Engelæ. Dens vnus S. Paulinæ Reginæ, & itidem vnus S. Apolliniæ Virginis & Martyris. Aliquid SS. Virginum Brigidæ, Odradæ, Gumfredæ, Marsodinæ, Crispinæ, Lefaniæ, Gadiagiæ, Saffarinæ, Faraninæ, Sinarinæ, Vrrinæ, Chartagianæ, Crunæ, Eufræ, Patripaliæ, Veusiæ, Tamariæ, Caradnuniæ, Barginiæ, Vaniæ, Vincianæ, Timianæ, Verxiniæ. Nonnulla S. Aluæ, Martulæ, Queamuræ, Sophiæ, Semproniæ, Laudæ, Paulæ, Sigelindæ, Speciosæ, Hermelendæ, Alandiæ, Hydropæ, Pannofresæ, Idæ Virginis Coloniensis, S. Spei. Ossa S. Elisabeth Virginis & Martyris, quæ & ipsa de numero vndecim millium fuit, decollata perijt.*

Feminarū maritatarū vel viduarum.

Adiungit postea nomina SS. feminarum, siue viduarum, siue maritatarum hoc ordine: *Adhæc sanctissimarum simul & nobilissimarum feminarum & Reginarum Benignæ, Balbinæ, Albinæ, Helenæ. Nonnulla S. Gertrudis & S. Filiæ de grege vndecim millium.*

Supe-

Superant ibidem Virginum vestes nondum vetustate consumtæ, quas sic enumerat: *Multas præterea visere est reliquias aliorum Sanctorum, multa redimicula, multas exuuias vndecim millium: linteola, flammea, retiola, & id genus alia; quæ quorum quarumue singulatim sint, quandoquidem tituli eorum vel vetustate absumti, vel incuria male adseruati, vel iniquitate temporum disiecti, paulatim interciderunt, expedire non possumus.*

Et vestib. Vrsulanæ Sodalitatis

De fide verò, quæ nominibus istis debeatur, pergit Catalogus Trudonopolitanus: *Certe quæ hactenus nominatim enumerauimus, sic quidem enumerauimus, sicut maiores nostri bona fide olim à prioribus acceperunt, & deinde per longam temporis seriem, ad nos vsque transmiserunt. Nihil à nobis fictum, ad imposturam, nihil ad quæstum, quem sacra hac in re non tantum spectamus, quantum benignitate diuina sat commode agentes spectare, non vsque adeo necesse habemus: liceat modo tueri, quod habemus. Ille potius scopus est, animos simplicium, qui impietate temporum, & fucis improbissimarum hodie impostorum à reuerentia Sanctorum non parum, prô dolor, alienati sunt, opera nostra, quoad possumus, reaccendere & reuocare.*

Fides Catalogi.

Optarem reliquarum Ecclesiarum Præfectos & Rectores, apud quos magno numero nominata Sodalitatis Vrsulanæ corpora conquiescunt: hunc etiam honorem sacris habere Virginibus, & earum, quæ Colonia quondam cum lipsanis acceperunt nomina publicare: multum profecto lucis hinc, multum roboris & ornamenti historia Vrsulana consequeretur. Neque dubitarem, quin sicut è paucis, quos nactus sum templorum indicibus, ostendam supra ducenta iam reperta nomina corporum cum reuelationibus consentire, pleriq; ceterorum gemini sint inuenturi.

CAPVT XXV.

Duo corpora SS. Virginum A. 1280. Colonia transferuntur ad Dunense monasterium non sine prodigijs.

ANno salutis reparatæ 1280. Ioannes de Ostburch præerat Dunensi ascetterio, in quo degebat Terlacus cœnobita Coloniâ oriundus, commodis probatisq; moribus in patriam missus: vbi dum parentes inuisit, donum longè nobilissimum duo SS. Virginum corpora precibus eorum obtinuit, egregia cœnobij sui decora & ornamenta. His sacris comitibus magno gaudio & festinatione redit ad ascetterium, quem in via homo nefarius inuadit, & multis lacessit iniurijs, quibus cum vix tandem molestijs se expediuisset, iterq; prosequeretur, eadem nocte importunus ille cœnobitæ violator adstare sibi visus est Virgines duas insigni forma & claritate, quarum altera talibus sodalem affatur verbis: *Quis ille tenebrio?* Cui socia: *Idem ipse, qui reliquiarum nostrarum baiulum tot affectum iniurijs, & oneratum contumelijs afflixit in itinere.* Tum illa minaci in illum intendens vultu, exclamat: *Lues scelerate hanc noxam*: aderat ignis, credebat fornacem Babylonicam miser, qui perturbari metu, & supplex orare veniam quam ægrè obtinuit. Somno & incendio liberatus, insequitur religiosum, ad pedes se eius abijcit, delicti veniam rogat, & rei gestæ seriem per ordinem exponit. Interim dum propitijs ita Diuis progreditur, diuertit ad villam, & sacros thesauros matrisfamilias fideli commendat custodiæ, illa reliquiarum ignara, defert in thalamum; sed dum nocte coniugij nimijs indulget amoribus, ecce tibi puella domestica duas conspicit puellas speciosissimas thalamo domoq; stomachabundas egredi, & in has erumpere voces: *Cur ad istam diuertimus domum, in qua nulla sumus in pretio? protinus abeamus, quando nec vna se nocte volunt isti in nostra præsentia continere.* Res defertur patremfamilias, qui cum à cœnobita de sanctis allatis reliquijs audiuisset, veniam orauit incontinentiæ. Inde Terlacus incolumis ad Dunense monasterium sacrum thesaurum detulit. Ita Fasciculus SS. Ordinis Cisterciensis.

Virgines tuentur clientes suos.

Fugiunt incôtinêtes.

di. dist. 50. 3

CA-

CAPVT XXVI.

Illustris S. Odiliæ trina apparitio facta Parisijs Ioanni de Eppa Crucigero, An. 1287.

S. Odilia apparet Iõi de Eppa.

INsignis multisque decorata prodigijs S. Odiliæ translatio: quæ vti dum viueret affectu præcipuo sacrosanctam Crucem prosequebatur, ita Crucigerorum Ordini Patrona diuinitus est adsignata. Ioannes ab Eppa Cruciger Parisijs membra quieti tradiderat, cui Virgo adspectu decora, gemmato redimita diademate adstare visa est: dextra vexillum Crucis præferebat, illa se vnam Britannicarum Virginum Regis Marcomæi filiam, consobrinam Ætherij sponsi Odiliam nominauit, quæ cum chiliade sua Coloniæ pro fide & virginitate occubuit, adiecit à Deo se Ordini Crucigerorum, & Huyensi Domui præcipuæ totius Religionis sedi attributam: locum etiam indicauit sepulturæ domum Arnulphi ciuis prope S. Gereonis Basilicam, in cuius viridario sub piro domui contiguæ in arca marmorea quiesceret: huic etiam impositum asseruit esse titulum, qui genus, patriam & martyrium indicaret. Fidem fecit cubiculo fragrantissimus afflatus odor, & mentis serenitas, cum diuinis consolationibus: quamuis apud Priorem fidem non inuenerit, qui facessere iussit, nec credere nocturnis insomnijs. Etiam cum secundo visa S. Odilia, graui reprehensione negligentiam perstrinxisset. Veritus tamen, nequid subesset veri, diem illum voluit Fratribus esse esurialem, vt si cœlestis fuisset oblata visio, sacro Crucis Ordini bene verteret. Sed eam tarditatem grauiter luit Ioannes, cum enim tertium S. Odilia visa, grauiter illum de ingrati animi & contumaciæ vitio obiurgasset, teter spiritus, Dei permissu, in iacentem insilijt, ceruicem & latera fuste contudit, vt corpus liuoris & vibicum certa Priori ostenderet indicia: ita persuasus tandem cum Ludouico Campensi primum Huyum, inde Coloniam mittit.

Locum sepulturæ indicat.

cæditur in obediens.

CAPVT XXVII.

Translatio eiusdem miraculosa ad Huyense monasterium.

DEciuia quinta Iunij Coloniam sospites peruenerunt, & obtenta ab Archiepiscopo fodiendi potestate, loco Parisijs indicato, repererunt marmoream sandapilam. Properat ergo cum ingenti lætitia ad Sifridum Archipræsulem Ioannes ab Eppa cum socio: pandunt ei felicem visionis euentum: noluit ab ea solennitate abesse Archipræsul: collectoq; Clero supplicantium ritu locum adijt: vbi aperto sarcophago ingens odoris suauissimi fragrantia præsentes afflauit, vt noto ac peruulgato symbolo virgineas probauit reliquias. Iacebant eodem capulo tumulati Episcopus quidam anonymus, & S. Ida soror S. Odiliæ: adstabat phiala (ijs tantum apponi solita, qui gladio, vel aliter fuso sanguine interijssent) qua nomen Virginis, officium in exercitu Parthenio, & martyrij genus expressum titulo continebatur. Hic Archipræsul & præsentes omnes in genua prouoluti sunt, ipse solenni precatione de more sacras exuuias piè veneratus est.

Inuentio S. Odiliæ. Odoris fragrantia. Titulus & phiala.

Aderat ad spectaculi tota vrbe statim increbrescentis nouitatem excita languidorum multitudo, qui oẽs ea die sospitam virginẽ grato animo sani laudauerunt: præsertim Arnulphi vicinus, pridem eum morbo, tunc cum morte etiam cõflictatus, is odoris rari suaueolentia excitatus, delatus ad sacra ossa, subito virib. restitutus est.

Moribundũ sanat.

Deportata sunt ea die sacra ossa ad Ædem Cathedralem summo concursu ciuium: inde post 10 menses elata, sub noctẽ bona Archipræsulis venia diuerterunt ad monasterium Virginum Cistercensium, quod Vetus Vinetum appellatur, cumq; in Æde sacra thesaurum deposuissent, vna Deo dicatarum Virginum diutina paralysi membris capta, fama prodigiorum ad spem sanitatis obtinendæ erecta, vt sacrum feretrum contigit, membris sensit vigorem, & incolumitatem restitutam: nec ingratæ Virgines: statuam hospiti tam primo aduentu beneficæ S. Odiliæ in ara primaria, quæ hodieq; exstat, posuerunt.

paralysin curat.

Iam

Iam Huyensi oppido propinquabant, cum Clerus ac familiæ religiosæ cum Patribus Crucigeris solenni pompa patronam cœlitus ordini, & Huyensi oppido datam exceperunt, atque vt gaudium locupletius præsentibus esset, Deus id prodigio cumulauit. Deferebatur Matrona membrorum omnium vsu spoliata, quæ vt obuiam sacro capulo facta est, crebris singultibus immiscens preces, sanitatem orauit, quam obtinuit cum primum osculo feretrũ delibauit. Delatum ad sacrũ crucis cœnobiũ, est vbi statim quasi loci Diua tutelaris, cœpit quotidianis inclarescere miraculis, vt longa temporum serie continuata, quiuis morbi & corporum vitia sanarentur, & vbique commune asylum & perfugium languentium audiret: Ea porro facta est donationum abundantia, vt ex ipsis Anno 1322 à fundamentis noua sit excitata Basilica, quæ fusius persequitur Bannelius: & eo recentior Henricus Russenius Prior Succiacensis. Diploma translationis recens innouatum placuit attexere, quia stabilit hanc & superiori anno factam aliarum Virginum inuentionem.

COPIA DIPLOMATIS CVRIÆ ARCHIepiscopalis Coloniensis Officialis, Anno 1287.

OMnibus præsentem paginam inspecturis, Officialis Curiæ Coloniensis præsentis vitæ gratiam, & futuræ gloriam sempiternam. Non fallit, neque fallitur fides Catholica, quam tota per orbem sancta confitetur Ecclesia; sed quod aliquoties quidam peccatis exigentibus in fide tepescant, hoc diuina pietas Sanctorum meritis, & intercessionibus, signis & prodigijs ac cælestium spirituum suasionibus visa est frequentius quamplurimum reformasse. Sanctorum igitur reliquiæ, quorum in cælis requiescunt animæ, & apud Deum sentimus patrocinia, sunt à Christi fidelibus dignis venerationibus, laudibus, & præconijs excolendæ.

Cum itaque Frater Ioannes dictus Nouilan (alias Eppa) Ordinis Sanctæ Crucis, B. Augustini domus villæ Parisiensis, vir Religiosus vita & conuersatione laudabili regulis & habitu approbatis insignitus, victualibus & commodis cœnobij sui de licentia Superiorum suorum pro exquirendis & extumulandis reliquijs corporum de collegio Sanctarum vndecim millium Virginum, de relictis ad laudem Dei, & prædictarum Virginum se paupertati & mendicitati nunc, vt alias, in Domino decreuerit submittendum: hic vt didicimus motus spiritu, quod sicut anno præterito Parisijs existens in trina visione receperat se iturum, vt fecit Coloniam, & tria corpora, quorum vni nomen est Christina, alteri Basilia, tertio Imma reliquiarum de collegio dictarum virginum inuenturum, quod facti vt scimus experientia veraciter demonstrabat: quas reliquias deferens in diuersis Ecclesijs collegiatis honorificè & solenniter collocauit. Iterato existens in suo cœnobio similes de Ida & Odilia virginibus dicti collegij receperat visiones, propter quod, vt prius, veniens Coloniam earum reliquias infra fossatum, quod proprijs effodit manibus, gratia diuina ob merita dictarum Virginum, dignus est inuenire in loco, vbi dictum Sãctum Collegium in antiquis codicibus scribitur felici martyrio ad cælestia transmigrasse. Circa quas reliquias, vt sæpius visum est in alijs eiusdem collegij, inuenta sunt vasa, & Clenodia, in quæ fuerunt recondita arena sanguine cohærente, ita quod ex huiusmodi circumstantijs, & alijs, odore suauissimo & mirifico de ijsdem reliquijs refragrante, firmiter credimus, eas esse de collegio sanctarum Virginum numerato. Dies autem exaltationis, & exhumationis reliquiarum dictarum Idæ & Odiliæ est Anno Dom. 1287 Kal. Septembris.

Rogamus igitur & hortamur in Domino vniuersos Deo deuotos, quatenus vbicunque eæ reliquiæ delatæ fuerint, dignè ob laudem Dei & Sanctarum Virginum venerentur, vt ex hoc peccatorum suorum veniam, & post huius vitæ cursum, cum ipsis & earum meritis possidere cælestem patriam mereamur, in cuius rei testimonium sigillum Curiæ Coloniensis præsentibus est appensum. Datum Anno Domini & die præscriptis.

Hæc inuentio stabilit *Primo* titulorũ veritatẽ: nam nomini cœlitus indicato pridẽ ante, respõdit inscriptio tituli. *Secundo* cõfirmat B. Hermanni centũ annis ante factã reuelationẽ, qui eã Chiliarcharũ octauã nominat: & dum Comitis filiã facit, videtur Parens eius Regis quidẽ magni filius, Comes fuisse ratione dotaliũ bonorũ; vel clientelæ. *Tertio* locum martyrij Coloniã. *Quarto* tẽpus, vt monstraui libro primo.

CAPVT XXVIII.

Corpora multa SS. Virginum & Episcoporum, Sodalitatis Vrsulanæ in VVestphaliam & Osnabrugum quidem circa A. 1343. deferuntur, S. Permerius Cremonensis Episcopus A. 1645 ab Illustrissimo Principe & Episcopo loci, Francisco Guilielmo solenniter eleuatur, tempus eius martyrij contra quosdam aliter sentientes Chronologiæ Vrsulanæ accommodatur.

AD transrhenanas, & trãsalbianas terras, à multis seculis magno numero capita, & integra etiam Parthenij Collegij corpora sunt transportata. Vnde & in illis regionibus cultus Vrsulanus celeberrimus, templis etiam oratorijs & altaribus Deo ad Sanctarum Virginum memoriam cõsecratis: vt enim Monasterium Westphaliæ metropolim sileam, cuius nulla pene Ecclesia est: quæ non hoc thesauro nobilitetur, & cuius reip. ciues impensè colunt S. Vrsulã, suoq; chirographo iam à centum annis nomen suum in album Sodalium eius retulerunt: crebrisque literis operis huius accelerationem ardenter flagitarunt.

Osnabrugenses Vrsulanæ reliquiæ.

Osnabrugum Episcopalis sedes, & scholis à Carolo M. fundatis honorata ciuitas, plurima Martyrum huius sodalitatis corpora suis adhuc nominibus insignita, circa an. 1343 obtinuit Coloniã: quorum pleraq; circa templum Ioannitarum ad S. Cordulam reperta fuisse libro superiore diximus. Superat membrana Cathedralis Ecclesiæ peruetusta, ante trecentos & plures annos exarata, & à loci dignissimo Præsule mecum communicata, in qua designatio tam hierothecarum, quam nominum describitur, quorum ossa & lipsana in illis continẽtur hoc exemplo: *Hæ sunt reliquiæ Ecclesiæ Osnabrugẽsis datæ sub A. D. 1343 & per R. in Christo Patrẽ ac D. Godefridũ de Arnsberg Osnabrugẽsem Episcopũ in suis locis circa summũ altare dictæ Eccesiæ reuerẽter recõditæ.*

De Capsellis circa altare positis.

In Capsella à dextris altaris summi in latere versus Austrum posita requiescit corpus S. Permerij Episcopi Cremonensis de Gracia: qui erat de societate vndecim millium Virginum, & Martyrum. Ciuitas verò vbi ipse B. Permerius erat Episcop. Cremona vocatur: & est ipse Episcopus vnus de suffraganeis Archiepiscopi Mediolanensis &c. & Sanctus vir Permerius cum esset de finibus illis, cum sacræ Virgines peregrinarentur in Vrbe Romana, adiunxit se illis, & veniens cum eis Coloniam, quæ tum ab Hunnis obsessa erat, cum ijsdem sacris virginibus ibidem glorioso martyrio coronatus.

De Reliquijs nominatis eiusdem Capsellæ.

In prædicta eadem Capsella, supra sacrum corpus prædictũ, positæ sunt reliquiæ aliæ de prædicta societate XI. mil. Virg. & Martyrum, scil. S. Vrsulæ magnæ. S. Aetherij sponsi S. Vrsulæ, S. Eleutherij fratris S. Valerij Ducis Britanniæ. S. Florentinæ sororis eius paruulæ; S. Paulinæ cognatæ S. Vrsulæ, S. Rixæ Aethiopis, S. Lysmodis, S. Pinnosæ filiæ cuiusdã Ducis, quæ cum B. Vrsula totum rexit exercitũ; S. Vrsulæ iunioris: S. Formosæ, quam Cordula reuelauit; S. Cordulæ Reginæ, S. Constantiæ Reginæ, S. Acontinæ, S. Salamonæ, S. Odiliæ, S. Christiani, S. Willibrordi Ducis Lombardiæ, S. Iulianæ, S. Polenij, S. Mauri, S. Albeidis puellæ 12 annor. S. Iosephi Patriarchæ, S. Clementis Abbatis, S. Clementiæ, S. Victoriæ, cuius martyrium telo eius capiti infixo declaratur. S. Elisabeth, S. Iacobi Episcopi, S. Remaldi Archiepiscopi Græciæ, S. Ambrosij Episcopi & Cardinalis, S. Reginæ Virginis eiusdem societatis.

Pleraque dictorum corporum nomina anno 1327 tumulis educta, tunc cum S. Cõstantia cœlesti indicio significata in pomario DD. Ioannitarũ quæreretur: & cẽtum alijs prius effossis, quorũ hic multi recẽsentur, vltima tandẽ detegeretur. Quare cum non solum Coloniæ: sed & alibi sedecim post annis eorundẽ corporum partes

tes iisdem nominibus, officijs, & dignitatibus insignitæ cultum meruerint publicum, satis colligitur eandem S. Constantiæ celeberrimam inuentionem passim approbatam fuisse, nec in dubium reuocatam. Sed quid de cuiusdam S. Cordulæ Virginis dentibus obseruet scriptor ille, superius etiam allatum, iterum audiamus:

De Reliquijs capsellæ sinistræ.

In capsella verò à sinistris dicti altaris versus aquilonem positum requiescit corpus B. Cordulæ Virginis 18 annorum: cuius caput caruit dentibus maxillaribus; vna de stirpe Regali S. Vrsulæ creditur fuisse, progenita ex Britannia: nam hoc est signum illarum Virginum: quia carent illis dentibus. Sub initium seculi 1300 Goldewinus 32 Episcop. Osnabrugensis cum Capitulo Cathedrali condidit extra muros ciuitatis hospitale vndecim milliũ Virginum, pro insigni in has Sanctas pietate, in quo Sacerdotes emeriti debilesq; viuerent: exstat A. 1310. Bulla successoris eius Engelberti, quæ indulgentias confert ijs, qui pecunijs inchoatũ opus promouent hoc exemplo: *Engelbertus D.G. Osnabrugēsis Ecclesiæ Episcopus, omnib. Christi fidelibus, ad quos notitia præsentis literæ peruenerit salutem in salutis Autore. Cum dilecti in Christo Præpositus, Decanus & Capitulũ Ecclesiæ Nostræ Osnabrugensis pro pauperibus Sacerdotibus propter virium destitutionem, lecto iacentibus Hospitale in honorem D.N. Iesu Christi, & gloriosæ Matris eius Virginis Mariæ, & vndecim millium Virginum, apud Ecclesiam suam receperint, nec ad eorum sustentationem propriæ ipsius Hospitalis suppetant facultates. Nos de omnipotentis Dei misericordia, BB. Petri & Pauli Apostolorum, eius autoritate confisi, omnibus Christi fidelibus verè contritis & confessis, qui ad subleuandam indigentiam dictorum sacerdotum, vel ad structuram ibidem manum porrexerint adiutricem, seu ad Ecclesiam dicti loci causa deuotionis accesserint, 40 dies & vnam carenam de iniunctis sibi pœnitentijs misericorditer relaxamus. Datum Osembrug. in crastino Annunciationis B. Mariæ Virginis, An. Dom. 1310.*

Hospitale XI milliũ Virginum Osnabrugi.

Præest hoc calamitiosissimo tempore huic Cathedræ Osnabrugensi, sicut Mindensi & Verdensi, Illustrissimus Princeps Franciscus Guilielmus lumen splendidissimum Ecclesiarum Westphalicarum in tantis hæresis inualescẽtis tenebris, & columen Imp. Rom. qui pacem Germaniæ, religionẽ & cultum Sanctarum viduis suis sedibus, placatis superis è cœlo exoraturus, inter innumeras negotiorũ Imperij grauissimorum occupationes, primas tamen curas religioni consecrauit: Multum enim laborauit, vt enumeratas sedis suę reliquias Vrsulanas, & præcipuè S. Permerij Cremonensis Episcopi corpus à situ & squalore purgaret, eius cultum latius propagaret, & quæ circa vitam eius illustrandam Cremona, Coloniaque peti possent, conquireret. Vtinam zelum hunc Diuorum tutelarium honoris instaurandi Præsules alij, qui talibus abundant reliquijs, æmulentur, ad pacem Germanię violentis & armans precibus tanti exercitus Parthenici suffragijs extorquendam.

Cultus SS. Virginum ibi recens instauratus.

Cremona quidem Iosephus Brixianus historiographus ciuitatis & diœcesis (vir humanissimus) transmisit nonnulla ex Chivello Sommo, qui vixit circa A. 1350 & Ioanne Francisco Mariano, de S. Permerio: quæ mecum Illustrissimus Osnabrugensis Princeps communicauit, meæq; tenuitatis iudicium exquisiuit. Excepi de tempore: quod ne nutare videatur, autorum verba, meamque subijciam responsionem: R.D. Chiuellus Sommus in Cat. Episcoporum Cremonensium & Episcopo loci 24. fol. 18 hæc habet. *Permerius natione Græcus, verum speculum sanctitatis, Cremonæ Episcopus creatus à Leone I. Pontifice Max. fuit Pastor dignus laude & honore, gloriaque, quia non denegauit pauperibus eleemosynam, verum etiam auxilium omnibus præstitit, quatuor hic ciuit annis, & istis fecit progressum magnum in concionibus, quia multi Arianorum hæresim dereliquerunt, postea ab ipsis Hæreticis Arianis expulsus fuit à ciuitate, & ipse iter fecit Germaniam versus, vbi inter gloriosos Martyres Agrippinæ coronatus fuit An. D. 452.*

S. Permerij vita à Chiuello scripta.

Citat hunc Chiuellum, & ex eo describit eadem Ioannes Franciscus Marianus in commentarijs An. 1563 vulgatis: sed rationem temporis clarius proponit, hoc modo: *Postquam S. Sisinus Episcop. Cremonæ accepit palmam S. Martyrij An. D. 446, in eius locum à Pontif. Max. Leone I. creatus est Permerius natione Græcus, qui ad sedem Episcopalẽ vbi peruenit, se totum in sanctæ caritatis virtute exercuit, & in S.ª Iesu Christi fidei prædicatione ad extirpandam hæresin Arianam, ab illis verò, qui eiusdẽ bona opera tolerare non poterant,*

 multas

multas persecutiones & bella passus est: proindeq́, ab vrbe eiectus est A.450: qui peregrè per multas orbis partes profectus, tandem Coloniam delatus, ibidem S. martyrio coronatus est, die 21 Octob. An. 452. Sicut extat in multis memorijs & maximè in tabula Episcoporum descripta à R.D. Chiuello Sammo. Huic successit in Episcopatu Ioannes natione Romanus.

Hæc sunt Cremonâ transmissa. Circa quę censeo primo gaudendum quidem esse a trecentis an. Cremonæ Episc. & M. Permerij habitã esse in Catalogo Episcoporum rationem, & explicari commodè dubium *de Græcia*, cum dicatur origine Græcus extitisse: non tamen nitendum videri sola Chiuelli vel Mariani auctoritate in adiunctis, quibus vetustior est translatio, & narratio, Osnabrugensis, & è qua forte manauit prima Chiuelli narratio: cum nullus antiquior eo testis habeatur in documentis Cremonensibus transmissis.

Miscet errores chronologicos

Censeo secundo abstinendum esse in vita S. Permerij nominibus: *Hæresis Arianæ, Leonis primi Papæ, & temporis An. 452.* Hæc enim aliquo modo pugnare videntur inter se, & cum Ecclesiastica [illegible] historia Cremonensi, Mediolanensi, Romana, & vniuersali eius temporis: p[illegible] verò cum martyrio Vrsulano: ostendo singula.

Cõtra tẽporis historiam.

Circa A. D. 446 & sequentes sex annos, Cremonensis diœcesis, & tota Prouincia Mediolanensis erat Catholica, non dominantibus in ijs locis Arianis, qui potuerint Catholicum Epicopum vrbe & Episcopatu exturbare. Nam Theodosius in Oriente, & post eum Pulcheria ac Marcianus: at in Occidẽte Valentinian. Catholici Cæsares imperabant: Neq; tunc Leo Papa, neq; S. Eusebius Mediolanensis Archiepisc. cum 29 suis Suffraganeis Episcopis, in quibus Cremonensis erat, vllam Arianorũ in synodo tunc celebrata fecerunt mentionem, toti in eo, vt Eutychianam hæresim in Oriente ortã sopirent, cum ipsi Catholicã religionẽ in Italia pacificè cum subiectis populis profiterẽtur: nõ ergo ab Arianis eiectus videtur A. 450 Cremonã Permerius. 2. Viuebat sub Leone I. Papa Cremonæ Episc. Catholicus Ioannes, qui sub initium an. 451 subscripsit synodo Prouinciali Mediolanensi à S. Eusebio Archiepisc. iussu S. Leonis congregatæ ad nouam hæresin opprimendam, vt posset horum Episcoporũ Italiæ cõdemnatio mitti ad œcumenicum conciliũ Chalcedonense circa mensem Octob. eiusdẽ anni contra Eutychetem congregandum. Subscripsit autẽ his verbis: *Ego Ioannes Episc. Ecclesiæ Cremonensis, in omnia supradicta consensi, & subscripsi, anathema dicẽs his, qui de incarnationis Sacramẽto impiè senserunt.* Subduntur ei nomina Episcoporũ 4 Ecclesiarũ: *Brixianæ, Vercellensis, Albingaunensis & Bergomatis,* quia his 4 senior erat in ordine Episcopali (solebant. n. tunc, vt notat Baronius ad A. 451 laudans hoc ipsũ Mediolanẽse conciliũ, residere ordine tẽporis eius, quo adepti erãt Episcopatũ) & tamẽ horũ quidã ante a. 450 creati fuerãt Pontifices: vtiq; etiã Ioan. Cremonensis. 3. Cur S. Euseb. Mediolanensis, cur alij è 19 subscriptorib. Episcopis concilij, non exceperunt contra Ioannẽ Episc. Cremonensem, cum viueret S. Permerius, cui fauere multi poterant ob cognitã eius sanctitatẽ? cur istum Ioannẽ Catholicum passi sunt, vel etiã elegerunt Ariani Cremonenses? Cur S. Leo Papa, ad quem missa est eodem anno Synodica, non defendit S. Permerium, quem dederat Cremonensibus Episcopum, si adhuc viuebat & ob fidem exulabat? 4. Quomodo A. 452 Coloniæ occisus est cum S. Vrsula Permerius ab Attila, cũ is A. 451 circa mensẽ Martiũ Coloniã incenderit, pridie Paschatis Metas expugnarit, æstate Gallias vastarit, cæsus in campis Catalaunicis: sub finem anni receperit se in Illyricũ, & A. 452 cœperit Aquileiam oppugnare; deinde vastarit Italiam, nunquã reuersus ad Rhenum? Vnde non potuit A. 452 mense Oct. S. Vrsulam & Permerium Coloniæ necarẽ. Videri de Attila potest S. Greg. Turon. Miscella, Baronius & alij. 5. Pessimè concordat ea tẽporis ratio cum martyrio Vrsulano, q̃ pluirb. locorũ traditionibus, vetustissimis auctoribus, inscriptionibus, & rationibus multis capitib. ostendi l. 1. c. 32 circa A. 237 contigisse, quę Iulius Maximin. origine Gothus vel Hunnus Ro. Imp. prope Moguntiam initio Octobr. Rom. Imperium occupauit, inchoata ibidẽ 6. persecutione: tunc. n. cũ alijs S. Permerius 21 Oct. occisus est: vt euincunt in tẽplo S. Vrsulę inscriptiones sepulcrorũ, quæ virgines anno dicto, vel sequẽti necatas volunt. Huic autẽ tẽpori cõgruunt Osnabrugẽsia monimẽta: nã si demus expulsũ esse S. Permeriũ ex Epicopatu, cõtigit A. 236, quo etiã Pontianus Papa relegatus est in Buccinã Sardiniæ insu-

Indicem Episcoporum loci.

Acta Mediolanensia.

Attilanã expeditionem.

Et historiam Vrsulanam.

insulam à Gentilibus, opera Iurisconsultorum in absentia Cæsaris Alexandri Christianis fauente: Vnde si liceret catalogum Cremonensium Episcoporum (quem nondum nancisci potui) inspicere, facilius locum eius sub Pontiano Papa reperirem.

Hæ causæ sunt cur putem nomina *Arianorum*, *Leonis Papæ* & *An.452* recentiore manu & forte solius Chiuelli auctoritate irrepsisse, quod paulo ante Chiuelli ætatem circa Ann.1280 Iacobus de Voragine Genuensis Archiepiscopus in Lombardica historia martyrium Vrsulanum ad Attilam reuocasset: cuius sententiam cum Chiuellus Italus sequeretur, de suo videtur dicta nomina vitæ Permerij immiscuisse, vt eam ampliaret. Est autem per quam probabile S. Permerium occisum esse cum S. Vrsula: nam Marinus Monę successor Archiepiscop. Mediolanensis cum eadem passus est, tresque eiusdem Suffraganei Maromius Episcopus Nouariensis, Mallulius Episcopus Laudensis, & Permerius Cremonensis: cuius socius fuisse videtur S. Bassanus Martyr Cremonensis, qui in Monte veteri religiosè seruatur & colitur, sic ex alijs Italiæ locis venerunt multi vt Aquileiâ, Rauennâ, Lauico, Spoletio, Firmâ, Lucâ, & locis confinibus. Ita quidem de S. Permerio censeo, libenter cum explicatæ fuerint meæ difficultates, & meliores allatæ rationes, opinionem mutaturus. Acceptis his Illustrissimus Princeps, cum instaret festum S. Vrsulæ, nec posset more suo vt Coloniæ cum degeret, coram eius sacris exuuijs facere, Monasterio tamen excurrit ad locum vicinum Osnabrugo, Sanctique Permerij deductas eo reliquias ipsemet excussis pulueribus solenniter eleuauit, & coram ipsis in Pontificalibus sacris est operatus, vt clarius ex subiectis eiusdem ad me datis humanissimis literis & instrumento licet perspicere.

Dubia circa S. nostrum Permerium à Reu. Vestra sub 17 huius mensis in responso ad ea, quæ Cremonæ perscripta sunt digna iudicaui, vt dictis Cremonensib. communicarentur. De sancti huius nomine, patria, loco Episcopatus, Martyrij, translatione, & reliquijs nullum amplius potest esse dubium: sola restat certitudo annorum, quos sederit Cremonæ, & tempus Martyrij, in quo etiam dies certa, & solus item annus inquirendus est. Mittam igitur ea post paucos dies Cremonam, & responsum si venerit, statim R.ª V.ª communicabo. Interim ad indagandam antiquitatem contuli me hisce diebus in Suthausen, locum vicinum ciuitati meæ Osnabrugensi: quid ibi actum fuerit, R.ª V.ª ex adiuncto documento videre poterit, & forsan non inutiliter ad historiam, quam texit de S. Vrsula. *Monasterij 28 Oct. 1645.*

Quæ certa sint de S. Permerio. Quę verò dubia.

INSTRVMENTVM AVTENTICVM INVENTIONIS ET ELEVATIONIS S. PERMERII EPISCOPI CREMOnensis, factæ An.1645.

NOs Franciscus Guilielmus Dei & Apostolicæ sedis gratia Episcop. Ecclesiarum Osnabrugensis, Mindensis & Verdensis, Ratisbonensis Coadiutor, S. R. Imp. Princeps &c. Omnibus præsentes hasce nostras publicas literas lecturis, vel legi audituris salutem in Domino, ac præterea notum facimus & attestamur. Cum diuersæ causæ, & pium, quo in Sanctos, eorumq; reliquias ferimur desiderium, ac singularis affectus Nos impellerent, vt de sacris lipsanis S. Permerij Episcopi Cremonensis ac Martyris, quæ per Godefridum Comitem de Arensberg Prædecessorem nostrum ac Episcopum Osnabrugensem 36. An. Christi 1343 magna pompa cũ plurimis alijs reliquijs Coloniâ Agrippinâ allata, & in argenteam tumbam translata, hactenus debita populi Christiani veneratione in prædicta nostra Osnabrugensi Cathedrali Ecclesia cõseruata sunt, penitius inquirendum censeremus. Nobis verò hoc rerum in Imperio miserrimo statu dictam nostram ciuitatem intrandi, minus apud Ecclesiam residendi ob violentã Suecorum, aliorumque Hæreticorum occupationem, nulla sit vel facultas, vel securitas, Quod cum Venerabilibus, Nobilibus, deuotis, Nobis fidelibus, ac sincerè dilectis Præposito, Seniore, & Capitulo dictæ nostræ Osnabrugensis Ecclesiæ conuenerimus, vt dictæ reliquiæ ad aliquem locum Ciuitati vicinum, ac securum, per ipsorum deputatos constituta die ad Nos deferrentur. Vnde die & loco infra nominato, in Dei nomine conuenimus, & in Ecclesia S. Mariæ Magdalenæ ibidem cistam rudiorem, in qua præfata tumba Sancti reclusa erat, aperuimus, illamq; super altari decenter positam, bene vndiq; inspeximus, & debite clausam, ac fortiter munitã deprehẽdimus. In anteriori parte vna erat

 fenestella

fenestella maior reliquis quatuor, in duobus lateribus sitis, (quæ omnes cancellis conclusæ reperiebantur) ita vt dictæ reliquiæ, præsertim caput bene conspici possent. Tota tumba lignea est obducta olim laminis statuisque argenteis, ac lapidibus pretiosis, vti mos erat illius æui ornata: quam tamen Anno 1633 Sueci Hæretici deturparunt, auferendo pretiosiora de illa, vna cum tota supellectili dictæ Ecclesiæ nostræ Cathedralis argentea. Solutis impedimentis statim apparuit integrum caput, raræ magnitudinis, sine inferiori mandibula, integerrimum tamen, materiæ sericæ inclusum, ac bene ornatum, & puluinari eiusdem materiæ & antiquitatis superpositum. Quod nostris manibus cum magna reuerentia exemimus. Et cum (absterso ob vetustatem puluere) in cranio antiquissimis literis scriptum appareret Sanctus Permerius de Græcia Episcopus Cremonensis, *illud deuotè exosculati, omnibus & singulis præsentibus ad similem venerationem exhibuimus. Postmodum illo super altari reposito, reliquas reliquias similiter exposuimus, nempe costas octo, vertebras ex spina dorsi nouem, scapulas binas, quinque maiora ossa integra, & octo minora. Omnes has partes è corpore dicti sancti esse, ornatus (qui idem vt capitis erat) demonstrauit, prout etiam monumenta Ecclesiæ nostræ antiquissima docent, corpus dicti sancti in ea adseruari. Erat & aliud linteum sericum, cui inuolutæ reperiebantur minores particulæ & reliquiæ cum annexis vbique nominibus, de societate XI. millium Virginum, scilicet S. Vrsulæ Magnæ. S. Valerij sponsi B. Vrsulæ, S. Eleutherij fratris Valerij Ducis Britanniæ, S. Florentinæ sororis eius paruulæ, S. Paulinæ cognatæ B. Vrsulæ, S. Rixæ Aethiopis, S. Litmodis filiæ eiusdem Ducis, quæ cum B. Vrsula totum rexit exercitum Virginum: S. Vrsulæ Iunioris, S. Formosæ, quam B. Cordula reuelauit, S. Cordulæ Reginæ, S. Constantiæ Reginæ, S. Antoninæ, S. Salamonæ, S. Odiliæ, S. Christiani, S. wilbrordi Ducis Lombardiæ, S. Iuliani, S. Polemij, S. Adelheidis puellæ XI. annorum, S. Iosephi cuiusdam Patriarchæ, S. Clementis Abbatis, S. Clementiæ, S. Victoriæ, cuius martyrium telo capiti eius infixo declaratur SS. quorundam Maurorum, S. Elisabethæ, S. Iacobi Episcopi, S. Remaldi Episcopi Græciæ, S. Ambrosij Episcopi & Cardinalis, S. Reginæ virginis eiusdem societatis.*

Et cum præter dicta nihil reperiretur amplius, tumbâ & omnibus reliquijs à pulueribus vindicatis, singulas partes, vt prius inuentæ erant, suis quibusque locis cum veneratione reposuimus; nec non dictam tumbam sigillo nostro munitam & conclusam in dicto altari decenter reponi fecimus, sequenti die festum ipsius ibidem celebraturi, prout etiam factum fuit. Acta sunt hæc omnia & singula in loco, qui dicitur Suthausen, medio milliari Germanico distante à dicta nostra Ciuitate, die 20. Octobris, pridie scilicet sæpefati S. Episcopi & Martyris hora 4. pomeridiana. Præsentibus Ioanne wernero de Leeradt Præposito, Canonicis item Ottone à Dorgeloe, Benedicto à Galen, & Iodoco Henrico Korff, à Capitulo Nostro specialiter ad hoc deputatis: Præterea Maximiliano waitzenbeck Canonico S. Martini Ciuitatis, & diœcesis nostræ Mindensis, Cappellano nostro maiori, Magistro ceremoniarum, & eleemosynario, nec non Ioanne Buschman Parocho in Cappelen, diœcesis nostræ Osnaburgensis, & beneficiato dictæ Ecclesiæ in Suthausen, denique multis alijs de familia nostra Anno Domini 1645. Episcopatuum nostrorum Osnabrugensis 20, Mindensis & Verdensis 16. In quorum omnium ac singulorum fidem has manu nostra subscripsimus, & sigillo nostro muniri fecimus.

Ideam hanc inserui absolutissimæ numeris omnibus eleuationis, vtinam multi, qui similibus abundant sacris exuuijs, imitentur, & senescentem harum B.B. Virginum cultum nouis instaurent fomentis, mecumque, siquæ nascantur hac in re dubia, communicare dignentur: nam vt ingenuè fatear, S. Permerij Episcopatum præterijssem, quod è solis Coloniensibus monimentis non satis liqueret: at cum Illustrissimus Princeps alias mihi duas faces Osnabrugo, Cremonaque submitteret, lumini debili Coloniensi duobus adiectis luminibus veritas clarius emicuit, ita Cremona Coloniam duobus auxit Martyribus, quorum honori carmen hoc cecini:

Græcia progenuit, mitraq. Cremona reuinxit
Permerium, rapuit Rhenus, & Hasa tenet.
Pontifici fidus Bassanus adhæsit achates,
Eridani lumen, Mons vetus ossa colit.
Cæsus Agrippinæ, Hunnorum per spicula, iunctus
Millibus vndenis scandit vterque polum.

Penue-

Peruenerunt postea Cremonenses autenticum documentum cultus S. Bassani, quod eis transmisit R.mus D. Ioannes à Blanckenberg, Abbas: & simile Laudensibus de cultu S. Mallusij: nam id Episcopus loci vehementer expetierat, vt vtroque in loco Sancti illi deinceps honorentur.

Misit sequenti Anno 1646. Iosephus Brixianus ad me catalogum primorum Episcoporum Cremonensium, in quo non sub Attila, (cum sedem Ioannes occuparet) sed sub Alexandro Seuero ab An. 230. (mortuo Simpliciano) Cathedra vacat annis 45. ad annum vsque 275. quando sedere Cassianus cœpit: commodè igitur septem annis Pontificatus S. Permerij inseritur: quod idem Illustrissimus Franciscus Borromæus Episcopus Cremonensis modo, & Iosephus magis esse credunt consentaneum veritati. Episcoporum autem primorum talis est series: quam eiusdem fide refero. An. Christi 54. S. Sabinus à S. Petro constitutus Protoepiscopus Cremonensis. Anno 72. Babila successit: huic Ann. 86. Felix annis 16: An. 102. Chrysogonus annis 15. An. 117. Bernardus Romanus An. 123: Creatus annis 16. Deinceps ob persecutiones non constat, quis sederit. Ab Anno 182 Chrysostomus annis 7. An. 189 Maternus annis 18. An. 207 Sixtus annis XI. An. 218 Simplicianus Germanus annis 12, post cuius obitum ab An. 230 vacat sedes ob persecutiones ad annum vsque 275 quam commodè, septem annorum lacunam explet S. Permerius septem annis Cremonensis Episcopus: cui post Ann. 75 successere hoc ordine ad Attilam vsque Cassianus Marinus, Eustachius, S. Florianus, Stephanus Sirinus, Conradus, Vincentius, Sisinus & Ioannes, qui floruit sub Leone Papa & Attilæ vastitate, videturque ante annum 450 auspicatus Pontificatum. Idem de S. Mallusij tempore facilè probari potest, qui non sub Attila Ao. 451 vixit, cum subscriberet Synodo Mediolanensi Cyriacus, neque An. 383, quo sedit ibi S. Bassianus, sed sub Pontiano An. 237 præsedit Ecclesiæ.

Series primorũ Episcoporũ Cremonensium.

Locus S. Permerij vacans ab An. 230.

CAPVT XXIX.

Ad alia VVestphaliæ loca deportantur, ædes sacræ à quingentis annis ijsdem excitantur: nec non Paderbornensium Episcoporum studium honorandi reliquias Vrsulanas.

APVD Tremoniam viguit Præmonstratense cœnobium S. Catharinæ dicatum pignoribus, cum ipsis his nominibus: *Sambariæ V. M. Firmini, Ermendrudis, walbinæ, Ertæ filiæ Pigmenij Regis Angliæ, Panafretæ, Torpini Episcopi, Iacobi Titularis Trau: M. Leimari Presbyteri, Sabinæ & Iustinæ Virginum, Firmindinæ V. M. Vrbinæ V. M. Dorologiæ V. Pinnosæ Ducissæ, Vrsmariæ Ducissæ, Cordulæ Reginæ, Christinæ Reginæ, Symphoniæ V. M. Saluatoris M. Amandi Episcopi de Anglia, Christiani M. Christinæ & Reginæ Virginum, Vrsulæ & Reginæ Virginum.* Sunt hic istorum non integra corpora, sed partes: complura enim horum etiam alibi seruantur ossa.

Magdeburgum ad sedem suam Archiepiscopalem S. Norbertus & Norbertini, qui maximè ibi floruerunt, permulta Vrsulana transtulerunt, fuerunt ibi 4. integra corpora, *SS. Margaritæ, Iulianæ, Aldegundis & Anastasiæ*: præterea caput *S. Agalitæ V.* pars capitis *Thalitæ, wilhildis, Adalectæ.* Brachium *S. Gratæ V.* ossa quædam brachij *Tilphildæ, Liberiæ, Felicis V. Parmeniæ sororis S. Pinnosæ*: pars costæ *S. Santinæ*, scapulæ portio *S. Svvunilia*, dens *S. Basillæ V.* articulus digiti *S. Armoniæ.* De alijs reliquias etiam adseruant: vt *S. Florianæ, Sicarinæ, Niobæ, Paulæ, Christinianæ, Ementæ, Floridæ, Floræ, Victorinæ, wiuinianæ, Leophantæ Principis ex Anglia, Godesitæ, Serenæ, wibretæ*, & multarum aliarum, quas ad indicem inuentorum nominum reijcio, ne Lectori sim fastidio.

Nec minus Leisbornense D. Benedicti regulam profitentium cœnobium diœcesis Monasteriensis propè Lippiam eodē sacro thesauro locupletatur: eminent

Leisbornēsis Monasterij.

in eo his nominibus insignita corpora Virginum & Martyrum: *Bargaris, Meriana, Sambaris, Placidia, Mathanis,* [illegible] *Gratia*, item adseruantur ibidem *Sanctae* [illegible] *&* [illegible], Martyrum reliquiæ.

Sunt in Westphalia à multis seculis ædes sacræ S. Vrsulæ dedicatæ, non sine sacris eiusdem sodalitatis pignoribus. Vnam Sigewardus Mindensium antistes ante quingentos annos à fundamentis erexit: & sacerdoti sustentando ad eius cultum prouentus vberes adsignauit: in qua condi etiam sub Virginum vndecies mille patrocinio tutelaq; voluit, vt Mindense Chronicon Hermanni de Lerbeck Dominicani, his verbis attestatur. *Sigewardus Episcopus tertius Deo & hominibus gratus, ex nobilibus parentibus natus, ab* [illegible] *de Schawenburg seniore nepote* [illegible] *Monasterio S. Petri in Minda oblatus puer, & Dei seruitio mancipatus, tandem per* [illegible] *dignitatum & beneficiorum successus de communi consensu beneficiatorum, & petitione* [illegible] *trum permotus, Prouisor & Pastor Mindensi Ecclesiæ est constitutus. Hic Ecclesiam* [illegible] *Eidenhausen plumbo coopertam cum quatuor altaribus, ex proprijs* [illegible] *vndecim millium Virginum & Martyrum fundauit: intus picturis pulcherrimis decorauit. Hæc inquam Ecclesia ceteris partibus est pulchrior Ecclesia* [illegible] *densis sedes Ecclesiam: vnde statuit, vt hæc Ecclesia nulli nisi sacerdoti, qui* [illegible] *bitaret, Deoque fideliter seruiret, conferatur. Hic Præsul a Domino* [illegible] *Apostolicæ sedis Legato, & Diacono Cardinale ordinatus, consecratus est præsidente ac iubente Domino & vniuersali Papa Calixto, regnante glorioso Henrico V. Romanorum Imperatore* [illegible] *An. 1124 postquam rexisset 20 annis, obijt An. 114*[illegible] *sepultus in medio Ecclesiæ Idenhusen.*

Mindæ.

Eodem tempore Padebornensi fulgebat infula Bernardus, qui pro suo in S. Vrsulam studio & religione sacellum eidem erectum & consecratum Virginibus Deo sacratis & S. Benedicti regulam profitentibus tradidit, circa annum 1148 indictione XI. Conradi secundi anno 12, Bernardi fundatoris anno 22 Præsulatus: locus Wilbasen appellatur: cui cum sensim ob loci religionem ædes piorum hominum accessissent, excoli paulatim magis cœpit & inquilinis abundare, vt oppidum iam muris & portis cinctum euaserit. S. Pignosę Regis filiæ corpus, & alterum S. Pafredæ diu religiose conseruarunt: Virgines verò cum ante centum annos S. Vrsulæ sodalitati (quam nauiculam appellabant) dedissent nomen, eiusdem cultum latè per vicina loca & cœnobia propagarunt: de quo alias.

Paderbornæ.

Superant sequentis seculi Bernardi Paderbornensis literæ, quibus missos ab Vrsulano collegio cum Sanctarum Virginum, reliquijs nuncios pro corrogan da stipe iubet excipi perhonorificè, & ad eam rem opem conferre suam: *Bernardus Dei Gratia Paderbornensis Episcopus, vniuersis Plebanis, Capellanis, alijsque Rectoribus, in sua ciuitate, & diœcesi constitutis salutem in vero salutari. Laboribus vestris, & expensis quæ in capitulationibus siue conuocationibus vestris fieri solebant parcere cupientes, per* [illegible] *rem præsentium vobis transmittimus chartulas Indulgentiarum, Ecclesiæ Sanctarum Virginum vndecim millium, in Colonia, quas pro colligendis Christi fidelium eleemosynis, in ciuitate & diœcesi nostra, nostri Capituli accedente consensu, duximus admittendum, vobis in virtute S. Obedientiæ districtè præcipientes, vt ipsum negotium statim visis literis præsentibus, diebus dominicis & festiuis, dedicationibus duntaxat exceptis (quas Ecclesiæ nostræ specialiter reseruamus) plebibus vestris fideliter exponatis, vsque ad octauam Apostolorum Petri & Pauli, & tunc in generali Capitulo oblationes per Dei gratiam conquisitas fideliter reportetis. Si quis vero vestrum huic mandato nostro rebellis extiterit, non solum se nouerit ab officio suspensum: Immo etiam ab ipso tantum requiri volumus, quantum possit per beneuolum & intentum, & in loco quolibet obtineri. Datum Ann. Domini 1247. feria 2 post Misericordia Domini. Reliquias solenniter recipiatis.* Successit Bernardo Simon Comes à Schwalenbergis simili in re diem festiuum & vacuum à laboribus esse iussit, quo Sanctarum Virginum reliquiæ adducebantur, negotiaque tractabantur, quod sanciuit hoc diplomate: *Simon Dei G. Paderbornensis Episcopus, vniuersis & Plebanis & Capellanis, Ecclesijsque & Ecclesiarum Rectoribus, in sua ciuitate, & diœcesi constitutis salutem in Nostro salutari. Auctoritate præsentium vobis in virtute Sanctæ obedientiæ, & sub*

& sub pœna suspensionis districtè præcipiendo mandamus; quatenus omnes Parochianos vestros, annos discretionis habentes, ad diem, locum & horam, quæ lator præsentium vobis assignauerit, conuocetis, præcipientes ijsdem auctoritate nostra, in virtute S. Obedientiæ, & sub pœna excommunicationis, vt ibidem deuotè permaneant, quousque negotium Sanctarum undecim millium Virginum de Colonia fuerit fideliter expeditum, omnibusq; alijs negotijs, siue petitionibus postpositis, dies illa ad honorem Dei, & pro reuerentia tantarum reliquiarum tanquam dies dominica celebris, & festiua ab omnibus habeatur, donec Missarum solennia fuerint celebrata. Si quis autem vestrum huic mandato rebellis exstiterit, suspensionem à diuinis se nouerit incurrisse. Datum An. Dom. 1267. feria secunda post Iubilate.

Cultus SS. Virgin.

CAPVT XXX.

Mediolani, Cremonæ, Lucæ, Neapoli, Amalphi, Mutinæ, & in alijs Italiæ locis multæ reliquiæ Vrsulanæ piè conseruantur.

PRæter Romam orbis Dominam, quæ capita quædam præcipua Cleri sui cum Vicario Christi & Pontiani Sodalitati iūxit Vrsulanæ: multę ciuitates Italiæ sanctissimos Pontifices suos eidem sociarunt, vt merito reliquijs eiusdē societatis, passim locupletentur: pauca tamē eorum loca, quibus præcipuè coluntur nancisci potui, quæ capiti huic inseram.

Mediolani.

Mediolanum Vrbs Archiepiscopalis Insubriæ potentissima: Ducatus illius metropolis, Proregis Hispani Senatusq; sedes, cum alijs Diuorum sacris exuuijs: tum inprimis Vrsulanis prædiues est. Eas enumerat Paulus Morigi libro de Nobilitate Mediolanensi: Moniales S. Vrsulæ ossa habent S. Albanæ Virginis & Martyris & sociarum eius, ac S. Vrsulæ. In templo Monialium S. Vincentij magna reuerentia conseruantur tria capita è societate S. Vrsulæ. In templo Virginum Ordinis S. Dominici, colitur caput S. Amandæ, quæ neptis fuit S. Aetherij sponsi S. Vrsulæ, cui coniunguntur bina capita ex vndecim millibus, & sex ossa brachiorum ex ijsdem. *In Oratorio Patrum Certosinorum, quod Mediolani habent à S. Michaële la Chiusa honoratur caput S. Pignosæ neptis S. Vrsulæ: caput alterum ex vndecim millibus non nominatum, aliquot ossa ex ijsdem.* Et infra: *deposuit in dicto templo della certosa de Pauia tria capita, ex vndecim millibus, caput integrum S. VValburgæ, quæ fuit ex eadem societate matertera S. Vrsulæ: caput S. Flauiæ ex ijsdem 11000. In templo S. Hieronymi pars magna capitis S. Vrsulæ Virginis & Martyris exstat.* Addit *Ann. 1594. 4 Iulij D. Bernardus Bianco tradidit Monasterio nostro, caput vnum ex 11000: vnum item brachium, & alia ossa magnam partem ex ijsdem.* In templo Monialium S. Lazari seruatur vnum caput cum ossibus ex 11000. In templo Monialium S. Bernardi, alterum ex ijsdem: Aliud item in templo S. Mariæ Magdalenæ, prope S. Euphemiam. In Monasterio maiori Mediolani, caput cum aliquot ossibus. In Monasterio S. Petri Gessato, caput ex ijsdem, quod S. Abbatissæ dicitur. In templo de S. Maria secreta est cranium, ex vndecim millib. Virginibus sine nomine: & aliud S. Frondelinæ ex eadē societate, cum parte S. Benignæ Virginis ex eadem societate. In templo S. Sepulcri duo capita. In templo Conuersarum vnum; aliud in templo Annunciatarum, aliud item in templo Parochiali S. Viti. In pulcherrimo templo Patrum Soc. Iesu, duo capita. In templo S. Catharinæ vbi Virgines sunt ad pontem de Taurego, caput vnum. Apud Moniales S. Catharinæ prope S. Michaëlem la Chiusa, caput vnum. Vnum item in his subiectis templis. In S. Barbaræ, in celebri tēplo Gratiæ, S. Simpliciani, Rosæ, S. Ambrosij maioris, S. Alexandri, Pacis, Monialium Iesu. Quatuor apud RR. PP. de Carmini.

Reliquias Vrsulanas in diœcesi Mediolanensi has enumerat. In Monasterio maiori monialium de Cantu caput est ex societate S. Vrsulæ. Vnum in Corbetta in templo B. V. Thaumaturgæ cum duabus partibus ossium ex eadem. In Collegiata S. Victoris de Varese caput vnum. Hæc Paulus Morigi.

S. Carolus

Caroli Borromæi cultus Vrsulanus.

S. Carolus Borromæus insignis S. Vrsulæ cultor, & eius sodalitij felix propagator, maximam multitudinem, & varietatẽ Virginum Vrsulanarum in Ciuitatem, & Archidiœcesin Mediolanensem introduxit, quam Prior vnus Generalis tam Vrbicarum, quam Diœcesanarum summa cura moderatur, iuxta leges à S. Carolo Virginibus illis sancitas, quarum iam mille numerantur: vt suo monstrabo loco: eas Sanctus hic vir frequenter suis exhortationibus ad pietatis & castitatis studium excitabat: quibus etiam de sacris reliquijs: vt & Metropoli diligenter prospicere conatus est: quem thesaurum cum sciret petendum esse Colonia, mutuis officijs Coloniensem Archiepiscopum sibi studuit demereri, & salutaribus instruere monitis, ac lipsana Martyrum ex illo polyandrio flagitare: Exstant duæ sancti huius viri epistolæ ad Ernestum Archiepiscopum Coloniensem Bauariæ Ducem exaratæ: primæ gratulatoriæ; sed dignæ S. Carolo, plenæ sacris admonitionibus; posteriores incredibilem animi gestientis lætitiam exprimunt, ob promissas Sanctorum reliquias: vtrasque visum est attexere.

Epist. 8. S. Caroli Borrom.

ERNESTO COLONIÆ ARCHIEPISCOPO.

CVm proximis diebus optatissimum nuncium accepissem te ad Archiepiscopatum Coloniensem administrandum magna omnium consensione & lætitia electum esse, non existimaui in tanta omnium gratulatione mihi committendum esse, vt posses literas meas desiderare. Ac licet tibi de hac tanta dignitatis amplitudine gratulari non audeam (nonnullus enim rerum vsus docuit me, quantum negotij & curæ, quantum etiam laboris & periculi sit in Episcopatu) gratulor tamen Coloniensibus, Germaniæquè vniuersæ, quam quidem ex tua istius amplissimæ Ecclesiæ administratione, atque antiquæ disciplinæ restitutione vehementer & in Catholicæ religionis studio, & in spiritu ac veritate adiutum iri spero. Ita enim velim intelligas, vbi primum de ista tua dignitate auditum est, bonos omnes magnam in spem erectos esse, fore vt industria, diligentia, cura, solicitudine tua magnopere Christi fides istis in regionibus propagetur, vberrimusque ex superiori rerum perturbatione fructus existat. Quapropter in eo sunt tibi vires omnes contendendæ, vt hanc spem à te concitatam, omni virtute sustineas, vel potius vincas, atque excellenti diuinæ gloriæ amplificandæ studio, & ad omnes officij tui partes grauiter explendas, & ad exemplum alijs prodendum penitus exardescas. Cuius quidem rei magna tibi materies proposita est, propter & communes Germaniæ, & priuatas Ecclesiæ tuæ necessitates. Sed omnia mihi crede sunt in illo posita, vt te, quod iam videre videor Episcopum irreprehensibilem (vt Apostolus Paulus docet) præbeas: quod quidem facile Dei adiutrice gratia consequere, si nihil penitus præter Dei gloriam spectes, & id Catholici omnes atque hæretici intelligant: ita enim fiet, vt ex actionum, totiusque vitæ tuæ luce ac splendore omnes ad diuinæ bonitatis agnitionem & prædicationem adducantur: qui quidem præstantissimus atque vberrimus rectè factorum fructus summopere debet te ad omnis Archiepiscopalis muneris rationem atque officij perfectionem inflammare, quid enim tanti esse potest, vt animarum Iesu Christi sanguine redemtarum, diuiniquè nominis propagationi debeat vlla ratione præferri? Res omnes nobis despiciendæ sunt, vita denique ipsa profundenda, pro vnius animæ salute, quid agendum, vel quid non agendum potius vbi salus agitur innumerabilium pene animarum? Ego quidem, (quod vnum possum) Iesum Christum etiam precor atque oro, vt te & in suscepto munere gratiæ suæ præsidio regat, & ad Catholicam religionem longe lateque amplificandam magnã tibi mentem animumque inspiret.

His literis animum sibi Ernesti mirificè conciliauit, & ad obtinendas, quas ardenter sitiebat Sanctorum reliquias, in quibus Vrsulanæ eminebant, præparauit: eas vt sibi destinatas cognouit: has in animi grati significationem addidit.

ERNESTO

ERNESTO ARCHIEPISCOPO COLONIÆ. Ep. 83.

MAgnæ mihi iucunditati fuerunt literæ à te Kal. Iuly ad me datæ, quibus studium tuum significas mihi de sacris reliquijs gratificandi: cum enim nihil mihi antiquius, nihil prius sit Dei gloria, & Sanctissimorum virorum, qui se graues ac strenuos Christi famulos præstiterunt cultu: non mihi gratissima esse non potest benignitas tua, qua quidem fiet, vt fortissimorum Martyrum ossa adspicere ac tractare, & vero etiam ardentiori quodam animi sensu colere, & venerari mihi liceat. Itaque Cassinam cum tam præclaro thesauro auidè expecto. De mea cum ista Ecclesia coniunctione mihi tanquam per manus tradita, verè sentis; eam enim iam inde à non paucis seculis institutam à superioribus Archiepiscopis accepi: & omni officiorum genere colendam mihi ac tuendam esse statuo. Hoc præsertim tempore, quo ad eius gubernaculum sedet is, quem maximè propter Catholicæ religionis studium ac zelum Bauaræ familiæ proprium optauimus. Cum vero tu externa bella tanta felicitate cõfeceris, Deoque propugnante, & Ecclesiæ suæ causam aduersus perditorum hominum improbitatem fortiter profligaueris; magnam in spem ingredior, te eas quoque eo ipso Deo iuuante opinionum, & morum corruptelas profligaturum, atque eradicaturum esse, quæ tam graue periculum isti clarissimæ atque Amplissimæ Ecclesiæ crearunt: Caput autem huius tanti boni esse oportet clericalis disciplinæ restitutionem, populus enim Cleri mores fere imitatur. Quocirca Clero ad antiquæ disciplinæ rationem reuocato, & confirmato, facile est populum in Officio continere, & in omni virtute erudire, atque instituere: sua sponte se docilem tractabilemque præbebit: qua de causa, vt Clericalis atque Ecclesiasticæ disciplinæ curam seriamque cogitationem susciperes, te magnopere hortarer, si vllum hortationi locum relinqueret pietas tua, si quid est tamen, in quo ego tibi operam nauare possim ad Dei gloriam propagandam, erit semper tibi paratissimus atque addictissimus. Interea Iesum Christum assidue obtestabor, vt se tibi benignissimum, munificentissimum præstet.

Satis opinor Sanctus hic suum, erga Sanctas reliquias affectum prodit, & eas obtinendi desiderium. Gonzaga etiam alias nominatas recenset Mediolani reliquias Vrsulanas. In Monasterio S. Vrsulæ Caput S. Cordulæ. S. Cyriaci Papæ cum alijs conseruari asserit, item in S. Apollinaris cœnobio, S. Margaretæ ac S. Corbinellæ eiusdem Congregationis. At de S. Cyriaci capite nunquam id concessurum videtur illustre Capitulum Vrsulanum.

Cremona sedes Suffraganea Mediolanensis Metropolis, vti S. Permerium Episcopum, & ciuem suum Bassanum, Coloniam cum S. Vrsula destinarit ad martyrium, ita recepit Colonia plurimas eiusdem sodalitatis reliquias: nam Cathedralis Ecclesia S. Marsilij lipsanis gaudet, Moniales Benedictinę tria capita Colonia missa anno 1595 venerantur, Moniales corporis Christi An. 1583 cranium obtinuerunt, Capucinæ virgines duas caluarias, totidem Moniales S. Marthæ & Patres Prædicatores colunt, aliæ Moniales caput S. Aureæ, Clarissæ dentem S. Odiliæ, Patres Societatis Iesu 5 capita seruant religiosè, vt ad me perscribit Iosephus Brixianus historicus ciuitatis, & diœcesis Cremonensis: qui ibidem ait sacellum S. Vrsulæ incoli à virginibus, quæ eleemosynis, & opere manuario victitant.

Idem testatur Cremonæ in templo, & sacello S. Geroldi Martyris, caput S. Venturiæ V. Vrsulanæ seruari, quod Ioannes Franciscus Buonhuomo Episcopus Vercellensis Nuncius Apostolicus misit Colonia An. 1582.

Vti Mediolanum sextum Episcopum suum, Cremona vndecimum dedit sodalitati Parthenicæ, sic quartum Luca S. Foilanum, id eius Ecclesiæ monimenta vetera docent: quo etiam postea Sanctæ societatis huius cineres deuenerunt: vnius corporis perhonorificam translationem docto Carmine cecinit Guido Vanninius I.C. hac oda: Lucenses reliquiæ.

Insolitis concita gaudijs
Quid Luca ferret? quid populus noua

Ad Trinitatis templa crebrum
Vrget iter properante gressu?

Quid

Quid belluatis strata superbiunt
Gazis, & ostrum cernitur vndique,
Lætaque pulsata resultant
Voce domus feriuntq́; cœlum.
Plausus fauentum? candidus infula
Summus sacerdos, quos celebrat sacros
Latè triumphos? cur via tot
Flammicomis facibus nitescunt?
Ecquæ togatis clarus honoribus
Patrum senatus gaudia concipit?
Quo stante victores Camilli,
Et Fabij rediere Prisci.
Salue beatis addita sedibus
Virgo cohortis Principis Vrsulæ,
Cui sanguis æternos honores
Magnanimo peperit triumpho.
Nil æstuantis te rabies quatit
Rheni, malignæ tædia nil viæ,
Te barbarorum nil furentum
Sanguinis innocui libido.
Vesantiensis non secus Adriæ
Immota moles in pelago riget,
In quam procellosus frequentat
Bella Noto auxiliante Corus.
Ast illa vinci nescia, desidem
Obstantis hostis ridet inertiam
Illoq́; deluso cacumen
Nubibus inseruisse gaudet.
Dilecta summo cœlicolum Patri
Cohors, leuamen pauperibus dedit,
Cui nomen æternum verendum
Et monados Triadosque numen.
Agnosce festam, quam celebras diem
Luca cateruis concomitantibus,
Feliciori hæc est lapillo
Vna tibi merito notanda.
Semper vagantis pauperis hospita
Domus patescis Virginis hospitæ
Nunc ossa seruas, mox supernum
Ossa tibi hospitium datura.

Idem libro 4 sic ludit hoc epigrammate
In eandem anonymam Sanctam.

Dũ iaculo transfixa cadis pro nomine Christi,
Nomen in obscuro deseris ipsa tuum.
Ast quibus in terris, qua tempestate, quibusq́;
Cum socijs obeas conscia fama refert.
Nota cadis, non iure cadit notissimus, orbi
Ignotus cœlo qui bene notus obit.

Neapolitanæ reliquiæ.

Neapoli ad prætorium, siue eam partem, qua in oram Lucullanam exitus est, templum S. Vrsulæ dedicatum visitur, præsunt ei viri religiosi, quos de Mercede appellamus; qui referunt à viro nobili Hispano ductore cohortis è Belgio Panormam allatas S. Vrsulæ reliquias, quas in vrbis direptione clam subduxerat, quæ res idoneis comprobata testibus est, & publicis confirmata tabulis: indéque translatæ Neapolim cum instrumento autentico excussa diligenter re ab Episcopo, vt nullus subesse possit imposturæ locus.

In eadem Vrbe regia seruatur caput aliquod Sodalitatis Vrsulanæ, & ossa quædam S. Vrsulę, in templo Annunciationis, quæ aliquot seculis in Lerinensi marmorea arca recondita: Neapolim seculo superiore exeunte magna celebritate sunt delata: porro quo ea cultu diœcesis prosequatur, libro sequenti declarabitur. Hæc ex literis P. Scipionis Sgambarij An. 1623 Neapoli transmissis.

Amalphitanus sanguis S. Vrsulæ. *Bozius l. 15. c. 10. signo 46.*

In eodem regno sedes Archiepiscopalis Amalphitana sanguinem S. Vrsulæ seruat prodigiosum, qui teste Thoma Bozio 21 Octobris, quo martyrium vndecim millium Virginum Ecclesia recolit, licet concretus & induratus, liquescit quotannis, & aquæ bulliensis in morem agitatur: postea subsidit paulatim & concrescit in lapidis duriciem. Eant nunc in Italiam hæretici nostri temporis, eant & hæc quæ passim libris omnibus prodigiosa retuli, suspenso naso rideant: rideant ossa sponte se loco commouentia, rideant spuria equorum ossa eiectantia: & sanguinem hunc velut animatum & bullientem quotannis intueantur. Voluit sanè Deus, vt S. Catharinam dulci perpetuo stillicidio, sic S. Vrsulam exercitus Parthenici Ducem cum tot millibus velut in acie pro fidei, & virginitatis amore occumbentem, hoc annuo sanguine ebulliente honorare in Italia quasi fidei fonte, quæ inde velut à capite in omnes orbis Ecclesias dimanauit, vt Italos primo, & per hos gentes alias ad cultus Vrsulani defensionem & incrementum excitaret.

Annua Societ. Prouincia Mediol. in Col. Montis regalis f. 70.

Addam huic loco de reliquijs Vrsulanis ad vicina Mediolano loca, ac Venetam ditionem à Patribus Soc. Iesu translatis: quarum Annuæ nostræ meminerunt. Anno 1599 Collegium Montis Regalis auctum est thesauro spirituali ingenti, vt scribit autor, duobus videlicet Sanctorum capitibus, altero vnius ex vndecim millibus

bus Virginum, cum tribus ossibus tibiarum Sancti Russini Martyris: altero quod sublatum ex cœmiterio Sancti Cyriaci: & illud ex Germania transmissum cum alijs 20 sacrarum reliquiarum frustis aliunde acceptis Roma ad nos misit P. Bernardus Rosignolius: qui vt de ijs certi essemus, addidit scripturas autenticas. Indicta est supplicatio publica, & à summo templo ad ædem nostram, quo meliore potuit apparatu, sacra pignora succollantibus nostris sacerdotibus vestitu sacro ac solenni, tubis præeuntibus, ac per interualla clangentibus fidibus iugi concentu personantibus: dein sequentibus religiosis familijs, Clero & nostris, totaque Vrbe post comitante transportata sunt.

Eodem anno in Venetæ Prouinciæ Collegio Placentino Virginum ex vndecim millibus 4 capita cum earundem minutioribus reliquijs tum Serenissimi Ducis Alexandri Farnesij, tum etiam viri perillustris Leolazari Affalter arcis Placentinæ liberalitate Collegio donata sunt. S. Martini Pontificis festo die ex æde summa, in quam altero die Vesperi priuatim delata erant, in ædem nostram solenni pompa summa totius Cleri & populi celebritate translata sunt. Cuidam eodem tempore ante sacras reliquias oranti DEVS commouit memoriam illius versiculi: *Fulgebunt iusti* &c. is igitur dum æternum iustorum in cœlo fulgentium splendorem animo spectat: superioris vitæ pertæsus, melioris instituendæ consilium inijt: initium pœnitentiæ Sacramento confirmauit. Sed Mutinensium pietas in Sanctas reliquias Sodalitatis Vrsulanæ non prætereunda, quam DEVS etiam luculentis prodigijs approbauit: Anno 1544. tum Collegium Societatis, tum Vrbs vniuersa locupletata fuit pretiosissimo thesauro & inæstimabili beneficio (ait autor) Illustrissimi Comitis Nicolai Cæsij: is nuper sub Parmensi Duce in Belgio regij exercitus tribunus ab Archiepiscopo Coloniensi ob sua in clarissimum antistitem merita sacrum caput vnius ex vndecim millibus Virginum, & alterum è militibus Thebææ legionis cum cruribns duobus ex eadem legione, dato à Romano Pontifice diplomate impetrauit; eaque cum certo ipsius Archiepiscopi, & Abbatis eius Monasterij, vnde sumta sunt testimonio, Mutinam in patriam suam deportata, nostro templo beneuolus attribuit: quo die sacræ reliquiæ allatæ sunt, ad templum transferendæ, agmen ab æde primaria processit; conuenerat Clerus non vrbanus tantum; sed vniuersæ etiam diœcesis: & cum religiosorum familijs laicorum Sodalitates incedebant: in eadem pompa agmen Virginum ad septuaginta Sodalitatis nuper institutæ sub S. Vrsulæ inuocatione cum custodibus matronis composito ornatu, ordine illo & modestia, quæ tantam deceret religionem: prosequebatur vniuersus populus, viæ vicique qua transibat agmen, erant eleganter magnificeque ornatæ: templum verò ornatissimum tum cetero apparatu, tum maximè vario carmine & emblemate pereleganti ad admirationem vsque ciuitatis illatis in templum, aræque impositis sacris pignoribus, augustissimum sacrificium à Reuerendissimo antistite solenni ceremonia concentu musico celebratum est: Missæ sacrum Latina secuta oratio est ab vno è Nostris habita, de eius diei religione; de Sanctis Martyribus, quorum reliquiæ eo die celebrabantur laudibus, &, qua ratione ciuitas thesaurum tantum consecuta fuisset. Idem Antistes de eadem re concionem habuit pomeridianam: celebrata enim triduo religio est, posteroque die pius Antistes benè magnam populi partem eodem in templo cœlesti pane recreauit; nec defuere in tanta gratulatione & ardore pietatis diuini signa patrocinij à cœlestibus illis animabus impetrati. Honesta & magnæ grauitatis femina, quo die sacræ reliquiæ transferebantur, graui pressa morbo decumbebat: ac Sanctorum Martyrum ope implorata, repente conualuit: eodemque die gratulabunda venit ad templum votiuas laudes persolutum. Huc illud quoque pertinet:

Fol. 52.

In Prouincia Veneta An. 1594. fol.

Solenni supplicatione reliquiæ deferuntur.

Miracula.

net magna ex parte: Puella è fastigio excelsæ domus subuerso corpore præceps delapsa, in medio casu Beatissimæ Virginis & S. Vrsulæ opem implorauit, nullo pene damno corporis; ea illi ruina stetit: quin in magnum vertit bonum animi: nam de tanto grata beneficio, Vrsulanis Virginibus se adscribi voluit. Laus ea debetur Italię, quod in ea magnis cum prodigijs coierit Sodalitas Virginum Vrsulanarum, quam Paulus tertius instituit, Carol. Borromęus mirificè propagauit.

CAPVT XXXI.

Senatus & Ciuitas Coloniensis impetrat à Sede Apostolica diploma, ne reliquiæ Coloniâ exportentur.

OMinosum semper apud Catholicos fuit, Sanctorũ reliquias ex vrbibus exportare. Testis est Gallia, quam cum olim S. Vitus inde in Germaniam & Corbeiense monasteriũ delatus præsidio suo deseruisset, omnis eius antiqua gloria defluxit: vidimus ipsi nostra ætate Magdeburgum ciuitatem Germanię potentissimã, opulentissimam, munitissimam, armis olim Imperij cum S. Norberti reliquijs & patrocinio niteretur, vinci nesciam: nobilemque ob annuam sub Caroli V. dominatu toleratam obsidionem, cum ij cineres ab ipsis Hæreticis diligenter custodirentur: at biennio postea, quam S. Norberti corpus inde fuit in Bohemiam deportatum, illa Germaniæ gemmula suis nudata viribus vno die conflagrauit. Idem metuit olim Senatus populusque Coloniensis, cum non centuriæ, sed chiliades etiam corporum sacrorum ex vrbe petitæ per omnes orbis regiones spargerentur, ne ciuitas Tutelarium suorum Diuorum præsidio destituta, adeoque cœlesti defensione caritura sensim collaberetur, quæ Sanctorum Trium Regum illatis corporibus cœperat inter Vrbes Germaniæ multum efflorescere. Ideo cum Sede Apostolica agendum esse censuit, vt fulmen anathematis obtineret, quo ferirentur omnes, qui nulla Sedis eiusdem obtenta licentia Colonia, sacras Diuorum reliquias exportarent.

COPIA PRIVILEGII DE NON ALIENANDIS RELIQVIIS.

BOnifacius Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Sinceræ deuotionis affectus, quem dilecti filij Magistri ciuium, Consules, & Commune Ciuitatis Coloniensis ad nos, & Romanam gerunt Ecclesiam promeretur, vt votis illorum, illis præsertim, quæ ex deuotionis feruore prodire conspicimus, quantum cum Deo possumus fauorabiliter annuamus.

Hinc est, quod nos dictorum Magistrorum Ciuium, Consulum, & Communis in hac parte supplicationibus inclinati, vt nullus cuiuscunque dignitatis, status, gradus, ordinis, vel conditionis exstiterit, etiamsi Archiepiscopali præfulgeat potestate, reliquias Sanctorum in Ecclesijs, aut alijs sacris seu pijs locis dictæ ciuitatis reconditas, vendere, vel emere, seu alias quouis quæsito colore aliquo ab ipsa ciuitate alienare præsumat, sub Excommunicationis pœna, quam contra facientes incurrere volumus ipso facto, & à qua vel aliquo alio, quam à Romano Pontifice, præterquam in mortis articulo, absolui nequeat auctoritate Apostolicâ tenore præsentium districtius inhibemus.

Decernentes ex nunc irritum & inane, si secus super his, à quoquam, quauis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ inhibitionis, & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire: si quis autem hoc attentare præsumserit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Romæ apud S. Petrum, tertio nonarum Nouembris, Pontificatus nostri anno quarto.

Ex eo tempore remisit ea sacras reliquias exportandi Coloniâ frequentia: nec nisi Sedis Apostolicæ accedente consensu, viris etiam Principibus, vel Regibus tribuuntur: vt è sequentibus apparebit.

CA-

CAPVT XXXII.

Cum Sedis Apostolicæ licentia caput S. Catharinæ Sodalitatis Vrsulanæ ad Carthusiam VVesaliensem; alia duo crania aliò transferuntur.

ADolphus Cliuiæ Dux post an. 1400. Carthusianis Patribus condiderat ascerium in Cliuia Wesaliæ, quod Insulam reginæ cœli nominauit: idq; amplissimis fundis, & possessionibus dotarat: sed Religiosi viri sacrarum reliquiarum auidi, precibus à fundatore eas solicitè flagitabant, quibus cultus diuinus, & in cœlites religio foueretur. Placuit Duci pium desiderium, cui vt satisfieret, prius Romã summi Pontificis assensu impetrato, vt disertè scriptor æqualis tradit, Coloniam se contulit, eo thesauro locupletissimam, variarum Ecclesiarum Rectores adijt Diuorum cineres petiturus. Commodum Parthenonem ad SS. Machabæos, receptaculum sanguinis Vrsulani visit, dumque pia curiositate pasceret oculos spectandis ordine sacris pignoribus: vnum præ reliquis S. Catharinæ caput vehementer arrisit. Huius obtinendi incensus desiderio rogat antistitam, vt hoc se, & dotatum recens Carthusianum cœnobium ornet munere. Aderat vna Deo sacrata virgo non immemor prodigij, quod circa cranium idem aliquando contigerat, asseruit fidenter, nolle virginem illam loco moueri, mitteret preces & vota, quibus cœlites obnunciarent. Narrabat enim Austriæ Ducem feminam pientissimam olim pro reliquijs exorandis templum hoc adijsse, & dictum caput multas post preces tandem obtinuisse: sed cum in patriam conscensa naui pararet remeare, nulla potuisse vi nauim à Rheni ripa deduci: donec vectorum alicui mentem iniecit Deus, videri cœlitibus ingratum esse dictas reliquias efferri Coloniâ: ideo cum auctor fuisset, vt exportatis è naui sacris pignoribus tentarent abitum; vt primum ea S. Catharinæ cranio fuit exonerata, protinus ad nauarchi nutum & leuem gubernaculi motum altum petijsse, & cursu prospero nauigasse, sacris exuuijs Coloniam ad SS. Machabæorum parthenonem reportatis. Tantum abfuit, vt hæc res Ducem à proposito deduxerit, vt tunc etiam institerit ardentius, & quibus potuit precibus flagitarit, animo sibi visus augurari, isti recens fundato cœnobio diuinitus illud sacrum pignus fuisse reseruatum: nec Dei genitricem Mariam, cuius honori monasterium construxisset, vnquam permissuram, vt eo capite priuaretur.

Albertus Arnhemius in refrendario dist. 4 de Vrsulanis Virginib. c. 37.

Miratæ sanctimoniales Ducis animi fidentiam & pietatem, haud grauatè consenserunt: qui tanto ditatus munere, assumtis vna secum alijs etiam reliquijs, conscensa naui ventis secundis descendit Wesaliam, quo Carthusianis oblato, principique aræ illato, iussit id magna religione honorari. Ita Albertus Arnhemius vel Kiket eiusdem temporis, & ferè etiam loci scriptor.

Sequenti seculo cum Legati Apostolici secretorum conscius, duo sacra crania peteret, non nisi sedis Apostolicæ consensu obtento valuit impetrare: vt sequens attestatio significat ex Archæo S. Maximini depromta.

ATTESTATIO DE RELIQVIIS AVCTORITATE Pontificia datis Legati Apostolici Secretario.

NOs Domina & Magistra, totusque conuentus B. Maximini Ciuitatis Coloniensis in Germania constituti, omnibus & singulis vtriusque sexus Christi fidelibus, quibus præsentes venerabiles reliquias ostendi contigerit, salutem in Domino sempiternam.

Noueritis, quod in Ecclesia nostra venerabiles reliquiæ de societate Sanctissimæ Virginis & Martyris B. Vrsulæ reseruatæ existant, & in summa, vt dignum est, veneratione habeantur. Tandem quorundam magnorum, & præcipuè Nobilis viri Domini Francisci de Prado Calderon Hispani, Reuerendissimi Archiepiscopi Rossanensis, per vniuersam

Germaniam Legati Apostolici secretarij deuotioni & petitioni duo capita, quorum vni B. Prudentiæ, alteri verò B. Beatricis ossibus de prædicta societate S. Vrsulæ, & vndecim millium ipsius sodalium sanctarum de speciali S. Sedis Apostolicæ desuper concesso indulto ad communis populi, vbi eas transferri contigerit deuotionem duximus donandas; prout donamus per præsentes, certificantes quoque eosdem omnes, & singulos supradictos, & quemlibet eorum, quod huiusmodi capita & ossa vera & indubitatæ reliquiæ existant, prout Nos easdem pro talibus, & vt tales cum populo Coloniensi reputauimus, honorauimus, & venerati sumus, & ante mille annos simulatione, & dubitatione postpositis. In quorum fidem & testimonium præmissorum, præsentes nostras testimoniales literas exinde fieri & consueto Conuentus nostri sigillo sigillari fecimus, & mandauimus. An. Dom. 1545. die 20 mensis Iunij.

CAPVT XXXIII.

Carolus Quintus Imperator petit Colonia reliquias pro Hispanijs, & Indijs per Kesselium & Canisium è Societate Iesu, misso indulto Pontificio.

Pietas Caroli quinti.

IN Carolo Quinto iure maximo dubites, an fortitudo bellica, an vero pietas in Deum, & Sanctos vicerit: hanc superasse testis est secessio in Hispania extremis annis. Francos, Germanos, Italos, Indos, Africanos, Turcasque, sæpius bello triumpharat, denique se generosius vicit, dum mundi fastum calcauit insigni & raro seculi illius exemplo, amore religionis. Franciscus Borgia iussus est demortuum laudare, quem præcipue à pietatis studio celebrauit; Ab ijs enim Prophetæ verbis exorsus: *Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine*, egit de animi excelsitate, miroque consilio, quo vir ille magnus, mortalibus rebus, priusquam ipse desereretur, desertis, post tot ex hostibus reportatos triumphos, sui præstantissimus victor Imperij insignia, regnorumque tam multorum coronas ad Christi crucifixi pedes abiecit, cura omni ad cæleste regnum, ac beatam æternitatem sibi deinceps parandam, conuersa. In ceteris eius virtutibus ab ipsomet se audiuisse memorauit Borgia, à primo & vicesimo ætatis anno diebus singulis bonum spacium in oratione, quæ mente fit, posuisse, præter orationes multas, quas ore Deo quotidie in tot bellicis expeditionibus faciebat.

Ps. 54.

Abdicatio regnorū.

Cultus Sanctorū.

Hinc quam maximè cupiebat Hispanias & Indias recens partas Dei defensione, & DIVORVM tutela præsidioque communiri; Præsertim DEIPARÆ, cuius quam munificus cultor fuerit, exstant in eius tēplis, præsertim ASPRICOLLENSI, æterna monimenta. Vnde ardor sacras Sanctorum reliquias in sua regna deducēdi natus, qui hodieque si vlla in gente, certè Hispanica, emicat; & quia Coloniam non ignorabat conditorium quoddam ditissimum esse tanti Thesauri, quo tamen potiri non nisi adminiculo Sedis Apostolicæ posset, id obtinuit, & quos maximè illo in negotio fidos nouerat Petrum Canisium olim à Magistratu & Vniuersitate Coloniensi ad se legatum semel iterumq; missum, & loci Rectorem primum Kesselium; Vtrique Breui Nuncij Apostolici curato in mandatis dedit, vt summa fide Sanctorum lipsana vndecunque accepta in Hispaniam, Indiamque transmitterent.

LITERÆ NVNCII APOSTOLICI AD CAROLVM Quintum missi datæ ad Petrum Canisium, & Leonardum Kesselium.

SEbastianus Pighinus *Dei & Apostolicæ Sedis gratia, Archiepiscopus Sipontinus, & Sacri Palatij Apostolici Rotæ locum tenens, ad Inuictissimum Principem Carolum Romanum Imperatorem semper Augustum, ac vniuersam Germaniam S. D. N. Iulij diuina prouidentia Papæ 3. & Apostolicæ Sedis Nuncius cum potestate Legati de latere.*

Dilectis nobis in Christo Petro Canisio Nouiomago Theologo, & Leonardo Kessel. Coloniensis, & Leodiensis respectiuè Diœcesis Clericis salutem in Domino sempiternam.

Sincera

Sinceræ deuotionis affectus, quem erga Sanctorũ, & Sanctarum reliquias gerere comprobabimini nos inducit, vt vos specialibus fauoribus & gratijs prosequamur; Hinc est, quod nos per dictæ Sedis literas, (ad quarum insertionem non tenemur) sufficienti facultate muniti vobis, & cuilibet vestrum, vt quascunque Sanctorum, & Sanctarum reliquias vobis, & vnicuique vestrum, vt asseritis, in istis Germaniæ, & alijs inferioribus partibus donatas, & imposterum donandas recipere, & ad partes Hispaniarum, seu alias Regiones, Prouincias, Terras, Ciuitates, seu loca ad quæ vos, seu quemlibet vestrum declinare contigerit, asportare, & in aliqua Ecclesia, seu Ecclesijs, Capella, vel Capellis, aut alio loco sacro, vel sacris oratorio, vel oratorijs, vbi debita cum reuerentia venerentur, reponere, & depositare, seu per quemcunque alium, vel alias, Personam, vel Personas, idoneum, vel idoneas vobis fideles ad hoc per vos eligendos huiusmodi reliquias nomine vestro recipere, & recipi, & sicut præmittitur transportari, transferri, & reponi, ac repositari facere, absque aliquo conscientiæ scrupulo, & alicuius pœnæ Ecclesiasticæ incursu libere, & licitè possitis, & valeatis, ac illi possint, ac valeant licentiam, ac facultatem concedimus pariter, & indulgemus. Non obstantibus Apostolicis, ac Prouincialibus, & Synodalibus constitutionibus, & ordinationibus, ceterisque contrarijs quibuscunque. Datum Augustæ An. à Natiuitate Domini, 1551 13 Kal. Maij, Pontificatus. S.D.N. Iulij, Papæ 3. Anno 2.

S. Archiepiscopus Sipontinus Nuncius Apostolicus.

Loc. Sig. Nicolaus Driel Secretarius.

POrro quas reliquias, & ad quæ loca in Hispaniam hi Patres miserint ignoramus, nisi quod duo capita cura Canisij Romam S. Ignatio, ab eo in Siciliam sint destinata, de quo infra. Iam pridem in Hispaniam Vrsulani cineres penetrarant: reliquis vna solennior exstitit S. Victoriæ translatio Coloniâ facta, cuius celebris perennat cultus Burgis, & festum eiusdem Martyris: occasionem eius indicant Lectiones horariæ, quas visum est inserere.

Lectio I. Laudabili consuetudine fieri consueuit, vt vbicunq; Sanctorum corpora requiescunt, ibi deuotius, & festiuius honorentur. Verum quia Domino disponente corpus integrum Beatiss. Victoriæ Virginis ac Martyris Christi in illa Burgensi Ecclesia quiescit, & specialiter à Clero, & à populo festum fit, ideo tantæ causa solennitatis non debet à fidelibus ignorari. Ne igitur ex teporum mutatione fiant in obliuione gesta nobilium in futurum, cur in ista Ecclesia huiusmodi festiuitas celebretur, iuxta ingenij mei imbecillitatem prout vidi & sciui, & in parte corporaliter laboraui, de translatione videlicet ipsius sacratissimæ Victoriæ V. qualiter de Colonia in Ciuitatem Burgensem translatum fuerit, corpus eius, veraciter intimabo. Nisi enim talia scripto præsentibus exarentur, cito à futurorum memoria dilabuntur. Accidit igitur Anno Domini 1320 regnante in Francia Illustri Rege Philippo, quod Reu. in Christo Pat. & Dom. Gundissaluus Dei prouidentia Burgensis Episcopus, ad preces & instantiam deuotissimæ feminæ D. Mariæ Reginæ Castellæ vxoris Illustrissimi Regis Sancij, & ad preces similiter Ildefonsi Nepotis eius Regis Castellæ, statuit ire legatus ad dictum Regem Franciæ, pro negotio D. Elisabethæ, filiæ dicti Regis Sancij vxoris D. Ioannis Ducis Britanniæ super dote, quæ sibi ablata fuerat, vt sibi per dictum Regem Franciæ fieret debita restitutio, & iustitiæ complementum. Sed quia iudicia Dei abyssus multa, qui pro arduo negotio ierat, Domino reuelante, pro alio magis arduo laborauit. Cum ergo esset Parisijs, pro causa dictæ Ducissæ expedienda, sua tamen Burgensi Ecclesiæ veluti sponsæ suæ mentaliter præsens erat. Semper enim & assiduè cogitabat, qualiter eam posset margaritis pretiosis, hoc est Sanctorum corporibus insignire. Vnde meritò posset psallere cum Propheta. Meditatio cordis mei in conspectu tuo semper, Domine adiutor meus. Insuper [illegible]dem Ecclesiã sponsã suã volens non solum Burgensem ciuitatem, verum etiam totam Hispaniam margarita præfulgida decorare, sibi diuinitus inspirauit, vt à Rege prædicto Franciæ ad Archiepiscopum Coloniæ & ad Abbatissam & Conuentum eiusdem loci literas impetraret, quatenus sibi pro dicto Episcopo vnum corpus integrum de illis vndecim millibus Virginum, quæ ibi conseruantur, concedere dignaretur.

Hucusque Breuiarium Burgense A.1502 impressum, quod in Collecta meminit communis orbis persuasionis, sacras has virgines morientibus subuenire, hoc modo: *Omnipotens Iesu Christe opifex cæli & terræ, quæsumus, vt suffragijs Beatissimæ Vrsulæ, & Beatissimarum vndecim millium Virginum & Martyrum tuarum, sociarumque eius, nobis ipsis obuiantium in die obitus nostri, absque vlla aduersitate inimici cum dilectis tuis ad tuam amœnissimam gloriam valeamus feliciter peruenire.*

Tom. 1. Thesauri Concion. 21. Octob. In supplemento Martyr. Gallic. ad 21. Octo.

Petrus Trugillus Autor est in Hispania in sancti Iacobi Ecclesia capita 7 Sanctarum Virginum conseruari, & vnius, quod S. Vrsulæ præfert inscriptionem. Sausaius addit S. Columbinæ Virg. & M. eiusdem Sodalitatis Colonia transportatum Pobleto in Catalauniam, ibique ornatè & honorificè teneri. Pertosæ etiam in Tarraconensi Prouincia reliquias S. Candidæ Virg. & M. Coloniæ cum S. Vrsula laureata coli, cuius altera pars Friburgi in Heluetia omni honore conseruatur. In Hispaniam etiam, Gonzaga teste, Orbis Principes Maximi sacras has reliquias destinarunt: Nam Alexander VI. Pontifex Roma Gandiam S. Claræ Monasterio transmisit cranium vnum de Sodalitate S. Vrsulæ. Item dono Pij IV. Romani Pontificis caput vnum prope Aluernam in Portugallia Monasterio B. Mariæ Virginis Auxiliatricis est transportatum. Sic Franciscus I. Galliarum Rex Monasterio Ierusalem Valentiæ duo crania liberaliter impertiuit: at Maria Austriaca Germanorum Imperatrix totidem obtulit Conuentui Dominæ nostræ de Oliua in Castellæ Regno, duodecim vero capita Madriti in Monasterio S. Mariæ Angelorum eadem religiosè transtulit, ac ibidem Cœnobium Conceptionis tribus alijs decorauit. Ita Caroli Quinti Imperatoris Vxor caput S. Nestoriæ, eiusdem exercitus Parthenici, Monasterio S. Mariæ de IESV Occaniæ cessit, videri plura apud eundem Autorem possunt: vt mirum non sit cultum SS. Virginum in Hispania maximè semper floruisse, & totam pene Hispanicam Nobilitatem albo sodalitatis Coloniensis Vrsulanæ nomen inscripsisse, vt intra ostendetur. In annuis etiam Societatis Iesu, reperio anno 1594. Cazorlam ad Prouinciam Beticam à P. Claudio Aquauiua transmissas sacras has exuuias, quas S. Vrsulæ signo eleganter formato concluserunt. Numantinum item Collegium Prouinciæ Castellanæ, dono Rectoris Collegij Coloniensis bina capita Sodalitatis eiusdem Anno 1599 accepit, additis tabulis obsignatis, quæ veritatis fidem facerent, certasque monstrarent esse reliquias.

Pontifices Maximi in Hispaniā mittūt Vrsulanas reliquias.

CAPVT XXXIV.

In Francia reliquiæ Vrsulanæ in incendio illesæ, & nauis visendi operis ab Henrico III. S. Vrsulæ Remis in inauguratione dedicata: ac quædam alia singularia cultus Vrsulani argumenta.

Optassem ex Regno Franciæ florentissimo, & Christianissimo reliquias Vrsulanas cognoscere me potuisse, sed temporum iniuria, bellorumque moles, quæ eo tempore, dum hæc scriberem, maximè in Franciam, Artesiam, Belgiumque incumbebat, commercium literarum interrupit. Paucula, quæ ex originibus Franciscanorum, Sausaij Martyrolog. Gallic. Reu. Petri Cazzei literis erui, dabo, è quibus facilis coniectura erit de cultu, quo hasce Diuas prosequatur, præsertim cum inibi religiosus Vrsulinarum ordo recens natus totam iam pene Franciam summo regni illius emolumento peruaserit. In Monasterio S. Elisabethæ, scribit Gonzaga Episcopus Mantuanus partem cranij S. Vrsulæ adseruari, quatuor item ex eadem Sodalitate capita S. Eustachij, Susannæ, Iulianæ, & Margaritæ, adiunctis literis autenticis. Accidit vero eodem autore prodigium ingens horum sacrorum pignorum Moncelli in Prouinciæ Franciæ Monasterio Sancti Ioannis Baptistæ;

Baptistæ: custodiebatur corpus S. Marcellinæ Virginis, arcula lignea conclusum, quod Philippus Francorum Rex circa Annum 1336 ædificarat, & Anno 1526 incendio penitùs deflagrauit, vt extra paucos muros supellex omnis domestica, & sacra in cineres sit redacta, cum cista custode SS. Marcellinæ exuuiarum; sola theca ipsa illæsa, & medijs in flammis intacta permansere. De alijs in Franciam delatis Vrsulanis hæc adnotat Sausaij Martyr. Gallic. 21. & 22. Octobr. *Quarum palmis Colonia Agrippina, Gallia verò hinc dispersis per varia Ecclesiarum sacraria pretiosis gaudet exuuijs; quorum & patrocinio Sorbona apex Christianæ sapientiæ, Vrbisque Galliarum potissimum decus, iam pridem consecrata, iusta hodie venerationis officia earum memoriæ rependit. Caput S. Cordulæ Lutetiæ Parisiorum delatum in Ecclesia, parochiali SS. Lupi & Ægidij cuius est prima tutelaris in ferculo argenteo, auro illito, atque ad Virginis coronata, quæ ad pectus vsque extenditur, piam effigiem efformata multa cum veneratione obseruatur. Quæ in Ecclesia colitur ipsa virgo festo solenni quotannis dominica proximè sequenti S. Vrsulæ, & eius Sodalium natalem. Ceterum ipsius sacratissimæ Vrsulæ vertex itidem Parisijs in summo templo Deiparæ dudum religiosè collocatus, magna etiam ibi religione adseruatur; Sed & Panefredis, Secundæ & Sebimariæ ex earum cohorte Athletarum veneranda cadauera in sacrario augustissimi Cœnobij S. Dionysij in Francia iam pridem cum decenti cultu condita requiescunt. Quin & Ludouicus Octogesimus Episcopus Lingonensis Roberti Barræ Dynastæ filius, Consanguineus autem Caroli sexti Francorum Regis inter sacra munera, quibus Ecclesiam suam decorauit, reliquias SS. Florinæ; & Valeriæ de collegio earundem vndecim mille Virginum dedit multo auro, argentoque ornatas, quarum ideo ibi annuam commemorationem instituit;* Addit Gonzaga Parisijs SS. Virginum Margaritæ, Odillæ, & Pacificæ in Monasterio sanctæ Claræ capita piè honorari.

Reliquiæ in flammis intactę.

Sorbona S. Vrsulæ est dedicata.

Insigne porro ad memoriam posteritatis Henricus III. Franciæ, & Poloniæ Rex inclusis Vrsulanis Reliquijs è Polonia Remòs delatis erexit Sanctæ Vrsulæ, & vndecim millibus virginibus monimentum; Occasio in libro Rhemensi Thesauri hæc commemoratur: *Quod e Polonia redux voti reus nauim istam ex insigni Achate, auroque, & alijs insignem gemmis Thesaurum Ecclesiæ intulerit, conclusis in naui reliquijs S. Vrsulæ, & Sodalium, quas dum regnaret in Polonia singulari dono acceperat;* Hunc inter Ecclesiæ illius Thesaurum longè nobilissimum ita describit R. P. Petrus Cazræus An. 1631. 12 Febr.

DESCRIPTIO NAVIS QVAM HENRICUS III. Galliæ & Poloniæ Rex, in honorem B. Vrsulæ consecrauit Remis in principe templo B. Mariæ, cum inauguratus est in Regem.

BAsis operi subiecta est sexangula, pedem longa, semipedem lata, palmum ferè alta, ex argento inaurato conflata, supra basin mare fluctuat semipalmum altum, ex argento, quod smalto diuersi colore variegatur; mari pisces varij innatant, in ea basi, quæ mari subijcitur in longioribus lateribus hinc inde geminæ leguntur inscriptiones, prima talis est *Henricus III. Galliarum, Poloniarumque Rex, hanc Deiparæ Virgini nauiculam, vt res Gallica diuturnis seditionum iactata fluctibus ope diuina tandem conferretur in tranquillum, more maiorum inauguratus posuit. An. 1574.* In aduerso autem latere habetur hæc Gallica Epigraphe; *De Sancte Vrsule & des xi mil. Vierges.* Indicat nimirum in nauis alueo clausas SS. Virginum reliquias; in quatuor minoribus laterib. scutellata sunt quatuor insignia, singula superadditis coronis illustria. Ad dexterā puppis lilia Gallica aurea in smalto siue encausto expressa, pariterq; ad proram eadem è diametro depicta. Ad sinistram vero puppis quadripartitum stemma est geminatis Poloniæ, Galliæq; insignib. decorum, eidem ad sinistrā proræ planè consimile respondet; supra mare nauis exstat interiecto fulcro argenteo innixa.

Eius carina, totaque aluus mirabili vno Achate constat, cuius longitudo pedem propè æquat, latitudo, qua maximè aluus distenditur; dimidiatum pedē, alti-

rudo latitudinem ſuperat;color ſubrubeus accenſius intercurrentibus diuerſorum colorum venis. Hunc Achatem vincula ſuſtinent argentea ſuperinduta auro. Nauis aluus argentea lamina ſuperiore in parte tanquam tabulato contegitur. In medio nauis, vtrinque depreſſi iacent verſus aluum cancelli, per quos incluſæ Diuarum reliquiæ conſpiciuntur. Ad proram,& puppim adſurgunt & cancelli murorum inſtar, quos inædificatæ exornant turriculæ, omnes ſeptem numero; qua prora in roſtrum deſinit, Galliarum inſignia ſolido in auro ſculpta pendent. Puppis quoniam in cuneum non deſinit, duabus turriculis inſtructa eſt; in harum vna pendent quadripartita Poloniæ, Galliæque inſignia; in altera vero Galliæ, Florentiæque bipartita. hæc porro omnia ſtemmata vna cum dictis dicendiſue inſcriptionibus ex auro ſolido conflata ſunt.

Ad puppim appenſum eſt gubernaculum hoc lemmate inſignitum:

Hæc merito ſeruata hærent inſignia puppi.

Ad gubernaculi latus dexterum anchora ex ſolido auro, aureo fune alligatur, ſupra tabulatum nauis ſtant Virgines vndecim numero, ſex tantum ex auro fabrefactæ, quinque ex argento, omnes opere ſmaltico elaboratæ; vna præ ceteris in tabulati medio prominet S. Vrſula habitu regio, corona lapellis inſigni, aureo torque, è quo ſmaragdus pendet: duo pariter Saphiri regiam ſtolam fibularum inſtar ſuſtinent, palmam illa læua geſtat, dextera vexillum, hac vtrumque notatum inſcriptione: *Tetigi Diua auſpice portus.* Malus è tabulati medio ad dimidiatum pedem erigitur, trunco palmæ ſquamis prominenti non abſimilis, Corbita binos digitos alta, circulo aureo terminatur, circa quam palæ aureæ octo affiguntur hiſce literis ſignatæ.

MM

Supra Corbitam ſtat Angelus ex argento ſmalto inuſtus, auream protenſa dextera coronam præfert. Ceterum funes nautici omnes aurei à tabulato ad corbitam protenduntur numero decem, præter duplicem ſcalam ibidem auream, per cuius gradus argenteus nauta conſcendit. Ad alia officia tres alij nautæ occupantur. Ad antennam auream vinculis aureis vela complicantur, ea autem ſolido achate conſtant candidi coloris ſubnigreſcentibus lineolis diſtincta, quibus mali complicati, rugæ ita mirabiliter exhibentur, vt id ſpectare naturam crederes. Argenteus Draco aureo ſmalticoue, emblemate inſignis proræ roſtrum exhibet: ceterum omnia tam ſubtili tamque felici opere perfecta ſunt, vt materiam ſuperet induſtria, nec ſolum ſingulare faciat Regiæ munificentiæ monimentum, ſed etiam ſupra Regum inauguratorum dona, quæ inibi plurima precioſiſſimaque adſeruantur, longè faciat eximium.

Hoc eſt illud nobile Henrici III. Mnemoſynon, quo ſuum Franciæ voluit in S. Vrſulam affectum declarare: quem iam ſciebat toto illo regno vigere plurimum. Neque hactenus vllum reperi vndecim Virginum millibus poſitum auguſtius. Hinc colligas licet in Francia tria prorſus eximia cultus Vrſulani argumenta. Reges voti damnatos tam auguſto dono clientes S. Vrſulæ ſe profiteri. Sapientiſſimos etiam quoſque Duce Sorbona poſt Deum eam ſtudiorum præſidem agnoſcere, nouumq; religioſum ordinem Vrſulanum ſedis Apoſtolicæ conſenſu, primum in Francia pullulantem iam non tantum per florentiſſimi regni vaſtiſſimas regiones; ſed in Belgio & Germania feliciſſimo germine, & vberrimis fructibus adoleſcere, imo mari tranſmiſſo iam in Indijs fœcundiſſimas miſiſſe colonias.

Tria ſingularia cultus Vrſulani in Francia argumenta.

CAPVT XXXV.

Petrus Faber excitat in Regibus Lusitaniæ cultum Sanctæ Vrsulæ, translatis eo Coloniæ acceptis reliquijs.

PETRVS Faber primus S. Ignatij in societate erigenda Socius, primus in Germania Collegiorum Societatis Autor, Anno 1544 Coloniâ discessurus, nec eò rediturus, cum ibi varia Cœnobia sermonibus asceticis excoluisset, ea sponte, non inuito Senatu, sex crania Virginum comitatus Parthenici è sacris Thesaurisiis pro sua in hominem obseruantia, & liberalitate eidem obtulerunt. Lætus tanta gaza & stipatu Martyrum in itinere periculoso Lusitaniam versus feliciter soluit, quando iactata tempestate naui, cum se in preces dedisset, & dubio procul Diuas præsentes, quarum sacra seruabat pignora, deprecatrices adhibuisset, tranquillato mari portum breui optatum tenuit.

Orlandinus testatur non esse facile cogitatione, nedum stylo assequi, quam multus esset Faber in cultu beatorum, & sacrarum eorundem reliquiarum, non modo ad eorum, Deique gloriam, sed etiam ad degentium in terra præsidium, nam cum tantum intersit pietatis publicæ, summorumque ad eum cultum Principum habere propensos animos; *Ipse Faber interiore præsensit admonitu, eoque perillustri, tanti esse suffragia cælestium omnium, vt vel vnius præsidium plus habeat efficacitatis ad corrigendos hominum mores, quam cunctorum edicta regum, & conatus industrij.* Ideo cum Lusitaniam saluam Faber cuperet, cuius Regis Ioannis ea exstabant in Societatem IESV merita illa compestate, vt vix in orbe profusior in ea fundanda reperiretur alius. Statuit etiam has diuas tutelares Vrsulanas Regi & Regno conciliare, quarum preces nouerat ob multitudinem tantæ Sodalitatis plurimum apud DEVM semper valuisse; Ergo solenni luce D. Matthiæ Apostoli è sacris cranijs Virginum, quæ Coloniâ tulerat, geminum Regi & Reginæ dedit, ea præfatione, se cupientem earum Virginum honorem, nec potuisse hactenus excogitare quemadmodum cumulatius honoraret, quam si in talium Regum manibus collocaret. Gauisi sunt eo dono Principes, & ab ipsomet voluere Fabro in oratorio Reginæ decora in capta reponi; scilicet verebantur profanis tam sancta pignora contrectare manibus.

Reliquiarum ingēs emolumentum.

Orlandin. in hist. Societ.

Quamuis non ignorem longè antè reliquias has eò penetrasse: teste Osorio. *Hoc tempore*, ait, *Leonora Regis Emmanuelis soror, quæ Ioannis secundi vxor exstiterat, magna virtutis fama florebat. Hæc cum memoriam Vrsulæ Virginis sanctissimæ, quæ cum reliquis Virginibus eiusdem victi atque sanctimoniæ socijs pro Christi nomine mortem pertulit, & Coloniæ Agrippinæ sepulta est, singulari studio coleret, à Maximiliano Imperatore postulauit, vt sibi reliquiarum istius virginis partem aliquam concederet, quam in sacrario reseruaret. Is verò integras reliquias Auræ virginis, quæ inter reliquas Vrsulæ Virgines Princeps exstiterat, illi dono misit. Fuit illius corpus Olyssiponem delatum, & cum maxima totius populi celebritate receptum, & in sepulcro in ara quadam templi, quod Maria regina in memoriam Sanctæ Dei matris ædificarat, exstructo repositum, vbi meritis illius multi in rebus aduersis numen Christi propitium signis admirandis experti sunt.* Hæc Osorius.

Osorius lib. xi.

CA-

CAPVT XXXVI.

Regius & incredibilis apparatus & triumphus, quo vndecim capita Sodalitatis Vrsulanæ sunt An. 1588. Olyßipone illata in templum S. Rochi Societatis Iesu.

DVM furit hæresi limphata Germania, Diuorumque sacros cineres impio sacrilegoque pede proterit, inde, dono præcipuè Rodulphi secundi Imperatoris ac Archiducum Austriæ, per Ioannem Borgiam, & Franciscum de Aragonia vndecim Parthenici cœtus Vrsulani capita Olyssiponem transferuntur, & admirabili totius Vrbis confluxu, triumpho vix hactenus audito; summa & incredibili omnium ordinum, ætatis, sexus & conditionis hominum pietate, in ædem S. Rochi transportantur. Ac licet etiam aliorum Diuorum exuuiæ coniunctæ fuerint; collegij tamen Vrsulani numero & magnitudine reliquas simul sumtas multum superarunt. Res integro vulgata libro, selectis præcipuis, ad vnum caput contrahetur.

Examinatis igitur attestationibus Imperatorijs, Pontificalibus & aliorum virorum Principum, a quibus hæc sacra pignora tradita fuerant, vt de veritate nullus maneret dubitandi scrupulus, indicta solennis Vrbi toti est supplicatio in diem 25. Ianuarij. Nox quæ eum præcurrit, tota consumta in vijs ornandis, domuum foribus, & plateis singulis, per quas ducenda pompa fuit, tela varia & pretiosa peristromatum vestiendis, ad quod inuitabat nocturnus æris campani pulsus, & lumen continuum, quo tectum templi S. Rochi cœli stellati more retinebat.

Pompa supplicationis. Pueri.

Ipsa conuersionis S. Pauli die, sub horam nonam ex æde primaria cœpit egredi præuium pompæ paruulorum agmen coronatum sertis: & ramos virides dexteris prætendens. Sequebantur pueri Monastico vario vestitu, decorati ijsdem insignibus, quibus priores redimiti: videre in his erat Iesulum, quem Lusitani duo pusiones blanditijs varijs ad epulas inuitabant, quos ipse vicissim ad cœleste regnum euocabat; varia passim ab his pueruli Christi emblemata de scripturis, expressa literis, & picturis illustrata, populo spectanda ferebantur: hic eum Agnum Dei, ille lilium conuallium, coronam capitis nostri, vel titulo simili prædicabat. Hos officiorum vrbis insignia cum interpolato graui & modesto saltu excipiebant.

Sodalitates.

Succedebant Sodalitates 50, proprijs ornatæ vestibus, & signis coloris varij, Sodales ipsi floribus redimiti lilia gestabant manu, cruces in medio ferebantur. Postea trecenti variorum ordinum Religiosi: quos inter de Societate Iesu linteati funalibus collucebant. Sequebatur Clerus frequentissimus: sed reliquiæ argento, auro, gemmisque fulgidæ, inter vtrosque in feretris 12 ditissimis religiosè ferebantur à sacerdotibus Dalmaticis exornatis.

Religiosi. Clerus. Reliquiæ.

Vrsulanæ.

Eminebant in his capita brachia & ossa varia Sodalitatis Vrsulanæ, tam Episcoporum, quam Virginum etiam nominatarum: diuersæ partes de S. Vrsula duce Collegij Parthenici, de S. Cordula, quæ postridie mortem oppetijt, de S. Ynes, Odilia: & de alijs ad 54 ossa: S. Iosippæ sororis Patris S. Vrsulæ brachium: & S. Clementis Episcopi Britanni, quem secum sponsus Aetherius adduxerat, integrum cranium, cum denis alijs eiusdem cœtus Virginei capitibus, quasi chiliarchiæ singulæ symbolam ad hunc triumphum admirabilem contulissent.

Occurrit triumphās Ecclesia, Præit S. Engratia cum 18 socijs Martyribus.

Hoc erat corpus totius supplicationis, quasi militantis Ecclesiæ: cui triumphans in via, quasi cœlis effusa, prodiuit obuiam, ex ijs delecta Diuis, quos Lusitania præcipuo honore, vt Præsides & Custodes regni veneratur. Præibat S. Engratia cum 18 socijs Martyribus, quorum sacrum cruorem Gallicanum solum bibit: equis vehebantur omnes, ornatu raro decori palmis: Agminis princeps, sic verbis salutat venientes.

Nosco

Nosco solum patriæ cum Gallica regna petebam,
Lusitana mei sceptra parentis erant.
Templa licet teneam procul hinc distantia Diuum,
Huc amor, huc patriæ me trahit alma fides.
Gratulor hospitibus, felici gratulor vrbi,
Vnica thesauros vrbis & orbis habet.
Munera quærebam, sed abest sua gratia campis,
Ruris odoratas bruma negauit opes:
Et tamen agmen ago rubro, quod flumine mersum
Vertit in albentes sæua pruina niues.
Hos alijs igitur pro floribus offero Diuos:
Sit precor hospitibus læta corona meis.

Postea cum suis inter cruces vrbis miscuit se, iunxitque turbæ supplicanti.

Cum ecce tibi progredientibus cœlestis palatij species auro luceque renidens occurrit ad ædium vsque fastigia summa faberrimè educta, & constructa: 40 gradibus adscendebatur: triplices apparebant Hierarchiç locis, & ordinib. singulæ tribus distinctæ: Chori singuli Angelis quam plurimis, suis quique proprijs insignibus, vestibus, ornamentis variegati: diuerso musicorum instrumentorum genere instructi, melicis vocibus & harmonia prorsus Angelicâ, cœlestis patriæ gaudia resonabant. Tum subductis velis 60 primæ Hierarchiæ genij subito effusi cœlo prodeunt, & melodia dulci sic Aue concinunt Sanctorum exuuijs:

Cœlestis curia.

Cum triplici hierarchia.

Prima hierarchia.

Saluete O cineres, ossaque Principum
Qui iam sidereis mœnibus imperant:
Ad vos aligeri labimur æthere
Rapturi in patriam dulcia pignora,
Dulces exuuias, ni foret impium
Rectores medijs tollere fluctibus,
Ductores grauibus demere prælijs,
Ollis digna polo templa locauimus,
Templorum volumus figere postibus
Insignes clypeos, quos violentia
Pulsauit toties ira tyrannidis,
Pulsarunt auidæ tela cupidinis,
Pulsarunt stygij fulmina tartari,
Dum non vos patria sede reponimus,
Lusitana damus templa nitentibus
Quæ fecit pietas æmula sedibus.
Hic iam Lysiacæ vos colit inclyta
Gentis relligio; quid polus amplius
Addet, cum patriæ vos Deus inferet?

Subducto dein sypario, media prodit aureo è cœlo fulgens Hierarchia iuncta se ceteris, pari concentu, sic intonans.

Alteraq;

Quid non terras sperare iubent
Debita cœlo pignora diuûm?
Vrbs consilijs clara vigebit,
Cui tot capitum ducitur ordo,
Dum Lysiadæ pia bella gerent,
Hæc firmabunt brachia dextras:
Dum ritè colent sacra dona pedum,
Pede calcabunt fera tartarei
Colla draconis: ducite pompam,
Spes ô ciues ducite vestras.
His stare potest ossibus orbis:

Nil

Nil suffultum pietate ruit,
Has nescit opes gemmifer Indus
Nescit tales Babylon merces,
Deus hoc pretio vendat Olympum.

Tertia. Iam spiritus illi cœlestes mortalibus se coniunxerant: Demum reductis summis cortinis effundit Hierarchia suprema se; prodit obuiam; salutat ossa Sanctorum, & laudes melicè talibus celebrat versibus.

Quisquis hæc Diuum monimenta cernis,
Cerne, quæ Diui documenta præbent,
Hi quibus cœli studiosa plaudit
Aula, cœlestem coluere vitam,
Audit attolli sua facta cantu,
Qui suas laudes sapiens tacebat.
Incubant auro, grauibusque gemmis
Membra, quæ duris tacuere saxis,
Quæ sacri tollunt humeri profanis
Sub tyrannorum pedibus iacebant.
Nescit extingui generosa virtus
Cum cadit, nunquam ruitura surgit,
In polum terris volat, vnde ridens
Turbines rerum nihil extimescit
Sancta virtutis pete castra miles,
Sperne vibrantis fera tela mortis
Quo Deo quando moriere, viues.

Horum claudit agmen cœlestis militiæ Polemarchus, & Ecclesiæ defensor Michaël: omnes pariter cœlo relicto iungunt se mortalibus, & supplicantes piè comitantur.

S. Michael

Nouum ecce cœlum radiat columnis fabrè sustentatum, è quo Lusitani Indigites & Patroni prodeunt, cœtum supplicantium, & in his sacra Diuorum lipsana excepturi. Longum & fastidiosum ire per singulos, ac ciuitatum singularum tutelares suis insignibus, ornatu, comitatu, vel ipsis etiam nominibus recensere. S. Petrus Martyr & Præsul primus Bracharensis cum sanctis regionis Interamnis tali plausu excepit venientes.

Diui tutelares Interamnēses.

Deseruere polos superi, cœlum adspice, nostra
Clauditur vrbe; suos en Lusitania Diuos
Euocat è cœlo, vos vt sacra dona salutent
Brachara ad obsequium studet officiosa praire.
Pastor ego primus tanti gratator honoris
Agmen ago, quem sanguineo mors purpurat ostro,
Insignes baculis & maiestate tiaræ
Hinc Martinus adest: hinc stat Gerardus, & ille
Cui fructu nomen virtutum exuberat: ardens
Ignescit radijs Victor, cui palma triumphi.
Purpuream intexit chlamydem Gonsaluus amico
Arridet vultu, roseoque Rosendius ore,
Victricis monimenta necis, cui dextera seruat
Adspice Pantaleon ille est lux maxima regni,
Idem omnes simul ardor agit, sacrata tueri
Ossa, triumphalemque sequi primo ordine pompam.
Hesperiæ Primas ego sum: nunc cedere præstat,
Primus ad obsequium titulo meliore praibo.

Bracharēses.

S. Damasus Papa cū Patronis Conimbricensib.

Sic S. Damasus Pontifex Maximus adlectis sibi Sodalibus Conimbricensibus tutelaribus vna cum ipsis maiestate magna hoc elogio venientes excipit.

Lysiaci

Lysiaci quondam regni caput, æmula Athenis,
Huc me sidereo Conimbrica traxit olympo
Diuinas vt opes, augusta sacraria Diuum
Excipiens, patrys gratator honoribus adsim.
Vltro se comitem, vultu Regina verendo,
Elisabeth meritis, quam sceptro ingentior, addit,
Accedunt alta socy de stirpe Minorum,
Qui Marrochæas calcarunt ter pede Lunas,
Grandia pro Christo pugnando vulnera passi.
Consortes aquilæs titulis & honore Columba
Pone sequens, fert Diua sui monimenta triumphi.
Stemma Crucis lectum claudit Theotonius agmen,
Inconcussa Dei qui nomine numina seruans,
Altius athereum sub pectore figit amorem.
Ergo omnes noua cura mouet, nouus allicit ardor
Obsequy: sed me vinclis propioribus arctat
Dulce solum patria, meritas exsoluere grates
Hospitibus iubet, & solemni incedere pompa.
Ibo pedes dulci cœtu stipante meorum
Celsior in solio, quam cum me Roma locauit,
E pedibus totum prouoluis ad oscula mundum.

Cœlestium agmen clausit S. Vincentius, cum Patronis Olyssiponis, Eboræ & Scalabis: cœlum sibi iam quoddam illi videntur Olyssipone habitare, quod deinceps tot Indigites velut stellæ firmamentum vermiculabunt: horum non possum salutationem festiuam prætererire.

S. Vincentius cum Olyssiponensibus.

Queis vos obsequys, queis vos sacra fercula pompis
Excipiam? studys vrbs hæc sua facta minora
Demiratur amans, nec vota æquare valebit,
Ars licet, immensusq. labor desudet honorum.
Hactenus vrbis eram Patronus: iam mihi cæli
Patronus videor, quantum cæli instar in vrbe est?
Cælitunm spectanda cohors, quos gloria tangit
Vrbis Vlyssæa, & stimulis proprioribus vrget,
Accurrunt faustum inprimis Antonius astrum,
Plurima per totum spargens miracula mundum:
Sidera terna dehinc rubro lita sanguinis ostro
Irradiant, Giliusq. Erebo virtute tremendus
Hyrenem sequitur Scalabim, quæ nomine clarant,
Mancius Eboreæ primus pater vrbis & alter
Morte mihi & vitæ similis Vincentius adstat,
Cui Cristeta soror, fortisq. ad bella Sabina.
Huc nos vester honos, & cælo gloria traxit:
Non erat hospitio par terra: adsciuit Olympum

Coierat iam cum militante triumphans Cœlitum Ecclesia, sua vt præsentia festiuum nouorum tutelarium Diuorum ingressum in Lusitanam Olyssiponem decorarent: nouis igitur Præsidibus arcus erecti triumphales, ij palmas eorum, decora, victorias & tropæa venienti pompæ prædicabant.

Primus occurrit quadraginta latus palmos: altus decem, qui fastigia domorum plateæ pulcherrimæ adæquabat. Frons prima Episcopis, Doctoribus & Confessoribus erat consecrata, quorum nonullæ reliquiæ feretris in sublimibus portabantur: inerant Emblemata, Symbola, Lemmata, raræ picturæ & inscriptiones, cum statuis prægrandibus: Prætereo puncta; parum enim ad institutum faciunt. Altera facies eiusdem sacris Virginibus & Viduis erat dedicata: Eminebant statuæ maiores, vna cum Leone frenato,

Arcus triumphalis.

Castitatis nato, adiecto lemmate, *Continua pugna, rara victoria castitatis.* Aderant Virginitas & Pudor cum symbolis & hac epigraphe: *Ornamentum Virginitatis Pudor.* Et:

Purpureo velo obnubens pudor afflat honorem.
Casta sub hoc ostro pulchrius ora latent.

Custos eius rigor. Custos alter Virginitatis Rigor hanc præferebat fronte inscriptionem: *Defensor Castitatis Rigor*, carmen subiectum legebatur:

Virginibus dat tela rigor, rigor arma ministrat:
Hunc habet armigerum regia virginitas.

Aureola cœlestis. Videre erat & aureolas Virginum in cœlis: agnum choris diuersis florido in monte sequentium omni fidium, psalteriorum ac melicorum instrumentorum genere vocibusque delicatissimis carmen nouum concrepantium, spargebant interim cœlestes genij desuper plenis canistris flores, rosas, lilia: & oculis visendam offerebant hanc epigragraphen: *Hi enim sunt de terra, primitiæ Deo & agno: & hinc sequuntur Agnum quocunque ierit; Virgines enim sunt. Cantabant canticum nouum.* Amoris item & timoris adiectæ statuæ versum hunc ostentabant.

Hinc timor, hinc custos, virginitatis amor.

quorum schema varium, hæc subiecta declarant carmina. Amoris quidem,

Crux mihi pro pharetra atque arca: sic pectore figo:
Vincitur alter: at hic omnia vincit amor.

Timoris hæc faciem exprimunt:

Iudicium mortemq; inter cæli arma tremiscit:
Præstet hic in terris omnia tuta timor.

Iosephi cõtinentia Præter alias castitatis comitum varias statuas, symbola, lemmata: Iosephi Patriarchæ continentia, Solis & stellarum submissione remunerabatur: at orbis incontinentia flammis & vndis obruebatur, his adiectis epigrammatis:

Hinc atque hinc gemino Iosephus pegmate surgens
Bina verecundæ sidera lucis habet.
Disce hinc quid possit castæ vis inclyta mentis,
Et quantum mittat sub sua iura pudor.
Hic Solem & Lunam, numerosaq; sidera fratrum
Subdita iure sibi vidit: at ille Deum.

Contra iuncta nemesis in prostibula castitatis sic detonabat:

In Venerem quatit arma tonans, hic sulphure cælum
Rumpitur, hinc validis terra voratur aquis.
Pœnarum exhaustum satis est: sed vt improba cesset
Luxuries, non est flamma, nec vnda satis.
Castus amor satis est: namque hic cælestibus armis
Arma pharetrati vincit amoris amor.

Virtutum statuæ. Arcus Apostolorum, alij. Progressa dein pompa longius in via statuas oculis obuias virtutum habuit, quæ digito arctam cœli viam Diuorum tritam vestigijs intendebant: Sequebatur arcus triumphalis, alter Apostolorum & Martyrum tropæis inclytus: viâ ducibus virtutibus directa: & arcus vltimus victoriosæ Christi Cruci & gloriosæ Dei Genitrici Mariæ dedicatus, silentio potius inuoluendi, quam verbis imparibus, quæ artem & elegantiam non assequantur obscurandi. S. Rochus excipit nouas reliquias. Ventum tandem ad S. Rochi Basilicam, aulæis, auro gemmisque fulgurantem, S. Rochus visendus prodibat, hospites nouos gratulabundus festiuo plausu excepturus. Eius hæc imagini carmina subijciebantur:

Diuorum sacra ossa, quibus cæli aurea templa
Debentur nostra tecta subite domus.

Nostrum

Nostrum hoc limen erat: vestrum hinc erit: inclyta posthac
Nomina vos titulo nobiliore date,
Vos procul hinc petijsse mei penetralia templi,
Id mihi diuini stemma decoris erit:
Id mihi sat tanti cumulo contentus honoris
Aut cedam, aut hospes, si retinetis, ero.

Respondent Cœlites, quorum Reliquiæ templo inferebantur.

Gallorum decus, & dubiæ spes fida salutis,
Quem canit Europæ dedita fama plagis,
Hic vbi sensit opem, gens Lysia sæpe vocatam,
Hic te perpetua posteritate colet,
Hic tibi semper honos: huius tibi numina templi
Semper erunt, meritis nec satis illa tuis.
Nos, vbi tanta viget superi reuerentia regni,
Excipere hospitio te voluisse sat est.

Postridie Festum Translationis celebratum est, cantato in Pontificalibus solenni de omnibus Sanctis Sacro: continuatæ per dies octo supplicationes, ad Ædem S. Rochi, variarum Sodalitatum: studiosorum etiam & pauperum ciuitatis: ingens concursus populi ad honorandas dictas reliquias: in multam indies noctem productæ preces.

Multa per totum illud tempus mira contigere: nihil in tanto triumpho turbatum vspiam: nihil in vrbis totius diuitijs vsurpatis deperditum: defluxerant ex S. Elisabethæ Reginæ veste paulatim vniones 1500. omnes eodem die reperti redditi sunt, similia referuntur quamplurima: D. Antonij Paduani meritis inuentio adscribitur, diuinæq; prouidentiæ: Sanitates eo tempore Diuorum suffragijs impetratæ reticentur, donec exactius discussæ Pontificali autoritate probentur. Proposita deinde præmia Poëtis, qui de SS. reliquijs quam elaboratissimos versus pangerent: ac ei, qui palmam referret, Ferdinandus Mascarenas 40 ducatos obtulit: Hæc fusius retuli, vt omnes cum Lusitanis hoc de reliquijs iudicium forment, nusquam gloriosius diuitias omnes impendi, quam in sacris his exuuijs exornandis: nusquam ingenij vires exerceri melius, quam in laudibus Diuorum celebrandis. S. D. Sixtus V. postea Iubilæum amplissimum contulit omnibus, qui in festo S. Vrsulæ Sodalitatem Partheniam percepta sacra Synaxi venerarentur.

CAPVT XXXVII.

S. Ignatius duo crania à Coloniensibus accepta mittit A. 1549. in Siciliam.

Colonienses, vt gratos se S. Ignatio exhiberent, ob tam industrias operas in vineam Coloniensem missas, quæ eam eb hæreticorum ingruentium vastatione tutarentur, noxijs vitiorum amputatis stolonibus, duo ei crania per Petrũ Canisium transmiserunt: sed ijs pro voto non diu Romæ frui licuit: Messanenses erecto recens Societati Collegio donari sibi vehementer obsecrabant, instinctu forte Canisij, qui tunc Rhetoricam ibi profitebatur. Debuit Ignatius horum optimè de Societate meritorum votis annuere: Ergo circa annum Domini 1549. honestissima in arca, decoro ornatu, non sine sumtu, sacra Virginum capita recondit Romæ Ignatius, vt Siculis testaretur, quæ ijs sacris pignoribus reuerentia deberetur.

Colonienses S. Ignatio donant duo crania

Porrò, vt sacer hic thesaurus maiori cum dignitate & splendore Messanæ exciperetur, placuit publicam indici Supplicationem, eamque varijs Religiosorum Ordinibus inuitatis; imo cum Clero solenni pompa instructo per vrbem agmine circumferri, procedebant externi Collegij discipuli ad modestiam ore

Mittuntur ea Messanã

Pompa solenni inducuntur.

compositi, cum ardentibus facibus cereisque; comitabatur Nobilitas, & Magistratus, populusque frequentissimus magna ex parte confessionibus expiatus. Tali pompa sacris cranijs ad ædem Collegij portatis, sacrificio ritè facto, in pomeridianum tempus de Sanctorum cultu reiecta Concio est, quam Pater Natalis habuit apud aures eruditas, & elegantes.

Dederat autem peccatorum expiandorum ea se occasio, quod paucis ante diebus ea Vrbs ingenti concussa motu Ciues terrore perculisset, & arx de cælo tacta, & in ea templum ipsum, non sine strage hominum ictu fulminis deflagrasset, quibus rebus ita ciuitas exanimata metu est, vt sese plerique ad componendum animum, & abijcienda confessione peccata conuerterint. Voluit sanè Deus ante Sanctarum Virginum ingressum Vrbem sacro timore perculsam præparare, vt ad impetranda cœlestia dona earum deprecatione magis idonea redderetur, ita valuit S. Ignatij, & Canisij studium ad cultum Sanctæ Vrsulæ in Siciliam etiam inuehendum; Vnde Canisius Anno 1550. in Germaniam euocatus, non nominis tantum sui claritatem; sed cultus Vrsulani inchoati & propagati cum reliquijs reliquit monumentum perpetuum.

Pietas Populi.

Commodum, dum hæc scriberem, obtulit mihi P. Petrus Liphausen Carthusianus Coloniensis literas P. Petri Canisij ad Carthusiam Coloniensem scriptas Messana, de hac eadem translatione, quę quoniam egregiam Parænesin continent ad Colonienses, vt Thesaurum Vrsulanum, & magni faciant, & religiosè colant, simulque Regis Lusitaniæ, de quo paulò ante egi, zelum incredibilem fidei Orthodoxæ, & Ideam, quibus de rebus possint Religiosi literis agere, visum est inserere.

EPISTOLA REVERENDI PATRIS PETRI CANISII ad Patres Carthusiæ Coloniensis.

Tantus est Nostrorum vbique profectus, vt in hoc pusillo grege excelsam Dei gratiam nemo non agnoscere, ac iure summo prædicare possit. Non diu est, vti nostis, quod India, nouus, vti aiunt, orbis Dominum CHRISTVM *profiteri cœpit, vbi etiamnum Nostri strenue laborant, atque Deo fauente crescunt. Nunc in Regno Nubiæ, quod Africa complectitur, & ab AEthiopibus incolitur, noua messis accessit. Multa illic Ethnicorum millia fide Christi Baptismoq; donata sunt. Postquam è nostris quatuor eo destinauit Rex ille sincerus Lusitanorum, qui pro incredibili sua pietate non contentus intra suas Prouincias enutrire nostros, è quibus iam haud vulgaris Doctorum hominum messis emersit, in exteras etiam regiones mittit Christi operarios, vt ex feris, barbarisq; Gentibus magna accessio Ecclesiæ fiat. Atque tam sapienter id facit, vt omnem fidei propagationem in iuuentute benè instituta sitam maximè arbitretur. Vnus est in dicta iam Africa locus, in quo Regia liberalitas pueros alit sexcentos, datis etiam probatissimis è Societate nostra Magistris. Quid magis quæso Regium? quid tam augustum & efficax ad semina fidei nostræ per ea loca spargendæ? Hic fructus, hæc summa, hic scopus, vt ego censeo studiorum, hoc Societatis nostræ proprium institutum, quod vtinam rectè norint vniuersi.*

Regis Lusitaniæ zelus.

Tum in ea India, cuius Regem vocamus Presbyterum Ioannem, expetitus est à Romano Pontifice Patriarcha, qui Ecclesiæ nostræ iura, ceremonias, fidemq; suos doceret Indos. Abijt igitur & illuc vnus è Nostris fide publica destinatus, nec dubium vllum arbitramur, quin adiuuante Domino sit augendum Ecclesiæ regnum in istis regionibus vastissimis, ditissimis, florentissimis. Ita precandus est summus ille Pastor Pastorum, vt fiat vnum ouile sub vnius Pastoris tugurio, gentesq; efferatæ suauissimo Christi iugo sua colla submittant. Precandus est inquam, pro hac etiam Societate nostra, quam idem, qui voluntate sua instituit, virtute indies augeat, & ad Ecclesiæ suæ fructum magis, magisq; confirmet, Amen.

Translatio reliquiarum Vrsulanarum.

Addam nonnihil de Sacris Reliquijs vndecim millium Virginum & Martyrum Coloniensium: ex his capita duo mihi iampridem Coloniæ data, & autoritate Apostolica Romam vti

vti postulaueram sunt deportata, huc denique transmissa. Igitur vt in nostrum templum deferrentur solennis, honestissimaq́ habita est pompa, totius Ciuitatis Ordines conuenerunt, præcedebat cum Canonicis Episcopus, comitabantur nobilissimi Ciues; suum tenebant locum amplissimi Magistratus. Quatuor, vt dicimus, Ordinum, & Fratrum aliorum Sodalitates aderant, concinebant Musici, clangebant tubæ, Scholasticorum cerei collucebant. Adhæc sacris Capitibus parata erat sua capsa, pulchris distincta imaginibus, certis ornata versibus, vndique auro refulgens. Sunt hæc fateor non per se satis, neque ad pietatem prorsus necessaria. sed quæ tam religiosè gesta vidimus, vt vel Impios Germanos ad pietatem aliquam excitare potuerint. Quasi verò Sanctus ille Sanctorum idcirco contemnatur, quod in Sanctis suis prædicetur Martyribus, quod in Diuorum Reliquijs agnoscatur, aut in sacris imaginibus intelligatur. Ego felicem sanè semper Coloniam putaui, cum cœlestibus illis Thesauris, & sacratissimis pignoribus affluat: feliciorem verò dixerim, bona si sua norit, vt debito cultu scilicet, ac maiore indies reuerentia ditissimum penum Reliquiarum prosequatur, Deumq́ sic laudet, sic veneretur in Sanctis suis, vt etiam exteri hoc exemplo pietatem suam augeant, magisq́ confirment, aut certè quidem non imminuant. Verum vt scribendi finem faciam, hoc vnum meæ ad vos literæ semper loquentur, hoc subinde repetent Venerandi Patres, vt mei memoriam inter precandum deponatis nunquam, Christum IESVM *ex animo precor, caritate sua nos impleat, & in interiore homine vsquequaque reformet, ne sanctissimæ eius voluntati quidquam repugnemus: salutant vos in Domino, qui mecum sunt Fratres, & vestras expetunt preces. Messanæ, 5. Iunij, Anno 1550.*

Notent Colonienses.

Seruus in Christo & filius vester
Petrus Canisius Nouiomagus.

CAPVT XXXVIII.

RELIQVIÆ VRSVLANARVM VIRginum donatæ ab ijsdem transferuntur Anno 1548. In Indiam Orientalem, cum duobus ingentibus prodigijs.

ANNO 1541. Societas IESV primùm Duce Sancto Francisco Xauerio penetrauit in Indiam Orientalem; in eandem rogatu S. Xauerij crebro ex Europa Coloniæ submittebantur Sacerdotum; qui nouis statim oppidis, regnis, & regionibus etiam nunquam aditis vexilla Crucis primi intulerunt. Nobilis inter reliquas ea profectio fuit Indica; quæ Anno 1548. ex Lusitania est instituta; in hac eminebant P. Caspar Barzæus & Antonius Gomius diuersis distributi nauibus. Ille quidem summus sanctæ Vrsulæ cultus toto Oriente propagator, hic verò duorum in hac nauigatione per Sanctarum Virginum deprecationem prodigiorum patratorum occasio. Sacrum is secum sumserat cranium Sodalitatis Vrsulanæ, quod & solatium esset, ac præsidium in naufragijs, & origo Parthenicæ Sodalitatis, cultusque Vrsulani propagandi. Vtraque nauis ventorum turbine diuisa, ingens naufragij discrimen adijt, & quidem ea, qua Caspar Barzæus vehebatur, tantis agitata fluctibus est, vt negaret Nauarchus, vnquam se simili iactatum tempestate. Profuit ea procellarum vis ad morum emendationem; nam quos nulli Inferorum metus ad correctionem vitæ, & sacram exhomologesin perduxerant, hæc immitis tempestas adegit, vt continuo flagitijs expiati ad frugem se reciperent.

Sed altera Nauis, quæ Antonium Gomium cum capite vno Sodalitatis Vrſulanæ (quod Carthuſianorum Colonienſium M. S. Codex diſertè affirmat, paucis annis ante Summi Pontificis licentia Coloniæ à Patribus fuiſſe impetratum) maius diſcrimen adijt naufragij, licet enim felici curſu ventoque propitio mira celeritate, quod rarò euenit, exeunte Maio Promontorium Bonæ ſpei attigiſſet, fuit tamen ingens in errore naucleri periculum naufragij: nemo enim e tribus ſupremis nauis moderatoribus hactenus cum ea poteſtate in Indiam ſoluerat. Ita in eleuatione poli capienda titubarant omnes, & cùm ducentis à terra leucis ſe tantum abeſſe crederent, mille & eo amplius aberant: itaque ad iter vnde aberrauerunt redituri, ventum quoque velut fauentem errori habuerunt, ita vt triginta dierum ſpatio mille & amplius leucas confecerint, inde ſuperato Promontorio, cùm iterum nonnihil aberraſſent, mox in viam redierunt, malacia quatriduum ſolum eos detinente, atque hactenus non infeliciter; ſed pridie, quam tenerent Mozambicum prope in portu paſſi naufragium, cùm ab eo ſeptem non amplius abeſſent leucis, & in anchoris ſtarent, quod iam ſibi Nauarchus metueret, ne ab aqua deſtitueretur, neque fruſtra: iam enim in ſcopulo ſtabat nauis, quod bolide demiſſa, qua plenus erat æſtus, Nauarchus non aduerterat: verùm eo paulatim recedente, ſub quartam noctis horam nauis ſubito alliditur ad ſcopulum: primus impetus parum terruit cauſæ ignaros: cùm enim ex eo vnum è tormentis excidiſſet, in illum tormenti caſum nauis concuſſionem deiecerunt: at cùm iam ſecundo nauis impingeret, territi iam permulti, cœperunt id quod erat ſuſpicari: interim qui naui præerant, ſtudioſè, qua profundius eſſet æquor explorabant, vt ea parte die inſequenti diſcederent: quod cùm faciunt, non procul à Patrum tuguriolo aſſeruit è nautis vnus, ſtare in ſicco nauim: quem cum mendacij impotenter Nauarchus arguiſſet, permiſit DEVS litis ſedandæ cauſa, vt iam tertiò ſic nauis impingeret, vt ſuis & retinaculis omnibus clauus integer exſilierit. Inde à lite ad ſalutis curam verſi, ad clauum accurrunt: ſed altero etiam impetu planè etiam è loco ſuo excuſſus eſt: oneraria contremuit, omnes præſentis mortis imagine obriguerunt: tanto enim impetu alliſa fuerat, & tanto fragore, quanto turris aliqua corruiſſet. Hactenus diſcrimen ingens, & deſperationem omnium ex præſenti mortis imagine audiuimus: nunc prodigium admirabile ſequitur S. Vrſulæ & vndecim millibus Virginum precibus obtentum, quo totus Oriens & Occidens, poſtea pluſquam Europa vnquam ad cultum S. Vrſulæ propagandum incubuit.

Nauis hæret in ſcopulo.

Clauus excutitur è loco.

Deſperatio metu naufragij.

Vehebatur, vt ante dixi, ea naui Antonius Gometz deſignatus Goani Collegij Rector: qui in tanta omnium deſperatione inſigni religione protulit vnum è D. Vrſulæ Sodalibus cranium, recens allatum Coloniâ, quod Goam deferebat: & vniuerſos graui oratione ad implorandam Dei opem huius Diuæ patrocinio adhortatur: Hic permulti cereis accenſis Patrem cingere, eas quiſque preces fundere, ea concipere vota, quæ cuique extrema vitæ neceſſitas, grande ſemper pietatis inuitamentum, ſuggerebat. Tandem vbi quinto impegiſſet nauis, è vadis emerſit, mirabiliter inquam: nam inter duos ſcopulos vtrimque diuino planè ductu cœpit iter anguſtum, vt ne quidem nauis latera caperet: itaque nauis nullo adiuuante mortalium, in alteram partem ita ſe depoſuit, vt tantum non aquam hauriret, qua aduerſa parte ſublata in arctum quodammodo ſe contraheret: atque ita euaſit, vt ipſa nauis verè, quod de Argo Poëtæ fabulantur, animata videretur.

Inuocant vndecim millia Virginum.

Diuinitus inter ſcopulos euadit nauis.

Sed nondum prodigiorum finis: ſupererat claui cura: quem cum ſuo loco nulla arte reſtituere potuiſſent, & iam de portu tenendo deſperarent; agite clamat P. Gometz, ac etiamnum poſtremo in huius Virginis nomine tentate: ſi neque ſic fieri potuerit, illius erit etiam nos, ſine clauo in portu ſecuro collocare. Dixerat, atque illi parendi magis ſtudio, quam ſpe rei perficiundæ iterum connituntur, nec

Alterum miraculum.

nec magno negotio perficiunt, sentientes vim aliquam diuiniorem cum suis conatibus concurrisse. Atque ita postridie sexto Augusti, Mozambicum tenuere.

An ipsas sanctas Virgines nauis gubernatrices, an sanctos Angelos dicemus, qui olim Vrsulanas naues ventorum remigio tam feliciter, tantaque celeritate prouexere? Discant nauarchi nouas nauium, & maris Dominas sanctas Virgines: nauigantium Patronas, quæ ipsæ se naualibus exercitationibus recreationis specie ad perdiscenda fidei rudimenta, & amorem Virginitatis mutuis exemplis, & exhortationibus acuerunt: reliqua, quæ ad hoc caput spectant, libro sequenti prosequemur. Plures subinde reliquiæ sunt in Orientem translatæ: nam Anno 1584. Collegium Bazainense cranium vnum obtinuit; quod nobilis matrona inclusit auro, argentoque, pectusque simili opere, ornatuque contexit: eodem Anno misit Claudius Aquauiua residentiæ Dæmanensi & Chaulanæ caput vnum, cuius ob causam templum constructum est, de quo Valtrinus. *Templum omnium pulcherrimum, quod superioribus annis ex eleemosynis ædificari fuerat cœptum, hoc anno ad tectum perductum est: in cuius ædificationem non Christiani modo, sed ipsi etiam Ethnici multas eleemosynas contulerunt: in his vnus ducentos pardalos. Templum ipsum vndecim millibus Virginum dicatum est, in quo Sanctarum vnius ex eo numero caput à R.P. Generali nostro missum, cum solenni ritu ac ceremonia est collocatum: diemq́; illum ciuitas festum & solennem esse decreuit.*

CAPVT XXXIX.

In Indiam Occidentalem circa Ann. Domini 1584. transportatur.

EX Orientali India in Occidentalem nauigemus, quam Lusitani post 1500. Annum Regis Emmanuelis auspicijs detexerunt. Iacet in eius, qua Austrum spectat tractu Brasilia regio multis locis amœna: cœli iucunda, & salubri temperies: indigenæ barbari sunt, & humanis vescuntur carnibus. Missi ad hos Ann. 1549. de Societate Iesu homines, qui ad eos cicurādos incredibili labore, summa patientia, maximisque vitæ periculis incubuere: nam qui ante nostros Franciscani eam vineam excoluerant, à Barbaris deuorati, Martyrij palmam obtinuerunt. Attulerant è Lusitania Patres aliquot è Sodalitate S. Vrsulæ crania, quæ crescentibus quotannis Christianis, nouisque conditis oppidis per varia sunt loca distributa: ita vt Collegium Bayense Ann. 1584. tria eorum obtineret: quando in honorem S. Vrsulæ Sodalitas, tam ex Gymnasij studiosis, quàm ciuibus coaluit, vt ea sacra Diuorum lipsana maiore veneratione prosequerētur. Instructa ab ea est supplicationis pompa, in qua nauis artificiosè prodibat ligneis acta rotis, adeò latenter, vt humanus falleretur adspectus: hac B. Vrsula cum comitatu suo vehebatur: cui de cœlo Angelus adfuit manu præferens palmam, & ad Martyrij gloriam Virgineum agmen accendens: tunc Virgines oculis hilarissimis accepto nuncio coniunctis vocibus exclamarunt, se ad effundendum pro sponso sanguinem paratissimas: quibus sermonibus vltro citroque habitis, ad vltimam cęlestis nuncij vocem, suum nauis cursum prosecuta est, vexillis rubeis elatis, editoque festiuè tormentorum strepitu læti triumphi significationibus. His & similibus spectaculis editis, exhibitus vesperi est Dialogus peruenustus, qui sanctarum Virginum cædem, sanguinem, funerisque curam, quæ ab ipsis Angelis iucundè canentibus suscepta est, vsque adeò repræsentabat: vt nec spectatores possent cohibere lacrymas, nec Actores: his inuitationibus cultus S. Vrsulæ mirificè est excitatus, nec prodigio caruit. Pluuias aquas negabat cœlum, magnoque in metu erat difficultas annonæ: decreta publicè est supplicatio ad euocanda cœlitum subsidi[a], circumlatumq́ue per Vrbem vnius Virginis cranium ex S. Vrsulæ comitatu: tanta hominum pietate, & comploratione: vt eadem nocte obducto nubibus cœlo, suæ liberalitatis fontes Deus aperuerit: & quidem ea largita-

Sodalitas S. Vrsulæ.

Nauis artificiosa.

Drama.

Animorū motus.

Impetratur pluuia

te & copia, vt summa vilitas speraretur. Porrò eodem Anno Gentiles 1360. ad fidem vnius Collegij operâ conuersi sunt, vt Vrsulanæ Virgines non corporibus tantùm de annona prospexisse videantur, sed precibus etiam suis tot animabus fidei lumen impetrasse. ita Annuæ Societatis fol. 142.

Annuæ Soc. Ann. 1589. Prou. Brasiliæ in Col. Baiensi fol. 462.

Spectacula rata ad honorem S. Vrsulæ excitata.

Incredibile dictu, quanta festiuitate, religione & apparatu dies vndecim millibus sacer peragatur: id licet ex gestis Anni 1589. cognoscere, quo congregatio sub patrocinio vocabuloque vndecim millium Virginum institutum, cum Deiparæ Virginis Sodalitate coaluit, prosperumque cursum habuit, præside & gubernatore Illustrissimo Episcopo eiusdem ciuitatis: huius ope natalis Virginum concelebratus apparatu magnifico, suauitate concentus, in vespertinis precibus peruigilij, & elegantia dramatis populo dati. Primo vespere sublustri adhuc cœlo pulcherrimum oculi capessiuere spectaculum, vbi è loco edito plurimi orbes versatiles sulphureo suffecti puluere, & ad emicandum instructi concepto igne innumeros radios cum fulgore strepituque vibrauere, scintillis coruscantibus, vt stelliferum labentem imbrem imitari viderentur. Erat etiam iucundum videre coronatam turrim lychnis ardentibus, admirabili artificio, cum interea campana æra tinnitu & fragore bellica repercussum inter, & flammatum aëra afficerent visum, auditumque horrifica voluptate. Ipso autem die celebrata supplicatio magno ciuium apparatu concursuque exterorum, quos pompæ ludorumque fama conciuerat. Communicauit virorum, mulierumque multitudo quamplurima. Assueti deinde historia à nostris discipulis pulcherrimè acta: postridie facta decursio equitum in simulacrum belli, & victores præmio donati. nihil omnino defuit in ea celebritate, siue ad gaudium plebis, siue ad solennia religionis.

Summa celebritas festi eius.

Annua An 1594. in Prou. Peruuij Potosij pag. 714.

Illatæ pariter Reliquiæ Vrsulanæ in Peruvium *Potosij* (aiunt Annales nostri) *Sanctorum Martyrum Reliquiæ Romà transmissæ, Collegium non modo sua Religione auxerunt, sed audeo etiam dicere miraculo illustrarunt: erat in ijs caput vnum ex vndecim millibus Virginum, & ossa aliquot è pleno illo sacrorum pignorum horreo, quod ad Aquas Saluias in Monasterio S. Anastasij tanta Religione Romæ custoditur: illis condendis speciosa commodum & magni pretij adornatæ sunt thecæ. E sacris ossibus vnum apparebat in altero capite coloratum, & aliquantum sanguine, terraq; adhærente fœdatum. Iussit Pater Rector antequam conderetur aqua ablui: cœpit illa eluuies tam mira & inusitata suauitate redolere, vt incredibili omnes stupore pietateq; affecerit, neque fuit, qui intelligeret, cui naturalium odorum similis ea fragrantia dici posset, vt diuinam virtutem adesse appareret.* Sunt autem in Prouinciæ Mexicanæ templis, octo capita dictatum SS. Virginum, vt ad me Romā scripsit è Congregatione Generali, Anno 1646. Andreas Peretz Procurator ejusdem: vestiuntur illa auro & serico, tabernaculis arte laboratis & inauratis contenta, in domo Professa, Collegio Mexicano, Angelopolitano, & Parquanensi: die verò SS. Virginibus sacro deferuntur ad aram, vbi Sacerdos noster linteatus ea populo præbet exosculanda.

Numerus capitum.

In Prouincia Noui Regni Granatensis eiusque Metropoli ciuitate Sanctæ fidei caput vnum eiusdem Virgineæ Sodalitatis seruatur, vt ad me eodem tempore & loco scripsit Ioannes de Tor Procurator eius, inclusum arcæ ex auro & argento fabrefactæ, id dono datum Societati nostræ à Ferdinando de Vgarte Archiepiscopo: festo eodem magna religione populo proponitur honorandum.

In regno Chilæ ad Religionem augendam à P. Prouinciali caluaria vnius ex vndecim millibus Virginum transmissa, & in argentea theca decenter est inclusa. Cultum SS. Virginum in Peruuio vehementer promouit P. Didacus Martinius. Iubebat quotidie vel ter, vel tredecies Orationem Dominicam, ac Salutationem Angelicam in illarum cultum ac venerationem recitari: nam priorem rationem secutis vndecim annis, posteriore precantibus, longe breuiore trium annorum curriculo earum numerum omnem expungi: bona se spe teneri, quibus

Cultus.

ea pie-

eà pietas cordi fuisset, eos gratam Virginum operam non desideraturos: adfuturas enim hinc abeuntibus, ac itineris ad beatam immortalitatem se comites præbituras, quod votis omnibus per infestas infernis furijs vias esset optandum. Ita Ioannes Rho l. 3. variarum virtutum historiarum c. 5. n. 8.

CAPVT XXXX.

Sixtus V. permittit vt cranium S. Virginis Vrsulanæ Duacum transmittatur, & Paulus V. vt in Chinam transferantur Reliquiæ.

DVacena Collegiata S. Petri Ecclesia caput vnum Sodalitatis Vrsulanæ, Nuncio Apostolico donatum à Coloniensibus, accepit, quod in argentea statuà pectorali Virginis adseruant, exstat Bulla Sixti V. qua facit ijs potestatem reliquias illas acceptãdi, & largitur indulgentias, qui eas solenni pompa delatas comitantur.

SIXTVS PAPA V.

AD futuram rei memoriam. Cùm Nos nuper dilectis filijs Præposito & Capitulo Ecclesiæ S. Petri oppidi Duacensis nonnullas reliquias ex Monasterio S. Anastasij, alias trium fontium extra muros Cisterciensis Ordinis extrahendi licentiam, & facultatem Apostolica auctoritate concesserimus, & sicut Præpositus & Capitulum præfati, nobis nuper exponi fecerunt, in eorum Ecclesia huiusmodi nonnullæ aliæ reliquiæ (vnum videlicet vnius ex Socijs S. Mauritij, & alterum caput vnius ex Sodalitate S. Vrsulæ, olim à bon. mem. Ioanne Francisco Episcopo Vercellensi, tunc in illis partibus Nuncio Sedis Apostolicæ ex ciuitatibus Treuirensi & Coloniensi, cum alijs reliquijs ex diuersis locis adportatæ) deuotè reconditæ reperiantur. Nos vt illæ in maiori veneratione habeantur à Christi fidelibus, quo ex hoc cælestis doni gratiæ se nouerint esse vlterius refectos, eorundem Præpositi & Capituli pijs supplicationibus inclinati: ijsdem Præposito & Capitulo, vt in solennibus, & generalibus totius Cleri, & etiam specialibus in ipso Oppido faciendis Processionibus dicta capita, &c. eadem auctoritate tenore præsentium concedimus, &c. Nec non de omnipotentis Dei misericordia, & BB. Petri & Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi: tam ipsis vtriusque sexus fidelibus verè pœnitentibus ac debito tempore Confessis & Communicatis, qui dicta capita & reliquias, vt præfertur, deferenda associarint, & pias ad Deum preces, vt cuiq; suggeret deuotio, effuderint: quoties id fecerint, 7 annos & totidem quadragenas de iniunctis ijs, aut alias quomodolibet debitis pœnitentijs perpetuo misericorditer in Domino relaxamus. Non obstantibus, &c. Datum Romæ apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die 31. Martij, Anno 1590. Pontificatus nostri anno quinto.

Supradictum est Coloniensibus Pontificio decreto vetitum, sacras reliquias alienare: ijs tamen, qui literis Apostolicis muniuntur, & præsertim in exteras oras, vt Indias, pro fidei augmento poscunt, non solent denegare. Ita nostra memoria P. Nicolao Trigaultio ex China reduci, cui à Paulo V. facta potestas erat pro Indijs reliquias emendicandi, se liberalissimos exhibuerunt. Solebat idem Pater Vrsulanarum Virginum colligere nomina, quæ Chinensibus aquis genitalibus ablutis inderentur: qui mos in India percrebuit, ibique nomen Vrsulæ vulgatissimum est: eo fine, vt exemplo Martyris huius ad Gentilium conuersionem incumbant diligenter.

LIBER REVELATIONVM S. ELISABETHÆ Schoënaugiensis.

Ontinet is varias Coloniâ factas translationes, quarum etiam occasione, à translatis ad Schönaugiense cœnobium Martyribus emanauit, vt merito possit addere colophonem huic libro: ei propterea vaticinium B. Hermanni libro superiore præmisi: quod cum illius claram veritatem euentus & experientia patefecerit, isq; persæpe laudet, explicet, & à calumnijs vindicet hanc reuelationem, apertè sæpius profitendo, totam esse diuinitus inspiratam, iussus supplere narrando, quæ ipsa prætermisit; non erit facilè deinceps locus ambigendi de huius certitudine, præsertim cum S. Elisabetha fastis Romanis adscripta passim à Scriptoribus à prophetico spiritu prædicetur: & ipsa non tantum disertè passim asserat se reuelata dicere; sed etiam Sanctos ipsos exprimat, à quibus, quando, quid & qua occasione à singulis acceperit. Sed quoniam non ignorabam viros quosdam eruditissimos subdubitasse, num hæc à S. Elisabetha manarit narratio, autographum censui consulendum esse, quod in superiore Wesalia, dum eo profectus Mammææ Augustæ sepulcrum inquiro, reperi apud Abbatem Schönaugiensem, Casparum Schwan virum religiosissimũ, is mihi illud Egberti Abbatis manu, vt ipse testabatur, exaratum, legẽdum tradidit: in cuius fronte inueni pulcherrimam præfationem hactenus ineditam, in qua iuratus modum explicat, quem in dictando libro S. Elisabeth obseruarit.

PRÆFATIO EGBERTI ABBATIS in reuelationes S. Elisabethæ.

Mnes qui lecturi sunt verba libri istius, hoc indubitatum sciant, quoniam sermones Angeli Dei, quos hic perhibetur habuisse ad ancillam Dei Elisabeth, quosdam quidem ex toto proferebat Latino sermone, quosdam autem omnino Teutonica loquela, quosdam quidem ex parte Latinè, & ex parte verbis Teutonicæ linguæ pronunciabat. Ego autem Egbertus Germanus ancillæ Dei, munificentia Dei ad Schœnaugiense cœnobium de Bonna attractus: & primum quidem Monachus, deinde gratia Dei ad Abbatiam vocatus, conscripsi omnia hæc, & alia, quæ de reuelationibus eius leguntur: ita quidem: vt vbi erant Latina, verba Angeli immutata relinquerem: vbi verò Teutonica erant, in Latinum transferrem, prout expreßius potui, nihil mea præsumtione adiungens: nihil fauoris humani, nihil terreni commodi quærens: testis mihi est Deus, cui nuda & aperta sunt omnia.

Vt nemo iam prudenter dubitare possit, quin hæc sit S. Elisabethæ per Angelum, aut cœlitus accepta reuelatio, nisi periurij velit Egbertum condemnare: digessi librum in capita, sicut in autographo distributus esse reperitur.

LIBER

LIBER REVELATIONVM ELISAbeth de ſacro exercitu Virginum Colonienſium.

CAPVT I.

Ad pietatis amatores Præfatio.

VOBIS, qui pios affectus ad ea, quæ ſancta ſunt, geritis, Eliſabeth famula ancillarum Domini, quæ ſunt in Schönaugia, aperio ea, quæ mihi [2] per gratiam Dei ſunt reuelata, de illo virginali exercitu S. Vrſulæ Britannicæ Reginæ, qui [3] in ſuburbio Colonienſis ciuitatis pro Chriſti nomine [4] in diebus antiquis martyrium paſſus eſt: de his enim me ſilere non permittunt quidam [5] bonæ opinionis viri, qui ad hæc inueſtiganda diutina poſtulatione me multum renitentem compulerunt. Scio quidem, quoniam & hi ſumturi ſunt occaſionem [6] flagellandi me linguis ſuis, qui aduerſantur gratiæ Dei in me: ſed voluntariè ſuſtinebo, [7] quia aliquid mercedis me recepturam ſpero, ſi tot Martyrum honor aliquid incrementi acceperit ex his, quæ per meos labores Dominus de eis reuelare dignatur.

1. *Vobis.*] Dedicat libellum pijs lectoribus: proponit dicenda, & occaſionem ſcriptionis.

2. *Per gratiam Dei reuelata ſunt.*] Non ſuis adſcribit meritis, ſed diuinæ liberalitati: habet enim hoc præcipuum prophetia, quod eam à diabolica illuſione diſtinguit: humilem magis reddit ſine faſtu & tumore: nam *Prou.* 11. dicitur: *Vbi ſapientia, ibi humilitas.* & Prou. 3. *Cum ſimplicibus ſermocinatio eius.* v. Turrecrematam in Prologo reuelationum Brigittinarum c. 2.

3. *In ſuburbio Colonienſis ciuitatis.*] Rectè martyrij arenam S. Eliſabeth vocauit Suburbium ciuitatis: nam tempore Martyrij Vrſulani, & eo etiam, quo iſta ſcribebat, Ager Vrſulanus extra pomerium, vallo tamen aliquo circumſeptus continebatur, contiguus ciuitati. Rectè etiam B. Hermannus, qui 27. annis poſt ſcripſit, c. 11. ait: *In Colonienſi ciuitate Martyrium ſubierunt.* Reſpexit enim ad ſui temporis vrbis magnitudinem, quæ paulo ante ſcriptionem illam ampliata, ſuis mœnibus agrum Vrſulanum coërcebat. Scripſit igitur hæc S. Eliſabetha A. 1156. quando nouem ipſos annos corpora inueniebantur: at poſt Ann. 162. & SS. Trium Regum aduentum Coloniam, vt tantus theſaurus ſecurius conſeruaretur, adiecit Philippus Heinſbergenſis animum, vt pomerio vrbis producto intra vrbem templa vicina, & agrum Vrſulanum comprehenderet: idq; circa Ann. 1180. triennio ante B. Hermanni prophetiam effecit.

4. *In diebus antiquis.*] Ante annos nongentos nouendecim.

5. *Quidam bonæ opinionis viri.*] Gerlacus Abbas Tuitienſis & alij.

6. *Flagellandi me linguis.*] Idem B. Herman. in ſua epiſtola inſinuat. Commune hoc eſt omnibus Prophetis, quando vel ingrata, vel vulgo incredibilia narrant.

7. Quia

7. *Quia aliquid mercedis me recepturam spero.*] Id se consecutam gaudet cap. vlt. *Et qui renouauerit passionem nostram, reddat ei Deus mercedem operis sui.* Videri potest & Epistola B. Hermanni dedicatoria.

CAPVT II.

Describit annum & tempus, quo hæc fieri incipiebant, & de quadam Virgine, cuius nomen erat Verena, qualiter delata est ad Schônaugiense cœnobium. Et de quodam Martyre Cæsario, qui repertus est cum ea.

Quando complacuit Domino misereri super Martyres suas pretiosas, quæ [1] per multa tempora iacuerant sine honore sub pedibus hominum & iumentorum, [2] secus muros vrbis Coloniæ [3] accidit, vt viri quidam ibi manentes, accederent ad locum Martyrij earum, & aperirent multa monimenta Sanctorum corporum, atque ea inde sublata transferrent [4] ad loca religiosa, quæ erant in circuitu, sicut à Domino fuerat ordinatum. Erat autem Annus Dominicæ Incarnationis millesimus centesimus quinquagesimus sextus, his fieri incipientibus, & tenebat Romani Imperij principatum Fridericus Imperator, Cathedræ autem Pontificali in Colonia præsidebat Arnoldus Secundus. Tunc inter ceteras vna pretiosa Martyr ibidem inuenta est, in cuius sepultura titulus talis legebatur: [5] *Sancta Verena Virgo & Martyr.* Hæc per manum venerandi Abbatis nostri [6] Hildelini, inde in locum nostrum translata est, data ei à Tuitiensi Abbate [7] Domino Gerlaco, qui ad colligenda & honoranda illius sanctæ Societatis corpora piâ multum deuotione feruebat. Quæ dum à conuentu Fratrum nostrorum, qui eam suscepturi erant, ad ingressum Ecclesiæ exspectaretur: ego in conclaui nostro residens, antequam de aduentu eius quidquam audissem, testimonium sanctitatis eius tale accepi à Domino. [8] Veni in mentis excessum, & vidi in via, per quam sacra ossa ferebantur, quasi flammam candidissimam, habentem formam globi, quam antecedebat Angelus speciosus nimis, habens in manu sua [9] thuribulum fumigans, in altera verò candelam ardentem. Sicque pariter in aëre læto meatu migrabant vsque intra Ecclesiam. Cumque die altera in eius veneratione Missarum solennia celebrarentur: [10] fui

Annus leuationis. *Gerlacus præest ei.* *Visio S. Elisabethæ.*

In spi-

in ſpiritu, & apparuit mihi eadem virgo ſtans in cœleſti claritate mirificè coronata, & palma victoriæ glorioſè adornata. Ego igitur eam alloquens interrogaui, an verè ita eſſet nomen eius, ſicut relatum nobis erat, pariterque ſciſcitata ſum de nomine cuiuſdam Martyris: cuius corpus abſque certo nomine cum ipſa erat allatum. Et reſpondit dicens. Ita eſt nomē meum vt audiſtis: [11] penè tamen per errorem aliter ſcribi debuerat: ſed ipſa ego ſcribentem prohibui: venit autem mecum Cæſarius Martyr: [12] & quando introiuimus in hūc locum, intrauit pax nobiſcum.

11.

12.

1. *Per multa tempora ſine honore.*] Obijcit D. Helen non iacuiſſe ſine honore virgines, quæ templis ornabantur. Concedo quædam corpora in templo condita: plurima tamen alia, vt S. Cordulæ, S. Conſtantiæ, centum alia ijs vicina: item S. Odiliæ, aliaque ingloria in pomarijs imo ſtabulis abdita delitceſcebant, vt oſtendi cap. nonagesimo libri per nongentos, & nouendecim annos. Lege poſſunt, quæ habet Sacrarium Coloniense in Collegiatâ Eccleſia S. Gereonis de S. Annone, & Surius in vitâ illius: nam quod in templi extrema parte SS. Maurorum corpora quaſi neglecta iacerent, à SS. Angelis flagellis cæſus didicit, ſacras exuuias eſſe maiore cultu honorandas.

2. *Secus muros Coloniæ.*] Vide quæ libr. hoc 8. de tranſlationibus, & lib. 7. de inuentionibus dicta ſunt, quando quædam circa mœnia recepta corpora ſunt.

3. *Accidit verum quidam ibi manentes accederēt ad locum Martyrų earum.*] Liber M.S. Carthuſiæ Colonienſis habet ex diuinis reuelationibus, quæ diuerſis fiebant excitatos homines ad reliquias inueſtigandas, ſummoperè exarſiſſe, mox repertis, & ad diuerſa templa honorificè delatis corporibus, magna per eas ſacras exuuias Deus miracula patrauit.

4. *Ad loca religioſa quæ erant in circuitu.*] Præcipuè ijs exornatum templum S. Vrſulæ, circa quod illuſtrium perſonarum corpora ſunt eruta: Sanctorum Machabæorum, S. Gereonis, & vrbis Parochiæ plurimæ, de quibus conſule Sacrarium P. Winheim, & D. Gelenij.

5. *S. Verena.*] Plures repertæ Verenæ: Eiuſdem nominis eſt alia, cuius mentio eſt in Faſtis Romanis.

6. *Hildelini.*] Fuit is Abbas Schōnaugienſis, deceſſor Egberti Fratris S. Eliſabethæ, cuius imperio S. Eliſabetha ſcripſit ſuas reuelationes.

7. *D. Gerlaco.*] Is erat duodecimus Abbatum Tuitientium, ſecundus à S. Ruperto, tanto cultore Deiparæ.

7. *In mentis exceſſum.*] Videtur is non exceſſiſſe facultatem imaginatiuam: Porrò viſa dicuntur oſſa ſacra quaſi flamma candidiſſima propter candorem virginitatis, & ardorem caritatis Martyrum.

9. *Thuribulum fumigans & candelam ardentem.*] Diſcat Hæreticus, quæ ſacris oſſibus à mortalibus reuerentia debeatur, quando cœleſtes genij ſic illa reuerentur; nec hunc, vt nouitium cultum rideat, cuius in veteri inſtrumento exſtat origo, cum Eliſæi cadauer hominem mortuum reſuſcitarit: cum Eccl. 49. Ioſephi iam vitâ functi oſſa propherarint: de his Sanctis Martyrum exuuijs rectè S. Baſilius homil. in 40. Martyres ait: *Hi ſunt, qui noſtram obtinentes regionem, quaſi quædam turres contra aduerſariorum incurſum refugium exhibent; nec vno loco ſeſe clauſerunt; ſed in multis locis hoſpitio recepti multorum patrias ornauerunt.* S. Ambroſius verò Serm. 92. *Honoremus beatos Martyres, Principes fidei, interceſſores mundi, præcones regni, cohæredes Dei: Honoro in carne Martyris acceptas pro Christi nomine cicatrices: honoro corpus, quod Chriſtus honorauit in gladio, quod cum Chriſto regnabit in cœlo.* Rurſus: *Cur non honorent corpus illud fideles, quod reuerentur & dæmones: quod afflixerunt in ſupplicio; ſed glorificant in ſepulcro.*

10. *Fui in Spiritu.*] Licet hoc intellectualem raptum indicet, neque hic tamen videtur imaginariam viſionem exceſſiſſe.

11. *Penè tamen per errorem aliter ſcribi debuerat: ſed ipſa ego ſcribentem prohibui.*] Anno 1640. Luxemburgi. ſpiritus bonus precibus puellæ liberatus eſt ex igne purgatorio, is frequens oranti puellæ aderat, & cum ea de rebus diuinis diſſerebat: quæ iuſſa ſcribere geſta colloquiaque cum ſpiritu habita, monitaque, vt peteret ab eo, ſi quid per errorem iſti narrationi inſertum eſſet: reſpondit ſpiritus. *Ego cum iſta ſcriberentur aderam, ac ſi quid falſi irrepſiſſet, de hoc illico te monuiſſē.* Ita libellus hac de re vulgatus Treuiris *commercium vtriusq. mundi* nominatus. Non potuit aliter in ſumma feſtinatione hic fieri: quin errores irrepſiſſent:

ſent: niſi cęlites cauiſſent, cùm enim multa millia corporum leuarentur; & mortuorum lineamenta non tam facile, vt viuorum internoſci poſſent; cùm etiam tridui tempore non ſine aſſultu hoſtium, & incidi nomina laterculis ab imperitis, & rudibus debuerint, ac tumulari ab oppidanis municipij non adeò frequentis, niſi Angelorum, & cœlitum auxilio, & ductu adiuti fuiſſent, non ſine multis erroribus res ea geri potuiſſet: Probatur tamen & hinc titulorum autoritas, quando ſicut hoc nomen, ita probabiliter & alia, non ſine cœlitum adſiſtentia inciſa fuiſſe videantur.

12. *Et quando introiuimus in hunc locum, ſperauit pax nobiſcum.*] Vide, quæ in præfatione dixi de S. Viti, in Saxoniam è Gallia translatione; quando omnis fortuna belli, pax & felicitas in Germaniam conceſſiſſe videbatur: & alibi de corpore S. Seuerini Burdegalâ Coloniam deportato, cum quo ſterilitate pulsâ fertilitas & rerum omnium abundantia eò commigrauit.

CAPVT III.

Refert de eodem Martyre, qui, aut qualiter cum ipsâ passus fuerit.

Apparet S. Cæſarius.

Rurſus die alterâ cùm de eodem Martyre diuinum officium celebraretur, apparuit & ipſe mihi in gloriâ magnâ, & cùm ab eo requiſiſſem, cuius officij in ſeculo extitiſſet, & quâ occaſione cum illis Virginibus Martyrium ſubijſſet; ait: [1] Miles fui in ſeculo, filius materteræ huius ſacræ Virginis, cui nunc adiunctus ſum. Dilecta mihi valdè erat, ideoque cùm egrederetur de terrâ ſuâ, comitatus ſum eam. Ipſa verò ad Martyrium ſuſcipiendum me confortauit, & ego videns conſtantiam in paſſione, ſimul cum ea paſſus ſum. [2] Fuerunt autem longo tempore oſſa noſtra ab inuicem ſeparata, & nunc impetrauimus à Domino, vt ſic coniungerentur. Hoc igitur ſermone in magnam dubitationem adductus ſum. Exiſtimabam enim, quemadmodum opinantur cuncti, [3] qui legunt hiſtoriam Britannicarum Virginum, quod abſque virorum comitatu peregrinata fuerit illa beata Sodalitas. Præterea & aliud quiddam comperi, quod nihilominus hanc opinionem vehementer infirmabat.

1. *Miles fui.*] Non gregarius: ſed quales equites aurati: quia Regibus erat maioribus genitus, de quo egi lib. 2. cap 29.

2. *Fuerunt autem longo tempore oſſa noſtra ab inuicem ſeparata, & nunc impetrauimus à Domino, vt ſic coniungerentur.*] Ingens hac ſuper re prodigium narrat Gregorius Turonenſis de gloria Confeſſorum cap. 32. de duobus, quos ab euentu, amantes nominarunt: nam cum maritus coniuge mortua in hac verba prorupiſſet: *Gratias tibi ago Domine IESV, atque hunc theſaurum à te mihi commiſſum immaculatum, & integrum reſtituo: illa verò etſi mortua ſubridens ait, ſile, ſile vir Dei: cur ante tempus ea loqueris, quæ non interrogaris? ſtupuêre præſentes rei nouitate attoniti. Non multo poſt & ipſe coniux vitâ deceſſit, conditúsq; in eodem quidem templo, ſed longo interuallo à ſepulcro coniugis, poſtridie tamen coniuncti reperiuntur.* Geminum illi in S. Vrſulæ templo accidiſſe longâ maiorum traditione acceptum eſt: ſunt enim tria capita, *quæ non debent* vnquam *loco ſeparari*, ita teſtatur ſingulis facta inſcriptio.

3. *Qui legunt hiſtoriam Britannicarum Virginum.*] Intelligit veterem Cunibertinam toties laudatam, quàm citat, vt B. Herm. ſic ipſa frequenter, & conciliat cum ſuâ narratione: vnde duobus oraculis cœleſtibus confirmatur.

CAPVT

CAPVT IV.

Qualiter multa corpora sanctorum Episcoporum, & aliorum magnorum virorum cum ijsdem virginibus reperta sunt.

In tempore eodem, quo prædicti duo Martyres inuenti sunt: reperta sunt inter sepulcra virginum, multa corpora sanctorum Episcoporum, atque aliorum magnorum virorum. 1 Erantque in monimentis singulorum repositi lapides habentes titulos sibi inscriptos: quibus dignoscebantur, qui, aut vnde fuissent. Horum præcipuos, & maximè notabiles transmisit ad me ex supradictâ vrbe præfatus Abbas; 2 sperans aliquid mihi per gratiam Domini de eis posse reuelari, & cupiens certificari per me, vtrum credendum eis esset, an non. Habebat quippe suspicionem de inuentoribus Sanctorum corporum: 3 ne forte lucrandi causa, titulos illos dolosè conscribi fecissent. Quales autem fuerint tituli illi, & quid de eis mihi reuelatum sit: in præsenti sermone per diuersa loca oculis legentium anteponere curaui, vt hinc animaduertatur, 4 quam dignè à fidelibus Christi omni honore prosequenda sit illa sancta Sodalitas, quam tam sublimium personarum comitatu diuina paternitas honorare dignata est.

1. *Erantque in monimentis singulorum repositi lapides.*] Idem habet Gerlacus in narratione eleuationis à se factæ, qui manibus suis titulos è sepulcris eduxit, & transcriptos S. Elisabethæ misit. V. lib. 7. cap. 19. Testatur idem Thomas Cantipratanus inferius adducendus.

2. *Sperans aliquid mihi per gratiam Domini de eis posse reuelari.*] Hæc occasio reuelationis, quæ tantum ferè continet confusam titulorum repertorum interpretationem; & quia postea multa centena corpora inuenta sunt, quorum non meminit; ideo de ijs aliud scripsit B. Herm. cœlitus datum oraculum.

3. *Ne forte lucrandi causâ titulos illos dolosè conscribi fecissent.*] Non id nouum, & insolens iam ab æuo S. Martini deprehensi impostores & sacrilegi, de quibus Seuerus ait, *Altare quod in honorem Martyris exstructum erat, cum ossa, & reliquias cuiusdam latronis esse deprehendisset, submoueri iussit.* Et S. Greg. lib. 3. epist. 3. inquit: *Græcos quosdam Monachos deprehensos confessos fuisse, se ossa quæ Le... ... pro reliquijs portaturos, ac etiam vt habet Epistola summarium venditturos.* V. Durantum de ritibus Ecclesiasticis f. 177. quomodo vero reliquiæ Vrsulanæ non admisceri sibi fa... patiantur adulterinas, dixi hoc lib 8. c. 8.

4. *Quam dignè à Christi fidelibus omni honore prosequenda sit illa sancta Sodalitas.*] Ex titulis S. Elisabetha, quos veros esse cognouit diuinitus, nec supposititios, collegit sodalitatis Vrsulanæ nobilitatem. Habent enim prærogatiuas, quales vix reperies in inscriptionibus repertis in Sarcophagis sanctorum aliorum. *Primò*, dictati sunt à S. Patriarcha, & Martyre Iacobo Antiocheno diuinitus, ad opus illud per Cyriacum Pontificem designato, ideoque prodigiosè in tertium vsque diem cõseruato, ac demum martyrio coronato: ne dum aliorum seruit vtilitati, laurea cæterorum spoliaretur. *Secundò*, Quædam in ænigmate scripsit, quia cœlitus didicerat fore, vt post 9. secula ij reperti tituli ab alio spiritu diuino afflato hominibus exponerentur. *Tertiò*, Martyres & Angeli incidi nec à nomina direxerunt, caueruntque ne error irreperet. *Quartò*, Virgines sæpe visæ viris etiam Sanctissimis nomina sua, sepulcraque monstrarunt, e quibus educti tituli semper responderunt; vt si tot inuenti sint verissimi, de alijs iuxta positis non sit dubitandum. *Quintò*, Sancti quidam Episcopi; vt Norbertus, Cunibertus, Albertus M. hos titulos apertis quibusdam sarcophagis examinarunt, & approbarunt. *Sextò*, Modum hunc incisionis titulorum, & eorum veritatem vniuersè Deus S. Elisabethæ confirmauit: & B. Herm. 700. pluraque nomina declarauit: quæ cum titulis antea, & postea detectis consentiunt, vt nulla fraudis subesse possit suspicio.

CAPVT V.

Qualiter ei prædicta Virgo apparuit, & cum eâ sermonem de inuentione Sanctorum Episcoporum fecit, & qualiter ei eadem S. Virgo ieiunium vnius diei in pane, & aqua iniunxerit, vt eo liberius reuelationem sanctam de eis mereretur accipere.

Eram aliquanto tempore cogitans super his, quæ dicta sunt, & desiderans accipere à Domino reuelationes, quæ expectabantur à me. Et factum est, vt superueniret festiuitas BB. Apostolorum Simonis, & Iudæ: de quibus dum officium Missæ celebraretur, 1 venit super me quædam passio cordis, quam pati solebam, quando primum mihi reuelari inceperunt mysteria Dei. Cumque diu fatigata fuissem, veni in Exstasin, & sic quieui. Cum ergo in spiritu meo, sicut mos mihi est, in cœlum intuerer, vidi supradictos Martyres de loco claritatis, in quo visiones sanctorum videre soleo, longè in inferiorem aërem procedentes: eosque fidelis custos meus Angelus Domini præcedebat. Quos ego ita, vt eram in spiritu, allocuta sum, dicens. Magnæ benignitatis vestræ hoc est Domini mei, quod nunc ita me visitare dignamini, cum nihil seruitij vobis exhibuerim. Ad hæc Beata Verena ita respondit. Sensimus quoniam 2 multum nos inuitauit desiderium cordis tui, & propterea venimus visitare te. Tunc interrogans dixi, Domina mea, quid hoc sibi vult, quod in loco martyrij vestri etiam corpora Episcoporum sepulta inueniuntur? & numquid credendum est superscriptionibus titulorum, qui in quibusdam lapidibus illic reperiuntur? 3 & quis fuit scriptor eorum? Et dixit ad me, ante multa tempora ad hoc ipsum 4 præelegit te Deus, vt ea, quæ hactenus de nobis incognita fuerunt, per te faceret manifesta. Propterea noli ferre molestè, quod ad hæc inquirenda quorundam precibus solicitaris. 5 Sit autem iniunctum tibi, vt omni tempore vitæ tuæ per singulos annos in vigilia passionis nostræ in pane, & aqua ieiunes: aut si hoc implere non potes, vnius Missæ celebratione redimi te facias, quatenus tibi reuelare dignetur Dominus ea, quæ

Marginalia: 1. — 2. — Rogat de Episcopis & viris, fuerintne in eadem sodalitate? — 3. — 4. — 5. — Imperatur ipsi ieiunium annuum.

quæ de nobis manifestare disposuit, & vt tu nostro consortio, quandoque adiungi merearis. Post hæc cœpit loqui ad me sermones istos in magnâ vultus sui hilaritate dicens.

1. *Venit super me passio quadam cordis.*] Modus reuelationis describitur: præcedebat cordis palpitatio, corporisq; defatigatio ob commotionem humorum, & spirituum, in cerebro maxime existentium: hac animus ab externorũ sensuum vsu reuocabatur, vt vacaret Deo, & Sanctorum alloquio, qui visione imaginaria præsentes ipsi, videbantur: succedebat quies sopitis iam externis sensibus; & lumen in intellectu diuersum à speciebus: ipsaque visio imaginaria.

2. *Multum inuitauit nos desiderium cordis tui, propterea venimus visitare te.*] Tam promptos ad obsequia nostra sanctos reddit ardens desiderium, & solicita eorum inuocatio: nam vt tutores, custodes & præsides nostri semper excubant, ad nobis, cum rogantur, opem subsidiariam exhibendam.

3. *Et quis scriptor eorum.*] Veritatem, & scriptionem titulorum indagatura quærit, primò quidem in genere; nam pensiculatius postea titulos singulos excutit.

4. *Prælegit te Deus.*] Cognoscit se diuinitus electam, ad titulorum dubia, & quæ obscura videbantur circa historiam Vrsulanam pandenda, sic lib. 2. reuelationum c. 6. ei ab Angelo dicitur. *Hic liber est viarum Dei, qui per te reuelandus est*: animatur etiam ad difficultates omnes sibi vel alijs occurrentes superis proponendas: vnde deinceps liberius opponit varia, diligenter Vrsulanam historiam examinando.

5. *Sit autem iniunctum tibi.*] Ieiunium ita imperatur, vt redimere valeat Missæ sacrificio, quo disponat se ad responsa diuina, more Danielis: vtque virginum sacrarum consortio perfruatur: nam alibi dixi fuisse religiosas virgines, quarum gloria sine martyrio sola aduersarum rerum tolerantia præmium Virginum Vrsulanarum superarit: vnde & quædam ijs pares esse potuerunt.

CAPVT VI.

Reuelatum est ei qualiter eis adiuncti sint Episcopi, & de quodam Pantulo Episcopo Basileensi, & Patre S. Vrsulæ Reginæ.

Quando primum in patriâ nostra congregari incepimus, sacra fama nostra latè dispersa est, & multi ad expectandum nos vndique confluxerunt. [1] Contigit autem Deo ordinante: vt etiam quidam Episcoporum Britanniæ nobis adiungerentur, atque in nostrâ societate mare transeuntes vsque Romam nobiscum peruenirent. [2] In quo itinere & B. Pantulus Basileensis Episcopus nobis associatus est, & vsque ad Romam nos perduxit. Factusque est nostræ passionis socius. Huius titulus talis erat. *Sanctus Pantulus Basileensis Episcopus, qui virgines sacras cum gaudio susceptas Romam perduxit: vnde reuersus Coloniam peruenit; ibique cum eis Martyrium suscepit.* Post hæc obieci dictis eius illud, quod [3] in historiâ ipsarum legitur, videlicet, quod cum esset B. Vrsula, quasi ludens in mari secundum consuetudinẽ suam, cum associatis sibi virginib. ductis plus solito in altũ nauibus, quas ipsæ virgines gubernabãt: [4] repentino vento adspirante, cunctæ naues à finib. illis ablatæ sunt, neq; vltra redierunt illuc. Iuxta hæc etenim verisimile est,

Numerãtur Episcopi comitati Virgines.

1.

2.

S Pantulus Basileensis.

Titulus eius sepulcralis.

3. Obiectio B. Elisabeth.

4.

 quod

quod absque virorum comitatu perrexerunt. Ad hæc ita respondit. Pater B. Vrsulæ [5] Rex Britanniæ Scoticæ,[6] Maurus nomine, vir fidelis, [7] conscius erat voluntatis filiæ suæ, & quid de eâ Deus ordinasset, cognoscebat, quemadmodum & ipsa: atque hoc quibusdam, quos familiares habebat, detexit. Acceptoque consilio cautè præordinauit, vt filia sua, quam tenerrimè diligebat, viros, [8] quorum solatio tam ipsa, quam exercitus eius indigebat, in comitatu suo discedens haberet.

1. *Contigit Deo ordinante, vt etiam quidam Episcoporum Britannia nobis adiungerentur.*] Nominat eos ita B. Herm. c. 7. SS. Wilhelmus, Columbanus, Ivvanus, Eleutherius, & Lotharius. Erant hi necessarij peregrinantibus, vt administrarent sacramenta, imbuerent in fide catechumenos, adessent consilio, & auxilio: animarent verbo, & exemplo.

2. *In quo itinere & B. Pantulus.*] Huius titulus compendio totam confirmat Vrsulanam historiam. *Primò* profectionem Romanam, *Secundò* locũ Martyrij. *Tertiò* tẽpus: Cõsentit Basileense Breuiarium: *Temporibus Maximi, qui sub A. Incarnationis Domini 237. Romanum regebat Imperium, V. antistes Pantulus vir magnæ sanctitatis, & deuotionis diuinâ prouidentiâ primus Cathedrali infula Basileensis Ecclesia à Christi fidelibus sublimatur, &c.* Quod si opponas fidem ibidem annunciatam à SS. Euchario, Valerio, Materno, me licet suffragatorem habeas; sed ij in transitu populos exiguâ temporis morâ imbuerant, cum aliorum locorum designati essent Episcopi: Primus autem, qui fixit ibidem Episcopalem thronum, Pantulus nominatur. Si contendas, eum tunc adhuc Rauracensem dictum Episcopum (quod alibi tamen improbaui) dic eum domicilium eiusdem diœcesis mutasse, vt qui olim Tungrensis, modò Leodiensis Episcopus appellatur. V. lib. 1. c. 25.

3. *In historia ipsarum legitur.*] Opponit veterem historiam, non enim temerè quæuis cõscripsit humano ducta spiritu; sed rationem diligenter dictorum exquisiuit, vt verosimiliter hominibus reuelata commemoraret.

4. *Repentino vento adspirante.*] Verba historiæ veteris repetam, vt appareat, hanc ipsam Galfredi æuo, qui tunc viuebat, fuisse peruulgatam. Nam cum c. 9. & 10. narrasset exercitationes puellares, & preces virginum, ne perderent castitatem, subdit cap. 11. *Pius autem Dominus, qui semper est prope omnibus inuocantibus se in veritate, tam pia vota non distulit; Sed ventum de thesauris suis produxit, impulsamque classem sub vnius diei, noctisq; spatio secundo cursu in portũ, qui Tiele dicitur, integro tam nauium, quam puellarum numero pertulit.* Hic nulla virorum fit mentio.

5. *Rex Britanniæ Scoticæ.*] Inde deduximus probabile videri ex Hibernia S. Vrsulam fuisse oriundam: cum ea tempestate probatissimorum autorum testimonio, Scotia nulla diceretur alia regio præter Hiberniam; & Hiberni multis seculis post à deuictâ Albania Scotis nomen dederint. De quo vide Serarium in S. Kiliano & alios. Imo & hoc ipso S. Elisabethæ tempore, S. Bernardus & alij Scotos appellarunt Hibernos.

6. *Maurus.*] Vox ea Britannis magnum, illustrem, vel Epiphanem sonat: quales Carolus & Pompeius à rebus gestis magni appellati: vnde immerito carpitur S. Elisabetha à Dom. Fleien; quasi contradicat historiæ veteri, quæ Parentem Dionethum appellauit: Fuerit id nomen, quod libenter damus, alterum cognomen habuit. de hoc vide li. 3. c. 4.

7. *Conscius erat*] Edoctus enim à filia fuit, primo de assensu matrimonij præstando. Postea etiam de classe certa die diuinitus abripienda: hoc etiam cœlitus ipse didicit.

8. *Quorum solatio tam ipsa, quam exercitus eius indigebat.*] Solatium hic latè accipitur, pro consilio, & præsidio: nam viri vel consilio regebant, vel aderant, auxilio manibusque, vt Nautæ; Spirituali subsidio reges, & Principes, qui poterant etiam liberum transitum circa Romana præsidia virginibus obtinere: Romæ etiam, & in Italia autoritate, & maiestate suâ venerationem præstare sodalitati, ne violaretur: nec tamen hæc temere fecit parens; sed omnia maturâ deliberatione contulit cum Episcopis, quos fama Martyrij vel Spir. S. inspiratio acciuerat.

CA-

CAPVT VII.

De Papa Cyriaco, & S. Vincentio Presbytero Cardinali instructa est, qualiter eis adiuncti sunt, & cum eis martyrium subierunt, & de Papa, qui ei successit.

Excellentium titulorum, qui maximè notabilis erat, hunc habebat modum. [1] *Cyriacus Papa Romanus, qui cum gaudio suscepit sanctas Virgines, & cum eis* [2] *Coloniam reuersus Martyrium suscepit*. Et alius secus hunc repertus est talis. *Sanctus Vincentius Presbyter Cardinalis*. De quibus cum B. Verenam interrogassem; ait. In tempore, quo ingressæ sumus vrbem Romam: [3] præsidebat Apostolicæ sedi vir Sanctus nomine Cyriacus: hic ingressus fuerat Romam de finibus nostris, & [4] cum esset vir prudens, & nobilis, omnibus acceptus, sublimatus erat in Apostolicam dignitatem, & iam [5] per annum integrum, & vndecim hebdomadas Romanam Ecclesiam rexerat, eratque in numero Romanorum Pontificum decimus nonus, qui cum nos aduenisse audisset, lætatus est [7] cum omni Clero suo: & in magnâ honorificentiâ nos suscepit. [8] Habebat quippe cognatas quam plurimas inter nos. Nocte vero, quæ proxima erat post aduentum nostrum: [9] reuelatum est ei a Domino, quod relicta Sede Apostolicâ nobiscum esset profecturus, simulque martyrij palmam nobiscum accepturus. Ipse vero erat celans apud se reuelationem hanc: [10] deditque sacri baptismatis benedictionem multis sodalium nostrarum, quæ nondum erant renatæ in Christo. Cumque opportunum tempus accepisset, manifestam fecit voluntatem suam, atque [11] in conspectu totius Ecclesiæ resignauit officium dignitatis suæ, reclamantibus cunctis, præcipue Cardinalibus, qui [12] velut deliramentum arbitrabantur, quod quasi post fatuitatem mulicrcularum declinaret, nescientes admonitionem diuinã, quę eum vrgebat. Ipse autem constanter in proposito suo permanebat, propter amorem virginitatis nostræ. Nam & ab infantiá sua ipse immaculatam virginitatem custodierat in seipso. Ab illo ergo tempore omnem gratiam, quã in conspectu

De S. Cyriaco Papa. 1. 2. 3. 4. Tempus Pontificatus. 5. 6. 7. 8. Iubetur nocte comitari. 9. 10. Baptizat Catechumenas. 11. 12.

13. Romanæ Ecclesiæ prius habebamus, amisimus; Et 13 obscuri nobis facti sunt, qui prius applauserunt nobis. Ipse autem venerandus Pater noster B. Cyriacus: non prius ab vrbe regressus est, 14 donec ipsius consilio alter ei, nomine Antherus, substitutus est.

14. Substituit sibi Antherum.

1. *Cyriacus Papa Romanus.*] Hinc colliges licet Cyriaci Pontificatum, non niti primario reuelatione; sed solido fundamento historico tituli sepulcralis, quem reuelatio duplex confirmauit, & explicauit. Hic titulus *Primò* stabilit Romanam profectionem. *Secundò* locum Martyrij Coloniam. *Tertiò* chronologiam, nemo enim S. Cyriacum alio tempore statuit, quam quod Anterum antecessit: hinc annus 237. huic martyrio tribuitur: & quotquot Cyriacum inter Pontifices numerarunt, eum inter Pontianum & Anterum collocarunt.

2. *Coloniam reuersus.*] Quomodo Cyriacus cum virginibus reuersus Coloniam, qui cum ijs è Britannia non adscenderat Romā: fuerit sanè Coloniæ, non tamē cum Virginibus: sed quia fama vulgatum erat, eum cum Virginibus remeare in Patriam, reuersus cum ijs rectè dici potuit: legi tamen in alio M.S. *Veniens Coloniam.*

3. *Præsidebat Apostolica sedi vir sanctus nomine Cyriacus.*] Mitigauimus voces has alibi, cum Vicarij tantum nomine, & officio B. Cyriacum insigniuimus: cuius constituendi necessitas An. 237 apertè ex Anastasio, Baronio, & temporis illius res gestas Ecclesiasticas scribentibus clarè colligitur, qui tunc relegatum faciunt Pontianum.

4. *Cum esset vir prudens, & nobilis.*] Maiores habuerat Reges, cuius soror nupta Regi Pagano.

5. *Per annum integrum & vndecim septimanas Romanam rexerat Ecclesiam.*] Hanc temporis designationem in Vicariatu non possumus, nisi ex hac reuelatione comprobare, quam plerique postea receperunt: & inde collegimus alibi (cum de diuturnitate exilij Pontiani non satis constet) videri id totidem fuisse mensium, & quod ab Octobr. 21 excurrit vsque ad Martyrium Pontiani.

6. *Eratque in numero Romanorum Pontificum decimus nonus.*] Pulchrè id S. Antoninus ita exponit in Chronico §. 7. *Cum anno vno rexisset Ecclesiam, & mensibus circiter tribus, nonus decimus post Petrum Apostolum:* facit enim eum 5 post S. Petrum nonum decimum. Romanorum Pontificum receptus ordo talis est. *S. Petrus, S. Linus, S. Clemens, S. Anacletus, S. Euaristus. Alexander, Sixtus, Telesphorus, Higinus, Pius, Anicetus, Soter, Eleutherius, Victor, Zephyrinus, Calistus, Vrbanus, Pontianus*, sub quo Vicarium statuimus S. Cyriacum, licet multi eum cum S. Antonino faciant Pontificem ordinarium, *Pontianum inter & Anterum:* vbi obseruo cum Pontiani Vicarius fuerit Cyriacus, & ante ipsum, vt multi volunt mortuus, decimum nonum cum eodem, vt suo principali, locum tenet: quamuis in Græcorum & aliorum sententia, qui Cletum & Anacletum eundem faciunt, nihilominus si post Pontianum ordinarius Pontifex diceretur, adhuc decimum nonum locum teneret.

7. *Cum omni Clero suo, & in magna honorificentia nos suscepit.*] Viuebat enim Alexander Imperator studiosissimus Christianorum, & Mammæa mater Christo initiata; plerique etiam Palatini, & familiares Cæsaris Christi fidē profitebantur, eorum quatuor millia scribitur Maximinus peremisse: cuius familiam Lampridius Gentilis his describit verbis: *Alexander quidem & ipse optimus fuit, & optima matris consilijs vsus est. attamen amicos sanctos & venerabiles habuit, non malitiosos, non callidos, non malum consentientes, non libidinosos, &c. sed sanctos, venerabiles, continentes, religiosos, amantes Principis sui, qui nihil venderent, nihil mentirentur, nihil fingerent, nunquam deciperent.* Vnde cum tales sibi consilio matris Christianæ in familiam adsciuerit, quorum plurimos Eusebius ait fuisse Christianos: horum certè fauore, & Mammææ matris indulgentia permitti tot Regibus, & Principibus viris, Romanorum socijs; & confœderatis, qui in comitatu erant, facilè potuit: præsertim cum & ipsi valerent gratia apud Alexandrum eiusque familiares: quamuis splendor ille religionis Catholicæ nimium quantum Gentilium animos, & in his Maximum, & Africanum designatos Consules exulcerarit.

8. *Habebat quippe cognatas quam plures inter nos.*] S. Sapientiam ac Luciam, cum 6 filiabus Sibiliæ, vxoris Eustachij Comitis, de quibus B. Herm. c. 17.

9. *Reuelatum ei à Domino.*] Vide quæ dixi ad c. 17. l. 1. B. Herm.

10. *Deditque sacri Baptismatis benedictionem multis Sodalibus.*] S. Luciæ, & Anastasiæ, duorum Regum prolibus, & cognatis sponsi Aetherij, de quibus B. Herm. c. 16.

11. *In conspectu totius Ecclesiæ resignauit officium dignitatis suæ.*] V. l. 4. c. 3.

12. *Velut deliramentum arbitrabantur.*] Verba illa translata fuerunt in glossam Iuris Canonici, in qua commentatur Geminianus, & alij quorum

quem eundem locum citant Augustinus Triumphus, S. Antoninus, Gomes. V. li. 1. c. 41.

13. *Obscuri nobis facti, qui prius applauserant.*] Offensi, & inuisi nobis.

14. *Donec ipsius consilio alter ei nomine Antherus substitutus est.*] Explicatius id proponit S. Antoninus hoc modo. *Quod nimis ægrè Clerus accepit, vt relicta sede Petri post illam pergeret multitudinem mulierum; nescientes consilium Domini: de consensu tamen, & persuasione sua alium elegerunt Antherum nuncupatum, de Catalogo Pontificum illum Cyriacum remouentes.* Si opponas Vicarios non solitos fuisse catalogo Pontificum adscribi. R. Imo verò id quandoque factum esse in sententia Suaretz Henriquetz, Azorij, & aliorum, qui volunt S. Linum & Cletum tantum Vicarios, nec vnquam fuisse ordinarios Pontifices. Idem de Felice & alijs dici potest. Adde quod Glossa Iuris vetustior & Canonum interpretes primarij cum multis Chronologis & Historicis eum ordinarium censuerint: quæ si aliquando restitueretur, liceret audacter eius ordinarium Pontificatum defendere.

C A P V T VIII.

Instructa est item à S. Verena, cur non prædicti Papæ cum ceteris Pontificibus nomen inueniatur.

Posthæc cum perspexissem Catalogum Pontificum Romanorum, neque vsquam nomen S. Cyriaci illic reperissem, rursum interrogaui B. Verenam, cum se mihi die quadam præsentasset, [1] quare inter ceteros Romanos Præsules adscriptus non fuisset: & dixit, hoc ex indignatione Cleri accidisse pro eo, quod in ordine dignitatis suæ vsque ad finem permanere noluisset.

Obiectio ex Catalogo Pontificum.

1.

1. *Quare inter ceteros Romanos Præsules adscriptus non fuisset.*] Obserua prudentiam, & circumspectionem, non enim tantum laborat, vt quæ certa sciebat esse, nec nisi diuinitus dictari, narraret alijs: sed idem etiam voluit verosimiliter alijs persuadere, refutatis rationibus, quæ visioni viderentur aduersari, hinc diligenter inquirit de dubijs. Est hoc argumentum veræ reuelationis, vt rectè apud Surium aduertit S. Antonius Anachoreta, quo secernitur ab illusione dæmonis, in Angelum lucis se transformantis. Horret dæmon, examinari, nec tumor eius sustinet sua censeri dicta: tunc enim actutum solet euanescere. Proprium hoc Christi, Angelorum, Sanctorumque dum apparent est, amant rogari: & exquiri, num verum sit Dei docentis oraculum: an impostura dæmonis, mentisque ludificatio: egregium huius rei documentum præbet P. Ribera in vita S. Theresiæ lib. 1. cap. 11.

Cum autem, ait, frequentiores iam illi visiones accideret, alius ex eodem Collegio Pater, qui eam antea direxerat, palam dicere non est veritus, aliquam Dæmonis fraudem his subesse, cui cum iam ipsa resistere non posset, se salutifero saltem crucis, suadebat, vt communiret signo, si quid adhuc cerneret, & sannaque suspenso apparentem exciperet, quod dæmonis essent ludibria, & hoc pacto fore, vt non amplius reuerteretur. Graue & abominabile hoc illi videbatur, vt quia planè sibi iam, & indubitanter persuaserat sibi Deum, non alium apparere: verum ea ancillæ Dei fuit obedientia; vt quidquid præciperet director animæ, id quam promtissimè exsequeretur. Interim multu ipsa cum lacrymis Dominum obsecrare, ne se vllo pacto decipi sineret, seque ex animo gloriosis Apostolorum Principibus Petro, & Paulo commendare, quos erga peculiari affectu, & studio rapiebatur: quod cum primo se illi visibilem redemtor dedit, id eorum in ferijs natalitijs contigisset: quin etiam ipse Dominus fidem illi dedit, sedulo hos ipsos inuigilaturos, ne qua illi vnquam fraus deceptionis obrepat. Non raro quoque ipsos clarissimè ad latus suum adstantes vidit, idque modo quodam visionis sublimiori, quam ordinario. Si quando etiam hæ illi occurrebant visiones, dubitare non poterat, quin reuera se Deus illi spectandum daret: vt tamen Confessarij consilijs acquiesceret, apparentem subsannabat ludificans; non tamen semper: erat id namque ei acerbissimum: signo se tamen crucis signabat: & si quando signando se manus defatigaretur, crucem in manus accipiebat, vt hoc pacto iussa Confessarij compleret. Sed non poterat non rogare facti veniam ab eo ipso, cui hanc iniuriam irrogabat, non aliter id à se fieri asserens, quam vt morem serui eius, qui ipsius supplebant vicem gereret: cui deinde apparens Dominus optimè illam facere affirmauit, quod illis obtemperaret.

Mira S. Theresiæ obediĕtia.

Vt verò

Vt verò contraria iuxta se posita magis elucescant, & Dæmonis indoles Angelum lucis mentientis perspicuè cognoscatur, eam ex S. Antonij Parænesi ad Fratres describemus, quã fusè recitat S. Athanasius, & ex eo Surius. Cuius talis est epilogus. *Sed vt mea iam claudatur oratio, illud in fine commemoro, cum aliqua se vobis obtulerit visio, audacter inquirite, quis sit ille, & vnde venerit, ac sine mora, si Sanctorum fuerit reuelatio, Angelica consolatione timor vertetur in gaudium. Si verò diaboli fuerit oblata tentatio, fidelis animæ percontationibus euanescet; quia maximum est securitatis indicium, interrogare, quisnam sit, & vnde. Sic & Iesus Naue filius auxiliatorem suum interrogando cognouit, nec Danielem percontantem latere potuit inimicus.* Iam verò si negligi se putet, crucis efformato signaculo mox euanescere, ita vir sanctus ibidem docet. *Solent noctu venientes Angelos Dei se fingere, laudare studium, mirari perseuerantiam, futura præmia polliceri, quos cum videritis, tam vos, quam domus vestras crucis armate signaculo, & confestim soluentur in nihilum, quia metuunt illud tropæum, in quo Saluator aeris exspolians potestates, eas fecit ostentui. Quoties me nimiis laudibus efferre conati sunt, cum à me in nomine Domini maledicta reciperent? Quoties à me augmenta Nili fluminis futura dixerunt, cum à me audirent: & tibi quid pertinet ad vestram curam? Quoties minitantes, sicut milites armati scorpionibus, equis, bestiis, & varijs serpentibus circumdederunt me, & domum, in qua eram, repleuerunt, cum ego è contra psallerem: Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine Domini Dei nostri magnificabimur, & statim misericordia Domini fugabantur. Quodam autem tempore cum ingenti luce venientes dixerunt. Venimus Antoni nostrum tibi præbere fulgorem, & ego clausis oculis, quia lucem diaboli dedignabar adspicere, orabam, & citius impiorum lumen extinguebatur. Vidi aliquando diabolum excelso corpore, qui se Dei virtutem & prouidentiam ausus est dicere, & ait ad me: quid vis, vt à me tibi donetur Antoni? at ego sputo in maxillas in eum ingeminans, totum me in eum Christi nomine armatum ingessi: & statim ille procerus inter medias manus exsiliuit.* huc vsque S. Antonius. Inde reuelatio tam B. Hermanni, quam S. Elizabethæ confirmantur: quia in vtrisque sæpe rogati sancti dubia circa visa, & eorum, qui se spectandos offerebant, verba; tunc ostra libenter dissoluerunt: imo gaudere visa est S. Verena, quòd de certis quæstionibus consuleretur, vt iam dicetur.

Dæmones nolunt & horrent examen.

CAPVT IX.

Refert etiam de quodam Iacobo, cuius nomen absque omni adiectione scriptum inuentum est, quis, aut vnde fuerit, & qua die passus sit.

Rursus die alia cum eam interrogassem de quodam Iacobo, cuius nomen in sepultura eius absque omni adiunctione scriptum inuentum est: [1] visa mihi est quodammodo gratulari super interrogatione mea, responditque mihi hilariter dicens. Fuit in tempore illo quidam [2] nobilis Pater venerabilis vitæ Iacobus Archiepiscopus, qui de patria nostra in Antiochiam profectus fuerat, ibidem ad honorem præsulatus adscenderat, & [3] septem annis rexerat Ecclesiam illam. Hic cum audisset B. Cyriacum suæ gentis virum Romæ in Apostolicam dignitatem sublimatum, venerat visitare eum: iamque nobis aduenientib. nuper de vrbe fuerat egressus: quod cũ nobis indicatum fuisset, missus est velociter nuncius ad reuocandum eum, & inuentus est in Castello quodam, quod erat remotum à Roma duabus diætis. Cumque audisset de aduentu nostro, continuo reuersus est ad nos, & factus est socius itineris

1\.

2\. S. Iacobus Archiepiscop. fuit Antiochenus.

3\. 7. Annis. Visitat Romæ S. Cyriacum.

Adiungit se Sodalitati.

itineris nostri & particeps Passionis nostræ in Colonia. Habebat autem & ipse neptes aliquot in nostra Societate. [4] Hic exhortante B. Cyriaco Papa, cùm esset vir prudens, magnam diligentiam adhibuerat, vt sciret nomina sororum nostrarum, atque ea ex magna parte cum interemtæ fuissent, lapidibus inscripta corporibus nostris adhibuit. Sed antequam hoc perficere potuisset, deprehensus est ab impijs in hoc opere, & trucidatus est in medio nostri. Hinc est quod quædam ex nostris titulatæ inueniuntur, quædam autem non. In ipsa autem hora passionis suæ, [5] cùm iam feriendus esset, hoc solum à percussoribus postulauit, vt tantum differretur passio eius, quousque sui ipsius nomen posset lapidi inscribere, & cōcessum est ei. Interrogaui etiam de die Passionis eius, quia non erat credibile secundum narrationem hanc, quod eodem die, quo Virgines passæ sunt, ipse quoque fuisset interemtus. Ad hoc quoque ita respondit. Post diem Passionis nostræ [6] tertia die passus est ab eodem Tyranno, qui [7] B. Cordulam interemit.

4. *Iubetur nomina scribere.*

Occisus tertia die post alios.

Visa mihi est quodammodo gratulari.] Adeò verè Sancti tum se spectandos dant, non detrectant examen, vel id expetant, & nos instruere gestiant: nimirum cum Gerlacus Abbas, alijque doctissimi viri multa contra titulos istos opponerent, eosque quidam in suspectis & suppositijs numerarent, Deo ita disponente, vt ijdem ex ijs declararentur, ideò ad S. Elisabetham quæ constabat crebras à Deo prænotiones accipere, & rerum occultarum certas & exploratas cognitiones) rationes contrarias referebant, vt opportuno tempore singula diuersorum dubia Sanctis discutienda proponerentur. Gaudebat S. Verena vrgeri se tot quæstionibus, oblatam arripuit occasionem, vt mirabilem titulorum sepulcralium incisionem varijs illustratam prodigijs indicaret.

2. *Nobilis Pater.*] Imò Patriarcha: tunc enim fuisse Patriarchas saltem Antiochenos docui, lib. 1. c. 43.

3. *Septem annis rexerat Ecclesiam.*] Hinc colligimus idem esse, qui ab Eusebio Zebennus istius Ecclesiæ Patriarcha nominatur: à nonnullis etiam fuisse Martyr scribitur.

4. *Hic exhortante B. Cyriaco.*] Ergo Cyriacus didicit spiritu Prophetico, S. Iacobum post reliquos fore superstitem: vnde alibi collegi titulorum sepulcralium veritatem, quia à Deo & Pontifice ad id officium delectus est, vti erat ob prudentiam, & naturalem solertiam aptissimus: adiuuit eum S. Orthmaria, in cuius titulo hæc leguntur. *Quæ fecit titulari omnes excellentissimas Virgines.*

5. *Cum iam feriendus esset.*] Caput ei videtur amputatum esse: nam adhuc ima pars à ceruice resecta purpurata, quasi recentissimo sanguine rubricat, & adseruatur in aureo D. Vrsulæ sacrario.

6. *Tertia die*] Huius totius historiæ hæc tantum reuelatio autor est.

7. *Qui Cordulam interemit.*] Confirmat S. Cordulæ postridie factam cædem, vt eius narratio, quæ veteri subnectitur historiæ, iam tum vulgata fuisse videatur. imò & Anno 1135. iam S. Cordulæ festum postridie S. Vrsulæ Coloniæ solenniter agebatur, aris ei consecratis.

(†)

CA-

CAPVT X.

Refert de Maurifo Epifcopo, & Claudio Diacono, & Focato adolefcente: fed & de Epifcopis Foilano Lucenfi, & Simplicio Rauennenfi, qui, aut quæ cum ijs Martyrum fubierint.

1. Maurifus Lauicanus Epifcopus.

Addidit etiam de quodam Martyre, cuius titulus erat [1] *S. Maurifus Epifcopus*, & ait. Adiunctus eft etiam nobis B. Maurifus Epifcopus, cùm adhuc Romæ effemus: Hic fuerat Epifcopus in Lauicana annis duobus, habens & ipfe originem de patria noftra, filius cuiufdam Comitis de genere magnorum Principum, eratque Auunculus duarum Virginum Babilæ, & Iulianæ, cum quibus fepultus inuentus eft: Fuit autem vir fanctiffimæ vitæ, & virtutem magnam habebat prædicatio illius, eratque maximum ei ftudium, vt [2] quicunque infidelis fiue Iudæus, fiue Gentilis ad eum veniffet, non difcederet ab eo, quoufque Sacri baptifmatis aqua eum lauiffet: & ita rectè officio eius nomen Lauicanæ congruebat. Hinc fecum adduxit ad nos B. Claudium Spoletanum, quem ipfe in Diaconum ordinauerat, & Focatum adolefcentem laicum, fratrem eius, qui nondum ad militiam fuerat promotus. Hi duo adhæferunt Epifcopis noftris, & diligenter eis miniftrauerunt, & Martyriũ cum eis fubierũt. Hæc dicebat, quia & de his fueram fcifcitata, [3] propter titulos eorum, quos videram. Adiecit etiã vltro dicens: Cuncti Epifcopi, qui in itinere nobifcum fuerunt, fegregatas à nobis manfiones habebant, [4] fed in diebus Dominicis in medium noftri venire folebant, confortantes nos diuino fermone, & Dominici Sacramenti communione. Habebam quodam tempore interrogandi defiderium de duobus Epifcopis, quorum titulos acceperam, talem habentes formam. [5] *S. Foilanus Lucenfis Epifcopus ab Apoftolica Sede miffus, hoc in loco fuit occifus, & ferro peremtus, & cum iftis Virginibus eft fepultus.* Item [6] *S. Simplicius Rauennenfis Epifcopus.* Et factum eft, vt quadam die ageremus memoriam B. Virginis Dominæ noftræ S. Mariæ, & oftendit mihi faciem fuam fecundum folitam benignitatem, cumque mecum plurima verba contuliffet, interrogaui eam de eifdem Epifcopis, & ait. Hi

Britannus origine.

2. Mirus in conuerfione Iudæorum.

3.

4.

5. S. Foilani titulus.

6.

duo

duo in tempore illo[7] profecti fuerant Coloniam,& inde reuertentes obuium habuerunt sacrum exercitum, sicque associati sunt Papæ,& Clero,qui illic erat,& cum eis iterum redeuntes palmam Martyrij cum eis adepti sunt. 7.

1. *S.Maurisus.*] De hoc multa habes lib.5.c.5.

2. *Quicunq; infidelis siue Iudæus, siue Gentilis venisset ad eã.*]Rarum hoc Dei donum paucis collatum:de S.Basilio similia legimus: illud iucundum, quo moriens Iudæum crebro inuisentem baptizauit. Pollebat is incredibili medendi peritia,quam explorato arteriæ pulsu quinque etiam dies ante certum è vita discessum prædicebat. hic cum tentasset S.Basilij arterias, & cum Sole eum occubiturum affirmatè diceret, adderetq. nec dimidiatæ horæ spatium superesse, *quid facturus es*,excepit S.Basilius, *si in crastinum ad sextam vsq; viuus permansero?* Cui ille Baptismi suscipiendi iuramento se adstringit, si vita tunc comes manserit: interim deserit moribundum: Sed Basilius circa sextam diei insequentis accersiri Iudæum imperat,attonitũ de vita, quã vbi suis vidit oculis, statim eiurata Iudaica perfidia Baptismum expetijt. Cui S.Basilius,*ego meis manibus te,& familiã tuam genitalib. aquis abluã.* Iudæus exploratis arterijs *delassatæ, ait, vires sunt, & natura succumbit:* cui Basilius,*habemus autorẽ vitæ viteriobis suppeditantem*: surgensq; venit in sanctam Ecclesiam, & coram vniuerso populo Iudæum cum omni familia baptizauit, & Ioannis nomine insigniuit:tum sacra synaxi refecit: mox ad lectum reuersus, gratijs Deo ritè persolutis, lætus exspirauit: similia in eius vita legere licet de Eubuli, Liberij, & aliorum conuersione apud Surium.

3. *Propter quos titulos eorũ viderã.*]Hi tituli reperti exstant apud Gerlacũ. *S.Claudius Martyr Spoletanus.S.Maurisus Episc.cum Babyla,& Iuliana est sepultus.* Is quiescit cum ijsdem virginib.Coloniæ apud SS.Machabæos: pars eiusdem in Monte Veteri.

4. *Sed diebus dominicis in medium nostri venire solebant.*] Vides antiquam primis Ecclesiæ temporibus etiam in peregrinatione receptam consuetudinem, octauæ cuiusque diei communionis, & concionis: & erant tot Episcopi,sacerdotesq; per chiliades diuisi,qui facilè cunctis satisfacerẽt,Britanni cum essent.

5. *S.Foilan.*]Huius titulus primò Martyrij locũ indicat his verbis: *hoc in loco fuit occisus*, deinde cõfirmat Chronologiã,cũ Lucẽsia vetustissima monimenta faciant eum quartum Episcopũ,& Martyrem cum Sodalitate Vrsulana,quorũ primus fuit S.Apollinaris D.Petri Discipul. quod fieri sine magna interruptione non potuisset:nisi circa An.Dom.237 occubuisset.

6. *Simplicius Rauennensis.*]De hoc V.prolixam disputationem lib.1.c.44.

7. *Profecti Coloniam.*] Hoc ipsum confirmat Ferrarius è Lucensium tabulis.

CAPVT XI.

Reuelatur ei de Rege Aetherio,& quadam Regina Demetria, & Florentina puella.

[1]Rogata eram vt inuestigarẽ de titulo cuiusdam venerabilis monimenti,quod intitulatum erat hoc modo: *Hic iacet in terris Aetherius,qui vixit annos viginti quinq; fideles, in pace recessit.* Et subscriptum erat capitalibus literis REX & erat figura R grandis atque ita disposita, vt in ea notari possent duæ literæ, scilicet P & R;erantq; duæ literæ E & X in sinistro latere figuræ eiusdẽ;in dextero autẽ latere capitale A scriptũ erat. Itemq; in lapide quodam iuxta inuento scriptum legebatur *Demetria Regina.* Interrogaui igitur B.Verenã de his,simulq; de infantula quadã,quę iuxta inuenta est,habens titulũ *Florentina Puella.* & respondit mihi ad omnia dicẽs,Aetherius Rex sponsus fuit S.Vrsulæ Reginæ,Demetria verò fuit mater Aetherij,Florentina autẽ soror eiusdẽ:& addidit vltro dicẽs: narrabo etiã tibi, 1.

Titulus sponsi Aetherij. Figura subiecta.

quid ſignificat A litera, quæ titulo Regis adſcripta eſt. Sume tribus vicibus eandem literam A, & adiunge ei tres literas X. P.R. & habebis AXPARA. quod eſt nomen cuiuſdam Duciſſæ, quæ in vicino reperta eſt: [2] fuit autē filia Materteræ Aetherij, magnoque dilectionis vinculo ei adſtricta: quod ſignificare voluit tituli ſcriptor, cum ita admiſcuit nomen eius nomini regio: Hoc manifeſtius exprimi non oportebat, quia futurum erat, vt per te hæc omnia manifeſtarentur.

1. *Rogata eram.*] Hoc caput Chriſtophorum Browerum virum æui noſtri doctiſſimum, & S. Eliſabethæ præconem, nonnihil ab eius reuelationibus alienauit, vt crederit ex huius figuræ in ſepulcro inuentæ explicatione Virginē diuinitus ſæpius inſpiratam, nonnihil hoc in loco de ſuo, ductam humano ſpiritu protuliſſe. Sic autem ait: *De cuius oraculi fide, & reliquo in opertis hiſtoria reuelandis afflatu, aliorum malim ſequi, quam meum interponere iudicium: etſi Virginis mentem ita motam ſentiam, vt alicubi ſuopte impulſu, alibi ſuperiori quodam ferri videatur.* Probat id deinde hæc Aetheriani tituli, & appoſitę figuræ interpretatione: Figurā non aliā exiſtimat fuiſſe, quam Chriſti nominis ſymbolum, tali modo expreſſum.

Brovverus l. 5. Annal. Treuir. fol. 307.

Pergit. *Subſcriptum Rex ad latus ſiniſtrum literæ E & X, ad dexterum A capitale. Mox in viſo cognoſcit hunc Aetherium B. Vrſulæ fuiſſe ſponsū, aliaq́; nō idonea, vt hic repetātur. Ex quo certè intelligitur, imaginem tituli apud veteres Chriſtianos peruulgati, ritum in pace quieſcendi, vel recedendi, Symbolum nominis Chriſti, rem adeo claram & certam, à Virginis notitia refugiſſe, & quandam obſcuritatis latebram habuiſſe.*

Hactenus Brovverus. Sed quiſquis ipſam figuram lapidi inciſam, paulo poſt exprimendam, inſpexerit, & diligenter expenderit, quam aptè congruat Eliſabethæ verbis, & Gerlaci deſcriptioni, facilè diluet obiecta: Ego ne temerè tanti viri ſententiæ repugnarem, autographa cenſui mihi eſſe conſulenda, tam librum Tuitienſem Gerlaci, tempore inuentionis conſcriptum, quam Schōnaugienſem ab Egberto dictante ſorore concinnatum: In Tuitienſi figuram expreſſam non inueni, formam tamen eius poſt S. Aetherij titulum his deſcribit verbis: *In titulo S. Aetherij Regis Corona, crux, & alia quædam regalia ſigna, deſcripta videntur, quæ nos prætereuntes, ſcripturam ſolam digeſſimus.* Itaq; Schōnaugienſem Abbatem D. Caſparum Schvvan conſului, profectus ad ipſum Weſtfaliam: is Authographum Egberti manu ſcriptum oſtendit humaniſſimè, nec in eo figuram reperi. Reperi poſtea in membraneo codice vetuſto Herbipolenſi trecentorum ferè annorum, quem mihi exhibuit Cl. D. Hermannus Mylius. Reuelationis verba repeto, vt inſertæ figuræ congruenter explicem.

Et ſubſcriptum erat capitalibus literis REX (vt vides à litera R ſiniſtram verſus progrediendo: nam antiqui E literam hac figura Ɛ exprimebāt) *Et erat figura R grādis, atque ita diſpoſita, vt in ea notari poſſent duæ literæ, ſcilicet P & R. erantq́; duæ literæ E & X in ſiniſtro latere figuræ eiuſdem, in dextero autē latere capitale A ſcriptum.*

Nihil figura triū iſtarū literarū, vel diſpoſitio ſimilitudinis habet cū Symbolo nominis Chriſti, vel literis α & ω: nec hiſce, quomodocunque torſeris, poſsūt Eliſabethę verba accommodari. neque verba Gerlaci cōgruunt ijſdē quæ noſtrę figuræ facilius accommodātur: Nam per coronam intelligere videtur E priſco more ſcriptū, quod aliqua ratione coronā imperatoriā imitatur: præſertim ſi ornatius efformetur. Crux autē ſatis expreſſa cernitur. Præterea figura tota regale nomen & inſigne præfert, quale ſignum tunc temporis Fridericus Imperator ex nomine ſuo ductum, ſolebat vſurpare in literis obſignandis, & ante eum Reges alij Dagobertus, Pipinus, Carolus, quæ diplomatis eorum ſubijciuntur. Hæc ſanè non quadrant in Symbolum nominis Chriſti. Quare licet daremus B. Eliſabetham ignaram fuiſſe moris Chriſtiani, quo mortuorum ſepulcris Chriſti nominis ſymbolum indebatur. At quomodo Gerlacus Abbas id ignoraſſet, & deſcripſiſſet nomine coronæ, crucis, & ſignorum Regalium? quomodo Egbertus Abbatum æui ſui doctiſſimus, ſororem Eliſabetham erroris non admonuiſſet, ſi ſymbolum nominis Chriſti notatum in figura deprehendiſſet? Vnde S. Verena conformiter repertis titulis Aetherij & Axparæ, & ijs, quæ poſtea de Axpara B. Hermannus memorat, explicat ænigma S. Iacobi titulo inſertum, de nomine Regis & Axparæ ſibi inuicem in eadem figura colligatis, ob amorem tenerum, quo ſe in viuis ob ſanguinis, fidei, & Martyrij coniunctionem complectebantur.

Aliam figuram inuenit in Leodienſi Codice P. Roberti, quam adiunxi, is ea viſa, ſtatim reiecta Brovveri opinione, conſtanter adhæſit reuelationi: neutra

nostræ opinationi P. Brovveri suffragatur. Vtraque nostram sententiam explicat: nisi quod hæc deniet à verbis reuelationis nonnihil, dum literarum latus commutat, transferendo ad dexterum literas, quæ læuum debebant locum obtinere, & contra.

2. *Fuit autem filia matertera Aetherij.* Idem B. Herm. l. 1. c. 8. scribit: *Axpara consobrina Regis Holofernis, filia matertera eius.* Confirmatque eiusdem dicta.

CAPVT XII.

Instructa est de sponso S. Vrsulæ Reginæ, & de matre eiusdem sponsi sui, qualiter cum ea Martyrium subierint.

Cum ergo essem mecū admirans super his, & cogitās omnino incredibile esse, secundū [1] tenorē historię, quod & sponsus S. Vrsulæ huic martyrio interfuisset: obtulit mihi quadā die speciē suam Angelus Domini, qui me visitare cōsueuit, & interrogaui eum dicens: Domine, quomodo factum est, vt etiam adolescens ille, qui B. Vrsulā desponsasse legitur, ei in passione iungeretur, cum scriptum sit ipsam à connubio eius per fugam se abstraxisse? & ait: cum reuerteretur à Roma exercitus BB. Virginum, in [2] ipsa nocte, qua sextæ diei iter consummatum erat, Aetherius Rex, qui erat manēs in Britannia Anglica, per visionē à Domino admonitus est, vt matrem suam [3] Demetriam hortaretur fieri Christianam: nam Pater eius Agrippinus in primo anno, quo ipse Baptismatis susceperat gratiā, è vita decesserat. Simulq; annunciatum est ei, quod egressurus esset de terra sua, & venturus in occursum sponsæ suæ, quæ iam erat à Roma regrediens, quodq; in Vrbe Colonia cum ea passurus esset, & immarcessibilem coronā à Deo accepturus. Qui cōfestim diuinæ admonitioni acquiescēs, matrem suam exhortationi eius cōsentientē regenerari fecit in Christo. Assumtaq; ea, & [4] paruula sorore Florētina etiā Christiana, properauit in occursum beatissimæ sponsę suæ, & factus est ei socius in passione, & in gloria cœlesti. Adhuc autē interrogaui dicēs. Quid est Domine, quod dicit titulus eius, vixisse eum viginti quinq; annos fideles, cum ex historia habeamus, eum nondum suscepisse fidem Christianam, cum inciperet tractari de nuptijs eius, & B. Vrsulæ, & quod tribus annis ante nuptias debuisset imbui fide Catholica? & respondit. Quanquam hoc ita fuerit, tamē antequam fidem Christianam suscepisset, tam modestè, tamque [5] innocenter vixerat secundum statum vitæ illius, quam tunc gerebat, vt videretur scriptori tituli eius rectè omnes annos illius fideles posse appellari.

Margin notes: 2. — Spōsus diuinit' monetur iter arripere. 2. 3. — Agrippinus parēs eius baptizat' decesserat. — 4. — Rara gentilis regis vitæ innocentia. 5.

 1. Secundum

1. *Secundum tenorem historiæ.*] Ex historia veteri, quæ nullam facit in Martyrio sponsi mētionem, quærit, quomodo Coloniam venerit: vnde satis liquet, eam, quæ modo exstat, historiā Vrsulanam tunc maximè viguisse.

2. *In ipsa nocte, qua sexti diei iter consummatū erat.*] Narrat eandem rem B. Herm. per anticipationem c. 10. & c. 18. Supplet hic prætermissa de Baptismo Moguntiæ celebrato.

3. *Demetriam hortaretur.*] Titulus S. Demetriæ talis est, *Demetria Regina.*

4. *Et paruula sorore sua Florētina.*] Eius brachium argento inclusum in S. Cordulæ templo Coloniæ adseruatur.

5. *Iam innocenter vixerat.*] Rarum in Aetherio gentili exemplum innocentiæ beneficio bonæ educationis: de quo alibi fusè egi.

CAPVT XIII.

De quodam Clemente Episcopo & Martyre.

Post hæc de quodam S. Viro cuius titulus erat *S. Clemens Episcopus, & Martyr* per [1] B. Dominam nostram quadā die, cum mihi loqueretur, instructa sum: quod præfatus Rex de patria sua egrediens, secum illum adduxerit.

1. *Per Dominā nostrā.*] Licet pleraq; à S. Verena didicerit S. Elisabetha: hoc tamē ei Deip. Virgo significauit. Corpus huius Episcopi & Martyris Coloniæ apud SS. Machabæos quiescit. Pars capitis verò apud PP. Crucigeros Coloniæ piè & religiosè adseruatur: nonnullæ eiusdem reliquiæ sunt delatæ Olyssiponem.

CAPVT XIV.

De S. Marculo Episcopo in Græcia, & de Virgine Constantia.

Cum requisiuissem de quodā, cuius titulus erat *S. Marculus Episcop. in Græcia*, responsum tale ab Angelo accepi. fuit [1] in Vrbe, quę Cōstantinopolis dicitur, Rex quidā Dorotheus nomine de Sicilia oriundus, & nomē vxoris eius Firmindina, eratq; illis filia vnica dicta Cōstantia: & factum est, vt morerentur parentes ambo, dū adhuc filia esset absq; solatio mariti, & incognita viro. Desponsauerunt igitur eā proximi eius cuidā adolescēti, alterius Regis filio in cōiugē; sed & ille ante nuptiarum tēp. morte præuentus est, & lætata est illa de absolutione sua, & [2] vouit Deo integritatē virginitatis suæ, orans, & petens, vt nunq̄ eam alligari permitteret alteri viro. Et accedēs ad virū Dei [3] Episcopū præfatę vrbis, ipsum de quo interrogasti, qui secundū carnē erat auunculus eius, petijt ab eo consilium de custodia virginitatis suę, & vt in hoc esset adiutor eius instantissimè postulauit: qui dum circa hæc solicitus esset apud se, reuelatū est ei nocte quadā per visionē à Dño, de S. Vrsula, & exercitu Virginū eius, quod in proximo Romā essent venturæ: dictumq; est ei, quod assumta nepte sua Cōstantia Regina festinus pergeret illuc, earūq; societati pariter cū ea adiungeretur. Et credidit reuelationi Dñi, assumensq; illā spernentē regnū, & omnia, quæ sūt huius mundi propter Dominū, venit Romā, cū nondū illuc venissent illæ, de quib. reuelationē acceperat. Cūq; non post longū tēpus

Amor virginitatis.

aduenissent, adiūxerunt se earū consortio, & cum eis Coloniā venientes, martyriū pro Christo susceperunt. Ipsa autem Cōstantia hæc est, quam in proximo Frater tuus in hunc locum aduexit. Ad quod ita respondi. Domine hæc, quę ab eo huc adueċta est, vt dicunt, hoc nomen [4] Firmindina in titulo suo habebat: & quomodo tu dicis eam Constantiam fuisse appellatā? & ait. Multi in temporib. antiquis cognominari solebant nominibus parentum suorū: ita vt vel binis, vel ternis nominibus nuncuparentur. Vnde & hæc nomine matris suæ Firmindinæ cognominata fuerat: & ex hoc fortè accidit, vt quando scribendus erat titulus eius, hoc nomine scriberetur, & proprium nomen eius, quod erat Constantia, negligeretur, quia [5] res cum festinatione gesta est. Idipsum & alijs multis accidit, vt eadem occasione negligerentur nomina earum, & adscriberentur eis alia, quæ propria non erant.

1. *In Vrbe quæ Constantinopolis dicitur.*] Atqui tunc nondum Constantinus à quo sic dicta est, natus erat. Ideo prudenter S. Elisabethæ dixit. *In Vrbe* (scilicet Byzantina) *quæ* (hodie) *Constantinopolis appellatur.* Confirmat hoc capite dicta B. Herm. c. 8.

2. *Bone virginitatem.* Mortuo sponso: & solicita de medijs conseruandæ laureæ illius, alteram etiam Martyrij diuinitus oblatam libens acceptauit.

3. *Episcopum.*] Marculus dicebatur: Est hic apud Nicephorum 17 Episcoporum Byzantinorum, quem vitato diminutiuo Marcum honoris causa vocat. V. li. 1. ca. 47.

4. *Firmindina in titulo suo habebat.*] Iterum vides cuncta solicitè à S. Elisabetha examinari: vnde quidam frustra suspicantur eam Constantiam apud Ioannitas Coloniæ adseruari: cum id expressè neget hæc reuelatio, eaque ante S. Cōstantiam Reginam, quæ Coloniæ est, 110 annis post reperta, iam Schönaugiam translata fuerit, vbi hodieque adseruari scripsit ad me A. 1657. cœnobij præfectus.

5. *Quia res cum festinatione gesta est.*] Ita excusari possunt, si qui tituli principalium vndecim Chiliarcharum alio nomine à B. Hermanno appellentur, quam inscriptiones sepulcrales monstrent.

CAPVT XV.

Reuelationem accepit de nominibus trium corporum, quorum nomina erant ignota: sed & de Gerasina, & de Rege Dorotheo.

Missus est, & huiusmodi titulus ad me: *S. Gerasina, quæ duxit sacras Virgines*, de qua, vt interrogarem, sæpè & multum rogata sum pro eo, quod magna, & notabilis fuisse videretur, quæ tanti exercitus ductrix esse debuisset: Sed cum sæpè opportunitatem, & voluntatem interrogandi haberem, non est concessum mihi, quod labebatur à memoria mea interrogatio: ita vt mecum ipsa mirarer, cur ita eueniret. Tandem autem contigit, vt ipse, qui de ea me interrogare rogauerat, mitteret ad nos tria corpuscula sancta, quæ fuerant ex societate præfatarum virginū; & erat post triduum festiuitas B. Andreæ Apostoli, & apparuit mihi ipse inter silentia Missæ, & cum eo

Martyr vnus valde gloriosus, & Virgines duæ: & intellexi eos esse, quorum corpora venerant ad nos. Interrogaui ergò B. Andream de nominibus eorum, quia omnino nesciebantur: & dixit mihi, ab ipsis inquire, & dicent tibi: Quod cum fecissem, respondit vna Virgo, & dixit. [1] Ego Albina vocata sum, & hæc mecum est Emerentiana: sorores secundum carnem fueramus: filiæ cuiusdam Comitis, cuius nomen Aurelianus, hic autem Martyr, qui nobiscum venit, Adrianus vocatus est, & erat filius regis; & cum esset decem annorum, passus est pro Christo Martyrium. Et dixi: Domina, quomodo discernemus corpora vestra, quod cuius nominis sit: & ait, maximum meum est, minimum sororis meæ; medium autem S. Adriani: & non adieci eam amplius interrogare. Posuit autem Deus in ore duorum testium hoc verbum, de nomine præfati Martyris, quomodo, & quod hoc esset nomen eius, & quod filius Regis fuisset eidem Fratri, per quem allata fuerant corpora in præcedenti nocte per visionem fuerat reuelatum. Post hæc cum essem cogitans de eodem Martyre, & cupiens certius aliquid de eo cognoscere, nocte quadam visum est mihi [2] in visione somnij, quasi daretur mihi [3] liber aureis literis scriptus, & [4] legi in eo sermonem magnum de ipso, & de parentela eius, & qualiter cum sororibus suis fuisset egressus de terra sua, & quomodo cum eis martyrium susceperit. Nomina autem earundē sororum, quæ ibi legebam hæc erant: Babila, Iuliana, Aurea, & Victoria: sed quamuis omnia sæpè, & diligenter in eadem visione legisse mihi viderer, tamen ordinem rei, sicut erat, retinere in memoria non potui. Post paucos autem dies aderat festiuitas B. Nicolai: & cum de eo Missæ officium celebraretur, apparuit mihi secundum solitam benignitatem, & rursum cum eo tres Martyres prædicti. Rogaui igitur eum, vt de S. Adriano aliquid certius mihi indicaretur: pariterque tunc menti meę incidit, vt de S. Gerasina, de qua prædictum est, sciscitarer: & respondit mihi cum magna beneuolentia, & ait. [5] S. Gerasina, de qua interrogas, fuit Regina Siciliæ, & verè erat de fideli radice Aaron, & habebat spiritum Dei abundanter: [6] virum suum [7] Quintianū Regem, cum esset primo Tyrannus crudelissimus, conuertit, & quasi de lupo, agnum mansuetissimum fecit. Hic eam sumserat de Britannia, & erat soror [8] S. Maurisi Episcopi, & Dariæ

1. Virgines nomina sua indicant.

2. In libro legit nomina aliarum Virginum.

3.

4.

5.

6. Genus S. Gerasinæ.

7.

8.

matris

matris S. Vrſulæ reginæ tres, habebat filios,& filias ſex: & erat minim⁹ in eis S. Adrian Martyr,hic,de quo interrogaſti,[9] Frater eius ſenior Dorotheus erat Rex Græciæ, qui erat Pater S. Conſtantiæ,quæ ad vos delata eſt.Eo autē tempore,quo B. Vrſula de ſancto ſuo propoſito occultè tractabat,pater eius magnam habens ſolicitudinem illius negotij,direxit epiſtolā ad B. Geraſinā,aperuitq; ei voluntatē filiæ ſuæ,& reuelationes, quas diuinitus acceperāt, ei detexit, & quęrebat audire cōſiliū eius: quia ſciebat eam eſſe magnæ ſcientię mulierē.[10] Illa autē diuina virtute inſpirata,& intelligens verbum exiſſe à Dño, iter aggreſſa eſt cū 4 filiabus ſuis Babila, Iuliana, Victoria, & Aurea, & paruulo filio ſuo Adriano,qui amore ſororum ſuarum vltro ſe ingeſſit peregrinationi,& relicto regno in manus vnius filij ſui,& duarum filiarum vſq; in Britanniā nauigauit. Eius itaq; conſilijs totus ille exercitus ſacer virginum collectus, & ordinatus eſt:& erat ductrix omniū,in cunctis vijs peregrinationis earum,per conſiliorum ſuorum gubernationem, & ad vltimū cum eis martyrium paſſa eſt.Hæc cum dixiſſet,ſenſit,quia valde mirabar intra me de hac ordinatione: & ait ad me. Merito admiraris, quia [11] omne hoc negotium diuina diſpoſitione mirabiliter ordinatum eſt:& adiecit adhuc dicens. Pretioſi valde ſunt Martyres,quos miſit Dominus ad vos, propterea [12] eſtote deuoti ad exhibendum eis honorem,& ſeruitium: quia aduentus eorum magnæ gratiæ principium eſt.

9.

10.

Ipſe duxit Virgines.

11.

12.

1. *Ego Albina vocata ſum.*] Horum tria corpora ſine titulis effoſſa cum eſſent; nomina ſuā Martyres ipſis S. Eliſabethæ ſignificarunt, ſicuti B. Herm. factum eſſe vidimus: hæc autem Schōnaugiæ adhuc adſeruata piè honorantur.

2. *Viſum eſt mihi viſione ſomnij.*] Talis fuit, quam S. Ioſeph habuit Matt. 1. cum Zacharias oraculū de filio Luc. 1. acceperit in vigilia, ſicut & plerumque S. Eliſabetha. Nec enim, qui in ſomno propheticam viſionem recipit, iudicare de ea ſtatim poteſt, donec in vigilia diligenter attenderit ad modū factæ reuelationis, niſi Deus imprimat altiori modo ſpecies, vel ſubleuet hominē ad intelligendū abſq; ſenſuū adminiculo. Nihilominus Doctor Angelicus ſecundū quid præfert viſionē in ſomno factam, ei, quæ fit in vigilia quoad diſpoſitionē recipiēdę prophetiæ: tunc enim ob ſummā quietē homo aptiſſimus eſt, vt ei ſpecies imprimantur; non tamen vt iudicet: vnde ſimpliciter perfectior eſt, quæ fit in vigilia. de hoc V. Suarez, *diſp. de fid. ſect. 8. n. 4.*

3. *Liber aureis literis ſcriptus.*] In vita S. Ephrem 1. Febr. Surius refert viſos collectos Angelos cōſiliū inire, cui liber omni ex parte cōſcriptus traderetur; tandē omniū calculis ad Ephrē delatū eſſe, qui cœpit ea ſtatim orationis vbertate profundere mentis acutiſſimæ ſenſa, vt vix auditorū cogitatus ea poſſet mente cōſequi: quod erat prognoſticon diuinæ eloquentiæ: hic verò liber S. Eliſabethæ tātum monſtratus, à B. Hermanno tandem vulgatus videtur: ſubdit enim.

4. *Legi in eo ſermonē magnū de ipſo, & parentela eius.*] Audi iam B. Herm. c. 8. *Ecce prædictorū Regum, & Reginarum, Ducum, Comitum, & Principū, illuſtriſſimarum Virginū, & matronarū expeditionū ſeriē pulcherrimarum ſingillatim deſcripſimus in alio volumine.* & paulo ſuperius, cum ea, quę de Geraſina matre, 4 eius filiabus, & S. Adriano memoraſſet Eliſabeth, eademq; ſuo ſuffragio cōprobaſſet, ſubdit: *Nos itaq; ipſi, quam nunquā vidimus, teſtimonium in hac parte perhibemus, quod quæ de iā dictis ſcribendo protulit perſonis, vera ſunt, & multo minus, quam ipſius materiæ veritas expoſcat, ſcripſit, quod tamē iuuante Domino per nos latius ſupplebitur:*

5. *Gerasina verò erat de fideli radice Aaron.*] Sensus videtur esse: nata est ex Rege Christiano; qui radix seu Pater fuit plurium liberorum, Aaroni similis: vocat eum Anonymus li. 2. ca. 9. Gelasiū Principem magnū & fortē, filios is suscepit octo: filias septem. vnde cōfirmat, declarat, & omissa supplet ibidem fusè. Et S. Elisabeth cōmendat hic Gerasinæ zelum religionis à parente haustū.

6. *Virum suum Quintianum Regē conuertit.*] Gemina sane cōuersio facta primi Francorū Regis Christiani Clodouei, pietate Crotildis vxoris, post obtentā diuinitus victoriam aduersus Alemannos A. 496: vbi memorabilis oratio S. Remigij fuit ad Clodoueum, *Adora quod incendisti* (Christum) *incende quod adorasti* (simulacra).

7. *Quintianum Regem.*] Reges in Sicilia mansisse Romanorū tēpore docet Hieron. quē domita Insula pacificè regnare permiserunt, idque adeò certū est, vt Gueuara in Horologio Principum non dubitarit confingere epistolā M. Aurelij Imperat. ad Coruinum quendā Siciliæ Regem, quo Principis veri virtutes delinearet: sed de hoc argumento V. lib. 2. cap. 23.

8. *Erat soror S. Maurisij Episcopi, & Dariæ matris S. Vrsulæ.*] V. tabulam genealogicam B. Herm. l. 2. c. 19. vbi ait, *Regina nobilis mater S. Vrsulæ 8. fratres habebat & sex sorores: quorum Mauritius Episcopus, atque comes Nicolaus, & Gerasina Siciliensis Regina ex patre Patru.*

9. *Frater eius senior erat Dorotheus Rex Graciæ, Pater S. Constantiæ.*] Sed quomodo Gerasina auia Constantiam neptem habet nubilē, & tam vegeta est, ac pollens viribus, vt pedestri itinere virgineum ducat exercitum? Id mirum videri non debere. Susceperit Gerasina ex Quintiano Dorotheū filium ætatis A. 19. nata sit Dorotheo Constantia vicesimo ætatis anno, & matris ferè quadragesimo. Potuit Gerasina 8 annorū vigens adhuc, valensq; ducere cōpias virgineas gratia diuina, & peculiari fauore cœlesti adspirante. Porro sanctitatem Gerasinæ declarant verba, quæ sequuntur.

10. *Illa autem diuina virtute inspirata: & intelligens verbū exisse à Domino, iter aggressa est cum 4 filiabus suis, & paruulo filio suo Adriano: relicto regno suo in manu vnius filij sui.*] Præcessit mater in Britanniā: an verò filiorum alter relictus in Sicilia biennio post secutus sit, vel alius ex parte alia Siciliæ Regulus, incompertum est: exstat certè Coloniæ titulus Regis Siciliæ Theodori.

11. *Omne negotium diuina dispositione mirabiliter ordinatum est.*] Idem testatur B. Herm. initio [illegible] *Deus ab æterno cuncta sapienter disponens, occasione nuptiarum nobilissimæ Virginis Vrsulæ, [illegible] iuuenis regij, & præclarissimi totius orbis nobiliores domicellas Virgines, & iuuenculas sapiente consilio, & prouidentia ad cœlestes inuitare dignatus est nuptias, suo filio regi æterno desponsandas, perpetuoq; secū permāsuras.* Esca vel hamus, quo attrahebat Deus, fama erat nominis vtriusq; sponsi, & sponsæ: [illegible] gratia pollebant apud omnes, formæ elegantia, indolis probitate, generisq; nobilitate; [illegible] in multis, vt de Gerasina dictum est, accesserit Spir. S. afflatus singularis, præsertim ijs, quorum cōsilijs, & autoritate res præcipuæ erāt peragendæ: quæ sanè exsequi non difficile est diuinæ omnipotentiæ, & infinitæ sapientiæ.

12. *Estote deuoti ad exhibendum ijs honorē, & seruitium: quia aduentus eorum magnæ gratiæ principium est.*] Ita supra c. 2. ait: *Quando intrauimus in hunc locum, pax intrauit nobiscum.*

CAPVT XVI.

Reuelantur ei à S. Verena persecutores huius Sancti exercitus.

De tēpore martyrii.

Quodam tēpore à S. Verena cum videndam se mihi præsentasset, sciscitata sum, sicut mihi à Fratre quodam suggestū est, quisnā fuerit[1] auctor martyrij illius B. exercitus: nā secundum considerationē narrationis, quę de præfato Papa in præcedentib. facta est, nequaq̄, sicut æstimant nonnulli, Attila Rex Hunnorū illius persecutionis autor exstitit, sed multorū annorū spatio postea eius persecutio subsecuta est. Cui interrogationi ita respondit.[2] Cum essemus Romæ, fuerunt ibidē eo tēpore duo Principes iniqui, quorū nomina erant Maximus, & Africanus, qui vidētes magnā esse multitudinē nostrā, & multos confluere ad nos, & nobis associari, indignati sunt vehemēter aduersum nos, ac metuebāt, ne forte per nos multū crescere, ac roborari deberet religio Christiana: Vnde cum explorassent iter nostrū, quo perrecturæ eramus, miserunt cum festinatione Legatos ad

Auctorib. necis.

quendam

quendam cognatum suum nomine[3] Iulium, qui erat Princeps gentis Hunnorum, hortantes eum, vt educto exercitu suo persecutionem nobis inferret, ac deleret nos. Qui cito acquiescēs voluntati eorū, cum armata multitudine egrediens, irruit sup nos cum venissemus Coloniā: ibiq; effudit sanguinē nostrum.

1. *Auctor.*] Si vnquā de tēpore Martyrij fuerit dubitatum, certè tēpestate S. Elisabeth. Traditio Coloniensiū, & Basileensium habebat Martyrium S. Vrsulæ longè ante Attilam contigisse; Sigebertus ad Attilana tēpora reiecerat: cui A. 1130 subscripserat Otto Frisingēsis: at decē an. circiter post Galfredus ad tēpora Maximi, annumq; 383 reuocauit. Iure ergo An. 1156 soliciti multi de tēpore, S. Elisabethā consulebant, vt de eo, & auctore necis interrogaret cœlites.

2. *Cum essemus Romæ.*] Stabilit Chronologiam nostrā positā de Cyriaco, quem post S. Petrū dixerat, fuisse nonumdecimum Pontificē, ante Anterum: tunc enim, designati Consules erant Maximus, & Africanus.

3. *Iulium, qui erat Princeps gentis Hunnorum.*] Licet Iulij huius non meminerint historici; constat tamen ex Herodiano, Capitolino & Lampridio tunc multos fuisse Iulios: ipse barbarus Maximinus hoc anno nomen assumsit Iulij, quo gratior Romanis efficeretur: eius Imperio cæsæ sunt Virgines.

CAPVT XVII.

Reuelationem accipit de corpore S. Vrsulæ Reginæ.

Sed nec hoc silendū, quod cū de corpore ipsius B. Vrsulę eā interrogassē, dixit.[1] Nō est leuatū corp⁹ eius vnq̄ super terrā, nisi in diebus istis: [2] & verè illic est, vbi seruatur superscriptio eius.

1. *Non est leuatum corpus eius vnquā.*] Atqui & festum translationis S. Vrsulę iam inde à S. Cuniberti æuo videtur celebratum, qui id indicio columbæ sacrificij tēpore repererat? R. Potuit tunc caput fuisse sepulcro exemtum, & vt carmen vetus Basilicæ Vrsulanæ indicat, preciosis decoratum ornamentis, corpus verò ipsius, carne tunc nondum forte redacta in cineres, relictū esse videtur: nec nisi A. 1156 leuatum tumulo.

2. *Et verè illic est vbi seruatur superscriptio eius.*] Sepulcrū S. Vrsulæ, licet à S. Cuniberto cognitū cœlitus, longa tamen sexcentorum annorū serie, & ob crebas vastationes, Longobardorū, Hungarorum, & aliorum populorū ignorari potuit: vti S. Gereonis. Inde S. Elisabetha diuinitus didicit, eum ipsum tumuli S. Vrsulæ locum esse, in quo titulus eius sepulcralis inuentus est: quem à S. Cuniberto olim inspectum: repositum fuisse suspicor. V. li. 7. c. 15.

CAPVT XVIII.

Quod totus exercitus huius B. Sodalitatis, ante diem iudicij manifestandus sit, declarat.

Et adhoc [1] addidit dicens. Quod ita his diebus manifestata sunt nostra corpora, orationes nostræ impetrauerunt à Domino, qui iam vltra ferre non vult gemitus nostros, quos habebamus pro eo, quod tam negligenter absconditæ eramus: neque aliquid dignū laudis Domino pro nobis exhibebatur: [2] Futurum autem est adhuc ante nouissimum diem, vt manifestetur totus exercitus noster. *In Exemplari M. S. VVeiterensi additur huic capiti hæc narratio.* [3] *Quoniam autē B. Verena reuelante didicerā, quod S. Iacobus Antiochenus Episcop. sepulturas SS. Virginum titulasset, orta est dubitatio apud me, & quosdam: qui de hoc mecum conferebant: quomodo hoc fieri posset, vt cum die tertia post eas passus fuerit, sicut habet supradicta narratio, tot Virginum, aliorumq; Martyrū titulos in tam breui spatio conscribere potuisset: magnum etenim aceruum eorum in quodam sacro loco reseruatum esse audiui. Et factum est die quadam, cum de ipsis SS. Virginibus solenne officium ageremus, quadam ex eis mihi apparuerunt circiter 12. & antecedebat eas vna, quæ ceteris omnibus miro quodam & notabili decore præminebat. Nam ipsa quidem erat ipsa Verena: hanc ergo cum rogassem, vt de supradicta dubitatione me expediret, responsum tale reddidit mihi. Non solū titulationes nostras scripsit Iacobus Episcopus; sed Clerici cum eo plurimi: Elegerat .e. ad hoc opus XI Clericos, & singulos singulis millenarijs Virginū præfecerat, & curā eis cōmiserat conscribendi nomina earū. Illi ergo cum adiutorib. quos sibi singuli adhibuerat, nomina, quæ illic inueniuntur, scripserunt, & sepulturis nostris adhibuerunt. Nomina autē quadā, quæ ipsis ignota per B. Iacobū, qui diligēter ea notauerat, cognouerūt, quadā autem diuina reuelatione manifestata sunt: plurima etiā omninò neglecta sunt.*

1. Ad-

1. *Addidit dicens.*] Cultus Vrſulani negligentiá cauſam eſſe dicit, à Deo precibus obtentæ leuationis.

2. *Futurum autem eſt.*] De huius prædictionis euentu ob tam certam Beatæ Martyris aſſertioné non poſſum dubitare: *Nouit enim Dominus omnia oſſa eorum, vnum ex his non conteretur.*

3. *Quoniam autem.*] Abundè ſatis ſit hic pie curioſis de tot nominum inceſſionibus.

CAPVT XIX.

Vbi totum exercitum eorum vidit in magna gloria in feſtiuitate earundem SS. Virginum.

1. 2. Hæc verba reuelationum Domini [1] nō meis quidē iuſtificationb⁹, ſed meritis SS. Virg. & Mart. Chriſti impetrantib. [2] per diuerſas feſtiuitates Sanctorū, ſicut Dño placuit, accepi; & infra anni vnius ſpatiū, & paulo amplius cōſummata eſt. Et factū eſt cōpletis penè cunctis ſermonib. his, aderat feſtus dies paſſionis earundē SS. Virg. vndecim milliū; cumq; intereſsē officio diuino, perlecta Euangelica lectione, veni in exceſſum meū ſolito more, & [3] vidi in regione luminis, cuius adſpect⁹ præ oculis mentis mihi iugiter eſt, multitudinē copioſam ſpectabiliū virginum coronatarum quaſi auro puriſſimo, & in manib earum ſimilitudo palmarum coruſcantium valde. Veſtimenta earum candida, & micantia apparebant in ſimilitudiné niuis, cum irradiatur à ſplēdorib. ſolis, & in frontib. earū rubor ſanguineus, in teſtimonium cruoris, quem in cōfeſſione ſancta fuderunt. Apparuerunt & cum iis viri glorioſi perplures, cum ſignis iiſdē: inter quos etiā multi Pontificali decore inſigniti præfulgebāt. Habebam autem deſideriū adhuc interrogandi de eis; ſed propter multitudinem earum neſciebā, q̃ ex eis alloqui poſſem: & cōfeſtim duæ earum valde inſignes de cœtu aliarum progredientes ſtabāt ſenſim ante alias adſpicientes cōtra me. Et intellexi, ꝙ propter me factū eſſet hoc; & allocuta ſum eas dicens: oro Dominæ meæ vt dignemini mihi indicare, quę ſitis, & quę ſint nomina veſtra: & ait vna ex eis. Ego ſū Vrſula, & hæc quæ mecū ſtat ſoror, Verena eſt, filia Patrui mei cuiuſdam Principis magni: & aio ad eā, quæ mecū loquebatur, dicens: obſecro Sanctiſſima Domina; vt quoniā tam multa mihi indignæ peccatrici de vobis per gratiā Dei reuelata ſunt: tu nunc digneris rē conſummare, meq; velis expedire de modo ſepulturæ veſtræ: quinam illi fuerunt, qui in tempore tantæ perſecutionis tam diligenter ſacra oſſa compoſuerunt, tamque honeſtas vobis ſepulturas exhibuerunt? Ad hæc ita mihi reſpondit.

Nobilis apparitio cœtus Sodalitatis Vrſulanæ.

1. *Non meis quidem iuſtificationibus, ſed meritis SS. Virginum.*] Non ſibi quidquam tribuit, vt ii ſolent, quos vanis illuſionibus decipiunt genii tartarei: ſed Deo, & SS. meritis omnia refert accepta, fitque in ſeipſa humilior.

2. *Per diuerſas feſtiuitates ſicut Domino placuit accepi.*

cepi, & infra anni vnius spatiū.] Ostendit se nō habuisse Prophetiā in habitu, vt quoties vellet, & de qua re vellet, occulta pandere: sed in actu tantum, cōformiter doctrinæ Theologorū, qui dum quærunt, detume Prophetię habitus, communiter tria dedicūt. *Primò*, nō esse in Prophetę potestate sitū omnia occulta cognoscere, & prædicere, cū voluerit: ita S. Thomā 1. Reg. 10. Samuel nō cognoscebat, quē ex filijs Isai Deus elegisset, donec præsente Dauide sensit interius spiritū Propheticum. & 2. Reg. 4. Nathan ignorabat, quid Deus de tēpli ædificatione statuisset: ideo 4. Reg. 4. fatetur expressis Elisæus verbis *Dominus celauit à me*: & B. Herm. c. 13. cū de trāsitu per Alpes, & arctas vias egisset, modum se ignorare dixit his verbis: *Reuelata scribimus, & ad ea, quæ nondum sint reuelanda, Deum ac Sanctos eius, vt reuelent, nequaquam cogimus.* Decidunt *secundò*, Nec dari per modum habitus, vt diu maneat: cū enim prophetia sit Dei locutio, peculiari modo rē occultam ostendentis, fiatq; instar transeuntis impressionis, vt nō sit in potestate Prophetæ ita concipere rem reuelatā, quoties libuerit, vel vt toties ei Deus eandē rem rursum loquatur: hinc aliquando obliuio fit ipsius visionis, vt accidit Nabuchodonosori apud Danielē; & S. Elisabetha de se fatetur, oblitā se esse, c. 15. Decidunt *tertiò*, manere tamē cōmuniter ex Prophetica reuelatione aliqd per modū habitus in Prophetis, quia ordinariè recordantur eorū, quæ viderāt: species igitur aliquas retinent: deinde transacta reuelatione iudicant de veritate eius tanta celeritate, quanta iudicauerant dū peragetur: habent ergo aliquod habituale principiū, quo vtantur cū libuerit: sed de hoc V. Suarez lib. cit. sect. 6.

3. *Et vidi in regione luminis.*] Describit illustrē totius exercitus Parthenici visionē: simile quiddam B. Her. c. 21. de ijs asserit, cum cœlestis eorū habitationis locum explicat: è quibus virorum præsentia, titulorumque veritas demonstratur. Habuit S. Elisabeth alias similem: sed solarum Virginū, quam l. 2. Viarum c. 2. memorat.

CAPVT XX.

Instruitur à S. Vrsula Regina, qui essent, qui tam decenter, & diligenter Corpora earum composuerint.

Fuit in Colonia in tēpore illo [1] quidā sacer Pontifex plen⁹ Spiritu S. qui quartus post B. Maternū Ecclesiam illic gubernabat, nomine Aquilinus. Hic cum essemus regressurę à Roma, iamq; ad reuersionem nos præpararemus, vidit demonstrāte sibi Deo vniuersam multitudinē nostrā, ac totum ordinē Passionis nostrę, quā eramus suscepturę, perspexit. Audiuit etiā vocē dicētē sibi, vt ad sepelienda corpora nostra pręparatus esset, vt cūcta, quæ necessaria essent nostræ humationi cū festinatione cōquireret. Dum autē circa hęc solicitus esset, venerunt ad eum duo illi Pontifices, de quib. iam quædā audisti, videlicet Lucensis, & Rauennensis, narraueruntq; ei, quomodo per visionē eis fuisset reuelatū à Deo, se in loco illo martyriū suscepturos; sed adhuc incertos esse fatebantur, qualiter, aut qua occasione id esset futurū. [2] Is aūt qui ab Apostolica sede missus fuisse in titulo suo dictus est, à Præsule sedis Apostol. cōsiliū de itinere suo anteq̃ nos aduenissemus acceperat: Cum autem & ipsi à prędicto Præsule Coloniensi eius visionē, quam de nobis viderat, audissēt, rursus per viam, qua venerant, reuertentes, obuij nobis facti sunt, sicque adhæserunt nostræ societati vsque in finem.

1\. Aquilinus quartus Episc. Col.

Iubetur diuinitus parare necessaria ad funerationem.

2\.

1\. *Quidam sacer Pontifex quartus post S. Maternum.*] De hoc vide proximam disputationem lib. 10. c. p. 45. vt hinc apertè colligatur seriem Coloniensiū Episcopor. nō fuisse interruptam: necesse tamen eosdem fuisse, qui Tungrensium, & Treuirensium, licet nomina interciderint: huius Episcopi B. Herm. meminit lib. 1. cap. 9.

2\. *Is autem, qui à Sede Apostolica missus fuisse in titulo suo dictus est.*] S. Foilanum intelligit, cuius solius talis erat titulus: *S. Foilanus Lucensis Episcopus, veniens ab Apostolica Sede missus hoc in loco fuit occisus, & cum istis sacris virginibus est sepultus.*

Sciebas

Sciebat hic vir Sanctus cum socio S. Simplicio locum Martyrij sui, non tamen occasionem, & modum: Idem S. Apostolo contigit Act. 20. vbi ait: *Et nunc ecce ego alligatus spiritu vado in Ierusalem, quæ in ea ventura sunt mihi, ignorans: nisi quod Spiritus San. per omnes Ciuitates mihi protestatur dicens; quoniam vincula, & tribulationes me Hierosolymis manent; sed nihil horum vereor, nec facio animam meam pretiosiorem, quam me; dummodo consummem cursum meum.* Par animus duorum erat. Horum accessum B. Herm. lib. 1. cap. 25. sic confirmat. *Porrò virgo Elisabeth prædicta docet plures Episcoporum Virginibus sacris in eodem itinere fuisse associatos, quod nos satis approbamus.*

CAPVT XXI.

Quali morte ipsa Regina S. Vrsula vitam finierit, & de Clematio, qualem honorem eis impenderit.

Hæc cum dixisset, subieci ego verba huiusmodi dicens. Scire velim Domina mea, quam notabilem causam habuerint contra vos aduersarij vestri, vt trucidarent vos, ac specialiter de te ipsa certificari cupio, quali morte finieris vitã: & respondit dicens. Impius ille Tyrannus, qui fuit autor nostræ interemtionis, hoc & terroribus, & blandimentis exigebat à nobis, vt sponsum nostrum, qui in cœlis est, D. [1] Iesum Christum negaremus, & suis suorumq; amplexibus iungeremur; sed non ob talem causam veneramus illuc; & constanter recusauimus consentire iniquæ voluntati eius, & elegimus mori magis, quã à sponso nostro separari. Propter quod diuersis cruciatibus desæuierunt in nos: [2] ego autem ictu sagittæ in corde meo percussa sum. Nobis ergo omnibus in sanguine nostro iacentibus, venerandus ille Præsul, sicut præceptum illi fuerat, opus magnæ pietatis operatus est in nos, & cum magna diligentia, & honore sepeliendi officium nobis impendit. Ipsi autem, & his, qui cum ipso laborabant in nobis, adfuit maiestas Dei, & [3] ministrabant illis Angeli Dei, & velociter impletum est opus sepulturæ nostræ. [4] Nos autem non distulimus rogare Dominum pro eo, vt redderet ei mercedem laboris sui: factumq; est, vt cito posthæc subtraheretur ab hac vita, deditque ei Deus honorem singularem pro ea honorificentia, quam exhibuerat nobis. Non post multos autem dies completa humatione nostra venit Clematius vir Venerabilis, & tulit corpora quædam, quæ in loco quodam adhuc supererant, & sepeliuit ea cum honore magno, sicut & ipse à Maiestate Domini præmonitus fuerat. Et continuo subieci interrogationem dicens. Nunquid Domina hic erat ille Clematius, qui Ecclesiam vestram dicitur construxisse? & ait nequaquam; sed post longum tempus ille aduenit, & cum consummasset hos sermones, in fine adiecit dicens. Et [5] qui renouauerit passionem nostrã, reddat ei Deus mercedem

Causa martyrij fidei & castitatis amor.
1.
2.
3.
4. Merces Aquilini.
De Clematijs duob.
Merces promittitur renouanti historiam.
5.

mercedem operis ſui. Et nunc ei, qui abſconditorum eſt cognitor, & quibus vult ea reuelat, nec accipiens perſonam magnorum, neque deſpiciens humilitatem paruulorum, benigno & miſericordi Domino ſit honor, & gloria, & gratiarum actio in ſecula ſeculorum, Amen.

1. *Chriſtum negaremus, & ſuis, ſuorumq́, complexibus iungeremur.*] Ecce gemina cauſa Virginitatis & fidei, vtraque per ſe ad aureolam Martyrij ſufficit, eſt enim Chriſtiana virtus.

2. *Ego ictu ſagittæ in corde percuſſa ſum.*] Sagitta vna S. Vrſulæ Coloniæ in aureo Sacrario adſeruatur.

3. *Miniſtrabant Angeli Dei, & velociter impletum eſt opus ſepulturæ.*] Idem obſequij præſtitere Moyſi in Veteri Teſtamento; in Nouo verò S. Clementi, S. Catharinæ, S. Achatio & Socijs, S. Dymnæ & Agathæ: huic etiam ſcripſere epitaphium.

4. *Nos autem non diſtulimus orare Deum.* Non poſſunt tot Virginum preces non exaudiri: quia rectè S. Chryſoſtomus dixit, *Deprecatoribus multis, non audet Deus negare.*

Venit Clematius.] De hoc egi lib. 7. cap. 8. vbi plures diſtinxi Clematios.

5. *Renouauerit.*] Alia lectio habet, renouatis; vtrique promittitur merces à Domino.

6. *Et nunc.*] Ante hæc verba in peruetuſto Weiterenſi exemplari viſio quædam alia narratur de eo, qui S. Vrſulam interfecit, & ſagittis duabus, quibus confixa eſt: eam viſum eſt attexere; *Poſt hæc infra octauam diem eiuſdem feſtiuitatis, quando nobis memoriam illius ſanctæ Societatis agentibus, in tempore diuini officij glorioſa illa regina, cum Comitum ſuarum, quaſi duodecim, iterum adſpectui meo ſe offerre dignata eſt, & allocuta ſum eam, ſicut à quodam fratre præmonita fueram, dicens. Dixiſti mihi beatiſſima Regina, cum de modo paſſionis tuæ te interrogaſſem, quoniam ictu ſagittæ in corde percuſſa finieris vitam. Comperi autem poſtea per eos, qui hoc vidiſſe teſtantur, quod inuentione ſacri corporis tui reperta fuerit ſagitta brachio tuo infixa, quæ vt fertur ita adhuc permanet, ei adhærens. Nunquid ergo vulnere illius ſagittæ, vel alterius occiſa fuiſti? Adhuc ita reſpondit, dicens. Tyrannus ille, per quem interfecta ſum, primam ſagittam brachio meo iniecit: & cùm vidiſſet nondum me ad mortem ſuperatam, ſecundam in cor meum direxit. Illa autem continuo per iudicium Domini regreſſa à corde meo, percuſſit cor illius, qui miſerat illam: moxq́, ille demens factus eſt, & rapido curſu ad flumen Rheni properans, ſeipſum aquis immerſit, ſicq́, mortuus eſt: Et nunc ei, &c.* vti ſupra. Poſuiſti Martyr Vrſula dilectum tuum, *vt ſignaculum ſuper cor, vt ſignaculum ſuper brachium tuum: quia fortis, vt mors dilectio.* Huic vni ſicut viuens opera, deſideriaque cuncta, ſic & moriens cor conſecraſti, cum ſponſa ingemiſcens. *Dilectus meus mihi, & ego illi.* Idem eodem modo narrat Oſnabrugenſis Eccleſiæ Cathedralis vetus, vt vocant, Lectionarium.

Cant. 8.

NOMINA MARTYRVM VRSVLANARVM
Collecta ex titulis ſepulcralibus, & Indicibus Eccleſiarum, in quibus reliquiæ eorum adſeruantur, vel fuerunt, & alijs quibuſdam autoribus.

Fidem meam quoad ſingula recenſenda nomina nolo interponere, licet enim ea, quæ conſtat è veris titulis ſepulcralibus prodijſſe, probem vniuerſa: vereor tamen, ne in quoſdam Indices Eccleſiarum aſſumenta quædam irrepſerint: vnde tantum autoritatis tributum his nominibus volo, quantum merentur, vnde depromta ſunt.

ABaratius Dux Catal. Tuitienſis.
A S. Abbatiſſa, caput Mediolani in S. Petro. Paulus Morigi, in Med.
Acariſma V. Cat. Tuitienſ.
Acariſma V. Cat. ad Albas Dominas, Coloniæ.
Aconina V. tranſlata Oſnabrugum circa Annum 1143.
Acyrus f. Regis dictus Magnus Cat. Cęcilianus.
Adalecta, pars capitis eius Magdeburgi.
Adiutor Cat. ad Minores Coloniæ.
Adiutus, mandibula eius Abbatis-Vallæ in Franc. Gonzaga.
Adrianus decennis f. R. pars ad Machabæos, pars in Schœnavv. Cat. loci vtriuſque.
Adrianus Frater Anaſtaſiæ, Pariſijs, Gonzaga.
Advvigis Duciſſa, ad S. Cæciliam.
Ægidius Rex cum vxore & liberis, ad Ioannitas Colon. pars in S. Cæcilia, vbi vocatur nepos Dionethi. caput in Horto Mariæ Coloniæ.

Ægidius F.S. Imaynæ, ossa eius Trudonopoli.
Ætherius sponsus, ad S.Vrsulam in tumba argentea, pars cranij in veteri Monte, miraculis clara
Æthiops M.Cnechsteinij.
Afra V.Cnechsteinij caput.
Afra V.ad Ioannitas. Greffgen.
Afra V.Mariæcellæ. Hondius in Metr. Salisb.f. 503.
Afrina V.vertex, ad corpus Christi, corpus in S. Cæcilia.
Agalisa V.Magdeburgi. Cat.Magdeb.
Agaria in Carthusia Col.
Agarius Dux, Pater S. Pinnolæ Tuit. & Minores.
Agaricus M.Carthus. Colon.
Agatha V.ad S.Gereonem cum spiculo ferreo caput.
Agnes V.ad S.Gereonem, quædam eius reliquiæ.
Agnes soror Vrsulæ & Barbaræ. Cæcilianus.
Agnes corpus totum in Hemmenrode Cister. Ord.
Agnes cum Martha & Afra, Ioannitæ. Greffgen.
Agnetis V.reliquiæ in Carthus. Rutelana ad ripam Mosæ.
Agonida V.caput Gornei in Normandia Gonzaga.
Alandra Trudonopoli.
Albana V.Mediolani apud Vrsulinas. Paulus Morigi.
Albanus Monachij caput & os, ex Lit. S. Michaelis.
Albina V.translata in Schœnavv, vbi hodieque est.
Albina V.adduxit mille Virgines. Tuit.
Albina Matrona Regina Trudonopoli.
Albinæ caput Gerundæ in Hispania. Gonzaga.
Albina V.regalis ad S.Claram.
Albina ad Albas Dominas alia.
Aldegundis caput in Monasterio Aldenbergensi.
Aldegundis V.caput in Carthusia, corpus Magdeburg.
S.Algundus, ad S.Cæciliam.
Aleidis V.f.Comitis Cæcil.
Aleidis Izannorum Osnaburgi. Greffgen.
Aleidis caput in Steinfeldt
Aleidis caput in Cnechstein.
Alexander Dux cum vxore Eug. & filia Angelina, Cecil.
Alexander Dux Monachij ex Litan.S.Michaelis.
Alepsindis Regina Tuitiensis.
Alina V.Tuit.
Alua Tuit. & Trudonopoli.
Alma V.Tuit.
Aluerna caput eius Biturigis. Gonzaga.
Amanda Ducissa, ad S.Maximinum.
Amanda neptis Ætherij, caput Mediolani apud Dominicanas.
Amandus Episcopus de Lauduna, Tuitiensis, Tremoniæ, & pars Trudonopoli.
S.Amandus Miles, ad S.Vrsulam.
Amandus pædagogus pueri Regis de Hispania, ad S.Vrsulam.
Ambetta in monte Andacensi Chronicon.
Ambrosius Cardinalis Osnabrugi. Greffgen
Ambrosius, ad Ioannitas.
Ambrosius Episcopus, caput ad S.Vrsulam.
Amerus Rex Portaniæ, ad sanctum Maximinum.
Amicus, Trudonopoli.
Ammetta, Cat.Conradi L.Rechlinghusani.
Amor, caput Baraduci in Francia. Gonzaga.
Anastasia neptis S. Ætherij, ad S. Maximinum.
Anastasia, Heisterbacum translata, Cæsar.l.8. c.86.
Anastasia V.Magdeburg.
Anastasius Comes de Antiochia, Cæcil.
Ancilla V.f.R.cognata S.Vrsulæ, Cæcil.
Angelina V.filia Alexãdri & Eugeniæ, Cæcilia.
Anna V.ad S.Gertrudem Coloniæ.
Anna soror Regis Hispaniæ brachium ad Carmelitas, pars ad Cruciferos.
Anna V.Socia S.Cordulæ, ad Ioannitas.
Anna V.Cæcil.
Annerius de Antiochia, Brulæ.
Antia, Cat.Conradij Lu.Rechlinghusani.
Antonia V.in Cnechstein.
Antonina V.Osnabrugi. Greffgen.
Antonina V.ad S.Ioannem Baptistam claret miraculis.
Apollinia dens eius Trudonopoli.
Apollonia V.in S.Vrsula. Greffgen.
Apollonia V.pars capitis in Horto Mariæ Coloniæ.
Aquilinus M.& Episcopus de Aquileia, Tuit. & Trudonopoli.
Arthemia Argentorati, ad Ioannitas clara miraculis.
Arthemia Regina in Cicilia ad sanctam Vrsulam.
Ariapila V.corpus Andaini in sancto Huberto Raise.
Arimundus Capellanus & Martyr Tuitij.
Armonia V.digitus pedis eius Magdeburgi.
Ascabaria V.Tuitij.
Asbæus Romanus & M.Cæcil.
Aspasia noua V.Magdeburgi.
Aspasia V.Regina caput S.Gertudæ Coloniæ.
Asteriolus M.ad Minores.
Assuerus Rex Cæcilianus.
Astradia V.ad S.Claram.
Auctamia V.in Beninghausen.
Audoonus Archiepiscopus Sacellanus S.Vrsulæ Raise 91.

Aulna

Cæcilia, cuius caput in Cantabria. Gonzaga.
Cæsarius Episcopus de Moldeder, ad S. Vrsulam.
Cæsarius Episcopus Boemiensis, Tuit.
Cæsarius Miles, Schœnaugiæ.
Caña V. Tuit. & Minores.
Cancianilla, ad Minores.
Cancilla, Cat. Conrardi Recklinghusani.
Candida V. Magdeburgi
Candida V. Dertosę in Hisp Fer. 21 Oct.
Candida cum Flora Friburgi Fer. 21. Oct.
S. Canibaria V. in Monte veteri.
Capiena V. ad Minores.
Caraoxima Tuit. & in S. Saluio, Raise.
caradumia, Tuit.
caradumia ad Albas Dominas, & Trudonopoli.
caradumia in Saluio.
S. Caradumia V. corpus in Monte veteri.
carisia soror Verenæ, Tuit.
carisia, Tuit.
carisma V. f. Ducis, Tuit.
carissia, Tuit.
carissa translata Viconiam, Anno 1157.
carosera, in Corona cœli.
carthagiana, Tuit. & Trudonopoli.
carumna, ad Minores.
cassa in Benninghausen.
cassia V. Tuit. & ad Minores.
cassia V. in Monte veteri.
cassiana V. Venetijs, ad S. Iacobum, Gonzaga.
cassianus Patriarcha de Græcia, Tuit. caput apud Prædicatores.
casta V. Minores.
castor Presbyter caput in S Michaele Colonię.
castulla V. caput Aroaliæ, Raise.
catharina, quæ sagittā in capite habet, ad S. Vrsulam.
catharina V. fil. comitis. Cæcil.
catharina pedissequa S. Vrsulæ ad S. Maximin.
catharina cuius, caput Cæsaraugustę. Gonzaga.
catharina Regina, caput in carthus. Wesalien.
catharina V. in S Gertrude, Coloniæ.
celerinus Diaconus, ad Albas Dominas, Trudonopoli. & in Monte veteri.
cemmara V. Trudonopoli.
centeboldus Rex, Tuit.
ceumata V. Tuit.
chelindris V. pars cranij Mechliniæ, Raise fol. 496.
childegonia, ex Lit. S. Michaelis Monacensi.
christantia V. caput in Carthus. Treuirens.
christantia V. ad S. Vrsulam, eo redijt è Thuringia
christantia V. ad S. Cæciliam
christantius Miles, ad S. Cæciliam.
christiana V. caput in Maiore Nazareth. Coloniæ.
christiana V. f. Clodouæi R. caput in Normandia, Gonzaga.
christiana V. non Martyr prope Basileam.
christianus Dux, ad S. Vrsulam, Greffgen.
christianus M. & Miles, Cæcilianus.
christianus, ad S. Maximinum.
christianus, Tremoniæ.
christianus, Osnabrugi. Greffgen.
christicola, in Chnechstein.
christicola Pragæ apud Augustinianos, Felix Milensus in Alphabeto f. 255.
christiniana V. Magdeburgi.
christina V. caput, in Horto Mariæ Colonię.
christina f. Romani cuiusdam nobilissimi, caput in S. Cuniberto.
christina V. [illegible] S. Vrsula seruat adhuc roseum cruorem.
christina V. ad S. Gertrudem Colon. Greffgen.
christina V. Regina caput in Carthusia.
christina V. Regina Tremoniæ.
christina V. caput Viennæ in Austria. Gonzag.
christina V. corpus Viconiæ, Raise f. 529.
christina V. ad S. Cæciliam.
christina V. Mariæcellæ Hond. in Merr. f. 471.
christina inuenta, An. 1286. cum alijs. Bannel,
christina caput Gerundæ in Hisp. Gonzaga.
christophorus infans Argentorati, caput in S. Margareta.
cirinus M. & Miles. Cæcil.
clamara V. Tuit.
clara V. caput Gonnagi in Diœcesi Trecensi.
claudiana V. ad Albas Domin. & ad Minores.
claudius Spoletanus M. Tuit.
S. clematius caput, ad S. Pantaleonem.
clemens Episcopus Brit. caput Olysipone ab Anno 1588.
clemens Episcopus caput Coloniæ apud Cruciferos.
clemens, item apud Machabæos.
clemens Abbas Osnabrugi. Greffgen.
clemens Sacerdos cognatus Cyriaci, Cæcil.
clemens M ad Ioannitas.
clementia V. ad S. Vrsulam capite contuso.
clementia V. f. R. ad Ioannitas, caput ad Prædi.
clementia V. Regina cæcilianus. cat.
clementia cum Paulina Osnabrugi. Greffgen.
clementia caput Gerundæ In Hisp. Gonzaga.
clementiana V. ad S. Vrsulam. Greffgen.
clementiana V. } capita in M. Nazareth Coloniæ.
clementina V. }
clementinus Rex Hispaniæ, ad S. Maximinū.
cleomata V. ad S. Vrsulam reuersa e Thuring.
clerithoa comitissa cū fil. cat. conrardi L. Rec.
cliuaria V. in Monte Andacensi chronicon.
clodoueus Dux ad Machabæos.
colendus M corpus ad S. Vrsulam.
collobona V. Magdeburgi.
collochilla V. Minores.
columbina V. Tuit. & ad Minores.
columbina V. M. Pobleti in Hisp. Fer. 21. Oct.
commertia V. in Cnechstein, & ad Alb. Dom.
composunda, Minores.

Eugenia V. cuius caput in Cantabria, Gonzaga.
Eulalia V. caput Methymnæ. Gonzaga.
Eunomia V. ad Minores.
Eunomia V. alia ad Minores.
Euodia sponsa Menandri, caput ad Corpus Christi Sacrat.
Euphemia V. S. Vrsulæ neptis, caput translatum in Bauariam.
Euphemiana Carthus. Colon.
Euphrosyna f. Ducis, Tuit.
Euphrosyna vxor Clementini Regis Hispan. ad S. Maximinum.
Eusebius Episcopus Parminensis. Tuit. pars capitis in Monte veteri.
Eusebius Sacellanus in S. Martino Laudonensi, Anno 1166.
Eustachius, caput in Francia, Gonzaga.
Eustaia vel Austaia Cappenbergæ in Westphal.
Eutropia, Cat. Magdeburg.
Euticia infantula in Schœnav, Elis. l. 5. c. 14.
Euticius Episcopus de Bara, Tuit.
Expara V. Tuit.
S. Fabarius. corpus in Monte veteri.
Fabiana V. caput in Francia Gonzag.
Fabiana V. caput in Maiore Nazareth, Colon.
Facundinus Episcopus, Minores.
Fala, Tuit.
Fala alia, Tuit.
Faragia, soror Sigillindis, Tuit.
Faramina, Trudonopoli.
Faraminia. Tuit.
Faranina, Trudonopoli.
Farauia vxor Abatarij Ducis, Tuit.
Farauina V. Tuit.
Farauina alia. Tuit. & in Carthusia.
Farauina, corpus Viconiæ Raise 529.
Farauina V. caput in Monte veteri.
Faustinus Comes cum vxore Gertrude, Cæcil. Carthus. ad Albas Dominas.
Feliciatia, Cat. Conrardi L. Recklingh.
Felicitas in Marchianensi Monasterio, Raise f. (491.
Felicitas, ad Clarissas.
Felicitas, in Capitolio.
Felicitas in S. Gallo. Canis. tom. 5. ant. lect.
Felicula in Monasterio Bonæspei, Raise f. 119.
Felix Dux, cognatus Regis.
Felix V. Magdeburgi.
Femellia V. soror S. Gratæ, Tuit. (nem.
Fenagaria V. f. Comitis, Tuit. & ad S. Pantaleo
Fenegaria V. Magdeburgi.
Fenella in reliquijs Ernesti Archiepiscopi.
Fenellina V. in Monte veteri.
Fenellina, Tuit. translata in Schœnav Elis. l. 5. (c. 14.
Feramna, ad Minores.
Feuagaria V. Trudonopoli.
Feuellina V. Trudonopoli.
Fidelitas, caput Gerundæ, Gonzaga.
Fides, caput translatum, Anno 1115 ad Weissenburg Mon.
Fides caput Gerundæ in Hispan. Gonzaga.
Fides nomen suum S. Azelinæ indicauit.
Finnira V. Tuit.
Firmindina vxor Theodi Reg. Sicil. ad S. Maximinum.
Firmindina V. Tuit & Tremoniæ.
Firmundina, ad Albas Dominas.
Firmundina, Trudonopoli.
Firminus Cardinalis, Tuit.
Firminus Trudonopoli.
Firminus Sacellanus, Tuit.
Firminus, Tremoniæ.
S. Flarinia Virgo, in Monte veteri.
Flauia, caput Mediolani, Paulus Morigi de nobil. Med.
Flauina V. Tuit.
Flauina ad Minores.
Flauinus Romanensis, Tuit.
Flauinus, ad Albas Dominas, & Trudonopoli. corpus in Monte veteri.
Flora V Friburgi Ferrar. 22. Oct.
Flora V. Magdeburgi.
Flora V. Minores.
Flora, ad Machabæos in Cat. impresso.
Flora in Phanosinensi Monasterio, Raise fol. 430.
Flora in Monasterio S. Azelinæ, cui nomen suum indicauit.
Florena V. ad Minores.
Florenia V. ad Minores.
Florentia Regina, ad S Vrsulam. (lam.
Florentia filia Ducis Maurorum, ad S. Vrsu-
Florentia V. vna principalium, ad Ioannitas
Florentia V. Magdeburgi. (lonitæ.
Florentiana V. caput in Maiore Nazareth. Co-
Florentia Ætherij sponsi soror, ad Ioannitas.
Florentina v. caput Gerundæ in Hisp, Gonzaga.
Florentina V. caput apud Mutenses Virgo
Florentius de Italia, Tuit. (Raise.
Florentius M. & Comes, Cæcil.
Florentius Dux, ad S. Vrsulam.
Florentius sororius Regis de Hispania ibidem.
Floreta Viconiæ Adrianus Dauid.
Floriana V. f. R. soror Vrsulæ & Mobiliæ. Magd.
Floriana V. ad Minores.
Floriana alia, apud Minores.
Florida V. Magdeburgi.
Florida in reliquijs Ernesti Archiepiscopi.
Florigera Cat. reliquiarum Ernesti.
Florina V. cognata S. Vrsulæ.
Florina V. in reliquijs Ernesti.
Florina sepulta à Quirillo & Clemario.
Florina translata Tornacum Anno 1170.
Florina, Magdeburgi.
Florina & Valeria, Lingonis Sausaius.
Florinus Comes Consiliarius Regis Hisp. Cæcil.
Focatus de Britannia, inuentus Tuitij, teste manuscripto Codice mon. S. Alexij.
Fociferus Episcopus & M. Tuit. & Minores.
Foilanus Episcopus Lucensis, corpus ad Machabæos
Formosa V. ad Minores. (chabæos
Formo-

Formosa V.ad Ioannitas.
Formosa V.translata Osnabrugum.
Fortunata V.Catalogus SS.non Canonizator.
Frandemia V.f.Regis Aquilini,Coloniæ.
Frangia Virgo translata Viconiam Anno 1158.
Frenella V. Minores. Frigia V. Tuit.
Frigia V.alia,Tuit.& Trudonopoli.
Frigiæ V. totum corpus in Ecclesia S. Martini Laudunensis Ann.1166.à Guarino translata Bib.Pram.
S.Friuderna Regina de Britannia.caput in S. Gertrude Coloniæ. (Cunisberto.
Frondelicissima f.Regis Ciliciæ, Coloniæ in S.
Frondelina V.caput Mediolani, in S.Maria, Paulus Morigi.
Frondelina V.caput in Maiori Nazareth Col.
Fulgentia V.Minores.

GAbila V.& M.f.R.Siciliæ,Cæcil.
Gadamia V.Tuit.
Gadiagia V.Trudon.& in Monte veteri.
Galla V.Ruremundæ,Greffgen.
Galla,ad Minores.
Galatia V.ad Albas Dominas.
Gaudentia,Cat.impressus,ad Machabæos
Gaugericus Episcopus Rauennas, Viconiæ.
Gebertrudis,ex veteri Lit.Monasterij Evvick.
Gedaantus Miles, Cæcil.
Genelius Aucunensis Consul, Tuit.
S.Georgius Presbyter,capitis pars in Maiori Nazareth Colonię. (ni.
Gerasina Regina Treuiris in Ecclesia S. Germa-
Gerasina Regina Siciliæ cum 4.fil. ad Machab.
Gerasina mater Theodori II Sicil ad S.Maxim.
Gerasina paruula, soror Elisabeth, in Coro.cęli.
Gereon Miles de S.Vrsulæ familia, Cæcil.
Germanus Episcopus Martyr, Cæcil.
Germanus Miles de Britannia, Cæcil.
Germatia V.Minores, & Benninghausen.
Germeria V.Minores.item & in Benninghaus.
Gertrudis caput ad S.Vrsulam.
Gertrudis paruula obtenta à B.Herm.vita eius.
Gertrudis V.caput ad Albas Dominas.
Gertrudis vxor Faustini Comitis, Cæcil.
Gertrudis matrona Trudonop.& de eius filia.
Gertrudis V.in Corona cœli.
Gervvigis V.ad Albas Dominas.
Gertamia, Cat.Cæcil.& ad S.Pantaleonem.
Gertamia V.Minores.
Gertomia V.Trudonopli.
Geua M.& Virgo de progenie comitũ, Cæcil.
Glimaria V.Tuit.
Godestia V.Magdeburgi.
Gordragia, Magdeburgi. (ximinum.
Gorgonius Episcopus Confessar. R. ad S Ma-
Gouilla Cat.Magdeburgi.
Grata Iunior Secundæ, Tuit.
Grata Iunior V.sepulta cum S. Pantulo, Tuit.
Grata V.brachium eius Magdeburgi.
Grata V.ad S.Claram.
Grata corpus Andaini, in S.Hubert.Raise.
Grata translata in Schœnav, cum Euticia, & Fenellina, Elis.l 5.c.14.
Gratia V Lic sbornæ.
Gregoria V.Vetustæ additiones Adonis, & Lectiones Colonienses antiquiores.
S.Gregorianus Sacerdos & M.de Britannia, corpus in Monte veteri. (minas.
Gregorius cognatus S.Vrsulæ, ad Albas Do.
Gregorius M.caput in S.Gertrude Coloniæ.
S.Gudila filia Regis Danię.pars capitis in S. Vincentio.
Gumfreda V.pars eius Trudonopoli.
Gunthildis V.Cat.Minorum.
Guta V.caput in S.Gertrude Coloniæ.

HAergerus M.Minores. Hebora Tuit.
Hedvvigis Magdeburgi.
Hedvvigis V f.Ducis Cat.Cæcil.
Helena V.f.Ducis Kiliani ad Ioannitas.
Helena vxor Ægidij Regis ad Ioannitas.
Helena Regina matrona, Trudonopoli.
S.Helęana V.caput in Maiori Nazareth Colo.
Henricus M.in Cnechstein.
Heranta V ad Albas Dominas.
Herbertinus Miles, ad S. Vrsulam. Greffgen.
Herena Cat.Magd. Hermelende, Trudon.
Hermolaus Confes Theod.R.Greffgen.ad S. Maximinum, Presbyter dicitur.
Hericus Rex Cæcil. Helter f R.Cat. Cæcil.
Hieronymus, qui à sede Apostolica Virginibus à Roma Socius datus, Trudonopoli.
Hilarius Episcopus, Cat.Clarissarum.
Honorata V.translata Tornacũ A.1170.Raise.
Honorata Belliloci, Raise f.9.
Honorata translata Anno 1300.ad Belionense Monasteriũ, quę nomen suũ indicauit, Raise f 90.alij vocant eam Honoriam.
Honoratus M.in Bonęspei Mona.Raise A.118.
Hortulana V.Cat.Conr.L.Recklinghusani.
Hostia, corpus Andaini in S.Hub.Raise.
Hunnus M.Minores.
Hydropa Trudonopoli.

IAcobus Archiep.Antioch.Tuit.in S.Vrsula caput. pars Tremoniæ, & Trudonopoli.
S.Iacobus Episcopus alius, caput in S.Vrsula.
S.Iacobus Episcopus alius, in S.Cæcilia.
Ida Trudonopoli. (Colon.
Ida cum S.Odilia Huyum translata, Officialis
Ignatius Episcop.& M Tuit.caput in S.Vrsula.
Ignatius Episcop. & M caput in Monte veteri.
Imayna V.Frater eius Ægidius, Trudonopoli.
Imma V.inuenta An.1286.cum Basilia.
Immeria V.Reg de Mauritania, Cæcil.
Immeria V & M.f.R.Cæcil.
Inclyta V.Cat.Cæcil.
Inducta V.in Cnechstein.
Ioanna V.caput Hordumiæ, in Cata.Gonzaga.
Ioannes Archiepiscopus de Scotia, Cæcil.
Ioannes Episc.de Armenia, cum S.Cordula in-
Ioannes Miles de Brit.Cæcil. (uentus.
Ioannes Presbyter caput in S.Vrsula.

Marga-

Osilia

Osilia caput ad Clarissas.
Osilia f. Principis de Italia } inuentæ ad Ioannitas cum Cõstantia Anno 1327.
Osilia f. Comitis
Osilia V.
Osinanna V. Parisijs, ad S. Dionysiũ Gonzaga.
Orhilia V. in S. Gertrude Coloniç.
Ozia V. Regin. fil. sororis Ducis Hung. Cæcil.
Ozia V. & M. Cæcil.

PAchomius Sacerdos & M. Tuit.
Pacifica V. Parisijs in Monasterio Auemariañ. Gonzaga.
Padusia Principissa, Cat. Magdeb.
Palladia V. Tuit.
Palladia Minores.
Palladia totum corpus Cistereij. Iongelinus.
Pallipadia V. Tuit.
Palmatia V. translata Anno 1113. ad Weissenburgense Monasterium.
Pampilus corpus in Monte veteri.
Panafreta V. Tuit.
Panafreta V. alia Tuit.
Panafreta Tremoniæ.
Panafreta Liesbornâ translata in Wilbasen.
Panefredis corpus Parisijs in S. Dionys. Sanfacius.
Pannofresa Trudonopoli.
Panosa Reitenburgi in Bauaria.
Panphera corpus Viconiæ, Raise f. 529.
Pantalia V. caput in Maiori Nazareth Colon.
Pantulus Protoepiscopus Basileensis, Tuit. ad S. Vrsulam, Trudonopoli.
Pantula V. Tuit.
Papunius Rex Hiberniensis, Tuit.
Parmenia V. soror Pinnosæ, Cat. Magdeb.
Parmerius M. & Capellanus, Tuit.
Pastelasus Episcopus Agriensis ad Machabæos.
Patmia V. Tuit.
Patralia V. corpus in Monte veteri.
Patraria, Cat. Minorum.
Patripalia V. Trudonopoli & Tuit.
Paubritalia V. in S. Foilani Monasterio Raise f. 220.
Pauia V. f. Ducis, Tuit.
Pauia, alia Tuit.
Paula Ducissa matertera Cordulæ, Cæcil.
Pauia in S. Saluio, Raise, & costa Louanij.
Paula, totum corpus in Morimundensi, Abbas Iongelinus.
Paula Trudonopoli.
Paulina & Regina, ad S. Martinum Maiorem.
Paulina, Osnabrugi. Greffgen, cognata S. Vrsulæ.
Paulina, caput apud Muisenses Virg. Raise.
Paulina, ad Ioannitas.
Paulina, apud Albas Dominas.
Paulinæ dens Trudonopoli, pars apud Cruciferos.
Paulina V. ad S. Gereonem.
Paulinus Dux, ad S. Vrsulam. Greffgen.
Paulinus, ad Clarissas.
Pelagia, Magdeburgi.

Penera V. soror S. Pinnosæ, Tuit.
Perminia V. soror Pinnosæ, Tuit.
Permerius Episcopus Cremonẽsis, Osnabrugi.
Perpetua V. Cat. Claris.
Perpetua V. collactanea S. Vrsulæ in Bochem Greffgen.
Persilius M. & Comes. Cæcil.
Petronilla Comitissa in Hispania ad S. Maximinum.
Petronilla f. Reg. Sicil ad Albas Dominas.
Petronilla V. f. Regis Cæcil.
Petropalia Cat. Carthus.
Petrus M. Trudonopoli.
Philippa V. Cæcil.
Philippa V. Carthus.
Philippa V. Clarissarum.
Philippus Rex, Cæcil.
Philippus Sacerdos, Cæcil.
Philippus Miles, Cæcil.
Pigmenius Rex, Tuit.
Pignosa V. ad S. Claram.
Pignosa V. ad Minores.
Pignosa V. f. R. Siciliæ ad S. Maximinum.
Pignosa neptis S. Vrsulæ Mediolani, Paulus Morigi.
Pignosa caput in Marienbaumensi Monasterio Cliuiæ.
Pignosa V. f. R. ad Albas Dominas.
Pimenius M. & Episcopus Parmensis, Tuit.
Pinnosa Regina caput ad S. Martinum Maiorem.
Pinnosa Ducissa, Tremoniæ.
Pinnosa secunda, principalium pars in Andacensi monte, pars Trudonopoli.
Pinnosa Monachij, in Lit. S. Michaelis.
Pinnosa V. ad Ioannitas. & Osnabrugi.
Pinnosa V. caput in Maiori Nazareth Colon.
Pipigaria Regina, Cat. Conradi L. Recklingh.
Piraria V. soror D. Piri. Clariss. & Carthus.
Pirus Dux. Claris. & Carthus.
Pisona V. f. R. Siciliæ, Tungris, Raise f. 130.
Placentia V. f. Ægidij R. ad Ioannitas.
Placida V. Liesbornæ.
Plectrudis V. ad Clarissas.
Poemius M. Frat. S. Pamphylij. Tuit.
Polemius M. & medicus, Tuit. & Clariss.
Polibra V. in Hispania Gonzaga.
Polimius Episcopus & Cardinalis. Tuit.
Polimius Episcopus Adriacensis. Tuit.
Polimius Osnabrugi, Cat. loci.
Polina V. f. D. Dagoberti. Cæcil.
Polinus Archiepiscopus. Cæcil.
Polycarpus in Bonæspei Monasterio, Raise.
Polychronius missus Româ cum SS. Virginib. Tuit.
Polyphamus Carriarius, Tuit.
Pontius Cardinalis, Tuit.
Praxedes Regina. caput in Carthusia.
Praxedes caput in Horto Mariæ, Coloniæ.
Prisca Ducissa Hispaniæ. Cæcil.

sen-

Verennia Tuit.
Verlenda V. Trudonopoli.
Verona V. Tuit.
Verxina Trudonopoli.
Veuissa Trudonopoli.
Victor Episcopus & M. in Saluio Raise.
Victoria V. in Belgium translata.
Victoria V. ad Machabæos, filia Gerasinæ.
Victoria v. ad Albas Dominas.
Victoria v. ad Clarissas.
Victoria v. Osnabrugi, telum capiti infixum hæret.
Victoria v. caput Monachij in Lit. S. Michaelis.
Victoria Burgos in Hispaniam translata Ann. 1320.
Victorina, Tuit.
Victorina, Minores.
Victorina, Magdeburgi.
Victorina, Trudonopoli.
Victorina, in Marchianensi Monasterio, Raise.
Victorina v. valde nobilis in Monte veteri.
Vincentia v. Minores.
Vincentius Presbyter Card. Tuit. caput in S. Vrsula.
Vinciana v. Minores.
Vinlana v. Trudonopoli.
Vittota F. Regis, ad Albas Dominas.
Viuentia v. Minores.
Visentia alia, Minores.
Viuentia tertia ad Minores.
Vodelina v. apud Prædicatores.
Vorbetta v. non Martyr, Argentinæ, Socia S. Aureliæ.
Vrbanus Miles, Cæcil.
Vrbina v. Tuit.
Vrbina, Tremoniæ.
Vrsmaria Ducissa, Tremoniæ.
Vrsmaria v. f. Ararisi Ducis, Tuit.
Vrsmaria, Liesbornæ.
Vrsmarus Episcopus de monte Iurano, Tuit.
Vrrina v. Trudonopoli.
S. Vrsula Regina Britanniæ, in S. Vrsula in tumba argentea, Tuit.
Vrsula Regina neptis S. Vrsulæ, caput eius in choro S. Vrsulæ, in sarcophago lapideo est.
Vrsula Iunior cum Paulina Osnabrugi, Gressgen.
Vrsula v. f. Moptiani R. Hung. Cæcil.
Vrsula v. cognata Vrsulæ Ducis Hungariæ, Cæcil.
Vrsula Virgo soror Agnetis & Barbaræ.
Vrsulæ alterius, caput Bergomi.
Vrsulæ caput in Ecclesia S. Iacobi in Hispan.
Vrsulæ caput Auronæ, Gonzaga.
Vrsulæ caput Nannetis Gonzaga.
Vrsula quædam Regina, Tremoniæ.
Vrsula translata ad Glastonense Monasterium, Vsserus.
Vrsulæ caput Parisijs, Sausaius in Martyr. 21. Oct.
Vrsulæ caput in Loci spinosi Monasterio, Raise f. 289.
Vrundelina v. in Wilbasen, diœcesis Paderb.

W Albina, Magdeb.
Walbina, Tremoniæ in S. Catharina.
Warbina v. caput in Maiore Nazareth.
Walbina, ad S. Maximinum Regina.
Walburga matertera S. Vrsulæ, caput Mediolani, Paulus Morigi.
Walburgis Regina, caput ad corpus Christi, Sacrarium.
Walda v. caput in Maiore Nazareth.
Wibrandus, non Martyr, circa Basileam.
Wibretta Cat Magdeburg.
Wilfuldis, pars capitis Magdeburgi.
Wilhelma f. R. Dagoberti Brit. ad Corpus Christi.
Wilhelmus, caput in Monasterio S. Michaelis, Coloniæ.
Withildis, Magdeburg.
Willibrandus Dux Italiæ, inuentus apud Ioannitas, translatus Osnabrugum.
Willina v. Liesbornæ.
Windrudis, ad Albas Dominas.
Wiuinlana, Cat. Magdeb.

X Pinna nobilis puella, ad S. Vrsulam.
Xystus Patruus Cyriaci.

Y Mna v. Argentinæ, ad Ioannitas.
Ynes translata An. 1588. Olyssiponem, ad S. Rochum.

Z Wunilia, Magdeburgi.
Ziphana v. caput Ilerdæ. Gonzaga.

Sciebat hic vir Sanctus cum socio S. Simplicio locum Martyrij sui, non tamen occasionem, & modum: Idem S. Apostolo contigit Act. 20. vbi ait: *Et nunc ecce ego alligatus spiritu vado in Ierusalem, quæ in ea ventura sunt mihi, ignorans: nisi quod Spiritus San. per omnes Ciuitates mihi protestatur dicens; quoniam vincula, & tribulationes me Hierosolymis manent; sed nihil horum vereor, nec facio animam meam pretiosiorem, quam me; dummodo consummem cursum meum.* Par animus duorum erat. Horum accessum B. Herm. lib. 1. cap. 25. sic confirmat. *Porrò virgo Elisabeth prædicta docet plures Episcoporum Virginibus sacris in eodem itinere fuisse associatos, quod nos satis approbamus.*

CAPVT XXI.

Quali morte ipsa Regina S. Vrsula vitam finierit, & de Clematio, qualem honorem eis impenderit.

Hæc cum dixisset, subieci ego verba huiusmodi dicens. Scire velim Domina mea, quam notabilem causam habuerint contra vos aduersarij vestri, vt trucidarent vos, ac specialiter de te ipsa certificari cupio, quali morte finieris vitã: & respondit dicens. Impius ille Tyrannus, qui fuit autor nostræ interemtionis, hoc & terroribus, & blandimentis exigebat à nobis, vt sponsum nostrum, qui in cœlis est, D.[1] Iesum Christum negaremus, & suis suorumq; amplexibus iungeremur; sed non ob talem causam veneramus illuc; & constanter recusauimus consentire iniquæ voluntati eius, & elegimus mori magis, quã à sponso nostro separari. Propter quod diuersis cruciatibus desæuierunt in nos:[2] ego autem ictu sagittæ in corde meo percussa sum. Nobis ergo omnibus in sanguine nostro iacentibus, venerandus ille Præsul, sicut præceptum illi fuerat, opus magnæ pietatis operatus est in nos, & cum magna diligentia, & honore sepeliendi officium nobis impendit. Ipsi autem, & his, qui cum ipso laborabant in nobis, adfuit maiestas Dei, &[3] ministrabant illis Angeli Dei, & velociter impletum est opus sepulturæ nostræ.[4] Nos autem non distulimus rogare Dominum pro eo, vt redderet ei mercedem laboris sui: factumq; est, vt cito posthæc subtraheretur ab hac vita, deditque ei Deus honorem singularem pro ea honorificentia, quam exhibuerat nobis. Non post multos autem dies completa humatione nostra venit Clematius vir Venerabilis, & tulit corpora quædam, quæ in loco quodam adhuc supererant, & sepeliuit ea cum honore magno, sicut & ipse à Maiestate Domini præmonitus fuerat. Et continuo subieci interrogationem dicens. Nunquid Domina hic erat ille Clematius, qui Ecclesiam vestram dicitur construxisse? & ait nequaquam; sed post longum tempus ille aduenit, & cum consummasset hos sermones, in fine adiecit dicens. Et[5] qui renouauerit passionem nostrã, reddat ei Deus mercedem

Causa martyrij fidei & castitatis amor. 1.

2.

3.

4. *Merces Aquilini.*

De Clematijs duob.

Merces promittitur renouanti historiam. 5.

mercedem operis ſui. Et nunc ei, qui abſconditorum eſt cognitor, & quibus vult ea reuelat, nec accipiens perſonam magnorum, neque deſpiciens humilitatem paruulorum, benigno & miſericordi Domino ſit honor, & gloria, & gratiarum actio in ſecula ſeculorum, Amen.

1. *Chriſtum negaremus, & ſuis ſuorumq́; complexibus iungeremur.*] Ecce gemina cauſa Virginitatis & fidei, vtraque per ſe ad aureolam Martyrij ſufficit, eſt enim Chriſtiana virtus.

2. *Ego ictu ſagittæ in corde percuſſa ſum.*] Sagitta vna S. Vrſulæ Coloniæ in aureo Sacrario adſeruatur.

3. *Miniſtrabant Angeli Dei, & velociter impletum eſt opus ſepulturæ.*] Idem obſequij præſtitere Moyſi in Veteri Teſtamento; in Nouo verò S. Clementi, S. Catharinæ, S. Achatio & Socijs, S. Dymnæ & Agathæ: huic etiam ſcripſere epitaphium.

4. *Nos autem non diſtulimus orare Deum.* Non poſſunt tot Virginum preces non exaudiri: quia rectè S. Chryſoſtomus dixit, *Deprecatoribus multis, non audet Deus negare.*

Venit Clematius.] De hoc egi lib. 7. cap. 8. vbi plures diſtinxi Clematios.

5. *Renouauerit.*] Alia lectio habet, renouauit: vtrique promittitur merces à Domino.

6. *Et nunc.*] Ante hæc verba in peruetuſto Weiterenſi exemplari viſio quædam alia narratur de eo, qui S. Vrſulam interfecit, & ſagittis duabus, quibus confixa eſt: eam viſum eſt attexere; *Poſt hæc infra octauam diem eiuſdem feſtiuitatis, quando nobis memoriam illius ſanctæ Societatis agentibus, in tempore diuini officij glorioſa illa regina, cum Comitum ſuarum, quaſi duodecim, iterum adſpectui meo ſe offerre dignata eſt, & allocuta ſum eam, ſicut à quodam fratre præmonita fueram, dicens. Dixiſti mihi beatiſſima Regina, cum de modo paſſionis tuæ te interrogaſſem, quoniam ictu ſagittæ in corde percuſſa finieris vitam. Comperi autem poſtea per eos, qui hoc vidiſſe teſtantur, quod inuentione ſacri corporis tui reperta fuerit ſagitta brachio tuo infixa, quæ vt fertur ita adhuc permanet, ei adhærens. Nunquid ergo vulnere illius ſagittæ, vel alterius occiſa fuiſti? Ad hæc ita reſpondit, dicens. Tyrannus ille, per quem interfecta ſum, primam ſagittam brachio meo iniecit: & cùm vidiſſet nondum me ad mortem ſuperatam, ſecundam in cor meum direxit. Illa autem continuo per iudicium Domini regreſſa à corde meo, percuſſit cor illius, qui miſerat illam: moxq́; ille demens factus eſt, & rapido curſu ad flumen Rheni properans, ſeipſum aquis immerſit, ſicq́; mortuus eſt: Et nunc ei, &c.* vti ſupra. Poſuiſti Martyr Vrſula dilectum tuum, *vt ſignaculum ſuper cor, vt ſignaculum ſuper brachium tuum:* quia *fortis, vt mors dilectio.* (Cant. 8.) Huic vni ſicut viuens opera, deſideriaque cuncta, ſic & moriens cor conſecraſti, cum ſponſa ingeminans. *Dilectus meus mihi, & ego illi.* Idem eodem modo narrat Oſnabrugenſis Eccleſiæ Cathedralis vetus, vt vocant, Lectionarium.

NOMINA MARTYRVM VRSVLANARVM

Collecta ex titulis ſepulcralibus, & Indicibus Eccleſiarum, in quibus reliquiæ eorum adſeruantur, vel fuerunt, & alijs quibuſdam autoribus.

Fidem meam quoad ſingula recenſenda nomina nolo interponere, licet enim ea, quæ conſtat è veris titulis ſepulcralibus prodijſſe, probem vniuerſa: vereor tamen, ne in quoſdam Indices Eccleſiarum aſſumenta quædam irrepſerint: vnde tantum autoritatis tributum his nominibus volo, quantum merentur, vnde depromta ſunt.

ABatarius Dux Catal. Tuitienſis.
A S. Abbatiſſa. caput Mediolani in S. Petro. Paulus Morigi, in Med.
Acariſma V. Cat. Tuitienſ.
Acariſma V. Cat. ad Albas Dominas, Coloniæ.
Aconina V. tranſlata Oſnabrugum circa Annum 1543.
Acytus f. Regis dictus Magnus Cat. Cęcilianus.
Adalecta, pars capitis eius Magdeburgi.
Adiutor Cat. ad Minores Coloniæ.
Adiutus, mandibula eius Abbatis-Vallæ in Franc. Gonzaga.
Adrianus decennis f. R. pars ad Machabæos. pars in Schœnavv. Cat. loci vtriuſque.
Adrianus Frater Anaſtaſiæ, Pariſijs, Gonzaga.
Advvigis Duciſſa, ad S. Cæciliam.
Ægidius Rex cum vxore & liberis, ad Ioannitas Colon. pars in S. Cæcilia, vbi vocatur nepos Dionethi. caput in Horto-Mariæ Coloniæ.

Cæcilia, cuius caput in Cantabria. Gonzaga.
Cæſarius Epiſcopus de Moldeder, ad S. Vrſulam.
Cæſarius Epiſcopus Boemienſis, Tuit.
Cæſarius Miles, Schœnaugiæ.
Caña V. Tuit. & Minores.
Cancianilla, ad Minores.
Cancilla, Cat. Conradi Recklinghuſani.
Candida V. Magdeburgi
Candida V. Dertoſę in Hiſp Fer. 22 Oct.
Candida cum Flora Friburgi Fer. 22 Oct.
S. Canibaria V. in Monte veteri.
Capiena V. ad Minores
Caraoxima Tuit. & in S. Saluio, Raiſe.
caradumia, Tuit.
caradumia ad Albas Dominas, & Trudonopoli.
caradumia in Saluio.
S. Caradumia V. corpus in Monte veteri.
cariſia ſoror Verenæ, Tuit.
cariſia, Tuit.
cariſma V. f. Ducis, Tuit.
cariſſia, Tuit.
cariſſa tranſlata Viconiam, Anno 1157.
carofera, in Corona cœli.
carthagiana, Tuit. & Trudonopoli.
carumna, ad Minores.
caſſa in Benninghauſen.
caſſia V. Tuit. & ad Minores.
caſſia V. in Monte veteri.
caſſiana V. Venetijs, ad S. Iacobum, Gonzaga.
caſſianus Patriarcha de Græcia, Tuit. caput apud Prædicatores.
caſta V. Minores.
caſtor Preſbyter caput in S Michaele Colonię.
caſtulla V. caput Aroaſiæ, Raiſe.
catharina, quæ ſagittã in capite habet, ad S. Vrſulam.
catharina V. fil. comitis. Cæcil.
catharina pediſſequa S. Vrſulæ ad S. Maximin.
catharina cuius, caput Cæſarauguſtę. Gonzaga.
catharina Regina, caput in carthuſ. Weſalien.
catharina V. in S Gertrude, Coloniæ.
celerinus Diaconus, ad Albas Dominas, Trudonopoli, & in Monte veteri.
cemmata V. Trudonopoli.
centeboldus Rex, Tuit.
ceumata V. Tuit.
chelindris V. pars cranij Mechliniæ, Raiſe fol. 496.
childegonia, ex Lit. S. Michaelis Monacenſi.
chriſtantia V. caput in Carthuſ. Treuirenſ.
chriſtantia V. ad S. Vrſulam, eo redijt è Thuringia
chriſtantia V. ad S. Cæciliam
chriſtantius Miles, ad S. Cæciliam.
chriſtiana V. caput in Maiore Nazareth. Coloniæ.
chriſtiana V. f. Clodouæi R. caput in Normandia, Gonzaga.
chriſtiana V. non Martyr prope Baſileam.
chriſtianus Dux, ad S. Vrſulam, Greffgen.
chriſtianus M. & Miles, Cæcilianus.
chriſtianus, ad S. Maximinum.
chriſtianus, Tremoniæ.
chriſtianus, Oſnabrugi. Greffgen.
chriſticola, in Chnechſtein.
chriſticola Pragæ apud Auguſtinianos, Felix Milenſus in Alphabeto f. 235.
chriſtiniana V. Magdeburgi.
chriſtina V. caput, in Horto Mariæ Coloniæ,
chriſtina f. Romani cuiuſdam nobiliſſimi. caput in S. Cuniberto.
chriſtina V. [illegible] S. Vrſula ſeruat adhuc roſeum cruorem.
chriſtina V. ad S. Gertrudem Colon. Greffgen.
chriſtina V. Regina caput in Carthuſia.
chriſtina V. Regina Tremoniæ.
chriſtina V. caput Viennæ in Auſtria. Gonzaga.
chriſtina V. corpus Viconiæ, Raiſe f. 529.
chriſtina V. ad S. Cæciliam.
chriſtina V. Mariæ cellæ Hond. in Metr. f 471.
chriſtina iuuenta, An. 1286. cum alijs Bannel.
chriſtina caput Gerundæ in Hiſp. Gonzaga.
chriſtophorus infans Argentorati, caput in S. Margareta.
cirinus M. & Miles, Cæcil.
clamara V. Tuit.
clara V. caput Gannagi in Diœceſi Trecenſi.
claudiana V. ad Albas Domin. & ad Minores.
claudius Spoletanus M. Tuit.
S. clematius caput, ad S. Pantaleonem.
clemens Epiſcopus Brit. caput Olyſſipone ab Anno 1588.
clemens Epiſcopus caput Coloniæ apud Cruciferos.
clemens, item apud Machabæos.
clemens Abbas Oſnabrugi. Greffgen.
clemens Sacerdos cognatus Cyriaci, Cæcil.
clemens M ad Ioannitas.
clementia V. ad S. Vrſulam capite contuſo.
clementia V. f. R. ad Ioannitas, caput ad Prædi.
clementia V. Regina cæcilianus cat.
clementia cum Paulina Oſnabrugi. Greffgen.
clementia caput Gerundæ in Hiſp. Gonzaga.
clementiana V. ad S Vrſulam. Greffgen.
clementiana V. } capita in M. Nazareth Coloniæ.
clementina V. }
clementinus Rex Hiſpaniæ, ad S. Maximinũ.
cleomata V. ad S. Vrſulam reuerſa è Thuring.
clerithoa comitiſſa cũ fil. cat. conradi L Rec.
cliuaria V. in Monte Andacenſi chronicon.
clodoueus Dux ad Machabæos.
colendus M corpus ad S. Vrſulam.
collobona V. Magdeburgi.
collochilla V. Minores.
columbina V. Tuit. & ad Minores.
columbina V. M. Pobleti in Hiſp. Fer. 21. Oct.
commertia V. in Chechſtein, & ad Alb. Dom.
compoſunda. Minores.

concordia

Concordiæ caput Gerundæ in Hisp. Gonzaga.
Constans M caput Oropressæ, Gonzaga.
Constantia R. ad Ioannitas, Anno. 1327. reperta.
Constantia Iunior. ibidem simul inuenta.
Constantia translata in Schœnavv, Anno 1156.
Constantia, caput in monte Andacensi. Chron.
Constantia. caput Cæsaraugustæ, Gonzaga.
Constantia Trudonopoli.
Constantia, Aureæ in Gallæcia Ferrar. 21. Oct.
Constantia, caput in S. Vincentio, Coloniæ.
Constantina V. caput eius Gerundæ, Gonzaga
Constantinus Miles, de stirpe Regia, Cæcil.
Constantinus M. & Miles, Cæcil.
Corada caput Gerundæ, Gonzaga.
Corbilia V. Tuit.
Corbinella V. caput Mediolani, Gonzaga.
Cordiana, in Monte Andacensi, Chronicon.
Cordula V. ad Ioannitas inuenta Anno 1278.
Cordula, caput ad S. Vrsulam.
Cordula V, Regina 18. Annorum Osnabrugi. Greffgen.
Cordula totum corpus Viconiæ, clara miraculis.
Cordula corpus in Marchianensi Monasterio, Raise.
Cordula caput Antverpiæ, apud Patres Soc. Iesu.
Cordula, caput & pars corporis in Andacen. Monte.
Cordula. caput Cæsaraugustæ, Gonzaga.
Cordula Monachij, in Lit. S. Michaelis.
Cordula Tremoniæ.
Cordula. caput Mediolani, Gonzaga.
Cordula. caput Parisijs in Parochia SS. Lup. & Ægidij, Saus. 21. & 2. Oct.
Corinnus Card. Tuit.
S. Cornelius M. caput in Monte veteri.
Cornola V. inuenta apud Ioannitas, An. 1327.
Corona, in Weissenburgensi Monaster. caput.
Corona, corpus Viconiæ. Raise. f. 529.
Costinus Dux, caput eius Brulæ.
Crescentinus M. Minores.
Crispina V. ad Albas Dominas, pars Trudonop.
Cruna V. Trudonopoli.
Cunera f. R. Orcadum, strangulata in Rhenen.
Cunera, caput in Svviveck, Raise f. 500.
Cunera, caput in S. Vincentio, Coloniæ.
Cunegundis Regina, Cæcil.
Cunegundis V. non Martyr prope Basileam.
Cyriacus Papa Romanus in S. Vrsula, Tuit. pars capitis Mediolani, Gonzaga, pars ad S. Cunibertum, os in Carthusia Colon.
Cyriacus Episcopus alius, in S. Cæcil.

Daria V. apud Glastonenses, ab Ann. ferè 1170. Vsserius.
Daria V. ad Machabæos.
Daria Regina mater S Vrsulæ, os vnum apud Patres Societatis Iesu, Coloniæ.
Decentius M. Minores.
Delphinus M. in Carthusia.
Demodis Treuiris in S. Paulino, Cat. loci.
Deodota V. Viconiæ, Raise. f. 521.
Demetria Regina mater Ætherij sponsi. Tuit.
Diasina V. Tremoniæ. & ad Minores.
Digna V. f. R. Cæcil. & Trudonopoli.
Dionethus Rex Pater S. Vrsulæ, Cæcil. dicitur prope Weyer, cum 15. militibus inuentus, pars capitis Madriti, Gonzaga.
Dionysia V. caput in Maiori Nazareth. Colon.
Dionysia V. Minores.
Dionysius Miles. Cæcil.
Dogomenia V. Minores.
Domicella M. Monachij, ex Litan. Michaelis.
Dorologia V. de Sicilia, Tremoniæ & Cæcil.
Dorothea V. Cæc l
Drugildis V. Minores.
Drusiana, soror Regis, Minores, Cæcil.
Dumiana V. Tuit.

EClycha Regina, ad S. Vrsulam.
Effriata V. caput in S. Gertrude Coloniæ.
Einberta V. non Martyr, Argentinę, socia fuit S. Aureliæ.
Eleuena V. in Drolshagen.
Eleutheria V. ad S. Vrsulam.
Eleutherius F. Valerij Ducis Britan. Osnabrugi.
Eligiata V. Regalis progeniei, in S. Cuniberto.
Elimphanus M. de progenie S. Vrsulæ, Cæcil.
Elisabeth V. Osnabrugi, Greffgen.
Elisabeth V. decollata, Trudonopoli.
Elisabeth, caput in Cuechstein.
Elisabeth V. cū sorore Gerasina, in Corona cęli.
Emenia V. Minores.
Emerentiana V. & M. Cæcil.
Emerentiana V. caput in Mommersloch, Col.
Emeria V. Magdeburgi.
Emerita V. Minores.
Emma & Iutta inuentę cum Odilia, Breu. Crucif. in Glindfelt.
Engela, Magdeburgi.
Engela, Trudonopoli.
Engelina, caput ad Albas Dominas.
Engelmarus M. in Monte Andacensi Chronicō.
Engradis caput Gerundæ in Hispan. Gonzaga.
Erasma V. Trudonopoli.
Eria f. R. Pigmenij, Cęcil. Tremonię, Tuit.
Ermentrudis, Tremonię in S. Catharina.
Ervvinus Rex auunculus Constantię, Cæcil.
Ervvinus Miles, ad S. Vrsulam Frat. S. Cordulæ.
Ervvinus M. de genealogia S. Vrsulæ, Cæcil.
Essentia vna de præcipuis Tuit. Cæcil.
Essentia, ad Minores.
Essentia V. soror S. Pantulæ, Tuit. in Mont. vet.
Eua Æthiops Osnabrugum An. 1543. translata.
Eucharia V. filia Regis Siciliç, in Maiore Nazareth, Coloniæ.
Euergisla vxor Ameri R. Portamiæ, ad S. Maximinum.
Eufra V. Trudonopoli.
Eufraria f. Loycę, Reginę caput ad Corpus Christi. Sacrar.
Eugenia vxor Ducis Alex in S. Cæcil.

Eugenia V. cuius caput in Cantabria, Gonzaga.
Eulalia V. caput Methymnæ, Gonzaga.
Eunomia V. ad Minores.
Eunomia V. alia ad Minores.
Euodia sponsa Menandri, caput ad Corpus Christi Sacrat.
Euphemia V. S. Vrsulæ neptis, caput translatum in Bauariam.
Euphemiana Carthus. Colon.
Euphrosyna f. Ducis, Tuit.
Euphrosyna vxor Clementini Regis Hispan. ad S. Maximinum.
Eusebius Episcopus Parminensis, Tuit. pars capitis in Monte veteri.
Eusebius Sacellanus in S. Martino Laudonensi, Anno 1166.
Eustachius, caput in Francia, Gonzaga.
Eustaia vel Austaia Cappenbergæ in Westphal.
Eutropia, Cat. Magdeburg.
Euticia infantula in Schœnav, El. l. 5. c. 14.
Euticius Episcopus de Bara, Tuit.
Expara V. Tuit.
S. Fabarius, corpus in Monte veteri.
S. Fabiana V. caput in Francia Gonzag.
Fabiana V. caput in Maiore Nazareth, Colon.
Facundinus Episcopus, Minores.
Fala, Tuit.
Fala alia, Tuit.
Faragia, soror Sigillindis, Tuit.
Faramina, Trudonopoli.
Faraminia, Tuit.
Faranina, Trudonopoli.
Farauia vxor Abatarij Ducis, Tuit.
Farauina V. Tuit.
Farauina alia, Tuit. & in Carthusia.
Farmina, corpus Viconiæ Raise 529.
Farauina V. caput in Monte veteri.
Faustinus Comes cum vxore Gertrude, Cæcil. Carthus. ad Albas Dominas.
Feliciatia, Cat. Conradi L. Reclingh.
Felicitas in Marchianensi Monasterio, Raise f. 491.
Felicitas, ad Clarissas.
Felicitas, in Capitolio.
Felicitas in S. Gallo, Canis. tom. 5. ant. lect.
Felicula in Monasterio Bonæspei, Raise f. 119.
Felix Dux, cognatus Regis.
Felix V. Magdeburgi.
Femellia V. soror S. Gratæ, Tuit. (nem.
Fenagaria V. f. Comitis, Tuit. & ad S. Pantaleonem.
Fenegaria V. Magdeburgi.
Fenella in reliquijs Ernesti Archiepiscopi.
Fenellina V. in Monte veteri.
Fenellina, Tuit. translata in Schœnav Elis. l. 5. c. 14.
Feramna, ad Minores.
Feuagaria V. Trudonopoli.
Feuellina V. Trudonopoli.
Fidelitas, caput Gerundæ, Gonzaga.
Fides, caput translatum, Anno 1113 ad Weissenburg Mon.
Fides, caput Gerundæ in Hispan. Gonzaga.
Fides nomen suum S. Azelinæ indicauit.
Finnira V. Tuit.
Firmindina vxor Theodi Reg. Sicil. ad S. Maximinum.
Firmindina V. Tuit & Tremoniæ.
Firmundina, ad Albas Dominas.
Firmundina, Trudonopoli.
Firminus Cardinalis, Tuit.
Firminus Trudonopoli.
Firminus Sacellanus, Tuit.
Firminus, Tremoniæ.
S. Flamma Virgo, in Monte veteri.
Flauia, caput Mediolani, Paulus Morigi de nobil. Med.
Flauina V. Tuit.
Flauina ad Minores.
Flauinus Romanensis, Tuit.
Flauinus, ad Albas Dominas, & Trudonopoli, corpus in Monte veteri.
Flora V Friburgi Ferrar. 22. Oct.
Flora V. Magdeburgi.
Flora V. Minores.
Flora, ad Machabæos in Cat. impresso.
Flora in Phanosinensi Monasterio, Raise fol. 430.
Flora in Monasterio S. Azelinæ, cui nomen suum indicauit.
Florena V. ad Minores.
Florenia V. ad Minores.
Florentia Regina, ad S Vrsulam.
Florentia filia Ducis Maurorum, ad S. Vrsulam.
Florentia V. vna principalium, ad Ioannitas Colonie.
Florentia V. Magdeburgi.
Florentiana V. caput in Maiore Nazareth. Colon.
Florentia Ætherij sponsi soror, ad Ioannitas.
Florentina v. caput Gerundæ in Hisp, Gonzaga.
Florentina V caput apud Mutenses Virgo Raise.
Florentius de Italia, Tuit.
Florentius M. & Comes, Cæcil.
Florentius Dux, ad S. Vrsulam.
Florentius sororius Regis de Hispania ibidem.
Floreta Viconiæ Adrianus Dauid.
Floriana V. f. R. soror Vrsulæ & Mobiliæ Magd.
Floriana V. ad Minores.
Floriana alia, apud Minores.
Florida V. Magdeburgi.
Florida in reliquijs Ernesti Archiepiscopi.
Florigera Cat. reliquiarum Ernesti.
Florina V. cognata S. Vrsulæ.
Florina V. in reliquijs Ernesti.
Florina sepulta à Quirillo & Clemario.
Florina translata Tornacum Anno 1170.
Florina, Magdeburgi.
Florina & Valeria, Lingonis Saussaius.
Florinus Comes Consiliarius Regis Hisp. Cæcil.
Focatus de Britannia, inuentus Tuitij, testemanuscripto Codice mon. S. Alexij.
Prociferus Episcopus & M. Tuit. & Minores.
Foilanus Episcopus Lucensis, corpus ad Machabæos
Formosa V. ad Minores.
Formo-

Marga-

Margareta caput Clivis in Collegiata Ecclesia.
Margareta Trudonopoli.
Margareta alia Viconiæ, Raise f.529.
Margareta in Bonæspei Monasterio.
Margarita alia ibidem Raise f.118.
Matienes M. Cæcil.
Maria V. caput in S. Gertrude. Coloniæ.
Mariana cuius corpus Liesbornæ.
Marina Regina de Mauritania, caput ad Corpus Christi.
Marinus Episcopus Mediolanensis, Tuit. caput ad Albas Dominas.
Marinus Episcopus de Geneue.
Marinus M. Tuit.
S. Marius M. & Sacellanus, corpus in Monte veteri.
Marius Diaconus, Clarissæ.
Marius Sacellanus Monachij, in Mart. Laud Anno 1166.
Marmenia V. Minores.
Marsilius M. Tuit. & Trudonopoli, pars Gremoniæ in Cathedrali Ecclesia.
Marsodina, pars Trudonopoli.
Martha, Agnes, Afra, ad Ioannitas. Greffgen.
Martha & Saula adiungitur, in Vetustioribus Litanijs & Lectionibus, Vrsulanæ Societati.
Martula V. Trudonopoli.
Martialis Dux de Hispania, ad S. Maximinum, & Pantaleonem.
Martius, in Bonæspei Monasterio, Raise.
Marthama Liesbonæ.
Marona, Magdeburgi.
Matrona Monachij in Lit. S. Michaelis.
Matthæus Episcopus Hiberniensis, Tuit.
Matthæus Miles, Cæcil.
Maurina V. & M. Cæcil. & Carthus.
Maurina R. de Mauritana, caput ad Corpus Christi Sacraria.
Maurina, Cat. Machabæorum.
Maurilius Episcopus Lauicanus, ad Machab. & Treueris, & in Monte veteri.
Maurus cum Willebrando, Osnabrugi.
Maxentia ad Clarissas.
Maxentius, ad Ioannitas.
Maximiana V. ad Minores.
Maximianus Dux Constantinopolitanus, ad S. Vrsulam.
Maximiliana V. Cæcil.
Maximilliana R. Hung. caput, ad Corpus Christi.
Maximilla, Minores.
Maximinus decollatus se manifestauit, ad S. Vrsulam.
Maximinus, pars capitis apud Patres Societatis Iesu, Coloniæ.
Maximus Episcopus cuius cognata erat Albina, ad Clarissas vterque.
Mechtildis V. in Cnechstein.
Mechtundis V. non Martyr prope Basileam.
Medigina V. caput in Maiore Nazareth. Coloniæ
Medropia V. ad Albas Dominas.
Medropia V. ad Minores.
Medrudis V. ad Albas Dominas.
Mercurius in Marchianensi Monasterio, Raise.
Mercurius Episcopus & M. caput in Monte veteri, f.292.
Mezentia V. ad Minores.
Mirandus M. ad S. Vrsulam.
Mitbetta V. non Martyr socia Aureliæ Argentinæ.
Moprianus Rex Hungariæ cum f. Vrsula Cæcil.
Moprianus Miles, f. Loyeæ Reginæ Cæcil.
Mobilia f. R. Hung. soror Vrsulæ & Florianæ Cæcil.
Mobilia V. f. Comitis Hungariæ, Cæcil.
Modulida V. f. Ducis, ad Clarissas.
Monoldus Tuit.
Moretta Regina Monachij ex Lit. S. Michaelis.

Naufragina ex Lit. S. Walburgis, Susati.
Nestoria V. caput Oecaniæ in Castella. Gonzaga.
Nicetius Sacerdos Tuit.
Nicomedes V. Cat. Clarissarum.
Niobe. Cat. Magdeburgi.
S. Nostræ corpus Montibus in Ecclesia Collegiata S. Waldetrudis, festum eius feria quarta post Dominicam Quasimodo.
Nothus Rex Scotorum, Tuit.
Noitburgis V. Vrsulanę in Hemmerode.
Nicolaus M. de Sodalitate Vrsulana, Trudon.
Nympha V. apud Minores.

Odelria, in Porta cœli.
Odibilia V. f. Principis, caput in Hispan. Gonzaga.
Odilia Regina, ad S. Vrsulam quiescit.
Odilia inuenta ad Ioannitas, Anno 1327.
Odilia cuius pars translata Olyssipon. An. 1588.
Odilia V. Huyum translata An. 1287. Bannel.
Odilia cuius caput in Capitolio.
Odilia cuius caput in Cnechstein.
Odilia V. caput in S. Apro Coloniæ.
Odilia V. Parisijs, Gonzaga.
Odrada V. pars Trudonopoli.
Officia V. in Carthus. Confluentinæ, Greffgen.
Oldilia dens Cremonæ apud Clarissas.
Olibia V. cuius crus Gerundiæ in Hisp. Gonz.
Oliua Magdeburgi.
Oliua V. ad Minores.
Oliua caput Tungris. Raise f.330.
Olilla V. caput Laudæ in Insubria, Gonzaga.
Onica nutrix & cognata S. Vrsulæ. Cæcil.
Onopia Viconiæ Adrianus Dauid de reliq. Vic.
Orator M. Minores.
Orpheus ad Clarissas.
Ortmaria, quæ scripsit titulos Tuit. & ad Albas Dominas.
Osanna Minores.

Osilia

Osilia caput ad Clarissas.
Osilia f. Principis de Italia } inuentæ ad Ioannitas cum Constantia Anno 1327.
Osilia f. Comitis
Osilia V.
Osmanna V. Parisijs, ad S. Dionysiū Gonzaga.
Orhilia V. in S. Gertrude Coloniæ.
Ozia V. Regin. fil. sororis Ducis Hung. Cæcil.
Ozia V. & M. Cæcil.

PAchomius Sacerdos & M. Tuit.
Pacifica V. Parisijs in Monasterio Auemariæ. Gonzaga.
Padusia Principissa, Cat. Magdeb.
Palladia V. Tuit.
Palladia Minores.
Palladia totum corpus Cistercij. Iongelinus.
Pallipadia V. Tuit.
Palmatia V. translata Anno 1113. ad Weissenburgense Monasterium.
Pampilus corpus in Monte veteri.
Panafreta V. Tuit.
Panafreta V. alia Tuit.
Panafreta Tremoniæ.
Panafreta Liesbornâ translata in Wilbasen.
Panefredis corpus Parisijs in S. Dionys. Sansacius.
Pannofresa Trudonopoli.
Panosa Reitenburgi in Bauaria.
Panphera corpus Viconiæ, Raise f. 529.
Pantalia V. caput in Maiori Nazareth Colon.
Pantulus Protoepiscopus Basileensis, Tuit. ad S. Vrsulam, Trudonopoli.
Pantula V. Tuit.
Papunius Rex Hiberniensis, Tuit.
Parmenia V. soror Pinnosæ, Cat. Magdeb.
Parmerius M. & Capellanus, Tuit.
Pastelasus Episcopus Agriensis ad Machabæos.
Patmia V. Tuit.
Patralia V. corpus in Monte veteri.
Patraria, Cat. Minorum.
Patripalia V. Trudonopoli & Tuit.
Paubrinalia V. in S. Foilani Monasterio Raise f. 220.
Pauia V. f. Ducis, Tuit.
Pauia, alia Tuit.
Paula Ducissa matertera Cordulæ, Cæcil.
Pauia in S. Saluio, Raise, & costa Louanij.
Paula, totum corpus in Morimundensi, Abbas Iongelinus.
Paula Trudonopoli.
Paulina & Regina, ad S. Martinum Maiorem.
Paulina, Osnabrugi. Greffgen, cognata S. Vrsulæ.
Paulina, caput apud Muisenses Virg. Raise.
Paulina, ad Ioannitas.
Paulina, apud Albas Dominas.
Paulinæ dens Trudonopoli, pars apud Cruciferos.
Paulina V. ad S. Gereonem.
Paulinus Dux, ad S. Vrsulam. Greffgen.
Paulinus, ad Clarissas.
Pelagia, Magdeburgi.
Peneta V. soror S. Pinnosæ, Tuit.
Petminia V. soror Pinnosæ, Tuit.
Permerius Episcopus Cremonēsis, Osnabrugi.
Perpetua V. Cat. Claris.
Perpetua V. collactanea S. Vrsulæ in Bochem Greffgen.
Persilius M. & Comes. Cæcil.
Petronilla Comitissa in Hispania ad S. Maximinum.
Petronilla f. Reg. Sicil. ad Albas Dominas.
Petronilla V. f. Regis Cæcil.
Petropalia Cat. Carthus.
Petrus M. Trudonopoli.
Philippa V. Cæcil.
Philippa V. Carthus.
Philippa V. Clarissarum.
Philippus Rex, Cæcil.
Philippus Sacerdos, Cæcil.
Philippus Miles, Cæcil.
Pigmenius Rex, Tuit.
Pignosa V. ad S. Claram.
Pignosa V. ad Minores.
Pignosa V. f. R. Siciliæ ad S. Maximinum.
Pignosa neptis S. Vrsulæ Mediolani, Paulus Morigi.
Pignosa caput in Marienbaumensi Monasterio Cliuiæ.
Pignosa V. f. R. ad Albas Dominas.
Pimenius M. & Episcopus Parmensis, Tuit.
Pinnosa Regina caput ad S. Martinum Maiorem.
Pinnosa Ducissa, Tremoniæ.
Pinnosa secunda, principalium pars in Andacensi monte, pars Trudonopoli.
Pinnosa Monachij, in Lit. S. Michaelis.
Pinnosa V. ad Ioannitas. & Osnabrugi.
Pinnosa V. caput in Maiori Nazareth Colon.
Pipigaria Regina, Cat. Conradi L. Recklingh.
Pitaria V. soror D. Piri, Clariss. & Carthus.
Pirus Dux. Claris. & Carthus.
Pisona V. f. R. Siciliæ, Tungris, Raise f. 330.
Placentia V. f. Ægidij R. ad Ioannitas.
Placida V. Liesbornæ.
Plectrudis V. ad Clarissas.
Poemius M. Frat. S. Pamphylij. Tuit.
Polemius M. & medicus, Tuit. & Clariss.
Polibra V. in Hispania Gonzaga.
Polimius Episcopus & Cardinalis Tuit.
Polimius Episcopus Adriatensis. Tuit.
Polimius Osnabrugi, Cat. loci.
Polina V. f. D. Dagoberti. Cæcil.
Polinus Archiepiscopus. Cæcil.
Polycarpus in Bonæspei Monasterio, Raise.
Polychronius missus Româ cum SS. Virginib. Tuit.
Polyphamus Carriarius, Tuit.
Pontius Cardinalis, Tuit.
Praxedes Regina caput in Carthusia.
Praxedes caput in Horto Mariæ, Coloniæ.
Prisca Ducissa Hispaniæ. Cæcil.

Prisca V. Cæci.
Prisca V. ex Britania Cæcil.
S. Proculus in Monte veteri.
Protilius Comes, Cæcil.
Protha V. ad Minores.
Proximia V. f. R. Cæcil.
Prudentia V. f. Ducis, ad Clarissas.
Prudentia V. f. Regis, Cæcil.
Prudentia V. cognata S. Vrsulæ ad Ioannitas.
Prudentia V. ad S. Maximinum, Anno 1545. donata Hispano cuidam.
Pusinna V. Tuit.

QVaratius M. Minores, Trudonopolitani vocat Quaratum.
Quiamura V. Trudonopoli.
Querela V. corpus in Weissenburg.
Querillus Episcopus, caput ad S. Vrsulam.
Quirilla V. Magdeb.
Quirillus M. Frater S. Marculi. Tuit.
Quirillus Presbyter, qui vixit sex dies, post accepta vulnera, ad Machab. & Tuit. præcipua corporis pars est in Monte veteri.

RAbata Martyr. Adonis additiones.
Rachilda. Cat Magdeburg.
Raoxmia V. Tuit.
Ratmonia V. [illegible] translata ad S. Martinum Laudunensem Anno 1166. à Guarino Bibl. Præmonst. f. 507.
S. Ratisponsa ad Carmelitas. Greffgen.
Regina V. ad Martinum Maiorem.
Regina V. Osnabrugi.
Regina V. Tremoniæ.
Regina V. alia Tremoniæ., pars capitis in Horto Mariæ Coloniæ.
Regius Martyr, caput apud Ioannitas, pars capitis in Maiore Nazareth.
Reinerus Frater Regis Hisp. Cæcil.
Remaldus Episcopus de Græcia, ad Ioannitas, pars translata Osnabrugum, circa An. 1343.
Respondiasticus Episcopus ad S. Maxim.
Richildis V. corpus in Summuntorio Hochvvard. Hundius.
Rixa Æthiopissa, corpus eius Osnabrugi.
Rodiana C. Magd.
Romana V. Britta Tuit.
Romana V. alia Tuit. & ad Clarissas.
Rosa V ad Albas Dominas.
Rosina, Cat. Magdeb.

SAbaria V. Minores.
Sabaria in Herendal. Wichmans.
Sabina caput in Ab. Campoliliorum in Austria.
Sabina cum alijs in Corona cœli.
Sabina & Iustitia Tremoniæ.
Sabina V. caput in S. Agatha Coloniæ
Sallarina Tuit. & Trudonopoli.
Sallamena V. in S. Gisleno Raise fol. 234.
Silandrina f. S. Viti, Cat. Magd.
Salmena V. Monachij, ex Lit. S. Michaelis.
Salomena, cuius corpus Osnabrugi Greffgen.
Salus, caput translatum ad Wisenburgense Mon.
Saluator M Tremoniæ
Salustia Lisbornæ.
Sambaria Lisbornæ Tuit.
Sambaria Tremoniæ in S. Catharina
Sambaria in Bonæspei Monasterio Raise f. 118.
Sambaria Viconiam translata An. 1158. ibique manet.
Sambaria translata An. 1166. ad S. Mart. Laudunensem à Guarino Viconia, vbi Abbas fuit.
Sambariæ corpus Aquicincti dono Marg. Constant. Imperatricis.
Samcaria in Benninghausen.
Samiuia Lisbornæ.
Samna V. Tuit.
Sancta Artebati in Cathedrali Ecclesia Raise.
Sancta V. Lisbornæ.
Sanctina in S. Gereone. pars costæ Magdeb.
Sanctula, Cat. Magdeb.
Sannia V. Tuit.
Sannia V. alia Tuit.
Sapientia V. F. Kiliani Ducis, ad Ioannitas.
Sapientia V. caput Oropressæ in Hisp. Gonzaga.
Sapientia V. caput Alensonij in Francia Gonzaga.
Sapientia V. nobilis Tuit.
Sapientia crus Gerundi in Hisp. Gonzaga.
Sapientia Monachij in Lit. S. Michaelis.
Sapientia V. ad Clarissas.
Sapientia corpus Pragæ in tuba auro & argento ornata, dono Caroli Quarti Imperatoris.
Sara R. vxor Nothi Regis Tuit.
Saturia V. Tuit.
Saturpia V. Adonis additiones.
Saturnina. Adonis additiones
Saturnina. Minores.
S. Saturninus, Dux & M. caput in Monte veteri.
Sauina V. Cistercij post altare. Iongelinus.
Sauina Clarissæ Coloniæ.
Sauina Minores.
Sauina Trudonopoli.
Saula V. Martyr Romana, Vsuard. Adon. Lit. & Lect. vetus.
Sechia V. caput ad S. Cæciliam.
S. Secunda V. Romæ caput in domo Professa Societatis Iesu.
Secunda Parisijs corpus in S. Dionys. Saussaius.
Secunda V. f. Ducis, Tuit. vixit annis 18.
Secunda in S. Foilano Raise f. 210.
Secunda in Capitolio.
Secunda, ad Albas Dominas.
Secunda alia Tuit.
Sempronia V. Trudonopoli.
Semibaria corpus Parisijs in S. Dion. Saussaius.

sen-

MONITIO CIRCA HAEC NOMINA.

CHiliadem hanc nominum Vrsulanarum Martyrum attuli fide periculoq; catalogorum, vel librariorum: nec enim per occupationes licuit loca singula inspicere: quod tamen ante me conatus est facere R.D. Conradus Lutherus Recklinghusanus, Serenissimi Archiepiscopi & Electoris nostri Commissarius, e cuius excerptis collectisque nominibus quædam delibaui: poterit cui plus otij, catalogū augere, & quanta quolibet in loco portio sit: vnde & quando translata conscribere accuratius, præsertim vbi capita quiescant, inde numerus personarum eiusdem nominis certus colligetur. Nec diffitebor irrepsisse in quosdam catalogos assumenta quædam recentiorum regnorum ac dubiæ fidei: vt Hungariæ, Lombardiæ, Constantinopolitani imperij, Angliæ, Franciæ, quandoque tamen occasionem, vt voces similes adijcerentur, veri dedere tituli sepulcrales: Inuentus fuerat titulus Pastelasij Episcopi Agriensis, huic adnexuit quidam Hūgarici: quia Agria ciuitas Hūgariç est: Wallibrandus in titulo Dux Italię scribebatur, eum posteriores Longobardiæ Ducem nominarunt: Constantia Thraciæ, vel Græciæ, & in reuelationum altera Byrantini, vel Constantinopolitani dicebatur Regis filia: hinc reliquijs S. Constantiæ Imperatricis Constantinopolitanæ titulus adijcitur: Certè quoties licuit primigenias à coæuis conscriptas narrationes inuentionum legere, puta Tuitiensem Gerlaci, aliam Ioannitarum, & quandam Cœnobij S. Maximini, nihil in ijs vnquam vocum recentioris æui reperi: quod minimum ab Vrsulana Chronologia posset abhorrere: sic in catalogis manu recentiore scriptis nonnunquam Episcopi, vel Cardinalis vocem adiectam vidi, quæ in primigenijs exemplaribus deerat. Videtur autem ex hoc catalago reuelationum veritas epidicticè quodammodo monstrari.

Primò enim ducenta circiter nomina Martyrum Vrsulanarum hic relata conueniunt cum ijs, quæ in reuelationibus recitaui, quorū permulta nullis in alijs Sanctis vsitata reperies. puta Axpara, Eustaia, Cornula, Chelindris, Geralina, Immena, Inducta, Firmindina.

2. Præter hæc, ducenta alia nomina conueniunt nominibus reuelationum, etymis, cum affinitate magna vocum: vt Constans, Constantia, Constantinus, Flora, Florinus, Florina, Florentius, Christianus, Christiana, Christina, Christantia: catalogum horum postea dabo.

3. Dignitates & officia personarum conspirant. Nam Dionethus, Ætherius, Ægidius Reges dicuntur, Clemens, Foilanus, Pantulus, Marculus & alij vocantur Episcopi; Alexander Dux vtrobique nominatur.

4. Consentiunt etiam sanguinis & affinitatis coniunctiones. Dionethus enim Pater S. Vrsulæ, Angelina filia Alexandri Ducis; & similes Fratrum, Sororum, cognatorū, vxorū, & propinquorū nominationes in ipsis titulis sepulcralibus inuentæ sunt, conformes reuelationibus, centum quandoque annis ante cœlitus declaratis.

5. Quædam in reuelationibus dubia relicta: vel prætermissa, titulis inuentis sunt illustrata: nihil in reuelationibus de Martyrio Dionethi, Ægidij Regis, Reginæ Helenæ, Iosippæ sororis Dionethi: atque Angelinæ Abbatissæ filiæ Alexandri cōtinetur: Martyres autē fuisse demonstrant tituli: videntur enim hi secunda in classe & nauigatione cum sponso Ætherio accessisse: cuius socias personas extra tres quatuorve, non attingunt reuelationes.

6. Fatentur reuelationes, complures alios Reges, & Principes viros, feminasque adfuisse, cœlitus nondum indicatos: quibus Reguli quidam Hispaniæ, Siciliæ, Pannoniæque videntur indicari, supra in catalogo recensiti: dummodo non irrepserit quis error in templorum quorundam indices: & ingenuè fateor, quosdam horum non posse me falsitatis suspicione liberare, & confictarum dignitatum nominibus quibusdam adiectarum.

7. Cùm ex hac sola chiliade magna pars nominum in reuelationibus contentorum confirmetur, genealogiæ, etiam dignitates & officia personarum sodalitatis Vrsulanæ pleraq; stabiliantur, non dubito, quin reliqua nomina repetienda sint, si ex Hispania, Gallia, Italia, ceterisq; plagis orbis catalogi nominatorum corporum huius sodalitatis conquirantur: quod vt facere dignentur ij, qui istiusmodi abundant reliquijs, etiam atque etiam rogo: interim colligam vtriusque catalogi communia vel affinia nomina.

SELE-

SELECTA NOMINA NVMERVSQVE EORVM: QVAE EX indicibus templorum excerpta, vel eadem, vel affinia sunt eis, quæ in reuelationibus continentur.

TOMI SECVNDI HISTORIÆ S. VRSVLÆ, LIBER NONVS.

CVLTVS SS. VIRGINUM.

LEuationes & translationes reliquiarū Vrsulanarum orbe toto factæ, cultum earum mirificè propagarunt: qui tamen continuo ab ipso Martyrij tempore in loco funerationis cœperat, magno incolarum bono: scilicet amat non minus in se, quam in Sanctis Deus honorari, ideò nec amicos Iobi exaudiuit ante, quàm deprecator Iobus accessisset, id honoris ei deferri voluit, vt tali tantū interprete, vel Patrono, ad illud, quod supplices petebant, impetrandum vterentur. Nec tamen illo seruorum honore minuitur; imò potius augetur Domini reuerentia, cuius intuitu cultus is etiam seruis illius ac amicis exhibetur, teste sancto Hieronymo. Honoramus, *ait,* reliquias Martyrum, vt eum, cuius sunt Martyres, adoremus: honoramus seruos, vt honor seruorum redundet in Dominum, qui ait Marc. 9. Qui vos suscipit, me suscipit. *Cùm igitur constet, vt infrà ostendam, ab Ecclesiâ in Martyribus quinto seculo S. Vrsulam cum Sodalibus esse numeratam; initium eius cultus, ac progressum exsequemur. Tum qui orbe toto præcipui cultores eius, præsertim è Religiosis exstiterint. Denique varij proponentur ritus & modi, quibus ea per orbem Sodalitas fuerit à Christianis honorata, magno cum emolumento.*

Deus in Sanctis honoratur.

S. Hier. ep. 53. ad Riparium.

Tres libri huius partes.

CA-

CAPVT I.

Templa quando S. Vrsulæ erigi cœpta sint.

SOLEBANT fideles primis nascentis Ecclesiæ seculis, illustrioribus fidei testibus Ecclesias erigere, & statim quidem ab ipso martyrij tempore, cùm primùm ardor persecutionis deferbuisset: ita in Africâ S. Cypriano (qui 24. annis post sanctam Vrsulam martyrium fecit) sanctus Augustinus ait, duas erectas Basilicas, alteram vbi sanguinem profudit, alteram, vbi sepulturæ corpus mandatum est. Locum verò Martyrij docet, *mensam sancti Cypriani* esse appellatam, his verbis: *In eo loco, vbi posuit carnis exuuias, sæua tunc multitudo conuenerat, quæ propter odium Christi funderet sanguinem Cypriani, ibi hodie venerans multitudo concurrit, quæ propter natalem Cypriani bibit sanguinem Christi, quantò deuotiùs ibi propter nomen Christi fusus est sanguis Cypriani. Denique sicut nostis, quicunque Carthaginem nostis, in eodem loco mensa Deo constructa est: tamen mensa dicitur Cypriani, non quia ibi est vnquam Cyprianus epulatus; sed quia ibi est immolatus, & quia ipsâ immolatione sua parauit hanc mensam, non in qua pascat, siue pascatur: sed in qua sacrificium Deo, cui & ipse oblatus est, offeratur. Sed vt mensa illa, quæ Dei est, etiam Cypriani vocetur, hæc causa est, quia vt illa modo cingitur ab obsequentibus, ibi Cyprianus cingebatur à persequentibus, vbi nunc alia ab amicis orantibus honoratur, ibi tunc Cyprianus ab inimicis frementibus calcabatur; postremò vbi illa erecta est, ibi prostratus est.* Ita S. Augustinus clarè ritum ostendit, quo initio nascentis Ecclesiæ Christi athletas pro fide fortiter occumbentes annuâ solennitate fideles prosequebantur: erecta enim ibidem Ecclesia cum altari, quotannis ad diem natalem Martyris festivè celebrandum confluebant; vt sacrâ synaxi reficerentur. Non ita multo post eodem seculo S. Seuerinus Coloniæ eidem Martyri S. Cypriano, ac Cornelio insignem construxit Basilicam, quæ tamen à sepulturâ S. Fundatoris nomen immutauit. Saussaius scribit, S. Regulum Arelatæ cùm degeret, diuinitùs cognouisse martyrium S. Dionysij; quod Parisijs fecerat: statimque aduolâsse, & erectâ super Martyris sepulcrum Ecclesiâ, Syluanectum abijsse. Confirmat morem istum Baronius ex actis S. Patrocli Martyris, quæ exstant apud Surium ad 21. Ianuar. *Tunc Eusebius ædificauit super corpus S. Viri paruam parua facultate Ecclesiam, ibique iuxta corpus Sanctum, sibi etiam sepulturam poposcerat.*

S. Cypriani locus martyrij ornatur templo. *S. August. ser. 113. de diuersis.*

S. Seuerinus eidem Coloniæ erigit Ecclesiam. *Martyrol. Gal. 30. Martij.*

Locus Martyrij S. Patrocli ornatur Ecclesia

Appellabantur autem Martyrum Ecclesiæ, Martyrium: nam S. Augustinus *Martyrium S. Stephani* vocat locum, in quo Stephanus colebatur: & templum Hierosolymis in monte Caluariæ excitatum à Constantino, Eusebius *Magnum Martyrium* nuncupat, quia Christus, quem SS. Patres *Caput Martyrum* nominarunt, suum ibi profudit sanguinem. Eadem templa *Martyrum memoriæ* dicebantur: hinc loco cit. inquit S. Augustinus: *nos Martyribus nostris non templa; sed memorias sicut hominibus mortuis, quorum apud Deum viuit spiritus, fabricamus.* Porrò si plures eodem loci Martyres mortem pro fide oppetijssent, *Concilium Sanctorum* appellabatur: vt de S. Damaso, S. Hieronymus dicat: *Hic multa Sanctorum corpora requisiuit, & inuenit, quorum etiam concilia, & sepulcra versibus declarauit, & adornauit.* Simili voce S. Ambrosius vtitur aduersùs Symmachum, dum Sanctarum Virginum Collegium appellat *Concilium Virginitatis.* Fuit igitur similis *memoria*, siue *Martyrium*, vel *Concilium Sanctorum*, ipso Martyrij anno à ciuibus Coloniensibus in gratiarum etiam actionem liberatæ vrbis excitatum: vt indicat M.S. Codex, cuius fragmentum exstat in Surio, qui Clematiani templi restaurationis vnam adfert occasionem, negligentiam cultus SS. Virginum, incensâ custode earum Ecclesiâ, his verbis. *Nam cur cœlestis huius exercitus à principio gesta simul, & prælia non scriberentur, vt sic demum puriùs, & lucidiùs ad aures posteritatis transmitterentur, quotus in omni genere mirari debeat, cum causam huius negligentiæ communis penè omnium populorum afflictio, per barbaros his maximè*

Baron. ad Ann. 178. n. 3.

Ea dicebatur Martyrium.

L. 2. de ciu. Dei. c. 8.

Euseb. l. 4. vita Constant. c. 40.

Memoria. Concilium Sanctorum vbi plures occisi pro fide.

Ciues eodem anno S. Vrsulæ Ecclesiam exstruunt.

ximè regionibus debacchantes inflicta perdoceat; per quam etiam hoc factum, vt earundem SS. Virginum memoria, post incensam Sanctorum corporum custodem Ecclesiam paulatim ab ore primùm, deinde ab ipso pectore religiosi dudum populi laberetur. & hanc ponit causam, cur Clematius à Deo sit euocatus, vt Ecclesiam & cultũ SS. Virginum instauraret.

Idem significat vetus historia, dum post sepulturam addit, *breuiq́ tempore, sicut hodiè est cernere, sanctissimæ Virginum reliquiæ ad æternam Coloniensium gloriam pausauerunt in pace: Ex eo autem crescente iam diuinâ religione non modo consuetudo, sed pro consuetudine sacramentum ciuibus inoleuit, vt intra ambitum Virginalis sepulturæ, nemo vsque hodie cuiusquam mortui corpus audeat sepelire.* mox de Clematio subdit, *qui pro voto suo Ecclesiam super sanctissimos cineres à fundamentis constructam, in honorem SS. Virginum compleuit*, vel vt ipse Clematius loquitur in monimento inciso, hanc Basilicam *à fundamentis restituit.* nam ante à ciuibus erectam, & exustam restaurauit. Anno igitur incarnati Seruatoris 238. ad 21. Octob. solenni ritu Sacrum videtur celebratum: nam tres coæui S. Vrsulæ morem hunc probant. Tertull. ait, *pro natalitijs annua die facimus*, &c. S. Cyprianus, *sacrificia pro his semper, vt meministis, offerimus, quoties Martyrum passiones, & dies aniuersariâ commemoratione celebramus.* Et S. Gregorius Thaumaturgus, *instituit eos, quos baptizarat, vt celebrarent natalitia Martyrum*, ait Gregor. Niss. in vitâ, consuetudine scilicet eo tempore recepta, iuxta S. Augustinum de mensâ S. Cypriani, vt Sacerdote ad aram faciente sacrâ synaxi reficerentur.

Tert. l. de coro. Martyris c. 3. S. Cyprian. ep. 34. S. Gregor. Thaumaturgus.

Ex his conficio iam inde à S. Vrsulæ tempore, more passim vsitato, iuxta illius æui Scriptores, Colonienses vrbe egressos quotannis magnâ celebritate diuina ibi peregisse. Porrò vti S. Vrsulæ Coloniæ, sic S. Cuneræ Rhenensi in oppido statim à Martyrio ibidem erecta Ecclesia. S. item Christinæ prope Basileam in monte, ac tribus alijs Virginibus Eichseliæ. nam S. Aureliæ Argentoratense templum parochiale his longè posterius est.

Anniuersarium instituunt.

CAPVT II.

Festum eiusdem Martyris, quando institutum.

Festa Sanctorum.

PRæter Dominicam diem festum potuisse institui ad Sanctorum cum Deo in cœlis regnantium honorem, nemo est Catholicorum, qui ambigat: & rectè quidem, vt fidelium mentes ad imitandum Sanctos prouocentur in vitâ, quos tantà cernunt gloriâ à Deo non in cœlis tantùm, sed in terrâ etiam decorari. Vtilitatem festorum istorum breuiter attingit S. Augustin. *Populus Christianus memorias Martyrum religiosâ solennitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & vt meritis eorum consocietur, atque orationibus adiuuetur; ita tamen, vt nulli Martyrum; sed ipsi Deo Martyrum; quamuis in memoriam Martyrum, constituamus altaria.*

S. August. l. 20. C. D. c. 21.

Ea verò festiuitas iam inde ab Ecclesiæ incunabulis Natale dicebatur; quâ Sanctus de terrâ ad cœlum; de labore ad requiem; de cruciatibus ad delicias non fluxas; sed æternas feliciùs nasceretur. S. Clemens vult ea manasse festa ex Apostolicis institutis; nemo enim nisi Apostolorum autoritate rem tantam in Ecclesiâ sine Scripturæ diuinæ exemplis ausus fuisset inchoare. *Neque rursum,* (ait Cæsar Baronius) *ab vniuersali Ecclesia recepta essent, nisi id omnes ex Apostolicâ traditione nouissent dimanasse.*

Natale dicebantur. Origo ab Apostolis. *S. Clemens l. 8. constit. c. 23. Baron. ad Ann. 58.*

Exstant apud Eusebium verba Epistolæ, quam Smyrnensis Ecclesia ad alias scripsit seculo secundo Ecclesias, in quâ S. Polycarpi historiam ita concludit: *hic nos postea ossa eius potiora lapillis pretiosis, auroq́ puriora ex cineribus electa eo loco reposuimus, qui illis erat decorus, consentaneusq́: vbi sanè nobis in vnum aliquando coactis Dominus præstabit, vt celebrem eius Martyrij diem instar Natalis festi cum exsultatione, & gaudio quantum fieri potest maximo recolamus.* Idem Eusebius autor est, antiquos Christianos, propter nullam persecutionem, aut loci incommoditatem à celebrandis SS. Martyrum memorijs destitisse, quam vocat Tertullianus loc. citat. *antiquam maiorum tradi-*

Euseb. l. 4. c. 14. Tempore S. Polycarpi. *Eus. l. 7. c. 17.* Etiam in persecutione.

traditionem, vt iam centum ante S. Vrſulæ tempora annis ea toto orbe conſuetudo ſit obſeruata. Nam Clemens ita de Feſto S. Stephani ſtatuit. *In die S. Stephani Protomartyris quieſcant, & religioſorum ſanctorum Martyrum, qui Chriſtum propriâ vita antepoſuerunt.* Suffragatur Origenes, æqualis S. Vrſulæ. *Benè & ſecundùm voluntatem Dei eorum memoriam SS. Patres celebrari mandârunt ſemper in Eccleſijs veluti pro Domino morientium.* Celeberrimus eſt S. Cypriani locus Clerum commonentis, vt dies Martyrij tabulis Eccleſiaſticis conſignarentur. *Denique & dies eorum, ait, quibus excedunt, adnotate, vt commemorationes eorum inter memorias Martyum poſſimus celebrare, quanquam Tertullus fideliſſimus & deuotiſſimus F. noſter, pro certa ſolicitudine & cura ſua, quam Fratribus in omni obſequio operationis impertit, quæ nec illic circa curam corporũ deeſt, ſcripſerit & ſcribat, ac ſignificet mihi dies, quibus in carcere Beati Fratres noſtri ad immortalitatem glorioſæ mortis ex iſtâ tranſeunt, vt celebrentur hic à nobis oblationes, & ſacrificia ob commemorationes ipſorum, quæ citò vobiſcum Domino protegente celebrabimus.*

Clemens lib. 5. c. 32. Feſtum S. Stephani. *Origenes hom. 3. in Matth.* *S. Cyprianus ep. 37. ad Clerum Carthag.*

Satis hæc monſtrant, iam inde ab ipſis Apoſtolorum temporibus morem inualuiſſe, Martyrij dies accuratè notandi, eiusque memoriam feſtiuis gaudijs annuâ ſolennitate renouandi. Cùm igitur oſtenſum ſit, ipſo Martyrij anno S. Vrſulæ Coloniæ, & in Rhenenſi oppido S. Cuneræ fuiſſe templum excitatum, etiam dies feſtus more recepto quotannis fuit celebratus. Nec eſt, quod quis de S. Cunerâ opponat, duplex eius feſtum poſt Annum 700. à S. Willebrordo inchoatum, vt enim libens dedero tranſlationis diem à S. Viro inſtitutum; Martyrij tamen ſolennitatem non niſi approbatam puto, & pridem more maiorum receptam, ita pro S. Aurelia 15. *Octob.* pro S. Vrſula 21. & pro S. Cunera 28. tabulis conſignata pridem feſtiuitas. Porrò quando cœperint collapsâ conſuetudine renouari eæ celebritates, ex varijs ſtatutis colligi poteſt: nam ante trecentos annos Coloniæ ab Henrico Archiepiſcopo circa Annum 1328. inter feſta S. Vrſulæ dies numerabatur, quod antiquatum Ferdinandus Archiepiſcop. ſuperſtes inſtaurauit. Fuit & S. Aureliæ V. non martyris è Sodalitate eadem feſtum ſolenniter peractum multis ſeculis Argentorati, quod cum auſu temerario ciues labore violarent, morte 24. ciuium Deus vltum voluit, vt lib. 10. fuſiùs referetur.

CAPVT III.

Anno 463. cultus S. Vrſulæ collapſus redintegratur.

Lapſu temporum, & morte S. Seuerini, ac Euergiſli refrixit pietas cultus Vrſulani, deerat Præſulis exemplum, quale in vtroque nominato Epiſcopo non ſine prodigijs viderant. S. quidem Seuerinus (vt autor eſt Ægidius) quotidie more ſuo ſub veſperam extra muros obibat pſallendo Monaſteria; Nam erant extra Coloniam, præter S. Gereonis à S. Helenâ exſtructam, SS. Cornelij & Cypriani Baſilica à S. Seuerino recens excitata, & S. Vrſulæ à ciuibus erecta. Denique & Magdalenæum Sacellum: dum igitur in reditu per agrum Vrſulanum S. Præſul tendit ad locum, vbi hodie S. Seruatij Sacellum excitatum viſitur, in memoriam miraculi, ibi columnam igneam conſpexit, eoque prodigio S. Seruatij vitæ ſanctitatem didicit. Idem Antiſtes dum aliàs ſimili religione eadem obiret templa cum S. Euergiſlo, S. Martinum vidit Angelis ſtipatum ad cœlum euolare. Nec minor fuit S. Euergiſli ſucceſſoris erga SS. Martyres pietas. Hic cùm graui dolore capitis cruciatus ad SS. Martyrum memoriam oratum acceſſiſſet, & in templi ingreſſu, verſum illum Dauidicum caneret. *Exſultabũt Sancti in gloriâ.* Sancti ipſi Martyres in S. Gereonis Baſilica è tumulis reſponderunt. *Lætabuntur in cubilibus ſuis.* Tali Sanctorum reſponſo Pontifex capite æger recreatus, & in ſpem ſanitatis erectus, cùm puluerem è loco ſepulcrorum manibus collectum vertici impoſuiſſet, ſenſit præſens fugando dolori remedium, vt Surius memorat. Horum exemplis venerationis Martyrum Colonienſes orbati ciues, cum Attilana vaſtatione conflagraſſet (ait M. S. codex apud Surium 21. Octob.) *per quam* (afflictionem barbarorum) *factum eſt, vt earum SS. Virginum*

Ægidius tom. 1. Epiſcoporũ Leod. S. Seuerini viſiones dum obit loca ſacra. E tumulis Martyres S. Euergiſlo reſpondent. *Surius in vita 24. Octob.* Refrigeſcit cultus.

ginum memoria, poſt incenſam Sanctorum corporum cuſtodem Eccleſiam, paulatim ab ore primum, deinde ab ipſo pectore religioſi dudum populi laberetur, hæc nihilominus negligentia de honorandis theſauri pretioſiſſimi loculis in noſtratibus adeò vehementer indurui, vt ex remotis valdè Orientalium regionum partibus Clematius quidam Vir, vt rerum exitus docuit, clarus ſimul, & religioſus, atque ad illuſtrandas, honorandasq́ famâ pariter & munere SS. Virginum ſepulturas idoneus, crebris viſionum prodigijs, terroribus, & documentis Coloniam inuitatus accederet, & quæcunque coactus in loco ſuo primum timore ſpoponderat, hic in redintegrandâ SS. Virginum Baſilicâ religionis deuotione perficeret. Hic igitur Clematius ex Alexandrinis Ægypti, vt reor, Clematijs oriundus, cùm SS. Virginum crebris viſionibus excitus, tum terrore aliquo cœlitùs immiſſo concitatus, voto ſe obligauit templi SS. Virginibus excitandi: id poſt Attilanam vaſtitatem contigiſſe, haud obſcurè Machabæiticarum Virginum archæa ſignificant, vt oſtendam infra.

Euocatur Clematius.

Vnde cum Attila circa Annum 451. Galliam, & Agrippinam ferro flammaque depopulatus eſſet, & incensâ S. Vrſulæ Eccleſiâ per decem annos, omnis tot millium Martyrum memoriâ penitùs interijſſe videretur, opus erat, vt Clematius Alexandrinus ex oriente priſcorum Clematiorum ſtudium ſacras Virgines venerandi Coloniæ reſtaurato templo renouaret.

Vrſulanū templum exuſtum reſtaurat.

Accidit inſtauratio magno prouentu cultûs Vrſulani; nam vrbis Epiſcopus Solinus caſtigatâ tam propriâ, quàm Colonienſium incuriâ, mox adiecit animum, vt quando magnificētiâ propè regiâ Vrſulana Baſilica inſtauraretur, collis Magdalenæo Sacello inclytus, & mutato Greeſbergenſi nomine, iam ager Vrſulanus appellatus ob ſanguinis Virginei commune receptaculum, maiori cultu, & obſeruantia laxatis Sacelli anguſtijs coleretur. Hunc porro Solini Epiſcopi in reſtituendo Vrſulano cultu conatum, & indefeſſum ſtudium eadem teſtantur Machabæiticarum Virginum Archæa, & refertur in loci M.S. codice his verbis. *Hinc poſt annos aliquot ſalutis, videlicet 463. aut circiter, Solinus Archiepiſcopus Colonienſis, vt ſacris his loci munitionem aliquam faceret, ſanctisq́ Virginibus reuerentiam maiorem (ſicut in Archiuis huius vrbis reperimus notatum) vetuſtis iſtis his mœnibus, noua quædam è loco, vbi nunc eſt Xenodochium (quod noſtri Wipperwaldt vocant) adijciens, ſtatuensq́ portam, quæ vulgo Würffelpfort appellatur, eo loco, vbi nunc S. Vrſulæ exſtat Baſilica, & eam Greesbergenſis ſiue Vrſulani agri regionem muro circumcinxit & intra vrbem contraxit, eamq́ tanto ampliorem reddidit, nec non oſſa SS. quoad potuit è terra veteribus eruens loculis, lapideis iterum recondit mauſoleis, & ædiculam iſtam hic Magdalenæam in loco veſtro ipſe exſtruxit ampliorē. Fuêre quoque his temporibus, qui Baſilicam iſtam D. Vrſulæ ſacram à vobis Occidentem verſus exſtruerēt, vt abundè affatimq́, tam ſacris pignoribus pro viciniâ fieret copia peregrinationis, atque à pluribus tam exteris, quàm noſtris condecorarentur. Eâ ergo causâ foſſæ, tunc aliquot in iſto vernanti ſuauiq́ ſanguinis agro rubricoſoq́ Polyandrio apertæ ſunt, ne diutius tam ſacræ reliquiæ deliteſcerent, & præſertim quando primum illud Magdalenæ Sacellum per Solinum in templum illud notiſſimum (quod noſtro tempore per Heliam eſt tam anguſtè inſtauratum) ampliaretur, iſtius tamen Sacelli ſpatio, tunc perpulcrè intercluſo, locum ſuum ad lænam in eo obtinente.*

Solinus Epiſcopus aliud templum S. Vrſulæ erigit.

Idem muro cingit agrum Vrſulanum.

Templum ædificat.

Ita varia facta ſunt ſeculo quinto, ad cultus Vrſulani inſtaurationem. *Primò*, Clematiana S. Vrſulæ Baſilica conſtructa. *Secundò*, ſimilis à Solino Epiſcopo in colle Greeſbergenſi laxatis Magdalenæi Sacelli anguſtijs ædificata. *Tertiò*, corpora Sanctarum Virginum plurima confertim tumulata, ſeorſim lapideis ſunt ſarcophagis condita. *Quartò*, totus Vrſulanus ager vallo coronatus, vt ſuburbij rationem haberet vrbi contiguus, & munitione quadam cinctus, licet vrbis arcuatis mœnibus, non niſi poſt ſexcentos annos à Philippo Heinſbergenſi Epiſcopo fuerit circumſcriptus.

CAPVT IV.

Quinto seculo cultus, & festum cœpit solenniter ab exteris etiam celebrari, & de institutis ad Sanctam Vrsulam peregrinationibus, iam inde à Martyrij tempore.

Ann. 500. festum S. Vrsulę per orbem celebratur. Gauantus 21. Octob. f.106. Schulting. to. 1. antiq. Eccl. p. 1. c. 23.

ANte annum Christi quingentesimum, festum S. Vrsulæ ab exteris etiam cœptum esse celebrari, autor est Iacobus Philippus Bergomensis, & Bartholomæus Gauantus: Hic Commentario in rubricas Breuiarij ita loquitur, *21. Octob. S. Vrsulæ in quinto seculo, Anno 500. indictum esse festum (S. Vrsulæ) ait Philippus Bergomensis citatus à Schultingio*, qui Schultingius de seculo quinto ita pronunciat in festo S. Vrsulæ, *S. Vrsulæ solennitatem celebrari in Kalend. Nouembr. eo scilicet seculo* (quinto) *refert Bergomensis.* Vocat autem solennitatem, quia fuit communiter etiam in Romana Ecclesia multis seculis ritu duplici celebrata, translato in alium diem festo S. Hilarionis, vsque ad Pij V. Breuiarij Rom. correctionem, hunc cit. loc. Gauantus de hoc festo ita pergit. *In Missali Vaticano vol. 3808. Officium solenne proprium totum in Breuiar. Anno 1550.*

Origo à Clematio.

Sed origo quæritur eius solennis in orbe Christiano S. Vrsulæ festiuitatis: Ego censeo ad Clematij reditum in Orientem esse referendam, qui magnis prodigijs, Coloniam euocatus, cùm ibidem loci maiestatem, & miraculorum multitudinem cognouisset, totus in eo fuit, vt ad quos diuertebat, ijs etiam admiranda Dei opera, & almæ huius Sodalitatis martyrium, prodigiaque commemoraret, itaque ad cultum SS. Virginum inflammaret. Confirmat id M. S. Codex, cuius fragmentum extat in Surianis Tomis his verbis. *Qui* (S. Clematius) *non solum in loco proprio pretiosorum corporum venerationem debitam redintegrauit, & auxit, verùm etiam in exteras prouincias, vnde venerat, & per quas iter fecerat, famam tantam eundo, & redeundo produxit.* Atque ita videtur is cultus seculo quinto in Italiam, aliasque regiones penetrasse, vt volunt Bergomensis, Gauantus, Schultingius.

Et quia sanctissimæ Virgines vitæ sanctitudinis rudimenta in peregrinatione Romanâ potuerunt, seque itineris molestijs ad fortiter pro Christo mortem oppetendam præpararunt, voluit Deus, vt paulò post martyrium viri illustres & Reges etiam ipsarum Mausolea religiosè viserent, trophæa inspicerent, sacros cineres submissis genibus venerarentur.

S. Papunius Rex visitat S. Vrsulam.

Harbernus Gerlaci Tuitiensis Abbatis successor scribit hunc titulum se repperisse. *S. Papunius Martyr, & Rex Hiberniensis, frater S. Nothi, qui venit visitare corpora sanctarum Virginum.* Qui satis indicat, peracto Coloniæ martyrio, famâ excitum Tropæorum Virgineorum, & fratris Nothi Regis Scotiæ, gentiles suos Coloniæ visere voluisse, fratrisque sui sacras exuuias, cuius hic iuxta detectus titulus est, *S. Nothus Martyr & Rex Scotorum*: Sed quo tempore & loco palmam martyrij talis obtinuerit, hactenus non potui reperire: An Maximini tempore triennij, quo Germaniam vastarat, Galliam occupabat, Italiam ferro flammaq; populabatur? suos certè in Gallicanis Rheni litoribus habuerit belli duces, qui præsidia Romàna, quæ iussu literisq; Senatus in fide (vti Colonia) populi Romani contra Maximinum hostem Imperij & perduellem declaratum permanebant, vel expugnarent armis, vel crebris assultibus, & expilationibus ad deditionem compellerent: an forte redux Colo iã peractâ sacrâ peregrinatione in tales harpyas incidit, qui oculos semper intẽtos habebant in ciues Agrippinates, & eos, qui vltro citroq; eò commeabant? potuit sanè in istos, dum Colonia in Hiberniam rediret, incidisse, à quibus, vt ex hostico veniens interemtus, in vrbem à famulis fuerit reportatus. fauet triennij sextæ persecutionis in Christianos excitatæ tempus idoneũ: fauet locus in fide Romani semper Senatus perseuerans; votum fortè accesserit Regis, vt cui negatum eodem tempore & loco cum gentilibus suis occumbere, iam socius martyrij loco etiam sepulturæ communi frueretur: ita etiam fieri potuit, vt Clematius & Liuoldus pollinctores Virginum à similibus occiderentur, quorum corpora prope Virgines tumulata, cultum etiam sacrum meruerunt.

Quomodo Martyr.

Hunc

2. Clematius.

Hunc primum ad sepulcra Martyrum Hibernia misit: alterum ex Oriente, vt credo Alexandriâ Clematium, qui vt nocturnis SS. Virginum apparentium monitis obsequeretur, voto se etiam obligauit, loca sepulturæ earum Basilicæ restauratione honorandi: idem cœlesti consilio remissus in patriam est, vt cultum Parthenium in omnes, quas transibat oras propagaret. Tertium Francia S. Florianum, de quo sequenti capite fusiùs erit disserendum. Quartum Polonia post Annum 1140. Miesco, magnum Poloniæ Ducem, qui cùm Coloniam profectus, SS. Virgines supplex veneraturus, ibi regio apparatu receptus à ciuibus esset, duas in Poloniâ construxit Abbatias, in quibus Coloniâ tantum oriundos voluit Deo militare. Prætereà viri etiam sanctitate illustres ad sacras has exuuias piè deuenerandas sunt peregrinati. Post S. Audoënum, S. Norbertus, vt sæpè dixi, è Gallijs huc se recepit, vt sanctarum Virginum patrocinium & sacras ipsas exuuias obtineret: S. Iuliana huc aduolauit è Belgio, vt tot deprecatricibus festi solennis Corporis Christi institutionem impetraret. S. Aszelina dies hic integros 30. quandoque exigebat, cum è Franciâ Coloniam venisset, quia mens eius non poterat cultu, & veneratione tot millium Virginum satiari.

3. S Florianus Rex. 4. Miesco Poloniæ Dux. Viri Sancti.

CAPVT V.

Circa Annum Domini 500. S. Elon Episcopus, S. Florianus Rex, S. Engelinda Regina, cum magno comitatu, dum Coloniam tendunt, S. Vrsulam visitaturi, propè Confluentiam nobili martyrio coronantur.

Illustrissimum hoc martyrium, si personarum dignitatem & multitudinem consideres, temporum turbulentissimorum iniquitas, maiorum nostrorum, & inprimis loci accolarum negligentia posteris eripuit: vt mirum sit, nullum hactenus autorem libris editis clarum, huius tam nobilis certaminis meminisse: quod vt scriberem, me necessitas compulit; cui à Confluentinis obiectum est, apud se partem sodalitatis Vrsulanæ fecisse martyrium: id fieri potuisse auxit mihi suspicionem, repertis in Carthusiâ Coloniensi reliquijs, quibus hæc adiecta erat vetustissima epigraphe. *De Societate S. Floriani Martyris, qui passus fuit cum Socijs in Besselich sub Confluentiâ, & dicitur esse de numero vndecim milliū Virginum, & ibidem mansisse cum socijs suis pro nomine Christi.* Hac inscriptione Anno 1638. lecta, cum cardinem historiæ & Martyrij Vrsulani locum, quem demonstrasse mihi videbar, nutare aduerterem, multas ad PP. de Obseruantiâ, custodes sacrarum exuuiarum, ob tertiarias, quibus præsunt, multas etiam ad nostros de Societate dedi literas, vt quidquid in antiquissimis Missalibus, M.SS. tabellis affixis, inscriptionibus & picturis superesset, transmitterent: quâ in re plurimùm operæ posuit P. Henricus Lotzius Patrum de obseruantiâ, tunc minister Prouincialis, destinatis ad me, quæ in Archæis reperit, & quæ, dum locum pro officio inspiceret, ex vetustissimis Codicibus & tabellis inuenit. Ad hæc qui Virginibus à confessionibus tunc erat P. Nicolaus Langenberg, ea, quæ ad honorem, & cultum eorum hactenus facta sunt, & quæ Deus miranda circa eos hodiè etiam operatur, fidâ relatione viuorum adhuc testium curauit. Postea locum ipsum adij, cuncta præsens inspexi, cumque singula inter se aptè cernerem congruere, præcipuè verò Martyrum adiuncta superesse, non dubitaui publico dare, & ostendere, nihil eorum temporis illius profanæ, vel Ecclesiasticæ historiæ repugnare: Nec facilè quid aliud excellentius ad cultum S. Vrsulæ propagandum adferri potest, quam si monstretur, iam tum Anno 500. Reges, & Episcopos Coloniam magno stipatu comitum abijsse, vt sanctarum Virginum reliquias venerarentur, eoque in cultu fecisse Martyrium. Adeste Diui Martyres, fauete, conatibus pijs, & scribentem dirigite, ne aberret incautior: potestis, quia gessistis hæc: & veritatem ipsam clarè in Verbo contemplamini.

Causa scribendi Martyrij. Occasio.

Atque

Atque vt via clarâ methodoque rei gestæ series exponatur: ante Martyrij rationem exsequar, quam honores ipsis habitos, translationem, & miracula recenseam.

Narratio eius ex tabula in templo affixâ.

Historiam aduentus, & cædem eorum breuiter ita narrat tabella templi muro affixa sub picta imagine, quæ coloribus omnia repræsentat; ea Latio donata ex Teutonico sic habet. *Anno post Christum natum quingentesimo in septimana sanctâ, è Gallia venit Rex Florianus cum coniuge Engelindâ, Episcopo Elone, Pupillo Diacono, & VVencesllao Subdiacono, ac toto comitatu suo, qui secundo Rheno nauigabant Coloniam, vt visitarent vndecim millia Virginum, & reliquos ibi sanctos Martyres: hi cum nauigio delati infra Ehrenbreitsteinianum montem, prope Beslich vicinum collem, cernunt in aere igneam fulgurare crucem: quo viso, diuino instinctu, & afflatu appellunt: collem conscendunt: in quo sacellum reperiunt S. Remigio* (postea) *consecratum: quod dum intrat Episcopus vna cum Diacono, & Subdiacono, totoque reliquo comitatu, prope altare sunt ab Hunnis (quorum reliquiæ multa vicina loca eâ tempestate infestabant) omnes trucidati. Passus cum illis est Florianus rex, Engelinda Regina cum omni famulitio; Regis, & Reginæ capita adseruantur integra. In Regis capite plaga luculenta monstratur; Reginæ verò caput hodie adhuc decoro capillitio vestitur: intra & extra Ecclesiam iacent plurimi Martyrum tumulati.* Huic tabellæ fidem facit populi constans traditio, similisque narratio: Imago vetustissima, quæ eadem exprimit, antiquissimum Missale, & vetusti codices Virginum, in quibus eadem recensentur: Nos adiuncta Martyrij penicillatius discutiemus.

Nomina 7. supersunt. S. Elon Episcopus.

Nomina personarum supersunt omnino septem, Confluentiæ trium Ecclesiasticarum, quatuor secularium. Familiam Cleri ducit S. Elon Episcopus: cuius is loci præsul fuerit, ignoratur; præsertim cum eo tempore quidam, (vt postea S. Svvibertus) nulli certæ præfuerint diœcesi, quibus Apostolatus ad barbaras quasque gentes fidei Christianæ subiungandas sedis Apostolicæ priuilegio committebatur. Elones verò in Germaniâ, Galliaque vixisse, testis est Elon, vel Ellon, quem S. Poppo Abbas S. Maximini Anno 1029. pro se constituit præfectum Abbatiæ Bravveilerensis, vt ad eum annum affirmat Brovverus in Annalib. Treuirens. Aderant Episcopo Pupillus Diaconus, & VVencesllaus, quem nonnullæ schedulæ Flaccum etiam appellant. Seculares inter eminet S. Florianus, alius ab eo, qui Diocletiano Cæsare in Norico ripario Tribunus Militaris Anasum fluuium Martyrio suo nobilitauit, vt habet Surius quarto Maij, quamuis ob nominis similitudinem, & quia dies incertus Martyrij Regis Floriani est, videatur eodem die eius solennitas instituta. Meminit & Petrus in catalogo Martyris alterius Floriani, qui cum Calanico & 40. alijs Gazæ occubuit. Vxor ei fuit Engelinda Regina: nominis terminatione in Germaniâ Galliaque eo tempore visitatâ: nam eodem seculo Sigebertus Metensium Rex Clodosindam habebat filiam: & Theodolinda (ad quam extant S. Gregorij M. scripti Dialogi) Regi Longobardorum desponsa ipsum, & gentem totam ab Arij perfidiâ depulsum, Christo aggregauit: de cuius pietate, & fortitudine Brunerus in Boicis videri potest. Præter dictos Martyres, tam in Missali peruetusto, quam M.S. Codice Virgines duæ nominantur: Anibeda, & Enibeda, quæ alibi pedissequæ vocantur: atque horum quidem septem nomina distincta reperiuntur, satellitij verò, & comitatus, qui totus contrucidatus est, ignorantur. Præter hæc septem, duo superant alia in Sacrario SS. Reliquiarum Andernaci: in cuius indice reperitur hæc epigraphe. *Reliquiæ S. Anibedæ Reginæ & Enibedæ filiæ, & Floriani filij, & Getingæ, & aliorum plurimorum, qui post passionē Domini transactis annis quingentis, omnes passi sunt in monte, qui dicitur Besleich, iuxta castrum Ehrenbreitstein, & ab Eremita quodam inuenti, temporibus Arnoldi Archiepiscopi Treuirensis.* vnde Floriani Regis filij & Getingæ nomina accedunt: nam duo priora eadem esse reor cum ante nominatis: Florianum verò filium à Rege Floriano patre diuersum esse conuincunt Confluentina monimenta.

De tribus Florianis.

Lib. 1 cap. 75.

Engelinda Regina.

Paulus Diac. l. 3. c. 29.

Brunerus l. 4. Annal.

Causa peregrinationis.

Causa suscepti itineris peperit accolis quibusdam coniecturam, fuisse de Sodalitate S. Vrsulæ: eam ex tabellâ paulò ante protuli: quam Missale vetustissimum ita narrat. *Quod Rex cum comitatu secundo Rheno descenderit Coloniam versus, vt vnde-*

cira millia Virginum visitaret. Eadem liber Cœnobij M.S. habet. At vnde circa Annum Domini quingentesimum illa S. Vrsulæ in exteris etiam regnis notitia? vt Reges & Episcopi concederent eò peregrinatum? Satis iam fusè supra declaraui, Clematium à Deo ex Oriente circa Annum Domini 463. vocatum, vt S. Vrsulæ combustam repararet basilicam: in itu, redituque sanctarum Virginum prodigia passim diuulgasse; constat etiam ex Gauanto, & alijs iam à quingentesimo Anno solennitatem sanctæ Vrsulæ fuisse per Orbem celebratam, vt iam tum passim fuerint totâ Europâ post Clematij Coloniensem peregrinationem vndecim millia Virginum honorata: quãdo eodem tempore post 500. annũ, vel eò ipso, vt quidam volunt, templum S. Aureliæ Argentorati condebatur, stabatque sanctæ Christianæ parœcia circa Basileam: aliaque Eichselensibus tribus virginibus Vrsulanæ Sodalitatis erecta Ecclesia. Hinc nata quorundam accolarum opinio: licet enim loci fideles Christiani, siue ab ipsis montem conscendentibus peregrinis, siue ex aliquo superstite è comitatu, qui ad nauium custodiam relictus, vel euadere fugâ potuit, cognouerint eos visendarum S. Vrsulæ reliquiarum causâ venisse. Licet id etiam literis videatur esse consignatum, quo magis fidâ relatione posteris vulgaretur: creditum tamen à quibusdam posterioribus seculis fuit, ob Hunnorum etiam nomen, quod cum S. Vrsulâ Martyrio sint coronati: hinc error irrepsit in eam epigraphen reliquiarum dictarum apud PP. Carthusianos Colonienses.

Tempus Martyrij: Tempus Martyrij satis expressè designatur in tabellâ templi, & M.SS. Codicibus Annus 500. adseruant loci Sanctimoniales librum, in quo *Papa Symmacho, & Imperatore Anastasio* passi memorantur, quæ temporis nota cum priore conuenit: Nam Symmachus iuxta Baronij calculũ quindecim Pontificatus annos expleuit, circa 514. vt annus certus videatur, mensis tamen, & dies anceps; nisi quod septimana sancta nominetur, & sacrificij mentio fiat die Martyrij celebrati: ex quo coniecturari diem licet. Cùm enim secundùm Canonem Paschalem Victorini, eo tempore Pascha in secundum Aprilis diem inciderit, videntur feria 5. seu 30. Martij, more pridem recepto solennia Missarum celebrasse, vt postridie Coloniam appulsi, Pascha ibi peragerent: Sic & postea more recepto Paschalem, vel alias anni maiores festiuitates Imperatores certis in vrbibus transigebant.

Locus habitationis. Locus è quo Martyres venerint, ambiguus est, tabella Teutonica, Galliã vocat, vernaculè Welschlandt: quæ vox Germanis non Francos tantum; sed Cisalpinos etiam, & Transalpinos Gallos, Italosque indicat: vt hic coniecturæ locus relinquatur: Interim non defuisse Galliæ Reges, ea tempestate Catholicos, testatur Clodoueus biennio circiter ante traductus ad fidem orthodoxam: & Crotildis vxor eius in Burgundiâ nata, ac pridem ante Christum professa in patriâ; quæ etiam non minima causa fuit, cur maritus in pugnâ voto Christo nuncupato, & victoriâ de hostibus reportatâ, Baptismo fuerit initiatus, vixit etiam tunc S. Sigismundus, Burgundiæ postea Rex & Martyr. Florebant & vitæ sanctitate, doctrinaque celeberrimi ibidem præsules, S. Cæsarius Arelatensis, Auitus Viennensis, à quo Burgundiones fidem acceperunt, S. Remigius Remorum Episcopus merito Francorum Apostolus nominandus: vt non incredibile sit, iam tum potuisse è Gallijs Regem, vel Regulum alicuius loci non adeò celebrem Coloniam peregrinari, cuius etiam fama S. Gregorium Turonensem latuerit.

Status Galliæ.

Italiæ; Eodem anno Theodoricus Gothorum Rex Romam ingressus, pacificè Italiam gubernabat: & licet Arianis infeceretur erroribus, à Symmacho tamen legitimo Pontifice contra Laurentium Antipapam fecit, eodemque anno missis literis gratulatus est Clodoueo: quod insigni prælio fudisset Alemannos. Ideò siue è Gallijs, siue ex Italiæ limitibus eduxeris Regem Florianum cum omni comitatu, certum est secundo Rheno Coloniam petijsse, & Confluentiæ infra Ehrenbreitsteinianum montem litori applicuisse. Notum est Rheni Oppidum Confluentinum, vbi Rheno Mosella miscetur, & iam Drusi æuo Castello Romanorum nobilitatum: ei vicino in monte arx multis retro seculis incubuit, quam Erenbreitstenianam appellant, ea in rupe præcelsâ crepidinem ab Austro Septentrionem versus exten-

extendit subterlabente Rheno, qua se obuertit Confluentibus, vbi placidè Rheno Mosella illabitur. Fuit a mille ferè annis arce decorata, quam Hillinus Archiepisc. Treuir. An. 1166. longo ante tempore ab Archiepiscopis Treuirensibus habitatam, & tunc vetustate fatiscentem turri, & insignibus ædificijs ampliauit; nostra verò ætate ita, tam naturâ, quàm arte communita est, vt dum hæc commentor, non nisi fame potuerit è Gallorum manibus in Cæsaris redigi potestatem: de qua re scribāt alij: Infra rupem, & arcem, lateri hæret, diuerso iugo, mons humilior, vulgo Beslich, nominatur, vbi veteris Helpfensteinianæ arcis ruinæ, rudera que ostenduntur: ad hunc montem diuino monitu classis Regia in hebdomada sacra, vti suspicor die Iouis Sancto, adeoque 30. Martij appulit, vt pro diei illius solennitate in sacello, quod montis iugum exornabat, sacris operarentur: ita comperto tempore, & loco necis tot Martyrum autores inquiramus.

Hunni illi nominantur, qui dicuntur 7. annos ea loca infestasse. Certum est Hunnos veros eo adhuc seculo floruisse, nam teste Paulo Diac. An. 568. Longobardi Italiam petituri Hunnis sedes suas, Pannoniam, concesserunt: ijdem Sigeberto Rege Franciæ circa annum 567. Galliam, teste S. Greg. Turonensi deuastarunt: imo Baronius ex Cedreno ad An. 515. ait, eos Armenia transmissa totam populatos Cappadociam, Lycaoniam vsq; peruenisse: sed biennio post Reges eorum quidam Christi fidem cœperunt profiteri, de quibus auctor hist. Miscellæ. An, inquit 521. *Iustinianus solus incipit imperare, eodem anno transmisit ad Romanos, mulier ex Hunnis, qui dicuntur Saber dicta Boazer, habens secum centum Hunnorum millia: tum & Rex Hunnorum, qui sunt iuxta Bosphorum nomine Gorda accedens ad Imperatorem, factus est Christianus.*

Hunni tunc fuerunt.
Lib. 2. Longob. hist. c. 1.
Turon. l. 4. c. 23.
Cedrenus. Baronius A. 515.
Multi eorum conuersi ad fidem.
Hist. Miscel. li. 16. c. 1.

Nec dee. at Hunnis loca Rhenana septem ipsos annos percursandi opportunitas, cum enim Clodoueus victis Alemannis animum adiecisset, vt pulsis tota Gallia Regulis, & Gothis debellatis Monarchiam sibi ad Pyrenæos vsque montes stabiliret, custodiam Rheni victis iam Alemannis neglexit: adeò quidem, vt licet Franci A. 477. profligato Romanorum Duce Aegidio Coloniam Agrippinā occupassent, ad eam tamen relictam, & desertam ob grauiora bella, non nisi sub An. 507. triumphatis Burgundionibus, & deuicto Gothorum Rege Alarico, iamque stabilita Francica Monarchia adiecit animum recuperandam Clodoueus, vt cum ea ripensem Rheni Regionem in potestatem redigeret, quo Rhenus fieret monarchiæ illius contra Alemannorū assultus limes, & munimentum. Id verò quo astu tentarit, fusè narrat S. Gregor. Turonensis: vnde mirum videri non debet, si Alemannorum reliquiæ, cum ipsis etiam Hunnis, siue Germanicis, siue ipsis etiam Danubianis, vel Pannonicis Rhenanam Galliæ oram per annos 7. iam inde à quingentesimo anno infestarint, quando primùm sede Regni Parisijs constituta, pro regni munitione limitanea, statuit oram Rhenanam præsidijs occupare.

Turon. l. 2. c. 40.

Erant porrò gentes illæ barbaræ, vt sæpe dixi in conflanda societate faciles, & expeditæ, quauis vt nata occasione Gallias incursarent, teste S. Hieronymo: *Innumerabiles*, ait, *& ferocissimæ nationes, vniuersas Gallias occuparunt; Quidquid inter Alpes, & Pyrenæum est, quod Oceano, & Rheno concluditur, Quadus, VVandalus, Sarmata, Alani, Gepides, Heruli, Saxones, Burgundiones, Alemanni, &c. ô lugenda respublica! hostes Pannonij vastauerunt.* Quam tamen depopulationem alij Hunnis, vt alibi dixi, adscripserunt. Atque licet fateremus nullos ea loca Hunnos vastasse, ij vicini populi trans Rhenani, immanitate pares Hunnis, Clodoueo bellis alibi distento, facilè potuerunt obseruata classe Regia struere insidias, illosque trucidare; & odio quidem religionis eò magis, quia constabat passim hostem ipsorum iuratissimum Clodoueum fidem Christianam profiteri.

S. Hieron. Ep. 11.

Inimicis igitur fidei Hunnis ex insidijs, vt videtur, peregrinos obseruantibus, occasionē præbuit diuinum ostentum cogitata facilius exsequēdi. Erat in vicino montis

Occasio Martyrij. Beslich iugū sacellū, temporib. posterioribus S. Remigio dedicatum: hoc dum nauibus præteruehuntur; vident in aëre sideris instar fulgere flammeā crucem ædi sacræ incumbentem, mox & cœlitus admonentur, relictis nauibus eò cōmigrare, & sacris ritè operari. Sacellum ingressis, Elon Pontifex tremenda auspicatur mysteria, adsistentib. Pupillo, & Flacco, seu Wenceslao: Rege interim cum Reginā, totoq; comitatu piè, & religiosè rem diuinam attendentibus; & forte iam præsagis, ostento crucis viso portendi martyrium, quod etiā incensis animis ambiebant: cum irruunt in ædem sacram barbari, qui Episcopum cum Ministris ad aram litantem trucidant: tum verò Regem cum Reginā, totoque comitatu, effera rabie victimas ad mortem Christi amore oppetendam paratissimas immolant: qui tantò libentius ipsâ sanctiore hebdomadâ Christo morienti spretis mundi fluxis regnis commori voluerunt, quanto ardentiùs ad regni cœlestis æternas delicias anhelabant. Exstat in Regis Floriani fronte vulnus ingens cæsim impactum, quo non fugisse mortem, sed aduerso pectore, & exerto capite lætus videtur se barbaris obtulisse laniandum.

Quod si tamen de causâ martyrij quis dubitet, is de ijs etiam Moguntiæ occisis in templo in vastitate illā Wandalorum, cuius paulò ante ex S. Hieronymo memini, qui subdit: *Moguntiacus nobilis quondam ciuitas capta, atque subuersa est, & in Ecclesia multa hominum millia trucidata.* Idem de S. Nicasij coronā ambigat: quem ijdem barbari simili furore paulò post Remis occiderunt. Atque hæc de martyrio: venio ad honores ijs habitos.

Leuatio Martyrū. Leuatio Martyrum An. 1204. contigit 16. Iunij; eam M. S. loci codex his verbis describit: *Post septingentos annos elapsos à Martyrio circa An. 1204. 16. Iunij, altera vice consecratum templum hoc est, cuius compatroni nominati sunt dicti Martyres ab Archiepisc. Treuirensi Ioanne, qui etiam sacram Christi tunicam A. 1196. transtulit ex altari S. Nicolai ad summi tēpli primariam aram Treuirensem.* *A Ioanne Archiepiscopo.* *Hic enim idem Ioannes Archiep. dicto anno tēplum iterum dedicauit eo loci montis Beslich, quo Symmacho Pontifice, & Anastasio Imperatore ipsi martyrio fuerant coronati,* Quâ occasione martyres reperti sint, indicat Andernacensis allata inscriptio: mihi sanè Ioannis Archiepisc. Treuir. nominatio sufficit, vt suspicari liceat eum, si vllum decessorum, studiosissimum semper exstitisse, vt sacra pignora, & inprimis Martyres debito vbiq; honore colerentur: id videre est in ipsa, cuius hic mentio fit, Dominicæ tunicæ eleuatione, quam ita P. Browerus noster inuentam memorat. *Idē tunicā Christi eleuat.* *Brovverus lib. 15. Annal. Treuir. fol. 830 ad A. 1199.* *Proximus annus inuentione thesauri incomparabilis Sacrosanctæ Christi Domini tunicæ celeberrimus exstitit: hæc olim cum augustis aliorum Diuorum in adyta maximi templi spatio inter vtramque turrim medio, in ara D. Nicolao sacra recondita, tum superstitum hominum notionem fugiebat. Ioannes igitur, cum exornando templo atque suscitandis aris intentus multa passim vetera loca diruit, multa noua struit, capsis reliquiarum & forulis passim excussis, atque omnis generis conditorijs in lucem prolatis, in vestem Christi pretiosissimam, manifestis tum indicijs patefactam incidit, atque cum effusa totius ciuitatis gratulatione ipsis Maij Kalendis SS. Philippo, & Iacobo Apostolo festis eam publicè spectandam populo exhibuit: tandem inusitata quadam religione perfusis adstantium animis, in altari recens à se D. Petro tutelari extructo, cum alijs nobilissimis Sanctorum hominum pignoribus reclusit: Aram verò D. Nicolai, quæ hæc tam cælestia, & neoptata quidem eo tempore munera ediderat, varijs item Sanctorum reliquijs cumulauit.* Hæc Browerus, qui ad Annum 1212. quo mortuus est, clarius adhuc depingit huius Antistitis in colendis Sanctis Martyribus eximiam religionem: *Culta*, inquit, *religionis, ac summā, vti par fuit, ab illo diligentia procuratæ illustria quoq; exstant documenta, honoresque, quos Martyrum, Diuorumque memoriæ exquisitos habuit, multis argumentis est contestatus:* *Colit Martyres.* *Ignes æternos sumtu ad alimentum perenne largiter ministrato septenis ante aram maximi tēpli Lychnuchis: at singulis ante D. Matthiæ Apostoli, Eucharij, Valerij, & Materni primorum Antistitum: D. Maximini: Martyrum ad amnis Mosellæ ripam memoriæ conseruari iussit. Similiter fouendi luminis perpetui sumtus Sprinckerbacensi, & D. Tho-*

D. Thomæ Cantuariensis monasterijs : quodque in curtâ olim ab Archiepiscopis iuxta Dei genitricis basilicam habitata sacrarium D. Stephani Protomartyris nomini dicarat, attribuit: iam verò ædem Metropolitanam aliosq. Religiosorum hominũ cœtus, queis iusta, animæq. sua piacula per anniuersaria sacra cõmendauit, quibus nõ opib. ornauit, auxit? Reliqua vide loco citato, nobis indicasse sufficiat, cum qui tam studiosus fuit cultus Diuorum tutelarium intra, & extra Treuirensem vrbem promouendi, Ecclesias vbiq; ornandi, & dotandi; sacras reliquias scrutandi, & eleuandi: cõperto martyres Cõfluentiæ multos tumulatos esse, & ab Anachoreta recens inuentos nõ sumtib. pepercisse, vt cultui publico, renouato templo, & iterum cõsecrato exponerentur; & licet S. Remig. princeps Ecclesiæ, patronus iterum nominaretur; ijdem tamen simul martyres loci Diui tutelares haberẽtur: & 4. Maij cultu anniuersario colerẽtur. Visitur in Sacello talis, aræ primariæ inscriptio: *Altaris summi patronus S. Remigius Episc. est. Compatroni sunt SS. crux, S. Archang. Michaël, SS. Tres Reges, S. Florian. Rex cum Engelindâ Reginâ coniuge Martyres: singulis horũ festiuitatib. indulgentiæ sunt attributæ.* Atq; hæc quidẽ A. 1204. facta, constat ex M. S. codice Ioãnis Archiep. studio, stetitq; ara S. Remigio, & dictis martyribus cõsecrata, ad an. vsq; 1636. quãdo Suecorũ sacrilegis manibus effracta, & exsecrata est: Sigillũ tamen, & sacrarũ reliquiarũ theca, superest inuiolata.

Capita hodie S. Floriani Regis, & Reginæ Lipsanothecâ decenter inclusæ, & vitro contecta in choro virginũ religiosè adseruantur, vbi sincipur S. Engelindæ capillis adhuc bellè ornatũ conspexi: Sunt ibidem & capita reliquorum innominata ad 30. Corpora verò tam intra, quã extra ecclesiã plurima conquiescunt. Certè an. 1637. (vt loci confessarius & virgines, cum locũ inspicerẽ, coram retulerũt) cum Sueci Acatholici thesaurum abditum scrutaturi terram altius emolirentur, cadauer eruerunt gratissimi, & suauissimi odoris: sed quod sorores loci non auderent cultui exponere, lota ossa ad Sacelli ossucariam detulerunt. Fama est capita dicta à se inuicem separari non posse: idem cõstanter per traditionem virgines inquilinæ adseuerant: Fuit cũ à religiosis, locum Niderwerth appellatũ incolentib. caput à Tertiarijs sororib. S. Francisci peteretur; id q; haud grauatè illis cõcesserunt; ter delatũ ad eum locũ sacrũ craniũ dicitur, terq; mane sequẽtis diei relatũ in pristino loco repertum; vbi hodieq; cũ alijs reliquijs piè honoratur. A. 1440. Illustres Dñi ab Helpfenstein, iussu Iacobi a Sirck Archiep. Treuir. sorores religiosas tertij Ord. S. Francisci ex valle Mulheimẽsi eo transtulerũt: quib. prẹfuit Elisabeth famâ sanctitatis celebrata.

Numerus capitum.

Reformatio Cœnobij.

Cultum verò martyrum istorum annuæ 6. pagorum vicinorum supplicationes cũ miraculis ætate nostrâ factis luculenter demonstrant: Nam die veneris, quæ Adscensione Dom. excipit, sex pagi confluunt, Nierenborch, quæ matrix Ecclesia est, eiq. subiacens vallis infra Ehrenbreitsteinianã munitionẽ, Neudoff, Vrber & Sümmeren. Sextus pagus Artzẽ dicitur parœcia diuersa: conueniunt pagorum inquilini ad Ecclesiã Nierenbergensem, & Sacrosanctũ Eucharistiæ ferculum ordine, & eximia religione cõsuetis ceremonijs comitantur, nam vbi per vallẽ ad Rhenũ perueniunt, oẽs conscensis nauib. vnà cum augustissimo sacramẽto, piè recolunt nauigatione S. Floriani, ac sociorũ, quando ob maiestatem cœlestis ferculi maiora tormẽtarcis exploduntur. Narrant maiores, hanc nauigio peregrinorũ supplicationẽ adornandã esse: nam si reuerentiæ causâ tentarent iter terra peragere; nec gradũ posse promouere: vel eam repente cœlo concitari aëris intemperiem, vt cogãtur regredi: Iam vbi sub ipsam munitionem ventum est, exscendunt pariter naues, donec propè crucem Euangelium fuerit decantatum: tunc enim repetitis nauibus descendunt, & in pago Mallender applicant, vbi adornatâ ritè pompâ supplicationis, monte cõscenso in tẽplo sacris intersunt, & concioni; Postea votis, & diuinis peractis, pedites perguntin Wierẽberg, vbi acceptâ benedictione diuinissimi sacramẽtị, ad sua quisq; redeat. Eodẽ die tres alij pagi pedestri itinere eodẽ peregrinantur, Eutelber, Kadẽbach, & Antzbach nominãtur: qui in parœciali tẽplo, q; Böfelskirch vocãt, cũ Cunone collecti pedites pergũt in Beslich; & quia ob loci distantiã sacrũ Christi ferculũ nõ deferunt, vbi peractis ad honorẽ Martyrũ votis, & diuinis redeũt, Nierenbergẽses reduces comitãtur ad D. Pancratij Sacellũ vsq;: nã ibi perceptâ cum S. S. Sacramẽto benedictione ad suã redeũt parœciã. Cõstat experiẽtiâ multo annorũ vsu

Peregrinationes eò.

comprobatâ, quod si pagorum istorũ inquilini peregrinationẽ, vel intermittant, vel post Adscensionis Dom. feriã 6. differant in aliud tẽpus, fruges oẽs tẽpestate penitus atteri: nec altiùs repetere patrum memoriam opus est. Cum Francis arx Ehrenbreitsteiniana traderetur, A. 1631. sex pagi metu licentiæ militaris peregrinationẽ distulerunt; paucis diebus post cœlum tonare, fulgurare, & grandinare cœpit eã vehementiã, vt segetes oẽs solo afflictæ, & attritæ penitus perierint: equi verò aratores arcis Ehrenbreitsteinianę, quasi furijs agitati ruptis catenis, & funib. ab aratro diffugerint, fulminato tunc famulo proscindente terrã vomere, qui semianimis domum relatus est, & paucis post dieb. decessit: Docti tantis malis agricolæ eodẽ anno postridie Corporis Christi peregrinationẽ indixerunt, quam quia nunq̃ ex eo ad hunc vsq; annum omiserunt, nihil etiã agris de cœlo nocitum hactenus fuit. Horum similia detrimenta grandiores natu memorant semper inflicta cœlitus, quoties eam religionem omiserunt, vel prorogarunt. Miserat hæc mihi Nicolaus Langenbergh Virginum Confessarus; sed quia verebar vulgare primus ea, nisi præsens locum, & vestigia martyrij inspexissem: eo me contuli, librisque peruetustis, picturis & tabellis accuratè perlustratis: visis etiã reliquijs, loco martyrij, cum cuncta inter se apta, & cõnexa repererim, non potui, non oculis meis ipse credere, & hæc vt testata posteris prodere: spero tamen pacatis temporib. fore, vt iudicialis processus similis de ijs instituatur, qualem libro 10. Basileæ celebratum referã: vt tam illustres Martyres congruis honoribus toto orbe honorentur. Picturam verò, quę rem gestam in templo accuratè repræsentat, hanc vidi præferre epigraphen. *An. 1513. istam picturam fieri fecit Margaretha Nelges mater in Besslich, ad laudem Dei, & SS. Martyrum interfectorum, & sepultorum in totâ Capellâ, anno quingentesimo post Christum natum.* Atque hæc desumta ex libro peruetusto, qui fusè dicitur Martyrium narrasse, erat sed ante 80. annos incendio is perijt, putant tamen nõnulli in arce Ehrenbreitsteinianâ eandẽ historiam prolixiùs narratam conseruari. Scripserã hæc: cum ad me opportunè mittitur è M.S.R.P. Brovveri de his Martyrib. iudicium, his conceptum verbis: *Adhæc & fama seculorum, & literarum monimentis, quæ igni tamen abolita non ante multos annos, propagatum eodem loci Besslich post arcem Ehrenbreitstein, quo tempore circiter immanes barbararum nationum, copiæ in Galliam confluxère, cæsos pro Christi fide Florianum regulum cum Engelinda consorte, & Pupillo Antistite, alijsq́, compluribus ex horum societate Christianis. Quam sanè vetustæ fidei commemorationem respuet nemo: quisquis meminerit fœdissimam illam ab Attila Hunnorum ferocissimo in Belgica nostra, seu Germania secunda vel maximè cruentam virginali fundendo sanguine exercitam stragem. Sed monstrant & hodie regis, reginæq́, istic veneranda capita, & alias cõplures gloriosæ cadis huiusce reliquias:* Subiecit Andernacensem epigraphem superius recitatam, è conditorij reliquiarum tẽplo petitam.

Non impune omissæ.

CAPVT VI.

S. Rolendis Regis Galliæ filia, dum amore castitatis conseruandæ pergit Coloniam visitatura vndecim millia Virginum, Gerpiniæ decedit, & magnis claret prodigijs.

IAcet Gerpinia inter Tudinium, & Fossas territorij Leodiensis vrbes, Namurcẽsis tamen Comitatus: quinis Namurco, totidem Dionanto leucis abest; quæ nobilẽ habet Ecclesiam famosum S. Rolendis Virginis conditorium: cuius vita post Ioan. Molanũ typis A. 1620. vulgauit Crispinus Paradis loci Pleban. ex vetustissimo M.S. Codice loci ipsius: quam visum est huic loco inserere: tum quia magnã habet cum profectione simili S. Floriani Regis Galliarum affinitatem; tum etiam quod lumen vtrique accedat è vicina narratione: præsertim cum existimem seculo fortè septimo contigisse, quando vigebant Scotos inter, & Francos connubia: ita S. Rupertus longè ante seculo 5. natus Scotiæ & Gallię Regibus; seculo verò sexto, A. videlicet 520. vel vt Lazius vult 530. Carol. II. Dux Austrasiæ vxorem habuit Hiltrudem filiã Regis Scotorũ Hibernię, vt sequẽti seculo frequẽtatis iã pridẽ Coloniã versus è Gallia peregrinationib. virgo Rolendis diuinitus inspirata videatur eo contendisse, velut ad asylum virginitatis.

Deside-

Desiderius Rex Galliæ, hæredis nanciscendi cupidus, coniugem duxit regia pro-sapia genitam: quæ filiam vnicam ei peperit, quam Rolendē nominauit: hæc regno Gallorū præfutura solicitè educabatur quā optimis disciplinis, & regijs artibus, eo progressu, vt florēte iam ætate, insitato quasi iubare regnū vniuersum collustraret, ita flagrabat incredibili ardore fidei orthodoxæ promouendæ: coæuas vero suas, vt generis claritatē, sic virtutū, & commodissimorū morum splēdore longè superabat. Quæ tanc probitatis fama, cum non tantū Latinos Principes: sed & reges etiā remotissimos stupore repleuisset, exarsit nominis fama excitus Regis Scotiæ filius amore Virginis, quā vt potiretur, adolescentiā consumsit in armis, Gallicanis in oris: auxit desiderium adspectus virginis in aula regia: ac virtutis decor, regiæq; dotes, quæ e morib. emicabant: interim Rolendis animitus seruiebat rerum omnium conditori; cuius amore vilescebat animo regalis opulentia. Iuuenis vt cupitis amoribus frueretur, Parentem adijt Desiderium Regem, eique mentis intima penetralia reserauit: Probauit Desiderius voluntatem: quando Proceres, & beneficiarij regni Principes generum tam illustrem, bellicisq; artibus instructissimum optabant regib. Galliarū somnii fœdere copulari. Vni res omnis Virgini displicuit: quę facibus amoris diuini succensa, hoc vnum meditabatur, hoc agebat, vt in numerum earū referretur, quæ calcans mundi delicijs, totas se Christi seruitio dedicassent: sordebāt iam regū tituli, opes, & quidquid cosmophili in primis habent, despiciebat. Ideo ipsorum cōs..nguineorum, & amicorum congressum & consuetudinem declinans, nocte inde se proripuit, totam se Christi seruitio mancipando. Amictus ei vilis: vnius tantum ancillæ, ac famulorum duorum opera contenta, Deum obtestata: dirigeret gressus: vt compedibus cupiditatum fluxarum expedita, viam curreret mandatorum Dei, Christi Ducis vestigia premens, cuius imitandi studio, pedibus calcabat fastum omnem, mundique pompas: vt soli adhæreret Deo, cum absoluta diuinorum mandatorum, & consiliorum obseruatione.

S. Rolēdis parentes.

Educatio.

Regis Scotiæ filius, eius amore flagrat.

Rolend cōtem mundi.

Audierat Rolendis vndecim millium Virginum societatem quiescere Coloniæ: illarum amore vehementer excitata, magnoque pergendi eodem desiderio flagrans, versus orientales se plagas in viam dedit: hoc vnum animo, hoc totis medullis desiderans, vt mereretur cum ipsis Iesu Christi castos amplexus nancisci: hunc vnum quærebat, hunc animitus diligebat, in hoc solo spem omnē collocabat: cuius amore recta contendebat, Coloniam versus iter arreptum prosecuta: vix cōcessa corpori respirandi potestate. Comites Virginis miserti commonebant amicè: ne frangeret vires itinere: interquiesceret nonnihil, & ad castellum Gerpiniense diuerteret: sed sola in oculis hærebat Colonia: huc properabat: nec æquis audiebat auribus eos, qui cupitum iter retardarent: subuerebatur etiam, ne illic parentum nuncius eam consequeretur: pergit igitur; sed breui viribus defecta, prope arborem a qua locus nomen tulit, paululum à labore respirauit: consolantur comites virginem, enixè rogantes, nocturna corpus exhaustum quiete refocillaret, & ad hospitium diuerteret: quorum precibus acquieuit. Interim præcurrit ad castellum Domini Vilcutiensis famulus, rogat ob virginis ægrotationem, & ingruentes noctis tenebras hospitium, eo delata Rolendis à socijs, recepta in tugurium est rusticanum, paupertino, & agresti more. Iam diescebat, cum Virgo se proripere inde; & in viam dare Fossas vrbem vicinam versus, parabat, vt vicinior esset sanctis virginibus, quas quærebat; & vt ibi tutam, ac securam magis quietē inueniret: sed corporis debilitas progressum vetuit, ita dies octo decubuit ægra: & quæ regias opes, honoresq; contēserat, vili in casa secura vitæ immortalis spiritū reddidit, à sanctis Angelis sponso cœlesti oblatum, cui seruarat virginitatē: qui vt dilectā sponsam toto terrarū orbe redderet celeberrimā, afflatu peculiari cæcū ad corpus virgineū honorandū inuitauit: is in spem erectus, vt se in genua prouoluit B. Rolendis patrociniū implorando, palpebris ilico diductis depulsam sensit cæcitatem: congratulatus hospes sibi de tali recepta tam sancta virgine, misit continuo visu don..tū ad Ecclesiā Gerpiniensem: is recreauit cum stupore spectatores obuios, qui cæcum nouerant: cōpertoq; miraculo, latiusq; vulgato, plurimi primi etiā subsellij viri cōfluunt ad Ecclesiā, vbi nouo

Vndecim millia Virginum gestit imitari.

Fuga Virginis Coloniā versus.

Ægrotat.

Moritur.

Cæcū illuminat.

Aera campana nullo pulsante consonát.

prodigio statim æra campana nullo mouente dulcia consonant harmonia: quæ increbescente fama certa miraculorum, Clerum, & nobilissimos quosque exciuit, qui grata cælitibus æmulatione contendebant esse virginei funeris portitores. Ergo solenni apparatu à Primatibus præcipua religione, ad Ecclesiam deportatæ sunt sacræ exuuiæ; & ad dexterum templi latus collocatæ: vbi cum magnus vndique tam finitimorum, quam seiunctissimorum populorum concursus fieret, crebris inclaruit prodigijs: tot enim ægritudines animorum, & corporum morbi depellebantur. Stillabat virgineum corpus oleum, cuius vel leuissimo affrictu plagæ, vel quæuis infirmitates curabantur.

Miracula ad tumulum. Oleũ salutiferũ stillat è corpore.

Non tulit eam virginis in peregrinos beneficentiam maleuolus quidam; indignatus à tot aduenis suum exorari hospitium: nam phialam cum sacro oleo abiecit in terram: multum ea re incommodauit aduenis: plus sibi, posterisque: nam stitit omnem è sacro corpore fluxum olei, & protuberare miratus est sibi, posterisque omnibus in singulis digitorum articulis, nucum grandiorum instar, tubera. Noluit tamen diuina bonitas dilectissimæ sponsæ suę capulum priuare mirandorum operum patratione. Interim S. Rolendis mater omni filię solatio destituta, per varias eam regiones peruestigat: donec rem omnem à famula, & comite altero famulorum, qui in patriam reuerterant, ex ordine didicit: Alter enim captus Virginis sanctimoniæ, & miraculorum gloria, quæ crebrescebant, voto se obligauit, illic in obsequijs B. Virginis posthabita patria, & solatijs amicorum permanendi: vbi etiam solutus corporis ergastulo terræ mandatus est in eadem Ecclesia. Matrem solabatur filiæ sanctimonia, & frequentia, quæ patrabantur ad eius tymbum miracula: eiusque amore dedit in viam se, & decenti stipata comitatu sepulcrum adijt, recenti, & tumultuario opere constructum. Male Reginam habuit, non pro regio natalium splendore, nec patratorum mirandorum claritudine tumulum adornatum: reliquit igitur eo loci tantum partem amictus sui purpurei: inde progressa Fossas vicinam ciuitatem partem thesauri regij donauit Ecclesiæ S. Foilani: Gerpinienses verò ex donato amictu versicolorem vestem sacram facientibus sacerdotibus confecerunt, mnemosynon Reginæ matris. Ita Nobiles, & optimates loci iustis Reginæ querèmonijs excitati, suam incusarunt ignauiam, & in beneficiorum cœlitus obtentorum memoriam, sacellum ad dexterum Ecclesiæ latus magnificè construxerunt: vbi & hodie sepulcrum S. Virginis visitur. Obertus (55. Leodiensis Antistes circa annum ferè 1100.) multis stipatus Cœnobiarchis altare ad Dei; S. Rolendis, & S. Aldegundis honorem dedicauit: idem corpus virgineum de terra leuauit, conditum mausoleo digniore. Sequuntur Virginis ingentia miracula, quæ breuitatis studio prætermitto: locus tamen Molani, quo parentis eius nomen & regnum discutit non est omittendus.

Impij hominis pœna.

Mater S. Rolendis requirit filiam.

Sepulcrũ eius inuisit.

Ideo post A. 650. debuit res accidisse.

Eleuatio S. Rolẽdis.

Circa quam difficultas oritur de Patre, qui nominatur Desiderius Rex Galliæ; cum is nusquam reperiatur in Regum Galliæ catalogo. Sed fortasse Desiderium vocat Regem, quòd filius fuerit Regis, aut à Rege originem traxerit: Talem enim loquendi modum quidam vsurparunt: aut parentem habuit Desiderium Regem Longobardiæ, quem Carolus Magnus in Italia superauit, & cum vxore & filia in exilium Leodium ablegauit: Longobardos enim, siue Lombardos Gallos esse Cis-Alpinos ex Leandri Italia, & aliunde cognoscitur. Ita Molan.

CAPVT VII.

Post An. 600. ad nongentesimum, vsque quæ constet gesta esse circa Basilicam S. Vrsulæ, & de Viuentia Pipini filia, sorore S. Gertrudis, vbi sepulta, & eiecta diuinitus.

EMICVIT his temporibus in Archiepiscopis Coloniensibus studium SS. Virginum honorem cultu religioso, vel dotationibus promouendi. Celebratur inprimis

primis S. Cuniberti pietas sæpius inculcata, qua cõsueuit anniuersario ritu in S. [Vr]sula extra ciuitatem ciuium stipatus comitatu solenni ceremonia sacris operari: ideo meruit indicio columbæ tumulum, & corpus Vrsulæ virginis reperire, quod etiam eleuato Martyris mausoleo docet hæc adiecta inscriptio: *Per S. Archiepiscopum Cunibertum virtute Spiritus S. visa est columba hunc supra tumulum volare, quæ hic quiescentem S. Vrsulam indicauit.* Assidet & in ipso lapide depictæ iacenti Virgini apposita columbæ species: Eiusdem Pontificis hierothecam bracteis argenteis sumtuosè vestitam, ornant eminentes gemmæ, speciem eiusdem auis exhibentes. Simile quiddam de S. Frodoberto narrat Martyrologium Gallicanum, cuius etiam sepulcrum niuea columba cum aliquoties circumuolasset, non ostendit solum, sed & penetrare visa est. Caput tunc Vrsulæ virginis tantum leuatum esse monstrat ad chorum Vrsulanæ basilicæ depicta rei series, & versus eidem Latino, Germanico, Gallico & Hispanico idiomate subiecti hac sententia.

[Margin: Tum]ulus Vrsulæ reperitur.

[Margin: *Saussaius vlt. Decembris.*]

[Margin: Caput tantū eleuatur.]

Dum Cunibertus hic litaret ad chorum,
Vbi ara stabat primitus, circumuolans,
Columba Diuæ tumbam adiuit Vrsulæ,
Caput leuatur, ceu tabella hac indicat.

Cuniberto Pipinus Brabantiæ Dux vtebatur familiarissimè, qui Coloniæ frequenter morabatur, eratque trium ex ordine Regum Franciæ Lotharij, Dagoberti, & Clodouei Maior domus, belli pacisque negotijs præpositus, iuris & æqui seruantissimus, quo Regum moderatore nemini impunè fuit, qui vel sacrosanctas leges violaret, vel alium fraudibus circumueniret, vel insidijs appeteret, nihil venale pecunia, nullus adulationi locus, erat iniuriarum Deo cœlitibusque illatarum vindex acerrimus. Huic vinculo matrimoniali femina non disparis sanctitatis Itta vel Iteberta iungebatur: ex qua tres sanctas suscepit filias. Prima S. Gertrudis cum Itta matre circa An. 647 coram S. Amando se Deo consecrauit, fundatrix ascerterij Niuellensis, cum anno præcedente Pipinus ad felicem immortalitatem à curiæ molestijs euolasset. Altera S. Begga sub annum 673 post Ansegisi mariti necem Andanensem condidit Parthenonem, ibique diuino cultui reliquam ætatem omnem addixit. Tertia sororum S. Viuentia teneris in annis discessit Coloniç, iuxta Leodiensium Episcoporum historiam, in templo S. Vrsulæ solenniter funerata: vocat enim Grimoaldum, *fratrem S. Beggæ fundatricis Andanæ cœnobij, Gertrudis fundatricis Niuellensis cœnobij, Viuentiæ, quæ Coloniæ in cœnobio SS. Virginum quiescit.* Videtur etiam S. Cunibertus id Pipini pio desiderio contra receptam eo loci consuetudinem indulsisse, cum ea recens basilica columbæ cœlestis miraculo fuisset celebrata. Datum aliquid sanctitati parentum, & ipsius puellæ fuit; sed postridie patulo sepulcro terram egestam reperiunt cum cadauere, ne vel tantilla virgo, miraculis etiam clara, cum Martyrum Virginum ossibus permisceretur, quibus tota templi scatens area fuerat solis consecrata. Nec tamen id inusitatum prorsus videri debet: quando Surius in vita S. Idæ viduæ narrat, cum prope corpus eius Ludolphi comitis filium tumulassent, postridie sepulcro eiectum in templi vestibulo iacuisse: denuo corpus eodem loci depositum, denuo templo cœlesti virtute esse violenter exturbatum: quin & tertia vice conditum, tertium esse in extremum angulum vestibuli reiectum. Quod si puerulum hunc innocentem Ida quondam maritata, Dei tamen decreto non potuit sustinere, cur negemus isti terræ Parthenio cruore rubricatæ, similem à Deo prærogatiuam obtingere potuisse, eo præsertim tempore, quo vix vllo leuato corpore totum pauimentum multas Martyrum centurias contegebat? Nam si semel Pipini Principis vel Regum autoritas, non abnuente S. Cuniberto viam corporibus isthic humandis contra receptam consuetudinem aperuisset, breui multis ibi sepultis, non potuissent virginum corpora, nisi singulis prodigijs discriminata ab aliorum cadaueribus segregari: quare Deus nec illam innocentia, & sanctitate laudatam puellulam voluit sacris Martyrum exuuijs permisceri. Hanc Coloniensium traditionem hi versus affixi templi parieti testificantur,

[Margin: Pipinus de Landis persamiliaris S. Cuniberto.]

[Margin: Vita integerrima.]

[Margin: *Aegidius to. 1. Ep. Leod.*]

[Margin: Obtinet sepulturā filiæ in S. Vrsulæ templo.]

[Margin: Eijcitur ea è sepulcro.]

[Margin: *Surius 4 Sept. in vita S. Idæ.*]

[Margin: Similis historia.]

[Margin: Traditio Coloniensis.]

Quod sacer hic vitet locus, & sibi nulla maritat Corpora
Proijcit oblata, sunt hæc bis terue probata.
Testis vt esse soles Pipini regia proles,
Quam nouiter natam proiecit & immaculatam,
Terra sacri fundi, iuuat hanc nil gloria mundi.

Obiectio 1. Mihi fol. 817. Responsio.

Ridet hanc, vt commentitiam narrationem his verbis D. Fleien: *Sed anilem esse fabulam postea didici: recondita enim in illo habentur reliquiæ cuiusdam Virginis ex societate, quam S. Viuentiam nostrates denominant, & cuius commemorationem celebrant 17 die mensis Martij, vti tabulæ festorum, & memoriarū eiusdem ecclesiæ indicāt.* Vnde D. Fleien didicerit corpusculum illud Virginis Vrsulanæ fuisse, me sanè latet. Et cur quæso solius huius mausoleum ceteris omnibus augustius, seiunctum à ceteris præter morem altius à terra quatuor innixum columellis eleuatur, vt nulla sui parte templi contingat pauimentum? Si est vt aliæ de Virginibus Vrsulanis: cur id etiam nusquam in martyrologijs, vel tabulis à D. Fleien citatis apponitur? eæ sic ad 17 Martij diem eius indicunt: *Commemoratio S. Viuentiæ iacentis in parua tumba ex opposito armarij, & eodem die festum S. Gertrudis.* hic sanè nulla fit Vrsulanæ sodalitatis mentio, vel locus inuentionis, quæ solent alijs etiam viris Martyribus adijci cum ex ea sunt. Ita 14 Febr. S. Valerij festum & ritus id peragendi præscribitur ijsdem tabulis. 14 *Febr. in festo S. Valentini translatio S. Valerij. Missa in altari, circa quod corpus fuit inuentum.* vbi Coloniense Martyrologium quædam addit: *Apud Coloniam translatio S. Valerij Regis & Mart. de Societate S. Vrsulæ Virginis.* Idem festo S. Cordulæ apponitur. Adhæc si Martyr est, cur de ea non fit officium, missa, vel vlla commemoratio siue vt Virgine, siue vt Martyre? solenne tunc sacrum canitur de S. Gertrude, pingui stipendio ex legato Gepæ antistitæ fundato, vt sorore S. Viuentiæ: cum huius dies obitus ignoretur.

Obiectio 2.

Sed quod si Viuentia puella tenera, nec Martyr: quomodo sancta, claretque miraculis? Sanctā libens agnosco Viuentia ex laudatis tabulis ecclesiæ, sed septennes etiā eodem tēpore vixisse miraculis coruscantes testis est S. Dentlinus, S. Vincentij Comitis filius, qui sub Dagoberto decessit Resæ, de quo Martyrologium Gallicanum: *Septennis iam miraculis fulgens, migrauit ad cælestis aulæ, cuius candidatus erat, felicitatem: corpus eius Resæ, vbi sepultum est, colitur, nomenque eius publicè in Hannonia inuocatur.* Vt mirum non sit Pipinum, & Ittam sanctarum filiarum Gertrudis, & Beggæ sanctos parentes Viuentiam, etiam teneram tam sanctis formasse moribus, vt licet ante septennium excesserit è viuis, sanctitatis tamen indicia reliquerit à Deo miraculis confirmata.

Septennes etiam clari miraculis

In supplemēto Mar. Gal. 14 Iulij.

Ducentis post S. Cunibertum annis Guntharius Archidiœceses, circa annum 853. præsedit: is cum varijs alijs locis, tum verò etiam Vrsulanæ SS. Virginum Basilicæ prædia fouendo igni perpetuo donauit, his verbis.

ORDINATIO VENERABILIS ARCHI-Episcopi Coloniensis Guntharij: cum corroboratione Seren.mi Regis Lotharij, Ludouici primi Imperatoris filij, super conscriptione quadam Ecclesiæ D. Petri, necnon monasteriorum Gereonis, Seuerini, Cuniberti, SS. Virginum ac Ecclesiæ B. Pantaleonis habita, An. D. incarnationis 853. An. Imperij Lotharij XI. in Aquisgrani palatio regio.

IN NOMINE OMNIPOTENTIS DEI ET SALVATORIS, nostri Iesu Christi. Lotharius diuina annuente gratia Rex.

SI ad vtilitatem seruorum Christi, diuino preueniente nutu erigimur, & eis authoritate nostræ corroborationis largimur in his, quæ sibi in suorum sumtuum necessitudinibus attributa esse noscuntur: id nimirum nobis non solum ad præsentem vitam quietius transigendam

dam; verum etiam ad æternam beatitudinem facilius adipiscendam profuturum fore non ambigimus. Igitur omnium fidelium S. Dei Ecclesiæ, ac nostrorum præsentium videlicet, ac futurorum nouerit industria: quia Gunthartus Venerabilis Agrippinensis Ecclesiæ gubernator, & pius rector Nobis detulit quandam conscriptionem, in qua continebatur, qualiter ipse Clero S. Petri in memorata Agrippinensi Ciuitate consistente, & reliquis S. Ecclesiæ fidelibus laicis communi consensu, parique voto ordinauerint, atque solenniter roborando statuerint, vt deinceps canonici in eadem S. matre Ecclesia, seu & in ceteris Monasterijs: tam infra ipsam ciuitatem, quam quæ & extra, quæ ad eundem Episcopatum, & Ecclesiam S. Petri pertinere noscuntur: id est Monasterium Martyris Christi Gereonis, & sociorum eius: sed & Monasterium quoque S. Cuniberti, Monasterium Beatarum Virginum, *nec non & Ecclesia S. Pantaleonis, quæ ad thesaurum & luminaria eiusdem matris Ecclesiæ pertinere dignoscitur, sed & hospitale inibi ob pauperum receptionem constructum deinceps absque alicuius sumtuum indigentia perennibus temporibus consistere quiuissent: deprecans nostram pietatem, vt eandem conscriptionem per nostram confirmare non dedignaremur pragmaticam. Verùm nos eius ordinationem piè examinando, ratam, atque necessariam esse arbitrantes, vt cælestis suffragij nobis copiosior adsit gratia, hos excellentiæ nostræ apices fieri statuimus, per quos præcipientes iubemus, vt Ecclesias, prædia, & villas, siue omnes res, quas iam præfatus vir venerandus Guntharius tam in eadem sancta matre Ecclesia, quam quæ & in reliquis Deo dicatis locis, quæ ad eam vt supra pralibatum est, tam infra ipsam Ciuitatem Coloniensem, quam quæ & extra pertinent, ob vtilitatem Canonicorum, & stabilitatem earundem Ecclesiarum Christi diuino ductus feruore per suæ delegationis ordinationem, & nobilium virorum assensionem corroborauit, deinceps in iure, & gubernatione præsignatorum Canonicorum potestate, & ordinatione perseuerent, nullusque eis aliquam contrarietatem, aut diminutionem in ijsdem rebus inferre quoquo modo præsumat: Sed hoc nostro iuuamine præueniente liceat eis easdem res in suarum sumtuum vtilitate & luminum præparatione quietè retinere, & retinendo, pro vt piè statuerint in omnibus ordinare, quatenus delectet eos pro pij genitoris nostri, & genitricis animæ salute, & nostra, seu prolis nostræ stabilitate propitius exorare diuinam misericordiam.*

Sequentibus seculis beneficentissimos reperio Colonienses Archiepiscopos in Vrsulanam basilicam: quorum diplomatum fragmenta operæ pretium est excerpere, vt intelligatur, quanti locum illum Vrsulani martyrij fecerint, quibus ornarint beneficijs & priuilegijs, quoties inuiserint: ex ijsdē ratio viuendi Canonicarum, & loci antistitarum nomina, gestaque varia cognoscentur, vt asseclæ Galfredi videant, quam ducentis ante Galfredum annis, & ipso viuo, floruerit in loco martyrij cultus SS. Virginum: earum numerus, virginitas, & veneratio fuerint indubitata, iuxta Coloniensium traditionem.

CAPVT VIII.

Ab An. 900. crescit dos templi, & cultus SS. Virginum opera Conradi Imperatoris, & Hermanni I. Coloniensis ArchiEpiscopi, Virginibus Geritzimensibus eo translatis.

ANNO salutis reparatæ 912. emarcuit stirps Carolina Germanos inter Luduico denato: cui Conradus Imperator sufficitur electione Principum: is mirificè pius, & in Ecclesias dotandas munificus, Coloniensem Sanctarum vndecim millium Virginum basilicam egregia dote cumulauit, huius liberalitatis memoriam, vt perennaret, Hermannus primus Archidiœceses loci, re & nomine Pius, vulgauit diplomate, quo plures ad eandem inuitaret, suo etiam exemplo prouocatos. Recitat in eo virorum, & feminarum indicem, qui de templo virgineo quam optimè sunt meriti, aitque inter cetera: *Reliqua verò loca & familia nostra, aliorumq. piorum virorum,*

Conradus confirmat bona Ecclesiæ S. Vrsulæ.

Addit alia ipse.

Regina.

Vassus.

virorum, seu feminarum, quibus diuina hoc pietas inspirauit, donatione addita acquisiuimus sanè atque tradidimus, coram beatæ memoriæ Conrado Rege, ipso pariter tradente, ac Regali maiestate nobiscum pariter firmante, in pago Momacensi in villa Burgedestat Ecclesiam in honore S. Mariæ dedicatam mansa 28 &c. Item in Vinzerum Ecclesiam vnam cum duobus mansis. In Flaradeshim mansos duos &c. Præterea addidimus ad eundem V. locum in loco Zummerdesielde nuncupato in pago Winckesfeldensi curtem dominicatam cum duabus terris salaritys, & cum 12. mansis, cum mancipijs vtriusque sexus, & cum omnibus illuc iure pertinentibus. Et infra redit ad Conradum: *Insuper tradidit prænominatus memorabilis Rex Conradus Bopardiensem Ecclesiam vnam cum Ecclesiasticis signis & libris atque omni sacerdotali ministerio, cum horreo & torculari.* Subdit de Regina: *Etiam tradidit Regina in Pago Tulpiacensi in villa Niuenheim, Ecclesiam.* Nec prætereunda illustris viri Vassi donatio, quæ Virginum vndecim millium meminit: *Præterea tradidit nobilissimus Vassus post finem vitæ suæ quidquid in Pago Iuliacensi, in marca vel villa [illegible] ex traditione Lintelbigiæ Sanctimonialis feminæ sibi traditum esset, in vsus parentum suorum, & in ipsius iam fatæ honorabilis feminæ, eiusque patris vel matris eleemosynam, id est curtem cum casis dominicatam, & Ecclesia, atq; terra salaritia, cum mansis quinque, illo excepto prædio, quod eidem Dom. Regis Caroli collatione donatum est (quod ad S. Gereonem donandum disposuit) ad vestituram eius, quod ad SS. vndecim millium Virginum famulatum delegauit, ad suæ commemorationis Offertorium singulis annis modij duo de triticea farinæ se daturum spopondit.* Multa de suo addit Hermannus Archiepiscopus: *Hæc omnia & superius comprehensa cum omnibus adhæc iure pertinentibus, domibus, ædificijs, siluis, campis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, ingressibus, & exitibus, cunctisque appenditijs, omnia & ex omnibus totum, & ad integrum de iure nostro in ius & donationem præfatæ ecclesiæ, & sanctimonialibus sororibus ibidem Deo sanctisque virginibus ritè famulantibus tradimus atque transfundimus, ea pacta conditione, quatenus illuc perpetualiter in diuinis laudibus pro animæ nostræ remedio omniumque supra nominatorum, & virorum, & feminarum capiendo augmenta proficiant.*

Et Hermannus.

Occasione vastationis Hungarorum.

Rogatu Langsuindæ Abbatisse.

Occasionem fundationis huius nouæ, diplomatisque scribendi dedit Hungarorum in Gallias irruptio, qui cum Coloniensem diœcesin igne ferroque latè popularentur, sacra profanarent, Ecclesias flammis funestarẽt, templum cum cœnobio Virginum Geritzimensium incinerarunt: eæ cum Antistita Langsuinda Coloniam velut asylum confugerunt, Hermannum Archipræsulem exorantes, vt eis vndecim millium Virginum basilicam clementer largiretur: vt ibi coram tot Martyrum Chiliadibus in loco tuto, quieto, & ab insultibus hostium libero Deo noctes diesque deseruirent. Annuit votis pijs Hermannus Pontifex, & ad incrementum dotis à Conrado quondam auctæ; multa tunc adiecit: colligã ex prolixa fundationis nouæ bulla tantum ea, quæ numerum SS. Virginum, cultum & loci sanctitatem indicant. Sic autem templum Parthenium describit: *Monasterium SS. Virginum extra muros Coloniæ erectum, ad laudationem Dei, & S. Mariæ, ac ipsarum vndecim millium Virginum, sibi à nostra concedi mediocritate deuotè poposcerant &c. Quæ audientes, earumq; calamitatibus ex animo compatientes, Sanctum quoque locum, vbi tot pretiosarum Christi corpora quiescunt, summopere procurare nitentes, vota suscepimus.* Numerum eundem repetit, dum anathemate sic fulminat huic decreto repugnantes: *Si quis verò, quod absit, qui contra hanc donationis chartam venire tentauerit, & eam infregerit, aut immutare voluerit, primo iram Dei omnipotentis, ac S. Mariæ, atque earundem Sanctarum vndecim millium Virginum incurrat, & à liminibus ipsius sancti loci excommunicatus appareat. Actum publicè Coloniæ ciuitate, regnantibus Christianissimis Regibus Carolo & Henrico. Indict. 10. 3. Idus Aug.* Erat is annus 922. quo Carolus Simplex Galliæ, Henricus Auceps Germaniæ & Imperio dominabatur, victis hoc ipso anno Hungaris ingenti prodigiosaque victoria: Hermanni vero Pontificatus penultimus: nam anno sequenti piè decessit, vt Sanctissimus meruerit à Regionis continuatore nominari: Cathedram verò & ardens desiderium templi Parthenici cultusque sanctarum XI. millium augendi successori Wichfrido reliquit, cuius pietatis tria vel quatuor supersunt monimenta ab interitu vindicanda.

CAPVT

CAPVT IX.

VVichfrido Archiepiſcopo ad An. vſque 950. augetur dos & cultus virgineus.

TRiginta circiter annis Wichfridus poſt Hermannum rexit Archidiœceſin: is nouellam plantam Parthenonis ad ſanctas Virgines nouis fouere cœpit ſubſidijs & alimentis, ne deficerent vires Deo noctes dieſque & Sanctorum cultui inuigilantibus, vt præclarè docet ipſe hoc diplomate.

In Nomine Sanctæ & Indiuiduæ Trinitatis: wichfridus diuina opitulante clementia Colonienſis ciuitatis Archiepiſcopus. Nouerit omnium S. Dei Eccleſiæ fidelium tam præſentium, quam futurorum induſtria, quatenus nos diuina inſpiratione admoniti, Venerabilibus Sororibus, quæ in Eccleſia Sanctarum Virginum Deo fideliter deſeruiunt, aliquid ex noſtro ad earum refectionem addere curauimus. Nobis namque inquirentibus compertum eſt, illas in quotidiano victus ſui alimento magnum habuiſſe diſpendium. Non enim ignoramus, quod ad peragendum diuinum officium tanto minus deſudabant, quanto maiorem cibi penuriam patiebantur: & quod ab illis vnum non exigitur, ſi alterum ſubtrahitur. Vnde iuxta conſenſum communemque conſilium noſtrorum fidelium tam Clericorum, quam Laicorum, propter amorem Domini Saluatoris, propterque reuerentiam VNDECIM MILLIVM VIRGINVM illic requieſcentiũ, *nec non propter Noſtri recordationẽ, conceſſimus eis habendã Eccleſiam S. Mariæ proxime ſtatutam, poſt obitum Rutberti Presbyteri ſcholarum videlicet Magiſtri, qui ipſam nunc iure beneficiario tenet, cum omnibus rebus ad ſe pertinentibus, vnam Eccleſiam S. Deſiderij Confeſſoris prope conſtructam, & 60. iugeribus per circuitum eius, in ſuburbanis iacentibus, & manſo dimidio in villa Neile habito: Inſuper etiam cum altera Eccleſia in Boëſdorp nuncupata, & ſuis appendicijs, id eſt ædificijs, terra ſalaritia, præter iurnales 10. &c.* Vbi Nota antiquum morem colonorum qui mancipabant ſe certis Eccleſijs, & annuum cenſum in templis offerebant: ſic enim ſubdit. *Famuli eam colentes, in menſe Iunio de capitibus ſuis ſolidum vnum perſoluent, vxores autem ipſorum denarios 5. ad Miſſam S. Martini dabant. Præterea quoque cum ſex vinearum particulis circa Rogomagum iacentibus*, obſeruanda & hæc vox, hodie Remagen nominatur, cultu S. Apollinaris celebratur: In itineraria tabula Peutingeri Rigomagus, ab Ammiano Rigodulum appellatur. Sed omiſſis alijs bonis, concludit: *Hæc omnia ſæpe memoratis ſanctimonialibus ex Noſtro addere curauimus, quatenus propter ſtipendij inopiam vſquam vagari occaſionem non haberent; ſed vt potius victum neceſſarium habentes, in Dei cultu abſque vllo impedimento perſeuerare poſſent. Et vt huius noſtræ auctoritatis largitio firma ſtabiliſque permaneat in perpetuum, iuſſimus hanc chartam inde conſcribi, manumque noſtram ſubtus illam firmauimus. Data 4. Cal. Aug. Scripta ab Heriberto Presbytero & Cancellario An. Dominicæ Incarnationis 927. An. v. Henrici Glorioſiſſimi & Inuictiſſimi Regis 9. Indict. 15.* Templum primum S. Mariæ, modò *ad Indulgentias* nominatur: Colonienſis Ciuitatis Parochia, & conditorium tam Antiſtitarum, quam Canonicarum Vrſulanarum: Sacellum in eo viſitur Marianum, in quo Deiparæ effigies, vt traditio loci memorat, ante quadringentos annos maximo prodigio à Dei genitrice ipſa Guidoni Domino de Mowenheim illic per quietem viſa muro impreſſa eſt: fidem faciunt exinde continuata miracula, quæ nunc ferè quotidiana putantur eſſe. Idem Wichfridus ſtabilit vulgarem ſui temporis omnium conſenſionẽ, vndecim millia Virginum non alibi, ſed Coloniæ requieſcere: vtique in palæſtra Martyrij, non aliunde translata: nuſquam enim terrarum ea ætate locus alius ſibi tam glorioſum titulum & poſſeſſionem vindicabat. Quinquennio poſt idem Præſul eandem huic templo munificentiam exhibuit, cuius exſtare literarium voluit monimentum. Vtinam id omnes Epiſcopi perpendant: & quo debeat potiſſimum eorum intendere cura paſtoralis, animaduertant, & imitentur.

Cenſuales famuli.

Regomagum, Rigomagus, Rigodulũ, Remagen.

Thaumaturga imago Deiparæ.

In Nomine SS. & Indiuiduæ Trinitatis. Nouerit omnium Dei Ecclesiæ fidelium præsentium scilicet & futurorum industria. Qualiter nos diligenter perscrutari iubentes de congregationibus singulis Monasteriorum in circuitu curæ nostræ diuinitus commissorum, quam in diuinis feruerent, & doctrinæ insisterent, nec non si eis victualia ad peragendum die & nocte Ecclesiasticum beneficium abundarent, an non. Nostris enunciatum est auribus, quod Sanctimonialibus ad SANCTAS VIRGINES *Domino deuotè, studioseque famulantibus, panis alimentum per singulos annos deficeret. Vnde Nostris fidelibus Clericis & Laicis in vnum coadunatis, iuxta illorum commune consilium, dedimus illis Ecclesiam, quæ in villa Kelse nuncupata constructa habetur;* pergit enumerare complura, quæ largitur ijs. Subdit: *Hæc omnia sicut ad Nostrum opus habuimus, præfatis sanctimonialibus concessimus habenda, vt ob eleemosynam & memoriam Nostri ibi proficiant incrementis perpetualiter, in Dei nomine ad possidendum, & vt vltra propter alimenti defectum occasionem derelinquendi officium diuinum non habeant; sed magis voluntate in eo die, nocteque perseuerent.*

Studium commune Cleri & populi pro alẽdis Virginibus.

Actum publicè IN ECCLESIA SANCTARVM VIRGINVM *16. Kalend. Augusti. A. gloriosissimi Regis Henrici IV. Heribertus Presbyter & Cancellarius.* Diligebat hanc Wichfridus Ecclesiam præ alijs: valde solicitus, ne ob defectum alimoniæ cultus Sanctarum Virginum & Martyrum intepesceret: hanc æmulati pietatem coniuges duo locupletes se raro modo, quem paulo ante in alijs obseruaui, ritu sacro manciparunt & deuouerunt, vt quasi capite censi suum quotannis ijs Sanctis tributum penderent, qui etiam VVichfridi meminerunt, dum conceptis verbis, ita se consecrarunt. *Ille caducis rebus præsentis seculi feliciter vtitur, qui sibi ex his æterna comparat præmia, sciens quod Christus Dominus noster non tam conspicit muneris qualitatem, quam deuotionem offerentis. Ideo ego in Dei nomine Alfuinus, ac dilecta coniunx mea Ada, ad* ECCLESIAM SANCTARVM VIRGINVM, *quæ est extra muros Coloniæ Ciuitatis constructa publicè (vbi vir V. VVichfridus Gratia Dei Archiepiscopus præesse videtur) pro anima nostræ remedio, ac pro æternæ mercedis intuitu, nec non pro piæ recordationis nostræ debito, donamus nostram proprietatem, & in proprium tradimus, & de iure Nostro in ius & donationem ab hodierno die transfundimus, vt hæc eadem proprietas Sanctis sororibus Domino deuotè, studioseque ibidem fideliter famulantibus, omni tempore proficiat, in augmentis perpetualiter in Dei nomine possidendo, vnam curtem sitam in Commugesmunde, in Comitatu Euerardi Comitis in villa Burgidistadt, cum casis diuersis, terra salaritia, pratis, campis, siluis, pascuis, cum mansis 30, totidemque mancipijs vtriusque ea inhabitantibus,* subiungit nomina mancipiorum, situm mansorum, meminitque Comitatus Conradi Comitis in villa Blitgeresvviler, tum ea sic offert: *Hæc itaque omnia præfata ego supra memoratus Alfuinus, & dilecta coniux mea Ada ad ante dictam Ecclesiam Sanctarum Virginum tradentes, fuit nostra petitio, vt sanctimoniales ibi constitutæ nobis ea in beneficium præstarent, cunctis diebus vitæ nostræ, quod & fecerunt: ea videlicet ratione, vt ipsa tantum vsualiter possideremus, non haberemus potestatem alicui vendere, nec eam donare, nec per vllum ingenium de parte memoratæ Ecclesiæ abstrahere ea, ad censum exinde annis singulis ad aram S. Martini solidos 5. de argento persolueremus. Et post nostrum quoque de hac luce discessum, cum omni melioratu, & superaugmentatione illuc iterum reuerteretur. Et vt hæc precaria firmior stabiliorque manere possit, rogauimus hanc chartam conscribi, manuque nostra subtus illam firmauimus.* Annum donationis huius non reperi, Pontificatus autem VVichfridi tempus hoc indicat, quo totus is erat in hoc sanctuario præ reliquis ciuitatis Ecclesijs, dotando & exornando, cuius tertia largitio non est silenda, quæ numeri meminit vndecim millium, & solennem templi huius visitationem manifestat: *VVichfridus diuina annuente clementia S. Col. Ecclesiæ Archiepiscopus. Nouerit omnium Sanctæ Dei Ecclesiæ fidelium industria. Qualiter Nos superna inspiratione admoniti, cum consensu fidelium Nostrorum tam Clericorum, quam Laicorum, de rebus Domini Nostri Almi Petri ac iure*

Coniugũ duorũ pietas in SS. Virgines.

ac ciues sanctæ matris Ecclesiæ, venerabiles Sorores in Ecclesiis sanctarum Virginum extra muros ciuitatis Coloniæ publicè & honorificè constructis, Deo die noctéq. deuotè ac religiosè famulantibus, alimoniam sui victus augmentando amplianimus, dedimus, atque illis de iure Nostro in ius & donationem illarum transfudimus in villa nostra, quæ Engelstat nominatur in pago VVormacensi, in comitatu Leonardi Comitis curtem vnam cum casa, diuersisq; aliis ædificiis, cum terra salaritia, & mansis 30. cum mancipiis cunctis vtriusque sexus ea incolentibus, cum arpennis 20. cum omnibus cultis & incultis, &c. quatenus ab hodierno die & deinceps pro animæ nostræ remedio ibi proficiant in augmentis perpetualiter in Dei nomine ad possidendum. Actum publicè in præfata Sanctarū VNDECIM MILLIVM VIRGINVM *Ecclesia 9. Kalendas Decembris. Anno gloriosissimi Regis Ottonis 6. indict. 14. Ego in Dei nomine Heribertus Presbyter, atque Cancellarius scripsi hanc chartam Anno Incarnationis D.N. Iesu Christi 941.* Videre in hac donatione, & aliis quibusdam licet, non Archipræsulis tantum Wilchfridi, sed & Cleri totius, præsertim Metropolitani, & Prælatorum aliarum Ecclesiarum, Collegiatarum, ac Laicorum, consensum vnanimem: vt ea, quorum dominium S. Petro, & Episcopo, vel Metropolitanæ debebatur Ecclesiæ, transferrentur in ius & possessionem, imò & proprietatem Ecclesiæ, quæ iam olim & eo tempore, ac deinceps vulgo *Sanctarum vndecim millium Virginum*, vel contractiori modo *Sanctarum, vel Beatarum Virginum* dicebatur. Ne vero voces istæ: arpenna, mansus, pagus, comitatus, obscurent hæc & alias dicenda: Nomandum arpennas, certas esse vinearum partes & mensuras: vti mansus, quasi mansio, prædium minus, quod ferè à Colono vno potest excoli. diuidebant autem olim Germani, sicut & Franci suas regiones, vel regnum in pagos, seu tractus quosdam, quos sæpe a riuis & fluuiis nominabant, sæpe à præcipuo oppido, hinc manauit nomen Pagi Iuliacensis, Tolpiacensis, Wormacensis. Singulis autem Pagis Comes præerat, qui ius subiectis Pagensibus diceret, quales ea tempestate tres nominant allata diplomata, Euerardum, Leonardum, Conradum.

Explicatio vocum obscurarum.

Arpenna.

Mansus.

Pagus.

Comes.

CAPVT X.

Sequentes eiusdem seculi Archiepiscopi, ad Annum vsque 1000. *vt S. Bruno, & VVarinus, ornant eandem Ecclesiam.*

S. Bruno, Ottonis Magni frater, Imperii Germanici columen, Wichfrido, circa Annum 953. successit: vir ad omnia summa natus, eloquio præcipuus, Philosophicis scientiis excultissimus, bellica gloria nulli secundus: nam regnum Lotharicnse, non Imperio tantum vniuerso, sed Infulæ adiecit Coloniensi maximam partem, quamuis successores passi sint in manus aliorum deuolui. Idem tamen quod mireris sanctitatis eximiæ laude claruit, cuius vitā Surius ad XI. Octobris recensuit, a coæuo luculenter scriptam, quam D. Ægidius Gelenius in Hierotheca S. Engolberti præclarè illustrauit. is in testamentariis tabulis meminit Vrsulani templi, quod in legato suo recepto more, ad *Sanctas Virgines* nominat: sic enim ait: *Ad sanctas Virgines vasa duo, candelabra duo, pallia duo, cortinam, tapetem vnum, scamnalia duo, ipsis verò sanctimonialibus auri libras decem, cum mensali.*

S. Brunonis ann.

Legatum ad SS. Virgines.

Eodem seculo Warinus vixit & floruit circa Annum 980. qui captus religione loci, & insigni pietate Virginum illic Deo militantium, multa largitus est: confirmat numerum vndecim millium, vocat Martyres, testes temporis sui præpositos, & alios adiungit hoc modo. *Quisquis diuinitus inspiratus aliquid sibi refrigerii solatium fore prospexerit, qualiter in conuulsum & durabile ad notitiam posterorum fiat, consulto opus est. Ideo ego in Dei nomine VVarinus diuina præueniente gratia Coloniensis Metropolios licet nullis suffragantib. meritis, infulatus Archiepiscopus, trado & transfundo in memoriam decessorum Nostrorum Archiepiscoporum, quasdam Ecclesiæ nostræ res, vsui nostro quotidiano habitas, vt nostra etiam intersit. Ad Ecclesiam SS.* VNDECIM MILLIVM VIRGI-

NVM, *& Martyrum extra muros Coloniæ ciuitatis honorificè in Dei honorem constructum, ad continuanda eiusdem Ecclesiæ luminaria, ad restauranda tecta, ad sustentandas etiam Custodum vires, inibi circumspectè & solerter pernoctantium, scilicet Ecclesiam in honorem 12. Apostolorum constructam, cum 4. mansis & dimidio in villa Gundersdorp dicta, sitis mancipia quoque 17, & in suburbio iuxta dictam Ecclesiam mansum dimidium cum territorijs appendityis infra vrbem habitis. Insuper etiam vt in processu temporis Dei seruitium in præfato SS. Virginum Monasterio vigilantius, instantiusq; suppleatur, trado ad victualia Sanctimonialium ibidem Deo egregiè pro viribus militantium Curtem, Dominicatam in villa Ossendorp.* Meminit ibidem Parochiæ S. Columbæ, concludit: *Si quis successorum nostrorũ hanc donationis chartam infringere, aut diminuere, quod absit, in aliquo attentarit, audiat vocem terribiliter minantem. Mihi vindictam, ego retribuam. Signum VVarini Archiepiscopi. Signum Energeri Vice Domini* (fuit is successor eius) *Signum Ruothberti Præpositi, Aichfardi Presbyteri, Virduni Præpositi, Blicherij Præpositi, Dissonis Præpositi, Gerardi, Godefridi, &c. Ego Mullibertus indignus & peccator hanc traditionis chartam scripsi.* Vocat VVarinus, sicut & decessores eius Sanctimoniales, quæ SS. Virginum Parthenonem incolebant: non quod votis omnibus religiosis obstrictæ Monasticam vitam profiterentur: sed quod cœnobiticam viuendi rationem ducerent, mensa communi vsæ, licet paupertatis voto non adstringerentur; id ex sequenti capite, vitaque S. Adelheidis clarius apparebit.

CAPVT XI.

De S. Adelheide Geldriæ Comitis filia, sub Annum 990. Virginum Vrsulanarum institutum professa, illudq; in nouo Vilicensi asceterio propagante.

DVo erant Anno reparatæ Salutis Millesimo, illustrium puellarum Parthenones Coloniæ celeberrimi, alter Deiparæ Virginis Capitolinæ, quam sedem pietatis, & excolendo religionis studijs animo sibi delegerat Plectrudis, quando à Pipino repudiata, adlectis in societatem Virginibus, totam se deinceps cultui diuino mancipauit: in quo iam tum oriente contubernio præcipuæ virtutis, & pudicitiæ laude S. Noitburgis enituit, Plectrudis neptis, quæ vt principum procorum euaderet hymenæos, celerem a Deo vitæ exitum impetrauit, vt salua castitate sponsi cœlestis amplexibus frueretur; multis ideò statim à funere clara prodigijs, & translata Confluentiam.

Singularis castitatis amor.

Alter in S. Vrsulæ Basilica illustribus Virginibus, & natalium splendore, & virtutum studio efflorescebat, vt Adelheidis vita docet, quæ paulò ante annum millesimum mundo valere iusso, Deo & sanctis vndecim millibus Virginibus militauit; ibique felicia posuit religiosæ vitæ tirocinia, quæ postea & ipsa magistra noui parthenonis auspicato propagauit. Erat Adelheidis Megengoris Geldriæ Comitis filia, primis ab annis sanctioris vitæ desiderio stimulata, Coloniam cum sorore veniens, in cœnobio sanctarum Virginum monasticen ad S. Hieronymi præscriptum profiteri cœpit, germana verò eius in Deiparæ matris asceterio Plectrudis regijs sumtibus constituto, ita reliquis virtutibus anteijt, vt cunctis breui post Virginibus præficeretur. Nec minor in Adelheide perfectionis assequendæ ardor enituit, tot millium Virginum fulta patrocinio, & exemplo sibi indies proposito prouocata, vt adolescentiæ annos morum grauitate transcenderit. Forte Godefridus Virginis sanctæ germanus, familiæ columen, bello Bohemico, quo fidam Imperatori nauabat operam, funesto casu cæsus, amplissimam parentibus, vt tristitię materiam, sic meritorum cœlestium augendorum occasionem dederat: nam ipsi Christum ex asse bonorum ipsius scripserunt heredem, Vilicensi à fundamentis erecto parthenone: certis etiam latifundijs S. Vrsulæ Basilicæ attributis, dum filiam e sanctarum Martyrum contubernio educunt, vt Virginibus Vilecensibus iam plurimis colle-

collectis præficeretur: eam porrò viuendi rationem, habitumque eo traduxit, quo apud Virgines Vrsulanas à teneris assueuerat: florebat ea tempestate D. Benedicti institutum cultu corporis, & victus ratione adstrictiore, quod vt Adelheidis reciperet, & quotidie maiora cum suis caperet perfectionis incrementa, parentes vrgebant quidem, filia tamen magis veteri cultu vestium capiebatur: dicebat enim plus Deum voluntarijs obsequijs promtæ mentis, ac cordis munditia, quam coactis seruitijs delectari, secretioribus tamen subinde stimulis cœlitus excitata, cœpit experimentum facere vitæ rigidioris, & licet pro more lineo candicaret exterius amictu, laneo tamen nudam carnem vestiebat, ceterasq; periclitabatur in se exercitationes disciplinæ religiosæ, si ferendo rigori par esset videretur: Iam vbi fixum erat arctioribus se viuendi legibus obligare, Antistitam B. Mariæ Virginis ad se cum alijs euocauit, cuius magisterio probè tam ipsa, quàm subiectæ Virgines eiusdem animi erudirentur: & sanè tantos fecit processus, vt breui Coloniæ, (sorore eius Bertranda defuncta) S. Heribertus Coloniensium Antistes & Imperator Otto cogeret, vel inuitam simul Capitolinis Virginibus Deiparæ præsidere. Nec Deus curis iam Virginis Adelheidis duplicatis ei defuit: quin & prodigijs eius sancta impena probauit. Forte penum ingressa cellaria vinum promebat, quam ilico vocat Adelheidis, paret vocata, manuque retento vertibulo epistomij aduolat, exceptura mandatum Antistitæ, tum subit mentem recordatio epistomij nondum obfirmati vertibulo: culpam agnoscit incuriæ, quā solatur Adelheidis, & cum ea descendit in penuariam cellam: ecce tibi nec vini guttulam os hians epistomij deijcit. Hic cellaria stupens Antistitæ sanctitatem, ad pedes se eius abijcit, quæ contra id cæcæ obedientiæ acceptum retulit. Talibus cum passim operibus mirandis increbuisset, & moritura Coloniæ petijsset ardenter, vt in Vilicési Monasterio sepeliretur, multum licet reluctante S. Heriberto, naui tandem sacrum pignus, vt impositum, nondum ad remigandum armis nauticis expeditis, summa velocitate nauigium contra fluminis ictum adscendit, donec locum quietis à Deo præstitutum attigisset. Vidi Anno 1638. 31. Maij conditorium S. Adelheidis templo & cœnobio altera iam vice turbulentis hisce temporibus Suecorum sacrilegis flammis funestatum, cum è prioris incendij ruinis ad fastigium fornicata, iam arcuato opere testudo emersisset. Habent locum modo Virgines Canonicæ nobiles, quorum antistita iam tum cùm aderam, moliebatur iterum templi restaurationem. Non debui Virginem hanc præterire, quæ sanctitatis tirocinium posuit in S. Vrsulæ cœnobio, cuius viuendi ratio, vestitus, & alia quędam ex hac vita illustrantur, quam Surius fusius persequitur.

Rarum cæcæ obedientiæ prodigiū.

CAPVT XII.

Post Annum 1000. *sub Piligrimo & Hermanno secundo, proficit cultus & dos templi Sanctarum Virginum.*

S. Heribertus Anno 1009. Sacellum S. Stephani consecrauit, & Sanctis alijs, quorum reliquias ibi condidit: quas inter recensentur SANCTARVM VNDECIM MILLIVM VIRGINVM: decessit Anno 1021. successorem nactus Piligrimum, qui Reginam Poloniæ Richezam induxit, vt ad aram SS. VNDECIM MILLIVM VIRGINVM, se cultui earum totam consecraret, annuo cum eis censu pacto 20. librarum ceræ, quas ijs appenderet. de hoc infra disseram vberius.

Piligrimum in æde sanctorum Apostolorum tumulauit Hermannus secundus Archiepiscopus Anno Domini 1035. hoc Præsule degebat apud SS. Virgines paulò post mortem S. Adelheidis Bezecha, Deo consecrata Virgo, quæ luculentis donis auxit Vrsulanum Parthenonem. Exstat diploma, quod secundo numeri Virginum meminit hoc exemplo.

Oportet vnumquemque hominem semper esse paratum ad omne opus bonum, qualiter

cogitando, & operando terrena despiciat: & caduca huius seculi, vt inueniat à propitio Deo indulgentiam de peccatis suis, & retributionem bonorum operum veram consequi mereatur. Ideò ego in Dei nomine Bezecha, vltima ancillarum Christi in Congregatione SANCTARVM VNDECIM MILLIVM VIRGINVM *Dei, per manum aduocati mei de Conudesheim dono à die præsenti, seu trado de iure meo in ius & traditionem Ecclesiæ Sanctarum Virginum, in aquilonari parte extra muros Coloniensis ciuitatis constitutæ, vbi vir Venerabilis Hermannus secundus præesse videtur, pro remedio animæ meæ, seu parentum meorum, quidquid prædij possidere videor in pago Bonnensi, in Comitatu Sickonis, in villa Vulendorff, videlicet Lonlein mansum, &c. Ea ratione, quatenus præfatum prædium diebus vitæ meæ, sub vsu fructuario possideam; post meum autem discessum, cum omni emelioratu & amplificatione res præfatæ absque vlla diminutione, ad sæpè nominatum SS. Virginum Monasterium valeant reuerti: eo modo, quatenus nulla Abbatissa, vel aliqua præposita persona congregationis in ipso Monasterio habeat vllam potestatem, in ipsis rebus alicubi dandi, aut præstandi, sed secundùm meam petitionem electio sit in ipsis monialibus eiusdem Monasterij, cuicunque sororum suarum velint supradictas res à me [illegible]ditas sub manu tantum, & conscientia suæ Abbatissæ taliter commendare, vt quidquid inde vsusfructus prouenire potuit, sanctimonialibus ibidem Deo famulantibus, in eleëmosynam meam, seu parentum meorum prouenire possit, non in comparatione constituti stipendij sui: sed tantum pro remedio animæ meæ tribuatur. Sed quia Patres antiqui, & statuta eorum sanxerunt, quod & Nobis pro futuris temporibus conseruare oportet, vt quicunque de rebus suis proprijs, ad loca Sanctorum, vel ad necessaria Deo famulantium aliquid donare, vel firmare voluerint, hoc coram testibus, per scripturarum seriem omnimodo plenius debeant obligare, ideò ego ipsa Bezecha, pro posse meo non acquieui, quoadusque hanc ipsam paupertatis meæ, siue voluntatis meæ traditionem coram Domino Venerabili Archiepiscopo secundo dignæ memoriæ, cum testibus idoneis confirmaui, ideoq; illum eius sigillo feci subtus notari. Actum hoc Coloniæ publicè in Monasterio* SANCTARVM VNDECIM MILLIVM VIRGINVM *Anno Incarnationis Dominicæ 1047. Indict. 16. Ann. 6. Henrici regnantis & imperantis.* Non cessit hic Hermannus secundus primo pietate, quam cum sorore Richeza Regina Poloniæ cum lacte suxerat à Mechtilde matre sua, Ottonis secundi filia, quæ desponsa Erenfrido Duci Bauariæ, cum eo fundauit cœnobium Braweilerense à filia Richeza mirificè ampliatum, & locupletatum. Hermannus verò noster Collegiatam Ecclesiam Deiparæ ad gradus fundare cœpit, quam S. Anno ædificauit, Sigewinus incineratam restituit, omnes in Vrsulanam Basilicam pij & munifici, vt iam dicam.

CAPVT XIII.

S. Annonis Archiepiscopi Coloniensis nocturna frequentatio Vrsulanæ Basilicæ circa Annum 1060. & opera misericordiæ illic exercita.

ANNO claris ortus natalibus, ab Auunculo quam optimis literarum studijs applicatus Bambergæ, sic breui commodis moribus, & virtutibus effloruit, vt in familiam Cæsaris cooptatus, cùm ibi se probasset omnibus, infula donatus est Coloniensi: mira in eo fastigio viri demissio, indefessum precandi studium, nocturno præsertim tempore, quo semper submotis arbitris vno stipatus comite, quandoque nudipes ac cilicio vestitus, templa, quæ Coloniensis ciuitatis muros coronabant, sub noctem visebat, hoc profusior in obuios peregrinos & inopes, quo tunc ignotior. Duo memoranda contigerunt ei, quando pro more limina Virginis Vrsulæ subintrauit. Solus Ecclesiam subierat, & dum in angulum templi se recepit, audit singultus sanctimonialis in faciem prostratæ: adrepit suspenso gradu: cumque id vnum aduerteret à supplice rogari Deum, vt peccatricis famæ parceret, ne violatæ castitatis publico exponeretur ludibrio. Postridie feminam ad se euocatam consolatus, de mœrore, quem vultus prætendebat, expressit facinus à rea, & ipse, quo famæ consuleretur, in se recepit: fido ei dato homine, sed iurato: qui amicitiæ causa deduceret alio, donec fœtû enixa rediret ad pristina pietatis officia: Res acta fideliter est:

S. Anno nocte templa visitat. Vrsulanã Ecclesiã.

reuer-

reuersa sine suspicione criminis vitam in melius commutauit, infantulo cura præsulis diligenter educato.

Prudentia eius & caritas.

Notarat alia pauper mulier hanc in S. Vrsula nostra visitanda religionem Præsulis, & precum tempore quasi mẽtis à sensibus alienationem: promtum etiam miseris subueniendi desiderium non ignorabat, ergo infantulũ, dum in eodem templo pernox Deo supplicat, ad pedes orantis, nec quidquam obseruantis deijcit, & in latebras ilico se proripit. Anno cum primas vagientis voces hausit, & nudum coram se vidit palpitare, Christum in puero veneratus, leuauit è terra, domum detulit, de nutrice ei prouidit, & de baptismo consueta ceremonia leuatum, Annonem à se dici voluit.

Insignis misericordia in infantulum.

Solenne Sancto Episcopo fuit populo frequenter pro concione SS. Reliquiarum venerationem incalcare, nunquam auditus sine lacrymis & singultibus est: adferebat ad persuadendum exempla, quibus efficacitas patrocinij Sanctorum commendabatur. Transferebat aliquando brachium S. Cæsarij Româ delatum ad D. Iacobi templum hodie Parochiale: & pro suggestu vim precum huius Martyris hac historia narrata fidelibus commendabat. Andreas ciuis Romanus, opibus, delicijs & sceleribus circumfluebat: vnum maximis in flagitijs ei Christiani viri vestigium supererat, cultus S. Martyris Cæsarij: cuius honori cereos in eius Basilica crebro incendebat, is vitæ similem prioris vltimum clausit flagitijs coopertus diem: Iacebat in feretro ex sangue cadauer iam terræ mandandum, cum attonitis, multisque terrore fugatis præsentibus, exsurgit rediuiuus, & adstantibus cordatioribus affirmat, & verè se decessisse, & iam addicendum gehennæ tormentis, S. Cæsarij patrocinio fuisse sibi restitutum: nam cum terrifici iudicis iusta sententia coram exercitu Beatorum dœmonibus traderetur tartaro mancipandus; indoluit acerbum clientis casum S. Cæsarius, & iudici factus supplex, vulnerum monstrauit cicatrices, hisce obtestans eum verbis. Clementissime Domine, tui ego nominis amore libens hæc excepi vulnera: carne gemente quidem ob doloris acerbitatem, spiritu tamen exsultante, quod temporaneis istis supplicijs æterna gaudia nundinarer. Iterumne coram te Iudex nouis cor prematur doloribus, mens mœrore conficiatur, dum cliens ille meus, qui meo nequidquam patrocinio vitam, & salutem commisetat, præceps in tatarum agitur? ridet auernus stultitiam miseri, malè sibi de salutis patrono consulentis, quem modo nequit habere deprecatorem. Hæc supplex iudici querebatur S. Martyr, iungit se ei comitem Deipara, conuolant & reliqui Sanctorum Ordines, flectuntque in S. Cæsarij preces iudicis animum: Vnde vita donatus, cum hæc, vt iussus erat, præsentibus indicasset, & dolorem de vita malè transacta concepisset, iterum, sed purior obdormiuit. Magna dicentem hæc Annonem secuta populi commotio: quam suspirijs & lacrymis testabantur. Qua S. Præsul vsus occasione acriter hac clausula præsentes est ad Sanctorum cultum cohortatus. *Et vos FF. & sorores huius considerationẽ facti in cordium secreta admittentes, ad quemcunq; deuotionis & seruitij cultum vos ipsos sanctis Dei offerte, vt extremæ tribulationis angustijs arctati, quemlibet Sanctorum tanto lætior quisque vestrum illic Patronum experiatur, quanto deuotior hic in eius vixit obsequio.* Decessit An. 1075. funus honore, quo dubito, an vllus mortalium religiosiore elatũ: nam 7. ipsos dies ad diuersas & principes ordine deportatum est Basilicas, in plerisque incredibili pietate & concursu luctuque totius populi inter Diuorum templi illius exuuias statuebatur, dum diuina peragerentur: duorum tantum dierum attexam exsequias. Nam tertio die post oblatum in S. Georgio sacrificium, ad S. Seuerini delatus est: obuiam processit Clerus nouo Indigiti, cum S. Seuerini reliquijs: ibidem peracto sacrificio, ad S. Pantaleonem progressi deinde ad SS. Apostolorum Basilicam; demum inclinato die ad S. Gereonis peruenerunt. Extra fores huius Basilicæ Sancti magna reuerentia proferebantur Martyrum cineres; luminum frequentia vincebat noctem, facies Basilicæ velut in solennitate præcipua renitebat: vigilatum ibi ad sacrum funus ea nocte, quartoque die litata sacra hostia vir Sanctus ad S. Andreæ, inde ad Sanctarum vndecim millium Virginum Monasterium, quod toties noctu viserat, ac demum ad S. Cuniberti

Ciues ad cultum SS. Reliquiarum excitat.

Baro. Anno 1070.

Miraculo S. Cæsarij.

Pathetica Martyris oratio ad Iudicem Christum pro cliente.

Parænesis ad cultum Sanctorũ.

delatus eſt: vbi duos inter Ewaldos medius eſt collocatus. Deniq; omnes Sanctorum Reliquiæ, ex omnibus adductæ Baſilicis, inſigni triumpho cum Indigite nouo ad ſummum portatæ ſunt templum maximo apparatu, & in medio tot Sanctorum corporum S. Anno poſitus eſt, vt Diui, quos viuus toties inuiſerat, & piè coluerat, ipſi ſacrum funus ſua præſentia decorarent: Dignum hoc inuſitato cultu S. Anno: quo vix alius æquè tota ſua vita Sanctorum cineres eſt veneratus.

CAPVT XIV.

Sub finem ſeculi 1000 Sigevvinus, & initio ſequentis 1100. Fridericus Archiepiſcopi augent & tuentur Eccleſiæ bona, cultumq; SS. Virginum promouent.

Sigewino Pontificatum Anno 1079. ineunte, magnis clarebat S. Cunibertus prodigijs, vnde factum eſt, cum orto terribili incendio templum Deiparæ recens à S. Annone conſtructum conflagraret, & flamma vicinam Metropolitanam Eccleſiam corriperet, Sigewinus egregia concepta fiducia corpus S. Cuniberti iuſſit adferri protinus, quod vbi victricibus obiecit flammis, ilico, velut infuſo imbre reſtinxit. Hunc S. Pontificem imitari ſtudebat Sigewinus in SS. vndecim millium cultu, cuius exemplo adibat idipſum, nec manu vacua: ſupereſt vnum donationis eius inſtrumentum, quod ſpirat præcipuum in tot millia Virginum affectum, & fiduciam nihil non earum ſuffragijs apud Deum obtinendi: lectorique efficacibus rationibus, pietatem hanc nititur perſuadere. *In Nomine Sanctæ & Indiuiduæ Trinitatis. Sigevvinus cooperante gratia Spiritus S. licet indignus Colonienſis Eccleſiæ Archiepiſcopus, Cum incerto fugientis ſeculi, & breui teneamur ſpatio, ſolicitos nos eſſe oportet, ac in futuro remedium aliquod nobis prouidere; & quia humanæ fragilitatis occaſione peccatum adijcimus ſupra peccatum quotidie, optimum eſt, & ſalubre Sanctos Dei & Patronos Noſtros cum precibus, cum facultatibus noſtris implorare, quatenus eorum interuentu Dei miſericordia nos liberare dignetur à tanto peccati contagio, & expeditiores ſuo reddere ſeruitio. Ob felix itaque tale remedium apud Deum Nobis impetrandum,* SANCTAS DEI *ſcilicet* VNDECIM MILLIA VIRGINES *nobis in auxilium inuocantes, notum eſſe cupimus cunctis Chriſti Noſtrisq; fidelibus, qualiter ijſdem Sanctis Virginibus, dedimus ad ſupplementum ſcilicet Abbatiſſæ, in ſupplementa ſororibus danda, pro interuentu & ſeruitio intimo eiuſdem loci Dom. Mechtildi Abbatiſſæ, quidquid noualium noſtris in temporibus erutum fuerit, in termino Eccleſiæ S. Dionyſij in Lunricho. Huic traditioni teſtes aderant Huprecht Præpoſitus, Capellani Gerardus, Gero, Hermãnus, Ioãnes, Hezel, Reginaldus, Gerardus, Fridericus. Laici Huprecht, Giſelbertus. Facta eſt autem traditio iſta An. 1080. Indict. 3. 6. idus Nouemb. Epiſcopatus Noſtri anno ſecundo, in Baſilica prædictarum Virginum.* Optimum ſanè & ſaluberrimum Sanctos Dei & Patronos noſtros precibus inuocare, vt monet Sigewinus: nam quã noſtra peccata diuinam prępediunt miſericordiam, eam efficienter exorant amici & domeſtici Dei: vnde S. Bernardus quodam in Sermone ait: *Summopere nobis deſiderenda ſunt Sanctorum ſuffragia, vt quod poſſibilitas noſtra non obtinet, eorum interceſſione donetur:* probat deinde Sanctos iam potentiores eſſe ad obtinendum, & potentiores ad nos iuuãdos, quam cum in terris degerent. *Si enim dum adhuc in terra degeret miſertus eſt peccatoribus, & orauit pro eis: nunc tanto amplius, quanto verius agnoſcit noſtras miſerias, orat pro nobis Patrem, quia beata illa patria caritatem eius non mutauit, ſed augmentauit: imò potius mouit ſibi viſcera miſericordiæ, cùm ante fontẽ miſericordiæ aſſiſtit.* Quod ſi tam potens vnius Sancti ſuffragium, quid non efficient tot millium Virginum & Martyrum coniuncta vota, & ſupplicatio?

Vtilitas cultus Sanctorũ.

Mechtildis Abbatiſſa.

Circa Annum 1100. Fridericus Cathedram inſcendit Colonienſem, ſedit in ea ſupra 30. Annos: cuius tempore quædam reperta ſunt, & ſolenniter eleuata, tranſlataque in varias orbis regiones SS. Virginum corpora diuinitus indicata: & S. Norbertus olim Archiepiſcopi huius familiaris & domeſticus, cœleſti comperit admonitione

nitione locum reliquiarum eiusdem partheniæ sodalitatis, quibus & alijs compluribus à Friderico donatus, vt alibi dixi Belgium, & Franciam decorauit: vnum huius Archiepisc. facinus ad iura Basilicæ S. Vrsulæ defendenda non est prętermittendū. Inualuerat exemplo Richezæ Reginæ consuetudo Coloniæ mancipandi se seruitio SS. Virginum cum omni posteritate: quem in finem annuum censum ad earum Altare sub diuinis offerebant: cum hæc mancipia niterentur alij sacrilego plagio emancipare, Friderici huius sententia reducta sunt in sanctam seruitutem: rem ipsam lubet ex M.S. peruetusto Codice transcribere: quo cultus illius antiquitas firmius stabiliatur. *Temporibus S. Annonis Archiepiscopi Bertolphus Presbyter, & filia sua Enesa tradiderunt Heriburgam & eius posteritatem Ecclesiæ* SANCTARVM VIRGINVM, *quæ est in Colonia tali constitutione, vt annis singulis duas denariatas ceræ pro capitali censu illuc persoluerent: post mortem autem vestis, quæ operatione propriarum manuum suarum esset cōfecta, persolueretur. Postea tempore Friderici Archiepiscopi quidam Berelbinus nomine ex parte mulieris piæ volens hæc mancipia Ecclesiæ subripere, VValburgim, VVeresonem, Terzerardi, Richmodim, Theodoricum, Heluicum, Meregardum, Hardungū, VValburgim, Richmodim, quod Rectori Ecclesiæ ac suo votum fecerunt: ex quo factum est, vt inter se vtriq; taliter conuenirent, vt Christianus, qui prædictum censum recipere consueuerat, iureiurando hunc Ecclesiæ retinuit: & Abbatissa, Guadegilt. & Heresuiut Custos Ecclesiæ prædicto iuramento hoc ita esse confirmarent, Comes autem Gerardus Iudex illorum postremo etiam iureiurando, vti prædicti fecerant,* SANCTIS VIRGINIBVS *sua mancipia detinuit: quæ omnia Archiepiscopus Fridericus sua sententia hoc modo stabiliuit, vt quicunque Dei aduersarius postmodum hæc Sanctis Virginibus abstrahere conaretur, à Deo omnipotente, Beatoq́ Petro, & Sanctis Virginibus æternaliter damnaretur.*

Mancipia S Vrsulæ offerunt annuē duorum denariorū ceram.

Guadegildis Abbatissa.

CAPVT XV.

Bruno Archiepiscopus Coloniensis Anno 1135. Altare S. Cordulæ consecrat.

FRiderico Coloniensium Archimystę fatis Anno 1131. sublato: suffragijs communibus Bruno Comitis de Altena filius subrogatur: is tergiuersari cœpit initio: literisq; S. Bernardum ante consuluit, quam humeros oneri tanto submitteret: quē vir Sanctus epistola octaua suspensum tenet, imo terret muneris magnitudine, & periculo: suadet orationem, & S. Norberti consilium: dum in fine ait: *Habetis autem Dominum Norbertum, quem melius præsentem præsens de talibus interrogare potestis. Nam tanto ille vir in diuinis aperiendis mysterijs nobis promtior, quanto & Deo propior esse cognoscitur.* Suspicatur Iacobus Merlohorstius in Notis ad eam epistolam, tunc Coloniæ substitisse, propter cœnobium Knechstemiense, quod id temporis Hugo Comes Spanheimensis Decanus Coloniēsis ædificauit, & huius forte suasu A. 1132. suscepit infulam è manu Guilielmi Card. Episcopi Prænestini: de quo etiā Baronius ad eum annū. Non mirū S. Norbertū libenter Coloniam inuisisse, & ibi diutius substitisse, vt in illo ditissimo sacrarū reliquiarū thesauro, nouas quas per Germaniam ducebat Colonias, religiosorū Sanctis instrueret pignoribus: illud mirū, tantum S. Norberto Bernardū tribuisse, spiritumq; eius cęlestē sic esse deueneratum, quo prędictus inuenit, coluit & approbauit Virgineas exuuias. Sed ad Brunonē redeamus: is cultus S. Cordulæ Virginis insignis propagator fuit. Nam cum Vrsulanæ Basilicæ porticus vel ala potius noua accessisset, in ea cōstructum altare S. Cordulæ consecrauit: quod Regnibernus Metropolitanus Canonicus dotauit, cuius superest instrumentum autenticum, hoc tenore.

S. Bernardus S. Norbertum maximi facit.

In Nomine Sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Quia sicut præsens Ecclesia à Christi fidelib. defenditur, ita ab infidelibus impetitur, idcirco statuta nostri tēporis ad notitiā futurorū trāsmittere curauimus. Siquidē ego Bruno Secundus Dei misericordia S. Col. Ecclesiæ Archiepisc. in porticu Ecclesiæ SS. VIRGINVM *altare quoddam dedicaui, vt vero Sāctimonialibus illic deuotè famulantibus aliquod temporale subsidium exhibeatur, vt qui altario deseruiūt, de altario viuant. Consilio & auxilio Regniberni Canonici S. Petri ad idem altare dotandū 20 so-*

lidos Coloniensis monetæ contradidi, ex quibus in villa Greuerode, quæ est in Parochia VValde, persoluantur ad Vincula Petri 22 solidi de decima, quos Abbatissa Gepa cōsensu sororum & Regniberni ad augendam dotem dicti altaris à quodam Rudolpho ministeriali SS. VIRGINVM, *qui eos in beneficio possidebat, quadam cōmutatione, vna verò præbenda redemit. De tribus Cameris in Parochia S. Columbæ 5 solidos, sicut in Purificatione S. Mariæ 30 denarij, & ad Vincula S. Petri reliqui soluantur. De domo quadā iuxta claustrū Sanctimonialium 21 denarij soluantur in die* SS. VIRGINVM, *de VVelinnckhouen, vndecim denarij De decimis in festo* S. CORDVLÆ *exhibentur. Ex his verò 20 solidis 40 denarij in dedicatione eiusdem Altaris congregationi dispensentur: totidem in festiuitate* S. CORDVLÆ. *Quinque verò solidi ad duo luminaria singulis noctibus, vnum ad Altare prædictum, alterum in Monasterio S. Lamberti erogentur.* Plura subiungit de anniuersario Regniberni præcipui dotatoris Cordulani, concludit. *Vt autem hæc traditio firma permaneat, hanc chartam fieri iussimus An. Dominicæ Incarnationis 1135. Indict. 13. Testes Arnoldus Præpositus S. Petri, Hugo Decanus, Arnoldus Præpositus S. Andreæ, Theodoricus Præpositus SS. Apostolorum.* Distinguit Bruno à porticu S. Cordulæ, quā postea Chorū S. Cordulæ video ab annis ferè quadringentis fuisse nominatā, ipsum Monasteriū S. Lamberti, seu Chorum templi primarium, in festo S. Lamberti dedicatum: distinguit item vt loca, sic festa quoque Sanctarum Virginum & S. Cordulæ, & hoc quidem 140 annis ante quam ossa Cordulæ Martyris à B. Alberto Magno eleuarentur: vt non possit hinc vlli dubium esse, quin iam ante fuerit S. Cordulæ cultus & festū postridie S. Vrsulę introductū, & penè simili honore celebratū: nam ad aram Cordulanā ignē voluit ardere perpetuū, vt ad Altare templi princeps. Vnde ante hæc tempora cōtigit S. Cordulæ visio facta Helentrudi in Herse Sanctimoniali, de festo suo postridie S. Vrsulæ peragēdo.

Gepa Abbatissa.

Festum S. Cordulæ.

CAPVT XVI.

Adriani 4. Summi Pontificis, & Hillini Archiepiscopi Treuirnensis literæ ad Gepam Antistitam Ecclesiæ Sanctarum Virginum, sororem Reinoldi Archiepiscopi Coloniensis.

CIrca An. 1155. Deus cępit nongentis & pluribus annis in terræ visceribus abditū thesaurum aliquot SS. Virginum millena corpora, cum exuuijs ipsius Reginæ Vrsulæ mundo manifestare, tunc cum illustri Collegio Gepa præesset, Reinoldi paulò post creati Coloniēsis Archiepiscopi soror: fuit illa in Deum & Sanctorū cultum religiosa, bona Ecclesiæ suæ, quę fuerant abalienata, solicitè inuestigauit, & solerter restituit, voluitque sedis Apostolicæ defensione communiri: eam illi Reinoldus tunc in Italia Friderici Barbarossæ Grammateus ab Adriano 4. obtinuit: quam is paucis ante mortem suam mensibus eidem Gepæ libenter impertijt hac bulla: qua vetustissima templi nominatio toties repetita confirmatur.

Gepa Abbatissa soror Reinoldi.

Adrianus Episcopus Seruus Seruorum Dei, dilectis in Christo filiabus GEPÆ ABBATISSÆ ECCLESIÆ SANCTARVM VIRGINVM, *eiusq; sororibus tam præsentibus, quā futuris canonicè instituendis in perpetuum. Dicatus Deo Virginibus, quæ spretis connubijs maritalibus, ac relicto mundo ac pompis eius, se totas contulerunt in obsequium conditoris, & sub religionis habitu, & proposito voluntatis mortificata carne accensis lampadibus cum Christo Domino ad cœleste conuiuium satagunt introire, nostrum conuenit adesse præsidium, & contra mundanorum fluctuum tempestates Apostolicum munimen impendi, vt Apostolica tuitione vallatæ, ab omnibus reddantur securæ molestijs, & in Christo se recuperare lætentur opem, quam in sæculo perdiderunt. Ea propter in Christo dilectæ filiæ, vestris iustis postulationibus clementer annuimus, & præfatam Ecclesiam, in qua diuino mancipatæ estis obsequio, sub Beati Petri, & nostra protectione suscipimus, & præsentis scripti traditione communimus: statuentes, vt quascunque possessiones, quæcunque bona eadem Ecclesia in præsentiarum iustè & canonicè possidet, aut in futurum concessione Pontificum, & largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, seu alijs iustis modis præstante Domino poterit adipisci, firma vobis, & ipsis, quæ post vos successerint, & illibata permaneant.* Enumeratis deinde bonis subdit: *Decernimus ergo, vt nulli omnino hominum liceat præfatam Ecclesiam temerè perturbare, aut eius possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu qui-*

buslibet vexationibus fatigare; sed illibata omnia & integra conseruentur, earum, pro quarũ gubernatione & sustentatione cõcessa sunt vsibus omnimodis profichua, salua sedis Apostolicæ autoritate, & Diœcesani Episcopi Canonica iustitia. Si qua igitur in futurum Ecclesiastica secularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentauerit, secundo, tertiove commonita, nisi præsumtionem suam digna satisfactione correxerit, potestatis honorisq́ sui dignitate careat, reamq́ se diuino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & à sanctissimo corpore & sanguine Dei ac Domini Redemtoris Nostri Iesu Christi aliena fiat: atque in extremo examine districtæ vltioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua iura seruantibus, sit pax Domini Nostri Iesu Christi, quatenus & hic fructum bonæ operationis percipiant, atque apud districtum iudicem præmia æternæ pacis inueniat, Amen. Ego Adrianus Catholicæ Ecclesiæ Episcopus. Ego Georgius Sabinensis Episcopus. Ego Hubaldus Hostiensis Episcopus. Ego Bernardus Portuensis & S. Rufinæ Episcopus. Ego Gualterus Albanensis Episcopus. Ego N. Presbyter Cardin. tit. S. Crucis in Ierusalem. Ego Iacinthus Diacon. Cardin. S. Mariæ in Cosmid. Ego Guido Presbyter Card. tit. S. Calisti. Datum Laterani per manum D. Hermanni D. Papæ Subdiaconi, & Scriptoris 10. Kal. Iunij, Indict. 7. An. Incarnationis Dominicæ 1159. Pontificatus D. Adriani Papæ 4. An. 5. Crediderim hoc animis pronioribus cum Pontifice Maximo Patres purpuratos tutelam Vrsulanæ Basilicæ suscepisse: quod constaret passim repertos inibi cũ Cyriaco Papa tot Cleri Romani Cardinales Martyres; diuinam etiam prouidentiam Apostolicæ sedis tuitione cautum esse tam insignibus Martyribus voluisse, cum eo ipso tempore Galfredus in Anglia vulgaret primus fabulam non de S. Vrsula, & Sodalibus Martyribus (nusquã .n. ipse fidei, nusquam Martyrij meminit) sed de commentitio quodam Virginum 71 millium exercitu nuptias anhelante: tunc inquam Adrianum Pontificem Ecclesiæ SS. VIRGINVM, vt eas vocat, defensionem suscepisse, quasi non bona tantũ & iura tẽporalia: sed multo maximè thesauros eius sacros, tunc recens erutos & indies 5 cõtinuis annis sequentib. effodiendos, in suam fidẽ & tutelã admitteret.

Ea tempestate Treuirensem Metropolim regebat Hillinus. is Anno 1152. Alberoni successerat, quem præcipua quædam animi moderatio, præstans Philosophiæ, ceterarumque disciplinarum scientia: sed inprimis insignis in Deum cœlitesque religio commendabat: Cùm Fridericus Barbarossa Anno 1160. ad schisma dirimendum e Germania Episcopos accersiuisset, & Hillinus iam itineri se accinxisset, morbo correptus subduxit se, ne schismate pollueretur, & Confluentiæ substitit: vbi conuentus à Gepa Reinoldi tum Coloniensis Archiepiscopi sorore, pro decimis oppidi Rense diœcesis Treuirensis, obtinuit Hillini pium & religiosum diploma pro iurium Ecclesiæ sanctarum Virginum defensione. Spirat exordium eius insignem animi demissionem, coniunctam summæ sanctarum Virginum obseruantiæ & cultui. *Hillinus Dei gratia Treuirorum humilis minister &* SERVVS ECCLESIÆ SANCTARVM VIRGINVM IN COLONIA *in perpetuum. In eo sumus loco licet indigni auctore Domino constituti, vt vnicuique ius suum debeamus conseruare, & quo possumus munimine, quia in modico plerumque fundatur occasio malignandi, confirmare. Ea propter dilecta in Christo, quam benignè suscipere dignum iudicamus, Ecclesia, cui præesse & prodesse cognosceris, duas partes decimæ in villa Rense, & Pastori tertiam partem, vt de cetero totius ambiguitatis scrupulus tollatur de medio, auctoritate qua nos possumus, & debemus in perpetuum confirmamus. Ab hac verò soluendæ decimationis vniuersitate dominicalem terram, quæ vulgariter dicitur Manelberg, ipsi Ecclesiæ* SANCTARVM VIRGINVM *excipiendam decernimus, statuentes, vt si qui eiusdem loci Parochiani aliquid de prædicta decima sibi vsurpare contenderint, & ipsi vel aliqua alia persona Ecclesiastica, secularesve hanc nostræ confirmationis paginam facientes contraire tentauerint, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Apostolorum Petri & Pauli, &* SANCTARVM VIRGINVM *incurrant, & quousque resipuerint, à Christiana communione alieni fiant. Huic confirmationi interfuerunt testes, quorum nomina hæc sunt. Petrus Archidiaconus Tullensis, Ecclesiæ Treuirensis Custos, Rupertus S. Mariæ in Palatiolo Præpositus, Reginerus Capellanus, Ecclesiæ Treuirensis Canonicus, Conradus, Theodorus, Gerardus, Fridericus Capellani. De Laicis VValterus Camerarius, Lud. Dapifer. Actum est hoc & datum Confluentiæ Anno Incarnationis Dominicæ 1160. Indict. 8. Regnante gloriosissimo Impera-*

Hillini Archiepiscopi laus.

*tore Friderico, Anno regni eius 9. Imperij verò 5. Pontificatus nostri nono. prænominata Ec*CLESIÆ SANCTARVM VIRGINVM *Gepæ Venerabili Abbatissæ prouidentiam gerente, Rodelbino Magistro Scholarum S. Florini Pastore Ecclesiæ de Rense existente & consentiente.* Ita quem iter aggressum morbus in via detinebat, dum Sanctarum Virginum cultui & iuribus intendit, is penè solus inter Germaniæ Archiepiscopos à schismatis contagio liberatur: sic enim de eo Bambergensis Episcopus apud Radeuicum coæuum scribit ad Euerardum Salsburgensem itidem dissentientem, *Arelatensis, Viennensis, Lugdunensis, & Bisuntinus Episcopi, per literas & nuncios consenserunt, Solus Treuirensis de regno nostro superest in parte illa de numero Archiepiscoporum, qui non consenserint, eius tamen Suffraganei omnes consenserunt.*

CAPVT XVII.

De lite septingentorum annorum ratione nominis agri Vrsulani, quam frustra Reinoldus Archiepiscopus sopire conatur, translatis ad Ecclesiam S. Magdalenæ SS. Machabæorum exuuijs.

VIx postera credet ætas tam pertinacibus studijs iam inde ab Attilana vastatione fuisse inter vicini Greesbergensis cliui, & S. Vrsulæ templi Virgines vltra septingentos annos de agri Vrsulani nomine & possessione disceptatum, quod Archæa Machabæitica, & ex ijs M. S. depromtus codex fusè memorant. Condiderant, vt alibi dixi, nobilem Ecclesiam laxatis Sacellæ Magdalenæi angustijs Solinus Episcopus circa Annum 463. in cliuo suburbano Greesbergensi, in ea sanguis Sanctarum Virginum, & lacera membra fuerant, tumulata: ne tamen ea consecraretur ad Sanctarum vndecim millium Virginum honorem, & ab ijs nomen assumeret, obstabat Clematius alterius Vrsulani templi ædificator, & eiusdem Parthenonis Virgines: quæ sibi solis, & suæ Basilicæ nomen vndecim millium Virginum arrogabant, quibus Episcopi Colonienses S. Cunibertus, Guntharius, Hermannus, S. VVichfridus, VVarinus, S. Anno, Sigewinus, & tot alij hoc libro recensiti videntur adhæsisse: qui solam Vrsulanarum Virginum Ecclesiam SANCTARVM VIRGINVM: vel SANCTARVM VNDECIM MILLIVM VIRGINVM nominarunt, eadem dotarunt liberaliter, adierunt frequenter.

Episcopi fautores Ecclesiæ S. Vrsulæ.

Sed cum ea controuersia recruduisset sub Annum 1162. & Reinoldus Archiepiscopus Coloniensis Cæsari Friderico multum ad expugnandum Mediolanum consilio, militeque contulisset, opportunitate temporis vsus, statuit liti finem imponere, quam in curam hoc solertius incumbebat, quod Gepa soror eius germana, Clematiani templi Virginibus antistita præsideret: nam perhonorificum ducebat familiæ, si suis auspicijs soror de agri Vrsulani possessione triumphasset. Acceperat Reinoldus exciso Mediolano præter Sanctorum Trium Regum, & alias Diuorum reliquias, sacra septem Machabæorum capita cum matris cranio, & Sanctis corporum cineribus, quæ Constantini mater Helena ex Antiochena martyrij palæstra Constantinopolim deuexerat, & in S. Sophiæ collocarat; sed Eustorgius primus Mediolanensium antistes annuente Cæsare, suam in metropolim transtulerat, inde dono Friderici Imperatoris Reinoldus transmisit An. 1162. Coloniam: vt verò soror eius æquiores nancisceretur aures Cleri Metropolitani: & in ancipiti controuersia studium & fauorem; primas ad sororem dedit literas cum mandato, significaret ædis principis collegio Sanctarum Trium Regum aduentum, pro D. Petri Basilica, cum lipsanis Sanctorum Machabæorum ad cliuum Greesbergensem deferendis, vt istorum honori tandem Ecclesia consecraretur, cederetque deinceps Clematiano Parthenoni nomen agri Vrsulani.

Reinoldi prudens consiliũ.

Non potuit eo finiri anno disceptatio, quo Coloniam intrarunt Machabæitica sacra

facra pignora:fed nec anno fequenti,quo primum ineunte Maio magno cum apparatu funt in idem cliui Greesbergenfis templum a Solino cõftructũ introducta: fed nec An.1164.quo Coloniã rediję Reinoldus:obftabat Philippus Decanus fucceffor eius:ita dum vixit Reinoldus res manfit fufpenfa;neque fuperftite Gepa forore eius: lis decidi potuit:nam cum Reinoldo Ann. 1167. pefte fublato Romæ, ei Philippus Heinfbergicus fubrogatus effet,is licet multum cõtulerit ad Vrfulanũ cultũ magis propagandũ,induci tamen nunquã in animũ fuum paffus eft,vt Reinoldi deceffloris confilium fequeretur:quãuis faueret impensè Gepæ, & Bafilicæ eiufdẽ ceteris in rebus:præfertim in lite,quã ei Parochus Kentenichenfis intenderat:eius arbitriũ Philippus Brunoni Maiori Præpofito & fucceffori fuo delegauit,qui pro Gepa pronunciauit:iudicatũ Archiepifc.hoc inftrumento cõfirmauit. *Ego Philippus Dei gratia Colonienfis Archiepifc.omnibus Chrifti fidelibus: Inter cetera igitur huius propofiti acta,cõtrouerfiæ finẽ,quã Albero Sacerdos de Kentenich aduerfus Vener.fororẽ noftrã Gepam Abbatiffã & Conuentum Ecclefiæ* SS. VIRGINVM *in Colonia fufcitauit, præfenti paginæ adnotari fecimus. Decima præfatæ Ecclefiæ ad præbendã cõgregationis SS.Virginum,ita liberè pertinere dignofcitur,vt quicunq; Paftor in eadẽ Ecclefia fuerit,de terra & quadã decimatione fibi fpecialiter affignata,cenfum Epifcopalẽ,feruitiũ Archidiaconi fuo tempore abfq; omni contradictione perfoluat:nec aliquando omnino ab Abbatiffa,vel cõgregatione requirat. Duas autem partes luminarium Ecclefiæ nocturnaliũ Abbatiffæ adminiftrare debet: tertiã verò Sacerdos procurabit. Hæc & ab antiquo rata,& in poffeffione SS.Virginum abfque legitima contradictione,vt afferebat à 40 annis & amplius habita,prædictus Albero Sacerdos in litis cõtentionem reuocauit,& in irritũ reducere conatus eft. Gepa vero Ecclefiæ SS.Virginum Abbatiffa iniuste vocata, antequã Ecclefiæ fuæ iuftitiã corã Iudice à Nobis vtriusq; partis delegato Brunone,tunc Maiori fcilicet Præpofito in conuentu B. Petri obfignatorum Sacerdotũ,præfente & cõfentiente fæpè nominato A. Paftore de Kentenich ex iudicio obtinuit,& banni Noftri fententia:ne quis eam, vel aliquã Ecclefiæ fuæ perfonam in pofterũ fuper eadẽ caufa in aliquo inquietare præfumeret,rationabiliter fecundũ morẽ terræ poftulauit,& ex iudicio impetrauit. Ne quis igitur de cetero,quod abfit, per aliquã contradictionẽ, vel calumniã facti hoc iuftè & legitimè decifum attentare præfumat,fub anathematis interdicto prohibere, præfentẽ quoque paginã,Ecclefiæ* SS. VIRGINVM *perpetuo referuandã,figilli noftri auctoritate cõmunire curauimus. Placuit etiã fubfcribi teftes,qui litis teftationi præfentes fuerũt,quorũ iudicio & affenfu caufa debitũ finẽ accepit. Sunt autẽ Maioris Ecclefiæ Præpofitus, quo præfidẽte iudice res terminata eft, Ioannes S.Cuniberti quondã Præpofitus, Ioannes Maioris Ecclefiæ Chorepifcopus, Hugo S.Gereonis Decanus,Godefridus Diaconus. Acta funt hæc Anno 1169. Indict. prima.*

Improbauit fucceffor Philippus.

Beneficus tamen in S.Vrfulæ Ecclefiã.

Adiudicat ei litem.

Ita gratia valebat apud Primores Cleri Gepa,præfertim cũ æquitas faueret:inde ei vita paffa non eft,alteram Ecclefiã fub nomine SS. Virginũ cõfecrari. Eadẽ biennio poft à Philippo allodij cuiufdam emtionis obtinuit confirmationem, in quo VVilhelmus Comes Iuliæ aduocatus Ecclefiæ nominatur. *Ego Philippus Dei gratia Colonienfis Archiepifc. omnibus fidelibus,&c. Ea igitur cõditione præfenti paginæ,vt adfcriberetur, placuit contractus, qui habitus eft inter conuentum Ecclefiæ SS.Virginum, & Rheinoldũ de Olpe eiusq; vxorẽ Kunegildẽ,&c. Ifti habebãt liberũ allodiũ,quod vendere difponebant,tres manfos cum vno molendino in Emmichoue,&c. Vifum eft itaq; forori noftræ Dom. Gepæ Abbatiffæ SS.Virginum,vniuerfoq; conuentui,vt id allodium ad tenuitatẽ præbendarũ fupplendam Ecclefiæ acquirerent, vnde inita pactione pro 112. marcis,& vtrinq; quantum oportuit firmata,die præordinata,tres prænominati Coloniã venerunt,&c. ibi donatione legitima,atq; confuetudinaria, publicè coram omnibus, qui aderant,per manus Aduocati ipfius Ecclefiæ VVilhelmi Comitis Iuliacenfis dictũ allodium cum omni integritate, fuper Altare Virginum,iure perpetuo,poffeffione fempiterna contradiderunt, renunciauerunt, effeftucauerunt,omne inquietatis offenfam vniuerfaliter abiurauerunt:legitimam VVarandiam fub bona fecuritate dantes exhibuerunt. Proinde quia ordine rationabiliter & iuftè omnia proceſſerunt,factũ ipfum ratũ habemus, autoritatis noftræ teftimonio confirmamus:figilli noftri impreffione muniuimus. Teftes funt huius rei Bruno Maioris Ecclefiæ Præpofitus. Hugo Decanus. VVidekindus Præpofitus de Reefe, Ioãnes Choriepifc. Theodoricus Cellerarius, Hugo Decanus S.Gereonis, Adã Presbyter SS.Virginũ Canonicus, Egilolphus, Gerlinus, Theodoricus eiufdem*

Confirmat emtionem allodij.

eiusdē Ecclesiæ Canonici. VVilhelmus iuuenis Iuliac. Comes. Hermānus Comes de Molenark, Henricus Comes de Arnsberg, Gerardus Vrbis Aduocatus. Acta sunt hæc An. 1171. Sequenti An. Philippus idē Gepæ precibus exoratus, Noualiū decimas exemplo Sigewini & decessorū aliorū eidē Ecclesiæ liberaliter impertiuit. In qua donatione licet obseruare SS. Virgines *Colonīēses* expresse nominari: *Quia in* ECCLESIÆ SANCTARVM VIRGINVM COLONIENSIVM *stipendijs præbendarū tenuitatem magnam inuenimus, concessimus eiusdē loci Venerab. Abbatissæ Gepæ, vt siluam, quā habebat in Parochia Marne, auctoritate nostra exstirparent, & terram arabilem inde facerent, cum vero eiusdem terræ decima nostri iuris esse dignosceretur, ipsam quoque ad supplementū præbendarum eis in perpetuam possessionem tradimus. Auctoritate ergo Dei, Beatorumq. Apostolorum Petri & Pauli, & nostra præsentis paginæ attestatione, Nostri quoque sigilli impressione hoc ipsis confirmauimus, quod ne quis in posterū, infringere, vel in aliquo diminuere præsumat, terribilis anathematis sententia prohibemus. Testes sunt huius rei Bruno Maioris Ecclesiæ Præpositus, Hugo Decanus. Lotharius Bonnensis Præpositus. Sifridus Sanctensis Præpositus. Simon S. Gereonis Præpositus. Conradus S. Seuerini Præpositus. Rudolphus S. Cuniberti Præpositus. Theodorus SS. Apostolorum Præpositus. VVidekinus Resensis Præpositus. Ioannes Eifflicensis Præpositus, & alij plures. De Laicis verò Comes Hermannus de Molenarcken Aduocatus Altaris B. Petri, Comes VVilhelmus de Iuliaco. & VVilhelmus filius eius. Comes Euerhardus de Seina, & Henricus filius eius, Comes Albertus de Molbach, Comes Engelbertus de Berge, Gerardus Vrbis Comes, Gerardus Vrbis Aduocatus, Hermannus de Alpheim. Facta sunt hæc Ann. Incarnationis Dominicæ 1172.*

Donat decimas noualium.

Obijt sequenti, vt reor Anno Gepa: hoc nomine felicior omnibus ante se loci Abbatissis, quod nouem illis annis etiam præfuerit, quibus Deus Opt. Max. multa SS. Virginum millia mundo, cum magnis prodigijs declarauit: videntur ijsdem innumera martyrij signa, decorarit congruis ornamentis, & per orbem terrarum distribuerit, vt cultus SS. Virginum latius propagaretur. Eadem multum Ecclesiæ profuit, vt latifundia deperdita, vel alienata recuperarentur. Instruxit ædificijs plurima de suo comparauit, & acquisiuit Ecclesiæ,: auxit stipendia Canonicorum & Canonicarum, instrumentum sacrum mirificè vasis argenteis, vestibusque sacris exornauit. Denique quamplurimas anni festiuitates, vt solennius peragerentur, lautis stipendijs donauit.

Gepæ mors & laus.

CAPVT XVIII.

Philippus contra decessoris Reinoldi mentem Ecclesiam collis Gresbergensis à Solino Anno 463. erectam, consecrat sanctis Virginibus, eò transfert Sanctimoniales S. Benedicti profitentes regulam.

GEpam Reinoldi sororem ex humanis subtractam excepit Clementia, quam nihil moratus Philippus, adiecit animum, vt alterā agri Vrsulani Basilicam sacram, & à Solino ante 740. circiter erectam annos, contra Reinoldi consilium sanctis itidem Vrsulanis Virginibus consecraret: ibique Parthenonem fundaret votis Religionis deuinctum: nam Clematiani templi Virgines voto paupertatis non alligabantur: nec videntur seuerioris clausuræ legibus adstrictæ semper fuisse: quam rem tamen ante more recepto cum Ecclesiarum Collegiatarum Præpositis & Decanis (quos tunc Priores dicebant) communicauit, & Anno 1178. perfecit: istum cliuum olim Greesbergensem appellatum, tunc vulgari nominatione agrum Vrsulanum disertè nuncupando. Res ipsa clarius ex fundationis literis cognoscetur. *Philippus Dei gratia Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopus, vniuersitati fidelium tam præsentium, quàm futurorum. Notum facimus omnibus Christi fidelibus, quod* CAPELLAM IN MEMORIAM SANCTARVM VIRGINVM, IN LOCO, QVI DICITVR S. VRSVLÆ AGER IN COLONIA CONSTRVCTAM, *cum omnibus pertinentijs suis, Sanctimonia-*

Philippus Greesbergensem cliuum vocat agrum Vrsularum.

monialibus Ordinis S.Benedicti in eadem Deo & Sanctis Virginibus in perpetuum seruitu-tis ac communi fratrum S. Cuniberti assensu (intra quorum terminos ipsa Capella sita esse cognoscitur) præsentibus etiam Coloniensis Ecclesiæ Prioribus, pro reuerentia SANCTARVM VIRGINVM, *nec non & pro consideratione religionis, & honestatis sanctimonialium earundem, quietè & pacificè perpetuis temporibus concessimus possidendum : statuentes, vt nulli omnino hominum liceat ea ipsa auferre, diminuere, seu exinde eas quomodolibet temerè perturbare, ex autoritate S. Petri, & nostra, bannum & damnationem omnibus denunciantes, qui aduersus huius facti veritatem aliquam iniustitiæ, vel violentiæ audaciam tentarint inferre. Ad immortalem igitur huius rei memoriam, præsentem paginam sigilli nostri impressione fecimus communiri. Facta sunt hæc An. Dominicæ Incarnationis 1178. Indict. 5.*

Fundat in eo Parthenonem.

Opus erat, vt seuerioribus minis arceret violentiam, quod multi studiosi, fautoresque Reinoldi, vt Gepæ sororis, demortuorum, rem ægrius ferrent, arbitrati decedere nonnihil honoris Vrsulanæ Basilicæ, vbi recens inuenta, solenniter eleuata, maximo concursu fidelium Vrsula regina colebatur, nomen tamen agri Vrsulani post septingentorum & 40. annorum disceptationem alteri Parthenoni tribui. Sed Dei tamen id gestum prouidentia videtur, vt dum Galfredus Brito commentitium Vrsulæ cuiusdam 71. millium Virginum exercitum in Insulis à barbaris necatum comminiscitur, palæstra veri certaminis S. Vrsulæ & vndecim millium Virginum tam illustri testificatione Præsulis Coloniensis, & omnium loci & diœcesis Prælatorum Ecclesiasticorum calculo stabiliretur: nam vt ex superiorum capitum subscriptionibus videre licuit, ipsi Præpositi Bonnenses, Sanctenses, Resenses, & remotiorum Archidiœcesis locorum ad grauioris momenti negotia decidenda iure suffragij adhibebantur. Archæa loci breuiter rem gestam his consignant verbis: *Successu proinde temporis Philippus de Heinsberg Archiepiscopus, Reinoldi successor meritissimus, templum illud, quod Solinus erexerat, & ob hanc præmemoratam pertinacem Vrsulanarum simul & vestrarum Virginum cænobitarum contentionem in eum vsque diem non consecratum fuerat, in Dei omnipotentis, & matris Dei, necnon* VNDECIM MILLIVM VIRGINVM, *priorum videlicet Martyrum omnium honorem magnificè consecrauit, & ipsorum sacris reliquijs oppleuit.* Idem Philippus biennio post auctus à Cæsare Ducatu VVestphaliæ & Angariæ, cum decessores penè omnes suos gloria superaret, ingens molitus opus, Agrum Vrsulanum mœnibus clausum, intra pomerium Vrbis Agrippinæ constituit, ne pateret hostium insultibus: Solinum imitatus, qui primus eundem agrum fossa murisque cinxerat, & templum exstruxerat, quod Philippus tot seculis post sacris Virginibus consecrauit eo nomine, vt pluribus in locis eiusdem agri vastissimi, tot millia Virginum nocturnis diurnisque laudibus colerentur. Paulò post eodem adhuc Episcopo, tertium ortum Cœnobium eodem in campo S. Maximini: nam Clementiæ tempore An. 1188. nonnullæ Canonicæ S. Vrsulæ secessione facta, arctiorem viuendi normam sub S. Augustini regula religiosum cœtum coierunt, à S. Maximino nominatum, de quo multa alibi.

Includit mœnibus vrbicis.

CAPVT XIX.

Clementia Abbatissa pacis & belli tempore prudenter prospicit commodis Ecclesiæ.

CLementia, post mortem Gepæ sategit huius primum extremæ satisfacere voluntati, statuerat ea virginibus, quoties iustis de causis abessent (quas præsertim pietas vel misericordia impediebat à choro) vino tamen gauderent, & vt anno gratiæ triginta dies adijcerentur: id peregit apud Philippum, vt Archiepiscopali firmaretur diplomate: quod perlibenter concessit hoc exemplo.

Philippus Dei G. Coloniensis Ecclesiæ humilis minister : Nouerint omnes Christi fideles, tam præsentes, quam futuri, quod Gepa in Ecclesia SANCTARVM VIRGINVM

Ven. Abbatissa, considerans fratrum ibi laborantiũ stipendia in vino minus sufficere: cum consensu omnium Dominarum totius Capituli, quæ minus sufficiebant, suppleret &c. Dominabus quoq; per licentiã absentib. pietatis & misericordiæ intuitu id indulsit, vt vinũ suum, quod totum Abbatissæ debebatur, per 10. absentiæ suæ septimanas, & si minori spatio abessent, sibi retinerent. Huic ergo piæ recordationis Abbatissæ Clementia Abbatissa succedens, nostro & Priorum Nostrorum interuentu, quod illa minus fecerat, & quibus sub spatio 10. septimanarum coarctauerat, cõuentus suppleret, & vt Dominæ toto absentiæ suæ tẽpore, quotiescunq; per licentiam abessent, vinum suum darctur: sicut & præsentibus, concessit. Communiter autẽ & Fratrib. & Sororibus vtraq; Abbatissa tam Gepa, quam Clementia concessit, vt super annum, quo stipẽdia defuncto conceduntur, adhuc 30. dies adijciantur, vt annus, qui hactenus a primo die obitus solebat cõputari, de cetero à 30. obitus die computetur; vt omnia plenius circa defunctum ordinentur. Testes Hugo Maioris Ecclesiæ Decanus, & Præpositus in Gradibus, Lotharius Bonnens. Præpositus, Conradus Præpositus S. Seuerini, VVesselo Præpositus S. Andreæ, Theodoricus Præpositus SS. Apostol. Rudolphus Præpositus S. Cuniberti, Vdalricus Capellan. D. Archiepiscopi. Acta sunt hæc A. Dom. Incarnat. 1174. Hinc clarum & euidens est, Virgines Vrsulani Collegij neque paupertatis voto, neque arctioris clausuræ legib. obstrictas Canonicã vitam tunc degisse, licet adhuc cõmuni, vt vocant, dormitorio simul & cœnatione hoc & sequenti seculo vterentur: subinde noua cõparauit allodia basilicæ Clementia: quorum vnius emtionẽ hoc instrumẽto Philippus approbat.

Ego Philippus D. G. Archiep. Colon. omnibus Christi fidelibus. Sciat omnium fidelium vniuersitas, quod Conradus de Asmundeslo, & VVinricus frater eius, & vxor Cõradi Alstradis nomine, liberũ allodium, videlicet mansum vnũ vendere disponentes, cõuentui SANCTARV VIRGINVM *venale obtulerunt. Visum est autem Ven. sorori Nostræ Clementiæ* SANCTARVM VIRGINVM *Abbatissæ totiq; conuentui, vt idem ipsum allodium ad supplemẽtum tenuitatis præbendarum suarum ex communi consilio ecclesiæ suæ conquirerent. Vnde inita pactione pro 10. Marcis, & quantum oportuit firmata, die præordinata supra nominatus Conradus, frater eius VVinricus & vxor Conradi cũ heredibus, qui calumniari forte potuissent, donatione legitima, atque consuetudinaria, publicè coram omnibus, qui aderant per manus aduocati ipsius Ecclesiæ VVilhelmi Comitis Iuliacensis, supradictum allodium suum cum omni integritate super altare* SANCTARVM VIRGINVM *iure perpetuo, possessione sempiterna abrenunciauerunt, effestucauerunt, &c. Proinde quia ordinatione rationabili, & iuste omnia processerunt, factum ipsum ratum habemus, autoritatis nostræ testimonio confirmamus, & sigilli nostri impressione munimus.*

Acta sunt hæc A. Dom. Incarnat. 1176. Quo pugnauit infeliciter contra Lombardos Imperator, quæ res anno sequenti pacem composuit, schisma diuturnum sustulit, adnitente Philippo Colon. Archiep. vnde magnis à Pont. Max. priuilegijs & à Friderico ducatu auctus, tãtis opib. paulatim & potẽtia creuit, vt Imperatori formidabilis & inuisus euaderet: quæ causa magnorũ exstitit tumultuum & bellorũ in agro Coloniensi: quib. vehemẽter res Collegij SANCTARVM VIRGINVM accisæ sunt, vt Clementia cogeretur bona quædam alijs oppignorare; exstat huius rei documentum, cui Virgines omnes Canonicæ subscripsere, quarum nonnullarum deinceps fiet mentio, vt merito sit inserendum.

Schisma 30 annor. tollitur.

Bellici motus in terra Coloniensi.

Ego Clementia Ecclesiæ SANCTARVM VIRGINVM *licet indigna Abbatissa, quiddam quod feci ex consilio fratrum & sororum Ecclesiæ nostræ, & facti causam ob memoriam præteritorum in paginam notaui. Cum cõtra Coloniensem Eccles. D. Imperat. offensa exsurgeret, & res Ecclesiarum quasi in prædam diripientibus cas cederent, D. Fridericus de Husen, ea, quæ in Engelstadt mihi & vsui Ecclesiæ nostræ prouentura erant, in vsus suos conuertit: nec direptorum subsecuta est compensatio, item dehinc an. secundo, quidquid de eadem villa prouenturum erat Ecclesiæ, grandinis deleuit vastatio: de alijs quoq; censibus ecclesiæ, quòd vere ostendi poterat, contra solitum plusquam 30. marcarum percepi defectum, subsecutum quoq; est D. Archiepisc. Treuir. graue* (id est grauis imposita contributio) *Ecclesiæ de Rense fructum: quod coacta sum persoluere, scilicet 5. marcas. Nec prætereundum est, quod petitioni Dom. N. Archiepiscopi, cui contradicere nec facile, nec æquum fuerat, acquieui, dando duobus annis 7. marcas. His igitur atque alijs importunitatibus coacta, multa tamen alta versans ante consilia,*

Damna Ecclesiæ Vrsulanæ.

consilia, ne conuentus grauem querimonia dignum pateretur defectum, prabendam meam D. Gotscalco, eiusque coniugi Richildi, filioque VVilhelmo ad 10. annos cum omni integritate stipendiorum exposui &c. Huius facti cartulam sigillo Ecclesia, & meo ad petitionem creditorum firmaui, & vt amplior esset, associo testes, qui vel aderant, & qui huius rei sponsores exstiterunt. Subscripsi ego Irmidrudis Decana, Ego Clementia subscripsi, ego Friderundis, Mabilia, Melindis, Gertrudis, Sophia, Euphemia, Beatrix, Elisabeth, Christina, Iulia, Benedicta, Ida, Heilevvich, Guda. Facta sunt hac Anno 1191. Euphemia & Friderundis creatæ posterioribus annis antistitæ sunt, vtraque celebris à prodigiosis Sanctarum Virginum sui temporibus leuationibus.

Eodem anno Clementi Romano Pontifici subrogatus est Cœlestinus tertius: is die Paschatis inauguratus, die sequenti Henricum coronauit Imperatorē, & anno sequēti Clementiæ fecit potestatem, ob defectum & penuriam quatuor stipendia Canonicarum ad tempus vsurpandi: *Cælestinus Episcopus seruus seruorum Dei: Dilecta in Christo filia Clementia Abbatissa Sanctarum Virginum salutem & Apostolicam benedictionem, Iustis petentium desiderijs dignum est, nos facile prabere consensum, & vota, qua a rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere. Ea propter dilecta in Domino filia, tuis iustis postulationibus grato concurrentes assensu, quatuor stipendia, qua bona memoria Philippus Archiepiscopus pradecessori tua, & tibi ad supplendum prabendarum defectum, & curtes monasterij restaurandas, concessit: sicut ea omnia iustè & sine controuersia possides, autoritate Apostolica tibi confirmamus, & prasentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergò omnino hominum liceat, hanc paginam nostra confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare prasumserit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Apostolorum Petri & Pauli, eius se nouerit incursurum. Datum Laterani. 14. Kalend. Maij, Pontificatus Nostri An. secundo.* In hoc iure commendanda Clementia, quod cum decessores eius sex vel 12. etiam possederint, hæc vti iure suo noluerit, quatuor contenta, temporibus, vt dictum est, difficillimis, præsertim cum Virgines S. Maximini cœnobij fundatrices, cum luculenta dote dimiserit: narrat ipsa in quodam scripto consuetudinem decessorum, & suum his verbis: *D. Gepa felicis memoria in Ecclesia nostra Abbatissa, ob multiplicem defectum 12. prabendas in vsus suos retinuit. Qua defuncta & alia, qua etiam Gepa dicta est substituta, per ordinationem D. Archiepiscopi & Priorum, sex ei ad supplementum defectus concessa sunt, & alia sex illis, qua in choro seruirent, collata sunt, Ego verò Clementia in eiusdem dignitatis solicitudine licet indigna per manum Dei assumta, easdem sex prabendas eadem vsa gratia obtinui:* Quamuis & has quatuor magnam partem in communes vsus conuerterit, egregio Superioribus relicto documento, vt ipsi potius defectum velint, quam subditos, sustinere.

CAPVT XX.

Clementia, cum laudabiliter prafuisset, seculo 1200. inchoato, Euphemia sufficitur.

CVras in hoc intendebat sedulo Clementia, vt prædia vastatione militari diu inculta & deserta restauraret, & quoniam impendia deerant ad culturam; obligauit ea industrijs quibusdam colonis, certo tamen ijs censu cōstituto: prouidit etiā, vt Decanæ Capituli prouentus tribuerentur: superest huius rei documentum, ex quo licet etiam Imperij statum colligere.

Clementia D.G.SS. Virginum in Colonia Abbatissa. Cum quadam curtis in Germgrode pertinens ad Ecclesiam nostram multis de causis, sterilitate videlicet, & bellorum calamitatibus in magnum iam longo tempore redacta fuisset defectum; vnus de fidelibus nostris, Vngelo scilicet, eandem curtem multis proficuis instituit restaurare impensis. Nos verò industriam & fidelitatem Vngelonis Ecclesia nostra vtilem esse considerantes, vt maiori securitate, & diligentiori cura in eadem curte laboraret, ei & vxori eius & posteris consentiente Ecclesia nostra Cōuentu, iure hereditario concessimus, tali cōditione, vt quolibet anno in festo S. Andrea &c. Quoniā verò vsq; ad hoc tempus Decana Nostra, nullos, aut indiuisos habebat reditus, placuit nobis & toti conuentui, atq; immutabiliter statutum est, vt pradicta maldera

Decana recipiat. Acta sunt hæc A. 1202. in Romana sede præsidente Innocentio, pro Imperij dignitate decertantibus Ottone & Philippo: in Ecclesia Coloniensi Episcopante V. Adolpho: Præsentibus Ermintrudis Decana, Mabilia, Melendis, Gertrudis, Sophia, Euphemia, Friderundis, Friderinis, Iutta. Albertus, VVilhelmus, Godefridus, Philippus, VVeriboldus.

Biennio post Clementiæ studio creuit eiusdem stipendium: sic enim id literarijs monimentis consignatum esse voluit: *Notum sit itaque vniuersis Christi fidelibus, quod cum in Ecclesia nostra, quæ licet sit honorabilior disposita, consideraremus, vnũ minus laudabile, ad Officiũ Decaniæ nihil seruitij attinere, Fratres & sorores Capituli nostri consuluimus. Inuenta siquidem via inter nos, qua talis defectus ad conuenientem honorem in melius vertatur, & vnanimi consilio & assensu:* enumerat deinde prouentus eidem assignatos & concludit: *Hæc quæcunq; Decana fuerit, in festo* SANCTAR. VIRGINVM *annuatim percipiet, A. 1204. Ottone & Philippo pro Imperio discordantibus, tẽpore Adolphi Archiepisc. Coloniensis, & Engelberti præpositi Maioris Ecclesiæ.* Est hic Sanctus ille Martyr, cultor Sanctarum Virginum eximius, tunc 19. circiter natus annos, quo Philippus Thüringiâ vastata populatus est diœcesin Coloniensem, & Adolphum Colon. Archiepisc. donis expugnauit. Ideo sequenti anno Sed. Apost. decreto exautoratus, Brunoni cathedrã cessit. Breui post & Clementia migrauit è vita, quæ turbulentissimis temporib. multum de sibi debitis reditibus libenter remisit, vt augeret stipendia congregationis. Eadem in Ecclesias & ædificia restauranda multum impendit argenti. Successit ei Euphemia, cui iuuenculę, virgines duę loca sepulturę suę manifestarũt: quæ postea reperta trãsmisit Heisterbacũ, vt de ea narrat Cæsarius coæuus l. 8. c. 86. Subscripsit ea fundationi, quam fecit Wilhelmus Canonicus loci pro festo SS. omnium solennius peragendo, clausula talis est: *A. 1207. sub testimonio Euphemiæ Abbatissæ, Mabiliæ Decanæ, Melendis, Elisabeth, Christinæ, Iuttæ, Beatricis, Alberti, Godefridi, Philippi VVerenboldi, & Capituli, occiso Philippo, regnante Ottone, Brunone tertio electo in Archiep. Colon.* Referunt alij Philippi necem ad annum sequentem, quo etiam defuncto Brunone D. Virginis iussu Theodoricus creatus est Archiepisc. Coloniensis, postea depositus, quod Ottoni Cæsari iam anathemate fulminato pertinaciter adhæreret, accidit id ob anni diuersum initium. Euphemia etiam breui post defuncta est, cui suffecta est Benedicta.

CAPVT XXI.

S. Engelbertus martyrio coronatur ante, quam consecrarat Ecclesiam SS. Machabæorum: id successor eius opera Nuncij Apostolici perfecit: & Benedictæ Abbatissæ confirmauit cerocensuales.

HErmannus Bonnensis depositus, sicut electionẽ futuram Theodorici cognouerat à Deipara, sic & exautorationem, si vita consequens officio nõ responderet: ei sub an. 1216. subrogatur S. Engelbertus, quo Præsule post tot annorũ decurias pax alma redijt Archidiœcesi, reducta prisca maiorum pietate, & Diuorum cultu, vt merito literis ita suis Oliuerius Scholasticus sit Coloniensi ciuitati gratulatus: *Tu Colonia ciuitas Sanctorum, vt quæ in hortis rosarum Martyrum, liliorum Virginum, violarum Confessorum; nunc pace temporali per Venerabilem Archiepiscopum vestrum gaudens habitas, pro deuotione filiarũ tuarum, flecte genua cordis tui corã altissimo, qui vitæ & mortis habet imperium.* Orta sub an. Christi 1222. inter Engelbertũ & Benedictam S. Vrsulæ Antistitam cõtrouersia de certis hominibus, quos hæc suo templo sub annua ceræ pensitatione vindicabat obligatos: res in Kempensi iudicio ventilata: & Archiepisc. summa voluntate, tẽplo Vrsulano est adiudicata. Subscripti testes cessioni *Theodoricus Lysclanck, Henricus VVelbecke, Hermannus de Hulsen, Theodoricus de Kurck, Ioan. de Handen, Henric. de Garpaphen.* Displicuit autem Sancto Præsuli, gliscere adhuc occultis factionib. litem de nomine agri Vrsulani: quod Philippus Heinsbergicus Cleui Greesbergensis Parthenoni frustra multis obtinentib. impertierat: probabat sapiẽs

Felix Coloniæ status sub S. Engelberto.

Reinoldi

Reinoldi consilium, qui translatis eo SS. Machabæorum reliquijs, ab ijs locũ optatα nominare, hoc pacto suauiter controuersiam omnem sopiturus: Sed iam res amplius integra non esse videbatur, templo iam sanctis virginibus consecrato: itaq; re maturè deliberata, Virgines illas Benedictinas beneficijs sibi varijs obligauit. Nam templi chorum ijs à fundamentis erexit, aramq; Principem sacris Machabæorũ pignoribus opplendã esse censuit, ipsisque consecrandam, vt ita cœnobio, vicinæque plateæ nomen deinceps à SS. Machabæis adhæreret. Piũ Engelberti mentis propositum, martyrium eius præmaturum interuertit: nam An. 1225. dum Schvvelmensem parat Ecclesiam dedicare, in itinere gladijs impiorum occubuit, quorum sacrilegas manus a Christi patrimonio vitæ prodigus auerterat.

Chorũ ædificat ad honorem SS. Machabæorum.

Perfecit tamen laudabile decretum successor eius Henricus Molenarck, qui Ioanni Mitilylenæo Episcopo, Sedis Apost. Legato commisit An. 1228. vt recens adiectum chorum ad SS. Machabæorum honorem ritu solenni sacraret. Legatus translatis partim in principem aram SS. Machabæorum cineribus, partim in elaboratam opere magnifico lipsanothecã, locum dedicauit, & aræ summæ literas indidit testes, vt ad posteros ea, quæ de tot seculorũ contentione dicta sunt, certius peruenirent. Literę signis integris in ara principe casu repertę sunt. Cũ enim chorus fatisceret, & templum incẽdio funestatũ egeret instauratione, Helias Mercæus director consciẽtiæ sanctimonialium eam in se suscepit curam; & amota mensa principalis altaris, literas in membrana signatas inuenit; quæ loci vetustatem & hactenus narrata, testimonio Nuncij Apostolici roborata cõplectebantur. Ita enim Ortuinus Gratius Heliæ æqualis, qui hæc ipsa iussu eiusdem monimentis tradidit, affirmat: *Quo facto, ait, ea omnia, quæ antea à nobis narrata sunt, luce clarius à prædecessoribus & maioribus nostris in eo literis & monimentis commendata, munita atque recondita conspiciuntur.* Inuenta tunc etiã talis epigraphe fuit: ANNO INCARNATIONIS DOMINI 1228. 7. Kal. Octobr. DEDICATVM EST MONASTERIVM ISTVD, ET HOC ALTARE à V. IOANNE MITHYLENENSI ARCHIEPISCOPO, IN HONOREM S. MARIÆ VIRGINIS, ET SS. MACHABÆORVM, ET SS. PETRI ET PAVLI, ET ALIORVM APOSTOLORVM, ET S. MICHAELIS, ET OMNIVM SANCTORVM. Hunc tandẽ finem habuit iam inde ab A. 46. cœpta, & per annos ferè octingentos continuata dissensio, vtrum in Clematiani templi fundo: vel Machabæitico sedes præcipua lanienæ fuerit, adeoque vni loco per excellentiam Sanctarum vndecim millium Virginum nomen deberetur. Clematianæ Virgines ob S. Vrsulæ & præcipuarum Virginum illic conditarum reliquias: Machabæiticæ verò ob sacri cruoris Martyrum custodiam, Vrsulani nomen agri sibi vindicabant, nemine tot seculis vnquam de palæstra Coloniensi talis martyrij dubitante: licet amborum locorum incolæ vix ducentis passibus à se disiungerentur, nominis tamen sibi pręrogatiuam, pari studio tot seculis vindicabant, donec translatis ad alterum locum Sanctis Machabæis, horum denominatio litem composuit.

Ijsdem dicatur cœnobium.

Finitur lis annorũ fere 800.

Idem Henricus S. Engelberti cessionem Cerocensualium hoc diplomate confirmauit: *Henricus diuina miseratione S. Col. Ecclesiæ Archiep. vniuersorum notitiæ cupimus declarare, quod cum inter felicis memoriæ Engelbertum prædecessorem nostrum, & D. Benedictam Sanctarum Virginum in Colonia Abbatissam, super hominibus quibusdam, Ludwico scilicet de Hagane, & suis sororibus, & materteris, quos Coloniensi Ecclesiæ pertinere dixit, & ipsi Abbatissæ seu Ecclesiæ iure censuali attinere asseruit, quæstio verteretur, Abbatissa cũ suo conuentu de voluntate & assensu prænominati Antecessoris Nostri, coram Ministerialib. Sculteto & Scabinis de Kempena iustè & rationabiliter homines obtinuit prænominatos. Nos igitur cum omnia, quæ iam dicta sunt prædecessoris Nostri priuilegio & autoritate confirmata, oculata fide cõspexerimus, eorundẽ hominum iura ex officij nostri debito conseruare volẽtes illibata, præsentem paginam ad huiusmodi robur & firmitatem conscribi fecimus, sigillo nostro cõmuniri. Sub anathemate districtius inhibentes, ne quis ausu temerario prædictos homines, vel illorum posteritatem in suo iure molestare, vel eos à prænominata Ecclesia alienare præsumat.*

CAPVT XXII.

Friderundis Abbatissa benefica in alias Sanctimoniales.

BEnedictæ successit Friderundis, ea credo cuius Cæsarius meminit. Eiusdem ad annum 1229. Richmodis honesta vidua mentionem facit: fundarat illa extra muros Colonienses cœnobium de Piscina monialibus, quæ S. Norberti regulā profitebantur; cui Friderundis feudum concessit, affectu pietatis, vt earum tenuitatem subleuaret: ideo fundatrix his se literis Ecclesiæ SS. Virginum obligauit: *Richmodis miseratione diuina fundatrix & Blichildis Magistra, totusq; Conuentus Ecclesiæ de Piscina in perpetuum. Vniuersitati Christi fidelium tam præsentium, quam futurorū innotescat, quod D. Friderundis Abbatissa, & Conuentus* SANCTARVM VIRGINVM *in Colonia, mansum vnum & dimidium in Damesdorp, qui ab ipsis hactenus sub feudali iure tenebatur, de communi consensu contulerunt ecclesiæ Nostræ perpetua pace possidendos: tali facto mediante, vt censum 5. solidorum Ecclesiæ SS. Virginum persoluamus annuatim. Et sciendum, quod ego Richmodis fundatrix, præmissum prædium sub nomine nostri cōuentus de manu præfatæ Abbatissæ suscepi, ab omni postmodum susceptione liberum, & post obitum meum à nostro conuētu pro iure, quod Curmede vulgo appellatur, 12. solidos Colonienses Ecclesiæ SS. Virginum persoluentur. Similiter post obitum cuiuslibet magistræ, post me exeuntis tantundem prædicto iure Ecclesiæ persoluetur, & sic deinceps Ecclesia nostra prædictum prædium ab eo iure, quod vulgo verhüre dicitur, & ab omni quocunq; onere censeatur, possidebit penitus absolutum. Hoc Nos Prior videlicet, Magistra & Conuentus de Piscina profitemur. Acta sunt hæc A. gratiæ 1229.* Est hic conuentus de Piscina, qui librum alterum Reuelationum B. Hermanni ab interitu vindicauit: multis initio fundationis Vrsulanis ditatus reliquijs, postea translatus Coloniam ad S. Cæciliam. Duarum hic obligationum fit mentio his in locis vsitatarum, vna ad tempus vitæ extenditur, & post mortem soluitur; curmede nominata: altera verhüre, elocationem significat cum annua pensione.

Conuētus in Piscina Coloniā translatus.

Eadem pietate subuenit Friderundis cœnobio Brigidano Marienforstensi, tunc recens supra Bonnam erecto. Literæ superant hoc exemplo: *Ego Friderundis Abbatissa,* SANCTARVM VIRGINVM, *Ad notitiam volo tam præsentium, quam futurorum peruenire, quod Gerunnus meus famulus, & Iutta eius vxor, necnon & sui heredes de assensu, & voluntate mea & Capituli mei bona in Kentenich &c. Quæ à me & à mea tenet Ecclesia, contulerunt perpetuo cœnobio Sanctimonialium in Marienforst, annis singulis à se, & à suis heredibus in festo B. Remigij assignanda, &c. Ecclesia nihilominus* SANCTARVM VIRGINVM, *in iure suo illibata per omnia consistente: ne igitur præsens factum aliqua possit infirmari calumnia, decursu temporis vel in dubium reuocari, in eius rei testimonium feci præsentem conscribi paginam, & sigillo conuentus mei & meo, necnon Conuentus in Marienforst communiri. Acta sunt hæc An. gratiæ, 1234. mense Augusto.*

Habebat Friderundis in Arnolsvviler pago Iuliacensi, qui à S. Arnoldo, illic tumulato nuncupatur, cerocensuales isti loco obligatos, cuius ius Patronatus obtinebat: ijs dum Coloniæ degerent, indulsit, vt ibi censum penderent, quamdiu sedem fixissent: *Nouerint vniuersi, quod Euerardus, & vxor sua Dune, Albertus, Petrus &c Hildegundis, communi iure Cerocensualium, pertinent ad curiam Ecclesiæ nostræ de Arnoldsweiler, in qua curia præfati homines, & eorum antecessores omnia iura, quæ Cerocensuales, soluere tenentur, tam in vita, quam in morte: sed quia præfati homines in ciuitate Colonia commorantur, nec iura pia ad prædictam curiam, vt dicunt, commode deferre possunt. Nos eis de gratia speciali ad tempus indulsimus, vt ipsi quamdiu Nobis & Abbatissis post Nos venientibus placuerit, iura sua Nobis Coloniæ persoluant: nullum ex hoc prænominatæ curiæ, vel Abbatissis post Nos venientibus præiudicium fieri volentes. Datum Coloniæ An. 1231.* Eadem prouidit sedulo bonis Ecclesiæ, ne detrimentum paterentur: initio regiminis Curio in Rense, litem intendit tot seculis repetitam de certis decimis; eam euicit, & vt ipsa fatetur, *per sententiam definitiuam à Ven. Dominis Canonicis S. Mariæ ad Gradus, in Colonia iudicibus, à D. Præposito delegatis est adiudicata:* cui sententię idē Plebanus acquieuit. An. 1239. Auxit etiam stipendia congregationis Vrsulanæ, quem in

finem

finem cum Conrado de Hoefteden recens electo Archidiœcete peregit, vt Noualium quædam decimæ ei tribuerentur: literæ cum Electi meminerint, & conferant ad initium Pontificatus eius, non sunt prætermittendæ, præsertim cum hic & alibi sæpius idem Archiepiscopus Sanctas Virgines appellet Colonienses.

Conradus D.G.S. Coloniensis Ecclesiæ Electus. Quoniam ex officij nostri debito commissas, & subiectas nobis Ecclesias, modis congruis promouere tenemur, benigno nos fauore, & speciali dilectione ECCLESIAM SANCTARVM VIRGINVM COLONIENSIVM, *amplectentem decimas Noualium in Oisendorp, quæ nostris temporibus de terris præfatæ Ecclesiæ obuenerunt, concedente & annuente Friderunde Abbatissa ipsius Ecclesiæ, quarum decimarum donatio ad Nos pertinet, ob spem patriæ cœlestis, & ad Nostram & ipsius Abbatissæ memoriam, in ipsa Ecclesia in perpetuum obtinenda, in subsidium, & supplementum suorum, & fratrum ibi Deo seruientium liberalitate & perpetua donauimus traditione. Volentes igitur hoc pium & laudabile factum Nostrum, robur firmitatis obtinere, ne alicuius temeritate, vel dolo possit irritari, præsentem paginam conscribi, & Nostro ac Maioris Ecclesiæ Coloniensis sigillis fecimus communiri. Act. Coloniæ. A.D. 1238. mense Iunio.* Plura sequenti anno Friderundis statuit, & contulit ad incrementum sustentationis totius collegij, vt cultus diuinus magis indies efflorescerct.

CAPVT XXIII.

Elisa Abbatissa multas largitur Vrsulanas reliquias Patribus Dominicanis; a quibus fit cum toto Collegio particeps bonorum totius Ordinis.

ELisam post Friderunden præfuisse docent vetustæ subscriptiones: Primam eius mentionem A. 1241. reperi: quo contulit Abelino apothecario beneficiali iure, noualia quædam in Oisendorp. Eius tempore Conradus Archiepiscopus ob varios bellorum tumultus, coactus est caritatiuum subsidium ab Ecclesijs postulare: vicissim gratus & munificus, vt monstrant eius literæ tẽplo SS. Virg. collatæ de secundo anno gratiæ; *Conradus D.G.S. Col. Ecclesiæ Archiep. dilectis in Christo Elisæ Abbatissæ, & conuentui Ecclesiæ* SS. VIRG. IN COLONIA, *salutem in Domino. Cum vos Nostris compatiendo necessitatibus, & damnis de vestra mera liberalitate, & voluntate spontanea decimã fructuum præbendarum vestrarum, & præsentis anni vicesimam in nostrum subsidium donare decreueritis, Nos vestræ beneuolentiæ gratam vicissitudinem rependere cupientes, vobis indulgemus, vt præter annum gratiæ, quem hactenus habere consueuistis, vnum annum gratiæ singulæ bonorum, siue moriamini in claustro vestro in statu, in quo nunc estis: siue religionem intraueritis, à tempore istius nostræ concessionis, tam vos, quã successores vestræ in perpetuum obtineatis: ita quod decimam, & vicesimã dantes, quidquid de fructib. præbendarũ vestrarũ anni gratiæ vobis concessi siue per Nos, siue per fideles vestros fuerit ordinatũ, ratum & firmũ permaneat. De successorib. verò, quia decimã & vicesimã non dederũt, ita statuimus, vt eis fructus anni gratiæ sequentis cedant integraliter ad vsus Ecclesiæ, & vestris successorib. similiter annum gratiæ cõcedimus, sub forma præscripta districtè præcipientes, prædictam nostrã concessionẽ siue Indulgentiã sub pœna excõmunicationis iam latæ inuiolabiliter in perpetuum obseruari. Dat. Col. A. 1244. mense Iulio.* Eadẽ forte bellorum tempestate nisi paulo citius malis, indulsit Elisa cuidã præcipua quadam veneratione Sanctas Virg. prosequẽti; quidq; d ad vitę sustentationẽ annuo stipendio Canonicis tribuebatur, id enim religiosum ducebant, & ad fouendã in cœlites pietatẽ opportunũ, eorum quasi familiarib. accenseri: *Elisa Abbatissa totusq; Conuent. SS. Virginum in Colon. Cum Sophia relicta vidua Gerardi affectuosè à nobis sæpius postulasset, vt fructus vnius præbendæ sibi ad tempus vitæ suæ venderemus: quia durante guerra inter R.P. Nostrum Conradum Coloniensem Archiepiscopum ex vna parte, & Ducem de Limburg, & alios complices ex altera, curtes Ecclesiæ nostræ incendijs, rapinis & exactionibus adeo essent deuastatæ, vt propter defectum stipendiorum non possent diutius subsistere aliquatenus in eodem, Nos pensato affectu, quem prædicta Sophia circa nostram Ecclesiam gerere videbatur: ex hoc insuper spe concepta, videlicet, quod eadem bona fide promisit, quod modis omnibus Ecclesiæ nostræ intendere debeat promotioni, vnius fructus præbendæ pro*

certa summa pecuniæ de consensu communi sibi vendidimus, quoad vixerit percipiendos: ita videlicet, vt in pane, vino, denarijs, annona, & omnibus, quæ sunt de corpore & præbenda, tantum singulis annis percipiat, quantum in Ecclesia personaliter seruientes percipiunt annuatim: Post obitum suum annum gratiæ nihilominus habitura.

Patres Dominicani faciunt Collegiū S. Vrsulæ particeps bonorum operum.

Florebant eo tempore Coloniæ Patres Dominicani: præsertim cum Albertus M. ibidem Philosophiam profiteretur: ijdem cultum Sanctarum Virginum concionib. promouebant. Vnde, vt alibi dixi, trecenta sodalitatis huius corpora dono Collegij & Antistitæ obtinuerunt: eidem vt se Patres vicissim gratos exhiberent, A. 1246. in comitijs generalibus congregationi toti Sanctarum Virginum, id flagitanti, cōmunionē bonorum Ordinis totius obtulerunt hoc diplomate: *Religiosis & deuotis Christi ancillis, Elisæ Abbatissæ de Sanctis Virginibus in Colonia, ceterisque sororibus conuentus eiusdem, Frater Nicolaus Fratrum Ordinis Prædicatorum, seruus inutilis salutem cum augmento continuo gratiarum cælestium. Quia sancti propositi desiderium ob humanæ infirmitatis conditionē a suo salutari sæpius retardatur effectu, nisi diuinis suffragijs obtentis, supplicatione fidelium adiuuetur, vestræ fidei sinceritas Fratrum Nostrorum, quos Dei domesticos credit, & amicos, adhiberi sibi auxilia postulauit, ideoque vestra deuotione, quam ad Nostrum habetis Ordinem, debita meditatione pensata, vobis omnium orationum, Missarum, prædicationum, ieiuniorum, abstinentiarum, vigiliarum, laborum, ceterorumque bonorum, quæ per Fratres Ordinis Nostri Dominus per mundum fieri dederit vniuersum, participationem concedo tenore præsentium specialem. Volo insuper & ordino, vt Vestri decessus animæ vestræ, Fratrum totius Ordinis orationibus commendentur in Nostro Capitulo Generali: si Nostri ibidem Obitus fuerint indicati, diuulgentur pro Nobis Missæ, & Orationes, sicut pro fratribus Nostris defunctis fieri consueuit. In cuius concessionis Nostræ testimonium, sigillum Nostrum duxi præsentibus apponendum. Datum Argentinæ A. 1246. in Nostro Capitulo Generali.* Manet hodie singularis vnio dictorum Patrum cum Collegio Vrsulano; id premebatur eo tempore magna rerum necessariarum penuria, & vt antea insinuatum, vix vt ritu consueto diuina peragi valuerint: ideò obtentis Sed. Apostolicæ indulgentijs, & assumtis Sanctarum Virginum reliquijs, non Prouinciam tantum Coloniensem, & sedes eius Suffraganeus: sed & extra eam varias Germaniæ diœceses eleemosynarum corrogandarum gratia peragrarunt: magna frequētia populorum, ad decenter augusteque reliquias excipiendas religioso cum apparatu se effundente, duorum hac super re Episcoporum Paderbornensium mandatum tota diœcesi publicatum recitaui lib. 8. cap. 28.

CAPVT XXIV.

Conradus Archiepiscop. subuenit Ecclesiæ Vrsulanæ: Elisa de Rennenberg recuperat ablata.

VT Ecclesiam Vrsulanam pressam inopia subleuaret Conradus Archiepiscop. eidem Parochiā Kelsensem vniuit hoc diplomate: *Cum dilecta in Domino Elisa & Capitulum* SS. VIRGINVM *in Colonia, preces suas nobis humiliter direxerint sæpius, & deuote, vt Ecclesiam Parochialem de Kelse, quæ ad earum Ecclesiam pertinere dignoscitur, & in qua Abbatissa ius obtinet Patronatus, ipsi Ecclesiæ* SS. VIRGINVM *vniamus, Nos sanè earum petitionibus, vtpote fauorabilibus inclinati, attendentes insuper tenuitatem præbendarum in eadem Ecclesia, & statum grauem terræ, & periculosum, præfatam Ecclesiam de expressa voluntate viri discreti loci Archidiaconi Maioris Præpositi Coloniensis, qui nunc ipsam obtinet, memoratæ Ecclesiæ Sanctarum Virginum aduniuimus, in augmentum præbendarum & ad sustentationem Canonicarum, & Canonicorum ibidem Deo seruientium &c. Anno 1248. 4. Kalendas Septembr.* Anno sequenti confirmauit eandem vnionem Sedis Apostolicæ potestate, cuius Legatione fungebatur: quod operæ pretium est adnotare: *Conradus Dei Gratia S. Colōniens. Eccles. Archiep. & Apostolicæ Sedis Legatus. Cum Nos ad preces dilectæ in Christo Elisæ Abbatissæ, & Capituli Ecclesiæ Sanctarum Virginum* COLONIENSVM, *Ecclesiam de Kelse, de consensu*

viri

viri Ven. loci Archidiaconi Mai. Præpositi Col. propter piam & rationabilem causam ipsis concesserimus, ac sustentationem in dicta Ecclesia Deo seruientiũ. Nos eandem concessionẽ nostram ratã haberi volentes, & ab omnibus inuiolabiliter obseruari: ipsam Autoritate Legationis Nobis à Sede Apost. concessa confirmamus, & excommunicamus omnes contradicentes, & impedientes tam pium & laudabile factum Nostrum, & omnes qui se præmissis opponere, aut ea infirmare moliuntur. Actum An. Dom. 1249. 4. Idus Aprilis.

Interea Henricus de Vienna, maior Præpositus, electus est Traiectensis Episcop. obtento S. Apostolicæ priuilegio reditus beneficiorum suorum percipiendi, quorũ administrandorum in Parochia Kelsensi potestatem tunc fecit Abbatissæ, vt literæ probant, An. 1251. datæ hoc exordio: *Elisa Dei Gratia Abbatissa Sanctarum Virginum. Cum Ven. D. Henricus Traiectensis Electus ex speciali dilectione, quã circa Nos & Ecclesiam* SANCTARVM VIRGINVM, *habere dignoscitur, autoritatem & potestatem Nobis per suas patentes literas contulerit, vt de fructibus Ecclesiæ de Kelse, quos idem Electus ad hæc 4. an. de indulgentia S. Apost. percipere debuerat, prout sibi & dictæ Ecclesiæ competit, ordinemus.* Et idem ipse quadriennio post his fatetur Patentibus: *Henricus de Vienna D. G. Traiectensis Electus, Maiorq; in Colonia Præpositus & Archidiaconus. Cum D. Papa de Sedis Apostolicæ benignitate consueta Nobis gratiam fecerit specialem, vt omnia nostra Ecclesiastica beneficia, ante nostram confirmationem habita, ad certum tempus retinere, vel habere possimus, Nos etiam alijs gratiam facere volentes, Ecclesiam Nostram de Kelse, quæ à V. P. ac D. N. Conrado Archiepiscopo de Nostro & Capituli Maioris consensu est Ecclesiæ* SANCTARVM VIRGINVM *Coloniensium adunita in augmentũ præbendarum, & ad sustentationem Deo seruientium ibidem concessa, liberaliter resignauimus ad petitionem dilectæ Nobis Abbatissæ, & Conuentus eiusdem, reseruantes nobis fructus eiusdem Ecclesiæ, sicut Nobis sunt ad certum tempus à D. Papa concessi & confirmati. Dat. Coloniæ A. 1255. 5. Kal. Aug.*

Erant Iuliacenses Comites multo tẽpore Collegij Vrsulani aduocati, quę occasio videtur exstitisse, vt Elisa Walramum Comitẽ repetundarũ apud Conradũ egerit: is satisfecit oblatis fideiussorib. N. viro D. Ottone de Wilkerode, Godefrido Ruso de Angersdorf, Gerardo Aquensi de pondo. Actũ Colonię in præsentia D. Col. Archiep. in suo palatio A. D. 1255. in die Lamberti Episc. & Mart. Eadem Elisa biennio post cum à diœcesis Moguntinæ inquilinis non leuia damna pertulisset, cũ Gerardo Moguntino Electore feliciter litem composuit, qui in diplomate morẽ recenset veterem, vindictam cœlitum cultu reliquiarũ supplici expetendi: *Gerardus D. G. S. Moguntinensis Sedis Archiepiscopus. Notum vobis esse volumus: quod super quæstione, quam habent contra Nostros homines D. Abbatissa & Conuentus Ecclesiæ Sanctarum Virginum in Colonia, de 23. vini vasis & rebus alijs, per Nostros homines, apud Laynstein ablatis, ita inter Nos & ipsas conuenit &c. Ea adiecta cõditione, quod si aliquo eorum terminorum in solutione defecerimus, Eadem Abbatissa & conuentus, humiliationem Reliquiarum & imprecationes contra Nos facere poterunt &c. Præterea promittimus bona fide, quod ipsas in bonis suis in districtu nostro, & alias vbi poterimus, promouebimus, & iniuriatoribus earundem Nobis subditis cum requisiti fuerimus, eis iustitiam faciemus. Actum præsentibus Ottone de Euerstein, Burchardo de Valdenberg, Comitibus, Siffrido Præposito de Runckel, nec non & Vlrico Cantore Maioris, Ioanne de Rennenberg, S. Andreæ, Henrico ipsius SS. Virginum Canonicis, Actum in domo D. Vdalrici, vigilia Pentecostes. An. Dom. 1257.* Eodem anno litem aliam Elisa cum Curione ad SS. Indulgentias feliciter composuit: in eius tractatione hoc se modo nominat: *Ego Elisa D. G. Abbatissa* SS. XI. MILLIVM VIRGINVM COLONIENS. Successit Elisæ Friderinis circa An. 1269, quo appellat in controuersia quadam ad Sedem Apost. Possent per reliquos trecentos annos his similia commemorari plura, quibus status Vrsulanæ basilicæ, dotis incrementum, benefici in eandem, & Antistitarum res gestæ recensentur, quæ tædij vitandi gratia lubẽs prætermitto: satis ex his insignis omnium ferè Coloniensium Archiepiscoporum post An. Christi 900. studium & conatus elucet, sanctuarium hoc Vrsulanum singulari fauore, & amore prosequendi: Venio ad Religiosas familias cultui SS. Virginum deditissimas, eiusque propagandi studiosissimas, & cupidissimas.

CAPVT

CAPVT XXV.

Cultores SS. Virginum Religiosi Benedictini.

HActenus initiũ & progressum Vrsulani cultus præsertim in loco martyrij perscrutati, cultores earundẽ SS. Virginũ illustriores attexemus, qua in re palmã reliquis ferè diuersarum familiarũ religiosi vel religiosæ præripuerunt: Ordinis S. Benedictini regulæ professoribus: Inter quos eminet Gerlacus Abbas Tuitiensis, a varijs Archiep. Coloniensibus leuationi Sanctorum Corporum multis annis præpositus, eius indefessum studiũ ita laudat vetus M.S. codex loci: *Studiosissimus reliquiarum reconditor, qui in eis colligendis, fouendis, honorandis, peruigili studio dies pariter continuabat & noctes.* Eum, vt & cœnobitas eius, percupidos multarum reliquiarum S. Elisabeth his verbis ad cultum earum exhortatur: *Expedit fratres illis, & necesse habent, vt quanto amplius SS. corpora apud se congregant, & iuxta se locant, tanto amplius studeant honorificè & amabiliter ijs ministrare, & vt vitam suam cum timore Dei emendent, ac diligentius ordinem suum obseruent: Nam vt ad hoc eos commonerem, Dominus permisit fieri, quod factum est: quoniam pretiosi illi Martyres interpellabunt pro ijs coram Domino, & in omni necessitate subuenient, si autem non fecerint, accusationem & querelam facient aduersus eos.*

De Harberni successoris eiusdem pari pietate, de Hildelini, & Egberti Schönaugiensium Cœnobiarcharum, & huius sororis S. Elisabeth, nihil attinet dicere: plurimum enim hi omnes ad reliquias Vrsulanas ornandas, & honorandas, historiam etiam ab erroribus vindicandam, momenti attulerunt.

CAPVT XXVI.

Cistercienses Montes-veteris, S. Vrsula magno prodigio inuisit.

SIngularis semper emicuit apud Cistercienses cultus Vrsulanus, collectis vndequaque SS. Virginum reliquijs, præsertim in Abbatia Montis-veteris, translatis eo mille corporibus: at quam ille vicissim locus gratus esse Beatis Virginibus cœperit, id nobili quadam supplicationis pompa declararunt: quam visæ sunt nocte, quæ præcurrit S. Vrsulæ festiuitatem, adornare. Rem gestam tabella templi parieti affixa narrat. Erat Laico cuidam religioso villa (Maynrode vocant) commendata, qui profesto virginum vndecim millium intempesta nocte, dum monasterium versus respicit, obseruat magnam supplicantium turbam, insigni pompa eo contendere, quã ipse pone magna sequitur animi voluptate, premitq; vestigia præeuntium, mente cœlestibus delicijs eo spectaculo mirificè recreata. Ventũ erat ad Cœnobij clausas fores, eæ propinquantib. ilico reserãtur, quas tota collecta multitudo subit, religioso Laico præeuntes assectante, quibuscum etiã patentib. portis ingreditur monasterij septa, & templi penetralia, reliquamq; noctis partem peruigil precibus exigit, cœlites inter sibi versari visus. Interim tempus appetebat, quo signo æris campani dato Cœnobitæ ad concinendas horas nocturnas euocarẽtur. Sacrista templum ingreditur, ad diuinum officium excitaturus Religiosos, hic offendit laicum Maynrodensis curiæ custodem, mirari, & num pernoctasset in Cœnobio interrogare, vel qua via ianuis obseratis introisset. Ille circumspicere omnia, & nihil visorum amplius intueri; sed attonito similis, nihil ad interrogata respondere. Sacrista cantatis nocturnis precibus, de re tota Monachos facit certiores, qui acrius instare, & qua via clausis foribus penetrasset in adyta templi, perurgere: Tunc candidè rei gestæ seriem exposuit, quomodo cum sacris Virginibus ad templum supplicantium ritu procedentibus, accessisset, & portis cœlitus reseratis subintrasset, omnes recreati Diuorum ista templi visitatione, grates & laudes Deo Martyribusque Vrsulanis ritè persoluerunt, hoc impensius deinceps in cultum Beatorum incubituri, quo gratiora norant esse cœlitibus illa pietatis officia.

Vrsulanæ Virgines adeunt tẽplũ veteris montis.

CAPVT

CAPVT XXVII.

S. Julianæ Virginis, vt quidam volunt Cisterciensis, peregrinatio Coloniam ad SS. Virgines.

HAnc superiori libro dixi electam à Deo, vt festum Augustissimi Sacramēti publicaret, vrgeretque per vniuersam Ecclesiam eius solennem institutionē, & celebritatem. Iam doctissimos sanctissimosque viros in eam sententiam pertraxerat, vt concordibus suffragijs decernerent, id non aduersari doctrinæ Christianæ, conducturum etiam ad gratias, vt par est habendas, & excitandam in hominum animis senescentem aliàs religionem, si deinceps propria solennitate decreta, festum diuinissimi Sacramenti totum per orbem stata die perageretur. Pertentarat Iuliana Leodij Prælatorum, & autoritate valentium animos, eosque ad suffragandum isti pietati permouere, sed frustra laborauit. Tantum abest, vt eius assentirentur petitioni, vt etiam velut semifatuam despicerent, & sensim in circulis audiret somniatrix, & anilium propola fabularum.

S. Iuliana suadet institution. festi corporis Christi.

Parum iam in hominibus supererat auxilij: totam igitur se conuertit ad Diuorum tutelarium opem cōsiliumque implorandum, & cum in finem Coloniam adire cogitat, vrbem ait autor vitæ: *Sacrosanctis cælitum reliquijs venerandam, gloriosóq; vndecies millium Virginum certamine nobilem.* viæ comites adsciscit domesticas quasdam Virgines, ignaras tamen propositi: sed cum iratissimus pietatis hostis dœmon iter remorari niteretur, visus imminere currui, quo Iuliana ob corporis infirmitatem vtebatur; virgo precum obarmata clypeo, vanos eius elusit assultus. Coloniam vbi peruenit, ad principis Apostolorum ædem contendit: rata causam huic debere esse commendatissimam, qui totum orbem Christianum in fidem, & tutelam receperit: Ibi in terram abiecta, tanta contentione mentis, & ardore S. Apostolo patrocinante diuinæ maiestati totius Ecclesiæ decus, adeoque salutem, ad quam nouo festo non modica fieret accessio, cœpit commendare, vt a terris in cœlos animo prorsus eleuato diu perstiterit immota, tandē ingruentibus tenebris a sodalib. abducta vi, cum ad se rediisset: Heu, inquit, cur ante messem me retrahitis? ita cœlestes delicias in hac vita *qui edunt, adhuc esuriunt*; Pergit deinde vitę autor, *pari religione diebus aliquot etiam ad alia Diuorum templa* (S. Vrsulæ imprimis) *supplicationes instituisset, reuertit Leodium, contra futuros insultus grauiores animosior:* Donec euicit, vt publicitus ea solennitas Leodij primum; postea per Vrbanum 4. ex Cisterciensi cœnobita Pontif. Maximum, pro tota Ecclesia Cathol. fuerit promulgata. Eadem postea Virgo de inueniendis SS. Virginum reliquijs, & in Belgium transmittendis aliquot annis ante vaticinata est. Habemus & nos Diuos istos, & quasi domesticos, cur nō tot passibus, quot illa milliaribus emensis crebrius eos visimus, & ipsorum patrociniū exoramus?

Coloniam abit peregrinatum.

CAPVT XXVIII.

B. Aszelinæ Cisterciensis Virginis, erga S. Vrsulam insignis pietas diuinis visis testata.

ASzelina Virgo non minus sanguinis splēdore, quā egregiarū virtutū gloria Cisterciensiū monialiū recens exortū institutū decorauit. Erat S. Bernardo iuncta sanguine, cuius matri ferenti vterum vir adspectu venerandus, candidis ornatus vestib. adstitit, filiamq; prædixit pariturā, quæ magni apud Deū futura esset meriti: Goldesindis etiā virgo magno fulgore visa est, eandē his affari verbis. Filia tua mihi cōparata, æquabitur in meritis. Iam quartū agebat annū, cum S. Bernardi magisterio feliciter vsa, ad omnē informata virtutē voto se obstrinxit virginitatis, cui Deus largitus est Angeli tutelaris familiaritatē, vt cū puerili leuitate, acum, vel esculēta quædā furtiuè sublegisset, veste ab adstante identidē attracta, hasce voces reprehēdentis continuo audiret, cur hoc agis? manū abstine, nequaq̄ ista expediunt. Postq̄

Oracula de infantulà.

Corripitur ab Angelo.

adoleuit

Colit Deiparam. adoleuit, singulari cultu Deiparam (cuius frequenti fruebatur alloquio) Diuosque alios prosequebatur, eos præsertim, qui sui ipsius victores de libidine, seruata virginitate, triumphâssent. Inde nata est insignis animi propensio, qua in S. Vrsulam, sociasque tot Virgines colendas incenso studio ferebatur, quia castimoniæ florem sanguine fuso sponso suo consignassent. Et S. Vrsulam. Hanc Partheniam sodalitatem statis quotidie colebat precibus, crebra ieiunia, crebras corporis afflictiones præterea alia pietatis obsequia illorum honori consecrabat. Sensit non ingrata SS. Virginibus obsequia, quando nocte intempesta, dum precibus intendit, mente à sensibus alienata, comite Angelo duci sibi videbatur in cœlum, vbi reliquos inter cœlites, aduertit Vrsulanas virgines incredibili lucis fulgore coruscare. Videt in cœlis Vrsulanam sodalitatem. Aderat, imò præerat reliquis sodalibus Virgo forma & splendore solis instar clarior, quæ vultu renidente cum Aszelinam adspexisset, ipsam sodalibus suis impendio commendauit. Alias matutinis decursis precibus, dum perstat in oratione, videt solenne quoddam supplicationis agmen. Anteibat, dux & Corypha͡ea S. Vrsula, quam binæ, & binæ longo ordine, graui incessu, vultu modesto, omnes cœlesti lumine gloriosæ sequebantur: ita vt octo decursis diebus easdem ferè pari reduces conspiceret. Hisce ostentis ad æmulandam virginalem Vrsulanæ sodalitatis pudicitiam accendebatur animus, fouebat ardorem mentis præsens SS. Virginum auxilium & patrocinium, vt sinè vlla carnis titillatione eam illibatam conseruarit. Coloniam intrarat inspectura Cisterciensium Virginum vicina monasteria, vt primigenium vigorem, quem ex ipso fonte S. Bernardo hauserat, ipsi instillaret, vix pedem fixerat intra pomerium vrbis; cum ex insessa fœmina vociferari dœmon, & sanctitatem Aszelinæ commendare, quam nulla delectatio carnis inquinasset. Ipse Archipræsul Coloniensis (cuius inuitatu venerat) accersiri eam iubet, vt energumenæ suis precibus mederetur, quod sanè modo inusitato peregit, arreptis enim è tilia collectis virgis, sursum tartareum monstrum cædendo propulit, ac deinde fusis ad Deum precibus, exturbauit è corpore.

CAPVT XXIX.

Cui cœlesti societati Sodalitas Vrsulana comparetur in Cœlis, B. Aszelina discit à SS. Virginibus.

MOnet Thomas de Kempis: *Noli inquirere de meritis Sanctorum, quis alijs sit sanctior, aut quis maior fuerit in regno cœlorum, quadam zelo dilectionis trahuntur ad hos, vel illos ampliori affectu; sed humano potius quam diuino.* Lib. 3. de imit. Christi. Nihilominus voluit quandoque Deus, vel cœlitum ipsorum, vel sanctorum in terra degentium paria monstrare merita, vt aliqui, comparatione aliorum demissiores fierent, vel eorum exemplo ad omnem virtutem proficerent. Vana curiositas. Sic ad S. Paulum protoanachoretam missus est Antonius, vt eius cœlestis vitæ contemplatione sciret, multa sibi deesse virtutum præsidia, quæ non inspecta viuentium adhuc virorum maiore perfectione sibi tribuebat. Tacta quandoque pia curiositate fuit Aszelina, num in cœlis altera similis meriti gloriæque sodalitas Vrsulanæ congregationi reperiretur. Quare cum sæpe Virginum huius exercitus familiaritate frueretur: & ipsa familiaritas audaciam peperisset, ausa fuit vnam hac de re percontari: nec grauatè respondit Virgo, S. Achatium cum sua myriade iunctum S. Mauritio, Thebææque legioni sex millium sexcentorum sexaginta sex Martyrum, cum Vrsulana societate parium esse meritorum; ita tamen, vt quæ inter Virgines feruore, amore Dei, ac virtutum vi reliquas superarunt, easdem etiam in gloria præmijs anteirent. Ideone forsan S. Theresa præcipua quadam religione tam Vrsulanum, quam Achatianum exercitum venerabatur, quæ pollicitationem acceperat à militibus Achatianis, animam morientis ab ipsis ad cœleste beatarum domicilium deducendam? Habent eandem suorum clientum curam in mortis articulo Virgines hæ, de quare fusius hoc extremo libro dissererur.

Redeo

Redeo ad S. Aſzelinam, quæ vt quotidiè in SS. Virginũ cultu proficiebat, ſic maiores ei fauores exhibebant. Vna quandoq; Sodalium illarum ei dixit: *Quicunq; vni ex nobis honorem exhibet, omnes pariter nos honorat.* Eadem cum innominata duo corpora cœnobium accepiſſet, ſubiecit: *Ego ſum illa, cuius corpus penes te retines, & Fides nuncupor: ſocia verò Flora dicitur.*

Virgines nomina ſua manifeſtant.

CAPVT XXX.

Per 30. dies reliquias SS. Virginum piè viſitat, & glorioſa viſione recreatur.

EXcurrebat ſæpius Aſzelina Coloniã, & quod à negotijs vacuum tẽpus erat, inuiſendo ſacras Vrſulæ ſodaliumq; reliquias piè tranſigebat, & tãto pietatis ſenſu, vt cœlites ipſi nollent eius ardorem interturbare. In ceteris vſum & conſuetudinẽ cum Ermendrude DYTKERCKENSI antiſtita contraxerat, hanc ob ſingularẽ prudentiam, qua regebat ſubiectas Virgines, & profundam animi demiſſionem ſæpè adibat, cuius congreſſu multum proficiebat; nam eius omnis ſermo rerum humanarum contemtum, & animum cœleſtem, æternaq; ſuſpirantem redolebat. Illa deceſſerat è viuis tunc, cum Aſzelina Coloniæ colendis SS. Virginibus dies totos impenderet, decurſis igitur poſt obitũ diebus omnino 30, cœleſti lumine glorioſa Ermendrudis apparet Aſzelinæ, miranti tam inſolitum, & cœleſtem ſplendorẽ: cumque ſciſcitaretur eam, quomodo poſt mortem cum ipſa ageretur. Optimè reſpondit illa, mecũ egit, & agit omnipotens Deus, ſtatim vt deceſſi, beatitudine me donauit diuina bonitas. Hic Aſzelina rogare, cur non citius & ipſa mortis hora apparuiſſet. Ego, ſubiecit illa, fruebar quidẽ ſummo bono, quod ſolum explet humanum appetitum, tu tamen circa SS. Virginũ reliquias cum eſſes occupata, iſtam nolui pietatem impedire. Quanti ergo faciendam cenſebimus harum Martyrum venerationem, quam cœlites ipſi nolunt interpellare? vide de his lilia Ciſtert. cap. 26. & 31.

CAPVT XXXI.

Viſio B. Henrici Calcarienſis Carthuſiani, de modo colendi Deiparam à SS. Virginibus tradito.

S. Bruno rigidiſſimus ſolitudinis, ſilentij, & diſciplinæ regularis obſeruator, circa A. 1084. iecit Carthuſiæ fundamenta, in qua complures illuſtres viri ſanctitate floruerunt, quibus accenſeri poteſt Henricus Calcarienſis, ex Theologo Pariſienſi, & Canonico Colon. S. Brunonis amplexus inſtitutum. Fuerat is Prior Arnemij, Rurimundæ, Argentinæ, Coloniæ, viginti per annos prouinciã rexerat, nec nõ Galliæ, Bohemiæ, & Allemanniæ monaſteria viſitarat, omnia feliciter Deip. Virg. patrocinio. Exſtat in Colon. Carthuſia cubiculum, in quo S. Dei genitrix ei dicitur apparuiſſe. Poſt Cœli Reginam impensè S. Vrſulam, & XI. millia Virginum venerabatur: vt ſæpiùs cum interuiſerent. Vna quandoq; Virginũ nocte concubia dormientis excuſſit ſomnum, his eum allocuta vocibus. Miſit me Diuus Virginũ chorus, cuius cultui præcipuo quodam affectu deditus es, vt modum te erudiam, quo poſſis quotidiè Dei genitricem Virg. Mariam ſupplex venerari. Pronas ille docenti porrexit aures, quem illa talem ſalutationem docuit: *O Virgo Regina Virginum, ſummum Trinitatis ſacrarium, Angelorum ſpeculum, ſcala ſanctorum omnium, tutum peccatorum refugium: Cernè ô pia noſtrum periculum, in morte placatum tuum nobis oſtende filium, & tuum vultum gratioſum.* Huic orationi talem adiecit promiſſionẽ. Hanc precem ſi aſſiduè dixeris, D. V. Mariæ, & omniũ noſtrum gratiam cõſequeris. Manè cum animo reuolueret viſionẽ, & acceptę precationis verba nõ teneret omnia, ſupplex iterum fit Virgini, Magiſtram ſuam cum lacrymis orat, ea quæ memoriam fugerant, recolat: nec diſtulit pium clientis votum Virgo: redit intempeſta nocte, cantat & recantat toties eandẽ precandi formulam, donec ad vnguem illam calluit. Exinde

Virgo V. ſulana apparet.

Docet modum ſalutandi Deiparam.

Recantat ei donec calleat.

quotidiè cœpit eam Dei genetrici recitare: quo in cultu, vt Virgines Vrsulanæ clientem magis confirmarent, visæ sunt oēs in vnum collectæ, coram cœli Regina Dei matre mellitissimis vocibus cœlesti quadam harmonia in eius auribus concinere. Rem gestam Dorlandus refert, & pictura perelegans in triclinio Coloniensi Carthusiæ viuum oculis exhibet: vt Martyres hæ magis de Deiparæ Ducis militiæ Parthenicæ, quam suo cultu solicitæ videantur esse, & hoc clientum suorum bono: Nam perire nequit, quisquis Dei matrem indies ardenter inuocauerit.

Li. 5. Chronici 10.

CAPVT XXXII.

Petrus à Leidis Prior Coloniensis Carthusiæ, miranda de 4. virginibus circa Basileam defunctis recenset.

PEtrus Leidensis 29. annis Prior, cœpit nonnulla de cōcilianda S. Vrsulæ historia cum reuelationib. concinnare, & primo peregrinationem Romanā eius contra aduersarios propugnare. Hanc in rem collegit varia, quæ partim ipse coram vsurpauit oculis, partim ab inquilinis accepit: partim ex monimentis testatis eruit. Tribus argumentis iter Romanū adstruit: Primò ex Romano martyrologio tunc A. 1520. vsitato, cuius idib. Octob. hæc verba recitat: *In Argentina S. Aureliæ Virginis, quæ cum esset ex nobili illa societate vndecim milliū Virginum, ad præfatam vrbem, in reditu ab vrbe Roma infirmata, obijt in pace.* Postrema verba Cardinalis Baronius in correctione prætcrijt. Probat secundo, ex his verbis Breuiarij Basileensis sui temporis: *Statim antistes Pantulus tunc Basileensis Episcopus de aduentu earum nimio gaudio completus, eas vna cum clero suo deuote cum solenni processione suscepit, tandemq́, relictis ibi nauibus, post aliquot dies ipsas pedestres vsque Romam perduxit.* Probat tertio, duabus Ecclesijs, altera S. Christianæ, altera tribus alijs Virginibus erecta, propter celeberrimā miracula. Tria refert eorum ab alijs hactenus omissa, & eo tempore frequentari solita: quæ sunt ab interitu vindicanda.

Probat peregrinationem Romanā S. Vrsulæ. Et Rom. Martyr.

Breuiario Basileensi.

Vestigijs relictis 2. Ecclesijs.

Primum est. Cum Cardinalis Gurcensis A. 1504. sacras Virgines e vetustioribus eductas sacrophagis, in lipsanothecas fabrè laboratas transtulisset, paulo post puteus, ad radicem montis, in quo quiescebant tres Virgines, effossus, intra se collapsus, obturatus est; at in montis cacumine sacrophagus Virginum in Ecclesiæ choro editiore constitutus repente cœpit aquis medicatis impleri, quæ varias corporis ægrotationes præsenti, & repentino curarent remedio. Solet eo Dominica SS. Trinitatis innumera confluere mortalium multitudo, vicinis è regionibus, quorum licet supra quatuor millia conueniant, vt salientem illum potent, nec scatebra deficit hauriendo, nec aquarum redundantia superfluit: (qualem fontem in antro Bethlehemitico sub natalem Domini scaturijsse Beda refert) semper autem loculus abundat aquis saluberrimis, quas à se visas & haustas Petrus narrat.

Aquæ medicatæ scaturientis prodigiū.

Alterum à Procuratore Carthusiæ Basileensis acceptum addit, aduentu Virginum istarum animalia quæuis venenata bufones, & serpentes, & immunda, quales testudines in lapidum duritiem mira metamorphosi concreuisse, ita vt in præsentē diem in muro Ecclesiæ visantur lapides, qui serpentem referant, ac duritiem saxeam induerint, passim etiam per ista loca testudines lapidei exhibentur ab accolis, qualem longo tempore Carthusia Coloniensis conseruauit.

Serpentes indurati in lapides.

Tertiū reliquis mirabilius narrat, ab inquilinis videri nocte concubia lumē quoddam eximiæ claritatis de monte S. Christianæ descendens, ea via quæ ad trium Virg. ecclesiā in alio monte sitam ducit, progredi, cum montis superato cacumine subire Virginum ecclesiā, postea prius lumen egredi tēplo non incomitatū vt ante, sed trib. nouis stipatum luminibus, eodem tramite remeare ad proprium locū: quo cum deuenerit, reducta iam domum socia, tria lumina suam Ecclesiam in monte repetere. Similia referam intra circa domum Lauretanā lumina sæpius apparuisse.

Rarū ostētum luminum.

Huic Petro proximus in officio successit Gerardus Hammontanus, is tam perse, quā suæ Carthus. alumnos conatus est intricatos historiæ Vrsul. nodos explicare, vt in M.SS. loci videre licet, in quib. ipse complura collegit, & manu sua descripsit de

Gerardi Hammōtani conatus cōciliandę Vrsulanæ historiæ.

laudibus

laudibus S. Vrsulæ, sodaliumque, & vt Surius nonnulla hac super re commentaretur, auctor fuit. Est hic ille Coloniensis Societ. IESV per Petrum Fabrum Orientis vere parens, qui sociorum nostrorum extremam inopiam largissimis eleemosynis sublevauit, nec Coloniæ tantum; sed & Romano Collegio in summa rei familiaris inopia grandi subuenit pecunia, vt subiecta S. P. N. Ignatij testatur epistola, quæ merito videtur è tenebris in lucem producenda, vt primorum Patrum nostrorum cum Coloniensi Carthusiâ familiaritas testatior fiat, & origo communicationis meritorum has duas inter familias.

Alit Soc. Iesv nascentē Coloniæ. Romanis benefacit.

EPISTOLA S.P. IGNATII DE LOIOLA PRIMI Præpositi Soc. IESV, Ad R.P. Gerardum Hammontanum Priorem Carthusiæ Coloniensis.

Summa gratia, & æternus amor Dei, & Domini nostri IESV Christi, Paternitatem vestram, cum sanctâ suâ congregatione continuis donorum suorum spiritualium exornet, & promoueat incrementis. Quamuis rara nobis cum V. Pat. fuerit his annis literarum communicatio, crebra tamen fuit orationum: sicut & mutuæ caritatis affectum ipso temporis decursu augeri potius, quam minui vtrimq. sensimus. Quod ex parte nostra, viua memoria vestrum, & indies magis propensus in vos animus, & ex parte vestra non solum literæ nostrorum, qui continuis beneficijs se affici, à Pat. V. scribunt: sed & experientia ipsa vestræ beneficentiæ Romam vsque ad nos se extendentis nos docet: de qua agimus gratias Deo bonorum omnium auctori, & Pat. V. quam maximas. Admodum enim opportune necessitatibus huius Collegij liberalitas vestra subuenit, & nobis mutuæ dilectionis vinculum tanta caritatis vestræ significatio valde strinxit, Dignetur Dom. IESVS secundum diuitias summæ bonitatis suæ hoc beneficium cum ceteris omnibus pro suis pauperibus rependere. Romæ valent fratres, qui in Collegio, & domo nostra sunt; me Dominus aduersa valetudine sex mēsibus exercuit, sed iam mediocriter valere incepi. Reliqua ex Fratribus nostris, ad quos fusiùs scribūtur, P. V. intelliget. Omnes nos orationibus, & sacrificijs Pat. V. & Venerabilium Fratrum suorum ac nostrorum humiliter commendari cupimus. Vale in D. Iesu Christo, qui salus omnibus & vita est sempiterna, Amen. Romæ 12. Kal. Septemb. 1554.

P.V. Seruus in Domino nostro Iesu Christo
Ignatius L.

Hoc Gerardo Hammontano Petrus Faber vtebatur familiarissimè: præsertim cum eius hospitio conuictuq; frueretur. Cubiculū Fabri superat in Carthusia proximum Bibliothecæ, vnde in hoc etiam auctus totusque tantus cultus Vrsulanus, de quo postea. Multa recensebo infra: de nauicularia sodalitate S. Vrsulæ Argentorati à Patribus Carthusianis insigni cum fructu inchoata, & de Vocatione ad eum ordinem occasione cultus Vrsulani.

Hospitio Fabrum recipit.

CAPVT XXXIII.

Ordinis Præmonstratensis in sanctas Virgines pietas.

NAta hæc est in ipso candidæ religionis exordio S. Norberti Patriarchæ studio: qui vt tenero gregi iam nascenti de Diuis tutelaribus prospiceret, vt sæpe dixi, Coloniam excurrit indicta Fratribus ad orationes inedia; quasi præsidium cœlo precibus armatis euocaturus: quando votis orantium Vrsulanæ Virgines annuerunt, se ipsas ei monstrarunt: & prima eiusdem cœnobia tutela sua tuitæ sunt: Inde hinc nata incredibilis auiditas Abbatum eiusdem Ordinis, Vrsulanas reliquias obtinendi: de Viconiensi dictum est supra, aurum prodegisse pro ijs, quas omni gaza ducebat esse nobiliores. De B. Hermanni Steinfeldiensis inita cum sacris Virginibus familiaritate nihil attinet repetere. Vnum Deiparæ testimonium sufficit ad cultum in hac familia vigentem asserendum: *Porrò & fratribus*, ait Anonymus, *Præmonstratensis Ordinis eandem iussit dedicari historiam dicēs: Illos amatores vndecim millium Virginum & veneratores esse præcipuos.* Quis iam sperare palmam alius audeat arbitrio Deiparæ tributam Præmonstrato?

Lib. 1. in Prologo.

CAPVT XXXIV.

Aliæ Religiosæ familiæ student cultui huic propagando.

DE Crucigeris & S. Ioannis equitibus multa sparsim dixi. Philippus Bergomas, & Lucretius Borsatus S. Augustini professi regulam, luculenter & diserte scripserunt S. Vrsulæ historiam: Augustinus Triumphus eiusdem professionis S. Cyriaci renunciationem & martyrium tuetur acriter, quem Canonum interpretes magno numero sequuntur. Virgines etiam Vrsulanæ Religiosi status honore à Paulo quinto decoratę, in eiusdem S. Augustini leges iurant. Multa quoq; sacræ sodalitatis huius reliquiæ per varia huius disciplinæ monasteria distractæ pie religioseque coluntur: Imo gloriantur ijdem in Italia apud se caput S. Vrsulæ piè seruari & honorari.

Inter Dominicanæ familiæ Patres enituit B. Alberti M. pietas, qua sacrum S. Cordulæ corpus eleuauit, cuius tener in hanc Virginem affectus his verbis ab auctore ferè coæuo describitur: *Audita enim inuentione letabundus efficitur, & exsurgens, ait, vadam & ego visurus, quomodo Dominus visiones has magnas opere adimpleuerit, & secutus Priorem iam nominatum, venit ad domum Fratrum Ordinis S. Ioannis, qui auditu verbis F. Ingebrandi inuentoris reliquiarum, resolutus in lacrymas, laudans Deum ex intimo cordis sui, & illam hymnologiam, Te Deum laudamus, ab omnibus inibi congregatis cantari precepit.* Erat tunc senex decrepitus, & octogenarius, exsilijt tamen gaudio, viresque iam defectus pietate sufficiente, quasi florente adhuc ætate sacras extumulat reliquiâs, eleuat, & infulatus cum lacrymis sacra missarum solennia sanctè peragit, crebrò iam ante functus eodem in eleuandis Vrsulanis exuuijs officio: qui trecenta etiam corpora sacræ sodalitatis obtinuit, per varia Germaniæ monasteria S. Dominici distributa. Historiam S. Vrsulæ de eadem familia copiosè Vincentius Bellouacensis, Iacobus de Voragine, & S. Antoninus, iuxta traditionem Coloniensium persequuntur: è quibus officij Romani veteres Vrsulanæ lectiones prodierunt.

CAPVT XXXV.

Petri Confluentini, & Jacobi Sprengeri è Dominicanâ familiâ ac Leonardi Capucini, cultus eximius S. Vrsulæ, & beneficia per eam in vita morteq; impetrata.

PEtrus multa in viuis, plura in morte patrocinio Virginis Vrsulæ consecutus est dona cœlestia. Erat natione Germanus, domo Confluentinus, adlectus Basileæ in S. Dominici familiam post annum Dom. 1400. paucos in religione vixit annos, omnes tamen in ijs virtutis cumulatæ numeros expleuit. Eminebat in eo insignis fides, ardens pietas, & rara innocentia, vt vultu moribusque referret Angelum: quam Deus vitæ sanctitudinē testimonio miraculorū obsignauit. Præcipuo quodā studio colebat Deiparā, atq; vt ipse Virgo, Virginū Virgini magis placeret castitatis custodiâ, eam tutelæ S. Vrsulæ, sodaliumq; cōmisit, certus non expugnādum tartari viribus castrum virginitatis, cuius defensio Deiparæ, Partheniæq; militiæ esset demādata. Oppugnari sæpiùs omnib. tartari copijs eius castimonia potuit; expugnari potuit nunq̄. Fuit cum flamma libidinis accenderetur ardētius: ille ad solita se cōuertit arma, & ante Christi è cruce pendentis imaginē ad terram affligit corpus, continuò Dei genitricē inclamat, opem etiā à S. Vrsula supplex in præsenti discrimine flagitat. Adest repente cœlo speratū virginitatis præsidiū, ipsa Martyr Vrsula dux exercitus virginei duabus stipata sodalib. aduolat, cœlesti splēdore cōspicua, solatur lacrymantē, animat trepidū, & amuleto diuino nō tantum inpræsens donat, depulsis procul carnis incētiuis; sed ita etiā eo cōfirmat in posterū, vt ad omnē inimici assultum paratus, cœlesti illo antidoto consequentibus annis facili negotio depulerit,

Succurrit tentato S. Vrsula.

quæuis

quæuis inuitamenta libidinis, neque enim forti Christi militi tam expediebat omni prorsus carere fomite vitiorum, quam ita cœlestibus amuletis armatum esse, vt cū virtutis periculum fieret ab hostibus, victus non succumberet. Vitam tam castā excepit mors beatissima, luctamq; crebrā risus suauissimus: nam dum ad extrema deductus oraret sedulò, & suas Diuas tutelares more suo inuocaret ardentius, risum iucundissimum ridere cœpit: mirari conscientiæ arbiter risum eo tempore, causam eius inquirere, cui renidenti vultu Petrus moribundus: *Ego non rideam? cui occurrit S. Vrsula, cum vniuerso Virginum agmine, quæ animam meam iam educendam isthoc carcere excipiet & cælis inferet.* His dictis exspirauit placidissimè.

Leander Pum lib. 1. Brœum.

Coæuus Petro Iacobus Sprengerus fuit: patria Basileensis, Theologiæ Doctor, multis annis Coloniensi cœnobio laudatè præfuit: ei Deipara videndam ibidem se obtulit, monens, vt Coloniensi populo publicaret Sodalitatem rosarij, modum eius orandi, fructumq; concionibus suis explicaret. Paruit mandato cœlesti; cumq; sub an. 1475. in ara Deiparæ statuam solenniter erexisset, Imperator Fridericus tertius, Septemuirorum præcipui cum Proceribus Imperij Maximo numero nomen in album Sodaliū retulerunt. Postea toti Prouinciæ præfectus est, & Argentinæ multum contulit ad Sodalitatis Vrsulanæ recens à Patribus Carthusianis erectę propagationem, cui multa familiæ Dominicanæ monasteria virorum & virginum Germaniæ se aggregarunt. Maximam verò nauauit operam ad eius incrementum & instaurationem Vrsula præfecta cœnobij monialium Dominicanarū S. Nicolai in vndis Argentinæ, in cuius templo Sprengerus tumulari voluit, cum an. 1494. Sanctissimè decederet. Ei morbo laboranti dæmon horribili specie visus, nonnihil exterruit languentem; sed inuocata Deipara præsentem tulit opem, subitoque SS. Virginum vndecim millium exercitus occurrens, morientem mirificè recreauit, & ad cœlestem patriam feliciter est comitatus. Ita M.S. Codex Coloniensis de eo refert.

Iacobo Sprengero visa Deipara.

Iterum in morte cū SS. Virginibus.

Idem beneficium meruit Leonardus Capuccinus seculo superiore: Natus erat Augustæ patre hæretico & opulento: sub ipso iuuentutis flore visurus Italiam è Germania Venetias appulerat, ibi diuino lumine collustratus, eiurauit hæresin, & fidem amplexus orthodoxam, mundo valere iusso Capuccinum induit. Pater re comperta molestè tulit, & domesticos propinquosque cum equis & pecunijs expediuit, vt filium in patriam reducerent: Quæ res Leonardum magis in proposito confirmauit; vnde tribus in religione vixit annis, & mirum in modum in omni virtutum genere, ac præsertim in Beatissimæ Virginis, atque vndecim millium Virginum cultu, quem ab ipso vitæ melioris exordio summa sibi pietate statuit prosequendum, cumprimis profecit. Quarto religionis anno in morbum incidit, quo probata ipsius patientia, Sacramentisque summa pietate susceptis, cum circumstante fratrum corona iam ad vitæ finem properaret, repente animo exhilaratus, adstantes his vocibus compellat: *Eia fratres date huic beatæ societati locum. Annon gloriosam Dei Virginem matrem cum turba Virginum appropinquantem cernitis?* Pronusque hymnum Te Deum laudamus decantans, necdum illum expleuerat, cum Dei laudes adhuc in ore versans, candidissimum Deo spiritum reddidit, atque inter purissimos illos Virginum choros æthera conscendit. Tam securam & hilarem mortem cultus Vrsulanus præstat.

Annales PP. Capuc. tom. 1. An. 1548.

Leonardus Capuccinus.

Cultor S. Vrsulæ.

Eam videt moriens.

CAPVT XXXVI.

Ordinis Tereſiani & Virginum Carthuſienſium ſtudia colendi Sanctas Virgines.

S. Tereſia colit eximiè S. Vrſulam.

S. Tereſa ſeculi ſuperioris decus, præcipuo quodam honore S. Vrſulã proſequebatur, numerabatq; in ijs Patronis, à quib. eximia receperat beneficia, quorũ viſionib. recreabatur: ideoq; ſingulari cuidã Diuorũ tutelariũ albo inſcripſerat, horũ vitas voluebat aſſiduè, ſeriẽ in Breuiario circumferebat, feſta etiam eximia religione peragebat, confectis de eorum laudibus quibuſdã rythmis, quos cum Monialib. ad eorum honorem concinebat. Sanctæ Matris cultum imitati ſunt filij filiæque, propago ſancta, nec in morte ſolatio caruerunt vel comitatu Vrſulano.

Tom. I. Annal. Carm. Diſcalceat. Franciſci à S. Maria li. 3. c. 18.

Ioannis à Regibus viſum in morte.

Ioannes à Regib. ita dictus, quod Epiphaniæ die Religionẽ inijt, profeſſus eſt, & eadẽ die recurrente cœlos ſubijt, circa A. 1576. letali correptus morbo dolores grauiſſimos aliquot diebus incredibili tolerauit patientia, pridie verò mortis & Epiphaniæ, dum de rebus diuinis cum alio Religioſo loqueretur, ſubito clamore erupit in has voces: *Benedictus Deus, recedite, recedite, date locum, vt intrent iſtæ Dominæ*; tum mente ſurſum erecta, & amota à ſenſibus, per horam manſit vultu iucundiſſimo, & ſpecioſiſſimo, nec dubium præſentib. erat, quin animus ægri cœleſti viſo frueretur; nam licet exterius nihil oculis vſurparent, interiori tamen gaudio cœlicaq; ſuauiolentia refici videbantur. Poſt horæ decurſum ad ſe redijt, ac ratus adſtantes idem, quod ipſe, conſpexiſſe, ait: *Nonne vos adſpectus pulcherrimi, & nobiliſſimi exercitus ingenti cumulauit lætitia?* percõtantibus verò, de quonam exercitu loqueretur; reſpondit, S. Vrſulam ſtipatam vndecim millibus Virg. miro ſplendore, ac decore glorioſam ſibi viſam eſſe, ad mortem præparaſſe & ad æterna gaudia iam inuitaſſe, præmium relatura cultui & amori, quo multis iam annis eas eſſet proſecutus. Exinde totus à corpore dolor abceſſit, nec vnquam redijt, ſed continuis incedens lætitijs poſtridie placidè cum iubilo ſpiritum Creatori reddidit.

Pellit dolores.

Animat Bartholomæum à Cruce.

Degebat in eodẽ Rupellenſi cœnobio Prouinciæ Bæticæ, Bartholomæus à Cruce Ioanni familiariſſimus: vterque ſibi mutuo cum Superioris venia pietatis exercitates communicabat, inuicemque ſe ad virtutis cumulatæ ſtudium prouocabat: is vt primum cognouit mortem piam ſodalis amantiſſimi; ſancta quadam inuidia ſtimulatus conqueri dulciter cum S. Vrſula, Parthenioque collegio cœpit, quod cum eas pari cultu proſecutus eſſet, ſe neglecto in vita mortali ſocium ad immortalẽ felicitatem traduxiſſent. Continuauit autem deinceps ſolita pietatis ſtudia, propenſiore voluntate Deiparam & tot millia Virg. veneratus, vt ſimilis ſibi ſors & exitus obtingeret. Nec ſpe fruſtratus: eum optatiſſimum anno vertente obtinuit: nam A. 1577. extremo Iunio ſanus præfectum cœnobij conuenit, ſacra petijt vltima, quibus ad ſupremam luctam muniretur, preces etiam ſodalium flagitauit, affirmatẽ dicens, intra 40. horas ſibi moriendum eſſe. Obiurgauit Bartholomæum ſuperior, & arrogantiæ redarguit, quod ſanus horam & diem exitus ſui auderet ante denunciare. Correptionem hanc excepit ilico morbus pectoris, & crebra ſanguinis eiectio, cui cum lectum paraſſent, prouolutus ad genua ſuperioris, vix tandẽ expreſſit licẽtiã imitandæ Chriſti paupertatis & humilitatis ſtudio, in terra decumbendi. Sic in ſtorea ceruicali impoſito quieuit, cumq; nonnulli metuerent, ne ſtatim exſpiraret: metum abeſſe iuſſit, nec enim ſe ante mediã noctem, quæ præcurrit diẽ Viſitationis Deiparæ deceſſurum, cauſam rogatus à ſuperiore tantæ aſſeuerationis, reſpondit, *Feſtum hoc ideo præcipua ſemper veneratione colui, quod tunc primum humana voce ſit Dei mater ſalutata: ideo multis ab hinc annis, ab eadem Sanctiſſima Virgine petij, die tali moriẽdi poteſtatem, quam ipſa mihi à filio clementer impetrauit, vnde dictis eius feſtiuitatis matutinis Laudibus emigrabo.* Poſtridie cum peruigilium ageretur Dei genitricis, præmiſſa exhomologeſi, ſacra ſynaxi refectus eſt, & oleo ſacro magno cum gaudio delibutus. Inſtante iam Matutini Mariani cantãdi tempore, lætitia mirabiliter geſtire cœpit ob propinquum, & votis omnibus exoptatum exitum. Iam, inquiebat, audio duplex Matutinum; alterum in cœlis, in choro alterum. Imminente verò proximè

Ad cultum S. Vrſulæ.

Prædicit mortem.

Nocte Viſitationis Deiparæ.

morte rogauit superiorem, omnibus vt Religiosis liceret coram extremum vale dicere: quo peracto rogatus de doloribus, maximos pati se testatus est, sed præ gaudij magnitudine, quod iam iam Dei, Deiparæque cōspectu fruiturus esset, nec persentiscere quidem. Interrogatus num aliquid videret, subiecit, adstare quidem malas bestias, sed eas se flocci facere, sublata ipsis nocendi potestate. Hic superior in virtute obedientiæ morienti præcepit, vt si quid aliud cōspiceret, modo meliori, quo posset, indicaret. Paulo post maximis lætitiæ signis editis, & sublatis brachijs exclamat: *Recedite, locum date*, cui, rogat superior, *Sanctissimæ Virgini Mariæ*, ait, *& exercitui virgineo: quæso mi Pater benedictionem largire: exspectant me, vt deducant ad cælum.* Qua pie recepta, ter versiculum hunc ingeminauit: *In manus tuas Domine, commendo spiritum meum*: tum expansis brachijs in eum, qui morientem excipere videbatur, eumq; amplexurus, hilariter exspirauit: altera post medium noctis hora festi Visitationis, vti prædixerat. Mirè præsentes affecit morientis huius spectaculum, integris sensibus, & loquela, vultus idem & cultor, nisi quod mortui decor viuentis speciem superaret: locus is magna deinceps in veneratione fuit, quem Deipara cum vndecim millibus Virginum præsentia sua consecrarant. Solebat Bartholomæus, sicut & Ioannes, quotidie tricies & ter orationem dominicam cum Angelica salutatione sanctis Virginibus, præter alia pietatis officia, recitare, sicque intra curriculum anni semel singulas salutare.

Apparētes SS. Virgines.

Modus colendi ipsas.

Eandem seruauit religionem Anna à S. Bartholomæo, comes indiuidua S. Teresiæ, de qua dicere solebat: *Ego famam, sed Anna opera habet sanctitatis*: huic tenellæ, quidam volunt trienni, Christus se videndum obtulit incredibili maiestate, gloriaque conspicuus, inde maximus amor Dei profluxit, & timor. Exinde conscia fragilitatis humanæ, detestari cœpit omnem etiam minimam offensam Numinis. Patronas sibi delegit septennis vndecim millia Virginum, quibus animi corporisque puritatem commendauit, vt earum suffragijs integra permaneret: Ideo sacras earum reliquias semper gestabat ex collo, quotidie certis pietatis officijs easdem inuocabat, nec ad mortem vsque eam consuetudinem intermisit: ei acceptam retulit castitatem & innocentiam conseruatam, eidem morienti Antuerpiæ A. 1626. 7 Iunij, feliciter ex hac vita migranti cum alijs Sanctis, Vrsulanus occurrit Virginum exercitus, cuius præsidio puritatem illam conseruarat.

Henriquez l.1 c.1. vita S. Annæ.

Anna à S. Bartholomæo.

Petit castitatē à SS. Virginib.

Adsunt morienti.

Eiusdem instituti Hippolyta à Christo Cæsaraugustæ, in Hispania floruit omnibus virtutum ornamentis, præcipuè S. Sodalitatis Vrsulanæ veneratione, quā anniuersario recurrente festo singulari pietate præmissis varijs spiritualibus exercitationibus, & præparationibus augebat. Enituit ea religio sub vitæ finē: nam 15. ipsos dies ante solennitatem Martyris Vrsulæ, commētationibus asceticis animum exercuit, produxit eo tempore vigilias, auxit ieiunia. Ratam habere Deus hanc eius pietatem visus est, vix enim è sacro secessu redijt, quando morbo correpta, variarū virtutum, imprimis patientiæ raris editis documentis, & sacris omnibus ad supremum agonē munita, feliciter ex hac misera vita migrauit ad beatiorem, illis iuncta in cœlis, quas in terris eximia coluerat veneratione. Ob argumenti similitudinem addam quædam de Carthusiensibus Monialibus, S. Brunonis professis in Belgio regulā, & mirificè cultui SS. Virginum deditis, quod Arnoldus Raisius de ijs refert: collocat eas in pago Gosnapsensi, non procul ab oppido Bethuniensi in Artesia, centum earum numerantur: in his quædam ad miraculum Sanctæ.

Michael de Nuza, li. 4. vita M. Isabella à S. Dominico. cap. 10.

Cult' anniuersarius S. Vrsulæ.

Carthusienses Virgines.

Memoratu dignum est, ait, quod de associatione Virginum istarum legitur; cum enim solennis, & vsitata sit admodum associatio domorum in ordine Carthusiensi, qua domus quædam vnius eiusdemq; Prouinciæ societatem inter se ineunt, communionemq; suffragiorum inuicem dant, & accipiunt: paucæ verò domus sint congeneres huic domui, cum quibus associationem inire possint: vndecim millium Virginum Sodalitium ambiunt: & verò participium earum promeruerunt. Nam & ab immemorabili tempore earum cultui se addixerunt, nec frustra, deprehenderunt enim earum suffragia mirum in modum, ac frequenter in necessitatibus suis sibi profuisse, in illa præsertim terribili cunctis mortalibus hora mortis, quādo & nonnulla tam laica, quam alia, iam iam à corpore recessura, cum gaudio, & magnis gratulatio-

Raisius in Originibus Belgicarū Carthusianum.

Societatē ineunt cū S. Vrsula.

 tulatio-

Adest morientib. Cum Sodalibus.

tulationibus visa sunt in occursum earum properare, ac subinde clamare. Recedite, recedite, date locum introeuntibus; benè veniant Dominæ : *Et ne quis putaret esse mortis vel morbi difficilioris indigestos enthusiasmos, ipsa subintroeuntes cateruæ cælitum , velut pedibus ingrederentur, strepitum & plausum edere sæpius auditæ sunt. Vnius tamen obitus præcipuè huius rei fidem facit, Priorissæ videlicet Margaretæ de Alouaniæ, quæ cum in exedra latiore D. Vrsulæ, sacra lecto proxima decumberet, eadem hora, qua decessit, vidit soror Greueta spiritum eius in locum editiorem, qui domui adspectabilis est, deduci. Eodemq. momento symphonia & chorus ibidē auditus est, sicut lætantiū millium in vnum: persuasissimum autē fuit, è cœtu vndecim millium Virginum chorum illum exstitisse.* Hæc Raisius. Quam pretiosa in conspectu Domini mors eorum, qui viui Partheniam Sodalitatem venerantur? Fiant nouissima nostra eorum similia: colamus in vita sacras Virgines, nec deserent morituros.

Et Symphonia.

CAPVT XXXVII.

Petri Fabri pietas erga S. Vrsulam, cuius deprecatione obtinet, Hermanni Archiepiscopi Coloniensis Lutherani exautorationem.

Faber in aurea camerâ cognoscit abdita. In vita S. Ignatij li. 3. cap. 11.

SOcietas IESV A. 1540. Sedis Apostolicæ beneficio confirmata, eodem anno cœpit per Petrum Fabrum Germaniam excolere, in colloquio Wormatiensi. Venit Coloniam Faber An. 1543. iactis anno præcedente à socijs duobus eo missis collegij fundamentis: ibi cum degeret: nihil prius habuit, quam vt Diuos vrbis tutelares piè veneraretur, præsertim S. Vrsulam: coram cuius sacris reliquijs, dum sacrificat, cœlestes prænotiones sensit : *In templo,* ait, Rabadeneira *S. Vrsulæ locum sacrum (quem verissimè auream cameram vocant) beatissimarum Virginum ossibus, atque exuuijs refertissimum, ac cœlestem quendam odorem spirantem, humi abiectus, diu, multumq. venerabatur, vbi inter sacrificandum, sicut alias sæpè, illustres diuinis de rebus cognitiones accepit.* Sed quomodo Virginum SS. patrocinio religionem ibidem stabilierit, paulo altiùs repetamus. Nutabat ea tempestate Coloniæ fides orthodoxa, periclitante capite nimium Lutheranis studioso ; ea de causa Coloniam Aschaffenburgo vocatus erat Faber. Accurrit, & quod ex nuncio audierat, re ipsa comperit, valde in lubrico versari rem Catholicam: pessimo loco res eius Ecclesiæ esse , in qua ipsemet Pastor, & antistes Hermannus hisce veteratorijs hæreticorum artibus , seu perniciosis Catholicorum assentationibus, prauè cœperat sentire de religione, cumque esset nemo, qui se tanto Præsuli opponeret, vnus inuentus est Faber, qui placato prius hostijs, precibusque Deo, Archiepiscopum conueniret, & peramicè libereq; sui admoneret erroris, tantumque profecit modestissimis suis, plenisque sapientiæ monitis, vt de Pastoris fide , doctrinaque meliora sperari sint cœpta. Veruntamen cautioribus consilijs vtendum ratus (nam in suspicionem venerat, ne malorum stirpes, quæ nondum satis videbantur euulsæ, se abeunte renascerentur.) Nuntium Romani Pontificis de Coloniensis Ecclesiæ statu , quo acrius ille vigilias ageret, commonefecit. Is erat Ioannes Poggius , postea S.R.E. renunciatus Cardinalis, qui de eius Ecclesiæ rebus edoctus, & præsens periculum perhorrescens, nullo modo passus est loco moueri Fabrum. Igitur licet à Moguntino Archiepræsule Faber euocaretur: obsecutus tamen Nuncio, resedit Coloniæ , ad acerrimam & perpetuam eius Ecclesiæ custodiam: vt per eum propemodum steterit, ne multo fœdius illius Cathedræ, splendor, & nobilissimum Germaniæ membrum ab impurissima Lutheri schola, tam luctuoso tempore scinderetur. Sed dum in hanc incumbit curam, literæ ab Ignatio perferuntur, vt inde in Lusitaniam tenderet , comitaturus Regis Lusitaniæ filiam, quæ Philippo Hispaniarum Principi desponsa erat : Abit Louanium Faber, vbi non sine diuino consilio morbo detinetur , donec à Legato Pontificio Poggio Pontifex edoctus voluit , reiecta in aliud tempus profectione Lusita-

Coloniam cur venerit.

Monet Archiepiscopum officij.

Lusitanica, redire Coloniam, ad eius fulciendas prohibendasque ruinas, cuius iam antea firmauerat fidem vacillantem. Nam Hermannus Archiepiscopus post Fabri discessum, diuturnæ dissimulationis impatiens, Lutheri spiritu totus afflatus, aduocauerat è Germania superiore Bucerum, Melanthonem, Pistorium, Sarcerium, & id genus portenta alia, nequissimæque illius sectæ ductores, quorum pestilentissimis consilijs, haustum prius ipse venenum tota sua diœcesi longè lateque diffundi impiè sinebat. Faber cum perturbata videret omnia, & iam propè ad desperationem adducta, quod reliquum fuit cauendum Catholico populo, intactæque ab Hæresi ciuitati putauit; Nondum enim illi veteratores admiscere pestem illam passim ciuibus ausi erant. Hic Faber suæ neruos industriæ vigiliasque vel morte proposita confert omnes, plurimis locis plurimas conciones habet, Religiosa passim cœnobia adit, & suis restituta legibus ad arma interiora sumenda cōtra nouos animarum prædones, diabolique satellites concitauit, dedit & acres epistolas, Bruxellam in aulam Cæsaris ad Coloniensis Ecclesiæ Archidiaconum Ioannem Gropperum, & Grauellianum postea Cardinalem, vt seriò Cæsarem admonerent, eique Ecclesiæ Coloniensis causam cōmendarent: vt per Cæsaris iussa Bucerus, & Melanthon, ceterique turbarum Principes, qui specioso reformationis vocabulo nō modo iam conniuente; verum etiam ipso vrgente Pastore cuncta turbarent, confestim è Coloniensibus finibus pellerentur. Interim dum edictum expectat Cæsaris, ipse sæpè congreditur cum fidei hostibus, Buceri, & Melanthonis manifestissimis rationibus conuincit insanias: vt nec hiscere auderent contra: sed humanis diuina iungebat præsidia, S. Vrsulæ vndecim millium Virginum cineribus ossibusque decoram auream Cameram adit: *Hic*, ait, Orlandinus, *mente & corpore stratus humi, multo cum imbre lacrymarum in conspectu Dei animam suam effundebat, causamq́, religionis tanto commendabat intentius, quanto vehementius laborabat: hic sacris operabatur assiduè, hic rerum diuinarum notitias plurimas, & magnas accipiebat, quibus quo mens eius acrior, & vegetior euadebat indies, eo pericula cuncta robustius, & peruersorum hominum calumnias cōtemnebat, vnus ipse pauperculus & humillimus, peregrinus, ac hospes, terrori erat robustissimis & superbissimis aduersarijs.* Ex hoc Vrsulano sacrario vires, & spiritus hauriebat, ad defendendum causam religionis, & sanguinem, si opus pro eadem profundendum: quibus tot millibus Virginibus patrocinantibus tandem Fabri discipulus Petrus Canisius gloriosè de pseudoepiscopo triumphauit: Cum enim Hermannus ille palam se fidei hostem spreta Cæsaris & Pontificis auctoritate profiteretur, & omni ope, sed frustra adniteretur societatem IESV Colonia exturbare, quæ nefarijs eius machinationibus potissimum resistebat, Clerus & vniuersitas ipsum oratorem legauit ad Leodiensem Episcopum, indeque ad Carolum Cæsarem, vt afflictis & inclinatis Coloniensium rebus subueniret. Cessit ex animi sententia legatio; quidquid Agrippinensibus petijt Canisius, obtinuit: vnde factum, vt subinde deiectus è gregis custodia Hermannus lupus, locum cederet digniori Adolpho Schavvenburgio, spoliatus à Romano Pontifice, suffragante etiam Cæsare amplissima dignitate. Idem Faber sat gnarus, quantum talium Patronorum studio nitendum, Colonia digressurus Patres societatis IESV, quos ibi reliquit, ardenter hortatus est: *vt tutelares cælestes implorare condiscerent; eos præsertim, quorum corpora Coloniæ solum terramque cohonestarent, tres inquam Sanctos Magos, & vndena Virginum millia, societatemq́, S. Gereonis, huius Ecclesiæ decora & patrocinia, quorum nixi tutela, rem Ecclesiæ cum animarum causa coniunctam constanter gererent, ardua non refugerent, nec aduersariorum ora reformidarent.*

Is Hæresiarchas Coloniam conuocat.

Armat se Faber cōtra hostes.

Disputat cum eis.

S. Vrsulæ & sodaliū implorat patrocinium.

Canisius legatur ad Cæsarem.

Commēdat socijs cultū Patronorū Faber.

CA-

CAPVT XXXVIII.

Petri Canisij, & S. Ignatij cultus S. Vrsulæ; eius precibus & SS. Virginum reliquijs Collegium Lauretanum spectris liberatur.

PEtrus Canisius vna cum Laurentio Surio, Coloniæ in Veteri montis gymnasio Philosophiæ curriculũ emensus erat, quo Carthusiã ingresso, motus ipse Petri Fabri sanctitate vitæ, ad societatem ineundam adiecit animum. Voti cum Faber compotem effecit, mente præsagus, cum aliquando eximium nouæ vineæ cultorem euasurum, quod spondebat studium acerrimum Canisij propagandæ fidei, & cõtra Nouatores asserendæ. Accedebat ad hanc incensam eius voluntatẽ vitæ singularis integritas, interiores literę, nec vulgaris eloquẽtia: vt morũ similitudo duos videretur, Fabrum & Canisiũ, vno spiritu colliquasse. Didicerat à Fabro tiro Christi docilis cultũ S. Vrsulæ: itaq; cum Coloniæ magno & Ciuium, & Illustriũ Virginum bono in Capitolio verba faceret, & inde à S. Ignatio vocaretur aliò: virgines illæ, vt se gratas præberẽt Ignatio, quod norant ei in orbe cunctis thesauris, acceptius, duo crania Sodalitatis S. Vrsulæ baiulo Petro Canisio Romã transmiserunt. Non potuit vel donum S. Patri nostro carius accidere, vel officiũ Canisio pro suo in S. Vrsulam affectu iucundius: qui tamen ea cum Romam magno Ignatij gaudio detulisset, obtinuit per ciues Messanenses, ad quos missus erat, vt ea bona S. Ignatij venia magnifico, sicut alibi dictum est apparatu, transferrentur in Siciliam, vbi Canisio auctore mirificè cultus Vrsulanus est propagatus, vt dixi libro superiore. Hinc licet etiam S. Ignatij affectum ad honorandas SS. Virginum exuuias æstimare, quod ea de eo concepta fuerit aliorum opinio, nihil optabilius ei in vitã accidere, nullumque gratius offerri donum posse, quam Sanctorum ossium. Quamuis ea semper mente fuerit, vt si daretur occasio cultum similem in alios transferendi; quo latius manaret, haud grauatè spoliaret se ista tenera ad sacrorum lipsanorum præsentiam pietate; Hoc consilio Lauretum ad societatis nostræ domum spectris infestam: & nostros eis obarmandos contra lemurũ terriculamenta destinauit euentu felici: dũ Virgines Sacræ in societatẽ miraculi S. Ignatium vocarent: res altiùs est repetenda.

Canisius admittitur in Soc. Iesu. — *Crania duo Vrsulana Romã defert.* — *S. Ignatius ea mittit in Siciliã.* — *Pietas eius discreta erga SS. reliquias.*

Oliuerius Manaræus à Fabro Louanij in Societatem adlectus, Romæ sic se probauit Ignatio, vt eum Lauretani Collegij Rectorem nominarit: Incumbebat is totus in cultum Lauretanæ Virginis propagandum, votis pijs annuit successu felici Deus, plurimis peregrinis peracta exhomologesi ad frugem reuocatis. Inuidit dæmon, iactura dolens, furensque, varijs cœpit modis tranquillitatem collegij perturbare, Dei permissu, quo precum Ignatij vis, & Vrsulanarum reliquiarum efficacitas magis vulgaretur. Offerebat se quorundã adspectib⁹, vt eos ab institutis abduceret; cõmutabat personas, & alios palã, & apertè, alios ex insidijs, & cuniculis appetebat; cuius in reliquis plurimis hoc sit exemplo. Flander erat, nuper in societatẽ adscitus, seorsimq; ab alijs, vt mos est, se in orationis exercitatione continens, huic dæmon per licentiam solitudinis, spectandum Aethiopis specie viridi in veste se præbuit, hortans verbis iucunditati se daret, remitteret animos, & ab ea vitæ seueritate discederet, reuocabat in mentem anteactæ vitæ commoda, ponebat ante oculos præsentis incommoda, truculentos hominum vultus, & ora tristia, quibuscum viuendum, & continenter agendum esset. At ille cum hortatorem suum intellecta fraude cõstanter repulit, Aethiops repulsam indignè ferens, & ore fœtido teterrimũ ei odorẽ inhalans, quoniã meum, inquit, consiliũ abijcis, hæ sint tuæ deliciæ, voluptatesque, cuius odoris intolerabilis fœditas, toto dispersa cubiculo, aulaq; proximam diẽ proximũ tenuit. Porrò de nocte per licentiã tenebrarũ, quarum rectores perhibentur, tetri illi genij in omnem effusi petulantiam insidiabantur somno Sanctorũ, nocturnisq; turbis ac fragorib. inte pellabant nonnullorũ præcipuè quietẽ, quorũ erat virtus maximè nota, vt sursũ, deorsũ miscere omnia, & cunctã dom⁹ supellectilẽ viderentur euertere, audiebãtur interdũ sup cubicula turbulẽtis errare vestigijs,

Dæmonis terriculamenta. — *Apparet Aethiopis specie.* — *Nocturnę intemperiæ.*

& filium

& felium imitando murmura perstrepere: nonnunquam transilire catulorum more lectulos, & gressu horrifico cubantibus insidere, aut stragula de cubili detrahere; interdum etiam orantibus geniculatim scabellum de repente subducere, atq; alijs obiectare ludibrijs, Quibus lemurum dœmonumue terriculamentis, ne vani quoque timores accederent, dabat operam Rector, ne passim per Collegium res vulgaretur: sed ne ipsi quidem Rectori ægrotanti nequam pepercere: nam cum ille Fratribus, qui lacessebantur, edixisset, vt si quis ei noctu molestiam incuteret, adiuratum Dei nomine ad se mitteret, idque ab alijs cum factum esset, dœmon ad decumbentis Rectoris cubiculum accessit tum, cum superiorum noctium vigilijs fessus sopori se dederat, pulsatoque semel atque iterum ostio iussus ingredi cunctabatur; quod admiratus Rector, suspicatusque id, quod erat. Aperi, inquit, in nomine Domini, & quod à B. Antonio ijsdem hostibus dictum legimus, audacter iussit, & ipse omnem in se potestatem, quam Deus permitteret exercere: Tum ille tanto impetu irruit, tanto & ostium & fenestras reclusit, vt putaretur eas funditus confregisse. Nec semel duntaxat in Patrem procax spiritus nequam fuit; sed redijt iterum, cum is iaceret in lecto, præcipitique lapsu vaporarium irruit, vt obstreperet quiescenti. Nec molestiarum hic finis, vigilabat Rector ad multam noctem in bibliotheca, quæ in ambulacri latere sita erat, cum in extrema parte Collegij quendã, quasi terræ motum exaudijt. Egressus in ambulacrũ, & spatijs aliquot factis, animaduertit motũ illum & strepitum ad se propius accedere, qui cum è cœnaculo videretur existere, signo crucis edito, eò vertit intrepidus. Hic cum fragor semper intenderet, & magis, ac magis appropinquaret, & etiam proximus fieret, tandẽ canis ater apparuit, tremefaciens pedum nixu, & vasta mole corporis terræ solum, qui minacibus oculis Rectori occurrens, vt in eum irrueret, subitò crucis obiectu repulsus, eo intentato pręterijt: timenda voce semel, iterum & sæpius allatrans, adeò tamen profunda, atque recondita voce, vt intra vas quoddam obscurè resonans latratus illi fundi viderentur.

Hanc à Collegio pestem vt auerteret Oliuericus, de Ignatij sententia (ad quem rem totam scripserat) vsitatis exorcismorum rationibus instrumentisque vsus, cum nihilo mitiores modestioresque spiritus proterui redderentur, iterum per literas ad Ignatium, communi consensu Patrum, cum quibus rem communicarat, confugit, & sacras reliquias ex vndecim millibus Virginum, Fratribus, quos spiritus infestabant, tradidit; Ignatius re cognita Deum attentè precatus, secundis eos literis ad spem certæ liberationis erexit, pollicitus se pro eis diuinæ maiestati supplicem fore. Quibus in conuentu consciorum Patrum recitatis, iussit ceteros Rector bono esse animo; & spem in B. Patris precibus reponere. Earum vis precum, iuuante SS. Virginum patrocinio, consecuta protinus epistolam est; namque ex eo tempore silentium dœmonibus impositum est, fugata spectra, sua Collegio quies est reddita. An. 1555.

Vrsulanæ reliquiæ adhibentur Et oratio S. Ignatij.

Pelluntur dœmones.

Suspicor à S. Ignatio Romà transmissas eas reliquias, eiusque consilio primis literis insinuato, socijs distributas, & fortè licet terriculamenta à socijs; non tamen à domo abstinuerunt; donec Ignatij preces accessêre. Nam tam sacris reliquijs Vrsulanis, quam S. Ignatij viuentis precibus ea mali tribuitur curatio: quasi in societatem miraculi sacræ Virgines etiam S. Ignatium voluerint adsciscere, qui tantus earum honoris vbique per se, & per socios in Europa, & India fuit propagator, vnde & sæpè alios etiam sacræ Virgines ad S. Ignatij cultum exstimularunt, vel ad eius societatem inuitarunt, vt ex sequentibus apparebit.

CA-

CAPVT XXXVIIII.

Sanctæ Virgines honorem S. Jgnatij vicißim promouent.

AN.D.1611. Tolosę vidua degebat, quæ filiū habebat in Societate nostra, ac filiā nubilem, ea cum matre in conductitia domo viuebat, cuius pretium cum paupercula, vnde solueret, nō haberet, mœroris immodico, & cogitationū variarū æstu cœpit agitari; vt inopiā ferret iniquius, quam deceret Christianā: nō fugit tartareū veteratorem occasio prædæ; ei proinde nocte dieq; sæpiùs adstat, & oblatis vltro pecunijs, pro ære alieno dissoluendo, victimā orco mercari contendit, illa pię filiæ monitu exitiale lucrum auersari; salutiferæ crucis signo frontem, & pectus obarmare, & cereā agni effigiē à sacerdote nostro acceptā importuno mercatori opponere. Sed ille à minis conuersus ad iram, malis modis accipere bonā feminam, quę etiā cum præ doloris an timoris magnitudine muliebriter vociferaretur: etiamne, inquit Cacodœmon eiulas? enimuerò tu mihi acerbiores pœnas dares, nisi me consecrata in cera imago, natusq; tuus religioni iuratus arceret: aufer sis hāc, & abijce suspensam è collo ceram, cape aurum hoc, meum iam mancipiū, quando frustra te versas, velis, nolis mea es. Aduolat ad nostros filia, & matri auxiliū quærit, iubetur lecto affigere imaginem S. Ignatij: affigit: nihilo tamen tranquilliorem miseræ matris eam fuisse noctem horrida in brachijs verberum vestigia ostenderunt: refixerat quippe cacodœmon è lectulo imaginem, quæ postridie diu multumq; quæsita nusq; comparuit, quietem tandem habere cœpit ab infesto tortore vidua, postquā totius vitæ noxas in templo nostro sacerdoti explicauit: cui gaudio ne quid deesset, triduo, quā illud peregerat post, ei duæ Virgines, quas è S. Vrsulæ sodalitate esse credebat, effigiē S. Ignatij retulerunt: *Ecce tibi* inquiunt *sublatā iconem, sed caue in posterum, ne quando otio torpentem, & non occupatam reperiat hominum hostis:* ita Annuæ societatis dicti anni.

Virgines Vrsulanæ effigiem S. Ignatij referunt. Annua Societ. f. 120. An. 1611.

Luculentius testimonium est, quod A. seculari 1600. contigit. Maceratæ mulier erat nupta viro primario, quæ vsque adeò graui morbo laborabat, vt eius iam salute desperata à medicis, vnum illi perfugium Deus relictus videretur. Ergo mittitur ad sacrarum Virginum D. Catharinę cœnobium, vt ab ijs diuini numinis auxilium imploretur. Illæ non modo vigilijs, ac precationibus continuo sese dedunt, verum etiam vota cuncta pro ægrotante summa animi demissione concipiunt: Denique diuturnis precibus lacrimisque profusis Virgo, quæ ceteris præerat, vigilando fessa, leui somno corripitur; quo tempore sibi visa est S. Catharina, & S. Vrsula, quæ virginalem pudorem martyrij laurea cumulârant, bono se esse animo iubentes, eam enim feminam, cui sanitatem precarētur, à Deo S. Ignatij Soc. IESV parentis precib. mox valetudini restituendā. Ergo experrecta religiosa ad ægrotā misit, qui ei, quæ secūdum quietē viderat, ei renunciaret, illa verò magna propterea spe valetudinis recuperandæ cōcepta, B. Ignatio supplex vota facit, neque ita multo post idem omnino visum ei obijcitur dormienti. Porro verū fuisse vtriusq; visum, breui recuperata matronæ valetudo declarauit; itaq; pia mulier votis persolutis Deo gratias egit, qui est mirabilis in Sanctis suis, ita Annuę Prouincię Romanę. Vult nimirum Deus interdū certorum Sanctorum deprecatione certa hominibus largiri beneficia, cuius rei ceteri cœlitum, amant esse administri, qui de honore Beatis alijs exhibito non secus, ac suo gaudent, cum omnis ijs absit inuidię labes, & summa vigeat inter eos animorum consensio, cunctique aliorum, vt proprijs delectentur bonis.

S. Vrsula suadet inuocationē S. Ignatij.

An. 1600. Annuæ fol. 36.

Permultos etiā cultores suos sacræ Virgines occultiore quodā afflatu ad Soc. Iesu ingrediendā permouerunt: quos inter referri potest Christian. Dalmerius, qui dum in aureo Virginū sacrario supplex intendit precibus, rapi se sensit in societatē Iesu, nec destitit ante, quàm voti compos in eam admitteretur: In quā quo ad vixit pro sua in Sanct. Vrsulam propensissima religione, nunquam satis potuit eius beneficij magnitudinem exaggerare. Summus deinde euasit diuini verbi præco, vt 40.

Vocatio ad religiosam vitam. Annuæ in Col. Audomarensi 1614.

vt 40 annos è celeberrimis pulpitis dixerit, eo spiritu, quo non afflatus, nisi diuinitus: quod incredibili fructu vehementes animorum commotiones testari perpetuò consueuerant, vixit annis quatuor septuagenario maior; cui multa senecta, immodiciique longioris vitæ labores, tametsi acerbos artuum dolores, aliaque incommoda ne pauca, nec leuia ipsi arcessiuerant, sanctæ hilaritatis iucundo sensu, & fructu eum tamen nunquam defraudarunt; quod vnum erat inter multa innocentis animi non mediocre argumentum. Laudatissimam porro vitam honestissima clausit morte, S. Vrsulæ cultor eximius, vt in vitâ, sic morte, quæ hoc illi iucundior accidit, & nobilior, quod ipso eiusdem Virginis Vrsulæ natali Deus ipsum ex corporis ergastulo ad cœlestes epulas euocauit, quo eodem ferè beneficio cum Deus etiam Casparem Belgam similem Vrsulanæ Sodalitatis cultorem impertierit, Audomaro vbi Dalmerius Anno 1614. decessit, in Indiam nauigemus.

CAPVT XXXX.

In India Caspar Barzaus Belga venerationem S. Vrsulæ feliciter prouexit.

PEtrus Faber sex Coloniâ Sodalitatis Vrsulanæ crania detulerat in Lusitaniam; quædam Regibus donarat, alia nostrorum solatio reliquerat, qui plurimis in eo regno abundant talibus reliquijs, nec sine prodigijs. Constat Olyssipone febrientem accepto & piè deosculato cranio sanitati restitutum. Caspar Barzæus cum reliquijs eandem pietatem inuexit in Indiam, & mirificè per Orientem propagauit. Portabat socius eius Gomius caput vnum Virginis, duobus prodigijs in mari nobilitatum, quæ fuit occasio Sodalitatis Vrsulanæ instituendæ, tam nobilis & fructuosæ, vt autor vitæ Casparis dicat: *Si omnia quæcunque fecit Caspar ad proximi salutem propè innumera inter se comparentur, non satis scio, an quidquam simile huic possit reperiri.* Vnde operæ pretium iudico, viri tanti gesta parumper inspicere, quo possit aliquis facilius huius operis Vrsulani magnitudinem arbitrari. Fuit Caspar natione Belga è milite seculi Iesu militiam amplexus; quinque tantum annis in India, septem in Societate laborauit, eo ardore animi, vt post S. Xauerium nemo de Indijs meliùs videatur meruisse. *Vir sanè*, ait, Orlandinus *Apostolicus, datus à Deo in salutem multorum, quos exiguo illo suo Indicæ peregrinationis curriculo lucratus est Christo, laboriosus ad miraculum.* Percrebuerat constans multorum opinio de eo, vix viros decem sufficere posse laboribus, quos ille vnus in causa animarum obibat, dicebatur & votum addidisse, nunquam cuiquam siue ad corpus spectaret, siue ad animum, modo posset, subsidium denegandi: adeò nihil sui reseruarat sibi, sed totum Deo, proximisque tradiderat, & tamē adhuc asperiora appetēbat, Iaponios, Sinas, Æthiopes, Abyssinos, Scythas, gentes omnes, vbi spes aliqua blandiretur fructus & ærumnarum, animo erat complexus. Et sanè quidquid infracto animo, & contra omnia aduersa occurrentia imperterritus aggrediebatur, Goæ, Armutiæ, alijsque in locis semper diuino fauore peragebat feliciter. Multas reliquit in India, quæ hodie ab ipso inchoatæ exstant pietatis exercitationes; sed nulla fuit ad immortalitatem operis & fructum animarum nobilior ea, quam in sanctarum Vrsulanarum Virginum honorem aggressus est. Nouerat exemplo Fabri, & monitis, quanti referat, tot sibi deprecatrices Diuas tutelares adsciscere, hunc in Lusitania spiritum hauserat, & vt exemplo Fabri tales propitias haberet Patronas, ad res grauissimas in Dei honorem suscipiendas, sodalitium nouum Goæ ad honorem S. Vrsulæ pridem animo voluebat: sed Armutiana missio pium desiderium interturbauit, non etiam deturbauit: Cùm ergo Goam tandem Anno 1552. redijsset, sua iterum desideria continebat, quod Iaponiam tum cogitaret; sed vbi visum est Domino ad honorem suū Goæ retinere, tantopere promouendum, ac in eo loco statuere, vbi sua desideria

Annuæ Ann. 1596.

Caspar è milite Religiosus. to. 1. Societ.

Vir Apostolicus.

Zelus incredibilis.

Palmariū eius opus Vrsulana Sodalitas.

non tantum proponere posset; sed etiam exsequi; nec sibi, nec [illegible]bi, nec Virgini defuit, atque diu seipsum Deumque consulens, rem aggressus initio paruam; sed quæ subitò tantùm excreuit, vt breui tempore reliqua sodalitia eius generis vel tota India, vel fortassè toto orbe Christiano vicerit. Nescio quid possit ad cultus Vrsulani augmentum factum vnquam, affirmari nobilius, siue sodalitij autorem virum sanctissimum considerem, siue sodalium adscriptorum, vt postea patebit, dignitatem, multitudinem, feruorem; siue fructuum vbertatem: Hæc enim Goam totam reformauit, & toto subinde Oriente dissipata, ita S. Vrsulæ solennitatem celebrauit, vt inter festa Indiarum maxima, Vrsulanum numeretur: putetque vitæ autor Nicolaus Trigaultius toto penè orbe peragrato oculatus rei testis, omnia sodalitia, quæ exstant superare. *Fuit*, ait idem autor, *illud sodalitium non tantum Virgini honorificum; sed etiam longè magis proficuum ciuitati. Cum autem iam hunc & suo & aliorum consilio conceptum fœtum, in lucem vellet edere, consulto de Virginis laudibus, deque suo consilio verba fecit, & statuit toto biduo ante Apostolorum festum diem reliquias illas sacrum pignus detegere, populoq; ad spectandum proponere. Auditus est Caspar, vt semper solebat, secundis suæ concionis auribus; sed effectus omnium etiam Casparis opinionem superauit: toto illo biduo diuinis iuxta nocturnisq; horis non modo nunquam defuit, qui spectaret; sed etiam admirabilis concursus fuit: vulgo creditum est, 12. vt minimum mortalium millia confluxisse, summorum iuxta ac infimorum.* Abrumpo telam, infra cum de sodalitijs agam iucundius, & orexi maiore retexturus, vbi etiam beneficam in eum S. Vrsulam ostendam, quæ hunc circa festiuitatem suam ad cœlos euocauit. Vnum Colonienses moneo, si ad capitis vnius præsentiam nocturnas diurnis horis biduo precando & Virgini colendæ Indi tribuerunt, quid ijs agendum erit, qui tanto thesauro tam copiosè ditati sunt, qui eo sanguinis flumine tam abundanter irrigantur? Adhuc pigeat quot hebdomadis vel semel saltem sanctarum tot millia capita corporaque visitare, quẽdo ab vnius adspectu capitis & supplici veneratione nec noctibus etiam Indi potuerunt auocari? Primum hoc fuit nominis & celebritatis alicuius sodalitium à Societate IESV vnquam institutum, fructu vberrimum: vt Deus iam tum voluerit nascẽti Societati tot Diuas conciliare, quarum suffragijs ei maxima tribueret beneficia, gradumque pararet ad cultum & Sodalitates Deiparæ cunctis in locis, vbi Societas degit, summo cum fructu omnis ætatis erigendas.

Quæ omnes orbis Sodalitates vtilitate superauit.

CAPVT XXXXI.

Leonardus Kesselius, & alij Socij Colonienses, cultores S. Vrsulæ Studiosi.

SI Coloniensem Societatem IESV dixero in S. Vrsulæ Sacrario natam, altam, & eius cultu mirificè propagatam, ac contra innumeros aduersarios diuinitus protectam, minùs existimo me dixisse, quàm rei veritas exigat: non enim Collegium Coloniense munifici alicuius antistitis, Principumve virorum auxilijs initio coaluit, non magno ciuium desiderio, & voluntate constitutum est, vt ferè cetera Societatis domicilia nata legimus; sed peculiari numinis prouidentia, & Diuorum huius vrbis tutelarium peropportuno beneficio donatum, priuatorum liberalitate & stipe ferè corrogata 50 stetit annos, & eo quidem tempore feliciter est in vmbilico Germaniæ natum, cum ipsa non tantum corruere veneno tabida videretur; sed pestem etiam illam vicinis afflaret regionibus, tunc enim Agrippinæ Collegium inchoatum, innumeros subito ex vno Gymnasio viros doctissimos, inprimis verbi diuini precones disertissimos profudit, qui imperio nutanti præsentem adferrent medicinam, & vicinas diœceses, submissis idoneis operarijs, ab infectione liberarent.

Faber igitur cum Anno 1544. Colonia abiturus, nec vnquam rediturus Leonardum

nardum Kesselium, Socijs Coloniensibus præfecisset, *licet eo tempore,* (ait Orlandinus) *aliæ siue studiorum rationibus, siue sanctitatis domesticæ, iam perditis Coloniæ rebus loca magis opportuna offerebantur, affirmabat tamen, interiori quadam animi permotione commonitus, saluo se officio non posse subsidia illa, quæ Deus mitteret, quæque spem optatæ messis adferrent, inde dimittere. Optabat autem ijs in locis non modo exiguas illas de Societate copias, quæ remanserant: sed Societatem ipsam pene adesse dimidiam, quæ præcitionum gemitibus, lacrymisq́; perennibus diuinas leniret iras, & placaret illi nationi; nec spe frustratus est: Hoc quippe iacto semine haud ita multo post & erecta & confirmata, quæ penè iacebat in Germania religio, & plurimis ea in locis propagata est.* Hæc quomodo sub tutela & patrocinio S. Vrsulæ contigerint, breuiter indicabo. Monuerat sæpè Faber nostros cultus Vrsulani, præsertim cùm abituriret: Exinde P. Kesselius in D. Vrsulæ Sacrario sacris operabatur: Ibi confessiones excipiebat, cum alio Societas careret Oratorio: Ingens verò fiebat ad eum in ea Basilica concursus hominum, quibus petentibus SS. Eucharistiæ Sacramentum administrabat, vel in ipsa Ecclesia, vel Sacrario eiusdem, aut Deiparæ Sacello, quod post suggestum adhæret parieti: aderant Kesselio diuina præsidia; nam homo quem malus genius occupatum exercebat, cùm apud Patrem ritè noxas expiasset, continuò eum à se excussit; nec enim sedem ibi figere dæmon diutius poterat, vbi per reconciliationis Sacramentum iure omni domicilij fuerat exturbatus.

Orland. l. 4. n. 105.

Mirum Fabri iudicium de Sanctitate soli Coloniensis.

Anno 1552. solenniter Societas festum suum primarium Circumcisionis Dominicæ celebrauit, & mane quidem in aureo Sacrario sacris operante Kesselio, vota religiosa nuncuparunt tirones quinque; à prandio in aula domestica duabus horis ad cœtum Academicum P. Hezius Latinè perorauit. Cœpit eodem anno Kesselius in Vrsulana Basilica verba ad populum de superiore loco facere, ea multitudine confluentium, vt angustijs amplissimi templi populus excluderetur. Idem Leonardus Anno 1553. die S. Chrysostomo sacro in aureo Sacello sacris operante D. Ioanne Reppelmont (quem S. Ignatij vice ad id delegerat) primus omnium Coloniæ Deo solennem edidit professionem. Habitabat Societas eo tempore intra S. Vrsulæ septa; nam cum eò dimigrâssent Anno 1550. tam diu substitêre, donec Anno 1557. D. Virginis Purificatæ festo, bonis auspicijs, in trium coronarum Gymnasium demigrarunt, primam Societatis stabilem sedem Coloniensem.

Accidit verò dum intra ea septa Kesselius habitaret, quiddam admirabile, quo Romæ superstes Ignatius illam Societatis Vrsulanam commorationem inusitato prodigio nobilitauit. Incesserat P. Kesselio ingens Ignatij videndi, & Romæ alloquendi cupiditas; iam desiderium suum scriptis cum Ignatio literis communicarat, sed Ignatius, qui probè norat, quam eo tempore Colonia Kesselij præsentià indigeret, rescripsit ad postulata, vt expedire Collegio non putaret, si qua Rector illinc discederet: & hanc esse Dei siue prouidentiam, siue gratiam, vt absque tam longi itineris molestia inter se possent videre; quieuit tunc quidem Leonardus. Abest Colonia Vbiorum plus nongenta passuum millia Româ: Ecce vigilanti, ac sentienti Beatus illi se Ignatius improuiso stitit Coloniæ, atque aliquamdiu commoratus, repentè ex oculis rursus decessit. Affecit hoc spectaculum haud leuissimis gaudijs Patrem Leonardum, cuius desiderio tanto S. Ignatius satisfecisset: acuit etiam studium ipsius, ad rem Christianam Coloniæ, indefesso labore, multis vigilijs, magna licet obtrestantium inuidia, perurgendam. Ita cum primi Societatis Patres non alio, quam S. Vrsulæ sacrario, vel Basilica pro Oratorio vterentur; cum in eo vota nuncuparent, corporique Societatis vnirentur, rectè Societatis Iesu Collegium natum dicitur in Diuæ huius Sacrario, fotum, altum, & propagatum: & eodem cultu vigere & florere, atque ad eam magnitudinem tot deprecatricibus à tenuissimis initijs, ope diuina prouehi: demumque in agro Vrsulano totum à fundamentis, cum templo, scholisque opere sumtuoso ædificatum, Virgineis istis reliquijs ditatum, non cessat cultum cum exemplo, verbo, calamoque propagare. Non dubito, quin hic longè illustriora sint hactenus ab alijs

S. Ignatius viuens apparet Coloniæ Kesselio.

Bidermannus in vita S. Ign. mirac. 184.

ſacris Religioſorum familijs ad cultum Vrſulanum promouendum factitata: quia tamen ea licet literis ſæpè petierim, nondum obtinere potui, curis ſecundis reſeruabo: & ſic cultores abrumpo: modos deinceps colendi S. Vrſulam eiuſque ſodalitatem fuſius enarraturus.

CAPVT XLII.

Primus modus colendi magno cum fructu S. Vrſulam eſt ſacrum Miſſæ officium, & quale de SS. Virginibus Coloniæ earum, & S. Cordulæ feſto recitetur.

DE templo vel memoria SS. Virginibus ſtatim poſt earum martyrium excitatâ feſto natali Virginum, & ſacris anniuerſarijs eo die ſolenniter celebratis, actum eſt initio libri; fructus eius cultus leuiter hic eſt inſinuandus. Pergratum enim Virgines ſanctæ habent, cum diuiniſſimum Deo ſacrificium eorum feſto die, vel coram ipſarum reliquijs, vel ad honorem earum immolatur. Expertus emolumentum illius S. Cunibertus, cum ad aram (cuius rudera & veſtigia ſuperant) in S. Vrſulæ templo factitaret, indicio columbæ didicit tumulum Virginis Vrſulæ: B. verò Hermannus Steinfeldienſis ibidem diuinam litans hoſtiam, caput alicuius Virginis, quod nullis ante precibus valuit obtinere, cœleſti extorſit munere, certaque prænotione didicit, id vltro a loci antiſtita ſtatim offerendum; nomen etiam Virgini Gertrudis eſſe cœlitus accepit. De Petro Fabro dictum eſt, quos Spiritus & animos eo loci dum in ſacrario verè aureo faceret, hauſerit, vt ſe murum poneret pro domo Dei, adeo vt dimidiam optarit Societatem, ibidem precibus & ſacrificijs vacare, quo Deus pro ſalute Germaniæ facilius placaretur, quando diuinas aures tam faciles & propitias omni tempore experiebatur. Variæ ſunt paſſim Vrſulanæ ſodalitates, vt poſtea patebit, inchoatæ, in Cracouienſi ſolenne eſt ſodalibus, quotdiebus Dominicis in æde D. Vrſulæ ſacra, Miſſæ de vndecim millibus Virginum recitari ſolitæ adeſſe, in alijs Germanicis vſitatum fuit, vt quemadmodum ſacris non initiati Roſarium Vrſulanum dicere conſuerunt, ita ſacerdotes vndecies ad aram factitarent. Ipſum verò ſacrum miſſæ officium, à Colonienſibus receptum, videri cum eius expoſitione poteſt in Schultingij Bibl. Eccleſiaſtica.

to. 1. p. 2. ad 21. Octob.

OFFI-

OFFICIVM MISSÆ DE S. VRSVLA, pro vt in Ecclesia 21. Octobris Coloniæ Agrippinæ quotannis celebratur.

INtroitus. Gaudeamus omnes in Domino, diem festum celebrantes in honore sanctarum Virginum, de quarum passione gaudent Angeli, & collaudant filium Dei.

Psalmus. Exsultate iusti in Domino, rectos decet collaudatio.

Collecta. Deus qui tibi dignè sacratis Virginibus mirandi agonis robur indidisti, quo per martyrij palmam ad supernæ contemplationis pertingerent gloriam: da quæsumus earum nos intercessionibus adiuuari, quas hodierno die transcenso mortis stadio in cœlestibus fecisti triumphare. Per Dominum.

Epistola. De Virginibus præceptum.

Graduale. Timete Dominum omnes sancti eius; quoniam nihil deest timentibus eum. ℣. Inquirentes autem Dominum non deficient omni bono. Alleluia. ℣. Adducentur Regi Virgines post eam, proximæ eius adferentur tibi in lætitia.

Sequentia.

Virginalis turma sexus
Iesu Christi qua connexus
Dono sentis gratia.

Flos candoris tui rubet
Trucidari dum te iubet
Tortor pudicitiæ.

Britannorum insula
Rector pater Vrsula
Dionetus claruit.

Hanc Conanus Virginem
Propter pulchritudinem
Sponsam thori voluit.

Procos mittit, & precatur,
Minis terret, si spernatur,
Sibi poscens Vrsulam.

Pater eius iam baptismi
Fonte lotus, paganismi
Prorsus vitat copulam.

Interim Vrsula
Christi discipula
Docta per somnium.

Statuit nuptias
Petens inducias
Trimatus spacium.

Vice dotis coniugij
Reginæ votis habiles
Dato sumtu nauigij
Cœtus dantur nobiles.

Vndena demum millia
Sponsæ transmittit Virginum.
Ducunt naues per maria
Curam spernentes hominum.

Aura flante lenius
Discedunt à litore,
Huc illucq́; sæpius
Plano ludunt æquore.

Hic manus feminea
Rexit dante Domino
Naues, quas Basilea
Breui vidit termino.

Relictis nauibus ordinant acies,
Ventis & æstibus exponunt facies
Et Romam adeunt.

Per monasteria fundentes lacrymas,
Trahunt suspiria,
Commendant animas Sanctis, & redeunt,

Quam in portu reliquerunt.
Classem simul inuenerunt.
Magnum flumen & amœnum
Nauigantes intrant Rhenum
Per Dei clementiam.

Hinc ad locum passionis
Ducit eas Dux agonis,
Florem suæ iuuentutis
Paruipendunt spe salutis,
Euntes Coloniam.

O fælix Colonia,
Iuxta cuius mœnis
Barbarorum rabies,

Enses, tela, frameas,
Cultros in virgineas
Cruentauit acies.
Turmæ cœli sponsas Regi,
Adduxerunt quæ steterunt
Ante Regem gloriæ,
Palma freta victoria.
Speciali has Angelica
Diuina ditauit gratia
Hæ sponsa noua cantica
Voce pangunt melliflua.
Felicia sunt Virginum
Connubia tot millium,
Agnumq́, sine macula
Duce sequuntur Vrsula.
Quarum orationibus
Fælices cum fælicibus
Pace fruamur sedula
Per seculorum secula.

Euangelium. Simile est regnum cœlorum decem virginibus.

Offertorium. Adferentur Regi virgines, proximæ eius adferentur tibi in lætitia & exsultatione, adducentur in templum Regi Domino.

Secreta. Votiua Domine dona mystici libaminis pro sanctarum virginum tuarum veneratione maiestati tuæ oblata nostra expurgent facinora; & purificatos tantis mysterijs exsequendis nos reddant acceptos. Per Dominum nostrum.

Communio. Quinq; prudentes virgines acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus, media autem nocte clamor factus est, ecce sponsus venit, exite obuiam Christo Domino.

Complenda. Cœlestis Domine alimoniæ refecti Sacramento, quæsumus, vt intercedentibus sanctis Virginibus ac Martyribus tuis, quæ pro earum celebramus gloria, ad nostræ salutis proficiant incrementa. Per Dominum nostrum.

OFFICIVM MISSÆ DE S. CORDVLA pro vt in eadem Ecclesia peragitur.

INtroitus. Loquebar de testimonijs tuis in conspectu Regum & non confundebar, & meditabar in mandatis tuis quæ dilexi nimis. *Psalmus.* Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini.

Collecta. Indulgentiam nobis Beata Cordula Virgo & martyr imploret, quæ tibi grata exstitit, & merito castitatis & tuæ professione virtutis. Per Dominum nostrũ.

Epistola. Dominus mihi adstitit.

Graduale. Specie tua & pulchritudine tua, intende prospere procede & regna. ℣. Propter veritatem & mansuetudinem, & iustitiam, & deducet te mirabiliter dextera tua. Alleluia. ℣. Diffusa est gratia in labijs tuis, propterea benedixit te Deus in æternum.

Euangelium. Simile est regnum cœlorum thesauro.

Offertorium. Adducentur Regi virgines post eam, proximæ eius adferentur tibi.

Secreta. Hostias tibi Domine Beatæ Virginis ac Martyris tuæ Cordulæ dicatas meritis benignus assume: & ad perpetuum nobis tribue peruenire subsidium. Per Dominum nostrum.

Communio. Diffusa est gratia in labijs tuis, propterea benedixit te Deus in æternum.

Complenda. Hæc nos Domine gratia tua quæsumus semper exerceat, vt & diuinis instauret corda nostra mysterijs: & sanctæ virginis ac Martyris tuæ Cordulæ commemoratione lætificet. Per Dominum nostrum.

CAPVT XXXXIII.

Quale officium dicendum ex Constitutione Pontificia vbi reliquiæ Vrsulanæ sunt, & quale olim ac deinceps legendum sit in diœcesi Coloniensi.

Religiosum est omniũ sententia Deũ laudare, ei pro acceptis beneficijs referre gratias; & quædam etiam extra sacrificium ab ipso postulare. Posse id statis diei horis fieri testantur Acta Apostolorum, vbi *orabant Apostoli ad horam orationis nonam.* Posse à communitate easdem fundi ad Deum orationes, quo iunctis votis reddantur ad obtinendum magis efficaces, euincunt Acta Ap. c. 1. vbi *erant perseuerantes vnanimiter in oratione.* Huius energiam orationis laudat S. Chrysostomus. *Quid hac oratione potentius? domi quidem orari potest: sic autem vt in Ecclesia orari non potest, vbi tanta Patrum multitudo; vbi clamor ad Deum vnanimiter emittitur; non ita à Domino per te solus orans exaudiris, vt cum Fratribus: hic enim maius est aliquid, puta vnanimitas, & consonantia, caritatisq́; vinculum, & Sacerdotum orationes.* Ad hanc animorum & orationum coniunctionẽ hortatur Apostolus Ephes. 5. *Implemini Spiritu S. loquentes vobismetipsis in psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus, cantãtes, & psallentes in cordibus vestris Domino gratias agentes, semper pro omnibus in nomine Domini Iesu Christi, Deo, & Patri.*

Act. 3. Statis horis rectè laudatur Deus. Act. 1. A cõmunitate. S. Chrysost. ho. 74. ad populum. Ephes. 5. Canticis.

Antiquissimum hũc Christi fidelium morem antelucanum indicat Plinius, dum ad Traianum circa An. Domini 110. scribit in hanc sententiam. *Præter obstinationem non sacrificandi, nihil aliud de sacris eorum se reperisse, quàm cœtus antelucanos ad canendum Christo, & Deo, & ad confœderandam disciplinam.* ita Tertul. Clarissimè omnium temporis sui consuetudinem describit S. Basilius. *Quid iam obtinuerunt ritus omnibus Ecclesijs Dei concordes sunt, & consoni. De nocte sequitur populus consurgens; antelucano tempore domum orationis petit: & in labore tribulatione, ac lachrymis indesinentibus facta ad Deum confessione tandem ab oratione surgentes ad psalmodiam instituuntur; & nunc quidem in duas partes diuisi, alternis præcinentibus psallunt.* Schultingius in Bibliotheca sua autor est S. Hieronymum primum ante omnes iussu Damasi diuinum officium stata methodo, & ordine digessisse; hymnos Gelasium adiecisse; omnia tamen Gregorium M. consummasse.

Tert. in Apol. c. 2. S. Basilius ep. 43. ad pol. ad clerum Neocasar. Alternis choris.

Vt ad Sanctas Virgines veniamus, officium eorum diuinum ita præscribit Gauantus commentario in Rubricas Breuiarij. *In Missali Vaticano volumine 3808. officium solenne totum in Breuiario Anno 1550. Pius V. commemoratione instituit.* Indicat olim ritu duplici vbique terrarum in Romano officio festum S. Vrsulæ celebratũ, cuius Anno 1550. exstarẽt propriæ de ea lectiones, quas libro vndecimo c. 30. testimonio 12. recitabo: Quia tamen ob festorum nimiam multiplicationem Concilium Tridentinum correctionem Breuiarij suæ Sanctitati demandarat: Pius V. tantum cõmemorationem S. Vrsulæ indixit. id nihil derogare Sanctorum gloriæ, ostẽdã alibi. Decretũ tamen est, vt loco citato Gauantus docet. *Si adsit alicuius ex his Virginibus caput, aut insignis reliquia, & nomen ignoretur; fiat de ea officium ritu duplici, sumta oratione de communi in singulari, tacito illius nomine (quod fit in Calixto & alijs) & fiat commemoratio S. Hilarionis, & S. Vrsulæ ac Sociarum, nisi aliud à maioribus concedatur, aut legitimè præscribatur.*

Officium diuinum Vrsulanũ. Gauantus ad 21. Oct.

Si quæras, an si primaria diœcesis Ecclesia similes reliquias possederit, possit de Virginibus in tota diœcesi, vel de Virgine illa officium recitari: Ego tibi tantum Eminentissimi Cardinalis Caraffæ decretum propono pro diœcesi Neapolitana, qui librum de Sanctis edidit, quorum dies festos Neapoli voluit celebrari: ibi de S. Vrsula 21. Octobr. ita loquitur. *In Ecclesiam sanctissimæ Annuntiatæ delatum est è diruta Cathedrali Lerinensi caput, & ossa aliquot S. Vrsulæ, quæ ibi olim condita, vetus inscriptio*

illic reperta testabatur: merito proinde in Ecclesia quidem sanctissima Annunciatæ duplici officio: in alijs verò per totam diœcesin Ecclesijs semiduplici S. Vrsula, sociaq; eius sunt celebranda. Quamuis in hoc standum decisioni Cardinalium sacrorum rituum. Ita ferè in Indijs accidit, quarum cum præcipuæ quas habent, sint Vrsulanæ reliquiæ, non tantum ritu duplici; sed solenniter etiam, id festum celebratur, hominesque passim à laboribus feriantur, vt cum Europæis de honore S. Vrsulæ non certare tantum; sed & eos superare videantur. Addo duplex officium, primum quidem vetustissimum est, & multis iam sæculis fuit in diœcesi Coloniensi vsurpatum, in quo Lectiones ex antiquissima Historia quæ apud Surium exstat, desumuntur.

DE S. VRSVLA, VIRGINE ET Martyre.

Officium Ecclesiasticum pro vt in eius Ecclesia fieri solebat, ante postremam Breuiarij correctionem.

AD *primas Vesperas. Antiphona.* Pangamus Deo nostro gloriam, qui sanctis dedit talem virginibus victoriam, vt carnis calcarent desideria, & peruenirent ad regna cœlestia. *Psalmus 112. Laudate pueri.*

Antiphona. Rogamus vos Virgines beatæ, vt nos precibus vestris sacrosanctis iugiter commendare dignemini Christo Domino. *Psalmus 111. Laudate Dominum omnes gentes.*

Antiphona. Adsit nobis Virginum sanctarum benigna precatio, quæ nos à cunctis defendat aduersis, & in Christi confortet seruitio. *Psalmus 145. Lauda anima mea Dominum.*

Antiphona. Deus qui es corona Virginum, nos adiuua per merita earum, vt te largiente & ipsis intercedentibus ab omnibus malis defendi mereamur nunc & in perpetuum. *Psalmus 146. Laudate Dominum quoniam bonus.*

Antiphona. Venerandæ estis sanctæ Virgines, quæ carnis desiderijs restitistis, & in Iesu Christi seruitio permansistis, ipsum rogate vt nobis indignis propitius esse dignetur in hoc seculo atque in futuro. *Psalmus 147. Lauda Ierusalem Dominum.*

Hymnus.

IEsu Christe,
Patris vnigenite,
Natus ipse Virginis,
Amator castitatis.
Te inspirante,
Mentes tibi deuota,
Annos sexum superant,
Virjliterq; decertant.
Inter stupenda,
Quæ facis miracula,
Magnum dat spectaculum,
Triumphus fœminarum.
Quæ splendida,
Castitatis lilia,
Vt sic magis luceant,
Fuso sanguine purpurant.
Inter quas sancta,
Cum socijs Vrsula,
Vt rosa in Iericho,
Floret coram Domino.
Hæc limina
Petens Apostolica,
Conduxit à pueritia,
Vndena secum millia.
Illuc instructa,
Sacræ sedis à præsule,
Agrippinam redeunt,
Ibiq; martyrizatæ sunt.
Ergo lauda
Deum, sancta Colonia,
Qui te tam sublimibus
Decorat pignoribus.
Laus, gloria,
Et honor & victima
Patri & Filio
Spirituiq; sancto. Amen.

℣. Exul-

℣. Exſultent iuſti in conſpectu Dei. ℟. Et delectentur in lætitia.

Ad Magnificat. Antiphna. De numero prudentum Virgines beatæ, ſponſum veſtrum pro nobis Chriſtum interpellate, vt ad amoris ſui deſiderium excitet dormitans cor noſtrum, ne nos, quod interceſſio veſtra prohibeat, ad ianuam veſtræ receptionis velut fatuas neſciat.

Hymnus.

Gaude cœleſtis curia
Quæ Virginum tot millia,
Laureata ſuſcepiſti,
Regi Regum coniunxiſti.
Cuius ingreſſa thalamum,
Per cruorem purpureum,
Et caſtitatis lilia,
Pingunt, ſerenant omnia.
Gaude Regina Virginum,
Tibi dulcem exercitum,
Tuus tranſmiſit filius,
Cui nil matre ſuauius.
En ante thronum gloria,
Sion reſultant filia,
Hymnizantes, iubilantes,
Contemplantes, adorantes.
Inebriantur ſuauitate,
Contemplata maieſtate,
Totæ ardent in amore,
Summo laudant cum dulcore.
O Ieruſalem filia,
Cum cantico lætitia,
Dilecto citharizantes,
Conſeruate laudantes.
Laus, honor ſponſo Virginum
Nunc & per omne ſeculum,
Qui nos ſanctorum meritis
Cæli coniungat gaudijs. Amen.

Ad Nunc dimittis, Antiphona. Benedicamus ergo. *vt infra in laudibus.*

Cetera omnia in Matutinis alijſque horis prorſus eadem ſunt, cum illis, quæ in nouo correcto & Anno Domini, 1618. impreſſo Colonienſi Breuiario continentur, extra lectiones primi & ſecundi nocturni, quæ legebantur ex Hiſtoria, quam ad 21. Octob. Laurentius Surius habet, cuius initium eſt. Regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto. Ex qua in Eccleſia S. Vrſulæ per octauam quotidie tres Lectiones cantantur, cum vno huius officij nocturno; Prima videlicet die, Nocturnus primus; Secunda die ſecundus; Tertia die tertius. Quarta die rurſum primus, & ſic conſequenter. Similiter ad Laudes canitur tantum vna Antiphona. Prima die prima; ſecunda die ſecunda. &c.

IN BREVIARIO MAGNO COLONIENſIS Eccleſiæ, quod Anno Domini 1521. Lutetiæ impreſſum eſt, habetur ad primas veſperas ſequens

Hymnus.

Gaude ſancta Colonia,
Deuotè laudans Dominum,
Qui per vndena millia,
Te ſublimauit Virginum.
Quas Vrſula de finibus,
Anglorum & Britanniæ,
Tuis adduxit mœnibus,
Vt forent ſalus Patriæ.
In Baſilea nauibus relictis,
Romam adeunt,
Fuſis ad ſanctos precibus,
Coloniam poſt redeunt.
Vbi telis & gladijs,
Sub rabie barbarica
Multiſque pœnis alijs,
Regna mercantur cœlica.
Trinitati ſit gloria
Pro ſacratis Virginibus,
Quæ nos ad cœli gaudia
Suis adducant precibus. Amen.

Sub nota ſine cantu. Fit porta Chriſti peruia.

EX BREVIARIO COLONIENSI iussu Archiepisc. correctum & typis vulgandum.

Officium in festo Sanctarum Vrsulæ & Sociarum Virginum & Martyrum duplex, primæ classis cum Octaua.

AD Vesperas. Antiph. Pangamus Deo nostro gloriam cum reliquis de Laudibus. *Psalm. Dixit Dominus.* cum reliquis de Dominica & loco vlt. *Laudate Dominum omnes gentes.*

Capitulum 1. ad Corinth. &c. De Virginibus præceptum Domini non habeo: consilium autem do, tanquam misericordiam consecutus à Domino, vt sim fidelis. ℟. Deo gratias.

Hymnus.

Rex Christe sponse Virginum,
Regina Martyr Vrsula,
Vndena dote sanguinis
Tibi sacrauit millia.
Hac pergis inter lilia
Cinctus coronis Virginum
Sponsus decorus gloria
Sponsisq; reddens præmia.
Quocunq; tendis Virgines,
Sequuntur atque laudibus,
Post te canentes cursitant,
Hymnosq; dulces personant.
Te deprecamur supplices,
Nostris vt addas sensibus,
Nescire prorsus omnia,
Corruptionis vulnera.
Virtus, honor, laus gloria,
Deo Patri, cum Filio,
Sancto simul Paraclito,
In seculorum secula, Amen.

℣. Adducentur Regi Virgines post eam. ℟. Proximæ eius adferentur tibi.

Ad Magnificat. Antiph. De numero prudentum Virgines beatæ, sponsum vestrum pro nobis Christum interpellate, vt ad amoris sui desiderium excitet dormitans cor nostrum, ne nos quod intercessio vestra prohibeat, ad ianuam vestræ receptionis, velut fatuas nesciat.

Oratio. Deus qui dignè sacratis tibi Virginibus mirandi agonis robur induisti: quo per martyrij palmam ad supernæ contemplationis pertingerent gloriam: da quæsumus earum intercessionibus adiuuari, quas hodierna die transcenso mortis stadio in cœlestibus fecisti triumphare. Per Dominum, *&c.*

Ad Matutinum Inuitatorium: Regem regum Dominum venite adoremus: Quia ipse est corona Sanctarum Virginum. *Psalmus.* Venite exultemus.

Hymnus ad Matutinum.

Virginis proles, opifexq; matris,
Virgo quem gessit, peperitq; Virgo;
Vrsulæ partos canimus triumphos,
Atque Sodales.
Martyr hæc palmæ triplicis beata
Sorte, dum gestit fragilem domare
Corporis sexum, domuit cruentum
Corde tyrannum.
Vnde nec mortem, nec amica mortis
Mille pœnarum genera expauescens,
Sanguine, vndenis sociata, vicit
Millibus orcum.
Huius oratu Deus alme nobis
Debitas pœnas scelerum remitte;
Vt tibi puro resonemus almum
Pectore carmen.
Sit decus Patri, genitæq; Proli,
Et tibi compar vtriusq; virtus
Spiritus semper Deus vnus omni
Temporis æuo, Amen.

Ad Matutinum.

In primo Nocturno. Antiph. Insignes sponsæ Christi à puerilibus annis pudicitiam Deo amabilem fideliter seruauerunt. *Psalmus.* Beatus vir. 1.

Antiph. Ipsæ verò integritatem pueritiæ Domino Deo suo consecrarunt. *Psalm.* Quare fremuerunt. *&c.*

Antiph. Quarum mentium inhabitator est Christus, qui consolationis solatium contra tribulationem illis semper ingerit. *Psalmus.* Domine quid. *&c.*

℣. Lætamini in Domino & exsultate iustæ. ℟. Et gloriamini omnes rectæ corde.

Lectio

Lectiones primi Nocturni. De Virginibus præceptum Domini non habeo: *vt in communi Virginum.*

℞. *Primum*; Feliciter virgines vincunt mundum: Quæ post victoriam vinci non norunt. ℣. Beatæ de prælio redeunt, quæ hostem victrices moriendo deuincunt. *Quæ post victoriam vinci non norunt.*

℞. *Secundum.* Has Virgines fidei & corporis commendat integritas: Has vitæ sinceritas & meritorum exaltat sublimitas. ℣. Nomen ergo sempiternum dabit ei Deus, quod non peribit. *Has vitæ, &c.*

℞. *Tertium.* Innumerabilis Virginum chorus, spreta liberorum propagine: sponsum, qui est in cœlis, perenni mente, actu & habitu amplexari maluit. ℣. Ecce florentem mundum mentis despectu calcando. *Sponsum.* Gloria Patri. *Sponsum.*

In secundo Nocturno. Antiph. Sacratissima Virginitas Deo disponente, in suo gradu vsque ad sanguinis effusionem permansit. *Psalm. Domine quis habitabit. 14.*

Antiph. Igitur dum nimis hanc dilexit, nec supplicia, nec gaudium tyranni furentis expauit. *Psalm. 15. Conserua.*

Antiph. Vna etenim fides sanctas Dei in passione exercuit, & diuerso genere meritorum reddidit cœlo victrices. *Psalm. 23. Domini est terra.* ℣. Iustæ autem in perpetuum viuent. ℞. Et apud Dominum est merces earum.

Lectio Quarta. Vrsulam Virginem Britannia genuit parentibus Regibus & Christianis, à quibus ab ipsa infantia, legibus Euangelicis instituta, breui ad sanctitatis apicem conscendit, vt adhuc tenera Deo Virginitatem consecrarit. Sed cum eius pulchritudinis & perfectæ virtutis fama Rex gentilis permotus, eam filio suo, regni heredi coniugem posceret: parentem metu fluctuantem & anxium, diuinitus monita, bono iubet esse animo, regijsque postulatis acquiescere, tali lege coniugij cõstituta, vt ad virginitatis exercitationẽ, sibi Virginibus vndecim millibus adsignatis, triennij darentur induciæ, sponsus interim fidei Christianæ præceptis informatus, genitali fonte baptismatis ablueretur. Annuit pijs Vrsulæ votis sponsi pater, & exercitum Virgineum vtriusque regni studijs & opibus collectum ei transmisit, Deo conatus eorum secundante.

℞. Simile est regnum cœlorum decem Virginibus, quæ accipientes lampades suas: Exierunt obuiam sponso & sponsæ. ℣. Prudentes Virgines acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus. *Exierunt.*

Lectio quinta. Voti cõpos Vrsula, tot millia puellarũ ad Christi fidẽ, castitatis amorem, & martyrij lauream præparauit, & triennio nondum euoluto, cum conscensa classe, pijs exercitationibus in mari pro more suo Virgines nauarent operam, immisso cœlitus vento, nauibus per mare delatis in ostia Rheni, prospera velificatione Coloniam Agrippinam peruenerunt. Vbi cum Vrsula commilitonibus suis, nocte proxima sibi datum oraculum de martyrij corona toti societati ibidem loci post reditum ex Vrbe Romana promissâ fideliter exposuisset, actis Deo gratijs, in eam vnanimes coeunt sententiam, vt decursâ peregrinatione Romana cœlitus imperata, ad constitutum certaminis locum quam citissimè reuerterentur.

℞. Quinque prudentes Virgines acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus. Media autem nocte clamor factus est, ecce sponsus venit, exite obuiam Christo Domino. (*Media.*

℣. Tunc surrexerunt omnes Virgines illæ, & ornauerunt lampades suas.

Lectio sexta. Vnde Basileæ relictis nauibus, itinere pedestri Romam contenderunt: ibi locis sacris visitatis, se Deo, Sanctisque commendarunt, magno facto è Clero Romano, Præsulibus Italiæ, & alijs fidelibus, Societatis incremento, ac conscensis iterum Basileæ nauibus, Moguntiam tenuerunt. Sponsus verò diuinitus monitus, cum Virginibus ibidem occurrisset, & solenniter cum multis socijs baptizatus esset, Coloniam versus omnes martyrij cupidi, tunc ab Hunnis obsessam nauigarunt. A quibus trucidatis ob Christi fidem immaniter omnibus, tandẽ Vrsula, quod Christo datam fidem seruans, oblatum impij tyranni coniugium respueret, ictu sagittæ transuerberata, eãdem virginitatis & martyrij diuinitus promissam coronam

ronam obtinuit. Hunnis verò subito pauore diffugientibus populus Coloniensis sacra Martyrum corpora studiosè collecta piè & honorificè in locis, Virgineo sanguine purpuratis sepeliuit, ædificata desuper Ecclesia, quam exustam Clematius postea restaurauit, cui delatus is honor est, vt nullum exinde cadauer humanum illic tumularinr. Ibidem S. Cunibertus Episcopus dum sacrificaret, indicio columbæ sepulcrum & corpus Vrsulæ Martyris meruit inuenire.

℞. Media nocte clamor factus est: ecce sponsus venit, exite obuiam ei. Tunc surrexerunt prudentes Virgines: Et ornatis lampadibus suis, intrauerunt cum eo ad nuptias. ℣. Fatuæ autem non sumserunt oleum secum: prudentes verò acceperunt oleum in vasis suis. *&c.* Gloria Patri, *&c.*

In tertio Nocturno. Antiph. Hæ sunt, quæ non nubent, neque nubentur: sed sunt sicut Angeli Dei in cælo. *Psalmus. Exsultate iusti.*

Antiph. Ideò laudabilis virginitas, quia & in Martyribus reperitur, & ipsa Martyres facit. *Psalm. Benedicam Dominum.*

Antiph. Merito mirantur, quæ Angelis comparantur, & Angelorum Domino copulantur. *Psalm.* Deus noster refugium.

℣. Iustarum animæ in manu Dei sunt. ℞. Et non tanget illas tormentum malitiæ.

Homil. in Euangel. Simile est regnum cœlorum decem Virginibus. *vt in communi Virginum.*

℞. *Septimum.* Audiui vocem de cœlo dicentem: venite omnes Virgines sapientissimæ: oleum recondite in vasis vestris, dum sponsus aduenerit. ℣. Media autem nocte clamor factus est: vigilate Virgines, ecce sponsus aduenit. *oleum.*

℞. *Octauum.* Adducentur Regi Virgines Domino post eam; proximæ eius adferentur tibi. In lætitia & exsultatione. ℣. Adducentur in templum Regi Domino. Gloria Patri, *&c. In lætitia.*

Te Deum laudamus. Hymn. SS. Amb. & Augustini.

Ad laudes. Antiph. Pangamus Deo nostro gloriam, qui Sanctis dedit talem Virginibus victoriam, vt carnis calcarent desideria, & peruenirent ad regna cœlestia. *Dominus regnauit.*

Antiph. In choro Sanctorum iugiter diuinæ laudis resonat iubilatio, vbi laudatur Deus Deorum in Sion. Inter quos vndena Virginum millia, sequentes agnum sine macula, laudant illum gaudentes cœlesti laude per secula, allel. *Psalm. 99. Iubilate Deo.*

Antiph. Quæ diuino nutu è Britannia Romam profectæ, prò Christi nomine hic fudere cruorem: quia nunquam in persecutione potuerunt ab eius conuelli confessione. *Psalm. 62. Deus Deus meus.*

Antiph. Benedicamus ergò Deum cœlorum cum omni creatura, qui tam pretioso locum istum decorauit Martyrio. *Psalmus. Benedicite omnia opera.*

Antiph. Istæ sunt prudentes Virgines, quæ accepto oleo in vasis suis, cum lampadibus, exierunt obuiam sponso & sponsæ, quo veniente intrauerunt cum eo paratæ ad nuptias. *Psalm. 148. Laudate Dominum de cælis.*

Capitulum. De Virginibus præceptum. *vt in Vesperis.*

℣. Adducentur Regi Virgines post eam. ℞. Proximæ eius aderentur tibi.

Ad Benedictus. Antiph. O beata Virginum corpora, quæ Christi confessione prostrata, solo iacent hic sepulta: quarum animæ æterna cum illo regnant in victoria, quas cœli regio cum Angelis regnaturas excepit.

Oratio. Deus qui dignè: *vt supra in Vesperis.*

Ad primam & reliquas Horas, Hymn. Rex Christe sponse Virginum; *secundum ordinem versuum. Antiph. De laudibus, quarta prætermissa; & Capitulum cum oratione de laudibus.*

In secundis Vesperis. Antiph. Ad Magnificat. O Sanctæ Virgines Deo amabiles per coronam gloriæ & palmam, quam habetis victoriæ, pro nobis benignum orate Dominum, vt facat nos omnia mala vitare, & suo in famulatu perdurare.

Hymn.

Hymn. Capitulum & Oratio, vt in primis Vesperis.

Vers. Adducentur Regi Virgines post eam. *Resp.* Proximæ eius adferentur tibi.

Collecta.

Omnipotens Deus, qui per gloriosa bella certaminis, immortalitatis triumphum martyribus contulisti: da cordibus nostris dignam pro eorum commemoratione lætitiam, vt quorum corpora hîc pro amore complectimur, eorum precibus adiuuemur.

SANCTÆ CORDVLÆ VIRGINIS ET MARTYRIS OFFICIVM.

Oratio. Deus, qui nos beatæ Cordulæ Virginis & Martyris tuæ patrocinio lætificas; præsta quæsumus, vt eius semper præsidijs suffulti, & à laqueis omnium inimicorum expediti, famulari tibi fideliter valeamus, Per Dominum nostrum &c.

Lectio 9. Cordula Virgo sola ex vndecim millibus, immani sociarum suarum strage territa, in nauis alueo delitescens, per vnam noctem se occultauit. Verùm nocturna candidati agminis cælos penetrantis visione animata, postridie barbari militis ferro cruento vltro se obtulit, eadem cum commilitonibus martyrij ac Virginitatis laurea coronandam. Eius reliquiæ hodie visuntur Coloniæ in Ecclesia fratrum sancti Ioannis Hierosolymitani: nam sepulturæ loco cœlitus indicato, a B. Alberto Ratisbonensi quondam Episcopo, in S. Ioannis Ecclesia corpus Virginis eleuatum, est collocatum, quæ ex eo tempore SS. Ioannis & Cordulæ cœpit nominari.

CAPVT XXXXIV.

Tertius cultus S. Vrsulæ, votum castitatis ad eius honorem editum, cum illustri ætatis nostræ prodigio, quam tuta sit talibus Diuis Tutelaribus deuota castitas.

VOta Deo nuncupantur, id vocis notio denotat, quam Theologi definiunt: *Promissionem deliberatè Deo factam de meliore bono:* est enim Latriæ Deo propriè debitus cultus. Rectè tamen Bellarminus ait, *Sanctis cum Christo regnantibus in cælo vota nuncupantur. Primò* eo modo, quo ijsdem templa, & altaria dedicantur, quæ Deo propriè ad Sancti memoriam, & honorem consecrantur: *ita ritè ad Sancti honorem fieri potest Deo voti promissio*, ait Doctor Angelicus. *Secundò*, potest fieri promissio immediatè Sancto, ad honorem eius, & contestationem illius beatitudinis; hunc quidem virtutis duliæ, non latriæ, & Religionis actum vocat Suaretz; addit que in quibusdam religionibus more receptum: vt dicant: *voueo Deo, B. Mariæ, & Sanctis*, eo sensu, voueo Deo, coram B. Virgine, & Sanctis velut testibus, & aduocatis. Ea mente factum à multis legimus Religiosis, qui in locis S. Vrsulæ dedicatis, & coram eiusdem sacris reliquijs eadem Deo vota conceperunt: præsertim à Societatis IESV Patribus primis 40. ferè annis Coloniæ: Vt enim supra recensitos omittam, P. Ioannes Rhetius, An. salutis 1567. in aureo S. Vrsulæ sacrario vota Deo solennia quatuor nuncupauit: vt ibi Spiritum Apostolicum cum Fabro hauriret; & vero hausit etiam: ita enim exarsit animarum zelo, vt Româ Kesselio Coloniam scripserit: *Vtinam totus mundus saluaretur, & ego pro singulis hominibus millies omne genus suppliciorum ferrem.* Erat diebus Dominicis, & festiuis in D. Vrsulæ basilica simulque Capitolio orator disertissimus, qui potenti dictione incredibiles animórum commutationes, dissidentium reconciliationes, redhibitionem malè parto-rum,

Votum actus latriæ est.

Bel. li. 1. de cultu SS. cap 9.

Quomodo Sanctis nuncupetur.

S. Tho. 2. 2. q. 88 a. 5. ad 3.

Suaretz to. 1. de Relig. l. 2. c. 16. n. 9.

P. Ioannis Rhetij zelus.

rum, Hæreticorum, resipiscentiam, pœnitentium lacrymas pro plausu ferebat: idem erat generalis Cleri, & Senatus admonitor, non in patria modo republica; sed apud exteros Principes, & populos: vbique se & semper Hæreticorum conatibus vigilantissimè obiecit; perniciosissima eorum & occultissima consilia inuestigauit, detexit, fregit: Populum Coloniensem eloquentissimis concionibus; Senatum & Clerum saluberrimis consilijs, inclinata eo tempore tota in Hæresin Germania instituit, vt eius vulgata morte præcipui de Rep. dixerint, tolerabilius fuisse ciuitati centum millium, quam vnius Rhetij fecisse iacturam: plura de hoc annuæ Colonienses ad Annum 1565. & 1574. Sequenti Anno 1568. eodem loci Petrus Busæus eadem vota professus: vti circa An. 1581. Petrus Michaelis: in hoc idem qui in Rhetio viguit ardor & Spiritus Apostolicus tam Coloniæ in Patria, cum Ecclesiasten Metropolitanum ageret, & patricias quasdam familias nutantes in fide confirmaret: quam Monasterij Westphalorum, cum prima iaceret ibi Collegij fundamenta, & feliciter de hæresi iam altas ibidem agente radices triumphauit, nam qua concionibus; qua scriptis contra hæreticos libris; qua etiam incredibili in colloquio familiari tractandi animos, & ad diuina inflammandi dexteritate, & successu, mirabiles fecit animorum commutationes, ita cum Hæretici eo stante viderent se iacere; bis veneno ei dato mortem eidem accelerarunt: Sed quam secura tantis, & tot præsidibus contra omnes totius inferni machinationes triumphet castitas, omni philtro & toxico stygio potentior, ætate nostra insigni miraculo Deus in Belgio, vbi cultus Vrsulanus, vt qui maximè viget, An. 1603. declarauit.

Labores ingentes.

Petri Michaelis ardor.

Virgines Vrsulanæ Patronæ castitatis.

Virgo Adolescentula in templo Collegij Valencenensis sacramenta confessionis, & sacræ communionis frequentabat: huius eximia specie captus impurus Adolescens, primi nominis, castum animum omni ratione & technis sollicitabat: cum interim illa animo in castitatem obfirmato, impudentiam hominis constantissimè repelleret; sed inflammauit ardentius iuuenem virginis obstinata castitas, votoque obsignata. Euincit igitur muneribus vicinæ domus ancillulam, vt se per tectum in amatæ domum immittat: paret illa, & monstrata via clancularius, dum adnoctescit, in cubiculum virginis irrepit, seseque abdit quam occultissimè. Adscendit mox virgo fraudis inscia, vt cubitum concederet, fusisque pro more vespertinis precibus, cœpit præter solitum tremiscere, nunc hac, nunc illac circumspectare; & perspicacis instar columbæ velut vmbram timere accipitris: castigat subinde imbellem animum, & fortis esse adlaborat metu discusso, frustra; crebrescit horror, geminatur metus, virginei pudoris, vel præcursor, vel comes. Tandem lustratis cubiculi angulis, castitatis insidiatorem sub lectica reperit abditum. Exsilit inde blandientibus verbis, lasciuiens habitu: Non tulit petulantiam Christiana Amazon, & arreptum candelabrum tam altè in hostile caput impegit, vt domum vix viuus euaserit. Post menses aliquot persanato capitis vulnere gliscebat in amatore pectoris vulnus perniciosius. Vertit itaque se ad artes, & consulto mago virginem expugnare conatur. Semel, bis, tertio amatorios pulueres animorum philtra, chartas peregrinis characteribus exaratas Virginis vestibus, libris, cubiculo, inseruit: sed interno monitore tuta virginitas, fraudem semper detexit: at ne sic quidem effrenis amor stetit, dum contra artes magicas, contra blanditias inuictum animum spectat, vi virginem aggreditur. Captata solitudine, cum parentes abnoctant, clancularia claue ad cubiculum peruadit, vbi virgo strato se dedit, fauentibus tenebris prorumpit è latebris, circumstat ceu raptor ad agnam; ceu lupus ad prædam. Quid faciat pauida columba sub vngue accipitris? inclamet? nullus exaudiat. gemet? non ijs mouetur incestus amor. luctetur? sed certa stabit ab hoste victoria. Itaque iam non de morte dubia; sed de pudore trepida, animum ad virtutem parat, ad artes vertitur; vacua præsidio, Deo plenior. Habet & sua

Annua Societ. An. 1603. In Col. Valencenensi.

Solers castæ Virginis in periculo industria.

& suas artes ingeniosa castitas, & inermis ipsa armatos nunc strauit, nunc exarmauit. Quid agimus? inquit tacita, nisi prospicimus captiua virginitas: votum est mori, sed metus deflorari. Est in Virgine vulneri locus, non est contumeliæ. Ergo de testamento armata, dum in Iudith, velut obsecundante benè successit exemplum: *Age*, inquit *pertinax amator, dum casta mihi esse non liceat, liceat esse cauta: erit vtriusque famæ consultum, si pessulus foribus obdatur, ne sero domum reuertens ancilla amores istos turbet, vel infamet*; prouidè, subdit insanus amator, *sed comitata, inquit, ibis: ne solitos ludos agas.* Præit illa superinducta subucula, prehensat comes laciniam, & dum per tenebras gradiuntur, primoresque fores virgo prensat, raptim aperit, è manibus elabitur, in medias se plateas proripit. O prouidam castitatem, quæ ne capta quidem capi potuit! Ita demum elusus adolescens; dum metus amorem, infamia desiderium vincit, insania ad breue tempus destitit: ad tempus inquam breue: nam cum hac ratione nihil proficere se videt, ad alias artes conuertitur: magicis incantationibus spiritus aliquot per cubiculum virginis nocte obambulare facit, qui metum nocturnum incutiant: vbi rem ad Patres Societatis virgo detulit, consilium accipit, vt omnes cubiculi angulos diligenter excuteret, & euerteret; si quod fortè signum magicum vbi vbi proiectum esset: nihil inuenit, nec cessauit nocturna illa illusio, donec ipsa velut diuinitus inspirata, oratorium, quod in cubiculo habebat, examinans, cereum altari suo domestico impositum candelabro eximit, vbi videlicet philtrum reperit candelæ ab inferiori parte insertum: erat autem filo circumuoluta scedula cartacea, in qua puluis nescio quis, & atra bestia inclusa erat: ancillam accersit, & diabolicum instrumentum in flumen, vt abijciat, mandat, grauius aliquid verita, si in ignem proiecisset, vt alias. Detecta hac fraude orationi se dat: Beatissimæ Dei Parenti, & sanctæ Vrsulæ, cui imprimis deuota, vt enixè se commendat, res mira: audit velut magnum agmen, ac confertum moderato gressu per cubiculum suum pertansire, & horrescit quidem primo auditu, secumque deliberat, num descendere velit: triste aliquid suspicata: tandem ad ianuam cubiculi aduolat: sed sentit se impediri, quo minus egrediatur, & mox timorem omnem ab animo abstergi, tantamque consolationem duarum horarum spatio persensit, vt virgineum agmen, ac Virginem Reginam, sponsumque Virginum eo aduenisse, etsi oculis non cerneret, ex admiranda odoris fragrantia, sed præcipuè ex inusitata illa mentis dulcedine certissimè cognosceret: venit postea seu sponte, seu vocata ancilla, & aperto ostio mox admirabunda quæsiuit: vnde tam admirabilis odor prouenisset; cui similem experta esset nunquam. Dissimulans prudens Virgo, & secretum suum sibi seruans, sermonem diuertit, & abire iussit: & quidem is finis fuit nocturni terriculamenti: hic quasi triumphus, & prœmium aliquod tam insignis toties de styge reportatæ victoriæ: cuius triumphi Dux Agnus immaculatus, quem sequuntur Virgines odore & cantu nouo eximiæ. Ita Virgines Vrsulanæ in virginitatis certamine aduocatæ, & pugnantes roborant, & victores exhilarant, quas suis prætensis palmis, & coronis ad constantiam animant: vt felices sint, qui sub earum patrocinio vota tam religiosa, quam castitatis conceperunt.

Deipara cum S. Vrsula custos Virginitatis.

)o(

CAPVT XLV.

Religio S. Vrsulæ recens à Paulo V. instituta ad honorem SS. Vndecim millium Virginum.

STATVS Religiosi multi a fundatorib. vti originem, sic nomen deriuarunt; multi à Sanctis illis, quorum sibi potissimum virtutes imitandas proposuerunt: in horum numerum venit illa Religio, quæ paucis abhinc annis ad S. Vrsulæ honorem in Gallijs orta est, & à Sede Apostolica confirmata: Leodium, & Coloniam felici propagine, vberrimo fructu est traducta.

Origo religionis Vrsulanæ è Sodalitate.

Florebant in Italia, Galliaque Virgines quædam Vrsulanæ, quæ Sodalitatem coiuerunt eo fine, vt proximorum etiam vtilitati deseruirent: & Dominicis festisque diebus, famulas, quas inopia scholis arcebat, instituerent figuris formandis, ac legendis libris. Fiebat ea res magno emolumento, & bono proximorum: rudes enim prima fidei rudimenta docebantur, à circulis & noxijs congressibus impurorum segregabantur: ad rem diuinam vaga, & proiecti pudoris ingenia, & ad sacerdotum tribunalia adducebantur.

Operæ pretium fuit, si Virgines illæ votis obligatæ certis legibus Deo in Religione militarent. Initium huic ordini datum est Parisijs An. 1611. vbi Sorbona fons ille sapientiæ Christianæ sub S. Vrsulæ clientela scaturiens per orbem vniuersum, doctissimis ad quæuis loca submissis deriuatur: è quo fonte etiam decem primi Patres Societ. IESV fundatores, scientiæ suæ fluenta, quibus orbem irrigarunt, hauserunt vberrimè: Spondanus ita refert: *Quo eodem anno (1611.) surrexit Parisijs nouus ordo Virginum & Viduarum sub nuncupatione S. Vrsulæ, & regula S. Augustini, additis nonnullis singularibus statutis sub auctoritate Ordinarij, solicitudine & cura nobilis viduæ Mariæ Guillier S. Bobæ, quarum institutum est ad bonos mores, & pietatem instruere puellas. Quod Paulus Pontifex confirmauit 23. Sept. præsentis anni 1611. Non tamen tum fuit Sodalitas S. Vrsulæ instituta, quam iam antea B. Angela Brixiana, approbante An. 1572. petitione S. Caroli Borromæi Cardinalis & Archiepiscopi Mediolanensis, & Pauli Leonis Episc. Ferrariensis Greg. 13. instituerat, sub patrocinio S. Vrsulæ primiceriæ vndecim millium Virginum. Sed Maria S. Bobæ eam sodalitatem Lutetiæ instituit ad instructionem puellarum, fuitq; ea postmodum ad multas alias vrbes dilatata, magno fructu. Cui alia penè similis erecta Burdegalæ congregatio B. Mariæ, ad idem ferè institutum, paucis ante annis ab alia nobili vidua N. de Lestonaco Sultana Landirasti, confirmata quoque ab eodem Pontifice Paulo, & valde pariter propagata.* Nactus sum exemplar approbationis Burdegalensis instituti, quod nobilis suæ vitis propaginem huc Coloniam destinauit, eius Apostolicam institutionem inseram

ORIGINALIS ET PRIMA APPROBATIO, CONFIRMATIOQVE NOVI INSTITVTI RELIGIOSARVM S. VRSVLÆ VIRGINIS, ET MARTYRIS REGVLÆ S. AVGVSTINI, Per S. P. Paulum V. ad instantiam Illustriss. & Reuerendissimi Francisci Cardinalis de Sourdis Archiepisc. Burdegalensis, Primatis Aquitaniæ.

PAulus Episcop. seruus seruorũ Dei, ad perpetuam memoriã. In supremo militantis Ecclesiæ solio Apostolicæ potestatis plenitudine, sũma redemtoris nostri benignitatè, meritis licet imparib. constituti; circa ea, per quæ Monasteria, & alia regularia loca deuoti feminei sexus vbiq; ad religionis & diuini cultus incrementũ propagari, atq; in eis prudẽtes Virgines, quæ caritatis Zelo ductæ, & non propriæ solum; sed alienæ etiam saluti inuigilantes, suscepto puellarũ instructionis instituto, in eo operam suã summo cum fructu impendisse noscuntur, aliæq; deinceps earum exemplo incitatæ, spretis infelicis huius seculi illecebris, sub debita clausura & regularis obseruãtiæ disciplinâ perpetuum altissimo famulatum impendere, seq; in hoc pio instituto liberioribus mentib. exercere, ac exinde honoris flores, & honestatis fructus, æternamq; beatitudinem promereri valeant, propensis studijs intendimus; ac alias desuper Pastoralis officij nostri partes fauorabiliter interponimus; præsertim cum S. R. E. Cardinalium vota id exposcunt; & nos rerum, personarum, ac locorum qualitatibus debite pensatis conspicimus in Domino salubriter expedire.

Sane

Sane dilectus Franciscus filius tituli S. Marcelli eiusdem Sanctæ Ecclesiæ Romanæ Presbyter Cardinalis de Sourdis nuncupatus, Ecclesiæ Burdegalensis ex dispensatione Apostolica Præsul, tam suo, quam dilectarum in Christo filiarum nonnullarum Virginum Ciuitatis Burdegalensis nominibus, nobis nuper exponi curauit; quod decem abhinc circiter annis prædictæ Virgines pia deuotione ductæ sub vexillo S. Vrsulæ Sodalitatem auctoritate dicti Francisci Cardinalis inierunt, eiusdē Sanctæ imitatione Deo gratā virginitatē seruare statuentes: & pro proprio & peculiari instituto puellarū instructionē, & doctrinæ Christianæ circa easdē puellas exercitium assumentes. Nec multo post Spiritu S. earum mentib. inspirante, considerātes quantopere ad virginitatem seruandā, & vitam religiosè instituendā officere, atq; obstare possent familiaria virorum commercia, priuatæq; comessationes, quæ iuxta morē Galliæ in priuatis tum virorum, tum mulierum ædibus assiduè habentur: vtq; Societatis vinculo vnitæ, & ab hominum consortio seiunctæ virginitatis decus tutius conseruare possent, in quandam domum ibidem clausuram seruaturæ, & Religiosam vitam ducturæ vna omnes sese receperunt.

Finis Vrsulanarum Virginum est perfectioni propriæ & alienæ intendere.

Et elapso duorum annorum Probationis tempore, sub Sedis Apostolicæ beneplacito, simplicibus perpetuæ Castitatis, Obedientiæ, Paupertatis, & stabilitatis in eadem societate votis sese obstrinxerunt, eaque simpliciter emiserunt. Et ab inde nigro vestitu, qui modestiæ virginali, & pudori: nec non religioni conuenit vtentes, propositæ puellarum instructioni sedulo incubuerunt, & incumbunt. Distinctis enim in eadem domo veluti in Collegio quodā plurib. classibus, in eis puellas quascunq; Christianam inprimis doctrinam edocent; salutaribusq; documentis instruunt: ne quod maximè timendum est, à teneris annis hæresios amaricantem succum prægustent; vtq; à luxu, cui nimium addictus est muliebris sexus abstineant: mox omnium honestarum, sexuiq; maximè conuenientium artium genere imbuunt. Et quo magis egentiores ad doctrinæ Christianæ studium alliciant, pauperculas, & alienigenas singulari solicitudine eas artes edocent, quarum beneficio sibi victum comparare valeant.

Probatiō biennij.

Vestitus.

Quæ doceant puellas.

Pari quoque cura, & diligentia festis diebus ancillas, & mulierculas, quæ de fide nihil vnquam, aut parum audierunt, aut sciunt, erudiunt. Idemq; doctrinæ, & instructionis officiū erga puellas, quæ educationis causa in dicta domo de licentia dicti Francisci Cardinalis collocantur, & in loco à præfatis Virginibus regularibus separato degunt, summa caritate exercent. Et quia in hoc docendi, instruendique munere, quod gratis, & amore Dei peragunt, satagunt, atque etiam ob exemplarem viuendi normā, quam profitentur, maximos fructus hucusque produxerunt, maioresque in futurum Deo benedicente sperantur; cum certum sit, & quotidiana doceat experientia, quam plurimas puellas, quæ si hac gratis addiscendi opportunitate destitutæ essent, in ignorantiæ tenebris remanerent: ita piè, & Catholicè edoctas vltra proprium beneficium alijs etiam non modico adiumento esse, quin & ipsosmet earum parentes, & alios natu maiores priuatis, atque domesticis colloquijs fidei Catholicæ dogmata ab eis ediscere.

Fructus earum.

Pij huiusce instituti fama per Galliam diffusa, multarum ciuitatum, & locorum incolas ad talium Collegiorum in suis Ciuitatibus, & locis institutiones procurandas incitauit, multiq; apud dictum Franciscum Cardinalem solicitis precibus insistunt, vt aliquas ex priuatis virginibus, ad eorum loca puellas edocendi gratia transmittat. Cumq; sicut eadem expositio subiungebat, dicta domus ad Monasterij, & decentem clausuræ formam cum omnibus suis membris, & partibus requisitis, & necessarijs reducta sit; habeatq; iuxta se propriam, & exteriorem Ecclesiam cum cratibus seu cancellis ex ipsa domo in illam monialium more prospicientibus, venustè, & decenter ornatam, ac sacra supellectile sufficienter instructam, vbi Missa quotidie celebratur, & Sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum de licentia dicti Cardinalis in loco mundo, & honorifico deuotè adseruatur, & præfatæ Virgines in eadem domo degentes quæ Religionis zelo se prædictis simplicibus votis voluntariè diuinxerunt, quaque ab earum ingressus tempore continuam clausuram obseruarunt, & obseruant, plurimum cupiant præfatam domum, quæ, præterquam quod ad decentem Monasterij formam, vt prædicitur reducta est, tum dicti Francisci Cardinalis illius Fundatoris liberalitate, tum Virginum introductarum erogationibus, dotem habet sexcentorum, & amplius scutorum auri in bonis stabilibus, aliisq; rebus, seu redditibus tutis, & securis consistentem, in Monasterium Monialium Ord. S. Augustini erigi. Propterea idem Franciscus Cardinalis dictis nominibus, nobis humiliter supplicari fecit, quatenus in præmissis opportunè prouidere de benignitate Apostolica dignaremur.

 Nos

& non alias in socias huius pij instituti, quæ earundem, & puellarum institutioni, vna cum præfatis religiosis; intra claustra tamen eiusdem Monasterij, seu domus regularis, in loco à cellis, & habitatione Religiosarum seu monialium separato, vacent, recipi possint.

Harum autem Religiosarum aliæ Nouitiæ, aliæ Sorores, & aliæ Matres, aliæ verò sociæ vocentur.

Gradus diuersi.

Nouitiæ quidem, propter sexus infirmitatem, & temporum malitiam, ad duos annos in probatione sint; nec ipsi anni ante decimumsextum cuiusq; earum ætatis annum completum finiantur, nec conuictu cum alijs communi quoad fieri possit, sed seiunctæ licet intra claustra, seorsumq; à professis vtantur.

Nouitiæ.

Sorores verò decursis duobus probationis annis, professionem regularem emittant.

Sorores.

Matres verò post vigesimum quintum ætatis annum, aut decimum Religionis incumbere teneantur institutioni puellarum per se, & per sorores gratis. Primò quidem in pietate, & virtute christiana Virgine digna docendo, Christianæ scilicet doctrinæ summam, rationem examinandæ conscientiæ, confitendi peccata, communicandi, sacrum audiendi, precandi, rosarium recitandi, meditandi, libros pios lectitandi, spiritualia cantica modulandi, vitia, eorumque occasiones vitandi, virtutes, & opera misericordiæ exercendi; domum regendi, officia denique Christianæ præstandi. Deinde verò vt ad hanc institutionem afficiantur, & ab Hæreticis, impurisque abducantur scholis, Virgines primis legendi scribendique rudimentis, deinde varijs acu laborandi modis, omnibus demum artibus honestis, quæ ingenuam Virginem decent instituantur.

Matres.

Quæ docere Matres debeant.

Postremò sociæ ex Religiosis dicantur, quæ editis ceterarum votis, in re familiari solum tractanda occupantur, neque in Matres eligi vnquam possint: Subiectæ sint omnes ordinario iuxta eiusdem Concilij decreta, nec vnquam sub regularium cura per se, siue per alios quouis prætextu, vel autoritate redigi possint.

Sociarum exercitia.

Ordinarij potestas in illas sit iuxta præfati Concilij decreta, ac præfatum institutum, præsentesque Constitutiones, quæ vt sanctè obseruentur, ipse ordinarius earum visitationem instituat, iuxta prædicti Concilij Tridentini decreta, & formulam ab Ecclesia Romana præscriptam, quæ sanctissimè retineatur. Confessarius ab eodem Ordinario ijs deputetur ad suilibitum, isque ætate, & moribus grauis, fidei, vitæ, famaque integra, ac exemplaris, in Theologia, ac spiritualibus benè versatus sit, à quo institutiones, exhortationes & sacramenta omnes recipiant. Ei autem præter victum, & habitationem proximam quidem, sed parietibus firmis seiunctam, ac nullo prospectu, vel aditu in septa religiosa peruiam; salarium arbitrio ordinarij imponatur in annos singulos.

Visitatio.

Superior quæ Prima vocabitur ex Monialibus eligatur ante festum Annunciationis Beatæ Mariæ Virginis, vel si mors Primæ durante illius officio interuenerit, altero post eius exsequiarum die, seruata in reliquis semper forma Conciliorum Generalium, nec non Constitutionum Apostolicarum.

Electio superioris quæ Prima dicitur.

Prima electa vt dictum est, postquam ab ordinario confirmata fuerit, primo quoque tempore Secundam, quæ eam ad ordinis domestici, & regularium obseruantiam iuuet, ipsiusq; ægrotæ aut vacantis ad breue tempus vices gerat, quomodo, & quatenus ei expedire videbitur eligat.

Officium Secundæ.

Procuratricem etiam de Sororibus sibi ipsa legat, auditis Matrum indicijs: Aedituam item, & Magistram scholæ de Matribus exploratis pariter secreto sententijs Matrum quibus se, nisi quid melius in Domino ipsi videatur semper conformet. Officiales demum reliquas communicato cum Matribus, & Sororibus quibus videbitur consilio instituat, aut etiam confirmet. Consiliarias tamen habeat tres cum Discreta ad regimen commune, & res ordinarias, quas singulatim sic eligat tota Congregatio, vt de tribus, quæ plura Matrum suffragia habuerit, ea electa sit, in quam deinde plura suffragia secreta conuenerint.

Tres Cõsiliariæ & Discreta.

Finis omnium hic sit, vt saluti, perfectionique propria, & aliena studeant ex hoc instituto. Vestitus, & victus communis ad modestiæ paupertatisque Religiosæ, & Ecclesiæ normam nulla ordinaria corporis afflictione constituta, præter ieiunium singulorum dierum sabbati, & vigiliarum festiuitatum B. Mariæ Virginis: sed extraordinaria, quam superior præscribet, aut sua cuique perfectio suadebit, cum iudicio Confessarij, & Primæ assensu sit.

Victus & vestitus ratio.

Clausura.

Clausura religiosissimè obseruetur, vt institutum fert: ac ne Medicus quidē, aut Chirurgus, vir deniq; nullus, aut femina intret vnquam habitationis religiosæ septa, nisi de licētia ordinarij in scriptis, & campanæ signo dato, & Prima præsente cum duabus antiquissimis Matrib.

Locus docendi.

Et quamuis maximo olim cum fructu animarum, & familiarum in Gallia factum fuisse dicatur: non est visum tamē expedire instituti huius religiosis, vt in eisdē ædibus cum ipsis seculares puellæ conuiuant, & instituantur: Amplū atrium ad alterum Ecclesiæ latus intra tamen Monasterij, seu domus huiusmodi clausuram ex ædibus circum extractis fiat, ad quod cum Matres, & Sorores Magistræ docendi causa signo scholæ vltimo audito accedent, portæ geminæ exterior scilicet, & interior, obseratæ sint, ac in illud Adsistrice præsente, binæ, & binæ ingrediantur ante, & post meridiem, vnde se post duas circiter horas recipiant in religiosa claustra: vt his occlusis (& non ante portæ atrij in publicum reserentur) & puellæ domum quæq; suam recedant, quæ non erunt conuictrices. Hoc autem introducendi puellas non conuictrices institutum, ad nostrum, & Sedis Apostolicæ beneplacitum tantum duret.

Côuictrices.

Conuictrices autem, in suum cubiculum se quæq; recipiant, ac in loco separato ab habitatione religiosarum seu Monialium; sed intra eandem clausuram inhabitent, & intra ipsam clausuram aliæ personæ seculares præter supradictas non admittantur. His omnibus duæ præsint, ex Matribus vna, & altera ex Sororibus, quibus socia ad rem familiarem item vna adiungatur. Sub his autem quæ interius, & iuxta Claustra, & iuxta Ecclesiam simul habitent singulæ, per singula contubernia puellarum: Seculares præfectæ maturiores, quæ ferè vel commoditatem exspectent admissionis, vel ad probationem maiorem differantur.

Exercitationes pietatis.

Confessio etiam generalis totius vitæ in ingressu, & deinceps ad libitum cuiusque Monialis fiat. Quotidianæ pietatis exercitationes sint meditatio matutina per horam; sacrum; examen antemeridianum, & serotinum, Rosarij per tres partes, & mysteria triplicia, recitatio mane, media die, & vespere. Litaniæ sub noctem: & præter hæc quoad Matres, paruum B. Mariæ Virginis officium, Vesperæ cum cantu diebus Dominicis, & doctrina Christiana ante, vel post Vesperas cum breui explicatione illius per virum aliquem doctum facienda, cum pridie habita fuerit Religiosis accommodata exhortatio post Litanias Lauretanas.

Eximuntur à Choro.

A Choro & psallendi onere, vt instructioni puellarum vacare commodius possint exemtæ sint.

Lectio regularum, & instituti frequentissima sit, librorumq; spiritualiū tum priuatim, tum communiter ad mensam, & cum aliquid operis quieti fiet, propter institutionem puellarum.

Exercitia manualia.

Quidquid operis facient Religiosæ: primum ad ipsarum, & domus necessarios vsus, deinde ad Ecclesiarum, Religiosorum, & pauperum subsidium conferatur: vt corporalibus, purificatorijs, altaris mappis abluendis, sarciendis, conficiendis vestibus; item lineis, & linteis suendis, similibus demum caritatis officijs, vt melius illarum famæ & necessitatis prouideatur.

Prouisor.

Prouisor deligatur idoneus, qui pensiones ipsarum & redditus colligat, & Procuratrici reddat.

Adsistrices.

Adsistrices item tres, vel quatuor matronæ lectissimæ, quæ vicissim per hebdomadas suas adsistant quotidiè cum fores atrij reserabuntur, & obserabuntur. His autem & Confessarijs communicentur omnia bona, & gratiæ totius domus, & priuatim rosaria, pro ipsis benefactoribus singula recitentur: reliqua enim duo pro Ecclesia Sancta, Summo Pontifice, Cardinalibus, Ordinarijs partim, partim pro Religiosis ordinibus, & viris à quibus iuuantur in spiritu, Deo, Beatæque Virgini offerantur.

Regulæ non obligant sub peccato.

Nihil autem supradictorum præter vota obliget ad peccatum vi instituti, aut præcepti, nisi ex natura rei, & communi iure: sed ad ea omnia diligentissimè & perfectissimè obseruanda omnes amore Dei, & perfectionis studio excitentur: pœnitentia tamen delinquentibus imponantur pro defectus qualitate, vt Prima indicauerit.

Iuret tamen Prima coram Confessario, se nihil contra institutum facturam, aut permissuram scienter, quod ad alios, & regimen pertineat, si præsertim ab alia quauis adeoq; minima ex socijs, aut externis admoneatur, & Consiliariæ cum Discreta, adeoq; in re graui maior pars Matrum sic censeant: sed omni ope, & opera in Domino adnitantur, vt silentium, humilitas, obedientia, deuotio, caritas, ceteræq; virtutes Obseruantiæ religiosæ, & huius instituti formæ in sua familia semper elucescant.

Similiter

Similiter perpetuo autoritate, & tenore præmissis sancimus, præsentes quoque semper, & perpetuo validas fore, & esse, nec sub quibusuis similium, vel dissimilium gratiarum renocationibus, limitationibus, derogationibus, aut alijs contrarijs dispositionibus comprehendi posse; sed semper ab illis excipi, & quoties illæ emanabunt, toties in pristinum, & validissimum statum restitutas, repositas, & plenariè redintegratas, & de nouo etiam, sub quacunque posteriori data per pro tempore existentes dicti Monasterij Superiorem, Conuentum, & Moniales quandocumque eligenda concessas esse, & fore. Sicque per quoscunque Iudices iudicari debere, ac irritum, & inane, si secus super his à quoquam quauis autoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari, dicta autoritate decernimus. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, nec non præfati Ordinis Iuramento, Confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinibus, priuilegijs quoque, indultis, & literis Apostolicis illi, eiusque Superioribus, Conuentibus, & personis, sub quibuscunque tenoribus, & formis, & cum quibusuis clausulis, & decretis, in contrarium forsan quomodolibet concessis. Quibus omnibus etiamsi pro illorum sufficienti derogatione alias de illis, eorumque totis tenoribus specifica, expressa & indiuidua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio habenda foret, illis alias in suo robore permansuris, hac vice duntaxat specialiter, & expressè derogamus, cæterisque contrarijs quibuscunque. Nulli ergo omnium hominum liceat hanc paginam nostræ absolutionis erectionis, institutionis, applicationis, approbationis, impertitionis, concessionis, indulti sanctionis, decreti, & derogationis infringere, vel ei ausu temerario contraire, si quis autem hoc attentare præsumserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Romæ, apud S. Mariam Maiorem Anno Incarnationis Dominicæ 1618. Nonis Februarij, Pontificatus nostri anno quartodecimo.

Exstant leges harum Virginum typis vulgatæ, non eæ tantum, quæ vniuersè modum viuendi religiosum præscribunt, sed particulares etiam præcipuis officijs eo in statu vsitatis accommodatæ. Solenne est hisce Virginibus Dominicis, & festis Deiparæ, SS. Apostolorum ac S. Vrsulæ sacra refici synaxi, votaque cereo ardente in manibus renouare, quo etiam ritu candidatæ religiosi status huius supplices admitti postulant,

Formula votorum eius instituti talis est.

Mi Deus Pater, Fili, & Spiritus Sancte. Ego Soror N. licet diuinæ maiestatis famula indignissima, freta tamen misericordia, & bonitate tua infinita, ac patrocinio Sacratissimæ Virginis Mariæ, & S. Vrsulæ, voueo castitatem, paupertatem & obedientiam perpetuam in Ordine S. Augustini, sub nomine & inuocatione S. Vrsulæ Patronæ meæ, Angeli tutelaris, & SS. Omnium: quos vt mihi semper adsistere velint, supplex oro.

Est hic ordo sic iam per Franciam, Belgium & nouam etiam Indicam Franciam propagatus, vt putetur numerum vndecim millium superare: in quibus vt speculis virtutes S. Vrsulæ, quasi viuis & genuinis expressæ coloribus effulgent, inprimis castitatis & puritatis amor incredibilis cum zelo animarum Apostolico: dum istæ Virgines in Indijs inter barbaras nationes omni pene humano solatio destitutæ hospitalibus præsunt, ægros fouent alimentis, incumbunt totis viribus in infideles per se vel puellas, quas moribus & literis formant in scholis, fidei Christianæ aggregandos: vt iam permultas ordo numeret cum opinione Sanctitatis defunctas, nec desinat S. Vrsulæ Sodalitas in cœlis gloriosa per filias suas in terris, pro fide Christi dilatanda constanter militare, suosque triumphos indies pari certantium, & vincentium numero, simili fortitudine instaurare.

CAPVT

CAPVT XXXXVI.

Sodalitates Vrsulanæ erectæ, ac primò de Coloniensi virorum, ac Romana variarum nationum.

Societatis bonæ cõmoda. S. Aug. l. 8. Confes.

MVLTVM momenti semper attulerunt aliorum exempla ad ponendam ignauiam. S. Augustinus se his inspectis ad castitatem inflammabat: *Casta dignitas, continentia serena, & non dissolutè hilaris, honestè blandiens, vt veniret eò, quò transire dubitabat, hortabatur, extendens pias manus plenas gregibus bonorum exemplorum, & cunctantem irridebat irrisione hortatoria; sic non poteris quod isti, & istæ: tot pueri, & puellæ, iuuentus multa, & omnis ætas, & graues viduæ, & virgines.* Dum enim à virtutis complexu deterret aliorum derisio, quod si multi societate conflata mutuis se obsequijs, paribusque studijs ad S. alicuius inuocanda præsidia exemplo, monitisque exstimulent, facilius erigitur animus ad ea continuanda.

Antiquissima Sodalitas Deiparæ Coloniæ inchoata.

Vetustissimam Deiparæ Sodalitatem, putant quidam à S. Annone Anno 1070. ad honorem immaculatæ Virginis inchoatam: eam P. Bonifacius in Hist. Virg. ex libro cuiusdam Sigebergensis cœnobitæ eruit, & vult matricem fuisse multarum filiarum, quæ varijs in Vrbibus sunt huius exemplo institutæ.

Superiore & hoc seculo variæ congregationes ad vndecim millium Virginum honorem varijs occasionibus, diuersissimis moribus, ac institutis in vtroque orbe, vel vtriusque sexus, vel certi vnius, & conditionis hominum prodierunt Seligam nobiliores: ac primo virorum, tum Virginum, demum vtriusque sexus Sodalitates recensebo.

Coloniæ circiter Anno 1456. coijt optimatum Sodalitas virorum Consularium, Senatorij Ordinis, Patritiorum vel honoratiorum, in quam etiam adlecti postea Ecclesiastici viri primarij, Præpositi, Decani &c. Hi pridie S. Vrsulæ templum adibant, in quo tria sacra pro viuis & defunctis Sodalibus dicebantur: tunc & vndecim cereos prægrandes, singulos librarum 12. & vnum librarum 15. offerebant. Sic enim ab initio moribus receptum legi: habent & agapen: viget hodieque. Quamuis & ante hanc congregationem tribus vna ciuium veteri more solita sit cereos etiam grandiores Sanctis Virginibus incendere: qui nauis templi, sicut priores, chori sacras reliquias collustrant.

Ibidem virorum Ecclesiasticorum, & sacerdotum primariorum instituta congregatio est, in qua more receptum erat, vt primi subsellij viri sacras reliquias apparatu magnifico diebus solennibus ex ara principe referrent in sacellum aureum: quæ pietas sic refrixerat, vt infimæ sortis laici, nulla reuerentia eas reportarent: huic vt irreuerentiæ sacerdotes quidam primarij mederentur cœtum conflatum his nouis legibus sub S. Vrsulæ patrocinio stabilierunt.

Prima est, vt Sodales omnes sint sacerdotio, vel certè sacris ordinibus initiati.

Leges.

2. Adsint statutis festis, quibus iuxta receptam Basilicæ Vrsulanæ consuetudinē sacra pignora exponuntur circa quartam post Vesperas, si per tempus, & occupationes liceat, & sacras exuuias, quas congregationis Moderator singulis offeret, magna pietate, ac Religione supplicantium ritu bini, & bini ad sacrarium reportent.

3. In sacrificio Missæ, alijsque precibus Sodalium semper sint memores.

4. Quisquis eorum pro quauis necessitate sodalium preces desiderat: is moneat moderatorem, cuius erit reliquis missa scedula preces indicere.

5. Qui etiam quinque ex ijs nominabit, seruato ordine, vt pro defunctis Sodalibus postridie in S. Vrsula faciant.

6. Vt verò ad legum illarum viridem obseruationem magis incumbant omnes, manu sua subscribant nomina, reseruata ipsis potestate rogatas leges augendi, vel corrigendi. Sed hæc iam penè concidit.

Romanam Sodalitatem Vrsulanam coniungo Coloniensi, quæ antiquitate inferior, autoritate par, vtique à Sede Apostolica comprobata: viros

viros etiam complectitur, ea curata Anno 1599. ex varijs orbis nationibus coaluit ob reliquias ex humero S. Vrsulæ, quæ ita creuit oblatis etiam pecunijs, & eorum impendijs Anno 1607, vt Sacellum Diuæ suæ tutelari erexerint, in quo sacra Lipsana adseruantur. Porrò Sodalibus hisce multa, quæ alijs alibi solennia sunt: hæc verò singularia. *Primò*, in congregationis exercitationibus sacco seu rubro amictu, viridi adstricto cingulo vestiuntur. *Secundò*, ipso sanctæ Vrsulæ festo dotem constituunt puellis quibusdam pauperibus: hoc etiam gaudens priuilegio, quod vnum mortis reum vinculis liberent, vt satis vel hinc appareat, autoritate publica eam fuisse erectam congregationem. Nō immerito Romana sodalitas è varijs conflata nationibus est, vt enim S. Vrsulę congregatio præter Hibernos, Britones, Belgas, Germanos Romæ cum esset, Italorum, Græcorum, Gallorum & aliarum nationum aucta fuit comitatu: iure in orbis theatro, & omnium concursu gentium, ac linguarum ab omnibus vno spiritu colitur, cum ex ipsæ nationes singulæ Patrijs in locis eo thesauro nobilitatæ præcipuo quodam ad æmulationem etiam cultu easdem venerentur.

CAPVT XLVII.

Nobilissima S. Vrsulæ Goana sodalitas virorum Anno 1552. instituta à Gaspare Barzæo incredibili vtilitate, & reformatione Indiarum.

PRIMA Sodalitas celebrior virorum post approbatam à Sede Apostolica societatem IESV, quæ ab eius filijs prodijt ea est, quam P. Gaspar Barzæus Belga, Indiæ Prouinciæ Præfectus Goæ, Anno 1552. inchoauit, cuius hic institutionem, leges & fructum explicabo.

Sodalitas Goana S. Vrsulæ A. 1552. erecta.

Post biduanas exposito S. Virginis è Sodalitio S. Vrsulæ cranio preces nocturnas diurnis continuatas, & conuentum 12. millium hominum de quo cap. 40. dictum est, dies tertia inscribendis Sodalium nominibus est designata. Eo die conscripti quingenti sunt. Proregi primus datus locus: à quo mox tantum argenti collatum est, quantum ad sacri pignoris capsulam satis esset. Varij deinde varia contulerunt; ille ceram, iste oleum, tota vita sua, ac filiorum. Mulier insuper quædam ad aliud separatum mulierum sodalitium instituendum prope fortunas suas omnes profundere volebat: sed non est audita. Denique tot erant munera, vereri vt merito cœperint Sodales misericordiæ, ne Indicæ liberalitatis æstus alueum mutaret, ac in illud sodalitium nouo impetu deferretur: factum id sanè fuisset, nisi Gaspar per se, & Patres alios stitisset cursum, ac obiectis autoritatis suæ repagulis impetum illum in pristinos misericordiæ limites reiecisset. Sedati eo facto sodalium animi iam metu suo liberati: Et sanè non erat is Gaspar, qui ea pietate quæstum faceret: ipsos homines, non ipsorum bona quærebat, qui iure dicere posset; *da mihi animas, cetera tolle tibi:* eas inquam hoc sodalitio quærebat, nec spe sua frustratus est. Nam quia S. Vrsula in reliquis virtutibus eminuit zelo quodam præcipuo animarum, quo non sponsum tantum Aetherium, sed multa Virginum millia ab Idolomaniæ, superstitionibus ad Christianam traduxit religionem, eaque verbo, & exemplo ad Martyrij lauream inflammauit, cupiebat Gaspar hunc etiam cœtum adiuuandæ ciuitatis facere administrum. Atque adeo iam statuerat ex eo numero (breui enim ille numerus ad duo hominum millia peruenerat) 72. viros velut Moysis adiutores, vel Christi discipulos designare, quos suis subinde temporibus permutaret, quibus vti ad aliorum salutem cogitabat. Sed eam

Numerus sodalium.

Dona & oblationes.

Zelus animarum.

rem sodalitij misericordiæ euertendi planè salutaris instituti metus disturbauit: nam cum eam rem agerent ipsi, verebantur, ne alius in alium incurrens, vt aliqua simultate vel negotiorum perturbatione sese mutuo impedirent: ab eo igitur consilio destitit, sed non adiuuandæ ciuitatis: quippè quod 72. committere cogitarat, id duobus millibus felicius, & facilius, id est omnibus sodalibus commendauit: atque pro concione, quam ipse suo sermone quasi freno adducebat, vel remittebat, exposuit, quid ab ijs Sodalibus exigeretur: vt nimirum rem Christianam non exemplo solum; sed etiam impediendis sceleribus adiuuarent. Denique rogauit vniuersos, vt scripto necessitates, vel animi, vel corporis, quas in ciuitate scirent, sibi, vel è Patribus alicui traderent: vt deinde conuenienti aliquo remedio subueniri posset vniuersis; res sane penè excedit fidem, si non ab oculato teste Luduico Froës narraretur: quotidiè cum suis quisque censorijs tabulis, ac prope voluminibus ad Gasparem & alios Patres accedebant, odia omnia, pellices, vsuras, per vicos deferebant: necessitates quoque corporis exponebant: quibus rebus, adscitis in partem laboris reliquis Patribus, totos dies cum suo quisque socio, cum suis etiam tabulis, quas etiam delatorum diligentia in vicos distribuerat, vt monuerat Gaspar, ad ea impedienda, & tollenda discurrebant: Ingentia scribi hac de re potuissent volumina, si res fuissent memoriæ commendatæ; sed multitudo scriptores omnes in desperationem adduxit. De sublatis tantum odijs dicam, quod stupebunt omnes: spatio sex non amplius mensium, mille, & quingentas controuersias sopitas fuisse, ac si nimis videtur, addo quod Froës addit, qui semper patrum socius erat, se nempe, si hunc numerum geminaret, non arbitrari, ne tunc quidem fidem, & veritatem excedere. Gaspar alio in loco dicit pagum vnum suburbanum, in quo dissentiebant ad vnum omnes, eodem die ad amicitiam, pacemque reuocatum: Sed & quod dixi: quoniam rem tantam puto vix, vt in cuiusquam autoritate possit sine bona confirmatione subsistere, hoc luculento testimonio confirmabo.

Lites sedatæ innumeræ.

Aderat quadam die Gaspar Iudici; (Auditorem generalem vocant) ille apud Gasparem iocosè queri cœpit; se, ac omnes suos ad extremam redigi paupertatem; in emporio celeberrimo fuisse nuper lites infinitas, suum ac sociorum lucrum: iam totam illam gentem fame perire: & quidem se scribam illum, qui fortè tum aderat, testem appellare: cuius, ex quo Gaspar in alienam messem falcem, & socij iniecerunt, duos alios præ desperatione socios pene ad laqueum traductos, aliò tranfugisse, quod in posterum nihil in calamo præsidij ad vitam sustinendam esse videretur: duos verò qui superessent, iam diu famelicos omnem ventum circumspicere, sicubi spes maioris lucri affulgeret; qui diu officium vendidissent, si emtores reperti fuissent: vereri se porrò, ne inposterum ea officia, quæ vendi etiam solebant stipendium, à fisco suæ tenuitatis adminiculum emendicent. Annuit scriba, & Gaspar quoque non negauit, se quidem si possit etiam Iudicis ipsius caput petiturum, optare verò, vt in ipsis Iudicum subsellijs araneæ pro Iudicibus residerent.

Cōfessione Iudicū.

In hunc ferè modum cum reliquis Goæ vitijs agebatur; vnde dicebatur vulgo à primarijs Gasparem his officijs non solum ea, quæ optabat consecutum, sed etiam quæ non quærebat, tantam sibi ac suis autoritatem, ac famam peperisse, vt nisi Catholica religione vetarentur Christiani, pro Dijs adorarent: & sanè salutantium, & manus, vestesque furtim exosculantium nullus erat finis; nam & sæpe Deus prodigijs euidentibus eorum gestis subscribebat. Dæmones è corporibus expelli, à societatis Patribus ibi vulgare habebatur: & quid mirum è corporibus eorum iussu excedere, cum tanto plures eorum opera diuina virtus ex anti-

antiquis eorum animorum domicilijs exturbaret: Ad inuocationem verò S. Virginis è Sodalitate S. Vrsulæ, sub initium huius sodalitij tria quatuorve miracula contigerunt, quæ quia Froës alteri narrāda commisit, nos ijs alijsq; permultis priuauit.

Præcipuum hoc erat opus Gasparis, quod vnquam molitus est, ideò nec carere potuit grauibus obtrectationibus: semper enim sanctorum virorum diuina etiam opera coniuncta esse solent, vel cum inuidia quorundam, vel peregrino quodam zelo, atque vt ait Apostolus *non secundum scientiam*: vt omninò sine ijs perfici non posse videantur. alij nimiam concionum frequentiam carpebant: quorsum tam frequentes? an populus Hæreticus putaretur? alij pœnitentiam feria 6. immodicam, & indiscretam, Gasparem ea inducere in morē, quæ mox essent peritura. Interim solenne suum seruabat Gaspar: quoties quippiam ad Dei gloriam aggrediebatur: diu ante se ad dæmonis insultus præparabat: agebatque diuinæ bonitati gratias, quod dignus iudicaretur, qui scopus esset: in quem oblocutores isti omnia linguæ suæ tela, machinasque disploderent, à quibus cum nihil sibi magnopere timeret, ita se gerebat, ac si surdus omnino, ac mutus esset, ne ipsa quidem obloquia doloris sensu digna iudicabat: ad Dominum tamen frequenti prece recurrebat, atque ex imo pectore hæc vt scribit Trigaultius proferebat. *Tuum est Domine hoc opus: quod ex eo quæritur, aut speratur, tuus est honor, & obloquium: tu ergo pro tuo arbitratu succurre: à me quidē nihil supra vires exigis, cetera tuæ fidei, ac tutelæ committo.* Ita Gaspar ex ipsis malis (*quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*) vtilitatem suam colligebat.

Obtrectatores.

Mortuus est tantus vir anno insequenti duobus ante diebus, quam à sodalibus Goanis sacra Vrsulæ sodalium festiuitas summo apparatu celebraretur, quas ipse tantoperè coluerat, vt ab illis ad supernam illam festiuitatē videatur inuitatus. Imò in terris quoque festum sibi diem (quem æger quam maximo cultu celebrari mandarat) cum illo communicare voluisse videntur; namque ita factum fuit stupente populo, lætitiæ potius, quam mœroris significatione, Gasparem à nostris, & suis sodalibus efferri.

Mors Gasparis.

Hæc prima fuit Societatis IESV celeberrima omnium sodalitas: cuius si incredibilem fructum spectes, non exaggeratè superius dictum iudicabis, eam omnes ferè totius orbis sodalitates superasse: magnis etiam fuit ad initium decorata miraculis, quæ obliuio temporum sepeliuit: inde tanta Indorum solennitas Vrsulanæ festiuitatis: vt penè Paschalem æquare videatur. Atque haud scio an possit S. Vrsula vlla magis sodalitate delectari, quam illa, vbi sodalium omne studium eo confertur, vt ad Diuæ Patronæ imitationem in proximorum salutem incumbant vniuersi.

CAPVT XLVIII.

Mirabile visum de Vrsulanarum sodalitate in Italia exorta cum eximio splendore.

Diuina sapientia cum seculo superiore, & hoc nostro statuisset cultum D. Vrsulæ mirificè propagare, & sodalitates Virginum eius honori dicatas, magnis donare cœlestibus fauoribus, ad eam rem Italam elegit puellam Angelam appellatam, vt sanctarum vndecim millium Virginum cum suis sodalibus exprimeret castitatem; officio fungeretur Angelico, incumberet quantum sexus fragilitas patitur in salutem proximorum.

Nata est Angela Brixiæ in Italia propè Veronam: tenera circa An. Christi 1516. orbata parentibus est, quando cum sorore totam se pietatis officijs & rerum cœlestium commentationi Magistro Spiritui sancto tradidit, orationi copulabant ieiunia, & varias corporis afflictationes: vt virginitatis thesaurum tutius illibatum conseruarent. Lectulum dura præbebat humus, somnumque crebris religionis exercitationibus abrumpebant. Decreuerant aliquando communicato inter se consilio in solitudinem secedere, vbi totas se Deo consecrarent: quæ res cum Auuncu-

Pueritia B. Angelæ.

lum, in cuius tutela erant, aduertisset, domi eas continuit, & suo iniussu excedere eas vetuit. Disiunxit eas breui Deus: Sorore præmatura morte ad cœlos euocata: Incesserat forte Angelam cupido cognoscendi status illius: Ecce tibi videt animam ipsius à Beatissima Virgine Maria, & multo Angelorum stipatu gloriosam: tum vocem ad se delabi cœlitus. *Si qua via cœpisti progrediaris, nobiscum cælesti gloria potieris.* Quis explicet gaudiorum magnitudinem, quis proficiendi in via spirituali ardens hinc natum desiderium, cum tantam à Deo vidit paratam gloriam? Ergo vt continuis auctibus virtutes acquisitas intenderet, totam se conuertit ad sanctorum res gestas vt legendas, sic moribus exprimendas: Hinc exstitit ardor quidam insolens varios, & nouos excogitandi modos carnis affligendæ, formæque venustatis deni-grandæ; ne qua pateret aditus violandæ virginitatis: Adhæc abstinebat vini vsu, & præter pauxillum panis, herbarum, ac aquæ adhibebat nihil ad famem saturãdam: sæpè integris sibi septimanis indicebat inediam, solo pasta pane Angelico.

Apparet ei soror gloriosa.

Accedebat abstinentiæ comes animi demissio; nihil in ea iactabundum, ostentationis nihil: vnde singulari à Deo donata munere est, vt in familiari congressu, & alloquio mirificè posset versare mentes hominum quo vellet, & ad diuina impellere; quo ita vtebatur, vt omnis eius sermo diuinis de rebus nasceretur; quo ignorantes Dei infinitam bonitatem docebat, & ad amorem Numinis inflammabat. Periculosum censebat eorum studium, qui visa appeterent: vnde cum Dæmon Angelum mẽtitus ei appparuisset, nec, adspectu quidẽ, vel alio dignum quã hoc alloquio existimauit, Apage iratissime crucis Christi hostis: ego me peccatricẽ indignam scio visorum Angelicorum. Digna profectò animi demissio, quã Deus ad prodigiosa visa mox eleuaret. Nam cum in D. Augustini æde sacra ad aram S. Nicolai Tolentinatis preces ad Deum funderet; cœpit ardorem Spiritus moles ipsa corporis in aerem leuata subsequi; tarum eidem sapientiæ donum Deus contulit: & quod mireris, Latinæ linguæ, quam nunquam didicerat, cognitionem; ac lumẽ, quo obscurissima quæque scripturæ penetralia clarè peruadebat, & eadem doctissimorum rogatu reserabat. Vacabat interim proximi iuuandi indefesso studio; & efficaci dexteritate dissidentium odia conciliabat, peccati horrorem incutiebat, sacræ exhomologesis & synaxis frequentationem persuadebat.

Animi demissio.

Hæc illa dilecta à Deo & delecta plantula est, cuius voluit fœcundis propaginibus, & vberrimis fructibus orbem terrarũ pascere, constituta ea Matre Vrsulanarũ Virginum sodalitatis, quæ miros fructus vbiq; terrarum in Italia præsertim & Gallia, in erudienda ad omnem vitæ honestatem puellari ætate produceret Ecclesiæ, quod Deus illi tali ostento indicauit.

Orabat more suo ardenter & attentè sublatis in cœlum oculis Angela: Ecce tibi scalam à terra cernit ad cœlos vsque protensam: in hoc ordo ingens apparuit innumerabilium Virginum supplicãtium ritu, & adscensu ingredientium arduo, binæ & binæ pariter gradiebantur; erantque singulæ pretiosissimo diademate redimitæ: frontem tegebat gemma splendidissima pretij inæstimabilis, bini binas Virgines stipabant Angeli. Nihil verò sic tenebat adspicientem, nihil tanta mentem dulcedine mulcebat, vti cœlestis harmonia, quam Virginibus canentibus omnium musicorum instrumentorum pulsato genere genij cœlestes excitabãt: cum vox ad Angelam præ gaudio à mente abductam allabitur: *non ante morieris Angela, quam similem fundaris Parthenicam sodalitatem.* Magnos hoc visum stimulos addidit, vt ad omnem vitæ Christianæ perfectionem conniteretur, dignamque se præstaret, per quam tam grande Deus opus moliretur.

Visio rara.

CAPVT XLVIIII.

B. Angela flagris adigitur ad inchoandam S. Vrsulæ congregationem, quæ felicissimè per Italiam & Galliam propagatur.

SVbinde diuinis impulsibus terræ sanctæ loca Christi vestigijs nobilitata visit, Romã etiam, & sanctorum Martyrũ sepulcra, nec tamen adduci vnquam potuit rogatu Principum virorum, vt ibi sedem figeret, Deo Virginem ad grandius quoddam opus alijs in locis inchoandum reuocante.

Sæpè rem omnem cum conscientiæ suæ arbitro Seraphino Bononiensi Ordinis Regularis Canonico communicauit; sæpè ab eodem ad iacienda sodalitatis fundamenta: sed frustra commonebatur: reuocabat virginem animi demissio: nec enim inducere in animum suum poterat, quomodo ab imbelli femina tam nobile institutum, cuius ideam viderat, conderetur: donec nocte ob nimiam dilationem, & acriter verbis primum; mox & flagris est adacta, quod huc vsque diuinis monitis restitisset. Ergo castigata prioris temporis ignauia sua, spe in Deum iubentem erecta, cœpit manum operi statim admouere, alloquio familiari Virgines ad congregationem conflandam inuitare: euentu auspicatissimo: nam continuo ad 76. reperit eiusdem consilij propositique Deo internas faces, indente mentibus: vt vellent, quod ipse ad suum, & S. Vrsulæ honorem per famulam suam moliebatur; ita septuagenario numerosior coiuit. Parthenia sodalitas Vrsulanarum: & in vndecim millium Virginum cultum omnes coniurarunt: cuius prima mater Angela suffragijs omnium A. 1537. renunciatur.

Initium auspicatissimum sodalitatis Vrsulanæ.

Atque vt ædificium istud spirituale solidioribus niteretur fundamentis: post diuina præsidia copulauit humana: nam comites, & principes feminas cœtus illius nouelli Patronas & defensatrices delegit: alios etiam assumsit Ecclesiasticos primæ notæ viros, qui autoritate sua linguas obtrectantium coërcerent.

An. 1544. Paulus Tertius Romanus Pontifex, Bulla sua sub nomine S. Vrsulæ sodalitatis eam canonicè erexit, approbauit, confirmauit; additis plenissimis indulgentijs in ingressu, & mortis articulo: permittit gubernantibus eam mutandi, addendi, & minuendi potestatē, quidquid ad bonum eius, visum fuerit expedire. S. Carolus Borromæus idem sodalitium A. 1581. visitator Apostolicus erexit Mediolani, & professus est maxima se affectum voluptate, & animi consolatione, dum id inspiceret: & totum quasi onus visitandi Pontificio iussu Ecclesias vehementer alleuatum: habuit ad easdem crebras exhortationes.

Confirmatur à sede Apostolica.

Legibus stabilitur.

Porro cum ea congregatio in Italia inchoata, & tota postea Francia propagata, primo constaret Virginibus secularibus, quarum leges S. Carolus sanxerat. Sensim cœpere mixtæ se vitæ applicare, & erudiendæ publicè ætati teneræ puellarum in fide, moribus, legendo, scribendoque suam offerre operam, & festiuis etiam diebus famulas gratis ijsdem rebus instituere: cuius fructus ij fuere, vt sedes Apostolica, vt dixi, eam sodalitatem euexerit ad statum Religiosum ordinis S. Augustini.

(o)

CAPVT L.

Vtilitas ſodalitatis Vrſulanarum, & progreſſus Teſtimonijs aliorum comprobatur.

VTilitates & progreſſum huius ſodalitatis Italorum teſtimonijs confirmabo, ſuperant literæ Franciſci Landini ad Franciſchinum Wiſdonium 21. Octob. A. 1566. datæ, quibus vitæ ſanctitas Angelæ fundatricis & fructus vberrimi congregationis continentur, fragmentum excerpam. *Sodalitas*, ait, *S. Vrſulæ Brixiæ, ſi [illegible] dimiſeris, 130. virgines complectitur, & ſanè videtur diuina prouidentia tam honeſta vocatione non multas tantum opulentas, ſed tenuiores etiam, adeoq́ pauperes exaltare voluiſſe; quæ licet Religioſam vitam & ament impenſè, & venerentur, vel tenuitate conditionis arcentur à monaſterijs, vel ad tria profitenda vota nō adeò certis de cauſis propendent; vel alias ob iuſtas rationes nolūt, vel nō poſſunt etiā cœnobiticam vitā complecti; ardent nihilominus agnum immaculatum quocunq́ ierit ſequi, canticum cum Virginibus nouum concinere, & virginitatis aureolam indipiſci: Prima huius ſodalitatis fundamenta iecit, re & nomine Angela, humili quidem loco nata, vitæ tamen integerrimæ, quæ in raptu mentis cœlos vidit pandi, & egredi pulcherrimam Virginum pariter & Angelorum ſupplicantiū ritu pompam, procedebant binæ & binæ Virgines canticum nouum concinentes, Angelis omni genere harmonicorum inſtrumentorum concrepantibus, cuius melodiæ tonum ipſa Angela memoria retinebat. In reliquis vidit ſororem ſuam nuper defunctam in ſtatu virgineo: Quæ cū ſupplicatio tota conſiſteret, arcana multa patefecit Angelæ, illud inprimis admonendo, per ipſam Virginum ſodalitatem erigendam, quæ poſtea toto terrarum orbe eſſet propaganda. Hæc ſcribo ex ore plurimorum fide digniſſimorum, qui viuunt hodie, quiq́ familiariter vſi ſunt Angela ſuperſtite. Completa viſione Hieroſolymam abijt peregrina; ſed in itinere percuſſa cæcitate, dum rediret, ea liberata eſt: Tunc quæ prius nec binas callebat literas, ea cœlitus eſt donata ſapientia, qua Latinos percommodè Doctores intelligeret. Hinc fama nominis eius non tantum ore vulgi: ſed doctiſſimorū etiam virorum & concionatorum præconijs celebrata, permouit eos, vt Angelam velut Delboram conſulerent. Vitam egit paupertinam ac rigidam, ſæpe dum oraret viſa corpore ſuſpenſa in aëre. Brixienſem inchoauit ſodalitatē Vrſulanarū, quæ ipſa viua centum numerauit, eam iam Sedes Apoſtolica confirmauit.* Exſtat eiuſdem Virginis hoc epitaphium.

Fructus ſodalitatis iſtius.

Fundatrix B. Angela.

Viſio de ea.

Epitaphiū B. Angelæ

Propoſito Martyr, Virgo actibus, ore Magiſtra,
Sic tribus aureolis Angela diues erat.
Angela nuper eras morum vitæq́ magiſtra,
Nunc patriæ tutrix, præſidiumq́ veni.
Angela viua fui, nunc Angela mortua dicor.
Sum tamen Angelicis Angela iūcta choris.
Vos qui me noſtis, exemplo viuite noſtro,
Sic facile, vt docui, mortua adhuc doceo.
Conditur hoc tumulo, cui nomen & inſuper omnis
Vita fuit ſuperis æquiparanda choris.

Angela diuiſa eſt tria per loca: corpus in arca,
Spiritus in cœlo, nomen in ore virum.
Angela virtutum, varia redimita corona,
Hic iacet extrema reſtituenda die.
Spiritus æthereas penetrauit feruidus arces,
Et ſummo ingenuus adſtitit ille Deo.
Illa hæc eſt Virgo, quæ morum regula viua,
Illuſtrem erexit virginitate chorum,
Brixia crede mihi ſacrum venerare ſepulcrū,
Nil non fauſta Deo proxima Virgo poteſt.

Ferrarienſis ſodalitas.

Virginum harum vna colonia miſſa Ferrariam eſt vocatu Epiſcopi, cuius etiam nomine ſtatim libellus prodijt de huius inſtituti commodis, & quadam neceſſitate: pauca ex eodem delibabo.

Multitudo Virginum.

Inter varia diuinæ munificentiæ dona non eſt illud vulgare, quod Deus vitam cœnobiticam, & ſtatum virginalem ſemper cœleſti tuitione defenderit, & ad S. Vrſulæ, Virginumq́ ſodalium honorem cum denuo excitarit, qui multis retro iam annis in Eccleſia diu viguerat, adeoque, vt in vna quandoque vrbe 20. millia cenſeantur. Certè in Italia cū Deus ætate noſtra per Angelam Virginē Brixienſem parthenicum ſodalitiū erexiſſet, illud breui acceſſione qua tenuiorum, qua diuitum & nobilium ita creuit, vt Mediolani iam aliquot millia numerērur Virginum, quæ ſingulari ſanctitatis exemplo Angelicam potius, quam humanam degere vitam videantur: Multum promouit eam rē S. Cardinalis Borromæus, cuius tēpore Gregorius

Propagatur.

XIII. id

XIII. id non approbauit modo; sed & maximis gratijs & priuilegijs cumulauit. Eadẽ sodalitas Venetijs subinde propagata magnos progressus fecit. Nuper etiã Veronæ alijsque in locis feliciter instituta, tandem Ferrariã Episcopi voluntate traducta est, subdit post varias eius vtilitates, hanc eius quodammodo necessitatem. Multas Virgines tenuiores dos necessaria deficit: metuunt aliæ, ne in cœnobijs diuini verbi pabulo destituãtur, & auxilijs spiritualibus: nõnullas obedientiæ deterret labor, quæ-dã ad summum perfectionis apicẽ peruenire nequeũt, in secundo malunt cõsistere, quasdam etiam parentum & consanguineorum necessitas cogit ijs subuenire; nec tamen iacturam facere cuperent virginitatis: sæpè etiam familiæ repeniuntur nobiles & illustres, prole copiosa, exiguis opibus: quæ nec dotem cõstituere singulis pro ingressu in religionem, vel matrimonio contrahendo valent; vnde conueniens fuit in Ecclesia statum aliquem institui, tertium, in quo similes parentibus auxilio destitutis vacent cælibes, Christo voto castitatis obligatæ, ne vaga libidine prostituãtur. Est hoc ingens ætati defessæ solatium, habere fideles castasque filias, in quarum fidis obsequijs conquiescant: quibus enim potius decrepitam ætatem, quam suis cõmittant filiabus, quarum vna solicitudo & cura est, Deo in parentibus deseruire.

Necessitas Virginalis sodalitatis.

Accedit grande emolumentum Ecclesiæ, ingenuas & nobiles esse filias, quarum fidei puellarum ætas committatur, vt eam non illis tantum informent artibus, quæ sexum sequiorẽ cumprimis decent: sed moribus etiã Christianis, & capitibus fidei. Exstat bulla erectionis & approbationis huius sodalitatis, quã breuitatis causa prætermitto. Hæc confirmat sodalitatẽ S. Vrsulæ à S. Carolo inchoatã: concedit ijs bona, quæ legãtur vel eo fine, vt Matrimonio iũgantur, vel si in religione profiterẽtur.

Vtilitas Ecclesiæ.

Sed quã latè propagines suas hæc vitis Italia tota diffuderit, licet ex vna diœcesi Mediolanensi arbitrari. Tres in ea vigent istarum Virginum viuendi modi, & instituta: Quædam earum vna viuunt velut in cœnobio: degunt aliæ priuatis in ædibus: priores, solo castitatis voto simplici nulla perpetua clausura, vt vocant adstringũtur: quarum duo sunt genera, alteræ nũquam exeunt monasterio, nisi grauis vrgeat necessitas, & specialis obtenta sit Superioris licentia; Alteris permittitur nec rogata venia egressus, omnes tamen simul vel ad templum, quo carent proprio, vel ad exomologesin faciendam peccatorum exeunt: Tenentur, quæ degunt in congregatione, dotẽ adferre certam: eam in vrbe ter mille imperiales, extra illam in diœcesi bis mille constituunt, præter vestes, aliamque supellectilem certam valoris 1500. Post primum ingressum & assumtum habitum tirocinium ponunt anno toto, quo euoluto, nuncupant votum simplex castitatis: vestitus ijs est religiosus atri coloris, caput attonsum velo tegunt candido, frontem altero circũligant. Solis in tribus vrbicis monasterijs velantur more sanctimonialium. Horis legitimè distinctis recitant simul in choro sine peccati illius obligatione officium, aliç diuinum, siue Romanum, siue Ambrosianum; nonnullæ B. Virginis preces horarias.

Varietas eius in sola diœcesi Mediolanensi.

Cœnoborum vrbicorum, in quibus egressus prohibetur, hæc quoque numerãtur: S. Spiritus, S. Christinæ, S. Marcellinæ, S. Sophiæ, S. Mariæ ad Angelos: degũt in his ducentæ Virgines; & 25. in simili monasterio diœcesis, quod à S. Catharina nomen habet, nel torquo di malegnano.

Sex sunt diœcesis monasteria, quibus indulgetur, vt dictas ob causas pariter egrediantur, in Merta, in Varece, in Gallarato, in Vimercato, in Arona, in Cannobio: viuunt in his 120. Extra monasteria datur habitus congregationis quibusdam Virginibus, quæ castè viuunt in priuatis ædibus, quarum moribus respondet regula Mediolani typis A. 1591. vulgata. Huius fuerũt instituti Virgines, quas S. Carolus Borromæus in ciuitatem & diœcesin Mediolanensem introduxit: vniuersim mille numerantur. Omnes hæ, tam quæ cœnobiticam, quam quæ priuatam degunt vitam, Priori suo Generali subijciuntur: is est Sacerdos quidam secularis ab Archiepiscopo designatus, quo nunc munere fungitur D. Ioannes Paulus Maurus Doctor Iuris, vir moribus & doctrina spectabilis, qui mecum hæc omnia beneuolè cõmunicauit. Est & Cremonæ sodalitium Vrsulanum: Virgines eæ diebus ferialibus manent in proprijs ædibus, at festis in S. Geroldo Sacramenta percipiunt: harum vna decessit cum opinione sanctitatis.

CAPVT LI.

Sodalitas Virginum Vrsulanarum Coloniæ instituta.

ANno Domini 1611. Coloniæ Virgines & Viduæ voto castitatis obligatæ, sodalitatem inierunt à Sede Apostolica cõfirmatam: in qua cum fiat mentio numeri vndecim millium Virginum; adeoq; numerus hic Sedis Romanæ auctoritate stabiliatur, placuit cum erectionis diplomate adiungere.

PAVLVS PP. V.

AD perpetuam rei memoriam. Cum sicut accepimus in Ecclesia S. Vrsulæ Coloniensi, vna pia, & deuota Virginum & Viduarum confraternitas sub inuocatione eiusdem S. Vrsulæ, & vndecim millium Virginum, non tamen pro mulieribus, vnius specialis artis Canonicè instituta existat, cuius consorores quam plurima pietatis & caritatis opera exercere cõsueuerunt. Nos vt confraternitas præfata maiora indies suscipiat incrementa, de omnipotentis Dei misericordia, ac BB. Petri & Pauli Apostolorum eius autoritate confisi, omnibus puellis & viduis, quæ dictam confraternitatem in posterum ingredientur, die primo earũ ingressus, si verè pœnitentes ac confessæ sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum sumserint, plenariam, nec non eiusdem nunc & pro tempore describendis, quam iam descriptis in dicta confraternitate consororibus in cuiuslibet earum mortis articulo, si pariter vere pœnitentes & confessæ ac sacra communione refectæ, vel quatenus id facere nequiuerint, verè contritæ nomen IESV ore si potuerint, sin autem, corde deuotè vocauerint, etiam plenariam. Ac iam ipsis Sororibus verè etiam pœnitentibus ac confessis, ac sacra communione refectis, quæ prædictæ confraternitatis Ecclesiam, vel capellam, seu oratorium die festo eiusdem S. Vrsulæ a primis vesperis vsque ad occasum solis diei huiusmodi singulis annis deuotè visitauerint, & ibi pro Christianorum Principum concordia, Hæresum exstirpatione, ac S. matris Ecclesiæ exaltatione pias ad Deum preces effuderint, plenariam similiter suorum peccatorum indulgentiam ac remissionem misericorditer in Domino indulgemus. Insuper dictis consororibus etiam verè pœnitentibus & confessis ac sacra communione refectis, quæ præfatam Ecclesiam, capellam, seu oratorium in Conceptionis B. Mariæ V. nec non S. Catharinæ, S. Agathæ, & S. Monicæ festis diebus, à primis similiter vesperis vsque ad occasum solis dierũ huiusmodi singulis, etiam annis deuotè visitarint, & ibi vt præfertur orarint, quo die prædictorum id egerint, septem annos & totidem quadragenas, quoties in Missis & alijs diuinis officijs in dicta Ecclesia capella seu oratorio pro tempore celebrari & recitari seu congregationibus publicis vel priuatis eiusdem confraternitatis vbiuis faciendis interfuerint, aut pauperes hospitio susceperint, aut pacem inter inimicos composuerint, seu componi fecerint, vel procurauerint. Nec non etiam, quæ corpora defunctarum consororum dictæ confraternitatis & aliorum ad sepulturam associauerint, aut quascumque processiones de licentia ordinarij faciendas, Sanctissimumq; Eucharistiæ Sacramentum, tam in processionibus, quam cum ad infirmos aut alias vbicunq; & quomodocunque pro tempore deferetur, comitatæ fuerint, aut si impeditæ campana ad id signo dato, semel orationem Dominicam & salutationem Angelicam dixerint, aut etiam quinquies orationem & salutationem easdem pro defunctarum Consororum animabus recitauerint, aut deuium seu deuiam ad viam salutis reduxerint, & ignorantes præcepta Dei, & quæ ad salutem sunt, docuerint, aut quodcunq; aliud pietatis vel caritatis opus exercuerint, toties pro quolibet præceptorum sexaginta dies de iniunctis eis seu aliàs quomodolibet debitis pœnitentijs in forma Ecclesiæ consueta relaxamus, præsentibus perpetuis futuris temporibus valituris. Volumus autem, quod si alias dictis consororibus præmissa peragentibus, aliqua alia indulgentia perpetuo, vel ad tempus nondum elapsum duratura per nos concessa fuerit, præsentes nullæ sint, vtq; etiamsi dicta confraternitas alicui Archifraternitati aggregata iam sit seu in posterum aggregetur, vel quauis alia ratione vniatur, seu & quomodolibet instituatur, priores seu quæuis aliæ literæ Apostolicæ illis nullatenus suffragentur, sed ex tunc prorsus eo ipso nullæ sint, Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo piscatoris, prima Decembris Anno 1611. Pontificatus Anno VII.

S. Cobellutius.

Porrò

Porrò quæ in Bulla continentur pietatis opera Virgines illæ Viduæque exercent gnauiter, præsertim in ætatem teneram catechesi inbuendam incumbunt diligenter, & ipso S. Vrsulæ peruigilio singulæ cereum sanctis Virginibus offerunt.

Eidem Sodalitio post annos paucos: videlicet Anno 1616. pontificatus sui Anno XI. X. Februarij per Breue potestatem fecit, vt iuxta ordinarij tunc Ferdinandi Archiepiscopi Colon. arbitrium, ad suum gremium posset admittere coniugatas, ijsdem vsuras priuilegijs seu gratijs; qua super re disposuit eodem anno 1616. 30. Iulij Otto Gereon Archiepiscopus Cyrenensis, Archiepiscopi Colon. in Spirit. & Pontificalibus Vicarius, vt patet ex eiusdem ea de re literis Sodalitati datis. Eandem sodalitatem recens. R^mus D. Georgius Paulus Strauius Episcopus Ioppensis, Suffraganeus Coloniensis legibus commodis ornauit, & autoritate sua fecit auctiorem. Exstant leges Sere. Electoris nomine publicatæ.

CAPVT LII.

Nauicula S. Vrsulæ, seu Sodalitas vtriusque sexus totius orbis Coloniæ instituta.

HActenus Virorum tantum, vel Virginum, ac Viduarum congregationes enumeraui: venio ad eas, quæ vtrumque complexæ sexum, nauiculę Vrsulanæ nomine insigniuntur, & tota olim Germania propagatæ mirificè bonorũ operum studium promouerunt. Huius originem Augustani attribuunt Patribus Carthusianis Argentoratensibus, qui eam, vt postea dicetur, feliciter circa A. 1480 inchoarunt: Nurenbergenses verò Coloniensibus: de quibus primo agam, quia vix vlla hic vnquam instituta, in quam omnium gentium, & nationum viri Principes, & Feminæ, præcipuis tam Ecclesiasticis, quam secularibus dignitatibus ornati, tanto numero adscriptis manu ferè propria nominibus, conuenerint. Hanc à Sede Apostolica erectam, magnisque gratijs ornatam fuisse, testatur libellus Nurenbergensis iussu, Electoris Saxonici A. 1503 typis vulgatus: Bullam tamen non reperi Pontificiam; sed 20. Cardinalium, qui eam Anno 1489. iam tum vigentem indulgentijs decorarunt: hanc visum fuit attexere.

BVLLA INDVLGENTIARVM, 20. Cardinalium suscriptione & sigillis munita.

ROdericus Portuensis, Oliuerius Sabinensis, Marcus Prænestinensis, Iulianus Ostiensis, Ioannes Albanensis, Episcopi. Ioannes Michaël tituli S. Marcelli, Georgius tituli S. Mariæ trans Tiberim, Paulus tituli S. Sixti, Hieronymus tituli S. Chrysogoni, Dominicus tituli S. Clemẽtis, Ioannes tituli S. Vitalis, Ioan. Iacobus tituli S. Stephani in Cælio monte, Laurentius tituli S. Susannæ, Ardicinus tituli SS. Ioannis & Pauli, Antonettus tituli S. Anastasiæ, Presbyteri. Raphaël S. Georgij ad velum aureum, Petrus SS. Cosmæ & Damiani, Ioannes Maria in Aquiro, Baptista Maria in Dominica, & Ascanius Maria S. Viti in Marcello Diaconi S. R. E. miseratione diuina Cardinales:

VNIVERSIS ET SINGVLIS CHRISTIFIDELIBVS præsentes literas inspecturis, salutem in Domino sempiternam.

DVm præcelsa meritorum insignia, quibus Regina cælorum Virgo Dei genitrix gloriosa sedibus prælata sidereis, quasi stella matutina præcrutilat, deuotæ considerationis indagine perscrutamur; & dum etiam inter pectoris arcana reuoluimus, quod ipsa vtpote via Misericordiæ, mater gratiæ, & pietatis, amica humani generis consolatrix, pro salute fidelium, qui delictorum onere prægrauantur sedula oratrix, & peruigil ad Regem, quem genuit intercedit, dignum quinimo reputamus, & congruum, vt loca cuncta in honore nominis sui dedicata gressis remissionum prosequamur impendijs, & indulgentiarum muneribus decoremus. Cupientes igitur, vt Capella seu altare B. Mariæ Virginis situm in collegiata Ecclesia vndecim millium Virginum Coloniensi, in qua vt accepimus, notabilis quædam confraternitas ad

laudem Trinitatis, B. Mariæ, & vndecim mille Virginum inibi fore dignoscitur; & ad quam Confratres vtriusq; sexus singularē gerunt deuotionē, congruis frequentetur honoribus, & à Christi fidelibus iugiter frequentetur; nec non in suis structuris, & ædificijs debitè reparetur, conseruetur, & manu teneatur, ac libris, calicibus, luminaribus, ornamentis Ecclesiasticis, & rebus alijs pro diuino cultu necessarijs decēter muniatur; vtq; fideles Christi eo libentius deuotionis causa confluant ad eandē, & ad reparationem, manutentionem, conseruatione, & munitionem huiusmodi manus promptius porrigant adiutrices, quo ex hoc ibidē dono cœlestis gratiæ se vberius conspexerint refectos. Nos Cardinales præfati, videlicet quilibet nostrum de omnipotentis Dei misericordia, & BB. Petri & Pauli Apostolorū eius autoritate confisi, omnibus, & singulis Christi fidelibus vtriusq; sexus, verè pœnitentibus & confessis, qui dictā Capellā, seu altare in Dominica de S. Trinitate, & Annunciatione B. M. Virginis, ac vndecim mille Virginum, nec non & S. Hippolyti Martyris, & ipsius altaris dedicationis festiuitatum ... à primis vesperis, vsq; ad secundas inclusiue deuotè visitauerint, annuatim, & ad præmissa manus porrexerint adiutrices, pro singulis dictarum festiuitatum diebus, quibus id fecerint, centum dies de iniunctis pœnitentijs ijs misericorditer in Domino relaxamus, præsentibus, præteritis temporibus, futuris duraturis. In quorum omnium fidem præmissarum, literas nostras huiusmodi fieri, nostrorumq; singulorum sigillorum fecimus appensione muniri. Datū Romæ in domibus nostris sub An. à Natiuitate Dominicæ Incarnationis millesimo quadringentesimo, octuagesimo nono: die verò quinta decima mensis Iulij, Pontificatus nostri sanctissimi in Christo Patris, & Domini nostri, Domini Innocentij diuina Prouidentia Papæ octaui.

Oppugnabat eam sodalitatem circa A. 1477. Nicolaus Theologiæ Professor Religiosus, & eius sodalibus obtrectabat etiam pro suggestu: sed nocte concubia, S. Vrsula cum Virginibus per visum oblata cum acriter hominem verbis castigasset, fecit eum præconem Vrsulanæ congregationis & sodalem præcipuum; nam die reddita visum omnibus enunciauit, nomen albo sodaliū inscripsit, & omnes ad eādem verbo & exemplo est cohortatus: Vnde floruit ea sodalitas vehementer. In eum finem historia S. Vrsulæ; de ea reuelationes factæ, & miracula Germanico, ac Latino idiomate iam A. 1494. & initio sequentis seculi typis vulgata sunt: & Germanicus de Nauicula seu Vrsulana sodalitate rythmus adhortatorius An. 1516. adiectus est, cuius mentem & sensum ita reddidi.

CARMEN DE NAVICVLA SEV SODALITATE S. Vrsulæ.

Fallor? an Vrsuleā virtutibus orbis onustā
Cerno ratē? ô Helycen, præsidiumq; mihi!
Ecce sodalitium, quod sancta Colonia turmis
Dedicat vndenis Vrsula Virgo tuis.
Cōfluit huc, Italus, Gallus, Germanus, Iberus
Rusticus, & Princeps, Crœsus, & Irus adest.
Hanc Hierarcha tiaratus, Patrumq; senatus
Purpureus, pueri, femina, virq; subit.
Important sacra, vota, preces, ieiunia, fletus.
Hæ cœli merces, has ratis ista vehit.
O quisquis saluis in portum mercibus ardes
Tendere: qui syrtes, qui vada cæca times,
Quē mōtes subiti, mox terret abyssus aquarū:
Hæc secura mali, naufragijq; ratis
Namq; gubernatrix claui, Cynosuraq; ponti
Vrsula, Parthenijs vndiq; cincta choris
Promittit portum vectoribus, astra polorum:
Si naulum pendis, stat tibi certa salus.
Vndecies qui mille preces numerarit Iesu,
Et toties Mariæ qui numerarit Aue,
Nō dubius speret dū viuit, & occidit umbra,
Præsidium præsens Vrsula Virgo feret.
Vrsula Parthenijs veniet stipata cateruis,
Dæmonas auertet, tartareosq; dolos,
Et mentem fida cœli statione locabit,
Quam beet adspectu mox Trias alma suo.
Felices vndena sibi qui millia crebro
In sua dum viuunt vota precesq; vocant.
Hæc viuis veniam scelerum, mortuis alta
Exorant, soluunt igne piante scelus.
Qui sapis, Vrsuleæ, dū spiritus imbuit artus,
Te committe rati, quam Cynosura regit.

Fuit sanè hæc inter celeberrimas totius Europæ sodalitates referenda, si numerum in eum adlectorum ex omni pene totius orbis natione spectes, & nobilitatem personarum, quarum præcipuum erat institutum, manu ferè propria nomen referre in album sodalitatis, quæ in aureo S. Vrsulæ oratorio Coloniæ celebratur: & vndecies quotidie, ad vndecim millium Virginum honorem orationem dominicam cum salutatione Angelica recitare.

Tria supersunt volumina nominũ,& primum antiquissimũ ab A. 1514. ferè continet:nam priorum temporũ perierunt:in hoc videre est sex,septem,vel octo millia ex omni natione vno anno se inscripsisse,& ferè nobilissimos quosque. Ego præcipuorũ nomina,quæ obuia mihi occurrerunt,adnotabo, vt viso maiorum suorum cultu Vrsulano, posteri ad eũdem inflammentur. Cardinalitia dignitate conspicuos aliquot è diuersis nationibus reperi: Wilhelmum Cardinalem de Croy Archiepiscopum Toletanum A.1520. breui post Wormatiæ mortuum. Casparem Contarenum Oratorẽ apud Carolum Imperatorem A.1521. postea Cardinalem. Ioannẽ Poggium protonotarium & Legatum Apostolicum A.1541. postea Cardinalem. Primus horũ Wilhelmus de Croy formator morum egregius fuit à pueritia Carolo V. datus. Caspar verò Contarenus rara qua polluit eloquẽtia Carolo V. persuasit, vt Francisco Sfortiæ Ducatum Mediolanẽsem, pro quo diu pugnarat, restitueret. Poggius autem multũ Coloniæ prouidit per se, & Petrum Fabrum, ne quid Christiana res caperet detrimenti sub Hermanno antistite, Lutheranam Hæresin profitente, donec is Pontificia & Cæsarea autoritate exautoraretur.

Cardinales.

Ætate nostra Cardinales eminentissimi Ginetti, Marchiauellus, Rosetti insigni pietatis exemplo sæpius sacras Martyris Vrsulæ sodaliumque reliquias piè sunt venerati: & Machiauellus quidem in eius sacrario primam Deo litauit hostiam.

Episcopi.

Episcopos inter familiã ducit Stephanus Gabriel Archiepiscopus Barẽsis, & Episcopus Grenuensis. A.1530. Georgius Episcopus Spirensis Comes Palatinus A. 1517. inscriptus: fuit is Philippi Electoris filius: qui in epitaphio ab admiranda prudentia, clementia, & pietate commendatur. A. verò 1520. Ioannes Episcopus Hildesiensis Dux Saxoniæ eidem aggregatus sodalitio est: Sub A.1521. Ioannes Franciscus Citus Nuncius & orator Apostolicus, vti & Martinus Caracciolus ad Carolum V. Nuncius Apostolicus: Sic A.1541. Petrus Agrigentinus Episcopus comitatus Cæsarem ad comitia Coloniæ, nomẽ voluit S. Vrsulæ sodalitati suum relinquere: idem Edmundus Bonerus Episcopus London. in Anglia A.1541 fecit. Ioannes Ricasolus Episcopus Cortinensis pro Illustris. Duce Florentiæ apud Cæsarem orator.

Nec omittendus Valentinus Leepes Iauriensis Hungarus Episcopus Nitriensis, locique eius Comes perpetuus, S. Cæs. Maiest. per regnum Hung. Cancellarius, qui A.1612. se adscripsit. His accenseri voluit A.1518. D. Bernardus Monasteriensis, & D. Vannenman Hildesiensis, A.1542. suffraganei.

Multi etiam Abbates cum Cœnobitis suis omnibus se Societati huic adiunxere. A.1518. Ioannes Furstenberg Abbas Siburgensis, Iacobus Abbas in Immerbach. A. 1521. Mattheus S. Pauli Traiecti inferiores: quem successor loci A.1537. cum omnibus Religiosis sequi voluit. Anno 1522. Franciscus Abbas regalis Monasterij S. Viti in Corbeia Princeps Imperij. A.1531. D. Gerlacus Westhoff Abbas Lysbornensis. An. 1534. Hericus Elleburg Abbas loci S. Mariæ cum Religiosis omnibus. Sequenti anno D. Remigius Camusius se, & totum S. Remigij Remensis conuentum adscripsit, idẽ fecit Ioannes Monasterij S. Mariæ & S. Caroli Canonicorũ regulariũ in noua ciuitate Pragensi cœnobiarcha. A. 1537. D. Theodoricus Neomagensis Paderbornensis: D. Ægidius Valcellensis, D. Ioannes Iardinensis se suosque adscriptos voluerunt: secuti horũ exemplum vertente anno Gerardus Abbas Monasterij S. Laurentij propè Leodium; Ioannes Abbas vallis S. Lamberti in diœcesi Leodiensi; Ioannes de Lanoy Alnensis, Ioannes Florbertus Cambronensis, Petrus de Flandria Molinensis cum ascetis. Quadriennio post Vlricus Abbas S. Godehardi Hildesiensis. An. 1573. Fuldẽsis Abbas Balthasar de Dermbach Princeps Imperij. Hos secuti 1598. Iacobus à Gultz Abbas B. Mariæ Virginis ad Martyres propè Treuirim, D. Balthasar Reinen Abbas Martini Maioris Coloniæ, Ioannes de Kettich Abbas D. Virginis in lacu Treuirensis diœcesis: Antonius Treuirensis Abbas S. Lutwini in medio lacu.

Abbates

Omitto plurimos Cathedralium etiam Ecclesiarum, præcipuorum Europæ locorum Decanos, Præpositos: Ordinum Generales, Prouinciales, & locorum superiores, qui cum suis Cœnobitis se Vrsulanæ sodalitati propria manu inscripto nomine aggregarun.

Inter

Cæsares. Inter feculares primas iure fuo fibi vindicat Carolus V. verè Maximus Imperator: fæpius is Coloniæ fuit, fæpius S. Vrfulā vifitauit, vt fatis indicant Principes allecti: qui nonnulla tunc fua albo fodalium infcripfere: is etiam ardenter Coloniā Vrfulanas pro Hifpania, & India per Canifium & Keffelium Societatis Patres reliquias petijt. Eadem ætate noftra piè veneratus potentiffimus hodie Poloniæ Rex Vladislaus, & post eum Ferdinandus Cardinalis Infans Hifpaniæ.

Reginæ. Reginas inter Principem iure locum tenet Maria Auftriaca Maximiliani II. Imperatoris filia, quæ defponfa Philippo fecundo Hifpaniarū Regi Coloniā faciens iter, nomen dedit A. 1570. fodalitati Vrfulanæ: quod ante eam fecerat Zedena Georgij Regis Bohemiæ filia, iuncta Matrimonio Alberto Saxoniæ Duci, de quo infra: item An. 1540. Dorothea Chriftierni II. Regis Danorum filia, cum marito Friderico Pio Electore Palatino.

Archiduces. Ex Archiducibus Auftriæ genitum reperio Sigifmundum, qui fine liberis obijt, & Maximilianum Imperatorem adoptauit Caroli V. auum: deceffit, vt multi volunt An. 1497. hunc tamen à coniuge infcriptum puto. Noftra memoria Carolus de Auftria Marchio Burgouiæ fua fe infcripfit manu An. 1601. 8. Martij, fuit is Ferdinandi Archiducis Auftriæ fenioris, qui Oeniponti refidebat, filius: ac A. 1618. deceffit tunc, cum horrificus cometa, & fata maximorum Europæ Principum, & bella, quæ nondū eluctati fumus, dum hæc fcribo, portenderet Germaniæ.

Electores. Albertus Saxo dextera manus Imperij. Inter Electorales familias Germaniæ primo loco Saxonicam pono: quia cum primis nomen dedit, & hic, & alibi fodalitati Vrfulanæ: quos inter eminet Albertus ab animi robore in bellis quæ pro Germaniæ dignitate geffit animofus, & à Sede Apoftolica dextera manus Imperij, nominatus, fuit verò Marchio Mifniæ: natus Patre Friderico II. Electore A. 1443. Hungaris, Gallis, Belgifque formidabilis, contra quos pro Imperatore fortiffimè decertauit: nam Gallos Belgio exturbauit, Frifiam rebellem Imperio fubiugauit: Matthiam Pannonium in Auftria multis contudit prælijs: fed hoc maximè celebrandum, quod Bohemiæ regnum fibi oblatum recufarit: deceffit A. 1500. quem vxor Zedena fodalitati Vrfulanæ videtur adfcripfiffe, quæ anno 1510. deceffit, vel potius Catharina vtriufque filia, quæ vt parentem vtrumque, fic maritos duos Sigifmundum Auftriacum, & Ericum feniorem Ducē Brunfuicenfem, vt ei fe fodalitio aggregarent, videtur induxiffe: de quo alias: nam horum nomina ante 1520. conftat fuiffe albo fodalium inferta: quamuis de Saxoniæ Electoribus plura fequenti capite adiungentur.

In Brandenburgentibus Marchionibus circiter A. 1518. adnotatur Georgius Marchio Brandenburgenfis.

Sed enim Palatinorum Comites reliquos numero fuperarunt. Tres omnino Coloniæ nomen dederunt fodalitati: 1. Ioannes Princeps Palatinus Comes Simmeriæ. 2. Otto Henricus poftea Elector, qui circa An. 1520. nomen infcripfit, quos fecutus A. 1540. Turcis Vienna pulfis ac cæfis pro beneficio cœlitus dato gratus Fridericus Comes Palatinus Bauariæ Dux, vna cum Daciæ Regis filia vxore, fodalem fe fcripfit Vrfulanum.

Duces. Nec pauciores Ducum Brunfuicenfium ijfdem fe aggregarunt. Primus Ericus fenior fuit, qui duodecies cum hofte conflixit acie, victoria reportata: caftra Maximiliani, & Caroli V. fecutus: hunc Catharina vxor Saxonis filia in eandem pellexit A. 1520. Societatem: Sicut Margareta Ernefti Saxoniæ Electoris filia Henricum Ducem Brunfuigium, & Luneburgium Ottonis filium impulit, vt fe An. 1520. S. Vrfulæ manciparet tutelæ: cum iam ante Wilhelmus Erici Brunfwicenfis Ducis Parens filiorum cura in eiufdem clientelam conceffiffet.

Porrò Carolo Imperatore Aquis coronato, multi Duces aliorum etiam locorū nomina dederunt congregationi: Carolus de Croy Dux Arfchottanus: Ioānes Dux de Moldauia cū parentibus. Belli verò Duces Hifpanorū præcipui huic fe Parthenio exercitui confecrarunt: Fridericus à Toleto Dux Albæ; Ferdinādus à Toleto filius Ducis Albæ, cōmēdator Ordinis de Alcātera: Fridericus Oforius de Toleto Nepos Ducis Albæ, & filius natu maior Marchionis Villafrancæ: D. Petrus de Mendoza, Lupus

de

de Guzman, Rodericus de mõte Aluo, plurimique alij Hispani, Itali, Siculi, Principes, Comites, Barones; à consilijs & officijs Cæsari. Iam verò A.1532. cum Imperator Ratisbonam ad comitia contenderet & Coloniam transiret, ac ipse sacras reliquias venerabundus ac supplex inspiceret, hi ex comitatu eius hoc ordine & modo nomina sua inscripserunt.

A.1532. venit huc Imperator, & cum eo Dux Petrus de Toleto, Garzia de Toleto Frater eius, Antonius de Toleto, Petrus de Mendoza, & alij plures: Alio die eodem anno hi se adiunxere: Ferdinandus à Toleto Dux de Alua pro se, & vxore Maria à Toleto, Fridericus à Toleto Dauerus, Cistercienlis Ordinis de Alcãtara, Bernardinus à Toleto Frater Ducis Albani. Ferdinandus a Toleto pro se & vxore. Ferdinandus Aluarez à Toleto pro se, & vxore, & filia. Ioannes Bernardinus Aquauiua de Arragonia Dux de Nerito: sequuntur & Duces de Medina, alijque & aliæ plurimæ.

Multi etiam aliorum locorum Duces, principesque nostris temporibus in eandẽ sodalitatem concesserunt, vt Serenissimus Dux Franciscus Vademontanus Princeps Lotharingiæ cũ sorore Antonia. A.1599. Illustrissimus Carolus a Lotharingia Episcopus Virdunensis, eiusque Frater Franciscus à Lotharingia modo Virdunensis Præsul & Decanus Coloniensis Marchio de Moy An.1614. Carolus Eusebius Dux Oppariæ & Carnouiæ, Princeps de Lichtenstain: Hartmannus item Princeps de Lichtenstein A.1629.

Philippus etiam Princeps Comes Arenbergicus Dux Arschott..nus cũ vxore, & familia. A.1620. quẽ præcessit Philippus de Croy Dux Arschottensis, ac Carolus de Croy Princeps Chimacensis A.1579. Magdalena de Egmond Princeps de Chimay A.1620. Denique A.1608.4. Aug. Vincentius Dux Mantuæ, cum sua vt apparet manu se inscripsisset, subijcit Secretarius: *Antonius Constantinus Serenissimi Ducis Mantuæ Secretarius, qui ob suæ pietatis testimonium hoc sacrarium visitauit, commendat se perpetuo sacræ Virgini Vrsulæ, & eius socijs.*

Ad Marchiones venio. A.1520. Petrum de Toleto reperio Marchionem de Villa franca Ducis de Alba filiũ, sequẽti anno Marchionẽ Conradũ Lucanum Appulum. hic A.1531. Ioannem Ludouicum Marchionem Salutiarũ: at A.1540. die Paschæ Ludouicus Marchio Salutiarum nomen dedit, qui tunc de consilio supremo Carolo V. erat. Plurimos sodales familia Badensium nobis peperit. *Marchiones.*

A.1515. Otilia Marchio Badẽsis, & Comes Catzenellebogẽsis, nomen suũ inscripsit cum familia, vxor ea fuit Christophori Marchionis, cuius patruus Bernardus ob creberrima, quæ patrauit miracula, à Sixto IV. in Canonem Sanctorũ relatus est: postea stirps Augustanam cumprimis amplexa confessionem: quam cum ex ea familia imperante primus Iacobus Marchio Badensis A.1590. eiurasset, P. Theodoro Busæo facta exhomologesi, Sixtus V. Pontifex Maximus gaudio gestiens, supplicationem ad templa Vrbis Romæ decreuit; processit ipse Pontifex pedibus, stipatus eminentissimorum Cardinalium Collegio, & infinita propè sacerdotum, & populi frequẽtia, gratias omnibus Deo referentibus, de qua re fusè vide Michaëlem Einzingerũ in thesauro Principũ fol.151. sed quia is veneno statim sublatus, heredes nõ reliquit successores; agnatos tamẽ habuit multos, qui Catholicã amplexi fidem ex ea stirpe: nam A.1596. Philippum quendam Marchionem Badensem adscripsisse se manu sua video cum hoc lemmate ex scriptura. *Omnia probate, quod bonum est tenete:* At A.1601 propria se inscripsit manu Maria Marchionissa Badensis Vidua, filius Wilhelmus Marchio Badensis: alienâ verò Hermannus Fortunatus, & Albertus Marchiones: Anna Maria Lucretia Marchionissa Badensis. *Badenses.* *Catholici.*

Post hos A.1619. Florẽtinus de Ligne Marchio de Roubaik, & Sigismundus Marchio Sfondrato cũ comitatu suo, se in S. Vrsulæ sacrario cœtui Vrsulano aggregarũt.

Comitum verò ob multitudinem vix rationẽ habere potui: quosdam ex diuersis selegi nationibus. *Comites.*

A.1515. adscriptus est Fridericus Comes Noricus, & triennio post Ioannes Comes Rheni cum alijs multis Comitibus viris, & feminis. A.1520. in Comitatu Imperatoris Caroli, Christophorus Comes de Toleto Fr. Comitis de Oropesa, Christophorus de Frangipanibus Comes Vegliæ, Segniæ & Modrusiæ cũ omni familia.

Ioan-

Ioannes Spinellus Cariati de regno Neapoli. Philippus Comes de Zyndech. Hunterus & Ernestus Comites Mansfeldici, Arnoldus & Euerebein Comites Bentemenses & Steinfordienses, Gerlacus Comes ab Isenburch S. Gereonis Canonicus, Troianus de Vilachiara Comes in Martigneno, Ambrosius Sarkan de Aboschasa liber Dominus de Onnad & Comes Zaladiensis, orator Sereniss. Regis Hungariæ & Bohemiæ ad Imperatorem, Comes Montisleonis Vice-Rex Siciliæ cum splendida Siculorum nobilitate, D. Antonius de Mendoza Comes de Montagnio & Dealmacan, Ioannes Comes de Meldelyn, Aluarus & Petrus de Corduba, filij Comitis de Cabra.

Sequenti anno ex Italia se inscripsere Thomas Caraffa Comes de Territo, cũ vxore, Diomedes Caraffa Comes de Mataluna, Bechelina de S. Seuerino: è Germania Henricus Comes de Nassaw, cũ parentibus ac amicis, & Renardus de Nassaw.

Anno 1530. cum Ferdinandus Coloniæ Rex Romanorum eligeretur, Fridericus Comes Mansfeldius, Leonardus Comes de Swarzenburch, Antonius & Iacobus de Croy Comites in Seningen, Antonius de Velasco Comes de Nyeba.

Anno 1540. Doctissimi stemmatis vltimus surculus, egregius virtutum auitarum æmulator se inscripsit Ioannes. Thomas Picus Mirandulæ Concordiæque Comes, cum parentibus, coniuge & amicis; luctuoso sanè casu cæsus.

Anno sequenti Italus etiam Alexander Comes Noiarola, & germani duo Wilhelmus, & Otto Comites de Eberstein, Canonici Colonienses, & Argentinenses. Sic An. 1570. Comes Gaspar de Ladron; Anno 1575. Georgius Comes à Turri nomen albo inscripsere.

Iam verò Anno 1596. Andreas Spinola Francisci filius, An. 1602. Ioannes Tiberius Spinola, Paulus Æmilius, Fabius Ambrosius, Stephanus & Pontius Spinolæ, Genuenses omnes S. Vrsulæ fidem dato nomine obligarunt. Anno 1599. Ioannes Christophorus Comes ab Hohenzolleren & Egon Comes à Furstenberg. Anno 1601. Ludouicus Dagultius Comes Saltensis: sequenti anno Wilhelmus Salentinus Comes Salmensis; vti Anno 1618. 8. Septembris Ernestus Fridericus Comes Salmensis.

An. 1617. Enno Philippus ac Leopoldus: An. sequenti Ernestus Christophorus, Comites Frisiæ Orientalis & Ritberg accesserunt, quando & Ioannes Comes Nassouius cum vxore, annoque sequenti Iustus Maximilianus Comes in Gronsfeld militia clari, nomina dedere. An. 1620. Otto Ludouicus Rheni Siluarumque Comes, biennio post Franciscus Lud. Comes de Manderscheidt & alij.

Omitto regnorum Europæ præcipuorum Cancellarios; Venetorum, Genuensium, Mediolanensium, Oratores & Legatos ad Cæsarem; Hispaniæ, Lusitaniæ, Italiæ, Siciliæque florem nobilitatis. Vulgi nullus est numerus: nam intra decennium quandoque 50000 nominum scriptorum numeraui: præsertim ijs annis, quibus Lutherus bellum indixit Ecclesiæ, quasi tunc omnes Europæ nationes hanc communem Ecclesiæ Germaniæque patronam Vrsulam insigni pietate suscepe rint colendam, ad imminentia mala tot millium precibus auertenda.

CAPVT LIII.

Sodalitas Vrsulana vehementer opera Carthusianorum Patrum Argentorati ab Anno 1480 propagata, cum litteris Encyclicis de fructu & progressu sodalitij, recensq; patratis S. Vrsulæ miraculis.

SImilis nauiculæ Vrsulanæ congregatio cœpit Argentorati An. 1480. valde per Patres Carthusianos lateque propagata, vulgaris etiam typo libellis de eius incrementis & literis encyclicis interdũ ad similes alias submissis, quæ ad hanc originem

ginem suam referebant. Wilbasen Paderbornensis diœcesis cœnobium Virginum est S. Benedicti regulam profitentiũ ab A. salutis partæ 1148. fundatum à Bernardo Episcopo, id sacellum habet S. Vrsulæ consecratum: & inter Vrsulanæ Societatis sacra corpora gaudet S. Pignosæ Regis filiæ reliquijs. Sanctimoniales illæ colunt impensè Martyrum Vrsulamiã 150. annis adscriptæ nauiculæ eiusdem. Exstant apud eas in membraneo codice transcriptæ literæ encyclicæ, quas ante 140. annos Sacerdos Carthusianus dedit ad ipsas, & ad alia Germaniæ monasteria, quibus finem instituta sodalitatis, eius vtilitates & fructus, thesauros eiusdem spirituales & miracula quædam recens ad S. Vrsulæ inuocationem patrata recitat, quæ meritò videntur breuiter ex ipsis contrahenda, easdem editas postea vidi.

Wilbasen monasterium.

Finem nauis Vrsulanæ proponit eum, vt Christi fideles in eius ingressu gratiam & amicitiam Dei consequantur, & aliorum sodalium precibus & operum bonorum exercitationibus, velut remigio & ventis quibusdam secundis per mundi procellosum mare sine naufragio portum & stationem cœlestis patriæ feliciter in morte attingant: anceps enim & formidolosum salutis ostendit esse negotium, nisi tam sodalium, quam cœlitum auxilio præsidioque in hoc tempestuoso mari fulciamur. Ideò Patres Carthusianos Argentorati sodalitatem hanc inchoasse, multis eum in finem collectis & importatis piorum operum diuitijs spiritualibus ad Deum placandum, Deiparæ & SS. vndecim millium Virginum suffragia sodalibus impetranda, vt quotquot eorum tutelæ gubernationique se commiserint, ijs pœnitudinem & veniam vitæ præteritæ delictorum obtineant, & ad portũ cœlestem securos perducant. Enarrat deinde sodalitatis huius præcipuos hos fructus & emolumenta:

Finis sodalitatis.

Fructus.

1. Perfectæ cumulatæq; virtutis homines hic sumunt amoris Dei proximique, ac meritorum ingens incrementum.

2. Desides verò tot sodalium precibus & meritis ad dolorem peccaminum, ad gratiam acquirendam & salutis curam suscipiendam excitantur.

3. Scelerum tenebris obcœcati luce piorum sodalium ad percipiendam & declinandam peccati turpitudinem illustrantur.

4. Oratio singulorum per se infirma, tot sociorum adminiculata meritis summam acquirit efficacitatem impetrandi.

5. Demerentur sodales præsentiam Dei continuam ex Christi stipulatione. Vbi duo vel tres congregati &c.

6. Spes obtinendæ cęlestis beatitatis ob merita & deprecationem tam sanctæ congregationis stabilitur.

7. Amor, propensio, fidentiaque Dei, cœlitumque gignitur, vt ipsi sint in rebus aduersis perfugium, spes & solatium nostrum.

8. Dei optimi Max. gloria, thesaurusque spiritualis Ecclesiæ sumit incrementa.

9. Exhilarantur ijs congregationis exercitationibus cœlites, arcentur tartareæ potestates.

10. Merita singulorum valdè cumulantur, dum omnes omnium participes sunt, & amore sibi vinciuntur.

11. Denique post vitam ignis purgatorij pœnæ sodalitatis suffragijs minuuntur.

Commodis his recensitis, thesaurum & ærarium nauiculæ describit, quod sodales collatis symbolis in vtilitatem communem confecerunt. Missæ sacrificia 6455. psalteria integra 3550. Rosaria 20000. psalmos pœnitentiales cum litanijs 4025. precationes de passione Dominica 180000. diuerberationes 76000. vndecies millies Pater & Aue S. Vrsulæ & SS. Virginibus recitatum 6530. vigilias 9. lect. pro defunctis sodalibus 35000. Deinde aliarum precum, eleëmosynarum & piorum operum, quæ multa millia hominum contulerũt, infinitus & innumerus est numerus. Præterea multi vndena in annos singulos sacrificia, nonnulli quindena, vel vicena etiam chirographo stipulantur suo.

Ærarium & thesaurus nauiculæ.

Accessere iam sodalitati integra Virorum & Virginum cœnobia 80. luculentis cum donarijs. Domini Ioannitæ 330. Missæ sacrificijs, S. Wilhelmitæ 350. totidem

Sodales inscripti Religiosi.

Crudenhuhenses religiosi se inscripsere; Weissenburgenses Franciscani præter voluntarias diuerberationes quamplurimas, sacra ducenta promiserunt.

Carthusiani Patres Argentinenses 900 sacra, præter alias preces spoponderunt. Vnum sanctimonialium S. Benedicti regulam profitentium cœnobium in thesauros nauigij psalmos pœnitentiales intulit cum Litanijs 300. totidem rosaria, diuerberationes, officia, 9 lectionum pro defunctis.

Adhæc Generales & Prouinciales ordinum cum omnibus subiectis cœnobijs adscribi voluerunt, A. 1480. Eremitarum ordinis S. Augustini in Germania Generalis cum 30. monasterijs suis nomen dedit oblatis 1500. sacrificijs.

Modus admissionis.

Modus admissionis in hanc nauiculam talis præscribitur. Qui sodalis esse desiderat primo coram Christi pendentis in cruce effigie brachijs expansis ter recitet orationem Dominicam, cum salutatione Angelica genibus incuruatis, quibus gratias Christo IESV, quod pro salute nostra nudus & viuus affixus cruci tribus horis in mortis agone, maximo cruciatu & ignominia perstiterit: oret pariter Christum, vt per dolores, angustias, & opprobria sui, sodaliumque cunctorum misereatur ea præsertim hora, qua corpus & anima sunt separanda. Repetet verò semper diebus veneris eandem triplicem orationem Dominicam sedens, stans vel inambulans, vt cuiq; libitũ fuerit, & citra vllam obligationẽ. Deinde proponet certa pietatis obsequia pro arbitratu ad incrementum nauiculæ thesauri. Demum semel saltem meminerit Virgines singulas vna oratione Dominica salutare, eam vndecies millies iterando, quod naulum nauiculæ, vel chlamys Vrsulana nominatur.

Miracula.

Porrò quo magis accendat animos ad Vrsulæ cultum promouendum, tria recenset tunc recens patrata miracula. Primum Coloniæ propè collegiatam S. Seuerini basilicam contigit: ibi degebat persona vndecim millium Virginum cultui deditissima: quas in dies singulos statis inuocabat precibus, etiam cum ob morbi violentiam vitæ metam attigisset. Itaque suprema in lucta cum ad se paululum rediisset, in has prorupit ilico maximo delibuta gaudio voces. *Salue colenda Virgo Vrsula, Saluete sanctissimæ Virgines, & vbi amabo tanto fuistis tempore?* vocem dicentis mors abrupit.

SS. Virgines apparẽt morienti.

Addit alterum de Nicolao professore Theologiæ reprehensione Virginum ex ioculatore & derisore facto repente præcone sodalitatis. A. 1477. Coloniæ.

Eodem vult anno contigisse tertium, cum Carolus Audax Argentorato immineret, toti Alsatiæ minaretur, & infestis annis Lotharingiam occuparet, tunc cum placando Numini, cladibusque bellicis auertendis preces & vota conciperentur: persona Religiosa cœlesti comperit indicio manifestè; nauigium seu sodalitium S. Vrsulæ breui à Patribus Carthusianis esse inchoandum, cuius acceptissimis pietatis obsequijs S. Vrsula permota, sponsi cœlestis inclinare precibus animum cœpit ad pacem & opem Alsatiæ præstandam, & Argentoratum obsidione liberandum. Nec cassæ tot millium Virginum, Vrsula Duce, fuerunt preces: Nam eodem anno propè Nanceum Dux Carolus pridie Epiphaniæ prælio victus & cæsus occubuit: narrat etiam visam tempore prælij S. Vrsulam cum Virginum candidatarũ choro per murorum ambitum constitisse, vt Vrbem præsidio suo contra conatus & machinationes hostium tueretur.

Protegit Argentinam.

Non meminerunt huius prodigij scriptores alij, videtur tamen rei notitia apud sodales & Carthusianos Patres, operis huius præcipuos Architectos conseruata; nec temerè (cum vix 30. præterijssent anni) vulgata sodalibus fuit; sed vt explorata, testataque ijs significata: quam etiam historiam 20. annis post impressum Argentinæ legi. Concludo has Encyclicas oratione rythmica veteri ad gubernatricem nauis Vrsulam instituta.

ORA-

ORATIO AD S. VRSVLAM nauiculæ cœlestis gubernatricem.

LAude dignas sacras Virgines veneremur, vt suos nos supplices iuuent deprecemur,
In suam nauiculam leuent fluctuantes, & secum ad litora ducant lætantes
Suis cum sodalibus Vrsula beata, nobis in angustijs semper sis parata.
Dum tentationibus mundi laboramus, & tua suffragia simul inuocamus,
Dignare celerius nobis subuenire: nec tuorum quempiam sinas interire,
Conserua clientulum, qui hic quando vixit, vndecies millies Pater noster dixit,
Qui te cum sodalibus conatus honorare, hunc in necessitatibus digneris adiuuare.
Quotquot spem hic gerimus vestram ad cohortem, ad nostram quantocius properate mortem,
Vt per multitudinem vestram muniamur, & ob pulcritudinem læti moriamur.
Multorum vt legimus preces audiuntur, & maximè Virginum, quæ plus diliguntur
Succurrere pariter nobis tunc curate, sponsum vestrum Dominum IESVM exorate,
Vt nobiscum mitius agat, quam meremur, per Vrsulam Virginem nos tunc consoletur,
Supra sodales pallium suum tunc extendat, vt omnes nos foueat, tegat & defendat
Tanto patrocinio vt simus securi, nobiscum in perpetuum cœlo fruituri,
Laudemus clementiam pariter diuinam, quæ nobis pauperculis nobilem Reginam
Dedit in refugium, matrem, & patronam: vndena cingit millium, quam Virginum corona.
Per has in nouissimis, vt spem concipiamus, cum ipsis & omnibus sanctis gaudeamus.

Hæc sodalitas per varias Germaniæ ciuitates propagata, nunc etiam quibusdam in locis inuenitur, præsertim Augustæ Vindelicorum, vbi recens An. 1619. renouata typis vulgauit librum, qui originem eius & leges viuendi complectitur. Ei Poloniæ Rex Sigismundus & coniux Constantia Ferdinandi secundi Cæsaris soror nomen suum inscripserunt.

CAPVT LIV.

Propagatio eius per Saxoniam ineunte seculo 1500. opera Electoris Saxonici.

SAxonicam familiam ante Lutheri tempora cultum S. Martyris Vrsulæ mirificè promouisse testis est Rudolphus secundus eius nominis Saxoniæ Dux, qui Wittenbergæ primarium templum An. 1353. eius & vndecim millium Virginum honori ædificauit, & Fridericus tertius, Sapiens ob mentis sagacitatem appellatus, qui pro auspicato Maximiliani Cæsaris Imperio & gubernatione sodalitatem Vrsulanam tota Saxonia propagauit. Exstat Nurrenbergæ An. 1500. typis vulgata ratio, consuetudines, leges nauiculæ Brunensis, ad exemplar Coloniensis institutæ, quam matricem nominat.

Elector Saxoniæ auctor Brunensis sodalitatis.

Initium eius.

Principio nauis inter oceani fluctus emicat, cuius malus est Christi simulacrum è cruce pendentis, media in naui residet Deipara, vtrunque stipam choro vndecim millium Virginum: proram puppimque SS. tenent Apostoli. Titulus imagini præfigitur. *Sodalitas S. Vrsulæ Brunensis*: subditur eius hæc origo. *Initium cœpit Coloniæ longè ante hæc tempora: hisce verò in locis propagata est à D. Georgio Ransboser Brunensi, Vicario Trostbergensi: Nulli Sanctorum hoc sodalitium honorem suum derogat: nam sanctis omnibus dedicatur: delecta tamen S. Martyr Vrsula patrona est, vt spiritualis huius nauigij præses sit, & gubernatrix. Pensum à sodalibus semel in vita soluendum: si Sacerdotes fuerint, statuitur vt vel vndecies de S. Vrsula faciant; vel de Sanctis hoc ordine: 1. de SS. Trinitate 2. de passione Dominica, 3. de Domina, 4. de SS. Angelis, 5. de SS. Apostolis, 6. de SS. Martyribus, 7. de SS. Confessoribus, 8. de SS. Virginibus, 9. de S. Vrsula, 10. de omnibus Sanctis, 11. pro fidelibus defunctis. Adiungitur ordinis istius hæc ratio, Nam sodalitas Sanctis omnibus & in his potissimum S. Vrsulæ dedicatur, Laicis verò incumbit, semel in vita dicere vndecies millies orationem Dominicam cum salutatione Angelica.* Intentio precibus hæc præfigitur, *vt sacra Deo per Dominicam perpessionẽ ad S. Vrsulæ millium Virginũ, omniumq; SS. honorem offerantur pro potentissimo nostro Imperatore Maximiliano, eiusque diuturna & victoriosa de hostibus gubernatione, pro Christianorum Principum, Ecclesiasticorum & secularium pace & concordia; denique pro gratia misericordiaque sodalibus viuis & mortuis impetranda. Quod si quis infirmitate vel morbo detentus, ea nequeat recitare, satisfecerit si pro se vndecies sacrum Missæ officium legendum curarit, vel quotidie dum viuit quinquies ad Christi patientis memoriam dixerit orationem Dominicam & salutationem Angelicam: potest autem qui vult, seipsum adoptare in numerum sodalium; potest & alios adlegere: nec quis ad impendia facienda, vel aliquid contribuendum obligatur: vnde pauperrimus quisque in eam cooptatur.*

Cur in patronam electa S. Vrsula.

Pensum sodalium sacerdotũ.

Laicorũ.

Sodales Illustriores.

Subnectit ea, quæ ad splendorem Vrsulani nauigij faciant; sodalitatem esse à Sede Apostolica cõfirmatam, magnis priuilegijs decoratam: binis etiam Cardinalium literis roboratam; earum alteræ septem, alteræ 20. Patrum purpuratorũ sigillis muniuntur. Sodales deinde nominat illustriores Archiepiscopos, & Electores Moguntinum & Treuirensem, Archiepiscopum Salisburgensem, Episcopos Herbipolensem, Brandenburgensem & alios. Adhæc Fridericum Septemuirum Saxoniæ sodalem vocat, & Brunensis nauiculæ auctorem & fundatorem, qui vt patronæ cultum propagaret, sodalitio statuam S. Vrsulæ argenteam faberrimè laboratam donauit: cui etiam penè omnia Monasteria Franconiæ, Sueuiæ, Bauariæ, Austriæ, Styriæ, Carinthiæque dederunt nomina: collatis eum in finem innumeris pietatis officijs. Canitur hebdomadatim Brunę die lunæ solenne sacrum de S. Vrsula, in quo pro viuis & defunctis sodalibus Vrsulanis publicæ preces indicuntur.

Hic ille Fridericus est, ad quẽ exstat Henrici octaui Regis Angliæ scripta epistola, ne Saxoniam infici sinat erroribus Lutheri, cuius etiam soror Margarita desponsa Henrico iuniori Duci Brunsuigio, suum, mariti, & multorum aliorum Principum nomen curauit in album sodalitatis Coloniensis referendum: ita plurimum incrementi cepit ineunte seculo 1500. cultus Vrsulanus è domo Saxonica. Faxit Deus, vt eadem postliminio redeat ad Petri nauiculam, & maiorum exemplo pro sedis Apostolicæ defensione, cultuque Sanctorum propagando depugnet viriliter.

(o)

CAPVT

CAPVT LV.

In Polonia Sodalitas Vrſulana à ducentis & pluribus annis inchoata, & Regum Poloniæ ſtudium colendi S. Vrſulam.

VRſulanas inter ſodalitates hactenus vix reperi vetuſtiorem Polonicā, quam à ducentis & quinquaginta retro annis cōſtat floruiſſe. Fuit ea Cracouiæ velut in regni Metropoli conſtituta ad S. Stephani parochialem Eccleſiam: quam anno 1387. Ioannes Epiſcopus Cracouienſis indulgentijs ampliſſimis dotauit, has auxit Ioannes Cereſtenſis An. 1403. & Wenceslaus Sareptenſis Epiſcop. ceſſit poſtea parochialis Eccleſia tirocinio Societatis IESV, quæ circa An. 1604. adiecit animum, vt inſtauraretur ferè collapſa: contulit in rem præſentem multum Epiſcopus loci Bernardus Macicioroski S.R.E. Cardinalis, præſertim cum eandem ſedis Apoſtolicæ Legatus Claudius Epiſcopus Rangonius confirmaſſet, & nouis auxiſſet indulgentijs. De hac loquuntur ſic annuæ Nouitiatus. *Eſt & ſodalitas B. Vrſulæ à ducentis & pluribus annis erecta: ſed iniuria quorundam neglecta, rurſum excitata, ſuoq́; flori opera noſtrorum in templo noſtro reſtituta, & liberalitate illuſtriſſimi Nuncij Apoſtolici, & Reuerendiſſimi Epiſcopi Cracouienſis munificentia adaucta firmataque. Acceſſit denique An. 1610. Sedis Apoſtolicæ confirmatio, cum maximis indulgentijs, quas eidem Paulus V. liberaliter contulit die 18. Sept.* Creſcit ea pietas indies ſodalium: qui, vt mihi A. 1640. Cracouia perſcribitur, tutelari ſuæ D. Vrſulæ templum perelegans architectantur, vbi ſtatis diebus ad ſodalitatis conſueta pietatis officia conueniant: habent enim hoc peculiare, quod omni die Dominico congregati, ſacrum de vndecim millibus Virginum audiant, in quo pariter vndecies orationem Dominicam totieſque ſalutationem Angelicam recitant.

Sodalium exercitationes.

Hanc Polonorum veterem in exercitum parthenicum colendum propenſionem, manaſſe reor à Regibus. Nam ante 600. ferè annos Richeza Poloniæ Regina ſe cum ſuis poſteris Regibus ad aram D. Vrſulæ vectigalem & cerocenſuariam obligauit, vt capite ſequenti dicam, poſtea Mieceslaus ſenior Rex etiam Poloniæ religionis & pietatis ergo Coloniam contendit, vt ſacra Diuorum Lipſana ſupplex veneraretur, cum Senatus populuſque perhonorificè ſuſcepit, cui ſic indoles & innata ad pietatis ſtudia Colonienſiū propenſio placuit, vt annis multis euolutis, cū duo Ciſterciēſis familiæ cœnobia moliretur in Polonia, caueret literis fundationis, vt quoad eius fieri poſſet, non alij, quā patria Colonienſes in ijs profiterētur, teſte Matthia Miechouiēſi A. 1105. *Meſco ſiue Mieceslaus ſenex dux maioris Poloniæ, poſt obtentam cum fratribus victoriam de Vladislao eorum fratre, duo monaſteria Ciſtercienſis Ordinis fundauit, vnum in Landa ducali villa ſupra fluenta VVarthæ, & aliud in Pagrovietz, dotauitq́; illa villis, prædijs & amplis introitibus, introduxitq́; in eadem, Patres ex Monaſterio Vetus mons: dicto, tribus milliaribus à Colonia Agrippina diſtante, & priuilegiauit, vt Colonienſes duntaxat in præfatis monaſterijs ſuſciperentur, & fouerentur, nonq́; alterius nationis homines. Quod eum feciſſe conſtat ob honorem à Colonienſibus in viſitatione Eccleſiarum Aquiſgrani & Colonienſium ſibi exhibitum.*

Regū Poloniæ pietas in S. Vrſulam.

Matth. Miech. li. 3. cap. 17.

Laudat hunc & ſequitur Cromerus in Miceslao. *Landenſe* ait *& Vangrouecenſe Monaſteria iam inde à pulſo fratre Vladislao condidit & locupletauit, & in ambobus Theutones Ciſtercienſis ſodalitatis, ex monaſterio Veteris montis tertio à Colonia milliario deductis collocauit, ac diplomate ſuo ſanxit, vt non niſi Colonienſes ad ea monaſteria cooptarentur & reciperentur propterea, quod honorificè à Colonienſibus habitus eſſet, cum eò adoleſcens religionis cauſa veniſſet: ita quidem Dlugoſſus & Michouienſis de his duobus monaſterijs memoria prodiderunt.*

Crom. li. 7. rerū Polon.

In eo tamē corrigendus videtur Matthias Michouienſis, quod A. 1105. peregrinationem eius & inſtitutionē monaſteriorum conſtituere videatur, cum 20. circiter annos poſt natus credatur: niſi mendum irrepſerit, & annus 1145. legendus ſit, circa quē cum Colonia rediiſſet in patriā, & frater eius Vladislaus nouis ſtuderet rebus, occuparetque fratrum ditiones, eo Regni finibus exturbato, victor, in Ducatu ſuo Gneſcenſi ſequenti primū anno Landenſe condidit aſceterium, vt etiam aduertit Abbas Iongelinus his verbis *Landa ſiue Landenſe cœnobium ad fluuium VVartham fundat Anno Domini 1141. Miceslaus ſenex Rex Poloniæ, adductis primis monachis cum Abbate ex monaſterio veteris montis in Germania, quod patrio nomine vulgo Aldenberg appellatur, & tertio à Colonia lapide perelegans viſitur, & religione florens. Porro ad Landenſe cœnobiū circa A. 1371. dimiſſo Gneſcenſi Archiepiſcopatu, quietis ergo ſeceſſit Ieroslaus Scotnitius, gente ſeu familia Bogerius, cum 30 & amplius annis Archiepiſcopatum rexiſſet. Eſt autem Landa antiquiſſimum & primarium totius vaſtiſſimi Poloniæ Regni cœnobium, cuius pro tempore exiſtens Prælatus, omnes reliquos antecedit atque in regni comitijs priorem obtinet locum inter Abbates Ciſtercienſes.*

An. 1145 Miceslaus Coloniæ peregrinatur.

Crom. l. 6.

Erat iuuenili in ætate Miceslaus ea prudentia, morumque grauitate, vt ſenis iam tum nomen mereretur: regnum autem diu poſt adijt ſub An. 1173. varia iactatus fortuna, quod multum à virtutis ſplendore, quem flos ætatis eius promiſerat, ſenex degeneraſſet: ter regno fuit exturbatus, quartam coronā accepit, vt alterum cœnobium circa finem eius ſeculi condiderit, de quo ſic ſcribit idem Iongelinus: *Vangrouecenſe cœnobium fundat circa An. Domini 1192. Miceslaus ſenex Poloniæ Rex, accitis primis monachis ex monaſterio Aldenbergenſi propè Coloniam de linea Morimundi: hoc quoque cœnobium pro ſolis Colonienſium filijs fundatum fuit.* Vixit poſtea ad annum vſque 1202. cuius peregrinationem Colonienſem imitatus hoc noſtro tempore potentiſſimus tunc Princeps, nunc Poloniæ Rex Vladislaus Moſcorum debellator, Turcarum terror, egregia per quæ tranſiuit loca, regiæ pietatis relinquens monimenta: miſit poſtea iam Rex inauguratus ad Vrſulanam Baſilicam decorandam donaria.

Ita nō recens ortus; ſed peruetuſtus in Polonia viget Vrſulanus cultus, & dicamne è Polonia manaſſe primum Vrſulanæ Baſilicæ Colonienſis inſtaurandæ initium? ita narrāt fide præcipua viri, Vrſulam quandam feminam, paucis ab hinc annis, 100. huc deſtinaſſe imperiales pro templo dealbando: quæ pecunia cum non ſufficeret, Capitulum adiecit reliqua: poſtea Reuerendiſſimus & perilluſtris D. Georgius Paulus Strauius Epiſcopus Ioppenſis & Proëpiſcopus Colonienſis, principem aram ſuſcepit magnifico & perelegandi opere conſtruendam & exornandam. Capitulum ſubinde ſubmotis, quæ proſpectum in eam impediebant, obſtaculis, chorum clathris ferreis artificioſè laboratis munijt. Inde Cæſarius Legatus D. Ioannes à Crane ad tymbum veterem ſanctiſſimæ Martyris Vrſulæ ſacellum elegans erexit, pauimento teſſellis marmoreis ſtrato: & veteris aureæ cameræ altiori nouo ſacello dilatauit anguſtias, ſtrauit pauimentum marmore, deterſa veteri fuligine, vt noua templi facies appareat.

Hactenus de Sodalitatibus: nunc ad alia pietatis officia gradum promoueamus.

(o)

CAPVT

CAPVT LVI.

Sextus cultus S. Vrsulæ, quo Richeza Regina se & suos posteros, quasi tributarios & censuales obligat.

MOribus fuit pridem receptum in Ecclesia, vt Reges vltro concederent in tutelam Sanctorum, quos honore præcipuo venerabantur. Ina Rex occidentalium Saxonum, An. 740. regni sui domos singulas annuè, singulos denarios argenteos Romanæ Ecclesiæ pendere statuit: vt hac tributi pensitatione Dominum suum S. Petrum profiterentur, cuius fidem volebat in regno illibatam conseruari, & auxilium à subditis in necessitatibus implorari. Imitatus pij Regis exemplum Rex Offa Merciorum, seu Orientalium Saxonum An. 775. qui Romam profectus, suũ etiam regnum Ecclesiæ Romanæ obligauit, ad simile tributum eidem dependendum. Ethelulphus etiam A. 847. Insulæ partem, quam Egbertus Rex, Regno filij adiecerat, S. Petro fecit vectigalem. Meminit huius tributi his verbis apud Surium Rex Eduardus literis ad Nicolaum Pontificem exaratis. *Ego quoque pro modulo meo augeo, & confirmo donationes & consuetudines pecuniarum, quas habet S. Petrus in Anglia, & ipsas pecunias collectas, cum regalibus donis mitto vobis, vt oretis pro me, & pro pace regni mei, & continuam ac solennem memoriam instituatis totius gentis Angliæ coram corporibus SS. Apostolorum.* Pari pietatis studio S. Stephanus Rex Hungariæ An. 1005. erga Deiparam ferebatur, cuius tutelam sibi & regno delegit, quæ etiam à beneficiario sibi regno copias Conradi Cæsaris Hungariæ iam imminentes auertit, quando subditi non alio Deiparam nomine, quam Dominam suam compellabant.

Reges se mancipant Sanctis.

Baronius. Ina Rex Angliæ S. Petro; Offa.

Eodem seculo Richeza Regina Poloniæ, cum Coloniæ degeret, incensa fuit studio cultus S. Vrsulæ, quam vt eo magis sibi, suisque posteris Poloniæ Regibus deuinciret, se cum omni posteritate licet ingenuam & nulli vectigalem, vltro tamen vt ancillam ei obligauit, tabulis his ex Archæo templi depromtis.

Richeza cultrix S. Vrsulæ.

LITERÆ CENSVALES, QVIBVS RICHEZA REGINA Poloniæ, se & posteros templo S. Vrsulæ obligauit.

IN memoriam & laudem Sanctiss. & indiuiduæ Trinitatis, omniumque sanctorum Dei: Quamplurimi Dei fidelium Ecclesijs dedicari se de suis rebus à Deo collatis sibi, & prastitis effecerunt, hoc autem vel ob amorem futurorum bonorum, seu metum infernalium tormentorum, quibus condignè remunerandi, prout gesserunt, siue bonum, siue malum, cum venerit, qui venturus est, actus cuiuscunque nostrum: quod ego Richeza sæpè animo voluens, & mutua confabulatione cum amicis meis disserens, insuper animata à D. Archiepiscopo Piligrimo, cũ essem ingenua, deliberaui esse ancilla, & sub tributo. Quia verò post pusillum facillimè quocunque casu obliuiscimur, quod hodie factum fuerat, manuscripto petij fieri memoriale, quatenus sic sit manifestum tam futuris, quam præsentibus Christi fidelibus, quomodo vel quo facta sim sub tributo.

Ego enim Richeza alicuius cupida cũ essem patrocinij ab insurgẽtibus in me, Archiepiscopũ Piligrimum Aduocatum feci in omnibus, nullo excepto, exclusoue, donans me in Vrbe Colonia ad sanctas Virgines ea professione, videlicet, quatenus singulis annis persoluerem duas denariatas ceræ, & vt mei posteri sint eiusdem conditionis: post obitum etiam id statui, vt detur ad altare supra dictarum Virginum mea pretiosa vestis, seu meorum successorum, videlicet, quæ fuerit elaborata nendo vel texendo, nec deinceps sumus vlli conditioni subditi, sed nostri sumus liberi arbitrij.

Donat se ei. Obligat posteros.

Ad hanc meam traditionem testes idonei præsentes fuerunt, quorum subscripta tenentur nomina: Archiepiscopus Piligrimus, Comes Cathelo Frater eius, Idelolphus præpositus, similes libro hoc nono supra obligationes aliorum eidem templo factas recensui.

C A P V T LVII.

Incredibile studium Lusitanorum & Indorum colendi S. Vrsulam die anniuersario SS. Virginum, & orationes Academicæ eo die recitari solitæ.

IN ceteris orbis partibus florere, in Lusitania verò & India ardere SS. Virginum cultū iure dixero, vt credam præ reliquis orbis nationibus æuo nostro palmam Vrsulani cultus Lusitanos obtinere. Licet enim studiosè conquisierim ea, quæ in singulis orbis partibus piè fructuoséque peraguntur, hactenus tamen nullo è loco tam exquisita colendi ratio transmissa est, quæ regno toto frequentetur.

In qua sanè parum est solennitatem Vrsulanam festo Paschali contulisse, vbi habetur adinstar Iubilæi, vt non immeritò sedes Apostolica tanto in SS. Virgines cultu cognito, per omnia Societatis IESV Lusitaniæ templa Iubilæum plenissimum impertierit. Atque vti Conimbrica iure nominatur in præcipuis regni ciuitatibus, sic S. Vrsulam præcipua sibi sumsit religione venerandam. Academia, quam Franciscus Suarez multis annis docendo illustrauit: videtur imitata Sorbonam Parisiensem, & sibi studiorum præsidem Martyrem Vrsulam delegisse, tota enim confluit ad orationem, quæ de laudibus eiusdem Diuæ pro more solet haberi: sodalitas vrbis celeberrima, in Cathedrali Ecclesia sub nomine S. Vrsulæ coit: ea tota incumbit in festum illud augustissimè peragendum. Est verò non leue cultus illius incitamentum, quod toto regno habeatur exploratissimum, S. Vrsulam cum suo comitatu succurrere morituris, qui eam, virginesque singulas quotannis vna salutatione Angelica fuerunt venerati.

Oratio Academica in honorē S. Vrsulæ.

Succurrit morituris.

Hæc non pigebit ex ipso fonte, literis scilicet P. Bernardi Da Fonseca Lusitani Societatis IESV percipere. *In toto regno Lusitaniæ cultus S. Vrsulæ plurimum efflorescit: nostra societas habet in regno 10. collegia, in insulis 3. in his omnibus celebratur festum SS. Virginum, cum omnibus sanctuarij reliquijs: in Ecclesia habetur concio, cui adsistit magna fidelium frequentia, omnibus, qui à primis vesperis vsque ad secundas inuisunt nostra templa in S. Vrsulæ festo, per literas Apostolicas conceditur iubilæum plenarium.*

Iubilæum in eius festo.

Conimbricæ (vna ex præcipuis regni ciuitatibus) plurimum viget deuotio S. Virginū, celebris Academia Conimbricensis omnibus antecellit in cultu Vrsulano: quippe quæ cum magna deuotione ac pietate concurrit ad audiendam concionem de laudibus SS. Virginum. In hac ciuitate annuente Præsule nostris temporibus instituta est congregatio in Ecclesia cathedrali sub nomine S. Vrsulæ & sociarum: celebrant congregati festum SS. Virginum cum magnis sumtibus: sacrum fit solenniter cum præcipuis Musicis. Primus inter concionatores eligitur ad prædicandum: concessit Summus Pontifex omnibus, qui adsistunt vel visitant altare Virginis in die festiuitatis Iubilæum plenissimum. In toto regno Lusitaniæ pro indubitato habetur, Virginem vna cum socijs suis fauere deuotis, & apparere illis in extremo periculo mortis, illis videlicet, qui singulis diebus recitant 30 salutationes Angelicas, & in die SS. Virginum augent numerum, quo conficitur 11. millenarius. Hæc maximè increuit pietate nostrorum concionatorum, qui in concione illam magno affectu Auditoribus inculcant.

Videas

Videas ex his literis in posteris vigere eam S. Vrsulæ venerationem, quam Petrus Faber Coloniæ haustam, translatis inde reliquijs, primo in Regibus plantauit, quorum exemplo floruit pietas constans adhæc vsque tempora, Societate IESV eandem fouente, & suo exemplo prouocante: ita, vt iam S. Vrsula regni Diua Tutelaris haberi possit, & prorsus nesciam, an vlla in orbis regione tam incensis animis honoretur. Iidem Lusitani toto Oriente cultum SS. Virginum mirificè propagarunt, de quo Franciscus Baretus Procurator noster Malabaricus A. 1645. 24. Dec. ad me scripsit. *Scio nullam in Prouincia Goana & Malabarica esse nostræ Societatis Ecclesiam, in qua vnum ex præcipuis altaribus illis non sit dicatum; vniuersim sanctarum Virginum dies inter maiora totius anni festa habetur: vnum ex quatuor Iubilæis Societatis illi festo annexum: magna eo die in nostris Ecclesijs frequentia; sunt adhuc aliquot sanctarum Virginum confraternitates; & vbique nobiliores de festo magno sumtu peragendo decertant.* Quod verò patronam vniuersitatis suam Panegyri Conimbricenses celebrent, facit hoc etiam Vniuersitas Viennensis, ea quatuor in classes secatur, Austriacam, Rhenanam, Saxonicam & Hungaricam. Rhenana patronam habet S. Vrsulam, eius festum augustissimè peragit in vrbis primario S. Stephani templo, congregato Rectore Magnifico & vniuersitate ad sacrum solenne, & orationem panegyricam.

In India viget idē cultus.

CAPVT LVIII.

Ieiunijs, frequentatione S. Synaxios, & corporis afflictatione honoratur S. Vrsula.

VSitata fuit ieiunandi ratio in Veteri & Nouo testamento: dies autem Esuriales initio nascentis Ecclesiæ *stationes* dicebantur, vt S. Ambrosius exponit, *quod stantes & commorantes in eis inimicos insidiatores repellamus*, tunc enim sacrum Missæ officium à meridie peragebatur, cui vespertinum succedebat officium, quo toto tempore populus Christianus orationi intentus perstabat, nec ante ad cibum capiendum ire permittebatur. Hac ratione se ad Martyrum solennitates præparabat, quæ ieiunia *vigiliæ* quoque dicebantur, quod in precibus etiam nocte vigilarent.

Ser 25. de quadrag. Ieiunia cur dicerentur stationes. & Vigiliæ.

Quam gratum S. Vrsulæ sodalibusque ieiunium accidat, inde colligitur, quod suis ipsa clientibus id quandoque præscripserit; nam cum S. Elisabetha Schönaugiensis acceptis Coloniâ titulis sepulcralibus sæpius à Deo multis precibus eorum explicationem postularet, eam à Deo S. Verena interprete accepit, quæ eam his verbis compellauit. *Ante multa tēpora ad hoc ipsum præelegit te Deus, vt ea, quæ hactenus de nobis incognita fuerunt, per te faceret manifesta: sit autē iniunctum tibi: vt omni tempore vitæ tuæ per singulos annos in vigilia passionis nostræ ieiunes in pane, & aqua, aut si hoc implere non potes, vnius missæ celebratione redimi te facias: quatenus tibi reuelare dignetur Deus illa, quæ de nobis manifestare disposuit, & vt nostro consortio adiungi merearis.*

Cap. 5. Elisabeth. S. Imperatur Elisabethæ ieiunium.

S. Norbertus vt sibi SS. Virgines conciliaret, & earum deprecatione reliquias obtineret, inedia religiosis suis indicta sepulcrum cuiusdam Virginis cœlitus meruit edoceri. Similia de præmisso ieiunio circa S. Cordulæ & Odiliæ inuentionem sunt memorata.

Præter ieiunium festis Martyrum fideles conuentus agebant lætitiæ plenos, percepta etiam sacra synaxi: conuentus eos indicebat finita persecutione. S. Gregorius Thaumat. coæuus Vrsulæ, de quo Nissenus. *Omni circa Regione vbique perlustrata, apud omnes sanciens, vt nomina eorum, qui pro fide decertassent, dies festi & solennes conuentus haberentur, cumque alij in alium locum Martyrum corpora deduxissent,* per an-

Conuentus in festis. Nissena: de S. Gregorio.

Et Communio.

per anniuerſarij circuli ambitum congregati, lætabantur in honorem Martyrum ferias agentes. Tunc verò, vt de S. Cypriano dixi, vel in ſepulturæ, vel Martyrij loco, vel vtrobique conſtructo altari fideles SS. Euchariſtia reficiebantur, quod Coloniæ factum inde à tempore S. Martyris Vrſulæ ſuperius oſtendi: & vt quotannis fiat in ſodalitijs Vrſulanis lege ſancitur. Id verò ſanctimoniales Vrſulanæ cereis accenſis faciunt. Eſt hic facilis & excellens modus Deo gratias pro collatis S. Vrſulæ beneficijs cœlitus referendi, præſertim cum diuiniſſima ſynaxis eum etiam in finem à Chriſto ſit inſtituta, nomenque traxerit, vt eminentiſſimo modo gratiæ pro donis acceptis Deo habeantur.

Nouus cultus vndecim millium.

Nefas ſit tertium colendi ritum anniuerſarium cuiuſdam ſuperſtitis ſubticere, Virgo quædam, vt caſtitatem ſponſo præſidibus tot millibus Virginum ſeruet illibatam, octauam S. Vrſulæ ſolennem celebrat, æmula Dominici Loricati: quotidie enim mille & quingentos ictus flagris impingit carni emaciendæ, donec ſingulas SS. Virginum vndecim millium, vno verbere inflicto piè fuerit venerata. Macta animo Virgo generoſa, noui cultus Vrſulani recens inuentrix, æmulas ſpero deinceps & æmulos habebis plures. Alias infra videbimus intra eandem octauam vel dies vndecim ſingulas ſingulis ſalutationibns Angelicis & orationibus Dominicis honorare. Gratius tamen hoc puto ſui victoriæ genus ijs accidere, quo pro Virginitate conſeruanda, cum ijs ſtudemus Martyrum tormenta voluntaria & diu ab ipſis expetita, ſponſi cæleſtis amore ſpretis corporis doloribus æmulari.

CAPVT LIX.

De luminibus ad Virginum honorem accenſis.

Io. 1.

CHriſtus Seruator *vera lux* dictus eſt, *quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, fideles etiam *filios lucis* eſſe, dicique voluit, Virginibus idem Chriſtus tribuit, *quinque* ait *prudentes Virgines cum lampadibus exierunt obuiam ſponſo:* quarum claritatem ita Salomon ſuſpicit. *O quam pulchra eſt caſta generatio cum claritate, immortalis eſt decor illius.* Quod ſi iuſtis in huius vitæ nocte: cur non idem rectius beatis cum in lucem illam æternam exceſſerint, conueniat? cur non etiam Eccleſia (quidquid Iouinianus olim, & nunc tenebriones iſti temporis noſtri nouatores oblanniant) accenſis luminibus eos æterna luce glorioſos veneretur? Mos ille ſub initia naſcentis Eccleſiæ viguit, vt lampades ad ſepulcra Martyrum collucerent: quarum opera miranda patrabat oleum; nam eo teſtatur S. Auguſtinus vnctum Irenæi filij cadauer ad vitam ilico reuocatum: & Theodoretus ingentia narrat prodigia contactu olei, quod ex lychnis ad Martyrum tymbos ſuſpenſis fideles collegerunt.

Lampadū vſus in Eccleſia. S. Aug. l. 22 L. 8. c. 8. Theod. l. 11. hiſt. SS. PP.

Sic enim lucis æternæ, qua fruuntur nobis memoria refricatur, & excitatur animus ad exempla virtutum ſplendidiſſimarum imitanda, quibus facem nobis ad omnem vitæ honeſtatem prætulerunt, præſertim cum ipſi crebro cœlites accenſis decori luminibus apparuerint.

Notum eſt S. Vrſulæ ſodaliumque circa An. 1266. vel 1269. viſum, quo iunctæ Thebæis Martyribus, manu funalia geſtantes nocturnas tenebras diſpulerunt, ac muros & portas vrbis contra machinationes hoſtium communierunt. In cuius etiam prodigij perpetuum monimentum, Senatus 10. prægandos cereos 15. Octobris SS. Martyribus in D. Gereonis offert. Ex hoc manaſſe reor eam Colonienſium pietatem, qua in peruigilio S. Vrſulæ ſine numero cereos in eius templo & honorē incendunt: vt prudentes has Virgines virtutum exemplis, & lucis operibus incitemur: Voluit etiā Deus ſepulcra vel corpora SS. Virginum, vt Cordulæ, Cuneræ, Florinæ, Wibrandis, Cunegundis & Mecthundis luminibus cœleſtibus illuſtrare,

de

de quibus alias: vnde merito Virgines Vrsulanæ Religiosæ cum habitum prensant, vel sacra synaxi reficiuntur, accensis cereis manu gestatis id peragunt: vt se filias lucis & prudentes Virgines ac S. Vrsulæ profiteantur imitatrices, vigiles & paratas ad sponso, cum venerit, occurrendum, & ad facem fidei, doctrinæ Christianæ, & virtutum parthenicarum alijs puellis præferendam, quas ad Dei timorem & amorem virginitatis exemplo verboque desiderant erudire.

CAPVT LX.

De sacrarum reliquiarum ornatu, deportatione, exhibitione.

Franciscus Borgia Societatis IESV tertius generalis dicere solebat. *Nusquam gemmas, aurum, argentumq́; dignius impendi, vertiq́; quam in autoris Dei ac sanctorum cultum.* Ideò diuorum exuuias & religiosè venerabatur, & splendidè curabat adornandas; quas si manibus attrectaret, in has erumpebat voces. *Saluete pignora nobis in hac lacrymarum valle degentibus à Deo relicta atque deposita: Saluete salutis nostræ spes atque solatium. Erit, erit dies illa, cũ decorem induti cineres, hospites nunc beati æterna illa luce perfruemini, & animæ sole candidiores, thronusq́; vester super firmamentũ clarescet.* Itaque quæ Deus ossa supra Solis splendorem septies, imo centies claritate, fulgoreque decorabit, decet nunc gemmis & auro radiare. Hinc S. Ignatius duo crania transmittenda, Messanensibus, ornatissimè, ac decentissimè, inclusit arculæ, vt scirent, quo ea honore prosequerentur. Ideo Goæ primo collatum argentum est à Prorege, vt capsa sacro cranio digna pararetur.

Aurum nusquam melius, quam in ornatum reliquiarũ impenditur.

Oratio pia ad sanctas Reliquias.

Omitto maiores Coloniensium, qui S. Vrsulæ, sponsique Ætherij sacra corpora sumtuosissimis seorsim sandapilis, capita verò prægrandibus statuis argenteis condiderunt. Insignis Bauariæ Principum, vti in sanctis Vrsulanis reliquijs colendis religio, sic in ornandis profusa munificentia A. 1602. eluxit; nam Wilhelmus Bauariæ Dux Nanceianæ domui probationis die S. Vrsulæ, & socijs Virginibus sacro earundem sacrarum Virginum reliquias venerandas quinque inclusas arculis regio apparatu transmisit: in quibus sacrosancta Martyrum ossa, serico vestita, opere phrygio intermicantibus gemmis per arcularum transennas facilè despiciebantur: arculæ ipsæ argenteo & ebeno affabrè elaboratæ intuentium oculos non sine tacito pietatis sensu oblectabant: vt alij etiam Principes eius doni fama exciti, id sibi non semel visendũ putarint. Addidit Cardinalis à Lotharingia argenteũ brachium, quo pars earum recõderetur. Prætermitto nunquam satis laudatam nauim argenteam Henrici III. qua sacra Virginum ossa continentur.

Bauariæ Duces exornant Vrsulanas reliquias.

Alter honor est, qui in deportandis his sacris reliquijs pompa solẽni solet adhiberi. Fuit ea pridem in Ecclesia moribus recepta religio, vt ab infulatis etiam Episcopis ossa Martyrum graui ceremonia gestarentur. Ipsi quandoque Reges & Cæsares, vt Carolus Caluus, Philippus secundus Hispaniarum Rex horũ pignorum esse baiuli voluerunt. Ideò Petrus Faber regijs voluit manibus SS. Virginum crania deferri, & Sodalitas Coloniæ sacerdotum fuit instituta, quæ tali munere fungeretur. Insignis est Flinensis monasterij in Belgio festo S. Vrsulæ supplicatio, in qua 80. sacra sodalitatis Vrsulanæ capita à totidẽ Virginibus cœnobij manibus solenni pompa deferuntur. Non detrectant Virgines nostræ Virgineis portari manibus, si baiulæ quas manibus gestant, opere manibusque studeant exprimere.

Deportatio SS. reliquiarũ à Regibus.

Est & alius colendi ritus tota Lusitania passim autore Vasconselo frequentatus, præsertim in festo S. Vrsulæ, quo velut præcipua regni celebritate sanctas reliquias fidelibus offerunt singillatim inspiciendas, & exosculandas, ac apposito sermone ad cultum earum præsentes exstimulant.

Monstratio publica earum.

Et quia Lusitaniæ facta rursum est mentio, vt appareat, quomodo eadem natio præ reliquis Vrsulano cultui promouendo se impendat, placuit Lusitani viri Mendozæ piam operum suorum D. Vrsulæ factam dedicationem adiungere, quæ idea sit, cui se possit studiosus SS. Virginum cultor conformare.

CAPVT

CAPVT LXI.

Ideo studiosi S. Vrsulæ cultoris, labores studiorum ei dedicantis, Franciscus Mendoza in procemio commentariorum in 4. libros Regum.

Dedicatoriarũ epistolarũ finis.

SOlent qui libros vulgant, vel opulentos Mecœnates quærere, quorum foueantur in literis munificentia, vel defensores ac Patronos, quorum autoritate se contra Zoylos & obtrectantiũ ora tueantur. Rectius ij faciunt, qui præter isthæc humana præsidia, cœlitum auxilijs se muniunt, & cum opus difficile moliuntur, non nisi festo Patronorum suorum; vel ijs saltem votis supplicibus inuocatis illud auspicantur: sæpè etiam in operis decursu conuolant ad eos, quorum suffragijs hebetudo ingenij acuatur, & lumen cœlitus affulgeat: quo penetrent altius ad rei quæsitæ veritatem: hoc ipsum consulit amicus Iobi Eliphatz Themanites. *Voca ergo si est, qui tibi respondeat, & ad aliquem Sanctorum cõuertere.* An possunt abditis de rebus consuli securius, quam ij, qui fontem omnis veritatis oculis intuentur, parati precibus à Deo patre luminum impetrare lucem necessariam, ne supplices Diuis facti deuient? Ideam huius in sacras Virgines fiduciæ nobis exhibet Franciscus de Mendoza libris orbi vulgatis notissimus, cuius procemium in 4. libros Regum eximiam spirat in S. Vrsulam pietatem: quam & lectori suo videtur adspirare: ex quo patebit sacras has reliquias tota dispersas Lusitania, mirificis earum cultoribus, & præconibus abundare.

cap. 5.

Sic ergo præfatur

P. FRANCISCI MENDOZÆ IN IV. LIBROS Regum procemium dedicatorium S. Vrsulæ.

DVodecimo abhinc anno in die sanctissimæ Virginis & Martyris S. Vrsulæ, vndecimq́; sociarum millibus sacro, quem Societas nostra in tota Lusitania præcipuo quodam ritu & religione colit, ac veneratur, quippè quæ illarum sanctissimis exuuijs ac reliquijs in singulis huius prouinciæ domicilijs prædiues sit, hos commentarios in libros Regum lucubrare cœpi, & primum manum ad scribendum appuli: eosdem rursus nunc euolutis tandem, & eodem Octobri redeunte, eundemq́; Virginum natalem referente prælo dare incipio, & in publicam lucem euulgare, vt sub quo astro concipi cœperunt, sub eodem nasci contingat. Qui planè siue casus fuerit, siue cœlestis fauor, siue peculiare aliquod sanctissimarum Virginum patrocinium, quod potius opinor, & quæ me opinio incredibiliter delectat, certè bonum omen felixq́; auspicium promittit fore, vt hic noster qualis qualis labor, gratus quidem hominibus, nec ingratus superis euulgetur: hanc mihi spem inijcitis ô cœtus Virginum, tuq́; præcipuè sanctissima virago Vrsula, quæ inter virgineos choros præis, ac præluces, velut inter ignes luna minores, *ita me sperare iubes: nã te tuasq́; sodales, ex quo hoc opus molior, habui patronas tutelares: nec dubito labori meo tanquam Vrsino partui fingendo poliendoq́;, tuam operam ô Vrsula adfuisse, & quam vim auxiliatricem ad fingendum hoc opus præstitisti, eandem ad euulgandum præstituram non despero: imò præstitam iam experior. Quis enim mihi sub hoc potissimum temporis, quo de nulla re minus, quam de prælo cogitabam, alijs negotijs impeditus, quæ meũ animum in diuersas curas distrahebant, subitò aurem vellit, & admonuit vt ad prælum festinarem, & opus alias incoctum & immaturum, præpropero studio polirem, & è tenebris, in quibus incuratum & neglectum desidebat, in lucem publicam & in conspectum hominum extraherem, nisi tuus aliquis ô Vrsula instinctus, & afflatus, quos hoc opus olim sub tuo natali conceptum, ad tuum natalem modo nasciturum euocabat: vt tuo exortum sidere, oceano in magno sapientissimorum & scriptorum, & lectorum, tutius & felicius regeretur, quàm olim* Graiæ *&* Sidoniæ rates *sub aquilonaribus vrsis regebantur. Adsis igitur ô Vrsula aquilonare sidus felicissimum non minus, quàm illa vrsa aquilonares* metuentes æquore tingi:

Ouidius.

nobis

nobis semper in occidua luce spectandum: tua enim lux nescit occasum, vt qui illam rectricem, & gubernatricem intuetur, nullis feriatur ruinis; nullis inuoluatur tenebris. Ita fore constantissime spero, vt quicunque scribendi auctor te ducem, te antistitam obseruet, nullam fidei ruinam, nullis errorum tenebris implicetur. Adsis inquam & beneuole foueas, ô Beatiss. Vrsula gemina arcto ipsa maior, solo nomine minor Vrsa! adsis, & sicut soluentem è portu nauim, feliciter rexisti, & in altum prouectam felicius gubernasti, ita ad portum iam feliciter appulsam felicissimè prosequaris.

Quod si minus de te & tuis sodalibus meruit operis auctor, non parum certè opus ipsum mereatur: quod planè regium est, clarissimis nominibus illustre. Quas ergo opus regium fautrices habere potuit meliores, quam ipsas Virgines, quæ à regio vate filiæ Regum *nominantur; quarum vos estis ô flores Virginum: non solum quia regia de stirpe satæ: sed etiam quod caput est, quia virginitatis corona pulcræ, martyrij purpura decoræ, diuinæ legis obseruantia, tanquam sceptro insignitæ, vt propterea videamini tergeminis Regum titulis, & honoribus clariores fulgurare. Has igitur regum filias potius, quam meam operam & industriam ô Israelitici Reges existimate vestrorum cultrices exornatricesque factorum. Quod si tanto vos honore, vt par est, indignos iudicatis: saltem ne vos tanto patrocinio ingratos demonstretis: abijcite ad sanctissimarum Virginum pedes stemmata regia; abijcite, quæ illis maiore, quam vobis iure debeantur: vos enim quas à maioribus vestris hereditarias purpuras accepistis, lutulentis moribus decolorastis: digni propterea, qui non solum purpuras, sed etiam Regum nomina, vt sæpè fit in sacris literis exuatis.*

Testor Isaiam, qui cum de Sedecia Rege loqueretur, tradito in exiliũ, ibiq́. exoculato: oculi, *inquit,* sublimis hominis humiliati sunt, *vbi Sedeciam appellat hominem, non Regem: hominem vtiq́. infirmitatis spolium, non Regem diuinitatis simulacrum.*

Isai. 2.

At vos virgineæ phalanges, ter & amplius reginæ, quia regios honores natura partos, diuina gratia clariores reddidistis, & cum sitis hausto à maioribus sanguine illustres, illustriores profuso pro virginitate sanguine coruscatis. Itaq́. Reginæ imprimis à natura natæ regibus, ac Regibus desponsandæ, nisi concupisceret Dominus Rex speciem vestram, qui terrenis nuptijs valere iussis, vos ad æternas inuitauit. Iterũ Reginæ per caritatem: quales sunt Reginæ æterno Salomoni Christo Domino copulatæ. Nam interprete D. Greg. Nisseno, quæ per affectionem quandã perfectiorẽ cum Dei puritate cõmiscentur, reginæ propter regni societatẽ appellãtur. Reginæ præterea per virginitatem: hanc enim siqua anima coluit æterne Virginum cultor. Adstitit Regina à dextris tuis. *Quod D. Ambros. rite expendens:* Aduerte, *inquit,* quãtum tibi Spir. S. detulerit: regnum, vel quia sponsa es regis æterni, vel quia inuictum animum gerens ab illecebris voluptatum non quasi captiua haberis; sed quasi regina dominaris; *nouit hanc dignitatem suam Thebana virgo, quæ subuersis Thebis à Rege Nicanore in seruitutem missa, & statim ab eodem ad coniugium solicitata, quo nihil esse posset captiuæ optabilius, constantissimè recusauit.* Ostendens, *inquit D. Hieronymus,* pudicis mentibus plus esse virginitatem, quam regnum.

Hom. 15. in Cant.
Psal. 44.
Lib. 1. de Virg.

Tandem Reginæ per martyriũ: Martyrib. enim Christus Dom. non aliud, quã cælestis regni præmiũ promisit. Ipsorũ, *inquit,* est regnum cœlorũ: *Imo promissis stetisse oculatus est testis S. Ioannes, cum* vidit *nõ simpliciter oẽs SS. animas, sed seorsim* animas decollatarum propter testimoniũ Iesu regnare cum Christo: *quasi regnũ peculiari iure Martyrib. debeatur. Hermenegildo Regi pro Christo morienti tamq̃ vincenti ac triumphanti cælestes chori pæana cecinerunt. Quod referens D. Greg. M.* Cœpit, *inquit,* psalmodiæ cãtus ad corpus Regis & Martyris audiri: adque adeo veraciter Regis, quia & Martyris, *Ac si alij Reges inaniter tantum, soli Martyres veraciter regnare videantur: Vnde splendidius Martyrum, quam Regum diadema testatur S. Chrysost.* Martyrum, *inquit,* corpora acceptis pro Christo vulneribus, tanquam preciosis lapidibus distincta, omni regum diademate pretiosiora & spectabiliora redduntur.

Quare SS. Virgines multis nominib. regiã dignitatẽ possidetis, quã ipsi Reges Israël multis nominib. amiserunt: dum igitur vos huic historiæ Regum illustrandæ patronas exhibetis, non soluitis debitũ dominis, sed impenditis gratiã seruis, Regib. non seruitis, vt ancillæ, sed consulitis vt reginæ; quod illustrare & excolere hanc Regũ historiã potestis, dignitatis vestræ fuerit: quod vultis, humilitatis: hanc à vobis discimus, illam in vobis veneramur: pro vtraq́. vobis semper immortales gratias referemus.

Nescio sanè vtrum plus demirer Henrici tertij nauim argenteam S. Vrsulæ erectam, auro gemmisque variegatam, an verò hanc ideam cultus tenerrimi Vrsulani, scriptori Christiano ad imitandum propositam singularem. Fuerit illa sicut materiâ præstantissima, sic arte & industria aurificis longè nobilior. Est sanè hoc monimentum ad mentes hominum, præsertim doctissimorum ad cultum SS. Virginum ardenter inflammandum multo diuinius: vtinam ij quotquot scripturi Coloniæ pene Martyrum sanguine calamum tingunt, dum humum eius bibulam calcant, hoc sibi proponant exemplar imitandum, ad hanc arctum collineent, his sub sideribus naues moderentur, securius in isthoc oceano sine naufragij periculo cœlitum præsidio, quam proprio iudicio cæco regerentur. Discant vel ab extero, cuius Cynosuræ luce in portum feliciter inuehantur.

CAPVT LXII.

Vsus rosarij vndecim millium Virginum, à quadringentis ferè annis.

1\. QVadruplex eius orandi modus est: Primus ab omnibus vsurpatus, vt indies vndecies oratio Dominica cum salutatione Angelica recitetur: id mille diebus seu duobus annis & nouem circiter mensibus absoluitur.

2\. Alij solent quotidie tricies Pater & Aue dicere: sed ipso Martyris Vrsulæ festo quinquagies: vt anni circulo pensum exsoluant. Lusitani solas orant salutationes Angelicas quotidie triginta, & anniuersario festo 50. addunt: qui modus perfacilis est & expeditus.

3\. Tertium modum Virgines Cistercienses Vesontionenses vsurpant, quæ diebus vndecim totum pendunt: ita enim Rhemis P. Carræus consuetudinem earum describit his verbis: *Magna viget in eo Cisterciensium virginum cœnobio veneratio S. Vrsulæ, & vndecim millium Virginum, ac pietas egregia recitandi rosarij ipso S. Vrsulæ festo, & decem diebus sequentibus, vsque ad finem mensis, per vndecim enim illos dies quotidie mille decurrunt globulos: quæ consuetudo tam antiqua apud eos fuit, vt eius nulla origo habeatur.* De eodem rosario multa infra: ritus ille iam circa An. 1200. inualuit.

4\. Quartum noster Didacus Martinius Peruuianos docuit, ter quotidie dicendo orationem Dominicam cum salutatione Angelica, quo modo post vndecimum annum singulæ semel honorantur.

CAPVT LXIII.

Modus B. Gertrudis, & Petri Fabri colendi SS. Virgines per gratiarum actionem pro collatis ipsis à Deo beneficijs.

Lib. 4. c. 56. GErtrudis illa Saxonica scriptis diuinæ pietatis insinuationibus clara, modum tradit, quo cum Vrsulanam sodalitatem aniuersario SS. Virginum festo die piè veneraretur, magno meruit à Deo meritis earum præmio munerari. Solebat hæc virgo ferijs Sanctorum grates agere diuinæ maiestati pro donis omnibus, quæ suis amicis contulisset, vnde didicit vsu ipso diuinitus inspirata, Deum eo cultu & vehementer delectari, & cultorem ipsum similibus ornare gratiæ donis, quibus Sanctos decorasset: ipsam Virginem suis loquentem verbis audiamus: *Nocte vndecim millium Virginum, dum cantaretur spes & corona Virginum, & ipsa in eo verbo regratiaretur Deo pro meritis virginum, & pro omnium gratia illis impensa: vidit omnes virgines adstantes ante thronum, & pro singulis gratijs à Deo acceptis emittebant singulos radios splendoris ad sedentem in throno, velut pro gratiarum actione, quos singulos radios Dominus in se suscipiens, emittebat in animam ipsius, quæ illi pro virginibus gratias agebat. Vnde intellexit, quandocunque aliquis gratias agit Deo pro sancto aliquo, Dominus de merito illius auget gratiam in anima eius, qui pro eo gratias persoluit.*

Gratiarū actio pro collatis beneficijs à Deo Sanctis. Fructus eius.

Solenne

Solenne eidem erat, percepta sacra synaxi, eam Deo pro beneficijs, quæ Sanctis contulit, offerre, vnde gratiam sibi maiorem cumulabat, & Sanctorum fauores subsidiaque merebatur.

Persimilis modus, sed enucleatior, & accuratior est Petri Fabri, quo S. Vrsulam & alios Diuos suos tutelares afflatu diuiniore Sancti Spiritus institutus venerabatur: eum Orlandinus ita describit: *Didicit afflante Spiritu sancto memoriam cuiusque beati cum pietate coli, si quis primum gratias ageret diuinæ clementiæ, quod eum iam inde ab æternitate prædestinasset, & vocasset ad gloriam, ad eamque suis itineribus & quasi gradibus perduxisset. Deinde si easdem Sacratissimæ Dei matri gratias, Angeloq; custodi persolueret; & ijs cælitibus sigillatim, qui ad eius salutem & gloriam aliquid contulissent. Postea si & ad Deum, & ad Sanctum illum pro ijs, qui præcipuo eum colerent, aut coluissent, honore preces sterneret. Tum si Deum ipsum studiose rogaret, vt eius literarum monimenta si quæ forent, rerumque ab eo gestarum memoriam custoditam & conseruatam vellet. Denique si pares eius ossibus, vbi vbi essent, tribueret venerationis honores, & ex ijs aliquid vnde se muniret & tueretur, exquireret.*

CAPVT LXIV.

Jubilus B. Hermanni de vndecim millibus Virginum per Horas distributus.

Libro primo latè deduxi iubili illius non alium, quam B. Hermannum autorem esse: eum per horas aptè distributum, & in Belgio piè tali ratione solitum recitari attexere visum fuit: vt quibus placuerit hoc etiam diurno penso tot millia Virginum piè venerentur pro felici morte impetranda.

AD MATVTINAS.

O Venantes Christi rosæ,
Supra modum speciosæ!
O ridentes margaritæ,
Diligenter exquisitæ,
Eleganter expolitæ,
Aduenite, me audite,
In seruum me suscipite.
Ego pauper, atque talis,
Vt sim vester specialis,
Vestro feruens in amore,
Vestro fiat cum fauore.
Dum vos oro, vel honoro
Gratum vestro sit in choro,
Et vicem quæso reddite.
O puellæ! ô agnellæ!
Christi caræ Columbellæ,
Sine dolo, sine felle,
Cæli stellæ, DEI cellæ,
Iubilate purpuratæ,
Coronatæ conregnate
Cum agno Innocentiæ.
Gloria Patri & Filio, & Spiritui sancto, Sicut erat &c.

Antiph.

Sanctæ vndecim mille Virgines acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus; media autem nocte clamor factus est, Ecce sponsus venit, exite obuiā Christo Domino.

Vers. Tunc surrexerunt omnes Virgines illæ.

Resp. Et ornauerunt lampades suas.

Collecta.

Omnipotēs sepiterne Deus, qui gloriosam atq; laudabilem Virginē, ac martyrem tuam Vrsulam cum suo Collegio ineffabilibus priuilegijs exornasti in terris, & inenarrabilibus gaudijs decorasti in cœlis, Præsta nobis per merita ipsius, ac Sodalium eius tuæ propitiationis abundantiam, vt quarum memoriam pio amore agimus in terris, earum meritis & precibus præmia æterna consequamur in cœlis. Per Dominum nostrum Iesum Christum, &c.

AD PRIMAM.

O Quam estis vos securæ!
Deo semper fruituræ,
Cum quo estis permansuræ,
Nunquam eo carituræ,
Quem videtis, quem tenetis,
Qui vos vlnis stringit lætis,
Serena ridens facie.
O Reginæ puellares,
Passione sancta pares,
Deo vos familiares
Prædilectæ, singulares,
Nunc florete, nunc gaudete,
Semper nouæ, semper lætæ,
Festiuum chorum ducite.
Vos iucundæ Philomelæ,
Quarum turbæ sunt vndenæ,
Sponsæ Dei, Deo plenæ,
Decantate laudem bene,
Virginales per choreas,
Et cœlestes per plateas,
Iucundum carmen dicite.
Gloria Patri, &c.

Antiph.

BEnedictus es Rex gloriæ, qui palmam victoriæ, dedisti fragilibus, & sexum sine viribus vincere fecisti Dæmonis virtutem; quarum pijs precibus, nobis supplicantibus tribuas corporis, & animæ salutem.

Vers. Memento nostri Domine in beneplacito populi tui.

Resp. Visita nos in salutari tuo.

Collecta.

DEus, qui vt humanum genus ad confessionem tui nominis prouocares, etiam in sexu fragili victoriã Martyrij contulisti, Præsta quæsumus, vt Ecclesia tua XI. millium Virginum, de quarum commemoratione lætatur, exemplo commonita, nec pati pro te metuat, nec mundi blandimentis succumbat: sed cœlestis præmij gloriam concupiscat, & comprehendat. Per Dominum nostrum Iesum Christum.

AD TERTIAM.

DAte voces in sublimi,
Angelorum chori primi,
Locum dantes admirentur,
Iucundantes collætentur,
Vestram nouam melodiam,
Inauditam harmoniam
Auscultet Sancta TRINITAS.
O Dilectæ consorores,
Quarum nunquam marcent flores,
Ipse sibi vos præuidit,
Qui de valle vos præcidit,
Vos elegit, vos collegit,
Et in sertum sibi fregit
Pulcherrima diuinitas.
Te ô turba Generosa,
Præit illa florens rosa,
Sola rosa principalis,
Nec est ibi rosa talis,
Quæ sit sibi coæqualis,
Mater tota curialis,
Quæ tulit cæli Dominum. Gloria Pat.

Antiph.

O Flos campi, & lilium conualliũ Iesu Christe, qui es Sponsus, & amator Virginum, quam iucundum est interesse tuo semper conspectui, quem laudantes prosequuntur virginales cunei, vbi dulcis resonat melodia, Virgo Vrsula simul cum Thamaria frequenter ingeminant, Tibi Christe sit laus, & gloria.

Vers. Adducentur regi virgines post eam.

Resp. Proximæ eius adferentur tibi.

Collect.

DEus qui nos in tantis periculis constitutos pro humana scis fragilitate non posse subsistere, da nobis per merita Sanctarum XI. millium Virginum, & Martyrum salutem mentis, & corporis, vt ea quæ pro peccatis nostris meremur, te adiuuante vincamus. Per Dominum nostrum Iesum Christum &c.

AD SEXTAM.

IPSA EST DILECTA MEA,
Vos præcedens in chorea,
Cui nomen, & persona
Sua lucet in corona,
Quam inscripsit DEVS Pater:
Hæc est illa IESV Mater,
Maria Virgo Virginum.
Hæc vos præit cum honore,
Trahens suo vos odore,
Ferens signum vexillare
Modulatur vobis clarè
Per floreta, per roseta,

Promit

Promit ipsa carmen læta
Cant intes subsequimini
Summas voces Angelorum,
Omne melos musicorum
Hæc suprema Philomela
Sua vincit cantilena,
Quam sequentes condecenter,
Diligenter & ardenter
Dilectum complectimini.
Gloria Patri &c.

Antiphon.

SPonsa Christi Vrsula, cum tua virginali turma accede ad thronum gloriæ, preces pro famulantibus tibi funde, vt ab hoste in mortis hora liberemur sine mora.

Vers. Mirabilis Deus in sanctis suis.

Resp. Ipse dabit virtutem, & fortitudinem.

Collect.

AVxilientur nobis Domine IESV Christe merita sanctarum Virginũ, & Martyrum: vt in hora mortis nostræ earum protectione muniti, te miserante laqueos inimici euadere valeamus, quæ ob tui nominis amorem sanguinem suũ fuderunt. Qui viuis & regnas &c.

AD NONAM.

DVlcis Sponsus, qui vos amat,
Sic ad vos de throno clamat.
O dilectæ consodales,
Sponsæ meæ speciales,
Me videte, me habete,
Memetipsum possidete,
Sentite, perfruimini.
Per meipsum vos complector,
Et in vobis condelector,
O Victrices! O Felices!
Meæ caræ dilectrices,
Vester ego sum, & ero
Quem amastis corde vero,
Me sponsum osculamini.
Ad hanc vocem ô Athletæ,
Lætas aures adhibete,
Quid decantet peraudite,
Et post agnum mitem ite,
Nouis stolis decoratæ,
Post dilectum ambulate,
Cantantes cum tripudio.
Gloria Patri &c.

Antiph.

O Castitate phaleratæ, humilitate coronatæ, patientia adornatæ, virtutum floribus fulcitæ, temperantia politæ! O pretiosæ margaritæ, atque virgines exquisitæ, in hora mortis subuenite.

Vers. Lætamini in Dño, & exultate iusti,

Resp. Et gloriamini omnes recti corde.

Collect.

OMnipotens sempiterne Deus, qui infirma mundi eligis, vt fortia quæque confundas. Concede propitius, vt qui Sanctarum Virginum, & Martyrum memoriã agimus, a cunctis malis imminentibus earum intercessionibus liberemur. Per Dominum nostrum &c.

AD VESPERAS.

EIa modo iubilemus,
Laudem Deo decantemus,
Qui à mundo nos protexit,
Et de mundo nos transuexit,
Nos de terris adunauit,
Et in cœlis coronauit,
Nos implens omni gaudio.
Exsultemus, & lætemur,
Et cum agno iucundemur,
Delectemur, epulemur,
Nouo cantu modulemur,
Hic est annus Iubilæus,
O quam dulcis es ô Deus!
Post te ardenter currimus.
Æstuantes præ amore,
Nos consperge dulci rore,
Sponse noster prædilecte,
Trahe nos post te directe,
Te sitimus, & sentimus,
In cor tuum omnes imus,
De vena vitæ bibimus.
In te omnes commoramur,
Te in nobis complexamur,
Quem amantes inflammamur,
Et non satis admiramur,
Quod de te non satiamur,
Excedis enim omnia.
Tibi laudem cum Maria,
Quæ nos duxit in hac via,
Nostro damus Saluatori,
Pro quo fuit dulci mori,
Qui amasti, qui iuuisti,
Qui ad te nos pertraxisti,
Tibi laus, & gloria.
Gloria Patri &c.

Antiph.

Antiphona.

Lux orta est in Britannia, dum Angelorum socia Vrsula generatur, quæ filium regis Anglicorum traxit ad fidem Christianorum, quam turma virginum comitatur.

Vers. Ora pro nobis Beata Vrsula cum tuo virginali collegio.

Resp. Vt digni efficiamur promissionibus Christi.

Collecta.

Deus qui dignè tibi sacratis virginibus mirandi agonis robur indidisti, quo per martyrij palmam ad supernæ cõtemplationis pertingerent gloriam. Da nobis quæsumus earum intercessionibus adiuuari, quas transcẽso mortis stadio in cœlestibus fecisti triumphare. Per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum &c.

AD COMPLETORIVM

O Insignes sponsæ Dei,
Mementote quæso mei,
Non sit vobis hoc indignum
Paupertatis meæ signum,
Et hoc vobis carmen carum,
Quamuis paruum, quamuis parum,
Feratis cum lætitia.

O præclaræ vos puellæ,
Nunc implete meum velle,
Et dum mortis venit hora,
Subuenite sine mora:
In tam graui tempestate
Me præsentes defensate,
A dæmonum instantia.

Nulla vestrum ibi desit,
Virgo Mater prima præsit,
Si quæ mihi fæx inhæsit,
Quæ me sua labe læsit,
Vestra prece procul fiat,
Vos præsentes hostis sciat,
Et se confusum doleat.

Quidquid vnquam feci mali
Vestro flore virginali
O puellæ palliate,
Et me Deo præsentate,
Coram Deo mecum state,
Causam meam defensate,
Ne draco locum habeat.

Gloria Patri &c.

Antiphona.

VOce cordis & oris, in laudem summi Redemtoris consurgat omnis fidelis, cuius mediante gratia, Sanctarũ vndecim millium Virginum turma, facto clamore hora matutina exiuit obuiam Christo sponso, qui sedet super Cherubim, cuncta videns in absconso, ferens sertum rosæ, & lilij cum triumpho martyrij, euasit minas tortorum. O Beata Virginum turma, ora pro nobis supplicum tuorum.

Vers. In Christo dormiamus, *Resp.* vt cum sacris virginibus resurgere mereamur.

Collecta.

OMnipotens sempiterne DEVS, qui has sacratissimas XI. mille virgines, dum aurora nocti finem daret, ad thalamum dilecti filij tui sponsi ipsarum, cœlestibus spiritibus comitantibus introduxisti, stola quoque immortalitatis, ac lætitia inenarrabili circumdedisti, imbue nobis meritis ac intercessionibus earum, quatenus in fine vitæ nostræ, spiritus noster ad regnum cœleste ducatur ipsarum perueniat, vbi te sine fine laudare, & perfrui mereatur. Per eundem Dominum nostrum &c.

CAPVT LXV.

Litania Vrsulana, pro felici morte.

NVlla Sodalitas tot illustres omnis status, ætatis, conditionis, sexus, & nationis nominatos Ecclesiæ protulit Sanctos, quot Vrsulana: qui commodè possunt in varias, Litaniarum more, distribui classes, harum ideam propono: cuilibet eam licebit ad gustum suum augere, minuere, corrigere; prout placebit, excerpere patriæ, status, & conditionis suæ Patronos, quos inuocet & imitetur.

Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison.

Christe audi nos, Christe exaudi nos.

Pater

Pater de cœlis Deus
Fili redemtor mundi Deus
Spiritus S. Deus
Sancta Trinitas vnus Deus } Mis. nobis.
Sancta Maria Virgo Virginum, Ora pro nobis.
S. Michaël ductor ad cœlum S. Vrsulæ, Ora pro nobis.
SS. Angeli metatores & defensores SS. Virginum, Orate pro nobis.
S. Ioannes comes & custos S. Vrsulæ & S. Aetherij. Ora pro nobis.
SS. Apostoli Patroni SS. Virginum, Orate pro nobis.
SS. Virgines Comites earum & adiutrices, Orate pro nobis.

S. Cyriace
S. Iacobe
S. Marce
S. Marine
S. Simplici
S. Ponti
S. Vincenti
S. Polimi
S. Corimi
S. Pantule
S. Maurise
S. Foilane
S. Cæsari
S. Iouine
S. Vrsinare
S. Columbane
S. Iwane
S. Eleutheri
S. Lothari
S. Clemens
S. Gorgoni
S. Pastelasi
S. Permeri
S. Mallusi. } Ora pro nobis.

Omnes SS. Pontifices & Doctores, Orate pro nobis.

S. Quirille
S. Valeri
S. Firmine } Sacerdotes
S. Florenti
S. Calixte
S. Kiliane } Diaconi
S. Claudi
S. Ambrosi
S. Iustine
S. Christiane } Subdiaconi
} Ora pro nobis.

Omnes SS. Sacerdotes & Leuitę Orate pro nobis.

S. Aetheri
S. Dionethe
S. Oliueri
S. Crophore
S. Luci
S. Clodouee
S. Canute
S. Pipine
S. Adolphe
S. Auite
S. Sirane
S. Refride
S. Bonifaci
S. Laurenti
S. Papuni
S. Pigmeni
S. Valeri
S. Amere
S. Theodore } Reges } Ora pro nobis.

S. Magne
S. Sibalde
S. Machari
S. Euodi
S. Sichere
S. Vrbane
S. Philippe
S. Leo
S. Sincere
S. Heluidi } Duces
S. Eustachi
S. Harderice
S. Adriane } Ora pro nobis.

Omnes Sancti Martyres, Orate pro nobis.

S. Vrsula
S. Pinnosa
S. Cordula
S. Eleutheria
S. Florentia } Principes. } Ora pro nob.

S. Iotha cum mille Virginibus tuis,
S. Benigna cum mille virginib. tuis,
S. Clementia cum mille virg. tuis,
S. Sapientia cum mille virginib. tuis,
S. Carpophora cum mille virg. tuis,
S. Columba cum mille virgin. tuis,
S. Benedicta cum mille virgin. tuis,
S. Odilia cum mille virginibus tuis,
S. Chelindris cum mille virgin. tuis,
S. Sibilia cum mille virginibus tuis,
S. Lucia cum mille virginibus tuis
S. Oliua
S. Florentina
S. Cunera
S. Verena } Ora pro nobis.

S. Natalia
S. Nestoria
S. Dorothea
S. Eleutheria
S. Aleidis
S. Constantia
S. Anastasia } Ora pro nobis.

SS. Albina & Emerentiana
SS. Cleomata, Theomata & Christantia,
SS. Florina, Lucretia & Frondemia, } Orate pro nob.
Omnes SS. Virgines Martyres.

S. Demetria
S. Geratina
S. Axpara
S. Alexandria
S. Eulalia
S. Elisabeth. } Ora pro nobis.

Oēs SS. viduę Martyres, Orate pro nob.

S. Daria
S. Cleopatra
S. Blandina
S. Balbina
S. Margarita
S. Dionysia
S. Sibila
S. Resindis
S. Euphrosyna
S. Nicolitta
S. Eugenia
S. Theodora
S. Anchira
S. Iuliana. } Ora pro nobis.

Omnes SS. maritatæ Martyres, Orate pro nobis.

S. Lucia Ora pro nobis.
S. Placida Ora pro nobis.
S. Gerburgis Ora pro nobis.
S. Bertha Ora pro nobis.
S. Helena Ora pro nobis.

Omnes SS. puellæ & innocentes Martyres, Orate pro nobis.

S. Aurelia
S. Christiana
S. Mechtūdis
S. Wibrandis
S. Cunegūdis
S. Mitbetta. } Ora pro nobis.

Omnes Sanctæ Virgines, Orate pro no.
Omnes Sancti & Sanctæ Societatis Vrsulanæ, Orate pro nobis.
Propitius esto, Parce nobis Domine.
Ab omni malo, Libera nos Domine.
Ab omni peccato, Libera nos Dom.
Ab insidijs diaboli, Libera nos Domine.
A spiritu fornicationis, Libera nos Dom.
Per electas Virgines tuas, Libera nos &c.
Per peregrinationis labores, Lib. nos D.
Per tormenta Martyrij, Libera nos Do.
Per merita & intercessionem omnium, Libera nos Domine.
Peccatores, Te rogamus audi nos.
Vt mundum carnē, & dœmonem viriliter superemus, Te rogamus audi nos.
Vt prospera mundi despicientes nullis eius aduersis succumbamus, Te roga.
Vt amore cœlestium omnia terrena cōtemnamus, Te rogamus audi nos.
Vt omnis nostra conuersatio sit in cœlis, Te rogamus audi nos.
Vt animæ puritatem & corporis castitatem conseruemus, Te rogamus &c.
Vt amore Dei proximiq; semper augeamur, Te rogamus audi nos.
Vt vanum hominum & mundi timorem superemus, Te rogamus audi nos.
Vt in fide constantes, in Dei seruitio perseueremus, Te rogamus audi nos.
Vt in hora mortis SS. Virginū præsidio, solatioq; muniamur, Te rog. audi nos.
Vt post mortē earū suffragijs à purgatorij flammis liberemur, Te roga. au. nos.

CAPVT LXVI.

Carmina in honorem S. Vrsulæ concinnata.

GRæci & Latini Patres res Sanctorum versibus illigare non dubitarunt. Gregor. Nazianz. inprimis, vt sensim teneros puerorum animos, ab Homeri, & Gentilium Deorum amore abduceret, quem vna cum eorum sceleribus, velut cum lacte materno sugebant eo tēpore, cum idolomania toto floreret adhuc imperio. S. Paulinus, S. Felicis encomiū annue die eiusdē festo carmine prolixo concinebat. S. Damasus sepulcra Martyrum versibus exornauit tunc, cum Apostolicæ sedi præsideret. Est hic cultus aliquis Sanctis non ingratus, & S. Vrsulæ à perpaucis hactenis exhibitus. Spero tamen cum hæc testatior historia, notiorq; mundo euaserit, Marones nō defore, qui Vrsuleiden canant: habebunt polliceor facta magis heroica, euentus magis inopinatos, & affectus vehementiores, quam in Homeri iliade, Maronis Aeneide vel Statij Thebaide cōtineantur: interim Francisci Mendozæ Lusitani epicū, & elegiacū carmen adiungā, tum Bordini, quod alij Poëtæ imitētur. Fran-

FRANCISCI MENDOZÆ LVSITANI laurea triumphalis S. Vrsulæ & Sociarum.

QVis furor, ô miles, quæ tanta licentia ferri?
Quo gladios, quo tela rapis? voluenda securis
Hæc erat in sæuos inimico marte Tyrannos.
Quid pia gens? quid pura tuas mucronibus armant
Castra manus? iam parte minis, crudelia demens
Proijce tela manu: pudeat calcare cruorem
Virgineum: pudeat sacras latratibus agnas
Carpere: inæquali pudeat concurrere bello.
Gens sed nata Erebo, Scythico formata recessu,
Caucaseis nutrita plagis, durata sub ipsis
Cautibus, Hircanis assueta cubilibus, iras
Corde gerit, rapidasq; vomit de pectore flammas.
Mox vbi virgineum medijs è nauibus agmen
Emicat in terram, niueisq; phalangibus albēt
Litora, crudeles acuit sub pectore cædes.
In clades, in dura ruit certamina: quasdam
Ense ferit, quasdam rigida transuerberat hastà,
In quasdā torquet valido mucrone sagittas:
Arida virgineo pinguescit ripa cruore.
Impastus ceu plena Leo cum septa peragrat,
Et fremit ad caulas, prædam iam nactus opimam.
Gaudet hians, immane, comas attollit, & hæret
Visceribus super incumbens, cruor improba teter
Ora lauat, sic tota furens discordibus armis
Turba ruit, iam membra diu sacrata pudori
Ora madēt, iam pulcra metit falcata bipennis
Agmina: virginei rapiūtur in æquora fluctus
Sanguinis; immixto latè rubet vnda cruore.
At vos sanguineo niueæ de fonte cohortes
Surgite, victrices manib. prætendite palmas:
Ne trepidate, feris vestras opponere vires
Hostibus, & gressus medios inferre per enses.
O pietas! O mira fides! ô quantus olympi
Tāgit amor? quantus rapit in certamina feruor!
Audet in hostiles incurrere virgo phalanges,
Nec vanos horret strepitus librata per auras
Tela subit, reseratq; sinus grauiora minanti
Spicula, & emissas fouet alto in corde sagittas;
Quæq; prior rigidæ supponit colla bipenni,
Et nuncam sacris ceruicem destinat aris,
Illa mori gaudet; morientis imaginis illa
Funus amat, quæ parua tulit; maiora precatur
Vulnera; nulla cupit rapidis exire superstes
Cladibus, imò suo maculare in sāguine vultus
Ardet inexpletum; non tātus in hostib. ardor
Ad clades, ad tela pium iaculanda sub agmen,
Quantus virgineū rapit hæc ad funera cætū
Impetus, & medios moriturum vertit in hostes.
Virginei pars prima chori, vexilla ferebat
Vrsula, quem nullum generis radiabat auitū
Stemma, nec antiqui fulgebant signa decoris.
Ergo salutifera pendebat ab arbore corpus
Diuinum, rigidis fixum mucronibus; hasta
Ruperat exanimum crudeli corpus hiatu.
Hoc insigne suis manibus congressa ferebat
Vrsula, & vnanimes stimulabat in arma sorores:
Huc oculos, huc ora, pias huc vertite mentes,
O sociæ, magnas vobis in prælia vires
Sufficit, in sacra quod cernitis arbore, numen.
Affixum, grauiora mouet certamina amoris,
Maioresque vibrat liquefacta in corda sagittas,
Quam iacit hostilis resolutis funibus arcus.
Hostes vipereo iaciunt lita sanguine tela,
Vt duplicent mortis causas: at Christus hianti
Corde trahit, proprioque linit sua tela cruore;
Sauciat hostilis, sed Christi sanat arundo;
Hæc beat, illa necat, date colla, extendite dextras,
Et celeres duro ceruicem dedite ferro:
Vulnus amor iam lene facit, iam dulcia reddit
Vincula, iam palmas miseris in cladibus offert,
Vix ea dicta dabat; magnis clamoribus omnes
Ingeminant, moriamur, & in media arma ruamus.
Nec mora, per medios iam quæque audentior hostes
Ire parat, qua spissa virū videt agmina, claris
Vocibus inclamāt venerabile nomē, IESVS,
Christū oculis, & corde canit gestare, superbas
Nil curare minas, maiusq; inolescere robur,
Frangere,

Frangere, quam valeant iuuenili in pectore vires.
Audijt, & magno furiarum excanduit æstu
Barbarus, & sæuum vagina liberat ensem
Acrior, & magnos effundit gentis aceruos
Innocuæ latas incestat funere ripas.
Illa cadit, mox illa super cumulatur eodem
Multa loco, ceu messa ceres iam flaua maniplis
Aptandis sub falce cadit; ceu plurima cælo
Sidera labuntur liquidis cohibenda sub vndis:
Sic & virginibus rarescunt agmina cæsis,
Nec prius absistit temerata à cæde cruentus
Miles, in attonito, quam totas demeret ensis
Litore, felicesque rates tot millibus orbet.
Inclyta marmoreo viduantur & ossa sepulcro;
Vrsa peregrinis, Vrsæ tumulantur arenis:
Felices animi rutilant trans æthera vecti
Purpureis Zonis; sacrum stellantia velant
Serta caput, varijsque manus de sede pyropis
Irradiant, sic alta volant ad culmina, portus
Aetherios intrant, placidaque in pace quiescunt.

AD VRSVLAM ET COMITES Beatissimas.

Felices animæ, Felicia castra, puellæ
Felices, felix virginitatis amor!
Quales purpurei distinguunt gramina flores;
Tales virgineæ litora cæca manus.
Qualia Erythræos ditant coralia fluctus;
Tales virgineæ salsa fluenta rates.
Qualia cælestes illustrant sidera campos;
Talia virginei regna superba chori.
Non ita Mæandrum circa modulantur olores,
Vt pia gens vitreas carmine mulcet aquas.
Neptunus ventis impellit vela secundis;
Christus in internos labitur vsque sinus,
Effluit ignotas medio sale puppis ad vndas;
Sacra per æthereas corda feruntur opes.
Vrsula diuinos instillat pectore rores;
Excitat ardentes Vrsula corde faces,
In se fingebant volitare per aëra glandes;
Rumpere virgineas tela cruenta manus;
Carnifices sæuire, necis sibi damna parari;
E latebris ardent prosiluisse suis.
Iam fera gens sæuis, iam turba furentibus armis
Irruit, vt pectus transforet ense pium;
Virgineos præbent rigidis mucronibus artus,
Submittunt gladijs colla secanda feris.
Sic desiderio gestit mens ebria, cædis
Mens melius pœnas inter adulta suas.
Tale suos dulcis iam dudum ad funus amores
Spes alit, illecebris non semel acta nouis.
Respondent votis felicia sidera, palmas
Martyrij prendunt castra beata sui.
Vinite felices cælesti in vertice mentes,
Cingite purpureas tempora clara rosis:
Palma triumphales decoret pulcherrima dextras,
Auratus circum tempora torquis eat,
Vobis parta quies, nullũ maris æquor arandũ.
Nullus solicitat pectora castus amor.
Vobis siderei gratantur monstra theatri,
Subijciunt vestro colla superba iugo.
Præbet Erychthonius iunctas de more quadrigas,
Mercurius pulsat fila canora lyra.
Erigone plaudit, vocalis plaudit Orion,
Ardet obire pium Gnossia stella caput.
Fulmina submittit Iouis armiger; aëra Iuno
Tranquillat, nullas excitat Hædus aquas,
In choreas, in festa ruit polus omnis, olympo
Ingeminant omnes, Vrsula viuat, io!

Bozius de signis Ecclesiæ lib. 22. cap. 2. num. 17. Carmen elegans Ioannis Francisci Bordini recitat, in quo tantum initio pauca de Aremorico petito litore, & cupitis, nuptijs, tum de Melga & Gauno corrigenda veniunt.

Dum mare, dum terras summo despectat olympo,
Omnipotens rerum genitor, crispantia vasti
Oceani cernit sulcantes dorsa carinas.
Candida virginei portantes pondera cætus,
Litus ad Armoricum; classis Dux Vrsula tanta
Cornubiæ prisco pregnata è sanguine Regum,
Quam sequitur lugenda procis formosa iuuentus,
Condictas meditãs tædas, pactosq; hymenæos:
Vt vidit, prædæ confestim victus amore
Sic fatur: nam pulcra viris mortalibus ista
Lilia conueniunt? cur non cælestibus hortis
Inserimus? cur non nati dignanda superbo
Connubio? tales roseo sibi namq; cruore
Delegit sponsas natus, postquam æthere ab alto
Virginis in gremio mortales induit artus.
Pascitur ille rosas inter, canisq; ligustris
Oblectat visum, & florentia lilia sertis
Intexit, violisq; comas flauentibus ornat.
Sidereas igitur sedes, lucemq; perennem
Accipiat dilecta cohors, atque ima relinquens,

Aeterna

Aeterna mecum regnans in pace quiescat.
Vix ea fatus erat, celeri cum flamine venti
Inceptũ auertunt cursum, paruosq́ Britannos
Pergere quo remis tentant & pectore toto:
Frustratosq́, viros post terga relinquere longe
Compellunt, coguntq́, alias appellere ripas.
Hic vbi Germanas oras, humilemq́, Thiellã
Perluit Oceanus, Rhenúsq́, ad saxa bicornis
Vertitur, atq́, Vbios anfractibus interclusos
Implet Agrippinæ Romana Colonia campos:
Huc tandẽ fessam post multa pericula classem
Subducũt nautæ, ac placida dare mẽbra quieti
Dũ cupiunt, vacuoq́, parant succurrere vẽtri,
Impetit en subito fessas cum milite naues
Pictorũ Dux Melga ferox, Gaunusq́, superbis
Imperitans Hunnis, qui forte hæc litora circũ
Ambibant res exosi nomenq́, Britannum.
Hic vbi virginibus naues conspexit onustas,
Ac varijs gemmis argenti pondus & auri
Permixtũ videt, atq́, hostes, inimicaq́, signa
Agnoscit, prædam sæuus meditatur, & vltro
Diripiunt alij gazas, alijq́, pudori,
Virgineo insidias tendunt: heu dira cupido,
Quo ruis in præceps, heu dura, heu barbara corda
Quo vos tartareus furor incitat? haccine vestra
Gloria militiæ, muliebrem perdere sexum?
Et probro maculare fidem, violare pudorem
Tentatis? nec vos superum pia numina terrent?
Interea ingenti tacti formidine nautæ
Et socij, queis tota gregis concredita cura est
Palantes fugere omnes, petiere latebras.
Illæ hostis rabiem iam iam se euadere posse
Desperant, letumq́, sibi, vel damna pudoris
Cari instare vidẽt, nec iam spes vlla salutis,
Continuo teneras tendunt ad sidera palmas,
Et castis superos votis precibusq́, fatigant,
Suffusæq́, genas lacrymis, oculosq́, nitentes
Prosternunt sese, & latè loca questibus implent.
At Regina graui mentem perculsa dolore
Spem simulat, socias hortatur, fidere Christo
Imperat, & mortem suadet præponere culpæ.
Non locus hic lacrymas, inquit, sed fortia poscit:
Eia agite, & niuei quæ sit nunc cura pudoris,
Sponte feris monstrate viris: sint peruia ferro
Pectora, sint vllo nunquam temerãda furore.
Inde ad crudeles vultum conuersa piratas,
Intrepida hæc loquitur: vestram ne credite prædam

O miseri: nam sacra Deo est hæc victima magno:
Integer hic cœtus desit non vna coronis:
Sed cingant omnes rutilantia tẽpora gemmis,
Sitque illis thalamus cœlum, sit sponsus Iesus,
Virgineosque choros ducens sit pronuba mater.
At tu summe pater, qui terras, æthera, pontũ,
Perpetuo regis imperio, quem tartara, quem mors
Cocytusque erebusq́, fremunt, vinctusq́, catenis
Aeternis pauet ipse nigri Rex ferreus orci,
Vltorem is sceleris te, assertoremq́, pudoris
Sentiat, & nostro victus certamine cedat.
Has tibi nos palmas, atque hæc Rex magne tropæa
Erigimus læta, sit tanto hæc ripa triumpho
Nobilis, ac testes spatiosa hæc litora Rheni
Nostraq́, perpetuum venerẽtur busta nepotes.
Dixit & amplexu caras dignata sorores,
Prima suo gaudens sacrauit membra tonanti
Excipiens iugulo gladium, quam deinde sequuntur
Mox aliæ, pulcramq́, hilares occumbere mortem
Certatim properãt: tepidi fluit vnda cruoris,
Miscetur que vndis: penetras pia victima cœlum;
Atq́, olea frontẽ & palma redimita virenti,
Aetherijs comitata choris, optata reuisit
Atria, fulgentemq́, polum, flagrantiaq́, astra,
Inde ad conspectum magni genitoris & altũ
Accedit solium, claraq́, insignia palmæ,
Illius ante pedes pulcra sub nube reponit.
Dulcia dehinc sponsi delibans oscula Iesu,
Amplexus inter castos, mellitaq́, verba,
Aeternas recipit sedes, æuoq́, beato
Perfruitur, tantoq́, refert condigna labore
Præmia, quæ nulli sit fas æquare loquendo.
Nec minus interea cineres ad litora Rheni
Collegere sacros superum vi & numine moti
Indigenæ, atque aras illis templumq́, superbum
Aedificant, dant thura focis, & serta sepulcro
Florida multa ferunt, & munera magna quotannis.
Insuper & votis damnant, & vota reportant.
Nunc tu igitur veneranda polo, venerandaq́, terris
Atq́, Deo coniũcta cohors, res adspice nostras
Germanosq́, tuere tuos, patriosq́, Britannos:
Da priscã renouare fidẽ, atq́, extrudere monstra

Et

Et spurca odisse, immisit quæ tartarus antro
Immisit terris figmenta, atque vnica Petri
Decreta amplecti puro quæ gurgite Tybris
Trāsmittit, totumq; diu sunt sparsa per orbē,
Aethereaq; olim cæli regione beari.

Hactenus varios colendi Sanctas Virgines modos in medium attuli: fructus verò paucos adijciam cum Calendario, vt dies anni constent, quibus & quæ sacræ virgines earum honorentur.

CAPVT LXVII.

Vtilitas, cultus Vrsulani tempore belli: sæpius enim circa S. Vrsulæ festum contra infideles vel alios, clarissimæ cælitus obtentæ victoriæ sunt.

Tria beneficia illustriora cultus Vrsulani.

ILlustriora pauca colligam ad finem huius libri beneficia mortalibus à Deo collata per deprecationem Virginum: nam cetera sequenti libro miraculorum vberius referentur. Solent autem Virgines belli tempore succurrere clientibus; item in deliberatione vitæ status adesse: præsertim verò morientibus adsistere, qui vitæ tempore se in Virginum tutelam contulerunt.

Coloniæ sæpè facti bellici apparatus pro terra sancta. *Robertus de monte.* S. Bernardus crucē prædicat. appendit Cæsari. *Dodechinus An. 1147.*

Cum ex Imperio miles ad terræ Sanctæ siue recuperationem, siue defensionem olim cogeretur, plerumque Coloniæ bellici fiebant apparatus, & naues deuehendis cruce signatis instruebantur, id circa An. 1188. qui ibi degebat Godefridus, & ad An. 1248. Bzouius adnotauit. Ita cum Mesopotamiæ metropolis Edessa sub An. 1145. in Turcarum venisset potestatem, S. Bernardus autem Eugenij Pontificis autoritate sequenti anno Franciam, & An. 1147. Germaniam percurreret, vt qua concionibus ardentissimis, qua prodigijs vbique patratis ad subueniendum terræ sanctæ viros etiam Principes exstimularet, festoque Purificationis Deiparæ Francofurti tam Conrado Imperatori, quam ferè cunctis imperij proceribus sacram crucem appendisset, ipso Palmarum die iris in cœlo visa, cruces intra hemicyclum omnibus exhibuit, quasi ad earum susceptionem & bellum sacrum ineundum de cœlo classicum omnibus caneretur. Vnde post Paschales ferias exercitus totus Coloniæ congregatus, Dominica in Albis cum classe soluit in Britanniam, ibi nouis aucti copijs Gallicis, Flandricis, & Anglicanis, oceanum ingressi, Galliam & Hispaniā prætervecti, Lusitaniæ fines attigerunt.

Alphōsus primus, Lusitanæ Rex.

Clarebat ea tempestate tam militaris rei peritia, quam sanctitatis opinione Rex Alphonsus primus, à Christo ea specie, qua olim in crucem actus fuerat, scuto quinis vulneribus interpuncto donatus, vnde gentis illius arma regia prodierunt. Is Maurorum successurus dominatum, varias eorum arces iam expugnarat, cum in conspectum eius cruce signatorum militum classis venit: qui eadem, qua Rex Alphonsus cupiditate flagrantes, Turcarum, & infidelium stirpes elidere suo profuso sanguine gestiebant. Horum vt mentem Rex perspexit, sibi de talibus, quasi cœlitus oblatis subsidiarijs copijs gratulatus, audere rem maximam cœpit, & Olyssiponem regni Maurorum caput aggredi, facilè in belli societatem vocatis aduenis, qui quod in terris semotissimis per immensos marium tractus & errores quærebant, in proximo sibi oblatum reperiebant, fusuri & hic Deo militantes sanguinem, & martyrij palmam reportaturi, vt verè factum esse docuit euentus, multis ad horum prostratorum corporum contactum ægris sanitati restitutis. Communicato igitur vtrimque consilio decretum, stabile, fixum & ratum fuit, vt vrbs continuo terra marique cingeretur. Extremo Iunio magnis viribus & periculis Olyssiponam appulerunt, & assiduis incursibus, prælijsque quatuor ipsos menses obsessos ita fatigarunt, turribus & propugnaculis excitatis, & igne in hostium machinas iniecto, vt aperto violenter murorum immani hiatu, totæ se infunderēt militum nostrorum legiones in vrbem, vbi cum Mauri in extremā conuolarent aleam, & ex desperatione

Cruce signati obsident Olyssiponē caput Maurorū.

vires acuerent, atrox exortum prælium est: sed Christianis licet numero paucioribus, inuocatis in auxilium cœlitibus, & ipsis absque dubio; quibus ille dies sacer erat vndecim millibus Virginum, ad ducenta hostium millia trucidarunt; statim ad militū nostrorum cæsorum præsentiam mutis & ægris consanescentibus, quos inter occisos Henricus Bonnensis, diœcesis nostræ Coloniensis innumeris claruit miraculis. Hæc ne fidem superare videantur, duorum coæuorum testificatione firmantur Roberti à Monte & Dodechini, huius, vt testis oculati verba non pigebit addere. *Hoc anno* inquit *in octaua Paschæ, 5. Cal. Maij, mouit exercitus à Colonia, & 14. Cal. Iunij venimus in portum Angliæ Derchimite, vbi erat Comes de Arescot, cum 200. nauibus Anglicis, & Flādricis, & 6. feria ante Rogationes, nauigauimus per octo dies. In vigilia Adscensionis passi maris tormenta: octauo demum die in portum Hispaniæ Gazzim, saltem cum 50. nauibus appulimus, rursum in portum Viuer eiusdem litoris venimus, postea 6. feria ante Pentecosten in portum Galliciæ Thamara peruenimus: & octauo Pentecostes nauigauimus, & 2. feria applicuimus ad alueum fluminis Dorius Portugalliæ. Exinde ad alueum fluminis Tagi intrantes, secundo die apud Olyssiponem vigilia Petri & Pauli applicuimus: circa B. Mariæ assumtionem repulsi sumus ab hostibus. Circa natiuitatem B. Mariæ turris lignea incepta, & circa medium Octobris perfecta, propugnaculum nobis fuit: tandem in ipsa nocte S. Galli Abbatis, lignis ignem imposuerunt, & murum 200. pedum irruerunt. Victoria tamen obtēta festo Virginū vndecim millium. Duo muti in exercitu cœperūt loqui festo S. Gereonis.*

Capiunt festo S. Vrsulæ.

Altera victoria sequenti seculo mense eodem circa idem festum obtenta est in Lusitania à cruce signatis Solymam contendentibus: nam A. 1217. Germaniæ, Hūgariæ, Belgijq; flos, ducibus Andrea Rege Hungariæ, Lupoldo Duce Austriæ, Wilhelmo Comite Hollandiæ sacrū iter auspicati sunt: & ij quidē quotquot ad Mosam conuenerant Kalendis Iulij Britanniam attigerunt: inde soluentes Olyssiponam tenuerunt, quos Episcopus Olyssiponensis & Eborensis, Prior Hospitalarius, & sacræ D. Iacobi militiæ Dux Martinus ad Saracenos Salacia pellendos excitarunt. Qui cū precibus eorum libenter annuissent, tertio Calendas Augusti castrū dictum cinxerunt obsidione, accedentibus breui copijs Lusitanicis, quas ipse loci Pontifex cum alijs coëgerat, hoc ardentius militaturis, vt Maurorum reliquias, cū Christiani nominis dedecore è regni visceribus tātis peregrinorum auxiliaribus copijs adiuti facilius exturbarent. Acriter certatum est vtrimque, nostris, fossis vndique impletis, assilientibus, & murum ariete crebro verberantibus, licet obsessorum ictibus validè repellerentur, postea fossores sub vineis & alijs machinis ad ipsa progressi mœnia, fodiendo subruere nitebantur, Saracenis fortiter conatus omnes impedientibus, improbo tandem labore Christianorum circa S. Bartholomæi festū turris vna corruit, licet murus interior cum staret inconcussus, nostrorum ingressum retardarit. Interea fama fortitudinis militiæ sacræ per Lusitaniam & Hispaniam dissipata, quatuor exciuit potentissimos, qui Cordubæ, Hispali, Paci Augustæ, & Giennio dominabantur; ij coacto protinus exercitu, cum quindecim millibus equitum, & peditum octoginta millibus terra marique obsessis auxilio succurrerunt, & vix leucæ vnius à nostris interuallo disiuncti, castra fixerunt; sed ne tantarum copiarum metu Christiani percellerentur, è cœlo triumphale crucis signum emicuit, quod Constantino Magno & alijs pijs Regibus sæpe victoriā certam omine fausto denunciauit. Aliud longè mirabilius temporis sui scriptor narrat Godefridus accidisse postridie, cum infestis armis confligerent acies: tunc enim candidatorum turba cœlitus missa, tam hostes præsentia sua perterruit, quā Christianum exercitum, ad audendum fortiter animauit, cæsa sunt eo die, vt quidā tredecim, vt alij 30. millia volūt, captis innumeris alijs, & Regibus Cordubæ, & Giennij trucidatis, ac castris omni barbarica opulentia instructissimis occupatis, *circa festum verò vndecim millium Virginum* ait Godefridus *per fossores cecidit altera turris. Tunc demum perterriti infelices castrum reddiderunt, & se & sua in manus Christianorum dederunt, qui omnes venundati sunt.* Ita videntur iam olim Lusitani deditissimi fuisse cultui Vrsulano: quem senescentem Petrus Faber restituit. Eodem seculo S. Vrsula Coloniam adspectabili specie per noctem dum apparet, vrbis portas visa est consignare, adeoque spem obsidentibus

Cœlestis exercitus succurrit Christianis.

Circa festum S. Vrsulæ.

 sidentibus

ſidentibus præcidit victoriæ: ſicut & Argentinam contra minas & conatus Caroli Audacis protexit, & metu ſeruitutis liberauit.

Schultingius in Biblioth. to.4 in c.xLuther. p.1. fol.26.

Circa A.1371. Lubeca feſto S. Vrſulæ diuinitus eſt ſeruata, cuius rei memoriam hodieque ſolent hæretici annuis feſtiuis gaudijs & hymnis Vrſulanis decantandis refricare, de quo Schultingius ex *pſalmodia ſeu canticis ſacris veteris Eccleſiæ, ſelectis ad Eccleſiarum & ſcholarum vſum per Lucam Loſſium Luneburgenſem Hæreticum, quæ certo ordine & melodijs cantari ſolent in templis de Deo & Sanctis eius, VVittenbergæ excuſa A.1569.* citat hunc titulum. *De ordine cantionum in die Vrſulæ, ſeu vndecim mille Virginum, qui in Eccleſia Luneburgenſi celebris eſt, propter victoriam diuinitus, maioribus huius inclytæ vrbis conceſſam hoc die A.1371. fol.257.258.* his ſubdit Schultingius: *teſtimonium veritatis per iugulum aduerſariorum erumpens, hoc efficaciſſimum eſt pro confirmando feſto S.Vrſulæ, quod ante annos ducentos & ſedecim, celeberrimum fuit apud Luneburgenſes. Qua fronte ergo audent hæretici negare Feſtum S.Vrſulæ? in confuſionem aliorum omnium hæreticorum, & ad redarguendum falſitatis mendaciſſimum hiſtoricum Balæum, adhuc hodie ab Anglo Caluinianis in Calendario præfixo ritibus & precibus eorũ eſt:* hæc Schultingius: hiſtoriam ſine prodigio narrat Crantzius, & Hermannus Lerbeccius: ſed Lucam Loſſium Hæreticum & ciuem Luneburgenſem audiamus: qui miraculum ipſum cœleſtis ſubſidiariæ militiæ non auſus eſt reticere: ſic autem refert.

Cum longo tempore diſcordia fuiſſet inter Ducem Magnum Luneburgenſem & ciuitatẽ noſtram, tandem cum non tolerandæ iniuriæ inferrentur Ciuitati à ſatellitibus, qui montem Calcarium imminentem vrbi tenebãt, ciues montem pridie Purificationis Mariæ ex Cæſario mandato occupabant. Poſtea a duce collectus clam exercitus nocte ea, quæ diem Vrſulæ proxime præcedit, murum vrbis tranſcendit, eam ex improuiſo occupat. Ciues ſtrepitu armorum & alio tumultu excitati ſubito occurrunt. Occiduntur in primo concurſu præter ceteros viri conſulares tres de honeſtis & patricijs familijs. Deinde ciues in curia paulatim conueniunt. Præfectus ciuitatis Vlricus VVeiſſenburgicus, vir magnanimus, & rei militaris peritus, ciues monet, ne quid temere agant in tanto periculo. Ipſe interea hoſtem exſultantem in foro de victoria placare bonis verbis ſtudet, rogat à graſſando abſtineat, quandoquidem iam ciuitas in eius manu & poteſtate eſſet. Hæc diutius data opera egit Præfectus, nunc ad ciues, nunc ad hoſtem equitans, hoc conſilio vt ciues mora colloquij frequentes in curia conuenirent. Interea hoſti affatim vini ex œnopolio adfertur, quod multi haurientes auidius, inebriati ſunt: defatigati longo itinere, & labore adſcendendi vrbẽ. Deinde cum ciues ſe iã paratos ſatis ad adoriendũ hoſtem putarent, ex inopinato irruentes ex curia, impetum in hoſtem faciunt. Præfectus renuncians hoſti Senatum non poſſe præſtare, quæ iniqua peterentur, circumuentus ab hoſte primus occumbit. Editur deinde miſerabilis ſtrages ab vtraque parte. Tandem ciues ſuperiores, hoſtes ex foro repellunt: qui per plateam, quæ piſtoria vocatur, ad portam rubram, quæ meridiem ſpectat, contendit, vt per eam partem muri, qua tranſcenderant in vrbem, elabatur: ſed ciues a tergo inſequentes magnam partem hoſtium occidunt, qui numero erant 700. Et ferunt obuiam veniſſe ex arena, quæ platea eſt ſpatioſa, nouam aciem armatorum militum, cuius conſpectu territus hoſtis in fugam ſe dedit. Ductores hoſtium fuerunt Ioannes de Homborg Baro, qui in conflictu perijt, & Sigfridus de Salderen, qui captus eſt. Annus his rythmis veteriſtis continetur.

Anno milleno Cter vno ſeptuageno
Nocte puellarum monos, & deca mille ſacrarum
Muros conſcendunt, Luneburg ſubuertere tendunt,
Sic occiduntur, velut in ſacco capiuntur.

Hactenus Loſſius, qui fusè hymnos & ſacra cantica recitat, quæ ipſi etiam Hæretici ad laudem Martyris Vrſulæ ſodaliumque ritu anniuerſario concinunt: teſtes victoriæ tot millium patrocinio cœlitus impetratæ.

CAPVT

CAPVT LXVIII.

Cultus SS. Virginum confert ad electionem vitæ, status, & susceptionem ordinis Religiosi.

MVltos superstites noui, qui suam ad vitam perfectiorem capessendam vocationem cultui S. Vrsulæ adscripserũt, vnius supra memini: duos hic referam, qui dum templa vel aras sacris Virginibus consecratas, vel earũ reliquijs exornatas piè venerantur, & raris cœlestibus fauoribus sunt cumulati, & ad vitã Religiosam inuitati. Hẽricus de Cãpauia, patria Neomagensis mirificè cultui S. Vrsulæ sodaliũque deditus, & obstrictus, dum in templo pietati dat operam coram altari, somno cœpit repente consopiri. Ecce tibi longa Virginum supplicantium pompa mentis oculis obijcitur, quæ cum mortaliũ formam excederent, augustiori, & cœlesti quadam specie renidebant, ac coronato vertice rosis erãt purpureis redimitæ. Vna harum Henricum accessit propius, decerptoque folio rosæ è serto capitis sui, in sinum dormientis demisit leniter, ille præ gaudij magnitudine mox experrectus, sinũ oculis & manibus lustrat, mira res, incredibilem prorsus & cœlestem suaueolentiã naribus, oculis & manibus rosæ folium persentiscit, nec dubitauit, quin ea visa sodalitas vndecim millium Virginũ exstitisset; quæ cultum sibi hactenus impensum tantæ beneuolentiæ & amoris significatione compensarent. Exinde cœpit ardentius candidatum illud collegium inuocare, & virtutum quotidiana capere incrementa: mox & ad D. Brunonis institutum animo & desiderio ferri: quod propè Arnhemium professus, eo secum folium rosæ detulit, & argentea theca, qua Diuorum sacra lipsana continebantur, condidit.

Simili fauore cœlesti non oculis tamen & naribus: sed auribus hausto cultorem parilem S. Vrsulæ Deus prosecutus est Coloniæ, quam etiam ijs illecebris ad vitam religiosam perpulit, Matthias dicebatur, donatus honesto ad D. Andreæ Sacerdotio; qui iuxta receptum ea in vrbe morem, quo fideles amãt primo diluculo templa Sanctorum obire, certis indulgentijs obtinendis destinata, cum propè S. Gereonem domum fixisset, huius augustam basilicam media nocte (deceptus splendore lunæ dum putat dilucescere) visere cœpit, cuius ostium cum reseratum inuenisset: ingreditur, auresque pascit concentu suauissimo, quem arbitrabatur à Sacerdotibus matutinas officij diuini preces alternis choris psallentibus excitari: Quibus decantatis, inde digressus, ad S. Vrsulæ basilicam ingreditur, quam cum etiam apertam offendisset, subijt, & longè dulciori melodia, preces horarias modulatis concini vocibus audit, cum incredibili mentis voluptate. His finitis sonus horologij primã esse noctis horam indicat. Sed dum fores ostij petit, omnes firmiter oppessulatas reperit, quæ res maiori fuit admirationi, & coëgit eum in precibus pernoctare: sed vt æditũum templi manè falleret, ne res emanaret, iuxta Martyris alicuius tumbam se abdidit, timebat enim, vt furti reus, vel suspectus haberetur: Porrò prima luce cum æditũus reserato templo recta tumbam eandem rei ignarus petijsset, in Matthiam precantem incurrit attonitus: ac solicitè trepidantem percontatur, quid ibi rerum egisset, ille sinistram à se suspicionem amoliturus, ingenuè rem omnem gestam exponit, hoc vnum obtestatus hominem, ne cœlestes illos fauores nocte sibi immerenti exhibitos, in vulgus spargeret: sed fidelior ille supellectilis sacræ, quam secreti custos, eadem die multis vulgauit, quasi laudis inde sibi partem decerperet, quod templi suæ custodiæ crediti maiestas cœlites habere cantores mereretur: Matthiã verò multum ea nocturna pietas promouit ad virtutis studium, vt postpaulo Sacerdotio suo alteri relicto, & caducis rebus valere iussis, Treuiros abierit, ibique in S. Matthiæ cœnobio D. Benedicti professus regulam: vitam deinceps omnem diuino seruitio mancipauit: hæc Albertus Arnhemius Carthusianus dum res gestas ætatis suæ recenset, in referendario suo narrat.

CAPVT LXIX.

Præsidium S. Vrsulæ sodaliumq́; in mortis articulo.

VT merito superstitionis eos damnant Theologi: qui definito precum numero certam & infallibilem vim tribuunt, felicem mortem aut sanitatem obtinendi, sic sapienter monent, licere ad certi mysterij memoriam, aut Sanctorum inuocationem statas ad Deũ, vel Sanctos preces exsoluere, spe animo concepta, Deũ talis Diui patrocinio facilius ea, quæ saluti cõgruunt, & per eum petimus, donaturũ: ita S. Barbaram pro felici morte impetrãda prece quotidiana multi laudabiliter inuocant. Pari modo S. Vrsulæ & vndecim millium Virginum inuocatio varia à Deo beneficia tot deprecatricibus Diuis promeretur: præsertim si eo fine Patronæ tales adhibeantur, vt quis felici morte defungatur.

Antiqui scriptores, & in his Iacobus de Voragine cum alijs narrant, Cœnobitam, cum magna religione coleret vndecim millia Virginum, & aduersa pulsatus valetudine decumberet, Virginem aliquam ad miraculum splendidam vigilanti adstitisse, & affirmasse vnam se esse de cœtu vndecim millium, quas toties supplex veneraretur; manere operis tam pij mercedem perpetuã; pergeret sanè, & si in mortis etiam articulo tot millium optaret fulciri præsidio, fruiq; præsenti solatio, spopondit fore voti compotem, dummodo Virgines singulas vna dominica prece & salutatione Angelica veneraretur: paruit salubri consilio religiosus: atq; vt fides promissioni haberetur, protinus visum illud cõstans corporis & firma valetudo est cõsecuta: ille pensum sæpe promissũ piè & integrè exsequitur, fructu vberrimo, quem collegit moriturus; dum enim ætate decrepitus, senio potius, quã morbo ad extrema deuenisset, & oleo sacro præpararetur ad supremam luctam, voce contenta iussit excesse præsentes, & locũ cedere sacris Virginibus aduentantibus. Mirari voces insolitas Abbas, morienti mandat, edicat, quid sibi tali clamore velit? & quænã illæ Virgines? Obsequitur cœnobita Prælati mãdato: exponit multis ante annis promissionẽ sibi à Virginibus Vrsulanis factam, certi in morte præsidij, si propositũ pensum persolueret eis in vita, quod quoniam integrè viuus ipsis expleuisset, ex pacto venisse Virgines, suam vicissim vt fidem ei liberarent: iamq́ue se ab ipsis ad gaudia cœlestia inuitatum, eo tam numeroso stipatum Parthenio comitatu properare. quibus dictis vt loquendi, sic viuendi finem fecit, exordium verò vitæ beatioris, ad quã summa animi voluptate tã solenni pompa pro tam vili obsequio deducebatur.

Similia supra c. 35. de Petri Confluẽtini Dominicani morte, & Leonardi Capucini c. 58. in literis encyclicis nauiculæ Vrsulanæ: c. 5. 7 de Lusitanis retuli, quorum communis persuasio S. Vrsulam adesse morientibus: nec silendum, quod his verbis Tilmannus Bredenbachius narrat. *Ciuis quidam, alias vitæ solutioris, vbi melioris cœpit exordium, iam frugi factus ibat quotidie ad SS. Virginum basilicam, vt suas illic preces religiosè funderet, quam si clausam reperiret, in porticu eiusdem solita pietatis exercitia perficiebat: hic cum ad extrema deuenisset, & Parochus Sacramentis Ecclesiasticis ægrũ muniturus accessisset, puella quædam cum sodalibus suis in vicinia ægrotãtis viri considens, dum acu pingeret, videt reginam miro decore, & pulcritudine subsequentium Virginum comitatu, domum ingredi morientis, & post paulo inde regredi, ceteris huius puellæ sodalibus nihil horum videntibus, moxq́; compertum virum illum eo momento defunctum esse, qui vt viuus sacrum illum Virginalem exercitum religiosè honorauit, ita suffragium persentire meruit.* Id narrat à fide dignissimis sæpius se audiuisse. Ætate nostra Aniciẽsis Virgo mortem experta similem, de cuius modestia, & singulari in perferendis domesticorum propter virtutis studium contumelijs patientia, cilicijs, ieiunijs, orandi assiduitate, incenso in Deum amore & animarum zelo dici multa possent: hæc leui morbo correpta, quem sibi pronunciauit fore extremum, diuinis ilico Sacramentis ad migrationem se muniri postulauit: nullum per sex, septemve dies, quibus decubuit, verbum ex ore eius, nisi pium audiebatur. Attollentem illam aliquando in cœlum oculos, & leuiter arridentem, vir quidã pius, qui adstabat, risus lætitiæq́; causam cũ rogaret, annon, inquit illa, videtis Angelos? Denuo cum eundẽ gestum præ

Collat. sacr. l. 4. c. 37.

Annæ Col. Aniciensis An. 1598. fol. 229.

se fer-

ſe ferret,& cauſa quæreretur,non cernitis,inquit B. Vrſulam cum vndecim millibus Virginum?haud dubio procul ſacratiſſimum chorũ meruit caſta Virgo in morte præſentem habere,quem toties cum viueret ſibi adeſſe petebat:eo ſiquidem nomine diebus ſingulis vndecies orationem Dominicam recitare conſueuerat. Poſtremo cum eã oleo ſacro vnxiſſet Sacerdos, omniaque perfecta eſſe dixiſſet, quid igitur diutius inquit illa,in hac vita detineor?cur non ad Dominum meum feſtino? has inter voces,immortaliſque vitæ deſideria tam placidè migrauit, vt dormientis potius,quam mortuæ ſpeciem color & vultus referri viderentur.ita *annua Societatis Noſtra.*

CAPVT LXX.

Cultores ſuos perſapè S. Vrſula ſine purgatorio deducit ad cœlos.

MErito ſanctiſſimi quiq; viri nullius etiã grauioris ſibi culpæ conſcij,trepidarũt tamen quoties ignis purgatorij memoria refricaretur:nec immerito:nam autore Doctore Angelico,minima pœna purgatorij grauior eſt acerbiſſima quauis pœna mundi:conſonant ei SS.Patres.S.Aug.*quamuis ait ſalui per ignem: grauior tamen erit ille ignis,quã quidquid poteſt homo pati in hac vita, & noſtis,quanta hic paſſi ſunt mali:& poſſint pati,tanta tamen paſſi ſunt,quanta poſſent pati & boni: quid enim quiſque maleficus,latro,adulter,ſceleratus,ſacrilegus pertulit legibus, quod non pertulit Martyr in confeſſione Chriſti? iſta ergo,qua hic ſunt mala, multo faciliora ſunt.* Beda. *Nulla ſupplicia Martyrum,& latronum cum eis conferenda.* S. Greg.*illum tranſitorium ignem omni tribulatione exiſtimo eſſe intolerabiliorem.* Cæſarius Arelatenſis. *Ille ipſe purgatorius ignis durior erit, quam quod poſſit pœnarum in hoc ſeculo aut accidere, aut ſentiri, aut cogitari.* Raris ſanctis ea felicitas obtingit, vt abſque piatorijs ſupplicijs ad cœlos euolent: quod tamen cultoribus Parthenicæ ſodalitatis priuilegium ſæpius tribui ſubiectæ docent hiſtoriæ. Thomas Cantipratanus de femina, quam familiariter ipſe nouit,his verbis rem miram memorat.

S.Thom. in 4.diſt.30. q.1.a.2.

S.Aug.in pſal.37.

ibid. Beda & Greg.M.

Caſarius ho.8.

Thomas Cantip.l.2. apum c.53.

Bruxella ait *vrbs nobilis eſt,& magna Brabantia,in hac hoſpitale pauperum eſt,pracipua caritatis,& religione praclarum,in iſto ſororem quandam vidimus multo labore ſatagentem circa frequens miniſterium,qua graui infirmitate detenta,rebus humanis exemta eſt, cumq́ ab hora diei tertia ad veſperas mortua iacuiſſet,reuixit ſubitò,& erexit ſe,conuocatisq́ ſororibus,& omnibus, qua praſentes erant,dixit:virginalem illum exercitum Colonienſem viuens quotidie venerata ſum,& earum precibus nunc à Purgatorio liberata, & ob hoc ad vitam redire compulſa ſum,vt omnibus earum dignè memoriã habentibus, à futura morte earum orationibus ſuffragia nunciarem,dummodo de vita tales exeant, quibus oratio valere poſſit:in hoc teſtimonio reddo iterato ſpiritum:nec mora,hac dixit,& fecit.* Hæc Cantipratanus:ac licet hæc aliquot horis pœnas illas expiatorias experta videri poſſit prius, quam ijs liberaretur:alij penitus ne perſenſiſſe memorantur,id, quod mulieri dum vterum ferret, Virgines ante denunciarunt:vt Albertus Arnhemius ſcriptis conſignauit.Degebat ea,iuxta Zircenſe oppidum in Lotharingia; colendæ S. Vrſulæ deditiſſima, quæ cum pro concione diſſerentem audiſſet de laudibus vndecim millium Virginum,& earum patrocinio,quod etiam quibuſdam ſe videndas exhiberent,& ad cœli gaudia perducerent,qui quotidie vndecies earum honori dominicam orationem recitarent, exinde cœpit indies toties precationem dominicã & ſalutationem Angelicam iterare,felici ſucceſſu. Nam poſt longum tempus,cũ eius tẽpus pariendi propinquaret,adſtitit vigilanti vna de Parthenio S. Vrſulæ collegio, quæ diẽ & horam denunciauit grauidæ, qua feliciter infantẽ quidem viuũ eniteretur,ſed debilem:quẽ vbi protinus curaſſet genitali fonte Deo regenerandũ,ſeq; ſacratiſſimo viatico,& vnctionis extremæ percepto Sacramento ad luctam ritè cõparaſſet, eã minimè formidaret:nã corporis ergaſtulo ſolutæ,ſe cũ vndecim millibus

Alb. Arnhem. in reſerendario diſt.4.c.35.

Virginum occursuram, & vna cum filio matrem recta ad cœleste regnum euecturam, ad compensandum diuinum pensum hactenus Vrsulanis Virginibus persolutum: quæ cum adstantibus futura memorasset, euentus secutus visi veritatem confirmauit.

Sed quoniam Cistercienses vti insigni præ reliquis thesauro ditati fuerunt reliquiarum Vrsulanarum, sic S. Vrsulæ cultores eximios se præstiterunt, ex eadem sacra familia complures referam eo donatos præmio. In Villariensis cœnobij laudibus ita exclamat Rossueidus noster. *Oeremus Villariensis B. Virgini adamata: hic Abundius castitatis merito ad manus D. matris osculum non semel admissus; cui attentius oranti eadem Diua sæpius videndam se præbuit: idem D. matris, & Vrsulanarum Virginum beneficium tum in vita, tum in morte Henricus de Bruxella expertus est.* Chronicon Villariense rem gestam recenset. *Septem iam annos vitæ sanctioris exegerat, cum graui tentatus morbo, & sacris ritè ad vltimum certamen munitus mysterijs ipsa nocte, qua ad Deum euolauit, mentis excessum passus est; & vt sacerdoti mentis arcanorum conscio aperuit, sisti sibi iudici visus est, à quo sententiam latam audijt iucundissimam, qua vitæ æternæ præmia pro vita sanctissima laboribus decernebantur: duo adiecit, primum ad horologij pulsum animam in manus Seruatoris tradam: vbi vero corpus in Ecclesia deferetur, vndecim millia Virginum, quarum hodie festum colimus, animam meam in gaudium Domini introducent.*

Rossueidus in epist. dedic. ad vitam S. Paulini. Chron. Vil. l. 3. c. 6.

Idem Chronicon & ex eo Menologium Cist. hæc narrant de Theodardo, qui cum pridie Assumtionis Deiparæ mensæ cum Patribus accubuisset, repente profusus in lacrymas, fleuit vberrimè: post deterso dolore prorumpere in risum modestum incipit: peracta refectione cœnobiarcha seuocat eum, & causam fletus ac risus exquirit: tum ille, *Vix mensæ assederam, cum video fratrum nostrorum aliquem cilicio imponi, & ad vltimam parari luctam: aderat tam conferta dæmonum turma, vt lapides & tegulas monasterij superaret: hic ego sortem fratris moribundi misereri, at cum tabula feralis defunctorum insonuisset, & Fratres ritè animam emigrantem Deo commendarent, spiritus illi maligni terrore confusi in fugam ad vnum omnes se coniecerunt. hinc ille risus meus & gaudium: at vero inchoata antiphona subuenite, vndecim millia Virginum, occurrerunt cœnobitæ, qui eis vsitatum pensum & seruitium longo tempore persoluerat, quarum precibus statim electis fuit adnumeratus.* Lubet in hoc argumento dulcissimo versari diutius, & recentiora quædam adijcere.

14. Iun.

Simile honoris genus Elisabethæ de Aquilar eiusdem instituti sanctimoniali exhibuerunt in Lusitania: nam S. Vrsula cum sodalibus mortuam ad cœlestia gaudia perduxit, vt refert menologium laudatum, & Bernardus de Brito. Fruitus eodem beneficio Godefridus, de quo Chronici Villariensis additiones. *Multis sanctis hominibus ac feminis Reclusis tam his qui prope, quam qui procul erant, pulcris exemplis ostensum est, quod Godefridus obitus sui diem præsciret, & quod B. Maria cum B. Ioanne Euangelista, & cum omnibus vndecim millibus Virginum in discessu eius foret, & quod animam cum multa exsultatione perducerent ad æternam vitam sine purgatorij pœna.*

Menol hist. 3. Mart. Brito te. 1. Chron. l. 5. cap. 33. Addit. Chro. Vill. Menol. hist. 2. Oct.

Puella quædã nobilis ab infantia cultui SS. vndecim millium Virginum deditissima, pensum quotidianum vndecim orationum dominicarum cum totidem salutationibus Angelicis soluebat accuratè, quæ cum aduersa valetudine pressa siue instinctu quodam & afflatu interiore, siue alia ratione moneretur vitæ terminum appropinquare, vocatis ilico parentibus & amicis familiarissimis obtestari præsentes, iam migraturam extremis sacris ad postremam luctam muniri paterentur, vt maiore mentis solatio viam iniret æternitatis: Mirari parentes & suspicari filiæ rationem atræ bilis vehementia nonnihil emotam, itaque solari ægram, iubere bono & forti esse animo, nullum mortis esse periculum: vires sufficere ad valetudinem integram breui recuperandam: quod si tamen ingrauesceret ægrotatio, metum iubent ponere: solicitos enim se fore, ne sine extrema Vnctione decederet: ægra magis afflicta, respõdit præsentibus. Quandoquidem hũc mihi fauorem præstare non vultis, quo me modis infinitis vobis obstringeretis: vnum saltem oro, ne moriturę denegetis vsum accensæ candelæ benedictæ, qua manu prehensa moriar. Parentes ne contristarent filiam, locum dedere petitioni: Mox accepto lumine facies muta-

P. Aug. de Auila in hist. Mexic. ordinis Dominicani.

ri, ri-

ri, ridere infirma, gaudio exsultare, quasi festiuitati solennissimæ interesset: tum præ magnitudine lætitiæ sic adstantes alloquitur. O quæ mentem exhilarat iucunditas: ecce nunc obuiam mihi prodit S. Vrsula, procedunt & vndecim millia Virginum: vt animam meam iam ad amœnissima vireta Paradisi deducant: tum leniter capite super ceruical reclinato versus latus, vbi virgineum cōtemplabatur exercitum, fixis in eam partem oculis amorem diuinum spirantibus, animum reddidit creatori. Subito facies ad stuporem viuentium pulcrior emicare, corpus exhalare cœlestem odorem toto conclaui dissipatum: præsentes verò laudare Sodalitatis Vrsulanæ solicitudinem, præsidium & solatium, quod solet morituris suis clientibus præsens exhibere.

Alia Vercellis honesto loco nata sacris ijsdem Virginibus addictissima, diebus octo ante monita, pararet se ad mortem: cum exitus hora propinquaret: fidelis eius Patrona, Martyr Vrsula stipata choris virgineis intrauit cubiculum, quod illa conspicata, maritum & liberos orauit, animam vt suam iam abiturientem precibus Deo commendarent, adiungens incredibili se delibutam gaudio iam cœlos cum gloriosis illis Martyribus petere, recepturam mercedem abundantissimam, quod vndecies millies orationem Dominicam & salutationem Angelicam, ad earum gloriam recitasset, tum suspirans ad paradisi gaudia, beato fine quieuit. *Lucret. Borsatus c. 21.*

Simili defuncta morte, & cœlesti recreata beneficio mulier Angelica dicta, dum ab obsequijs esset Serenissimæ Catharinæ Duci Sabaudiæ: nam postea, quam singulas Virginum oratione dominica cum salutatione Angelica coluisset, decumberet verò in Millefloriensi domo Ducis amœnissima: totus Virginalis exercitus infirmam visit, cuius adspectu tam vultus renidentis & ridentis hilaritate, quam inusitatis motuū & gestuum totius corporis lætitiæ signis editis, inchoauit gaudium in terris, æternum in cœlis cum Parthenijs turmis continuandum. *Ibidem.*

Idem autor narrat ipsas quandoque Virgines suis clientibus idem Rosarium Vrsularum imperasse, facta stipulatione certi in morte sui præsidij. Nam Religiosus vt ætatis iuuenilis delicta facilius expiaret, magnam affligendo corpori austeritatem adhibuit: isque diuinitus inspiratus, cum Sanctarum vndecim millium fauorē, & patrocinium ambiret, eoque fine varias quotidie preces magno numero recitaret, morbo tentatus, cum eius violentia vim omnem medicam superasset, & anxius opem Sanctarum Virginum imploraret, vna Reginæ cœlestis specie mortali augustior ei visa, monuit nomine totius Sodalitatis Vrsulanæ, vt vndecies millies Pater & Aue diceret ad eius honorem, quæ hoc sibi postremum obsequium ab ipso præstari desideraret, adfutura eidem præsidio & defensura in morte contra dæmones. Visionē secuta corporis est ilico sanitas, & vires, vt auspicari statim cœperit numerū prægrandem imperatarum precum, quo cōpleto rursum ad extrema deductus, videre sibi adspectabili specie visus est vndecim millia Virginum, quæ diabolicas auerterent insidias, ægrum solarentur, & vires, sua præsentia ad extremum halitum vsque subministrarent. O quantum hominis bonum æterna cœlestis regni beatitudo: quanta etiam accessio felicitatis securè sine tartareorum hostium insidijs absque grauiore pœna vel diuturniore ignis purgatorij potiri: quid optabilius & præstabilius esse potest homini Christiano? At quam exili licet pietatis officio tanta frui securitate, semel in vita salutatis vndenis Virginum millibus: neque enim opus est, quod Principem Sabaudam fecisse legi quotannis festo earum intra diem vndecies millies ad earum honorem salutationē Angelicam recitare; partiri per vitam omnē conceditur id pensum, æterno præmio remunerandum. Nec te spe tua frustrandū metuas: tot enim millia Martyrum perfacile possunt sponsi sui, tui iudicis rigorem in misericordiam inclinare: de quo Iobus ait. *Appropinquauit corruptioni anima eius, & vita eius mortiferis, si fuerit pro eo Angelus loquens vnus de millibus, vt annunciet hominis æquitatem, miserebitur eius & dicet, libera eum, vt non descendat in corruptionem: inueni, in quo ei propitier.* Tam potens & efficax apud Deum vnius Angeli deprecatio: quid faciet tot millium Christi sponsarum supplicatio? *Idem c. vlt.* *Mirus S. Vrsulæ cultus.* *Iob 33. 24.*

CALENDARIVM VRSVLANVM; seu festa Martyrum Vrsulanæ Sodalitatis per singulos menses distributa.

IANVARIVS.

19 Coloniæ translatio S. Antoninę & aliarum sex Virginum & Martyrum, de Societate XI. millium Virginum ad Ecclesiam Parochialem S. Ioannis Baptist. *Additiones Vsuardi, Ferrarius, Canisius.*

23 Coloniæ in Ecclesia S. Cuniberti cōmemoratio vndecim millium Virginum & Martyrum.

25 Olyssipone illatio templo S. Rochi capitis S. Clementis Episcopi & decē aliorum craniorum, brachij S. Iosippæ cum multis alijs ossibus Martyrum sodalitatis Vrsulanæ.

28 Apud Coloniam translatio S. Vrsulæ Reginæ & sodalium eius II. milliū Virginum, & Martyrū, quæ facta est per S. Cunibertum Coloniensis ciuitatis Archiepiscopum.

29 S. Otiliæ vel Odiliæ Virginis, quæ fuit vna ex II. millibus, *Ferrarius, Sausains* ita habet *Apud Hujum in Belgio, susceptio corporis S. Odiliæ V. & M. ex S. Vrsulæ sodalitio.*

FEBRVARIVS.

5 Febr. in Marcolensi asceterio A. 1261. susceptio corporis vnius V. & Martyris ex S. Vrsula sodalitio An. 1261. *Sausains & MS. loci.* Eodem die festum S. Adelheidis, quæ prius in collegio sanctarum Virginum vitam canonicā professa, postea Vilicensis monasterij prima creata est Abbatissa, in vita & morte miraculis illustrata.

12 Februarij, Treuiris S. Gerasinæ Reginæ in cœnobio S. Matthiæ cū honore sanctitatis approbatę quiescentis *Sausains.* addit *Ferrarius ex Menelogio Scotia. Hæc Regina Siciliæ traditur S. Virginis Vrsulæ martera, cuius corpus in cœnobio S. Matthiæ Treuiris requiescit.*

14 Febr. Coloniæ S. Valerij Martyris, quem necatum ob pietatis Christianæ confessionem à barbaris, qui S. Vrsulam eiusque socias trucidarunt, eadem causa Agrippinēsis Ecclesiæ traditio testatur. *Additiones Carthusiana & Ferrarius* vocāt eundem Regē. addit *M.S. Ioannitarū* cum cū Theodora filia & plurima familia repertū esse. Item eodem die inuentio S. Cordulæ V. & M. de eadē Societate, facta per Albertum M. quondam Ratisbonensem Episcopū A. 1278. *Ferrarius. Additiones.*

MARTIVS.

24 Martij in Monasterio Bonæspei trāspositio sanctorum Martyrū Polycarpi, Martij, & aliorum sociorum è Societate S. Vrsulæ.

APRILIS.

Dominica post festum Paschæ, in Belianensi cœnobio festum S. Honoriæ vel Honoratæ V. & M. Coloniæ cum S. Vrsula passæ, & inde circa A. 1300. allatæ, cuius cum nomen ignoraretur, oratione ad cognoscendū fusa, super altare è cœlo in scedula scriptum repertum est.

Feria 4. post Dominicam Quasimodo Montibus in Ecclesia collegiata S. Waldedrudis corpus S. Nostræ sodalis Vrsulanæ anniuersario festo recolitur.

28 Aprilis Tuitij in Monasterio S. Heriberti translatio reliquiarum aliquarū S. Cyriaci Papæ Romani.

MAIVS.

4 Maij, prope Confluentiam in monte Beslich martyrium S. Floriani, qui cū vxore Engelinda, Episcopo Elone & magno comitatu Coloniam proficiscēs, ad visitanda vndecim millia Virginum in itinere ab Hunnis circa An. 500. cum suis occisus est.

9 Maij, 7. Idus Maij Tornaci apud Cruciferos exceptio S. Languidæ Virginis è S. Vrsulæ sodalitio. *M.S. loci.*

13 Maij, Gerpiniæ in agro Leodiensi S. Rolēdis Virginis, quæ nobili genere, forma rara, sed adeo pudica, vt ab omni societate viri vehementer ob cœlestis sponsi, cui se deuouerat amorem abhorreret, cum in coniugem

experetetur à Regis Scotiæ filio, fugę consilium cepit, & Coloniam (ad S. Vrsulæ visendum sepulcrū) tendens, Gerpinię Christo vocante, quē solum quærebat, summā mortalis vitæ breuem peregit, atque ad immortalem ę-uolauit beatitudinē, ad cuius tumulū multi sanantur &c. *Sausaius, Molanus.*

17 In agro Tornacensi ad Elnonem fluuium cœnobio, S. Amandi illatio triū Virginum Coloniensiū. *Loci Martyr. Sausaius, Raise.*

30 Maij, 3. Kal. Iun. Lobijs tria capita 11. millium Virginum An. Domini 1174. obtenta. *M. S. loci, Raise.*

Vigilia Pētecostes Grimbergæ A. 1247. translatio 4. corporum sodalitatis Vrsulanæ per Comitissam de Weda: quę lacte lota, & soli siccāda exposita, spōte se in alterum latus conuerterunt.

IVNIVS.

6 Iunij, Octauo idus Iunij translatio SS. Virginum & Martyrum Christi Honoratæ, & Florinæ, insuper & multarū reliquiarum Coloniā Agrippinā ad ciuitatē Tornacensem, inter quas reliquiæ de sacratissimo corpore eximię Virginis ac M. Vrsulæ translatæ sunt, & reconditæ in Ecclesia S. Martini Tornacensis in suburbio ciuitatis, quod actum esse cōstat clementia diuinæ misericordiæ A. verbi incarnati 1170. harū vnaquæq; millenario numero præfuisse scribitur. *ex Antiq. Martyr. Ecclesiæ eiusdem.*

12 Iunij Eleuatio S. Cuneræ V. & M. in oppido Rhenensi: ipsa de numero 11. millium Virginum legitur superstes fuisse: sed postea per Reginam Rheni, eiusque pedissequā manutergio strāgulata, cā multis miraculis gloriosam Rhenenses venerantur. ijdem dicuntur per B. Willibrordum eius translationem petiuisse, idque præmissis fide dignorum testimonijs, cum gaudio cū perfecisse die 12. Iunij docent *Molanus, Sausaius, Ferrarius.*

16 Iunij in Eichsel diœcesis Constantiēsis eleuatio SS. Virginum Cunegundis, Mechtundis & Wibrandis S. Vrsulæ sodalium *Molanus, Ferrarius.*

17 In diœcesi Constantiensi S. Christianæ Virginis eleuatio.

18 Schōnaugiæ obitus S. Elisabethæ, cui de Vrsulanis virginibus, & Martyribus multa Deus admirāda reuelauit.

Eodem die Coloniæ in Ecclesia S. Cordulæ Inuentio & eleuatio S. Constātiæ V. & M. S. Reinaldi Episcopi de Græcia, Ioānis Episcopi de Armenia, Willibrandi Ducis de Italia, & multorum aliorum Martyrum de societate S. Vrsulæ. *Breuiarium loci.*

19 Iunij, Viconiæ in Hannonia S. Carissæ V. & Martyris è sodalit. S. Vrsulæ A. 1157. Coloniā translatio. festū eius hoc die celebratur.

Eodē die Pragæ trāslatio S. Christicolæ, V. & M. è societate SS. 11. milliū Virginum.

IVLIVS.

2 Vel sexto nonas Iulij in Breitenawēsi monasterio illatio 4. corporū de collegio vndecim millium Virginū, quæ Henricus Abbas A. 1142. ab Arnoldo Coloniensium Archiepiscopo impetrauit, & cū honore maximo cœnobio intulit. *M. S. loci & Trithem.*

4 Iulij in Monasterio Tuitiensi translatio quarundam reliquiarum S. Vrsulæ V. & Reginæ de ciuitate Colonia.

Item S. Florentinæ V. & M. de societate SS. Virginum vndecim millium.

14 Iulij, In Dacia translatio duorum capitum SS. Virginum de societate vndecim millium. *Addit. Vsuardi.*

17 Iulij, Rhodij ad S. Foilanum festum SS. Secūdæ, & Paubiraliæ & aliarum incerti nominis è sodalitate S. Vrsulæ.

Itē Salsinij prope Namurcum translatio corporis integri è ciuitate Colonia Virginis Vrsulanæ A. 1256. item 14. integrorū capitum; cū his notabiles reliquiæ S. Cordulæ & Cuneræ: cura Hymanæ 5. loci antistitæ allatæ.

18 Apud ciuitatem Huyensem territorij Leodiensis translatio S. Odiliæ V. & M. de ciuitate Colonia: ex nobili illa societate 11. millium Virginum. *Molanus. Additiones.*

AVGVSTVS.

1 Augusti, Coloniæ inuentio 24. corporum de societate vndecim milliū Virginum indicio cādelarum ardentium in sepulcris earum apparentiū A. 1229. *Chronicon M. Belgij.*

12 Augusti, Coloniæ Agrippinæ commemoratio S. Vrsulæ reginæ & sodalium eius 11. millium Virginum in Ecclesia earundem. *Additiones.*

15 Aug. Duaci träslatio multorum capitũ & ossiũ Sodalitatis Vrsulanæ Coloniã per Margaritam Flãdriæ & Hannnoniæ Comitem impetratorũ: quæ eo die indeauratum scrinium religiosè sunt recondita in Ecclesia collegiata S. Petri.

Domin. vlt. Augusti, In Viconiensi Ecclesia festum Sanctorum & Sanctarum vtriusq; sexus 11. millium: S. Cassiæ, Cordulæ, Floretæ, Deodatę, Onobiæ Christinæ, Bapkariæ, Coronæ, Sambariæ, Panpheræ, Farauinæ, Benedictæ, Margaritæ & S. Gaugerici Episc. Rauennatis A. 1632. inuenta: quorum inuentionis anniuersaria memoria ibidem hac dominica celebratur.

SEPTEMBER.

Kalendis Septembris. Coloniæ prodigiosa inuentio & eleuatio Odiliæ & Idæ Virginum & Martyrum Sodalitatis S. Vrsulæ.

24 Sept. Apud Walciodorenses A. 1105. translatio trium corporũ Coloniã è societate S. Vrsulę, primũ 6 Kal. Iulij receperũt: alterum cum dimidio tertij 24. Sep. & paulo post alterã cũ medietatẽ tertij corporis obtinuerũt. *Raisse in Auctario 21. Oct.*

26 Septemb. apud Coloniam Agrippinã in Ecclesia S. Maximini inuentio & translatio S. Gorgonij Episc. & Mart. & sociorum eius: qui Gorgonius confessor fuit Regis & Reginæ Hispaniæ; & de collegio SS. 11. millium Virginum. *Additiones.*

OCTOBER.

6 Octobris, in Monasterio Schönaugiæ translatio SS. Cæsarij & Verenæ V. & aliorum de Societate 11. millium Virginum. *Additiones.*

12 Oct. S. Pantuli Episc. Basileensis Martyris, qui tempore Maximini Imperatoris D. Vrsulã, adeoque sacrum illum 11. millium Virginum chorum Romam, & in reditu Coloniam vsq; comitatus est, vbi cum illis ab Hunnis interfectus, martyrij palmam obtinuit. *Martyr. Basileense.*

15 Octobr. Argentinæ natale S. Aureliæ Virginis, quæ cum esset ex nobili illa Societate 11. milliũ Virg. apud præfatam vrbẽ in reditu ab vrbe Roma infirmata obijt in pace. *Galesinus, Martyr. Ro.*

Eodẽ die Coloniæ cõmemoratio 11. millium Virg. S. Gereonis cũ Thebæis, S. Gregorij cũ Mauris: qui ciuitatẽ ab hostium occupatione liberarunt.

16 Oct. An. D. 1166 sub Papa Alexandro. 3. Abbas Philippus de Parco Louaniẽsis abdicãs se dignitate, transtulit ad Ecclesiam B. Martini Laudunensis de vndecim mill. Virginibus corpora, SS. Frigiæ, V. & M. filiæ Ducis. S. Sambariæ V. & M. filiæ Ducis, S. Baraoniæ V. & M. S. Bobiliæ V. & M. S. Macharij Episcopi, S. Eusebij & Marti Capellani eius qui in strage SS. vndecim millium sunt martyrio coronati & 16. Kal. Nouembris, in S. Martino perhonorificè collocati. *Ex authentico loci instrumento.*

20 Oct. Ciuitate Colonia passio SS. Virginũ Marthæ & Saulæ cum aliis pluribus. *Vsuardus.*

21 Oct. Coloniæ Agrippinæ Martyriũ S. Vrsulæ, 11. milliũ Virg. & multorũ aliorum vtriusq; sexus.

Ipso die in Scotia transitus S. Dariæ matris S. Vrsulæ & Martyris, quæ cum numeroso sociarum Virginum agmine pretioso cruore in assertione pietatis & pudicitiæ effuso, Coloniam purpurando decorauit. *Sausaius. Kal. Scotiæ. Ferrarius.*

Eodem die S. Foilani Lucensis Episcopi: in Hispania S. Columbinæ V. & M. Aureæ in Gallacia S. Constantiæ Virginis & M. *Ferrar.*

22 Oct. Coloniæ S. Cordulæ V. & M. ex S. Vrsulę sodalitio, hæc aliorum suppliciis & cæde perterrita in naui se occultauit: cuius rei pœnitens postridie mane se vltro patefecit, sicque singulari certamine instaurato, coronam martyrij cum reliquis obtinuit.

Eodem die Dertosæ in Hispania S. Candidæ V. & M. Friburgi in Brisgoia S. Candidæ & Floræ sodalium S. Vrsulæ. *Ferrar. et. Sausaius.*

24 Oct. Apud Coloniã passio S. Iacobi Episc. Antiocheni & M. scriptoris titulorũ Virg. 11. milliũ.

25 Translatio multorũ corporum Sanctarũ 11. millium Virginum & Episcoporum cum iis coronatorum Viconiam An. 1136. per Nicolaum de Valencenis loci cœnobitã in oct. earundẽ Virg.

27 Coloniæ apud S. Machabæos S. Quirilli Martyris: qui sex dies post accepta 21. Oct. cũ S. Vrsula letalia vulnera decessit.

28 Rhenæ in Batauia passio S. Cuneræ V. & M. triennio post S. Vrsulam, cuius cognata erat, strangulata Virginitatis & Martyrii lauream obtinuit. *Mol. Ferrar.*

29 Oct. 4. Kal. Nouemb. translatio SS. Martyrum Martii, Polycarpi, Valerii, Stephani, & Honorati, & BB. Virginũ Terentiæ, Margaritæ Baldianæ, Sambariæ & Margariæ, qui omnes in collegio 11. milliũ Virg. Coloniã deuenerunt, ibiq; Hunnorum persequente malitia martyrium pariter compleuerunt, longo verò post tempore D. Reinoldo Archiepisc. Colon. Ecclesiæ præsidente de Ecclesia S. Heriberti in Ecclesiã de Bona spe disponente Deo sunt translati, & in eodem cũ honore & reuerentia debita collocati. *Cal. loci.*

NOVEMBER.

12 Nouembris, Coloniæ festum S. Cuniberti, qui indicio Columbæ volantis sub sacrificio Missæ sepulcrũ S. Vrs. reperit, eiusq; caput eleuauit.

24 Nov. Præmonstrati susceptio aliquot SS. Virginum ex S. Vrsulæ sodalitio, quas S. Norbertus Coloniæ accepit, & ad matricis Ecclesiæ sui munimen & ornamẽtum Præmonstratum magno cum gaudio aduexit, & in sanctuariis magna reuerentia collocauit. *Sausai.*

27 Nou. Schönaugiæ translatio SS. Adriani decennis, Albinæ & Emerentianæ Virginum & Martyrum è sodalitate S. Vrsulæ, qui hoc ipso die per visionẽ nomina sua declararunt. *S. Elisabeth. l. 15.*

DECEMBER.

31 Decembris S. Sophiæ V. & M. de numero 11. millium Virginum, cuius sacras reliquias Carolus Imperator & Bohemiæ Rex obtinuit in monasterio Orbaniensi, & donauit Ecclesiæ Pragensi. *Martyrolog. loci.*

TO-

TOMI SECVNDI MARTYRII S. VRSVLÆ, LIBER DECIMVS.

DE MIRACVLIS.

CAPVT I.

Miracula sanctitatis quædam indicia solent esse.

CVltum Vrsulanum orbe toto propagatũ sunt miracula passim consecuta: quæ quidem licet nec sanctum efficiant, cui donum eorum tribuitur; nec laudẽ S. Ioannis Baptistæ, vel quorundam Diuorum diminuant, qui in viuis eo caruerunt: est tamen indicium quoddam vitæ piè sanctéq; exactæ, si ad defunctorum inuocationem cœlestia prodigia perpetrentur. Deus enim qui se erga famulos officio vinci non patitur; sed amantes se amat, honorat, attollit, ac gloriosos efficit: eosdem & in mundo celebres reddit, quod se honorarint; & in cœlis coronat gloria sempiterna, maximè verò prouehit illos, qui inanem seculi gloriam Dei amore declinarunt, vt orbi toto miraculis fiant illustriores: id quomodo Diuina Maiestas sodalitati huic tum in vita, tum post mortem præstiterit, enarrabo. Ac licet vix liber vllus sit hactenus allatus, in quo non exstent talia diuinæ dona largitatis: restant tamen non pauca prodigia, quæ ab his patrata Virginibus prædicantur. Hic igitur visum fuit, vel in vnum fascem supra narrata, breuiter colligere; vel quæ hactenus locum in superioribus libris proprium non inuenere, fusius adijcere: vt concepta ad sanctam hanc Partheniã sodalitatem Christianorum deuotio augeatur; summo quod apparebit colentium bono: vt thesaurum in cultu Vrsulano reconditum quæramus solicitè, repertumque custodiamus studiosè: nihil enim est quod non facile tot talibusque Diuis deprecantibus, possimus obtinere.

CAPVT II.

Prodigiorum maximum talis, & tantæ congregationis collectio, Peregrinatio, & Martyrium.

INgens sanè prodigium duos reperiri florente ætate sponsos, imò coniuges Reges, castos, Martyres, addo & innocentes: quod licet de S. Vrsula mirum nemini videatur; quippe quæ à sanctis parẽtibus ad omnem morum honestatem à teneris, præsertim verò amorem Virginitatis fuit instituta: in gentili sponso prorsus admirandum est, cum in aulæ delicijs, ab Ethnicis parentibus enutritum, ita laudabiliter ad 25. ætatis annum, extra triennium sine veri Dei cognitione vitam traduxisse, vt omnis labis grauioris expers fuerit, ac si fonte sacro vt natus, renatus,

Coniuges reges, casti, Martyres, innocentes.

tus, eam vestem nunquam maculasset. Augustos reperio castos coniuges Henricũ & Cunegundam, vnde dictum morituri Cæsaris apud Cranziũ prædicatur, *Qualem accepi, talem reddo, Virginẽ dedistis, Virginem recipite.* Pulcheriam item & Marcianum Nicephorus castos facit, non Martyres, non omni vita innocentes.

Nicephorus l.15.c.13.

2. tot millia Virginum.

Alterum Prodigium talium impulsu, & exemplo tot coisse ex omni Europa Virginum nobilissimarum millia, quæ omnes incorruptæ Virginitatis aureolam, licet recens ad fidem conuersæ, obtinuerint. Potuit concors animorum consensio, & aliarum exemplum, ac cohortatio Amazonũ ingentes conflare exercitus puellares, quæ regiones vastarent, & viris dominarentur seruata virginitate: vt armis assuetas tot viragines gloriæ cupiditas doceret mortem contemnere: quid non poterit Christi gratia, & Spiritus S. occulta vis, congruis modis ad aureolam virginitatis, & martyrij virginea pectora inuitantis, vt Agno concinant nouum canticum: qui fauor cœlestis solis Virginibus tribuetur?

3. Peregrinatio tot millium in tenera ætate.

Tertium, tot teneras puellas & earum exemplo pueros etiam, sororum amore, ac parentes stimulis prolium excitatos relictâ Patriâ, fortunis amplissimis, adeoque sceptris Regijs iter ignotum, per mille vitæ pericula, in exteras suscipere regiones: nec vllam è tot millibus in tam longinquâ, & æstuosâ peregrinatione à proposito deflectere. Priuilegio prorsus singulari: scilicet tantum olim in Germanis mulieribus valuit maritorum amor, vt cum lactentibus, & alijs liberis, vel humeris, vel brachijs deportatis desertâ patriâ, superatis Alpibus in Italiam pergerent; imò viris iam debellatis à Mario & contrucidatis, tantus exarsit castitatis, tantus fidei coniugalis amor, vt cum eius violandæ periculum, à Romanis exercitibus immineret: prolibus ante ad saxa allisis se præcipites agere maluerint è montibus, quam Italorum cedere libidini corpus polluendum: idem non poterit castus amor Christi, qui prodigijs & fauoribus cœlestibus, Angelorum præsertim, Deiparæ, & Sanctarum Virginum præsentia sic animauit sodalitatem, vt omnis lassitudinis immemores, laboris, & molestiarum auidæ; vitæque prodigæ, tenellæ Virgines ad mortem velut epulas ardentissimè properarent?

4. tot Reges & Episcopi simul occisi.

Quartum, tot simul Reges, & Reginas spretis Regnis, tot Præsules diuersarum Europæ Ecclesiarum relictis infulis, vna cum Vicario Pontificio conflare societatem tam illustrem, qualis nulla coijt vllo tempore in causâ tam piâ, & difficili martyrij, ad quod vnanimes, ex omnibus mundi plagis, per tot passuum centena millia, in vnum confluxere, vt nobilem ante collectum Parthenium exercitum insigni, & copiosa accessione decorârent, & cum eo barbaris offerrent pro Christo corpora lanianda, & nullo vnquam tempore vno in martyrij stadio, tot Reges & Præsules Christi sanguine, vel infulis spectabiles decurrerint, quot in hac Coloniensi palæstra cum Virginibus Vrsulanis.

5. nullum è tot paruulis à fide defecisse.

Quintum denique omnes ad vnum, qui Coloniam attigerunt, puerorum etiam vel infantium ad quingentos, tot victimas Deo barbarorum esse litatas immanitate, eodem loci, si vnam exceperis S. Cuneram, quæ quod martyrium cum alijs Agrippinæ inchoauit, id in Rhenensi feliciter oppido consummauit. Quod si tanta vnius Agnetis, S. Virginis sitis inexhausta martyrij amore sponsi subeundi, sic Ecclesiam militantem roborauit, cœlestem Patriam orco triumphato exhilarauit, tropæa sponso pulcherrima gladij incisione erexit, & sanguine colorauit; Quid tot millia incorruptarum Virginum credimus præstitisse? quæ tantis opibus, honoribus, & delicijs calcatis tot suo exemplo regijs adolescentibus & mitratis Præsulibus allectis, generosè se ipsas Christo victimas pro amore Virginitatis immolarunt? Hæc clariora sanè diuinæ omnipotentiæ argumenta, quam mille mortuorum ad vitam mortalem excitationes.

CAPVT

CAPVT III.

Prodigiosa Sanctorum Angelorum obsequia Virginibus in itinere exhibita similibus historijs confirmantur.

Miranda narraui in Itinere pedestri Romano, quibusdam incredibilia: certè non noua, nec priscis inusitata temporibus; nec à nostris aliena cœlitum, & Angelorum obsequia: *primò* enim ostendi viæ duces eos exstitisse; qui viarum asperitatem, longitudinem, difficultatem ambulantium puerorum, & Virginum infirmitati admetirentur, vt absque corporis defatigatione, sine viarum impedimentis, Alpium viris etiam formidandam altitudinem hilares, integris etiam viribus decurrerent. *Secundò*, ijdem de commeatu & itineris securitate singulis abundè prospexerunt. *Tertiò*, in occursu fluminum omnes vel subiectis repentè pontibus (vt de Virginibus Eichsfeliæ defunctis dixi) transmiserunt: vel ipsi transuexere prodigiosè; quandoque & ipsas Deus aquas lapidum in rigorem solidauit: vt quasi terram calcare viderentur. Quæ omnia quamuis mira fuerint: non tamen prorsus noua & inusitata, qui sæpè etiam in veteri instrumento, maiora suis clientibus seruitia libenter exhibuerunt: vt Tobiæ iuniori Raphaël, & Lothi familiæ duo Angeli, quam à Sodomorum incendio vindicarunt, comites & duces itineris. Wilhelmus Tyrius scribit de exercitu Catholico, cum is in discrimen quod euitari non poterat, fortuitò incidisset, vt omnes à vijs abducti procul aberrarent; & iam angustijs locorum intercludendi, prementibus à tergo hostibus, totusque exercitus nisi cœlitus subuentum esset, internecione delendus videretur: ecce tibi præsens de cœlo auxilium; dux itineris nouus, & ignotus, isque signiferum indutus cœlestis nuncius alia via Christianorum deduxit exercitum Hierosolymam vsque, saluum & incolumem, quo portentoso perfunctus ministerio, ab omnium mox oculis euanuit. Ex Surio in vita Mariæ Ogniacensis constat eam tam fauentem quauis in re habuisse Angelum, vt eius in omnibus præsenti imperio regeretur: nam cum edendum, cum incumbendum, cum surgendum esset, id etiam cœlestis genius voce Virgini præcipiebat: geminam Tobianæ historiam memorat Petrus Equilinus ex Francorum gestis de Aurelianensi quodam: hic Compostellam ad D. Iacobi peregrinaturus, sæpius tutelæ S. Raphaëlis in via se commendauit; magno suo emolumento; cum enim progredienti silua à latronibus infessa propinquaret, cursu citatiore nitebatur latentium declinare insidias: forte pone sequentem obseruabat viæ comitem: is rogat quid ita properaret, cui dum insequentes digito monstraret prædones: abesse metum iussit: tantummodo præeuntem sequeretur, iam ripam fluminis proximè accedebant, prementibus vestigia latronibus: vbi subitò se cum comite in oppositum marginem translatum gaudet, attonitis in litore ad miraculi spectaculum prædonibus: sed maius in reditu prodigium eidem contigit: iam siluam, latronum sedem, attigerat, quid ageret metu solicitus? ad vicinam declinat arborem, ibi leni sopore quiescit. Ecce adest notus viæ Comes Raphaël, & qui saluum S. Iacobo stiterat, spondet incolumem etiam in Patriam se reducturum: dumque expergefactus, vbinam esset circumspicit, dieì tantum itinere domo se abesse comperit: summoque perfusus gaudio, duci suo S. Raphaëli sospes in Patria gratias habuit.

Angeli metatores. *Commeatũ curant.* *Tobiæ 4.* *Angelus exercitũ à proximo exitio liberat.* *Tyrius lib. 16. c. 8.* *Petrus Equil. l. 4. c. 141.* *Mira S. Raphaëlis in ducendo peregrino clementia.* *Reductio mirabilior.*

An etiam de curatione annonæ, & comportatis alimentis dubitare quis poterit, qui voluerit animo, quomodo Agari & Ismaëli sitienti de potu prospexerint: Eliæ famenti panem detulerint; Danieli in spelunca Leonum cibos curarint? ijdem forma adspectabili facile à primis & feruentissimis Christianis pro designatis Martyribus copiosum commeatum impetrarunt.

Curatio annonæ per Angelos.

Cœli ſerenitas.

Item de tranſmiſſione fluminum, curata cœli ſerenitate ſine pluuiá, de caloris adulta æſtate temperamento dici poteſt: quarum rerum vt obuia præteritorum exempla, vnum tantum laudabo ſeculi ſuperioris Thaumaturgum Ioſephum Anchietam, qui pari felicitate (non dubito, quin Angelorum miniſterio) elementa omnia, aues, & animalia ad nutum habebat. Ac primo de alimentis narrat vitæ Auctor, cum nihil in collegio Vincentiano ſupereſſet annonæ, iuſſit tamen conſueto tempore ſignum menſæ ære campano dari: dumque omnes præmiſſis ſtatis precibus menſæ aſſident, pulſantur fores collegij, & ciſta recentibus epulis offertur, quibus eo prandio Patres abundè ſe refecerunt.

l.3 fol. 211.

lib. 4 fol. 363.

Alio tempore redibat P. Ioſephus à piſcatione: erat tempeſtas valida, denſus imber, grauisque ortus ſub veſperum nunquam ceſſauerat, & duraturus totam noctem videbatur: obiecit ei comes: *Opportunam ſanè tempeſtatem Pater ad iter delegiſti; cui Ioſephus: vtinam tam ſimus ipſi viri boni, quam de nobis Deo cura eſt: non enim tantum die craſtino imber moleſtus nobis nullus erit; ſed ne nunc quidem tempeſtate tanta imber vllus eſt, qua ſumus cras iter facturi*, Poſtero iter mane ingreſſi, ad vicum S. Barnabam, qui tribus inde diſtat leucis: quacunque iuerant via tota ad latitudinem 30 paſſuum ſolum ſiccum, ac nullo tentatum imbre ad vicum vſque inuenerunt; cum circa omnia maderent pluuia: accidit ea res circa Annum Domini 1584. Cur non ſimili prodigio, qua redeundum Roma Virginibus erat, via ſicca relinqueretur, licet forte circa Rheni fontes is pluuijs augeretur æſtate, vt deportandis breui nauibus prægrandibus idoneus eſſet? Iam vero quomodo mare ipſum orantem Ioſephum intra alueum ſuum reueritum ſit, & contingere horruerit, lib. 4. deſcribitur. Orabat in litore à ſenſibus alienata mente Anchieta: cum redit æſtus maris, qui cum fluctus eijceret in litus, vbi orabat vir Sanctus, ab eius tamen corpore ita cohibuit vndas, vt aquæ illi & a fronte, & vtroque à latere quaſi in ſinum deductæ, ac velut in parietes erectæ nulla contactum alluuione, ſed nec adſpergine circumſepirent: diceres rubri maris miraculum in tranſitu Hebræorum renouatum eſſe. Non audebat & ſocius Anchietæ intra vndarum hiatum ſe inſinuare; ſed extra vltimos fluctus, quanta maxima poterat vocis contentione Patrem compellabat: ad voces clamoris ſtrepitum adiungebat, cumq; nec ſic quidem fremitum maris ſuperaret, neque altæ contempl uonis ſomno conſopitum Ioſephi animum excitaret, fretus & ipſe diuino patrocinio ſubit intra aquarum ſeptum, Patremque admonet, tempus eſſe hoſpitium repetendi: abeuntes vndæ ſequebantur, præeunteque Patre, talos Fratris alluebant: ille territus periculo Patrem anteceſſit, cum Pater leniter, increpans: *neſcis*, inquit, *quia venti & mare obediunt ei?* timere prohibuit: prætergreſſis tandem extremam alluuionem, tum mare toto litore coæquatum. Multa ſimilia de eodem narrari poſſent, vt quod eodem libro ſcribitur, cum in ſummo æſtu naui veheretur, aues præteruolantes iubet aduocare ſocias, & ſolis radios arcere: illæ magno comitatu redeunt, & in nubem denſatæ, leucæ ſpatio nauim ſuperuolantes, vmbram faciunt, donec vento æſtum temperante miſſionem acceperc: vt vel inde conijcias non defuiſſe Deo, Angelisque modum æſtiuos Italiæ calores temperandi, ne Virginibus officerent. Quæ ſi beneuolus lector attentè conſideret, & componat cum ijs, quæ de itinere Romano Virginum à nobis ſunt ſupra dicta de miniſterio Angel rum; longè inferiora his eſſe reperiet, quæ hoc capite enumeraui, quæ tamen ob ſcriptorum autoritatem nemo vocat hodie in controuerſiam.

Pluuia prodigioſa.

l.4. fol. 460

Aqua in parietum morem erecta.

Vmbra prodigioſa.

Potuere igitur, & diuinæ prouidentiæ conſentaneum eſt, in itinere tantis difficultatibus implicato, cum gentiles adhuc rerum potirentur, & Angelos præmittere, qui hoſtibus armatam manum exhibebant (vt alias factum docui ſupra in naui ſenis teſte S. Paulino:) potuere ſe metatores & duces peregrinationis, ac conſiliorum moderatores (ſicut Tobiæ Raphaël) præſtare, adde & commeatum conuehere, pontes ſternere, vel ſiccis transferre veſtigijs: tum & tempeſtates auertere, nubes in æſtu cogere, vt tot obſequijs ad Dei amorem, & mortem Chriſti cauſa opperen-

oppetendam Virgines animarent. Quod si Gene.32. Iacobo, cum fratri Esau trepidus occurreret, obuij processerunt Angeli tanto numero, vt exclamarit *Castra Dei sunt hæc*? cur se non pro tot millibus Virginum, vt castra hostibus sisterent? quidni ista facerent hominibus, quando supra se cunctam humanam naturam venerantur, & nos velut fratres, & ciues suos fortè & super se exaltandos obsequijs & amore prosequuntur?

CAPVT IV.

De Diuinis oraculis cœlitus huic Sodalitati factis.

NOlo priorem retexere historiam, plena est diuinis oraculis, & responsis, tum S. Vrsulæ Duci, ac Reginæ; tum comitibus non vno in loco, sed in omni Europa, Britannia, Germania, Italia, Græcia factis: quibus è diuersis plagis ad illam societatem ineundam tot viri, virginesque cœlitus inuitati, vt tota exercitus Vrsulani euocatio, prætextu nuptiarum instituta, diuino consilio gubernata, felicissimè peracta sit, vel voce diuinitus allapsa, vel Angelis forma adspectabili eos excitantibus.

Primum S. Vrsulæ in Britannia datum est oraculum triennio ante martyrium: quo iussa non abnuere fœdera coniugij, præscriptis ab Angelo pactis dotalibus; quibus etiam significatum Regem sponsum lubenti prolixoque animo subscripturum.

Primum oraculum S. Vrsulæ in patria datum.

Alterum Coloniæ S. Sigillindi responsum cœlite internuncio factum est, quo cognouit aduentum Coloniam versus S. Vrsulæ, & sodalium, quibuscum ipsa iussa Romanam suscipere peregrinationem, & cum exercitu Virgineo Agrippinæ vitam pro sponso ponere. Tertium itidem S. Vrsulæ datum in Patria paulo ante, quam prodigioso ventorum flatu classis abriperetur: vt ilico cunctis ad iter necessarijs expeditis, ac commonitis ijs, quos sciebat martyrij teneri desiderio, vela facerent: subinde Coloniam, cum appulisset nocte cœlesti visu animata ad iter Romanum capessendum; promisso è cœlis auxilio, & omnium, quas ducebat Virginum reditu, vt Coloniæ in decreta Dei consilio palæstra martyrio coronarentur.

S. Sigillindi Coloniæ.

Interim varia sunt varijs in locis edita diuinitus oracula; S. Marculo Byzantij in Thracia; Cyriaco Romæ, nocte prima aduentus Virginum. Atque dum Romæ Cyriacus ad martyrium inuitatur, Coloniæ Aquilinus Episcopus monetur de sarcophagis præcipuis de sodalitate præparandis. SS. verò Foilanus & Simplicius Episcopi, vt cum exercitu Parthenio martyrium faciant; qui duo cum societati Vrsulanæ in via occurrissent, & ea sibi inuicem tam varijs in locis reddita cœlitus oracula consone inter se & cohærentia retulissent; cum etiam simili responso cœlitus è Britannia excitus aduolaret sponsus Aetherius, (cuius etiam aduentum biduo ante S. Vrsula cœlesti nuncio didicerat) quis explicare verbis, imò mente potest concipere, quo ardore ad palmam omnes Martyrij ipsamque palæstram Coloniensem (quam omnes vno ore decretam asseuerabant) properarunt?

Mitto quotidiana per iter Romanum ostenta Angelorum, quos in aëre, vel terris ante se gradientes intuebantur Virgines, & de omnibus necessarijs rebus affatim sodalitati prospicientes: qui etiam mortuas Pollinctorum instar cum ciuibus Coloniensibus mandarunt sepulturæ. Aderant, & sæpè delapsæ cœlo Virgines, aliæ & Martyres multò antè pro Christo, vel eo ipso tempore trucidatæ:

vt Flauia, Domitilla, cum Theodora & Euphrosyna, de quibus ad septimum Maij Surius: S. Glyceria, Cæcilia, Martina, vt earum exemplo magis animatæ fortius pro sponsi amore ad mortem vsque decertarent. Hæc si quis fieri potuisse ægrè in animum inducat suum, vetus nouumque consulat instrumentum: quot ibi Prophetis cœlitus oracula reddita? quoties Patriarchis & alijs internuncij cœlites adstitere? quod si Angelorum tam sedulam miretur nauatam operam, intendat in vitam Achatianam: habebit eosdem Magistros in fide; Duces in prælio; comites in Martyrio; baiulos animarum, & vespillones corporum: consulat & Surium 15. Maij in S. Dymnæ historia, cuius corpus Angeli condiderunt marmore, & gemmæ nomen eius insculpsere, vt ad posteros transmitteretur.

CAPVT V.

De visis Vrsulanæ Sodalitatis post martyrium.

1. PRimum fuit, quo totus rediuiuus exercitus Parthenius, quantus fuit cum Angelis & alijs cœlitibus peracto statim martyrio ita multiplicatus apparuit, vt singulæ Virgines singularum legionum duces viderentur.

2. Alterum, quo sociam S. Cordulam in naui præ timore delitescentem animarunt, vt eam martyrij reciperent sociam, & sodalitatis à Deo præfinitus numerus compleretur: nam nocte concubia visæ sunt eidem, palmis & coronis insignes ad cœlum gloriosæ cum Angelis subuolare, quibus inspectis tropæis præsertim earum Virginum, quas ipsa prius ad fortiter pro Christo occumbendum præparauerat, ab eisdem ad eandem aureolam est efficienter exstimulata.

3. Illustris & illa fuit visio, qua tota se Sodalitas Vrsulæ: suis Virgines distinctæ Chiliadibus; suis Episcopi, Reges viríque Principes ordinibus, cum Æthereo sponso, cum Cyriaco vicario S. Elisabethæ se stiterunt: ac Pontifices quidem infulis & alijs Pontificalibus ornamentis decorati; Virgines vero palmas gestantes manibus, coronis redimitæ aureis, omnes candidis, & niueis amictæ vestimentis, frontibus sanguine purpuratis.

Similia Virginum ostenta vidit S. Aszelina sæpius: conuersi duo Cistercienses, alter veteris montis, alter Villariensis: nolo iam ea retexere, quæ libri noni extremis capitibus narraui cultoribus Vrsulanæ sodalitatis in morte accidisse: illud tantum dico, locum Vrsulanæ Basilicæ Coloniensis creditum à plurimis nomina reuelationibus accepisse: in quo & tam frequentia Virginum, quæ sepulturæ suæ locum creberrime indicarunt, visa facta sunt, & viri etiam sanctitate illustres SS. Cunibertus, Norbertus, Hermannus, Petrus Faber, alijque ibidem tam raris luminibus cœlestibus, & prænotionibus diuinis fuerunt decorati.

CAPVT

CAPVT VI.

Ciuitas Coloniensis D. Vrsulæ & Tutelarium Patronorum præsidio obsidione liberatur. A. 1269.

VErum est illud Ethnici cuiusdam dictum, vrbes religione melius, quam mœnibus cingi: plenæ sunt Ecclesiasticæ historiæ exemplis Diuorum tutelarium, qui ciuitates ab hostibus penè interceptas præsidio suo conseruarunt. Sępè id alias, tum luculenter experta est ciuitas Coloniensis Anno 1266. vt alij volunt, 1269. cum in summo discrimine, & deditionis periculo, præsens in mœnibus Diui conspecti auxilium laboranti attulerunt. Cum enim eo tempore vicini principes eam cinxissent obsidio: nec oppugnationem posse diuturnam tolerare videretur, quando non ita multo ante ciues intestinis odijs, & varijs diuisi simultatibus rursum collidi facilè mutuis inimicitijs potuissent: placuit tamen ea tempestate Diuinæ bonitati Diuorum tutelarium deprecatione ab exitio vindicare Coloniam.

Iacebat in tentorio Cliuensis Comes somnum capturus eo loci, ex quo prospectus patebat versus ciuitatem: quam nocte intempesta videt luce circumfusa radiare: nam accensis propè mœnibus funalibus, omnis circumquaque regio collucebat: stupor somnum excutit, præsertim cum lumen vnum inter reliqua solis instar fulgurare notat, quod Reginam S. Vrsulam aureo redimitam diademate ducem exercitus præferre manibus obseruat; eam vndena Virginum millia ponè sequebantur: succedebant Parthenium exercitum virorum agmina tam Thebæorum, quam Maurorum, Ducibus ac antesignanis SS. Gereone & Gregorio: ibant cunei militares cœlitum extra vrbem propè mœnia, totumquè Coloniensem hemicyclum ordine lustrabant. Ita quidem, vt dum portæ alicubi propinquarent, Regina dux exercitus eam cruce rosea consignaret: mox Virgines, reliquique Martyres omnes eodem sigillo portas singulas contra hostium assultus munierunt: iamquè tam campestrem vrbis regionem, quã Rhenanum marginem ritè collustrarant, & reduces portam piscinæ (quæ nomen vetus hodieque retinet) attigerant: ecce tibi protinus illa seris resolutis panditur: redeunt in vrbem suam Diui Tutelares omnes. Duxit noctem illam insomnem Cliuensis regulus pauore stuporeque defixus: & cum eo Stephanus quidam Comes auratus, qui soli prodigium illud conspexerant: ij cum frustra se viderent cum cœlo Diuisque belligerare; terrorem albescente cœlo totis castris incusserunt: ac discessu suo fugam omnibus suaserunt. Rem gestam narrat præter Coloniense chronicon Bredenbachius & Schultingius; qui addit præisse cum face Deiparam, & singulis singula funalia attribuit, ac tandem pacis internuntium ciues inter & Archiepiscopum missum B. Albertum Magnum (eum qui decem circiter annis post S. Cordulam solenniter eleuauit) Ratisbonensem Episcopum, qui omne dissidium rara felicitate, & dexteritate composuit: Exstat in mœnibus ciuitatis in lapide excisa rei gestæ series; soletque Senatus Coloniensis in huius cœlestis beneficij memoriam, & gratiarum actionem ipso SS. Maurorum festo 15. Oct. decem prægrandes cereos Basilicæ S. Gereonis dono transmittere, qui in crypta SS. Maurorum tunc 24. horis lucere conspiciuntur: quod ea nocte, quæ festum Maurorum præcurrit, id credatur visum apparuisse.

Bredenbachius l. 4. collatio. 21. Schultingius to. 4. Ecclesiastica Bibl. p. 2. Quæ etiã in Chronico M.S. Burgrauij Steindorpij reperi.

CAPVT VII.

Ad Virginum Sanctarum sepulcra, præsertim S. Cordulæ, lumina emicant, idque similibus ostentis confirmatur.

NOn Christus tantum lux dici voluit, ipsos suos Apostolos lucem mundi nominauit: & cunctis hoc mandati Christianis dedit. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona*: Ideò Sanctorum & corpora & sepulcra Deus sæpè stellarum vel cereorum luce decorauit. Et passim Deus Virgines has martyres tam statim post mortem, quam postea circa corporum inuentionem luce cœlesti honorauit. Ita S. Cuneræ tumulus luminibus crucis in modum collucentibus detectus est: quæ cum famuli curiosius, & propius intuerentur ex oculis euanuerunt. Ita S. Quirillus & Clematius nocte flammeis exciti visionibus sunt, vt S. Florinam sepulcro decenter conderent: Clematius similiter ostentis flammeis ex oriente euocatus est, vt Basilicam Coloniæ Sanctis Virginibus à fundamentis restauraret.

Voluit eodem modo Deus S. Cordulæ tumulum postea, quam à B. Alberto Magno Anno 1278. translata ex pomario in templum esset, luminum splendore illustrare: testantur id vetustissima loci M. SS. nam Mulier vitæ integritate celebris: sæpè itabat Coloniam ad limina Trium Magorum, & Sanctas Virgines: diuertebat autem in domum vicinam Cordulani templi, quæ cum noctis concubiæ silentio cantatis vicino in templo matutinis horis orationi pro more se dederet, & nescio quo impulsu cubiculi fenestram panderet, videt 4. funalia ad 4. angulos loci ardentia, ex quo recens effossa S. Cordulæ ossa in templum à B. Alberto delata fuerant: dumque attonita locum omnem diligenter oculos obiret, num quid lateret prodigij, ecce fragrantissimum sentit odorem ex eadem humo quaquauersum diffundi, qui mira animum dulcedine recreabat: mansit defixa oculis ad crepusculum vsque, cum lumina disparuerunt: nihil dum mulier illa intellexerat de recens effossis sacris exuuijs, ergo hospitam conuenit, exponit visa à se lumina, & odoris perceptam suaueolentiam: excipit illa de odore: sibi etiam sæpius illum expertæ exploratissimum esse: de luminibus verò nihil audere affirmare, percrebuisse tamen ciuium sermonibus, conspecta sibi lumina: causam autem portenti cum rogasset, de S. Cordula ibi recens inuenta audijt, magna animi delibuta consolatione: qui Sanctas Virgines & Martyres in terris talibus nobilitarat prodigijs, & se eorum testem oculatū habere voluisset.

Lumina videntur in loco tumuli S. Cordulæ.

Longe mirabilius suprà ex Petro Leidensi Carthusiano protuli de S. Christiana, quæ lucis splendidissimæ instar nocte è templo egressa, ad montem vicinum trium Virginum inuisebat, quando reducem tria stipabant similia lumina, quæ sola deinde eodem repetito tramite ad suam redibant Ecclesiam: mirum id videri multis posset, & fabulæ quam historiæ similius: nisi gemina scriberent historici probati, qui seculi sui res gestas concinnarunt.

Tursellinus in Lauretana historia solenne facit famoso orbis sacello, flammis cœlestibus decorari; quasi B. Virgo ipsa vicina sibi templa inuiseret: nam c.9. libri 3. ait, circa An. 1550. igneam per noctem velut columnam visam ingenti splendore collucentem, Lauretano incubare templo, inde Maceratum versus ad millia passuum 14 paulatim progredi, demum super templum S. Mariæ cognomento Virginum in suburbano Maceratensi considere: id prodigium à Franciscanis Capucinis suburbani cœnobij intentius sæpiusque obseruatum, cum à matutinis diuinarum laudum officijs ante lucem de more ad orandum Deum recepissent se in siluam proximam: ab ijsdem deinde vulgatum, B. Mariam cœlestis flammæ specie lapsam è cœlo in suam natalem domum; deinde ad alteram suo nomine dica-

Ignes è domo Lauretanâ emicātes.

dicatam ædem processisse, vt eo argumento fidem faceret mortalibus, illam quoque ædem sibi esse cordi, & insolita miraculorum in illa æde subinde patratorum copiam, haud dubiam cœlesti prodigio addidit fidem.

Non ita multo post cum Iulius 3. Societatis IESV Patres in æde Lauretana posuisset, qui excipiendis peregrinorum confessionibus operam darent, reuocatæ cœlestes flammæ, quasi Deus illis prodigijs ad exhomologesin inuitaret: certè ante vertentem annum nocturni ignes tanquam stellæ visi erumpere è Lauretanæ Ecclesiæ tholo, ac versus montem Filatianum (Pagus est Laureto proximus) sensim velut agmine quodam procedere: ibi supra vetustam B. Mariæ ædiculam quasi choreas in orbem agitare aliquamdiu; denique ad Lauretanam ædem, vnde decesserant, recipere se: id primo à pastoribus eius loci accolis; inde horum indicio etiam ab incolis notatum: populoque vniuerso tanta quidem omnium admiratione, vt stupor quidam cunctorum animos occuparet, nec breue, aut fugax spectaculum erat; sed diuturnum, ac propè ipsi æquale nocti: à secunda enim ferè noctis hora, vsque ad primam auroram tenebat: itaq; complures rei propius visendæ auidi, ad cũ accurrebant locum, qui cœlestibus ignibus collucere videbatur: at vbi eo ventum erat, mirabilis illa species eminus conspecta subducebatur oculis cominus intuentium: cum tamen eodem ipso tempore prospectantibus appareret; quæ cœlestium luminum fama, vt fit, celeriter Piceno vulgata, ad tam iucundum spectaculum finitimos exciuit populos. Pernoctãtes igitur sub dio opportunis ad spectandũ locis, cœlestes flammas ex æde Lauretana emicare, ac supra ipsorum capita ferri videbant, haud minore admiratione, quam gaudio: nec vana illis fuisse spectacula mox miraculorum ostendit euentus; constans fama est, ædiculam illam complures mortales ingressos, Dei Deiparæque Virginis dono varijs depulsis morbis domos suas reuertisse incolumes; ex quo numero claudos, surdos, herniosos & energumenos fuisse. Addit Tursellinus c. 13. sentire sillas Lauretanorum luminum in alia B. Mariæ templa excursiones hoc significare mortalibus, Lauretanam ædem longè & fastigio & dignatione inter alias eminere, quod in illa B. Virgo diuersari, hic quodammodo habitare videretur: vt iam non inusitatæ 4. luminũ excursiones videri debeant, ad Virginum Vrsulanarum honorem à Deo sæpè exhibitæ.

Iucundũ noctu spectaculum cœlestium luminum.

CAPVT VIII.

Odor fragrantissimus Vrsulanas reliquias manifestat.

QVemadmodum Sancti & Electi Dei *velut odor balsami* fuerunt ante Dominũ: qui & sursum elatus cœlites recreat, & per orbem quaqua versum diffusus trahit odore virtutum, & suaueolentia sua ad iter illud cœleste continuandum: vt sint chori illi Virginum *velut odor agri pleni, cui benedixit Dominus.* Sic odoris fragantia communiter hæ Sacræ reliquiæ cum è terra leuarentur, sunt agnitæ.

Gen. 27.

Alibi dictum est ad Veteris montis Monasterium mille fere delata esse corpora sodalitatis huius, quæ cum lota à fratribus soli siccanda exponerentur, teterrimum fœtorem è loco illo exhalassent; at vbi solenni Abbatis Gosuini precatione locus ille lustratus est, os equinum spurium prodigioso turbine eiectum esse; moxque sacra relicta lipsana incredibili fragrasse suaueolentia.

Circa S. Odiliæ exhumationẽ vicinus Arnulphus æger, cum inusitata odoris noui fragrãtia excitus ad reliquias deportatus esset, eas piè veneratus, recepit sanitatẽ.

Iam verò S. Cordulæ nõ tantum sacras exuuias iste odor comitabatur (qui tã eximius erat, vt B. Albertus alijq; præsentes quasi in odoratissimo sibi Paradiso morari viderentur) sed ipsa etiam terra sepulcralis, & tumuli locus eandem retinuit fragrãtiam. Vt omittam alteram S. Cordulam Vicon iensis cœnobij, quæ hodieque eodem odore suauissimo præ alijs reliquijs decoratur.

Similia de S. Christiana & alijs tribus Virginibus Cunegunda, Wibrande & Mechtunde alias dicere me memini, quarum non tantum ossa fragrarunt suauissimè, sed adnatum è sepulcro lignum: vel quod illi incumbebat violas olebat, quem

odorem lignum incisum vaporabat; quamuis partes resectæ velut submota radice odorata, omni suaueolentia destituerentur.

Nouissimè etiam ætate nostra A. 1607. ad Machabæos eruta sacra Virginis ossa & in Maiore Nazarethano Asceterio recondita, sola primum odoris suauitate cognita sunt esse de sodalitate Vrsulana; quod non ita multo post sanitas omnibus membris captæ restituta comprobauit.

Denique in Belgio Valencenis, cum casta Virgo à nefario amatore toties oppugnata victrix triumphasset, & quasi de victoria gratulatum venirent vndecim millia Virginum, inuocata in certamine; licet non viderentur; odoris tamen suaueolentia diu in loco illo vaporante se ipsas satis declararunt. *Trahite nos post vos ò castæ* Virgines, quarum *nardus dedit odorem suauitatis: curremus in odorem vnguentorum vestrorum*, vt & nos *Christi bonus odor simus.*

CAPVT IX.

Terra sepulcralis Sanctarum Virginum serpentes & venenata fugat animalia.

Gen. 3. Deipara victrix serpentis

QVod de Virginũ Regina Deipara Deus serpenti olim minatus est, *ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo eius.* Idem de alijs Virginibus dicere fas est: quibus antiquus serpens præ alijs insidiatur; sed dolos veteratoris vincunt virtute crucis Christi, ac patrocinio Deiparæ, sic Virgines nostræ Vrsulanæ egregię cultrices Dei genitricis, quæ Dux exercitus Parthenici sæpè ijs adspectabili forma visa est: dolos serpentis stygij virtute crucis superarunt: nec mirum igitur ipsam sepulcralē earum terram ea pollere virtute diuina, ob contactum sacrarum exuuiarum, vt quæ hostilitas agninam & lupinam inter pellem intercedit, eadem hanc inter terram, & serpentes, ac venenata animalia sit, quæ vel fugiunt ocyus, vel etiam lapidescunt, vt de efficacitate aduentus trium Virginum Eichselensium ex Petro Leydensi, lib. 9. c. 32. retuli: nam continuo quæuis virulenta animalia ad Virginum è naui egressum in ea regione subita metamorphosi in lapides cōuersa, hodie etiam in saxis ipsis serpentium viatoribus expressam figuram exhibent.

Lapidescunt animalia venenata.

Paucis annis post S. Cordulæ exhumationem rarum accidit prodigium terræ sepulcralis beneficio. Oppidum Arweiler abest 7. Colonia milliaribus, propè quod castrũ incolebat miles, cui puella rarę pietatis seruiebat: erat in castro turris præalta captiuis attributa: quæ in vna sui parte serpentibus, bufonibus, & alijs venenosis abundabat animalibus: dici vix potest; quibus molestijs vincti in tetro carcere vexarentur: nullius nisi puellæ alicuius miseratione: quę cum eorũ continuos non ferret eiulatus, frustra multorum remedia exquisiuit. Fama iam tota Coloniensi patria de S. Cordulæ inuentione vulgata exciera finitimos: nouam vt repertam Diuam tutelarem Coloniensem inuiserent: & ipsa decernit in viam se dare; si fortè è tumulo Virginis aliquam posset miseris adferre medicinam. Venit Coloniam: sacculum sepulcrali S. Cordulæ terra infarcit: ac magna cœlestis auxilij præconcepta spe, redit ad castrum: & clam Domino in præaltam turrim terram contactu sarcophagi Cordulani sacratam deijcit: nec vlla postea venenata illic animalia apparuerunt. Historiæ illius autor sacerdos S. Ioannis mirificè & iure gratulatur cœnobio, quod priuilegio, quo S. Vrsulæ Basilica, gaudeat, quæ præcipuum sacrarum Virginum cœmeterium existimatur, & quod eodem Deus pomarium S. Ioannis ea parte decorarit, quæ sacra S. Cordulæ lipsana tot seculis gremio suo complexa est: nam præter alia, quæ alibi Basilicæ Vrsulanæ priuilegia cœlitus data enarraui, hoc etiam vetustissimo carmine rudioris seculi illic appenso continetur.

Terra sepulcralis eadem extinguit.

Ecce secundus honor postremũ dicere conor.
Scimus & est dignũ, sicut memorabile signũ
Terra sepulcrorum de fundo sumta sacrorum
Si dispergatur, loca per quæcunq; fugatur
Bestia, quæ gestat virus, tactuq; molestat.

Hac ope diuina conceditur his medicina,
Cor quibus est sanum, nec talia credere vanũ,
Sit bona scribenti merces, meritumq; legenti
Istaq; credenti, pax, & requies morienti.

Valens

Voluit sanè Deus sacram humum, quæ Virgineum cruorem ebibit, raris nobilitate prodigijs, & quandoque in sanguinem conuertere, vt vel inde historiæ, vel loci posset agnosci, veritas, si nulla exstarent alia monimenta, ideò cogitet quisquis locum istum agri Vrsulani habitat, *vere locus ille sanctus est*, meminerit quisquis basilicam hanc ingressurus est, dici sibi à Domino, *solue calceamenta de pedibus*: prauos affectus animi, libidinosos præsertim & turpes: *locus enim in quo stas terra sancta est.*

CAPVT X.

S. Theomata, Cleomata & Christantia Coloniam ex Thuringia spontè redeunt ob neglectum cultum: idem Argentoratensibus minatur S. Aurelia.

CVm in Falcodesrodensi Cisterciensis ordinis Asceterio in Thuringia vigeret Prælati exemplo, monitisq; pietas, & religiosus cultus sanctarum reliquiarum; Theomata, Cleomata & Christātia Virgines Vrsulanæ in Thuringia per quietē vitæ, loci Præfectū Coloniam euocarunt, ad transferenda eò corpora: quod quietis suæ locū vltro delegissent: Factum etiam sæpè dū exhumarentur, vt appareret, ne quid etiam suarum rerum Coloniæ relinqueretur. Stetit illa Virginum veneratio, quoad vixit is ipse, qui sacras reliquias transportarat: quo demortuo, cum Philippum inter, & Ottonem Romanorum Reges diuisum imperium, bellis ciuilibus colliderecur: & Thuringiam versus martius furor adscenderet, sacra trium Virginum corpora cum ornamentis super testudinem loco satis vili, & neglecto abiecta potius quam deposita sunt; vnde cultus earum adeò consenuit paulatim, vt tandem omnis, & memoria illarum penitus exstingueretur. Pace verò reddita imperio, cum suis omnia restituta locis essent, sola sanctarum reliquiarum arca mansit neglecta: vt tamen cœnobitas officij sui cōmonefacerent Virgines, semel, iterumque ipsam tam vehementi concussione percussere, vt sonitus toto cœnobio ab omnibus audiretur: nec tamen eorum euigilauit socordia: Quare vt nihil intentatum relinquerent, neue locum deserere cogerentur, quem vltrò sibi euocato Coloniam Prælato delegerant, nocte visæ sunt adstare Sacristæ, & cum officij commonefacere: sed cum nec hilum proficerent: iterum apparent; & comminantur, ni cultus reliquiarum prior efflorescat, fore vt loco, in quo adeò contemtui habentur, excedant, & ad priores sedes reuertantur. Quis crederet adhuc susque deque sacra pignora haberi potuisse, nisi temporis illius scriptor Cæsarius idipsum de sui ordinis viris fusè commemoraret, ac in templo S. Vrsulæ expressa ad sepulcra earundum Virginum exhiberet effigies?

Abiectæ v[illegible] reliquiæ.

Monētur religiosi de neglecto cultu.

Noua res & vix audita similis: nox erat, quæ festum solenne anteibat, cum pro more matutinis omnes interessent horarijs precibus, & alternis choris psallerent, in templo stare visæ tres Virgines habitu decentissimo, attonitis stupore omnibus, ac primo altare versus se inclinare abituræ, tum conuersæ primum ad Abbatem, deinde præsentes religiosos, vultu ac corpore incuruato, quasi vltimum dicturæ vale per ostium, quod semper penè obseratum erat, excūt; quas licet vidissent omnes; singuli tamen à se tantum visas esse existimabant. Ergò certatim dictis matutinis Abbatem singuli conueniunt, visum exponunt, miratus Abbas, à singulis esse rem visam, & illam omnibus inesse opinionem à se solo rem sigillatim conspectam esse: aduocat concionem religiosorum, quid visum illud portenderet, exquirit. Fuit, qui offensas diceret Virgines ob cultum earum tanto tempore intermissum, alias sibi sedes quæsijsse; nec displicet alijs viri iudicium: ad scrinium supra testudinem abiectum itur: quod cum vacuum reperissent, communi consilio Coloniam Abbas mittitur; exponit nocturnum sub matutinis visum.

Tres Virgines Coloniam redeunt.

Virgi-

Virgines Vrſulanæ cum Antiſtita viuente Friderinde, quæ olim earum pectinem ſublegerat: Sarcophagos, quibus incluſæ fuerant, aperiunt: dictasque in ijs reperiunt reliquias: vnde magno delibutæ ſunt gaudio, quod tam inuſitato prodigio reuertiſſent ad locum cultui ipſarum aptiorem: nec induci vllis Abbatis precibus potuerunt, vt ſupplici redderent in Thuringiam reportandas: Caput tamen alterius Virginis accepit, cum quo triſtis ad ſuos remeauit.

Illic repe-riuntur.

Addit Cæſarius vix aliquam Colonæ in S. Vrſulæ Eccleſia Virginem eſſe, quæ tam iucundam ignoret hiſtoriam. Adſeruatur vnum in oratorio aureo caput, cui hæc inſcriptio. *Hæ reliquiæ reuerſæ ſunt Coloniam.* Sarcophagi earum in extremo templo viſuntur adiectâ picturâ, quæ hiſtoriam exhibet, luculenta ſubiecta facti expoſitione. Probat eandem Gretzerus in libello de tribus Regibus, & Chriſtophorus Browerus in antiquit. Fuldenſibus: vnde rectè mendoſam arguit Baptiſtæ Fulgoſi narrationem, qui *primò* Trium Regum fuiſſe corpora ſcripſit: *ſecundo* Fuldam tranſlata credidit: Errori dedit occaſionem: quod Virgines illæ Reginæ quandoque nũcupentur: 2. quia Fuldenſe Aſceterium in Thuringia nominatiſſimum toto ſemper orbe fuit: at Folckoderhode multis nec nomine notum.

Porrò Virgines optare communi illo in Virginũ conditorio & templo Vrſulano præ alijs locis honorari, confirmat *Primò* S. Cordulæ viſum, longè ante inuentionem, quæ licet alibi tumulata, ibidem tamen voluit quotannis poſtridie S. Vrſulæ diem ſuum agi ſolenniter: vt dixi lib. 7. c. 22. *Secundo*, quia cũ Argentorati S. Aureliæ cultus ciuium negligentia refrixiſſet; viſa An. 1460. ſepulcrum exſcendere, templum inambulare, quaſi egreſſura cum ſtomacho, quod ingloria deliteſceret: ideò comminata ciuibus eſt, Coloniam ſe migraturam, vt ſaltem communi Virginum Vrſulanarum honore frueretur; quæ Argentorati cultu ſuo particulari deſtituebatur.

Quæ res cum omnes ſacrarum reliquiarum cuſtodes: tum vel maximè, debet Colonienſium animos ad pietatem, & cultum ſacris exuuijs debitum exhibendum excitare: ne & ipſæ neglectæ defenſione & patrocinio ſuo ſpolient ciuitatem, & ita toties hoſtium armis expetita ſuccumbat, & ſacra illa pignora in ruinam, & exitium loci alio transferantur.

CAPVT XI.

Vltio diuina in ſacrarum reliquiarum violatores, & voti non ſeruati pœna.

B. Hermannus inuiſebat piam, & hoſpitalem feminã in caſtello vicino, ad quod allata duo capita Virginum Vrſulanarũ in ſcrinio ſeruabantur: caſus tulerat, vt illud in terram deponeretur: cumq; non nemo nulla religione motus ſacrarũ reliquiarum, arcæ inſideret; exarſit B. Hermannus zelo defendendi honoris Parthenij; nec tamen ſuccurrebat remediũ, veſani hominis impudentiã frenandi, deſiderauit ergo iuſto Dei malorũ vindicis iudicio tali pœna plecti, qua Deus vltus eſt S. Martini contemtorem ſede ſuccenſa, vt vel inuitus adſurgẽdo cogeretur ſuum Sanctis honorem adhibere. Aequam viri ſancti indignationem ratam Deus voluit, & meritas ſceleris ilico repoſcit pœnas: ſenſit enim ardore ſubito membra quaſi conflagrare: exilit attonitus, quaſi excuſſurus flammam, quam tamen nuſquam aduertit, donec à viro ſancto didicit dignas exigi ſacrilegij pœnas, quod ſacras reliquias, & honorem Diuis debitum violaſſet; quæ res & cautiorem illum reddidit, & magis pium: ita c. 31. vitæ autor.

Punitur ardore igneo reliquiarum violator.

Clementes in hunc exſtitere Virgines: ſæpè tamen iratæ, vitæ etiam pœnas expoſcunt impiorum: nam vti pronæ ſunt ad ſuccurrendum miſeris, opem petentibus, ita ſeueræ in eos, qui fidem ijs iuratam violant. In Peruuio An. 1603. Sacerdos vnus ex Noſtris nullum non lapidem mouerat, vt Indi vxorem à vitæ turpitudine ad honeſtatem traduceret: fruſtra tamen: illa enim contemto Sacerdotis conſilio, diuortium ſumma ope facere conabatur: & vt res bellè proce-

Annus Societ. An. 1603. fol. 223.

procederet, probam mulierem adit, rogatq; vt se aliquam piam rationem edoceat, qua à Deo impetret, quod tantopere exoptat. Annuit mulier, & vt Diuæ Vrsulæ & sociorum opem imploret Indam hortatur: nec enim inquit patrocinio tantarum Virginum defuturum est tibi auxilium, dum eo contendas animo, vt vitam meliorem instituas: contra verò capitali plectendam supplicio si id liberioris vitæ cupiditate moliaris. Acquieuit Inda piæ feminæ pio consilio, & res successit: Fluxu tamen temporis, vbi se vidit liberam, pacti immemor, & consiliorum, quibus illam ad honestè viuendum noster Sacerdos erudierat, in omne se flagitium præcipitem egit; at non diutius distulit vindictam Deus; postero enim anno, eodem Sanctarum Virginum die frustratim fœtum effudit; octauo cessit vita. Nam sicut beneficæ sunt in supplices Sanctæ Virgines; ita seueræ in fœdifragos, præsertim cum nulla superest spes frugis melioris, omnibus ante pertentatis remedijs.

Et morte mulier fœdifraga.

CAPVT XII.

Eligunt sibi Virgines certa sepulcra & translationis loca.

NOtum est Sanctos, magnis sæpè prodigijs certa sibi quietis loca designasse: contendebant de S. Materni corpore Colonienses, Tungrenses, Treuirenses: atque vt Chronicon magnum Belgij ait, cœlesti monitu naui sacrum corpus impositum est, quæ nullo nauclero, remigio Angelico, aduerso flumine, citato cursu progressa, Treuirensibus id deberi satis indicauit.

Sancti eligunt loca sepulturæ. S. Maternus. *Chron. M. Belgy p. 4.*

S. Seuerinus Burdegalæ defunctus cum esset, vt Colonienses ad corporis sui translationem excitaret, trium annorum siccitate, & sterilitate compulit: sacro enim corpore Coloniam inuecto incredibilis fertilitas, & rerum omnium abundantia reditum Præsulis in vrbem decorauit: vt ex eo tempore Coloniæ prouerbio iactaretur, *domi esse S. Seuerinum.*

S. Seuerinus.

Sic S. Euergislus Brunoni postea Coloniensi Archiepiscopo noctu apparuit, pullatus conscissa veste, dixitque: *Videsne qualiter à tinea consumta sunt? quoniam tu illuminabis lucernam meam: illumina & tenebras meas:* Itaq; de loco transtulit sacras exuuias, & Coloniam in S. Cæciliæ Basilica magna celebritate argenteo inclusas loculo transportauit: ita Chronicon Coloniense & Belgicum.

S. Euergislus.

Nec minus Vrsulanæ Virgines ante martyrium inter Basileam, & Argentoratũ defunctæ, certa sibi sepulturæ loca delegere. De S. Christiana ita Vrstisius ait. *Cum Basileæ vitam cum morte commutasset, loco moueri eam nõ potuisse, donec iuuencæ duæ, quarum colla iuga nulla sensit, loculo illius auecto quiete sua corporis locum designassent, his iter ingredientibus cessisse omnia saxa, arbores, ingentiaq; robora, nihilq; demum has sacræ puellæ reliquias remorari potuisse, quo minus bestiæ hæ iter suum conficerent, visitur adhuc in edito montis iugo vltra Rhenum dominy Basileensis sacellum eius, quo iuuencas istas fere-trum pertraxisse fama scriptisq; innotuit.* Sic tres alias Virgines Cunegundam, Wibrandam, & Mechtundem cum in Rheinfeldensi comitatu decessissent, iuuencæ in montem vicinum earum sacra corpora deduxere.

Virgines propè Basileam defunctæ. *Vrstis. c. 6. epitom Basileensis.*

S. Norbertum sacræ Virgines è Francia acciuere; & dum Coloniã venisset quæsitum reliquias, vltrò ei apparuerunt, & se Præmonstrato Galliæ loco deberi indicarunt. S. Odilia Parisijs Ioannem ab Eppa religiosum flagellis etiam adactum euocauit, diserteque professa est, æterno Dei consilio se ordini Crucigerorum & Hujensi oppido destinatam: his verbis. *A Deo autem misericorditer ordini, & collegio Fratrum S. Crucis in perpetuam patronam, promotricem, & propugnatricem data sum:* iubet deinde *assume tecum corpusculum meum, & in primario S. Crucis cœnobio iuxta Hujum transferas, quod est omnium tui ordinis caput conuentuum.* Aliæ Virgines Cleomata, Theomata, & Christantia, vt iam dixi, è Thuringia cœnobiarcham accersiuerunt, vt eo transferrentur; neglectæ postea sine honore viluerant, Coloniam rediere. Similia multa prætereo, ne fastidium legenti rerum similitudine pariam.

S. Odilia. *to. 2. Episcoporum Leod. f. 316.*

Vnum adijcio, libenter etiam sacras Virgines reliquiarum cultores voti fecisse compotes; ita B. Hermannus sacro peracto, caput S. Gertrudis vel ab inuita paulò antè Antistita impetrauit: de alio Cæsarius autor est professione Religioso, cum Tuitij apud hospitam conquestus esset, quod 10. frustra

Cæsarius l. 8 c. 87.

sudas;

ſudaſſet,annis pro reliquijs ſanctarum Virginum obtinendis:operam verò omnem perdidiſſet:adit miſerta viri hoſpita Eccleſiam ſacris refertam exuuijs, ſupplex pro eo facta ſanctis Virginibus:dumque ad tumbam Virginis alicuius ingeniculata preces ardentius funderet, ſubijt cogitatio, vt manum ſaxo prægrandi, quo tumulus tegebatur,admoueret;conatui ſuperos adfore:leuiter imbellis femina lapidem ingentem manu premit,cedit moles:crederes ab alio ſubleuatam, quam vix viri ex validis lacertis,admotis machinis loco dimouiſſent. Patere videt quæ in ſarcophago deliteſcebant ſacra oſſa:aufert manu quot libet,ac ſtatim ſaxo pari facilitate retracto, ea tradit Religioſo geſtienti de inſperato non ſine prodigio ſacro munere: Ita cultum ſuum Sancti amant,non ſua,ſed clientum gratia: quærunt quos protegant,ac tueantur;qui inuocati ſuam aſſiduo de ſe ſecuri, de viuis ſoliciti, præſtent opem,quibus ſuccurrant precibus,& præſenti quibuſcunque in rebus ſubſidio.

CAPVT XII.

S. Vrſula aduocata Angliæ apparet Eremitæ, & varia [i]ndicat A.1412.

HActenus in genere beneficia ſodalitatis Vrſulanæ,vel prodigia recenſui;nunc ſingularia quarundam Virginum merita percurram. Ordior à Regina duceque exercitus Parthenij S. Vrſula. Edita Coloniæ centum & pluribus ab hinc annis eſt prodigioſum quoddam S. Vrſulæ viſum, factum in Britannicis inſulis antequam a vera fide deficerent,eo fine,vt pullulantia in regnis ijs flagitia, quæ Præſulum indulgentia latè propagabat, tollerentur, adeoque ira diuina ſcelerum vltrix auerteretur:rem in pauca contraham.

An.1411.in prædio Langelei comitatus Salopiæ Dæmon iuratus humani generis hoſtis Angelum lucis mentitus, ſæpius apparuit,nec diſcerni facile poterat ater an albus eſſet:nullis enim ſacris carminibus loco pellebatur, donec acceſſit Anachoreta Ioannes de Warwick, præſertim quod Dominica palmarum diceret palam ſe omnibus locuturum:Nocte quæ Dominicam dictam excipit, nequam ſpiritus prædij oſtia ſolutis repagulis omnia reſerat, ad ſe inuitat Anachoretam: Accedit non ſine terrore animi,quẽ incuſſerat horribilis ſpectri ignivomi effigies, paululũ a terra eleuati,cumque ardore ſuo ignito retrorſum eum ageret puteum verſus, vt in eũ præcipitem ageret,diuina viro adſiſtente clementia conatus irriti ceciderunt:præſertim voce cœleſti reſonante,qua calor igneus,vireſque tartarei ſpiritus elidebantur:eadem vi ſubactus eſt fateri veteratorias artes,quibus eo loci circumuenire incautos homines tentauerat:fingebat enim ſe animã eſſe Virginis alicuius ſanctitate vitæ illuſtris,cuius Deus mãdaret oſſa publico fideliũ cultui proponere in Eccleſia;cum interim cadauer hominis conſceleratiſſimi,pridem ob inſignia flagitia tartaro mancipati è cæmiterio erutum rudioribus obtruderet.

Eccleſiaſticorum vitia alienant populum à cultu diuino.

Coactus etiam fateri eſt, Arrogantiam & auaritiam virorum ordinis Eccleſiaſtici populum mirificè ab Eccleſia,cultuq; diuino alienare:inde & ſuis, & aliorum Ibi miniſtrorum impulſibus, ad 30.hominum millia in proximũ Autumnum parata eſſe,qui fœdere iuxta Salopiam inito, in necem Eccleſiaſticorum & templi ipſius profanationem,imò euerſionem coniurarent. Hæc dicentem cœleſtis virtus voce clariſſima fugauit reluctantem nequidquam Cacodæmonem:adſtititque S. Vrſula,quæ ducem ſe vndecim millium Virginum appellauit: voluit verò vt aduentum ſuum,& cultus Vrſulani redintegrationem alijs etiam publicaret; quantumuis eũ Hæretici,non deſtituri eſſent,maleuolentia ſua impedire. Poſtea cum dolos cacodæmonum retexuiſſet,quibus virtutis etiam ſpecie pararent Eccleſiam ſubuertere, inductis arte veteratoria ſimplicioribus, quaſi tali conatu & fuſo ſanguine Martyriũ obtinerent,totam formidandi exitij cauſam reiecit in negligentem Præſulum gubernationem:cui malo ſi medicina non adhiberetur, fore,vt malignis ſpiritibus poteſtas fieret toto Angliæ regno diſſeminandi errores, & Hæreſes factioſorum hominum turbas concitandi, belli repentina fouendi,donec regni præcipua vitia corrigerentur.

S. Vrſula dæmonẽ ſubigit [illegible] dicere.

Porro

Porro quatuor enumerat, quæ ante alia emendenda viderentur, superbiam, auaritiam, scelerum impunitatem, & mercatum dominicis diebus institutum, quem velut letale crimen è regno inprimis eliminatum S. VRSVLA cupiebat: Ideò Anachoretam ad Archiepiscopum ablegauit, cuius imperio nundinatio quæuis dominicalis proscriberetur: addito signo quodam occultissimo, quod soli manifestum erat Archipræsuli; quo accepto monitioni cælesti acquiesceret; & diem dominicum toto territorio suo laboribus vacuum esse promulgaret, diuino cultui consecrandum; quod si pareret consilio, vitam ipsi producendam prædixit: sin abnueret, vita ipse breui exturbandus esset, futurumque vt agrorum vbertas, ac pax toto regno exularet: Archiepiscopus spreuit Anachoretæ cœlestem monitionem, propriæ obsecutus voluntati; vnde paucis post diebus è viuis excessit.

4. Vitia Angliæ.

Gliscebant eâ tempestate quorundam maleuolorum occulta studia, contra orthodoxam religionem; ea pestis iam regni duces & optimates infecerat, cogebantur clandestina in siluis conuenticula, faces orcus ministrabat, sæpè enim Angelicâ specie incentores dæmones ad subuertendam fidem Catholicam concitabant. Ad hos S. Vrsula Ioannem Anachoretam ablegauit, suis cuique signis indicatis secretis, nulli hominum, ipsis tantum cognitis, & exploratis: operæ precium fuit: nam orci damnatis artibus, consilia malesana resciderunt; sicque diuina vltio, quæ Angliæ tunc imminebat, sublato malorum fonte auersa est. His feliciter expeditis S. VRSVLA eundem ad 5. personas, videlicet tres viros, duasque feminas amandauit, vt tactis Sanctis Euangelijs, palam faterentur, signa sibi iussu S. Vrsulæ indicata, nulli vnquam hominum præterquam sibi constitisse: ijdem palam omnibus profiterentur, à Deo S. Vrsulam in Angliam missam esse, vt eius incommodis mederetur, regnumque in fide Catholica contra recens ortam, aduersus Ecclesiam coniurationem occultam tutaretur. nomina eorum testium adscribit; Simon Kyrtensis Sacellanus 30. annis in Wychewodforest, Ioannes de Newercke, & Ioannes Grene, de Fayfordis, virgines duæ erant Emma & Ioanna de Notoyngam.

Seditiosi cõuentus contra Ecclesiã deteguntur.

Docuit tandem Anachoretam S. Vrsula ritum colendi vndecim millia Virginum, seu rosarium Vrsulanum, hac seriê: *Primò* Symbolum Apostolorum cum oratione dominicâ SS. TRINITATI recitaretur; subijceretur quinquies Oratio dominica cum salutatione Angelicâ ad Deiparæ honorem: toties etiam ad quinque sequentes fines. *Prima*, ad SS. omnium venerationem, *Secunda*, pro fidelibus defunctis, *Tertia*, ad honorem S. Vrsulæ, *Quarta*, S. Iulianæ, *Quinta*, S. Cordulæ: denique ad vndecim millium Virginum honorem vndecies millies oratio Dominica, & salutatio Angelica diceretur, Adiecit S. Virgo & Martyr huic Rosario semel in omni vitâ tantum recitato hanc mercedem & præmium: *Pars virginum tertia orabit pro eo coram Domino, altera pars aderit morienti; arcebit dæmonum insidias; & seruabit à pœnis purgatorijs, pars denique procedet venienti obuiam in aëra, & animam ad cœlos euehet*. Subdit S. Vrsula: *Quicunque in vita sua numerum prædictum semel dixerit, & illum deuotè, integrè, & corde puro compleuerit, tunc sine dubio in futuro habebit adiutorium prædictum:* Recepit, fore, vt multi publicatâ hac orandi formulâ saluentur: solet nimirum Deus tot Diuis deprecantibus congrua salutis auxilia cultoribus Vrsulanis impertiri ne pereant, si *corde*, vt exigitur, *puro*, inuocentur, vt non decedant nisi in gratiâ, & pœnis etiam, vel morbi molestijs, vel alijs pijs operibus ferè in ipsâ vitâ expiatis.

Rosarium Vrsulanũ.

Fructus eius.

Porrò, vt fides huic historiæ haberetur, adduntur literæ testibus roboratæ: *Roberti Lee Domini de Rodon, & Langeleij*, in cuius prædio visa S. Vrsula fugauit spectrum Tartareum, subscribunt & hi: *Nos Thomas Abbas de Salopia, Rodulphus Abbas de Baumudi, Ioannes Prior de VVenlock., VVilhelmus Abbas de Lilleshuff, & Abbas de VVildevvas; quoad apparitionem S. Vrsulæ Virginis ad fidem Catholicam confirmandam omnia nobis à Ioanne præscripta, & certificata sanè credimus, & fide digna, vnde sigilla nostra præsentib. apposuimus.* Obsignarunt eadem signis suis Wilhelmus de Turginten, & Abbas de Brucca: subscripsêre & optimates ciuitatum, Balliui, Ciues, & alij, ex quibus colligere est, *Primò* S. Vrsulam vti Coloniæ, sic Angliæ quoque Custodem & Aduocatam esse, quæ eo tempore impendentes regno calamitates

Testes miraculi.

precibus auerterit, *Secundò*, peculiarem morientium esse patronam, cuius precibus animæ non diu pœnis purgatorijs crucientur: non quod isti precum numero, vis ea explorata insit, sed quia Deus, & orantis pietate fiduciaque, & tot Virginum precibus exoratus mouetur, vt tunc cultores è vitę statione euocet, quando parati quam optimè, pauca habent pro peccatis prætetitis exsoluenda supplicia.

CAPVT XIV.

Examinatur miraculum de annuâ sanguinis S. Vrsulæ, ebullitione Amalphitana ipso festo Diuæ ipsius.

DE hoc prodigio egi lib. 8. cap. 29. duo veniunt hic in contentionem, *Primò*, vnde potuerit S. Vrsulæ sanguis ad Italos deuenire, *Secundò*, an probabile sit tale prodigium annuum accidere?

Pietas Christianorum in sanguine Martyrũ colligẽdo. S. Cypriani.

Principio incredibile quanta fuerit primorum Christianorum pietas, quantum studium, & diligentia, vt nihil omnino sacrarum reliquiarum deperiret: testatur id S. Cypriani martyrium 26. annis post S. Vrsulæ toleratum. Acta eius apud Baronium, ad An. 261. memorant, cum iam plectendus esset capite, *Fratres verò linteamina & oraria ante eum ponebant, ne S. cruor defluens absorberetur à terrâ.* Addit Baronius, tanti fideles, fecisse sacras Martyrum reliquias, *vt sudoris si possint guttas haurirent, & stillas sanguinis, etiam persecutore vidente, & inuidente, atque exserto gladio minitante qualibet arte susciperent, atque reconderent.* Similis Coloniensium pietas apparuit, cum Anno 1121. à Sancto Norberto S. Gereonis corpus reperiretur, nam in eius tumulo inuenti cespites, & concretæ sanguine glebæ, ipsa etiam gramina in fascem collecta, vel quidquid aliud reperire fuit sacro Martyris cruore purpuratum. Sanctis porrò virginibus eundem honorem habitum testantur multi sarcophagi, in quibus vel ampulla sanguinis inclusa, vel cruentatæ glebæ, cespitesque, vel arena concreta sanguine supra sarcophagum vel intra eum reperta esse dixi, lib. 7. & 8. Ita dubitari non debet cum S. Vrsula & necis instrumentum sagittam, (quæ Coloniæ adseruatur) & sanguinis ampullam, (vt etiam in S. Odilia factum lib. 8. vidimus) eductam esse, qui sanguis deinde Amalphin delatus est: sicut adhuc Coloniæ in S. Maximino concretus S. Martialis ducis sanguis cum carne desiccatâ religiosè conseruatur, & ante triennium in altari S. Nicolai videre fuit vas vitreum in quo sanguis SS. Virginum liquidus & fluidus seruabatur. Nec verò nouum videri debet solere Deum prodigio certorum Sanctorum anniuersarios dies decorare: satis id vita Sancti Clementis probat, tam inusitato maris recessu, vt omnibus ad eius tumulum templumque Angelicis manibus fabrefactum pateret aditus: Probat & S. Thomæ; & apud Osorium & Maffæum historia, cum eius festo Christi imago in cruce pendentis sudore perfunditur, alijsque, quas breuitatis causa prætermitto.

S. Gereonis.

Ebullitiones sãguinis prodigiosæ. Bozius de signis Ecclesiæ l. 15. S. Stephani.

Sanguinis verò Sanctorum Martyrum similem ebullitionem adhuc quotannis fieri, autor est Bozius. Dum VVandali in Africâ aduersus Catholicos sæuirent, Gaudiosus Episcopus illuc profugiens Neapolim peruenit, ampullamque sanguinis S. Stephani secum detulit; quæ eo fuerat adsportata ab Orosio Hispano: quod etiam colligitur è literis Luciani Presbyteri Hierosolymitani: Adseruatur adhuc in illa æde S. Gaudiosi, & quoties super altare ponitur, dum missa dicitur, sanguis ille concretus nullo modo in puluerem redactus, post tanta temporis spatia, liquescit, mox considet peracta missa, & concrescit, quasi in lapidem: hæc vulgatissima cunctis Neapolitanis. In æde sancti Gregorij custoditur ampulla sanguinis præcursoris domini, qui lapidis instar durissimi concretus est; sed die festo eius, dum in altari ampulla reponitur,

S. Ioannis Baptistæ.

iuxta

iuxta eiusdem Sancti caput sanguis concretus protinus colliquefieri, & ebullire incipit. Idem Amalphi fit non tantum cum sanguine sanctæ Vrsulæ, sed etiam S. Pantaleonis.

Porrò cum Anno 1583. Gregorius decimus tertius annum diebus decem adiectis reformasset, benè notat Bozius, vt Gregoriana correctio diuini esse concilij significaretur: ideo iuxta eam diebus illa festis euenerunt. Vnde conijcio S. Vrsulæ sanguinem primò omnium suâ ebullitione eodem mense Octobri, quo hæc dierum decem omissio facta est, Sedis Apostolicæ autoritatem comprobasse. Ita sicut olim controuersia de Paschate celebrando miraculo fontis baptismalis aqua repleti, fuit definita: sic Ecclesiastici computi satis anceps quæstio contra Hæreticos Sedis Apostolicæ aduersarios, per sanguinem Vrsulæ Virginis bullientem fuit determinata.

Et sanguinis Vrsulani. ea comprobat Gregorianam correctionem anni. Gregor. Turonensis.

CAPVT XV.

S. Cordulæ Coloniensis apud Dominos S. Ioannis miracula.

SÆpè dictum est, quanta fuerit inter DD. S. Ioannis, & Vrsulanas Virgines sanctimoniales contentio, vbi S. Cordula quiesceret, quæ altero post commune martyrium die coronata est. Renouatur ea controuersia paucis abhinc annis Colonienses inter & Viconienses, hi sibi eam vindicant. *Primo*, quia centum annis ante, quam apud S. Ioannem altera reperta est, Coloniensium recepta opinione, vt ea ipsa Cordula, quæ postridie occubuisset, fuit honorata: *Secundo*, quia Deus eam miraculis illustrauit, &, adhuc testibus Archiepiscopis & Episcopis spirant sanctæ Cordulanæ exuiæ odorem suauissimum.

Ioannitæ Colonienses vtrumque dant libenter Viconiensibus: *Primò*, Colonienses errore ductos, centum annis Viconiensem illam pro Cordula postridie occisa coluisse; effossa verò altera apud DD. Ioannitas, & clarioribus pro eâ testimonijs etiam diuinis inuentis, mutasse opinionem; ipsas adeo Vrsulanæ Basilicæ Virgines, quæ pertinaciùs obnitebantur diuino etiam responso monitas, nullam deinceps in hunc vsque diem litem mouisse Ioannitis:

Alteram etiam concedunt prodigioso odore Viconiensem S. Cordulā à Deo nobilitatam, interim si de miraculorum multitudine, varietate, præstantia contendatur, ipsique ea tantum proferant, quæ 4. ab inuentione S. Cordulæ annis contigerunt, longè se sperant iudicio etiam aduersariorum fore superiores, nam præter 7. illustriora miracula, quæ autor inuentionis S. Constantiæ fusius memorat, 70. alia in variis M.SS. codicibus apud Patres Carthusianos Colonienses Latinè referuntur, eadem aliquot iam seculis in tabella Ecclesiæ, Germanico scripta idiomate ad S. Cordulæ tumulum appensa videre licet: ex quibus illustriora seligam, & in pauca capita contraham, vt pateat omnibus, nullam è sodalitate S. Vrsulæ Sodalem esse, cuius maiora, pluraque prodigia repererim, quam S. Cordulæ, quæ apud Ioannitas Coloniæ requiescit.

CAPVT XVI.

Apparet S. Cordula, & subuenit ægris, ac depositis.

IVstina vxor Gerardi Schutz de villa Vnckelback, dum celerius, quam cautius ambulat, plantam in clauum induit, dolor, siue incuriâ medendi, siue vulneris magnitudine ita increuit, vt pedem amissura videretur, nec mali remedium superesset: hîc noua Diua nuper reperta S. Cordula feminæ (quæ villam proximam inco-

 lebat)

S. Cordula offert sanitatē ægræ.

lebat) noctu per quietem visa talibus eam affata verbis est: *Nosti vicinam Iustinam ægram, ex pede grauiter laborare; eam si ad me venire Coloniam feceris, ego curabo illam.* Manè ad ægram mulier adit, bono iubet esse animo, spem facit breui sanitatis recuperandæ, si præsentissimum remedium non respuat, offert se illa ad quæuis paratissimam, exponit vicina nocturnum S. Cordulæ visum; votum indicit, quod conceptis verbis vbi nuncupauit, Iustina meliusculè cœpit habere, Coloniæ verò posteaquam ad S. Cordulam inuisit, perfectam obtinuit corporis incolumitatem.

Phrenesi liberat.

Simile promtæ beneficentiæ argumentum expertus est Leo Schirmer propè castrum Erpenradt, quem continui dolores capitis lancinabant; eo processit mali vis, vt in phrenesin incideret, qui cum supplex opem S. Cordulæ implorasset (cuius tunc passim per ora hominum beneficia prodigiosa celebrabantur) nocte insequenti dominam quandam videre sibi visus est, vna cum B. Cordula in aëre prope lectū consistere; spondere mali medicinam, mox & contactu manuum medicarum dolores, & eorum radicem, detergendo corpus ægri, fugare: & phrænesin mentis expellere: nam vt expergefactus est, facessere statim dolor è corpore cœpit, vnde sibi confestim restitutus, sensuum & rationis officio probè fungi iterum potuit.

Moribundū sanat.

Vltroneam iterum S. Cordulæ operam, & dexteram beneficam quarto ab inuentione anno sacrarum reliquiarum experta est Gertrudis filia Henrici de villa Brebhusen Parochiæ Hombergensis propè Ratingam: hæc in castro Barchen prope Vreggen degebat, cum domina Beatrice, & octo dies æstu febrili iactata, cum animam ageret, nihilque vitæ sperari posset, mense Augusto nocte inopina, nec inuocata quidem S. Cordula adstitit, ornatu regio adspectu pulcherrima; quæ his ægram vocibus compellabat: Corpus erige, vt medear inualetudini, tum S. Martyr Cordula S. Cruce consignans infirmam, in hæc prorupit verba, *In nomine Patris, & Fily, & Spiritus Sancti*, subijcit infirma Gertrudis *Amen*, & erecto corpore, vt iusserat Martyr, cum in lecto resideret peruigil, & oculis in S. Virginem intentis, caput paululum reclinaret, sudor subitus è cunctis corporis meatibus, & cum eo morbus egreditur tota sibi restituta.

Obsessam furentē sibi restituit.

Non Colonienses vocata destituit, quæ tam liberalis exteros ad suam inuitauit venerationem: Bela femina Parochię S. Columbæ, graui cum morbo diu conflictabatur: quatuor iam hebdomadas mente emota furebat, nec vanus suberat metus, ne infessorem dæmonem pateretur, eo vis mali progressa erat, vt ægram omnis medicorum ars, & opera desereret; nec tamen cum mens quandoque sibi redderetur, desinebat supplex S. Cordulam precibus solicitare, cuius præsentem opem tot exteri passim prædicabant; adiungebat S. Catharinæ Virginis, cui perstudiosa erat, inuocationem: Ecce versari sibi visa in cœlo, & S. Catharinam in gloria contueri: mox eius vocem optatissimam ita compellantis percipere: *Ego & S. Cordula iam te sanabimus:* Gaudij magnitudo somnum rupit, imò & morbi vim; sensibus enim, & ratione probè vsa, depulsam animi, corporisque ægritudinem stupentibus omnibus beneficio S. Cordulæ, & S. Catharinæ prædicauit.

CAPVT XVII.

Cæcam sanat.

MAgnum est beneficentiæ indicium vltro suam deposito offerre opem & operam, maius instare, vrgere, imò cogere per se, aliosque, ne occasio desit benè merendi de misero. Sophia ipsa scriptori rem gestam, tunc ætate grauis, ac pietate commemorabilis retulit de se, cum quinquennis esset, oculis acutum vidisse, sed variolis laborare cœpisse, qui faciem corripientes, eam non tantum maculis deturparunt; sed oculos prorsus exederunt; certè præter caruncula rubeas, nihil humoris in oculis, nec ipsi quidem orbes apparebant; acerbius filiæ exoculationem parentes ferebant, quam cæca filia: mater nec

quietem,

quietem, nec cibum capere; sed nec somnum admittere præ dolore poterat, iam octo post dies morbo fugiente, viribusque redeuntibus, oculorum formidata antea tantum, cum etiam explorata cæcitas apparuit, incrementum non leue doloris parentum: aliquot iam hebdomadæ effluxerant, nec tempus tamen, vt alias solet, maternum lenire dolorem poterat. Iacebat eodem in strato cum parentibus cæca filia, in somnis mater more suo lacrymis indulgebat: nocte intempesta, vocem sibi cœlitus audire visa est: *Quid te frustra fletu & tristitia exanimas? si filiæ visus tibi cordi est, eam ad Sancti Ioannis Baptistæ fratrum templum adductam, Sanctæ Martyri recens inuentæ Cordulæ sistito, cuius, cum opem imploraueris, visum cæca recipiet.* Non tenuit se præ gaudio mater, sopitum maritum excitat, audita refert: ille monet, vt *mittat deliria: somnis sibique abstinentiam turbare caput, ideo talibus nocturnis exerceri intemperijs*; acquieuit viri consilio mulier: sed insequenti nocte iterum cœlestibus vocibus monetur; iterum maritus facessere iubet aniles inanias; tertia nocte vtroque vigilante eadem ab vtroque distinctè percepta vox, serio vigiles, & attentos hortatur, Sanctæ Cordulæ poscerent suffragia, futurum enim, vt Martyris precibus cæcitas oculorum pelleretur. Damnat hic ipse maritus suam mentis peruicaciam; vxorem vrget, vt manè continuo supplex Diuæ Martyri pro Sophia communi filia fiat: paret non inuita mater; defertur ancillæ manibus filiola, & ad tumulum martyris abijcitur, orat pro ea mater, mox & sacra lipsana admouet oculis, adduntur lacrymæ cum violentis precibus, quibus sanctè promittit, non ante se discessuram, nec loco moturam filiam, quam visum recepisset, manet interim Sophia talpâ cæcior. Aderant spectaculo præsentes plurimi, qui miseratione tacti mulieris, cum Dominis Ioannitis coniungunt orationes: cassa tamen vota cesserunt omnia, iam tædium non adstantibus tantum: ipsi etiam matri sensim nascebatur; vltimum experiri placet, puellam tumbæ sacræ admouent, & oculis Sanctos cineres, qui ilico aperiuntur, orbes sphærici turgescunt, iam humecti, viuaces, integri: tum matrem fixis contuetur obtutibus filia, conclamant præsentes prodigium, hancque oculorum aciem vegetam adhuc, & vigentem licet decrepita scriptori exhibuit.

S. Cordula [illegible]

Cæcā illuminat.

Quot inuitationibus opus fuit, vt hi, virgini supplices fierent, toties opem offerenti? quid mirum castigatam cunctationem dilato parumper auxilio, quo desiderium acueretur tam certa facta ante promissione, vt exciti fama homines minus de miraculi euidentia dubitarent; & sorori huius, simili modo iuuandæ, eodem afflictæ malo, cupiditas moueretur.

CAPVT XVIII.

Soror Sophiæ, & aliæ cæcitate liberantur meritis S. Cordulæ.

CAtharina Sophiæ soror ijsdem correpta variolis, idem vno in oculo malum perpessa erat; nam violentia morbi vultum depasta: pupillam iam exederat, mater non de cœlesti dubia remedio, placare Diuam eandem aggreditur, sistit S. Cordulæ filiam, supplex multum diuque orat, quæ nuper tam benefica in Sophiam, in Catharinam parcior caueret audire: tum sacros admouet affecto oculo cineres: magnâ animi fiducia, nec sine fructu: redit visus oculo: nec vllam deinceps istius oculi experta caliginem est.

Ita *Dei perfecta sunt opera*: nec immemor beneficij accepti mater fuit, crebrò grata templum inuisebat S. Martyris; crebro commonebat filias, se beneficijs memores nec ingratas exhiberent S. Cordulæ, ab eâ malorum remedia vitæque subsidia flagitarent, cuius vtraque tam munificam experta erat dexteram.

Eodem donata beneficio Euphemia filia Gerardi de villa Vnckelbach, quæ duos menses omni destituta visu cum esset, suam vnà cum parentibus irritis lacrymis deplorabat cæcitatem ; inaudiuerant de S. Cordulæ miseros iuuandi studio: votum Diuæ nuncupant, sine morâ abscedit dolor ; redit oculorum visus, lætitia parentum, & amicorum plausus, ac gratulatio.

Erat & Gertrudis quædam vxor Ioannis de Villa Sollingen, diutina corporis ægrotatione fatigata : tota mali vis in oculos erupit, quæ res læuos visus dolores pepererat ; qui nunquam interquiescere siuere feminam acie vnius oculi iam emortua ; alterius modica supererat vita, hoc in statu cum remedia deficerent ægram ; non spes tamen opis à Sancta Cordulâ, (cuius tunc per ora hominum miranda ferebantur) impetrandæ : Ergo spei plena sacram obtestatur virginem, oculis subueniat, intermittit dolor ; lumen alterum oculorum summa videntium lætitiâ recipit.

Simile quiddam Rudgero vinitori vsu venit, grauem & hic, sed anno toto perpessus ophthalmiam fuerat : ita caligabat oculis, humore prauo quasi nubecula obtensa chrystalloidi : vt sibi per interpositum quasi pannum ægrè videretur obiecta prope etiam admota cernere ; pro damnatis oculi habebantur : igitur laboranti subuenit inuocata Sancta Cordula ; nubem remouit ab oculis, ophthalmiam molestissimam expulit : ita dies non impeditus oculis redijt. Omitto Mechtildem de villa Sundorff, cuius capitis dolor lumen & claritatem oculorum eripuerat, quam S. Cordulæ patrocinium reddidit; omni capitis dolore exulare iusso.

CAPVT XIX.

Capitis & dentium dolores sanat : formæ venustatem reddit.

CAPVT hominis vt sedes sensuum, ita & multorum malorum ; primas ferè tenet dolor dentium acutissimus, hoc conflictabatur Ludouicus Ludouici de Lollesdorff, Aduocati filius, multo iam tempore superatis remedijs omnibus dolor augebatur, qui tunc primum cœpit mitigari, quando damnatis remedijs naturalibus, ad diuina se conuertit, & sospitæ sanctæ Cordulæ implorauit & exorauit medicam dexteram ; nec enim ita multo post omnis dolor abijt.

Dentium dolores fugat.

Iam verò Odilia vxor VVilhelmi de Turnich cum febribus continuis iactata vertente anno grauissimo dentium dolore lancinaretur, pridem spretis alijs remedijs : supplex Diuis suam ipsis incolumitatem enixè, sed frustra commendauit ; scilicet illud beneficium nouæ Deus Diuæ recens inuentæ sanctæ Cordulæ reseruabat : vix enim ipsam in vota vocauerat, ilico sopitus imò extinctus dolor omnis est.

Nec solet quandoque hemicraniæ malum mitius cruciare, occuparat Richmodem vxorem Abelonis Coloniensis periculosè ; fatiscebat memoria : & vsus rationis caligans breui eripiendus videbatur ; cum menti succurrit. Tot alijs sanctæ Cordulæ tam promtum semper in malis morbi subsidium, orat Virginem, & exorat; vix voto se S. Cordulæ edito obstinxerat, præsens sensit remedium, & firmum rationis vsum.

Eadem medicinâ Goda aduocati Conradi filia per annum sæpius ijsdem hemicraniæ doloribus vexata respirauit.

Nec

Nec sanitati tantum; sed formæ etiam honestati sancta Cordula consulit, Sophia Theodorici ex Balthusen filia, morbo tentata fuit, iam crines & cutis defluxerant, deformis & dipilis mulier varijs supplex sanctis nullum mali remedium inueniebat; Mater ad sanctæ Cordulæ confugit opem, nec vana spes, cutis efflorescit, pili renascuntur, reliquiæ etiam morbi penitus extinguuntur.

CAPVT XX.

Phreneticos & energumenos curat.

COLONIÆ Hermannus Oenopola habitabat in foro, quod à butyro nomen hausit: ei ad hemicraniæ dolores colli accesserant, qui augebantur indies, donec aurium, & linguæ vsu destitutus, nec caput posset vllam in partem inflectere: mox in phrenesin actus omnia elusit medicorum remedia; adduci tamen nunquam potuit, vt sanctæ Cordulæ supplex opem imploraret; an tantamentis peruicacia, & aurium, & linguæ vsu castigata est? non potuit tanta obstinati hominis maleuolentia sanctæ Cordulæ infringere benignitatem, imò cumulauit: maluit Hermannum laudum suarum habere præconem, quàm iure vindicatum obtrectatorem: nocte dormienti adstare visa sancta Cordula, quæ vltro caput infirmi medicâ contrectat manu, & his compellat verbis; *Domi meæ apud sanctum Ioannem me conuenias, ibi epota aqua mea sanabere.* His tandem verbis patulas Diuæ præbuit mentis aures; patescit ilico & corporeum auditus organum: lingua resoluitur; vires eæ redeunt, quæ templum S. Martyris adeunti sufficerent; in quo sacro potatus latice, qui Virgineorum ossium contactu consecratur totus conualuit; præco vbique Cordulanæ beneficentiæ, cuius hactenus prodigijs exiguam fidem tribuerat.

In obtrectatore est beneuola.

Profuit & alijs, quibus morbi violentia mentem emouerat: accidit id Margaretæ vxori Tilmanni Rosswin, quæ morbo ingrauescente non furijs tantum agitari; sed etiam dæmone inquilino habitata vulgo credebatur: monita à suis est, vt S. Cordulam precibus solicitaret; acquieuit, & vix preces fuderat, totam se liberam, & sanam mirata est.

Duplex simili in morbo beneficium à sancta Cordula VVilhelmus lanio obtinuit, hunc idem malignus hospes distinebat; sed vbi templum Martyris adijt, & prope tumulum in genua prouolutus sacros cineres osculo pio deueneratus est, malus genius ex humano excessit corpore: sed cum eundem aliquo tempore post, grauis corporis ægrotatio deposuisset, vt animam agere videretur, omnibus desperantibus, neutiquam VVilhelmus desperauit, ad suam conuersus patronam Virginem reualuit; quo eodem pharmaco vxor eius Mechtildis tertianam expulit.

CAPVT XXI.

Anginam tussim, & similia leuat incommoda.

BRVNO Pistoris Filius hausto veneno perpessus extrema fuerat; dolor videbatur inmedicabilis: tandem vis mali euasit in collum: quod duos annos, & quod excurrit, graui dolore cruciabat: vt primum se S. Cordulæ precibus commendauit, veneni reliquijs & colli doloribus continuo liberatur.

Nec minus puero ea profuit medicina, hic instrumentum satis grande argenteum deglutierat: quod hærebat in guttere, nec eximi poterat,

nec dimitti instomachum : vnde faucibus interclusis, & obstructo penitus œsophago, vitæ discrimen adierat ; quod omne facile sancta Cordula à parente supplice inuocata discussit : statim enim reiecto argento via Oesophagi patefacta, sospes Ioannes Pater Virginem Martyrem piè deueneratus gratias egit.

Simili beneficio gauisus Hermannus est, filius Cæsarij ex Birckensdorff: hic vlcus alebat subnatum in gutture, quod linguæ vsu eum spoliarat: sed nec cibum capere: nec sorbere liquorem vllum eualuit : die animarum adit sanctæ Cordulæ Ecclesiam ; sacros gutturi cineres admouet,& de sacro eius fonte facili negotio sorbet : subitò enim multis adstantibus vlcus detumescit, euanescit & lingua resoluitur.

Addam de tussi simile prodigium, Ioannes Ciuis Coloniensis è Parochia Sancti Martini periculosè tussiebat : aucta vis mali tres ipsos menses lecto eum affixit ; vt iam animam ageret, nihilque vitæ sperari posset : subijt cogitatio S. Cordulæ : spei plenus Diuam inuocat, felici euentu ; tussi enim liber ad officium redit, totus sibi restitutus.

CAPVT XXII.

Dysenteriam, Dysuriam & Pleuritidem depellit.

RARA liberalitatis exempla in vnius nautæ familiam S. Cordula contulit : tota eius domus varijs exercita morbis fuit, & diuerso tempore S. Cordulæ deprecatione recepit incolumitatem. Paterfamilias Theodoricus dicebatur, vxor eius Segewidis, hi proles susceperant tres: omnes alio tempore varijs vexatæ morbis sunt ; omnes sanctæ Cordulæ receptam valetudinem acceptam gratæ retulerunt. Aleidem filiam dysenteria grauiter affligebat : deiecerat eadem Sophiam sororem, hoc grauior, quod tertianæ accessu vreretur. Medicina cœlo postulata : & feliciter D. Cordulæ deprecatrice impetrata est.

Septem ex eadem familia sanat.

Præiuerat exemplo,& morbis vsu ipso doctus parens Theodoricus : quàm efficaces S. Martyris preces essent : hunc nouem ipsas hebdomadas ægrotatio lecto affixerat ijs incrementis, vt duas septimanas & visu orbatus, & vsu cibo.um abstinens, conclamatus ab omnibus animam ageret : vix S. Martyrem supplex inuocauit, abscessit caligo oculorum: redijt ciborum appetentia; vires,& vigor corporis redintegratus, ac pristina valetudo recuperata. Mariti exemplum imitata Segewidis vxor: sæpè multumque illa corpore ægra ; varijs angebatur molestijs, Diuam eandem vt inuocauit, exorauit. Restabat Alexander filius, quem tertiana vti Sophiam sororem excruciabat : ab eadem Diua remedium vt quæsiuit, reperit.

Eodem dysenteriæ malo Iutta filia Werneri Nouesiensis integrum annum laborarat, Benigna verò vxor Rudolphi sutoris diutius anno, vbi se S. Martyri commendarunt, sanitati restitutæ, Coloniamque profectæ, grates Deo, Reginæque Cordulæ debitas persolue.unt.

Maior dysuriæ, calculique cruciatus est ; norunt experti, quo malo Petrus prope Confluentiam villici Petri Enchirensis filius pene enecabatur : nam quod multis incredibile videtur, dimidio anno nihil vrinæ reddiderat : vt ijs iam malis nihil videretur remedij superare. In tali statu S. Cordulam (cuius miracula iam Germaniam peruaserant) inuocat, vt desperato opituletur: non intercessit diei momentum, dolor remisit, & aquam reddere cœpit, penitusque conualuit.

Simili dolore Iutta filia villici Godorpensis torquebatur; quinque iam hebdomadas cruciatus immanitas vrinam sisterat : Postquam Mater pro filia supplex S. Cordulæ filiam commendauit, ilico expurgatis vreteribus, corpus omni humore seroso penitus est liberatum.

Addam

Addam vnum de pleuritide, hæc acutissimo sensu in Agnetem Maritam lanionis Theodorici incesserat, accedebat ad morbi incrementum febris continua, quæ anno dimidiato sic confecit iacentem, vt diu medicorum fatigatis ingenijs, animam ageret: cumque acerbissimis doloribus ingrauescente febri natura mederi non posset, salubriori consilio via, humanam iussit valere opem: se seque ad S. Cordulæ recepit preces: non dies, non hora, intercessit, cum ecce se ipsa valere persentit, suamque grata Patronam prædicauit.

Pleuritidi medetur.

CAPVT XXIII.

Paralyticis, claudis & vulneratis succurrit.

Lia vxor Gerardi ciuis Coloniensis in Parœcia Sancti Cuniberti dimidiato anno cum febribus colluctata est: tota vis in pedes substitit, quæ eam quatuor hebdomadas lecto affixerat, & ita affecit miseram, vt tum contracta, & membris omnibus capta videretur. Nox erat, quæ sanctæ Vrsulæ præcurrit festiuitatem: decumbebat autem Nouesij, & se Coloniæ morari in sanctæ Cordulæ templo credidit, ac ad S. Martyris tumbam ingeniculari, precesque fundere. Cum S. Cordula leuare se è tumulo visa est, & scyphum propinare aureum, mox erigit Liam, quam his compellat dictis: *Surge amica, tota sanaberis:* verba ista somnum excutiunt: erigit in pedes se conatu facili, & felici; absterfum sentit dolorem corporis, pedumque & manuum visum restitutum, ita Diuis varijs frustra diu multisque solicitatis, S. Cordulæ tandem beneficam & medicam dexteram vbique diuulgauit.

Visum nocturnum.

Vti & Gobelinus puer Henrici vinitoris filius: hic percussus paralysi iacebat horrendum deducto ore, & distortis oculis miserabile parentib. spectaculum, quibus iam natura negabat opem: quindecim ipsos dies tenuit ea vultus deformatio cassis omnibus remedijs, quæ ars suggesserat: scilicet ea S. Cordulæ curatio debebatur: cuius dum opem, & patrocinium supplices pro filio parentes implorant, mox commoueri os pueri, oculorum redire & membrorum vsus: denique totius corporis integra, & constans valetudo.

Porrò Ioannes Pistor de Nicherode aliquot hebdomadis dolorem, sed acutum perferebat in tibia: vnde claudicare; sed ne sic quidem moliri se absque graui quibat molestia: creuit malum, vt alijs etiam contractus membris crederetur: hic vbi spei plenus S. Cordulæ se commendauit, ille subito valere, seq; omni defunctum comperit molestia corporis, cœpitque haud secus promtè ambulare, quasi nunquam laborasset.

Illustrius prodigium est, quod domi de Wernich accidit: eius vxoris Cunegundis faciem mirè deformabat paralysis; accessit & lateris dolor ijs incrementis, vt in phrænesin acta tribus hebdomadis medicorum eluderet operam: idem malum Gobelinum filium corripuit; & licet totam peruaderet faciem, ore tamen & oculis miserè diuaricatis, in ipsa loquendi facultate quasi sedem fixerat: multo iam tempore loquendi vsum amiserat: tantis pressus Henricus malis, ad vota conuersus, S. Cordulam supplex pro coniuge, supplex etiam pro filio inuocat; duplici statum mactatus gaudio; vtriusque visa confirmata valetudine, qua amissa gemina mentem ægritudine cruciarat.

Similis cruciatus torquebat Conradi Mercatoris & ciuis Coloniensis crura, vt ægrè primò incederet, post etiam vix moueretur: accessit chiragra, quæ vacationem illi vel inuito à laboribus duas hebdomadas indixerat; vt primum S. Cordulæ supplex factus se commendauit, pedum, manuumque vsu recuperato ad intermissos labores redijt.

Nec minus in Sanctimoniales benigna S. Cordula exstitit, Alvredis de Saltzgassen ad fontē Religiosa, paralysi percussa, febri etiā symptomatica exercebatur: quæ vt S. Cordulę tutelę suā inualitudinē commendauit, morbū omnē expulit. Degebat eodē in Parthenone soror ei⁹ germana Sophia, q̄ hemicrania torquebat & scapularū

dolores

dolores lancinabant eo incremento, vt nullam quietem caperet; cibum potumque omnem stomachus fastidiret; sororis exemplo prouocata eidem, vt Diuæ suam infirmitatem commendauit, sanitatem recuperauit.

Laborabat eodem morbo Aleidis filia Bernardi Mercatoris de Dusong, annuus erat dolor: nec pedibus vti, nec leuare brachium paralysis sinebat: meritis tandem S. Cordulæ persanata est.

Eiusdem suffragijs admoto pedibus sacro cinere Cordulano Wilhelmus puer rectè inambulauit.

Grauius incesserat malum ex vulnere, quo in Polonia vulneratus erat prope genu, quendam; Arnulphus dicebatur; nam captus membris, & neruorum conuulsionibus tortus, oculis sensim defluentibus mœrebat: iam tres ipsos menses oculorum vsu spoliatus: in eo statu hominem medici abiecerant: cum visum est ægro S. Cordulæ se commendare, & oculis dies, quam amiserant, redditur; cœpitque pedibus niti, & opus facere: tot enim vna die beneficijs, S. Cordula leuiter inuocata, ægrum onerauit.

C A P V T XXIV.

Prolem sterilibus impetrat, & parientibus subuenit S. Cordula.

VT inter matrimonij bona numerantur proles, præsertim si corpore integræ, forma egregiæ, & bona indole generentur: ita grauis accidere parentibus dolor solet, si steriles ijs careant. Conuixerat Bela Coloniensis, cum Gerardo de Carma vel Coege vndecim, & pluribus annis sterilis, ideo sperato matrimonij fructu destituta, magnis à Deo precibus prolem sæpenumero flagitarat; nec exaudita est: monuere eam crebra S. Cordulæ prodigia, (quæ inuenta recens Martyre intra & extra vrbem patrata passim sermone omnium celebrabãtur) vt à Diua noua, prolem peteret: quem in finem oblationem cinguli repromisit: atque vt proniores illius aures nancisceretur; etiam donum spei plena anticipata solutione repræsentat, voti statim compos efficitur: nam æstate vertentis anni grata Deo & S. Cordulæ prolem ei natam forma speciosam, indole præstante Gerardum nominatum stitit: magno fœnore cinguli precio recuperato.

Altera in ipso partu sanctam Cordulam propitiam experta est, Leina ei nomen, quæ partus difficultate summopere angebatur: ea cum desperatis rebus in extremum se discrimen adductam cerneret, votum Diuæ Cordulæ concepit, ecce parturiens summa facilitate, & felicitate fœtum emisit incolumem.

Didicit ab vxore maritus Commanus Nouesiensis tertianæ remedium: tribus iam mensibus febrium æstu iactabatur: vbi sanctę Cordulę patrocinium implorauit, sensit subito omni sedato, & extincto morbo se leuatum, nec statis ab eo tempore diebus febris recurrit.

Eadem obstetricante Benigna vterum ferens, & copiosum naribus cruorem effundens, cum ad extrema deuenisset, sanata duos fœtus enixa feliciter est.

CAPVT

CAPVT XXV.

Febres omnis generis pellit.

CHarta deficiet me prius, quam miracula consignem, quibus febriles æstus restinxit Martyr S. Cordula: sed vt in alijs feci morbis, & hic tantum seligam nobiliora.

Iutta vidua Henrici Glabbach cum tertiana simul, & continua febri conflictata meritis S. Cordulæ obtinuit sanitatem: Filius ei Hermannus erat, graui is vulnere saucius, febrilibus etiam, & continuis æstuare cæpit caloribus, ac ne quid deesset mali, sanguis tam copiosè dimidiato die profluxit è naribus, vt cum eo effundere animam crederetur: desperatis naturæ subsidijs in mentem venit (suggerente non dubito matre) S. Cordulā solicitare. Substitit statim ad vocem S. Martyris sanguis: abcedit cum dolore febris: oēs vulnuris & morborum reliquiæ absterguntur.

Angela Coloniæ in Parochia S. Brigidæ ijsdem ardoribus vrebatur, à medicis conclamata: ita mali vis omnia pharmaca superabat: postquam ab hac Diua sospitatem supplex petijt, impetrauit.

Non tacenda familia Aleidis in Wiler prope Berchemium quadruplici à S. Martyre beneficio ornata. Matrem primo Aleidem tertiana deposuerat: salus ad desperatam redijt, vbi se tutelæ S. Cordulæ credidit; Matrem filia Resvvin imitata est: hæc non febriebat tantum; sed & molestissimis dyssenteriæ doloribus vexabatur; quæ vt primum in tutelam S. Cordulæ concessit; nullum ex eo die mali vestigium persensit. Restabat soror Aleidis Sibilla, tertiana etiam tentata, & illa in fidem S. Martyris committere se aggressa, morbi insolentiam plenissimè ablegauit.

Iutta vero vxor Gotschalci de Mercke cum tertiana laboraret, succederet autē periculosior aqua intercus, qua anno dimidiato intolerabili siti, & grauibus doloribus pungebatur, remedium à S. Cordula petijt, & facile impetrauit: cuius vir Gotschalcus, præceps ex alto prolapsus costa diffracta & corpore grauiter læso, parum à mortis limine abfuisset, nisi vxoris exemplo prouocatus, à S. Cordula mali medicinam exorasset.

Quatuor abest Bonnense oppidum Colonia milliaribus: in quo Godevvinus vinitor quartana sensim contabescebat: duos & amplius annos malum depascebatur vitalia, tentata cum humanis diuina sæpè remedia successu nullo: multis iam Sanctis voto se obligarat, eorum sacra visendi limina, nec remittebat febris; asylum desperato S. Cordula fuit: vix opem flagitauit, quasi momento edax tabes euanuit.

Idem prorsus euenit Gobelino, nisi quod continuis arderet febribus, dimidiato anno, pluribus enim frustra Diuis solicitatis, vt S. Cordulæ opem implorauit, æstus omnis dicto citius abijt, nullo doloris relicto vestigio.

Lepidum illud quod Goda vicina templi S. Cordulæ experta est. habitabat illa prope D. Seruatij sacellum, pestilenter febriens, continuis iactata caloribus inuocarat sæpè S. Cordulam successu semper irrito; cum tamen & Coloniensibus, & exteris tam beneficam vix vocata porrigeret dexteram: Conuenit eam Fr. Henricus Rattingen æditaus S. Cordulæ, cui ægra non sine stomacho conquesta est, tot vrbis inquilinos, & accolas S. Cordulam habere propitiam; vnam se vicinam deseri; & vota sua licet triplicata surda aure præteriri. Miratus infirmæ querelā Henricus, & nescio qua animi fiducia ait. Ego D. Cordulę nomine sanctè tibi polliceor, cuius æditui indignus fungor munere: intra biduum sanaberis: minas adiecit: si fidem fallo, ego sublato aureo & geminato diademate, viliore Diuam & vetustiore coronabo: placuit Martyri custodis sui concepta fiducia; placuit dictum audacius, quam prudentius, animo tamen haud maligno prolatum; imò ex ipsa patratorum eo tempore prodigiorum magnitudine & multitudine natum responsum: remittit æstus: Goda sana, nec ingrata vicinæ se Diuæ stitit, & quo optatior & exspectatior, hoc iucundior salus magis ipsam S. Cordulæ obligauit.

Audax simplicis viri dictū.

Vnus restat è cymba Charontis educendus, Conradus dicebatur, musarum alumnus, Parente Wilhelmo Oenopola, & Cunegunde, Andernaci editus: duplici hic febri æstuabat ijs auctibus, vt depositus, & à Medicorum ope abdicatus iaceret, habitus aliquot horas à præsentibus pro mortuo; cum Parentes vota S. Cordulæ faciunt: subito filius reuiguit, an reuixit? certè paucas intra horas prorsus reualuit.

CAPVT XXVI.

S. Cordula mortuos ad vitam excitat.

HActenus à limine mortis ad vitæ vsum reuocauimus: non minus vita functis propitiam se exhibuit: Coloniæ Ioannes puer annorum octo prope Rhenum, cuius parentes cereis conficiendis & distrahendis nauabant operam: post nouem hebdomadarum morbum cum intestinis animam effudit: iacuit longo tempore exanimis: parabantur exsequiæ. Sola mater non despondebat animum, multisque præsentibus S. Cordulam orat orbitati subueniat; magno & femineo vlulatu: ecce tibi filius oculos aperire, matrem circumspicere; ridere cum fletu mater; mortalem exuere amictum, vestibus amicire suis iam spirantem imo vegetum: nisi quod intestina à ventre prominerent: Matris ergo sano & sancto consilio D. Cordulæ in Ecclesia S. Ioannis puer sistitur, sacro pôtatur latice: ventri admotis sacris exuuijs, hic intestina sponte ventrem petere; quibus suo repositis loco, nullis adhibitis medicamentis, integra salus diuino medicamine redditur.

Sed clarius hoc, *quod subiungo, S. Cordulæ apud Deum merita declarauit. Colonienses parentes paruulum amiserant: cum post multam inuestigationem tandem cœno; & Rhenanis aquis obrutum reperiunt exanimem: luctuosum spectaculum! Puerum ad Sanctæ Cordulæ sepulcrum recens inuentæ deponunt: magnus fit vndique concursus populi: omnes qui aderant cum parentibus Diuæ supplicant: & hi quidem mœstiores, precibus singultus addunt: imo mater eiulatus duplicat, cuius miserti vicem præsentes, votis instant: nec diu tot gemitus Virgo Martyr distulit: ecce tibi puer statim vitam & visum recipit: imò vocem: singultire incipit, & palpare manibus, quasi graui è somno experrectus; mox adspicere circumstantes; ridere flentes, quærere parentes; illi præ gaudio vix oculis darent fidem, ita miraculi magnitudo & dolor pristinus attonitos reddidit; donec filius voce sua Patrem, Matremque his compellans, fidem & solidum expressit gaudium: *Sistite fletus & lacrymas parentes charissimi, mortuus eram, sed merita S. Cordulæ, verè me vitæ restituerunt:* ita præsentes cum parentibus, gratias Deo, Diuæque reddidere, ac pueri indusium dedicarunt rei testandæ memoriam, quod scriptoris tempore affixum manebat adiunctis alijs similium prodigiorum, vel partus felicioris impetrati anathematis.

CAPVT XXVII.

S. Cordula punit voti violatores.

HErmannus Sommer ex Vda Carpensi vxore susceperat filium; qui continuis febriens ardoribus sex menses decubuerat: multa diuersis Sanctis irrita vota conceperat; spe frustratus sua: postea verò, quam in S. Cordulæ tutelam concessit, & voto se spontaneo damnauit, stiturum se S. Martyri, nec vacua manu: depulsa statim corporis ægrotatio est, breuique sanitas obtenta memoriam beneficij sepeliuit & promissi. S. Cordula vti benigna in supplicem, ita seuera in ingratum, eadem percussit infirmitate. non potuit latere causa; cum aucti dolores facilè refricarent insperati nuper obtenti beneficij recordationem ac voti violationem: iterum Co-

Colonienſe iter,cum votiuo ſpondet miraculi monimento:ſeque in viam dat: Coloniam venit,vbi perfectam rurſum S. Virginis meritis obtinuit ſanitatem.

Geminum huic,quod vxori Tilmanni Lechnich euenit. hanc trium hebdomadarum febris alijs morbis comitata ad extrema deduxerat. Confugit in eo diſcrimine ad opem S.Cordulæ:votum nuncupat: dicto citius exauditur cum admiratione omnium. defuncta morborum omnium moleſtijs, promiſſi immemor, in grauiorem ac periculoſiorem incidit,vti corporis,ſic animi infirmitatem: quippè fidei violatæ rea,conſcientiæ ſtimulis angebatur: ergo cum egregia animi demiſſione culpam agnouiſſet ſuam,& voto ſe nouo Diuæ obligaſſet,ſanitatem vt recuperauit,ſtatim eius etiam religione ſe exſoluit.

Præſentior cœleſtis vltio incubuit in vxorem Ioran de Stumpille,hãc letalis morbus deiecerat;omnia alia remedia fruſtra adhibebantur:quæ animã ægrè traheret. Quid non extorquet vitæ amor? annulũ habebat aureum ſummis in delicijs:hunc S.Martyri ex voto ſpondet. Subita ſalus ad deſperatam redit; conſecuta eſt ſanitas, iter etiam illa Coloniã verſus ingreditur;adit ſepulcrũ virginis: ſed pro annulo cariſſimo pecuniã quaſi Diuæ licitatur,non ſine offenſa Martyris:ſtatim propè ſepulcrum S. Cordulæ ingẽs capitis eam inceſſit dolor,qui ita lancinat, vt annulũ vel inuita dependere cogeretur:quem vbi ad Diuæ ſacras exuuias appendit, dolor euanuit.

Maior animi contumacia Conradum ſtudioſum Conradi Lechnich filium occupauit:tertium feriendus fuit,vt voti damnatus fidem liberaret. Primò febri tẽtatus cum morte colluctabatur:luctum S.Cordula vocata ſuſtulit:non tamen,vt promiſerat,inuiſit Martyrem;altera vice & grauius decubuit;iterum montes promiſit aureos;ſanus nec ferreos præſtitit,nec ideo ſupplicis vota clemens virgo deſpexit;tertium ſanauit infirmum,venit tandem Coloniam, & quo maior animi peruicacia fuerat,hoc cultus exſtitit tenerior,hoc virginis beneficentiam prædicauit vberius.

Denique Gertrudi Theodorici Heckendorpenſis filiæ tertianam S. Cordula depulerat:voti violati reã quartana inuaſit;nec ante curata eſt,quam ſe ſtitiſſet Coloniæ & præſens præſentem Diuam, de fidei violatione veniam oraſſet: Hæc quæ commemoraui pluribus capitibus,intra quadriennium ferè poſt S. Cordulæ inuenta, & à B.Alberto M.ſolenni cæremonia tranſlata oſſa contigere:plura faſtidij vitandi cauſa ob rerum geſtarum ſimilitudinem prætermitto.

Vt hanc videatur Deus præ reliquis virginibus magnis ſtatim ab inuentione prodigijs voluiſſe decorare. Quare ſi miraculis lis Colonienſes Ioannitas inter, & Viconienſes Præmonſtratenſes definienda eſſet, vti contendunt hi, longè Ioannitæ præualituri viderentur.

Ego nolo decidere:vtrobiq; rectè S. Cordula colitur. Plures ſcio in ſodalitate Vrſulana Cordulas exſtitiſſe: vt non tantum Viconienſes,ſed & Marchianenſes, Oſnabrugenſes, Antuerpienſes,Pariſienſes,Monachienſes,ſuam ſibi rectè Cordulam vindicent:Omnes Coloniæ inuentas,& inde tranſlatas: vbi autem vera ſit, quæ poſtridie coronata eſt, Deus nouit:plura pro Ioannitis ſigna reperi,& probabiliora, rectè tamen & alibi illa colitur, vti S. Thomas Edeſſæ & in India.

Cõplures repertæ Cordulę.

Vnum prætereieram, quod dici primo loco debuiſſet,id in prima columna tabulæ miraculorum S. Cordulæ ad tumbam eius Germanico idiómate, à centum & pluribus,vt apparet,annis in membrana exaratorum ita narratur. Godelindis Mulhemio orta coniunx Gerardi lanionis,cum in cõuiuio mero incaluiſſet,& S. Cordulæ mentio incidiſſet,illa muliebri leuitate Coloniæ quidem in ſarcophago S. Cordulã eſſe dixit,neutiquã tamen in S.Ioanne adſeruari: cum ecce tibi riſus in luctum vertit:vultu enim ſtatim horrendum deformari:membris contremiſcere: capitis lancinari doloribus;& in rabiẽ quaſi agi: quæ vbi præſentium ſuaſu delicti veniã à S.Cordula poſtulauit,& voto ſe obſtrinxit,ſanitatem recuperauit:ſcio Carthuſianos Latinos M.SS. Codices rem paulo narrare aliter,quaſi deformitatem vultus S. Cordulę contumelioſè reprehendiſſet:at qua occaſione & hoc de caluaria? ſed error inde videtur ortus,quod quę in pœnã dicacis feminæ referenda eſſent, culpæ tribuerint,

Pœna deriſionis reliquiarum.

Miracula pro S. Cordula Ioannitarum.

Hhhh cum

cum tabula ſepulcralis, vti retuli, rem exponat: vnde ſuſpicor hanc rem nõ ita multo poſt inuentionem accidiſſe, cum vigeret illa contentio Vrſulanas inter Virgines, & Cordulanos Ioannitas, neque mirum videatur poſtea Colonienſes nullam voluiſſe mouere deinceps Ioannitis, de vera S. Cordula, poſtridie occiſa quæſtionem; quando veritatis illius publicam negationem tam ſeuera excepit diuina vltio: cuius reliqui admonitu quotquot Ioannitis pertinacius repugnarant, ſuam videntur correxiſſe opinionem: Vnde ex eo tempore certa manſit Colonienſibus opinio, S. Cordulam poſtridie occiſam apud Ioannitas requieſcere.

Atque hæc de S. Cordulæ prodigijs hactenus, nunc S. Cuneræ admiranda opera, quæ Rhenenſi præcipuè in oppido patrauit, videamus.

CAPVT XXVIII.

De Miraculis S. Cuneræ Virginis & Martyris, Ac primum de Eleonora Regis Angliæ filiâ.

POſt S. Cordulam, quæ extra ſodalitatem feſto proprio colitur, S. Cuneræ Regis Orcadum filiæ prodigia iure recenſenda videntur; quia non diem tantum vnum, ſed triennium ſuperſtes poſt martyrium Vrſulanum, non ſua voluntate, ſed Regis cuiuſdam cupiditate manſit: cuius tamen inuicta conſtantia in ſeruandâ tot inter pericula virginitatis laurea ſemper immota, & inconcuſſa ſtetit: ideo præ reliquis Virginibus poſt S. Cordulam maximis à Deo miraculis eſt illuſtrata; pleraque temporis iniuria nobis ſuſtulit. Ex ijs quæ narrabo coniectura fiet de reliquis: nam cum An. 700. à S. Willibrordo & ſocijs S. Adalberto & Werenfrido ea fidis auditis teſtibis ſint approbata, cum etiam circa annum Domini 1015. S. Meinvverci vita teſtetur periuros ad eius tumulum læſæ fidei pœnas dediſſe, ea pleraque videntur perijſſe.

Cap. 15. S. Meinvverci in ſideribus P. Brovveri.

Præcipua quę reperire potui, ab an. 1330. circiter ad 1515. ſuis diſtincta temporibus adnotantur, vt exiſtimem Eleonoræ, de qua hoc capite dicturus ſum, iuſſu & cura (cui tunc vt Geldriæ duci parebat Rhena) tabulis fuiſſe ad memoriam poſterorum diligentius conſignata: ea tranſmiſit ad me nobilis familia de Rhode Vltraiecto ab autore Anonymo ante centum annos Rhenenſi in oppido typis vulgata: excerpta verò ſunt è M. S. libro oppidi, in quem cum fierent, ſumma fide relata fuerant; ex ijs ad 30. quæ Sanctæ huius apud Deum merita mirificè teſtantur, breuiter recenſebo. Illuſtre eſt, quod Eleonoræ, Eduardi Regis Angliæ filiæ, contigit. Hanc ſibi matrimoniali fœdere ſociarat Raynaldus II. Comes Geldriæ, & ex Comite primus Ducis titulo decoratus, circa An. 1339. vt obſeruat Aubertus Myræus in Geldriæ ducibus. Venerat hæc Eleonora fama prodigiorum S. Cuneræ excitata, ſacras exuuias piè veneratura Rhenam magno ſtipatu Comitum, & ſanguine ſanctam Martyrem cõtingebat, ab Orcadiæ Regib. ſuorum maiorum imagines repetens. Tanto igitur natu femina, facilè quod vnum deſiderabat, ſuis expreſſit precibus, vt ſtamina quædam mappulæ ſibi donarentur; quibus S. Martyr fuit impijs ancillarum manibus præfocata. Iam ſacro ditata pignore Rhenenſes egreſſa portas magno cum gaudio curru vecta reuertebatur: cũ ilico ſtant immoti in ipſo veſtigio quaſi ſiderati equi: currum dixiſſes ſufflaminatum: totum etiam quaſi obhærens veſtigio ſiſtitur agmen comitum: ibi tum in venerationem S. Cuneræ vertit admiratio: ſuccurrebat enim, nolle Diuam mappæ fila à reliquis ſacris exuuijs ſeparari, nec Rhenenſibus euehi mœnibus, multis olim paritura corporis ſanitatem. Eleonora curru Rhenam repetit, pronis iam ad curſum equis: ſacro corpori adiungit fila, & magnis Diuam conſanguineam ornat donis; iam cœleſtem eius experta

In Chronico fol. 105.

Vetat De' loco moueri reliquias.

virtutem:

virtutem: mox etiam citatis equis nullo obstaculo repetit iter: multo magis Sanctam reuerita Martyrem redditis iam staminibus, quam si eadem cœlo propitio retinuisset;& ab hoc tempore S. Virginis admiranda, quæ Deus patrauit, opera fuerunt accuratius tabulis consignata.

CAPVT XXIX.

Gutturis & oris distorti vitijs medetur.

SOLET diuina bonitas Sanctos ea præsertim corporis parte gloria decorare, qua plurimum amore Christi pertulerunt, ijs etiam morbis patronos & tutelares præficere, quos ipsi dum viuerent, tolerarunt. Ita Sancti Rochus & Ludouicus Galliarum Rex, pestifero morbo infectis: Sancta Aurelia febrientibus suis succurrunt suffragijs; nam horum morborum tolerantia DEO mirificè placuerunt: Sancta verò Apollonia dentium medetur doloribus, & Sancta Martyr Cunera ijs noscitur facilius opitulari, qui anginæ molestijs, vel gutturis tumoribus cruciantur, quia mantili præfocata martyrij lauream reportauit. VVilsem propè Harlemium pagus est, hic dum quidam piscem auidius, quam cautius edit, spina guttur occupat, quæ tam arctè claustra æsophagi constrinxit, vt dies octo nec cibo, nec potui vllus in stomachum pateret aditus: Is damnatâ Medicorum ope, quorum remedia frustra expertus erat; ad Sanctæ Cuneræ confugit precibus opem: eius se spondet sacrum tymbum Rhenensi in oppido supplicem veneraturum; quàm mox orauit, tàm mox impetrauit Martyris cœlestem mali medicinam: nam continuo cum piscis spina dolores exspuit, laxato æsophagi aditu, & via cibo sumendo reseratâ.

Anginam curat.

In Hollādia.

Simili malo in Batauia cuidam ossiculum guttur adeo clauserat, vt deglutiret nihil: multo iam tempore magnis lancinabatur doloribus: vna supererat ossiculi depellendi spes Sanctæ Cuneræ deprecatio, cuius festiuitatis peruigilio Rhenam summa pietate adit, & ad aram progressus, in quâ Sacri cineres populo monstrabantur, eos, quibus sacri thesauri custodia demandata erat, adijt, & summis obtinuit precibus, vt mappula, quæ collum Martyris strinxerat, applicaretur gutturi; nec sua illum pietas frustrata est, excussum in terram cunctis attonitis ossiculum est applicato sacro pignore; redijtque statim sperata sanitas, quare gaudio vix sibi præsens, Deum in S. Martyre dono oblato collaudauit.

Batauia.

Illud etiam memorabile, quod in Zelandia, loco qui Ziercksee appellatur, Martino Iacobi filio contigit: hunc angina tumens vexabat pertinaciter, vt 20. ipsos dies noctesque nec cibi pauxillum, vel liquoris guttulam sorbere valeret: Quam desperarant pridem sanitatem, eam sancta Cunera precibus inuocata reddidit ilico; nam vbi se voti religione obstrinxit, quod molem, & grauitatem corporis sui iam desperati, pari tritici, vinique pondere auro simul & argento redemturus esset, præterea prolem primam femineam, si quam ei DEVS largiri dignaretur, Cuneræ nomine ad refricandam beneficij memoriam nominaturus, continuo gutturis laxatis angustijs, fœdam pessimorum humorum congeriem egurgitat, ac Martyris beneficio constanti deinde frui cepit sanitate.

Zelandia.

Porrò ipso S. Cuneræ festo die Vltraiecto Rhenam parens quidam adduxit filium, qui obtorto natus collo, tristi spectaculo dorsum respectarat; sed vt primum hanc ipsam Deo Virginique Martyri peregrinationem vouerat, rectum humani capitis positum & constitutionem impetrauit.

Vltraiecti

Coloniam etiam Agrippinam, cœlestis eius virtus dimanauit; testis illius luculen-

Coloniæ.

luculentus ciuis An. 1502, cuius filiæ collum ita intumuerat: vt vultus oblique distorqueretur: nulla spes mali pellendi humano remedio supererat. Quocirca ad diuina conuersus, cum vxore sua parens, & filia, vouet ad S. Cuneram profectionem: vix id mente conceperat, cum detumescere collum; situm caput natiuum recipere; redire filię sperata sanitas, nec promtiores in vouenda, quam explenda peregrinatione, quàm insigni mentis pietate peregerunt.

Rhenæ.

Maius Anno 1481. capto Rhenensi oppido gutturi VVilhelmi Haac periculum ab hoste imminebat; nox erat, cum clamores, & vlulatus ciuium satis teneri hostium armis Rhenam indicarent: ille lecto nudus exsiliens, solo tectus indusio procurrebat ad templum velut asylum: sed hostis in via miserum intercipit, affligit solo, iamque iacentem pede premens, eius iugulum cultro feriebat, ille S. Cuneram ingeminare: nec incassum missæ preces, mirares, culter ceræ instar molliter lentescens reflectitur quasi impactus silici, & triplici sinuatus circulo ferientis dexteram circumscribit, saluo & incolumi VVilhelmo, cuius in obtenti beneficij monimentum culter ipse ad S. Martyris lipsanothecam diu Rhenæ suspensus olim: adhuc creditur superesse.

Culter in guttare non læso incuruatur.

Nec tacendus Vltraiectinus ciuis, qui manuario sibi opere victum comparabat: eius linguam prauus humor insederat, is elinguem dimidiato iam anno reddiderat; vt hoc incommodo miser leuaretur, adornat Rhenam versus peregrinationem, iamque ad pagum Dorn peruenerat, cum disertus iam & eloquens finem reperit nullum deprædicandi S. Cuneræ merita, tam Rhenæ ad sacras exuuias, quam redux in patria.

CAPVT XXX.

Cæcos illuminat S. Cunera.

ANNO Domini 1380. cum S. Cuneræ trãslationis anniuersaria sacra solenni ceremonia peragerentur, & pro more supplicationis adornata pompa vicinum in locum *Elst* sacræ deportarentur exuuiæ, adducunt ad sacrum pignus parentes duodennem puerum orbum iam inde ab ortu vtroq; oculo; res exspectatione præsentes omnes suspensos tenuit, præsertim cum tribus se vicibus intempesta nocte dicerent admonitos; vt ea ipsa translationis solennitate hoc ipso loco in Elst coram S. Cuneræ sisterent, futurum enim, vt admoto pupillæ mantili, quo S. Cuneram strangulatam diximus, oculis vita lumenque donaretur. Res defertur ad Nicolaum (qui S. Augustini Regulam Dordraci professus, tum rem diuinam patraturus erat) ad senatum Rhenensem, templique Aediles. Placuit omnibus postea, quam sacrum mantile populo ex more spectandum oblatum esset, idem explicatum oculis cœci reuerenter admouere: Ecce tibi vt primum applicatum pueri capiti sacrum pignus est, è vestigio deductis palbebris clarissimè lucem, & præsentes puer attonitus intuetur: qui ad eum vsque diem hanc mundi adspectabilis pulcritudinem oculis nunquam vsurparat; vnde mirari omnia, percontari de visis singulis, grato adstantium spectaculo. Magnum id momentum attulit ad S. Cuneræ merita toto Belgio diuulganda, è quo quam plurimi peregrini Religionis ergò confluxerant, qui Deum in Martyre summis in cœlum laudibus extulerunt.

Cæco lumē impetrat.

Eodem seculo A. 1398. Femina Monfordiensis pridie S. Cuneræ, vesperarum tempore, deuehendam se curarat, non minore fiducia, quam pietate: hæc omnibus, qui ad templum ea celebritate confluxerunt, memorat triennium esse, ex quo apoplexia percussa decubuerit; accessisse ad morbi incrementum caliginem oculorum, vsum eorum prorsus amiserat: iacere ita membris captam omnibus, vt præter linguam mctitare posset prorsus nullum: hac tamen spe erectam, imperasse ad S. Cuneræ reliquias se deportari, quod nocte cœlitus iussa

sit di-

sit die translationis proximo, & exinde quotannis per omnem reliquam vitam se Sanctæ Cuneræ sistere, eique libram ceræ appendere. Magna fuit animorum secuta commotio, & exspectatio euentus prodigiosi: vix ægra ad Martyris loculum deponitur, vt precata est, impetrauit & membra, & oculos; inutili quasi trunco ad vitam visumque sensuum, & corporis reuocato: quod prodigium quo plures spectatores habuit, hoc diuinæ bonitatis & meritorum S. Cuneræ locupletiores testes, & præcones: cum eam, quam paulo antè captam membris omnibus, & alienis deportatam manibus viderant, iam proprijs niti pedibus, saluam & incolumem læti intuerentur.

Quosdam etiam absentes ante voti exsolutionem eodem beneficio sancta Cunera affecit. Anno 1503. puerum alebat Vltraiectina femina 6. iam hebdomadas ita captum oculis, vt nihil eorum, quæ proximè locata essent, discerneret; Mater tot prodigiorum fama permota votiuam spondet Rhenam versus peregrinationem, & puer excussa protinus caligine recepit lumen oculorum.

Duplicauit sancta Cunera gaudium parentibus, qui duas enixi proles; alteri congenita fuit cæcitas, alteri variolorum violentia depasta erat orbes visorios, vt triennio caruerit eorum vsu; nec exesis pupillis spes superesse poterat curandi mali: ita dum humana deficiunt medicamenta, ad diuinum pij parentes conuersi auxilium. Sanctæ Cuneræ sistunt proles: quid plura? dicto citius visum, & sanitatem recipiunt: aduolant ad parentes sospites filij, vt geminato miraculo duplicata sit, & præsentium omnium & parentum imprimis lætitia.

CAPVT XXXI.

Claudos, & Paralyticos erigit, vinctosque liberat.

GORCKEMII in Arkelia Anno 1493. degebat vir, qui sæpè percussus paralysi, captus iacebat membris, trunco & stipiti, imò cadaueri similior, quam homini: remisit quandoque mali vis, vt rediret ad officium: post paulo redibat malum, ægrumque pulsabat acrius, & merito: senserat non semel aurem sibi per quietem vellicari: vt in sanctæ Cuneræ tutelam se reciperet, quis torpor obrepserit & socordia nescio, vt surdo semper eadem cantaretur fabula. Donec Bacharaci non ignobili infra Moguntiam ad Rheni ripam oppido, acutissimis punctus doloribus luit ignauiæ pœnas: hîc tandem in mentem venit illa toties nocturna sibi facta visio, quæ ad opem Sanctæ Cuneræ petendam inuitarat; vouet ad eius tumulum peregrinationem: nec mora, dolor abit, spiritus vitales natiuo calore meatus obstructos, & vita vigoreque sensus omnes imbuunt; valensque iam castigat veternum pristinum, & supinam in diuinis rebus socordiam, calidis ad Deum precibus promtisque alijs religionis officijs corrigit.

Pari celeritate similis mali medicinam puellæ quinquenni sancta Cunera attulit: hæc 4. ipsos annos clauda, sine vsu pedum & manuum, resolutione quadam neruorum cruciabatur lecto continuo affixa: Sæpè peregrinationem vouerat, effectu tamen nullo. Nox erat, & dum mater natam tantis videt affligi doloribus, in singultus imo vlulatus erumpit, quasi mentis & sui impotens; Filiola velut matrem consolatura exclamat O MATER CVNERA. Vox illa quasi cœlo missa matrem reddit sibi, & ad spem recuperandæ valetudinis Sanctæ Cuneræ precibus erigit: Cuius tunc admirabilium operum famam recordabatur; ergo oculos manusque in cœlum tendens, pari pietate, & fiducia contra vim morbi sanctam Cuneram implorat, ne minus in filiam suam benigna esset, quam fuerat in alios; spondet cum incolumi prole peregrinationem, nec vana spes, aut imploratio fuit: precationem excepit sanitas: cubito

se adleuat filia, surgit incolumis & An.1318. in peruigilio S. Cuneræ cum matre sacrum inuisens tumulum, gratulatur suppliciter Deo, & S. Martyris merita prædicat, præsentibus stupore attonitis.

Atque vt isti lecto affixi morborum inclementia, sic Lindæ in Batauia prouectæ ætatis vir compedibus ferreis vinctus detinebatur tetro in carcere: Aeger animi mœrebat senecio, nec enim succurrebat modus, quo vinculis eximeretur, vna restabat salutis anchora S. Cuneræ fidum in ærumnis inuocatæ solatium, & auxilium. In genua prouoluitur, & Diuam illam precatur, miserum vt carcere liberet: spondet votiuam non sine munere peregrinationem, ratum id, fixumq; Superi habuere. Audit miser iucũdo strepitu ferrea retinacula crepitare, mox numellas, quibus adstricta ceruix decidere videt in frusta minutissima dissipatas, idem videt in compedibus: & iam vinculis omnibus liber, Diua eadem protegentẽ Rhenam perducitur, S. Cuneræ præco, cunctis narrare cœpit: quæ vix ipse nisi sibi credidisset.

CAPVT XXXII.

Herniam, calculumque sanat, & in Portugallia dolores mammillæ curat.

EST in Velauia ducatus Geldriæ locus, *Putten* incolæ vocant, hic quinquagenario maior herniosus vtrimque erat, ita quidem vt nec mutare locum posset, neque tamen violentia morbi pateretur vno in loco consistere. Cui à cœlo & bono genio venit ea cogitatio, vt S. Cuneræ Rhenensi corde, & ore votum voueat: statim ab ipso voto hernia introcedit, & solidatur, sospesque S. Cuneræ gratulatur.

Acutissimis mulier An.1446. calculi doloribus vexabatur: sed sine remedio: fuit, cum tantis pungeretur aculeis, vt viribus defecta morti proxima videretur; concipit votum S. Martyris reliquias adeundi: remisit quidem, non sublatus omnino dolor est: donec præsentem se Diuæ sisteret, tunc enim omni soluta molestia malum prorsus depulsum sensit.

Ijsdem aculeis alia mulier lancinabatur: & ipsa votiuam spoponderat peregrinationem; iam Rhenam venerat, cum solito vehementior ægram incessit dolor, vt animam iam actura videretur. Iterum S. Cuneram inuocat, & munus appromittit; Ecce tibi mane calculus pone in lecto columbini oui magnitudine repertus salua femina.

His tot prodigijs factum est, vt S. Cuneræ nomen non in Batauia, Geldria, totoque Belgio tantum fuerit magna apud summos, infimosque in gloria: sed etiam veneratione: vulgoque mortales eius fidem & patrocinium iam inde retro à mille annis implorarint: neque vero Germaniæ finibus se S. Cuneræ virtus tenuit: transgressa Galliam peruadit in Lusitaniam: nam de Sicilia sequenti dicam capite.

In Portugallia sanat mammillares dolores.

An.1435. Virgo quædam Portugallæ erat, quam pupula ingenti cruciatu affligebat, cum summo leuando dolori nullum Chirurgi Medicique; sponderent auxilium: postquam Diuos Diuasque varias cassis inuocasset precibus, nocte concubia per quietem adstare sibi puellam videt, quæ his ægram compellat dictis. *Quin tu Virgini & Martyri Cuneræ votiuam spondes peregrinationem Rhenam versus? medicinam enim præsentem experieris.* Paret ritè monenti ægra: voto concepto statim abscedit dolor; sanam & vegetam papillam cernit: grata etiam germanum viæ adsciscit comitem, & per tanta locorum interualla longo & difficili itinere Rhenam tandem non sine molestia reperit; ibique vulgato prodigio, & munere Diuæ suæ appenso remeauit sospes in patriam.

CAPVT

CAPVT XXXIII.

S. Cunera naufragum illustri miraculo tribus iactatum diebus, sanum in litore propè S. Agathæ tumulum deponit.

ET quia tanto locorum diuortio Portugalliam adiuimus; Siculum si lubet mare Duce eadem propitia inuisamus. In hoc arbitror æquore Henricus Mom ciuis Rhenensis, cum socio Rumeler aduersis ventis vitæ discrimen adijt. Erat Henricus non ita maris, syrtiumque, vt forte Rheni peritus: nauim in altum prouectam atrox tempestatis vis adorta in vltimum adduxit discrimen: imò procella sæuiente, omnemque artem vincente vi in scopulos impacta eiecit vasa omnia, & vectores 32. qui fluctibus hausti perierunt. Henricus trepida, imò desperata in re impauidus, quod vnum restabat salutis remedium, clauum arctè complectitur, atque quo securior esset, eidem se vinculis alligat, ne fluctuum violentia auulsus sorbeatur: Interim iactatur procellis, nunc in altum nubibus imminēs, mox in abyssum reciprocis fluctibus deuoluitur: nec tamen ita mentem tempestas emouerat: quin Deiparæ & Diuæ tutelaris patriæ suæ S. Cuneræ meminisset. Supplex igitur, quibus potest precibus, certè calentibus, quas præsens imago mortis expresserat, cœlestem hanc sibi naufrago, & fluctuanti deposcit anchoram, ne cum corpore, quod formidabat, etiam animæ salus in discrimen adduceretur. Nec tamen faciles habuit Diuos, triduum iactatus vndis orauit, nec fractus procellis, nec desperauit Cœlitum auxilium, licet in arcto res esset. Fuit ea dilatio maior, vt salus momento reddita gratior accideret. Tertius iam illuxerat dies, cum S. Cunera specie duodennis aut tredecennis puellæ mortali augustior inter vndas maris supra clauum emicat: nihil enim preterea è nauis reliquum vsquā apparebat: clarumq; lumen superfulsit, quod tenebras dispulit: ac primo quidem formidine quadam correptus est, sed ea mox suaui Martyris alloquio discussa penitus fuit: iubet enim metum ponere, Cuneram se esse, cuius triduo, & trinoctio opem implorasset, Rhena se venisse, vt fluctibus & vitæ periculo exemto præsens solatium, & auxilium adferret, subiecit: *Volo autem, vt Deo mihiq́, voueas, non ante te Rhenæ in meo oppido quidquam gustaturum, aut bibiturum, quàm cum vxore tua & 5. filiabus obieris ea loca, quibus annua religione meæ reliquiæ deportantur: tu cum vxore & liberis pariter nudipedes, absque indusio, piè circuibitis, donec ad tumulum meum redeatis: tum verò corporis tui molem pari tritici vinique pondere redimes, annuamque meo honori instītues peregrinationem.* Hic Henricus pulso iam timore offert se ad omnia promtum paratumque, cui Virgo: *Vale mi Henrice, saluum te & incolumem esse, & manere iubeo: Rhenam iam mihi redeundum est.* Respicit abeuntem naufragus, & momento temporis (ô Dei bonitatem suam honore Martyrem honorantis!) illa euanescit ex oculis, & naufragus se in sicco constitutum miratur, eo loci, vbi S. Agatha requiescit. Quis incredibilem animi voluptatem explicet, quam percepit cum se non periculo tantum, sed etiam periculi metu liberatum vidit, & sospitem, ac vegetum? Sed quia pecunia defecerat, vt sibi viaticum compararet, apud nauarchum loci suam locauit operam in hebdomadas 12: inde tantum collegit, vt Romam peruenerit: ibidem in cognatum suum Ricquinum à Dominis incidit, à quo mutuatus argentum, saluus in Batauiam Rhenam redijt, & quæ sanctè promiserat, sanctius cum familia exsecutus est. Sed nunc regressi in Batauiam ibidem rem etiam magis mirandam videamus.

Naufragus triduum.

S. Cuneram innocat.

Adstat ei.

Mandat peregrinationē.

Deponit in sicco.

In Sicilia.

CAPVT XXXIV.

S.Cunera puellam educit è puteo, alitque biduo.

TEssendoriæ in Batauia ducatus Geldriensis, & Diœcesis Vltraiectinæ prope aquam quam *Pottum* accolæ vocant, die dominico parentes in templo rei diuinæ intererant, relicta domi sola quinquenni filia, ea cum vagatur incautius, in puteum decidit. Audi rem miram, & vix auditam hactenus: adest S.Cunera Virgo, quæ dimisso fune educit teneram, quam ad ripam vicinæ aquæ *Pottum* appellatæ, intra siccam deponit foueam: ibique perstitit cum puella diem, & noctem crepusculum vsque matutinum, ne qua molestia, vel periculum illi soli nasceretur: felix custodia, quam pro mortalibus parentibus feliciùs cœlites suscipiunt. Interea perpetrata re diuina in Ecclesia domum parentes redeunt: prolem suam oculis & affectu repetunt, quærunt in vicinia & à vicinis ipsis: si quis vidisset: negare omnes, patrem interim formido incessit, ne forsan vndis mersa perijsset filia: ergo solicitus totum diem omni instrumentorum genere fundum aquæ ad ripam explorat diligenter, si forte vestigium aliquod hominis vel vestimenti appareret, sed cum ludere se videt operam & humana deficere subsidia, piè ad cœlites conuertitur, S.Cuneram vt mœstorum perfugium aduocat: cum parente tristior mater orat Diuam, respiciat orbitatem, soletur lacrymas, reddat filiolam tristibus, additque doni votum: sed eo quidem die domum afflicti redeunt sine filiola. Postridie cum sol occumberet, parens eodem loci requirebat equos, domum reducturus, vbi filiolam metu securam offendit vacantem lusibus: ille stupere primo: stupor mox in iram vertit; increpare igitur paruulam, vbi duos ipsos dies delituisset, cui filia: *Ego mi Pater propè domum in puteum decidi, è quo me S.Cunera eductam hic deposuit. Viden mi Pater, ecce ipsam S.Cuneram illac Rhenam versus abeuntem, vnde cibos mihi p[illegible]mos attulit: petijt etiam, vt nomine suo rogarem te, vt me cras Rhenam deductā, pro m[illegible] vino triticoque redimas, quod ni feceris, grauius damnum spretæ monitionis imminere dixit.* Hoc inopinato euentu, tantisque cœlitum fauoribus exsultantes parentes pijs filiolæ parent consilijs, Deoque & S.Cuneræ grati, postridie filiā Rhenam deductâ lubenti prolixoq; animo vinum triticumque S.Virgini obtulerunt, à qua biduo fuerat cœlestibus epulis recreata.

S.Cunera pueliā educit è puteo.

Custodit.

Parentū lacrymæ.

Cura.

Inuocant S.Cunerā

Inueniunt filiam.

Alitam à S.Cunera.

CAPVT XXXV.

S.Cunera mersos, & mortuos resuscitat.

ET quia de mersis sermo incidit, age plura huius generis beneficia vnum in fasciculum colligamus.

Ioannes Aegidius Ammerongam & Wickam inter, propè aggerem, qui arcendis aquarum inundationibus obijcitur: filium habebat decennem, qui delapsus è nauicula absorptus erat vndis: percellitur amisso filio pater, & quod res erat suspicatus, scapham inscendit, fundumque harpagonibus lustrat, reperitque sub nauicula filium exanimem, extrahit cadauer, non sine lacrymis: aduolat & vxor luctu penè exanimata: in hoc doloris æstu parentes ad S.Cuneram tristes animum, & preces vertunt, ambo in genua prouoluti, votum peregrinationis adijciunt: & pro more farris vinique tantum, quantum filius appenderet: hic puer, ô rem miram! statim vitam & vocem recipit, surgit, cum parentibus domum, cum ijsdem mox Rhenam venit, gratiam acturis & laudem Martyris propagaturis.

Est propè Traiectum in orientali plaga locus, vnde cespites effodiuntur: ibi ad S.Martini pontem puer in stagnum lapsus est: mater anxia vbique quærit prolem amissam voce, & oculis: nec tamen comparet vspiam: Hic vt sæpè mali præsaga mens

mens ad ſtagnum vadit: heu videt capiti inſiſtentem ſurrectis in aërem pedibus cœno & aquæ immerſum: lugubre eheu ſpectaculum! extrahit tamen: & vbi nihil animæ & palpitationis reperit, funus lecto infert: quatuor iam horas puer animam eiecerat; ſpes tamen matrem non deſerit: vicinos præſentes exemplo ad Dei cœlitumque poſcendam opem prouocat, prolapſi in genua calidis precibus & lacrymis opem poſcunt, & S. Cuneram inuocant: ſtatim vitam puer vireſque recipit, poſt paulo Rhenam parentes cum filio veniunt, factum narrant, laudes grateſque dicunt.

Alia mulier, quæ in Rhenenſi Parœcia fixerat domicilium Chriſtiano more, feſto palmarum ad templum ierat, vt diuinis vacaret laudibus: vt domum redijt, filium etiam ſuum vicino in puteo merſum reperit, quem eductum vt exanimem vidit, ilico genibus nixa ad S. Cuneræ confugit auxilium, ſpei plena, nec irritis precibus: redanimatur filius & S. Cuneræ merita prædicat.

Simile quiddam propè Amſtelrodamum, nobile Hollandiæ emporium accidit Weſthouiæ: hic ancilla quædam famulabatur, quæ quo caſu neſcio, merſa aquis exciuit parentes: iam 3. horas exanime iacebat cadauer, ipſi tamen non deſperarunt cœleſte auxilium: peregrinationem vouent cum filia ad tymbum Rhenenſem S. Martyris, quæ reuixit ilico, ſurgenſque pariter cum ijs Rhenam profecta, perſoluit quod piè parentes promiſerant.

CAPVT XXXVI.

Lapſos ex alto, & obtritos redanimat, vel ſanat.

MVLTOS alios vel obtritos, vel præcipites ex alto lapſos ſanitati vel vitæ etiam reſtituit, forte chorus Rhenenſi templo adiungebatur: Lapides & cæmenta conuehebantur: ibi Henrici ab Oykere filius, dum in plateis indulget puerilem in morem luſibus, à biroto curru lapidibus onuſto obteritur: accurrunt ſuppediatum vicini; ſed vitæ ſuperſtitis nulla apparebant indicia: erat mater in domo VVilhelmi à Pluderen, cui cum triſtis adfertur nuncius, illa lamentari, & ſuam deplorare orbitatem: prudente tamen vſa conſilio, qua in ſanctam Cuneram erat, vt pietate, ſic fiducia, ſublatum brachijs cadauer ad ædem ſacram defert, & propè ſacram lipſanothecam deponit: hic illa ardentibus, & audacibus inſtare precibus, quas vehemens filij amor expreſſerat: & cum lacrymis ita affari Martyrem. *Ecce Sancta Martyr, ecce filium meum, tuo in opere obtritum, & exanimatum, ergone cenſeberis iſti filio meo & ciui tuo vitam eripuiſſe, qui toties alienos etiam, exteroſque mortuos ad vitam reuocaſti? redde obſecro, redde filium matri tuo in opere tam atroci ſublatum mortis genere: Ego ſanctè tibi recipio, ſi vitâ tuo fruatur munere: tuus dum vita comes illi erit, peregrinus erit, & tuo ſe mancipabit obſequio: & mecum præſentes omnes munus aliquod tuas ad aras offéremus.* Orauit; & fleuit mater: iacebat exanimis filius: an vt mora illa mors filij teſtatior cunctis redderetur? ergo in altari prolem collocat, preces ingeminat, fiduciam ipſa mora acuit: cum læto ſpectaculo puer oculos aperire, circumſpicere adſtantes, quærere matrem, prenſare vbera, & lac auido ſugere ore, redijtque incolumis ac ſoſpes domum.

VItraiectina in vrbe in octaua natalis Deiparæ puer incautior ſub currum benè oneratum lapſus eſt, cui rotarum attritus cranium effregit: vt per auriculę depēdulæ hiatum reconditi meatus cerebri paterent intuenti: iacebat 5. ipſas horas: nullaq; vitæ edebat ſigna: non motum, non ſuſpirium, non halitum: tacti tam acerbo fato pia miſeratione vicini cum parentibus, mortuum S. Cuneræ offerunt: parentes etiam votum peregrinationis interponunt, cordi ea pietas ſuperis fuit: ſtatim ſui compos, mali omnis expers redditur: ſtetitque intuens intuentes. Vnum

reſtabat

restabat incommodum, auris dependulæ vitium: vocati igitur Chirurgi aurem capiti assuunt, statimque vulnus omne consanescit: grati igitur cum filio parentes, vt religione etiam animum expediant, Diuam ipsam in loco salutatum veniunt, & de beneficio laudes dicunt.

Eadem in vrbe nouennem filium habebat Ioannes Wannemaker, ciuis Vltraiectinus: is è domus scalario decidit in caput, quod mirè lapsu attritum, afflictumque erat, subitoque exanimatus dimidiatam horam iacuit: ita vicini clamoribus exciti testabantur: qui tamen ad lacrymas parentum ingeniculati, more locis illis recepto, Deum Sanctamque Cuneram supplices obtestabantur pro salute pueri: addunt parentes votum peregrinationis nudis pedibus Rhenam instituendæ: vix voto se obstrinxerant, cum reuixit, & reuiguit puer, nulla corporis relicta noxa, læti igitur nudipedes iter ingrediuntur, actisque pro more gratijs eodem habitu Vltraiectum repedarunt.

Illud non minus memorabile, quod Verhusiæ in Vltraiectino territorio filio Gerardi Crawelij accidit: erat igni lebes ingens applicitus, feruebat iam, & bulliebat aqua, in quam puer incidit, ilico ambustus: accurrit mater; sed cadauer eductum ita præsentibus videbatur: quid ageret misera? dolor in pietatem vertit, & insigni animi concepta fiducia S. Cuneræ solenne votum nuncupat, redemturam se filium lytro tritici, vinique eo pondere, quod filius appenderet: præter opinionem præsentium, non tamen fidem matris, resurgit incolumis puer; omnes miraculum clamant, & Dei stupenda mirantur opera.

In feruentem aquã lapsus.

Redanimatur.

Atque sicut hi exanimes vitæ redditi, sic non minus mirandum, quod cuidam ex casu, & membrorum collisione ac conquassatione morti proximo euenit: Eratque Ioannis von Dohm opificis famulus, cum chorum S. Cuneræ architectaretur, ei datum in mandatis, vt locum fenestra occluderet. Stabant erectæ machinæ, & fulcra, quibus insisteret, dumque in ijs it, reditque incautior, nescio an fallente vestigio, an verò machina nimiò pondere pressa debilitata, atque adeo fracta, præceps sanè magna cum saxorum vi ad terram labitur, corpore in subiectam struem lapidum fortiter impacto & conquassato, vt semianimis domum delatus desperatis humanis remedijs morti proximus videretur. Ioannes Architectus famuli sui, & nepotis vicem dolet, & eo magis, quo sanguine ei coniunctior erat. Is cum pijs viris, feminisque Deiparæ, & S. Cuneræ patrocinium pro ipsius etiam Diuæ honore implorat ardentius ei qui dum operi S. Martyris inuigilat, se afflixerat; addit ægri nomine vota. Repente præsenti periculo subtrahitur, tumor, & vulnera consanescunt, valet, vigetque: ita quidem, vt postridie ad labores redierit; fenestram occluserit, & suo conceptum nomine votum libenter exsoluerit.

CAPVT XXXVII.

Furiosum, & energumenum liberat, & præfocatum resuscitat.

APpeldorn, locus est Ducatus Geldriæ, vbi virum quendam vexabãt intemperiæ, mentemque omnem emouerant: iurata spondet vxor suo, & mariti nomine festo translationis S. Cuneram inuisere, pieque venerari, si sibi maritus restitueretur: sed sanitas voti obliuionem generat; redit sed duplicatum malum; iterum festo sequentis anni votum vouent; iterum voti prætermittit solutionem: ergo tertium ita rabie percellitur, vt canis instar rabidi dentibus inuaderet manus; tertium vouent: inuisunt veneranturque Diuam, tum demum perfectam mentis obtinuit sanitatem.

Craneburgi Cliuiæ oppido nobili Canonicorum Collegio, nata mulier malo cœpit afflari spiritu, nec requiem capiebat vllam, ita continuis affligebatur cruciatibus,

bus, defecerant humana remedia, cum ad S. Cuneram vir prudens, afflictæ persa-miliaris, vt se conuertat, hortatur, qui etiam tactus miseratione cum ipsa spondet votiuam peregrinationem: vix vouerant: mulier ab infesta dœmonis iactatione di-missa, omnique molestia liberata venit ad sacrum tumulum, Deum in Martyre ce-lebrat, & prodigium omnibus, præsertim templi Aedilibus narrat ad memoriam posterorum.

Vnum penè præterijssem, Tila ad Wahalim oppidum est Geldriæ prima clas-sis Vrsulanæ statio: hic mulier Anno 1430. trinas circiter horas funus lugebat filij, nullus in eo motus, halitus prorsus nullus, suggestum ipsi siue ab amico, siue à bono genio celebre notumque passim perfugium ad S. Cuneræ confugeret patrociniū: spem animo concepit, & ardentibus precibus supplex illud solamen afflictorum, illam aram desperatorum adit, votum etiam virginis visitandæ cum filio concipit, quod ab ea benignis accipitur auribus, statimque vitam & vires puer recipit: sur-git cum matre, Rhenam venit, & quod toto Tilensi oppido vulgatum erat, Rhenæ refert Aedilibus, vt tabulis ad posteros rei gestæ series transmittatur.

CAPVT XXXVIII.

Equos furiosos domat, ægros sanat, mortuos redanimat S. Cunera.

DVbitare quis, & merito posset, num pro iumentorum incolumitate DEVS Sanctique inuocandi esse videantur, quando S. Apostolus 1. Corinth. 9. quærit: *Num de bobus cura est Domino? an propter nos hoc vtique dicit.* Certè si bona licet tem-poralia à Deo ea lege postulare, dummodo saluti expediant: si eorum liceat conser-uationem diuinæ committere tutelæ, & tuitioni; cum in his iumenta numerentur hominis tantum bono procreata, licebit etiam eorum incolumitatem Deo com-mendare. Vt non audeat Valentia, Sayrus & Delrio apud, & cum Sanchez, su-perstitionis arguere rusticos, quando festo Sancti alicuius pro more eo loci rece-pto, venam iumentis incidunt, vel S. Antonij solennitate iumenta circum templum ducunt: ea mente, vt ostendant se sperare Sanctorum meritis effectum illum à Deo imperraturos: multo minus damnandi sunt ij, quibus res domi angusta est, & qui-bus iumentorum laboribus vita sustinenda, si Sanctorum precibus horum à Deo flagitent sanitatem.

Sanchez l. 2. Mor cap. 40. n 31. An super-stitiosum iumenta circa tēpla ducere.

Est in manibus vita S. Huberti à Joanne Roberti doctissimè à superstitioni-bus vindicata, quæ plena est prodigijs & quotidianis, quibus canes, equi, aliaque iumenta inustione sacræ clauis, vel vsu panis eum in finem benedicti, vel à rabie conseruantur, vel à rabidis morsi turbatique sanantur, vel actu furiosi ad certum se-cedunt locum, vbi sine alicuius noxa quietè moriuntur. Nec opus hic ex Ecclesia-stica historia arcessere Sanctorum opera miranda, qui altilia vel elixa in mensa, vel assa igni ad vitam reuocarunt, quæ plumis iterum tecta, euolarunt: vt hinc pateat non esse nouum vel insolens hanc S. Cuneram, quia in equili martyrium fecit, & primum tumulum reperit, equorum sanandorum atque adeo redanimandorum à Deo potestatem obtinuisse.

Schonhouiæ mango quidam generosum parabat equum in foro venalem pro-ponere, id quo caderet felicius, certam spondebat pecuniam à se in templo S. Mar-tyris repræsentandam: sed illius cum voti siue pœnitentia, siue obliuio cœpit: inte-rim ad forum cum eo pergit, quem dum emtoribus tendandum offert, is calcitrare, in pedes se erigere, nullum dorso insessorem pati. iam vt tractatu perquam difficilis, imò indomitus abijciebatur. hic pulsat animum mangonis voti cogitatio: dolet de noxia: duplicat promissum, cum subitò mitior agno tractari se sinit equus: inscēde-re quemuis dorsum patitur; emtorem non vnum reperit: & mango iam voti sui cō-pos ad aram Diuæ religione animum liberat.

Cicurat e-quum in-domitum.

Simile

Simile quiddam in Hollandię loco, quem Wilſen vocant, accidiſſe ſignatę tabulæ referunt: erat hic effrenis, & intractibilis equus; imò rabioſus, vt rudentibus adſtringeretur, ne elapſus noceret hominibus: creſcebat effera rabies, vt de occidendo iam deliberarent; cum ruptis omnibus vinculis, effracto violenter ſtabulo procurrit, & cum hinnitu crebro fremituque, calcibus intentatis pulſat, ferit, quod ſi audacior quiſpiam tentaret acceſſum: aduerſus occurrebat, & ni maturè fuga elaberetur, calces aſſilientis, & præſentem mortem non euaſiſſet: iam non tam de equo ſuo, quam ne noceret alijs Herus ſolicitus S. Cuneræ vouet (eo in fidem & teſtimonium fidei adducto) peregrinationem. Dicto citius cadit rabies, & ferocia, redit ſponte ad ſtabulum, iam ad nutum tractabilis, ſeſſorem excipit quemlibet: lætus euentu tam felici concepti voti, Rhenam verſus iter adornat eques; offert donatiuum, præco non minus ipſe, quam manſuetiſſimus equus S. Cuneræ meritorum.

Nec minus curare morbos & vulnera, quam cicurare equorum rabiem voluit S. Cunera. Ginckeliæ in territorio Traiectenſi, equus medio perfoſſus ventre, viribus deficiebat, vt medicinam, & artem omne malum ſuperaret. Optabat aliquid ſaltem compendij ex depoſito iam iumento Herus facere; vouet ſanctæ Cuneræ ſi conſanauerit, eo ſtatim diuendito: dimidium precij ad aram S. Virginis pendere: coit ilicò diuiſus illi venter: vires redeunt, venditur, & promiſſum argentum S. Cuneræ ab equite repræſentatur.

Mortuis etiam quandoque ſanctæ Cuneræ merita vitam reddiderunt. Delicium cuiuſdam equus erat, quem cum repentina mors Domino eripuiſſet, ſpem nondum eripuit vſum eius, & vitam recuperandi: nam ad promiſſam S. Cuneræ viſitationem conſurgit è veſtigio rediuiuus, & alacer, quem Dominus inſcendens S. Cuneræ non ſine munere ſtitit.

Illuſtrius quod ſubijcio. Vollenhouiæ in ſuperiore parte Vltraiectinæ diœceſis arcis ſatrapa caballum generoſum alebat, quem mors oppreſſerat: iam ſoleæ ferreæ pedibus exemtæ erant, & aderant, qui pellem detraherent: puer qui à ſtabulo erat, doluit vehementer: obſtringit ſe honori S. Cuneræ Rhenenſi in templo poſiturum ceream equi effigiem tanti monimentum prodigij, ſi reuigeret. Placuit Superis hominis deſiderium: redit anima, vita, & hinnitus equo: conſurgit, ſe inſcendendum offert famulo, qui quatuor ſoleas ferreas, quæ hodieadhuc ſeruantur cum cerea effigie equina offert: Satrapa Deum, & S. Martyrem gratijs, & laudibus proſequente. Addit anonymus vitæ autor, innumera eſſe, & quotidiana iſtiuſmodi circa bruta prodigia, quæ ob nimiam frequentiam vileſcant, nec omnia poſſunt mitti in tabulas: ſed ea tantum, quæ nouitate rei inſigne quiddam continent, obſeruari.

CAPVT XXXIX.

Vindicta diuina in ſacrilegos, & blaſphemos.

VT in pios benigna S. Cunera, ſic in ſacrilegos immitis, in blaſphemos ſeuera, ita tamen vt pœnitudo delinquentis poſſit ſeueritatem mitigare.

Anno 1499. Dux Geldriæ ſubito & inopinato inſtructus peditum & equitum exercitu Rhenam occupauit; & militibus oppidum diripiendum propinauit: illi flamma, ferroque ſæuiunt, domos ciuium effringunt, nec à ſacris etiam locis ſacrilegas abſtinent manus: iam æde ſanctæ Cuneræ violenter reſerata ſacra diripiebant, & duo præſertim equites inſignitè improbi, non obuia tantum rapiunt, ipſum templi pauimentum ſcrutantur, & terram emoliuntur altius, ſi forte alicubi reconditus theſaurus lateat: luère ſacrilegium, vt pœna corporis, ſic animæ: nam ingens ſepulcralis lapidis moles in fodientes, nō ſine numine ruit, obterit, ſepelit; vulgatur toto oppido vindicta numinis; quando aliquanto ſerius pulſatis tympanis ſeuerè militibus præconis voce interdicitur, ne Deo

ne Deo dicata loca effringant, spolient, violent: ita tymbus S. Cuneræ pretiosus, quem Harpyæ istæ cum anathematis, rapacibus presserant manibus, remansit inuiolatus: exercitus vero mouit se loco, oppido excessit, Rhenamque S. Martyris reliquit custodiæ.

Atque vt isti manus, sic alij maledicam linguam, non tamen impunè in S. Martyrem acuerunt. Vlotensis quidam vt vita, sic lingua improbus An. 1368. diuerterat in Elst eo tempore, quo ex omni Belgio ad S. Cuneræ translationis festum diem peregrini vndique confluebant, vt supplicationis pompam, quæ cum S. Martyris exuuijs per eum locum solenni ritu deducebatur, religiosè prosequerentur: hic ille sine fronte, ferrei, & sacrilegi oris homo, in blasphemas erumpere voces. *Haccine illa Virgo S. Cunera; imò lena: nunquid lenocinium facit, ad quam lupæ, corriuales & omnis amasiorum cohors vndique conuolat, vt suis quisque pietatis prætextu indulgeat amoribus?* Audierat Diua, & medicinam non talionis pœnam machinata, deijcit hominem, & terræ afflictum in rabiem sinit agi; vt ante ferreo, sic canino & rabido ore manus, brachia, membraque alia lanier: laniasset certè, nisi parentum aliorumque hominum interuentu violenter tentus fuisset & cohibitus. Aderat in supplicatione Nicolaus Dordracensis D. Augustini asceta religiosus, qui eo tempore, eodem loci verba ad populum de S. Cuneræ laudibus faciebat: ad hunc cum res delata esset, indicit pro misero preces; communis fit populi precatio, & nomine rabidi vota nuncupantur: horæ intercurrit spatium, ne quis de rabie præsentium dubitaret; cum redire ad se miser, suam deflere oris impudentiam, ilico ad pedes Sacerdotis se abijcere, de noxa se accusare, & cum lacrymis vota pro se nuncupare, denuò se conceptis verbis obligare: ita quotannis festo S. Martyris ad S. Cuneram adijt, stetitque ei ad mortem vsque firma, & constans corporis valetudo.

Blasphema in Sanctã vox.

Vindicta diuina.

Pœnitentẽ sanat.

Sequenti seculo sub An. salutis reparatæ 1419. æquè effrenis linguæ, & proiectæ vitæ homo, miles reor: eques certè; dum ipso S. Cuneræ peruigilio circa Mõtensem portam Rhenensis oppidi obequitat, quam peregrini eo tempore magno numero subintrabant, ore deterrimo has effudit voces. *Hem quot fatui, & fatuæ conuolant, vt fatuæ faciem* (ita S. Cunerã nominabat) *contemplentur?* Audijt Deus; & equus in cursu protinus effractis ceruicibus corruit mortuus; itaque humo affligit hominem, vt postridie blasphemam effuderit animam: expertus vindicem etiam Diuam; sed miti modo; & huic pœnitendi tempus precibus suis impetrarat, si resipiscere, & illo maledicus vti voluisset.

CAPVT XL.

Antiquissima consuetudo Cliuensium, & Geldriensium probandi periuros ad S. Cuneræ reliquias asseritur.

AVctor Anonymus, qui 120 abhinc annis S. Cuneræ miracula Belgicè typis vulgauit: negat centesimam prodigiorum partem conscriptam esse, quæ Deus S. Cuneræ meritis circa iumenta, hominesque dignatus est perpetrare, nec tamen omnia, quæ tabulis signatis testata reperit; sed insigniora tantum selecta esse, ne similitudo prodigiorum aliorum fastidium legenti pareret. Facilè huic ego subscripsero: nam ipse tantum ferè quæ ab A. 1330. ad 1515. contigerant videtur commemorare ab Eleonoræ temporibus (quæ ad S. Martyrem genus, & sanguinem suum referebat) cuius imperio deinceps videntur accuratius esse adnotata: nisi fortè longius quædam spectent, quibus nota temporis abest.

Porrò iã inde à S. Willebrordi æuo (qui S. Martyris prodigia A. 700. examinauit, & fidis testibus auditis approbauit) perpetua temporum successione continuata sunt, licet lapsu temporis ignoratione, vel obliuione exciderint, vestigium

Vita S. Meinvverci c.37.

huius rei clarum mihi vita S. Meinwerci, ipsius acta circa A. Domini 1015. suppeditant: testantur enim eo tempore periurij probationem ad S. Cuneræ Virginis & Martyris ossa solitam esse celebrari, his verbis: *Episcopus (Meinwercus) nihil se præter iustitiam exigere dixit, & eis ad sua iustitiæ ostensionem reliquias Sanctorum exposcentibus, ipse non renuit; ilico allatis reliquijs de Ecclesia vicina constructa in honore S. Cuneræ, in quibus iurare consueuerant.* Hactenus vita. Ambigunt nonnulli, an ea tentandæ fidei ratio licita videatur: eam breuiter ex ipsis fundamentis asseremus.

A. 1015. periuri ad S. Cuneræ reliquias puniebantur.

Per iuramentū licita probatio.

Principio certum est apud orthodoxos, licitam esse canonicam, vt vocāt, purgationem, & regulis Ecclesiastici iuris cōsentaneam: quæ duplex est: prima per iusiurandum, qua ratione S. Greg. M. *c. presbyt. 12. cum 4. seqq. q. 4.* voluit varios se Episcopos purgare: Innocentius *c. super causa q. 4.* Leo *c. omnibus.* ibidem id ipsi fecere Pontifices Sixtus *c. Mandastis* Leo 3. *c. sæpè contingit*, Pelagius *c. si Episcopo.*

Delrio l. 4. Disq. Magi c. 4. q. 3.

Et per reliquias. Martyrū.

Altera purgatio fuit olim perquam vsitata, vel per augustissimi *sacramēti Eucharistici sumtionem.* eam fusè defendit Delrio; vel per sanctarum reliquiarum contactum, quo vti plerique ad periuro pœnam diuinitus infligendam consueuere: petebantque, vt qui contra animi sententiā innocentiæ suæ Deū, præsentemq; Sanctū testes inuocasset, eū pœna statim cōsequeretur culpæ: comes, qua publicè peierasse cōuinceretur. Fuit hoc beneficiū singulare præcipuè Sanctis Martyribus à Deo datū, vt ita fidem, & iustitiā mortaliū tuerentur: & merito: vt qui fidē Christianā olim aduersus infideles præclara testificatione propugnassent, ijdem iā Christi in cœlo fideles testes, candē impunè violari periurio non sinerent: morē hunc iam sua ætate viguisse testatur S. Augustinus, idque tam Nolæ, quam Mediolani factum memorat. S. verò Gregorius fatetur periuros Romæ in Basilica SS. Processi & Martiniani à malignis spiritibus exagitatos dedisse pœnas fidei violatæ. Idem euenit ijs, quos antea in vita S. Meinwerci dixeram paratos fuisse ad iurandum coram S. Cuneræ reliquijs, vt vitæ scriptor subdit: *septem viri ad reliquias accesserunt, & manus vt iurarent, apponentes, mox cœlesti plaga percussi: quatuor ex eis oculos amiserunt; alijs tribus erectæ manus obriguerunt, & omnibus diebus vitæ eorum tali plaga mulctati permanserunt.* Hinc licet eam etiam dissoluere quæstionem. Possisne quandoque offerre iuramentum ei, quē peieraturum non vanis indicijs conijcis: nam si grauis causa vrgeat, licet bonorum temporalium lis moueatur, potest quis permittere cum S. Meinwerco: quod alterum sola peruersitate animi facturum præuidet.

Antiquitas huius consuetudinis. Tempore S. Augustini.

Periuri puniti.

Mirum videri posset, cur non ad S. Cuneræ reliquias more locis illis vsitato iurarint: nam vitæ autor ait de illis, *Episcopus abiecit eas, & prolatis de Apothecis suis reliquijs SS. Apostolorū Petri & Pauli & S. Blasij, super eas eos iurare fecit.* Ergone vel de martyris huius sanctitate dubitauit, vel de reliquiarum veritate; quas Deus huc vsq; tot prodigijs decorarat? neutrum existimo: sciebat quadringentos iam annos iussu S. Willebrordi quotannis illam duplici solennitate honorari, nec ignorare prodigia poterat, quæ in patria sua gesta meminerat: Patriam enim S. Meinwerci circa Rhenam fuisse ita Browerus initio scholiorum affirmat. *Cum Meinvverci acta introspicio, patriam certam ei fuisse conijcio, vnde heredia ferè paterna, & auitas opes promisit, & in Ecclesiā Paderbornensem larga manu congessit: hanc in Geldriæ, & Vltraiectensis Ecclesiæ finitima regione collocari video, qua Rhenus Vltraiectum petens, Rhenensium oppidum S. Cuneræ patrocinio clarum præterfluit, quo in loco domicilium habuisse maiores apparet.* Cur igitur patriæ suæ Diuam tutelarem ita auersatum credimus, vt eas reliquias abiecerit? an durius & horridius vitæ scriptor locutus est, quam ea S. Episcopi pietas patiatur? aliquoties id loco citato Brovverus culpat in ipso: dum eum *sui aui hominibus loqui*, ait, *hoc est incondito & parum polito sermonis genere, & quia verborum id non minore asperitate, quam locorum & hominum obscura narratione ab illo perfectum est, inde scilicet ex horridula illa in literis ætate vltro consequitur, vt fastidium pariat*, hæc de autore vitæ Brovverus. Quamuis alijs etiam illa vox *abijcere*, valeat idem quod *non eligere, non assumere*, phrasi sacris scripturis vsitata, vnde Isaiæ 41. capite dicitur *elegi te, & non abieci te*, sic idem est abiecisse reliquias, quod non assumsisse, non elegisse

S. Meinvverci patria propè Rhenam.

in eum

in eum finem: dum præfert iustis de causis ijs alias sanctorum Apostolorum & S. Blasij, quas Roma recens tulerat dono summi Pontificis Benedicti acceptas, vt c. 27. vitæ dicitur: Potuit igitur cultu singulari, hos præcipuè Diuos colere, quorum sacras exuuias circumferebat; potuit subdubitare, num Mater loci domina, subornasset ossa quædam adulterina, ad quæ securius peierarent subditi; potuit etiam, vt erat sanctitate præpollens diuino afflatus spiritu cognoscere, eam periurij detecti gloriam velle Deum sanctis Apostolis attributam.

Nec quis existimet à S. Meinwerci matre facinus hoc alienũ, quæ nuper manus suas proprij filij nece cruentarat: quæ iam tum subditos ad periurium (vt non ignorabat S. Meinwercus) induxerat, quam nec mortuam Ecclesia Coloniensis, in qua tumulata erat, non Rhenus ipse, in quem postea cadauer abiectum est, ferre potuit: sed tantis tempestatibus turbari omnia visa, vt cœlum terræ misceri, & omnia exitium vltimum adferre viderentur.

Mater eius mulier scelestissima.

CAPVT XLI.

Miracula S. Cuneræ quæ hoc ipso tempore fiunt, ex relatione Reuerendissimi Philippi Archiepiscopi Philippensis, Vicarij Apostolici.

NE quis de fide miraculorum S. Cuneræ & vita dubitaret, è qua sumsi, quæ in medium de S. Martyre attuli, optaui censuram, & iudicium Reuerendissimi Archiepiscopi Philippi nancisci: quod is humanissimis literis, pro suo in sanctã Martyrem affectu, manu sua exaratum mihi curauit transmittendum: id eo libentius attexo; quia meminit miraculorum, quæ hoc ipso nostro tempore contigerunt, & vitam ipsam, cum ijsdem à me narratis miraculis, tam in typis vulgato, quam M. S. libro sanctæ Martyris capsæ recondito reperie: sed ipsa libris Asceticis orbi celeberrimi Archiepiscopi verba audiamus.

DE VITA ET MIRACVLIS S. CVNERÆ VIRGINIS & Martyris R^mi Philippi Archiepiscopi Philippensis.

DE vita, morte, ac miraculis S. Cuneræ Virginis, ac Martyris veriora ac solidiora scribere ac referre non possum; quam quæ tum scripta, tũ impressã ante centum & plures annos, inueni ante paucos annos inclusa capsæ, quæ caput, & maiorem partem corporis eiusdem S. Martyris continebat simul cum manutergio, seu mappa manuali, qua strangulata est, & duabus vittis crinalibus seu capillaribus (huyven belgicè appellamus) quæ omnia in bona custodia apud nos conseruantur, & in veneratione sunt. Quod attinet ad S. Cuneræ vitæ historiam, manuscriptam ante ducentos ferè annos, eam satis solidam puto. Adiungo hisce copiã historiæ.

Quoad miracula ad memoriam S. Cuneræ facta, satis magno numero notantur in dicto libro M. S. & credo in exemplari impresso, quod Coloniam missum & eodem contineri. De alijs recentioribus, vel circa nostra tempora factis, nihil certi habeo, nisi ex relatione quorundam seniorum; nec licuit plenam hactenus informationem sumere. Scio tamen vnum vel alterũ, qui cum periculosa admodum obstructione gutturis laborarent, cum missam sibi à nobis particulam reliquiarum S. Cuneræ deuotè gutturi applicarent, sanitatis gratiam recepisse, eandemq; Deo per intercessionem S. Cuneræ acceptum retulisse.

Constat, quod S. VVillebrordus, cum intelligeret ad sepulcrum S. Cuneræ crebra miracula fieri, adhibitis SS. Adelberto, & VVerenfrido, vna cum alijs de Clero & populo sacras Virginis reliquias circa annum à Natali Domini septingentesimum integras repertas eleuasse, & decentiore loco reclusisse pridie Idus Iunij: quem diem, sicut & diem Martyrij eius, qui incidit in quartum Kalendas Decembris, celebrem esse Rhenensibus decreuit. Ex Vltraiecto die 12. Martij An. 1638.

Philippus Archiepiscopus Philippensis Vicarius Apostolicus.

Atque hæc de S. Cuneræ admirandis patratis operibus sufficiant; nunc Rhena Hujum adeamus, vbi S. Odiliam Patrum Crucigerorum Diuam tutelarem Coloniã translatam Deus quotidie adhuc luculentis decorat prodigijs.

CAPVT XLII.

S. Odilia peste infectum Huiense oppidum liberat.

ILlustriora S. Odiliæ Diuæ tutelaris Patrum Crucigerorum miracula, paucis placuit adnotare, vt appareat singulas ex hac sodalitate Virgines plurimũ apud Deũ posse, si pares cultores reperiant; id manifestè docent Indicæ literæ: nam isti Neophyti quale quale Virginis anonymæ Vrsulanæ cranium vel os nanciscuntur, ea fiducia, & pietate venerantur, vt continuo inclarescat prodigijs: ac primo quidem vti S. Vrsula Coloniensium, & Anglorum Patrona, eos sæpè tutata est: & S. Aurelia Argentoratenses; sic Hujense oppidum (S. Odiliæ tutelæ commendatum) olim à contagiosa lue meritis huius Diuæ fuit liberatum. Nam cum 1482. sæuissima pestis oppidum inuasisset, ea tam fœdè ciues est depopulata, vt domus passim viduarentur inquilinis; è Nosocomio quinque quotidie funera educerentur: sed anno vertente creuit contagio tali incremento, vt densatis indies funeribus, oppidum non ita amplum ad quatuor hominum millium internecionem deuastarit: tunc communi cõsilio decreta solennis est ad omnia Diuorũ templa supplicatio, deportatis omnibus vrbis reliquijs, præsertim S. Odiliæ capite, eiusque corpore à quatuor Sacerdotibus in feretro delatũ per oppidi præcipua loca, quod insigni pietate stipabant primores ciuitatis accensis funalibus, vt palam testarentur, à quibus potissimum reliquijs suis remedium flagitarent. Pietati respondit euentus: lustrata enim vrbe, præsertim ea, qua contagium serpebat latius, breui tota cessauit infectio, complures, qui venenum pestilens cum aëre hauserant, subitò reualuerunt, dum fontem contactu sacrorum ossium, & solenni prece consecratum biberent, vnde fama liquido per vrbem consciam increbuit; vt huic Diuæ, & luis omnia vastantis depulsio, & ægrorum respiratio ex inualetudine communi suffragio tribueretur.

Grauis contagio.

Supplicatione cum feretro S. Odiliæ.

Sedatur.

Eo tempore malum corripuerat Margaretam filiam Ægidij Delsene; auxit periculum partus difficultas, & dolores comites hoc grauiores, quod tempus consuetum anteuerterent: parens pro vita filiæ perquam solicitus ad S. Odiliam confugit supplex, non sine lacrymis filiæ commendat angustias, opem rogat: eandem Religiosorum enixè commendit precibus: iam domum abituro exporrecta fronte famulus occurrit, optimi nuncij baiulus, nam & peperisse narrat feliciter filiam, & luem fugatam: redit gratus ad S. Odiliam senex, munus agnoscit cœleste: séque & filiam voti ream libens profitetur.

Et quia parturientis incidit mentio, Ioannis Theobaldi ciuis Hujensis vxor, cum immoderatè partus dolores ferret, nec abesse multum à mortis limine videretur; maritus pro affectu ad S. Odiliæ sacras recurrit exuuias: voto fœtum nasciturum S. Odiliæ obligat; cum pretio redemturus, si doloribus vxor liberetur: atque dum tristis domum repetit, lætus occurrit nuncius, vxorem incolumem, & prolem quod mireris per indolentiam etiam enixam esse refert. Non ingrati S. Martyri parentes sistunt & offerunt S. Virgini sobolem, quam varijs oblatis muneribus pia nundinatione redimunt: vt se proles olim quasi mancipio deuotam S. Odiliæ grata meminisset.

Parientẽ iuuat.

CAPVT XLIII.

Febres curat.

AN. Domini 1485. Maria le blan Hujensis ciuis vxor febrili æstu nõ simplici ardebat, multis consilijs ad frangendam morbi pertinaciam infeliciter adhibitis ani-

animaduersum est, mali vim prolixius interim crescere. Vltimum instabat vitæ discrimen, ipsa desperata mulier boni consilij autor S. Odiliam inuocat, mittit etiam qui vndam sacris eius cineribus contactam adferant, non dubia præcepta spe sanitatis ilicò recipiendæ: adfertur sacer fons, magna animi religione spei plena pro medicamentis haurit; eodem temporis puncto & fontem sacrum bibit, & ægritudinem depelli sensit: quæ paulatim S. Odiliæ precibus tota ablegata est: nec tardior in soluendo voto Maria, quam promtior in promittendo: quotidie stata prece S. Martyrem veneratur, quot mensibus aram visit & accensis cereis illustrat, vt se beneficij ostendat memorem, & toties alijs exemplo suo spem faciat eadem S. Virginis meritis obtinendi.

Anno 1614. Margareta ijsdem æstuare caloribus postridie Assumtionis Deiparæ cœpit, stupebant corporis sensus; lingua imprimis gustum amiserat; multis medicorum suppetijs, quæ vndique arcesseb ntur, hoc vnum proficiebatur, vt dolor augescere videretur, & pluribus testibus deposita crederetur: eundem sacrum deposcit laticem; haurit religiosè cum liquore sanitatem; vigor redit corporis, & vires animi, illa ad S. Martyris sacros cineres grata euolat, & indies huius memor beneficij finem non facit Virginis prædicandæ.

Eodem anno Domina Maria de S. Vito vxor Domini Petri de la Rue, graui, 5. hebdomadaria percussa inualetudine est: violentia morbi mentem adorta, omnem eius vsum intercepit; adhibitus medicus, nec quid morbi esset discernere valuit; omnia non nisi propinqui funeris præsagia videbantur: ita fuit opus eam vltimis sacris communire. Feria tertia septimanæ sanctæ agebatur, cum ipsam moribundam subit S. Odiliæ memoria; aliquid reliquiarum exposcit auidè: phiala Diuæ (illa reor quæ in sepulcro eius reperta fuit) adfertur, è qua dum bibit, sanitatem haurit: vt die Iouis sancto in Ecclesia Parochiali sacra fuerit refecta synaxi: atque ne ingrata Virgini videretur, appenso chirographo publico signo munito, testatum posteris voluit S. Martyris prodigium.

Recentius subiungo An. 1617. mense Octobri, feminam duplex incesserat morbus, febris cum fœda ventris profluuie, quæ breui mulierem ad vitæ discrimen adduxere, cum autem paroxismo nonnihil remittente S. Odiliæ suffragia supplex implorasset: hausissetque etiam sacram vndam, ea æstus febriles subitò restinxit: stitit alui lubricitatem, vires pristinas restituit, & ipsa voti rea visit ædem S. Martyris, ac pensum quotidie Virgini memoris animi persoluit.

CAPVT XLIV.

Apoplexiam, morbum caducum, & Herniam sanat.

ANno 1483. prænobilem feminam in Treuirensi Diœcesi apoplexia inuadit; abijcit, eamque omni brachiorum, manuum, pedum, media oris parte & oculorum vsu priuat: triste amicis spectaculum, magnam partem facultates suas expenderat, vt valetudinem medici accurarent; sed rebus indies peioribus, incessit cupido visendi S. Odiliæ limina, locum multis passuum millibus disiunctum, auida tangendorum sacrorum cinerum: nam certam sibi inde salutem pollicebatur, deportatur ad Ecclesiam: sed accedere prohibuit ingens hominum multitudo, quæ anniuersarium diem festum celebrabat: summota turba, spei plena deponitur iuxta sepulcrum omnibus in orantem intentis oculis: ecce prodigium: ipsa rursus membra motitare incipit, nam fusus quidam toto emortuo corpore quasi humor vitam, &

vigorem sensibus, & membris attulit, vnde stupentibus cunctis erigit se in pedes, nullo nixa fulcro sana abijt, sana perseuerauit, ne tamen prodigij sepeliretur memoria, affabre factum caput, ac varijs ornatum monilibus, Diuæ reliquit pignus amoris, & monimentum obtentæ sanitatis.

Duobus post annis Aleidem Wanam morbus comitialis obnoxiam fecerat: hæc excita fama prodigiorum è pago Waremiensi in Hasbania, Hujum se trāsportandam curauit; voto etiam se damnat quotannis redituram, & accepti beneficij memoriam celebraturam: remedium vti flagitauit, impetrauit, libera abijt, & mansit; redijt quotannis grata pro incolumitate.

Voluit è sacra sanctæ Crucis familia Deus S. Odiliæ præconem excitare: hunc permisit An. 1612. in vigilia SS. Omnium cum noctu matutinas horas decantaturus surrexisset, hernia prorumpente cruciari: & quamuis quatuor dies dissimularet frustra, visceribus nimium prominentibus indicare cogitur: vocatur chirurgus, artis vt habebatur peritissimus, operam lusit: eodem successu Leodienses Medici, ad eos ter ablegatus, sudarunt tertia vice; sed redijt, vt ante visceribus nondum coalescentibus nec solidatis, elusa Physicorum opera. Damnatis ergo humanis artibus, ad S. Odiliam se conuertit; vouet se S. Martyris translationem, & prodigia typis vulgaturum: ipsa illa hora finem dolori posuit; paucos intra dies coalescunt viscera; plenè curatus; atque hæc, quæ de S. Odilia dixi & dicturus sum, literis consignauit.

CAPVT XLV.

Religiosorum varios fugat morbos.

ERat familiæ S. Crucis Henricus de Nouiomago Præfectus generalis, hic domo Leodiensis, ex Priore Parisiensi toti Præpositus Religioni An. 1433. ex arthritide, tibiarum, & pedum vsu destituebatur: quod diuino consilio perpessus videtur, vt pro S. Odiliæ honore propagando, collecta stipe thecam argenteam compararet, qua sacræ martyris exuuiæ decentius reconderentur: nam vt se voto obstrinxit pecuniam in eum finem colligendi, statim pedibus valere cœpit: Ergo in viam sē dedit, domos nobilium & optimatum mendicus concursauit: & tantum collegit argenti, quantum ad caput sacrum capsa argentea vestiendum satis esse videbatur: quo conquisito vigor tibijs, & pedibus ex integro redijt; nec deinceps vnquam doloris vestigium expertus est.

Occasionem prodigij huius dedit aliud, quod Gilberto Fratri accidit; hic cum incredibili membrorum omnium infirmitate laboraret, nec dolor oculis quietem permitteret, vbi se S. Odiliæ supplex commendauit, ipsam S. Martyrem præsens oculis intuitus est, quæ infirmo in mandatis dedit, Præposito Generali suo nomine præciperet, vt collectis piorum hominum eleēmosynis, argenteam capitis effigiem, cranio suo adseruando curaret conficiendam; Rem omnē præposito Generali patefecit; Gilbertus, qui vbi se, vti dixi, voto obstrinxit virginis honorem promouendi, meliusculè habere cœpit: sed vbi sacrum caput capsæ argenteæ arte elaboratæ inclusit, totus consanuit.

Simile auxilium acriori in dentium dolore expertus est Petrus de Ques Hujensis Religiosus Sacerdos: hunc cum aliquando cruciatus intolerabilis premeret, ad asylum miserorum, aram S. Odiliæ supplex confugit, preces sensit Diuæ non ingratas: abscessit dolor; quod beneficium vt perpetuum esset, quotidie stata prece Virginem salutauit.

Ruptus erat Andreas Stommel Sacerdos, & Hujensis Sacrista; nullum à chirurgis & medendi peritis remedium: vnum angebat ægrum, quod grauis alijs, vsibus sacræ religionis inutilis videretur, qui alijs seruire venerat, & Dei causa varijs exerceri laboribus restabat perfugium vnicum S. Odilia, huic ieiunium vouet annuum,

annuum, pridie eius festiuitatis: reducta aduersit statim, & redacta viscera, sic mansére; & ipse gratus suo quotannis voto se exsoluit.

CAPVT XLVI.

Vindicta Diuina, alterum meritis S. Odiliæ seruat, alterum tollit.

ANno 1485. Sacerdotem, cum nocte carnis voluptati succubuisset, & spreta exhomologesi Diuina mysteria sacrilegè tractare aggrederetur, subitò ad aram corporis horror inuasit, vt æger ab Altari pedem referre cogeretur: ingrauescebat morbi vis; iisque quotidie augmentis, vt medicorum iudicio conclamatus censeretur: ideò ad S. Odiliæ confugit opem; delicti veniam, & statas pollicetur Sanctæ Virginis honori preces: ilicò languescit dolor, vires redeunt, peccatum expiat, & cum eo reliquias omnes inualetudinis eijcit.

Illud terribile, quod feminæ Leodiensi An. 1484. euenit, quæ cum desperatis remedijs vi morbi parum à mortis abesset limine: excitata miraculis S. Odiliæ, mutilatis verbis Diuam ingeminat: votoque nuncupato se Martyri obligat. Audit truncata etiã verba beneuolis auribus Odilia, præsenti sanitate votum exigit; quod illa de die in diem differt; non tulit iniuriam, & voti violationem Deus: fortè ad S. Lamberti Basilicam itabat mulier: iamque vestibulum subibat, cum resupina cadit exanimis, omnes quotquot mulierem norant, norant autem plurimi, eam violatæ fidei pœnas luisse constanter affirmarunt: vt rectè moneat scriptura: *Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere: displicet enim infidelis & stulta promissio.* Eccle. 5.

CAPVT XLVII.

Adest morientibus S. Odilia.

VTi viuis sic morientibus propitiam se S. Odilia exhibet, & hoc magis, quo animæ salus potior valetudine corporis, An. 1614. Ægidius Ducquet Hujensis sacerdos graui tentatus est inualetudine, quæ in lentam tabem desijt, hanc constanter, & piè tulit corpore emaciatus, vt ægrè cutis solis adhæreret ossibus: iamque ad extremam luctam vltimis munitus sacramentis vale dixerat fratribus: cum voce compressa silet defixis in crucis effigem oculis; inde leui somno quartam horæ partem quieuit; mox euigilans voce hilari in hæc prorupit verba. *Crux vicit; Sancta crux vicit, S. Odilia:* aderat secretorum arbiter; rogat moribundum, quid ista velint? cui ille. *Quæ video? præstigiator adest tartareus, molitur varias peccatorum illecebras; sed illius irritamenta conuellit S. Crux, & adspectus, Patrociniumque Diuæ tutelaris nostræ S. Odiliæ, ecce ait* (intento tabulatum digito monstrans) *hians ille lupus: hic verò adstat S. Martyr Odilia; vexillum crucis opponit, & vires orci dissipat.* His dictis animam reddidit Creatori, & Duce S. Martyre victor de hoste tartareo triumphauit: Hæc fusè Bannelius persequitur. Nonnulla recentiora addit Henricus Russelius Prior Succiacensis An. 1635. Coloniæ de vita Martyris huius vulgatus.

CAPVT XLVIII.

S. Sigillindis, & Quirilli corpora magnis clarent miraculis.

S. Sigillindis, vt sæpè dixi, Regia Britannorum familia progenita, Coloniam venerat cum Quirillo Sacerdote, qui ei à sacris erat: ibi obseruata populi pietate, illecta loci Magdalenæi suburbani solitudine, & amœnitate, adiunxit se Virginibus, quæ in secessu illo Deo militabant; donec oraculo diuino accepto, quando S. Vrsula Coloniam appulit cum Parthenico exercitu, Romam abijt, indeque redux cum ea sodalitate eodem loci Martyrio coronata, & sepultura nobili honorata est.

Postea diuinitus sanctimonialibus loci illius suburbani corpora S. Sigillindis & Quirilli sunt indicata, quæ ad eum diem in sacello condita delituerant, ea magna religione eruta translata sunt in templum augustius propè aram maximam, hodie tamen diuorum istorum corpora in Ecclesia ad læuam in ingressu ad chorum continentur, qui circa S. Engelberti tempora templo accessit: vix ad alium locum sacræ exuuiæ deportatæ erant, cum SS. illi Martyres magnis cœpere clarere miraculis: nam claudi erecti, cæci luce affecti, morbidi persanati, ipsi mortui ad vitam reuocati, ita loquuntur loci archæa.

Porrò tribuendum hoc seculorum istorum simplicitati aut neglectui, qui contenti præsenti & suo fructu, non consignarunt literis, quibus eæ personis, & temporibus cœlitus contigerunt. Ipse S. Augustinus conqueritur *multa ad memorias Martyrum facta ignoratione, aut obliuione fama excidisse, atque adeò in ipsa vrbe Carthaginensi euenisse, quæ Carthago nesciat.*

Negligētia maiorum. S. Aug. l. 22. C. D. c. 1.

Vnum tamen reperio paulò accuratius adnotatum. Femina erat è Francia eo fortè tempore, cum Agrippina Francorum imperio premeretur: hæc aquis suffocata, tres ipsos ferè dies exanimis iacuerat: iam tum celebris miraculorum Sigillindis fama passim vulgabatur, quid ni tentarent amici sanctorum Martyrum experiri benignitatem? defertur ad Ecclesiam cadauer; abijcitur ad monimentum sanctorum Martyrum propè aram, fiunt adstantium pro demortua preces; illi redire vita, oculos aperire, circumspicere præsentes, palpitare manibus, seipsam erigere; & optimè de se meritis sanctis Martyribus grates, debitasque laudes persoluere. Hæc ex ærchæis, & antiquissimis monimentis templi Machabæitici dedimus: Porrò pars magna corporis S. Quirilli modò quiescit in Monte veteri.

CAPVT XLIX.

Festi S. Aureliæ violatores, Argentorati viginti tres terra opprimuntur.

A Martyribus Vrsulanis venio ad miracula earum, quæ ante aduentum Coloniam vsque, sine sanguine in pace decesserunt, primas in ijs iure sibi vindicat S. Aurelia Argentoratensium Diua tutelaris, cuius laus in Romano Martyrologio. Tria seligam, quæ commendator loci Argentorato transmisit An. 1637. in Octobri: ac primò pœnam, quæ festi violatores oppressit. Multo tempore dies S. Aureliæ Argentorati festiua solennitate obseruatus est: sed cū remitteret sensim pietas, & Diuorum cultus, eam festiuitatem ciues paulatim neglexerunt, ita quidem, vt cum vacatio laborum indiceretur, ea parui æstimata, publicè etiam nonnulli serui-

seruilibus operibus exercerētur. Deus qui sponsam suam S. Aureliam cupiebat ab incolis honorari, in festi illius violatores animaduertit seuerissimè: exierant eo die ciues promiscuè viri, & feminæ argillam effossuri, quæ plurima est ad templum rubeum vt vocant, prope Argentoratum. Iam fossam præaltam subierant, egesturi more suo; & manus operi admouebant, cùm momento quasi temporis terra concidit, fouea completur: hominum viginti tres obruti viui sepeliuntur.

CAPVT L.

Sepulcri S. Aureliæ violator à Dæmone obsidetur, & cadauer tertio è terra eijcitur.

HOrrificum est quod subijcio, & Philippo Rege Argentoratum obsidente factum scribitur: res altius ex Argentinensium annalibus est repetenda.

An. 1199. Henrico 6. Imperatore iam demortuo, licet non pauci Principum filio eius Friderico fidem suā obligassent; quia tamen annis minor necessitatibus Reip. nondum subuenire, neque pro dignitate poterat Imperio præsidere, magna pars ad Philippum Sueuiæ Ducem eius Patruum Imperium detulit. Alij Ottonem Brunswici Ducem contra legêre, hunc etiam Innocentius 3. autoritate sua comprobauit: vnde ciuile bellum magnum, & diuturnum exarsit. Erat eo tempore Argentinensium Antistes Conradus secundus, qui licet plerique ad Rhenum Episcopi Constantiensis, Basileensis, Spirensis, Wormatiensis, Moguntinus Philippi partibus adhærerent, ipse tamen cum Coloniensi Archiepiscopo non dubitauit Ottoni suffragari, siue Innocentij Pontificis autoritate permotus, siue priuato, vt multi putant aduersus Philippum & Sueuiæ Duces odio incitatus: ergo Philippus in Alsatiam adducit exercitum; agros depopulatur, munitiones Episcopi obsidio vallat, successu prospero: nam Haldenburgum castrum non procul Argentinâ in planitie vallo fossisque firmum expugnauit, Molshemium direptum incendit, Epiacum euertit, cæde & præda totam exhausit prouinciam, lacessitus antea Conradi Episcopi armis, qui quidquid in Alsatiā, & vicinia fidum, & amicum Philippo fuit, peruasit, & deuastauit. Peracta deinde apud Moguntiam Philippi coronatione, medio Augusto in Alsatiam eadem iracundia, & furore regressus, quidquid reliquerat, absumsit, Rubeacum & alia Castella occupauit, Argentinam obsidione cinxit, & pluribus hebdomadis oppugnauit.

Schisma Imperij

Philippus Alsatiam vallat.

Guilliman. in Conrado 2.

Eo Philippi Romanorum Regis tempore quidam in exercitu animo præferoci, & ad omnem audaciam proiecto miles erat, qui temerario, & sacrilego ausu cryptam Aureliæ templi subijt, in qua sepulcrum eius à terra eleuatius piè à ciuibus colebatur. Ibi diuini humanique iuris immemor, inclamat commilitonibus: *hoc nimirum thesauri nobilis conditorium effringendum violenter, si prædæ participes esse velint:* mox librato in altum malleo, dum sacrum tumulum ferit, ilicò inquilinum & carnificem cacodæmonem sacrilegus experitur. Ergò furere miser: & rabidi canis in morem sæuire dentibus; luctuosum sanè & terribile spectaculum: mox in seipsum dentes furiosus armat: manus primo sceleratas præmordet, lacerat, deuorat, inde ad pedes conuersus pari rabie illos depascitur, donec tanti sacrilegij sui testis, iudex, & carnifex tyranno dæmone domestico subigente, sceleratam animam violentèr exturbauit corpore: nondum diuinæ vltionis finis: milites cadauer impium cæmiterio communi intulerant; terra dehiscens egurgitat: iterum & tertium eodem loci tumulatur: tertium etiam hiatu terræ egeritur: nec enim flagitiosissimum hominem complexu suo voluit fouere terra, ne tanto sacrilegio pollueretur. Ita impletum illud psaltis Regij vaticinium in S. Aurelia *misit de cœlo, & liberauit me, dedit in opprobrium conculcantes me.* Christiani Parochiæ illius visa vindice numinis dextera, cadauer nefarij hominis in præterfluentem abiecere, & Deo debitas in S. Aurelia laudes cecinerunt.

Violator sepulcri S. Aureliæ.

Corripitur à dæmone.

Seipsum peremit.

CAPVT LI.

S. Aurelia singularis Patrona febrientium & muliebri morbo laborantium.

LIcet superioribus seculis & nostro etiam plurimi ad S. Aureliam confugientes ægri, quibuscumque affecti morbi molestijs, & miserijs præsentem medicinam experiantur, loci tamē incolæ asseuerant eius suffragia duobus præcipuè malis, singulari priuilegio dominari, febribus & muliebri morbo laborantibus: quisquis enim his, vel horum altero pressus eā inuocarit, speiq; plenus ex voto in templo S. Aureliæ munus obtulerit, statim solatium & auxilium S. Virginis experitur: quæ beneficia Diuæ illius quotidiana sunt, & ob frequentiam iam viluerunt, vt præ multitudine literis non amplius consignentur, Collecta de febrientibus indicat, quam subijcio.

ORATIO DE S. AVRELIA.

DEus qui Beatam Aureliam Virginem febre correptam ad te migrare iussisti, concede quæsumus omnibus nobis eius festa colentibus, vt eius precibus ab omni potestate febrium, & ab omni malo liberemur, atque omnium bonorum futurorum nos facias esse consortes; per Christum Dominum nostrum. Amen.

CAPVT LII.

Reliquiarum sanctarum raptor punitur diuinitus An. 1503.

SEnatus Coloniensis pro suo in sacras reliquias affectu à Sede Apostolica diploma obtinuit, quo fulminantur anathemate, quotquot sacras ex vrbe reliquias exportarint: Ratum id Deus videtur insigni prodigio habere voluisse; cum furem sacrarum reliquiarum pœna vltrice in remotissima Germaniæ parte prosecutus est: is patria Memmingensis Coloniæ olim cum vacaret studijs, octo sublegerat ossa: quatuor magno suo incommodo sibi reseruarat: ideò continuis vexabatur molestijs, ipsis Diuis furem vbique insectantibus, ac meritas reposcentibus pœnas: manus, pedesque misero defluebant, vt nullum mali remedium superaret: scripsit ergo absens ad Antistitam Vrsulanam, & Collegium Sacerdotum, supplexque veniam delicti rogans, remisit quatuor, quæ habebat ossa, vt vel hac ratione pœnæ relaxationem obtineret. Vulgauit typis hanc ipsam historiam Ioannes Sollingen cum vita S. Vrsulæ Germanicè edita An. 1517.

Virgines ante martyrium circa Basileam, & in Rheinfeldensi comitatu mortuas non debeo præterire, luculenta de ijs exstant prodigia multis iuratis testibus confirmata, & Cardinalis Raymundi Gurcensis autoritate comprobata: quæ licet potuissent librum 7. eleuationum, & vndecimum testium magnificè illustrare, huic tamen visum est inserere; & verbis ipsorum, quibus euenerunt, rudi quidem, & inculto stylo peruulgare: is enim plus fidei apud doctos reperiet, quam si pigmentis oratorijs coloretur: processum igitur iudicialem de Virginum istarum miraculis seculo superiore ineunte institutum, prout tunc typis excusus Basileæ lucem adspexit, attexam: egregium futurum peregrinationis Romanæ, & totius Vrsulani martyrij apud ipsos etiam heterodoxos firmamentum.

CAPVT

CAPVT LIII.

Processus habitus & factus occasione translationum & eleuationum Sanctarum Virginum Kunegundis, Mechtundis, & VVibrandis in Ecclesia Eichsel Constantiensis Diœcesis, nec non Christianæ in Ecclesia montis sanctæ Christianæ dictæ Diœcesis requiescentium.

Reuerendissimo in Christo Patri & Domino, Domino Raymundo, miseratione diuina Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, titulo Sanctæ Mariæ nouæ presbytero Cardinali Gurcensi, ad vniuersam Germaniam, Daciam, Sueciam, Noruegiam, Prussiam, omnesque & singulas earum Prouincias, Ciuitates, Terras, & loca etiam sacro Romano Imperio in ipsa Germania subiecta, ac eis adiacentia Apostolicæ sedis de latere Legato, Domino nobis gratiosissimo, deuoti eiusdem Reuerendissimæ Paternitatis vestræ Bernardus Oegli Decretorum Doctor, Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Officialisque curiæ Episcopalis Basileensis, Ioannes Bergman de Olpe Archidiaconus Ecclesiæ Brandiuallensis Basileensis Diœcesis, Ioannes Hammannus Sacræ Theologiæ Professor Ordinis Prædicatorum, & Wolffgangus Boegkli vtriusque Iuris Doctor, ac Franciscus Wiler Prædicator ordinis Fratrum Minorum Ciuitatis Basileensis, Obedientiam, Reuerentiam, & Honorem tum debitas; tumque condignas. Nouerit igitur vestra Reuerendissima Paternitas, quod nos tanquam Commissarij, ab eadem Reuerendissima Paternitate vestra ad subscripta peragenda in vim literarum commissionis vestræ, sub sigillo Reuerendissimæ Paternitatis vestræ sigillatarum, & nobis repræsentatarum; quarum tenor inferius est insertus, specialiter deputati, tanquam filij obedientiæ die datarum præsentium, Villagium Eichsel Constantiensis Diœcesis accessimus; ibidemque Ecclesiā ipsam Parochialem, ac sepulturas ibidem iuxta similem vestræ paternitatis commissionem quæsitas & repertas certarum trium beatarum Virginum, scilicet Kunegundis, Mechtundis, & Wibrandis: quarum corpora ibidem sepulta fore dicuntur, conspeximus, ac insuper libros eiusdem Ecclesiæ vidimus, & nonnulla inibi scripta per Notarium subscriptum extraximus, nonnullos etiam testes ad hoc vocatos, & iuratos receptos diligenter in præsentia eiusdem Notarij publici, & Scribæ infra scripti iuxta mentem, & tenorem vestræ Reuerendissimæ Paternitatis commissionem literarum ad nos datarum examinauimus. Quæ singula per nos visa, reperta, & extracta, ipsorumque testium examinatorum dicta, & deposita, fideliter in scriptis redigi fecimus, ac iussimus ipsa eidem vestræ Reuerendissimæ Paternitati ducentes exhibenda, & transmittenda in modum, vt sequitur.

Literæ DD. Cōmissariorum ad Illustriss. Cardinalem.

Notificamus igitur, & attestamur his præsentibus, quod visis cum omni diligentia dictis sepulturis, & corporibus inibi sepultis, & iacentibus, reperimus vnam sepulturam in Cœmiterio dictæ Ecclesiæ, muro quoque ipsius Ecclesiæ contiguam perlongam. Et in eadem sepultura quæ est lapidibus circumdata, ossa humani corporis adhuc adiacentia in debito suo ordine, quemadmodum dispositio hominis est absque alienatione seu remotione alicuius membri, etiam cum testa capitis, licet propter lapidem, quo desuper cooperti fuerunt, ipsa testa aliquantulum sit rupta.

De sepultura Virginum 1. testimonium.

Reperimus inquam in Ecclesia ante maius altare, in choroque eiusdem Ecclesiæ repertam vnam sepulturam, siue vnum sepulcrum latum etiam, cum lapidibus circumdatum, in quo sepulcro ossa duorum corporum humanorum in terræ puluere seu luto per longum iacent, contigua insimul: per quæ luculenter & manifestè

feſtè apparet, & videtur in vno tumulo ſiue ſepulcro ſimul, & ſemel duo humana corpora fuiſſe, & eſſe ſepulta: ipſa tamen oſſa eorundem corporum propter foſſionem ibidem factam, in teſtis capitum ac alijs partibus ſunt rupta, & dislocata, ſiue à vero ordine membrorum hominis remota.

Secundũ teſtimonium ex libris.

Poſtquam itaque Reuerendiſſime Pater, nos præmiſſa ſic cum diligentia vidimus, & perſpeximus, ad conſpectionem dehinc librorum ipſius Eccleſiæ diuertimus, quibus diligenter lectis, viſis, & examinatis, reperimus in vno libro Miſſali antiquiſſimo, & de antiquiſſima ſcriptura contineri ſcriptum inter alia, vt ſequitur.

A.1190. offerũtur duo iugera ad honorem SS. Virg.

De anno Domini milleſimo centeſimo nonageſimo Conradus de Adelhuſen, & Fratres ſui Albertus, Heinricus, Burchardus, Rudolffus, dederunt huic Eccleſiæ duo iugera in honorem ſanctiſſimi Galli, ac ſanctarum Virginum in remiſſionem omnium conſanguineorum.

Item in Kalendario eiuſdem libri ſub litera C, ſecunda die & ſexta Maij comperimus ſcriptum, vt ſequitur: Kunegundis Virginis, quæ hic requieſcit.

Item in eodem Kalendario in menſis Iulij tertio die continetur ſcriptum: Wibrandis Virginis, quæ in hac Eccleſia requieſcit. Munegundis Virginis quæ hic requieſcit.

A.1286.

Conſequenter viſo & lecto per nos libro vitæ ipſius Parochialis Eccleſiæ antedictæ in Eichſel reperimus inter alia ſcripta, vt ſequitur: Sub anno Domini milleſimo ducenteſimo, octuageſimo ſexto, intrante menſe Maij, Rector Eccleſiæ de Eichſel hos libros Miſſales, Matutinalem, Pſalteriolum, Obſequiale, Paſſionale, Breuiarium, Librum vitæ, & Caſulas quatuor albas, quatuor lapides Baptiſmi, Imaginem B. Virginis, campanam maiorem, calicem, vexillum, truncum, quo ſeruatur theſaurus Eccleſiæ, tres lampades ardentes ante ſepulcra Virginum, capſam cum ſanctuario, Eccleſiam ampliari in ſedecim pedibus, & chorum in viginti duobus pedibus, altare ad feneſtras, & cetera Eccleſiæ neceſſaria in honore Beati Galli, & Beatarum Virginum hæc omnia fieri huic Eccleſiæ procurauit.

3. teſtimonium lampades ante ſepulturam.

Item in eodem folio eiuſdẽ libri inter alia continetur ſcriptum vt ſequitur: ordinauit dictus Bertholdus redditus duorum ſolidorũm ad emendum oleum, vt lampades, quæ pendent ſupra ſepulcra Virginum, in ſummis feſtiuitatibus per hæc accendantur.

Similiter in eodem libro vitæ, in alio folio ſcriptum continetur, vt ſequitur:

Notum ſit omnibus ſucceſſoribus meis, quod ego Bertholdus de Heydelbergh Rector huius Eccleſiæ ordinaui, & conſtitui cum voluntate, & conſenſu Heinrici Dapiſen de Rhinfelden Patronum prædictæ Eccleſiæ, quæ de conſenſu, & iuſſu omnium tunc in Eichſel proceſſit ſubditorum, quod omnis decima de arboribus, quæ portant nuces, & illæ nuces, quæ creſcunt in Cœmeterio debent ſpectare ad lumen Eccleſiæ, & qui hanc ordinationem impediuerit de libro viuentium deleatur.

Subſequenter in eodem libro vitæ continetur, & reperimus ſcriptũ, vt ſequitur:

4. teſtimonium dedicatur Eccleſia ad Virginum honorem cũ indulgentijs.

Anno milleſimo ducenteſimo octuageſimo octauo, feria quinta proxime ante Galli, conſecrata eſt hæc Eccleſia in honore omnium Sanctorum ſubſcriptorum. Et hæ ſunt indulgentiæ, quas ibidem conſequuntur Chriſti fideles datæ ab Epiſcopo Letanienſi ordinis Fratrum Teutonicè in die Martini, xl dies criminalium, & annum venialium in die Mauritij tantum, in die Magni, in die Eraſmi tantum, in die Vrſi tantum, in die Arbogaſti tantum, in feſtis Virginum, quarum corpora hic requiſcunt, ſcilicet Wibrandis, Mechtundis, Kunegundis. xl dies criminalium, & annum venialium.

Item in Kalendario libri vitæ prædicti ſic comperimus ſcriptum, vt ſequitur ſub litera C. VI. Non. Maij, Kunegundis Virginis, quæ hic requieſcit. Item in eodem Calendario libri vitæ ſub menſe Iulij continetur in litera D. ergo V. Iulij non tertio. D. Wibrandis. Munegundis Virginum, quæ hic requieſcunt.

Reperimus etiam tres ſedes antiquas, quæ poſitæ fuerunt ſuper ſepulcra dicta-

dictarum Virginum;& in qualibet sede vnam imaginem ad similitudinem Virginis humanæ,quarum imaginum duæ de ligno sunt scissæ,& figuratæ, tertia verò de cemento,quod nuncupatur gypsum. Apparent quoque picturæ circum circa in eisdem sedibus factæ de signis,quæ antiquitus miraculosè apparuerunt in hominibus confluentibus ad Beatas Virgines in Eichsel. Sunt quoque huiusmodi imagines scissæ,& figuratæ ad modum Virginum sanctarum,& ibidem supra sepulcra positæ, vt quiuis confluens ad ipsam Ecclesiam recognoscere posset sanctas Virgines ibidem quiescere, & in quo loco essent sepultæ. Tenor verò commissionis literarum de quibus supra fit mentio sequitur,& est talis.

S. testimonium sedes & picturæ miraculorū antiquorum.

Raymundus miseratione diuina Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ tituli Sanctæ Mariæ nouæ presbyter Cardinalis Gurcensis, ad vniuersam Germaniam Daciam, Sueciam,Noruegiam,Frisiam,Prussiam,omnesq; alias & singulas illarum prouincias, Ciuitates,Terras,& loca etiam sacro Romano Imperio in ipsa Germania subiecta,ac eis adiacentia Apostolicæ sedis de latere Legatus,dilectis nobis in Christo Officiali Basileensi,& Archidiacono Ecclesiæ Grandisuallensis eiusdem Diœcesis, ac Ioanni Hammani sacræ Theologiæ professori, Wolffgango Bocklin vtriusque iuris Doctori ac Prædicatori conuentus ordinis Minorum Basileensium salutem in Domino,& in commissis debitam diligentiam adhibere. Tunc nostræ Legationis officium rectè peragere credimus, cum Sanctorū,qui varia tormentorum genera, pro nostra fide subire non formidarunt, corpora præsertim feminei sexus debitè veneremur,ipsaque laudabiliter in maiori veneratione reuerenter eleuemus, prout salubrius in Domino cōspexerimus expedire. Cum itaque sicut plurium fide dignorum habet assertio, tria venerabilia corpora sanctarum Virginum Wibrandis, Kunegundis,& Mechtundis de Societate,& numero vndecim millium Virginum in Agrippinensi Ciuitate martyrium suum pro Christi nomine passarum in Villa Eichsel Constantiensis Diœcesis requiescere dicantur, nos pro veritatis indagine, & inquisitione corporum huiusmodi certos nostros Commissarios deputauimus. Qui quidem huiusmodi eis per nos factæ commissionis prætextu de prædictis corporibus diligenter inquirentes, tria ibidem corpora vt asserunt, repererunt. Cum autem nos ad gloriam Dei, & sanctarum Virginum huiusmodi venerationem,ad ipsarum sicut nobis ex nostræ legationis officio incumbit leuationem, & honorationem cum singulari reuerentia Reuerendissimi Patris Episcopi Constantiensis loci ordinarij consistentia procedere intendimus. Expedit igitur, vt præmissa per debita veritatis testimonia indagemus: hac de causa cum præmissis personaliter interesse nequeamus,discretioni vestræ committimus,& mandamus,quatenus locum ipsum personaliter accedentes,de præmissis per debitam & diligentem inquisitionem ad plenum informetis.Testes autem pro maioris agnitionis veritate compellatis,etiam si opus fuerit,sub censuris veritati testimonium perhibere, ipsorumque depositiones in scriptis debitè in forma iuris redactas,ac alia probabilia veritatis indicia ad nos quantocyus reducatis, aliasque & alia faciatis, quæ in præmissis sunt necessaria,quomodolibet,& optima. In quorum fidem præsentes literas fieri, nostrique sigilli iussimus appensione communiri. Datum Basileæ anno Incarnationis domini Millesimo quingentesimo quarto, quinto Idus Maij, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & Domini nostri Domini Iulij, diuina prouidentia Papæ Secundi, anno eius primo.

Literæ Commissionis.

Tria corpora de Sodalitate S. Vrsulæ.

Testes sub censuris cogendi.

(o)

SEQVVNTVR NVNC DICTA TEstium productorum, iuratorum, & examinatorum: vt infra.

Testis Primus.

Dicta testium.

HErmannus Weichser de Aldenhusen Parochiæ Eichsel, ætatis annorum triginta trium, vel circa, iuratus receptus, medioque suo iuramento super sibi propositis ratione beatarum Virginum, & insigniorum ac miraculorum, alijsque necessarijs interrogandis diligenter examinatus, & interrogatus non gratia, odio, amore, prece, pretio vel fauore; sed solius iustitiæ, & veritatis intuitu, nulloque proprio commodo inspecto deponit, vt sequitur.

Dicit enim esse verum, quod ipse testis ante annos decem, & octo proximè lapsos à quondam suis parentibus legitimis, & fide dignis, qui sibi testi dixerunt, audiuerit, quod idem sui parentes etiam ab antiquissimis hominibus ipsi senioribus semper, & communi voce & fama audiuissent, & accepissent, quod ante longissima tempora, dum sancta Vrsula cum suis sodalibus per naues nauigasset seu venisset super Rhenum vsque in domum Bucken, seu circa litus, illic exiuissent tres Virgines, cum sancta Vrsula existentes, & fuissent infirmæ, venissentque vsque ad quandam curiam nuncupatam Roperschwyl, quæ est in Parochia in Eichsel, dumque illuc venissent ad inhabitatorem eiusdem curiæ, petijssentque eas hospitari; idem inhabitator respondisset eis, quod sibi hospiti videretur ipsas Virgines talis dignitatis seu status fore, quod non benè sciret eas tenere, quia locus suus non esset pro ipsis: attamen ipsæ Virgines beatæ fuissent benè contentæ de suo hospitio, & ibidem permansissent propter earundem infirmitatem, & perdurauerint ibidem, quousque spiritum Deo reddiderunt. Ipsæque Beatæ Virgines ante earundem obitum commisissent, quod postquam eas ab hac luce migrare contingeret, quod deberent duo boues recipi, & illis mediantibus corpora ipsarum permitti vehi, & vbi boues cum corporibus suis permanerent, ibidem deberent sepeliri. Quod sic fuerit factum, audiuerit, quæ testis similiter à quondam suis parentibus, quod ipsi idem sui parentes semper audiuissent, quod dum ipsæ in itinere fuissent transeundi ad dictam curiam exorta fuisset vna fontana, quæ adhuc sit, & nomen habebat fons beatarum Virginum, via etiam, quam iuissent, adhuc vocetur via Virginum.

Fons & via Virginum.

Morbus incurabilis voto sanatur.

Dicit etiam testis, quod quondam Margareta mater sui testis habuerit, dum viueret, maximam incurabilem infirmitatem corporis, quæ mater dixerit testi, quod nulla medicina mediante potuisset curari. Sed quoniam primum fecisset votum eundi ad BB. Virgines in Eichsel, ipsa fuisset ab huiusmodi infirmitate liberata, & pristinæ sanitati restituta, aliud non constat sibi.

Testis II.

Leonardus Zimmerman de nider Eichsel, ætatis annorum quinquaginta, & vltra, auisatus de pœna periurij, medioque suo iuramento desuper de dicenda veritate præstito interrogatus, & examinatus, non gratia, odio, amore, prece, pretio, fauore, ira, timore, seu rancore; sed solius iustitiæ, & veritatis intuitu deponit.

Tres Virgines de Soc. S. Vrsulæ cum Coloniam pergerẽt.

Dicens se à suis senioribus semper à iuuentute sua audiuisse, quod in Eichsel requiescerent tres Beatæ Virgines, quæ de Societate S. Vrsulæ fuerint, & sint, & dum ipsa S. Vrsula super Rhenum ad Coloniam nauigasset, & venisset ad litus circa Villagium Weylen, tres Virgines beatæ vt infirmæ exiuissent nauim, & iuissent super montem Rierenbergh, & vsque ad curiam nuncupatam Roperschwyl venissent illic permanentes vsque ad earundem obitum, & audiuerint à suis senioribus

ribus dici, quod ijdem sui testes seniores etiam semper audiuissent dici publica voce,& fama,quod postquam ipsæ B. Virgines obierunt mortem, fuerit auditū ex voce cœlesti, quod corpora earundem beatarum Virginum super currum deberent poni,& duos boues præponi currui, & quo ipsi boues corpora ipsarum veherent,& stare permitterent,ibidem deberent sepeliri; sicque fuissent ductæ ad locum in Eichsel & ibidem sepultæ. Dicit etiam testis, semper, quod à suis senioribus audiuerit,quod huiusmodi tres beatæ Virgines in Eichsel fuerint ab hominibus fidelibus in deuotionem eorum quæsitæ,vota illuc promissa,& pro sanctis Virginibus adoratæ, seu imploratæ. Audiuitque testis, quod quadam vice quidam Dux seu Princeps Austriæ commisisset,vt huiusmodi beatarum Virginum corpora quærerentur, & ex sepulturis earundem reciperentur, & dum hi, qui volebant aperire sepulcra earundem, venit vox dicens, quod deberent cooperiri sepulcra huiusmodi, quia nondum esset tempus aperiendi, vulgò Deckt zu/es ist noch zu froh. Qua quidem voce audita proiecerunt ijdem fodientes terram vice versa in sepulcra huiusmodi Virginū beatarum,& cessarunt ab eodem proposito.

Dux Austriæ iubēs reperiri sepulcra voce cœlesti deterretur.

Testis etiam dicit se vidisse,& audiuisse, quod dum aliquando homines stabant super sepulcra Virginum,& ipsi sputum desuper proiecerunt,quod inde in infirmitates inciderunt, quod vix ire poterant propter irreuerentiam ipsis Sanctis factam.

Puniti ob irreuerentiam.

Item vidit,& audiuit,quod qui se in suis infirmitatibus seu accidentibus aduersitatibus illic ad beatas Virgines in Eichsel vouerunt, quod fuerint sanctarum huiusmodi Virginum intercessione ab huiusmodi infirmitatibus liberati,& sanati.

Miracula fiunt.

Audiuitque communi voce, & fama à iuuentute sua testis à suis antiquioribus & se senioribus, quod ijdem se seniores semper audiuissent, quod huiusmodi tres Virgines essent de Societate seu Sodalitate vndecim millium Virginum.

Traditio quod sint de Societ. S. Vrsulæ.

Viditque à iuuentute sua,& audiuit ipsas tres Virgines pro talibus teneri,implorari, haberi, & reputari, hodieque sic teneantur, & reputentur,aliud sibi non constat,nisi quod ipse testis etiam easdem pro talibus tenet,& habet.

Testis III.

Henricus Krebs de Nollingen quadraginta annorum & vltra, dicit se per triginta annos in villa Nollingen habitasse,iuratus receptus,& medio suo iuramento examinatus super præmissis,non gratia, odio, amore, prece, pretio, vel fauore; sed solius iustitiæ, & veritatis intuitu deponit, & dicit, quod villa Nollingen distet quasi dimidium milliare à villa Eichsel,sic acciderit, quod ante certas septimanas præterlapsas infirmitas febris eum tetigerit,scilicet quotidiana, & eum adeò infirmum,&debilem fecerit,quod non habuisset spem amplius de vita sua,sic prout die lunæ proximè futura laberentur octo dies,ipse testis vouerit,ire velle ad beatas tres Virgines in Eichsel,illudque votum adimpleuerit, & quamprimum ibidem venisset,cessauerit febris in eo,& postea ipsum amplius non tetigerit, hodieque ab huiusmodi febribus sit liberatus.

Testis à febri voto curatur.

Dicitque testis se habuisse socerum virum antiquissimum, qui sibi testi semper dixisset, quod in Eichsel requiescerent sepultæ tres beatæ Virgines, de vndecim millibus Virginum,& testis firmiter credit,subsidio &ad implorationem beatarum Virginum trium in Eichsel ab huiusmodi febribus se liberatum, & sanatum,seu releuatum,& communiter ab alijs huius villæ Eichsel notitiam habentibus audiuit, pro eo teneri,dici,& haberi,quod ibidem in Eichsel tres beatæ Virgines requiescerent, prout etiam signa imaginum tria sanctarum Virginum antiquitus super sepulcra earundem fuerint, & sint posita, vt viderentur ibidem sepultæ,aliud non scit.

Tres Virgines de 11. millibus.

Testis IV.

Ioannes Stoeb de Scopffen sexaginta sex annorum suæ ætatis, vel circa, testis vocatus & iuratus receptus ac medio suo iuramento super præmissis, & quæ sibi de huiusmodi sanctis Virginibus ex propria scientia vel auditu cõscia fuerũt diligenter examinatus, non gratia, odio, amore, prece, pretio, vel fauore: sed solius iustitiæ, & veritatis intuitu dicit, & deponit se per quinquaginta annos cum suis quondam parentibus, & post eorundem obitum solum fuisse & quæsiuisse tres beatas Virgines, requiescentes in Ecclesia, & cœmiterio eiusdem Ecclesiæ in Eichsel. (Peregrinatio ad Virgines.)

Dicit etiam se à suis parentibus & senioribus sæpè audiuisse, quod huiusmodi tres beatæ Virgines iuerint in certo loco, vbi itur ad curiam Roperichwyl Parochiæ Eichsel, fueritque vna fossata ibidem, absque ponte, & dum illuc venissent ad statim habuissent pontem paratum ex virtute Dei, super quem pontem transiuerint, & idem locus, & via ibidem adhuc habeant nomen, quod dicatur Fossa beatarum Virginum, & via earundem, sitque quidam fons ibidem, qui dicatur Fons beatarum Virginum, vnaque Virginum sanctarum huiusmodi sit sepulta in cœmiterio, & circa tumulum eiusdem vel super idem sepulcrum iacuerit quidam truncus arboris quercinæ, qui truncus interim, quo super sepulcrum huiusmodi fuerat positus, saporem nobilissimũ, sicut violæ flores habẽt, habuerit, & hoc viderit, & sæpius sapuerit; & viderit, quod quando aliquando homines, ac etiã testis pecias de ligno sciderunt animo secum ad domos portandi, quamprimum non fuerat super sepulcrum, quod tunc sapor cessauerit, prout etiam idem trűcus nunc in toto dispositus, saporem amiserit. Audiuitque testis veridica relatione dici à suis senioribus, quod olim aliqui prætendissent, & cœpissent fodere circa sepulturas beatarum Virginum animo earundem corpora effodiendi, & forsan inde alienandi, & portandi, sicque fuerit audita ab ijs vox quædam dicens: Deck zo/deck zo/es ist noch zu froh. (Pons miraculosus. — Fossa & via. Item fons BB. Virginum. — Truncus odoratus instar violarum. — Præcisus odorem perdit. — Fossores prohibentur cœlitus.)

Dicit etiam quod huiusmodi tres Virgines beatæ fuerint, & sint vltra memoriam hominum, prout semper à se senioribus audiuerit pro sanctis fuisse imploratæ, recursusque in infirmitatibus ad eas habitus, prout hodie taliter quærantur, & implorentur, puerique primogeniti iuxta earundem sanctarum Virginum nomina propria fuerint nominati in baptismo, scilicet Kunegundis, Wibrandis, & Mechtundis, ipseque testis pro eo habet, quod tres Virgines sanctæ ibidem requiescant. Nam viderit sedes cum imaginibus sanctarum Virginum positas super loca, vbi credebatur ipsas sanctas Virgines sepultas requiescere, aliud non scit. (Pro Sanctis habitæ sunt.)

Testis V.

Fridolinus Vogtlin telonarius oppidi super pontem in Rhinfelden testis ætatis annorum quinquaginta vel circa, iuratus receptus, & medio suo iuramento examinatus, dicit esse verum, quod omni anno de oppido Rhinfelden ad villam Eichsel cum reliquijs, & processione transeatur ad beatas tres Virgines, ipseque testis sæpiùs etiam illuc iuerit, & viderit tres sedes, vbi super qualibet sede sit posita imago S. Virginis ex ligno scissa, & etiam super cœmiterium eiusdem Ecclesiæ fuerit vnum lignum ita saporosum, quod omnis homo de eo mirabatur, tale lignum testis vidit, & saporem sentijt & odorem, & à suis senioribus semper audiuerit, quod Virgines B. tres in Ecclesia huiusmodi seu eius cœmiterio essent sepultæ, & requiescerent ibidem. Viderit que à pluribus Christifidelibus, easdem SS. Virgines quæri, & ad locum huiusmodi propter eas recursum haberi, non tamen scit de aliquibus signis seu miraculis, sed pro sanctis Virginibus eas audiuerit teneri, haberi, & reputari, ac venerari, prout etiam ipse testis eas taliter teneat, & habeat, & credit verum esse, quod ibidem requiescant. (Processio annua ex Rhinfeld ad SS. Virgines in Eichsel. — Lignum odoratũ. — Pro Sanctis habẽtur.)

Testis

Testis VI.

Verena Tentzel de oppido Rhinfelden testis ætatis annorum septuaginta, vel circa, producta, & iurata recepta, medioque iuramento examinata, non gratia, odio, amore, prece, pretio, vel fauore deponit, & dicit se nil aliud scire, nisi quod à iuuentute sua, à suis senioribus, & se antiquioribus vtriusque sexus hominibus audiuerit dici, quod in Eichsel essent sepultæ, & requiescerent tres Virgines beatæ, seu earundem corpora, sicque fuerit habitum, tentum, nominatum, & reputatum, hodieque sic habeatur & teneatur, aliud non scit.

3. SS. Virginum corpora.

Testis VII.

Theodoricus de Meytre commorans in villa Nollingen, ætatis annorum triginta quinque, vel circa, examinatus medio iuramento non gratia, odio, amore, prece, pretio, vel fauore; sed iustitiæ, & veritatis solius intuitu deponit, dicitque, sunt iam quatuor anni elapsi, quod sæpè habuerit ipse filium maxima infirmitate tunc laborantem, quod non erat spes de vita eiusdem pueri, sic quadam nocte obuenit sibi testi in somno, quod deberet puerum huiusmodi vouere ad beatas Virgines in Eichsel, quod & testis faciebat, & cum vna libra ceræ ad sanctas huiusmodi iuerit, qui quidem puer ab huiusmodi infirmitate fuit liberatus, & sanitati restitutus.

Filius testis miraculo sanatus.

Similiter dicit testis se habuisse vnam filiam infirmam, quam etiam ex consilio suæ vxoris vouit ad beatas tres Virgines cum dimidia libra ceræ, sic exiuerint de puero huiusmodi duo vermes, cum crinibus, & longi fuerint, & alias circa ducentos vermes de eodem genere exiuerint, sicque filia fuit facta sana, & adhuc viuat.

Filia etiā infirma & vt apparet intoxicata curatur electis ducentis vermibus

Item testis dicit, quod anno præterito fuerit infectus peste epidymiæ, & ipse fecit votum transeundi ad beatas Virgines in Eichsel cum duabus candelis, prout sibi in somno obueniebat, quod sic facere deberet, & ipse statim fuerit restitutus ad sanitatem, ipseque adimpleuerit votum promissum, & credit firmiter subsidio & adiutorio beatarum Virginum Eichsel, ipsum testem puerosque suos fuisse, & esse sanatos per Dei gratiam, aliud sibi non constat.

Ipse testis à peste liberatur.

Testis VIII.

Vrsula vxor eiusdem testis proximè prædeponentis testis, etiam iurata recepta dicit præcisè sic esse actum cum Theodorico eius marito, & filijs eorundem coniugum, quemadmodum eius maritus deposuerit, quem deponere vidit, & audiuit, ac depositioni eius præsens fuit, addens ad ea, & dicens: quod ipsa dudum vnum habuerit infantem, seu puerum lactentem & sugentem adhuc, qui puer in octo diebus ex quadam infirmitate incidens non potuit bibere lac de mammillis sugere, quem puerum feminei sexus ipsa deponens vouerit portandum ad beatas tres Virgines in Eichsel, ipsamque filiam illuc portauerit, & post hæc statim ipse puer incepit sugere, & viuat hodie, aliud sibi non constat.

Vxor superioris testis eadē confirmat & aliud addit.

Testis IX.

Hermannus Miller alias Stroëli de villa Tegerfeld, ætatis annorum quinquaginta, vel circa, testis productus, iuratus, & receptus, medioque suo iuramento examinatus, & interrogatus non gratia, odio, amore, prece, pretio vel fauore; sed solius iustitiæ, & veritatis intuitu deponit, & dicit esse verum, quod eo teste existente in sexto anno suæ ætatis, vel circa acciderit sibi, quod quædam macula seu pellicula creuerit in vno suo oculo, quod tandem in eodem oculo nil amplius potuit videre, sed erat cœcus in eodem, sic mater eius votum fecerit eius ex parte transeundi ad beatas Virgines in Eichsel cum cereo oculo, & cereo equo. Et super hoc duxerit ipsum testem ad eundem locum, vbi requiescere dicun-

Puer 6 annorum vno oculo cæcus curatur voto.

dicuntur beatæ tres Virgines, implorando easdem tres sanctas Virgines, quod intercederent apud Deum, pro teste, quod oculus suus ad visum pristinum, & sanitatem restitueretur. Dum itaque illuc venerit, & votum fecerit, ipse testis fuerit restitutus, & potuerit videre in vno oculo, sicut in alio, & hodie bene videat in ambobus oculis, firmiterque credit, quod subsidio, siue adiutorio & intercessione earundem beatarum Virginum ipse testis fuerit ad visum pristinum in oculo restitutus.

Testis etiam à suis senioribus semper audiuerit, in dicto loco requiescere tres Virgines, seu illarum corpora, audiuitque testis dici, quod ante tempora tres sedes fuerint, super quibus iacent tres imagines sanctarum Virginum, quæ fuerunt semper positæ in Ecclesia super sepulcra earundem sanctarum Virginum. Et quia vna sedes solita erat poni extra Ecclesiam super cœmiterium, acciderit, quod quia nesciebatur pro certo, si huiusmodi Beatæ Virgines essent sepultæ in Ecclesia vel extra, vna sedium stans extra Ecclesiam in cœmiterio portabatur etiam ad Ecclesiam. Sed crastino mane post noctem dictæ diei, ipsa sedes vice versa fuit extra Ecclesiam operatione diuina in loco, vbi ipsa altera ex SS. Virginibus fuit sepulta.

Sedes posita in Ecclesia mane inuenitur in cœmiterio.

Testis X.

Elizabetha Vrbani de oppido Rhinfelden, ætatis annorum quinquaginta, & vltra, testis interrogata, & examinata dicit medio suo iuramento esse verum, quod quondam mater testis habuerit mirabili passione, & dolore calculum, quod aliquando quasi mortua decubuit, sicque promisit velle visitare sanctas Virgines in Eichsel ad hoc, quod intercederent pro ea dictæ Virgines erga Deum pro gratia obtinenda, quod mater testis ab huiusmodi infirmitate liberaretur, quam etiam promissionem factam quondam mater testis adimpleuerit, & quamprimum ad Eichsel venerit, lapides calculi huiusmodi in copia exiuerint, quod collecti tam magni fuerint, sicut ouum gallinæ. Et testis dicit, quod semper à iuuentute sua à sibi senioribus audiuerit dici, quod beatæ Virgines seu corpora ipsarum essent reposita in Ecclesia Eichsel, & fuerit antiquitus magnus concursus ad eundem locum, licet propter malitiam hominum pro nunc & aliquot annis proximè præteritis non fuerint beatæ Virgines multum & in tantum veneratæ, quemadmodum ante centum vel octuaginta annos, nec aliud scit.

Calculus pellitur.

A. 180 annis, feruor peregrinationum imminutus.

Testis XI.

Heinricus Weichser de Wiechs, ætatis suæ annorum quadraginta octo, vel circa, iuratus receptus, & examinatus non gratia, odio, amore, pretio, vel fauore: sed solius iustitiæ, & veritatis intuitu deponit, & dicit, quod ipse à iuuentute sua semper à senioribus & antiquioribus suis dici audiuerit publicè, quod olim ante annos longè memoriam hominum excedentes venerint tres Virgines ad curiam Roperschwyl Parochiæ Eichsel, & petierint, quod receptarentur ibidem tanquam alienigenæ, vir tamen ibidem tunc existens eas recusasset hospitare, licet tanquam precibus ipsarum deuictus easdem penes se retinuerit, fuerintque ipsæ infirmæ, & demum videntes se morituras dixerint, quod quando ipsæ eædem sorores ab hac luce decederent, quod corpora ipsarum super bigam, seu currum deberent poni, & duobus bobus præpositis curru duci, quousque boues per se starent. Et vbicunque boues eas ducerent, & vlterius non transirent, quod corpora earundem trium Virginum ibidē deberent sepeliri. Sicque fuerint corpora earundem sanctarum Virginum ducta vsque ad locum Ecclesiæ in Eichsel, ibidemque sepulta. Dicit etiam quod audiuerit à suis senioribus à iuuentute sua, quod eædem beatæ Virgines transiuerint per quandam viam vltra vnam fossatam, vbi dum ad fos-

Immemorialis traditio.

Aduentus Virginū.

Sepultura.

ad fossatam venerint, non repererunt pontem; sed propter sanctitatem earundem vt procederent, ex diuina voluntate repererunt pontem, per quem transierunt. Sitque fons ibidem propè qui habeat adhuc ab antiquo nomen fons beatarum Virginum. Similiter via est ibidem, quæ hodie nuncupatur & semper nuncupata est via beatarum Virginum.

Pons prodigiosus.

Fons & via Virginum.

Vlterius dicit, quod quidam Villanus Olevvinus Meyer de Oetlilren fuerit mirabiliter malè læsus à quadam arbore quæ ceciderit, ita quod de eius vita amplius non erat spes, sed idem implorauerit beatas Virgines in Eichsel, & se illuc vouerit cum eleëmosyna, & fuerit restitutus pristinæ sanitati per intercessionem beatarum Virginum Kunegundis, Mechtundis, & Wibrandis.

Læsus ex casu arboris sanatur.

Testis XII.

Agnes Gutymey de oppido Rhinfelden, ætatis annorum quinquaginta vel circa, iurata, recepta & medio suo iuramento examinata, non gratia, odio, amore, prece, pretio, vel fauore; sed solius iustitiæ & veritatis intuitu deponit, & dicit sibi nil aliud constare, nisi quod audiuerit, quod venerunt tres Virgines sanctæ in Roperschvvyl, & dum erant infirmæ, & iam mors eis appropinquauerit, iusserint, quod quando ab hac luce contingeret decedere, quod poni deberent earum corpora super currum & duobus bobus præpositis duci permitti vbicunque tunc boues cum suis corporibus starent, non vltra transeundo ibidem deberent corpora ipsarum Ecclesiasticæ tradi sepulturæ, & talia fuerint facta, fuerintque corpora ipsarum beatarum Virginum in Eichsel tradita sepulturæ, prout etiam ab antiquo steterint super sepulturas earundem imagines tres sanctarum in memoriam earundem Virginum trium factæ, talia audiuerit testis à quondam eius patre, & ab alijs senioribus, qui testi hæc dixerint, quodque magnus concursus antiquitus ad dictas tres Virgines fuerit. De signis & miraculis ac alijs nil sibi constat.

Tres Virgines infirmæ.

De bobus.

De tribus imaginibus.

Testis XIII.

Ioannes Oertlij aduocatus in Tegerfeld, ætatis annorum quinquaginta, iuratus, & examinatus non gratia, odio, amore, prece, pretio vel fauore, sed solius iustitiæ, & veritatis intuitu deponit, & dicit, quod à tempore suæ discretionis semper audiuerit requiescere in Eichsel tres SS. Virgines, quæ etiam pro sanctis Virginibus fuerint habitæ, tentæ, & reputatæ, sicque anno præsenti acciderit, quod quasi per sedecim septimanas ipse testis habuerit febres, & propterea hoc ipse implorauerit SS. Virgines in Eichsel, & illuc ad ipsas transiuerit, & fuerit à febribus huiusmodi liberatus, aliud sibi non constat.

A febribus voto edito liberatus.

Testis XIV.

Ennelina Vtzenfeldin de oppido Schopffen erat annorum sexaginta, vel circa, testis producta, compulsa, & iurata recepta, ac diligenter interrogata dicit, quod ab eius iuuentute semper à suis senioribus audiuerit dici, quod in Eichsel requiescerent corpora trium sanctarum Virginum, quarum vna haberet nomen Kunegundis, alia nomen Wibrandis, & tertia nomen Mechtundis, viderítque & audiuerit pueros iuxta nomina earũdem sanctarum Virginum in Baptismo nominari, & earũ nomina imponi, ipsiusque testis mater dum viueret sibi testi sæpius dixerit, quod paucus honor nunc huiusmodi sanctis Virginibus fieret, scilicet antiquitus honorificè fuissent nominatæ. Nam antiquitus ex institutione, aut consuetudine fuerit, & hodie sit in vsu, quod in vigilia corporis Christi annuatim itur cum Processione, & reliquijs ad Eichsel de oppido Scopffen, & audiuerit testis ante quadraginta, & quinquaginta annos, quod olim certi nobiles prætendissent effo-

Processio annua pridie corporis Christi.

 dere

dere sanctas Virgines, seu corpora earum ex sepulturis suis, quibus venit vox dicens. Deck zu/es ist noch zu froh. Sic ipsi cessassent, & eadem corpora ibidem iacere permisissent, nec aliud sibi constat.

Testis XV. & XVI.

Duo hi testes deponunt pro tota communitate in Loërrach. Febriẽtes & pestiferos curãt.

Ioannes Menly de villa Loërrach quinquaginta annorum, & Ioannes Goldspergh de eodem loco quinquaginta sex annorum, testes à tota communitate Loërrach missi, iurati, recepti, & examinati non gratia, odio, amore, prece, pretio vel fauore, sed solius iustitiæ, & veritatis intuitu deponunt, & dicunt se à suis senioribus sæpius audiuisse, & etiam aliquando per se vidisse, quod tres sanctæ Virgines in Eichsel fuerint imploratæ à pluribus in infirmitatibus constitutis tam pestis, quam etiam febris, & quando venerint ad locum, scilicet Ecclesiam Eichsel, in qua vltra centum annos fuerint sepulta corpora dictarum trium sanctarum Virginum, quod tunc fuerint liberati ab huiusmodi peste, & febribus.

Dicunt etiam testes, quod de villa Loërrach ac diuersis alijs villagijs, omni anno fiant processiones ad sanctas Virgines in Eichsel, & testes firmiter credunt, quod corpora dictarum trium sanctarum Virginum requiescant in Ecclesia siue cœmiterio in Eichsel, & quod qui eas imploret in suis necessitatibus, quod ab illis releuetur. Et dicunt easdem nominari scilicet vnam Kunegundem, aliam Wibrandem, tertiam Mechtundem, aliud eis non constat, nisi quod dictum, habitum, nominatum, & reputatum fuerit, hodieque habeatur, nominetur, & reputetur, quod tres sanctæ Virgines in dicto loco sint & requiescant.

Testis XVII.

Verena Folnini de Rhinfelden septuaginta annorum suæ ætatis testis compulsa, & iurata, recepta, ac examinata dicit, sibi nil aliud constare, nisi quod à suis senioribus etiam senissimis & antiquissimis hominibus vtriusque sexus audiuerit, quod in Eichsel esset gratiosus locus, & quod tres sanctæ Virgines ibidem requiescerent, & corpora earundem ibidem essent sepulta, & quod antiquitus magnus fuerit concursus ad easdem sanctas Virgines. Et qui eas implorauerit in sua infirmitate, fuerit releuatus, nec aliud sibi constat.

Testis XVIII.

Ioannes Burger de Rhinfelden septuaginta annorum, vel circa iuratus, receptus, & examinatus non gratia: odio, amore, prece, pretio, vel fauore; sed solius iustitiæ, & veritatis intuitu deponit se à quondam matre sua, quæ fuerit antiqua mulier audiuisse, quod trium sanctarum Virginum corpora iacerent sepulta in cæmiterio siue Ecclesia Parochiali in Eichsel, & quod antè longa tempora certi proposuissent effodere, velle corpora huiusmodi Virginum, scilicet tamen ijdem audierunt vocem quandam dicẽtem: Deck zu/es ist noch zu froh. nil aliud scit, nisi quod magnus aliquando concursus fuerit ad locum Eichsel ad dictas Virgines, nec aliud deponit.

De effossione.

Testis XIX.

Kungili Renck de villa Eichsel ætatis annorum quinquaginta, vel circa, iurata, recepta & examinata non gratia, odio, amore, prece, pretio, vel fauore, sed solius iustitiæ, & veritatis intuitu deponit, & verum esse dicit, quod ipsa à iuuentute sua à suis senioribus audiuerit semper, quod in Eichsel essent sepultæ sanctæ tres Virgines, viditque & audiuit à multis diuersis hominibus, quod vota fecerunt eundi ad beatas Virgines implorantes, quos audiuit releuatos, & liberatos ab infirmitatibus

tatibus suis, quando illuc venerint, sitque verum, quod ibidem sunt tres imagines Virginum sanctarum, quæ antiquitus super sepulcra earundem beatarum Virginum fuerunt positæ, vt videretur sanctas Virgines ibidem requiescere, & sepultas fore, ipsa etiam testis quadam vice fuerit infirma in vno oculo & propterea implorauerit beatas Virgines in Eichsel, vt subuenirent ei, ne cæca fieret in oculo huiusmodi, sic fuerit adiutorio Sanctarum huiusmodi sana facta, aliud non scit.

Ex oculo laborās curatur.

Testis XX.

Gredli Meyers de Tegerfeld sexaginta annorum suæ ætatis iurata, & examinata dicit se non gratia, odio, amore, prece, pretio vel fauore, sed solius iustitiæ, & veritatis intuitu deponere velle, agnitam sibi veritatem, quam sciat, vel audiuerit. Et insuper examinata dicit se à suis senioribus audiuisse, quod olim nonnulli attentauerint effodere velle corpora sanctarum Virginum, quæ in Ecclesia Eichsel sepulta esse dicuntur, tunc venerit vox quædam dicens: Deck zu/ deck zu/ es ist noch zu froh. Audiueritque testis à suo patre dici, quod erat quidam nobilis, qui non curauerit vocem huiusmodi, & continuauerit, quod omnino volebat corpora sanctarum huiusmodi effodere, & propterea idem fuerit effectus cæcus in oculis suis.

De effossione vetita.

Transgressor excæcatur

Item dicit testis, quod olim ipse testis habuerit vnum apostema magnum super humerum suum, & vouit se ad beatas Virgines in Eichsel, & fuerit sanatus.

Apostema sanatur.

Dicit quoque se testem habuisse puerum, qui in tribus annis propter infirmitates non potuerit ire. Et dum ipsa testis votum fecit ad beatas Virgines, vt puer ab huiusmodi infirmitate liberaretur, quam primum ipsa votum huiusmodi fecerit, idem puer fuerit factus sanus. Et credit firmiter, quod ad subuentionem huiusmodi sanctarum Virginum fuerit ipsa, & filius sanati, nec aliud dicit.

Testis XXI.

Dictus Schreiberhans de Mulberg, ætatis annorum quinquaginta vel circa, iuratus & examinatus non gratia, odio, amore, pretio vel fauore, sed solius iustitiæ, & veritatis intuitu deponit & dicit, quod ipse olim à quondam Domino Fridolino presbytero audiuerit, quod tres Virgines essent sepultæ in Eichsel; scilicet duæ in Ecclesia, & vna extra Ecclesiam, quæ essent Sanctæ: testisque fuit sæpius in Eichsel, & vidit quod quidam truncus, seu quoddam lignum arboris fuit positum super sepulcrum vnius ex sanctis Virginibus in Eichsel, quod ita bonum odorem habuerit, sicut esset odor violarum florum, hoc testis vidit, & odorauit, seu sapuit, & dicit quod quando aliquis aliquam petiam de ligno sciderit, quod huiusmodi petia abscissa, nil plus sapuit, seu nullum amplius odorem dedit, ipseque truncus, seu lignū, cum iam de sepulcro alterius sanctarum Virginum sit depositus, similiter amplius non sapiat, seu det odorem, vt antea. Audiuitque testis à iuuentute sua, quod in Eichsel essent duo corpora sanctarum Virginum, sicque fuerit habitum, tentum, nominatum & reputatum, hodieque sic à teste, & alijs habetur, tenetur, & reputatur. Et ex Schopffen & alijs villis transeatur ad beatas Virgines omni anno cum reliquijs: aliud non dicit.

De trunco odorato.

Testis XXII.

Conradus Vogt de Nollingen, ætatis annorum sexaginta, vel circa, iuratus receptus, & examinatus dicit non gratia, odio, amore, pretio, vel fauore, sed solius iustitiæ, & veritatis intuitu, quod olim fuerit in humanis Cuninus Berg, Petrus Cosinar, Heyninus Meyer, & Petrus Meyer, à quibus & nonnullis alijs sibi testi senioribus & antiquioribus vtriusque sexus audiuerit, quod in Eichsel requiescerent

Refert 4 testium relationē.

Tres Virgines de Sodalit. S. Vrsulæ. De miraculorum frequentia. De effossione. De tribus Imaginibus.

tria corpora ſanctarum Virginum de vndecim mille Virginibus ſanctis, & quod magna ſigna ſæpius in hominibus confluentibus ad Eccleſiam Eichſel, ac ipſas ſanctas Virgines inuocantes fuerint facta, ſic, quod homines de præmiſſis infirmitatibus corporum, & ab huiuſmodi fuerint liberati. Quodque quadam vice ante longa tempora præſumſerint velle effodere corpora dictarum Virginum, ſed audita fuerit per fodientes vox talis: Deck zu/ es ist noch zu froh. Et dum huiuſmodi vox fuit audita, ipſi ceſſarunt fodere. Dicitque teſtis, quod in Eccleſia Eichſel tres imagines in ſignum, & ad figurationem huiuſmodi trium Sanctarum longe vltra memoriam hominum fuerint ſuper ſepulcra earundem ſanctarum Virginum poſita, vt videretur Sanctas ibidem eſſe ſepultas, aliud ſibi non conſtat.

Teſtis XXIII.

Ioannes Henſli aduocatus in Nollingen, ætatis annorum quinquaginta, iuratus receptus, & examinatus non gratia, odio, amore, prece, pretio, vel fauore, ſed ſolius iuſtitiæ, & veritatis intuitu deponens dicit, ſe nil aliud ſcire, quam quod ſemper ab antiquis hominibus audiuerit dici, quod trium ſanctarum Virginum corpora iacerent ſepulta in Eccleſia Eichſel, ſeu in cœmiterio ibidem, & ſcit quod magnus concurſus ante viginti vel triginta annos ad eaſdem Sanctas fuerit hominum vtriuſque ſexus ob infirmitates aliquas, quia viderit, & audiuerit homines ſic vota facere, & illic ire: nec aliud ſibi conſtat.

Teſtis XXIV.

De ſodalitate S. Vrſulæ. Febriētes curantur.

Iacobus Vogelbach de Nollingen ætatis quadraginta, vel circa, iuratus & examinatus non gratia, odio, amore, prece, pretio, vel fauore; ſed ſolius iuſtitiæ & veritatis intuitu deponens, dicit ſe etiam nil ſcire, niſi quod à tempore ſuæ memoriæ, & diſcretionis à ſuis ſenioribus ſemper audiuerit, quod circa Eccleſiam Eichſel, aut in eadem eſſent ſepulta & requieſcerent tria corpora ſanctarum Virginum de vndecim mille Virginibus, & ſcit, & audiuit, quod fuit concurſus ad quærendum eaſdem Virgines, licet in viginti annis huiuſmodi concurſus non fuerit magnus, tamen homines habentes infirmitates febris illuc iuerint, & fuerint liberati, ſicque fuerit creditum habitum, tentum, & reputatum, nec aliud ſibi conſtat.

Teſtis XXV.

De numero vndecim millium, Proceſsio annua ex Tegerfeld.

Iacobus Beler de Tegerfeld ætatis annorum quinquaginta, & vltra, iuratus, receptus, & examinatus non gratia, odio, amore, prece, pretio, vel fauore; ſed ſolius iuſtitiæ, & veritatis intuitu deponens dicit, ſe à ſuis ſenioribus ſemper audiuiſſe, quod trium ſanctarum Virginum corpora requieſcerent in, & extra Eccleſiam in Eichſel, in locis vbi repoſitæ forent imagines figuratæ ad modum ſanctarum Virginum, quas imagines teſtis vidit, quod tales Sanctæ eſſent de numero vndecim mille ſanctarum Virginum, & duarum corpora iacerent in Eccleſia, & vna extra Eccleſiam in cœmiterio: Dicit etiam, quod omni anno de villa Tegerfeld tranſeatur cum reliquijs, & proceſſione ad beatas Virgines in Eichſel die lunæ rogationum, & quod viderit, & audiuerit magnum concurſum hominum frequentare eaſdem Sanctas, & ab omnibus habeatur id pro vero, quod huiuſmodi Sanctæ ibidem requieſcant, nec aliud deponi.

Teſtis XXVI.

Proceſsio annua frugum cauſa.

Leonardus Britzcker de Tegerfeld ætatis annorum quinquaginta, & vltra, iuratus, receptus, & in præſentia Iacobi proximè ſupra deponentis conteſtis, examinatus, vt idem conteſtis ita ſimiliter ipſe deponit ſic ſe audiuiſſe, & ſcit proceſ-

processionem annuè fieri de Tegerfeld pro custodia fructuum terræ ad beatas tres Virgines dicens, quod in Cæmiterio Ecclesiæ vna arca seu sedes, super quam posita sit, siue iaceat imago, siue figura sanctæ Virginis de ligno scissa ostendens sanctam Virginem: similiter in Ecclesia similes duæ sedes seu arcæ, super quas duæ imagines ad similitudinem sanctarum Virginum iaceant, sint super sepulturas ipsarum Virginum positæ, & audiuit, quod semel fuerit sedes in cœmiterio existens portata, & posita in Ecclesia; sed quando manè veniebant, fuerit reperta huiusmodi sedes viceuersa extra Ecclesiam in loco suo priori: aliud non scit, nisi quod semper audiuerit tres Virgines sanctas esse sepultas in Eichsel.

Sedes posita in Ecclesia, manè reperitur extra eam.

Testis XXVII.

Conradus Gloter de Tegerfeld ætatis annorum quinquaginta, vel circa, iuratus, receptus, & examinatus in præsentia amborum suorum contestium proximè supra deponentium, deponit non gratia, odio, amore, prece, pretio, vel fauore: sed solius iustitiæ, & veritatis intuitu deponens dicit, se à quondam suo vitrico audiuisse, quod sanctæ Virgines tres essent, quæ fuissent sepultæ in Eichsel, & dum in vita fuissent, iuissent ipsæ per certam viam, quę adhuc nomen retinuerit, & dicatur via sanctarum Virginum. Scitque, & vidit, ac audiuit, quod huiusmodi tres Beatæ Virgines venerantur, & quæruntur in Eichsel, & magnus concursus aliquando ad huiusmodi locum fuerit ab hominibus ipsas beatas Virgines quærentibus, nec aliud sibi constat.

Via Virginum.

Testis XXVIII.

Antsch Wieschel de Roperschwyl curiæ parochiæ Eichsel ætatis annorum quinquaginta vel circa, iuratus, receptus, & medio suo iuramento examinatus dicit, non gratia, odio, amore, pretio vel fauore: sed solius iustitiæ, & veritatis intuitu, ac deponit, quod ipse à quondam suis parentibus, & senioribus de Villa Eichsel, & circum circa existentibus sæpissimè audiuerit, quod in Eichsel essent sepultæ tres sanctæ Virgines, quarum corpora ibidem requiescerent, vnius videlicet in Cœmiterio, aliarum verò duarum in Ecclesia, prout ostenderint imagines, quę ad modum ipsarum sanctarum Virginum figuratæ sint, & super sepulcra, siue loca vbi huiusmodi Sanctæ requiescunt, solent poni. Sicque vidit testis, quod homines confluentiam habuerint, & recursum ad beatas easdem Virgines, prout & ipse testis recursum ad eas habuit, & in suis necessitatibus eas implorauit, quod per earum sacra merita pro eo apud Deum intercedere vellent ad sibi subueniendum: aliud non scit.

Concursus in necessitatibus ad Virgines.

Testis XXIX.

Validus vir Rudolfus in Graben Schultetus in Rhinfelden, ætatis suæ annorum triginta vel circa, iuratus, receptus & examinatus dicit etiam non gratia, odio, amore, prece, pretio vel fauore; sed solius iustitiæ, & veritatis intuitu: quod dum ipse adhuc puer esset, idem phantasiam habuerit, quod de nocte è lectulo iuit, & in camera hinc inde in somno ambulauit, & tunc habuerit mater testis vnam famulam, quæ semper testem regebat, custodiebat, & gubernabat, & adhuc vt huiusmodi phantasia amoueretur à teste, eadem famula vouerit ipsum testem ad beatas tres Virgines in Eichsel, ipsumque testem secum illuc duxerit, & aliquod donum seu eleëmosynam ibidem dimiserit, & ipse testis ab huiusmodi phantasia de nocte in somno ambulandi, seu transeundi fuerit, & sit liberatus, quod ipse interim non fecerit: aliasque audiuit huiusmodi sanctas Virgines in Eichsel requiescere.

Prætor Rhinfeldensis.

Noctambulo sanatur voto.

Testis

Testis XXX.

Inquilinus villæ Roperschwyl.

Vndecim mille Virgines nauigant in Buken.

Tres exscendunt.

Manēt in Roperschwyl.

Boues deducunt corpora.

Virgines baculo salientem eliciunt, qui fons Virginum dicitur.

Via Virginum sanctarum.

Ioannes Wieschel de Roperschwyl Parochiæ Eichsel, ætatis annorum quinquaginta vel circa, iuratus, receptus & examinatus non gratiâ, odio, amore, prece, pretio, vel fauore: sed solius iustitiæ & veritatis intuitu deponens sic dicit & deponit, quod à suis senioribus semper audiuerit, quod dum vndecim mille Virgines veniebant per nauim vsque ad Bucken nauigantes, siue ad eundem locum, quod ibidem exiuerint tres Virgines transeuntes vsque curiam Roperschwyl, & ibidem permanserint tanquam infirmæ, & vitam earum ibidem finierint feliciter, quibus mortuis existentibus consuluerint, & repererint ibidem in dicta curia habitatores, quod reciperent duos boues, & permitterent trahere corpora ipsarum Virginum quocunque vellent, & vbi starent non vltra transeuntes, quod illic corpora earundem deberent sepeliri. Sic boues huiusmodi Beatarum Virginum corpora duxerint vsque ad locum in Eichsel, ibidemque fuerint sepultæ, ipseque testis audiuerit dici à suis senioribus, quod dum dictæ Virgines adhuc in vita fuissent, & ad dictam curiam iuissent, habuerit vna earum sitim, & volentes requiescere modicum, vna ex illis emiserit baculum suum, quem in manu tenebat in terram, tunc ortus fuit fons, qui adhuc sit, & vocatur fons beatarum Virginum, & via, quam ipsæ fecerunt, retinuerit adhuc nomen, der heilligen Jungfrawen weg. Sicque pro beatis Virginibus semper fuerint habitæ, tentæ, nominatæ, ac reputatæ, hodieque sic habeantur, teneantur, nominentur, & reputentur, ipseque testis sic teneat, nihil aliud scit.

Testis XXXI.

In cerui cornibus candelæ.

Rudinus Rinck de Eichsel, ætatis annorum quinquaginta vel circa, iuratus, receptus, & examinatus dicit, vt contestis suus proximè supra deposuit, quem deponere vidit, & audiuit, & vltra hoc dicit, quod audiuerit, quod semel fuerit venatus vnus ceruus, qui cucurrerit vsque ad villam Eichsel, & dum ceruus ibidem fuerat, non voluerit vlterius ire in cornibus suis in qualibet acie apparuerint candelæ, quæ per homines videbantur, alia non scit.

Testis XXXII.

De luce cerui cornuum cōfirmatur.

Acta hæc A.1504.

Testes vocati.

Heinricus Pur de Nider Eichsel ætatis quadraginta sex annorum & vltra, testis iuratus, receptus, & examinatus deponit vt Ioannes Wieschel cōtestis suus proximè supra ante Rudinum deponens, quem deponere audiuit, & eius depositioni præsens fuit, & addit etiam, quod audiuerit à suis senioribus sæpius dici, quod cerui, & alia animalia venerint ad Eichsel & in cornibus ceruorum fuerint visæ candelæ: aliud non dicit, nec sibi constat, nisi quod ab omnibus vicinis in Eichsel viderit, & audiuerit dici, & reputari, ac haberi pro eo, quod trium sanctarum Virginum corpora essent sepulta in Eichsel, & ibidem requiescerent, prout etiam pro Sanctis recursus ad eas ibidem habeantur. Datum & actum in Villagio Eichsel anno domini millesimo quingentesimo quarto, duodecima die mensis Maij, Pōtificatus sanctissimi in Christo Patris, & Domini nostri Domini Iulij diuina prouidentia Papæ Secundi, anno eius primo, indictione septima: præsentibus ibidem nobilibus & validis honorabilibusque viris Dominis Adelberto Truckses, Rudolfo in Graben laicis, nec non Doctore Canonico Ecclesiæ in oppido Rhinfelden, & Ioanne Essenmacher Capellano ibidem testibus, ad præmissa vocatis, & rogatis.

Gregorius Svvegler Notarius curiæ Bas. subscripsit rogatus.

Testis

Testis XXXIII.

Die verò Martis proxima ante festum Adscensionis Domini nostri Iesu Christi, scilicet decima quarta Maij, fuit in Monasterio Carthusiensi minoris Basileæ Constantiensis Diœcesis examinatus religiosus vir Dominus Ludouicus Muser, Conuentualis domus Carthusiensium Basileæ Constantiensis Diœcesis sexaginta duorum annorum vel circa, qui super his quæ sibi constent, ex parte Beatarum trium Virginum in Ecclesia Parochiali Eichsel, & eius cæmiterio requiescentium diligenter examinatus deponit, dicitque esse verum, quod sint pro nunc quadraginta anni, posteaquam habuerit maximam conuersationem cum nobilibus, & strenuis viris Dominis Wernero dapifero milite, ac Hermanno Truchses milite, qui etiam ex speciali fauore, quem gerebat ad ipsum testem deponentem sibi Domino vnam Capellaniam in Eichsel, Beatæ Mariæ Virginis altare contulerunt, ita quod ipse dominus testis magnam deuotionem ad eundem locum habere consueuerit, & proposuerit ibidem velle sibi ædificare domum, & illic habitationem suam continuam peragere, & medio tempore sæpius illuc iuerit, & à senioribus ibidem circum circa residentibus interrogauerit, qualiter huiusmodi Sanctæ Virgines illuc venissent, vel quo res se teneret, qui quidem seniores omnes à teste interrogati sibi domino testi dixerunt, quod dum S. Vrsula cum suis sodalibus per nauim venisset, vsque in locum Bucken, vel circa, huiusmodi tres virgines fuissent infirmæ, & ibidem nauim exiuissent, & venissent vsque ad certum locum, qui iam dicitur Eichsel, ibidemque fuissent mortuæ, & testis dicit, quod semper audiuerit per dictum tempus, quod huiusmodi tres Virgines essent de numero vndecim mille Virginum, fuerintque ipsæ virgines habitæ, tentæ, ac veneratæ pro virginibus Sanctis, & credit firmiter, quod verum sit, quod sint de numero Sanctarum vndecim mille Virginum, & pro eo habet. Nam dicit testis, quod fuerit ossuarium defunctorum super cœmiterium Ecclesiæ in Eichsel, & in eodem ossuario quod muro contiguum erat, fuerit quoddam lignum, quod erat valdè saporosum, & saporem habuerit tanquam florem violarum, & dicebatur quod iaceret super sepulcrum seu tumulum vnius ex sanctis Virginibus antedictis. Ipseque testis scidit aliquando particulas seu petias de huiusmodi ligno propter amabilem saporem eius, & viderit similiter alios petias inde scindere. Et ipse Dominus testis saporauit, habueritque propterea Dominus testis magnam inclinationem ad eundem locum, & scit, quod fuerit concursus magnus ad easdem Sanctas Virgines, an autem miracula aliqua facta fuerint, aut sint, sibi Domino testi non constat. Sed hæc audiuerit, quod olim prætendebatur per nonnullos effodi corpora dictarum Virginum, & dum incepissent fodere venisset vox, quam fodere præsumentes audiuerant, dicens: Det zu/es ist noch zu früh. Testis etiam dicit, quod huiusmodi tres Virgines ibidem in Eichsel requiescentes, fuerint ab hominibus scientibus eas ibidem requiescere, pro huiusmodi sanctis de consortio vndecim mille Virginum existentes habitæ, tentæ, nominatæ, & reputatæ palam, publicè, & notoriè, & sic fuerit, & sit verum, nec aliud sibi constat.

Ludouicus Muser Carthusianus.

Tres Virgines è sodalitate S. Vrsulæ infirmæ exscēdūt.

Semper habitę & cultæ, vt de numero vndecim mill.

Lignum sapidum.

Cōcursus magnus.

Effossores deterrentur.

Iterū cōfirmat esse de vndecim millibus.

Testis XXXV.

DOminus Rudolfus Ryat presbyter Cappellanus Ecclesiæ Basileensis, & Præsentiarius chori eiusdem Ecclesiæ testis examinatus dicit esse verum, quod ipse ante triginta annos fuerit in Retelen, & circum circa, & deinde adeptus fuerit Ecclesiam Parochialem in Hovvingen Decanatus Wisental, & eo tempore, quo in his partibus exstiterit, ipse sæpissimè à dictis annis transiuerit ad villagium Eichsel, ibidem aliquando missas celebrando, & quia viderit ibidem esse, & venerari tres Virgines, illasque pro Sanctis teneri, & reputari, ipse testis à senioribus ibidem ac circum circa residentibus villanis & incolis sæpè audiuerit, quod olim dum vndecim mille Virgines cum Sancta Vrsula nauigauerint super Rhenum, & venerint ad illas partes circa Bucken, eo tunc dictæ tres virgines, scilicet Cunegundis,

S. Vrsula nauigat per Rhenum.

Nomina Virginum infirmarū.

festè apparet, & videtur in vno tumulo siue sepulcro simul, & semel duo humana corpora fuisse, & esse sepulta: ipsa tamen ossa eorundem corporum propter fossionem ibidem factam, in testis capitum ac alijs partibus sunt rupta, & dislocata, siue à vero ordine membrorum hominis remota.

Secundũ testimonium ex libris.

Postquam itaque Reuerendissime Pater, nos præmissa sic cum diligentia vidimus, & perspeximus, ad conspectionem dehinc librorum ipsius Ecclesiæ diuertimus, quibus diligenter lectis, visis, & examinatis, reperimus in vno libro Missali antiquissimo, & de antiquissima scriptura contineri scriptum inter alia, vt sequitur.

A. 1190. offerũtur duo iugera ad honorem SS. Virg.

De anno Domini millesimo centesimo nonagesimo Conradus de Adelhusen, & Fratres sui Albertus, Heinricus, Burchardus, Rudolffus, dederunt huic Ecclesiæ duo iugera in honorem sanctissimi Galli, ac sanctarum Virginum in remissionem omnium consanguineorum.

Item in Kalendario eiusdem libri sub litera C, secunda die & sexta Maij comperimus scriptum, vt sequitur: Kunegundis Virginis, quæ hic requiescit.

Item in eodem Kalendario in mensis Iulij tertio die continetur scriptum: Wibrandis Virginis, quæ in hac Ecclesia requiescit. Munegundis Virginis quæ hic requiescit.

A. 1286.

Consequenter viso & lecto per nos libro vitæ ipsius Parochialis Ecclesiæ antedictæ in Eichsel reperimus inter alia scripta, vt sequitur: Sub anno Domini millesimo ducentesimo, octuagesimo sexto, intrante mense Maij, Rector Ecclesiæ de Eichsel hos libros Missales, Matutinalem, Psalteriolum, Obsequiale, Passionale, Breuiarium, Librum vitæ, & Casulas quatuor albas, quatuor lapides Baptismi, Imaginem B. Virginis, campanam maiorem, calicem, vexillum, truncum, quo seruatur thesaurus Ecclesiæ; tres lampades ardentes ante sepulcra Virginum, capsam cum sanctuario, Ecclesiam ampliari in sedecim pedibus, & chorum in viginti duobus pedibus, altare ad fenestras, & cetera Ecclesiæ necessaria in honore Beati Galli, & Beatarum Virginum hæc omnia fieri huic Ecclesiæ procurauit.

3. testimonium lampades ante sepulcra.

Item in eodem folio eiusdẽ libri inter alia continetur scriptum vt sequitur: ordinauit dictus Bertholdus redditus duorum solidorum ad emendum oleum, vt lampades, quæ pendent supra sepulcra Virginum, in summis festiuitatibus per hæc accendantur.

Similiter in eodem libro vitæ, in alio folio scriptum continetur, vt sequitur: Notum sit omnibus successoribus meis, quod ego Bertholdus de Heydelbergh Rector huius Ecclesiæ ordinaui, & constitui cum voluntate, & consensu Heinrici Dapifen de Rhinfelden Patronum prædictæ Ecclesiæ, quæ de consensu, & iussu omnium tunc in Eichsel processit subditorum, quod omnis decima de arboribus, quæ portant nuces, & illæ nuces, quæ crescunt in Cœmeterio debent spectare ad lumen Ecclesiæ, & qui hanc ordinationem impediuerit de libro viuentium deleatur.

Subsequenter in eodem libro vitæ continetur, & reperimus scriptũ, vt sequitur:

4. testimonium dedicatur Ecclesia ad Virginum honorem cũ indulgentijs.

Anno millesimo ducentesimo octuagesimo octauo, feria quinta proxime ante Galli, consecrata est hæc Ecclesia in honore omnium Sanctorum subscriptorum. Et hæ sunt indulgentiæ, quas ibidem consequuntur Christi fideles datæ ab Episcopo Letaniensi ordinis Fratrum Teutonicè in die Martini, xl dies criminalium, & annum venialium in die Mauritij tantum, in die Magni, in die Erasmi tantum, in die Vrsi tantum, in die Arbogasti tantum, in festis Virginum, quarum corpora hic requiscunt, scilicet Wibrandis, Mechtundis, Kunegundis. xl dies criminalium, & annum venialium.

Item in Kalendario libri vitæ prædicti sic comperimus scriptum, vt sequitur sub litera C. VI. Non. Maij, Kunegundis Virginis, quæ hic requiescit. Item in eodem Calendario libri vitæ sub mense Iulij continetur in litera D. ergo V. Iulij non tertio. D. Wibrandis. Munegundis Virginum, quæ hic requiescunt.

Reperimus etiam tres sedes antiquas, quæ positæ fuerunt super sepulcra dicta-

dictarum Virginum;& in qualibet sede vnam imaginem ad similitudinem Virginis humanæ, quarum imaginum duæ de ligno sunt scissæ, & figuratæ, tertia verò de cemento, quod nuncupatur gypsum. Apparent quoque picturæ circum circa in eisdem sedibus factæ de signis, quæ antiquitus miraculosè apparuerunt in hominibus confluentibus ad Beatas Virgines in Eichsel. Sunt quoque huiusmodi imagines scissæ, & figuratæ ad modum Virginum sanctarum, & ibidem supra sepulcra positæ, vt quiuis confluens ad ipsam Ecclesiam recognoscere posset sanctas Virgines ibidem quiescere, & in quo loco essent sepultæ. Tenor verò commissionis literarum de quibus supra fit mentio sequitur, & est talis.

3. testimonium sedes & picturæ miraculorum antiquorum.

Raymundus miseratione diuina Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ tituli Sanctæ Mariæ nouæ Presbyter Cardinalis Gurcensis, ad vniuersam Germaniam Daciam, Succiam, Noruegiam, Frisiam, Prussiam, omnesq; alias & singulas illarum prouincias, Ciuitates, Terras, & loca etiam sacro Romano Imperio in ipsa Germania subiecta, ac eis adiacentia Apostolicæ sedis de latere Legatus, dilectis nobis in Christo Officiali Basileensi, & Archidiacono Ecclesiæ Grandisuallensis eiusdem Diœcesis, ac Ioanni Hammani sacræ Theologiæ professori, Wolffgango Bocklin vtriusque iuris Doctori ac Prædicatori conuentus ordinis Minorum Basileensium salutem in Domino, & in commissis debitam diligentiam adhibere. Tunc nostræ Legationis officium rectè peragere credimus, cum Sanctorũ, qui varia tormentorum genera, pro nostra fide subire non formidarunt, corpora præsertim feminei sexus debitè veneremur, ipsaque laudabiliter in maiori veneratione reuerenter eleuemus, prout salubrius in Domino cõspexerimus expedire. Cum itaque sicut plurium fide dignorum habet assertio, tria venerabilia corpora sanctarum Virginum Wibrandis, Kunegundis, & Mechtundis de Societate, & numero vndecim millium Virginum in Agrippinensi Ciuitate martyrium suum pro Christi nomine passarum in Villa Eichsel Constantiensis Diœcesis requiescere dicantur, nos pro veritatis indagine, & inquisitione corporum huiusmodi certos nostros Commissarios deputauimus. Qui quidem huiusmodi eis per nos factæ commissionis prætextu de prædictis corporibus diligenter inquirentes, tria ibidem corpora vt asserunt, repererunt. Cum autem nos ad gloriam Dei, & sanctarum Virginum huiusmodi venerationem, ad ipsarum sicut nobis ex nostræ legationis officio incumbit leuationem, & honorationem cum singulari reuerentia Reuerendissimi Patris Episcopi Constantiensis loci ordinarij consistentia procedere intendimus. Expedit igitur, vt præmissa per debita veritatis testimonia indagemus: hac de causa cum præmissis personaliter interesse nequeamus, discretioni vestræ committimus, & mandamus, quatenus locum ipsum personaliter accedentes, de præmissis per debitam & diligentem inquisitionem ad plenum informetis. Testes autem pro maioris agnitionis veritate compellatis, etiam si opus fuerit, sub censuris veritati testimonium perhibere, ipsorumque depositiones in scriptis debitè in forma iuris redactas, ac alia probabilia veritatis indicia ad nos quantocyus reducatis, aliasque & alia faciatis, quæ in præmissis sunt necessaria, quomodolibet, & optima. In quorum fidem præsentes literas fieri, nostrique sigilli iussimus appensione communiri. Datum Basileæ anno Incarnationis domini Millesimo quingentesimo quarto, quinto Idus Maij, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & Domini nostri Domini Iulij, diuina prouidentia Papæ Secundi, anno eius primo.

Literæ Commissionis.

Tria corpora de Sodalitate S. Vrsulæ.

Testes sub censuris cogendi.

(o)

SEQVVNTVR NVNC DICTA TEstium productorum, iuratorum, & examinatorum: vt infra.

Testis Primus.

Dicta testium.

HErmannus Weichser de Aldenhusen Parochiæ Eichsel, ætatis annorum triginta trium, vel circa, iuratus receptus, medioque suo iuramento super sibi propositis ratione beatarum Virginum, & insigniorum ac miraculorum, alijsque necessarijs interrogandis diligenter examinatus, & interrogatus non gratia, odio, amore, prece, pretio vel fauore; sed solius iustitiæ, & veritatis intuitu, nulloque proprio commodo inspecto deponit, vt sequitur.

Dicit enim esse verum, quod ipse testis ante annos decem, & octo proximè lapsos à quondam suis parentibus legitimis, & fide dignis, qui sibi testi dixerunt, audiuerit, quod idem sui parentes etiam ab antiquissimis hominibus ipsi senioribus semper, & communi voce & fama audiuissent, & accepissent, quod ante longissima tempora, dum sancta Vrsula cum suis sodalibus per naues nauigasset seu venisset super Rhenum vsque in domum Bucken, seu circa litus, illic exiuissent tres Virgines, cum sancta Vrsula existentes, & fuissent infirmæ, venissentque vsque ad quandam curiam nuncupatam Roperschwyl, quæ est in Parochia in Eichsel, dumque illuc venissent ad inhabitatorem eiusdem curiæ, petijssentque eas hospitari; idem inhabitator respondisset eis, quod sibi hospiti videretur ipsas Virgines talis dignitatis seu status fore, quod non benè sciret eas tenere, quia locus suus non esset pro ipsis: attamen ipsæ Virgines beatæ fuissent benè contentæ de suo hospitio, & ibidem permansissent propter earundem infirmitatem, & perdurauerint ibidem, quousque spiritum Deo reddiderunt. Ipsæque Beatæ Virgines ante earundem obitum commisissent, quod postquam eas ab hac luce migrare contingeret, quod deberent duo boues recipi, & illis mediantibus corpora ipsarum permitti vehi, & vbi boues cum corporibus suis permanerent, ibidem deberent sepeliri. Quod sic fuerit factum, audiuerit, quæ testis similiter à quondam suis parentibus, quod ipsi idem sui parentes semper audiuissent, quod dum ipsæ in itinere fuissent transeundi ad dictam curiam exorta fuisset vna fontana, quæ adhuc sit, & nomen habebat fons beatarum Virginum, via etiam, quam iuissent, adhuc vocetur via Virginum.

Fons & via Virginum.

Dicit etiam testis, quod quondam Margareta mater sui testis habuerit, dum viueret, maximam incurabilem infirmitatem corporis, quæ mater dixerit testi, quod nulla medicina mediante potuisset curari. Sed quoniam primum fecisset votum eundi ad BB. Virgines in Eichsel, ipsa fuisset ab huiusmodi infirmitate liberata, & pristinæ sanitati restituta, aliud non constat sibi.

Morbus incurabilis voto sanatur.

Testis II.

Leonardus Zimmerman de nider Eichsel, ætatis annorum quinquaginta, & vltra, auisatus de pœna periurij, medioque suo iuramento desuper de dicenda veritate præstito interrogatus, & examinatus, non gratia, odio, amore, prece, pretio, fauore, ira, timore, seu rancore; sed solius iustitiæ, & veritatis intuitu deponit.

Dicens se à suis senioribus semper à iuuentute sua audiuisse, quod in Eichsel requiescerent tres Beatæ Virgines, quæ de Societate S. Vrsulæ fuerint, & sint, & dum ipsa S. Vrsula super Rhenum ad Coloniam nauigasset, & venisset ad litus circa Villagium Weylen, tres Virgines beatæ vt infirmæ exiuissent nauim, & iuissent super montem Rierenbergh, & vsque ad curiam nuncupatam Roperschwyl venissent illic permanentes vsque ad earundem obitum, & audiuerint à suis senioribus

Tres Virgines de Soc. S. Vrsulæ cum Coloniam pergerent.

ribus

ribus dici, quod ijdem sui testes seniores etiam semper audiuissent dici publica voce,& fama,quod postquam ipsæ B.Virgines obierunt mortem, fuerit auditũ ex voce cœlesti, quod corpora earundem beatarum Virginum super currum deberent poni,& duos boues præponi currui, & quo ipsi boues corpora ipsorum veherent,& stare permitterent,ibidem deberent sepeliri; sicque fuissent ductæ ad locum in Eichsel & ibidem sepultæ. Dicit etiam testis, semper, quod à suis senioribus audiuerit,quod huiusmodi tres beatæ Virgines in Eichsel fuerint ab hominibus fidelibus in deuotionem eorum quæsitæ,vota illuc promissa,& pro sanctis Virginibus adoratæ, seu imploratæ. Audiuitque testis, quod quadam vice quidam Dux seu Princeps Austriæ commisisset,vt huiusmodi beatarum Virginum corpora quærerentur, & ex sepulturis earundem reciperentur, & dum hi, qui volebant apetire sepulcra earundem, venit vox dicens, quod deberent cooperiri sepulcra huiusmodi, quia nondum esset tempus aperiendi, vulgò Deckt zu / es ist noch zu froh. Qua quidem voce audita proiecerunt ijdem fodientes terram vice versa in sepulcra huiusmodi Virginũ beatarum,& cessarunt ab eodem proposito.

Dux Austriæ iubet reperiri sepulcra voce cœlesti deterretur.

Testis etiam dicit se vidisse,& audiuisse, quod dum aliquando homines stabant super sepulcra Virginum,& ipsi sputum desuper proiecerunt,quod inde in infirmitates inciderunt, quod vix ire poterant propter irreuerentiam ipsis Sanctis factam.

Puniti ob irreuerentiam.

Item vidit,& audiuit,quod qui se in suis infirmitatibus seu accidentibus aduersitatibus illic ad beatas Virgines in Eichsel vouerunt, quod fuerint sanctarum huiusmodi Virginum intercessione ab huiusmodi infirmitatibus liberati,& sanati.

Miracula fiunt.

Audiuitque communi voce, & fama à iuuentute sua testis à suis antiquioribus & se senioribus, quod ijdem se seniores semper audiuissent, quod huiusmodi tres Virgines essent de Societate seu Sodalitate vndecim millium Virginum.

Traditio quod sint de Societ. S. Vrsulæ.

Viditque à iuuentute sua,& audiuit ipsas tres Virgines pro talibus teneri,implorari, haberi, & reputari, hodieque sic teneantur, & reputentur,aliud sibi non constat,nisi quod ipse testis etiam easdem pro talibus tenet,& habet.

Testis III.

Henricus Krebs de Nollingen quadraginta annorum & vltra, dicit se per triginta annos in villa Nollingen habitasse,iuratus receptus,& medio suo iuramento examinatus super præmissis,non gratia, odio, amore, prece, pretio, vel fauore; sed solius iustitiæ, & veritatis intuitu deponit, & dicit, quod villa Nollingen distet quasi dimidium milliare à villa Eichsel,sic acciderit, quod ante certas septimanas præterlapsas infirmitas febris eum tetigerit,scilicet quotidiana, & eum adeò infirmum,&debilem fecerit,quod non habuisset spem amplius de vita sua,sic prout die lunæ proximè futura laberentur octo dies,ipse testis vouerit,ire velle ad beatas tres Virgines in Eichsel,illudque votum adimpleuerit, & quamprimum ibidem venisset,cessauerit febris in eo,& postea ipsum amplius non tetigerit, hodieque ab huiusmodi febribus sit liberatus.

Testis à febri voto curatur.

Dicitque testis se habuisse socerum virum antiquissimum, qui sibi testi semper dixisset, quod in Eichsel requiescerent sepultæ tres beatæ Virgines, de vndecim millibus Virginum,& testis firmiter credit,subsidio &ad implorationem beatarum Virginum trium in Eichsel ab huiusmodi febribus se liberatum, & sanatum,seu releuatum,& communiter ab alijs huius villæ Eichsel notitiam habentibus audiuit, pro eo teneri,dici,& haberi,quod ibidem in Eichsel tres beatæ Virgines requiescerent, prout etiam signa imaginum tria sanctarum Virginum antiquitus super sepulcra earundem fuerint, & sint posita, vt viderentur ibidem sepultæ,aliud non scit.

Tres Virgines de 11. millibus.

Testis IV.

Ioannes Stoeb de Scopffen sexaginta sex annorum suæ ætatis, vel circa, testis vocatus & iuratus receptus ac medio suo iuramento super præmissis, & quæ sibi de huiusmodi sanctis Virginibus ex propria scientia vel auditu cōscia fuerūt diligenter examinatus, non gratia, odio, amore, prece, pretio, vel fauore; sed solius iustitiæ, & veritatis intuitu dicit, & deponit se per quinquaginta annos cum suis quondam parentibus, & post eorundem obitum solum fuisse & quæsiuisse tres beatas Virgines, requiescentes in Ecclesia, & cœmiterio eiusdem Ecclesiæ in Eichsel.

Peregrinatio ad Virgines.

Dicit etiam se à suis parentibus & senioribus sæpè audiuisse, quod huiusmodi tres beatæ Virgines iuerint in certo loco, vbi itur ad curiam Roperschwyl Parochiæ Eichsel, fueritque vna fossata ibidem, absque ponte, & dum illuc venissent ad statim habuissent pontem paratum ex virtute Dei, super quem pontem transiuerint, & idem locus, & via ibidem adhuc habeant nomen, quod dicatur Fossa beatarum Virginum, & via earundem, sitque quidam fons ibidem, qui dicatur Fons beatarum Virginum, vnaque Virginum sanctarum huiusmodi sit sepulta in cœmiterio, & circa tumulum eiusdem vel super idem sepulcrum iacuerit quidam truncus arboris quercinæ, qui truncus interim, quo super sepulcrum huiusmodi fuerat positus, saporem nobilissimū, sicut violæ flores habēt, habuerit, & hoc viderit, & sæpius sapuerit; & viderit, quod quando aliquando homines, ac etiā testis petias de ligno sciderunt animo secum ad domos portandi, quamprimum non fuerat super sepulcrum, quod tunc sapor cessauerit, prout etiam idem trūcus nunc in toto dispositus, saporem amiserit. Audiuitque testis veridica relatione dici à suis senioribus, quod olim aliqui prætendissent, & cœpissent fodere circa sepulturas beatarum Virginum animo earundem corpora effodiendi, & forsan inde alienandi, & portandi, sicque fuerit audita ab ijs vox quædam dicens: Deck zo/deck zo/es ist noch zu früh.

Pons miraculosus. Fossa & via. Item fons BB. Virginum. Truncus odoratus instar violarum. Præcisus odorem perdit. Fossores prohibentur cœlitus.

Dicit etiam quod huiusmodi tres Virgines beatæ fuerint, & sint vltra memoriam hominum, prout semper à se senioribus audiuerit pro sanctis fuisse imploratæ, recursusque in infirmitatibus ad eas habitus, prout hodie taliter quærantur, & implorentur, puerique primogeniti iuxta earundem sanctarum Virginum nomina propria fuerint nominati in baptismo, scilicet Kunegundis, Wibrandis, & Mechtundis, ipseque testis pro eo habet, quod tres Virgines sanctæ ibidem requiescant. Nam viderit sedes cum imaginibus sanctarum Virginum positas super loca, vbi credebatur ipsas sanctas Virgines sepultas requiescere, aliud non scit.

Pro Sanctis habitæ sunt.

Testis V.

Fridolinus Vogtlin telonarius oppidi super pontem in Rhinfelden testis ætatis annorum quinquaginta vel circa, iuratus receptus, & medio suo iuramento examinatus, dicit esse verum, quod omni anno de oppido Rhinfelden ad villam Eichsel cum reliquijs, & processione transeatur ad beatas tres Virgines, ipseque testis sæpiùs etiam illuc iuerit, & viderit tres sedes, vbi super qualibet sede sit posita imago S. Virginis ex ligno scissa, & etiam super cœmiterium eiusdem Ecclesiæ fuerit vnum lignum ita saporosum, quod omnis homo de eo mirabatur, tale lignum testis vidit, & saporem sentijt & odorem, & à suis senioribus semper audiuerit, quod Virgines B. tres in Ecclesia huiusmodi seu eius cœmiterio essent sepultæ, & requiescerent ibidem. Videritque à pluribus Christifidelibus, easdem SS. Virgines quæri, & ad locum huiusmodi propter eas recursum haberi, non tamen scit de aliquibus signis seu miraculis, sed pro sanctis Virginibus eas audiuerit teneri, haberi, & reputari, ac venerari, prout etiam ipse testis eas taliter teneat, & habeat, & credit verum esse, quod ibidem requiescant.

Processio annua ex Rhinfeld ad SS. Virgines in Eichsel. Lignum odoratū. Pro Sanctis habētur.

Testis

Testis VI.

Verena Tentzel de oppido Rhinfelden testis ætatis annorum septuaginta, vel circa, producta, & iurata recepta, medioque iuramento examinata, non gratia, odio, amore, prece, pretio, vel fauore deponit, & dicit se nil aliud scire, nisi quod à iuuentute sua, à suis senioribus, & se antiquioribus vtriusque sexus hominibus audiuerit dici, quod in Eichsel essent sepultæ, & requiescerent tres Virgines beatæ, seu earundem corpora, sicque fuerit habitum, tentum, nominatum, & reputatum, hodieque sic habeatur & teneatur, aliud non scit.

3. SS. Virginum corpora.

Testis VII.

Theodoricus de Meytre commorans in villa Nollingen, ætatis annorum triginta quinque, vel circa, examinatus medio iuramento non gratia, odio, amore, prece, pretio, vel fauore; sed iustitiæ, & veritatis solius intuitu deponit, dicitque, sunt iam quatuor anni elapsi, quod sæpè habuerit ipse filium maxima infirmitate tunc laborantem, quod non erat spes de vita eiusdem pueri, sic quadam nocte obuenit sibi testi in somno, quod deberet puerum huiusmodi vouere ad beatas Virgines in Eichsel, quod & testis faciebat, & cum vna libra ceræ ad sanctas huiusmodi iuerit, qui quidem puer ab huiusmodi infirmitate fuit liberatus, & sanitati restitutus.

Filius testis miraculo sanatus.

Similiter dicit testis se habuisse vnam filiam infirmam, quam etiam ex consilio suæ vxoris vouit ad beatas tres Virgines cum dimidia libra ceræ, sic exiuerint de puero huiusmodi duo vermes, cum crinibus, & longi fuerint, & alias circa ducentos vermes de eodem genere exiuerint, sicque filia fuit facta sana, & adhuc viuat.

Item testis dicit, quod anno præterito fuerit infectus peste epidymiæ, & ipse fecit votum transeundi ad beatas Virgines in Eichsel cum duabus candelis, prout sibi in somno obueniebat, quod sic facere deberet, & ipse statim fuerit restitutus ad sanitatem, ipseque adimpleuerit votum promissum, & credit firmiter subsidio & adiutorio beatarum Virginum Eichsel, ipsum testem puerosque suos fuisse, & esse sanatos per Dei gratiam, aliud sibi non constat.

Filia etiã infirma & vt apparet intoxicata curatur electis ducentis vermibus.

Ipse testis à peste liberatur.

Testis VIII.

Vrsula vxor eiusdem testis proximè prædeponentis testis, etiam iurata recepta dicit præcisè sic esse actum cum Theodorico eius marito, & filijs eorundem coniugum, quemadmodum eius maritus deposuerit, quem deponere vidit, & audiuit, ac depositioni eius præsens fuit, addens ad ea, & dicens: quod ipsa dudum vnum habuerit infantem, seu puerum lactentem & sugentem adhuc, qui puer in octo diebus ex quadam infirmitate incidens non potuit bibere lac de mammillis sugere, quem puerum feminei sexus ipsa deponens vouerit portandum ad beatas tres Virgines in Eichsel, ipsamque filiam illuc portauerit, & post hæc statim ipse puer incepit sugere, & viuat hodie, aliud sibi non constat.

Vxor superioris testis eadẽ confirmat & aliud addit.

Testis IX.

Hermannus Miller alias Stroëli de villa Tegerfeld, ætatis annorum quinquaginta, vel circa, testis productus, iuratus, & receptus, medioque suo iuramento examinatus, & interrogatus non gratia, odio, amore, prece, pretio vel fauore; sed solius iustitiæ, & veritatis intuitu deponit, & dicit esse verum, quod eo teste existente in sexto anno suæ ætatis, vel circa acciderit sibi, quod quædam macula seu pellicula creuerit in vno suo oculo, quod tandem in eodem oculo nil amplius potuit videre, sed erat cœcus in eodem, sic mater eius votum fecerit eius ex parte transeundi ad beatas Virgines in Eichsel cum cereo oculo, & cereo equo. Et super hoc duxerit ipsum testem ad eundem locum, vbi requiescere dicun-

Puer 6 annorum vno oculo cæcus curatur voto.

dicuntur beatæ tres Virgines, implorando easdem tres sanctas Virgines, quod intercederent apud Deum, pro teste, quod oculus suus ad visum pristinum, & sanitatem restitueretur. Dum itaque illuc venerit, & votum fecerit, ipse testis fuerit restitutus, & potuerit videre in vno oculo, sicut in alio, & hodie bene videat in ambobus oculis, firmiterque credit, quod subsidio, siue adiutorio & intercessione earundem beatarum Virginum ipse testis fuerit ad visum pristinum in oculo restitutus.

Testis etiam à suis senioribus semper audiuerit, in dicto loco requiescere tres Virgines, seu illarum corpora, audiuitque testis dici, quod ante tempora tres sedes fuerint, super quibus iacent tres imagines sanctarum Virginum, quæ fuerunt semper positæ in Ecclesia super sepulcra earundem sanctarum Virginum. Et quia vna sedes solita erat poni extra Ecclesiam super cœmiterium, acciderit, quod quia nesciebatur pro certo, si huiusmodi Beatæ Virgines essent sepultæ in Ecclesia vel extra, vna sedium stans extra Ecclesiam in cœmiterio portabatur etiam ad Ecclesiam. Sed crastino mane post noctem dictæ diei, ipsa sedes vice versa fuit extra Ecclesiam operatione diuina in loco, vbi ipsa altera ex SS. Virginibus fuit sepulta.

Sedes posita in Ecclesia mane inuenitur in cœmiterio.

Testis X.

Elizabetha Vrbani de oppido Rhinfelden, ætatis annorum quinquaginta, & vltra, testis interrogata, & examinata dicit medio suo iuramento esse verum, quod quondam mater testis habuerit mirabili passione, & dolore calculum, quod aliquando quasi mortua decubuit, sicque promisit velle visitare sanctas Virgines in Eichsel ad hoc, quod intercederent pro ea dictæ Virgines erga Deum pro gratia obtinenda, quod mater testis ab huiusmodi infirmitate liberaretur, quam etiam promissionem factam quondam mater testis adimpleuerit, & quamprimum ad Eichsel venerit, lapides calculi huiusmodi in copia exiuerint, quod collecti tam magni fuerint, sicut ouum gallinæ. Et testis dicit, quod semper à iuuentute sua à sibi senioribus audiuerit dici, quod beatæ Virgines seu corpora ipsarum essent reposita in Ecclesia Eichsel, & fuerit antiquitus magnus concursus ad eundem locum, licet propter malitiam hominum pro nunc & aliquot annis proximè præteritis non fuerint beatæ Virgines multum & in tantum veneratæ, quemadmodum ante centum vel octuaginta annos, nec aliud scit.

Calculus pellitur.

A.180 annis, feruor peregrinationum imminutus.

Testis XI.

Heinricus Weichser de Wiechs, ætatis suæ annorum quadraginta octo, vel circa, iuratus receptus, & examinatus non gratia, odio, amore, pretio, vel fauore: sed solius iustitiæ, & veritatis intuitu deponit, & dicit, quod ipse à iuuẽtute sua semper à senioribus & antiquioribus suis dici audiuerit publicè, quod olim ante annos longè memoriam hominum excedentes venerint tres Virgines ad curiam Roperschwyl Parochiæ Eichsel, & petierint, quod reciperentur ibidem tanquam alienigenæ, vir tamen ibidem tunc existens eas recusasset hospitare, licet tanquam precibus ipsarum deuictus easdem penes se retinuerit, fuerintque ipsæ infirmæ, & demum videntes se morituras dixerint, quod quando ipsæ eædem sorores ab hac luce decederent, quod corpora ipsarum super bigam, seu currum deberent pôni, & duobus bobus præpositis curru duci, quousque boues per se starent. Et vbicunque boues eas ducerent, & vlterius non transirent, quod corpora earundem trium Virginum ibidẽ deberent sepeliri. Sicque fuerint corpora earundem sanctarum Virginum ducta vsque ad locum Ecclesiæ in Eichsel, ibidemque sepulta. Dicit etiam quod audiuerit à suis senioribus à iuuentute sua, quod eædem beatæ Virgines transiuerint per quandam viam vltra vnam fossatam, vbi dum ad fos-

Immemorialis traditio.

Aduentus Virginũ.

Sepultura.

ad fossatam venerint, non repererunt pontem; sed propter sanctitatem earundem vt procederent, ex diuina voluntate repererunt pontem, per quem transierunt. Sicque fons ibidem propè qui habeat adhuc ab antiquo nomen fons beatarum Virginum. Similiter via est ibidem, quæ hodie nuncupatur & semper nuncupata est via beatarum Virginum.

Pons prodigiosus.

Fons & via Virginum.

Vlterius dicit, quod quidam Villanus Olevvinus Meyer de Oetlilren fuerit mirabiliter malè læsus à quadam arbore quæ ceciderit, ita quod de eius vita amplius non erat spes, sed idem implorauerit beatas Virgines in Eichsel, & se illuc vouerit cum eleëmosyna, & fuerit restitutus pristinæ sanitati per intercessionem beatarum Virginum Kunegundis, Mechtundis, & Wibrandis.

Læsus ex casu arboris sanatur.

Testis XII.

Agnes Gutymey de oppido Rhinfelden, ætatis annorum quinquaginta vel circa, iurata, recepta & medio suo iuramento examinata, non gratia, odio, amore, prece, pretio, vel fauore; sed solius iustitiæ & veritatis intuitu deponit, & dicit sibi nil aliud constare, nisi quod audiuerit, quod venerunt tres Virgines sanctæ in Roperschvvyl, & dum erant infirmæ, & iam mors eis appropinquauerit, iusserint, quod quando ab hac luce contingeret decedere, quod poni deberent earum corpora super currum & duobus bobus præpositis duci permitti vbicunque tunc boues cum suis corporibus starent, non vltra transeundo ibidem deberent corpora ipsarum Ecclesiasticæ tradi sepulturæ, & talia fuerint facta, fuerintque corpora ipsarum beatarum Virginum in Eichsel tradita sepulturæ, prout etiam ab antiquo steterint super sepulturas earundem imagines tres sanctarum in memoriam earundem Virginum trium factæ, talia audiuerit testis à quondam eius patre, & ab alijs senioribus, qui testi hæc dixerint, quodque magnus concursus antiquitus ad dictas tres Virgines fuerit. De signis & miraculis ac alijs nil sibi constat.

Tres Virgines infirmæ.

De bobus.

De tribus imaginibus.

Testis XIII.

Ioannes Oertlij aduocatus in Tegerfeld, ætatis annorum quinquaginta, iuratus, & examinatus non gratia, odio, amore, prece, pretio vel fauore, sed solius iustitiæ, & veritatis intuitu deponit, & dicit, quod à tempore suæ discretionis semper audiuerit requiescere in Eichsel tres SS. Virgines, quæ etiam pro sanctis Virginibus fuerint habitæ, tentæ, & reputatæ, sicque anno præsenti acciderit, quod quasi per sedecim septimanas ipse testis habuerit febres, & propterea hoc ipse implorauerit SS. Virgines in Eichsel, & illuc ad ipsas transiuerit, & fuerit à febribus huiusmodi liberatus, aliud sibi non constat.

A febribus voto edito liberatus.

Testis XIV.

Ennelina Vtzenfeldin de oppido Schopffen erat annorum sexaginta, vel circa, testis producta, compulsa, & iurata recepta, ac diligenter interrogata dicit, quod ab eius iuuentute semper à suis senioribus audiuerit dici, quod in Eichsel requiescerent corpora trium sanctarum Virginum, quarum vna haberet nomen Kunegundis, alia nomen Wibrandis, & tertia nomen Mechtundis, viderit que & audiuerit pueros iuxta nomina earũdem sanctarum Virginum in Baptismo nominari, & earũ nomina imponi, ipsiusque testis mater dum viueret sibi testi sæpius dixerit, quod paucus honor nunc huiusmodi sanctis Virginibus fieret, scilicet antiquitus honorificè fuissent nominatæ. Nam antiquitus ex institutione, aut consuetudine fuerit, & hodie sit in vsu, quod in vigilia corporis Christi annuatim itur cum Processione, & reliquijs ad Eichsel de oppido Scopffen, & audiuerit testis ante quadraginta, & quinquaginta annos, quod olim certi nobiles prætendissent effo-

Processio annua pridie corporis Christi.

dere sanctas Virgines, seu corpora earum ex sepulturis suis, quibus venit vox dicens. Deck zu/es ist noch zu froh. Sic ipsi cessassent, & eadem corpora ibidem iacere permisissent, nec aliud sibi constat.

Testis XV. & XVI.

Duo hi testes deponunt pro tota communitate in Loërrach. Febriētes & pestife ros curāt.

Ioannes Menly de villa Loërrach quinquaginta annorum, & Ioannes Goldspergh de eodem loco quinquaginta sex annorum, testes à tota communitate Loërrach missi, iurati, recepti, & examinati non gratia, odio, amore, prece, pretio vel fauore, sed solius iustitiæ, & veritatis intuitu deponunt, & dicunt se à suis senioribus sæpius audiuisse, & etiam aliquando per se vidisse, quod tres sanctæ Virgines in Eichsel fuerint imploratæ à pluribus in infirmitatibus constitutis tam pestis, quam etiam febris, & quando venerint ad locum, scilicet Ecclesiam Eichsel, in qua vltra centum annos fuerint sepulta corpora dictarum trium sanctarum Virginum, quod tunc fuerint liberati ab huiusmodi peste, & febribus.

Dicunt etiam testes, quod de villa Loërrach ac diuersis alijs villagijs, omni anno fiant processiones ad sanctas Virgines in Eichsel, & testes firmiter credunt, quod corpora dictarum trium sanctarum Virginum requiescant in Ecclesia siue cœmiterio in Eichsel, & quod qui eas imploret in suis necessitatibus, quod ab illis releuetur. Et dicunt easdem nominari scilicet vnam Kunegundem, aliam Wibrandem, tertiam Mechtundem, aliud eis non constat, nisi quod dictum, habitum, nominatum, & reputatum fuerit, hodieque habeatur, nominetur, & reputetur, quod tres sanctæ Virgines in dicto loco sint & requiescant.

Testis XVII.

Verena Folnini de Rhinfelden septuaginta annorum suæ ætatis testis compulsa, & iurata, recepta, ac examinata dicit, sibi nil aliud constare, nisi quod à suis senioribus etiam senissimis & antiquissimis hominibus vtriusque sexus audiuerit, quod in Eichsel esset gratiosus locus, & quod tres sanctæ Virgines ibidem requiescerent, & corpora earundem ibidem essent sepulta, & quod antiquitus magnus fuerit concursus ad easdem sanctas Virgines. Et qui eas implorauerit in sua infirmitate, fuerit releuatus, nec aliud sibi constat.

Testis XVIII.

Ioannes Burger de Rhinfelden septuaginta annorum, vel circa iuratus, receptus, & examinatus non gratia: odio, amore, prece, pretio, vel fauore; sed solius iustitiæ, & veritatis intuitu deponit se à quondam matre sua, quæ fuerit antiqua mulier audiuisse, quod trium sanctarum Virginum corpora iacerent sepulta in cæmiterio siue Ecclesia Parochiali in Eichsel, & quod antè longa tempora certi proposuissent effodere, velle corpora huiusmodi Virginum, scilicet tamen ijdem audierunt vocem quandam dicētem: Deck zu/es ist noch zu froh. nil aliud scit, nisi quod magnus aliquando concursus fuerit ad locum Eichsel ad dictas Virgines, nec aliud deponit.

De effossione.

Testis XIX.

Kungili Renck de villa Eichsel ætatis annorum quinquaginta, vel circa, iurata, recepta & examinata non gratia, odio, amore, prece, pretio, vel fauore, sed solius iustitiæ, & veritatis intuitu deponit, & verum esse dicit, quod ipsa à iuuentute sua à suis senioribus audiuerit semper, quod in Eichsel essent sepultæ sanctæ tres Virgines, viditque & audiuit à multis diuersis hominibus, quod vota fecerunt eundi ad beatas Virgines implorantes, quos audiuit releuatos, & liberatos ab infirmitatibus

tatibus

tatibus suis, quando illuc venerint, sitque verum, quod ibidem sunt tres imagines Virginum sanctarum, quæ antiquitus super sepulcra earundem beatarum Virginum fuerunt positæ, vt videretur sanctas Virgines ibidem requiescere, & sepultas fore, ipsa etiam testis quadam vice fuerit infirma in vno oculo & propterea implorauerit beatas Virgines in Eichsel, vt subuenirent ei, ne cæca fieret in oculo huiusmodi, sic fuerit adiutorio Sanctarum huiusmodi sana facta, aliud non scit.

Ex oculo laborãs curatur.

Testis XX.

Gredli Meyers de Tegerfeld sexaginta annorum suæ ætatis iurata, & examinata dicit se non gratia, odio, amore, prece, pretio vel fauore, sed solius iustitiæ, & veritatis intuitu deponere velle, agnitam sibi veritatem, quam sciat, vel audiuerit. Et insuper examinata dicit se à suis senioribus audiuisse, quod olim nonnulli attentauerint effodere velle corpora sanctarum Virginum, quæ in Ecclesia Eichsel sepulta esse dicuntur, tunc venerit vox quædam dicens: Deck zu/ deck zu/ es ist noch zu froh. Audiueritque testis à suo patre dici, quod erat quidam nobilis, qui non curauerit vocem huiusmodi, & continuauerit, quod omnino volebat corpora sanctarum huiusmodi effodere, & propterea idem fuerit effectus cæcus in oculis suis.

De effossione vetita.

Transgressor excæcatur.

Item dicit testis, quod olim ipse testis habuerit vnum apostema magnum super humerum suum, & vouit se ad beatas Virgines in Eichsel, & fuerit sanatus.

Apostema sanatur.

Dicit quoque se testem habuisse puerum, qui in tribus annis propter infirmitates non potuerit ire. Et dum ipsa testis votum fecit ad beatas Virgines, vt puer ab huiusmodi infirmitate liberaretur, quam primum ipsa votum huiusmodi fecerit, idem puer fuerit factus sanus. Et credit firmiter, quod ad subuentionem huiusmodi sanctarum Virginum fuerit ipsa, & filius sanati, nec aliud dicit.

Testis XXI.

Dictus Schreiberhans de Mulberg, ætatis annorum quinquaginta vel circa, iuratus & examinatus non gratia, odio, amore, pretio vel fauore, sed solius iustitiæ, & veritatis intuitu deponit & dicit, quod ipse olim à quondam Domino Fridolino presbytero audiuerit, quod tres Virgines essent sepultæ in Eichsel; scilicet duæ in Ecclesia, & vna extra Ecclesiam, quæ essent Sanctæ: testisque fuit sæpius in Eichsel, & vidit quod quidam truncus, seu quoddam lignum arboris fuit positum super sepulcrum vnius ex sanctis Virginibus in Eichsel, quod ita bonum odorem habuerit, sicut esset odor violarum florum, hoc testis vidit, & odorauit, seu sapuit, & dicit quod quando aliquis aliquam petiam de ligno sciderit, quod huiusmodi petia abscissa, nil plus sapuit, seu nullum amplius odorem dedit, ipseque truncus, seu lignũ, cum iam de sepulcro alterius sanctarum Virginum sit depositus, similiter amplius non sapiat, seu det odorem, vt antea. Audiuitque testis à iuuentute sua, quod in Eichsel essent duo corpora sanctarum Virginum, sicque fuerit habitum, tentum, nominatum & reputatum, hodieque sic à teste, & alijs habetur, tenetur, & reputatur. Et ex Schopffen & alijs villis transeatur ad beatas Virgines omni anno cum reliquijs: aliud non dicit.

De trunco odorato.

Testis XXII.

Conradus Vogt de Nollingen, ætatis annorum sexaginta, vel circa, iuratus receptus, & examinatus dicit non gratia, odio, amore, pretio, vel fauore, sed solius iustitiæ, & veritatis intuitu, quod olim fuerit in humanis Cuninus Berg, Petrus Colinar, Heyninus Meyer, & Petrus Meyer, à quibus & nonnullis alijs sibi testi senioribus & antiquioribus vtriusque sexus audiuerit, quod in Eichsel requiescerent

Refert à testium relatione.

Tres Virgines de Sodalit. S. Vrsulæ. De miraculorum frequentia. De effossione. De tribus imaginibus.

tria corpora sanctarum Virginum de vndecim mille Virginibus sanctis, & quod magna signa sæpius in hominibus confluentibus ad Ecclesiam Eichsel, ac ipsas sanctas Virgines inuocantes fuerint facta, sic, quod homines de præmissis infirmitatibus corporum, & ab huiusmodi fuerint liberati. Quodque quadam vice ante longa tempora præsumserint velle effodere corpora dictarum Virginum, sed audita fuerit per fodientes vox talis: Deck zu/ es ist noch zu froh. Et dum huiusmodi vox fuit audita, ipsi cessarunt fodere. Dicitque testis, quod in Ecclesia Eichsel tres imagines in signum, & ad figurationem huiusmodi trium Sanctarum longe vltra memoriam hominum fuerint super sepulcra earundem sanctarum Virginum posita, vt videretur Sanctas ibidem esse sepultas, aliud sibi non constat.

Testis XXIII.

Ioannes Hensli aduocatus in Nollingen, ætatis annorum quinquaginta, iuratus receptus, & examinatus non gratia, odio, amore, prece, pretio, vel fauore, sed solius iustitiæ, & veritatis intuitu deponens dicit, se nil aliud scire, quam quod semper ab antiquis hominibus audiuerit dici, quod trium sanctarum Virginum corpora iacerent sepulta in Ecclesia Eichsel, seu in cœmiterio ibidem, & scit quod magnus concursus ante viginti vel triginta annos ad easdem Sanctas fuerit hominum vtriusque sexus ob infirmitates aliquas, quia viderit, & audiuerit homines sic vota facere, & illic ire: nec aliud sibi constat.

Testis XXIV.

De sodalitate S. Vrsulæ. Febriētes curantur.

Iacobus Vogelbach de Nollingen ætatis quadraginta, vel circa, iuratus & examinatus non gratia, odio, amore, prece, pretio, vel fauore: sed solius iustitiæ & veritatis intuitu deponens, dicit se etiam nil scire, nisi quod à tempore suæ memoriæ, & discretionis à suis senioribus semper audiuerit, quod circa Ecclesiam Eichsel, aut in eadem essent sepulta & requiescerent tria corpora sanctarum Virginum de vndecim mille Virginibus, & scit, & audiuit, quod fuit concursus ad quærendum easdem Virgines, licet in viginti annis huiusmodi concursus non fuerit magnus, tamen homines habentes infirmitates febris illuc iuerint, & fuerint liberati, sicque fuerit creditum habitum, tentum, & reputatum, nec aliud sibi constat.

Testis XXV.

De numero vndecim millium, Processio annua ex Tegerfeld.

Iacobus Beler de Tegerfeld ætatis annorum quinquaginta, & vltra, iuratus, receptus, & examinatus non gratia, odio, amore, prece, pretio, vel fauore; sed solius iustitiæ, & veritatis intuitu deponens dicit, se à suis senioribus semper audiuisse, quod trium sanctarum Virginum corpora requiescerent in, & extra Ecclesiam in Eichsel, in locis vbi repositæ forent imagines figuratæ ad modum sanctarum Virginum, quas imagines testis vidit, quod tales Sanctæ essent de numero vndecim mille sanctarum Virginum, & duarum corpora iacerent in Ecclesia, & vna extra Ecclesiam in cœmiterio: Dicit etiam, quod omni anno de villa Tegerfeld transeatur cum reliquijs, & processione ad beatas Virgines in Eichsel die lunæ rogationum, & quod viderit, & audiuerit magnum concursum hominum frequentare easdem Sanctas, & ab omnibus habeatur id pro vero, quod huiusmodi Sanctæ ibidem requiescant, nec aliud deponi.

Testis XXVI.

Processio annua frugum causa.

Leonardus Britzcker de Tegerfeld ætatis annorum quinquaginta, & vltra, iuratus, receptus, & in præsentia Iacobi proximè supra deponentis contestis, examinatus, vt idem contestis ita similiter ipse deponit sic se audiuisse, & scit

procel-

processionem annuè fieri de Tegerfeld pro custodia fructuum terræ ad beatas tres Virgines dicens, quod in Cæmiterio Ecclesiæ vna arca seu sedes, super quam posita sit, siue iaceat imago, siue figura sanctæ Virginis de ligno scissa ostendens sanctam Virginem: similiter in Ecclesia similes duæ sedes seu arcæ, super quas duæ imagines ad similitudinem sanctarum Virginum iaceant, sint super sepulturas ipsarum Virginum positæ, & audiuit, quod semel fuerit sedes in cœmiterio existens portata, & posita in Ecclesia; sed quando manè veniebant, fuerit reperta huiusmodi sedes viceuersa extra Ecclesiam in loco suo priori: aliud non scit, nisi quod semper audiuerit tres Virgines sanctas esse sepultas in Eichsel.

Sedes posita in Ecclesia, manè reperitur extra eam.

Testis XXVII.

Conradus Gloter de Tegerfeld ætatis annorum quinquaginta, vel circa, iuratus, receptus, & examinatus in præsentia amborum suorum contestium proximè supra deponentium, deponit non gratia, odio, amore, prece, pretio, vel fauore; sed solius iustitiæ, & veritatis intuitu deponens dicit, se à quondam suo vitrico audiuisse, quod sanctæ Virgines tres essent, quæ fuissent sepultæ in Eichsel, & dum in vita fuissent, iuissent ipsæ per certam viam, quę adhuc nomen retinuerit, & dicatur via sanctarum Virginum. Scitque, & vidit, ac audiuit, quod huiusmodi tres Beatæ Virgines venerantur, & quæruntur in Eichsel, & magnus concursus aliquando ad huiusmodi locum fuerit ab hominibus ipsas beatas Virgines quærentibus, nec aliud sibi constat.

Via Virginum.

Testis XXVIII.

Antsch Wieschel de Roperschwyl curiæ parochiæ Eichsel ætatis annorum quinquaginta vel circa, iuratus, receptus, & medio suo iuramento examinatus dicit, non gratia, odio, amore, pretio vel fauore; sed solius iustitiæ, & veritatis intuitu, ac deponit, quod ipse à quondam suis parentibus, & senioribus de Villa Eichsel, & circum circa existentibus sæpissimè audiuerit, quod in Eichsel essent sepultæ tres sanctæ Virgines, quarum corpora ibidem requiescerent, vnius videlicet in Cœmiterio, aliarum verò duarum in Ecclesia, prout ostenderint imagines, quę ad modum ipsarum sanctarum Virginum figuratæ sint, & super sepulcra, siue loca vbi huiusmodi Sanctæ requiescunt, solent poni. Sicque vidit testis, quod homines confluentiam habuerint, & recursum ad beatas easdem Virgines, prout & ipse testis recursum ad eas habuit, & in suis necessitatibus eas implorauit, quod per earum sacra merita pro eo apud Deum intercedere vellent ad sibi subueniendum: aliud non scit.

Concursus in necessitatibus ad Virgines.

Testis XXIX.

Validus vir Rudolfus in Graben Schultetus in Rhinfelden, ætatis suæ annorum triginta vel circa, iuratus, receptus & examinatus dicit etiam non gratia, odio, amore, prece, pretio vel fauore; sed solius iustitiæ, & veritatis intuitu: quod dum ipse adhuc puer esset, idem phantasiam habuerit, quod de nocte è lectulo iuit, & in camera hinc inde in somno ambulauit, & tunc habuerit mater testis vnam famulam, quæ semper testem regebat, custodiebat, & gubernabat, & adhuc vt huiusmodi phantasia amoueretur à teste, eadem famula vouerit ipsum testem ad beatas tres Virgines in Eichsel, ipsumque testem secum illuc duxerit, & aliquod donum seu eleëmosynam ibidem dimiserit, & ipse testis ab huiusmodi phantasia de nocte in somno ambulandi, seu transeundi fuerit, & sit liberatus, quod ipse interim non fecerit: aliasque audiuit huiusmodi sanctas Virgines in Eichsel requiescere.

Prætor Rhinfeldensis.

Noctambulo sanatur voto.

Testis

Testis XXXIIII.

Die verò Martis proxima ante festum Adscensionis Domini nostri Iesu Christi, scilicet decima quarta Maij, fuit in Monasterio Carthusiensi minoris Basileæ Constantiensis Diœcesis examinatus religiosus vir Dominus Ludouicus Muser, Conuentualis domus Carthusiensium Basileæ Constantiensis Diœcesis sexaginta duorum annorum vel circa, qui super his quæ sibi constent, ex parte Beatarum trium Virginum in Ecclesia Parochiali Eichsel, & eius cæmiterio requiescentium diligenter examinatus deponit, dicitque esse verum, quod sint pro nunc quadraginta anni, posteaquam habuerit maximam conuersationem cum nobilibus, & strenuis viris Dominis Wernero dapifero milite, ac Hermanno Truchses milite, qui etiam ex speciali fauore, quem gerebat ad ipsum testem deponentem sibi Domino vnam Capellaniam in Eichsel, Beatæ Mariæ Virginis altare contulerunt, ita quod ipse dominus testis magnam deuotionem ad eundem locum habere consueuerit, & proposuerit ibidem velle sibi ædificare domum, & illic habitationem suam continuam peragere, & medio tempore sæpius illuc iuerit, & à senioribus ibidem circum circa residentibus interrogauerit, qualiter huiusmodi Sanctæ Virgines illuc venissent, vel quo res se teneret, qui quidem seniores omnes à teste interrogati sibi domino testi dixerunt, quod dum S. Vrsula cum suis sodalibus per nauim venisset, vsque in locum Bucken, vel circa, huiusmodi tres virgines fuissent infirmæ, & ibidem nauim exiuissent, & venissent vsque ad certum locum, qui iam dicitur Eichsel, ibidemque fuissent mortuæ, & testis dicit, quod semper audiuerit per dictum tempus, quod huiusmodi tres Virgines essent de numero vndecim mille Virginum, fuerintque ipsæ virgines habitæ, tentæ, ac veneratæ pro virginibus Sanctis, & credit firmiter, quod verum sit, quod sint de numero Sanctarum vndecim mille Virginum, & pro eo habet. Nam dicit testis, quod fuerit ossuarium defunctorum super cœmiterium Ecclesiæ in Eichsel, & in eodem ossuario quod muro contiguum erat, fuerit quoddam lignum, quod erat valdè saporosum, & saporem habuerit tanquam florem violarum, & dicebatur quod iaceret super sepulcrum seu tumulum vnius ex sanctis Virginibus antedictis. Ipseque testis scidit aliquando particulas seu petias de huiusmodi ligno propter amabilem saporem eius, & viderit similiter alios petias inde scindere. Et ipse Dominus testis saporauit, habueritque propterea Dominus testis magnam inclinationem ad eundem locum, & scit, quod fuerit concursus magnus ad easdem Sanctas Virgines, an autem miracula aliqua facta fuerint, aut sint, sibi Domino testi non constat. Sed hæc audiuerit, quod olim prætendebatur per nonnullos effodi corpora dictarum Virginum, & dum incepissent fodere venisset vox, quam fodere præsumentes audiuerant, dicens: Ducts zu/es ist noch zu früh. Testis etiam dicit, quod huiusmodi tres Virgines ibidem in Eichsel requiescentes, fuerint ab hominibus scientibus eas ibidem requiescere, pro huiusmodi sanctis de consortio vndecim mille Virginum existentes habitæ, tentæ, nominatæ, & reputatæ palam, publicè, & notoriè, & sic fuerit, & sit verum, nec aliud sibi constat.

Ludouicus Muser Carthusianus.

Tres Virgines è sodalitate S. Vrsulæ infirmæ exscēdūt.

Semper habitę & cultæ, vt de numero vndecim mill.

Lignum sapidum.

Cōcursus magnus.

Effossores deterrentur.

Iterū cōfirmat esse de vndecim millibus.

Testis XXXV.

Dominus Rudolfus Ryat presbyter Cappellanus Ecclesiæ Basileensis, & Præsentiarius chori eiusdem Ecclesiæ testis examinatus dicit esse verum, quod ipse ante triginta annos fuerit in Retelen, & circum circa, & deinde adeptus fuerit Ecclesiam Parochialem in Hovvingen Decanatus Wisental, & eo tempore, quo in his partibus exstiterit, ipse sæpissimè à dictis annis transiuerit ad villagium Eichsel, ibidem aliquando missas celebrando, & quia viderit ibidem esse, & venerari tres Virgines, illasque pro Sanctis teneri, & reputari, ipse testis à senioribus ibidem ac circum circa residentibus villanis & incolis sæpè audiuerit, quod olim dum vndecim mille Virgines cum Sancta Vrsula nauigauerint super Rhenum, & venerint ad illas partes circa Bucken, eo tunc dictæ tres virgines, scilicet Cunegundis,

S. Vrsula nauigat per Rhenum.

Nomina Virginum infirmatū.

VVibrandis & Mechtundis exiuissent tanquam infirmæ nauim, & venissent vsque ad locum siue curiam Roperschvvill, ibidemque permanserint ad earundem mortem vsque: & fuerint sepultæ in isto loco, qui nunc dicitur Eichsel. Dicit etiam, quod viderit à triginta annis, & citra magnum concursum hominum dietim illuc ad istas beatas Virgines transeuntium, easque in suis necessitatibus implorantium, prout etiam ipse testis magnam illuc deuotionem habuit, propter huiusmodi Virgines, quas semper pro Sanctis Virginibus de societate, & numero vndecim mille Sanctarum Virginum tenuerit, & teneri viderit, ac venerari, & Rector ac subditi in Eichsel cum processione, & reliquijs transeuntes ad alias Ecclesias aliarum villarum semper in suis, & dictæ Ecclesiæ in Eichsel vexillis portabant depictas Sanctas tres Virgines, cum Sancto Gallo, tanquam patronas eiusdem Ecclesiæ, sic quod testis pro eo habet, si huiusmodi tres Virgines non fuissent Sanctæ, quod Reuerendus Pater Dominus Episcopus Constantiensis modernus, suique prædecessores Episcopi non tolerassent tanto tempore talia fieri, sed quia semper publica vox & fama fuit, quod essent Sanctæ Virgines, ideò sic fuerit toleratum, & pro Sanctis fuerint veneratæ.

Fuerūt de numero vndecim millium.

In vexillis effigies earum.

De signis autem & miraculis siquæ facta sint, sibi nil constat, nisi quod similiter ab antiquioribus audiuerit, quod circa fontem, qui iam dicitur fons Virginum, olim fuerint multi magni vermes venenosi, quod nemo circa eundem fontem poterat habitare. Et dum hæ Sanctæ Virgines illuc ad fontem venerunt, fuerint per virtutem DEI, propter huiusmodi Sanctas Virgines, dicti vermes conuersi in lapides, prout etiam adhuc appareant lapides esse diuersarum formarum vermium circa fontem ipsum iacentes. Testis quoque dicit quod viderit lignum iacere extra Ecclesiam Eichsel in ossuario contiguo Ecclesiæ, pro tunc existente, quod mirabiliter bonum odorem habuerit, quem etiam testis sapuerit, & dicebatur communiter, quod iacuerit super sepulcrum siue tumulum Sanctarum Virginum, fuerit sapor quali flores violarum sapiunt, nec aliud sibi constat.

Fons Virginum.

Ibi vermes in lapides obdurue- runt.

Lignum odoratū.

Testis XXXVI.

Domina Barbara zur Linden, vxor prouidi Friderici zur Linden, ciuis & Consulis ciuitatis Basileensis examinata dicit, quod duo anni, vel quasi lapsi sint, quod ipsa fuerit infecta peste Epidymiæ, & consultum sibi fuerat, quod votum faceret eundi ad Beatas Virgines in Eichsel, id ipsa fecerit, & fuerit iterum sanata. ipsaque dehinc compleuerit, seu adimplendo fecerit votum, & habet pro eo, quod huiusmodi Sanctæ Virgines, & Beata Virgo Maria, quam etiam implorauerit, pro ea apud DEVM intercesserint, quod euaserit mortem, aliud non scit.

Vxor Cōsulis Basileensis peste liberatur voto.

Testis XXXVII.

Domina Ennebina Armbrosterin, incola mercatrix Basileensis dicit, quod duo sint anni, dum pestilencia hic Basileæ regnauerat, & in domibus vicinis valde regnabat, sic quod multi homines moriebantur, & tandem filia sua Margareta etiam fuerat infecta, quæ etiam se, & tandem filiam suam promiserat ituras, & visitaturas Beatas Virgines in Eichsel, & quamprimum hoc fecerit, fuerat dolor mitior, ita quod filia sua fuerat restituta sanitati, & hodie viuat, & firmiter credit, quod Sanctæ Virgines per earum intercessiones apud Deum huiusmodi gratiam obtinuerint, quod Deus filiam eius viuam dimiserit. Audiueritque, quod quidam miles se cum sua familia illuc ad Beatas Virgines vouerit iturum, & fuerunt omnes defensæ, quod nullum infirmitas epidymiæ siue pestis huiusmodi tetigit, nescit tamen qualiter milites nun-

Pestis depellitur.

Vermes cōuersi in lapides.

les nuncupatur. Aliud sibi non constat, nisi quod etiam audiuerit, quod sit quidam fons propè Eichsel, vbi fuerint multi vermes, qui propter beatas Virgines conuersi fuerint in lapides, licet hoc non viderit, tamen pro vero sibi dictum est. Aliud non scit.

Testis XXXVIII. & XXXIX.

Anno Domini & Indiction. vt supra.

Die verò lunæ festi Pentecostes constituti in ciuitate Basileensi discreti Ioannes Ritterman & Margareta Runs coniuges legitimi de Brombach Constantiensis Diœcesis, examinatique medijs suis iuramentis dicunt esse verum, publicum, & notorium, quod ipsi ambo habuerint pustulas per sex ferè annos, & in huiusmodi infirmitate procreauerint insimul puerum vnum feminei sexus Ennelinam, quæ etiam huiusmodi infirmitatem pustulæ secum in mundum portauerit, sic quod idem puer pustulis infectus fuerit in vtero matris, & huiusmodi pustulas habuerit per quatuor annos, quam ætatem habeat, & non vltra, nec vnquam potuerit ambulare seu ire propter eandem infirmitatem, itaque cum pridie videlicet Dominicæ Vocem iucunditatis apertæ fuerint sepulturæ Beatarum Virginum Cunegundis, Mechtundis & VVibrandis, & nonnulli homines ex Brombach, & alijs villis circum vicinis ibidem in Eichsel fuerunt, & viderunt, ipsas Beatas Virgines, & audiuerunt, quod signa per intercessionem huiusmodi Virginum erant peracta, & quod homines à febribus & alijs infirmitatib. fuerunt liberati. Aliqui dixerunt, quod ipsi testes eorum puerum ante dictum etiam cum illis ad easdē beatas Virgines deberent vouere, ipse puer prædictus talia audiens, continuo ex magno feruore, quem vt creditur instinctu Dei habuit, & dixerit: Ego volo etiam ad beatas Virgines, volo etiam ad beatas Virgines, &c. & ex omni fortitudine, quam idem puer tunc habuerit se in lecto, in quo decumbebat, erexerit. Cum autem mulier Elsa nominata ipsius Ioannis testis antedicti nouerca inclinationem pueri videbat, statim ipsa vouerit puerum ad Beatas Virgines prædictas. Similiter fecerit Margareta testis eiusdem pueri mater, & quamprimum ipsum puerum illuc vouerunt, ipse puer dixit: Ego volo ire, Ego volo ire, &c. & puero de lecto leuato, & ad terram posito per testes, ad statim idem puer recepto in manus suas paruo baculo, siue ligno, cum eodem baculo inceperat ire, & iuerit solus absque omni adiutorio, licet antea nunquam iuerit, nec ire potuerit: sic ipsi coniuges votum prædictum compleuerint cum puero, eundem illuc ad beatas Virgines portantes secum, qui puer existens cum Sanctis, per se, mediante tamen baculo transiuerit in Ecclesiam ad Sanctas Virgines, & interim de die in diem magis potuerit ipse puer ambulare. Hæc non gratia, odio, amore, aut prece inducti, sed ex omni veritate dicunt, & publica præmissa fore ac vera asserunt.

Puer quadrimulus peregrinatione suscepta curatur à pustulis tēpore eleuationis Virginum Lunę Pentecostes.

Testis XL.

Religiosus Dominus Ioannes Fabri, Conuentualis Monasterij Ordinis Minorum de Obseruantia Basileæ Presbyter examinatus die Veneris post Pentecostes dicit, quod sint pro nunc quinque dies, quod febres inuasetint ipsum, & habuerit eas acutissimas, ita quod cum ipse alias inclinationem habuerit ad Sanctam Christianam, & ad tres Virgines antedictas in Eichsel, ipse fecerit votum ad ambas Ecclesias huiusmodi, & ad bea-

Alius eadem sepdomana curatur à febribus.

tas Virgines illic requiescentes. Illudque votum die Sabbati ante Exaudi compleuerit, & interim febris ipsum nunquam tetigerit, nec easdem senserit amplius, & firma fide credit se per intercessionem Sanctarum Virginum, scilicet Sanctæ Christianæ, & Sanctarum Cunegundis, Wibrandis, & Mechtundis fuisse liberatum à febribus.

Commissarij noui pro inspectione.

Die verò Mercurij vicesima nona mensis Maij, supradicti Reuerendi Patres Domini Tilmannus Episcopus Tripolitanus, Reuerendi in Christo Patris Domini Christophori Episcopi Basileensis Vicarius in Pontificalibus, nec non Ioannes Kreutzer, præpositus Ecclesiæ Cathedralis Constantiensis, à Reuerendo Patre Domino Hugone Episcopo Constantiensi ad hæc missus, & speciali commissione præfati Reuerendissimi Domini Raymundi Legati de latere, eis viua voce facta, Ecclesiam in Eichsel accesserunt, Beatarum trium Virginum sepulturas, & corpora, ac alia necessaria videre, visa conspiciendo, repereruntque singula, vt supra scriptum est fore vera, & vltra hoc literas indulgentiarum effectum continentes subscriptum, videlicet quod Reuerendus Dominus Angelus Dei, & Apostolicæ Sedis gratia Surf nensis & Caminensis Episcopus ad Alemanniam, & vniuersas & singulas Prouincias, ciuitates, terras, & loca Germaniæ cum plena potestate Legati de latere Apostolicæ Sedis Nuncius, & Commissarius, Anno Domini millesimo quadringentesimo octuagesimo secundo, quarto mensis Decembris, Pontificatus Sanctissimi Domini nostri, Domini Sixti Papæ quarti, dedit Indulgentias ad Ecclesiam in Eichsel autoritate suæ legationis omnibus verè pœnitentibus & confessis, qui in Annunciatione Beatæ MARIÆ Virginis, ac Sancti Galli Confessoris, ac Sanctæ Trinitatis, necnon Beatarum VVibrandis, Cunegundis, & Mechtundis Martyrum festiuitatum & dedicationum huiusmodi diebus deuotè visitauerint, & manus adiutrices porrexerint, singulis huiusmodi festiuitatum diebus vnum annum de iniunctis pœnitentiis eis relaxauit, &c. perpetua literarum valitudine sub sigillo eius appenso: est actum ad instantiam strenui viri Hartmanni Truckses militis.

Indulgentiæ vnius anni datæ visitantibus SS. Virgines in festo earũ.

De sancta Christiana sequitur.

DIe verò veneris vltima mensis Maij, supradicti Reuerendus Pater Dominus Tilmannus Episcopus Tripolitanensis, Reuerendi in Christo Patris & Domini, Domini Christophori Dei & Apostolicæ Sedis gratia Episcopi Basileensis Vicarius in Pontificalibus Generalis, Venerabilesque Domini Ioannes Hammannus, Sacræ Theologiæ Professor, Ordinis Prædicatorum, Ioannes Berckman de Olpe Archidiaconus Ecclesiæ Collegiatæ in Munster Basileensis Diœcesis, ad commissionem eis per præfatum Reuerendissimum Dominum, Dominum Raymundum Cardinalem de latere Legatum viuæ vocis oraculo factam, & voluntate etiam Reuerendi in Christo Patris Domini, Domini Hugonis Dei & Apostolicæ Sedis gratia Episcopi Constantiensis per Reuerendum Patrem Dominum Ioannem Kreutzer, Præpositum Ecclesiæ Cathedralis Constantiensis ab eodem Domino Episcopo missum adhibita, Ecclesiam Sanctæ Christianæ in monte Sanctæ Christianæ Constantiensis Diœcesis accesserunt, & ibidem in mei Notarij publici, & testium infrascriptorum præsentia: præsente etiam Nobili, & valido viro domicello Rudolfo de Blumnegarmigero aduocato castri, & baliuo dominij Rotelensis Illustris Principis, & Domini Christophori Marchionis inferioris Baden. eiusdemque castri, & dominij lapidem magnum, & grauem super sepulcrum, in quo Sancta Christiana, quæ de societate Sanctæ Vrsulæ, & vndecim mille Virginum, publicè ab vniuersis Christifidelibus illius patriæ incolis, & inhabitatoribus esse asseritur, &

S. Christiana de societate S. Vrsulæ & 11. mille Virginũ.

pro

pro tali habetur,& venerata exiſtit,poſitum remouerunt, & leuarunt.Quo quidem lapide huiuſmodi amoto & leuato, repererunt ſepulcrum huiuſmodi quatuor muris factum, & vſque ad brachia viri profundum. Et in eodem ſepulcro in medio poſitam vnam ſarcham lapideam, cum ferris à duobus lateribus benè clauſam & munitam, quam ſarcham, ex ſepulcrò huiuſmodi leuarunt, illamque ab vna parte ferro,cum quo clauſa erat remoto, aperuerunt,& lapidem deſuper coopertum leuarunt. Quo leuato viderunt, & repererunt integrum corpus,ſiue omnia oſſa reliquiarum Sanctæ Chriſtianæ in eadem ſarcha recluſa, ſeu recluſum. Quibus ſic viſis,& cum omni gaudio, & reuerentia repertus Reuerendus Dominus Tilmannus Epiſcopus Tripolitanenſis præfatus, præmiſſis, & completis antea orationibus,& ſolennitatibus ad hæc requiſitis, & debitis, vnam ſpatulam Sanctæ Chriſtianæ Virginis ex huiuſmodi lapidea capſa ſiue ſarcha recepit, & ſuper mundum arcum papyri poſuit, omnibus ibidem exiſtentibus demonſtrando,fuitque in huiuſmodi ſpatula, & adhuc eſt caro dictæ ſanctæ Virginis, licet propter eius antiquitatem huiuſmodi caro facta ſit,quaſi bombaſum fuſci coloris,ſic tamen,quod teneri,& retineri poteſt digitis. Quibus reliquijs ſic integrè repertis,fuit ipſa ſpatula vniuerſa in capſam ſeu ſarcham prædictam repoſita,& recluſa cum omni reuerentia,& honore debitis, ipſaque ſarcha, ſeu capſa lapidea in tumulum prædictum,ſiue cauernam repoſita, lapiſque deſuper repoſitus prædictus, antequam omnia præmiſſa fuerunt peracta,tres miſſæ habitæ, & celebratæ exſtiterunt cum omni deuotione,præſentibus ibidem honorabili Domino Henrico Raf,Canonico in Colmar,& honeſtis Ioanne aduocato in Loërach, Ioanne Wagner etiam olim in Loërach Aduocato, Antonio Ziegler de Lerach, Ioanne Orth Aduocato in Richen, & Ludino Dorvvart de Richen hoſpite,&pluribus alijs honeſtis hominibus, vtriuſque ſexus,pro teſtibus ſuper præmiſſis rogatis,& requiſitis.

Aperitur eius ſepulcrum.

Reperitur integrum corpus.

Caro adhæret oſſibus.

Tria ſacra celebrantur. Teſtes vocati.

Mutatur menſis.

ANno Domini, milleſimo quingenteſimo quarto ſupradicto, Indictione ſeptima,die verò lunæ,tertia menſis Iunij, Reuerendiſſimus in Chriſto Pater & Dominus,Dominus Raymundus miſeratione diuina Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, Apoſtolicæ Sedis de latere Legatus,literas in forma ſubſcripta emanādas ſub ſuæ paternitatis Reuerendiſſimæ ſigillo appreſſo munitas decreuit.

Quarum tenor ſequitur,& eſt talis.

RAymundus miſeratione diuina Sacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ, tituli Sanctæ Mariæ nouæ Presbyter Cardinalis Gurcenſis, ad vniuerſam Germaniam,Daciam,Sueciam, Noruegiam,Friſiam, Pruſſiam, omneſque, & ſingulas earum Prouincias,ciuitates, terras, & loca, etiam ſacro Romano Imperio,in ipſa Germania ſubiecta, etiam adiacentia Apoſtolicæ Sedis de latere Legatus,vniuerſis & ſingulis Abbatibus,Præpoſitis,Prioribus,Decanis,Parochialium Eccleſiarum Rectoribus,& Plebanis,& Viceplebanis,Capellanis,Curatis, verbiq; diuini prædicatoribus,ſecularibus & religioſis, ceteriſque Presbyteris & Clericis per Ciuitates, & Diœceſes, tam Baſileenſis,Conſtantienſis,quam etiam Lauſanenſis,ac alias vbilibet conſtitutis ſalutem in Domino cum præſentium publicatione,& intimatione,ac fideli exſecutione. Tunc noſtræ legationis officium, quo meritis licet imparibus fungimur, rectè peregiſſe credimus, cum inter reliqua eius opera noſtras ſolicitudinis partes ad Sanctorum præſertim feminei ſexus, qui varia tormentorum genera pro noſtra fide ſubire non formidarunt, venerationem conuertimus, ac alia,quæ veneratione debita carent, quantum cum Deo poſſumus eleuemus, prout auctore Domino ſalubrius conſpeximus

 expedire.

expedire. Cum itaque ficut ad noftrum plurium fide dignorum relatione peruenit auditum, in Parochiali Ecclefia villæ in Eichfel dictæ Conftantienfis Diœcefis propè Rhinfelden, eiufque cœmiterio quædam corpora fub vocabulis, *Cunegundis*, *VVibrandis & Mechtundis*, necnon in capella fita fuper montem *Sanctæ Chriftianæ*, corpus eiufdem *Sanctæ Chriftianæ Virginis*, *quæ omnes de numero feu focietate Sanctæ Vrfulæ & vndecim mille Virginum fuiffe*, & effe reperiuntur fepulta, & recondita exiftant, ipfæque Ecclefia & Capella in honorem earundem Sanctarum Virginum dedicatæ inueniantur. Quæ idem non minimis miraculis refulferunt: & indies euidentioribus effulgent, & plurimorum Chriftifidelium ad eas in fuis neceffitatibus recurrentium, & implorantium voces exaudiunt, & apud Deum feruenter intercedunt, adeo, quod plures fpe, & fide firma ad eas recurrentes, & illic emiffa perfoluentes, varijs languoribus fe fenferunt redemtos & liberatos. Poftquam igitur nobis ab illorum locorum poteftatibus, & Dominis temporalibus expofitum primitus per eos varijs fignis, & miraculis, quæ ibidem contigiffe afferuerunt, fuit humiliter fupplicatum, quatenus ad gloriam Dei, & maiorem ipfarum Sanctarum Virginum venerationem, & laudem de miraculis huiufmodi per debitam inquifitionem nos informare, & fi vera comperta fuerint, dictas beatas Virgines, & earum corpora ibidem, vt præfertur requiefcentia adhibitis debitis folennitatibus noftræ legationis autoritate eleuare, & exaltare dignaremur. Nos igitur attendentes, quod ipfarum Sanctarum Virginum maior veneratio, & plurimorum Chriftifidelium deuotio, ac noftra fides vniuerfalis non modicum exinde fumerent incrementum; de præmiffis per debitam inquifitionem informari fatagentes, cum perfonaliter intereffe nequiuimus, certis noftris Commiffarijs de omnibus prænarratis, & veritatis circumftantijs fe ad plenum informandi commiffionem dedimus, cum fingulari tamen fauore, & confenfu Reuerendi Patris Epifcopi Conftantienfis loci ordinarij. Qui quidem noftri Commiffarij noftræ eis factæ commiffionis vigore, vniuerfas, & fingulas circumftantias, & qualitates in huiufmodi negotio per ipforum corporum vifitationem, infpectionem, & decalogorum, & aliarum fculpturarum vifionem, teftiumque ex fama continuata deponentium fidele, & diligens examen, præmiffa veritate fulciri compererunt, omniumque, & præmifforum teftimonia nobis in fcriptis debite redacta præfentarunt, exhibueruntque. Nofque ex huiufmodi diligenti inquifitione, & examinatione de facri negotij meritis plenius informati. Et quia inuenimus plures Sanctas Virgines de illa facra focietate fuiffe eleuatas poft longa temporum interualla ab eleuatione prima, videlicet Sanctam Cordulam, & Odiliam, imò etiam in Colonia Agrippinenfi circa tempora Felic Record. Nicolai Quinti papæ inuentum eft quoddam referuaculum offibus Sanctorum plenum, quod etiam eleuatum, & alijs Sanctis oppofitum exiftit, & ne nouum alicui videri queat, Sancta Mater Ecclefia plures Martyres colit, qui tamen non gladio; fed zelo Martyrij ducti diem claufernnt extremum. Legimus etiam in tractatulo famofiffimi Sacræ Theologiæ Profefforis Magiftri Martini Parifienfis, quem fuper libris Ethicorum edidit, vbi dicit: Etfi ad Martyrium exigatur actualis contemtus mortis femel à ratione imperatus, non tamen ad rationem Martyrij exigitur vniuerfaliter tolerantia actualis mortis. Has fiquidem Virgines facram cohortem ab vrbe fecutas & amore Martyrij allectas, cùm intellexerant Sanctam Vrfulam ex reuelatione diuina martyrium fubituram, cum fua focietate non dubitamus. Attendendum infuper quod dictam Beatam Vrfulam (vt facra enarrat hiftoria) plures Virgines, viduæ, & aliæ vtriufque fexus perfonæ fecutæ, quas Spiritus Sancti infpiratio, & reuelatio attraxerunt, inter quas fuiffe legimus Sanctum Cyriacum Pontificem fummum, duos

Virgines illę 4. funt de 11. mil. Virg. focietate.

Miraculorũ frequẽtia.

Informatio facta à Cõmiffarijs.

Celebres enumerat eleuationes Virg. Vrfulanarũ Coloniæ factas.

Licitè Ecclefia colit vt Martyres qui zelo martyrij fine martyrio mortui funt.

Sententia Martini Parifiẽfis.

Virgines hæ Romà fecutæ sũt S. Vrfulam defiderio Martyrij.

duos Cardinales, duos Diaconos, tres Subdiaconos, & Archidiaconum Romanæ Ecclesiæ, quinque Episcopos de Anglia, videlicet Sanctos Guilielmum consobrinum Vrsulæ, Iacobum Columbanum, Ivvanum, Eleutherium, ac Lotharium, ac Cæsarium Meldensem Episcopum, Sanctos Mauritium, & Clementem, Pantulum & Marculum: Reges Etherium primum, Oliuerium secundum, Crophorum quartum, Luciumquintum, Clodoueum sextum, Canutum septimum, Pipinum de oriente octauum, Adulfum nonum, Autum decimum, Seranum vndecimum Regem inclytum Danorum, Refridum, Bonifacium paganum cum filia ab angelo monita; Regem Laurentium paganum cum suis subditis ac Reginis Constantinopolitanensibus, & alijs de Hibernia, Normannorum, Sueuorum, & alijs cum multis ducissis, adeo, quod numerus illorum se ad quadraginta millia extendit. Præmissis igitur verissimis documentis nobis apparentibus, credentes Deum ex Sanctis suis pro nobis intercessoribus esse propitium, in hoc sancto eleuationis negotio, cum singulari fauore, & assistentia præfati Episcopi Constantiensis, sub cuius Diœcesi ipsa Sancta corpora requiescunt, procedere desiderantes ad eorundem corporum eleuationem Canonicam, diuina nobis gratia adspirante proxima die Dominica post octauas festi corporis Christi, manè circa horã quintam propter sermonem ibidem in laudem Dei, & Sanctarũ Virginum fiendum procedere curabimus, prout id in Domino conspexerimus salubrius expedire. Vt igitur hæc eleuatio & Sanctarum reliquiarum exaltatio in gloria Dei, & dictarum Virginum venerationem deuotius, & salubrius fieri possit, de omnipotentis Dei misericordia, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius autoritate confisi, ac de speciali indulto nobis desuper concesso omnibus, & singulis Christifidelibus, qui ista die diuinis officijs, quæ adspirante nobis gratia Spiritus Sancti in propria persona celebrare intendimus, corporum prædictorum eleuationi, exaltationi, processioni, vel solenni benedictioni, sic vt præmittitur fiendis deuotè interfuerint, & suas deuotas ad Deum preces pro vniuersalis Ecclesiæ statu, & pro pace totius imperij, summi Pontificis, nostraque prosperitate, & animarum salute semel orationem dominicam, & salutationem angelicam deuotè dixerint: aut qui quorum facultates suppetunt, suas pias eleemosynas, & caritatiua subsidia, cum huiusmodi eleuatio, & exaltatio absque grauissimis impensis minimè fieri, & peragi possit, pro expensarum supportatione capsarum, in quibus sancta corpora huiusmodi collocari, & reseruari debent, decentiori ornatu & decore ipsis tribus diebus erogauerint, & administrauerint, & ad gazophylacium ibidem ordinandum proprijs manibus posuerint, absolutionem plenariam peccatorum de plenitudine nostræ legationis potestate in forma Ecclesiæ consueta in Domino concedimus. Si autem diuina officia per alium celebrari, & teneri contigerit, ter orationem Dominicam & totiens salutationem angelicam, vt prædicitur orantibus decem annos, & totidem quadragenas de iniunctis eis pœnitentijs in Domino autoritate legationis nostrę relaxamus, Et insuper vt Christifideles ipsi ad huiusmodi indulgẽtias consequẽdas eò ardentiores & aptiores fiant, certos nostros confessores, qui potestatem cunctos Christifideles, qui peccata sua confessi fuerint, in casibus Sedi Apostolicæ specialiter nõ reseruatis absoluere, & pœnitẽtiã eis salutarẽ iniungere possint, & valeant ordinare, & deputare curabimus, prout id salubrius in Dño cõspexerimus expedire. Quæ omnia, & singula vobis omnibus, & singulis intimamus, insinuamus, & notificamus, ac ad vestram, & cuilibet vestrum notitiã indubitatã deducimus præsentium per tenorẽ, vobisq; & cuilibet vestrum autoritate legationis nostræ prædictæ, districtè præcipiendo mandamus, quatenus huiusmodi nostrum eleuationis, & exaltationis mandatũ in vestris Ecclesijs sub missarũ solemnijs, dũ maior populi multitudo ad diuina audienda ibidẽ cõuenerint, publicare curetis, vt tãtas peccatorum remissiones valeant promereri. Et vt Deus nobis suã gratiã in veneratione Sãctarũ dare dignetur, eisdẽ vestris subditis nostra autoritate

S. Cyriac. Papa interfuit cũ Cardinalibus.

SS. Episcopi Angliæ.

Reges 12.

Reginæ ac Duces.

Numerus ad 40. millia.

Indicit diẽ eleuationis.

Cum Indulgentijs plenarijs.

Et potestate absoluẽdi à reseruatis.

Ieiunium præcipitur pridie eleuationis.

tate præcipiatis, vt vigiliam eleuationis fiendæ ieiunent, diem verò lunæ festiuent, & celebrent, & orationibus suis deuotis sanctificent, vt per hæc DEVS omnipotens misericordiam, & gratiam ad illa, quæ in fidei nostræ propagationem tendunt, concedere, & elargiri dignetur, in quorum fidem, præsentes nostras literas fieri, & per Notarium publicum subscribi, sigillique nostri impressione iussimus, & fecimus communiri. Datum Basileæ Anno à Natiuitate Domini, Millesimo quingentesimo quarto, Indictione septima, die verò lunæ tertia mensis Iunij, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & Domini nostri Domini Iulij diuina prouidentia Papæ secundi, Anno primo, præsentibus ibidem honorabilibus viris Dominis Dionysio Iacoti presbytero Bisontinensi, & Guilielmo Bouse Clerico Morinensis Diœcesis, Camerarijs nostris testibus, ad præmissa vocatis, & rogatis.

De mandato dicti Reuerendissimi Domini Cardinalis, & Legati Ioannes Berneuelt Notarius publicus subscripsit.

Testis 41.

EOdem siquidem die lunæ tertia Iunij, fuerunt examinati honesti viri Ioannes Hymelrich, & Clevvinus Erbesholter, ambo de villagio VVylen Constantiensis Diœcesis, super his, quæ ipsi sciant, vel audiuerint à suis senioribus de Sancta Christiana. Qui etiam medijs suis desuper præstitis iuramentis dixerunt, & deposuerunt, vt sequitur.

Historia S. Christianæ.

N. S. Vrsula Romā veniēs nauigat per Rhenum.

S. Christiana exscendit.

Lectus in quo mortua.

Contētio Parochiarū duarū.

Boues cū corpore montē adscendunt.

Mōs diuisus trāsitū præbet.

Ecclesia Parochialis erigitur ad honorem S. Christianæ.

Ioannes Hymelrich de villa VVylen Constantiensis Diœcesis, ætatis annorum octuaginta, vel circa, iuratus receptus, & medio suo iuramento examinatus deponit, & dicit esse verum, quod ipse ante annos sexaginta, & septuaginta proximè lapsos à quondam suis parentibus, & alijs senioribus villagij VVylen, & aliarum villarum vicinarum audiuerit, quod olim Sancta Vrsula cum suis Sodalibus nauigauit per Rhenum veniendo de curia Romana, Sancta Christiana fuerit secum, & dum erat circa litus propè domum rubeam seu Monasterium Ordinis Beati Pauli primi Eremitæ, eadem Sancta Christiana fuerit infirma, & petierit se emitti. Sicque ducta vsque ad campum propè villagia Krentzach & VVylen, ibidem in campo quadrato amplitudinis octuaginta pedum ab vtraque parte, qui locus modicum eleuatus est, & altior, quam terra siue agri, contigui eidem loco, qui quidem locus semper habuerit, & hodie habeat nomen, & nuncupetur lectus Sanctæ Christianæ, ex causa illa, quod in eodem loco mortua fuit, siue diem vitæ suæ clausit extremum. Audiueritque semper dici, quod fuisset differentia occasione bannorum seu limitum parochiarum, ita quod inhabitatores villagij VVylen prætendebant corpus Sanctæ Christianæ debere duci ad Ecclesiam ipsorum; Parochiani verò in Krentzach prætendebant quod deberet duci ad Ecclesiam eorundem, itaque cum huiusmodi differentia habita fuisset, quidam senex vir ita consuluit, quod corpus Sanctæ Christianæ deberet poni super curriculum, & deberent præponi duo boues, & illos boues permitti transuehi corpus, & vbi ducerent, quod ibidem sepeliretur Sancta Christiana, sicque factum fuerit, & boues huiusmodi iter receperint adscendendo super altitudinem montis illic propè existentis, & bobus venientibus ad montem, idem mons per diuinam potentiam se aperuisset, ita quod boues habuerunt viam adscendendi, & Sanctæ Christianæ corpus ducendi, quod etiam duxerint vsque super montem, in quo hodie requiescit; Sicque ibidem in honorem Sanctæ Christianæ fuerit erecta Ecclesia Parochialis, quæ hodie Parochialis Ecclesia existat, habens subditos & limites proprios, fueritque maximus concursus à tempore memo-

riæ

tiæ ipsius testis ad eandem Sanctam Christianam, & à suis senioribus semper audiuerit concursum ad eandem fuisse, sicque testis per se concursum vidit, & illuc iuit pro sua deuotione ipsam in suis necessitatibus implorando, hæc non gratia, odio, amore, seu lucri causa deponit, aut prece, pretio, vel fauore, sed iustitiæ intuitu.

Côcursu. ad S. tumulum.

Clevvinus Erbesholter de VVylen ætatis annorum nonaginta & vltra, testis iuratus receptus & medio suo iuramento examinatus dicit, & deponit similiter esse verum, quod ante octuaginta annos à suis senioribus, & parentibus viris, & personis vtriusque sexus fide dignis, omnique exceptione maioribus, quod olim dum Sancta Vrsula ex curia Romana venerit nauigando per Rhenum cum suis Sodalibus, inter illas fuerit Sancta Christiana, quæ erat adeò infirma, quod exiuerit nauim propè Rubeam domum, vbi sit Monasterium Sancti Pauli primi Eremitæ, & venerit vsque ad quendam locum agrorum intra villas VVylen, & Krentzach, & in eodem loco permanserit in campo, & diem ibidem vitæ suæ clauserit extremum, prout etiam locus ipse, in quo ipsa obierit hodie, nuncupetur lectus Sanctæ Christianæ, propterea quod in eodem loco mortua fuerit. Qua sic mortua dicit testis se audiuisse veridica relatione, quod corpus Sanctæ Christianæ fuerit positum super vnum curriculum, & præpositis duobus bobus ductum præter regimen hominum ad placitum animalium huiusmodi, seu diuina gratia mediante vsque ad montem, in quo Sancta Christiana adhuc requiescit. Dicitque testis se audiuisse à parentibus, & senioribus suis, quod mons per quem corpus ducebatur, se aperuerit, & fuerit eis factum iter diuina potentia, sic quod adhuc hodie vallis existat, & habeat eadem vallis nomen, quod dicitur via Sanctæ Christianæ, propterea, quod per eandem corpus eius fuit sic per boues ductum, corpus Sanctæ Christianæ sic erat super acumen montes ductum, ipsi boues steterunt illic non vltra gradientes; sic fuerit ibidem sepulta, prout adhuc requiescat in eodem monte, & sit ædificata Ecclesia in eius honore. Et in eius nomine, & honore dedicata, & nomen habeat Ecclesia Sanctæ Christianæ, & sit Ecclesia Parochialis; & à tempore vitæ suæ fuerit magnus hominum concursus ad eandem Sanctam Virginem Christianam, tanquam ad vnam de numero vndecim mille Virginum existentem, pro qua semper audiuit, & vidit eam venerari, & nominari, & ipse testis eandem Sanctam Virginem Christianam pro Sancta tenuit, nominauit & honorauit, hæc non gratia, odio, amore, prece, pretio, vel fauore deponit.

Testis 42. Cõfirmatur narrata historia ab alio iurato teste. licet Romanũ defenditus.

Exstat hodie môtis diuisi vallis, diciturque via S. Christianæ.

In cacumine môtis sepelitur.

Est de numero 11. mill. Virg.

Die verò lunæ decima mensis Iunij, coràm Reuerendissimo Domino, Domino Raymundo Cardinali, & Legato in ciuitate Basileensi apud Sanctum Leonardum constitutus honorabilis vir Dominus Iacobus Merbolt clericus Bambergensis Diœcesis, eiusdem Reuerendissimi in Christo Patris, & Domini, Domini Raymundi Cardinalis Sanctæ Sedis Apostolicæ de latere Legati familiaris ab eodem Reuerendissimo Domino Legato, pridie ad villagium Eichsel, vbi Beatæ Virgines, scilicet Cunegundis, VVibrandis, & Mechtundis corporaliter requiescunt missus, & ibidem perseuerando negotia sibi commissa expediens, reuersusque ad Basileam, & de nonnullis miraculis ibidem tempore, quo inibi fuit factis, dicens medio suo iuramento desuper examinatus deponit, & dicit esse verum. Quod die Mercurij vigilia corporis Christi, proximè præterito venerit ad villam Eichsel quædam mulier, quæ fuerit in vno eius oculo per sedecim annos cæca, & postquam illa se ad dictas Beatas Virgines vouerit, statim ipsa à cæcitate eiusdem oculi intercedentibus Beatis Virginibus prædictis adiutorio DEI fuerit liberata, atque visum habuerit, & habebat, ac si nunquam visu caruisset. Hanc ipse testis

Testis 43.

Tria miracula eo ipso tépore facta. Sedecim annis cæca vno oculo voto edito statim sanatur. Vidit eam testis.

Vidit eam testis.

testis vidit, & ab honestis hominibus audiuerit, ipsam dictis annis visu in dicto oculo suo huiusmodi orbatam fuisse, vsque ad dictam diem voti facti.

Similiter dicit esse verum, quod die Sabbati proximè præterita venerit alia mulier, quadraginta annorum existens suæ ætatis, quæ fuerit contracta in cruribus suis, adeò, quod per duos annos cum dimidio in lecto decubuerit, & ire seu ambulare non potuerit. Eadem fecerit votum visitandi Beatas Virgines in Eichsel, & quamprimum votum huiusmodi fecerit, ipsa absque alicuius hominis subsidio de lecto surrexerit, & de domo sua vsque ad beatas Virgines transire potuerit & transiuerit, & hodie ire & ambulare possit, quo velit. Hanc mulierem testis similiter viderit, & à fide dignis personis audiuerit eam sic contractam fuisse, & per dictos annos in lecto decubuisse, & ambulare non potuisse.

Contracta duos annos edito voto exsilit è lecto sospes.

Insuper testis idem dixit esse verum, quod venerit in villagium Eichsel quidam socius sedecim vel viginti annorum, qui dum puer exstitit, propter coruscationem seu tonitrua aut tempestates sibi euenerit, quod non potuerit amplius loqui, sicque mutus exstiterit, & remanserit per quatuordecim annos, & postquam audiuerit de dictis Sanctis Virginibus, quod miracula ibidem varia fierent, ipse se etiam ad easdem vouerit, quo voto facto, & adimpleto die Sabbati proxima, ipse, vt prius loqui incœperit, & loqui possit; hunc testis viderit, & à fide dignis personis audiuerit ipsum dictis annis mutum fuisse, & loqui non potuisse: hæc non gratia, odio, amore, prece, vel pretio, vel fauore deponit.

Mutus annos 14. peregrinatione suscepta loqui incipit.

Die verò decima quarta mensis Iunij supradicti Reuerendissimus in Christo Pater, & Dominus, Dominus Raymundus miseratione diuinà Cardinalis, & Apostolicæ sedis Legatus præfatus, aliam intimationis sçedulam emitti mandauit, & decreuit huiusmodi tenoris.

Noua indictio eleuationis.

Raymundus miseratione diuina Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ SANCTÆ MARIÆ nouæ Presbyter Cardinalis Gurcensis, ad vniuersam Germaniam, aliasque nobis decretas Prouincias Apostolicæ Sedis de latere legatus: vniuersis, & singulis Christifidelibus præsentes literas nostras inspecturis notum facimus, quod die Dominica proximè Futura manè circa horam quintam, ad eleuationem trium corpum Sanctarum Virginum Cunegundis, Mechtundis, VVibrandis in villa Eichsel propè Rhinfeldiam, die verò lunæ ex tunc proximè sequenti ad eleuationem Sanctæ Christianæ in monte sanctæ Christianæ, diuina nobis adsistente gratia in propria persona procedere curabimus, iuxta formam, & tenorem in prioribus nostris desuper emissis, & publicatis cont[illegible]m. In cuius testimonium præsentes literas nostro secreto inferius appresso, duximus muniendas. Datum Basileæ anno Domini millesimo quingentesimo quarto, die decima quarta mensis Iunij.

Ioannes Bernuels Notarius subscripsit.

DIe verò sedecima mensis Iunij, supradicti coram Reuerendissimo Domino Raymundo Cardinali, & Legato præfato in oppido Rhinfelden constituti honorabiles, necnon prouidi & honesti viri Dominus Ioannes Colmar, Ioannes Lederschneider, Joannes Muller, Laurentius Truchses & Berchtoldus Rudi, Canonici Ecclesiæ Collegiatæ in Rhinfelden, necnō Ioannes Gebhart, Iacobus Abberg, Iacobus Vnmous ciuis, & ex Consulibus oppidi Rhinfelden ac Georgius Fabri Pronotarius ibidē. Et per eandē suam paternitatē Reuerendissimam diligenter occasione Sanctarum Virginum trium in Eichsel requies-

requiescentium, medijs suis desuper præstitis iuramentis requisiti, & examinati deposuerunt & dixerunt, & quilibet eorum dixit, & deposuit, vt infra sequitur.

Dominus Ioannes Colmar Canonicus in Rhinfelden, ceterique Domini Canonici antedicti ad mandatum eis sub excommunicationis pœna per præfatum Dominum Raymundum Cardinalem, & Legatum de latere viua voce de dicenda veritate factum, medijsque suis iuramentis Capitulo ipsorum præstitis examinati deposuerunt, & dixerunt, ac quilibet eorum deposuit, & dixit esse verum, quod ipsi recordantur quadraginta annos demto Domino Laurentio, qui recordatur triginta & vltra, & eisdem temporibus, ac vltra fuerint in oppido Rhinfelden, & visitauerint villagium, & Ecclesiam in Eichsel, & semper ab antiquioribus eiusdem villæ, ac etiam in oppido Rhinfelden ab antiquioribus audiuerint, quod dicebatur, quod huiusmodi tres Sanctæ Virgines essent de societate mille vndecim Virginum, & dum Sancta Vrsula, ex curia Romana cum Sodalibus suis venisset nauigando per Rhenum ad partes inferiores Rheni, dictæ tres Virgines venientes vsque ad locum, qui dicitur Roperschvvyl, propè villagium Eichsel, ibidem permanserint, vsque ad earundem obitum, & fuerint ac sint sepultæ in Ecclesia Eichsel. Similiter semper dici audiuerint, viderintque, quod ad easdem post earundem obitum tanquam ad Sanctas Virgines de Societate Sanctæ Vrsulæ existentes, fuerit magnus concursus populi, & præsertim ante quadraginta annos maior, quam hactenus fuerit. Ipsique testes, & quilibet eorundem similiter aliquando illuc transiuerit ex deuotione earundem, ipsas Sanctas Virgines implorando, Ecclesiaque ipsa in honore earundem Sanctarum Virginum fuerit, & sit dedicata, ipsi autem testes non sciunt de aliquibus miraculis ibidem factis, quia de his non considerauerunt, nec interrogarunt, viderunt tamen, & quilibet eorum vidit tot, & tanta insignia ab antiquo in Ecclesia Eichsel habita, & facta, quod firmiter credunt huiusmodi tres Sanctas Virgines de dicta societate Sanctæ Vrsulæ existentes ibidem requiescere. hęc non gratia, odio amore, prece, precio vel fauore, sed veritatis & iustitiæ intuitu deponunt.

Testes 44. 45. 46. 47. 48. Canonici S. Rhinfeldenses, rogati sub pœna excommunicationis.

à 40. annis peregrinatio ex Rhinfeld ad SS. Virgines.

S. Vrsula Romà Basileam redijt.

Virgines istæ sunt ex 11. millibus.

Prouidi & honesti viri Ioannes Gebhart, Iacobus Abbergh, Iacobus Vnmuss, ex Consulibus Oppidi Rhinfelden, ac Georgius Fabri, Protonotarius ibidem similiter ad mandatum præfati Reuerendissimi Domini Legati, coram sua paternitate Reuerendissima in oppido Rhinfelden constituti, medijs quoque suis iuramentis per eos, & quemlibet eorundem è consulatu præstitis examinati, deposuerunt, & dixerunt, ac quilibet eorum deposuit, & dixit esse verum, quod ipsi, & quilibet eorum Consulum ab annis quadraginta, & etiam quinquaginta: Protonotarius verò ab annis triginta elapsis audiuerint à suis senioribus, & antiquioribus honestis, & fide dignis personis omni exceptione maioribus, & grauibus semper dici, quod corpora Sanctarum trium Virginum Cunegundis, Wibrandis, & Mechtundis requiescerent in Ecclesia villæ Eichsel, & eædem tres Sanctæ Virgines essent de numero Sanctarum XI. mille Virginum, & illuc venissent, dum Sancta Vrsula ex curia Romana veniendo super Rhenum nauigasset, & exiuissent ipsæ tanquam infirmæ nauim, & venissent ad istum locum, viderintque & audiuerint semper easdem in Ecclesia Eichsel pro Sanctis Virginibus teneri, reputari, & implorari, ipsique testes easdem pro talib. quæsiuerint, habuerint, & implorauerint, audiuerintq;, quod antè quadraginta, & septuaginta annos, maior concursus fuisset ad eundum locum, propter easdem Sanctas Virgines, quã hactenus fuerit, nec cõtrarium vnq̃ audiuerunt, sed viderunt imagines scissas, & super sepulturas earundem positas ad modum Sanctarum Virginum Reginarum pro intersignio, quod ibidem requiescerent Sanctæ Virgines, & eò citius venerarentur. Additq; dictus Dominus Protonotarius, quod vltra præmissa ante triginta annos audiuerit dici, quod olim quidam Dominus terræ attentasset ibidem fodere, & quod ruptum fuisset

Testes 49. 50. 51. 52. Consules Rhinfeldenses & Protonotarius.

Esse de numero 11. millium.

Venisse cũ S. Vrsula rediret Romà Basileam.

Maior cõcursus ante 40. annos.

caput

In effossione ruptũ est sacrũ caput: & simul in imagine eius apparuit ruptura.

caput vnius ex Sanctis Virginibus, & quod illo facto caput vnius imaginis superpositi tumulo earundem Virginum sanctarum similiter videbatur ex ea causa ruptum, prout etiam caput vnius ex imaginibus adhuc videatur ruptum fore, firmiterque credunt testes ita esse, vt audiuerunt à suis senioribus, & sicut etiam viderunt, & deposuerunt: hæc non gratia, odio, amore, prece, pretio, vel fauore deponentes.

Solennitas eleuationis.

Quibus quidem testibus singulis antedictis vno post alium successiuè per præfatum Reuerendissimum Dominum Legatum auditis, dehinc idem Reuerendissimus Dominus Raymundus Legatus, animo, & intentione corpora dictarum Sanctarum Virginum, ex locis suarum sepulturarum in quibus hactenus requieuerunt, & sepulta fuerunt, ad alium locum transferendi, & illas Sanctas Virgines eleuandi, villagium in Eichsel antedictum equester vna cum Reuerẽdo in Christo Patre, & Domino Christophoro Dei, & Apostolicæ sedis gratia Episcopo Basileensi, necnon Reuerendis Patribus Dominis Tilmanno Episcopo Tripolitanensi, eiusdem Domini Episcopi Basileensis, Vicario in Pontificalibus Generali, necnon Dominis N. Abbate in sancto Blasio, nigræ siluæ Ordinis Sancti Benedicti Constantiensis Diœcesis, ac N. Abbate Monasterij in Lutzella Ordinis Cisterciensis Basileensis diœcesis, pluribusque alijs Canonicis Ecclesiæ Basileensis, ac beneficiatis aliarum Ecclesiarum: necnon associatis sibi pluribus in magna multitudine vtriusque status, tam spiritualibus, quam secularibus hominibus vtriusque sexus fidelibus appropinquauit: illique accessit, & Ecclesiam in Eichsel ingressus est cum dictis Dominis Prælatis, Episcopis, Abbatibus, ceterisque Presbyteris, & Clericis ad hoc specialiter vocatis, eisque existentibus circa sepulturam dictarum Virginum iam apertam, præmissis decantationibus tam Litaniæ, Veni Sancte Spiritus, alijsque Orationibus, & Collectis ac cæremonijs ad hæc requisitis, cum omni solemnitate præhabitis, idem Reuerendissimus Dominus Legatus, ossa reliquiarum dictarum Sanctarum Virginum de sepulturis suis, in quibus sepulta fuerunt, & à tempore obitus earundem Virginum Sanctarum requieuerunt, ad capsas siue arcas, ad hoc de nouo factas posuit, & inclusit cum decantationibus Cantici Iubilationis: Te Deum laudamus, &c. Vt sicque illas Sanctas Virgines, illarumque corpora eleuando eadem corpora siue reliquias earundem Sanctarum Virginum in dictis arcis iam per suam Paternitatem imposita, & reclusa, aut repositas, & reclusas cum omni reuerentia, & honore super altare pro celebranda per suam Paternitatem Missa extra Ecclesiam propter multitudinem populi præparatum solemniter deportari ordinauit, & fecit. Dehincque sua Reuerendissima Paternitas Missam solemnem propria in persona ad laudem Dei, & Beatæ Mariæ Virginis, Sanctarumque Virginum prædictarum, omniumque aliorum Sanctorum celebrauit, & decantauit, & Missa huiusmodi cum omni solennitate decantata, & finita, benedictioneque data in præsentia horum plurimorum, forsan quinque millium, qui ob honorem Dei, & Beatæ Mariæ Virginis, ac sanctarum trium Virginum prædictarum ibidem fuerant congregati: deinde reliquiæ dictarum sanctarum Virginum vicecersa ad ipsam Ecclesiam solenniter fuerunt, & sunt transportatæ: huiusmodique transportatione facta, idem Reuerendissimus Dominus Legatus, de eo, quod nihil aliud fecerit circa eleuationem huiusmodi Sanctarum Virginum, quæ alias generaliter, vna cum vndecim mille virginibus existerent per Sedem Apostolicam vt profertur, canonizatæ, nisi reliquias earundem de vno loco ad alium transferendo, & eas eleuando solenniter protestatus fuit, atque protestabatur, expresse me Notario infra scriptum desuper publicè requirendo, præsentibus ibidem Reuerendis in Christo Patribus & Dominis, Dominis Episcopis Basileensibus ac Tripolitanensibus, ac Abbatibus & Prælatis, pluribusque alijs personis in copiosa multitudine ibidem, vt præfertur existentibus, pro testimonio ad hæc requisitis & rogatis.

Cardinalis eques pergit in Eichsel. Cum Christophoro Episcopo Basileensi & Suffraganeo. Abbatib.

Præmissi Cantus.

Eleuat & reponit in nouas ornatiores capsas.

Defert ad altare.

Celebrat extra Ecclesiam ob multitudinem populi.

Adsunt 5. millia hominum.

Protestatur se tantũ eas solenniter eleuasse.

Esse generaliter Canonizatas à Sede Ap. cũ 11. mille Virginibus.

Eleuatio S. Christianæ.

Die verò lunæ decima septima mensis Iunij, supradicti Reuerendissimus Dominus, Dominus Raymundus Cardinalis, & Legatus præfatus ad eleuationem sanctæ Christianæ Virginis prædictæ procedere volens, ad Ecclesiam S. Christianæ accessit,

accessit, eamque ingressus est vna cum præfatis Reuerendis in Christo Patribus, & Dominis, Dominis Christophoro Episcopo Basileensi, Tilmanno Tripolitanensi Episcopo, N. Sancti Blasij nigræ siluæ, N. in Luzella Monasteriorum Abbatibus, cæterisque pluribus spiritualibus, & secularibus Dominis Nobilibus, & Ignobilibus Prælatis, Presbyteris, Canonicis, Clericis vtriusque sexus in copiosa multitudine ibidem congregatis, & ipsis sic in Ecclesia existentibus habitisque, & præmissis decantationibus Litaniæ, necnon Hymno Veni creator Spiritus &c. alijsque Orationibus, & Collectis ac cæremonijs & solennitatibus debitis, & requisitis, idem Reuerendissimus Dominus Legatus ossa reliquiarum S. Virginis Christianæ, quæ etiam vna de societate vndecim millium Virginum esse dignoscitur, & antea cum alijs vndecim mille Virginibus Sanctis per sedem Apostolicam canonizata existit in communi, de loco sepulcri, in quo huiusmodi reliquiæ antea fuerunt in vna sarca lapidea reconditæ, ad alium locum ipsius Ecclesiæ S. Christianæ, & extra sepulturā huiusmodi transtulit, & solenniter cum decantatione cantici iubilationis, Te Deū laudamus &c. eleuauit, & super altare pro celebranda per suam Reuerendissimam Paternitatem Missa extra Ecclesiam ipsam præparationem solenniter deportari ordinauit, & fecit. Dehinc quia sua Reuerendissima Paternitas solennem Missam propria in persona ad laudem Dei, & Beatissimæ Virginis Mariæ, ac Sanctæ Christianæ Virginis prædictæ omniumque Sanctorum aliorum celebrauit, ac decantari fecit. Qua sic Missa huiusmodi cum omni solennitate debita decantata & finita, benedictioneque data in præsentia hominum plurimorum ad minus quinque vel sex millium spiritualium, & secularium, nobilium & ignobilium, qui ob honorem Dei, Beatæque Virginis Mariæ, ac Sanctæ Christianæ prædictæ ibidem fuerant congregati, deinde reliquiæ dictæ Sanctæ Virginis Christianæ vice versa ad ipsam Ecclesiam Sanctæ Christianæ, in cuius honorem eadem Ecclesia est consecrata, & in qua hactenus requieuit, solenniter fuerunt, & sunt reportatæ; huiusmodi siquidem transportatione facta, omnibusque sic solenniter & deuotè peractis, præfatus Reuerendissimus Dominus Legatus de eo, quod quidquid ibidem fecerit, quod hæc ad instantiam supplicationis Nobilis viri Rudolfi de Blumneg, Illustris Principis, & Domini, Domini Christophori Marggrauij Badensis inferioris in castris, & Dominio Retelen Baliui fecerit, neque aliud fecerit sua Paternitas, nisi reliquias Sanctæ Virginis Christianæ, quæ alias, vt præfertur generaliter cum vndecim mille Sanctis Virginibus de societate S. Vrsulæ existentibus per Sedem Apostolicam canonizata existit, de vno loco ad alium transferendo, & illam eleuando pro maiori populi deuotionis augmentatione solenniter protestatus fuit, & protestabatur expresè me notarium infrascriptum desuper publicè requirendo, & mihi vt singula præmissa debitè registrarem, & conscriberem, prout res gesta esset mandando: Præsentibus ibidem Reuerendis Patribus Dominis Christophoro Episcopo Basileensi, Tilmanno Episcopo Tripolitano. N. Sancti Blasij nigræ siluæ, N. in Luzella Monasteriorum Abbatibus prædictis, ac dicto Nobili viro Domicello Rudolfo de Blumnegh Baliuo, alijsque pluribus Presbyteris, & Laicis pro testibus ad id requisitis, & rogatis.

Canonizata à sede Apostolica.

Adsunt sex fere millia hominum.

Die verò Iouis vigesima septima mensis Iunij, supradicti Religiosus vir Dominus Ioannes Fabri Presbyter Conuentualis Monasterij, Ordinis fratrum Minorum de Obseruantia, ciuitatis Basileensis super certis miraculis fore factis, de quibus sibi constare dicebatur, examinatus medio suo iuramento desuper specialiter præstito deposuit, & dixit, quod nuper videlicet quinta feria ante festum S. Ioannis Baptistæ, scilicet vicesima dicti mensis Junij, ad ipsum fratrem Ioannem in Villagio Eichsel, venerit quædam mulier de villagio Mulben Constantiensis Diœcesis in Brisgaudio, quæ sibi dixerit quod ipsa fuisset per quinque annos, & duodecim septimanas contracta, in manibus & pedibus suis, sic, quod ijsdem annis non potuerit ad aliquem locum ire seu ambulare, & dum ad eius notitiam deuenisset, quod Reuerendissimus Dominus Cardinalis Raymundus Apostolicæ Sedis de latere Legatus Sanctam Christianam voluisset eleuare, ipsa ad eandem Sanctam

Testis 33.

 Virginem

Virginem votum fecerit, & eam implorauerit, quod apud Deum pro eadem intercederet, quod pristinæ sanitati restitueretur, statimq; huiusmodi voto præmisso ipsa ex Dei gratia per intercessionem eiusdem S. Virginis Christianæ potuerit ire, prout personaliter cum duabus mulieribus honestis ad S. Christianam fuisset, sitque verum, quod eædem duæ mulieres, quarum nomina non considerauerit, similiter affirmauerint, quod dicta mulier per dictos annos, & septimanas hic fuisset contracta, vsque quo votum prædictum fecisset. Similiter dicit & deponit dictus Frater Ioannes esse verum, quod pridie venerit ad ipsum in monte Sanctæ Christianæ quædam alia mulier, quæ etiam per tres annos integros fuerit contracta de villa Luterbach Basileensis Diœcesis, & se vouerit ad Sanctam Christianam, & quamprimum huiusmodi votum fecerit, ipsa cum suo marito, vna die quatuor milliaria transire potuerit, atque transiuerit, licet antea in tribus annis, non potuisset ad aliquem locum transire, prout id omnibus suis vicinis fuerit & sit cognitum, & manifestum. Hæc siquidem mulier sibi testi proprio ore dixerit, & similiter eius maritus, quamuis de proprijs eorum nominibus non interrogauerit. Aliud non scit, & hæc non gratia, odio, amore, prece, pretio, vel fauore, sed solius iustitiæ, & veritatis intuitu deponit.

Capta manib. & pedibus 9. annos facto voto statim cõ-[ualuit].

Alia trienio clauda pedib. facto voto 4 millaria conficit.

Testis 54. Ioannes Ochs Cõmissarius.

Anno à natiuitate Domini, millesimo quingentesimo quarto, prædicto verò die Iouis quarta mensis Iulij, honorabilis vir Magister Dominus Ioannes Ochs, Rector Ecclesiæ Parochialis oppidi Sennhein Basileensis Diœcesis, Commissarius à Reuerendissimo Domino, Domino Raymundo Cardinali de latere Apostolicæ sedis Legato præfato pro examine infrascripto extra ciuitatem Basileensem faciendo specialiter deputatus, coram Venerabilibus Dominis Bernardo Egly, Doctore Canonico, necnon Ioanne Berckman de Olpe, Commissarijs supradictis in huiusmodi negotio deputatis, vt præfertur, constitutus, & per eosdē super his, quæ in examine occasione subscripti miraculi repererit medio suo, desuper specialiter præstito iuramento examinatus, dicit, & deponit se die secunda mensis Iulij supradicti in villa Luterbach, dictæ Diœcesis ad commissionem sibi factam vt præfertur, ad honestum virum Henricum Biechlin ibidem residentem eiusque Henrici vxorem legitimam accessisse, & in eiusdem Henrici, & quorundam aliorum fide dignorum testium infrascriptorum præsentia dicti Henrici Biecklin vxorem legitimam diligenter super miraculo, quod Deus per intercessionem Sanctarum Christianæ in monte Sanctæ Christianæ, necnon Cunegundis, Mechtundis, & Wibrandis Virginum, in Ecclesia villæ Eichsel Constantiensis Diœcesis requiescentium, & leuatarum, ad quas ipsa se vouisse dicebatur, per suam clementiam, & misericordiam operatus extitit, examinasse, & interrogasse, quę sic medio suo desuper solenniter ad Sancta Dei Euangelia de veritate dicenda præstito iuramento examinata dixerit, & deposuerit coram eodem Magistro Ioanne Ochs Decano in Sennhein, & imperiali autoritate Notario, in testium subscriptorum præsentia, vt sequitur: primò videlicet dixerit, & deposuerit esse verum, quod anno à natiuitate Domini, millesimo quingentesimo primo, proximè lapso, quarta quoque feria post Dominicam Inuocauit, in die fuerit sana corpore, & nil senserit, & circa medium noctis eiusdem diei ipsa mulier dicti Henrici vxor voluisset lactare vnum suum puerum, seu infantem, & dum ipsum infantem ex cunabulo leuauerit, senserit in eius sinistro brachio magnam infirmitatem siue magnum dolorem, dixeritque ad eundem suum maritum, quod ipse deberet infantem accipere donec ipsa se modicum moueret, infirmitate, & dolore huiusmodi dietim se augmentantibus, in ea deuenerit, quod ipsa præmissa circa festum paschæ, tunc futurum dicti anni Domini millesimi quingentesimi primi, quod in tibia dextra, ac in eodem latere corporis tam magnas, & acutissimas passiones, dolores, & infirmitates habuerit; quod non potuerit die vel nocte quiescere, aut dormire: & fuerint tales passiones, & dolores in eadem, quod die ac nocte clamauerit, & cucurrerit hinc inde in domo, sic, quod vicini sui audiebant, & compatientiam cum ea habuerint, & de huiusmodi dolore non potuerint satis admirari, timueritque ipsa mulier, & eius maritus, ac vicini eius timorem habuerint,

Testis 55.

Clauda & infirma triennio.

buerint,

buerit,quod in dementiam incideret, neque panes scindere, nec alia cum brachio facere potuerit, cumque ipsa huiusmodi infirmitatem continuatam habuisset, à prædicto anno, vsque ad mensem Iunij, præsentis anni millesimi quingentesimi quarti,deuenerit mulieri noctis tempore diei decimi noni dicti mensis in somno ad eius mentem, quod ipsa deberet ad quatuor Sanctas Virgines, scilicet Christianam,Cunegundem,Mechtundem,& Wibrandem vouere,sicque crastino die mane se ad easdem Sanctas Virgines vouerit, & eodem die voti huiusmodi, ad easdem Sanctas Virgines transire proposuerit; id maritus tulit malè, quia fuisset dies pluuiosa, & timuit, quod non posset ambulare, ipsa autem mulier noluerit permanere,sed votum emissum adimplere propria in persona,etiam si sola debuisset iuisse; ita maritus cum ipsa muliere ægrota sua vxore die Sabbati ante Ioannis Baptistæ villam dictam exiuit,& iuerint ambo coniuges,vna die primo ad S.Christianam, & viderunt reliquias eiusdem S.Christianæ,& deinde iuerint ad villagium Eichsel,ad SS.tres Virgines scilicet Cunegundem, Mechtundem & Wibrandem, ipsum votum emissum ibidem complendo, subiungitque ipsa, quod quamprimum votum huiusmodi fecerit,& adimpleuerit,ipsa senserit continuo se melius,& melius habere,& infirmitates eius asperrimas,quas habuerit se minorasse, & lætanter in via ambulasse,& sic etiam se liberatam fore ab infirmitate. His maritus per suum præstitum iuramentum de veritate fidem dedit, & ea vera esse firmauit huiusmodi prædictis depositioni mulieris, & Henrici eius mariti, præsentes fuerunt honesti viri Hermannus Schillingh,Nicolaus Menly, Scultetus in Luterbach, Henricus Buretsch antiquus Aduocatus ibidem,Petrus Wetzel, Georgius Cerdonis, Elisabetha Fichserin, & Anna Bechlerin, qui testes omnes per sua iuramenta desuper similiter præstita affirmarunt,per dicta tempora dictam mulierem sic claudam & infirmam habuisse, vt deposuerit,& clamores,& dolores maximos habuisse,& fecisse diebus & noctibus, nec in triennio ambulasse, nisi aliquando ad Ecclesiam,& cum magno dolore,& fletu,ac huiusmodi auxilio, dicuntque testes dictum Henricum,& eius vxorem superius deponentes esse & fuisse homines honestos, bonæ famæ,& laudatæ opinionis,omnique exceptione maiores, nec aliud scit.

Monetur nocte de voto SS.4. Virginib. edendo.

Impleto voto sanatur.

Testis 56.

Testis 57. 58.59.60. 61.62.63.

Mutatur mensis.

ANNO à natiuitate Domini, millesimo quingentesimo quarto, Indictione & Pontificatu quibus supra, die verò mercurij tertia mensis Iulij, Reuerendissimus in Christo Pater & Dominus, Dominus Raymundus Cardinalis & Legatus præfatus, quoddam crinile siue sertum, quod Sancta Christiana in capite suo sancto, dum vixit tulisse, & habuisse dicitur, & quod in Ecclesia Sanctæ Christianæ, hactenus à tempore obitus eiusdem habitum, & reseruatum, & sibi Domino Reuerendissimo Legato ad conspiciendum datum, & præsentatum exstitit, & cum quo hactenus homines, ad Ecclesiam Sanctæ Christianæ confluentes tacti, & ipsis ad osculandum datum fuit cum diligentia vidit, & perspexit, & in certis suis partibus,præsertim in pannis ipsi crinili circumuolutis sericeis, & superpositis aperuit, & illo aperto, & pannis superpositis modicum remotis reperit sua Reuerendissima Paternitas, & vidit ipsum crinile verum ex aureis, argenteis & sericeis filis contextum fore, & cum perlis pulcris, ac etiam lapidibus pretiosis & figuratis subtiliter nobilium more ornatum fuisse & esse, & in panno sericeo quod desuper circumuolutum exstitit,duodecim nodos reperit, in quibus nodis respectiuæ reliquiæ infrascriptæ erant reclusæ, videlicet peciola tunicæ Beatissimæ Virginis Mariæ, similiter decem millium Martyrum de societate Sancti Mauritij, de Sancto Bartholomæo Apostolo, de vndecim mille Virginibus, de Sancta Cruce Christi, de Sancto Hilario, de Sancta Brigida, de Sancto Thoma Apostolo, de Sancto Nicolao, de Sancta Barbara, de Sancto Blasio. Ab interiori verò parte reperit circulum ferreum

De Crinili S.Christianæ exhibito Cardinali Raymundo.

Materia serti huius pretiosa.

Reliquiæ hæ insertæ post mortẽ S.Christianæ, cũ decesserit ante 11. millia Virginum.

reum latitudinis ipsius crinilis, intra tamen eundem ferreum circulum, & crinile panniceilum sericeum impedientem, ne crinile a ferro corroderetur, aut consumeretur, quibus sic per suam Reuerendissimam Paternitatem visis, & repertis cum admiratione, permixto gaudio ipsa sua Paternitas Reuerendissima huiusmodi crinile etiam Reuerendo Patri Domino, Domino Christophoro DEI, & Apostolicæ Sedis gratia, Episcopo Basileensis, & alijs spiritualibus, & secularibus personis ostendit, & ostendi procurauit, & iussit, & vt de his testimonium dare possent, dehinc quoque idipsum crinile venerabilibus, & deuotis Abbatissæ & Conuentui Monasterij in Gnadentall, Ordinis Sanctæ Francisci, Ciuitatis Basileensis de Obseruantia existentibus ad reparandum, & recludendum crinile, & reliquias in debito ordine transmisit. Quo sic crinili ad Monasterium ipsum misso, & per Dominas Abbatissam, & Conuentum penes se habito, post deuenit ad aures dicti Reuerendissimi Domini Cardinalis, & Legati fide dignorum relatione veridica, quod inter ipsas sorores ex Conuentu dicti Monasterij vna exstitisset, & esset, videlicet religiosa Agnes Mederin professa, & Conuentualis ibidem oriunda ex ciuitate Basileensi, quæ per viginti quasi annos in genibus suis ac tibijs maximas & graues passiones, contractiones, & dolores habuerit, & sustinuerit, & tales, quod ipsa sine baculo, & etiam habito baculo in manibus sine adiutorio alicuius ex sororibus genua flectere, & ad Ecclesiam siue chorum Ecclesiæ ingredi, & transire, nec postquam genua flectebat surgere potuerit, nisi auxilio aliarum mulierum ipsius Monasterij sororum, & quandocunque ipsa se è lecto leuare voluerit, id facere absque clamore, & planctu doloris non valuerit, & quod ipsa soror Agnes Mederin prædicta semper ex intimo corde inclinationem habuit ad Sanctam Christianam prædictam, ideo postquam audiuerit & perceperit crinile Sanctæ Christianæ in Monasterium eorum prædictum fore portatum, ipsa feruentissimè cupiuit illud videre, petieritque id sibi ad conspiciendum, & osculandum exhiberi; prout ipsa Domina Abbatissa eiusdem Monasterij id sibi ad conspiciendum, & osculandum tradiderit. Dum autem ipsa soror Agnes huiusmodi crinile osculata fuit, ipsa ex intimo cordis feruore postulauerit à Domina Abbatissa, vt cum eodem crinili & reliquijs appositis genua ipsius sororis Agnetis tangeret, spe tali freta, quod postquam cum illis tangeretur, quod intercessione Beatæ Christianæ, diuinaque gratia assistente, & auxiliante per huiusmodi tactum sanaretur. Præfata verò Domina Abbatissa se in hoc grauem redidisset, talemque irreuerentiam sanctis reliquijs, & crinili exhibere distulerit. Attamen quia ipsa soror Agnes tam ardenter & talibus feruentibus precibus humiliter institerit, pro præmissis faciendis eadem Abbatissa cum consilio aliarum sororum, seniorum, & prudentiorum desuper habito, ipsum crinile sanctæ Christianæ, & Sanctarum reliquiarum appositarum genua ipsius sororis Agnetis ea, qua debuerunt, & potuerunt reuerentia, & honore tetigerunt; quo facto ad statim ipsa soror Agnes, & conuentualis prædicta dixerit ad ipsas Dominas Abbatissam, alias sorores ibidem præsentes, quod ipsæ deberent Deum laudare, quia ipsa sentiret leuiationem suæ infirmitatis in genibus, & super hoc statim se leuauerit, & absque baculo quo prius vtebatur vsque ad chorum, & ante altare ipsius chori transiuerit, se ibidem prosternendo ad terram, & DEVM laudando de tanta gratia sibi facta, quod fuisset sic sanata in genibus, & cruribus suis, quod absque baculo, & mulierum adiutorio potuit ire, & ambulare: sit quoque verum, quod ipsa interim à dicto tempore fuerit, & remanserit, & hodie sana existat & amplius dolores prædictos non senserit, quos prius habuerit. Quibus præmissis per Reuerendissimum Dominum Legatum perceptis, eadem sua Paternitas Reuerendissima veritatem præmissarum à dictis Dominabus

Miraculũ virtute crinilis.

Monialis viginti annos ex genibus & tibijs laborat.

Cultrix S. Christianæ.

Applicat crinile genibus.

Sanatur statim.

Vadit ad chorum.

nabus Abbatissæ, & sororibus audire cupiens, ac volens ad dictum Monasterium propria in persona, die Dominica septima mensis Iulij, vna cum Reuerendis Patribus Dominis Christophoro Episcopo Basileensi, Tilmanno Episcopo Tripolitano, ipsius Domini Episcopi Basileensis Suffraganeo, Domino Henrico Sax Priore Monasterij Sancti Leonardi Ordinis Canonicorum regularium Sancti Augustini, & Ioanne Bergkman de Olpe Capellano Ecclesiæ Basileensis, confraterniæque super atrium Decano, meque Notario subscripto huius negotij ingressus est, & sua Paternitate in eodem Monasterio, & choro eiusdem existente, omnibus sororibus conuocatis, & præsentatis, eadē sua Paternitas super præmissis, & illorum veritate inquisiuit, & ipsas Abbatissam, & sorores, nec non præfatam sororem Agnetem specialiter, & diligenter examinauit, mandans eisdem & earum cuilibet sub pæna excommunicationis, vt veritatem dicerent, & deponerent super eisdem. Quo quidem soror Agnes Mederin, quæ vt præfertur infirma fuit, & reconualuit, sic interrogata, omnia & singula præmissa, quæ in corpore & persona eius fuerunt, & prout Reuerendissimo Domino Cardinali, & Legato præfato de ea, vt præfertur, dicta fuerunt & sunt, per fidē suam nomine iuramenti desuper præstitam affirmauit, & vera esse dixit, addens, & dicens, quod quandocunque ante diem mercurij prædictam per dies viginti annos ipsa voluerit ire, aut se leuare, quod id facere non potuerit præ nimio dolore, & contractione crurium & in genibus nisi cum adiutorio aliarum sororum, quæ eam tenuerunt, & ipsa firmiter credat, adiutorio Dei, & per intercessionem beatæ Christianæ, quam intimè implorauerit, & ex tactu crinilis sanctæ Christianæ eiusdem ac reliquiarum appositarum huiusmodi fuerit, & sit liberata. Præmissa etiam tam Domina Abbatissa, quam cæteræ sorores seniores *per suas fides* vera fuisse, & esse asserunt, astruendo eandem Agnetam in anno & vltra proximè lapso nullam medicinam siue curam contra infirmitatem, & dolorem huiusmodi accepisse, per quæ curari deberet. His quidem singulis fuerunt præsentes præfati Reuerendi Domini Christophorus Episcopus Basileensis, Tilmannus Tripolitanensis Suffraganeus, Henricus de Sax Prior, & dominus Ioannes Bergkman de Olpe pro testimonio ad hæc vocati & requisiti.

Raymundus Card. ipse sub pœna excōmunicationis exigit testimoniū. Testis 64.

Testes 65. 66. & Abbatissa & seniores sorores idem iurate narrāt. Corā Cardinali, Episcopo Basileensi & Suffraganeo.

Aliud testimonium.

DIe verò martis decima mensis Iulij supradicti, examinati fuerunt honesti homines Cretzinger ciuis Basileensis & Elisabetha eius vxor legitima, nec non Ennelina relicta quondam Henslini Winstichers dum vixit ciuis Basileensis, & Elsa relicta quondam Ioannis Rusdorff lapicidæ, dum vixit Basileensis, ac Agnes vxor Ludouici Malers super quibusdam miraculis, vt asseritur factis, qui etiam medijs suis iuramentis dixerunt & deposuerunt respectiuè, vt sequitur.

Aliud testimonium.

IAcobus Cretzinger & Elsa eius vxor præfati dicunt, & deponunt medijs suis iuramentis desuper præstitis examinati diligenter, quod ipsi habeant filiam Anclinam nuncupatam, quæ prout in quadragesima proximè præterita vnus annus sit elapsus, inceperit conqueri de quadam infirmitate, quam patiebatur, & accidentaliter eidem obueniente in sinistro eius crure retrò in superiori parte vltra genua, habueritque maximos dolores, & maximas passiones die noctuque in huiusmodi crure, sic, quod sæpius contingebat, quod non potuerit in die ire, nec duabus noctibus, aut tribus successiuè ambulare; habuerūtq; consilia chirurgicorum, & empiricorum, aliorumque se in his expertos asserentium, quodq; permiserint huiusmodi crus videre, nullus tamē eorum infirmitatem huiusmodi cognouerit, aut medicinam, siue vnguentum, aut aliud curabile apponere sciuerit, quo mediāte dictā

Testes 67. 68.

Filiæ ex crure grauiter laborantis

deponentium filia curaretur ; acciderítque quod in loco doloris inceperit cutis & caro se aperire taliter , quod aqua ex crure inde fluere cœperit, & sic durauerit vsque quasi per tres partes anni cum maximis doloribus , & passionibus die & nocte : postquam autem Sancta Christiana per Reuerendissimum Dominum Raymundum Cardinalem de latere Legatum præfatum fuit eleuata, & testes perceperunt nonnullos homines , vtriusque sexus se ad eandem Sanctam Christianam vouisse , in suisque infirmitatibus implorasse , & ab huiusmodi infirmitatibus fuisse liberatos , præfati coniuges , etiam filiam earundem, ac se cum eadem ad Sanctam Christianam vouerunt : Quo voto emisso, & nondum tamen facto , in crure dictæ filiæ testium in loco infirmitatis tria parua ossa per cutim & carnem se ostenderint , quibus visis coniuges ipsi deponentes pro chirurgico miserint, illaque tria ossa parua sibi ostenderint, quibus per chirurgicum visis,idem chirurgicus quodam instrumento ferreo ad modum forcipis facto, dicta ossicula de crure dictæ filiæ extrahere attentauerit ; sed extrahere minimè potuerit , etiam fortiter trahendo vsque ad effusionem sanguinis ipsius puellæ, videntibus itaque parentibus ipsius puellæ deponentis id non posse iuuare , & prius etiam puellam ad Sanctum Antonium, ad Sanctum Quirinum , & alios Sanctos vouerunt , & ab hac infirmitate liberari non poterat , ijdem coniuges , vt votum præmittitur per ipsos emissum compleuerunt. Quo quidem voto completo & peracto,de nocte diei eiusdem voti peracti , quoddam os cum tribus aculminibus ad modum dentis antiqui , quod prius sic se ostendebat iam exiuerat , & mane in lecto ipsius puellæ prædictæ fuerat repertum , interimque dicta passio, & infirmitas in ipsa puella cessauit , & ob hoc os huiusmodi ad Sanctam Christianam portauerint , & illic pro miraculo dimiserint , ipsaque filia puella iam quasi penitus pristinæ sanitati restituta existat , & firmiter credunt, & indubiè pro eo habent , quod in dicta filia ad intercessionem dictæ S. Virginis Christianæ ex misericordia Dei sit liberata , nec aliter dicunt. Ennelina relicta quondam Henslini VVinstichers incola Basileensis medio suo iuramento examinata deponit , & dicit esse verum, quod circa festum omnium Sanctorum proximè futurum antequam tres anni labe rentur,quod quidam alienus venerit ad ipsam, & sibi conduxerit vnum puerum masculum forsan vnius cum dimidio annorum illam educando , & eo tempore idem puer fuerit multum infirmus , & non sciuerit ire , quem puerum sic habuerit per dictum tempus, & eodem nunquam potuerit stare , nec ambulare , aut ire , postquam autem Sanctæ Virgines Cunegundis, Mechtundis , & VVibrandis , & Sancta Christiana nouissime per Reuerendissimum Dominum Raymundum legatum præfatum fuerunt eleuatæ, ipsa fecerit votum nomine ipsius filij , cui nomen est Ioannes. Et quam primum votum huiusmodi fecerit, & adimpleuerit , idem puer nocte eiusdem diei completi voti inceperit ire per se , atque ire potuerit , & possit, & firmiter credit, quod auxilio Dei ad intercessiones, & preces Beatæ Christianæ hæc facta sunt. Post hoc ipsa mulier etiam votum fecerit , & compleuerit eundo nomine dicti pueri ad Sanctas tres Virgines , & etiam illic transiuerit. Sic similiter credit, quod auxiliante Deo , & intercedentibus dictis quatuor sanctis Virginibus,ipse puer de die in diem plus roboretur in suis viribus. Dictæ itaque mulieres duæ, scilicet Agnes Malerin , & Elsa Nusbemlun per sua iuramenta præstita desuper affirmant præmissa vidisse , & verum esse , vt dicta Ennelina deposuit , & firmiter credunt ad intercessionem Beatarum Virginum ipsum puerum reconualuisse. Jn horum igitur omnium & singulorum præmissorum fidem & testimonium, ego Gregorius Brusvveiler alias Svvegler,Clericus Constantiensis publicus, Apostolica & imperiali auctoritatibus ac Venerabilis curiæ Episcopalis Basileensis Notarius,& præfati Reuerendissimi Domini Legati, Domini mei gratiosissimi in huiusmodi negotio scriba specialiter assumtus , hoc præsens registrum , processum,& omnia præmissa in se continens,de dicti Domini Legati mandato , & iussu confeci, ,

Parentes vouēt peregrinationem ad S. Christianam.

Complēt votum.

Os diuinitus eductum è tibia iacet in lecto. Suspendūt ad S. Christianã loco anathematis

Testis 69.

Puer captus pedibus.

Voto emisso S. Christianæ ire incipit.

Testis 70. & 71.

confeci, notaui, & publicaui, per aliumque fideliter scribi procuraui, manualique signo, & nomine meis solitis, & consuetis signaui & subscripsi in fidem & testimonium omnium & singulorum præmissorum.

Gregorius Svvegler, Clericus Constantiensis, publica & imperiali auctoritatibus, venerabilisque curiæ Episcopalis Basileensis Notarius collateralis, & scriba præfatus hæc manu propria subscripsi.

HAbes hic amice Lector sanctitatem harum quatuor Virginũ, quæ ante Martyrium ex itinere Romano defessæ illic naturæ debitum reddiderunt: autentico processu 70. pluriumque testium iuramento assertam, cum ipsa peregrinatione, quod si addere placeat Cardinalem Raymundum, Episcopum Basileensem, eiusque Proëpiscopum & Officialem, Abbates duos; tot Theologiæ & Iurium Doctores, Commissarios, aliosque nominatos illustres viros Laicos, qui vel præsentes fuere, vel vt processus institueretur vrserunt: vel quotquot autoritatem & consensum actui illi præbuerunt, facile vicenos alios testes omni exceptione maiores confecero: vt nemo iam credere possit tali processui fraudem se admiscuisse, quem tot & tales Præsules, non temerè, sed mensium duorum spatio tanta vigilantia, & cura instituerunt, & approbarunt: Vitam verò istarum quatuor Virginum ex hoc processu, & post eum conscriptam, libro 5. cap. 12. proposui.

TOMI SECVNDI MARTYRII S. VRSVLÆ, LIBER VNDECIMVS.

TESTIMONIA VITÆ ET MARtyrij Sodalitatis Vrſulanæ.

HÆRETICORVM proprium eſt, ea quæ confirmandæ rei conferunt, magnificè promere, quæ verò poſſunt obeſſe, reticere: ſic fontes ſupprimunt, ne erroris & fallaciæ conuincantur. Ego qui nolui Lectorem in meam inuitum trahere ſententiam, ſed arbitrum conſtituere librantem vtriuſque partis momenta; vt quo inclinare putet rei veritatem, eò ſe ſponte conuertat, ſicut libro ſecundo aduerſariorum omnia firmamenta verbis ipſorum adnumeraui, nihil quod ſtabiliendæ illorum opinioni prodeſſe poſſet declinando; in fontes verò certos libro primo intendendo digitum, vnde hauriri ſincera veritas poſſit: ita hoc libro, ne ab ijs ipſis videar declinaſſe, adferam grauiſſimorum virorum teſtimonia, qui eandem nobiſcum ingreſſi viam, ex iiſdem ferè fontibus, aut eorum aliquibus Vrſulanam hiſtoriam delibarunt, quorum nonnulli licet à nobis etiam in pauculis, vt tempore, vel alijs quibuſdã minutis quæſtionibus diſſideant, rem ipſam tamen & narrationis noſtræ capita defenderunt, vt Lectori cuilibet liberum ſit vel aduerſarijs, inſpectis eorum libro ſecundo allatis firmamentis, & teſtibus accedere; vel nobis, ſi laudandorum teſtium autoritas, & rationum momenta prioribus præponderare videantur. Ante omnia tamen adferam certa vel ſanctitatis, vel hiſtoricæ veritatis fundamenta.

CAPVT PRIMVM.

Teſtimonia duo ſanctitatis ſodalitatis Vrſulanæ.

I. TESTIMONIVM SVMMORVM PONtificum.

Approbatus cultus S. Vrſulæ. SEDES Apoſtolica (ſicut Catholici fatentur omnes) ſocietatem Vrſulanam Sanctis Martyribus accenſuit, idque ſatis ſuperque Martyrologijs, officijs diuinis, Sodalitatum Vrſulanarum inſtitutione, & reliquiarum iſtarum approbatione declarauit.

1. Martyrologio. Primò dico Martyrologijs Romanis, veteribus & recentioribus. Multa ſuis locis eorum diuerſis ſeculis vulgatorum teſtimonia protuli, vel proferã: quib. Faſti, Bedæ, Flori, Vſuardi, Wandelberti, cum pluribus alijs, de quibus infra, ſuffragãtur.

Teſto. Secundò idem teſtatum reliquit Sedes Apoſtolica feſto annuo, ritu duplici in Romana Eccleſia de vndecim millibus Virginum, per totum orbem inſtituto, quod quo ſeculo in Eccleſia cœperit, non reperi (licet paſſim ſeculo quinto, multis in locis fuerit celebratum) deprehendi tamen viguiſſe anno 1484. Romæ: Lectiones verò proprias recitatas adducam infra, quamuis cum iuſſu Tridentini Concilij

Breuiarium

Breuiarium renouaretur. Pius V. ob festorum nimiam multiplicationem, tantum decreuerit commemorationem, de quo alibi. Tertio declararunt suum de sacris Virginibus iudicium varij Pontifices, qui Sodalitates passim Vrsulanas erexerunt: nam Paulus III. circa annum 1544. in Italia; Paulus V. Coloniæ, Leodij, aliisque in locis: idem etiam religiosarum Virginum Vrsulanarum ordinem sub Regula S. Augustini instituit, & confirmauit. V. lib. 9. c. 45. Denique satis id ij etiam indicarunt, qui Sanctæ Vrsulæ, & Sodalium reliquias approbarunt: ita Bonifacius VIII. voluit, ne ea Coloniâ exportarentur, & Sixtus V. Bulla quadam eos indulgentijs ornauit, qui ipsas debito honore prosequuntur, de quo vide lib. 8. Vt in Catholicorum nemo, Sanctam Vrsulam fuisse, vel Martyrem esse audeat inficiari, imò de eo dubitare.

Sodalitatibus erectis.

Sed quid de S. Cyriaco sentiendum est? an cum etiam de Societate illa fuisse decreuerunt Pontifices? Ita videtur affirmare Sanctus Antoninus, Augustinus Triumphus, Ludouicus Gomes Episcopus, Raymundus Cardinalis, alij, qui disertè cum relatum esse in Canonem à Sede Apostolica, vt Sodalitatis illius Martyrem cum multis Canonum peritissimis alijs asseuerant. Quorum fauere sententiæ potuit ius Canonicum, cuius glossa duobus seculis & diutius idipsum asseruit, & Romani Breuiarij hac de re expressæ Lectiones, quæ præter Cyriacum etiam peregrinationem Romanam Virginum claris expresserunt verbis. ego rem illam relinquo in medio.

An Cyriacus sit in Canonē SS. relatus.

TESTIMONIVM II. QVID CIRCA SANctarum Virginum reliquias præstiterint SS. Cunibertus, VVillebrordus, Norbertus, Albertus Magnus, Archiepiscopi vel Episcopi, Item SS. Adalbertus & VVerenfridus.

ALterum testimonium petitur à viris sanctitate & doctrina illustribus, quos Deus ministros adhibuit, ad earum sacras reliquias inueniendas, vel eleuandas, & ad cultum Virginum propagandum. Primus occurrit S. Cunibertus Antistes Coloniensis, qui indicio columbæ sub sacro missæ officio S. Vrsulæ sepulcrum peruestigauit, & verosimillimus est auctor antiquissimæ historiæ Vrsulanæ, quam initio lib. 1. recitaui. Idem titulum S. Vrsulæ sepulcralem exemit cum sacro D. Martyris capite è loculo, quod publico populi cultui venerandum exposuit, ne vel de tituli, vel sacrarum reliquiarum veritate dubitarent posteri, quas sanctissimus iuxta, & doctissimus Episcopus claro die columbæ indicio præsente, & teste miraculi populo reperisset. Eiusdem tempore S. Audoënus Rhotomagensium antistes Coloniam venit, & sacras Diuorum reliquias ibi reconditas piè deueneratus est: quis dubitet quin & S. Vrsulam primariam tunc post Deiparam Diuam tutelarem ciuitatis? vti SS. Elon, & Florianus Rex cum omni comitatu eodem profectus Martyrio est coronatus.

S. Cunibert' cultor S. Vrsulæ & eleuator.

Postea Deus sanctissimos triumuiros excitauit, SS. Willebrordum, Adalbertum, & Werenfridum, qui S. Cuneræ vnius de Sodalitate Vrsulana Virg. & Martyris miracula iuratis auditis testibus confirmarent, eandemque publicitus colendam proponerent. Cum enim Diuam istam Deus maioribus quotidie prodigijs decoraret, & fama exciti finitimi passim ad sacrum confluerēt tumulū. Rhenenses pro sua in Virginē religione S. Willebrordū adiêre oratū, vt suam cōferret operā ad Martyris illius, quā Deus tot signis nobilitaret, solennitatē instituendā, quod vt promtius vir S. exsequeretur, voluit Deus eū antea iactari fluctibus in summo naufragij discrimine, quod tamē S. Cuneræ beneficio superauit, vt eo studiosius incūberet in virginis illius honorē promouendū, id verò cumulatè præstitit, quādo accepta prius fidorū testium depositione, vitæ illius seriē, Martyrij genus, ac tēpus, miraculorum

S. VVillebrord' eleuat S. Cuneram.

veritatem

veritatem cum Sancto Adalberto & VVerenfrido socijs excussit, & approbatis tum repertas sacras exuuias solenni pompa, & cultu religioso leuauit, cunctisque proposuit honorandas, ac duo decreuit festa illius annua celebritate peragenda; alterum ipso SS. Simonis & Iudæ Martyrij die; alterum duodecimo Iunij, quo detectæ reliquiæ à Sanctis illis triumuiris fuerunt eleuatæ. Ita videtur ea, quæ nunc exstat S. Cuneræ vita, tunc à S. VVillebrordo, vel eius imperio ab æquali conscripta, vt in officijs diuinis more iam tum recepto cantaretur, sicut eandem ad 12. Iunij recitat Breuiarium Vltraiectinum, vt inde grauissimum peti debeat, itineris Romani testimonium, quod vita S. Cuneræ ita disertè struit: Eam si non scripsit, certè examinare, & approbare debuit, qui duo ei festa constituit, & vt Martyrem colendam esse pronunciauit.

Vita S. Adalberti.

Fuit autem S. Adalbertus, socius S. VVillebrordi F. Regis Deirorum, qui spreto regali solio, nudus nudum secutus Christum est, & ita virtute eminuit, vt cum S. Egbertus in Anglia duodecim exquireret viros spiritu, & virtute Apostolica insignes, quos ad Frisones conuertendos ablegaret: hunc Leuitam reliquis vndecim Presbyteris censuerit adiungendum, qui Anno 690. prosperis vsi ventis cum Traiectum appulissent, primum Ecclesiæ Vltraiectinæ Archidiaconum eum postea renunciarunt, sed post multorum gentilium conuersionem, & vitam eximia Sanctitatis laude traductam, plurimis prodigijs clarissimus, Egmondæ in Kenemaria conditus est. Vide Molanum in Indiculo sanctorum Belgij. idem de VVerenfrido habet. Cum S. VVillebrordus vna cum S. VVerenfrido Traiectum peruenisset; cœpit in loco, qui Medenblick dicitur, & Durenstadij sementem fidei iacere: postea S. Episcopus in medio Insulæ Batuæ duo ei loca excolenda tradidit, Elste, & VVesteruort. Est autem Elste propè Neomagum: VVesteruort ex opposito Arnhemij in Geldria. Cumque vtroque loco populum omnem Christo aggregasset, innumeris à DEO miraculis illustratus, decessit in VVesteruort, sed in Elst magno prodigio tumulatus est, erecta ibi Ecclesia Collegiata; Solent ibidem morbo articulari lancinati remedium inuenire.

Molan. in indic. 88. Belgij. Vita S. VVerenfridi.

Ab his triumuiris Sanctissimis, natione Britannis, videtur Beda coæuus de Vrsulanâ sodalitate edoctus esse, eamque ideo primus in ephemerides retulisse.

S. Norbertus Archiepisc. eleuat Virg. Vrsulanã.

Post quatuor secula S. Norbertus, Archiepiscopus Magdeburgensis Coloniam profectus est, vt sacras reliquias exposceret, cœlites fauentes habuit. Quando Virgo quædam per quietem illi visa, nomen & sepulturæ suæ locum indicauit; vnde magno ditatus thesauro reliquiarum Sanctæ Vrsulæ Sodalium, eo suum ordinem, iam tum orientem opulentauit, & cultum Societatis huius transmisit ad posteros, vt eius semper religio fuerit addictissima venerationi Sanctarum Virginum propagandæ. Fuerunt quidem non ita multo post Sanctum Norbertum, multa millia corporum Martyrum reperta, & tituli eorum diuinitus per S. Elisabetham explicati, ac ea, quæ dubia remanserant à B. Hermanno discussa, ne tamen doctissimis etiam viris scrupulus ambigendi relinqueretur, ipso B. Alberto M. tempore illustrem, & prodigiosam S. Cordulæ inuentionem celebrare Deus voluit, eumque adhibere testem, vt titulorum veritas, miraculorum certitudo, & multitudo visorum cælestium euidentia tali teste, scientiarum omnium miraculo, confirmaretur. Indeque seculo eodem ordinis illius viri doctissimi, & Episcopi, Cantipratanus, Iacobus de Voragine, Martinus Polonus, præter Belluacensem Vrsulanam historiam, & iter Romanum cum Cyriaco Papa defendenda susceperunt.

B. Albert. M. S. Cordulam.

Omitto viros alios omnium ferè Religiosorum Ordinum lumina, Virginesque sanctissimas, cultores eximios huius S. Sodalitatis, qui luculentum Vrsulanæ historiæ, & sanctitatis Virginum suo cultu & prodigiosis per hos sanctos Martyres obtentis impetrationibus testimonium reliquerunt, quorum diuinas prænotiones, colendi modos, cælestia visa, libro IX. fusè prosecutus sum, eò remitto Lectorem.

Ita San-

Ita Sanctitate Virginum Vrsulanarum tam Sedis Apostolicæ iudicio, quam sanctissimorum, & doctissimorum virorum cultu religioso explorata, ante quam externa proferam diuersorum autorum historiæ nostræ testimonia; præmittam certa quædam omnis historicæ narrationis firmamenta, iam inde ab ipso martyrij tempore, quantum fieri poterit repetita, è traditionibus, vestigijs & titulis depromta: quibus omnibus ferè seculis viri grauissimi subscripsère: quæ etiam DEVS cœlestibus oraculis confirmauit, iurati septuaginta testes roborarunt: quin & præcipuæ Diœceses Europæ, eandem narrationem susceperunt. Ordior à traditionibus.

CAPVT II.

Traditiones vndecim diuersorum ferè locorum de historia Vrsulana.

Traditio longè pluris omni priuatâ, testis alias grauissimi, autoritate facienda est: hæc enim vnius tantum hominis, ac sæpius exteri fide nititur, ea referentis, quæ fama solum, & auditione percepit; illa multorum millium hominum, non eorum tantum, qui supersunt; sed qui multis retrò seculis locum incoluerunt fida à maioribus, testibus ferè oculatis, accepta narratione solidatur: vt difficillimum sit tot seculorum superiorum loci inquilinis refragari, dummodo certa sit, constans & immutata, doctissimorum etiam virorum, non vana paucorum & imperitorum persuasio: producam vndecim ferè locorum consonas traditiones: quibus Rhenana nauigatio, Romanum iter, & locus Martyrij confirmantur. Atque hæc prima iure censeri debet, & certissima notitia talis martyrij: vnde veritas eius sincera, & incorrupta peti possit: vt malè quidam, vel à Wandelberti, vel S. Cuniberti æuo, nec altius putarint esse repetendam.

Traditio à nũ in probando vis & efficacia.

Prima Traditio Tilensium in Batauia, & Britannorum, de nauigatione Rhenana.

Quod si huius modo supersint obscuriora vestigia, certè ante mille annos, fama rei gestę exstabat clarissima, eiusque meminit sermo vetustissimus, tunc vt suspicor exaratus, quem cap. 8. test. 7. totum recitabo: *Plures autem vigilantius rerum ordinem intuentes, Britanniam Insulam huius Deo notæ multitudinis genitricem, & nutricem pariter exstitisse, in qua sententia concordant procul dubio, & hi, qui sanctum agmen misisse dicuntur, & qui se suscepisse magnopere gratulantur: horum etiam medij conuenientissimis hoc ipsum adstruunt signorum indicijs: apud quos plæraque loca sanctis his cernuntur honorata simul & illustrata reliquijs: nam & in Batauia, quam Rhenus bicornis circumfluendo Insulam facit sedem fundasse, ibidemque aliquamdiu remansisse referuntur.* hæc sermo ille vetustissimus: ante historiam Cunibertinam vulgatus.

II. Traditio Coloniensium de Sanctis Sigillinde & Quirillo.

Hanc loci Archæa, & sacrarium Coloniense fol. 257. prolixè memorant: nam S. Sigillindis Regiæ stirpis natione Britanna multo ante Sanctæ Vrsulæ Coloniam aduentum eo se contulit, & in suburbano S. Magdalenæ Sacello, cum Quirillo sacerdote, quo à sacris vtebatur, Deo militauit; ibidem edocta cœlitus, & de vndecim millium Virginum peregrinatione, & de martyrio eo loci subeundo, quibus vt se comitem iungeret, iussa diuinitus est.

Sacrarium Colon. fol. 257.

III. Tra-

III. Traditio Lucensium de Apostolicâ Legatione S.Foilani, & Martyrio eius Coloniæ cum S.Vrsula tolerato.

Ex monimentis & tabulis Ecclesiasticis Lucensium, quæ laudat ita Ferrarius ad 21. Octobris eam adducit: *Foilanus 4. Episcopus Lucensis, eximiâ sanctitate refulsit, qui à Pontifice Romano, cum Simplicio Episcopo Coloniam Agrippinam missus, ibi post multa incommoda, quæ passus est, demum martyrio pro fidei defensione coronatus est, 12 Kal. Nouembr. qua die Vrsula Virgo cum sociabus virginibus ab Hunnis martyrium ibidem passa est.*

Ferrarius 21. Octo.

IV. Traditio Basileensium de S. Pantulo Protoepiscopo Coloniæ coronato.

Post Pantaleonem, & Stumphium Vrstisius in Epitome Basileensium rerum, hæc de eo narrat: *Quod si etiam Pantuli tempus non fallit, quem Basileensium πρωτοεπίσκοπον An. 238. in viuis communis habet persuasio: vniuersi quidem pastoralem ipsius curam D. Vrsulæ peregrinationi coniungunt, cumq; simul Martyrij lauream accepisse referunt.*

Vrstisius in epitome Basil. c. 6.

V. Traditio propè Basileam de S. Christianæ morte.

Illam etiam Vrstisius licet hæreticus, ita describit: *Cum illa Basileæ vitam cum morte commutasset, loco eam moueri non potuisse, donec iuuencæ duæ, quarum colla iuga nulla sensissent, loculo illius auecto quiete suâ humandi corporis locum designassent. Visitur adhuc edito montis iugo sacellum eius, quo iuuencas istas feretrum pertraxisse fama scriptisque innotuit.*

VI. Traditio Rheinfeldici Comitatus, & Diœcesis Constantiensis, de tribus virginibus in Eichsel funeratis.

Addit ibidem Vrstisius: *Ferunt de grege isto itineris difficultate multas absumtas esse, è quibus Virgines tres Cunegundis, VVibrandis, & Mechtundis Eichseliæ, Comitatus Rhinfeldici pago tumulatas, apud Rauracos obijsse volunt. Christianam Basileæ, & Aureliam Argentinæ.*

VII. Traditio Argentinensium, & Alsatarum de S. Aurelia.

De S. Aurelia hæc tradit Chronicon Alsatiæ Bernardi Hertzog: *S. Aurelia vna ex numero vndecim millium Virginum, quæ Basileâ secundo Rheno nauigans in vis Argentorati decessit, & sepulta est.*

Bernardus Hertzog in Chronico Alsatiæ.

VIII. Traditio eorundem Argentinensium, & Alsatarum de S. Aureliæ tribus Sodalibus.

Hanc à loci commendatore S. Ioannis acceptam, lib 7. cap. 31. recenseo: nam tres Virgines incorruptæ repertæ in D. Petri Senioris Ecclesia cum titulo, qui nomina singularum exprimebat, & indicabat, eas à S. Vrsulâ febrienti S. Aureliæ relictas, ibidemque diu superstites castam & solitariam degisse vitam. Potuit ea inscriptio senescentem, & penè sepultam de istis virginibus memoriam, & traditionem refricare, & redintegrare.

IX. Coloniensium de nece tot millium Virginum ibi patrata.

Tam certum id habent, quam quod certissimum: qui ideo insignibus Ciuitatis in candicanti campo vndecim guttas sanguineas fluentes depingunt tribus subiectas coronis, indices sanguinis virginei, ibi tam copiosè profusi, ne possessione talis Martyrij deturbentur, de hoc videri D. Binius potest.

Binius to. 1. Concil. in Concil. Colon.

X. Traditio Rhenensium de S. Cunera Colonia Rhenam traducta.

Eam lectiones Breuiarij Vltraiectini, quæ hodie leguntur, ita referunt: *Cunera cum S. Vrsula, eiusque Sodalitate Britannica apud Coloniam Agrippinam morti destinata, per Radbodum Rhenensium Regulum periculo eximitur.*

XI. Tra-

XI. *Traditio, de lite suburbanarum Virginum collis Magdalenai, & Vrsulanarum.*

Huius Sacrarium Coloniense & Archæa Machabæitica fusius meminerunt, vtri scilicet loco potius Vrsulani agri nomen conueniret: hæc de lite traditio prioribus allatis decem posterior est annis ferè ducentis, cum ea disceptatio post Attilana tempora templo S. Magdalenæ circa annum Domini 470. ampliato cœperit, quando consecratio eius per septingentos impedita annos est, Vrsulanis Virginibus intercedentibus, ne ei nomen vndecim millium Virginum tribueretur.

Sacrarium Col. fol. 159

Traditiones illæ vndecim locorum ferè diuersorum inter se aptæ: & quoad Martyrij locum, tempus, & personarum varietatem consentientes, euincere videntur, veritatem nostræ narrationis, nouitio, si ei comparetur, Galfridi commento (quod cum autore post Annum 1150. natum est) nec comparandam esse.

CAPVT III.

Vestigia locorum 30 ferè testata.

HOc addunt virium traditioni vestigia, quod rem ipsam posteris in signo, vestigio, vel effectu aliquo, & spectatorum oculis subijciant, ac demonstrent, vt Philosophi docent à posteriori, vt liceat causam ipsam in effectis quodammodo contemplari. Quis neget Olìueto monti à Christo impressa vestigia maius adferre peregrinis fidei argumentum, quam traditionem inquilinorum? ipsam etiam Cæsar Augustanam columnam, è qua S. Iacobum Deipara fuit allocuta, quam populorum istorum solam constantem attestationem? Pauca è multis adferam tam in locis Catholicorum, quam Acatholicorum ad memoriam rei sempiternam impressa indicia, quibus perspicuè Romanum iter, & locus martyrij declaratur.

Vestigia certiora traditionibus.

I. *Coloniæ profectionis Romanæ.*

Inter Parœcias Coloniensis Ciuitatis vetustissimas iure censetur ea, quæ à S. Petro nominatur. Constat ibidem loci, vel propè, ædem sacram à S. Materno Deo dedicatam, Cathedralem stetisse Diœcesis Ecclesiam: In eadem Parochia, quæ antiquæ Agrippinensium vrbis pomerio comprehensa erat, vicus est, quem stellatum vocant, in quo domus monstratur hodieque, diuersorium S. Vrsulæ, quæ dum Romam Virgines contenderent, hic vt ad locum sat vicinum Ecclesiæ primariæ diuertit: attuli testimonium Parochi loci l. 4. c. 1.

II. *Allata Româ SS. Apostolorum reliquia, cum cistula.*

Arca superest eburnea, lamellis argenteis vestita, quam cum ceteris D. Vrsulæ cimelijs SS. Apostolorum, vt constans habet vulgi traditio, decorant reliquiæ, donum sedis Apostolicæ S. Vrsulæ tributum.

Vestigia duo Basileæ aduentus SS. Virginum.

Beatus Rhenanus autor est *Ostendi Basileæ gradus, quibus S. Vrsula ad templum adscenderit, quod nunc à S. Martino nomen habet*, addit in epitome Basileensis historiæ Vrstisius *domum monstrari cum S. Vrsulæ effigie*, in qua perhibetur fuisse diuersata.

Rhenanus l. 1. rerum Germ. Vrstisius c. 6.

Vestigia in comitatu Rheinfeldensi quinque circa obitum, & sepulturam trium Virginum Eichselensium.

De his tribus virginibus testis iuratus quartus, alijque complures ita deponunt: 1. *quod locus*, 2. *quod via ibidem adhuc habeat nomen, quod dicatur fossa beatarum Virginum*. 3. Exstat villa Ropertwyl, in qua defunctæ sunt Virgines, vt testis 30. Ioannes villæ inquilinus adstruit: 4. & *fontem Virginum* ait, ab earum vnâ baculo terra percussa, cum sitirent, excitatum, qui hodieque scaturiat: 5. in lectione nona de ijsdem additur. *Erat præterea limpidissimus, & vsque hodie manans fons in consinio locelli, in quo Virgines conquiescunt, qui ante harum Virginum SS. aduentum, quia solitudo erat, tot venenatis exuberabat animalibus, vt nulli hominibus vsui esset aptus: qui post earum illuc mansionem ita cunctis vsualis effectus est, vt vermibus in lapides conuersis omni sit sitienti potabilis.* Vidi in Carthusia Coloniensi lapidem pugni minoris crassitie turbinatum, quem è loco propè fontem Ioannes à Leydis secum tulit: eius exterior facies cochleæ maioris speciem, vel serpentis turbinis in morem se girantis ac conuoluentis effigiem exhibet.

Quinque vestigia prope Basileam è S. Christianæ obitu.

De S. Christiana testis 42. & 43. iurati deponunt præter complures alios, 1. Quod exierit nauem prope rubeam domum, vbi sit monasteriū S. Pauli. 2. venerit ad quendam agri locum inter villas *VVilen* & *Krentzach*. (vterque locus monstratur, plures enim testium, vt è processu iudiciali patet, ijs è locis prodierunt) 3 locus in quo obierit in campo hodie lectus S. Christianæ appellatur. 4 *mons per quem corpus ducebatur se aperuerit, & fuerit iter ijs factum diuina potentia sic, vt hodieadhuc vallis existat, &* 5 *habeat eadem vallis nomen, quod dicatur via S.Christiana*, quam plerique testium vti & priores, vocant de societate vndecim millium Virginum.

Tria Argentinæ vestigia reditus.

Argentinæ monstratur Rheni brachium, & locus Calthau nominatus, vbi febriens appulit S. Aurelia. 2 locus mortis, & sepulturæ templo iam decoratus. 3 locus alter sepulturæ, in quo tres repertæ sociæ cum nominibus: quæ morienti solatio fuêre, ei officio à S. Vrsula destinatæ.

Quatuor Coloniæ martyrij ibi tolerati vestigia.

Primò collis Greesberg, vt constat ad milliare vsque versus Aquilonem olim nominatū, & modò etiā sic vocant, exinde cœpit in parte suprema & decliuitate Rhenū versus Vrsulanus ager appellari: 2 vicus sanguinis hodie ostēditur, qui eū per decuexam collis partem & per portam sanguinis in Rhenum exonerauit. 3 Superest puteus glebis adhuc purpureis repletus, in quem concretus cum cespitibus cruentatis sanguis fuit congestus. 4 Antri locus ostenditur, in quo in colle Magdalenæo S. Quirillus delituit: & ipse cum S. Sigillinde conditus tempore funerationis Vrsulanæ, mutilaque SS. martyrum membra à corpora diuulsa (quorum plurima supersunt apud Machabæitas) collecta & tumulata. Est in Machabæitarum Ecclesia funeratio tota pictoris peritissimi manu delineata, cum hac epigraphe *sacrum eorundem sanguinem, huic Magdalenæ quondam sacello infusum reuerenter colunto*: hanc & similes permultas elegantes huius templi inscriptiones putatur Erasmus Roterodamensis, cum hic degeret, conscripsisse.

Tria sponsi simul martyrio coronati indicia.

Primò sepulcrum è lapide magnum & peruetustum Regis sponsi inscriptione & imagine decoratum. *Secundo* titulus sepulcralis vti è lapide exscriptus est. *Tertio* poculum, quo vti in mensa consueuerat, ouum scilicet Struthionis argento cælatum vndique, cum gentilitijs eius insignibus, & varijs emblematis.

Vrsu-

Vrsulæ casa & sepulta vestigia.

1 Sepulcrum S. Vrsulæ reliquis omnibus venustius & politius. *2* Annulus Matrimonij castissimi Moguntiæ celebrati. *3* Cingulum quo vti consueuit candida è bysso, quod modo in Abbatia Tuitiensi adseruatur. *4* Cistulæ eius aliquot eburneæ, in quibus ipse repertus annulus cum Romanis reliquijs. *5* Sagitta, quâ brachium ei transfixum à Tyranno. *6* Amalphi in Italia sanguis eiusdem sanctissimæ Martyris piè colitur, qui quotannis die anniuersario Martyrij solet ebullire: hunc in sepulcro tempore S. Cuniberti An. 645. circiter, vel An. 646. inuentum in ampulla suspicor: nam & in aliarum Virginum tumulis cespites cruentati vel testa cum sanguine deposita fuit, quando discerni proprius ab aliorum sanguine potuit, vt de S. Odilia, & de S. Gereone dixi alibi: quæ sanè potuissent ægrè tam distincta cum plurimis etiam alijs Societatis huius Martyribus reperiri, si ad 30 milliaria fuissent Coloniam cum loculis deportata. Similia de S. Cunera dici possent, cuius superant gentilitia insignia familiæ, mappa qua strangulata, tumuli locus templo decoratus. Hæc mihi scribenti, & loca ipsa per me, vel inquilinos inspicienti occurrere vestigia, quorum si quædam minutiora videantur, coniuncta tamen alijs, vt grana quæque in aceruo, & nocte in magna distantia minimorum etiam luminum multitudo, singulis vim suam exerentibus, eminus in eâ societate conspicua redduntur: quorum cū nullum vel leuissimum vsquam terrarum exstet pro Galfredi, vel aliorū narratione, nemo non videt sententiam nostram longè recentibus esse solidiorem.

CAPVT IV.

Tituli sepulcrales 12. testes veritatis historicæ.

NEscio quod excellentius testimonium reconditæ veritatis talibus titulis; ipsis ego vestigijs præfero: nam & autoritatem à coæuis amicis habēt; & in loculis integra & incorrupta fide velut archæo sacerrimo tuto custodiuntur: præsertim cum ijsdem traditio loci, vestigiaque suffragantur: duodecim hic è superioribus repeto, qui profectionem Romanam vel Martyrij locum adstruunt.

S. Gerasina, quæ duxit S. Virgines.

S. Lucia, quæ fuit ductrix Virginum à Basilea Romam vsque.

S. Pantulus, Episcopus Basileensis Virgines sacras cum gaudio susceptas Romam perduxit, inde reuersus Coloniam peruenit, ibidemq́, cum eis Martyrium suscepit.

S. Cyriacus Papa Romanus, qui cum gaudio suscepit sacras Virgines & cum ijsdem reuersus Martyrium suscepit.

S. Polocronius, qui missus fuit à Roma cum sanctis Virginibus.

S. Foilanus Lucensis Episcopus veniens ab Apostolica sede missus, hoc in loco fuit occisus, & cum istis sanctis Virginibus est sepultus, & ferro peremtus.

S. Sulpitius Rauennensis Episcopus.

S. Marinus Mediolanensis 6. qui veniebat de Roma cum sacris Virginibus.

S. Maromius Episcopus Nouariensis & Cardinalis.

S. Vincentius presbyter Cardinalis.

S. Claudius Spoletanus.

S. Vrsmarus Episcopus de monte Iurano.

CAPVT V.

Octo testes veritatis horum titulorum.

VT fraudis absit omnis suspicio, laudabo testes octo idoneos, qui clarè fatentur eos An. 1156. cum sepulcra Virginum plurima panderentur, lapidibus incisos, in tumbis repertos esse.

I. Gerlacus Abbas Tuitiensis, qui manibus suis eduxit. Is in libro tunc Tuitij in membrana conscripto, hæc de se fatetur.

Quorum nomina vel titulos in eorum sepulcris inuentos, & in Archiuis eiusdem Ecclesiæ reconditos, ad posterorum notitiam idcircò schedulis & apicibus dignum duximus adnotari, quia deuotionem sanctorum Martyrum, quos præter opinionem cunctorum viuentium oculis nostris transferri vidimus, & quorum insuper corpora, vel titulos è tumulis manibus nostris eruimus, arctius posterorum memoriæ commendare curamus. Singillatim ergo singulorum titulos, vt in lapidibus cum eis inuentis exaratum esse perspicitur, incipientes à maioribus, hoc ordine digessimus.

II. & III. Harbernus Abbas successor Gerlaci, testis item oculatus, & qui transcripsit Theodoricus Aedituus.

Claruit doctrina inter suos Theodoricus autor Chronici, quod exstat Tuitij: qui manu sua descripsit titulos, & omnia accuratè tam Gerlaci, quam Harberni ætate circa inuentionem reliquiarum Vrsulanarum in commentarios retulit: is igitur cum Harberno oculatus testis, post titulos ab Harberno eductos subdit. *O quam mirabilis adhuc* (DEVS) *in sanctis tuis exsistis: qui sicut in primordio mundi de tenebris lucem, & posthæc in homine apparens de tenebris errorum, & infidelitatis lumen fidei, & veritatis splendere fecisti: sic nunc absconsa reuelans, eos, qui hactenus erant ignoti, cum titulorum & nominum ipsorum testimonio, ad hominum salutem mundo innotescere voluisti.*

IV. & V. S. Elisabetha, & qui dictantis verba excepit titulosq́; vidit, Egbertus Abbas aui sui eruditissimus.

Non refero verba huius, vt diuina oracula, de quibus lib. 7. sed vt humana fide relata de ijs, quæ eo tempore contigerunt ex libro, quem Egbertus manu sua exarauit, DEVM initio libri contestatus, nihil se addere vel demere, nisi quod ore dictantis excepisset.

Ex 4. capite ita S. Elisabeth de titulorum eodem anno & præcedente inuentione facta loquitur. *In tempore eodem, quo prædicti duo Martyres inuenti sunt, reperti sunt inter sepulturas Virginum multa corpora SS. Episcoporum, atque aliorum magnorum virorum, erantq́; in monimentis singulorum repositi lapides, habentes titulos sibi inscriptos, ex quibus dignoscebantur, qui, aut vnde fuissent, horum præcipuos, & maximè notabiles transmisit ad nos ex supradicta vrbe præfatus Abbas, cupiens certificari, vtrum credendum esset.* Hos titulos cum viderit, legeritque Egbertus, & ex ijs descripserit in librum membraneum, qui superat, & is inter coæuos testes inuentionis titulorum venit numerandus: præsertim cum ipse Coloniæ præsens An. 1156. inuentioni fuerit, indeque S. Constantiæ corpus titulumque cum ea inuentum transtulerit Schönaugiam.

Thomas Cantipratanus Proëpiscopus Cameracensis.

Vixit is sequenti seculo post generalem illam tulorum inuentionem Coloniæ, & eo quidem, quo passim ibi similes in sepulcris tituli reperiebantur, & à B. Alberto Magno magistro suo eleuabantur: is ita scribit. *Vnde Papa Cyriacus, multi Episcopi, Reges, & reginæ, quorum nomina cum corporibus lapidibus inscripta inter tumulos sacrarum Virginum reperta sunt, & leuata.*

Tho. Cantipr. l. 2. apum c. 53. num. 6.

VII. Trithemius Abbas in Chronico Spanheimensi ad A. 1163.

His temporibus per 9. continuos annos corpora sanctarum vndecim mille Virginum, & aliorum Sanctorum, qui cum ipsis passi sunt in suburbio Coloniensis ciuitatis inuenta, & de

& de terra leuata sunt, quorum multa in Sarcophagis posita nomina, titulos, & dignitates eorum ostendebant: de quibus S. Elisabeth monialis, & magistra in Schönavv multorum nomina, & merita, & dignitates angelica reuelatione didicit.

VIII. Christophorus Brovverus A. 1156. Annal. Treuirensium.

Hoc etiam anno 1156. celebris vndecim mille S. Vrsulæ Sodalium inuentio Coloniæ celebrari cœpit: in qua cum multa ex saxo monimenta facta, tituliq́; complures illustres ex loco Martyrij in lucem proferrentur, & in ijs tum Episcoporum, tum aliorum autoritate præstantium virorum inscriptiones eruerentur.

CAPVT VI.

Titulorum & corporum veritas duodecies manifestis diuinis reuelationibus approbatur.

PLerisq́ue harum (cum euentus veritatem diuinam approbarit) nemo sanæ mẽtis fidem abrogabit, nisi omnem velit historicis res temporis sui persequentibus detrahere autoritatem.

1. Probat eos titulos S. Elisabethæ Schönaugiensis cælitus, vt putatur hausta cognitio: ita enim cap. 5. super eorũ veritate S. Verenam percontatur. *Nunquid credendum est superscriptionibus titulorum, qui in quibusdã lapidibus illic reperiuntur?* Subijcit sequentibus multis capitibus diuinam attestationem veritatis corporum, & adiunctorum titulorum, vbi 20. tituli proponũtur, approbantur, explicantur, & de sui tituli veritate, ita c. 2. loquitur S. Verena, *ita est nomen meum vt audistis: penè tamen per errorem aliter scribi debuerat: sed ipsa ego scribentem prohibui:* & cap. 9. de S. Iacobo titulorum curatore hæc habet. *Hic exhortante Cyriaco Papa, cum esset vir prudens, magnam diligentiam adhibuerat, vt sciret nomina sororum nostrarum, atque ea magna ex parte cum interemtæ essemus lapidibus inscripta, corporibus nostris adhibuit.*

Quis dictator & curator titulorũ.

2. Titulos eosdem calculo suo firmat B. Hermannus: is enim cum sub annum 1183. suam cœlitus accepisset Vrsulani martyrij cognitionem, titulosq́ue iam repertos S. Cyriaci, Episcoporum, Regumq́ue probasset, centum annis post aliæ inscriptiones funerales repertæ sunt, quæ eadem nomina, dignitates, officia, & cognationes repræsentarunt, quas tanto ante B. Hermannus vulgauerat.

3. Nominarat S. Odiliam B. Hermannus Chiliarcham, ea ter anno 1287. visa, nomen suum, & officium Chiliarchæ, sepulcrumq́ue prodidit: in quo titulus inuentus, tam B. Hermanni narrationem centum annis ante factam, quam triplicem S. Odiliæ testificationem nominis, confirmauit.

4. Idem B. Hermannus duarum meminerat SS. Cordularum; altera sub annum 1278. ter etiam visa nomen cum tumulo patefecit: ē quo simili modo nomen eductum, quadruplicem cœlestem manifestationem roborauit.

5. S. Cuniberto etiam sacris in basilica SS. Virginum operanti Columbæ cœlitus missæ volatus, & loculum S. Vrsulæ corporis, & titulum ei impositum probatissimum persuasit.

6. S. Norberto simillimè Virgo Vrsulana visa corporis capulum & nomen indicauit.

7. Nec minus S. Anastasia circa annum 1200. vel citius, nomen cum sepulturæ loco declararat, aliquot verò post annis ibidem reperta cum titulo fidem viso fecit.

8. Anno 1277. S. Basilia, Imma, & Christiana Parisijs quendam Coloniam amandarunt, enunciatis suis nominibus, & loco monimenti, quod præsente Archiepiscopo Siffrido ob raritatem visi patefactum, euentu ipso confirmauit cœleste oraculum, nominibus, vt significarant in lapidibus incisis, è tumulo sublatis.

9. Exstant in S. Vrsulæ Basilica saxea prægrandia monimenta, SS. Cleomatæ, Theomatæ, & Christantiæ, eæ tam in Thuringia, quam Coloniæ cuidam Cœnobiarchæ sæpius adstitere: nec nomina tantum sua cum loco tumulorum, sed & abditum in ijs pectinem furto sublatum indicarũt, quæ Abbas veritati congrua euentu didicit: eædem postea cum ibi negligentius colerentur ad sua Coloniam monimenta redierunt, vbi capita, quorum vnum vidi, adseruantur.

10. S. Constantia Regina nomen, & locum quietis interprete Petronilla visis cœlestibus ea ætate celebri, Dominis Ioannitis edixit, in cuius postea tumba præter nomen, signa omnia, quæ patefecerat inuenta sunt, vt ipsa inter centum pariter effossa corpora (& quamplurima suis cum nominibus & titulis adiectis) internosci potuerit.

11. Eadem internunciâ Petronilla quæsitum designato in loco S. Valeri j Regis Hispaniarum corpus, repertumque est: cuius adhuc saxeum mausoleum in S. Vrsulæ basilica perstat.

Denique, circa annum 1323. S. Maximinus quidam ex ea Sodalitate Vinitori in horto Iselburgico visus nomen, & loculum edixit, qui modo in sacello ante sacrarium in altari requiescit, vt lignei eius cancelli epigraphe sua manifestant. De his fusius suis locis actum est: hic sufficiat attigisse virorum & Regum præsentiam, ac titulorum fidem tot oraculis (præter historicam narrationem euentus talis propalam, & sæpè coram Archiepiscopis demonstrati) declarari, quibus si fidem abroges, omnem veritatis opinionem historicis adimes, qui ferè testes oculati, res coram se gestas memoriæ prodiderunt. Enimuerò si decies, & sæpius effossi tituli diuinam meruerint attestationem, quis poterit similium titulorum vicino loco eductorum, pari modo lapidi incisorum, similia narrantium, eademque Martyrij symbola continentium, fidem & autoritatem infirmare? præsertim cum omnes, qui circa autorem eorum, & temporis angustias scrupuli possunt suboriri, fusè suis sint locis exemti & explanati.

Quare si tanta fuerit hactenus iure meritissimo in Ecclesia Catholica titulorum sepulcralium autoritas, vt post eos inuentos fasti sæpius sint emendati; (vt licet ex Baronio passim obseruare) si ob eos in Hispania, qui Confessorum antea ritu colebantur, mutato diuino officio Sedis Apostolicæ decreto nunc in Martyribus numerentur (vt docet Biuarius) si ideò S. Felicis Papæ, & Martyris festum retinet Ecclesia, de quo è Martyrologio eradendo contendebat acerrimè Cardinalis Baronius, quia titulus repertus eum (quamuis in Catalogo Pontificum non habeatur) & Papam Romanum, & Martyrem nominauit; cur non hi Martyres, tot Reges, Episcopi, & Principes, habendi, quibus non tantum, vt enumeratis fauet inscriptio sepulcralis; sed etiam capitibus excepta vulnera, sinciput sagittis perforatum, cerebrum contusum vecte, craniorum partes maximæ resectæ, ossa sanguine adhuc quasi recenti rubricata, certa præbent Martyrij indicia, vt in S. Iacobo, Pantulo, Pastelasio Episcopis quotidie Coloniæ videre est. Fauent tituli iuxta positi cœlitus confirmati, dum vt ostendi, ipsi Martyres nomen suum cum loco sepulturæ prodiderunt. Probat eosdem S. Elisabeth, & B. Hermannus ac circa eos motas expediunt difficultates: suffragantur crebra prodigia, quæ talium ossa patrant indies, quorum vix quidquam in aliorum Sanctorum cadit titulos, quos iure tamen S. veneratur Ecclesia.

Coronidis loco pro fide funeralium inscriptionum stabilienda adferam perutilem ad varias, quæ in Martyrio Vrsulano quæstiones mouentur enodandas, historiam S. Eugenij Protoepiscopi Toletani, quæ mirificè præsenti conducit argumento, cam Hispani, Gallique scriptores fusè recitant. Ac primò quidem res ab Eugenio gestas in Hispania, quas Hispania tamen penitus ignorauit, tum solennem eius ex sepulcrali inscriptione cogniti translationem referam, P. Petrus Halloix Leodiensis c. 21. vitæ Dionysij Areopagitæ sic compendio narrat res ab eo patratas: *Hic Eugenius cũ in Dionysij comitatu, atque disciplinâ vim ingenij magnorũ capacis ostendisset, præclariq́; Sacerdotij sui muneris explesset, ab eo denique in Episcoporum ordinem cooptatus,*

P. Petrus Halloix c. 21. vit. S. Dionysij Areopagitæ.

cooptatus, atque in Hispaniam ablegatus est: vbi sic rem gessit, sic Ecclesia Toletana habenas rexit, vt nobilissimæ illius prouinciæ ad Christianam legem accessio illi potissimè, tanquam primo atque omnium sanctissimo Pontificis merito accepta referenda sit. Qui post, innumeram rudis populi multitudinem sancta religione imbutam, reuisendi aliquando magistri, & sermones cum eo conferendi desiderio captus in Galliam transijt; quem priusquam Parisios attigisset, occisum intellexit: Neque verò iter aut inhibuit, aut reflexit; sed vel visendi sepulcri amans, vel paris sortiendæ sortis cupidus, Lutetiam versus iter prosecutus est, neque amplius quatuor milliaribus iam distabat, cū ipse interceptus à fidei hostibus, & interfectus est. Cadauer in lacum Marcoscum proiecerunt, vbi diutissimè, imò vt nonnulli tradiderunt, annos circiter ducentos immersum delituit: sic autem repertum vulgata refert fides. Hercoldus vir nobilis, cum ex oculis grauiter laboraret, ecce illi S. Dionysius per noctem in venerandi forma senis se offerre, ac læto hilariq; vultu ita compellare: Hercolde frater, surge ex morbo sanus, & ad vicinum locum adi, condiscipuli nostri Eugenij corpus illic require, ac honestè sepeli. Verum id omnibus perquam mirum, tam integrum illud, tam recens reperiri, atq; si illo die & non ducentis annis antè fuisset neci datum.

S. Eugenij martyrium.

Reuelatio de corpore.

Translationem eius in Hispaniam ita describit Ribadineira in flore sanctorum, ad 15. Nouēbris. *Postea tamen quā Remo(* Raymundū vocat Mariana*) Toletanus creatus Præsul est, Papa Eugenius, Remis in Gallia concilium Oecumenicum celebrauit, ad hoc etiā prædictus Remo profectus, & ad S. Dionisij diuersus, in sacello eiusdem legit hunc titulum.*

Translatio. Ribadeneira ad 15. Nouembri.

HIC SITVS EST S. EVGENIVS MARTYR PRIMVS TOLETANVS EPISCOPVS.

Superscriptio.

Hunc titulum admiratus est, quod in Hispania non exstaret huiusce rei memoria, aut notitia vlla, propter vastitatem regno huic à Mauris illatam, cumq; diligentius in hoc cœnobio super rebus à viro sancto gestis indagasset, huius historiæ, quam modò retulimus veritatem cognouit.

Finito Concilio retulit ad Alphonsum Regem Hispaniæ Remo, quod in S. Dionysij repererat, vt in Ecclesia Toletana festo memoria eius cultu celebraretur, & à tota ciuitate veneraretur ille, qui primus fuerat eius Pastor & Præsul. Obtinuit Alphonsus Rex à Luduico 7. Galliæ Rege genero suo S. Eugenij brachium, quod Alphonsus Rex eiusque Filij maxima pietate, & humilitate suismet humeris Anno 1156. detulere pretiosissimum Toletanæ Ecclesiæ donum, vbi hodieq; in sacrario adseruatur. Anno 1565. Philippo 2. Hispanijs moderante, à Carolo 9. Galliarum Rege corpus S. Eugenij Toletani impetrarunt, per D. Petrum Madrichæ tunc Toletanum Canonicum, postea Societatis IESV *religiosum: quando præter aliam pompam translationis, & apparatum incomparabilem, Rex ipse Catholicus(* ait Petrus Halloix*) incredibili succensus pietate, oneri subire, & humeros supponere, atque in pristinam Toletanam sedem tanto post interuallo velut reducem Episcopum sanctissimum & Martyrem gloriosissimum reuehere pro magno honore, & voluptate habuit.* Succollatores reliquos addit Ribadeneira Carolum filium Philippi 2. Rudolphum postea Imperatorem, & Ernestum Archiduces Austriæ, Maximiliani Imperatoris filios, cognatos Philippi Regis, qui omnes capulum, quo S. Eugenij corpus seruabatur, religiosè deportarunt.

1. Translatio brachij.

Reges baiuli.

2. Translatio totius corporis.

Potuitne maior in terris honor à mortalibus S. Eugenio adhiberi? cuius sola causa fuit prima non titulus sepulcro conditus, sed superscriptionis lectio, de cuius veritate nunquam nec qui legit primus Raymundus Archiepiscopus Toletanus, nec Alphonsus Rex, vel Philippus 2. ac Rudolphus Imperator dubitarunt; nec adhuc dubitant Ecclesiæ Hispaniæ, quæ maxima solennitate festum illud quotannis peragunt, sola moti superscriptione tumuli, quam loci traditio confirmabat, quis dubitandū igitur de titulis tot varijs in tumulis, eodem A. 1156. repertis existimet, qui & crebris ipsorum Sanctorum visis, nomenque tituli confirmantibus, & S. Elisabethæ, ac B. Hermanni attestationibus, & veteri Vrsulana historia, populorumque diuersorum traditionibus, & ipsis locorum vestigijs stabiliuntur? Quis ambigat Cyriacum fuisse Romanum Episcopum, vel Vicarium saltem, Pantulum Basileensem, Marinum Mediolanensem Præsulem: quod si fasti eorum non meminerunt, vastationi locorum id tribuendum est: vnde non tam vbi Episcopi rexerant Ecclesias, quam vbi pro Christo mortem oppetiere, Martyrij veritas est repetenda,

Comparatio titulorum Vrsulanorum cum hoc.

15. Nouemb. quãdo Eugenij Protoepiscopi Toletani non Hispani;sed Galli, apud quos decessit, memoriam conseruarunt;ideò merito Toletani iam Pontificum suorum catalogũ ex inscriptione tumuli emendarunt: Successere in loculum S. Eugenij tres Virgines Vrsulanæ, SS. Panefridis, Secunda & Sabaria, vt Gallic. Martyr. testatur, quæ ibi religiosè translato iam alio S. Eugenio honorantur.

CAPVT VII.

Corpora sanctorum istorum Martyrum, præsertim Virorum, & sepulcra eorum historiæ fidem attestantur.

IOuem, Iunonem, Saturnum, quos in Dijs habebat stulta gentilitas, primi Christiani è sepulcris eorum demonstrabant fuisse homines; nec quid reponerent, argumenti euidentia conuicti, reperiebant Ethnici: firmius tamen ex ipso cadauere sumitur argumentum: quando vel ipsa relicta supersunt corporis ossa, quæ pars est altera, quâ hominis natura conflatur & coagmentatur.

Ipsa igitur, quæ monstrantur ossa sanctorum Martyrum, Episcopum, Regum & virorum Principum, narrationis Vrsulanæ veritatem attestantur, quando vix locum Galliæ, Germaniæ, vel Italiæ Virgines transierunt, dum Romam contenderent, cuius non aliquot inquilinos; præsertim verò Præsules, & nobilissimum quemque ad Martyrij societatem raro virtutum odore pellexerint; quorum virorum adhuc sacræ exuuiæ & sepulcra monstrantur hodie, & in plerisque cranijs exceptæ sagittæ, vulnera, contusionesque eminent.

Nec ambigendum, quin luculenta Pontificatus signa Christi fideles in saxeis illis mausoleis incluserint cum titulo; quod iam tum receptum erat apud Christianos, vt ipse cultus corporis incorruptus fidem titulo fecerit sepulcrali. Certè eodem seculo, quo S. Vrsula, pariter S. Gereon cæsus est; eodem similiter, quo ipsa S. Vrsula, & millena aliquot Virginum corpora reperta, & ipse S. Gereon octingentis iam euolutis annis à S. Norberto detectus est; chlamyde purpurea limbis auro prætextis coopertus, hasta armatus, capillis & carne, vt videbatur, incorrupta, licet ad motum, & contactum corporis statim defluxerit. Sic ex Sodalitate Vrsulana corpora visuntur quædam, capitaque capillis, carne, & cute vestita: superant vestes quarundam incorruptæ, vela, cingula, tegmina reticulata, quibus potuit inscriptio, conformis cuiusque indumentis, calicibus, vel infulis adiectis, tumulo condita roborari. Titulorum veritatem virorum præsertim, diuinum oraculum, tam S. Elisabethæ, quam B. Hermanno redditum comprobauit; & hoc quidem multos etiam virorum titulos adhuc terra obrutos mundo declarauit: ipsi postea viri Sancti, vt Valerius Rex, S. Martialis, S. Maximinus nomina, tumulos, & corpora sua indicarunt: Alij vt S. Cæsarius, & Adrianus sua ab alijs inuentis corporibus distinxère: sæpè etiam S. Elisabethæ; semel autem B. Hermanno infulati Præsules; coronati Reges, in altera sodalitatis acie se spectandos obtulêre, vt de corporum veritate talium Episcoporum non liceat dubitare.

Vnde iam à quingentis ferè annis merito S. Cyriacus Pontifex Coloniæ; S. Pantulus, Basileæ; alij in alijs Germaniæ, Belgij, & Franciæ locis Episcopi sodalitatis Vrsulanæ diuinis officijs honorantur: ita Tuitij Harbernus Abbas A. 1163. decreuit, vt S. Cyriacus Pontifex Romanus 4. Kalendas Maij à Cœnobitis solenni officio coleretur, ob aliquas eius reliquias eò transportatas. Et tam Catholici, quã Acatholici Basileensis adstruunt, die 12. Octobris S. Pantuli festum quotannis solenni ceremonia celebratum.

Adhæc Coloniæ passim S. Cyriacus multis seculis mitra Pontificali (quod regnũ vocãt) sculpitur, pingitur, cælatur: vt & eundem sepulcralis exhibet effigies: aliorũ saxea monimenta tiaris conspicuos, alios coronis, & sceptris insignes tumuli repræsentant.

Et

Et rectè quidem, quando præcipui Canonum interpretes, Historici, Theologi, & Diœceses Europæ quamplurimæ, tot humanis, diuinisque attestationibus permoti, hos sanctos Præsules, Reges, & Principes viros in officijs diuinis sodalitati Vrsulanæ adnumerarunt: vt si non temerarium, certè periculosum sit, velle de talium virorum martyrio, totius penè orbis cōsensu multis seculis recepto & veritate ipsarum reliquiarum, quingentis propè annis religiose cultarum, mouere quæstionem. Ita non leue ducitur Vrsulanæ historiæ, præsertim verò peregrinationis Romanæ à tot Episcoporum & Regum corporibus & sepulcris argumentum.

Hactenus Vrsulanæ sodalitatis corpora, vulnera, plagas acceptas, sepulcra, titulos, & in tumulis reperta necis instrumēta volui penitius proponere inspiciēda, quo possit de facti veritate sincerior ferri sententia, congruenter legibus Prætori latis, & obseruandis ante, quā de homicidio facto cognoscat, & statuat: iubetur enim inspicere cadauer, plagas inflictas lustrare, sceleris patrati relicta instrumenta perscrutari, tum verò quo certius exploret facti veritatem, testes audire iuratos, sed idoneos, & de sensu, siue oculatos, siue auritos: ij, si nequeant haberi, famæ multum tribuitur, signis, indicijs & vestigijs, vt moralis ipsius facti euidentia præeat sententiam criminis capitalem.

Iuridica demonstratio veritatis Vrsulanæ historiæ.

De facto quæritur in Vrsulano martyrio: vidimus interna, quæ haberi potuerunt argumenta, corpora lustrauimus, luculenta cranijs excepta vulnera, fronti, verticique sagittas infixas inspeximus, vestigia peregrinationis & historiæ, quæ Coloniæ, Argentinæ, Basileæ, vel in Italia superant, obiuimus. Adhæc oculati testes tam signatis tabulis, & titulis inditis monimentis, quam ore per continuam posteris traditam historiæ veritatem deposuerunt, è quibus 50. vel 70. etiam probatissima duci possunt narrationis nostræ firmamenta, quale ne vnum quidem pro se Galfredus, vel eius defensores adduxerunt: quibus solæ sufficiunt probabiles, sed ferè commentitiæ coniecturæ.

Venio nūc ad externa & posteriora testimonia laudatissimorū autorum, qui seculis aliquot post S. Vrsulam exorti, nobiscum tamen locum martyrij, peregrinationem Romanam, numerum Virginum, vel totam etiam historiam cum adiunctis plerisque defenderunt: vt si priora deficerent causæ nostræ momenta, hanc tamen facti quæstionem bonitate, varietate, multitudine & fide testium, quouis etiam arbitro iure vinceremus: à vetustissimis ordior, qui quò propius abfuerunt martyrio, hoc intueri liquidius veritatem potuerunt.

CAPVT VIII.

Testimonia septem, quæ à tempore martyrij, seu ab An. 237. ad 600. vsque, locum martyrij vel sanctitatem Virginum, cultumq; declarant, præsertim sermo de ijs circa A. 500. scriptus.

Testimonium primum ex vita S. Autoris Archiepiscopi Treuirensis.

Vixit is, vt alibi probaui ex Claudio Roberti, & Browero circa A. salutis reparatæ 237. vita eius fusè narrat, quod Hunnos Treuirensem ciuitatem inuadentes precibus suis eiecerit, & ciuitatem ac diœcesin ab eorum immani vastatione liberarit. Arnoldus verò Lubecensis autor est, eos ipsos Hunnos fuisse, qui sodalitatem Vrsulanam Coloniæ martyrio coronarant.

Test. II. Peregrinatio S. Papunij Regis.

Titulus index huius peregrinationis talis Coloniæ repertus est.

S. Papunius Martyr & Rex Hiberniensis, Frater S. Nothi, qui venit visitare corpora sanctarum Virginum.

Test.

Testimonium III. Clematij restauratoris Ecclesiæ S. Vrsulæ Anno 463.

Curauit is saxis templi præter alia, incidendam prohibitionem hanc cum diris, ne quis in fundo martyrij & Ecclesiæ recens instauratæ, quempiam alium funeraret.

Clematius de proprio suo hanc basilicam voto, quo debebat à fundamentis restituit: si quis autem super tantam maiestatem huius basilicæ, vbi sanctæ Virgines pro Christi nomine sanguinem suum fuderunt, corpus alicuius deposuerit, exceptis Virginibus, sciat se sempiternis tartari ignibus puniendum.

Test. IV. Circa idem tempus carmen eiusdem templi saxis incisum.

In eo Colonienses grati, fundatoris Ecclesiæ nomen, & vxoris eius expressetunt, facta mentione loci martyrij.

Christe, quem Dominum cœli, Regemq́ Deumq́,
Crux iubet agnosci, mortem qui vicit acerbam,
Martyrioq́ suo reparauit secula cunctis,
Hic vbi Virgineum fudit manus impia sanguen,
Angli seu Christi casta inter somnia iussu
Clematius fuso posuit pro sanguine templum,
Et Diodora simul cara & gratissima coniunx
In tantum meritum cœlestia facta resurgunt.

Test. V. Ex gestis Solini Archiepiscopi Coloniensis sub aduentum Clematij.

Solinus excitatus Clematij viri Consularis pietate, montem Greesbergensem ducentis passibus à Clematij basilica dissitum cœpit sacello venustiore, quam prius erat, & augustiore decorare: ne tamen id consecraretur ad SS. Virginum honorem, intercessit Clematius, & fortè eiusdem rogatu Præses Romanus, plurimum enim vir ille consularis apud inferioris Germaniæ præsidem poterat: eodem tempore Virgines multas decentioribus loculis tumulauit, vt alibi fusè monstraui.

Test. VI. S. Floriani Regis A. 500. peregrinatio & martyrium.

Is cum Coloniam tanto cum comitatu contenderit, vt tumulos & sacras reliquias sodalitatis vndecim millium Virginum supplex veneraretur, circa An. 500. sed martyrio prius, quam voti compos fieret coronatus, satis Virginum sanctitatem, cultus propagationem, & locum sepulturæ earundem est attestatus.

Test. VII. Sermo in natali sanctarum Virginum vndecim millium ex antiquissimo membraneo M. S. Codice Coloniensi & Leodiensi.

Sermonem hunc certum est, S. Vrsulæ Cunibertinâ historiâ vetustiorem esse, cum causas indaget, cur hactenus Martyrium tam celebre, iam inde ab eo tempore, quo Virgines occubuerunt, non fuerit literis consignatum; sed firma tantum maiorum traditione custodiatur; existimo circa A. 500. paulo post Clematij tempora conscriptum esse, & in officijs diuinis vsurpatum, cum historia vetus sequenti seculo vulgata sit. Tractat autem varias circa Vrsulana gesta difficultates, de origine, Patriaque sanctarum Virginum; de numeri magnitudine, peregrinatione; & Martyrij autoribus, vt merito sit ab interitu vindicandus: eum Coloniensis Carthusia & Leodienses adseruarunt.

SER-

SERMO IN [1] NATALI SS. VIRginum vndecim millium.

SAncta [2] Coloniensium Virginum agmina (inde enim eas rectius cognominamus, vbi vitæ instantis, quam vbi mortis futuræ diem habuere natalitium) nobis hodie sunt non minus admiranda, quam veneranda: [3] quibus non suffecerat in orbe suo Domini, sponsique sui mancipari præconio: nisi etiam cum carnis affectibus, quos olim amore eius spreuerant, renunciarent simul omnibus, quæ possederant; nec patres, nec matres, nec propinquos alios, nec ipsam, in qua natæ sunt patriam cognoscentes carnaliter: in causa Dei, cui cœperant spiritualiter adhærere, fidelissimi propositi deuotione currendo: & ita dilectum suum candidum, & rubicundum electum ex millibus iugiter inclamando. Trahe me post te, curremus in odore vnguentorum tuorum. In harum ergo festiuitate nobis omni tempore celeberrima, [4] quod meritum earum primum, quod dicamus vltimum ignoramus: nullum enim in eis nisi maximum scimus. Neque abs re esse putandum est, quod earum conuersatio vel prima, vel media nobis nota non est: videlicet vt de his ea tantum à fidelibus recolantur, quibus maiora nulla esse alia non dubitatur. [5] Potuit quippe fieri, vt in tanto earum numero coniugata quælibet esset, aut vidua, quibus licet centesimus eius fructus, vtpute virginitati specialiter deditus, ante martyrium negaretur: sexagesimus tamen & trigesimus per rectissimam Deoque acceptissimam suo loco huiusmodi conuersationem, ipse etiam maximus per martyrij gradum humanis meritis purissimum redderetur. Nam quis vnquam omnium mulierum, non dicimus tantummodo Virginum multitudinem tantam, sine sexus alterius intermixtione crederet conuenisse? Nec enim, quod de Amazonibus legitur, huic sanctæ spiritualis cunei virtuti comparandum esse putamus: illæ namque cædendo, vt ductor suus, istæ moriendo, vt sponsus suus, victoriam quæsierunt: possibile autem, & omnino facile fuit illi, qui credentibus etiam omnia possibilia fore & promisit, & dedit, & hoc quoque modo in solis virginibus, si vellet, mirabilis cunctis gentibus, & populis innotesceret;

[1]

[2] Causa cur SS. Vigines vocet Colonienses, non autem Britannicas.

[3]

Earum contemtus mundi & patriæ.

[4]

Præcipua tantum gesta eard scui.

[5] Disputat an fuerint vndecim millia solarum Virginum. Nullæne coniugatæ & viduæ?

Nulline viri præsentes.

Probat numeri magnitudinem.

innoteſceret;Nam humanitatis fragilitate circumdatus,pluſquam duodecim legiones Angelorum exhibendas ſibi à Patre potuit obtinere:regnans in eiuſdem carnis æterna maieſtate, cum Patre ad ſequendum ſe agnum immaculatum minus quã duodecim millia Virginum non potuit exhibere?

6 Maxima de ijs mãſerunt tãtum tradita.

6 Ad vos ergo maiorum noſtrorum ſtudio de ſanctis his Virginibus ea ſunt tantum perducta, quæ maxima: neque ſingularia fuerunt,ſed multiplicia: 7 Nam virginitati ſoli per ſe in humilitatis cuſtodia fine tenus excellenti,nemo culmen aliud facilè iudicaret æquari.

7 1. Virginitas tot perſonarũ. 2.Contẽtus terrenorum, In peregrinatione.

De contemtu verò, atque amiſſione parentum, & poſſeſſionum omnium, abnegationeque ſui, ipſaque peregrinatione pro teſtamenti Domini veritate aſſumta, quid dicemus?cum ipſa veritas iuueni Euangelico de ſola rerum poſſeſſarum venditione & eleëmoſynarum largitione, ſi ſe tandem ſequeretur,perfectionem promiſerit,& Apoſtolis pro hoc meritò etiam poteſtatem in die iudicij alios iudicandi condonarit. Illi bona opera ſua proteſtanti excellentiorem viam demonſtrans,*ſi vis perfectus eſſe,vende omnia,quæ habes,& da pauperibus,& habebis theſaurum in cœlo,& veni,ſequere me.* Iſtis verò eiuſdem perfectionis præmium ſpondens,*Amen dico vobis,* inquit,*quod vos,qui reliquiſtis omnia,& ſecuti eſtis me,in regeneratione cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim iudicantes duodecim tribus Iſrael.*

Præmium eius.

3 Martyrium. Tripudia in ſolennitate Martyrũ.

Martyrium autem quantæ dignitatis exiſtat, nemo ferè qui neſciat,in cuius quotidiana memoria tanta per vniuerſum mundum frequentantur vbique tripudia.

His procul dubio meritorum gradibus,vel potius æqualitatibus ad ſe ſuas Virgines Virgo Virginis filius hortando perduxit,remunerando ſuſcepit,beatificando æterna gloria ſublimauit.Gradus autem,&profectuum ordines,quibus ad hanc arcem de virtute in virtutem adſcendendo peruenerant, ſecreto quo voluit à nobis nunc vſque celauit: quos laudibus non ſolum triplicis earum ſupra memoratæ perfectionis, ſed & ſimplicis vnius cuiuslibet impares nouit.

Multa de his Virginibus nobis ignota.

8 Comparatur & præfertur hæc Sodalitas alijs,

8 O beatus & ſacer ille Virginum chorus perfectiſſimus, merito nullis numero comparandus:qui Martyrum innocentum

lactenti

lactenti agmini iunctus, non illud tantum admirabile cum omni terra canticum nouum, sed & illud speciale carmen sibi concelebrat, quod sequens agnum quocunque ierit multitudo sola Virginum cantat!

[9] Non autem prætereundum, nec silentio supprimendum esse videtur, quod in ore nostratium (*Coloniensium*) tenaci memoria semper omnino diligentissimè seruatum, religiosis frequenter colloquijs voluitur, credibile etiam, & aut verum, aut verisimillimum non negatur. Denique plurima per opinionis coniecturã probantur esse conscripta: quibus tamen nulla vnquam autoritas refragata est: mendacij namque notã rectè nequaquam incurrit, qui veritatis indagini ex maiorum, horumque admodum religiosorum traditione, conuenientissimoq; rationis iudicio sedulus cautusque quantum ad se, librator insistit. [10] Nam cur cœlestis huius exercitus à principio gesta simul & prælia non scriberentur, vt sic demũ purius, & lucidius ad aures posteritatis transmitterentur, quotus in omni gente mirari debeat, cum causam huius negligentiæ, communis pene omnium populorum afflictio per barbaros his maximè regionibus debachantes inflicta perdoceat? Per quam etiam hoc factum est, vt earundem Sanctarum Virginũ memoria, [11] post incensam Sanctorum Corporum custodem Ecclesiam, paulatim ab ore primum, deinde ab ipso pectore religiosi dudũ populi laberetur. Hæc nihilominus negligentia de honorandis thesauri pretiosissimi loculis in nostratibus adeo vehementer induruit, vt ex remotis valde orientalium regionum partibus Clematius quidam vir, vt rerum exitus docuit clarus simul, & religiosus, atque ad honorandas illustrandasq; fama pariter & munere Sanctarum Virginum sepulturas idoneus, crebris visionum prodigijs, terroribus, & documentis Coloniam inuitatus accederet, & quæcunq; coactus in suo loco primũ timore spoponderat, hic in reintegranda Beatar. Virg. basilica religionis deuotione perficeret: cuius monimenta [12] lapidib. istic seruantur incisa, quę & huic operi verbis ijsdẽ putauim⁹ inserẽda.

9. Traditio Coloniẽsiũ certa.

Eiusdem autoritas.

10. Historia Virginum nõ est hactenus scripta. Ob vastationes barbarorum.

11. Et incensam Ecclesiam Vrsulanam.

Clemati⁹ ex Oriẽte vocatur vt Coloniæ restauret eam.

12.

DIVINIS FLAMMEIS VISIONIBVS FREQVENTER ADMONITVS (VT VIRTVTIS MAGNÆ MAIESTATIS MARTYRII COELESTIVM VIRGINVM IMMINENTIVM) EX PARTIBVS ORIENTIS EXHIBITVS PRO VOTO CLEMATIVS VIR CONSVLARIS, DE PROPRIO IN LOCO SVO HANC BASILICAM VOTO, QVO DEBEBAT, à FVNDAMENTIS RESTITVIT.

Quod quia breuiter designari veritas ipsa poscebat, quosdam minus diligenter intendentes, sensus eius verus, & ad sententię totius solutionem omnimodis aptus hucusque latebat. Vnde propter id, quod Clematius de proprio à fundamentis Sanctar. Virginum Ecclesiam scribitur erexisse, putant eum proprium hic prædium habuisse, in quo eandem reædificauerit, quam prius ædificatam fuisse, quamuis multo iam tempore destructam, nemo fuit, qui vel hactenus dubitauerit: sed ex proprio pecuniæ suæ pretio melius eam aliunde veniens religiosus idem Clematius creditur recuperasse; qui non solum in loco proprio pretiosorum corporum venerationem debitam redintegrauit & auxit: [13] verum etiam in exteras prouincias, vnde venerat, & per quas iter fecerat, famam tantam eundo, & redeundo perduxit.

13. Vulgat per Europam Martyriū Vrsulanū.

Propter hoc verò, quod ex orientis partibus per crebros dicitur visionum terrores exhibitus, [14] Sanctas Virgines ex oriente similiter argumentantur adductas, quasi vel expeditionis obedientia propter Romanæ pacis custodiam cum Martyribus Thebææ societatis huc vsque directæ; vel orandi gratia adhæc paganorum eo tempore loca pro proposito fuerint destinatæ. Nulla ergo ratione credibile videtur, quod Oriens eas transmiserit Occidenti: cum & si religionem excellentiorem, aut vitam quietionem appeterent, illuc potius, vbi vel vestigiorum Domini, passionisque eius, & sepulturæ insignia, vel totius esset fastigium Ecclesiæ tenderent. Quod adhuc videlicet hic non minus, quam ibi vulgata cernimus accidere: quando illuc ex omnibus huius plagæ partibus fideles studijs infatigabilibus, euntes, indeque redeuntes alloquimur.

14. Virgines ex Oriente non venerunt.

Peregrinationes olim Romā, & Hierosolymā instituebantur.

Martyrij quoque gloriam, si pro fide testimonioque Christi, quod habebant, mori ardenti animo præoptantes, moræq; impatientes desiderarent: quod quidem eas vbicunque locorum ita quæsisse non ambigimus: Sicut hic inuenisse didicimus, credidimus, amplexati fuimus, & nunquam vita comite venerari cessabimus: ibi nimirum facilius hanc promereri potuissent, vbi Romani Imperij Principem, & Christiani nominis persecutorem solum aut Maximum offendissent.

Coloniæ passę sunt.

ſent. Nam in his regionibus abſque eiuſdem decreto pariter, & edicto raro mouebatur vlla Chriſtianorum perſecutio.

[15] Plures autem quaſi rubica per vnum oculum directa, id eſt, rationis æquitate ſagaciſſimæ hiſtoriarum, & temporum ducatu perſpecta, vigilantius rerum ordinem intuentes, Britanniam Inſulam tradunt huius DEO notæ multitudinis genetricem, & nutricem pariter exſtitiſſe. In qua ſententia concordant procul dubio & hi, qui ſanctum agmen miſiſſe dicuntur; & qui ſe ſuſcepiſſe magnopere gratulantur; horum etiam medij conuenientiſſimis hoc ipſum adſtruunt ſignorum indicijs, apud quos pleraque loca Sanctis his cernuntur [16] honorata ſimul, & illuſtrata reliquijs: Nam & in Batauia quam [17] Rhenus bicornis circumfluendo Inſulam facit, ſedem fundaſſe, [18] ibidemque aliquamdiu manſiſſe referuntur.

15. E Britannia ortæ.

1. Teſtimonio Britānorum.

2. Coloniēſium.

3. Batauorum.

16.

17. In Tiel.

18.

Siquidem [19] temporibus Antonini, & Commodi Imperatorum Lucius Rex Britannorum ab Eleutherio quartodecimo, poſt Beatum Petrum Apoſtolicæ Sedis Pontificem, Chriſtianæ, Catholicæque fidei prædicatores obtinuit: quam ſuſceptam idem Britanniæ populus, in omni religione, & pacis tranquillitate inuiolatam, [20] omniſque perſecutionis ignaram vſque ad tempora Diocletiani ſeruauit. Cuius ſæuitia impellente, Marcellinus etiam Romanus Pontifex, ordine à primo viceſimus octauus, conſtantiam deinde reſumens fortiter confligendo corona Martyrij dignabatur. Poſt quem vndantibus ſine more per omnes terras peſecutionum tempeſtatibus, eadem Sedes principalium vtique principalis, [21] ſeptem annis, & dimidio, decem inſuper diebus gubernaculo Præſulis, vt Chronographi aſſerunt, priuabatur. Quo tempore Britannia tranſmarinarum partium Inſula, longitudine atque in latitudine vehementer extenta, tam diuturnæ pacis dudum otio feriata, atrociſſima Chriſtianorum perſecutione iuſſu Maximiani concuſſa eſt: multique in ea martyrio coronati, multi de ea in peregrinationem expulſi, multi ſponte

19. Britannia Catholica vſque ad Diocletianum.

20. Eius perſecutionis immanitas.

21. Sub Maximiano in Britannia.

profecti, multimodam patriæ suæ calamitatem in Ecclesiarum, & Monasteriorum deprædatione, vastatione, destructione, concremationeque, & ciuium nece sic quodammodo felicius euaserunt, [22] Tunc & istæ beatæ soli Deo in omnibus, & meritis notæ, nobis in perpetuum venerandæ Virginum turmæ, caput sequentes vnum omnium sponsum suum Christum Dominum nostrum, vnanimiter orientem versus, vnde & prius fidem receperant, & tunc persecutionem ortam fuisse didicerant, [23] cupientes paratam sibi percipere gloriam, contenderunt.

22. Virgines Romam peregrinantur. 23.

Inter quas inclyta, & insignis fuisse asseueratur Regis Britannorum filia, ab illis Vinnosa, [24] à nostris Pinnosa nuncupata: hanc omnes aliæ in Christi caritate concatenatæ sorores pari voto & studio sequebantur: quarum paucissimas nomine, omnes virtute, & pietate experimentis assiduis edocti cognoscimus. In hoc procinctu dominico ad acutissimum veræ sapientiæ intuitum corde etiam corporeque directo, quanta prudentiæ viguisset sagacitas, iustitiæ æquitas, temperantiæ veritas, fortitudinis animositas, illi tantum feliciter, & sobriè probare possunt; qui feliciter pro more suo imitari parati sunt. Ceterum nos hodierna non solum lætitia; sed & omni tempore in hoc magnificè gloriamur, [25] occurrente lictorum immanitate, [26] hanc Agrippinæ Coloniæ terram, non vt hospitam solummodo prætereundo salutauerunt; sed [27] hic Martyrij victoria coronatæ, eam vt propriam effusione Sancti sui sanguinis manendo decorauerunt: nobisque in pretiosis suis corporibus tantum contulerunt patrocinij, quantum tot millia dignè supplicantibus possunt impetrare remedij apud misericordiam nostri Redemtoris vnici Dei Patris, qui se quocunque ierit sequentibus Sanctarum Virginum agminibus, & affectum pro nobis orandi benignus inspirat, & affectum misericors præstat. Qui cum ipso Deo Patre suo & amborum caritate Spiritu sancto vnus omnipotens Deus viuit, & regnat in secula seculorum, Amen.

24. S. Pinnosa.

Virtutes SS. Virginum.

25. 26. Coloniæ oēs occiduntur: quam ante prætereūdo in peregrinatione salutabant. 27.

1. *In Natali.*] Sic habet exemplar Coloniense: sed Leodiense talem præfert inscriptionem: *In festiuitate beatissimæ societatis XI. millium Virginum.* Neutrum meminit nominis S. Vrsulæ, quia cum hic sermo videatur, circa An. 500. emanasse; sequenti primum seculo detecto sepulcro S. Vrsulæ à S. Cuniberto, vulgari cœpit, cum ante festum hoc vulgò tantum *vndecim millium Virginum* diceretur.

2. *Coloniensium Virginum.*] Ab aliquibus Colonienses, ab alijs Britannicæ, ab Alcuino Scoticæ nominantur: à nonnullis etiam Britanno-Colonienses; vt & Patria earum, & locus Martyrij, in quo cœlo genitæ sunt, indicetur.

3. *Quibus non suffecerat.*] Tria in eis prædicat, *Primò* humilem virginitatem, *Secundò* contemtum omnium creatarum rerum, 3. Martyrij desiderium.

4. *Quod meritum.*] Vitæ earum rationem in patria piè exactam ante Martyrium, ait, ignotam esse: sed præcipuas tantum earum virtutes per maiorum traditionem sciri.

5. *Potuit quippe fieri.*] Dubium proponit, fuerintne omnes Virgines sine admixtione virorum, coniugatarum, & viduarum: & quamuis in resolutione dicat potuisse facilè vndecim millia Virginum esse; vt probauimus alibi, non tamen negat extra tot millium Virginum numerum potuisse, & viduas quasdam, coniugatas, imo & viros eis se adiunxisse, vt vna cum eis Martyrio coronarentur.

6. *Ad vos ergo.*] Iterum ostendit solas virtutes præcipuas Virginum, per traditionem maiorum ad Colonienses posteros peruenisse.

7. *Nam Virginitatis.*] Repetit tres earum virtutes præcipuas.

8. *O beatus.*] Comparat cum SS. Innocentibus: nec enim alia similis vnquam tanta congregatio simul occubuit, quæ virginitatis simul, ac Martyrij palmam obtinuerit.

9. *Non autem prætereundum.*] Hoc paragrapho disertè affirmat hactenus nondum exstare Vrsulanam historiam: quæ cum S. Cuniberti tempore emanarit, fueritque S. VVillebrordi æuo non ita multo post inuentâ S. Cunerâ, luculenter confirmata, puto circa An. 500. scriptam esse: tunc enim Clodoueo Francorum Rege ad fidem conuerso, & institutis passim Coloniam peregrinationibus, vt è vita S. Floriani lib. 9. patet: templo etiam circa idem ferè tempus S. Aureliæ Argentorati erecto, videtur hoc primum scriptum Coloniæ de laudibus Sanctarum Virginum esse publicatum.

10. *Nam cur.*] Causam adfert negligentiæ scriptionis historiæ Sanctarum Virginum, vastationes barbarorũ; eas vult præcipuè in hæc loca incubuisse: ob viciniam Germaniæ nondum Romanis subditæ, quæ continuis ferè irruptionibus ripam Rheni, & in ea præcipuum Romanorum præsidium Agrippinense infestabat: stimulata veteri odio, quod Vbij primi Germanorum transito Rheno in fidem, & clientelam Romanorum concessissent.

11. *Post incensam Sanctorum corporum custodem Ecclesiam.*] Hunc totum paragraphum recitat postrema Surij editio, de qua Ecclesia multa, vide lib. 9. primis 30. capitibus.

12. *Lapidibus istic seruantur incisa.*] Cum Clematium ostenderimus li. 9. post Attilæ vastitatem Germaniæ illatam Coloniam peruenisse, circiter A. 463. ex verbis incisis in lapidibus, dubium primum dissoluit, & voces *de proprio* interpretatur, non de prædio Clematiano, sed de pecunia, quia proprijs sumtibus in loco proprio pretiosorum corporũ erexit Ecclesiã.

13. *Verum etiam in exteras regiones.*] Primus, & præcipuus cultus Vrsulani propagator fuit Clematius, de quo fusè lib. 9. vnde *seculo quinto* Gauantus habet, *solennitas SS. Virginum per orbem fuit propagata:* quo autor sermonis etiam vixisse videtur: nam cum gesta Martyrum in Ecclesijs annuè decantarentur, & ea ex loco Martyrij peterentur, hæc primo videtur Coloniæ homilia ex traditione populi esse concinnata: historia verò sequenti seculo prodijt, reperto iam S. Vrsulæ corpore, & forte ipsa in tumulis rei gestæ serie conscripta.

14. *Sanctas Virgines ex Oriente.*] Alterum ex verbis Clematij ortum dubium dissoluit de origine & patria Virginum, quas probat non venisse ex oriente cum Thebæis, quia si peregrinari voluissent, Hierosolymam potius, vel Romam adijssent; sin Martyrio coronari, potius Romam petijssent, vbi residebat Imperator, cuius solius decreto, & raro quidem Coloniæ, erat persecutio.

15. *Plures autem.*] Probat fuisse Britannas origine testimonio Britannorum, Coloniensium & Batauorum.

16. *Honorata simul & illustrata reliquijs.*] Quod si autor An. 500. vixit, potuere Clematij tempore tunc cum Solinus Episcopus honestioribus sarcophagis multa reperta Virginum corpora conderet, quædam etiam reliquias in Batauiam & Britanniam missæ esse.

17. *Quam Rhenus bicornis circumfluendo Insulam facit.*] Aptè describit Batauiæ situm Insularem à Rheni duobus alueis ad mare vsque circumscriptæ: in qua præter S. Cuneræ conditorium Rhenense, vult sua ætate traditionẽ Batauorum fuisse, Virgines è Britannia aduerso Rheno Coloniam petijsse. De Rheno Virgilius: *Extremique hominum Morini Rhenusque bicornis,* & Claudia. de Bello Getico: *te Cymbrica Thetys*

Virg. 8. Æneid.

Diuisum bifido consumit Rhene meatu.

18. *Ibidemque aliquamdiu mansisse dicuntur.*] Tilense emporium portumque intelligit, in quo primam naues Vrsulanæ stationem habuerunt, & quia mercatus erat, ad iter necessaria

cessaria coemeruntːhuius traditionis cum hodie non putem in Batauia superesse vestigium, satis videtur vetustus scriptor esse.

19. *Siquidem temporibus Antonini & Commodi.*] Obijcit sibi ipsi: si Britannia misit Virgines, quando ea ad fidem Christi conuersa est? asserit autem sub A. 183. Imperatore Commodo, ab Eleutherio Papa fide imbutum per Legatos Lucium Regem: V. Baron. ad An. 193.

20. *Omnis persecutionis ignaram.*] Propagationem fidei inde probat, quod primam sub Diocletiano passi sint Britanni persecutionem: & ad ea vsque tempora fidem Britanniæ populus *in omni religione*, & *pacis tranquillitate* seruarit: quod vt clarè demonstret, digreditur in persecutionem Maximiani sub Diocletiano in Britannia factam, atque vt multitudinem euincat Christianorum tempore Diocletiani, multos narrat ibidem, vt S. Albanum cum alijs trucidatos: multos proscriptos ob fidem; multos etiam voluntarium exilium elegisse, ne cogerentur oculis tam nefanda in Deum, cœlitesque patrata scelera coram intueri: quæ ideo præmittit, vt ostendat Britanniam iam ante Diocletiani tempora maximam partem Christum agnouisse; adeoque non mirum videri, si iam ante tot millia Virginum Christianarum ex ea prodierint Insula.

21. *Septem annis & dimidio, decem insuper diebus.*] Ita asserit Damasus in Marcellino. *Ab eodem die cessauit Episcopatus annis 7. mensibus 6. diebus 25. persequente Diocletiano Christianos.* quamuis Baronius huic sententiæ aduersetur. Vocat autē Marcellinū 28. quē Baronius & alij 30. numerāt præteritis Lino & Cleto, quos nonnulli tantū S. Petri Vicarios extitisse crediderunt.

22. *Tunc & istæ Beatæ.*] Non spectant verba hæc ad posteriorem de Maximiani & Diocletiani persecutione narrationem, quæ quasi digressio parenthesi prolixiori includi posset: sed ad spatium intermedium Eleutherium Papam inter, & Marcellinum: nam Eleutherij Papæ tempore cœpit fides in Britannia promulgari: centū & aliquot annis post Marcellino persecutio in Britannia sæuijt: medio tempore, vt nos ponimus An. 237. fide iam totis Britannicis Insulis propagata, Virginum, turmæ orientem versus, id est, Romam peregrinatæ sunt: Vnde fidem curà Eleutherij Papæ acceperant.

23. *Cupientes paratam sibi percipere gloriam.*] Sanè si desiderio martyrij tempore Diocletiani flagrassent, quid opus Romam petere, cum in patria potiri ea palma commodius potuissent? vnde satis insinuat prius, cum pacata Christianis ante Diocletianum in Britanniā essent omnia, & à solis scirent Romanis Imperatoribus sperari martyrium posse, eò profectas Virgines, vbi votorum fieri compotes possent.

24. *Nostris Pinnosa nuncupata.*] Fuit ea post S. Vrsulam Virginum præcipua, Parentis S. Vrsulæ Dionethi Fratris filia: cur verò S. Vrsula hic nec nominatur quidem? confirmor in opinione mea, hunc sermonem ante S. Cuniberti tempora conscriptum, cum tam Britannis, quā Coloniensibus Pinnosa notior esset, & festum templumque non S. Vrsulæ; sed tantum vndecim millium Virginum diceretur: reperta autem columbæ indicio sacrificij tempore sequenti seculo S. Vrsulā opera S. Cuniberti; ex eo videtur tempore educta è sarcophago, vt piè creditur cum titulo historia: & Dux Virginei exercitus S. Vrsula nominata: in qua quidem historia à S. Cuniberto, vt puto fusius conscripta, duæ tantum Virgines, S. Vrsula & Pinnosa nominantur: nam quæ de S. Cordula adduntur, posteriora sunt.

25. *Occurrente Lictorum immanitate.*] Non vocat eos Hunnos; sed duobus iam ante locis insinuarat Romanos fuisse Gentiles: nam ad Romanum contendebant Imperatorem, vt eius edicto sperata palma potirentur: vnde confirmatur nostra sentētia, iussu Iulij Maximini Romani imperatoris necatas esse, non Attilæ.

26. *Hanc Agrippinæ Coloniæ terram non vt hospitam solummodo salutauerunt.*] Cum Romam prima vicē peterent; de qua peregrinatione ita initio cōfirmationis loquitur. *De contemtu verò, abnegatione sui, ipsaque peregrinatione pro testamēti Domini veritate assumta quid dicemus!*

27. *Sed hic Martyrij victoria coronatæ.*] Probat locū Martyrij Coloniam esse: Vides hanc antiquissimā traditionem nobiscum in capitibus historiæ conuenire: Nam & tot millia Virginum incorruptarum agnoscit intra Eleutherij, & Marcellini Pontificatum amore martyrij per VVahalim aduerso Rheno Colonia Romā peregrinatas; & Coloniæ simul occubuisse; à Romanis vt innuit trucidatas: nā Coloniæ, vt dicebat supra, raro nec nisi edicto Cæsarum persecutio mouebatur, cum ciues essent Christiani. Totam narrationem hanc ante omnem Vrsulanam historiam conscriptam petijt autor à Traditione Coloniensium, Britannorum, & Batauorum, seu Tilensium; vbi certum erat Virgines vel natas, vel commoratas, vel trucidatas esse, vt merito ei fides tribui maxima debat.

C A P V T IX.

Quatuor testimonia Sanctitatis Vrsulæ, vel fundi, & loci martyrij seculo S. Cuniberti ab A. 600. ad 700.

1. Test. *Inuentio S. Vrsulæ per Cunibertum:* Ex ea veritas titulorum, Sanctitas Vrsulæ, cultusq; religiosus anniuersario ritu habitus, & à Deo columbæ indicio approbatus est: de quo vide lib. 9. c. 7.

2. Test.

2. Test. *Historia vetus Vrsulana postea a Surio edita.* Hanc notis illustratam initio libri primi recitaui, fuseque probare conatus sum, eius autorem S. Cunibertum, vel coæuum eius videri exstitisse.

3. Test. *E soli Vrsulani sanctitate.* Agri Vrsulani potissimum in fundo Clematiano sanctitatem, vbi SS. Virginum basilica iacet, Deus tribus præcipuè prodigijs solet decorare, *Primò* eiectione cadauerum: tempore S. Cuniberti probata. *Deinde* ea vi, & efficacia, vt venenata procul arceat animalia: qua de causa, iam inde à quingentis etiam annis, in transmarinas regiones pulueres isti translati scribuntur: *Denique* quod terra illa de templo, vel vicinis sumta locis, quandoque in sanguinem conuersa sit, indicio non leui, ibidem virgineum sanguinem profusum esse, vt initio libri 7. vidimus Romæ accidisse.

4. Testimonium è vita antiquissima S. Cuniberti. Coniecturas verosimiles alias indicaui, cur à coæuo putem ipsam esse scriptam: in ea, qui sanguinem Coloniæ profuderint hi enunciantur: *Quis non gauderet Cuniberti angelicum vultum Pontificali Cathedra præsidentem, in sacratissima Agrippinensium ciuitate, quæ deriuato vocabulo dicitur Colonia, & pro Christi nomine Martyrum sanguine coruscat, cum vndecim millium beatarum Virginum, & trecentorum decem & octo Martyrum, mediante S. Gereone cum socijs suis? vbi non minima miracula Christus, quotidie pro eorum meritis dignatur operari.* Ecclesiam deinde vocat SS. Virginum, dum subdit: *Quadam autem die, dum iuxta morem in Sanctarum Virginum basilica annua solennitate Missam celebraret, & hostiam salutarem corporis & sanguinis Domini immolaret.*

CAPVT X.

An. Christi 700. S. Cunera vna è S. Vrsulæ sodalibus eleuata: cuius vita ad decem præbet nostræ narrationi testimonia.

S. Cunera circa An. Domini 700. à Triumuiris Sanctissimis eleuata est, *præmissis*, vt Molanus ait, *fide dignorum testimonijs*. Eodem tempore à S. Willebrordo, duplex eius festiuitas decreta. Existimo iam tum vitam eius conscriptam esse, iussu S. VVillebrordi: antiquissimas certè legi narrationes eius in M.SS. locorum diuersorum Latinas & Germanicas: eam tamen, quam ex S. Martini Vltraiectinæ Ecclesiæ codice descriptam accepi, attexam: similis postea mihi transmissa est à Philippo Rouenio Archiepiscopo Philippensi, copia eius, quam in loculo S. Cuneræ reperit: tertia à 140. annis in Scotico Aberdonensi Breuiario contenta hisce gemina. Cum Lectio variat in margine adnotabo. Has verò ideo præfero reliquis, tum editis, tum M.SS.: quia prima ex loco Martyrij, vbi diutissimè capulus cum sacris exuuijs fuit conseruatus, desumitur; altera è S. VVillebrordi Cathedra Episcopali: cuius vel opera, vel iussu videtur ea conscripta esse, ob crebra Martyris prodigias quando ipse in Sanctis præsens naufragium S. Cuneræ deprecatione euasit. tertia ex natali solo ferè prodijt, è qua tantum hic Lectionum horariarum initia excerpam.

In Natal. Belgij 12. Iunij.

Lect. 1. *Cum B. Vrsula diuinis parens nutibus.*
Lect. 2. *B. igitur Vrsula congregatis Sodalibus suis.*
Lect. 3. *His itaque peractis B. Cunera in hospitio Regis.*
Lect. 4. *Regina verò perpendens singularem Regis amorem.*
Lect. 5. *Post aliquod verò tempus cum Cunera acceptis in sinu suo panibus.*
Lect. 6. *Ab illa igitur hora considerans Regina.*
Lect. 7. *Postquam autem hoc enorme scelus est ab eis perpetratum.*
Lect. 8. *Interea Regis equi ad stabulum ducti.*

Vltima Lectio contractior est, quam vita, vnde totam recitabo.

Lect. 9. *Cumque stabulum ingressi fuissent, videntes recentem terram, nouiter commotam eam offenderunt, corpus autem Beatæ Cuneræ vna cum manutergio, quo strangulata fuerat, inuenientes, de terra leuauerunt. Et per B. VVillebrordum Traiectensem Episcopum miraculosè postea digno cum honore translatum est.*

EX M.S. VLTRAIECTINO S. MARTINI, & alio à Reuer.mo Philippo Archiepiſcopo Philippenſi, in arca S.Cuneræ reperto. Martyrium B.Cuneræ Virginis 28.Octobr.

Mirabilis Deus in Sanctis ſuis, qui inter cetera potentia ſuæ miracula, etiam in ſexu fragili mirabilia operatur, B.Cuneram ad nos extremos penè mundialis circuli incolas olim tranſmittens, fecit mirabilia in vita ſua, in morte pariter, & poſt mortem, quam Sanctã nobis, & in ea duplum virtutũ propoſitum prodeſt honorare, & venerari, ſicut decet, merito tenemur, præſertim qui in circuitu loci paſſionis eius, id eſt, Diœceſi Traiectenſi commorantes degimus. Honorare inquam hanc Sanctam, & alios vtriuſque ſexus Sanctos eorum vitam recolendo, nobis prodeſt ad imitationem; quam dum attente penſamus, torporem mentis excutere, ac eorum ſequi veſtigia pro noſtrarum modulo virium incitamur. Inſuper ex Sanctorum digna veneratione fructus nobis acquiritur, & ex eorum oratione: De vita igitur & morte S.Virginis ac Martyris Cuneræ, quæ de ea ſcripta ſunt, recitemus.

Peregrinatio Romana.

Cum enim B.Vrſula diuinis parens nutibus, cum ſuis Sodalibus Romam aggredi, ad viſitandum limina Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum, aliorumquè ſociorum ibidem requieſcentium propoſuiſſet; ad B.Cuneram eius conſanguineam nuncios miſit, in Orcadam minorem, ad Vrbem dictam Orcadam, Diœceſis Eboracenſis, videlicet Iorc, rogans vt ſecum vellet proficiſci, quæ precibus S.Vrſulæ libenter annuens, obtenta parentum licentia, ad eam quantocyus pergebat.

Alia lectio habet Florentia.

Martyriũ S.Vrſulæ.

Eximitur S.Cunera.

Pater autem eius Aurelius, Dominus illius Ciuitatis, ac mater Florentina de abſentia filiæ ſuæ Cuneræ dolebant. Poſt hæc S.Vrſula congregatis Sodalibus peregrinationem conceptam perficiens, & in reditu apud Coloniam nauigio veniens, Martyrium paſſa eſt cum alijs Virginibus, ſicut in Legenda vndecim millium Virginum plenius continetur. Porrò cum illo tempore, quo Sancta Virginum turba ſic martyrizata eſt; adfuit illic Rex Rheni, videns Virgines atrociter necari. Etenim B.Cunerà nauim egrediente, ac pro Chriſti amore Martyrium pati volente, dictus Rex ob elegantiam miſericordia motus, eam pallio texit, ſecumque ad oppidum Rhenen vbi morabatur, perducens, ab illa morte Deo fauente protexit.

Seruit Regi Rheni.

Hæc ſola Virgo Cunera de illo felici Virginum collegio ſuperſtes legitur permanſiſſe. His ita peractis, B.Cunera in hoſpitio Regis exiſtens, Deum ſemper præ oculis habuit; à mandatis eius non errans; imò indeſinenter orationibus, vigilijs, abſtinentijs, ac alijs bonis operibus ſine faſtidio vacans, ibat de virtute in virtutem; omnemquè ornatum ſeculi cum gloria prorſus contemſit. Pauperibus ſecundum ſuam poſſibilitatem ſubuenit, & quia gloria etiam ſequitur inuitos, Rex Cuneram conſiderans virtuoſis operibus feruenter intendere, eam exaltauit, vniuerſæ præferens familiæ, clauesque regiæ commiſit eidem.

Præficitur regiæ.

Reginæ odium.

Accuſat falſo.

Qua prærogatiua accepta Cunera in aliquo ſe non extulit; quin potius ſe in omnibus humilians, Regi, Reginæ, totiquè familiæ commoda fuit in cunctis licitis, & honeſtis: & hac de cauſa dilecta erat à Rege, ſuper omnes ei ſeruientes. Regina verò perpendens ſingularem Regis amorem, quem ad Virginem iſtam geſſit, inuidebat ei ſupra modum, cupiens nomen eius præclarum quomodolibet denigrare. Quapropter Rege aliquando diſcumbente, ficta mala de ſancta Virgine narrauit, vt eum ab amore ipſius auelleret, ſed quia vincit opus verbum, indignatus Rex fidem Reginæ non adhibuit, indicens ei ſilentium, quia Cuneram in omnibus fidelem reperit: vnde Regina grandiore concepta inuidia, ſolito more graterum, qui ſemper in vetitum nituntur, ad confuſionem Cuneræ quantum potuit per fas & nefas anhelabat. Poſt aliquod tempus Sancta Cunera, dum acceptis in ſinu ſuo panibus ad eſum pauperum palatium pertranſiret, viſa eſt à Regina, quæ Regem ita alloquitur. Domine mi Rex, ecce Cunera vobis prædilecta prodigaliter bona noſtra ſpargit, ſicut oculata fide diſcere poteritis. Vocatur a Rege Cunera, quæ multum perterrita, Deum humiliter inuocauit, quatenus ab inſtanti confuſione liberaretur, & ex diuina clementia panes vertebantur in aſſulas, quas Rex in ſinu eius videns, Reginam duris verbis increpauit. Ab illa hora Regina conſiderans, quod non poſſit Cuneram duris verbis lædere; moliebatur eam occultè perimere,

Panes in aſſulas cõuertuntur, ſeu fragmenta aſſerum.

perimere, consilium à sua pedissequa requirẽs, qualiter hoc opportunè fieret. Intelligens pedissequa Reginæ voluntatem, cum ea in mortem Virginis innocentis conspirauit. Rege igitur causa venationis ad aëris temperiem equitante, Cuneram accipientes prostrauerunt, & quodam singularis operis manutergio, quod adhuc est in hac sacra, quæ Rhenen appellatur, Ecclesia, strangulantes, sepelierunt eam in stabulo suffocatam. Postquam autem hoc enorme, atq; inhumanum scelus ab ijs perpetratum est, se nunquam alicui reuelaturas promiserunt firmiter. Rege post pusillum temporis de venatu redeunte, Regina gestu placido alacriter ipsum iucundo vultu salutauit. Perpendens Rex Reginã cum familia sibi obuiantes, Cuneram vero non videns, vbinam esset, quæsiuit. Cui Regina maleficium suum satagens abscondere, præcogitato mendacio respondit, dicens. In absentia vestra, Domine Rex, parentes Cuneræ venerunt ad nostrã mansionem, eam cum festinatione nimia deducentes. Interea equi Regis ad stabulum ducti, in quo S. Cunera sepulta fuit, nequaquã verberibus aut stimulis compelli poterant, vt intrent: Quamobrem ducti ad aliud stabulum faciliter introibant. Discumbente autem Rege de vespere, stabularius in illo loco stabuli, in quo S. Cunera tumulata fuit, candelas ardẽtes ad instar crucis videns, Regi celeriter nunciauit. Quo audito Rex grandi stupore perplexus, iussit veritatẽ diligentius experiri. Currentes igitur ad stabulũ famuli, candelas ardentes de longè viderunt; sed dum appropinquabant, ab oculis eorum penitus euanuerunt. Cum ingressi fuissent stabulum, videntes recentem terram nouiter commotam, effoderunt eam; Corpus quoque Beatæ Cuneræ cum manutergio, quo strangulata fuerat, inuenientes, de fouea leuauerunt. Videns autem Rex Cunerã, quam maximè dilexerat, tam enormiter interfectã, ex verisimilibus coniecturis, & ex præsumtione violenta Reginam cõperit suæ necis fuisse autricem. Accensus ergo Rex ingenti furore Reginam sine misericordia puniuit in tantum, quod rationis expers vagabatur per totam regionem insana per triduum, crinesque suos extrahens, vestimentaq; sua lanians, effecta est penitus furiosa. Quemadmodum scriptum est, malos malè perdet, contigit de Regina Deo permittente; quæ tandem post trium dierum insaniam, seipsam de quodam cacumine præcipitauit. Rex autem Cuneræ solatio destitutus, ad honorem eius suum donauit palatiũ, & dotauit. Post annos plurimos dum VVillebrordus primus Episc. Traiectensis visitare Metropolitanum intenderet, contigit, dum oppidum Rhenen transiret: qui cum ibi moram aliquantulum perageret, venientes ad eum Sapientiores Oppidi, de gestis, & virtutibus B. Cuneræ multa recitauerunt, supplicantes vnanimiter & deuotè, quatenus illam B. Virginem & Martyrem, pro qua Deus omnipotens quotidie diuersa consueuit facere miracula, transferre dignaretur. Audito fidedignorũ huius loci testimonio gauisus est Præsul Sanctus; sed quia tunc arduis occupatus erat negotijs, quæ morã absq; incommodo nõ patiebantur, promisit eorum piam adimplere voluntatẽ. Postquam egressi sui finẽ nactus est, nauigio Rhenum fluuium descendens, tranquillè peruenit iuxta montẽ Heymonis, vbi tempestas horribilis insurgẽs, nauemq; suã ferè deglutiens, omnes in naui existentes submersionẽ compulit formidare. Inuocans ergo diuinum auxiliũ beatus VVillebrodus, pro mitigatione tẽpestatis humiliter orauit. Qua per Dei gratiã placata, recordatus est Oppidanis in Rhenis promisisse se translationem B. Cuneræ Virginis, dum rediret. Cõfessus est igitur coram suis, quod propter obliuionẽ sui promissi, merito fuisset periclitatus. Cum autẽ essent penes oppidum Rhenen, præcepit nauim litori velociter applicare, & factum est ita. Exiens nauem B. VVillebrordus monuit suos, vt ad locum B. Cuneræ humiliter accederent, & deuotè fecerunt. Itaq; omnes iuxta monitionem Sancti viri ad locum, vbi quieuit S. Cunera, cum eodem sinceris mentib: accedentes, seq; ipsius adiuuari meritis postulantes. Post hæc S. VVillebrordus debitas adhibens solennitates, corpus B. Virginis ac Martyris Cuneræ transtulit reuerenter. Vnde factum est, vt nomen eius per Diœcesim Traiectensem magnificatum est nimis, & miracula, quæ pro ea clementer operari consueuit Dominus, diuulgata. Veneremur ergo hanc Virginẽ, ac Martyrẽ gloriosam, pro qua, sicut prædictũ est, fecit Deus mirabilia in vita sua, per pannum videlicet in alias res mutationẽ; in morte per candelarũ ad eius tumulũ accensionem; & post mortem per miraculorum crebram operationem. Hæc enim Virgo pro nullo delicto, sed pro virtuosis, quæ incessanter egit operibus, vitam perdidit temporalẽ, ideoq; largitus est ei vitam cum suis æternalem Iesus Christus Dominus noster, qui cum Patre viuit, &c. Hactenus ex M.SS. tribus.

De hac S. Virg. & M. agunt Molanus in natalib. Belgij 12. Iunij: eodẽ die eius meminit Philip. Ferrar: Vitã eius recitat Haræus & Rosweidus: breuissimè autẽ Canisius ad 18. Iunij eam his cõprehendit verbis: *S. Cunera, quæ è Sodal. S. Vrsulæ, cuius cognata erat, sola post alias aliquãdiu superstes, dedita pijs quibusq; operib. tandẽ Martyrij laureã obtinuit, claretq; innumeris miraculis.* Fusè vitã totã etiã describit Chronicon Hollãdiæ Ioan. Gerbrãdi à Ley-

dis, qui

Strangulatur S. Cunera.

Commentũ Reginæ.

Tumulus Martyris detegitur duobus prodigijs.

Pœna Reginæ.

Tẽplũ S. Cuneræ.

Eleuatur a S. VVillebrordo.

Molan. in Nat. Belgij. Philip. Ferrar. Haræus Rosweid. Canisius.

Gerbrãd° à Leidis c. 4. Chronici.

dis, qui teste Trithemio circa A. 1495. floruit: is nobiscum in Chronologia omnino consentit: ita enim c. 4. loquitur: *An. D. 237. Imperauit Romanis Maximinus, vicesimus post Neronem: huius autẽ tempore cum B. Vrsula diuinis parens nutibus cum suis Sodalibus Romam ire ad visitandũ limina Beatorum Apostolor. proposuisset, ad B. Cuneram consanguineã nuncios misit.*

Dubium esse potest quot annis post S. Vrsulæ Martyriũ superstes fuerit, & quo præcisè fuerit anno à S. VVillebrordo eleuata: lux aliqua rei huius affulget ex Breuiarij Vltraiectini Lectione nona quæ ad 12. Iunij vitã Martyris ita narrat. *Cunera cum Sancta Vrsula, eiusq́; tota Sodalitate Britannica apud Coloniam Agrip. morti destinata, per Radbodum Rhenensium Regulum periculo eximitur: apud quẽ cum in Sanctæ Virginitatis proposito persistens pie, & fideliter seruiret, incurrit in odium, & inuidiam vxoris illius, adeo, vt absente marito, adhibita opera vnius ex pedissequis, eam mantili suffocaret, & in equili sepeliret; sed noluit Deus mortem ancillæ suæ diu latere: nam equi stabulum ingressuri, nulla vi ad ingrediendum adigi potuerunt, & quinq́; candelæ per modum crucis collocatæ stabulario diuinitus apparuerunt, sepulcri Virginis indices: Vnde eam Radbodus curat honestiore loco sepeliri simul cum mantili, quo fuerat strangulata. Ac demum S. VVillebrordus, cum intelligeret ad sepulcrũ eius crebra omnis generis miracula fieri, adhibitis S. Adelberto, & VVerenfrido, vna cum alijs de Clero, & populo, sacras Virginis reliquias post annos circiter trecentos, sexaginta integras repertas eleuauit, & decentiore loco reclusit pridie idus Iunij, quem diem, sicut & Martyrij eius, qui incidit in quartum Kalen. Decembris Rhenensibus celebrem esse decreuit.*

Breuiarij Vltraiect. Lectiones.

Torsi me fateor sæpius, vt è tempore sepulturæ huius S. Cuneræ, & S. VVillebrordi æuo, quod incurrit in A. circiter 700. eruerẽ Chronologiæ firmamentum: cum anni illi nec Baroniano calculo, nec cõmuni sententiæ, quæ ad Attilam reuocat Vrsulanũ Martyrium; nec meæ etiã suffragentur opinioni: sed error ex vita S. Cuneræ typis ante centum annos Belgicè impressa prodijt: in qua nouo (hactenus à nemine, quod sciam, ante hunc vulgato) tẽpore S. Vrsula A. 337. passa dicitur: vtiq; transcriptoris vitio, qui A. 237. legerat, quæ est Chronici Hollandiæ Ioannis à Leidis, & nostra sententia: additq; triennio post scil. A. 240. strangulatã ex nostra narratione: hunc librũ cum sequatur breuiarium, ponit 360. an. post martyrium eleuatã centenario vno prætermisso: qui si adijciatur & an. 460. post dicatur translata: capta reperietur S. Cunera Coloniæ An. 237. tunc, cum Martyrium ibi faceret sodalitas Vrsulana: eadẽ martyrio coronata A. 240: & demum eleuata A. 700, quo constat anno S. Willebrordum iam à Sergio Pontif. creatum Episcopũ propè Rhenã degisse: licet enim is sæpè negotiorum causa in Austrasiam ad Pipinum; Coloniã ad Plectrudem & Archipræsulẽ; Epternacum ad Religiosos suos commearet, eo tamen an. 700. circa Batauiã fuit, & Embricæ quidem Cliuensi oppido nobilem lipsanothecã in D. Martini perueteri sacerdotũ collegio reliquit, quæ meretur, vt à tenebris vindicetur. Est autem arca fronte argentea, gemmis, auroque fulgurante; sed à tergo tecta viliore metallo. peripheriam capsæ huius hæc verba literis aureis circumscribunt. *Hæc in capsa sunt reliquiæ, quas S. willebrord. ipse à Papa Sergio accepit.* Adijciuntur hi Rhythmi, qui annum quem quærimus septingentesimum exprimunt.

Error quidã detegitur.

Antistes pius hic VVillebrordus benè scimus
Consecrat in Missa corpus Domini, quod in ista
Arca seruatur à cunctis, & veneratur.
Altum D. duo CC. quando Deus incola terræ
Adde quasi numero septuaginta dies.

Potuit igitur B. willebrod. qui A. 700. in Martio fuit Embricæ, facilè Rhenensibus cõueniri de eleuatione S. Cuneræ, quã post suũ Coloniâ reditũ 12. Iunij perfecit; ita teste Chronico Hollandiæ A. 237. Româ redijt, imperante iã Maximino cũ S. Vrsula Cuneræ virgo: Coloniç capta, triennio seruiuit in Rhenẽ, a. 240. 28. Oct. occisa est; & post funerationẽ an. 460, A. Christi 700. à S. willebrordo Cliuiã obeunte soleniter eleuata.

Porrò hanc eandẽ S. Cuneræ cum S. Vrsula Romanã profectionẽ præter Chronicon Hollandię; & Vltraiectinã M S. vita antea recitata, ijsdẽ referunt verbis: *Primò* Hermannus Greffgen Carthusianus ic M S. tomo vnico vitarum maximè rararum; & iucundarum: *2.* Lombardica Historica A. 1483. vulgata typis, cum accessione multarum historiarum: *3.* Rhenense exemplar, quod in loculo S. Virginis repertum est, aliquanto prolixius: *4.* in hanc sententiam idem memorat vita Belgicè centum abhinc annis

Chronicon Hollandiæ Vltraiectina M. S. vita Hermannum Greffgẽ. Lombardica historia. vita Belgicè edita.

Rhenæ vulgata: *Post hæc cum S. Vrsula peregrinationē suā absoluisset, in reditu eum toto comitatu suo Coloniam appulit, vbi omnes amore Christi interfectæ sunt: Eodem tēpore cum S. Virginū turba martyrio afficeretur, præsens aderat Radbodus Rheni Rex, qui crudele Virginū martyrium spectabat. Cumq; S. Cunera exscēderet naui, perquam auida martyrij pro Christo tolerandi, Rex pulchritudine eius ad misericordiam permotus pallio eam suo texit, ipsa verò spectans Virginum cadauera, tantamque sanguinis effusionem, tot item gladios, & vulnera, trucesque barbarorum vultus, intimè commouebatur, & singulis Virginum singillatim commoriebatur. Tunc Deo ita permittente Rex eam morti eripuit, Rhenamque, vbi regiam habebat, deportauit: scriptumque reperitur, quod sola S. Cunera ex omni hac Virginum sodalitate mortem euaserit.* Vidi & aliam vitam S. Cuneræ M. S. in Monasterio Marienbomensi, in quo prolixius refertur profectio Romana; Cyriaci, P. ntuli, & aliorum Episcoporum, Regum, & Principum aggregatio ad sodalitatem: eorumque Coloniæ præsente S. Cunera martyrium: quæ potuissent certè à S. Cunera triennio narrata, Regis ipsius, templi Martyris ædificatoris fide posteris tradita permansisse: quia tamē vetustissima M. SS. Vltraiectinū, & Rhenense horum non meminerunt, verosimilius est, posteriorib. seculis post S. Cyriaci inuentionē A. 1156. factā adiecta esse.

Vita M. S. Monasterij Marienbomensis.

Denique breuiter & eleganter vitam S. Cuneræ sic descripsit recens Nicolaus Vernulæus Louaniensis: *Non minus ornamentum Belgio attulit D. Cunera S. Vrsulæ consanguinea, vndecim millium Virginum & Martyrum socia: Pater Aurelius, mater Florentia fuit; cum autem Vrsula sociæque Roma reuersæ apud Vbios Coloniæ impiorum gladijs subijcerentur, ipsa formæ elegantia commiserationem mouens, à Regulo Rhenensi seruata, & in eius domum abducta est: cui cum propter virtutem gratissima esset, vxoris Reguli inuidiam sensit: nam hæc marito absente, vt suo odio satisfaceret, virginem manuali linteo per famulas iussit strangulari, inq; equorum stabulo sepeliri: Hoc facinus persenserunt equi postea, & subire stabulum recusarunt: nec cogi vi vlla potuerunt. Inde oborta sceleris suspicio: quam cum mota recens terra augeret, fodi cœptum est, & Virginis cadauer inuentum. Inuit insuper lumen diuinitus in stabulum dimissum, sacri pignoris index. Indoluit vehementer Regulus, & animaduersione in coniugem nefandi facinoris ream decreta, domum suam in templum erigi, eiusque honori dicari curauit. Annis aliquot post D. VVillebrordus, auditis de eius integritate sanctimoniaque testibus, illam magna pompa in templum transtulit; nec minora, quam præcesserant secuta miracula, sanctitatem eius asseruerunt. Colunt gloriosam Virginem, & Martyrem Rhenenses, & linteum, quo illi fauces præclusæ, religiosè conseruant. Festus illi dies pridie idus Iunij.* Citat Molanum 12. Iunij, M. S. Codicem Bethlehemitici cœnobij: & historiam S. Cuneræ Louanij, & Coloniæ editam.

Vernulæus lib. de Hibernis Sanctis, qui in Belgio fidem propagarunt ca. 14.

Ita martyrium S. Cuneræ decem & plura testimonia suppeditat peregrinationis Romanæ, & martyrij Coloniæ tolerati, Sodalitatis Vrsulanæ: tempus etiam & varia nostræ sententiæ adiuncta cōfirmat, quod SS. Triumuiri Willebrordus, Adelbertus, & VVerenfridus Angli diligenter excussum, videntur curasse literis consignandum, 60. ferè annis postea, quam Cunibertina narratio prodijsset.

Collecta de ea talis est in Aberdonensi Breuiario.

Pater omnium bonorū Deus, da nobis meritis S. Cuneræ V. & M. tua cordis puritate, vt te perfectè diligere & dignè laudare, ac sapere quam dulcis & suauis es omnib. inuocantibus te, valeamus.

CAPVT XI.

Ab An. 700. S. Aureliæ Virg. Vrsulanæ memoria valde inclarescit Argentorati, de cuius morte 10. vel plura petuntur testimonia Romanæ peregrinationis.

S. Aurelia cum à S. Vrsula febriens Argentorati cum tribus alijs esset Virginibus relicta, 15. Octobr. decessit, & clarere magnis cœpit prodigijs cui circa An. 500. templum est excitatum, ad quod tanti peregrinorum & accolarum concursus facti sunt, vt An. 700. necesse fuerit Argentoratensis Vrbis dilatare pomerium: eius cum S. Vrsula peregrinationem autores permulti testificantur.

1. Test. Martyrologij Romani 15. Octobris: *In Argentina S. Aureliæ V.* Petrus Leidensis, ait suo tēpore, A. 1520. expresū in Romanis fastis fuisse, quod esset è *Sodalitate S. Vrsulæ, & ex infirmitate ibi decessisset.* Consentit Ferrarius eo die.

Martyrol. Rom.

2. Test. Petri Galesini, *In Argentina S. Aureliæ Virginis, quæ cum esset ex nobili illa societate 11. mil. Virg. ad præfatā vrbē in reditu ab vrbe Roma infirmata obijt in pace.* 3. Test.

M.S. Budicense.

3. Test. M.S. Budicense, *Aurelia Virgo cum S. Vrsula & suo comitatu Roma adscensis nauibus, per decursum Rheni rediens, febri correpta, & extra muros Ciuitatis Argentinensis, vbi nunc requiescit, spiritum exhalauit: vbi beneficia præstantur omnibus eam fide sancta colentibus.*

Chronicon Bernardi Herzog.

4. Test. Bernardi Hertzog in Chronico Alsatiæ ex lib. 8. cap. 18. Iacobi à Königshofen. *Anno 500. erectum est templum ad honorem S. Aureliæ (vnius ex vndecim millibus Virginum, quæ Basileâ secundo Rheno nauigans in via Argentorati decesserat, & sepulta erat) S. Aureliæ templum appellatum, & quia locus is extra vrbem situs erat, frequentari cœpit, & domus circa Ecclesiam ædificari, ita An. 700. opus fuit, vt vrbis pomerium laxaretur.*

Canisius.

5. Test. Ex Canisij Martyrologio. *Argentinæ S. Aureliæ Virginis: hæc ex nobili societate vndecim millium Virginum, in reditu ab Vrbe Roma ad præfatam vrbem infirmata decessit in pace.*

Vrstis. Basileensis hist. cap. 6.

6. Test. Vrstisij. *Ferunt de grege illo itineris difficultate multas absumtas esse, è quibus Virgines tres Eichseliæ tumulatas, apud Rauracos obijsse volunt, Christianam Basileæ, & Aureliam Argentinæ.* Citant hæc & probant Fleien & sacrarium Coloniense.

M.S. hist. Argentinensis.

7. Test. Superest antiquissima M.S. Historia Germanica Argentinensis, quæ sic vitam eius breuiter narrat. *S. Aurelia erat Virgo Sancta de numero vndecim millium Virginum, quæ cum Basileâ secundo Rheno nauigarent Coloniam versus, ægrotare cæpit, & in itinere mortua est Argentorati, ibique sepulta An. Domini 257.* (error est pro 237.) *(reliquæ Sanctæ Virgines sex diebus post sunt Coloniæ Martyrio coronatæ à Diocletiano* (rectius Maximino) *Imperatore. Posthac Argentoratenses à fide ad gentilismum defecerunt: & cum rursum fidem Christianam profiteri cæperunt, ædificarunt ad honorem S. Mauritij, & Aureliæ propè vrbem in loco sepulturæ S. Aureliæ templum post annum 550.* Hoc testimonio confirmatur chronologia nostra: nam clarum est in medio numero errorem librarij vitio incurrisse ob quinarij ternarijque in scribendo similitudinem: à qua multum abest, hic computus Baronij 383. & aliorum 451. Diocletianus etiam pro Maximino positus est, eo quod consors Imperij Diocletiani fuerit Maximianus, quem nonnulli cum Maximino confuderunt, ita vt Viterbiensis expressè scribat Alexandro Mammææ filio successisse Maximianum & Diocletianum.

Lectiones antiquæ.

8. Test. Lectionum horariarum è M. S. perantiquo; quas postea Argentinensi Breuiario A. 1511. iussu Wilhelmi loci Episcopi inseruit Doctor Iacobus Han Vicarius Generalis: eas totas inseram.

Lectio 4. in secundo Nocturno. *Quo tempore per diuinam ordinationem Beatissima Vrsula cum suo Comitatu à Ciuitate Romana adscensis nauibus per decursum Rheni redire disposuisset, (sicut plenius in gestis eius continetur) Aurelia Virgo illustrissima, quæ in prædictæ S. Virginis Vrsulæ Comitatu exstiterat, diuina fauente gratia, in aqua, quæ Caltahe alias Kaltach vocatur, febri correpta est, & in locum extra muros Ciuitatis Argentinensis, vbi nunc requiescit, deducta spiritum exhalauit, vbi præstantur Dei beneficia omnibus eam sincera fide colentibus. Fertur namque de ipsa inter cetera, quod cum quondã Rex Philippus nimio inuidiæ zelo accensus Ciuitatem Argentinensem obsideret, quidam tyrannus cryptam S. Aureliæ intrauit, asserens ibi esse thesaurum absconditum, & statim cum immisisset instrumentum ad aperiendum sarcophagum, spiritus malignus introiuit in illum, & dentibus proprijs manus & pedes comedendo vitam finiuit.*

Lectio 5. *Qui cum sepultus fuisset in cœmiterio, iterum & tertio corpus eius inuentum est inhumatum iacens super terram clauso sepulcro, vt impleretur, quod dictum est à Domino per Prophetam Dauid. Misit de cœlo & liberauit me, dedit in opprobriũ conculcantes me. Quod videntes fideles eiusdem Ecclesiæ, funem trunco imposuerunt, & in aquam non longè à loco fluentem traxerunt, & abire permiserunt, & omnis plebs, quæ vidit, dedit laudem Deo: qui nos eisdem S. Aureliæ Virginis interuenientibus precibus, & meritis perducat ad portum perpetuæ salutis.*

Lectio 6.

Lectio 6. *Sequitur quadam die prædictæ festiuitatis signum mirabile, imò potius lamentabile. Promiscui sexus homines ciuitatis Argentinensis pro paruo habentes festum Aureliæ, exeuntes de ciuitate pro argilla ferenda, quæ multa apud rufam Ecclesiam est: venerunt itaque ad quandam foueam ibidem sitam, excultam: in qua cum more solito fodere cœpissent, in momento homines viginti tres ibidem oppressi & conclusi sunt: quod nullus sanæ mentis ambiget, quin ad hoc factum sit, vt comprobaret Dominus, quod in Sanctis suis dignè laudari voluit, & vult, vnde & nos, & nostros sequaces perenni deuotione S. Aureliam venerari oporteat.*

Has lectiones & complura horum testimoniorū misit ad me P. Ioannes Scharffbillich Collegij nostræ Societatis IESV Molshemij Rector.

9. Test. Concionatorum loci. Vnius Doctoris Theologiæ Keisersbergij narrationem è Teutonica lingua versum in Latinam: quam tum in festo Sanctarum vndecim millium Virginum, tum in festo S. Aureliæ dixit: & ante 130. annos typis vulgauit, attexam.

Keisersberg Theologus.

Audistis S. Vrsulæ historiam, quæ filia Regis à Spiritu S. inspirata, vndecim millia Virginum collegit, quibuscum Basileam nauigauit, inde Romam profecta, Cyriacum Papam secum duxit. cui vt & Virginibus Deus reuelarat, quod palmam martyrij cum Virginibus esset Coloniæ reportaturus. Ergo cum secundo Rheno Coloniam nauigarent, S. Aurelia tentata febri est, & in lembum dimissa per brachium Rheni, quod Kaltau appellamus, applicuit eo loci, extra Argentoratensis vrbis mœnia, vbi hodie sacra ipsius lipsana requiescunt, qui locus postea fuit dilatato pomerio ciuitatis mœnibus circumseptus.

Eiusdem S. Aureliæ meminerunt Ferrarius in Notis ad hunc diem, Raderus to. 2. Bauariæ S. cum de B. Aurelia filia Hugonis Capeti agit, Daniel Camerarius l. 3. de pietate Scotorum, & Henricus Fitzimon in catalogo Sanctorum Hiberniæ.

10. Test. Ex vita & titulo sepulcrali Sodalium trium S. Aureliæ, SS. Einbettæ, Warbettæ, & Vilbettæ. Reperta sunt vt alibi dixi Virginum harum tria corpora, cum vestibus incorrupta, tumuli titulus nomina, vitamque prodidit, addiditque quod eas febrienti Aureliæ solatio S. Vrsula reliquerit Argentinæ.

11. Test. Libri Sodalitatis Vrsulanæ nomine vulgati circa An. 1496. in quo cum instauraretur nauicularis vndecim millium Virginum congregatio, nouo collecto piorum operum thesauro, sub initium libelli typis ibidem publicati mentio fit trium S. Aureliæ sodalium, vt præcipuarum Argentinensis ciuitatis & congregationis Vrsulanæ Patronarum.

Laus, honor & gratiarum actiò tibi concinatur ô æterne, immense omnipotens & benignissime Deus principium & origo bonorum, & omnis creaturæ, à quo seu viuo perennique fonte bona omnia in humanitatem Christi, & sanctissimam Dei genitricem Virginem Mariam, postea tot bona in S. Vrsulam & vniuersam eius sodalitatem dimanarunt. Præterea in S. Aureliam & eius socias virgines Einbettam, VVarbettam, & Vilbettam nominatas, quarum omnium corpora quiescunt Argentinæ, partim in S. Aureliæ, partim in S. Petri senioris Ecclesia. Quibus nostris Patronis omnipotens & æternus Deus, singularia, maximaque beneficia contulit, eas vehementer exaltando erectione sodalitatis huius præclarissimæ & vtilissimæ, quam doctissimi prudentissimiq́ viri Religiosi & Ecclesiastici è remotissimis locis, penè innumeri suis inscriptis nominibus honorarunt. &c.

Fit autem apud Martyrologos multos passim ad 16. Septembris primæ harum, vel alterius eiusdem nominis mentio de qua Canisius, Ferrarius, & inprimis Molanus in addit. ad Vsuardum ait. *In territorio Argentinensi S. Einbeth Virginis præclaræ sanctitatis:* de eadem Sausaius. *In Alsatia depositio S. Einbethæ Virginis, quæ Argentorati puros Christo famulatus exsoluit, functaq́ perfectæ sanctitatis officijs, animam ornatam meritorum monilibus, transmisit ad nuptiarum agni fruitionem:* Hinc nemini mirum videatur similia nomina priscis temporibus fuisse vsurpata.

S. Einbetta. In supplem. Martyr. Galliæ.

Ex his duabus Aureliæ, Cuneræque scriptis historijs, quæ videntur potissimum circa An. 700. vulgato Cunibertino martyrio S. Vrsulæ magis increbuisse, firmatur

Coloniensium traditio, sic quidem, vt si Vrsulana historia penitus intercidisset: ex harum Virginum historijs, locorum traditionibus, vestigijs & titulis primæ posset integritati restitui: præsertim cum hæc monimenta longè Galfredi ætatem superarint.

CAPVT XII.

Ab A. 700. & 800. Ex Beda, Alcuino, Vsuardo & Missali Anglicano eiusdem temporis testimonia sex.

Bedæ Ephemeris & Martyrologium.

1. TEst. Venerabilis Bedæ, vixit An. 370. Primo in Ephemeride ad 21. Oct. ait. *In Colonia sanctarum Virginum.*

2. Test. In Martyrologio numerum earum sic adiungit. *In Colonia SS. Virginum vndecim millium.*

Missale Anglicanum.

3. Test. Missalis Anglicani nongentorum & plurium annorum apud Pantaleonitas, cuius meminit Schultingus in sua Bibliotheca Eccles. D. Fleien & sacrarum Coloniensi fol. 95. In eo collocatur hoc modo. 13. *Kalendas Nouembris festum sanctarum Virginum in Colonia.*

Alcuini Litaniæ.

4. Alcuini, circa A. 800. bis earum meminit: primò in Litanijs Patronorum Galliæ, quas in eius operibus M. S S. Bibliothecæ Metropolitanæ Coloniensis hactenus ineditas reperi, ante octingentos ferè annos scriptas. Septem in ijs Vrsulanas Virgines hoc ordine recenset. *S. Brictula, S. Martha, S. Saula, S. Sambaria, S. Saturnina, S. Gregoria, S. Pinnosa, S. Palladia.* Similes Litanias in peruetusto Coloniensi Missali eiusdē Ecclesiæ inueni, cum earundem Virginum eodem ordine nominibus ijsdem: nisi quod inter Sambariam, & Saturninam collocetur S. Vrsula. Easdem Virgines pluribus adiectis, velut Sodalitatis Vrsulanæ chiliarchas recensent Adonis additiones quadringentorum annorum: solum nomen Marthæ in Mardiam cōmutando, hoc ordine. *In Gallijs apud Coloniam Agrippinam SS. XI. millium Virginum vna dicitur Vrsula, Sentia, Gregoria, Pinnosa, Mardia, Saula, Brictula, Saturnina, Saturnia, Rabatia, Palladia, Clementia, Grata.* Desumta sunt hæc nomina ex vetustissimis lectionibus Coloniensibus quibusdam: earum exemplar reperi in membraneo breuiario in folio collegiatæ Ecclesiæ SS. Apostolorum in lectionis quintæ fine. *Quarum nomina sunt hæc: Pinnosa Maximi Ducis filia, Sentia, Georgia, Martha, Saula, Brittula, Rabastia, Saturnina, Satura, Palladia, Clementia, Grata*: nam Vrsulæ nomen & martyrium præmiserat: vt dubitari non possit, quin ea nomina Virginum apud Alcuinum, sint Sodalitatis Vrsulanæ: id ex his, quæ de Vsuardo dicam, firmius stabilietur.

Alcuini poëmata.

5. Idem Alcuinus in poëmatis, dum enumerat altaris cuiusdam Patronas, Britannicas nostras Virgines n. 247. sic exprimere videtur.

> VIRGINIBVS SACRIS *præsens hæc ara dicata est,*
> *Quarum clara fuit Scotorum vita per vrbes.*
> *Brigida sancta femina Christo simul ita fidelis,*
> *Hæc nobis salutem per suffragia sancta ministrat.*

Vocat hic eas vsitato nomine *Sacras* vel *sanctas Virgines* quasi per excellentiam: vt & Beda: & Missale Anglicanum: Vita S. Cuniberti & alij plures quam centum, infra laudandi vocant: vbi templum earum centies apparebit more recepto *sanctarum Virginum* fuisse nominatum: Patriam earum adiungit veterem Scotiam seu Hiberniam: quamuis eidem aræ nonnullæ etiam S. Brigidæ Scotæ Virginis posterioris æui, reliquiæ sint insertæ.

6. Vsuardus in Martyrologio Carolo M. dedicato ad 20. Octobris primarum Virginum cæsarum pridie cladis generalis Vrsulanæ meminit his verbis. *Ciuitate Colonia passio SS. Virginum Marthæ & Saulæ, cum alijs pluribus.* Florarium copiosius de his ita scribit. *Ciuitate Colonia Passio SS. Virginum Marthæ & Saulæ cum alijs pluribus, hæ sacræ Virgines Domino à iuuentute seruire studuerunt, quæ postea multo fructu virtutum cumulatæ immarcessibilem coronam meruerunt.*

Has

Has esse sodalitatis Vrsulanæ non potest iam prudenter dubitari: Colonienses has vel non colunt, vel tantum postridie cum tota sodalitate Vrsulana: non enim constat ibidem aliam Virginum sodalitatem pro fide martyrio fuisse coronatam: & vt paulo ante ostendi, iam ab annis quadringentis & pluribus eæ fuerunt passim Vrsulanis Virginibus, imò ab Alcuino, & in Adonis auctario accensæ. Cœpit igitur Vrsulana clades 20. Octobris, tunc paucis ab Vrsula præmissis interemtis: 21. die generalis Virginum pene omnium cædes accidit: 22. S. Cordula: 23. S. Iacobus occubuerunt. Vsuardus primæ diei cæde contentus, reliquorum dierum martyria præteriuit: in exemplari primogenio Parisijs in S. Germano de Pratis conseruato nulla 21. mentio: alia tamen exemplaria M. SS. Vsuardi etiam XI. millium meminerunt: ea secuta est Lubecensis editio A. 1475. ad 21. Oct. & Parisiensis editio Vsuardi An. 1536.

Initium martyrij Vrsulani 20. Octobris.

CAPVT XIII.

Ab A. 800. ad 900. Ex VVandelberto, Gunthario, Floro, Rabano, Pragmatica Lotharij Cæsaris.

1. TEst. Wandelbertus Prumiensis Abbas vixit circa A. 850. is ad diem 21. Octobris versibus illigauit breuiter Vrsulanum martyrium, Coloniæ toleratum, dum ita canit.

Tunc numerosa simul Rheni per litora fulgent
Christo virgineis erecta tropæa maniplis
Agrippinæ vrbi: quarum furor impius olim
Millia mactauit ductricibus inclyta sanctis.

2. Test. Eodem tempore Coloniensis Archidiœcetes erat Guntharius, & Romanum imperium Lotharius Imperator gubernabat: Guntharius prædia quædam alendo perpetuo igni in basilica S. Vrsulę destinarat, eadē pragmatica sanctione cōfirmat circa A. 853. Lotharius: Ij secundo templum Vrsulanum nominant. Vterque in inscriptione vocāt *Monasterium sanctarum Virginum*, & in pragmatica *Monasterium beatarum Virginum.* seruiet ea nuncupatio sæpius.

3. Test. Florus Monachus S. Trudonis circa A. 880: *Passio vndecim millium Virginum.* transcriptum hoc ex antiquissimo M. S. Monasterij S. Martini Tornaci: præfert autem nomina Eusebij, Hieronymi & Bedæ: sed P. Bollandus suspicatur esse Flori Monachi: è tribus dictis compilatum: ei iure hac in re assentior, quem huius rei discernendæ peritissimum iudico.

4. Test. Rabani. scio vulgare martyrologium eius excusum non meminisse: sed vetustum M. S. Imperialis monasterij S. Maximini Treuirensis, quod in plerisque cum Rabano conuenit, ita refert: *In Colonia vndecim mille Virginum:* idem habet M. S. S. Martini Vltraiecti.

CAPVT XIV.

Ab A. 900. ad 1000. Archiepiscopi loci, & alij templi vel numeri vndecim millium decies meminerunt.

1. TEst. Hermanni Archiepiscopi Coloniensis A. 922. quo in dotatione templi situm, nomen & numerum virginum ita recēset. *Monasterium Sanctarum Virginum extra muros Coloniæ erectum ad laudationem Dei & S. Mariæ, ac ipsarum vndecim millium Virginum, vbi tot pretiosarum corpora requiescunt.*

2. Ibidem: *Iram Dei omnipotentis, atq; earundem sanctarum vndecim millium Virginum incurrat.*

3. Ibidem de dono Vassi viri nobilissimi, *quod ad sanctarum vndecim millium Virginum famulatum delegauit.* A. 922.

4. Test. Wichfridi Archiepiscopi. A.927. in vnione Ecclesiæ S. Mariæ. *Sororibus, quæ in Ecclesia sanctarum Virginũ die noctéq; fideliter deseruiunt, aliquid ex nostro ad earũ refectionem addere curauimus, propter reuerentiam XI. millium Virginũ illic requiescentiũ.*

5. Idem An. 932. *Sanctimonialibus ad sanctas Virgines Deo famulantibus. Actum publicè in Ecclesia sanctarum Virginum.*

6. Idem A. 941. *Venerabiles sorores in Ecclesia sanctarum Virginum extra muros ciuitatis Coloniæ publicè & honorificè constructa. Actum publicè in præfata sanctarum vndecim millium Virginum Ecclesia.*

7. Test. Donationis. *Ego Alfuinus & dilecta coniunx mea Ada, ad Ecclesiam sanctarũ Virginum, quæ est extra muros Coloniæ ciuitatis, constructa publicè; vbi vir V. VVichfridus Archiepiscopus præesse videtur.*

8. Test. S. Brunonis Archiepiscopi in testamento suo circa A. 965. legato donat. *Ad sanctas Virgines vasa duo, candelabra duo.*

9. Test. Warini Archiepiscopi. A. 980. *Ad Ecclesiam sanctarum XI. M. Virginum, & Martyrum extra muros Coloniæ ciuitatis honorificè in Dei honorem constructam, & ad continuanda luminaria eiusdem Ecclesiæ, & instauranda tecta, ad sustentandas etiam custodum vires inibi solerter pernoctantium.*

10. Test. Maginheri. Vicarij generalis Coloniensis Archiepiscopi An. 990. In inuētione S. Maurini Martyris.. *Ecqua est sub nostro solo ciuitas, hac nostra locupletior Sanctorum? vbi Apostolorũ patrocinia sic præsentia? vbi tot in cubilibus Martyrum millia, & tot aurea Virginum agmina? vbi sic præsentes Confessores, & Episcopi, qui genuerunt hũc populum Domini, apud quos rugiebant Dæmones, quorum præsentiam portare non poterant?*

C A P V T XV.

*Ab A.*1000. *ad* 1100. *templi Vrsulani vel numeri decies fit mentio.*

1. TEst. E vita S. Adelheidis scripta à coæua vixit circa A. 1000. *Altera Adelheidis in Monasterio sanctarum Virginum complexa est monasticum vitæ institutum ad D. Hieronymi regulam.*

2. Test. Richezæ reginæ in chirographo obligatorio circa An. 1030. *Ego Richeza Archiepiscopum Pilegrimum feci aduocatum, donans me in vrbe Colonia ad sanctas Virgines ea videlicet professione, quatenus singulis annis persoluerem duas denariatas ceræ.*

3. Test. Bezechæ sanctimonialis S. Vrsulæ in donatione prædij Waldorfensis. *Ego Bezecha, vltima Ancillarum Christi in congregatione sanctarum XI. M. V. Dei: trado de iure meo in ius & traditionem Ecclesiæ SS. Virginum in aquilonari parte extra muros ciuitatis Coloniensis constituta; ad sæpè nominatum sanctarum Virginum monasterium.*

4. Clausula ibidem cum attestatione Archiepiscopi. *Ideo ego nõ acquieui quoadusque hanc meæ voluntatis traditionem coram D. Hermanno 2. cum testibus idoneis confirmaui. Actum hoc Coloniæ publicè in Monasterio sanctarum vndecim millium Virginũ. A. 1047.*

5. Test. Ex vita S. Annonis conscripta à Synchrono. An. 1075. *Nocte quadam ipse more suo sanctarum Virginum limen ingressus:* ter vel quater idem vocat ibidem templum. *Ad sanctas Virgines.*

6. Poëta Germanicus coæuus S. Annonis, vitam eius Teutonicis cecinit versibus, in ijs sub initium enumerat Martyres Coloniæ cæsos, & sanctos alios.

§. 6.

Die Troianischen Vrancken si sulin is remir
Gode danckē, dat her un so manigin heiligin
Havit gesant, soix dar in Coln ist gevvant,
Dadir restit ein sulich menige van senti,
Mauricyn herige, unt eilf tusent megide
Durch Christus minn irslagene

Hæc ita verti.

Troiugenæ Franci grati pro munere laude
Continua celebrate Deum: qui millia Diuũ
Tot vobis misit, quos sancta Colonia seruat.
Hic Thebæa cohors, hic Mauri cæde necati:
Hic & amore Dei suadente vndena sagittis
Millia Parthenici cœtus cecidere peremta.

7. Test.

7. Test. Segewini Archiepiscopi circa An.1080. in donatione noualium: *Ob felix itaque tale remedium apud Deum nobis impetrandum Sanctas Dei scilicet vndecim millia Virgines nobis in auxilium inuocantes, notum esse cupimus, qualiter eisdem sanctis Virginibus dedimus. A.1080.*

8. Test. Ex vita S.Irmgardis antiquissima, vixit A.1080. *Comportaret secum particulam reliquiarum societatis vndecim millium &c. transtulit se ad locũ sepulturæ vndecim millium Virginum, prostrauitq; se humiliter, sumens partem terræ sepulturæ Virginum prædictarum in chiroteca: aperiensq; chirotecam inuenit eam plenam recenti sanguine.*

9. Test. Ex inscriptione reliquiarum altari circa A.1050. impositarum à Bernulpho Episcopo Traiectensi. A.1515. Fridericus Badensis Episcopus Traiectensis inuenit eas reliquias à decessore Bernulpho depositas in altari, quas sic approbat. *Magno pietatis affectu accepimus, quod Bernulphus vicesimus Episcopus Traiectensis tres fundauit Ecclesias: D.Petri, S.Ioannis Baptistæ, & S.Pauli, quique in dicta Ecclesia S.Ioannis corpora SS.Cypriani & Iustinæ deuotè recondidit, qui iam à sua primæua fundationis origine & felici transitu Bernulphi vltra 450 annos erecta stetit, nunc summum altare transferre satagentes, in concauitate altaris quandam plumbeã cistulam inclusam inuenerunt, deposito dictæ cistulæ plumbeo operculo, aliam cistulam ligneam sericis ornatam inuenientes, quo iterum remoto in medio capsulæ repertus fuit lapis porphyreticus, cum 4. scedulis pergamenicis antiquissimis Latinis characteribus. In prima scedula SS.Margaritæ V. & Afræ M.XI. M. in secunda S.Ioseph aliorumq; XI.millium: addit Indulgentias cultoribus.*

10. Test. Ex Archiuio loci. *Temporibus S. Annonis tradiderunt Heribergam & eius posteritatem Ecclesiæ SS.Virginum, quæ est in Colonia tali constitutione, vt annis singulis duas denariatas ceræ pro capitali censu illuc persoluerent, post mortem verò vestis, quæ operatione manuum propriarum suarum esset confecta, persolueretur.*

CAPVT XVI.

Ab anno 1100. *ad* 1150. *quo scribebat Galfredus in Britannia primam de Vrsula fabulam, testes* 12.

1. TEst. Sigeberti, vixit circa A.1110. contraxitque in compendium aptè veterẽ S.Cuniberti historiam hoc modo. *Omnibus bellis famosius fuit bellum, quod cãdidatus vndecim millium Virginum exercitus bellauit Duce S.Vrsula, quæ filia fuit vnica Nothi nobilissimi Britannorum Principis, cum nondum nubilis à filio cuiusdam ferissimi tyranni ad nuptias expeteretur, & patrem suum super hoc anxiari videret, qui Deum timebat, si filiam Deo iam deuotam nubere cogeret, & tyrannum metuebat, si ei filiam denegaret, diuinitus inspirata nutanti patri suasit, vt tyranno assentiretur, ea tamen illi posita conditione, vt ipse & tyrannus decem Virgines forma, genere, & ætate electas, sibi traderent, & tam sibi, quam singulis earum mille Virgines subscriberent, & comparatis ad numerum earum vndecim trieribus, inducias triennij sibi darent ad exercitium virginitatis suæ, nouo vsa consilio, vt aut difficultate propositæ conditionis animum eius à se auerteret, aut hac opportunitate coæuas suas secum Deo dicaret, & ex hoc condicto virginibus, trieribus & sumtibus comparatis per triennium belli præludia cunctis mirantibus peregerunt. Tandẽ sub vno die, agente vento, ad portum Galliæ, qui Tiela dicitur, & inde Coloniam appulsæ sunt, ibique ex Angeli monitu Romã tendentes, ad vrbem Basileam nauibus, à Basileã Romam vsque pedibus profectæ, eodem eundi tenore Coloniã sunt reuersæ, ab Hunnis vndique obsessam, à quibus cunctæ martyrizatæ, nouo & mirabili modo triumpharunt, & Coloniam sanguine suo clariorem reddiderunt.* Hunc Sigebertum sequenti seculo laudat Vincentius Belluacensis & corrigit in tempore Attilæ: sicut hoc ipso exeunte seculo hunc in eodem errorem emendauit Robertus Altisiodorensis.

Sigeberti.

2. Test. In patriam Namurcensem ad Walciodorense cœnobium à cœnobita quodam è disciplina S.Benedicti, Colonia tria corpora Sodalitatis Vrsulanæ transferuntur circa An.1105. vel sequentem; nam soluta ciuitatis Coloniensis obsidione quædam Virgines ciuibus visæ tumulos suos indicarunt, suntque solenniter eleuatæ.

3. Test. Anonymi scriptoris translationis similium reliquiarum An. 1113. Colonia ad Weisenburgense monasterium. *A. Dominicæ Incarnationis 1113. indict. 6. Henrico 5. Imperatore, VVolframus apud Tuitium Coloniæ secundum monasticam professionem laudabiliter educatus, corpus S. Palmatiæ Virginis & M. cum alijs quamplurimis reliquijs in cœnobium VVeissenburgense sub Abbate Meningando, qui eum in fratrum suorum consortiu dudum collegerat, solenniter transtulit. S. Palmatia, de qua diximus, tertia fuit in ordine ... matus ex vndecim millibus Virginum, quæ Coloniæ passæ sunt propter Dominum, sanctissima Vrsula regiæ dignitatis nomen in illa expeditione sortiente, Pinnosa quoque æquè sanctitatis ducatus signum nobiliter administrante.* ita loci reliquiarum index & M. S. codex membraneus.

Ottonis Frising.

4. Test. Ottonis Frisingensis Episcopi, floruit A. 1130. secutus errorem Sigeberti l. 4. de Attila c. 28. ait. *Hic etiam dum vbique terrarum discurreret, vndecim millia Virginum apud Coloniam Agrippinam coronauit.*

5. Test. Brunonis Archiepiscopi Coloniensis An. 1135. in dotatione altaris S. Cordulæ. *In porticu Ecclesiæ sanctarum Virginum altare quoddam dedicaui, 21. denarij soluantur in die sanctarum Virginum: vndecim denarij in festo S. Cordulæ exhibeantur.*

6. Test. Sigewandi Episcopi Mindensis, de quo Lerbeck in Chronico. *Hic Ecclesiam in Hidenhusen ad honorem vndecim millium Virginum fundauit, obijt A. 1140. sepultus in medio ecclesiæ Hidenhusen.*

7. Test. M. S. Codicis Breitenawensis monasterij. *Eodem anno 1142. Henricus Abbas in Breitenavv quatuor corpora de collegio vndecim millium Virginum ab Arnoldo Coloniensium Archiepiscopo impetrauit, quæ sexto nonas Iulij cum honore maximo ad monasterium introduxit.*

8. Test. Post An. 1140. Miesco Rex postea Poloniæ creatus, peregrinatur Coloniam ad S. Vrsulam,

Dodechini in Chronic.

9. Test. Dodechini Abbatis S. Disibodi A. 1143. *Hoc anno dedicatum est nouum monasterium in monte S. Disibodi. Impositi sunt ipsi tumulo tria corpora Sanctarum de collegio vndecim millium Virginum in loculis ligneis.*

10. Test. Eiusdem Dodechini de victoria Olissiponensi, cui interfuit. *Victoria* ait (A. 1147.) *tamen obtenta est festo Virginum vndecim millium: duo muti in exercitu cœperunt loqui festo S. Gereonis.*

Trithemius.

11. Test. E Sponheimensi M. S. *A. 1143. Bernelinus Abbas duo corpora de collegio vndecim millium Virginum & Martyrum per interuentum comitis Megenhardi ab Archiepiscopo Coloniensi Arnoldo impetrauit, quæ cum ingenti honore accipiens, huc ad monasterium portauit, & in duobus scrinijs deauratis collocauit, capita verò confracta fuerunt; sed singulæ partes cum suo corpore dispositæ.*

Crusius in Sueuicis.

12. Test. Zuifaltensis monasterij scriptoris Anonymi. *An. 1145. Bertolfus Pater Zuifaltensis monasterij quartus, corpora duo de numero vndecim millium Virginum Coloniæ quondam occisarum acquisiuit, quæ huc magno sumtu transtulit. Nos verò vtpotè homines rei veritatem ignorantes, ne fortè incerta pro certis susciperemus, præmissis ieiunijs & orationibus, per iudicium aquæ frigidæ veraciter & clara luce cunctis, qui aderant Dominum collaudantibus, virginea corpora Sancta, pro Christo Coloniæ passa, & de numero vndecim millium Virginum esse comprobauimus.*

CAPVT XVII.

Coæuorum Galfredi ab 1150. ad 2000. testimonia 32.

Ne miretur Lector minutiora me quædam in superioribus & consequentibus testimonia cõsectari, quoties vel locus martyrij, Colonia; vel inde facta translatio dicitur, vel festum earum, aut templum appellatur *sanctarum Virginum*, aut *SS. vndecim millium Virginum*: nam hæc omnia Galfredi commentum euertunt: qui non tantum vndecim: sed 71. millia fingit, negat eas Coloniæ siue cæsas, siue sepultas,

pultas, nec illas vſquam agnoſcit Martyres; neque templa eis erecta, non eleuata ſolenniter, aut alio translata & culta corpora, quæ coæui eius Summi Pontifices, Archiepiſcopi, Epiſcopique refellunt.

Gerlaci.

1. Teſt. Gerlaci Abbatis Tuitienſis in membraneo codice ſuo ſcripto de inuentione & eleuatione corporum à ſe facta; quā ita vel ipſe, vel amanuenſis Theodoricus ſub A.1155. inchoat. *Anno ab Incarnatione D. N. Ieſu Chriſti 1155. indict. 4. & continua nouem ſequentium annorum reuolutione, Romanorum regente imperium Friderico Cæſare, Romanæ quoque Eccleſiæ Pontificatum Adriano 4. administrante, præſidentibus etiam per ſucceſſionem S. Colonienſi Eccleſiæ Archiepiſcopis, videlicet Arnoldo 2. Friderico 2. & Reinoldo Archicancellario; in Eccleſia Tuitienſi Gerlaco Abbate exiſtente, leuata ſunt corpora ſanctorum Martyrum & SS. Virginum in ſuburbio ciuitatis Colonienſis, & quorum nomina vel titulos [illegible] eorum ſepulcris inuentos, & in Archiuis eiuſdem Eccleſiæ reconditos ad poſterorum notitiam idcirco ſcedulis & apicibus dignum duximus adnotari; quia deuotionem Sanctorum Martyrum, quos præter opinionem cūctorum viuentium oculis noſtris transferri vidimus, & quorum inſuper corpora, vel titulos è tumulis manibus noſtris eruimus, in quibus etiam mille martyriorum ſigna conſpeximus, & venerati ſumus, arctius poſterorum memoriæ commendare curamus. Singillatim ergò ſingulorum titulos, vti in lapidibus cum eis inuentis, exaratum eſſe perſpicitur, incipientes à maioribus, hoc modo digeſſimus &c.* Teſtis hic eſt titulorum & corporum, virorum etiam & Epiſcoporum, teſtis & mille vulnerum ſeu ſignorum martyrij, quæ in eorum corporibus obſeruauit, vt poſt coæuos vix luculentior cenſeri debeat; præſertim titulum S. Cyriaci Papæ cum reliquijs primus inuenit, feſtumque eius ſucceſſor Harbernus anniuerſarijs ſacris peragendum curauit.

S. Eliſabethæ.

2. Teſt. S. Eliſabethæ Schönaugienſis antiſtitæ, cuius liber reuelationum titulos inuentos explicat, An.1156. ſcriptus: perſæpe facit ipſa mentionem feſti *vndecim millium Virginum:* varias etiam Colonia factas ſacrarum Virginum in Germaniam translationes recenſet: de quo V. lib. 8.

Adriani Papæ.

3. Teſt. Adriani Papæ 4. An.1159. *Adrianus Gepæ Abbatiſſæ Eccleſiæ ſanctarum Virginum. Præfatam Eccleſiam, in qua diuino mancipatæ eſtis obſequio, ſub B. Petri & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus, ſtatuentes, vt quæcunque bona eadem Eccleſia canonicè poſſidet, ſeu alijs iuſtis modis præſtante Domino poterit adipiſci, firma vobis & illibata permaneant.*

4. Teſt. Hillini Archiepiſcopi Treuir. An.1560. *Hillinus Dei gratia Treuirorum humilis miniſter, & ſeruus Eccleſiæ ſanctarum Virginū, in Colonia in perpetuum, dominicalem terram ipſi Eccleſiæ ſanctarum Virginum excipiendam decernimus. Indignationem Dei & ſanctarum Virginum incurrat. Eccleſia SS. Virginum Gepæ V. Abbatiſſæ.*

Egberti.

5. Teſt. Egberti fratris S. Eliſabethæ, & Abbatis ſecundi Schönaugienſis, ac ſcriptoris reuelationum ſororis. Fuit is teſtis oculatus eleuationum Coloniæ factarum, & titulorum inuentorum: hoc enim de eo S. Verena teſtatur c. 13. *Conſtantia hæc eſt, quam in proximo frater tuus in hunc locum aduexit:* vbi de titulo eiuſdem allato multa ſubdit, quod verò cum alijs obtinuerit corpora, recondita in cœnobio Schönaugienſi, ſic declarat: *portabamus nobiſcum in ſcrinijs cunctas reliquias Societatis S. Vrſulæ reginæ: quatuordecim videlicet corpora, quæ velut integraliter apud nos ſunt.*

l. 6. c. 2.

6. Teſt. Henrici Wintonienſis Epiſcopi in Anglia, is circa An.1160. Glaſtonenſi cœnobio, cui Abbas præfuerat, donauit *Corpora SS. Virginum Vrſulæ & Dariæ*, index loci reliquiarum hæc habet. *In feretro S. Vrſulæ Virginis continentur reliquiæ eiuſdem ſatis plenæ: item in eodem feretro continentur reliquiæ S. Dariæ Virginis pro tertia parte de dono D. Henrici Epiſcopi Vintoniæ.* Vſſerius hunc Henricum An. 1129. factum Epiſcopum putat, & An.1171. viuere deſijſſe: crediderim hanc Vrſulam non reginam ipſam: ſed aliam eiuſdem nominis fuiſſe, quales ad 10. repertæ ſunt.

Vſſerius c. 15 p. 626. & c. 6. p. 118.

7. Teſt. M.S. Martyrologij monaſterij Bonæ-ſpei. *Quarto Calendas Nouembris translatio SS. Martyrum Martij, Polycarpi, Valerij, Stephani & Honorati, & BB. Virginum Terentiæ, Margaritæ, Baldinæ, Sambariæ & Margariæ, qui omnes in collegio vndecim millium Virginum Coloniam deuenerunt, ibique Hunnorum perſequente malitia martyrium*

cessaria coemerunt: huius traditionis cum hodie non putem in Batauia superesse vestigium, satis videtur vetustus scriptor esse.

19. *Siquidem temporibus Antonini & Commodi.*] Obijcit sibi ipsi: si Britannia misit Virgines, quando ea ad fidem Christi conuersa est? asserit autem sub A. 183. Imperatore Commodo, ab Eleutherio Papa fide imbutum per Legatos Lucium Regem: V. Baron. ad An. 193.

20. *Omnis persecutionis ignaram.*] Propagationem fidei inde probat, quod primam sub Diocletiano passi sint Britanni persecutionem: & ad ea vsque tempora fidem Britanniæ populus *in omni religione*, & *pacis tranquillitate* seruarit: quod vt clarè demonstret, digreditur in persecutionem Maximiani sub Diocletiano in Britannia factam, atque vt multitudinem euincat Christianorum tempore Diocletiani, multos narrat ibidem, vt S. Albanum cum alijs trucidatos: multos proscriptos ob fidem; multos etiam voluntarium exilium elegisse, ne cogerentur oculis tam nefanda in Deum, cœlitesque patrata scelera coram intueri: quæ ideo præmittit, vt ostendat Britanniam iam ante Diocletiani tempora maximam partem Christum agnouisse; adeoque non mirum videri, si iam ante tot millia Virginum Christianarum ex ea prodierint Insula.

21. *Septem annis & dimidio, decem insuper diebus.*] Ita asserit Damasus in Marcellino. *Ab eodem die cessauit Episcopatus annis 7. mensibus 6. diebus 25. persequente Diocletiano Christianos.* quamuis Baronius huic sententiæ aduersetur. Vocat autē Marcellinū 28 quē Baronius & alij 30. numerāt prætęris Lino & Cleto, quos nonnulli tantū S. Petri Vicarios extitisse crediderunt.

22. *Tunc & ista Beata.*] Non spectant verba hæc ad posteriorem de Maximiani & Diocletiani persecutione narrationem, quæ quasi digressio parenthesi prolixiori includi posset: sed ad spatium intermedium Eleutherium Papam inter, & Marcellinum: nam Eleutherij Papæ tempore cœpit fides in Britannia promulgari: centū & aliquot annis post Marcellino persecutio in Britannia sæuijt: medio tempore, vt nos ponimus An. 237. fide iam totis Britannicis insulis propagata, Virginum, turmæ orientem versus, id est, Romam peregrinatæ sunt: Vnde fidem curà Eleutherij Papæ acceperant.

23. *Cupientes paratam sibi percipere gloriam.*] Sanè si desiderio martyrij tempore Diocletiani flagrassent, quid opus Romam petere, cum in patria potiri ea palma commodius potuissent? vnde satis insinuat prius, cum pacata Christianis ante Diocletianum in Britanniā essent omnia, & à solis scirent Romanis Imperatoribus sperari martyrium posse, eò profectas Virgines, vbi votorum fieri compotes possent.

24. *Nostris Pinnosa nuncupata.*] Fuit ea post S. Vrsulam Virginum præcipua, Parentis S. Vrsulæ Dionethi Fratris filia: cur verò S. Vrsula hic nec nominatur quidem? confirmor in opinione mea, hunc sermonem ante S. Cuniberti tempora conscriptum, cum tam Britannis, quā Coloniensibus Pinnosa notior esset, & festum templumque non S. Vrsulæ; sed tantum vndecim millium Virginum diceretur: reperta autem columbæ indicio sacrificij tempore sequenti seculo S. Vrsulā opera S. Cuniberti, ex eo videtur tempore educta è sarcophago, vt piè creditur cum titulo historia: & Dux Virginei exercitus S. Vrsula nominata: in qua quidem historia à S. Cuniberto, vt puto fusius conscripta, duæ tantum Virgines, S. Vrsula & Pinnosa nominantur: nam quæ de S. Cordula adduntur, posteriora sunt.

25. *Occurrente Lictorum immanitate.*] Non vocat eos Hunnos; sed duobus iam ante locis insinuarat Romanos fuisse Gentiles: nam ad Romanum contendebant Imperatorem, vt eius edicto sperata palma potirentur; vnde confirmatur nostra sententia, iussu Iulij Maximini Romanorum Imperatoris necatas esse, non Attilæ.

26. *Hanc Agrippinæ Coloniæ terram non vt hospitam solummodo salutauerunt.*] Cum Romam prima vice peterent; de qua peregrinatione ità initio cōfirmationis loquitur. *De contemptu vitæ, abnegatione sui, ipsaque peregrinatione pro testamenti Domini veritate assumita quid dicemus?*

27. *Sed his Martyrij victoria coronata.*] Probat locū Martyrij Coloniam esse: Vides hanc antiquissimā traditionem nobiscum in capitibus historiæ conuenire: Nam & tot millia Virginum incorruptarum agnoscit intra Eleutherij, & Marcellini Pontificatum amore martyrij per VVahalim aduerso Rheno Colonia Romā peregrinatas; & Coloniæ simul occubuisse; à Romanis vt innuit trucidatas: nā Coloniæ, vt dicebat supra, raro nec nisi edicto Cæsarum persecutio mouebatur, cum ciues essent Christiani. Totam narrationem hanc ante omnem Vrsulanam historiam conscriptam petijt autor à Traditione Coloniensium, Britannorum, & Batauorum, seu Tilensium; vbi certum erat Virgines vel natas, vel commoratas, vel trucidatas esse, merito ei fides tribui maxima debat.

CAPVT IX.

Quatuor testimonia Sanctitatis Vrsulæ, vel fundi, & loci martyrij seculo S. Cuniberti ab A. 600. ad 700.

1. Test. *Inuentio S. Vrsulæ per Cunibertum:* Ex ea veritas titulorum, Sanctitas Vrsulæ, cultusq; religiosius anniuersario ritu habitus, & à Deo columbæ indicio approbatus est: de quo vide lib. 9. c. 7.

2. Test.

2. Test. *Historia vetus Vrsulana postea à Surio edita.* Hanc notis illustratam initio libri primi recitaui, fuseque probare conatus sum, eius autorem S. Cunibertum, vel coæuum eius videri exstitisse.

3. Test. *E soli Vrsulani sanctitate.* Agri Vrsulani potissimum in fundo Clematiano sanctitatem, vbi SS. Virginum basilica iacet, Deus tribus præcipuè prodigijs solet decorare, *Primò* eiectione cadauerum: tempore S. Cuniberti probata. *Deinde* ea vi, & efficacia, vt venenata procul arceat animalia: qua de causa, iam inde à quingentis etiam annis, in transmarinas regiones pulueres isti translati scribuntur: *Denique* quod terra illa de templo, vel vicinis sumta locis, quandoque in sanguinem conuersa sit, indicio non leui, ibidem virgineum sanguinem profusum esse, vt initio libri 7. vidimus Romæ accidisse.

4. Testimonium è vita antiquissima S. Cuniberti. Coniecturas verosimiles alias indicaui, cur à coæuo putem ipsam esse scriptam: in ea, qui sanguinem Coloniæ profuderint hi enunciantur: *Quis non gauderet Cuniberti angelicum vultum Pontificali Cathedra præsidentem, in sacratissima Agrippinensium ciuitate, quæ deriuato vocabulo dicitur Colonia, & pro Christi nomine Martyrum sanguine coruscat, cum vndecim millium beatarum Virginum, & trecentorum decem & octo Martyrum, mediante S. Gereone cum socijs suis? vbi non minima miracula Christus, quotidie pro eorum meritis dignatur operari.* Ecclesiam deinde vocat SS. Virginum, dum subdit: *Quadam autem die, dum iuxta morem in Sanctarum Virginum basilica annua solennitate Missam celebraret, & hostiam salutarem corporis & sanguinis Domini immolaret.*

CAPVT X.

An. Christi 700. S. Cunera vna è S. Vrsulæ sodalibus eleuata: cuius vita ad decem præbet nostræ narrationi testimonia.

S. Cunera circa An. Domini 700. à Triumuiris Sanctissimis eleuata est, *præmissis*, vt Molanus ait, *fide dignorum testimonijs.* Eodem tempore à S. Willebrordo, duplex eius festiuitas decreta. Existimo iam tum vitam eius conscriptam esse, iussu S. VVillebrordi: antiquissimas certè legi narrationes eius in M.SS. locorum diuersorum Latinas & Germanicas: eam tamen, quam ex S. Martini Vltraiectinæ Ecclesiæ codice descriptam accepi, attexam: similis postea mihi transmissa est à Philippo Rouenio Archiepiscopo Philippensi, copia eius, quam in loculo S. Cuneræ reperit: tertia à 140. annis in Scotico Aberdonensi Breuiario contenta hisce gemina. Cum Lectio variat in margine adnotabo. Has verò ideo præfero reliquis, tum editis, tum M.SS.: quia prima ex loco Martyrij, vbi diutissimè capulus cum sacris exuuijs fuit conseruatus, desumitur; altera è S. VVillebrordi Cathedra Episcopali: cuius vel opera, vel iussu videtur ea conscripta esse, ob crebra Martyris prodigia; quando ipse in Sanctis præsens naufragium S. Cuneræ deprecatione euasit. tertia ex natali solo ferè prodijt, è qua tantum hic Lectionum horariarum initia excerpam.

In Natal. Belgij 12. Iunij.

Lect. 1. *Cum B. Vrsula diuinis parens nutibus.*
Lect. 2. *B. igitur Vrsula congregatis Sodalibus suis.*
Lect. 3. *His itaque peractis B. Cunera in hospitio Regis.*
Lect. 4. *Regina verò perpendens singularem Regis amorem.*
Lect. 5. *Post aliquod verò tempus cum Cunera acceptis in sinu suo panibus.*
Lect. 6. *Ab illa igitur hora considerans Regina.*
Lect. 7. *Postquam autem hoc enorme scelus est ab eis perpetratum.*
Lect. 8. *Interea Regis equi ad stabulum ducti.*

Vltima Lectio contractior est, quam vita, vnde totam recitabo.

Lect. 9. *Cumque stabulum ingressi fuissent, videntes recentem terram, nouiter commotam eam offenderunt, corpus autem Beatæ Cuneræ vna cum manutergio, quo strangulata fuerat, inuenientes, de terra leuauerunt. Et per B. VVillebrordum Traiectensem Episcopum miraculosè postea digno cum honore translatum est.*

EX M.S. VLTRAIECTINO S. MARTINI, & alio à Reuer.mo Philippo Archiepiſcopo Philippenſi, in arca S. Cuneræ reperto. Martyrium B. Cuneræ Virginis 28. Octobr.

Mirabilis Deus in Sanctis ſuis, qui inter cetera potentiæ ſuæ miracula, etiam in ſexu fragili mirabilia operatur, B. Cuneram ad nos extremos penè mundialis circuli incolas olim tranſmittens, fecit mirabilia in vita ſua, in morte pariter, & poſt mortem, quam Sanctā nobis, & in ea duplum virtutū propoſitum prodeſt honorare, & venerari, ſicut decet, merito tenemur, præſertim qui in circuitu loci paſſionis eius, id eſt, Diœceſi Traiectenſi commorantes degimus. Honorare inquam hanc Sanctam, & alios vtriuſque ſexus Sanctos eorum vitam recolendo, nobis prodeſt ad imitationem; quam dum attente penſamus, torporem mentis excutere, ac eorum ſequi veſtigia pro noſtrarum modulo virium incitamur. Inſuper ex Sanctorum digna veneratione fructus nobis acquiritur, & ex eorum oratione: De vita igitur & morte S. Virginis ac Martyris Cuneræ, quæ de ea ſcripta ſunt, recitemus.

Peregrinatio Romana.

Cum enim B. Vrſula diuinis parens nutibus, cum ſuis Sodalibus Romam aggredi, ad viſitandum limina Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum, aliorumq́ue ſociorum ibidem requieſcentium propoſuiſſet; ad B. Cuneram eius conſanguineam nuncios miſit, in Orcadam minorem, ad Vrbem dictam Orcadam, Diœceſis Eboracenſis, videlicet Iorc, rogans vt ſecum vellet proficiſci, quæ precibus S. Vrſulæ libenter annuens, obtenta parentum licentia, ad eam quantocyus pergebat.

Alia lectio habet Florentia.

Martyriū S. Vrſulæ.

Eximitur S. Cunerá.

Pater autem eius Aurelius, Dominus illius Ciuitatis, ac mater Florentina de abſentia filiæ ſuæ Cuneræ dolebant. Poſt hæc S. Vrſula congregatis Sodalibus peregrinationem conceptam perficiens; & in reditu apud Coloniam nauigio veniens, Martyrium paſſa eſt cum alijs Virginibus, ſicut in Legenda vndecim millium Virginum plenius continetur. Porrò cum illo tempore, quo Sancta Virginum turba ſic martyrizata eſt; adfuit illic Rex Rheni, videns Virgines atrociter necari. Etenim B. Cunerâ nauim egrediente, ac pro Chriſti amore Martyrium pati volente, dictus Rex ob elegantiam miſericordia motus, eam pallio texit, ſecumque ad oppidum Rhenen vbi morabatur, perducens, ab illa morte Deo fauente protexit. Hæc ſola Virgo Cunera de illo felici Virginum collegio ſuperſtes legitur permanſiſſe. His ita peractis, B. Cunera in hoſpitio Regis exiſtens, Deum ſemper præ oculis habuit, à mandatis eius non errans; imò indeſinenter orationibus, vigilijs, abſtinentijs, ac alijs bonis operibus ſine faſtidio vacans, ibat de virtute in virtutem; omnemq́ue ornatum ſeculi cum gloria prorſus contemſit. Pauperibus ſecundum ſuam poſſibilitatem ſubuenit, & quia gloria etiam ſequitur inuitos, Rex Cuneram conſiderans virtuoſis operibus feruenter intendere, eam exaltauit, vniuerſæ præferens familiæ, clauesque regiæ commiſit eidem.

Seruit Regi Rheni.

Præficitur regiæ.

Qua prærogatiua accepta Cunera in aliquo ſe non extulit; quin potius ſe in omnibus humilians, Regi, Reginæ, totiq́ue familiæ commoda fuit in cunctis licitis, & honeſtis: & hac de cauſa dilecta erat à Rege, ſuper omnes ei ſeruientes. Regina verò perpendens ſingularem Regis amorem, quem ad Virginem iſtam geſſit, inuidebat ei ſupra modum, cupiens nomen eius præclarum quomodolibet denigrare. Quapropter Rege aliquando diſcumbente, ficta mala de ſancta Virgine narrauit, vt eum ab amore ipſius auelleret, ſed quia vincit opus verbum, indignatus Rex fidem Reginæ non adhibuit, indicens ei ſilentium, quia Cuneram in omnibus fidelem reperit: vnde Regina grandiore concepta inuidia, ſolito more prauorum, qui ſemper in vetitum nituntur, ad confuſionem Cuneræ quantum potuit per fas & nefas anhelabat. Poſt aliquod tempus Sancta Cunera, dum acceptis in ſinu ſuo panibus ad vſum pauperum palatium pertranſiret, viſa eſt à Regina, quæ Regem ita alloquitur. Domine mi Rex, ecce Cunera vobis prædilecta prodigaliter bona noſtra ſpargit, ſicut oculata fide diſcere poteritis. Vocatur à Rege Cunera, quæ multum perterrita, Deum humiliter inuocauit, quatenus ab inſtanti confuſione liberaretur, & ex diuina clementia panes vertebantur in aſſulas, quas Rex in ſinu eius videns, Reginam duris verbis increpauit. Ab illa hora Regina conſiderans, quod non poſſit Cuneram duris verbis lædere; moliebatur eam occultè perimere,

Reginæ odium.

Accuſat falſo.

Panes in aſſulas cōuertuntur, ſeu fragmenta aſſerum.

perimere consilium à sua pedissequa requirēs, qualiter hoc opportunè fieret. Intelligens pedissequa Reginæ voluntatem, cum ea in mortem Virginis innocentis conspirauit. Rege igitur causa venationis ad aëris temperiem equitante, Cuneram accipientes prostrauerunt, & quodam singularis operis manutergio, quod adhuc est in hac sacra, quæ Rhenen appellatur, Ecclesia, strangulantes, sepelierunt eam in stabulo suffocatam. Postquam autem hoc enorme, atq; inhumanum scelus ab ijs perpetratum est, se nunquam alicui reuelaturas promiserunt firmiter. Rege post pusillum temporis de venatu redeunte, Regina gestu placido alacriter ipsum iucundo vultu salutauit. Perpendens Rex Reginā cum familia sibi obuiantes, Cuneram verò non videns, vbinam esset, quæsiuit. Cui Regina maleficium suum satagens abscondere, præcogitato mendacio respondit, dicens. In absentia vestra, Domine Rex, parentes Cnneræ venerunt ad nostrā mansionem, eam cum festinatione nimia deducentes. Interea equi Regis ad stabulum ducti, in quo S. Cunera sepulta fuit, nequaquā verberibus aut stimulis compelli poterant, vt intrent. Quamobrem ducti ad aliud stabulum faciliter introibant. Discumbente autem Rege de vespere, stabularius in illo loco stabuli, in quo S. Cunera tumulata fuit, candelas ardētes ad instar crucis videns, Regi celeriter nunciauit. Quo audito Rex grandi stupore perplexus, iussit veritatē diligentius experiri. Currentes igitur ad stabulū famuli, candelas ardentes de longè viderunt; sed dum appropinquabant, ab oculis eorum penitus euanuerunt. Cum ingressi fuissent stabulum, videntes recentem terram nouiter commotam, effoderunt eam; Corpus quoque Beatæ Cuneræ cum manutergio, quo strangulata fuerat, inuenientes, de fouea leuauerunt. Videns autem Rex Cunerā, quam maximè dilexerat, tam enormiter interfectā, ex verisimilibus coniecturis, & ex præsumtione violenta Reginam cōperit suæ necis fuisse autricem. Accensus ergo Rex ingenti furore Reginam sine misericordia puniuit in tantum, quod rationis expers vagabatur per totam regionem insana per triduum, crinesque suos extrahens, vestimentaq; sua lanians, effecta est penitus furiosa. Quemadmodum scriptum est, malos malè perdet, contigit de Regina Deo permittente; quæ tandem post trium dierum insaniam, seipsam de quodam cacumine præcipitauit. Rex autem Cuneræ solatio destitutus, ad honorem eius suum donauit palatiū, & dotauit. Post annos plurimos dum VVillebrordus primus Episc. Traiectensis visitare Metropolitanum intenderet, contigit, dum oppidum Rhenen transiret: qui cum ibi moram aliquantulum perageret, venientes ad eum Sapientiores Oppidi, de gestis, & virtutibus B. Cuneræ multa recitauerunt, supplicantes vnanimiter & deuotè, quatenus illam B. Virginem & Martyrem, pro qua Deus omnipotens quotidie diuersa consueuit facere miracula, transferre dignaretur. Audito fidedignorū huius loci testimonio gauisus est Præsul Sanctus; sed quia tunc arduis occupatus erat negotijs, quæ morā absq; incommodo nō patiebantur, promisit eorum piam adimplere voluntatē. Postquam egressi sui finē nactus est, nauigio Rhenum fluuium descendens, tranquillè peruenit iuxta montē Heymonis, vbi tempestas horribilis insurgēs, nauemq; suā ferè deglutiens, omnes in naui existentes submersionē compulit formidare. Inuocans ergo diuinum auxiliū beatus VVillebrodus, pro mitigatione tēpestatis humiliter orauit. Qua per Dei gratiā placata, recordatus est Oppidanis in Rhenis promisisse se translationem B. Cuneræ Virginis, dum rediret. Cōfessus est igitur coram suis, quod propter obliuionē sui promissi, meritò fuisset periclitatus. Cum autē essent penes oppidum Rhenen, præcepit nauim litori velociter applicare, & factum est ita. Exiens nauem B. VVillebrordus monuit suos, vt ad locum B. Cuneræ humiliter accederent, & deuotè fecerunt. Itaq; omnes iuxta monitionem Sancti viri ad locum, vbi quieuit S. Cunera, cum eodem sinceris mentib: accedentes, seq; ipsius adiuuari meritis postulantes. Post hæc S. VVillebrordus debitas adhibens solennitates, corpus B. Virginis ac Martyris Cuneræ transtulit reuerenter. Vnde factum est, vt nomen eius per Diœcesim Traiectensem magnificatum est nimis, & miracula, quæ pro ea clementer operari consueuit Dominus, diuulgata. Veneremur ergo hanc Virginē, ac Martyrē gloriosam, pro qua, sicut prædictū est, fecit Deus mirabilia in vita sua, per panum videlicet in alias res mutationē; in morte per candelarū ad eius tumulū accensionem; & post mortem per miraculorum crebram operationem. Hæc enim Virgo pro nullo delicto, sed pro virtuosis, quæ incessanter egit operibus, vitam perdidit temporalē, ideoq; largitus est ei vitam cum suis æternalem Iesus Christus Dominus noster, qui cum Patre viuit, &c. Hactenus ex M. SS. tribus.

De hac S. Virg. & M. agunt Molanus in natalib. Belgij 12. Iunij: eodē die eius meminit Philip. Ferrar: Vitā eius recitat Haræus & Rosweidus: breuissimè autē Canisius ad 18. Iunij eam his cōprehendit verbis: *S. Cunera, quæ è Sodal. S. Vrsulæ, cuius cognata erat, sola post alias aliquādiu superstes, dedita pijs quibusq; operib. tandē Martyrij laureā obtinuit, claretq; innumeris miraculis.* Fusè vitā totā etiā describit Chronicon Hollādię Ioan. Gerbrādi a Leydis, qui

Strangulatur S. Cunera.

Commentū Reginæ.

Tumulus martyris detegitur duobus prodigijs.

Pœna Reginæ.

Tēplū S. Cuneræ.

Eleuatur a S. VVillebrordo.

Molan. in Nat. Belgij Philipp. Ferrar. Haræus Rosweid. Aut. Canisius.

Gerbrā. à Leidis c. 4. Chronici.

dis, qui teste Trithemio circa A.1495. floruit: is nobiscum in Chronologia omnino consentit: ita enim c. 4. loquitur: *An. D. 237. Imperauit Romanis Maximinus, vicesimus post Neronem: huius antē tempore cum B. Vrsula diuinis parens nutibus cum suis Sodalibus Romam ire ad visitandū limina Beatorum Apostolor. proposuisset, ad B. Cuneram consanguineā nuncios misit.*

Dubium esse potest quot annis post S. Vrsulæ Martyriū superstes fuerit, & quo præcise fuerit anno à S. VVillebrordo eleuata: lux aliqua rei huius affulget ex Breuiarij Vltraiectini Lectione nona quæ ad 12. Iunij vitā Martyris ita narrat. *Cunera cum Sancta Vrsula, eiusq; tota Sodalitate Britannica apud Coloniam Agrip. morti destinata, per Radbodum Rhenensium Regulum periculo eximitur: apud quē cum in Sanctæ Virginitatis proposito persistens pie, & fideliter seruiret, incurrit in odium, & inuidiam vxoris illius, adeo, vt absente marito, adhibita opera vnius ex pedissequis, eam mantili suffocaret, & in equili sepeliret; sed noluit Deus mortem ancillæ suæ diu latere: nam equi stabulum ingressuri, nulla vi ad ingrediendum adigi poterant, & quinq; candelæ per modum crucis collocatæ stabulario diuinitus apparuerunt, sepulcri Virginis indices: Vnde eam Radbodus curat honestiore loco sepeliri simul cum mantili, quo fuerat strangulata. Ac demum S. VVillebrordus, cum intelligeret ad sepulcrū eius crebra omnis generis miracula fieri, adhibitis S. Adelberto, & VVerenfrido, vna cum alijs de Clero, & populo, sacras Virginis reliquias post annos circiter trecentos, sexaginta integras repertas eleuauit, & decentiore loco reclusit pridie idus Iunij, quem diem, sicut & Martyrij eius, qui incidit in quartum Kalen. Decembris Rhenensibus celebrem esse decreuit.*

Breuiarij Vltraiect. Lectione.

Torsi me fateor sæpius, vt è tempore sepulturæ huius S. Cuneræ, & S. VVillebrordi æuo, quod incurrit in A. circiter 700. eruerē Chronologiæ firmamentum: cum anni illi nec Baroniano calculo, nec cōmuni sententiæ, quæ ad Attilam reuocat Vrsulanū Martyrium; nec meæ etiā suffragentur opinioni: sed error ex vita S. Cuneræ typis ante centum annos Belgicè impressa prodijt: in qua nouo (hactenus à nemine, quod sciam, ante hunc vulgato) tēpore S. Vrsula A. 337. passa dicitur: vtiq; transcriptoris vitio, qui A. 237. legerat, quæ est Chronici Hollandiæ Ioannis à Leidis, & nostra sententia: additq; triennio post scil. A. 240. strangulatā ex nostra narratione: hunc librū cum sequatur breuiarium, ponit 360. an. post martyrium eleuatā centenario vno prætermisso: qui si adijciatur & an. 460. post dicatur translata: capta reperietur S. Cunera Coloniæ An. 237. tunc, cum Martyrium ibi faceret sodalitas Vrsulana: eadē martyrio coronata A. 240: & demum eleuata A. 700, quo constat anno S. Willebrordum iam à Sergio Pontif. creatum Episcopū propè Rhenā degisse: licet enim is sæpè negotiorum causam Austrasiam ad Pipinum; Coloniā ad Plectrudem & Archipræsulē; Epternacum ad Religiosos suos commearet, eo tamen an. 700. circa Batauiā fuit, & Embricæ quidem Cliuensi oppido nobilem lipsanothecā in D. Martini peruetéri sacerdotū collegio reliquit, quæ meretur, vt à tenebris vindicetur. Est autem arca fronte argentea, gemmis, auroque fulgurante; sed à tergo tecta viliore metallo: peripheriam capsæ huius hæc verba literis aureis circumscribunt. *Hæc in capsa sunt reliquiæ, quas S. willebrord. ipse à Papa Sergio accepit.* Adijciuntur hi Rhythmi, qui annum quem quærimus septingentesimum exprimunt.

Error quidā detegitur.

Antistes pius hic VVillebrordus bene scimus
Consecrat in Missa corpus Domini, quod in ista
Arca seruatur à cunctis, & veneratur.
Actum D. duo CC. quando Deus incola terræ
Adde quasi numero septuaginta dies.

Potuit igitur B. willebrod. qui A. 700. in Martio fuit Embricæ, facilè Rhenensibus cōueniri de eleuatione S. Cuneræ, quā post suū Coloniā reditū 12. Iunij perfecit; ita teste Chronico Hollandiæ A. 237. Roma redijt, imperante iā Maximino cū S. Vrsula Cunera virgo: Coloniç capta, triennio seruiuit in Rhenē, a. 240. 28. Oct. occisa est: & post funerationē an. 460, A. Christi 700. à S. willebrordo Cliuiā obeunte soleniter eleuata.

Porrò hanc eandē S. Cuneræ cum S. Vrsula Romanā profectionē præter Chronicon Hollandiç; & Vltraiectinā M S. vita antea recitata, ijsdē referunt verbis: *Primo* Hermānus Greffgen Carthusianus ic M S. tomo vnico vitarum maximè rararum; & iucundarum: *2.* Lombardica Historica A. 1483. vulgata typis, cum accessione multarum historiarum: *3.* Rhenense exemplar, quod in loculo S. Virginis repertum est, aliquanto prolixius: *4.* in hanc sententiam idem memorat vita Belgicè centum abhinc annis

Chronicon Hollandiæ Vltraiectina M.S. vita Hermannus Greffgē, Lombardica historia. vita Belgicè edita.

Rhenæ

Rhenæ vulgata: *Posthæc cum S. Vrsula peregrinationẽ suã absoluisset, in reditu cum toto comitatu suo Coloniam appulit, vbi omnes amore Christi interfectæ sunt: Eodem tẽpore cum S. Virginũ turba martyrio afficeretur, præsens aderat Radbodus Rheni Rex, qui crudele Virginũ martyrium spectabat. Cumq; S. Cunera exscẽderet naui, perquam auida martyrij pro Christo tolerandi, Rex pulchritudine eius ad misericordiam permotus pallio eam suo texit, ipsa verò spectans Virginum cadauera, tantamque sanguinis effusionem, tot item gladios, & vulnera, trucesque barbarorum vultus, intimè commouebatur, & singulis Virginum singillatim commoriebatur. Tunc Deo ita permittente Rex eam morti eripuit, Rhenamque, vbi regiam habebat, deportauit: scriptumque reperitur, quod sola S. Cunera ex omni hac Virginum sodalitate mortem euaserit.* Vidi & aliam vitam S. Cuneræ M.S. in Monasterio Marienbomensi, in quo prolixius refertur profectio Romana; Cyriaci, P. ntuli, & aliorum Episcoporum, Regum, & Principum aggregatio ad sodalitatem: eorumque Coloniæ præsente S. Cunera martyrium: quæ potuissent certè à S. Cunera triennio narrata, Regis ipsius, templi Martyris ædificatoris fide posteris tradita permansisse: quia tamẽ vetustissima M.SS. Vltraiectinũ, & Rhenense horum non meminerunt, verosimilius est, posteriorib. seculis post S. Cyriaci inuentionẽ A. 1156. factã adiecta esse.

Vita M.S. Monasterij Marienbomensis.

Denique breuiter & eleganter vitam S. Cuneræ sic descripsit recens Nicolaus Vernulæus Louaniensis: *Non minus ornamentum Belgio attulit D. Cunera S. Vrsula consanguinea, vndecim millium Virginum & Martyrum sociat[illegible] Pater Aurelius, mater Florentia fuit; cum autem Vrsula socieque Roma reuersæ apud Vbios Coloniæ impiorum gladijs subijcerentur, ipsa formæ elegantia commiserationem mouens, à Regulo Rhenensi seruata, & in eius domum abducta est: cui cum propter virtutem gratissima esset, vxoris Reguli inuidiam sensit: nam hæc marito absente, vt suo odio satisfaceret, virginem manuali linteo per famulas iussit strangulari, inq; equorum stabulo sepeliri: Hoc facinus persenserũt equi postea, & subire stabulum recusarunt: nec cogi vi vlla potuerunt. Inde oborta sceleris suspicio; quam cum mota recens terra augeret, fodi cæptum est, & Virginis cadauer inuentum. Iuuit insuper lumen diuinitus in stabulum dimissum, sacri pignoris index. Indoluit vehementer Regulus, & animaduersione in coniugem nefandi facinoris ream decreta, domum suam in templum erigi, eiusque honori dicari curauit. Annis aliquot post D. VVillebrordus, auditis de eius integritate sanctimoniaque testibus, illam magna pompa in templum transtulit; nec minora, quam præcesserant secuta miracula, sanctitatem eius asseruerunt. Colunt gloriosam Virginem, & Martyrem Rhenenses, & linteum, quo illi fauces præclusæ, religiosè conseruant. Festus illi dies pridie idus Iunij.* Citat Molanum 12. Iunij, M.S. Codicem Bethlehemitici cœnobij: & historiam S, Cuneræ Louanij, & Coloniæ editam.

Vernulæus lib. de Hibernis Sanctis, qui in Belgio fidem propagarunt. cap. 14.

Ita martyrium S. Cuneræ decem & plura testimonia suppeditat peregrinationis Romanæ, & martyrij Coloniæ tolerati, Sodalitatis Vrsulanæ: tempus etiam & varia nostræ sententiæ adiuncta cõfirmat, quod SS. Triumuiri Willebrordus, Adelbertus, & VVerenfridus Angli diligenter excussum, videntur curasse literis consignandum, 60. ferè annis postea, quam Cunibertina narratio prodijsset.

Collecta de ea talis est in Aberdonensi Breuiario.

Pater omnium bonorũ Deus, da nobis meritis S. Cuneræ V. & M. tua cordis puritate, vt te perfectè diligere & dignè laudare, ac sapere quam dulcis & suauis es omnib. inuocantibus te, valeamus.

CAPVT XI.

Ab An. 700. S. Aureliæ Virg. Vrsulanæ memoria valde inclarescit Argentorati, de cuius morte 10. vel plura petuntur testimonia Romanæ peregrinationis.

S. Aurelia cum à S. Vrsula febriens Argentorati cum tribus alijs esset Virginibus relicta, 15. Octobr. decessit, & clarere magnis cœpit prodigijs cui circa An. 500. templum est excitatum, ad quod tanti peregrinorum & accolarum concursus facti sunt, vt An. 700. necesse fuerit Argentoratensis Vrbis dilatare pomerium: eius cum S. Vrsula peregrinationem autores permulti testificantur.

1. Test. Martyrologij Romani 15. Octobris: *In Argentina S. Aureliæ V.* Petrus Leidensis, ait suo tẽpore, A. 1520. expressũ in Romanis fastis fuisse, quod esset è *Sodalitate S. Vrsulæ, & ex infirmitate ibi decessisset.* Consentit Ferrarius eo die.

Martyrol. Rom.

2. Test. Petri Galesini, *In Argentina S. Aureliæ Virginis, quæ cum esset ex nobili illa societate 11. mil. Virg. ad præfatã vrbẽ in reditu ab vrbe Roma infirmata obijt in pace.* 3. Test,

M.S. Budicense.

3. Test. M.S. Budicense, *Aurelia Virgo cum S. Vrsula & suo comitatu Roma adscensis nauibus, per decursum Rheni rediens, febri correpta, & extra muros Ciuitatis Argentinensis, vbi nunc requiescit, spiritum exhalauit: vbi beneficia præstantur omnibus eam fide sancta colentibus.*

Chronicon Bernardi Hertzog.

4. Test. Bernardi Hertzog in Chronico Alsatiæ ex lib. 8. cap. 18. Iacobi à Königshofen. *Anno 500. erectum est templum ad honorem S. Aureliæ (vnius ex vndecim millibus Virginum, quæ Basileâ secundo Rheno, nauigans in via Argentorati decesserat, & sepulta erat) S. Aureliæ templum appellatum, & quia locus is extra vrbem situs erat, frequentari cœpit, & domus circa Ecclesiam ædificari, ita An. 700. opus fuit, vt vrbis pomerium laxaretur.*

Canisius.

5. Test. Ex Canisij Martyrologio. *Argentinæ S. Aureliæ Virginis: hæc ex nobili societate vndecim millium Virginum, in reditu ab Vrbe Roma ad præfatam vrbem infirmata decessit in pace.*

Vrstis. Basileensis hist. cap. 6.

6. Test. Vrstisij. *Ferunt de grege illo itineris difficultate multas absumtas esse, è quibus Virgines tres Eichseliæ tumulatas, apud Rauracos obijsse volunt, Christianam Basileæ, & Aureliam Argentinæ.* Citant hæc & probant Fleien & sacrarium Coloniense.

M.S. hist. Argentinensis.

7. Test. Superest antiquissima M.S. Historia Germanica Argentinensis, quæ sic vitam eius breuiter narrat. *S. Aurelia erat Virgo Sancta de numero vndecim millium Virginum, quæ cum Basileâ secundo Rheno nauigarent Coloniam versus, ægrotare cœpit, & in itinere mortua est Argentorati, ibique sepulta An. Domini 257.* (error est pro 237.) *(reliquæ Sanctæ Virgines sex diebus post sunt Coloniæ Martyrio coronatæ à Diocletiano* (rectius Maximino) *Imperatore. Posthac Argentoratenses à fide ad gentilismum defecerunt: & cum rursum fidem Christianam profiteri cœperunt, ædificarunt ad honorem S. Mauritij, & Aureliæ propè vrbem in loco sepulturæ S. Aureliæ templum post annum 550.* Hoc testimonio confirmatur chronologia nostra: nam clarum est in medio numero errorem librarij vitio incurrisse ob quinarij ternarijque in scribendo similitudinem: à qua multum abest, hic computus Baronij 383. & aliorum 451. Diocletianus etiam pro Maximino positus est, eo quod consors Imperij Diocletiani fuerit Maximianus, quem nonnulli cum Maximino confuderunt, ita vt Viterbiensis expresè scribat Alexandro Mammææ filio successisse Maximianum & Diocletianum.

Lectiones antiquæ.

8. Test. Lectionum horariarum è M. S. perantiquo; quas postea Argentinensi Breuiario A. 1511. iussu Wilhelmi loci Episcopi inseruit Doctor Iacobus Han Vicarius Generalis: eas totas inseram.

Lectio 4. in secundo Nocturno. *Quo tempore per diuinam ordinationem Beatissima Vrsula cum suo Comitatu à Ciuitate Romana adscensis nauibus per decursum Rheni redire disposuisset, (sicut plenius in gestis eius continetur) Aurelia Virgo illustrissima, quæ in prædicta S. Virginis Vrsulæ Comitatu exstiterat, diuina fauente gratia, in aqua, quæ Calsahe alias Kaltach vocatur, febri correpta est, & in locum extra muros Ciuitatis Argentinensis, vbi nunc requiescit, deducta spiritum exhalauit, vbi præstantur Dei beneficia omnibus eam sincera fide colentibus. Fertur namque de ipsa inter cetera, quod cum quondã Rex Philippus nimio inuidiæ zelo accensus Ciuitatem Argentinensem obsideret, quidam tyrannus cryptam S. Aureliæ intrauit, asserens ibi esse thesaurum absconditum, & statim cum immisisset instrumentum ad aperiendum sarcophagum, spiritus malignus introiuit in illum, & dentibus proprijs manus & pedes comedendo vitam finiuit.*

Lectio 5. *Qui cum sepultus fuisset in cœmiterio, iterum & tertio corpus eius inuentum est inhumatum iacens super terram clauso sepulcro, vt impleretur, quod dictum est à Domino per Prophetam Dauid. Misit de cælo & liberauit me, dedit in opprobriũ conculcantes me. Quod videntes fideles eiusdem Ecclesiæ, funem trunco imposuerunt, & in aquam non longè à loco fluentem traxerunt, & abire permiserunt, & omnis plebs, quæ vidit, dedit laudem Deo: qui nos eisdem S. Aureliæ Virginis interuenientibus precibus, & meritis perducat ad portum perpetuæ salutis.*

Lectio 6.

Lectio 6. *Sequitur quadam die prædictæ festiuitatis signum mirabile, imò potius lamentabile. Promiscui sexus homines ciuitatis Argentinensis pro paruo habentes festum Aureliæ, exeuntes de ciuitate pro argilla ferenda, quæ multa apud rufam Ecclesiam est: venerunt itaque ad quandam foueam ibidem sitam, excultam: in qua cum more solito fodere cœpissent, in momento homines viginti tres ibidem oppressi & conclusi sunt: quod nullus sanæ mentis ambiget, quin ad hoc factum sit, vt comprobaret Dominus, quod in Sanctis suis dignè laudari voluit, & vult, vnde & nos, & nostros sequaces perenni deuotione S. Aureliam venerari oporteat.*

Has lectiones & complura horum testimoniorũ misit ad me P. Ioannes Scharffbillich Collegij nostræ Societatis IESV Molshemij Rector.

9. Test. Concionatorum loci. Vnius Doctoris Theologiæ Keisersbergij narrationem è Teutonica lingua versum in Latinam: quam tum in festo Sanctarum vndecim millium Virginum, tum in festo S. Aureliæ dixit: & ante 130. annos typis vulgauit, attexam.

Keisersberg Theologus.

Audistis S. Vrsulæ historiam, quæ filia Regis à Spiritu S. inspirata, vndecim millia Virginum collegit, quibuscum Basileam nauigauit, inde Romam profecta, Cyriacum Papam secum duxit. cui vt & Virginibus Deus reuelarat, quod palmam martyrij cum Virginibus esset Coloniæ reportaturus. Ergo cum secundo Rheno Coloniam nauigarent, S. Aurelia tentata febri est, & in lembum dimissa per brachium Rheni, quod Kaltau appellamus, applicuit eo loci, extra Argentoratensis vrbis mœnia, vbi hodie sacra ipsius lipsana requiescunt, qui locus postea fuit dilatato pomerio ciuitatis mœnibus circumseptus.

Eiusdem S. Aureliæ meminerunt Ferrarius in Notis ad hunc diem, Raderus to. 2. Bauariæ S. cum de B. Aurelia filia Hugonis Capeti agit, Daniel Camerarius l. 3. de pietate Scotorum, & Henricus Fitzimon in catalogo Sanctorum Hiberniæ.

10. Test. Ex vita & titulo sepulcrali Sodalium trium S. Aureliæ, SS. Einbettæ, Warbettæ, & Vilbettæ. Reperta sunt vt alibi dixi Virginum harum tria corpora, cum vestibus incorrupta, tumuli titulus nomina, vitamque prodidit, addiditque quod eas febrienti Aureliæ solatio S. Vrsula reliquerit Argentinæ.

11. Test. Libri Sodalitatis Vrsulanæ nomine vulgati circa An. 1496. in quo cum instauraretur nauicularis vndecim millium Virginum congregatio, nouo collecto piorum operum thesauro, sub initium libelli typis ibidem publicati mentio fit trium S. Aureliæ sodalium, vt præcipuarum Argentinensis ciuitatis & congregationis Vrsulanæ Patronarum.

Laus, honor & gratiarum actio tibi concinatur ô æterne, immense omnipotens & benignissime Deus principium & origo bonorum, & omnis creaturæ, à quo seu viuo perennique fonte bona omnia in humanitatem Christi, & sanctissimam Dei genitricem Virginem Mariam, postea tot bona in S. Vrsulam & vniuersam eius sodalitatem dimanarunt. Præterea in S. Aureliam & eius socias virgines Einbettam, VVarbettam, & Vilbettam nominatas, quarum omnium corpora quiescunt Argentinæ, partim in S. Aureliæ, partim in S. Petri senioris Ecclesia. Quibus nostris Patronis omnipotens & æternus Deus, singularia, maximaque beneficia contulit, eas vehementer exaltando erectione sodalitatis huius præclarissimæ & vtilissimæ, quam doctissimi prudentissimiq́ viri Religiosi & Ecclesiastici è remotissimis locis, penè innumeri suis inscriptis nominibus honorarunt. &c.

Fit autem apud Martyrologos multos passim ad 16. Septembris primæ harum, vel alterius eiusdem nominis mentio de qua Canisius, Ferrarius, & inprimis Molanus in addit. ad Vsuardum ait. *In territorio Argentinensi S. Einbeth Virginis præclaræ sanctitatis:* de eadem Sausaius. *In Alsatia depositio S. Einbethæ Virginis, quæ Argentorati puros Christo famulatus exsoluit, functaq́, perfectæ sanctitatis officijs, animam ornatam meritorum monilibus, transmisit ad nuptiarum agni fruitionem:* Hinc nemini mirum videatur similia nomina priscis temporibus fuisse vsurpata.

S. Einbetta.

In supplem. Martyr. Gallia.

Ex his duabus Aureliæ, Cuneræque scriptis historijs, quæ videntur potissimum circa An. 700. vulgato Cunibertino martyrio S. Vrsulæ magis increbuisse, firmatur

Colonienſium traditio,ſic quidem,vt ſi Vrſulana hiſtoria penitus intercidiſſet: ex harum Virginum hiſtorijs,locorum traditionibus, veſtigijs & titulis primæ poſſet integritati reſtitui: præſertim cum hæc monumenta longè Galfredi ætatem ſuperarint.

CAPVT XII.

Ab A.700. & 800. Ex Beda, Alcuino, Vſuardo & Miſſali Anglicano eiuſdem temporis teſtimonia ſex.

Bedæ Ephemeris & Martyrologium.

1. TEſt. Venerabilis Bedæ, vixit An.370. Primo in Ephemeride ad 21. Oct. ait. *In Colonia ſanctarum Virginum.*

2. Teſt. In Martyrologio numerum earum ſic adiungit. *In Colonia SS. Virginum vndecim millium.*

Miſſale Anglicanum.

3. Teſt. Miſſalis Anglicani nongentorum & plurium annorum apud Pantaleonitas,cuius meminit Schultingus in ſua Bibliotheca Eccleſ. D.Fleien & ſacrarium Colonienſe fol.95. In eo collocatur hoc modo. 13. *Kalendas Nouembris feſtum ſanctarum Virginum in Colonia.*

Alcuini Litaniæ.

4. Alcuini,circa A.800. bis earum meminit: primò in Litanijs Patronorum Galliæ,quas in eius operibus M.SS. Bibliothecæ Metropolitanæ Colonienſis hactenus ineditas reperi,ante octingentos ferè annos ſcriptas. Septem in ijs Vrſulanas Virgines hoc ordine recenſet. *S. Brictula, S. Martha, S. Saula, S. Sambaria, S. Saturnina, S. Gregoria, S. Pinnoſa, S. Palladia.* Similes Litanias in peruetuſto Colonienſi Miſſali eiuſdē Eccleſiæ inueni,cum earundem Virginum eodem ordine nominibus ijſdem: niſi quod inter Sambariam, & Saturninam collocetur S. Vrſula. Eaſdem Virgines pluribus adiectis,velut Sodalitatis Vrſulanæ chiliarchas recenſent Adonis additiones quadringentorum annorum: ſolum nomen Marthæ in Mardiam cōmutando, hoc ordine. *In Gallijs apud Coloniam Agrippinam SS. XI. millium Virginum vna dicitur Vrſula, Sentia, Gregoria, Pinnoſa, Mardia, Saula, Brictula, Saturnina, Saturnia, Rabatia, Palladia, Clementia, Grata.* Deſumta ſunt hæc nomina ex vetuſtiſſimis lectionibus Colonienſibus quibuſdam: earum exemplar reperi in membraneo breuiario in folio collegiatæ Eccleſiæ SS. Apoſtolorum in lectionis quintæ fine. *Quarum nomina ſunt hæc: Pinnoſa Maximi Ducis filia, Sentia, Georgia, Martha, Saula, Brittula, Rabaſtia, Saturnina, Satura, Palladia, Clementia, Grata*: nam Vrſulæ nomen & martyrium præmiſerat: vt dubitari non poſſit,quin ea nomina Virginum apud Alcuinum,ſint Sodalitatis Vrſulanæ: id ex his,quæ de Vſuardo dicam, firmius ſtabilietur.

Alcuini poëmata.

5. Idem Alcuinus in poëmatis, dum enumerat altaris cuiuſdam Patronas, Britannicas noſtras Virgines n.247. ſic exprimere videtur.

> VIRGINIBVS SACRIS *præſens hæc ara dicata eſt,*
> *Quarum clara fuit Scotorum vita per vrbes.*
> *Brigida ſancta femina Chriſto ſimul ita fidelis,*
> *Hæc nobis ſalutem per ſuffragia ſancta miniſtrat.*

Vocat hic eas vſitato nomine *Sacras* vel *ſanctas Virgines* quaſi per excellentiam: vt & Beda: & Miſſale Anglicanum: Vita S. Cuniberti & alij plures quam centum infra laudandi vocant: vbi templum earum centies apparebit more recepto *ſanctarum Virginum* fuiſſe nominatum: Patriam earum adiungit veterem Scotiam ſeu Hiberniam: quamuis eidem aræ nonnullæ etiam S. Brigidæ Scotæ Virginis poſterioris æui,reliquiæ ſint inſertæ.

6. Vſuardus in Martyrologio Carolo M. dedicato ad 20. Octobris primarum Virginum cæſarum pridie cladis generalis Vrſulanæ meminit his verbis. *Ciuitate Colonia paſſio SS. Virginum Marthæ & Saulæ,cum alijs pluribus.* Florarium copioſius de his ita ſcribit. *Ciuitate Colonia Paſſio SS. Virginum Marthæ & Saulæ cum alijs pluribus; hæ ſacræ Virgines Domino à iuuentute ſeruire ſtuduerunt, quæ poſtea multo fructu virtutum cumulatæ immarceſſibilem coronam meruerunt.*

Has

Has esse sodalitatis Vrsulanæ non potest iam prudenter dubitari: Colonienses has vel non colunt, vel tantum postridie cum tota sodalitate Vrsulana: non enim constat ibidem aliam Virginum sodalitatem pro fide martyrio fuisse coronatam: & vt paulo ante ostendi, iam ab annis quadringentis & pluribus eæ fuerunt passim Vrsulanis Virginibus, imò ab Alcuino, & in Adonis auctario accensæ. Cœpit igitur Vrsulana clades 20. Octobris, tunc paucis ab Vrsula præmissis interemtis: 21. die generalis Virginum pene omnium cædes accidit: 22. S. Cordula: 23. S. Iacobus occubuerunt. Vsuardus primæ diei cæde contentus, reliquorum dierum martyria præteriuit: in exemplari primogenio Parisijs in S. Germano de Pratis conseruato nulla 21. mentio: alia tamen exemplaria M. SS. Vsuardi etiam XI. millium meminerunt: ea secuta est Lubecensis editio A. 1475. ad 21. Oct. & Parisiensis editio Vsuardi An. 1536.

Initium martyrij Vrsulani 20. Octobris.

CAPVT XIII.

Ab A. 800. ad 900. Ex VVandelberto, Gunthario, Floro, Rabano, Pragmatica Lotharij Cæsaris.

1. TEst. Wandelbertus Prumiensis Abbas vixit circa A. 850. is ad diem 21. Octobris versibus illigauit breuiter Vrsulanum martyrium, Coloniæ toleratum, dum ita canit.

Tunc numerosa simul Rheni per litora fulgent
Christo virgineis erecta tropæa maniplis
Agrippinæ vrbi: quarum furor impius olim
Millia mactauit ductricibus inclyta sanctis.

2. Test. Eodem tempore Coloniensis Archidiœcetes erat Guntharius, & Romanum imperium Lotharius Imperator gubernabat: Guntharius prædia quædam alendo perpetuo igni in basilica S. Vrsulę destinarat, eadē pragmatica sanctione cōfirmat circa A. 853. Lotharius: ij secundo templum Vrsulanum nominant. Vterque in inscriptione vocāt *Monasterium sanctarum Virginum*, & in pragmatica *Monasterium beatarum Virginum.* seruiet ea nuncupatio sæpius.

3. Test. Florus Monachus S. Trudonis circa A. 880: *Passio vndecim millium Virginum.* transcriptum hoc ex antiquissimo M.S. Monasterij S. Martini Tornaci: præfert autem nomina Eusebij, Hieronymi & Bedæ: sed P. Bollandus suspicatur esse Flori Monachi: è tribus dictis compilatum: ei iure hac in re assentior, quem huius rei discernendæ peritissimum iudico.

4. Test. Rabani. scio vulgare martyrologium eius excusum non meminisse: sed vetustum M.S. Imperialis monasterij S. Maximini Treuirensis, quod in plerisque cum Rabano conuenit, ita refert: *In Colonia vndecim mille Virginum:* idem habet M.S. S. Martini Vltraiecti.

CAPVT XIV.

Ab A. 900. ad 1000. Archiepiscopi loci, & alij templi vel numeri vndecim millium decies meminerunt.

1. TEst. Hermanni Archiepiscopi Coloniensis A. 922. quo in dotatione templi situm, nomen & numerum virginum ita recēset. *Monasterium Sanctarum Virginum extra muros Coloniæ erectum ad laudationem Dei & S. Mariæ, ac ipsarum vndecim millium Virginum, vbi tot pretiosarum corpora requiescunt.*

2. Ibidem: *Iram Dei omnipotentis, atq; earundem sanctarum vndecim millium Virginum incurrat.*

3. Ibidem de dono Vassi viri nobilissimi, *quod ad sanctarum vndecim millium Virginum famulatum delegauit.* A. 922.

4. Test. Wichfridi Archiepiscopi. A.927. in vnione Ecclesiæ S. Mariæ. *Sororibus, quæ in Ecclesia sanctarum Virginũ die noctúq; fideliter deseruiunt, aliquid ex nostro ad eorũ refectionem addere curauimus, propter reuerentiam XI. millium Virginũ illic requiescentiũ.*

5. Idem An.932. *Sanctimonialibus ad sanctas Virgines Deo famulantibus. Actum publicè in Ecclesia sanctarum Virginum.*

6. Idem A.941. *Venerabiles sorores in Ecclesia sanctarum Virginum extra muros ciuitatis Coloniæ publicè & honorificè constructa. Actum publicè in præfata sanctarum vndecim millium Virginum Ecclesia.*

7. Test. Donationis. *Ego Alfuinus & dilecta coniunx mea Ada, ad Ecclesiam sanctarũ Virginum, quæ est extra muros Coloniæ ciuitatis, constructa publicè; vbi vir V. VVichfridus Archiepiscopus præesse videtur.*

8. Test. S. Brunonis Archiepiscopi in testamento suo circa A. 965. legato donat. *Ad sanctas Virgines vasa duo, candelabra duo.*

9. Test. Warini Archiepiscopi. A.980. *Ad Ecclesiam sanctarum XI. M. Virginum, & Martyrum extra muros Coloniæ ciuitatis honorificè in Dei honorem constructam, & ad continuanda luminaria eiusdem Ecclesiæ, & instauranda tecta, ad sustentandas etiam custodum vires inibi solerter pernoctantium.*

10. Test. Maginheri. Vicarij generalis Coloniensis Archiepiscopi An.990. Inuẽctione S. Maurini Martyris.. *Ecqua est sub nostro solo ciuitas, hac nostra locupletior Sanctorum? vbi Apostolorũ patrocinia sic præsentia? vbi tot in cubilibus Martyrum millia? & tot aurea Virginum agmina? vbi sic præsentes Confessores, & Episcopi, qui genuerunt huc populum Domini, apud quos rugiebant Dæmones, quorum præsentiam portare non poterant.*

CAPVT XV.

*Ab A.*1000. *ad* 1100. *templi Vrsulani vel numeri decies fit mentio.*

1. TEst. E vita S. Adelheidis scripta à coæua vixit circa A.1060. *Altera Adelheidis in Monasterio sanctarum Virginum complexa est monasticum vitæ institutum ad D. Hieronymi regulam.*

2. Test. Richezæ reginæ in chirographo obligatorio circa An.1030. *Ego Richeza Archiepiscopum Pilegrimum feci aduocatum, donans me in vrbe Colonia ad sanctas Virgines ea videlicet professione, quatenus singulis annis persoluerem duas denariatas ceræ.*

3. Test. Bezechæ sanctimonialis S. Vrsulæ in donatione prædij Waldorfensis. *Ego Bezecha, vltima Ancillarum Christi in congregatione sanctarum XI. M. V. Dei tradidi de iure meo in ius & traditionem Ecclesiæ SS. Virginum in aquilonari parte extra muros ciuitatis Coloniensis constitutæ: ad sæpè nominatum sanctarum Virginum monasterium.*

4. Clausula ibidem cum attestatione Archiepiscopi. *Ideo ego nõ acquieui quoadusque hanc meæ voluntatis traditionem coram D. Hermanno a. cum testibus idoneis confirmaui. Actum hoc Coloniæ publicè in Monasterio sanctarum vndecim millium Virginũ. A.1047.*

5. Test. Ex vita S. Annonis conscripta à Synchrono. An.1075. *Nocte quadam ipse more suo sanctarum Virginum limen ingressus*: ter vel quater idem vocat ibidem templum. *Ad sanctas Virgines.*

6. Poëta Germanicus coæuus S. Annonis, vitam eius Teutonicis cecinit versibus, in ijs sub initium enumerat Martyres Coloniæ cæsos, & sanctos alios.

§. 6.	Hæc ita verti.
Die Troianischen Vrancken si sulin is remir	*Troiugenæ Franci grati pro munere laude*
Gode danckẽ, dat her un so manigin heiligin	*Continua celebrate Deum: qui millia Diuũ*
Havit gesant, soix dar in Coln ist gevvant,	*Tot vobis misit, quos sancta Colonia seruat,*
Dadir restit ein sulich menige van senti,	*Hic Thebæa cohors, hic Mauri cæde necati.*
Mauricyn herige, vnt eilf tusent megide	*Hic & amore Dei suadente vndena sagittis*
Durch Christus minnn irslagene	*Millia Parthenici cætus cecidêre peremta.*

7. Test.

7. Test. Segewini Archiepiscopi circa An.1080. in donatione noualium: *Ob felix itaque tale remedium apud Deum nobis impetrandum Sanctas Dei scilicet vndecim millia Virgines nobis in auxilium inuocantes, notum esse cupimus, qualiter eisdem sanctis Virginibus dedimus. A.1080.*

8. Test. Ex vita S.Irmgardis antiquissima, vixit A.1080. *Comportaret secum particulam reliquiarum societatis vndecim millium &c. transtulit se ad locũ sepulturæ vndecim millium Virginum, prostrauitq́, se humiliter, sumens partem terræ sepulturæ Virginum prædictarum in chiroteca: aperiensq́, chirotecam inuenit eam plenam recenti sanguine.*

9. Test. Ex inscriptione reliquiarum altari circa A.1050. impositarum à Bernulpho Episcopo Traiectensi. A.1515. Fridericus Badensis Episcopus Traiectensis inuenit eas reliquias à decessore Bernulpho depositas in altari, quas sic approbat. *Magno pietatis affectu accepimus, quod Bernulphus vicesimus Episcopus Traiectensis tres fundauit Ecclesias: D.Petri, S.Ioannis Baptistæ, & S.Pauli, quique in dicta Ecclesia S.Ioannis corpora SS.Cypriani & Iustinæ deuotè recondidit, qui iam à sua primæua fundationis origine & felici transitu Bernulphi vltra 450 annos erecta stetit, nunc summum altare transferre satagentes, in concauitate altaris quandam plumbeã cistulam inclusam inuenerunt, deposito dictæ cistulæ plumbeo operculo, aliam cistulam ligneam sericis ornatam inuenientes, quo iterum remoto in medio capsulæ repertus fuit lapis porphyreticus, cum 4. scedulis pergamenicis antiquissimis Latinis characteribus. In prima scedula SS. Margaritæ V. & Afræ M. XI. M. in secunda S.Ioseph aliorumq́, XI. millium: addit Indulgentias cultoribus.*

10. Test. Ex Archiuio loci. *Temporibus S. Annonis tradiderunt Heribergam & eius posteritatem Ecclesiæ SS. Virginum, quæ est in Colonia tali constitutione, vt annis singulis duas denariatas ceræ pro capitali censu illuc persoluerent, post mortem verò vestis, quæ operatione manuum propriarum suarum esset confecta, persolueretur.*

CAPVT XVI.

Ab anno 1100. *ad* 1150. *quo scribebat Galfredus in Britannia primam de Vrsula fabulam, testes* 12.

1. TEst. Sigeberti, vixit circa A.1110. contraxitq́ue in compendium aptè veterẽ S.Cuniberti historiam hoc modo. *Omnibus bellis famosius fuit bellum, quod cãdidatus vndecim millium Virginum exercitus bellauit Duce S.Vrsula, quæ filia fuit vnica Nothi nobilissimi Britannorum Principis, cum nondum nubilis a filio cuiusdam ferissimi tyranni ad nuptias expeteretur, & patrem suum super hoc anxiari videret, qui Deum timebat, si filiam Deo iam deuotam nubere cogeret, & tyrannum metuebat, si ei filiam denegaret, diuinitus inspirata nutanti patri suasit, vt tyranno assentiretur, ea tamen illi posita conditione, vt ipse & tyrannus decem Virgines forma, genere, & ætate electas, sibi traderent, & tam sibi, quam singulis earum mille Virgines subscriberent, & comparatis ad numerum earum vndecim trieribus, inducias triennij sibi darent ad exercitium virginitatis suæ, nouo vsa consilio, vt aut difficultate propositæ conditionis animum eius à se auerteret, aut hac opportunitate coæuas suas secum Deo dicaret, & ex hoc condicto virginibus, trieribus & sumtibus comparatis per triennium belli præludia cunctis mirantibus peregerunt. Tandẽ sub vno die, agente vento, ad portum Galliæ, qui Tiela dicitur, & inde Coloniam appulsæ sunt, ibique ex Angeli monitu Romã tendentes, ad vrbem Basileam nauibus, à Basileã Romam vsque pedibus profectæ, eodem eundi tenore Coloniã sunt reuersæ, ab Hunnis vndique obsessam, à quibus cunctæ martyrizatæ, nouo & mirabili modo triumpharunt, & Coloniam sanguine suo clariorem reddiderunt.* Hunc Sigebertum sequenti seculo laudat Vincentius Belluacensis & corrigit in tempore Attilæ: sicut hoc ipso exeunte seculo hunc in eodem errorem emendauit Robertus Altisiodorensis.

Sigeberti.

2. Test. In patriam Namurcensem ad Walciodorense cœnobium à cœnobita quodam è disciplina S.Benedicti, Colonia tria corpora Sodalitatis Vrsulanæ transferuntur circa An.1105. vel sequentem; nam soluta ciuitatis Coloniensis obsidione quædam Virgines ciuibus visæ tumulos suos indicarunt, suntq́ue solenniter eleuatæ.

3. Test.

pulras, nec illas vsquam agnoscit Martyres; neque templa eis erecta, non eleuata solenniter, aut alio translata & culta corpora, quæ coæui eius Summi Pontifices, Archiepiscopi, Episcopique refellunt.

1. Test. Gerlaci Abbatis Tuitiensis in membraneo codice suo scripto de inuentione & eleuatione corporum à se facta; quā ita vel ipse, vel amanuensis Theodoricus sub A.1155. inchoat. *Anno ab Incarnatione D. N. Iesu Christi 1155. indict. 4. & continua nouem sequentium annorum reuolutione, Romanorum regente imperium Friderico Cæsare, Romanæ quoque Ecclesiæ Pontificatum Adriano 4. administrante, præsidentibus etiam per successionem S. Coloniensi Ecclesiæ Archiepiscopis, videlicet Arnoldo 2. Friderico 2. & Reinoldo Archicancellario; in Ecclesia Tuitiensi Gerlaco Abbate existente, leuata sunt corpora sanctorum Martyrum & SS. Virginum in suburbio ciuitatis Coloniensis, & quorum nomina vel titulos in eorum sepulcris inuentos, & in Archiuis eiusdem Ecclesiæ reconditos ad posterorum notitiam idcirco scedulis & apicibus dignum duximus adnotari; quia deuotionem Sanctorum Martyrum, quos præter opinionem cūctorum viuentium oculis nostris transferri vidimus, & quorum insuper corpora, vel titulos è tumulis manibus nostris eruimus, in quibus etiam mille martyriorum signa conspeximus, & venerati sumus, arctius posterorum memoriæ commendare curamus. Singillatim ergò singulorum titulos, vti in lapidibus cum eis inuentis, exaratum esse perspicitur, incipientes à maioribus, hoc modo digessimus &c.* Testis hic est titulorum & corporum, virorum etiam & Episcoporum, testis & mille vulnerum seu signorum martyrij, quæ in eorum corporibus obseruauit, vt post coæuos vix luculentior censeri debeat; præsertim titulum S. Cyriaci Papæ cum reliquijs primus inuenit, festumque eius successor Harbernus anniuersarijs sacris peragendum curauit. Gerlacl.

2. Test. S. Elisabethæ Schönaugiensis antistitæ, cuius liber reuelationum titulos inuentos explicat, An.1156. scriptus: persæpe facit ipsa mentionem festi *vndecim millium Virginum*: varias etiam Colonia factas sacrarum Virginum in Germaniam translationes recenset: de quo V. lib.8. S. Elisabethæ.

3. Test. Adriani Papæ 4. An.1159. *Adrianus Gepæ Abbatissæ Ecclesiæ sanctarum Virginum. Præfatam Ecclesiam, in qua diuino mancipata estis obsequio, sub B. Petri & nostra protectione suscipimus, & præsentis scripti patrocinio communimus, statuentes, vt quæcunque bona eadem Ecclesia canonicè possidet, seu alijs iustis modis præstante Domino poterit adipisci, firma vobis & illibata permaneant.* Adriani Papæ.

4. Test. Hillini Archiepiscopi Treuir. An.1160. *Hillinus Dei gratia Treuirorum humilis minister, & seruus Ecclesiæ sanctarum Virginū, in Colonia in perpetuum, dominicalem terram ipsi Ecclesiæ sanctarum Virginum excipiendam decernimus. Indignationem Dei & sanctarum Virginum incurrat. Ecclesia SS. Virginum Gepæ V. Abbatissæ.*

5. Test. Egberti fratris S. Elisabethæ, & Abbatis secundi Schönaugiensis, ac scriptoris reuelationum sororis. Fuit is testis oculatus eleuationum Coloniæ factarum, & titulorum inuentorum: hoc enim de eo S. Verena testatur c. 13. *Constantia hæc est, quam in proximo frater tuus in hunc locum aduexit*: vbi de titulo eiusdem allato multa subdit, quod verò cum alijs obtinuerit corpora, recondita in cœnobio Schönaugiensi, sic declarat: *portabamus nobiscum in scrinijs cunctas reliquias Societatis S. Vrsulæ reginæ: quatuordecim videlicet corpora, quæ velut integraliter apud nos sunt.* Egberti. l.6.c.2.

6. Test. Henrici Wintoniensis Episcopi in Anglia, is circa An.1160. Glastonensi cœnobio, cui Abbas præfuerat, donauit *Corpora SS. Virginum Vrsulæ & Dariæ*, index loci reliquiarum hæc habet. *In feretro S. Vrsulæ Virginis continentur reliquiæ eiusdem satis plenæ: item in eodem feretro continentur reliquiæ S. Dariæ Virginis pro tertia parte de dono D. Henrici Episcopi Vintoniæ.* Vsserius hunc Henricum An. 1129. factum Episcopum putat, & An.1171. viuere desijsse: crediderim hanc Vrsulam non reginam ipsam: sed aliam eiusdem nominis fuisse, quales ad 10. repertæ sunt. Vsserius c. 15 p. 62. & c. 4. p. 118.

7. Test. M.S. Martyrologij monasterij Bonæ-spei. *Quarto Calendas Nouembris translatio SS. Martyrum Martij, Polycarpi, Valerij, Stephani & Honorati, & BB. Virginum Terentiæ, Margaritæ, Baldinæ, Sambariæ & Margariæ, qui omnes in collegio vndecim millium Virginum Coloniam deuenerunt, ibique Hunnorum persequente malitia martyrium*

pariter complexerunt. Longo verò post tempore, D. Reinoldo Archiepiscopo Coloniensi Ecclesiæ præsidente, de Ecclesia S. Herberti in Ecclesiam de Bona spe disponente Deo sunt translati, & in eadem cum honore & reuerentia debita collocati.

Harberni Abbatis.

8. Test. Harberni Abbatis Tuitiensis, successoris Gerlaci, circa A. 1163. Huius nomine cū tituli descripti essent, subditur talis in M.S. codice exclamatio. *Sed ò quam magna multitudo dulcedinis tuæ, & quā valde redolens odor vnguentorū tuorū Domine Iesu Christe, qui hos SS. Martyres de vltimo Oceani litore, & de longinquæ finibus terræ coadunauit, & non solum Virgines, vti secundum textum passionis earū cunctorum viuentium habet opinio, verum etiam ipsum Apostolicæ sedis Præsulem, & quosdam Patriarchas, & magnarū vrbium Archiepiscopos, Episcopos, Cardinales, Presbyteros, Diaconos, & omnis Ecclesiastici ordinis ministros: Reges quoque, Duces, Comites, milites & totius Christianæ professionis homines vtriusque sexus, in vnum corpus huius beatæ [illegible]onis aggregauit, quos omnes quasi ad generale concilium in campis Agrippinæ conuocans, pro corruptione incorruptione, pro morte carnis animarum immortalitatē, pro dimißione terrenarum dignitatum, vel patrimoniorū cœleste regnum, diuitiasq́ perpetuas contulisti. Et ò quam adhuc mirabilis in istis Sanctis existis, qui sicut in primordio mundi de tenebris lucem, & post hac in homine apparens, de tenebris errorum & infidelitatis lumen fidei ac veritatis splendere fecisti, sic nunc absconsa reuelans, eos qui hactenus erant ignoti cum titulorum & nominum ipsorum testimonio ad omnium hominum salutem innotescere mundo voluisti.* Hactenus M.S. Tuitiense tempore Galfredi literis mandatum.

Theodorici.

9. Test. Theodorici Aeditui Cœnobitæ Tuitiensis, qui eodē tempore A. 1163. scripsit chronicon ab orbe condito ad A. 1163. vsque: is ad Attilam Hunnorū appellatione deceptus, hoc modo reuocat Vrsulanum martyrium. *Quorum Rex Attila Galliam atque Germaniam pari formidinis horrore concußit, & totā penè vrbibus Europæ euersis, quidquid attingere poterat, velut ignis adurens, velut turbo dispergens absumebat, qui inter cetera sua flagitia exercitum vndecim millium Virginum, dum Coloniam obsideret, cum omnibus, qui cum ipsis erant, extinxit.*

10. Test. Documenti Autentici A. 1166. *Anno verbi incarnati 1166. sub Papa Alexandro tertio, regimen regni Francorum pio & illustri Rege Ludouico moderante, V. Abbas Philippus de Parco Louaniensis curam sibi commißi regiminis Episcopo Leodiensi resignans, ad Ecclesiam B. Martini Laudunensis, vbi prius habitum religionis assumserat, se transtulit, hic verò secū attulit de XI. millibus Virginū 4. corpora, quarū nomina sunt. S. Frigia V. & M. filia Ducis, S. Sambaria V. & M. filia Ducis, S. Raraonia V. & M. S. Bobilia V. & M. S. Macarius Episcopus, S. Eusebius, & Marius Cappellani eius, qui in strage SS. XI. milliū Virginū sunt martyrizati. Quæ quidem corpora sunt honorificè cōdita 16. Kal. Nou. in Ecclesia S. Martini.*

11. Test. Philippi Archiepiscopi Colon. in compositione pacis. *Acta controuersia, quam Albero aduersus V. sororem nostram Gepam Abbatissam & conuentum Ecclesiæ SS. Virginum in Colonia suscitauit, adnotari fecimus. Decima ad prabendam congregationis SS. Virginum liberè pertinere dignoscitur: præsentem paginam Ecclesiæ SS. Virginum perpetuo reseruandam curauimus. Acta sunt hæc A. 1169. Indict. 1.*

Rogerij. *Pitseus lib. de script.*

12. Test. Rogerij Cisterciensis Angli, hic cum circa A. 1170. floreret in Anglia, monachus cœnobij Fordani sub Abbate Balduino: quo commentum Galfredi recens sparsum euerteret; librum scripsit hac epigraphe. *De vndecim millibus Virginum Coloniæ occisarum.* Ecce locum martyrij: secutus in hoc præcipuè reuelationes S. Elisabethæ: qui & S. Cyriacum facit Romanum Pontificem.

Martyrologij Tornac.

13. Test. Antiqui Martyrologij M.S. cœnobij S. Martini Tornacensis A. 1170. *Octauo Idus Iunij translatio SS. Virginum & Martyrum Christi Honoratæ & Florinæ: insuper & multarum reliquiarum aliarum à Colonia Agrippina ad Tornacum: inter quas reliquiæ de sacratißimo corpore eximiæ V. ac M. Vrsulæ, quæ in illo nominatißimo Virginum XI. M. consortio principatum tenuit, totiusque collegij dux ad Christum effulsit, translata sunt, & recondita in Ecclesia S. Martini Tornacensis in suburbio ciuitatis, quod actum esse constat clementia diuinæ misericordiæ An. 1170.*

14. Test. Philippi Archiepiscopi Coloniensis. *Præsenti pagina, vt adscriberetur placuit contractus, qui est inter conuentum Ecclesiæ sanctarum Virginum & Reinoldum de*

Olpe,

Olpe, einsque vxorem habitus, inita pactione dictum allodium super altare SS. Virginum iure perpetuo contradiderunt. Acta sunt hac A.1171.

15. Test. Eiusdē Philippi. *Quia in Ecclesia SS. Virg. Coloniensium stipendij prabendarū tenuitatem magnā inuenimus, cōcessimus decimā noualiū in Merne. Facta sunt hac A.1172.*

16. Test. Eiusdē Philippi. *Quod Gepa in Ecclesia SS. Virg. V. Abbatissa indulsit, Clemētia Abbatissa succedens Nostro & Priorum nostrorū interuentu concessit. Acta sunt hac. A.1174.*

17. Test. Lobiensis Monast. *Lobijs tria capita XI.M.V. A.D.1174. Calēdis Iunij obtēta.*

18. Test. Philippi A. Col. *Conradus & VVinricus allodium conuentui sanctarum Virginum venale obtulerunt: visum est autem Clementiæ Abbatissa SS. Virginum, vt idem conquirerent. Super altare SS. Virginum abrenunciarunt. A.1176.*

19. Test. Eiusdem Philippi A. Col. in fundatione Machabæitici cœnobij. *Notum facimus omnibus, quod Capellam in memoriam SS. Virginum in loco, qui dicitur S. Vrsulæ ager in Colonia constructam, sanctimonialibus in eadem Deo & SS. Virginibus perpetuo seruituris concessimus possidendam A.1178.*

20. Test. Ex Chronico Ferreoli Locrij A.1178. *Gotscalcus Bertinēsis Antistes anno regiminis sui 13. moritur, eique succedit Simon eo nomine 2. hic inter alia, scribit Ixerius, cum iuxta consuetudinem antiquam semel in anno nuncius noster iret Coloniā pro reditibus nostris, & nihil secum nisi pecuniam adferret, Abbas noster Simon SS. reliquiarum auidus, missis nūcijs diuersis temporibus 4. corpora de collegio XI. millium Virginum, cum multis aliorum SS. reliquijs, & feretrum, in quo recondidit, fieri fecit.* Chronici Ferreoli.

21. Test. B. Hermanni Steinfeldensis religiosi, vixit A.1180. duos eius libros reuelationum Vrsulanarum produxi lib. 8.

22. Test. Ex prosa eiusdem in sacro passim decātari solita excerpam, quæ faciunt contra Galfredum. *Vndena demum millia sponsa transmittit Virginum, ducunt naues per maria: Hic manus feminea rexit dante Domino naues, quas Basilea breui vidit termino, & Romam adeunt. O felix Colonia, iuxta cuius mœnia, barbarorum rabies enses, tela, frameas, cultros in virgineas cruentauit acies!*

23. Test. Ex Scriptore vitæ B. Hermāni coæuo de agro Vrsulano. *Accidit Dei nutu aliquando beatū virum fuisse præsentē, vbi illum nobilissimū thesaurum in agro terra abscōditū, & illas pretiosissimas margaritas, reliquias dico Virginū beatarum contigit inueniri.*

24. Test. Alterius coæui scriptoris de eodem ex M. S. Steinfeldensi. *Fuit quidam deuotus Pater Præmonstratensis nomine Hermannus: hic circa gloriosum exercitum SS. vndecim mille Virginum & Martyrum magnum deuotionis affectum ceperat.*

25. Test. Archæorū & Catalogi Abbatum Veteris montis. *A.1181. præfuit 6. Abbas Gosuinus dictus, qui præsedit annis 21. sub isto Abbate maximè dotatum est Monasterium reliquijs SS. XI. millium Virginum.*

26. Test. A.1184. Augustæ Vindelicorum erecta est ara S. Vrsulæ in Ecclesia S. Afræ: numerantur in ea inter insigniores reliquias *XI. M. Virginum.*

27. Test. Ex Ecclesia Leod. incinerata, de qua M. Chronicon Belgij. *Anno Præsulatus eiusdem* (Radulphi) *18. Ecclesia S. Lamberti in die translationis S. Lamberti: sed & palatium cum Ecclesia XI. M. Virginum ignis consumsit.* ita ad A.1184.

28. Test. Roberti Monachi Cisterciensis, floruit A.1185. rectè Sigeberti errorem de Attilano tempore sic corrigit. *Veruntamen de B. collegio ac sacro martyrio XI. M. Virginum aliter sentiendum Virgo sanctimonialis Elisabeth nomine in sua reuelatione dignissimè manifestat: quæ iam in nostro seculo, videlicet anno incarnati Verbi 1156. diuinitus mirabiliter meruit edoceri; nō solum quo tempore passæ sint prædictæ virgines, verum etiā quis Pater Vrsulæ, quæ cognatio eius, quantis religiosis personis tam laicis, quam Ecclesiasticis collegium Virginum fretum fuerit, & qui, & quomodo etiam ipsi pro Christo cum sacris virginibus martyrium pertulerunt. Dicit enim quod quidam Papa vrbis Cyriacus, 19. post S. Petrū cum illis passus sit, fuit siquidem iste Pontiani Papæ successor, & rexit Ecclesiam anno vno & mensibus decem, & sic in loco suo virum sanctum, qui Anteros dictus est, ordinauit, & cum XI. millibus Virginum discedens, sedem suam reliquit: nam & ipse de Britannia natus, plures consanguineas in sanctarum numero puellarum asseritur habuisse, & quia sedem Apostolicam inuito Clero reliquit, nomen ipsius de catalogo Romanorum Pontificum idem Clerus erasit, ipse tamen securus hoc fecit, quia diuinitus fuerat sibi reuelatum, cū ijsdem virginibus* Robert.

palmam

palmam se martyrij recepturam: passum est autem sanctum Virginum collegium iuxta præfatam narrationem A. incarnati Verbi 237. 29. Test. Gotfridi Viterbiensis. floruit A. 1186. *Idem Attila XI. M. Virginum apud Coloniam simul coronauit.* 30. Test. Richardi Anglici A. 1190. de quo Pitseus. *De S. Vrsula librum vnum conscripsit, qui incipit Vniuersis Christi fidelibus.* Contraxit is reuelationes B. Hermanni, & ciuibus suis Anglis pro commento Galfrediano vulgauit. 31. Test. Clementiæ. *Ego Clementia Ecclesiæ sanctarum Virginum licet indigna Abbatissa, quiddam feci ex consilio fratrum & sororum Ecclesiæ nostræ, & facti causam notaui. Facta sunt hæc A. 1191.* 32. Test. Cœlestini Papæ. *Cœlestinus Episcopus seruus seruorum Dei dilectæ in Christo filiæ Clementiæ Abbatissæ sanctarum Virginum salutem. Quatuor stipendia, quæ Philippus Archiepiscopus sibi concessit autoritate Apostolica tibi confirmamus. A. 1192.* Ex his patet, cum fabulam cuderet Galfredus exercitus 71. millium feminarum, ob crimen læsæ maiestatis occisarum, sedem Apostolicam, Archiepiscopos Colonienses, tẽporis eius scriptores, item incolas loci & exteros sanctas Virgines Colonienses nominasse, numerũ XI. millium approbasse, nec illo, vel vllo priore æuo gentem vllam vel ciuitatem possessionem istarum SS. Virginum præter solos Colonienses sibi vindicasse.

Viterbiensis.

CAPVT XVIII.

Ab Anno 1200. ad 1300. testimonia 36.

1. TEst. Alberici Trifontani Cistерciensis Religiosi. A. 1200. *Anno domini 237. Romæ post Pontianũ Papam successit ei Cyriacus de maiore Britannia, anno vno & per XI. hebdomadas. A. 238. Romæ Cyriaco successit Anterus Papa natione Græcus, ab ipso Cyriaco institutus: à B. Petro vigesimus. Maximus imperat annis tribus. Passio XI. M. Virginum apud Coloniam mirabiliter facta, & quorundam aliorum, qui in eadem sodalitate fuerunt Episcoporum & militũ, & ipsius Papæ Cyriaci memorati secundum visiones Elisabeth: de quarũ sanctarũ tempore & de reuelatione huius historiæ omnes vsq; ad tẽpus huius historiæ Elisabeth errabant historiarũ Scriptores & Chronologi.* 2. Test. Godefridi Pantaleonitæ coæui. *Circa festum XI. M. Virginum per fossores cecidit altera turris, tũc demum perterriti infelices castrum reddiderunt.* 3. Test. Cæsarij Heisterbacensis circa A. 1220. *Cum in stratis & hortis Ciuitatis Coloniæ BB. Virginum XI. M. passim ossa reperiantur,* & c. 86. *Sæpe per ardentia luminaria corpora earum ostenduntur, nec tamen eadẽ luminaria quis videre potest, nisi corpore sit Virgo.* Idẽ narrat M. Chronicon Belgij ad A. 1229. 4. Test. Ex historia Abbatum Braweilerensiũ. *A. 1220. Adolphus Archiepiscopus, qui fuit filius fratris Brunonis 3. Archiepiscopi Colon. consecrauit A. 1220. altare sanctarum Virginum in crypta, quod olim erat altare S. Thomæ.* 5. Test. Arnoldi Abbatis Lubecensis floruit An. 1220. *Et quia idẽ Potifex (S.* Autor) *cũ terra sua ab Hunnis vastaretur, qui sanctas Virgines Coloniæ trucidauerunt, ciuitatem Treuirorum, quã tunc regebat, orationibus suis illæsam protegebat, ipsam adhuc virtutem apud Dominum habere creditur, vt ciuitatem, in qua nũc requiescit, suis orationibus ab hostium incursu protegat.* 6. Test. Autentici instrumenti Duaceni erecti in S. Amando. *De Virginibus Coloniæ* (supple occisis) *Actum sabbato solennitatis Paschæ, ad cuius memoriam ego Robertus B. Amati Præpositus subscripsi An. 1225.*

Alberici.

Cæsarij.

7. Test. Ex membranis Heisterbacensibus. *A. D. 1227. 5. Kal. Febr. dedicata sunt à D. VVetzelino Episcopo Reualiensi altaria: primum in honore S. Vrsulæ.* 8. Test. Ex Chronico M. Belgij A. 1229. *Apud Coloniam ineunte Augusto sunt 24. corpora inuenta de Societate XI. M. Virginũ: vbicunq; autẽ corpora istarum Virginũ debent inueniri, candelæ videntur ardentes super tũbas apparere, quas candelas nõ possunt, nisi Virgines videre, pueri vel puellæ.*

9. Test. Ex instrumento Viconiensi A. 1236. *Frater Nicolaus de Valencenis Religiosus huius V. cõuentus pietatis affectu cõpulsus est visitare partes Alemãniæ, & impetrare precibus & improbis laboribus, multas sacras reliquias: aliqua nec non gloriosa corpora SS. XI. M. V. Coloniensiũ, Episcoporumq; vna cũ ipsis coronatorũ: rediit in octauis earundẽ Virginũ A. 1236.*

10. Test. Conradi Archiepiscopi Coloniensis. *Speciali fauore Ecclesiam sanctarum Virginum Coloniensium nos amplectentẽ &c. decimas Ecclesiæ præfatæ donauimus A. 1238.*

11. Test. Congregationis generalis Ordinis Prædicatorij. *Elisæ Abbatissæ de sanctis Virginibus in Colonia, ceterisq; sororibus conuentus eiusdem, frater Nicolaus fratrũ Ordinis Prædicatorum seruus inutilis. Datum Argentinæ A. 1146. in nostro Capitulo generali.*

12. Test. Bernardi Episcopi Paderbornensis. *Cartulas indulgentiarum Ecclesiæ SS. XI. M. Virginum in Colonia duximus admittendas. Reliquias solenniter excepimus. A. 1245.*

13. Test. Conradi A. Col. *Cum dilecta in D. Elisa Abbatissa & capitulum Ecclesiæ SS. Virginum in Colonia A. 1248. & sequenti anno. Ad preces dilectæ in Christo Elisæ Abbatissæ & Capituli Ecclesiæ SS. Virginum Coloniensium. A. 1249.* 14. Test.

14. Test. Alberti Magni, is floruit A. 1250. & inter ceteros sermones vnum inscripsit. *In festo vndecim millium Virginum.*

15. Test. Henrici Traiectensis Episcopi. *Henricus de Vienna D. G. Traiectensis electus, Ecclesiam nostram de Rense, quæ à V. P. & D. N. Conrado Archiepiscopo est Ecclesiæ SS. Virginum Coloniensium vnita A. 1255.*

16. Test. Documenti autentici Antistitæ Machabæiticæ A. 1206. donantis corpus Salsinensibus. *Vniuersitati vestrū præsenti volumus constare rescripto, quod per diuinam prouidentiam multa corpora SS. XI. M. Virginum in loco nostro requiescant. Nuper corpus vnū Virginis de eadē societate per reuelationem diuinitus factam fuit apud nos inuentū cū certo atq; euidenti martyrij sui signo, carello scilicet in capite suo, quo fuit sagittata tēpore suæ passionis, ad similitudinē B. Vrsulæ, quæ tūc exstitit regina, & Dux earundē Virginū Beatarū.*

17. Test. Gerardi Archiepiscopi Mogūtini. *Super quæstione, quam habet contra Nostros homines D. Abbatissa & conuentus Ecclesiæ SS. Virginum in Colonia: si defecerimus in solutione, humiliationem reliquiarum, & imprecationē contra Nos facere poterunt A. 1257.*

18. Test. *Ego Elisa D. G. Abbatissa SS. XI. millium Virginum Coloniensium An. 1257. in compositione cum Curione in Rense.*

19. Test. Ex historia inuentionis brachij S. Simonis Apostoli in Sein ordinis Præmonstrensis à cœnobita loci A. 1258. conscripta. *Merito B. Simon à nobis est honorādus, cordeq; iugiter illud pertimescendo retinendū, quod Ecclesia quædam venerabiles apud se reliquias habens reconditas, dū debito non venerarentur obsequio, Sancti, quorum fuerant reliquiæ patefacta testudine tempore quodā visibiliter exire visi sunt, ac deinceps eorū reliquiæ amplius non sunt ibidem repertæ. His eadem Ecclesia tam reliquijs, quam beneficijs earū propter ingratitudinem suam est priuata. Simile contigit de tribus Virginibus, quæ fuerunt, & sunt de numero S. Vrsulæ XI. M. Virginū, quæ fuerant locatæ in quoddā monasteriū in partibus Thuringiæ nomine Ollersleuben: quarū corpora ibidē dum ad plures annos fuerūt, & erat reformatio. Sed quando cecidit reformatio, & perijt ibidem, mirabile dictu! eadem Virgines, seu corpora earum ita integraliter, sicut fuerunt in vita exierunt, Ecclesiam & monasterium relinquentes, & mane in Colonia reperta sunt stantes in Ecclesia S. Vrsulæ, vbi vsque in hodiernum diem, reliquiæ earum habentur, cum ceteris reliquijs, vt patet clarius in eadē Ecclesia, vbi in memoriam earum depictus & descriptus est reditus, & quo tempore & anno.* Habes in hac narratione adiuncta quædam historiæ sæpius memoratæ, coæui scriptoris, ideò non prætermittenda.

20. Test. Vincentij Bellouacensis Dominicani. Hic natione Burgundus scripsit circa A. 1258. hoc modo enucleatissimè historiam Vrsulanam.

DE VITA ET MORTE S. VRSVLÆ VIRGINIS ET Martyris Lib. 2. Cap. 40.

S. Vrsula vnica filia Dionethi nobilissimi, & ditissimi Britannorum principis, cum nondū nubilis à filio regis Angliæ ad nuptias peteretur, & patrem suum valdè Christianū super hoc anxiari videret, (qui Deum metuebat, & filiam suam iam Deo deuotam nubere cogeret, & tyranni pagani feritatem timebat, si ei filiā denegaret) diuinitus inspirata Patri suasit, vt tyranno assentiretur; ea tamen illi proposita conditione, vt & ipse tyrannus 10. Virgines genere, forma, & ætate electas sibi traderet; & tam sibi, quam singulis earum mille Virgines subscriberet, & comparatis ad numerum ipsarum 11. triremibus, inducias triennij sibi daret ad exercitium virginitatis suæ; & ipse iuuenis baptizatus his tribus annis institueretur in fide, nouo vsa consilio, vt aut difficultate propositæ conditionis animum à se auerteret; aut hac opportunitate omnes coæuas suas secum Deo dicaret: hac conditione libenter accepta, iuuenis protinus baptizatus, cuncta accelerari, quæ Virgo petierat, impetrauit: Tūc pater Virginis, accepto consilio, cautè præordinauit, vt filia sua quam tenerrimè diligebat, viros quorum solatio tam ipsa, quam eius exercitus indigebat, in comitatu suo discedens haberet. Cumq; congregari cœpissent, multi ad spectandū eas confluxerunt, vndique, ita etiā, vt quidam Episcopi Britanniæ secū irent: inter quos Pantulus Episcopus Basileensis eas Romā vsq; perduxit, & inde reuersus martyriū cum eisdē suscepit. Sancta quoq; Gerasina regina Siciliæ, quæ virū suum regē crudelissimū quasi de lupo fecerat agnū, Soror Maurisi Episcopi, & Dariæ matris S. Vrsulæ, cū pater ipsius Vrsulæ secretū illud ei per literas intimasset, illa statim suspirāte cū quatuor filiabus suis Babila, Iuliana, Victoria & Aurea, & paruulo filio Adriano, qui amore sororū suarū vltro se

ingessit

mopolitani, & Firmindina Regina, quæ Constantia defunctis parentibus, nubens cuidā adolescenti filio Regis alterius; sed ante nuptias morte præuenta, virginitatem suam Deo vouit, & sic cum prædicto Episcopo Romam veniens, sicut ille à Deo per visionem monitus fuerat, venientibus virginibus se coniunxit.

Cap. 43. DE MARTYRIO TOTIVS PRÆDICTÆ MVLtitudinis apud Coloniam.

Simulitaq; omnes isti cum multis socijs suis, & sacris virginibus ipso, quo prius eundi tenore, reuersæ sunt Coloniam ab Hunnis vndiq; iam obsessam: statimq; barbari explorata re, subito super eas cum clamore irruunt, & quasi lupi in oues sæuientes totam illam multitudinem occiderunt. Cum autē ad B. Vrsulam ceteris iam iugulatis venissent, stupentes eius pulcritudinem, manum & animum represserunt, ipseq; Princeps sceleris in eius amore succensus putauit, quod eam blanditijs deliniret, & confortans eam de nece virginum, promisit, quod eam sibi in coniugio copularet. Sed cum hoc illa liberè respuisset, ille non ferens repulsam, directa in eam sagitta transfixit, & sic illa martyrium consummauit. Erat autem inter illas quædam Virgo nomine Cordula, quæ ceteris virginibus trucidatis humano timore sola in alueo nauis illa nocte delituit, & in crastinum se spontè morti offerens, mox ictum tyranni ferientis excepit, vnde & ipsa longo post tempore cuidam apparens, quia vna nocte superuixerat, eiusq; festiuitas cum alijs virginibus non fiebat, præcepit; vt sicut pridie SS. Virginum celebritas agitur, ita sequens dies B. Cordulæ laudibus impendatur. PASSÆ SVNT AVTEM BB. VIRGINES TEMPORE ANTHERI PAPÆ, ET MAXIMINI IMPERATORIS, ANNO DOM. 237. Hactenus Vincentius: quo nemo accuratius ex antiquis, historiam cum adiunctis plerisque ad mentem nostram persecutus est: ei subijciam duos eiusdem æui & familiæ S. Dominici claros infulis.

21. Test. Thomæ Cantipratani Proëpiscopi circiter An. 1260.

Li. 2. apum cap. 54.

Quatuor Ecclesiæ inter Cathedrales Ecclesias sanctæ, speciali vsu dignitatis, & scribi solēt, & dici, vt S. Romana Ecclesia, S. Hierosolymitana, S. Treuirensis, S. Coloniensis non abs re venerabiliter nuncupantur. Sanctus enim dicitur, quod sanguine tinctus. Fuit enim S. Rom. Ecclesia sanguine tincta, præcipue Apostol. Petri & Pauli: & innumerabilium aliorum Martyrum: Sancta verò Ierosolymitana Ecclesia ipsius Christi gloriosissimo sanguine dedicatur: Sancta verò Treuir. Eccles. particularibus martyrijs exceptis, quibus à principio fidei frequēter exstitit coronata: tribus vicibus legitur tota illa ciuitas martyrizata & occisa. Sancta verò Coloniensis Ecclesia, ab illo glorioso virginali collegio, cuius numerum solius Dei scientia comprehendit, noscitur triumphata. Licet igitur vndecim millia Virginum, etiam multa millia virorum, mulierum, virginum, nobilium, & ignobilium cum illis ineuntium, & redeuntium à Roma coniuncta, & cum eis martyrizata sunt, vt merito ex profluuio sanguinis Sancta, id est, sanguine tincta dicatur; vnde quidam Cyriacus Papa, & multi Episcopi, Reges, & Reginæ, quorum nomina cum corporibus lapidibus inscripta inter tumulos sacrarum Virginum reperta sunt, & leuata: hoc meminerim idcirco, vt miraculum quod dicturus sum, gratius audiatur.

Habes hic personas sodalitatis ex titulis ab hoc doctissimo viro comprobatas, quorum plurimi, ipsius ætate reperti sunt, & à Schola Alberti, cuius auditor erat, approbati, longè ante, quam ab Alberto M. Sancta Cordula tantis reperta prodigijs eleuaretur: Suspicor verò ab Alberto M. ipsiusque discipulis statim ad varia loca autenticam historiam transmissam esse, vt nō mirum sit eo seculo Vincentium in Gallia, Iacobum de Voragine in Italia: Martinum Polonum Romæ, Dominicanæ familiæ sidera, luculentum de Cyriaco, & alijs Personis Vrsulanis testimonium dare voluisse.

22. Test. Iacobi de Voragine Archiepiscopi Genuensis, circiter Annū 1290. in Lombardica historia mense Octobri.

Vndecim millium Virginum passio hoc ordine celebrata fuit. In Britannia nam Rex Christianissimus quidam fuit nomine Nothus, vel Maurus, qui quandam filiam nomine Vrsulam generauit, hæc mirabili morum honestate, sapientia, & pulchritudine pollebat, ita, quod eius fama vbique volabat. Rex autem Angliæ cum nimis præpotens esset, & multas nationes

suo imperio subiugaret, audita huius Virginis fama, beatũ per omnia se fatebatur, si prædicta Virgo suo vnigenito copularetur: Iuuenis etiã ad hoc plurimũ æstuabat: mittunt igitur solemnes nuncios ad patrem virginis, magnis promissionibus, & blanditijs adijcientes minas, si sed Dominũ suum vacui reuertãtur, Rex autẽ cœpit plurimum anxiari, tum quia Christi fide insignitã cultori idolorũ tradere indignum duceret, tum quia ipsam nullatenus cõsentire cognosceret: tum quia Regis ferocitatem plurimũ formidaret: ipsa autẽ diuinitus inspirata, suasit patri, vt prædicto Regi assensum præberet, ea tamẽ conditione proposita: vt ipse Rex cum patre 10. Virgines electissimas ad solatium traderet, & tam sibi, quã alijs mille Virg. assignaret; & comparatis trierib. inducias triennij sibi daret, ad dedicationẽ suæ virginitatis, & ipse iuuenis baptizatus in his tribus annis in fide institueretur: sapienti itaq; vsi consilio, vt aut difficultate propositæ conditionis animum eius ab hoc auerteret, aut hac opportunitate prædictas Virgines secum Deo dicaret: at iuuenis libenter hac cõditione acceptata, apud patrem insistit, & protinus baptizatus, accelerari cuncta, quæ Beata Virgo præceperat, imperauit. Pater autem puellæ ordinauit, quod filia sua, quam valde diligebat, viros, quorum solatio tam ipsa, quã eius exercitus indigebat, in comitatu suo haberet: vndiq; igitur Virgines confluunt; vndique viri ad tam grande spectaculum concurrunt; nam multi Episcopi ad eas confluxerant, vt simul pergerent. Inter quos fuit Pantulus Basileensis Episcopus, qui eas vsque Romam perduxit, & inde reuersus cum eis martyrium suscepit, Sancta quoque Gerasina Regina Siciliæ, quæ virum suum crudelissimum Regẽ, quasi de lupo fecerat agnũ, soror Maurisi Episcopi, & Dariæ Matris S. Vrsulæ: cum eidẽ pater S. Vrsulæ secretum per literas intimasset, cõtinuo inspirante Deo cũ quatuor filiab. suis Babyla, Iuliana, Victoria, & Aurea, ac paruulo suo, Adriano, qui amore sororũ suarũ vltro se peregrinationi ingessit, relicto regno in manu vnius filij sui, vsq; in Britanniã nauigauit, cuius cõsilio Virgines de diuersis regnis colligebantur, & earum semper ductrix existens, cum eis tandem martyrium passa est: Iuxta condictũ igitur virginibus, trieribus, & sumtibus præparatis, commilitonibus suis Regina secreta reuelat, & in nouam militiam omnes coniurant: nam modo belli præludia inchoant, modo currunt, modo discurrunt, interdum bella, plerumque fugam simulant, omnique genere ludorum exercentes, nihil quod animo occurrebat, relinquebant intactum; aliquando meridie, aliquando verò vix vespere redibant. Confluebant Proceres, & Primates ad tam grande spectaculum, & omnes admiratione, & gaudio replebantur. Tandem cum S. Vrsula omnes ad fidem Virgines conuertisset, sub vnius diei spatio prospere flante vento, ad portum Galliæ, qui Tiela dicitur, & inde Coloniam deuenerunt; vbi Vrsulæ Angelus Domini apparuit, & prædixit illas illuc integro numero reuersuras, & coronas ibidem martyrij percepturas: Inde igitur ad Angeli admonitionem Romam tendentes, ad vrbem Basileam applicuerunt, & ibidem relictis nauibus Romam pedestres venerunt. Ad quarum aduentũ Papa Cyriacus valde gauisus, cum ipse de Britannia oriundus esset, & multas ibidẽ inter eas consanguineas haberet, cum omni Clero ipsas cũ summo honore suscepit. In hac nocte Papa diuinitus reuelatur, eum cũ ipsis virginib. palmam martyrij percepturũ: quod apud se celans, multas ex ipsis, quæ adhuc baptizatæ nõ fuerãt, baptizauit; verũ cum opportunũ temp. videret, & an. vno, ac XI. hebdomadibus post Petrum Ecclesiã 19. rexisset, in conuentu omniũ propositũ suũ indicauit, & corã omnibus, & dignitati, & officio resignauit, sed cũ oẽs reclamarent, & maximè Cardinales, qui eũ delirare putabãt, qui relicta Pontif. gloria post quasdã mulierculas fatuas ire vellet, ille nullatenus acquiescẽs, quendam virũ Sanctũ, qui Antherus dictus est, loco sui Pontificẽ ordinauit, & quod Sed. Apost. inuito Clero reliquit, nomen eius de Catalogo Pontificũ idem Clerus abrasit, omnemq; gratiã, quam sacer ille virginũ Chorus in curia Romana habuerat, à tẽpore illo amisit. Duo autẽ iniqui Principes Rom. militiæ, scil. Maximus, & Africanus, videntes magnam Virginũ multitudinem, & quod multi, multæq; ad eas confluerent, timuerunt, ne per eas nimium cresceret religio Christiana, quapropter iter earũ diligentius explorantes, nuncios miserunt ad Iuliũ cognatum suũ Principẽ gentis Hunnorũ, vt educto contra eas exercitu ipsas cũ Christianæ essent, cum Coloniã venirent, trucidaret, Beatus igitur Cyriacus cum illa nobili Virginũ multitudine de vrbe egressus est; secutus est antẽ ipsum Vincẽtius Presbyter Cardinalis, & Iacob. qui de Britannia patria profectus Antiocheni Archiepiscopat. dignitatẽ septem annis ibidem tenuit: qui cum Papam tunc temporis visitasset; & iam vrbe egressus de Virginum aduentu audisset, concitus redijt, & itineris & passionis se socium fecit. Maurisus quoque Lauicanæ vrbis Episcopus,

auunculus Babylæ & Iulianæ: nec non & Foilanus Lucensis Episcopus, & Sulpitius Rauennensis Episcopus, qui tunc Romam aduenerant, prædictis virginibus adhæserunt, Aetherius quoque sponsus B. Vrsulæ manens in Britannia, per visionem Angelicam à Domino admonetur, vt matrem suam hortaretur fieri Christianam: Nam pater eius primo anno, quo Christianus factus fuerat, obierat, & filius eius Aetherius eidem in regno successit. Cum autem sacræ Virgines cum sacris Episcopis Roma redirent, Aetherius à Domino admonetur, vt protinus surgens sponsæ suæ occurrat, vt cum ea in Colonia martyrij palmam accipiat: qui diuinis monitis acquiescens, matrem suam baptizari fecit, & cum ipsa, & sorore sua paruula Florentina iam Christiana, nec non Clemente Episc. ipsis virginibus obuians se sociauit ad martyrium. Item Marculus quoque Episcopus Græciæ, & neptis sua Constantia filia Dorothei Regis Constantinopolitani, quæ nubens cuidam adolescenti filio cuiusdam Regis, sed ante nuptias morte præuento, virginitatem suam Domino vouit, per visionem admonita Romam venerunt, & prædictis virginibus ad martyrium se iunxerunt; omnes igitur Virgines cum prædictis Episcopis Coloniam redierunt, & ipsam iam ab Hunnis obsessam inuenerunt: quos barbari videntes cum clamore nimio irruerunt, & quasi lupi sæuientes in oues, totam illam multitudinem occiderunt. Cum autem ad B. Vrsulam ceteris iugulatis venissent, videns Princeps eius miram pulchritudinem, obstupuit, & consolans eam super necem Virginum, promisit sibi eam in coniugem copulare, sed cum hoc illa penitus respuisset, ille contemtum se videns, directa sagitta eam transfixit, & sic martyrium consummauit.

23. Test. S. Gertrudis in Saxonia An. 1260. quæ lib. 6. cap. 56. hunc præfigit titulum: *In festo vndecim mil. Virginum, quo fructu pro sanctis gratiæ Dei aguntur.*

24. Test. Ab An. 1261. in Parco Præmonstratẽsium cœnobio capsa oblonga templi præfert hanc inscriptionem: *Anno Domini 1261. recondita sunt reliquiæ Sanctarum vndecim mil. Virginum à D. Alardo Abbate huius Ecclesiæ in præsenti capsella.*

25. Test. Ex M.S. Marcolonensis Monasterij: *Anno 1261. corpus integrum S. Virginis, quæ vna fuit de numero vndecim mil. Virg. Coloniensium, in Marcolensis Cœnobij templum magnificè defertur nonis Februarij.*

26. Test. Ex Instrumento Duaceno. *Anno 1261. fuerunt positæ in præsenti scrinio reliquiæ vndecim mil. Virginum, quas isti Ecclesiæ dedit illustris D. Margarita Flandriæ & Hannoniæ Comitissa.*

27. Test. Caricampensis Monasterij: *Anno 1262. Ecclesia Caricampensis sub VVillardo 16. eius loci antistite dedicatur, simulque in eandem transferuntur sacræ reliquiæ Benedictæ Virginis, quæ martyrij palmam vna cum Coloniensibus virginibus adepta est.*

28. Test. Margaretæ Comitis Vesontionem destinantis A. 1267. corpus: *Nos Margareta Comitissa Flandriæ & Hannoniæ, notum facimus vniuersis, quod nos de Sacrosanctis reliquijs XI. mil. Virginum, quæ olim apud Coloniam Agrip. martyrium susceperunt, & quas apud Coloniam effodi fecimus in loco martyrij, &c.*

29. Test. Simonis à Schualenberg Episcopi Paderbornensis: *Quousque negotium Sanctarum vndecim millium Virginum de Colonia fuerit fideliter expeditum: dies illa, pro reuerentia tantarum reliquiarum, tanquam dies dominica celebris, & festiua ab omnibus habeatur. A. 1267.*

30. Test. Trudonopolitani indicis reliquiarum de translatione An. 1271. eo facta: *Capita 90. è numero XI. mil. Virginum, & reliquiæ earundem Sanctarum innumeræ donatæ supradicto monasterio nostro, An. salutis 1271. Ossa S. Aegidij fratris S. Imaynæ, qui vnus de grege XI. mil. Virg. earum, quæ Coloniæ ob Christum à barbaris trucidabantur, per medium pectus iaculo confixus perijt.*

31. Test. S. Cordulæ monstrantis suum tumulum: *Ego vna fui ex ancillis Christi, quæ pro eius nomine, & fide, intra septa huius claustri prostrata occubui: vnde peto vt ossa mea, quæ adhuc negligenter iacent abscondita, exhumari procures, & producas.* ex M.S. loci & Breuiario. M.S. loci.

32. Test. S. Odiliæ se An. 1287. reuelantis, ex Huberto Dinart ferè coæuo & vetustis breuiarijs: *Ego sum de B. Vrsulæ consortio, vna clarissima de decem illis generosis illius nobilis Britannicarum Virg. exercitus ductricib. rectricibusq́; denaria, & præpositiua, habẽs millenas Virg. sub mea militia, quas & Domino dedicaui, & ad martyriũ simul incitaui, fuiq́;* Chapelle in Episc. Leod.

 natione

natione Britannica, Maromai tunc temporis famosi Regis filia, & Regis Angliæ ex sorore eius Patris videlicet Aetherij B. Vrsulæ sponsi consobrina.

33. Test. Officialis curiæ Coloniensis eodem anno in documento translationis S. Odiliæ: *Frater Ioannes Nouelan victualibus & commodis cænobij sui de licentia Superiorum suorum pro exquirendis, & extumulandis reliquijs corporum de collegio SS. XI. millium Virginum derelictis, ad laudem Dei, & prædictarum Virginum se paupertati, & mendicitati decreuit submittendum; propter quod vt prius veniens Coloniam, earum reliquias intra fossatum, quod proprijs effodit manibus, gratia diuina ob merita dictarum Virg. dignus est inuenire in loco, vbi dictum Sanctum collegium in antiquis codicibus scribitur felici martyrio ad cælestia transmigrasse.*

34. Test. Boëmundi Archiep. Treuir. conferentis Indulgentias An. 1292. *Omnib. verè pænitentibus, & contritis, qui ad ipsum monasterium, in festo XI. M. Virg. causa deuotionis accesserint, de misericordia Dei 40. dies de iniunctis sibi pænitentijs misericorditer in Domino relaxamus.*

35. Test. Autentici documenti Collegij Metropolit. Colon. A. 1294. de Ioan. Nouelan. *Scimus Ioan. Nouelan, qui diutius Coloniæ conuersatus laudabiliter, & deuotè, & ossa plurimorum corporum SS. XI. M. Virg. ibidem decollatarum martyrio proprijs effodit manib.*

36. Test. Ex translatorum corporũ hoc tempore in Himmenrode Inscriptionib. 1. *Hæc Virgo adiurata, quæ esset, respondit, dicens: Agnes dicor, & fui vna de XI. millib. principalibus dominabus, quæ rexerunt exercitum S. Vrsulæ. 2. Corpus vnius Virginis de consortio XI. M. Virg. Coloniæ inuentum, & est in Himmenrode translatum. 3. Corpus vnius V. & M. de XI. millibus Virginum Coloniæ in sarcophago inuentum, 4. Corpora diuersarum SS. Virginum de XI. millibus Coloniæ interemtarum.*

CAPVT XIX.

Ab A. 1300. ad 1400. attestationes præsertim numeri XI. millium Virginum ex tabulis publicis, & alijs ferè 80.

Statuta Colon.

1. TEst. An. 1305. Henrici à Virneburg, Archiepiscopi Coloniensis: *Festo XI. mil. Virginum præcepit per totam Archidiœcesin feriari.*

2. Test. *Engelbertus Dei G. Episcop. Osnabrugensis. Cum dilecti Præpositus, Decanus, & Capitulum Ecclesiæ nostræ Osnabrugensis, hospitale in honorem D. N. Iesu Christi, & XI. millium Virginum apud Ecclesiam suam receperint &c. An. 1310.*

3. Test. *Ego Hermannus de Lindeberg armiger, notum esse cupio, me recepisse à V. D. Abbatissa secularis Ecclesiæ SS. XI. Virginum decimam sui bladi sitam in campis Iuliacensibus, ad sex annos. Datum An. 1317.*

4. Test. Bullæ Indulgent. tempore Ioannis 22. datæ à 20. Cardinalibus: *Omnibus verè pænitentibus & confessis, qui ad dictum monasterium & Ecclesiam in festo XI. mil. Virg. & per octauam accesserint causa deuotionis, peregrinationis, & orationis, quadragenas de iniunctis sibi pænitentijs misericorditer in Domino relaxamus.*

5. Test. Ex inuentione S. Valerij Regis à coæuo scripta A. 1320. *Ex Martyrologio SS. Virginum constat, quod B. Vrsula huius virgineæ peregrinationis primiceria Angelo sibi reuelante didicerit, quod in hoc loco cum suis Sodalibus esset occubitura; & vna cum eis martyrio coronanda; sed hoc non nouit solum ipsa: sed plures etiam vtriusq; sexus homines de eadem congregatione, quibus idem fuerat reuelatum &c. Petronilla ad reliquias SS. XI. M. Virg. mirabiliter afficiebatur: in quarum etiam præsentia tanto caritatis ardore aliquando efferbuit, vt Sanctos & Sanctas, quorum erant reliquiæ, ad se quadam spirituali, & dulci violentia attraheret, & cum ea sæpius tanquam sua familiari socia, & futura conciue amicabiliter loquerentur, ad quæsita responderent, suæ etiam sodalitatis abscondita corpora demonstrarent. Ipsa nihilominus ipsis iubentibus hæc alijs indicans, & loca designans, ea effodi & pro suis meritis honorari adhortata est: cuius rei euentus euidentius patuit in inuentione Valerij Regis Hispaniæ, & filiæ eius Theodoræ, cum plurima familia reperta apud Sanctas Virgines.*

6. Test. Ex Inuent. S. Maximini altari inscripta. *A. 1323. quidã vinitor inhabitãs domũ dictã zo Isenberg, apud portã immunitatis Eccl. XI. M. Vir. audiuit vocẽ diuinitus dicẽtẽ sibi, fode profundius, & inuenies thesaurũ duab. vicibus: & tertia vice dixit, vocor Maximinus, vnus de societ. XI. M. Virg. fode & inuenies corpus meũ sine capite: quo facto inuenit reliquias.*

7. Test. Ex inuentione S. Constantiæ & 100. aliorum corporum à Synchronob-

tarus

teris tradita An.1327. *Petronilla Virgo sciens ex reuelatione sibi facta ossa B.Constantiæ V. & Reginæ de societate SS.XI.mil.Virginum infra immunitatem B.Ioannis Baptistæ sepulta esse, intimat hoc eiusdem loci fratribus in hæc verba. Scire debet Caritas vestra, Domini & Fratres carissimi, quod Constantia Virgo, & ipsa Regina cum multis olim sibi associatis vtriusque sexus hominibus in loco vestro, pro Christi confessione martyrium passa est, & ibidem terræ supposita; hæc his diebus petit reliquias suas à vobis effodi, & de terra eleuari. Quibus auditis fratres vnanimiter gauisi sunt dicentes: se libenter obtemperare velle: dummodo eis locum sepulturæ Virginis demonstraret. Quibus illa: vinea quadam modica est apud pomariū: vbi eam prope septimam vitem reperietis. Alia etiam vobis signa in corpore eius demonstrabo: quia oculos videtur habere obliquos. Quibus illi auditis iuxta visionem Virginis fodientes, apud septimam vitem vineæ eis designatæ: sed non inuenerunt: item iuxta septimam in opposita parte &c. Dimissa tandem vinea, cum non inueniretur optatum corpus, diuerterunt se ad alias vites: non etiam omnino à desiderio suo fraudati sunt; inuenerunt enim durantibus his fossuris centum, & plura corpora Sanctæ sodalitatis Virgineæ, Episcoporum, Ducum & nobilium, & aliorum diuersi status, & conditionis hominum; inter quæ præcipuè corpus iunioris Constantiæ, cognatæ illius reginæ, quam quærebant: inuenientes eam in mausoleo murato de lateribus ad modum capsellæ. Item SS. Odiliæ, Osilæ, Benedictæ, & cuiusdam Osiliæ, & Cornulæ Virginum: Item Prudentiæ, Sapientiæ, Florentiæ, cognatarum B.Vrsulæ. Item Benedictæ filiæ cuiusdam Magni Principis, quæ habebat secum quatuor sorores decoras eam comitantes. Item alterius cuiusdam Osiliæ, filiæ cuiusdam Comitis. Item ossa S.Florentinæ, quæ dicitur fuisse filia Regis Aegidij. Item Constantiæ filiæ cuiusdam Regis Græciæ; Item Clementiæ filiæ cuiusdam Principis Hungariæ, & aliorum plurimorum vtriusque sexus hominum, quorum nomina prorsus ignorantur. Rursus ergo Fratribus, ait, intolerabiles sustineo inquietudines, ob visiones, eo quod non exhumetis corpus huius Virginis. Est pirus arbor vna sita iuxta vineam, ad sacri corporis caput, circa quam fodite & inuenietis. At illi accedentes, & euulsa piro radicitus, inuenerunt ilico corpus desideratæ Constantiæ Virginis & Reginæ, cum signis à Virgine Petronilla prænotatis. Insuper iuxta corpus idem ossa B.Remaldi, vnius Episcopi de Græcia, Ioannis Episcopi de Armenia, VVillibrandi Ducis de Italia, & aliorum plurimorum, à latere huius S.Constantiæ, quibus omnibus de terra translatis, tulerunt ea in Ecclesiam cum gaudio, reliquias verò S.Constantiæ iuxta corpus S.Cordulæ locauerunt. Vbi vsque hodie aduenientibus, & eius patrocinia deuotè implorantibus præstantur plurima beneficia, præstante D.N.Iesu Christo. Inuenta est autem S.Constantia A.1327.* Hæc ex MS. loci & Breuiario.

8. Test. Ex altarium inscriptione. *An. Dom.1325. consecrata est Ecclesia cellæ B.M.Virg. in Schoploch a V.VValtero Episcopo ob reuerentiam Sanctissimæ & indiuiduæ Trinitatis, & præcipuè in honorem Sanctissimæ Dei genitricis, quæ est vera patrona huius Ecclesiæ. Notandum quod hæ sint reliquiæ contentæ in summo altari. 4. Virginum è numero vndecim milliū Virginum, Hoc in altari S.Michaelis trium Virginum è numero, quarum vna vocatur Christina; in altari S.Erasmi reliquiæ multarum Virginum de numero vndecim millium Virg.*

9. Test. *Nos Aleidis D.G. secularis Ecclesiæ SS.XI.millium Virg. in Colonia, duo maldera pro memoria Elisabeth sororis nostræ quondam Abbatissæ Ecclesiæ nostræ &c.* Donat deinde domum suam de VVesterburch Capitulo; sepulcrum eligit apud Minores. circa An. Dom.1334. in Testamento suo.

10. Test. *Nos Elisabeth filia Nobilis Aduocati Colon. Abbatissa Sanctimonialium profitentium regulā S. August. dictarum VVeierensium, & Ideslera Priorissa eiusdem conuent. notum facimus, virum religiosum Ordinis Fratrum Prædicatorum, Fr. Guilielmum de Molette Podij degentem, nobis retulisse deuotum affectum suæ vrbis, erga 11000. Virgines, nobisq́ supplicasse, vt vnius illi corpus curaremus. Quod cum per septem annos importunis precibus magna instantia solicitasset, nos nolentes eius desiderio refragrari, vehementerque cupientes augeri erga Sanctas Virgines pietatem, cum totius Conuentus nostri consensu donauimus eidem Religioso viro corpus S. Alidis neptis S.Cyriaci, atq́ huius sancti reliquias aliquot, & corpus nepotis eius Iacobi Episc. Mediolan. fratris eiusdem S. Alidis, ac Patris S.Vrsulæ, quæ oēs reliquiæ, & totius turmæ 11000. Virginum sub nostra sunt custodia, coluntur q́ ab omnibus. Donum hoc ex pura, & speciali gratia concessum est. Quare rogamus habitatores patriæ religiosi huius, vt cum has reliquias receperint, debita reuerentia, & honore eas habeant.*

Appoſuimus his noſtris literis ſigillum Conuentus noſtri. Datum 3. Aprilis An. 1334. Podium ea ſacra lipſana peruenerunt eodem anno Bernardo Bruni Podienſi ſeu Anicienſi Epiſcopo V. hiſtoriam D. Virginis Podienſis ab Odone Gilleij Soc. Ieſu editam Lugduni A. 1620. Inciderunt in hunc catalogum errores quidam: nam alibi Marinum conſtituimus tunc Mediolanenſem Epiſcopum: niſi hunc Iacobum feceris alterius Coëpiſcopum vel Suffraganeum: nec Pater S. Vrſulæ Iacobum fratrem: ſed conſobrinum habuit ac ſecularem: turma autem creditur in Weiterinuenta, tranſlata iam ad S. Cæciliam.

11. Teſt. Compoſitionis: *Ego Paulus de Hugehouen notum facio præſentibus, quod cum inter V. DD. Pyronettam Abbatiſſam, & Capitulum SS. undecim mil. Virginum in Colonia ex una parte, & me ex altera &c. ſuper curte &c. Et nos Officialis Curiæ Col. ſigillum Officialatus appendimus An. D. 1337.*

12. Teſt. Concordiæ factæ: *Noueritis, quod cum V. & Religioſa D. Pironetta Abbatiſſa ſecularis Eccleſiæ SS. Virginum XI. millium Colonienſium, Patrona Eccleſiæ in Boeſdorf ex una parte &c. Et Parochiani ex altera: pronunciamus in iure inter V. Abbatiſſam Eccleſiæ SS. XI. mil. Virginum. Actum An. 1337.*

13. Teſt. Ex inſcriptione reliquiarum cœnobij Cappenbergenſis, An. 1337. In ciſta reliquiarum talis inuenta eſt epigraphe: *Reliquiæ S. Auſtaiæ V. & M. quæ fuit una de ſocietate XI. mil. Virginum.* Item, *caput cuiuſdã Virginis, cuius adhuc nomen neſcitur &c. quas reliquias ego Hugo Sacerdos conquiſiui cum eſſem Coloniæ illo die, quando ſolenniſſima proceſſio BB. Magorum celebrata fuit:* de qua Chron. Col. An. 1337.

14. Teſt. *Ego Imagina de VValdecke Canonica ſecularis Eccleſiæ SS. XI. mil. Virginum Colonienſium, domum meam aſſignaui Iuxta ad ornamenta capſæ S. Valerij An. 1338.*

15. Teſt. *Nos Pernetta D. G. Abbatiſſa ſecularis Eccleſiæ SS. XI. mil. Virginum in Colonia, notum facimus, quod cum ſtrenuus vir D. Gerardus Roſt de Diſternich, dictus de VViler S. Arnoldi &c.* huic permittit dotationem altaris S. Arnoldi, Datum An. D. 1339.

16. Teſt. *Nos Mechtildis relicta quondam Ioannis de Leiſtorf, & VVernerus filius eius, notum facimus, proteſtantes tum V. D. Conuentus Eccleſiæ SS. XI. mil. Virginum Colonienſium curtem noſtram vendidimus, & ad manus prædictarum Dominarum Eccleſiæ SS. XI. mil. Virginum renunciare faciemus An. 1340.*

17. Teſt. Iidem in alio inſtrumento numerant octies SS. Virgines: *Mechtildis, Robinus, de filia gener, vendidimus Capitulo ſecularis Eccleſiæ SS. XI. mil. Virginum in Colonia. His omnibus modo debito peractis: vt etiam dictum Capitulum Eccleſiæ SS. XI. millium Virginum certius reddatur, ſpecificatur coram V. D. Pernetta de Arnsberg Abbatiſſa dicta Eccleſiæ SS. XI. mil. Virginum tanquam Domina conceſſionis eorundem bonorum. Imprimis Abbatiſſæ dictæ Sanctarum undecim mil. Virginum pro tempore exiſtenti ſoluetur & item ad iudicium D. Archiepiſcopi Colonienſis ſuper Greesberg ſex denarij ſolui competit præfato Capitulo Sanctarum undecim mil. Virginum. Conſtituimus fideiuſſores apud dictum Capitulum Eccleſiæ XI. mil. Virginum, qui ſe in ſolidum obligandos promiſerunt. Et nos Pernetta de Arnsberg D. G. Abbatiſſa Eccleſiæ Sanctarum undecim mil. Virginum proteſtamur. Datum, actum, renunciatum in vigilia S. Agathæ An. Dom. 1340. Transfixum Ego Eimericus proteſtor me obligatum eſſe V. DD. Capituli SS. undecim mil. Virginum nomine fideiuſſoris.*

18. Teſt. Vlrici Abbatis Campililiorum floruit An. 1340. is in libro bipartito, quem concordiam caritatis appellauit, in 2. parte de Sanctis ita piè commentatur circa vitam S. Vrſulæ: *B. Vrſula Regis Britonum filia, cum à filio Angliæ Regis amaretur & ſibi coniunx peteretur, triennium inducias poſtulauit, in quo ſibi decem regales virgines ſodales pro ſuo ſolatio, & qualibet cum mille virginibus adueniens ſibi ſocias adunauit, quæ multos de populo, Clero & Papa Cyriaco congregans: & ſimul Coloniam venientes ab Hunnis ibidem martyrij palmam perceperunt.* Vide plura apud eundem.

19. Teſt. Ex inſcriptionibus Oſnabrugenſium Reliquiarum: *Hæ ſunt reliquiæ Eccleſiæ Oſnabrugenſis datæ ſub anno Domini 1343. & per R. in Chriſto P. ac D. Godefridum de Arnsberg Oſnabrugenſem Epiſcopum in ſuis locis circa ſummum altare dictæ Eccleſiæ reuerenter recondita. In capſella à dexteris ſummi altaris in latere verſus Auſtrum requieſcit corpus S. Permerij Epiſcopi Cremonenſis, de Gracia, qui erat de ſocietate XI. mil. Virg. & Mar-*

tiuiæ

ciuitas verò vbi ipse B. Permerius erat Episcopus, Cremona vocatur, & est ille Episcop. vnus de Suffraganeis Episc. Mediolanensis: & S. vir Permerius cum esset de finibus illis, cum sacra Virgines peregrinarentur in vrbe Romana adiunxit se illis, & veniens cum eis Coloniam, quæ tum ab Hunnis obsessa erat, cum ijsdem sacris virginibus ibidem glorioso martyrio est coronatus. In prædicta eadem capsella supra sacrum corpus prædictum positæ sunt reliquiæ aliæ de prædicta societate XI. mil. Virginum & Martyrum, scilicet S. Vrsulæ Magnæ, S. Aetherij sponsi S. Vrsulæ, S. Eleutherij, cetera vide lib. 8.

20. Test. Ex inuentione 136. corporum in S. Maximino Coloniæ: *Notum sit omnibus, quotquot has legerint, vel audierint legi literas: quod tempore Archiep. Colon. VValrami à Gulich nominati, & Decani Metropolitani Conradi à Rennenberg post Chr. natum 1348 & proximo insequenti, inuenta sint apud S. Maximinum & exhumata intra sanctimonialiũ immunitatem quaquauersum circa cœnobium Sanctorum lipsana diuersis vicibus, & excreuerit numerus ad 136 corpora de Sodalitate SS. XI. mil. Virg. In his exhumatus etiam Rex quidam Siciliæ est, Theodorus dictus. Cum vxore Regina Firmindina dicta, filio Theodisco, & filia Pignosa; etiam inuenta Euphrosyna Regina Hispaniæ, Gorgonius Episcopus item Hispaniæ, Comitissa Petronilla.*

21. Test. Officialis, Præpositi, Archidiaconi Colonienses: *Noueritis quod in nostra præsentia, &c. Et quia prædicti Ioannes & Lufardus fratres cum D. Abbatissa sec. Ecclesiæ SS. XI. mil. Virg. in Colonia, quæ prædicta bona cõcedere debet. Acta sunt hæc præsentib. D. Ioanne Plebano, & Ioanne de Oissendorf Canonicis Ecclesiæ secularis SS. millium Virg. Coloniæ An. Dom. 1348. Indict. 1. 23. Febr.*

22. Test. *Ego Ioan. VValbode de Bolckouen Parochianus Ecclesiæ in VViler, publicè recognosco, quod ritè & rationabiliter vendidi, & præsentib. vendo D. Abbatissæ, & Capit. Eccl. SS. XI. mil. Virg. Colon. redditus annuos perpetuos. Et ego Bruno Plebanus Eccles. in VViler protestor & recognosco, me ad ipsius Ioan. VValbode & dictorum Scabinorum in Greesberg, actu recognoscentium instantes, sigillum literis præsentibus appendisse An. Dom. 1349.*

23. Test. *Ego Godefrid. de Muichusen armiger, cupio fore notum, quod D. Abbatissa & Capitulum SS. XI. mil. Virg. Colon. ab omni actione, impetitione & requisitione, quas contra eas habui ex certa reconciliatione, quitas in his scriptis penitus dico & solutas An. 1350.*

24. Test. *Ego Lysa Canonica sec. Eccles. SS. XI. mil. Vir. Colon. facio manifestum: pro exsecutoribus elegi Canonicas SS. XI. mil. Virg. Gesta sunt præsente Rectore altaris S. Crucis in Ecclesia SS. XI. M. Virg. An. 1350. Indict. 3. 19. Aprilis.*

25. Test. Nos Pernetta de Arnsberg D. G. Abbat. secularis Eccles. SS. XI. M. Virg. Patrona Parochialis Eccles. in Boësdorf &c. Et ego Ioannes Pastor protestor & recognosco, quod cum V. D. Pernetta Abba. seculari. Eccl. SS. XI. M. Virg. super pręsentatione concordaui An. 1350.

26. Test. *Pernetta D. G. Abbat. Catharina Decana, totumq; Capitulum Ecclesiæ SS. XI. mil. Virg.* statuunt de domo Canonicali An. 1350.

27. Test. *Hilgerus Hierzelein & Durida coniuges. Noueritis, quod nos conduximus & per præsentes conducimus domum erga V. Dominas Abbatissam, totumq; Capit. Ecclesiæ secularis SS. XI. M. Virginum. A. 1350.*

28. Test. *Wilhelmus D. G. S. Colon. Eccles. Archiep. Vt reliquiæ SS. XI. M. Virg. ad Capellã S. Catharinæ V. in monasterio S. Maximini Colon. translatæ honore debito ac Christi fideliũ frequentia ampliori honorentur, omnib. verè pœnitentibus, confessis & contritis præfatã capellam piè visitantibus, 40. dies Indulgentiarum impertimur. Datum Coloniæ An. 1351.*

29. Test. Ioan. Thauleri floruit A. 1351. scripsit sermonem *de XI. millibus Virginum.*

30. Test. Compromissi. *A. D. Pyronetta de Arnsberg Abbat. sec. Eccles. SS. XI. M. Virg. in Colon. nominati arbitri Reinold. de Spanheim Præpositus S. Mariæ Moguntinensis, & Florentius de weuelickhouen senior Coloniensis Ecclesiæ An. 1352. Indictio 5.*

31. Test. Veteris Martyrologij M. S. Pragensis de reliquijs A. 1360. trãslatis *12. Kal. Oct. in Col. Agrip. Virg. XI. millium, quarum Dux fuit S. Vrsula Virgo ex Britannia, quæ dũ filio Regis cuiusdam nuptui tradi debuisset, ex reuelatione diuina petit, vt illi dentur 10. Virgines, quarum quælibet habeat mille socias: ipsi totidem assignatæ. Inter quas Pinnosa Maximi Ducis filia post Vrsulam fuit secunda, cumq; dies nuptiarum instaret, adscendentes triremes*

Basileam applicarunt, & hinc relictis nauibus Romam, cum quib. Papa & plures Episcopi adscenderunt, & intrantes Rhenũ cum ad Coloniã descendissent, Attila flagellũ Dei tunc Coloniã obsidebat, ac putans hostes in se vi irruere pro subsidio ciuitatis, antequ audiat, vel interroget, cunctas peremit. Cumq́ Vrsula nollet suo nuptui consentire, sagitta illã in corde trãsfixit. B. autem Cordula metu, quæ latebat, confortata, se vltro obtulit, & martyrium accepit. Postea Hunni cælesti virtute territi omnes fugerunt, & ciues SS. corpora cum fletu extrahentes honorificè in suis Ecclesijs sepelierunt. De quarum numero corpus S. Sapientiæ obtinuit Carolus Imperat. & caput eiusdem: atq́. tumbam ornatam auro & argento donauit Ecclesiæ Pragensi.

32. Test. *Officialis, Præpositi, Archidiaconi* Colonienses *constituti in nostra præsentia Paulus de weltcasseler, & Benigna eius vxor confessi sunt, se obligatos esse pro se, & suis heredib. Abbatissæ, Decanæ, &* Capit. *Ecclesiæ SS. XI. mil. Virg. in* Colonia *A. 1360. pridie Epiphaniæ.*

33. Test. Ex inscriptione altaris: *Nos Rudolphus D. & Apost. Sedis gratia* Constantiensis *Episcop. A. D. 1360. sabbato proximo ante festum XI. M. Virg. quoddam altare consecrauimus in honorem S. Crucis.*

34. Test. Ex Testamento Ioan. von der Wolseck. *Ecclesiæ XI. M. Vir. 25 marcas legat, vt annua memoria eiusdem conseruetur.*

35. Test. Instrumentum donationis & cessionis exsecutorum Testamenti *Walterus de cornu*, alijque ter nominant *Ecclesiam secularem SS. vndecim mil. Virg. A. 1364.*

36. Test. Officialis, Præpositi, & Archidiaconi Colon. *Constitutus in nostra præsentia D. Franco de Vbach, Pastor in Witstelden, asseruit, quod cum alias V. D. Pernetta Abbat. Catharina Decana, totumq́ Capitulum Ecclesiæ SS. XI. M. Virg. domum suam concesserint pro annua pensione A. 1365.*

37. Test. *Nos Peronetta totumq́ Capitulum Ecclesiæ SS. XI. mil. Virg. Colon. profitemur,* de domo post coquinam Abbatissæ An. 1366.

38. Test. Pro memoria defuncti mandatur *Pastori S. Mariæ Indulgentiarum, vt Magistro scholarũ Eccl. XI. M. Virg. & 4. scholarib. certũ annuum stipendium persoluatur. A. 1368.*

39. Test. Matthæi Westmonasteriensis. circa An. 1370. Hic licet Galfredi sequatur in multis narrationem, à Chronologia tamen eius nouem deflectit annis, & Coloniam agnoscit ex orbis communi consensu locum Martyrij. Ad A. 392. *Vndecim quoque millia Virginum, quæ apud Coloniam passæ leguntur, ab hac clade* (naufragij) *inciderant in nefandum exercitum Vanny Regis Hunnorum.*

In Chronico Comitũ Schauuenberg.

40. Test. Lerbeccius de victoria Luneburgensi: *Ciuitatem Luneborg in nocte vndecim millium cepit.*

Et in carmine rythmico: *Nocte puellarum monos & deca mille sacrarũ muros conscendunt.*

41. Test. An. 1370. autenticè erecta vidi 4. instrumenta vernaculo sermone, in quibus semper Ecclesia nominatur der Ilf tausend mägden: Ecclesia vndecim mill. Virg.

42. Test. Ex compromisso: *Reinardus de Titze, Pastor in Pirne, Syndicus & Procurator secularis Ecclesiæ SS. XI. M. Virg. in præsentia Notarij de pensionibus annuis soluendis Abbatissæ & Capit. secul. Ecclesiæ SS. XI. mil. Virginum Coloniensium singulis annis. Nos Margareta de Isenburg Abbatissa, Irmgardis de Lapide Decana &c. secul. Ecclesiæ SS. XI. mil. Virg.* Eodem anno in Ecclesia S. Andreæ: *Ioannes de Gripho, Præpositus & arbiter pronunciauit, quod lis orta esset de soluendis quibusdam pensionibus D. Abbatissæ & Capitulo SS. XI. M. Virginum, &c.* decidit pro Abbatissa A. 1374.

43. Test. Ex Iuramento Abbatissæ, circa hoc tempus in M. S. Codicem membraneum relato. *Ego N. Abbatissa, ab hac hora in antea ero fidelis R. D. D. N. Archiepiscopo Coloniensi, & Ecclesiæ meæ Sanctarum vndecim millium Virginum Coloniensium &c.*

44. Test. *Nos Margareta de Isenburg, Dei patientia Abbatissa secularis Ecclesiæ Sanctarum vndecim mil. Virg. Coloniensium &c.* suscipit resignationẽ D. Ioannis de Gripho Præpositi ad gradus curtis in Ossendorf, & bonorum in Waldorff, quæ beneficij nomine habuit à Capitulo, & idem beneficium confert Ioanni cognato eius. Anno 1377. Indict. 5. 10. Aprilis.

45. Test. *Nos Fr. Conradus de Brunsberg, Dei patientia Magister fratrum Hospitalis B. Ioannis Ierosolymitani Alemanniæ Generalis, notum fieri volumus: quod cum alias inter*

Ven. per-

Ven.personas Dominam Abbatissam & Capitulum secularis Ecclesiæ Sanctarum vndecim millium Virginum Coloniensium ex vna parte, & Religiosos viros Commendatorem domus nostræ Coloniensis ex altera esset causa suborta, & ventilata aliquamdiu. Quapropter nos profitemur soluere obligatos Dom. Abbatissæ & Capitulo SS. XI.mil.Virg. Coloniæ annuam pensionem. A.D.1378. 3.Sept.

46.Test. Ex consecratione templi Aldenbergensis Anno 1379. *Cum circa Annum 1379. consummata fuisset Monasterij Aldenbergensis Ecclesia, dedicata est in honorem Dei, Deiquè genitricis, Sanctissimæ Virg. Mariæ, & Sanctorum Confessorum Benedicti & Bernardi Abbatum, Sanctarumque vndecim millium Virginum per D.VVichboldum.*

Iongelinus lib. 1. Notitia Abbatiarum.

47.Test. *Nos Margareta de Isenburg Abbat. totumq. Capitulum Ecclesiæ secularis SS. XI.M.Virg.* agit de domo ad cygnum An.1379.

48.Test. *Officialis curiæ Coloniensis. Constitutus in nostra præsentia Henricus de Reis Procurator in curia Coloniensi, Syndicus & Procurator nomine Venerabilium personarum, Irmgardis de Isenburg Abbatissæ, & Irmgardis de Stein Decanæ, &c. totiusque Capituli secularis Ecclesiæ SS.vndecim mil.Virg. Coloniensium, vigore mandati sui templi specialiter directi, iisdem confessus est, Capitulum teneri, & obligatos fore Cunoni de Mavvenheim. Actum & Datum An.1384.*

49.Test. *Nos Irmgardis de Isenburg, Irmgardis de Stein Decana, totumq. Capitulum secularis Ecclesiæ SS.XI.Mil.Virginum, in loco nostri Capituli consueto ad sonum campanæ capitulariter more solito congregati, constituimus D. Reis Procuratorem, Anno 1384. 25.Ian.*

50.Test. *Anno Dom.1385. Indict.8. 8.Martij, in V.D. Ioannis de Ceruo legum Doctoris Officialis curiæ Coloniensis, & mei Notarij præsentia personaliter constitutus D.Ioannes Ouerstoltz pro tempore præsenti Proconsul seu Magister ciuium Ciuitatis Coloniensis, super 73. iurnalibus terræ arabilis per Cunonem de Mavvenheim, Dominis Decanæ & Capitulo Ecclesiæ secularis, SS.XI.mil.Virg. Coloniensium venditis renunciarunt, omnibus iuribus sibi competentibus: super quibus Syndicus Capituli antedicti Ecclesiæ SS.XI.mil.Virg. Coloniensium requisierunt à me notario instrumentum.*

51.Test. *An.1390. 1.Octobris, in mei Notarij præsentia DD.Theodoricus Vbach, & VVilhelmus de Geuenich Canonici præbendati Ecclesiæ SS.XI.M.Virg. Coloniensium persoluerunt, & tradiderunt nomine Capituli SS.Virginum 250. florenos aureos D.Ioanni de Ceruo Officiali, nomine Capituli S.Seuerini.*

52.Test. *Nos Irmgardis de Isenburg Abbatissa, Irmgardis de Lapide Decana, totumq. Capitulum Ecclesiæ secularis SS.XI. M.Virg. Coloniensium testamur nos legisse. An. 1391. Acta sunt hæc in domo.*

53.Test. *Ego Theodoricus de Vbach, Canonicus Ecclesiæ SS.XI.mil. Virginum Coloniensium, domum meam sitam in opposito Ecclesiæ S.Mariæ Indulgent. cum omnibus attinentijs Capitulo Ecclesiæ SS.XI.mil.Virginum dono & supporto purè & simplici donatione perfecta, & irreuocabili inter viuos. An.1393. Nos Decana & Capitulum Ecclesiæ SS.XI.M.Virginum in Colonia approbamus sic liberaliter factam voluntatem, & promisimus nos iuxta voluntatem dicti Domini omnia adimplere. An.1393.*

Alio instrumento ijdẽ eodẽ anno fundant anniuersarium suũ: iterum alio prouẽtus certos constituunt Vicarijs Epistolam & Euangelium cantaturis: in singulis aliquoties mentio fit Ecclesiæ *SS.XI.mil. Virg.* Multa his similia tædij vitandi gratia prætermitto.

Ex hoc capite liquet, quam indubitatus fuerit apud summos infimosque intra Coloniam, & extra: in tabulis publicis, documentis, & testamentis numerus vndecim mil. Virginum: quo nomine, velut tunc vsitatiore, vocabatur Ecclesia, & contractiore modo Sanctarum Virginum: vulgò & vernaculè vel Santeruilgen corruptè è latinis vocibus, vel Elff tusent mägde, veteri Belgico more, appellabatur.

CAPVT

CAPVT XX.

Ab An.1300. & sequentibus seculis test. quindecim, Canonum interpretum, & S.R.E. de Cyriaci Pontificatu, ac peregrinatione Romana.

ITerum Canonum interpretes, quorum permulti Cardinales, Archiepiscopi, Auditores rotæ, vel Magistri sacri palatij fuerunt, huc cito, vt in quindecim virali concilio de Cyriaci Pontificatu, & peregrinatione Vrsulana pronuncient sententiam: postquam vidimus eundem passim orbe toto, post repertas eius reliquias, & titulum ab historicis eruditissimis fuisse sine controuersia receptum in album Romanorum Pontificum, vel Vicariorum.

Augustini Triumphi de Ancon. lib. de potest. Eccl. 14. cap. 8.

1. Augustinus Triumphus An. 1320. *Dicendum, quod Canones & gesta Sanctorum, quatuor summos Pontifices narrant renunciasse Papatui, Clementem, Cyriacum, Marcellinum, & Cælestinum. Cyriacus verò resignauit propter martyrij coronationem: nam sicut notatur in legenda vndecim millium Virginum, quando S. Vrsula cum alijs vndecim millibus Virginum Romam venit: tunc Cyriacus Vrbis Romæ Episcopus Angelica visione monitus, quod cum illis Virginibus simul deberet esse martyrij coronam recepturus, statim congregatis Cardinalibus, eis reclamantibus & venientibus, Papatui renunciauit &c.* Et infra: *Cum ergo horum omnium supradictorum Pontificum renunciationem Ecclesia habuerit ratam, & acceptam: cuius signum est, quia omnes canonizauit, & scripsit in Catalogo Sanctorum autoritate Ecclesiæ, satis est manifestum, quod Papa potest renunciare.*

Albericus de Rosate In Dictionario V. renunciatio.

2. Albericus de Rosate Anno 1330. *An Papa possit renunciare? Dic quod sic: eodem titulo (de renuntiat. in 6.) cum ibi notatis: & adde vnum, qui miraculosè renunciauit S. Cyriacum Papam, de cuius mirabili renunciatione nota in legenda vndecim millium Virginum: & hoc plenè notaui in libello de potestate Papali & Imperiali in fine.*

Ioan. Andrea, in ca. 1. de renunciat. in 6.

3. Ioannes Andreæ floruit An. 1340. in Nouella in 6. *Datur certum exemplum de Cyriaco Papa: de quo legitur, quod cum Vrsula & vndecim millibus Virginum martyrizatus est: scribitur enim de ipso, quod sibi quondam reuelatum est, quod esset cum illis Virginibus palmam martyrij recepturus: tunc congregatis Clero & Cardinalibus, omnibus inuitis, & præcipuè Cardinalibus, coram ipsis renunciauit dignitati in officio: sed iste Cyriacus in Catalogo Romanorum Pontificum non denominatur: quare creditum fuit per Cardinales, quod non propter deuotionem, sed propter oblectamenta Virginum Papatum dimisisset.* Hactenus Ioannes Andreæ, mortuus circa An. 1348: & quia fons & tuba Iuris Canonici dicebatur, ex posteriore tamen eius commentario statim inseri cœpit glossæ Iuris Canonici talis additio. vt ad me Roma scribit Doctor Petrus Marionius consultus à me de autore additionis Cyriaci in Glossa. Respondit enim his verbis: *Glossam quæ exstabat in cap. 1. de renunciatione in 6. facientem mentionem de Cyriaco Papa fuisse Ioannis Andreæ; is enim librum 6. Decretalium à Bonifacio 8. promulgatum inter primos (qui fuerunt Ioannes Monachus Cardinalis, & Guido Baiso Archidiac. Bononiensis) Glossis illustrauit: quæ propter summam eius in iure Pontificio autoritatem, statim fuerunt textui adscripta. Quapropter vt ipsas suppleret, & diligentius explicaret, pleniora commentaria conscripsit, quæ eodem nomine, quo commentaria in libros Decretalium Gregorij noni appellauerat, Nouellas nuncupauit; in quorum præfatione narrat hæc omnia. Glossa autem, de qua quæritur, non in prioribus sexti decretalium expositionibus, quæ adhuc integra supersunt ad textum adscripta: sed in posterioribus commentarijs reperitur. Ad supplendam enim glossam in V. videbantur, duobus exemplis Romanorum Pontificum, qui Papatu se abdicarunt, tertium de Cyriaco adiunxit: quod ijsdem verbis commemoratis in themate exstat in eius lectura, seu commentario ad dictum cap. 1. propè finem V.* Datur tertiū exemplum. *Cum verò hæc additio inter glossas alias Ioannis Andreæ appendicis loco fuisset adscripta,*

Auctor glossæ de Cyriaco.

adscripta, in noua editione canonum tempore Gregorij decimi tertij facta à Cardinalibus selectis, & alijs viris doctis, quibus ea cura demandata erat, vt Decretum & Decretales Constitutiones, quàm emendatissimæ prodirent, fuit inde amota, non alia ratione, nisi quia Cyriaci illius spontanea abdicatio, cum sacris Virginibus profectio, ac martyrium nulla scriptorum veterum autoritate fulcitur. Hactenus æui nostri decus Petrus Marionus. Vnde colligo nimium dixisse D. Fleien, dum de citata glossa suum hoc profert iudiciũ: *Glossema hoc nullius est momenti; vtpote quod neque in antiquioribus exemplaribus inuenitur, neque ab autore ipso; sed ab alio quodam per parenthesin cognoscitur intertextum.* Certè posteriores Pontificij iuris interpretes constat iam tum eo, & seculis sequentibus id recepisse, licet hoc tempore non amplius glossæ autenticam, sed primari Doctoris præcipui Ioannis Andreæ mereatur autoritatem: pro qua tantum hic eam allegaui.

4. Dominicus à S. Geminiano floruit A. 1440. is in receptam tunc glossam ita cõmentatur: *Vltra exempla hic posita datur aliud exemplum de Cyriaco Papa, qui martyrizatus est cum Vrsula, & vndecim millibus Virginum: de quo scribitur, cum nocte quadam sibi fuisset reuelatum, quod esset recepturus palmam martyrij cum illis Virginibus, tunc congregato Clero, & Cardinalibus omnibus inuitis, coram ipsis renunciauit &c.* vide cetera supra. Geminian.

5. Antoninus 3. p. tit. 23. cap. 4. floruit An. 1450. verba eius vide lib. 1. cap. 41. S. Antonin.

6. Ioannes de Turrecremata Cardinalis Dominicanus floruit A. 1450.

Respondendum quod Papa possit renunciare. Ista conclusio ostenditur vera tripliciter: scilicet autoritate, exemplis, & rationibus. Exemplis patet; nam leguntur summi Pontifices renunciasse, sicut B. Clemens, item B. Cyriacus, sicut patet in legenda vndecim millium Virginum. Turrecremata. In C. quam periculosū 7. q. 1. n. 2.

7. 8. & 9. Ioannes Burgundus, Ludouicus Gomes, & Flaminius Parisius, verba eorum V. l. 1. c. 41. Ioan. Burg. Lud. Gom. Flam. Parisiu.

10. Siluester Prierias Magister sacri Palatij circa An. 1500: *Quæritur vtrum Papa possit renunciare Papatui.* Resp. *Quod sic: vnde quatuor renunciasse legimus, scilicet Clementem, Cyriacum, Marcellinum & Cælestinum, licet non ex ijsdem causis, quos omnes Ecclesia canonizauit.* Siluester V. Papa fol. 438 n 5.

11. M. Antonius Cucchus inscripsit Greg. 13. Pandectas iuris Pontificij: is hæc habet. *Desinit autem quis Pontificatu fungi, morte, & renunciatione: neque desunt exempla, qui sponte se à Pontificatu abdicarunt vt Clemens, Cyriacus, Felix.* M. Anton. Cucch. l. 1. in pand. t. 2.

12. Bartholomæus Fumus hæreticæ prauitatis inquisitor vixit An. 1590. cum Baronio, *Papa potest renunciare Papatus, etiamsi iurasset non renunciare, cum adest causa rationabilis, sicut fecit Papa Cyriacus, & multi alij.* Fumus. In Armilla V. Papa n. 8.

13. Lælius Zechius, Anno 1601. *Clarum est Papam posse renunciare Papatui, vt est definitum in cap. 1. de Renunc. in 6. vnde & tolli potest contrario dissensu, & nolitione, & sic renunciatione: sic Clemens, Cyriacus, Marcellinus & Cælestinus renunciarunt.* Zechius li. de rep. Ecclesiast. num. 30. de Papa.

14. Hieronymus Gonzales viuit Romæ approbatus à Magistro Sacri Palatij, vulgauit quædam in 8. reg. Cancellariæ. *Fuerunt namque plures Papæ, qui Papatui cesserunt & renunciarunt &c. Cyriacus tertio loco renunciasse legitur, cui successit Antherus, &c.* Gonzales. In proœmio §. 5. n. 18.

15. Accessit tandem Anno 1550. grauissimum iudicium Breuiarij Romani de Camera Sedis Apostolicæ autoritate, reuisum, & emendatum, vbi fusè Pontificatus Cyriaci abdicatio, & martyrium describitur. Romanum Breuiariū.

CAPVT

CAPVT XXI.

Testimonia Chronologorum, vel qui Catalogos Episcoporum ediderunt, de Pontificatu Cyriaci adeoq; historia Vrsulana.

Roberti in Chronico. 1. ROBERTUS Altisiodorensis Monachus A. 1185. *Quidam Papa Cyriacus nomine cum ipsis passus est, fuit siquidem iste Pontiani Papæ successor; & rexit Ecclesiam anno vno & mensibus decem, & sic in locum suum virum sanctum, qui Antheros dictus est, ordinauit, & cum vndecim millibus Virginum discedens, sedem suam reliquit.*

Alberici in Chronico. 2. Albericus Trifontanus An. 1200. *Anno Domini 237 Romæ post Pontianum Papam successit ei Cyriacus de maiore Britannia anno vno & per XL hebdomadas. A. 238. Romæ Cyriaco successit Antherus.*

Martini Poloni. 3. Martinus Polonus Archiepiscopus Consentinus A. 1280. *Pontiano dicitur successisse Cyriacus Papa, & sedisse anno vno.*

Anonymi. 4. Anonymus Pontificis Maximi familiaris & domesticus qui An. 1370 vixit. *Cyriacus secundum Martinum, successit Pontiano An. 238. sedit annis tribus, mensibus duobus, diebus quindecim: hic cessit Papatui Antheros sibi substituendo, & cum vndecim millib. Virginibus Coloniæ passus est.*

Cõpilationis Chronol. Fasciculi temporum. Philippi Bergomatis. Chronici Coloniensis. Genebrardi. Henrici Erfordiensis. 5. Cõpilatio Chronologica. 6. Fasciculus temporũ. 7. Philipp. Bergomas. 8. Chronicon Colon. 9. Genebrardus. 10. Henricus Erfordiensis, horũ verba vide l. 1. c. 41. Notandum verò quosdam ex subijciendis dubitare de tempore Vrsulani martyrij, & quo sederit Cyriacus Pontifex: non tamen, quod is non fuerit Pontifex, vel non occisus sit cum S. Vrsula: inter quos etiam numerandus Fasciculus temporum, is licet neget quadrare tempus anni 237 & sub Martiniano collocet: Cyriacum tamen in Indice vocat Martyrem.

Naucleri vol. 2. generat. 8. Generat. 16. 11. Nauclerus: *Cyriacus Papa Pontiano subijcitur, qui vno anno, & tribus mensibus fertur sedisse, ab Hunnis Agrippinæ, vna cum vndecim millibus Virginum profectus, martyrio consumtus: vt in Chronicis Martinianis habetur: alij tamen scribunt martyrium subijsse An. 370.* & alibi. *Posthac, vt in Chronicis Hungarorum legitur, Attila præfectum exercitus sui Iulium, alias Gyulam ad obsidionem Coloniæ destinauit: qui dum expugnare quæreret ciuitatem Coloniensem, cœtus ille vndecim millium Virginum Duce S. Vrsula simul cum illustri Duce Aetherio Anglorum Regis nato sponso suo, ac Cyriaco Papa, multisque alijs nobilissimis per Rhenum descendentes Coloniam applicat, ibique à prædicta Hunnorum Duce pro Christo martyrio sunt potiti: de quo tamen alij scribunt An. 238. trucidatos.*

Chronici Nurenberg. 12. Chronicon Nurrenbergense editum Anno 1494. *In quibusdam historijs habetur, quod Cyriacus successerit Pontiano immediatè, & Papatum dimiserit, vt cum virginibus martyrio coronaretur: sed ratio temporis hoc non permittit: hunc tamen vno anno & tribus mensibus sedisse scribunt. In catalogo Pontificum positus non est, quia contra voluntatem Patrum Papatui cessit;* subdit postea fusam tempore Attilano martyrij narrationem, in qua Cyriacum Papam facit cum Virginibus Roma Coloniam profectum, ibique sanguinem pro Christo profudisse. Sic explico etiam sequens.

Chronici M. Belgij. 13. Chronicon Magnum Belgij, cuius auctor floruit An. 1450. *Hoc tempore vndecim millia Virginum ab Hunnis Coloniæ cæsa sunt; huic autem obstat, quod in quodam Chronico legitur sub Cyriaco Papa vndecim millium Virginum passionem accidisse, quem Cyriacum successisse Pontiano, & sedisse anno vno, mensibusque duobus: quia verò Roma cum Virginibus inuito Clero discesserit, non numerari inter Pontifices: verius autem est tempore Martiniani Imperatoris accidisse.*

Catalogi Episcopor. Leod. 14. Catalogus Episcoporum Leodiensium, quem D. Fleien nomine Harigeri Abbatis laudat, & hæc verba recitat in Metropolo: *Metropolus factus Episcopus Tungrensis Anno Domini 221, qui in Dei seruitio iugiter perseuerans, diuersas regiones tam domesticas, quam aduenas sua prædicatione in fide Christi illuminabat: Huius tempore*

tempore facta est sexta persecutio sub Maximino Imperatore, qui bellum contra Germanos auxilio Regis Hunnorum feliciter consummauit, qui dum Coloniam obsedisset, sanctæ Virgines Britannicæ, scilicet Vrsula Regina cum sodalibus suis à Roma reuertentes, & per Rhenũ Coloniam descendentes, ab Hunnis sunt interfectæ, quarum numerus fuit vndecim milliũ, exceptis viris & viduis, quorum numerus fuit 3000. *Pontificante ibi Aquilino* 4. *à B. Materno, qui eos in campo sepeliuit. Floruit sub Apostolicis Calixto I. Vrbano I. Pontiano, Cyriaco, & Anthero.*

Certum videtur autorem huius non esse ipsum Harigerum: laudantur tamen hæc ipsa verba à trecentis ferè annis in vetustis Lectionibus translationis S. Odiliæ Beienburgensis M. S. Breuiarij.

15. Ioannes Placentinus Prior Dominicanus, vixit circa A. 1520. & in Episcopis Tungrensibus consentit, dum Metropolo coæuos Pontifices & Cæsares ita recenset. *Floruit sub Apostolicis viris Calixto I. Vrbano I. Pontiano, Cyriaco & Antheros. Imperantibus M. Aurelio, Alexandro, Maximo & Gordiano.*

Ioannis Placentini.

16. Codex M. SS. Laurentij Leodiensis A. 1562. transcriptus ex autore peruetusto, cum de Metropolo agit, ita recenset personas præcipuas Vrsulani martyrij. *Tempore cuius passæ sunt virgines Coloniæ & cum eis martyrium assumserunt Foilanus Lucensis Episcopus, & Sulpicius Episcopus Rauennensis, Marculus Episcopus Græciæ, Cyriacus Papa, Pantulus Episcopus Basileensis, Vincentius Presbyter Cardinalis, Maurisus Lauicanæ vrbis Episcopus in anno Domini* 230.

M. S. Codicis S. Laur.

Est & alius ibidem M. S. Codex Ioannis Stabulai Monachi, qui historiam Episcoporum ex Ioanne Vltramosano descripsit; & in Metropolo dicit. *Tempore eius passæ sunt Virgines Coloniæ.*

Ioannis Stabulai Vltramosani.

Hæc duo capita propter D. Georgium Coluenerium potissimum attuli, qui c. 53. Cantipratani (quod c. 18. test. 12. laudaui) nonnihil reprehendit: & *excusandum* ait (Cantipratanum) *quod ea scribat* (de Cyriaco) *quæ vulgata erant, se autem legisse* 19. *Chronologos* nec vllum reperisse, qui eum Pontificibus adnumeret; at hic in duobus capitibus plures, quam 19. reperiet Cyriaci Pontificatus assertores: quibus si adiungere velit Gerlacum, Harbernum, Rogerium, Richardum, Vincẽtium Belluacensem, Iacobum de Voragine, Petrum Equilinum, Pelbartum, Richelium, Bonfinium, Paratum, Leonardum de Vtino, Vlricum, Mombritium, Raimundum Cardinalem Gurcensem, Maldonatum, Nicolaum Olaum Archiepiscopum Strigoniensem, Vicelium, Canisium & alios, cum Martyrologijs, Breuiarijs, & historicis variarum gentium supra 50. testes idoneos eius Pontificatus, resignationis, & martyrij reperiet, imò ferè centuriam.

Defensores Cyriaci Pontificatus.

CAPVT XXII.

Ab Anno 1400. *ad* 1500. *testificationes* 27.

1. TEst. Gobelini vixit A. 140. eius contra Cyriacum & reuelationes intentatã tela fregimus alibi: sed in quo à nobis contra Galfredum facit circa palæstrã martyrij iure laudandus est: ait enim *Martinianus Imperator annis sex. Huius temporibus passa creduntur vndecim millia Virginum apud Coloniam Agrippinam ab Hunnis, & tunc penè omnes ciuitates Rheni subacta.*

Gobelini; Aetate 6. c. 22.

2. Test. Iordani de Saxonia Ordinis Eremitarum S. Augustini, floruit An. 1410. Tres de XI. millibus Virg. sermones scripsit. Inter reliqua ait. *De isto genere virginũ superexcellenti fuit B. Vrsula cum suis collegis electis: inter quas plures fuerũt de alio genere virginum tam viduarum, quam coniugatarum: vt patet ex legenda. De omnibus his virginibus est illud psalmi.* Adducentur Regi Virgines, proximæ eius adferentur tibi: *vt Virgines intelligantur de perfectis, proximæ verò intelligantur virgines sola mente, quæ magis sunt virgini proximæ & collegæ, quales plures fuerunt de societate harum Virginum: vt Gerasina regina Siciliæ & regina Angliæ, & plures aliæ. Inter has virgines quædam habuerunt*

Iordani.

buerunt tres aureolas: vt Vrsula, quæ ratione virginitatis habuit aureolam Virginum: ratione martyrij aureolam Martyrum; sed ratione doctrinæ, quia scilicet tot Virgines conuertit, aureolam Doctorum. Creditur autem quod omnes illæ vndecies mille fuerunt Virgines veræ, quantum ad suum numerum totalem. Aliæ autem personæ non Virgines, vt Reginæ & Episcopi &c. non connumerantur illi numero; sed fuerunt superadditæ.

Vsserius c. 15 p. 631.

3. Test. Ex actis Concilij Constantiensis. In vtroque fuit disputatum de dignitate Regum, præsertim A. 1417. inter reliquos Legatos Alphonsus Garcias aduersus Oratores Regis Angliæ ex legenda aurea sic disseruit, vt legitur in legenda vndecim millium Virginum. *Rex Angliæ erat paganus, & petebat in vxorem pro suo filio Vrsulam virginem Catholicam filiam Regis Britanniæ.*

4. Test. Marchianensis cœnobij carmen de reliquijs Vrsulanis A. 1419. altari insertis.

> *Milleno glomere, quadringenteno comitante*
> *Inq; nonodecimo Maij lucenteq; terno*
> *Conditur in plana crucis araq; nudaq; plana*
> *Ossaq; mitrati Ioseph, nec nonq; Piati.*
> *Ast de virginibus vndenis millibus inde.*

5. Test. S. Antonini Archiepiscopi Florentini & Doctoris Theologiæ, floruit A. 1440.

VITA ET MARTYRIVM S. VRSVLÆ.

Tit. 11. de gestis Hunnorum §. 7. Chronici.

Defendit Chronologiam nostram.

HOc loco Chronicorum suorum Sigebertus describit harum passionem, quia sub Hunnis passæ sunt, qui isto tempore maxime inualuerunt in terra; sed longè antè ex historia earum apparet, illas passas esse: nam & ipsi Hunni etiam longo ante tempore cœperunt sua loca originalia deserentes per orbem discurrere. Igitur cum S. Vrsula vnica filia esset Dioneti nobilissimi, & ditissimi Britannorum Principis pulcherrima, & magni ingenij, dum nobilis à filio regis Angliæ ad nuptias peteretur, & Patrem suum valdè Christianum super hoc anxiari videret; tum quia filiam suam Deo deuotam ad nubendum cogere rationi consonum non erat; tum contra, quia non assentiendo Pagani feritatem expauescebat, ipsa diuinitus inspirata suasit Patri, vt Tyranno assentiret, ea tamen conditione proposita, vt ipse filius regis Angliæ decem virgines ætate, forma, & genere electas sibi traderet, & tam sibi, quam singulis earum mille virgines adiungeret, & paratis ad numerum earum triremibus vndecim, inducias triennij sibi daret ad dedicationem suæ virginitatis, & ipse iuuenis sponsus baptizatus ipsis tribus annis instrueretur in fide, nouo vsa consilio spiritus Sancti, vt aut difficultate propositæ conditionis animum eius à proposito huiusmodi auerteret, aut hac opportunitate omnes coæuas suas secum Deo dicaret.

Quia verò res à Domino agebatur, iuuenis omnibus propositis assensit, & Patrem ad idem induxit: & baptizatus sponsus omnia petita accelerari mandauit, & Virgines ad Vrsulam sponsam destinauit. Tunc Pater virginis accepto consilio ordinauit, vt filia sua viros haberet directores, quorum suffragio ipsa cum virginibus gubernaretur in spiritualibus, & temporalibũ necessitate. Confluebant hinc inde multi ad tam mirum spectaculũ, etiam Episcopi: inter quos fuit Pantulus Basileensis Episcopus, qui eas Romam vsque perduxit, & inde reuersus cum ijs martyrium sumsit. S. quoque Gerasina Siciliæ Regina, & soror Dariæ Matris S. Vrsulæ ei sibi nunciata cum quatuor filiabus, & filio paruulo Adriano, relicto regno in manu filiæ pergens, se ijs vsque ad martyrium sociauit. Triremibus igitur, & sumtibus præparatis, recedens de Britannia hoc sacratissimum collegium Coloniam ciuitatem applicuit, ibiq; S. Vrsulæ reuelatum est à Domino per Angelum, quod Romam pergerent, indeq; illuc reuertentes ipsæ cum sponso suo, & omni societate per martyrium ad gloriam peruenirent. De Coloniæ ergo ciuitate ad Basileam nauigio venientes, ab inde Romam pedestres applicuerunt; quas omnes Papa Cyriacus, & Clerus cum lætitia, & honore suscepit, qui & ipse de Britannia erat, & consanguineas inter eas nõnullas habebat, & ipse virgo existens, ei antẽ reuelatũ est, quod martyrij palmam cum ijs esset consecuturus. Cum ergo aliquamdiu Romæ moram traherent: fecit Papa Cyriacus aliquas, nondum Baptismi gratiam consecutas, sacro fonte lauari. Demum manifestans voluntatem suam coram omni Clero suo, Papatui renunciauit, cum annos rexisset

rexisset Ecclesiam, & mensibus circiter tribus, nonus decimus post Petrum Apostolum. Quod nimis agrè Clerus accepit, vt relicta sede Petri post illam multitudinem pergeret mulierum, nescientes consilium Domini. De consilio tamen, & suasione sua alium elegerunt Antherum nuncupatum, de catalogo Pontificum illum B. Cyriacum remouentes.

Cum autem dictum sacrum Collegium Romæ maneret, duo iniqui principes Maximus, & Africanus gentiles, ne ex tanta multitudine fidelium, ad quam & alij iungebantur, nimis Christiana religio augeretur, explorato loco, quo tenderent, miserant nuncium ad Iulium cognatum suum Principem Regis Hunnorum, vt cum Coloniam applicarent, illuc applicans totam illam multitudinem trucidaret. Egressus igitur de vrbe B. Cyriacus Papa cum dicta multitudine virginum, ac etiam associatis eis pluribus Episcopis Sanctis, Coloniã proficiscebatur.

Interea Sponsus S. Vrsulæ B. Aetherius matre eius Christiana effecta, ac etiam patre iam defuncto in regno succedens, admonitus est ab Angelo, vt sponte Coloniam occurreret, & ibi cum ea martyriũ sustineret; sed iam iuuenis fidelis effectus, diuinam gratiã ita gustauerat, vt spretis carnalibus nuptijs cœlestes appeteret, & mori pro Christo sibi optatissimum foret. Monitis igitur Angeli acquiescens, cum matre, & sorore Florentina, & Episcopis Clemente, & Marculo, cum nepte sua, & alijs multis, Coloniam Deo disponente ex vna parte, & Vrsula cũ Cyriaco Papa, & vndecim millibus virginibus ex alia simul applicuerunt, ad quas egressus de nauibus Hunni, qui tunc Coloniam obsidebant, vt lupi in oues omne illud sacrum collegium martyrio ad cœlum transmiserunt. Alijs autem occisis venientes ad Vrsulam, stupentes de eius pulchritudine, Principi suo obtulerunt viuam, cuius pulcritudinis amore captus, consolatus eã de virginum occisione, promisit, eam in coniugium se habiturum, si ei assentiret, quod illa recusante tyrãnus indignans, sagitta in eam directa martyrem fecit. Inter illos autem fuit vna Cordula dicta, quæ timore humano deuicta, remansit illa nocte in naui; sed à Deo confortata die sequenti se manifestans occisa est; quæ postea cuidam apparuit, mandans, vt die sequenti fieret festum de ea. PASSÆ SVNT AVTEM *secundum alios* ANNO DOMINI 237. TEMPORE ANTHERI PAPÆ, ET MAXIMINI IMPERATORIS: *& si dubium sit de tempore passionis, nullo modo dubitat Ecclesia de earum Martyrio.*

6. Test. Petri in Catalogo Episcopi Equilini, circiter Annum 1445. floruit.

Libro 9. c. 87. de Sanctis vndecim millibus Virginibus.

VNdecim millia virgines cum socijs earum Coloniæ passæ sunt sub Principe Huunorum Iulio, quarum omnium principalior, auctrix, & signifera fuit S. Vrsula: hæc filia vnica Regis Scotiæ Christianissimi nomine Mauri, sapiẽtia mirabili & pulcritudine insigni pollebat; quam Rex Angliæ nimis præpotens missis solennibus nuncijs filio suo in coniugium multis promissionibus, & blanditijs postulauit, adijciens minas, si ad eum legati vacui reuerterentur. Pater autem virginis cum iram Regis Angliæ formidaret, quid ageret anxiebatur, nec etiam volebat Deum offendere filiam suam homini gentili tradendo; nec Virginis sacrum propositum impedire, eius pudicitiam, quam Deo vouerat perturbando. Virgo autem Domini diuina reuelatione præmonita patri suasit, vt prædicto Regi assensum præberet, ea tamen conditione, vt iuuenis baptizaretur; & per triennium in fide instrueretur: & quod sibi à patre iuuenis, & à suo decem virgines electæ, & speciosæ in socias darentur, & tam sibi, quam illis mille virgines subscriberentur, & naues vndecim munitæ ad opus earum fabricarentur, quatenus dicto triennio per mare ludendo discurrerent, & virginitatem suam Domino dedicarent, hoc autem virgo poposcit, vt interim coæuas suas Christo virgines consecraret, & sponsum, & Patriã & ad fidẽ adduceret. Quod parentes, & iuuenis fieri cõsenserunt, sponsoq; continuo baptizato naues fabricari præceperunt. Omnia igitur festinantius parantur, virginesq; de diuersis mundi partibus congregantur, omnes Vrsulæ præsentantur. Pater autem eis honorabilem comitatum Episcoporum multorum, & Baronum Angliæ & Scotiæ tradidit, & necessariorum copiam subministrauit, multi quoq; ad tam grande spectaculum de diuersis vrbibus conuenerunt. Inter quos fuit Pantulus Basileensis Episcopus, qui eas vsque Romam perduxit, & inde reuersus cum ijs martyrium suscepit. S. quoque Gerasina Regina Siciliæ, quæ virum suum cõuerterat, Soror Maurisi Episcopi, & Dariæ Matris S. Vrsulæ, cũ quatuor filiabus suis, scilicet Babyla, Iulia, Victoria, & Aurea, & paruulo suo Adriano cum hoc per literas Patris Vrsulæ cognouisset, relictoq; regno in manu alterius filij per mare, in Angliam nauigauit,

Vrsula vouit castitatem.

uit,

uit, cuius consilio, & etiam industria tam naues, quam omnes Virgines regebantur, & sic in nouam Christi militiam ab omnibus coniuratur.

Iuxta condictum igitur triennio per mare discurrunt, & omni ludorum genere se exercitantes, modo belli præludia inchoāt; modo fugam simulant; modo aliud fingunt, quod animo occurrebat. Tandem postquam Vrsula ad fidem, & pudicitiam omnes Christi virgines conuertisset, sub vnius diei spatio stante prospero vento, ad portum Galliæ qui Tiela dicitur applicantes, inde Coloniam sunt delatæ: vbi Angelus Domini B. Vrsulæ apparuit, & prædixit eas illuc integro numero reuersuras, & coronas martyrij percepturas; Ad cuius admonitionem inde venerunt Basileam, vbi relictis nauibus pedestres venerunt Romam: quas Papa Cyriacus gaudenter suscepit; quod de terra earum erat, & multas ibidem consanguineas habebat, plurimasque ex ipsis non dum baptizatas sacro fonte perfudit, qui diuinam reuelationem in somnis accepit; vt cum ipsis relicto Pontificatu discederet, & coronam martyrij cum eis acciperet; Et cum anno vno, & mensibus duobus & diebus viginti Ecclesiam rexisset, inuitis Cardinalibus, & Clero Romano, Papatui resignauit; & cum Vincentio Presbytero Cardinale, & multis alijs Virginum se collegio sociauit, & quod inuitis omnibus Pontificatum reliquit, nomen eius de Catalogo Pontificum Clerus abrasit. Videntes autem iniqui Principes Romanæ militiæ, scilicet Maximus & Africanus, quod per sacras virgines multi ad eas vndique concurrentes ad Christum conuertebantur, explorata earum via, miserunt per literas ad Iulium cognatum suum Ducem gentis Hunnorum, vt apud Coloniam contra eas exercitum duceret, vbi virgines cum socijs trucidaret. Secuti sunt autem eas vna cum summo Pontifice prædicto Iacobus Episcopus Antiochenus, qui de Britannia patria sua veniens septem annis ibidem sedem tenuerat, & Romanam curiam visitare venerat; Maurisus quoque Lauicanus Episcopus, Auunculus Babylæ, & Iulianæ, & Follanus Episcopus Lucensis cum alijs Presbyteris, & Clericis multis. His autem occurrit sponsus B. Vrsulæ Aetherius nomine, Patre suo iam Christiano defuncto, & matre cum sororibus baptizatis, qui diuinam iam reuelationem habuerat, vt sponsæ suæ occurreret, & cum ea palmam susciperet, qui secum de Britannia socrum Dariam adduxit, cum paruula sorore nomine Florētina, & quendam Clementem Episcopum. His etiam se Romæ coniunxerat Marculus Episcopus Græciæ cum sorore sua, (potius sororis filia) *Constantia filia Dorothei Imperatoris Constantinopolitani, quæ cuiusdam Regis filio nupserat: sed eo ante traductionem morte præuento, virginitatem suam Christo deuouerat. Omnes igitur virgines cum prædictis Episcopis, & multis alijs Coloniam redierunt, & ipsam iam ab Hunnis obsessam inuenerunt: in quas irruentes barbari, velut in oues lupi, totam illam gloriosam multitudinem gladijs peremerunt, sicque coronam martyrij perceperunt. Cum autem vidissent Vrsulæ pulcritudinem, manum retraxerunt; sed cum impio Hunnorum Duci nollet nubere, nec idolis immolare, ille contemtum se videns, directa sagitta illam in corde transfixit, & sic illa ad Dominum migrauit.*

Quædam autem virgo nomine Cordula timore perterrita, in naui nocte illa se abscondit, sed in crastinum morti se offerens martyrij coronam suscepit.

Quarum corpora à fidelibus collecta apud Coloniam honore condigno tumulata sunt, & honorabilis Ecclesia cum notabili monasterio Virginum ad memoriam earum fabricata est, Passæ sunt autem Virgines vndecim mille cum socijs earum 12. Kalendas Nouembris Anno 450.

Hic in tempore à nobis dissentit: vnde & Constantiam vocat filiam Imperatoris Constantinopolitani, quem nos Regem Byzantinum appellamus.

7. Test. R. P. Arnoldi de Aluedia Prioris Carthusiæ Basileensis, floruit circa Annum Domini 1440. secundum alios 1480.

Placuit historicas narrationes piæ meditationis affectibus interrumpere, eas suppeditat R. P. Henricus Arnoldi Carthusianus, nostræ assertor sententiæ, quamuis nimium attilizet: fuit is natione Saxo, in concilio Basileensi Anno 1431. Notarius, postea S. Brunonis sectator; & multis annis Prior, ingenio clarus, eloquio dulcis, moribus grauis, diuinarum literarum cognitione apprimè exercitatus.

ME-

MEDITATIONES DE VNDECIM MILLIBVS VIRginibus R. P. Henrici Arnoldi de Aluedia Ordinis Carthusiensis Prioris olim Basileensis.

AVe Virgo gloriosa, Martyr pretiosa, illustris Domina Vrsula beatissima, vna cum Sanctis tuis sodalibus. Auete quoque vos electæ virgines, domicellæ nobiles, tantæ Reginæ consortes, venerandissimæ Martyres, vndecim millium numerum adimplentes, rem admirandam in vobis considero, & omni laude dignam, opusq́ diuinum nunquam à seculo auditum, quis enim audiuit vnquam tot præclaras virgines in vnum congregatas, mundum, & seipsas contemnentes? quam magnificata sunt opera tua Domine in tot sponsis tuis? omnia hæc tu fecisti, vt voluisti. Benedictus sis in æternum, & vltra in tam nobili, & multa sponsarum tuarum turba: & benedictæ vos Virgines felicissimæ, quæ meruistis tali sponso placere, placere autem studuistis sponso vestro, qui vbique candidus describitur & rubicundus, non solum virginitatis lilio; sed etiam martyrij cruore.

Anno siquidem Christi secundum aliquos 450. vel circiter, tempore Marciani Romanorum Imperatoris, vt nonnulli putant, persequente Christianos Rege Hunnorum Attila, accidit gloriosa Domina B. Vrsula, vt te manente in Britannia maiori, quæ nunc Anglia dicitur, cum Patre tuo Rege regni illius Rege Christianißimo, Rex quidam alias gentilis audita nobilitatis, pulcritudinis, & prudentiæ tuæ fama, quiescere non potuit, nisi filio suo Aetherio adolescenti nobilissimo Virginem tam illustrem haberet in matrimonium: destinando ad id nuncios pretiosos cum precibus, & minis instructos. Vnde Rex pater tuus non parum contristatus est, sciens te in tale coniugium non daturam consensum: sed tu diuinitus edocta, de his, quæ circa te futura erant, Patrem consolaris dicens, vt securè consentiat in desponsationem; sub hac conditione videlicet, vt Adolescens per trium annorum inducias in fide Catholica instituer etur, & baptizaretur, decemq́ue nobilissimæ & pulcerrimæ virgines, quarum cuilibet, mille virgines electæ sint adiunctæ tibi in virginitatis tuæ solatium, nec non similiter & tibi aliæ mille virgines pro teipsa mitterentur: quatenus sic ob conditiones huiusmodi difficultatem Pater adolescentis ab instantia importuna nubendi: aut certè, si conditio adimpleretur, Christo Domino consecraretur tota Virginum multitudo electißima, etiam cum Adolescentis, & suorum salute desiderata. O Virgo prudentißima, quæ per tuã industriam acquirere nouisti sponso tuo cœlesti tot sanctarum Virginum animas, & consentiendo in desponsationem conseruasti illibatam virginitatem: ora pro me indigno famulo tuo. Rogo te cum Sanctis tuis sodalibus, vt si aliorum animas nequeam acquirere Domino Deo meo, ad minus propriam animam meam valeam ei reseruare cum interiori, & exteriori puritate.

Acceptatis itaque per Adolescentem, & patrem eius præmissis conditionibus, baptizatur iuuenis cum pluribus, & colligitur per eos è regnis, prouincijs, & regionibus multis desideratus Virginum exercitus; ad Angliam Virgines mittuntur, naues, & necessaria per patrem tuum ò Vrsula beatissima, disponuntur, confluunt nobiles, & vulgares ad tam delectabile tot electarum Virginum spectaculum, mirantur cuncti scire cupientes huius nouitatis finalem exitum, sed & viri sublimes Ecclesiastici, & seculares seruitores, & ancillæ, nec non matronæ honestæ, vobis, ô Virgines sanctissimæ, pro seruitio, custodia, & solatio vestro prouidè associantur. Tu virgo prudentissima Vrsula Regina illustrissima, congregatis ad te ipsis tuis sodalibus eas de mentis tuæ proposito, nec non de voluntate Domini tibi super hoc reuelata informasti, & quotquot inter eas nondum in Christum credebant, illas in Catholica fide instrui disposuisti, quibus peractis, subductis nauibus in portum Galliæ, spatio vnius diei mirabili modo prosperè peruenistis, iter vestrum versus Coloniam Agrippinam super Rhenum sine mora continuando: Vbi cum essetis, apparuit Angelus Domini tibi ô Beata Domina Vrsula, te confortans, & quod Romam pergere deberetis, indeq́ue Coloniam reuersæ Martyrij ibidem coronam percepturæ denuncians. Eia Sanctissimæ Virgines, quæ meruistis ibi ita mirabiliter eligi, congregari, & dirigi ad Dei laudem, vestram salutem, totiq́ mundo ad ædificationem: orate quæso pro me indigno seruulo vestro, vt sponsus vester amore vestri mea tollat peccata, suaq́ue me confirmet gratia, ad ambulandum dignè in ea, qua vocatus sum

Egressus è Britannia.

vocatione, etiam in nominis sui laudem, mihiq́ in profectum, & proximis meis in exemplum. Hinc Basileam relicta Colonia pergitis ô Virgines dignissima, vbi à Beato vrbis illius Præsule Pantulo, cum suis receptæ fuistis honorifice: qui & ductor vester Romam fuit, nec non inde vna vobiscum regressus socius passionis vestræ fieri Coloniæ meruit, Cum autem relictis Basileæ nauibus pedestres Romam venissetis, à Papa, & Clero reuerenter etiam fuistis receptæ, vbi liminibus, Sanctorum ductu visitatis, regredientes inde, in socios non solum itineris, sed & passionis Papam, vt fertur, non nullos Cardinales, & Pontifices vna cum quibusdam suis Clericis iuxta diuinam reuelationem eis super hoc factam, nobis attraxistis, non cum modica Cardinalium & curialium aliorum Romæ indignatione, qui dispensationem nobis diuinam intelligere non meruerunt; sed & indignatio non minore contra vos ô prænobiles Dominæ Romæ in quibusdam nobilibus orta est: qui vestro explorato itinere; vestræ inuidentes multitudini, timuerunt, ne Christiana fides per vos nuptui traditas nimium acciperet incrementum, cum essent ipsi gentiles; disposuerunt insidiosè in occulto suas per literas apud Hunnos, qui tunc Coloniam forte obsidebant, vel ad obsidendum tendebant, vt illuc peruenientes, vos omnes trucidarent. Dominæ meæ sanctissimæ, Vrsula cum sodalibus facite rogo me seruum vestrum, quanquam nimis indignum, participem meritorum peregrinationis vestræ huiusmodi, vt qui vestri itineris non fui dignus esse socius, nihilominus ex vestri pietate, laboris vestri, & deuotionis inueniri merear particeps.

Passio

Cum autem ô Beatissimæ virgines Roma Coloniam regressæ fuissetis, Hunnorum gētem in vrbis obsidione inuenistis: illicque ô gloriosa S. Regina Vrsula sponsum tuum terrestrem Sanctum Aetherium Regem diuino ex iussu illuc properantem obuium cum sibi associatis habuistis, qui & vna tecum ex tua prudentia & diuina gratia corona Martyrij ibidem digni habiti inuenti sunt.

Videns enim Hunnorum Rex vna cum satellitibus suis vestrum aduenire virginum exercitum, non distulit adimplere, quod Roma acceperat scriptum: irruens cum satellitibus suis in vos cum arcubus, & gladijs crudelissimè luporum more sæuientium in ouium gregem non parcentes impij innocentiæ, sexui, aut ætati: hic itaque vobis ô gloriosæ Virgines, pretiosæ martyres, electæ Christi spōsæ, iuxta vrbis Coloniæ mœnia in sanguine vestro miserè iacentibus, ipsisq́ Hunnis Domino disponente ab obsidione recedentibus, accessit Coloniensium Pontifex cum suis, Clero & ciuibus, atque sacra corpora vestra sepeliuit cum ea, qua valuit reuerentia.

8. Test. Paratus in sermonibus de tempore, floruit circa An. D. 1440.

In Britannia erat quidam Rex Christianus nomine Maurus, habens filiam nomine Vrsulam, quæ adeò pulchra erat, sapiens & honesta, quod fama eius per totum mundum resonabat. Rex autem Angliæ Gentilis misit nuncios ad patrem, vt eam filio suo in coniugem copularet: Quo audito Pater turbatur, quod Gentili filiam suam tradere deberet, & si sibi eam negaret, inimicitias contra eum prouocaret. Misit autem Dominus in mentem Virginis, quod patri suo diceret, quod ei consensum præberet tali conditione, quod ipse Rex Angliæ mitteret sibi decem virgines electissimas de regno suo, & cuilibet virgini mille virgines associaret, ita quod ipsamet vndecima esset, & quælibet illarum in comitatu suo mille Virgines haberet, & sic in vniuerso fierent vndecim millia: & quod filium suum faceret baptizari, & tribus annis in fide instrui, & postea eam duceret. Quo audito iuuenis lætus efficitur, & baptizatur. Congregantur vndique virgines, & ad Vrsulam ducuntur: Pater vero eius assignauit ei viros discretos, & honestos, qui eas custodiebant, & necessaria ministrabant.

Cumq́ tot Virgines congregatæ essent, & fama per totum mundum volaret, vndique viri & mulieres, Clerici & Laici ad tam grande miraculum concurrerunt, multi Episcopi & Prælati conuenerunt, & Pantulus Episcopus Basileensis adfuit, & S. Gerasina regina Siciliæ, cum 4. filiabus, & vno filio relicto regno suo eis est coniuncta. Vrsula autem omnes Virgines ad fidem conuertit. Præparata autem copia & multitudine nauiū, vento prosperè flante sub vnius noctis spatio ad portum Galliæ, qui Tila dicitur, & inde Coloniam peruenerunt. Et ibi apparuit Vrsulæ Angelus Domini dicens, quod deberet ire Romam, & omnes pleno numero redirent, & ibi Coronam martyrij reciperent. Inde igitur Romam tendentes, ad Vrbem Basileam applicuerunt, & ibi relictis nauibus Romam pedestres peruenerunt. Ad quarum aduentum Cyriacus valde gauisus, cum ipse de Britannia natus esset, & multas consanguineas inter

eas

eas haberet, ipsas cum magno honore, & cum toto Clero suscepit. In ipsa ergo nocte reuelatum est Papæ, quod ipse cum Virginibus palmam martyrij esset accepturus: ipse autem hoc apud se celans, coram Cardinalibus dignitatem & officium resignauit. Sed cum omnes contradicerent, & maximè Cardinales, & fatuum eum iudicarent, quod post fatuas mulierculas ire vellet, nullatenus acquieuit, & quendam virum sanctum, qui Antherus dictus est, loco sui Pontificem ordinauit: & quia sedem Apostolicam inuito Clero reliquit, nomen eius de Catalogo Pontificum deleuerunt.

Duo autem iniqui Principes Romanorum, scilicet Maximus & Africanus, videntes magnam multudinem Virginum, & multitudinem quæ eas sequebatur, timentes ne nimis fides Christiana cresceret, miserunt nuncium ad Iulium Principem, vt ipse congregato exercitu, cum venirent Coloniam, eas trucidaret, B. autem Cyriacus Papa & Vincentius Cardinalis, & Iacobus Episcopus Antiochenus, & multi alij Episcopi vrbem Romanam cum Virginibus sunt egressi. Aetherius autem sponsus Vrsulæ manens in Britannia, per visionem Angelicam admonetur, vt matrem suam hortaretur fieri Christianam: nam pater eius primo anno, quo Christianus factus fuerat mortuus est: & Aetherius eidem in regno successit. Cum ergo prædictæ virgines Roma redirent, Aetherius à Domino admonetur, vt protinus surgens sponsæ occurrat, vt ibi cum ea coronam martyrij suscipiat. Ipse mox fecit baptizari matrem suam, & cum ipsa & sorore sua Florentina & Episcopo Clemente dictis Virginibus est adiunctus. Marculus quoque Episcopus Græciæ, & neptis eius Constantia filia Regis Constantinopolitani admoniti Virginibus sunt adiuncti. Omnes igitur prædictæ Virgines cum prædictis Episcopis redeunt, quas barbari videntes super illas irruerunt, & omnes occiderunt. Cum autem ad B. Vrsulam ceteris occisis venissent, videns Princeps pulcritudinem eius nimiam, obstupuit, & consolans eam super necem Virginum, & promisit ei, si fidem renueret, vellet eam in vxorem ducere: sed cum illa penitus respuisset, & ipse contemtum se videns, directa sagitta illam transfixit.

PASSÆ SVNT AVTEM ANNO DOMINI 238.

9. Test. Leonardi de Vtino Dominicani SS. Theologiæ Doctoris, vixit circa A. 1445. Sermone 57. super illud Matth. 25. Intrauerunt cum sponso ad nuptias.

In Britannia Rex quidam Christianissimus, qui quandam filiam generauit, & eam baptizari in nomine Christi fecit, & Vrsulam nominauit, vnde cum Rex Angliæ peteret à patre B. Vrsulæ ipsam copulari vnigenito suo, pater eius cœpit plurimũ anxiari: tum quia Christi fide insignitam cultui idolorum eam tradere indignum duceret: tum quia ipsum nullatenus consentire cognosceret: tum quia Regis ferocitatem plurimum formidaret. Ipsa autem diuinitus inspirata suasit patri suo, vt prædicto Regi assensum præberet; nam orans Dominum audiuit, vt in sponsione matrimonij hanc conditionem proponeret, quod ipse Rex cum patre decem virgines electissimas sibi ad solatium traderet: & tam sibi, quam alijs mille virgines assignaret, & comparatis trieribus inducias triennij sibi daret ad dedicationem suæ virginitatis, & ipse iuuenis baptizatus in his tribus annis in fide institueretur. Iuuenis illa conditione, quam S. Vrsula sibi exposuit accepta, apud Patrem institit, & protinus baptizatus, accelerari cuncta, quæ Virgo petierat, impetrauit: vnde Angelus reuelauit quatuor. Primò electionem scilicet sponsi S. Vrsulæ per regenerationem baptismalem, & sui voti de numero Virginum adimpletionem. Secundò reuersionem: nam Angelus Domini reuelauit B. Vrsulæ, quod post visitationem BB. Apostolorum Romæ Virgines Coloniam integro numero redirent, palmam martyrij perceptura. Tertiò associationem: nam ipsa nocte, qua Beatæ Virgines Romam venerunt, Angelus Domini reuelauit Papæ Cyriaco, vt eis se associaret, cum pluribus Prælatis Ecclesiæ. Quartò obuiationem: nam cum illa Sancta societas à Roma rediret, Angelus Domini reuelauit Aetherio, vt sponsæ suæ obuiaret, cum ea Coloniæ palmam Martyrij percepturus. B. Vrsula cum esset Romæ, omnem gratiam, quam in curia Romana habuerat, ab eo tempore, quo Cyriacus Papatui renunciauit, amisit: nam Cardinales reclamauerunt maximè, quia ipsum delirare dicebant: eo quod relicta Pontificatus gloria post quasdam mulierculas fatuas ire vellet: vnde nomen eius de catalogo Pontificum abraserunt. Inde cum commilitonibus suis è Roma Coloniam redijt, & ipsam iam ab Hunnis siue Hungaris obsessam inuenerunt: quos barbari videntes super ipsos irruerunt cum clamore nimio, & quasi lupi sæuientes in oues, totam illam multitudinem occiderunt.

10. Test. Innumera sunt huius, vt & superioris seculi publica instrumenta, quæ numeri XI. M. meminerunt, vnum sit instar omnium, quod eam summam often repetit: omittam ea, quæ huc non faciunt.

A. 1447. Officialis, Præpositi, & Archidiaconi Colonieses. Ratione decimationis circa castrũ Kentenich per Matthiam de VVidenhouen procuratorẽ V. D. Abbatissæ & Capituli secularis Ecclesiæ SS. XI. M. Virginum Coloniensium oppositione facta. Recepimus libellum articulorum hoc tenore. Coram vobis V. D. Officiali &c. Syndicus nominibus V. & illustris D. Margaretæ de Nassavv Abbatissæ, nec non totius Capituli Ecclesiæ secularis SS. XI. M. Virginum Coloniensium articuli contra Henricum de Kentenich armigerum. Est verum palam, publicè & notoriè, quod à tempore & per tempus supradictum & vltra, fuit D. Abbatissa Ecclesiæ SS. XI. M. Virginum Patrona. 2. Similiter quod D. pro tempore Abbatissa dictæ Ecclesiæ SS. XI. M. Virginum fuerit in pacifica possessione. 3. Fuit ea curtis in Kentenich Ecclesiæ XI. M. Virginum communiter nuncupata. 4. habuit eadem curtis Ecclesiæ XI. M. Virginum Aduocatum, Scultetum, per quos causæ iudicentur. Nihilominus Henricus D. de Kentenich facit in dictæ D. Abbatissæ & Capituli XI. M. Virginum damnum & præiudicium. Sententia. *In causa coram Nobis inter Venerabilem & illustrem Dominam Abbatissam & Capitulum Ecclesiæ SS. XI. M. Virginum Coloniensium Actorem ex vna parte & Henricũ de Kentenich ex altera.*

In Chron. Epis. Colon.

11. Test. Hermanni de Wesalia. *A. 1450. Aquilinus quartus fuit Ecclesiæ Coloniensis Pontifex post B. Maternum plenus Spiritu S. Ecclesiam Dei gubernabat, & cum b. Vrsula cum XI. M. Virginibus suis Sodalibus essent egressuræ à Roma, iamque ad reuersionem se pararent, videt, Deo demonstrante sibi vniuersam multitudinem earum, ac totum ordinem passionis earum, quam erant suscepturæ prospexit, & audiuit etiam vocem dicentem sibi, vt ad sepelienda corpora earum paratus esset, & cuncta, quæ necessaria erant, humationi earum cum festinatione conquireret. obijt 14. Cal. Iulij.*

12. Test. Meffret in Misnia concionatoris circa An. 1450. Hic binas de XI. Millibus Virginum conciones scripsit, in his laudat, & tuetur veterem Vrsulanam historiam, Iacobi de Voragine narrationem, & eam quam sequentiam vocamus in sacro Missæ officio per Germaniam recitari solitam, è quibus nonnulla depromit, confirmatque earum præsens auxilium & patrocinium, quod in morte solent cliuentibus exhibere: mira etiam de earum terra sepulcrali ad terras remotissimas deportari solitã commemorat.

13. Test. Dionysij Carthusiani, floruit circa An. 1450.

SERMO PRIMVS DE HISTORIA ET MVLTIPLICI commendatione exercitus vndecim millium Virginum.

EXercitus ille Virginum harum ineffabiliter gloriosus, valdè præclarus est, & multis excellẽtijs decoratus. Primò ratione principalis personæ femineæ in eodẽ, videlicet S. Vrsulæ, quæ fuit vnica filia Mauri Christianissimi Regis in Britannia: quæ admirabili morũ venustate, incredibili pulcritudine, ingenti prudentia; & quod amplius est, feruentissimo Dei amore, ac intima deuotione fulgebat: ideoque vndique erat famosa. Quapropter Rex Angliæ vir tunc præpotens gentilis, misit nuncios inclytos ad Maurum Regem, vt vnico filio suo coniugem daret filiam suam. Quo audito contristatus est Maurus Rex, quoniam indignum putauit filiam suam Christianam dare pagano; & quia Regis illius pagani formidauit ferociam. Tunc deuotissima Virgo Vrsula cum ieiunijs, vigilijs, lacrymis, prostrationibus, die ac nocte Dominum exorauit, vt sibi reuelaret, quid in isto agendum esset negotio. Cumque ex laboribus penè defecisset; apparuit ei Angelus prænuncians totum successum, & ordinem agendorum. Tunc beatissima Virgo Vrsula lætissima facta dixit Patri suo, vt petitioni Regis præberet assensum; tamen sub conditione, quam ab Angelo didicit, vtpotè quod Rex ille gentilis submitteret sibi ad solatium decem nobilissimas, ac electissimas Virgines; cuilibetque illarum associaret Virgines mille: comparatis etiam trieribus inducias trium annorum sibi donaret ad dedicationem suæ virginitatis

ginitatis;ac interim filius Regis baptizaretur, atque in fide Christi instrueretur: hoc autem petiuit Vrsula gloriosa quatenus Virgines gentiles a rege gentili sibi mittendas ad Christum conuerteret: imo totum, quod in hac re petiuit, ac fecit, sibi commissum ac reuelatum fuit ab Angelo, à quo didicit, quod tam ipsa, quam virgines illæ, ac alij multi secum pro Christo martyrium essent passuræ. Placuit autem Regi Anglorum, & filio eius quidquid sacratissima Vrsula postulauit, misitque ei decem millia Virginum desiderata.

Secundò commendabilis, ac præclarus est victoriosissimus, & prælectus Virginum harum exercitus à principali persona virili ei associata, videlicet summo Pontifice S. Cyriaco: cum etiam virgines vniuersæ essent reginæ suæ S. Vrsulæ consociatæ, ipsa felicissima Vrsula Spiritu Sancto repleta locuta est eis verbum Dei, & infideles conuertit ad fidem. & omnibus tam conuersis reuelauit suum secretum, quod scilicet audiuit ab Angelo, & quod omnibus eis esset futurum. Tunc omnium Virginum illarum desuper electarum mentes Spiritu Sancto repletæ sunt, & assenserunt, atque in nouam coniurarunt militiam: & comparatis eis trieribus, ac sumtibus præparatis belli præludia inchoauerunt; nunc currentes, nunc discurrentes; modo conflictum, modo metum, iam fugam simulantes; interdum meridie, interdum vix vespere redierunt: confluxeruntque proceres, & vulgares innumerabiles ad tam grande, iucundum, ac inuisum spectaculum: Tandem Deo volente, trieribus à terra longè subductis, recesserunt à proprijs, & venerunt Coloniam: vbi Angelus rursum gloriosissimæ Virgini Vrsulæ reginæ apparuit dicens, quod integro numero essent Romam ituræ, & inde Coloniam reuersuræ, atque ibidem Martyrio coronandæ: quod cum beatissima Vrsula sacris retulisset Virginibus, omnes gauisæ sunt vehementer, & Spiritu S. mirabiliter inflammatæ, arripueruntque iter ad Romam, nauigio vsque Basileam tendentes, & inde Romam venerunt pedestres. Quas Papa Cyriacus, ac Clerus cum magno gaudio suscepit. Tunc Deus reuelauit summo Pontifici, quod cum Virginibus istis esset iturus, martyriumque passurus. Fuit autem hic S. Cyriacus ex Britannia oriundus, & multas habens consanguineas inter has Virgines: fuit etiam Virgo, & vir eximiæ sanctitatis, ac iuxta reuelationem diuinam Papatu resignato, se Virginibus sociauit, & cum eis Coloniam venit.

Tertiò commendandus est præclarissimus, & præamabilis harum Virginum exercitus, quia tot Sancti Episcopi, ac Presbyteri ipsis fuerũt associati, & simul cum eis martyrio coronati: videlicet Vincentius Presbyter Cardinalis, & S. Iacobus Antiochenus Archiepiscopus ex Britannia natus; Maurisus quoque ex regia stirpe ortus Auunculus S. Vrsulæ, vtpote Fr. eius matris nomine Dariæ, vir valde sanctus, & Foilanus Præsul Lucensis, ac Clemens Antistes: ac Marculus Græciæ Pontifex; sed & Pantulus Basileensis Episcopus. Nonne de vnoquoque horum tam Sanctorum, sublimiumque Pastorum martyrio coronatorum festum agi posset præclarum? Quam gloriosus ergo, & celeberrimus est sanctarum Virginum millenarum exercitus, cui associati, & cum quo martyrizati sunt tam multi Sancti Episcopi, atque Presbyteri?

Quartò commendandus est præclarus, & victorialis iste exercitus, quia tot aliæ vtriusque sexus personæ sanctissimæ, ac illustrissimæ ei fuerunt coniunctæ: videlicet S. Gerasina Regina Siciliæ, ac quatuor filiæ illius Babyla, Iuliana, Aurea & Victoria, & Adrianus Rex filius eius iuuenculus. Aetherius quoque Rex filius Regis Anglorum, sponsus sanctissimæ Vrsulæ, & mater ipsius, sororq́; Florentina. Item Constantia Regina, filia Dorothei Regis Constantinopolitani: Fuerunt etiam in isto exercitu Cæsarius miles, & neptis eius gloriosa & Sancta Virgo Verena: sed & Pinnosa magni Comitis filia, sanctaque Cordula. Cum ergo tam illustres vtriusque sexus personæ ibi fuerunt adunatæ, non videtur ambiguum, quin & magnas secum habuerint familias, itaque omnes fuerunt quasi innumerabiles, & multa millia nimis.

Quintò commendandus est præclarus ille, & beatissimus exercitus à suo felici & victorioso martyrio, quo apud Coloniam à barbaris, & vt fertur ab Hunnis est, occisus atrociter: Denique Virgines istæ duplici decorantur aureola, vtpotè Virginitatis & martyrij: sed electissima Vrsula triplici pollet aureola: nam vltrà

duas præfatas habet aureolam Doctorum; quia tot virgines conuertit, atque in fide edocuit: Glorificauit etiam Deus istum præclarum exercitum Virginum, ac Martyrum multis, & magnis miraculis. O quanta est dignitas huius incomparandi collegij! ô quam ardentissimè, & suauissimè se inuicem diligunt in regno cælesti! O quanta fuit iucunditas Angelorum, quanta festiuitas omnium ciuium supernorum, in die martyrij tot millium electorum, cum gaudium sit Angelis Dei super vno peccatore pœnitente! O quam amabilis, & praamabilis, quam felix, & gloriosa, quam dulcis, ac prahonoranda: quam admiranda, & praelecta est præstantissima, ac sanctissima Virgo Vrsula; per quam Deus tantum bonum operari dignatus est, tantam gratiam & misericordiam tot millibus exhibere, tot animas tam excellenter seruare, tam incomparabile, inauditumque opus in hoc mundo efficere! O quanta est ista solennitas tot millium electorum, tot sublimium, ac illustrissimorum sanctorum; cum vniuscuiusque eorum magna reuersa esset celebritas! Diligamus ergo valde; præcipuè & deuotissimè inuocemus, ac honoremus sacratissimam societatem, & specialissimè Vrsulam benedictam Christi carissimam sponsam: nam & beatissimæ Virgines istæ suis deuotis frequenter, ac valde specialiter consueuerunt succurrere: prout de hoc multa habentur miracula: earum quoque amore vitia detestemur, præcipuè carnis inquinamenta & virtutibus iugiter insistamus.

SERMO II. DE MILITIA NOVA SANCTARVM Virginum, & quanta earum in Ecclesia solennitas.

ADducentur Regi Virgines post eam *psal. 44. Verè vt iterum ait psalmus (67.)* mirabilis Deus in Sanctis suis: *cuius tanta est omnipotentia, cuius tam vigorosa est gratia, vt mortem cunctis etiam viris terribilem faciat mulieribus, imò & tenerrimis, nobilissimisque puellis optabilem, ac optatam, non obstante naturali sexus feminei fragilitate, quæ tanta est, vt instar leporum omni strepitu teneantur: hoc in benedictissimo, & electissimo vndecim millium Virginum agmine euidentissimè innotescit. Quæ cum ab earum regina, & Magistra Beatissima Vrsula didicissent futurum eis martyrium, non mærore perfusæ sunt, non tremore expalluerunt, non passim, non sigillatim, non publicè, sed neque latenter se subtraxerunt: cum tamen de multis Sanctis sexus virilis legatur, quod quam dici potuerunt, persecutionem subterfugerunt. Quid ergo egerunt amabilissimæ Virgines ab æterno electæ, & prælectæ? Audito imminente eis certamine omnes summè gauisæ sunt, atque in nouam mox conturmerunt militiam.*

Quæ fuit noua illa militia, nisi vt innocentissimarum puellarum virginalis exercitus contra ferocissimorum Pultronum sceleratissimam turbam præliaretur; non corporalibus armis, sed virtutum operibus: non repercutiendo, sed omnem iniuriam, ac læsionem tranquillissimè tolerando; non pro temporali victoria dimicando, sed pro virginitate seruanda, pro fide Catholica, pro vnius veri Dei cultu tuendo, se ipsas interfectioni tyrannicæ deuotissimo corde tradendo? Nunquid tale quid à seculo ante auditum est? Cum S. Psalmographus recitasset in psalmo subtiliter opera Dei naturalia in gentibus vniuersis: in hunc gratulabundus erupit versiculum: Sit gloria Domini in seculum, lætabitur Dominus in operibus suis. *Sic & Plato asseruit Deum ingenti gaudio exsultasse cum mundi machinam produxisset: prout in libro de Ciuit. Dei recitat S. Augustinus. Quod si ita est, nonne æternus, omnipotens, & supergloriosissimus Deus multo amplius, vt sic loquar, iucundatus esse credendus est in hoc supernaturali, inaudito, ac specialissimo opere suo, quod in vndenis harum nobilissimarum Virginum millibus est molitus?*

Ps. 103.

Si beneplacitum est Domino in populo suo, *& si* deliciæ Dei esse cum filijs hominum, *certissimum est beneplacitissimum ei fuisse, & esse in inclytissimo, innocentissimo, atque dulcissimo harum Virginum exercitu. Itaque cum ex subitanea nouirumoris*

lætitia

lætitia in nouam coniurassent militiam, nunquid paulo post inde pœnituerunt, aut in naturalem, ac solitam, femineamque relapsæ sunt pusillanimitatem, & non potius constantissimè permanserunt accingentes fortitudine lumbos suos, roborantesque brachia sua? propter quod lucerna cordis earum, id est fides earum, & spes, ac diuinæ illuminationes non extinguebantur in nocte aduersitatum ira præsentis. Quid ergo egerunt?

Certè vt refert earum legenda, nunc belli inchoabant præludia, modo currebant, modo discurrebant; interdum prælia, plerumque fugam simulabant, omnique genere virtuosorum ludorum exercitatæ, nihil quod iucundissimo earum in Deo animo occurrebat, relinquebant intactum: quandoque meridie, aliquando vix vespere reuertebantur.

Quid mirum, quod Proceres, & Primates ad tam grande, & diuinum, ac supernaturale confluebant spectaculum, in quo adorandus paracletus Spiritus Sanctus tenerrimarum mentes iuuencularum tam gloriosè visitauit, tam mirabiliter confortauit, tam virtuosè exhilarauit, tam sapienter erudiuit, tam validè inflammauit, tam salubriter, infalli biliterque direxit? Proceres itaque, & Primates ad tam delitiosum confluebant spectaculum, & omnes magna prorsus admiratione, vehementique gaudio replebantur. Quis inquam istud admiretur? Nam & Angeli Sancti ciues cœlestes, Archangeli, Principatus, qui istis benedictis Virginibus, qui præsidentibus, qui regnis, atque prouinciis earum præerant, ad hoc ipsum conuolabant spectaculum, & tam præclaro agmini congratulabantur, & Virgines has felices inuisibiliter visitabant, consolabantur, dirigebant. Sed & sponsus cœlestis gaudebat super has sponsas suas.

Præterea contemplemur qualis, & quanta sit ista solennitas. In Ecclesiastico scriptum est. Gratia super gratiam mulier sancta, & pudorata, & tacita: *Salomon quoque* fallax ait gratia, & vana pulchritudo, mulier timens Dominum ipsa laudabitur. *In iis autem sacratissimis millibus Virginum vnaquaque fuit mulier pudorata, sancta, taciturna, & timorata: Ergo vnaquaque earum digna est grandi celebritate, vnaquaque earum digna est præclaris præconiis: vnaquaque earum est tam sublimiter pretiosa, & donum tam magnum, vt* gratia super gratiam. *Idcirco solennitas ista tam multicipliter est solennis, quot fuerunt hæ virgines gloriosæ, videlicet vndecies millies: magnaque etiam Virginum harum vltra præmium essentiale duplici decoratur aureola, vtpotè virginitatis, & martyrii gloria, speciali, seu præmio singulari. Amplius Capitanea Virginum harum sacrosancta, & amabilissima Vrsula tam admirandæ exstitit sanctitatis, sola veraciter digna sit celebritate non mediocriter magna: & ipsa triplici fulget aureola, vtpotè Virgo, Martyr, & Doctrix, quæ maximam harum dulcissimarum Virginum partem conuertit ad Christum, & animauit ad Martyrii palmam. Insuper magna, & admirabilis valde fuit huius præstantissimæ excellentia, & dignitas Vrsulæ in donis naturæ, fortunæ, & gratiæ. Nunquid proportionaliter magna est gloriæ eius excellentia, & dignitas eis in cœlis collata? fuit enim regiæ stirpis illustrissima proles, regali potentia, & regia opulentia, regali familia, & regia honorificentia perornata, vallata, præfulgens: fuit item incredibili corporis pulcritudine pollens, & instar Hester omnium oculis gloriosa, atque amabilis videbatur. Erat enim venustissimis moribus, & omni vrbanitatis elegantia conspicua, & idcircò formosissima nimis: sed & naturali ingenio, omnique humana resplendens prudentia: & quod iis omnibus est præclarius, ab infantilibus annis deuotissima fuit, & in præeminenti innocentia mansit fortis, ac stabilis: & vniuersa illa dona naturæ reputauit pro modico, & cuncta, quæ mundi sunt, spreuit vt stercora, vt Christo placeret. Cubile regis pagani, & diadema tam proprium, quam quod ex parte illius poterat adipisci, detestabatur vt pannum menstruatæ, omnemque gloriam nuptiarum carnalium, vt lucrifaceret Christum. Amplius ab Angelo sancto meruit sæpius mirabiliter visitari, consolari, ac de futuris sibi, ac suis conuirginibus edoceri. Fuit quoque in omni virtute perfecta, & ad triumphum martyrii quasi ad deliciosum conuiuium adspirauit, atque seipsam cum omni promtitudine, atque constantia mentis tradidit pro sponso*

Eccl. 26.
Prou. 31.

cœlesti

cælesti in mortem: nam caritate illius tota erat mirabiliter, inextinguibiliterq; succensa. Postremo in gloriosissimo, & incomparabili exercitu isto erant non solum Virgines memoratæ; sed & viri sanctissimi, clarissimi, prælecti: Pontifex summus, Archiepiscopus Antiochenus; multi SS. Episcopi: Aetherius sanctissimæ Vrsulæ sponsus, cum matre sua regina, & sorore præinclyta. Sed & alij nobilissimi viri, quorum omnium hodie celebratur solennitas. Ecce quam iucunda, præclara, & diuina est præsens festiuitas; in ea ergo cordialissimè glorieмur in Domino, & sanctissimæ societati Sanctorum istorum congratulemur in eo: dignissimumq; exercitum Virginum non solum hoc die; sed toto anno assiduè specialiter veneremur, inuocemus, laudemus, & feruentissimè diligamus. Earumq; exemplo vniuersa, quæ mundi sunt, integris vilipendamus præcordijs, omnes carnales affectus penitus reprimamus, in sancta patientia, in vera mentis constantia, in spiritali fortitudine, & feruore proficiamus quotidiè. Custoditi simus in omnibus, & ea quæ Dei sunt, perfectius adimplere conemur, atq; in omni humilitate, sobrietate, discretione, sapientia, deuotione, fructuositate, incessanter crescere enitemur: nullam temporis partem infructuosè impendentes.

14. Test. Bonini Mombritij Mediolanensis, floruit is A. 1480. Consentit in plerisque cum Iacobo de Voragine & Claudio à Rota: Cyriaci Pontificatum, abdicationem, & martyrium Coloniæ toleratum defendit, tempus assignat An. 238. ex communi: quamuis & aliam de Attilano tempore sententiam ad declinandas difficultates probabilem faciat.

15. Test. Hermanni Greffgen Carthusiani: insertum id est An. 1490. Additionibus ad Vsuardum.

Duodecimo Kal. Nouembris apud Coloniam Agrippinam passio S. Vrsulæ & sodalium eius, sanctarumq; vndecim millium Virginum & Martyrum, quarum S. Vrsula Virgo & filia Regis Britonum Domina & regina exstitit: hæc cum esset desponsata S. Aetherio filio Regis Angliæ; has sacras virgines ad dedicationem & conseruationem virginitatis suæ elegit, cum quibus peregrinata est Romam, de Roma vsque ad Coloniam perueniens. His sacris virginibus associati fuerunt S. Cyriacus Papa, & Vincentius Presbyter Cardinalis, Pantulus Basileensis Episcopus, & S. Marculus Episcopus. Multi quoque Episcopi, Principes & nobiles huic Sanctæ societati adhæserunt: & cum ijsdem virginibus vna die sub vna fide sanctissimæ Trinitatis super litus Rheni præfatæ ciuitatis, vna cum B. Gerasina Regina Siciliæ, ac filiabus eius Babila, Iuliana, Victoria, & Aurea, ac paruulo suo Adriano & BB. Virginibus Cleemata, Themata & Christantia, Pinnosa, Theusta, Thamaria, Regina & Officia ab Hunnis & barbaris crudeli examinatione trucidati sunt.

16. Test. Pelbardi de Themaswar Franciscani: floruit An. 1490. consentit nobiscum in omnibus ferè, si tempus exceperis: omissis multis, peregrinationem & martyrium eius verbis recensebo.

Tandem cum Vrsula Virgines ad fidem omnes conuertisset, flante vento prospero ad Coloniam cum venissent, Angelus Domini apparuit Vrsulæ, & prædixit illas illuc numero integro reuersuras, & coronas martyrij illic percepturas. Inde ergo ad Angeli monitionem Romam venerunt, quas Papa Cyriacus, cum & ipse de Britannia esset oriundus, & multas inter eas consanguineas haberet, gaudens cum honore magno suscepit. In ipsa nocte Papæ diuinitus reuelatur, eum cum ipsis virginibus palmam martyrij percepturum: vnde coram omnibus resignauit dignitatem, & officium. Sed cum Cardinales reclamarent, quod eum delirare putabant, in eo quod Pontificatus gloria relicta post mulierculas iret, ille nullatenus acquieuit, sed quendam virum Sanctum, qui Antheros dictus est, loco sui in Pontificem ordinauit: & quia sedem Apostolicam inuito Clero reliquit, nomen eius de catalogo Pontificum idem Clerus abrasit. Tunc duo Principes iniqui militiæ, videntes magnam Virginum multitudinem, & quod multi & multa ad eas diatim confluerent; quapropter iter earum explorantes, ne per eas nimis excresceret religio Christiana, miserunt nuncios ad Iulium cognatum suum Principem gentis Hunnorum, vt educto exercitu contra eas ipsas, quod Christianæ essent, cum venirent Coloniam, trucidaret. B. ergo Cyriacus cum illa nobili virginum multitudine egressus de vrbe, secuti sunt eum plures Episcopi cum Cardinale Vincentio. Interea Aetherius sponsus B. Vrsulæ per visionem Angelicam à Domino admonetur, vt matrem suam hortaretur fieri Christianam: nam patre iam mortuo, Aetherius in regnum successerat, admonetur

etiam

etiam ab Angelo, vt sponsæ suæ surgens occurrat, & cum ea in Colonia martyrij palmam accipiat. Qui diuinis monitis acquiescens, matrem suam baptizari fecit, & cum ipsa & sorore sua paruula Florentia iam Christiana, nec non & Clemente Episcopo, ipsis virginibus obuians se ad martyrium sociauit ijsdem. Omnes ergo Virgines, cum prædictis Papa, & Episcopis multis, cum venissent Coloniam, inuenerunt ipsam iam ab Hunnis obsessam. Quas barbari videntes, super ipsas cum clamore nimio irruerunt, & quasi lupi sæuientes in oues, coram illam multitudinem occiderunt. Cum autem ceteris iugulatis ad B. Vrsulam peruenissent, videns Princeps eius pulchritudinem miram, obstupuit, consolans super necem Virginum promisit, quod eam sibi in coniugium copularet; sed cum hoc illa penitus respuisset, ille directa sagitta illam transfixit: sic virgo martyrium consummauit, &c.

17. Test. Petri à Chalybe, cecinit saphico carmine martyrium, ex eo pauca delibabo.

Excipit vultu Cyriacus omnes
Splendido, norat quoniam puellas
Cælitus missas, remouet sacratam
Vertice mitram.

Ecce per vastas iterum procellas
Aequoris nantes Vbiorum ad Vrbem
Nauibus pergunt, modicumq́, cessant
Poscere ventos.

Iulius tandem malesanus excors
Non potis sanctam benè ferre turbam,
Irruit ductus precibus tyranni
Maximiani.

Non secus fracto lupus vt ouili
Turpiter mactas teneras bidenteis,
Dum fames vrget malesuada forsan
Vel furor ingens.

Viribus quisquis proprijs satelles
Imperat curuam rapiens machæram,
Vel leues neruis stridulis sagittas
Eiaculando.

Sicque per latum iacuere campum
Virgines cæsæ, cruor atque terram
Sparseras sanctus: gladijs sed omnes
Fortius instant.

Vrsulæ tandem penetrans arundo
Aperit pectus, cadit, & repente
Ceteris maior Cyriacus, omnes
Aethera scandunt.

18. Test. Felicis Fabri Vlmensis Dominicani vixit An. 1490.

Lib. 1. hist. Sueuorum cap. 1.

Vnde (à Basilea) *consequenter Rhenus violentia posita placidus, ac nauigabilis magis efficitur, inde à Colonia nauigijs adscendisse vsque Basileam S. Vrsulam cum suis sodalibus legitur. Hic fluuius sacratus est non Iasonis nauigatione, sed S. Vrsulæ, & vndecim millium Martyrum peregrinatione in agone martyrij in eo passorum iuxta Coloniam.*

Et cap. 18. *Maximinus, qui Alexandrum occidit, & sine autoritate Senatus ab exercitu est electus, An. 237. secundum Hugonem Floriacensem trinomius fuit; quia dicebatur Maximus, Maximinus & Iulius.*

19. Test. Anonymi Concionatoris, cuius sub initium sequentis seculi sermones prodierunt titulo præfixo Dormi secure. Omitto initium: à collectione & peregrinatione Virginum ordior.

Interim ipsa virgo cum decem alijs Virginibus nobilissimis, quarum quælibet, sicut & ipsa mille virgines secum haberet, cœpit velle peregrè proficisci, vt sic eas ad fidem conuerteret, ac eas secum Deo dicaret, & post triennium, si Deo placeret, suo matrimonio se offerret. Pater verò puellæ ordinauit, vt filia sua, quam valdè dilexit, in comitatu suo haberet viros, quorum solatio tam ipsa, quàm eius exercitus indigebat. Virgo autem antequam consentiret in matrimonium iuuenis, dedit se orationi cum lacrymis: in qua pia fatigatione modicum obdormiens, de toto ordine vitæ suæ, & glorioso triumpho martyrij sui diuinitus est edocta. Vndique igitur diuina ordinatione, & inspiratione virgines confluunt, multi etiam Episcopi ad eas confluxerunt, vt secum pergerent: inter quos fuit Pantulus Basileensis Episcopus, qui eas vsque Romam perduxit, & inde reuersus cum eis martyrium suscepit. Sancta quoque Gerasina Regina Siciliæ, quæ virum suum Regem crudelissimum, quasi de lupo fecerat agnum, soror Maurisi Episcopi, & Dariæ matris S. Vrsulæ, cum Pater S. Vrsulæ eidem reginæ per literas factum intimasset, illa cōtinuo Deo inspirante cum quatuor filiabus suis Sibilla, Iuliana, Victorina, & Aurea, & paruulo suo Adriano, qui amore sororum suarum relicto regno vsque in Britanniam nauigauit, cuius consilio Virgines de diuersis regnis colligebantur, ac etiam venerunt. Iuxta condictum igitur sumtis virginibus, & præparatis commilitonibus suis Reginā

Vrsula secretum reuelauit, sicut diuinitus fuit edocta, & in nouam militiam [illegible], & sic inceperunt peregrè proficisci: confluebantq́; proceres, & primates ad tā grande [illegible], & omnes admiratione, & gaudio replebantur. Tandem cum S. Vrsula Virgines [illegible] ad se idem conuertisset, sub spatio vnius diei flante prospero vento ad portum Galliæ in Prouincia habens plures diuisiones, qui portus Tiella dicitur, & inde Coloniam deuenerunt: vbi Angelus Domini S. Vrsulæ apparuit, & prædixit eas omnes illuc integro numero reuersuras, & ibidem martyrium percepturas. Inde igitur ad admonitionem Angeli tendentes Romam ad Vrbem Basileam applicuerunt, & ibidem relictis nauibus pedestres Romam venerunt, ad quarum aduentum Papa Cyriacus, qui Pontiano successerat, valde gauisus est, cum ipse de Britannia esset oriundus, & multas inter eas consanguineas haberet, cum omni Clero ipsas cum summo honore suscepit. In ipsa vero nocte Papæ diuinitus reuelatur; eum cum ipsis virginibus palmam martyrij percepturum, quod apud se celans, multas ex ipsis, quæ non fuerunt adhuc baptizatæ, baptizauit. Tandem in conuentu omnium propositum suum indicauit, & coram omnibus dignitatem & officium resignauit. Sed cum omnes reclamarent, & maxime Cardinales, qui eum delirare putabant, eo quod relicta Pontificatus gloria post quasdam muliercu-las fatuas ire vellet. Ille nullatenus acquiescens, quendam sanctum virum, qui Antherus dictus est, loco sui in Pontificem ordinauit; & quod Sedem Apostolicam inuito Clero reliquerit, ideo nomen eius idem Clerus de catalogo Pontificum abrasit. Duo autem iniqui Principes Romanæ militiæ, scilicet Maximus & Africanus videntes magnam multitudinem Virginum, & quod multi & multæ ad easdē confluxerant, timuerunt, ne per eas religio Christiana cresceret: quapropter iter earū diligentius explorantes, miserunt nuncios ad Iulium cognatum suū Principē gentis Hunnorum, vt educto exercitu contra eas ipsas, cum venirent Coloniā, trucidarent. Sanctus autē Cyriacus cum illa nobili multitudine egressus est de vrbe, secutus est autē cum Vincentius Presb. Cardinalis, & Iacobus Archiep. Antiochiæ, qui cum Papa tunc temporis visitasset, & de aduentu Virginū audisset, se socium passionum earū fecit, pluresq́; Episcopi eo, quo tēpore Romā aduenerant, prædictis Virginib. adhæserunt, Aetherius quoq; sponsus S. Vrs. manens in Britannia per visionē Angelicā à Domino admonetur, vt matrē suam hortaretur fieri Christianā, pater autē eius in eo anno, quo Christianus fact. fuerat, mortuus est, & Aetherius filius eius eidē in regno successit. Cum autē sacræ Virgines cum prædictis Episcopis à Roma redirent, Aetherius à Domino admonetur, vt protinus surgens sponsæ suæ occurreret, & cum ea in Colonia palmam martyrij accipiat, qui diuinis monitis acquiescēs, matrē suam baptizari fecit, & sic cum matre & sorore sua Florentina iam Christiana, necnon & Clemente [illegible] ipsis Virginib. obuians cum ijsdem sociauit ad martyrium. Alij etiam Episcopi quamplures, ac Virgines Reginæ per visionem admoniti, se prædictis virginibus iunxerunt, & sic omnes Virgines cum illis Coloniam redierunt, & ipsam iam Hunnis obsessam inuenerunt, quas barbari videntes, magno clamore super eas irruerunt, & quasi lupi sæuientes totam illam multitudinem occiderunt &c. Passæ sunt autem An. Dom. 238.

20. Test. Ex c. 8. & 28. vitæ B. Franciscæ Amboliæ, spectabat ad lib. 9. sed quia serius accepi, huic inserui loco, fuit ea vtriusq; Armoricæ Dux; sed post obitum mariti frustra reclamante Ludouico XI. Gal. Rege & Proceribus, mundo valere iusso, Carmelitanam cœpit regulam profiteri. Singularis eius exstitit in S. Vrsulæ sodalitatē religio: nā dum adhuc matrimonio iungeretur, hebdomadatim diebus mercurij sacrum curabat factitandum ad honorem SS. Virg. illudq́; apud Carthusianos Nannetenses fundatum amplis prouentibus & perpetuum esse iussit: prætereа eodem die puellis vndenis eleemosynam certam largiebatur: nam ea tempestate, vt auctor vitæ memorat; recepta erat in tota prouincia Aremorica consuetudo, quam nobilissimi quique maximè fouebant, præcipuo cultu S. Vrsulam venerari, siccitatem operæ fructus, & B. Franciscæ mortē felicissimā peperit. cum enim A. 1485. 28. Oct. octaua S. Vrsulæ & festum S. Cuneræ agеretur, cœlitus monita didicit octauo post die piè decessurā: eodē ipso die letali correpta morbo heroica patientiæ virtutumq; aliarum decora præsentibus exhibuit, die Iouis totius vitæ maculis confessione elutis, sacro Viatico & Oleo ad luctam vltimam munita noctem vltimam precibus exegit, maximis conflictata doloribus: mirè recreata planctu Deiparæ *Stabat mater dolorosa*. Postridie cum instaret obitus, videre sibi videbatur S. Vrsulam stipatam 11. millenis Virginib⁹, vnde summo delibuta gaudio salutat his verbis præsentes: Bene

venerint optimæ & amantiss. Dominæ meæ, quas semper plurimum amaui & colui, & iam dudum vobiscum esse desideraui; præbete quæso locum illis. His dictis anima purissima stipata comitatu tot millium Martyrum ad creatorem suum euolauit die Veneris, eadem hora, qua Christus in cruce exspirauit, 4. Nouemb. A. 1485. ætatis A. 40, religionis 18. V. c. 8. & 28. vitæ eius.

21. Test. Iacobi Philippi Bergomensis Augustiniani circa Anno 1490.

Scripsit hic præter supplementum Chronicorum librum de claris mulieribus; in quo prolixam S. Vrsulæ martyrij contexit narrationem: viri vt hæretici fatentur, multæ lectionis, nec vulgaris iudicij: editus liber is est An. 1497. dissentit à nobis in tempore, & alijs nonnullis minutis rebus.

Vita & Martyrium S. Vrsulæ,

VRsulam Virginem & Martyrem, Illustrissimæ originis, & celebris ingenij Britannicam feminam in Anno Domini 55. supra quadringentesimum cum vndecim millibus Virginum, promiscui sexus Christianis, qui omnes Virginum nomine appellantur, apud Coloniam insignem Germaniæ Vrbem ab Hunnis Scythicis impurissimis; scelestissimis, & siluestribus populis sub Attila Rege militantibus gloriosissimum martyrium pro Christi nomine pertulisse compertum est. Quæ etsi sanguinis fulgore, & ingenti corporis pulchritudine locum inter claras mulieres, & sibi aliquod magni fulgoris nomen quæsisse tantum videatur; longè magis tamen non ob feruidum tantummodo fidei, & virginitatis amorem in Deum; quo vt plurimum Sacræ Christi virgines vtuntur, sed ob meritum insignis eius audaciæ, & prudentiæ in tot tantisque ad se congregandis Ecclesiæ Prælatis, nobilissimisque regijs, & alijs filijs, & matronis, ac filiabus Virginibus occupasse censetur, quod ne videatur à calamo nostro surreptum, paucis explicandum est.

Hæc Mauri cuiusdam Britonum Christianissimi Regis ex Demetria (potius Daria) *eaque Christianissima, & deuotissima vxore suscepta filia fuit, cuius ingens, & incredibilis propè corporis, & oris pulcritudo, & cetera virtutes; nec non & animi magnitudo cum ad notitiam Anglorum potentissimi Regis delata essent; Ilico in huius sacratæ Virginis amorem adductus est; & sese perbeatum existimare cœpit, si talis, ac tanta virgo sui vnigeniti filij copularetur coniugio: Atque ipse eius filius identidem in amorem eius egregiæ formositatis adeo tractus est: vt nil iam præter illam carum sibi aut delectabile (in tanto suo regno) arbitraretur; & sic dum Pater, & Filius vrerentur, Oratores solennes ad Maurum Regem Virginis Patrem miserunt, qui eandem Virginem; & blanditijs; & promissionibus in coniugem pro tanto Regis filio postularent, adijcientes minas; si ad eosdem Dominos suos vacui redirent. Rex autem susceptis orationibus non minimè anxiari cœpit; plurima secum pertractans: tum quia filiam Christi signaculo insignitam indignum duceret imprimis idolorum cultori coniugio copulare; veritus quoque ne & ipse vllo pacto assentiret: tum denique, quia ipsius Regis formidaret potentiam. At ipsa diuino spiritu suffulta, trepidanti genitori suasit; vt postulatis assensum præstaret; ea tamen conditione apposita; vt Rex ipse Anglorum cum Patre suo decem selectas Virgines sibi ad solatium traderet, & tam sibi, quam prædictis decem selectis clarissimis Virginibus; mille alias Virgines domicellas assignaret; & pluribus comparatis triremibus triennij inducias sibi concederet, ad sua virginitatis dedicationem ex more regio celebrandam. Intereaque sponsus ipse de fide Christi sufficienter instructus; baptizaretur: sapientissimo equidem vsa consilio; vt videlicet, aut difficultate conditionis propositæ eius animum ab huiusmodi coniugio auerteret; aut tali opportunitate ipsas Virgines vna secum CHRISTO DOMINO nostro dedicaret; At iuuenis nimio iam ardore Virginis incensus, ipsa conditione lubenti animo accepta, apud Patrem insistere cœpit; vt protinus baptizaretur; cunctaque quæ sacra Virgo proposuerat; impetrauit. Pa-*

uit. Pater autem Puellæ, quam vnicè diligebat; se interim destinauit Eunuchos graues viros, Proceresque plurimos, quorum solatio & auxilio tam ipsa, quam eius virginalis exercitus indigeret, quos suo haberet in comitatu. Vndique igitur Virgines, vndiq; viri ad tam præclarum spectaculum concurrunt; Erat autem hæc præclarissima Regina Vrsula præter eximiam corporis pulcritudinem multorum ideomatum, & linguarum egregia eruditione plurimu insignita. Quantum autem momenti ipsa eius habuerit oratio ad suadendum accommodata, cum alijs rebus in plurimis, tum in hoc maximè demonstrauit, cum tot, tantasque ex omni natione Virgines à Christi fide alienas Christo per suam prædicationem lucrata sit. Quantum verò fuerit eius differendi pondus, quantus torrens, quanta vis, quantusue impetus in illo Sanctæ Virginis ingenio vel hinc intueri licet, quod & imprimis Pantulum Basileensem Episcopum virum optimum, & eruditissimum ad se attraxerit, & Romam vsque consecutus fuerit, indeque rursus cum ea regressus martyrij palmam cum ipsis perceperit, indeque & Romanum Pontificem Maximum, Cardinales nonnullos, plurimosque Sanctæ Ecclesiæ Antistites doctissimos, atque Sanctum Aetherium Anglorum Regis filium ipsius Sanctæ Virginis sponsum, atque alios innumerabiles prope nobilissimos iuuenes, atque Sanct. Gerasinam Siciliæ Reginam, matris ipsius Sanctæ Vrsulæ germanam cum quatuor eius filiabus Babyla, Iuliana, Victoria, & Aurea, atque paruulo suo Adriano filio, qui amore sororum suarum vltro se peregrinationi ingessit relicto, in Britanniam vsque visendi & audiendi eam aduauigauit. Atque ita factum est, vt plurimi eam, quam animo iam condemnabant, & flocci pendebant, tanquam insanam, & amentem, cogerentur vel inuiti eam sequi, atque eam in peregrinatione comitari.

Quid dicendum est de prædicto Sancto Aetherio sponso suo illustrissimo, cum eius genetrice & Florentina Virgine ipsius sponsi sorore, atque Marculo Græciæ Episcopo Doctore, & Oratore consummatissimo? quos omnes ita suis deflexit epistolis, atque placauit ac illexit, ac in suam traxit sententiam, vt se etiam ad Martyrium vltro exponerent. Triremibus præparatis, & sumtibus ad sustentationem Virginum, & vniuersi exercitus, copiosissimè nauibus impositis, Vrsula Regina suis commilitonibus sui consilij secretum reuelauit, & easdem omnes in nouam militiam iure iurando adstrinxit; Quippe modo belli noua præludia inchoabant, currendo, & hinc inde discurrendo, interdum bella suscitando, plerumque fugam simulando, omniquè ludorum genere easdem Virgines recreare, & exercitare studebat, nihil omnino relinquens intactum, quod animo faciendum occurreret; aliquando enim meridie, aliquandoque vesperi ad naues velificatæ redibant Virgines. Quamobrem illud Apostolicæ vocis insigne in B. Vrsula Virgine celebrandum veniebat. Volo autem vos omnes Virginem castam exhibere Christo, *quoniam* Adstitit Regina à dexteris eorum in vestitu deaurato, circumdata varietate: *qua quidem veste polymita & multarum virtutum diuersitate contexta Regum filiæ tunc vtebantur.*

Incredibilis quippè animi fortitudo Diuæ Vrsulæ erat, vtpote intra gemmas & sericum, inter Eunuchorum, puellarumque cateruas, & ministeria perstrepentis familiæ, & mollitiem plumarum, atque exquisitas epulas, quas regia & paterna domus affatim præbebat, appetisse peregrinationem, itineris laborem, & maris æstum, cæli procellas, barbarorum perfidias, & hostium infesta, atque persequentium manus, propter castitatis virginitatisque amorem: legerat enim verba Domini ad Abraham dicentis, Egredere de terra tua, & de domo Patris, & vade in terram, quam monstrauero tibi. Aestuabat Christi tirunculа, & genibus ad terram aduolutis lacrymis Saluatorem inuocabat; vt suum dignaretur recipere propositum, & suum impleret desiderium: vt omniũ Virg. Comitum suarum illuminaret & molliret spiritũ. Penetrauit hic Vrsulæ rumor Occidentis litora, & mediterraneis vrbibus Vrsula triumphus auditus est; confluebant nõ modò Virgines feminæ, sed & Principes, Proceres quoq;, & Primates per turmas ad hoc tam grande spectaculũ, & eius admiratione gaudioq; replebantur: oẽs quippè virgines tam gentiles, quã Christianæ huius S. societatis plurimũ se iactare dicebantur, omnesq; eiusdẽ Virg. matris vterũ benedicebant, atq; ita ipsam hominis sponsam q̃ tantũ vna Prouincia Britannica nouerat Virginem Christi factã, totus mundus agnouit. Inde volẽs Sanct. as & simplicissimas comites Virg. Christo lucrifacere; ipsasq; instituere decernens, plurima eisdẽ tradidit documẽta seruanda, primũ, cu studium esset cognoscere Deum, & Dom. nost. Iesum Christum, eius vnicum filium, atq; eius sce-

re volantatem, & quid ei placeat, displiceatque diligenter animaduertere, vt secundum Apostolum Paulum, rationabile Deo reddant obsequium; totumque vitæ cursum ex ipsius possent ordinare sententia. His & alijs S. Vrsulæ documentis vniuersæ Virgines permotæ, & edoctæ in Christum credidere, & Baptismi sacramentum omnes percepere: quibus baptizatis, & nauibus adscensis, sub vnius diei spatio, vento prospero flante ad quendam Galliarum portum qui Tila nuncupatur, atque inde tandem Coloniam per Rheni fluminis alueum deuenere, vbi S. Virgini Vrsulæ Angelus Domini apparens prædixit, eas integro numero omnino istuc reuersuras, coronasque martyrij ab Hunnis percepturas. Inde igitur aduauigantes, Basileensem nobilem Germanorum Vrbem applicuerunt, ibidemque triremibus relictis Romam omnes pedestres concesserunt. Earum enim in Vrbe Roma introitus quadam admirabili religione triumphalis; & inauditus penè exstitit, atque omnibus fuit miraculo: tantus etenim circa hanc Reginam; & comites fuit ordo, dispositioque pulcherrima, ac religiosa incedendi; vt omnium intuitus ad se conuerterint; non publicus vicus vllus; non forum, non porticus; non fenestræ desuper capere poterant prospectantes; ac spectaculi deuotione plurimi nedum secularium, sed & Sanctissimorum Episcoporum, & Cardinalium, quasi attoniti abierunt. Cyriacus autem Maximus tunc Romanæ Ecclesiæ Pontifex, natione & ipse Britannicus, in aduentu Sanctissimæ Virginis Vrsulæ innumerabiliumque sociarum eius Virginum, plurimum gauisus est, quod inter eas nonnullæ interessent consanguineæ; vnde & ipsas honoris gratia cum vniuerso Romano Clero reuerenter excepit; nutriuit; & omni cum diligentia & custodia sustentauit; ac pauit; atque de omni Christianæ veritatis documento illas accuratè, & diligenter instruere fecit, & quæ inter ipsas minimè baptizatæ fuissent, baptizauit. Quadam autem nocte Pontifex in visione diuinitus præmonetur; cum eum ipsis sacris Virginibus fore palmam martyrij percepturum: captato igitur tempore, (ab aduentu Sanctarum Virginum) Pontifex Cyriacus Synodo congregata, quæ sibi à Domino reuelata erant; reserauit, coramque omnibus dignitati; & officio cessit. Sed cum omnes Collegij Patres in eum mirabundi reclamarent; dicerentque turpissimè delirare, quod Pontificiam generalis Ecclesiæ sedem gloriamque renueret, vt quasdam fatuas mulierculas subsequeretur, ille nullatenus eorum reclamationibus acquiescere voluit; Sed Antherum Pontificem sibi suffectum; & Papam declaratum, eas Virgines (& ipse Virgo) vsque ad martyrij coronam subsecutus est: verum quia contra Patrum volantatem dignitati; & Pontificatui cessit, in Pontificum catalogo positus nunquam fuit, omnem quoque gratiam, quam B. Vrsula, & sacer ipse Virginum Chorus à Romana Curia obtinuerat consecutaque fuerat, prorsus perdidit.

Maximus vero, & Africanus pestiferi infidelesque Romanæ militiæ Principes, videntes tantam Virginum, & populorum frequentiam, quodque multi, ac multæ quodam miraculo ducti ad ipsas confluebant, ne propter easdem nimiũ Christiana religio excresceret, per internuncios secreto in Germaniam Iulio Hunnorum Principi eorum cognato, qui Coloniam obsidebat, significarunt, de Virginum illuc aduentu, vt educto contra eas exercitu ipsas omnes tanquam Christianas cum Coloniam nauigio applicarent, trucidaret. Beatum igitur Pontificem Cyriacum cum nobili illa Virginum multitudine ex Vrbe egredientem Vincentius Presbyter Cardinalis, & Iacobus Antiochenus Patriarcha natione Byzantinus (qui Romam tunc visendi & salutandi Pontificis Max. gratia venerat) Sacras Virgines subsecuti sunt: Maurisius quoq; Lauicanæ Vrbis Episcopus, vir optimus; Babylæ & Iulianæ auunculus: necnon & Fotlanus Lucensis, & Simplicius Rauennatũ Episcopi, qui tunc Romæ erant prædictæ multitudini sanctaq; societati adhæserunt; Aetherius vero S. Vrsulæ sponsus in Anglia consistens; & ipse per Angelũ in visione monetur, vt genitricẽ suam imprimis adhortaretur fieri Christianam: deinde sponsæ suæ obuiam eat, vt cum ea martyrij coronam percipiat: eius quippè genitor Rex, primo anno quo Christianitatis titulum acceperat, mortem obierat; ipse autem in regno successit; Cum autem sacræ Virgines cum Pontifice Rom. alijsq; plurimis Sanctis Episc. & Sacerdotib. Roma Basileã repeterent. S. Aetherius diuinis monitis acquiescẽs; matrem suã ilico baptizari fecit, atq; cum ipsa, & Florentina Virgine sua paruula sorore iã diu Christiana; nec non & S. quodam Episcopo Clemente: ipsis virginibus & ceteris obuians, ad martyriũ intrepido animo se consociauit eisdem. Marculus autem quidam Græcia Episcopus, neptisq; eius

Constantia Dorothei Byzantini Imperatoris filia, quæ nuper cuidam Adolescenti cuiusdam Regis filio nupserat, sed ante nuptias mote prauento virginitatem suam Deo deuouerat, & ipsi per visionem admoniti Romam concito cursu venerunt, prædictisq; virginibus vltrò se ad martyrium iunxere: omnes igitur virgines cum prædictis Sanctis Pontificibus tandem Coloniam Basileâ peruènerunt, quam quidem Vrbem Hunni infideles infesto marte obsidebant; ad quos cum venisset S. Virgo Vrsula cum Pontificibus, alijsque penè innumerabilibus Principibus viris & virginibus numero vndecim millium, ipsos omnes ad martyrium infracto animo perferendum eleganti oratione exhortari cœpit dicens. Scitote filiæ, & sorores carissimæ, scriptum esse, mulieres fortes, sapientesque ædificarunt sibi domos, illuminauit enim Dominus Deus vultum suum super nos, vt segregaret nos ex vtero cognationis terræ nostræ non solum regione, sed & spiritu bonæ voluntatis, vt de terrenis rebus ad cælestia regna nos aduocaret: Diuus enim Paulus diuinorum arcanorum, vt fidelissimus conscius contestatur dicens, non esse condignas passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Tribulatio inquit patientiam operatur, patientia autem probationem; probatio verò spem; spes autem non confundit; quia caritas Dei diffusa est in cordibus nostris: in qua quidem caritate si radicati fuerimus, omnia æquo animo atque alacritate sustinebimus. Propterea impensius obsecro carissimi mei, vt nunc cum Propheta vnusquisque dicat. Diligam te Domine virtus mea, Dominus firmamentum meum, & refugium, & liberator. Dilectio enim Domini virtus salutis est, quia Deus dilectio est, & qui manet in dilectione, in Deo manet. Adsunt enim vt videtis, humanæ mortis tribulationes, in earum autem sortem vocauit nos Dominus Deus perenni lætitia, vt in hereditate cælesti, & in honore regali constituat nos semper, igitur nobis nunc tolerandæ sunt passiones, & tormenta, quia mox à Deo ipso nunc compensabuntur. Itaque estote parati, quia iam ad coronam vocamur, vt dum Christum conati summi imitari, & eius vestigijs affigemur, depositis oneribus, & impedimentis, atque compedibus, (quibus seculi huius amatores attinentur sedentes in tenebris, & in vmbra mortis) nos iam liberati, expediti comitemur Dominum Maiestatis crucifixum: cuius imaginem non potest portare, nisi qui in hoc seculo nudum, & mortuum se reddit. His & similibus exhortationibus omnes corroborati, signo crucis præmuniti; data vnus quisque suo proximo pace, proris versus Coloniam porrectis, barbari veluti canes, & lupi in oues irruentes, vniuersam multitudinem sagittis interemerunt. Cum autem ad beatissimam, & speciosissimam Vrsulam (ceteris trucidatis) peruenissent, videns Princeps nimiam, atque eximiam eius elegantiæ pulcritudinem, vehementer obstupuit, consolansque eam super necem Virginum, & exercitus sui, promisit, quod eam in coniugem sibi copularet, sed cum illa ipsum penitus respueret, ipse se contemtui haberi animaduertens, è vestigio arcu arrepto sagitta eam transfigens, eo martyrii genere martyrium consummauit. atque ita S. virgo Vrsula cum sua propemodum infinita societate, tam conducibilem Patriæ suæ Britanniæ, Germanisque vt ita dixerim cunctis vitam egit, vt etiam post mortem non parum illis maximeque Agrippinæ ciuitati vtilis in æterna habitatione cum suis permansura sit, virtutis autem suæ monimenta per totum terrarum orbem adepta, regale ea in vrbe sepulcrum consecuta est, vbi frequentissima quotidie fiunt miracula; harum itaque annua solemnitas vndecimo Kalendas Nouembris dicata celebratur à fidelibus populis.

De huius autem S. Virginis, sociarumque prædictarum passionis temporibus, quædam fuit apud illustres historiarum scriptores ambiguitas, cum sint qui dicant illam passam esse temporibus Alexandri Romanorum Principis, qui desijt regnare in anno salutis nostræ sexto & trigesimo supra ducentesimum; Sed ratio non patitur, vt tali tempore passa fuerit B. Vrsula: cum tunc Sicilia regni titulum non haberet, neque Byzantium, sed verius eam passam anno præmisso.

22. Test. Antonij Bonfinij Historiæ Hungariæ Decade 1. libro 5.

Nemo ferè hactenus scripsit maiore eloquentia historiam Vrsulanam Antonio Bonfinio Asculano: circa finem seculi 1400. conuenit nobiscum in capitibus præcipuis: solo ferè in tempore discrepat: secutus communem opinionem vel errorem potius, dum eam ad Attilæ dominatum reuocauit.

De

De S. Vrsula eiusque Sodalibus.

Iisdem Attilæ sæuientis temporibus vndecim millium Virginum peregrinationem sanctissimam, Duce Vrsula, accidisse perhibent: quarum expeditio, quanto cruentior, tanto felicior fuisse creditur, ne tam noxijs, Dei flagellum, quam insontibus martyrium, dirus Attila fuisse videatur. Sed res memoratu dignissima, ritè referetur. Vrsulam vnicam Dionethi, nobilissimi Britanniæ Principis filiam fuisse aiunt, forma, moribus, venustate, sanctimoniaq́ præstantem. Eodem tempore Britannorum Regē, ab orthodoxa fide alienum, Regno diuitijsq́ pollentē, vnico tantum filio præditum, ac virginis probitate, & forma succensum, pro gnato instantissimè postulasse. Vrsulæ Patrem grauissimè hinc solicitudine cœpisse angi, quod filiam Deo dicatam, inuito numine, profano iuueni desponsare cogeretur, simul etiam & vereri, ne ex repulsa, Tyranni crudelitatem omnino subiret. Dum in diuersa distrahitur animus, veluti consilij inops, filiam tandem consulit: hæc Patri suadet, Regi respondeat, hac se conditione affinitatem esse facturum, si decem virgines genere, forma, & ætate delectas, Rex filiæ comites daret, ac Vrsulæ, singulisq́ comitibus, quæ denæ sint, singillatim mille Virgines suppeditaret. Item vndenas his triremes compararet, quibus triennij spatio, donec sponsus Christiana religione initiaretur, pro virginitatis dedicatione vti possent. Quod haud temere à Diua Virgine suasum, partim vt difficultate propositæ conditionis à se animum Regis auerteret, partim vt conditione ista coæuas comites vna secum, Deo dicaret. Rex cōditionem accepit, quæcunq́ Virgo mandauit, ritè fieri iubet. Filius eius, sanctitate succensus, Baptismum accelerat, puella se cum puellari exercitu, Romam omninò profecturam Patri nuntiat, vt à Christi Vicario delictorum veniam, tutelamq́ virginitatis assequatur. Et quando virorum ductu, & propugnatione in longa peregrinatione carere non posset, viros à Patre sanctissimos petit. Vbi virgines Vrsulæ copias propediem peregrè profecturas esse, rumor effunditur, multi ad sacrū, inusitatumq́ spectaculum vndique fluxere, imprimisq́ nonnulli Britannorum Episcopi, qui virginum expeditionē sequi cupiebant. Horum Princeps Pantulus Basileensis Episcopus, qui eas Romā vsq́ perduxit, & cum his pariter occumbere voluit. Quin etiā Gerasina Siciliæ Regina, ac Dariæ matris Vrsulæ, & Maurisij Episcopi soror, eius literis admonita, ad sacrā pariter expeditionē conuenit, quæ virum nacta crudelissimū ac Regno perniciosum, ad incredibilem mansuetudinē redegit. Hæc cum Babyla, Iuliana, Victoria, & Aurea, quæ suæ filiæ fuerant, aduenit. Quin & Adrianum filium duxit, qui sororum amore, sacra simul stipendia fecit, & Regnū hæc filio alteri delegauit; huius cōsilio virginū sunt agmina instructa. Cōparatam igitur classem, illæ ductu, auspicijsq́ Vrsulæ cōscendunt omnes, sacriq́ viri pariter sequuntur, ac per Oceanū vectæ dum Gallica litora legunt, in Rheni tandē ostia deferuntur, & aduerso amne, ad Coloniam Agrip. primo, deinde Basileā vrbem perueniunt. Hinc Galli, illinc Germani sacrā classem admirantur. E pagis & oppidis ad sacras Virg. spectandas aduolabant. homines, quæ modulato cantu, diuinos hymnos concinebant. Hos choros facilè dixeris Angelorū. Sacra carmina vtrimq́ Rheni ripæ resonabāt. Religioso vbiq́ hospitio excipiebātur, Basileæ classem relinquunt, pedestre mox iter initura, curatis ibi triduo corporibus, à Rheno in Heluetios, Leucosq́ diuertunt, vt in Italiam rectà contendant. Superato Iuraso monte, ad Ararim fluuium veniunt, qui Rhodanum influit, deinde ad Budem festinantes, traiecto amne, ad Rhodanum contendunt, vbi à cunctis Allobrogum oppidis honorificè excipiuntur. Cum Vesuntio appropinquassent, ex vniuersa ferè Narbonensi Gallia homines ad spectanda virginum agmina confluxère, pars plausibus excipiunt, faustis multi acclamationibus extollunt. Alij hoc exemplo ad religiosam peregrinationem incendebantur, & profanæ mentis conscij graui pœnitentia corripiebantur, plerique in lacrymas vertebantur, sanctissima Virginum studia conspicati, quibus neque labor, neque languor vllus ex itinere inferri videbatur. Nam incensæ sacræ peregrinationis amore, ferri potius, quam progredi putabantur, sacrorum concentibus rythmorum, cuncta complebantur, Angelus Domini ducebat eas. Cum Alpibus editissimis, quæ Galliam ab Italia diuidunt, appropinquassent, ne defuère quidem, qui admodum dubitarunt, ne arduū insuperabilemq́ cliuum facilè superarent, quando Herculem (vt aiunt) & Hannibalem defatigasse ferunt. Virginea tamen acies ita hilari, fortiq́ animo accliue iter

Basileam veniunt.

Vesuntij excipiuntur.

Maximi, & Africani literis edoctus ad Coloniam tendit insidias, quod nec Vrsulam, nec Pontificem Maximum latebat, quando cælesti rerum futurarum internuncio monebatur. Cum secundo amne deuectæ, Coloniæ appropinquassent, præsidenti è puppi Cyriaco Pontifice, Vrsula in media classe inter sacras Virgines sic præfatur. Nemo sorores integerrimæ, legitima præmia consequi potest, nisi prius benè certarit. Neque cuiquam animam in cœlis reperire licet, nisi qui eam hic pro DEO contemserit, & amiserit: iniquum est enim, cum Saluatore nostro cœlestium regnorum fieri coheredes, nisi pro eo vitam deposuerimus. Præ nimio caritatis ardore, qui propria morte, sponte nos ab omni perpetua mortalitate redemit: nos IESV CHRISTI Optimi Maximi signa secutæ, sacra hucusque stipendia fecimus, diuina ope maxima quæque bella gessimus, opima spolia sæpè retulimus, rugientem hostem sæpissimè vicimus. Intestinas seditiones, quæ perniciosissimæ, ac formidolosæ esse solent, bene repressimus, & Ducis nostri sapientia, omnia prosperè ac feliciter euenêre. Quænam maior, quam suipsius potest esse victoria? Quis etiam triumphus potest esse præstantior, quam captiuam carnem ducere, vincere seipsam, & de concupiscentia carnis gloriosissimè triumphare? Quod vt facilius assequeremur, in salutarem hanc expeditionem pedibus profectæ sumus, in qua nulla vis illata, quamuis Attilæ incendia adhuc fumãtia, intrepidè iter Deo duce faceremus. Nullus labor sanè perceptus, quamuis editissimas Alpes superare cogeremur. Nullus deinde morbus, ac languor ingruit, nec metus incessit, quamuis femellæ in lõgissima peregrinatione diu versaremur: Quare iam experientia docuit, quam suauis sit diuina seruitus, & quam salutaris nostri leue iugum, in cuius seruitio cuicunque mori datum est, certam veramque felicitatem illi sperare licet. Sed quis hoc non facilè fecerit, qui ad tanti Regis obsequia non modò se natum, sed diuina clementia ab æterno delectum & prædestinatum esse reputaret? Vbinam gentium vnquam auditum, tot millium Virginum habitum esse delectum, quæ tam salutarem ac opimam militiam militarent? O beatas animas, quas ad æterna prœmia Deus ipse seruauit! O ineffabilem clementiam Redemtoris, si quas ad sacra castra euocauerit expeditione triennij, reddet emeritas, & maiora tironibus quam veteranis stipendia persoluentur. Ni fallor, sanctissimæ sociæ, iam felicitatis nostræ tempus instat, & vt diuinitus hesterna nocte sum edocta, caritatem constantiamque nostram sacrosancto martyrio, veluti obryzum igni, approbare vult Dux noster. Quin etiam & de calice suo diuina benignitate nos compotionare dignatur, vt virtutem nostram periclitetur, quam ipse sua gratia roborauit, vt in ruborem virorum, profanarumque gentium confusionem, in femineo sexu orthodoxæ fidei vires ostendat. Dum sæuus Attila per Galliam cædibus vsque quaque grassatur, magnam Vnnorum partem ad Rheni ripas planè reliquit, quæ Coloniensem agrum passim diriperet. Coloniam Vnni obsident, nosque præter Coloniam transire opus est, si classe vehi decernimus: si verò pedibus iter facere malimus, per media efferatissimarum gentium castra ire cogemur. Quod à clementissimo Saluatore nostro idcirco ita statutum est, & permissum, vt cum ad peregrinationis finem peruenerimus, ab Vnnis corporibus exutæ, tot Virginum acies demum ouantes in cœlestia regna inter diuos referamur. O immensam Saluatoris nostri benignitatem, incontemplabilemque misericordiam, quippè qui ne diuturniore nos malitia conficiat, breuissima, momentaneaque morte ex his ærumnis nos eripere dignatur! Quin etiam suo mihi significauit internuncio, Aetherium sponsum meum Demetriam matrem à falsa religione vindicasse, & cum sorore Florentina, & magna Britannorum manu cras nobis occursurum; & diuinitus admonitus, pari, nobiscum mortis felicitate fruetur. Neque patitur Deus meus, me sine sponso fieri beatam. Proinde scitote, ac vos ita Saluatoris nostri nomine certiores efficio, Vnnos fera rabie nos omnes cras ad Coloniam circumuenturos, & in nos vsque adeo sæuituros, vt ad vnam omnes contrucident, vt ereptis corporum exuuijs, in cœlum, vnde demissæ

fuimus,

fuimus; suffundant, fugentque, neue inter profanos amplius versemur. Qua-
re cum Scytici lupi in oues sacras irruent, forti animo iugula porrigite, con-
temnite mortem, præsentis vitæ miseriam recognoscite, & futuræ beatitudinem
exoptate, citoq; dissolui percupite, vt Saluatore nostro, cuius beatissimum conspe-
ctum tantopere anhelamus, extemplo perfruamur. Nolite expauescere, quia
Saluator noster nusquam aberit. Et vt tutius martyrium obeamus, nobis Vica-
rium suum delegauit, qui mentes nostras pro demandata potestate lustraret,
ipseque nobiscum paria stipendia meritus in astra reduceretur. Quare cum
hora mortis aduenerit, hilares, ac lætæ tanquam omni miseria carituræ, for-
ti animo occumbite, vestra vltro corpora Deo in holocaustum suauissimum
offerte, inter amplexus Angelorum animas effundite, in manusque Domini spiri-
tum commendate: *Magnanima virginis oratione sic omnium animi confirmati, vt*
nil hoc felici mortis genere ducerent antiquius, sic eam immodicè anhelabant, vt nunquam
moriendi horam adfore reputarent. Conclamant omnes, sponte morituras. Ad hæc Pontifex
Max. præ gaudio in lacrymas cõuersus, qui diuini tantũ ardoris, ac roboris in virgineis tenel-
lisque pectoribus intueretur, & quod viri a mulieribus, & à Tironib. veterani turpiter supe-
rari viderentur. Quare ab eo omnibus est diuino nomine benedictũ, simul edictũ, quando pe-
stero die moriendũ esset, quo in manus hostium erant peruenturæ, insomnẽ eam in sancta ora-
tione noctẽ ducerent, & Iesum clementiss. exorarent, ne in truci prælio virgineæ cordæ, quæ
sibi delegerat, sane desereret. Illud fuit admiratione dignissimũ, ad hæc nullã è tot millib. in-
gemuisse, nullam expauisse, & fatũ instans reformidasse, neq; detrectasse mortẽ. Curatis ali-
quantisper corporibus, per vniuersam classem nocturnũ silentium indictũ, quaq; pro se insta-
tissime modo Deum orare, ne deserat, modo gratias agere, quod immaturæ, ac nondũ emerita
æternis militiæ præmijs donarentur, diuinam in se pietatem assiduo contemplari, & ea contẽ-
platione refici ac beari. Nihil minus succurrere, quam aut perhorrere, aut deprecari fatum. Ast
vbi noctem tranquillã transegere, prima hora diei, sacra rite peragunt, & a decimo lapide sol-
uunt, Aetherius ecce sponsus occurrit, & Pontificem praeueneratus Vrsulam salutat. Ad quẽ,
salue (*inquit illa*) Aetheri mi, in Christo Saluatore nostro suauissime. Faustus & fe-
lix fuiste tuus aduentus, quando tanto creatoris, & sponsę ardore flagrasti, vt nobis
occurreres, dexterrimum factum pro Christi fide subiturus. Et quia vocatio nostra
non patitur, vt terreno hic connubio incestemur, ne frustra huc contendisse videa-
re, hodie in cœlo (crede mihi) solennes nuptias celebrabimus. Proinde quando
iam iam hostes aderunt, mecum Deum exora, vt quam primum apud superos per-
petua in Saluatore nostro coniugia consummemus: *Vrsulam diuina verba resonan-*
tem Aetherius admiratus, eo magis in Domino sponsam amauit. Respondet se hactenus
propter Vrsulam Deum amasse, contra nunc Vrsulam amare propter Deum, illius
gratia esse felicem, eiusdemque precibus adiutum, nil reformidaturum, nilque ve-
hementius expetiturum, quam si cum ea pro Christo mori liceat. Et quando eius
intercessione in veram lucem assertus est, se omnia pollicetur pro vero Domino &
Deo suo, æquissimo animo subiturum: *Pontifex in strenuissimi sponsi amorem exar-*
descens, repente iuuenem amplexus, grauissimis in fide verbis confirmat: ample-
xantur ceteri Patres, plausuque ingenti à Virginum choris excipitur. Sponsa dex-
teram perreuerenter apprehendit, & pudicissimo eam vno duntaxat osculo prælibi-
uit, quod & Pontificis permissu factum est, vt quod virgineum in terris conu-
gium inierint, iam dudum apud Diuos in Christo consummarent. Et cum iam ad
tertium classis lapidem appropinquasset, Pontificio mox omnes admonentur edicto, quo
sibi hostes propius imminerent, eo impensius diuinis precibus incumberent, præ ni-
mia apud diuinam clementiam, pœnitentia, delictorum impunitatem implorarent;
demum exorarent, cum sibi placitum fuerit, ærumnis humanis eriperet. Iussa im-
perata faciunt, gemitibus, & lacrymis omnia complentur. At vbi Coloniæ est
applicitum, hostes qui vtramque Rheni ripam occuparant, continuo sacra agmina cir-
cumueniunt, in ripamque descendere patiuntur. Vrsula crucis vexilla ferens, in terram
prima desiliuit; mox cum sponso Pontifex; deinde cetera naues ripa proras

Sponsus occurrit classi.

admouent,

admonens, certatimq́; puellæ desiliunt, non vt ad martyrium, sed conuiuium inuitatæ. Quas omnes cum Pontifex plane spectasset: euolate (*inquit*) felices animæ, & fragilia hæc deponite corpora. Tu autem Iesu Christe optime maxime, quando tuo ductu huc appulimus, fideles tuos propitius respice, & plebis tuæ animas in tua regna, quoniam semper in te sperauimus, clementer admitte : *Vix hæc intonuerat, cum Giula Vnnorum Præfectus, vexilla crucis abominatus, infesto in Virgines agmine ex composito irruit, nec minore quidem in mulierculas ac in viros ferocia sæuit. Nulla reluctatur, flexis pars magna genibus iugula porrigere, manus Deo ad cælum efferre, pijs numinibus commendare animas. Nonnullæ, quæ subsidebant, clausis fatum oculis exspectare, conuitijs pleræq́; irritare Sicarios, aut in diuersa furentibus sese offerre, inuidere quandoq́; præmortuis, tanquam vices præripuerint. Discurrere aliæ, ne cædi superessent, pro exspirantibus orare aliæ, quæ primo ictu non ceciderint; sacrum quæq́; fatum admodum sperare. Cyriacus aliquantisper à Giula spectatus sub Pontificio habitu oppetijt; in ceteros Patres mox sæuitum est. In medio agmine Vrsula, erecto crucis vexillo, animosius stare, orare pro suis impensius, interfectoremq́; suũ exspectare. Quatuor circiter horis virgineæ legiones vndiq́; ferè ceciderant, sola Vrsula tanquã in præsidio ad triarios redacta, cum paucis vicẽ suam Deum exorat. Ecce Iulius tanquã longa cæde satiatus, quem Vnni Giula appellabant, cæso in conspectu sponsæ Aetherio, qui pro Martyrij gratia omnem ferociam planè remisit, puellam procul exclamans, benè sperare iubet, eius venustæ maiestate commotus, suam fore sponsam pollicetur. At hæc neque profanum canem quenquam, neque dirum hostem castitatem suam, quam Iesu Christo vouerat, incestare posse respondet : conuitijs irritatus hostis, & ab ea vtiliter aspernatus, virgineum illius pectus sagitta transfigit. At illa cum vexillo crucis procidens, quod adhuc mortua pertinaciter retinebat, in Angelorũ amplexus animam efflauit. Sola ex 11. millibus, Cordula Virgo remãsit, quæ illa nocte metu correpta, sub nauis carina delituit, postero die prodiẽs, ne martyrium detrectaret, à feriente Tyranno letalem ictum exegit. Hæc inter diuas vna cum ceteris relata non est, quia cum reliquis eo die cæsa non fuerat, sed multò post tempore sacræ cuidã virgini in somnis apparuit, mandauitq́;, collegio Sacerdotum suo nomine nunciaret, postridie eius diei, quo vndecies mille Virg. festa fierent, sua solennia celebrarent. Sedente Anthero Pontif. Maximo, & imperante Maximino, quamuis hæc gesta fuisse Annales quidã referant, ratio tamen tẽporum nullo modo constare potest. Multo rectius sensère illi, qui cum diu post Constantinum Vnni Gothiq́; sæuierint, hæc imperante Martiano, & An. salutis 452. accidisse tradiderunt. Harum corpora Coloniæ in commune sacellum relata. Vnde cum Sacerdos quidã his deuotissimus, corp. vnius virginis impetrasset, quod in ædem suã religionis causa subinde transferret, dum matutina sacra fierent, illa Virgo resumto corpore spectante vniuerso collegio Sacerdotũ, magnã aram prætereundo recessit; Antistes mox tumulũ adiens, reconditã virginẽ non inuenit. Ad harũ aras innumera fideliũ vota nuncupantur, miracq́; tabellæ tẽpli valuis affixæ sunt. Quendã Germanum harum religioni addictũ, cum morbo admodũ laboraret, ex his vna dormientem adit, edocetq́; si vndecies mille Dominicæ orationem dixerit, totidem Virginum ope ac patrocinio in hora mortis non carebit; cuius exitus promissa probauit.*

Oratio Cyriaci Pontificis.

Cædes Virginum.

S. Vrsulæ martyriũ.

Et S. Cordulæ.

Tempus Martyrij.

Miracula Virginũ.

23. Test. Doctoris Hartmanni Schedel in Nurrenbergensi Chronico, floruit A. 1490. excerpo quædam: *Adiunctus eis fuit Pantulus Basileensis Episcopus, qui eas Romam vsque perduxit, postea cum Papa Cyriaco egressi de vrbe, ne Christiana religio nimis augeretur, Maximus & African. Gentiles Iulio cognato Hunnorum Principi scripserunt, vt cum Coloniam applicarent, illam multitudinem trucidarent, &c.*

Hartmannũ Schedel.

24. Test. Anonymi scriptoris Martyrologij, quod violam Sanctorum nominat, & Argentinæ prodijt An. 1487. recusum alibi An. 1499. ad 21. Octobris. Conformis in capitibus nostræ sententiæ delibo peregrinationem: *Inde ergò ad Angeli monitionem Romam tendentes, ad Vrbem Basileam applicuerunt, & ibidem relictis nauibus Romam pedestres venerunt : ad quarum aduentum Papa Cyriacus valde est gauisus, factus est autem earum socius indiuiduus. Passæ sunt autem An. 218.* Error in numerum medium irrepsit; ita restituendum, An. 238.

Viola Sanctorum.

25. Test

25. Test. Poëtæ cuiusdam, qui totam historiam carmine rythmico contexuit, quod in S. Cæsariæ Maiestatis Bibliotheca in M.S. codice vetere continetur: duplex id est, primum fusius, incipit: *Adspice cuncta videns*, sed alterum succinctius visum est apponere, cui præfixus titulus:

Recapitulatio eiusdem Passionis.

Virgo Deonoti fuit Vrsula filia Regis
Prudens, pulchra nimis, ardentius æmula legis,
Barbarus vxorem petit hanc: petit, atq; minatur.
Sed Pater inde dolet, notat illa, Deumq; precatur.
Vt dena mandat nymphæ quærantur vbiq;,
Sicque dari numerum millenum cuique, sibiq;,
Quo facto ludunt ratibus: tandem fugientes
Nunc Tile, nunc Coloniam, Romamq; petentes
Gens sacra dum redeunt, necat has, Christusq; coronat.
Vna latet, sed ei palmam lux altera donat.

10. Cardinalium. 26. Test. 10. Cardinalium: qui A. 1489. Sodalitatem Vrsulanam confirmarunt, & indulgentijs ornarunt: *Cupientes igitur, vt Capella seu altare B. Mariæ Virginis situm in Collegiata Ecclesia* vndecim mil. Virginum Coloniensi, *in qua vt accepimus, notabilis quædam confraternitas ad laudem Trinitatis, B. Mariæ, & vndecim mille Virginum inibi fore dignoscitur, &c. qui dictam capellam in Annunciatione B. Mariæ V. &* Vndecim mil. Virginum *deuotè visitauerint.*

Chronici Thuringiæ. 27. Test. Chronicon Thuringiæ: *Attila Flandriam & Galliam vastauit, & iuxta Coloniam S. Vrsulam Britanniæ Regis filiam trucidauit, cum vndecim millibus Virginum.*

CAPVT XXIII.

Testimonia 10. de Pantulo Protoëpiscopo Basileensi & peregrinatione Vrsulana.

1. TEst. titulus sepulcralis alibi sæpius productus.

2. Test. Historicorum & scriptorum laudatorum vel laudandorum, vt Gerlaci Abbatis Tuitiensis, S. Elisabethæ, B. Hermanni, Vincentij Belluacensis, Iacobi de Voragine, Petri Episcopi Equilini, S. Antonini, Mombritij, Bonfinij, Canisij, Raymundi Cardinalis Gurcensis, & aliorum: qui simul euentur peregrinationem Vrsulanam Romam vsque, cuius ferè Ducem eum faciunt.

Breuiarij Basileensis. 3. Test. Vetustioris Breuiarij Basileensis: *Temporibus Maximi, qui sub An. incarn. Domini 237. Romanum regebat imperium, V. Antistes Pantulus primus infula Basileensis Ecclesiæ à Christi fidelibus insignitur. Factum est autem, vt eodem tempore B. Vrsula Regis Britanniæ viri Christianissimi vnica filia, &c. Basileã applicuerunt, statimq; memoratus antistes Pantulus de aduentu earum nimio gaudio repletus, eas cum omni deuotione, & omni Cleri sui solenni processione suscepit, tandemque relictis ibidem nauibus, Romam vsque perduxit.*

Chronici. 4. Test. Chronici Basileensis, de quo infra. Democharis lib. 2. de sacrificio missæ, cap. 31. quem primo loco sic recenset: *Pantulus tempore vndecim millium Virginum*, & Claudij Roberti, qui addit, *de quo in historia vndecim millium Virginum memoratur.*

Martyrologij. 5. Test. Martyrologium Basileense An. 1584. editum: *12. Octobris S. Pantuli Episcopi Basileensis, Martyris, qui tempore Maximi Imperatoris, B. Vrsulam, adeoque sacrum illum vndecim millium Virginum chorum Romam, & in reditu Coloniam vsque comitatus est: vbi cum illis ab Hunnis interfectus martyrij palmam obtinuit.*

6. Ferrarij *in nono Catalogo SS. 21. Octobr.*

Cratepolij. 7. Test. Cratepolij. is in Sanctis Germaniæ breuiter eius vitam contexuit, & ait inter reliqua: *Accidit autem vt eodem tempore Vrsula virgo cum suo choro Virginum Romam proficisceretur, cumq; venisset Basileam, à Pantulo liberaliter sunt suscepta, & in fide confirmata. Has S. Pantulus postea Romam vsq; comitatus est &c.*

8. Test.

8. Gerardi Lustrij Rhenensis carmen de S. Pantulo.

Pantulus en fueram, qui primus Episcopus olim,
Rauracia pubis, quam Basilea tenet.
Fallaces mundi illecebras, fastumq́, superbum
Temnere, & ad Christum, qua via, perdocui.
Sed me virgineas acies & castra secutum,
Hunnorum rabies effera sustulerat.

Gerardi Lustrij.

9. Exstat sarcophagus eius lapideus Coloniæ; caput eiusdem ibidem religiosè colitur; quædam eius reliquiæ sunt Tuitium An.1156. translatæ, festo eiusdem ab Harberno Abbate instituto: nonnullæ A.1271, Trudonopolim deportatæ, vt ex catalogo loci patet: aliæ argenteæ capsæ An.1225. idibus Iulij, in collegiata SS. Apostolorum Ecclesia Coloniensi sunt insertæ à Waltero Episcopo; cuius exstat eius translationis autenticum documentum, adiectis indulgentijs. Sunt etiam aliquæ Basileam & cranij opinor pars delata, quæ 12. Octobris ibidem piè cum festo translationis olim colebantur: de quo ita Vrstisius. *Pantuli caput eo die Basileam relatum esse in antiquissimo templi Petrini anniuersariorum libro notatum inuenio.*

Cultus religiosus exhibitus.

Vrstisij. in epitome Basileensi c.61 Saussay.

10. Martyr. Gallic. *Coloniæ S. Pantuli Episcopi Basileensis & Martyris ibi cum S. Vrsula, & eius virginibus sodalibus trucidati.*

CAPVT XXIV.

Hæreticorum testimonia de Pantulo vel Vrsulana historia.

1. TEst. Beati Rhenani. A.1530. *Itaq́ Basileæ primũ fuisse Episcopum tradunt Pantulũ, eum, quem historia D. Vrsulæ narrat cum illa Virginum sodalitate Romam profectũ, & redeuntes Agrippinam vsque fuisse prosecutum, ibique cum illo puellarum examine, ab inimicis Christianæ religionis trucidatum. Verisimile est hunc Pantulum è Vesontione Basileam destinatum, vt nouæ Ecclesiæ præesset, mallem dicere Rauracensem Episcopum fuisse Pantulum, si modo eo tempore Romam profecta est Vrsula, quod illius historia indicat. Ostenduntur adhuc Basileæ gradus, quibus ad templum adscenderit, quod à D. Martino nunc cognominant. Post Pantulum Basileensis sedes multis seculis vacauit, vsque ad tempora Caroli M. aut circiter: nam Catalogus Episcoporum Basileensium primum recenset VValanum, qui tanto internallo sit Pantulum subsecutus.*

Beati Rhenani l.3. rerum Germ. f.278

2. Test. Henrici Pantaleonis Basileæ An.1565. typis vulgati.

3. Test. Ioannis Stumphij l.12. de Rauracis c.23.

4. Test. Sebastiani Munsteri l.3. cosmograph. c.94.

5. Christiani Vrstisij in epitome Basileensis historiæ. 1. in serie Episcoporum Rauracensium, & Basileensium. 2. in c.6. fol.55. Horum verba lib.1. c.32. recitaui: ex Vrstisio breuem peregrinationis narrationem repeto. *Huic puellarum cœtui Pantulum itineris comitem in vrbem vsque factum, ijsque cum Pontifice contra Cleri Romani voluntatem in Germaniam reductis, dum sancta isthuc societas per Rheni decursum patriam repeteret, Coloniæ ab Hunnis mactatum esse, Vrsulæ pectore telo transfixo.*

Henrici Pãtaleonis. Ioannis Stumphij. Sebastiani Munsteri. Christiani Vrstisij.

6. Test. Guilielmi Camdeni. *Oppidulum superiori seculo Sunnthealingthon dictum hodie Maidenhead, à cultu capitis Britannicæ Virginis, ex vndecim illis millibus, quæ dum Vrsula duce in patriam Româ redirent, iuxta Coloniam Germaniæ ab Attila illo Dei flagello martyrio affectæ fuerunt.*

Guilielmi Camdeni in Britannia fol. 211.

7. Theodori Thummij Tubingensis. *Vrsula filia Britannorum Principis vnica, cum nondum esset nubilis, & à quodam ad nuptias peteretur, factum id est hac tamen proposita conditione, vt ipse Pater & Tyrannus, cuius erat filius sponsus, decem virgines genere, forma, & ætate præstantes, sibi traderent, & tam sibi, quam singulis earum mille subscriberent: & comparatis ad numerum illarum vndecim millibus, inducias triennij sibi darent. Difficultate hac propositæ conditionis, animum eius à se auertere tendebat, sed morem gerit ei pater, & Tyrannus: omnia festinanter aguntur: Virgines de diuersis mundi partibus congregantur.*

Theodori Thummij in Historico Theologico de festis edito An. 1624.

gantur. Tandem naues soluunt, & iuxta propositum per mare triennio discurrunt, omni ludorum genere se exercentes, modo belli præludia inchoant, modo fugam simulant, ac nunquam non fingunt, refingunt, donec Vrsula ad fidem omnes conuertisset. Quodam die ad portum Galliæ, & inde Coloniam appulsæ sunt, nauibus Basileam adscendentes, Romam pedestres profectæ; hinc rursum Coloniam reuersæ ad vnum omnes ab Hunnis, qui vrbem obsederant, trucidatæ sunt.

CAPVT XXV.

Testimonia decem de 4. Virginibus, quæ circa Basileam in reditu decesserunt ex infirmitate, confirmant Vrsulanæ Sodalitatis peregrinationem.

Processus Iudicialis 70. testiũ.

1. TEst. Est processus iudicialis 70. iuratis testibus firmatus de earum sanctitate, miraculis, peregrinatione Romana cum S. Vrsula, de morte & eleuatione earundem. V. L. 10. in fine.

Historiæ editæ.

2. Test. Vitæ & historiæ earundem lectionibus breuiarij insertæ, quam habes lib. 3. c. 12.

Raymũdi Cardinalis.

3. Test. Raymundi Cardinalis Gurcensis in eleuationis instrumento. *Cum itaque in Parochiali Ecclesia villæ in Eichsel Constantiensis diœcesis prope Rheinfelden eiusque cæmiterio, quædam corpora sub vocabulis Cunegundis, VVibrandis, & Mechtundis: nec non in capella sita super montem S. Christianæ, corpus eiusdem Christianæ Virginis, quæ omnes de numero, seu societate S. Vrsulæ & vndecim mille Virginum fuisse, & esse reperiuntur, sepulta & recondita existant. Sancta Mater Ecclesia plures Martyres colit, qui tamen non gladio, sed zelo martyrij ducti diem clauserunt extremum: has siquidem Virgines sacram cohortem ab vrbe secutas, & amore martyrij allectas, cum intellexerant S. Vrsulam ex reuelatione diuina martyrium habituram cum sua societate non dubitamus. Attendendum insuper, quod dictam B. Vrsulam (vt sacra enarrat historia) plures virgines, viduæ, & aliæ vtriusque sexus personæ secutæ, quas Spiritus inspiratio, & reuelatio attraxerunt, inter quas fuisse legimus S. Cyriacum Pontificem summum Pantulum.*

Chronici Basileensis.

4. Test. Chronici Basileensis per Vrstisium emendati ad A. 1503. *A. 1503. Iulius 2. initio Pontificatus, cum Electores septemuiri Francofurti festo SS. Simonis & Iudæ comitia celebrarent, & ibidem legati Apostolici munere Raymundus tituli Mariæ nouæ Presbyter Cardinalis Gurcensis perfunctus esset, is Basileam circa Aprilem venit, vbi cum fida plurium narratione audisset, de SS. Cunegunda, Mechtunde & VVibrande in Eichsel Parochia comitatus Rheinfeldici sepultis, nec vnquam eleuatis: quæ maximis inclarescebant miraculis, eo Iacobum Marboldum, quo à libellis vtebatur, amandauit, qui certa fide comperit, claudis pedũ; cæcis oculorum, mutis linguæ vsum restitui, ægros & moribundos passim earum deprecatione integræ restitui sanitati, quarum personarum nomina & morborum genera breuitatis causa prætermitto: præsertim cum exprimantur in libello tunc typis vulgato. Cardinalis igitur hoc comperto, ipse descendit in sepulcra SS. Virginũ, manibus ipse suis ossa sustulit, & recentiori loco reposuit, oblatis liberaliter earũ natali die eo confluentibus expressis Bullis indulgentiarũ.*

Sebastiani Brant.

5. Test. Sebastiani Brant I. V. Doctoris, Argentinensis Vrbis Cancellarij An. 1500. is de de Christiana carmen ita cecinit.

Postea, quam meritis plena est tua vita probatis
Christiana ô Christi sponsa decora nimis,
Huc vel ab extremis socias comitata Britannis
Te Basilea rapit, nunc locus iste tenet.
Vrsula te portum Rheni subitura reliquit,
Martyrium petijt sancta Virago suum.
Hanc iaculo Gothi manus impia morte peremit,
Vulnere non tactum te pia fata vocant.

Præri-

Præripuit quia non morbus te Diua puella,
Martyr es ergo animo, dignaq; es aureola.
Indomitæ iugo pro te subiere iuuencæ,
Ad montis donec te iuga pertulerant.
Non locus alter erat tanta te Virgine dignus,
Quam locus hic heremi, quam loca lecta tibi.
Alta fuit sponso, coniunctaq; mens tibi Christo,
Alta igitur montis saxa sepulta tenes.

6. Test. Wolffgangi Bocklin SS. Theol. & I. V. Doctoris Commissarij Cardinalis Raymundi: circa An. 1504.

SERMO AD LAVDEM DEI, BEATÆ VRSVLÆ ET EIVS SOCIETATIS ILLVSTRISSIMÆ, *quæ fuit (vt credi potest) & elici ex eius legenda, vsque ad quadraginta duo millia: nam ibi Cyriacus Pontifex summus, duo Cardinales presbyteri, duo Diaconi, tres Subdiaconi, & Archidiaconus Ecclesiæ Romanæ: ibi ex Anglia Episcopi Guilielmus consobrinus Vrsulæ, Iacobus, Columbanus, Iuanus, Eleutherius, Lotharius, Cæsartensis Episcopus, Pantulus Basileensis, Maurisus, Clemens, & Marculus, cum multa familia religiosorum, & clericorum. Ibi Reges Aetherius primus, Virginis Vrsulæ sponsus; Oliuerius, Crophorus, Lucius, Clodoueus, Canutus, Pipinus de oriente, Adulphus, Auitus, Siranus, Rifridus, Bonifacius, & Laurentius cum suis vxoribus, prolibus, & familia magna. Venerunt pariter Constantinopolitana Regina, & Reginæ Suauorum Hibernorum, Normannorum, & multæ Ducissæ, Comitissæ, Baronissæ, cum prolibus, parentibus, & familia sub Maximino Imperatore & Cyriaco Pontificis Summi Vicario.*

Personæ Principes Sodalitatis enumerantur.

Viderunt eam filiæ Sion, & beatissimam prædicauerunt eam: Prouerb. 31. & *ibidem* multæ filiæ congregauerunt diuitias, tu autem supergressa es vniuersas. *Ex quibus verbis* Beatæ Vrsulæ, *& eius societatis sacratissimæ elicitur virginitas præclara, origo illustris eius, & gratiosa martyrij, & Doctorum aureola cum caritate magna. Ad intellectum autem Virginitatis ipsius sanctissimæ Vrsulæ quæritur, vtrum ex contractu matrimoniali per verba de futuro ipsius cum Aetherio Anglorum Regis primogenito amiserit Virginitatis aureolam, quod sic patet, quia vouentibus velle nubere, aut contrahere est damnabile* dist. 17. q. 1. c. vouentibus *quia contrahens per verba de præsenti cum aliqua persona se obligat ad actum contrarium Virginitati, vt dicitur* dist. 31. libri 4. sentent. *Pro responsione dico, quod beata Vrsula matrimonium per verba de futuro contraxit monitu Angeli, & diuina reuelatione, vt Maria Dei genitrix, cum conditione triplici honesta, & si vna desit, promissio nulla*, extra. de con. appo. c. de illis. *Nisi tamen quis recedit à conditione ibi.* c. per litteras & c. vlti. *Et hanc reuelationem impetrauit per humilem orationem præuiam, & deuotam cum multa lacrymarum abundantia, quia videbat patrem suum sanctum Dionethum siue Maurum valde anxium Britanniæ minoris Regem; & turbatum, quia quod responderet non habebat Angliæ Regi pagano petenti Vrsulam Christianam pro filio suo adhuc pagano, & promittenti multa si illam daret, & comminanti damna, si negaret. Et videbat se esse in potentia temporali minorem ad resistendum Regi feroci, & vicino. Nec audebat propter conscientiam dare filiam infideli. Illa inquam sacratissima Virgo responsum diuinum accepit, vt matrimonium contraheret per verba de futuro: si Christianus fieret ante matrimonium per verba de præsenti. Et si daret decem millia Virginum nobilium, & electarum erudiendarum ad Christi fidem; & quod non contraheret per verba de præsenti ante triennium: quas conditiones Rex Angliæ acceptauit. Reuelationem insuper habuit hæc sacratissima Virgo, quod nunquam matrimonium consummaret eius sponsus; sed quod ipsa cum eodem, & societate sibi adiuncta martyrij & palmam, & gloriam mereretur accipere in Agrippina Colonia: & sic propter diuinam reuelationē & proximi multiplicis ad gloriam martyrij exaltationem, consensit Vrsula sacra contrahere per verba de futuro. Matrimonium enim vt ostendit* Thom. 4. di. 39. *potest contrahi per procuratorem. Imò si non consensisset, nec humilis, aut bona fuisset, quia voluntatem suam in præceptis tenetur conformare se natura omnis creata cum voluntate diuina; Et humilitas dicit Thom. meretur magnam gloriam, si cum alijs virtutibus coniungatur*

An matrimonij futuri promissio tollat aureolam Virginitatis.

Diuino iussu promisit matrimonium.

Cōditiones eius.

Debuit consentire Deo iubente.

Nec ratũ Matrimonium collit aureolam.

Virginitas sola volũtate perdita, est recuperabilis.

Vi corrupta resistens non perdit virginitatem. Eminẽtia virginitatis.

Superat Angelos.

Docet & persuadet virginitatem sodalibus. Nulla ex eis corrupta fuit.

2a 2æ q.61.art.pe.in solut.tertij argum. *Et humilitas cum virginitate est admiranda,*
quia virginitas sancta, quod liceat respuit, vt plus placeat cui se deuonit. D. Aug. di.30.c.
scripsimus. *Potest tamen quis contrahere matrimonium per verba etiam de præsenti, & post*
talem contractum, & matrimonium non consummatum religionem intrare, & castitatem
vouere. extrau. de conuer. coniu. c.2. *Et sic cum Virginitas sit virtus mentis in voluntate*
existens, dicit Aug. 1. de ciu. Dei. c.16. *& ordinatur ad vacandum liberius Deo, & contem-*
plationi eius 2a 2æ q.152. & dis.33.q.3. *Et hæc Virginitas nõ potest amitti sine peccato, quã-*
do est per votum firmata, ibi. & 32.q.v. si Paulus. *Deus omnipotens virginitatem reinte-*
grare non potest; alioquin contradictoria essent simul vera. Et de hoc 2a 2æ q.152. *etiam*
quando actu, vel tactu, aut verbo, aut auditu sine actu sit resolutio seminis. Sed quando Vir-
ginitas perditur per solam voluntatem, recuperari potest per pœnitentiam, quia dicit Tho-
mas vbi supra, quo ad materiale non potest recuperari, sed bene quo ad suum formale, cum
sit cum ceteris virtutibus. Vi etiam corrupta, si faciat, quod in se est resistendo, & in ratione
non consentiendo, nec virginitatem perdit, quia est virtus mentis, dicit Scot. di.15. tertij
nec etiam aureolam, vt Thomas. distinct. 49. quarti. *Et tales Virgines sic nunquam cecĩ-*
disse in illo peccato, ad quod natura maxime prona est in iuuentute, dicit Scotus distinct. 1.
quæst. 1. quarti, *acquirunt magnam gloriam in futuro, & patria. Et virginitas præfertur*
viduis, & maritatis in Christi lege, vt ostendit Bonau. in 33. di. 4. *quia Christus centesi-*
mum fructum eis promittit de virginitate seruata; viduis verò quinquagesimum; mari-
tatis autem tricesimum Matth. 13. *Et sequantur agnum quocunque ierit, & per æternam*
vitam 32.q.5.c. tunc saluabitur. *Et prodest parentibus ad salutem animarum suarum, vt*
in eod. ca. dicitur, si earum proles in virginitate permaneant. Et cantabunt continuo in cœle-
sti patria canticum coram eorum sponso IESV *Christo, quod nullus alius poterit cantare. Et*
illud canticum gratiarum actionum signat gaudium de aureola virginitati debita vltra
auream claræ visionis, & fruitionis debitam bonis operibus in caritate factis, & ad Dei
laudem elicitis, de quibus infra. quam Virginitatem Christus in Euangelio non præ-
cepit; sed consuluit: verumtamen vnusquisque tenetur illam non contemnere; seu in-
fructuosam non reputare, alioquin Christum consulentem contemneret, vt ostendit
Scotus in 4. dis.3. *Sequitur ergo grauiter illos peccare, qui statum castitatis benè ob-*
seruatum contemnunt, cum tales acquirere possint per Virginitatem, aut viduitatis obser-
nantiam, maiorem in patria gloriam, quàm si essent patres, aut matres saluandorum
multorum. Imo etiam tales angelicè, & castè viuentes maius præmium acquirunt ex
virginitate, quam Angeli: quia Virginitas hæc in creatura humana procedit à virtute vo-
luntaria, sed in Angelis, cui cognata est virginitas, fit à natura. veruntamen periculum
sine sobrietate vt Aug. ad fratres Eremi. serm. 49. *& pariter ex carnalium societate, quia*
qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea, Eccles.13. *Et* qui coniungitur cum fornica-
rio, erit nequam, prouerb. 19. *vnde in psal. dicitur* cum Sancto sanctus eris, & cum
peruerso peruerteris. *Et* dis. 45.c. sed illud: difficilè est incorruptum permanere
frequentanti cum corrupto. *Et cum hoc illud* Sap. 8. *Est verum* scio, quia aliter
non potero esse continens, nisi Deus dederit mihi. Et hoc ipsum est sapientia scire,
cuius esset hoc donum. *Nec etiam virginitas saluat sine bonis operibus,* Gregorio dicen-
te, nec castitas magna est sine bono opere, nec opus bonum valet sine castitate, *vt*
patet in quinque virginibus fatuis à Christo sponso Virginum repulsis: melior enim
est virginalis sanctitas, quam pudicitia coniugalis: sed melior est humilis maritus,
quam Virgo superba, inquit Aug. super illo verbo, qui credit in me. de Verbis Domini
in Euangelio secundum Ioan. ser. 53. *Hæc autem sacratissima Virgo, Virginitatem ser-*
uanit; virginitatem seruare docuit vndecim millibus suis virginibus sibi datis tam à
patre, quam ab eius sponso, & virginibus postea sibi adiunctis in magno numero, quem nu-
merum copulari meruit Christo IESV *Virgini, sua humili oratione: imò vt legitur in eius sa-*
cra legenda, nulla potuit eidem coniungi pro numero vndecim millium Virginum, quæ fuerat
in paterna domo etiam secretè corrupta: quamuis in earũ societate fuerint concomitantes plu-
res Episcopi, Reges, Duces, Comites, Nobiles, Reginæ, Ducissæ, Comitissæ cum suis prolibus
& familia multa spe martyrij consequendi, quia reuelationem acceperat, ipsam cum sponso

& so-

& Societate martyrij palmam recepturam de Româ reuertendo in Coloniam, quæ reuelatio longè lateque fuit diuulgata. Virginitatem verò earum Christo IESV *placuisse ostendit frequens Virginis Matris in itinere visibilis apparitio, cum de Britannia minori Romam tenderent: & cum de Româ ad Coloniam reuerterentur, quæ Virgo* DEI GENITRIX *associata erat innumerabilibus Virginibus, & Angelis, concomitabantur eundo, & redeundo has sacras Virgines, & eorum comitatum ipse Ioannes Euangelista Virgo, & Sanctus Michaël cum cœlesti exercitu, & etiam lux cœlestis, & diuina, ita vt nox verteretur in diem, quando in pratis pernoctabant: imò & Angeli Dei in specie iuuenum eas antecedebant, exhortantes hospites & incolas, ad quos venire sciebant, ad reuerenter hunc sacrum cœtum Virginum suscipiendum: quæ omnia (cum similis similem diligat) earum Virginitatem illibatam & Deo placentem indicabant. Imò à Britannia vsque Romam, & de Roma vsque Coloniam nec ros, aut pluuia hoc sacrum collegium vllatenus madefecit, quamuis in circuitu plueret, & potius tunc cœlesti cibo, & apparitione Sanctorum plus nutriebantur, quam terreno. Imò earum peregrinatio in signis non minoris fuit efficacia, & minus mirabilis, quam filiorum Israël per desertum proficiscentium in terram promissionis. Et paruulæ, quæ portabantur aliquæ de vno mense, aliquæ de tribus, aliquæ de vno anno, aliquæ de duobus, aut tribus, à parentibus ob spem martyrij digitos sugendo, & Angelica visione nutriebantur, nec eas portantes fatigabantur. De cetero nulla per asperos montes, & vias difficiles erat lassata: eundo etiam, & redeundo nunc Vrsula sancta cum Pontificibus, nunc cum Regibus, nunc cum suis sacris Virginibus gratias Deo semper agens stabat, & processio deuota apparebat, & omnis illa sacra turma virorum, & virginum, & mulierum martyrium reuelatum desiderabat. Ex quibus sequitur Vrsulam Deo acceptissimam Virginitatem ex matrimonio per verba de futuro contracto non perdidisse; sed conseruasse: & meritò dignè ex hoc meruisse, plures coniungi Christo, & Virginitatem conseruasse, & alios ad martyrium perduxisse: quare benè dictum est;* Viderunt eam filiæ Sion, & beatissimam prædicauerunt eam: *vel illud,* multæ filiæ congregauerunt diuitias, tu autem supergressa es vniuersas: *saltem plures adducendo ad Christum Iesum.*

> Deiparæ Dux & comes itineris
>
> S. Ioannes Euangelista
>
> S Michael
>
> Metatores Angeli.
>
> Prodigia peregrinationis Israeliticæ renouata.
>
> Concludit Deo gratã fuisse promissionẽ Matrimonij ineundi.

Circa secundum, scilicet de eius origine, & parentela notandũ, quod Christus Iesus, vt notat Panorm. in c. venerabil. extra de præben. *paucos nobiles elegit, scilicet Paulũ, & Bartholomæum, ipso Paulo dicente.* Non multos nobiles secundum carnem elegit, *etiam secũdum Augustinum* paucos sapientes. *Ne autem rusticitati, & simplicitati adscribatur fides Christiana, paucos sapientes etiam elegit, Paulum scilicet, & Nicodemum in discipulos à principio: ideò indifferenter ad regimen Ecclesiæ omnes sunt vocandi, etiamsi non sint nobiles, dum tamen sint sufficientis scientiæ, & vitæ honestæ: tamen Ecclesia nobiles honorat, sicut & literatos in collatione beneficiorum.* extra ibi. c. de multa. *Veruntamen persona ex nobilibus parentibus genita, si Deum non timeant, quemadmodum hodiernis temporibus est notũ, nobilitas in eis deficit, & sunt ignobiles, Deo dicente ad Samuëlem* 1. Reg. 2. qui me contẽnunt, erunt ignobiles, *quia sola nobilitas est, quæ animam virtutibus, & moribus ornat:* & Hieron. epistola ad Celantiam. Sola apud Deum libertas est, nõ seruire peccatis: summa apud Deum nobilitas, clarũ esse virtutibus. *Ideò ipsa nobilitas virtutũ præponenda est nobilitati generis. Vbi tamen hæc duo concurrunt vincula, scilicet nobilitas virtutum, & generis; talis est magis honorandus, quia duplici decore fulget, parentum scilicet, & proprio: licet sit magis commendandus is, qui ex pauperibus parentibus ortus virtutibus se dedicauit, cum nobilis habuerit exemplar & occasionem maximam, vt esset virtuosus, sed ex pauperibus natus virtute solius Dei mirabilis, vt etiam notat idem* Panor. in eodem c. allc. *Hæc autem illustrissima Vrsula in omni virtutum genere, & specie ornata, patrem habuit Dionethum seu Maurum, quia vtroque nomine nominabatur, minoris Britanniæ Regem, religiosum in omnibus ceremonijs Catholicæ professionis Christianæ, qui sic principari nouerat super homines, vt non obliuisceretur qualem Creatori suo subiectionem deberet, & sub Christo militans irreprehensibiliter, & iustissimè alijs imperans vxorem sibi competentem & virtutibus, & parentibus illustrem elegit in Dei timore velut iunior Tobias, vt inde ad Dei honorem ex ea prolem susciperet, qui longo tempore prole caruerunt, sed quotidianis beneficiorum obsequijs ingique orationum instantia obtinuerunt à Domino hanc prolem felicissimam, quam educantes secundum*

> De origine S. Vrsulæ.
>
> Pauci electi nobiles.
>
> Quæ verè nobilitas.
>
> Pater S. Vrsulæ Rex.

 legem

legem Domini eam docebant verbo, & exemplo incedere in Dei amore, quam in baptismate Vrsulam nominari decreuerunt. Et tandem post reuelationem Vrsulæ factam de martyrio cum sua societate percipiendam, quam credidit ipse fide plenus pater esse verissimam, cum Deus sit veritas per essentiam, quæ nec fallere, nec falli possit, qui eam reuelauerat, martyrij amore allectus ipse Deo notus re, & nomine pater Vrsulæ, filiam est subsecutus cum alia sua filia sancta Euodia, & cum eis martyrium meruit, & iuxta filiam Vrsulam sepeliri. Ergo sicut matrimonium contraxit Vrsula, sacra Christi reuelatione, vt Dei genitrix pia, & pariter ex nobili, & regali progenie orta est, atque bonis operibus, ac orationum instantia impetrate: modo quanto aliquis est meliori similior (dicit Philosophus 3. topico.) tanto ille melior. Igitur bene dictum est, viderunt eam filiæ Sion, & beatissimam prædicauerunt eã.

Dionethus & ipse Martyr.

Tertio in loco sanctissimam Vrsulam tribus aureolis dico esse coronatam in Dei regno; sicut clarè patet ex eius sacra historia: Tria enim sunt opera priuilegiata, quibus debetur aureola vltra auream gloriæ coronam, quæ consistit principaliter in Dei clara visione, perfecta dilectione, & fruitione, & secura tentione, & laude Dei continua. Hæc autem Dei visio, & fruitio datur beato secundum proportionem gratiæ, & caritatis, quam quis habet in via secundũ Thomam in 4. di. 49. & etiam secundum opera bona in caritate elicita in eodem 4. di. 22. Dicit Scotus: aureola autem datur pro opere priuilegiato, quando quis excellentem habet victoriam de carne, diabolo, & mundo, quibus aureolis coronatur Ioannes Baptista, & Doctor gentium Paulus, & etiam Ioannes Baptista speciali gaudio gaudet, sicut innocentes, quia nunquam fuit per peccatum proprium Deo inimicus, ex quo nunquam mortaliter peccauit. Quas gratias, & prærogatiuas cum etiam potestate iudiciaria assessionis in Dei iudicio credo esse in Virgine Vrsula. Fuit etiam à cunabilis in Christi lege diligentissimè erudita verbo, & exemplo sanctorum parentum, & reuelationes diuinas in iuuentute incepit habere. Omnia temporalia voluntate propter Christum dimisit, & etiam cum de Roma reuerteretur, credens firmiter in Colonia subire cum suis optatum martyrium, pauperibus sua distribuit, & eam sequentibus eadem facere persuasit, quæ omnia libenter adimplerunt.

S. Vrsula tribus aureolis decorata.

Vbi est eadem ratio, & idem ius esse debet. ff. ad legem aquiliam. l. illud. & de similibus simile est iudicium, extra. de rescrip. c. inter ceteros. Sunt autem tres aureolæ, vna Doctorum, alia Virginum, vltima Martyrum. Prima datur, quia non solum diabolum eiecit à conscientia propria, sed etiam ab aliena. Et sic habet talis perfectam de diabolo victoriam per arma, non carnalia, sed spiritualia 2. Corinth. 10. & quia legitimè contra eundem certat, talis pugnans perseuerando, ideò coronari meretur. 2. Timoth. 2. non coronabitur, nisi qui legitimè perseuerauerit. hæc in Thom. in 4. dis. 49. a. 3. q. 3. Sed sanctissima Vrsula Virgines electas vsque ad decem millia per promissionem patris sui sponsi etiam Virginis, & sibi missas adhuc paganas ad Christum conuertit, & etiam ipsas cum suis mille Virginibus à patre datis ad virginitatem seruandam, & ad voluntariè suscipiẽdum martyrium animauit: pariter associatas post recessum de Britannia minori, imò eius merito illa sacra Societas vndecim millium Virginum adhuc in Britannia existentium meruit angelica visitatione etiam visibili, crebro visitari. Et cum Sathanas legitimas nuptias, & opera carnis delectabilia imitanda persuaderet, sancta Vrsulæ salutari doctrina, atque Angelorum, & Sanctorum præsidio, & custodia maligni tentamenta à cordibus suis repellebant cum diligentia. Ergo Doctorum meruit aureolam pariter, & Virginum, vt est iam ostensum: patet, quia à iuuentute vsque ad mortem carnalem tentationem sic euicit, vt Virgo perseueraret, imò & alios perseuerare doceret, sicut & fecerunt. De qua aureola Virginum loquitur idem Tho. e. di. q. 1. a. 3. & Bona. in 10. di. 33. Tertiam aureolam, optatam, quæ Martyribus debetur, non solum pro se, sed etiam multis sua oratione humili, & caritate feruida promeruit: optatam dico secundũ Tho. in 4. q. 3. a. 3. in martyrio fit plena absolutio pœnæ, & culpæ ex virtute passionis Christi, & martyrium est actus maximæ perfectionis, dicitur 2a 2æ q 124. Erant etiam in eius Societate vltra quadraginta duo millia. Hæc autem cupiens dissolui, & esse cum Christo, cũ magna sibi promitteret victor totius Europæ Rex Gothorum scilicet, qui illam in coniugem acciperet. Illa velut tenebrarũ principem abhorrens, & refutans, ictu sagittæ vsque ad eius cor penetrantis immaculatum reddidit Domino IESV Christo Virginum sponso spiritum, post quasi omnes suas sodales, circa locum, in quo eius sponsus pro Christo fuerat martyrizatus. Et vt testatur eius sacra historia, Angelus Michaël cum exercitu, & Ioannes Euangelista comites

Magistra fuit aliorũ.

Et Virginitatis.

Prærogatiua aureolæ Martyrij.

Maximimus.

mites istius sacræ Societatis, nec non Sancti de omni ordine cælesti confestim descenderunt, atque hanc sacram societatem ad cælos cum iubilo deduxerunt. Martyrium etiam est in præcepto secundum præparationem animi, 2a 2æ q.124.& dis.49.q.5.a.3.q.2. lib.4.q.10. *secundum* Thom. *& potest sufferri sine caritate, dicit idem, sed non sine magna caritate, quando promte & delectabiliter sustinet. Veruntamen ait* Tho.d.c. *vna aureola est perfectior, fortior, & nobilior alia. Sed cum Deus non ea quæ offeruntur, sed voluntatem offerentium respiciat, &* pro facto voluntas reputatur, cum deest facultas. *Et in seruis Christi si affectus martyrij ad effectum non deducitur, ipsa voluntas coronatur. Vtrum aliæ sacræ Virgines, quæ sunt adiunctæ spe, & desiderio martyrij post reuelationem diuinam pluries Vrsulæ factam de eius, & suæ societatis martyrio fuerint, quamuis & ipse Papa Cyriacus, & alij Prælati specialem reuelationem habuerunt diuinam, & aliqui Reges: quia in hac sacra societate erant vndecim Episcopi, & tredecim Reges, Reginæ multæ, Ducissæ, Comitissæ, & nobiles cum prolibus, & parentibus multis vno animo cum sua familia Martyriũ desiderantes, vtrum inquam morte præuentæ sic beatæ Virgines, & sanctæ Christiana, Cunegundis, VVibrandis, & Mechtundis, quæ in Romã cum hac sacra societate cum alijs per quatuor dies in locis sacris Martyrium suum desideratum Sanctis, quorum corpora ibi requiescunt deuotè recommendauerunt. Et tamen circa Basileam de Romã reuertentes in pace Christo earũ sponso Spiritum reddiderunt, ad quarum honorem quia ibidem fuerunt post mortem miraculosè deductæ; fabricatæ sunt duæ capellæ, vna ad honorem Sanctæ Christianæ, distans à dicta Ciuitate Basileensi per dimidium milliare: altera ad honorem prædictarum trium, distans per duo milliaria. Et visiones Virginis gloriosæ, Ioannis Euangelistæ, & Sanctorum Angelorum, sicut & aliæ viderunt, non sine magna admiratione, & deuotione. An igitur tales sint colendæ vt Virgines, & Martyres, cum fuerint de hac sacra societate. Aliqui Doctores dicunt vt* Thom.& Bona. *ad aureolam habendam martyrij esse necessarium pati actualiter mortem pro Christo, vel quod mors naturalis acceleretur per præcedentes passiones, non tamen requiritur ad palmam martyrij consequendam actualis mors, sed sufficit præcedens voluntas imperata à ratione recta. Inde de sanctissimis Martino Turonen. Episcopo, nec non & Hilario Pictauen: & Francisco canit Ecclesia,* O felix anima, quam si gladius persecutoris non abstulit, palmam tamen martyrij non amisit. *Veruntamen ipsa Ecclesia, quæ nunquam errauit, nec errabit in his, quæ pertinent ad veritatem fidei, & virtutum, celebrat multorum solennitates sub nomine Martyrum, qui tamen in pace quieuerunt: vt de Martino, Siluerio, Pontiano, Marcello, & summis Pontificibus: imò Romana Ecclesia de prænominato Martino facit de vno martyre, & aliquæ aliæ de eodem faciunt de vno confessore propter diuersos respectus: dico ergo respondendo, quod ad martyrium (vt ait maximus Theologorum Doctor & Parisien. regens* Magister Martinus Magistri in tractatu, quem composuit super libros Ethicorum) non exigitur vniuersaliter tolerantia actualis mortis, licet exigatur actualis cõtemtus mortis sc. à ratione imperatus. *Et constat illas fuisse de hac sacra Societate summo desiderio martyrium desiderante, & pro hoc eam longam viam cũ alijs sacris Virginibus per difficilia itinera ambulasse. Et Ecclesia illam sacram Societatem canonizauit pro martyribus, quare credo cũ correctione, Christi fideles illas, posse venerari pro Martyribus. Hoc enim anno 1504. de his compertum est in vigilia corporis Christi, ad dictas tres Virgines post votum in Villagio de Eifel quædam mulier, quæ fuerat cæca per 15 annos in vno oculo, earum merito lumen recuperauit plenissimè. Et Sabbato infra octauam eiusdem Sacramenti, vt de alijs taceam, contracta mulier, quæ duobus annis cum dimidio super lectum iacuerat, venit sana ad eundem locum post votum eisdem Virginibus factũ. Pariter & loquens iuuenis, qui magno tonitruo propè eum cadente fuerat 14 annos mutus in eadem octaua. Nam his sacris Virginibus in lecto mortis decubantibus, atque zelo martyrij magno languentibus, hospiti interroganti, quo in loco vellent sepeliri, responderunt,* super plaustrum corpora nostra ponite; & vaccæ trahant sine ductore homine, quæ nunquam currum aut iugum duxerunt, & ibi nos sepelite, quo in loco steterint, *quod & factum est. Veruntamen nullum martyrium, nullæq; virtutes, nulla etiam bona opera quantumcunque magna, vt ostenditur* 1. Corinth.13. & de pe.di.3.c.si quis *quo ad martyrium valent sine caritate: quã quanto quis maiorem habet, dicit* Bona.in 3.di.27. *tãto ille est perfectus, & non plus. & idẽ: & quanto quis maiorem caritatem habet, tanto plus diligit proximũ, & eius salutem. de qua*

Disputat an 4. Virgines quæ ante Martyriũ decesserũt circa Basileam, sint Martyres.

S. Tho. & Bonauét. exigũt pro Martyrio mortem actualem.

Sententia Henrici Parisiẽsis.

Cõcludit posse coli vt Martyres.

Narrat miracula earum.

Mortem.

Sepulturam.

Martyriũ exigit caritatem.

proximi dilectione ait Aug. 10. de Ciuit. Dei c. 4. *qui nos diligunt, ad Dei amorem nos incitant, & quos diligimus, ad amorem Dei excitamus. Hæc dixerim, quia cœlestis patria non minuit caritatem, sed auget: & illæ incitauerunt plures de suis ad martyrium, & etiam de extraneis. Insuper quanto quis maiorem caritatem habet, tanto plus sibi displicet offensa diuina: vnde David hac de causa dicebat* psal. 118. Defectio tenuit me pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam. *Et beatus Petrus* 2. Petri 2. *de Loth iusto in Sodomis manente inter peccatores dicebat, quod eum iniquis operibus quotidie cruciabant per compassionem in parte inferiori ex eo, quod videbat illos perpetuam damnationem incurrere, & in parte superiori de diuina offensa, quæ est quædam vituperatio, & inhonoratio diuina. Nam vera iustitia compassionem habet, sed falsa indignationem,* di. 45. c. vera. *Et quanto quis maiorem caritatem habet, tanto desiderat esse cum Christo, secundum* Sco. di. 34. tertij. *in caritate existens desiderat esse cum amato. Hæc autem Vrsula, & eius societas sacra erant in caritate magna: ideo desiderabant per palmam martyrij esse cum Christo, & etiam plures adduxerunt ad hoc diuinum desiderium tam verbo quam exemplo: quia primo fuerunt solum vndecim millia: modo, quanto quis maiorem caritatem habet in patria, tanto est magis in gloria eleuatus, & tanto nos poterit iuuare in omni necessitate. Et si vna persona, tanto magis 42 millia, si corde perfecto hanc sacram societatem requiramus: & ad hanc Deiformem intentionem, vt cum illis valeamus Iesum earum sponsum clarè videre, visum perfectè diligere, & dilectum æternaliter laudare. amen: quod concedat ipse benedictus Mariæ filius: Amen.*

Petri à Leidis.

7. Test. Petri à Leidis Carthusiani libris editis celebris, is paulo post eleuationem visit S. Christianæ templum, de qua & alijs ita in M.S. Codice scribit. *Deuenimus ad locum, in quo S. Christiana Virgo (quæ ægra recesserat à societate vndecim millium Virginum) obierat: ad quam cum rustici diuersarum villarum venissent, facta est magna contentio, quæ Ecclesia sanctum corpus reciperet: tandem nutu diuino in hoc concordarunt, vt boues currui iungerentur superposito sacro Virginis corpore, & quo duceretur diuina clementia, illic requiesceret. Boues igitur dimissi sine Rectore, currum cum Sancto corpore super altissimum montem traxerunt, vbi iam ædificata est Ecclesia, quæ ab omnibus circa Basileam longè latéq; conspicitur, vocaturq; Ecclesia ad S. Christianam. Ab illa Ecclesia versus Austrum est alius mons, & supra montem Ecclesia, in qua tres aliæ Virgines de eadem societate requiescunt, quæ vocantur Cunegundis, Mechtundis, & VVibrandis, ad quas visitandas Raimundus Legatus Apostolicus cũ peruenisset anno D. 1504. inuenit eas in choro ad Aquilonem, in loco eminentiore tumulatas; istæ quippe nobiles Virgines infirmatæ à Societate vndecim millium Virginum se separantes, ad domum cuiusdam rustici peruenerunt, qui cum dixisset, se nobiles Virgines non posse reuerenter tractare, responderunt, noli timere bone hospes, nos non diu hic morabimur. Cum ergo defunctæ essent, rustici fecerunt circa eas, sicut fecerunt circa S. Christianam, ponentes enim eas pariter super quadrigam, & boues iungentes, directionem diuinæ prouidentiæ commiserunt, qui statim montem adscenderunt, & in loco, vbi nunc est Ecclesia, stantes quieuerunt.*

Molani.

8. Test. Molani 16. Iunij in additionibus ad Vsuardum. *In Eichsel Constantiensis diœcesis eleuatio SS. Virginum Cunegundis, Mechtundis & VVibrandis. Cunegundis, Mechtundis, VVibrandis & Christiana translatæ sunt & eleuatæ A. 1504. iam antea canonizatæ. Processus eleuationis exstat excusus circa eundem annum.* Qui satis docet eas Vrsulanas Virgines exstitisse.

Ferrarij.

9. Ferrarij, qui ibidem translationis earum meminit, & Galesinum pro ijs citat, die verò 28. Augusti iterum eas collocat: additque *haberi de societate S. Vrsulæ & Martyres:* ex probabili Parisiensis sententia.

Vrstisij. In Epitome Basileensis hist. c. 6.

10. Vrstisij Hæretici Basileensis, ex traditione populi cum de S. Vrsulæ peregrinatione & reditu egisset, ait. *Ferunt denique de grege isto multas itineris difficultate absumtas esse, è quibus Virgines tres, Cunegundam, VVibrandem atque Mechtundem, Eichseliæ comitatus Rheinfeldici pago tumulatas apud Rauracos, obijsse volunt, Christianam Basileæ, atque Aureliam Argentorati.*

CA-

CAPVT XXVI.

Testimonia 17. ab An. 1500. ad 1550.

1. TEst. Michaëlis Ritij. A. 1500. *Sunt qui tradant Vrsulam Regis Britanniæ filiam, cũ Virginum vndecim millibus, dum secundo Rheno veheretur, in Attilæ milites incidisse, cum forte Agrippinam vrbem, quæ Colonia nunc dicitur, obsiderent, ab eisq́; trucidatas omnes, adeoque relatas in cœlum*, is in tempore discedit à nobis; Romanam autem peregrinationem descensu Rheni satis insinuat.

Michaëlis Ritij. lib. 1. hist. Hungariæ.

2. Test. M. Antonij Sabellici A. 1500. *Est & Vrsula Anglicæ gentis Virgo cum vndecim millibus Virginum Coloniæ martyrium passa, dum Hunnus Germaniam populatur.*

Antonij Sabellici Enneadis 8 lib. 2. initio.

3. Test. Claudij à Rota. Sequitur Iacobum à Voragine & Mombritium, quos vide, ne sit opus eadem regerere.

Claudij à Rota.

4. Test. Alberti Crantzij Doctoris Theologiæ, & Hamburgensis Decani, floruit. An. 1500. *Nemo miretur eodem ferè seculo, aut non multum distante, Christianam puellam D. Vrsulam virgineum agmen Christo sponso militaturum contrahere, cumq́ue eo mare transire sit ausa, ex Britannia, per Rhenum adscendere; & ex Basilea pedestri itinere Romam petere; cumq́ue inde remearet per Rhenum in patriam reditura, in ipso descensu ad mœnia Coloniæ Agrippinæ obsidentes Hunnos reperit; à quibus tûc agmen Christianarũ Virginum in Christi contumeliam trucidatum est, prouidente castitatis amatore Virginum sponso Christo Domino, vt mallet ipsas hostias mactare, quam contaminare tantum agmen sacratarum Virginum: quanquam virorum agmen, (quod illi defuisse putandum non est) vim illam prohibuisset, sed decretum erat omnibus, idque à Christo approbatum, vt in gloriam eius sanguinem profundentes stolas suas, primum rubrifacerent in suo, deinde albarent in agni cruore.*

Alberti Crantzij lib. 1. Vvandalia. c. 22.

5. Test. Ex Achæis Machabæiticis. Locus is conditorium est non solum multorum corporum; sed & Vrsulani sanguinis, à quo nomen reiecto veteri Greesbergensi nuncupatione mutuari cœpit, vt vicus sanguinis diceretur: continet verò accuratam peregrinationis Vrsulanæ, reditus, martyrij & sepulturæ narrationem: ex loci traditione & literis An. 1228. à Ioanne Mithilenæo legato Apostolico confectis contextam: quæ literæ An. 1504. repertæ sunt cum mensa principis altaris tolleretur: eam quia prolixior est, omitto.

Ex Achæis Machabæiticis.

6. Test. Raymundi Cardinalis Gurcensis An. 1504. *Attendendum insuper, quod dictam B. Vrsulam plures Virgines, Viduæ, & aliæ vtriusque sexus personæ secutæ, quas Spiritus S. inspiratio, & reuelatio attraxerunt: inter quas fuisse legimus S. Cyriacum Pontificem summum, & duos Cardinales, duos Diaconos, tres Subdiaconos, & Archidiaconum Ecclesiæ Romanæ, quinque Episcopos de Anglia, SS. VVilhelmum, Iacobum, Columbanum, Iuanum, Eleutherium, Lotharium, & Cæsarium, Meldensem Episcopum; SS. Maurisium, Clementem, Pantulum, & Marculum. Reges Aetherium, Oliuerium, Crophorum, Lucium, Clodoueum, Canutum, Pipinum de Oriente, Adulphum, Auitum, Siranum regem inclytum Danorum, Rifridum, Bonifacium paganum cum filia ab Angelo monita, Regem Laurentium paganum cum suis subditis, ac Reginis & alijs de Hibernia, Normannorum, Sueuorum, & alijs cum multis Ducissis.*

Raymundi Cardinalis.

7. Test. Hieronymi de Villauitis vulgo Rebdorff Canonici Regularis, floruit An. 1504.

Vrsula primiceria earum, per Regem Britanniæ erat progenita, & à cunabulis in fide Christi erudita, sponsum terrenum habere voluit; sed tamen à potentis cuiusdam Principis filio interpellata fuit, illa autẽ nuptijs aliter consentire noluit, nisi sponsus eius Baptismũ assumeret, vndecimq́; millia virgines sibi cõiungeret, cũ quibus post triennem triumphũ palmã immarcessibilẽ acciperet. Eia quis nõ gauderet, dum tãtas virgines ex duobus collectas regnis videret? virgineis moribus nauigio Basileã applicuerunt; cũ quibus Pontifex eiusdẽ sedis, & deuoti alij Romã vsq; deuenerunt. Vbi & regina Siciliæ, cũ alijs suis liberis se eis adiunxit, & cũ eis Christo placere studuit. Post longã peregrinationem Coloniã iterũ applicuerũt, & ibi Attilã

Hieronymi Villauitus 21. Oct. in orat. ad SS. quem vocat panem quotidianum.

impium

impium Regem Hunnorum ciuitatem obsidentem inuenerunt. Hic propter fidem Christi puorum earum sanguinem effudit, & Vrsulam ob nimiæ pulcritudinis speciem sponsam habere voluit: renuentem autem sagitta occidit, & cum sodalibus suis ad cœlestia regna permouit.

VVilhelmi Caxtoni. Vsser. c. 15. f. 635.

8. Test. Legendæ aureæ Anglicanæ Londini A. 1510. vulgatæ, Vsserius Wilhelmum Caxtonum auctorem facit; conuenit cum Coloniensi traditione: auctor narrat Coloniæ se accepisse cum XI. millium Virginibus 15. millia virorum occubuisse, vt martyrum numerus fuerit 26000.

Clictouei. In elucidarij Eccl. l. 4. in prosa XI. millium Virginum.

9. Test. Iudoci Clictouei Neoportuensis Doctoris A. 1515.

Prosam B. Hermanni, quæ incipit *Virginalis turma sexus* ita explicat. *Narrantur in ea sanctissimæ Virginis Vrsulæ, & vndecim millium comitũ eius Virginum preconia, ac seruādæ virginitatis studio peregrinationes per maria, ac terras, diuersaq; loca, demũ felix earũ consummatio per martyrium, quæ omnia ex historia vitæ & agonis earũ, quæ vulgo habetur, requirēda sunt. Ipse Conanus S. Vrsulæ sponsus trāsmittit suæ sponsæ vndena millia Virginũ, quas expetierat, loco dotis coniugalis, vt aut difficultate implendi, quod petijt ipsa, Conanus resiliret à proposito expetendi eam in thori sociam, aut ipsa virgines illas ad se missas, domino etiam consecraret, & ad propositum consimile virginitatis induceret: quod quidem secundũ Deo disponente & adiuuante completum est. Basilea vrbs in Germania Heluetijs finitima, & celebratissima, ad hāc vrbem antequam Romam accederent, nauigio applicuerunt sacræ virgines, relictisq; nauibus eo in portu vrbem Romanam pedestres adierunt. O felix Colonia: prius Agrippina dicta est, ea vrbs in Germania inferiore celeberrima; potissimum ob insigne literarum gymnasium illic florens, cui accedit tot ac tantarum Virginum patrocinium & tutela, vna cum trium Regum nobili mausoleo.*

Francisci Irenici.

10. Test. Francisci Irenici cum Leonis decimi priuilegio prodijt A. 1518.

Vrbs hæc (Colonia) *nomen beatæ sibi adsciuit, quia reliquijs nulla profectò ciuitas sanctior est: hic enim S. Gereon sub Maximiano & Diocletiano martyr euadens coruscat; hic D. Vrsula cum virginibus occisa quiescit iuxta Rhenum.*

Bernardi VVittij in M.S. Chronico p. 113.

11. Test. Bernardi Wittij Lippiensis Cœnobitæ Leisbornensis vixit An. 1520.

Dum autem Agrippinam obsidione cinxit, factum est vna dierum vndecim millium Virginum turbam, quæ iam antea à Britannis & Anglicis peregrinatura Romam aduenerat, eiusdem ciuitatis mœnibus appropinquare, nihil sibi male accidere suspicantibus, quas ex obsidione armato cum milite tyrannus obruens, sine misericordia extinxit. Vnde sequenti die, quasi diuinitus territus, quasi irruente in se insuperabili exercitu, soluta obsidione salutem fuga quæsiuit, sicq; vrbs sancta, Virginum sanctarum patrocinio continuè est liberata. Ceterum Martinus in Chronico suo has virgines martyrizatas refert An. 236. Pontificante Pontiano Romæ. Non tamen ob præfata cuiquam in dubium venire debet, quin passio SS. Virginum facta verissimè sit; quod quidem aperta locorum vestigia, & SS. corpora in hodiernum diem protestantur præsentia. Quod etiamsi historia iam dudum vulgata in annis, à quibusdam vsquequaque vera esse negetur, gesta tamen rei veritas nullo dubitationis scrupulo inficitur.

Hectoris Boethij.

12. Hectoris Boethij Scoti An. 1525. In loci martyrij controuersia sic is contra Galfredum definit. *Enimuerò aduerso statu cum in Armoricam tenderent, in Rheni ostia non sine vitæ discrimine omnes, qui in classe erant, sunt compulsi &c. & ab Hunnis apud Coloniam Agrippinam pudicitiam tueri conatæ felices Christi sponsæ ad vnam omnes sunt interfectæ.*

Ioannis Maldonati in vrbis SS. collectis ad vsum Breuiarij Burgensis.

13. Ioannis Maldonati Hispani A. 1528. Vrsulanam ex eo nauigationem, peregrinationem, & martyrium excerpo. *Itaque fabricatis nauibus, rebusq; necessarijs instructis, vndecim millia Virginum nō per Britanniam solũ, & Scotiam: sed per omnem fere Europā conquisitarum mare conscendũt: cum magno vtriusque regni procerũ & Episcoporũ comitatu. Cum igitur propositum suum Vrsula piæ classi satis explicasset, & Virgines in fide Christiana satis præstruxisset, iam naumachiæ simulacra, ludos iam classicos edendo, quo socerum falleret, Galliæ tandem ora peracto triennio applicuit, & terrestri itinere Coloniam venit. Inde Romam pertendens, diutius ibi commorata, reditum ad martyrium ab Angelo sibi Coloniæ prænunciatum maturauit. Iam Cyriacus summa se Pon-*

se Pontificatu abdicauerat, quo Virgines comitaretur: iam alij non incelebres antistites, Regina etiam Siciliæ cum quatuor filiabus: sponsus item Vrsulæ, qui cum sororibus eò venerat se se itineri accinxerant: Cum Imperatores Romani anxij nimiumq́; soliciti, quod tanti fierent concursus hominum ad virgines, tantumque nomen Christianum augeretur, Iulianum Ducem Hunnorum per literas instigarunt: vt in eas impetum facerent. Qui explorato Virginum itinere, Coloniam iam iam irrumpentes circumacto exercitu omnes trucidauit.

14. Test. Ioannis Maioris, vixit A.1530. de loco lanienæ. *Vrsula & vndecim millia Virginum impetu venti per Rhenum iactata, ad Coloniam deueniunt, cum quibus Gouanus terræ Rex & Elga eius frater cum suis clientibus rem habere volebant; quibus pro virili Virgines resistebant, propterea à Tyrannis occisæ sunt.*

Ioannis Maioris lib. 1. hist. Scot. c. 6.

15. Test. Nicolai Olahi Archiepiscopi Strigoniensis Primatis & Cancellarij regni Hungariæ An.1540. scripsit is historiam Attilæ, in quam, secutus Hungariæ Chronicon peruetustũ, refert hoc martyriũ: postrema delibo. *Quæ accepta hac nobili societate, atque comparatis vndecim magnis nauibus, alijsque in peregrinationis vsum necessarijs, ex Britannia ad ostia Rheni, vbi nunc Hollandiæ pars est, applicuit. Vnde aduerso flumine Coloniam cum magno ciuium applausu & lætitia, Coloniâ Basileam peruenit: ibi relictis nauibus cum alijs impedimentis, pedestri itinere Romam proficiscitur. Quæ tandem Sanctorum reliquijs & sacris locis omnibus, vt eius erat votum perlustratis, Basileam reuertitur, Cyriaco Papa eam summo honore semper prosequente. Conscensa igitur ad Basileam naui, secundo Rheni flumine Coloniam deuehitur. Quæ egressa in continentem, nihilq́; hostile, sed omnia, vt antea tuta esse arbitrata, vbi vrbi appropinquare cœpit, mox ab Hunnis vndique inuaditur, atque cum omni societatis suæ turma crudelissimè trucidatur. Ita sanctissima Virgo suo & Aetherij sponsi (qui accepto Vrsulæ reditu cũ matre & sorore Florentina nõnullisq́; alijs Episcopis Coloniam vsque ei obuiam venerat) atque Cyriaci Pontificis ac ceterarum Virginum sanguine pudicitiam suam Christo Domino consecrauit. Inter scriptores non satis conuenit de huius necis tempore.*

Nicolai Olahi.

16. Test. Hung. hist. quod Wolffgangus Lazius ex vetustissimis monimentis vernaculo sermone scriptis vulgauit. *Cum Attila Rex Flandriam & Franciam penitus deuastasset, venit Coloniam ad Rhenum, & occidit Vrsulam Britannici Regis filiam, cum XI. millibus Virginibus, postea profectus est in Thuringiam, & celebrauit curiam apud vrbem Isenacensem, & misit magnum exercitum contra Marcomannos.*

Lazius lib. de migrat. gentium fol. 115. Scripsit A. 1555.

CAPVT XXVII.

Testimonia coæuorum Baronij 18. ab An. 1500. ad 1600.

1. TEst. Ioannis Magni Archiepiscopi Vpsalensis, Primatis Wandaliæ, An.1550. *Eodem transitu* Crantzius ait *crediderim occurrisse agmen vndecim millium Virginum ab vrbe Roma, Vrsula duce, quod apud Coloniam Agrippinam martyrio consummauit; sed ratio temporis apertè contradicit: nam Virgines passæ sunt A.237. tempore Antheri Papæ, & Maximini Gothi Imperatoris: Attila autem incidit in annum 455.*

Ioannis Magni Archiepiscopi lib. 9. c. 6.

2. Test. Georgij Wicelij A.1550. si tempus Attilanum exceperis in omnibus nobiscum cõsonat: collegit sodalitatem ex Anglia, Scotia, Normannia, Cornubia, Frisia, Flandria & vicinis locis: Romam cum attigissent Virgines, qui se sociarint ijs ita refert. *Potuit sanè & Pontifex Romanus Cyriacus, Pantulus Basileensis, Iacobus è Græcia natione Britannus, Maurisus & Foilanus Lucensis, Sulpicius Rauennas Episcopi, qui tunc Romæ degebant, cum exercitus ille Parthenius omnium ore celebraretur. Denique numerum Societatis mirificè auxit & compleuit Aetherius sponsus Rex Britanniæ.* Auctores è quibus sumsit, laudat: *primo in fine vitæ S. Catharinæ* ait *repertum à se fragmentũ vetustissimum M.S. fugientibus ob antiquitatem characteribus, vt ægrè legi posset, id vero in*

Georgij Wicelij lib. 20. Chori ss. c. 29.

omni-

omnibus congruiſſe vulgatæ hiſtoriæ Vrſulanæ, meminitque vt iſte Colonia, Baſilea & aliorum locorum.

Laudat prætereà Chronicon Hungariæ, Iohansbergerum, Crantzium, poſtea reijcit & refellit Tritthemij Galfredianum commentum.

Ioannis Duys.

3. Teſt. Ioannis Duys Venlonenſis coenobitæ Crucigeri de vita S. Odiliæ ſiccanit. A. 1550.

Crucifixi amatores &c. exſultetis in Domino, qui vobis pro ſolatio Vrſula de cõſortio Odiliam deſtinauit. Hæc virgo prudentiſſima, ſuprema vndenaria, mille habens ſub militia, ipſas Chriſto dedicauit, cum Vrſula de Britannia, venit in Alemannia, Romæ petit palatia: ſancta inuiſit limina, commendauit ſe precibus, caris Deo Apoſtolis. Ad Germaniam redijt, Vrbi Agrippæ appulit, infauſto tunc auſpicio Coloniam obſidio, diro Hunnorum populo circumcidi offendebat: illic cum conuirginibus, ſanctis vndenis millibus, ab Hunnorum militibus, mortem gaudens capiebat.

Ioannis Molani.

4. Teſt. Ioannis Molani Doctoris Louanienſis circa A. 1570. *Vndecim millia Virginum ſplendidiſſima habent Coloniæ monimenta: neque recenter adſcripta ſunt ſanctis Martyribus: VVandelbertus enim Prumienſis, qui vixit A. 850. earum in Martyrologio meminit. De his ſcripſerunt circa A. Domini 1160. Rogerius Ciſtertienſis, Richardus Præmonſtratenſis in legenda Angliæ, & Eliſabeth Schönaugienſis lib. 4. viarum Dei c. 2. Primariam hiſtoriam exſpectamus in tomis D. Surij.* Idem multa de ijſdem in Natalibus Belgij eodem die, & de S. Cunera ibidem, & 12. Iunij.

Iacobi Feuchtij in Poſtilla Minore 21 Oct. in feſto S. Vrſulæ.

5. Teſt. Iacobi Feuchtij Proëpiſcopi Bambergenſis. A. 1570. *Fuit S. Vrſula vnigenita Regis Scotiæ Dionethi & Dariæ cum, his S. Vrſula conſcenſis nauibus ſoluit è Scotia Galliam verſus, inde Coloniam, Colonia Baſileam aduerſo Rheno petijt. Baſileenſis verò Præſul factus earum comes, ita Romam pedites abierunt, & exſolutis Deo ritè votis, baptizatisque quamplurimis à S. Cyriaco Vrbis Romanæ Epiſcopo, cum ipſo Roma Coloniam redierunt, &c. Denique & S. Aetherius ſponſus S. Vrſulæ cum Florentina ſorore & Daria matre S. Vrſulæ, ac Clemente Epiſcopo dedit ſe in viam, & reliquis ſe aggregarunt, aucto iam Sodalitio omnis ſtatus & conditionis Eccleſiaſticis & ſecularibus, Epiſcopis, Regibus, nobilibus, ignobilibus, & alijs plurimis vtriuſque ſexus hominibus: qui dum Baſileâ Coloniam redeunt, in Hunnos incidunt, à quibus immaniter telis confixi, laniati & trucidati ſunt. Locus Martyrij prope Rhenum hodieque vicus ſanguinis nominatur, nec licet vllum alium in Baſilica S. Vrſulæ funerare.*

Pontani to. 4. Biblio. cicionum, in feſto S. Vrſulæ.

6. Teſt. Georgij Bartholdi Pontani Præpoſiti & officialis Pragenſis. *Ipſa nocte, qua beatæ Virgines Romam venerunt, Angelus Domini reuelauit Papæ Cyriaco, vt eis ſe aſſociaret, cum pluribus Prælatis Eccleſiæ.* & infra. *omnem gratiam Romæ amiſit S. Vrſula, cum Cyriacus Papa renunciaſſet*, enumerat inter reliquos etiam *Pantulum Baſileenſem Epiſcopum.*

Caniſij.

7. Teſt. Caniſij & Germanici Martyrologij, prodijt circa A. 1570.

Erat S. Vrſula vnica Dionethi Regis Scotiæ Chriſtiani, & Dariæ filia. &c. cum his S. Vrſula è Scotia ſoluit Galliam verſus, inde Coloniam, in ceteris ferè cum Feuchtio conuenit.

Thomas de Trugillo to. 2. theſ. Cōc. 21. Oct.

8. Teſt. Thomæ de Trugillo Dominicani Hiſpani, floruit, A. 1578. Fusè diſcribit collectionem Sodalitatis, naualem ſciamachiam, peregrinationem:

Regnabat in Britannia rex quidam Catholicus, iuſtus, & pius, qui vocabatur Dionethus, cui Deus filiam dederat pulcerrimam, & virtutibus vndequaque exornatam, cuius nomen erat Vrſula. Huic autem regi vicinus erat alius rex paganus, & ſatis potens, qui quidem deſiderabat filium ſuum matrimonio coniungere cum Vrſula. Miſit ergò legatos, qui matrimonium tractarent cum ipſo Dionetho, & primum blandis, & amicis verbis; deinde verò etiam minas adijcerent, ſi viderẽt ita oportere. Cum ergo huiuſmodi nuncium à pagano rege accepit Dionethus, plurimum commotus eſt, quia ſcilicet maximum videbat eſſe inconueniens, quod filiam ſuam pagano daret: tum verò potentiam eius non mediocriter pertimeſcebat, tum ergo videret Vrſula in tanta anguſtia poſitum patrem ſuum, confugit ad orationis præſidium, & à Domino poſtulauit, vt ſibi dignaretur concedere medium aliquod, quo poſſet patrem ſuum à tanta anguſtia liberare.

Quod ita factum eſt: nam Deo volente poſtulauit ſibi in ſocietatem dari decem Virgines, illuſtres,

illustres delectas ex vtroque regno: tum etiam sibi, & singulis earum decem Virginum, dari etiam in societatem mille virgines, atque hoc modo complebatur numerus vndecim millium Virginum. Quæ puellæ, & virgines cum sibi liberaliter statim datæ sint, eo quod paganus ille Rex certo putaret eam filio suo matrimonio copulandam, petiit sibi concedi trium annorum spatium, ad recreandum animum per mare nauigando cum illis omnibus Virginibus. Itaque ingressa est Vrsula mare cum omnibus illis Virginibus, curans tamen prius, vt quæ paganæ erant, baptizarentur. Postmodum verò longum cum eis sermonem habuit, incendens eas, & inflammans in Dei amore, exposuitq; eis intentionem suam, atque ita earum Virginum animos dictis suis in Christi amorem inflammauit, vt paratæ essent omnes pro Christo mortem etiam, si ita oporteret, sustinere. Cum ergo in nauigijs cõstitutæ vndecim omnes essent, incredibili quodam exhilarabantur gaudio, atque inter se nauigijs ipsis colludebant: ita vt mirificum quoddam spectaculum suis remigationibus compositis, suisq; ludis naualibus omnibus exhiberent, prosilirentq; omnes ad tam iucundum spectaculum contemplandum, tantamque Virginum iucunditatem, & artificium mirabantur. Durauit ergo huiusmodi exercitium circiter tres annos; in quibus quidem temporum spatijs nunquam obliuiscebatur Vrsula, modo hanc, modo illam nauim ingredi, & diligenter adhortari Virgines omnes, vt constantes essent in Christi amore, & feruentes caritate. Cum ergo tempus aduenisset, quo pro Christo martyrium sustinere deberent, orauit ad Dominum Vrsula, vt sponsas suas dignaretur iam sibi accipere, & ex corporis ergastulo educere. Itaque voluntate diuina ductæ sunt Coloniam, vbi facta est reuelatio B. Vrsulæ, quod in ipso reditu martyrium cum suo Virginum exercitu sustineret, quam reuelationem communicauit B. Vrsula ceteris sacris Virginibus, quæ plurimum lætatæ sunt ex nuncio iucundissimo, & optatissimo: egredientes autem in terram visitarunt etiam Romæ loca sancta: deinde rursus naues suas conscendentes, quas Basileæ reliquerant, peruenerunt propè Coloniam, quam quidem ciuitatem obsidebant tunc barbari quidam homines, qui vocabantur Hunni, qui quidem per vniuersam Galliam, & Germaniam ingentem stragem, & vastationem commouerant. Cum ergo egressa esset ex nauibus B. Vrsula, cum suo omni virginum exercitu, vidissentq; Hunni tantam mulierum multitudinem, statim eas inuaserunt, cum intentione non modo eas dedecorandi, verum etiam deprædandi: cum autem viderent se eas magnis vocibus defendentes, & cognoscentes, quod Christianæ essent, propter odium Christianorum cœperunt districtis gladijs eas percutere, adeò vt copiosissima sanguinis vnda, & flumen huc, atq; illuc proflueret. Ipsæ verò sanctæ Virgines, beatas se iudicantes, quod pro Christo paterentur, se inuicem animabant, & hortabantur ad martyrium viriliter sustinendum: se inuicem magna complectebantur caritate dicentes. Mox quidem sponsum nostrum videbimus. Tyranni verò, & barbari eo modo complexas crudeliter interimebant, & magnam hinc inde stragem concitabant: ibi vidisses gloriosam Vrsulam, tanquã strenuam, & virilem ducem, hortantẽ modò has, modò illas virgines, vt constantes essent in martyrio tolerando: nam statim complexuræ erant sponsum suum Christum, pro quo sanguinem suum profundebant.

Cum ergò barbari viderent ita præ ceteris eminere B. Vrsulam, & tam animosè se gerere, intellexerunt eam esse ducem, & principem ceterarum: itaque duxerunt eam ante ducem suum; qui multis pollicitationibus conabatur eam sibi matrimonio coniungere, dicens, quod si id faceret, ceteris virginibus propter eam parceret, & amplissimis etiam beneficijs easdem exornaret. Veruntamen gloriosa Vrsula tale dedit responsum ipsi tyranno, vt ex eo tyrannus excitatus, arcum contendens, quem in manibus habebat, sagitta quadam transfixerit B. Vrsulam, atque hoc modo gloriosum Deo spiritum tradidit. Tunc ergo ceteris iam extinctis virginibus, & principe etiam earum Vrsula, vna duntaxat supererat, quæ Cordula vocabatur: quæ quidem cum vidit barbarorum crudelitatem, se absconderat: sed tamen cum vidisset reliquas socias suas viriliter pugnasse, & martyrij palmam esse assecutas, se ipsam libentissimo animo obtulit martyrio propter Christum. Magna igitur reuerentia, & honore, atque deuotione prosequamur omnes sanctas Virgines, præsertimq; principem earum Vrsulam, quæ quidem in hoc similis esse voluit Christo: quod quemadmodum Christus Dominus recens natus voluit pueros innocentes amplissimo afficere beneficio, faciens, vt propter se à crudelissimo Herode necarentur; sic etiam gloriosa Vrsula Britanniæ puellas, & virgines vicinarum etiã regionum contemporaneas suas, voluerit caritate incensa ad Christum adducere; non contenta,

contenta, quod ipsa duntaxat martyrij reportaret palmam, sed potius propter suam nimiam caritatem, exercitum etiam virginum, Christo Domino consecrauit. Solent autem istæ sanctæ virgines, deuotis suis subuenire in mortis periculo constitutis, atque suis precibus pro ipsis apud Deum intercedere. &c. Ceterum in Hispania in Ecclesia S. Iacobi cernuntur capita septem sanctarum Virginum, feruntq́; inter ea capita etiam pariter reperiri caput beatissimæ Vrsulæ.

Laurentij Surij 21. Oct.

9. Test. Laurentij Surij Carthusiani optimè de vetere S. Vrsulæ historia meriti, qui dum Recentiores totis castris Galfredi commentum propugnarent, hoc ariete validissimo retudit omnes aduersariorum assultus, & orbi veterem vulgauit Coloniensem traditionem, ac defendit: fuit eadem postea sæpius cusa recusaque vernaculo, Belgicoque idiomate: vide eandem initio libri primi.

Caroli Sigonij l. 13. de imperio Occid. p. 317.

10. Test. Caroli Sigonij. *Cum autem vndecim millia Virginum ab vrbe Roma Vrsula Duce in patriam reuertentes secundo Rheno deueherentur, apud Coloniam ab Attila interceptæ sacro martyrio sunt coronatæ.*

Ioannis Leslæi.

11. Test. Ioannis Leslæi Scoti Episcopi Roffensis, dedicauit opus suum Greg. 13. *Circa hæc tempora memoriæ proditum est, Vrsulam & vndecim millia Virginum tempestate ad Rheni ostia delata, apud Coloniam Agrippinam Hunnorum connubia constantissimè respuentes, martyrij corona fuisse decoratas.*

Ex tropæis Anglicanis.

12. Test. Ex Anglicanæ Ecclesiæ tropæis A. 1584. Greg. 13. dicatis, & in Romano Anglicano collegio adornatis. *S. Vrsula Cornubiæ Angliæ Reguli filia, cum vndecim millibus Virginum prope Coloniam Agrippinam ab Hunnis pro Christi fide & virginitate seruanda partim in Rheno mersæ, partim sagittis confixæ, duplices palmas adeptæ sunt.* Ita Romæ tunc Angli contra Galfredum pronunciarunt.

Nicolai Harpsfeldi c. 22. sex priorum seculorum hist. Ec. Anglic.

13. Test. Nicolai Hapsfeldi Angli, qui pro fide in carcere obijt An. 1591. *Sed aliud est tamen, quod me magis auocet* (à Galfredi sententia) *hoc est omnium ferè autorum qui Vrsulæ describunt historiam autoritas, &c. B. Martyris reliquiæ in Agrippina Colonia ad hunc vsque diem religiosè conseruatæ: credibile est Vrsulam cum sodalibus nauibus ingressam in Hunnos, non ita procul à Colonia incidisse, homines tam à Christiana pietate, quam omni humanitate alienos, atque ab eis, cum vel fidem, vel castitatem prostituere recusarent, has virgines immaniter cæsas.*

Lindani Episcopi in Notis Martyrol. 21. Oct.

14. Test. Lindani Episcopi Ruremund. censoris Notarum Baronianarum in Martyrol. Rom. An. 1585. *Superioribus tantum obstare videtur locus, qui agonis S. Vrsulæ palæstra constanter ab vniuersis in hunc vsque diem est habitus; hunc autem locum, vbi nunc visitur S. Vrsulæ collegium Virginum nobilium, fuisse certaminis arenam, inde pij non imperitè videntur adstruere, quod templi area nullum suscipit sepeliēdum.* Subdit deinde: *Sāctarum Virginum classem vi procellarum ex Oceano Tielam appulisse, inde Coloniam perrexisse. Si ergo illa classis S. Vrsulæ fuit vi tempestatis ad Vvahalim depulsa, nullo negotio naucleris licuit ad rectum Rheni cursum ex internatantibus passim insulis naues dirigere, aut potius ventis dare, qui eos in manus Hunnorum (quod & Coloniensis habet historia) inuexerunt; hi enim apud Coloniam agebant.*

Petri Cratepolij in Sanctis Germ.

15. Test. Cratepolij Minoritæ An. 1592. *S. Vrsula Britanniæ Regis filia & Angliæ Regi Aetherio desponsata, prudentia, pulchritudine, & honestate morum insignis, apud Coloniam Germaniæ vrbem tunc ab Hunnis obsessam, dum Romā rediret martyrio coronata est, vna cum pluribus suis virginibus, ita vt vndecim millia pro Christi nomine passa dicantur.*

16. Test. Hermannni Fleien Decani S. Cuniberti: cuius contra Illustrissimi Cardinalis Baronij sententiam libellus pro defensione loci Martyrij Coloniensi vulgatus id effecit, vt ipse Cardinalis dicatur sententiam reuocasse, quamuis autor in multis à genuina deflectat Coloniensium traditione.

Pauli Santorij Archiepiscopi.

17. Test. Pauli Æmilij Santorij Casertani Archiepiscopi Vrbinatis libro 11. Virginum & Martyrum, quem Clementi 8. dedicauit An. 1597. Fuit is Magni

illius

Magni illius Cardinalis Santorij nepos, qui tam feliciter contra Cardinalem Baronium pro S. Felice Papa & Martyre decertauit, & ipso Baronio palmam cedente, reperto non sine prodigio eodem tempore sepulcrali titulo vicit, Nemo vnus hactenus maiore copia, dicendi vbertate, styloque politiore S. Vrsulam laudauit, fontes nostros citat: ac licet Galfredum addat, Coloniam tamen propugnat, & sedem martyrij facit: digna eius oratio disertissima, quæ inseratur.

S. Vrsulæ sodalitas comparata Amazonibus.

Si oriens, & immodica sui laudatrix Græcia, tantis Amazonum res gestas laudibus extulère, mirata femineos ausus, in viduitate tori, mammæq. adustione martias animas, diuturno victoriarum cursu Asiam perterrentes, præclariori certè sonitu, certioriq. præconio attollantur Britannia, celebreturq. Rhenus; alteræ præclarissimæ imperatrici Vrsulæ, de qua acturi sumus, largitrices lucis ortusque; alter in aceruis bellantium, martisque fragore æternæ virtutis fidelissimus testis, miratorque; verecundantibus ergò, nec hiscere audentibus Themiscyra ac Thermodoonte in silentio, peltarum Vrsulæ, sociarumq. perpetuo viuentium pietate armatæ acies, & pro pietate depugnata certamina decantentur.

Cæsar Britannos subiecit Romanis.

Britanniæ gentes, iam pridem belli gloria claras potentesque, primum aperuit nobis magni Cæsaris inuicta, & fortunata audacia; eodem cursu victoriarum Gallia, Germania concussis, calcato Oceano, obtrementeque Hercynia, rebellantes repressère alij Cæsares, victorijs, aut cladibus memorabiles: Constantino Magno nimia sua pietate in largiundis Propontidi fascibus, rei Romanæ grauissimum infligente vulnus, nutare rerum status cœpit: denique post infelicia Honorij, Arcadijque tempora, sub Valentiniano III. Constantij Cæsaris Placidiæque filio, tantum rerum fastigium, fulgentissimaque Augustorum Maiestas fœdè procubuère, vndique orbe terrarum in Romani nominis excidia concurrente, fœdum seruitium, cladesque victorum internecione in solatium malorum, vlturo: tunc & Britanni eodem concussi motu par naufragium fluctusque procidentis quietis subière: cumque ab Aquilone Scotorum, Pictorumque rabie æternorum hostium vrgerentur, destituti ab Aëtio (cui per eam tempestatem Romanum nomen nitebatur clarissimo magnoque duci) Anglorum, & Saxonum, Vortigernum regem, ad opem ferendam accersunt, ab eoque depulso hostili metu, soli vbertate capto; perdomiti bello, ex auxiliatore hostem, populatoremque patriæ ex insperato nacti; in Anglorum transière nomen, certo discreti à gente Scotorum limite, haud terminatis rixis, odioque apud finitimos. Igitur in parte Britanniæ quidam Dionethus imperitabat, Romanis non ignotus, egregiè pius, cui Daria erat vxor pari religione, moderationeque insignis: his post multas preces, & lacrymas nuncupataque Deo vota, puella nata est: quam Vrsulam à Sacro Baptismate nominarunt; hæc adhuc puella, salutaribus parentum monitis, crebrisq. sacrorum librorum lectionibus excitata, inflammataq. IESV CHRISTO *castitatem vouit, tantamque sui indolem ostentauit, ac tantum præstantiâ viguit ingenij, ac pulcritudinis gratia, vt latè per Oceanum, & finitima eius gloriæ fama decorisque euagaretur, tractis in spem & cupidinem tori finitimis regibus, inter quos Aetherius potentissimi principis in altera ad Austrum regnantis insula parte filius, visæ nondum puellæ amore impatienter exarsit, maximisq. a patre precibus obtinuit, vt Vrsulam sibi matrimonio iungendam curaret, vt precibusque pater vnici filij lacrymis expugnatus, simul vt duo finitima imperia consensu à mutua claritate coalescerent, amplissimam ad Dionethum regem legationem destinat: transmissis muneribus; esse sibi filium florentissima ætate, valido corpore, animo egregio, exercitum armis, & manu pugnacem, Vrsulæ exardescentem amore cœlitus id afflatum, quo amborum ditio tantis pignoribus æterna in fœdera deducatur, duorum nobilissimorum iungenda iuuenum corpora ad sobolem propagandam, nullum apud se dubitandi locum de repulsâ relinqui. Quod si abnueret, esse sibi animos, & vires, adfuturum ardorem, fortunam comitem, præsentia, audaciaq. viuidum ingenium, & in arma pronum; vel terribile strage finitimorum haud inerti emarciturum otio: sibi iucundum martem, amaram pacem prædicare. Quæ relata seni ingentem incussère metum, angoremq., viduato suo toro, puellam, senectæ solatium, abstrahi longinquam hostilemq. ad gentem, efferam moribus & funestis dijs addictam: exsecrabile præterea, prorsusque nefarium esse, à Christi complexu filiam auellere, inseruituram trucis, impuriq. iuuenis cupiditati, & exsaturaturam libidines: prius mori satius, ac melius fore, quã tam detestanda*

Ortus S. Vrsulæ.

Educatio.

Votum virginitatis.

Fama nominis eius.

Sponsi legatio.

Minæ.

Trepidatio parentis Vrsulæ.

intueri, versare simul diuersas ad clades animum, atque infortunia, pagorum excidia, oppugnationes vrbium, sonitum tubarum, eiulatum puerorum, & virginum lamentationes, stupra cædes, & funesta bellorum: non se tantis vallatum opibus, eoque ætatis robore, vt ferocissimi hostis arma & libidinem reprimat; præaltum deinde animum, vbi amor semel quassarit, facesq; inuexerit, haud repulsa obtundi, sed acrius accendi, dicebat; rursus, inde decurrente in præcordia sanguine, irarum motu inflammari, fremere, & matrem despicere; iustissimâ causæ haud absfuturos superos; sæpè id monstratum; nec elusam spem piorum fuisse: paruâ manu ingentes sæpè copias fusas, prostratasque, multis auras, & fulmina militasse; ignem & solem stetisse pro pietate; multa Dei legi, memorarique apud Hebræos beneficia, non minora apud Christianos, eadem sibi proponere, tutaturum non incuriosè thalami decus, & cæsti claritudinem Christum, præter aras, templa, & sacra haud desperabat; sed rursus hebescere ardor natæ, patriæque caritate frangi, mœstis amicis, & sagum exhorrentibus, non dimitti oratores; non certum dari responsum; non apparari bellum, communirique arces; aut firmari vrbes; si hostis ferro coniugem exposcendam duxisset exercitibus contractis, traductisque in hostile solum. Sed ingens in aulâ silentium, & metus, ac propè desperatio, rex in mœrorem effusus, non mediocriter angi, affligique: qua re animaduersâ puella, vt erat sagacissima in coniectura, & ingenio præstantissima, acerbo confossa dolore, his machinis oppugnari sentiens castitatem, & cacodæmonum artem in se adsurgentem, ad pia disturbanda secreta, simulque discrimen excidiumque penatium intentari intelligens, versa ad preces, & vota, fatigare Deum, misericordiam, & opem implorare, afflictato inedia corpore, & vilibus circumuoluto vestibus inter multam vigiliam, & lacrymam: his quippè armis haud inscia sæpè extortum Deo fulmen, retusamque vltricem hastam, quæ ad pianda scelera mortalium torquebantur: humi cubans, non incertum à Deo Saluatore auxilium præstolari. Itaque in tam longis continuatisque vigiliis sopore occupata, aperiente Deo, omnem suæ vitæ cursum & periodum prænoscit; ad auroram excita, ore hilari, in cubiculum intrat ad patrem, iubet bono esse animo; a mœstitia reuocat; castigat imbecillitatem pectoris; excitat ad sublimia, visum illi enarrat, quid respondendum sit legatis edocet. Qua confirmatus oratione genitor post lacrymas nimio gaudio excitas, gratiarumque actiones secum virginem ducens splendidissimè vestitam, adstantibus circa procerum iuuenumq; primoribus, se oratoribus exhibuit, quos in hanc sententiam, annuente patre, est puella affata. Maximum & immortale beneficium hodiernâ die, clarissimi Oratores, familiam nostram consecutam; mihi vero nihil gratius ad auram popularem, nihil optatius ad dignitatem facum, & gloriæ, nihil carius ad ambiendum nobilissimi iuuenis connubium contigisse intelligo. Equidem optaram id potius à Deo Opt. Max. quam speraram: ea nostrarum est tenuitas opum, ea Anglorum regis parta bellis gloria, famaque nominis.

Fluctuatio animi.

Vrsulæ preces.

Afflictatio corporis.

Visio eius.

Vrsula respondet legatis.

Sed postquam vota mea Deus, benignitate suâ fortunauit, non possum mihi ipsis patri, regno, generi, focis, atque aris non quam effusissimè gratulari: omnia iã felicia cœlo portendi, cœlestesque ipsos in nostrum transisse decus intelligo: verũ si quid liberè à viro spõsæ, si quid nurui modestè à socero petendũ sit: si detur puellæ adhuc obtectæ flammeo copia loquendi; tria mihi in votis esse non ibo inficias: quorum vt spero cõpos facta (nec dubitationi relinquitur apud me locus, honestissimis petitis atq; iustissimis suis me iussis substratã ancillam, & comitem semper habebit, stabileque æterna inter nos pax, stabilimen familiæ, ac matrimonij. Primum, vt Aetherius sponsus meus abiecto inanium deorum cultu, sese ad Christiana conferat sacra. Deinde decem ad me virgines eximiâ nobilitate, ac specie, castissimisque moribus transmittat, vnicuique mille aliis adiunctis, totidemque mihi associatis. Postremò, vt triennale ad celebranda virginalia spatiũ largiatur: quibus peractis expletisque, felicissimas nuptias, Deo bene iuuãte auspicabimur; habetis à me sententiã; audistis & vota; si spõsus amat, nõ reiiciet: vt magnanimus amplexabitur. *His dictis post lautissimas epulas dimissi legati, regali munificẽtia a puella, regeq; honestati, ad Aetheriũ reuertuntur, omnia in maius de virginis pulcritudine prudentiaq; attollẽtes: ingeminatus*

Tria modestè petit.

1\.

2\.

3\.

Sponsus fit Christianus.

natus sponso ardor, additæ faces; ritè namq́ expiatus dat operā, vt eadē sacra pater amplectatur; incensis delubris, comminutis dissipatisq́ simulacris, lucis succisis, sublatis sacrificijs, acceptisq́ cōditionibus, percupidè in rē incumbit, vno transfodi ictu, nec placidè vexari temporis moram respiciens; Expectatione amanti nihil durius; ergo conquisitæ ex totâ Insulâ virgines, & à proximis Galliæ, Germaniaq́ litoribus accitæ, concesso muliebri mundo, ad Vrsulā transportatæ, ipsa paterna in ditione habito delectu, haud paruā, & ignobilem manum alienigenis adiecit; famâ post Vrsulā clariores Pinnosa, Mobilia, Iuliana, Victoria, Aurea, Odilia & Palladia: hæ præposita principijs, cmomunicatis muneribus, vbi cōuenêre ex varijs gentibus, mistæ Anglæ, Morinæ, Saxones, Batauæ, Sicambræ, Frisiæ, Siculæ, Britannæque; *nondum omnes Christianis sacris addictæ, patentissimū, & conspersum floribus in campum per classicū coactas, excluso viro Vrsula, aureâ coronâ præfulgens, multaq́ radiante gemmâ, presso crine, purpura vestita auro intertexta, armillata in concionem adscendens, indicto silentio (cum occursantes inter se oculi mutuusq́ conspectus ingentem admirationem, lætitiam, & voluptatē conciuissent) benignè, grauiterq́ alloquitur; enudatis Deorū fabulis, & erroribus, docet Christi doctrinam, nutantes in religionem impellit, quatit obstinatas; labantes ac concidentes erigit; summa præmia, & perennia proponit: tota laterum firmitate in id incumbit, vt Christo se voueāt; vitam breuem, multis periculis obnoxiam, animorum cruciatus æternos, & gloriā, nec torum expertem doloris ac miseriarum, imperia virorum sæpè iniusta, violenta, immitia, suspiciosa, breuissimam voluptatem obscænos intra motus, amplexusq́ assiduis molestijs excipientibus; adhæc tumentes fœtu vteros; & exinde crebras mortes, ac funera, sobolisq́ pariundæ, & educandæ labores, vigilias, timores, cuncta præterea grauia, noxia, & intoleranda. At si Christo sponso adhærerent; nullū vidualis tori metum, non extinctarum facum luctum, nō gemitū, aut pueriles vagitus, nō improspera, aut ludibria fortunæ, non canum crinē, & obsessa rugis ora, non excussum dentem, & funesta senectutis; sed omnia plena gaudij, omnia referta voluptatibus, cumulatas veneres, & decora, affatim annorū, & gloriæ adfutura disserere; Qua cohortatione inflammatæ omnes, ruere in baptisma; concelebrare Christum; imperatricē suam miris laudibus attollere, addictæ omnes Sacramēto, iurauêre, alium præter Christum sponsum non amplexaturas, consecrata illi virginitate. Laudatæ ab Vrsula, & centuriatæ omnes, mox lustratæ, lectissima phalanx, iamq́ pietate, pulcritudine, dignitateq́ nationum victrix, nihil toto in orbe terrarum venustius, nihil ornatius, nihilq́ præclarius, varia vestimentorum genera, ordo, disciplina, opes, fulgor gemmarum, ac lapidum intuentibus admirationē augebant.*

Cogitur exercitus virgineus.

Principes Virgines.

Oratio S. Vrsulæ ad Virgines.

Matrimonij incōmoda.

Conuertuntur Virgines.

Ipsa imperatrix sicut fortuna eminentior, ita dignatione corporis, morumq́ augustior in se omnium rapuerat oculos, concursum ad compita, & itinera ab accolis, regulis, ac principibus stupor ingens spectantium in animis obortus, nemini in tanta pulcritudine; tantoque in agmine puellarum; mota venere, cunctorum strictis religione pectoribus; multæ virgines incitatæ æmulatione, relictis aris, focisq́ sacræ militiæ nomina dedêre: à Præsulibus, Episcopis, & sacerdotibus concursum in ea castra, quæ sanctimoniæ duntaxat; castitatique patebant; Vrsula circuitis insulæ locis, ad vlteriora animum extendens, Romam voluere, vt oscularetur catenas, eculeos, & saxa Martyrum infecta cruore; & celebrata omnium gentium ore, Apostolorum templa, arasque perpetuas. Itaque prætorium aduocat, suum desiderium exponit, expostulat ceterarum sententiam; responsum ab vniuersis actam itumque; duceret quo vellet, se libentissimè imperata facturas; iurasse & impleturas. Hoc statuto sponsum accersiri placuit ad regiam: quem statim ad nutum coniugis aduolantem perbenignè amplexa imperatrix, itineris rationem & cupiditatem exponit: hortatur, vt in regno ipse permaneat ad incerta casuum, procul à periculis, ad generis, patrisque sustētandam senectam in tam longinqua sua peregrinatione: omnia se facturum Aetherius spopondit. Mox imperatrix, consalutatis amicis, & affinibus, inter suorum lacrymas, oscula, amplexusq́ ad mare deducitur, explicatoque ad auras in prætoria profectionis signo, data tessera, itum in aduersa Germanorū litora, excubias per vices capessentibus cohortibus, & mutua se æmulatione ad virtutē accendentibus. Imperatrix omnia ipsa oculis perlustrare, inflammatas intempestiua cupiditate retundere, languentes excitare, omnia prius ipsa pati, quàm iubere: multum Semiramide, Camilla, Zenobia, Victoriaque matre castrorum, & prudentia, & magnitudine animi nobilior. Cœtus hic Sanctus, cunctis verecundus, immensa sibi caritate cohærēs; voces castissimæ, cantus sacrati, casta pectora, purissimæ manus, religiosissima vota, veri

S. Vrsula suadet iter Romanū.

Comparatio exercitus Vrsulani cū Amazonū & aliarum reginarū castris.

Dei cognitio, & arcana. Contra, harum (quas commemorauimus) castra plena odijs, irisq́ue referta seditiosis, trucibusque, ac prædarum appetentissimis, sæpè cruentis signis, funestatisq́ue prætorijs sanguine ducum, aut cædibus commilitonum, ne deorum quidem (quos colebant) ornamentis, sacrarijsq́ue parcentibus, si consideraueris horum finem, tristem, & durum, cum ludibrio fortunæ deprehensas, nec laudato proposito, extensis ad aliena rapienda animis, aut dominandi siti caloreq́ue arescentibus. Igitur ad Tielam in Germaniam delato virginali exercitu, moti accolæ, desertis vrbibus ruere, & se obuiam effundere venientibus, strata floribus via, & expositis commeatibus, quacunque sacrum incedebat agmen, nouis Virginum supplementis castra repleri, hinc aduerso Rheno ad Rauracos Basileam celebrem, opulentamq́ue vrbem accessêre. Benignè ibi militiâ acceptâ refectis corporibus, Mox præmissis qui explorarent, purgarentq́ itinera, sublatis signis, per Heluetiorum Rhætorumq́ terras, descensum in Italiam, omnia loca veneratione augusta piè lustrata, gaudentibus Italis, & ipsis ciuitatibus ad spectaculum concurrentibus, depulsis ex animo ira, atque mærore, ex eo iucundissimo adspectu, fugataq́ penitus funestorum ignium, Gothicarumq́ populationum memoria, queis à fato Magni Theodosij Italia quassata fuerat, non sine Barbarorum risu in capitolij arce, & culmine Gothico expanso vexillo, non iam fabuloso regnante Ioue. At virgineæ legiones, acto veluti triumpho ouantes, Romana mœnia ingrediuntur, aggerata omnium lætitia, sine inuidiâ veterum triumphorum, in summâ felicitate imperij, nunc Asia, nunc Africa, Europaue submissè capitolio supplicantibus, Ipso Valentiniano Cæsare suspecta Honoriæ sororis castitate, in tanto spectaculo propitium sibi Deum, cælestesq́ fauores largiter noscente.

Tielam intrant.

Basileam.

Romam.

Vrsula his diebus supra Augustarum tiaras, & fastigium celebrata: duæ illi pares in orbe terrarum visæ, Aelia Pulcheria Arcadij filia, & Eudoxia Leontij Atheniensis Philosophi filia, Iunioris vxor Theodosij, altera virginitate, & castimonia artibusq́ regnandi, & pietate nobilissima; altera disciplinarum excellentia insignis, æmula Homeri, & Virgilij, Platoni non cedens: at sacratum agmen Pontificio pedi osculo impresso, & veneratione sacris locis exhibitâ, venerandaq́ veneratione oculis impletis, ad tantam Romanæ vrbis magnificentiam, amplitudinemq́ obstupescens, amphitheatriq́ molem, obeliscos, palatia, ambitum thermarum, capitolium, arcus, forum, aëra, & rostra cælo æquans. Persolutis iam votis, patrias remeare ad terras decreuit; feliciter ei Pontifex maximus apprecatur.

Comparatur S. Vrsula Pulcheriæ & Eudoxiæ.

At virgines accelerato itinere, fama de apparatibus barbarorum indies efferuescente, iterato Basileam deuenêre, parta ob augmentum ingenti præda plurimis ex Italiâ magni nominis agmini se iungentibus. Igitur ad Basileam naues exercitus nactus, prono Rheni alueo in Britanniam properare; appulereq́ ad Coloniæ Agrippinæ agrum, oppidum Germaniæ insigne, olim hibernacula Romanorum legionum, Vbiorumq́ caput. Iulia Agrippina, Druso Germanico nobilissimo Cæsare, victoreq́ Germaniæ, Arminijq́, Varianarum cladium autoru, progenita, Caij Germana, Claudij vxor, Neronis genitrix, insigne rerum humanarum exemplum, ludibriumq́, Coloniæ famam, gloriamq́ extulerat. Maius nomen & virginũ pugnâ, & strage apud posteros assecutum, ad hoc fatigatæ nausea fluminis, vndarumq́ rapiditate virgines solum apprehendere: qua tempestate Attila Mezendrucci filius, Bleda fratre interfecto, vastator terrarum Thraciæ, Pannoniæ, Mœsiæ, & Germaniæ stratis per infaustas cædibus terras, Barbarica trahens agmina, præter Hunnos gentilem militem, Quadorum, Sarmatarum, Carporum, Rugorum, Gelanum, Turcilingorum, Bructerorumq́ue in Italia festinabat, haud deterritus Radagaysi interitu miserando, & Alarici felicitate vltro illectus, nonnihil tamen Honoriæ literis, ac pollicitationibus ad eum allatis, quæ virgo arcta custodia vallata, in atrocissimi hominis tædas impotentissimè exarserat, ipsumq́ iam diu orbis terrarum imperio inhiantem in funera gentilis terræ, augustissimæq́ vrbis exciuerat, quo non obtento, virginalem florem Eugenio procuratori suo, fœdè, & contra auitum pudorem decusq́ Maiestatis decerpendum tradiderat, impletaq́ fœtu Constantinopolim amandata à fratre. Verum ea lues Hunnorum, incomperta veterum literis, trans Mæotidem Asiaticam incolens Scythiã, atrocitate morũ effera, nullius humanitatis, effrenatæ veneris, auri, prædæq́ auidissima, enormitate corporũ, parteq́ oris adusta ferro, aut vulnere deformata horribilis, proruptis veluti naturæ repagulis, domitis Alanis, Guitungis, Gothisq́, & Taifalis suis eiectis sedibus, fugatisq́, rapidissimi instar amnis, per populorum minas, stragesq́ se in Romanas prouincias effuderat; Ambobus Augustis terror ingens, tuncq́ respirante à cladibus suis oriente, in occidentem armorum

Coloniã veniũt ab Agrippina ornatam.

Magis autem Vir-

Attilæ vastatio.

Descriptio Hunnorum.

morum fulmen contorserat; Coloniamq́, primos eius impetus refrenantem, ciuitatem memorē Italicæ originis, conditorisq́, gloriæ, arctissimâ premebat obsidione: hac enim excisâ vrbe, reuulsis veluti Galliæ, Italiæq́, foribus, facilem sibi aditum in capitolium spe, & cupidine iam voratum existimare. Iamque Valentinianus inita cum Gothis societate coactisq́, legionibus, Aëtium vel Hunnicis armis exercitum in Galliam præmiserat; summa illi rerum demandata, aduersus barbarum nimium successu rerum felicium tumentem, illusâ Romani nominis maiestate, illacrymantibus maiorum animis, nec ignauè dolentibus posteritatem suam in Assyrica Gynecæa, mollitiemq́, Græcorum transisse, laboribus suis, atque sudoribus, ad sidera elatam, egereq́, externâ ope non ad propugnandum imperium, sed ad salutem tuendam, propulsandumq́, seruitium; At Barbarus stantem ciuitatem, & Aquilonem suis excitum sedibus, morantem, indignatus, fit certior de virginali exercitu, lætatur, tripudiat, sperat innocentium saltem cruore explere insitam crudelitatem posse, aut certè mitigare.

Id immanissimo mortalium optatum, nec raro monstratum vastatione terrarum excidijsq́, populorum, vel adscitis nominibus, cum se Dei flagellum, terroremq́, hominum iactaret, immissum plectenda ad piacula mortalium, expetendasq́, diras, per exploratores omnia diligenter cognoscit, exercitum omnem iubet in armis esse; hippotoxata præcipuè delecto, mortifero, vel stantibus, vel fugientibus; omnes arma capiunt, intenti signum exspectant, anhelant cædes & sanguinem, & veluti cum Romanis pugnaturi, non incuriosè hastas, & scuta quatere, arma inspicere & mucronem acuere; At virgines nullo iacto vallo, aut constitutâ statione dispositisue præsidijs, soluta metu in Deo tantum mentibus, animisq́, defixis, per campos discurrere, captare auras, pijsq́, cãtilenis, plausuq́, XI. præconia canere, pars sopita somno, pars sermones inter se serere, alia in contemplationem cælestium effusa, ipsa inter primas, mirè læta imperatrice certum Martyrium, ac victoria locum prænoscente; visiq́, memore, quod eundem ad locum vadens in Italiam per soporem viderat. Ceterum Barbari XII. Kalen. Nouemb. ab Attila accepto signo, virgineis castris appropinquantes, magno camporum spatio occupato (ne fuga euaderent) obsessâ etiam fluminis ripâ, vastis clamoribus circumfudere se virginibus, vibratisq́, telis strauère obuias. Illæ in re subitâ non frontem antesignanis, principiousq́, non latera hastatis, non terga triarijs munientibus, haudquaquam consternata, inuicta pectora trahere in pugnam, cædi obijcere; nullum timoris signum edere: quem viua quæque cœperat locum, cadens obtexit. Imperatrix in primo agmine versari vult sereno, & velut inter choreas, & cantilenas hortari, confirmare, omnibus adesse, sibi nõ parcere, aduersis maior: omnia statim cædibus fœdata, aut maculata cruore: euersus momento temporis, concisusq́, florentissimus ille exercitus; traiecta ferro pectora, sparsa viscera, suffossa ilia, discissi vteri, truncata brachia, terga lacerata, ceruices, & ora fœdè dissipata, occiso pulcritudinis flore, cumulataque strage, in vnum aceruum bellatricibus cadentibus, vel ipso occasu barbarorũ animis, irisque superatis; ab imperatrice retenti arcus, ipsis iam hastis cruore exsaturatis, & compresso furore. Nimia pulcritudo, atque venustas, vel in dirissimo martis discrimine, atq́, spectaculo barbarorum ferociam represserant; ducta inde ad Regem illius fama, & gloriæ non ignarum, adhuc cruorem rabiemq́, spirantem primo strauit obtutu, nihil territa, & Barbaro facile ad venerem ingenium erat, accensa cupidine, perplurium complexus vxorum decurrente, nec immeritò belluinis moribus, atque effera anima parem corporis habitum natura affixerat. Videre namq́, erat in monstro humilem staturam, propansum pectus, informe caput, paruos oculos, simum nasum, tetrum oris colorem, abrasam barbam, verticemq́, canis adspersum; adhæc elatum incessum, trucem vocem, iactationemq́, huc, illuc membrorũ, quasi fanaticam. Igitur Attila virginem nullo factam infortunio miratus, his vocibus attentat; Etsi paucorum facinore, & rabie vna hora nobilissimo comitatu, carissimisque pignoribus orbata in hanc calamitatẽ recidisse videris, vt flenda diu sit tibi: tamen si hæc sapientiæ Deorum, fatoque adscripseris, nec te infelicem, aut miseram dixeris, id nactura in tanto armorũ fragore, & strage, quod aliæ te nobilitate præstantiores, nec specie inferiores, diu votis concupiere puellæ; Itaque pepercit tibi Fortuna, & mars inter creberrimum sagittarum imbrem, vibratasque hastas, & nos quoque te ornatissimam ac florentem volumus, si nos maritos, & principes non dedignaberis, ipsa nuptiarum nox rutilantibus Capitolij, Italiæque flammis splendescet, & Regia ista, ceruix augusto diademate effulserit, hoc inter rara felicitatis ponendum, Attilam terrorem orbis, domitorem Germaniæ, stratoremq; Augustæ maiestatis, à nutu pẽdere tuo,

Attilani accinguntse ad cædem.

Virginum pia securitas.

Offerunt se hilares barbaris.

S. Vrsulæ ardor.

Cædes infanda.

S. Vrsula sistitur Attilæ.

Specie desormi.

Bius blãda oratio.

id sibi Dij deposcunt, hæc aceruata sociorum strages suadet. Quamobrem nobilissima puella, ne patiare tantam pulcritudinem, oculorumq; lucem subita animi obstinatione extingui; nobiscum iam læta regna, quicquid enim infaustæ lucis pugna, & furor armorum abstulêre, vniuersa supplebit Europa; nec ipsi minorem in thalamo felicitatem speramus, quã inter victrices equitum turmas, concussosque fragore vmbones, in concidentium murorum ruinis, concussique pauore mundi satis superque fortuna est elargita, largituraque, vel inuitis se nobis profitetur. *At Vrsula vix dicendi finem præstolata, ore interrito.* Audesne (*inquit*) dirissima bellua talia mihi dicta ingerere, aut has (quo minus cœlesti sponso potiamur) obiectare moras? cur me à sociarum virtute degeneraturam putasti? occubuêre aduersis vulneribus electissimæ turmæ, & iam laureatæ, cœli secreta scendunt; & ipsa regina tanti modo imperatrix exercitûs, ad vnius Schyticæ feræ mugitum è cænosis paludibus emergentis obtorpescam? sic victrix inter crudelitatem, & iras, totque funera captiuâ, nunc barbaræ libidini, deuota Christo, pectus, corpusque subijciam? sic blandimento verborum, atque promissis atrocioribus, ad sternendam virginum pudicitiã cacodæmonum armis attentor? Vtere, mortalium crudelissime fortunâ tuâ; non manus, quibus circumdaris, non arma extimesco; nec ostendam felicitatem, & diuitias magni facio; multo maiora, certioraque ab interitu assequar. Cur cunctaris? Christi miles nec labefactatur auro, nec ferro vincitur. *Ad hanc vocem minacissimè infremens Barbarus, iactansq; membra, in virginem tetendit, & quo certius periret, aduersum pectus ferit, tergemino iaculo altè infixo pectori, discissis fibris, bellatrix moribunda prolabitur, magnanimâ morte, religionem castitatemq; testata, nulli virginum vel Romanarũ, æternarumq; gloria, sanctitateq; concedens, coactis tot millibus puellarum omnibus superior. Postero die Barbarus, lectis stratarum spolijs, Cordulam, (quæ primo barbarorum occursu, victa metu, detrectauerat pugnã repertis latebris) pertæsam socordiæ, atq; ignauiæ, animosè prodeuntem in aciem, in aceruis sociarum mactauit, veritusq;, ne odor cadauerum aëra inficeret, congesta in vnum corpora terrâ obrui iussit. Sacratum hinc postea solum, & veneratione cultum, nobilitatumq; miraculis. Sed barbarum vltrices diræ, ad Catalaunicos campos, versis Romano tergis, magnaq; exercitûs manu amissa, prosecutæ, demum euocatum ex Italia inter infames amplexus, libidinem, & vina fœdissimè perdidêre, amatorem bellorum, sed manu inglorium, addictum augurijs, nullisq; deorum obstrictum, haudquaquam illo fatali martis gladio, quo tantoperè gloriabatur, extremam necessitatem abscindentem. Hæc plerique scriptores, famaq; iactantior.*

S. Vrsulæ interrita oratio.

Martyriũ S. Vrsulæ.

18. Test. Cornelij Schultingij. An. 1599. *Celebre Coloniæ, Mindæ, Monasterij, Osnabrugi, Hamburgi, Strigoniæ festum SS. vndecim millium Virginum, quarum Dux fuit S. Vrsula regina, cuius ducatu à Britannia maiore nauigauit, & relictis nauibus in Rheni flumine, communi voto limina BB. Petri & Pauli Apostolorum petierunt: denique eædem virgines ad naues, regressæ per Rheni alueum descendentes: ad Coloniam Agrippinam appulerunt, & ibidem cum multis alijs glorioso martyrio coronatæ sunt.*

Cornelij Schultingij in Bib. Eccles. to. 2. de S. Vrsula.

CAPVT XXVIII.

Test. 12. *ab An.* 1600.

1. TEst. Hadriani Hacquetij Carmelitæ in encomio ciuitatis Coloniensis.

Hadriani Hacquetij.

Sunt alij Diui sacra quorum corpora seruas,
Tela quibus tuto te tueantur habent.
Virgineæ saluam te seruauere cohortes,
Quarum purpureo tincta cruore mades.

De ijsdem alibi.

Virgineas igitur cole sacra Colonia nymphas,
Quorum es martyrio nobilitata pio.

2. Test. Middendorpij Procancellarij vniuersitatis An. 1602.

Middendorpij l. 5. Academ.

Quid

Quid de vndecim millium Virginum basilica referam, quarum sacratißimo sanguine irrigata, imò sanctificata historiarum monimentis perhibetur Colonia? vt venerari eam magis, quam commendare quispiam poßit.

Francisci Hærei Vltraiectini A. 1606. *Ingreßi mare sæua tempestate orta, classis tota dissipatur & disijcitur, atque alijs naufragium facientibus, S. Vrsula Virgo cũ vndecim millibus martyrij coronæ seruatur, post longos errores & pericula tandẽ Coloniam Agrippinam appulit, quam ciuitatem tunc Hunni, gens barbara & libidinosa, & Christiano nomini inimica, vel obsidione adhuc cingebant, vel quod verosimilius est, iam occupauerant. Hunni eximia pulcritudine, & venustate feminas contemplati, in venerem proni, eas ad carnis commercium flagitare cœperunt, vbi cum S. Vrsula non minus venusta ac virginitatis nitore, quam genere illustris totam societatem pijs Christianisq́ monitis, vt potius pro Christi fide ac pudicitia vitam amittere, quam barbarorum voluntati parere vellent, magna constantiæ fuisset cohortata: mox Hunni, quia diu manere non licebat, immani furore perciti, barbarica crudelitate vniuersam multitudinem trucidarunt.*

Hærei 21. Octobr.

Cornelius Grasius Carthusianus ijsdem penè verbis tom. 4. 21. narrat historiam An. 1616.

4. Test. Erhardi Winheim in sacrario Coloniensi. A. 1606. qui præter locum martyrij, sic Romanam peregrinationem asserit. *Quidam affirmant societatem cum in ostia Rheni tempestate coniecta fuisset, hortatu S. Vrsulæ, Colonia Romam vsque peregrinationem religionis ergo connubia auersando instituisse, & sic ex Italia à liminibus B. Petri & Pauli Coloniam communi voto rediisse: cui opinioni Carolus Sigonius subscribit. Quæ omnia non parum Coloniensium traditio de S. Sigillinde Virgine, eiusque curatore Quirillo itineris Vrsulani Colonia Romam, indeq́ iterum Agrippinam comitibus consolidat: nedum quod SS. reliquiæ per S. Vrsulam Roma Coloniam allatæ, etiamnum in eburnea superſint cistula. Neque nobis ex piè relatis con[...]tam opinionem eripit, quod nullum in vrbe reperiatur vestigium, tantam hominum illa tempestate multitudinem BB. Apostolorum limina salutasse, cum inclinante se tum Romana Rep. labi, & propè cadere incipiente, sursum, deorsum versa omnia sint: taceo, quod noua monimenta tempore tali, quo leges & omnia silent, erecta fuissent.*

Erhardi VVinheim.

5. Test. Christophori Broweri An. 1612. *Hinc Agrippinensium magnificentißimæ Coloniæ circumfunduntur Hunnorum agmina: atque ibi tunc (quod veterum fides scriptorũ, & omnis horum locorum traditio docet) Vrsula Britannica Virgo comitata multarum virginum choro (vndecim millia virginum exprimunt) ab limine Petri & Pauli Apostolorum, vt aiunt, reuersa, cum prono Rheni flumine descendisset, à barbaris intercepta, gloriosißimum æterna fama martyrium obijt. Enimuerò ipsa victrix cum toto Parthenico cœtu & reliquo comitatu, pudicitiæ sanctæq́ fidei opulentißimis onusta spolijs, nouo & inusitato triumphi genere deletam ab Hunnis Coloniam sanguine suo velut de nouo condidit, & nominis patrocinijq́ felicis immortalitate consecrauit.*

Christophori Brovveri lib. 5. Annal. Treuir.

6. Philippi Ferrarij Generalis Ordinis Seruorum Dei. An. 1613.

Foilanus quartus Episcopus Lucensis eximia sanctitate refulsit, qui à Pontifice Romano cũ Simplicio Episcopo Coloniam Agrippinam missus, ibi post multa incommoda, quæ passus est, demum martyrio pro fidei defensione coronatus est 12. Cal. Nouembris, qua die Vrsula Virgo cum sociabus virginibus ab Hunnis martyrium ibidem passa est.

Ferrarij 21. Octob. in SS. Italia.

7. Iacobi Gretzeri. A. 1617. *Veterrima Coloniensis Ecclesiæ in Vbijs traditio est, S. Vrsulam cum suo tot millium Virginum numeroso sodalitio sanguinem non alibi, quam Coloniæ Agrippinæ pro Christiana religione fudisse. In hac traditione cum quidam viri eruditionis laude inprimis præstantes & florentes, nodos, vt sibi persuadebant, inenodabiles reperissent, à prisca traditione recedere, & cum alia veteri traditioni contraria tradere; tum etiam nouã Coloniam ad nescio quod Batauici Oceani litus exstruere ausi sunt. Qua innouatio piorum & doctorum hominum animos ita perculit, vt statim prodirent, qui communem & ab omnibus receptam traditionem ab inuasoribus acriter vindicarent, & Coloniæ Vbiorum tot Martyrum sacro cruore purpuratæ ac nobilitatæ auitam gloriam integram, illæsamq́ præstarent.*

Iacobi Gretzeri l. c. 6. De Eichstetensibus Diuis tutelaribus.

8. Seuerini Binij Vicarij Generalis Coloniensis. An. 1620. *Gereon cum trecentis & octodecim, Mauri 60. supra trecentos, Vrsula cum vndecim millibus martyrium sustinentes, sanguine suo hic pro Christi nomine effuso vrbem consecrarunt. Insignia vrbis*

Seuerini Binij to. 1.

sunt

sunt tres aureæ Regum coronæ in campo rubro seriatim dispositæ, scutum est argentei coloris, vndecim guttulis sanguineis vndecim millium Virginum patronarum indices continens.

Francisci Schotti in itinerario Italiæ Germaniæq; fol 2.

9. Francisci Scotti I. C. ac Senatoris Antuerpiani An. 1620. *Hic Vrsula ictu sagittæ transuerberata, cū tot virginum millibus, cum tot victricibus turmis ad cœli palatium purpureo sanguine laureata migrauit.* Similia ferè habent Georgius Brunus, Hadrianus Barlandus, Petrus Bertius & alij Geographi, vel Topographi in Germaniæ vrbiumque descriptione.

Ioannis Rieberi.

10. Ioannis Rieberi cœnobitæ Weingartensis, qui rogatu P. Gretzeri è sui monasterij & vicinorum Bibliothecis studiosissimè collegit & Coloniam destinauit, quæ de gestis Vrsulanis, & præsertim 4. Virginū circa Basileam in reditu defunctarum historia, morte, prodigijs & eleuatione cōperit: & in reliquis sententiæ nostræ breue & neruosum compendium in vetustis membranis reperit exaratū: quod tempus martyrij sic assignat. *Passæ sunt autē A. Domini 237. Hunc Dominus exercitū cælestem contra obsidionem misit, & eos in fugam conuertit: ciues autem exeunt cum fletu, & gaudio, & sancta corpora sicut decentius potuerunt, sepelierunt:* Facit idem S. Cyriacum; & Pantulum simul martyrio coronatos.

Fastorum Marianorum.

11. Fastorum Marianorum. *Cum ecce tempestas exoritur, & arreptas naues in Rheno aufert: Agrippinam Coloniam eijcit. Nimirum aduersum hunc alij ventum dicent, & secundum Vrsula vocat, & castitati velificantem. Longum igitur exilium citis nuptijs praeferens, Romam cum comitatu abit, inde iterum Coloniam: sed longè grauior redeuntes procella excipit; naufragium iterum minitatur virginitati Hunnorum, & Alanorum vis. Quid agis pudicitia, obluctaberis tot barbarorum insultibus virgineum agmen? Enimuerò pulcrum superi facinus, ne pudor mergatur, omnes in Rhenum animas proijciunt; & telo cupidinis violantur casta pectora, ad barbarorum intentos arcus vltro iugulum offerunt.*

Ægidij Geleny in Colonia supplice An. 1639.

12. Ægidij Gelenij. *S. Vrsula è Britannia regia Virgo ac Martyr generosissima, Parthenici vndecim millium Virginum Martyrum exercitus Archidux & Princeps, A. Christiano secundum Eusebij calculum 237. aliorum quorundam 238. de patriæ finibus per mare in Rheni ostium occidentalium, propter telonium in Batauis, quod deinceps Tiela nominatū fuit, nostris oris aduecta, & Rheno Basileā vsque profecta, itinere terrestri cū sociabus Virginibus Romā singulari Dei & Angelorum præsidio munita peruenit, quo tempore Imperator Alexander Mammeæ filius Christianis impensè fauens, vtpotè qui Christum in larario suo coleret, & fortassis Romæ ipsemet præsens erat, opportunitatem talis itineris optimā præbebat. Adoratis igitur SS. Apostolorum liminibus, ac SS. Martyrum vestigijs, mirum inmodum aucto sodalitio, etiā de Clero Romano quibusdam adiunctis: interq; eos Cyriaco Cleri Principe, vtpote, qui pro exulante Pontiano Ecclesiam regebat, itinere relicto, atque secundo Rheno deuecta, copiosissimam inæstimabilium diuitiarum mercem Agrippinensi Coloniæ aduexit; nam paucis omnino desideratis per viam, multorum millium virginum & Martyrum exercitum, atque seipsam solius sepulturæ pacto tradidit, quā etiam ciues Colonienses pro auita religione vna cū Clero & Episcopo suo Aquilino liberalissimè impenderūt istic, vbi tunc à barbaro Hunnorum Maximino Tyrāno populari suo militantiū exercitu stra ta ac confossa corpora iacebāt.*

CAPVT XXIX.

Martyrologia M. SS. & impressa 15.

Beda M. S.

A M.SS. ordior.

1. Bedæ M.S. Monasterij Richenbergensis. *In Colonia SS. Virginum & Martyrum vndecim millium.*
2. Aliud Bedæ M.S. peruetustum, *Ciuitate Colonia Passio SS. vndecim millia virginū.*
3. M.S. S. Martini Vltraiecti, *In Colonia vndecim mille virginum.*
4. M.S. Monasterij S. Martini Treuiris, *Coloniæ vndecim millium Virginū Martyrum.*
5. M.SS. duo Monasterij Zuifaltensis ordinis S. Benedicti. 12. Cal. Nouembr. *Coloniæ passio Virginum vndecim millium.*

Additionis Adonis vetusta.

6. Additiones Adonis à quadringentis ferè annis. *In Gallijs apud Coloniam Agrippinā SS. vndecim milliū Virginum: vna dicitur Vrsula, Sentia, Gregoria, Pinnosa, Mardia, Saula, Brictu-*

Brictula, Saturnina, Saturnia, Rabatia, Palladia, Clementia, Grata, aliorum nomina scripta sunt in libro vitæ.

7. Vsuardi editio Lubecensis A.1475. *In ciuitate Coloniæ natale BB. Virginum undecim millium.* *Vsuardi addit.*

8. Bellini Patauini Theologi Augustiniani Martyrologium editum Venetijs A. 1496. & Parisijs 1521. quod vsui Romano accommodatum plerique ferè posteriores receperunt. *Bellini Patauini.*

Eodem die Ciuitate Coloniæ Natale SS. undecim millium Virginum, quæ pro virginitatis constantia martyrio vitam consummarunt.

9. Vsuardi editio Parisiensis An.1536. *Eadem die apud Coloniam SS. undecim millium Virginum & Martyrum.*

10. Francisci Maurolyci Abbatis Messanensis An.1550. *Coloniæ SS. undecim millium Virginum, quæ pro virginitatis constantia martyrio vitam consummarunt ab Hunnis interfectæ sub Attila militantibus, quarum Princeps fuit Vrsula Britannorum Regis filia.* *Francisci Maurolyci.*

11. Petri Galesini Protonotarij Apostolici, in Martyrologio Romano vsui accommodato, floruit An.1560. *Coloniæ sanctarum undecim millium Virginum, quæ pro Christi religione & virginitate tuenda ab Hunnis necantur, quarum Principem locum Vrsula tenuit, ad duplicatæ coronæ præmium abierunt in cælum.* *Petri Galesini.*

12. Constantij Felicis A.1577. vulgatum eius Romæ martyrologium. *Constantij Felicis.*

21. Octobris. Commemoratio in Ecclesia Vrsulæ, & sociarum Virginum, & Martyrum, fuit ex filia Regis Britanniæ, & post longam peregrinationem, dum Roma reuerteretur, cum undecim millibus Virginum, quas socias habuit, & pluribus Episcopis, martyrio coronata est Coloniæ Agrippinæ in Germania ab Hungaris siue Hunnis sub Attila militantibus, circa annum Domini, ut multi scribunt, ducentesimum trigesimum octauum, aut etiam citius, tempore Martiniani Imperatoris: ita exemplar impressum.

P. Inchofer scribit ad me iuxta auctoris exemplar M.S. duo corrigenda esse: primo enim loco Martiani expuncti reponendus est Maximinus: item sub Attila, putat legēdum sub Acula, vel aquila militantibus, quod si ita est, sententia eius omnino congruit cum nostra: nam Maximinus sub signis, aquilis, & draconibus suis ducebat Hunnos, & Pannones: idque factum ante 238. annum, nempe 237.

Idem auctor librum dicitur de peregrinatione Vrsulæ conscripsisse, qui perijt.

13. Martyrologij Romani à Cardinale Baronio An.1585. emendati, & Sixto V. dedicati. *Martyrologij Romani.*

21. Octobris. Apud Coloniam Agrippinam Natalis SS. Vrsulæ & sociarum eius, quæ pro virginitatis constantia ab Hunnis interfectæ, martyrio vitam consummarunt, & plurima earum corpora Coloniæ condita fuerunt.

22. Oct. Apud Coloniam S. Cordulæ, quæ una ex sodalibus S. Vrsulæ cum aliarum supplicijs & cæde perterrita se occultasset, eius rei pœnitens postridie vltro se patefecit, & nouissima omnium martyrij coronam accepit.

Nusquam hic fit mentio insulæ maris Britannici, Lugduni Batauorum, vel prætorij Agrippinæ: locus vnus ab omnibus asseritur apud Coloniam, seu in suburbio Coloniensi.

14. Molani additiones ad Vsuardum. *In Colonia Agrippinensi natale sanctarum undecim millium Virginum, quæ pro virginitatis constantia martyrio vitam consummaverunt:* ita passim ante Baronij & sociorum correctionem vsitatam fuisse Romanorum fastorum lectionem, & passim receptam testatur etiam Vsserius. *Molani additiones. f. 636.*

15 Martyrologij Gallicani 21. Oct. *Natalis SS. Vrsulæ & sociarum eius, quæ cum in Hunnorum, qui Gallias oppressum ibant barbaras manus incidissent, cum pro fide Christi, quam profitebantur, tum pro pudicitia tuenda nouam & mirabilem pugnam ineuntes, gloriosoq; martyrio occumbentes, ad duplicatæ coronæ præmium abierunt Vrsula duce: eius hortatu egregie animatæ vitam & omnia supplicia fidei & castitatis studio postposuere, quarum palmis Colonia Agrippina maximè gloriatur.* *Saussai.*

CA-

CAPVT XXX.

Testimonia 12. ex consensu diœcesium Angliæ, Germaniæ & Italiæ in lectionibus horarijs expresso, per quas S. Vrsula peregrinando transiuit: præsertim S. R. E.

Rectè Gelasius Pontifex sanciuit, ne res gestæ Martyrum in Ecclesia legerentur, nisi probatissimæ: ideò præmisi tot hactenus capitibus digestas manifestas historicas demonstrationes, ex traditionibus, titulis, & vestigijs, repetitas ad sententiam nostram stabiliendam, & seculorum ferè omnium, iam inde à martyrij tempore huc vsque consensum, vt veterum scriptorum, historicorum, chronologorum, theologorum, canonum interpretum, omnium ferè gentium & linguarum confirmationem, ne temeritatis arguatur vel S. R. Ecclesia, vel tot orbis totius diœceses, & familiæ religiosæ, quod dum ritu duplici festum Vrsulanum vniuersalis Ecclesia celebraret, non alijs visæ fuerint ante Cardinalis Baronij ætatem lectionibus horarijs proprijs, quam quibus eadem nostra sententia conformis traditioni Coloniensium contineretur. Adferam nunc primo diœcesium præcipuarum; quas Vrsula peregrinatione sua decorauit: tum aliarum etiam, & variorum ordinum receptas & decantatas lectiones: nec enim quenquam arbitror inficiari posse, iudicium Episcopi, Synodi diœcesanæ, Clerique totius vel familiæ alicui religiosæ mereri parem testificandi auctoritatem, quam idoneo cuiuis historico tribuimus.

Ex Anglicano Breu. 1. Test. Ex Anglicano Breuiario Ecclesiæ harum Venetijs impresso An. 1495. Excerpo præcipua à petitione S. Vrsulæ. *Decem primæuæ ætatis Virgines mihi perquire, vt tam mihi, quam singulis earum mille virgines dentur comparatis nobis trieribus vndenis, triennij nobis dentur induciæ, quo facto concordi duorum Regum studio naues adscendentes Basileam applicuerunt: vbi relictis trieribus, Romam pedestres adierunt. Perlustratisq́; ibidem per aliquot dies, Sanctorum liminibus, Basileam reuertentes, adscensis nauibus Coloniam obsidebant, cognita virginali constantia, in eas irruentes, omnem illam gloriosam multitudinem crudeliter peremerunt.*

Vltraiectinum. 2. Test. Vltraiectini Breuiarij Venetijs A. 1491. typis vulgati: recusi Antuerpiæ A. 1551. desumtæ sunt ex veteri Cunibertina historia initio operis recitata, & breui compendio, verbis tamen autoris ferè retentis, digesto: vnde transilio. Hanc diœcesim nauibus transierunt, appulsæ in Tielam portu eius noctem commorando: eundem S. Cunera Rhenensem eiusdem oppidum sanguine tumuloque suo consecrauit.

Coloniensis. 3. Test. Coloniensis Breuiarij, eas libro nono tam veteres, quam recentiores recensui.

Treuirensis. 4. Test. Treuirensis Breuiarij A. 1583. Ioannis Archiepiscopi iussu recogniti: id cum Coloniensi recentiore conuenit: alias vidi diœcesis eius lectiones in membranis in Wesalia superiore à trecentis ferè annis conscriptas, iuxta narrationem Vincentij Belluacensis, & similes Patribus Dominicanis, & postea S. Romanæ Ecclesiæ congruas.

Moguntinum. 5. Test. Moguntinensis Breuiarij, A. 1570. iussu Danielis Electoris recusi. *Vrsula Virginis & sodalium splendidissimum martyrium monimentis præclarissimis inuitate, multisq́; reuelationibus edocta hodie veneretur Ecclesia: hæc Cornubiæ Principis filium Aetherio vicino Regi Britanniæ desponsata, Romam cum vndecim lectissimarum Virginum millibus ac numeroso famulitio voti soluendi causa profecta est. Inde completa oratione, atque Aetherio ad Christum integrè conuerso, plurimisq́; Baptismo mandatis, deducentibus quibusdam tum Pontificalis ordinis, tum alijs clarissimis viris, patrium solum repetentes, apud Coloniam Agrippinam in infidelium Hunnorum exercitum, qui Germaniam tunc vastabat, inciderunt: illi pudicitiæ tam illustrium feminarum inuidentes, simul acerbissimo odio,*

odio, quod in Christianos gerebant inflammati, candidatum illud agmen felici martyrio ad Christum transmiserunt.

Moguntiæ biduo commorata tota Sodalitas est: ibidem iunctæ classes binæ, quarum alteram è Britannia ducebat nouis cum martyrij candidatis sponsus Aetherius; alteram Vrsula è Romana peregrinatione redux. Ibidem Aetherius initiatus est fonte genitali.

6. Test. Wormatiensis, iussu Theodorici Præsulis Moguntiæ An. 1576. typis vulgati, delibo peregrinationem ex eo: *Stabant naues paratæ omnium deliciarum copys paratæ, omni etiam decore metallorum & picturarum ornatæ: datis ergò signis secundum instituta Vrsulæ & Pinnosæ, quæ maximæ autoritatis fuit post reginam, Virgines illæ vela tollunt, remis insistunt: videntes ergò se iam liberas, videntes se inobseruatas, velis bream recipiunt, & celeri fuga per maria lapsæ, in adscensu Rheni Basileam deueniunt, ibique relictis nauibus Romam pedestres adeunt, votiuas hostias offerunt, loca sancta visitantes orationes fundunt. Tandem benedictione à Romano Pontifice accepta, itinere, quo venerant, redeunt, & per defluxum Rheni Coloniam veniunt, quas Cyriacus Romanus Pontifex cum aliquot Episcopis Coloniam vsque comitatus est. Interea sponsus Vrsulæ Aetherius Christo credens, ab Angelo est admonitus, vt sponsa sua Româ redeunti iuxta Coloniam obuiam se faceret, & ibi cum ea martyrium subiret: quod ipse, & cum ea mater, & soror Florentina, & plerique alij fecerunt & profecti sunt.* — *Wormatiensi.*

7. Test. Spirensis An. 1509. Venetijs impressi, recito solam ex hoc etiam peregrinationem: *Adscendunt deinde Basileam, vbi Virginum se comitem facit S. Pantulus Basileensis Episcopus, qui & vsque ad martyrij agonem cum ipsis perseuerauit: venientes autem cum honore, & gaudio excipiuntur à Papa Cyriaco, quoniam & ipse Brito fuerat, qui ex sacro fonte leuauit eas, quæ nondum fuerant baptizatæ: sed & ipsi quoque reuelatur, se cum hoc virginali cœtu martyrio coronandum. Cum itaque Romæ aliquamdiu religioni deuotissimè sacra hæc Virginum multitudo vacasset, Cyriacus Papatui renuncians, cum ijsdem virginibus vrbem reliquit, parui faciens irridentem se Clerum, quod mulierculaarum comitatui se adiungeret; quodque à Pontificum catalogo (vt factum est) eliminandus veniret, secutus est insuper eas Vincentius Presbyter Cardinalis, Iacobus Antiochiæ Archiepiscopus, Mauritius Lauicanus, Foilanus Lucensis, Sulpitius Rauennensis, Episcopi, cum quibus Romam exeuntes Basileam redeunt, &c.* — *Spirensi.*

Postea An. 1591. recusum Breuiarium cum Lectionibus Coloniensis Breuiarij, & festum duplex indictum per diœcesin.

8. Test. Breuiarij Argentinensis An. 1511. finem appono: *His auditis, itinere quo venerant reuersæ sunt Basileam, adscensisque nauibus per decursum Rheni tandem Coloniæ applicuerunt: & ecce barbari, qui vrbem obsidione vallauerunt, super illas irruerunt, & infinitam illam multitudinem inhumana crudelitate peremerunt.* — *Argentinensi.*

Item in Lectionibus de S. Aurelia, lect. 4. narratur, quomodo S. Aureliam febrientem in reditu ibidem S. Vrsula reliquerit. Vide Cap. XI. huius libri.

9. Test. Basileensis An. 1584. Friburgi impressum: *Nouam militiam hanc Vrsula Virgo nauibus secum deduxit Basileam, quam Pantulus Basileensis Episcopus, inde secutus fuit, & postea Gerasina Siciliæ Regina, cum quatuor filiabus, & filio. Roma autem Coloniam vbi antea fuerant, humaniter excepta, reuertentes, ab Hunnorum exercitu, qui vrbem obsidione premebant, omnes trucidatæ sunt.* Vide & caput 23. de Pantulo. — *Basileensi.*

10. Test. Constantiensis duplicis. Primum anni 1561. In hoc ita narratur peregrinatio: *Inde ad Angeli admonitionem Romam tendentes ad Vrbem Basileam applicuerunt, ibidem relictis nauibus pedestres itinere Romam abierunt. Ad quorum aduentum Papa Cyriacus valde gauisus est, cum ipse de Britannia oriundus esset, & multas inter eas consanguineas haberet, cum omni Clero ipsas summo cum honore suscepit. Duo igitur iniqui Principes Rom. militiæ, Maximus & Africanus, videntes magnam Virginum multitudinem nuncios miserunt ad Iulium, &c.* — *Constantiensi.*

Alterum reuisum, Eminentissimi Cardinalis Marci Sitici cura, & Dilingæ A. 1572. impressum, conuenit cum Moguntini Lect. In hac diœcesi quatuor Virgines SS. Christiana, Cunegundis, Mechtundis & Wichbrandis, ex infirmitate decesserunt.

Ripamont. lib. 3. Eccl. hist. Mediol. Mediolanensi.

11. Test. Mediolanensis antiqui Breuiarij Ambrosiani. De quo sic Ripamontius. Ipsamet Ambrosiana breuiaria codicesue quotidianæ precationis sic habent: *Abhorrentem Vrsulam à regio matrimonio postulasse primum quidem, vt iuuenis ipse, cui fuerat desponsa, Christiana sacra sequeretur: deinde vt sibi decem adsignarentur Virgines, quæ singulæ millenas alias haberent in comitatu, regium illum iuuenem obstupefactum admiratione postulati, perculsumque diuinitus Baptismum appetiisse, Virgines dein ipsas Vrsulæ monitis à patria superstitione traductas ad Christum, cum ipsamet agminis duce peregrinantes ad sacra loca Romam; Coloniam peruenisse, ibi cæsas Hunnorum sæuitia, quæ gens tunc in illa loca grassaretur infensa Christo.*

Sint hæ lectiones pro Alpinis & Transalpinis Episcopatibus; quos Virgines transierunt. Nam Metropolis Ambrosiana Alpinos etiam Episcopos Suffraganeos habuit, latissimè post Romanam Sedem per Italiam dilatata, præsertim cum ipsa Marinum sextum Vrbis Episcopum adiunxerit Sodalitati: & Ripamontius fateatur, proberque ex actis S. Victoris, seculo S. Vrsulæ Marinum quendam Mediolanensibus præfuisse.

S. R. E. Lectiones propriæ de S. Vrsula.

12. Test. S. R. Ecclesiæ. Recitaui superius lectiones prolixiores Romæ Anno 1550. in Breuiario Romano de camera Sedis Apostolicæ autoritate vulgatas: nunc breuiores An. 1566. Parisijs apud Iacobum Keruer, editas non in fine Breuiarij, vt ante, sed ad ipsum diem, in medium adduco.

Lect. 1. *Cum Beata Vrsula vnica esset filia nobilissimi ac ditissimi Britannorum Principis pulcherrima, & magni ingenij, dum nubilis à filio Regis Angliæ ad nuptias peteretur, & patrem suum Christianissimum superanxiari videret, tum quia filiam suam Deo deuotam ad nubendum cogere rationi consonum non erat: tum è contra, quia non assentiendo pagani feritatem expauescebat: ipsa diuinitus inspirata patri persuasit, vt tyranno assentiret, ea tamen conditione proposita, vt ipse filius Regis Angliæ, decem Virgines ætate, genere & forma electas sibi traderet, & tam sibi, quam singulis earum mille Virgines adiungeret: & paratis ad numerum earum vndecim trieribus, id est nauibus, inducias triennij sibi traderet dedicationem suæ virginitatis, & vt interim ipse iuuenis sponsus hoc triennio instrueretur in fide.*

Lect. 2. *Nouo Vrsula vsa consilio Spiritus sancti, vt aut difficultate propositæ conditionis animum suum à concepto huiusmodi, aut hac opportunitate omnes coæuas suas Deo dicaret. Quia verò res à Domino agebatur, iuuenis omnibus propositis assentit, & patrem ad idem induxit, & baptizatus sponsus omnia petita accelerari mandauit, & Virgines ad Vrsulam sponsam destinauit. Tunc Pater Vrsulæ Virginis accepto consilio ordinauit, vt filia sua viros haberet directores, quorum suffragio ipsa cum Virginibus gubernaretur in spiritualibus, & temporalium necessitate.*

Lect. 3. *Confluebant hinc inde multi ad tam mirum spectaculum, etiam Episcopi: inter quos Pantulus Basileensis Episcopus, qui eas Romam vsque perduxit, & inde reuersus cum eis martyrium sumsit. S. quoque Gerasina Regina Siciliæ, & soror Dariæ matris Sanctæ Vrsulæ re sibi nunciata, cum quatuor filiabus, & paruulo suo Adriano, relicto regno in manu filij illuc pergens, se eis vsque ad martyrium sociauit. Trieribus itaque & sumtibus præparatis, recedente de Britannia hoc sacratissimo Collegio, Coloniam ciuitatem applicuerunt: ibique Vrsulæ reuelatum est à Domino, per Angelum, quod Romam pergerent, indeque illuc reuertentes, ipsa cum suo sponso, & omni societate per martyrium ad gloriam peruenirent.*

Lect. 4. *De Colonia ergo ciuitate Basileam nauigio venientes, abinde Romam pedestres peruenerunt, quas omnes Papa Cyriacus & Clerus, cum lætitia & honore suscepit, quia & ipse de Britannia erat, & consanguineas inter illas nonnullas habebat. Huic, cum & ipsa Virgo existeret, reuelatum est, quod palmam martyrij cum ijs esset consecuturus: cum ergo illic quamdiu ibi Romæ moram traherent, fecit Papa Cyriacus aliquas nondum Baptismi gratiam consecutas, sacro fonte lauari.*

Lect. 5. *Demum manifestans voluntatem suam coram omni Clero, Papatui renunciat, cum anno vno rexisset Ecclesiam, & mensibus circiter tribus, nonus decimus post Petrum*

Apostolum

Apostolum, quod nimis agrè Clerus accepit, Vt relicta sede Petri post illam multitudinem pergeret mulierum, nescientes consilium Domini. De consilio autem & suasione sua, alium elegerunt, Antheros vocatum, de catalogo Pontificum illum Cyriacum remouentes.

Lect.6. *Cum autem dictum sacrum collegium Romæ maneret, duo iniqui Principes Maximus & Africanus gentiles, timentes, ne ex tanta multitudine fidelium (ad quam & alij iungebantur) nimis Christiana religio augeretur, explorato loco, quo tenderent, miserunt nuncium ad Iulium cognatum suum, Principem Regis Hunnorum, vt cum Coloniam applicarent, illic applicantes, totam illam multitudinem trucidarent. Egressus ergo de Vrbe Cyriacus Papa cum dicta multitudine Virginum, ac etiam associatis eis pluribus Episcopis Sanctis, Coloniam proficiscebantur.*

Lect.7. *Interea sponsus Vrsulæ Aetherius, matre eius Christiana effecta, ac etiam patre defuncto, in regnum succedens, admonitus est ab Angelo, vt sponsæ Coloniæ occurreret, & ibi cum ea martyrium sustineret: sed iam iuuenis fidelis effectus, diuinā gratiam ita gustauerat, vt spretis carnalibus nuptijs cœlestes appeteret, & mori pro Christo sibi optatissimum foret: monitis igitur Angeli acquiescens, cum matre & sorore Florentina & Episcopis Clemente & Marculo, cum nepte sua, & alijs multis Coloniam Deo disponente ex vna parte, & S. Vrsula cum Cyriaco Papa, & vndecim millibus Virginibus ex alia simul applicuerunt.*

Lect.8. *Ad quas egressas de nauibus Hunni, qui tunc Coloniam obsidebant, vt lupi rapaces in mitissimas oues irruerunt, & omne illud sacrum Collegium vltro pro Christi nomine mori se offerens, trucidantes, martyrio ad cœlū transmiserunt. Alijs autē occisis, venientes ad S. Vrsulā, stupētes de eius pulcritudine, principi suo obtulerūt viuā, cuius pulchritudinis amore captus (cōsolatus de Virginū occisione) promittit eā in coniugium se habere, si ei assentiret: quod cum illā recusantē tyrannus vidit, indignans, sagitta in illam directa, Martyrem fecit.*

Lect.9. *Inter illas autē Virgines vna fuit Cordula dicta, quæ humano timore deuicta, in naui remanserat nocte illa: sed à Deo confortata, die sequenti se manifestans, à barbaris est occisa: quæ postea cuidam apparuit, & vt sequenti die fieret festum de ea, mandauit: quarum siquidem omnium ossa felix illa Colonia Agrippina, singulari ipsarum meritis gratiā florens, exstructo templo honorabiliter conseruat. Passæ sunt autem circa A. Dom. 237. Antheros Papa, & Maximini Imperatoris.* Hucusque Breuiarij Romani Lectiones.

Quod grauissimum Romanæ simul & vniuersalis Ecclesiæ iudicium: cui præ ceteris datum ex verò granum à palea secernere, conatus sum vndecim his libris propugnare, tot decurijs, imo centurijs idoneorum testium stabilire, & eius primigeniam veritatem à traditionibus locorum, vestigijs, titulis, inscriptionibus, & alijs certis historicis fundamentis eruere, defendere, demonstrare. Nec officit, quod Pius V. erasis illis solam decreuerit huius festi commemorationem fieri: nam is Cōcilij Tridentini desiderio acquiescēs, vt eorum occurreret temeritati, qui antiquatis officij veteris ritibus, nescio quo vti voluerunt horario compendio recens introducto, censuit hos comprimendos, & ad veterem morem & institutum cuncta reuocanda, nimijs recisis festiuitatibus, & vsu crebrioris psalterij postliminio restituto. Ita festum Præsentationis Deiparæ noluit vacuum esse à laboribus, & alia duplicia festa statuit esse simplici ritu celebranda. Habebat eo tēpore tam festum S. Vrsulæ, quam Hilarionis nouem lectiones: vtrisque recisis, decreuit, vt dies ille ritu simplici deinceps coleretur lectione de S. Hilarionis vita, quam S. Hieronymus scripsit, retenta: relictaque Virginum Sanctarum commemoratione, & reuocato psalmorum ferialium vsu: Nihil hoc derogat Sanctitati; nihil minuit historiæ veritatem non minus, quam quod Vrbanus octauus recens permulta festa propter iustissimas causas censuerit abroganda. Decet autem S. R. E. filios, ad nutum Sedis Apostolicæ se prorsus in ritibus Ecclesiasticis conformare, *vt simus filij vnius moris in domo vna*: nec externo tantum opere; sed interna magis animi inductione, consensuque voluntatis ad idem propendere, rationibus etiam quæsitis confirmare, quidquid Sedes Apostolica pro temporum varietate iusserit in ritibus istis immutandum. Falli Coloniensis, & alia quæuis Ecclesia potest, Romana verò, cui Christus in Petro promisit: *Rogaui, vt non deficiat fides tua*, & cui fideles his verbis credidit,

Cur sola cōmemoratio sit de S. Vrsula.

Reuerentia debita S. Ro. Ecclesiæ.

credidit, *Pasce oues meas*, errare non potest, quæ *est columna & firmamentum veritatis*: Hanc sanctissimam pariter & sapientissimam *matrem* nostram, *quisquis non audierit, sit nobis sicut Ethnicus & Publicanus : non enim Deum habebit patrem, qui Ecclesiam noluerit habere matrem*. Confidunt autem multi fore quandoque, vt compositis de hoc nobilissimo martyrio grauissimorum autorum litibus, eædem vel contractiores lectiones festo etiam restituto duplici reuocentur: præsertim cum certis indicijs constet, S.D.N. Vrbanum VIII. propendisse, vt tot mil. Virginum festum iterum duplici ritu celebraretur.

CAPVT XXXI.

Testimonia quarundam aliarum diœcesium, ad quas permulta SS. reliquiarum Vrsulanarum sunt translata.

Ex Herbipolensi. TEst. 1. Herbipolensis Breu. vetustioris. Seligo quædam : *Tandem cum S. Vrsula Virgines ad fidem conuertisset, sub vnius diei spatio flante prospero vento Coloniam deuenerunt. Inde verò ad Angeli admonitionem Romam tendentes, Basileam applicuerunt, & ibidem relictis nauibus pedestres Romam venerunt : ad quarum aduentum Papa Cyriacus de Britannia oriundus, multasque inter eas consanguineas habens, gauisus est valde, & factus est earum socius indiuiduus, multas ex eis non baptizatas baptizauit. Dignitatem autem Papatus Cardinalibus, & omni populo reclamante resignans, Antherum virum Sanctum in Pontificem ordinauit: Cum autē Virgines Roma redirent, Aetherius sponsus S. Vrsulæ à Domino admonitus, protinus surrexit, vt sponsæ suæ occurrat, & cum ea in Colonia martyrij palmam accipiat: Qui diuinis monitis acquiescens, matrem suam baptizari fecit, & cum ipsa & sorore sua paruula Florentina iam Christiana, necnon Clemente Episcopo ipsis Virginibus obuians, se ad martyrium ijsdem sociauit &c. Passæ sunt autem An. 238.* vnum displicet, quod semel Attilæ faciat in sequentibus mentionem: quod nomen obseruaui in quodam vetustiori membranco Lectionario, vt vocant, diœcesis eiusdem abesse.

Passauiensi. Test. 2. Passauiensis diœcesis: *Tandem cum Vrsula omnes ad fidem Virgines conuertisset, sub vnius diei spatio flante prospero vento, ad portum Galliæ, & inde Coloniam deuenerunt. Ibi Vrsulæ Angelus Domini apparuit dicens: Romam peruenietis, & peractis votis Apostolorum: & Martyrum liminibus visitatis, huc iterum Coloniam reuersuri ad martyrij palmam: inde Basileam venerunt, relictis nauibus Romam pedestres ierunt.*

Ratisbonensi. 3. Test. Ratisbonensis Breu. veteris: *Inde igitur pedestres Romam venerunt, quas Cyriacus Papa cū gaudio suscepit: in ipsa autem nocte Cyriaco reuelatur diuinitus, cum ipsis Virginibus percepturum martyrium, manè facto dignitatem resignans, cum ipsis de Roma processit. Duo autem iniqui Principes Romanæ militiæ, scilicet Maximianus & Africanus, videntes Virginum magnam multitudinem, & quod multi & multæ ad eos confluerent, timuerunt, ne per eas cresceret religio Christiana, nuncium miserunt ad Iulium, vt eductis contra eas exercitu veniret. Omnes igitur Virgines cum Episcopis Coloniam venerunt : & ipsam iam ab Hunnis obsessam inuenerunt: Quas barbari videntes, super eas irruerunt, & quasi lupi sæuientes in oues, totam illam multitudinem occiderunt.*

Leodiensi. 4. Test. Leodiensis An. 1522. Parisijs impressi : *Ibidem verò cum nocte permansissent, comparatis vtensilibus, ad insignem Germaniæ metropolim Coloniam peruenerunt. Et ecce barbari explorato, quod Christiani essent, subito cum clamore super eas irruentes, quasi lupi in ouilia, infinitam illam multitudinem inhumana crudelitate peremerunt.*

Mindensi. 5. Test. Mindensis Breuiarij Moguntiæ Anno 1516. publicati : *Præterea suadet Angelus Vrsulam Virginem vndecim millia Virginum expetere, quarum ex societate triennio instruatur, nuptijs præparanda futuris. Suscepto igitur nuncio bono Legati reuertuntur in regionem suam, hilares bona nunciant, regem & filium lætificant. Continuò vniuersarum Prouinciarum Virgines conuocantur, filiæ Regum, ducum & principum, comitum & nobilium, & militaris generis puellæ.*

In plu-

In plures siquidem regiones tunc temporis fuere illa regna diuisa, Rex autem idem tunens pater, labore maximo acies Virginum electarum plures congregans, prædicta Virgini Vrsulæ cum ingenti dirigit apparatu & gloria. Quas Vrsula velut cœlitus transmissas suscipiens, fide Christi instruxit: aduenerunt eis sæpius Angeli de cœlo directi, visitare illas: atque in bono corroborare proposito.

6. Augustani vetustioris lectiones desumtæ sunt ex Veteri historia à Surio vulgata. *Augustani.*

7. Osnabrugensis, ex antiquo Cathedralis Ecclesiæ membraneo Codice Homiliarum, initium totum vsque ad Romanum ingressum, est ex vetere historia: & incipit. *Regnante D. N.* Pergit: *In tempore, quo ingressæ fuerant Vrbem Romam, præsidebat Apostolicæ Sedi vir Sanctus nomine Cyriacus, hic egressus fuerat de finibus earum, & cum esset vir prudens & nobilis, omnibusque acceptus, sublimatus erat in Apostolicam dignitatem, tamque per annum integrum & XI. septimanas Romanam Ecclesiam rexerat, eratque in numero Romanorum Pontificum nonus decimus. Qui cum illas aduenisse audisset, lætatus est cum omni Clero suo, & in magna honorificentia eas suscepit: habebat quippè cognatas complures inter illas. Nocte vero quæ proxima erat post aduentum earum, reuelatum est ei à Domino, quod relicta Sede Apostolica, cum ipsis esset profecturus, simulque martyrij palmam cum eis accepturus. Ipse verò erat celans apud se reuelationem hanc: deditque sacri baptismatis benedictionem multis sodalium earum, quæ nondum erant renatæ in Christo, cumque opportunum tempus accepisset, manifestam fecit voluntatem suam, atque in conspectu totius Ecclesiæ resignauit officium dignitatis suæ reclamantibus cunctis, præcipuè Cardinalibus &c. ipse autem V. P. Papa Cyriacus non prius ab Vrbe egressus est, donec ipsius consilio alter nomine Antherus substitutus est, &c.* In fine post mortem S. Vrsulæ addit: *Tyrannus ille, per quem interfecta fuit, primam sagittam brachio eius iniecit, & cum vidisset eam nondum ad mortem superatam, secundam in cor eius direxit. Illa autem sagitta continuo per iudicium Domini regressa à corde eius percussit cor illius, qui miserat illam, moxque demens factus est, & rapido cursu ad flumen Rheni properans, seipsum aquis immersit, sicque mortuus est.* *Osnabrugensis.*

8. Aberdonensis Cathedralis Ecclesiæ, totiusque Ecclesiæ Scoticanæ impresso An. 1509. Iacobi 4. Scotorum Regis 22: *Aberdonensis.*

Lect. 1. *B. Virgo Vrsula martyrij sui per triennium mirabiliter celebrato prældio, cum iam propositam nuptiarum diem sibi imminere videret, conuirgines suas, & Dominum precibus pulsarent, admonuit, ne castitatis procinctum perderent.*

Lect. 2. *His dictis, dum quasi iam currentibus stimulum addidisset, deuotæ Deo Virgines ex toto corde pro sua virginitate conseruanda, supernum cœperunt auxilium ardentissima spiritus contentione inuocare.*

Lect. 3. *Pius autem Dominus tam pia vota non distulit; sed ventum de thesauris suis produxit, impulsamque classem sub vnius diei noctisque spatio secundo cursu in portum, qui Tielem dicitur, integro tam nauium, quam puellarum numero pertulit.*

Lect. 4. *Cum post vespertinam refectionem somnus diurno labore fessis obreperet, B. Virgo Vrsula vidit in somnis angelicæ claritatis virum, qui ei adsistens, Scito, inquit filia, quia cum sororum contubernio Romam peruenies: peractis votis Coloniam passura reuerteris.*

Lect. 5. *Cum B. Vrsula cum suis Sodalibus Romam visitassent, sanctaque limina deuotè adorassent, Coloniam prospero itinere peruenerunt: vbi per idem tempus barbarorum rabies, ingenti feritate expugnare non destitit.*

Lect. 6. *Virgines autem cognita humanitate incolarum, sine omni suspicione egressæ sunt: Et ecce barbari cum clamore super eas irruerunt, & infinitam illam multitudinem crudeliter peremerunt.*

Lect. 7. *Cumque belluina illa rabies ad B. Vrsulam iugulando peruenisset, satellites, pulchritudine eius conspecta, inanum animumque represserunt. Ipse Princeps scelerum, libidine succensus, ad blanditias cœpit descendere.*

Lect. 8. *Consolare, inquit, dilecta, quia digna habita es, quæ me totius Europæ victorem*

 merearis

mereâris habere maritum, Virgo autem cum huiusmodi sponsum contempsisset, cupiens dissolui, & esse cum Christo, mortis sententiam pertulit.

Lect. 9. *Sicque candidissimi exercitus regina, ictu sagittæ transuerberata, super nobilem suarum comitum aceruum velut cœlestis margarita concidit, purpureoq; sanguine quasi fœcundo baptismate dealbata, cælos cum suis penetrauit.*

9. In Parisiensi Anno 1492. excuso est officium ritu duplici Lectiones 9. ex historia veteri Vrsulana: aiunt, petitam in matrimonio S. Vrsulam, consensisse, accepta prius reuelatione de toto vitæ & sociarum decursu cum inducijs triennij, ad dedicationem virginitatis, aperuisse virginibus arcanum, finito ludicris exercitationibus triennio venisse in Thile, Coloniam, Basileam, Romam, dein reuersas, & coronatas ab Hunnis.

10. Insulense Anno 1533. Lectiones habet ex vetere historia: fusè describit ludicras triennij nauales exercitationes, subijcit Romanam peregrinationem.

11. Tornacense M. S. officium 9. Lectionum, historiam & peregrinationem continet.

12. Canonicorum S. Augustini An. 1546. duplex 9. Lectionum cum historia & peregrinatione.

Atroasiæ Ecclesiæ. 13. Breuiarij Ecclesiæ Atroasiæ Canonicorum item Reg. S. Augustini, Parisijs impressi An. 1538.

Lectiones sex priores pro primo die sumuntur ex vetere historia: at quæ per octauam leguntur ex S. Elisabetha, Vincentio Beluacensi, & Iacobo de Voragine petuntur: excerpo de Cyriaco & martyrio. *Inde Angelo monente Romam tendentes ad Vrbem Basileam applicuerunt, & relictis ibidem nauibus, Romam pedites venerunt, quas Papa Cyriacus Britannus, & ipse nimis lætus suscepit, & multas ex ipsis baptizauit. Duo autem iniqui Principes Romanæ militiæ Maximus, & Africanus, tantam videntes Virginum cateruam, & quod multi, multaque ad eas confluerent, timuerunt, ne per eas nimis cresceret fides Christi. Quapropter iter earum diligentius explorantes, miserunt nuncios ad Principem gentis Hunnorum, vt cum venirent Coloniam, omnes per exercitum suum trucidaret. Omnes igitur Virgines cum Papa Cyriaco, multis Episcopis & Clericis, & hominibus vtriusque sexus, de Româ Coloniam redierunt, & ipsam iam ab Hunnis obsessam inuenerunt, super eas igitur Barbari conclamantes, irruerunt, & totam Virginum turmam perdiderunt: Vrsula verò reseruata, cum nollet copulari Principi, directa per eum sagitta transfigitur.*

14. Brugense in Flandria impressum An. 1520. continet ex vetere historia, S. Vrsulæ sponsalia cum Aetherio, peregrinationem Romanam, & martyrium Coloniæ toleratum, ac honorificam sepulturam.

15. Breuiarium Teneramundanum Antuerpiæ excusum An. 1527. habet 6. Lectiones, fit in ijs mentio desponsationis, & portus Tiellæ.

16. Breuiarium antiquissimum MS. Niuellanum 9. Lectionum, habet sponsalia S. Vrsulæ cum filio Regis Britanniæ, aduentum in Tiele & Coloniam: ad peregrinationem non peruenit.

17. Breuiarium S. VValdetrudis Montensis in MS. pergameno eadem recenset.

18. Aliud Niuellanum MS. cum officio 9. Lectionum coniunctam habet Romanam peregrinationem.

19. Breuiarium antiquissimum Collegij Insulensis habet 9. Lectiones cum Romana peregrinatione.

Burgense in Hispania. Anno 1502. impressum complectitur initium veteris historiæ, *Regnante Domino nostro IESV CHRISTO* cum natiuitate Sanctæ Vrsulæ. Item officium 9. Lectionum de translatione Sanctæ Victoriæ Virg. & Mart. Vrsulanæ Colonia Burgas in Hispaniam. Anno 1525. Maldonatus concinnauit

cinnauit Lectiones pro festo S. Vrsulæ, & S. Cyriaci Pontificatum & martyrium inseruit. Vide cap. 26.

Eborense editum Anno 1548. habet 9. Lectiones : sponsalia, peregrinationem Romanam, Cyriaci Pontificatum, & Martyrium cum SS. Virginibus Coloniæ.

In genere autem de Hispania vniuersa libellus, qui inscribitur : *Ordo recitandi officium diuinum* hoc habet. *Colitur Sancta Vrsula & sociæ officio duplici in Ecclesia matrice Toletana, Granatensi, Compostellana : in Ecclesia & diœcesi Hispalensi additur Credo: Burgensi, Cordubensi, Conchensi, (est reliquia) Ciuitatensi, Segouiensi, Seguntina, Carthaginensi, Guadizensi, Migdonensi.*

In Ecclesia matrice Compostellana, in Ecclesia & diœcesi Conimbricensi.

In Ecclesia & diœcesi Salmanticensi fit officium semiduplex. In Asturicensi Ecclesia habetur Commemoratio & Processio S. Vrsulæ & Sociarum Virginum Martyrum.

In Ecclesia matrice Palentina fit de S. Cordula Officium duplex.

Vnum è Polonia VVarmiensis proferam Ecclesiæ, cui Hosius Cardinalis præfuit.

Vrsula sanctitate & sapientia, & pulchritudine insignis, filia fuit vnica Regis Britanniæ Christianissimi. Quam cum Rex Angliæ Gentilis idemque potentissimus, filio suo missis eo solennibus nuncijs vxorem expeteret, ipsa diuinitus præmonita, persuasit patri, vt nuptijs consentiret, ea conditione, vt Rex ille & Pater decem primauæ ætatis Virgines & forma, & genere lectissimas, perquirerent, & tam sibi, quam singulis illarum mille alias Virgines honestissimas consociarent : comparatisque ad numerum ipsarum vndecim triremibus, inducias triennij sibi darent, ad dedicationem virginitatis suæ, ipse quoque iuuenis sacro renatus lauacro in fide Christi interim instrueretur. Ex hoc condicto virginibus, triremibus, viris pro comitatu, & sumtibus præter spem celerius comparatis, per triennium belli prælucia, multis vndique ad spectaculum confluentibus ab ipsis celebrata sunt. Tandem cum Vrsula omnes Virgines socias suas ad Christum conuersas tam verbis, quam exemplis ad castitatis propositum erudisset, sub vnius diei noctisque spatio vento prospero ad portum Galliæ Tila, & inde Coloniam delatæ sunt. Ex eo loco Angelica visione instructa, Basileam applicuerunt, religatisque ibi triremibus, pedestri itinere Romam peruenientes, magno applausu Cleri & populi exceptæ sunt. Vbi cum per aliquot dies perlustratis diuersis Sanctorum liminibus peruigiles in oratione animas suas commendassent, peractis votis, itinere, quo venerant, Coloniam sunt reuersæ ab Hunnis iam vndique obsessam. Qui totam illam sanctam multitudinem, cui etiam Vrsulæ sponsus Eleutherius se iunxerat, immaniter trucidarunt, Coloniam sanguine & sepultura eorum clariorem reddentes.

Post omnes verò candidissimi exercitus Regina, dum Principi Hunnorum in matrimonium consentire nollet, ictu sagittæ transuerberata, super nobilem comitum suarum aceruum, velut cæleste margaritum corruit.

CAPVT XXXII.

Testimonia variorum Ordinum Religiosorum.

1. TEst. Breuiarij Benedictinorum olim editum pro monasterijs Hungaricis. *Ipsa autem diuinitus inspirata patri suasit, vt prædicto Regi assensum praberet, ea cum conditione, vt ipse Rex cum patre decem Virgines selectissimas sibi ad solatium traderet, ad dedicationem suæ virginitatis, & tam sibi, quam alijs mille Virgines assignaret, &* [Benedictini in Hungaria.]

mereäris habere maritum, Virgo autem cum huiusmodi sponsum contempsisset, cupiens dissolui, & esse cum Christo, mortis sententiam pertulit.

Lect. 9. *Sicque candidissimi exercitus regina, ictu sagittæ transuerberata, super nobilem suarum comitum aceruum velut cœlestis margarita concidit, purpureoq; sanguine quasi fæcundo baptismate dealbata, cælos cum suis penetrauit.*

9. In Parisiensi Anno 1492. excuso est officium ritu duplici Lectiones 9. ex historia veteri Vrsulana: aiunt, petitam in matrimonio S. Vrsulam, consensisse, accepta prius reuelatione de toto vitæ & sociarum decursu cum inducijs triennij, ad dedicationem virginitatis, aperuisse virginibus arcanum, finito ludicris exercitationibus triennio venisse in Thile, Coloniam, Basileam, Romam, dein reuersas, & coronatas ab Hunnis.

10. Insulense Anno 1533. Lectiones habet ex vetere historia: fusè describit ludicras triennij nauales exercitationes, subijcit Romanam peregrinationem.

11. Tornacense M.S. officium 9. Lectionum, historiam & peregrinationem continet.

12. Canonicorum S. Augustini An. 1546. duplex 9. Lectionum cum historia & peregrinatione.

Arroasiæ Ecclesiæ. 13. Breuiarij Ecclesiæ Arroasiæ Canonicorum item Reg. S. Augustini, Parisijs impressi An. 1538.

Lectiones sex priores pro primo die sumuntur ex vetere historia; at quæ per octauam leguntur ex S. Elisabetha, Vincentio Beluacensi, & Iacobo de Voragine petuntur: excerpo de Cyriaco & martyrio. *Inde Angelo monente Romam tendentes ad Vrbem Basileam applicuerunt, & relictis ibidem nauibus, Romam pedites venerunt, quas Papa Cyriacus Britannus, & ipse nimis lætus suscepit, & multas ex ipsis baptizauit. Duo autem iniqui Principes Romanæ militiæ Maximus, & Africanus, tantam videntes Virginum cateruam, & quod multi, multæque ad eas confluerent, timuerunt, ne per eas nimis cresceret fides Christi. Quapropter iter earum diligentius explorantes, miserunt nuncios ad Principem gentis Hunnorum, vt cum venirent Coloniam, omnes per exercitum suum trucidaret. Omnes igitur Virgines cum Papa Cyriaco, multis Episcopis & Clericis, & hominibus vtriusque sexus, de Româ Coloniam redierunt, & ipsam iam ab Hunnis obsessam inuenerunt, super eas igitur Barbari conclamantes, irruerunt, & totam Virginum turmam perdiderunt: Vrsula verò reseruata, cum nollet copulari Principi, directa per eum sagitta transfigitur.*

14. Brugense in Flandria impressum An. 1520. continet ex vetere historia, S. Vrsulæ sponsalia cum Aetherio, peregrinationem Romanam, & martyrium Coloniæ toleratum, ac honorificam sepulturam.

15. Breuiarium Teneramundanum Antuerpiæ excusum An. 1527. habet 6. Lectiones, fit in ijs mentio desponsationis, & portus Tiellæ.

16. Breuiarium antiquissimum MS. Niuellanum 9. Lectionum, habet sponsalia S. Vrsulæ cum filio Regis Britanniæ, aduentum in Tiele & Coloniam: ad peregrinationem non peruenit.

17. Breuiarium S. VValdetrudis Montensis in MS. pergameno eadem recenset.

18. Aliud Niuellanum MS. cum officio 9. Lectionum coniunctam habet Romanam peregrinationem.

19. Breuiarium antiquissimum Collegij Insulensis habet 9. Lectiones cum Romana peregrinatione.

Burgense in Hispania. Anno 1502. impressum complectitur initium veteris historiæ, *Regnante Domino nostro IESV CHRISTO* cum natiuitate Sanctæ Vrsulæ. Item officium 9. Lectionum de translatione Sanctæ Victoriæ Virg. & Mart. Vrsulanæ Colonia Burgas in Hispaniam. Anno 1525. Maldonatus concinnauit

cinnauit Lectiones pro festo S. Vrsulæ, & S. Cyriaci Pontificatum & martyrium inseruit. Vide cap. 26.

Eborense editum Anno 1548. habet 9. Lectiones: sponsalia, peregrinationem Romanam, Cyriaci Pontificatum, & Martyrium cum SS. Virginibus Coloniæ.

In genere autem de Hispania vniuersa libellus, qui inscribitur: *Ordo recitandi officium diuinum* hoc habet. *Colitur Sancta Vrsula & sociæ officio duplici in Ecclesia matrice Toletana, Granatensi, Compostellana: in Ecclesia & diœcesi Hispalensi additur Credo: Burgensi, Cordubensi, Conchensi, (est reliquia) Ciuitatensi, Segouiensi, Seguntina, Carthaginensi, Guadizensi, Migdonensi.*

In Ecclesia matrice Compostellana, in Ecclesia & diœcesi Conimbricensi.

In Ecclesia & diœcesi Salmanticensi fit officium semiduplex. In Asturicensi Ecclesia habetur Commemoratio & Processio S. Vrsulæ & Sociarum Virginum Martyrum.

In Ecclesia matrice Palentina fit de S. Cordula Officium duplex.

Vnum è Polonia VVarmiensis proferam Ecclesiæ, cui Hosius Cardinalis præfuit.

Vrsula sanctitate & sapientia, & pulchritudine insignis, filia fuit vnica Regis Britanniæ Christianissimi. Quam cum Rex Angliæ Gentilis idemque potentissimus, filio suo missis eo solennibus nuncijs vxorem expeteret, ipsa diuinitus præmonita, persuasit patri, vt nuptijs consentiret, ea conditione, vt Rex ille & Pater decem primaua ætatis Virgines & forma, & genere lectissimas, perquirerent, & tam sibi, quam singulis illarum mille alias Virgines honestissimas consociarent: comparatisque ad numerum ipsarum vndecim triremibus, inducias triennij sibi darent, ad dedicationem virginitatis suæ, ipse quoque iuuenis sacro renatus lauacro in fide Christi interim instrueretur. Ex hoc condicto virginibus, triremibus, viris pro comitatu, & sumtibus præter spem celeriter comparatis, per triennium belli præludia, multis vndique ad spectaculum confluentibus ab ipsis celebrata sunt. Tandem cum Vrsula omnes Virgines socias suas ad Christum conuersas tam verbis, quam exemplis ad castitatis propositum erudisset, sub vnius diei noctisque spatio vento prospero ad portum Galliæ Tila, & inde Coloniam delatæ sunt. Ex eo loco Angelica visione instructa, Basileam applicuerunt, religatisque ibi triremibus, pedestri itinere Romam peruenientes, magno applausu Cleri & populi exceptæ sunt. Vbi cum per aliquot dies perlustratis diuersis Sanctorum liminibus peruigiles in oratione animas suas commendassent, peractis votis, itinere, quo venerant, Coloniam sunt reuersæ ab Hunnis iam vndique obsessam. Qui totam illam sanctam multitudinem, cui etiam Vrsulæ sponsus Eleutherius se iunxerat, immaniter trucidarunt, Coloniam sanguine & sepultura eorum clariorem reddentes.

Post omnes verò candidissimi exercitus Regina, dum Principi Hunnorum in matrimonium consentire nollet, ictu sagittæ transuerberata, super nobilem comitum suarum aceruum, velut cœleste margaritum corruit.

CAPVT XXXII.

Testimonia variorum Ordinum Religiosorum.

1. TEst. Breuiarij Benedictinorum olim editum pro monasterijs Hungaricis. *Ipsa autem diuinitus inspirata patri suasit, vt prædicto Regi assensum præberet, ea cum conditione, vt ipse Rex cum patre decem Virgines selectissimas sibi ad solatium traderet, ad dedicationem suæ virginitatis, & tam sibi, quam alijs mille Virgines assignaret, &*

Benedictini in Hungaria.

inducias triennij sibi daret, & ipse iuuenis baptizatus, in his tribus annis in fide instrueretur.

At iuuenis libenter hac conditione accepta patri institit, & protinus baptizatus, accelerari cuncta, quæ Virgo petierat, celeriter fieri impetrauit. Pater autem puellæ ordinauit, vt filia sua, quam valde diligebat, viros, quorum solatio tam ipsa, quam eius exercitus indigebat, in comitatu suo haberet. Igitur per duo regna Virgines confluunt; vndique viri ad tam grande spectaculum currunt: nam multi Episcopi ad eas confluxerant, vt secum pergerent, inter quos fuit Pantulus Basileensis, qui eas vsque Romam perduxit, & inde reuersus cum eis martyrium suscepit.

Aquicinctini. VVeingartenses. Similes lectiones è Coloniensi traditione, simul & S. Virginis Elisabethæ diuinis oraculis sumtas cecinerunt olim Aquicinctini Patres Benedictini in Belgio. Et in VVeingartensi vetustissimo membraneo Codice lectiones breues ex historia veteri petitæ repetiuntur.

Cistercienses. Cisterciensibus festum duplex est S. Vrsulæ, hymnos, antiphonas & prosas elegantes de ea habent, omnes congruas traditioni Coloniensi, vt postea videbimus, Lectiones tamen proprias non reperi.

Præmonstratenses. 2. Test. Præmonstratensium Breuiarij: festum & huic ordini toti duplex est; Lectiones proprias ex Coloniensi Breuiario desumsit: habet & totam octauam: nam duplex maius ijs nominatur.

Dominicani. 3. Test. Patrum Dominicanorum, vix alius ordo tot produxit scriptores Vrsulanæ historiæ, defensores Coloniensis Traditionis: & veteres Ordinis Lectiones, quas Coloniæ in eorum membraneo Lectionatio, vt vocant, legi, congruunt Vincentij Beluacensis, Sancti Antonini & Iacobi de Voragine narrationi: è quibus demum Romani breuiarij lectiones profluxere: sed dolendum hac ætate Cardinalis Baronij motos autoritate, Galfredi sententiam substituisse. Manet autem ordinis totius duplex.

Carmelitæ. Lib. 1. de principio & progressu ordinis c. 11. 4. Test. Patres Carmelitani iam à trecentis annis ritu duplici celebrant. Nam Paleamnyder editus Moguntiæ Anno 1497. Sic eius institutionem narrat: *Hinc fuit Capitulum generale in Conuentu Lemouicensi die Pentecoste celebratum Anno 1339: ibi fuit statutum, vt fieret die Sanctæ Vrsulæ festum duplex, translato festo Sanctæ Hilarionis* (qui tamen ordinis Patronus est) *in diem sequentem.* Prodijt Anno 1575. Parisijs impressum Ordinis breuiarium: delibo ex eo capita quædam, quibus sententia nostra satis declaratur: *Pater autem puellæ ordinauit, vt filia sua, quam valdè diligebat, viros quorum solatio tam ipsa, quam eius exercitus indigebat in comitatu suo haberet: vndique igitur Virgines confluunt, vndique viri ad tam grande spectaculum currunt: nam multi Episcopi ad eas confluxerunt, vt cum eis pergerent: Inter quos fuit Pantulus Basileensis Episcopus, qui eas vsque Romam perduxit, & inde reuersus cum eis martyrium suscepit: S. quoque Gerasina regina Siciliæ, quæ virum suum Regem Siciliæ crudelissimum, quasi de lupo fecerat agnum, soror Maurisi Episcopi & Dariæ matris Sanctæ Vrsulæ: cum eidem pater S. Vrsulæ secretum per literas intimasset, continuo inspirante Deo, cum quatuor filiabus suis Babyla, Iuliana, Victoria & Aurea; & paruulo suo Adriano in Britanniam nauigauit.*

Franciscani. 5. Test. Patres Franciscani iam ante, quam recepisset S. R. E. proprias lectiones de S. Vrsula, easdem vsurparunt: & ex eorum officio proprio translatæ sunt in Breuiarium Rom. autoritate reuisorum de camera: vt expressè dicitur in Rom. Breu. An. 1550. Romæ vulgato.

Crucigeri in festo S. Vrsulæ. 6. Test. Patrum Crucigerorum Breuiarij impressi vetustioris: *Papa autem Cyriacus, qui & ipse de Britannia oriundus fuerat, gaudens cum omni Clero summo eas cum honore suscepit, qui nocte eadem responsum accepit, quod cum eis deberet martyrio coronari: hic demum Pontificatum deserens, coram omnibus licet reclamantibus, sanctum virum nomine Antheros in Pontificem ordinauit. Posthac Maximinus & Africanus iniqui Principes Romani, Zelo commoti, ne nimis cresceret religio Christiana,*

Christiana, miserunt ad Iulium cognatum suum, Principem gentis Hunnorum, vt educto contra eas exercitu, cum venirent Coloniam, trucidarentur. B. igitur Cyriacus cum illa nobili multitudine Romam egressus est. Aetherius quoque B. Vrsulæ sponsus, patri mortuo in regno succedens, in Christo renatus cum matre & sorore reuertentibus obuiauit, & cum omni castitate B. Vrsulæ se passionis socium exhibuit. Omnes igitur Virgines cum prædictis Episcopis Coloniam redierunt, & ipsam iam ab Hunnis obsessam inuenerunt: quas barbari videntes, clamore miro in eas irruerunt, & quasi lupi in oues sauientes, totam illam multitudinem occiderunt.

7. Test. Eorundem Patrum de festo & translatione S. Odiliæ, ex vetustissimo M.S. Breuiario: *Siquidem Virgo Beata ex progenie Regum edita in consortē speciale B. Vrsula electa, & occisa, vna cum agminibus vndecim millium Virginum expers ab omni macula, Hunnorum secura cuneos intrans, quasi agna os non aperiens, in Ciuitate Agrippina ab Hunnis martyrizatur. Iam tunc Hunni in inferiori Pannonia habitabant, nunc Hungaria appellata, ab Vngris postea ibidem directis: qui Hunni à Schytia ibidem aduentantes, Ostrogothos ab eadem regione expulerunt: tunc etiam edictum erat ab Imperatore Maximino de seditione in Christianos facienda. Interea cum Virgines à Roma reuerterentur, contigit per Coloniam iter agere, ita vt in velo suarum nauium Christianitatis Sanctam Crucem Dominicam gererent, ab Hunnis propterea instinctu nefario Maximi & Africani duorum Consulum Romanorum, in exitu Rheni fluminis in suburbio Coloniensi interemta sunt.*

In festo S. Odiliæ.

8. Test. Vetustioris M.S. Breuiarij Beienburgensis cœnobij eiusdem Ordinis à trecentis annis scripti: *Tunc temporis Maximinus ab Augusto XXI. Imperator creatus, bellum feliciter consummauit, auxilio Iulij Regis Hunnorum, Coloniam igitur Hunni cum exercitu Romano Germaniamque properantes, Nobilissimam Vrbem, Germaniaque vicinam Agrippinam ab Agrippa fundatam ita denominatam: obsederunt, tunc etiam ab Imperatore edictum de seditione in Christianos excitanda sexta post Neronem, à qua prima excitata est. Eratque numerus earum ad vndecim millia Virginum, exceptis viduis & viris, quorum numerus cum Virginibus conficit ad 30. millia, prout in gestis Pontificum Leodiensium comperitur conscriptum.*

Hoc testimonio cædes illa Romano exercitui, & Hunnis sub Maximino Cæsare militantibus tribuitur: & factum ostenditur initio sextæ persecutionis, vt alibi ostendi.

CAPVT XXXIII.

Prosa, Antiphonæ & Hymni variorum ordinum & diœcesium, ad mentem traditionis Coloniensis.

Prosa peruetusti MS. Zuifaltensis Ordinis S. Benedicti.

Patris summi filij, Angelo consilij, laus sit danti septem dona.

Qui candore lilij vestitu mirabili, sponsam beat, & decorat.

Accedit & rubor rosæ, stat à dextris dulcissima, noua cantans carmina.

Adamans Regem gloriæ, virgineæ militiæ fit Regina Vrsula,

Quam cupiuit infidelis, patrem minis, blanditijs, iuxta suam potestatem Rex perterret Virginis.

Magno mentis quæ feruore, cælum pulsat sueto more, quam solatur oraculis turris fortitudinis.

Tunc consensu nuptiarum, fit conuentus feminarum, paratura trierum.

Eius sponsus baptizatur, virgo Christi iucundatur, consortio Virginum.

Post

Post hæc mari se committunt, sine ductu vi remigum, vaga classe portum Tile vehuntur, hinc Coloniam.

Visione qua percepta Romam tendunt via recta, implorantes liberari, potestatum insidijs

Abeunt consulto Papa, desluunt per Rheni vada properantes coronam per bella fortissima

Has Hunni redire vident, irruunt, necando strident, dum hæc clara multitudo cruenter consumitur,

Gaudeat nunc empyreum tantis gemmis prærutilum, tantis auctum meritis.

Gaudet sponsus super sponsam, militantem fac formosam Christe fili Virginis.

Alia peruetusta Coloniensis sequentia.

Iucunda Deo sit laudatio in die sanctis consecrata.

Quos coronat in cælo honore & gloria Virginum sponsus, qui pascit inter lilia.

Quarum triumphis exsultat cælorum curia, Quarum coronis ornatur mater Ecclesia.

Beata verè, quæ tot electas Virgines protulisti Britannia, Beata pio, quæ purpuraris earum cruore Colonia.

Nam Deo deuota Beati exercitus regina Vrsula, Ex dictis erat Angelicis Martyrum Virginum præscia.

Quod dum cognoscunt sacræ Virgines, gaudeo gaudent, fundunt lacrymas, adorant, collaudant Deum humili corde, voce pia.

Commendant Christo suas animas, mundum contemnunt, mente socia prudentes ornatæ sumto oleo lampade fulgida.

Verè mirabilis in Sanctis Deus, virtutis tua gratia hodie Virginum, qui coronasti vndena simul millia.

Hunni feroces gens barbarica cunctisq; gentibus inimica, Agnas insontes, greges Domini prosternunt rabie inaudita.

Hic sanguinis pretiosi sanctarum fluxerunt flumina. Hic corpora iacent fusa munimen tuum Colonia.

Soluitur obsidio libertas redditur. Hostibus fugatis vrbem saluant Martyrum merita.

Lætare Colonia, gaude Britannia, quamque visitarunt votis & precibus Vrbs Romula.

Exsultent Sancti, tot consortibus lætetur, tot Patronis Ecclesia.

Istarum venerantes merita precamur nostra laxari crimina.

Sit tibi Pater cælestis cum Christo, cum Spiritu sancto, laus & gloria vnus Deus in secula.

Antiphonæ ad Psalmos Matutini & responsoria ad 9. Lectiones. Ex Breuiario Romano Romæ A. 1550. typis vulgato, & Cisterciensibus Breuiarijs MSS. antiquis: quibus ipsi hodieque vtuntur.

Noua bella Virginum Dominus elegit, ab extremis hominum, quas sibi collegit

Beata militia, quæ pro Rege gloriæ, de mundi malitia triumphauit hodie.

Pugnant sexu fragiles cælitus imbutæ, sed insuperabiles fidei virtute.

Non armis, sed animis istas bellatrices efficit vnanimes gratia victrices.

Fortiores hostibus feminæ fuerunt, quæ contemtis omnibus, omnia vicerunt.

Vnus enim spiritus acies cælestes fidei diuinitus adunauit testes.

Dionetho fuit nata, placens Deo, cunctis grata, Vrsula regalis.

Cuius miræ speciei plus mirandæ fidei, non erat æqualis.

Regi magno pulchra nimis desponsatur, dum instatur precibus & minis.

Virgo desiderium habens castitatis, meditatur, & miratur rem quasi mysterium suæ voluntatis.

Deo secum disponente, quod tractabat firma mente.

Apparatu nauium decenter impleto, ad salutis brauium omnes cursu læto *Virgines*

Virgines anhelant: nec quod votis gestiunt, alijs reuelant.

Ludere se simulant pelago vagantur, inuicem se stimulant, pariter hortantur.

Sponsi currit in odore iucunda societas; quam attraxit ex amore pregustata suauitas.

Vt rosæ tot millia rutilant cruore, Et florent vt lilia, niueo candore,

His cœlestis paradisus adornatus floribus, Angelorum mulcet visus, delectat odoribus.

Visionis Vrsulæ cælitus ostensæ, Sacramento credulæ simul inoffensæ

Agone perculsæ confidunt participes fieri coronæ.

Caritate vulneratæ, mori Christo sunt paratæ,

Opportuni temporis sic hora captata, terga findit æquoris iuuentus optata.

Datis vento ratibus, & velis inflatis, aduehuntur litori, quo se Rhenus æquori serenius infundit.

Sanctis Romæ visitatis repetunt Germaniam, vbi cunctis iam vastatis Hunnorum insaniam

Infusam reperiunt: insuper Coloniam hostibus conclusam,

Dira sæuit vastitas: his in malis; virginalis non formidas castitas.

Ad locum certaminis, ductu Rheni fluminis subitò feruntur:

Datæ porcis margaritæ lupis oues non inuitæ passim feriuntur.

Felix locus tam decora, quem sacrarunt corpora.

O verè Sanctarum Virginum inenarrabilis gloria, quæ sagittis amoris tui Iesu bone transfixæ,

Nec tyrannos frementes, nec gladios cruentos expauerunt,

Iam assumtæ in luce æternitatis tuæ, in splendoribus Sanctorum meritò coronantur.

Iam triumpho potitæ Virgines Sanctæ, iam Angelorum choris aduiatæ quæsumus,

Vestra intercessione locus non negetur veniæ.

Sequentia tantum habentur in Cistert. Breu.

Responsoria ex Halberstadiensi & Monasteriensi Breuiario.

Dum statutum nuptijs acceptis inducijs tempus prolongatur,
Pro vndenis millibus, votis consimilibus, classis præparatur.
Duce Regis hæc ducuntur millia, & vnam sequuntur
Opportuni temporis sic hora captata, Terga findit æquoris iuuentus optata.
Datis vento ratibus, & velis inflatis, aduehuntur litori, quo se Rhenus æquori serenus infundit. Cetera vt in Romano.

Antiphonæ ad Psalmos Matutini ex Breuiario Aberdonensi Scotiæ, & Arraosiensi.

1. Noct. *Purpureos flores cœlesti rore madentes, Decreto Domini famosa Britannia misit.*

In cunis positæ Baptismi fonte renatæ, Et fidei veræ sunt legibus initiatæ.

Has Deitatis amor sibi fœderat ordine miro, Dum retrahit mundo festinat reddere cœlo.

1. Lect. *Ecce Britannia mittit ad æthera, xenia clara, florida germina, labe carentia, sorte beata.*

V. *Ciuibus Angelicis solenniter adsociantur.*

2. Lect. ℟. *Virginibus sacris sit vox prænuncia mortis, Signatur tellus, gladius, tortorque cruentus.*

V. *Pectora virginea non frangunt talia dicta.*

3. Lect. ℟. *Millibus vndenis pro Christi nomine passis, Virginibus sacris soluamus munia laudis.*

V. *Occurrit sponsus reddens sponsalia lætus.*

2. Noct.

2. Noct. *Tandem decursis pariter puerilibus annis, Vt Christo placeant tota virtute laborant.*

Istam militiam tunc Vrsula Sancta regebat, Millibus undenis constantem sorte beata.

Filia Regis erat Britonum, qui sceptra tenebat, Diues opum felix, qui tali prole virebat.

4. Lect. ℟. *Cara Deo soboles communi laude fouenda, In teneris membris Domino seruire studebat.*

V. *Hæc generatio florida, natio recta requirens.*

5. Lect. ℟. *Virginitatis honor, decus Ecclesiæ, patriaque libertas, Capitur, truncatur, dilaniatur.*

℟. *Hunnorum gladijs qua floridus atque fidelis.*

6. Lect. ℟. *Virginei flores varios, qui fertis honores; Vincere quæ nostis: sed vinci non valuistis.*

Reddite placatum nobis quem semper amastis, V. *Iam vox vestra sonet, noua cantica laude serena.*

3. Noct. Antiph. *Agmina virginea sacro spiramine plena, Terrea despiciunt pro Christo cuncta relinquunt.*

Accensis animis mundi cum Principe pugnant, Quo illo deuicto currunt ad præmia regni.

Agmina cælica dant iubilamina cunctipotenti: Virginibus sacris qui præstat gaudia cæli.

7. Lect. *Virginei cætus centeno fœnore fructum, Dum referunt, fuso sanguine celsa petunt.*

V. *Ecce puellarum sacra corpora dum lacerantur.*

8. Lect. ℟. *Clara Colonia, dulcia pignora læta meretur, Sanguine Sanctorum roseo super astra locatur.*

V. *Illas qui sequitur, qui corde pio veneratur.*

9. Lect. ℟. *Virgineas mentes præuenit spiritus almus, Has sibi mundauit, mundando sanctificauit.*

V. *Victrices mundi felici dote beantur.*

Antiphonæ ad Laudes ex Romano An. 1550.

Sol nouus ab insula surgit occidentis, dum virtutum Vrsula fulget incrementis.

Hæ puellæ regiæ sponsi commensales, Agni tympanistriæ, Angelis æquales.

Muliebrem ad ornatum mundum acceperunt, & ad verum & beatum Regẽ intrauerunt.

Hi sunt flores venustatis quos spirantis gratia, Ver & æstas caritatis produxerunt hodie.

Gustauerunt & viderunt, quam dulcis es Domine! & libenter impenderunt se pro tuo nomine.

Benedictus es rex gloriæ, qui palmam victoriæ dedisti fragilibus, & sexum sine viribus vincere fecisti

Dæmonis virtutem, quærimus pijs precibus nobis supplicantibus tribuas salutem.

Ad Magnificat in primis Vesperis.

O felix Germania tam decoro germine Virginum ornata! beata Colonia pretioso sanguine Martyrum ditata! Verè iustè tu lætaris, quæ thesauro super aurum nobili ditaris.

In secundis Vesperis.

O flos campi & lilium conuallium Iesu Christe, qui es sponsus & amator Virginum, quam iucundum interesse tuo semper conspectui? quem laudantes prosequuntur virginales cunei, vbi dulcis resonat melodia, Virgo Vrsula simul cum vndenis millibus, & frequenter ingeminat tibi Christe, sit laus & gloria.

Ex Monasteriensi Breuiario.

Effuderunt sanguinem Sanctorum, sicut aquam in circuitu Coloniæ

Horum mors est pretiosa, & triumphis gloriosa, dante Dei dextera.

Aræ Dei stans insertus Sanctus præsul Cunibertus

Missam cælo per columbam Vrsulæ cognouit tumbam.

Trium Virginum reliquiæ, quibusdam dono traditæ; sed minus dignè habitæ, repetunt se Coloniæ.

Benedicamus ergo Deum cælorum, cum omni creatura, qui tam pretioso locum decorauit martyrio.

Ex Her-

Ex Herbipolensi Breuiario.

Hæ sunt, quæ cum seculo, & sexum vicerunt, quæ mundi principe contemto, Regi suo summo Christo fideliter adhæserunt.
Virginitatis mundiciam toto corde amplexantes, merito Angelis sociantur,
Hanc enim in terris acquirere maius est præmium, quam habere.
Austri flatus vehemens eorum de cordibus Aquilonem fugauit, idcirco vi amoris inflammatæ elegerunt magis Deo placato mori, quam offenso viuere.
O felix Germania & Beata Colonia, pretioso sanguine Martyrum ditata.
Quid in istis, nisi choros videas castrorum? quæ non norunt viri thoros, hostes vitiorum.
In odore tuo Christe, sic ad pœnam currunt istæ, vt quasi delitijs, gaudeant supplicijs.
Cetera vt in Romano.

Ex Breuiario Arraosiæ ad Vesperas.

Christi sponsæ simul iunctæ Romam statim expetunt. Hinc egressæ Christo duce Coloniam repetunt. Ipsam vrbem Dux Hunnorum obsidebat grauiter, ferro, flamma, fame cuncta populans hostiliter, sicut oues lupi graues non parcentes strangulant, sic tyrannus sponsus Christi occidendo iugulat. Ferro cæsæ cœnum ponunt, recto gradu cœlum petunt, ipsum Deum iam visuræ, & cum ipso permansuræ. Virginibus cœsis & passim dilaniatis, gens fugit infida, superum pugnante caterua. Millibus vndenis pro Christi nomine passis, Virginibus sacris soluamus munia laudis.

Hymni ex Argentinensi A. 1478. & Constantiensi veteri.

Festum nunc celebre, magnaq; gaudia
Festinis celebret votis Ecclesia,
Cum Christus virginum vndena millia
Coronat per martyrium.

Flos fulsit germine Vrsula regio,
Quam Rex incredulus procatus filio
Prece terroribus iungi coniugio
Exposcit vnam vnico.

Rex pater Virginis credulam impio
Indignans tradere, turbatur nuncio:
Sed Christi virginem cælestis visio
Futura docet ordine.

Trimatus tempore datis inducijs,
Dum iussis virgines concurrunt regijs,
Adscensis ratibus, tranquillo, varijs
Exsultant ludis æquore.

Diuino monitu Sanctorum limina
Cursu exspectantes sua martyria
Cælitus præuident mortis per stadia
Parata sequi Dominum.

Præuenta gratia tendunt Coloniam,
Vbi ceruicibus cæsæ victoria
Accepta cælitus, hostis potentiam
Triumpho fugant nobili.

Ex ijsdem stropha 3. & 4. hymni ad Matut.

Hinc per Rhenum velis plenum
Agrippinam per diuinam
Voluntatem adeunt.
Spernunt mortem, vincunt sortem,
Spernunt mundum vas immundum,
Vt regnent in seculum.
Colonia sancta dia
Hæc pignora sanctiora colligit & suscipit,
Veneratur, gratulatur, quod dicatur
Et dotatur his, quas cælum recipit.

Ex Hiberpolensi vetustiore ad Completorium.

Illustrat clarè seculum
Vndena turma Virginum:
Quarum sacratur sanguine
Fuso pro Christi nomine.
Prima beata Vrsula
Regali fulgens infula
Ex insulis Britannia
Alto processit germine.
Sponsa Regis Aetherij
Existens cultrix Domini,
Cum ipso post Aetherium
Martyr adiuit thalamum.

Arte sacra virgineum
Virgo cogens exercitum
Aduersus minas seculi
Armis instruxit fidei:
Fictis insistunt lusibus,
Marinis vagè fluctibus,
Labuntur fuga subito
Flatu potitæ prospero:
Orationis gratia
Gerasina duce præuia
Romam petentes plurimos
Assumunt Dei famulos.
Tandem pro Christi nomine
Cuncti simul Coloniæ
Hunnorum cæsi gladijs
Cœli fruuntur gaudijs.
Exsultet nunc Colonia
Tot Martyrum victoria,
Quorum iuuari meritis
Votis precamur sedulò.

CAPVT XXXIV.

Collatio testimoniorum allatorum cum aduersariorum testificationibus.

LIbris superioribus ostendimus historiã Vrsulanam conformem probatis locorũ vestigijs, & antiquis monimentis, constantissimis diuersorũ populorum traditionibus, receptis in Ecclesia multis seculis variorum Sanctorum actis, titulis sepulchralibus pluribus ætatibus repertis; cũ ea temporis profanam & Ecclesiasticã historiã consentire, vt nullo modo in cõmentitijs, & suppositititijs Vrsulana gesta sint numeranda; nimisque graue censeri debeat tale defensoris Galfredi pronunciatũ. *Accidit in his quidem, vt deperdita vera germanaq; earum virginum historia, quisquis vt libuit, siue quæ suo ingenio commentatus fuerit, siue quæ ab alijs leui quodam vulgi rumore accepit, scripturæ monimentis commendarit, non sine magno veritatis detrimento, cum grauissimam historiam penè commentitiam reddiderint.* Eáne commentitia penè sunt, quæ decem locorum incolæ tredecim seculis à maioribus accepta, conformi, constantique traditione memorant? quæ templa mille iam annis erecta & saxis incisa carmina prædicant? quæ peregrinationis vestigia ad æternam posterorum memoriam expressa istis inquilinis, & Hæreticis etiam consentientibus contestantur? Hæc breuiter hoc libro vnum sub adspectum posui; Cardinales etiam, Archiepiscopos, Episcopos, omnium nationum viros eruditissimos, Religiosarum familiarum diuersarum sanctissimos, & prudentissimos, sacrorum Canonum ac Theologiæ peritissimos, Historicos etiam grauissimos, omniumque ætatum iam inde à Martyrij tempore consensum, monstraui, vt hoc alterum dictum contra Martyrium Vrsulanum repellatur. *Reliqua verò, quæ edita habentur acta, plurimis constant cuique prudenti reperta esse figmentis.* Hoc non viderint Turrecremata, Raymundus, & Marcus Siticus Cardinales? S. Antoninus, Martinus Polonus, Ioannes Magnus Vpsalensis, Olaus & Santorius Archiepiscopi: Petrus Equilinus, Cantipratanus, & Ludouicus Gomes Episcopi? Non aduerterit hoc canonum peritissimos Augustinum Triumphum, Ioannem Andreæ, Geminianũ, Parisium? Fugerit idem Theologos Molanum, Gretzerum, Canisium, & Historicos eruditissimos Sigebertum, Ottonem Frisingensem, Beluacensem, Bonfinium, Sabellicũ, Sigonium; vt prætermittam Sedem Apostolicam: quæ permisit eadem gesta tam Glossæ Canonum aliquot seculis, quam receptis horarijs lectionibus approbari: quas deinde totus pene Christianus orbis vbique locorum ætate Cardinalis Baronij decantauit, cum Episcopi pene omnes eadem gesta diœcesium Breuiarijs inseruissent. Huic igitur scriptorum consensui, iam indeà tempore Martyrij: & omnium locorum qui testes, vel rationes opponuntur, nisi solus Galfredus Asaphensis? quem ita laudat Defensor eius, *Exoptato euenit, vt inuentrem codicem Vaticanum peruetustũ, in quo tractatus erat inscriptus de rebus Britannicis autore Gaufredo Asaphensi Episcopo.* & infra. *Hæc quidem quæ ex prædicto*

Vrsulana gesta non sunt commentitia.

Probantur sincera & incorrupta à prudentibus.

à Cardinalibus Archiepiscopis, Episcopis.

Sede Apostolica.

Et ab orbe toto ætate Baronij.

His opponitur vnus fabulosus auctor.

dicto auctore descripsimus, nobis longè magis probantur, & alibi, *obuijs accepimus manibus, quæ ab eodem auctore narrãtur: quod eadem pluribus fulciantur verisimilibus coniecturis.* Huic vni testi, quæ sit autoritas tribuenda (cum tota Patroni huius narratio solo nitatur isthoc fundamento) satis opinor commune orbis terrarum iudicium, & imprimis Britannorum Neubrigensis, Gyraldi, Harpsfeldi, & Camdeni consensus demonstrat, qui consentiunt omnes, eum in mendacissimis, & fabulosissimis scriptoribus esse numeratum: libet hic defensorum Galfredi crisin adijcere; quæ confirmat, eius scriptis nullam esse fidem tribuendam. Laudant Galfredum Balæus & Vostius hæretici: causam alibi produxi: & hic quidem ex alijs autoribus, ita conatur excusare: *Et sanè multa quidem fabulosa in eo reperias; sed non tanta est hic Galfredi culpa, quantã arbitrantur; nec enim ipse ea confinxit; sed ab alys conficta ex aduersarÿs, quæ à Gualthero Archidiacono Oxoniensi acceperat, de Britannico sermone Latinè vertit, ideoq; iure fuit interpres fidus, vt vocatus à Matthæo Parisio ad A.* 1151. Eodẽ titulo Ioannes Pitseus eundẽ ad A. 1152. culpa liberat. *Quod si in historia Britonum* (in qua eius de S. Vrsula continetur narratio) *ficta nonnunquam factis, falsa veris, fabulosa sinceris, inseruisse videatur, id ei vitio vertendum non est; nam historiam illam ipse non composuit; sed ex Britannico in Latinum sermonem transtulit, interpres fidus: hoc enim erat antiquorum plurium vitium; vel potius sine iudicio simplicitas, vt in clarorum virorum gestis scribendis se minus existimarent elegantes, nisi ad ornatum, vt putabant, sermonis Poëticas fictiones, vel aliquid eorum simile admiscerent, & consequenter veris falsa committerent.* Hæc Pitseus, qui ait Galfredum à Virumnio in epitomen contrahi, *præcisis superfluis*, vel vt Vossius ait, *prateritis fabulis.* Hoc igitur præcipuè laudi datum Galfredo, à quibusdam eius patronis & defensoribus, *quod fidus interpres sit autoris fabulosi* in eo libro, quo tractat Martyrium Vrsulanum. Quid de eodem auctore præcipuus defensor eius senserit, alibi vidimus: fatetur enim, quod *multa de alijs auctor iste habeat fabulosa, quæ veris nonnihil fidei detrahant, vt magno delectu sit liber ille legendus*: quibus verbis satis insinuat, non tantum ei fidem in fallis derogandam esse; sed & *magno delectu* tunc, cum vera, & ab idoneis alijs autoribus probata narrat, *legendum esse*: quippe cui fabulæ permixtæ veris fidem detrahant: quid ergo de historia, quam recenset Vrsulana dicemus, quam cum constat sine teste vetustiore, sine ratione, sine vllo verisimili fundamento primum prodidisse; in qua si vera quoque narraret, & ab antiquioribus prodita, exigua tamen vt autori fabuloso fides esset tribuenda? Quod si igitur vnanimi Britãnnorum, ipsiusque Galfredi defensorum omnium iudicio, eius scripta fabulis & commentis adsperguntur: si commenta Poëtica fide boni interpretis ab ipso sunt donata Latinitate, quis non videt huius testis minorem esse, quam cuiusuis alterius nostri hoc libro toto nominati autoritatem? Vnde si iam cum nullo horum ferè ducentorum autorum, est comparandus, quam indignũ eius vnius dicta præ 70. iuratis testibus, & centũ pluribusque classicis scriptoribus passim audiri, manibus obuijs excipi, laudari, & in templis etiam non sine Hæreticorum cauillis decantari? Rident illi recentiores scriptores, qui sinceram Vrsulani Martyrij narrationem nullo alio fundamento niti credunt, quam fabulosissimi autoris, vel interpretis *verisimilibus coniecturis.* ô dignam Martyris in Canonem relati historiam, qui solis nugivendi fulcitur suspicione vel diuinatione! quid est, si hoc non est Sãctorum res gestas heterodoxorum ludibrio proponere: vt Molinæus clypeũ inuenerit, quo tela nostra possit excutere, dum diuã imaginariam appellat, cuius historiæ veritas apud recentiores fundatur Galfredi fabulosi testis commentis & coniecturis. Quod si iam eò deuentum est, vt historicæ fides coniecturis & figmentis verosimilibus tribuatur, næ ego Iliadem, vel Odyssæam Homeri, Æneidem Virgilij, Argenidem Barclai ob verosimiliores coniecturas & commenta ingeniosiora & acutiora, quam Galfredi Britonum Chronicon contineat, ipsã veritatem veriore dixero narrationem.

Consensu orbis. Et defensorũ Galfredi.

Lib 2. de hist. lat.

Cum nullo nostrorum testium comparãdus est.

Cum hæreticorum cauillis.

Et dedecore Catholicorum.

Vrsulana verò S. Cuniberti, quam vndecim libris illustrauimus historia, non solis fulcitur verisimilibus coniecturis; sed ipsa certiorum vestigiorum aperta ve-

ritate, fundatur inſcriptionibus, & titulis ſepulcralibus coæuorum, confirmatur traditione perpetua Baſileenſium, Argentoratenſium, Colonienſium, Rhenenſium: ſeptuaginta iuratis teſtibus roboratur, nititur præterea vetuſtiſſimis hiſtorijs SS. Vrſulæ, Cuneræ, Aureliæ, & aliarum Virginum: firmatur reuelationibus; quas 140. annis poſt euentus veras fuiſſe docuit: has omnibus ſubſequentibus ſeculis Cardinales, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Canonum interpretes, Theologi, Hiſtorici, Chronologi receperunt: Gloſſa Iuris, Martyrologia, & orbis pleraque Breuiaria probarunt, vt aliquot idoneorum teſtimoniorum centurijs ab ipſo martyrij ſeculo petitis traditio Colonienſis ſtabiliatur. Nec tamen ideo defenſori Galfredi ſuccenſeo. Non enim vir vnus vniuerſali intentus hiſtoriæ, potuit omnibus ſingularium diœceſium litibus intendere; nec mediam habere ſubſidiorum partem ad hanc peculiarem hiſtoriam penitus inſpiciendam: quæ Coloniam ex orbe toto præſertim ijs e locis tranſmiſſa ſunt, vbi virgines conſtat, vel degiſſe, vel quaſdam deceſſiſſe. Aliud etiam eſt audita vel lecta prodere, aliud ex ipſis inſpectis veſtigijs, monimentis, corporibus, veſtibus, necis inſtrumentis, titulis, traditionibus, archæis locorum, M.SS. coæuorum rem ipſam arbitrari: præſertim cum conſtet Patronum Galfredi lectis tantum paucis illis, quæ D. Fleien ex Archæis inſcriptionibus, & traditione congeſſit pro martyrij defenſione, ſententiam ſuam priorem reuocaſſe.

CAPVT XXXV.

Concluſio totius operis ad omnes nationes.

TAndem aliquando Deo auſpice, ſanctiſque Virginibus comitibus feſſi portum læti tamen adſpicimus, quod licuerit hoc in opere patrocinium omnium nationum, & gentium ſuſcipere, exile quidem illud pro tenuitate ingenij: lucem tamen ſpero ſublimioribus ingenijs eſſe prælatam, vt vberius, & ſolidius id perficiant: via ſatis aperta, ſimulque monſtratis auijs, quæ doctiſſimos hactenus in errorem adduxerunt. Nec eſt, quod quis putidiuſculum meum laborem in minutiſſimis quibuſque rebus conſectandis reprehendat, è quibus momenta ſæpè ducuntur grauiſſimarum rationum: & niſi minores quandoque ſcrupuli remoueantur, moleſtam pariunt, & difficilem lectionem, ac tardant aſſentiendi procliuitatem. Agitur ſanè nationum omnium communis gloria, non tantum Britannorum: licet enim horum auſpicijs ea Societas coaluerit, & Sodalium multitudine ceteris præſtent: in ea tamen flos Italiæ, Siciliæ, Hiſpaniæ, Galliæ, Pannoniæ, Sueciæ, Belgij, Germaniæ; quin & Græciæ pariter adlectus eſt: vt teſtantur ſepulcrales tituli, confirmat S. Eliſabeth, & varijs in locis Anonymus aſſerit: dum ait, *totius orbis nobiliores domicellas in eam Societatem coiuiſſe.* Fauet ratio genealogiæ libro eiuſdem ſecundo ſtabilita, vt quod in nullo putem Martyrio contigiſſe, omnis penè mundi natio, ſuos Coloniæ ciues Martyres inueniat, & vel hinc liceat cognoſcere: iam tum in ijs locis iacta fuiſſe fidei Chriſtianæ ſemina, quæ à S. Petri Diſcipulis ſparſa germinabant vltra, quam Imperij Romani fines porrigebantur. Huc accedit, quod nullius penè Societatis reliquiæ cum ipſis nominibus ita ſint orbe toto diſtributæ, & vel altarium conſecrationi, vel populorum excitandæ pietati deſeruierint ſicuti Vrſulanæ: quando multis etiam in locis aliæ nullæ præter has reperiuntur. Cum enim theſaurus hic Coloniæ nongentis annis ferè delituiſſet, & ante quingentos annos S. Norberto rurſum, alijs poſtea cœlitùs indicatus, ſic

Hiſtoria Vrſulana cur vniuerſalis ſit.

l.1.c.1. Omnes orbis nationes ea Sodalitas complectitur.

Sparſa iam per omnes gentes.

acuiſſet

acuisset animos ciuiū, vt nouennio diligenter nullis parcerent sumtibus, molestijs, & operæ, donec multa millena corpora terræ visceribus eruerent, Deo statim prodigijs sanctitatem ossium sacrorum indicante, rectè Colonienses cum impares se faterentur, qui digno possent honore tot chiliades Martyrum venerari, sine inuidiâ cum vniuersis orbis nationibus eos communicarunt, vt sanctam æmulationem inter orbis præcipuas regiones excitarent, ad cultum reliquiarum augendum. Ita necessum fuit hoc tempore, quo Caluinistæ sanctam hanc sodalitatem imaginariam ausi sunt appellare, apologiam non pro Coloniensium tantum: sed orbis totius præstantissimis lipsanis conficere. Ideò fuerunt omnia, quæ superant huius martyrij vestigia, monimenta, tituliq́ue diligenter excutiendi, & in lucem proferendi. Ideo tanta seculorum & nationum omnium testium nubes excitanda, quo Molinæi, & symmistarum eius os importunissimum obruretur, vt credant sodalitatem eam vixisse, cuius ossa totus terrarum orbis vbique supplex veneratur: ita quidem, vt si causa martyrij laborante, & in dubium reuocata (quod fieri necesse est, si recentiorum opinio magis inualescat) tales orbi reliquiæ eriperentur, penè tertia pars reliquiarum magis celebrium & nominatarum tolleretur.

Id verò malum vt auerteretur, Germanos inprimis decebat, apud quos exstant certa, & hæreticis & iam accolis indubitata vestigia scriptis hactenus nunquam vulgata promere ea, quibus aduersariorum & inprimis heterodoxorum proteruia testimonijs etiam Acatholicorum Basileensium & Argentinensium reprimatur, quam Deus Opt. Max. ideo videtur hoc tempore permittere, ne paulatim eradantur ea vestigia veritatis, dominantibus in ijs locis hæreticis, vel obliuione sepeliantur, quod euenisset perfacilè, nisi historia in dubium vocata multorum acuisset ingenium ad veritatem penitius explorandam. Quæ monimenta cum mecum expendo diligentius: & factas toties diuinas eorum approbationes, ausim dicere certitudine vix vllis alijs reliquijs cedere: Nam sæpissimè Virgines beatæ, diuersis locis, temporibus, personis per quietem visæ suos tumulos & nomina detexerunt: quæ postea cum corporibus expressa titulis patuerunt: præterea vbique terrarum præsertim in Indiâ ad contactum, & venerationem Vrsulanarum reliquiarum tot opera miranda Deus operatur. Hinc mirificè passim cultus earum fouetur, & augetur, vt virgines hæ sacræ non Rhenensium tantum, Coloniensium, Alsatiæ, Basileensium, & Huiensium: sed penè totius orbis sint Diuæ tutelares nominandæ, & à Deo magno & immortali beneficio distributæ: quarum precibus maxima dona mortalibus vbique largiretur, adeoque causa Patronarum orbis terrarum fuit suscipienda: ne cultus earum aliquid detrimenti pateretur; ad quem nationes omnes præcipuâ quâdam animi propensione feruntur: Licet enim earum origine Britannia, martyrij palæstra Germania glorietur, Italia tamen annuo prodigio veneratur sanguinis Vrsulani ebullitionem, & germinauit Angelicam Vrsulanarum Virginū sodalitatem: quæ ramos in totam etiam extendit Galliam; vbi iam sedis Apostolicæ institutione in Religiosum statum nobiliori & feliciori statu tandem adoleuit, qui magno tenerioris ætatis bono mirificè tota Francia propagatur, insigni cultus Vrsulani incremento.

A Germanis inprimis defendenda.

Reliquiæ hæ probatissimæ.

Clarent vbiq; miraculis.

Vrsulanæ Virgines orbis totius tutelares.

Quæ sint particularia nationibus circa hanc sodalitatem.

Poloniæ verò gentis pietas in eo cōmendatur: Quod Principes suos persæpè Coloniam miserit peregrinos ad sacros Virginū tumulos piè venerandos, & ipsa stirps regia pio & nouo Richezæ reginæ instituto fuerit Basilicæ Coloniensis Vrsulanæ censualis, ea obligatione, vt lubentes volentes ipsi Reges certas ceræ libras S. Vrsulæ honori penderent, & incenderent. Ceteras tamen nationes Hispani, Lusitani, Indi incredibili venerationis huius propagatione per Orientem, & Occidentem totum videntur superâsse, vt quasi frigere in Europa, sed ardere in Indiâ vtraque videatur, id testis vtriusq; cultus oculatus Nicolaus Trigaultius nō semel affirmauit. Adde quod literis & scriptis omniū gentiū celebretur ista sodalitas, de qua scripsêre Britāni Richardus, & Rogerius: Germani B. Hermānus, S. Elisabeth, Crātzius, Vicelius: Galli Vincentius Belluacensis, Robertus Altisiodorēsis, Albericus Frifontanus; Lusitanus Mendoza; Hispanus Maldonatus; Hungarus Olaus Strigoniensis

Omnes nationes scriptis celebrarunt.

Archiepiſcopus, quamuis ceteras gentes omnes Itali longè dicendi vbertate, laudum præconijs, & exactiore vitæ deſcriptione ſuperarunt: Præſertim Bonfinius, Philippus Bergomas, S. Antoninus, & Sanctorius, ſingulæ etiam familiæ religioſæ, Diuas has ſuorum alumnorum monimentis literarijs exornarunt, quorum tamen exiſtimo minimam partem ad manus meas deueniſſe: quæ ſi dignatæ fuerint mecum communicare, adiectis prodigijs rarioribus, probatioribus & certioribus, quæ circa SS. harum reliquiarum cultum contigerunt, curas ſecundas noſtras facient auctiores, illuſtriores & firmiores. Dandum eſt aliquid operæ communi nationum omnium conſenſu & auxilio pro tali martyrio contra temporis noſtri ſectarios aſſerendo, quod præ alijs pleriſque præcipuas obtinuit à Deo prærogatiuas, in quo Reges caſti, coniuges & Martyres, tot alij Epiſcopi, Reges, Duces, Principes, cum 5. 6. 7. 9. filijs vel nepotibus, totaque ſpe poſteritatis vltrò ſe obtulerunt ad ſanguinem amore Chriſti profundendum: vbi præter vndena virginum millia, tot matronæ, viduæ, pueri, puellæque, tot innocentes Martyres, quidam etiam maternis adhuc concluſi viſceribus, ex omni penè gente & natione eundem in locum diuinitus congregati, martyrio ſe Chriſto conſecrarunt: vt hic omnis ætatis, ſexus, conditionis, nominis ac dignitatis Eccleſiaſticæ ac ſecularis homines habeant, quod in ſui ſimilibus mirentur, in ſuis etiam ciuibus & gentilibus, ſi non opere, ſaltem deſiderio & voluntate imitentur, æquum igitur eſt, vt hoc vulgato libro, velut cantato claſſico Martyrium tam illuſtre gentium omnium ſtudio, linguis, & vno quaſi ore, à calumniatorum hæreticorum obtrectationibus, & iniurijs defendatur. Iacta ſunt iam ſolida veritatis, vt ſpero fundamenta, ſi non omnes adhuc ad viuum reſectæ difficultates. Tempus adſignat tale Baſileenſium, Colonienſium, & aliorum populorum conſtans non interrupta traditio, quo fingi nullum, nec excogitari dominantibus gentilibus poteſt aptius, ad peregrinationem Romanam permittendam Chriſtianis, tot iuratis teſtibus confirmatam, quam cùm Alexander Mammææ feminæ Chriſtianæ filius (cuius aula familiaque Chriſti fidelibus abundabat) imperio Romano præſideret. Nullum etiam eodem anno fingi tempus accommodatius ad tot Reges & Epiſcopos trucidandos poteſt eo, quò Maximinus in Germania propè Moguntiam Alexandro Cæſare crudeliter interemto rerum violēter potitus, omnium conſenſu perſecutionem ad ſolos ferè præſides Eccleſiæ exſtirpandos inſtituit. Huic adſtipulantur tempori reuelationes omnes; nihil in ijs alienum à veſtigijs locorum, à ſacra profanaque hiſtoria; vel ſi qui ſuperſint nodi conciliatis iam inter ſe præcipuis Martyrij fontibus, gentium omnium conſentiente ſtudio, cum de omnium reliquijs agatur, facilè diſſolui poterunt. Reliquum eſt, vt omnes hortet in Domino, & obſecrem, ſi quid vel in antiquis bibliothecis, ſacrarijs, vel archæis lateat vtile ad huius hiſtoriæ confirmationem, augmentum, & ſplendorem: vel ipſi promant & in lucem educant ad tantorum Martyrum gloriam cumulatiorem, tam certa cœleſtis mercedis facta S. Eliſabethæ c. 21. ſtipulatione & Anonymo circa initium libri primi præſtita compenſatione inuitati; vel ſaltem mihi Coloniam tranſmittant, vt Deus in ſanctis digniùs honoretur: eos libenter cum gratiarum actione nominaturus, quorum beneficio curis ſecundis accedet ornamentum.

Prærogatiuę huius martyris.

Probabilitas.

Deinde vt Vrſulanarum reliquiarum cuſtodes iiſdem verbis commonefaciam, quibus cœlitùs Eliſabeth iuſſa eſt Abbatem Tuitienſem ad cultum earum exſtimulare. *Expedit*, inquit, *Fratribus illis, & neceſſe habent, vt quanto amplius Sanctorum corpora apud ſe congregant, & iuxta ſe locant, tanto amplius ſtudeant honorificè, & amabiliter illis miniſtrare, & vt vitam ſuam cum timore Domini emendent, & diligentius ordinem ſuum obſeruent; nam vt ad hoc eos commoneret Dominus, permiſit fieri, quod factum eſt, in medio eorum. Quod ſi admonitioni eorum obedierint, & fecerint, quæ dixi, certum habeant, quoniam pretioſi illi Martyres interpellabunt pro eis coram Domino, & in omni neceſſitate ſubuenient; ſi autem non, facient accuſationem, & querelam facient aduerſus eos.*

c. 5.

CA-

CAPVT XXXVI.

Parœnesis ad incolas Colonienses.

QVibus vos A.1616. Psalmistæ verbis Nicolaus Trigaultius è China redux pridie festi S. Vrsulæ salutâuit, iisdem vos affabor loco coronidis. *Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei.* Iure glorientur vrbes Indiæ, si cranio vel pauculis ex Vrsulana sodalitate ditentur ossibus, quæ diurno nocturnoque cultu venerentur: ob quæ celebritatem Paschali similem instituunt. Quo magis eam decet ciuitatem exultare, quam tot millena corpora, & ipse sanguinei fluminis impetus lætificat. O felix solum, quod flumen illud virgineum amore cœlestis sponsi IESV profusum combibisti: iure sacerrimus ager diceris, tot millenis Sanctis corporibus Deo consecratus, qui extra vrbem quondam incultus negligebaris, nunc intra pomerium receptus, Coloniam tam pretioso fundo decorasti, vt ex eo ciuitas Dei, conciliumque Sanctorum possis appellari: *Gloriosa dicta sunt de te Ciuitas Dei*, quam generosus tot millium sanguis purpurauit: Hoc *fluminis impetu* ante mille quadringentos annos violenter in Rhenum exundante, *sanctificauit tabernaculum suum altissimus, Deus in medio eius non commonebitur: adiuuabit eam Deus manè diluculo, conturbata sunt gentes, & inclinata sunt regna* (orbis præcipua) *dedit vocem suam & mota est terra* (bis etiam intra quadriennium valida concussione tremefacta) *Dominus virtutum nobiscum, susceptor noster Deus Iacob.* Hic, inquam, tot tutelarium Sanctorum exoratus precibus (licet peccata fortè nostra huius vrbis excidium, à tot centenis oppidis toleratum, meruissent) placatus tamen seruauit, & adhuc hodie seruat Coloniam, vt meritò non ita pridem aliquis in S. Gereonis basilica nouam, & ornatissimam aram Deo Sanctisque tutelaribus Coloniensibus erexerit, monimentum posteris sempiternum diuinæ bonitatis erga Agrippinates, qua tot inter bellorum turbines, in ea Germaniæ totius vastatione, vrbium præcipuorum euersione, Coloniam tamen toties hostium insidijs appetitam, securam & intactam clementer conseruarit, vt tunc florere & magis abundare videretur, cum aliæ pleræque funditus euerterentur: verè *Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei, sanctificauit tabernaculum suum altissimus.* Tertium hoc reputo quod Colonia machinationibus hostium sæpius attentata, steterit tamen illæsa, non armis, sed Patronorum & Præsidum Cœlestium ope contra clandestina consilia suorum hostium communita. Nam primo statim Martyrij die virgines quasi rediuiuæ, stipatæ innumeris Angelorum copijs, infesto agmine in hostes irruentes, vrbis soluerunt obsidionem, vt ciues in sepulturam Martyrum incumberent diligentiùs.

Psal.45.

Tertiò minimum Colonia seruata cœlitùs.

Iterum circa An.1266. vel 1269. cum hostes vrbem nocte penè intercepissent, S. Vrsula cum Virginibus, Gereon cum Thebæis, Gregorius cum suis Mauris singuli funalibus corusci mœnia visi sunt circuire, portas vrbis roseis signare crucibus, eumque metum obsidentibus incutere, vt postridie fugerint, & ciues metu liberarint. Vsitata sunt ea Diuorum tutelarium beneficia, quoties ardenter inuocantur. Viginti tribus circiter ante Martyrium Vrsulanum annis Vesontione SS. Ferreolus, & Ferrutius pro Christi fide sanguinem profuderunt, ij persæpè visi sunt eandem vrbem protegere: res ibi vulgi sermone nota, multorum etiam testimonijs est roborata, cum ciuitati bellum, clades aliqua, vel pestis, aliudúe simile malum imminet, faces duæ splendidissimæ conspiciuntur mœnia ciuitatis & propugnacula permeare, magna spectantium voluptate, quo signo custodes isti præsidesque ciuibus opem suam pollicentur. Narrat Chiffletius *cum An.*1575. *Hæretici facto in ciuitatem impetu iam portarum vnam occupassent, visæ repentè faces istæ geminæ inusitati splendoris, primum quidem imminere Metropolitanæ basilicæ S. Ioannis,*

Tutelares Patroni sunt ciuitatum defensores.

p.2. Vesont. f.19.

Ioannis, vbi maior pars oßium Sanctorum in argenteâ capsâ; moueri deinde ad summa tecta SS. Dominici, & Vincentij Martyris nomine consecrati, in quo religiosè coluntur cetera eorundem Diuorum exuuiæ, tum facto mœnium ciuitatis ambitu, euanescere. Creditum hoc ad futuræ opis è cœlo, argumentum, nam hostium pars armis cæsi, pars in Dubin deiecti, deleti omnes præter paucos, qui fugâ sibi maturè consuluerant. Agnitum illud a Senatu, eius decreto sancitum, vt ea ipsa die 21. Iunij recurrente quotannis celebritate Diuorum tutelarium pignora solenni pompâ, cum precibus publicis, & magno omnium ordinum comitatu in accepti beneficij & seruatæ ciuibus vitæ, fortunarum ac religionis mnemosynon circumgestet, ita Chiffletius. Felices vrbes, quæ quot sacris Martyrum corporibus exornantur, tot custodes cœlestes habet, de quibus Isaias: *super muros tuos Ierusalem constitui custodes, tota die, & tota nocte, & in perpetuum tacebunt*, præmonere ciues de periculis, & auxilium ijs præsens a Deo impetrare! *Bene tecum agitur ó mater Ecclesia*, dicit mellifluus Bernardus, & omnis ciuitas diues SS. Martyrum *bene tecum agitur: in locum peregrinationis tuæ de cœlo, & de terra venit auxilium tibi: qui custodiunt te non dormitant, neque dormiunt custodes tui Angeli Sancti, vigiles tui spiritus & animæ iustorum.* Vnde rectè Colonienses ne paulatim nimia quorundam prodigalitate sacer ille thesaurus exhauriretur, & alio transferretur, à sede Apostolicâ fulmen in eos anathematis impetrarunt, qui sine sedis eiusdem assensu deinceps efferrent eas vrbe. Vidimus enim sedecim abhinc annis inuictam illam Magdeburgensem tot seculis ciuitatem exportato custode, & præside eius S. Norberti corpore, biennio post non solum armis Cæsareis expugnatam, sed & incineratam.

Custodes & excubitores. *Isa. 62.*

S. Ber. in Cant.

Omino- & exitiosum vrbibus cū exportantur reliquiæ.

Quamuis nec vitio carent, aut minus puniendi, qui dum sacros Diuorum adseruant cineres, non eos honore congruo venerantur: id plagis edoctus S. Anno Coloniensium antistes deinceps cauit diligenter: cæsus enim immaniter à SS. Mauris: eorum honori chorum augustissimum, & duas prægrandes turres ad eorum tumulos ornandos, excitauit. Quis virgineas has reliquias cultus deceat, Indi & præcipuè Goani docent: His vnum allatum cranium eum precum ardorem excitauit, vt biduum noctes & dies ei colendo pignori se impenderent, & conflarent sodalitatem, in qua dum Patronam imitari gestiunt, ita solerter in salutem proximi sodales omnes incubuerūt, vt anni spatio lites innumeræ & inueteratæ sodalium industria componerentur. Communis ea Lusitanis, & Indis pietas est, quæ Paschalem adæquet, vt sacra synaxi tum plerique reficiantur. Quid Coloniensibus agendum, apud quos aliquot millena corpora conquiescunt, vbi virgineus ille sanguis custoditur, & ipsa terra superat, quæ profluentia cruoris sacri redundauit? plenæ sunt omnes Ecclesiæ, monasteria, sacella, Sanctis istis exuuijs, vt nullus ciuitatis vicus, & platea penè sit, in qua non aliquo saltem in loco sacrisssi cineres adseruentur. An pudeat veteranos nos Catholicos Indorum Neophytorum sequi pietatem; & quod malè neglectum hactenus eorum imitatione restaurare? scio solenne Coloniæ festum peragi S. Vrsulæ, magno ciuium, & exterorum affluxu, tam nocte in peruigilio, quam die toto, vt angustijs templi sat spatiosi multi nonnunquam excludantur. Primum ego cultum initio nascentis Ecclesiæ sanctis Martyribus in loco Martyrij vel sepulturæ exhibitum desidero, quo Sanctis accidere gratiùs nihil potest, diuinissimæ scilicet synaxios ad eorum honorem perceptionem. An difficilè, quibus vitam, & fortunas omnes, & suas & maiorum tuties & seruatas, ciues omnes debent, ijs semel vno anni die 21. Octobris, vel intra octauam istā augustissimi Eucharistiæ Sacramenti sumtione grates exsoluere Deo pro gloria, qua Martyres illos cumulauit? & quibus Reges Poloniæ vectigales & censuales se esse annua ceræ pensitatione profiteri voluerunt: ijs hoc quasi seruitutis obsequium exhibere: quod ob vnius interdum cranij possessionem integræ præstant Indorum regiones?

Colendæ sunt.

Anniuersaria communione.

Laudabilis eorum ciuium consuetudo; qui quot hebdomadibus semel, laudabilior, qui quot diebus Sanctos hos Martyres vt Dominos suos inuisunt: Omnibus

Et quotidiana inuocatione.

vrbis

vrbis huius inquilinis hunc esse communem cultum congrueret, vt quotidiè vndecies, si non orationem Dominicam, at salutationem Angelicam Lusitanis visitato more, velut quotidianum aliquod precum tributum; vel pensum potius pensitarent: vt hoc obsequio velut Dominis Patronis & curatoribus præstito, beneficiarios se & vectigales eorum clientes & subditos profiterentur. In quorum tutelâ quamdiu maiores fideles perstiterunt, præsens semper è cœlis auxilium contra hostes, & calamitates omnes persenserunt. Ideò sanctæ Virgines ob illam constantem & solidam maiorum pietatem à quadringentis & pluribus retro annis coli se velle & honorari à Coloniensibus non semel indicarunt & imperarunt. Nam S. Cordula postridiè cædis Virginum, indixit festum suum in Vrsulana Basilica solenniter celebrandum: SS. Cleomata, Theomata, & Christantia, è Thuringia Coloniam sponte redierunt, vbi religiosiùs & augustiùs haberentur, & S. Aurelia tutelaris Alsatiæ minata ciuibus Argentinensibus est Coloniam se abituram*, vbi communi Sanctarum Virginum cultu frueretur, quæ neglecta delitescebat. Feruebant tunc Coloniensium studia honorandi sacras reliquias, quæ si paulatim intepescant, verendum est posteris, ne simili prodigio migrationem moliantur, vt alibi decentius honorentur. Sancta Solymorum ciuitas erat ipso filij Dei sanguine consecrata: quia tamen ea ipsa terra velut sterilis & inculta nullos virtutis, & pietatis fructus germinauit: sed ingratorum ciuium pedibus calcabatur, & peccatis peccata cumulabat, non tantum euersa funditus est; sed nec potuit hactenus vnquam perfectè restaurari: gemit iam & tot iam seculis sub barbarorum iugo gemit: maluit enim Deus ab hostibus sacra loca detineri, quam à Christianis impijs vita flagitiosa profanari. Hoc ne Coloniæ contingat, & ne capta & euersa hostium insidijs, qui tot eius sacris profanisque diu thesauris inhiarunt, sacris Martyrum exuuijs spolietur, opus est, vt quorum corpora seruat, eorum vitæ exemplum imitetur.

Libenter Coloniæ honorantur SS. Virgines.

Neglectus pietatis euertit ciuitates.

Imitandæ SS. Virgines.

Virgines illæ pro fide, & castitate mortem constanter oppetierunt: decet igitur orthodoxam fidem cum maioribus profiteri fortiter, vt illa sigilli Coloniensis inscriptio salua maneat, *S. Colonia, Romanæ Ecclesiæ fidelis filia*: decet castitatem saltem coniugalem seruare incorruptam: meminisse ciues illos conuenit, qui loca incolūt, per quæ porrectus ager Vrsulanus tot millium Virginum sanguine redundauit, cœlitus tibi inclamari: *solue calceamenta de pedibus, locus, in quo stas, sanctus est.* Locus Sanctus est ager ille, in quo tanto *fluminis impetu sanctificauit tabernaculum suum altissimus: Deus in medio eius non commouebitur.* In hoc martyrij stadio multo sunt Martyribus acceptiora, quæ deferuntur ipsis obsequia, quam quæ alibi, quo transferuntur, licet ibi honor ijs augustior habeatur: probat id S. Eucherius. *Martyres*, inquit, *quorum pretiosius puluis per diuersas vsquequaq; regiones in populorū dissеminatur salutem, plenum quocunque loci cultum de honore Dei impensa sibi religione suscipiunt, & quanto celebratum fuerit fide ditiori, tanto erit eis gratior celebritatis acceptio: sed absque dubio multo eis gratius, multo iucundius est, si eos ibi potissimum feruor excolat pietatis, vbi super eos feruor incubuit passionis: si illic eis supplicationum sacrificia deferantur, vbi in Dei sacrificium procubuerunt: si ibi eis vota fundat prædicanda posteritas, vbi innocentem sanguinem feralis profudit immanitas; si denique eos ille Christiani nominis inimicus, vbi credidit interemtos, illic videat consecratos. Dulcius inquam eis probatur obsequium, si ibi eos laudum celebret benedictio, vbi super eos tribulationum desæuijt magnitudo, si inde inuocentur ad suffragium, vnde primo resurrectionis signo euocabuntur ad præmiū.* Eodem spiritu Taurinenses suos S. Maximus ad colendos Octauium, Aduentitium, & Salutatorem Martyres ibidem passos adhortatur. *Cum omnium, ait, Sanctorum deuotissimè natalem celebrare debemus, tum præcipuè eorum solennitas tota nobis veneratione curanda est, qui in nostris domicilijs proprium sanguinem profuderunt: Nam licet vniuersi Sancti vbique sint, & omnibus prosint, specialiter tamen illi pro nobis interueniunt, qui & supplicia pertulere pro nobis: Martyr enim cum patitur, non sibi tantum patitur, sed & ciuibus: sibi enim patitur ad præmium, ciuibus ad exemplum; sibi patitur ad requiem, ciuibus* ad sa-

Gratius est martyribus in loco martyrij coli, quā alibi.

Hom. de SS. Epipodio & Alexandro Martyr.

S. Maximus Orat. de SS. Martyribus.

ad salutem: exemplo enim eorum didicimus Christo credere; didicimus contumelijs vitam æternam quærere, mortem didicimus non timere. Videte ergo quid Martyribus debeamus in quo alter ortus est, vt alius saluaretur, alter carnificem pertulit, vt Christum alter cognosceret: alter morti addictus est, vt alij vitâ potirentur æternâ, & ad postremum sanctus occisus est, vt peccator euaderet. Beati igitur Martyres nec sibi vixerunt, nec sibi mortui: exemplum enim nobis reliquerunt, benè viuendo conuersationis, tolerando fortiter passionis. Cuncti igitur Martyres deuotissimè percolendi sunt: sed specialiter ij venerandi sunt à nobis, quorum reliquias possidemus: illi enim nos orationibus adiuuant, isti etiam adiuuant passione: cum his nobis familiaritas est.

Hactenus S. Maximus nostram acuit in loco martyrij duorum vel trium tantùm Sanctorum venerationem: quanto Colonienses decet efferri maiori studio in tot millibus, & tenerrimis quidem Virginibus, innocentissimis pueris, sanctissimis Episcopis, & religiosissimis regibus Martyribus, cultu quodam præcipuo venerandis, quos mater communis ager Coloniensis gremio suo fouet, & complectitur: vt parui faciant ab Indis, & Lusitanis coli: nisi tot millia Martyrum à ciuibus suis studiosius honorentur, quæ Deus singulari beneficio conferre dignatus est vni loco, ex omnibus ferè regionibus congregata. Cadit in Colonienses illud S. Eucherij ex ordium cuiusdam homiliæ. *Agnoscamus carissimi circa Ecclesiam nostram vlteriorem diuinorum munerum largitatem, exsultant singularem vrbium populi, vel si vnius saltem Martyris reliquijs muniantur: Ecce nos populos Martyrum possidemus: gaudeat terra nostra cælestium militum, & tantarum parens fœcunda virtutum.* Optandum vt Colonienses imitentur, quod alibi prudenter moribus receptum est, vbi annua celebritate certa die reliquias totius vrbis venerantur, qua ciuibus omnibus sacrâ refectis synaxi solenni supplicatione præcipuorum tutelarium Basilicæ adeuntur: Quod si ob templorum, & sacellorum huius vrbis multitudinem, id fieri à cunctis ægrè possit, horis matutinis; pomeridiano saltem tempore deceret singulos ciuium obire singula propriæ parochiæ templa & sacella, vt suus totius vrbis reliquijs honos haberetur: possent eo die ciues pro concione ad cultum diuorum tutelarium excitari, quibus defensoribus in tot bellorum turbinibus inconcussa stetit ciuitas, & virtutes eorum proponi, ad imitandum, si suffragia precum exoptent. Clamãt ipsi Sancti clientibus suis. *Discite ex nobis fidẽ quærendo acquirere, viuendo excolere, moriendo seruare: discite plus peccatum timere, quam gladium, discite propter vitam magis iustitiam amare, quam vitam: fidemq́; & timorẽ Dei, quem nos in media belli tribulatione seruauimus, obseruate, ne vos in pace, vel pacis securitate perdatis, cauete ne anchoram spei & religionis, quam nos custodiuimus in fluctu, vos amittatis in portu. Cauete ne vitam bonam, si quando afflictionibus subditam videritis, miseram iudicetis. Cauete ne in æterna mundi, in quam ad subeundos agones missi sumus, aliquam felicitatem expectandam putetis: beatitudo parari hic potest, non potest acquiri: non hic quæras, quod hic nullus Sanctorum consummatus vel consummato labore nullus Confessor obtinuit. Non hic quæras, quod nec Christus inuenit, si mundus pacem haberet, gloriam Martyres non haberent: si examinatio non præcederet, tribulationis periret occasio.* Talia ciuibus ea die inculcata, cultum & imitationem Martyrum excitarent, & vrbi certum patrocinium eo anno impetrarent: sicque gratos se clientes inquilini præstarent Dominis, exhibito personali obsequio, nec feloniæ notam incurrerent. Excitet vtinam Matathiam aliquem Deus, qui zelo zelet pro cultu SS. Martyrum instaurando, & augendo: vt diuina in nobis beneficia conseruentur: id vt impetrent ciuitati Diuos, eius tutelares oro supplex obtestorque.

Homil. de S. Blãdina.

Dies festus reliquiarum totius ciuitatis.

Pia eiusdẽ exercitia.

S. Eucher. loc. cit.

Appendix ad Vrſulanum Martyrium.

CAPVT I.

De Popardienſibus Martyribus An.142. cæſis, orbiq́; hactenus incognitis, biduo ante martyrium à S. Vrſula ſalutatis.

IAcet inter Bingium, & Confluentiam Bopardia, Romanis Bodobriga dicta, caſtrum olim Ripariorum militum, vbi ſub Antonino Pio circa annum ſalutis, 142. multi pro fide Chriſtiana Martyres profuſo ſanguine triumpharunt, hos centum ferè annis ante cæſos (Patrum adhuc vigente memoria) quam S. Vrſula ſecundo Rheno deſcenderet, ideoque Sodalitati non ignotos, videtur non quidem excenſione facta; ſed eminus cum tota congregatione precibus, votis & canticis ſalutaſſe: ſimulque ſuum ijſdem & ſodalium certamen, intra biduum inſtituendum, ardenter commendaſſe: ſicut Romæ feciſſe vidimus: ij verò nobiles Chriſti pugiles è tenebris in lucē, poſt mille & quingentos ferè annos ſunt producendi, vt quoniam eorum hactenus, quod ſciam nemo vnus hiſtoricorum (cuius libri in manibus ſint) meminerit, illorum veneratio, incipiat in ipſa ſede martyrij cultu anniuerſario, tum porro per orbem totum propagari. Deinde nequis imperitus rerum æſtimator aliquando ſuſpicetur, eos è ſodalitate S. Vrſulæ exſtitiſſe; ſicut Confluentinorum permulti ſuos Martyres lib. 9. c. 5. primum luci datos, ab aliquot ætatibus ad eandem congregationem retulerunt, adeoq; nutaret ſedes & palæſtra certaminis Vrſulani nobis inprimis ſtabilenda. Atque vt à certioribus & nobis notioribus ad illuſtranda cetera magis obſcura, progrediamur, tria ſunt hoc ordine diligenter inueſtiganda: vbi, & quanam occaſione poſt mille annorum ſepulturam cœlitus ſint hi Martyres indicati: quando & quibus cum indicijs reperti & eleuati. Deinde quomodo congruenter ſacræ profanæque hiſtoriæ paſſi ſub annum 142. videantur: denique quis eis honor habeatur.

Situs Bopardiæ. Martyres ibi cæſi An. 142.

Orbi hactenùs incogniti.

Ordior à B. Gertrude filia S. Eliſabethæ Landgrauiæ Haſſiæ, quæ latentem hunc theſaurum, tunc cum Magiſtra præeſſet Parthenoni Aldenbergenſi Præmonſtratenſis diſciplinæ, Bopardienſibus peregrinis prima patefecit; ſed quia ſubdubitat Iuſtus Lipſius, num Aldenburgi, & non potius Kitzingæ virginibus præfuerit, licet id tumulus & funeralis inſcriptio ſatis indicent eo loci, ſufficiat coæuum audire vitæ S. Eliſabethæ ſcriptorem Theodoricum de Apoldia Erfordienſem, qui ait. *Peperit enim filium Hermannum nomine, qui ſucceſſor patris Lantgrauius Thuringiæ fuit, filiam quoque, quam duxit coniugem Dux Brabantiæ, itemque aliam filiam, quæ in virginitate permanens in Aldenburch cœnobio famulabatur, Domina exiſtens magiſtra ſanctimonialium vſque hodie.*

B. Gertrudis filia S. Eliſabethæ reuelauit eos. *Lipſius c. 2. Diua Hallenſis.* *Theodoricus de Apoldia. In vita S. Eliſabethæ.*

Nec mirum, ſcriptores alios huius filiæ non meminiſſe, quam vix bimulam mater clam induxit in cœnobium, vt illic vix à lacte depulſa Dei ſeruitijs aſſueſceret à teneris: vnde origo monaſterij, in quo Martyres iſti ſunt ſpiritu prophetico manifeſtati, & ipſius Gertrudis initia vitæ religioſæ paulò altius ſunt repetenda: quæ elegantiſſimè more ſuo Browerus noſter ita perſequitur. *Veteris menſis monaſterium colitur degeneri iam trans Rhenum ſolo à nobili virginum Præmonſtratenſium cœtu, initijs languidioribus quidem; ſed æuo mirificè ſe roborantibus. Mons quem Parthenon occupat, haud procul oppido VVetzlariæ receptaculum exſtitiſſe dicitur Arnulpho Imperatore firmum olim, nec intutum incolis aduerſus Hungaros, Germaniam latè atque atrociter tunc populantes. Inde labentibus annis, vt in vacua poſſeſſione vicinis magno certamine montem vindicantibus, euenit, vt rixa atque diſcordia in perniciem multorū erumpentis, ſedandæ Godefridus vir priſci moris, qui concionabundus agrum illum obibat, ſedem in monte illo ſibi agitandæ religioni, ſtruendoque domicilio rogaret. Hunc arbi-*

Eius filia Magiſtra in Aldenburch.

Brouuerus 16. An. Treuir. 1148. Origo cœnobij huius.

A Godefrido Sacerdote.

arbitrum finiendæ litis partes adsciuerant; quare mutui boni, vt reor, inuidentia, facile in arbitrum sui quisque suum relecerunt. Porrò Presbyter inscenso monte, vbi oculis omnia diligenter circumspexit, noctem ibi somno traducens, per quietem sibi videre visus agmen virginum, amictu candido, serta multigenum florum capite gestantium. Hoc viso, aliisque quamplurimis id genus ad cogitata fidentius aggrediendum erectus, sacellum B. Nicolao Pontifici, humili quidem tecto, quod & hodie visitur, illud magna religione collocauit.

Viso cœlesti excitato.

Nam applicitis huic ædiculæ, quot pro mediocritate licuit, domiciliis, protinus ad Engelbertum Romerstorfii Præmonstratensis cœnobii Abbatem; hunc vt institutas ritè virgines ex sua disciplina in montem transire, atque iactis religionis suæ fundamentis excolere ibi monasticen patiatur, exorat. Engelbertus 6. virginibus e VVulfferbergio parthenone huc proficisci, atque sedem capessere iussis, spem offert Godefrido perficiendi feliciter inchoata. Anni iam aliquot abierant, cum rebus adhuc nutantibus, patronus ereptus, virgines cibus, & magna pressas egestate moriens destituit. Atque hic dum per sedulas atque ingeniosas mulierum operas aliquamdiu victum expediunt, & angustissima domi re quoquo modo se tolerant, denique superantibus inopia malis, stat sententia emigrare locis his, & ad aliam stationem tuendæ vitæ concedere: cum in hoc consiliorum æstu versantibus B. Nicolaus sese offert per quietem, auitas monens & electas à Deo sedes ipsa ne desertum irent, cui animum functionesque suas omnes & labores consecrassent, hunc ne desint alimenta vitæ propagandæ, fore curaturum.

Sex eo transfert Virgines.

Pressas inopia S. Nicolaus solatur.

Paruerunt cælesti voci, salubria iuxta, veraque monenti. Etenim cum rara virginum sanctitas crebram visendi causa nobilium conventarum illuc manum ad se pelliceret, ignemque, quo ardebant ipsæ, pectoribus item aliorum implicarent, aucta subinde res magnis opum accessionibus; & Conrado Marpurgo Legato Pontificis, vel ante omnes elaborante, cætus ille castissimus ex molesta paupertatis ærumna vel interuallo respirauit. Memorabile verò illud, nec indignum nostris literis B. Elisabetha Ludouici sexti Landgrauii Hassiæ, & Thuringiæ coniunx, postquam de virginum hic colentium innocentia certior facta à Conrado Legato, præsens persæpe sanctitatem oculis occupasset, maritum perpulit, vt quem vicina partus fructum sponderet, hunc si masculus esset, Romersdorffio, sin femina, Aldenbergensi, quo de loquimur, cœnobio deuoueri non grauatè ferret. Abit ille interim Friderici secundi ductu ad sacræ militiæ capessenda ornamenta: atque dum cruce insignis, religionis propagandæ studio omnes patriæ necessitudines posthabet, Siciliam neque dum prætervectus, Hydrunti 3. Idus Sept. An. 1227. ardentis vi febris oppetyt.

Augentur opibus.

Secundum eum tam acerbum casum posuit vterum Elisabetha, atque edita in lucem puellæ, Gertrudis nomen in baptismo tulit, quam mater rea voti, vt se exsolueret, vix bimulā informi & pannosa incincta veste, nudisque pedibus ingrediens, ipsa huc in cœnobium intulit: ac religioni Præmonstratensi consecrauit. Porrò domesticis ac nobilibus viris eam increpantibus, quod puellam regio ortam sanguine, tantis sordibus, ac paupertati insuper extremæ obyceret: locoque tam ignobili virgunculam tenellam facessere iussis omnibus, sibi certum diuinis monitis respondit, cœnobium, quod ipsi ab opibus & re malè instructum autument, breui non in vectigalium magis, quam perfectarum virtutum exaggeratione incrementa nec inopinata habiturum.

Nascitur S. Elisabethæ Gertrudis filia.

Bimulam offert monasterio.

Creuit inde virgo deuota, in Christinæ magistræ contubernio, decursoque per omnigenæ pietatis exercitia 26 annorum spatio, Christinæ morienti ipsa magistra Parthenii cœtus gubernandi suffecta: ac denique annis vndequinquaginta in magistratu consumtis, rebusque monasterii in florentissimum statum adductis, non sine opinione sanctitatis die sacro B. Hippolyti spiritum efflauit, sepulturam aræ magnæ proximam adepta An. 1297. Vnde circiter An. 1226. natam esse colligit Browerus.

Præficitur ei magistra.

Indicat Martyres.

Hæc Gertrudis Popardiensibus cum in Hassia peregrinarentur, Martyres indicauit: sed peregrinationis occasionem præbuit S. Elisabetha recens Sanctis adscripta, locorum istorum thaumaturga: nam cum An. 1231. morienti Christus adstitisset, & dulci symphonia cœlites accinuissent, fama maximorum eius prodigiorum Gregorius 9. prouocatus, in consessu Patrum purpuratorum eam Perusiæ canoni adscripsit: iussitque festum quotannis 13. Cal. Decembris habere diem, quadriennio post mortem eius. Eo nuncio perlato in Germaniam, interesse religionis & publici decoris Imperatori, ceterisque Principibus videbatur, memoriam eius, quibus par erat honoribus efferre. Marpurgum igitur circiter A. 1236. condit Imperator Fride-

Fridericus II. vbi tertio Martij pro sua in Diuam pietate, eius cineres & ossa leuauit, vsus in eam rem trium Archipræsulum opera, Sigefridi Moguntini, Theodorici Treuirensis, & Henrici Coloniensis teste Lipsio, quibus eam etiam prouinciam summus Pontifex demandarat, qui magna religione sacras exuuias in ornatiorem vrnam transtulerunt, Eo tempore cum è sacro cadauere abundanter oleum emanaret, ingens affluxit languentium multitudo, qui salutarium remediorum fructum retulerunt. Increbuit fama miraculorum, & exciuit Treuiris Mechtildem, oculis, lingua, & auribus simul captam, quæ postquam S. Elisabethæ votum ritè nuncupauit, ilico suis restituta est officijs: quo eodem beneficio Hetwigis femina luminibus orbata, deprecatione S. Elisabethæ visum recepit. Vt minus videri mirum debeat, Bopardienses ciues, Hassiæ ferè contines Marburgum sæpius peregrinos abijsse, sacras vt exuuias has supplices venerarentur: qui cum Fritzlariā eadem opera lustrarent, & Aldenburgum adirēt, vt viserent tam sanctæ matris sanctam filiam Gertudem Magistram Parthenonis, illa diuinitus inspirata Bopardienses affata monuit: *Ecquid visendis, contingendisque exterorum Sanctorum sacris exuuijs tanta se itinerum molestia fatigarent, qui domesticis abundarent Martyrum cineribus, stare namque fatiscentē vetustate propè Bopardiam ædiculam sub mœnibus D. Martino sacram, inibi Sanctorum multas latere conditas sine honore reliquias, neque opus magnis ad eas colendas itinerum laboribus, ac impensis.* Rediere domum ciues fama Martyrum illic conditorum per oppidum dissipata.

Cap. 2. Diuæ Hassensis.

Peregrinis Bopardiēsibus.

Intercessit aliquantum temporis medium, cum S. Martini sacellum vetustate concidit, felici ruina, quæ fidem faceret verbis antistitæ Aldenburgensis, & nouos orbi Martyres aperiret. Ergo dum Clerus ciuesq; nondū immemores latentis apud se thesauri, corrogata per vicina loca stipe, maius templum molirentur, quod Deiparæ, & S. Martini honori consecrarent, ideoque fundamentis in terra iaciendis altius egestis ruderibus humoque insudarent operæ, ecce tibi sacrorum Martyrum corpora singulis disiuncta loculis inueniunt. Vtque memores adhuc monitionis B. Gertrudis minimè de sanctitate cinerum ambigerent, aliud propè monimentum eruunt, in quo nudus gladius condebatur, quem resecto à ceruicibus capite, cruore suo adsperserant, more vt sæpè monui, iam inde ab Ecclesiæ primordijs recepto Christianis, vt instrumenta martyrij cum sacris cineribus conderentur, indicio posteris, quo mortis genere fidei testimonium obsignassent.

Roina templi S. Martini.

Detegit eorum sepulcra.

Et gladiū quo necati.

Adiecta fuit epigraphe lapidibus incisa, ad perennitatem operis, quæ sub annum Christi centesimum quadragesimum secundum, cæsos pro Christo indicabat. Sed quia præsentes viri literis eo ipso tempore consignatis testari rem gestam voluerunt, earum copiam ex autentico instrumento transcriptam, & à R.P. Lotzio Prouinciali strictioris Obseruantiæ mihi perhumaniter trasmissam, visum est attexere.

Cum inscriptione anni.

Copia Inuentionis Martyrum Bopardiensium.

Inuentionis instrumentum

Honorabilibus viris, & in Christo dilectis Dominis Abbatibus, Prioribus, Præpositis, Decanis, Archipresbyteris, Pastoribus, siue viceplebanis Cathedralium, siue conuentualium Ecclesiarum, Parochialium, siue Capellarum, alijsque Ecclesiarum Rectoribus vniuersis, ad quos præsens schedula peruenerit.

Hartmannus Præpositus, & Conuentus Ecclesiæ Montis S. Mariæ Bopardiæ, Canonici Ecclesiæ B. Seueri. Ibidem Sculretus, Milites, Scabini, & vniuersitas ciuium ibidem salutem in eo, qui est omnium salus.

CVm Nos iam dudum à multis viris, & mulieribus fide dignis nobis referentibus intellexerimus, quod cum ipsi fuissent apud VVetzlar, Marpurg pro visitandis Sanctorū reliquijs, & venissent Aldenburgum ad visitandam Venerabilem & Deo dicatam Virginem filiam Beatæ Elisabethæ, audierunt ab ore ipsius, quod iuxta Bopardiam extra muros sita esset capella in honore Beati Martini dicata, vbi multæ Sanctorum reliquiæ requiescerent, & non esset multum necesse ad loca remota pro vi-

ſitandis Sanctorum reliquijs ſe transferre : Et ſic medio tempore, ac iam ad præſens
illa capella ſit nimia vetuſtate conſumta , & in ruinam deducta, & boni homines
ipſam Eccleſiam honeſtè , decenter , ac opere ſumtuoſo ad honorem Dei & Beatiſſimæ
ſuæ genitricis, & Sancti Martini reparare inceperint , ecce in ipſius operis initio,
ſecundum quod prædicta Virgo filia Beatæ Eliſabethæ prædixerat , cum foderent in
altum , inuenerunt feliciter multa corpora recondita , & in Chriſto requieſcentia,
nec non & quendam gladium , in ſignum martyrij corporum prædictorum , in quo-
dam ſarcophago , quo videlicet gladio capitibus amputatis ad Dominum felici marty-
rio indubitabiliter tranſmigrarunt ab Anno Dominicæ Incarnationis 142 : ſicut ibidem
inuentum eſt in lapidum ſculptura ſub terra. Datum An. milleſimo ducenteſimo, octuageſi-
mo. Laurentij Martyris. Infra ſubſcriptus atteſtor.

Confutatio opinãtis à S. Eliſabetha Schõnaugienſi eſſe indicatos.

Hactenus apographum inuentionis. Quod vitiatum habuiſſe virum aliquem doctiſſimum exiſtimo, qui credidit Martyres illos A. 1200. in octaua S. Laurentij re-pertos eſſe & detectos à S. Eliſabetha Schõnaugienſi, quæ fortè pietatis, vel officij cauſa in Aldenburch erat, cum ibi Bopardienſes peregrinarentur, quam ij etiam fama ſanctitatis eius permoti adierunt.

Diſplicet hac in narratione vniuersè, quod ſine ratione, fundamento, teste, vel alio M.S. citato, diſcedat ab his, quas recitaui literis, cum eas ſolas laudet. De-inde in ſpecie non probantur tria. Tempus inuentionis mutatum, peregrinatio Bopardienſium anticipata, reuelatio noua S. Eliſabethæ Schõnaugienſi attributa. Tempus dico inuentionis non placet : quia in literis, ſyllabis integris, adnotatur hoc modo annus : *Anno milleſimo , ducenteſimo , octuageſimo , Sancti Lau-rentij.* at verò à viro hoc , fortè tranſcriptoris negligentia , to *octuageſimo* mutatur in *octauam Sancti Laurentij* . Vnde cum Anno 1200. putet effoſſos eſſe Martyres , quando , nec ipſa mater Sanctæ Eliſabethæ nata erat (quam Lipſius loco citato non niſi Anno 1207. putat eſſe genitam) debuit ad Eli-ſabetham Schõnaugienſem refugere , quæ 50. annis ante floruerat, licet lau-datis literis id manifeſtè repugnaret.

Diſplicet deinde Bopardienſium peregrinatio anticipata : quis enim ci-citer Annum Domini 1152, quo cœpit Sancta Eliſabeth Schõnaugienſis clarere ſpiritu prophetico , meminit peregrinationum è Germania Marburgum è Treuerica ditione inſtitutarum ? Ad quorum Sanctorum reliquias ante San-ctæ Eliſabethæ viduæ mortem eo peregrini confluebant ? Demus tamen vſi-tatas ea tempeſtate Chriſtianorum ad eadem loca peregrinationes , & 40. vel 50. annis poſt huius Sanctæ Eliſabethæ mortem , cum Sancti Martini templum vetuſtate fatiſceret , nondum immemores illius Sanctorum Martyrum Bopar-diæ tumulatorum indicij : quomodo verò credam à Sancta Eliſabetha Schõ-naugienſi talia fuiſſe Aldenburgi diuinitus præcognita, & denunciata ? Pri-mò enim, quis vnquam hiſtoricorum dixit ſanctimonialem hanc , quæ ab Anno ætatis 12. Schõnaugiæ Sancti Benedicti leges profeſſa , ſemper ibidem manſit , (niſi cum Angelico monitu iuſſa Sanctam Hildegardem eſt vicino in monaſterio Bingienſi viſere) in Altenburg ſiue pietatis , ſiue officij cauſa ad Sancti Norberti Præmonſtratenſium aſceterium commigraſſe ? Deinde com-migraſſet tamen eo : cur nihil ipſa , quæ ſibi factas à Deo de Sanctis præſer-tim martyribus notitias , & reuelationes ſingulas adiectis diebus ipſis , quibus acceperat tam diligenter curauit adnotandas , cur inquam nihil huius vſpiam meminit , nec Frater eius Egbertus ; vel alij vitæ eiuſdem ſcriptores ? Et cur non cum Schõnaugiæ 20. annis vicino in loco (qui vix vnius diei itinere abeſt Bopardia) degeret, protulit oraculum diuinum ? quid opus eam Aldenburgi tam diſſito loco conueniri ? Maneat igitur indubitatum teſtibus iſtis auritis, & o-culatis fidem adhibendam eius rei , quam recens à filia S. Eliſabethæ prædictam audierant: & quæ An. 1280. (cum adhuc ſuperſtes eidem Aldenburgenſi cœnobio Magiſtra præſideret) euenta fuit & ipſa Sanctorum Martyrum exhumatione com-probata; quam ijdem cum Magiſtratu oppidi ſacro ciuilique tabulis erectis teſtan-tibus rei geſtæ ſeriem, poſteritati fideliter tranſmiſerunt.

Stabi-

Stabilita iam occasione, modo, loco, & indicijs inuentionis horum Martyrum, ex ijs ipsis facilius licebit necis autores, causas, conuenientiam, ac opportunitatem temporis inuestigare: literati lapides indicarunt in annum 142. incidere, quo rerum potiebatur Antoninus Pius. Susceperant iam tum Bopardienses fidei Christianæ sementem, cum præsidio Romano defenderentur, & tamen Iustinus, qui tunc viuebat, & paulo post Apologiam eidem Imperatori dedicauit, doctrinæ Christi propugnationem etiam extra fines imperij, quo Romanorum potentia viresq; non permanabat, ita persequitur: *Atqui ne vnum quidem est genus mortalium, siue barbarorum, siue Græcorum, siue etiam aliorum omnium, quocunque appellentur nomine, vel Nomadum domo carentium, vel in tentorijs viuentium, & cum pecoribus vitam tolerantium, inter quos per nomen Crucifixi Iesu supplicationes, & gratiarum actiones Patri fabricatori omnium non fiant.* Nec deerant hic fidei precones: duodecim circiter annis ante obierat S. Maternus Alsatarum, Coloniensium & Rhenani tractus Apostolus, successerat ei Treuiris S. Auspicius, Coloniæ, vt quidam putant, S. Paulinus: qui maximè præsidia Romanorum fidei dogmatibus erudiebant: nec deerant Moguntini post S. Crescentem Sancti Præsules successores, qui proxima Bopardiensibus loca diligenter excoluerunt: vt omnia castella Rhenana præsidijs firmata, vel exeunte primo seculo, vel ineunte altero commodè potuerint fidei rudimentis imbui.

Martyrij ratio indagatur.
Tempus An. 142.
Erant tūc Bopardiæ Christiani.
Iustinus in Dial. cum Tryphone.

Sed an Imperatorem Antoninum Pium necis autorem faciemus, quem vt Principem laudatissimum, & Christi fidelium studiosum prædicat Tertulianus? Constat quindecim eius primis annis eum satis atrociter Ecclesiam esse persecutum: sub eo Telesphorus Pontifex Romanus *mortem suam*, ait Eusebius *martyrio fecit illustriorem*, Irenæus de eodem ait, *gloriosissimè fecisse martyrium*: vnde Baronius inquit ad An. 152. *Telesphoro iam nece sublato, cuinam inferioris Ordinis Christiano pepercisse Gentiles putandum est, sæuis acerbè nimis his temporibus eorum in Christianos furor: nam præter eos, quorum memoria excidit, reperiuntur itidem alij Romæ martyrio coronati. Passus est tunc etiam Alexander Episcopus via Claudia vegesimo ab vrbe milliario: Martyr quoque effectus est Spoleti Pontianus, & alij plures in Italia:* sub his longè plures lib. 5. cap. 9. recensui Christi pugiles varijs in regionibus, sub eius dominatu crudeliter interemtos. Nec desunt anni 142. Martyres, quo de agimus; & ipse quidem Romanus Pontifex Xistus: de quo ita Brovverus noster: *In communi orbis penè vniuersi tranquillitate solis esse quietis Christianis haud licuit, legibus etiam tum priscorum Imperatorum contra religionem nostram obtinentibus, & verò Christianos passim per prouincias complures in magna Principis, vt sanè tunc videbatur, indulgentia arreptos ad exsoluendum legibus supplicium, tum ex Martyrum certaminibus, tum ex fastis Ecclesiarum palam fit, vnde nihil opinor hæc narratio continebit absurdi, si quod ratio exigit, Antonini tertio, anno Xistum tradamus per martyrij stadium cursu planè glorioso profectum ad metas.*

Antoninus persequebatur Ecclesiā.
Euseb. l. 4. cap. 10.
Irenæus l. 3. cap. 4.
Baron. Ad. 154. n. 3.
Brovver. in Treuir. An. 142.

Nec ergo sane quidquā ab eiusdē anni rebus gestis alienum pronunciaro, si tunc à Ripensi præsidio Romanor. Bodobrigæ extra muros dixero Martyres illos trucidatos, cū vigerent edicta decessorum Imperatorū nondum antiquata, quibus atrocissimis cruciamentis Christi fideles addicebātur: vnde Iustinus octennio post, cū eam sciret vigere passim innocentium Christianorum lanienam, audaci calamo pro ipsis in Apologia contra Antoninum Pium, & Senatum Romanū scribit: *Nostra quidē ratio est à nemine nos quidquam mali pati posse, si non aut malefici coarguamur, aut praui causa cognita indicemur esse, vos autem occidere quidem potestis, nocere non potestis.* Pergit deinde iniquissima iudicia exerceri vbique in Christianos solita, exprobrare, quod nulla rerum peruestigatione, solo nomine, quod Christiani essent, velut iam omnium facinorissimi morte damnarentur. Tum magna dicendi libertate sic Antonino, & persecutoribus denunciat: *Illud autem vobis prædicimus, vos minimè euasuros esse futurum iudicium Dei, si in hac iniquitate perdurraueritis; & nos clamabimus, quod Deo gratum, placitumque est, idipsum obtineat, & fiat.* Idem Iustinus de Martyrum eius temporis sub Antonino moriendi alacritate ait:

Iustinus in Apologia.

In Dialogo cum Tryphone.

Dum cædimur, lætamur, persuasum habentes, quod excitaturus sit Nos Deus per Christum suum. Addit quomodo sæuiente persecutione magis semper fidelium creuerit multitudo: *Non esse autem, qui exterreat, & in seruitutem redigat nos, qui IESV nomina per fidem dedimus, per terram omnem manifestum est. Quod namque dum gladio percutimur, & in crucem agimur, & bestijs obijcimur, & vinculis, & igne, & tormentis omnibus plectimur, & excruciamur, à professione nostra non discedamus, satis constat, & quanto magis tormenta eiusmodi in nos expediuntur, tanto alij plures fideles, & veræ religionis per nomen Iesu fiunt cultores. Quemadmodum enim si quis vitis amputat fructificantes partes, vt palmites, qui alias floridi & frugiferi profundat ramos, illa proferat, facit, ita in nobis quoque accidit, plantata quippè est à Deo & Saluatore vitis, & vinea populus eius.* Hinc colligo fidem Bopardiæ non omnino excisam tunc esse, quæ solet post Martyrum profusum sanguinem felicius pullulare, & vberiores germinare fructus; quamuis exscindere funditus eam intenderetur, vt idem subijcit: *Non solum ex possessionibus suis Christianorum quisque exigitur, verum etiam in mundo toto nemini eorum viuere permittitur.*

Persecutionibus crescit fides.

Non distulit tamen Deus eam Antonini siue præcipientis, siue dissimulantis & permittentis sæuitiam vlcisci, dum varijs vbique Romanum Imperium affligit calamitatibus, quas ita Iulius Capitolinus enumerat: *Aduersa huius temporis hæc prouenerunt: Fames, de qua diximus, circi ruina, terræ motus, quo Rhodiorum & Asiæ oppida conciderunt, & Romæ incendium, quod trecentas quadraginta insulas vel domos absumsit. Narbonensis ciuitas, Antiochense oppidum, & Carthaginense forum arsit: fuit & Tiberis inundatio.* Tantis exterritus Antoninus ærumnis, Anno 154. rescripto vetuit deinceps Christianos fidei causa cruciari. Recitat edictum eius Eusebius: vnde qui postremis annis à Tertulliano commendatur à clementia simul & beneuolentia Christi fidelibus exhibita, primis tamen annis Imperij denis quinis satis immaniter Ecclesiam est persecutus. Et sicut in Gallijs permultos alios alibi recensitos, sic & hos Bodobrigæ per præfectos mortis sententia damnauit. Tormenti genus exprimitur capitis diminutio: quod ex truncis corporum & separatis cranijs videntur deprehendisse, præsertim necis apposito instrumento gladio.

Capitol. in Antonino.

Euseb. li. 4. cap. 12.

Numerus Martyrum non adeò magnus videtur fuisse; neque sextum decimum numerū superant capita. Eorū, qui reperti sunt: nomina perierunt: nulla enim vel in monimentis inuenta sunt, vel à B. Gertrude manifestata. Eleuatos autem è terra Martyres Deus videtur prodigijs, homines cultu religioso statim honestasse. Nam in templi parte septentrionali sub gradibus lapideis, quibus ad odæum sanctimonialium adscenditur, ara constructa visitur; propè quam fragrantissimus odor percipitur: nam & literis absens & coram retulit P. Pius Bodenheim strictioris Obseruantiæ virginum conscientiæ arbiter, se rei ignarum, occulto pioque impulsu permotum locum adijsse, visumque sibi mentem ibi præcipua spiritus dulcedine recreari, quamuis loci sanctitatem ignoraret. Addit fuisse sedile quoddam olim ibi constitutum, in quo cum homines sub diuinis genibus curuatis inniterentur, & sedes ipsa, quæ hodie superat, & terra subiecta commoueri leuarique videbatur. Florebat tunc Bopardiæ Ioannes Flamingius Presbyter pietate & doctrina, cuius ingenij specimen in fine capitis attexam, is maturo consilio aram erexit ibidem loci, terraque statim in hodiernum vsque diem conquiescit. Ita refert octogenaria superstes sanctimonialis, cui sorores, quæ cum Flaminio vixerunt rei testes oculatæ retulerunt.

Prodigia horū Martyrum.

Ossa verò Sanctorum Martyrum, & capita multis retro seculis in ara collocantur, ornantur, coluntur concursu Bopardiensium, qui festiuis diebus eo commeant magna frequentia, ducti fida maiorum narratione, spatium illud omne, quod intra crucem prægrandem suburbanam, & S. Martini sacram ædem nunc Martyrum istorum conditorium, intercipitur, olim sanguine Martyrum maduisse.

Cultus eorundē.

Instaurata fuit, vt ante dixi, circa Annum 1280. Ecclesia: exinde quædam feminæ nullis certis adstrictæ legibus ibi Deo piè seruierunt: donec Anno 1489. pridie

Sāctimoniales inquilinæ.

Sanctorum

Sanctorum omnium Confluentinæ Virgines Tertiariæ S. Francisci è monte Besselich locum reformarunt, & ad Seraphici Patris præscriptum cuncta renouarunt: ita testatur M. S. codex vetustus cœnobij, vernaculo sermone scriptus hoc sensu. *An. Domini 1489. statuta sunt hac inuiolabiliter obseruanda in conuentu Religiosarum sororum S. Martini, quæ sponte clara voce concordes se in domo Capitulari feria sexta, in vigilia Sanctorum omnium matutinis horis obtulerunt, coram duabus sororibus montis Besselich (quæ mandato Reuerendissimi Treuirensis Archiepiscopi, de licentia Guardiani Patrum Confluentinorum de obseruantia eo venerant) ad hunc conuentum promouendum in vitæ religiosæ progressu, seruato recto ordine & bona reformatione secundum institutum, leges & consuetudines montis Besselich, & aliorum religiosorum conuentuum, cum obseruatione sancta earum regulæ & professionis.* Vrsit hanc reformationem Ioannes II. Archiepiscopus Treuirensis, ex Illustrissima Marchionum Badensium familia, qui anno 1503. decessit, cum 57. annis Cathedræ Treuirensi præsedisset.

Hæc mihi perscripta sæpius, oculis postea volui coram vsurpare, & ab incolis, quæ fama & traditione maiorum acceperant, inaudire: vidi locum sacratiorem, aram subiectam gradibus, legi templi inscriptiones, audiui Virginum & Ciuium narrationes, omnia comperi consentanea ijs, quæ iam ante scripseram, sacras etiam Martyrum exuuias piè veneratus, gladium conspexi, quo cæsi Christi pugiles rubigine iam exesum, cui talis adiecta inscriptio: *Hic est gladius, qui cum his Martyribus inuentus est.* Eminet in cranijs omnibus vnum, cuius prægrandis plaga fronti propè dexterum oculum cæsim inflicta exstat cum hac epigraphe: *Hoc est caput Martyris cum gladio repertum.* Superant præterea sedecim alia crania, horum, vt suspicor potissimum Martyrum, aliorum tamen Diuorum inserta reliquijs, quorum ferè nomina ijsdem apponuntur, quæ omnia decenter ornata altaribus imponuntur, à multis retro seculis cum gladio rubiginoso, vt nequeat dubitari, quin hactenus ijs à tempore inuentionis sit cultus religiosus attributus, licet anniuersarium diem non habeant: posset is tamen ijs mense Augusto post octauam Assumtionis Deiparæ rectè adsignari, quod circa id tempus videantur esse inuenti & eleuati.

Inspectio reliquiarum.

Anniuersarius dies post octauam Assumtionis.

Addamus carmen quod Ioannes Flamingus Sacerdos, his Christi athletis accinuit, & in tabella membranæ inscriptum, ac templi parieti affixum reperi: is se Boniportuensem ideò nominat, quod oppidum illud, vt Romanis Bodobriga, sic seculis posterioribus Boniportum sit appellatum, hoc etiam nomen retinet in antiquissimis censuum Archiepiscopalium Treuirensium indicibus.

EPIGRAMMA AD PIVM LECTOREM HVIVS CARMINIS Ioannis Flamingi Boniportuensis.

Multus in hoc quondam Christi pro nomine sanguis
Sanctorum effusus creditur esse loco.
Plura beatorum sunt corpora sancta reperta
Sub terra, multos quæ latuere dies.
Inuentumque fuit Latijs epigramma figuris
Insculptum saxo, quod posuere pij.
Ensis & appositus fuerat, quo cæsa feruntur
Corpora sanctorum quando tulere necem.
Propterea hanc sacram quicunque intraueris ædem,
Dic precor ætheria luce fruatur Iuo.
Quem cœlestis amor pietas ac sancta coegit
In Christi laudem hunc sic reparare locum,
Qui modo neglectus senio foret, atque iaceret,
Si pius hunc iterum non renouasset Iuo.
Sic igitur longos locus hic veneratur in annos
Vnde Deo laudes perpetuumq; decus.
An. 1516.

Hæc de Popardienſibus Martyribus comperi: quæ vulgare primus hoc etiam nomine volui, vt incolarum & accolarum excitarem ſtudium, ad Martyrum iſtorum cultum inſtaurandum, & latius propagandum, ac veſtigia traditioneſque veteres de ijs accuratius perſcrutandas, quo religioſiùs Deus in his Martyribus honoretur.

CAPVT II.

De tempore Martyrij S. Albani aliàs Albini Protomartyris Angliæ, contra Ioannem Maiorem, eiuſque translatione facta Coloniam, & miraculis.

Cauſæ duæ cur hic de S. Albino tractetur.

DVÆ cauſæ me, vt de hoc Anglorum Protomartyre diſſererem, impulerunt: Altera quod Ioannes Maior, vt lib. 2. vidimus, eius martyrium coniunxerit cum S. Vrſula: Altera, quia cum Sodalitatem Vrſulanam faciamus ante eum martyrio coronatam, mirum videtur, cur tamen S. Albino nomen Protomartyris tribuatur: paucis expediam nodum poſteriorem, cum de priore ſit fuſius diſcurrendum, vtque Hibernos prætercam S. Manſuetum, & alios, qui ante S. Albanum fecere martyrium, certè Lucius primus, vt creditur, Britanniæ Rex Chriſtianus, & poſtea concionator Euangelicus, Germaniam ſanguine decorauit; qui tamen extra Britanniam pro fide decertauit, 100. ante S. Albanum annis, extra patriam; vnde ipſe cum S. Vrſula merito Protomartyris titulum S. Albino conceſſit, qui primus Britanniæ ſolum pro fide Chriſti, ſanguine ſuo purpurauit.

Sitne Angliæ Protomartyr.

Nomen ei Albanus.

Ad nomen eius quod attinet, Gildas, Beda, Vſuardus, & antiquiſſimi quique eum Albanum nominant, iuxta hoc Venantij Fortunati carmen,

Albanum egregium fœcunda Britannia profert:

Mutationem nominis vnius literæ conuerſione factã, in translatione perueſtigabo;

Paſſus ſub Diocletiano.

De anno martyrij controuerſatur: id tamen perſecutione decima Diocletiani contigiſſe, nemo præter vnum Ioannem Maiorem in controuerſiam vocauit; non Gildas, non Beda, non Vſuardus: quãdo idipſũ Martyrum faſti Romani diſertis verbis exprimunt, vt ſuperuacaneum ſit, eum prolixius confutare: aliqua tamen pro ſtabilienda translatione lux ex ſacra temporis hiſtoria nobis eſt in his tenebris adducenda; perſtricto breuiter ante verbis martyrologij Romani loco, temporeque martyrij ad 22. Iulij, quod ſic habet: *Verolamij in Britannia S. Albani martyris, qui tempore Diocletiani pro Clerico hoſpite, quem ſuſceperat, ſeipſum tradens, poſt verbera, & acerba tormenta capite plexus eſt: paſſus eſt etiam cum illo vnus de militibus, qui eum ducebat ad ſupplicium, qui in via conuerſus ad Chriſtum, proprio ſanguine meruit baptizari.* ita Martyrolog.

Iuxta Baroniũ circa A. Do. 303.

Id quo ſalutis anno contigerit dubitatur. Baronius refert ad annum Chriſti 303: fauet Euſebius, qui primis 18. annis Diocletiani, Chriſtianis, ait, extra caſtra Romamque liberis eſſe licuiſſe: ijſdem officia publicè patuiſſe ante, quam circa An. 302. Cæſareis edictis ſacri codices, & diphticha conquiſita flammis exurerentur, & templa Chriſtianorum penè omnia vbique terrarum ſolo æquarentur: ſed quia Cardinalis Baronius ante catalogum martyrum, quem contexit, præmonet, ſe eorum tantum eo loci velle facere mentionem, quorum martyria nulla certi temporis nota inſigniuntur, (quos inter etiam S. Albanum numerat) ſatis indicat in medio ſe relinquire; quo præcisè putetur anno martyrium ſubijſſe: id verò ex Britannorum traditione, vel libris, vbi paſſus eſt, quàm aliunde facilius & certius eruetur.

Fauet ratio Euſebij.

Qui circa A. 286 faciunt eum Martyrẽ.

V. Beda circa An. Dom. 286. factum inſinuat, poſtea, quam Maximianus à Diocletiano conſors imperij eſt declaratus: cui Surius ad 22. Iunij: Caniſius in Martyrologio, alijque adſtipulantur: præſertim Cœnobitæ S. Pantaleonis An. 1502. libello

libello suo. Eo fuisse anno longè immanissimam fidelium persecutionem testantur Thebæi martyres Agauni, Treuiris, Coloniæ, Bonnæ, & Sanctis crudeliter trucidati, vt fusè contra varios scriptores demonstrat ad eum Annum Annal. Treuirensium Brovverus noster. Nec putes Romæ tantum S. Sebastianum & alios; ac in castris, vt Eusebius vult, quosdam esse interfectos: tunc enim eodem Octobri mense, Præside Rictiovaro Treuiris triduo sæuitum est, Consule Palmachio, Senatoribus Christianis, Clero, & innumera populi multitudine crudeliter interemtis, vt Mosella puniceo nitescens colore decem passuum millia sanguinolentus ierit, vt probat Brovverus dicto anno 286, qui de eius exordio ac Diocletiani, Maximianique in Christianos odio sic folio 217. libri tertij loquitur: *Enimuero emergentibus alijs super alia bellorum tumultibus, cum ambo pari flagrarent Christiani nominis odio, quamprimum animaduertendi grauissimis supplicijs in veram religionem res dedit facultatem: hanc vt ne amitterent, egregiam malis artibus adhibuere solertiam, testatique sunt, quàm ferales, funestosque deinceps esset habitura tyrannos, quos in certaminis ipsa prolusione Ecclesia sensisset tam immites:* ita primo Maximiani Imperij anno Romæ S. Sebastianus multis cum alijs teste ipso Baronio; S. Mauritius cum suis diuersis in locis, & Treuiris ciues innumeri sunt trucidati pro fide, & vt scribit Beda, S. Albanus in Anglia triumphauit, Imperatore tunc Treuiris considente, vnde in Gallias, & Britanniam non difficulter sanguinaria mandata contra Christianos expediuit, quæ hic gesta in Gallijs & Britannia facilè potuit Eusebius Græcus ignorare: Idem tenent Annales Anglo-Saxonici, & Latini Asserio Meneuensi attributi, Thomas Redournus senior in minore Chronico, Ioannes Tinmuthensis & Capgrauius in vita S. Albani, Sarisberiense Breuiarium, Annales Combenses: apud Vsserium.

Sæuissima tunc persecutio.

Etiam in exteros & ciues Treuiris sæuitum est.

Maximiano præsente.

Vsserius de Brit. Eccl. c. 7. A. 166.

Latuit deinde sacrum martyris corpus centum quadraginta tribus annis, autore Nicolao Harpsfeldio: donec Cœlestinus Papa S. Germanum misit in Britanniã: verba Prosperi Aquitani coæui S. Germani; & Mariani Scoti in Chronico sunt: *Florentio & Dionysio Coss. ad actionem Palladij Diaconi, Cœlestinus Papa Germanum Altisiodorensem Episcopum vice sua mittit, & deturbatis Hæreticis Britannos ad Catholicam fidem dirigit.* Id rectè Baronius & Brovverus noster cum alijs dicunt An. 429. contigisse, quibus annis, si demas centum quadraginta tres, quibus in tumulo latuit, resultat Christi annus 286, quo martyrium verosimiliter pertulit, vt potius Prospero Galliæ Episcopo, & coæuo credendum de profectione S. Germani Galliarum Episcopi, quam Bedæ, qui trecentis ferè annis post scripsit & An. 446. ab Episcopis Galliæ, non autem à Cœlestino Papa eo missum putauit.

Nic. Harpsfeld. c. 9. Hist. Anglic.

Cœlestinus S. Germanum mittit in Britanniã. A. 429.

Sed quia Colonienses Cœnobitæ insignis S. Benedicti Abbatiæ Diui Pantaleonis merito à 663. annis vindicant sibi Protomartyris S. Albini corporis possessionem, huius traditionis veritas, translationisque probabilitas ad laudem Protomartyris huius, & ipsius Angliæ, nobis est stabilienda. Addidi Angliæ: quid enim de vllius regionis Protomartyre dici gloriosius potest, quam post 1361. annos martyrij, corpus incorruptum hodie permanere, & quotidianis clarere miraculis, quorum quingenta vno tempore memorantur accidisse? vt rectè Nicolaus Harpsfeldius cap. 9. dicat: *Ea si Coloniensium lipsana nostri seu Anglici Albani sint, ad diuina, & gloria Albani maiorem amplificationem, & hoc quoque quasi luculenta accessio adiungatur: nec illud impedire, quin vera sint, quæ de eo produntur in nostro Albanensi monasterio patrata miracula.*

Libellus quem Cœnobitæ Colonienses S. Pantaleonis ad regem Angliæ Henricum An. 1502. dederunt, testatur sacras S. Albani à S. Germano Romam esse delatas è Britannia: cui subscribit Surius 22. Junij: idque reperi in vetustissimo membraneo codice ante multa secula conscripto his verbis recenseri: *Confirmatis in fide Britonibus, reditumque iam properantibus Ecclesiasticis sacerdotibus; susceptis quoque pro benedictione S. Martyris Albini reliquijs, cum tendentes Romam attigissent Rauennam, à Valentiniano Imperatore suscepti sunt honorificè. Sancto autem Germano ibidem ad Christum migrante, prædicti martyris reliquiæ Romam delatæ* (addunt cœnobitæ S. Pantaleonis à Placidia) *maxima veneratione sunt habitæ, vsque quo monarchiam Otto tertius obtinuit:*

transfert in Italiam S. Albinũ.

obtinuit: hæc traditio non caret fundamento, si Gallici, & Britannici scriptores veteres, & recentiores inspiciantur.

Constat S. Prosperi, Constantij, Bedæ, Baronij, Harpsfeldij omnium veterum, & recentiorum consensu S. Germanum non tantum in Britanniam bis profectum esse; sed & certis testibus eum primum omnium S. Albani tumulum reserasse; & hoc quidem postea, quam prouocatis in certamen publicum Pelagianis eos elingues, confutatis erroribus cum grata populi frequentissimi admurmuratione reddidisset. Tunc enim cum S. Lupo Trecensi Præsule grates Martyri habiturus, eius tumulum solenni ceremonia veneratus, voluit, teste Beda c. 18. & Westmonasteriensi lib. 1. cap. 18. aperiri: vt non abhorreat a temporis historia, si Clerus Britonum maximam ei reliquiarum partem obtulerit, quem sciebat cupidissimum fuisse sacrorum cinerum, quos secum, quocunque incedebat, deferebat: nec ingratus ipse fuit: qui teste Beda, & alijs, sanctorum omnium Apostolorum, & Martyrum aliorum, quas secum habebat, reliquijs, eundem S. Albani tumulum decorauit: clarè id & disertis testatur verbis doctissimus Angliæ scriptor Nicolaus Harpsfeldius cum cap. 20. ita ait: *Sepulcrum Beati martyris adiere SS. Antistites (Germanus & Lupus) per eum Deo gratias reddituri: Inde* ET PARTEM RELIQVIARVM MARTYRIS, *massamque pulueris adhuc de Martyris sanguine rubentem secum apportarunt, martyrumque reliquias, & ipsi intulere*: quod eo verosimilius apparebit, quo plures SS. Apostolorum reliquias eidem tumulo scribitur indidisse: eas ita S. Germani coæuus Constantius Episcopus enumerat in vita eius: *Germanus omnium Apostolor. diuersorumque Martyrum reliquias apud se habens, iussit reuelli sepulcrum* (S. Albani) *pretiosa ibi munera conditurus, opportunum, vt membra sanctorum ex diuersis regionibus collecta, quos pares meritis receperat cælum, sepulcri quoque vnum haberet hospitium, quibus depositis, honorificeque sociatis, de loco ipso, vbi B. Martyris effusus fuerat sanguis, massam pulueris secum portaturus abstulit, in qua apparebat cruor seruato rubore martyrum cædem persecutore pallente.* Eadem ferè verba recitat Beda cap. 18. sed paucis Henricus Huntinton. *petensque sepulcrum S. Albani, reliquias in ipso diuersorum martyrum imposuit, massamque pulueris adhuc rubentis sanguine martyris secum portaturus abstulit.* Nihil hi quidem de parte corporis tunc sublata, vt Harpsfeldius asserit, meminerunt: nec tamen id factum negant: neque sanè noui quid, & insitati narrassent; illud tamen prodigium præterire non debuerunt; centum quadraginta annis post cædem, terram adhuc sanguine coloratam exstitisse, & vt præcones istius prodigij essent, secum eam ex Britannia detulisse. Quid si dicamus cum altera vice recrudescente Pelagiana Hæresi in Britanniam à Britonibus vltro accerseretur, vt factum esse omnes consentiunt: quid si tunc grati viro, muneris loco donarint corporis magnam partem; quem viderant nuper tam auidè, & piè terram rubentem sanguine martyris colligentem?

Ita non repugnat temporis historiæ, nec seculi ipsius scriptoribus Gallicanis: & tam vetustioribus, quam recentioribus Angliæ monimentis, si ea translatio dicatur S. Germani tempore accidisse, vt tam traditio, quam M. S. antiquissimum Coloniense asserit: nunc quomodo verosimile sit, per eundem eas sacras exuuias in Italiam venisse, discutiamus. Beda, Constantius, Greg. Turonensis, Baronius, & alij testantur, S. Germanum in Gallias è Britannia reducem, inde in Italiam profectum, & Rauennæ, vt communior, & verior habet opinio, vel vt Greg. Turonens. lib. de gloria Confes. cap. 40. putauit, Romæ decessisse; nam vir sanctissimus, vt alibi dixi, qua erat mansuetudine, & studio succurrendi miseris, vt Aremoricos populos seruaret, quos Aëtius Alemannis comprimendos obtulerat; cum iniecta manu freno equi Regis Barbarorum totum diuinitus stitisset exercitum, & comitate sua, cœlestique eloquentia persuasisset, supplicibus, vt parceret, Rauennam ad Valentinianum Imperatorem, eiusque matrem Placidiam profectus est, vt Aremoricos eis reconciliaret; nec tamen sine reliquijs: nam cum multis ibi patratis miraculis, asinoque suo, quo primum decrepitus vtebatur mortuo, ac redanimato inclaruisset, breuique post obijsset; dum varij, vt fit, varia diripiunt, Regina Placidia, quæ non ita pridem

Primus aperit tumulum eius.

Accipit inde partē corporis & terram adhuc cruentam.

Constātius in vita S. Germani.

Indit S. Albani tumulo reliquias SS. Apostol.

Beda c. 18.

Huntintonensis.

Pergit in Italiam.

Causa profectionis.

pridem scutellam ligneam cum pane cibario à viro Sancto missam magni muneris loco receperat,& argento vestierat;capsam reliquiarum eius abstulit : ita enim de ea Constantius Episcopus ait : *Solus benedictionis heres capsulam cum sanctis reliquijs regina suscipit.* Quid si tunc etiam maximam incorrupti S. Albani corporis partem secum detulit , vti vidimus eum SS. Apostolorum , & Martyrum exuuias passim deportasse;munus forte regium,quo facilius Valentiniani Cæsaris animum Aremoricis infensum placaret,eumque cum matre Placidia ad cultum Sanctorum exstimularet?quando ea postea enituit in Regina pietas,vt omnes voluerit viri sancti reliquias cum capsula,vt mnemosynon sanctitatis apud se retinere: ita Rauennâ Romam à Placidia S. Albanum transportatum, rectè Cœnobitæ S. Pantaleonis asseruerunt; consentitque M.S. Crucigerorum : sed huic videtur narrationi officere , quod Nicolaus Harpsfeldius cap. 9. & ante eum Matthæus Parisiensis, & Westmonasteriensis dicant, denuò Protomartyris reliquias circiter 344. annos in terra delituisse,donec ab Offa Rege Angliæ diuino monitu patefactæ,lucem iterum adspexere,condito ibidem Albanensi cœnobio, multis postea S. Albani miraculis celebrato. Demus reliquias socij martyris,& S. Albani (vt infra dicam) femora,tibias, plantas cum alijs SS. Apostolorum Martyriumque exuuijs, quas illic S. Germanus deposuerat,repertas esse : Voluerit etiam Deus ad præsentiam reliquorum ibi S. Albani ossium , & terræ sanguine ipsius rubricatæ miranda patrare: quid repugnat ; si & alibi, vbi corpus apodos, & incorruptum adseruabatur, ad quingenta vno tempore fecerit miracula?

Secum defert reliquias. Has accipit Placidia Regina.

Offa Rex partem relictã corporis S. Albini reperit.

Iam quomodo Roma Coloniam venerit S. Albanus cum nominis conuersione videamus:ante tamen quædam de Theophaniæ,quæ cum transtulit,pietate, & temporis ratione præmittemus. Fuit ea natione Græca , quæ An.970.vel971. Ottoni II. à Ioanne Pontifice sacris ritibus coniuncta,& imperatrix est coronata : versabatur eadem An.983.Romæ tunc,cum Otto II. octauo idus Decembris, vt Ditmarus ait,decederet. Commendat eximiam eius in maritum pietatem æqualis eius;vitæ S. Adelberti scriptor,qui Romæ etiam erat apud Baron. his verbis : *Longos ait fleuit dies sepulti coniugis memoriam,dulcem Ottonem eleemosynis , & orationibus cælo commendat ; sed peccatum quod viuens Otto neglexit,mortuo marito vxor superstes emendare instabat. Legatos mittit,vt eleemosynas, orationes multorum quærens , per quos propitium Redemtorem appellaret,& peccatorem Regem ab incendio liberaret : hæc cum sanctum virum adesse cognouit Adelbertum nominatissimum Episcopum,clam ad se vocat , orans ; vt pro anima senioris rogaret,massam argenteam obtulit ingentem.* ita vitæ autor. Nec potuit sanè Theophaniæ facultas deesse reliquias optatas à Pontifice Maximo obtinendi,quando Imperatores Romæ,& Italiæ dominabantur;præsertim verò cum anno postero 984. Ottonis II. Archigrammatæus, Petrus Papiensis Episcopus ad Apostolicum apicem promoueretur: quid non eo Pontifice iam in Germaniam discessura Theophania mater, vel filius Otto tertius recens inauguratus Rex Romanorum impetraret?Illa inquam , quæ honestissimis curabat filium moribus imbuere, quæ filias etiam tres ita ad amorem virginitatis erudijt, vt illam illibatam seruarint, duæque illarum professæ Monasticen,Christo se sponso consecrarint , autore Ditmaro,& Baronio,& quoniam S. Albani sacrum corpus præcipuo affectu venerabatur, Ordinisq; S. Benedicti, perquam erat studiosa,ob fratrem suum S. Gregorium, primum propè Aquisgranum Abbatem Porcetanum , in reliquis verò ascceterijs, cum S. Pantaleonis cœnobitas ob B. Brunonem affinem suum loci fundatorem singulari amore prosequeretur; apud eos voluit sacrum hoc pignus perpetuum remanere,hinc aurea capitis sui corona Martyrem velut aureola redimiuit , suumque voluit propè aram eiusdem cadauer tumulari,cum decederet Neomagi,vt Ditmarus vult:quando etiam Coloniam delata,præsente Ottone III. filio in D. Pantaleonis,augustum reperit & eleuatius à terra mausoleum.

Theophania transfert Coloniam.

Occasio impetrandi Reliquias.

Curia S. Pantaleone eas deponi voluerit.

Lib. 4. f. 58.

Quæ res varias sententias, & errores peperit circa tempus translationis Romã Coloniã vsque:nam sacrarium Coloniense eam factam esse A.991. quo mortua est,existimat: quam fluxisse inde puto,quod translatis ad S. Pantaleonem reliquijs, voluerit

Sententiæ variæ de tempore trãslationis Roma Coloniã factæ.

1 An. 991.

voluerit propè eas tunc ſepeliri: potuere tamē ſexennio ante ſacræ deferri exuuiæ, quā Auguſta moreretur: nec tamē hāc opinionē omni puto deſtitui probabilitate: cum potuiſſe tunc fieri vel ex Baronio colligas, qui Theophaniam ait, An.989. Romam è Germania repente aduolaſſe, vt Italiæ principes in officio contineret; filioque (cuius pueritiā deſpiciebant) fideles perſeuerarent: ſicq; rebelles comprimeret: Subſtitit ibi per biennium ad annum vſque 991. quo vt Lambertus habet, deceſſit: potuit igitur tunc, quando ſumma cum poteſtate verſabatur in Italia, facilè ſacrum pignus & obtinere, & tranſportare: ſed nullus huic ſententiæ, quem legerim teſtis, nec traditio ſuffragatur.

2. Sententia circa An. 1000.

Alij ad milleſimum annum Chriſti tranſtulerunt, quæ ſententia Caniſio noſtro placuit in martyrologio, eamque reperi in varijs M.SS. apud Patres Carthuſianos, & Pantaleonitas: hanc inde ſuſpicor opinionem dimanaſſe, quod Romæ dicatur corpus ad monarchiam vſque Ottonis III. quieuiſſe: cum verò Otto III. non niſi An.996. ſit Romæ à Gregor. V. coronatus, ideo ij ad milleſimum, cum is in Germaniam redijt, translationem diſtulerunt: at tunc Theophania pridē obierat, quæ petierat propè Martyris reliquias tumulari: vnde quod ad monarchiam Ottonis attinet (cuius quoddam M.S. meminit) accipe de tempore, quo fuit Aquiſgrani coronatus, & anni Imperij eius cœperunt numerari: ſiue id ad An.983. referas, ſiue cum Baronio, & Lamberto, ad An.984. quando exiſtimo factam eſſe à Theophania reliquiarum translationem: nam cum eo anno (vt ex MS. Browerus noſter fusè narrat) Bauariæ Dux Henricus ſpreta Ottonis III. pueritia affectaret imperium, ij qui fide, & obſequio meliores erant inter proceres, ſecuti Ottonem, ſollicitatis potentiorum animis ad conciliandam puero autoritatem, Adelheidem auiam, amitam Mathildem, & Theophaniam matrem cum delecto Procerum robore ex Italia acceſſiuere, quæ comitata Italorum, Franciæ, Sueuiæ, & Lotharingici generis armato milite, & Saxonum Thuringorumque occurſu exceptæ, vbi adfuere: Conradi Burgundiæ Regis alteriuſque Conradi Franconiæ ducis auſpicijs, cum intulere partibus deſperationis metum, vt dilapſis coniuratis Henricus Dux, auiæ, matri, amitæ, proceribuſque puerum Regem ſiſteret.

An.984. translatio facta. Lib.10 in An. Treui. p.599. Erat Romæ Theophania.

Venit in Germaniam.

Hic videtur annus 984. commodiſſimus ad translationem reliquiarum, quas à Pontifice Maximo Ioanni XIV, Archigrammateo nuper Imperatoris, facilè impetrarit, & eo tempore, quo monarchiam inchoabat Otto, Coloniam attulit, vt ſupra ex M.S. dixi. conſentit tempus primum eleuationis, quod An.1186. accidit, in cuius narratione, vt infra videbimus, dicitur: *Pannū, cui ſacrum corpus inuolutum fuit, ducentis & ſex annis incorruptum, & niuis inſtar candidum perduraſſe atteſtantibus cunctis*, quod tempus propius accedit ad reditum Romanum Theophaniæ, ſub A.984. vel 983, quo potuit Romæ corpus donatum eſſe Theophaniæ, & ab ipſa eo panno Romæ obuolutum, nullo vero modo cum aliorum ſententijs congruit. Sed quid Serario reſpondebimus, qui ex M.S. vt infra dicemus, An.986. vult eam factam translationem, & nominis mutatā vna litera conuerſionem? an mendum irrepſit in numerum? an quia autores, vt ſolent, variant in morte Ottonis II. vel reditu Theophaniæ? an etiam, quia licet biennio facta citius translatio ſit, cum tamen miraculorum increbreſceret multitudo, non niſi A.986. Willegeſus ab Ottone III. quem coronarat, & Teophania matre obtinuit nominis S. Albani mutationem? Vnus reſtat nodus circa alteram eleuationem, An.1327. factam, quando triennio publicitus ob tot prodigiorum centurias ſacrum corpus exponebatur: nam id accidiſſe ponitur, *trecentis quinquaginta annis poſtea*, quam eò delatæ ſunt reliquiæ, & *mille & viginti poſt martyrium annis*. R. Numerum hic ſumi rotundum, & nobiliorem, licet annis ſeptem maiorem: tantum enim anni 343. effluxerant à translatione: alias dicendū eſſet, An.977. Ottonem cum Theophania in Italia fuiſſe, qui eo anno in Bojaria & Bohemia, poſtea in Francia bellis diſtinebatur (vt Lamberti Chronicon ait) & non niſi An.980 in Italiam contendit. Pari ratione à tempore martyrij perfectior numerus acceptus, qui ſecundum Baronij ſupputationem annorum mille, & viginti quatuor erat, ſecundū noſtrum, & Bedæ calculū mille, & triginta octo: vnde prudēter Surius, vt declinaret minutias, *ſupra mille annos*, ait, à *martyrio effluxiſſe*. Satis

Traditio loci.

Obiectio prima. Serarius vult An. 986. nomē S. Albani mutatum eſſe.

Obiectio altera.

Conclusio.

Satis opinor ex dictis colligitur, libratis ante sententiarum omnium momentis, non nisi anno 984. eam Roma factam esse per Theophaniam translationem, quo tempore Otto tertius impubes, defuncto Patre, teste Lamberto, & Baronio, monarchiam auspicatus est, & ab Henrico Duce captiuus detinebatur, Theophania Româ in Germaniam vocabatur: pietas etiam Augustæ facilè à Pontifice Max. eius studiosissimo obtinuit, vt cum maritum Romæ in S. Petro tumulatum relinqueret, inde S. Albanum Martyrem adhuc incorruptum secum deferret, prope cuius aram moriens conderetur; quando huic sententiæ constans loci traditio, quam proximè suffragatur: nunc ipsum translationis modum, viam, & quæ memoranda in ea Coloniam vsque acciderint, ex autographo proximè ea tempora summa fide exarato memoremus. Quam ita M.S. S. Pantaleonis narrat accidisse.

Translatio.

Miraculū.

Hæc igitur (Theophania) *à Præsule Romano prædicti Martyris reliquijs impetratis, Italiæque finibus translapsis, cum transitum conaretur in Alpibus summis; equus exuuiarum sanctarum baiulus, repentè corruit, & per præceps deuolutus, in montis radicibus substitit: qui cum imperatricis, & omnium, qui aderant mærore quæreretur, & iam minutatim disruptus æstimaretur, sanus, & incolumis repertus est in vallibus imis, vbi nunc Ecclesia in honore Sancti Albini constructa est, & digno honore eius festiuitas colitur, & martyrium celebri memoria veneratur, quæ Selynon dicitur, illæsis etiam, vbi reliquiæ viri Sancti condebantur, scrinijs. Gratiarum igitur actione pro miraculo viso celebrata, iter accelerauerunt, prosperoque cursu Moguntiacum venerunt, vbi licet eiusdem sedis Antistes Augustam cum memoria Martyris venerabiliter excepisset; donarijs quoque non spernendis honorasset, verebatur tamen & autoritate Regia, & martyris memoria recens adductis cognatione vocabuli, sui martyris Albani gloriam exterminari: nam vterque eorum vocabatur Albanus: hunc ergò martyrem nostrum Albinum vocari obnixè petijt, & cum Optimatum regni consilio simul, & auxilio impetrauit. Sic Imperatrix deuota demum voti compos Coloniam venit, & in loco vbi adhuc veneratur, deposuit, vmbraculumque capitis sui superposuit: sibique post obitum ante ipsum altare sicut hodieque cernere licet, sepulcrum construi iussit.* Hactenus M.S. Codex loci. Erat ea tempestate Moguntiæ Archipræsul Willegisus, carpentario parente natus, qui rotam primus Electoralibus insignibus indidit, quam Moguntini præsules hodieque retinent. is Ottonis partibus studuerat, quem Aquisgrani etiam coronarat Regem, vt Ditmarus & Baron. autor est: facilè is ab imperatore nouo, matreque Theophania illam nominis conuersionem obtinuit: rem gestam paucis in Moguntia sua Serarius noster exsequitur. *An. 986. translatas à Theophania Augusta S. Albani Martyris reliquias Coloniam refert M.S. Codex: sed cum Moguntiæ hærerent, peruicisse precibus VVilligisum, ne domestici martyris Albanum nomen, vel cum illo confunderetur, vel obscuraretur, vt aduena ille vocaretur Albinus.* Confirmat vero autor M.S. Coloniensis ea, quæ narrauit autoritate Romanorum, vnde eius scriptionis antiquitatem licet conijcere: ita enim subdit: *Postea verò cum Litania solenniter cum Sanctorum reliquijs celebrarentur, & Apostolicus Leo simul, & Imperator Henricus cum eiusdem sedis præsule Herimanno præsentes haberentur, hunc, de quo agimus, proprium suum Martyrem à Romanis appellari audiuimus, Romæque ab Ecclesiæ Apostolicæ æditu eadem ipsi percepimus. Hæc sunt, quæ ex maiorum relatione memoriæ nostræ non exciderunt, & passim in annalibus reperta ad exaranda cetera nos animarunt.* Fuit Leo nonus, circiter annum Christi 1050. Coloniæ, quando coæuus ei vitæ scriptor, ait, multa Cathedrali Coloniensi Ecclesiæ ab ipso data esse priuilegia, septem ibidem institutis Cardinalibus: Circa idem ferè tempus Herimannus Archiepiscopus Henrici Imperatoris filum Baptismo initiauit.

VVillegisus ex Carpentario elector.

Ditmarus Chro. l. 3.

Baron. An. 983.

Serar. li. 5. Mog. f. 716.

Impetrat mutationē nominis Albani in Albinum.

Eleuatio prima S. Albani.

Cœpit interim S. Albinus magnis Coloniæ clarere miraculis, quorum fama cum Angliam peruasisset, nunquam Britanni gloriam Protomartyris sui exteris concedere voluerunt, quem negabant vnquam patriam suam deseruisse. Fecit ea contentio, vt Henricus S. Pantaleonis Cœnobiarcha lipsanothecam adierit, vt accuratius sacras exuuias scrutaretur: sed ab oculato teste scriptore eleuationis è M.S. loci fideliter rem gestam narratam audiamus: *Siquidem patefacto debita cum reuerentia loculo exterius argenteo, licet vili opere adoperto, ligneus fortiter munitus intus*

Corporis integritas.

præter

præter ſpem inuentus eſt, qui & ipſe diſſolutus pretioſas protomartyris Britanniæ reliquias nobis exhibuit, caput videlicet cum barba; ceruicem adhuc ſanguine paſſionis infectam, brachia, & manus, ſcapulas pelle, & carnibus contectas, pectus cum craticulis laterum, & ſpina dorſi, ac renibus. Ceterū inferiora illa, coxas ſcilicet, tibias, crura, & pedes, nec nos habere, nec anteceſſores habuiſſe deprehendimus: ſed partes illas in partibus Britanniæ remanſiſſe certa fide & credimus, & diximus: pannus etiam quo ſacrum corpus tegebatur candidus fuit, ad inſtar niuis, & incorruptus, ſicut ea die fuiſſet impoſitus, atteſtantibus cunctis, qui aderant, ipſum ducentis, & ſex annis duraſſe. Odor ſuauiſſimus, qui in reuelatione ſacrorum corporum familiariter adeſſe ſolet, non defuit: quo cuncti adſtantes ita refecti ſunt, vt conſtaret eis, habere ſe & videre vnum ex numero eorum, qui in vita, & in morte Chriſti bonus odor ſunt in omni loco. Acta ſunt hæc An. 1186. ſub Philippo Colonienſi Archiepiſcopo & Abbate noſtro Henrico. Hactenus M.S. codex, ex quo pleraque deſumſere ſocietæ nobitæ in libello An. 1502. typis vulgato, & Regi Angliæ dedicato, quo probant Coloniam factam eſſe eam translationem.

Quæ pars manſerit, in Britannia.

Odor ſuauiſſimus.

2. Eleuatio.

Et quoniam, vt ibidem aſſeritur, iterum hic fuit ſacrum corpus recluſum, noua facta eſt alio ſeculo eleuatio, qua ſolenni pompa ipſi populo ſacræ, & incorruptæ monſtratæ reliquiæ ſunt, quas Deus tum magnis prodigijs decorauit. De qua ita lego in M. S. Carthuſianorum Coloniæ: *Vbi (* in monaſterio Sancti Pantaleonis *) poſtquam quieuiſſent trecentis, & quinquaginta annis, & tranſactis à paſſione eius mille viginti annis, Dei nutu propter cauſam euidentem à capſa exceptæ, populo fideli ad excitandam deuotionem, vt in Sancto ſuo honorificaretur Deus, ad videndum oſtendebantur: quæ adeò pretioſæ videbantur, & recentes ac ſi non longo temporis interuallo mortem ſubijſſet temporalem &c. à Dominica igitur die ante feſtum Natiuitatis B. Ioannis Baptiſtæ Anno Domini 1327, vſque ad annum 1330. eius ſacræ reliquiæ publicè oſtendebantur: vt multi paralytici, claudi cruribus, incuruati, cæci nati, multi dæmoniaci, manci, febricantes, & diuerſis alijs languoribus oppreſſi, & plures mortui, & aquis ſuffocati ad minimum quingentarum, & amplius perſonarum vtriuſque ſexus, meritis Sancti Albani Martyris, per diuinam largitatem ſint curati: non ſolum autem languoribus hominum, ſed etiam in palefredis equis, ac iumentis curationis & ſoſpitatis gratia multipliciter teſtimonio multorum fide dignorum eſt oſtenſa.*

Miracula quingenta.

Error vetus detegitur.

Hic error quidam notandus, qui in Surium & M.SS. quoſdam Sancti Pantaleonis, Carthuſiæ Colonienſis, editoſque libros alios irrepſit: dum ſcriptor priorem cum hac poſteriore confundit eleuationem: & 140. annis ideò deuiauit: nam in ijs, & vna tantum recitatur eleuatio; eaque tempore Philippi Heinsbergenſis Archiepiſcopi, Abbatiſque Henrici ſcribitur contigiſſe, qui circiter Annum 1186. floruerunt: annus autem ſalutis exprimitur 1327. Occaſio erroris fuit, quod in priore eleuatione nomen Archiepiſcopi, & Cœnobiarchæ adnotatus eſſet, ſolus verò ſalutis annus in poſteriore ſcribitur, Archipræſulis, & Archimandritæ nomine prætermiſſo: deinde vtraque in narratione ijſdem pene verbis corporis incorrupti conſtitutio, parteſque ſingulæ, quæ repertæ ſunt memorantur: vnde librarius eandem credidit eſſe, & omiſſa corporis inuenti iterata deſcriptione, adiectis vero nominibus Archiepiſcopi & Abbatis, vt vnam recitat, in qua narrat prodigia ſtatim eueniſſe, cum vetuſtiſſimus S. Pantaleonis Codex ante poſteriorem factam ſcriptus, nullius miraculi niſi odoris prodigioſi meminerit, velitque ſtatim ſignatas, & recluſas reliquias; nec Cellario quidem domus (qui aberat) eas oſtenſas eſſe, contra, quam in poſteriore accidit ſub An. 1327. quando triennio toto corpus ob quotidiana miracula exponi in feretro eleuatiore populo debuit, quorum ad quingenta fuiſſe perhibentur. Hanc meam opinationem confirmat M. S. vetus Patrum Crucigerorum poſtea à me repertum, quod Sancti Albini translationem & duplicem eleuationem his verbis narrat: *Notandum quod reliquiæ Sancti Albini primò tranſlatæ fuerint à Beato Germano in vrbem Romanam, & poſtea per Imperatricem Theophaniam à Roma Coloniam, vbi poſtquam quieuiſſent annos 350. (error eſt, rectiuſq; ſcripſerit*

ſcripſerit

ſcripſeris 208.) Dei nutu à capſa vetere exceptæ, & in aliam repoſitæ ſunt. Item ab Anno Domini 1327. vſque ad 1330. reliquiæ publicè oſtendebantur. Cuius monere lectorem debui, vt ſtet ſua translationis veritas, & Chronologiæ certitudo: quæ cum vacillarit hactenus, centum pluribusque annis; fides translationis, & eleuationum minuebatur.

Recondito iterum A. 1330. ſacro corpore, non deſijt tamen Deus in hunc vſque annum prodigia Protomartyris huius Angliæ meritis operari: licet incuria ſeculorum priorum ea literis nō conſignarit: cū R.mo tamē loci Prælato. Ægidio R.mo egi, vt quæ recens noſtra memoria miranda contigerunt, fidis qui ſuperant, auditis teſtibus; tabulis conſignentur. Is mihi etiam pro inſigni humanitate, & ſtudio cultus Martyris huius propagandi curauit, ipſas coram reliquias aliquoties exhiberi. Neſcio an iucundius, & ad fidem orthodoxam ſtabiliendam aptius ſpectaculum oculi mei hauſerint: vidi magno animi gaudio, non ſine ſacro ad tale prodigium ſtupore venerandum caput, vndique carne, cuteque circumdatum: glabrum tamen: nam quod trecentis abhinc annis barbitium cum brachijs, ſacri corporis repertum eſt, alijs donatum locis, cum ijſdem exiſtimo: cum apud Machabæiticas Virgines Coloniæ os vnum S. Albini carne ſatis craſſa, & cute circumſeptum viderim alias. Facies etiam carne veſtitur: palpebræ reconditis introrſum oculorum orbibus apparent clauſæ: naſus extremus defluxit paululum. Hiat os ſacrum elingue, labris contractis mento carne cooperto. Ceruix verò reſecti recens capitis figuram exhibet; ita caro ſanguinolenta tegit omnia, qua caput collo committitur, vt extrema venarum, arteriarum, ac neruorum ferè liceat diſcriminare. Scapularum altera ſupereſt carnea, vt oſſeum nihil promineat, Pectus verò & venter totus carne, & pelle quaqua verſum obtegitur, arida, & exſicca, quæ à latere dextero aperta, ac fuſcinula argentea leuata, pectoris intima pandit, in quo viſcera quædam indurata, & exſanguia videre licet, vertebris omnibus ſpinæ dorſi integris: venter etiam totus ſupereſt, & ab ima eius parte carne eleuata reticulum cum inteſtinis indurata monſtrat: tota poſterior corporis pars, vt vtrumq; femur, tibiæ, pedesq; deſiderantur, quæ Angliæ cœnobium Albanenſe piè, religioſeque adſeruauit, varijs etiam prodigijs decorata. Egregium ſanè diuinæ potentiæ argumentum, & fidei contra heterodoxos, cultusque Sanctorum aſſerendi euidens teſtimonium, annuis ferè miraculis noſtra ætate nobilitatum, quæ cum autenticis documentis erunt confirmata, poſteris non inuidebo.

Conſtitutio corporis S. Albini, quæ modò eſt.

Atque hæc mihi fuerunt occaſione ſententiæ Ioannis Maioris excutienda, & vt ſuus (S. Vrſula licet citius, extra patriam tamen coronata, non inuita) Protomartyri Angliæ honor aſſeratur, quamuis fatear affectus in martyrem illum longius me abripuit, quam difficultas Vrſulana pateretur: vnde huc reieci.

EPITOME CHRONOLOGICA RERVM, quæ tum Coloniæ, tum alibi poſt ortum S. Vrſulæ circa eius, & Sodalium hiſtoriam, cultum, & reliquias contigerunt; cum ſerie Colonienſium Epiſcoporum integra.

CVm meo quidem iudicio, præcipua ſit in Vrſulanis geſtis difficultas in tempore martyrij definiendo, itaque demonſtrando, vt aduerſariorum omnium obiecta clarè diſſoluantur, & vera ſententia fundamentis hiſtoricis ſolidetur, idque iam ſæpius varijs in locis ſupra ſim conatus præſtare, conciliatis inter ſe locorum omnium traditionibus, veſtigijs, & inſcriptionibus, è quibus ea repeti veritas iure debet: Hic tamen iſagoges chronographicæ Vrſulanæ locus id exigere denuò videtur, vt hiſtoricorum diſſenſio, diſcrepantiaque ſententiarum concilietur.

 Vide

Vnde primò fons omnis discordiæ Chronologicæ à natali Christi scaturiens, est aperiendus, vt causa tota facilius componatur.

Ab incarnatione Domini primus supputare cœpit Dionysius Exiguus circa An. 527. vel 532.

Initio nascentis Ecclesiæ, cum Christi fideles atrocissimis tyrannorum persecutionibus vexarentur, minus accuratè Saluatoris nostri IESV Christi nati, passique notas annorum consignarunt: hinc seculis posterioribus orta est mira scriptorum varietas in anno natalis dominici determinando. Primus autorum Dionysius Exiguus, S. Benedicti regulam professus, cœpit Chronologiam ab Incarnatione Domini supputare, floruit An. 527. Cassiodoro perfamiliaris: causam ipse nouæ suæ æræ literis ad Petronium scriptis hanc adfert. *Quia verò S. Cyrillus primum Cyclum ab A. Diocletiani 153. cœpit, & vltimum in 247. terminauit, nos à 248. eiusdem Tyranni potius, quam Principis inchoantes, noluimus circulis nostris memoriam impij, & persecutoris innectere; sed magis eligentes ab Incarnatione Domini nostri Iesu Christi annorum tempora prænotare.* Hunc morem postea tota recepit Ecclesia.

Petauius l. 6 rationary temporum c. 5. & lib 12. de doctrina temporum c 1. & 3.

Beda sequitur Dionysiũ vno anno. Alij Bedã anno.

Posteriores tamen Chronologi ab hac æra Dionysiana (vt bene primus aduertit Petauius noster) vno deflexerunt anno, Beda duce, qui nouam condidit epocham toto iã orbe vsitatam, annoq; sequitur priorem Dionysianam: nam qui dum hæc scribo Christi natalis annus 1647. secundum Bedã, & vniuersalẽ Ecclesiæ morem numeratur, is iuxta Dionysianam primigeniam æram annus 1646. esset nominandus: vt rectè dixerit Petauius, Bedam esse autorem æræ Christianæ peruulgatæ, & visitatæ: licet conetur Dionysium ad suam sententiam violenter detorquere. Successerunt Bedæ, alij, qui non vt ipse, & Dionysius intendebant à *Verbo Incarnato*; sed nato potius Saluatore à proximis sequentibus Kalendis *Ianuarijs Christi* tempora supputarunt, qui vno semper anno Bedam; & biennio sequuntur Dionysium: nam qui receptus nobis annus 1647. est, & Dionysio 1646. is alijs annus 1648. censetur, qui volunt salua Bedæ de Incarnatione manente sententia, potius à nato Christo Chronologiam inchoare: ita veteres multi, à Ianuario, qui natalem Domini excipit, epocham ordiuntur: vti Beda, & Dionysius annum à Kalendis Ianuarijs, quæ natiuitatem, & Incarnationem proximè præcesserunt: Angli tamen, Galli, compluresque nationes aliæ, potius ab ipso die Incarnationis 25. Martij, annum suum auspicati sunt, vt refert Couarruuias, Henriquetz, & Ioannes Lucidus apud Tirinum, qui asserit Pisanos & Venetos in Italia nunc etiam morem illum obseruare, quem Franci primum edicto Caroli 9. teste Petauio aboleuerunt, Colonienses verò A. 1310.

Tirinus in Chronico sacro c. 47. Petauius l. 12. c. 6.

Vnde triũ annorum orta sit varietas? Vnde 7. annorum.

Atque hæc quidem trium annorum varietas in annis Christi subducendis partim nata est ex cycli solaris seu dominicalis literæ Bedam inter, & Dionysium disparitate, partim ex annis à nato, vel Incarnato Verbo ad mentem Bedæ numeratione. Sed grauiorem plurium annorum discrepantiam inuexerunt ij, qui per fastos Consulares, vel annos Augustæos Christi siue nati, siue incarnati tempus vestigarunt: hos in septem diuisos classes ex Tirino recitabo.

Septem

Septem annorum varietas in natali Domini definiendo.

	Iuliani	Vrbis	Regni Herodis	Augusti à nece Cæs.	ab Actiaca pugna	Olympiadis	Coss.
Primò, Ionnes Keppletus Mathematicus Cæsaris Matthiæ secundi vult Christum conceptum initio & natum in fine anni.	40	748	35	39	27	193. 3	Lælio & Antistio
Secundò, Vetus Chronicon VVeingartensis Monachi apud Henricum Canisium, item vetusti annales apud Epiphan. & aliud Chronicon apud Eusebium; Anonymus quoque peruetustus Chronologus, qui ante annos ferè 1400. floruit, & ex his alijsque Laurentius Suslyga Polonus.	41	749	36	40	28	193. 4	Augusto XII. & L. Sulla.
Tertiò, Seuerus Sulpitius & cum eo ferè Irenæus, Tertullianus, Hieronymus, Iulianus Pomerius.	42	750	37	41	29	194. 1	Caluisio Sabino & Passieno Ruffo
Quartò, Clemens Alexandrinus, Zonaras, Cassiodorus, Marianus, Scotus, Card. Baronius, Genebrardus, Toletus, Salmeron, Serarius, Samerius, Sethus Caluisius, Scaliger in editione secunda librorũ de emendatione temporum.	43	751	38	42	30	194. 2	Cornelio Lentulo & M. Valerio Messalino.
Quintò, Epiphanius, Paulus Orosius, Eusebius, Nicephorus, Hermannus Contractus, Massæus Cameracenas, Copernicus, Tabulæ Prutenicæ, Onuphrius, Gerardus Mercator, Antonius Magirus, Ticho Brahæ, & ferè Suarez, Alphonsus Ciacconus, Sigonius. Scaliger in editione prima, Pererius, Ribera, Maldonatus, Mariana, Salianus.	44	752	39	43	31	194. 3	Augusto XIII. & M. Plautio.
Sextò, Ioannes Lucidus, Petrus Pitatus, Dionysius exiguus, cum multis alijs Chronologis.	45	753	40	44	32	194. 4	Lentulo & L. Pisone.
Septimò, Paulus Middelburgensis Forosempronienfis Episcopus, Petus de Aliaco, Alexander, Sculretus, Bellarminus, Azor, Beda, & horum calculo vtitur hucusque Ecclesia.	46	754	41	45	33	195. 1	C. Cæsare & L. Paulo.

Atque hi quidem literam dominicalem in Christi nati vel incarnati annis septies variarunt.

Maior eorum dissensio, qui per cyclum lunæ tempus Christi numerarunt: nam illi 21. vel 22. annis citius, quam Dionysius, Saluatoris natalem posuerunt. quos ita recenset Petauius.

Petau. l. 12. c. 4.

At qui post Bedam aliquot seculis Chronica scripsere, damnata Dionysij methodo natalem Domini 22. annis aut 21. anticipandum esse putarunt: ita Sigebertus ad An. 532. & 1076. Marianus Scotus ad An. 532. Matthæus Paris ad An. 1076. Denique peruagata inter istorum temporum Chronologos fuit opinio, Dionysium 22. annis tardius natalem Domini posuisse. Hæc Petauius. Quam sententiam sequitur Schafnaburgensis.

Anno 21. annorum diuersitas.

Contra Heruartus & alij cum eo in noua Chronologia Christum 7. annis serius natum arbitrantur, quam statuerit Dionysius: vt hi à prioribus 28. vel 29. annis dissideant.

& 29.

Hæc Chronologorum dissidia nata in fonte ipso, è quo tempora deducuntur cum annis 29. discrepent, in rebus gestis Imperatorum, & historijs Martyrum varias; & plusquam decem annorum diuersas opinationes inuexerunt: vt non potuerint Vrsulana gesta carere pugna sententiarum: quæ facilè componentur monstrato fonte varietatis, dum alij horum vel illorum prochronismum vel metachronismum secuti, quandoque nouem annis citius, vel serius ea posuerunt. Et quia lis ea de vero Christi anno nondum decisa, ventilatur adhuc acerrimè, nolui Martyrium Vrsulanum certo cuidam anno Christi sic deuincire, vt non sit ab eo numero tunc; cum vera (vt futurum aliquando non despero) Chronologia Christiana stabilietur, separandum: sed potius Consulum fastis, ac certis Imperatorum & Pontificum rebus gestis illigare, vt quicunque tandem Prochronismus, vel Metachronismus veritatis palmam sit obtenturus, inseri valeat isti cũ adscriptis Coss. historia Vrsulana.

Vrsulana gesta sunt affixa certis historijs.

 Quam-

Et ex cōmunioti sententia A.237.

Quamuis communem,& peruulgatam Bedæ, & totius Ecclesiæ calculum secutus,ad annum 237.referam,cui tempori antiqui Romani breuiarij lectiones,Belluacensis,& variorum populorum traditiones suffragantur.

Coss. Seuero & Quintiano.

Principio statuo martyrium Vrsulanum Seuero & Quintiano Coss. accidisse 21. Octobris:de mense dieque dicto nunquam fuit controuersum: Consules verò eos anno eodem fuisse persuadent gesta Vrsulana, quæ anni sequentis Consules Maximum & Africanum nominant,quorum impulsu,literis,& consilio;nō tamen imperio,tota illa sodalitas fuit contrucidata;ij iam tum,cum Romæ Virgines absente, & fauente Cæsare cœmiteria SS. Martyrum inuiserēt, designati Consules, gratia, fauore,& autoritate valebant plurimum, licet adhuc priuati viuerent: vnde quod imperio,& potestate nequiuerant Romæ,id Coloniæ suasu,literisque missis,opera Maximini tyranni perfecerunt.

Eodem anno ijsdemq; Coss. Alexander Imperator Mammææ,cū idibus Augusti vltimam sanxisset legem suam, quæ in Codice superat, Mogūntiam profectus, vt Germanorum in Gallias irruptiones reprimeret;propè Wesaliam superiorē,initio Octobris,insidijs Maximini crudeliter fuit interemtus. Qui Maximinus ijsdem Coss. (vt l.5.c.1.fusè declaraui)statim à militibus Augustus salutatus est; deuictisque Germanis trimestri post,primam condidit suarum legū idibus Ianuarij Maximo (alia exēplaria Maximinū nominant)& Africano Coss. cæsa iā sodalit. Vrsulana.

Cæso Alexandro & imperante Maximino.

His Coss. Seuero & Quintiano, Alexandro necato, Maximinum inuasisse imperium tradunt Eusebius, Cassiodorus, Fasti consulares, Marianus Scotus, & ante hos Methodius. item Onuphrius, Baronius, Petauius, Gordonus.

Pontiano succedēte Anthero.

Ijsdem Coss. creditur Pontianus Papa antea relegatus,diem suum obijsse, & ei mense Decembri subrogatus Antherus. Nā Catalogus Pontificum vetustissimus in Pontiano ait. *Fuit à temporibus Alexandri à consulatu Pompeiani & Pelignani: Seuerò & Quintiano: Coss. in eadem insula discinctus est 24. Kalendas Octobris; & loco eius ordinatus Antheros 11. Kal. Decembris. Coss. ijsdem.* V. Bucherij commentarium in Victorini canonem Paschalem. Eosdem designat Coss. Damasus & Anastasius: diem autem Martyrij variant. *Seuero* aiunt, *& Quintiano Coss. in eadem insula defunctus est 3. Kal. Nouembris, & in eius locum ordinatus Antheros 11. Kal. Decembr.* Consentit Wigorniensis, Belluacensis, Baronius, Gordonus, Petauius.

Bucher in canonem Victorini f. 271.

Iam verò Consulatum Seueri,& Quintiani cum morte Alexandri Cæsaris, & martyrio S. Pontiani passim reperio ad eundem Christi annum copulari: sed quia scriptores isti diuersas sequuntur Chronologorum opiniones, in primo dominici natalis anno consignando,hinc in 6. vel 7. diuersas sententias abierunt. Petauius, Buchierius, & alij volūt hæc omnia simul A. Christi nati 235: contigisse. Methodius & Marianus Scotus putant ad sequentem annum 236. referenda. Communior sententia Eusebij, Baronij & nostra ad A.237. Alij volunt ad A.238. reuocanda. Nonnulli ad 239.& 240. extendūt. Imo Wigorniensis decē, quam primi annis serius eas res collocat: ait enim: *A.246. Seuerus & Quintianus Coss. epistola Pontiani data Kal. Feb. Seuero & Quintiano Coss. in Gallia apud Moguntiacum Alexander tumultu militari interficitur.* Nemini mira debet videri talis in anno Christi designando pro istis gestis varietas; fonte supra indicato: nam istæ sententiæ ob literæ dominicalis vel cycli solis, vel ob cycli lunæ disparitatem à se inuicem diuersis opinationibus diuiduntur.

Cōmunis sententia hæc gesta refert ad A.237.

Dixi communiorem nostram esse sententiā, quæ tenet A.237. contigisse. Eusebij correctioris verba sunt. *A.237. Alexander tumultu militari occiditur Moguntiaci, Maximinus primo ex corpore militari sine Senatus autoritate ab exercitu Imperator est electus Seuero & Quintiano Coss.* Consentit Hermānus Contractus. *A.237. Alexāder tumultu militari occiditur, Maximinus annis tribus.* Coniūgit Baronius, Gordonus, & alij Consules Seuerū,& Quintianū, ac Pontiani martyrium, cū nece Alex. Eadē ad dictū annū referunt Vincentius Belluacēsis & S. Antoninus: qui licet tempore Attilæ narrent Vrsulanū martyrium, passas tamē scribunt ex cōmuni sententia Virgines hoc anno: vnde martyrio subijciūt hanc solennem clausulā. *Passæ sunt autem BB. Virgines A.237:* eodemq; anno hæc Belluacensis habet. *Alexandro apud Moguntiacū tumultu militari*

Eusebius. Hermānus Cōtractus, Gordonus, Vincent. Belluacēsis S. Antoninus.

occiso

occiso regnauit Maximinus: hic primus ex corpore militari sine Senatus autoritate Imperator electus est A.237. In gestis Romanorum Pontificum legitur, quod Pontianus Papa & Hippolytus ex Clero sunt deportati ab Alexandro in Sardiniam, Seuero & Quintiano Coss. & defunctus est 13. Kal. Nouemb. & in eius locum ordinatus est Antherus 11. Kal. Decembr.

Copulat hæc omnia cum Martyrio etiam Vrsulano ex multorum, vt ait, sentētia Philippus Bergomas in supplemento: nam cùm Pontiani mortem narrasset post A. 235. subdit: *eoque defuncto sedes vacauit decem dies. A.237. Cyriacum Papam Pontiano successisse, vnoque anno & tribus mensibus sedisse multi ferunt; sed quia contra Patrum voluntatem Papatus cessit, atque cum vndecim millibus Virginum, quas penè omnes baptizauerat, Agrippinam vrbem concessit, in Pontificum catalogo positus non est, cum tamen & ipse Virgo existens cum Virginibus illis martyrio coronatus sit. Maximinus Augustus 25. Rom. Imperator post Alexandrum Cæsarem imperium suscipiens.* Subscribit Ioannes Magnus Archiepiscopus Vpsalensis. *nā Virgines, ait, passæ sunt A.237. tēpore Antheri Papæ & Maximini Gothi Imperatoris.* Sic Breuiarij veteris Romani Lectiones Vrsulanæ concludunt. *Passæ sunt autem circa annum Domini 237. tempore Antheros Papæ & Maximini Imperatoris.* Chronicon etiam Episcoporum Basileensium: eorundemq; Breuiarium; scriptores item Catholici, & Acatholici eundē Christi consignant annum, vnde Stumphius ait: *Chronicon Basileensium nominat primum loci Episcopum S. Pantulum, qui Imperatore Maximino, Pontifice Pontiano A.237. rexit Ecclesiam, & vna cum vndecim millibus Virginum Romam profectus, indeq; reuersus in Germaniam, Coloniæ cum ipsis martyrio affectus est.* Eadem in Gallijs ante quadringentos annos scripsit Robertus Monachus Altisiodorensis in Chronico, qui floruit A.1180. is cum ad A. 453. recitasset aliorum de Chronologia Vrsulana sententiam, ea reprobata, nostram stabilit. nam cū Cyriaco Pontificatum tribuisset, subdit: *Fuit siquidem iste Pontiani successor & rexit Ecclesiam anno vno, & mensibus 10: & sic in loco suo virum Sanctum, qui Antheros dictus est, ordinauit, & cum vndecim millibus Virginum discedens, sedem suam reliquit. Passum autem est SS. Virginum collegium iuxta præfatam narrationem circa An. Incarnati verbi 237.*

[Margin: Philippus Bergomas. — Ioannes Magnus l. 9 c. 6. — Lectiones Ro. Breuiarij. — Chronicon Episcoporū Basileensium. — Stumphius lib. 12. de Rauracis c. 13. — Robertus Altisiodorensis.]

Recipiunt eundem annum complures canonum interpretes, qui Cyriaco Antherum substituunt; Chronologi, & Historici, cum Breuiarijs plurimarum Europæ diœcesium, vt lib. 10. & 11. monstraui: adeò quidem, vt aduersariorum plurimi, etiam qui ante quadringentos vixere annos, hanc communem dixerint opinionem. *Passas fuisse A.237.*

Quamuis Coloniensium sepulcrales lapides, vetustissima S. Vrsulæ narratio Cunibertina; nonnulli etiā Basileenses annū 238. consignent. Consentit Albericus triū fontiū monachus his verbis. *A.237. Romæ post Pontianū successit Cyriacus. A.238. Romæ Cyriaco successit Antherus, Papa natione Græcus, ab ipso Cyriaco institutus. Maximinus imperat annis tribus. Passio sanctarum vndecim millium Virginum apud Coloniam mirabiliter facta.* At compilatio Chronologica præfert annum sequentem 239. *Post Pontianum,* ait, *sedit Cyriacus Papa anno vno, & passus est sub Iulio & Maximino Imperatoribus A.239. in Colonia cum vndecim millibus Virginum, à Rege Hunnorum Iulio.*

[Margin: Qui præferant A. 238.]

Quæ tam exilis trium tantum annorum disparitas, parum nobis officit: nam qui annus secundum Dionysianam æram est à Christo incarnato 236. quem Gallicanæ olim Ecclesiæ videtur recepisse, is secūdum Bedæ calculum, & communē Ecclesiæ totius modo receptam epocham est annus 237. idemq; secundum aliorum, à nato Christo numerantiū literam dominicalem, est 238. ob quā licet exiguā opinionum discrepantiam, malui Martyrium hoc fixis potius fastis consularibus, ac consulatui Seueri & Quintiani, simulque neci Alexandri Imperatoris, ac martyrio Pontiani, cum initio Pontificatus Antheri, & Maximini imperij copulare, vt quæcunq; tandem Chronologia sit olim palmam veritatis obtentura (cui proximè adhuc videtur accedere Petauij & Bucherij) ei facilius hoc martyrium inseratur. Nunc verò in hac isagoge Chronologica, licet sentiamus cum paucis, loqui malumus cum multis, & ad dictum annum 237. iuxta Baronij mentem reliqua gesta collocamus, siue alij biennio quandoque citius, & fortè verius, siue alij nonnihil serius narrarint: præmittemus autem quædam de origine Agrippinæ.

Agrippina nata cũ Deipara creditur vulgo tunc, cũ Agrippa Galliæ motus iterum comprimeret, postea Cantabris subactis Romam redux oblatum triumphũ recusaret, accepta in quinquennium Tribunicia potestate: hunc annum 15. annis natalẽ Christi præcurrisse Deckerius cum alijs ex Dione & Iosepho propugnat acerrimè: sed cum alij malint 16. 17. vel octodecim etiam annis præcessisse, saltem æram vulgarem Christianam: quæ verũ natalem Christi sequitur: dici potest, Agrippam vrbis pomerium, plateas, capitolium & prætorium descripsisse, iecisse fundamenta: consecratum verò & perfectum oppidum tunc cum Deipara nasceretur, vel nata vulgo creditur.

Natiuitas Saluatoris nondum certam & ratam habet ac demonstratã Chronologiæ rationem, æram communem sequimur, licet teneamus cum doctioribus paulò citius accidisse.

Agrippinensis Colonia deducitur in oppidum Vbiorum iussu Agrippinæ Claudij Cæsaris vxore.

S. Crescens Agrippinates primus creditur fide Catholica imbuisse: licet ibi nunquam sedem fixerit: ita Rupertus l. 1. de offic. c. 7. ait: *Primatum Colonia Metropolis obtinuit: quia Crescens prædictus Coloniæ quoque Apostolicam verbi Dei visitationem primus intulit.* S. Clarum Sausaius in Martyrologio Gallicano putat etiam Vbijs Christi fidem annunciasse.

S. Maternus S. Petri Discipulus hoc anno, vel paulo post fundat sedem Episcopalem Coloniæ, primus ipse loci diœceces.

Traianus cum Germaniæ præses esset, adoptatus à Nerua, Coloniæ salutatus Imperator est assumta purpura: scripsit ad senatum manu sua se nullum virum bonum nece aut ignominia affecturum. Idẽ porrò persecutionem in Christianos, non quidem tum iussit; sed collegia & sodalitia vetuit. *Plin. li.* 10. *ep.* 97.

Idem Imperator 15. nobiles familias Romanas Agrippinam destinasse dicitur, fide iam Catholica, vt multi credunt, institutas.

S. Maternus Coloniæ sanctè decedit: de cuius corpore cum diu Treuirenses, Colonienses & Tungrenses decertassent, nauis contra fluminis ictum nemine mouente adscendisse fertur, vnde Treuirenses sacras exuuias obtinuerunt.

Successit ei, vt insinuat Demochares, Longobardus, quem alibi nusquam reperi: constat clericos vrbi tunc relictos, & in his S. Paulinum Martyrem, quem titulus sepulcralis discipulum S. Materni nominat: hunc probabiliter successorem S. Materni faciunt nonnulli.

Illustre martyrium Bodobrigensium Martyrum in hæc tẽpora Antonini Pij incurrit, qui capite truncati Rhenanam oram sanguine purpurarunt, & vno in polyandrio siti, necis instrumentum, & annum martyrij consignatum in tumulo circa An. 1280. inuenti, exhibuerunt. *Appendix.*

Iustinus Philosophus apologiam scribit ad Imperatorem, Senatum & populum Romanum: ex ea fidei Christianæ mira propagatio, vel in persecutionibus claret.

Imperator varijs passim per orbem cæsis Martyribus, territus aduersis incidentibus casibus, inhibet persecutionem. *Iustinus in fine orat. Eus.* 4. *c.* 12. & 15. *appendix.*

Anni	Pontificum	Imperatorum	Consules
Ante Christũ 15 vt alij 19. 18. 17		Augusti 25	Q. Sentio Saturnino, & Q. Lucretio Vespillone.
Christi 1		44	C. Iulio Cæsare & Æmilio Paulo.
52	S. Petri 8	Claudij. 10	C. Antistio & M. Suillio
60	16	Neronis 4	Nerone 4. & Val. Messala
90	Cleti 7	Domit. 7	Domitiano 14 & Minutio Rufo.
100	Clemẽtis 8	Traiani 1	Nerua A. 4 & Traiano Cæs. 2.
130. vel citius A. 128.	Alexãdri 10	Hadriani XI.	Torquato & Libone Coss.
142	Thelesphori 1	Antonini 3	Antonino Aug. 2. & Brutio Præsente Coss.
150	9	XI.	Torquato & Iuliano Coss.
154	Higinij 1	Antonini 15	Glabrione & Vetiano Coss.

	Christi	*Papa*	*Imper.*	*Coss.*
Pius Papa in thermis Nouati erigit Romæ titulum Pastoris, occasionē exprimunt literæ Pastoris ad Timotheum Nouati, Pudentianæ atque Praxedis germani atque Timothei ad Pastorem, quæ exstant: putantur ex his quidam esse Claudiā Britannā geniti, alij negant. *l.1.c.46.l.4.c.26.*	162	Pij 5	Antonini 23	Vibio Baro & Annio Braduo
Moritur Antoninus Pius: succedit M. Aurelius Antoninus dictus Philosophus, & Ælius Verus Antoninus: nam Marcus Lucium sibi collegā̄m adsciuit Imperij, desponsa illi filia Lucilla, quam à dæmone cum Abercius Episcopus liberasset, obtinuit ter mille modios annuos frumenti, & thermas in vsus pauperum. Acta Abercij 22. Oct. *l.4.c.17.*	163	6	24	M. Aurelio 3. & L. Vero secundum Coss.
Persecutio grauior horum Imperatorum, anno 164. cœpta, sæuit atrocius in Christianos imminente bello Marcomannico, quo sibi Deos magis conciliaret M. Aurelius. Eo tempore S. Polycarpus gloriosum pro Christo subijt martyrium. Eadem persecutione S. Paulinum S. Materni Discipulum Coloniæ dū Christi fidem publicaret, Præsidis autoritate gloriosè triumphasse credo: quem non immerito suspicantur aliqui alterum à S. Materno fuisse loci Pontificem: ei statim subrogatus est alius, cuius cum nomen ignoretur, liceat Anonymum primum nuncupare: respectu secundi, qui Aquilino successit, & quintus fuit Coloniensis diœcetes, nisi S. Marcellum dicere malis, Treuirensem item & Tungrensem Episcopum: quem cum his Colonienses 4. Sept. colunt, non ita S. Nauirum & Metropolum, quos cum ipsis communes non habuerunt. Vixit autem Marcellus iuxta Tungrenses multos scriptores eo seculo, licet Treuirenses quidam malint eum ad seculum sequens pertinere.	169	Aniceti 3	M. A. Veri & L. Veri 7	M. Aur. 3. & Vinidio quadrato Coss.
Romanus exercitus aduersus Marcomannos & Quados pugnaturus: in extremū adductus discrimen, ope Christianorum militum, & fusis eorum ad Deum precibus diuinitus potitur victoria, de qua fusè Senatui scribit M. Imperator ex quo tempore plurimum est fides orthodoxa propagata. *l.4.c.17.*	176	Soteris 2	M. Aurelij 14	Gallo & Flacco Coss.
Pax Ecclesiæ Commodo Cæsare reddita, viris clarissimis ad fidem etiam conuersis *Euseb.* Lucius Britanniæ Rex impetratis ab Eleutherio sacrorum ministris, cum regulis insulæ plurimis & subditis baptizatur, Episcopatus permultos instituit.	183	Eleutherij 5	Commodi 2	Cōmodo 3. & Antistio Burrho Coss.
Tert. hoc tempore florebat, & fatetur *Britannorum inaccessa Romanis loca Christo fuisse subdita l.3.c.2.*				
Seuerus Imperator fauet Christianis: eos exornat testimonio, & populo furenti in os palam resistit: inde mira in maioribus vrbibus ad fidem Christianam totius multitudinis conuersio. *Nicephorus l.5.c.26. l.4.c.17.18.*	195	Victoris 2	Seueri 1	Sosio Falcone 3. & Erucio Claro
Tertio Agrippinensium Episcopo mortuo successit circa hæc ferè tempora S. Aquilinus: Vir, vt S. Elisabetha cœlitus cognouit, Spiritu diuino plenus, qui sodalitatem Vrsulanam recepit hospitio cum Romam peregrina tenderet: & reducem glorioso martyrio coronatam honore debito funerauit. *l.1.c.45.*	200	7	6	Saturnino & Gallo
Victori Papæ subrogatur Zephyrinus 8. Augusti, præfuit annis 18. diebus 18. Baro. *ex Eusebio*, nam alij sentiunt aliter: & biennio citius factum putant. *l.4.c.21.*	203	Zephyrini 1	9	Annio Fabiano & Nonnio Muciano

Nasci-

	Christi	*Papæ*	*Imper.*	*Coss.*
Nascitur in Britannia Anglicana seu Albione Ætherius S. Vrsulæ spōsus, Patre Agrippino rege, matre Demetria gentilibus, mense ferè Martio. *Beati Hermanni reuelat. V. l. 3. c. 6. & 7.*	218	Zephyrini 10	Seueri 18	Aelio Faustino & Marco Rufiano.
S. Vrsula in Hibernia lucem adspicit Patre Dionotho rege veteris Scotiæ seu Hiberniæ, & Daria matre, initio mensis Iulij, *V. l. 2. c. 3. & 4.*	220	17	Heliogabali 1	Diadumeno & Aduēto Coss.
Moritur S. Zephyrinus Papa 26. Augusti, post quem sedit Calistus annis 5. circiter. *l. 4. c. 21.*	221	18	2	M. Antonino Aug. 2. & Sacerdote.
Occiso Heliogabalo succedit ei Princeps optimus Alexander Mammææ Christianæ filius, is Christum quotidie colebat in Larario; eiq; si per Senatum licuisset, magnificentissimā Basilicam erexisset; Calisto tamen Pontifici indulsit, vt frustra licet obnitentibus Popinarijs Deiparæ transtyberinam Ecclesiam ædificaret; idem Christianos est passus, vt fatetur Gentilis scriptor Lampridius. *V. l. 4. c. 29.*	224	Calisti 1 / 4	Alexādri 1	Antonino Aug. 4. & Alexādro Cæsare.
S. Calisto Romæ martyrio coronato pridie Idus Octobris, cum sedisset annos 5. mensem 1. dies 12. successit Vrbanus post sex vacantis sedis dies. *l. 4. c. 21.*	226	6	3	Iuliano & Crispino.
Iacobus Zebennus Britannus Phileto Patriarchæ Antiocheno sufficitur, is qui post septennium triduo post S. Vrsulam Coloniæ martyrium fecit, & nomina Virginum sarcophagis indidit. *Eusebij Chronicon & S. Elisabethæ reuelatio. V. l. 1. c. 43.*	230	Vrbani 4	7	Modesto & Probo.
Vrbanus martyrij lauream adipiscitur, cum sedisset annos 6. menses 7. dies 4. 25. Maij, sicut anno præcedente S. Cæcilia, Tiburtius, Valerianus & Maximus viri nobiles, Iurisconsultorum, præsertim verò Vlpiani odio in Christianos flagrante mortem oppetierunt. Post interpontificium dierum 30. Pontianus creatur. *l. 4. c. 21.*	233	Pōtiani 1	10	Pōpeiano & Feliciano.
Rex Agrippinus Albionis legatos mittit in Hiberniam pro nuptijs inter filium Ætherium & S. Vrsulam Dionothi filiam conciliandis: diuino consilio, monituque Angelico dotalia conscribuntur pacta, quibus iubetur sponsus triennio fidei Christianæ rudimentis imbui, & Baptismo parari, dumsponsa collectis vndecim millibus Virginum, & classe, sumtibus vtriusque regni comparata, dedicat suam virginitatem: hæc vtriusque regis consensu firmantur: totidemque Virginum millia ex vtroque, vicinisque regnis congregantur; naues instruuntur; chiliadi cuique chiliarchæ, totique Parthenico exercitui 4. Principes puellæ post S. Vrsulam præficiuntur. *l. 3. c. 8. 9. 10. & seq.*	234	2	11	Lupo & Maximo.
S. Sicilia S. Dariæ literis Gerasina regina cum liberis euocatur; ex Orcadum Insulis S. Cunera proles regia inuitatu S. Vrsulæ consanguineæ; aliæque finitimis è regnis affinitate vel sanguine coniunctæ, vnde mirificè Parthenia crescit sodalitas. *c. 10.*	235	3	12	Maximo & Ouino Paterno.
Hoc anno, qui Cyriacum faciunt Pontificem, volunt Pontianum in Buccinam insulam deportatum, Alexandro Imperatore iam ad Persas contra Artaxerxem regem profecto, iussu præfecti vrbis & iurisconsultorum, cui Vicario munere subrogatus S. Cyriacus anno integro & trimestri Pontificalia in vrbe administrauit. *lib. 2. c. 21. & 22. & l. 1. c. 32.*	236	4	13	Maximo & Vrbano.
Alexander Imperator victor anno superiore de Persis triūpharat Romæ, qui dum ad Rhenum contra Germanos mouet, intra Moguntiam propè Wesaliam occiditur: quo nullus	237	5	Maximini 1	Seuero & Quintiano.

Gen-

Gentiles inter Cæsares Christianis æquior,& studiosior: vnde perfacilè Mammææ matris eius Christianissimæ feminæ, palatinorumque fidelium fauore, S. Vrsulæ Parthenicus exercitus cum Regibus Romanorum socijs, ac Episcopis liberam impetrat ad loca sacra Romæ & cœmiteria Martyrum inuisendi potestatem: sed Alexandro circa Kalendas Octobris dolo Maximini Thracis peremto,(cum is à militibus Augustus salutatus literis Consulum insequentis anni Maximi, & Africani ad necem Vrsulanæ societati inferendam inuitaretur) Maximinus propè Coloniam inaudito post Christum natum martyrio totam internecione deleuit Sodalitatem 21. Octobris. *l.4.c.31. & l.5.c.1.2.*

Cœpit igitur hic tyrannorum immanissimus sextam contra Ecclesiæ Doctores inprimis,& Pontifices persecutionem; familiam Christianam Alexandri Cæsaris interemit, Pontianũ Romanum Antistitem 19. Nouembris vt multi volũt, necauit, cum annis 4. mensibus 6. Sedi Apostolicæ per se, vel Vicarium præsedisset, vt rectè supputat Petauius: post dies 13. suffectus eidem Antherus natione Græcus. *l.5.c.9.*

Eadem in præsides Ecclesiæ sæuiente procella Antherus 3. Nonis Ian. neci datur, cum paulò plus vno mense Pontificatum tenuisset: post dies 13. succedit Fabianus. *Eusebius. V. l.4. c.21.*

Eodem anno Coloniæ S. Aquilinus quartus Agrippinensium Episcopus, funerationis officio S. Vrsulanæ sodalitati exhibito, piè decessit, quem Anonymus secundus: at quintus in Episcoporum ordine excepit, fortè Liuoldus subdiaconus: qui in funerandis sacris Virginibus multum operæ posuit. *l.1. c.45.*

Ædificata iam S. Vrsulæ suburbana Ecclesia, Præsulis & ciuium Coloniensium pari studio 21. Octobris videtur primum eius martyrij memoria solenniter esse celebrata, & more recepto initio nascentis Ecclesiæ, ciues sacra refecti synaxi. *lib.9.c.1.2.*

Eodem tempore S. Papunius Martyr & Rex Hiberniæ Coloniam primus peregrinus ad sacra Virginum corpora inuisit. Frater is erat S. Nothi regis anno superiore cum S. Vrsula trucidati, vt ipsius reperta (quam alibi protuli) sepulcralis indicat inscriptio: qui vigente adhuc Maximini persecutione, videtur circa fines Vbiorum à tyranni Præfectis interfectus. *Tituli sepulcrales Tuitienses. l.9.c.4.*

S. Cunera à Regulo Rhenensium sola subducta Coloniæ lanienæ,& in Batauia seruituti mancipata, cum ob virtutum splendorem velut œconoma regiæ præficeretur, nefario Zelotypæ reginæ suasu strangulata, vltima Virginum Vrsulanarum martyrij laurea decoratur, & miraculis statim inclarescens hoc ipso anno Rhenæ templum meruit vita eius. Molanus. *l.5.c.30.*

Capto à Persis Valeriano Imperatore, fœdè Romanum imperium 30. lacerant tyranni: Posthumius Coloniæ occiso Salonino Gallieni filio, Galliæ septem annis occupat dominatum. Trebellius Pollio. *V. l.1.c.33.*

Christi	Papæ	Imper.	Coss.
	Põtiani	Maximini	Seuero & Quintiano.
238	Antheri 1 & Fabiani	2	Maximo & Africano.
240	3	Gordiani 1	Vlpio Crinito & Proculo Pontiano.
262	Dionysij 2	Valeriani & Gallieni 8	Gallieno & Valeriano Iun.

Post-

Posthumius à Lolliano occiditur;hoc etiam cæso Victorinus dominatur Galliæ cum filio, hic virtute Traianum, Clementiâ Antoninum, grauitate Neruam superauit. Sed eius proiectam in venerem & adulteria cupiditatem sanctissimum Coloniense ferre nequijt solum, virgineo sanguine purpuratum:nam ab Actuario cum filio perimitur Coloniæ, tumulique prope mœnia erecti hac epigraphe fuerunt insigniti. *Hic duo Victorini tyranni siti sunt. Trebellius Pollio.l.1.c.33.*

Mortuo quinto Coloniensi Episcopo (quem Anonymũ secundum nominauimus, vel Liuoldum) succedit Maternus secundus laudatissimus Pontifex: hunc non incongruè Bucherius putat primum Archiepiscopum fuisse.*l.1.c.45.*

Hoc anno, vt multi volunt, S. Albanus in Britannia, S. Gereon cum Thebæis & S. Gregorius cum Mauris Coloniæ martyrio afficiuntur. Appendix.

Floret Coloniæ Maternus secundus, sextus verò Agrippinensium antistes, qui hoc anno Romanæ;sequenti verò primæ cum Maximo Diacono Arelatensi synodo reperitur subscripsisse:*l.1.c.33.*

Mortuo Materno 2. succedit secundus Archiepiscopus Euphrata, primis annis ad annum vsque 348. Catholicus, & castitatis laude insignis.*l.1.c.45.*

S. Helena tam occidentem, quam orientem peregrina lustrat circa hæc tempora:tum vt Martyrum conderet Basilicas (vti Coloniæ S. Gereoni nobilem excitauit)tum vt Constantinopolim sacris exuuijs decoraret;ita Sanctos tres reges eò ex oriente adduxit, qui postea Coloniam magna sunt celebritate translati.*Vita eius.*

Constantinus M. eius filius iam ante Coloniæ lapideo erecto ponte Diuitense munierat castrum è regione ipsius. Euphrata degradato in Concilio Agrippinensi succedit S. Seuerinus mirandis patratis operibus clarus, tertius quibusdam Archiepiscopus.

Malè quidam hoc anno Martyrium Vrsulanum Maximo inuadente imperium collocant:florebat ea tempestate Coloniæ S. Seuerinus, Romæ Damasus, in Italia Ambrosius:quam illi tot Virginum peregrinationem & agonem celebrassent, si in ipsorum tempora incidisset?*l.2.c.9.10.11.*

S. Seuerinus Burdegalæ sanctè decedit, Pontificatus anno 53. suffectus ei S. Euergislus.

S. Euergislus Episcopus claret Coloniæ:sed dum ciues suos Tungrenses excolit, necatur martyrij reportata laurea, succedit ei Solinus Episcoporum decimus, Archiepiscopus quintus.

Circa hæc tempora, Dei flagellum Attila vastatis Gallijs Coloniam videtur non occupasse tantum;sed magnam etiam partem cum suburbana S. Vrsulæ basilica incinerasse, vt cum templo, cultus & memoria sanctarum Virginum decenio fuerit extinctus:vnde nec hoc etiã tempore potuit S. Vrsula cum sodalibus mortem hic oppetere, & tam sumtuosis lapideis sarcophagis in illo rerum omnium excidio, ciuibus ad incitas redactis, tot Episcopi, Reges, & Virgines pincipes tumulari. *l.1.c.32.*

Christi	*Papa*	*Imper.*	*Coss.*
269	Dionysij 9	Claudij 1	Paterno 2 & Marsiano.
280	Eutychiani 6	Probi 2	Messala & Grato.
286	Caij 3	Diocle. & Maximiniani 3	Maximo & Aquilino.
313	Melchiadis 3	Constãtini 8	Constantino 3 & Licinio 2.
315	Siluestri 2	10	Constantino 4. Licinio 4.
326	13	21	Constantino 7. & Constantio.
			Limenio & Catullino.
349	Iulij 13	Constãtij 14	Anno 4. post consulatum Amantij & Albini.
383	Damasi 17	Gratiani 17	Merobaudo & Saturnino.
403	Innocentij 2	Arc. & Hon. 9	Theodosio A. & Rumorodio Coss.
440	Leonis 1	Theod. Valent. 32.16.	Valentin. 5 & Anatolio Coss.
451	12	Marciani 2	Marciano & Adelphio.

Clematius vir Consularis ex Oriente (Alexandriâ Ægyptij suspicor, vbi frequens ea familia) diuinitus euocatus, visis per quietem Virginibus, Coloniam peregrinatur: vbi exustã Ecclesiam Vrsulanã voto damnatus à fundamentis restaurat, & vetat quemquam eo in templi pauimẽto, toto quaqua versum sacris exuuijs Parthenicis subiectis consecrato, sepeliri: cuius rei lapidi reliquit incisum literis monimentum, in quo Virgines eo loci sanguinem profudisse disertis verbis asseuerat: vt primus hic exter testis videatur, qui veram palæstram Vrsulani Martyrij propugnarit. *lib.9.c.3.*

Eodem vel sequenti anno carmen de Clematio & coniuge templi Vrsulani fundatoribus lapidi incisum est, ad memoriam cultus Vrsulani Coloniæ per exteros, Clematium & cõiugem renouari sempiternã: id supra recitaui: quod etiã eandem terram, quæ conditorium corporum est, facit bibulam sanguinis parthenici. *lib.11.c.8.*

Solinus Coloniensium Antistes decimus, Clematij viri Consularis pietate accensus, collem Greesbergensem (in quo sanguis virgineus cum cruentatis cespitibus piè adseruatur) sibi sumsit decorandum, laxatis Sacelli Magdalenæi angustijs. Idem agrum totum Vrsulanum suburbanum, qui amplissimus est, & sacris corporibus funeratis repletus, vallo cinxit, cum vrbis ferè mœnibus contiguo, ne deinceps barbarorum pateret incursibus; quod sanè non facturum fuisse opinor, nisi totam credidisset superficiem perimetri, quæ spatia camporum ingentia circumscribit, sanguine Martyrum redundasse. *lib.9.c.3.*

Hoc anno credo munitione perfecta, & altera in colle Greesbergensi erecta Ecclesia, eleuatisque nonnullis sacris corporibus, & quæ sparsa, ac congesta vnam in foueam, reperta sunt, mausoleis è lapide decentibus religiosè compositis, certamen acerrimum esse inchoatum: dum siue Clematius adhuc præsens, siue collegium, quod ibi fuit institutum; siue alij Clematianæ basilicæ Rectores, velut præcipuorum corporum Sodalitatis Vrsulanæ custodes sibi vnis Sanctarum Virginum nomen vindicarũt, obnitentes acerrimè, ne Greesbergensis collis Ecclesia (alias S. Magdalenæ sacra) earumdem nomini & honori consecraretur: vnde mansit ex eo tempore per septingentos annos nullis sacris cæremonijs consecrata. *M.SS. Machabaitica. l.9.c.17.*

Clematius in Orientem rediens passim famam SS. Virginũ per Europam & Asiam diuulgat, vt mirum non sit, quinto seculo fuisse solennitatem vndecim millium Virginum tota Europa celebratam, & Reges etiam peregrinos SS. Virgines Coloniæ inuisisse. *lib.9.c.3.4.5.*

Ægidius Christianus collapsis in Gallia Romanorum rebus, regni sedem Coloniæ fixerat: quem Franci regem sibi delegerunt eiecto Childerico, & in Thuringiam relegato: sed cum 8. vel nouem annis laudabiliter ijs præfuisset, vt mutabiles erant Francorum animi, hoc etiam exautorato, Childericum circa hoc tempus reuocarunt ab exilio: quem fugiens Ægidius, Coloniam iterum se recepit, ibi contra Francos se communiuit: vrbẽ ea tempestate religione & viribus efflorescentem. *Greg. Turon. l.1.c.12. Brovverus.* Solino mortuo subrogatur Simoneus, qui ferè ad A.250. vixisse potuit.

Christi	*Papæ*	*Imper.*	*Coss.*
462	Hilarij 2	Leonis 6 & Seueri 2	Aug. Coss.
463	3	7 & 3	Cecina, Decio, Basilio & Vibiano.
464	4	8 & 4	Rustico & Olybrio.
465	5	9 & 5	Basilisco & Herminarico.
468	Simplicij 1	Leonis 12 Anthemij 2	Anthemio iterum Cons.
280	Simplicij 13	Zenonis 5	Basilio iun. Coss.

Baro-

Baronius hoc anno vult Clodoueum ad Tolbiacum victis Alemannis Christi se iugo submisisse, quod alij biennio vel triennio: Petauius vult quadriennio citius accidisse.

Nobilissimum hoc anno Confluentiæ ad Rhenum martyrium subiere S. Elon Episcopus cum Clericis: S. Florianus rex cum regina Engelinda & magno comitatu, qui è Gallijs per Rheni defluxum classe dum Coloniam peregrinantur, vt S. Vrsulæ & Sodalitatis Parthenicæ sacros cineres visitarent, cœlesti monitu ad radices montis Beslich applicatis litori nauibus exscendunt: ibi dum in collis proxima Ecclesia S. Eloni sacris operanti piè adsistunt, ab Hunnis (qui septennio Rhenanam oram infestarunt) pro fide sunt trucidati. *V. lib. 9. c. 5.*

Circa hoc tempus emanasse puto sermonem illum antiquissimum lib. 11. c. 8. recitatum, qui scriptus ante fuit, quam seculo sequente historia Vrsulana S. Cuniberti opera vulgaretur.

Circa annum 500. volunt Philippus Bergomas, Schultingus & Gauantus S. Vrsulæ solennitatem per orbem cœpisse celebrari, Clematij opinor studio, qui passim SS. Virginum & Martyrum prodigia prædicabat, vt mirum non sit Regem Florianum initio seculi huius ad nobilissimum Europæ Sanctuarium se contulisse. *lib. 9. c. 4.*

Clodoueus astu Coloniam capit, & Rhenanum limitem Galliæ adijcit. *Greg. Turon. l. 2. c. 40. V. l. 9. c. 5.*

Simonei successor Domitianus, ita subscribit Auernensi synodo: *Episcopus Ecclesiæ Coloniensis* apud Sirmundum: *de Colonia* apud Binium.

Argentorati S. Aureliæ sodalis S. Vrsulæ, templum excitatur extra Vrbem; quod ita peregrinorum accessu frequentatur, vt domibus circum ædificatis An. 700. fuerit pomerium Vrbis dilatandum, ac S. Petri Senioris, ac D. Aureliæ templa mœnibus includenda. *l. 7. c. 10.*

Domitiano sufficitur Carentinus, cuius virtutes eo throno dignas canit elegiaco carmine Venantius Fortunatus.

Carentinus sedem vacuum relinquit Ebregiso.

Ebregisus vna cum S. Greg. Turonensi cognoscit causam Monasterij Pictauensis, vt fusè narrat S. Gregorius. *l. 10. c. 16.*

Ebregiso subrogatur Remedius ad 20. circiter annos 18. Ian. mortuus:

Christi	Papæ	Imper.	Coss.
499	Symachi 1	Anastasij 9	Ioanne Gibbo solo.
500	2	10	Patritio & Hippatio.
503	5	13	Deceto & Volusiano.
507	9	17	Anastasio & Venantio.
535	Agapeti 1	Iustiniani 9	
550	Vigilij 11	24	Belisario Consule post consulatum Basilij. 9
560	Ioãnis 1	34	Post Cons. Basil 19
580	Pelagij 3	Iustini 14 Iun.	
490	Gregorij 1	Mauritij 5	
600	11	15	

Theodobertus ad Tolbiacum cedit Fratrem suum Theodoricum, capit, occidit; Coloniam victor ingressus thesauros aufert. *Brovverus. Sacrarium Coloniense fol.* 53. in collegiata S. Gereonis Ecclesia vult anno superiore contigisse, & luisse cæsi fratris pœnas: nam dum in dicta Ecclesia cum vtriusque regni Principibus consilia agit, spreta loci & SS. Martyrũ religione, vi occulta lancinatum breui exspirasse: citat cœnobitam Eberbacensem Anonymum: alij volunt morbo regem decessisse.

S. Cunibertus Remedij successor subscribit Remensi concilio Dagoberti Francorum Regis An. 2.

S. Cunibertus Coloniensem illustrat diœcesin: tempus illius communiter 40. definitur annis; in quibus S. Vrsulæ tumulus & Ecclesia magnis claruit prodigijs. Anniuersariam S. Antistes in dicta basilica cũ ciuibus celebritatem S. Vrsulæ peragebat, & ritè sacris ibidem operabatur: quando columbæ cœlitus missæ indicio tumulum Sanctæ reginæ huius didicit, reperta in eo nominis inscriptione. Caput tunc eleuatum est:

Christi	Papæ	Imper.
614	Bonifacij vlt.	Heraclij 5
630	Honorij 5	21
640	Ioãnis 1	31

est: curauitque sedulo Prætul, vt Vrsulanum martyrium accuratè, & satis eleganter (vt captus eius seculi erat) conscriberetur: quod ego reperi in membranis antiquis, & horarijs Lectionibus ante septingentos vt credo, & ferè octingentos annos ijsdem verbis concinnatum, quibus eandem historiam anonymo autore Surius recitat to. 6. ad 21. Octobris. *V.l.7.c.13.*

Idem S. Theodardum Tungrensem Episcopum consecrauit.

Hoc circiter tempore superstite Pipino de Landis filia eius Viuentia, soror S. Gertrudis, & Beggæ satis ætate tenera concessit. Potuit Pater eius Maior domus Dagoberti, cum Coloniæ sæpius domicilium figeret, à S. Cuniberto (cuius consilio plurimum vtebatur) hoc primus impetrare, vt in Ecclesia S. Vrsulæ recenti miraculo decorata conditorium esset filiæ teneræ, & innocentis: eam tamen ibi funeratam cum bis terra dehiscens egessisset, condiderunt eodem loci supra pauimentum erecto mausaleo marmoreo, quaternis nixo columellis, quod hodie prostat: vt intemeratum maneat Polyandriū Vrsulanum, nec alij cineres Martyrum istorum sacris ossibus permiscerentur.

S. Cunibertum excipit Bocaldus: floruit Clodoueo II. (qui A. 644. regnare cœpit) & Theodorico Francorum Regibus.

Bocaldo subrogatur Stephanus, sedit sub Theodorico Francorum Rege.

Hac ferè tempestate opinor S. Rolendem Desiderij reguli Galliæ filiam, vt Scotorum regis hymenæos euaderet, Coloniam contendisse peregrinam ad Sanctas Virgines, ita salua stetit tanto præsidio, & patrocinio virginitas eius. *l.9.c.7.*

Adelwinus sufficitur Stephano, cuius in vita S. Cuniberti fit mentio, sub An. 690.

Pipinus Coloniæ SS. Ewaldorum reperta corpora luce cœlitus detecta, cum Clero in D. Clementis (quæ nunc à S. Cuniberto nomen habet) religiosè deponit: idem cum vxore Plectrude SS. Wirone & Plechelmo Episcopis Britannis id petentibus, Scoticæ nationis monasterium S. Martini in Rheni insula cōstituit in vsum præsertim Scotorum peregrinorum. *Sigeb.*

Giso succedit Adelwino, vixit Clodoueo III. & Hildeberto Frãcorum Regibus.

S. Willebrordus Vltraiectensium Protoepiscopus, ab optimatibus Rhenensis oppidi rogatus, vna cum SS. Adalberto & Werenfrido, examinatis ante de vita, martyrio, & miraculis S. Cuneræ Sodalis Vrsulanæ iuratis testibus, eam solenni ceremonia eleuat; edicitque, vt de ea duplex festum cum martyrij, tum translationis quotannis religiosè celebretur: & ab hoc tempore videtur eius, quæ superest vetustissima Vltraiecti, & Rhenæ vita M.S. literis esse consignata: præsertim cum seculo superiore S. Vrsulæ germana historia prodijsset. *l.7.c.14.l.11.c.1.*

Plectrudis Coloniæ Capitolinam D. Virginis Mariæ basilicam construit, & Parthenonem cogit, in quo Deo religiosè militat cum Noitburge, templique parietes post principem aram Sanctarum Virginum Vrsulanarum exornat reliquijs, vt prægrandes muris inserti sarcophagi monstrant; qui & Virginum martyrum illic condita-rum effigiem, & inscriptionem præferunt: vnde rectè alibi talis templo incisa epigraphe. *Deipara Patrona Virginumq; nostrarum lilys ac Martyrum rosis.* Vita eius.

Anno I. successor Gisonis, cuius in vita S. Suiberti mentio.

Annoni sufficitur breui post Pharamundus.

Christi	Papa	Imper.
	Ioānis	Heraclij
	Theodori;	Constātis
644	3	3
	Vitaliani	Constātis
660	6	19
	Doni	Constātis Pogon. 15
680	3	
	Sergij	Iustin. Iun
690	3	6
693	6	9
		Leontij 2
695	8	Tiberij Absim.
700	13	4
	Sergij	Tiberij
701	14	5
	Constātini	Iustini Rhinotm.
708	1	5
710	3	7

	Christi	Papa	Imper.
Præficitur hoc anno Sedi Coloniensi S. Agilolphus, postea martyrio coronatus.	714	Greg. 1	Anastasij 1
S. Agilolpho Martyri succedit Raginfredus.	716	3	Theodosij 1
Beda in martyrologio suo, & in ephemeride Sanctarum vndecim millium Virginum meminit: vti & Florus Monachus Trudinopolitanus, circa An. 880. ac Missale Coloniense vetustissimum nongentorum ferè annorum. *Lib. 11. c. 12.*	730	17	Leonis 13
Raginfredo substituitur S. Bonifacius, electus omnium Principum Franciæ consensu: confirmante eundem Zacharia Papa, qui rem gestam sic narrat: *De eo, quod suggessisti, quod elegerunt vnam ciuitatem omnes Francorum Principes, pertingentem vsque ad Paganorum fines, & in partes Germanicarum partium, vbi antea prædicasti, quatenus ibi sedem Metropolitanam perpetuo habere debeas, & inde ceteros Episcopos instrueres ad viam rectitudinis: post tui successores perpetuo iure possideant: hoc quod decreuerunt, nos læto suscepimus animo: eo quod ex Dei nutu factum est,* & infra. *De ciuitate nempe illa, quæ nuper Agrippina vocabatur, nunc verò Colonia, iuxta petitionem Francorum, per nostræ autoritatis præceptum, nomini tuo Metropolim confirmauimus, & tuæ sanctitati direximus, pro futuris temporibus eiusdem Metropolitanæ Ecclesiæ stabilitatem. Indict. 14. pridie Kal. Nouembr.* Vbi confirmatur, Bonifacius Metropolita non autem primo instituitur, vt quidam volunt Metropolis Coloniensis: & ab hac confirmatione, 12. Archiepiscopus S. Bruno nominatur: ob pallij vsum tunc restitutũ, quo decessores annis 80. caruerant.	745	Zachariæ 4	Constant. Copron. 5
S. Bonifacius transfertur Moguntiam: eidem Zacharias Papa confirmat eam Cathedram his verbis: *Quod iam olim de Agrippina ciuitate scripsisti, quod Franci non perseuerauerunt in verbo, quod promiserant: & nunc moratur tua Fraternitas in ciuitate Moguntia &c. Nos verò adiutore Deo consilium præbemus tuæ Reuerendæ Sanctitati, vt pro salute animarum rationabilium fautore Christo sedem, quam obtines S. Moguntinæ Ecclesiæ nequaquam relinquas. Kal. May Indict. 1.* Ei successit Agilolphus secundus Coloniæ, cuius hoc, vel sequenti anno Zacharias Papa meminit in Epistola ad quosdam Episcopos Galliæ Belgicæ.	748	7	8
Agilolpho secundo, breui post defuncto, subrogatur S. Hildegerus, is anno sequenti restitisse videtur, ne Coloniensis Pontificatus Metropoli Moguntinæ subderetur: vnde à Marcellino & Ludgero coæuis nominatur Archiepiscopus.	750	9	10
Martyrio coronatum S. Hildegerum alij faciunt An. 755: alij 757: sed epitaphium ad An. 762. ei vitam prorogat: successorem nactus est Berthelinum: Rege Pipino.	762	Pauli 6	21
Expletis decem Pontificatus annis Berthelinus decessit, eum excepit Recolphus iuxta Wesaliensem hoc anno sub dominatu Caroli.	772	Adriani 1	32
Hildebaldus Recolphi vacantem cathedram 24. annis vehemẽter illustrauit.	787	16	Irenæ 8
Viuardus Carolo M. dedicat suum martyrologium, in quo 20. Octobris Coloniæ statuit martyrium S. Marthæ & Saulæ, & plurimarum Virginum Martyrum: quibus Vrsulanas Virgines postridie cæsas comprehendit, nominatis ijs, quæ in Gallias translatæ illic erant nominatiores.	800	Leonis 5	Irenæ iter. 4
Ita eodem tempore Alcuinus Caroli M. Magister in Litanijs hæc Vrsulanarum Virginum nomina recenset, *S. Martha, S. Saula, S. Sambaria, S. Saturnina, S. Gregoria, S. Pinnosa, S. Palladia, S. Margarita*; quarum pleraque collocat Vrsulanas inter Virgines, vel Ado Viennensis ipse; vel certè vetustissimæ illius additiones: reperi postea Coloniẽsis			

dioecesis

	Christi	Papa	Imper.
diœcesis peruetustum missale, quod in Alcuini Litanijs S. Vrsulam inter Sambariam & Saturninam Vrsulanas Virgines nominat. Eadem Virginum nomina recitant vetustiores lectiones horariæ Colonienses ad SS. Apostolos. *lib.11.cap.12.*		Leonis 5	Irenæ iter. 4
Hildebaldo sufficitur Hagebaldus annis 32. ferè.	821	Paschalis 5	Ludouici 8
Wandelbertus Prumiensis Abbas carminibus suis ad 21. Octob. martyrium Vrsulanum illigauit. *Lib.11.cap.13.*	850	Leonis 4	Lotharij 10
Post Hagebaldum Guntharius sedere cœpit: is basilicæ Vrsulana certa adsignat prædia, quæ Lotharius Imperator pragmatica sua confirmauit paulo ante, quam imperio se abdicauit, & in Prumiacensi S. Benedicti cœnobio religiosam cœpit vitam profiteri. *Lib.9. cap.7.*	853	7	13
Gunthario deposito Sedis Apostolicæ auctoritate, cum sedes annis 7. vacasset, ad mortem vsq; eiusdem eligitur VVillibertus, rexit annis 20.	870	Hadriani 3	Ludouici 15
Hoc tempore Normanni vastant Coloniam, Treuiros, & Galliam. Tunc Virgines Parthenonis Treuirensis ad S. Modoaldi tumulum impetrarunt, vt intra 30. dies omnes morerentur, ne barbarorum libidini prostituerentur. *Regino.*	881	Ioan. 8 9	Caroli 3 1
Mortuo 11. Sept. Willeberto, sufficitur Hermannus I. annis 33.	890	Stephani 4	Leonis 6 5
Conradus Imperator confirmat bona Ecclesiæ S. Vrsulæ donata ab Hermanno Arciepiscopo, & ipse nouis cumulat, *Lib.9.c.8.*	915	Ioan. 10 4	Berengarij 1
Idem Hermannus primus basilicam S. Vrsulæ dote maiore auget, translatis eo Gentzhemensibus Virginibus cum S. Hippolyti reliquijs, qui sanctitatem conditorij SS. vndecim millium Virginum, in suo diplomate sæpius meminit: Abbatissa loci tunc nominata Langswinda.	922	11	8
Hoc etiam tempore Lectiones horariæ ex Cunibertina S. Vrsulæ historia desumtæ passim canebantur: nam M.SS. breuiaria, & vt vocant lectionaria, quæ ætatem S. Brunonis, de quo mox agam, superant: eam ipsam recitant. *Lib.9.c.8.*			
Hermanno primo, piè decedenti succedit in cathedra Wichfridus annis ferè 30.	923	12	9
Wichfridus Archiepiscopus Coloniensis successor Hermanni vnit Vrsulanæ basilicæ vicinum B. V. Mariæ templum, ab Indulgentijs nomen habens: in quo solent illustres Virgines Collegij Vrsulani tumulari, ob solum templi SS. Virginum sacerrimum, idem annis 14. post, auget templi dotem. *lib.9.c.9.*	927	Ioan. 10 16	Constant. 16
Wichfrido fatis 9. Iulij sublato, succedit S. Bruno annis 12.	953	Agapiti 8	42
S. Bruno Archiepiscopus Coloniensis vindicata Archidiœcesi sua à dominata Francorum captis Parisijs; decessurus, Vrsulanæ basilicæ legatum reliquit, vt suam erga SS. Virgines pietatem posteris testaretur. *l.9.c.10.* successorem nactus est Folcmarum annis 7.	965	Benedicti 5 1	Ottonis M. 4
Folcmarum excipit B. Gero miraculis in vita clarus.	972	Doni 1	12
Geronem 26. Iunij pro mortuo habitum sepelit Warinus ei subrogatus, beneficus in Vrsulanam basilicam. *l.9.c.10.*	976	Benedicti 6 2	Ottonis 2 3
Theophania corpus S. Albani protomartyris Angliæ incorruptum Roma Coloniam transfert ad S. Pantaleonem à S. Brunone ædificatum: prope quod ipsa decedens An. 991. suum elegit conditorium. *in appendice c.2.*	984	Ioan. 14 1	Ottonis 3 Regis. 1
Warini Pastoralem curam Euergerus suscipit.	985	2	2
S. Adelheidis Comitum Geldriæ filia, tirocinium vitæ sanctioris in S. Vrsulæ Virginum illustri collegio ponit: inde translata prope Bonnam ad Vilecense monasterium: illud primum institutis ac	990	Ioan. 15 5	7

 mori-

	Christi	Papa	Imper.
moribus Sancti Hieronymi Vrsulanarum Virginum ritu informauit, mox Sancti Benedicti regulam amplexa, vitæ sanctitate, & prodigijs inclaruit, *Lib.9 cap.11.*		Greg. 5	Ottonis 3. Regis
Euergero 11. Iunij infelici fato mortuo, S. Heribertus merito suo inscendit thronum Pontificalem.	997	2	14
Coloniam vitæ sanctitate Sanctus Heribertus primus Elector Imperij illustrat, qui Sanctam Adelheidem Capitolinis Virginibus Agrippinæ dedit antistitam: ab eo supplicatio solennis instituta feria Paschatis sexta circa perimetrum Vrbis antiquæ, quam hodie Siluestrini capitis ornat deportatio, cuius translatio Roma Coloniam hoc ipso contigit seculo, *Surius in vita. V. Lib.8. cap.2.*	1000	Siluestri 2 2	17
S. Cunera Rhenæ in Batauia luculentis illustratur prodigijs, & periuri ad eius reliquias recepto more probantur. *Vita S. Meinvverci, c.37. V. l.10.c.10.*	1015	Benedicti 8 4	Henrici 2
Sancto Heriberto vita functo, subrogatur eiusdem vaticinio Piligrimus annis 15.	1021	10	8
Pio Piligrimi Archiepiscopi Coloniensis impulsu Richeza Poloniæ Regina, se suosque posteros templo S. Vrsulæ obligat quasi tributarios, & cerocensuales, cuius filius Casimirus & ipse S. Vrsulæ obligatus, è Cluniacensi Monacho ac Diacono, Benedicti noni Pontificis indulto regnum Poloniæ desertum & afflictum adijt: sed Richeza breui post An.1057. viuere desijt, *Lib.9.c.56.*	1030	Ioannis 20 7	Conradi 4
Piligrimus piè decedit, quem successor Hermannus Richezæ frater in templo SS. Apostolorum tumulauit honorificè, sub quo dos templi [illegible]scit, *Lib.9.c.13.*	1036	Benedicti 11 3	10
Leo Papa post Pentecosten Coloniam venit cum Imperatore Henrico, *Herm. Contr.* is anno 1052. S. Gerardum Patria Coloniensem suum in Leucorum Præsulatu decessorem solenni ceremonia Sanctis adscribit. Sigebertus. *In appendice cap.2.*	1049	Leon. 9 1	Henrici 3 3
Henricus Imperator Pascha Coloniæ celebrat, vbi Lietbertum pro Episcopo Cameracensi recipit. *Vita Lietb. M.S. apud Buchierium.* Ibidem ab Hermanno Archiepiscopo filius Imperatoris baptizatur. *Brovverus. V. appendicis c.2.*	1051	3	5
Hermanno Archiepiscopo Coloniensi Fratri Richezæ subrogatur S. Anno. *Bucherius.*	1055	Victoris 2 2	10
Victor Papa Coloniæ Synodum celebrat generalem, cuius autoritate Balduinus & Godefridus Imperatori reconciliantur, & pax Imperij stabilitur, *Sigebertus.*	1057	3	Henrici 4 1
S. Anno sæpè per noctem S. Vrsulæ basilicam inuisit, ibi mira pietatis & misericordię edit documenta, ac defunctus 4. Decemb. ad eandem Ecclesiam An.1075. vel 1076. insigni pompa, & triumphali potius, quam funerali deportatur. *Surius in vita, & l.9.c.13.* ei sufficitur Hildulphus annis circiter 3. vel 4.	1070	Alex. 2 10	14
Hildulphi 20. Iulij defuncti Cathedrā vacantem Sigevvinus annis decem obtinet, is conflagrante Ecclesia ad Gradus Mariæ; cum iam flamma D. Petri vicinam metropolitanam Ecclesiam corripuisset, eo delatum corpus S. Cuniberti victricibus penè flammis obiecit: quæ viri Sancti exuuias reueritæ, subito euanuere, omni sedato incendio. *Surius fol. 6. in vita S. Cuniberti.* Idem munificus in S. Vrsulanam basilicam, cui tunc præerat Antistita Mechtildis. *Lib. 9.c.14.*	1079	Greg. 7 7	23
S. Bruno patria Coloniensis, iacit in Gallijs fundamenta florentissimi Ordinis Carthusiani.	1084	12	28

Sige-

	Chriſti	Papa	Imper.
Sigevvino 31. Maij decedente, Præſul conſecratur Hermannus 3. diues nominatus: ſedit annis decem.	1089	Vrb. 2. 2	Henrici 4 33
Naſcitur Coloniæ S. Quardus ſeu Famianus nobilis Patre Godſcalco matre Greimara, ordinis Ciſtercienſis futurus ſummum decus.	1090	3	34
Hermannus humilis Abbas S. Pantaleonis eligitur, frater B. Irmgardis comitum Zutphaniæ ſoboles, quæ Romam ter peregrina abijt, & iuſſu ſummi Pontificis cum eo terram è cœmiterio Baſilicæ S. Vrſulæ in chirotheca detuliſſet, terra illa in manibus Pontificis in ſanguinem conuerſa eſt, & æra campana Romanæ vrbis nemine mouente ſonuerunt: eadem beneficio Romani Pontificis donata eſt magna parte cranij S. Silueſtri: quam metropolitanæ baſilicæ Colonienſi obtulit. *V. lib. 8. c. 2.*	1092	5	36
Hermannus diues denatus 2. Nou. ſucceſſorem habuit Fridericum primum annis 33. is conſeruat iura Eccleſiæ Vrſulanæ ſub Abbatiſſa Guadegilde.	1099	12	43
S. Bruno fundator Carthuſiæ piè decedit in Calabria, & S. Quardus Coloniæ literis nauat operam.	1101	Paſchalis 2	45
Otbertus Epiſcopus Leodienſis corpus S. Rolendis eleuat; quæ dum Coloniam ad S. Vrſulam peregrinatur, in via fatis conceſſerat. *lib. 9. c. 6.*	1103	4	47
Henricus Imperator ex Ingelheim fugiens, Coloniam peruenit, ibidem à filio Henrico 5. obſidetur, quaſſatis ariete crebro mœnibus: quæ ſoluto obſidio, dum ciues reparant, virgines duæ adſtant è Sodalitate S. Vrſulæ, ſua indicant ſepulcra: ciues diligenter rimati terræ viſcera, multa reperiunt ſacra Martyrum corpora, quæ Fridericus primus Archipræſul per varias vrbes diſtribuit Eccleſias. *lib. 7. c. 15.*	1106	7	50
Eodem anno cœnobita quidam monaſterij S. Pantaleonis tria corporum Sodalitatis Vrſulanæ recens inuentorum à monialibus curæ ſuæ creditis impetrat, eaque in Belgium ad Walſiodorenſe cœnobium transfert: hæc tamen alij anno citius volunt contigiſſe. *l. 8. c. 3.*			Henrici 5
S. Quardus opibus in pauperes erogatis, Romam peregrinatur.	1108	9	2
Floret hac tempeſtate Sigebertus Gemblacenſis religioſus, qui compendio Cunibertinam S. Vrſulæ hiſtoriam chronico ſuo inſeruit, is tamen eam in Attilæ reiecit tempora.	1110	11	4
Wolframus Tuitienſis Abbatiæ aſceta ad VVeiſſenbergenſe monaſterium in Alſatiam Vrſulanas defert reliquias, quæ in via cœleſtibus prodigijs rutilant. *l. 8. c. 4.*	1113	14	7
S. Quardus Compoſtellam in Galleciã contendit: vbi triennio vitam ducit Anachoreticam.	1114	15	8
S. Norbertus iactis Præmonſtrati nouæ religionis fundamentis, Coloniam excurrit, petitum reliquias: adſpirat pijs eius deſiderijs diuina clementia: nam & S. Gereonis corpus octingentis annis ante funeratum inuenit; & Virgo quædam Vrſulana per quietem ei viſa, ſuum ei nomen & ſepulcrum indicat, vnde compluribus acceptis è Sodalitate Virginea reliquijs, Floreffienſe condit in via cœnobium, quatuor illic depoſitis cranijs Parthenijs: reliqua ſecum defert Præmonſtratum. *lib. 8. c. 5.*	1121	Caliſti 2 3	15
Otto Friſingenſis floret hoc tempore, qui Sigebertum ſecutus, Chronico ſuo intexuit martyrium Vrſulanum, pro eius palæſtra Coloniâ deſignata. *lib. 11. c. 13.*	1130	Innoc. 2 1	Lotharij 5

	Christi	Papa	Imper.
Fridericus, ſub quo multæ eleuatæ ſunt Vrſulanæ reliquiæ, decedit 25. Aug. & in Sibergenſi cœnobio tumulatur: cui Bruno ſufficitur annis 6.	1131	Innocētij 2 1	Lotharij 6
Bruno 2. Colonienſis Archipræſul altare in porticu baſilicæ S. Vrſulæ conſecrat. *l.9.c.15.*	1135	6	10
Defungitur Bruno ſucceſſore Hugone, qui paucis poſt menſibus denatus Arnoldo 1. Cathedram reliquit.	1137	8	12
Henricus Archimandrita pro ſuo Bretenawenſi monaſterio in diœceſi Moguntina obtinet 4. corpora ab Archiepiſcopo Arnoldo 1. quæ eò religiosè deferuntur. *l.8.c.6.*	1142	13	Conradi 4
Ad Zwifaltenſe S. Benedicti cœnobium duo corpora candidati exercitus Colonia transferuntur, veritas reliquiarum à Deo miraculo fuit obſignata. *l.8.c.6.*	1145	Eugenij 1	7
Moritur Galeſij in Italia S. Quardus dictus Famianus, maximis nobilitatus miraculis, quando B. Hermannus Coloniæ naſcitur, moritur item 3. Aprilis Arnoldus 1.	1150	6	12
Ideò Conradus Imperator Coloniam venit, & Arnoldum Cancellarium ſuum multum renitentem regalibus ornat Archiepiſcopatus Colonienſis, ſub quo pleræque reliquiæ Vrſulanæ ſunt patefactæ: is ſucceſſit Arnoldo 1. ab Eugenio in Remenſi Concilio depoſito, rexit annis 6.	1151	7	13
Viuit hoc tempore in Anglia Galfredus Monumetenſis is, qui peſſimè de S. Vrſulæ hiſtoria meritus, primus orbi fabulam hactenus inauditam vulgauit, qua martyrium tam nobile cauſa nutante penè euertitur. *lib.2.c.9.*	1152	8	Friderici Barbaroſſæ 1
Eodem tempore cœpit Deus S. Eliſabetham Schônaugienſis Benedictini cœnobij antiſtitā cœleſtibus viſis, & vaticinijs impertiri, vt illa poſt quinquennium nouam tunc procuſam fabulam diuinis oraculis confutaret. Celebris erat eo tempore toto iam orbe feſtiuitas Vrſulana, qua Virgo hæc triumphantē videre meruit candidatū exercitū, palmis & coronis glorioſum. *Lib.2. Viſionū. Cap.2. V.l.1.c.23.*			
Conrado nepos ſuccedit in Imperio Fridericus Barbaroſſa, cuius dono Sanctos Tres Reges Colonienſes obtinuerunt.		Adriani 4	
Adrianus Papa menſe Decemb. creatus Pontifex S. Quardum Sanctis adſcribit, & ob famam miraculorum Famianum vocat.	1154	1	3
Hoc tandem anno placuit diuinæ bonitati latentem Coloniæ theſaurum in lucem proferre: nam præuijs SS. Virginum varijs apparitionibus, Deus ardorem ſingularem ciuium animis indidit, vt per annos 9. inſequentes continuo ſine interruptione labore ingentia ſpatia campi Vrſulani ſcrutarentur, & multa corporum millia ſignis martyrij, tituliſque ſepulcralibus magnam partem diſtincta reperirent: præerat diœceſi Arnoldus II, qui ſacris reliquijs perueſtigandis, examinandis & approbandis præfecit Gerlacum Abbatem Tuitienſem: is manibus ſuis (vt ſcripto reliquit) ſacra corpora S. Vrſulæ, ſponſi Aetherij, Cyriaci Pontificis, ceterorumque Epiſcoporum, Regum, Ducum, & præcipuarum Virginum, è ſarcophagis eduxit, eleuauit, tranſportauit, titulos intra tumulos cippis lapideis inciſos in codicem, qui ſupereſt retulit, *Lib.7.cap.17*	1155	2	4
Gerlacus Abbas tot Epiſcoporum, Regum, & ipſius ſummi Pontificis Cyriaci titulo reperto ſolicitus, miſit ad Schônaugienſe cœnobium SS. Veſenæ, Conſtantiæ, Albinæ, Emerentianæ, S. Adriani, & Cæſarij martyrum ſacra lipſana, ſimul obteſtatus S. Eliſabetham antiſtitam, Deum, vt precibus conſuleret, de veritate titulorum ſepulcralium: quæ huius, & ſequentis anni magnam partem præcipuis feſtiuita-	1156	3	5

	Christi	Papa	Imper.
ſtiuitatibus varias obtinuit cœleſtes notitias, quibus inſcriptiones omnes repertas approbat, explicat, dubia quæuis mota à viris doctiſſimis cœleſti reſponſo diſſoluit: ac varia perſonarum, peregrinationis Romanæ, & martyrij adiuncta detegit. *Cap.20.* Eodem anno ad varia Belgij & Germaniæ loca virginei ſacri cineres dono Gerlaci tranſmittuntur. *Lib.8.cap.6.7.8.*			
Arnoldo II. 14. Maij mortuo, ſuccedit Fridericus ſecundus, conſecratus ab Hadriano Papa: Biennio poſt hic Vrſulanæ baſilicę tutelã recipit. *Lib.9. cap.16.* Balduinus Hannoniæ Comes Coloniæ S. Vrſulam peregrinus inuiſit, qui viæ ſibi comitem adſciſcit Henricum Ducem Limburgenſem: quorum precibus S. Cariſſæ Virginis corpus à Gerlaco donatur Abbatiæ Viconienſi. *Cap.10.*	1157	4	6
Guatinus Viconienſis Abbas corpora SS. Frangiæ, Sambariæ, Babiliæ, & Macarij Epiſcopi de ſodalitate S. Vrſulæ Coloniæ impetrat, ſicut & anno ſequenti cum Coloniam Priorem ſuum cum auro multo amandaſſet, vt in deuinciendis ſibi Gerlaci amicorum animis ſumtibus non parceret, ditiorem inde gazam SS. exuuiarum retulit. *ibidem.*	1158	5	7
Friderico 24. Sept. in Italia mortuo, Reinoldus è Comitibus à Daſſele præficitur Archiepiſcopatui Colonienſi ex archigrammateo Friderici: hic immortali ſibi beneficio Agrippinam deuinxit, ad quam SS. Magos Chriſti adoratores traduxit. Soror eius Gepa præfecta tunc erat Vrſulanarum Virginum. Idem Præmonſtratenſium in Belgio cœnobium Bonæ ſpei ditauit multis SS. reliquijs; miſſis eo è Sodalitate Vrſulana integris corporibus SS. Valerij, Martij, Honorati, Polycarpi, Stephani, Terentiæ, Margaritæ, Balbinæ & Sambariæ. *Cap.11.*	1159	6 Alexãdri 3	8
Hillinus Archiepiſcopus ad Gepæ petitionem tuetur iura: vocat ſe *ſeruum Eccleſiæ SS. Virginum in Colonia. lib.9.cap.16.*	1160	1	9
Excitum hoc anno meliorum autorum ſententia Mediolanum eſt teſte *Brovvero, Bucherio,* Reinoldus Archiepiſcopus Colonienſis, Cancellarius Cæſaris transfert reliquias SS. Trium Regum, SS. Machabæorum, Item SS. Naboris & Felicis Martyrum Mediolano Coloniam, & SS. Machabæos quidem cœnobio S. Magdalenæ collis Greesbergenſis ſpe litis ſexcentorum annorum finiendæ inter Virgines iſtas, & Vrſulanæ baſilicæ ſanctimoniales, quamuis res eo viuo componi non potuerit, ſequenti tamen ſeculo, An. 1228. feliciter ex mente Reinoldi tranſactum eſt; tunc enim à SS. Machabæis Eccleſia nomen tulit: exinde ſola baſilica S. Vrſulæ tumulo decorata, à SS. Virginibus vndecim millibus nominationem retinuit. *Lib. 9. cap.17. & 21.*	1162	3	11
Gerlaco Abbati demortuo ſuccedit Harbernus vt in Præfectura cœnobij, ſic & cura eleuationis Sanctarum reliquiarum, Reinoldo in Italia, & caſtris occupato, qui eam hoc, & ſequenti anno continuauit: quæ verò ſacra corpora reperetit, dixi ſuo loco, *Lib.7. cap.19.*	1163	4	12
Floret hoc tempore Egbertus Germanus S. Eliſabethæ: is hoc anno Coloniam euocatus eſt, vt perfidiam, & contumaciam Catharorum diſputando frangeret: ſed cum ſanam ij mentem reſpuerent, igni comburuntur. Vulgauit idem S. Eliſabethæ ſororis ſuæ narrationem martyrij Vrſulani, *Lib.1.c.23.* Quam auidè arripuerunt & defenderunt hoc ferè ſeculo Rogerius Ciſtercienſis, Albericus trium fontium, & Robertus Altiſiodorenſis religioſi: floruit & Theodoricus Tuitienſis monaſterij Sacriſta, qui Abbatum ſuorum Gerlaci, & Harberni eleuationes & translationes Vrſulanarũ reliquiarũ cum epitome martyrij recitat. *Li.11.c.17.*			

	Christi	Papæ	Imper.
Reinoldus eleuat oſſa Caroli M. Aquiſgrani.			
Decedit ſanctitate, reuelationibus, & mirandis factis celebris S. Eliſabeth Schönaugienſis, quam optimè de S. Vrſulæ martyrio merita. *l.* 1. *c.* 23. vitam eius Egbertus Abbas ſcribit.	1165	Alexādri 3 6	Friderici Barbaroſſę 14
Reinoldo propè Romam peſte ſublato, 14. Aug. ſuccedit Pilippus de Heinsberg, mirus cœnobiorum propagator, qui *optare ſe aiebat, vt in omni diœceſis villa conuentus iuſtorum Deum celebraret, & pro ſe ac commiſſo ſibi grege Deum precaretur: felicior enim ſtatus Eccleſiæ meæ eſſet: cum nullis iſti nocerent, multis vero prodeſſent: aliena non raperent, qui ſua omnibus impertirentur.* Cæſarius l. 4. c. 64. multa is largitur Vrſulanæ baſilicæ *l.* 9. *c.* 17. *&* 18.	1167	8	16
Ab hoc Archiepiſcopo in Colonienſem ciuitatem & archidiœceſin B. Aizelina D. Bernardi conſanguinea fuit euocata, vt primū reſtitueret vigorem diſciplinæ religionis Ciſtercienſis: cui ad S. Vrſulam 30. dies excubanti viſa cœleſtia contigere. *l.* 9. *c.* 28. 29. 30. Coloniâ Tornacum transferuntur corpora S. Honoratæ & Florinæ.			
Gepæ Abbatiſſæ S. Vrſulæ hoc circiter anno mortuo, ſucceſſit Clementia, geſta eius vide *l.* 9. *c.* 18. 19. 20.	1173	14	22
Philippus Archiepiſcopus Colonienſis contra mentē Reinoldi deceſſoris pro montis Magdalenæi Virginibus litem ſexcentis & pluribus annis ventilatam decidit, eiſque agri Vrſulani poſſeſſionem ſuo confirmat diplomate, templum iam inde à Solino decennio poſt Attilæ vaſtitatem ædificatum, nec hactenus conſecratum, ad honorem ſanctarum vndecim millium Viginum dedicat, eoque transfert illuſtres virgines D. Benedicti regulam profeſſas, quibus dotem & ampliſſima conſtituit priuilegia: *l.* 9. *c.* 18.	1178	19	27
Idem hoc anno ducatu Angariæ & Weſtphaliæ donatur à Cæſare, quē Otto quartus A. 1200. Adolpho Archiepiſcopo cōfirmauit.	1180	21	29
Philippus Archiepiſcopus vna cum ciuibus, vt SS. regum corpora; quæ Principum quorundam inſidijs appetebantur, tutaretur, ciuitatis quadrum ingenti circumſcripſit hemicyclo: quo cum toto agro Vrſulano plurimas collegiatas Eccleſias, & cœnobia, quæ coronâ quadā Coloniā ambiebant, mœnibus cōprehendit, ipſamq; Rheni inſula D. Martini cœnobio celebrem, vt quintuplū auctior euaſerit.			
Hic annus nobilitatur B. Hermanni Steinfeldienſis cœlitus accepto oraculo de hiſtoria Vrſulana, quo totam martyrij geſti ſeriem diuinitus didicit, dubiaque à varijs mota diſſoluit accuratè: librum hūc Deiparę monitu dedicat Præmōſtratenſi ordini, qui ea tēpeſtate felici germine magno proximorū emolumēto propagabatur. *l.* 7. *c.* 21.	1183	Lucij 2	32
Idem proſam vel ſequentiam vt vocant elaborauit, quæ poſtea per Franciæ, Germaniæ, & Angliæ Eccleſias in ſacris Miſſæ officijs fuit decantata. Iubilum etiam, Virginum ſacrarum crebro apparentium monitu & inuitatu compoſuit de ijſdem. *lib.* 1. *c.* 25.			
Circa hæc tempora translationem factam exiſtimo SS. Virginū Theomatę, Cleomatę, ac Chriſtantiæ, quæ in Thuringia Abbati Ciſtercienſis ordinis viſæ, cum Coloniam vt iret, & ad monaſterium ſuum dicta transferret corpora, nominibus ſuis & ſepulcris indicatis, monuerunt: eæ quidem tunc magna translata ſunt celebritate; ſed cum ſub An. 1200. refrigeſcente SS. Virginum cultu negligerentur, Coloniam ſponte redierunt, vbi earum tumuli, & vnum præ reliquis caput exhibetur. *l.* 8. *c.* 13.	1184	3	33
Alteram accipit B. Hermannus ſecundi libri reuelationem ſeculis aliquot deperditam, & nuper inuentam. *l.* 1. *c.* 25.	1187	Vrbani 3 2	36
Floret Richardus Anglicus Arensbergæ, qui B. Hermanni Steinfeldienſis	1190	Clemētis 3 3	Henrici 6 1

feldienſis

feldiensis reuelationem septennio ante vulgatam, compendio de-
scriptam transmisit in Angliam, cuius post mortem manus diu per-
mansit incorrupta, *Lib.11.c.14.*

S. Anastasia cum socia Virgine apparet Eufemiæ, postea loci an-
tistitæ, corpus suum & Sodalis indicat, vtrumque ad Heisterbacense
cœnobium magna religione transmittitur, *Lib.8.c.17.*

Philippo Heinsbergensi in Apulia 13. Augusti demortuo, suffi-
citur Bruno tertius Agrippinensium Præsul: hic triennio vel biennio
post, nouo exemplo, abit Archiepiscopatu, & in Veteris montis asce-
terio S. Bernardi regulam cœpit profiteri, *Menologium Cisterciense.*

Erat tunc loci archimandrita Goswinus, insignis SS. reli-
quarum cultor, qui mille ferè corpora SS. Virginum Vrsulanarum
circa hoc tempus Coloniâ transtulit ad suum cœnobium, non dubi-
to, quin Brunonis liberalitate, cuius etiam tempore vt M S. Abbatum
codex, & Cæsarius tunc superstes refert, os equinum è reliquijs diui-
nitus fuit exturbatum, *Cæsarius & Catalogus Abbatum loci. Lib.8.c.6.*

Forte & circa hæc tempora nobilis ibi visio contigit, qua in Vi-
gilia S. Vrsulæ, Virgines supplicationis ritu nocte templum monaste-
rij inuiserunt, *Lib.9.c.26.*

Brunoni Archiepiscopo successit Adolphus ex eadem Comi-
tum Montensium familia: sub quo vastationes variæ totum Roma-
num Imperium, præsertim Alsatiam, Thuringiam & Rhenanum tra-
ctum, Coloniamq; afflixerunt; quæ occasionē dederunt varijs prodi-
gijs, quæ circa reliquias Vrsulanas dignatus est Deus operari, *l.10.c.10.*

Henricus Barbarossæ filius Roman. Imperator moritur in Apu-
lia 28. Sept. Fridericus filius eius quadrimus succedit in regno Siciliȩ;
de Imperio orta est grauissima dissensio, *Godefr. Lib.10.c.10.*

Otto & Philipp. schismate eliguntur in Imperatores, Ottonem A-
quisgrani coronat Adolphus Elector Coloniēsis, cuius etiā partibus
fauet Innocentius Papa, & Argentinensis Episc. Hinc bellū, *l.9.c.19.*

Vastatur à Philippo Sueuo Coloniensis diœcesis; eidē Argento-
ratum deditur, *Brovverus.*

Hisce bellorum motibus duo contigerunt circa sacros Vrsulanos
cineres, quæ ab obliuione sunt vindicanda. Primum, quod cum Phi-
lippus Rex vastaret Thuringiā, corpora SS. Virg. Cleomatæ, Theo-
matæ & Christātiæ sup testudinē abiectæ sint, nec vllo deinceps cul-
tu religioso obseruatæ: vnde Coloniā spōte postea redierūt, *l.10.c.10.*

Alterū de S. Aurelia referunt Argentoratēsis Breuiarij lectiones, cū
miles prædæ inhians S. Aureliæ tumulū effringere malleo niteretur,
dœmone repente inquilino vexatus, sibi violentis manibus necē in-
tulit, nec cadauer terra sustinuit, sed ter egurgitauit, *Lib.[illegible].cap.33.*

Nascitur Coloniæ S. Geroldus nobili genere: sed accisis ob bella
parentum opibus, martyrio post 40. annos Cremonæ coronatus.

Ioan. Archiep. Treuir. eleuat S. Florianū Regē cum Engelinda Re-
gina, S. Elonē Episcopum & alios Mart. propè Confluentiā in monte
Besselich, qui dum Coloniam peregrini contenderent ad SS. Virgi-
nes Vrsulanas, ibidem ab Hunnis fuerant affecti martyrio; quos Ana-
choreta tempore Arnodi antecessoris repererat, *l.9.c.5.* *(l.9.c.20.*

Post Clemētiȩ mortē Euphemia præficitur Vrsulano Parthenoni,

Adolphus Archiep. Colon. Philippo regi reconciliatus, eū coronat
Aquisgrani: ideò à Moguntino & Cameracensi Episcop. delegatis à
Pont. Max. depositus est, cui Bruno 4. sufficitur, Adolphus tamen sub
Engelberto præsule, licet exautoratus, permissus obire vices in Ponti-
ficalibus: vnde de eo M.SS. Bravveilerensia hæc habēt f.121. *Adolphus
Archiep. qui fuit filius fratris Brunonis 3. Archiepisc. Coloniensis, cōsecrauit
An. 1220. altare SS. Virginum in crypta.* *Gelenius*

Christi	*Papa*	*Imper.*
	Clemētis 3.	Henrici 6
	Cœlestini	
1191	1	2
1193	3	4
1197	7	8
	Innoc.	Ottonis 4
1198	1	1
1199	2	2
1201	4	4
1202	5	5
1205	8	8

	Christi	Papæ	Imper.
Gelenius in Auctario histor. S. Engelberti fol. 308.			
Brunone Coloniensi & Ottone cæsis Colonia dedit se Philippo regi.	1206 1208	Innoc. 9 11	Otto 4 9 11
Brunoni 2. Nou. mortuo sufficitur Theodoricus.	1216	19	Fridericus 2 1
S. Engelbertus renunciatur Archiepiscopus Coloniensis, accipit Norimbergæ regalia à Friderico. Honorius 3. succedit Innocentio Pontifici Maximo. *l.* 9. *c.* 21.		Honorij 3	
S. Engelbertus Henricum 7. filium Friderici consecrat regem Aquisgrani. Idem Virginibus Machabæiticis varia contulit, & quoniam rebatur Reinoldi Archiepiscopi Coloniensis prudentissimum consilium, quo donarat eo consilio SS. Machabæorum cineres loci sanctimonialibus, vt controuersia seculorum tot sopiretur, ideò cœpit templo chorum adijcere, vt id denuò & SS. Machabæorum honori consecraretur.	1222	6	7
Composita hoc eòdem anno lis inter S. Engelbertum & Benedictam Abbatissam Vrsulanam de cerocensualibus Hagensibus, quas libenter cedit Collegio S. Vrsulæ. *l.* 9. *c.* 21.			
Circiter hæc ferè tēpora S. Dominici familia Coloniā venit, & paulo citius S. Francisci Patres. Vtrique maximo Ciuitatis bono recepti sunt: vtrique cultum Vrsulanum hic & alibi diligenter promouerunt: multis e Sodalitate virginea ditati lipsanis.			
Illustre S. Engelberti martyrium pium ipsius interuerterit consilium, is dum Svvelmensem pergit consecraturus Ecclesiam, sicariorum gladijs pro libertatis Ecclesiasticæ defensione 7. Nouembris trucidatur, res ea successori Henrico de Molenarck fuit reseruata.	1225	9	10
Dum Eberhardus Archiepiscopus Saltzburgensis Aquisgrano à coronatione vxoris Henrici Regis Romanorum filij Friderici 2. Imperatoris redit Coloniâ; donatur reliquijs SS. Virginum Vrsulanarum. *Hondius in metropoli.*	1226	10	11
Sepelitur S. Engelbertus Coloniæ magnis diuinitus miraculis illustratus.		Gregorij 9	
Hoc demum anno lis septingentorum ac plurium annorum decisa est de Vrsulani templi, & agri possessione, vel saltem appellatione: nam Henricus de Molenarck Archiepiscopus commisit Ioanni Mithylenensi Archiepiscopo Sedis Apostolicæ legato à latere, vt chorum adiectum templo in monte Greesbergensi, & aram principem SS. Machabæorum honori consecraret: totumque cœnobium, templum, & platea vicina duceret à SS. Machabæis nomenclationem: quam hodieque retinet, licet vicus, qui sanguinis dicitur, parum distet: ita Clematiana basilica deinceps pacatè sola retinuit à S. Vrsula nominationem. *l.* 9. *c.* 2.	1228	1	13
Post Benedictam Friderundis præfuit, benefica in alias sanctimoniales. *c.* 22.	1229	2	14
S. Elisabeth vidua solenni apotheosi refertur in Sanctorum canonem, ad eam ex omnibus partibus ingēs peregrinorum confluxit multitudo propter continua, quæ Deus ad sacri contactum corporis patrauit miracula.	1236	9	21
Viconiensis Abbatia Patrum Præmonstratensium iterum ditatur magno numero corporum Sodalitatis Vrsulanæ: nam & Ioannis Comitis Flandriæ & Hannoniæ fauore, & P. Nicolai Valencenensis industria multa sunt eo transportata. *lib.* 8. *c.* 15.			
Conradus ab Hœsteden subrogatur Henrico à Molenarck, cum 12. præsedisset annis 26. Martij defuncto, is S. Cuniberti fœdatam incendio basilicam restaurauit, & Metropolitanam S. Petri opere mag-	1237	10	22

re mag-

	Christi	Papæ	Imper.
re magnificentissimo inchoauit: nam innumeri tunc ex omni natione peregrini ad SS. Tres reges, & S. Vrsulam visendam confluebant.		Greg. 4	Friderici 2
Conradus donat quædam Vrsulanæ basilicæ: *Lib.9.c.23.& 24.*	1238	11	23
Coloniæ Patrum Prædicatorum ordo professore Philosophiæ B. Alberto M. Discipuloque eius S. Thoma Aquinate inclarescit: nec Albertus M. tantum ætatis suæ erat subtilissimus Philosophorum, sed orator etiam disertissimus, exstat concio, quam in festo S. Vrsulæ habuit, qui etiam cum passim ad eleuationes SS. Vrsulanarum Virginum adhiberetur, & autoritate valeret, trecenta corpora Sodalitatis Partheniæ obtinuit dono Antistitæ Vrsulanæ, quæ postea fuerunt per Germaniam ad varia Patrum Dominicanorum cœnobia transportata. Ij postea capitulum Vrsulanum particeps meritorum ordinis declararunt, *Lib.9.c.23.*	1240	13	25
S. Geroldus patria Coloniensis, propè Cremonam Martyrio coronatur, magnisque claret miraculis.	1241	14	26
		Innoc. 4	
Comes de VVeda Colonia impetrat 4. Parthenici collegij corpora, quæ lacte lota, cum soli siccanda exponerentur, & vnius partis humor eductus esset, in latus alterum spontè se conuerterunt, solique desiccandum obuerterunt, *Lib.8.ca.16.*	1247	4	
			VVilhelmi
Gertrudis S. Elisabethæ viduæ filia magnum in honorem adducit monasterium Altenburgense, quo delati ciues Popardienses dum sanctæ matris tumulum religiosè adeunt, à filia discunt multorum Martyrum polyandrion Bopardiæ latitare, quod demum ipsis Deus An.1280. reserauit, *Appendicis cap.2.*	1248	5	1
Floret Vincentius Belluacensis lumen Ordinis Prædicatorij, qui fusè persequitur historiam Vrsulanam secundum traditionem Coloniensium, *Lib.11.cap.18.*	1250	7	3
Iterum Conradus Archiepiscopus Coloniensis suam relicto diplomate liberalitatē posteris testatur in basilicam Vrsulanā, *L.9.c.24.*			
Ex familia S. Dominici claret Thomas Cantipratanus Proepiscopus, qui Alberti M. Coloniæ auditor, Sodalitatis Vrsulanæ multitudinem, S. Cyriaci Pontificatum, & multorum Episcoporum regumque martyrium è titulis ipsius ætate adhuc è sepulcris erutis luculenter demonstrauit. Idem narrat Bruxellis à se visam feminam, quæ mortua reuixit, testata se precibus Sanctarum Virginum Coloniensium purgatorij flammis liberatam, iussam redire ad corpus, & hoc referre hominibus, certum S. Vrsulæ & Sodalium præsidium adfuturum ijs, qui in gratia decessissent, *Lib.9.c.69.*	1254	11	8
		Alexandri 4	
S. Iuliana prædicit inuentionem & translationem SS. reliquiarum Vrsulanarum in Belgium, eadem peregrinatur Coloniam, S. Vrsulam SS. Tres Reges, & S. Petrum visitatura, *Lib.8.c.17.L.9.c.27.*	1255	1	9
Hymana soror Conradi Archiepiscopi Coloniensis impetrat ab antistita SS. Machabæorum corpus Vrsulanum diuinitus indicatum, pro Salsiniensi cœnobio, *Lib.8.c.18.*	1256		
			Richardi
Conradus Archiepiscopus amplissimam facit potestatem sororibus suis Hymanæ Flinensi antistitæ, & Aleidi S. VValburgis, reliquias Vrsulanas Coloniæ effodiendi: vna die quingenta reperiuntur corpora, quorum pleraque in Belgium ad Hymanam & Margaretam Hannoniæ Comitem transferuntur: quæ ea per Ecclesias & Monasteria totius Belgij distribuit: octoginta capitibus in Flinensi ascetério relictis, *Cap.19.*	1260	2	10
Moritur Conradus, cum Archiepiscopatum arcibus, feudis & bonis omnibus opulentasset, succedit ei Engelbertus II. Comes de Valckenburch.	1261	7	5

S.Hed-

	Christi	Papæ	Imperat.
Conditur ab ordine militari S. Ioannis, templum S. Ioannis Baptistæ, breui post inuento S. Cordulæ corpore in pomario, huius nominis templi appellationem auxit, *Lib. 7. c. 23.*	1263	Vrb. 4. 1	Richardi 7
Obsidetur Colonia, sed Theodoricus Cliuensium Comes territus nocturna visione, qua S. Vrsulam cum vndecim millibus Virginum; Thebæorum Maurorumque Martyrum cohortes, ducibus SS. Gereone & Georgio munire portas singulas contra hostes rubra cruce vidit, primus discessit è castris, quem alij secuti soluerunt obsidium. *Bredenbachius.* alij malunt An. 1269. contigisse. *Lib. 11. c. 31.*	1266	Clem. 6	10
Engelberto II. è viuis sublato 17. Nouembris, succedit Siffridus de VVesterburg: cuius tempore plurimæ SS. Virginum magnis prodigijs tumulos suos indicarunt, & eleuatæ sunt, is plurimum vtebatur B. Alberti vicaria in Pontificalibus opera, *Lib. 7. c. 25.*	1272	Gregorij 10 2	
Gregorius X. Septemuirale collegium Electorum monet de Romanorum Imperatore designando, renunciatur Rudolphus Comes Hapsburgi: quem Siffridus Coloniensis consecrat Aquisgrani: cui cum crucē porrigeret: eam sibi sceptri loco fore respondit, *Brovverus.*	1273	3	Rudolphi Habspurgensis 1
Moritur S. Thomas Aquinas, dum ad concilium Lugdunense pergit, cuius mortem in mensa diuinitus Coloniæ discit Albertus M. *Lib. 7. c. 24.*	1274	4	2
Nobilis accidit & trina S. Cordulæ apparitio, facta Ingebrando cuidam religioso Ioannitæ, visioni repertus respondit tumulus, & corpus Martyris, quod solenni ceremonia B. Albertus M. eleuauit. Odor fragrantissimus diu post locum pomarij, vbi condita fuerat, decorauit: visa etiam de nocte lumina circa ipsum radiare, terraque inde egesta venenatas passim depellere cœpit animantes, *Lib. 7. cap. 23. 24. 25.*	1278	Nicolai 3 1	6
Hoc & tribus sequentibus annis maximis per totam Coloniensem Archidiœcesin inclarescit miraculis S. Cordula, vt centuriam complerint: ita componitur controuersia, quam equitibus Sancti Ioannis mouerant Virgines basilicæ Vrsulanæ, quæ contenderant suo in templo centum iam annis eam quiescere Cordulam, quæ in naui delitescens postridie martyrium subijsset, *Lib. 10. à cap. 15. ad 26. vsque.*	1279	2	7
Celebrem hunc annum facit inuentio Martyrum Popardiensium sub Antonino Pio illic pro fide occisorum: superstes adhuc erat Gertrudis Altenburgensis Magistra Præmonstratensis Ordinis, filia S. Elisabethæ, quæ id multo ante prænunciarat, *Appendice c. 1.*	1280	3	8
Deferuntur duo corpora Colonia ad Dunense Monasterium à cœnobita, quæ duobus in via clarent prodigijs. *Lib. 8. c. 25.*			
Moritur Coloniæ B. Albertus M. admirandis factis diuinitus illustratus.			
Parisijs Ioanni ab Eppa Crucigero laico SS. Christina, Basilia & Imna Virgines apparent, suaque cum nominibus sepulcra indicant, quæ Coloniæ monstrato in loco reperta præsente Siffrido Archiepiscopo sunt eleuatæ, & ad diuersas Ciuitatis Ecclesias pompa illustri transportatæ, *Lib. 7. c. 26.*	1286	Honorij 4 1	14
Eidem Parisijs ter S. Odilia per quietem visa est, tumulumque suum prodidit, quæ multis inuenta cum prodigijs eodem præsente Siffrido Archiepiscopo ad metropolitanam Ecclesiam delata, & decem menses seruata, inde Huio Diua tutelaris loci, & Ord. Patrum Crucigerorum cessit, *l. 8. c. 26.*	1287	2	15
Hoc anno translata Huium S. Odilia cum Episcopo quodam & S. Ida, non sine miraculis in via & in quietis loco, *l. 7. c. 27.*	1288	Nicolai 4 1	16

Florent

	Christi	Papa	Imper.
		Nico. 4	Rudolphi
Florent hac ætate Iacobus de Voragine Archiepiſcopus Genuenſis, & Martinus Polonus Archiepiſcopus Conſentinus, vterque S. Dominici profeſſus regulam, vterque facit S. Cyriacum Papam, & in ſocietate S. Vrſulæ Martyrem. *lib. 11. c. 15. & 18.*	1290	5	18
		Cœleſtinus	Adolphi
Hoc circiter anno Cœleſtinus 11. Decembr. abijt ſummo ſacerdotio: Suffectus ei eſt Bonifacius 8. qui diplomate ſuo renunciationem iſtam confirmauit, idq; inſertum eſt ſexto Decretalium, c. *quoniam*: hac occaſione S. Cyriaci Pontificatus fuit vehementer à Iuris interpretibus ſtabilitus, *lib. 11. c. 20.*	1294	Bonf. 8 1	8
			Alberti
Siffridus 25. Martij moriens, Cathedram Colonienſem cedit Wichboldo, qui quatuor eam rexit annis.	1298	4	1
Bonifacius Papa VIII. annum ſecularem primus, inſtituit ingenti omnium applauſu, & concurſu.	1300	6	3
		Benedicti 11	
VVichboldo ex humanis 3. April. ſublato, poſt anni vacationem Henricus de Virneburg Colonienſem Pontificatum init, functus eo annis 30. ferè.	1303	1	6
		Clem.	
Clemens V. Papa ſeceſſit orto ſchiſmate Lugdunum & Auennionem, vbi annis 70. ſedes Pontificia ſtetit, is Henricum Virneburgicum confirmat hoc anno Colonienſem Archiepiſcopum.	1305	1	8
			Henrici
Henricus Lutzenburgenſis Imperator coronatur ab Henrico Colonienſi Præſule, qui in epiphania Sanctos tres Reges ſupplex veneratur, aureis oblatis, gemmeiſque inſignibus. *Brovverus.*	1309	5	1
Henricus à Virnenburg Archiepiſcopus Colonienſis c. 13. Synodi tunc celebratæ ſtatuit, vt Eccleſia Colonienſis, quæ ad id vſque temporis iuxta Gallicanæ Eccleſiæ ſupputationẽ annum ab Incarnatione Domini 25. Martij inchoarat, deinceps ritum Romanæ ſequeretur, annumque duceret à Kalendis Ianuarijs. Statutum Col. imitati Leodienſes An. 1334. *Bucherius.* Idem feſtum S. Vrſulæ vacuum à laboribus eſſe iuſſit, *Lib. 11. c. 19.*	1310	6	2
			Schiſma in imperio Ludouici
Ludouicus Imperator ſuis ipſe manibus Ioannem Bohemiæ regem ritu Caſtrenſi militem creat, de quo more multa in hiſtoria Vrſulana. *Lib. 2. cap. 29.*	1314	10	1
		Ioã. 22	
Auguſtinus Triumphus ex ordine Eremitarum S. Auguſtini libros ſuos de Hierarchia Eccleſiaſtica dedicat Ioanni 22. Pontifici: in quibus Cyriaci Papæ cum S. Vrſula martyrium, abdicationẽ Pontificatus legitimam, eiuſdemque in canonem ſanctorum adſcriptionem tuetur, *Lib. 11. c. 20.*	1320	5	7
Inuentio S. Valerij Martyris & Regis Hiſpaniarum cum Theodora filia, & eius leuatio in baſilica S. Vrſulæ, *lib. 7. c. 27.*			
Multis præuijs viſis S. Conſtantia Regina cũ 100. alijs Vrſulanæ ſodalitatis corporibus inuenitur apud equites S. Ioannis, & ſolenniter eleuatur, *cap. 28.*	1327	12	14
Eodem tempore fit S. Albani Protomartyris Angliæ corporis leuatio apud Pantaleonitas, cuius ſacræ reliquiæ quingentis intra triennium decorantur miraculis: vnde tanto tempore ſublimi in feretro fuit populo publicitus exponendum, vt facilius omnes omnino languidi ſolo contactu corporis incorrupti curarentur; mortui etiam vitæ redderentur. *appendicis c. 2.*			
Viuebat tunc Ioannes Andreæ Iuris præcipuum decus, qui S. Cyriaci cum S. Vrſula Coloniæ factum martyrium, & renunciationem Pontificatus approbat, cuius poſt paulo Gloſſa fuit inſerta Iuri Canonico, licet Cardinalis Baronij conſilio & ætate ſit eraſa, *lib. 11. c. 20.*	1330	15	17
Cum eo vixit Albericus Roſate eiuſdem Pontificatus S. Cyriaci defenſor & Patronus. *ibidem.*			

	Christi	*Papa*	*Imper.*
Eleonora filia Eduardi Regis Angliæ, primi Ducis Geldriæ coniunx, reliquias S. Cuneræ dum Rhenã exportat, diuinitus progredi vetatur: exinde Diuæ illius prodigia cœperũt accuratius tabulis consignari, *lib.10.c.28.*	1333	Ioã 22. 18	Ludouici 20
		Benedicti 12	
Henrico Virneburgico decedenti 7. Ianuarij, successor decernitur Walramus Comes Iuliæ, sedit annis. 16.M.6.d.19.	1338	4	25
Eduardus Angliæ Rex Philippi Pulchri ex filia nepos, qui Franciæ regnum contra Philippum Valesium ambiebat; Coloniam ingressus sacra trium Regũm sepulcra venerabundus adijt. *Brovverus.*			
Inueniuntur & leuantur magnis cum miraculis ossa S. Gorgonij Episcopi, & regulorum quorundam Hispanię & Siciliæ, ac supra 136. corpora intra immunitatem Ecclesiæ S. Maximini, *l.7.c.29.*			
		Clem.6	Caroli 4
Walramo Parisijs 14. Augusto mortuo, suffectus Wilhelmus de Gennep annis 12.m.9.	1349	8	4
Approbat corporum inuentorum sanctitatem Walramus à Gennep, Archipræsul Coloniensis, & cultores eorum indulgentijs prosequitur. *l.7.c.29.*	1351	10	6
Claret hoc tempore Ioannes Thaulerus è S. Dominici familia Coloniæ, cuius in festo S. Vrsulæ, exstat concio. *l.11.c.19.*		Vrb.5	
Vita decedit Wilhelmus de Gennep 15. Sept. hoc anno: at sequenti decem tantum mensibus successorem habuit Adolphum à Marcka. Vlricus Cistercientis ordinis Abbas monasterij Campililiorum, elogium S. Vrsulæ conscribit, & antiquam tuetur Coloniensium de Sodalitate eius narrationem. *l.11.c.20.*	1362	1	17
Adolphus vxore ducta autoritate Pontificia, patruo suo Engelberto 3. Markensi cessit Archiepiscopatum.	1364	3	19
S. Cunera blasphemum peregrinorum derisorem in Elst rabie multat & furore: at supplicationis tempore votis comprecantis populi placata, mentem eidem impetrat saniorem, & delicti cum sacra exhomologesi expiationem. *l.10.c.19.*	1368	7	23
Eodem anno Engelberto 21. Aug. mortuo, Cuno Treuirensis Archiepiscopus biennio administrat Coloniensem Cathedram: eam nepoti Friderico à Sarverden cedit A.1370, qui præfuit 44. annis.		Vrb 6	Wenceslai
Die anniuersario S. Cuneræ translationis, dum pompa supplicationis per pagum vicinum Elst ducitur, puer duodennis ad sacrorum ossium contactum cæcitate liberatur, tribus antea vicibus intempesta nocte monitus, vt ab illa Diua tali loco & tempore lumen oculorum exoraret, *cap.30.*	1380	6	2
Vrbanus 6. erigit vniuersitatem Coloniensem. *Middendorpius.*	1388	12	11
Bonifacius 9. bulla sua vetat reliquias Colonia exportari. Anno Pontificatus 4. *Lib.8.c.30.*	1393	Bonifacij 9 5	16
Femina Monfordiensis pridie S. Cunerę, apoplexia, qua triennio laborabat, ad Martyris tumulum liberatur, monita per quietem eò se conferret, sanitatis recuperandæ gratia, *Lib.10.c.31.*			Ruperti
Huius seculi initio varijs concionibus doctissimorum Ecclesiastarum Germanorum, Gallorum, Belgarum, S. Vrsulæ festiuitas celebratur, *Lib.11.c.22.*	1400	13	1
		Greg.	
Obit Henricus Calcariensis Carthusianus, cui Virgines Vrsulanæ sæpius adstitere, & piam orationem docuerunt, qua Deiparam salutaret, *Lib.9.c.31.*	1408	3	9
		Ioã. 23	Sigismũdi
S. Vrsula apparet in Anglia, fugat dœmonem, corrigendos regni excessus indicat.	1412	3	2
Fridericus à Saruerden cum an.44. Pontificatum egisset, 8. April. sublatus è viuis successorẽ habuit Theodoricũ à Mörs præfuit an.48.	1414	5	4

Eques

	Christi	Papa	Imper.
		Martini	Sigism.
Eques dum blasphemus in S. Cuneram iactat contumelias, equus effractis ceruicibus corruit, & insessorem ita affligit solo, vt postridie sceleratam eiecerit animam, *l.10.c.39.*	1419	3	9
Petro Confluentino è Dominicana familia præcipuo S. Vrsulæ cultori sæpius in vita, nec non in morte apparet S. Vrsula cum vniuerso virginum agmine, & lætum, ridentemque ad cœlestia deducit gaudia Basileæ. *Lib.9.c.35.*	1432	2	22
Simile beneficium Leonardus Capuccinus obtinet. *Ibidem.*		Euge.4	
Gisbertus Fraitur ex Ordine Patrum Crucigerorum graui infirmitate S. Odiliæ sodalis Vrsulanæ precibus liberatur, ordinisque tertius Magister Generalis, Henricus de Nouiomago, cum ex arthritide laboraret, eiusdem Diuæ patrocinio conualuit, caput S. Virginis argento inclusit, corpus autem denuo eleuatum capsa condidit nobiliore, *Lib.10.c.15.*	1433	3	23
E Portugallia virgo pupulæ doloribus cruciata, iubetur cœlitus S. Cuneram inuisere: vt voto se peregrinationis obligauit, sanitatem recuperauit. *Lib.10.c.32.*	1435	5	25
			Alberti 2.
Paralyticum eadem Diua inuocata erigit. *Cap.31.*	1439	9	2
Florent hoc tempore Dominicus à Geminiano, & S. Antoninus Archiepiscopus Florentinus: exeunte verò seculo Cardinalis Turrecremata, & Ludouicus Gomes Episcopus Sarniensis ac auditor Rotæ, qui receptam glossam Iuris Canonici de Sancti Cyriaci Pontificatu, & tolerato cum Sancta Vrsula martyrio laudant ac tuentur, *Lib.11.cap.20.* Chronologos item & historicos huius seculi complures attuli *libro vndecimo cap. 21.* nam hac ætate, & in Romana, ac vniuersali Ecclesia festum S. Vrsulæ duplici ritu celebrabatur, Iurisque glossa historiam eiusdem tuebatur, inde passim æui istius autores S. Cyriacum Pontificem in Canonem Sanctorum relatum asserebant.		Calisti.	Friderici
Coloniæ Sodalitatē Vrsulanam instituunt viri Consulares & Patricij: Theodoricus à Schiderich eques, Euerardus à Schiderich, Constantinus à Liskirchen, Henricus à Suderman, Luffardus à Schiderich, Ioannes à Penninck, Ioannes à Dawe, Bertoldus à Questenberg & alij, *l.11.c.46.*	1456	2	17
		Pij 2.	
S. Aurelia visa neglecti cultus ciues Argentinenses arguit, & discessum Coloniam versus minatur: vnde solenniter ipsa & aliæ tres eius sociæ eleuantur, *l.7.c.40.*	1460	3	21
Incendio miserè deuastatur templum SS. Machabæorum, conditorium sanguinis Vrsulani: id restaurat raro artificio Helias Merzæus Virginum conscientiæ arbiter Anno 1504. quando mensa altaris principis amota, reperit literas trecentis annis ante impositas à nuncio Apostolico de loci antiquitate & Vrsulana historia. *Lib. 7.c.11. & l.9.c.17. & 21.*	1462	5	23
Idibus Februarij mortuo Theodorico à Mörs, cum sedisset annis 48, suffectus Rupertus Dux Bauariæ præfuit annis 17.	1463	6.	24
		Sixti 4.	
Capitur noctu Rhenense oppidum, & Wilhelmus Hac ab hoste solo afflictus, qui cultro iugulum iacentis appetebat, cum S. Cuneram inuocaret, ferro ac si lapidi impactum esset, circulari forma sinuato, mortem euasit, *l.10.c.29.*	1480	10	41
Abijt è viuis 16. Iulij eiusdem anni, Rupertus, Pontificatum eius excepit Hermannus Landtgrauius Hassiæ, annisque 28. rexit.			
Huiense oppidum S. Odiliæ precibus à morbo contagioso liberatur, *l.10.c.42.*	1482	12	43

	Christi	Papæ	Imperat. Frider.
Treuiris Huium delata fœmina, quam apoplexia membrorum penè omnium vsu spoliarat, S. Odiliæ inuocatione pristinæ restituta est sanitati, *c.44.*	1483	Sixti 4. 13	44
		Inno. 8	
Argentorati nauicula S. Vrsulæ, seu Sodalitas à PP. Carthusianis inchoata, felici germine tota fuit postea Germania propagata; de eius legibus, actum copiosè, *l.9.c.53.*	1486	3	47
Nauicula seu Sodalitas Vrsulana Coloniensis pridem instituta, 20. Cardinalium Indulgentijs & autoritate stabilitur, *c.52.*	1489	6	50
		Alex. 6	Maximil.
Argentinæ feliciter ad superos abit Iacobus Sprengerus Dominicanus stipatus Deiparæ & Vrsulani exercitus comitatu, *Lib. 9. cap.35.*	1494	3	2
Geldriæ Dux occupat Rhenam: duo equites dum sacra in D. Cuneræ basilica diripiunt, mole sepulcralis lapidis obteruntur, *Lib. 10.cap.39.*	1499	8	7
Floret hoc tempore Sodalitas Vrsulana Coloniensis, in quam Patres purpurati, Archiduces, Electores & Principes imperij nomina sua inscribunt, *l.9.c.52.*	1500	9	8
Propagat eandem Fridericus Elector Saxoniæ per Germaniam, vulgatis Nurrenbergæ Sodalitatis legibus, & sedis Apostolicæ confirmatione, *l.9.c.54.*	1502	11	10
		Iulij 1	
Mittitur in Germaniam legatus de latere Raymundus Cardinalis Gurcensis, *lib.19.c.vlt.*	1503	12	11
Studiosus Coloniæ patria Memmingensis ossa de SS. Vrsulanis Virginibus octo sublegerat, quæ donarat alijs, magno suo incommodo, defluentibus manibus pedibusque, donec quæ restabant Coloniam hoc anno remisit, supplex delicti veniam & pœnæ remissionem obtestatus, *l.19.c.51.*			
		Iulij 2	
Raymundus Cardinalis Basileam veniens cognita fama prodigiorum 4. Virginum è Sodalitate Vrsulana in vicinis locis defunctarum, Commissarios eligit è Clero, Dominicana & Franciscana familia SS. Theologiæ Iuriumque Doctores, qui sepulcra scrutentur, iuratos testes audiãt, miracula discutiãt, testes idonei 70. adhibẽtur.	1504	2	12
Mensis Iunij die 16. Cardinalis cum Episcopo & Proepiscopo Basileensi, præsentibus quinis hominum millibus SS. Mechtundem, Cunegundam & Wibrandem solenniter eleuat: ac postridie pari ceremonia S. Christianã, omnes de Sodalitate Vrsulana, quę ante Martyrium illic in reditu ex itinere Romano contracto morbo decesserant: eodem tempore surdis aurium, mutis linguæ, cæcis oculorum vsus patrocinio SS. Virginum restitutus, quæ fusè prosequitur processus iudicialis, *l.10.c.52.*			
Mortuo Hermanno 20. Octob. creatus Archiepiscop. Coloniensis Philippus Comes ab Oberstein: is septem præsedit annis.	1508	6	16
S. Vrsulæ historiam hoc tempore celebrant Antonius Bonfinius, Albertus Crantzius, Ioan. Maldonatus, alij. Eandem pleræq; totius Europæ diœceses Breuiarij lectionibus inserunt, iuxta veterem Basileensium & Coloniensium de ea traditionem, *l.11.c.26.*	1510	8	18
		Leonis 10.	
Nascitur Brixiæ B. Angela, quam Deus magnis elegit prodigijs, vt Sodalitates Vrsulanas in Italia magno Ecclesiæ bono inchoaret, *vita eius, l.9.c.48.*	1515	3	23
Herman. Comes de Weda subrogatur Philippo 13. Aug. demortuo, qui demẽtatus hæresi, post 2. annos à Pontificatu deponitur, *l.9.c.37.*	1516	4	24
Angela tenera cum sorore parentibus orbata sanctã degit vitã: hac autem breui etiam è viuis sublata, & in cœlis conspectã cum Deipara & sanctis virginibus gloriosa, ad virtutis progressum animatur. *c.48.*			

Moritur

Christi	Papa	Imper.
1517	Leo. 10 5	Maximil. 25
1518	6	26
1519	7	Caroli 1
1520	8	2

Moritur Ferdinandus Hispan. Rex: auo suo Carolus 5. succedit.

Funestissimum hunc annum & nefastum fecit impia Lutheri contra indulgentias declamatio: eundem auspicatissimum habuit cultus S. Vrsulæ, mirè Coloniæ propagatus: nam hoc anno vita eius bis diuersis excusa typis est, & de nauicula Vrsulana vernaculi vulgati rythmi sunt, mox ingens secuta sodalium accessio est, ad nostrã vsq; ætatem continuata: inter quos eminet Georg. Episcop. Spirensis Comes Palatinus, & Odilia Marchio Badensis cum omni comitatu.

Inscripta sunt eo anno supra 14. millia Sodalium; adiunxere singuli ferè suos familiares: quod plurimi singillatim ad parentes, fratres, filios, cognatos, affines viuos & defunctos extenderunt, quos si connumeres, ad 40. ferè millia excurret multitudo.

Hoc & sequenti anno supra 5. millia dederunt nomina. Familiã in his ducunt Georgius Marchio Brandenburgensis: alius ex eadem familia cum Marischallo & comitatu omni. Ericus Dux Brunsuicensis & Luneburgensis cum Catharina Saxoniæ Duce coniuge. Albertus Dux Saxoniæ, Zedena Regina Bohemiæ cum parentibus, & tota familia, item cum coniuge defuncto Sigismundo Archiduce Austriæ. Wilhelmus Dux Brunsuicensis parens dictorum principũ cum suis: Varij item comites Rhenani, Schwarzenburgici, Salmenses & Siluestres. Bernardus de Saxonia Suffraganeus Monasteriensis, complures Abbates cum integris cœnobijs. *l. 9. c. 52.*

Maximilianus Imperator mense Ianuario moritur, cultor & ipse S. Vrsulæ, pro cuius felici regimine Saxoniæ Elector præcipuè curarat per Germaniam Sodalitatem Vrsulanam instaurandam: & eo nomine Maria Lusitania ab eo reliquias candidati huius collegij petij; cui corpus integrum S. Auræ Principis Virginis misit, quæ Olyssipone in Mariana Basilica recens à regina constructa deposita, statim cœlestibus prodigijs magnam sui in populo venerationem excitauit. *Orosius l. 20. Emmanuelis. l. 8. c. 34.*

Carolus 5. nepos Francofurti eligitur 28. Iulij Imperator, Electoris præsertim Saxonici suasu: qui Barcinonæ comitia celebrans aurei velleris, Wilhelmum Croyum Ceruiæ Dominum creat Archotti Marchionem, de quo anno sequenti *Myræus*.

Hoc tempore Lutheranos errores damnant Theologi Colonienses & Louanienses, contra quos anno sequenti Lutherus œstro percitus librum euomit. Carolus 5. Imp. 23. Octob. Aquisgrani coronatus, dum Coloniæ moratur indicit comitia imperij *Surius hoc anno*. inuisit S. Vrsulam: quando viri principes plurimi sua dederunt nomina Sodalitio Vrsulano: quos inter numerantur: Wilhelmus de Croy Cardinalis cũ Carolo de Croy: Marinus Caracciolus Nũcius Apostolicus ad Carolum Imperatorẽ, Ioannes Episc. Hildesiẽsis Dux Saxoniæ. Henricus Dux Brunsuicensis filius Ottonis, Margareta filia Ducis Saxoniæ Dux Luneburgi. Dux Ioannes Comes Palatinus administrator Zwenburgensis. Dux Otto Hẽricus Comes Palatinus.

Ingens eo tempore numerus accessit Ducum & Principum familiarum Hispaniarum. Fridericus à Toleto Dux Albæ, Fridericus Osorius à Toleto nepos Ducis Albæ & filius maior Marchionis Villafranca. Petrus de Mendoza, Rodericus de Montealuo, Alphonsus Ramires, Petrus de Toleto Marchio de Villafranca: filius ducis de Alba; alijque de Guzman, Velasco, Sanchetz & aliarum familiarum.

Accessit & Ioannes Comes de Medellyn Comes montis Leonis Vicerex Sicilię, cum magna Siculorum nobilitate. Christophorus de Frangipanibus, Vegliæ, Segniæ, & Modrusiæ Comes, cum multis

Christi	Papa	Imper.
	Leo. 10	Caroli.

Senensibus, Italis, Hungaris, & omnis nationis supra mille. Euervvinus Comes Bentemēsis & Steinfordiensis cū coniuge, liberis, & omni familia, Troianus de Villachiara Comes in Martigneno. Ambros. Sarckan de Abotchasa, liber Dñs de Onad & Comes Zaladiensis, Orator Regis Hungariæ ad Imperat. cum magno Hungarorū nobilium stipatu. Antonius de Mendoza, Comes de Montagno & Dealmacan. Gerlacus Comes de Isenburg. Hunterus & Ernestus Comites Mansfeldici; Georgius Comes Wirtenbergensis & Mumpelgardensis: multi etiam nobiles Nauarræi. Atque hi cum plurimis alijs ipsi S. Vrsulam inuiserunt, & nomina sua vel suis ipsi manibus, vel per alios albo Sodalium inscripsere.

1521 | 9 | 3

Carolus Imperator incunte anno comitia celebrat Wormatiæ, in quo conuentu Wilhelmus Cardinalis de Croy Sodal. Vrsul. moritur. Adscripta hoc an. ad duo millia sodalium. Primas in his tenet Caspar Contarenus Venetus Orator apud Cæsarem, postea Cardinalis, Franciscus Litus Nuncius Apostolicus. Ioannes Dux de Moldauia, Aloysius Gonzaga, Ferdinandus à Toleto commēdator Ordinis de Alcantara filius ducis Albæ, Alfonsus de Fonseca Capitaneus Generalis Cæsareæ Maiestatis, cum magno militum Hispanorum comitatu, Cōsiliarij, Secretarij & Medici Cæsaris. Wilhelmus Comes Hennenbergensis, Henricus Comes Nassouiæ, Ioannes Caraffa Comes de Territo & Diomedes Caraffa Comes de Mataluna.

1523 | Clē. 7. 1 | 5

Hoc & superiore anno supra duo mil. sunt adiecta nominum, in his Rhodo iā à Turcis captā R. D. Vestin Turcopellerius Sacræ religionis Rhodij, & orator ad Serenissimū Regem Angliæ ex parte R. D. Magistri Rhodi: & cum eo comitatus omnis & nobiles multi Anglicanæ nationis.

1524 | 2 | 6

Lutherus iam excucullatus apertis castris Ecclesi. & Sanctorū cultū oppugnabat; præsertim cum hoc tēpore sacra Bennonis Misniæ Episcopi ossa leuarentur, quem paulo ante Hadrianus 6. Canoni Sanctorū adscripserat, vt *Surius* ad hunc annū refert: vulgabatq; librum hoc titulo, *aduersus nouū idolum & antiquum diabolū, qui Misnæ exaltandus est.* Sed eo tēpore ea viguit Germanorum, Hungarorum, Schlauoniorum, Polonorum & Bohemorum pietas, & peregrinorum S. Vrsulam inuisentium frequentia, vt ad septem millia nomina dederint Vrsulano sodalitio.

1525 | 3 | 7

Circa hæc ferè tēpora B. Angelæ Brixensi fundatrici Sodalit. Vrsulanarū scala monstratur è cœlis ad terram vsq; protensa, quam innumeræ Virgines coronis redimitæ, totidemque stipatæ Angelis, cum cœlesti harmonia conscendebannt: hoc viso splendor eximius & amplitudo Sodalium harum significabatur, *l. 9. c. 48.*

1526 | 4 | 8

Comitia Spiræ habentur, vbi cum Lutherana factio templi cuiusdā possessionem vrgeret vehementius, Georgius Episc. Comes Palatin. & Dux Bauariæ, nuperque Sodalium Vrsulanorum albo adscriptus viriliter se opposuit, templo eos arcuit.

1529 | 7 | 11

Hoc & superioribus annis singulis aliquot accessere Sodaliū centuriæ, quæ collectæ chiliadem excesserint. Gerebantur tunc Comitia Spiræ ob Budam captam, & debellatam pene Hungariam, quando Principes Lutheranæ factionis Protest. ntium nomē meruerunt: Tunc adiuncti sodalibus Antonius de Mendoza Orator Cæsaris ad Regem Hungariæ Ferdinandum: Petrus de Corduba Ferdinandi regis Magister stabuli, & magnus scutifer. Didacus de Guzman. Iacobus Truchses Baro, & Iacobus Rom. Imperij hereditarius dapifer à Waltpurg, alijsque nonnulli familiares ac domestici Regis Ferdinandi,

Christi	Papa Clē. 7.	Imper. Caroli.

ftandi, qui hoc etiam tempore videtur S. Vrſulam viſitaſſe, ſubinde B. Angela Solymam & Romam peregrinatur.

1530. & — Celebres hi duo fuerunt anni; prior Romæ vidit Carolum Cæſarem coronatum, & in Germania comitijs Auguſtanis prodijt Auguſtana confeſſio.

1531. | 9 | 13 — Poſterior Coloniam Agrippinam totam pene Europam euocauit, vbi pridiè Epiphaniæ Domini in Metropolitana Eccleſia coram SS. Tribus Regibus feliciter eligitur Ferdinandus Rex Romanorum, & 11. Ianuarij conſecratur Aquiſgrani ab Hermanno Archiepiſcopo Colonienſi. Acceſſere eo tempore ad 5. ferè millia Sodalium: licet enim Hungariam teneret Turca, non tamen vetus deſijt S. Vrſulam inuiſendi religio: è viris principibus auxerunt numerum Stephanus Gabriel Archiepiſcopus Barenſis, Ioannes Ludouicus Marchio Saluciarum, Frāciſcus de Bellagrada Sabaudus, Antonellus Sachus de Valentia. Ioannes Vitus de Conſtantinis Aquauiua è regno Neapolitano, Conſtantinus de Conſtantinis & familiæ eiuſdem complures alij, Ioannes Bapt. Guicciardinus, Diomedes Caraffa: è Bohemia comites Schlickij: Siculorum magnus numerus: iterum tamen reliquas nationes Hiſpani multitudine & nobilitate ſuperarunt.

1532 | 10 | 14 — Ratisbonæ comitia celebrantur pro bello Turcis inferendo, Proteſtantibus interim libertas permittitur religionis, donec quid in fidei negotio ſit tenendum œcumenico concilio breui cogendo ſanciatur. Imperator eò Coloniā faciens iter, ipſe S. Vrſulā inuiſit, & ad mille ſexcentos albo ſodalium ſe inſcripſere: eminent inter alios, Petrus de Toleto cū fratre, Antonius de Toleto, Petrus de Mendoza, Ioannes Borgia, Petrus Aluarus Aquilarius, Ferdinandus, aliusque itē Ferdinandus Aluaretz à Toleto, Didacus ab Auila, Garzias Laſſus de la Vega: reliquos inter Dux Suniga ſe his inſcripſit verbis.

Franciſcus à Suniga Gudman, ac Sotomaior Dux de Begar, Marchio de Aiamōte Belicareis, comes ex Hiſpania pro ſe & vxore & liberis venit viſitaturus D. Vrſulam Coloniæ, cū XI. millibus Virginū A. 1531. 12. Nou. rediens ex bello Turcico: actum ſub Carolo Imperat. & rege Ferdinando ante Viennā.

Pauli 3.

1535 | 2 | 17 — Sequenti quinquennio chiliades aliquot acceſſere: quo tempore feliciter in Italia cœpit cultus S. Vrſulæ, & Sodalitas propagari, dum in Germania Hæreſis inualeſcit; nam flagris per viſum B. Angela adigitur, vt inchoet eius ſodalitatem. *Vita eius. l. 9. c. 49.*

1537 | 4 | 19 — Hoc tandem anno cœpit ea Brixiç; 76. eiuſdē conſilij cōuenſunt, & B. Angela ſuffragijs omniū mater prima cōgregationis renunciatur.

1538 | 5 | 20 — Pactis inducijs auſpicijs Pauli 3. inter Carolum 5. & Franciſcum I. Galliarum regem ingens peregrinorum multitudo Coloniam venit: *licet enim* (ait Catalogus Sodalium) *totus in maligno poſitus mundus bellis vbique diuideretur*, ſupra 4. millia ex omni natione ſua dederunt nomina. Solos Abbates nominabo, qui cum ſuis Aſcetis Sodales eſſe voluerunt.

R. D. Ægidius cum toto ſuo conuentu Vallecellenſi: Ioannes Abbas in Iardineto, cum F. Iardinetenſibus, Ioannes de Lanoy Abbas Alnenſis, cum omnibus religioſis & amicis. Ioannes Florbertus Abbas Cambronenſis, cū Aſcetis, Petrus de Flandria Abbas Molinēſis &c. Fuſius hęc Sodalitatis Vrſulanæ per 20. annos ſic efflorеſcētis incrementa volui attexere, vt cognoſcant poſteri eo tempore, cum Hæreſis maximè totam Germaniam peruagata, peregrinationes & Sanctorum cultum deteſtaretur, & vbique ſubuertere niteretur, S. Vrſulæ cultum maximè viguiſſe, & fortè tot millium precibus Germaniam conſeruatā, ne funditus interiret, vnde ſequenti anno cœpit ſpes aliqua mali tanti curandi affulgere.

	Christi	Papa	Imper.
S. Ignatius duo Colonia accepta capita rogatu Messanensium in Siciliam mittit, baiulo rursum Canisio, qui ibidem mirificè excitat cultum SS. Virginum. *Lib.8.c.36.*	1549	Pauli 3 16 Iulij 3.	Caroli 5. 31
Leonardus Kesselius cum alijs de Societate commigrat in S. Vrsulæ immunitatem, ibi dum flagrat desiderio videndi S. Ignatij tunc adhuc superstitis, is ei Coloniæ apparuit, *l.9.c.41.*	1550	1	32
Redierat Messana in Germaniam Canisius, cui, vt & Kesselio, obtinet Carolus Cæsar à sede Apostolica licentiam amplissimam sacras reliquias Vrsulanas Coloniæ recipiendi, & in regna Hispaniæ transmittendi. *l.8.c.32.*	1551	2	33
Ioannes patria Coloniensis à Mahumetanis in oriente capite præciso pro Christi fide nobili martyrio coronatur. *l.2.c.21.*			
Caspar Barzæus Belga S. Francisco Xauerio mortuo successor in Prouinciæ præfectura eximius S. Vrsulæ cultor ipsius honori nobilissimam condit Sodalitatem, præmissa de SS. Virginum laudibus oratione, qua suos ita permouit Auditores, vt biduo noctes & dies multa hominum millia ad Virginis Vrsulanæ caput honorandum confluxerint. *lib.9.c.47.*	1552	3	34
Dies tertia designata nominibus Sodalium inscribendis: Proregi primus locus datus, qui caput argento inclusit, conscripti sunt eo die quingenti: breui post ad duo millia. Horum sodalium officiū erat per se vel alios, discordes conciliare, & ad vitiorum correctionem totius ciuitatis incumbere: sopitæ anni spatio lites innumeræ, integri pagi mutuis odijs dissidentes in gratiam redierunt.			
Caspar Barzæus extinguitur circa festum S. Vrsulæ, effertur tunc, cum Sodalitas ab ipso inchoata summa celebritate S. Vrsulam veneraretur, quasi sanctæ Virgines eum sibi honorem communem cum Gaspare habere voluissent, Hinc tota cœpit India mirificè cultus S. Vrsulæ propagari, magnis Deo miraculis hanc Neophytorum pietatem approbante. *ibidem.*	1553	4	35
Coloniæ Leonardus Kesselius in basilica S. Vrsulæ solennem primus de societate professionem edit: ibidem dum secretus arbiter dirigit pœnitentes, eius precibus dæmon ab insesso fugatur. *lib.9.c.47.*			
Solennis hoc tempore toti fuit orbi festiuitas S. Vrsulæ; nam & ritu duplici à Romana Ecclesia colebatur, & propriæ erant officij lectiones, quibus S. Cyriaci Pontificatus & traditio Coloniensis confirmabatur.	1554	5	36
Collegium Lauretanum diu terriculamentis dæmonum & Lemuribus infestatum, adhibitis SS. Virginum reliquijs, & precibus S. Ignatij adhuc viuentis liberatur. *l.9.c.38.*	1555	Pauli 4 1	37
Moritur hoc anno S. Ignatius Societatis IESV fundator, cultus Vrsulani per se, suosque strenuus propugnator. *Orlandinus.*	1556	2	38
Eodem anno piè demortuo Adolpho 20. Sept. frater eius Antonius à Schawenburg sufficitur, is biennio tantum præfuit.			
Hoc anno beneficio Senatus, adnitente præcipuè Ioāne Groppero, postea Cardinale, confertur Societati Gymnasium trium Coronarum, ideò ex immunitate S. Vrsulæ, vti in tutela SS. Virginum iecerat Collegij fundamentum, ipso Purificationis Deiparæ festo alio commigrat. *Orland.l.16.n.25.*	1557	3	39
Moritur in Hispania Carolus 5. in secessu religioso ad S. Iustum: magnus Deiparæ & Sanctorum cultor, qui Coloniæ & ipse sæpius sanctas Virgines inuisit, & piè deueneratus est, & per Leonardum Kesselium, ac Canisium, vt in Hispaniæ regna transferrentur, Pontificia autoritate impetrauit. *l.8.c.32.*	1558	4	Ferdinandi I

Item

	Christi	Papæ	Imper.
Item Antonio Schawenburgico Fratris ſepulcro illato, Ioannes Gebhardus à Mansfeldt quadriennio ſubrogatur.			Ferdinãdi
Hoc anno Epiſcopus Vltraiectinus Suffraganeus Colonienſis Metropolitanam obtinuit dignitatem à Paulo 4. In cuius diœceſi S. Cunera Sodalis Vrſulana martyrium ſubijt.	1559	5 Pij 4.	2
Prodit initium Centuriarum Magdeburgenſium; in quibus vt aliæ pleræque Eccleſiaſticæ, ſic & Vrſulana hiſtoria canino dente roditur. *Miræus.*	1560	1	3
Gebhardo hydrope ſublato, Pontificatum init Fridericus Comes à Weda.	1562	3 Pij 5.	5 Maximil.
Ioannes Rhetius è conſulari familia Colonienſium primus è ſocietate Gymnaſij trium coronarum Regens profeſſionem edit in S. Vrſulæ ſacrario; multis idem annis in eadem baſilica Eccleſiaſten egit eo fructu, vt cùm anno 1574. immatura morte tolleretur, complures dicerent tolerabilius centum millium, quam eius vnius fuiſſe iacturam ciuitati, *l. 9. c. 44.*	1567	2	4
Hoc anno Fridericus à Weda Colonienſis Archiepiſcopus, paſtorale munus ſuum Salentino Comiti ab Iſenburg conſignauit.			
Pius V. Pontifex comperto quantum ſerperet in Germania Hæreſis, & quo fructu Coloniæ Societatis Ieſu collegium conatibus hæreticorum obuiaret, breui Apoſtolico commendat accuratè Salentino Archiepiſcopo collegium, inter reliqua hæc habet: *Perſpecta multiplici vtilitate, quæ ex hac Societate ad Eccleſiam Dei peruenit; ob illius profeſſorum pietatem & caritatem, vitaque ac morum integritatem, intra paucos annos adeo hæc ſocietas creuit, vt nulla ferè ſit Chriſtiani nominis Prouincia, in qua non aliquot eius collegia iam fuerint inſtituta; vtinam autem multo plura exſtarent, in ciuitatibus præſertim, & locis vbi hæreſum peſtis ſerpere cœpit: his de cauſis tum vniuerſam ſocietatem eximia cura tueri deberes; tum collegium ipſius in Ciuitate Colonienſi conſiſtens dilectioni tuæ diligenter duximus eſſe commendandum: vehementer enim lætari debes, quod tale collegium in Ciuitate habeas, cuius operam adeo tibi opportunam eſſe experieris, ad fungendum rectè officio, vt ſi tales muneris tui adiutores non haberes, eos ſicut permulti fecerunt, diligenter conquirere deberes.*	1568	3	5
Ferdinandus Aluarus Toletanus, Dux Albanus in Belgium mittitur, alias albo Vrſulano adſcriptus.			
Ioannes Gropperus manu ſua nomen inſcribit Sodalitati Vrſulanæ, poſtea vel inuitus adlectus eſt in Patrum purpuratorum collegium.	1569	4	6
Anna filia Maximiliani Cæſaris deſponſa Philippo 2. Hiſpaniarũ Regi, dum Colonia in Belgium abit, S. Vrſulam viſit, & cum præcipuis è gynecæo ac Palatinis nomen inſcribit Sodalitati Vrſulanæ 7. Auguſti. Reginæ exemplum ſecuti ſupra centũ è Principibus familijs Hiſpaniæ, Italiæ, Germaniæ: multi in his Comites, & Barones.	1570	5	7
Kalendis Maij Pius V. Pontifex in cœlum abit: qui dum rogatu Concilij Tridentini Breuiarium Romanum reciſis nimijs feſtiuitatibus redigit ad veterem ritum pſalterij, S. Vrſulæ feſtiuitatem hactenus ritu duplici tota in Eccleſia celebratam, cenſuit ſimplici modo colendam, commemoratione tantum eius conſtituta, vt pſalterij crebrior vſus reſtitueretur, *l. 9. c. 43.*	1572	7 Gre. 13.	9
Henricus III. Rex Galliæ, dum Regno Poloniæ relicto Remis inungitur, ſecum è Polonia reliquijs allatis Vrſulanis, eas naui argenteæ, auro gemmiſq; miro artificio faberrimè elaboratæ incluſit, quam Sodalitati SS. vndecim millium Virginum dedicauit, *l. 8. c. 33.*	1574	3	11

Salen-

Christi	Papa	Imper.
1577	Greg 13 6	Rudolphi 2
1578	Greg. 13 7	3
1580	9	5
1581	10	6

Salentinus abdicans se Archiepiscopatu, successorem habuit Gebhardum Truchsesium ob hæresim depositum post sexennium.

Iniјt hoc anno Coloniæ nonum Consulatum Constantinus à Liskirchen Sodalis Vrsulanus: acerrimus fidei catholicæ vindex, & auitæ pietatis custos & propagator: fama virtutis eius Romam peruasit, ea permotus Gregorius 13. Germaniæ verè Pater, vt in eius metropoli Colonia seruaret, tali administro, veterem religionem, has ad eum scripsit literas: *Gregorius Papa XIII. &c. Dilecto filio Constantino Liskirchio, primario Consuli Coloniensi.*

Dilecte fili salutem, & Apostolicam benedictionem. De tua præstanti pietate, & studio inexhausto Dei gloriæ, ex grauissimorum virorum testimonijs cognouimus, quo nomine te vnicè diligimus. Quod te hortemur, vt eo acrius incumbas in causam Christi, quo magis opus esse intelligis, quoque magis vides præsentium rerum statum, & temporum pericula id postulare, nihil necesse est: Omnia enim pollicetur zelus tuus: satis igitur esse putamus, explicari tibi desiderium nostrum. Id faciet dilectus filius Godfridus Gropperius Canonicus Coloniensis, cui has literas damus, & V. Fr. Ioannes Baptista Archiepiscopus Rossanensis, Nuncius Noster, vbi istuc venerit: vtrique omnem fidē tribues. Dat. Romæ, apud S. Petrum sub annulo Piscatoris, die 26. Mart. A. 1578. Pontificatus Nostri anno septimo. Antonius Buccapadulius.

Consulatum primum An. 1554. consecutus est, & anno sequenti præfecturam Sodalitatis Vrsulanæ rexit, ac agapen more recepto dedit: filiæ quoque suæ nomen Vrsulæ imposuit, & filio Sacerdotium in S. Vrsula obtinuit. Fuit eadem familia multo tempore Domina domus Stellæ in vico stellarum; quam S. Vrsula biduano hospitio consecrauit: vigilantissimus hic semper fuit, nequis Hæreticorum in Senatum irreperet: vel si irrepsisset, vt continuo exturbaretur.

Ab An. 1570. Sodalium nomina cœperunt rursum adnotari, indeque ad hunc vsque annum 866. inscripti sunt. In his Balthasar de Dernbach Fuldensis Abbas, Princeps Imperij, Gregorius Comes à Thurn, Philippus de Croy Dux Arschotensis, Carolus de Croy Princeps Chimacensis.

Decimum, & vltimum hoc anno Consulatum gessit Constantinus, quo literas iterum cumulatæ laudis pleniores, idem dedit Pontifex ad eum, & Societatis Iesu Collegium eidem commendauit.

Gregorius Papa XIII. &c. Dilecto filio nobili viro Constantino Liskirchio Consuli Coloniensi.

Dilecte fili, nobilis vir salutem, & Apostolicam benedictionem.

Grauissimorum virorum testimonio, præsertim verò Sacerdotum Sodalitatis Iesu, qui istinc venerunt, celebratur præstans virtus, & pietas tua, fidelissimaque opera & studium in curando & prouidendo, vt Senatus iste sit purgatus ab omni hæreticorum contagione. Est enim hæc pestis non solum politicis, publicisque rebus, sed quod caput est, animarum saluti, sempiternæque beatitudinis, ad quam creati & facti sumus, adipiscendæ spei, aduersaria. Postremum hoc omnibus, præterquam miseris hæreticis exploratum est. Sine fide enim impossibile est placere Deo: fides autem vna est, ea verò non pridie nata, ac recens est, sed antiquissima, atque ab Apostolorum vsque ætate ducta, perpetuoq; retenta. hæc autem in Catholica Apostolicaq; Ecclesia est, nusquam alibi. Rebus verò publicis hæreticorum sectas exitium attulisse, testes sunt nationes olim florentissimæ, nunc autem nullo alio morbo, nisi hoc ipso omnium miseriarum plenæ. Gratulamur igitur pietati tuæ, quod vtrique malo vno tempore prouidisti, hortamurq; vt eadem, qua cœpisti caritate studeas, vt Resp. ista nobilissima indies magis magisq; purgetur, neque vllus in ea hæreticis, seditiosisq; locus relinquatur. Aderit Deus optimæ voluntati tuæ, huius

optimæ

Christi | Papæ Greg. 13. | Imper. Rudolphi 2.

optimæ voluntatis auctor, quique dedit, vt velles, dabit etiam, vt possis perficere. Commendamus etiam Nobilitati tuæ, quantum possumus, Collegium Iesuitarum. Magno enim adiumento erit pietati tuæ Sacerdotum illorum tum innocentia, tum studium ceteros in doctrinæ sinceritate & vitæ sanctitate educandi, quæ quidem firmissima sunt pietatis & salutis fundamenta. Precamur pietati tuæ omnem à Deo felicitatem: volumus autem has literas testes esse virtutis tuæ, nostraq. erga te voluntatis, & caritatis, quam quidem profitemur verè paternam esse. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die 27. Aprilis 1581. Pontificatus nostri anno nono.

Ant. Buccapadulius.

Eodem anno mense Decembri piè decessit, columen Vrbis à ciuibus: & à Rodulpho Cæsare pater patriæ suæ nominatus: filium reliquit Ioannem heredem fidei paternæ, pietatis in S. Vrsulam (cuius Sodalit. An. 1585. gubernauit) & consulatus: virum in paucis literatum: scripsit familiæ suæ & ciuitatis res gestas luculento tomo M.S. cuius filius Constantinus Patri successit, vt in Vrsulano cultu sic & Consulatu: quem hoc anno nepos eiusdem Ioannis, Constantini filius Constantinus, fidei auitæ & pietatis eiusdem constantia, morum comitate prudentiaque singulari sic gessit, vt maiores superare videatur, hisce præsertim calamitosissimis temporibus, & spes sit, voti Gregorij 13. in hoc abnepote complendi, vt nullus Hæreticis in hac Sancta Rep. deinceps locus reli nquatur: is humanissimè literas ipsas Pontificias mihi legendas exhibuit, & Aui consulares commentarios communicauit.

S. Carolus Borromæus dum hoc eodem anno Visitator Apostolicus lustrat diœcesin Mediolanensem, Vrsulanarum Virginum Sodalitatem certis legibus stabilit, quæ ex instituto suscipit ætatis puellaris informationem.

1582 | 11 | 7

Gregorius 13. correctionem Kalendarij toto promulgat orbe, quam eodem anno mense Octobri, festo S. Vrsulæ ab Ecclesia tunc præscripto confirmat annua sanguinis eiusdem ebullitio. *Bozius.* Eodem anno dum Martyrologij reuidendi curam certis demandasset, & quidam eruditissimus vir scripto libro, contenderet acerrimè S. Felicem Papam & Martyrem è fastis eradendum, diuinitus accidit, vt nocte, quæ præcurrebat diem, quo decidenda lis erat, sacræ Martyris reliquiæ cum titulo sepulcrali, detegerentur, qui eum & Martyrem & Papam disertè enunciabat: similis Coloniæ S. Cyriaci Papæ & Martyris sepulcralis titulus erutus è tumulo est tunc, cum primum Vrsulana historia à Gaufredo oppugnaretur, *l. 2. c. 14.*

Eiusdem Pontificis iussu ius Canonicum dum reuidetur, Magister Sacri Palatij glossam Ioannis Andreæ, quæ S. Cyriaci Pontificatum & martyrium in Sodalitate Vrsulana tuebatur, adnitentibus maximè Galfredi defensoribus erasit, Pontifex tamen dum biennio post Augustinum Triumphum typis recudendum curaret, qui idem disertis verbis asserebat, nihil censuit immutandum, *Li. 2. c. 14.*

1583 | 12 | 8

Exauctorato Gebhardo Truchsesio Coloniensem Ecclesiã laudabiliter rexit Ernestus Bauariæ Dux annis 29.

1584 | 13 | 9

Cultus S. Vrsulæ floret in Brasilia; Congregatio vndecim mil. Virginum in Bayensi collegio instituitur ob tria illic deposita sacra crania, & solennis supplicatio, in qua naui fabre facta subiectis rotis vehebatur cum parthenio comitatu S. Vrsula: alia postea supplicationis pompa pro siccitate depellenda circumlato sacro cranio fuit adornata, quæ copiosam de cœlo pluuiam impetrauit, *Lib. 8. c. 38.*

Sixti 5

1585 | 1 | 10

Sixtus 5. succedit Gregorio 13. qui Sodalit. Vrsulanæ reliquiarũ

cultum

	Christi.	Papa.	Imperator.
cultum certis indulgentijs prosequitur: cui Cardinalis Baronius notas in Martyrologium suas dedicat.		Sixt. 5.	Rudolph.
Sigismundus Poloniæ rex cum coniuge Constantia nomen albo Sodalitatis Vrsulanæ Augustæ inscribendum curat, vt libellus de ea sodalitate vulgatus testatur.	1587	3	12
Sixto Pontifici Maximo Cardinalis Baronius inscribit Annales priores Ecclesiasticos, quibus impugnat veterem traditionem Coloniensem.	1588	4 Greg. 14	13
Circa hoc ferè tempus Hermannus Fleien Decanus S. Cuniberti SS. Theologiæ Doctor, apologeticum libellum contra Cardinalem Baronium edit pro loco martyrij defendendo, quo lecto Cardinalis sententiam suam priorem dicitur retractasse. *sacrarum Coloniensē. folio 101.*	1590	1	15
Conscripti in Sodalitatem ab A.1580. ad 90. vsque 730. & in his Læuinus Torrentius Episcop. Antuerpiensis, ac designatus Mechliniensis Archiepiscopus, qui An.1595. septuagenario maior decessit.		Clé. 8.	21
Olyssipone quidam ardentibus febribus iactatus, cranium Sodalitatis Vrsulanæ piè exosculatus, recepit sanitatem. *Annua collegij.*	1596	5	25
Anno seculari Maceratæ deposita mulier à medicis, monetur à S. Vrsula & S. Catharina, vt se commendet S. Ignatio, eius precibus sanitatem impetrandam, quæ vt paruit, morbum fugisse sensit. *lib. 8. cap. 34.*	1600	9	
Ab A.1590. ad 600. Sodalitatem ingressi 2040. in his Marchio Badensis cum comitatu, Itelius Fridericus ab Hohensolleren S.R.E. Cardinalis & Episcopus Osnabrugensis, cum Ioanne Christophoro Comite ab Hohensolleren. Carolus ab Austria Marchio Burgouiæ cum Sibylla Marchionissa. Item Wilhelmus Hermannus Fortunatus, & Albert. Marchiones Badenses; Maria & Anna Lucretia Marchionissæ Badenses.			
Ludouicus Comes de Levvenstein, Wilhelmus Salentinus Comes Salmensis cum alijs Comitibus de Manderscheidt.			
Præterea diuersorum monasteriorum cœnobiarchæ. Baltasar Reinen Abbas S. Martini maioris Coloniæ, Ioannes de Kettvvich D.V. in Lacu, Michaël Treuirēsis S. Lutvvini in Mediolacu, Iacob. à Gultz monasterij B. Mariæ V. ad Martyres propè Treuirim.			
Valencenis Virgo de castitatis laurea decertat viriliter multis & periculosissimis vicibus cum proco & orco: triumphat denique gloriosè ope SS. vndecim mil. Virginum, quæ etiam è cœlis ad victricis viraginis cubile delapsæ, cœlesti odore præsentiam & triumphum, quem cum cliente, ducerent, indicarunt, *l. 9. c. 44.*	1603	12	28
In Peruuio cum Inda mulier S. Vrsulæ patrocinio beneficia cœlitus obtinuisset, & eo postea proiecta in venerem abuteretur, sequenti anno ipso S. Vrsulæ festo die frustratim fœtum effudit, octauo cessit è vita, *l. 10. c. 11.*			
Seculari anno ad vndecimum vsq; accessio Sodalium fit 3640. in his Ambros. Spinola cum plurimis Genuensibus. Don Carol. Aquauiua de Arragonia. Vincentius Dux Mantuæ, Eminentiss. Philipp. Christophorus à Sōtern, Elector & Archiep. Treuirensis. Otto Gereon Archiepiscopus Cyrenensis, Proepiscopus Coloniensis.	1610	Paul. 5. 6	35
Erigitur Coloniæ à Paulo V. Sodalitas Vrsulana Virginum ac Viduarum voto castitatis obligatarum; quarum proprium est in Catechesi congregandis pueris ac puellis, rudibus docendis & præmijs, alliciendis operam suam commodare, ac ætatem teneram informare,	1611	7	36

Christi	Papa Paulus	Imper. Matthias.

eæ pridie S. Vrsulæ singulæ singulos cereos Patronæ suæ offerunt, quot hebdomadis in basilica S. Vrsulæ sacro, & quot mensibus ibidem concioni intersunt, *lib. 9. c. 51.*

Idem Pontifex Vrsulanas Virgines, quæ puellis piè erudiendis dant operam, Parisijs sub regula S. Augustini approbauit. *Miræus li. 9. cap. 45.*

Tolosæ duæ Sanctæ Virgines è Sodalitate S. Vrsulæ imaginem S. Ignatij deperditam referunt: quam dœmon refixerat. *Annuæ. lib. 9. cap. 39.*

Hoc Anno quadringenti nomen inscripsere albo sodalium: complures ex his Itali, Galli, Poloni, multi qui Roma & Ierosolyma peregrini venerant. Reliquis omnibus plures è Westphalia, præsertim Monasterio oriundi: cuius inclytæ ciuitatis præcipuæ familiæ penè omnes, sua passim in libris Vrsulanis nomina reperient.

1612	8	Matthiæ 1

Ernesto defuncto succedit in Coloniensi Archiepiscopatu Ferdinandus, præcipuus vt Deiparæ, sic S. Vrsulæ & Sodalium cultor: qui festum eius vacuum à laboribus esse iussit, quod alias constitutum antiquarat cõsuetudo. Idem prægrandem cereum 300. librarum SS. Virginibus obtulit: qui quotannis innouatur: & cum per occupationes licet, eius festo excurrit Coloniam, vt sacram Diuæ ædem nocturnis præsertim horis inuisat, & sacra ibidem synaxi reficiatur.

Nongentorum hoc anno sodalium facta accessio, principes in his: Valentinus Leepes Iauriensis Hungarus Episcopus Nitriensis, locique eiusdem comes perpetuus, S. Cæsareæ, regiæq; Maiestatis per regnũ Hungariæ Cancellarius, cum Hungarica nobilitate. Alphonsus de Requesens Episcop. Rosonensis Suffraganeus Viennensis. Petrus Roberti Abbas B. Mariæ V. propè Luxenburgum cum ascetis suis. Albertus Egginck Abbas Paderbonæ in Abdinckhoff, Hermannus Meyer in Marienmunster. Nicolaus Præpositus Abbas Gerodensis in Eichsfeldia, Gotscalcus à Daël, in Graffschafft diœcesis Colonien. Præcipui etiam Canonicorum Regalis Ecclesiæ Aquisgranensis cum Consularibus, & senatorijs familijs regni eius excellentioribus. Anno sequenti plures quingentis sua dederunt nomina.

1614	10	3

P. Christian. Dalmerius ipso S. Vrsulæ festo, cuius eximius cultor fuerat, decedit Audomari. quæ eidem in basilica sua Coloniensi precanti, & vitæ religiosæ vocationem à Deo, & spiritum Apostolicum impetrauit, quo præditus 40. annos è celeberrimis pulpitis summo audientium fructu dixit. *Annuæ loci.*

Hoc anno præter quingentos censum Sodalium auxere. Carol. à Lotharingia Episc. Virdunensis; sed quo se postea summa Greg. XV. voluntate abdicauit, & in Soc. IESV sanctè decessit: cum Francisco à Lotharingia Marchione de Moy, Episcopo modò Virdunensi, & ædis metropolitanæ Coloniensis Decano, Principe prudentissimo.

Sequens annus quingentos sexaginta numerauit.

1616	12	5

Nicolaus Trigautius Societatis Iesu Sacerdos è China redux pridie S. Vrsulæ Latinè perorauit coram nuncio Apostolico, Coss. & Optimatibus Coloniensibus de cultu quem Indi SS. vndecim mille Virginibus totum per Orientem Paschalis instar festiuitatis exhibent: varias & multas earundem SS. Virginum reliquias Apostolica munitus autoritate impetrauit, quas feliciter in Chinam intulit magno cultus Vrsulani incremento. Idem studiosè sacrarum virginum collegit nomina, vt Indis in Baptismo imponerentur.

Sexcen-

	Christi	Papa Paulij.	Imper. Matthiæ.
Sexcentorum numero creuit hoc anno sodalitas: cui accessit Bernard. à Mallinckrot Decanus Monasteriensis, vir in paucis literatus, qui ad hoc opus perficiendum è bibliotheca sua ditissima multa submisit, quæ alibi reperire non potui.			
Adlecti in sodalitatem 550. in his Enno Philippus & Leopoldus Comites Frisiæ Orientalis & Ritbergæ, Ernestus Comes Oetingensis, multi Pragensium Patritiorum.	1617	13	6
Exeunte anno & per sequentis initiũ ferali luce cometes non Germaniã tantũ, sed orbem terruit vniuersum: nam ab Indis orientalib. & occidentalibus visus candẽ penè paralaxin fecit: vt ad stellatũ vsq; cœlum processisse raro & hactenus vix obseruato motu videatur: excidium penè portendit Germaniæ, magna parte Europæ in exitium eius coniurante, quæ mala nondum, dum hæc scribo, eluctati sumus. Auctus eo an. numerus trecentis sexaginta. eminent Ernestus Christophorus Comes Frisiæ Orientalis, Ernestus Fridericus Comes Salmensis, Ioannes Comes de Nassaw, Theodorus Comes de Bronckhorst Baro de Anhalt, Iustus Maximilianus Comes in Gronsfeld, Antonius Donatus Orator Venetus.	1618	14	7
Hoc & superiore an. quadringinti quinquageni se adiũxere: inprimis Philipp. Princeps Comes Arenbergius, Dux Arschottanus cũ vxore. Albertus Princeps de Arenberg & de Barbanson. Florentinus de Ligne Marchio de Loubaix. Otto Ludouicus Rheni Siluarumque Comes, Magdalena de Egmondt Princeps de Chimay.	1620	16	2
		Vrb. 8.	
Auctus est quadriennio huc vsq; cẽsus Sodaliũ mille capitib.: quos inter accenseri voluit Ioan. Christophorus à Westerstetten Episcop. Eystettensis, Claudia Princeps de Lorraine Comes de Chaligny & Marchio de Moy. Leonard. Comes de Tassis. Ferdinandus Ludouicus Comes de Manderscheidt, VVilhelmus Ernestus, & Philippus Salentinus fratres eius. Comitũ etiam feminarum ingens numerus.	1624	2	6
Vladislaus Poloniæ Princeps nunc Rex potentissimus & Moschorũ ad miraculũ debellator Coloniẽ S. Vrsulã rara religione & pietate inuisit, & Sacris reliquijs Vrsulanis donari petijt: idem dona Coloniã ad SS. Virg. honorẽ è regno suo transmisit. Facta est hoc & sequenti anno sexcentorum Sodalium accessio. At sequenti decennio ob bellorum ingentes turbines, qui Germaniam penè ad excidium vsq; fœdissimè lacerarunt, tãtum septingentorum numerus accensus est, in his Sigismundus Marchio Sfondratus cũ Carolo Sfondrato recensetur, Carol. itẽ Dux Oppariæ, & Carnouiẽ Princeps de Liechtenstein, Hartmannus item de Liechtenstein cum familia & comitatu.	1625	3	7
			Ferdin. 2.
Cũ Gustauus Succiæ Rex victorem exercitum Coloniã deducere statuisset, in S. Vrsulæ basilica preces indictẽ sunt: totos nõ dies tantũ sed & noctes integras oratum est incredibili cum ardore mentis, nec sine lacrymis. Stetit operæ fructus: nam cæsis à Tillio Bambergæ copijs hostilibus, ilico mutato consilio Bauariam Suecus petijt, & Coloniam metu periculoque liberauit.	1632	10	14
			Ferdin. 3.
Instauratur templum Vrsulanum albo parietibus & testudini superinducto tectorio.	1637	15	1
Piè decedit Ioanna Helena de Stauffen 30. Octob. Abbatissa S. Vrsulæ: successit ei 9. Nouembr. Erica Christina Comes de Manderscheidt, Blanckenheim, & Gerolstein.	1638	16	2
Eminentiss. Cardinalis Franciscus Maria Machiauellus ipsa Natal. Dom. solennitate primã in ara principe S. Vrsulæ Deo litauit hostiã: exinde quot hebdomadibus ferè solitus fuit in aureo Sacello facere: postremo Romam discessurus an. sequenti 5. Octob. ibidẽ factitauit.	1640	18	4

Christi	Pont. Vrbani 8.	Imper. Ferdinandi 3.
1641	19	5
1642	20	6
	Innoc. 10.	
1644	1	8
1646	3	10
1647	4	11

Eodem anno R.^mus Georg. Paul. Strauius Episc. Ioppensis Proepiscopus Coloniensis primarium altare templi construxit, columnis & statuis inauratis, ac insigni pictura nobile: Capituli sumtibus clathris ferreis chorus à naui templi separatur.

Tertio Martij precum horarum 40. finem Ferdinandus Archiepiscopus & Princeps Elector præsentia, pietateque nobilitauit, cumq; peractis omnibus Diuorum pignora baiulis Canonicis in aureum sacellum referrentur, ipse Elector caput S. Vrsulæ, Maximilianus verò Princeps Coadiutor caput S. Aetherij sponsi religiosè deportauit.

Eodem mense cum Legatus Cæsareus Ioan. a Crane, locum proximè sepulcrum vetus Vrsulanum magnifico sacello decoraret, & vetus ara S. Nicolai subrueretur, in ea vitrum inuentum est, in quo fluidus sanguis cum carne & ossibus SS. Virginum continebatur. Erectum deinde venustum & inauratum altare, in eo vitrum cum sanguine repositum, & 12. Octobris à R.^mo Paulo Georgio Strauio cõsecratum. Idem eodem die nouam aram in medio templi proximè cancellos ferreos chori recens à Doctore Cornelio à Silling ædificatam honori S. Crucis, SS. Cuniberti & Leonardi dedicauit. Est hæc contigua ruderibus arç veteris, in qua S. Cunibertus sacrificans, ante mille annos, indicio columbæ, sepulcrum S. Vrsulæ didicit.

Illustris D. Ioannes à Crane sacelli aurei veteris angustias nouo, longiore & altiore dilatauit, pauimentum tessellis marmoreis strauit, testudinem supremam auro decorauit: aram loci marmoreã Episc. Ioppensis Georg. Paul. Strauius S. Alexio & S. Vrsulę propterea cõsecrauit: quod huius ædificationis occasione necesse fuerit altare S. Alexij diruere dote translata. Eodẽ anno 22. Iunij Seren. Princeps Wolffgangus Neoburgicus iunior, cũ Serenissima cõiuge Poloniæ Regis filia, sacris in ara principe operãti adstitit, & reliquias Vrsulan. piè veneratus & exosculatus est: vti sæpius alias cum Coloniã venit.

Illustriss. Episcop. Neritonensis Fabius Chisius Nuncius Apost. arbiter pacis vniuersalis, columẽ Eccles. S. Mallusij Episc. Laudensis cũ S. Vrsula necati reliquias Laudensib. procurauit, cultũ eius ibidẽ inchoaturus. Solebat is Coloniæ cũ esset, in S. Vrsula libẽter & diutissimè vacare precibus: vtq; cõperit opus hoc ad calcẽ tẽdere, mihi literis gratulatus humaniss. stimulos efficaces ad maturandũ addere dignatus est. Sodalitas Virginum & Viduarum Vrsulana pro subsidio catecheticæ lectionis promouendæ à Paulo V. instituta, autoritate Ferdinandi Archiepiscopi, & studio Georgij Pauli Strauij Vicarij in Pontificalibus & Spiritualibus commodioribus ad finem ipsis præstitutum legibus est ordinata, magno cum eiusdem incremento.

Visum est huius anni Collegas Vrsulani templi recensere, quorum beneficio nactus sum permulta vetera monimenta, quæ historiam hanc vehementer illustrarunt. Præest Erica Christina Comitissa in Manderscheidt & Gerolstein Abbatissa, Illustres Canonicæ tres: Anna Salome Comitissa de Salm, Bebbur, Dick & Alffter, Abbatissa Essendiensis, Princeps Imperij: Claudia Seraphia Comitissa in Wolckenstein, Maria Helena Comitissa de Manderscheidt & Blanckenheim: vacant duæ præbendæ. Canonici quinq; numerantur: Georg. Paul. Strauius Episc. Ioppensis Proepisc. & Vicarius Gen. Coloniensis, optimè de reformatione templi, statutorum Collegij ac sodalitatum loci meritus. Ioannes Conradus à Liskirchen Præpositus S. Cuniberti. Hermann. Stockman. Casparus Froschius Pastor S. Columbæ, ac Modestus Stephani. Hoc eodem anno caput S. Vrsulæ nepris Vrsulæ Reginæ, statuæ inclusit argento faberrimè vestitæ D. Ioannes Forment Senator cum vxore.

OBTESTA-

OBTESTATIO

Ad Britanniam, vt redeat ad antiquam fidem & pietatem.

O Britannia quondam Anglia! nunc eheu Scotia! quibus te laudibus efferam? quibus te plangam lacrymis? Eras quondam, cœlestis paradisus Angelorum, Apostolorum, Martyrum, Confessorum, & Virginum beatissimum domicilium, docta, fidelis, pia, sancta. *Plantauerat* te *Dominus Deus* per Apostolos suos Petrum, Paulum, Iacobum, Simonem, eorumque discipulos *paradisum voluptatis à principio* nascentis Ecclesiæ, tot templis consecratis, & monasterijs constitutis: *produxitque Dominus Deus de humo* tua *omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suaue, lignum etiam vitæ in medio paradisi, lignumq. scientiæ boni, & mali: & flumus egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradisum, qui inde diuiditur in quatuor capita.* Virebant in te oliueta liberalissimorum coniugum, florebant palmeta & roseta fortissimorum Martyrum; gratum cœlitibus adspirabant odorem violaria cœnobitarum; cãdicabant in te lilieta Virginum incorruptarum. In te vineta Cleri doctissimi, sanctissimi, florentissimi fundebãt vinum nectare dulcius. *Sed & fons adscendebat è terra, irrigans vniuersam superficiem terræ,* fons scientiæ tam naturalis, & humanæ, quã veræ sinceræque fidei, sapientiæ diuinæ, pietatis, & plenæ, cumulatæque sanctitatis, quo florum, & aromatum areolæ, plantariaque cetera largiter irrigata, fœtu semper vberrimo Ecclesiæ fructus amplissimos, lectissimos, & continuos germinabant: vt præ ceteris orbis nationibus *Insula Sanctorum* diceteris. O verè Anglia! quam tot Reges in coniugio casti, plures autem eremi cultores & cœnobitæ religiosissimi, tot Regum filij, tam innocentiæ, quam castitatis gloria celebres, Clero vel Ascetis adscripti, quasi terrestres quidam Angeli, vel cœlestes homines habitarunt: quorum erat conatus & studium vehementius oblatam vel debitam regiam dignitatem declinandi, quam vllius ambitiosi possit esse desiderium regni acquirendi.

Britannia vetus. Gen. 2. Paradisus cœlestis. Sanctorũ. Fons perfectionis. Verè Anglia. Reges in ea monachi.

Tunc Anglia verè Apostolica: non tantum, quia ab Apostolis fidei rudimentis instituta, & sedis Apostolicæ, libris & armis, propugnatrix, & vectigalis, sed etiã quia tot orbi nouos Apostolos genuit, qui innumeros infideles Christo pepererunt. Neq; enim suis contenta Sanctis inquilinis, sed fontis instar paradisiaci quatuor amplissimis diuisa fluminibus, scientias humanas, fidem, pietatem & sanctitatem multis seculis orbe toto diffudit. Huius filij Bedæ discipuli, vel horum auditores Parisiensem, & Ticinensem scholam Italiæ, Franciæque fontes sapientiæ profuderunt. Eiusdem filij Reges etiam & Regum filij, præcones Catholicæ fidei gentes plurimas Christum docuerunt. Eadem duodecim in Frisiam & Germaniam Apostolos ablegauit, complures etiam horum successores, à quibus dedocta gentilitias superstitiones Christo credidit.

Apostoli gentium.

Cultum verò diuinum, & Sanctorum, ac quæuis officia pietatis qui magis, quã ijdem seculis omnibus ad Apostolorũ limina Romana, & Solymæa loca peregrini, viri illustres, Episcopi, Reges, quandoque & feminæ, nonnunquam centuriæ, vel chiliades hominum, imò tres superstite S. Patricio myriades virorum Sanctorum vbiq; prouocarunt? vnde laudat ætate sua Britãnorum peregrinationes & mirificã pietatẽ S. Hieronymus, quã licet hoc toto opere, præsertim ex *l.4.c.9.* cognoscere.

Peregrini Romã & Solymam.

Eadem occasione sanctitatis radijs orbem totum collustrarunt: nam cum in via mirandis rutilarent operibus, in varijs nationibus, quas peragrarunt, alij ad infulas rapti sunt; alij cœnobiticam instaurarunt collapsam disciplinam, & Diui tutelares ibidem esse meruerunt; alij in exteris regionibus sanguine profuso martyrij laureã sunt insigniti. Hinc tot Belgio, Franciæ, Germaniæ & Italiæ religiosorum ordinum senescentium reductores, & reformatores prodierunt: vt de vno Bangorensi monasterio testetur S. Bernardus nongentos Martyres numerasse, nominetquè *locum sanctum, fœcundumq. Sanctorum, qui quasi inundatione facta, examina Sanctorum effudit per Angliam, Galliam, alias exteras regiones, e quo cum turma Sancti in Galliam, Germaniam, Italiam prodierunt SS. Columbanus & Gallus,* & Iocelinus affirmet, *Hiberniam speciali nomine insulam Sanctorum vbique terrarum iure nominari.*

Varijs in locis Episcopi. Martyres. S. Bern. in vita S. Malachiæ. Iocelinus cap. 147.

Vnde quam verè Anglia, vbique ferè gentium, fons doctrinæ, fidei, pietatis & sanctitatis, ac paradisus voluptatis, quatuor fluminibus orbem vniuersum irrigarit, fœcundarit, sustentarit, clarissimè velut in speculo videre licet tertio seculo vix inchoato in Vrsulano martyrio, quādo nominis sui fama sanctissimis Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis Germaniam, Galliam, Italiam & Græciam ornauit, & Clerum etiam Romanum sapientissimè rexit, quos omnes incredibili beneficio Deus Coloniæ voluit vno in polyandrio quiescere, testes perennes & præcones fidei veræ orthodoxæ, pietatis, & sanctitatis orbi toti per eius filios communicatæ. Ab eadem præterea postea Colonia Agrippina SS. Agilolphum & Bonifacium Pastores & Archiepiscopos; ab eadem Albanum, Eliphium, & Ewaldos Martyres obtinuit: eiusdem filij Wiro, Plechelmus, Willibrordus, Suibertus & VVilleicus eandem miraculis, doctrina, & sanctitate velut cœlestes quædam faces accenderunt, vt Britanniam liceat quodammodo Coloniensis orthodoxæ fidei & pietatis matrem & altricem nominare.

Colonia à Britannis excul-ta.

At nunc eheu ter infelix Britannia: non Anglia, sed Scotia, Pictorum & Britonū coloratorum patria! quibus te plangā lacrymis? Eheu Schotia, tot errorū tenebris caliginosa, tot dogmatum ab auita fide patrum abhorrentium fucis deformata & decolorata Britannia! Pristinus omnis abcessit decor, & species, fidei, pietatis & sanctitatis: *Quomodo obscuratum est aurum* fidei, spei, caritatis? *mutatus est color optimus: dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum*, centenis millibus, monasterijs & templis dirutis. *Filij Sion incliti & amicti auro primo*, Clerus & Pontifices castissimi, *quomodo reputati sunt in vasa testea, opus manuum figuli*, sacris altaribus, vestibus & vasis profanatis? Reges, Princeps, Iudices & Optimates tui quondam defensores Sedis Apostolicæ, nomen Apostolici meruerunt, ijdem sedis eiusdem vectigales esse, & capite censi voluerunt: at eheu nunc S. Petri statuas & honorem, ac Roman. Pontificum autoritatem violant, & eiusdē patronos extremis supplicijs persequuntur. Eheu Scotia! eheu Britannia! quæ lux quondam mundi, tot gentes radijs scientiæ, fidei & sanctitatis illustrasti & inflammasti, iam errorum tenebris obscurata, tollis è medio sanæ fidei cultores, & præcones: Caluinus, Balæus, Bucerus, Beza *Prophetæ tui* & Ministri alij *viderunt tibi falsa, & stulta nec aperiebant iniquitatem tuam, ut te ad pœnitētiam prouocarent, viderunt autem tibi assumtiones falsas.* Hos dum infelix Britannia cæcos, cæcorum duces imprudēs sequeris, tales irati iudicis voces exprimis. *Ego plantaui te vineam electam, omne semen verum*, cùm tota sanctis inquilinis abundares, cum innumeros sanctitate claros orbe toto propagares: *quomodo ergo conuersa es mihi in prauum vinea aliena? vinea enim Domini exercituum* Britannia, *quondam germen eius delectabile: & exspectaui, vt faceret iudicium, & ecce iniquitas: & iustitiam, & ecce clamor*: *Vox enim sanguinis filiorum* tuorum à te pro lege mea cæsorum *clamat ad me de terra*: ideò *maledicta es super terram, quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem filiorum tuorum de manu tua.* Sed eheu! *væ* Ministris tuis, *qui dicunt malum bonum, & bonum malum; ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras; ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum. Abiecerunt legem Domini exercituum, & eloquium Sancti Israël blasphemauerunt. Ideo iratus est furor Domini in populum suum, & extendit manum suam super eum, & percussit eum, & conturbati sunt montes, & facta sunt morticina eorum quasi stercus in medio platearum. Nunquid non illud factum est tibi, quia dereliquisti Dominum Deū tuum? Scito & vide, quia malum, & amarum reliquisse te Dominum Deum tuum, & non esse timorem Domini Dei tui apud te, dicit Dominus Deus exercituum.*

Britannia noua deformata.

Hostis sedes Apost.

Tren. 2.

Ierem. 2.

Isai. 5.

Et Catholicorum.

Gen. 4.

Isai. 5.

Hinc tot ciuilia & intestina Britanniæ bella, tam diuturnæ populationes agrorum, direptiones & incendia florentissimorum oppidorum, euersiones munitissimarum ciuitatum, quos fructus lerna multiplicium capitum, & errorum hæresis inuexit, vt videas, *quia malum & amarum, reliquisse te Dominum Deum tuum.* Infelix eheu Britannia non Anglia, sed Scotia! meritò ijsdem te plangam lacrymis, quibus Apostolus tuus Gregorius Magnus, cum adhuc idololatriæ cæcis erroribus detentam perciperet; videns enim Romæ pueros tuos corpore candidos, forma speciosos, vultu venustos, capillorum nitore decoros, cum audisset Britannos

Dissensionibus & bellis afflicta.

tannos esse, cuius gentis omniū incolarū facies simili candore fulgerent, vbi Gentiles adhuc esse intellexit, grauiter ingemiscens: *Heu*, ait, *quam splendidas facies Princeps tenebrarum nunc possidet! tantaq́; frontis species vacuam ab inferna gratia mentem gestat!* Ita *cibus* dæmonis *electus*, & *aurum vt lutum sternit* sibi. *Candidiores filij tui* Britannia *niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulcriores, quomodo denigrata est super carbones facies eorum*, & anima fidei lumine, & gratia destituta? Rectè de tuis filijs subdebat Gregorius. *Bene Angli vocantur, quasi Angeli, quia Angelicos vultus habent, & tales in cœlo Angelorum decet esse concives.* Vtinam auitam fidem à S. Gregorij discipulis haustam reciperes: hanc tui filij toto terrarum orbe præconio suo diuulgarunt, miraculis probarunt, tot vulgatis libris illustrarunt, & tot milleni Martyres tui sanguine fuso confirmarunt, vt quæ nomine & vultu refers Angelos, eosdem animi puritate, quæ multo nobilior est, æmuleris.

Deformes in cādidis corporibus Britānorum animas deflet S. Greg. Surius 12. Martij Habacuc.1. Iob 41. Tren. 4.

Intuere Britannia tertio seculo vix inchoato fidei Romano Catholicæ maiestatem, tempore Vrsulani martyrij sic in te efflorescentem, vt vix vlla natio fidelis tibi potuerit adæquari. Vide tot gentis tuæ Præsules per Germaniam, Galliam, Italiam, & Græciam sparsos; intuere sedem Romanam, Byzantinam & Antiochenam à filijs tuis gubernatam; contemplare tot Reges tuos & Regum filios, ad Sanctorū Apostolorum limina peregrinos, cultores reliquiarum, & cœlitum pro fide Romano Catholica vno in loco mortem oppetijsse, quam nunc eheu Britannia pessundas & persequeris! Intuere tot millia Virginum incorruptarum, inaudito post homines natos exemplo, ex tuis filijs aureolam martyrij & virginitatis obtinuisse, & hanc arbitraris seruari neutiquam posse? O Britanniam tunc nondum nomine, sed reipsa Angliam, cum tot vno seculo cœlestes homines, & terrestres Angelos genuit! horum non corpora tantum, sed etiam animi *candidiores niue, nitidiores lacte*, mox per martyrium *rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulcriores.* Cedit, cedit hanc tibi Britanniam palmam orbis ferè vniuersus, quod sola plures, quam vlla natio seculo vno virgines incorruptas, Martyres & genere tam illustres produxeris. Vitæ etiam earum initæ rationem expende, num cum tuis nouis dogmatibus, an potius cum maiorum tuorum Romano Catholica religione consentiat?

Felicitas Britanniæ tempore S. Vrsulæ. Sanctitas.

Apud ipsas viguisse constat vsum hebdomadariæ confessionis, & sacræ communionis, abstinentiam, cultum & inuocationem Sanctorum, operum bonorum continuas exercitationes, corporis afflictationes, indefessum precandi studium, peregrinationes, vota Deo nuncupata. In clero temporis illius gradus Hierarchiæ Ecclesiasticæ distinguebantur, Subdiaconorum, Diaconorum, Sacerdotum, Episcoporum, Patriarcharum: omnes D. Petri in Sede Romana ratam successionem & ab Apostolis vsque manantem legitimam Iurisdictionem agnoscebant, indeq; Episcopi missionem & potestatem, fideique doctrinam repetebant. Ab his patratum diuinissimum Missæ sacrificium, adhibitos Baptismo solennes ritus & ceremonias, cœlibatum ab ijsdem obseruatum, scimus: non opus est ire per singula. Sole clarius ex hoc gloriosissimo gentis Britannicæ martyrio claret religionis Romano Catholicæ vetustas, rituum omnium, qui vigent hodie in Ecclesia receptus vsus, totius orbis in ijsdem fidei dogmatibus, quæ modo tenent Catholici, consensio, sine sectis & dissensionibus, sub vno capite Pontiano, vel eius Vicario, aut successore Cyriaco: vt verè vna Sancta, Catholica & Apostolica potuerit nominari. *vnum corpus & vnus Spiritus, in vna spe vocationis, vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus & Pater omnium.*

Cōsensio in fide. Sub vno capite. Ephes.4.

Vide nunc reformata Britannia, qua possis ratione dici vna, quæ tot sectis & opinionibus diuideris? Primo cares vno capite, eodem Spiritu & doctrinæ consensione; non enim singula regna tantum à se dissident, sed vix ciuitatem, pagum, vel domum frequentiorem reperire est, quin in ea circa præcipua fidei capita dissentiant inquilini. Quis est obsecro Britannorum, qui se Caluini, Balæi, Bezæ sententias omnes sequi profiteatur? Eò ventum est, vt quilibet ab Hæresiarchis articulos fidei seligat, qui palato sapiunt, iuxta priuatum cuiusque Spiritum. Hic cuilibet est fidei regula, iudex controuersiarum, lex vitæ, dux viæ Christianæ; nō Lutherus,

Carent vnitate hac Britanni reformati.

Et omnes sectarij.

non Caluinus, non edicta Regum, non conciliabula ministrorum: sed *sic volo, sic iubeo, stat pro ratione voluntas*. Interim videri volunt omnes hæretici semper in dubijs ad scripturam appellare: sed vel ad eam suo arbitrio deprauatam, (vti Geneuenses eam bis mille locis, pro suis erroribus defendendis, corruperunt) vel proprij spiritus interpretatione, contra concordem Sanctorum Patrum & œcumenicorum conciliorum mẽtem, explicatam. Hinc ferè quot capita sunt, totidem hæretici, seu diuersarum opinionum fidei electores inueniuntur, & quia fallibilem hunc spiritum suum & ministrorum omnium fatentur, incertos se de sua fide, fateri necesse est, adeoque de salute. Causam tantæ dissensionis in singulis hæreticis vnicam S. Chrysostomus hom. 20. super Matth. hanc adfert: quia sub diabolo sunt *omnes ait infideles, qui sub diabolo sunt, non sunt vniti, nec vnum sapiunt; sed sunt per diuersas opiniones dispersi, & alius quidem sic dicit, alius autem sic. Eodem modo perfidia Hæreticorum, qui nunquam sapiunt vnum: sed quot sunt, tot sententias habent.* Nec mirum: non enim de corpore Christi sunt, nec possunt membra sic inter se, & a Christi moribus & legibus aliena, eius Spiritu sancto animari, qui non est spiritus mendacij, diuisionis & dissensionis, qualis diabolus: sed vnitatis & veritatis: quem Christus suæ veræ promittit Ecclesiæ. *Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* Vnde Romanos fideles monet Apostolus. *Rogo vos fratres, vt obseruetis eos, qui dissensiones & offendicula, præter doctrinam, quam vos didicistis faciunt, & declinate ab illis.* Merito: tales enim conflant non Christi, sed Satanæ synagogam, autore S. Hieronymo. *Sit vna* ait *Eua mater cunctorum viuentium, & vna Ecclesia parens omnium Christianorum. Sicut illam Lamech maledictus in duas diuisit vxores, sic hanc hæretici in plures Ecclesias lacerant, quæ iuxta Apocalypsin Ioannis synagogæ magis diaboli appellandæ sunt, quam Christi conciliabula.* 2. Sicut Christus nascens, moriens & resurgens salutem & pacem hominibus attulit, eosque tam inter se, videlicet Iudæos cum Gentilibus, quam cum Patre conciliauit: vt bearet in cœlis eadem hæreditate, quasi filios eiusdẽ moris: ita contra dæmon hostis pacis & salutis, conatur indies nouis hæresibus excitatis, quorũ autor & parens est, errores nouos, mendacia, dissidia, nonnunquam & homicidia, bellaque in suis sectatoribus seminare, vt æternum pereant: *Ille homicida*, ait Christus, *erat ab initio, & in veritate non stetit, quia veritas non est illo, cum loquitur mendacium ex proprijs loquitur, quia mendax est & pater eius.* Hinc tot nata statim cum Hæresi quasi radice scelerum & dissidiorum in Germania, Belgio, Britanniaque bella sunt, quæ nunc adhuc Anglia experitur: dum enim calamis nequeunt, armis se mutuo conficere sectæ consueuerunt: qualis hæc vnitas & concordia? 3. Hæreses sic variantur, & multiplicantur quotannis, vt pauciores anni sint à primo seculi superioris nouorum dogmatum fabricatore Luthero euoluti, quam hæreses exortæ: libris publicatas hæreses diuersas ducentas quidam enumerãt: quorũ defensores se plus mutuis calumnijs, & atrocius quam ipsos Catholicos confligunt, quæ spes vnitatis & concordiæ hic potest superesse in ista Lerna ducenticipite dogmatum contrariorum?

Ducti solo Spiritu proprio.

S. Chrysost. ho. 20. super Matth.

Io. 16. 13.
Ro. 16. 17.

Autore diabolo.

S. Hiero. ad Ageruch. ep. 11.
Apoc. 2.

Inde bella.
Io. 8. 44.

Et sectæ hodie ducentæ.

4. Itaque si vellem hodie à Catholicis ad sectarios deficere, consulite mihi in communi, quo confugiendum censeretis? Ad Caluinistas, vel Lutheranos? si ad Caluinistas; Batauos vel Britannos sequar? Batauos? ad Arminianos, vel Gomorristas ibo? si ad Britannos, an ad Molles vel Puritanos me recipiam? sin Lutheranorum suadetis conuenticula: Vbiquitarios sectabor, vel ex centum factionibus alijs inde natis, quam mihi potius eligendam esse existimatis, in qua maior affulgeat tranquillitas, vitæ sanctitas, doctrinæ veritas, salutis securitas? Omnes puro Dei verbo gloriantur, damnatis omnibus alijs aduersarijs: vbi veritas? vbi vitæ Christianæ regula certior? quid amabo plus verisimilitudinis habet vna, præ alijs? quod signum, quam tesseram propriam veritatis, qua caret alia? quæ miracula suæ missionis exhibent. Credamne tam dissonas doctrinas, sibi contrarias, ab Apostolis & omni antiquitate ignoratas, nuper inuentas ab eodem Spiritu sancto profluxisse? Spiritus Sanctus *non est Spiritus dissensionis, sed pacis*: vnde dissidentes illæ tam inter se, quam à Christi doctrina & schola sectæ, satis Patrem suum diabolum arguunt: qui

Adam Contzen in iubilo iubil. f. 496.

qui solet certis seculis, & locis, per certas & nominatas personas, nouos introducere errores, vt originis eorum initium, progressus, & falsitas pateat.

5. Christus mille iam & sexcentis annis, vnam eandemque fidei doctrinã, vbique gentium, in sua visibili Ecclesia, in Concilijs, SS. Patribus & innumeris fidelibus, vno suo Spiritu S. præside & gubernatore sub vno capite fouet & conseruat, vt tot seculis nunquam aliquis articulus fidei receptus sit à Catholicis immutatus. Cuius consentientis cum hac ætate nostra doctrinæ primorum seculorum specimen exhibet clarissimũ Vrsulana Sodalitas: ideò nõ est mirum, eã eodem Spiritu Christi rectore, quo nunc Romano-Catholica religio vnitur, viuit, & vegetatur, cultum Sanctarum reliquiarum, ieiunia, castitatem, votorum obseruantiam, frequentationem confessionis & communionis, bonorum operum, pœnitentię, satisfactionis & afflictationis corporis vsum agnouisse, & pro eadem fide cum tot millibus omnium gentium, & statuum, sub eodem Pontifice, & cum eodem Cyriaco Britanno vitam gloriosissimè posuisse. Quanta tunc temporis in Britannicis Episcopis, Regulis & populis fidei consensio? nunquid cor omnibus vnum, os & anima fuit vna, qualis & hodie durat vbique gentium, apud Catholicos in Europa, Asia, Africa & America?

Christi Ecclesia cõsentit in fide.

Vbique gentium.

Audite S. Irenæum tunc superstitem, cum Lucius Britanniæ Rex paulo ante S. Vrsulæ tempora fidem hanc curaret publicandam, ita laudantem hanc orthodoxam concordiam hodieque permanentem: *Hanc fidem Ecclesia & quidem in vniuersum mundum disseminata diligenter custodit, quasi vnam domum inhabitans, & similiter credit ijs, videlicet quasi vnam animam habens, & vnum cor, & consonanter hæc prædicat, & docet, & tradit, quasi vnum possidens os. Nam etsi in mundo loquelæ dissimiles sunt, sed tamen virtus traditionis vna, & eadem est. Et neque hæ, quæ in Germania fundatæ sunt Ecclesiæ, aliter credunt, aut aliter tradunt, neque hæ, quæ in Hyberis, neque hæ, quæ in Celtis, neque hæ, quæ in Oriente, neque hæ, quæ in Aegypto, neque hæ, quæ in Libya, neque hæ, quæ in medio mundi sunt constitutæ: sed sicut Sol creaturæ Dei in vniuerso mundo vnus & idem est, sic & lumen, prædicatio veritatis vbique lucet, & illuminat omnes homines, qui volũt ad cognitionem veritatis peruenire.* Appositè Soli veram Christi doctrinam & Ecclesiam hodiernam orthodoxã comparat: vbiq; modo conspicitur, eodem & constanti fulgore semper emicat, nec tenebris obscuratur: ideò *in Sole posuit tabernaculum* Ecclesiæ suæ, vt dicat S. Chrysostomus: *facilius est Solem extingui, quam Ecclesiam obscurari. Vos*, ait Christi fidelibus Ecclesiam veram constituentibus, *estis lux mundi; non potest ciuitas abscondi supra montem posita*; sic nec obscura potest esse fidei doctrina veteris Britanniæ, quam Lucius Rex Britannis suis & Germanis publicauit, & tota Sodalitas Vrsulana professa est, ac sanguine suo confirmauit: vnde ex tali consensu articulorum fidei, constantiaque quæ hodieque durat; potest facilè quouis seculo vera Christi Ecclesia à Satanæ Synagogis, (quæ lunam quouis anno mutabilitate & inconstantia superant) discriminari. Quilibet in tali Solis fulgore apud orthodoxos ducem infallibilem viæ cœlestis, & rerum credendarum inuenit: cum conscientiæ tranquillitate, & certus est; si eam viam tenuerit ad vitæ vsque terminum, esse se cum electis numerandum.

Irenæus l. 1. adu. hæret. c. 3.

Solis instar fulgens & constans manet.

Psal 18.

S. Chrysost. hom. 4. de verbis Isa vidi Dom.

Matt. 5.

6. Vocat ergo Apostolus meritò Ecclesiam Christi *columnam & firmamentum veritatis*; est enim stabilis petra, quæ nunquam deflexit à veritate, sicque sustentat suos fideles, vt adhærentes ipsi firmiter, nequeant aberrare: *neque portæ inferi præualebunt aduersus eam.* Tot seculis à tot hæresibus oppugnata est, stetit tamen inter vndas mutabilium & fluxarũ sectarum sola inconcussa; nec hactenus omnes hæresiarchæ veteres, vel recentiores ducentæ, quæ vigent hodie sectæ contrariæ; monstrarunt vllum clarum scripturæ locum, Catholicæ fidei placitis repugnãtem. *Ipsa est*, ait S. Augustinus, *Ecclesia Sancta, Ecclesia vna, Ecclesia vera, Ecclesia Catholica, contra omnes hæreses pugnans. Pugnare potest, expugnari tamen non potest. Hæreses omnes de ea exierunt, tanquam sarmenta inutilia de vite præcisa, ipsa autem manet in radice sua, in vite sua, in caritate sua. Portæ inferorum non vincent eam.*

Est columna veritatis

1. Tim. 3. 15.

Mat. 16.

Incõcussa.

S. Aug. l. 1. de symbolo ad Catech. c. 6.

Hinc

Apoſtolica.

Hæreſes omni anno mutãtur.

Hinc & rectè ſola poteſt Apoſtolica nominari: manauit enim ab Apoſtolis, & huc vſque perſeuerat eadem, ſtabilis, & immutabilis in capitibus fidei. Ac primò Lutheri, Caluinique fides ſeu fluctus maris, vt ſupra dixi, nec vnum ſtetit annum eadem: præterquam, quod ipſi viui ſibi ſuiſque prioribus ſcriptis vicies, tricies & ſæpius apertè contradixerint, mutatis articulis fidei; eorum aſſeclæ Carolſtadius, Beza, alijque quotannis variarunt articulos fidei nouis inuentis opinionibus, vt nunquam Caluiniſtæ, vel Lutherani, vel alij ſectarij ad veram & ſtabilem inter ſe concordiam adduci potuerint: quomodò ergo dici fides ea poteſt Apoſtolica, ſtabilis & vna, quæ vix vnum eadem durauit annum? Secundò, quod maximè deplorandum, cum ante Lutherum, Caluinum, Balæum, & gregales, nemo vnus non dico Martyrum, Epiſcoporum, ſcriptorũ, ſed nec hæreticorum, vel hominum ſenſerit

Nemo ante Caluinum idem cum ipſo ſenſit.

eadem, & docuerit in fide, quæ docuerunt Nouatores (vel nominetur quis ille fuerit) quomodo doctrinam Apoſtolicam profitentur? & non potius humanam recens excogitatam? Sed eheu! quæ poteſt eſſe maior inſania, quã vno Luthero, Caluino, vel ſimili, quẽ fatentur omnes errare potuiſſe, & erraſſe nonnunquam, ac ſibi cõtradixiſſe, huic ſoli tamen plus credere in dogmatibus fidei, quam Apoſtolis, & A-

Damnat omnes ſe priores.

poſtolicis traditionibus, ac decretis, quam Concilijs œcumenicis, & toti Eccleſiæ, quæ columna & firmamentum eſt veritatis? quam conſenſui SS. Patrum, & Doctorum omnium locorum & ſeculorum? quam Martyribus, Scriptoribus, & fidelibus vniuerſis? Imò fideles omnium præcedentiũ 15. ætatum, cum nemo vnus idem vnquam in omnibus poſt natos homines ſenſerit, crediderit, vel docuerit: omnes inquam erroris & infidelitatis condemnare, quaſi omnes ante Lutherum nati à fide deuiarint, adeoque gratia & caritate deſtituti perierint: nam *ſine fide impoſſibile*

Heb. 11.

Ada. Contzen l. 6. ƒ 417.

Notent hoc hæretici.

eſt placere Deo. Vt omnibus ſectarijs conueniat, quod Lutherani rectè Catabaptiſtis in Franckendalenſi colloquio ſic obiecerunt. *Si vos Eccleſia Dei eſtis, ſequitur Deũ ſine populo & Eccleſia fuiſſe vſque ad annum 1524. in quo Carolſtadius doctrinæ veſtræ fundamenta poſuit. Nam ſi vel omnes hiſtorias perlegatis, nullum ab exordio mundi populum inuenietis, qui confeſſionem fidei veſtræ ſimilem habuerit.* Adhucne poterit Apoſtolica talis doctrina nominari, quæ mille & quingentis annis Apoſtolis poſterior eſt? Et audet Beza de Caluino iactare, *doctrinã de cœna Dominica à nullo poſt Apoſtolos rectè intellectam, & traditam hactenus fuiſſe, quã à Caluino?* Hæc prurigo nouitatis, propriæ electionis, & vani nominis contra doctrinam Apoſtolorum omnes peperit hæreſes: ideoque ſectarios ſuos non à Chriſto, ſed à ſe dici gloriosè voluerũt, & rectè, vt erroris origo non ab Apoſtolis, vel Chriſto, ſed certo tempore poſt, ab Anti-

S. Hier. dial. adu. Luciferianos.

chriſti prodromis cognoſcatur profluxiſſe: Monet itaq; S. Hieronymus, *In illa eſt Eccleſia permanendum, quæ ab Apoſtolis fundata, vſque ad diem hanc durat, ſicubi audieris eos, qui dicuntur Chriſti, non à Domino Ieſu Chriſto, ſed à quoquam alio nuncupari, vt puta Marcionitas, Valentinianos, Montenſes* (adde Lutheranos, Caluiniſtas) *ſcito non Eccleſiam Chriſti, ſed Antichriſti eſſe ſynagogam: ex hoc enim, quod poſtea inſtituti ſunt, eos ſe eſſe indicant, quos futuros Apoſtolus prænunciauit.* Tertiò. Contra verò dicant iam ſe-

1. Tim. 4.

ctarij, quo ſeculo cœperint Papæ, vel vt ſacrilegè nominant, Antichriſti Romani? Quo ſeculo doctrinam publicarint 7. Sacramentorum, purgatorij, realis præſentiæ Chriſti in SS. Euchariſtia? adhæc quando Sanctorum inuocationem, ieiunia, Miſſam, peregrinationes & id genus alia inſtituerint, vel ſemel inſtitutam mutarint? Horum cum initium non exſtetiſſe ſciant à Chriſto vel Apoſtolis manaſſe, teſte

S. Auguſt. epiſt. 118.

S. Auguſtino. *Illa autem, quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obſeruantur, datur intelligi, vel ab ipſis Apoſtolis, vel plenarijs concilijs ſtatuta retineri. Inſolentiſſimæ inſaniæ eſt, diſputare, an faciendum ſit, quod tota per orbem frequentat Eccleſia.* Quartò Et illud cõſiderent, velim, ſi Reformatores iſti non ab Apoſtolis

Hæretici carẽt miſſione & Iuriſdictione.

deſcenderunt, vnde iuriſdictionem & poteſtatem peccata remittendi: vnde Sacramenta miniſtrandi, docendique munus, ſeu Miſſionem, vt vocamus, acceperunt? Si à Regibus, Principibus, vel Magiſtratu ſeculari: at cum ij careant ea poteſtate, quomodo poſſunt eam Miniſtris impertiri? Quod ſi miſſionem extraordinariam prætexant: at probent eam cum Moyſe, Elia, Eliſæo & ſimilibus viris apertis miraculis.

culis. Erat Sodalitas Vrsulana verè Apostolica; nam suorum omnium Episcoporum à sede Apostolica confirmatorum ortum ad Apostolos referebat, vt qui primordia Britannica um Ecclesiarũ legerit in Vsserio, diligentissimo earum scrutatore clarè videbit, à summis Pontificibus & Apostolis profluxisse. Quintò, Cũ iam Britannia se tanto tempore segregarit à Catholicis, & capite vicarioq; Christi Romano Antistite, quomodo sperare possunt inquilini à suis Ministris veram peccatorum remissionem, qui aliunde in ouile adscenderunt? quomodo diuisi à capite, à spiritu, & corpore Christi, adeoque separati ab ipso fonte, possunt obtinere cœlestis influxum gratiæ? nam hæreses & schismata per eam segregationem à capite, autore Cypriano, pullularunt. *Neque enim aliunde hæreses obortæ sunt, aut natæ sunt schismata, quam inde, quod Sacerdoti Dei* (Romano Pontifici) *non obtemperatur, nec vnus in Ecclesia ad tempus Sacerdos, & ad tempus iudex vice Christi cogitatur, cui si secundum magisteria diuina obtemperaret fraternitas vniuersa, nemo aduersus sacerdotum collegium quidquam moueret; nemo iudicem se iam non Episcopi, sed Dei faceret, nemo dissidio vnitatis Christi Ecclesiã scinderet, nemo sibi placens, ac tumens seorsum, foris hæresim nouã conderet.* Dolendum sanè cum Britannia inaudito exemplo primam se Romano Pontifici & Sedi Apostolicæ vectigalem vltro fecerit, cum nullius regionis tot peregrini, tot Reges etiam Romam primis seculis ierint, iam tali secessione facta, communione & influxu corporis Christi, & Sacramentorũ se spoliasse. Vtinam S. Vrsulæ exemplo respiciat petram, vnde excisa est: respiciat Saram matrem suam Romanam Ecclesiam, quæ Britannicam genuit. Vtinam eam rursum matrem suam agnoscat & reuereatur, vt Deum Patrem habere mereatur.

Ac remissione peccatorum.

S. Cypr. ep. ad Corn.

Adde, quod Ecclesia debeat esse Catholica, seu vniuersalis, non ratione temporis tantum, sed & locorum. *Euntes* ait, Christus, *in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ.* Neutrum Reformatæ conuenit: cœpit à centum annis, paucis Europæ locis est dissipata, nec ad eam vnquam omnes gentes cõuertentur: neque vnam quidem gentem infidelium ad se traduxit. Sola Romano-Catholica nomen hoc tenuit ab initio hucusque: & reipsa tempora, loca, gentesque omnes comprehendit. Sola enim gentes omnes Christi iugo submisit, vt fusè docui lib. 4. c.17. & 18. satisq; monstrat Vrsulani martyrij tempus, quo coæuis Origine & Tertuliano testibus, *Romanis* etiam *inaccessa Britanniæ loca Christũ agnouerunt:* hæc ipsa res S. Augustinum à Manichæorum hæresi ad Catholicos traduxit, vt ipse fatetur, & vtinam verba eius sectarij diligenter ponderarent, *vt omittam sincerissimam sapientiam, multa sunt alia, quæ in Ecclesiæ Catholicæ gremio me iustissimè teneant. Tenet consensio populorum atque gentium: Tenet autoritas miraculis inchoata, spe nutrita, caritate aucta, vetustate firmata. Tenet ab ipsa sede Petri Apostoli, cui pascendas oues suas post resurrectionem Dominus commendauit, vsque ad præsentem Episcopatum successio Sacerdotum. Tenet postremo ipsum nomen Catholicæ, quod non sine causa inter tam multas hæreses, sic ista Ecclesia sola obtinuit, vt cum omnes Hæretici se Catholicos dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, vbi ad Catholicam conueniatur, nullus Hæreticorum vel basilicam suam, vel domum audeat ostendere.* Hic lydius lapis est à S. Augustino clarè propositus, ad quem si sectæ singulæ suam explorarint; omnes vnanimes fatebũtur, dictas omnes S. Doctoris notas soli Romano-Catholicæ Ecclesiæ conuenire: Mirum autem videri nõ debet, cur nõ Pelagiana, Caluiniana, Lutherana doctrina gentes infideliũ conuertat. Ipsa sanctitas fidei orthodoxæ, qua vitia damnat, & virtutes præscribit, ac influxus gratiæ cœlestis attrahit ad veram Christi legem, rationi maximè consentaneam amplectendam, & spurias aut adulterinas sectas, quæ vitijs frena laxãt, detestandas. Nonne sceleribus omnibus ostium reserat Caluinus hisce diabolicis effatis, cum vota Deo nuncupata vocat *retia Satanæ*? negat decalogum obseruari posse: asserit Christum fideles ab omni obligatione legis liberasse, bona opera *sordes* esse, & *inquinamenta*: peccata mortalia fidelibus esse venialia. Quid aliud ex his Satanæ principijs nasci, nisi vita potest omnibus flagitijs contaminatissima? Hinc est, quod à Mollibus in Britannia tam tetris Puritani configantur contumelijs, & hi vicissim eos vocent *insignes aleatores, potatores strennos, versutos institores, iurato-*

Ecclesia Christi est Catholica.

Marci 16. 17.

S. Aug. contra epist. Manichæi c.4.

Sola sancta est.

Caluinus ostium vitijs reserat.

Amesius Anglus, & Groeningho. nius in præfat.

iuratores impios, homines vanos, iniustos, turpes, & omnes filios Belial, Antichristiano esse spiritu, adeoque vel è medio tollendum ementitum hunc Episcoporum ordinem, vel denuo Papam reuocandum ab orco. Nequiora de suis assectis Lutherus scribit. *Non apud Iudæos, Ethnicos, Turcas reperiri, vbi ita vinculis solutus vrget diabolus; & deteriores effecit, quam fuerant in Papatu* : & alibi: *Mundus ex hac doctrina quotidie redditur deterior: nostrorum plerosque septiceps inuasit diabolus, & deteriores effecit, quam in Papatu.* Hæccine reformatio, tam tetra deformatio Ecclesiæ? quomodo tam nefaria dogmata miraculis Deus approbabit, quæ sentinam continent hæresum antiquarum ab Ecclesia damnatarum? Negant Caluinus & Lutherus cum Simone Mago & Valentino arbitrij humani libertatem: cum Eunomianis necessitatem bonorum operum ad salutem, voluntque fidem sufficere. Affirmant cum iisdem & Basilide ac Carpocrate, habenti fidem non obesse peccata. Cum Ario, Nestorio, Eutychete, respuunt traditiones, voluntque omnia scripturis contineri. Cum Nouatianis reprobant Pœnitentiæ Sacramentum: cum Donatistis asserunt Ecclesiam solis constare bonis, olim visibilem, multis seculis perijsse, hoc vero tempore in suo tantum cœtu permanere. Cum Aerianis non esse seruanda stata ieiunia: cum Vigilantio & Iconomachis contemnunt venerationem sacrarum reliquiarum, imaginum Christi ac Sanctorum, eamque nominant idololatriam. Quid in tali colluuie sperari potest sanctitatis, adeoque veræ fidei, cum dictos errores œcumenica concilia; sancti Patres orbis totius, & tot seculorum consensus, & Deus ipse multis miraculis repudiarit?

Lutherani peiores Turcis.
Luth. in postilla Germ. Dom. prima Aduentus; & lib. de prophetia Christi.
Doctrina Luth. & Calu. sentina est veterum hæresum.

Iac. 2. 10.

Vnde si verè dixit S. Iacobus, *qui offendit in vno* (fidei articulo) *factus est omnium reus*: quid de hac dicemus disciplina, quam tot damnati errores contra legem expressam Christi inficiunt, quibus indies noui pro cuiusuis ingenij peruersitate, vel propriæ nequitiæ defensione cumulantur, vt fiant illæ sectæ Luna inconstantiores, & quouis vertumno, ad quemuis motū venti mutabiliores: ita tamen: vt testibus ipsis Hæresiarchis Caluino & Luthero, ruant semper in deterius: Musculus sic idem fatetur. *Eo nostra Lutheranorum res redijt, vt siquis videre cupiat magnam turbam nebulonum, atheorum, vsurariorum & circumscriptorum, ei adeunda ciuitas aliqua, in qua Euangelium prædicatur; ibi cateruatim id genus hominum inueneris. Non igitur vita humana illa nouitate emendata est: sed in deterius prolapsa.* Idem Britannia, si loqui posset, de sua deformatione fateretur, in quâ ne vnus quidem reperiri potest, qui seruet Euangelica consilia, vt voluntariam castitatem, & paupertatem voto obligatam, cum tot centena millia liceat talium apud Catholicos inuenire: at si martyrium, vitamque S. Vrsulæ, & sodalium inspexerit, nihil non sanctum, pium & religiosum inueniet, virtutes omnes, quas Christus consuluit, Apostolus suis in literis vbique commendat expressas leget: ideò Deus miraculis fidem hanc & perfectionē sanctarum Virginum in vita, morte, & post eam vbique contestatur: fuit autem earum fides eadem, quæ hodie manet in Ecclesia Catholica: illa ergo sola vera est, extra quam nec tempore S. Vrsulæ, nec modo, nec vnquam alias, vera sanctitas potuit obtineri: sed necesse, qui extra eam degunt, licet pro Christo cruciamentis exquisitissimis torqueantur, æternum perire teste S. Augustino. *Firmissimè* ait *tene, & nullatenus dubites, quemlibet hæreticum, siue schismaticum, in nomine Patris & Filij, & Spiritus S. baptizatum, si Ecclesiæ Catholicæ non fuerit aggregatus, quantascunque eleemosynas fecerit, etsi pro Christi nomine etiam sanguinem fuderit, nullatenus posse saluari: omni enim homini, qui Ecclesiæ non tenet vnitatem, neque Baptismus, neque eleemosyna quamuis copiosa, neque mors pro nomine Christi suscepta, proficere poterit ad salutem, quamdiu in eo Hæretica, vel Schismatica prauitas perseuerat, quæ ducit ad mortem.*

Musculus lib. de nouissimo die.
Extra Catholicam Ecclesiam nemo saluari potest.
S. Aug. lib. de fide ad Petrum Diaco.

Quis dabit capiti meo aquam & oculis meis fontem lacrymarum, & plorabo die & nocte interfectas animas populi Britannici. Heu quot infida hæresis sæculo toto glutijt animas, quæ dum nouitatibus illis, vt hamo pisces, capiūtur, semultosque alios in laqueos dæmonum induxerunt: ita defloruit auita fides & gloria Britanniæ, pietas illa religiosa cultusque diuinus & Sanctorum abijt in impietatem. Miratur & exprobrat id eis his verbis Deus. *Quid inuenerunt Patres vestri in me iniquita-*

Deploranda Britanniæ facies.
Ier. 9. 1.
Ier. 2.

iniquitatis, qui elongauerunt à me, & ambulauerunt post vanitatem, & vani facti sunt? Obstupescite cœli super hoc, & portæ eius desolamini vehementer dicit Dominus, duo enim mala fecit populus meus, me enim dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt tibi cisternas, cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas. Nunquid cisternæ dissipatæ à Deo & Ecclesia sunt veteres hæresum errores hodie ab inferis reuocati, quos reformatores vel potius deformatores isti ex Simone Mago, Ario, Nestorio, ex Eunomianis, Donatistis, Nouatianis & alijs vobis incautis propinarunt? hæc aqua turbida, fluminis venenati, quæ bibentes enecat: hæc Aegyptia via, ducens ad iugum Pharaönis infernalis. *Et nunc quid tibi vis in via Aegypti, vt bibas aquam turbidam, & quid tibi cum via Assyriorum* (damnatarum hæresum) *vt bibas aquam fluminis? Hæc dicit Dominus, state super vias, & videte, & interrogate de semitis* ANTIQVIS, *quæ sit via bona, & ambulate in ea, & inuenietis refrigerium animabus vestris.* Vias antiquas Britanniæ monstrat Martyrium Vrsulanum, cùm vna, Sancta, Catholica, & Apostolica vigeret ibi Ecclesia, cuius veritatem istæ Virgines & miraculis, & sanguine suo sunt contestatæ, tanta cum gloria Britannicæ, Catholicæque Ecclesiæ: eandem S. Lucius Rex vester tam Britannos, quam Germanos docuit: eandem SS. Patricius, Augustinus, Mellitus & alij maioribus vestris tradiderunt: Gildas, Beda, Alcuinus & innumeri scriptores vestri monimẽtis consignarunt, & posteri eorum toto terrarum orbe cum miraculis à Christo veris fidelibus promissis publicarunt. *Mementote dierum antiquorum, cogitate generationes singulas, interrogate Patres vestros, & annunciabunt vobis, maiores vestros, & dicent vobis*, quod nullus à Christo nato, ne Pelagius quidem tam infanda tradiderit; nullus eam dogmatum reformatorum colluuiem: quæ modo docetur, ante centum annos somniauit: & hanc vobis viam salutis æternæ, vitæq; regulam statuetis? Audite querelam in recens orta à 30. annis hæresi S. Gregorij Nazianzeni. *Absconditam post Christum nobis sapientiam annunciatis: rem lacrymis dignam: si enim triginta* (centum) *his annis fides originem habuit: cum quadringenti)* mille, (sexcenti,) *ferè anni ab eo tempore fluxerint, quo Christus palam conspectus est: inane tanto tempore fuit Euangelium, inanis etiam fides nostra, & Martyres quidem frustra martyrium subierunt, frustra etiam tales, tantiq; antistites populo præfuerũt.*

Iere. 2.
Iere. 6.
Deut. 32.
S. Greg. Naz. e. 2. ad Chelid.

Audite & ei penè supparem Vincentium Lirinensem. *Quis igitur tantæ audaciæ est, vt præter id, quod annunciatum est apud Ecclesiam annunciet? aut tantæ leuitatis, vt præter id, quod ab Ecclesia accepit, accipiat? Quanta professio: per me intellexi, meus verus est sensus; ita iure tota vniuersitatis & antiquitatis consensio damnatur? si enim verborum Apostoli, dogmatum, rerum, sententiarum nouitates, quæ sunt vetustati, quæ sunt antiquitati contrariæ, accipiantur, necesse est, vt fides beatorum Patrum, aut tota, aut certè magna ex parte violetur, necesse est, vt omnium ætatum fideles, omnes Sancti, omnes casti, continentes, Virgines, omnes Clerici, Leuitæ & Sacerdotes, tanta Confessorum millia, Martyrum exercitus, tanta vrbium, tanta populorum celebritas; & multitudo, tot insulæ, prouinciæ, Reges, gentes, regna, nationes, totus iam penè terrarum orbis per Catholicam fidem Christo capiti incorporatus, tanto seculorum tractu ignorasse, errasse, blasphemasse, nesciuisse, quod crederet, pronuncietur.* Facilius est vnum Caluinũ ambitionis mancipium falli, decipi, deuiare: quam totam Ecclesiam annis 1500. Exiuit is, vt omnes hæretici ante ipsum de Ecclesia, quæ damnauit eius vt & præcedentium hæresiarcharum errores & blasphemias: Nolite errantem sequi: sed columnæ & firmamento veritatis Ecclesiæ tutius adhærete: quam Spiritus S. ex Christi promisso *docet omnem veritatem:* cum qua Christus mansurum se recepit *omnibus diebus vsque ad consummationem seculi:* ne fœdo adulterio polluatur erroris. Monet itaq; Iob. *Interrogate generationem pristinam, & diligenter inuestigate Patrum memoriam*, Gildæ, Bedæ, Alcuini, *& ipsi docebunt vos, loquentur vobis, & de corde suo proferent eloquia.* Hoc ipsum Martyrium Vrsulanum consulite, viamque monstrabit veritatis, & antiquæ fidei gloriæque Britannicæ: quam nunc Deo laus, confines vestri Hiberni conantur restituere: sequimini præeuntes: non pœnitebit. *Nouate vobis nouale, & nolite serere super spinas: circumcidimini Domino: ne fortè egrediatur vt ignis indignatio eius, & succendatur, & non sit, qui extinguat.*

Vinc. Lirin. c. 33. de profanis hæreseon nouitatibus.
Hæretici præferunt se toti antiquitati & vniuersitati fidelium.
Ioan. 16.
Matt. 28.
Iob 8.
Iere. 4.

Ad Hiberniam rediuiuam.

Felix iterumque felix Hibernia, quæ S. Vrſulam cœlo propitio Virginem matrem fœcundam tot millium Martyrum genuiſti: nunc prima Inſularum Britannicarum redis ad Eccleſiæ gremium, & fidem orthodoxam profitēris, vt exemplo tuo ſorores tuas reliquas inſulas reducas ad Dominum. Inſula Sanctorum ante mille & plures annos dicebaris, quod nomen multis ſeculis poſteris conſeruaſti, quando non chiliades tantum, ſed & myriades Sanctorum in orbem terrarum velut colonias ſanctitatis emiſiſti: Auitum reuoca maiorum tuorum decus, æmulare vetuſtiſſimorum tuorum incolarum fidei conſtantiam, abſtinentiæ rigorem, orandi ſtudium incredibile. Nec expauceſcas, ſi hoſtis humani generis iuratiſſimus fortitudinem tuam aduerſis periclitetur. Maiores tui cum pacis tempore deeſſet in patria ſpes martyrij turmatim eò conuolabant, vbi in exteris etiam locis atrocius ſæuiebat perſecutio: nihil enim ardentius, quam mortem & tormenta ſitiebant. Hinc Belgium, Germaniam, & Franciam tuis Martyribus & Confeſſoribus impleuerunt, ſuæque fortitudinis exemplis alios ad eandem ambiendam lauream animarunt. Macti nunc animis Hiberni, ſicut S. Vrſulæ tempore tantillæ puellæ ſolertia diuina regnum Albionis ſeu Angliæ Chriſto aggregaſtis, & nunc eandem, ac vicinas regiones non armis, ſed auitæ fidei exemplis, virtute, pietatis & amoris cœleſtis flammis accendite, præite factis heroicis inuictæ conſtantiæ exemplo maiorum veſtrorum: ſequentur alij & priſcam Britanniæ laudem, pietatis & ſanctitatis reuocabunt, vt Paradiſus ille cœleſtis, ſuis palmetis, vinetis, roſetis & lilietis Sanctorum Virorum & Virginum reuireſcat in Britannia, iterumque ſcaturiat fons aquæ cœleſtis, quatuor fluminibus vt olim orbem Chriſtianum irrigaturus. Quis mihi, meiſque Patribus & Fratribus det, vt ſudore, vel ſanguine noſtro terra nunc arida Britanniæ irrigetur, fœcundanda fidelium felici germine, vt ſicut Britannorum Epiſcoporum, Regum, & Virginum cruore ſaturatā Coloniā non ipſa tantum, ſed & vicinæ regiones, hodie meſſem vbertimam quotannis proferunt, ſic noualia Britanniæ ſubacta rurſum triticum lætiſſimum inferant in horrea Domini?

Quod verò Britanniam, idem moneo, precor & obteſtor Germaniam, Saxoniam, Batauiam, Friſiam, Daniam, Sueciam & Norwegiam: omnes iſtæ regiones Sodalitatem Vrſulanam ſuis ciuibus & inquilinis auxerūnt, & eiuſdem ſocietatis ſacris reliquijs ante multa ſecula ſunt locupletatæ: Faxit Deus, vt tot millium Martyrum meritis auitam reſpiciant fidem, & poſtliminio cultum Vrſulanum illic maximè florentem reſtituant. O benè totius huius operis Vrſulani labores collocatos, ſi eius lectione vel vnus mortalium demum ad fidem redeat orthodoxam: & ita fonti bonorum omnium, ſpretis ciſternis errorum diſſipatis adhæreat, cui pro omnibus collatis beneficijs, omnis gratiarum actio, laus, honor & gloria, ab omnibus in omnibus, omni perfectiſſimo modo deferatur nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum, Amen.

VOTVM AVTORIS.

SEd quoniam auſpicijs immaculatæ Dei genitricis ingreſſus tempeſtuoſum mare, nunc eiuſdem benigno fauore portum feliciter attigi: ſi quid benè narratum vel ſcriptum, eius obtentum precibus agnoſco, gratesq. refero: meorum verò veniam errātorum, vel verum, quæ vllum etiam mortalium iuſtè queunt offendere, ſupplex poſco, cuncta correctioni S. M. Eccleſiæ ſubijciens, vniceq. veram miſericordiæ Matrem obteſtans, vt immaculatis offerre manibus hunc meum conatum dignetur filio, mihiq. & Lectoribus omnibus ab eo gratiam in vita & morte comitem indiuiduam impetrare, ſuumq. nobis & Sanctarum Virginum patrocinium impertiri, vt cum ipſis & Sanctis omnibus in patria cœleſti Deo concinamus æternum Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto, Sicut erat in principio, & nunc, & ſemper, & in ſecula ſeculorum. Amen.

AP-

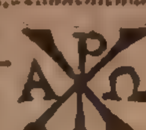
APPROBATIO CENSORIS.

VRsulana Historia, anxiè hactenus desiderata authore R. P. Hermanno Crombach Societatis IESV Presbytero, cum nec Orthodoxæ fidei; nec morum repugnet honestati; prout Eximij eiusdem Congregationis Viri, præuio accurato examine vnanimiter concluserunt, mirificè legentium mentes non solum recreabit, sed & piæ deuotionis feruorem magis magisque in eisdem accendet: publica itaque luce, magno Christi fidelium bono, donari poterit. Coloniæ die 19. Iulij 1647.

Henricus Francken Sierstorpffius, SS. Theolog. Doct. Gymnasij Laurentiani Regens, Ordinarius librorum Censor.

ERRATA SIC CORRIGANTVR.

IN *dedicatione ad Elect. Col. pag. 4. l. 5. Vrsulanum. p. 15. l. 33. Supernus. l. 34. adhuc. p. 19. l. 10. metropolitana. p. 22. l. 11. Donatiani. p. 25. l. 18. celebrata. p. 28. l. 8. subdit. p. 29. l. 10. coniunctus. l. 18. regiones. pag. 33. l. 10. contenderunt. l. 39. æquales. p. 36. l. antep. fastu. p. 42. l. vlt. Martyrum. p. 44. l. 7. totam. vlt. Prophetæ. p. 51. l. 1. incurreret. l. 62. pen. præfigit. p. 65 l. 23. affectus. l. 25 quam. p. 68. l. 19 adiunctu. p. 79 l. 17. inficiantur. l. 27 persuasione. l. 30. Recentioris. p. 90 l. 14. initium. l. 97. ante secundam lineam* adde *si quet. l. 21. Remp. p. 98. l. 8. fusius. p. 102. l. 1. nec* dele. *p. 102. antep. circa A. p. 104. l. 37. sequentium annorum. p. 111. l. 1. firmus. p. 116. l. 7. professionem. p. 122. l. 16. primæ Romana, Alexandrina, Antiochena. p. 127 l. 19. secessionum. l. 34. intercessisse. p. 137. l. 6. Eliæ. l. 25. oratione. p. 118. l. 7. noles. p. 14 nant. Elector l. 45. p. 189. l. 19. demonstraui. p. 204. l. 46. deuictu. p. 240. l. 35. quibusq. p. 249. l. 30. vtraq. p. 254. l. 17. ducebat. p. 271. l. 20. arbitro. p. 284. l. 11. æquis. p. 287. l. 3. inuitaretur. p. 378. l. 21. cladem. p. 388. l. 31. riuali. p. 478. l. 41. perhibetur. p. 485. l. 6. Rhenam. p. 491. l. 30.* post 15. adde *fideles. p. 501. l. pen. innodatā. p. 507. l. 40. templi. p. 575. l. pen. pudicitiam. p. 587. l. 9. Aetherius* pro *S. Vrsulæ. pag. 643. l. 16. praterea. pag. 647. l. 25. primus. pag. 671. l. 29. fossor. pag. 675. l. 13. mereretur. pag. 676. l. 34. vaticinium. l. 37. quingentis. pag. 678 l. 35. Ipsis. pag. 682. l. 12. millesimo. pag. 683. l. 20. consequeretur. l. 22. inueniendi. p. 684. l. 9. Maromei. p. 688. l. 50. quo pag. 694. l. 30. penitus. p. 695. l. 51. destinarit. p. 716 l. 7. instituta. pag. 733. col. 1. l. 11. quæ. col. 2. l. 25. Paulinus pro S. Apollinari. p. 734. col. 1. l. 22. figura sic fiat.* ——

p. 735. l. 14. legitur. p. 743. l. 6. decidunt. p. 745. 33. Vrsulanorum. p. 764. 26. locis. pag. 767. l. 25. subiungendis. p. 771. l. 25. ossuariam. p. 774. l. 1. dulci. antep. ibi. p. 785. l. 1. tartarum. p. 790. l. 20. condiderat. p. 796. l. 36. Præpositus. p. 797. l. 32. viri loco. p. 802. l. 23. montis. p. 806. l. 5. ad viuū. p. 808. l. 20. defectus. p. 811. l. 14. color. p. 818. l. 26. quando. p. 839. l. 8. gaudent. p. 844. l. 31. Virgo. p. 847. l. 43. vera. pag. 862. l. 44. prægrandes. p. 867. l. 24. vernantes. p. 673. l. 10. parce. p. 879. l. 24. quem. p. 881. l. 8. referre. p. 883. l. 7. videntium. p. 88. l. 2. reuelauit. p. 894 l. 25. oculis. p. 911 l. 12. vulneris. p. 921 l. 34. quæ. p. 927. l. 41. acceptam. p. 928. l. 39. commendat. p. 834. l. 14 precibus. pag. 939. l. 4. duo. p. 954. l. 41. appositum. p. 958. l. 33. corporum. p. 964. l. 29. aliarum. p. 976. l. 38. titulorum. p. 980. lin. 45. Basileenses. p. 994 l. 45. à Rhenensibus. l. 52. vitam recitatam. l. 53. in M. S. p. 994. l. 41. puritatem. p. 997 l. 12. versam. p. 1000 l. 19. sole. p. 1028. l. 20. Coloniensis. p. 1029. l. 2. mittendas. p. 1037. l. vlt. Græciæ. p. 1038. l. 2. morte. p. 1046 l. 38. decentiori. p. 1047. p. 1005 l. 29. præsentem. terræ. p. 1022. l. vlt. vno. p. 1023. l. 17. egressus. p. 30. l. 9. pro Wolffgangi Beckin scribe *Franciscani Patris. p. 1055. l. 34. A. 1550. p. 1060. l. 39. ipsi. p. 1061. l. 20. sobolisq. p. 1063. l. vultu. p. 1964. l. 11. scandunt. pag. p. 1064. l. 4. Harai. p. 1068. l. 18. alicuius. l. 20. Sarum. l. 31. Tilano. l. 32. ibidem Rhenense. l. 42. Vrsulæ inuitata. l. 43. filio. l. 46. mundatis. p. 1074. l. vlt. Burgos. p. 182. l. 34. referta. p. 1083. l. 9. Vossius. antep. veritate veriorem. p. 1084. l. 1. singularum. p. 1088. l. 10. habent. l. 11. non tacebunt. l. 13. loco. p. 1091. l. 42. veteris montis. p. 1104. l. 36. febricitantes. p. 1112. l. 41. è Sicilia. p. 1116. l. 35. vacuam. p. 1117. l. 27. Suiberti pro Cuniberti. p. 1119. l. 41. dominatu. p. 1134 l. 16. Citus. p. 1147. l. 26. Britannia. p. 1150. l. 14. vni.* Cetera leuiora beneuolus Lector facilè corriget.

COLONIÆ AGRIPPINÆ,

Sumtibus HERM. MYLII Birckmanni

Excudebat Arnoldus Kempens, Reip. Coloniensis Typographus;

ANNO M. DC. XLVII.